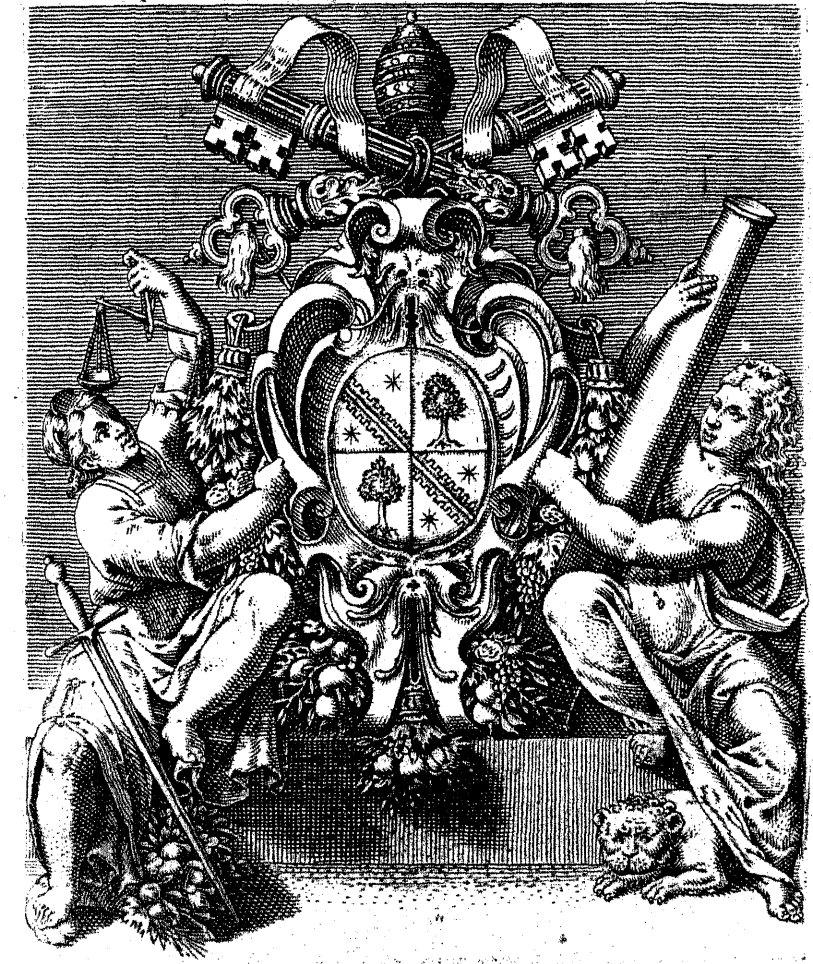

del colegio de la compa de Jhs de granada Bo

R. 5074

**D E S I G N I S
ECCLESIAE DEI
LIBRI XXIIII.**

**A V C T O R E
THOMA BOZIO EVGVBINO
CONGREGATIONIS ORATORII
P R E S B Y T E R O
Tomus Primus.**

**R O M Æ,
Ex Bibliotheca Iacobi Tornerij,
M. D. X C I.**

SUPERIORVM PERMISSV.

0
1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35

del colegio de la compa de Jhs de granada Be

R. 5014

DE SIGNIS
ECCLESIAE DEI

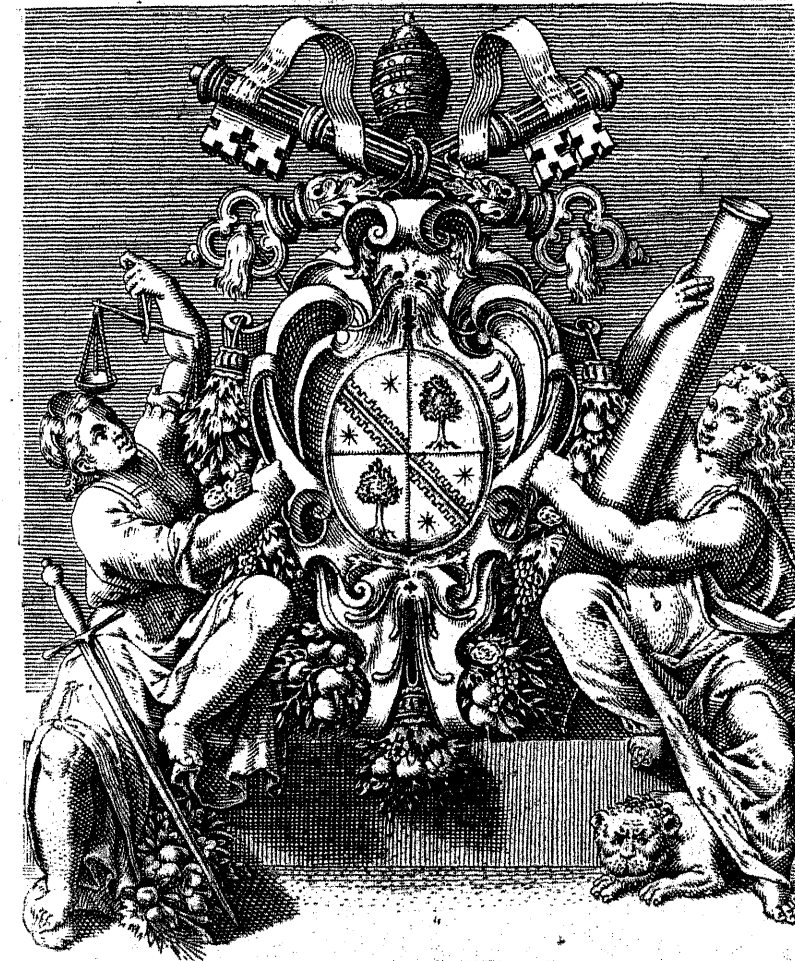
LIBRI XXIIII.

AUCTORE

THOMA BOZIO EVGVBINO
CONGREGATIONIS ORATORII

PRESBYTERO

Tomus Primus.

ROMÆ,
Ex Bibliotheca Iacobi Tornerij,
M. D. XCI.

SUPERIORVM PERMISSV.

1707 - 24

SANCTISSIMO
ET BEATISSIMO
PATRI

ET D. N. GREGORIO DECIMO QVARTO
PONTIFICI MAXIMO

THOMAS BOZIVS PRESBYTER
Congregationis Oratorij sempiternam felicitatem.

MNES controuersia, Beatissime Pater, quæ versantur in-
ter Catholicos & hæreticos, ad hanc vnã reuocantur,
qui sint ex Ecclesia Dei, quæ est columna, & firmamen-
tum veritatis, non habens maculam, neque rugam. Hære-
tici porrò cum sint impudentissimi, & omnibus vndique
flagitiis cooperti, vt aduersus filios matris olim suæ scan-
dalum ponant, ore spurcissimo audent, quando in fidei
quæstionibus se deficere vident, aduersus patres quondam suos loqui, crimi-
na iis obiicere, & exemplo Cham pessimi filij ad suam perditionem per sum-
mum scelus ostentui habere patres religiosissimos, præsulesque sacros Eccle-
siæ sanctæ, per quos ipsi sunt in arca mystica Noë seruati, ac liberati à morte.
Pro illa igitur aduersus impios istos impar humeris meis opus nouumque &
multiplex explicandum mihi proposui: & quamuis inter filios eius minimus,
fractaque sim valetudine, aggressus tamen illud sum diuino auxilio fretus,
quod in re tanta, cum scriptioni me dabam, continenter implorauit, atque vt
per alios mihi impetraretur, omnium bonorum precibus apud Deum pro me
interuenturis me semper commendabam. Post annos autem decem perduxi
illud ad finem, centumque signa collegi, è quibus clarissimè elucescit, quæ,
quantaque sit Ecclesia nostra, quæ est Dei. Illa verò ducuntur è triplici &
mirabilissima coniunctione, qua copulatur ipsa sanctissimè Christo, & Deo.
Nam cum renascatur ex incorruptibili semine baptismi lauacro aquæ, in
verbo vitæ, primo loco quo ad spiritum maximè Deo cohæret per sacramen-
tum Chrismatismatis, in quo vñcti, signati Spiritu promissionis sancto, edoctique
omnia sumus. Secundo quo ad corpus Deo connectitur per Eucharistiæ sacra-
mentum, ex quo sunt duo in carne vna. Tertio coniungitur eidem quo ad re-
gnum spirituale, quod omnia iudicat, & à nemine iudicatur, per Ordinè sa-
cerdotij regalis, cui data sunt clauis regni cælorum, soluendi que & ligandi
in cælo, & in terra. Hic primus tomus operis totius complectitur signa perti-
nentia ad animi coniunctionem, ac de virtutibus Theologicis moralibusque
& gratis gratuitis differit, & explicat non solum quomodo ex illis manife-
stissimè dignoscatur Ecclesia Dei, sed etiam sedis istius studiosos ad tantam
peruenisse illarum celsitudinem, vt alieni neque pertingere eò potuerint ip-
sa cogitatione: ante oculos præterea cuiuslibet ponit, qui sint omnium gen-
tium

1. Timo. 3.
Ephes. 5.

Psal. 49.

Gen. 9.

1. Petr. 1.
Ephes. 5.
2. Cor. 1.
Ephes. 1. 4.
1. Ioan. 2.

Ephes. 5.

1. Petr. 2.
Matth. 16.

tium celeberrimarum in vitiis progressus, quantaque alienorum à nobis vitiositas, & turpitudine. Amplius autem sic inter nostros diuinitus distribui virtutes, vt pro merito dignitatum sit etiam virtutum conueniens gradus, in toto scilicet Ecclesiæ decursu, eminentiori que potestate esse maiorem numerum martyrum, sanctorum, sapientumque virorum, habita scilicet ratione paucitatis ex vna, & multitudinis ex alia parte, summosque summis, & infimis infimos comparando.

Quocirca nulla Patriarcharum vel Episcoporum successio tot martyres habet, quot Romana, quæ viginti septem, aut etiam plures numerat Papas martyrij corona præfulgentes. Nulla tot sanctitate excellentes præfules, vt ista, quæ septuaginta duos innocentia diuinæ miraculis consignata è suis recenset. Nulla, quæ per suos ministros magis fidem Christi amplificarit dilatans tentorium Dei Iacob, & longos faciens eius funiculos, clauosque consolidans ita vt, quæcumque sedes ab ista recesserit, continuo foras sit missa, à gentibus conculcata, sibi exaruerit, positaque sit in desertum. Nulla denique series Ecclesiasticorum Antistitum throno isto, qui sicut Sol in cõspectu Dei fulget, & sicut Luna perfecta in ætèrnum, & testis in cælo fidelis, fuerit vniquam magis perita, prudens, iusta, religiosa, pia, obediens Deo, verax, humano generi amica, liberalis, magnanima, clemens, humilis, & cunctis denique virtutibus ex omni parte resplendens; quæ nos singillatim primò hoc nostri operis tomo clarissimè explicamus, sicut aperimus contra testimoniis indubitatis in medium productis, sedis istius Apostolicæ inimicos, omnibus vitiis quotidie proficientes in peius esse contaminatos.

Sanctitati igitur tuæ, Beatissime Pater, hi, qualescumque sint, tenuis ingenij foetus meritò debentur; non modò quia domum Dei, de qua agunt, gubernas; sed quia semper es iudicatus de prudentium sententia dignus qui constitutus super montem Domini in vertice montium stares in loco sancto, prædicans præcepta eius. Illinc itaque mihi infimo omnium, fratrumque meorum in vnum habitantium Congregationi tibi semper addictissimæ benedicas, vnde Dominus mandauit benedictionem, & vitam vsque in sæculum; vt è valle lacrymarum, quarum fons ac torrens oculis tuis est datus, dū quotidie sacrificas, populi que peccata & eius interfectos cum Hieremia ploras, eamus de virtute in virtutem donec in Sion Deus Deorum videatur.

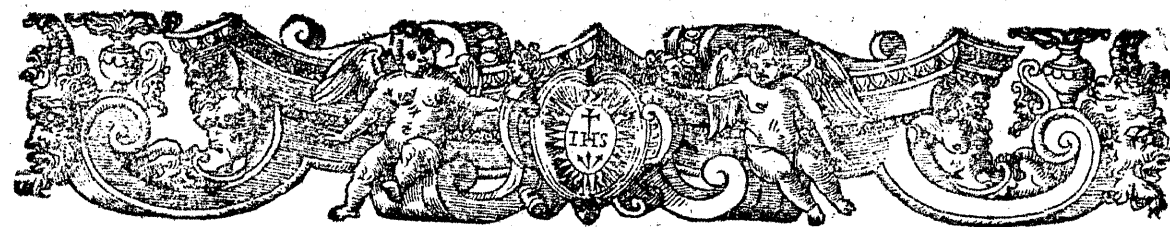

Ifa. 54.
 Match. 5.
 Psal. 106.
 Psal. 88.

Ifa. 2.
 Psal. 14. & 21.

Psal. 83.
 Ier. 7.

Thren. 9.

ILLVSTRISSIMO AC
 REVERENDISSIMO
 CARDINALI
 Paulo Camillo Sfondrato

THOMAS BOZIVS FELICITATEM.

VANTVM sit, Amplissime Cardinalis, opus, quod hisce libris explicandum mihi proposui, non est quod ullis verbis coner explanare. ipsum nomen & argumentum rem totam perspectissimam facit. Nam continet omnium rerum, quas natura produxit, aut hominibus contigerunt, toto omnium sæculorum decursu, necessariam varietatem in diuinas causas relatum; continet examinationem, iudiciumque illarum, comparisonem denique exactissimam exterarum rerum cum nostris; ita vt nihil vniquam gesserint antiqui ab orbis fabricatione insigne, aut memorabile, siue illud ad vitia, siue ad virtutes pertineat, nihil hæretici quicumque vniquam fuerunt, nihil nostri, quod non in capita redactum suis locis ob oculos ponatur à nobis, & cum nostris conferatur. Opus immensum, difficile, multiplex, & periculosum. Nemo namque ignorat, quam sint homines proclives ad carpendum, & ad notanda, quæcumque esse possunt, errata, menti que infigenda; prætereundum verò, & obliuioni dandum, si quid est boni. Ad hoc autem præcipites feruntur ij, quibus aut nulla, vt hæreticis cunctis, est fides, aut frigida, & tenuis, quales forsitan aliqui è Catholicis, qui sibi atque aliis scioli videntur, aut saltè videri volunt. Et quamuis doctorum virorum, quibus Ecclesia sancta nostris temporibus maximè abundat, iudicium pertimescerem

† 3 tamen

tamen, quando solida doctrina modestia, iudiciumque maturum soleant esse semper coniuncta, nihil me deterrebat, quod hos a quos iudices, qui condonarent aliquid humana propriaque imbecillitati, et operis noui magnitudinem multiplicitemque pensarent, mihi certissimo scirem futuros. Illud equidem saepe aggressus, mecum tacitus reputabam, magnos à me susceptos labores, quos humeri mei ferre non possent, animoque in rebus memoria repetendis, perscrutandis, diiudicandis, et scripto consignandis harebam. Verum nihil umquam tanti fuit, quod animos mihi minueret, aut ullo modo cursum scriptionis retardaret: quamuis interdum multa deesse viderentur, quae possent adiuuare, aut promouere incepta rei progressus, et absolutionem. Sensi enim semper opem diuinam tanta in re numquam mihi defuisse, praesentemque Deum, quem sanè unum respiciebam, saepe expertus adiutorem mihi esse non inani expectatione cognoui. Id verò precibus omnium bonorum, quas exspectabam semper, acceptum referre, neque erubescam, neque diffitebor. Nulli porrò labori post optimas disciplinas perceptas peperci, nulli diligentia, nulli studio totum decennium, quo libros hosce elaboravi. Non enim desides facit homines diuina spes, et auxilium caeleste, sed alacres, accuratos, acres, operosos. Quocirca cum saepe aliis, qui mea viderunt, satisfacerem, mihi certè plerumque haud omnino satisfaciebam, ac numquam profectò conquieuissem, nisi foret illud omnino verum, nihil esse, cui non possit addi semper aliquid decoris, aut perfectionis; libentissimeque audiebam, quicumque amplius in scriptis hisce meis desiderabant, compulsusque sum quotidianis, et assiduis virorum sapientum, quibus ego plurimum non iniuria deferrebam, efflagitationibus, tandem pro alo hac subiicere, atque in lucem propè inuitus ac reluctans dare. Cum verò argumentum totius operis in duos tomos fuerim partitus, agit hic primus de virtutibus cunctis, gratissimè calitus in animos nostros immisis, earumque ex celsissimo vertice, ad quem Catholici, quae Dei summa est benignitas, perueniunt.

Tibi verò hac, Illustrissime Cardinalis, meritò deferuntur, quòd cuncti iudicio ac probitate excellentes viri, qui te propius nouerunt, quantus sis in illarum functionibus, optimè sciant, maximumque praedicent, et admirentur, ipse autem penitus intra eosdem parietes è plurimis effectis perspexerim, certissimoque cognorim. Et sanè conueniens omnino rationi erat, ut cui Deus ipse adolescenti, per annos quinque me aduigilante, omnium virtutum semina iam tum germinantia, et in optimos fructus efflorescentia caelestis prouidentia manu in sinu

nostra

nostra Congregationis in seuerat, eidem in tanta excelitate constituto, et ad Ecclesiae Christianae gubernacula confidenti, earumdem virtutum, quarum maturos ac nobilissimos fructus edere in dies pergis exempla à Catholicis relicta, et à nobis aduersus impios quosuis hic descripta dedicarentur. sic enim quadam diuinitatis aeterna singulari cura, et consilio tot annorum diurni nocturnique nostri sudores Amplitudini tuae nunc per me Congregationis illius quamuis officio Rectorem, meritis tamen vltimum ut in tanti patrocini tutela conquiescant, exhibentur. Amori praeterea in nos tuo quid non à nobis debetur, ac iure offertur, ac datur? Hoc igitur qualecumque munus excipe illa benignitatis plenissima mente, qua cunctis placere et gratificari soles: quod quidem, si materiam tractationis, aut animum donantis tibi amplissima quaque meritò cupientem respicias, non poterit non esse maxime iucundum. Deus autem supplicationes nostras è calo exaudiens largissimè in te diuinissima quaque semper effundat.

P I O L E C T O R I

ICUT Ecclesie sancte, atque ipsi Veritati numquam defuerunt colla etate hostes acerrimi, sic & viri scientia diuinitus inspirata praestantissimi semper illi praesto adfuerunt; qui aduersus illos scriptis doctissimis in publicam totius orbis lucem datis pro Dei populo intrepidi steterunt, ac fortissimè pugnarunt. Sed hi quidem plerumque vnum genus haereticorum, vel hostium sacrosanctae religionis prosternendum, et, telisque Veritatis sunt adorti: communi tamen argumenta maximè pertinentia ad virtutes, & dona quaedam diuinitus Ecclesiae data, quasi quasdam machinas ad vniuersos ipsius inimicos deiiciendos, ac funditus euertendos, quamuis ostenderint, & adumbrarint, non visum sunt speciatim fabricari, & admouere. nobis, qui posterioribus hisce seculis pro Dei summa benignitate inter filios Dei connumeramur, impressa quaedam vestigia reliquerunt, quibus insistentes peruenire possemus ad amplissimam rerum copiam ab ipsis preparatam aduersus omnes cuiusuis generis impios, è qua tela quæuis condere & expedire liceret, quibus istos impugnare ac profligare possemus. In eam rem post decursa optimarum disciplinarum spatia, cum vehementius ipse Catholicorum minimus animus ante annos decem intendissem, diuina quadam quasi manu ductus, celestique lumine, in quod ego semper in precibus defixus & ad omnium bonorum preces confugiens implorando respiciebam, mihi praesente, largissimam pulcherrimamque affluentiam rerum sum nactus è superis baptismi fontibus, quibus in Ecclesia renascimur, deriuatam, paulatimque per amplissima flumina in nos abundè diffusam, nimirum per sacramenta Christumatis, quo recipiens animus noster plenitudinem Spiritus sancti Deo maximè copulatur; Eucharistiae, quo corpus nostrum corpori Christi coniungitur; & Ordinis, quo potestatem sortimur administrandi sacramenta, quibus infunditur gratia diuina, in qua regnum Dei collocatur: ut ob id Sacerdotes dicantur Reges, & hac parte vnum sit ius regnum cum Deo. capique tantam veluti sylvam disponere, dolare, ac pro viribus expolire. Aetatis igitur anno quadragesimo propè exacto, cum dies noctesque totum decennium nulli parcentes labori, nullum diligentiae studium omittentes, opus vrgeremus, illud citius, quam vellemus, in lucem proferre sapientum virorum nimis efflagitationibus coacti sumus. His itaque libris non aduersus hos illosve alicuius aetatis hereticos, sed aduersus alienos omnes omnium seculorum sic praeliatur, ut mirari perfecta re non desinamus, quid scelestis istis in mentem venerit in aciem prodire, & instar impij Goliath agminibus Dei viuentis aliquid exprobrare, hiscere, aut in conspectu stare. Sed profecto plerique mortales in tenebris & umbra mortis sedentes nimiam Solis ipsius lucem quasi vesperationes ferre non valent, neque sustinent adhuc inungi sibi excæcatis oculos luto, quod Christus in Ecclesia ad lumen orbis restituendum è sputo & puluere confecit, ac preparauit; & idcirco ruunt praecipites in profunda stultitiae, turpitudinis, & cuiuslibet vitiositatis. Nam quicumque sunt alieni à Veritate, si forte nomen aliquod inter suos habere ceperunt, sic vel existimationis propria ebrietate, vel inanis gloriolae spectris ingloriis agitantur, ut pati non possint ab alijs aliquid edoceri; putantque se conspui, puluere

operiri,

operiri, ceno conspurcari, lumen oculorum sibi eripi, si quis in opinionem veniat eos aliquid ignorasse, ac lutum, quo vult oculos eorum linire. Iesus tradens illos in Ecclesiae supremum Magisterium, ferre miseri non possunt. Multi tamen sunt inter eos, qui non ad eum transuersi abripiuntur, neque omni vento doctrina sic circumferri se sinunt, ut istorum turbinibus ac vorticibus absorbeantur, oculosque interdum conuertunt ad celeste lumen, quod enitere aliquando vident in medijs nubium licet obscuris, sicut in tenebris, ac procellis. Atque hi sanè, si reuera parati sunt aures veritati dare, & acquiescere, non admodum remoti sunt ab animo ingenuo, à quo quaedam mihi sunt petenda & roganda. Atque in primis illud, ut Lector nolit de vlla operis parte diiudicare, nisi totum legerit, & attentè cuncta conferens, maturaque secum mente pertractans examinauerit. Inciuile namque asseritur esse sententiam ferre, nisi tota lege perspicere. Horum porrò librorum maximus est in omnibus partibus contextus, ita ut ex alijs alia sint apta, & connexa; de nulla autem ferri iudicium potest, nisi singulis perpensis, ex his enim declarantur ille, confirmantur, ac sublatis, quae possunt enasci dubitationibus, illustrantur. Sic autè sunt omnia distributa, ut vis cohaesionis & argumenti vniuersi ex alijs in alia membra intimè peruat. Quamobrem maximè rogatum velim Lectorem, ne committat, ut vlla anticipata opinio, vel ante omnem libri lectionem secum allata, vel protinus accepta ex aliquo leui argumento, de tota re praesudicet villo modo. & quidem durissima res est agere cum nonnullis, quorum mentibus altissimè infederint egerintque radices imas propriae quaedam persuasiones, quibus mirum, quantum sincere veritati officiat, solidaque rerum percipiendarum scientiae. Vere namque illud à celebri poeta dictum in hanc rem quadrat:

Sincerum est nisi veras, quodcumque infundis acescit.

Hinc verò fit, ut homo in absurdissima multa vel volens incurrat, vel imprudens incidat, ac semetipsum prodat, dum veritatè non cognitè praesudicat, leuem garrulum, & non modò doctrinarum ac rerum, quae scientia comprehenduntur, inscium, sed officij, quod bonum virum, grauemque, & maturum deceat, obliuiosum, aut etiam forsitan ignarum. Adde huiusmodi homines saepe haberi pro inuidis, animique angusti, quippe qui in alienis non bene perceptis aut negligendis, aut carpendis inanem sibi laudem, doctrinaeque opinionem velint aucupari.

Illud praeterea secundo loco mihi non immeritò dari à Catholico Lectore velim. Homo sum: nihil, inquit ille, humani à me alienum puto. fieri vix potest, ut aliquid mihi non exciderit, quod emendatione aliqua non egeat; & huc enim spectat illud, in multis omnes delinquimus. ac fas visum fuit doctissimis viris obrepere somnum in opere longo. Si quis igitur animaduertet aliquid aliqua in re corrigendū, rogo, ut vel coram, si quidem Romae degat, vel absens me per litteras amice faciat certiore. Visus certè mihi semper is fui, ac talem me comparare studui, ut non modo acquiescerem reuera veraq. ostendentibus, sed haberem gratias & agerem multas. In ambiguis tamen haud velim contentiosum monitorem, sed qui existimet & à veritate se ut hominem posse aberrare, neque modesti partes esse protinus velle agere Aristarchum; sed in omni re, quae controuersa possit aliquid habere, pars altera semper audienda.

μὴ δὲ δῖαν δὲ μάστιγος πρὶν ἀμφοῖν μὲθ' ἄλλων.

Sapientis porrò est, aiebant Philosophi quidam non ignobiles, assensum sustinere, neque continuò quibuslibet cogitatis sese menti nostrae obijcientibus adherere. Innumera sunt, quae veluti certissima cunctisque persuasissima nobis persuademus, mox falsa aliquando etiam post longum tempus inuiti deprehendimus, & tum nostri maxi-

mè

mè nos pudet, quippe qui ad credendum præproperi fuerimus: ac ne nostrum, reliquorumque errorem fateamur, sæpè veritati nolumus acquiescere. In nonnullis quidem dissentio ab iis quos alibi hoc opere ab excellentia doctrina haud mediocriter commendo: subticere soleo nomen eorum, liberalis namque & benè instituta mentis est, aliorum dignitati & nomini consulere, nisi si qui fuerint ipsi in Ecclesiam Presulesque illius contra leges veritatis fideique sinceræ iniuriosi, vel in credendo nimium leues. quorum sanè constat esse aliquos, qui Catholici volunt haberi: & sunt illi quidem, sed frigida & exigua fidei, quæ moribunda iam vergat ad interitum, & in nihilum sit abitura: ut enim benè S. Cyprianus aiebat libro de unitate Ecclesie, Episcoporum contemptus affinis est hæresi: neque est hæresis, quæ non auspicetur ab Episcopis despicendis.

Quocirca iure hoc tertium petam; ut in memoriam reuocet, quibus nominibus soliti sint Apostoli sanctique doctores appellare hereticorum suis tum sæculis insaniendum turbam. Nam cum nihil sit heretico pestilentius, & execrabilius, quamuis omittendum nihil sit, quo possit ad mentem reuocari, ac si spem det aliquam frugis melioris, lenitate cum illo uti possimus, maxime si res sit cum hominibus certis, ad quos spectatim scribamus, cum tamen in vniuersum scriptis editis eos confutamus; aut quamuis certi sint, nihilominus experimento longoque vsu compertum sit illos in furore persistere, tum veluti cum furiosis est agendum, detegendus eorum furor, si fieri possit, ac res tempusque permittat, ut scilicet cuncti furoris eorum certiores fiant; neque excidat nobis ex animo, hereticos esse quammaximè detestandos, fugiendos, & veluti pestem longè expellendos. Ut autem lector sincerus facilius recordari possit hunc morem vsitatum fuisse Apostolis, ac sanctis viris, quoties aduersus hereticos scribebant; operæpretium duxi, verba ipsa hic exscribere, quibus illi soliti sunt homines huiusmodi vel presentes vel absentes appellare.

Paulus igitur Apostolus sic de istis iam tū erumpentibus 2. Cor. 11. Eiusmodi pseudoapostoli sunt operarij subdoli, transfigurantes se in Apostolos Christi. & non mirum: ipse enim Satanas transfiguratur se in Angelum lucis: non est ergo magnum, si ministri eius transfigurentur veluti ministri iustitiæ. Ad Galatas autem scribens, qui seducti fuerant ab istis, quamuis speret eos ad mentem redituros, sic tamen inquit cap. 3. O insensati Galatæ, quis vos fascinavit nõ obedire veritati? & ad Philipenses cap. 2. Videte canes, videte malos operarios, videte concisionem. & mox: Multi enim ambulant, quos sæpè dicebam vobis, nunc autem & flens dico inimicos crucis Christi, quorum finis interitus, quorum Deus venter est, & gloria in confusione ipsorum, qui terrena sapiunt. & 2. Tim. 2. Vaniloquia deuota; multum enim proficiunt ad impietatem, & sermo eorum ut cancer serpit: ex quibus est Hymeneus, & Philetus, qui à veritate exciderunt. & mox de his, & eorum sectatoribus: Instabunt tempora periculosa, & erunt homines seipsos amantes, cupidi, elati, superbi, blasphemii, parentibus non obedientes, ingrati, scelesti, sine affectione, sine pace, criminatores, incontinentes, immites, sine benignitate, proditores, proterui, tumidi, & voluptatum amatores magis quàm Dei, habentes speciè quidè pietatis, virtutè autè eius abnegantes. & hos deuota. (erant igitur hi iam tū viuentes) ex his enim sunt, qui penetrant domos, & captiuas ducunt mulierculas oneratas peccatis, quæ ducuntur variis desideriis, semper discentes, & numquam ad scientiam perueniètes. quemadmodum autem Ioannes & Mambres resisterunt Moyse, ita & hi resisterunt veritat. homines corruptè mente, reprobi circa fidem. atque hæc Paulus sui temporis hereticos designans.

Iudas

Iudas autem de hereticis loquens, Hi sunt, ait, in epulis suis maculæ, conuiuantes sine timore semetipsos pascentes, nubes sine aqua, quæ à ventis circumferuntur, arbores autumnales, infructuosæ, bis mortuæ, eradicatæ, fluctus feri maris despumantes suas confusiones, sydera errantia: quibus procella tenebrarum seruatæ est in æternum. & mox: Hi sunt qui segregant semetipsos, animales, spiritum non habentes.

Ioannes Apostolus. 1. cap. 2. Sicut audistis, quia Antichristus venit: nunc Antichristi multi facti sunt: unde scimus, quia nouissima hora est. ex nobis prodierunt (signat hic hereticos) sed non erant ex nobis. & 2. Multi seductores exierunt in mundum, qui non confitentur Iesum Christum venisse in carne: hic est seductor, & Antichristus.

Ignatius Ioannis Apostoli discipulus ad Magnesianos, Fugite, inquit, illas sine Deo hæreses: Diaboli enim sunt adinuentio, serpentis auctoris malorum, qui per mulierem seduxit Adam patrem generis nostri. fugite verò & malas soboles eius, Simonem dico primogenitum generis eius, & Menandrum, & Basilidem, & totam collectionem malignitatis ipsius, & illos hominis cultores Hebionitas, quos maledictos esse Hieremias Propheta asseruit. fugite quoque & illos immundissimos Nicolaitas amatores libidinis, malos calumniatores. Nam talis fuit Apostolorum minister Nicolaus. Fugite etiã ipsius nequissimos nepotes, Theodorum scilicet, & Cleobulum, qui generant fructum mortiferum, de quo si quis degustauerit, statim morietur, non morte temporali, sed æterna. Hæc Ignatius enumerans nominatim hereticos, quorum plerique vivebant, eorumque sectatores, qui atate illa debebant.

Et ad Philadelphenses: Filij lucis fugite diuisionem unitatis, & malam doctrinam hereticorum, ex quibus exit coinquinatio in omnem terram. & mox: Abstinete itaque vos à verbis malis, quæ Iesus Christus non seminavit, sed hominum interfectorum bestia: propter quod non sunt plantatio patris sed seminarium nequissimi.

Et ad Smyrneses: Huiusmodi omnes nepotes sunt illius inueterati malorum auctoris. deinde: Nefandas verò hæreses & schismata facientes fugite, sicut principatum malorum.

Ad Antiochenes: Videte ergo malignos operarios, inimicos crucis Christi, quorum finis est interitus, quorum Deus venter est, quorum gloria in confusione eorum: videte canes rabidos, serpentes super pectus repentes, dracones squamosos, & aspidæ, basiliscos, scorpiones. Hi enim sunt thoes, vulpes, & simiæ.

Polycarpus, ut refert Irenæus lib. 3. cap. 3. aduersus hæreses, cum Marcioni occurrisset, & ab eo fuisset interrogatus, an ipsum cognosceret, numquid leniter respondit præsens præsentem? Cognosco te, inquit, primogenitum Satanae.

Irenæus ipse Polycarpi discipulus alloquens ipsosmet hereticos lib. 1. cap. 5. O pepones, ait, sophistæ vituperabiles, & non viri. Passim verò sic ad eos: Discite, inquit, insensati. quin in præfatione suorum librorum nullū non verbum, quo impietas hereticorum turpitudineque designetur, omittit, subdolos vocans, falsantes verba Domini, blasphemos, impios, lupos ouillis pellibus contextos: eorum sectatores sine cerebro, mysteria portentuosissima, profundum insensationis, & blasphemationis in Deum, bestiasque vastarrices in fine primi libri vocat, & in fine tertij innumeris eos verbis contumeliarum plenis meritò ac verissimè proscindit; idemque facit in præfatione quarti libri.

Cyprianus autem sanctissimus martyr sic epistola quadragesima, vel octaua lib. 1. Deus vnus est, & Christus vnus, & Ecclesia vna, & cathedra vna super Petrum Domini

Domini voce fundata. aliud altare constitui, aut sacerdotium nouum fieri. præter unū altare, & unum sacerdotium, non potest. quisquis alibi collegerit, spargit. Adulterum est, impium est, sacrilegum est, quodcumque humano furore instituitur, ut dispositio diuina violetur. procul ab huiusmodi hominum contagione discedite, & sermones eorum velut cancrum & pestem fugiendo vitate]. & mox. Vitate lupos, qui oues à pastore discernunt; vitate linguam diaboli venenatam.] & libro de vnitae Ecclesie aduersus ipsos hereticos agens, Quid facit, inquit, in pectore Christiano luporum (hereticorum & schismaticorum) feritas? & canum rabies? & venenum letale serpentum? & cruenta sauitia bestiarum? & mox. Hi sunt, qui se vltro apud temerarios conuenas sine diuina dispensatione præficiunt, qui se prepositos sine vlla ordinationis lege cōstituunt, qui nemine Episcopatum dante, Episcopi sibi nomen adsumunt; quos designat in psalmis Spiritus sanctus, sedentes in pestilentie cathedra, pestes & lues fidei, serpentis ore fallentes, & corrumpende veritatis artifices, Venena letalia lingua pestiferis euomentes; quorum sermo vt cancer serpit; quorum tactus pectoribus & cordibus singulorum mortale virus infundit.] & rursus. Error (heresis) fallit, extollit stupor, liuor incendit, cupiditas excecat, deprauat impietas, superbia inflat, discordia exasperat, ira præcipitat.] Quin epistola quinquagesima quinta, siue tertia libro primo hereticis illa verba dicta contendit; In celum ascendam, super stellas Dei ponam sedem meam: sedebō in monte alto super montes altos in Aquilonem. ascendam super nubes, ero similis altissimo.] & ad ipsum Nouatianum hereticum scribens, (attendat quæso candidus lector, quibus eum sectatoresque eius vocibus appellet.) Obortus est alius hostis, & ipsius paternæ pietatis aduersarius hereticus Nouatianus, qui non tantum, vt in Euangelio significatum est, sicut sacerdos, vel Leuites iacentē vulneratū præteriret, sed ingeniosa ac noua crudelitate sauciatiū potius occideret.] & mox ad nostros: Fratres dilectissimi nō moueat aut turbet heretici istius perfidi abrupta dementia: rursus. Videte canes, videte malos operarios: rabiem suam nō cessant latratibus excitare, luporum more tenebrosam caliginem optare; quæ facile possint ferina sua crudelitate oues à pastore direptas spelūca tenebrosa dilaniare.] deinde ad Nouatianum conuersus, Nouatiane, inquit, vas forsitan & pretiosum fuisses; sed nunc te in paleas & in stipulas conuersum, nec intelligis, nec plangis: quid igitur vanis rebus extolleris? rursus. Nescis quoniam tu es miser, & miserabilis, & cæcus, & pauper, & nudus.] & subiicit eius asseclas esse Antichristos, fures, latrones, & Quid ad ista, ait, respondeant peruersissimi isti Nouatiani? & Audite igitur Nouatiani, apud quos scripturæ cælestes leguntur potius, quàm intelliguntur, parum si non interpolentur, sunt enim præclusæ vestra aures, & corda cæcata.] Hinc eos comparat coruo, qui ex arca Noe fuit emissus, lupis, prædonibus, lanionibus, scribens ad ipsorum principem, sectatoresque tum viuentes.

Athanasius oratione prima contra Arianos nominatim recenset plurimos Episcopos Arianos tum viuentes, & in his Georgium Cappadocem, qui Alexandrinam sedem inuaserat; & ait: Hi cum essent non nisi in presbyteri ordine constituti, nec vulgo cogniti haberentur, tamen per impietatem Episcopatus titulum sibi procurarunt, eaque de causa Georgium Cappadocem quemdam redemerunt eo animo, vt eum ad vos mitterent, sed nec ille aliquo in numero, aut pretio habendus est. Dico enim eum in istis locis non vt Christianum se, sed vt idololatram gessisse, eumdemque moribus & instituto carnificem esse; & quia istiusmodi ingenio erat, accitum ab illis, aggregatumque esse, vt pote hominem iniurijs, rapinis, & cadibus faciundis perquam idoneum.

neum, ea enim sapiens exercuit; neque vlla ratione cognita habet, quæ sunt peculiaria Christianæ fidei, illi quidem his machinis vtuntur contra veritatem, non tamen illorum animus latet, etiamsi millies veluti anguille in sinus meandrosque lubricent, & sese occultare studeant, quæse non sint Christi perduelles.] & mox: Antichristi isti sunt, qui propter Arii vesaniam ad vos accedunt.] Hæc de Arianis Episcopis tum viuentibus, & eorum sectatoribus Athanasius publicè scripsit.

Quid verò in epistola ad solitariam vitam agentes, tum de reliquis Arianis, tum de Constantio Imperatore? audiamus eum loquentem: Immanis bellua nempe heresis ista (Arianorum) terras inuasit, vt quæ non verbis veluti dentibus suis homines innocentes ledat, sed & externam vim ad insidias faciendas comparauit.] & mox: Omnes certè apud illos sordibus scatent, & eorum catascopi, hoc est, exploratores, quum minimè sint Episcopi, longè maculosissimi sunt.] & longè post: Quid autem aliud hæresim istam, quæ prorsus aliena est à piâ religione, quæque vt Christi perduellis auctorem suæ impietatis Constantium quasi Antichristum inscribit, facere decuit, nisi contraria Saluatori usurpet? Deinde longissima oratione ostendit Constantium deteriore Saule, Achabo, Pharaone, collationemque istorum cum illo facit, eorum facta vtrinque referens, & expendens; & ad extremum concludit: Quis igitur, quum ista fiant, & quum impietas tantam impudentiam sibi vendicet, ausit iam inde Constantium hominem Christianum appellare? ac non potius Antichristi imaginem esse? quid enim ex notis Antichristi huic deest? aut quid est, cur non omnibus modis Constantius Antichristus, & vicissim Antichristus Constantius habeatur? Hæc Athanasius, qui deinde enumerat omnes Antichristi notas, & ostendit eas Constantio ad vnguem conuenire: & tamen Constantius totius Romani orbis moderator viuebat, & hæc audeo Athanasius scribere aduersus illum, de quo paulo ante meliora sperans, necdum credens Arianum, dixerat esse pium, & religiosum; & nihilominus à quibusdam dicitur esse modestus, cum scribit in Arianos.

Augustinus epistola quinquagesima sexta de curiosis questionibus, nominans Donatistas, Maximianenses, Manicheos, Arianos, Eunomianos, Macedonianos, Cataphrygas, vocat eos greges turbamque bestiarum innumerabiliter perstreptentes. & in psalmum quinquagesimum septimum, Habemus, inquit, & in hereticis hoc documentum, & experimentum; quia & ipsos inuenimus esse serpentes indignatione obsurdatos, nolentes audire medicamentum modicatum à sapiente. & in psalmum sexagesimum septimum, explicans illa verba, Cōgregatio taurorum in vaccis populorum,] Tauros, inquit, vocans propter superbiam duræ indomitæque ceruicis. significat enim hereticos, vaccas autem populorum seductibiles animas intelligendas puto, quia facile hos tauros sequuntur.] & in psalmum octuagesimum: Sampson caudas vulpium colligauit. Vulpes insidiosos, maximeque hereticos significant dolosos, fraudulentos, cauernosis anfractibus lateentes, & decipientes, odore etiam tetra putentes.] Hæc ille, sed bene est, vt cognoscamus, quibusnam verbis alloquatur ipsemet hereticos Augustinus, cum scribit in ipsos. Sic igitur libro primo contra epistolam Parmeniani, Donatistas alloquens: Quapropter, inquit, isti (Donatistæ) non ideo scelerati sunt, quia de omnibus victis nolunt temerè aliquid credere: sed ideo, quia se furore schismatis præciderunt ab eis innocentibus.] & rursus: An forte dicent (Donatistæ) etiamsi conuincuntur in sacrilega dissensione (Donatistarum) vt pro ea dementia (sua sectæ) si quid passi fuerint marty-

res non sint.] Et libro secundo sic exorditur: *Que tandem vis, nisi cecitas, & vanitas animi, cogit hominem clausis, ut dicitur, oculis, tamquam in alterum iacere, quod in eum, qui iecerit, continuo redeat, eumque ictu reciproco affligat, intacto illo, quem vulnerare voluerat, sicut isti Donatistae de omnibus ferè scripturarum testimoniis faciunt.*] & mox de iisdem: *O Stultissimam cecitatem: quid enim tam bonum, & tam iucundum habitare fratres in vnum?]* rursus: *Si veram paleam (Donatista) odissent, & ipsi palea non essent.*] iterum: *Aut quando (Donatista) non spernunt Deum, qui baptismum eius, in eis, quorum causam non audierunt de quibus nullo modo, iudicare potuerunt incredibili temeritate impietatis exsufflant, & sibi audent arrogare, quod Dei est.*] & libro tertio: *Ipse est enim (Satan) qui per imaginem quasi iustae severitatis crudelem seuitiam (heresim) persuadet, nihil aliud appetens venenosissima versutia sua, nisi ut corrum- pat, atque dirumpat vinculum pacis, & caritatis.*] & post: *Vnde ergo tanti greges circumcellionum? (hi è Donatistis erant) vnde tanta turba conuiuatarum ebriosorum, & inuuptarum, sed non incorruptarum, innumerabilia stupra foeminarum? Vnde tanta turba raptorum, auarorum, foeneratorum? Vnde tam multi per suas quique regiones notissimi, tantudem volentes, sed non tantum valentes optari? Quid ad hæc respondebunt? Non sunt ista? An hoc triticum est? Ue impudentissima negationi, si apud se ista non esse; & sceleratissima peruersitati (Donatistarum) si frumenta se esse responderint.*

Idem libro primo contra litteras Petiliani Episcopi Cirthenfis Donatista tum viuentis sic incipit: *Nostis nos sæpè voluisse Donatistarum hereticorum sacrilegum errorem in notitiam manifestam, non tam ex nostro, quam ex ipsorum opere producere, atque conuincere.*] & libro secundo, ad singula verba & sententias Petiliani respondens, & dialogum contexens, sic Augustinus respondit: *Ita ne verò vos accepta alapa prebetis alteram maxillam? non istam vobis famam furiosa vestra agmina per totam Africam cum terribili turpitudine passim vagantia compararunt.*] & iterum capite centesimo quinto ipsummet alloquens Petilianum, quicum disputabat, cum diceret ille se sacerdotem, neque pro se à populo orandum, quasi pro peccatore; *Videsne, inquit, quam sit ista diabolica superbia?*]

Idem libro primo contra Cresconium Donatistam tum viuentem, sic verbis Cypriani vtens: ipsum compellat: *Superba est ista obstinatio, & sacrilega presumptio, quam sibi furor prauus (hereticorum, & Donatistarum) assumit. & dum sibi semper quidam, plusquam mitis iustitia deposcit, assumunt, de Ecclesia pereunt: & dum se insolenter extollunt, ipso suo tumore cecati, veritatis lumen amittunt.*] & lib. secundo capite decimo nono: *Sed si vestra (Ecclesia Donatistarum) vera est, quomodo expiati sint à tam immani scelere, dicite, si enim non sunt expiati, omnes vos estis secundum vestram sententiam eorum scelere maculati.*] & libro tertio, capite quadragesimo nono: *Aufer itaque de medio superuacuas inuidias molestiarum, quas regalibus iussis pro vestro errore patimini, per paruas, & propè nullas pro magno furore vestrorum, Donatistarum.*] & capite septuagesimo octauo: *Vereor ne nimis vrgeam verecundiam tuam, si ostendam quam leuiter & scurriliter quaedam etiam verba mea, quæ translata posui, frontem pro pudore, os pro sermone, tridens telum pro tripartita oratione, tricipitem bestiam pro errore, tribus calumniis aduersus tot populorum innocentiam se- uiente,*

uiente, quasi verbanus, & dicax exagitanda putaueris,] & libro quarto capite trigesimo nono, *Quid adhuc pessima causa patrociniū pertinacissimum prebes?*

Idem Pelagianos alloquens libro secundo contra duas epistolas Pelagij ad Bonifacium capite sexto, *Itane verò, inquit, filij superbiae, inimici gratiae Dei, & noni heretici Pelagiani.*] & libro tertio capite septimo, *Quis hoc, nisi Marcion, & Manicheus, & aliae similes pestes dixerint?* & libro quarto ad finem, arguens Pelagianos, quòd in causa sua congregari concilium vellent; *Verum, ait, istorum (Pelagianorum) superbia, quæ tantum se extollit aduersus Deum, ut in illo non velit, sed potius in libero arbitrio gloriari, hanc etiam gloriam captare intelligitur, ut propter illos Orientis, & Occidentis synodus congregetur.*] & libro primo contra Iulianum capite tertio, ipsum compellans, *Audi iam parumper, inquit, inerudita temeritate quantum veros adiuues Manichæos.*] & libro tertio in principio compellans ipsum Iulianum, ad quæ librum scribit: *teque salubriter pœniteat incaute, ac temeraria iuuenilis progressionis & prolapsionis tuae, & libro quarto capite secundo: Hanc breuem, sed vtique apertam sententiam meam si mente tenuisses, puto, quòd tam improbus non fuisses.*]

Apparet itaque Augustinum nullum verborum genus omittere, quibus infandae hereticorum impietates designare possit, ijsque sæpè ipsomet hereticos alloqui, appellans eos improbos, incautos, temerarios, inerudite temeratis, superbos, qui se extollant aduersus Deum, & concilia generalia velint, pestes, patronos pertinacissimos pessima causa, dicaces, scurras, leues, magni furoris, immanis sceleris, suo tumore cecatos sacrilegae presumptionis, superbae obstinationis, Diabolicae superbiae, terribilis turpitudinis, furiosos, sacrilegi erroris, sceleratissime peruersitatis, impudentissime negantes, ebriosos, ac turbam ducentes foeneratorum, raptorum, corruptarum, auarorum, & innumerabilia stupra facientium, crudelis seuitiae, incredibilis temeritatis, & impietatis, stultissime cecitatis, vanitatis, dementiae, sacrilegae dissensionis, furiosi schismatis, scleratos, odore tetro putentes, fraudulentos, dolosos, insidiosos, vulpes, tauros, dure, & indomitae cervicis, serpentes indignatione obsurdatos, turbas bestiarum innumerabiliter perserpentes. Hæc Augustinus, qui tamen modestissimus in hereticos, sicuti Athanasius etiam, predicatur.

Hæc autem mihi satis esse videntur, ut recordemur quæ morem seruarint Apostoli vtique sancti cum scribebant aduersus hereticos, aut de iis loquebantur, cumque legimus aliorum Catholicorum libros aduersus hereticos, haud miremur, si quando in illos inuehantur. Nihil namque iis nocentius, venenatius, ac pestilentius, idcirco exclamandum, ne quis forsitan obdormiscens, aut oscitans, minus aduertat ad istas pestes, ac falsa mentite mansuetudinis specie obrectos furores. Quamquam si agatur de nostre etatis hereticis non aliis illi sanè vocabulis sunt designandi, quam quibus amantiissimi eorum duces appellarunt, Lutherus, & Calvinus. Ille namque postilla domi. i. Aduentus, Saxonas, ac Vuitèbergenses suos, multo quam cum sub Romano Pontifice agerent, deteriores, atque ad omne sceleris genus procliuiores, rursus & Sodomitis flagitiosiores testatur. Iste heresi sue addictos omnium mortalium scelestissimos, & facinorosissimos esse conuincit: deinde cum verba illorum sceleribus congrua satis inuenire non potest, terra monstra, & malos genios humanam formam indutos appellat conc. X. ad Ephes. Gallicè scripta. Similia de iisdem Paulus Eberus, & Smidelinus, quorum verba referimus signo quinquagesimo secundo capite quinto ad finem: eadem Munsterus, ut recitamus signo de ignorantia hereticorum.

Hæc

Hæc igitur mihi visa sunt à benigno lectore postulanda; quæ me impetraturum non modo confido, sed quando benignum nos hic alloquimur, certo scio. Interim verò Deum rogemus, ut Ecclesie sue sanctæ et filios dignissimos, et propugnatores fortissimos pro summa ipsius beneficentia in terris nos efficere dignetur, quo bonum certamen certantes, cursumque consummantes, coronam iustitiæ post obitum recipiamus in celo, et qui laborauimus cum militante inter mortales, cum triumphante in superis eterna gloria et beatitudine perfruamur.

ARGUMENTA LIBRORVM ET RATIO ORDINIS SERVATI.

Primus liber agit de sublimitate Ecclesie in vniuersum, cui asseritur esse unum spiritum per chrisma, unum corpus per Eucharistiam, et unum regnum per ordinis Sacramentum cum Deo: è qua triplici coniunctione deducuntur centum signa, è quibus apertissimum fit, quenam sit Ecclesia, et quanta eius diuinitas. tum de fabricatione Adami, et Eua, casu eorum, reparatione generis humani per Christum, et Ecclesiam, Sacramentorum efficacia, baptismi, per quod renascimur gratia, necessitate, et effectibus mirandis.

Secundus declarat quomodo Ecclesia, quæ constat è renatis per baptismum, maxime Deo veluti dilectissima sponsa numquam repudianda coniungatur per Chrismatum Sacramentum, ita ut illi sit vnus cum Deo spiritus, et ob id omnia doceatur, perducatur ad altissimum culmen virtutum, recipiat plenitudinem Spiritus sancti. Tum de mirabilibus plurimis ad Chrisma pertinentibus agit, summisque superstitionibus, in quas inciderunt antiqui, quæ per chrisma ostenduntur sublata.

Tertius agit de signis nascentibus à prima et potissima Ecclesie coniunctione cum Deo, quæ dicitur spiritus, per quam peruenit ad summum virtutum. Cum verò tres sint virtutes Theologicae, fides, spes, caritas, et fides sit prima, quando vocatur substantia, et fundamentum rerum sperandarum, primo loco agit de signis deductis ab ortu et natura fidei; quæ sunt.

- I. Fides ex auditu.
- II. Vna fides.
- III. Indubitata.
- III. Perpetua.
- V. Antiqua.

Nobisque esse fidem ex auditu, vnã, indubitatã, perpetuã, antiquã, sicut necesse est ad sit Ecclesie Dei, abesseque ab hæreticis, demonstratur.

Quartus agit de signis pertinentibus ad fidei propagationem, quæ necessariò è diuinis scripturis debent Ecclesie inesse: sunt verò illa.

- VI. Propagatio fidei.
- VII. Maxima iniquis temporibus propagatio.
- VIII. Perpetua fidei propagatio inter gentes.
- IX. Ordo fidei propagatæ.
- X. Triplex tempus, gens, et modus in fidei propagatione.

Hæc Ecclesiam nostram comitari, non alienos, explicatur.

- XI. Miracula in fidei propagatione facta.
- XII. Confirmata vndique fides.
- XIII. Confutatio hæresum.
- XIII. Sanctiones vniuersaliũ conciliorũ.
- XV. Vnanimis doctorum consensus.
- XVI. Interitus fidei Christianæ adductus per hæreticos in eorum locis.
- XVII. Reparatio fidei per Catholicos facta in isdem.

Sextus, cum sint explicata quæ pertinent ad ortum, naturam, propagationem, confirmationem, interitum, reparationemque fidei, agit de signis desumptis à spe, quæ est secunda virtus Theologica, et de signis desumptis à gratijs gratuitis, quæ possunt esse sine caritate. Ea verò sunt.

- XVIII. Spes summa Catholicorum.
- XIX. Spiritus prophetie.
- XX. Sermo scientiæ efficacissimus.
- XXI. Sermo sapientiæ.
- XXII. Genera linguarum, et interpretatio sermonum.
- XXIII. Summa fides, seu fiducia.
- XXIV. Peritia catholicorum in omnibus disciplinis.

Hæc adesse debere Ecclesie Dei eminenter, sicut omnia vsque ad vndecimum totum librum, adesse autem nobis, non alienis, clarissimè demonstratur.

Septimus, examinatis ijs, quæ pertinent ad fidem, spem, gratiasque gratuitas, quæ possunt esse sine caritate, agit de signis deductis à caritate: sunt autem

XXV. Perpetua sanctorum successio.	XXIX. Caritas.
XXVI. Magni iniquis temporibus sancti.	XXX. Summa sanctitas.
XXVII. Perpetua martyrum series.	XXXI. Studia, & exercitationes ardentissime Virtutum.
XXVIII. Gentes effere ad humanitatem perductæ.	

Octauus, post signa pertinentia ad virtutes Theologicas fidem, spem, caritatē, gratiasque gratuitas, agit de signis spectantibus ad Virtutes Cardinales, & alias ijs subiectas, ac primo loco de ijs, quæ ad primam Cardinalem: & hæc sunt

XXXII. Prudentia Politica.	
XXXIII. Prudentia, & Fortitudo Militaris.	
XXXIV. Iustitia.	amplificatus.
XXXV. Religio.	XXXVII. Spiritus precum.

Nonus de secunda Virtutis Cardinalis, aliarumque annexarum virtutum signis: ea sunt

XXXVI. Cultus Deiparæ, sanctorumque	
Decimus de reliquis iustitiæ annexis Virtutibus, earumque signis: quæ sunt.	
XXXVIII. Pietas.	XLI. Amicitia.
XXXIX. Obedientia.	XLII. Liberalitas.

XL. Veritas.

Undecimus de duabus, quæ reliquæ erant, virtutibus Cardinalibus, Fortitudine, & Temperantia, & annexis. & quando de illa fortitudinis parte, quæ posita est in aggrediendo, dictum est ob inseparabilem affinitatem signo de Prudentia & Fortitudine militari, idcirco tractatur solum de illa parte, quæ posita est in sufferendo. signa uero sunt.

XLIII. Patientia.	XLVII. Clementia, & Mansuetudo.
XLIII. Animi magnitudo.	XLVIII. Castitas.
XLV. Magnificencia.	XLIX. Humilitas.
XLVI. Temperantia.	L. Paupertas.

Duodecimus, cum superioribus libris apertissime sit explicatum, Ecclesiam Catholicam in omni virtutum genere supra omnes, omniumque opinionem eminere, in quo maxime ponitur coniunctio spiritus Ecclesie cum Deo, hereticos uero neque assuetos umbram illarum, & omnia sint diuina scriptura testimonijs & oraculis corroborata, agit de enormissimis hereticorum omnium, & alienorum quorumlibet vitijs, atque inde desumptis signis, ut liquidissimo appareat, nullos pertinere ad Ecclesiam Dei, nisi nostros. Illa autem sunt hæc.

LI. Impunitas hereticorum.	LV. Ignorantia hereticorum.
LII. Viciositas alienorum.	LVI. Turpissimi calumniantium, alienorumque progressus in omnibus vitijs.
LIII. Intestina alienorum cades.	
LIV. Ignauia hereticorum aduersus hostes.	
- Ex his clarissimum fit hereticos esse bestiis quibuslibet peiores, ut in principio LV. signi aperitur.

Postremo, ut illustrissima fiat Ecclesie nunc militantis sanctitudo, ex quo fit simul illustrissimum nos esse ex Ecclesia Dei,

LVII. Signum est, sanctitas Ecclesie nunc militantis.	
- In quo tria explicantur. Primum, quanta sint opera sanctorum seculi labentis, secundum, quanta sint Martyrum: tertium, quanta sint Virginum, & feminarum respectu antiquitatis, quamuis fieri possit ut minori sanctitate homo edat opera maiora, testificantia tamen sanctitatem doctrine, aut vite.

ARGUMENTA SIGNORVM ET CAPITVM.

Liber primus.

D E dignitate ac potestate Ecclesie in vniuersum, quæ ostenditur è similitudine è Canticis desumpta. Cap. 1.	pag. 1
Quantopere Deus Ecclesiam voluerit laudari. Quanti eam fecerit. Quanti sit esse in ea. Quanti illius coniunctio cum Deo. Cap. 2.	pag. 3
De exordijs Ecclesie in terris, ac primo Adami & Eue statu. Cap. 3.	pag. 4
De præcepto, quod Adamo est datum, deceptione illius, & casu: & cur arbores, ac serpentes olim pro Dijs haberentur & de mysticis, occultisque inimicitijs inter homines, ac serpentes. Cap. 4.	pag. 7
De reparatione, & incremento Ecclesie, Christo nouo Adamo, per quem mirabiliter humanum genus renascatur. Cap. 5.	p. 10
De noua Eua noui Adami Christi sponsa Ecclesia, & eius dignitate. Cap. 5.	p. 12
Semina, è quibus renascimur è nouo Adamo Christo, & noua Eua Ecclesia, sunt in primis Sacramenta. Cap. 6.	p. 14
Cur tanta sit sacramentorum vis. Cur instituta in verbis, ac rebus corporatis. Cur adiecti ritus. Et de mystica Ecclesie coniunctione. Cap. 7.	p. 16
De ceremonijs, & Sacramentis antiquæ, & nouæ legis. Cap. 8.	p. 18
Operum studium est ad salutem necessarium. Duobus modis homo iustificatur sine operibus legis. Primo contritione perfecta. Secundo Sacramentorum perceptione, cum fuerit attritus. Cap. 9.	p. 21
Viginti argumenta explicantur, quibus ostenditur per Sacramenta infundi gratiam primam ijs, qui bene dispositi sunt, & animati. Cap. 10.	p. 24
Homo Christianus renascitur per baptismum, quod decem noui testamenti locis explicatur. Cap. 11.	p. 28
Vaticinia, & Concilia afferuntur, quibus baptismi diuina vis explicatur. Cap. 12.	p. 30
De signis antiquorum, quibus apertum cunctis gentibus fiebat per ipsum baptismum donari diuinitatis societatem. Elephantis æstimatio de aquis. Cap. 13.	p. 32
Figure antiquorum vim diuinam baptismi designantes. Cur Christiani pisces dicantur. Cap. 14.	p. 33
Miracula maxima, quibus fit apertissimum per baptismum infundi Spiritum sanctum. Baptismus aliquando dedit pulchriorem formam. Miracula fontium baptismi. Cap. 15.	p. 36
De vi medica, & innocua diuinitus addita aquis post baptismum. De fonte, in quo Christus est ablutus. De diluuijs antiquis cur nunc tam raro tam magna. Maxima in Italia & Romæ diluuijs. Cap. 16.	p. 40
De ceremonijs Baptismi. Cap. 17.	p. 42
De homine per Baptismum renato. Cap. 18.	p. 45

Liber Secundus.

D E legis antiquæ, ac nouæ scripture, & renati hominis in Ecclesia diuino incremento. Cap. 1.	p. 49
Sacramento confirmationis vnum fieri Ecclesie spiritum cum Deo: idque testimonijs septem scripturæ probatur. Cap. 2.	p. 53
Afferuntur testimonia Patrum idem confirmantia. Cap. 3.	p. 55

Argumenta

- Vaticinia decem Chriftatis, siue confirmationis. Cap. 4. p. 58
Decem figuræ chriftatis afferuntur. Cap. 4. p. 60
Signa rerum naturalium, atque humanarum, & mirabilia, quæ Deus prouidit, ac constituit in oliuis, vt homines disponeret ad tanti Sacramenti fidem. Quanti facerent oliuas antiqui. Ante Christum natum non tot in locis oliuæ. Cur tot fontes olei post Christum natum. Cap. 5. p. 62
Mirabilia balsami, quæ Deus ad huius Sacramenti fidem prouidit. Balsamum ante natum Christum in sola Iudæa, postea plurimis in locis. Quando balsamum cognosci coeptum. balsami mirabile euentum. Cap. 7. p. 65
Miracula, quibus chriftatis sacramentum comprobatur. Cap. 8. p. 67
De duce, signis, armatura, inimicis, regno, triumphisque eorum, qui sunt initiati hoc Sacramento. Cap. 9. p. 69
Summum nequitia, atque iniustitia, ad quod peruenit humanum genus ante Sacramentum confirmationis. Cap. 10. p. 73
Sacramento confirmationis est factum, vt tanta ac tot flagitia plurimis in locis tollerentur è terra. Cap. 11. p. 79

Liber Tertius.

Mor sui ipsius est omnium malorum causa: idcirco radicitus hic in Ecclesia Dei euellitur, vt tum demum Catholicorum pectoribus inferi omnes virtutes possint, immisso penitus Dei, proximique amore. Cap. 1. p. 84

SIGNVM PRIMVM.

Fides ex auditu.

Illa est Ecclesia Dei, in qua nemo est, aut fuit, qui non crediderit fidei ætate sua annunciata, & per manus à maioribus accepta, & audita. Regula fidei quæ sit. Euangelium quod dicatur. Cap. 2. p. 87
Recentiorum & antiquorum hæreticorum factiones & sectas non esse ex Ecclesia Dei constat, quia fides eorum non sit ex auditu, quod ex ipsorum confessione probatur. Admirabilis stoliditas Caluini. Cap. 3. p. 92
Duobus obiectis hæreticorum respōdetur. Afferunt namq; auditis non standum, quia sit aliter in diuinis libris; & immutatam ab Ecclesia antiquorum doctrinam contendunt. Cap. 4. p. 95

SIGNVM SECVNDVM.

Vna fides.

Illa est Ecclesia Dei, cuius est vna fides. At recentiorum, & Orientalium quorundam non est vna fides, sicuti aliorum omnium hæreticorum; idcirco concluditur non esse inter eos Ecclesiam Dei. nobis autem non vnã semper fuisse fidem dici non potest. Discrepantiæ, & horrendæ blasphemie Caluini in ijs, quæ pertinent ad ipsum Deum. Cap. 5. p. 97

SIGNVM TERTIVM.

Indubitata fides.

Indubitata fides necessariò est eorum, quibus nulla potest ac debet esse dubitatio quasi rerum certissimarum: quam fidem neque esse, neque posse, villo modo esse hæreticis, apertè demonstratur. Hæreticorum fides non est indubitata, ac proinde nulla. Cur Deus nolit omnibus esse ius obligandi ad fidem. Cap. 6. p. 104

SIGNVM

Signorum, & Caputum.

SIGNVM QVARTVM.

Perpetua fides.

Illa est Ecclesia Dei inter Christiani nominis professoris, cuius est perpetua fides, quam scilicet aliqui semper palam sunt secuti. Idcirco neque Orientalium quorundam, neque recentiorum factiones pertinent ad Ecclesiam Dei. Perpetuitas primum caput fœderis diuini cum Ecclesia. Admirabilis inconstantia hæreticorum in Ecclesie Catholice casu afferendo. Incredibilis impudentia hæreticorum. Cap. 7. p. 108
Hæretici quatuor obijciunt aduersus hanc perpetuitatis notam; quæ multis modis clarissimè & efficacissimè confutantur. Ecclesia non est occulta, sed illustrissima. Hæretici hodierni manifestè adnumerant se antiquis hæreticis. Prisca quomodo reiecta, & quomodo perpetua, & æterna. Cap. 8. p. 111

SIGNVM QVINTVM.

Antiquitas fidei.

Cum veritas sit mendacio prior, multis de causis necesse est ea, quæ creduntur ab Ecclesia Dei, esse antiquitus certò credita, vel ab iis necessariò deduci quantum pertinet ad ea quæ sunt æternæ veritatis, ideoque esse ex hac parte antiquissimam. decet porro è parte docentium denique omnium monumentorum, quæ priscis fuerunt, huius Ecclesie antiquitatem stabiliri. Hæretici hodierni fatentur nostram fidem antiquam. Cap. 9. p. 114
Quomodo probetur antiquitas Catholice religionis. Nouum nomen hæreticorum insigne est nouitatis. cum hæretici prius fuerint è nostris, ostendunt nos esse antiquiores. Sex antiquitatis testimonia, & monumenta nobiscum. Secundum antiquitatis monumentum. Tertium antiquitatis monumentum. Quartum antiquitatis monumentum. Quintum antiquitatis monumentum. Vltimum antiquitatis monumentum multa continens. Admirabile euentum locorum antiquorum. Ca. 10. p. 116

Liber Quartus.

SIGNVM SEXTVM.

Propagatio fidei.

Cum sit Ecclesia Dei sponsa, necesse est illi filios pariat, atque omnes nationes ad ipsius Christi que cultum perducatur; id verò non nisi ab Ecclesia hostra factum esse, enumeratis singillatim cunctarum gentium conuersionibus ad Christum, clarissimè demonstratur. Primariæ totius orbis Ecclesie constituta à Petro, & ab his aliæ minores. Hispaniæ conuersio. Galliarum conuersio. Britannia, & Angliæ, Scotiæ, & Hiberniæ conuersio. Germaniæ con. Saxoniarum con. Morauiarum con. Bohemiæ con. Pomeraniæ con. Pannoniæ con. Illyrii con. Dalmatiæ con. Slauiarum, Rasciæ, Bosniæ, Seruiæ, Croatiæ con. Misie Daciæ con. Hungariæ con. Ruffiæ con. Poloniæ con. Lithuaniam, & Samogetiæ con. Liuoniæ con. Prussiæ con. Daniæ, Suediæ, Rugiæ, Gotthiæ con. Noruegiæ con. & Borealiū regionum Græciæ conuer. Cap. 1. p. 122
Oriens vniuersus ad Christianam religionem perductus est per eos, qui semper eadem nobiscum fenserūt, & Petri successoribus primas detulerūt. Antiochia metropolis Orientis. Asiæ conuersio per Episcopos à Petro in primis constitutos. Hunnorum, Alanorum, Abasgorum, Zechorum con. Herulorum, Iberum con. Tartarorum con. Armenorum conuersio. Persiæ conuersio. Indorum conuersio. Sarracenorum con. †† 3 con.

Argumenta.

conuers. Agarenorum conuers. Indiarū Orientalium conuers. Indicarum regionum in Oriente conuers. Cap. 2. p. 127
Indiæ Occidentales, quarum latissima sunt cōfinia per omnes mundi partes pertinentia, ad Christi cultum per nostros perductæ fuerunt. Indicarum regionum in Occidente conuers. Alexandria metropolis à Petro constituta. Africanarum nationum conuersio. Cap. 3. p. 131

SIGNVM SEPTIMVM.

Maxima temporibus iniquissimis propagatio.

Quomaiiores aduersus Ecclesiam nostram sunt per hostes eius concitata tempestates, eo foecundior illa fuit, & vberiores fructus dedit; quod est signum diuinitatis consonum prædictionibus sacris. Tempus ab anno trecentesimo vsque ad sexcentimum, & conuersæ hoc tempore nationes. secundum tempus. tertium tempus. quartum tempus. quintum tempus, & conuer. cap. 4. p. 135

SIGNVM OCTAVVM.

Perpetua fidei propagatio in Gentibus.

Neceffe est ab Ecclesia Dei perpetuo inter gentes fidem propagari, ita ut non modò eadem natio eam nepotibus suis tradat, quomodo diximus supra esse perpetuam fidem, sed ex aliis in alias gentes semper transmitatur, atque ita perpetuetur, quartum sæculum, quintum sæculum, sextum, septimum, octauum, nonum, decimum, vndecimum, decimum secundum, decimum tertium, decimum quartum, decimum quintum, decimum sextum. Incredibilis fidei propagatio nostro sæculo. cap. 5. p. 138

SIGNVM NONVM.

Ordo fidei propagatæ inter Gentes.

Prædictum est fore, vt Christi cultus primò inter Gentes ad Aquilonem positas propagaretur, deinde inter eas, quæ spectant ad Austrum; quod cum nostræ Ecclesiae per tot sæcula contigisse videamus, illam palàm fit esse Ecclesiam Dei. Ab Oriente in Occidentem, Aquilonem, & Austrum. Cap. 6. p. 141

SIGNVM DECIMVM.

Tria tempora, tres modi, ac tria hominum genera in fidei propagatione.

Prædictum est fore, vt trinam legationem Deus ad homines destinaret, qua veritas per illos agnosceretur ac coleretur; ac prima vocarentur, secunda adducerentur, tertia compellerentur; prima diuites, secunda pauperes vrbium, tertia agrestes; primi in domibus, secundi in vijs & plateis, tertii in viis extra vrbem, & sepibus habitarent; illi propè, isti non ita procul, hi longiùs positi: atque è primis nulli ferè accederent, è secundis multi, è tertijs qui impleant domum; primi malè haberent nuncios, secundi, ac tertii non eodem modo: idcirco omnia primorum immisissis exercitibus vastarentur, quod alijs non sic vsu veniret. Hæc verò soli Ecclesiae nostræ contigisse demonstratur. Primum tempus vrbianorum per miracula conuersorum. Primum tempus Vrbianorum ad fidem vocatorum. Cap. 7. p. 143
Tempus, modus, atq; hominū genus ad secundā legationē spectans explicatur, quo vocati in pagis habitantes, id est, pagani, & gentes in cōfinibus Imperij Romani confidentes. Secundum tempus paganorum ad fidem adductorū. C. 8. p. 147
Tertia legatio, qua populi omnium maximè barbari, & efferi ad cultum Christi sunt perducti. Tertium tempus barbarorum ad fidem compulsoꝝ. Cap. 9. p. 149

LIBER

Signorum, & Caputum. Liber Quintus.

SIGNVM VNDECIMVM.

Miracula in fidei propagatione facta.

Miracula ad fidem confirmandam facta in ipsius propagatione clarissimè ostendunt nos esse ex Ecclesia Dei, ceteros autem nullo modo. Miracula Rhemberti in Dania. Suetia. Miracula Poppæ, Hūnonis, Canuti, Vicelini, Orthonis in Septentrione. Miracula Ludmillæ, & Venceslai inter Bohemos. Miracula Adalberti. miracula Bonifacij inter Sclauos. Miracula Ioannis, & Benedicti inter Polonos. Miracula, quæ Geysæ, & Stephano euenerunt inter Hungaros. Miracula inter Tartaros edita. Cap. 1. p. 153

De miraculis, quæ parentum nostrorum, nostraque ætate sunt edita in gentibus ad Christi cultum perducendis. Miracula in Indijs Occid. edita. Miracula Martini Valentini, Aloisij Bertrandi. Miracula in Africa. Miracula Gasparis Belgæ in Ormutio. Miracula edita in Maluchis. miracula edita in Cochinchinæ regno. miracula edita in Iapone. Miraculum perpetuum in Indijs Orientalibus. miracula ridicula, quæ tentarunt edere hæretici. Cap. 2. p. 157

SIGNVM DVODECIMVM.

Confirmata vndique fides.

Neceffe est vt vera religio non modò miraculis, quæ humanas vires superaret, confirmetur, sed & omnibus modis, quos caritas diuinitus inspirata, cælestisque sapientia nostris animis in dies explicaret: quod à nostra Ecclesia factum, non ab hæreticorum factionibus, fit manifestum. Primus modus fidei cōfirmatæ. Secundus modus fidei confirmatæ. Tertius modus fidei confirmatæ. Quartus modus fidei confirmatæ. Quintus modus fidei confirmatæ. Sextus modus fidei confirmatæ. c. 3. p. 162

Quot & quanta præstitierint Pontifices Romani, cunctique Occidentales, vt Græci & Orientales in fide continerentur, ac confirmarentur. v j. sæculo quid Papæ egerint pro Oriente. v i j. sæculo quid Papæ egerint pro Oriente. v i i j. sæculo. quid Papæ egerint pro Oriente. ix. x j. x i j. x i i j. & xv. seculo quid Papæ egerint pro Oriente. Cap. 4. p. 169

Orientales & Græci armis adiuti sunt iniquissimo tempore ab Occidentalibus aduersus Sarracenos & Turcas. Auxilium anni millesimi nonagesimi sexti. præstitum Græcis. Incredibilis confusio Ecclesie Constantinopolitanæ, ex quo descendit à Romana. Cap. 5. p. 176

SIGNVM DECIMVM TERTIVM.

Confutatio hæreticorum.

Neceffe est ab Ecclesia Dei fuerint hæreses singulæ, quæ diuersis temporibus eruperunt, confutata, & adhuc erumpentes confutentur. Id verò ab Ecclesia nostra, non ab vllis hæreticorum factionibus præstitum fuisse demonstratur. Hæreses Simonis Magi, Menandri, Saturnini, Basilidis, Carpocratis, Gnosticorum, Marcionis, Valētini, Theodoti, Afclepiodoti, Pauli Samosatheni, Cerdonis, Ebionis, Cherinti. Quarta decimanorum, Mótani, Priscillæ, Maximillæ, Donatistarū, Arii Macedonij, Apollinaris, Photini, Sabellij, Nestorii, Eutyichis, Petri Antiocheni, Acacii, Seueri, Anthimi, Cyri, Sergii, Pyrrhi, Pauli, Iconoclastarū, Berégarij, Abai, Iardi, Arnoldi, Valdēsium, Albigensum, Henricianorum, Gilberti, Eunonis, Huffitarum. Ecclesia Constantinopolita sæpiùs per hæreticos occupata. Admirabile robur Ecclesie Romanæ in cultu Christi amplificando. Cap. 6. p. 178

†† 4 SIGNVM

Argumenta

SIGNVM DECIMVM QVARTVM.

Sanctiones vniuersalium Conciliorum.

Vniuersalia Concilia à Papis confirmata labi non possunt; ideoque cui fauent illa, ibi erit Ecclesia Dei. Constat autem vniuersalia Concilia refragari hæreticorum Protestantium, & Græcorum factionibus, & esse ab Ecclesia nostra. Admirabile euentum vniuersalium Conciliorum. multiplex gētium ius. Duodecim admiranda in Concilijs vniuersalibus; Prophetiæ confirmantes vniuersalium Cōciliorum veritatem. In Cōcilijs nominatim dicuntur adesse tres personæ diuinæ. Cōcilia vniuersalia Deum representant. Concilia vniuersalia Ecclesiam representāt. Bonitas Episcoporum. Doctrina Episcoporum. Potestas Episcoporum. Cap. 7. p. 181
In Concilijs soli Episcopi decernunt. Imperatoris non est eis præsidere, sed Pontificis Romani, sine cuius assensu Concilia sunt nulla. Concilia frequentissima à Papis, deinde ab omnibus reiecta. Cap. 8. p. 187
Nonnulla obiecta hæreticorum diluuntur. Conciliū Iudæorū quomodo errarit. Hæreticorū perfidia. Cōcubinarū duō genera antiquis. Impositura hæreticorū. c. 9. p. 188

SIGNVM DECIMVM QVINTVM.

Vnanimis doctorum consensus.

Illa est Ecclesia Dei, cui semper adfuerunt doctores, quibus existerit eadem doctrina, neque aliqua in re penitus disenserint; sed quicquid dixere, id totum iudicio Ecclesiæ Catholicæ ex animo subijciētes, secus credere ex animo, si secus difinitum fuisset, semper parati fuerunt. Veri Græcorum doctores nobiscum sentiunt ipsis fatentibus Græcis, alioquin vel nulli ijs, vel hæretici. Græcis nulli doctores. Græcorum probati doctores sentiunt nobiscum. Hæreticis Protestantibus non esse doctores. Hæretici antiqui doctores hæreticorum nostræ ætatis ipsis fatentibus. Diabolus hæreticorum doctor fatentibus hæreticis ipsis hodiernis. Cap. 10. p. 193

SIGNVM DECIMVM SEXTVM.

Interitus fidei, & religionis Christianæ.

Vbi in aliquas regiones alia doctrina, quæ quæ colitur ab Ecclesia nostra, per illos, qui se à nobis abiunxerunt, est inuecta; in eas deinde Christianæ religionis, Christi q; hostes inuaserunt, & in ijs cū sūma imperij potestate cōfidētes de Christi cultu plurimū detraxerunt, vel illum ferè prorsus extinxerunt. Gotthorum regiones. Primum exemplum interitus fidei adducti per hæreticos. 2. exempl. Myfia Pānonia, Dacia, Scythia. 3. exemplū Dalmatia, Germania. 4. exempl. 5. exempl. Gallia. 6. exemplum Lugdunensis secunda. 7. exempl. Britannia, Gallia Cisalpina. 8. exēplū. 9. exemplū Hispania. 10. exēplū. 11. exemplū. 12. exempl. Africa. 13. exemplū. 14. exemplum Oriens captus ab impijs cū impetrarunt hæretici. Rina imperij Occidentalis & Oriētalīs ab hæreticis adducta. Anastasio hæretico imperante Hunni, Bulgariq; erumpunt. 15. exēplum. Turcæ erūpunt Iconomacho imperante. 16. exemplum. 17. exempl. 18. exemplum. 19. exēplum Cyprus. 20. exemplum. 21. exemplum Hungaria. 22. exemplum. 23. exemplum. Hæretici apertè tendunt ad exterminandum omnem Christi cultum. Cap. 11. p. 198

SIGNVM DECIMVM SEPTIMVM.

Reparatio fidei per Catholicos facta.

Per Ecclesiam nostram semper est Christi cultus reparatus in ijs locis, in quibus fuerat imminutus, ex quo Christi hostes illa occuparant alienatibus se indigenis

Signorum, & Capitum.

nis à nostra doctrina: quod est veræ Christi Ecclesiæ illustrissimum signum. Oriens quibus hæreticis imperantibus amissus, & quibus Catholicis receptus. Catholici semper calum fidei Christianæ sustinuerunt. Cap. 12. p. 205

Liber sextus.

SIGNVM DECIMVM OCTAVVM.

Spes summa Catholicorum.

Necessesse est in Ecclesia Catholica sit summa spes, qua contendamus ad affectuam supremam beatitudinem, ceteraq; ad illam pertinentia. Hanc esse in Ecclesia nostra, secus inter alienos à nobis, clarissimè demonstratur. Hæretici Protestantes filij diffidentia. Admirabile spei Catholicæ euentum. Cap. 1. p. 209

SIGNVM DECIMVM NONVM.

Spiritus prophetiæ.

In Ecclesia Dei necesse est sit prophetiæ spiritus. Idque euidens diuinitatis est argumentum: quod esse in nostra apertè probatur, in hæreticorum verò factionibus nequaquam. Prophetiæ nostrorum pertinentes ad Græcos. Prophetiæ nostrorum pertinentes ad Protestantes: prophetiæ quædam Pontificum Romanorum aduersus hostes veritatis. Tempus obseruandum in Græcis. Cap. 2. p. 213

SIGNVM VIGESIMVM.

Sermo scientiæ efficacissimus.

Oportet in Ecclesia Dei sit efficacissimus scientiæ sermo: quod nobis adesse, secus alienis, euentissimè explicatur. Admirabilis collatio S. Francisci. Admirabilis comparatio S. Bonifacij Apostoli Germanorum. Admirabilis comparatio B. Francisci Xauerij. Admirabilis comparatio S. Vincentij Forerij. Admirabilis comparatio foeminarum Catholicarum. Cap. 3. p. 218

SIGNVM VIGESIMVM PRIMVM.

Sermo efficacissimus sapientiæ.

In Ecclesia Dei necessariò debet esse efficacissimus sapientiæ sermo. Hunc esse inter nos, abesse à ceteris, apertissimè demonstratur. Admirabilis sapientia Pulcheriæ Augustæ. Cap. 4. p. 223

SIGNVM VIGESIMVM SECVNDVM.

Genera linguarum, & interpretatio sermonum.

Genera linguarum, & interpretatio sermonum necessariò debent esse in Ecclesia Dei: id nostræ, non alij contingere demonstratur. Admirabilis pena Hebræis inflicta. Quatuor præcipuæ linguæ à Catholicis illustratæ. Cap. 5. p. 227

SIGNVM VIGESIMVM TERTIVM.

Summa fides.

Fides maxima exigitur ab Ecclesia Dei, quæ nostris solum, non alienis diuinitus est concessa. Exempla mirandæ fidei Catholica. Cap. 6. p. 232

†† 5 SIGNVM

Argumenta

SIGNVM VIGESIMVM QVARTVM.

Peritia Catholicorum in omnibus disciplinis.

NEcessè est Ecclesiam Dei esse repletam omni scientia: hæreticorum nullam esse talem infra ostendimus, nunc nostram semper huiusmodi fuisse apertissime explicatur. Philosophi, Catholici, Mathematici, Astrologi, Medici, Architecti, Historici, Poëta, Musici, Pictores, Sculptores. Cap. 7. p.237
Ostenditur Pontifices summos, Cardinales, Episcopos, & religiosos viros pro ratione suæ dignitatis peritia cunctis alijs præstitisse. Cap. 8. p.243

Liber septimus.

SIGNVM VIGESIMVM QVINTVM.

Perpetua Sanctorum successio.

NEcessè est in Ecclesia Dei sæper adsint viri sanctimonia præstites, & illustrissimi: quos esse in Ecclesia nostra, ac fuisse semper, ex quo vel Græci à nobis, vel Protestantes fecere discessionem, tales verò neq. esse, neque fuisse inter ipsos, est manifestum. Zonaras, Coniatas, Gregoras, Græci historici post discessionem factam nullos è suis nominant sanctos. Cap. 1. p.249

SIGNVM VIGESIMVM SEXTVM.

Magni iniquis Ecclesiæ temporibus sancti.

NEcessè est, Ecclesia Dei, quo maioribus hostium suorum tempestatibus cõcutitur, eo maioribus fortioribusque militum copijs diuinitus armetur, atque ita sanctissimi viri difficillimis temporibus dari. In maioribus namque tenebris maior virtutis ac sanctimonie splendor elucescere solet, ac debet. Primi temporis sancti. Secundi temporis sancti. Tertij temporis sancti. quarti, quinti, sexti, septimi, & octauo temporis sancti. Cap. 2. p.257

SIGNVM VIGESIMVM SEPTIMVM.

Perpetua martyrum series.

CVm solummodo in Ecclesia Catholica sit perpetua successio eorum, qui non ob aliam causam cæsi fuerint, nisi quòd nobiscum sentirent, nemini porro nocerent, manifestum sit Ecclesiam nostram verè esse Ecclesiam Dei, præsertim cum fuerint occisi dum Christi cultum disseminant inter gètes. Martyres sæculi 16. Martyres sæculi 15. Martyres sæculi 14. Martyres sæculi 13. martyres sæculi 12. martyres sæculi 11. martyres sæculi 10. martyres sæculi 9. martyres ab hæreticis occisi. C. 3. p. 262

SIGNVM VIGESIMVM OCTAVVM.

Gentes efferæ ad humanitatem perductæ.

PRædictum est fore, vt per Ecclesiam Christi efferæ gentes ad humanitatis cultum perducerentur: id per nostram effectum est, non per Græcorum, postquam discesserunt à nobis, aut Protestantium factionem. Barbaries Romanorum. Barbaries præcorum Germanorum. Barbaries Saxonum antiquorum. Barbaries Sarmatarum præcorum. Barbaries Pannoniorum, & Hungarorum præcorum. Barbaries Borealiū quorundam. Barbaries Indorum Orientalium, & Occidentalium. Incredibilis feritas quarundam gentium Indicarum. Cap. 4. p.266

SIGNVM

Signorum, & Capitem.

SIGNVM VIGESIMVM NONVM.

Caritas.

IN Ecclesia nostra elucescit ardentissima omnium caritas, apertissimum diuinitatis argumentum, quo concluditur omnino hanc esse Ecclesiam Dei. Admirabilis comparatio. Martyrum mens, & caritas summa. Admirabilis caritas Catharinæ Senensis, Christinæ, Catharinæ Raconisæ. Cap. 5. p.271

SIGNVM TRIGESIMVM.

Summa sanctitas.

Multipliciter ostenditur altissimum culmen sanctitatis, ad quod nostri perueniunt, ita vt qui dicuntur è nostris flagitiosiores, isti tamen meliores sint iis, qui inter alienos optimi existimantur, quod clarissime ostendit nos esse in Ecclesia Dei. Admirabilis comparatio. vitia Traiani optimi Imperatoris. vitia Antonini optimi Imperatoris. vitia Aristotelis, Senecæ. vitia Lutheri, & Caluini. Admirabilis collatio. Quis Catholicus vel scelestissimus melior quouis alieno optimo. E multis probatur Catholicæ Ecclesiæ summus candor. Admirabilis comparatio. Beneficia maxima à pessimis nostrorum profecta in alios. Cap. 6. p.275

SIGNVM TRIGESIMVM PRIMVM.

Studia, & exercitationes vehementissimæ virtutum.

Nulli magis feruent exercitationes ac studia virtutum, quàm in Ecclesia nostra. hæc igitur Ecclesia Dei. Admirabilis comparatio. Cap. 7. p.283

SIGNVM TRIGESIMVM SECVNDVM.

Prudentia politica.

NEcessè est in Ecclesia Dei, quando est diuina, gubernationem optimam florere, si ceteris aut publicis rebus, aut regnis conferatur. Id nostræ Ecclesiæ contingere apertissime demonstratur. Singularia euenta Lusitanici regni. omnium pax maxima Lusitanici regni cum suis Regibus. Nauigatio remotissima Lusitanorum. Colonia remotissima Lusitanorum. Singularia euenta Hispanici regni. latissimum Hispanorum Imperium. Imperium Hispanorum circumdans tellurem rotam. Innumera gentes ab Hispanis in vnã fidem redactæ. Regia stirps Hispanis vetustissima. Singularia euenta Gallici regni. Plurimi Reges plurimis terrarum partibus à Gallis dati. Pacificè defuncti Gallorum Reges. Religiosissimi Gallorum Reges. Singularia euenta Anglici regni. Indiuisum Angliæ regnum. Sancti Anglorum Reges plurimi. Reges Galliæ & Angliæ miraculorum hæreditarij patratore. Singularia euenta Scotici regni. Scotis semper indigenæ Reges præ cunctis. Scoti in religione Catholica constantes omnium maximè ex exteris. Scoti numquam domiti ab vllis alienis à fide Catholica. Cap. 1. p.290

De prudentia politica Regum Germaniæ, & aliorum Septentrionis regnorum. Diuturnum in Germania Imperium. Singularia euenta Germanici regni. Indigenæ Germanis Imperatores. omnium maximè quicquid electio Imp. Germaniæ. Plurimi eiusdem stirpis Germanis Imperatores. Paucissimi Germanis Imperatores hæretici, aut schismatici. Inaccessa barbaris Germania. Castissimus Germanis Imperator. Singularia euenta Bohemici regni. Bohemici sanguinis Imperatores. Bohemia barbaris inaccessa. Singularia euenta Hungarici regni. Maximè culti à suis Hungariæ Reges. Singularia euenta Polonici Regni. Poloni & Hungari aduersus Tartaros maximè inuicti. Maximè Catholici Polonorum reges. Singula-

Argumenta

laria euenta Danici regni. Danici Reges latissimè in Septentrione dominantes. singularia euenta Suetici regni. Danorum, Suecorum, Noruegientiumque regiones excultissimæ omnium in Septentrione. Singularia euenta Reip. Venetæ. Omnium maximè intacta Venetorum libertas. Quietissima omnium Resp. Venetorum. Cap. 2.

De Pontificum Romanorum gubernatione. Singularia priuilegia & euenta Pontificis Romani. Plurimi è Papis martyres. Plurimi è Papis sancti. Innumeræ gentes Papis subiectæ. Oppugnatissima Pontificia potestas. Inimicissimi Regibus sceleris Papæ. Honoratissimi Regibus Papæ. Vnanimè inter se Papæ. Reges potentissimi omnium Pontificibus Romanis subiecti. Quietissima præ ceteris Pontificum Rom. electiones. Nullus schismaticus Papa occisus. Maximum Pontificum Rom. studium in subiectos. Maximi consilij Pontifices Rom. Cap. 3.

Idem probatur generalibus argumentis pertinentibus ad causas efficientes gubernationis, materiam, finemque illius. Catholici principes optimi omnium, omnium maximè in pace viuentes. omnium fortissimi Catholici Reges. Resp. Catholica optima ob monarchiam perfectam. monarchia Catholica maximè omnium sacris subiecta. Cap. 4.

Argumenta generalia ducta à subiectis. Resp. Catholica ex antiquissimo tempore latissimè dominatur, Resp. Catholica omnium maximè efferatas gentes ad humanitatem perduxit. Resp. Catholica omnium maximè irruptionibus barbaricis inaccessa. Infelicissima Italiæ tempora regnantibus Imperatoribus Romæ. Tempora ex quibus Catholicæ regiones à barbaris non sunt occupatæ. Regiones à barbaris occupatæ ob contemptum Papam. Religiosissima omnium Catholica Resp. Cap. 5.

Idem demonstratur generalibus argumentis pertinentibus ad virtutes, studiaque, & exercitationes earum. Admirabilis comparatio Pulcheriæ Augustæ. Admirabilis comparatio Blanchæ Reginæ Galliarum. Admirabilis comparatio Isabellæ Reginæ Hisp. Admirabilis comparatio Margaretæ Reginæ Danicæ. Cap. 6. p. 317

SIGNVM TRIGESIMVM TERTIVM.

Prudentia, & fortitudo militaris.

Prædictum fuerat, Catholicos futuros bellicis factis aliquando præstantissimos: id nostris contigisse, certissimè demonstratur. Nostris Imperatores Paganis fortiores. inter Christianos ab alienis nihil occupatum nisi hæresibus repletum. fortissimæ gentes domitæ à nostris. Catholici omnium latissimè dominantur. Latissimum, vetustissimumque Catholicorum Imperium. Tartari cunctas gentes domuerunt, Catholicis exceptis, Catholici plus abstulerunt Mahometanis, quàm Mahometani abstulerint hæreticis. Persæ magis valuerunt aduersus Imperatores Paganos, quàm Catholicos. Catholici Imperatores bis Persæ Regem dederunt, non ita Pagani. Fortissimi è singulis regionibus Reges Catholici, quales antea ex iis non existerunt. Itali Catholici laude nauali præstant antiquis in bello. Laus bellica naualis Genuensium, & Venetorum. Laus bellica Caroli Quinti. Laudes bellicæ Alburquecij Lusitani, & Ferdinandi Cortesij. A nostris paucissimis innumeri sæpius victi. Constantini bellica facta. Theodosij bellica facta. Aetij bellica facta. Belisarij virtus militaris. Maximæ Mahometanorum strages editæ à nostris, à Carolo Martello, à Pelagio Reg. à Froila Reg. ab Aldefonso Reg. à Ranimiro Reg. à Ferdinando Gundisaluo, ab Alfonso Vndecimo. Admirabilis comparatio, & euentum Hispanorum, & Græcorum. Mira olim fortitudo Cruciferorum. Lituorum, Polonorumque mira fortitudo. Ioannæ Tullensis incredibilia & admiranda facta Cap. 7.

p. 324

Liber

Signorum, & Caputum.

Liber nonus.

SIGNVM TRIGESIMVM QVARTVM.

Iustitia.

QUoniam nostri cunctis præcellant in iustitiæ functionibus, necesse est nos esse ex Ecclesia Dei. Præcellere autem plurimis argumentis clarissimè demonstratur. Iura hæreditaria cognationum maximè inter Catholicos conferuata. Iura electionum maximè inter Catholicos seruata. Iusta commercia in Septentrione instituta. Cap. 1.

Ostenditur ex aliis ad iustitiam pertinentibus gestis, nostros cunctis præcellere gentibus in illa seruanda, & colenda. Iustitia Catholicorum in decernendis honoribus sacris. Iustitia Catholicorum in Pontificatibus conferendis. Iustitia Catholicorum in clericis eligendis. Iustitia Catholicorum in Imperio conferendo. Illustriora Catholicorum regna qualibet ediderunt aliquem Regem sanctum. Cap. 2.

SIGNVM TRIGESIMVM QVINTVM.

Religio.

CUM religio nullibi magis efflorescat, quàm inter nostros; hinc fit nos esse ex Ecclesia Dei, in qua religio maximè spectari debet. Plures martyres clericorum, quàm laicorum. Plures sancti clericorum, quàm laicorum. Plures ex Episcopis martyres, ac sancti, quàm è reliquis. Plures è Papis sancti, ac martyres, quàm è reliquis. Cap. 3.

Proponuntur euenta mirabilia Ecclesiæ Catholicæ quoad hominum religiosorum cœtus. Religiosorum cœtus excitati turbulentis Ecclesiæ temporibus. Per religiosos Christi fides propagata. Gemini semper cœtus religiosorum excitati. Pontifices optimi è religiosis. Doctissimi religiosi viri. Cap. 4.

Proponuntur cœtuum religiosorum mirabiles in Ecclesia ad bonum commune progressus. Cardinales sancti post annum millesimum. Petrus Damiani. Petrus Igneus, Guarinus, Galdinus, Bonauentura. Cap. 5.

SIGNVM TRIGESIMVM SEXTVM.

Cultus Deiparæ sanctorumque amplificatus.

Prædictum est fore, vt ab Ecclesia Dei amplificaretur cultus Deiparæ, & sanctorum: id ab Ecclesia nostra dumtaxat factum clarissimè demonstratur. Maria Eua noua. Oracula prisca pertinentia ad Virginem Mariam. Oracula Sibyllarum pertinentia ad Virginem Mariam. Quatuor instituta ab exordiis Ecclesiæ in honorem sanctorum. Cap. 6.

Ostenditur à nostris amplificatum cultum Deiparæ, & sanctorum. Angeli Mariæ laudatores. Apostoli Mariæ laudatores. Sancti Mariæ laudatores. Cap. 7. p. 356

Admirabilis diuinaque institutio, & amplificatio religiosi cultus Deiparæ, ac sanctis, ostendit quæ sit Ecclesia Dei, Festa Virginis instituta. Sancti regnorum patroni. Ordines religiosi dicti de nomine Virginis. Stigmata impressa corporibus sanctis. Miracula perennia è corporibus sanctorum. Cap. 8.

p. 359
Chri-

Argumenta

Christi cultus mirabiliter est confirmatus à Deipara propter miracula in ecclesiis eius nomine constructis per nostros : quod ostendit nos esse in Ecclesia Dei. Tempa Virginis miraculis scatenita toto orbe. Cap. 9. p.365

Virgo adfuit semper nostris in Christi cultu propagando; quod nos esse ex Ecclesia Dei testificatur. Deipara auspice Orientales Indiae detectæ. Cap. 10. p.368

Sanctissimi, doctissimi, ac felicissimi quique ex omni celebriori natione, sequentibus eos innumeris ex ea, Mariam maximè coluerunt, contra pessimi spreuerunt. Quamobrem quicumque Deiparæ honorem maximè præstabant vestigiis superiorum insistentes, illi erunt ex Ecclesia Dei. Nos verò cunctis in Deiparæ gloria amplificanda, præconiisque celebrandis præcellimus. Nos itaque ex Ecclesia Dei. Latini Deiparæ laudatores. Doctissimi quique Mariæ laudatores. Felicissimi ac maximi quique Reges Mariæ studiosi. Cap. 11. p.370

SIGNVM TRIGESIMVM SEPTIMVM.

Spiritus precum.

Prædictum est in Ecclesia Dei fore spiritum precum, plorandæque Christi passionis singularem: id nobis mirabiliter contingere manifestum fit è multis, contrarium verò alienis ab Ecclesia nostra. Vetusissimus mos signandi se crucis ductu. Quid Catholicici velint signantes se cruce. Vetusissima horarum Canoniarum institutio, Inter Catholicos perpetua continuatio precum. Mira comparatio. Carthusiani Germani, qui de precibus scripsere. Germani, qui scripsere de Christi passione. Cap. 12. p.374

Evehementissimo spiritu, quo nostrorum mentes intentæ fuerunt ad preces diuinæ, & Christi meditandam passionem, colligitur nos esse ex Ecclesia Dei. Fœminæ Germanæ affectu doctrinam per preces. Ecstasis & abstractio Catholicorum in precibus sacris. Mira, quæ contingere Catholicis in precibus sacris. Summum contemplationis, ad quod Catholicis peruenere. Cap. 13. p.378

Liber decimus.

SIGNVM TRIGESIMVM OCTAVVM.

Pietas.

Nostorum pietas maxima in patriam, parentes, & propinquos, ostendit nos esse ex Ecclesia Dei: sicut alios non esse ex impietate ipsorum fit manifestum. Catholicorum pietas in tuenda libertate communi. Rerūpub. Catholicarum libertas. Pietas Catholicorum quo ad bonas doctrinas suis tradendas. Pietas Borealium Catholicorum. Cap. 1. p.381

Antiquorum Regum impietas in propinquos, & summa Catholicorum pietas in eosdem. Impietas Regum Syriacorum, Chaldæorum, Persarum, Seleucidarum in Persia, Arfacidarum Parthorum, vltimorum Persarum, Seleucidarum in Syria. Impietas Ptolomæorum. Impietas Macedonicorum Regum. Cap. 2. p.384

Summa Catholicorum pietas in propinquos è superiorum collatione deprehenditur. Cap. 3. p.387

SI-

Signorum, & Caputum.

SIGNVM TRIGESIMVM NONVM.

Obedientia

EX obedientia diuinissima nostrorum palam fit nos esse ex Ecclesia Dei. Sex maximè singularia obedientiæ Catholicorum. Obedientia Pontifici Romano præstita singularis. Cap. 4. p.389

SIGNVM QVADRAGESIMVM.

Veritas.

Veritatem in Ecclesia nostra dumtaxat solidè consistere demonstratur, apud alienos non ita: ex quo fit nos esse ex Ecclesia Dei. Cap. 5. p.392

SIGNVM QVADRAGESIMVM PRIMVM.

Amicitia.

Amicitia incredibilis efficacitas inter nostros existentis ostendit nos esse ex Ecclesia Dei, ceteros ab illa longè remotos esse. Admirabiles diuinæque amicitia Catholicae progressus. Cap. 6. p.396

Admirabiles effectus Christianæ communionis, & diuinæ amicitia. Comparatio Rerūpub. antiquarum, & nostrarum. Comparatio nationum Catholicarum, & exterarum. Lybia, & Mauritania à quot exteris gentibus occupata eiusdem religionis. Persia à quot exteris gentibus occupata eiusdem religionis. Catholicae nationes à nullis Catholicis nationibus exteris subactæ intra annos mille. Populi Boreales magis amicitiam coluerunt post Christi cultum. Reges Catholici magis inter se amici, quàm alieni. Amicitia ius inter Papas & Imperatores. Cap. 7. p.401

Ostenditur hæreticos, & alienos à nobis in amicitia fœderibus seruandis omnium maximè fuisse semper infidos. Tum mirabile exemplum Medardi, & Gildardi fratrum. Cap. 8. p.407

SIGNVM QVADRAGESIMVM SECVNDVM.

Liberalitas.

Summa quæ est inter nostros liberalitate colligitur apertissimè nos esse ex Ecclesia Dei, ceteros autem nequaquam. Liberalitas Principum in Ecclesiasticos, & rem sacram. Liberalitas nostrorum in egenos. Olim Romæ nullæ ades, vt nunc hospitales. Liberalitas in rem litterariam, bonasq; artes. Ecclesiasticorum liberalitas in omnem causam, & maximè publicam. Omnium Ecclesiasticorum Pontifex maximè liberalis in causam publicam. Cap. 9. p.409

Pontifex Romanus neq; partem millefimam exigit à Christianis eius quod ipsi debetur: ex quo manifesta fit, & ex aliis Ecclesiæ Catholicae liberalitas in omnes. Quid laici clericis debeant. Quid daretur olim Leuitis. Cap. 10. p.415

Clerici id solum sibi retinuerunt, quod nullo modo remittere potuerunt, cetera remiserunt. Quintum quod olim Leuitis debebatur, & quod clerici non potuerunt non retinere. Maxima Papæ liberalitas in suis iuribus remittendis. Liberalitas Papæ in communicandis Ecclesiasticis bonis. Liberalitas Papæ in communicanda electione. Episcoporum. Liberalitas Papæ in communicanda Papatus electione. Cap. 11. p.418

Explicantur euenta mirabilia, è quibus apertissimum fit occidentalis Imperij iura omnia & regiones pertinere ad Pontificem Romanum, & Cardinales. Imperium Romanum maximo iure fundatum. Quo iure possideantur regna Imperio quon-

Argumenta

quondam Romano subiecta . Potestas antiqui Senatus Romani , Romani Imp. à Senatu comprobantur, aut dabantur. Pontificis Romani potestas in vrbe Roma, & Occidente post exactos Gothos. Cap. 12. p.422

Liberalitate Ecclesiasticorum perfectum constat, vt innumeræ regiones efferrissimarum quondam gentium à Regibus potuerint Imperio contineri, excolique ad omne bonorum genus. Cur quædam barbaræ quondam gentes euaserint maximè humanæ. Opes earumque honestus vsus in Septentrione per monachos parata Ro. Pontifice curante. Dania, Suetia, Noruegia quantum Rom. Pontificis benignitati debeat. Cap. 13. p.423

E tributis antiquorum & alienorum demonstratur quanta sit liberalitas Catholicorum. Cap. 14. p.426

Liber Vndecimus.

SIGNVM QVADRAGESIMVM TERTIVM.

Patientia.

IN Ecclesia Dei prædictum est futuram summam patientiam. Hanc inter nostros esse, longè verò ab alienis, clarissimè demonstratur. Communis patientia Catholicorum. Patientia martyrum nostræ ætatis. Incredibilis patientia pueri Catholici. Cap. 1. p.428

SIGNVM QVADRAGESIMVM QVARTVM.

Animi magnitudo.

Honesta animi magnitudo, qua nostri præstât omnibus, ostendit nos esse ex Ecclesia Dei. Pontificum Romanorum magnanimitas. Animi magnitudo cui libet Catholico communis. Cap. 2. p.435

SIGNVM QVADRAGESIMVM QVINTVM.

Magnificentia.

Cvm nihil sit nostris magnificentius in iis, quæ ad vera bona spectant, hinc fit nos esse ex Ecclesia Dei, ceteros nequaquam. Magnificentia antiquorum Romæ, & Catholicorum. Magnificentia Gallicanæ nationis. Magnificentia Borealiū populorum. Admirabilis magnificentia Petri Dunini in Polonia. Incredibilis magnificentia templi Noruegiensis. magnifica ædificia olim Romæ, & eorum collatio cum nostris, quæ sacra sint. Tempia mirabilia Aethiopicorum Regum. Cap. 3. p.441

SIGNVM QVADRAGESIMVM SEXTVM.

Temperantia.

E summa nostrorum temperantia clarissimum fit nos esse ex Ecclesia Dei. Assyriorum intemperantia, Persarum, Græcorum, Romanorum, Turcarum, Protestantium. Temperantia Catholicorum. Incredibilis abstinentia quorundam Catholicorum. Cap. 4. p.446

SI-

Signorum, & Caputum.

SIGNVM QVADRAGESIMVM SEPTIMVM.

Clementia, & mansuetudo.

Cvm maximè Christiani sit esse mansuetum, nostri verò cunctis præstent in mansuetudine, hinc fit nos esse ex Ecclesia Christi, & Dei. Cap. 5. p.449

Clementia Pontificum Romanorum in Antipapas. Falsa assertio de cadauere Formosi. Pontificum Romanorum clementia in hæreticos. Hæreticorum crudelitas in Catholicos. Clementia Pontificum Romanorum in hostes suos. Cap. 6. p.452

SIGNVM QVADRAGESIMVM OCTAVVM.

Castitas.

IN Ecclesia Dei necesse est vt adsint viri casti, per quos gentes ad Christi cultum traducantur, & qui Christi ipsius exemplo illibatam virginitatem seruent, aut instar Mariæ & Iosephi virgines in matrimonio persistant: quod est in Ecclesia nostra, secus in factionibus hæreticorum. Primus admirandæ castitatis gradus, Secundus gradus, Tertius gradus. Animalia casta ingeniosiora cunctis. Cap. 7. p.458

Ostenditur rectè constitutum, vt ordinibus sacris initiati castitatem seruent. Cap. 8. p.461

SIGNVM QVADRAGESIMVM NONVM.

Humilitas.

Cvm maxima humilitas necesse sit vt emineat in Ecclesia Dei, illa verò inter nostros potissimum resplendeat, hinc fit nos esse ex Ecclesia Dei, nullo verò modo à alienis à nobis. Regum, qui monachos sunt professi, humilitas summa. humilitas maximorum Principum in piaculis accipiendis. Cap. 9. p.465

Multis modis apertissimè ostenditur humilitatem Pontificis Romani præstare aliorum Episcoporum Principumque humilitati, superbiamque longiùs ab ipso, quam à ceteris abesse & abfuisse semper, peccaturumque Papam, nisi exciperet summos honores tamquam Christum referenti datos. Multiplex humilitas, ac maxima omnium in Pontifice Romano. Papæ septemdecim, qui inuiti Pontificatum accepere. Adoratio præcis vilitata. Papæ summa humilitas in cunctis discernendis. Cap. 10. p.466

SIGNVM QVINQVAGESIMVM.

Paupertas.

IN Ecclesia Dei vigere debet in primis virtus paupertatis. Eam præ cunctis inter nostras vigere clarissimum fit, ac proinde nos esse ex Ecclesia Dei. Reges è quolibet regno sancti. Qualis virtus paupertatis in Papa. Cap. 11. p.470

SI-

Argumenta Liber Duodecimus.

SIGNVM QVINQVAGESIMVM PRIMVM.

Impuritas hæreticorum.

Flagitiosa vita & impura eorum, qui vel hæresum fuerunt auctores, vel inter eos principem locum tenuerunt, manifestum facit inter eos non esse Ecclesiam Christi, sed inter nos, quibus illi aduersantur. Antiquorum hæreticorum impuritas, Manichæorum, Arianorum, Nicolaitarum antiquorum, & recentium, Albigenium, Beguardorum, & Beguinarum, Adamitarum, Piccardorum, Thaboritarum, Hussitarum, Protestantium. Cap. 1. p.473
 Impuritas hæreticorum Imperatorum in Oriente. Laus Balduini Imperatoris, & pudicitia. Cap. 2. p.476
 Impuritas hæreticorum Imperatorum aut Regum in Occidente. Nationum, quæ hæreses quorundam sequuntur, impuritas. Cap. 3. p.479

SIGNVM QVINQVAGESIMVM SECVNDVM.

Vitiōsitas alienorum.

Imperatores hæreticos non modò impuros, sed flagitiis omnibus fuisse cooperatos, multis aperitur. tum de Imperatoribus à Christo alienis. Cap. 4. p.482
 Flagitia hæreticorum Imperatorum, aut Regum in Occidente. Nostrorum probitas hæreticorum testimonio comprobata. Cap. 5. p.486
 Imperatores à Christi cultu alienos fuisse omnium impurissimos, ac flagitiosissimos, ostenditur testimonio antiquorum. Incredibilis impuritas Lutheri, & Caluini. Cap. 6. p.488

SIGNVM QVINQVAGESIMVM TERTIVM.

Intestina alienorum cædes.

Prædictum est fore, vt hostes Ecclesie intestinis ac domesticis inter se cædibus sæuiant, ac dilanientur: id accidere omnino hostibus Ecclesie nostræ euidentissimè demonstratur. Imperatorum hæreticorum cædes. Cap. 7. p.495
 Narrantur cædes intestinae alienorum hæreticorum Regum, & Imperatorum, Visigothorum Arianorum, Ostrogothorum Arianorum, Longobardorum Arianorum, Borealium Protestantium. Breuis comparatio nostrorum cum superioribus. Cap. 8. p.490
 De Otthomanis Ecclesie Catholice inimicis. Breuis comparatio nostrorum cum superioribus Perficorum Regum, Tunetensium. Cap. 9. p.500

SIGNVM QVINQVAGESIMVM QVARTVM.

Ignauia hæreticorum aduersus hostes.

Prædictum est fore, vt qui recedunt à Deo ad extremum sint imbelles, & ignaui aduersus hostes suos: quales esse denique hæreticos omnes apertissimè demonstratur. Imperium Occidentale euersum hæreticis imperantibus. Inertissimus è nostris fortior hæreticis. Orientale Imperium euersum hæreticis imperantibus. Cap. 10. p.502
 De ignauia hæreticorum in Occidente. Comparatio inter hæreticos, ac nostros, cum præliantur cum Turcis pro regionibus Catholicis. Cap. 11. p.503
 SI-

Signorum, & Capitem.

SIGNVM QVINQVAGESIMVM QVINTVM.

Ignorantia hæreticorum.

Hæreticæ factiones cunctæ ad extremum peruenerunt ad summam bonarum artium ignorationem, quamuis antea in iis maximè excelluerint: quod est argumentum non pertinere illas ad Ecclesiam Dei. Hæretici cunctis imperitiores. Imperitia Græcorum. Stupor Moschouitarum. Ex hæreticis nullus umquam præ ceteris vlla in re bona excellens. Cap. 12. p.508

SIGNVM QVINQVAGESIMVM SEXTVM.

Turpissimi calumniantium alienorumque progressus.

Turpissimi calumniantium alienorumque progressus in vitiis Ecclesie obiectis, aut aliis quibuscumque, ostendunt quæ sit Ecclesia Dei. Progressus Lutheri, & Caluini obscenissimi in impurissima libidine. Secundum vitium, Sacrorum bonorum & fructuum profusio mala, ac dissipatio. Tertium vitium. Papa (inquit impius Caluinus, ac Lutherus, & eorum sectatores) labitur in suis decretis. Quartum vitium; Papa detrahit Imperatoriæ potestati. Quintum, Mendacia. Sextum mendacium à Græcis obiectum. Papa non vult vniuersalia concilia celebrari, ac valere sic Nilus cum Græcis dicebat, vt liquet ex eius libello Græcè scripto, quem citat Gesnerus in sua bibliotheca, & exstat in Vaticana. Septimum Catholicis obiecterunt Protestantes, quod Concilia nollent. Octauum, Papa iactat se esse supra scripturam diuinam. Nonum, Papa asserit se immutare & instituire posse sacramenta. Decimum, Papa facit se supra omnes in interpretandis sacris scripturis. Vndecimum, Papa cum suis obscurat ac tollit memoriam passionis Christi. Duodecimum calumniantium obiectum est, quod merita Christi minuamus. Decimum tertium Calumniantium obiectum est quod Papa efferat se supra alios potestate sua. Demum quartum obiectum nobis est vitium à Græcis ignorantie, vt in litteris Michaëlis Patriarchæ Constantinopolitani ad Leonem IX. legimus. Decimū quintum nobis obiectum Græci Simoniam, vt apparet è litteris, quas ad eos respondens dedit Gregorius Nonus emissas nuper in lucem à Gerardo Voffio. Decimū sextū obiectum, In Ecclesia Catholica est Antichristus. Protestantes Antitheï, & Athei. Cap. 13. p.511
 Alieni ab Ecclesia Catholica necessariò videntur in peiora paulatim delabi, aut præcipites ferri. Posteriores deteriores. Ratio superiorum. Cap. 14. p.528
 In quàm nefandas superstitiones paulatim Romani sint prolapsi. Cap. 15. p.530
 Chaldæorum turpissimi progressus in superstitiones. Cap. 16. p.533
 Superstitionum progressus quos fecere Aegyptiaci Imperij moderatores, ac Reges. Cap. 17. p.535
 De superstitionibus impiis, in quas Persæ, & Græci Imperia maxima adepti paulatim corruerunt. Tum de Philosophis ipsis. Cap. 18. p.537
 Turpissimi progressus, quos Romani fecerunt in impudicitia, & alienarum rerum tractatione. tum de ceteris gentibus. Cap. 19. p.540
 De turpissimis Mahometanorum progressibus in omnibus tribus vitiis, propositis, ad quæ cetera reducuntur. Tum de arrogantia incredibili Moschouiticorum Ducum. Cap. 20. p.543

SIGNVM QVINQVAGESIMVM SEPTIMVM.

Sanctitas Ecclesie nunc militantis.

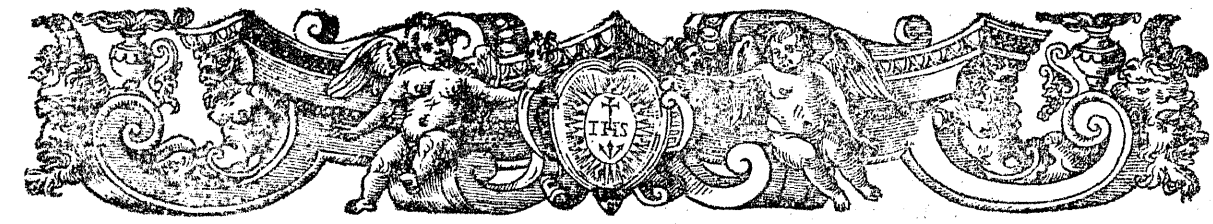
Clarissimè ostenditur Ecclesiam nunc militantem sanctissimis hominibus florere hoc sæculo, neque ab Ecclesia Catholica posse fieri in malum progressus eos, qui facti sunt ab alienis. Illustrissimi hoc sæculo sancti. Cap. 21. p.546
 Enume-

Argumenta Signorum, & Caputum.

Enumerantur martyres sæculi labentis . Martyres huius sæculi ex ordine sancti Francisci, in prouincia Franciæ ab hæreticis occisi, in prouincia Franciæ Parisi-
næ, in prouincia Turoniæ Pietauiensis, in prouincia Turoniæ, in prouincia sancti
Bonauenturæ, in prouincia Aquitaniæ reformatorum, in diuersis aliis Franciæ par-
tibus, in prouincia Germaniæ inferioris apud Belgas, in prouincia Flandriæ apud
Belgas, in Anglia, in Hibernia, apud Indos Occidentales pro Chisti cultu disseminando
occisi, apud Indos Orientales, martyres occisi in Anglia post discessionem
factam ab Henrico Octauo, Cardinalis vnus, Archiepiscopi, Episcopi, Abbates,
Priores, conuentus integri, Decani, Archidiaconi, Canonici, Sacerdotes, Rectores
collegiorum, Doctores, Licentiati, Comites, Barones, nobiles, aliiq̃ innumeri.
Fœminæ martyres in Anglia, Regina, Marchionissa, Comitissa, nobilesq̃ pluri-
mæ, quæ recensentur. Admiranda priuilegia diuinitus concessa fœminis Anglica-
nis Catholicis nostræ ætatis. Admiranda priuilegia diuinitus concessa martyribus
Anglicanis duorum collegiorum Romani, & Rhemensis. Nomina martyrum
vtriusq̃; seminarij Anglorum Rhemensis, & Romani, anno Domini millesimo quin-
gentesimo septuagesimo septimo, & sequentibus. Cap. 22.

Recensentur fœminæ nostri sæculi eminentissimæ sanctitatis. Admiranda priuilegia
fœminis sanctissimis nostri sæculi diuinitus concessa. Cap. 23. p. 566

Finis Argumentorum Signorum, & Caputum.

DE SIGNIS ECCLESIAE DEI LIBER PRIMVS.

DE DIGNITATE AC POTESTATE ECCLESIAE
in vniuersum, quæ ostenditur è similitudine è Cantico desumpta. Cap. I.

Certissimè cunctis apparet, eorum quæ sensibus obijciuntur, nihil
esse admirabilius, & quod vberiores ad omnem rem fructus vtili-
tatis ac iucunditatis habeat, lumine hoc aspeçtabili, cuius similitu-
do traducta est meritò ad Ecclesiæ maiestatem demonstrandam; di-
ctumq̃ue, Quæ est ista, quæ progreditur quasi Aurora consurgens,
pulchra vt Luna, electa vt Sol, terribilis vt castrorum acies ordina-
ta? Diebus namque singulis experimur, illucescete Aurora, cum
prius oppositione tenebrarum dignoscere ipsas res, & pericula in-
numera vitare non possemus, paulatim noctis caliginè dissipi, colorem rebus quodammo-
do subtractum reddi, exire homines ad opus suum, & ad operationem suam vsque ad ve-
esperam; nitoreq̃; atque hilaritate cuncta Orbis loca vnus diei spatio perfundi. Atq̃; hæc
quædam quasi lucis incunabula, cum nondum fulgeat lumen vllum, nisi fugientium stel-
larum, candorq̃; Solis appropinquantis nõ proximè ab ipsius globo, sed à radijs aduen-
tantibus procedens, qui tantum telluris occupet, quantum Sol horæ spatio plerumque fit
solitus peragere. Quòd si infimam stellarum Lunam, cuius pulchritudine decus Eccle-
siæ notatur, respicias, videbis non exiguam lucem, sed huiusmodi lumen ab ipsa proxi-
mè diffundi, quod non breui tempore, vt diluculum; sed tota interdum nocte, in cuius po-
testatem facta est, resplendet, neque breuibus & angustis locis, sed Orbi dimidio. Ab
illa porro menses distingui ad interualla temporum, in quæ facta est, certissimis signis no-
tanda, abcessuq̃; & accessu eiusdem minui, & augeri humores omnium corporum, quæ-
cumq̃; illi subiecta sunt, videmus. At Sol, cuius instar Ecclesia dicitur electa, fons lumi-
nis totius, à cuius calore non est qui se abscondat, tenebras omnes procul dispellit; or-
tuq̃; suo diem nobis adducens, ita cuncta illuminat, vt siderum propè existentium quo-
dammodo perstringat oculos, & amplitudine sui splendoris obscurat: cum tamen omni-
bus astris lumen; quod habent, impertiatur, ac det, vnde illa in media noctis umbra co-
ruscant; mortalibusq̃; se conspicienda & dignoscenda exhibeant. Idem verò Sol annuo
curfu gyrat, ait Salomon, per Meridiem, & flectitur ad Aquilonem; lustransq̃; vniuersa in
circuitu pergit sub duodecim signis, ac Ver, Aestatem, Autumnum, atque Hyemem no-
bis reducit; suiq̃; luminis aduentu & discessu, quasi quidam sponfus procedens de thala-
mo suo, rerum maturitates efficit, singulorumq̃; generationes, incrementa, & corruptiones,
ex eodem variæ Zonarum regionumq̃; temperationes. Nam quæ Orbem medium in-
terfecat, eodemq̃; anno radios Solis recta bis excipit, nimio tanti splendoris æstu torret,
& bis quadripartitas temporum mutationes Veris, Aestatis, Autumni, atque Hyemis expe-
ririt. Quæ verò hanc duæ hinc inde dextra ac læua circumdant, luminis moderatioris
illapsu calefcunt, & neque frigoris, neque æstus vim summam patiuntur, & ob id tempera-
tæ vocantur. At supremæ illæ, vbi sunt niuium thesauri, inquit diuina scriptura, polis duo-
bus, Arctico, atque Antarcticò proximiores ac subiectæ, ob Solis fulgorem longius ab
De Sig. Tom. I. A ipsis po-

Cant. 6.

Pulchra vt Lu-
na.

Electa vt Sol-

ipsis positum frigidibus obnoxia, glacie, niueq; quasi perpetua rigentes, congelantur, & incredibiles fortitæ vicissitudines dies noctesque, non horis, sed diebus ac noctibus, vt ita loquamur, pluribus, atque etiam mensibus metiuntur, mirabilique modo Solem supra Orizontes circumuolui in modum rudentis supra se circumacti conspiciantur.

Terribilis vt castrorum acies ordinata.

Quod si quis vltra cælestes Orbes collocatus infera hæc intueri, & non modo Lunam, Solēq; sed omnia, quæ vocant errantia, omnia similiter octauæ sphaeræ infixæ astra, quasi militiæ cælestis exercitū, & castra quædam suis armis coruscantia, Ecclesiæq; maximam potestatem referentia contemplari posset; in quam, quæso, ille luminum tot tantorumq; admirationem terroremq; simul raperetur? qua suauitatis dulcedine timori admixta repletus intimis penitus sensibus perfunderetur? quàm verè cū Dauide exclamaret, Cæli enarrant gloriam Dei, & opera manuum eius annunciat firmamentum? Hæc enim conspiceret terram tenebris vndique contactam, ibique cælum suis distinctum stellis, quæ mortalibus loca illa incolentibus exoriantur; illac Solem resplendentem, syderaq; prorsus occultata, atque (vt Iob inquit) clausa sub signaculo; ex alia parte illucescere auroram, ex alia verò iam aduersa scire: diem diei eruere verbum, & noctem nocti indicare scientiam: rursus eodem tempore alicubi æstates, alicubi aduersas æstatibus hyemes vigere; diuersisq; in locis eodem momento ver efflorescere, humectare autumnum, congelare hyemes, æstates denique calefacere videret: illic Lunæ partem quintamdecimam dumtaxat eodem puncto, at his totam resplendere; alijs porrò magis, minusve, quo vel ad hos, vel ad illos propius accedit. Quid hic recensēbimus Lunæ Solisque defectus, vt hic Lunæ interiectu mortalibus ex parte abscondatur, illa terræ oppositu inter ipsam & Solem prorsus obscuratur? è quibus effecta sanè admiranda exoriri solent. Interualla præterea syderum inter se quasi agminum militarium multifariam diuisorum, numquid temerè distincta existimabimus? vel quod octauo Orbi inhærentia latitudinis certo discrimine, cetera verò errantia altitudinis, quæ propius aut longius absunt à terra, interuentu distinguantur. An non Dei spiritus ornauit cælos, & obstetricante manu eius eductus est coluber tortuosus, eius inquam, qui facit Arcturum, & Oriona, & Hyadas, & interiora Austri? Sed illud longè admirabilissimum, quod eodem tempore Orbes omnium ferantur ab Oriente in Occidentem; rursusque quod vix fieri posse videtur, ab Occidente in Orientem, denique à Septentrione in Austrum; & vbi ad certam metam fuerit peruentum, ab Austro in Septentrionem sub diuersis polis circumuoluantur, & modò sint astra terræ viciniora, modò remotiora. Planetæ verò penè singuli præfinitam Zodiaci latitudinem diuersis temporibus, aut tardiùs, aut velociùs pererent. Numquid hic aliquis, aiebat ille, coniungere valebit stellas Pleiadas, aut gyrum Arcturi poterit dissipare?] Tam verò cū clarissimū sit aliquas esse, easq; diuersissimas stellarum vires in subiecta corpora, siue singulas spectes, siue luminum varias coitiones & aspectus; dum multiformi radiorum coniunctione & commixtione terrenas hæc res illustrant, intimeque peruadunt, multo magis, quàm peruadit districtorum in bellis ensium mucro, aut quæcumque penetrabilior res bellica; quis eas habuit vquam perspectas omnino, & exploratas? quis nouit ordinem cæli, & posuit rationem eius in terra?

Ad summam, siue exiguam diluculi & Auroræ lucem, vt à principio dicebamus, consideres, quæ non altè admodum videtur attolli, neque latè porrigi; siue Lunam, quæ vicinior est nobis, quasi luminare minus, noctemq; ceteris syderibus, excepto Sole, potentiùs expellit, intuearis; siue Solem, à quo cuncta astra illuminantur, lumenque, quo vires suas in terras possint exercere, veluti à maiori luminari mutuantur; siue denique stellas vniuersas, & earum varias affectiones contempleris; nihil Aurora, Luna, Sole, Syderibusq; cunctis admirabilius efficaciusque vsurpari sensibus humanis potest. Atque ita conuenientissimè Deus inquit ostēdēs Ecclesiæ suæ Diuinitatē: Quæ est ista, quæ progreditur, sicut Aurora cōfurgēs, pulchra vt Luna, electa vt Sol, terribilis vt castrorum acies ordinata.]

Nam cū sint omnia propter electos ad æternam cælestemque beatitudinem, electi verò in hac Ecclesia degant, quidquid vbique natura producit & operatur, quidquid vbique hominibus contingit, id necessariò ad Ecclesiæ extollendā dignitatem celsitudinemq; procedit, ac refertur. Tam multiplices ergo Orbium conuersiones, tantorum luminum circūuectiones & efficientiæ, tot effecta, tot euenta, quæ vnumquæ fuerunt, aut postea erūt; Regionum vastitates, & cultus; Regnorum exortus, & occasus; Populorum claritas, & humanitas; Gentium amplificatio, & extinctio; Nationum barbaries, & humanitas; Rerum publica-

Iob. 9.

Iob. 38.

A publicarum exordia, & excisiones; secundæ & aduersæ res; disciplinæ omnes, similesque feris mores; miracula & portenta; virtutes ac vitia; bona & mala; atque, vt summatim dicam, vniuersa mirabiliter, vt apertissimè singillatimque explicabitur, hinc pendunt: vt Ecclesiæ filij cunctis animi bonis; ceterisque, quatenus referuntur ad hæc, excolantur; contra verò impugnantes bonis omnibus ad extremum sua culpa, quando ita volunt, exspolientur. Ipsa constituta est supergentes; & super regna, vt euellat & destruat, & disperdat, & dissipet, & ædificet, & plantet. Ipsi nimirum datæ clauæ Regni cælorum.

Hæc, vt suis locis clarissimè apparebit, vitalibus Baptismi aquis, veluti rore Auroræ matutino perfusa, in terris nitescit; hæc pulchriori Chrismatis sacratissimi lumine illustrata instar Lunæ in medijs tenebris resplendet; hæc admirabilissimæ Eucharistiæ, quæ Christum iustitiæ Solem intra se penitus excipit, radijs coruscans vndique effulget; hæc diuini Ordinis sacramento bellica suorum militum aduersus inimicos spirituales agmina explicans & instruens toto Orbe terrarum multifariam cunctis illucescit.

Quocirca veluti Domini spiritus ornauit cælos septem nobilissimis omnium stellis, quas vocant errantes; sic Ecclesiam septem Sacramentis: ob id illa quatuor hisce quasi quibusdam progressibus euehitur ad maximam Diuinitatis æternæ societatem, per Baptismum; Chrisma, Eucharistiam, & Ordinationem. Per Baptismum namque intimè illuminata ad opera vitæ, scientiæque salutaris, veluti ab auroræ lumine excitatur. Quod si qua parte vitæ huius in terris positæ tenebris vllis attingeretur; sicut illinc Baptismo, quasi Aurora; sic hinc Chrismatis splendore, quasi Luna illustratur. Adhuc vltra procedit, vt tergeminum lumen excipiat ad varias functiones in vnum coeuntes, Solemque ipsum iustitiæ Christum per Eucharistiam sibi coniungit: ac tribus hisce permanentibus ex alio, vt ita dicamus, loco per Ordinationem prouehitur ad illuminandas omnes sui partes; & quasi omnium syderum & orbium cælestium sibi lumen adsciscens, vndique mirabiliter diuinis sanctorum splendoribus circumfulget. Ex his autem progressibus, siue coniunctionibus, quasi è montibus suæ celsitudinis æternis centum signa emittit, è singulis scilicet coniunctionibus sua; quæ sunt à nobis hoc opere, quod munus est Dei, clarissimè explicanda.

D

Quantoperè Deus Ecclesiam voluerit laudari. Quanti eam fecerit. Quanti sit esse in ea. Quanti illius coniunctio cum Deo. Cap. II.

E Vantum sit itaque in Ecclesia Maiestatis, atque adeò Diuinitatis ab ipso Deo Christo in eam collatum, nemo se vel verbis vel cogitatione facile assequi posse confidat. Hinc cū Deus laudari illam vellet, ad tantum munus obeundum Salomonem elegit; qui sapientia cælitus infusa, cunctis præcellens, omnes suos neruos contendit, ac totius sapientiæ suæ vberissima flumina effudit in diuinæ laudationis huius argumento. Cui quidem rei cū se imparem Salomon probè agnosceret, nihil omnino de suo eloqui est ausus; sicut audierat, ita induxit in Canticis Cantorum Christum Sponsæ suæ laudes enarrantem, Sponsam Christi sui laudes explicantem. Singulare in totius diuinæ scripturæ libris exemplum; in quibus non est vel de laudibus ipsius Dei speciatiuum volumen vllum conscriptum: & tamen voluit in eis extare Deus ad huius rei commendationem de ornamentis Ecclesiæ suæ opus insigne, quod Cantica Cantorum inscribi iussit, quasi nullus hymnus cani possit, cuiuscumque rei laudes ille contineat, cui non præsent carmina, quibus Ecclesiæ dignitas celebratur. Nec tamen ad eum gradum voluit Deus homines euehere, vt essent idonei à seipsis Ecclesiæ amplitudinem referre: id sibi soli reseruauit; solus ipse canit odas illas; ipsi soli concinens respondet Ecclesia: vt sciremus neminem posse mentis oculos in tam coruscantem lucem vel defigere, vel intendere, quò intueatur quanta sit Ecclesiæ Maiestas. nimirum per homines alijs loquitur Deus, Ecclesiæ verò suæ ipse idem Deus: nullus interpres inter ipsam & Christum Deum, intermedium nullum. Videas Christum nihil non in ijs Canticis sibi conueniens elargiri Ecclesiæ; omnia sua in eam depromit, omnia sua

Quanti Christus Ecclesiam fecerit.

largissimis manibus in eam ex intimis penetraliū suorum thesauris profundit: paria sunt Christi, paria sunt Ecclesiæ per Christi munus ornamenta: Christi singula, sponsæ singulis, paria paribus respondent. Id verò totum Christi donum. Dilectus meus mihi, inquit illa, & ego illi. totus scilicet ille in me, ego in illo tota. Et quidni ita sit, quando Christus tanti Ecclesiæ esse voluerit, ac tanti fecerit, vt pro ea tot labores, tot pericula exantlarit, tot ærumnas adire, mortem denique ignominiosissimam, & dolorum plenissimam libentissimè vltro oppetere voluerit? Audiamus Paulum. Christus dilexit Ecclesiæ, & seipsum tradidit pro ea, vt illam sanctificaret mundans eam lauacro aquæ in verbo vitæ, vt exhiberet ipse sibi gloriosam Ecclesiæ, non habentem maculam, neque rugam. Maximi itaque sine dubio momenti est scire, quæ sit Ecclesiæ Dei, cum sit illa in tam nobili ac tam diuino gradu collocata. Accedit huc, quod in confesso est apud omnes, nulli ad æternam beatitudinem, quæ posita est in fructu diuini aspectus, aditum parere, nisi fuerit adscriptus huic Ecclesiæ.

Quanti sit esse
in Ecclesiæ Dei.

Non igitur de aliqua re, quæ casibus humanis sit obnoxia, non de aliquo bono, cui possis vel fando vel cogitando aliquid adijcere, sumus acturi; sed de huiusmodi, in qua salus æterna, felicitas suprema versatur. Nam qui Deus in caelestes illum sedes admittat, qui suorum consortium sit auersatus in terris? qui filius illi erit, quem non peperit illi sua sponsa? qui, clamat Cyprianus, Deum patrem habebit, qui non agnouit Ecclesiæ matrem? an coronatum sedere in cælo volet illum Deus, qui cum suis non stetit in terris? triumphum ducet is, qui & à quo staret in pugna, & aduersus quem, vel prorsus ignorauit, vel certo nunquam sciuit? sine fide, inquit Paulus, impossibile est placere Deo. At Ecclesiæ cum recta sit fides, qui tenet alteram, necesse est alteri sit omnino addictus, & vtramque arctissimè amplectetur. Hinc Ecclesiæ qui non aufcultat, quasi Ethnicus & publicanus de Christi sententia nobis est reiiciendus: tradidit namque illi clauis regni caelestis, nemini vt pateat, nemini vt claudatur, nisi cui voluerit Ecclesiæ patere, cui voluerit Ecclesiæ claudere; quasi in eam, quod alijs in rebus Iurisconsulti volunt, clauium traditione cæli proprietates sit translata. Siue igitur nobilitatem, siue vtilitatem spectes argumenti, quod præ manibus habemus, nihil illi propè comparari potest. Audi, quod præ cunctis admirare: idem Dei, vt ostendemus, & Ecclesiæ est spiritus, idem corpus, & idem regnum, quantum ad res à Deo productas. Est hic Christi sermo: Non pro eis rogo tantum (de Apostolis verba facit) sed pro eis, qui credituri sunt per verbum eorum in me, vt omnes vnum sint; sicut tu Pater in me, & ego in te, vt & ipsi in nobis vnum sint: vt credat mundus, quia tu me misisti. & ego claritatem, quam dedisti mihi, dedi eis, vt sint vnum, sicut & nos vnum sumus. Ego in eis, & tu in me; vt sint consummati in vnum, & cognoscat mundus, quia tu me misisti, & dilexisti eos, sicut & me dilexisti.] Hucusque Christus, vt intelligamus arctissimam Dei cum Ecclesiæ coniunctionem. Vna namque est cum Deo, quantum ad spiritum, quantum ad corpus, quantum ad potestatem in res externas. Quòd si illi nos adnumeremur, eueniet profectò, vt & nos, è quibus Ecclesiæ constat, vnum cum Deo simus; omnibus scilicet animi, corporis, & extrinsecus adscitis bonis circumfluamus: quæ cuiusmodi sint, paulo altius à nobis est exordium. Ex his enim tribus bonis cuncta signa, è quibus Ecclesiæ dignoscatur, exoriuntur.

Ioan. 17.

De exordijs Ecclesiæ in terris, ac primo Adami & Eue statu. Cap. III.

Vemadmodum mentes ipsæ, vt experimur, cum volunt aliquid intelligere, gignunt intra seipsas intelligendæ rei imaginem; & quòd similior est illa rei cognoscendæ, eò res melius cognoscitur: quod si posset esse nostri omnino totius, amaretur à nobis æquè ac nos; & illa, siquidem valeret, æquè nos amaret, vt filius patrem, & contra pater filium. Sic Deus mens purissima, ad cuius similitudinem facti sumus, semet perpetuò contemplans gignit intra se imaginem sui absolutissimam, eiusdemque essentia. Nihil enim in Deo intimum, nisi Deus. Ex hac verò imagine consubstantiali, ac proinde amatissima sic genita, ac Deo genitore procedit intimum amor, quem Spiritum sanctum vocamus, qui & ipse Patri, Filioque est consubstantialis. Vniuersi modi namque ac simplex est essentia Diuina. Et quamuis hi tres, Pater, Filius, ac Spiritus sanctus, sint vnius naturæ, vnus Deus,

A vnus Deus; cum tamen origo sit inter eos, ideo personaliter distinguuntur; aliusque est Pater, alius Filius, alius Spiritus sanctus ex vtroque procedens. Sic igitur Deus in sui contemplatione ab æterno consistens intimè, naturaliter, essentiam totam Filio, Spirituique communicauit: quod etiam Sybillæ, Mercurius Trismegistus, prisca Græci tenuiter adumbrarunt. Neque fieri potest, vt totum se Deus aliter communicet. Nam quòd considerabat Theologiæ lumen sanctus Thomas, cum duo tantum mens intimè possit intelligere, & velle. Mens Diuina, quæ intelligit, totam se Filio; quæ vult, totam se Spiritui sancto dedit. nihil est super, quòd intimè totum largiatur; vbi quidquid intelligit, ac vult, omnino profudit. Atque ita cum Deus Pater communicasset totum se intimè, naturaliter, ab æternitate; communicauit se deinde partim, extrinsecus, voluntariè, principio sæculorum. Hoc enim superesse, ac fieri posse videbatur. Igitur hanc vniuersitatem rerum fabricatus est Deus tempore certo, sæculorum initio, hoc illis faciens cum seipso commune aliquo modo, vt sint, cum non essent: à largitate diuina est hoc profectum. Sed si bonitatis æternæ nullus est modus; præstabat igitur, aliquis dicit, ab æterno tempore mundum condidisse; hoc enim beneficentius fuisset. Atqui hoc non bene colligitur. Nam si summa bonitas est Deus; hinc concluditur esse summam per se, & excogitari maius illa nihil posse, vel sine vlla externa rei fabricatione. Præterea verò finis adeptio quemlibet ad agendum mouet: Deus autem sibi & omnibus est finis, ac sibi semper est præsens: haud fuit igitur necesse ad aliquid aliud impelli. Amplius autem, si ab ipso prorsus omnia pendent, & quantum ad hoc pendebunt necessario, vt esse, ac non esse potuerint: atque ita non oportuerit ab æterno mundum condidisse. Conuenientius autem nostræ beatitudini fuit, atque ob id ipsis rebus creatis, aliquod esse tantæ fabricationis principium: atque ita beneficentius fuit ab æterno se non communicare, & mundum non creare. Nam cum nostra felicitas posita sit in cognitione & amore Dei, hinc quiuis agnoscit fuisse prorsus in voluntate Dei mundum condere; vt eius perspecta libera ad agendum potestate, non modo quantum esset, sciremus, sed etiam de tot ac tantis bonis ab eius libera ac sola voluntate profectis gratias haberemus, & ageremus æternas: atque ita beneficentius nobis fuit, ad quos cetera referuntur, ab æterno haud creari mundum: sic namque expeditior ac patientior aditus nobis datur ad cognoscendum & amandum Deum. Hæc est autem vita æterna, vt cognoscamus verum Deum.

S. Tho. r. q. 28.
art. 4.

Quæstio cur res
ab æterno haud
creantur.

D iam verò cum Diuinæ bonitatis nullus sit terminus, sequitur necessariò, vt nullis terminis earum rerum, quæ ab ipsius voluntate procedunt, coarctari possit, nunquam largitas eius & infinitio exhauriatur, virtus eius non queat exinaniri. Ob id quamuis ab æterno tempore mundum dedisset in lucem, tamen adhuc excellentius aliquid adijcere potuisset; quòd vbi additum foret, infinitis tamen partibus plura iterum, atque iterum, & infinitè fingi ab ipso posse cognosceremus; ita vt fas esset nobis semper dicere: Cur ante hoc, quòd factum est, Deus non est molitus illud, quòd est nobilius, ac præcedit, vel naturæ, vel temporis, aliarumue adiectionum præstantia? Ineptissime, nullis vnquam cancellis rerum, quæcunque illæ sint, infinitatem Dei concludes.

E Quamobrem nulla non gens olim credidit conditum mundum, vt è vetustissimis omnium scriptoribus liquet. Nam si Aegyptios ad Austrum respicias, Mercurius Trismegistus, cuius è nostris meminere SS. Iustinus, Cyprianus, Augustinus, Lactantiusque; in suis ille id libris, qui extant, scribit; Si Chaldaeos ad Orientem Berofus, si Græcos ad Boream Musæus, Linus, & Orpheus antiquissimi omnium scriptores ita cunctis mortalibus, suis, qui leguntur, versibus tradidere. Strabo addit, adhuc ætate sua hanc fuisse Indorum, Græcorumque opinionem: quamuis ante ipsum primus omnium fuerit ausus Ocellus Lucanus, cuius extant in Bibliotheca nostra græcè manuscripti libri, hoc in dubium reuocare: à quo multa, tacito nomine, mutuatus Aristoteles, idem conatus est postea stabilire. Consistamus igitur, ac mente conquiescamus in ijs quæ facta sunt; neque illud nos perturbet, aut moueat, quòd effici præstantiora potuerint. Nam si huius rei Deus habuisset rationem, nihil esset fabricatus; cum semper excellentiora machinari potuisset: neque vlla in re considere licuisset, qua nihil melius foret, nisi in ipso Deo Patre, Filio, ac Spiritu sancto; quibus nihil esse diuinius potest. Cum Deus igitur cælum, ac terram, & quidquid ambitu cæli ac terræ continetur, esset

Iust. in exhor.
ad gent. Cyp. de
Ido. van. Lact.
lib. 1. c. 6.

Strab. lib. 15.

fabricatus, & Angelos ab omni materiæ concreione seunctos creasset; ex eis autem nõ nulli prodita fide, & abiecta obedientia; è superis sedibus fuissent exturbati, quos vetustissimus scriptor Empedocles *δὲ ὑπεροπτιέης*, idest cælo rüetes, ob id videtur vocasse; & antiqui, vt ait Plutarchus, gygantum cælo deiectorum narrationibus designarunt: quæ vates ille respiciēs, sic inducit Iunonem verba faciētem ad Alecto ex inferis à se exciram:

Te super æthereas errare licentius auras

Haud Pater ipse sinat summi Regnator Olympi.

Cede locis.

Post hæc Deus, quod ex æterno tempore statuerat, illud est aggressus; Adamum finxit; quod à Græcis haud ignoratum scribit Iustinus; ac versum Prisci oraculi & hymni in honorem Diuinum conditi refert huiusmodi.

πρώτον ὅτι πλάσασας μάρτων, ἀδάμ τε καλέσασας.

Cum finxit iam primum hominem, Adamumq; vocauit.

Huic adiunxit Euam coniugē, mente ambos pura præditos, corporea tamen mole præterea confatos, tum vt ex illa parte Angelis essent adsimiles, tum vt ex hac ceteris rebus, quæ sensibus sunt subiectæ: ordinem nãque in rebus esse voluit; ita vt alijs aliæ subessent, aut præessent. Ex hoc enim magis potentia, sapientia, ac bonitas eius elucescit; Potentia, quod non vnã modo rem possit creare, sed plurima, & omnia; Sapientia, quod suis locis decenter singula disponat; Bonitas, quod nulli rei vel infimæ desit, neque illi vel esse neget, vel esse suo loco. Ornauit porrò Adamum & Euam cunctis ijs bonis, quæ ad animum, corpusve pertinere, aut ad nos referri quouis modo possunt. Atque ita cum sint tria bonorum genera, voluit omnia illis adesse. In primis autem cælestium & terrenarū rerum scientia eos illustrauit. Dedit enim, quod cunctis præferri debet, vt Deum agnoscerent; & in quo magna nostræ beatitudinis est posita ratio, propius eum contemplarentur: & ideo sæpius cum Deo collocutos esse legimus. Speciem namque aliquam sui conspectus cõmunicauit illis Deus. Inde hausto lumine, quasi Sole ijs exoriēte, ac mentis obscuram noctem procul discutiente, plurima conspexerunt eorum, in quibus diuini aliquid elucebat. Iam verò quid terrenarum rerum latere illos potuit, quibus in omnia amplissimi iuris fuit concessa potestas? Ideo nomina animalibus imposuerunt, quibus eorum vires, quippe quæ maximè ijs essent perspectæ, notarentur. Retinuerunt illa vocabula Hebræi magna ex parte. Quod si corporis spectes ornamenta, datum fuit illis, vt à morte nihil metuerent, modò manus ab arbore scientiæ boni ac mali continerent, nihilq; inde degustarent. Nullus ad illos morbus habebat accessum; dolor omnis procul aberat; neq; illorum membra languebant vnquam lassitudine operis vllius, neque laborum defatigatione infirmabantur. Præsto illis erat omnibus momentis prouidentia cælestis, ne incurrerent, inciderentve in aliquid, quod ipsos læderet; sed inoffenso pede ad cuncta procederent felicissimè peragenda. Species illis erat maiestatis plena, quam timerent, reuererentur, suspicerent cuncta: & ne quid ad cumulum tot bonorum deesset, totius orbis terrarum, & animantium omnium traditum fuit illis imperium: ita vt vniuersitatis gubernationem cum ijs partitus esse Deus videretur; ac cælum sibi reseruasse, terram quodammodo ijs tradidisse, sic enim Dauid: Cælum cæli Domino; terram autem dedit filiis hominum] & alibi admiratus maximè hominis dignitatē, Quid est homo, inquit, quia memor es eius, aut filius hominis, quia visitas eum? minuisi eum paulo minus ab Angelis: gloria & honore coronasti eum. Omnia subiecisti sub pedibus eius.] Hucusq; Dauid. Ob id adduxit ad eos Deus omnia animantia, vt agnoscerent illa dominos suos, neque aliud nomen fortirentur, quàm quod ipsi dedissent. Dictumque fuit ambobus à Deo: Replete terram, & subiicite eam, & dominamini piscibus maris, & volatilibus cæli, & vniuersis animantibus, quæ mouentur super terrā.] Nullum genus itaque bonorum defuit primis parentibus, siue animam, siue corpus, siue ceteras res acie mētis peruestigare velis. Circumvoluas oculos animi per omnes partes, cuncta circumspicias licet. Hæc verò omnia optimè complexus est Ecclesiasticus ijs verbis: Deus creauit de terra hominem, & secundum imaginem suam fecit illum, & iterū conuertit illum in ipsam: & secundū se vestiuit illum virtute: numerū dierum, & tempus dedit illi; & dedit illi potestatem eorum, quæ sunt super terram. posuit timorem illius super omnē carnem, & dominatus est bestiis, & volatiliis. creauit ex ipso adiutorium simile sibi. consilium, & linguam, & oculos, & aures, & cor dedit illis excogitandi: & disciplina intellectus repleuit illos. creauit illis scientiam

spiritus;

A spiritus; sensu impleuit cor illorum; & mala, & bona ostendit illis; posuit oculus suum super corda illorum, ostendere illis magnalia operū suorū.] Hæc Ecclesiasticus, vt ostendat cunctis animi, corporis, & extrinsecus adscitis bonis à Deo parentes primos amplificatos. Statuerat enim Deus, illos, eorumq; liberos benemeritos in cælum suis temporibus transferre, & sua quibusque loca distribuere, Angelorumq; ordinibus adscribere. Atque ita ex ijs Dei populus, quem nos Ecclesiam vocamus, constituebatur. Huius hæc exordia, & summa felicitas ex omnium bonorum affluentia constans; quam vt aliqua ex parte Moyfes adumbraret, scriptum reliquit, Adamum & Euam in hortis deliciarum amoenissimis à Deo collocatos. Rursus diuina ait illos imagine & similitudine insignitos, perinde ac si essent aliquod Diuinitatis simulachrum. Ad summam, quid mēti nostræ cupias, nisi vt illa in contemplatione rerum diuinarum, atque humanarum conquiescens, summi boni, supremæq; felicitatis fructum percipiat, & æternæ beatitudinis confinia pertingens Deo quàm maximè similis euadat? quid corpori, nisi vt à morbis, & à morte illæsum, specie formosum, integritate perfectum, robore sit firmum? quid aliarum rerum cupias, nisi vt principatum in cuncta, quæ sunt in terris vllō modo, teneas, & ijs optimè pro arbitrio tuo vtaris?

De præcepto, quod Adamo est datum, deceptione illius & casu: & cur arbores, ac serpentes olim pro Dijs haberentur; & de mysticis, occultisque inimicitijs inter homines, ac serpentes. Cap. IV.

C **I**s omnibus potiti sunt primi parentes; hic erat illorum status: sed quamuis felicissimi viderentur, tamen ad cumulum felicitatis aliqua, & quidem maxima ijs deerant. Nam cum beatitudo sit status omnium bonorum aggregatione perfectus; omnia verò bona Deus vnus contineat; qui nõ erit vnus cum Deo, is nullo modo erit beatus. & quidem nulli rei datur, vt vna sit naturaliter cū Deo. potest fieri sanè diuino munere, vt diuinæ naturæ particeps fiat, illiq; adiugatur; sed vt eam à se sortiatur, id verò est Dei solius; quãdoquidem naturaliter aliquid habere, est è sua natura illud habere. Quãobrem cum cunctæ res appetant bonum, contendunt pro viribus, Deo, summæq; bonitati appropinquare: ac rectè Philosophi dixerunt, superas mentes diuini aspectus amore flagrantes similitudinem illius ambire; & ob id in gyrum cælestes Orbes circumuoluere, vt motibus suis infera hæc generent, benè cunctis faciant, quæ est supremæ bonitatis nota. Ob id etiã videmus cuncta à morte se tueri, vt immortalitate sua Deo sint affinia; & quando omnia orta occidunt, saltem progeniem suam longissimè propagare: sic enim perpetuant vitam. Omnis creatura, inquit Paulus, ingemiscit, & parturit, reuelationem filiorum Dei expectans. Vanitati enim subiecta est creatura non volens, sed propter eum, qui subiecit eam in spe: quia & ipsa creatura liberabitur à seruitute corruptionis in libertatem gloriæ filiorum Dei.] Hæc S. Paulus, vt ostendat nihil non appetere æternitatem, in qua maximè Dei similitudo elucescit. Et ijs quidem, quæ mente sunt prædita, vt Angelis, & hominibus, diuinitus est concessum, vt esse possint vna cum Deo. Id sit mentis humanæ intimo in Deum illapsu, quo clarissimè ipsum intuetur, non vllius, imaginis ac similitudinis interiectu, quæ appingatur ipsius intelligentiæ, quod accidit in alijs rebus contemplandis; sed nulla re intercedente, per ipsummet Deum, vt cum videt oculus lumen per idem lumen. sic enim perfectè sumus vni cum Deo: quem cum nulla species referre possit; si per eam nos illi copularemur, idest si per eam dumtaxat nos illum contempleremur, eoq; sic fruermur; non omnibus bonis nostra mens cumularetur: terminata namque species illa foret, vt sunt singula creata à Deo, qui nullius rei terminis circumscribi potest, cum sit infinitus; ideoq; terminata bona obijcerentur nobis, neque desiderium nostrum expleretur affectantium ad immensam Dei bonitatem, quæ datur, peruenire. Videamus porrò, qui Deus animos nostros euehat ad suæ naturæ communionem in huiusmodi contemplatione.

Amoris est in vnum res maximè adducere; & quæcumque simul coeunt, id habent à propensione alterius in alterum mutua, quæ mente præditis est amor. Si mens igitur valde in Deum propendeat, intimè illi se insinuabit, applicabit, & vna cum Deo fiet. Quæ verò maxima intelligentiæ nostræ in Deum procliuitas? ea profectò, qua feratur in omnia, quæ

nia, quæ credenda proponuntur à Deo, quamuis ardua videantur & præ cunctis difficilia, quibus se accommodet. Hoc enim maximum amoris argumentum. Verbi gratia difficile non est menti, sed omnium facillimum assentiri ijs, quæ sensibus conueniunt, & à principijs naturalibus pendent. At verò ijs credere, quorum cognitio per sensus non habetur, neque à principijs naturalibus illa colliguntur, id sanè facile nõ erit. Quod si agat hoc intellectus noster de voluntatis morem Deo gerentis imperio, & à fidei facta respondeant, impulsu diuini amoris agatur aliquo modo. Nam caritas, inquit Apostolus; omnia credit. Vult igitur Deus homines vnos efficere cum semetipso: id accidit vbi mēs nostra sine vlla intermedia imagine Deo contēplando tenaciter atque intimè adhæret. Ad hoc per suos gradus perducitur, vbi ad ea credenda, quæ sunt difficilia, quorum cognitio non habet ortum à sensibus, sese accommodat, & fidem deinde suam factis consignat.

Et verò sunt aliqua, quorum Deus est proxima causa: ideo vt mēs proxime accedat ad Deum, necesse est in eis fidem Dei sequatur, & credat ea, quia Deus ipse illa fecit; aut facit, vel credi iubet; quales sunt articuli fidei Christianæ, aut ijs necessario coherentiæ: cum namque ex effectis naturalibus eorumq; notitia causas inuestigo, & cognosco, longissimo tandè decursu mens ad Dei summæ omnium causæ cognitionē peruenit; cum verò à rebus, quæ ab ipso Deo proximè sunt create, vel credi iussæ, protinus in Dei cognitione & intuitu conquiescit. vt enim appropinquaremus ipsi, voluit esse quædam, quæ non ab vllis alijs rebus penderent, quàm à seipso: & id etiam congruebat immensæ bonitati eius; quæ se rebus communicat non vnis, sed pluribus modis. Atque ideo veluti sunt, quæ à causis naturalibus habent ortum, sic decebat essent, quæ nullā haberent cum causis affinitatem: ac necesse etiam fuit, esse nonnulla, quæ cum diuinam vim secum longius ferant, aut diuinitatem, fieri non potest, vt habeant à naturalibus principijs originem, opus est à Deo proficiscantur. Sed, vt omnia, quæ dici possunt, vnica ratione concludantur, dicimus necessariò fide plurimas res cognoscendas. Nam solus Deus omnia, quacunque ipse potest, scit, ac vult, infinita scilicet, noscitur. Quod si quis post Deum complecteretur illa, is maior esset Deo, velut ipsum comprehendens: neque fieri potest, vt quorum nullus est finis, nempe infinita Dei potentia subiecta finiantur ab ingenij creati complexu; alioquin immensa non forent. Hinc anima Christi, vt aiebat S. Thomas, neque ipsa ex omni parte comprehendit infinita, quæ Deus facere potest. Igitur, quæ intueri ipsimet aliquo modo nequimus, necesse est fide teneamus. Vt verò magis alius alio res ipsas sciat, id necessariò nascitur à rerum & mentium distinctione: quæ distinctio, ne omnia vnum sint, & ipsa oportet, in rebus, ac mentibus inueniatur. Et necesse igitur fuit homini, quædam fide tantum tenere, donec paulatim Deo magis appropinquans, amoris, & obedientiæ gressibus ea clarissime intueretur.

Ad summam cum primi parentes (vt ad propositum redeamus) ardentissimo animi impetu ad summum bonum, cui vicini erant, aspirarent, vt eos tempore suo Deus in cælum trāsferret, & vnos efficeret secum, voluit elicere atque inflammare eorum in se amorem; quo sibi illos adstringeret clarissimo sui aspectus obrutu: & quod difficile videri posset, id credendum proposuit, cuius Deus erat in causa, ac diuinam iustitiæ vim secum ferebat. iussit enim, vt abstinerent ab esu pomorum arboris cuiusdam, cui nomen ab euentu positum fuerat scientiæ boni, ac mali. Nam si ausus esset homo iussa diuina violare, experiretur necesse erat, quid esset discriminis inter bonum & malum; mortisq; & malorum omnium sententiam subiret. Dixit enim Deus. In quacunque hora comederis, morte morieris: quamuis nihil non boni pomis illis inesse videretur, ac difficulter secus credi posset, neque appareret aliquid in eis, quod ad illos puniendos, ac morte mulcandos à Deo proficisceretur. Quod si homo paruisset iussis diuinis, & ijs sese obsequentem, quod decebat, exhibuisset, futurum suo tempore erat, vt ad consortium Diuinitatis intimum mirabiliter eueheretur. Oportebat autem, Cyrillus inquit aduersus Iulianum, tum cunctis in rebus homines esse Deo subiectos, tum maximè ea parte, qua sunt homines, mēte scilicet. Nam vt simus vni, & copulemur cum Deo, vel pares, vel inferiores simus oportet: & quis Deo comparabitur? Illi igitur erimus mente subiecti, vt in eam deriuari communitio Diuinitatis possit. Pareamus, & credamus. Idem verò amor Dei in humanum genus, qui fuit in causa, vt Deus ab æterno mundū non cōdiderit, vt diximus, effecit, vt arbori veritæ hunc longissimè ab ipso adscitum effectum mortis, ac vitæ, bonorum, & malorum apposuerit; quo scilicet homo agnosceret, ab ipsa Dei absoluta vi pendere omnia, ob id quantus esset

A set contemplaretur, illi vni fideret, ac de beneficijs in se collatis amaret. In qua agnitione, spe, & caritate est posita nostra salus.

Tot igitur æ tantis bonis homo diuino munere ornatus est, atque hic ad maiora per fidem & obedientiam propositus illi progressus. Quæ cum Dæmon impius videret, inuidia percussus, effigiem serpentis adsumpsit, mulieremq; blandis aggressus dolo circumuenit; persuasit, vt ex arbore vetita gustaret: fore namque aiebat, vt Diuinitatem, quam cupiebat, assequeretur. atque ita à fidei & obedientiæ statu miserimè derurbauit. Ad amum inde verbis suæ coniugis delinitus, & ipse etiam à diuinis iussis infeliciter abscessit. Hinc summa rerum facta commutatio: eieci ambo ex illis omnium deliciarum suauissimis locis, spoliati cunctis ferè animi, corporis, atque externis bonis: eorum porrò nepotes prolapsi in summam ignorantia caliginem, scelera infanda, morbos, ac miseras scelerum vindicēs: innumeris cladibus & vastitatibus afflicti mundus; terra ipsa diuinis execrationibus obnoxia nihil non acerbum, nihil non lugubre & mortiferū tulit. & quod maxime sit memorandum, Dæmon, vt à principio instituerat; eò perduxit humanum genus, vt exemplo arboris vetitæ crediderit vulgo plerisque arboribus inesse eam, quam si bi fixerant primi parentes à serpente decepti Diuinitatem.

Notissimum namque, priscos in eam venisse opinionem, vt Dryadas inesse arboribus veluti numen ingenitum putarent. Hinc apud Gallos Druidæ sacerdotes in primis arbores colebant. & in vniuersum de cunctis gentibus sic Plinius scribit: Arbores fuere numinum templa, priscoq; ritu simplicia etiam nunc Deo præcellentē arborem dicant. Nec magis auro fulgentia atque ebore simulachra, quàm lucos, & in eis silentia ipsa adoramus. Hæc ille, vt appareat causa, propter quā sic Deus Hebræorum populo edixit, Nō plantabis lucum & omnē arborem iuxta altare Domini Dei tui.] ob id sæpè idem Deus conuerterit de Synagoga, quæ ad hanc arborum colendarum impietatem deflexerat, ijs verbis: Sub omni ligno frondoso ru prosternebaris meretrix.] Quid plura? oraculū Dodo næum, teste inter alios Strabone, è quercu reddebatur, ac fuit omnium vetustissimum. Illius responsis & auctoritate factum refert Herodotus, vt abiectò, obscuratoq; vnus Dei, plurium Deorum cultus à Græcis hac de re interrogantibus acciperetur, & ad posteros transmitteretur. Atque ita Dæmon, sicut ex arbore principium fuit omnibus mortalium malis, sic per eandem quotidie maiora inuehere aduersus eos haud cessauit, existimantes aliquid ei diuinitatis naturaliter innatum, atque ob id illam colentes. Atque inter Indos adhuc aliquos esse populos aiunt, quibus eadem sit opinio, & cōsuetudo: sicut à Sclauinis idem factitatum suo tempore Procopius tradit; & maiorū nostrorum memoria eundem fuisse morem Lithuanis anno 1386. Cromerius scribit. Atque hæc quidem quantum ad arbores.

De serpētibus autem quid dicemus? cum prope Arcticum polum dicantur extare adhuc gentes nonnullæ, quæ eos venerentur: quam consuetudinem fuisse etiam Lithuanis anno 1386. idem Cromerius testatur; ita vt viperas alerent, quasi lares familiares, lac iis libarent, & gallos immolarent. Quid igitur miremur, vt est apud Danielelem, tam religiosè à Babylonij cultum fuisse Draconem? Sed quid Babylonios memoramus? Romani ipsi Epidaurò aduectum anguem spirantem nonnè venerati sunt honoribus diuinis? Nota historia tum ex alijs, tum è Valerio Maximo. E Plinio discimus, adhuc ætate sua cultū fuisse illius genus. Athenienses, qui sunt habiti sapientiæ totius assertores, serpentem quendam viuum colebant arcis custodem; menstruaque illi libamēta proponebant, quasi numen aliquod illi foret ingenitum natura sua: neque enim mente concipiebant aliud inter superos diuinius, ad quod cælesti iussu rem per se causam referrent, loci genium putabant, vt de Aenea, quamuis à se laudato Heroe, Virgilius testatur, quem sic inducit loquentem de serpente, quem viderat è patris sepulchro prodeuntem.

Incertus geniumue loci, famulumne parentis

Esse putem.

Refert Aelianus à Thesalis & Epirotis serpentem cultum, similiter ab Indis tempore Alexandri, & alijs in Launio oppido Latinorum, & Melite Aegyptiorum Vrbe idem factitatum. Ludouicus Barthena in itinerario suo refert ab Indis cis Gagem coli adhuc serpentes quosdam, quasi spiritus illis diuinus adsit: sicut antiquis temporibus in more positum fuisse, non modo Aelianus testatur, sed etiam Maximus Tyrius. Quæ cum Deus prospiceret, & nollet admitti, dixit ad serpentem fore, vt poneret inimicitias inter ipsum, & hu-

Plin. li. 16. c. vlt.
Plin. lib. 12. c. 1.

Deut. 6.

Isa. cap. 57.
Iere. 2. 3.
Strab. lib. 7.

Cro. lib. 15.

Daniel. cap. 14.

Plin. lib. 29. c. 4.
lib. 1. cap. 8.

Aelian. lib. 5. c. 1.
2. 16. 17.

Max. Ser. 3.

& hu-

S. Thom. 3. q. 10.
art. 3.

& humanum genus, eumque infidiaturum calcauero mortalium, quasi fugientem os aspe-
ctumque hominis: quod quamuis referatur in primis ad Christi mysteria, tamen adhuc
experimento cognoscitur, serpentes infidiari hominibus a tergo, illorum fugere aspectu:
naturaliter uero datum est hominibus, ut ieiuni oris salua mirabiliter ex crucient eos, ac
debilitet: quod si fauces & os, quibus formata est uox ad Euam decipiendam, salua at-
tulerint, mirabilius illos enecant; quod probati auctores tradunt, Aristoteles, Plinius,
Aelianus, quarum proprietatum, qui causas inuestigat, nullas possunt alias proferre, nisi
inimicitias diuinitus fatas inter serpentes & homines; qui sunt uetiti pomi esu serpenti-
bus adhaerere, sic ieiuni quadam uia naturali ex hoc tempore aëritis concessa perimere il-
los ipsa salua possunt. alioquin cur hæc? cur si fauces, os uel solum feriantur salua? cur si a
ieiuno tantum? Taliū rerum causæ ad aliquod diuinitus referenda: naturalis quædam
repugnantia inter hæc naturas, earumque cærras aliquas partes est inmissa.

Arist. lib. 8. c. 29.
de hist. anima.
Aelia. lib. 2. c. 24.

De Reparatione & incremento Ecclesie; Christo nouo Adamo, per quem
mirabiliter humanum genus renascatur. Cap. V.

Retæ Irenæus igitur, quem sequitur Tertullianus, arborem illam uocauit
hæreticorum doctrinam, S. Gregorius autē Nazianzenus altiorum con-
templationem, S. Ambrosius astutiam humanam: non quod arbor scien-
tiæ boni ac mali uerè arbor non esset, sed quod homo, qui uoluit ea ueluti
à fide, quæ Deo diuinitus rebus est habenda, desciscerit, sua Dæmonisq;
commenta fuerit secutus; ideo fuit instar hæreticorum doctrinæ, & quo-
niam in diuinis intelligendis, quæ est altiorum contemplatio, sibi, non Deo, credidit, fuit
instar altiorum contemplationis, in quibus fidem sequi debemus eorum, qui sunt altio-
res nobis, ut est Deus. alioquin si uolumus altiora nobis ingenio nostro metiri, quod fe-
cere primi parètes, facillimè excidemus à ueritate, scrutatores facti Maieſtatis opprime-
mur à gloria, fuit instar humanæ astutiæ, qua credimus interdum quodammodo Deum
fallere, dum uolamus illi præstitam fidem. Rursus benè Irenæus, Cyprianus, & Augusti-
nus Ecclesiam dixerunt esse instar Paradisi: in ea namque quicumque sunt, restituuntur
ex parte ad pristina illa bona animi, corporis, & externa, quibus Adamus & Eua spoliati
sunt; & assecuturi sumus eadem multo ampliora ac diuiniora, simulatque è uita ab om-
ni scelerum labe expiati migrauerimus in cælum. Ab hac Ecclesia quasi è Paradiso eiu-
ciuntur, quicumque à fide & obedientia desciscunt, instar primi parentis uetitum pomum
de gustantes, ac diuini luminis ductum relinquentes, sensuum fallacis, & humanæ ratio-
nis præstigiis, & cæcitati præfidunt. Sanè nihil apparebat in uetitis pomis, ex quo mali
aliquid esset timendum, suauitas ex illis maxima, pulchritudo etiam iucundissima exis-
tebat, quæ & sensus ad degustandum pelliceret, & oculos ad uidentium conuerteret, id sci-
licet fecellit cum coniuge Adamum: nimium suis sensibus & cogitatis crediderunt; de-
turbati sunt cum tota posteritate è sublimi illo gradu; in quo positi à Deo tot præclaris
donis corporis, diuini spiritus, & latissimi regni potiebantur.

Iren. lib. 1. c. 20.
Tertul. lib. 2. in
Marcio.
Grego. orat. 35.
in Chri. natal.
Ambr. in exam.

Iren. lib. 5. c. 20.
Cypri. Ep. 38. ad
Iul. Aug. lib. 13.
de Cuius. Dei.
cap. 21.

Quocirca ut retexeret Deus humanum genus, Adamum nouum nouamque Euam si-
bi denuò formandos esse constituit, quibus idem cum Deo spiritus, idem corpus, idem
regnum foret. Prouchi ad altiora non datur. Nullibi firmitas aut perpetuitas maior fingi
potest. Ex his constituit, ut cuncti mortales, quicumque ad amissa & longè maiora bona
restitui aliquando uellent, renascerentur. Audi porrò: sic namque intelliges Ecclesiam esse
instar Paradisi, arborem scientiæ boni ac mali esse instar doctrinæ hæreticorum, con-
templationis altiorum, & astutiæ humanæ. Pulcherrimum, ut diximus, sui quasi simula-
chrum quoddam finxerat sibi Deus Adamum: uirtutibus cūctis erat excultus, immorta-
lis quodammodo erat, terras imperio moderabatur, summa felicitate affuebat: amisit
prope omnia post peccatum, maxima ex parte est illis spoliatus: imago primæua non illa
quidem deleta, sed maximè est obscurata ac deformata, propter quam dictus est homo
ad imaginem Dei creatus. Quid igitur Deus? Vide mirabile inuentum. Egit perinde ac
si fictor uidentis hominis statuam, quam magni faciebat, & in qua multum uel studij uel
artificij ingeniosioris posuerat, truncatam fuisse, & in omnibus eius partibus turpificatâ,
rursus opus aggrediatur maiori arte & ingenio, statuâtq; illam sic restituere in priorè uel
multo nobilissimam formâ, ut qui uis intuens illâ, non amplius hominis statuam se intue-
ri credat,

B

C

D

E

Ari credat, ac certò uideat, sed ipsummet hominem spirantē contempletur, nihil in ea de-
sideret, nec spiritum, nec membra uiuētia, nec uiuentium membrorum functiones. Atqui
à nemine sine dubio fieri potest, ut ipsæ statuæ spirent, ac uiuant, & sint illi ipsi, quorū spe-
ciem præ se ferunt. Sed ponamus id diuinitus accidere posse: quis ingenium, quis artifi-
cium non maximè admiretur? Ita profectò Deus egit. Hominem penè quadam diuini
numinis imaginem sic restituit in pristinam formam, sic refecit, ut homo esset, esset Deus
uerè; cuius effigiem quandam Deus illi affinxerat. Voluit secundam Trinitatis personâ,
filium suum unigenitum, in quo sunt omnium rerum primæua simulachra, assumere natu-
ram humanam; Deus cum esset, & hominem fieri simul. Is est Christus, Adam secundus;
per quem retexitur genus humanum, renascitur, & ad pristina bona reuocatur. Homo
hic adeò similis Deo, ut sit Deus, nihil illi Diuinitatis desit. Audi Paulum: Factus est, in-
quit, primus homo Adam in animam uiuentem, nouissimus Adam in spiritum uiuifican-
tem: sed nō prius; quod spiritale est, sed quod animale; deinde quod spiritale. Primus ho-
mo de terra terrenus: secundus homo de cælo cælestis. Qualis terrenus, tales & terre-
ni; & qualis cælestis, tales & cælestes. Igitur sicut portauimus imaginem terreni, porte-
mus imaginem cælestis. Hoc autem dico fratres, quia caro, & sanguis regnum Dei possi-
dere nō possunt: neque corruptio incorruptelam possidebit. His Pauli uerbis edocemur
Christum esse nouissimum Adamum; qui suo nobis spiritu uitam reddat; ita ut spiritua-
les simus, cælestes, securi à corruptione, si ipsius imaginem portemus; carni & sanguini, id
est uoluptatibus carnis non indulgeamus. Reddit hic Christus animi bona, cum facit ut
simus spirituales: Deum scilicet spirantes, inspirans ipse Deum, facit Deum spirantes, dū
nobis inspirat uim diuinam, qua non nisi ad Deum aspiremus, id cuiusmodi sit, fusiū suo
loco patebit. Reddit corporis bona, dum vindicat à corruptione; quod perfectè contingit
in resurrectione, cum corpus non erit amplius opacum, sed Sole splendidius, non gra-
ue, sed agillimum; ita ut temporis ferè momento ab Oriente feratur in Occidentem; non
ita crassum, sed subtile, ut uel solidissima corpora peruadat; non ulli obnoxium perpes-
sioni, sed ab omni labe corruptionis, morbi, & læsionis immune. Hinc Paulus ibidem: Se-
minatur in corruptione, surget in incorruptione; feminatur in ignobilitate, surget in glo-
ria; seminatur in infirmitate, surget uirtute; feminatur corpus animale, surget spirituales;
denique simillimum Christi corpori. Reddit Christus externa bona: efficit enim cælestes,
id est regni cælestis, unde in terras omnia bona defluunt, consortes, quod quidem quale
sit, postea ostendemus.

Resp. ut Eccle-
sia summè esset
una cū Deo oī-
no diuina, quod
à principio dice-
batur.
Christus Ada-
mus secundus,
1. Corinth. 15.

Amplissimè per
Christū tria bo-
na restituantur.

C

D

E

Ad summam secundus est Adamus Christus; ex quo renascimur; ac per eum restituun-
tur tria bona quæ amissimus; animi quidem, dum facit spirituales; corporis, dum facit tu-
ros à corruptione, suoq; corpori adglutinatos; externa, dum facit cælestes. Sed qualis que-
so hic Christus, cuius nobis, ut ait Paulus, est imago portanda? Est (alibi idem scribit) il-
le, quem Deus constituit hæredem uniuersorum; per quem fecit & sæcula; qui cum sit splen-
dor gloriæ, & figura substantiæ eius, portansque omnia uerbo uirtutis suæ, purgationem
peccatorum faciens sedet ad dexteram maieſtatis in excelsis. En cuius imago nobis est
imprimenda. Neque nobilior, neque excelsior, neque diuiniore excogitari potest. Vis diui-
tias & opes? Est hæres uniuersorum. Optas immortalitatem? per eum facta sunt sæcula.
Cupis uenustatem? est splendor gloriæ, & figura substantiæ diuinæ. Desideras robur? por-
tat omnia. Amas clemētiam? purgationem peccatorum facit. Quæris diuinitatem? sedet
ad dexteram maieſtatis. Habes igitur in ipso animi ornamenta, maieſtatem, & purgatio-
nem peccatorum: habes corporis, robur, uenustatem, immortalitatem: habes diuinitas, hæ-
reditatem uniuersorum. Explicat hæc alibi nobis à Christo concessa, breuissimis compre-
hensa Paulus: Ipse est, ait, caput corporis Ecclesie; qui est principium, primogenitus ex
mortuis, ut sit in omnibus ipse primatum tenens; quia in ipso complacuit omnem plenu-
dinem diuinitatis inhabitare; & per eum reconciliare omnia in ipsum, pacificans per san-
guinem crucis eius, siue quæ in terris, siue quæ in cælis sunt. Quid Christo negauit Pau-
lus, ubi asseruit omnem plenitudinem diuinitatis inhabitare in eo? An non deinde per
eum nos uult renouari, cum dicit esse primogenitum ex mortuis, & pacificare omnia quæ
sunt in cælis, & in terris? Cupis his apertiora? Rursus audi: Proposuit, ait idem Paulus, in
eo in dispensatione plenitudinis temporis instaurare in Christo, quæ in cælis, & quæ in
terris sunt. In loco uerbi huius instaurare, legunt Irenæus & Hieronymus, recapitulare. sic
etiam in græco codice ἀνακεφαλαιώσασθαι ut ostendat Paulus à capite, qui fuit Adamus
olim,

In Christo om-
nia bona. Heb. 1.

Col. 1.

Non modo Ec-
clesia, sed oīa
per Christū re-
staurantur.

olim, nunc Christus, à Deo renouatum fuisse genus humanum. Quocirca vocat Isaias Christum Patrem futuri sæculi: quod cum didicisset à libris Sybillinis vates aliò rem referens, & quardam gentilitia admiscens cecinit.

*Vltima Cumai venit iam carminis atas.
Magnus ab integro seclorum nascitur ordo.
Iam redit & Virgo, redeunt Saturnia regna.
Iam noua progenies cælo demittitur alto.
Tu modo nascenti puero, quo ferrea primum
Desinet, ac toto surget gens aurea mundo,
Cæsa faue Lucina, tuus iam regnat Apollo.
Teque adeò decus hoc æu te consulq; inibit
Pollio, & incipient magni procedere menses:
Te duce, si qua manent sceleris vestigia nostri,
Irrita perpetua soluent formidine terras.
Ille Deum vitam accipiet, Diuisq; videbit
Permixtos Heroas, & ipse videbitur illis,
Pacatumq; reget patrijs virtutibus Orbem.*

*De noua Eua noui Adami Christi sponsa Ecclesia & eius
dignitate. Cap. V.*

N itaque ordo sæculorum nouus, noui menses, noua progenies cælo demissa, gens aurea, Diuis permixti Heroes, deletum scelus, Orbis pacatus, ac diuinis virtutibus gubernatus. Fixum sit igitur, Christum secundum esse Adamum, à quo genus humanum renascatur, restituaturque in pristinum statum, vnde exciderat. Videamus nunc quæ secunda sit Eua. Isaias quidè non aliam vult esse, quàm Ecclesiam: sic enim Deum, qui ad eam loquatur, inducit, Lauda sterilis quæ nõ paris: decanta laudem, & hinni quæ non paries: quoniam multi filij desertæ magis quàm eius, quæ habet virum: & mox, Vt mulierè derelictam, & mœrentem spiritu vocauit te Dominus, & vxorem ab adolescentia abiectam dixit Deus tuus. Hæc sunt Isaiæ verba; quæ ad Ecclesiam pertinere, quasi Dei, qui est Christus, sponsam, tradit in ea quæ est ad Galatas epistola Paulus. Idcirco Isaias idem nomine Sionis Ecclesiam designans ob eas causas, quas adducemus, sic eundem Deum facit loquentem: Numquid parturiet terra in die vna? aut parietur gens simul, quia parturuit & peperit Sion filios suos? numquid ego, qui alios parere facio, ipse non pariam, dicit Dominus? si ego, qui generationem ceteris tribuo, sterilis ero? Hæc Isaias ad illud tempus respiciens, quo discipulos Christi in monte Sionis constitutos diuini numinis aura afflauit; plurimique alij ad eius cultum ex omni natione die vna sunt perducti, Ecclesiaque constituta: ex qua genuit sibi filios Deus, effuso in corda eorum spiritu non timoris, qui solet esse feruorum, quales erant Hebræi, sed amoris; quo successi nunc ex Ecclesia nati iubentur dicere, Pater noster, qui es in cælis. Suscepit igitur Deus è Sione, siue Ecclesia sibi filios, sanctissimoque sibi illam matrimonio tum primùm copulauit. Quocirca Paulus apertissimè vocat eam Christi sponsam, ita vt sit idè vtriusque corpus, sint in vna carne duo. Qui suam, inquit, vxorè diligit, se ipsum diligit, nemo enim vnquam carnem suam odio habuit; sed nutrit, & fouet eam, sicut & Christus Ecclesiam: quia membra sumus corporis eius, de carne eius, & de ossibus eius, propter hoc relinquet homo patrem, & matrem suam; & adhærebit vxori suæ: & erunt duo in carne vna: sacramentum hoc magnum est: ego autè dico in Christo, & in Ecclesia. Hæc sanè Apostoli oratione nihil fingi potest apertius ad propositum nostrum: ob id in epistola ad Galatas, Ecclesiam non vereretur idem matrem nostram vocare: Illa autem, inquit, quæ sursum est Hierusalem, libera est; quæ est mater nostra: scriptum est enim: Letare sterilis, quæ non parit. Sursum verò esse dicit, quia cæli sunt illi clauis traditæ, vt inde possit auxilium quodlibet aduocare; ipsius ibi sponsus; ipsius ibi membra nobiliora, filij digniores. Liberam vocat, quod è seruitute ac tyrannide peccati fuerit asserta in libertatem; & quæ prius quasi ancilla Deo seruebat, & timore agebatur ad obseruandam legem, vel poenæ stimulis incitata, vel præmiorum mercede conducta, nunc quasi vxor legitima versetur in domo Dei, in hac

Ecclesia Christi
Eua secunda.
Cap. 54.

Ergo Christi
sponsa etiã ma-
ter nostra.

Galat. 4.

Cap. vlt.

Ephes. 5.

Ergo maximè
vna cū Deo om-
nino diuina.

Galat. 4.

Ergo maximè
est in cælo.

A hac vniuersitate rerum, nihil aliud respiciens, quàm Deum, cuius amore ardentissimo flagrans, cuncta postponit, despicit, nihili ducit.

Sed audiamus de hac Ecclesia Dei excellentissima Patrum præconia, quibus illam tum Christi sponsam, tum matrem nostram prædicant. At primus in medium veniat Ignatius Ioannis Apostoli discipulus. Christus, inquit: ille, est via quæ ducit ad Patrem, maceria, clauis, pastor, sacerdotium, sacrarium, ianua scientiæ & agnitionis; per quam introiuit Abraham, Isaac, Iacob, Moyse quoque, & omnis chorus Prophetarum, & columna mundi Apostoli, & sponsa Domini Ecclesia; pro qua dotis nomine sanguinem suum fudit, vt eam redimeret. Hæc Ignatius, quem secutus Irenæus Polycarpi discipulus, cur Ecclesia sponsa Christi nominetur, ac mater nostra, sic explicat: Vbi Ecclesia, ibi spiritus Dei; & vbi spiritus Dei, ibi Ecclesia, & omnis gratia. Spiritus autem veritas.

Ergo habet do-
tem, quæ est san-
guis Christi.
Iren. lib. 3. ca. 4

B Quapropter qui non participant eum, neque à mammillis matris nutriuntur in vitam, neque percipiunt de corpore Christi procedentem nitidum fontem; sed effodiunt lacus detritos de fossis terrenis, & de lacu putrido bibunt aquam, effugientes fidem Ecclesiæ, ne traducantur, reicientes verò spiritum, ne erudiantur. Ex his Irenæi verbis habemus ideò Ecclesiam dictam matrem, quia non modò ab ea gignimur, sed & ab eius mammillis perenne lac fidei & doctrinæ fugimus. Vtrumque eleganter amplexus est Clemens Alexandrinus: Vnus quidem, scribit ille, est vniuersorum pater, vnum est etiam verbum vniuersorum, & spiritus sanctus vnus, & ipse est vbique. Vna autem sola est mater virgo: mihi autem placet eam vocare Ecclesiam. Lac non habuit mater hæc sola: quoniam sola non fuit mulier. Virgo est autem simul & mater, integra quidem & inuiolata vt virgo, amans autem vt mater; & suos accersens infantulos sancto lacte & infantili verbo enutrit. Clementi subscribit Tertullianus his verbis: Si enim Adam de Christo figuram dabat; somnus Adæ mors erat Christi dormituri in mortem, vt de iniuria proinde lateris eius vera mater viuientium figuraretur Ecclesia. Hucusque Tertullianus Ecclesiam dicens Christi sponsam, matrem viuientium veram; quasi Eua vera non fuerit viuientium mater, & immeritò nomen hoc illi imposuerit Adamus: Euam namque nominauit, perinde ac si esset mater viuientium: huiusmodi vis est huic verbo subiecta. Addit Tertullianus Ecclesiam formatam è latere Christi, sicut Eua è latere Adami: ac veluti ex hoc Eua formata est, cum somno correptus detineretur; sic vbi Christus somno se mortis dedit, Ecclesiam sibi fingi suam sponsam voluit. Sed audiamus Cyprianum: Cum autem, dicit ipse, natiuitas Christianorum in baptismo sit; baptismi autem generatio & sanctificatio apud solam sponsam Christi sit, quæ parere spiritualiter, & generare filios Deo possit; vbi & ex qua; & cui natus est, qui filius Ecclesiæ non est, vt habere quis possit Deum patrem, ante Ecclesiam matrem? Audin' Cyprianum dicentem nemini posse Deum esse patrem, cui non sit Ecclesia mater? potuit aut clariùs, aut apertius dici?

Ergo ab illa gi-
gnuntur, educan-
tur, & nutriuntur
Cic. Pædag. li. 1. r.

C Venit hic mihi in mentem præclari cuiusdam dicti, quod Eusebius litteris mandatum scribit à S. Dionysio Episcopo Alexandrino, viro & pietate & doctrina maximè illustri: is igitur sic ad Nouatum: Atque illud martyrium, quod quis perpetuit, ne dirimatur Ecclesiæ consensio, non minus restè, sed multo plus, meo quidem iudicio, habet commendationis, quàm illud quod suscipitur, ne idolis omnino immoletur. Nam in hoc pro vna quisque anima suffert martyrium, in illo autem pro tota Ecclesia. En quanti Ecclesiam fecerint Patres antiqui, meliores profectò, & quis hoc negabit? ac doctiores nouatoribus nostræ ætatis; qui maledictis proscindere impio furore perciti, rabieque crudelissima in præceps acti, matrem suam non cessant: & eius auctoritatem labefactare, conuellere, & euertere funditus omni conatu nituntur: cum sit illa sponsa Christi, mater nostra, cælumque à S. Ioanne Chryostomo, ac dignior ipso cælo vocetur; & Clemens, vt eius nobis altissimam dignitatem commendaret, sic scriptum reliquerit: Ecclesiæ eminentia, sicut principium constructionis, est ex vnitare; omnia alia superans, & nihil habens sibi simile, vel æquale. Hæc ille; vt sciamus Ecclesiam vnam cum Deo, quod Christus Patrem rogauit, diuinitatemque illi cælitus largissimè communicatam. Concludamus itaque, Christum nouum esse Adamum; Ecclesiam verò ipsius sponsam, matremque nostram, nouam Euam; & ex his renasci genus humanum.

Lib. de anima.

Ergo formata
est è latere chri-
sti, sicut Eua ex
Adamo.

C. 74. ad Pomp.
Ergo nemo fi-
lius Dei, nisi sit
Ecclesiæ.

Euseb. li. 6. hist.
Eccle. c. 27.

Clem.
Stro. lib. 6.

Semina, è quibus renascimur è nouo Adamo Christo, & noua Eua Ecclesia, sunt in primis Sacramenta.
Cap. V I.

N omnibus rebus natura comparatum videmus, hoc esse discrimen inter mares & foeminas, quòd hæ quidem semen, quo foetus concipiant, & conceptos edant in lucem, suscipiant à maribus, illique materiam subministrant, quæ formetur à vi masculi seminis in speciem suam: at mares effundunt hoc semen in foeminam. Cùm sit igitur Christus sponsus, Ecclesia sponsa; è quibus humanum genus renascatur: videndum

Semen est verbum Dei.

Christus primū Dei verbum, & cur.

quodnam sit semen per quod renouemur. Et disertè Christus dixit in Euangelio: Semen est verbum Dei. sed cùm multiplex sit illud, opus est aliqua proculdubio distinctione. Et in primis Christus ipse est aeternum, coæuumque Dei verbum eiusdem penitus cum Deo naturæ. Dicitur autem verbum; quòd pater ipse sibi suæ maiestatis infinitudinem manifestam faciat non alterius verbi prolatione, quàm filij sui. Nam velut homines verbo animum suum solent alijs notum facere, sibi verò taciti cuiusdam verbi intima in mente pronuntiatione; sic pater diuinitatem suam sibi, quasi verbo quodam intimo, filio suo profert & explicat; nec ipse sibi dumtaxat per hoc verbum sui numinis immensitatem demonstrat, sed alijs etiam, quantum capere possunt. Nam per hoc facta sunt omnia, inquit Ioannes: non quòd semen sit materiatum; sed efficiens omnium rerum, rebus ipsis non admixtum. Et quemadmodum in filio Deus semetipsum contemplatur; sic homines ex effectis per filium cognoscunt Deum. Inuisibilia, inquit

Res omnes Dei verba quatenus ad Deū nos perducunt per primum.

Io. 17.

Alijs alia magis Dei verba.

Paulus, Dei à creatura per ea quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur; sempiterna quoque eius virtus, & diuinitas. Idcirco res omnes in diuinis libris verba Dei vocari solent, quasi per eas nos Deus alloquatur, & semetipsum nobis prodat. Duplex itaque Dei verbum; & quod illi est per omnia æquale; & quod per hoc est creatum. in primo semetipsum Deus conspiciatur: per secundum, quod ad nos per primum proficiscitur, solent homines ex parte Deum cognoscere, dum viuunt. Cupit autem Deus per hoc secundum verbum creatum, per quod ex parte ipsum videmus, perducere nos ad primum; ita vt perfectè intueamur ipsum amplitudinem, in cuius aspectu posita est nostra beatitudo, qua cum Deo sumus vni. Hinc Christus, Clarifica, inquit, me pater apud te ipsum claritate, quam habui priusquam mundus esset apud te. Hæc Christus de claritate, qua sibimet ipsi Deus in suo verbo clarus est. mox adiicit de discipulis ad diuinæ naturæ communionem iam tum subuehendis: Et ego claritatem, quam dedisti mihi, dedi eis, vt sint vnum; sicut & nos vnum sumus. Ita Christus.

Per hoc semen non eodem modo renascimur quo nati sumus.

Manifestum verò est, si quid magis Dei verbum continet, notitiam scilicet Dei maiorem nobis tradit, id verbum Dei magis appellandum. exempli gratia, quæcumque ampliores Dei cognitionem nostris animis insculpunt, ea iustius Dei verba: & quæ cognitionem & amorem simul inserunt, multo iustius: quæ denique maximam Dei notitiam mentibus nostris ingenerant, ardentissimumque amorem inflammant, iustissimè Dei verba dicentur, ac Dei semina. Quid ita? Quod scilicet nos efficiant Deos, & ex ijs quasi è seminibus Dei exoriamur, cùm tamen sumus homines. Idcirco Ioannes, Dedit eis, inquit, potestatem filios Dei fieri, his qui credunt in nomine eius; qui non ex sanguinibus, neque ex voluntate carnis, neque ex volūate viri, sed ex Deo nati sunt. Quæcumque igitur nobis magis diuinitatem impertiuntur, & efficiunt diuinos, magis erunt diuina semina, diuina verba.

Patet autem, non eodem modo nasci nos ex Adamo, & renasci è Christo, & Ecclesia, in qua Christus Dei verba, Dei semina deponit. Nascimur ex Adamo quantum ad corpus animale; è Christo quantum ad spiritum diuinum; quo diuinitatem spirabimus. Vt nascimur ex Adamo, morti sumus obnoxij; vt è Christo, à morte liberamur. Adamo, vt à morte se expediret, datum fuit è ligno vitæ sumere; nobis, vt illam possimus effugere, è Christo sumere; qui nobis est instar arboris vitæ. Quæ cùm sciret, & respiceret Paulus, Primus, inquit, homo factus est in animam viuentem, secundus homo in spiritum viuificantem. Quid sit, Christum nobis esse spiritum viuificantem, alibi interpretatur, cùm dicit, per eum nostra corpora in die nouissimo Iudicij suscitanda: Si spiritus

A spiritus, ait, eius, qui suscitauit Iesum à mortuis, habitat in vobis: qui suscitauit Iesum à mortuis, viuificabit & mortalia corpora vestra propter inhabitantem spiritum eius in vobis. Renascimur itaque è Christo, primùm quoad animum diuini spiritus illapsu; deinde quoad corpus: ita vt vtrique, menti scilicet, & corpori diuinitas communicetur, quantum potest vtrumque capere diuinitatem. sic autem toti renascemur, & Christo simillimierimus. Nam claritas illa, qua sibi Christus est clarus, filio Dei innata, nobis, quod ille Patrem rogauit, communicabitur: vt & nobis per illam Deus sit clarus, quantum dabitur. & corpus eodem modo cælesti gloria perfunderetur, quo perfunditur Christi corpus. Hæc Paulus complexus est, cùm dixit: Nos verò omnes reuelata facie gloriam Domini speculantes in eandem imaginem transformamur à claritate in claritatem, tamquam à Domini spiritu. id est, Spiritus Domini mentibus nostris se insinuans, magisque ac magis in dies illas intimè permeans, facit, vt cogitatis, desiderijs, dictis, ac factis aspiremus ad amorem intelligentiamque Dei omnipotentis: clariorque nostris animis quotidie ipsius imago imprimatur; qua possimus ipsum clariùs intueri; donec tandem Christi imaginem corporeque & animo circūgestemus: & vni simus cum Deo, transformati, inquit, in eandem imaginem; perinde ac si oculus non modò rei alicuius imaginem, qua possit ac soleat illam cernere, vti moris est, excipiat; sed in eam penitus transferatur. Meritò itaque Christus de se dixit: Ego sum via, veritas, & vita. per ipsum nãque quasi per viam quamdam perducimur ad ipsam veritatem dignoscendam, quæ Deus est; inde vita verè corporibus nostris vitalis. Et Paulus idem respiciens, Vita, ait, Iesu manifestetur in carne nostra mortali. Et alibi: Cùm Christus apparuerit vita vestra, tunc & vos apparebitis cum ipso in gloria. Fixum sit igitur, semen per quod ex Ecclesia renascimur & Christo, esse Dei verbum, id est depositum in Ecclesia.

Rom. 5.

2. Cor. 3.

2. Cor. 4.

C Sed nonnè alieni ab Ecclesia de Deo diuinisque rebus verba, & quidem multis in rebus consona veritati faciunt? An non eorum verba Dei verba, qua parte saltem vero respondent? Ita profectò. sed hoc interest: Ecclesia in diuinis tradendis labi non potest, vt ostendamus: id verò solius Dei est. Et Ecclesiæ datum est hac in re maximi momenti, vt vna sit cum Deo. Amplius Ecclesia habet id proximè à Deo, ceteri nequaquam, sed ab Ecclesia. Præterea ex his concipit, parit, educat Deos Ecclesia: dum genus humanum perducit ad diuinitatem. proinde scriptum est: Ego dixi, Dij estis, & filij excelsi omnes.

Tacite obiectio ni occurrit.

D Quærendum est autem, num ex quolibet Dei verbo, siue Dei semine renascamur. Sanè quodlibet Dei verbum adiuuat; sed certa maximè, & efficacia sacramentorum verba, siue sacramenta. Patet hoc, quia cum pueris mentis vsum nondū consecutis non est quòd de rebus diuinis habeamus vllum sermonem: nihil enim intelligunt. Sacramenta tamen ijs hoc præstant, vt adipiscantur aeternam salutem, & fiant vni cum Deo; simulatque expediti fuerint è corporis huius vinculis. Rursus fieri potest, vt aliquis intelligat quæ pertinent ad Deum, tamen sine sacramentis ad consortium diuinæ naturæ non admitatur: quæ si ritè percipiat, euolet in cælum, diuinitas illi perfectè communicetur. Quæ cùm vera sint, vt ostendemus suo loco, necessariò concluditur, verba Dei, quæ in sacramentis adhibentur, esse omnium efficacissima; è quibus renascamur, primò quidem quantum ad spiritum, deinde quantum ad corpus. Ob id Petrus de baptismo loquens, Renati, inquit, estis non ex semine corruptibili, sed incorruptibili per Dei verbum.]

Cur omnes res verba Dei dicantur, efficacissima tamen sacramenta.

I. Quia per illa vel mētis exper tes renascuntur.

II. Quia nec satis omnino parati renascuntur aliquando.

Per sacramenta quasi per semina renascimur ex Ecclesia & Christo sponso. Tacite obiectio ni occurrit.

E Hæc itaque semina Christus tradit; ideò sponsus: excipit Ecclesia; ideò sponsa. Et quamuis nonnulla sacramenta possint ipsius hostes Ecclesiæ administrare, veluti baptismum; atque ita filios Deo procreare: tamen hac in re sustinent Ecclesiæ personam; ac necesse est id agere velint, quod agi vult Ecclesia; alioquin nullum est sacramentum: oportet præterea ab Ecclesia id acceperint, vel scripto, vel viua alicuius voce traditum. Sunt igitur Ecclesiæ hæc semina commissa: & idcirco sponsa Christi, qui voluit maximam suæ sponsæ esse foecunditatem, ita vt per quemuis filij suscipiantur sibi ex Ecclesia, vbi coaluerint semina ab ipso in eam profusa. Enimuerò quemadmodum semina herbarum, fruticum, arborum, animantium, non sunt herbæ, frutices, arbores, animantia; sed continent eorum vim genitalem: sic verba Dei à filio Patris aeterni vni-genito profecta, & in Ecclesiam iacta, sunt eius semina, non eiusdem cum Deo naturæ, nullo modo; vim tamen habere solent genitalem, quæ gignat illi filios ex Ecclesia

sponsa; qui quidem fiunt eiusdem cum Christo Dei filio ac Deo naturæ, non naturaliter id habentes, sed adoptionis iure consequentes. Nam qui natura nascimur iræ diuinæ filij, vt ait Paulus, adoptamur & eligimur à Deo in diuinæ naturæ societatem. Dicitur est quæ sint semina, & qui propter ea Christus sit sponsus, Ecclesia sponsa. Inspiciamus quomodo ex ijs concipiamur, ac renascamur. Concipitur fœtus hic nouus fide, qua Christo credit, fidit, totumque se ex animo deuouet penitus, etiam si nihil operis præterea agat, modò paratus sit agere simul atque opus erit. Ob id Paulus ait ad Galatas: Filioli mei, quos iterum parturio, donec formetur in vobis Christus. Desciuerant Galatæ à recta fide; Paulus illos ad eam reuocabat; idèd inquit, Parturio: parturire namque est niti in lucem emittere fœtum iam conceptum. Est autem necesse, non solum fidem Christi dictis habeat, sed illi etiam fidat in omnibus: neque satis est hoc; oportet eandem fidem det eidem, se fore omnino in eius potestate. Et quamuis millies aliquis hanc fidem frangat, milliesque singulis diebus eam non præstet; tamen eam millies obstringere potest, vbi redit ad eandem mentem, promptus ad imperata ex animo facienda, vbi tempus exigit. Atque hoc est hominem iustificari per fidem sine operibus legis; non eam, quam dumtaxat habeamus Christo, aut in quam nos bonitate ipsius freti conferamus nosmetipsos, sed etiam quam penitus illi obligemus in mandatis eius obseruandis, & quam necessariò sequitur charitas illa in cordibus diffusa per Spiritum sanctum; cum quis, aiunt Theologi, primam gratiam consequitur. Hac igitur ratione concipimur: sed qua renascimur? Baptismi, vt explicabimus, sacramento: nisi quis adultus veluti abortiuus edatur in lucem; cum Christi fidem, vt diximus, secutus, non potuit ad sacrum fontem, morte præuentus, peruenire.

Modus quo concipiamur & renascamur speciatim per sacramenta. Eide concipimur.

S. Th. c. 3. Ad Rom. S. Aug. de Spiritu & littera. c. 10

Cur tanta sit Sacramentorum vis. Cur instituta in verbis, ac rebus corporatis. Cur adiecti ritus. Et de mystica Ecclesie coniunctione. Cap. VII.

Ed operæ pretium est videre, cur voluerit Christus sacramentis inesse vim genitalem, qua filij Dei renascamur per gratiam charitatemque ab illis infusam, qua Deum præ cunctis amamus, cū prius re vera non amaremus; atque ita diuinitas aliqua nobis communicetur.

- I. Atqui in promptu est ratio: quia sæpe fit, vt nulla verba, nulla obiecta possint animum nostrum sic attollere, vt amorem Dei supremum concipiat, illi cuncta postponens, paratus in omnibus illi re vera obedire: quamuis credamus sæpè nos esse huiusmodi; sed id non est propter ipsum præcipuè Deum, sed propter spem merumve alicuius rei.
- II. Permisit autem Deus, vt sæpè neque verba vlla, neque alia obiecta possint nos attollere ad hunc amorem, vt sciamus nihil esse, vel humanum vel naturale, siue ab hominibus; & natura institutum, quod nobis posset hunc amorem generare; neque posse nos eò pertingere à nobismetipsis.
- III. Idcirco autem permisit, vt sic magis à Deo penderemus singulis momentis, scientes nihil esse in nobis, quo certò pertingere possimus ad Deum; ac sic etiam magis caueamus excidere à gratia ipsius; magis intima nostra perscrutemur; contendamusque peccata detestari; cum non semper sint in promptu sacramenta, neque semper illa pro libito ministrari possint.
- IIII. Hinc sequitur, vt magis agnoscamus Deum, magis amemus certissimi omnem salutem nostram, quæ posita est in diuinitatis communicatione, exoriri omnino, exortamque conseruari à Deo; cū fieri possit facillè, vt in peccata labamur; quippè qui homines sumus, & sacramenta nobis non adsint.
- V. Ex hoc factum, vt, quando per homines hæc sacramenta ministrantur, euecti sint homines ad altissimam potestatem diuinitus, Deusque illis communicarit diuinissimam vim: cum possint per sacramenta inspirare gratiam, charitatemque, quæ est diuinitas quædam, & communicatio diuinitatis.
- VI. Amplius autem sic est inita ratio, qua maximè inter se ament homines: cum sciant, tantum sibi posse communicari per homines sacramentorum ministros; ac tantæ rei, qualis est gratia diuina, se esse illorum quodammodo debitores; cum sine interuentu ipsorum, sacramenta non ministrentur: homines enim constituti sunt, qui dispenfent illa.

Et quo-

A Et quoniam confociatio & amicitia maximè procuranda & conseruanda inter mortales; hinc fit, vt maximè stabiliatur: nemo namque sibi sacramenta tradit, nisi sacerdos Eucharistiam conficiens, aut qui ab illo confectam sumit.

An non autem vehementissimè amabimus Deum de tanto munere, qui mortalibus dedit vt diuinitatem possint inspirare mortalibus? caritas namque, & gratia diuina, est diuinitas quædam, prouehens nos ad altissimam & intimam cum Deo coniunctionem; vt vnum simus cum eo.

Sic igitur Ecclesia nostra media inter antiquam, & eam quæ in cælo degit; quamuis omnes vnã constituant. Media inquam: quia cælesti diuinitas inest, ac Deus intimè sine inuolucris vllis, ac sine interpositione vllius rei; nobis verò per inuolucra, & interuentum sacramentorum: sed antiquis vnum sacramentum circumcisionis, per quod gratia propter fidem in Christum dabatur, caritas ingenerabatur benè, vt diximus, animatis; quæ circumcisio non iterabatur. At nobis adest in primis ipsummet Christi corpus, in quo habitat omnis plenitudo diuinitatis; & tum hoc, tum confessio sapius iterari sumendo potest. Adest præter Eucharistiam, & Confessionem, sacramentum extremæ Vnctionis, & Matrimonij, quæ suis temporibus quandoque non semel ministrantur. Adsunt Baptismus, Ordo, Chrisma; quæ non nisi semel percipi possunt. Cùm Deus itaque non continuò singulas res ad summum perducatur, sed sui singulis sint progressus, has differentias inter antiquos, nos, ac superos, sapientissimè, vt diximus, ordinauit.

Quòd si quis quærat, qua de causa Deus voluerit sacramenta constare è certis verbis, quæ sunt instar formæ, ac certis rebus corporatis, quæ sunt instar materiæ; neutrum verò horum liceat vllò modo mortalibus vllis immutare: facilis est è suprâ adductis responsio; Ne sit ob causas allatas in potestate nostra hanc diuinitatem, diuinitatisque communionem largiri: quod sanè esset, si nobis facultas variandi daretur.

Verba verò adiuncta sunt ad res corporatas; quia clariùs hoc modo significatur, quod efficitur speciatim per sacramenta. Accedit ad hæc, quòd per illa rursus ad nouum melioremque statum diuinitus creamur, ac restauramur: verbo autem Deus cuncta creauit: Dixit enim, & facta sunt. & ad hanc igitur nouam creationem, qua reparamur ad confortium diuinitatis, erant adhibenda verba; eoque magis, quòd verbum, per quod facta sunt omnia, sibi adsumpsit humanitatem corporatam, per quam nos instauramur. merito igitur tum verba, illud increatum verbum significantia, tum corpora Deus voluit adhiberi. Sic etiam pluribus rebus Deus vim tantam largitus est, quod est supremæ bonitatis effectum, vt amplè se, suamque virtutem communicet: idcirco & verbis nostris, & aliis præterea rebus dedit, vt in sacramentorum administratione adhiberentur, diuinitatemque nobis inspirarent. Id etiam conueniebat, quia nos & mente, & corpore conflati sumus; mentem maximè verba tangunt, res ipsæ corpus: atque ita menti & corpori medicina quædam conueniens adhibetur.

Si quis autem rursus cupiat scire, qua de causa ritus varij fuerint adiecti; Respondemus, illis varios produci & significari effectus, de quibus suis locis agetur.

Colligamus nunc quæ diximus, mysterioque altissimo rem totam cõcludamus. Christus est sponsus, Ecclesia sponsa: Adamus ille nouus, Eua hæc noua: ex ambobus renascitur genus humanum: semina, è quibus renascitur, sunt Dei verba à Christo sponso Ecclesie sponsæ commissa. Christus est primum Dei verbum, per quem cetera Dei verba Ecclesie creduntur, vt ex ijs quasi seminibus renascamur, ex his efficacissima sacramenta. Sed quomodo coniungitur Ecclesia cum Christo, sponsus cum sponsa? per quamnam coniunctionem semina hæc excipit? Audi rem miram: Per Eucharistiæ sacramentum Christus coniungitur cum sponsa Ecclesia, & carnes suas carnis illius, vt intimè, sic purissimè adiungit. In hoc congressu verba Dei semina profundit in Ecclesiam sponsam Christus, vt ex ijs filios suscipiat. Excipit semen Ecclesia in membris ad hoc destinatis, quales sunt ministri sacramentorum quoquo modo ritè Ecclesiam respicientes. Exclamauit hic Paulus, atque hoc mysterium magnum vocauit. Audi Methodium Martyrem sanctissimum simul & doctissimum in Symposio decem Virginum: Vnde, ait ille, rectè Apostolus ad Christum retulit de Adamo. sic enim congruit, ex ossibus eius, & ex carne eius Ecclesiam esse factam, propter quam relicto patre in cælo descendit verbum, vt exhibeat sibi Ecclesiam gloriosam, & omnis maculæ expertem, emundans eam lauacro ad excipiendum spiritum, ac beatum

femen; quod ipse intonat, & inserit in profundo mentis: excipit autem illud semen Ecclesia, & format instar vxoris ad generandam virtutem, & alendam. Hac enim ratione impletur illud, Crescite, & multiplicamini, capiente Ecclesia incrementum per congressum & communionem verbi; quod adhuc ad nos se demittit, & soporem capit secundum commemorationem passionis. Non enim potest Ecclesia aliter concipere credentes, & regenerare per lauacrum regenerationis; nisi & Christus propter eos se exinaniens, ut capi possit secundum commemorationem passionis, ut dixi, iterum moriatur descendens de caelo, adhærensque vxori suæ præbeat virtutem quamdam lateris sui, ut augeantur qui in eo ædificati sunt omnes per lauacrum regenerationis.] Hucusque Methodius. En igitur quanta sit Ecclesiæ maiestas, & diuina celsitudo.

De Ceremonijs, & Sacramentis antiquæ & nouæ legis. Cap. VIII.

Illustriora sient quæ diximus, si quænam sit differentia inter antiquæ legis ceremonias & nostras, sacramenta illius & nostra, nunc aperiamus. Adami ruina genus humanum sic humi allisum affixumque tenebatur, ut nullo modo mentem ad diuina contemplanda, voluntatemque ad ea persequenda subleuare posset: neque ea dabatur animo percipere, nisi quantum innitebatur nouo huic Adamo Christo, de quo prædictum

fuerat, fore ut contereret caput impij illius serpentis, per quem primus Adamus fuerat deceptus; & in tot ac tantas miseras detrusus vnà cum tota sua posteritate. Quocirca infelicissimè conflictatum ac vexatum raptabatur per omnia peccata miserimè humanum genus, seruiens illis, perinde ac venditus seruus, qui nihil sibi acquirit, operas omnes hero dat, nec potest se in libertatem vindicare. quod Paulus ad Romanos scripsit: Ego autem carnalis, inquit, sum venundatus sub peccato.] quod adeo verum erat, ut lex esset hominibus occasione maioris peccati; non quod illa bona non esset, sed quod essent hominis exiguæ vires ad illam seruandam, ut infra ostendemus. Nā per eam quidem peccatum ex parte dignoscebatur, ac prohibebatur: sed cum vim tenuem, qua possemus obfistere cupiditatibus, impartiretur; fiebat ut maiore impetu in vetita ferremur; irritabanturque libidines animi nostri plerumque coercionem huiusmodi, non edomabantur: idcirco vbi campus dabatur, latius ac ferocius excurrerant; perinde equi indomiti intra stabula conclusi, vinculisque adstricti, non animos ac spiritus efferos illi ponunt, potius attollunt: & vbi se laqueis expedire, compedes effringere, stabuloque egredi quomodo datur occasio; tum verò, quales forent, apertissimè præ se ferunt. Neque etiam lex impetum cupiditatum nostrarum vinculis vllis iniectis omnino moderabatur: tantum poena obiecta, quid cauendum foret, ostendebat; idque exiguum lumen animis nostris prætendens, non omnino caliginem, in qua demersi olim tenebamur, discutiens: neque etiam vim, qua possemus incitatis libidinibus obfistere inspirabat, nisi quantum nostra antiqui per fidem Christo, qui datus est nobis, debitam respiciebant.

Quamobrem Paulus velamen ait positum super faciem Moyses, quod scilicet oculi Hebræorum velati forent: Moyses, inquit ille, ponebat velamen super faciem suam, ut non intenderent filij Israel in faciem eius, quod euacuatur: sed obtusi sunt sensus eorum: sed vsque in hodiernum diem, cum legitur Moyses, velamen positum est super eorum.] sic alibi vocat legem Pædagogum; qui tantum pueri sensus mentemque per sensus excitat ad percipienda quæ docetur, menti lumen infundit nullum, nullam vim largitur. Rursus ostendit idem Paulus, per mandata legis irritatam magis concupiscentiam; cuius est in vetita ferri ac negata: Occasione, ait, accepta peccatum per mandatum operatum est in me omne concupiscentiam: sine lege enim peccatum mortuum erat. Ego autem viuebam sine lege aliquando: sed cum venisset mandatum, peccatum reuixit; ego autem mortuus sum: & inuentum est mihi mandatum, quod erat ad vitam, hoc esse ad mortem] hæc Paulus, qui multis etiam in locis ostendit, peccatum quasi tyrannū quemdam nostris membris infedis; & inde impias nobis leges flagitiorum, quibus obediremus, præscripsisse: nos autem cum infirmi essemus, nulla ope cõfirmati, colla sub iugum mittebamur. Video, inquit ipse, aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ, & captiuantem me in lege peccati. Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? Gratia Dei per Iesum Christū.] Quæ cum sic essent, populus Hebræus, cui

com-

A commissa erant eloquia diuina, & quem tot præclaræ promissiones attingebant, ingeniti peccati peruersitate incuruatus, terram identidem spectans, terram mordicus tenens, omnia ad terrena bona sæpius referebat; expectatque adhuc Christum, qui terrena illi in primis bona largiatur.

Quin cunctas legis cæremonias, amplius, cuncta præcepta, quasi à bonis corporis hausta, deriuabat ad eadem corporis bona. Nam cum festos agebat dies Paschatis, mensem, annorum, atque aliorum temporum, agebat ea de causa, quod aliquod beneficium spectans ad corpus accepisset. Exempli gratia septimum diem, mensem, & annum festos celebrabat, quod Deus vniuersitatem hanc rerum aspectabilem nobis iam tum fabricatus esset, ac qui euisset: Pascha, quod tum Deus illum ex ergastulo Pharaonis eduxisset; & ob id etiam mensum initia, denique feriæ omnes habebantur ijs diebus ac temporibus, quibus aliquod illis externum commodum cõtigisset. Neque populus ille agitationibus festorum appetebat aliud, quam bona terræ. Deusque sese illi quodammodo accommodans, eadem illi pollicebatur; ut apparet è sacris libris: quamuis in ipsius etiam legis scriptis ad æterna cælestiaque illum sæpè erigeret, atque inuitaret. Idem populus cunctas cæremonias ad emolumenta vitæ huius referebat, aut ad expiationem corporum nudam: de animo nihil ferè cogitabat: carnem abluebat; nullam mentis habebat rationem. Neque ipsi Prophetæ poterant oculos eius ad cælestia vllò modo attollere: quamuis sæpius durissimè increparent. Lauamini, inquit Isaias: mudi estote, auferre malum cogitationum vestrarum, quiescite agere peruersè, discite benefacere.] Et Christus toties eos homines obiurgat; ut cum dicit: Hypocritæ mundate quod intus est paropsidis:] & cum vocat eos sepulchra dealbata. Amplius præcepta ipsa diuina satis habebant, si factò tenus seruassent; de animo nihil curabant. quod latè exagitat Christus in Euangelio Matthæi illud pronuncians: Nisi abundauerit iustitia vestra plusquam Scribarum & Phariseorum, non intrabitis in regnum cælorum.]

Et quod caput erat, cum prædictum esset diuinitus à Christo, Diaboli caput conterendum, cunctis terræ tribubus ab ipso benedicendum; Hebræi tamen totam iustitiæ vim positam censebant in operibus, quæ ipsi è præscripto legis fecissent. Quocirca & ipsis Apostolicis temporibus contendebant, feriæ & cunctas legis cæremonias retinendas. Petrus autem cum sciret omnes legis ritus abrogatos, cælestia in humanum genus beneficia diuinitus per Christum collata, caput Diaboli ab ipso contritum, genibus benedictum, traditamque illi omnem in cælo & in terra potestatem; nullam rituum Moisaicæ legis habuit rationem, cum Cornelium Christiano cultui cum sua familia conciliauit. Alij namque ritus erant sancienti, quibus repræsentabantur beneficia, quæ Christus in nos cælitus aduexerat, & aduehit adhuc; ut per illos aspirare possemus ad diuinitatem. Hinc cunctæ sacramentorum cæremoniæ in Euangelio, ut videbimus, similitudinem gerunt eorum quæ Christo contigerunt. Et Paulus, contententibus nonnullis festos dies Hebræorum celebrandos, sic ad Colossenses scribit: Nemo vos iudicet in cibo, aut in potu, aut in parte diei festi, aut neomeniæ, aut sabbatorum: quæ sunt umbra futurorum: corpus autè Christi.] Sunt igitur antiqua illa corporis Christi umbra. Et in eadè epistola Paulus vocat cæremonias antiquas elementa mundi huius: ijsque nos mortuos dicit, innuens nostras cæremonias elementa esse nõ huius mundi aspectabilis, sed diuini: & exclamat in epistola ad Galatas, Dies obseruatis, & menses, & tēpora, & annos.] obseruantur enim dies, tempora, & anni, quoties obseruatur ea, quæ temporibus istis subiiciuntur; ut omnia terrena subiecta sunt. at quoties obseruamus ea, quæ nos ad æternitatem in primis perducunt; iam non tempora, sed immortalitatem, sed æternitatem spectamus & obseruamus. Ac bene Nazianzenus: Festos dies, inquit, Iudæus etiā agit, verum iuxta litteram: legem enim corpoream cõsecrans, ad spiritualem legem non peruenit.] & post: Feriamur ipsi quoque, verum ut spiritui gratum est. gratum est porrò eam à nobis feriandi rationem iniri, ut eorum quoque quæ in rem sunt, vel aliquid dicamus, vel agamus.]

Hoc igitur discrimen inter cæremonias antiquæ legis, & Christianæ religionis: illæ à terrenis plerumque, hæ à cælestibus donis habent ortum: per illas ob hominis imbecillitatem terrena, per has ob infusam nobis diuinitus virtutem cælestia appetimus: illæ umbra, hæ corpus Christi: denique illæ non animum, sed corpus abluebant; hæ verò in sacramentis sic expiant animum, ut largiantur illi diuinitatem, qua possumus intelligere, velle,

Pauli scriptis
propositum pro
batur.
Rom. 7.

Multis Pauli lo
cis illustratur
quod est dictū.
2. Cor. 3.

Gal. 3.

Col. 2.

Hebr. 9.

velle, perficere diuina, Deo coniungi, vni fieri cum Deo. Audi Paulum: Iuxta quam muna, inquit, & hostiæ offeruntur, quæ non possunt iuxta conscientiam perfectum facere seruientem tantummodò in cibis, & in potibus, & in varijs baptismatibus, & iustitijs carnis vsque ad tempus correctionis impositis.] Audisti Paulum cæremonias legis antiquæ vocantem carnis iustitias? sic etiam scribens ad Colossenses, Circumcisi estis, inquit, circumcissione non manu facta in exspoliatione corporis carnis, sed in circumcissione Christi, conscripti ei in baptismo, in quo & resurrexistis per fidem operationis Dei.] Ob id duriter idem Galatas increpans, ait: Sic stulti estis, vt cum spiritu cœperitis, nunc carne consumemini?] Baptizati erant illi, & spiritu cœperant, circumcidi volebant; ideo adiicit, Nunc carne consumemini.] Et idem Paulus vrget in epistola ad Colossenses, abijcienda omnia sacramenta, ritusq; Mosaicis; tenendum caput, qui est Christus, à quo per sacramenta diuinitas per omnia membra deriuatur; vt augeantur, euehanturque ad naturam diuinam; cui soli cum viuamus, ceteris mortui sumus: sicut & Christus omnibus mortuus soli Deo viuit; per quem resurgens cunctis etiam sic viuit, vt illis vim cælestem communicet. Nemo ergo, ait, vos iudicet in cibo, aut potu, aut in parte dici festi, aut neomeniæ, aut sabbatorum: quæ sunt vmbra futurorum: corpus autem Christi. Nemo vos seducat, volens in humilitate, & religione Angelorum, quæ non vidit ambulans, frustra inflatus sensu carnis suæ, & non tenens caput, ex quo totum corpus per nexus, & coniunctiones subministratum, & constructum crescit in augmentum Dei. Si ergo mortui estis cum Christo ab elemētis huius mundi: quid adhuc tamquam viuentes in mundo decernitis? Ne tetigeritis, neque gustaueritis.] hæc Paulus.

Tria verò nobis sunt hucusque dicta: è cælo maximè ad terram fuisse Adami ruina genus humanum prostratum: deinde non subleuatum legis edicto: postremò à cæremonijs & sacramentis non potuisse illud sustolli, cum terram semper spectaret, ad terram cuncta referret: quamuis enim cæremoniæ bone essent, lex bona esset; nō tamen illa aut sciebat, aut poterat bene vti ob debilitatē à peccato, fractasq; vires. Bona esset, inquam; per eā namque suam infirmitatem, peccataque agnoscebat; per eam saltem metu pœnarū continebatur in officio; per eam perducebatur ad Christum cognoscendum, colendum, illique fidendum; quo lumen viresque acciperet ad seruanda præcepta, beatitudinemque suo tempore consequendam. Atque ita denique per eam gratia quærebat ob fidem Christo venturo debitam. Hoc autem rursus nobis est latius aperiendum; simulque quod dicimus, enucleatius explicandum; probandumque quid sit, quòd sacramenta Christi nos efficiant diuinos. Igitur sciendum plurimos è gentibus olim consecutos æternam salutem, quamuis Iudæorum ritum non amplecterentur; vt in epistola ad Romanos scriptum reliquit Paulus, ibique Chrysostronus; quibus subscribunt SS. Dionysius Areopagita, & Iustinus. His satis erat, si crederent cælitus immissa fide vnum Deum; qui bonis præmia omnem naturæ nostræ facultatem superantia, malis debitas pœnas exsoluendas præscriberet. Accedentem namque ad Deum oportet credere, quia est, & diligentibus se remunerator est, inquit Paulus. Amplius autem necesse erat, crederent, se remunerandos modo, qui magis Deo placuisset; atque ita implicitam saltem in Christum fidem haberent; cum non sit aliud nomen sub cælo, in quo nos oporteat saluos fieri; & nemo potest aliud fundamentum ponere; & qui audit à patre, & didicit, venit ad Christum. Idcirco & gentibus Deus voluit multifariam Christi notitiam aperiri per carmina Sybillarū, scripta Hermetis illius Trismegisti, oraculaque alia, de quibus Athenagoras, Theophilus Antiochenus, Iustinus, Clemens Alexandrinus, Lactantius, Arnobius, Augustinus, alijque è nostris multi. Hæc igitur quicumque cælesti lumine illustrati credidissent, Deumque præ cunctis amassent, nemini fecissent quod sibi factum nollent; peccata si qua admisissent, ea diuini numinis auxilio detestati essent ex animo, id ingemiscerent in primis quòd Dei iura violassent; cruciatus æternos euadebant, suo tempore beatorum sedibus adscribebantur: sed quoniam nullæ his certæ opes sacramentorum, lumen obscurissimum veritatis aderat, maxima erat raritas eorum. At Iudæis clarior diuinarum rerum lux affulgebat, cæremoniæ multæ, sacramentum vnicum circumcissionis. Ideo gentibus præstabant Iudæi, numeroque multo ampliore sanctorum, cælestique operum suorum dignitate. Ambobus Christiani præcellunt; quòd Christum propius attingant; in quo, inquit Paulus, omnis plenitudo diuinitatis inhabitat corporaliter: per quem Deus omnibus terræ tribus pollicitus est olim se benedicendum; quique aded Christianis est præ-

Vide S. Aug. lib. de spiritu & littera. cap. 11. & cetera Faust. lib. 22. cap. 6. & contra duas epistol. Pelag. cap. 5. lib. 4.

Verum discrimen inter antiqua, & nostra sacramenta. S. Tho. 2. 2. q. 2. art. 7. Vide Sor. distin. 1. q. 2. art. 3.

A est præstò, vt illorum se visceribus intimis, intimisque venis, ac medullis re vera per sacramenta immisceat. Idcirco quicumque baptismo initiatus est, is excellentiori gloria inter beatos cæli incolæ amplificatur, quàm qui vel è Iudæis circumciscus est, vel aliter è Gentibus Deo cōsecratus. Si quis tamen vel è Iudæis, vel è Gentibus postea graue aliquod scelus admisisset, is nisi detestatus peccata ex animo Deum præ cunctis deinde amasset, non aliam potissimum ob causam, quàm quòd amabilis est per semetipsum, deuoluebatur ad inferos, neque erat amplius vllum sacramentum quo diuinitas illi communicaretur.

Quapropter proderat ob fidem Christo debitam, & implicitè saltem datam, circumcissio Iudæorum pueris; proderat gentibus quibus ritus, quo suos Deo omnipotenti pueros deuouerent. At intelligentibus, nisi Deum cunctis, quæ amantur ab ipsis, re vera præposuissent, nullum post labem flagitij contractam supererat sacramentum, quo vis amandi Deum præ cunctis infunderetur. At Christianis plura sunt sacramenta, quæ possunt sæpius iterari: atque illa peruadunt animum, diuinitatemque intimè illi admiscerent. Quocirca si quis post baptismum auerteretur patrata piacula; existimeretque se Deum præ cunctis amare; sed res non ita sit: lateat in abditi animi latebris amor alius, qui præponderet Christi, & ex attrito, vt aiunt, fieri contritus, primam consequi gratiam. Sunt enim Christianis præter baptismum plura sacramenta; Iudæis præter circumcissionem, Gentibus præter eum ritum, quicumque à parentibus legitime eligeretur, quo suos Deo pueros offerrent, supererat nihil, quo gratiam sibi diuinam certò conciliarent. Qui tamen è Christianis aduertit, in quo Deum posthabet alij rei, necesse habet se ab ea diuellere. alioquin prudens sciensque Deum repellit à se; frustra que accedit ad sacramenta.

Quid est verò in causa, quòd si later ipsum huiusmodi amor, ope sacramentorum Deo copulatur? Quia per sacramentorum vim latentè irrepit in eius animum numen æternum, & illi sese per omnia associat, fugat inde adulterinum amorem, quasi per insidias, vel perficit imperfectum, in scio ipso amante: cuius cor quamuis nihil aliud secum cogitet, aut statuatur, emollitur; vt transferri possit continuo ad Deum in effectu ante omnia amandum: imbibit altissimè hanc potestatem, hanc animi affectionem, hunc amorè Dei excellentissimum. Hoc igitur discrimen inter veteres nostrasque cæremonias: Priscis erat sola circumcissio, qua Iudæi dumtaxat vti solebant. Nam ceteræ gentes, quibus via beatitudinis æternæ nota erat & aperta, non habebant ritum aliquem præcipuum, quo sibi puerisve suis gratiam diuinam certò conciliarent: fat erat si quo signo religionis externo suos infantes vero Deo consecrarent. Quæ tamen Iudæorum circumcissio, Gentiumque ritus, non ex opere, vt aiunt, operato diuinam gratiam conciliabant; sed ex opere, quod operaturus erat Christus, cui necesse erat implicitè saltem fiderent vniuersi. Duabus porò his cæremonijs exceptis, si quando incidissent in offensionem Dei, non habebant vllum sacramentum, quo redire possent in gratiam. Necesse habebant, odio summo haberent præterita delicta; statuerent illa ante alias res vitare; Deum præ cunctis diligere; non ob aliqua potissimum præmia nanciscenda, aut pœnas fugiendas, ita vt in causa præcipua amoris sit spes, aut metus; sed ob merita in primis, dignitatemque ipsius Dei. Hic amor si aberat ab illis, per nulla sacramenta in animos eorum deriuabatur. At Christianis multa sunt sacramenta, per quæ possit amor huiusmodi influere in animos eorum; modò sint, vt diximus, attriti. Meritò igitur Paulus vetustos ritus vocat iustitias carnis, Petrus autem depositionem sordium carnis: Sacramenta verò nostra, verbaque eorum, sacramenta, & verba vitæ, ac spiritus vocantur, lex Christi, lex vitæ, ac spiritus.

Operum studium est ad salutem necessarium. Duobus modis homo iustificatur sine operibus legis. Primo contritione perfecta. Secundo sacramentorum perceptione, cum fuerit attritus. Cap. IX.

Merum nobis ad explicandam tantæ rei veritatem opus est exordio paulo altius repetito. Constat autem naturæ humanæ felicitatem perfici coniunctione voluntatis nostræ cum voluntate diuina, non quauis, sed summa: alioquin nihil est, quod Deo non sit aliquo modo coniunctum; quando omnia pendent ab illo. At si nihil à nobis Deus vellet, nulla in re fieret ista adhæsiō; ac proinde ipsa esset proculdu-

Operum studiū ad salutem necessarium. I. Argumen.

- II. proculdubio nulla. Neceſſe eſt itaque, maxima velit, vt maximè illi adglutinemur. Hinc A
 III. tota mente, ac totis viribus iubemur illum amare. Quod ad eò verum, vt ſi mihi fides ſit,
 1. Cor. 13. qua montes transferã, omniũ ſcilicet perfectiſſima; tamen niſi mihi ſit caritas, nihil ſim.
 IIII. Præterea ſi non modò omnium ſit excellentiſſima fides; ſed omniũ myſteriorũ ſcientia,
 V. ipſorummet cælitum cognitio, quam Paulus vocat Angelorum loquelam; nihil mihi
 prodeſt. Quid plura? ponamus, me in maximis meam voluntatem meaque facta diuinæ
 voluntati ſubiicere: niſi tamen ea velim pro Deo, aut in alijs maximis, grauiusque ve-
 lim Deo parere; nihil ſum. Hoc apertè Paulus dixit. Quid enim præſtantius, quàm ſe
 ſiſtens dedere, facultates ſuas omnes in cibos pauperum diſtribuere? & tamen niſi in re-
 liquis grauius velim Deo parere ipſius cauſa, ideſt, niſi illum præ cunctis amem, nihil
 ſum. Hinc Chriſtus ait, fruſtra fore, vt plurimi inanem fidem iactent in die Iudicij dicen-
 tes: Domine, nonnè in nomine tuo prophetauimus, & in nomine tuo dæmonia eieci-
 mus? Nam niſi opera miſericordiæ ediderint, ad inferos deſcendent. Ad ſummã Pau-
 lus inquit: Dei ſumus factura, creati in Chriſto Ieſu in operibus bonis, quæ præparauit
 Deus, vt in illis ambulemus. Non igitur in fide ſola. Quid? an Paulus dumtaxat hoc di-
 cit? Audi ipſum Chriſtum: Qui habet mandata mea, & ſeruat ea, ille eſt, qui diligit me.
 Ioan. 14. Hæc à Chriſto dicta refert Ioannes eo tempore, quo iam Simon Magus, cuius nunc ſunt
 ſectatores impuriſſimi hæretici, aſſeuerabat, nihil opus eſſe operibus, vt Irenæus ſcribit.
 Nimirum niſi velit aliquid à nobis Deus, nulla in re voluntas illi noſtra coniungetur.
 Sed quoniam cupimus omnium maxima, in maximis neceſſe eſt noſtra voluntas diui-
 næ voluntati adhæreat. An non hoc idem Chriſtus dixit: Niſi abundauerit iuſtitia ve-
 ſtra pluſquam Scribarum, & Phariſæorum, non intrabitis in regnum cælorum. Ac ne
 quid iuſtitia tibi commentitiæ ſomniares, recenſet ibidem Chriſtus ipſa Decalogi præ-
 cepta, quorum ſummam à nobis exigit obſeruantiam; ita vt, quod alibi nobis præcipit
 1. Cor. 8. Apoſtolus, abundemus in omne opus bonum. Denique exemplum nobis Chriſtus de-
 dit, vt quemadmodum ipſe fecit, ita & nos faciamus. Et ipſemet dixit, quia non venit
 ſoluere legem, quantum ad mores, ſed adimplere: & paſſus eſt pro nobis, relinquens ex-
 emplum, vt ſequamur, inquit Petrus, veſtigia eius, qui dixit: Eſtote perfecti, ſicut pater veſter
 cæleſtis perfectus eſt. Quid igitur venditant contaminatiſſimi homines vmbraſtilem
 quamdam fidem?

Sed tamen ne deſperes, audi nunc inexcogitabilem Dei benignitatem in genus hu-
 manum. Plantauerat ab exordio mundi, vt diximus, Deus in medio Paradifi arborem vi-
 tæ, vt de illius fructu edens Adamus eiusque poſteritas, ſi in fide & obedientia perſiſtiſ-
 ſet, vitam ſibi immortalem compararet. Violata fide, cum genere vniuerſo ſuo à diuinis
 ijs locis eſt expulſus, aditusque intercluſus ad arborem vitæ. Ad maiora Deus nos vo-
 cat, ac reſtituere vult ad altiora. Plantauit itaque in medio Eccleſiæ, quæ eſt inſtar Para-
 diſi, quaſi arborem vitæ, arborem crucis, merita ſcilicet Chriſti, quæ in cruce potiſſimum
 eluxerunt; vt ex illius arboris fructibus nos ſumentes reparemur ad æternam cæleſtem-
 que vitam, multo nobiliores, quàm ea, in qua erat Adamus; reparemur autem primùm
 animo, deinde corpore, vt diſſeruiſſimus. Crucem verò eſſe arborem vitæ, fuit adeò priſcis
 notum, vt Aegyptij ſigno hieroglyphico crucis, vitam venturã notarent. Quocirca ſcri-
 bunt Socrates & Sozomenus, Theodoſio magno imperante euerſum fuiſſe templum Se-
 rapidis Alexandria, inuentosque lapides quibus erat crux inſculpta: quod cum plurimi
 è gentibus à Chriſto alieni vidiffent, agnoſcentes hieroglyphicum ſignum, Chriſto no-
 men dederunt. Tam verò cum Chriſtus ſit in ſola Eccleſia ſua, hæc arbor in ſola Eccleſia
 Chriſti erit veluti in Paradifo. Hæretici nõ ſunt in Eccleſia Chriſti; quòd Adami exem-
 plo non credant, fidem non habeant. eſt igitur illis occluſus aditus ad hanc arborem;
 Catholicis non ita; quia credunt, & in eſſe putant vitam ſeruantibus mãdata. Dixit enim
 Chriſtus: Si vis ad vitam ingredi, ſerua mandata; & hoc fac, & viues. neque deterren-
 tur, quamuis idem Chriſtus apertiffimè aſſeuerit, Arcta eſt via, quæ ducit ad vitam. Hæ-
 retici igitur omnium longiffimè vnã cum Simone Mago ſuo diſtant ab hac arbore vitæ,
 obſeptæ illis viæ ſua culpa: non modò quia nulla illis fides; nunc enim nolo hac de re
 diſſeramus; ſed quia nolunt parere, aut contendunt non eſſe neceſſe parere mandatis,
 exemplo Adami; & non arctam, ſed latiffimam ſibi omnium viam comminiſcantur; ſatis
 eſt, inquit, Chriſto fidet. At Catholicis, quæ arcta eſt ſui natura via, per alios ex Eccle-
 ſia maximè dilatatur. Vt enim videbimus clariffimè, in Eccleſia Dei, quæ noſtra eſt, ful-
 gent ſem-

gent ſemper, qui cruce ſua ſublata Chriſtum ſequentes ad ſummum peruenire omnium
 virtutum. Hi communicant omnia ſua infirmioribus, exemplo Chriſti, adimplentes, in-
 quit Paulus, quæ deſunt paſſionum Chriſti in corpore ſuo, pro corpore eius, quod eſt Ec-
 cleſia. Hinc ſit, vt quamuis plurimi ex Eccleſia, non ſint perfecti ſicut pater cæleſtis, non
 faciant quemadmodum Chriſtus fecit, non ſequantur in patientia eius veſtigia, non ſer-
 uent mandata in effectu, non diligant præ cunctis Deum; ac propterea, vt Ioannes ait:
 maneat in morte; redire tamen ad vitam poſſint, ſumere ex hac arbore vitæ, atque ad iu-
 ſtitiam initiari ſine vllis operibus legis.

Nam veluti ſcribitur Deus ambulafſe in Paradifo ad auram ia meridie, & Adamum
 vocaſſe; ſic Deus idè ſpiritu ſuo, diuinitatis aura ardentiffima & lucentiffima inſtar me-
 ridiei, permeat intimè Eccleſiam, & quicumque in ea ſunt, magis minusve illos perua-
 dens, quò ſunt ab arbore vitæ remotiores, à violatione ſcilicet mandatorum ipſius, &
 vocat qui mandata fregerunt; vt agnoſcant culpam ſuam, veniam petant; ex animo, ob
 amorem Dei potiſſimum, crimina admiſſa deteſtati, ſtatuant illa in poſterum euitare,
 atque ita redeant ad vitam. Quid agent hic hæretici? Illud idem ad vnguem omnino,
 quod inſelix Adamus; aiunt Deum ſcelerum omniũ auctorem, Adami dictum uſurpant,
 Mulier quam dediſti mihi. Hoc enim eſt ſuperbi cuiuſlibet, crimen ſuum non agnoſcere,
 illius culpam ſemper auertere in alios; & maximè, niſi in Deum, ſaltem in præfectos, qui
 Dei perſonã tenent, aut aliam quamuis rem. Quid verò Catholici fanæ mentis facient,
 quos aura diuinitatis in meridie, quo paſſus eſt Chriſtus in Eccleſia cubans ac paſcens,
 vt eſt in Canticis, intimè perſtat; neque enim ſunt eiecti ex Eccleſiæ Paradifo, vt hæreti-
 ci? Audiunt Deum vocantè, & inſtar alicuius maximo amore flagrantis, qui diu ad oſtiũ
 pulſans multas noctes expectarit, exclamantem: Aperi mihi: nam caput meum plenum
 rore, & cincinni guttis noctium: audiunt inquam aliquãdo, ſcelera patrata deteſtantur,
 conſtituunt in poſterum vitare, Dei mandatis per Eccleſiam promulgatis obedire ob ip-
 ſum in primis Deum; ac protinus ſine vllis meritorijs operibus legis iuſtificantur, ſumunt
 ex arbore vitæ, redeunt ad vitam.

Quòd ſi millies in die Dei iuſſa frangãt, & repetant idem propoſitum, millies iuſtifica-
 buntur ſine vllis, vt diximus, operibus legis. Ac ſi in eo propoſito manentes continuo mo-
 riantur, neque potuerint opus vllum efficere, aut res nõ exegerit, euolabunt illi in cælũ.
 Quòd ſi opera diuinis mandatis conſona ediderint, non propterea ex illis operibus iuſti
 dicentur; poteſt enim quis eadem efficere, ſed non eodem animo, qualem dicit Paulus
 dare corpus ſuum vt ardeat, diſtribuere omnes facultates ſuas in cibos pauperum. Iuſti-
 tia, ſicut & virtus omnis, ex animo in opera, non ex operibus in animum traducitur: &
 quamuis inflammemur aſpectu, & affectione illorũ; flamma tamen caritatis intus exar-
 deſcit; atque ita numquam ex operibus legis, tamquam ex operibus legis, iuſtificamur:
 ſed quia ex caritate diuinitus inſuſa operamur, idcirco iuſti ſumus. Prior voluntas amo-
 re diuino ſuccenſa in opus tendit, & quamdiu perſiſtit in eo, iuſtitiam ſibi parit, animo ſibi
 ſumit de fructu vitæ, ſubiiciens ſe Chriſti exemplo cuius rei tolerandæ; atque ita priuſ-
 quàm quicquam meritorij moliri poſſit, iuſtificatur ſine operibus legis; & poſtquam ve-
 nit ad opera, in ijs conſciendis, non tamen ex ijs, vt ex operibus, iuſtificatur.

Verumenimverò admirare ampliùs Dei ſummam benignitatem, qui voluit omnibus
 modis infirmitati humanæ conſulere. Poteſt enim fieri vt aliquis deteſtetur admiſſa ſce-
 lera, nolit admittere in poſterum, non tamen hæc agat in primis ob Deum, quamuis ipſe
 ſe agere in primis ob Deum putet; atque ita non concepit animo ardentiffimum illum
 amorem, quo Deo cuncta poſthabeat: metus, aut ſpes alicuius rei potiſſimum eſt in cau-
 ſa, vt moueatur. Deus igitur, vt huic opem ferret, voluit ex arbore vitæ è cruce Chriſti
 exiſtere ſacramenta; ad quæ ſi quis accedit, excellentiffimus ille amor in eo ingeneretur,
 etiamſi nihil aliud noui, quàm quæ ſuprà diximus, tum cogitet. corroboratur enim ani-
 mus ſumentis aduerſus cuiuſvis rei ſpem vel metum, vt Deus in primis, non hæc ipſum
 contineant, & ad noua conſilia & opera Deus ante omnia ſit illum moturus, vbi vſus ve-
 nerit, non aliqua res creata. Atque ita iuſtificatur alio modo ſine operibus legis.

Viginti argumenta explicantur, quibus ostenditur per sacramenta infundi gratiam primam ijs, qui bene dispositi sunt & animati. Cap. X.

Vocirca detrahunt summæ Dei bonitati, quicumque dicunt ineptissimè & hæreticè, per sacramenta tantum fieri, vt excitetur ad nouas deliberationes, ex quibus postea iusti simus; quasi obiectu suo nos illa maximè moueant sensus pulsando. Quid enim foret opus statis verbis ac signis, quæ non licet immutare in sacramentis? an non viri auctoritas, & sermo eloquens magis ad hoc conduceret? Quid opus esset illa sumere? an nõ satis esset longiori tempore illa videre? An non videmus vnicuique hoc ingenitum, vt p̄tura, aut aliquo huiusmodi magis excitetur, quàm præfinitis ad vnguem omnino verbis & signis? Igitur si quis pictura caperetur, præfaret ante oculos illius ponere sacramenti picturam, aut plurimos videre, quibus administrarentur sacramenta.

Aduersus hæreticã opinionẽ.
I. Argumen.

II.
III.
IIII

Afferionis Catholicæ.
I. Argumen.

Nos igitur asserimus vnã cum Ecclesia catholica, prius admirabiliter sacramentorum vi vitam caritatemque diffundi in cordibus nostris; deinde, si opus sit, & mentis vsus adfit, nouas cogitationes exoriri, noua studia. Atque huc propius respexit Paulus, cum dixit hominem iustificari per fidem sine operibus legis. Quocirca quod volunt hæretici, vt sacramenta sumens excitetur ad nouũ fidei suæ cogitatum, iam volunt ab ipso hoc opus intimum fieri, hanc illi legem præscribunt, atque ita non sine operibus iustificari. Nos non ita; satis habemus, si is nõ afferat vllam criminum vel admissorum, vel admitte-dorum voluntatem, depulerit à se illam. In ipso momento sacramenti sumendi nullũ prorsus opus exigimus; quamuis desideremus ac laudemus, & ad id excitemus sumentem, dicamusque opus esse vt pro virili contendat. Hinc legem Christi, legẽ vitæ vocari multis in locis scimus. At isti volunt obiectu sacramentorum fieri, vt ea sumens excitetur.

Rom. 8.
2. Cor. 4.
Ephes. 4.
1. Pet. 3.
1. Ioan. 1.

Quid si igitur non excitetur, vel clamantibus multifariam, monentibusque sacramentorum ministris? Non igitur iste per Christũ reuiuiscet? Non reuiuiscet, aiunt hæretici. Nos contra: quia lex Christi per se habet vt sit lex vitæ, etiamsi nihil ad illam vitale aut meritorium nos afferamus ex animo nostro. quod si necesse esset vt afferremus, non per se, sed per nos esset lex vitæ; per nostra, quamuis aliunde excitata, nobis esset lex vitæ. Primò igitur ac proximè Christi lex sacramentorum vsu nobis vitam largitur; ex illa deinde vita nouæ deliberationes, ac verè cælestes & vitales nobis enascuntur. Eodem modo lex Christi vocatur lex spiritus; quod scilicet qui nullis verbis, nullis rebus, quæ sensibus aut menti obijciuntur, aspirare vllò modo possunt ad assequendam diuinitatem, possint illi per aliquod à Christo institutum, quod est perceptio sacramenti. Ponimus enim contingere obiectu nullarum rerum, quæ sensus aut mentem feriant extrinsecus, istum spirare diuina, qui sumit sacramentum. Per ipsum deinde sumptum efficitur, vt iste Christi legibus seruandis ob amorem Dei potissimum se subijciat: alioquin Christi lex nihil haberet, quod per se spiritum daret; atque ita verè lex spiritus non esset.

1. Ioan. 3.

At, inquit, excitatur ad nouum cogitatum per sacramenta. Ecquando? num priusquam sumat? num cum sumit? Nos ponimus, sæpè cõtingere, vt neque vtroque tempore: hoc namque euenire interdum, negari haud potest. Nisi dicere velimus, omnes omnino, qui baptizantur, aut aliud percipiunt sacramentum, assequi beatitudinem æternam, fieri iustos: aut nisi certò sciremus plurimos persistere in ijsdem cogitatis. Quamobrem nos dicimus, simul atque aliquis aliquod sumpsit sacramentum, ex illo haurire vim, vt cogitata pristina, quæ Deum potissimum non respiciebant, respiciant quasi oculo mentis obdormientis in Deum conuerso, atque ita corroboretur homo, vt in primis à Deo moueatur, non ab vllius rei spe, vel metu. Rectè igitur eadem lex vocatur lex gratiæ; quod habeat aliquid omnino, per quod proximè ac primò mortales Deo fiant grati, à quibus nihil poterat elici, aut extorqueri adhibitis verbis, vel vllis propositis rebus, quod Deo gratum foret, ac cælesti vita dignum, nisi postquam sacramento sunt aliquo delibuti. Ob eamdem similiter causam lex amoris appellatur; quod scilicet et amori nostro, qui nulla ex re à nobis quoquomodo profecta tantũ roboris habeat, vt Dei potissimum respectu confisteret aduersus omnem metum spemve, addatur tantum roboris per sacramenta, etiam si non haberet cum sumpsit, tamen habeat ex quo sumpsit, vt nullius spei metusve obiectu necessariò commoueri aduersus mandata Dei possit, aduersus Dei amorem supremum.

Rom 4. 5. 6.
Ioan. 1.

Atque hoc est verè iustificari gratis per gratiam Christi, quod aiebat Paulus, cum scilicet nihil

cet nihil nostri meritorium omnino est, ex quo iustificemur. Sed primò iustificamur per sacramenta Christi, nullo nostro mentis ad id sufficienti motu præcedente; deinde excitamur ad opera diuina, ac cælo digna: atque ita motus subsequitur sacramenta per nouam cogitationem: quamuis neque hoc aliquando oporteat, vt si protinus moriar. Excitent igitur quantumuis verba quæuis, ac ritus obiecti; si quid illis vitale ad sociem meum, iam non gratis iustificor; tum verò gratis, cum nihil est meum, ex quo sim iustus; cum per mea non possim perungere ad iustitiam, nisi ex quo robur intimum puritatemque à perceptis sacramentis hauli.

VI.
Rom. 3.

Quid verò est, quod passim Paulus vocat ministros noui testamenti, ministros vitæ, spiritus, gratiæ? Num quia suis verbis annuncient legem Christi? Quid si igitur nihil proficiant? Non possint vllis omnino verbis summum Dei amorẽ, quo scilicet præ cunctis ille amatur, inspirare & creare in animis nostris? Non erunt ministri gratiæ, vitæ, & spiritus? Erunt per sacramenta: quibus bene animatos eo quo diximus modo inflammabunt, ad vitam reuocabunt, Deo gratos, diuinitatemque spirantes efficient, non adhibitis vllis rebus suis, sed illis dumtaxat, quæ certa formula verborum, rerumque certarum interuẽtu diuinitus præscripto continentur; ita vt omnino hic sint ministri, nihil addentes de suis vel verbis, vel rebus, quæ indubitatè possint creare spiritum, gratiam, vitam. In concionibus habendis sat est, si seruemus sensa; certis verbis ac præfinitis, rebusve huiusmodi ad explicanda diuina non adstringimur. in sacramentis non ita: sumus ex omni parte ministri gratiæ, spiritus, ac vitæ: quia diuino munere per nos fit omnino, vt ministrantes sacramenta infundamus percipientibus, eo quo diximus modo, diuinitatem, ad quam non poterant illi suis viribus antea peruenire, quàm sumpserint sacramenta.

VII.

Quod si numquam contingit, vt homo producat ministerio solo vitam, gratiam, spiritum; numquã continget, vt verè simus ministri gratiæ, spiritus, ac vitæ. Ob eamdem similiter causam, vt supra vidimus, Ecclesia vocatur sponsa, atque eius respectu synagoga vocatur ancilla: quod Ecclesia maximè suo iure sic filios Deo pariat, vt nihil meritoriu de suo apponãt ad sui creationẽ, ad se cõstituendos Dei filios, quod maximè euenit, cū nullo meo cogitatu, impediẽte tantũ repellens factus sum iustus, factus sum filius Dei, sed sola sacramentorum perceptione, quæ Ecclesia administrat: alioquin sponsa Christi dici, & mater nostra non poterit; cum sciamus foetũ nihil habere de suo, quo creetur, antequã creetur. Eò similiter respicit, quod dicimur renasci: at nemo habet ex se, vt nascatur; ac sit, quod ait Paulus, noua creatura: id habet à parentibus totũ; matre quidẽ præbete materiã, quæ informetur; patre autẽ vim formandi genitrici comodante, quod supra dicebamus. Ecquãdo igitur poterit omnino dici, impios Christo renatos, nouas esse creaturas, si p̄ ipsos factum vt renascantur, & sint nouæ creature, quod verbi ipsius significationi repugnaret?

VIII.

IX.
Ioan. 3.
1. Pet. 1.
2. Cor. 5.
Gal. 6.

Ac meritò Zacharias futurũ cecinit, vt ex quo aduenerit Christus, sit fons patens domui Dauid in ablutionem peccatoris, ac menstruatæ. quæ verba referunt Hieronymus ac Rupertus ad baptismum; sed generatim dicta complectuntur quascumque res, quibus peccator abluatur: fontis autem nomine continentur; quod fons suas habeat aquarũ venas, quibus abluat, non illas aliunde adsciscat: & sacramenta ex se habent, vt abstergant nos à sordibus, quamuis in nobis id verè non sit, quo abstergamur: mox fit, vt acceptis sacramentorum lotionibus existat in nobis fons saliens, vt aiebat Christus, in vitã æternã. Eodem respexit Deus, cum per Ezechielẽ dixit se nobis daturum cor nouũ. Prius itaque dat cor Deus; postquam verò dedit, mouebitur illud ad nouas cogitationes. Quid verò si moriar antequã possit se illud mouere, antequã prorsus excitetur? Non igitur Deus dedit? proculdubio dedit, cum sumpsit ritè attritus aliquod sacramentum; licet protinũ abscedam ex hac vita. Prius itaque est cor, deinde motus; non contrã. Prius intimè inspirata diuinitus vis amoris diuini, gratia cælestis; inde, nisi prius moriar, si res exigit, nouæ cogitationes, noui effectus extrinsecus: quod non potest fieri nisi per sacramenta. In alijs namque omnibus euẽtis aut prius cogitationes, dein gratia, aut vtrumque simul, vt cum ad verba alicuius fit diuinitus, vt ego præ cunctis amem Deum: quod quamuis diuini sit etiã muneris, tamen & hoc etiam necesse est ab eodem Deo fiat (ne mendax sit) vt aliquando cor sit nobis, deinde motus: alioquin non cor esset, quod in cunctis animantibus est motu prius. Idem sibi voluit apud Hieremiam Deus, cum dixit se scripturum in cordibus nostris legẽ suã. Scribet igitur Deus, non nos: nos scriptã legemus mentis oculo, cogitationes appictas à Deo percurremus, & illis assentiemur, si tempus sit, ac res exigat; sin minus, scripsit tamen antea Deus. Nos haud deleuimus vlla sceleris noui litura.

XI.
c. 36.

De Sig. Tom. 1.

XII.
c. 31.

Euolabimus itaque in cælū, si priusquam deeamus, aut legamus, vita migremus. Atque hoc fieri numquā potest, nisi sumptis sacramentis. Nā qui modus inuenitur in sacra scriptura, sanctorum scriptis, Ecclesie traditione, quo id contingat, nisi sumptis sacramentis?

XIII. Ob eam causam minister profert verba sacramentorum ex ipsemet Christi persona, inquit; Ego te baptizo: Hoc est enim corpus meū. At cum de rebus diuinis verba facit, aut alioquin diuina tractat, licet personam Christi sustineat; nō tamen ex illius persona verba pronunciat. Quid ita? vt sciamus nihil diuinius sacramentis, in quibus ab ipsemet Deo volens mouetur sacerdos ad verba præfinita pronuntianda ex ipsa Christi persona. Numquid enim cū sacerdos dicit, Hoc est corpus meū, de suo intelligit? nihil minus. Sicut igitur Christus Deus semetipsū magis exhibet in administrandis sacramētis, se omnibus modis præsentē facit, sic est necesse per illa magis operetur, quā per aliā quamcūq; rē, & aliquid omnino speciale ac singulare. Singularissimū namque est in sacramentis, vt

XIII. ita velit Christus omnia fieri ex sua persona. Cum cōtingat itaq; ex multis alijs, vt Deus nouis cogitationibus immisissis aliquem recipiat in gratiā suā; vt aliquid omnino singulare sit in sacramētis, necesse est dicamus per illa euenire interdū, vt neq; alijs cogitationibus antea præcedētibus, quā quę sunt attritis, restituatur aliquis in gratiā Dei. Igitur bene Paulus vocauit sacramētū baptisimi, & impositionē manū Christi inchoationē; nihil est. n. inchoatione prius, & nihil amore. Ex illo cogitationes. Ante cogitationes inchoatus Christus per sacramēta. Nō itaq; est illis opus ad inchoādū Christū in nobis. Desiderāda proculdubio, ac laudādē; sed nisi adsint, Christus tñ est inchoatus. An nō ita cū baptizatus sum? & similiter cū mihi manus imponūtur, quod sit in reliquis ferē sacramētis?

Hebr. 6.

XV. Quocirca licet adhuc argumentari apertissimē: Puer nullo cogitatu ex iræ filio fit filius Dei, quamuis nihil statuatur secum noui, nisi post aliquot annos, nihil profus cogitet, cū tamen cęlū petat, si interim moriatur. Eodem modo qui filius est iræ ob aliquod crimen, sumpto aliquo sacramēto, si ritē sit attritus, fiet Dei filius. Vterque enim, tam puer, quā adultus, est iræ filius, vt ponimus, vterque sumit sacramētum: adultus autē præter hæc de suo cōfert attritionem, & bonam quamdam voluntatem, vt diximus; quod puero non contingit. Adulto igitur magis aliquid esset cōcedendū. Nihil concedatur; sit eadē conditione. Ergo quemadmodū puer à Deo recipitur in gratiā sine vlla ipsius cogitatione; sic aliquando adultus, fumentibus ambobus aliquod sacramentum. Sacramentis enim singulis eadē vis, quo ad hoc, vt nos Deo gratos efficiāt, diuersa quo ad alias functiones.

XVI. Quin Eucharistia, cū Christi corpus contineat, amore diuino longē ardentius, quā cetera sacramenta nos inflammat. Quid? nonnē lethargo oppressis sunt administrāda sacramenta, etiam si numquam sint ad sensus suos ac mentem redituri, modō verisimile sit eos attritos, aut antea desiderarint illa? Ita certē faciendum monet Concilium Carthaginense quartum, Arausicanum primum, Augustinus de adulterinis coniugijs, & Leo ad Theodosiū: quin Augustinus alibi refert quemdā baptizatum, dū positus esset extra omnem sensum, & quid sibi fieret, ignoraret; qui tamen maximo suo bono est baptizatus. At hi nullo modo excitari possunt ad aliquid noui mente sua cōstituendū. Non est igitur id vllō modo necessariū; ac per se aliquid efficiēt sacramēta: alioquin frustra adhiberētur.

c. 76.
c. 12.
c. 26. 28.
Lib. 4. c. 4.
Leo ep. 91.

XVII. 1. Cor. 10. 12.

Age verò, Paulus inquit, Vnū corpus sumus, quia de vno pane participamus.] & rursum: Omnes nos in vno spiritu in vnum corpus baptizati sumus.] Igitur per Eucharistiam & Baptismum sumus vnum corpus: atque ita prius sacramenta sunt, deinde vnum corpus: alioquin nō à sacramentis oriretur vt effemus vnū corpus, ac frustra illorū mentio fieret, & ijs coniunctio attribueretur magis, quā multis alijs rebus, vt fidei, verbo diuino, aut alijs huiusmodi, quibus fit vt in idē cōspiremus. Quod verò Paulus inquit de Baptismo, & Eucharistia, idē de reliquis sacramentis affirmandū. Sed meminit in primis horū duorū, quod baptismus quidē sit omnium primū sacramentum, Eucharistia summū, à quo pendēt, & ad quod omnia referuntur: atque ita duobus hisce, veluti principio & fine, cūcta sacramenta Paulus cōclufit: quamquā fuerit & illud in causa, vt nō omnibus attribuerit Ecclesie cōiunctionē, quod quędā sunt nō singulis cōmunia, vt Ordo, & Matrimoniu: nō enim cuncti hæc ineunt. Oleo verò sancto perunguntur, qui in extremo vitæ tantū sunt constituti. Quocirca & alibi eam dē coniunctionē tribuit sacramēto Confirmationis, cū dicit: Qui autē cōfirmat nos vobiscū in Christo, & qui vnxit nos Deus, qui & signauit nos, & dedit pignus spiritus in cordibus nostris.] Quę verba de sacramēto cōfirmationis intelligēda esse suo loco docebimus; igitur per illud fit vt simul in Christo cōfirmemur. Adscribit alibi idē sacramentū Pœnitentię, cū monet Timotheū, Nemini cito manū impo-

1. Cor. 1.

1. Tim. 3.

A fueris, neque communicaueris peccatis alienis.] quę verba referenda ad absolutionem consentientis declarabitur. Communicamus itaque per illud alijs; sitque quædam cōmunio, & cohesio. Quę si primò nasceretur ex alia quacumque re, nō istis sacramentis referretur accepta, sed illi rei, per quā contingeret. Accedat ad hæc illud. Quę nos vocamus sacramenta, Gręci mysteria. Hinc Paulus: Sic existimet homo, vt ministros Christi, & dispensatores mysteriorum Dei.] quo in loco verba facit de sacramentis potissimū, & in his de baptismo. Cur autem mysteria, cur sacramenta speciatim vocantur, nisi quod per illa intellectus noster, qui fide, & voluntas, quę caritate adornatur, habet quiddam est occulti, quod verbo mysterij notatur; quiddam est sacri, quod nomine sacramenti? Non igitur maximē per aliam rem. Atque ita sacramentorū vis præcedit omnibus factis, cogitatis, & nostris, & alienis: alioquin temerē vocarentur ab Apostolis ac sanctis speciatim præ cunctis sacramēta & mysteria, nisi præ cunctis id efficerent, quod vocabulo notatur.

XVIII. 1. Cor. 4.

B Illud porro considera, cunctos ritus, sacramenta, sermones, præcepta eò tendere, vt caritas in cordibus nostris diffundatur: vt ex ijs cōstat, quę in principio capitis huius differebamus. Nam finis præcepti caritas, plenitudo legis dilectio; & in hoc præcepto cūcta instaurantur, ait Paulus. Caritas porro non est in intellectu, sed in voluntate: hæc verò caritas per solum Spiritum sanctum diffunditur in cordibus, per solum Deum, qui ob id caritas vocatur. Sat est igitur, si intellectus cogitationibus ijs, quas attritio parit, fuerit informatus. Ex ijs nullo modo vquam nasceretur caritas, nisi illam Deus voluntati inspi-ret. Quid igitur efficiēt sacramenta? numquid parient easdē cogitationes ac deliberationes, quas peperit attritio? sed frustra ad hoc adhibebuntur: eodē namque semper recidemus. Necesse est igitur per illa Deus spiritū, vitam, iustitiā, gratiam, caritatemque nobis immittat: inde noua profus, ac diuina, & verē cælestia consilia sequentur: non contrā. Quod si tempus non patiat, morte intercedente, ac præcepto mentis vsu, vt illa non concipiamus; nihil refert. Iam voluntas est inflammata diuini amoris intima accensione: vt aliquādo, siue dum corpori sumus alligati, siue ex quo vinculis illius exsoluti sumus, in illud bonum, quod occultē iam cœpit, mox per inspiratam caritatē tendere efficaciter & apertē possit, quod intellectus voluntati, non efficaciter tamen, antea prætendebat. Atque hoc est opus operatum, quod sacramentis attribuitur, non nobis; illa operantur, haud nos. Hinc solus Deus sacramenta instituere potest.

XIX.

C Rectē igitur S. Dionysius Areopagita, quem venerabilem & antiquum patrem vocat S. Gregorius Magnus, scriptum reliquit libro de Ecclesiastica Hierarchia, per sacramenta effici homines diuinos scientia, actione, & perfectione; coniungi penitus Deo. Et vetustissimus ille auctor de baptismo Christi inter opera S. Cypriani: Verborum solemnitas, inquit, & sacri inuocatio nominis, & signa institutionibus Apostolicis sacerdotum ministerijs attributa, visibile celebrant sacramētum: rem verò ipsam spiritus format & efficit, & consecrationibus visibilibus inuisibiliter manū totius bonitatis auctor apponit, & plenitudinem gratiæ vnctionis diuinæ pinguedo, & sanctificationibus officialibus infundit, & rem sacramenti consumat & perficit.] hæc ille, apertē asserens sacramentis administratis infundi plenitudinem gratiæ, ac rem totam formari & effici à Spiritu sancto. Hinc S. Augustinus: Sacramentorum vis, inquit, inenarrabiliter valet plurimum;] & de sacramento circumcisionis, à qua argumentatur ad nostra, sic scribit: Ipsum per seipsum plurimum valebat, nimirum propter fidem in Christum.

XX. Hom. 34. in Ezech.

D Ex his igitur in vniuersum (nām de singulis postea suo loco) probatur in Ecclesia Dei esse aliquid, quod per seipsum nobis ingeneret diuinitatem, quasi arbor vitæ in medio Paradisi: illud verò, quodcumque sit, sacramentum vocamus, veluti fructum crucis, ac laborum Christi. Ob id in cuiuslibet sacramenti consecratione speciatim notatur aliquid ac fit, quod euenerit Christo, cū vixit, ac passus pro nobis postea resurrexit. Mirum verò quā stulta proferant aduersus has definitiones hæretici. Omnia cōcluduntur eo, quod in multis scripturæ locis asseritur nobis esse vitam, salutem, spiritum, gratiam, iustitiā, per alia, quę sacramentis non adnumerantur: atque ita ingeniosè admodum more suo colligunt: Ergo non per sacramenta. eodem modo colligere poterant: Non per Patrem, Filium, & Spiritum sanctum, aut quiddam adhuc propius accedit. Fatemur quod aiunt, sed per sacramenta maximē, vt ostendimus; per quę sic datur vita, vt pertingant ad id, ad quod nulla res peruenire potest, nisi solus Deus, qui solus est auctor & institutor sacramentorum, ac solus Spiritus sanctum diffundere in cordibus nostris potest.

Lib. 19. contra Faustic.

Homo Christianus renascitur per baptismum, quod decem novi testamenti locis explicatur. Cap. XI.

Loca scripturae probantia propositum, Ioan. 3.

I.

Iust. apol. 2. Ter. tul. de bap. Cyprian. lib. 3. ad Quir. c. 25. Ambr. lib. 3. de spi. cap. 2. Hier. c. 16. Ezech. Basil. Nazi. Nyss. de bapt. ceteri in eo loco.

Hom. 25. in Io.

Serm. 4. & 5.

Lib. de bap. lib. 2. ep. 2.

Tit. 4.

Vnc appositè videndum est, quo sacramento veluti semine diuinitus excepto nos Ecclesia producat in lucem, Dei que filios gignat. Disertè hoc Christus dixit. Nisi quis renatus fuerit denuò, non potest videre regnum Dei. & mox: Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei. quæ verba pertinere ad baptismum tradunt antiquissimi omnes, S. Iustinus, Origenes, Tertullianus, SS.

Cyprianus, Nazianzenus, Nyssenus, Basilius, Ambrosius, Hieronymus, Chrysofomus, Augustinus, Cyrillus. Quocirca vt scires per istud sacramentum proximè inspirari Spiritum sanctum, non per obtutū cogitationis vllius; tria Christus apposuit: primò namque dixit, ex aqua renasci; non igitur antea natus: deinde non potest videre; non videbat itaque vlllo mentis intuitu. postremò adiecit, ex aqua, mox è Spiritu sancto; vt scias præcedere aquam, deinde subsequi Spiritum sanctum, qui sese aquis mirabiliter insinuans rem totam perficit. Audi S. Chrysofomum mysteria pulcherrimè explicantè: Quod est mater embryoni, hoc est fidei aqua: siquidem in aqua fingitur ac formatur. Nam primùm dictum est: Producant aquæ reptile animæ viuentis: ex quo autem Iordanis alueum ingressus est Christus, non ampliùs reptilia animarum viuentium, sed animas rationales ac spirituales aqua producit. Vin clariora? Audi S. Leonem magnum. Omni homini renascenti aqua baptismatis instar est vteri virginalis, eodem spiritu replente fontem, qui repleuit & virginem; vt peccatum, quod ibi euacuauit sacra conceptio, hinc mystica tollat ablutio. Et rursus alibi: originè, quã sumpsit in vtero Virginis, posuit in fonte baptismatis, dedit aquæ quod dedit matri: virtus enim altissimi, & obumbratio Spiritus sancti, quæ fecit vt Maria pareret Saluatorem, eadè fecit vt regeneret vnda credentem. Nunc rursus audi Nyssenum: Baptisma, inquit, peccatorum expiatio est, remissio delictorū, renouationis ac regenerationis causa. & mox multis adductis exemplis rerum, per quas Deus mirabilia multa effecit, vt Aaronicæ virgæ, & aliarum, subiicit; Atque hæc omnia, cum materiæ sint inanimatæ, atque sensus expertes, postquam vim Dei accepissent, magnis miraculis media intercessere; ac simili consequentia rationum, etiam aqua, cū nihil aliud sit quàm aqua, cum diuina illi gratia benedixerit, in eam, quæ mente percipitur, hominem renouat generationem. Quòd si quis mihi rursus dubitando & ambigendo negotium exhibeat interrogans, qua ratione aqua regeneret: dicā optimo iure ad eum; ostende mihi modum natiuitatis, quæ sit secundum carnem. dices fortasse, semen causa hominis effectrix est. Audi igitur contra à nobis, quòd aqua, quæ benedicatur, purgat & illuminat hominem. Hucusque Nyssenus.

Nunc aurem da Tertulliano: Priùs, ait, liquor, quo viuere dedit. aqua produxit animantia, vt in baptismo mirum non sit, si aquæ animare nouerunt. Non omittamus Cyprianum, qui scribens ad Donatum, cum rerulisset, se, antequàm fieret Christianus, vix adduci potuisse, vt crederet tantam vim baptismi immutandi mores, studia, & voluntatè inesse, mox esse id re vera expertū, subiicit hæc verba: Difficile ac durū pro illis tunc moribus opinabar, quod in salutem mihi diuina indulgètia pollicebatur, vt quis renasci denuò possit, vt que in nouam vitam lauacro aquæ salutaris animatus, quod priùs fuerat, exponeret, corporis licet manente compage, hominè animo ac mente mutaret. qui possibilis, aiebam, tanta est cõuersio? & mox: Sed postquam vnda genitilis auxilio, superioris æui labe deterfa, in expiatum pectus ac purum desuper se lumen infudit, postquam cælitus spiritu hausto in nouum me hominè natiuitas secunda reparauit. & quæ sequitur. En igitur vt Chrysofomus explicans Christi dicta, tradat aquam esse instar embryonis, quæ nos gignat; Nyssenus interpretetur, in baptismo esse semen quo generemur; Tertullianus scribat, per illum nos animari; tantundem Cyprianus.

Ad eam dè natiuitatè spectant, tum quæ multis in locis de baptismi à Christo, & Apostolis dicuntur, tum verò quæ generationis speciatim meminere. Hæc enim nos dumtaxat adducemus, vim diuinæ similitudinis sequentes, & propositi à nobis argumenti cõtextū. Sic igitur Paulus: Saluos nos fecit per lauacrū regenerationis. & alibi: Christus dilexit Ecclesiã, & tradidit se ipsum pro ea vt illam sanctificaret, mundans eam lauacro aquæ in verbo vitæ. Et Petrus: Renati nõ ex semine corruptibili, sed incorruptibili per verbum Dei vi.

A

B

C

D

E

A Dei viui, & permanentis in æternum. Qui proculdubio Apostoli respexere ad verba Christi dicentis: Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei. Quocirca cum Christus mandat Apostolis, vt ad omnes gentes proficiscantur, simul etiam iubet ante omnia, vt baptizent. sic enim Matthæi capite vltimo habetur: Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti, docentes eos seruare omnia, quæcumque mandauit vobis. En vt velit bis doceri gentes, ante, & post baptismum: ac post illum quidem vult doceri præcepta seruanda; igitur antea quæcumque pertinent in primis ad veritatem fidei ac baptismi: vt scias potestè dari vim ad mandata seruanda, in quibus superiori capite probauimus esse positam vitam. sic est apud Marcum Christus loquens: Qui crediderit, & baptizatus fuerit, saluus erit. En vt saluus sit post baptismum, non antea. sic Petrus ad Iudæos est locutus: Poenitentiam agite, & baptizetur vnusquisque vestrum in remissionè peccatorum. & Ananias ad Paulum: Quid moraris? baptizare, & ablue peccata tua inuocato nomine ipsius. Eodè spectant illa Petri verba: Vos nunc similis formæ saluos facit baptisma non carnis depositio fordium, sed conscientia bonæ interrogatio in Deum. de quibus latius capite sequenti.

B Denique vt finem faciamus, veluti quælibet res necessariò priùs est, mox operatur: sic oportet Christianus primùm quidem sit per baptismum, vel re scilicet acceptū cum possit, vel ardentissimo voto, vt explicabimus; deinde operetur quæ sunt Christiani. sic aperitissimè antiquus ille & venerabilis, (vt Gregorius eum magnus vocat) pater Dionysius Areopagita argumentatur. Dicitum quidem, inquit ille, est à nobis, hunc Hierarchiæ nostræ esse finem propositum Dei nostri quoad fieri potest, similitudinem, ac cum eo coniunctionem. Hanc autem, vt diuina scripta tradunt, augustissimorum præceptorum amore atque affectione solùm consequemur. Si quis, enim inquit, diligit me, mandata mea seruabit, & pater meus diliget eum, & ad eum veniemus, & mansionem apud eum faciemus. Quodnam est igitur sanctæ augustissimorum præceptorū perfectionis principium, quæ ad aliorum sanctorum verborum, & actionum susceptionem, atque approbationem animi nostri habitus format, viamque nobis ad cælestis patriæ domicilium præparat? sanctæ diuinitissimæque, vt ita dicam, regenerationis donatio. Vt enim clarissimus præceptor noster dixit, prima quidem mentis ad diuina motio & contentio Dei est caritas; scientiæ autem caritatis progressus, qui principatum obtinet ad diuina perficienda præcepta, est diuini in nobis status, quæ verbis exprimi non potest, effectio. Si enim diuinus status diuino ortu, & vt ita dicam, generatione efficitur; profectò qui diuinum statum non accepit, is nihil vnquam eorum, quæ à Deo tradita sunt, sciens, aut operabitur. An non etiam nos (hominum more & ordine loquor) esse primùm, deinde verò operari ea quæ nos attingunt debemus: cum id, quod nullo modo est, nec motum, nec statum habeat: quod autem aliquo modo est, ea modo & faciat, & patiat, quæ natura ipsius ferat. hæc Dionysius de baptismo. Quocirca auctor homiliæ de sacramento corporis Domini inter opera Emiseno Eusebio attributa, ait eadem potentia mundum creatum, & baptismi vim tantam tributam. audi eum loquentem. Ergo, inquit, vt ad nutum præcipientis Domini repente ex nihilo substiterunt excelsa cælorum, profunda fluctuum, vasta terrarum, ita parem potentiam in spiritualibus sacramentis verbi præbet virtus, & rei seruit effectus. Atque hic videas quanta sit Caluini stoliditas dicentis tanta de baptismo hyperbolicè dicta; atqui in hyperbolicis non opus est diuinæ omnipotentia testificatione.

C Quin hæc est differentia inter baptismum Ioannis, & Christi: per illum excitabantur homines maximè ad Deum præcunctis diligendum; per hunc vis ad amorem producendū diuinitus inspiratur; vt è Pauli sermone ad Corinthios colligitur. Et hoc ipsum dixit Ioannes ipse: Ego quidem baptizo vos in aqua in poenitentiam: qui autem post me venturus est, fortior me est, cuius non sum dignus calceamenta portare; ipse vos baptizabit in Spiritu sancto, & igne; quæ verba non modò pertinent ad missionè Spiritus sancti in die Pentecostes, sed & ad omne baptismi genus; vt post alios Beda colligit. Est igitur Ioannis sententia respondentis ad Phariseos rogantes, cur baptizaret, nisi esset Messias, cum munus id esset futurū Messia; Christus non aqua dumtaxat baptizabit, siue lauabit (sic enim dicimus latinè) sed spiritu & igne, qui baptismi illius inerat. Cõmodissimè explicat hunc locū Cyrillus Alexandrinus, Quemadmodū, inquit, viribus ignis intèstus

D

E

De Sig. Tom. 1. C 3 aqua ca-

Ephes. 3.

III.

1. Pet. 1.

V.

VI.

c. vltimo.

VII.

Ag. 2.

VIII.

Ag. 22.

1. Pet. 3.

IX.

X.

A ratione.

Hom. 4.

Hierarc. eccle.

c. 2.

Ioan. 14.

1. Tim. 1.

XI.

Discrimen in-

ter baptisma

Christi, & Ioan-

nis.

Act. 19.

Matth. 3.

aqua calefacta, non aliter vrit, quam ipse ignis; sic Spiritus sancti operatione aqua, qua baptizati corpus aspergitur, reformatur ad diuinam virtutem ac potentiam.] haecenus Cyrillus. Ac sanè ineptissimus foret, quicumque diceret non esse maximum discrimen inter baptismum Ioannis, & Christi; simulque baptismum Ioannis non maximè efficacitatis fuisse; quæ tamen haud pertingeret ad virtutè baptismi, quem Christus instituit. Necessè est præterea, quilibet fateatur adfuisse maiorè vim baptismi Ioannis, quam baptismi antiquæ legis; quæ tamen omnia excitabant humanam mentem ad diligendū præ cunctis Deum, & ad semetipsam purgandam ab omni peccatorum labe. E quibus omnibus fit, dicendum nobis atque afferendū, per Christi baptismum dari gratiam, quo diximus modo: nam alioquin, vel nullum, vel exiguum ponetur discrimen inter ista baptismata. & frustra tanti factus fuisset Ioannis baptismus præ antiquis, & Christi similiter baptismus respectu illius, quem conferebat Ioannes; quem Paulus aiebat in pœnitentiam quidem peccatorum datum, non sufficere tamen; atque idèd Christi baptismum ab Ephesijs suscipiendum. Adduximus hucusque loca nouem desumpta è Testamento nouo, duoque argumenta collecta à ratione ipsius baptismi, & à differentijs baptismatum præcorum.

Vaticinia, & concilia afferuntur, quibus baptismi diuina vis explicatur. Cap. XII.

VATICINIA.
Octo vaticinia,
decem concilia
afferuntur.
A vaticinijs.

Nunc afferamus vaticinia Prophetarum, quibus illi prædicunt admirabilem quamdam vim futuram baptismi, ac prorsus diuinam: ita vt nisi fateamur Christi baptismum adesse eam, quam supra narrauimus, necesse sit in istos Prophetas quadret fabella montium parturientium mures; quippe qui maximam rei diuinitatis expectationem commouerint, deinde euentus non respondeat tantis promissionibus & exclamationibus.

Psal. 19.

I. Igitur Dauid magnificis verbis primo loco Dei filios accersit, vt afferant ad Deum munera, gloriam & honorem; tollant hostias, arietes; intrent in atria illius, qua de causa? quod vox, inquit, Dei sit admirabilis super aquas, in maiestate, in virtute, magnificentia, confringat cedros, commoueat deserta, intercيدات ignes, faciat vt loca aquarum plena olim, diluuij nomine signata habitentur. Denique ait, futurum, vt in templo eius omnes dicant gloriam, Deus virtutè det populo suo, & illi benedicat in pace. Atque eo psalmo Dauid voluit ille quidem commemorare quæcumque super aquas eueniunt mirabilia quocumque modo; sed per illa significari virtutè baptismi, vt interpretatur Basilius Magnus, ex illo aptissimè colligitur, quod ait futurum, vt ex ista voce Dei super aquas, in templo eius omnes dicant gloriam, diuina virtute & pace donentur. Hæc namque superioribus nullo modo conueniunt, neque inter se connecti possunt, nisi ad sit ad extremum baptismi respectus, propter quem Deus mirabilia multa in aquis efficit, aut effecit. Eodem modo Isaias inducit Deum loquentem principio suarum prædictionum, & tempora Christi præsignificantem, & ob id victimas omnes antiquæ legis respicientè ijs verbis: Quod mihi multitudinem victimarum vestrarum? plenus sum. holocausta arietum, & adipem pinguium, & sanguinem vitulorum, & agnorum, & hircorum nolui.] mox his dictis Deus, vbi reprobaui antiquæ legis sacrificia, quod toto illo capite facit, conuersus ad Hebræos ait: Lauamini, mundi estote, auferte malum cogitationum vestrarum;] & mox: Et venite, & arguite me, dicit Dominus; si fuerint peccata vestra vt coccinum, quasi nix dealbabitur: & si fuerint rubra quasi vermiculus, velut lana alba erunt.] hæc Deus; qui apertè inquit fore, vt per lotionem, quam fieri abiectionis ritibus pristinis iubet, adducatur mundities, malæ cogitationes auferantur, ita abstergantur peccata, vt nihil eorum sit reliquum; quamuis infixa prius essent vt color coccineus lanæ, aut purpureus vermiculo: qui colores omnium difficillimè è rebus, quibus infederint, abstergi possunt. Hi certè sunt ipsius Spiritus sancti, ipsius diuinitatis summæ effectus. Atque ita Hieronymus, Cyrillus Alexandrinus in illum locum, verba illa speciatim pertinere ad baptismum tradunt. Idem volunt Cyrillus Hierosolymitanus, Theodoretus, ac Basilius. Igitur & Dauid & Isaias prædicunt, baptismum non antecessuram, sed subsequituram Dei gloriam, virtutem, benedictionem, pacem, munditiam, extirpationem malarum cogitationum, abstersionem peccatorum, præstantissimamque animi candorem, veluti proprios baptismi effectus.

Cyrl. Cath. 1.
Theod. Psal. 50
Basil. orat. 13.
de baptismo.

Et notanda maximè Isaiæ verba aduersus imputatiuam pudendam; hæreticorum iustitiam, qua te-

A qua tectorium quoddam suis peccatis inducunt, non illa auellunt. Rursus Isaias idem inducit Deum, qui sic Ecclesiam solatur, ac suos: Ego Dominus exaudiam eos, Deus Israel non derelinquã eos. Aperiam in excelsis collibus flumina, & in medio cæporum fontes: ponam desertum in stagna aquarum, & terram inuiam in riuos aquarum.] hæc Deus. At quid magnifici & benefici præ ceteris habet, vt hæc faciat Deus suis, etiam si exarescant siti instar Lybicæ arenæ, nisi promissionibus hæc amplissimis amplissimus quidam consentiat euentus longè omnino maior, quam lauacris antiquæ legis adfuerit. Quocirca rectè Cyprianus & Arnobius hæc verba referunt ad Ecclesiæ baptismum, quo fiet, vt corda ab omni cultu gratiæ deserta, & illius ingressibus alioquin per se inuia propter ipsum riuos ac stagnis cogitationum, deliberationum, & affectionum cælestium scateant. Isaiæ concinit Ezechiel, qui similiter inducit Deum sic tempora Christi ac munera prædicentem, Effundam super vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus iniquamentis vestris.] & mox: Et dabo vobis cor nouum: & spiritum nouum ponam in medio vestri.] En prius aqua baptismi, per illam deinde ablutio perfecta criminum, datio cordis, ac spiritus noui, vt interpretatur Hieronymus, Theodoretus, & Cyprianus. Ob eandem causam Micheas ait futurum vt Deus in profundum maris proiciat omnia peccata nostra: quæ verba pertinere ad baptismum sentiunt Augustinus & Rupertus. Quod cum sit, profectò baptismus ipse absorbebit peccata, nõ ipsi absorbebimus illa per cogitationum nostrarum fluctus ante aquas baptismi excitatos. Sequitur Zacharias, inquit. In die illa erit fons patens domui Dauid, & habitantibus Hierusalem in ablutionem peccatoris, & menstruatæ.] quod oraculum spectare ad baptismum scribit in eum locum Rupertus, & Hieronymus. Fons igitur abluat peccata. nõ cogitatio nostræ mentis ante haustas è fonte aquas. Idem respexit, Isaias cum plenus gaudij canebat. Haurietis aquas in gaudio de fontibus saluatoris, & diceris in illa die: Confitemini Domino, & inuocate nomè eius, notas facite in populis adinueriones eius.] En vt dicat fore, vt saluemur per aquas, de fontibus inquit Saluatoris; saluemur autem inuento quodam nouo, digno quod notum cunctis fiat. Denique vt cum vate eodem concludamus, quicum cœpimus: Dauid hunc baptismum respexit, cum dicebat: Asperges me Domine hyssopo, & mundabor: lauabis me, & super niuem dealabor.] & mox, Cor mundum crea in me Deus, & spiritum rectum innoua in visceribus meis.] & paulo post, Quoniam si voluisses sacrificium, dedissem vtique holocaustis non delectaberis.] En Dauid ait non delectari Deum sacrificijs: fore vt illa ad extremum tollat; idcirco petit se ab ipso lauari, & sumpta similitudine expiationis, quæ fiebat aspersione sanguinis pecudum, cineris vitulæ rufæ, & aquæ simul admistorum, per hyssopum & lignum cedrinum, quæ omnia baptismum signabant, ait (Augustinus inquit) Asperges me, & cor mundum crea in me Deus; atque ita ipsum baptismum futurum, vimque eius intimam, qua nouum cor & spiritus immittitur, iam tum longè implorans, ac desiderans; vt in commentario Theodoretus explicat. quod nisi dicamus, temerè Dauid reiecit sacrificia, confugit ad hyssopum. Deus igitur maximè per baptismum lauat, mundat, & supra niuem, siue supra omnem naturalem modum dealbat. Habemus ex his testimonia noui & veteris testamenti apertissima decem & nouem: quibus consentiunt antiquissimi omnes & sanctissimi Doctores, idem quod nos clarissimè testantes tam Græci quam Latini quos suis locis adduximus.

E Vin' modò auctoritatem conciliorum, in quibus innumeri adfuerunt Episcopi? Audi: Cum fuisset exorta illa quæstio, An iterum baptizandi essent, quos hæretici baptizant; Cyprianus conciliū coegit Episcoporum octuaginta septem, qui decreuerunt (quauis hac in re malè) iterandū baptismum huiusmodi. Adducit omnes hanc causam; quod necesse sit per baptismum dari & infundi Spiritum sanctum, gratiam, sanctitatem, vitam, iustitiam, renasci homines, & alia huiusmodi. Similiter aliud concilium congregatum est Ciliciæ, Phrygiæ, Galatiæ, & proximarum Asiæ regionum: & propter easdem causas idem sensere, vt ex epistola Firmiliani inter opera Cypriani liquet. Contrà verò Stephanus Papatotius Europæ Episcopus aduocauit, & secus definiuit: quia non per hominem Spiritus sanctus infunditur, sed per sacramentum; quod hæreticus in baptismum potest administrare; si statuens agere idem quod Ecclesia Dei, eadem forma ac materia vtatur. Alia porò concilia sunt in Aegypto & Oriente coacta, quæ sententiam Stephani amplexata sunt; cui deinde cuncti, pristina reiecta, subscribere, vt ex Eusebio patet. Omnes hoc innitebantur fundamento in primis, quod per baptismum datur Spiritus sanctus, remissio peccatorum,

VATICINIA.
III.
Cap. 41.

Cypr ep. 63. li. 1
Arnob. i. Ps. 106

Ezech. c. 36.

III.

Hier. Theo. in
comm.
Cypr. lib. 4. ep. 7
V.
Aug. Psal. 115.

VI.
Cap. 13.

VII.
Cap. 12.

VIII.
Psal. 50.

CONCILIA.
A concilijs.

Concil. I.

II.

Lib. 1. ep. 75.
II I.

III.

Lib. 7. c. 4. hist.

C O N C I L I A . rum, iustitia, & cetera huiusmodi. id fieri haud posse quidam negarunt à principio, quòd **A** hareticus hoc non valeat: retractauerunt, quòd agnorint à sacramento pendere, vbi illud adhibet hareticus eo modo, quo Ecclesia administrat. Consentit his Concilium Nicænum, vt è Græco vertit Alphonfus Pifanus capite quod inscribitur *Ἐπιτομή*, ante octauum canonem; in eo sic habetur: Baptisma nostrum non oculis corporis considerandum est: sed mentis oculis aquam vides; considera virtutem Dei in aquis absconditam.] & mox: Descendit quidem is, qui baptizatur, peccatis obnoxius, & seruitutis corruptione detentus; ascendit autem ab ea seruitute & peccatis liber, filius Dei, & hæres, & cohæres Christi.] Huic consimile est Concilium Constantinopolitanum primum in Symbolo, vbi est: Credimus vnum baptismum in remissionem peccatorum.] Eadem habet & Mileuitanum his verbis: Paruuli, qui nihil peccatorum in semetipsis adhuc committere potuerunt, ideò in remissionem peccatorum, veraciter baptizantur, vt in eis re- **B** generatione mudentur, quod generatione traxerunt. Eadem legimus in Aurifcano **C a p . 2 .** **V I I .** secundo Concilio, & supremis Florentino & Tridentino. Quid igitur sibi volunt impij **X .** Lutheri & Caluini satellites, vim baptismi negantes, incitamenta quædam ludicra commenti, vt Ecclesiæ ac beatitudinis æternæ fundamenta conuellant, & ad inferos secum miserrimè genus humanum præceps inuoluant?

De Signis antiquorum, quibus apertum cunctis Gentibus fiebat, per ipsum baptismum donari diuinitatis societatem. Cap. XVI.

Classis tertia testimoniorum.

SIGNA GEN- TIBVS DATA.

Ncredibile est, quanta prouidentia Deus cauerit ab initio mundi, vt diuinitus inspirata baptismum virtus mortalibus appareret: ne quis defugeret credere, illam posse cælitus aquis insinuari, & per aquas mentibus humanis: nisi quis impiè dicat otiosè Deum circa cardines cæli perambulare, & temerè cuncta in terris agi & ferri. atque, vt forsan singula, quæ dicturi sumus, non magni fieri possent, omnia tamen simul iuncta maximum habere ad veritatem pondus, & argumento esse clarissimo, nemo sanæ mentis negabit. Nam qua de causa naturaliter institutum videmus, vt cum corpora omnia composita consent è quatuor elementis, feminis tamen cuiuslibet, è quo illa constantur, potissimam partem sibi humum vindicet, aqua deposcatur? ita vt Philosophi magni Thales & Empedocles dixerint aquam cunctarum rerum principium: neque enim mente poterant concipere materiam forma omni nudatam, quæ cunctis corporibus esset communis: neque formam sciebant abstrahere à materia, quod Plato fecit; & eum postea secutus Aristoteles: qui plus alimenti esse aquis quàm ceteris elementis scripsit: vt iure sua poemata summus ille Pindarus inceperit eo versiculo *ἀριστον μὲν ὕδωρ*, Optimum quidem aqua. Haud temerè hoc Deus prouidit, cui mens erat aquis addere incredibilem vim; qua verbis adiunctis posset homines à sceleribus expiare, & ex hominibus Dei filios efficere. Ne mirere omnino, quisquis hoc audis. & aquis hæc vis naturaliter ingenua, vt ceteris corporibus admixta nil non in terris producat, an non poterit multo mirabiliora, si virtuti se diuinæ subijciat? aut illam sibi diuina virtus associet, & quòd voluerit perducatur? Igitur perpetuo genitalis humoris exemplo, in omnibus rebus creandis humanæ menti viam strauit omnipotens Deus ad credendam baptismalis vndæ diuinam virtutem: quod obseruarunt Tertullianus libro de baptismo, Ambrosius, & Gregorius Nazianzenus. Iam verò varijs aquarum generibus tanta vis est insita naturaliter ad morbos tollendos, & ad mirabilia efficienda, vt Plinius latè illarum effectus maximos recensens toto capite secundo libri trigessimiprimi de ijs hæc scribat: Si quis fide carere ex his aliqua arbitratur, discat in nulla parte naturæ maiora esse miracula. Hæc ille. Illud vnum sufficiat ad rem nostram, plurimum posse aduersus venena aquam, cui serpens fuerit contusus: vt similitudinè quamdã possit agnoscere efficaciam baptismalis in aqua, quando per illam inducta in humanum genus à serpente peccata conteruntur, & ipsa valet gratiæ cælestis infusione aduersus aliorum scelerum vires. **I I I .** Atque, vt adhuc altius attolleret eam Deus, hanc esse cunctis gentibus fidem permittit, vt crederent aquis esse vim, qua fe expiant à peccatis contractis; atque ita proprijs **C O S**

A eas consilijs irriteuit, ne possent eandem fidem denegare baptismum: & quidem, vt arctius animos earum deuinceret, fuit esse illis eam persuasionem, non esse fas ad sacra accedere, nisi viuus sese aquis abluisent; quasi efficaciores illæ essent, & aliquid vitale haberent, quòd viuæ essent; quod nos attribuimus baptismum. sic namque Aeneas ad patrem. **S I G N A G E N - T I B V S D A T A .**

*Tu genitor cape sacra manu, patriosque penates:
Me bello è tanto digressum, & cade recenti,
Attrahere nefas, donec me flumine viuo
Abluero.*

Lib. 2. Aeneid.

Et Statius.

Theb. 9.

*Crine dato passim, plantisque ex more solutis,
Ante diem gelidas ibat Laudonis ad vndas,
Purgatura malum fluuio viuente soporem.*

B

Et Syluius Italicus

Lib. 12.

Corpora nunc viuia sparguntur gurgitis vnda.

clarius his Valerius Flaccus vim quamdã nouandi tribuens aquis de sententia antiquorum.

Lib. 4.

*Hic sale purpureo, vnaque nitentia lympha
Membra nouat. & alius vates.
Non genitor Nympharum abluat Oceanus.*

Catullus.

Eandem fuisse Græcis religionem scribit in Euterpe Herodotus. Hinc Orus in Hieroglyphicis tradit, Aegyptios aqua & igni significasse puritatem: quòd ijs duobus omnis lustratio contineretur. Quod si populi olim, sicut hæc faciebant, sic aliquo modo generatim saltem nostra respicere in his agendis potuissent; quid hac in re ab illis desiderasses? Persæ quidem latè temporibus Strabonis dispersi maximo in honore aquas habebant; quasi numen illis aliquod adesset, vt ipse testatur. Denique nullis nõ mortalibus hæc insita fuit sententia, vim quamdã diuiniorum iam tum vndis adesse; propter quam religione perfusi per illam fe criminibus ex solui putarent. **L I B . 1 5 .**

Quid plura queris? Narrant scriptores, Elephantem animalium ingeniosissimum quinis tantum diebus in occulto coire; sexto autem, quasi labem cõtraxerit, amne se perfundere; neque ante ad socios suosque redire, quàm se ita lustrauerit. Quis igitur hic non admiretur totius naturæ consensum cuncta in eandem sententiam trahentis, vt existiment aquis inesse expiandi virtutem? Sanè haud negari potest, hæc diuinitus aut instituta; aut permittita: vt mentes hominum constringeret ad habendam baptismum fidem, concipiendam de illo non humilem, sed omnium altissimam sententiam, quando fuit à Christo institutus, & excellentissimis omnium præconijs commendatus.

I I I I .
ELEPHANTIS
AESTIMATIO
DE AQUIS.
Plin. lib. 8. ca. 5.

Figure antiquorum vim diuinam baptismi designantes. Cap. XIII.

Classis quarta testimoniorum.

Inc innumeris cum figuris prænuiciauit: vt stolidissimi sit hominis, non maxima existimare, & qualia cuncti patres è diuinis oraculis desumpta tradiderunt de virtute illius. Tres adducit in medium Paulus ipse, Maris rubri transmissionem, nubem quæ comitata est Hebræos ex Aegypto proficiscentes; perinde ac si verè nos per aquas baptismi ex Aegyptiaca peccati seruitute liberemur; & ijs peccata nostra, qui sunt re vera atrocissimi hostes, submergatur; similiterque eodem baptismum, quasi nube quadam, protegatur ab æstu nimio vrentium mentes nostras cogitationum; idemque sit instar nubis dux ad iter faciendum per vastas hæc terrarum, in quibus degimus, solitudines; rursumque eadẽ baptismi virtute, quasi aqua quadam, cum siti nimia pressi defatigamur, in hac nostra ad patriam cælestem via recreemur. Comparat idem Paulus baptismum manna, quam vocat Dauid Angelorum panem cælo demissum: quòd cælestis insit baptismum vis, qua nostra mens alatur. ita Paulus, cuius dicta latius explicat Cyprianus, Hieronymus, Augustinus. Igitur cum Paulus ipse dicat hæc res fuisse baptismi figuras, & hæc maximæ fuerint; quid de baptismum dicemus, quando inter illas, ac baptismum, discrimen est idem, quod est inter hominis figuram, & hominem ipsum, rem pictam, & viuentem, vt Paulus testatur. **V I U I M U S**

F I G V R A E .

I .

1. Cor. 10.

I I .

I I I .

1. Cor. 10.

Cyp. lib. 4. ep. 7.
Aug. tract. 11. &
13. Hier. ep. 83.
ad Osta.
Col. 2.

FIGURAE. viuimus itaque per baptismum, quando illi est vita; à peccatis abstergimur, quod est à morte mentem necante vindicari & liberari; & quasi humore quodam genitali, quod cum eis accidit seminibus, per illum renascimur.

III. Rursum audi alia. In lege veteri nullum prorsus immolabatur sacrificium, ut Deo foret acceptum, cuius intestina sacrificanda non lauarentur. Quod si omnia contingebant Hebraeis, Paulo toties id testificante, in figura; sacrificium verò spiritus contribulatus, ait Dauid: necesse est in Ecclesia sit aqua, cuius lauacro spiritus noster intimè abluatur, & per eam Deo fiat acceptum gratumque sacrificium. Quam verò fingemus, si commentis esset

V. locus, nisi quã diuinã ubique scripturã decantant, aquam baptismi? Numquid enim mihi vult imponere Christus, qui tanta tribuit baptismi, & cuius mihi figurã tam præstantes spectandã proponuntur? Nõ licebat sacerdotibus ingredi sanctuarium, nisi priùs se abluisent: neque Christianis igitur ad sanctitatem progredi licebit, nisi baptismi fuerint abluti, aut abluantur quã primò delibauerint. Similiter idẽ Paulus ait ad Christianos: Circumcisi estis circumcissione nõ manu facta in exspoliatione corporis carnis, sed circumcissione Christi, circumcissione ei in baptismi.] hæc Paulus, circumcissionem ponens baptismi figuram; sed illam corporis esse, hanc animi. Veluti igitur verè corpus per eam, sic per hanc verè animus purgabitur. Eodem modo Naaman Syrus verè curatus est à lepra per aquas Iordanis, fide habita diuini Elisei: sic, ait Ambrosius, nos ab animi lepra per baptismi vndas: neque satis erit fides, si baptismi sit potestas. Imaginem quamdam similiter habebat baptismi probatica piscina, quã à credentibus verè morbos expellebat, ubi quis in illam mouente Angelo aquas primus esset ingressus: sic itaque baptismi aqua expiabit credentes, & ab omni forde absterget, ut ex illa argumentantur Tertullianus, Ambrosius, Chrysostomus, Cyrillus. Hinc Chrysostomus ibi ait explicans hæc figuram: Futurum erat baptismi plenum maximã potestatis & gratiã, purgaturum peccata, pro mortuo uiuum effecturum. alioquin maioris efficaciam fuisset piscina. Quid verò est quod cæco nato noluit Christus lumen oculorum restituere, nisi ex quo se ille abluat aquis Siloe, obediens Christi mandatis? nisi quod nobis aliquid simile ex aquis futurum volebat commendare: nam cum simus irã filij nati, in rebus diuinis contemplandis cæci nascimur. sic colligunt Ambrosius & Augustinus.

VI. Sed ne omnia confectemur, neque enim finis esset: paucas tantum figuras, quod maximã videantur, explicemus. ac prima est, quam Petrus proponit inquit: In diebus Noe, cum fabricaretur arca: in qua pauci, id est octo animã saluã factã sunt per aquã. Quod & vos nunc similis formã saluos facit baptismi: non carnis depositio sordis, sed conscientiam bonã interrogatio in Deum.] sic Petrus: quod Græci omnes ac Latini ita latiùs interpretantur: Sicut aqua supernè infusa ex omni parte arcam abluabat, eamque non obruebat, sed subleuabat, ut qui in ea erant illæsi ab vndis seruarentur, impijs absorptis; eodem modo vos baptismi aquã abluunt supernè infusã, euertuntque ad cælestia: ne obruamini ab vndis vel irã diuinã, vel scelerum, quibus impij & peccata absorbentur: ex quo fit ut non carnis sordes deponatis, sed conscientiam vestra bona efficiatur, ut Deo interroganti respõdeatis deuotione mentis, infusione caritatis, parati ad omnia illius mandata obeunda. Viden' igitur, ut Petrus tradat duo discrimina inter antiqua, & nostra. Nostra peruadunt conscientiam, prisca carnem. Verè saluatus est Noe cum suis antiquitus quo ad corpus. Verè saluamur per baptismi nos per bonam conscientiam.

VII. Nunc audi Irenæum duas figuras baptismi complectentem. & prima est, qua figurã omnes cessarunt, & ipsa res aduenit. Christus, inquit ille, potestatem regenerationis in Deum demandans discipulis, dicebat eis: Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti. Nunc enim promittit per prophetas effundere in nouissimis temporibus super seruos & ancillas ut prophetent: vnde & in filium Dei, filium hominis factum descendit, cum ipso affluens habitare in genere humano, & requiescere in hominibus, & habitare in plasmate Dei, voluntatè patris operans in ipsis.] hucusque Irenæus signans quacumque Christo euenire in baptismi, & afferens Ioelis vaticinium de aqua munda, aperteque afferens Spiritum sanctum, in quo baptizamus, cum filio Dei descendere in nos, requiescere, habitare, & operari voluntatem patris in nobis. Igitur baptismi Ioannis erat nostri figura: quid per nostrum fiat, Christus ipse ostendit, inquit Irenæus: tunc namque omnes ita baptizati sumus, ut cum baptizamus, diuinitas nostrum cor peruadat, aperiatur cælum. Ob id Nazianzenus hanc figuram tangens

IX. vocat

X.

XI.

XII.

XIII.

A vocat baptismum clauem cæli. scribunt eadem Athanasius oratione secunda in Arrianos, Hieronymus, ac ceteri propè omnes antiqui: qui de baptismo scripsere. Vin' apertiora? Audi rursus: sicut de arido tritico massa vna fieri non potest sine humore, neque vnus panis; ita nec nos multi vnus fieri in Christo Iesu poteramus sine aqua, quã de cælo est: & sicut arida terra, si non percipiat humorem, non fructificat; sic & nos lignum aridum existentes primò, numquam fructificaremur vitam sine superna voluntaria pluuia: corpora enim nostra per lauacrum illud, quod est ad incorruptionem, vnitatem acceperunt, animã autem per spiritum; vnde & vtraque necessaria; cum vtraque proficiat in vitam Dei, miserante Domino nostro Iesu Christo Samaritanã illi peccatrici, quã in vno viro non mansit, sed fornicata est in multis impijs, & ostendente ei, & pollicente aquam viuum, ut vterius non sitiret, neque occuparetur ad humectationem aquã laboriosã, habens potum in se salientem in vitam æternam, quam Dominus accipiens munus à patre, ipse quoque his donauit, qui ex ipso participatur, in vniuersam terram mittens Spiritum sanctum. Hanc muneris gratiam præuidens Gedeon ille Israelita, quem elegit Deus ut saluaret populum Israel de potentatu alienigenarum, demutauit petitionem, & super velus lanæ, in quo tantum primum ros fuerat, quod erat typus populi ariditatem futuram prophetans, hoc est non iam habituros eos à Deo Spiritum sanctum, sicut Isaias ait: Et nubibus mandabo, ne pluant super eam.] hæc Irenæus, clarissimè per duas similitudines, panis, ac terræ, baptismi vim designans. Ille fieri non potest sine aqua: hæc neque fructum ex se emittere. sic & nos sine baptismi esse, aut operari, non valemus. Idem dicit ostendi ijs Christi verbis habitis cum Samaritana de aqua viua. Postremò affert figuram Gedeonis, per aquam verè in vellus delapsam, Spiritum sanctum verè per aquam baptismi in nos illabentem significari affirmans: quod & dixere Origenes, Ambrosius, Hieronymus, Augustinus, Theodoretus.

B Audi nunc Hilarium: Quid ergo mihi, inquit, ad salutem tanto tempore post genito Iordanis tum arefactus (cum populus Hebræus ingressus est terrã promissionis) impertit? Impertit planè. Huius enim primò aquis peccatorum ablutio, Ioanne pœnitentiam prædicante, donata est: & per quem populo in repromissionis terram iter fuerat, per eum nobis via cælestis regni, & nouã regenerationis lauacro possessio æternorum bonorum inchoatur, aquis ipsis baptismi Domini consecratis.] & mox: Per has enim Iordanis aquas in illa, quã à prophetis promissa sunt, terrã bona gressu abluendorum corporum transitum est, atque transitur: & ibi cælestis sacramenti exordijs lætamur.] hæc Hilarius: eadem Ambrosius, & Augustinus; at Cyrillus, Iordanem sancto, inquit, baptismate transiuimus, in terram promissam, & dignam sanctis intrauimus.

C Concludamus pulcherrima omnium figura; In Genesi est Deum creasse cælum, & terram; eodemque momento, ut scriptum est, spiritus Domini ferebatur super aquas. in Hebraico est merachephet, incubabat, more gallinæ nidificantis, & oua calore animãtis, inquit Hieronymus in Genesim: & Rabbi Salomon sic locum reddidit: Solium gloriæ manebat in aere, & incubabat super faciem aquarum spiritu oris Domini, & eius sermone, id est iussu, sicut columba incubat super nidum, incubabat. Eadem reddit Thargum Chaldaicum. Nihil verò refert dicasne nomine spiritus intelligi Spiritum sanctum, vel ventum: nam Spiritus sanctus ubique est, prodere autem se dicitur per ventum; ob id spiritus vocatur. Ut igitur aqua initio mundi à Spiritu sancto vitalem quamdam vim accepit, ut pisces & volatilia produceret, ita ut omnium prima aqua condiderit anima lia, non tellus, aut aliud quoduis; sic baptismus accepit, & quidem omnium primus inter sacramenta, à Spiritu sancto vim procreandi nouos homines, animantia cælestia, qualia vocantur aues cæli. Ob id hoc obseruans Tertullianus ait libro de baptismi: Ne mirum sit, inquit, in baptismi si aq̃ animare possunt.] Idem tradit Hieronymus. Quocirca litterã quinque capitulorũ, in quã distinguuntur Sybillæ Erythreæ carmina, & cõtinèt Domini nostri quatuor nomina diuina, scilicet Iesus, Christus, Filius Dei, Saluator, litterã in quã capitulorum conficiunt nomen ἰησοῦς, id est piscis, quod adnotauerunt Augustinus ac Prosper; & Optatus libro tertio in Armenianum: Hinc, inquit, est piscis, qui in baptismate per inuocationem fontalibus vndis inferitur; ut quæ aqua fuerat, à pisce etiam piscina vocetur; cuius piscis nomen secundum appellationem Gærcam in vno nomine per singulas litteras turbam sanctorum nominum continet ἰησοῦς, quod est latinè, Iesus Christus Dei Filius Saluator. hoc innuit Hieronymus epistola 43. Bonosus, inquit, tanquam ἰησοῦς filius

D

E

F

3.Reg.7.
Leuit.1.
Psalm.50.

Exod.30.

Col.2.

Ambr. Luc.4. de
Sac. lib.1. c.4.

Ioan.5.
Amb. de Spiritu
sancto. cap.7.
Cæteri eo loco.

Amb. epist.75.
Aug. trad. in 44.
in Ioan.

1.Pet.3.

Iren. lib.3. c.19.
Sol.2.

FIGURAE.

Ioan.4.

XII.
Iud.6.

Isai.5.

Orig. hom.1. in
Iud. Amb. lib.1.
de Spiritu sancto.

Aug. c.43. in lib.
Iud. lib.12. contra
Fauft. ca.32.
de vnit. Eccl. c.5
in Psalm.45.71.

XIII.
Hil. Psalm.65.
Ambr.1.
Aug. Psalm.113.
Cyril. lib.4.
in Isa. orat.1.

CVR CHRISTIANI
PISCES DICANTUR.

XIIII.

Aug. lib.18. de ciuit. Dei cap.23.
Profl. lib.2. præd. cap.29.

FIGURAE. Math. 4. Marc. 1.

filii, aquosa petit.] Quocirca haud immeritò Christus ad summos Apostolos dixit: Faciam vos fieri piscatores hominum: qui nimirum baptismi aquis educant, qui prius belluini erant moribus, sic in lucem, vt verè sint homines ad illum statum reuocati, quà licet, in quo fuerat conditi à Deo. Còcludamus igitur, esse ipsi aquis baptismi vim creandi filios Dei, qui ex oraculis Sibyllinis sunt pisces ab aqua solummodò creati, immo ex ipsis Christi dictis: Apostoli namque piscatores. Aqua verò sic pisces creat, vt ad sui creationem nihil illi conferant; neque fas est extra illam gigni: & veluti prima ex elementis aqua protulit animalia; sic vnda baptismi præ cunctis generat animalia cæli, cælesti ratione vtentes homines, ob eam causam quòd Dei spiritus & aura incubet vndis baptismi. Atque ita Iesus Christus Dei filius Saluator (vt ex ijsdem versibus colligitur) fit nõ cuiusque, sed eius, qui è primis litteris horum quatuor nominum Græcè pronüciatorum notatur, is est piscis. Quatuor itaque modis propositum nostrum confirmat hæc figura. Primo, quòd aqua verbo Dei iubente prima ex omnibus protulerit animalia perfecta. Secundo, quæ prodixerit, fuerint animalia cæli: aer namque cæli nomine sapius in scripturis, vt Basilii in Hexamero notat, accipitur. Tertio, quia Christianus piscis vocatur ipso Christo vocante Apostolos piscatores, qui capiant homines. Quarto, quia ex oraculis Sibyllinis Iesus Christus Dei filius Saluator fit piscis. Vt autè piscis creatus fuerit ex aqua, vel animalia cæli, nõ ex se habent, sed id totum ex aqua, & verbo diuino; similiter, vt pisces capiantur in aqua, non est eorum voluntatis; neque vt Christus nos saluet, nostræ est potestatis: sic igitur, quod baptismi sacramentum nõ efficiat Dei filios, non ex nostris præcedentibus cogitatis est, sed è baptismo. Sunt autem litteræ versuum Sibyllinorum *ἰσχυρὸς Χριστὸς θεὸς υἱὸς σὼτῆρ* versus ad finem totius operis describuntur.

Miracula maxima, quibus fit apertissimum, per baptismum infundi Spiritum sanctum. Cap. XV.

Classis quinta testimoniorum.

MIRACULA.

Est argumentorum genus quoddam maximè diuinum, quod è miraculis colligitur, quibus ipse Deus palam facere voluit, aquis baptismi vim diuinam tributam. Nã fieri potest, vt aliquis diuinæ scripturæ haud omnino credat, in diuersas illam sententias more Hebræorũ trahens, & quæ mortalium est peruicacia, sanctorum dicta nihili faciens. is igitur, nisi velit animo esse impudenti & obstinato, miraculis habeat fidem. Primum fit igitur miraculum, quod contigit cum Christus est baptizatus: sic enim Marcus ait: Venit Iesus à Nazareth Galilææ: & baptizatus est à Ioanne in Iordane. Et statim ascēdens de aqua vidit cælos apertos, & Spiritum sanctũ tamquam columbam descēdentẽ, & manentẽ in ipso. Et vox facta est de cælis: Tu es filius meus dilectus, in te cõplacui. Refert eadẽ Lucas: Ioannes adiicit, Testimoniũ perhibuit dicens, quia vidi spiritũ descendentem quasi columbam de cælo, & mansit super eum: & ego nesciebam eum: sed qui misit me baptizare in aqua, ille mihi dixit, super quem videris spiritum descendentem, & manentem super eũ, hic est qui baptizat in Spiritu sancto. Igitur quæro, qua de causa hæc contigere, non nisi ex quo Christus est baptizatus? cur non ante? cur nõ in principio? cur non medio tempore? cur non extremo momento? Nimirum post baptismum perfectum illabitur Spiritus sanctus; tunc aperiuntur cælestia; tunc columba fecunditatis, & candidæ immaculatæque simplicitatis, sicut & diuini flaminis signum cælitus demittitur; tum se Deus manifestè prodit, inquit, Hic, qui iam baptizatus est, filius item meus. Ex illo iam Christus per suos ministros baptizat, siue lauat per aquas in Spiritu sancto: Hic est, ait Deus, qui baptizat in Spiritu sancto. An temerè hæc post aquas profusas contingere? Audi nunc aliud; vt certò scias per baptismum, & post illius collationem tanta euenire. Hæretici interdum videri volunt multum se Paulo deferre: hic igitur, qui ab ipsomet Deo vocatur vas electionis, vt portet nomen eius coram gentibus, & Regibus, & filiis Israel, cum tenderet in Damascum spirans minarum & cædis in discipulos Domini, habuit in itinere obuium Christum; & subito circumfulsit eum lux; & cadens in terram, audiuit vocem dicentem, Saule Saule quid me persequeris? qui dixit, quis es Domine? & ille, ego sum Iesus, quem tu persequeris: durum est tibi contra stimulum calcitrare. & tremens

Mirac. Marc. cap. 1.

Luc. cap. 3. Ioan. 1.

II.

Act. 9.

MIRACULA.

mens, ac stupens dixit: Domine quid me vis facere? Et Dominus ad eũ: Surge, & ingrede re ciuitatẽ; & ibi dicetur tibi quid te oporteat facere. Viri autè illi, qui comitabatur cum eo, stabat stupefacti, audientes quidem vocem, neminem autem videtes. Surrexit autem Saulus de terra, apertisque oculis nihil videbat. Ad manus autem illum trahentes, introduxerunt Damascũ. & erat ibi tribus diebus nõ vidēs, & nõ mādūcauit, neq; bibit. Jhucufque verba Lucæ. Post hæc de iussu Dei Ananias accessit ad illũ; & introiuit in domum, inquit idẽ Lucas, & imponens ei manũ dixit, Saule frater: Dominus misit me Iesus, qui apparuit tibi in via, qua veniebas, vt videas, & implearis Spiritu sancto. & confestim ceciderunt ab oculis eius tamquã squammæ; & visum recepit; & surgens baptizatus est: & cũ accepisset cibum, confortatus est. fuit autem cum discipulis, qui erant Damasci, per dies aliquor. & continuo ingressus in synagogas prædicabat Iesum, quoniã hic est filius Dei. Stupebant autè omnes, qui audiebant. Hæc Lucas. Interrogo igitur hæreticos, qua de causa Paulus haud potuit visum recipere, surgere, impleri Spiritu sancto, adde etiam comedere, nisi postquã cœpit Ananias cæremonias baptismi? Impositio enim manus fit adhuc in baptismo paulo ante ipsius aquæ asperionẽ, cũ sacerdos hæc ipsa verba profert: Aeternam, ac iustissimã pietatẽ tuam deprecor Domine sancte Pater omnipotēs æterne Deus luminis, & veritatis super hunc famulũ tuum: vt digneris eum illuminare lumine intelligentiæ tuæ: nũda eum, & sanctifica; da ei scientiam veram; vt dignus efficiatur accedere ad gratiam baptismi tui. Hæc qui baptizat, imponēs manum: quo tẽpore squammæ ceciderunt ex oculis Pauli, & surgēs baptizatus est. Cur non ante baptismũ fuit illi potestas, non dico prædicandi, sed neq; surgendi, & comedendi? cur nõ ante repleuit eum Christus Spiritu sancto? Fieri hæc omnia potuere ante baptismum, & ritus illius omnes: & interdũ contingit, vt homo diuinitus, cũ rationis est compos, aliquid gratiæ diuinæ assequatur. Hoc vrgeo nunc; cur tanta, cur omnia hæc post diuinum lauacrum referuata in Paulo? Non alia potest afferri causa, nisi vt certò cognosceremus gratiam diuinam per ipsummet baptismum certò conciliari, quo suprã diximus modo.

Atque hoc ipsum est, quod aiebat Petrus, disceptatibus aduersus illũ quibusdã Iudæis quòd introisset ad viros præputiũ habentes, & manducasset cũ illis, cũ baptizauit Cornelium Centurionẽ cum pluribus alijs, in quos (Petro de rebus Christi verba faciente, ac dicente post multa, huic oēs prophetę testimoniũ perhibent remissionẽ peccatorũ accipere per nomen eius omnes qui credunt in eum) cecidit Spiritus sanctus. Id videns & admiratus Petrus dixit: Nũquid aqua prohiberi potest, ne baptizetur hi, qui Spiritũ sanctũ accipere, sicut & nos? & post: Si ergo eadẽ gratiã dedit illis Deus, sicut & nobis, qui credimus in Dominũ Iesum Christum: ego quis erã, qui possem prohibere Deum? Hæc Petrus, manifestè asserens, eum qui nõ baptizetur post acceptũ apertissimè spiritũ sanctum, à se Deum prohibere: neq; fieri posse, vt quis huic aquã baptismi neget; quòd illa necessaria sit ad acceptæ gratiæ diuinæ cõseruationem, & augmentũ in ijs, quos ante baptismũ Deus amore illo, quo præ cunctis est diligendus, inflãmauit; in illis verò, quibus tãtus amor deest, modò sint attriti, cũ peruenere ad vsum mētis, est aqua baptismi necessaria, vt illo amore succendatur. Deus autè prouidit, vt Cornelius cũ suis Spiritu sancto ante baptismi aquas afflaretur manifestissimè; ne quis Petrũ (quod ipse ait) reprehẽdere posset, quòd gētes nõ circumcisas ad Euãgelium admisisset, & cũ illis esset versatus, & comedisset, ac baptismi esset dignatus; quẽ qui reiicit, vel post clarissima diuinitatis in ipsũ delapsæ signa, is à se Deũ prohibet, ac reiicit. Hęc igitur viuete Christo, & Apostolicis ipsis tẽporibus. Inter quẽ nõ illud omittẽdum, quod accidit Paulo: nã cũ venisset Ephesum, & ibi inuenisset quosdã discipulos, dixit ad eos: Si Spiritum sanctũ accepistis credetes? At illi dixerunt ad eũ: Sed neq; si Spiritus sanctus est, audiuimus. ille verò ait, in quo ergo baptizati estis? Qui dixerunt: In Ioãnis baptismate. Dixit autè Paulus: Ioannes baptizauit baptismum penitentiaẽ populũ, dicens in eum, qui venturus est post ipsum, vt crederet, hoc est in Iesum. His auditis baptizati sunt in nomine Domini Iesu, & cũ imposuisset illis manus Paulus, venit Spiritus sanctus super eos; & loquebatur linguis, & prophetabant. Jhucufque; Lucas. E quibus illustrissimè colligitur Spiritũ sanctũ dari per baptismũ, ac post illum perceptũ. Nã Paulus ait nũquid illi accepissent spiritũ sanctum: subiicit id fieri per baptismũ: vidēs nõ accepisse, baptizat: deinde cõfert sacramentum cõfirmationis, quòd fit impositione manuum: atque ita illi nõ modò Spiritũ sanctum, sed eius plenitudinẽ accipere; quòd fit per illam manuum impositionẽ, quæ contingit post baptismũ; non illã quæ ante, vt libro de secunda cõiunctione latius dicitur. Igitur ex illis miraculis linguarum, & prophetiæ, quæ

De Sig. Tom. 1.

D

euenere

MIRACVLA. IIIII. euenere istis baptizatis palam fit, societatem diuinitatis iniri nobiscū post baptismum. **A**
Atque hic quarto loco possent afferri innumera miracula, quæ cunctis temporibus accidere mortalibus post susceptum baptismum, quo sanati sunt à pluribus morbis; quibus vix vlla prodesse medicinæ & artis humanæ vis posse videbatur. hæc omnia nos in vnum coniciemus: quæ quidē Deus prouidit, vt certò cognosceremus per baptismū curari morbos animi. Ac si vellemus huiusmodi multa euēta colligere, nullus esset finis, aliqua illustrissima referemus. Omnibus est nota historia Constantini, qui cū lepra peresus esset, ac nullum superesset remedium, nisi vt se ablueret balneo cōfecto è puerorū sanguine, quod remedium veluti certum solebant vsurpare Aegypti Reges, qui morbo hoc sepius tentari solebāt, vt eos cōsueuisset vsurpare Plinius testatur; admonitus est ille, vt baptizaretur, atque ita futurum vt reciperet sanitatem: baptizatus est, recepit. tantæ rei veritatem confirmat eruditissimè post alios Cæsar Baronius noster. Sed quoniam nolumus hic antiqua consecrari ac recensere; nullus enim esset finis; pauca quædam nostræ ætatis referamus. & quidem, qui plurima eorum vult cognoscere, legat epistolas Patrum Societatis Iesu, è quibus discet inter Indos maximè disseminari fidem ex hoc, quòd multi ægroti per baptismi aquas ab innumeris morbis liberentur. Illæ sunt omnibus in pròptu, & multos habet pietatis fructus earum lectio; idcirco veritatis studiosum reuicimus ad illas. Nos tantum contēti erimus referre quod contigit nepoti Regis Tibut (hæc est insula amplissima Molucharum) & innumeris indigenis eius loci. Referemus autem, quòd non sit hoc miraculum per sacerdotes Societatis effectum, neque ab ijs narretur, neque illius cognitio sit adeò facilis: scriptis autem mandatum est, & habetur in libris nauigationum Fernandi Magaglianis; qui ab Orbe condito primus omnium mortalium totius Orbis circuitiōne nauibus est aggressus, & inuenit. Cū Magaglianes itaque appulisset ad hæc insulam, & non nihil in ea confedisset, plurimos morti proximis baptismi aquis tinctos, ad vitæ sanitatemq; reuocauit: in his, vt diximus, etiā nepotē Regis; qui simulatq; est ablutus, in somnis plurima vidit cælestia, & quæ miranda illa essent oībus narrauit: vt sciamus & animæ robur ad virtutes assequēdas p baptismū dari, & intellectui lumē ad cōtēplanda diuina. **B**
Sed nunc aliud miraculorū genus quinto loco penè incredibile enarrabo, & tamen illud verissimum. E baptismō, qui homo est, fit filius Dei, & mirabili quodam modo Deus. & quidem vt è bellua vera quis homo fiat, non datur per baptismum: nisi quantum quis per baptismū mores exuit belluinos; quod sanè fieri nos latè docemus signo de innumeris gentibus ad humanitatem per Ecclesiam nostram traductis. Nūc aliud aggredimur. Sæpè euenit, vt nonnulli incidant in quamdam mentis alienationem, qua sibi videantur non amplius homines, sed belluæ, ac feræ ipsæ. accidit id cū bilis atra vehementius cōcitata infedit illi animæ parti, qua imagines omnium rerum mentis oculo cōtēplandæ recipiuntur, & cogitantibus intimè obiciuntur. Quòd si quis incidat in hunc morbum; non modò sibi videtur bellua; sed inter belluas quodammodò vult esse, ac versari: ac difficilis est huius curatio, nisi medici agant cum illo perinde atque cū fera: sic enim paulatim medicinis adhibitis interdum reuocatur ad mentē, ad quæ tamen sæpè non potest reuocari; quod spiritus intimi corporis & instrumēta mentis corpori affixa sint oīno deiecta & euerfa. atque ita cælesti diuinoque opus est auxilio. Atque hæc sanè medicis notissima. Exemplum huiusmodi euentus illustrissimum in diuinis scripturis habetur apud Danielelem, cū Nabuchodonosor sic est in bestiam mentis alienatione mutatus, vt annos septē fuerit inter eas moratus, eodemque modo habitus, ac feræ ipsæ; donec sensus redditus est illi: sic enim rem totam explicat S. Thomas, Hieronymus, Gregorius, Rupertus, ac doctissimè post alios prosequitur Benedictus Pererius. Contingit prætereà, vt non modò alicui mens mutetur, sed etiam Dæmonum præstigiis effigies eius aliter atque est, vel omnibus vel aliquibus intuentium quandoque obiciatur, & spectro hoc decipiantur homines; vt accidit ijs, qui pacta societatemque ineunt cum Dæmonibus; aut aliis ob aliquod scelus, occultave Dei iudicia. ac fieri posset vt eidem non omnibus in rebus mens sit amota, sed dilucida interualla, vt aiunt, sortiatur: quod etiam nonnulli tradunt eidē Nabuchodonosori euenisse: & simile quiddam narrat in vita Hilarionis Hieronymus; nonnullaque exempla retulimus nos in signis secundæ conuinctionis; & vulgatissima quædam narrat in hac re Olaus Magnus in historia sua, de quibusdam Liouonibus, Lithuanis, ac Prutenis, qui in lupos conuersi videntur: & Herodotus quibusdam populis idem similiter ad Boream positis accidere ætate sua, vt ferebatur, scribit. Vt igitur Deus palam cunctis faceret quanta fit baptismi vis ad mentem nostram corroborandam, maxima ostendit hac **C**

Plin. lib. 26. c. 1.
In adnot. Martyr
rol. die 22. Aug.

BAPTISMVS
ALIQUANDO
DEDIT PVL-
CHRIOREM
FORMAM.

Tho. op. 2. lib. 2.
cap. vlt.
Greg. lib. 5. mo-
ral. cap. 8.
Rup. lib. 6. de
vict. verb. ca. 29.
ceteri i eo loco.

Lib. 18. ca. pen. &
vlt.

MIRACVLA. dit hac in re quandoque miracula. Duo proferam. Tyridates Armeniæ Rex, imperante Constantino, Christum secutus est hac occasione: nam cū variè Christianos vexasset Diocletiani temporibus, cum multis suorum in porcum visus est sibi mutari. Agnoscebatur præstigiæ, & spectra: sed ab ijs nulla erat ars, quæ Regem cum suis liberaret. Gregorius eum vir sanctissimus aquis baptismi pristinæ figuræ & moribus humanis restituit cū suis: quod fuit in causa, vt Armeni latè Christi cultū amplecteretur, & religio Catholica altissimas radices ageret in ijs locis. Rem fufius describit Simeon Metaphrastes, & Nicephorus Callistus in historia sua: idem Sozomenus innuit factum. **A**
Nunc aliud haud minus admirandum & illustre referamus. Anno millesimo ducentesimo nonagesimo octauo, Rex Tartarorum Cassanus, quæ vocant alio nomine Magnum, cum ducētis equitum millibus Syriam cepit, & finitimas regiones: omnibus itaque formidandus petijt sibi vxorem filiam Regis Armeniæ, quòd audisset esse pulcherrimam. Rex Christianus tati Regis viribus exterritus, dedit. Illa post aliquod tempus è viro suo Cassano edidit in lucem partum tantæ deformitatis, vt Rex maritus nullo modo illū veluti suum voluerit agnoscere; quòd monstrum videretur. Vocat ad consilium Primarios: de ipsorum sententia vxorem veluti adulteram, partum veluti ex adulterio susceptum vltimo supplicio adiudicat. Innocens mulier infelicitatem suam deplorans, ad preces confugit; ignara consilij petijt vt sibi liceret baptizare quem peperisset: data illi facultas: ita tamen, vt adesset baptismō aliqui fidei spectatæ viri vnà cum Rege, nequa fraus fieret. Mira res, vbi baptizatus est puer, adeò venustus ac formosus apparuit, vt Rex tanta re permotus cum plurimis nomen Deo dederit, & maximum Christianæ rei factum fuerit incrementum. Hæc Ioannes Villaneus, qui his temporibus fuit, & post eum S. Antonius. Quis igitur haud fateatur inesse baptismō diuinitus per se vim cælestem immutandorum hominum, ita vt à moribus ferinis ad humanos ac diuinos transferantur? Rex ille Armeniæ ardentissimè cupiebat nomen Christo dare, paratus ad omnia, Christo maxime fidens; ab illa tamē effigie suilla nullo modo liberatus, ab illius horrendi spectri imagine haud exemptus est, nisi ex quo S. Gregorio visum est vt baptizaretur. Ac partus ille rationis vsū nullum habebat. An temerè hæc Deus prouidit? Huc aliud argumentorū genus ex alio miraculorum genere producaturo sexto loco. Athalaricus Italiæ Rex genere Ostrogothus & Arianus hoc refert; ad fontem quemdam Lucaniæ quotannis die statim sacerdos accedebat, vt baptizaret illius aqua: vbi preces baptismatis incipiebat, non quibus antea solebat fons meatibus fluebat; sed cursum cohibens sese in altū supra duos gradus attollebat: peracto sacramento, rursus sese demittebat; solitumque iter inibat. Hæc Athalaricus veluti rem notissimā, & magni omnino miraculi, refert apud Cassiodorum. Audi modò euentum contrarium. Ariani quòd nolent Filium Patri æqualē, nō ijsdem verbis in baptismō vtēbantur, quibus Catholicis; sed illorū forma immutata Filium significabant Patre minorem. Cōtigit igitur, quod sumus dicturi valde admirandum, vt Arianus baptizaturus more suo accederet ad fontem aquarum plenum: vbi eò venit, cōtinuò aqua omnis euauit; quò fugeret, nullus apparebat exitus: noluit impio cultui se exhibere. id testantur Paulus Diaconus & Zonaras. **B**
Quid igitur ad tanta miracula dicemus? An non sic possumus iure argumentari? Nullus adest intellectus aquis; & tamen obediunt efficaciam baptismali supra suæ naturæ vires; hanc vim diuinitus hauriunt, vt non intelligentes pareant. ergo multo magis homo, propter quem fit baptismus, etiam si nihil aliud mente concipiat quàm prius, imbibet infusis aquis vim parendi diuinis mandatis; suoque tempore ac loco supra naturæ suæ facultates attolletur, vt caritate prouehatur ad obsequia diuina. Nam qui Deus hæc miracula efficit, nisi vt hæc omnino sic concludamus? **C**
Non videtur illud prætereundum, cuius tota Roma testis est, ac quilibet sensu percipere in Vrbe potest. Anno Domini 68, vt Cæsar noster Baronius diligenter colligit, euenit S. Petrum in carcerē Mamertinū fuisse missum: adseruabatur à militibus Proceffo & Martiniano, qui multas ob causas S. Petri monitu nomē Christo dederūt. cumq; nō esset eo in loco ad illos baptizandos aquæ copia; mirabiliter è solido saxo fons erupit; è cuius aqua baptismus est administratus. Illud igitur primum miraculum, è lapide protinus emanasse copiosum fontem: quod acta sanctorum, quæ adhuc exstant, testantur. huic secundum accedit, post annos mille quingentos viginti non exaruisse fontem è sicco marmore fluentem. Quod verò superat omnia, & quiuis experiri potest, & plurimis est experientis **D**

Sur. to. 5. sep. 20.
Niceph. lib. 8. c.
35.
Sozo. lib. 2. c. 7.

Lib 3. c. 35.

V I.
MIRACVLA
FONTIVM BA
PTISMALIVM

Cassiod. lib. 8.
epist. vlt.

V II.

MIRACVLA.

rimentis compertum; quantumuis inde haurias, numquam tamen cōtingit exhauriri. A
 titudo est cubiti vnus, latitudo ferè palmi, quotannis eò totius vrbis Romæ cōcursu vē-
 titatur: nemo est qui nō ex eius lymphis potet, sumatque: nihil imminuitur tamē. Atque
 vt magis obstupescas; etiam si nullus ex illo hauriat; in eodem tamen permanet statu; nō
 exsuperat, aut redundat. Non te ablego ad Indos & Antipodas. Carcer Mamertinus est
 ad radices Capitolij, ibi fons, ibi locus: patet omnibus. Quid igitur dicemus? Nobis tot
 sunt ad rem diuinam operibus diuinis certissimò consignandam miracula, vt neque ad-
 uertantur, neque magni fiant. Nūquid ergo haud poterit Deus per aquas baptismi edu-
 cere caritatis, iustitia, gratiaque cælestis riuos ex animo nostro, quamuis ille nihil ex fe
 huiusmodi possit emittere, nullaque illi facultas ad hoc adsit, sit instar durissimæ petræ
 faxique solidi obfirmatus aduersus hoc? Eduxit Deus ex illo lapide & educit per tot an-
 nos fontem. non excitat lapidem dormientem, aut qui naturaliter id queat, & sit ad hoc
 paratus. Nihil minus. Qua de causa? nisi vt liquidissimè cognoscamus, liquorē baptismi
 efficere, quod fons ille efficit per tot sæcula perenni & inexhausta emissionē? Non temē-
 rē hæc facta, non temerè prouisa. sicut ille fons erumpit mirabiliter ex aridissimo saxo,
 neque exsiccat, sic per aquas baptismi gratia cælestis influens in animos nostros erumpit,
 in optima cogitata & actiones.

De vi medica & innocua diuinitus addita aquis post baptismum. Cap. XVI.

Classis sexta testimoniorum.

NATURA IN- SOLITA AQUA RVM.

Vnc duo audi maximè admiranda. Plinius libro trigesimo primo, capite C
 secundo, latè prosequitur admirabiles aquarum medicinas; innuere ta-
 men videtur, aliquas non omnino credendas, quasi fabulosas. sed ex quo
 Christus aquis vim vitalem dedit, experimentis certissimis comperimus
 non modò quæ forsan aliqui fingebant, niti veritate nostris temporibus;
 verum tanta illarum copia vbique, & maximè inter Christianos abunda-
 uit aduersus omnem morbi vim, vt nulla sit ciuitas quæ non habeat aliquem huiusmodi
 fontem, vel riuum, in multis etiam regionibus ipsa flumina amplissima. Quod ne cui fal-
 sum videatur; in Germania antiquitus huiusmodi ferè nulla erant, nunc plurima habentur,
 vt è Geographia etiam impij Munsteri apparet. Dixi amplissimis fluminibus post or-
 tum Christi eandem vim medicam communicatam. Nō longè exempla adducam, quæ
 sint occulta, & quæ scriptis consignari haud potuerint, aut ab antiquis obseruari. Quis
 Romæ degit, & ignorat, aquam Tyberis omnium maximè turbidam & lutulentam, in
 qua sordes omnes proiciantur, intrā viginti quatuor horas vasis inclusam sic purgari, vt
 ab omnibus passim bibatur, optima sit, ceteris præcellat, & medicæ sint illi vires? Id causæ
 naturali adscribitur. Haud nego. sed cur non ante Christum exstitit huiusmodi causa, vel
 non dedit hunc effectum, nullive vsui tali seruiuit? Nam qui id contigisse ante Christum
 scripsere; & Plinium, Strabonemque adducunt, omnino decipiuntur nihil huiusmodi ab
 istis de Tyberi affirmatur, quamuis eius laudes maximè celebrent: & quod adducunt
 quidam illud Virgilij, [Qui Fabarim, Tyberimque bibunt,] & illud Ouidij, [Et tanto est albu-
 la pota Deo,] isti non aduertunt poetarum morem, qui flumina bibi à gentibus dicunt,
 quod earū seruiant vsibus, aut etiam quandoque bibantur in summa necessitate. Sic Vir-
 gilius dixit, [Aut Ararim Parthus bibet, aut Germania Tygim.] Si Tyberis aqua fuisset E
 olim tam salubris, vt nunc, id non tacuissent Plinius & Strabo, qui fluminis huius singu-
 las laudes recensent. An non hæc apertissimo argumēto aquarum virtutem per Christū
 diuinitus maximè amplificatam? Possunt naturali, & ingenita vi per se corpus iuuare mi-
 rabiliter aquæ: Cur diuinitus immissa per se non possint animam? Poterunt multo ma-
 gis. sic enim decet. Burcardus natione Germanus, & fide dignus, veluti à se cogni-
 tum quod dicam refert: in Aegypto ætate sua fuisse fontem, quo Maria Christum
 sæpius abluisset. Inter alia miracula narrat Sarracenos illorum locorum solitos emitte-
 re foetorem grauē, & accedere ad eum fontem; quo cum se lauissent, non ampliùs malè
 oluissent. Poterit itaque è carnibus humanis educere malū odorem fons, non poterit di-
 uina ope malas propensiones? non poterit facere vt Christi bonus odor simus, non exci-
 tando insitum odorem, & augendo, sed inspirando? nō enim Lympa illa excitabat è Sar-
 racenorum

Plin. lib. 3. ca. 5. Strab. lib. 5.

DE FONTE IN QVO CHR I- STVS EST A- BLVTVS. Bur. 2. par. ca. 4. in deser. Terræ sanctæ.

A racenorum corporibus, & educebat odorem bonum; sed expellens malum per se asper-
 sione sua, vt solitus ad esset, efficiebat. Aliud miraculū simile huic refert Otho Frising en-
 sis libro septimo, capite trigesimo tertio.

Nunc audi postremò rem iucundissimæ contemplationis. Anno ab Orbis fabricatio-
 ne millesimo sexcentesimo quinquagesimo septimo, vt Genebradus inter alios diligen-
 tissimè colligit, diluuium fuit vniuersale, quo genus humanum totum fuit octo exceptis
 absorptum. Inde post annum quadringentesimū octuagesimum exstitit Ogygis diluuiū;
 quod Achaïam prope totam, Græciamque submersit, vt è Diodoro Siculo, Varrone apud
 S. Augustinū, SS. Iustino Martyre, Clemente Alexandrino, Iulio Africano, Eusebioque,
 & Orofio habetur. Post hoc annis circiter trecentis exstitit Deucalionis diluuiū; quod si-
 militer omnium maximū Græcis visum post ortū mūdi anno bis millesimo quatercesimo
 B quinquagesimo septimo; quo cūcta illi p̄didere absorpta: huius itē meminuit Orofius idē,
 diuersumque cōstituit à diluuiō Ogygis; sicuti & Eusebius adducēs testimonia antiquorū,
 libro de præparatione Euangelica, in quo quantū ad rationē temporū videtur dissidere
 à chronico suo. Consentit his Pausanias in Acticis. Quocirca intra annos mille ducētos
 tres aquarū inundationes maximæ fuerunt; quibus tam latè tellus obruta est, vt credide-
 rint antiqui totum genus humanum propè deletum. successere his aliquot minores, qui-
 bus multæ similiter regiones, plurimæque mortalium millia submersa: quarum nonnul-
 las Strabo prosequitur libro suę Geographiæ primo, ab illis diuerso tēpore Acarnia Am-
 bracio sinu, Achaia Corinthiaco, Europæ atque Asiæ loca latissima Ponto ac Propōtide
 diuisa, locaque interiora centia absorpta. Sic etiam mare perripit Leucada, Antirrhium,
 C Hellepontum, Bosphoros duos, interiora centem tellurem fluctibus operiēs vsque ad æta-
 tem nostram. similiter auulsit mare ab Italia Siciliam, & multo ampliori interuallo à Sy-
 ria Cyprum, à Boethia Euboicam, ab Euboica Atlantem, & Macrim, à Bythinia Bisbi-
 cum, ab Aphrica Hispaniā; quæ Plinius scribit. Sed hæc sanè quāuis maxima videantur,
 nullius tamē sunt momēti, si recordemur eius quod Plato narrat in Timæo Atlātidē insu-
 lā lōgè Europa & Lybia maiore à vorticibus maris vnā cū suis habitatoribus demersā. Plin. lib. 2. c. 88.

Quibus sanè rebus exterriti antiqui, domicilia & vrbes in montibus altioribus consti-
 tuebant, vt Aegyptius ille sacerdos in Timæo narrat: & ita nos factum cognoscimus in ve-
 tustissimis quibusque oppidis. Hinc Aborigines dictos vult Dionysius, quod in mōtibz
 habitarent. & Umbri nostri, qui in excelsissimis Italiæ montibus habent sedes habiti sunt
 antiquissimi; quasi qui ab imbris superfuissent, inquit Solinus, ac Plinius: cū tamen
 constet Noe nepotes in multis prius locis cōsedisse. sed minora illi diluuiā respiciebāt; à
 D quorū imbris seruati sunt Umbri. Quid illud, quod Strabo scribit libro decimo quinto,
 ab Indo flumine delatas plusquam mille vrbes aluei mutatione? sed remota ad nostros
 scriptorū memoriā non peruenerunt: alioquin multo certius sciremus, quanta an-
 te baptismum fuerit aquæ vis effera ad perdendas gentes, ac regiones. Mirandum sit igitur,
 qua de causa diuinitus constitutum fuerit, vt post ortum Christi per tot annorum sæ-
 cula nihil huiusmodi, aut aliquo modo simile potuerint aquæ in humanū genus. omitta-
 mus autē minores aliquot clades ab ijs allatas: id certè constat euenisse ex quo Christus
 aquas consecrauit ad vitæ largitionem, easque vitales esse voluit, haud ampliùs ad eò le-
 tales. Ceteris elementis aut rebus vti voluit quasi mortis administris, cladiumque me-
 morabilium, quibus magna ac nobilis aliqua pars mortalium fuerit absumpta: noluit
 E a quas ita vt prius tantum cladis humano generi afferre, quod iam destinarētur ad vitæ
 inspirationē. Veritas itaque sibi ex omni parte respondet, & infima summis ita cōnectun-
 tur, vt cūcta inter se apta mirabiliter contemplari possis. Ac ne putes exempla deesse ma-
 ximarum cladium, quas attulerint aquæ in Italiam; nam reliquarum regionum monu-
 mēta nulla exstant; satis sit vnum producere. Narrat Plinius ex Mutiano ter Cōsule, vbi
 nunc est palus Pontina, fuisse viginti tres ciuitates, quas aquæ deleuerunt. videtur in-
 nuere contigisse hoc, anno ab Vrbe condita quingentesimo sexagesimo primo. Nunc
 si forsan vna vrbs aquis opprimeretur, quas tragœdias Christiani quidam molles.
 qui maxima Christi beneficia temporibus nostris concessa non agnoscunt, excitarent?
 vigintitres vrbes vnus annus inundationibus exstinxit: idem verò fuit, quo scribit Li-
 uius à Tyberi duodecies inundata Romæ plana. Quid ad hoc scioli quidam dicent,
 qui Romæ ostendunt lapides aliquot, ad quos diuersis temporibus post multos an-
 nos Tyberis excrefcens peruenit? Mirum sit igitur, nihil omnino simile Italiæ con-
 tigisse

NATURA IN- SOLITA AQUA RVM. VIII. DE DILUVIIS ANTIQVIS, CVR NVNC TAM RARO TAM MAGNA. Aug. lib. 18. de ci uit. cap. 8. Iusti. ad gentes. Clem. thro. 1. Euseb. de præpa rat. lib. 10. ca. 3. Orof. lib. 1. c. 7. Orof. lib. 1. c. 9.

Plin. lib. 2. c. 88.

MAXIMA IN ITALIA, ET ROMÆ DILV VIA. Plin. lib. 3. c. 5.

Tit. Li. lib. 38.

NATURA IN-SOLITA AQUA RVM. Oros.lib.4.c.II.

tigisse per annos prope mille octingentos. Inundationes namque illæ euenerunt ante annos ferè ducentos, ex quo Christus aquas baptismo suo consecrauit. Iam verò vt cognoscas, non modò quot inundationes Tyberis, sed quantæ essent, factis sit eam retulisse, quam recitat Orosius accidisse haud multo ante istas, de quibus scripsimus. Ille igitur narrat anno Urbis conditæ 507. vel si factos alios sequamur, 512. inundationem talem his verbis: Tyberis insolitis auctus imbribus, & vltra opinionem vel diu turnitate, vel magnitudine redundans, omnia Romæ ædificia in plano posita deleuit. Diuersæ qualitates locorum ad vnam conuenere perniciem: quoniam & quæ segnior redundatio tenuit madefacta dissoluit; & quæ cursus terrentis, impulsu disiecit. Hæc Orosius. Quòd si mysticis rerum proprietatibus, & causis, vti decet, aures dandæ sunt; cum veritas argumentis solidissimis humanam mentem conuincitibus est illustrata: qua de causa dicemus factum, vt postquam Christus instituit baptismum, cessarint huiusmodi inundationes? cur noluit aquas ita vt priùs administras esse mortis, tantumque mortalitatis afferre? Nonne voluit palam fieri, ab illis mortem fugere veluti ab inimica potestate? An quæ vndis insipientibus in intima nostra potest enecare, & tantum mali inuexit in homines aqua, haud possit eadem diuinitus ex aduersa lance sacrosanctæ asperisionis vitam nobis dare? An non maxima euenta maximarum rerum signa? Num temerè mûdus fertur? Non cogitantibus hominibus tantum potuit aqua in ipsorum maximas clades, cohibitaque est numine diuino; neque multo magis poterit iisdem non cogitantibus, eo quo diximus modo, summa beneficia deferre, consilio numinis eiusdem sempiterno?

De Cæremonijs Baptismi. Cap. XVII.

Ene est vt videamus quæ pertinent ad cæremonias sanctissimas baptismi. atque vt omittamus quæ dici possent de impositione manuum; hoc enim commune est singulis prope sacramentis, vt in ijs aliquo modo manus imponantur à sacerdote illa administrante; ad cetera progrediamur, ac reuocemus ad memoriam quod diximus, Deum per sacramenta diuinitatem suam nobis communicare, veluti per vim verè, ac diuinitus ingentam solis & ignis calefacit, & vrit; per motum celorum mouet hæc infima. An non hæc indicant verba baptismi, quæ sacerdos Dei personam sustinens ita profert? Ego te baptizo. quid? nomine meo? nequaquam: In nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti. Cur autem tres nominat? Quia cum conditus fuit Adamus, dixit Deus, Faciam? Nullo modo; Faciamus. Eadem namque ratione Adamus hic noster est reficiendus ac restaurandus, sicut olim factus est. Nudus creatus fuit ille; sic baptizandus se exspoliatur, & induit nouas vestes: quod Iustinus & Cyrillus Hierosolymitanus Constantino æqualis tradiderunt. quò respexit Paulus, cum dixit: Nolite metiri inuicem, exspoliantes vos veterem hominem cum actibus suis, & induetes nouum eum, qui renouatur in agnitionem Dei secundum imaginem eius, qui creauit illum. & alibi. Induimini Dominum Iesum Christum. Quamuis quæ aguntur in baptismo, in primis significant, quæ Christo, deinde quæ Adamo contigerunt. Nam corpus est Christi, vmbra antiquorum, imago Christianorum. Sic Paulus: Vmbra, inquit, habens lex futurorum, non ipsam imaginem rerum. Nos itaque interiecti sumus, hinc vetustis, inde cælestibus adiuncti.

Quamobrem in baptismo tres personæ nominantur, Patris, Filij, & Spiritus sancti. quoniam cum Christus baptizatus fuit à Ioanne, certò se prodiderunt omnes. Nam Christus, qui & filius, baptizatus adfuit: Patris audita est vox dicentis; Tu es filius meus dilectus, in te mihi complacui: Spiritus sanctus, similitudine columbæ assumpta, super caput eius resedit. Eodem modo Christus exiit vestimenta; quò respexit etiam Ioannes, cum dixit: Non sum dignus soluere corrigiam calceamenti. Audi præterea. scientiæ diuinæ lumen magna ex parte amisit Adamus: ideoque in tenebricosas syluas, à conspectu Dei fugiens, se abstruxit: Christus antequàm baptizaretur, in nemora sola abscessit; ex his continuo egressus, mundum illuminaturus, baptizandus accessit ad Ioannem: tum cœpit docere; tum cœpit alijs illucescere. Ob has causas baptizandus accensam candelam præfert, lumen fidei doctrinæque cælestis receperurus. Ideò Tertullianus baptismum vocat illuminationem. Tertullianum cum Græcis sequitur Gregorius Nazianzenus. Id innuit Paulus, cum dixit: Omnes enim vos filij lucis estis, & filij

De verbis baptismi siue forma & figuris.

I. Ritus. Ratio cæremoniæ in baptismo.

II. Iustin. Apol. Cyril. cat. 3. Col. 3. Cæremoniæ baptismi ostenduntur omnes à Paulo, & Patribus antiquis. Col. 3. Rom. 3. Heb. 10.

Luc. 3. Cur tres personæ nominentur in baptismo.

III. Cur candelam fert baptizandus. Tertull. de bapt. Ephes. 3.

A filij dei.] Et alibi: eratis aliquando tenebræ; nunc autem lux in Domino: vt filij lucis ambulatis.] Rursus ad Hebræos: Rememoramini, ait, pristinos dies, in quibus illuminati magnum certamen sustinistis passionum.

Satanæ dicto fuit audiens Adamus: Satanam repulit in illo solo secessu Christus: Satanæ, ac pompis eius renunciat, qui baptizatur. quod obseruauit, cum Dionysio Areopagita Tertullianus. Afflauit Spiritu sancto Deus Adamum: afflauit Spiritus sanctus corpus Christi specie columbæ: afflat baptizandos Sacerdos: vt recipiant, inquit Tertullianus, illum Dei spiritum, vnum de afflatu eius acceperat Adamus, cum creatus fuit è limo. Porrò si cum Christo volumus restaurari, necesse est cum eo & moriamur, & cruci affigamur: ideo signo crucis frons notatur. Quod Paulus respiciens fratres, quia quicunque baptizati sumus, in Christo Iesu baptizati sumus:] & paulo post idè tractans. Vetus homo noster, ait, simul crucifixus est, vt destruat corpus peccati:] & alibi. Qui autem sunt Christi, carnem suam crucifixerunt cum vitijs & concupiscentijs.] Similiter Deus Adamo edixit fore vt plurimis vndique ærumnis premeretur; terra illi spinas, & tribulos ferret, donec in terram reuerteretur. Christus è sublimi dignitatis, & existimationis gradu deiectus, ac morte ignobilissima notatus, sepulchro fuit inclusus. Adamus è Paradiso deturbatus in hanc miseriarum vallem. Et nos aquis immergimur; vt cum Christo deinde possimus resurgere: cuius quidem immerfionis olim similitudo magis exprimebatur: nuda namque corpora lauacris submittebant: vnde egressi præ se ferebant cum Christo quasi è monumento resurgere; vt immerfio esset adumbratio Christi sepulchro inclusi, emerfio signum resurgentis è sepulchro. Hoc obseruauit Origenes, & Auctor quæstionum, quæ Athanasij operibus attexta, Athanasio adscribuntur. Et ante eos tradidit Paulus, cum scripsit. Consepulti sumus cum illo in mortem per baptismum, vt quomodo Christus surrexit à mortuis per gloriam Patris; ita & nos in nouitate vitæ ambulemus. Si enim complantati facti sumus similitudini mortis eius; simul & resurrectionis erimus.]

Ac veluti Adamo duo sponsores adfuerunt mendacis promissi, serpens, & Eua. Christoque Angeli ministraturi præsto fuerunt; vbi in illa solitudine Satanam superauit. Sic etiam in baptismo duo adhibentur sponsores: sic enim vocabant olim; quos nunc paternos nominamus: vt apparet è Dionysio Areopagita, & Tertulliano. Id innuit Paulus cum dixit. Despondi enim vos vni viro virginem castam exhibere Christo. Per hæc igitur nobis restitui videtur imago illa pristina; quæ nobis fuerat à Deo pulcherrimis lineamentis, & coloribus impressa; quamque conatus erat abradere, & obscurare impius Dæmon. Est autè Christus splendor paternæ gloriæ; figura substantiæ eius. Et quid est Christus, nisi vnctus? Vngimur itaque & nos, vt Christi simus, Christumque induamus, ipsius imaginè nobis affigentes. Ob id Paulus: Quicumque, inquit, in Christo baptizati estis, Christum induistis. Et alibi. Sicut portauimus imaginem terreni, portemus imaginè cælestis.

Ad summam mirabiliter conueniunt, quæcunque fiunt in baptismo, ijs quæ Adamo acciderunt primo, & secundo. Sic enim imago respondet vmbra, sic corpori. Antiqua erant instar vmbra; nostra imaginis sunt instar; Christus corpus. Nos medijs inter vmbra, & corpus vtriusque aliquid referre debemus. Hic verò nullo modo sunt audiendi, qui pertinaciter contra sanctissimæ Ecclesiæ matris nostræ decreta; contra ipsius Christi sententiam contendere audent, infantibus Christianorum non esse necessarium baptismum. Apertè namque Christus dixit. Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu sancto, non potest intrare in regnū Dei.] Neminem excepit cum dixit: Nisi quis renatus fuerit:] cum subiecit, Non potest,] omnè præcludit aditum. Hanc verò esse illorum verborum vim, vt paruulis Christianorum filijs etiam necessarium sit baptismum tradunt Dionysius, Iustinus, Irenæus, Tertullianus, Origenes, Cyprianus, Nazianzenus, Cyrillus Hierosolymitanus, Ambrosius, Augustinus, Chrysostomus, Concilium denique Mileuitanum. Sed quid, si quis se totum Christo, Deoque addicat; cupiatque sacris aquis lauari; morte tamen præuentus voto excidat; nonne hic euolabit suo tempore in coelum? sic est profectò: tamquam abortiuus hic cum sit adulus, qualem se Paulus dicebat, egressus est in auras, non mundi huius, sed cæli; baptismum non re, sed animi deuotione percepit. conceperat illum mater Ecclesia è semine verbi Dei, quod est omnibus commune, Euangelicæ fidei, ac doctrinæ: satis est: maiorem tamen inibit Dei gratiam, qui re simul, & voto, fuerit diuino lauacro ablutus. Hoc igitur sit semen, ex quo Ecclesia Christi sponsa purissimis con-

Hebr. 10.

III. Cur Satane renunciet. Tertull. lib. de bapt. V. Cur assertur à sacerdote. VI. Cur signetur cruce. Rom. 3.

VII. Cur aquis caput immergat.

Orig. in c. 6. ep. ad Rom. Athan. q. 125.

VIII. Cur adhibeantur sponsores. Dion. lib. Eccle. Hierar. c. 4. Tertul. de bapt.

IX. Cur vngatur. Gal. 3.

Soluuntur aliquæ quæstiones maxime ad rem facientes.

I. Quæstio de paruulorum baptismo.

Dion. c. 2. & vltimo Eccl. Hier. Iust. q. 16. Iren. lib. 2. c. 39. Tertul. lib. de bapt. & de anima. Cyp. lib. 3. ep. 8. lib. 59. Nazian. orat. 3. Orige. hom. in Leu. c. 6. ad Ro. Aug. ep. 28. lib. 3. de pec. remis. Amb. in Luc. c. 3.

De ijs qui voto baptizantur.

mis congressibus fœcunda nos concipit, ac demum parit: vt renati quantum ad spiritum, A
renascamur deinde suo tempore quantum ad corpus.

III.
Qua in re quo
ad spiritum re-
nascamur.

Quocirca quæritur, qua in re spiritus noster ex hoc baptismi femine renascatur per
Adamum secundum, secundamque Euam, qui fuerat extinctus per Adamum primum.
Renascitur, vt possimus aspirare, & certo aspiremus votis ac factis ad diuina intelligen-
da & habenda: factus est enim Christus in spiritum viuificantem. Terræ prius ac terre-
nis vnà cum vetere Adamo è superis exturbati eramus affixi; non poteramus extollere
oculos ad cœlestia contemplanda, non animum excitare ad illa desideranda; nec nos vl-
lo modo mouere ad quærenda & potiunda: immerisimus corpus, veteremque Adamum
sacris aquis, perinde ac si illum morti traderemus, cruci affigeremus, & sepulchro inclu-
deremus vnà cum Christo, tincti, abluti que ab omni forde peccati: sic abtergentes om-
nem ex oculis caliginem, quæ nobis aspectum diuinum eripiebat, curantes omnem ani-
mi languorem; quo tenebamur ne progredi ad ea possemus, cum Christo simul è sepul-
chro terræ surreximus, quasi quoad spiritum denuo nati, nascituri postea suo tempore
quo ad corpus: conscripti enim sumus cum illo per baptismum in mortem; vt quomodo
Christus surrexit à mortuis per gloriã patris: ita & nos in nouitate ambulemus. Si enim
cõplantati facti sumus similitudini mortis eius, simul & resurrectionis erimus; hoc scien-
tes, quia vetus homo noster simul crucifixus est, vt destruat corpus peccati, vt vltra non
seruiamus peccato. Quamobrem subiicit idem Paulus alibi: Deponite vos secundum
pristinam conuersationem, veterem hominem, qui corrumpitur secundum desideria er-
roris: renouamini autem spiritu mentis vestræ, & induite nouum hominem, qui secundum
Deum creatus est in iustitia, & sanctitate veritatis.] & rursum: Conscripsi enim baptis-
mo, in quo & resurrexistis per fidem operationis Dei, qui suscitauit illum à mortuis; &
vos cum mortui essetis in delictis, & præputio carnis vestræ, conuiuificauit cum illo do-
nans vobis omnia delicta, delens quod erat aduersus nos chirographum decreti.] & mox:
Igitur si consurrexistis cum Christo, quæ sursum sunt querite, vbi Christus est in dextera
Dei sedens; quæ sursum sunt sapite, & non quæ super terram. Mortui enim estis, & vita
vestra abscondita est cum Christo in Deo.] hæc Paulus, vt comprobet ea quæ à nobis
dicta sunt.

Rom. 6.

Sed quemadmodum qui nascitur, habet ille quidem quæ maximè, & omnino sunt ne-
cessaria ad integritatem corporis plerumque, membris tamen est nequaquam valenti-
bus, sed infirmioribus, quibus non potest inniti, nõ progredi, nulla onera ferre, sustinere,
contraria à se non satis repellere, expedientia non bene ad se adducere; necesse est ado-
lescat, perueniat ad ætatem quamdam, quæ confirmata sit, robur suum nata: sic qui bap-
tismo lotus est, qui è Christo & Ecclesia renatus quo ad spiritum, vim quamdam diui-
nitus fortitur intimam, qua rectum videre & prosequi possit; sed imbecilla est, quasi paruuli
infantis, cui tenuis sit spiritus. Hinc Paulus. Non potui vobis loqui quasi spiritali-
bus, sed quasi carnalibus. Tamquam paruulis in Christo, lac vobis potum dedi, non escam:
nondum enim poteratis; sed nec nunc quidem potestis: adhuc enim carnales estis.] Et
qui huiusmodi est, cõmunia quædam, & maximè necessaria scit, ac potest munere huius
sacramenti, nisi aliunde forsitan ad ampliora confirmetur: quin appetit tantum quæ talia
sunt, sicut pueri sciunt, ac possunt, quæ sunt admodum vniuersalia, sine quibus nec con-
sisterent. Hinc agnoscunt illi parentes, nutrices, domesticos; ignorant ceteros, & auerfan-
tur: ora possunt admouere vberibus, lac fugere, brachia collo applicare, inde pendere, E
ad alia nec satis idonei, nec satis propensi: iure nam si conarentur, quod non valent, de-
ficerent, periculum foret ne membra luxarentur, aut aliquem morbum incurrerent. Id-
circo Petrus: Sicut modò geniti infantes rationabiles sine dolo lac concupiscite, vt in eo
crescatis in salutem.] Bene igitur baptizandis communia quædam ac maximè necessa-
ria doctrinæ Christianæ capita credenda, & ediscenda proponuntur: vt deinde adulti
maiora spirent, audeant possint, exequantur: atque ita spiritu, quo sunt renati, robustio-
res effecti, magis ac magis in dies morti tradant, & cruci affigant veterem Adamum car-
nem nostram, cui perpetua est cum spiritu nostro pugna: atque idè magis ac magis in
dies illustriores resurgant cum Christo, Christi que & Dei fiant: Exspoliantes, inquit Pau-
lus, veterem hominem cum actibus suis, & inducentes nouum, eum, qui renouatur in
agnitionem, secundum imaginem eius, qui creauit illum: vbi non est Gentilis, & Iudæus,
circumcisio, & præputium, Barbarus, & Scythæ, seruus, & liber: sed omnia & in omnibus
Christus;

1. Cor. 3.

Petr. 2.

A Christus, cui occurramus in vnitatem fidei, & agnitionis filij Dei, in virum perfectum, in
mensuram ætatis plenitudinis Christi: nec simus paruuli fluctuantes, & circumferamur
omni vento doctrinæ. Et meritò incipit à spiritu renouatio: ab illo namque cœpit casus,
cùm primus homo aspirauit ad diuinitatem: dictumque est illi: Eritis sicut Dij, scientes
bonum ac malum.] Ac veluti tunc falsam scientiam sectatus in varios incidit errores,
aberrans à Deo summa veritate: sic modò est necesse, vera imbuatur scientia fidei diui-
næ, quam violauit astu Dæmonis fallacissimè circumuentus; & per legitimos tramites
ad eam diuinitatem possit aspirare ac peruenire, cuius specie inani à serpente obiecta,
miserrimè delusus fuit.

III.
Cur à spiritu
incipimus re-
nasci.

De homine per baptismum renato. Cap. XVIII.

B

Pertius adhuc est explicandum nobis, & aperiendum singillatim, quomodo
è Christo renascamur, & Ecclesia. Primum quantum ad spiritum; dein-
de quantum ad corpus: sic enim clarius fiet, gratiam conferri attritis per
sacramenta, & per ea nouum aliquid creati. Igitur quemadmodum ma-
scula, vi sui seminis excepti à femina, distinguunt in sua membra & suos
articulos foetum; quem concipit illa, subdens masculo semini materiam;
quæ conformetur, ac specie sua per singulas partes adornetur: sic Christus, qui diuinitate
ac virtute sua rerum vniuersitatem pertingit, efficacitate seminis sui, interserit se menti-
bus nostris. Hoc autem semen creat intimè in animis nostris nouellum hominem, quasi
paruulum Christum, qui nihil non diuinum spirat, positusque est in quadam mentis nos-
træ diuinitus immissa propensione ad amandum præ cunctis Deum, sectandaque Chri-
sti vestigia, vsque ad intimam arctissimamque cum illo mentis & corporis coniunctione.
Is quasi aluo materna, & aquæ embryone, aiebat Chrysofostomus, aluo Ecclesiæ continetur,
fouetur, ac formatur institutione, doctrinaque matris nostræ: in auras diuinas editur,
veluti assecutus omnia membra, & artus omnes baptismi sacramento; idque quamuis sua
culpa interdum gratiam diuinam non assequatur. Nam satis est, velit ritè alioquin susci-
piens baptismum, id agere, quod Ecclesia vult agi. Renascitur enim, filiusque Ecclesiæ
fit per baptismum ratione productionis saltem, si non ratione imitationis. Et quemadmo-
dum semen à terra exceptum, efficacitate sua qua nititur foetum producere, terræ cir-
cumstantis partes à crassiore materia puriores sibi adglutinat, & in suum foetum confor-
mat, coeuntibus simul, & adiuuantibus calore, luce, ac motu; qui cælitus defluentes, ac
cuncta permeantes, insistant vim seminis promouent, & educunt: sic semen illud diui-
num ab animis nostris exceptum puriores mentium nostrarum partes sibi adiungit; & in
suum foetum, qui paruulus est Christus, spiritu cælesti conformat: Christusque, qui per-
uadit omnia potestate humanitatis ac diuinitatis suæ, qui que est lux illuminans omnem
hominem venientem in hunc mundum, & ignem sui calor venit mittere in terram, &
vita est in motu posita, luce, calore, motuque suo prouehit innatam seminis vim; quæ ma-
gis ac magis in dies diuino spiritu virtutem suam amplificante perscrutatur intima men-
tis, ac profundissimos eius recessus; vt maximè illam sibi adstringat, vnamque secum fa-
ciat, & Christo quàm simillimam reddat: inde vires exerit, corpus inuadit; vt illud etiam
suo tempore Christi corpori geminum reddat, & efficiat.

Christus per
suum semen creat
in nobis homi-
nem nouum.

Hic homo no-
uus paulatim
nos sibi totus ad
glutinat.

D

Hic igitur nouus homo spiritu constans, de quo Paulus sic ad Ephesios: Deus det vo-
bis secundum diuitias gloriæ suæ virtutem corroborari per spiritum eius in interiori ho-
mine. Est autem genitus voluntate diuina hic homo intimus, veritatisque agnitione: vo-
luntate, inquam, diuina, & qua voluit Deus, & nos voluntati eius adhaerentes voluimus:
veritatis agnitione, qua nostros animos luminum parer illustrauit, immutans illos, cùm
fit ipse immutabilis, discutiens ex illis vmbas omnes, quæ suæ lucis aspectum possent eri-
pere. Omne datum optimum, inquit Iacobus, & omne donum perfectum de sursum est, de-
scendens à patre luminum, apud quem non est transmutatio, nec vicissitudinis obumbra-
tio. Voluntariè enim genuit nos verbo veritatis, vt simus initium aliud creaturæ eius.]
Atque in penetralibus mentium nostrarum versatur hic homo ab oculis humanis ab-
sconditus, sed superis bene cognitus, & Deo, quibuscum magna intercedit consuetudo;
qui tamen ex suis effectibus extrinsecus etiam rectè cognoscitur. Ob id Petrus: Non fit,
ait, extrinsecus capillatura, aut circumdatio auri, aut indumenti vestimentorum cultus;
sed qui

Ephes. 3.

Iacob. 1.

Lacet in oculo.

sed qui absconditus est homo in incorruptibilitate quieti, & modesti spiritus, qui est in conspectu Dei locuples. Verfaturque cum celitibus, quos maximè amat & colit; vt ex eorum consilijs, & monitis intimis, Christi similitudinem magis assequatur: à quo illud etiam expectat, vt corpus ipsius ad eandem figuram cum suo perducatur. Nostra autem conuersatio, ait Paulus, in cælis est, vnde etiam expectamus Saluatorem Dominum nostrum Iesum Christum; qui reformabit corpus humilitatis nostræ configuratum corpori claritatis suæ.] Ac sunt hic nobis obseruanda verba illa Iacobi, quibus asserit apud Deum non esse vicissitudinis obumbrationem. In Græco namque est *τροπῆς ἀποσκίασμα*, quod reddi potest, conuersionis adumbratio; vt sit, quod aduertit interpres quidam, huiusmodi sententia: Sol quidem vbi propius accessit ad Aquilonem, tunc conuertit cursum suum ad Austrum; id accidit æstate media: deinde vbi factus est vicinior Austro, conuertit iterum se ad Aquilonem: huiusmodi conuersionibus suis efficit ille maiores vmbas, efficit ortus, incrementa, maturitates omnium rerum. Generatio præterit, ait Salomon, & generatio aduenit: terra autem in æternum stat. Oritur sol, & occidit, & ad locum suum reuertitur.] Sol igitur hisce conuersionibus seu vicissitudinibus cuncta perlustrans, res gignit: Deus autem non ita: nulla apud eum mutatio, nulla conuersio, aut vicissitudo. Quamobrem bene Petrus dixit, hunc hominem esse in incorruptibilitate quieti ac modesti spiritus. In Deo namque is moratur, in quo viuimus, mouemur, ac sumus; in eo quiescit, neque ab illo se mouet. Et cum Deus sit vbique, neque apud eum sit transmutatio, aut vicissitudinis obumbratio; non est quod ille vsquam progrediatur; est in incorruptibilitate quieti ac modesti spiritus.

Bene similiter idem Petrus vocauit nos renatos è semine incorruptibili. Alia namque femina corrumpuntur; atque ita ex eis corruptis foetus prodit: huic non ita contingit, permanet incorruptum; augeturque foetus eius homo interior è corruptione hominis exterioris. Licet is, inquit Paulus, qui foris est noster homo corrumpatur: tamen is, qui intus est, renouatur de die in diem: Quomodo vero corrumpatur homo vetus; corporatus, exterior; renouetur autem nouus è spiritu constitutus, interior, aperiunt nobis alibi tum Petrus tum Paulus Apostolorum principes. Corruptur ille quantum ad duo, desideria, & ignorantiam. Renouatur hic desiderijs, & veritatis agnitione. Audi Paulum; Deponite, scribit ad Ephesios, secundum pristinam conuersationem, veterem hominem, qui corrumpitur secundum desideria erroris: renouamini autem spiritu mentis vestræ, & induite nouum hominem, qui secundum Deum creatus est in iustitia, & sanctitate veritatis.] Audi Petrum; Sperate, ait, in eam quæ offertur vobis gratiam, in reuelatione Iesu Christi, quasi filij obedientiæ, non configurati prioribus ignorantia vestra desiderijs.] Quod igitur Paulus dixit, corrumpi veterem hominem desiderijs, hoc pertinet ad voluntatem; quod subiecit, erroris, hoc refertur ad intellectum. Ideo bene addit, renouandum quantum ad iustitiam, quæ sita est in voluntate; & quantum ad veritatis sanctitatem, quæ spectat ad mentem. complexus est vtrumque breuissimis Petrus, cum monuit, ne configuraremur desiderijs ignorantia.

Discrimen adhuc aliud est nobis aduertendum inter hæc semina diuina, & alia concreta. In his non est vlllo modo, nisi vi sua, mas generans; à quo semen in foeminam profunditur: nam simul atque profudit, abest, tantum reliquit semen genitale. At in semine diuino, ex quo nos Christus & Ecclesia gignunt, & ex quo renascimur, adest Deus, Christusque diuinitatis suæ præsentia, atque ita adest, vt intimè in illis insit, illa excitans, promouens, amplificans, distinguens, & perfectissimè ornans semper, quousque pertingamus ad summum bonum summamque veritatem: quorum alterum intelligentia, alterum voluntas appetit. Ex his fit, vt homo hic quo ad voluntatem cunctis perficiatur virtutibus: quæ Paulus respiciens adhortatur Colossenses vt exspolient hominem veterem, nouum induant, eum qui renouatur (ita loquitur) in agnitione secundum imaginem eius, qui creauit illum:] & postea subdit: Induite vos ergo sicut electi Dei, sancti, & dilecti, viscera misericordia, benignitatem, humilitatem, modestiam, patientiam: supportantes inuicem, & donantes vobismetipsis si quis aduersus aliquem habet querelam: sicut & Dominus donauit nobis, ita & vos. Super omnia autem hæc caritatem habete, quod est vinculum perfectionis; & pax Christi exaltet in cordibus vestris, in qua & vocati estis in vno corpore.] Rursus corrumpitur homo vetus quantum ad intelligentia infirmitatem. Rectè namque Philosophus dixit, mentem nostram ita se habere ad contemplanda diuina, vt

Cum celitibus
verfatur.Semen est quo
renascitur incorruptibile.2. Cor. 4.
Augeatur è corruptione hominis exterioris, & quomodo.
Ephes. 4.

Coloss. 3.

na, vt si se habet oculus vespertilionis ad lumen solis. Hæc igitur debilitas ab ea tollitur, vt possit aciem suam in cælestia defigere, nedum intendere. Induite, inquit Paulus, nouum hominem, eum, qui renouatur in agnitione secundum imaginem eius, qui creauit illum.]

Sed quod maioris est momenti, id nullo modo nobis est silentio prætereundum. Ita fert animi nostri natura, nihil vt videat, nisi appingatur ipsi illius rei, in qua figit obtutum, imago. Idcirco cum contemplamur aliquid, proponimus nobis ante oculos mentis simul lachrum aliquod illius; sicut oculus corporis nihil intuetur, nisi pupillæ illius affingatur imago rei, quam conspicit. At homo hic interior, qui renascitur è Christo, perumpit omnia simulachra exteriori homini affixa, & in Deum fertur sine vllius imaginis interiectu contemplandum, diuinitate vndique circumfulgens. Quod Paulus ijs verbis descripsit: Nos verò omnes reuelata facie gloriam Domini specularantes, in eandem imaginem transformamur à claritate in claritate, tamquam à Domini spiritu.] Quamquam, vt ita Deum sancti contemplantur, dum viuunt, non omnino assequuntur, sed ex parte. Ex parte, inquit, idem cognoscimus, & ex parte prophetamus; videmus enim per speculum in ænigmate; tunc autem facie ad faciem; nunc cognosco ex parte; tunc autem cognosco sicut & cognitus sum.] Elegantissimè hoc descripsit sponsa in Canticis, cum cecinit: En ipse stat post parietem nostrum prospiciens per fenestras, respiciens per cancellos.] Mens enim nostra Deum prospicere solet interdum per rimulas fenestrarum, & cancellos; è quibus dignoscere possumus aliquem, qui sit; sed qualia sint eius lineamenta, qualis forma, conspiciere non possumus. Hoc igitur modo nos renascimur. Nouellus homo non corporatus, sed spiritu constans in aditis animi nostri creatur ab Ecclesia & Christo: is mentem primo; deinde corpus sibi adglutinat: in illo homine Deus & Christus inest: augetur è corruptione hominis veteris. corrumpitur homo vetus alia intelligendo ac volendo, quam quæ prius; corrumpitur valentius intelligendo; corrumpitur acutiùs penetrando. Valentius quidem, quod qui diuina vix poterat contemplari, quasi solem vespertilio, possit facillimè. Acutiùs autem, quod sine vlla imagine intermedia in Deum sese insinuet, dum viuimus hic ex parte, postea demum omnino. Quod si valentius, & acutiùs mens nostra intelligit; valentius & acutiùs volet: sequitur enim voluntas intelligentiam: nam quæ ignoramus, quomodo volumus? Est porro sciendum Ecclesiam Christi esse sponsam. Verum id quidem: nihilominus tamen & quæuis anima Christi sponsa dici potest ac debet, vbi illi intimè animi studio adhæserit. Bene enim Doctor gentium non ad omnes, sed ad quosdam scripsit: Despondi vos vni viro virginè castam exhibere Christo.] Et nonne corpus Christi, corpori nostro sanctissimè coniungitur Eucharistiæ sacramento, carnesque nostræ carnibus eius sanctissimè copulantur? Sic est profectò. Tradunt autem filios concipi, & edi in lucè parentibus quàm simillimos, vbi illi ardentissimè inter se amant; & cum coeunt, toti sunt alter in alterius forma cõtemplanda. Habemus exempla rei huius in Iacobo; qui cum suum non posset exigere à Labano socero; quod alia via non poterat, id arte est aggressus: conuenit cum illo, vt quæ nascerentur oves variæ, & maculosæ, illæ spectarent ad Iacobum; qui cum duceret eas potum, eæque tum coirent, subiciebat aquis decurrentibus varij coloris virgas, in quarum aspectu defixæ concipiebant & ipsæ coloris varij foetus. Hæc igitur ita sunt, vt apparet. Et mens itaque nostra, vbi adiuncta huic homini nouello feretur impetu vehementissimo in Christum Deumque, tota que erit in illius amore & cogitatione, altissimè, penitusque, & ex omni parte, ipsius imaginem sibi insculpet. Est in historijs visos aliquando tres soles: id accidit ea de causa, quod nubes aliqua in orbem conformata, solidaque intus materia constata, solem excipientes, ex aduerso solem reddebant. sic igitur animis nostris continget. Quid ergo mirum, si legimus sanctissimos viros interdum maximum ex se splendorem emisisse; quod Moyse contigit in monte Synai, Christo in monte Thabor? Quid mirum si euecti sunt vsque ad nubes, spiritu eos diuino sustollente? Et Franciscus nonne eadem quæ Christo vulnera diuinitus impressa? Cor ego Claræ virginis vidi omnibus Christi passis insignibus, quamuis antiquitas non nihil ijs detraxerit, mirabiliter insculptum. Paulus de se asserbat apertissimè: Viuo iam non ego; viuit verò in me Christus. Quod autem viuo in carne, in fide viuo filij Dei.] Habebat intimè Christum Paulus sibi insitum, vel animum suum verius insitum Christo; idcirco dicit: Viuo, iam non ego.] & quoniam fidebat, persuasissimumque ipsi erat, fore suo tempore, vt corpus suum Christi corpori simile per omnia redderetur, vt alibi sæpè scribit, subijcit: Quod autem viuo in carne

2. Cor. 3.

Colligit summa
tim quæ dicta
sunt.Dicitur est in
principio huic
hominem nouum
positum esse in
intima propen
sione erga Deum
& Christum se
ctandum vsque
ad mentis, & cor
poris arctissimi
coniunctionem.
dictum de men
te, nunc de cor
pore.
Gen. 30.

Gal. 3.

Philip. 3.

Coloss. 3.

1. Cor. 5.

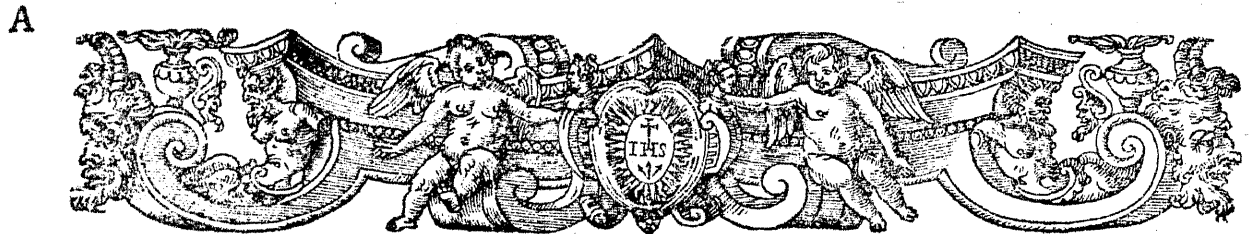
1. Petr. 3.

carne, in fide viuo filij Dei.] Hinc Christi plenus aiebat: An experimētum queritis eius, qui in me loquitur Christus? Progrediamur, ac reuocemus ad memoriam, Christo datum vt corpus eius esse in pluribus locis possit: ingreditur verò illud corpora nostra per Eucharistiæ sacramentum, & illis se penitus adiungit; potestatem dans ijs munere diuino collatam, qua possint aliquando resurgere, & Christi corpori simillima existere. Tum Christus reformabit corpus humilitatis nostræ cōfiguratum corpori claritatis suæ: euenietque, vt animo & corpore quiuis dici possit renatus secundum imaginem eius (addit Apostolus) qui creauit illū, vbi nō est Gentilis, & Iudæus, circumcisio, & præputiū, Barbarus, & Scytha, seruus, & liber: sed omnia & in omnibus Christus.] Hoc autē quid est, Erit omnia, & in omnibus Christus? non enim corpus abibit in nihilū, vel animus; sed Christus inerit in nobis intimè, eo quo diximus modo. Scimus enim (Vas ait electionis) quoniam si terrestris domus nostra huius habitationis dissoluatur, quòd ædificationem ex Deo habemus, domum nō manufactam, æternam in cælis. Nam & in hoc ingemiscimus habitationem nostram, quæ de cælo est, superindui cupientes: si tamen vestiti, non nudi inueniamur. Nam & qui sumus in hoc tabernaculo, ingemiscimus grauati; eo quòd nolumus exspoliari, sed superuestiri, vt absorbeatur quòd mortale est à vita. Qui autem efficit nos in hoc ipsum Deus, qui dedit nobis pignus spiritus.] Audin' nos effici à Deo, non vt abeat in nihilum quòd habemus, sed vt absorbeatur quòd mortale est à vita. Cùm autem mortale hoc induerit immortalitatem, tunc fiet sermo (scribit Apostolus) qui scriptus est. Absorpta est mors in victoria, vbi est mors victoria tua? Quo circa & Petrus asserit nos fieri saluos per resurrectionem Iesu Christi, qui est in dextera Dei deglutiens mortē, vt vitæ æternæ participes efficeremur. Igitur patet ex his, omne quòd est in nobis infirmum, mancū, mortale abire in vitam, vitæ adhaerescere, quemadmodum ferè si guttula aquæ mari admisceatur, ab ipso absorbeatur, deglutitur. Atque hoc est, quòd Paulus vocat superuestiri nos, non exspoliari. Permanebit tum mens, tum corpus nostrū: sed cùm vestitum sit vtrumque suis affectionibus, superuestietur adhuc alijs, atque alijs: quæ quoniam diuinitatem deferunt secum, futurum est vt absorbeant illas, deglutiant, amplitudinis & æternitatis suæ potentia, atque imensitate. Et quidem apparet hoc ex ijs, quæ de animo nostro sunt hucusque disputata; cuius cùm duplex sit vis, & qua volumus, & qua intelligimus, vtraque diuinitatis intimo illapsu, & adiunctione perpetua renouatur, firmatur, & extollitur ad summum, & quadam quasi infinitudine amplificatur, & dilatatur. At corpus cùm nihil ferè nunc habeat illustre & splendidum, potius obscuræ caliginis amictu tenebroso sit opertum, septuplo solem fulgoris sui micantibus vndique radijs superabit: cumque grauitatis ingenitæ pondere, soliditatisque crassitudine sic circumdatum, penetrabilis cuiusdam subtilitatis agilitate sic adornabitur, vt solidissima quæque minimo temporis interuallo peruadere possit: corruptioni nunc est obnoxium; languoribus & morbis obsidetur; incorruptionem tunc induet, robore incredibili armabitur. En quomodo superuestiemur. En quomodo mors deglutietur, quòd mortale est absorbebitur à vita. En quomodo è Christo, & Ecclesia renascemur quo ad spiritum, & quo ad corpus.

LIBRI PRIMI FINIS.

DE SL

DE SIGNIS ECCLESIAE DEI LIBER SECVNDVS.

DE LEGIS ANTIQVÆ AC NOVÆ scriptione, & renati hominis in Ecclesia diuino incremento. Cap. 1.

Renatus est homo è Christo sponso, & Ecclesia sponsa, è semine, inquit Petrus, incorruptibili baptisimi, quòd suscipit illa in pudicissimo congressu & coniunctione corporis sui cum corpore Christi per Eucharistiæ sacramentum: quòd à Paulo obseruatum Methodius explicauit. Renatus est autem quantum ad spiritum, vt postea renascatur quantum ad corpus: sed paruulus est. Videamus, quomodo adolescat, & perueniat ad ætatem virilem: simulque ostendamus, quòd initio polliciti sumus, qua ratione restituantur maximè homini bona animi, quibus est exutus; atque ita restituantur, vt spiritus illi potissimum sit vnus cum Deo. Constat inter omnes de vera fidei doctrina bene sentientes, Christum Deum simul, hominemque esse. Hac in re tam sublimi, penitusque diuina, fuere qui dicerent Christi duas fuisse naturas, duasque personas, diuinas scilicet, & humanas, hinc inde separatas. In hac hæresi fuit olim Nestorius; cuius opinio pestilentissima diris est addicta, cum suis sectatoribus in Concilio Ephesino, cui præfedit Cælestini Pontificis nomine Cyrillus Alexandrinus. Contrà fuere, qui assererent vnā Christi fuisse naturam simul & personam, diuinam scilicet; ita vt humana in diuinam prorsus abierit. In hoc errore fuit Photinus, & Eutyches cum suis. Ecclesiæ Catholicæ hæc est sententia: Christi duæ naturæ, vna persona. Fingamus exempli gratia arborem, è cuius stipite rami tres prodeant; horumque vni ponamus insertum furculum alterius naturæ: ramus profectò hic vnus est à primo stipite enascens; naturæ duæ, tum primæua, tum insita. sic Dei vna natura, quasi stirps vna: rami tres, quasi tres personæ: harum vni personæ, veluti ramo inserta, furculi instar, humana natura; vt duæ sint naturæ, vna persona. Hinc fit vt quidquid à Christo vt homine factum est, aut fiet; quamuis illud ab humana proficiscatur natura; id esse Dei dicatur; perinde ac poma ex inserto furculo enascencia, rami illius, atque adeò arboris esse dicuntur. Quòd si similitudo alata nimis absona videtur (nihil enim potest omnino conuenire) adducamus id quòd nonnullis magis placuit. Quidquid ab homine fit, id profectò ipsi est adscribendum: & quædam tamen ab animo in primis, quædam à corpore fieri videmus; quorum quoduis est alterius ab altero naturæ. Velle, & intelligere, animi est: tangere, comedere, corporis: & tamen homo verè vult, intelligit, tangit, comedit: eodem modo, quæcumque ad Christum spectant, siue illa ab humana, siue à diuina proficiscantur natura, personæ diuinæ adscribi meritò debent, ita vt actiones & ope-

Quæstiones explicandæ.

Sententia catholica.

De Sig. Tom. 1.

E ra

Primæ quæstionis prima solutio.

ra Dei dicantur esse. Nam quod est humanæ naturæ in Christo, quæ personæ diuinæ innitur, id personæ diuinæ merito tribui potest. Ex hoc colligitur, si Christum spectemus, eundem Dei & hominis esse spiritum, corpus, & regnum: eadem animi, corporis, & externa bona. Nos autem Christum induimus in baptismo. Erit igitur in nobis idem, sed non eodem modo: ille namque natura Deus est, nos adoptione: id est non nati sumus huiusmodi; sed postea ad id vocati, è principijs naturalibus id non habentes. Accepimus enim, inquit Paulus, spiritum adoptionis filiorum Dei, in quo clamamus Abba pater.]

Initium secundæ solutionis.

Sed videamus adhuc enucleatius ac limatius, quæ dicuntur; & aliunde exordiamur. Antiquitus, vt omnes norunt, data est per Moysen lex populo Hebræo in monte Sina, quinquagesimo die, ex quo egressus est ex Aegypto; agnumque paschalem mactauit, cum quadagesimo à transitu maris rubri die confederisset ad radices montis: ea lex tabulis lapideis est incisa. Sed cum Deus ab æterno tempore statuisset fore vt humanum genus in tot ac tantas miseras demersum mirabili modo, vt aperiemus, renouaretur per Christum; simul etiam statuit legem suam cordibus hominum aliquando non amplius tabulis lapideis inscribere. Sic enim Deus per Hieremiam: Ecce dies venient, dicit Dominus: & feriam domui Israel, & domui Iuda fœdus nouum: non secundum pactum, quod pepigi cum patribus eorum in die, qua apprehendi manum eorum, vt educerem eos de terra Aegypti: pactum quod irritum fecerunt, & ego dominatus sum eorum, dicit Dominus.] & mox: Dabo legem meam in visceribus eorum, & in corde eorum scribam eam, & ero eis in Deum, & ipsi erunt mihi in populum. sic Deus per Hieremiam prædicit scribendam in cordibus legem, in voluntate scilicet, & intelligentia: vt intelligamus, ac velimus, quod Deus vult nos intelligere, ac velle.

Quid sit legem scribi in corde.

Et quemadmodum in corde principium motus, inde in omnes corporis partes dimanat: sic animo nostro per huiusmodi scriptionem procliuas quadam inferitur, qua propendat ad omnia diuina peragenda: ita vt à corde nostro, à nobismetipsis desciscamus, vbi à diuinis præceptis desciscimus; cordis nobis fibras auellamus, vbi impetum diuinitus animo insitum non sequimur. Consentit cum Hieremia Ezechiel dicens: Et effundam super vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus inquinamentis vestris: & ab vniuersis idolis vestris mundabo vos; & dabo vobis cor nouum, & spiritum nouum ponam in medio vestri: & auferam cor lapideum de carne vestra, & dabo vobis cor carneum: & spiritum meum ponam in medio vestri; & faciam vt in præceptis meis ambuletis, & iudicia mea custodiatis, & operemini.] Audiamus Paulum eadem cum Hieremia & Ezechiele dicentem: Epistola nostra vos (scribit ad Corinthios) estis.] & mox: Epistola estis Christi ministrata à nobis, & scripta non atramento, sed spiritu Dei viui; non in tabulis lapideis, sed in tabulis cordis carnalibus.] Hæc Paulus vocans homines epistolam Christi scriptam spiritu in cordibus.

Quo tempore scripta sit lex diuina in cordibus humanis.

Sed qua ratione hæc facta sint videamus. Quinquagesima die, ex qua Christus, qui verus est agnus tollens peccata mundi, mactatus est, & resurgens eduxit populum suum non ex Aegypto Pharaonisque ergastulo, sed Limbi, vt vocant, in quo sancti Patres detinebantur, aliosque ex ergastulo similiter peccati, cuius ceteri vix poterant effugere tyrannidem, quin dum viuebant in alia atque alia scelera miserrime sese induerent, scripta est lex diuina in cordibus Discipulorum; cum quadagesima die, ex qua Christus surrexit, quasi è mari rubro sui sanguinis effusi, conuenissent in coenaculo quodam, quod erat in monte Sione: & dum complerentur dies Pentecostes, Spiritus sanctus è caelo delapsus animos illorum penitus afflauit ac repleuit. Et quemadmodum post quadraginta dies, transmissa mari rubro gens Hebræa vidit columnam nubis in altum sese attollere supra montem Sina, quasi illa in caelum ascenderet, vt apparet ex illo psalmo, cuius est initium: Exsurgat Deus, & dissipentur inimici eius:] ac Deus ipse, qui columnæ, quasi curru cuidam infederat, deuictis Aegyptijs hostibus suis, vnâ cum populo Hebræo spolijs inimicis onusto triumphum duceret: sic Apostoli post quadraginta dies, ex quo Christus è sepulchro veluti mari rubro transmisit, & vnâ cum populo Hebræo, ceterisque quos eduxit de Limbo, surrexit, viderunt illum, qui fuit ipsis instar columnæ, cui inniterentur, in caelum ascendere: cum deleuit quod aduersus nos, ait Paulus, erat chirographum decreti, quo obligati eramus

Collatio nouæ & antiquæ legis, cum datae sunt.

Coloss. 2.

mus ob nostram culpam, non Pharaoni, sed peccato, quod quidem chirographum erat contrarium nobis, & ipsum tulit de medio, affigens illud cruci: & exspoliatus principatus, & potestates traduxit confidenter palam triumphans illos in semetipso; & ascendens in altum (scribit alibi idem) captiuam duxit captiuitatem, dedit dona hominibus. Quod autem ascendit, quid est, nisi quia & descendit primum in inferiores partes terræ?]

Ephes. 4.

Sic igitur mons Sionis erit pro monte Sinai; mactatio Christi, pro mactatione agni paschalis: comestio Christi corporis, pro comestione agni illius; liberatio è seruitute peccati, pro liberatione è seruitute Pharaonis;eductio populi Hebræi; quorum nonnulli in vinculis erant, & habitabant in sepulchris (vt è psalmo illo, qui incipit, Exsurge Deus, constat) pro eductione Patrum è Limbo; quorum nonnulla corpora è monumentis, vt est in Euangelio, cum cruci Christus est affixus, exierunt: Exspoliatio inferorum, à quibus erepti Patres illi; & exspoliatio omnium Christi inimicorum, à quibus cuncta ablata bona ac tradita Christianis, vt potestas ac dignitas Imperij Romani, scientia Græcorum, religio Hebræorum; pro exspoliatione Aegyptiorum, quibus Iudæi abstulerunt pretiosa omnia: sanguis Christi, pro mari rubro: emersio Christi è sepulchro, Patrumque cum ipso ex inferis, pro emersione Hebræorum ex inferis rubri maris locis: quadraginta dies à resurrectione Christi, vsque ad id tempus, quo dixit Discipulis suis: Sedete in ciuitate, donec induamini virtute ex alto:] pro quadraginta diebus, qui intercesserunt, ex quo Hebræi surrexerunt è mari rubro, & confederunt ad radices montis Sinai: ductus Christi, pro ductu columnæ: terræ motus in resurrectione, pro terræ motu qui accidit emergentibus è mari rubro Hebræis, de quo habetur in psalmo: A facie Domini mota est terra, à facie Dei Iacob: & Montes exultauerunt vt arietes, & colles sicut agni ouium: & Terra mota est: etenim cæli distillauerunt.] Ascensio Christi, pro ascensione columnæ: quinquaginta dies à resurrectione Christi vsque ad illapsum sancti Spiritus, pro quinquaginta diebus ab egressu ex Aegypto vsque ad datam legem: lingua ignea demissa supra capita Apostolorum, pro lingua illa, de qua psalmus canit, Hebræum populum in monte Sinai audisse linguam, quam non nouerat: animi Discipulorum diuino spiritu afflati, pro tabulis lapideis, & earum lege: spiritus amoris, gratiæ, & veritatis, quo repleti sunt Apostoli, pro spiritu timoris, minarum, & caliginis montem Sinai replentis, quo concussi fuerunt Hebræi dicentes: Loqueretur tu nobis Moyses; non loquatur Deus.] denique cælestia, pro terrenis: diuina, pro humanis. Sina namque in seruitutem generat, inquit Paulus de lege antiqua loquens: Hierusalem, in qua mons Sion, in libertatem. Liber autem solus Deus cum filijs suis. Hinc illa: Ego dixi Dij estis, & filij excelsi omnes: & vbi spiritus Domini, ibi libertas. Sumus autem filij quo ad spiritum in primis, vt ostendemus; cui prælium iuge cum carne, quæ peccato seruit, ait Paulus. Ab hac seruitute liberat eam spiritus, dum quotidie pugnat, & hostes insultantes interficit; qui è carne, quasi ex arce, tela prauarum impulsio torquere non cessant in spiritum. Spiritus autem propellit ea, fortis in fide, ac retorquet tela hostilia, donec exturbatis ex arce inimicis, atque ad internecionem datis, à tyrannide hac impia carnem liberet, & ad incorruptionem demum tempore resurrectionis perducat: tum verò perfectè filij Dei erimus, quo ad animum, & quo ad corpus.

Psal. 80.

Gal. 4. Psal. 81. 2. Cor. 3.

Nunc igitur, scribit Paulus de antiqua & noua lege, non accessistis ad tractabilem montem, & accessibilem ignem, & turbinem, & caliginem, & procellam, & tubæ sonum, & vocem verborum: quam qui audierunt, excusauerunt se, ne eis fieret verbum: non enim portabant, quod dicebatur; & si bestia tetigerit montem, lapidabitur. Sed accessistis ad Sion montem, & ciuitatem Dei viuientis Hierusalem cælestem, & multorum millium Angelorum frequentiam, & Ecclesiam primitiuorum, qui conscripti sunt in cælis, & iudicem omnium Deum, & spiritus iustorum perfectorum, & testamenti noui mediatorem Iesum.] Hucusque Paulus. In monte itaque Sionis factus est Christi Dei, & Ecclesiæ maximè spiritus vnus; qui intimè in animos Discipulorum illapsus, diuinam legem cordibus eorum inscripsit. Hinc illa tot præclara oracula, tot excellentia præconia montis eius in diuinis libris. Sic enim Christus de semetipso; Ego autem constitutus sum Rex ab eo, super Sion montem sanctum eius prædicans præceptum eius.

De Sig. Tom. 1. E 2 Mon-

Summa eorum que dicta sunt, ac secundæ solutionis.

Psal. 2.

Montem Sion vocat spiritum diuinum, eo in loco Ecclesie intimè infusum : montem A Sion vocat Ecclesiam tunc Deo firmiter adiunctam. Huc Isaias respexit, cum cecinit: Erit in nouissimis diebus preparatus mons domus Domini in vertice montium, & eleuabitur super colles (nimirum Dei Ecclesia, Deo copulata; est omnium altissima) & fluent ad eum omnes gentes (quid est, fluent? nisi quod abluti flumine diuino, baptisimi scilicet aquis, fluunt?) & ibunt populi multi, & dicent: Venite ascendamus ad montem Domini, & ad domum Dei Iacob; & docebit nos vias suas, & ambulabimus in semitis eius: quia de Sion exibit lex, & verbum Domini de Hierusalem.]

Act. 2. Ecquando verò hæc contigerunt? nonnè cum Petrus habuit illam concionem primam post acceptum Spiritum sanctum in Sion, qua conciliauit Christo tria ferè hominum millia ex omni natione? Quam rem prospiciens multa ante sæcula Isaias, sic inducit Deum loquentem, & propè admirandum: Quis audiuit vnquam tale; & quis vidit huic simile? Numquid parturiet terra in die vna, aut parietur gens simul; quia parturiuit, & peperit Sion filios suos? Numquid ego, qui alios parere facio; ipse non pariam, dicit Dominus? si ego, qui generationem ceteris tribuo, steriliis ero, ait Dominus Deus tuus?] hæc Isaias, apertissimè explicans terram die vna parituram; quia ex omni gente plurimi ad Christi cultum perducti sunt: ea die, ac tum primùm cœpit è sua sponfa filios habere Deus. Synagoga namque, si comparetur Ecclesie, quæ nunc est, Christianæ, locum tenuit ancillæ: ideo Agar Aegyptiæ comparat eam Paulus. seruos illa plerumque, non filios Deo pariebat: nos autem non sumus ancillæ filij, sed liberæ; qua libertate nos Christus donauit. Benè igitur Isaias inducit Deum sic loquentem: quasi nondum filios vltos solitus fuerit suscipere, sed seruos; quos non amor Deo coniungeret, sed plerumque timor ad Deum compelleret; non Deum spectarent, sed mercedem. Hinc Paulus: Quicumque spiritu Dei aguntur, hi sunt filij Dei: non enim accepistis spiritum seruitutis iterum in timore; sed accepistis spiritum adoptionis filiorum Dei, in quo clamamus Abba Pater. Ipse enim spiritus reddit testimonium spiritui nostro, quod filij Dei sumus: si autem filij; & hæredes, hæredes quidem Dei, cohæredes autem Christi.]

Stet igitur, nobis restituta sic esse animi bona per Christum, vt sit idem nobis cum Deo spiritus. Id quanti sit, hinc perpendamus, quod filij Dei sumus, qui serui eramus: ita vt cuncta Deo metiamur, cuius nulla sunt confinia. Tanto igitur interuallo nos ferè distamus ab antiquis, Christiani à Iudæis, quanto infinita à finitis: at quantum sit hoc interuallum non potest cogitari. Vin' id alio exemplo planum fieri? Paulus ipse antiquam legem vocat mortis ministram; ministros eius, mortis ministros; nouam legem, vitæ ministram; ministros eius, vitæ ministros: nam quidquid vitale habebat antiqua lex, id habebat, quod Christum nostraque respiceret, in quibus est Christus. Deus, inquit ille, ministros nos fecit noui testamenti, non littera, sed spiritu: littera enim occidit, spiritus autem viuificat. Quod si ministratio mortis litteris deformata in lapidibus fuit in gloria; ita vt non possent intendere filij Israel in faciem Moyfi propter gloriam vultus eius, quæ euacuatur; quo modo non magis ministratio spiritus erit in gloria?] At quantum, quæso, spatium intercedit inter mortem & vitam? Tanto sanè differt alterum ab altero, quanto id quod est, ab eo quod non est. Vin' percipere etiam, quod sit discrimen inter eum qui solummodò est baptizatus, & eum qui spiritu hoc diuino sit perfusus? Audi. baptizatus sanè renatus est & ipse quantum ad spiritum: sed vt diximus, paruulus est: necesse est crescat: instinctu spiritus huiusmodi crescit.

Sed quò pertinet hoc incrementum? An non diximus baptizatum emergere è sepulchro vnà cum Christo, educi è terra, qua includebatur, cum terrena antiquitas homines respicerent, terrenis essent affixi: ita vt immersio eius, qui abluatur diuino lauacro, sit similitudo Christi sepulchro inclusi; emergio similitudo Christi resurgentis. hoc est à nobis explicatum: & loca Pauli multa in medium adducta, quibus id quod diximus illustretur. Christus enim terra ac terrenis hominem veterem occidit morte sua, suscitauit superis ac diuinis resurrectione. sat est abundè id dictum. Sed nonnè adiecimus, hunc diuini spiritus illapsum facere vt simus instar Christi ascendentis in cælum? Hui, tantùmne crescemus; vt vsque ad cælum caput extollamus? Ita sanè. Audi rursus eundem Paulum: Deus autem, qui diues est in misericordia, inquit, propter nimiam

Act. 2.

Cap. vi.

Galat. 2.

Rom. 8.

Quanto interuallo distet antiqua à nostris.

2. Cor. 3.

Explicatio alterius questionis propositæ in principio capituli.

Ephes. 2.

A miam caritatem suam, qua dilexit nos, & cum essemus mortui peccatis, conuiuificauit nos in Christo, cuius gratia saluati estis, & conresuscitauit, & confedere nos fecit in cælestibus in Christo Iesu: vt ostenderet in sæculis superuenientibus abundantes diuitias gratiæ suæ.] Audistin' Paulum? Audistin' quò nos euehat hoc spiritus incrementum? Vsque ad diuinum confessum. Idcirco bene idem Paulus in epistola ad Hebræos ait, antiquis Deum de terra locutum, nobis autem de cælo loqui. Neque mirum, si Ioannes Chryostomus protulit illa verba: In terris sita est Ecclesia, sed in cælo versatur; & transcendit cælos: eius radix in cælo, & cælo honoratior.] quæ quidem qualia sint, clarissimè postea ostendemus.

Nunc prosequamur institutum nostrum. Cum sint duo homines; alter vetus, carnalis, occidendus, sepeliendus; alter nouus, spiritualis, suscitandus, euehendus ad cælum: illum habemus ab Adamo; hunc habemus à Christo. Vetus ille occiditur ab hoc nouo, vbi libidinibus eius obstitit; sepelitur exemplo Christi, & suscitatur in baptismo: sed cum paruulus sit infans, adolescit ad perficienda cælestia, cum maiores spiritus sumit diuini flaminis afflatu. Respice Apostolos, respice Petrum: bene illi sentiebant de Christo; optimè erant in illum animati; iactabant, nihil non se ipsius gratia persequuros; vincula, verbera, mortem nihili facturos. Vbi ventum ad rem, profugerunt omnes, protinus in pedes se dederunt. Petrus ipse omnibus longè confidentior ad vnus mulierculæ ancillæ voculam exterritus, & exanimatus, quàm nullum specimen amoris dedit? quàm nullius animi, nullius ferè spiritus apparuit? Nimirum paruuli erant omnes: exilis ijs spiritus. At vbi insinuauit se in eos aura diuinitatis, ac totos repleuit; mirum, quàm fuerint ab illis, qui priùs erant, mutati. non audebant antea in publicum procedere, in conspectum se dare; latibula quærebant. tum verò, quasi in aperto totius Orbis teatro politi, palàm Christum profitentur, prædicant, ex omnibus populis homines ad eum perducunt: & quam diuinitatem spirabant ipsi, eandem è cælo aduocant in alios, eamque illis inspirant: quod accidit Petro, qui sola oratione sapè alios Spiritu sancto repleuit. Verbis Iudæorum male habiti, in vincula durissima coniecti, verberibus pessimè accepti, virgis cæsi; tamen ibant à conspectu concilij gaudentes, quoniam digni habiti sunt pro nomine Christi contumeliam pati. Exterminare illos Hebrai Paulo duce, occidere, in profundum mergere, ad nihilum redigere conantur. maiores illi spiritus sumunt, fortiores euadunt, illustriores resurgunt, numero multitudinis longe copiosiore abundant. Iudæa non illis fatis, Samariam adoriuntur, Gentes inuadunt, in imperium Romanum irrumpunt, impetum faciunt, capiunt, euertunt, solo æquant: mox restituant, sibi subijciunt omnia, & vnà cum semetipsis euehant (vt ostendemus) ad cælum, diuinitatisque societatem. Quanam quæso ratione Christiani tanta audent, moliantur, efficiunt, ad summum perducunt? veterem hominem occidendo, ac spoliando; nouum ac spiritualem suscitantes per baptismum, extollentes diuini flaminis afflatu. Hæc omnium summa.

Summa eorum que dicta sunt. ab exemplo probantur supra dicta.

C tum verò, quasi in aperto totius Orbis teatro politi, palàm Christum profitentur, prædicant, ex omnibus populis homines ad eum perducunt: & quam diuinitatem spirabant ipsi, eandem è cælo aduocant in alios, eamque illis inspirant: quod accidit Petro, qui sola oratione sapè alios Spiritu sancto repleuit. Verbis Iudæorum male habiti, in vincula durissima coniecti, verberibus pessimè accepti, virgis cæsi; tamen ibant à conspectu concilij gaudentes, quoniam digni habiti sunt pro nomine Christi contumeliam pati. Exterminare illos Hebrai Paulo duce, occidere, in profundum mergere, ad nihilum redigere conantur. maiores illi spiritus sumunt, fortiores euadunt, illustriores resurgunt, numero multitudinis longe copiosiore abundant. Iudæa non illis fatis, Samariam adoriuntur, Gentes inuadunt, in imperium Romanum irrumpunt, impetum faciunt, capiunt, euertunt, solo æquant: mox restituant, sibi subijciunt omnia, & vnà cum semetipsis euehant (vt ostendemus) ad cælum, diuinitatisque societatem. Quanam quæso ratione Christiani tanta audent, moliantur, efficiunt, ad summum perducunt? veterem hominem occidendo, ac spoliando; nouum ac spiritualem suscitantes per baptismum, extollentes diuini flaminis afflatu. Hæc omnium summa.

Sacramento confirmationis vnum fieri Ecclesie spiritum cum Deo: idque testimonijs septem scripturæ probatur. Cap. II.

Classis prima.

Spiritum sanctum (Chryostomus inquit) cum summo è cælo Ecclesia suscepit hodie; facta est ipsa quoque cælum, & homines efficit cælestes. Non enim cælum in primis est nobis reputandum corpus hoc aspectabile, tot luminibus distinctum, tot stellis ornatum; quod circumuectione sua solem lampadis instar fulgentissimæ circumducit; diemque & noctem, vel accessu suo, vel recessu mortalibus defert; sed mentes illæ, quibus vt propius adest Deus, sic illæ magis cælestes, & diuinæ. Ciuitas non est in cæmentis, & parietibus, domibus, & palatijs, sed in hominibus: cælum non in corpore potissimum, sed in mentibus est positum. An non hoc Paulus dicit? Iam non

Vol. 3. hom. de Spiritu sancto.

Ephes. 2.

Ephes. 2.

estis hospites, & aduenæ, sed estis ciues sanctorum, & domestici Dei, superædificati supra fundamentum Apostolorum, & Prophetarum, ipso summo angulari lapide Christo Iesu, in quo omnis ædificatio constructa crescit in templum sanctum in Domino, in quo & vos coædificamini in habitaculū Dei in spiritu sancto. Sunt igitur Christiani cæli incolæ, ampliùs domestici Dei. Quòd si sensibus adhæres, terræ affigeris, & arbitraris cælum præcipuè domumque Dei constare è corporibus & materiatis; voces quantumuis Christianos lapides, & ædes; non tamen cuiusmodi sensibus subijciuntur, sed multo nobiliores, ac diuiniore. Accedentes, inquit Petrus, ad Christum lapidem viuum, ab hominibus quidem reprobatur, à Deo autem electum, & approbatum: & ipsi tanquam lapides viuī superædificamini domus spirituales superædificantes. Adijcit Iudas Apostolus, Vosmet ipsos sanctissimę Dei fidei in Spiritu sancto. Hoc verò interest inter nos, quos obuoluit & circumstat corpus huiusmodi crassumque & tenebricosum, & superas mentes ab omni concretionis mole expeditas: quod nobis est inclusum, id illis est apertum: sed spiritus sanctus nobis magis ac magis in dies explicat occultam diuinitatem; & cum finis paruuli, perducit ad Dei sublimitatem, sic enim reuelata facie, ait Paulus, gloriam Domini specularantes in eadem imaginem transformamur à claritate in claritatem, tamquam à Domini spiritu. Enimuero, cum paruulus essem (dicit idem) loquebar ut paruulus, sapiebam ut paruulus, cogitabam ut paruulus: quando autem factus sum vir, euacuaui quæ erant paruuli. Videmus nunc per speculum in ænigmatē, tunc autem facie ad faciem. Nunc cognosco ex parte, tunc autem cognoscam, sicut & cognitus sum.

2. Cor. 3.
1. Cor. 13.

Videamus autem quomodo vis inspiretur nobis diuina, qua grandiores efficiamur. Explanatum est quidam quādo effecti fuerint Apostoli. Nobis autem quid fiet? Dicitur est, merito & instituto Christi per sacramenta in nos diuinitatem deriuari. Est igitur sacramentū, quo perducimur ad ætatem confirmatā spiritus: ita ut quæcumque sint necessaria statui nostro, scire, & exsequi possimus; ac per illud diuina lex cordibus nostris inscribatur, spiritus sit vnus nobis cum Deo. Hoc autem variis nominibus apud antiquos, ob varias, quæ adiunguntur illi, cæremonias, designatur. Nam manus impositio, vnctio, chrisma, sigillum, signum, & confirmatio appellatur. Manus impositio, quod manus Episcopi Christum referentis, cui mos erat manus ægrotis imponere, capiti, fronti que imponatur eius, qui sacramento hoc initiatur. Accedit etiam, quod hac consuetudine perducimur ad eam Christi similitudinem, cum in cælum ascendens, eleuatis, ait Lucas, manibus benedixit discipulis suis. Chrisma, qua voce hodie vtimur, quod frons inungatur. Nam Christus Græcè, Latinè Vnctus dicitur, perfectiori autem modo Christi esse incipiunt, qui sunt huius participes sacramenti. Signum ac sigillum, quod Episcopus dicat: Signo te signo crucis, pollice namque in modum crucis ducto, frontē tangit Episcopus, quasi ea sit signum, quo nos, qui epistola (inquit Paulus) Christi sumus, & tabulę noui fœderis, consignemur. quin hoc est signum, quod attollentes conferere manus cum hostibus non dubitamus; eosque fidei constantia, caritatisque inconcussa stabilitate à nobis repellere, fundere, fugare, morti denique tradere valemus.

Quo sacramen-
to maximè fiat
vnus cum Deo
spiritus noster.

- I. Confirmemus, quæ dicimus, testimonijs diuinæ scripturæ, antiquorum Patrum, & Conciliorum. Et quidem cum Christus dixit: Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu sancto, non potest introire in regnum cælorum: non minus pertinet ad baptismum propter aquam, quàm ad confirmationem, si perfectionem respicias, propter Spiritum sanctum, qui licet infundatur per baptismum, & euehat nos in cælum, non tamen ita perfectos, ut cum confirmati sumus; tunc enim pleniori modo quasi ad ætatem perfectam perducti renascimur. Hoc autem dictum, ut certò sciamus sacramenta per se inspirare gratiã, ea quam supra diximus ratione: sicut enim, qui nascitur, nihil confert ad sui creationem, quod possit illum perficere; sic neque qui accipit sacramenta, omnino est necesse ut in gratia Dei sit, re vera Deum præ cunctis amet: fat est si sit attritus. Adducta verò verba pertinere ad sacramentum confirmationis, testis est Cyprianus epistola ad Stephanum. Sed & in Actis Apostolorum legimus Samaritanos à Philippo Diacono baptizatos, manibus deinde impositis à Petro & Ioanne, Spiritum sanctū accepisse: quod pertinere ad hoc, de quo agimus, sacramentū testatur Cyprianus epistola ad Iubaianum, Augustinus contra Donatistas, Hieronymus contra Luciferianos. Sic etiam Paulus imposituit manus super Ephesios: & venit Spiritus sanctus super eos, & loquebantur varijs linguis,

- A linguis, & prophetabant. Qua in re videas quàm sint ridiculi, qui volunt per sacramenta tantum nos excitari ad functionem operum. Nam qui exciter ego ad loquendum lingua, quam numquam audiui? qui prophetem? Protinus imposita manu hoc accidebat, nõ antè, quid non potuisset alioquin hoc agere Philippus cū Samaritanis? qui fuit necesse accersere Petrum, & Ioannem? Sed ut sciamus ex opere, ut aiunt, operato, sacramenta diuinitatem communicare, impertiri caritatem, hinc tum ceteris omnibus, tum maximè hoc sacramento imponitur manus, qua solènt opera designari, perinde ac si operetur illa, seu per illa Deus. Meminit huius sacramenti sæpiùs Paulus in epistolis, ut cum dixit: Qui autem confirmat nos vobiscum in Christo, & qui vnxit nos Deus: qui & signauit nos, & dedit pignus spiritus in cordibus nostris. Audin' Paulum meminisse cõfirmationis, vnctionis, signi, & spiritus in corda illapsi? Loqui verò illum de hoc sacramento hinc, tradunt Sanctus Ambrosius, ac Theodoretus. Peto igitur ab ijs qui negat sacramenta agere ex opere operato, an qui signamur à Deo, ut ait Paulus, ipsi nos signum premamus, an Deus; an verò satis sit, cum quis signatur, ut se exhibeat signandum, cõsistat; similiter an pignus à pugno (hinc enim dicitur) existat, an satis sit ut illo comprehendatur, ac teneatur. Vnguentum, quo Deus vngit, in manu Dei operantis, non nostra. De hoc sacramento sic alibi S. Paulus idem: Nolite, inquit, cõtristare Spiritum sanctū Dei, in quo signati estis. Rursus: In quo & signati estis spiritu promissionis sancto. Quæ duo loca explicans S. Cyrillus Alexandrinus in caput vltimum Isaia, sic ait: Signati sumus spiritu redemptionis, & omnium cordibus impressus & formatus est Christus participatione Spiritus sancti. De eodem sic Ioannes (ut interpretantur SS. Cyrillus Hierosolymitanus, Alexandrinus, & Augustinus) Et, inquit ille, vnctionem, quam accepistis ab eo, maneat in vobis, & non necesse habetis ut aliquis doceat vos: sed sicut vnctio eius docet vos de omnibus, & verū est, & non est mendacium, & sicut docuit vos, manete in eo. Quid potuit his verbis esse apertius? Huius vnctione sacramenti, ait Ioannes, nos edoceri omnia, ea que vera. An non igitur diuina per illud lex exaratur in cordibus nostris? ut sciamus scilicet ipsi per nos ad statum nostrum spectantia, vel ut momentibus rectè assentiamur, inquit S. Thomas, nimirum docti à Spiritu sancto aures veris præbere.

2. Cor. 1.
1111.

Amb. de ijs qui
init. c. 7.
Theod. in illum
locum.

V.
VI.
Ephes. 4.

VII.
1. Ioan. 2.

Afferuntur testimonia Patrum idem confirmantia. Cap. III.

Classis secunda testimoniorum.

- D **A**dduximus septem testimonia diuinæ scripturæ ad confirmationem spectantia; nunc audiamus Patres nostros, qui annūciauerunt nobis: & more nostro incipiamus ab antiquissimis quibusque ordine temporum seruatō, ut eorum continuatam, perpetuamque doctrinam videamus. Sic igitur S. Dionysius: Ipsa verò, inquit, vnguenti vnctio, quæ perficiendi vim habet, facit eum, qui vngitur, bene odoratum. sacra enim regeneratio copulat baptizatos cum Spiritu sancto: aduentum verò Spiritus sancti arcanum, qui odorem efficit spiritualem, illis relinquo cogitandum, qui communionem diuini spiritus habiti sunt digni. Rursus idem: Qui baptizatus est, inquit, ipsa vnctio perficiens donat aduentum Spiritus sancti. Et iterum: Baptizatus alba veste ad Pontificem ducunt. Ille diuino ac deifico prorsus (nota hæc verba) vnguento virum signat. Audi: vocat virum, qui potest fieri ut sit ætate puer, aut sexu fœmina: & mox: Perficiens illa vnctio facit perfectū. deinde, Sed & ipsi, ait, qui sacramento regenerationis mysterio consecrantur, aduentum Spiritus sancti consummās vnguenti vnctio elargitur. Clemens Alexandrinus Dionysio subscribens ait de hæreticis quibusdam: Quare nec ampliùs baptismus rationi cõsentaneus, nec beatum signaculum (sic vocat hoc sacramentum) nec Filius, nec Pater, sed est eis impia naturarum distributio. Rursus idem apud Eusebium narrans quod contigit discipulo cuidam Ioannis Apostoli, de Episcopo iniquis, qui eum (scilicet Ioannis discipulum) baptismi sacramento illuminauit, postea verò sigillo Domini, tamquam perfecta & tuta animi custodia, obsignauit. Omnium verò elegantissimè & clarissimè cuncta explicauit Tertullianus, quæcumque pertinent ad hoc sacramentum, tum alibi, tum libro de resurrectione: Caro, inquit ille abluatur, ut anima emaculetur; caro vngitur, ut anima cõsecretur; caro signatur, ut anima muniatur; caro manus impositione adumbratur, ut anima spiritu illuminetur

TESTIMONIA
PATRVM PER
TINENTIA
AD CHRISMA

De Eccl. Hi. e. c.
de bap. & c. 4.

Cap. 2. part. 2.

Part. 3. cap. 4.

Lib. 6. Stro.

Euseb. lib. 3.
Hist. cap. 17.

illuminetur.] Videntur vt omnia Tertullianus enumeret breuissimis, quæ tota ad hanc rem spectant? Vim nobis immitti vult hac vnctione delibatis, lumen præterea, vt hoc, quod rectum sit videre possimus; illa, quod vidimus prosequi, tenere, ac tueri valeamus: & quemadmodum virtus altissimi vngendos obumbrat, qui consecrantur ob id veluti spirituales sacerdotes. Idcirco sic alibi: Dehinc manus imponitur per benedictionem aduocans & inuitans Spiritum sanctum; & paulo antè, egressi de lauacro perungimur benedicta vnctione de pristina disciplina, qua vngi oleo de cornu in sacerdotio solebant; ex quo Aaron à Moyse vnctus est: vnde Christus dicitur à chrismate, quod est vnctio, quæ Domino nomen accommodauit facta spiritualis.] Eadem, quæ Tertullianus, scribit Origenes: sic ergo ait: Cõuersis à peccato purificatio quidem per illa omnia datur, quæ superius diximus, donum autem gratiæ spiritus per olei imaginem designatur, vt non solum purgationem consequi possit is, qui conuertitur à peccato, sed & Spiritu sancto repleti.] At sanctus Cyprianus epistola ad Iubaianum: Nunc quoque, ait, apud nos geritur, vt qui in Ecclesia baptizantur, præpositis Ecclesiæ afferantur, vt per nostram orationem, & manus impositionem, Spiritum sanctum consequantur, & signaculo dominico consummentur.] & ad Stephanum Papam: Parum fit, inquit, eis manus imponere ad accipiendum Spiritum sanctum, nisi accipiant & Ecclesiæ baptismum. Tunc enim demum planè sanctificati, & esse filij Dei possunt, si sacramento vtroque nascantur; cum scriptum sit, Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei.] hæc Sanctus Cyprianus, cuius æqualis Sanctus Cornelius eadem tractans in epistola ad Fabianum Episcopum Antiochenum sic ait apud Eusebium: Verum in hoc tandem elapsus Nouatianus, neque cetera, quibus post baptismum secundum Ecclesiæ canonem tribui potuerat, acquisiuit, nec Domini sigillo ab Episcopo obsignatus fuit: quo quidem neutiquam potitus, quomodo Spiritum sanctum adeptus est?] Audi nunc horum æqualem scriptorem de operibus cardinalibus inter opera Cypriani, sermone de vnctione: Hodie in Ecclesia ad populum acquisitionis sanctificandum in participatione dignitatis & nominis sacrum chrisma conficitur: in quo mixtum oleo balsamum regiæ & sacerdotalis gloriæ exprimit vnitatem; quibus dignitatibus iniandis diuinitus est vnctio instituta.] & mox: Sanctificatis elementis iam nõ propria natura præbet effectum, sed virtus diuina potentiùs operatur, & ad est veritas signo, & spiritus sacramento.] Rursus: Huius vnctionis beneficio, & sapientia nobis, & intellectus diuinitus datur, consilium, & fortitudo cælitus illabitur, scientia, & pietas, & timor inspirationibus superius infunditur: hoc oleo vncti cum spiritualibus nequitijs colluctamur.] Audiamus post hos S. Cyrillu Hierosolymitanum; sic igitur ille catechesi tertia: Vt Christus postquam in Iordane baptizatus ascendit de aquis, & factus est super eum substantialis aduentus Spiritus sancti, simili super similem requiescente; sic etiam nobis, postquam è sacro fonte ascendimus, datum est chrisma, illius, quo vnctus est Christus, imago, qui est Spiritus sancti.] & paulo post: Sed caue ne suspicaris, solum vnguentum esse illic: vt enim panis Eucharistiæ post illam Spiritus sancti inuocationem non est amplius panis terrenus, sed Christi corpus; sic sanctum hoc vnguentum cum inuocatione non est solum & nudum, neque commune, vt aliquis posset dicere; sed Christi, & Spiritus sancti chrisma præsentiam diuinitatis efficiens: quo quidem symbolicè frõs tua, aliæque partes corporis vnguntur: atque vnguento quidem, quod cernitur, vngitur corpus; sancto verò & vitali spiritu anima fit sacra.] & mox. Sicut enim Saluator per baptismum & Spiritus sancti descensum egressus aduersarium deuicit; sic & vos per sacrum baptismum induti mysticum chrisma, quæ est Spiritus sancti armatura, stete aduersus hostes; eosque debellate, dicentes: Omnia possum in eo, qui me confortat, Christus: à cuius chrismate Christiani appellamini, perducentes ad veritatem nomen Christianum, quod à baptismo cœpit nominari: siquidem ante hanc gratiam non eratis propriè digni eo nomine, sed potiùs eò progredientes tēdebatis, vt Christiani essetis.] Non omitamus auctorem, cuius opera nomine Emisseni circumferuntur: sic igitur ille sermone de Pentecoste; Quod nunc, inquit, in confirmandis neophytis manus impositio tribuit singulis, hoc tunc Spiritus sancti descensio in credentium populo donauit vniuersis.] Haud dissimiliter S. Ambrosius: Sequitur, ait, spirituale signaculum; quia post fontem sequitur vt perfectio fiat, quando ad inuocationem sacerdotis Spiritus sanctus infunditur.] & alibi: Serua quod accepisti: signauit te Deus Pater, confirmauit te Christus Dominus.] Eadem Prudentius testatur multis in locis: vnum sufficiat attulisse;

Hom. 45 Leui.

Libr. 3. de Sac.
cap. 27.

ait

A ait itaque de pugna animæ loquens.

*Post inscripta oleo frontis signacula, per quæ**Vnguentum regale datum est, & Chrisma perenne.*

Omnibus his subscribit Augustinus multis in locis, præcipuè verò scribens aduersus Petilianus litteras his verbis: In hoc vnguento sacramentum chrismatum vult Petilianus interpretari: quod quidem in genere visibilium signaculorum sacrosanctum est, sicut & baptisma. sed potest esse in hominibus pessimis.] & rursus: Discerne igitur visibile sanctum sacramentum, quod esse in bonis & in malis potest; illis ad præmium, istis ad iudicium, ab inuisibile vnctione caritatis, quæ propriè bonorum est,] & alibi: Vnctio spiritualis, inquit, ipse spiritus sanctus est, cuius sacramentum est in vnctione visibili.] Finem facimus cum Cyrillo Alexandrino, qui explicans Isaiam, loco de quo dicimus: Per vinum, inquit ille, mysticam benedictionem, & incruentæ hostiæ modum significat, quam in sacris ecclesijs consueuimus administrare. Vnguentum nobis pulchrè sancti spiritus vnctionem designat. Scribit enim sanctus Ioannes: Et vos vnctionem habetis à sancto illo; neque opus habetis, vt quis doceat vos: de omnibus enim inuncti sumus vnguento, maximè sacrosancti baptismi tempore symbolum accipiendi Spiritus sancti vnctionem facientes. Sed hæc, inquit, omnia trade gentibus. Consilium enim hoc super omnes gentes. Antiqua enim lex, eiusque cultus per Angelos administratus, non omnibus simpliciter gentibus dabatur, sed vni & soli è sanguine Israelitico oriunda. At gratia in Christo, & per fidem vocatio, adhæc per spiritum sanctificationem, hocque per consilium Dei & spiritus sacramentum in omnes gentes exstitit.] hucusque Cyrillus.

Lib. 2 c. 104.

Epist. 1.
Ioan. tract. 8.

Cap. 25.

C Quod si te concilia delectant, habes antiquissima concilia, Arelatense primum, & secundum, Laodicense, Aurelianense, Meldense, Hispalense, secundum Germanum sub Bonifacio Moguntino, vt est in eius vita. sit instar omnium totius Orbis consensus, de quo testatur Hieronymus his verbis aduersus Luciferianos: An nescis, ait, etiã Ecclesiarum hunc esse morem, vt baptizatis postea manus imponantur, & ita inuocetur Spiritus sanctus? Exigis vbi scriptum sit? In actibus Apostolorum, etiam si scripturæ auctoritas non subesset, totius Orbis in hanc partem consensus instar præcepti obtineret. Nam & multa alia, quæ per traditionem in Ecclesijs obseruatur, auctoritatem sibi scriptæ legis usurpant.] hæc Hieronymus, quæ eo libentiùs adduximus, quod opponant quidam non extare vllum præceptum in diuina scriptura sacramenti huius. Exstat enim non modò in actibus Apostolorum, vt annotauit Hieronymus, propterea quod Petrus & Ioannes à Samaritanis, Paulus verò ab Ephesijs exegit huius sacramenti susceptionem; sed & in Euangelio, & epistolis Pauli, & Ioannis, vt supra ostendimus; quorum tamen testimonia non curauit adducere Hieronymus, contentus totius Orbis inueterata consuetudine, & vnanimi consensu.

CONCILIA
Arel. 1. c. 8. g. 17.

D Nunc itaque vt alijs quibusdam hæreticis respondeamus, obiciuntibus non esse hoc sacramentum, quod linguarum donum per illud, vt olim, non detur; afferamus in medium verba Augustini, ac finem faciamus. Sic igitur ille: Neque enim temporibus & sensibilibus miraculis attestantibus per manus impositionem modò datur Spiritus sanctus, sicut antea dabatur ad commendationem rudis fidei, & Ecclesiæ primordia dilatanda: quis enim nunc hoc expectat, vt ij, quibus manus ad accipiendum Spiritum sanctum imponitur, repente incipiant linguis loqui? sed inuisibiliter & latenter intelligitur per vinculum pacis eorum cordibus diuina caritas inspirari, vt possint dicere, quoniam diuina caritas diffusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctum, qui datus est nobis.] hæc Augustinus. sed & ad hanc obiectionem nos alijs modis respondemus inferiùs signo de generibus linguarum. Nunc audiamus præstantissima tanti sacramenti vaticinia, & inspicimus pulcherrimas eiusdem figuræ: sic enim cuncta conferentes, conquiescet animus noster in iucundissimarum rerum contemplatione.

Vaticinia

Classis tertia.

Vix credi potest à quoquam, quot ac quàm diuinis vaticinijs, cælestibus- que mysterijs & figuris voluerit Deus illustrare hoc sacramentum. Nos illa in capita simul redigemus. In primis igitur, vt tantæ rei maiestatem Christus commendaret, illud prouidit, vt materia sacramenti istius esset ex oleo, & balsamo, quod admiscetur oleo; quamuis satis esse velint non nulli, si intermiscetur oleo, nisi balsamum habeatur, aliquid maximè af-

- I.** sine. Ipse autem Christus est finis omnium vaticiniorum, figurarum, legum, rerum denique singularum; & tamen non aliud sibi nomen voluit assumere ex antiquo tempore, quàm quod huius sacramenti functionem materiamque præsignificaret. Nam qui Hebræis est Messias, & Græcis Christus, Latinis est Vnctus. Nomen igitur ipsius filij Dei inter homines, quem respiciunt oracula, & figuræ omnes, est pro prædictione tanti sacramenti: vt non temerè omnia videantur ad illius consignandam potestatem diuinitus prouisa, ac disposita mirandum in modum. Quocirca, vt supra ostendimus, Cyrillus Hierosolymitanus per hoc sacramentum scribit nos verè ac perfectè esse Christianos, id est vnctos: quod longè ante ipsum dixit Theophilus Episcopus Antiochenus, qui fuit à Petro sextus, in libro ad Autolyicum, qui habetur in primo tomo Bibliothecæ sanctorum Patrum. Sed & apertissimè eadem scripsit Paulus, cum dixit, nos confirmatos in Christo, & vnctos à Deo, vt supra ostendimus. Sed numquid non est aliud huiusce ipsius rei oraculum in diuina scriptura? Audi, cui secundus locus detur, ipsam sponfam primis verbis principio Canticorum loquentem: Osculetur me osculo oris sui, quia meliora sunt vbera tua vino, fragrantia vnguentis optimis. Oleum effusum nomè tuum: ideo adolescentulæ dilexert te. Potuit res clariùs explicari? Nam sponsi cælestis Dei & Christi nomen est oleum, sed effusum: effunditur namque in omnes Christianos: à Christo, siue vncto, Christiani nominamur, atque vncti: atque ob id adolescentulæ siue animæ maximè amant, quòd vngantur hoc sacramento, & à Christo in primis per illud pendeant, cuius vbera fragrant vnguentis similiter huius sacramenti. Sed numquid hæc interpretatio ad hunc locum mea? Nullo modo; est Sancti Dionysij Areopagitæ venerabilis & antiqui Patris, vt eum vocat Gregorius magnus, libro de Ecclesiastica Hierarchia capite quarto loquentis de hoc ipso sacramento: Iesu, dicit ille, nomen, oleum est effusum. Christus enim appellatur, quòd ipse eximè fragrans repleat diuina voluptate participes; est enim fons suaueolentiæ emittens diuinos halitus in pias animas. Hæc ille. Iure igitur sponsa vocat sponsum nomine olei, quòd hoc maximè sacramento Christiani Christo veluti sponsæ sponso adglutinemur, vnguenti atque olei mystici interuentu. Atque huc tertio loco respexit Dauid describens Christi maiestatem, & decus: Dilexisti iustitiam, & odisti iniquitatem, propterea vnxit te Deus, Deus tuus oleo lætitiæ præ consortibus tuis. Vnctus est Christus ab ipsomet Deo quantum ad humanitatem, inquiunt Sancti Ambrosius, Hilarius, Vigilus, Cyrillus; sed vnctus est absque vlllo omnino vllius rei interuentu, nos à Christo Christiani chrismatis administratione; idcirco vnctus est ille præ consortibus, siue ante consortes, qui nos sumus. Hæc verò Dauidis verba respicere sacramentum confirmationis voluerunt Sanctus Basilius in eius loci explicatione, antiquissimus ille auctor libri de chrismate inter opera Cypriani, & Simeon Episcopus Theffalonicensis libro de sacramentis. Hinc idem Dauid quarto loco ait: Myrrha, & gutta, & casia à vestimentis tuis, à domibus eburneis, ex quibus delectauerunt te filiæ Regum. Sciendum verò, pro eo quod nos habemus, gutta, in Hebræo & Græco esse stactem, quo vocabulo significatur etiam balsamum, vt sequenti capite aperietur, quod oleo admiscetur in sacramento chrismatis. A vestimentis igitur Christi fuit hoc balsamum; quo nam verò modo? enarraretur, si potest, alius, aut conuenientior, quàm chrismatis administratione. Hinc subiicit, A domibus eburneis, siue vt alij reddūt, Templis pulcherrimis, in quibus scilicet Episcopus Christum referens, & sacris vestibus indutus vngit Christianos hoc sacramento, & animas nostras efficit Reginas Regum filias, quæ maximè Christum delectent, & honorent. Vnde Prudentius chrisma vocat regale: antiquitus enim Reges vngebantur; & nos vngimur itaque veluti Reges, animæ nostræ veluti Reginæ.

Hom. 34. in Eze
ch.

Psalm. 44.

Ambr. Heb. 1.
Vigil. lib. 4.
Hil. de Tri. li. 11
Cyril. de Incar.
lib. 1.

Catibus

A Catibus aut magni Laterani currit ad ades,
Vnde sacrum referat regali chrismate signum.

- A** Ob id etiam quinto loco idem vates ait alibi: Impinguaisti in oleo caput meum. Quæ verba pertinere ad vnctionem sacramentorum, tum multi interpretes sibi scribunt, tum verò apertissimè Chaldæus. alioquin nihil magnifici haberent quæcumque eo psalmo persequitur Dauid, nisi mysteria siue sacramenta designent. Hinc alibi idem canit, bonum iucundumque esse habitare fratres simul, sicut vnguentum in capite, quod descendit in barbam, barbam Aaron, quod descendit in oram vestimenti eius, sicut ros Hermon, qui descendit in montem Sion, quoniam illic mandauit Dominus benedictionem, & vitam vsque in sæculum.
- B** Hic quæro quid habeat similitudinis vnanimis habitatio multorum cum vnguenti perfusione, aut roris defluentis in montem Sion? aut quid sibi velit Dauid dicens in monte Sion mandatam benedictionem? nisi quòd in monte Sion accidit vt Apostoli repleantur, quod ait Theodorètus explicans hunc locum, Spiritu sancto: qui nobis exemplo illorum datur, vt è multis supra ostendimus, sacramento confirmationis. ob id igitur in monte Sion mandata benedictio vnguenti iucundi & boni, rorisque diuini; per quæ caritas diffunditur in cordibus nostris, vt vnanimis simul habitemus in Ecclesia Dei. Mentionem verò fecit Aaronis & vnguenti Dauid, non modò quia Aaron vngebatur, & vngebat antiquitus, & Episcopus nostros signabat; sed vt persitet in similitudine montis; Aaron enim mons dicitur Hebræè; & quod in monte Sion accidit, clariùs depingat: vnde propter illapsum Spiritus sancti defluxit in omnes gentes hoc sacramentum.
- C** Audi septimo loco Isaiam hoc apertissimè dicentem: Et faciet, inquit, Dominus in monte Sion conuiuium omnibus gentibus: bibent vinum, bibent lætitiæ, vngentur vnguento. trades hæc omnia gentibus. consiliū enim eius super omnes gentes. Hæc Isaias, vt est apud Septuaginta interpretes, quorum editionem tanti sactus Paulus fecit, vt eam præponat codici Hebræo; hoc nāque omisso, vtitur illa in epistolis suis: quamuis in multis, quæ adducit, locis dissentiat ab Hebræo codice, quem nūc habemus, & in quo sic habent allata verba: Faciet Dominus conuiuium vindemiæ pinguium medullatorum vindemiæ defæcatæ. Quæ quantum ad vim sunt eadem. Vnguentum namque colligitur è pingui aliquo, quod è medullis fuerit expressum, siue intimis aliquarum rerum partibus, quas scriptura solei medullas vocare, vt medullam tritici, & alia huiusmodi. Septuaginta igitur clariùs dixerunt, fore, vt Deus in monte Sion apparet omnibus gentibus conuiuium, in quo bibant vinum, & vngantur vnguento. Certum verò est, non hic agi de conuiuio aliquo, quod expleat ventrem: nam qui mons caperet omnes gentes? vnde vnguentum? vnde vinum? Quamobrem S. Cyrillus Hierosolymitanus, & Alexandrinus, ac post eos Theophanes Episcopus Niceæ in libro de cõcordia noui & veteris testamenti apertissimè aiunt hic agi de sacramento chrismatis, quod gentibus est traditum, & in monte Sionis apparatus, cum Spiritus sanctus illapsus est in corda discipulorum, & illabitur quotidie in animos Christianorum per hoc sacramentum confirmationis, quo vnguntur.
- D** Quamobrem loco octauo huc referuntur, quæcumque oracula tribuunt maxima quæque vnguentis: ea verò sunt innumera: nos aliqua tantum referemus, in his illa sponsæ verba, quibus ait futurum vt curramus in odorem vnguentorum Christi. En quanta efficacitas vnguenti sacrosancti; vt odore dumtaxat suo nos incitet ad cursum. Verbis verò illis notari sacramentum confirmationis scribit ibi S. Gregorius Magnus. Atque hic sciendum quòd eadem sponsa paulo post ait: Botrus cypri dilectus meus mihi, in vineis Engaddi. intelligitque balsamum, quo vtimur in chrismate, siue id tunc exstaret, siue futurum præuideret spiritus sponsæ loquentis: quod enim versum est, cypri, Hebraicè copher habetur, ac significat illum fruticem, è quo nascitur balsamum. Engaddi autem vicus est in tribu Iuda prope mare mortuum, inter cuius vineta copher, siue cypus, & opobalsamum solebat oriri. quamuis alij canphoram velint intelligi, nonnulli cyperum herbam odoratissimam: ego dixerim, nomine ignoto cuncta spiritum diuinum complexum facientia ad rem.
- E** Ex hoc igitur sacramenti propositi balsamo sponsa siue quælibet anima Christo dedicata, habet vt sit ei potissimum Christus sponfus, ipsi intimè adiungatur, verè dicere possit, balsamum mihi sponfus. Diximus supra, in vnctione pronuciari ab Episcopo illa verba;

V.

VI.

VII.

Cap. 23.

VIII.

FIGURAE
CHRISMATIS

verba: Signo te signo crucis, & confirmo te chrismate salutis.] & eodem tempore crucem signari unguento pollicis ductu. Hinc Tertullianus ait libro de praescriptionibus: Signat in fronte milites suos.] idemque retulimus supra ex Prudentio, & latius sanctus Cyrillus catechesei tertia, & Augustinus in Psalmum centesimum quadragesimum primum ad illa verba: Absconderunt superbi laqueum meum.] Atque huc respexisse videtur Ezechiel, cum ait quosdam signatos in frontibus signo Thau, quod crucis formam retulisse, sanctus Hieronymus, & sanctus Cyprianus dixere aduersus Demetrianum: & post Ezechielem, S. Ioannes recitat ab Angelis Dei idem factitatum in Apocalypsi, vt Oecumenius, Beda, Anselmus, ac Rupertus volunt. Sed his omiſſis, nos vnum tantum oraculum Isaiae producemus. sic igitur ille, seu potius per illum Deus loquens de suis: Et ponam in eis signum, & mittam ex eis qui saluati fuerint ad gentes.] hac ibi. Sed quodnam quaeſo signum ponitur in nostris, cum mittuntur ad gentes, & qui soli hucusque missi sunt ad eas Christo conciliandas, vt late ostendemus signo de fidei propagatione, nisi signum quod fronti insculpitur? quod passim vates idem iussu diuino praedicit in nationibus attollendum, vt mox aperiemus; & quod sit hoc explicabimus late.

Decem figurae chrismatism afferuntur. Cap. IIII.

Classis quarta.

FIGURAE
CHRISMATIS.

Vnc ad figuras veniamus: & quoniam diximus Christum nomen non aliud de sibi assumpsisse, nisi ex huius sacramenti respectu, vt quiuis intelligeret quanti illud esset: quin suos voluisse nominari ex eiusdem susceptione, vt scirent hoc sacramento nomen Christo dari, & inter eius milites recenserent: contemmur huic rei figuram maximè respondentem. Iacob enim cum pergeret in Mesopotamiam, somnoque se dans, capiti lapidem supposuisset, vidit in somnis scalam è terra pertingentem ad caelum, Dominumque illi innixum, sibi que dicentem: Ego sum Dominus Deus Abraham patris tui, & Deus Isaac.] & mox: Benedicentur in te & in semine tuo cunctae tribus terrae: & ero custos tuus quocumque perrexeris.] & que sequuntur. Euigilans Iacob dixit: Quam terribilis est locus iste: non est hic aliud nisi domus Dei, & porta caeli tulitque lapidem, & erexit in titulum, fundens oleum desuper, adiungens, lapis iste vocabitur domus Dei.] hucusque Iacobi euentum, quo manifestissimè tum Christus per illum lapidem, tum quilibet Christianus in Christo designatur: nam lapis est Christus, & nos viui lapides, inquit Petrus, superaedificamur in domum Dei. vngitur autem lapis iste, vt vocetur domus Dei, titulumque lapidis ac domus Deo dedicatae sibi vindicare possit. Sed ab antiquioribus rem reperamus.

II. Nemo non scit, columbam speciem Spiritus sancti praeseferre; sic namque apparuit supra Christum baptizatum. Quid verò est, quod illa detulit ad Noe ramum virentis oliuae, vt significaret ipsi ex arca egressum tutum, pacata omnia? nisi vt nobis praesignificaret (ait Petrus Damiani sermone in coena Domini, & Damascenus) oleo chrismatism, quo Spiritus sanctus illabitur in animos nostros, columbaque insidet nobis, veluti arcae, ac templo iam diuino, & domui Dei, esse iter aduersus omnes impetus hostiles securum, nihil ab illis metuendum.

Dama. libri 4. de
fid. cap. 10.

III. Eodem spectat, quod Deus instituit, vt ex oleo, myrrha, calamo, cassia, cinnamomo conficeretur unguentum, quo aspergerentur tabernaculum, vasa, suppellexque vniuersa diuino cultui dedicata; addiditque, vt quicumque illud tangeret, sanctus esset; nemo illud conficeret, aut ad alios vsus conuerteret, alijsve daret; sanxitque vt illo delibuta essent sancta sanctorum. Sed quid sibi voluit Deus hac figura: omnia namque, inquit Paulus, in figura continebantur illis.] nisi maximum quoddam unguenti alicuius nostri sacramentum? & quodnam quaeſo, nisi chrismatism? vt adnotarunt auctor libri de vnctione chrismatism inter opera Cypriani, & Petrus Damiani sermone primo de dedicatione.

Quamobrem cum tanta figurae illi antiquae diuinitus tribuerentur, quid ipsi rei datum dicemus? nonne quod asserimus, vt per vnctionem hanc Spiritus sanctus abundè insuat in corda nostra? qui verò abundè? ita abundè, vt quod interest inter priuatos subiectosque, & ipsum principem regemque, id intersit inter initiatos hoc sacramento, ac non initiatos.

Cur

FIGURAE
CHRISMATIS

A Cur autem? Quia per hoc chrisma Reges creamur, regni inquam caelestis, de quo Christus dixit, Regnum caelorum intra vos est.] Nam sicut antiquitus Reges vnguntur, sic nos cum sacramento hoc vngimur, regni caelestis possessionem quamdam capimus, atque, vt ait Paulus, pignus spiritus pugno, ac manu iam tenemus diuina ipsa, veluti caelestium Reges. Hinc Petrus vocat Christianos regale sacerdotium: & Prudentius versibus supra adductis, chrisma hoc vocat regale. Idem significauit Deus, cum iussit à Salomone Cherubim, ianuasque, & postes oraculi fieri è ligno oliuarum; vt cognosceremus nimirum ex arbore huiusmodi fructum futurum, per quem diuino munere edoceremur, diuina quaeque oracula caelestium rerum exciperemus, ad audienda rerum caelestium arcana admitteremur.

B Omnia verò pulcherrima illa figura videtur, quam Zacharias vates inspexit: affatus enim diuinitate, & ad supera contemplanda euectus, vidit candelabrum, & in eo duas oliuas, alteram à dextris, alteram à sinistris; & similiter duas oliuarum spicas, è quibus aurum distillabat: dictumque est illi duas spicas esse duos filios olei splendoris, qui assident dominatori terrae. Hi certè nulli possunt esse alij, nisi qui vnguntur, quod accidit generatim omnibus Christianis in confirmationis sacramento, speciatim verò sacerdotibus in ordinatione. innituntur ambo, veluti candelabro, ipsi Christo. Alioquin quid sibi oliuae, oliuarumve spicae volunt, nisi designent alicuius magni sacramenti dignitatem, per quod assidemus Deo terras gubernanti? Et per quod quaeſo sacramentum sumus olei filij, vel splendoris, ita vt ex illo nascamur aliquo modo? Sicut itaque supra ostendimus instar Regum nos vngi, atque ideò vocari hoc chrisma regale: sic per idem necesse est assidemus dominatori terrae, veluti Reges Regum Regi.

C Septima his addatur figura, quod iusserat Deus interiori tabernaculo adesse candelabrum, cuius lampades oleo nutrimentum subministrante semper ardentes splenderent. Necesse est igitur aliquid his respondeat in Ecclesia Dei multo efficacius, ac diuinius: ac detur oleum, per quod non aer illuminetur, & templum materialium, sed mens nostra, nos ipsi; qui, vt inquit Paulus, sumus templum Dei, ait hanc figuram tractans Petrus Damiani sermone de coena Domini. Et quod dicemus hoc oleum, nisi chrisma, quando videmus illud tot miraculis, tot figuris, tot scripturae testimonijs, tot Patrum praedicationibus, iugique Ecclesiae consuetudine commendatum?

D Succedit huic octaua figura, qua mandabat Deus omnes oblationes aspergi oleo. Nunc autem nulla fit oblatio Deo, nisi omnium nostrum coniunctorum vnà cum Christo corpore, ad quod omnes oblationes referuntur. decet itaque praesto sit oleum, quo aspergamur, non quantum ad corpus dumtaxat; sed per corporis ministerium, quantum ad nos ipsos totos: vt accedamus, ait Paulus, cum vero corde in plenitudine fidei aspersi corda, à conscientia mala.]

E Nona sit, quod Christus toties ascendebat in montem oliuarum. numquid temerè? Audi Beda exponente verba illa Lucae. Et egressus ibat secundum consuetudinem in montem oliuarum.] In montem, inquit, oliuarum discipulos educit, vt omnes in morte sua baptizatos altissimo sancti Spiritus chrismate confirmandos esse designet.] sed & longè ante Bedam Amænus poeta Christianus:

Montis Oliuiferi Christus de vertice sursum
Ad Patrem redijt, signans vestigia pacis.
Fronibus aeternis praepinguis liquitur humor,
Qui probet infusum terris de chrismate donum.

Sed & sanctus Augustinus, Iesus perrexit in montem oliueti, in montem fructuosum, in montem unguenti, in montem chrismatism, vbi enim decebat docere Christum, nisi in monte oliueti. Christi enim nomen à chrismate ductum, & chrisma Graecè, Latine vnctio nominatur. Ideò autem nos vnxit; quia luctatores contra Diabolum fecit.]

Quamobrem postrema sit figura, quod Christo descendenti è monte oliuarum populi occurrerunt cum ramis arborum, oliuarum scilicet, quae in itinere ac monte illo praemanibus erant; & clamabant illi: Benedictus qui venit in nomine Domini: Rex Israel.] At occurſatio cum ramis oliuarum non fiebat nisi triumphantibus, ac victoribus, aut

De Sig. Tom. I.

F

ribus, aut

FIGURAE ribus, aut ab ijs qui supplices pacem peterent, quod ostendimus; ut palam fieret **A**
CHRISMATIS quod populi facturi erant, hoc sacramento ituri obuiam Christo Regi, habituri
 Rom. II. affluentiam pacis aeternae, & mox contemplaturi eundem Christum, qui è monte oliuarum cum maxima maiestate ascendit in caelum: ut nos veluti oleastri fractis ramis, quod aiebat Paulus, infereremur, & coniungeremur intimè Christo veluti bonae oliuae, & filij essemus eius sicut nouellae oliuarum in circuitu mensae ipsius, portante nos ore & afflatu diuinitatis suae columba Spiritus sancti in arcam supernae quietis; ut oleo peruncti instar lapidis Iacob, verè dicere possimus. Hæc est verè domus Dei, & porta caeli.] Audi Aratorem antiquum poetam, qui sic de Christo ascensuro

caelum petiturus oliuae
 Progreditur lustrare nemus; quo germine sacro
 Lumini; & pacis locus est; vult inde reuerti,
 Vnde creaturam signata fronte micantem
 Diuinus commendat odor; cum desuper vnctos
 Abluit interius Christi de nomine chrisma.

Signa rerum naturalium, atque humanarum, & mirabilia, quae Deus prouidit ac constituit in oliuis, ut homines disponeret ad tanti sacramenti fidem.

Cap. VI.

Classis quinta.

**SIGNA RE-
 RVM NATVRA
 LIVM, ET HV-
 MANARVM MI-
 RANDA.**

Um sapientia attingat, inquit Salomon, à fine vsque ad finem fortiter, & disponat omnia suauiter: hinc diuinitus prouisum, ut plurima exstiterint in rerum natura, aut permitterentur in mores humanos induci, quibus animi mortalium non erubescerent tanto sacramento habere fidem; sed admirarentur caelesti prouidentia multas res exoriri, aut permitti, quae auctoritatem tantae rei conciliare possent; simulque vis illius & efficacitas designari clarissimè conspiceretur. & quamuis horum singula, si seorsum ab alijs considerentur, haud magna videri possent; vniuersa tamen huiusmodi sunt, ut indubitata fidem faciant hominibus sanae mentis. Ac primum signum pertinet ad olei ipsius naturam, quod adhibetur in hoc sacramento; estque omnino necessarium: nulli namque rei tot contingunt, quibus chrismatis potestas commendatur, quot ac quanta oleo. In primis enim est efficacissimum aduersus venena remedium; corpus nutrit, ac confirmat; ferrum mollit, ut Dioscorides scribit; igni alendo est omnium liquorum conuenientissimum; praeseruat à rubigine, tineis, carie; splendorem solidis corporibus, ut ferro, ligno, lapidibus, alijsve huiusmodi rebus inducit: quod experimentis plurimis quotidie fit manifestum. sic oleum chrismatis valet in primis aduersus flagitiorum virus; omnium maximè caelestibus epulis pascit, & corroborat; cor emollit ad diuina excipienda; caritatis ignem nutrit, ac fouet; facit ne à rubigine & carie corporis ac desidia exedamur; sed splendore quodam solido fulgeamus. Addit Aristoteles, nihil aequè subire ac peruadere quilibet res, ipsa etiam ossa, ut oleum: quod inuit Dauid, cum dixit: Et intrauit sicut aqua in interiora eius, & sicut oleum in ossibus eius,] similiter numquam glaciatur, plurimum tenuissimi spiritus habet, superstat & innatat alijs humoribus; denique si infecta, quae vocantur, animalia, quales serpentes, illo aspergantur, haud multo post emoriuntur, citissimè autem, si capite illito exponantur Soli; quod idem scriptor testatur. ut sciamus chrismate delibutos ita diuino amore succendi, ut vix congeliantur; plurimum diuini spiritus habere; cunctis rebus praestare; daemones humano generi aduersarios serpentibus asimiles expellere, ac morti dare. Idem sublitum oculis mirificè ijs prodest, inquit Plinius. sic chrisma mentem nostram ad vera videnda mirabiliter iuuat. Antiqui ob

has

Lib. 1. c. 50.

Probl. 22.
 Sect. 31.
 Psalm. 108.

De hist. animal.
 lib. 8. cap. 27.

A has causas saepius caput oleo perfundere solebant; quod viderent plurimum conferre, non modò ad sanitatem & robur eius, sed ad intimos spiritus excitandos & confirmandos; quo seruirent expeditius, ac promptius menti nostrae, si quid esset contemplatura. Consuetudinis huius passim meminit Homerus antiquissimus gentium scriptor: meminit Dauid: sed clarissimè rem totam designans Salomon, cum dixit: Omni tempore sint vestimenta tua candida, & oleum de capite tuo non deficiat.] Quocirca Horatius veluti auarissimum notat eum, qui nolebat caput perfundere oliuo.

B Quid plura? Antiqui fabulabantur, Palladem sapientiae Deam, è capite Iouis enatam, Athenarum patronam, in quibus erat sapientiae magisterium; eidemque consecrarunt oliuam; quasi hæc arbor omnium maximè suo fructu conferret ad sapientiam. Quid igitur dicemus? An non sapientia attingit à fine vsque ad finem fortiter, & disponit omnia suauiter? An non Deus optimè ac prudentissimè ab aeterno per cunctas aetates ordinauit ima summis, vtraque medijs aptissimè connectens? Numquid temerè hæc instituta, & permissa? An non aliquid maximum & diuinum, tantis rebus naturalibus, humanis, & sacris etiam praecedentibus, erat subsequendum?

C Audi, ut videas Deum plurima si uisse in mores induci, quibus mortalium mentes facilius adducerentur ad habendam tanto sacramento fidem; nec puderet eos diuina venerari, & fuscipere, si inepta & humana admirati essent. Plinius scribit: Honorem Romana maiestas magnum praebuit oliuae, turmas equitum idibus Iulii ex ea coronando, item minoribus triumphis ouantes. Athenae quoque victores olea coronant.] hæc ille. Idem constat inter alios, ex eo quod olympica certamina omnium nobilissima erant; & in ijs victores olea similiter coronabantur, ut è Pindaro discimus.

Hinc Virgilius:

*Ille victor ego, & Tyrio conspectus in ostro,
 Centum quadriungos agitabo ad littora currus.
 Cuncta mihi Alphæum linquens, lucosque Molorchi
 Cursibus, & crudo decernet Græcia castu.
 Ipse caput tonsæ folijs ornatus oliuae,
 Dona feram.*

Et alibi inducens Aeneam ad victores verba facientem, canit:

tres præmia primi

Accipient, flauaque caput nectentur oliua.

D Addit Dionysius Halicarnassæus, priscos pacem petituros, solitos fuisse supplicum in morem cum ramis oliuarum pergere ad eos quos voluissent exorare; antiquissimumque profert huiusce rei exemplum. Quod respexit idem vates, cum dixit:

Paciferaque manu ramum prætendit oliuae.

Et Ouidius:

Adiuuat in bello pacata ramus oliuae.

Et Statius.

Vittata, & laurus, & supplicis arbor oliuae.

Quin sacra facturi solebant olea coronari. Hinc Virgilius de Numa:

*Quis procul ille autem ramis insignis oliuae
 Sacra ferens.*

E

Ob id in sacris non accendebatur, Plinio teste. Numquid temerè hæc Deus inter gentes permisit? haud sciet è malis, si qua erant inter illos, bonum seligere? Quocirca sicut rectissimè sancti Dionysius Arcopagita, Ambrosius, Chrysostomus, Augustinus aiunt nos vngi chrismate ad subeunda certamina spiritus aduersus daemones, veluti athletæ olim certaturi cum suis colluctatoribus; sic Deus uti voluit oleo ad inspirandam diuinitatem, pacem caelestem, coronamque suis dandam, illosque ad omnia sacra instituendos, multo iustius, quam præfici vterentur. Ridendi que haeretici, qui obiciunt illud Deuteronomij: Caue ne imiteris gentes, & requiras caeremonias eorum.] Nō enim catholici hæc agunt, quod instituta aut usurpata fuerint hæc à gentibus: sed quia diuinitus præcepta, antiquissimis oraculis & figuris præsignificata, à Christo sancita, ab Apostolis in mores inducta, perenni; cōsuetudine per Ecclesiam continuata, ut vidimus,

De Sig. Tom. 1.

F 2

ad nos

**SIGNA CURI-
 SMATIS.**
**CVR ANTI-
 QVI CAPVT
 VNGERENT.**
 II. A consuetu-
 dine capitis vn-
 gendi.
 Eccl. 9.

III. Ab oliuae si-
 gnificationibus
 apud gentes.
**QUANTI FA-
 CERENT OLI-
 VAS ANTIQVI**
 Plin. lib. 5. c. 4.
 Lib. 3. Georg.

Lib. 5.
 Dion. lib. 7.

Virg. lib. 7.
 Ouid. pont. 1. 12.
 Stat. Theb. 11.

Virg. lib. 6.

Plin. li. 15. c. vlt.

Deuter. 12.

SIGNA CHRISMATIS.

ad nos deuenere. Tanta verò exstitit vis diuinitatis in sacramenta inspirada, vt vestigia imprimi illius ex omni parte inter omnes gentes Deus voluerit; ne à mysterijs illæ accipien- dis declinandi causam haberent; & omnium rerum, gentiumque, denique naturæ ipsius cõsensu extaret aduersus impios illa contēnentes. Quin immo, vt ait Iustinus, Clemens, Tertullianus, & Eusebius, cum Dæmon ex oraculis & figuris conuiceret nostros ritus huiusmodi futuros, videri volebat illos imitari ad dignitatem immeritò vsurpandã, maioremque eorum, qui nostra contempserunt, poenam.

IV. A propagatione oliuarum. ANTE CHRISTVM NATVM NON TOT IN LOCIS OLIVAR.

Sed qua de causa factum dicemus, vt paulo ante natum Christum in plurimis nobilissimis prouincijs nullæ essent oliuæ, mox autem latissimè fuerint propagatæ? qua de causa contigit, vt in quibus illæ essent, tardissimè fructus ederent, postea verò non ita? Cælestis huius prouidentia quæ potest afferri causa, nisi vt Deus consuleret tanto sacramento, ne quid illi deesset ad ipsius administrationem, simulque significaret fore propediem, vt vnctus, & vncti diuinæ virtutis oleo, Christus, & Christiani latissimè propagarentur per orbem terrarum? Quid dicam? Non oriebantur antiquitus oliuæ, nisi intra quadraginta milliaria à mari. Cur postea datum, vt supra istud spatium nascerentur? Hoc enim mirabile. legatur Plinius hæc scribens: Oleam, inquit, Theophrastus è celeberrimis Græcorum auctoribus vrbs Romæ anno quadringentesimo quadagesimo negauit nisi intra quadraginta millia passuum à mari nasci.] hæc ille ante annum ducentimum & sexagesimum propè à Christo nato. Neque verò protinus accidit, vt defuncto Theophrasto secus eueniret: atque ita non ante tot annos à Christo nato concessum, vt alibi prouenirent oliuæ. Rursus eidem Plinio demus aures, qui cum retulisset à probatis auctoribus, in Africa, Italia, Hispania, Gallijs, anno ab Vrbe condita centesimo octuagesimo tertio nullam fuisse oleam; subiicit: Minus ea miretur, qui sciat post annos viginti duos Cn. Pompeij quarto consulatu oleum prouincijs Italiam misisse. Hesiodus quoque in primis cultum agrorum docendam arbitratus vitam, negauit oleæ satorem fructum ex ea percepisse quemquam: tam tarda tunc res erat. At nunc etiam in plantarijs ferunt, translatarumque altero anno decerpuntur baccæ.] hæc ille. Quid ad hæc dicemus? Ad alia procedamus.

Lib. 15. cap. 1.

A fontib. CVR TOT FON TES OL ERI POST CHRISTVM NATVM

V. Constat ex Eusebio, & Orosio, paulo ante Christum natum, Romæ in regione transtiberina erupisse olei fontem, ac tota die sine intermissione fluxisse: translati mox in ea loca ab Augusto Iudæi, teste Philone. Huiusmodi euentu Christum, Christi que mysteria diuinitus prædicta asserunt ijdem scriptores, & exitus ipse comprobasse videtur: nam Christus vnctus, Christiani vncti dicuntur; sacramenta maxima, vt videmus, vnctionis ministerio perficiuntur. Mirandum quidem quod Eusebius & Orosius tradunt: quamuis alibi fontes fuisse tradantur, cuius aquis lucernæ arderent, & explerent olei vicem, vt è Plinio scimus: sed è transtiberino fonte manasse ipsum oleum scribunt illi. Marcus Polus in Armenia fontem tradit esse, è quo largè scateat oleum; Faxelus alium in Sicilia in territorio Mazare, qui adhuc exstet, & oleum fundat. Quo tempore eruperunt isti, haud compertum: Plinius, qui nihil omisit istarum rerum, nihil meminisse videtur. Sed hæc sanè minora, & nullius pretij. Illud maxime suspiciendum, post ortum Christi, qui petrae symbolo, vt omnes norunt, plurimis oraculis designatur, è petra multis in locis oleum fluere cõpisse, ac fluere adhuc, vt hodie in agro, quantum ferunt, Mutinensi; quod ante ortum Christi nullo modo accidisse vquam memoratur, vel non ita passim, & abundè. Dioscorides quidem diligentissimus scriptor, cum singulas oleorum species recenset, huius non meminit, neque similiter Plinius. Quòd autem quidam volunt hoc oleum adnumerari bitumini; video doctissimis viris haud placere. Illud certè constat, è petra nihil vquam simile, præsertim tanta copia, ac perennibus riuulis fluxisse, nisi post ortum Christi: idcirco Iob dixit, perinde ac fieri nisi diuino opere ac mirabili non posset: Petra mihi fundebat riuos olei.] quod tamen quidam referunt ad oliuas, quæ sæpè inter faxa viua latissimè proueniant: sicut & illud, Vt sugeret mel de petra, oleumque de saxo durissimo.] Quid est igitur in causa, vt nato Christo hæc acciderint? An non dicendum vnà cum Iacob, qui lapidem vnxit, Hic porta cæli, & domus Dei? An non maxima hoc euentu mysteria significata? An non hæc de quibus agimus? negabis. Cur igitur è tot sanctorum corporibus oleum ad omnes morborum curationes mirificum cælesti munere post ortum Christi manare multis

Plin. lib. 3. c. 2. Dec. 10. c. 3. hist. Sic.

VI. Ab oleo petrae.

VII. Ab oleo sanctorum.

A multis in locis certò scimus? quam rem nos latè prosequimur signo de admirandis cadauerum sanctorum affectionibus. Huc omnia necesse est referamus. Omnes res naturales, humanæ, diuinæ ad hoc sacramentum præsignificandum conspirarunt innumeris modis.

Mirabilia Balsami, quæ Deus ad huius sacramenti fidem prouidit. Cap. VII.

Classis sexta.

B Iximus de oleo. Videamus de balsamo, quod admiscetur oleo in huius sacramenti administratione, vt testantur SS. Dionysius Areopagita, auctor sermonis de vnctione chrismae Cypriano æqualis, Gregorius Turonensis, Gregorius Magnus, Concilium secundum Bracharense. Illud verò à nobis primo loco dicatur, quòd eadem ferè vis balsamo, & oleo, sed balsamo longè efficacior. huius illud proprium, quòd odore est præstantissimo. Hinc in Ecclesiastico habetur: Sicut cinnamomum & balsamum aromatizans odorem dedi.] Quamobrem multa in hac rem S. Dionysius Areopagita meditaturo libro de Ecclesiastica Hierarchia, ostendens hoc significari, nos propter huiusmodi sacramentum consequi vt bono odori simus tum Deo, tum hominibus, grati & iucundi vniuersis; atque ita diuinitus dari, vt omni dono cælesti circumfluamus, cunctosque ad nostri admirationem & imitationem trahamus; denique nobis illud conueniat, quod ait Paulus, Christi bonus odor sumus. Balsamum nascitur è frutice quodam altiori instar myrti, qui cultro inciditur osseo, vitreo, aut lapideo, non autem ferreo (inquiunt Plinius, & Solinus) ita tamen vt incisio corticem tantum aperiat; ea verò parte fit plaga, quæ respicit solem: inde fluit humor lacteus, ac spissior, hic balsamum. Frutex Hebræis dicitur copher, si credimus Genebrardo. Hoc respexit sponsa in Canticis, cum dixit: Botrus cypri, siue copher, dilectus meus mihi.] Botrum vocat eam balsami concretionem, quæ guttis scatentibus in vnum conflens botro similis videri potest: quod accidit etiam stacti, & styraci, vt è Strabone & alijs apparet. Cor itaque amantis, Deum respiciens, solemque iustitiæ Christum, è medio pectore inter vbera emittit odorem suauissimum sanctissimarum cogitationum, desideriorum, sermonum, atque actionum, quibus exprimit Christum sibi suum; neque illum sibi dumtaxat refert, sed alijs quoque. Hoc igitur est quod ait: Botrus cypri dilectus meus mihi inter vbera mea commorabitur.] Hæc verò vt efficere maxime possimus, assequimur per sacramentum confirmationis, quo nullius ferri sectione, dum cruce signatur, incidi frons ab Episcopo videtur, vt ex intimis nostris suauissima quæque in omnes partes dimanent, respicientibus nobis, ac penitus excipientibus solem iustitiæ Christum. significationi autem diuinarum rerum maxime conuenit admixtio balsami cum oleo; quòd hoc omnium maxime odores conseruet, quo significatur sacramenti vis conseruans maxime inspiratam diuinitus sanctitatem. Ad eandem rem facit, quòd cetera vnguenta expeti sole- rent à foeminis, balsama à viris: sic enim Martialis:

C Balsama me capiunt: hæc sunt vnguenta virorum, Delicias Nini vos redolete nurus.

D Vt intelligamus scilicet, hoc sacramento infundi in mentibus nostris masculam quamdam virtutem, qua non amplius pueri, sed viri ætate iam confirmata sumus. Valde & illud admirabile, quod Pausanias refert in Boethicis: in Arabia plurimas vipersas considere sub arboribus balsami; sed quæ sub ijs commorantur amittere venenum balsami pastu, eorumque morsus ob id innoxios esse: Arabes illas habent pro sacris, neque fas putant eas necare, quòd genios loci putent. Vt scias & hoc sacramento demonibus, qui serpentibus notantur, adimi omne venenum, omnemque potestatem: non esse noxios eorum morsus. Nunc veniamus ad reliqua.

E Scribunt diligentissimi auctores Strabo, Iustinus, Plinius, Solinus, vni Iudææ balsamum, nullis præterea terris cõcessum. Quamobrè Pompeius arborè balsami ob Iudæam tum primum ab ipso deuictam, Romanæque ditioni adiectã, duxit in triumpho. Et Vespasianus

MIRABILIA BALSAMI SVB CHRISMATIS INSTITVTIONEM. Tur. lib. de glo. marc. 40. Mag. c. 1. Cant. Eccle. c. 10. Brac. conc. c. 6. VIII. ad arbore balsami.

Strab. lib. 12.

Paus. lib. 9. 1 X. Iust. lib. 36. Strab. 16. Sol. ca. 36. Plin. lib. 12. c. 25 BALSAMVM ANTENATVM CHRISTVM IN SOLA IVDEA POSTEA PLVRIMIS IN LOCIS.

SIGNA CHRISMATIS. **A** fianus Imperator, qui Hierosolymam diruit, eius arbusculam similiter Romam detulit. Quin Iudæi cum viderent omnia capi à Romanis; ne frutex in eorum potestatem veniret, in illum sœuire, & extirpare prorsus, ac delere sunt conati. Quid igitur in causa esse dicemus, ut quæ fastidiebat, inquit Plinius, alibi nasci, sub ortum Christi non ita contigerit? Dioscorides enim scribit, in Aegypto produci, quod & nostra ætate scimus, ut è Iouio apparet, sed & Auicenna meminit huius rei. vixit autem Dioscorides circiter Christi natiuitatem. Pausanias, qui floruit imperante Adriano, vult in Arabia produci, quod innuit etiam Strabo: quin etiam hodie aduehitur ex Indijs occidentalibus, quod Nicolaus Manardus scribit. Cur igitur Deus immutauit illo ipso tempore, quo Christus in terras iam iam venturus erat, aut etiam venerat, cæli, terrarum, & fruticum naturam? Iam delendus est ille Virgilij versus, quo referens suas cuique regioni res attributas, quæ non alibi orirentur, ita canit: **B**

Georg. 2.
*Diuisa arboribus patriæ, sola India nigrum
 Fert Hebanum; solis est thurea virga Sabæis.
 Quid tibi odorato referam sudantia ligno
 Balsama?*

Nam balsamis iam non vna Iudæa, sed Arabia, Aegyptus, ac latissimæ Indiarum regiones sunt instar patriæ. Nimirum tempus illud exstitit, quod Sybillæ prædixerant, & idem vates cecinit.

Eclog. 4.
*Occidet & serpens, & fallax herba veneni
 Occidet: Assyrium vulgo nascetur Amomum.*

Cap. 36. **C** Quamobrem sic Solinus: In hac terra (Iudæa) tantum balsamum nascitur, quæ sylua intra terminos viginti iugerum vsque ad victoriam nostram claudebatur. At cum Iudæa potiti sumus, ita luci illi propagati sunt, ut iam latissimi colles sudent balsama. hæc ille, excisa iam Hierosolyma.

Ioseph. lib. 8. ca. 6. antiq. **D** Atque hæc de balsamo satis: quod Iosephus tradit allatum à Regina Sabæ ad Salomonem, eique dono datam ipsius radicem ab illa; atque ex illo Iudæa balsamum sola produxit. Sed certè neque Iosephus audeat id asserere; ait enim: Dicunt à Regina Sabæ dono datam Salomoni radicem balsami; atque ita non asseueranter ipse id affirmat. Certò namque scimus duo: in tota scriptura non haberi balsami certam mentionem; quamuis in illa sæpius referantur laudes Iudææ, & singularum propè rerum, quæ commendare villo modo illam possent. Nam quod nos attulimus de botro copher, non est mihi omnino exploratum; & Septuaginta interpretes, ac Paraphrasis Chaldaica non suffragantur fati huic opinioni, quod intelligatur de balsamo ille locus. Iesus filius Sirach, qui floruit temporibus Ptolomæi Euergetis Regis Aegypti, solus meminit balsami in Ecclesiastico. Ac veluti in libris diuinis antiquioribus nulla mentio certa balsami habetur, sic neque in alijs scriptoribus præcis, qui in rebus hisce describendis fuere diligentiores. Herodotus in singulis rebus singularum regionum recensendis accuratissimus, cum narret historiam thuris, ladani, casie, cinnamomi, myrrhæ; non omittat styracem, & alia id generis; nihil omnino de balsamo pretiosissimo omnium liquore. Viden' igitur ut balsamum Deus huic vni rei de qua agimus, chrisma inquam sacramento, Christo, Christi que rebus videatur produxisse, ac referuasse. Nam post multa annorum millia vni Iudææ, ac paruulæ illius glebæ illud dedit, sub aduentum Christi latè disseminauit. Hæc proculdubio temerè haud fieri potuerunt. Vides igitur quàm sit ineptus hæreticus **E** ille, qui aduersus hoc sacramentum scribens aiebat balsamum non esse, vastata Iudæa. Atque ut adhuc rem magis teneas, & altissima Dei mysteria demireris, vltimo loco proferam, quod nisi scriptor grauis ipse vidisset, ac referret, nullo modo credendum forsan videretur acutulis quibusdam, & insulsis.

Cap. pen. X. **BALSAMI MIRABILE EVENTVM.** Burchardus natione Germanus fuit ante annos ferè trecentos, diu moratus est in Oriente, fuit in Aegypto, vidit hortum balsami; aitque fruticem balsami non edere vllum ex se fructum, nisi irrigetur fonte vicino, in quo Maria sæpius, quod supra retulimus, Iesum lauit; Sarracenosque expertos frustra irrigare alijs aquis: quamobrem duxisse in illum fontem aliunde aquam, ut virtutem diuinam inde hauriens abundè sufficeret ad irrigationem. id refert ille fide dignus scriptor, tamquam rem non modo Christianis, sed ceteris etiam nationibus à Christo alienis notissimam, quàm Mahometani ipsi haud inficiarentur; non scripturus certè, nisi id re vera esset: nostri enim **tunc**

A tunc ad eas oras frequentissimi ventitabant; & in cunctis ille se prodit grauem, nullo modo credulum, vel leuem. Quid itaque ad tot ac tanta dicemus? Nonnè cuncta naturalia, humana, diuina in vnum conuenere mirabilibus & innumeris modis ad chrisma- tis sacramentum commendandum, efficaciamque ipsius maximè cælestem? Verumtamen audi maiora.

Miracula, quibus Chrisma- tis sacramentum comprobatur. Cap. VIII.

Classis septima.

B Equuntur miracula, quasi ipsius Dei testimonia, quibus hoc sacramentum confirmetur: quorum nonnulla magis ad rem facientia proferemus. Ac primum sit illud, quod est in Actis Apostolorum: missos SS. Petrum & Ioannem ad Samaritanos, qui Christo se adiunxerant, & baptizati fuerant; quibus Petrus & Ioannes manus imposuerunt, & acceperunt Spiritum sanctum. **I. Act. 8.**

C Secundum sit, quod sanctus Paulus Apostolus baptizauit Ephesos duodecim, mox illis imposuit manus, & coeperunt loqui varijs linguis, & prophetare. Ad hæc hæretici respondent, nullam fieri mentionem in hac impositione manuum vngendi, aut alterius rei. Quasi verò necesse sit, singulis in locis, vbi narratur aliquid de hoc sacramento, singula ad illud spectantia recensere: quod fieri haud posse, nemo ignorat: alioquin vno momento opus esset omnia dicere & cognoscere; fati est fieri mentionem manu impositionis. Alibi de vnctione ab ipsis SS. Paulo, Ioanne, & Patribus alijs mētio fit. Dicunt alij, nunc per huiusmodi chrisma nostrum non contingere, ut qui vnguntur, varijs linguis loquantur, ac prophetent. Videte ineptias. Numquid exigimus omnibus in rebus, & actionibus miracula? Aliquando illa euenerunt: non est opus semper. quamuis & alijs modis respondeamus signo de generibus linguarum. **II. Act. 19.**

D Tertium refertur à Prudentio, quod se puero contigisse ait, Iuliano scilicet imperante. Cùm namque hic Imperator sacra facere vellet, & adstaret Christianus quidam sacrosancto chrismate delibutus: **III.**

*Tum subito exclamat media inter sacra Sacerdos:
 Pallidus en quid ago? maius Rex optime maius
 Numen nescio quod nostris interuenit aris,
 Quam sufferre queant spumantia cymbia lacte,
 Caesarum sanguis pecudum, verberna, corona.
 Accitas video longè dispergier umbras.
 Territa Persephone longè vestigia vertit.
 Extinctis facibus tracto fugitiua flagello.
 Nil agit arcanum murmur, nil Thessala possunt
 Carmina: turbatos reuocat nulla hostia manes.*

E Et mox idem sacerdos, vbi narrauit omnia sua sacra turbata & collapsa.

*Nescio quis certè subrepsit Christicolarum
 Huc iuuenum: tremat hoc hominum genus infula, & omne
 Puluar Diuum. lotus procul absit, & vnctus.
 Pulchra reformatis redeat Proserpina sacris.
 Dixit, & ex anguis collabitur, ac velut ipso
 Cerneret exerto mimitantem fulmine Christum.
 Ipse quoque ex animis posito diademate Princeps
 Pallet, & astantes circumspicit, ecquis alumnus
 Chrisma- tis in scripto signaret tempora signo;
 Qui Zoroastræos turbasset fronte susurros.
 Armiger è cuneo puerorum flammicomantum
 Purpurei custos lateris deprenditur vnus.
 Nec negat, & gemino gemmata hastilia ferro
 Projicit, ac Christi signum se ferre fatetur.
 Prosilijt pavidus, delecto Antistite, Princeps*

In Apotheco. aduersus Iud.

MIRACULA CHRISMATIS

Marmoreum fugiens nullo comitante sacellum. Dum tremefacta cohors, dominique oblita supinas Erigit ad caelum facies, atque inuocat Iesum.

Vin' maiora? Praesentia vnus Christiani, quod esset chismate vnctus, testatur Prudentius, atate sua daemones fugatos, ipsorum praestigias in exstis consulendis exterminatas, ipsum sacrilegij impij Antistitem humi corruisse, Imperatorē Iulianū metu perterritū au-fugisse: cohortē verò militū sui domini oblitā numen Iesu agnouisse, & nomen inuocasse.

Quintum simile huic multa complectens, quod Lactantius refert, à multis Imperato-ribus ideò Christianos varijs supplicijs cruciatos, quòd cum forent vncti, ac frontem si-gnatam gererent, in causa essent, ne daemones responsa darent, & in exstis nulla signa ap- parerent. Audi eum: Cum Dijs, inquit, suis immolant, si assistat aliquis signatam fron-tem gerens, sacra nullo modo litant.

Lib. 4. de vera sap. cap. 27.

Nec consulta potest consultus reddere Vates.

Et haec causa praecipua iustitiam persequendi malis Regibus fuit: cum enim quidam ministrorum nostri sacrificantibus dominis adfisterent imposito frontibus signo, Deos illorum fugauerunt, ne possent in visceribus hostiarum futura depingere.] haec Lactan- tius, qui temporibus Constantini magni floruit ante ipsum Iulianum de superioribus Imperatoribus, ac Regibus.

Sextum sit, quod Optatus narrat, scelera Donatistarū recensens: Ampullam quoque, inquit, chris-matis per fenestram, vt frangerent, iactauerunt: & cum casum adiuuaret abie- ctio, non defuit manus angelica, quae ampullam subiectione spiritali deduceret; proie- cta casum sentire non potuit, Deo muniente, illa sa inter saxa confedit.] haec Optatus de chris-matis ampulla, cum tamen sciamus ibi non esse sacramentum, sed rem tantummo- dò adhibendam ad sacramentum, quod in ipsa administratione perficitur. Quid igitur de sacramento dicemus? quantae illud curae erit Deo, & Angelis eius?

VII. Septimum sit, quod accidit sancto Episcopo Remberto, qui cum caecum chris-mate inungeret, illi reddidit vsum luminis in Suedia. Vixit autem Rembertus, secundus Bre- ma Episcopus, ante annos circiter octingentos. Exstat eius vita ab aequali illius scripta apud Surium tomo primo, mense Februarii.

VIII. Octauum sit S. Malchi Hyberni Episcopi, quod narrat in Malachiae vita sanctus Ber- nardus. Nam puerum, inquit, mente captum, ex his, quos lunaticos vocant, inter confir- mandū sacra vnctione cura vit.] haec sanctus Bernardus. Quis igitur abrogabit fidem sa- cramento chris-matis, si per illud oculorum mentisque vñs restituitur? vt nimirum co- gnoscamus quid intemē fiat per haec conspicua signa,

Crucis vis mi- randa. Dion. Ecc. Hier. c. 456. Chrys. cap. 12. Math. hom. 55. Aug. tract. 118. in Ioan. ad finē.

IX. Zon. vit. Mau. Niceph. lib. 14. cap. 20.

Age verò cum in omnibus sacramentis administrandis signum crucis adhibeatur, vt S. Chryso-stomus, Dionysius, & Augustinus tradunt; id maximè necessarium in confir- matione, vt crux signetur in fronte; dicitur enim: Signo te signo crucis: quod alibi non dicitur. Hinc cum innumera miracula crucis numerentur, maxima tamen & illustrissima sunt crucis in fronte signatae. Satis vnum sit quod Paulus Diaconus ijs temporibus pro- ximus, Zonaras, & Nicephorus Calistus tradunt. Imperante Mauritio, Constantinopo- lim venere plurimi Turce; quorum multi in frontibus crucem gestabant, compuncta car- ne in eius formam, infusoque atramento. Interrogati ab Imperatore, dixerunt quosdam Persidis & Turcarum regiones peste ac fame vexatas: neque cladi ab vilo remedio po- situm finem, nisi ab illo, quòd à Christiano quodam moniti signum crucis frontibus im- presserunt: tunc mortalitas quieuit, sterilitas cessauit. Audin' quid possit crux fronti inu- sta? quid igitur si accefferit ad illam sacramenti diuina efficacia?

X. Pallad. c. 54.

Vict. de perfe- cut. Vand. lib. 2.

Lib. de coron. mil.

Postremum sit itaque innumera complectens miracula, quae non alio modo sunt edi- ta, quam signo crucis fronti impresso. Palladius in historia Lausiaca refert, quemdam crucis signo munitum diu permansisse in medijs flammis illa sum. sicut Victor Vticensis scribit, Eugenius Episcopus Carthaginensis eodem modo reddidit lumen caeco. San- ctus Gregorius Nyssenus tradit in vita sancti Gregorij Thaumaturgi, ipsius Diaconum munitum signo crucis egressum è balneis inter innumerabilia daemorum spectra, è quibus nemo exierat viuus. Quamobrem cunctis Christianis ab exordio nascentis Ecclesiae haec fuit consuetudo, vt frontem cruce signarent, quasi chris-matis insiti vim foras educentes & excitantes. Audi antiquissimos quosque Patres. Sic igitur Tertul- lianus: Ad omnem progressum, atque promotum, ad omnem aditum, & exitum, ad ve- situm,

A situm, & calceatum, ad lauacra, ad mensas, ad lumina, ad cubilia, ad sedilia, quan- documque nos conuersatio exercet frontem crucis signaculo terimus.] Et Cypria- nus: Muniatur frons, vt signum Dei incolume seruetur.] & libro de lapsis: Frons cum si- gno Dei pura, diaboli coronam ferre non potuit; coronae se Domini reseruauit.] Orige- nes ait: Timor & tremor cadunt super eos (scilicet daemones) cum signum in vobis cru- cis fideliter fixum viderint.] Cornelius Papa inquit: Nouatum à daemone arreptū, quòd non recepisset in fronte signaculum Christi, innuit autem confirmationem, quam Noua- tus cum suis reiecit. Cyrillus Hierosolymitanus catechesi quarta: Non pudeat, inquit, nos crucis Christi: quòd si aliquis id occultet, tu manifestè signa te cruce in fronte.] Ephren: Pingamus, ait, in ianuis, atque in frontibus nostris, & in ore, & in pectore, atque in membris omnibus viuificum signum; armemur insuperabili hac Christianorum ar- matura.] Hieronymus ad Demetriadem: Claudas cubiculum pectoris, crebro signaculo crucis munias frontem tuam.] Et Augustinus: Quid est, quod omnes nouerunt signum Christi, nisi crux Christi? quod signum nisi adhibeatur, siue frontibus credentium; siue ipsa aqua, qua regenerantur; siue oleo, quo chris-mate vnguntur; siue sacrificio, quo aluntur; nihil eorum ritè perficitur.] Denique cum dixerimus nos hoc cōfirmationis & chris- matis sacramento adolecere, ad aetatem confirmatam peruenire, Christianae militiae ad- scribi: in hac militia crux est vexillum, quod aduersus hostes attollimus, vt multi ex ad- ductis patribus dixerunt. Audi nunc sanctum Paulinum natali octauo sancti Felicis.

Lib. 4. epi. 6. Orig. cap. 25. Exod. hom. 6.

Corn apud Euf. lib. 6. c. 33. hist.

Eph. lib. de pe- nit. c. 3.

Tract. 118. in Ioan.

Nos crucis inuicta signum, & confessio munit.

Armatique Deo mentem, non quaerimus arma

Corporis; & quamquam membris videamur inermes,

Arma tamen gerimus, quibus & sub pace serena

Contra incorporeos animi decernimus hostes.

C Quocirca videamus latius de duce, signo hoc, armatura, inimicis, regno, triumphisque eorum qui sunt initiati hoc sacramento.

De duce, signis, armatura, inimicis, regno, triumphisque eorum qui sunt initiati hoc sacramento. Cap. IX.

D **R**osita sunt vtrimque castra in hac vniuersitate rerum. & his quidem Chri- stus cum suis praesidet, illis impius Demon. Fixum est Christo, caput con- terere Daemones huius, qui serpentis more reptans humi per insidias à tergo incautos adoriri solet. edixit namque illi olim Deus: Inimicitias ponam inter te, & mulierem, & semen tuum, & semen illius: ipsa conteret caput tuum; & tu insidiaberis calcaneo illius.] haec Deus bellum ser- penti generis humani nomine indicens; pollicitusque est, se praesto nobis in tempore fu- turum; quin misit vnigenitum filium suum, qui stare à suis in acie ante omnes, quem Deus antecedit. Ipse namque Christus Deus antè erat, quàm coeperit esse homo. Antecedit autem, manu sua protegens illum, tela hostilia repellens in ipsius inimicos. Audi Christum loquentem: In umbra manus suae protexi me, & posuit me sicut sagittam ele- ctā.] Audi Deum loquentem: In umbra manus meae protexi te, vt plantes caelos, & fun- des terram, & dicas ad Sion: Populus meus es tu.] Christus igitur habet aduulorū dele- ctum, quos educat in praelium; & manu illos diuina similiter aduersus hostes protegit.

Gen. 2.

Dux Deus & Christus.

Isa. c. 49. & 51.

E An non hoc aperuimus, cum dictum fuit: adolecere nos sacramento chris-matis, ad aeta- tem confirmatam perducere, manum nobis imponi, qua caput ab imminentibus hostium gladijs protegi possit? Attollit manum personam Christi sustinens Episcopus, non mo- dò vt capiti imponat, & illud tueatur; sed vt ensē stringens, vehementissimo validissi- moque eos icu vulneratos prosternat. Ob id ascendens in altum, eleuatis manibus, ait Lucas, benedixit nobis. Audi eum loquentem: Leuabo ad caelum manum meam, & di- cam: Viuo ego in aeternum. Si acvero vt fulgur gladiū meum & arripuerit iudicium ma- nus mea, reddam vltionem hostibus meis, & his qui oderunt me retribuam; inebriabo sagittas meas sanguine, & gladius meus deuorabit carnes.] Quid est autem, quod ait, vi- uo ego in aeternum? Existimabat efferus Daemon exstinctum Christum, cum seditione in illum, & quidem militum eorum qui se iactabant esse à Deo, concitata, cruci procura- uit affigi; sed longè aliter euenit. Altitudo tunc, ait Habacuc, manus suas eleuauit, pa- lamque

Deut. 32.

lamque cunctis fecit se viuere in æternum.] Rursus manū Christus attollit, & personam Christi sustinens Episcopus; vt annuat cælestibus, ipsi etiam Spiritui sancto, vt accurrant, opem ferant. Aduocatur, inquit Tertullianus, & inuitatur huiusmodi signo accitus Spiritus sanctus.] Et quid est quod fronti sublimiori corporis parti crucis signum appingitur? attollit vexillum suum Christus, vt milites eò conuolent, & ceteros eò ducant. Hæc dicit Dominus Deus, ait Isaias: Ecce leuabo ad gentes manum meam; & ad populos exaltabo signum meum. & afferent filios tuos in vlnis, & filias tuas super humeros portabunt: & erunt Reges nutricij tui, & Reginae nutrices tuæ: vultu in terram demisso adorabunt te, & puluerem pedum tuorum lingent. Numquid tolletur à forti præda, & quod captum fuerit à robusto saluabitur? Et cibabo hostes tuos carnibus suis; & quasi musto sanguine suo inebriabuntur: & sciet omnis caro, quia ego Dominus saluans te.] hæc Deus, indicans tantum se robur, manu signoque sublatis, Ecclesiæ suæ daturum, vt cuncti subijciant se ad eius pedes, puluerem pedum ipsius lingant, vultu in terram demisso eam colant, filios suos in vlnis, filias super humeros ferant. Quòd si qui aliquid ab ea rapuerint, fortissimi sint licet; id ab ipsis tollatur. Amplius fore, vt hostes eius tanta inter se crudelitate sæuiant, vt carnes eorum sint ipsis cibus, sanguis sit potus. Quæ de causa hæc effecit Deus, hæc permittit? quia Deus est Ecclesiam saluans, vt adijcit ad finem. Dominus est, qui dicit: Confirmo te chrismate salutis. Hinc Isaias idem describens arma Christi, filiorumque eius, dicit: galeam salutis esse in capite eorum. Et Apostolus, Galeam salutis, ait, assumite.] Quamobrem nõ est nobis (idem scribit) colluctatio aduersus carnem & sanguinem, sed aduersus principes & potestates, aduersus mundi rectores tenebrarum harum, contra spiritualia nequitia, in cælestibus. Propterea accipite armaturam Dei, vt possitis resistere, & in omnibus perfecti stare. State ergo succincti lumbos vestros in veritate, & induti loricam iustitiæ, & calceati pedes in præparationem Euangelij pacis, in omnibus sumentes scutum fidei; in quo possitis omnia tela nequissimi ignea extinguere: & galeam salutis assumite, & gladium spiritus (quod est verbum Dei) per omnem orationem & obsecrationem orantes omni tempore in spiritu.

Armatura.
Isa. cap. 59.
Ephel. 6.

Hostes Dæmones.

Huiusmodi igitur nobis est bellum cum nostris hostibus: atque in eo non vulnera carni infliguntur, non effunditur sanguis: ob id non est colluctatio nobis aduersus carnem & sanguinem: sed illi quidem nostræ intelligentiæ tenebras offundere, voluntatem nequitia corrumpere nituntur; idcirco rectores tenebrarum, & nequitia spiritus. Nos autem succingimus lumbos veritate, induimus loricam iustitiæ; vt luce veritatis omnem falsitatis noctem dispellamus; lorica iustitiæ ruti sumus ab omni nequitia telo. Aduuat veritatem scutum fidei, & ensis spiritus in verbo Dei precibusque diuinis positus. Ex quo fit, vt galea salutis caput protegatur: pedes autem, quocumque se illi vertant, pacem deferant secum. Ac bene alibi arma nostra Paulus esse dicit, arma lucis, & iustitiæ; lucis aduersus tenebras; iustitiæ aduersus nequitiam. Abijciamus, ait ille, opera tenebrarum, & induamur arma lucis.] Per arma, inquit alibi, iustitiæ à dextris, & à sinistris. Arma namque militiae nostræ (paulo post subdit) non carnalia sunt; sed potentia Deo ad destructionem munitionum, consilia destruentes, & omnem altitudinem extollentem se aduersus scientiam Dei, & in captiuitatem redigentes omnem intellectum in obsequiū Christi.] Quocirca obseruandum, in potestate hostium nostrorum esse hunc aerem, nisi Deus obsistat. Dicit enim magister gentium: Aliquando ambulastis secundum sæculū mundi huius, qui nunc operatur in filios diffidentia: in quibus & nos omnes aliquando conuersati sumus in desiderijs carnis nostræ facientes voluntatem carnis, & cogitationum: & eramus natura filij iræ.] Atque est in manu inimicorum nostrorum commouere corpora, miscere perturbationes, spectra queuis obijcere. Apparet hoc è prælio, quod habuit dæmon Dei permissu cum sanctissimo illo viro Iob, quem bonis omnibus spoliavit, igne consumptis ouibus, turbine dissecta domo, morbis ablata valetudine, simulachris horribilibus animo eius concusso: perstitit ille tamen in officio fidei, & amoris diuini. Quapropter illi possunt, nisi opposuerit se Deus, carnem & corpus nostrum obsidere, inuadere, inde mentis arcem supremam, cui voluntas & intelligentia præsidet, adoriri: ciebunt illi perturbationes, quibus concupiscimus, quantum possunt; nimirum desiderium, fugam, amorem, odium, tristitiam, gaudium: ciebunt perturbationes, quibus indignamur, audaciam, timorem, spem, desperationem, & iram. Aduersus hæc spiritus diuinus armat animum, lucis & iustitiæ telis; luce intelligentiam, iustitia voluntatem, quæ sunt

A sunt animi nostri primariæ vires, circumdans, & protegens. Quæ cum sciret, & respiceret Paulus, scripsit: Spiritu ambulate, & desideria carnis non perficietis: caro enim concupiscit aduersus spiritum, & spiritus aduersus carnem.] Exturbandi sunt igitur sæpè nobis è carne membrisque nostris inimici: expediendaque protinus arma spiritus; diuinæ scientiæ lumen aduersus caliginem scientiæ humanæ; iustitiæ aduersus iniquitatem. Hanc verò pugnam cum sæpè experiretur Paulus, & ex altissima suæ mentis specula sancti Spiritus lumine perfusa ingressos in confinia hostes præsentiret, exclamabat: Inuenio igitur legem volenti mihi facere bonum; quoniam malum adiacet. Condelector enim legi Dei secundum interioreme hominem. Video autem aliam legem in membris meis, repugnātem legi mentis meæ, & captiuantem me in lege peccati, quæ est in membris meis. Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? Gratia Dei per Iesum Christum Dominum nostrum. Igitur ego ipse mente serui legi Dei, carne autem legi peccati.] hæc Paulus, ostendens impios dæmonas intra fines corporis, quasi in suo regno confedisse, ac leges dare; quibus qui obediunt, rei sunt mortis ex decreto diuini spiritus. Impellunt illi tamen, & vrgent membra, carnemque nostram ad opera sua: cogitationes immittunt carni, appingentes spurcas prauasque imagines rerum: Transfigurant se, ait alibi idem, in Angelos lucis.] Atque ita caro concupiscit aduersus spiritum, spiritus aduersus carnem: hæc enim sibi inuicem aduersantur. Confirmationis itaque sacramentum militiae huic, veluti ætate iam cõfirmata viros, adscribit; & cruce nos in fronte signat; vt vnā cum Christo cruce affigamus, vti ream mortis ob sua delicta, carnem. Nam qui Christi sunt, carnem suam crucifixerunt cum vitijs & concupiscentijs: scribit Apostolus: Et si spiritu facta carnis mortificaueritis (addit idem) viuetis. & exhibete vos tamquam ex mortuis viuentes. Et si compatimur conglorificabimur, semper mortificationē Iesu in corpore nostro circumferentes, vt & vita Iesu manifestetur in corporibus nostris. Semper enim nos, qui viuimus, in mortem tradimur propter Iesum, vt & vita Iesu manifestetur in carne nostra mortali. Hoc scientes quia vetus homo noster simul crucifixus est, vt destruat corpus peccati, vt vltra non seruiamus peccato. Qui enim mortuus est, iustificatus est à peccato. Si autem mortui sumus cum Christo: credimus quia simul etiam viuemus cum illo: scientes, quòd Christus resurgens ex mortuis iam non moritur, & mors illi vltra non dominabitur. Quòd enim mortuus est peccato, mortuus est semel: quòd autem viuuit, viuuit Deo. Ita & vos existimate vos mortuos quidem esse peccato, viuentes autem Deo in Christo Iesu Domino nostro. Non ergo regnet peccatum in vestro mortali corpore, vt obediatis concupiscentijs eius.] hæc Paulus, qui deinde ostendit membra nostra desiderijs illicitis morem gerentia esse arma peccati, dæmonumque hostium nostrorum quasi antemuralia quædam; aut propugnacula ab ipsis in nos mentemque nostram excitata; vt ex eis imperum in illam facientes, in miseriam peccati seruitutem adducant, & in vincula nequitia coniecta carcere tenebricofo includant, morti que tandem addicant æternæ. Ex aduerso nos expugnantes eorū munimenta, facimus vt membra nostra sint arma iustitiæ. Sed neque, ait ille, exhibeatis membra vestra arma iniquitatis peccato: sed exhibete vos Deo, tamquam ex mortuis viuētes: & membra vestra arma iustitiæ Deo.] Patet autem, quando regnet in carne nostra peccatū cum rectoribus tenebrarū. Manifesta sunt (ait Vas electionis) opera carnis: quæ sunt fornicatio, immūditia, impudicitia, luxuria, idolorū seruitus, veneficia, inimicitia, contentiones, æmulationes, iræ, rixæ, dissensiones, sectæ, inuidia, homicidia, ebrietates, comestiones, & his similia, quæ prædico vobis, sicut prædixi: quoniam qui talia agunt, regnum Dei non consequentur.] Quid est autem, Regnum Dei non consequentur? quia scilicet ab hostibus expugnentur, dæmonibus inquam. Sed nonnè antiquitus Reges vnguebantur? Ita profectò. Et hoc sacramento Christianus vngitur, quasi Rex in regno Dei ac spiritus. Hinc Petrus ad Christianos: Vos autem genus electum, regale sacerdotiū, gens sancta, populus acquisitionis; vt virtutes annuncietis eius, qui de tenebris vos vocauit in admirabile lumē. Sed opus est huic Regi regnum suum tueri aduersus milites inimicos. Quodnam verò regnum? qui milites inimici? Audi eundem, qui subdit: Charissimi, obsecro vos, tamquam aduenas & peregrinos abstinere vos à carnalibus desiderijs, quæ militant aduersus animam.] Carnalia igitur desideria sunt milites aduersarij. Audi adhuc Paulū Regnum Dei non est esca, & potus; sed iustitia, & pax, & gaudiū in Spiritu sancto.] rursus: Deus dignos nos fecit in partem fortis sanctorum in lumine: qui eripuit nos de potestate tenebra-

Rom. 4.

Galat. 5.

Rom. 8.

Rom. 6.

2. Cor. 4.

Rom. 6.

Rom. 6.

Galat. 5.

1. Petr. 2.

Inimici similit-
ter desideria
carnis.

Rom. 4.

Coloss. 1.

tenebrarum, & transtulit in regnum filij dilectionis suæ.] Hoc itaque regnum est iustitia, pax, gaudium in Spiritu sancto, denique dilectio Dei.

Sacramento confirmationis vis ac memoria crucis menti insculpitur.

Galat. 3.

Iam cum sit huiusmodi Rex, & habeat hostes huiusmodi; meritò in fronte signatur cruce, cui carnem affigat inimicam, & his armis ipsam occidat, proponens sibi ante oculos mentis Christum passum, & hac armans se cogitatione. Sic enim Petrus: Christo igitur passo in carne, & vos eadem cogitatione armamini.] armis hisce nos induimur præcipue sacramento confirmationis, cuius est ea vis, ut hæc cogitatio Christi passi sæpè oculos mentis feriat: ut inde caligo omnis ignorantia, & metulosa noctis disijciatur; nec sit qui nos fascinet. Hoc voluit sibi Paulus, cum dixit: O infensati Galatæ, quis vos fascinauit non obedire veritati, ante quorum oculos Iesus Christus proscriptus est in vobis crucifixus?] Quid verò est fascinauit? fascinantur maleficis oculis pueri, ne robur assequantur, sed languescant corpore. & fascinantur Christiani, cum cedunt hostibus suis, neque illis obijciunt crucem Christi, qua interficiantur, sed abijciunt illam metu exanimati: quamuis ante oculos suos habeant Iesum crucifixum depictum sacramento hoc, quo dicitur: Signo te signo crucis. fascinantur vbi veritati non obediunt: in cuius admirabile lumen, quod supra afferebat Petrus, sunt translati: subijciunt autem se potestati tenebrarum, & rectoribus earum.

1. Cor. 2.
Celos. 2.
Triumphus delectio peccatorum in Christo.

At vbi cruci carnem cum suis libidinibus affigunt, limites regni sui protendunt, ac cum Paulo dicunt: Deo gratias, qui semper nos triumphat cum Christo Iesu, qui donauit nobis omnia delicta, delens quod aduersus nos erat chirographum decreti; quod erat contrarium nobis; & ipsum tulit de medio, affigens illud cruci, & exspolians principatus, & potestates tradidit cõfidenter palam triumphans illos in semetipso.] Ob id crucis signo frontem, ut ait Tertullianus, terimus: quod cum Iulianus, quamuis alienus à Christiana religione fecisset, demonas fugauit, dum magicis rebus operam daret. Et ipsi Constantino dictum: In hoc signo vinces. Pugnemus igitur & nos, ac cruci, morti que nostram carnem, & vitia affigamus, occidamus, ac sepeliamus: ut cum Christo resurgamus, ascendamus ad superos, triumphemus, & confideamus in regno cælesti: nobis que sit idem cum Deo spiritus, nihil aliud quàm cælestia ac diuina spirantibus intelligentia, & voluntate nostræ mentis: ita ut spiritu intimi oris nostris interficiamus omnem impietatem & iniquitatem. Hæc verò omnia eleg antissimis sententijs ac versibus Prudentius descripsit libello de pugna spiritus, siue animæ, Græcè est *ψυχωμαχία*, in quo singillatim recenset bella ac prælia gesta inter animam & carnem; ex illo nobis satis erit, quod maxime facit ad rem propositam, huc adduxisse. Igitur inter alia narrat, pugna commissa post acies vtriusque explicatas, dextrum cornu militum Christianorum penè deditione meditatam, ac significationem quamdam dedisse transeundi in castra luxuriæ: tum verò sobrietatem sustulisse vexillum crucis, & habita egregia concione suis in mentem redegit tum multa, tum verò in primis sacramentum confirmationis. Sic igitur sobrietatem inducit.

*Ingemuit tam triste nefas fortissima virtus
Sobrietas, dextro socios decedere cornu,
Inuictamque manum quondam sine cade perire.
Vexillum sublime crucis, quod in agmine primo
Dux bona protulerat, defixa cuspidè, sistit.
Instauratque leuem dictis mordacibus alam,
Instimulans animos nunc probris, nunc prece mixta.*

Audin' sublatum crucis vexillum? Audin' edito loco quasi in fronte defixum? Audi nunc concionantem virtutem.

*Quis furor insanas agitat caligine mentes?
Quò ruitis? cui colla datis? quæ vincula tandem,
Proh pudor, armigeris amor est perferre lacertis?
Lilia luteolis inter lucentia fertis,
Et ferrugineo vernantes flore coronas,
His placet assuetas bello iam tradere palmas
Nexibus? his rigidas nodis innectier vlnas?
Ut mitra cesariem cohibens aurata virilem
Conbibat infusum croceo religamine nardum*

Post in-

*Post inscripta oleo frontis signacula, per quæ
Vnguentum regale datum est, & chrisma perenne.*

Viden' vt excitet ad memoriam primo loco tanti sacramenti, ad abijciendas omnes delicias. Nunc attende vt vincat hoc sacramento summa fronte corusco carnales hostes.

*Sic effata crucem Domini furentibus offert
Obuia quadrigis, lignum venerabile in ipsos
Intentans frenos: quod vt expauescere feroces
Cornibus expansis, & summa fronte coruscum,
Vertunt præcipites caca formidine fusi
Per prærupta fugam.*

Hæc Prudentius: qui deinde singillatim cetera profecutus complectitur, & addit victorias, præmia, triumphos, alia que multa, quæ legere & contemplari fatis est homini Christiano, & perito iucundum. Rectè igitur sanctus Paulinus hæc respiciens cecinit:

*Quia fronte signum Christianis emicat,
Quo mors soluta deperit.*

S. Paul. ad Cytherium.

*Summum nequitia, atque iniustitia, ad quod peruenit humanum genus ante
sacramentum confirmationis. Cap. X.*

Ed hominum otiosorum sunt, inquires, ista commenta, vmbrales meditationes. Atqui apertissimè ostendemus, veras pugnas fuisse, cruenta certamina, clarissimos triumphos, non aliunde profectos, quàm ab eo, cuius causa narratio tota est instituta, sacramento confirmationis: quo fides, spes, & caritas in verum Deum Christum que in mentibus nostris altissimè ingeneratur: ita vt nullum possit hereticis esse effugium, cuncta nostra, atque hoc in primis sacramentum impugnantibus. Quod vt clarissimè elucescat, necesse est ante oculos ponamus in quantam caliginis, ac sceleris miseriam corruerit olim genus humanum. quod vt optimè teneamus, enumerabimus gradus tantæ calamitatis.

Ac primus sit, quòd prisca omnes summis honoribus inferos demonas, & eorum præfidem tenebrarum Regem coluerunt, ijs sacrificarunt, eos vocauerunt in vota supplicibus animis; quem quidem Latini Ditem vocauerunt; quòd, vt ait Cicero libro de natura deorum, terrena vis omnis ac natura ipsi dicata putaretur: nam & omnia in terras recidunt, & ex ijs oriuntur. Hinc Claudianus:

*O maxime noctis
Arbiter, vmbraumque potens, cui nostra laborant
Stamina, qui finem cunctis, & semina præbes,
Nascendi que vices aliena morte rependis:
Qui vitam, lethumque regis; nam quidquid vbi que
Gignit materies, hoc te donante creatur,
Debeturque tibi certis ambagibus æui.*

Eumdem verò Græci venerati Adem vocauerunt: de quo sic apud Platonem Socrates ille sapientiæ dictus princeps, *ἄδης* plerique mihi videntur interpretari, quasi *ἀνδης*, hoc est triste, vel tenebrosum: & proinde timentes hoc nomen Plutonem vocarunt.] quam tamen sententiam mox idem impugnat; siquidem ait: Plurimi quotidie illum subterfugerent, nisi fortissimo vinculo eos, qui illuc descendunt, ligaret.] & rursus. Cupiditate validissima illos ab Ade constringi, qui illuc descendunt: quòd nullus reuertatur; & propterea eum veluti doctissimum sophistam beneficum dicit; quippe qui suis ingentia beneficia largiatur, immensasque diuitias, atque ob id Pluto dictus. Inquit itaque *ἄδης* vocatus est *ἀπὸ τῆ πάντα εἰδέναι*, quod noscat omnia pulchra.] Hæc Græcorum sapientissimi de Plutone, à quibus & vocatus est *ἄγασιλῶς*, quòd populos omnes ipse gubernaret. De quo plura ex Aeschilo & Methodio Athenæus, & ob eandem causam dicitur à Pindaro *λαγέτας*. Aegyptij similiter eum nuncupauerunt Serapim, & veluti deorum suorum summum coluere; vt tradunt Plutarchus libro de Isi & Osiride, Archematus Euboicus, Ponticus Heraclides, Porphy-

De Sig. Tom. 1.

G riusli-

rius libro responforum, Diodorus Siculus. Quocirca Eusebius libro quarto de præparatione euangelica ex Porphyrio dicit illum habitum principem dæmonum malignorū. At quicumque è Persis, Chaldæis, Assirijs, & Orientalibus vetitæ magiæ dederunt operam, maximè omnium dediti fuerunt inferis. De quibus non est quod multa dicamus: res namque illorum notissimæ, quantum pertinet ad argumentum propositum. omnes porrò hi sacra faciebant inferis: & ex huiusmodi sacrificijs quid sequendum agendumque constituiebant: quas res diligentissimè prosequitur Lylius Gyraldus libro de historia deorum. Hinc Galli, qui inter Europæ populos nobiles non omnino postremas tenebant, vt maximam nobilitatem iactarent, aiebant se è Plutone progenitos, vt testis est Cæsar libro commentariorum sexto, & nunc maximi probri loco reputatur ab omnibus, si cui dicatur mali dæmonis filius. Quis porrò ignorat quanti semper ab antiquis facti sint Brachmanes Indi? & tamen adhuc hodie dæmona colunt; & deformi horrendaque facie depictum venerantur, sicuti plerique Sinæ, Iaponij, & Indi. An posses igitur magis in præceps agere humanum genus, quàm si ad illas, quod ait Vates,

Pallentes vmbrae Erebi, noctemque profundam,

Miserrimè detrudas, vt caligine altissima, mediaque tellure inuolutum obruat?

II. Secundus tamen gradus est, quod eos, qui existimabantur ab ipsis superi dei, nullis non flagitijs addictos prædicabant, adulteros, raptos, homicidas, præposteræ libidini addictos: & quodnam quæso facinus illis non imposuere? Qui ignorat hæc, is omnium litterarum profusus est rudis, & satis habebit asserentibus credidisse.

III. Tertius est gradus, quod homines similiter scelestissimos cælo adscripserunt, diuinis sunt honoribus venerati, sacris ac sacerdotibus institutis. Exempli gratia prisci Romani, qui sunt habitus feueriores, Floram deis annumerarunt. hæc autem, vt Lactantius & Varro inquit, cum magnas opes ex arte meretricia comparasset, populumque Romanum scripsisset hæredem, meruit ab eis diuinos honores, instituti que ea de causa Iudi Floralia: sed quia flagitiosum videbatur, ab ipso nomine sumpta occasio, vt pudendæ rei dignitas adderetur, deam finxerunt esse, quæ floribus præesset. sic verò eam colebant, vt meretrices in publico nudarent corpora, & cunctis ea contemplanda proponerent, & inhonestis motibus, quos referre pudor haud permittit, vniuersos commouerent ad similia efficienda, aut animo saltem concupiscenda: ita vt animis quædam spicula infingerentur, quibus mox, quasi œstro quodam, miserrimè ad omne libidinis genus impellerentur.

Quid verò Floram querimus ita cultam? Ipse pater Romulus, qui à principio vitam latrocinij instituit, Remum fratrem per summum scelus occidit, Sabinas foeminas rapuit, in templa tamen est deorum receptus, ait ille vates, post facta ingentia. Quæ verò facta? Audisti, latrocinia, raptus, fratricidium. Sed meliores credo posteris. Adrianus forsitan Imperator, qui Antinoum suum Cynedum retulit inter calitas: templa, sacra, ac sacerdotes illi sanxit? Quemnam quæso igitur eligemus, qui tam flagitiosa probra non admiserit inter Romanos dominos rerum, cui præcipua laus erat, inquit Virgilius, inter omnes gentes, paci imponere mores? Omnium dicitur optimus fuisse Antoninus philosophus. Audi igitur quid de illo hac in re Capitolinus: Faustina vxorem (Antoninus) suam in radicibus montis Tauri in vico Halale exanimatam subito morbo amisit. Petit à senatu, vt honores Faustinae ædemque decerneret, laudata eadem; cum tamen impudicitia fama grauer laborasset; quæ Antoninus vel nesciuit, vel dissimulauit. Nouas puellas Faustianas instituit in honorem vxoris mortuæ. Diuam etiam Faustina à Senatu appellatam gratulatus est, quam secum & in æstiuis habuerat, vt matrem castrorum appellaret. Fecit & coloniam vicinam, in quo obiit Faustina; & ædem illi exstruxit.] & mox: Crimini ei datum est, quod adulteros vxoris promouerit, Tertullum, & Orphilum, & Moderatum, ad varios honores; cum Tertullum etiam prandentem cum vxore deprehenderit: de quo mimus in scena, præsentem Antonino dixit: Cum stupidus nomen adulteri vxoris à seruo quæreret, & ille diceret, Tertullus: & adhuc stupidus quæreret, respondit ille: Iam tibi dixi, Tertullus dicitur. & de hoc quidem multa populus, multa alij dixerunt, patientiam Antonini accusantes.] Hæc igitur optimus ac sapientissimus Imperator, vt est habitus vnà cum laudatissimo Senatu, & exstat adhuc Romæ in foro monu-

A numentum templi in honorem Faustinae dedicati. Iulianus Imperator in conuiuio suo deorum nihil non agit, vt tantum crimen amoueat ab Antonino: & bene est videre, quas afert excusationes; neque enim scelus diffitetur. Ac ne putes alias gentes Romanis meliores.

Quartus sit gradus, quod ipsa flagitia cælo dedicarunt, Deos finxerunt, qui sceleribus ipsis præsentent, & quodammodo sacrificium probri admittendis. Audi quid de Babylonijs scribit Herodotus: Omnibus mulieribus indigenis commune est semel in vita ad Veneris templum desidentibus cum externis viris consuetudinem habere. Ceterum cum pleræque sint diuitijs tumentes, quæ sui copiam facere recusent, hæc vehiculis cameratis subuectæ pro templo consistunt, relicta interim à tergo magna famulitij turba. Pleræque etiam hunc in modum faciunt, ad templum Veneris sedent, nodis corollisque tempora reuinctæ; è quibus dum aliæ seorsim abeunt, aliæ regrediuntur. Nam diuerticula vndecumque sic fungendas. Porrò cum semel illic confederint, non prius domum regrediuntur, quàm hospitem aliquis pecuniam mulieri in sinum iniecerit, & cum eadem in fano seorsim abducta rem habuerit. Hospitem autem illum, qui pecuniam obtulerit, dicere oportet, Tanti ego tibi Mylittam imploro: Mylittam enim Assyrij Venerem appellant. At verò pecuniam illam, quantulumcumque sit, non est fas reijcere; siquidem in sacrum conuertitur vsus. Neque mulieri etiam permittitur hospitem aliquem repudiare; sed quicumque is est, qui pecuniam obiecerit, primum hunc illa sequitur citra delectum. Postremò vbi iam congressa fuerit cum externo mulier, Dea expiata, domum reuertitur. Ac deinceps haud ita multo conduxeris. Iam quæ forma sunt elegantiori, citius (vt par est) expediuntur: quæ verò deformes, diutius coguntur desidere pro templo, antequàm legi faciant satis. Fitque interdum, vt vno atque altero anno, aut etiam triennio, atque etiam diutius expectare oporteat miseram. Alicubi nempe in Cypro similis quædam lex est.] Hucusque Herodotus, qui & alibi de Lydis eadem propè tradit, quæ & Baruch propheta scripsit his verbis: Mulieres autem circumdatæ ab aliquo transeunte dormierit cum eo, proximæ suæ exprobrat, quod ea non sit digna habita, sicut ipsa; neque funis eius diruptus sit.] hæc sanctus Vates de Babylonijs. Videamus quid de Corinthijs Strabo in idem argumentum: Fanum Veneris, inquit, Corinthi ita fuit locuples, vt plures quàm mille habuerit sacrorum meretrices, quas deæ viri mulieresque dedicarunt. Ob hæc igitur & magna hominum multitudo in ea vrbe, & diuitiæ fuerunt. Naucleri enim sua facile prodigebant. vnde adagio locus: Non est Corinthum adire cuius integram.] hæc tenus Strabo, qui & de Armenijs alibi eadem scribit.

Quid plura? an non pudenda membra, quæ nominare nobis est nefas, in toto orbe passim diuinis honoribus colebantur, habebantur pro Deo? Nonnè in honorem ipsius condita vrbs, Strabone teste, à Cizicenis, aut Milesijs, siue etiam Corinthijs in Hælesponto? Suidas est auctor hunc pudendum Deum (loco spurcissimi nominis hoc substitutam in afferendis antiquorum scriptorum testimonijs, vt modestiæ & honestati consulamus) ab Aegyptijs Horum & Typhonem vocatum; à quo terram & mare in lucem purarent edita: ob id dextra sceptrum, læua, quod nefas dicere, apertè tenebat; quod semina humo testa in apertum mitteret, & Ithyphalli vocabulo quotannis summo cultu illius festum celebrabatur, circumferentibus foeminis imaginem turpissimam, vt Herodotus scribit. Eidem præterea matronæ Latinæ, ad aduertendum fascinum, solebant imponere coronam, vt tradit Augustinus libro septimo de Ciuitate Dei, & colligitur ex Acrone in illud Horatij, *Minusue languet fascinum*,] & Plinio. Vnde vates ille:

Ruber sedere cum rubente fascino.

Quin de eodem Mutuno dicto sic in quarto aduersus gentes Arnobius: In manibus pudendis, horrentique fascino vestras inequitare matronas, & auspicabile dicitis, & optatis.] & Lactantius Firmianus in primo: Mutunus, in cuius sinu pudendo nubentes præsidet, vt illarum pudicitiam prior Deus delibasse videatur. Idem præterea bonus dæmō, seu genius, ac *τεχνητης σωτηρ*, id est artifex & seruator vocabatur, inquit Phurnurus,

De Sig. Tom. I.

G 2 tanta

Georg.lib.4. tanta apud omnes antiquos in existimatione veluti Deus habebatur idem custos hortorum, furum, atque auium, vt Virgilius canit. Sed ne plura quæso his de rebus. Eodem modo Mars cædibus, Mercurius apud Gentes fraudibus faciendis præfidebatur, & ob eam causam colebantur. Hinc Mercurius κλέπτης, ait Phurnutus, & κλώπη inquit Suidas, fur scilicet est vocatus: nam

Expertes furandi homines hac imbuit arte
Mercurius Maia genitus, canit Prudentius.

Quò respiciens Horatius aiebat de quodam subdolo mercatore.

Lib.2. Sat. 3. Hortos, egregiasque domos mercarier vnus
Cum lucro noram, vnde frequentia Mercuriale
Imposuere mihi cognomen compita.

Et alibi laudans ipsum, canit.

Car.lib. 2. Callidum quidquid placuit iocoso
Condere furto.
Te boues olim nisi reddidisses
Per dolum amotas, puerum minaci
Voce dum terret, viduus pharetra
Risit Apollo.

Ob eamdem causam Plautus vocat eum subdolum, & versipellem. At Mars à Græcis ἀρης nuncupatus ἀπὸ τῆ ἀρεῖν ab interficiendo, & ἔλος, quasi perniciosus, & ἀμωχαρης ab Homero, idest sanguine gaudens, & ab eodem βροτουτόνος hominum necator.

V. Sed inspiciamus quintum gradum, in quo mortales eò dementiæ deuenerunt, vt rebus inanimis, ac monstis ipsis diuinitatem tribuerint; rebus foedissimis & inepitissimis sacra fecerint, cælestes honores tribuerint, ædes consecrauerint: vt Rex Tullius Pauori, & Pallori; quod scribit Liuius in primo historiarum libro. Febri autem Romani templum posuerunt, & aras multis in locis; vt è Plinio & Cicerone cognoscimus; nimirum in Palatio, in arce Marianorum, in parte vici longi. Omittamus Cloacina Sterquilinium, Deosque huiusmodi portentosos Romanorum. Audi rem prorsus ridendam, an miserandam dicam? Lycurgus ille, legislatorum sapientissimus, Risus simulachrum, vt Dei, apud Lacedæmonios erexit: quod Plutarchus testatur. Tanto Deo Thesiali Hypatentos quotannis sacra faciebant. meminit illius Pausanias. Iam verò Aegyptij crocodilos, canes, feles, serpentes, boues, asinos, pro Dijs habebant. Hinc Virgilius:

In octauo. Omnigenumque Deum, monstra, & latrator Anubis.

Meminere horum latè Herodotus, Diodorus Siculus, Aelianus, Ammianus Marcellinus: nostros enim scriptores præterimus. Nam si Minutio credimus, quod pudet dicere, crepitus pro Deo est ab illis habitus. Allia certè, & cæpas, multa que alia his familia numinum loco reputata testatur ille vates antiquus.

O fortunati, quorum nascuntur in hortis
Numina.

Isidem porrò summum Aegyptiorum Deum, cui caput erat caninum, cum multis huiusmodi portentis Romani in templa receperunt. sic enim Lucanus:

Nos in templatuum Romana recepimus Isim,
Semicanesque Deos, & sistræ mouentia luctum.

Incredibile verò est, quot modis dæmon adigeret mortales ad hæc colenda. Quis enim putet interdum muscas dumtaxat ad hoc adhibuisse? Refert Pausanias in Arcadicis, Arcades immolare Myyagro Deo, muscarum scilicet abactori; ne quid ab eis molestiæ patiantur. Solinus ait, Romæ in foro boario Herculis sacellum fuisse, quod posuerat ille, quò neque canibus, neque muscis esset aditus. Plinius scribit, in Olympicis omnium celeberrimis certaminibus sacra fieri consueuisse Myiodi Deo, quod est expulsori muscarum, vt abirent extra territorium: & alibi solitos Cyrenæicos inuocare Achorem Deum muscarum, multitudine illarum pestilentiam afferente; quæ protinus intereant, vbi litatum fuerit. quò videtur respexisse sanctus Gregorius Nazianzenus, cum dixit oratione prima in Iulianum: Non amplius muscæ quærent Deum Accaron, aut si quid musca est ridiculosus. hæc sanctus; è quibus illustrentur quæ habentur

Lib.29.c.26.
Lib.8.c.28.

A bentur in diuinis libris de Beelzebub, Deo nimirum muscarum, qui colebatur in Accaron, vt habetur in quarto Regum. En igitur quò robur, ac scientia generis humani peruenit? Vide incredibile illius cæcitatem, turpitudinem, nequitiam, in quas deiecit illud serpens ac dæmon antiquus.

Ex his consecuta duo, vt in nulla non scelera præcipites corruerint cuncti mortales: & hoc primum. Secundum verò sit, Philosophos illos celeberrimos, plerosque omnes isdem inuolutos, magis in amentiam versos, vt apparebit. Quantum ad primum: constat è Strabone, Cretenses temporibus ijs primis habitos à cunctis gentibus omnium optimè moratos; ita vt populi vniuersi contenderent illos imitari. Hinc fabulis datus locus, eorum Regem Minoa, & Rhadamantum regnis inferorum præfidere, & præmia pœnasque defunctis pro merito quorumlibet distribuere. Cretensium Spartani sunt habitus in primis imitatores, quos tanti fecit antiquitas, vt dictum sit à sapientibus illorum sæculorum, alibi pueros, Spartæ viros ali. Videamus qui fuerint hi, vt inde colligamus qui ceteri forent. Cretensium Rempubicam latè describit ex Ephoro diligentissimus auctor Strabo. Inter cetera, ait, hanc esse illis consuetudinem, vt laudabile reputetur inter eos, puerorum amoribus, & nefandæ libidini indulgere, ac nobilissimum quemque rapere ex composito; duos menses retinere, ac donatum remittere. in publico verò conuiuuium apparabatur post hæc ab his; & habebatur concio palam, qua probra ista laudabantur, & infames inde voluptates enata. Pueris verò raptis primarius locus dabatur, & vestis splendidior, quam veluti mercedem præmiumque ab amante accepissent: atque hic mos illis quousque ex cphæbis excessissent. Tum non amplius pueri pueros ipsi rapiebant. Tales igitur Cretenses. Videamus, qui forent Spartani. Inter eos hic mos erat, vt puellæ nudæ cum adolescentibus item nudis, populo inspectante colluctarentur. Hinc Martialis:

Aut claram Rhodon, aut libidinose
Lædeas Lacedæmonis palestras.

Atque hunc sanè morem laudat in Republica sua Plato, qui volebat communes esse vxores: vt iam non sit mirū si Paris Helenam Lacedæmone abduxit. Testatur Plutarchus, quando iam vidimus quales essent laudatissimi populi in his quæ pertinent ad honestatem, apud omnes gentes fas fuisse cunctis vti præpostera libidine cum seruis suis; quin etiam cum liberis volentibus permittebatur: atque hanc etiam legem quo ad feruos esse Mahometanis testatur Ioannes Leo. Quocirca in celeberrimis ciuitatibus erant puerorum prostibula, sicut etiam meretricum; quod è libris Machabæorum facile dignoscitur. ac derideretur in Pædia Cyri miles ille egregius, qui non secum ducebat puerum formosum. Iam scimus Romæ obsoletorum huiusmodi talem fuisse copiam, vt cum vellet Alexander Mammææ bonus Imperator illos exigere, haud potuerit, qua in vrbe ventum eò denique vt Imperator Nero, publicè applaudente senatu ac populo, in apertissimo torius vrbis atque orbis teatro nuptias cum Sporo liberto celebrarit; neque hoc contentus, legem tulerit, vt cuius mari liceret nubere eodem modo, & mare habere in matrimonio: quæ Dion disertissimè testatur.

Nunc inspiciamus quæ fuerint gentes reliquis in rebus. Thucidydes est testis, adhuc ætate sua in mediterraneis Græciæ locis habitum gloriosum raptò viuere, ac latrocinari. vixit autem Thucidydes anno ante Christum natum ferè trecentesimo. Olim sanè laudabile id fuisse constat è milite illo apud Virgilium, qui Troianis defidiam exprobrat, & suorum mores ita iactabundus effert:

Canicem galea premimus, semperque recentes
Conuictare iuuat prædas, & viuere raptò.

Et quidni apud plerosque ita foret, cum Spartæ hic mos esset, vt furari liceret, modò id clam fieret, neque deprehenderetur aliquis in furto. scimus autem Spartanos omnium laudatissimos populos fuisse. Quod si cui suos ciues licebat clam spoliare, quidni magis exteros? Et quando id Spartani laudabiliter agebant, an ceteros putamus se continuisse? Paucissimos credendum fuisse. Illud certè iuris gentium erat, vt cuius populo ac principi liceret bella indicare, & exercere quauis de causa; nulla etiam, si qua forsitan esset gens, quæ bellum mouentis leges ferre nollet, ac tributa illi pendere, & obedire recusaret. itaque vt furta & latrocinia punirentur ac vituperarentur alicubi; publica bella mouere iuris gentium existimabatur. Quocirca haud mirandum (inquit Dionysius

Halicarnasseus libro secundo in vita Numæ) si Romani prouecti fuerint ad tantam, quam cuncti norunt, potestatem: non enim ut ceteræ gentes bellum mouebant, nisi iustis plerumque de causis, cognita re, iniuria ab hostibus in ipsos aut socios illata, ac fecialibus missis ad infestos sibi populos, ut iniuriæ satisfacerent. ceteri plerumque non ita. Hinc Aristoteles ipse aiebat: Ars bellica secundum naturam quodammodo acquisitioni dat operam. nam & venatoria pars illius est, qua uti oportet contra bestias, & contra eos homines, qui ad parendum nati sunt, nec volunt parere: quia natura id bellum iustum existat.] hæc ille, vocans more suo natos ad parendum, barbaros. Ex his omnibus factum, ut plerumque Reges olim vellent haberi & coli pro dijs, & viuentes, & defuncti: ut rectè precaretur Dauid: Constitue Domine legislatorem super eos, ut sciant gentes quoniam homines sunt.] Ac testatur Cyprianus, ætate adhuc sua, Reges à Mauris suos deorum loco reputatos; & in vniuersum, qui colebantur dij, Reges antiquorum fuisse plerosque apud omnes ferè gentes; quod Tertullianus etiam, Lactantius, ac Minutius in Octauio scribunt. Hinc ille: Sciat omnis gens quoniam Nabuchodonosor deus terræ est, & præter ipsum non est alius.] Non est quòd longinqua consecemur. Apud Romanos ipsi Imperatores pro dijs habiti, templa illis erecta, instituti sacerdotes, & sacra ex senatusconsulto, & lege Augustorum, ac suprâ dicebamus, Faustina in cælum numerum relata ab Antonino philosopho Imperatore, qui habitus est omnium optimus. Hinc Horatius:

*Cælo tonantem credidimus Iouem
Regnare: præsens Diuus habebitur
Augustus, adiectis Britannis
Imperio, grauibusque Persis.*

Et alibi.

*Præsenti tibi maturos largimur honores;
Iurandasque tuum per nomen ponimus aras,
Nil oriturum aliàs, nil ortum tale fatentes.*

Sed hæc sanè ferenda videntur, si consideremus consuetudinem fuisse olim plerisque populis Imperio Romano haud subiectis, ut homines innoxios immolarent. Vltatius id alibi fuerat ante Imperium Romanum constitutum: neque ab hac feritate desitum, nisi ex quo Papæ, missis qui perducerent illos ad Christi cultum, sustulerunt hanc atrocitatem: quod nos signo de nationum catholicarum felicitate, vbi de ducentis Borealium bonis agimus, latè ostendemus.

Neque verò putet quisquam multum præsidij fuisse in philosophis ad veritatem cognoscendam: quandoquidem nihil apud illos erat certi & constantis vlla de re, præsertim in diuinis. nam cum ratione ac vi humana tantum niterentur, verè Aristoteles dixit nos in ijs cognoscendis esse ut vespertiliones in sole perspicendo. An non suprâ ostendimus quid Socrates & Plato de dæmonibus sentirent? eorum porrò sententias discrepantes quis persequatur? quis mente assequi vquam possit? Ab illorum plerisque eò ventum, ut partim dicerent summum bonum voluptatem, quorum Dux Epicurus innumeros nomine ac resectatores habens; partim verò diffinirent, nihil prorsus sciri. Quid igitur dicas? quid quæras? Hi Socrate proferunt parentè, qui asserbat illud, hoc vnum scio, quòd nihil scio: & omniū maximam sectâ constituerunt olim, quam dixere Academiam, non modò propter locum, sed propter nobilissimos asseclas, de quibus latè Cicero de Academicis quæstionibus. Quamobrem si scientiam spectes, philosophi vel omnem prorsus nobis eripuerunt, vel in diuinis negarunt, vel omnino præposteram tradiderunt. Quòd si inspexeris eorum vitam; signo de summa Ecclesiæ sanctitate ostendimus philosophorum summos fuisse contaminatissimos, ita ut pessimi nostrorum sint illis meliores. En diximus summam, quòd genus humanum miserimè tandem fuerit redactum.

A Sacramento confirmationis est factum ut tanta ac tot flagitia plurimis in locis tollerentur è terra. Cap. XI.

Classis nona.

pparet clarissimè in quantas calamitates inciderit humanū genus. Nunc ostendamus, sacramento hoc contigisse diuinitus, ut ex ijs erueretur. Ac primo loco id esse verum constat ex eo, quod è Lactantio & Prudètio ad duximus suprâ; ob eam causam Christianos ab Imperatoribus & impijs tam miserè diuexatos, quòd dæmones respõsa dare nollent præsentibus Christianis vnctis, & regali chrismate signatis. En igitur dæmonum pro-

B strata potestas, per quos tantæ calamitates in mortales inuectæ, non alia de causa, nisi quòd Christiani hoc sacramento vncti essent. Ac veluti obstruebatur illis os ad apertè loquendum, sic vis ad excitandas cogitationes impias, & consilia nefaria, infirmabatur: liquet enim fuisse illis robur debilitatum, præclusos aditus, quo minus possent se foras prodere, & in publicum dare.

Secundo loco id colligitur, quia per hoc sacramentum crux altè infigitur animis nostris, amor omnia tolerandi pro Deo, Christi exemplo, ac munere. Hinc per eam Cõstantinus ad Christum traductus. Testatur enim Eusebius ideò Constantinum Christo nomen dedisse, quia crux illi apparuerit, dictumque illi sit. In hoc signo vinces: atque is tum labarum Romani Imperatoris vexillum in crucis formam fabricari iussit, ut latè ostendimus signo de miraculis in propagatione fidei factis, & signo de miraculis rerum quæ referuntur ad corpora sancta. Post hæc Constantinus iam factus Christianus, & chrismate vnctus (ut haberetur in actis sancti Syluestri, vitaque eiusdem, quam Simeon Metaphrastes scribit, constatque ex historijs Gregorij Turonensis, Phorij, Calecæ, Nicephorique scriptis) templa idolorum claudi iussit, nihil ijs sacrificari sanxit. En igitur ut crux hæc, quæ maximè necessariò in chrismate adhibetur, mentibusque nostris imprimitur, adduxerit Constantinum ad veritatem: en ut ille post hæc baptizatus, & chrismate vnctus substitulerit sacra dæmonum, & nefandas, quas suprâ memorauimus, superstitiones. Iure igitur hæc spectans Prudentius, qui sub ipsa tempora Constantini fuit, sic Theodosium inducit, qui alloquitur Romam, Maximo & Eugenio deuictis.

*Agnoscas Regina libens mea signa necesse est;
In quibus effigies crucis aut gemmata refulget,
Aut longis solido ex auro præfertur in hastis.
Hoc signo inuictus transmisit Alpibus Vltor
Seruitium soluit miserabile Constantinus,
Cum te pestifera premeret Mezentius aula:*

Et mox:

*Testis Christicolæ Ducis aduentantis ad Urbem
Miluius, exceptum Tyberina in stagna Tyrannum
Præcipitans, quænam victricia viderit arma
Mæstate regi, quod signum dextera vindex
Protulerit; quali radiantia stemmate pila.
Christus purpureum gemmanti textus in auro
Signabat labarum: clypeorum insignia Christus
Scripserat; ardebat summis crux addita cristis.
Ipse senatorum meminit clarissimus ordo,
Qui tunc concreto processit crine, catenis
Squalens carcereis, aut nexus compede vasta,
Complexusque pedes victoris ad inclita stendo
Procubuit vexilla iacens; tunc ille senatus
Militiæ vlticis titulum, Christi que verendum
Nomen adorauit, quod collucebat in armis.*

Et rursus de baptifimo.

*Iamque ruit paucis Tarpeia in rupe relictis,
Ad sincera virum penetralia Nazæarum,*

Atque ad Apostolicos Euandria curia fontes.

Et post de chrismate.

Cælibus aut magnis Laterani currit ad aedes,

Vnde sacrum referat regali chrismate signum.

Et dubitamus adhuc Romam tibi Christe dicatam,

In leges transisse tuas? omni que volentem

Cum populo, & summis cum ciuibus, ardua magni

Iam super astra poli terrenum extendere regnum.

Haec Prudentius, signo crucis à Maxentij tyrannide liberatam per Constantinum Romam scribens, à Romanis cultam crucem, baptisma susceptum ad Apostolicos fontes, chrisma ad aedes Laterani, denique transitum factum in leges Christi.

III. Atque ut adhuc tertio videas per chrisma factum ut impij ritus, de quibus egimus supra, moresque sint deleti; illud attende experimento compertum, impios ritus ex inferis reuocari ad extremum per illos, qui quamuis Christianos se profiteantur, tamen quando heretici, sunt vel chrisma contemnunt, vel etiam si venerentur, tamen vim non possunt illius ob hæresim suam penitus animo excipere. Valens enim fuit hæreticus Arrianus, & hic potestatem fecit ut Idolorum templa rursus aperirentur, & prisca sacrificia renouarentur quod testatur Sozomenus, & Theodoretus. Atque en tibi rursus crux ad Idola rursus deicienda, & mores à dæmonibus inductos: Theodosius namque Imperator cum pergeret aduersus Eugenium, qui imperium occidentale occuparat, & ingentes in ipsum mouebat exercitus; Herculisque signum præferebat copijs suis; nullis suorum consilijs acquieuit dicentium, ne se aduersus tantas Eugenij copias committeret, & manifestum periculum subiret. Nam minimè tantam tribuendam esse imbecillitatem dixit omnipotenti crucis armaturæ, quæ ex aduerso Herculis imagini opposita esset: Exercitui enim meo, inquit, crux prærit; illius autem copias Hercules ducit. Hæc Nicephorus. Quocirca sustulit Imperator, Eugenio iam per crucem deuicto, renouata rursus sacrificia per leges Valentis. Hinc Prudentius sic Theodosium, qui Romam alloquitur, inducit:

Agnoscas Regina libens mea signa necesse est,

In quibus effigies crucis aut gemmata refulget,

Aut longis solido ex auro præfertur in hastis.

Et mox ipse alloquens Honorium filium, petensque ut gladiatorum certamina auferat, inquit:

Arripe dilatam tua Dux in tempora famam;

Quodque patris superest successor laudis habeto.

Ille Urbem vetuit taurorum sanguine tingi:

Tu mortes miserorum hominum prohibeto litari.

Hæc Prudentius, qui paulo antè retulit habitam nobilissimam victoriam de Barbaris ad Polentiam, non alio, quàm signo hoc crucis frontibus inscripto, sic canens:

Dux agminis imperijque

Christipotens nobis iuuenis fuit, & comes eius,

Atque parens Stilico, Deus vnus Christus vtrique,

Huius adoratis altaribus, & cruce fronti,

Inscripta cecinere tubæ, prima hasta Draconis

Præcurrit, quæ Christi apicem sublimior effert.

Illic ter denis gens exitiabilis annis,

Pannoniæ poenas tandem deleta pependit.

Corpora famosis olim data rapinis

In cumulos congesta iacent, mirabere seris

Posteritas sacris inhumata cadauera latet:

Quæ Pollentinos texerunt osibus agros.

Ex his liquet hoc sacramento potissimum diuinitus esse concessum, ut quas diximus, abominaciones de medio tollerentur.

III. Sed quartò adhuc idem colligitur: nam quoties maximè propagata est Christi fides, id non alia ratione contigit: quàm crucis ipsius conspicuæ interuentu, quod nos latè signo de admirandis affectionibus rerum, quæ ad corpora sancta referuntur, ostendimus. Hic illud repetijse sit satis. Inter alias causas, quibus innumeri adducti quotannis in Indijs

A dijs orientalibus, quarum latissima sunt confinia, conuolant ad fidem Christi, est illud, quod Malipure, siue ciuitate sancti Thomæ, crux illa lapidea, ad quam genuflexus Apollolus est interfectus, in die festo ipsius sancti, vbi recitatur Euangelium in missa solemnè, splendescit, ac liquorem fundit, perinde ac si oleo delibuta esset, inquit Oforius. Quæro igitur cur Deus quotannis ex illa cruce hoc edat miraculum, cur oleum crux illa emittat primò nigri coloris, deinde sanguinei, ut idem refert, & nos recitauimus signo de miraculis in fidei propagatione factis? nonne ut palam fiat, per oleum chrismatis in formam crucis fronti applicitum, splendorem nobis ad effugandas tenebras, & sanguinè pro Christo fundendum calidus infundi? Cuncti iudicent an hæc necessariò referenda sint ad oleum crucemque sacramento chrismatis Christianorum fronti inscriptam; an tanta diuinæ potentia miracula temeritati sint adscribenda.

B Verum quid esse in causa dicemus, quinto loco, ut dæmones non effugentur è locis & corporibus, quæ occupant & infestant, nisi per nostros, qui chrismate sunt uncti: quod ostendimus signo de potestate in dæmonas. In amplissimis Sinarum & Iaponiorum regnis dæmones inuadunt humana corpora; neque inde egredi volunt, & ab illorum vexationibus cessare, nisi obsessus syngrapha conscripta iuret, se quotidie dæmoni daturum diuinis honores. quo præstito, dæmones egrediuntur, neque amplius quicquam molestia inferunt miseris illis. Tum verò ij dæmona depingunt eadem, qua nos, deformitate, horrentem, nigrum, flammis circumdatum, flammam spirantem, aspectu truci: & singulis diebus ante illum se sistunt proni, genua flectunt, adorant, thus illi accedunt, & quas possunt maximas maximi cultus significationes ostendunt. Quocirca vbi nostri in illas oras venerunt, incredibili omnes sunt admiratione percussi, videtes quanta sit nostrorum potestas in dæmonas, ut fugiant ad ipsorum preces, expellantur è corporibus obsessorum. Quin etiam terras & vrbes multas ijdem dæmones in ijs regionibus affligunt, & nostrorum iussu expelluntur. rogantibus & supplicibus responsa dant, oracula fundunt: sed ad nostrorum aspectum tacent, obmutescunt, se nihil posse cõsistunt: ut eodem signo latè profecuti sumus. quod est in causa, ut abiecto varia superstitionis cultu, moribusque efferis, plurimæ nationes nomen Christo dent in ijs locis.

C Quamvis sexto loco illud adduci verissimè potest, numquam nisi per nostros Christi cultum propagatum inter nationes; idque signis de fidei propagatione est explicatum: quod est euidentissimum argumentum nobis esse solis vim, splendoremque crucis ad tenebras dissiendas, dæmonasque profigandos: alioquin crux Christi euauisset. Hoc namque maximè mirum, per mille quingetos & quinquaginta annos nullam nationem potuisse ab hæreticis ad Christum perducere (hæreticorum namque est peruertere, non conuertere) cunctas gentes à nostris Christo conciliatas, gentilicios ritus à nostris prostratos, nobis omnem vim crucis datam, nullis alijs. Quod si non est euacuanda crux Christi, inquit Paulus ad Corinthios, proculdubio euacuant, qui tollunt hoc sacramentum, quando per illud solum fit ut Christi filij generentur, quod euentis certissimis comprobari dicto signo aperuimus. An non hoc verum?

D Audi septimo loco. Apertissimè ostendimus signo de interitu fidei, cultusque Christiani ni, simulatque in aliquibus regionibus maxima ex parte hæresis confedit, cõtinuò in eas irrumpere efferatissimas gentes, quæ ad extremum cultum Christi fidemque ex illis exterminant, ac deleant. Atqui hoc est argumentum certissimum, chrisma esse verissimum sacramentum, per quod pugnantem vincimus inimicos Christi. At hæretici, tantum abest, ut vincant, ut ad nihilum redigantur; quod nimirum vel non habent hoc sacramentum, vel vim gratiamque sacramenti.

E Huic septimo argumentum succedit octauum, quod quibus in locis per hæreticos facta est Christianæ religionis iactura huiusmodi, ut nihil ferè illius in eis superesset, in iisdem facta est per nostros restauratio diminutæ aut extinctæ religionis: quod signo de reparatione dictum fuit à nobis abundè. Non igitur vmbratiles hæ pugna, neque commentitia potestas huius sacramenti.

IX. Quid quod non loco afferri potest? Nobis dütaxat catholicis esse perpetuam Martyrum successionem; siue spectes illos, qui vitam profundunt pro disseminanda Christi religione inter gentes; siue eos, qui qualibet ætate ab hæreticis interfecti sunt, ex quo hæreticis aliqua potuit esse potestas. Hæc verò signis de Martyrum successione & summa fortitudine apparet. Ut igitur hæreticorum factiones possint falso nomine Martyres aliquos

quos suorum ciere, non tamen iis perpetua successio, neque aut multitudine, aut patientia cum nostris comparandi. Martyrum porrò coronas Cyprianus attribuit sacramento chrismatismis, libro de lapsis inquitens: Frons cum signo Dei pura, diaboli coronam ferre nõ potuit, coronę se Domini referuauit. Denique vt vno plurima concludamus, ad tantum virtutum omnium culmen nostri peruenere, vt illud mente assequi non potuerint philosophi, hæretici verò fieri non posse dixerint aliquando, vt eò perueniretur: quod plurimis signis spectantibus ad omnia virtutum munera, summamque caritatem, & sanctitatem, sumus persecuti. Non igitur hæc sunt commenta, sed verissima cælitus hominibus catholicis concessa dona.

- I. His porrò omnibus quinque accedunt maximè suspicienda, quòd quoties est Ecclesiæ catholicæ, quantum ad amplitudinem, multitudinēque credentium populorum, aliquid detractum, tum magis est illi ex alia parte diuinitus adiectum. Deinde cum tempora illi fuerunt iniquissima, tum maximè sanctis viris cælesti munere est amplificata, & ornata. Præterea verò cum potestas ipsius à Principibus prophanis est imminuta & oppressa, Deus ex alia parte longè altiùs illam paulo post extulit, & euexit; quæ signis suis suoque loco singillatim declarabuntur à nobis. Quartum verò per hoc sacramentum cælitus Ecclesiæ datum est, vt illa errare non possit in vniuersalibus fidei morumque decretis, siue spectes subiectas nationes, ac toto orbe diffusas, siue Episcoporum vniuersitatem Papæ subiectam, siue ipsum Papam; quæ proculdubio cælestia maximè, & omnium diuinissima iudicari debent. Neque verò mirum: nam per illapsum Spiritus sancti, & hoc sacramentum, facta est cælestium humanarumque rerum mirabilis quadam connexio, & continuatio: vt Ecclesia iam cælum sit, quamuis posita in terris; quod Chrysoströmus aiebat. Hinc quintum, quo compages Ecclesiæ mirabiliter continentur, & eius arctissima coniunctio conglutinatur. Omnes catholici, qui ab Apostolica ætate semper existerunt toto orbe cognito dispersi, nihil vnquam certò crediderunt, nisi quod diffinitum, aut pro diffinito habitum est veluti certò credendum, non ab hominibus incertis (alioquin quiuis eligere potuisset, quos sibi assentiri vidisset, quod hæretici faciunt) sed ab Episcopis vniuersis vnà cum Papa, veluti referentibus Ecclesiæ totius personam; aut ab eo qui vniuersorum personam sustinuerit, qui est Papa, Petri successor, Vicarius Christi; idque siue pertineret ad interpretationes sacræ scripturæ, siue ad aliud quodcumque: Hebræi namque ipsi, & diabolus etiam, sicut hæretici quoque, sacras scripturas adducunt. Singuli porrò Episcopi fuerunt eadem mente. Papa idem sicut diuino priuilegio non potest errare in vniuersalibus morum fideique legibus ferendis, licet ipse possit sibi esse hæreticus, scribere, prædicare hæretica; quod si faceret, excideret à potestate, vbi admonitus haud resipisceret; sic omnia sua decreta superiorum Pontificum, & Ecclesiæ catholicæ decretis consona promulgauit. Quæ verò fuerunt sic diffinita, aut pro diffinitis certò ab omnibus existimata, sic omnes catholici crediderunt, vt nihil hæsitarent in ijs credendis, vitam profundere pro ijs parati. Cetera submiserunt diffinitionibus faciendis, siue scriptis consignata, siue ore pronunciata, siue animo tantum fuerint comprehensa. Atque ita omnium maxima coniunctio inter catholicos. Nam primo loco quæ diffinita sunt, aut habita pro diffinitis, sic crediderunt, vt innumeri pro ijs posuerint vitam, ceteris ad idem paratis. Secundo, quæ non fuerunt, submiserunt singuli iudicio totius vniuersitatis, aut eorum, vel eius, qui vniuersorum personam refert. Tertio posteri non recessere in ijs, quæ sunt æternæ veritatis, à sanctionibus huiusmodi superioris ætatis: superior ætas, quæ non fuerunt huiusmodi, iudicio posteriorum submisit, ea credens ita, vt determinarentur. Nulla porrò cogniti orbis gens exstitit, cuius non habuerit aliquem nostram Ecclesiam, qui mente huiusmodi foret, per annos mille quingentos, & amplius. Id verò neque vlli populo, neque vlli hæreticorum cœtui contigit: non enim certos vllos sibi continuata serie succedentes nominare possunt, quibus ipsi, posteri eorum, maioresque in quæstionibus emergentibus indubitatè credant, crediderint, aut sint credituri. Præterea superiores ipsorum non hoc erga antecessores suos animo fuerunt in omnibus, sed ab ijs aliqua in re discesserunt, quam non submiserunt vniuersorum iudicio, vel secus interpretati diuinas scripturas, vel maiorum decreta. Postremò non habuerunt ex omni cogniti orbis natione, qui ipsorum sententias sequerentur, quive pro ijs vitam ponerent, aut disseminarent inter alias gentes, ad quas aditus singulis sæculis aperiretur. Quæ sanè omnia diuinissimo beneficio catholicis acciderunt. Non alijs sanè viribus, quam diuinis; quas accepere per hoc sacramentum

A mentum à Spiritu sancto, cui per illud coniunguntur, & quo demones, & eorum potestates fugarunt è terris: quod & ipsi demones olim prædixere euenturum Spiritus sancti potestate.

Audi versus eorum de Trinitate, & Spiritu sancto:

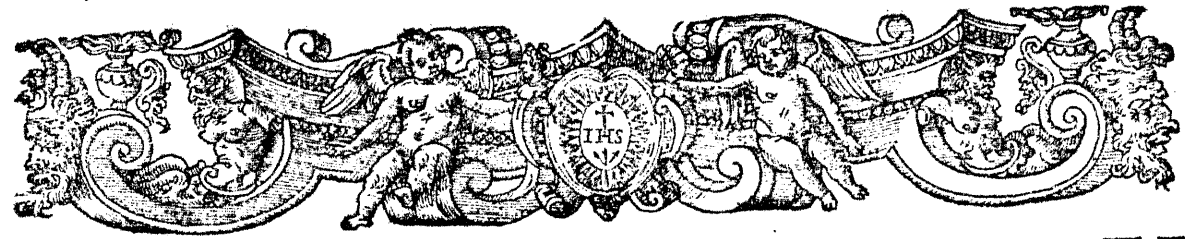
Μη ὄφρατες πύματος, ἔψατον αὐτὸς ἐρέδω
Δύστω παροπόλων περὶ θεοκασιμ γυνετήρος
Αυριτε τηλεγέτοιο πανομοφάμ βασιλῆος
Καὶ πνοίης, ἢ πάντα πέριξ βροτρυδὸν εἴχει.
Οὐρα, γῆν, ποταμὸς, ἀλα, τάρταρον, ἦρα, πύρρη
Ἡ' μὲ ἔκ ἐθέλοντα δόμων δὸπ ἦρθε δ' ἰώζει,
Αὐτίκα ἐρημάρον δὲ λελέμεται ἔδος ἀφότηρ

B
*Ne infelix quæso me percunctare Sacerdos
Postremum de diuino summoque parente,
Atque eius nato cunctorum Rege potente,
Spiritu, & astrictum qui mundum continet omnem
Montes, terram, amnes, mare, tartara, & aera, & ignem,
Ac me his inuitum detrudet ab adibus idem
Ex templo, & limen, solum, mutumque relinquam.*

Audistin' vt dæmon vel inuitus fateatur se à Spiritu sancto expellendum, vt amplius loqui non possit: quod sacramento confirmationis præstitum vidimus. Idcirco affirmat S. Hyppolitus libello de consummatione mundi, futurum, vt Antichristus inter alia edicat & iubeat, ne quis in fronte sua crucem pingat; quod Antichristi præcursores apertissimi hæretici nostræ ætatis nunc sedulo præstant, dum crucem chrismatismque sacramentum, quo delabitur in nos Spiritus sanctus, & memoria visque Christi crucifixi mentibus infigitur, infestissimè oppugnant. Sic igitur nostri apti inter sese, colligati, & cum superioribus posteri, cum posteri superiores, & cuiuslibet ætatis spiritus in sæculum sequens continuatur per orbem totum peruiæ telluris. Nullus itaque è catholicis credit omnino suis cogitatis, & interpretationibus ad sacras scripturas, sed ijs quæ sic approbantur toto orbe terrarum per annos mille quingentos & amplius. Hæc altissima spiritus coniunctio nulli cœtui contingens, Ecclesiæque Catholicæ peculiaris, copulat singulos per singulas ætates, & in omnium pectora sese insinuans, per cunctorum corda catholicorum dilabatur: propterea Christi nomen, oleum diffusum, & vnguentum è capite Aaron vsque ad oram vestimenti pertingens: dimanans namque à Deo, diffuensque in singulos vnus spiritus vinculo, quod suis signis apparebit, mirabiliter omnium sæculorum mortales catholicos toto orbe conglutinat, & connectit. Hic Ecclesiæ vnus spiritus cum Deo, qui tam magna ac diuina inter humanum genus, vt latius apparebit singillatim, producit in lucē, dæmonasque omnes cum suis sectatoribus, spectris, legibus nefandis & impijs, ad infera deuoluit, & detrudit.

FINIS LIBRI SECUNDI.

DE SIGNIS ECCLESIAE DEI LIBER TERTIVS.

*AMOR SVI IPSIVS EST OMNIVM MALORVM
causa; idcirco radicitus hic in Ecclesia Dei euellitur, vt tum demum catho-
licorum pectoribus inseri omnes virtutes possint, immisso
penitus Dei, proximi que amore. Cap. I.*

Amor sui ipsius est omnium malorum, quæ in humanum genus ex quacumque causa ad ipsius extremam perniciem dimanare solent, fons & origo: vt bene dixerit Augustinus, ab illo Babylona condi, impiorumque ciuitatem; sicut contra ab amore Dei edificari asserit admirandam, de qua agimus, Dei ciuitatem, Hierusalem nomine designatam. Hinc Christus toties illa repetebat: Qui vult venire post me, abneget semetipsum, tollat crucem suam, & sequatur me;] &: Qui odit animam suam in hoc mundo, in vitam æternam custodit eam; qui amat in hoc mundo, perdet eam.] Neque verò dæmon est alia via aggressus olim primos illos hominum cunctorum parentes, quam sui ipsius amore, cum dixit: Eritis sicut dii, scientes bonum, & malum.] Ex hoc omnium bonorum facta commutatio. Radicitus est igitur omnino hic amor ex Ecclesia Dei & sanctorum societate extirpandus & quando hæc est prima actionum siue intra mentis nostre recessus manentium, siue in alia prodeuntium causa, vt aliquid credatur; ob id in Ecclesia Dei hoc est immobile fixumque principium, ad exterminandum sui ipsius amorem, vt nemo sit in ea, qui sibi credat vni, vel eum sequatur, qui sibi vni crediderit. Et sanè videmus, experientiaque quotidiana in singula momenta tenemus, idcirco nos ad aliquid agendum moueri (si modo ratione ducimur, non casu, belluarum instar, ferimur) quia credimus aliquid, siue iucundum sit, siue vtile, siue honestum, boni certè veri que speciem nobis habere illud aliquo modo persuasimus. Hæc igitur persuasio in Ecclesia Dei à suimetipsum amore neque nasci potest, neque debet. Alioquin Ecclesia Dei non esset, Babylon est illa. Atque hoc est illud, quod toties Paulus in epistolis suis passim repetit, atque ingemina. Atque hoc est illud, quod toties Paulus in epistolis suis passim repetit, atque ingemina. Nemo enim nostrum, inquit ad Romanos, sibi viuit, aut sibi moritur.] & ad Corinthios: Qui se existimat scire aliquid, nondum cognouit quemadmodum oporteat eum scire.] Qui viuunt, iam non sibi viuant.] & ad Galatas, Si quis se existimat aliquid esse, cum nihil sit, ipse se seducit.] & ad Philippenses. Implete gaudium meum, vt idè sapiatis.] & rursus ad Romanos scribit, ac præcipit non plus sapere, quam oportet sapere, sed sapere ad sobrietatem, & id ipsum inuicem sentientes, non alta sapientes, sed humilibus consentientes: Nolite esse prudentes apud vosmetipsos. Debemus autem nos firmiores imbecillitates infirmorum sustinere, & non nobis placere. Vnusquisque vestrum proximo suo placeat in bonum, ad ædificationem.] Quam obrem bene de hæreticis Petrus ait: Dominationem contempnunt, audaces, sibi placentes, sectas non metuunt introducere blasphemantes.] Ex hac amoris

Rom. 14.
1. Cor. 8.
2. Cor. 5.
Gal. 3.

Rom. 12.

Rom. 15.

1. Pet. 2.

A amoris proprii extirpatione fit, vt cum sacra scriptura in varios à nonnullis sensus trahatur (& dæmon namque illa vsus est aduersus Christum in solitudine positum, cum ieiunaret, & Iudæi vtuntur adhuc; ac nullus est hæreticorum cœtus, innumeri verò sunt illi, qui non scripturas diuinas obtendant;) nemo catholicorum, siue eorum qui in Ecclesia Dei sunt, sibi in sententijs illius explicandis, sicuti neque vlla alia in re, placere, credere, aut sapere possit. Omnes interpretationes opus est expendat è communi Ecclesie totius fide. Denique necesse est inter nos sit illa admirabilis animorum connexio & conspiratio, de qua dicebamus ad finem secundi libri, ita vt animus cuiusque intimo illapsu exordiat ab antiquissimis Ecclesie decretis, & pertingat ad supremas eiusdem sanctiones, decurratque per omnes ætates, & insinuet se in animos eadem sentientium, stabilita credens, & stabilienda iuxta inconcussam priorum normam credere paratus. Ea sola vera, iustaque sibi certissimo persuadens, cetera ab his dissentientia sine dubio falsissima, & ab omnibus iustitie constitutionibus remota.

B Neque verò vel Episcopi vniuersi, Conciliaque, vel ipse Pontifex summus est vllomodo immunis ab hac animi obligatione, quæ deuincit se antiquis Ecclesie scitis, & quæ ab his clariùs explicata in singulas ætates deducuntur, aut vniquam deducuntur. Nam cum decreta Ecclesie vel sint eorum, quæ pro temporum, regionumque, & hominum conditione variari possunt, ac debent, veluti pertinentia ad mores quosdam mutabiles, ritusque diuersos, diuersis conuenientes; vel eorum, quæ sunt immutabilia, & æterna veritatis, ac stabilitatis, vt materia & forma sacramentorum, & quæ per se vera, ac bona sunt, atque aliter esse non possunt: quo ad prima Pontifex summus, & Concilia Episcopique summam habent potestatem, vbi mutationum causæ iuste intercedunt. Quo ad secunda, si quidem scientes ac volentes recederent ab antiquis decretis vel vniuersalium conciliorum, vel Pontificum, idque certò deprehendi posset, protinus exciderent ab omni potestate pontificia; vt inter alios tradunt Cyprianus, Ambrosius, Hieronymus, Augustinus, Optatus, & ipsi Pontifices Romani Cælestinus, ac Nicolaus Primus. Quocirca & ab hisce longissimè abest amor hic proprius: propter cuius extirpationem sacramento ordinis Deo dedicati illud merito, quod ostendemus, consequuntur, vt quando sibi non credunt in ijs, quæ certò definita sunt, aut pro definitis ab Ecclesia tota catholica in dubitatè accipiuntur, idcirco in reliquis, nimirum æmbiguitatibus emergentibus determinandis labi non possint.

C Et Pontifex itaque summus, & Episcopi vniuersi Ecclesie Catholice potissimum nudati hoc sui ipsius amore in ijs quæ credunt: Nam primo loco obligati sunt ea credere omnino, quæ superiora Concilia & Papæ decreuerunt. Secundo necesse est sint parati credere, quæ in futurum sancientur. Tertio, si qua emergat quæstio, necesse est in illa definienda videant, quis sit Ecclesie totius Catholice consensus huiusmodi in re, vt signo sequenti explicabitur. Viden' vt nemo in Ecclesia Catholica sit suus? propria sit opinioni relictus?

D Rursus aliud audi, & admirare diuinæ providentiæ altissima consilia. Illud vsu venire videmus, vt diuersarum nationum quandoque diuersa sint studia, diuersæ mentes. Vt itaque Deus, in ijs quæ credenda sunt, ex animo suorum stirpitis euelleret hunc amorem proprium, semper illud prouidit, vt Ecclesia ipsius esset catholica, id est toto Orbe diffusa, nulla scilicet esset natio cognita, è qua non sint multi in Ecclesie Catholice complexu, atque ita in hanc, quam diximus, conspiracyem toto æuo diffusam connectantur. Esse Ecclesiam Catholicam demonstramus signo de Ecclesia Catholica. Quapropter nequa sibi gens in Ecclesia Dei hac in re indulgeret, atque vt funditus ex eius corde proprius hic amor exhauriretur, quælibet natio, modò Christi velit esse, necesse habet alteri deferre, ita vt singula illud Apostoli mandatum seruent hac in re, Humilitatem inuicem insinuate.] deponant studia propria & proprium sensum. Sic exempli gratia ad Concilium Tridentinum conuenere Episcopi, ac docti viri ex omni natione, Polonia, Hungaria, Bohemia, Prussia, Suetia, Germania, Gallia, Britannia, Scotia, Hispania, Italia, Canarijs insulis Africae, & Africa ipsa, ex Indis, è Gracia, ex Oriente: Moses namque Bardenus Patriarcha Seleuciensis eò misit suam professionem fidei, atque ita ex omni gente in idem conspirarunt. Quod de Tridentino Concilio dicimus, idem constat de Florentino: ad quod De Sign. Tom. 1.

Cypr. li. 1. epi. 6
lib. 1. epi. 1.
Ambro lib. 1. de
pen. cap. 1.
Hier. contra Lu
cif.
Aug. in Enchir.
65.
Cælest. epist. ad
Io. Antio. & cler.
Const.

H

Armeni,

Armeni, & Aethiopes extremi conuenerunt, & quicumque Graecis adherent vel ad Orientem in Asia, vel ad Aquilonem in Asia & Europa simul constituti; quos fufius recenfer S. Antoninus, qui tum Florentia degebat, & Crantzius. perfici verò potest id è subscriptionibus ad finem concilij Florentini positum tum in Graeco, tum in Latino Codice. Tridentini porrò acta fufius descripta habentur à multis; in quibus leguntur ex omni natione innumeri Episcopi in eadem decreta conuenisse. Quamquam recepta sunt ista concilia toto Orbe Catholico, ita vt nulla sit illustrior natio, quæ non illis dederit assensum, detque adhuc, si non per vniuersos, saltem per aliquos ex ea natione prognatos: ita vt exofculentur eorum constitutiones, veluti non modò vniuersales, & ad vniuersitatem totam Christianorum spectantes, sed etiam veluti verè cælestes, ac diuinas; atque ita in vnum spiritum singulæ nationes singulis deferentes conglutinentur, amore proprio funditus extirpato.

Neque verò illud omittendum. Nam cum Deus nolit in Ecclesia catholica amoris istius proprii remanere vllas fibras; ne quis sibi blandiretur in aliquo, ne quis latibula haberet & effugia, diceretque se haud sibi credere, sed alijs; quos ipse sibi placentes eligeret, voluit in Ecclesia sua certos viros extirpare Episcopos, ac sanctissimum Papam, quibus haberemus fidem; quorum fidem sequeremur; atque ita neque illud in arbitrio nostro foret optare, quorum dictis haberemus fidem. Episcopi verò, & Papa, vt diximus, ni velint continuò potestate ac iure omni spoliari, necesse habent sequi antiquorum decreta, & Ecclesiae totius catholice sensum, ne scilicet ipsi subiiciantur amoris huius proprii dominationi, ac tyrannidè. Quin oportet in ambiguis sequantur consentientia & priscis decretis, & Ecclesiae totius menti. An verò sequantur, non est prorsus huius illiusve Episcopi, aut hominis, & gentis iudicare; sed vniuersitatis totius, siue Episcoporum vniuersorum, vel sanctissimi Papæ, qui & ipse in causa hæresis iudicio vniuersalium conciliorum est subiectus; vt scilicet omnis anfa præcidatur huic amoris proprio; nec sit vllus omnino, qui suos sibi iudices quærat, suæ sententiæ, suæ gentis, in diiudicanda veritate eorum, quæ credit. Nunc animum intende, & circumspice omnes hominum coetus, qui sunt, aut fuerunt, nullos videbis, quorum mens per omnia sæcula, per omnes nationes intimo fidei illapsu progrediens sit alligata immobiliter absque vlla mutatione certis decretis, certisque in omne tempus personis; ita vt nemo sit, qui arctissimo sit hoc vinculo exsolutus. Res equidem diuina ad exterminandum suiipsius, inserendumque Dei æproximi amorem.

Et sanè quanti hoc esset viderunt ipsi antiquorum sapientes, qui statuerunt omnia mala à suiipsius amore in humanum genus proficisci. Hinc illa probro maximè data à Graecis φιλανθρωπία, id est, amor suiipsius, de quo Aristoteles in Ethicis latè disputat, qui & in Politicis aiebat, in gubernanda ciuitate ac Republica illud esse optimum, vt iudicis arbitrio nihil, quantum fieri potest, relinquatur; ne scilicet perturbatione aliqua commotus aberrare à vero possit. Sed audi Platonem libro de legibus latinè loquentem: mittimus enim Græca ad prolixitatem vitandam. Sic igitur ille: Omnium verò, ait, maximum quoddam malum in multorum animis est innatum; cuius quidem, cum facile sibi ignoscant, remedium nullum excogitant. Est autem hoc, quod dicere solent, quòd natura sibi quisque amicus est: recteque est, ita se habere. Sed reuera nimius in seipsum amor omnium peccatorum omnibus semper est causa. Obcæcatur enim circa obscæcatur, qui amat. Quapropter, qui se amat, cum seipsum magis quàm veritatem honorandam putet, quid iustum, bonum, & pulchrum sit, malè iudicat. Decet sanè eum, qui magnus vir futurus est, neque seipsum, neque sua diligere, sed iusta semper, siue à seipso, siue ab alio quouis gerantur. Ex hoc ipso delicto accidit omnibus, vt ignorantiam suam esse sapientiam opinentur. Hinc fit, vt quamuis nihil, vt ita dicam, sciamus, scire tamen omnia arbitremur. Cum verò neque alijs committamus facultatem agendi quæ nos ipsi facere ignoramus, facientes ipsi errare compellimur. Quamobrem nimium suiipsius amorem fugere quisque debet, & meliores sequi, nullo rubore verecundiæ impeditus. Hæc Plato. Similiter & Demosthenes: Quare facillimum, inquit, est omnium, seipsum decipere: quod enim quisque cupit, id etiam animum inducit, & sibi persuadet. Hactenus graecorum maximus orator cui concinit

Lib. 9. c. 8.

Lib. 5.

A cinit Euripides Tragædorum summus:

Ἀπαντες ἐσμέν εἰς τὸ νεβηταῖν σοφοὶ
 Αὐτοὶ δ' ὄταν σφάλωμεν εἰ γινώσκομεν.
 Omnes in admonendo sapimus;
 Sed cum ipsi aberramus, haud aduertimus.

Rectè igitur Cicero communem vocauit φιλαυτίαν. At ille egregius vates elegantissimè illud pronunciauit:

Sua cuique Deus sit dira cupido.

Ac bellissimè profectò prisci amorem sic pingebant, vt velo obducti essent oculi illius: quòd amor scilicet suiipsius oculorum nobis lucem tollat, efficiat ne reuera dispicere veritatem possimus. Viderunt itaque antiquorum sapientiores quique, in causa omnium malorum esse amorem suiipsius, ab hoc fieri ne errores nostros aduerteremus, ab hoc fieri vt cupidines nostras à Deo putemus immixtas, atque ob id esse diuinas.

Sed tamen ad extirpandas eius radices nihil attulerunt remedij in commune: Ecclesia verò catholica sic attulit, vt velit suos nihil omnino credere, nisi quod consentiat veritissimis decretis, quæ pro certissimis vult haberi. iubetque singulos esse paratos ijs dumtaxat habere fidem, quæ diffinientur ab alijs in posterum ac totius Ecclesiae ex omni natione constantis inspicere communem sensum; aduocari in ambiguis Episcopos, doctosque viros ex omnibus Orbis locis ad quæstiones examinandas, ac determinandas: quod in vniuersalibus sit concilij, in quibus licet Episcopi soli è toto Orbe accerfenti sententiam à Pontifice summo confirmandam ferant, audiuntur tamen, & adhibentur ad res dubias disceptandas, docti omnes. Horum verò vniuersalium conciliorum potestatem neque Pontifex summus in causa hæresis effugere potest. En, vt nemo inter nos sibi credere possit, non modò homo, sed neque populus, aut natio, non modò ætatis huius, sed neque superioris id valuit, neque futuræ valebit. En vt nostra decreta sint immutabilissima, non ab vno profecta, neque ab vno pendentia homine, populo, aut natione, huius, illiusve sæculi, verum ab ipsa æternitate totius humanæ vniuersitatis, in vnam fidem murua quadam mentium demissione & colligatione conspirantis. Quocirca & Christus ipse caput huius Ecclesiae, exemplar omnium virtutum, toties illud aiebat: se loqui illa, quæ audisset à patre; se non recedere ab eius præscripto: voluitque à pluribus audiri illam vocè calitus à Deo demissam, Hic est filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui ipsum audite; ad huius prætereà rei apertissimam testificationem miracula edidit diuinissima, innocentiam vitæ præferens singularissimam. quod & fecere, faciuntque adhuc eius discipuli, Ecclesiae nostræ alumni, vt suis videbitur locis. Hoc igitur argumentum, quòd hoc capite tractamus aduersus non modò hæreticos, sed etiam quoslibet homines, ac populos alienos à nobis, valere ac meritò inter signa connumerari posset. Sed quando illud est commune omnibus signis, quæ ab aliqua virtute deducuntur; virtus autem reuera esse solida non possit, ac sibi ex omni parte constans absque amoris proprii extirpatione; idcirco præmissimus illud omnibus signis. Videamus itaque, quid ex ipso consequatur.

S I G N V M P R I M V M.

Fides ex auditu.

E *Illam est Ecclesia Dei in qua nemo est, aut fuit, qui non crediderit fidei atate sua annuntiate, & per manus à maioribus acceptæ, & auditæ. Cap. II.*

Apparet in altissimo diuinitatis gradu Ecclesiam, quamuis in terris modò degat, calitus esse collocatam: & quando, vt ostendimus abundè, illi vnus est cum Deo spiritus, diuinam proculdubio doctrinam, cui labes vlla subesse nullo modo possit, ab ore suo spirabit; ac si quis illi audire fidemque habere paratus non erit, is etiam neque audire, neque habere fidem Deo dicetur. Quocirca cum spiritus diuinus mentes sibi dedicatas peruadat, mentium verò supremum sit intelligentia, hanc sibi primam, modò sua futura sit, consecrabit, assensumque illius ad se conuertens efficiet vt homo indubitamam

fidem profus habeat, & habere sit paratus ijs, quibus habendam tamquam diuinis ab Ecclesia sit auditurus; ita ut totus pendeat ab ore illius, diuinitatem scilicet spirantis. Hinc euidentissimum primumque signum à prima hominis parte, prima hominis actione deliberata, quæ est fides, & prima diuini spiritus coniunctione cum mente humana illius impulsione sequente, deducetur. Ac rectè Paulus; Fides, inquit, est substantia rerum sperandarum. nam veluti à substantia cunctis in rebus cuncti prodeunt effectus, vel signa illam comitantia; similiter à fide ortum ducent, quæcumque ad Deum, in quo spes omnis nostra ponitur, referuntur. & quod in Latino apud Paulum est substantia, in Græco ὑπόστασις, quo vocabulo significatur, quam Philosophi primam substantiam vocant, à qua cuncta existere decernunt. Hoc igitur signum, de quo sumus acturi, meritò vocabitur Fides ex auditu, cui sententia est hæc subiecta: Illi sunt ex Ecclesia Dei, qui & ipsi & auctores eorum fidem habent ex auditu, siue ex auditis prædicari ab Ecclesia, in qua vel ipsi vel auctores eorum à principio fuerunt.

I. Ratio Rom. 10.

Propositæ verò diffinitionis ac notæ ratio plurimis argumentis illustrari potest. Ac primo: Omnis fides, de qua nunc agimus, existit ex auditu, ergo fides non erit, quæ auditis quamlibet ob causam repugnabit. Audiamus Paulum: Quomodo, inquit, credent ei, quem non audierunt? Quo modo autem audient sine prædicante? Quo modo verò prædicabunt, nisi mittantur? sicut scriptum est: Quam speciosi pedes euangelizantium pacem, euangelizantium bona. Sed non omnes obediunt Euangelio. Isaias enim dicit: Domine quis credidit auditui nostro? Ergo fides ex auditu, auditus autem per verbum Christi. hucusque Apostolus decernens fidem non esse aliunde quam ex auditu, idcirco exclamat aduersus Galatas, quos nonnulli scriptæ legi innixi, seu potius proprijs interpretationibus scriptæ legis, à veritate fidei abduxerant; & ait: Hoc solum à vobis volo discere, ex operibus legis spiritum accepistis, an ex auditu fidei? Audin' Paulo satis hoc esse ad ostendendam fidei veritatem, si probetur ea concors auditis, non inuentis? Quamobrem Basilius sic fidem definit: Fides est assensus indubitata ad ea quæ audiuntur, certa veritatis persuasionem ad ea quæ prædicantur per Dei gratiam. & iterum libro eodem, cum percunctatus esset quid proprium credentis foret, ait, Ut tali persuasione assentiat virtuti dictorum, neque quidquam præsumat, vel adiciere. nam si quicquid ex fide non est, peccatum est, inquit Apostolus; fides verò ex auditu, auditus autem per verbum Dei, ergo quicquid extra diuinitus inspiratam scripturam est, non ex fide existens, peccatum est. hæc Basilius, cuius vltima verba peruertit hæreticus quidam interpret: sic verò esse ut nos reddidimus, apparet è græco, in quo habetur. ἡδὲν τὸ ἐκ τῶν τῆς θεοπνευστου γραφῆς οὐκ ἐκ πίστεως ἐν ἀμαρτίᾳ ἐστίν.

In asceticis.

II. Ratio 1. Cor. 10.

Neque verò scienti diuina, quod dicimus de fide habenda ijs quæ audiuntur ab Ecclesia, mirum videri debet. Propositum namque est Deo in captiuitatem redigere (ut aiebat S. Paulus) omnem intellectum, & consilia destruere, & omnem scientiam extolentem se aduersus Deum. id verò fit per assensum, fideique inconcussam persuasionem, qua noster animus suis cogitatis haud credit, sed ijs, quæ per Ecclesiam Christus credenda proponit: hoc est enim redigere intellectum in captiuitatem, subiicere scilicet alienæ potestati, neque sui iuris esse permittere, ut quicquid velit, eligere possit credendum. Audi Clementem; qui, & quod supra diximus, & quod nunc est in manibus explicat: Catechesis, inquit ille, seu quæ per auditum suscipitur institutio, ad fidem deducit. en ut institutio fidei sit per auditum. Aures nunc demus eidem dicenti, non esse fidem, quæ non sit ex auditu: Cum veritas ait, sit ardua & difficilis, propterea certè fuerunt quæstiones, ex quibus quæ nimio sui amore laborant, & sunt ambitiosæ, & cupidæ gloriæ, sunt hæreses eorum, qui non didicerunt quidem, neque verum acceperunt, sed sibi cognitionis sumpsere principium. rursus habemus ab eodem Clemete qua in re sit animo nostro data optio, & electio permissa: Cum, dicit, Ecclesie doctrina in sola veritate, & antiqua Ecclesia sit perfectissima cognitio, & ea, quæ re vera est optima hæresis, id est, electio. est igitur Clementi optima electio, qua non nostrâ, sed Ecclesie doctrinam cõplectimur; peiissima, qua nostram. Hinc ait dictos hæreticos, quod intellectum nolint alieno iuri supponere, sibi que adimere electionem rerum credendarum. elegatissimè explicauit idè Tertullianus: In omni penè, inquit, epistola (loquitur de Paulo) de adulterinis doctrinis fugiendis inculcans, hæreses taxat, quarum opera sunt adulteræ doctrinæ, hæreses dictæ græca voce, ex interpretatione electionis, qua quis siue ad instituendas, siue

Lib. 1. pedagog.

Lib. de præscriptip.

ad susci-

A ad suscipiendas eas vitur. ideò & sibi damnatum dixit hæreticum, quia & in quo damnatur sibi elegit, nobis verò nihil ex nostro arbitrio indulgere licet, sed nec eligere quod aliquis de suo arbitrio induxerit. Quibus autem de causis Deus nolit homines suis cogitatis habere fidem, suis à nobis est locis explicatum.

Hinc à maioribus nostris tradita & instituta regula certissima, qua verum à falso apertissimè dignoscere, & hæreses confutare possemus, & cui mentem nostram, ne quid obliqui haberet, ne quid non expoliti, penitus accommodaremus: regula namque est, qua vtuntur homines ad rectas lineas deducendas. Hanc porrò regulam vocarunt fidei regulam, veritatis, & Ecclesie, vt scilicet idem crederemus, quod ceteros credere audiremus, non quod nobis in mentem veniret. Sic enim Paulus: Si quid aliter sapitis, & hoc Deus vobis reuelabit: veruntamen ad quod peruenimus, vt idem sapiamus, in eadem permaneamus regula. & alibi cum dixisset communi Apostolorum decreto circumcisionem, legemque Moysis abrogatam, & ita omnes sentire, adicit: Quicumque hanc regulam sicuti fuerint, pax super illos. & ad Corinthios: Spem habentes crescentis fidei vestræ in vobis magnificari secundum regulam nostram in abundantiam. hucusque Paulus, testatum nobis relinquens tenendam fidei regulam, quæ est vt idem sapiamus, sic enim pronunciauit. Si quis igitur aliter ac reliqui sapit, is non permanet in regula ab ipso Deo per Apostolos instituta. Eiusdem regulæ meminerunt, eamque describunt eo modo, quo diximus, adhibentque ad hæreses detegendas ac depellendas antiquissimi quique, ac probatissimi scriptores. Ex his primus in medium veniat sanctissimus ille Ignatius, qui sic ad Philipenses: Id ipsum dicatis omnes idem sentientes, in hoc ipso fidei regulas præceptaque seruaui, sicut & Paulus erudiens nos (locum Pauli, in quo meminit huius regulæ ad Philipenses scribens, supra adduximus) dicit: Vnus est enim Deus omnium, pater Christi, ex quo omnia: & vnus Dominus noster Iesus Christus filius Dei vnigenitus dominator vniuersorum, per quem omnia, vnus autem Spiritus sanctus, qui operatur in Moyse, & Prophetis, & Apostolis. vnus quoque est baptismus, qui datur in morte Christi. Vna itaque esse Ecclesia debet, & vna fides. Audia Ignatium dicentem, se regulam fidei seruasse, quia dixerit quod omnes dicebant, sentierit quod omnes sentiebant: ex quo fit vt vna sit Ecclesia, & vna fides. Ignatium sequitur Iustinus, qui ita monet: Quicquid est fidei recta agendum regula. & Irenæus, Sic autem inquit, & qui regulam veritatis immobilem apud se habet, quam per baptismum accepit, hæc quidem quæ sunt ex scripturis nomina, & dictiones, & parabolas cognosceret. Japerit deinde quæ sit regula veritatis, subiiciens: Ex hoc enim diligenter cognoscere est, & ex ostensione eam formam, quæ ab Ecclesia prædicatur, veritatem. & alibi: Cum discrepant ad inuicem & doctrina, & traditione, & qui recentiores eorum agnoscuntur affectant per singulos dies nouum aliquid adinuenire, & fructificare quod nusquam excogitauit, durum est omnino describere sententias. cum teneamus autem nos regulam veritatis, id est quia sit vnus Deus, & post hanc ergo tenentes regulam, licet varia & multa dicant, facillè eos deuiasse à veritate arguimus. Hac ergo regula arguit hæreticos Irenæus, quòd noua inueniant, nusquam excogitata, à veritate aberrantes, quæ prædicatur ab Ecclesia. Meminit eiusdem regulæ Clemens his verbis: Omnia ergo, quæ facitis: in gloriam Dei facite, quæ scilicet à regula fidei permissum est facere. & alibi. Nullo modo conuenit transilire regulam ecclesiasticam, & maximè eam quæ fit de rebus maximis professionem nos quidem obseruamus, illi autem (loquitur de hæreticis) transfiliunt. Testatur eadem Tertullianus libro de præscriptionibus, inquiens: Fides in regula posita est, habet legem, & salutem de obseruatione legis: exercitatio autem in curiositate consistit habens gloriam solam de peritia studio. cedat curiositas fidei, cedat gloria saluti. Testimonium Tertulliani sequitur auctoritas antiquissimi scriptoris, cuius fragmenta quædam ponit Eusebius, nomen tacet; eius autem verba aduersus Theodori coriarij asseclas sunt huiusmodi: Sacras audacter scripturas deprauarunt, veteris fidei regulam abrogarunt. Jsic ille scriptor agens aduersus hæreticos non alio argumento, quam quòd regulam fidei abrogarunt, quæ est vt idem sapiamus, quod ceteros sapere audimus. Hinc Dionysius Alexandrinus, vt est apud Basilium, His cõgruenter, inquit, vt nos etiã formula regulaque à senioribus, qui ante nos vixerunt, accepta, concordibus vocibus gratias agere, & nunc etiam vobis scribere desinemus. Deo autè patri, & filio Domino nostro Iesu Christo cù sancto Spiritu gloria, & imperium in se-

In signo seq. & supra eum d. amore sui ipsius, & coniuncti ne animorum est actum. REGVLA FIDEI QVAESIT III ratio. Phil. 3. Gal. vltimo.

11. cap. 10.

Iust. de vi. christ. Iren. lib. 1. cap. 1.

Strom. 4.

Lib. 1. cap. 27. Hist. eccle.

Lib. de Spiritu sancto. cap. 19.

Ad orthodoxos vbi que. cula seculorum Amen.] & Athanasius: Quisquis vti laesus, opem in commune cōferat, ne paulatim ecclesiastica regula, & Ecclesia fides corrumpatur; quæ ambo in periculum veniunt, nisi Deus vestra opera quam celerrimè delicta castiget, & Ecclesiam vindictæ conpotem reddat.] & Augustinus. Hæreses namque tam innumerabiles à regula Christianitatis auersæ testes sunt non admitti ad cōmunicanda sacramenta eos, qui de patre Deo & sapientia eius, & munere diuino aliter sentiūt.] & alibi: In eo, ad quod peruenimus, ambulemus. si quid ergo intellexeris quod non sit contra regulam catholicæ fidei, ad quam veluti viam, quæ te ducat ad patriam perueneris, & sic intellexeris, vt inde dubitare omnino non debeas, addo ædificium, noli relinquere fundamentum.] hæc tenus de regula fidei Ecclesiæ, & veritatis, per quam stamus auditis, idem cum reliquis sentientes. ex quo fit, eum, qui à communi reliquorum, quam audit, fidei professione recedit, ex Ecclesia non esse, sicuti neque sunt qui eum postea sequuntur: nam quælibet hæresis reuocanda ad auctorem suum.

III. Hinc etiam colligitur aliud, quod in primis facit aduersus hæreticos hodiernos, antesignanumque ipsorum Lutherum, qui nomen Euangelij verbi que diuini impudentissimè iactant. Christus, & Apostoli cum vellent omnibus liquere, ijs habendam fidem, quæ auidimus à ceteris credi, & prædicari, ipsam Dei doctrinam totam nomine Euangelij, & verbi diuini, diuulgari apud omnes, & appellari statuerunt. At Euangelium (vt qui, vel primoribus labris græca degustarunt sciunt) est ipsa annuntiatio, verbumque id, quod orofertur; hæc deinde per similitudinem ad scripta, quibus illa consignantur, paulatim traducta. Igitur Euangelium reicit propriè, ac verbum diuinum, qui fidem nõ habet ijs, quæ prædicari & asseri à ceteris audit, & impietatis suæ sectatores post se abducens ex Ecclesia, quæ prius colebat, dirimit, ac dissecat Ecclesiæ præconium vt aptissimè Dionysius Episcopus Romanus vocarit hæreticos diuinos, sectores, peremptoresque reuerendissimi de Deo præconij, ponit eius verba Athanasius lib. de decretis synodi Nicenæ. Ad summam necesse est, ex hoc capite hæreticum esse illum, cuius fides non est ex auditu: tota namque fides Christianæ pietatis Euangelio verboque diuino continetur, ipsa inquam prædicatione, ipsa dictione doctrinæ, quæ auribus hausta influit in animos eorum, qui sunt ex Ecclesia Dei, qui per os Ecclesiæ sermonem facit. non est quod aliquis interpretationum suarum commenta in codices sacros iactet, sua cogitata venditet. Ad Ecclesiæ annunciationem confugiendum; inde vera, inde germana diuinorum librorum sensa ac mysteria percipienda, & addiscenda: sic certius, sic tutius vera à falsis, adulterina à sinceris dignoscere ac distinguere possumus. Ex quibus omnibus constat euidentissimè, fidem, quam sequitur & profitetur quicumque est ex Ecclesia Dei, esse ex auditu, licet enim possit aliquis (demus hoc accidere aliquando potuisse) non ex auditu. sed è lectione alicuius libri fortè venire in cognitionem cultumque Christi; tamen is hoc esse animo debet, vt auditis ab Ecclesia parere velit.

V. Ratio ab exemplis.

Ad. 9.

Sic enim fixum voluit esse Deus, esse ex auditu fidem, vel ad illum referri (idem namque vtrumque arbitramur) vt neminem ab huiusmodi obligatione statuerit esse immunem. Pauli Apostoli exemplum sit nobis instar omnium: elegit eum Deus, vt nomè ipsius portaret coram gentibus, ac Regibus; apparuit illi in via, & sic à rebus omnibus abduxit ad cælestia, vt fuerit Damasci tribus diebus nihil cibi sumens, totus scilicet in rerum diuinarum contemplatione defixus, in qua & vidit virum Ananiam nomine ad se introeuntem, & imponentem sibi manus, vt visum recipiat: & tamen est illi à Christo dictum: Surge, & ingredere ciuitatem, & dicetur tibi, quid te oporteat facere: atque ita amandatus est ad Ananiæ magisterium. Quid? raptus est ad tertium cælum; & tamen ascendit Hierosolymam, vt cum Petro & alijs Euangelium conferret, ne forte in vacuum curreret, aut cucurrisset, vt conferret, inquam, cum Petro Euangelium, quem multo antè voluit videre, & apud eum manere multis diebus ex officio, inquit Tertullianus, quia, addit Ambrosius, cupiebat videre Petrum, cui delegauerat Saluator curam Ecclesiarum. Hieronymus autem honoris deferendi causa factum dicit; cui subscribit Theodoretus, inquiens: Principi Apostolorum, quæ par erat, honorem tribuit.] At Chrysostomus Pauli amatissimus, quia Petrus os Apostolorum erat, princeps & vertex ipsius cœtus. Quamobrem licet in epistola ad Galatas nihil aliud agat, nisi vt auctoritatem suæ prædicationis fanciat; & ideo in exordio ipsius profiteatur se Apostolum, non ab hominibus, neque per hominè, sed per Iesum Christum; tamen & bis ad Petrum concessisse, & cum illo Euangelium contulisse

A pulisse vult ab omnibus sciri. Aduerte autem ad clarissimam signi præsentis explicationem, quod anima Christi eodem momento, quo creata est, essentiã Dei vidit, & omnia creata, effectusque & euentus eorum cognouit: nihilominus cuncta præcipua ad ipsum spectantia, vltra hanc cognitionem, sciuit etiam ex auditu: verbi gratia, quæcumque dixerunt Simeon & Anna, quæcumque Ioannes Baptista, quæcumque doctores ipsi Hebræorum simul in templo congregati, quos duodecennis interrogauit, mysteria scilicet ipsius, à quibus reliqua omnia pendebant. Denique audiuit vnà cum Ioanne Baptista, & rursus vnà cum Petro, Iacobo, & Ioãne Euangelista, Hic est filius meus dilectus, in quo mihi benè complacui, ipsum audite. Denique vnà cum Discipulis omnibus, ac plurimis alijs tum Iudæis, tum Gentilibus, Et clarificauit, & iterum clarificabo. Quid? Orbe toto nihil æquè tum prædicabatur, & audiebatur, tum inter Iudæos ex oraculis diuinis, tum inter gentes è sibyllinis, quam Messiam cælitus illo ipso tempore venturum, illique euentura, quæcumque ipsi Christo nostro contigerunt. Hoc enim Magos traxit ex Oriente ad Christum colendum, hoc mouit vt ille vates caneret à Sibyllis acceptum, *Vltima Cum æi Venitiam carminis ætas*, & quæ sequuntur. Hæc omnia Christus ipse audiuit. A deo scilicet Deus ipse voluit esse fidem suorum ex auditu, vt neque ipsum Christum exemerit ab hac lege, non quidem quantum ad animæ notitiam, sed quantum ad auditum. Et exister aliquis, qui voler esse fidem suam non ex auditu? non auditorum? sed eorum quæ excogitauit ipse, aut interpretatus est ad scripturas, aut collegit hinc inde ab aliquo scriptore, ceteris reiectis? Huius nulla est fides: & eorum qui hunc sequuntur, quamuis sequantur audita, nulla est fides.

C Tantæ verò curæ antiquitus fuit Christo Deo, & Apostolis ipsis, vt fides ipsa esset ex auditu, vt in more positum fuerit ab omnibus Episcopis, simulatque electi fuissent, quam fidem sequerentur, eam per litteras significare Pontifici Romano Petri successori, Petri inquam, quem Deus elegit, vt per os eius gentes audirent verbum Euangelij, & crederent: idque, teste Cypriano, diuinæ erat institutionis, & ecclesiasticæ traditionis; propter, quæ scribit Sophronius Patriarcha Hierosolymitanus, doctrinam suam Paulus contulit cum Petro. De hac porro consuetudine postea latius agemus.

Sed & ex oraculis antiquis patet, ex auditu futuram Christi fidem: & illa quidem recitauimus abundè infra ad finem tertiæ coniunctionis, vbi agimus de diuina Ecclesiæ doctrina. nunc sufficiat attulisse illud solummodo, quod habetur in Isaia, qui sic inducit Deum loquentem: Cum venerit Sion redemptor, & is qui auertet impietatem à Iacob (sic Apostolus legit, vt est apud septuaginta duos interpretes) hoc fœdus meum cum eis, dicit Dominus, spiritus meus, qui est in te, & verba mea, quæ posui in ore tuo nõ recedent de ore tuo, & de ore seminis tui, dicit Dominus, amodo, & vsque in sempiternum.] Audin' Dei verba fore in Ecclesiæ ipsius ore, à quo pendeant cuncti? atque vt rem teneas, adducit hoc oraculum Paulus eo loco, quo disputat ex auditu esse fidem. Hinc etiam Dauid prædicit fore, vt Ecclesiæ iam Christo adiunctæ filij per eam constituantur principes super omnem terram: ex quo fiet, ait ille, vt populi Deum confiteantur in æternum, quia principes ij memores erunt diuini nominis in omni generatione, & generatione. Ac sanè Christus coli voluit à suis modestiã in primis, & humilitatem, qua de se nullo modo arroganter sentirent; effeci voluit paruulos vt cælum possent ingredi: ob id à cunctis respici voluit quod ceteri sentirent, & illud credi, non quod aliquis se à reliquis diuellens aliquando fuerit professus: huiusmodi namque hominibus arcana cælestia non patefunt. Sic enim Christus apud Matthæum: Confiteor tibi pater Domine cæli, & terræ, quia abscondisti hæc à sapientibus, & prudentibus, & reuelasti ea paruulis, ita Pater, quoniã sic placitum fuit ante te.] atque hæc satis de hac nota, è qua dignoscimus illam Ecclesiam Dei in terris, cuius fides fit ex auditu: quod cui non continget, ea nullo modo Ecclesia Dei dicenda, vt apparet.

V I. ab ipso Christo.

V II. ratio ab antiqua consuetudine.

V III. ratio.

Cap. 19.

Rom. 11.

Psal. 45.

Matth. 11.

Recentiorum, & antiquorum hæreticorum factiones, & sectas non esse ex Ecclesia Dei constat; quia fides eorum non sit ex auditu, quod ex ipsorum confessione probatur. Cap. III.

Dictis apertissimè dignosci poterit, nostræ ætatis hæreticorum factiones (atque hi sunt hæretici omnes in varias & innumeras sectas diuisi, qui post Lutherum ex inferis eruperunt) nullo modo esse ex Ecclesia Dei; quia fides eorum non sit ex auditu, sed è propria diuinæ scripturæ interpretatione, qua volunt impudentissimè effugere Ecclesiæ disciplinam, more aliorum hæreticorum qui ante ipsos fuerunt, vt ostendemus paulo post suo loco. Id sic esse clarissimè ipsi fatentur. Ac primus producat in medium spurcissimus homo Lutherus, & quid sentiat, ipse dicat. Igitur sic ille libro de seruo arbitrio contra Erasum in medio ferè aduersus Dionysium Areopagitam, Irenæum, Clementem, Cyprianum, Arnobium, quorum doctrinam in causa liberi arbitrij à maioribus traditam, & per os Ecclesiæ annunciatam audiimus, credimus, ac prædicamus, patres tot sæculorum planè omnes cæcutisse, imperitissimos fuisse sacrarum litterarum: & quæ de libero arbitrio scripserunt, solùm stylo, animo verò peregrinante asseruisse: denique tota vita errantes, nisi ante mortem reducti fuerint, neque sanctos fuisse, neque ad Ecclesiam pertinere.

Idem in præfatione ad assertiones suas apud Rossensem disertè profitetur se nullius sancti Patris auctoritate cogi velle, nisi quatenus iudicio diuinæ scripturæ fuerit probatum. Hæc ille; qui deinde scripturam, more Hebræorum, qui Christo haud credunt, interpretatur. Huius discipulus Melancthon ad tertium caput primæ ad Corinthios ait: Statim initio Ecclesiæ, scriptores veteres obscurauerunt doctrinam de iustitia fidei, & auerunt cæremonias, & finxerunt esse peculiare cultus; fuerunt duriores, quàm oportuit, in præcipiendo cælibatu. At Ioannes Vnigandus Lutheri studiosissimus, vnus è quatuor illis, qui centurias conscripserunt, sic in libro, quem inscripsit de bonis, ac malis Germaniæ: Secundum Germaniæ bonum seu beneficium est, inquit, præcipuorum articulorum fidei illustratio, qualis ab Apostolorum temporibus hucusque in hoc mundo non est cognita: (atque ita homo iste doctrinam hæreticorum non modò vult non auditam, sed neque cognitam prædicat) discrimen enim legis: & Euangelij obliteratū fuit post Apostolorum tempora: (ergo neque auditum si credimus isti nugatori) sed per Lutheri ministerium dilucidè explicatum. Et mox: Totum corpus doctrinæ cælestis est à Theologis Germaniæ traditum, quale in omnium Patrum scriptis post Apostolos nullum inuenitur. Matthias item Flaccus Illyricus, vnus ex illis quatuor, sic scriptū reliquit: Vetusti quidem scriptores obscurauerunt sacras litteras ob incertiam tum linguæ, tum rerum ipsarum; recentiores verò sophistæ ob incertiam simul, & malitiam.

Veniamus ad Caluinum, qui sic in suis impietatis institutionibus: Etiam in antiquis illis, & paucioribus concilijs, est quod iure desideres; vel quod eruditi alioquin, & prudentes viri, qui tum aderant, præsentibus negotijs distracti, multa alia non prospiciebant; vel quòd grauioribus & magis serijs occupatos nonnulla serioris momenti subterfugebant; vel quòd simpliciter, vt homines imperitia falli poterant; vel quòd ni mio affectu præcipites ferebantur.] rursus idem sic scriptum reliquit, quod maximè ad rem facit, & est memoriæ insigendum: Deum omnes docendi partes in filio impleuisse, neque post hæc, vt antea, subinde per alios atque alios locuturum; ideoque omnium hominum ora clausa esse nunc debere, postquam semel locutus est ille (ergo fides non ex auditu) in quo omnes thesauri scientiæ & sapientiæ essent absconditi. Item non solùm singulis pastoribus negatur illa potestas, vt certam sibi fidem haberi iure postulent; quia permittitur, vt loquentibus Prophetis duobus, aut tribus, ceteri dijudicent; verùm etiam toti Ecclesiæ hoc negatur: quia ad Romanos decimo dicitur: Fides ex auditu, auditus autem per verbum Dei. ergo à solo Dei Verbo pendet fides.] Quis hic non stomachetur ad Caluini apertissimam stoliditatem, qui pro se adducit quod facit euidentissimè contra ipsum? Stultissime, verbum est quod ore profertur. Hoc vel ipsi pueri, qui prima elementa Grammaticæ addiscunt, sciunt, auditus est per aures. Quid igitur garris impie? & quod est oris traducis ad scripta; quod est auditus, transfers ad libros? Apostolus itaque vult nos

Lib. 4. c. 17. part.
30. q. 10.

Lib. 12. c. 9 §. 9.

ADMIRABILIS
STABILITAS
CALVINI

A vult nos attendere Doctores Ecclesiæ, aures ipsis dare, fidemque esse ex auditu, non lectione, per verbum, non per scripta. Non clausit Christus ora hominum, sed ascendens in cælum dimisit linguas igneas, non occlusas ore, sed in aperto, vt quilibet audire possit, infidentes super capita Apostolorum, & vniuersorum discipulorum; & quidem igneas, numquam scilicet consistentes, sed verba semper facientes. Quid igitur nebulo insipientissime vis tui similibus imponere? nobis certè quidem non impones vllò modo, qui scimus in ore Ecclesiæ verba Dei à Deo posita fuisse. Ecquis verò ferat effrænem illius impudentiam, qui in sacrificio Missæ ausus est dicere vetustissimos Patres imitatos esse proprius Iudaicum sacrificandi morem, quàm aut ordinauerat Christus, aut Euangelij ratio ferebat; & in describendis pœnitentiæ fructibus vetustos Patres dupliciter modum excelsisse; & in causa liberi arbitrij frigidam & deformatam Theologiam nobis tradidisse; & magisque ex placitis Philosophorum, quàm iuxta diuini verbi sensum, de eo tractasse; & in quæstione de precibus pro defunctis, mado Dei, & legitimo exemplo destitutos fuisse; abreptos denique in errorem, dum nimium publico mori, & vulgi imperitiæ dederunt. Lutheranos autem Magdeburgenses quis non maximè abominetur, qui singulos Apostolos multis in rebus falsæ doctrinæ sint ausi arguere (vt apparet ex eorum scriptis) quin imò omnium sæculorum sanctissimos & doctissimos Patres?

Abeant igitur isti cum nefandis suis commentis: nobis nulla fides, nisi quam ab Ecclesia per orbem totum diffusa constanter annunciatam audiimus acceptam à maioribus nostris, perenni que præconio Euangelij, ac verbi diuini, quod scriptis illi suis ad æternam rei memoriam consignauerunt, ad nos nostraque tempora felicissimè deductam. Nam qui vestra fides Lutherani, & Caluinistæ, dicitur esse ex auditu, quam commentus est Lutherus, & Caluinus, illa reiecta quam sentiebant ab Ecclesia prædicari? idque illi palam profitentur: ac vos, qui finitis, ò miseri, abripi ad inferos ab huiusmodi impostoribus: nam quicumque eos deinde sequuntur, cruciatibus æternis addicentur. At quomodo vestri Principes, qui suo ingenio diuina scripta interpretari, & arcana cælestia metiri voluerunt, in captiuitatem redegerunt intellectum? quomodo Ecclesiæ regulam secuti sunt, qui non idem, quod ceteri ex Ecclesia, senserunt? An non sciebant Euangelium id esse in primis quod annunciatum? verbum, quod ore profertur? vt esset omnibus testatum, illi ante omnia adherendum, & quod scriptum est, inde pendere, inde vim, vocabulum denique ipsum, nomenque fortiri, non habiturum vel vllam vim, vel vllum profusum nomen sine illis? Numquid imitati sunt isti exemplum Pauli Apostoli, qui licet accepisset à Christo Euangelium, tamen illud conferre voluit cum Apostolis antecessoribus, ne in vacuum curreret, aut cucurrisset; & quidem raptus ad tertium cælum? An Petro sunt similes, qui Iacobo rectè consulenti, Paulo palam reprehendenti acquieuit? Numquid antiquam consuetudinem tenuerunt, vt fidei formulam transmiserint ad Petri successorem, vt audirent quid rectum, quid prauum? Ignorabant à Deo Dei verba posita non in libris, sed in ore Ecclesiæ; & populos Deum confiteri, quia Principes non à semetipsis, sed ab ipsa Ecclesia constituti, non super vnum locum, sed super vniuersam terram memores sint non aliquo tempore, sed in omni generatione & generatione, nomen diuini? At si isti horum nihil egerunt, si arrogantissimi fuerunt, contemptores conciliorum, sanctorum omnium, iniurij in Patres, maledici in Apostolos ipsos, quos Paulus vocat Ecclesiæ Christianæ fundameta; quam ratione erunt paruuli, vt iubet Christus? qua ratione illis diuina reuelabuntur? Eant igitur procul; ad inferorum tormenta, nostram lucem non amplius visuri cum suis sceleribus retrudantur.

Cum schismaticis nunc, & hæreticis aliquibus Orientem versus positis, nobis sit sermo. Michaelis filio Theophili Iconomachi, & Theodoræ, homine ignauo, imperium Constantinopoli tenente, sed illud administrante in omnibus Barda Cæsare, contigit vt Ignatius monachus illustri sanctimonia Constantinopoli esset Patriarcha: hic Bardam, quòd vxorem legitimam diuortio contra sacras leges facto expulisset, & cum sua nuru habere rem diceretur, templum vetuit ingredi. Ignatij iudicium multi Antifites secuti sunt. Bardas ob id Ignatium sede deiecit, sepulchro inclusit, mox in insulam Mitilenem relegat: Photiumque substituit, anno octingentesimo sexagesimo primo: huic rei assensum præbuere à Barda persuasi Papæ Legati; is erat Nicolaus primus: quos ob id ille, quòd mandati fines egressi essent, habito Romæ concilio, dignitate spoliavit, Ignatiumque restituendum, Photium sede pellendum decreuit. Hadriano deinde secundo

Inst. lib. 4. par. 8.
c. 11.
Lib. 3. c. 3. part.
16.
Lib. 2. c. 2. par. 9.
Lib. 3. c. 5. part.
10.

Colligit quæ
præmitit, & con-
cludit.
I. ratio.

II.

III.

IIII.

V.

VI.

D. Antoninus 3.
par. tit. 22. c. 13.
Nilus auctor
Græcus.

coacta

coaeta est octaua synodus vniuersalis Constantinopoli Episcoporum trecentorū octua-
ginta trium. In ea, dignitate exutus Photius, & communionem piorum submotus; Igna-
tius autem restitutus, praesidentibus Apostolicę sedis Legatis, anno octingentesimo sexa-
gesimo octauo. Tū verò Photius stimulis odij exagitatus cœpit circūspicere si qua in re
Occidentales carpere, & discordias serere posset, aususque est asserere nō esse fas azyma
consecrare, neque Spiritum sanctum à Filio procedere. Quę quidem quæstio multo ante
ceperat agitari inter Orientales, & Occidentales, regnantibus Pipino, & Carolo Magno:
hæreticū tamen id esse non dixit, donec anno 1053. Michael Patriarcha (quę superbię
notat Zonaras horū testis, homo Græcus, ac multis in locis reprehendit) ausus est Papā
cū suis excommunicare ob has causas. Respuit tamen ad legationē ac litteras Leonis
Noni, quę exstāt. nihilominus Græci redierunt sæpius ad pristinos errores à Photio dis-
seminatos, ac sæpius etiam redierunt ad mentem, & suorum, & nostrorum monitis adiu-
ti. Hanc verò eorum fidem, qua dissentiunt à nobis, non esse ex auditu: nostram verò esse
sic probamus apertissimè, ac demonstramus Photium discessisse ab auditis.

Sub annum millesimum ducetesimum vigesimum secundum, Ioanne Duca imperante,
cū res huiusmodi venisset in disceptationem; Nicephorus Blémydes monachus exi-
mię sanctitatis, & doctrinę (vt testatur homo nobis infensissimus Gregoras,) quique, vt
scriptum reliquit Pachymeres, tam sublīmi ac diuina mente fuit, vt illa corpori alligata
nullo modo videretur, librum conscripsit, in quo innumera testimonia sanctorum Patrū
pro nobis facientia collegit. Illum cū post annū vigesimum quintum legisset Ioannes
Becus Patriarcha Constantinopolitanus, à nobis alienissimus, & loca sanctorum Patrū
ab illo citata inspexisset, hæresi Græcorum repudiata, ad nos concessit, neque sententiā
mutauit, licet innumeris iniurijs exagitatus. Eodem tempore vixit Metrochytēs, quem
sibi cognitum mirificis laudibus ornāt idem Gregoras, & inter alia inquit fuisse arden-
tissimo studio religionis & pietatis; qui ab hæresi Græcorum dissensit, & plurimos ad nos
traxit: & quamuis fuerit ob id variè & crudeliter à Græcis afflictatus, & vexatus; per-
stitit tamen in fide: neque diffidetur Gregoras, qui tum vixit, sanctorum Patrum testimo-
nia esse pro nobis, in oratione, quam Constantinopoli habuit aduersus Papā Legatos;
sed adijcit illos ea dicere dum scribunt aduersus hæreticos alios, ob alias quæstiones;
quos dum maximè vrgent, & insectantur, egisse ait vt qui maximo impetu fertur in obie-
ctos hostes, & obuium commilitonem prosternit; atque ita vult eos per imprudentiā lap-
sos. Ex his patet, Photium versatilis hominem ingenij, nō stetitisse auditis. Antiqui nam-
que Patres secus prædicarunt, vt apparere ex eorū libris testatur Gregoras vester homo,
nobis inimicissimus, & à Blemmyde viro sanctissimo fustus esse explicatum confiterur.

Ita verò esse constat è scriptis Cypriani, Athanasij, Basilij, Gregorij Nisēni, Cyrilli
Alexandrini, Ambrosij, Hilarij, Augustini, Leonis Magni, Hormysidę Papę, Concilij
Toletani secundi: quorū ne effugere possitis auctoritatem, Cyrillus vnā cum Episcopis
sibi subiectis ita scripsit ad Nestorium, & eius litterę sunt recitata, & approbata in Syno-
do Ephesina, & Chalcedonēsi, quinta etiam sexta, ac septima. Hormisdas itē sic scri-
psit ad Iustinum seniore: & has litteras Imperator ille, vnā cum Ioanne Patriarcha
Constantinopolitano, & ceteris Græcis, amplexatus, ac veneratus est. Leonis Magni epi-
stolas, quę hoc continent, scimus in Chalcedonēsi Concilio sanctas. in Synodo Tole-
tana secunda sic est diffinitum, recitatumque aduersus Arianos, qui tum Recharedo
Rege ad veritatem redierunt.

Hęc sanè occulta nullo modo esse potuerūt, quantum pertinet ad processionem Spi-
ritus sancti. Nam de azymis, quid opus est verbis, cum Christus ipse azyma consecrarit?
nam Paschę diebus fermētata non apponebantur in mensę & Paschę apparatu, vt è Le-
uitico constat; & Ecclesia Occidentalis azyma palā consecraret, & res ipsa loquebatur à
temporibus Apostoli Petri. Quantū ad reliqua, quę garrunt nōnulli hæretici; satis est eos
reiecitse ad scripta Gennadij Patriarchę Constantinopolitani, quę aduersus ipsos edi-
dit. Sed quid multa afferre volumus? An non Concilium Florentinum, cui interfuerunt
Imperator Constantinopolitanus, & plurimi Episcopi Græcorum, sic decreuit? quo tem-
pore Iosephus eorum Patriarcha vita decedens vltro fidei nostrę sua manu subscripsit.

Quòd si nos haud stetimur auditis; quid audiebat Photius, cū scripsit aduersus Occi-
dentales? An non secus ab ipsis prædicari vnanimi consensu, & solus ipse à reliquis se-
cessit? Neque dici potest aliter arbitratos Orientales. ante Photium namque nemo hoc
dixit

Aimo. lib. 4. c.
67. & 97.Lib. 3. prope fi-
nem.

Lib. 5.

Lib. 10. in fine.

II. argumentū.

Ephes. 5. c. 14.
Chalced. act. 5.
Quinta act. vlt.
Sexta act. 167.
Septima act. 7.

A dixit non esse fas azyma consecrare, vel Spiritum sanctum à Filio non procedere, nisi
vnus Damascenus insciens, vt credimus, & Theodoretus aduersus Cyrillum catholi-
cum hæreticè tum scribens contra tot Patrum testimonia, contra totius Ecclesię fidem.
Quid? an non communicabant nobiscum ijs temporibus Orientales, & per annos ferè
quingentos postea communicarunt sacra vsque ad Michaelem, qui primus est ausus à
communione nostra discedere? Vos itaque infelices, à fide, in qua nobiscum communi-
cabatis, deficientes, regulam fidei, veritatis, & Ecclesię violastis; intellectum vestrū san-
ctis Patribus, in quibus, & Blemmyda numero, testibus vobis, ac Gregora vestro, Conci-
lij Florentino, Lugdunensi, Lateranensi, Toletano septimo, sexto, quinto Ephesino,
Chalcedonēsi, haud subiecistis. Sanctos Patres dicitis per imprudentiam lapsos, quòd
aliud agerent, vbi hæc scribebant. Ecquis ferat hæc effutiētes in re tanti momenti? Quid
quòd Athanasium, qui scriptum reliquit in Symbolo, Spiritus sanctus à Patre, & Filio,
non factus, nec creatus, nec genitus, sed procedens, quidam è vestris sunt ausi (pudet re-
ferre, referam tamen) dicere, ebrium tum fuisse, vt scribit Gennadius Patriarcha vester?
At cū per ducentos annos nobiscum sentiebatis; totidem namque intercedunt à
Photij ætate vsque ad Michaelem; quomodo assereratis esse Ecclesiam vnā, & san-
ctam? Audiebatis enim nōs in Symbolo id canentes veluti Euangelio consonum, ver-
boque diuino; vos autem silebatis in re tanta: perierat igitur Euangelij præconiū, ver-
bumque diuinum in rebus omnium diuinissimis, è quibus postea futurum erat vt tot ac-
tanta turbę nascerentur. inaudita sunt prisca sæculis, quę vos postea protulistis, duce
Photio, & Michaele, hominibus improbis, ac iudicio vestro sæpè damnatis. An imitati
estis hac in re Paulum, vt ad antecessores vestros accederetis Episcopos Romanos, ad
quos etiam more antiquo vestrum erat mittere epistolas synodicas, ac sequi, quam præ-
scripsissent illi, fidem? In ore Ecclesię posita sunt à Deo Dei verba: igitur si nostra verba
scriptis vestris aut opinionibus non conueniebant, quomodo oraculum illud stabit,
posita fuisse verba Dei in ore seminis, ac seminis Ecclesię in æternum, & populos con-
fiteri Deum in generatione ac generatione? Lingua namque vestra obmutuerat, & no-
biscum diuina communicabatis. An non agebatur de Filio, quod est ipsum Dei verbū,
à quo cetera verba pendent, num spiraret Spiritum sanctum vnā cum Patre? Actū tunc
igitur est de toto Dei verbo. Sed quid ego plura congeram? Symbolum huiusmodi, Re-
charedo regnante, in Hispanijs, & in Occidente toto canebatur à nobis quingentos an-
nos ante hæc vestra diffidia; & estis ad eò excordes, vt vobis in mentem veniat credere
maiores vestros sanctimonia & doctrina illustrissimos, id si hæreticū fuisset, laturos fuis-
se: aut nostros, quibus Ecclesia Occidentalis tum florebat, id permissuros? scilicet habui-
stis postea, qui præstarent illis vlla in re: præstarent inquam? qui pares essent non dicam,
sed qui vmbra tenuem possent assequi eorum. Infelicissimi quicumque maximo nobi-
lissimę nationis dedecore adhuc pertinaces estis, & dicetis vnā cum Gregora per im-
prudentiam lapsos cunctos Patres, aut cum nescio quibus Athanasium vini plenum? O
tempora, o mores.

*Duobus obiectis hæreticorum respondetur. Asserunt namque auditis non standum,
quia sit aliter in diuinis libris: & immutatam ab Ecclesia antiquorum
doctrinam contendunt. Cap. IIII.*

Inspectamus, quid ad hæc in vniuersum dicāt hæretici. Duo sunt, quę re-
spondere solent accepta ab hæreticis antiquis, vel quòd nos credimus
non esse consonum diuinis Bibliorum voluminibus, vel nos recessisse
ab auditis, & antiquitate reiecta, ad noua conuolasse. Quantum ad pri-
mum respondemus, nihil reuera credi ab Ecclesia catholica, quod non
sit implicitè saltem in scripturis sacris, quę iubent, vt traditiones etiam
teneamus: sed hoc interest, quod hæretici diuina monumenta pro libito interpretari vo-
lunt; nos autem constanter affirmamus explanationes locorum, quę possunt in dubium
vocari, desumendas ab ipsa Ecclesia, vt à nobis supra est diffinitum. Respondemus etiam,
Ecclesię catholicę explanationes non alias admitti ad Biblia declaranda, quàm de-
sumptas vel ab omnibus sanctis, vel à plerisque, vel à probatissimis tamquam diuine vo-
luntatis,

I. Respon.

II.

Eph. 4.

Ioan. 17.

Ephes. 4.
1. Cor. 1.

metipso desciscere, si secus arbitretur. Igitur in cunctis fides vna: magis enim credo, A
quod cunctis præponerem, si scirem, quam quod errore ductus opinor. Hoc paratus
sum deponere, illud nequaquam. En ut maximè sit nobis vna & eadem fides. Ob id Pau-
lus: Vnus Dominus, vna fides, vnum baptisma, vnus Deus, & pater omnium, qui est su-
per omnia, & per omnia, & in omnibus nobis.] Hoc autem maximè conuenit Ecclesiæ
veræ Dei, quando Christus ita Patrem rogauit: Non pro eis rogo tantum, sed & pro eis
qui credituri sunt per verbum eorum in me, ut omnes vnum sint: sicut tu Pater in me, &
ego in te, ut & ipsi in nobis vnum sint; ut credat mundus, quia tu me misisti.] Quocirca
neceffe est in primis vna sit omnium Christianorum fides: alioquin quomodo in vnum
coibunt? neque verò in alium finem dati fuere à Christo Apostoli, Prophetæ, pastores,
doctores, nisi ut occurramus, ait Paulus, omnes in vnitatè fidei, nec circumferamur om-
ni vento doctrinæ.] hinc idem exclamat: Numquid diuisus est Christus?] Vide autem B
quàm cõuenienter, ac necessariò veræ Ecclesiæ sit eadem fides. ex hoc fidei fonte omnia
humana cogitata, cõsilia, dicta, actiones, opera emanant, quòd nobis est aliquid persua-
sum; nisi ita sit, numquàm me mouebo, nihil vnumquam moliar. At vbi cunctis eadè persua-
sio, conabuntur omnes idem, tendent eodem. à principio cum sint vni perpetuum seruan-
tes tenorem, eodè cõstunt in vnum, quod Patrè precabatur Christus. Hoc porrò efficit,
ut nemo sibi fidat, sed alter alteri deferat; cum statuere non possit, sit necne aliquid verū
necessariò, falsumve; affirmandū, vel negandū; sed necesse habeat expectare, & audire,
ac reuereri cõmunia scita: quod quidè mutui amoris atque honoris vinculo nos arctissi-
mè connectit, quod ab initio dicebamus hanc esse regulā fidei, ut id ipsum inuicè sapia-
mus. Est autem fides vna quinque modis. Primo propter vnum reuelantè, qui est Deus.
Secundo propter vnū, per quem Deus reuelat. Tertio propter vnā vniuersitatè, cui Deus C
per vnū reuelat. Quarto propter vna quæ reuelata sunt. Quinto propter vna, quæ reuela-
buntur. Plures his esse nō possunt, nisi si qui ad istos redigantur. Omnibus hisce modis est
vna fides nostra, seu Christi, & Dei; nullo horū est vna perfidia hæreticorū, & alienorū.

Primò est vna propter vnū Deum, qui per Ecclesiā reuelat. Dicent hæretici, & ipsis esse
vnum Deū, qui per eos reuelat. Verū nō possunt ostendere vlla certa miracula, quibus
eorū fides sit à Deo cõsignata, & quæ potuerunt à solo Deo procedere, ut nos ostendimus
signo de miraculis in fidei propagatione factis, ac toto opere secundè coniunctionis, præ-
terea verò plurimis alijs horū librorū signis. Quocirca qui reuelat inter nos, est Deus; cū
per nostros fiant, quæ solus Deus facere potest: ea vocātur miracula. quin signo de vna-
nimi doctorū cõsensu aperimus, diabolū esse, qui inter alienos à nobis reuelauit.

Secundò est vna respectu eorum per quos Deus diffinitè reuelat. Nam si interro-
gemus hæreticos, per quos Deus inter eos diffinitè reuelat interpretationes diuinæ scri-
pturæ, aut quamuis rerum diuinarum veritatè; nullos possunt afferre, qui sint vni, neque
vlla è diuinis scripturis sumpta ratione possunt probare, per illos diffinitè Deū reuelare.
Nos verò dicimus inter nos Deum reuelare per Pontifices Romanos Petri successores,
& vniuersalia Cõcilia per ipsos cõfirmata, qui sunt vni propter vnam cathedrā quā legi-
timo successione iure ac nomine semper tenuerūt, quibus est per ipsum Christū Deūq;
in ipsis scripturis reuelatio certissimo promissa, ut signo de Petri cathedra, & vniuersali-
bus Cõcilijs liquet. Per hos Ecclesia representatur, tamquā per caput, & membra Ecce-
siæ præcipua. Quòd si nos interrogemus Calvinistas, per quos nā Deus reuelauerit ipsis
suas interpretationes ad scripturā: dicent, per Calvinum. Quomodo id probent ex ipsa
scriptura, si ab eis petamus; nihil producēt; neque enim possunt. Rursus si interrogemus E
eos, Per quos post Calvinum diffinitè inter vos sit reuelatio? nam post obitum Caluini
multæ quæstiones possunt emergere, ut si quærat quæ mens ipsius fuerit, aut sit in eius
scriptis, aut si quid quærat pertinet ad sacram scripturam. Nullos ciere diffinitè pos-
sunt, quibus è diuinis libris appareat à Deo promissam reuelationem rerum fide creden-
darum. Quod de Calvinistis dicimus, de reliquis dici potest.

Tertiò est vna propter eos, quibus à Deo per alios reuelatur. Ecclesia namque nostra
vna, numquā diuisa ab illa ipsa, quam primi ex Gentibus, Deo præcipiente, ac Petro exe-
quente, constituerunt: hi verò fuerunt Romani. Cornelius Centurio Romanus omniū
primus è Gentibus ad Ecclesiam Christi vocatus, ut in Actis Apostolicis habetur, & nos
signo de antiqua Ecclesia aperuimus. Ab hac numquam nos discessimus, ab Ecclesia in-
quam Romana, quam Cyprianus Ecclesiarum matricè vocat, ad quā conuenire omnes
oportere

A oportere, ait Irenæus, vetustissimāque vocant Origenes & Eusebius, ut eodè signo docui-
mus: neque verò hic me redigo ad Ecclesiam Romanam, quæ Romanum solum incolat,
sed quæ formā vniuersitatis præscriptam ab Ecclesiæ Romanæ moderatoribus tenet. Ab
hac vna in alias abierunt hæretici, & reliqui omnes diuisionè coniunctionis facientes, ut
signo de antiqua fide ostendimus latè: eò reuicimus lectorem, ne actum agamus.

Quartò est vna respectu reuelatorum. Nam quæ semel inter nos tamquam diuinitus
reuelata determinauerunt Pontifices Romani, vel vniuersalia per ipsos approbata Con-
lia, numquam mutauimus, neque volumus immutari. Sic antiquorum, & nostrorum fides
prorsus vna, & omnino inconcussa.

Quintò est vna respectu reuelandorū. Parati namque sumus, ac volumus certo crede-
re, quæcumque in futurum vsque ad iudicij diem, ut diximus, reuelabuntur. Hanc igitur
B ita nos explicantes egregiam proponimus notā, qua internoscatur Ecclesia Dei à factio-
nibus hæreticorum, esse hanc fidei vnus cõiunctionem, & qua credimus eadè quæcum-
que speciatim proposita sunt nobis ut credamus, aut in futurum certo statuentur. Hoc
namque adglutinat nos & ijs qui sunt, & ijs qui posthac alijs in annis erunt, propensionè
dans ad intimam, mutuamque mentium alterius in alteram connexionem.

Audiamus antiquissimos Patres, hanc notam hæreticis obijcientes, non esse ijs vnam
fidem, idcirco neque esse ex Ecclesia Dei. sic igitur Iustinus ad orthodoxos, Cū damnent
hæretici alij alios ob opinionem dissensiones, perspicuum est omnes eorū hæreses occa-
sionem habuisse ex ambitione, & mutua inuidia hæresiarcharū, propter quam causam lu-
pi graues ab Apostolo nominati sunt: immo fidè nostrā, dum sibi aduersantur, affirmāt.]
Rursus idè aduersus Græcos, Quomodo enim salutis cupidi possent tuta religione vera

C illis credere, inter quos parū cõuenit dissidentes in suis opinionibus.] Hæc Iustinus obser-
uauit; sed cur hos luporum loco duxit, nisi quòd ij discerpant Ecclesiæ membra, quæ con-
nectuntur eiusdem fidei compage animos vincientis mutui consensus nexu?] Eadè Ire-
næus Polycarpi discipulus exprobrat Valètini sectatoribus: Videamus nunc, ait, eorum

inconstantem sententiam, cum sint duo, vel tres, quemadmodum de eisdem non eadè di-
cunt, sed & nominibus, & rebus contraria respondent.] & iterum: Cū autem discrepant
ad inuicem, & doctrina, & traditione; & quia recentiores eorū agnoscuntur, affectant per
singulos dies nouum aliquid adinuenire, & fructificare, quod nusquam quisquam exco-
gitauit; durum est omnium describere sententias,] & alibi aduersus Cherinthum, Ebionè,
Nicolauum, Cerdonem, Marcionem: Ab his autè, qui prædicti sunt iam multæ propagines
multarum hæresum factæ sunt, eo quòd multi ex ipsis, immo omnes volunt doctores esse,

D & abscedere quidem ab hæresi, in qua fuerunt; aliud autem dogma ab alia sententia, &
deinceps alteram ab altera componentes, noua docere insunt, semetipfos adiuventores
sententiæ, quamcumque compegerint, enarrantes.] Hæc igitur Irenæus, cui subscribens
inquit Tertullianus: Vnde autem extranei, & inimici Apostolis hæretici, nisi ex diuersi-
tate doctrinæ, quam vnusquisque de suo arbitrio aduersus Apostolos aut protulit, aut re-
cepit.] & alibi: Mètiò si non etiā à regulis suis variant inter se, dum vnusquisque proinde
suo arbitrio modulatur quod accepit, quemadmodū suo arbitrio ea composuit; ille qui
tradidit, agnoscit naturam suam, & originis suæ profectus rei. idem licuit Valentinianis,
quod Valentino, idem Marcionitis, quod Marcioni de arbitrio suo fidem innouare, de-
nique penitus inspectæ hæreses omnes in multis cum auctoribus suis dissentientes de-
prehenduntur.] Cyprianus eadem cum superioribus sentiens ita scriptum reliquit libro

E de vnitatè Ecclesiæ; Conuenticula sibi diuersa constituunt; veritatis caput, atque origi-
nem reliquerunt.] & post: Quando ergo in præceptis suis ponit, & dicit; Vbi fuerint duo
vel tres in nomine meo, ego cum eis sum; non homines ab Ecclesia diuidit, qui instituit
& fecit Ecclesiam: sed exprobrans discordiam perfidis, & fidelibus pacem sua voce com-
mendans, ostendit magis esse se cum duobus aut tribus vnanimiter orantibus, quàm
cum dissidentibus plurimis; plusque impetrari posse paucorum concordie pace, quàm di-
scordiosa oratione multorū.] Athanasius autem sic aduersus Arianos inuehitur; Cuncta
igitur mouent, & turbant, neque vel ita suis ipsi decretis acquiescunt: quotannis enim
in vnum cõeunt, veluti qui tabulas pactaque scribant, simulantque se pro fide scripta
conficere; mirè interim, & foedè, & ridiculè, cum scripta eorum non modò ab alijs, sed
etiā ab ipsismet explodātur.] & mox: Ergo dum perpetuò scribūt, suamet ipsi immutates,
incertam suam fidem, vel potiùs certā infidelitatem, dementiamque ostēdunt.] Omniū

Cōtra Constāt.
Aduer. Aria.

verò elegantissimè Hilarius totam hanc rem describit, & adducta similitudine ante oculos proponit: Facta est fides temporum potius, quàm Euangeliorum, dum & secundum annos scribitur, & secundum confessionē baptisimi nō tenetur. periculosum nobis admodū, atque etiā miserabile est, tot nunc fides existere, quot voluntates; & tot nobis doctrinas esse, quot mores; & tot causas blasphemiarū pullulare, quot vitia sunt; dum aut ita fides scribuntur, vt volumus, aut intelliguntur. & cum secundum vnum Deum, & vnum Dominum, & vnum baptisma, etiam fides vna sit; excidimus ab ea fide, quæ vna est: & dum plures sūt, ad id cœperunt esse, ne vlla sit.] Denique cōcludit. Quod hyeme vndoso, mari à nauigantibus maximè obseruari tutum est, vt naufragio desæuiente, in portū, ex quo soluerant, reuertantur; vel incautis adolescentibus conuenit, vt cum in tuenda domo sua, mores paternæ obseruantix transgressi, profusa libertate sua vsi sunt, iam sub ipso amittēdi patrimonij metu solus illis ad paternā cōsuetudinē necessarius & tutus recursus sit, ita inter hæc fidei naufragia, cælestis patrimonij iam pene profligata hereditate tutissimū nobis est primā, & solā euangelicā fidē cōfessam in baptisinate, intellectuq; retinere, nec demutare, quod solū acceptū, auditūq; habeo.] Hæc igitur, vt finē faciamus, antiqui Patres.

HÆRETICIS
NON EST VNA
FIDES.

Nunc ad propositum reuertamur. Hoc est peculiare hæreticorum factionibus, vt in varias contrariasque sectas diuidantur, nec fides eorum certa sit ac firma, sed varia, & multiplex: id ostendit eos nō esse ex Ecclesia Dei, cuius fides est vna, ac simplex. Simon fuit primus ac princeps hæreticorum: ab eo profecti Menander, Samarites, Saturninus, Antiochenus, Basilides Alexandrinus, cōtraria inter se sentientes; inde Carpocrates, à quo Gnostici. A Cherinto, Ebione, Marcione, Nicolao, Cerdone existisse multas hæresum propagines in diuersas partes tendentium, testis est, vt ostendimus, Irenæus. Arianorum multiplicem diuisionem Ambrosius, Epiphanius, & Nicephorus latè describunt, & exagitant: Ab Arianis enim reliquis secessit Aetius, & eius assecla Eudoxius: ab Eudoxio Eunomius: ab Eunomio Theophronius, & Eutyechius; quorum discipuli Eunomiotheophroniani, & Eunomioeutyechiani dicti sunt. Priorum verò Arianorum duo fuere antesignani præcipui, quorum quilibet suos habuit separatim mali dæmonis commilitones; hi fuere Dorotheus, quem veteres sunt secuti, & Marinus, cuius sectatores Gothiani, seu Pfatheriani vocabantur. sic nostra, patrumque nostrorum memoria à Luthero desciiuit Zuinglius, & Oecolampadius; vt ab Ario Aetius, à Luthero, & Zuinglio, secessit Osiander, quasi alter Eunomius. sic sectatorū Osiandri, nunc alij Antosandrini, alij nuncupantur Semiosandrini; sicut olim Eunomioeutyechiani, & Eunomiotheophroniani. Veteres Lutherani gloriantur hodie Flacco Illyrico duce, vt veteres olim Ariani Dorotheo; recentiores Melancthonis vestigijs insunt, vt illi alij quondam Marinū sunt sectati. Hæresis Macedonianæ duo principes fuere, Macedonius, & Eutropius: Donatistarum alij erant Rogatistæ, alij Maximinianistæ, alij Circumcelliones: è Nestorianis hæc secta prodierunt Triteithæ duce Ioanne Philopono, Agnoetæ Themistio, Theopaschite, Armenij, Seueritæ, Aptartodocitæ, Phantastæ; ab Eutyechianis Monophysitæ, Acephali, auctore Seuero, Iacobitæ Iacobo, Theodosiani, Iulianistæ à suis magistris nominati. Sed nunquam videntur plures inter se discrepantes hæreses fuisse, quàm nostra ætate. Lindanus enumerat centum. Lauaterius hæreticus scriptum reliquit in epistola quadam sua, se in paucis vrbibus, quas officii causa bonus homo inuiserat, centum octuaginta, ac plures etiam se inuenisse sectas. Claudius Sainctes in doctissimo illo de re Eucharistiæ libro octuaginta, nisi me fallit, opiniones recitat in quaestione sacramenti Corporis Christi: adeò sementis à Martino facta creuit, & in variam latissimè segetem sese profudit. Multo plures enumerat proprio libro vir magnæ eruditionis & ingenii Stanislaus Rescius Polonus. Mirum verò quantum inter se hæretici nostræ tempestatis digladiantur, sæuiant, quantum sese maledictis proscindant, diris deuoneant, inferis addicant. Ob id Lutherus, cum quidam contenderet inter ipsum & Zuinglium cum suis amicitiam conciliare, & animos ad concordiam adducere prætextu caritatis, in illa erupit plenissima indignationis & odij verba: Ego Lutheranam hinc adijciam exhortationem, & ex animo dico, Maledicta sit in omnem æternitatem ista caritas, & concordia; & excommunicatis Zuinglianis, obtestatur Deum, & totum mundū, quòd cum Sacramentarijs non sentiat, neque vnumquod senserit, neque in æternum sensurus sit. Longissimum hinc esset recensere sigillatim, quæ colloquia, & disputationes singulis annis habuerint, quæ scripta alteri aduersus alteros acerbissimis referta conuicijs diuulgauerint. Refert hæc

Ambros. de fid.
lib. 1. c. 4. Epiph.
Hæc. 73. Niceph.
ph. lib. 1. c. 29.Augu. ad quod
vult Deum ser.
69.Luth. in defens.
verb. cœnæ Do-
mini tom. 7.

A fert hæc Surius in historia sua, & summam colligit doctissimus vir Stapletonus, mihi sanè non vacat, nec ad rem facere videtur, ea referre, nostroque ac lectoris otio abuti. satis sit nobis attulisse in medium trium hæreticorum clarissimam hac in re confessionem: sic igitur Cytreus: Euangelici doctores (sic iste homo bellus vocat hæreticos) immanius ferè, ac truculentiùs quàm Barbari milites, inter se digladiantur. At Hesuusius in epistola de exorcismo: Quoquò vertimus oculos intiendo Christi cœtum (apud Euangelicos videlicet) nihil propemodū occurrit, quàm noua doctentium diffidia, incrementa errorum, insignium doctorum defectiones à veritate. Denique Nicolaus Gallus hæc scripsit: Perit iusto Dei iudicio, non armis hostium, non inuictis hæreticorū armis, vera à nobis religio, & Ecclesia, sed nostrorum inter nos perfidia, infidelitate, incuria.] hæc isti.

Lib. 4. c. 13. prin-
cip. fidei.Cyr. thema de
prauat. August.
conf.In præfatione
Apol. de maiest.
hominis Christi.

B Aptissimè ad hanc rem scriptum reliquit Epiphanius in Panario, morem fuisse Aegyptijs captas varij generis viperas in aliquem locum concludere, nulla re, ex qua possent alijs apposita. Illæ verò nimix famis rabie crudelissima percitæ in murus cædes exardecebant, & dentibus sese inuicem dilaniabant, donec ceteris absumptis, quæ superfuerat vltima, cum nihil haberet, in quo dentes figeret, & rabiem exfaturaret, fame enecta computrescebat. Sic, inquit ille, vsuenerit soler hæreticis: mutuis se confodiunt, & absumunt lanaribus: quæ superest alijs hæreticis uia diritatis impietate corroditur, & interit. Nunc vnde deflexit, eò reuertitur oratio. Nō potest esse hæreticorum factio Ecclesia Dei, quando eorum fides non est vna, sed multiplex. verum pressius agamus. non modò hæretici inter se differunt, sed & eorum principes à semetipsis desciscunt in suis decretis. Idcirco aliàs aliter sensit Lutherus, aliàs aliter Caluinus. In Germania quidem futor nescio quis cum percurrieret scripta Lutheri, & à semetipso plurimis in locis diffidere obseruasset, stomachatus hominis discrepantiam, animum adiecit ad colligendas leuissimi nebulonis inter se discordes sententias, easque in ordine redactas in tabella pinxit, & cunctis spectandam typis excudi curauit: egit hoc idem in cunctis nostræ ætatis hæreticis Lindanus, & bellissimam designationem volaticarum opinionum descripsit, & attexit operibus suis.

C Libet hic referre, quod egit nobilissimus quidam Polonorum princeps cum perditis istis. Habebat ille domi multos eorum opiniosissimos concionatores; neminem ex illis, vel cum alijs conuenire, vel sibi constare videbat; diu tulit eorum leuitatem: tandem pertæsus omnium effrænem inconstantiam, edixit vt consentirent inter se: alioquin se rei consulturum, conuenere illi ex composito: iterum atque iterum, & sæpius habitæ multæ disputationes; adfuit omnibus princeps ille, dicta, tractata multa, tentata omnia, transactum nihil. Tandem indignatus ad istorum volubilitatem & pertinaciam, pugnis & fuste contusos domo expulit, & omni ditione exterminatos continuo abire procul, & inde commigrare iussit. Ipse autem catholica se reddens veritati, paulo post Romam, in qua tunc vrbe ego degebam, concessit. Quod autem diximus de leuitate hæreticorum nostri temporis, quibus exemplo suo Lutherus inferorum fores aperuit, idem de antiquis liquere potest cuilibet historias legenti.

D Nos, vt absoluamus quod præ manibus est, neque ineptias singulas hæreticorum recensamus, ad positos Orientem versus veniamus. Anno, vt diximus, millesimo quinquagesimo tertio, Michael Patriarcha Constantinopolitanus eò confidentiæ, atque impudentiæ est progressus, vt ausus fuerit Ecclesiam Occidentalem communionem sanctorum priuare, quamuis in octauo concilio, quod habitum est in causa Photij, ne locus esset huismodi temeritati, cuius aliqua signa nonnulli dederant, cautū fuisset non oportere sententiam dici, vel in Synodo vniuersali contra summos seniores Romæ Pontifices. Respuere tamen qui dissentiebant, legatione Petri Archiepiscopi Amalphitani, & Friderici Archidiaconi, quos eò destinauit ac misit Leo Nonus. Relapsi postea sunt in eandem dementiam, vt apparet è scriptis Anselmi, quæ de Spiritus sancti processione aduersus Græcos edidit: & nihilominus anno millesimo centesimo trigesimo nono interfuere Lateranensi Synodo primæ Innocetio Secundo sedente, vt patet ex epistolis diui Bernardi, Pontifici fe Romano in omnibus subijcetes. Rursus anno millesimo centesimo octuagesimo, cū magnis honoribus Latinos prosequeretur Alexius Imperator, & aliqui id pati nō possent, vetera ob sacrorum differentiā cōtracta odia renouarunt: Alexius de medio sublatu: Ioanni Subdiacono Pontificio Legato caput abscissum, atque ad contumeliā caudæ canis appensum: mortuorū cadauera, sepulchris impiè violatis, per vias crudeliffi-

Epi. 126.

Sigon. 14.

Greg. lib. 5. c. 1.

mè raptata: agris, qui in S. Ioannis decubebant, vita ferro ablata: ceteri, quibus ignouere, in seruitutem nostræ religionis hostibus venditi. testis est harū rerum Coniata, & Gulielmus Tyrius. Nihilominus imperantē Michaele Paleologo ad mentem rediēre in Concilio Lugdunensi, quod est coactum Gregorio Decimo sedente; quo tempore Ioannes Becus Patriarcha Constantinopolitanus nobiscum sensit, vt scriptum reliquit Gregoras, & Gulielmus Durandus illorum temporum æqualis, sub annum millesimum ducentessimum septuagesimum quartum. Reuersi paulo post ad scelera pristina. resipuerē in Concilio Florentino anno millesimo quadringentesimo trigesimo octauo: in quo Iosephus Patriarcha Constantinopolis illustre testimonium reliquit fidei suæ sub extremum vitæ finem. Nam cum de improviso mortem sibi imminere præsensisset, vt constaret se ex animo agnoscere supremam Romani Pontificis potestatem, scripta hæc reliquit. Quoniam ad extremum vitæ meæ peruēni. idcirco pro meo munere dilectis filiis benignitate Dei meam sententiam in his litteris palam facio. Nam quæ Domini Iesu Christi. Catholica & Apostolica Ecclesia Romæ veteris sentiat, ac celebret, omnia me quoque sentire, credereque profiteor; atque ipsæ plurimū acquiesco, & quæ sequuntur. Existant nonnulla Gennadij Patriarchæ Constantinopolitani opuscula aduersus impietatem eorum, qui post hoc Concilium rursus ad infantiam reuertentem redierunt, Calchocondyla teste. Inde à Turcis Constantinopolis capta. Ostendant quod hæretici nostræ ætatis, qui toties Augustanam confessionem immutarunt, alijque eorum creatores; ostendant alij si possunt, ecquando Pontifices Romani huiusmodi leuitate superiorum Pontificum decreta in Concilijs vniuersalibus, aut publicis edictis, quantum spectat ad fidei notam, mutarint? Non poterunt reuera. leuia quædam suo loco, vbi agemus de Concilijs vniuersalibus, diluemus. Nimirum fides Ecclesiæ nostræ, fides vna, & vera; hæreticorum varia, mendax, nulla. Dei namque solius est vniuersi modi esse; & Ecclesia igitur nostra maxime hac parte diuina. Sed præstat, quando inter protestantes Caluinus principem locum nunc tenet, aliquot eius discrepantias in medium proferre; non omnes quidem, quod esset operis infiniti; eas tantum, quæ pertinent ad Deum; neque adhuc istas omnes, verum quæ argumenti huiusmodi continent blasphemias omnino execrandas.

Discrepantiæ, & horrendæ blasphemie Caluini, in ijs quæ pertinent ad ipsum Deum.

SI Deus statuatur auctor peccati, nihil inter Deum & Satanam discriminis esse futurum: homines posthac tamquam bruti præcipites, nullius nempe conscientie fræno, in pessima quæque ruituros: quantacumque facinora approbatum iri, tamquam res honore laudeque dignissimas, supra nimirum, homicidia, sacrilegia, alia que adhuc abominabiliora Caluinus ait, aduersus libertinos. c. 13.

Contra idem Caluinus aduersus Deum.

- I. Deus vult efficienter & efficaciter nõ modò omnia peccata diaboli, sed & hominum. Inst. lib. 1. c. 17. sect. 6. 7. 8.
 - II. Non modò vult efficaciter, & efficienter, sed ipse illa efficit per diabolum, & homines. Inst. lib. 1. c. 16. sect. 4. & 8. & lib. 2. c. 4. sect. 7. lib. 1. c. 18. sect. 2. lib. 3. c. 23. sect. 1. 4. 6.
 - III. Immo concitat, & commouet diabolum, & homines ad peccata. Inst. lib. 1. c. 18. sect. 2.
 - IIII. Amplius improbos ad peccandum destinat, & cogit. Inst. lib. 1. c. 16. sect. 48. lib. 2. sect. 7. c. 4. lib. 1. c. 18. sect. 2. lib. 3. c. 23. sect. 1. 3. 6.
 - V. Vana est distinctio vulgaris inter agere, & permittere: absurdum verò, volēte, & iubente Deo, excæcari hominem. tergiuersando itaque effugiunt, Dei tantum permisso, non etiam voluntate hoc fieri, hæc sunt verba Caluini lib. 1. c. 18. sect. 1.
- Tam satis ostendi, inquit Caluinus lib. 1. c. 18. sect. 3. Deum vocari eorum omnium (scilicet peccatorum) auctorem, quæ isti censores volunt otiosè tantum eius permisso contingere.

Contra idem lib. 2. cap. 4. sect. 2.

Excusationes deinde nescio quas Caluinus ineptissimas, vbi hæc execranda protulit, afferre conatur, quas reijcit Stapletonus lib. 11. de iustificatione.

Ad summam si Caluino credatur, Deus (horret animus referre) est Diabolo peior: auctor est enim omnium scelerum, non modò quæ Diabolus, sed & quæ homines admittunt.

A tunt. Quin plus mali inter nos à Deo, quàm boni. innumeris namque partibus plures mali, quàm boni: cum stultorum numerus sit infinitus. Non itaque bonus Deus Caluino, sed pessimus, qui plurima mala per alios agat, & eis sint pauciora bona. Sed alia videamus pertinentia ad singulas Trinitatis personas.

Idem Caluinus aduersus Deum Patrem.

Filius, inquit Caluinus, est *αὐτὸς θεός*, id est à semetipso Deus, non à Patre scilicet, vt Catholici dicunt, Deus de Deo. Caluinus in epistolis ad Polonos, & contra Gentilem. Inst. lib. 1. c. 13. §. 19. Aufert itaque Deo Patri, vt communicet Filio essentiam diuinā. Contra idem sibi dissidens. Inst. lib. 1. c. 13. §. 23.

Idem Caluinus aduersus Deum Filium.

Filius est æqualis Patri. hæc est Catholica sententia, quæ Caluinus etiam videri vult defendere, libro aduersus Gentilem, & in epistolis ad Polonos.

Contra idem Caluinus.

Filij natura, tam diuina, quàm humana, Patri subiicitur Inst. lib. 2. c. 14. Filius respectu personæ nõ nisi improprie creator est cæli, & terræ: Pater proprie. Idem libro aduersus Gentilem in refutatione decimæ protheseos.

Deus Pater habuit vim generandi Filium, ac propagandi Spiritum sanctum, quia voluit. Ibidem idem cum Arianis, vt ex Athanasio & Hilario constat.

Impropria ac dura locutio, Deum de Deo, lumen de lumine. & hoc Arianorum, testibus Hilario & Athanasio.

Nomen Dei per excellentiam *κατὰ ὑπεροχὴν*. Patri attribuitur. Idem libro aduersus Gentilem. hæc Caluinus. Interrogo igitur te Caluine, quomodo asseris Filium Patri æqualem? Non respectu naturæ diuinæ; nam subiicis illam Patri: Nõ personæ, quando illa improprie creat, Patris autem proprie; non voluntatis paternæ; ais enim genitum, quia Pater voluit. poterat itaque nolle, atque ita Filius genitus non esset; neque igitur hoc respectu æqualis. Non generationis: improprium namque & durum dicit Deum de Deo. Et quid æqualius Deo, quàm Deus? Denique non nominis. Quid igitur æqualitatis Filio relinquis, à quo auferis æqualitatem respectu naturæ, personæ, voluntatis paternæ, generationis, & ad extremum, quod leuissimum videri posset, nominis?

Reliquum est videre, quid de humana Filij natura dicat iste Caluinus. Audite infanda, de eo, quem plenum gratiæ, & veritatis esse, & de eius plenitudine nos omnes accepisse, ait Ioannes, cui non datum est ad mensuram, in quo sunt omnes thesauri sapientiæ, & scientiæ Dei, inquit Paulus, & Caluinus haud negat.

Sed contra idem Caluinus aduersus Filium Dei hominem factum.

Ignorantiæ propter nos se subiecit. Idem in c. 24. Matthæi. Attribuit itaque Christo in primis ignorantiam.

Similiter obliuionem: nam in c. 26. Matthæi asserit vehementiam doloris in horto abstulisse Christo cælestis decreti memoriam.

Præterea erratum; quod reuocaret, & castigaret. inquit enim ibidem, Christus metu percussus, & anxietate constrictus fuit, vt necesse foret inter violentos tentationum fluctus alternis quasi vacillare. hæc ratio est cur mortem deprecatus mox sibi frænum iniiciat, Patrique imperio subiiciens votum illud subito elapsum castiget, ac reuocet. hæc Caluinus.

Amplius verba desperationis, cum dixit, Deus Deus meus quare me dereliquisti. Inst. lib. 2. c. 16. §. 10. 11. 12. & clarius c. 27.

Insuper timorem suæ salutis. Inst. lib. 2. c. 16. §. 12. quod alibi ait esse contra virtutem fidei. Inst. lib. 3. c. 2. §. 16. & imperfectæ fidei. §. 16.

Ad extremum vult Christum sustinuisse penas ipsorum damnatorum. Inst. lib. 2. c. 16. §. 8. 9. 10. 11. 12. & in Catechismo paruo. At pœnæ damnatorum necessariò continet scientiam damnationis æternæ, odijque diuini; quod idem Caluinus haud diffetetur. lib. 3. Inst. cap. vlt.

Quid, quòd asserit Christum nullam corpori suo gloriam meruisse. Inst. lib. 2. c. 17. §. 6. cum tamen idem fateatur vera verba illa Pauli, c. 2. ad Philipenses, & Hebræos; ideo Christum exaltatum, quia factus est obediens vsque ad mortem.

Ad summam Deus haud dedit, inquit Ioannes, Christo spiritum ad mensuram. Caluinus autem sic dat, sibi dissidens, vt illi ignorantiam affigat, obliuionem, errata, desperationem

tionem, timorem suę salutis, pœnas damnatorum, postremo merita nulla, propter quæ tam tam sibi maiestatem diuinitus compararit.

Eiusdem Caluini maledicta in tertiam Trinitatis personam Spiritum sanctum.

XIX. Ioan. 16.

Neque porrò mirum si Christo Caluinus datum velit spiritum ad mensuram. Nam cum dictum sit ab eodem Christo ad Apostolos: Adhuc habeo multa vobis dicere, quæ non potestis ferre modò: cum autem venerit ille spiritus veritatis (post ascensionem scilicet) docebit vos omnem veritatē; & hæc Christi verba verissima asseueret Caluinus; tamen. Inst. lib. 4. c. 8. §. 8. decernit partes Spiritui sancto assignatas à Christo, vt suggerat illa tantum, quæ ipse ore docuit: quæ nullo modo possunt coherere cum superioribus, quæ ille neque inficiatur, neque inficiari potest.

Non satis habet itaque Caluinus spiritum Christi ad mensuram à se excogitatā coarctare: sed & ipsum spiritum sanctum cancellis à se præfixis cōtra mentem verbaque Christi includit.

XX.

Iam verò cum duo potissimum Spiritui sancto attribuuntur, mentem veritatis lumine illustrare, & voluntatem ad studium virtutis inflammare: ex quo Caluinus sibi nullo modo constans spiritum sanctum primo munere multauit arbitrio suo: videamus quid sentiat de secundo, vtrum secum discordet. Affirmat, Inst. lib. 3. c. 1. sect. 3. Spiritum sanctum à purgandi energia aquam dici, ignem quoque vocari, quia concupiscentiæ nostrę vitia assidue excoquit, & exurit corda nostra incendens amore Dei, & studio pietatis. Huc usque verba Caluini. Idem verò lib. 3. c. 11. sect. 15. nos grauius hoc nomine reprehendit, quòd gratiam Dei (sunt eius verba hæc) nō gratuita iustitiæ imputationem, sed spiritum ad sanctitatis studiū adiuuātem interpretemur, damnatque Augustinum, quòd gratiam Dei ad iustificationem refert, qua in vitæ nouitatem per spiritum regeneramur. Concludit denique ita: Nemo bene in Christo fundatus est, nisi qui solidam habet in ipso iustitiam; quando non dicit Apostolus missum esse Christum qui ad iustitiam cōsequendam nos iuuat; sed vt ipse sit nostra iustitia: & huc veniendum, vt fidelium conscientia, dum coram Deo volunt iustificari, totam legis iustitiam obliuiscantur: sic enim nos esse ab illa solutos, vt nulla prorsus operum ratio habeatur. Hæc ille, quæ dissentiant omnino cum superioribus, & grauisima sunt in Spiritum sanctum maledicta; quibus eripit illi, quod ante adscripsit; vt nos incenderet ad studium pietatis, & amorem Dei. & deinde nos vult obliuisci operum iustitiæ: legisque, cuius est pars pietas, & amor Dei, nullam prorsus haberi rationem.

Viginti has Caluini discrepantes inter se sententias in ijs dumtaxat, quæ spectant ad Trinitatem, satis fit attulisse. Neque verò huius adhuc argumenti singulas produximus, sed quæ blasphemias infandas continent. Nam reliquas recensere, aut persequi (vt apparet) operis esset infiniti. Ex ijs autem constat, an vna sit eius fides, sibi que consentiens: simulque quàm sit impurus & execrandus homo iste, qui tanta euomat in Deum, quem facit omnium flagitiorum auctorem; singulasque Trinitatis personas contumeliosis opinionibus discerpit, ac proscindit: vt iam non miremur, si sanctos cæli vocat alibi mortuos, Iaruas, ymbra, colluuiem; & alibi quatuor versiculis, quos scripsit in caput secundum epistolæ secundæ ad Thessalonicenses, octo insignia mendacia aduersus Pontificem Romanum, Catholicosque omnes, sit complexus. An non igitur Caluinus maximè affinis bestiæ illi, vel illa ipsa bestia, quæ aperuit os suum in blasphemias ad Deum, blasphemare nomen eius, & tabernaculum eius, & eos qui in cælo habitant, vt legitur in Apocalypsi?

Inst. lib. 3. c. 20. §. 21.

Cap. 13.

S I G N V M T E R T I V M.

Indubitata Fides.

Indubitata fides necessariò est eorum, quibus nulla potest ac debet esse dubitatio quasi rerum certissimarum: quam fidem neque esse, neque posse vlllo modo esse hæreticis, apertè demonstratur. Cap. VI.

Am verò quoniam fieri potest vt aliquis credat verisimilia Ecclesiæ decreta, neque ab huiusmodi sententia vsque ad obitum recedat; sit hac in re constantissimus, cuius hac parte sit fides vna, nihil sibi dissideat: nihilominus propter eam fides necesse est sit omnino indubitata, ita vt nobis sit prorsus certissimum, ac per-

A ac persuasissimum, res, quas credere iubemur, esse huiusmodi, vt aliter esse haud possint: quod quidem multis modis clarissimè apparet. In primis enim Paulus iubet nos in fide esse fundatos, ac stabiles. At qui ambigit, & modò huc, modò illuc fertur atque, vt ait Paulus, circumfertur omni vento doctrinæ, nulla ratione stabilis est aut fundatus. Hoc enim pertinet ad fundamentum, vt omnium maximè sit firmum. Deinde attestatur idem, verbum fidei esse verè verbum Dei, cui si quis mēdacia adscribit, is mendacem proculdubio Deum facit, in quem neque cadit, neque cadere falsitas potest; atque ideò neque in fide: erit igitur illa indubitatissima. Hinc idem vocat fidem veritatis. at nulla societas mendacio, & veritati. Rursus definitio, quam tradit fidei, quod asserimus, ostendit: est enim substantia rerum sperandarum, argumentum non apparentium. Nam qui falsitas erit substantia rerum sperandarum, qui argumentum non apparentium? Illud verò obser-

5. Pauli. Col. 1. I. Arg. à trib. Pauli locis. 1. Thef. 2. 2. Thef. 2.

II. à definitione fidei.

B uandum; quod Latine est argumentum, Græcè est *ἄλογος*, quo vocabulo signatur illud argumenti genus, quod omnino conuincit, & indicat ipsam rem. Iam si licet mihi de fidei decretis dubitare, ad nihilum redigetur fides, atque ideò nulla erit hæresis: & Mahometani, qui Christum maximum vatem prædicant, contendunt sibi esse fidem Christianam; idem clamabunt Ariani, Nestoriani, & huiusmodi genus hæretici. Ineptum namque illud, quod Caluinus assert. indubitatam oportere esse fidem in ijs, quæ diuina scriptura continet. Itanè homo acutè? Age igitur: in scriptura non est, vt Euangelio Ioannis credam, aut epistolis Pauli (& quod de his dico, idem dicendum aut de omnibus, aut, nisi hoc vis, de aliquibus;) non igitur illis credam scripturis aut credam quibus volo, sed demus homini ingenioso, quod velit. Varię & discordes sunt inter vos ad sacram scripturam interpretationes. Nam quæ cōtentiones inter vos? Quibus igitur vestrum credam in diuinis eloquijs explicādis? Caluino, an Luthero, an Zuinglio, an Melāthoni, an mille alijs nebulonibus? Quid? nōnè tibi, vt supra vidimus, discrepas Caluine, & quidè in omnium maximis decretis? quid igitur tibi vis, quid tuarum rerum sequar? Sed nihil hæc sint: in suos laqueos incidat Caluinus. Ais fide credenda dumtaxat quæ in scripturis continentur factis; & Paulus ait in scripturis, vt stemus, & teneamus traditiones, quas didicimus, siue per sermonem, siue per epistolam: sic ille Thessalonicenses monet. Christus ait, vt Ecclesiæ audiamus, ni esse velimus tamquam Ethnici, & publicani. Ergo modò sit aliqua traditio, non per epistolas Pauli, sed per sermonē eius ad nos deriuata; modò Ecclesia iubeat: id omnino credendum. Sed omittamus istorum deliria: ridiculum namque est, potius credere Caluino, quàm innumeris Catholicis, quorum quilibet omni genere litterarum, innocentia vitæ, & ingenij acumine, & Caluino, & omnibus hæreticis præstat: Ecclesiæque habet innumerabiles in idem cōspirātes, & totius æui à Christo ad nostra tempora deducti consensum. Necesse est itaque fides sit indubitata cunctis in rebus, quas Ecclesia iubet credendas: alioquin nihil intererit inter hæreticum & Catholicum, quorum quilibet innititur scripturis: nihil intererit inter quoduis dogma alteri dissentiens.

III. Ab absurdis

Resp. ad arg. Cal.

1. Resp. II.

III.

III.

2. Thef. 2.

C Adeò porrò necesse est indubitata sit fides, vt pro illa vitæ ipsius detrimentum sit faciendum, si salui esse velimus. Hinc dictum: Corde creditur ad iustitiam, ore autem confessio fit ad salutem. Atqui pro mēdacio vitam nemo vmquam ponere debet. Idem verò est ponere pro mendacio, aut pro eo quod potest esse mendacium. Nam quemuis interrogo: Numquid eueniet, vt aliquis occumbat pro eo quod potest esse mendacium, sed tamen nō erit? Si quidem dices, Numquam fiet, vt sit mendacium, pro quo aliquis peribit; res proculdubio est expedita, fides erit indubitata; quia dicis, numquam fiet, vt sit mendacium. Quòd si dices, Obtinget aliquādo, vt sit mendacium; male agit nobiscum Deus, & iniquissimè, qui pro falsis nos morti addicit, atque vt iniusta teneamus & confiteamur.

III. Ab obligatione vitę ponēda.

D Hinc sequitur, fieri haud posse, vt fidei falsitas admisceatur: esto enim (quod nullo modo dicendum) vt nec etiā subeamus pro mendacio: illud longè iniustissimum, vt Deo non placeam, nisi pro illius defensione adire mortē velim, ac superare tormenta omnia. Quocirca, qui dicitur omnium iustissimus Deus, omnium longè iniquissimus erit, qui tria hæc à me exigat, quibus nihil maius; vt falsis adhæream, vitam ponā; ni ponam, nullo modo illi placeam: nam sine fide impossibile est placere Deo: atque ob id eternis maximisque inferorū tormentis crucietur. Itaque quod dicitur, Deus verax, omnis homo mendax, in contraria erit mutandum: quod dicitur, Solus Deus iustus, nihil minus erit verum. Quæ cum nullo modo sint dicenda; necesse est decernamus, aut nullam esse fidem propter varias, quæ ad eloquia diuina interpretationes adhiberi possent, & mentis humanæ inconstan-

V. à maxima Dei iustitia.

tem na-

tem naturam, quæ nihil non potest in dubium reuocare: aut fidem indubitata[m] ponendam, ne sit nulla atque ad nihilum redigatur. Denique in captiuitatem redigendus intellectus in obsequium fidei: neque credam mihi, aut meis, meique similibus ad sacra scripta interpretationibus; sed ei, cuius est fides ex auditu, & vna, credendum: aliter enim haud continget v[er]umquam vt redigatur intellectus in captiuitatem, quod sit indubitata fidei constantia, & firmitate.

VI. Quia redigendus in captiuitate intellectus.

HAERETICORVM FIDES NON EST INDUBITATA, AC PROINDE NVLLA.

I. A suis ipsius sensu.

II. A mutuo sensu.

III. A minori de concilijs.

III. ab eo quod Ecclesie attribuitur.

V. A confessione haereticorum.

Euidentiſſimè porro apparet cuilibet, modò superiora attentè legerit, hæreticis non esse indubitata[m] fidem, & propterea nullam. In maximis enim rebus quilibet à semetipſo deſciſcit, in maximis rebus inter se discordat; at fides est vna. Præterea statuunt, Concilia vniuersalia corrumpere posse. Id si est, multo magis hæreticus quiuis errare potest. Nā quis hoc negabit esse facilius multo, ac verisimilius, ac propterea crebrius euenire, si quidem Concilia laberentur legitimè congregata? Præstat igitur adhærere Concilijs vniuersalibus, quæ impugnant isti, siue Florentinum, siue Tridētinum, ac superiora omnia, quæ omnium sapientissimi homines, quæ modestia est ipsorum, ac suarum rerum opinio, deridēt. Vide rursus, quàm bene res omnes isti statuunt. Clamant Ecclesiam Dei posse labi. Id si est; cum velint omnino, & contendant se esse ex Ecclesia Dei; & ipsi labi possunt. Non igitur ipsis fides esse potest indubitata, de sententia ipsorum, qui haud negare possunt se posse labi, & hallucinari; quando Ecclesia, è qua ipsi esse volunt, errori est obnoxia. Propterea plurimi hæreticorum faciunt suis potestatem negandi ea, in quibus à nobis dissentiunt. Nulla igitur illis fides. Nam corde creditur ad iustitiam, ore autem confessio fit ad salutem. & hoc fidei primum, vt dicebamus, decretum, vt mortem pro illius tuitione occumbamus. Si qui sunt è Græcis hæretici sanè hoc habent, vt cum sunt inter nos, catholicos se esse assimulent: idem faciunt hodierni hæretici: ambo autem quasi homines prudentissimi triumphum ducant, quod nos sefellerint, ac veluti simplicioribus imposuerint credentibus illos vnà nobiscum sentire, & sacra communicare.

Concedamus tamen istos à semetipsis haud dissentire, inter se conuenire, Concilia rata habere, Ecclesiam sequi, pro suis decretis asserendis mortem nō timere, sed illa palam tueri: neque tamen sic crit ipsorum fides indubitata. Nam qui vult indubitata[m] suis placitis adhiberi fidem, quæ exigitur à Christiano, non modò est necesse, id quod asseritur, esse proculdubio verum; sed præterea necesse est obligent, quibus est vis obligandi. Exiguntur itaque duo ad indubitata[m] fidem, de qua nobis est sermo; & veritas rei, & potestas obligandi alios ad illam sequendam, quod est clauium summum ius, quibus cælum clauditur, atque aperitur. Exemplo id fiet manifestissimum. Proponitur mihi credendum à peritissimo medico, choleram purgari à reubarbero; adde id à me sapius experimentis certissimis fuisse perspectum: nolo tamen credere: pernego. Numquid hoc infidelitatis peccatum, an peruicaciæ? Numquid hæreticus reputabor? Ais hanc chartam albam: nego. Numquid hoc contra fidem Christi? Democritus ait Solem bipedem; clamant Astrologi centum sexaginta sex partibus terra maiorem: illud certissimum, bipedali maiorem. Placet sequi Democritum. Numquid ego hæreticus? Ais Caluinum, Lutherum, Melanctonem fuisse homines: nego: contēdo fuisse flagitiosissimos dæmonas, qui ex inferis humana specie obtekti eruperint: nego illos v[er]umquam fuisse; quod fieri haud possit, vt è nobilissimis prouincijs monstra talia sint exorta: neque id habetur in scripturis, ipsi verò solis scripturis habendam fidem dicunt. Numquid ob id hæreticus? Ac ne dicas exempla adducta non esse rerum diuinarum: quot sunt decretis sancita à posterioris ætatis Christianis, quæ prius non erant? ita vt si quis secus olim credidisset, hæreticus non fuisset habitus, modò paratus esset assentiri ijs quæ Ecclesia sanciret; qui si postea dissentisset, loco hæretici à cunctis existimaretur. Ac ne hæretici possint effugere, rem proponam, quæ negari haud possit. Ioannes ab exilio reuocatus est primo Neruæ anno, ac tum conscripsit Euangelium, vt ex Athanasio, Hyppolito Martyre, Eusebio, & Epiphaniò liquet. quot autem sunt in illo Euangelio ab alijs omiſsa, quæ nōdum consignata Apostoli, Ecclesieque auctoritate poterant non credi per tantum temporis spatium; primus namque Neruæ annus incidit in nonagesimum nonum Christi? Quot libri præterea à sanctissimis viris Apostolorum temporibus scripti exemplo Marci, & Lucæ, reiecti sunt ab Ecclesia, neque eodem loco habiti, quo Euangelium Marci, Lucæ, quo acta Apostolorum, & multæ eorumdem epistolæ? Cyprianus nō est habitus hæreticus, quamuis sensisset oportere iterum baptizari illos, qui ab hæreticis essent baptizati; quod nondum res illa decreta esset, & quamuis

VI. non posse hæreticorum fide esse indubitata[m], quod nulla sit eis potestas discernendi aliquid ad fidem pertinentis.

I. Rerum naturalium exemplis probatur requiri potestatem.

II. exemplis Euangelij.

Athan. in sinop. Hyppol. apud Cædr. in Nerua. Euseb. libr. 5. c. 8. Epiph. hæret. 5. 2. III. exemplis canonicorum librorum.

III. exemplo Cypriani.

A & quauis plurimi ita existimarēt, erant tamen qui secus arbitrarentur. Ob id Cyprianus cum suis illud semper dixit, se totam rem committere Ecclesie sanctioni, protestatus se ab illa haud recessurum. Res diffinita: pro hæreticis habiti, qui secus sensissent atque id quod est diffinitum. Quamobrem licet aliquid sit verissimum, ac verbi gratia sentiant ita docti aliqui, non tamen facit vt illi sit habenda fides, nisi ex quo fuerit ab ijs, quibus est potestas, ita sancitum, aut cum sancitis necessariò cohæreat; aut pro sancito habeatur quod proponitur fide credendum. At in tota scriptura nullibi inuenies alicui ius esse obligandi omnes Christianos ad aliquid credendum, nisi toti vniuersitati Ecclesie vnà cum Episcopis, quippe qui Apostolus successerint, & Pontifici Romano, vt Petri successori. His datæ clauis cælorum; his dictum, vt oues pascant; his vt obediamus, veluti præpositis nostris, admonemur. Hos Paulus ait positos à Spiritu sancto, vt Ecclesiam Dei regant. Non vni Caluino, Melanctoni, Luthero, vni nationi: omnes obligare est eius, qui in omnes habet potestatem. Audi Christum id clarissimè dicentem: Data, inquit, est mihi omnis potestas in cælo, & in terra. euntes ergo docete omnes gētes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti, docentes seruare eos, quæcūque mandauit vobis. & ecce ego vobiscū sum omnibus diebus vsque ad cōsummationem sæculi. Hęc Christus ad Apostolos ipsos, ostendens propter habitam à Patre potestatem, datam Apostolis potestatem docendi, qua fit, vt Marcus adicit, vt qui crediderit, & baptizatus fuerit, sit saluus; qui nō crediderit, condemnabitur. Quid plura? Christus ipse, quæ dicebat esse vera, miraculis consignabat, inquit, Si mihi non vultis credere, operibus credite, vt cognoscatis, & credatis quia Pater in me, & ego in Patre] & paulo antè: Pater quod dedit mihi maius omnibus est, & nemo potest rapere de manu patris mei. ego, & Pater vnū sumus.] Hęc Christus asseuerans credēda quæ dicebat, quia miraculis confirmata, & quia filius Dei erat vnus cū Patre Deo, cui potestas est in omnia. hinc rursus. Si opera nō fecissem in eis, quæ nemo alius fecit, peccatum non haberent. Nunc autem & viderunt, & oderūt & me, & Patrem meum.] Hactenus verba Christi, è quibus liquet, quod diximus, ad obligandam fidem cuiusque requiri, non modò veritatem rei credendæ, sed obligandi potestatem. Quamobrem Catholici Doctores concludunt, exterarum gentes, quales Indi, aut quicumque huiusmodi haud obligari ad ea credenda quæ nostri prædicant, nisi aut aperitissimis argumentis credibilia, quæ dicuntur, fiant, aut (nisi adsint hæc argumenta) miraculis, aut vitæ illustriſſima puritate doctrinam commendent quod argumentum latè profequitur proprio libro vir magnæ doctrinæ Franciscus Victoria.

V. Ratione à scripturis ducta.

VI. A dictis Christi ad Apostolos. Matth. vlt.

Mar. c. vlt.

Ioan. 10.

Ioan. 15.

VII. à vera conclusione Doctorem.

VIII. Ratione diuina constitutionis. CVR DEVS NOLIT OMNIBVS ESSE IVS OBLIGANDI AD FIDEM.

D credendum, sed solummodo vel totius Ecclesie vniuersitas aliquid pro certissimo iudicantis, hæresimque cōtrariam sententiam reputantis, vel Episcopi vniuersi vnà cum summo Pontifice, vel ipse summus Pontifex Petri successor. Et quidem posuit Deus, inquit Paulus Episcopus, vt Ecclesiam Dei regant, cui primo loco (ait idem) dedit Apostolos, quorum locum tenent Episcopi. Idcirco par est, hi possint obligare, non alij; hi non possint errare, non alij: ne inuersio fiat ordinis, & Deus ipse præposterè agat in Ecclesia sua, ac magis largiatur alijs veritatis cognitionem, quàm quibus est necessaria. Idcirco his Deus (ne Ecclesia labatur) obligatus ex sua promissione ac benignitate est inspirare quid facto opus sit. Hinc ad eos dictum: Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus vsque ad cōsummationem sæculi.] Idem de Petri successore dicimus, quod is constitutus fuerit à Deo, qui cūctis præſideat: Petro namque dictum, Pasce oues meas: & rogauit pro te, vt non deficiat fides tua,] quæ omnia signo de Cōcilijs & cathedra Petri latius profecuti sumus. At nulla hæreticorū factio habet vel omnes Episcopos, vel maiorem Episcoporum partem, Petri successorem, quibuscum se futurum semper Christum dixit, & quibus suas oues pascendas commisit. atque ita Christus non est ijs, ab vniuersitate Christiana, & eius Antistite Petri successore, dissentientibus, obligatus inspirare veritatis diuinæ lucem, vt alijs Episcopis: neque tamen Episcopi Catholici omnes, etiā si verū sciant, possunt omnino obligare ad credēdū, nisi eos, qui in Ecclesia Catholica sunt, aut fuerūt, & qui dederūt fidē se illi obsecuturos, vt Caluinus, Lutherus, Melancton, & alij præſtitæ fidei violatores, & iam baptismo sunt initiati. Nam cum per baptismum vis inspiretur intima qua mens nostra verū cognoscere, illique assentiri possit; meritò ille, cuius animus diuino cognitionis lumine ad cælestia percipienda illustratur, Ecclesie fidē sequi tenetur, & eorum qui Ecclesie præſunt: quam fidem si deinde frangat, meritò puniri potest: alioquin

alioquin eo loco esset, quoad obligationem, quo Indi. Athæreticorum factionibus nemo, vel in baptismo, vel alibi iure obstrinxit se; vt Lutherus, Calvinus, & alij hæreticorum principes, qui antequam discederent à nobis, nobiscum sentiebant, vera omnia nostra fatebantur, nobiscum sacra communicantes, in Ecclesiæ eiusdem coniunctione consistentes, professi in baptismo se credere vnam sanctam Ecclesiam Catholicam, cui postea nunciū remiserunt, quiq̃ illius fidei astricti sunt, & astrinxerunt semetipfos, ita vt contra Ecclesiæ fidem, cui se alligarunt illi, aliquando nemo possit illis esse deuinctus.

Ad summam concludamus: Alienorū à nobis nō potest esse fides indubitata; quod eo rum qui hæreses istas decreuerunt, quilibet à se disenserit, ipsi inter se pugnent, Cōcilia vni uersalia ritè conuocata ac confirmata dicant posse labi; ex quo fit, vt multo magis ipsi er rare possint; Ecclesiam statuunt, & eam posse falli; atque ideo possunt & ipsi: præterea verò fidem suam negent; & si quid statuunt, id nullo iure nulla potestate, etiam si verum foret, statuunt. nam quod scripturas sacras producunt, & ipsi eas producimus; interpretatio autem quæ vera sit, quæ falsa, is tantum decernit, cui potestas decernendi de fide, nisi forte proferant miracula ad suæ doctrinæ stabilimentum, qualia nemo fecit, vt nos peccati reos faciant. Quocirca de se Christus aiebat, quamuis vitæ esset omnino cælestis, & oracula clarissima aduentum suum, diuinitusq̃ datam potestatem testificantia pro se haberet: Quis ex vobis arguet me de peccato?

S I G N V M Q V A R T V M.
Perpetua Fides.

Illæ est Ecclesia Dei inter Christiani nominis professores, cuius est perpetua fides, quam scilicet aliqui semper palam sunt secuti. Idcirco neque Orientalium quorundam neque recentiorum factiones pertinent ad Ecclesiam Dei. Cap. V 11.

Perpetuitas fidei nostræ, quam nullo non tempore, ex quo cœpit, sunt homines secuti, manifestum facit quæ sit Ecclesia Dei: prædictum namque est fore, vt numquam intercidat, & intermoriatur. Ob id vates regius ad Deum conuersus ait de hominibus, qui diuinā veritatem fouebunt: Memores erūt nominis tui Domine in omni generatione, & generationem: propterea populi confitebuntur tibi in æternum, & in sæculum sæculi.] Ipsius autem diuinæ veritatis amatores sic apud eundem Dauidem: Hic est Deus Deus noster in æternum, & in sæculum sæculi; ipse reget nos in sæcula.] & paulo antè Dauid de ciuitate Dei, quæ non è cæmentis & tignis, sed hominibus & mentibus constituitur, vt audiuius, ait, Sic vidimus in ciuitate Domini virtutū, in ciuitate Dei nostri: Deus fundauit eam in æternum.] Rursus idem ipse Dei studiosi ad Deum: Nos autem populus tuus, & oves pascuæ tuæ confitebimur tibi in sæculum; in generatione, & generatione annuntiabimus laudem tuam.] & Deus cōtestatur de Christi semine: Et ponam in sæculum sæculi semen eius: & semen eius in æternū manebit, & thronus eius sicut Sol in conspectu meo, & sicut Luna perfecta in æternū, & testis in cælo fidelis.] & alibi idem Deus ad Dauidem; si custodierint filij tui testamentum meum, & testimonia mea hæc, quæ docebo eos, & filij eorum vsque in sæculum sedebunt super sedem tuam.] eadē oracula fudit, & elegantissimè explicauit more suo Isaias, à quo nihil est omissum, quod posset ad Christum, spōsamq̃ eius Ecclesiam pertinere; ob id inquit de Christo: Multiplicabitur eius imperium; & pacis non erit finis: super solium Dauid, & super regnum eius sedebit, vt con firmet illud, & corroboret in iudicio & iustitia à modo & vsque in sempiternum.] hæc Isaias. Scimus autem solium Dauidis ac regnum in terris, non in cælo fuisse. Nosq̃ Da uidis sumus nepotes, è Christo, vt ostendimus, renati, diuinæ confortes facti naturæ: ideoq̃ regno eius folioq̃ subiecti. Rursus idem Isaias admirationis plenus inuitans quemlibet ad contemplandam Ecclesiæ magnificentissimā amplitudinem, Respice, ait, Sion ciuitatem solēnitatis nostræ: oculi tui videbunt Hierusalem habitationem opulentam, tabernaculum, quod nequaquam transferrī poterit: neque auferentur clauī eius in sempiternum, & omnes funiculi eius non rumpentur.] & alibi inducit Deum loquentem, & verba solatij plena facientē ad sponfam suam; Abscondi, inquit, faciem meam parumper

Psal. 45.

Psal. 47.

Psal. 74.

Psal. 88.

Cap. 9.

Cap. 33.

Cap. 54.

A per ante, & in misericordia sempiterna misertus sum tui: dixit Redemptor tuus Dominus. Sicut in diebus Noe, istud mihi est, cui iuravi ne inducerem aquas Noe vltra supra terram: sic iuravi vt non irascar tibi, & non increpem te. Montes enim commouebuntur, & colles contremiscent; misericordia autem mea non recedet à te, & foedus pacis meæ non mouebitur.] Audistin fore, vt tentoria cælestis doctrinæ, quæ in terris Ecclesia figit, numquam dimoueantur? clauī decretorum numquam de loco suo auferantur, nemoq̃ valeat acie ingenij sui funiculos, quibus principiorum & causarum veritas colligata extremis conclusionibus, & effectis explicatur, ab ipsa discindere? Montes commouebuntur; colles contremiscent; diuinæ autem misericordiæ stabilitas, pacisq̃ sempiternum foedus, neque labefactabitur. Similia Dauidi & Isaiæ cecinit Daniel, cum dixit: Potestas eius, potestas æterna, quæ non auferetur; & regnum eius, quod non corrumpetur.] & Michæas de Christianis: Regnabit Dominus super eos in monte Sion, ex hoc nunc, & vsque in æternum.] sed & Angelus Gabriel. Regnabit, inquit de Christo, in domo Iacob in æternum, & regni eius non erit finis.] ac ne putes regnum ipsius, de quo Gabriel est locutus, ad cælestia & supera dumtaxat pertinere, & non ad cetera; quamuis id ex aliis colligi posset, collige ex ipso met Christo, qui dixit rediuuius; Data est mihi omnis potestas in cælo, & in terra.] Intellexisti datam Christo potestatem in terris. ac ne quam forsan exciperes, dixit, omnem. Concinit ijs, quæ attulimus, & Paulus in epistola ad Hebræos interpretans illa Aggæi verba: Adhuc semel, & ego mouebo non solum terram, sed & cælum.] Quod autem, subiicit Paulus, adhuc semel dicit, declarat mobilium translationem, tamquam factorum, vt maneant ea, quæ sunt immobilia, itaque regnum immobile suscipientes habemus gratiam, per quam seruiamus placentes Deo cum metu, & reuerentia.]

Ex his igitur, quæ sunt allata à nobis, habemus Ecclesiæ non modò vnam & indubitatam fidem, sed perpetuam, nullo scilicet vquam tempore interruptam: fieri namque potest vna sit, numquam fuerit immutata; tamen defecerint qui eam sequantur, non fuerit à maioribus ad posteros vllis transmissa. sed neque id contingere potest; semper viuat, vigeat, floreat, regnet est necesse. in hac enim regnum Christi & Ecclesiæ situm: semper futuri sunt, qui fidem ipsius sequantur, parati obedire ei, in eius se conferant fidem. Nam arma, inquit, Paulus, militiæ nostræ non carnalia sunt, sed potentia Deo ad destructionem munitio, consilia destruentes, & omnem altitudinem extollentem se aduersus scientiam Dei, & in captiuitatem redigentes omnem intellectum in obsequium Christi, & in promptu habentes vlcisci omnem inobedientiam, cum impleta fuerit obedientia vestra.] Ad eò verò futurum est, vt Christi veritas perpetuetur in Ecclesia, vt ipsa perpetuitas sit caput pactionis factæ inter ipsam & Deum, ipsa perpetuitas sit foedus. Audi Isaiam; apud quem sic Deus ad populum suum; Cum venerit Sion redemptor & is, qui auertet impietatem à Iacob; hoc foedus meum cum eis dicit Dominus; spiritus meus, qui est in te, & verba mea, quæ posui in ore tuo, non recedent de ore tuo, & de ore feminis tui dicit Dominus à modo, & vsque in sempiternum.] hæc Isaias ostendens totum foedus initum inter Ecclesiam & Deum in hoc esse positum, vt numquam doctrina cælestis auferatur à potestate ipsius, in quo obseruandum, huiusmodi foedus non esse antea à Deo sancitum, quàm post Christi aduentum. Itaque priuilegium est hoc Ecclesiæ tributum. Consentit cum Isaiâ Hieremias, apud quem sic Deus de Christianis: Dabo legem meam in visceribus eorum, & in corde eorum scribam eam; & ero eis in Deum, & ipsi erunt mihi in populum.] deinde subdit, Si defecerint leges istæ coram me dicit Dominus, sic & semen Israel deficiet, vt non sit gens coram me cunctis diebus.] His itaque verbis pollicetur Deus prius fore vt vniuersum genus humanum intercidat, quàm lex Christi, fides Christi. Atque hoc est, quod Christus alibi dixit, Ecce vobiscum sum omnibus diebus vsque ad consummationem sæculi.] & ad Petrum, Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam; & portæ inferi non præualebunt aduersus eam.]

Nunc ad rem nostram. Nullam hæreticorum doctrinam constat vquam fuisse, aut esse perpetuam. dumtaxat Ecclesiæ nostræ munus huiusmodi concessum fuit: igitur illa solummodò Ecclesia Dei. Et quidem si de hæreticis hodiernis agitur; à deo illorum

Dan. 6.

Mich. 4.

Math. vlt.

Heb. 13.

2. Cor. 10.

PERPETVA
TAS PRIMVM
CAPVT FOR-
DERIS DI-
NI CVM EC-
CLESIA.

doctrina perpetua esse non potest, ut principes earum iacent temporibus ipsis Apostolorum defecisse doctrinam, in qua se venditant. id ostendimus supra in primo signo ex ipsorum confessione, & in secundo apparuit sapius ab ipsismet auctoribus immutatam, quam sanciebant; & ideò interruptam, intermortuamque in hominum mentibus fidem. Et qui sunt hæretici inter Græcos, illi quidem plurimos annos nobiscum palam sensere; deinde quater publicè scienterque nobis se adiunxerunt, eidem doctrinæ adhaerentes, & quater palam discesserunt à nobis. quomodo igitur perpetua eorum fides?

Sed operæpretium est videre, ecquando dicant Nouantes hanc Ecclesiæ nostræ perpetuitatem defecisse: ut quiuis non modò agnoscat ipsorum efferentem inconstantiam, sed simul videat ab ipsismet hostibus nostris Ecclesiæ nostræ perpetuitatem confirmari, & doceri. Afferamus itaque in medium septem hæreticorum opiniones, ac prima sit Lutheri, qui in comitijs Vuormatiensibus anno millesimo quingentesimo vigesimo secundo publicè asseruit Ecclesiam nostram defecisse tempore Concilij Constantiensis, quod eius ætatem præcesserat annis ferè centum.

Secunda est opinio Lutheri sectatorum, qua discedentes à prima tradiderunt anno millesimo quingentesimo quinquagesimo primo in repetitione confessionis Augustanæ, Ecclesiam nostram corruisse ante annostrecentos. Videbant enim nobiscum sentire non modò doctissimos, ac sanctissimos viros, qui sæculo Constantiensis Concilij floruerunt, sed etiam qui ante annos trecentos.

Tertia est opinio eiusdem Lutheri libro contra Papatum, concidisse Ecclesiam nostram ante annos ferè sexcentos, post mille scilicet ab ortu Christi. placuit hæc opinio nebulonibus, quòd esset in Apocalypsi scriptum, Satanam per annos mille ligandum, ne seduceret amplius Gentes; inde soluendum.

Quarta est opinio huic contraria; qua asseritur Ecclesiam Catholicam sexcentos annos tantum perstitisse; mox concidisse circa ætatem Gregorij Magni. hanc amplexati sunt Lutherus libro de captiuitate Babylica, & supputatione annorum mundi; Caluinus in Prophetas minores, & epistola ad Sadoletum; Melancthon in locis communibus primùm editis; Smidelinus in responsione ad Apologiam Staphyri: idque ob eam causam, quòd imperitissimè ac stolidissimè putarint Gregorij Magni ætate cœptum esse sanctos precibus inuocari, pro defunctis supplicari, Missas celebrari, ut asserit Melancthon in Apologia confessionis Augustanæ, Chemnitius in examine, ut vocat ille stultus, Concilij Tridentini. Hinc impij, qui Papam dicunt Antichristum, volunt Bonifacium tertium esse primum Papam: is post sesqui annum ab obitu Gregorij sedit; & egit cum Phoca Imperatore, ut declararet Episcopum Romanum cunctis præesse; primasque illi, non Constantinopolitano deferendas. Crediderunt enim dementes isti, tum primùm Pontifici Romano summum ius datum, cum semper illi contigerit; ut è constitutione Iustiniani in Codicem iuris relata ad Ioan-nem Papam liquet, & Valentini Imperatoris ad Episcopos Galliarum, quæ est in Theodosiano; ut omittamus cetera testimonia, quæ alibi suo loco adducentur. Nunc enim tantum est res de Imperatoribus.

Quinta est opinio asserentium Ecclesiam interiisse post annos à nato Christo trecentos. Nam cum viderent nobiscum sentire Basilium, Ambrosium, Augustinum, Hieronymum, ceterosque innumeros; hæretici agnita ignorantia sua ausi sunt dicere impudentissimo ore, ab istis impuram doctrinam traditam, eam scilicet, quam nos tenemus aduersus illorum stoliditatem. Ita Melancthon in locis communibus posterius editis. Ob id nonnulli ex istis scripsere Antichristum primum fuisse Zozimum Papam; quòd is Ecclesiæ Romanæ principatum in causa appellationum contra Africanos tueri memoretur.

Sexta est opinio asserentium sub ipsa tempora Apostolorum Ecclesiam cecidisse. videbant enim proximos Apostolorum sæculo patres nobiscum sentire, Cyprianum, Tertullianum, Origenem, Clementem, Irenæum, Iustinum, Ignatium, Dionysium Areopagitam. Idcirco Lutherus audacissimè in causa liberi arbitrij aduersus Eras-mum dixit, Patres tot sæculorum cæcutisse, imperitissimos fuisse, tota vita errantes, nisi ante mortem reducti fuerint, neque sanctos fuisse, neque ad Ecclesiam pertinere: & Melancthon in epistola ad Corinthios capite primo, tradidit scriptores veteres initio Ecclesiæ obscurasse doctrinam de iustitia fidei, auxisse cæremonias,

nias, finxisse peculiare cultus, fuisse duriores in præcipiendo calibatu. Et Caluinus institutionibus suis ait vetustos Patres deformatam nobis Theologiam tradidisse, modum excessisse, abreptos in errorem, imitatos Iudaicum sacrificandi morem; Ecclesiæque veteris vltum contemnendum. Ob id Magdeburgenses in cuiuslibet sæculi centuria speciatim suo loco notant, cuiusvis ætatis Patres viros sanctissimos in libris, quos posteritati commendarunt, & quibus Ecclesiæ Catholice doctrina consignatur, errasse: multæ enim (inquiunt homines isti sapientissimi omnium qui fuerint ab ortu Christi) monstrasæ & incommodæ opiniones passim à doctolibus sparsæ reperiuntur.

Septima est opinio, viuentibus Apostolis labem fecisse Ecclesiam. Clarissimè namque hæretici isti omnes docent, Paulum errasse, cum Titum circumcidit, cum voluit ingredi templum certis adhibitis cæremoniis; Petrum similiter errasse, cum ritus Iudaicos Antiochiæ obseruauit: hæcque, & alia multa in Apostolorum principes euomunt, in prima centuria Magdeburgenses. Denique Beza Caluini assecla tradidit Antichristum, de quo Paulus ad Theffalonicenses scribit, ipso Paulo viuente aduenisse, & in templi diuini, quæ est Ecclesia Dei, sedem irrepsisse. Id verò didicit homo iste à præceptore Caluino in eundem locum scribente. Quocirca necesse est concludere ex argumentationibus istorum, Petrum & Paulum fuisse Antichristos. Volunt namque omnes hæretici hodiernifore, ut Antichristus sedeat in episcopatu Romano Romæ. At viuentibus Paulo & Petro, nemo sedit, nisi ipse Petrus, ut omnes scriptores antiqui tradunt, Irenæus, Clemens, Origenes, Tertullianus, Cyprianus, & alij: quin Irenæus scribit, à Petro & Paulo Linum Romæ Episcopum creatum. Quòd si Paulo viuente Antichristus Romæ sedit, Petrus fuit Antichristus, idemque cum Paulo Antichristum Romæ constituit: & ex illo tempore Ecclesia nostra perpetuitatem suam nacta persistit. Igitur numquam concidit, ex quo fundata est, & ipsius fundamenta Romæ à Petro & Paulo iacta, & à Christo super Petrum ædificata. Atque hæc satis esse nobis videntur, ut palam fiat, & nostro, & aduersariorum consensu Ecclesiam nostram, quæ Catholica est, Dei que ipsius, esse ac mansisse perpetuò stabilem; quod necessariò ex oraculis diuinis Ecclesiæ Dei & Christi contingere oportet.

Hæretici quatuor obijciunt aduersus hanc perpetuitatis notam; quæ multis modis clarissimè & efficacissimè confutantur.
Cap. VIII.

Vis igitur ferat istorum summam impudentiam? Sed audite præterea quæ comminiscantur aduersus hanc perpetuitatem: volunt enim præclaras illas Dei promissiones non id continere, ut in omnibus sit cum Ecclesia perpetuò veritas; sed in ijs, quæ sunt instar fundamenti: cuiusmodi sunt Euangelij puritas, & vsus legitimus sacramentorum. dictum namque est ab Apostolo Paulo: Fundamentum aliud nemo potest ponere præter id, quod positum est, qui est Christus Iesus. Si quis autem superædificat super fundamentum hoc aurum, argentum, lapides pretiosos, ligna, fœnum, stipulas, vniuscuiusque opus, quale sit, ignis probabit.] Hæc illi. Sed apertè loquitur ibi Apostolus de operibus, non de fidei decretis; quod & sequentia declarant, & Græci cum ceteris interpretantur. Deinde isti non aperiunt (Ponamus enim loqui Apostolum de fidei decretis) quæ teneant fundamenti locum in fidei doctrina: nam rectam doctrinam, rectumque vsum sacramentorum fatemur esse loco fundamenti in edificio fidei. Sed quænam est ista fidei recta doctrina? Quinam sacramentorum est vsus rectus? De hoc inter nos primùm conueniat, id inquiramus; alioquin nihil dicimus. Præterea volunt isti veritatem pertinentem ad Eucharistiam & iustitiam, quibus in rebus à nobis dissentiant, & vetustissimis Patribus, post Apostolorum tempora, quin eodem sæculo, periisse.

De Sign. Tom. I.

K 2

lo, periisse.

Instit. lib. 2. c. 2.
par. 9. lib. 3. c. 3.
par. 16. lib. 4. c. 4.
par. 38 & c. 5. 10
lib. 4. c. 15. p. 11.
& cap. 12. p. 39.

INCREDIBILIS IMPUDENTIA HÆRETICORVM.

Lib. 3. c. 3.

1. Resp.
2. Resp.

III.

ADMIRABILIS INCONSTANTIA HÆRETICORVM IN ECCLESIAE CATHOLICAE CAUSV ASSERENDO.

Tom. 7.

C. de sum. Trin.

Tit. de ord. Episcopis.

Lib. de seruo arbit. circa med.

lo periisse. At veritas harum rerum non ad parua, sed ad omnium maxima spectat. An non hoc etiam Lutherus ipse dixit, Antiquos Patres, nisi respuerint, neque sanctos fuisse, neque ad Ecclesiam pertinere? Quid plura? Nonne hoc nomine nos hodie hæretici execrantur, quod ea sequamur, quæ placuerunt antiquis? Numquid illis est leue, cuius causa quis est detestabilis, à sacris amouendus, & ab Ecclesia eiiciendus? Ipsis ita sit sanè, nobis profectò non erit.

ECCLESIA
NON EST OC-
CVLTA, SED IL-
LUSTRISSIMA
1. Respon.
11.

Quocirca cum nonnulli viderent infirmum esse huiusmodi argumentum, aliò confugerunt dicentes, existisse semper, qui eadem cum ipsis dicerent ac sentirent. Sed cum petimus ab ipsis, vt nominent aliquos; aiunt fuisse occultos. Sed si, ò stolidi, occulti fuerunt, qui peruenire ad vestram notitiam? Rursus hoc est contra promissa diuina; quibus asseritur fore, vt hæc perpetuitas sit instar Solis illustrissima. sic enim de Ecclesia Dauid: & thronus eius sicut Sol in conspectu meo, & Luna perfecta in æternum, & testis in celo fidelis. Præterea & hoc maximè est menti tenendum: perpetuitas hæc non simpliciter dicitur illustrissima, sed in ijs potissimum dicitur Illustrissima, in quibus perpetuitas ponitur, ac stabilitur: hinc dicitur perpetuò exstare, dignosci, elucescere, in omnes partes effulgere: hoc enim facit præ cunctis, vt veritas alicuius rei corroboretur. Ob id Dauid ait fore, vt populi Deum verum fateantur semper, & agnoscant: quam de causa? Quia principes constituti ab Ecclesia super vniuersam terram memores erunt nominis diuini. At si principes isti delitescerent, qui fieri posset vt populi Dei cultum profiteantur? Rursus idem Dauid ait semen Christi sessurum in sede diuina. at sedes non ponitur in abditiis, neque vnde ruina imminere possit, sed in loco eminenti, ac tutè firmo. Hinc Isaias vaticinatur, confirmandam hanc sedem, corroborandam in æternitate suæ eminentiæ: & alibi ait Ecclesiam similem Sioni, & Hierusalem; quæ quidem loca in altissimis erant montibus sita, præ cunctis nota. comparat eamdem tabernaculo illi, in quo Deus habitare olim dicebatur, cui columna nubis insidebat per diem, columna verò ignis per noctem; vt scias maximè illustrem fore Ecclesiam, per quam nobis iter esset tenendū: columna namque illa antiquitus, quam viam inirent Hebræi, ostendebat. Ac ne putes fore, vt hoc tabernaculum, hæc Ecclesia ex oculis euanescat; ait, numquam loco mouendam, omniaque illa, vnde eius æternitas pendet, funiculos scilicet, & clauos, non auferenda, non rumpenda. Ideoque neque eius conspicuam celsitudinem, ac subdit, nullo motu concutiendam Ecclesiam, quamuis montes, & colles moueantur, & contremiscant. Attulit montium similitudinem, quod ij valde conspicui. Ecclesiæ namque splendor omnium maximè æternus; corruptio quælibet res obscurat, & ad interitum perducit. Daniel ait Ecclesiæ regnum neque corrumpendum, neque auferendum. Sed quid nobis esset magis apertum, quam si rursus aquis humus tota inundaretur, quod accidit temporibus Noè? aut si cunctæ gentes ita abolerentur, vt nulum semen earum superesset? At prius erit, vt hæc eueniant, quam dignitas Ecclesiæ concidat, vt Isaias & Hieremias tradiderunt. Omnia igitur, quæ pertinent ad Ecclesiam, sunt illustria; sed omnium illustrissima, quibus illa perpetuatur: & in his cunctis præcedit eius splendor; vt ad finem tertiæ coniunctionis dicitur.

HÆRETICI
HODIERNI MA-
NIFESTE AD-
NUMERANT
SE ANTIQVIS
HÆRETICIS.
III. Hæretico-
rum argumentū.

His cum se premi videant nonnulli, aiunt non omnino occultos fuisse qui senserunt eadem cum ipsis; sed aliquando existisse, ac se alijs conspiciendos prodidisse. Vbi percunctamur, qui fuerint; asserunt hæreticos nescio quos, quorum memoria ferè deleta. Ac ne possint ipsi inficiari esse hæreticos eos, quibuscum sentire se in aliquibus asserunt; ipsimet in alijs dissentiunt, & damnant. & illorum quidem hæresis aliquo tempore durauit, mox intercidit. Exempli gratia, hæretici hodierni (eorum namque est hoc argumentum, vt apparet è Magdeburgensium libris) cum Pelagianis æternam vitam pollicentur infantibus Christianorum sine baptismo decedentibus; cum Manichæis liberum arbitrium tollunt, Deumque auctorem malorum decernunt; cum Eunomio, & Marcione, fidem satis esse ad beatitudinem volunt; cum Vadianis ecclesiastica prædia regnum satanæ vocant; cum Peputianis ordines sacros in Ecclesia permiscant; cum Donatistis, Ecclesiam constare contendunt è solis electis & bonis; cum Nouatianis Chrisma tollunt, & potestatem remittendi peccata; cum Berengario bellum mouent aduersus Eucharistiam; cum Vviclefo, & Huiſtis, preces pro defunctis, & intercessiones sanctorum apud Deum contemnunt. Sed, vt diximus, hi magno temporum interuallo inter se disiunguntur; ita vt per eos Ecclesia perpetuari

tuari non possit; & singuli dissentiunt à singulis. Pelagiani namque reliquos omnes, qui recitati sunt à nobis, detestantur, & contra reliqui omnes detestantur Pelagianos: atque ita Pelagianis non conueniet cum nostræ tempestatis hæreticis, nisi vna in re: in alijs Pelagiani nihil habere vellent commune cum perditis istis. non igitur ex eodem cœtu sunt. & quod exempli causa dictum est de Pelagianis, idem contingit in alijs. Quid igitur garrunt isti?

Audi quæ latibula quærant: Aiunt illa verba, quibus Ecclesiæ suæ Deus perpetuitatem pollicetur, dicta fuisse per exuperantiam quamdam: & vt videantur aliquid afferre, sic inquit isti: Deus edixit æternam fore legem circumcisionis, sabbati, & sacrificiorum; & tamen hæc sublata: quocirca inquit, fuere aliquando, qui nobiscum sentirent Apostolicis temporibus: interrupta est continuatio doctrinæ, nunc resurgit: satis est. Hæc isti. Sed demus nunc aures Augustino, ceterisque, qui rectissimè expendunt quæ dicuntur ab istis; ne mendacia Deo assequamur. Potissima pars circumcisionis, ac ratio ipsius, sabbati, & sacrificiorum, nequaquam sublata. Quæ verò hæc pars? Ratio intima diuinæ gratiæ conciliandæ diuinitus instituta. Hoc à circumcissione, sabbato, sacrificijs nullo modo remotum: hoc in iis maximum; cetera extranea, & in melius perducta. Sic infans adolescit, neque tamen, vbi iam peruenit ad extremam senectam, dices alium ab eo, qui prius erat. Videas tenellum germen, aut virgultum crescere; inde arborem conspicias, non aliam, quam fuerit antea. sic igitur est in antiqua, & nostra lege. An forsitan hoc Augustini inuentum? Pauli ipsius, qui dixit, Non repulit Deus plebem suam, quam præciuit.] &: Aliqui ex ramis fracti sunt, tu autem cum oleaster esses, insertus es in illis, & socius radicis, & pinguedinis oliuæ factus es.] & alibi ait Iudæos ac Gètes effectas instar vnius parietis è duobus coagmentati. Non reiecti Iudæi, quorum melior pars, & in his Apostoli Christum sunt secuti. Eadem oliua, cuius trunco insertus oleaster circumcisis prioribus ramis. Idem paries cum fuit alter adiectus interuentu ingeniosi glutinatoris.] Neque hoc inuentum Pauli, Christi est ipsius dicentis, Non veni legem soluere, sed adimplere.] Non itaque vel illa verba, quibus antiqua continebantur promissa, neque ea, quibus nostra, superant modum. Sed vt plenus adhuc satisfieri possit vel inepris hominibus, sciendum, discrimen esse inter æternitatem, & perpetuitatem: quamuis soleant hæc vocabula sæpè confundi. Perpetuum dicitur quod statis temporibus ordine certo continuatur, neque intermittitur vsque ad certum tempus: Æternum quod nullo tempore coarctatur. Et lex antiqua quoad caremonias, & alia quædam peculiaria, dicitur perpetua, & erat: æterna non item. Quoties itaque in lege veteri de circumcissione, & alijs huiusmodi caremonijs habetur mentio, quamuis interpres, vt se accommodaret vulgato loquendi mori, reddiderit ex Hebræo, æterno tempore illas esse obseruandas; tamen in Hebræo est secus, vbi agitur de lege noua, & promissis eius. Obseruat hoc, & omnibus locis in medium adductis probat Petrus Galatinus libro de Arcanis Christianæ religionis. Olan namque vox Hebraica semper adiicitur antiquæ legis caremoniis constituendis, & obseruandis, quæ perpetuitatem, non æternitatem designat. Non est opus hic singula recensere, satis erit indicasse. Adhuc ea, quibus nouum fœdus explicat Deus, ostendunt verba veritatis fines nõ transilire. Inquit enim, prius omnes gentes abolendas, quam fiat irritum pactum, eodem modo illud non violandum, sicut neque frangetur id, quod est cum Noe sancitum. sicut igitur hæc veritatem, sic illa continebunt. Sed ponamus id quod dicunt. Videte hominum stoliditatem: Pollicetur apertissimè Deus longiorem perpetuitatem Christianis, quam Iudæis. his fuit annorum saltem mille quingentorum, vt alibi ostendimus. At Christianis quanta per istos hæreticos? Quanta scilicet fuit ætas Apostolorum: neque annorum quinquaginta. Quis hæc ferat? Quinimmo Magdeburgenses, homines Apostolis maiores, aiunt ipsos Apostolos, ipsum Paulum defecisse à veritate. Hæc est impia vox Pomerani: Nostris Patres, siue sancti, siue non sancti, nihil moror, excæcati sunt Montanico spiritu per traditiones humanas, & doctrinas dæmoniorum in hypocrisis loquentium.] Græci omnes nobiscum senserunt scientes ac prudentes vsque ad annum millesimū quinquagesimum tertium: ex ijs aliqui sanctiores quippe, ac doctiores suis maioribus, ac patribus, quos per imprudentiam lapsos dicunt, à nostra se communionem se iunxerunt, duce Michaelle homine, vt ipsi scriptum reliquerunt, superbissimo.

5. Argum.

PRISCA QVO
MODO REIE-
CTA, ET QVO-
MODO PERPE-
TUA: ET AL-
TERNA.
De Cini Dei li.
17. c. 6. & in P. fa.
104.
1. Resp.

Rom. 11.

Ephes. 2.

2. Resp.

Lib. 11. c. 5.

3. Resp.

4. Respon.

Cet. 1. li. 2. c. 10.

Ephesinum Concilium, in quo Cyrilli litteræ afferentes Spiritum sanctum à Filio procedere, sunt approbatæ, est habitum anno quadringentesimo trigesimo. At Chalcedonense, in quo epistola Leonis Magni idem continentes sancitæ, anno quadringentesimo quinquagesimo primo; idem cõtingit aliàs scriptis Hormisdæ Papæ. Igitur per eos fides eorum non perpetua: neque itaque Ecclesia eorũ dicenda vlllo modo Ecclesia Dei. Quid? quod toties errorem suum confessi ad nos concesserunt, nostris decretis habuerunt fidem? Quid ad hæc dicent? Num quidpiã simile aduersus nostra proferri ab inimicis omnia nostra seruantibus & aucupantibus, vlllo modo potest?

S I G N V M Q V I N T V M.

Antiquitas fidei.

Cum veritas sit mendacio prior, multis de causis necesse est, ea quæ creduntur ab Ecclesia Dei, esse antiquitas certo credita, vel ab ijs necessario deduci, quantum pertinet ad ea quæ sunt æternæ veritatis, ideoque esse ex hac parte antiquissimam. decet porro è parte docentium, denique omnium monumentorum, quæ priscis fuerunt, huius Ecclesie antiquitatem stabiliri. Cap. IX.

Leri potest vt sit vna aliquando fides alicuius cõetus, & perpetua, non tamen antiqua; vt si qua ante annos ducentos (ponamus id accidere) emerferit, neque variarit, ac perstiterit semper in iisdẽ decretis. At constat ex ijs, quæ disputata sunt, nullam inter eos, qui Christi numen venerantur, eumque Dei Filium agnoscut, fatentur, & colunt, esse antiquiorẽ doctrinam, quàm sit nostra. Vnam perpetuãque ex auditu esse offẽdimus. Inde colligitur esse antiquissimã inter Christi Dei cultores, ac propterea verã. Nam cum veritas vniufmodi sit, quæ fuit à principio, nunc est eadem: immutabilis namque sit oportet. Apparet autem nihil ab Ecclesia nostra credi eorum, quæ sunt æternæ veritatis, neque pro temporum, locorum, atque hominum varietate variari possunt, quod non sit ex ipsis sacris Biblijs haustum iuxta antiquorum Patrum declarationes. Id, si res nobis sit cum Græcis aliquibus, constat ex ijs, quæ aduersus eos eorum Patriarcha Gennadius emisit, vt omittamus plurimos è nostris; si cum recentioribus, liquet è scriptis, quæ innumeri aduersus illos ætate nostra in lucem protulerunt: & à Lindano viro doctissimo confecta est tabella, in qua positæ ex vna parte fuerunt omnes controuersie, quæ sunt hodie inter nos & hæreticos, ex altera antiquissimi quique doctores, qui nostrã doctrinam scriptis consignarunt, ex altera nouitij isti. egerunt hoc idem viri doctissimi, Robertus Bellarminus, Gilbertus Genebrardus tum in chronico suo, tum in notis chronologicis, & alij; neque hoc hæretici diffitentur. Magdeburgenses enim in suis centurijs tradunt, ipso Apostolorum sæculo antiquissimos omnium Patres nobiscum sensisse in ijs, de quibus inter nos atque illos certatur, adduntque hos esse in illis næuos, quos in nobis hærefes atrocissimas vociferantur.

Sed nos cõceptum prosequamur, ac primo loco ostendamus antiquitatem signum esse certissimum Ecclesie Dei. Deinde quonam argumento, quod in cunctos hæreticos sit commune, id signum pertineat ad Ecclesiam nostram. Postremo singula antiquitatis ornamenta, singulas partes spectare ad Ecclesiam nostram. Quantum ad primum, necesse est Ecclesia Dei sit omniũ vetustissima, quando vt supra dicebamus, veritas sit mendacio prior. Hinc Paulus monet Romanos, vt obseruarent eos, qui dissensiones, & offendentia præter doctrinã, quam ipsi didicerunt, facerent; & Colossenses, vt permaneant in fide tradita fundati, & stabiles; Timotheũ, vt deuitet profanas vocum nouitates. & Ioannes ait: Quod audistis ab initio (non quod postea vnus aliquis à reliquis se abiungens inuenit) in vobis permaneat. At Ioannis discipulus Ignatius sic alloquitur Philippenses: Relinquentes vanitates multorum, & falsas doctrinas, ad illud quod traditum est nobis à principio verbum reuertamur. Irenæus autem Polycarpi discipulus sic exclamat apud Eusebium

HAERETICI
HODIERNI
FACIUNT
NOSTRAM
FIDEM
ANTIQUAM.

Rom. 16.

in

A in Florinum: Ista dogmata presbyteris, qui ante nos fuerat quique erant ipsorum Apostolorum discipuli minimè tibi tradiderunt. Et alibi idem, Hanc, ait, prædicationem cum acceperit, & hanc fidem, quemadmodum prædiximus Ecclesia, & quidè in vniuersum mundum disseminata, diligenter custodit, & similiter credit ijs, videlicet quasi vnã habens animam, & vnus cor ei consonanter hæc prædicat, & docet, & tradit, quasi vnus possidens os. Sed ante Irenæum Iustinus respondens quærenti, quid sit quod hæretici veritatem non assequantur, quam se maximè sequi iactant, Tantum abest, inquit ille, vt hæretici viribus omnibus veritatem inquiserint; vt etiam per illos, qui eam inuenerunt, ipsis demonstratam suscipere neque potuerint, neque voluerint. Et Egesippus, Apostolorum temporibus propinquus, ait: Hæretici separatim variam illam quidem, suam tamen & propriam inuexere opinionem: ab illis item nascebantur pseudochristi, & pseudopropheta: quia adulterina & corrupta peruersæ doctrinæ contagione, contra Deum, & contra Christum eius inducta, concordiam & coniunctionem Ecclesie membratim discerpserunt. & Concilium Antiochenum in causa Pauli Samosatani, coactum Dionysij Papæ temporibus, sic inter alia scripsit: Firmilianus bis huc accessit, & ea, quæ à Paulo innouata erant, & excogitata peruersè, vt nos, qui aderamus & scimus, testificamur, tum alij complures, qui eiusdem rei nobiscum conscij sunt, coram eruditè certè refutauit. Ita Concilium illud colligit doctrinam Pauli hæreticam, quia noua, ab ipso excogitata. Athanasius autem sic aduersus Arianos: Ne sustinueritis eos, qui contra eam (loquitur de fide Nicæna) nouis rebus student, etiam si dictiones è sacris libris exscribant. & oratione in Arianos secunda: Quis igitur vnquam talia audiuit? aut vnde, aut à quonam isti adulescentes, redemptitijque, ac númerij hærefeos fautores quidquã huiusmodi didicerunt, vt eius nomine, tamquam ab eo acceptum sit, sese venditare possit? quis auctor fuit vt iam dudum oblitterato creaturarum cultu, rursus operibus & creaturis inferiretis? quod si fateantur nunc se audisse; ne inficias eant, alienam, & non ex patribus oriundam esse hanc hæresim. quod autem non à patribus acceptum sit, sed nuper inuentum, quid aliud de eo dici debet, quàm illud ipsum, cuius Paulus mentionem facit: In nouissimis temporibus deficient quidem à fide adhæretes spiritibus erroris, & doctrinis dæmonum? eadem cum Athanasio Hilarius scribit de cõtu hæreticorum loquens: Postquam noua potius cõcepit ostendere quàm accepta retinere, nec inueterata defendit, nec innouata firmavit, & facta est fides temporum potius quàm Euãgeliorum, dum & secundum annos scribitur, & secundum confessionem baptismi nõ tenetur, periculosum admodum tot nunc fides existere, quot voluntates. Et Nazianzenus: Scire, inquit, cupimus, quænam sit tanta circa Ecclesiam nouã libido, vt cuius volenti, ac transeunti, vt scripturæ verbo vtatur, gregem præclarè ductum atque institutum discerpere, ac furtiuè & clandestinis incurfionibus, vel potius prædatorijs & absurdis doctrinis populari, ac diripere liceat. Nazianzeno concinit Basilus ad Ecclesiam Antiochenam scribens in hæc verba: Nos verò fidem neque ab alijs scriptam recentem nobis admittimus, neque ipsi mentis nostræ germina siue cogitationes tradere audemus, ne verba religionis humana commenta existimentur; verum quæ à sanctis Patribus edocti sumus, ea interrogantibus nos annunciamus. Nunc audiamus Augustinum, qui sic libro de baptismo aduersus Donatistas: Nolite ergo nobis auctoritatem obijcere Cypriani ad vnitatis conseruationem: nondum enim erat diligenter illa baptismi quæstio pertractata; sed tamen saluberrimã consuetudinẽ tenebat Ecclesia in ipsis quoque schismaticis & hæreticis corrigere quod prauum est, nõ iterare quod datum est, sanare quod vulneratum est, & non curare quod sanum est: quam consuetudinẽ credo, ex Apostolica traditione venientẽ sicut multa non inueniuntur in litteris eorũ, neque in Concilijs posteriorum; & tamen quia per vniuersam custodiuntur Ecclesiam, non nisi ab ipsis tradita, & commendata creduntur. Hanc ergo saluberrimam consuetudinẽ per Agrippinũ prædecessorem suum, dicit sanctus Cyprianus, quasi cõpisse corrigi; sed sicut diligentius inquisita veritas docuit, quæ post magnos dubitationis fluctus ad plenarij Concilij confirmationem perducta est, verius creditur per Agrippinum corruptum cõpisse, non corrigi. Irruente itaque tam magna quæstione cum de remissione peccatorum, & de spiritali hominis generatione, vtrum posset apud hæreticos fieri difficilis ratio redderetur, & præcederet auctoritas Agrippini, & nonnullorum, qui ei consenserunt hominum in hac quæstione deficientium; qui maluerunt aliquid nouum moliri; quàm tenere consuetudinẽ; cuius definitionem nõ

Lib. 5. c. 39. hist. eccles. Iren. lib. 3. c. 3.

Apud Euf. lib. 4. c. 21. hist. eccles.

intelli-

intelligebant, irruerunt in oculos animæ verisimiles rationes, & intercluserunt iter peruestigandæ veritatis. Thucufque Augustinus. Concludamus cum Cyrillo, qui sic aduersus Appollinarium: Et quid illis nos respõdemus? primum quidem, quod fidei antiquissimam rationem, quæ ab ipsis sanctis Apostolis ad nos peruenit, indignum immodica inquirere ratiocinatione.] Ad summã Paulus, Ioannes, Ignatius, Irenæus, Iustinus, Hegeffippus, Concilium Antiochenum, Athanasius, Hilarius, Nazianzenus, Basilius, Augustinus, & Cyrillus, tradunt illam Ecclesiam hæreticam, cuius doctrina non ab Ecclesia vigente sit tradita, sed noua sit, ac nuper euulgata, quamuis antiquitatem iactent, ac falso vendicent eius auctores noui.

Quomodo probetur antiquitas catholice religionis. Cap. X.

Vocirca videndum nobis est secundo loco, quomodo dilucidè palam fieri possit, hæreticorum doctrinam nõ esse antiquam, communi aliquo argumento, quod in omnes hæreticos quadret. Infiniti namque operis esset singulas hæreses, quæ innumcræ sunt, arguere nouitatis. Et quantum sanè ex antiquis colligi potest, duo sunt, quæ ad hanc rem maximè faciunt. Ac primum sit illud, quod hæretici nouo aliquo nomine plerumque noua inuenisse, & ab antiquis recessisse deprehenduntur. Vocantur enim Lutherani, Caluinistæ, Zuingliani, Osiandriini, Anabaptistæ, Theopaschitæ à Dei peressione, Quartadecimani à Luna quartadecima, Cataphrygæ à Phrygia. Catholica verò Ecclesiæ cultores Christiani semper ab omnibus passim nuncupantur: cognomentum verò est illis additum Catholicorum, quod quidem non est ab homine vlllo deductum, nõ ab ipsa hæresi, non à natione, sed à totius vniuersitatis complexu. Catholicus namque est idem, qui vniuersalis. idque datum fuit Ecclesiæ à Deo Christo, Prophetis, Apostolis, ac priscis patribus, vt ostendemus suo loco. Hæretici itaque à nouo quo passim vocantur nomine ad antiquitatem non pertinere dignoscuntur. Nam si interroges Turcas, Persas, Arabas, Afros, Indos, qui nos sinus, Christianos dicent. quod si illi discrimen agnoscant inter nos, & aliquos, qui Christiani haberi volunt; & ijdem interrogentur, qui sint illi; Lutheranos dicet, Caluinistas, aut huiusmodi novos homines. Quin ipsimet hæretici nouo se nomine iactant, vel quo diximus, vel alio: ac multi dicunt se Euangelicos, vel Protestantes, qui sunt hæretici nostræ ætatis. Atque hoc argumento est vsus Origenes dialogo de recta in Deum fide, in quo sic inducit Megentium, Adamumque colloquentes. *Megentius*: An non Christianus sum? *Adam*: Cuiusmodinam Christianus, qui ne sustines quidem appellari nomine Christianus, sed Marcionianus? *Megentius*: Et vos à Catholica Ecclesia sortiti estis nomen. non estis igitur & vos Christiani. *Adam*: Rectè quidem est abs te dictum, si hominis cognominationem haberemus: sin propter vniuersitatem, quæ per mundum dispersa est, sic appellamur, quid hic subest mali?] hæc Origenes. Lactantius autem libro de vera religione, hæc in eandem sententiam: Christiani, inquit, esse desierunt, qui Christi nomine amisso humana & externa vocabula induerunt. Sola igitur Catholica Ecclesia est, quæ verum cultum retinet: hic est fons veritatis, hoc est domicilium fidei.] Cõsentit iisdem Pacianus: Cùm post Apostolos, inquit ille, hæreses extitissent; diuersisque nominibus columbam Dei, atque reginam lacera-re, & per partes scindere niterentur: cognomen suum plebs Apostolica postulabat; quo incorrupti populi distingueret vnitatem.] & mox: Ne æstues frater; Christianus mihi nomen est, Catholicus verò cognomen: illud me nuncupat, istud ostendit: hoc probor, inde significor.] Rurfus idem: Nonnè appellatione propria decuit caput principale signari? ergo forte ingressus populosam urbem hodie, quum Marcionitas, quum Apollinariacos, Cataphrygas, Nouatianos, & ceteros huiusmodi comperissem, qui se Christianos vocarent; quo cognomine congregationem meam plebs agnoscerem, nisi Catholica diceretur?] hæc antiqui Patres ad hæreticorum factiones arguendas è nomine ipsarum nouo: atque ea diuinæ scripturæ certissimis oraculis innituntur. Vaticanus namque est Isaias olim, fore, vt qui veritatem sectarentur Christi temporibus nomine illi cælicus indito insignirentur. Audi eum loquentem, & Iudæos increpantem: Interficiet te Dominus Deus, & seruos suos vocabit nomine alio; in quo, qui benedictus est super terram, benedicetur in Deo, Amen.] Et alibi alloquens idem Isaias Ecclesiam: Vocabitur, ait,

NOVVM NOMEN HAERETICORVM IN SIGNE EST NOVITATIS.

Lib. 4. c. vlt.

Cap. 65.

Cap. 62.

tur, ait, tibi nomen nouum, quod os Domini nominauit.] Ac sicut in more positum fuit apud Romanos, vt quicumque serui manumittebantur, ij nomen à suis patronis huiusmodi sortirentur, ac si herus vocabatur Tullius, libertus dicebatur Tullianus; & Christi cultoribus eodem modo contigit, vt quando à tyranni de crudelissima peccati vindicata sunt in libertatem, nominentur à Christo Christiani: quod quidem nomen est Dei. Christus namque Deus; & illud os Domini, vt ait Isaias, nominauit. Hæretici verò hoc sibi nomen eripiunt, nouumque adsumunt, vel Euangelicorum, vel Lutheranorum, & Caluinistarum, vel Protestantium, & aliorum, quo similiter ab alijs plerisque omnibus vocantur.

Quocirca cùm se premi hoc argumento videant, eripere Catholicis datum diuinitus nomen adnituntur, & aliud eis assignere. Testis est Victor, ac Gregorius Turonensis, Catholicos olim vocatos ab Arianis Romanos: manifestumque ab iisdem dictos aliàs Homusianos; & multo antè à Nouatianis Romanenses. sed nihil efficiunt. Non enim nos huiusmodi nomina nobis vsurpamus: neque alij præter ipsos ijs nos designant, aut vquam designarunt. Ac ridendi ob id omnes hæretici recentes, qui nos vocant Papistas, Ineptissimum verò, quod obijciunt quidam, in Ecclesia Catholica esse qui nomen sortiantur à certis viris, vt Franciscani à Francisco, Dominicani à Dominico: neque vident isti nomina hæc non esse totius vniuersitatis Catholice. de his nunc agimus, quæ cõmunia sunt toti cõtinenti, non quibus distinguantur inter se familiæ: alioquin neque Italorum, neque Hispanorum, neque Francorum, neque Germanorum vox nobis esset accipienda: atque insulsè Paulus dedisset litteras ad Romanos, Corinthios, Ephesios, Galatas, Theffalonicenses. Igitur hæretici nomina sibi adsumunt noua, quibus totus eorum cõtinetus denotatur; mutuatur illa ab auctoribus hæresum suarum, vel proprijs cõmentis, vel regionibus quibusdam; & Christianorum nomine haud continentur: atque hac via conuincuntur fidei antiquæ nuncium remisisse. Hoc itaque sit argumentum primum, quo palam nobis fiat vanitas nouantium.

Veniamus ad secundum, quod magis mihi videtur expeditum; cùm necessariò, ac protinus consequatur & comitetur hæreticos omnes. Apostoli, & Patres ipsi, illorum doctrinam nouam dixere, quorum auctores primi à complexu reliquorum, in quo antiquitas erant, abscedentes, nouum cõtuum constituere sunt aggressi; cùm prius cum priori confisterent. Sic namque Ioannes de hæreticis: Ex nobis prodierunt, sed nõ erant ex nobis.] & Iudas: Hi sunt qui segregant semetipsos.] Neceffe est igitur, de sententia Apostolorum Ioannis & Iudæ, eos, qui aliquando fuerunt in Ecclesia nostra, deinde illi nuncium remittentes aliquam factionem nouis opinionibus inductis excitauerunt, hæreticos esse. Ob id Cyprianus ait: Apostolus Paulus explanat dicens, & præcipiens hæreticum vitandum esse, vt peruersum, & peccatorem, & à semetipso damnatum (improbat enim, damnatque ea, quæ prius probarat.) sic enim reus sibi erit, qui non ab Episcopo eiectus, sed sponte ab Ecclesia profugus, & hæretica præsumptione à semetipso damnatus est.] & alibi: Pœnas, quas meruerunt, pepēderunt; vt à nobis non eiecti, vltro se eijcerent ipsi, in se pro sua conscientia sententiam darent secundum vestra diuina suffragia coniurati, & scelerati de Ecclesia sponte se pellerent.] & Ambrosius: Fuerunt nobiscum, sed non erant ex nobis. neque enim pudet dicere, quod dicit Euangelista Ioannes. Sed hic positi primò ieiunabant, intra monasterium continebantur; nullus erat luxuriæ locus; interdicta ludibrosæ disputationis licentia. hoc delicati non potuerunt ferre; abierunt.] Hæc profectò aptissimè quadrant in hæreticos hodiernos, qui nulla ieiunia volunt, nullum continentiam genus, nullam denique legem. Nunc Athanasio demus aures, qui sic oratione secunda contra Arianos: Ceteras quidem hæreses transfugas veritatis, & infana dogmata sibi comminiscens facile agnouerint omnes, vt tanta impietas iam pridem à nemine non comperta habeatur. Non enim in obscuro esse potest, istos istius hæresis machinatores (vt beatus Ioannes locutus est) à nobis recessisse.] Athanasio subscribit Augustinus: Qui ergo, inquit, in Ecclesia Christi morbidum aliquod prauumque sentiunt, si correpti vt sanum rectumque sapiant, resistunt contumaciter, suaque pestifera & mortifera dogmata emendare nolunt, sed defensare persistunt, hæretici fiunt, & foras exeuntes.] Ex his clarissimè constat hæreticos esse hoc signo illos, quorum principes ab Ecclesia priori discesserunt, cum qua sentiebant antea. At est certissimum, Lutherum hæresiarcham nobiscum diu sensisse: certissimum similiter, quicumque è Græcis à nobis dissentiant, eos prius

Viç. lib. 1. de perf. Vãd. Gre go de glor. Mar. c. 30. & 79.

CVM HAERETICI PRIUS FVERINT E NOSTRIS, OSTENDUNT NOS ESSE ANTIQVIORIS. I. Ioan. 2.

Lib. 1. epi. 3. vel 9.

Epist. 8.

Lib. 3. epi. 25.

De Ciuit. Dei lib. 13. c. 51.

eos prius sacra nobiscum communicasse, & eiusdem fuisse sententia per multas aetates, A
vt supra ostendimus signo primo. Igitur nostra est antiquorum doctrina, a qua illi, inuen-
ta recentiori, desciuerunt.

Superiori porro consimile est illud argumentum. Negare namque haud possunt haereticum cunctarum duces se habuisse semper indubitam fidem Symbolo Apostolico. At in illo est: Credo sanctam Ecclesiam Catholicam. Igitur isti semper crediderunt esse reuera Ecclesiam, & esse sanctam, cum nobiscum sapiebant. sed neque Ecclesia esse Dei potest, neque sancta, quae in diuinis errauit. numquid enim diuinam dicemus hac parte, numquid sanctam? ergo mendacium diuinum, mendacium sanctum? Praeterea si eo tempore, quo principes haereticorum nostris adnumerabantur illo dicent Ecclesiam lapsam; produbio Apostoli diuinitus inspirati falsum nobis credendum praescripissent. Nam cum decreuerint semper a nobis id sentiendum, praedicandumque, esse Ecclesiam, quae, vt inquit B
Apostolus, est columna & firmamentum veritatis, sine macula ac ruga; ea vero conciderat ob falsam doctrinam, vt isti volunt; profecto falsa nobis, quae omni tempore crederemus, sunt proposita ab illis. Quod si quae in Symbolo sunt, & credenda proponuntur, illa sunt effata, & oracula, denique principia eorum omnium, quibus habenda fides: principia vero semper, & ex omni parte vera: alioquin principia haud forent, quorum veritas esset dubia, & aliunde pendens: fieri omnino non potest, vt haeretici non sint, si qui e Graecis aut alijs ab Ecclesia nostra, in qua prius erant, & de qua dicebant, Credo sanctam Ecclesiam, se abalienarunt. Quocirca vt omnes haeretici proprio, quod aiebat Paulus, iudicio condemnarentur, optime est a dictis Patribus institutum vt quicumque baptizandus esset, interrogaretur an crederet Ecclesiam sanctam Catholicam: testibus Dionysio, Irenaeo, Cypriano, & Firmiliano vetustissimis scriptoribus. Ex his, quae diximus hucusque, apparet Ecclesiam nostram, si doctrinam spectes, necessariò antiquiorem Protestantium, Graecorumque quorundam factionibus. Ostendimus namque primo, secundo etiam, & tertio signo, istos olim nobiscum sensisse nostra secutos, & cum forent e nostris, a nobis recessisse profectos Ecclesiam nostram esse Ecclesiam Dei, cui crederent.

Huic porro antiquitati, vt ad tertium veniamus, quae necessariò Ecclesiam comitatur, bene est respondeant (quamuis dicimus non esse necessarium) antiquissima quaeque. Atque ideo nunc aliud molimur: non enim solummodo ex parte rerum, quae traduntur, est omnium antiquissima religio nostra, sed & ex parte mysterij omnium primi ac vetustissimi: similiter ex parte Dei docentis quantum potest esse: ex parte praeterea eius, qui primus omnium Gentes ad Christum perduxit, & ad id vocatus est: adhuc ex parte Gentium, quae Christo nomen dedere: postremo aliarum rerum, quae ad haec spectare possunt aliquo modo. Atque vt ad secundum veniamus; maximum omnium mysterium, & quo nullum prius, est illud, Christum esse filium Dei viuentis. At hoc primo ex omnibus Apostolis Petro est diuinitus patefactum, quem nos gloriamur Ecclesiae nostrae a Christo principem constitutum, atque adeò ipsius Ecclesiae Catholicae per suos adhuc successores fundamentum. Haeretici negant Petrum Apostolorum principem, & Ecclesiae Catholicae caput. Nos sicuti hoc affirmamus, conuenienter etiam dicimus, (quod haeretici haud inficiari possunt) antiquissimae Ecclesiae nostrae principi ante omnes alios Apostolos hoc apertum diuinitus mysterium; ab illo prius esse praedicatum illum Christum, qui tum degebat in terris, esse filium Dei. Atque id per Angelos potuit edoceri Petrus. Non ita sane factum est. Per Deum fuit edoctus. Iam vero cum sint tres personae diuinitatis, atque harum non sit alia prior alia; & quaecumque ab ipsis creantur, earum sint opera communia: quamuis Pater Trinitatis principium dici possit, vt Augustinus scripsit: nihilominus, vt palam fieret a Petri disciplina omnes orituras, veluti credimus a Patre non modo creata omnia, sed ipsum Filium nasci, per quem facta sunt omnia, dictum est a Christo: Beatus est Simon Bariona, quia caro, & sanguis non reuelauit tibi, sed Pater meus caelestis; & ego dico tibi, quia tu es Petrus, & super hanc petram aedificabo Ecclesiam meam. Igitur audisti explicantem Christum qua de causa dictum sit, Pater meus caelestis reuelauit: & quid hoc iure consequatur? Adnotauit hoc Epiphanius, cum dixit initio Anchoratus: Ioanes cum didicisset a Filio, oracula sua scripsit. Petrus autem a Patre instructus stabilitatem fidei fundaturus. Igitur haec ille admodum conuenienter. Nam quemadmodum filij Dei generatio est omnium generationum antiquissima origo; ita eiusdem generationis agnitio & praedicatio est omnium praedicationum, quae pertinent ad veritatem

1. Tim. 3.

Dion. c. 4. eccle. hier. Iren. lib. 1. c. 5. Cypri. lib. 1. ep. 6. vel 76. Firmil. ep. 75. inter epi. Cypri.

SEX ANTIQVI
TATIS TESTI
MONIA, ET
MONVMENTA
NOBISCVM.

II. ANTIQVI
TATIS MONV
MENTVM.

III. ANTIQVI
TATIS MONV
MENTVM.

Matth. 16.

A rarem, vetustissima origo, & quemadmodum Filius a Patre aeterno proximè gignitur, ita a Patre Deoque proximè hanc veritatem Petrus accepit, vt scias eius ministerio ceteros homines instituendos, ipsum verò nullius.

Hinc fit aliud, Ecclesiam nostram, cui Petrum praesidere per suos successores dicimus, esse antiquissimam ex parte eius, qui electus est diuinitus ante omnes, qui Euangelium Gentibus adnunciaret. Atqui est hic Petrus, qui omnium primus Gentes Ecclesiae adiunxit. Audi ipsum loquentem: Viri fratres, vos scitis quoniam ab antiquis diebus Deus in nobis elegit per os meum audire Gentes verbum Euangelij, & credere. En vt omnia elegantissimè consonant. En electus ab antiquis diebus, ab antiquo, vt ait Daniel, dierum. Iure itaque Augustinus Petrum vocat ipsum fidei fundamentum. & Ambrosius, Petrus inquit, petra dicitur, eo quod primus in nationibus fidei fundamenta posuerit, & tamquam saxum immobile totius operis Christiani compagem moleque contineat. Aduerte: non ait Ambrosius, continerit, sed contineat. Nam si, vt Christus ait, Omnis plantatio, quam non plantauit Pater caelestis, eradicabitur; erit necessario aliqua planta Patris caelestis, quae non extirpabitur. talis est Petri, cui Pater caelestis, non caro & sanguis aperuere mysteria diuina: ideoque non iure carnis & sanguinis planta ipsius efficiet propagines successorum, sed iure electionis. quo fit vt Episcopi Romani Petro iure electionis substituuntur, & nostrorum temporum sint Petri, neque conuelli possint.

Sed ad aliam veniamus antiquitatem, quae est Gentium vocatarum ad Christi cultum. Decet enim nostras omnium primas Christo nomen dedisse, & omnium sint hac parte antiquissimae, & Ecclesia nostra omnium vetustissima. Nam veluti Deus lumen veritatis ingenuit primò Angelorum mentibus, a quibus accipiunt alij qui eam sequuntur; ab illa verò desciuerunt mali daemones mendacis adherentes: sic coetus veritatem sectantium vetustior amatoribus falsitatis. & Ecclesia nostra necessariò antiquior haereticorum factionibus, ex parte eorum, qui a principio sunt illam ante omnes alios secuti e Gentibus. Nam si spectes, qui primi Christum sunt secuti, reperies eos Romanos. Cornelius namque Centurio Romanus erat: liquet hoc tum ex nomine, quod est Romanum, tum ex eo quod erat Italicae cohortis Centurio: soli namque olim Romani militiae Romanorum adscribebantur, & Italicis poterant praesidere. Quocirca haec placet expendere, quae sunt in epistola ad Romanos a Paulo scripta. Scimus a Christo fuisse Petro dictum: Simon ecce Satanas expetiuit vos vt cribraret sicut triticum: ego autem rogavi pro te vt non deficiat fides tua: & tu aliquando conuersus confirma fratres tuos. Paulus autem in ipso statim initio epistolae suae ad Romanos, post salutationem, inquit: Primum quidem gratias ago Deo meo pro omnibus vobis: quia fides vestra annunciat in vniverso mundo. haec prima illius epistolae verba; vltima verò: Deus autem conterat Satanam sub pedibus vestris velociter. & adiectis eorum salutationibus concludit: Ei autem, qui potens est vos confirmare iuxta Euangelium meum, & praedicationem Iesu Christi, secundum reuelationem mysterij temporibus aeternis taciti, quod nunc patefactum est per scripturas Prophetarum secundum praecipium aeterni Dei, ad obediendum fidei, in cunctis Gentibus cogniti, soli sapienti Deo per Iesum Christum, cui honor, & gloria in saecula saeculorum. Amen. haec Paulus, quae vt intelligamus, sciendum a Luca solo scribi dictum fuisse Petro: Simon, ecce Satanas expetiuit vos vt cribraret sicut triticum: ego autem rogavi pro te vt non deficiat fides tua: & tu aliquando conuersus confirma fratres tuos. Scribitque Hieronymus in vita Lucae illi dictatum a Paulo Euangelium; credique, cum Paulus ait, vt in hac epistola parte quam tractamus, secundum Euangelium meum, intelligi de Euangelio Lucae. Paulus igitur diuino afflatus lumine, simulque sciens iam Romanis praesidere Petrum, Romaeque ab eo positam sedem, cui quidem Petro dictum fuerat expetiuit Satanas vt cribraret vos: ait ad Romanos, quod nullibi in alijs epistolis dicit: Conterat Deus Satanam sub pedibus vestris. respiciens simul antiquissimum omnium oraculum, in quo Deus est serpenti comminatus: Tu insidiaberis calcaneo illius, & ipsa conteret caput tuum. vt enim praefati sumus, Ecclesia est Eua noua, Christus nouus Adamus, & Ecclesia Romana omnium vetustissima inter Gentes ob Cornelium Romanum, qui prius e Gentibus Christo se deuotit, Ecclesiae Catholicae potissima pars propter Petri successionem, quae hucusque in Vrbe permansit. Sciens item dictum Petro a Iesu, fore vt eius fides non deficeret, sed per eam confirmarentur ceteri Christiani, addidit: Ei autem, qui potens est, vos confirmare iuxta Euangelium meum, & praedicationem Iesu Christi secundum

IV. ANTIQVI
TATIS MONV
MENTVM.
A. 15.

Ser. 47.

V. ANTIQVI
TATIS MONV
MENTVM.

Luc. cap. 22.

dum reuelationem mysterij temporibus aternis taciti.] Quodnam Euangelium? Lucae proculdubio, vt aperuimus. Quamnam praedicationem Iesu Christi? non aliam, quam qua dictum est in Euangelio Lucae; Ego rogavi pro te Petre, vt non deficiat fides tua; & tu aliquando conuersus confirma fratres tuos.] Quamnam reuelationem? cuiusnam mysterij? eam proculdubio reuelationem mysterij illius, de qua Christus asseruit: Beatus es Simon Bariona: quia caro, & sanguis non reuelauit tibi, sed Pater meus caelestis? Quid est autem quod ait Paulus, Potens est Deus vos confirmare? An dubitabant Romani posse ipsos a Deo confirmari, vt necesse habeat Paulus haec dicere? Extraordinarium hic aliquid necesse est indicari. Id verò est confirmatio non quaelibet, sed quae nulli fuerit alij concessa. Nam cum sit Ecclesia (vt in epistola ad Iubaianum tradidit Cyprianus) posita in Episcopo; quin Ecclesia sine Episcopo esse non possit, vt vult Ignatius; datum est Ecclesiae Romanae, vbi adharet, vti semper adhæsit successoribus Petri, ne cadat a fide. Adducamus adhuc verba quaedam ipsius Pauli in principio epistolae eiusdem: Desidero enim, inquit, videre vos: vt aliquid impertiar vobis gratiae spiritualis ad confirmandos vos: id est simul consolari in vobis per eam, quae inuicem est, fidem vestram, atque meam.] haec Paulus; è quibus colligitur tantam factam fidem Romanorum à Paulo, vt cum dixisset, Ad confirmandos vos,] corrigat id, quasi ipsius confirmatione ij non egeant, & ait: Id est simul consolari in vobis per eam, quae inuicem est, fidem vestram, atque meam.]

Cum sit igitur coetus noster omnium vetustissimus, diuino prorsus consilio factum videmus, vt omnes antiquitatis totius exuuiæ sint in eo. Nam veluti cum Deus ab Hebraeis abscessit, exiit illos omnibus ornamentis, regno, iudicio, ciuitate, templo, omnibusque antiquorum vatum & sanctorum monumentis, ita vt derelicta fuerit Synagoga, quod cecinit Isaias, vt umbraculum in vinea, & sicut tugurium in cucumerario, & sicut ciuitas, quae vastatur; & facta sit quasi torris ab incendio raptus, ait Amos, sine Rege, vt praedixit Osias, sine principe, sine sacrificio, sine altari, sine ephod, sine theraphin. Omnia verò Hebraeorum pretiosa spolia ad Ecclesiam Christi peruenerunt. sacra etiam ipsius scripturae vera sententia iuxta antiquorum patrum Iudaeorum declarationes, quas late adducit Petrus Galatinus libro de arcanis Christianae religionis, & Chaldaica vetustissima translatio & septuaginta duorum interpretum confirmat: quae cuncta Hebraei nouis post Christum natum magistris additi reiciunt, ad Ecclesiam Christi est deuoluta. sic omnes exuuiæ antiquitatis ad Ecclesiam nostram, quasi vento quodam diuinæ prouidentiae ad nos delatae, concesserunt, Oriente, & haereticis relictis. Omnes scientiae diuinæ atque humanae, omnes artes nobilissimae, quas isti à maioribus suis vel inuentas, vel ex cultas acceperant, ad nos paulatim commigrarunt: ipsa corpora Prophetarum, Apostolorum, Sanctorumque omnium, vt alibi ostendemus, ad nostras regiones mirabiliter translata fuerunt.

Ipsa quodammodo antiqua loca ab haereticis auolarunt. Praesepe, in quo Christus est natus, scimus Romae esse: domus, in qua fuit educatus, ad Lauretum in agro Piceno se contulit; vt possimus nos ex animo dicere, Adorabimus in loco, vbi steterunt pedes eius. Quid multa? cum fieri non posset, vt tota ad nos eorum loca concederent, ablata tamen ab illis fuerunt per eos, qui diuinitus immixsa vitione grauissimaque ipsos seruitute premunt, ac vexant: & quae speciali cultu digna praecunctis videbantur ex oraculis antiquis, tradita sunt nobis in custodiam, iustamque possessionem. sepulchrum namque Christi, quod Isaias praedixerat fore gloriosum, à nostris est semper possessum magis quam ab Orientalibus vllis. constat id ex eo, quod Aaron Perfarum Rex, cui totus Oriens, India excepta, parebat, Imperatoris Constantinopolitani inimicissimus (vt Paulus diaconus, qui vixit ijs temporibus, tradit) concessit, vt sacra Hierosolymorum loca Caroli Magni potestati adscriberentur. id scriptum reliquit Eghinathus Caroli ipsius scriba. Testis est Guglielmus Tyrius, Amalitanos mercatores impetrasse ab Aegyptiorum Rege locum satis amplum ante aditum sanctissimi sepulchri, in quo domus hospitales construxerunt aduenis quibuslibet excipiendis, & aegrotis curandis; alias praeterea edificarunt, in quibus commodè possent degere tam feminae, quam viri religiosi; & ad haec reditus idoneos procurarunt. Accidit hoc multo tempore ante bellum sacrum, quo suscepto plurimis annis ea loca in nostrorum potestate fuerunt donec anno millesimo tricentesimo trigesimo sexto custodia diuini monumenti commissa religiosis ex ordine sancti Francisci, vt post alios, qui continuationem belli sacri contexit, memorie prodidit; atque illi ita praefuerunt vsque hanc diem, vt nemo sacra faciat in ipso sepulchro, nisi qui sit è numero nostrorum;

quamuis

ULTIMUM ANTIQVITATIS MONVMENTVM MVLTAS CONTINENS. Isai. c. i. Amos. c. 9. Oli. 3.

ADMIRABILE EVENTVM LOCORVM ANTIQVORVM.

Lib. 18. c. 4. & 5.

Lib. v. c. xv.

quamuis ad illud inuisendum soleant admitti à principibus Mahometanis ob quaestum, quae faciunt hac de causa, quaelibet nationes, vt à viris spectate fidei, qui religionis causa eò se contulerunt, audiui. Igitur Ecclesia nostra antiquissima, quod antiquissimorum Patrum in causa fidei diuinæ sententias bibliorum sacrorum interpretationi accommodatas sequatur: antiquissima, quod pendeat ab illius successione, cui mysterium omnium antiquissimum celitus est patefactum; quod omnium rerum fons est & origo, à cuius praedicatione nihil non manat, & ob id ab antiquissimo dierum delectus est antiquis diebus, cui Gentes crederent, & audirent. Hinc factum, vt totius antiquitatis monumenta ad eam conuolarint, scientiae, artes, corpora ferè omnium Sanctorum, loca, reliquiae denique omnes. Atque hic audi aliud, Graeci olim tam Petri amatores fuerunt, vt quamuis Latini nonnulli ingenue faterentur, illum merito à Paulo reprehensum fuisse Antiochiae, quasi nimis indulgere videretur Iudaeis, Antiochiae ipsorum caeremonijs sese ad tempus accommodans: illi tamen dicant, vt apparet è Chrysofomo, & alijs, Petrum finxisse caeremonijs ijs aliquid se dare, & conuenisse inter ipsum & Paulum, vt palam reprehenderetur, quo ceteri videntes acquiescere, Petrum Paulo monenti, acquiescerent & ipsi. Haec itaque prisci Graecorum. At vbi secedendi à nobis nonnulli occasionem omnem quaesuerunt, vt minuerent & eleurent Petri auctoritatem, fidemque, qua cunctis Apostolis praecellebat (& ob id eius etiam successoris, vt palam fiet suo loco, cunctis praestant;) Nilus quidam

monachus proprio libro collegit omnia, in quibus Petrum vellicare posset, ac cunctis legenda proponere. Hinc aditu impietatis aperto, in quaestionibus fidei sunt ausi dicere, Patres per imprudentiam lapsos; Athanasium vini plenum. Nimirum labefactato Ecclesiae fundamento vicario (hic autem Petrus à Christo constitutus) necesse erat superimposita aedificij reliquias moles. & ipsa ab istis labefactaretur. idem nunc haereticis hodiernis contigit, qui licet in vnus Pauli doctrina & exemplo se iactent, & reliquos Apostolos, in primis verò Petrum Apostolorum principem carpant; attamen & ipsum Paulum non potuerunt efferati homines non morderi. Hinc Magdeburgenses grauiter inculant Paulum, quod in Asia supra modum grauius de vita desperarit, quod ob diffensionem Marci causa incidere sese à Barnaba seiunxerit; quodque vt Iacobo, & alijs gratificaretur, Iudaeorum caeremonias in templo Hierosolymis obseruarit. Et qui fieri potest, vt fides ijs habeatur, in quorum vitia inquiratur tam diligenter, & cum nulla ad sint per summum scelus plurima confingantur? An non igitur iusto Dei iudicio vniuersa à perditis istis bona auferentur? Chamae fratribus suis nunciauit pudenda patris esse nudata. Id profecto non aberat à veritate. Omnibus tamen bonis ob id diuinitus cum sua progenie ita spoliatus est, vt si qua nepotes eius sint habituri, à seruis liberorum Sem & Iaphet necesse habeant mutuari. At haec isti flagitia per impudentiam summam coacervant, & comminiscuntur in antiquis Patribus, per quos cuncta quae habemus ad nos bona celsitudo à Christo sunt demissa. Et miramur ita iacere populos à nobis alienos in Oriente? Caueant sibi Germani, quibus imminet eadem clades. Hoc porro argumento antiquitatis vsi sunt omnes illi, quos adduximus supra, vbi egimus de antiquitate doctrinae; speciatim verò quo ad cetera, Irenaeus satis aptè ad hunc locum, scribens aduersus haereticos ait, sat sibi esse, si enumeret successionem Episcoporum Romanae Ecclesiae maximae, & antiquissimae. Origenes item tot & tanta de veritate scripturus, non alia de causa Zephyrino sedente Romam se contulit, nisi vt Ecclesiam, inquit Eusebius Cæsariensis, planè antiquissimam inuideret; & Concilium Nicenum sancit, vt antiqui mores seruentur, quoniam Romano sic est Pontifici consuetum.

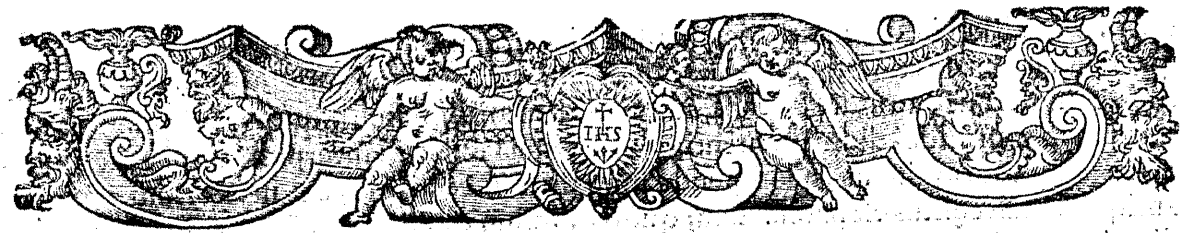
Cent. 1. lib. 1. c. 10.

Iren. lib. 3. c. 3. Euf. lib. 6. c. 12. Hist. eccle.

Conc. Nic. c. 6.

LIBRI TERTII FINIS.

DE SIGNIS ECCLESIAE DEI LIBER QVARTVS.

SIGNVM SEXTVM.

Propagatio fidei.

*CVM SIT ECCLESIA DEI SPONSA, NECESSE EST ILLI
filios pariat, atque omnes nationes ad ipsius Christi que cultum perducatur: id
verò non nisi ab Ecclesia nostra factum esse, enumeratis singillarim
cunctarum Gentium conuersionibus ad Christum, claris-
sime demonstratur.* Cap. IV.

Stendimus supra Ecclesiam Christi Dei que sponsam, qua semen
ab ipso excipiat verbi diuini, fideique celestis vnus perpetua,
antique, indubitatae, filiosque illi gignat. Quocirca haud potuit co-
tingere absque Dei consilio, & beneficio singulari, vt sola Ecclesia
nostra cunctos populos à veritate alienos Christo conciliarit post
annos iam mille quingentos, & quinquaginta. Mirumque omni-
no ab hæreticis nullam vquam Gentem per tot sæculorū spatia
ad Christi religionem fuisse perductā, vt aperiemus; eorumque fo-
lummodò fuisse Gentes Christiana imbutas doctrina peruertere, & ad extremū prorsus
abalienare. id verò est in oraculis antiquis, futurum vt Ecclesia Dei ad agnitionem diui-
næ veritatis perducatur omnes Gentes. Audi Isaiam Michæamque loquentes: Erit in
nouissimis diebus præparatus mons Domini in vertice montium, & eleuabitur su-
per colles, & fluent ad eum omnes Gentes, & ibunt populi multi, & dicent: Veni-
te ascendamus ad montem Domini, & ad domum Dei Iacob; & docebit nos vias
suas, & ambulabimus in semitis eius: quia de Sion exhibit lex, & verbum Domi-
ni de Hierusalem.] Ex his Isaiæ, & Michææ verbis colligitur illum futurum; Do-
mini montem, illam domum Dei Iacob, ad quam confluere omnes Gentes, ex
quo non amplius in Sion aut Hierusalem manebit lex, & verbum Domini, sed in-
de exhibit. Illa erit domus Domini, ad quam confluentes populi dicent: Venite ascen-
damus ad montem Domini, & domum Dei Iacob. Idcirco inducit alibi Isaias idem
Deum sic loquentem Ecclesie suæ: Dilata locum tentorij tui, & pelles tabernaculo-
rum tuorum extende, ne parcas longos fac funiculos tuos, & clauos tuos consolida. Ad
dexteram enim, & ad læuam penetrabis: & semen tuum Gentes hæreditabit.] hæc per
Isaiam Deus. Illa igitur Ecclesia Dei, qua dilatauit locū tentorij, in quo est arca Domi-
ni, gloria, & maiestas eius: illaque pelles tabernaculorū suorū extendit, cuius semen hæ-
reditabit Gentes, que ad dexteram & læuam penetrauit, longos fecit funiculos taberna-
culi sancti; vt omnes sub eodem tentorio, eadem fide, eadem religione, sub iisdem pelli-
bus habitarent, funiculis longissimè extensis, clauis altissimè defixis. Similiter Deus
iple per Isaiam prædixit fore vt mittat in Africam, Lydiam, Italianam, Græciam, denique
ad insulas maximè longinquas, ad eos, qui nihil de Deo audierint, nec gloriā Domini
viderint; & annuncient illis eam, & adducant ad eum. Sic etiam Dauid prædixit futurū,
vt Eccle-

Isa. 2.
Mich. 4.

Cap. 54.

Cap. ult.

A vt Ecclesia Christi sponsa constitueret filios suos principes super vniuersam, terrā ac me-
mores essent nominis diuini, in omni generatione: & propterea populi Dei cultum profi-
terentur in æternitates sæculorū.] id verò nulli alii Ecclesie contigisse, nisi ei, qua Pontifi-
fici Romano adhæret; per hæreticorum verò factiones deinde contrarium factum, la-
tissimè ostendemus suo loco: nunc quod est præ manibus aggrediamur.

Petrus itaque, petra Ecclesie à primaria petra Iesu constitutus, delectusque ab anti-
quis diebus, cuius dicto gentes audirent, totius Orbis Ecclesias principes, quibus aliæ
minores obedirent, fidemque edocerentur (vt ait Tertullianus libro de præscriptionibus)
fundauit. Idcirco ad Ortum Antiochiæ Euodiu Episcopum creauit, cui totius Orien-
tis Episcopi parebant olim. Ad Meridiem Marcum discipulum suum transmisit Alexan-
driā, cuius ciuitatis Episcopus Aegypto, Arabiæ, Aethiopiæ, & Africa Cyrenensi præerat.

B Ad Occasum præcipuas Galliarum, Hispaniarum, Africa, Italia, & adiacetium Insularū
Ecclesias constituit, vt post alios Innocentius primus testatur. Ad Septentrionē primarias
in Ponto Cappadocia, Bithynia, Græcia, Illyrio, Dalmatia, Germania (vt docebimus) Ec-
clesias constituit. Romanam verò voluit esse in medio positā, veluti cunctarū principē, ac
matrem; vt lux veritatis, ait Leo Magnus, qua in omnium gentium reuelabatur salutem,
efficaciū se ab ipso capite per totū mundi corpus effunderet. Nam populos (adiicit idē)
qui ex circumcisione crediderant, erudierat. Antiochenam Ecclesiam, vbi primum Chri-
stianis nominis dignitas est orta, fundauerat. Iam Pōtum Galatiam Cappadociā, Asiā,
atque Bithyniam legibus Euangelicæ prædicationis impleuerat: nec vt dubius de pro-
uectu operis, aut de ipatio tuæ (alloquitur ipsum Petrum) ignarus atatis, tropheū crucis
Christi Romanis arcibus inferebas, qua te diuinis præordinationibus anteibat, & honor
potestatis, & gloria passionis.] hæc Magnus ille Leo, Attilæ terror. Sed vt ordine, & via
nostra procedat oratio, recenseamus omnium Gentium singillarim conuersiones ad Chri-
stū factas, & incipiamus ab extremis Europæ partibus, cuncta tempora propagatæ Chri-
stianæ religionis percurrentes.

C Constans est fama, Iacobum fratrem Ioannis in Hispania primum Christi cultum
docuisse: anno trigesimo septimo. Ioannes Vascus diligentissimus antiquitatis inda-
gator tradit anno quadragesimo quarto Romæ à Petro & Paulo fuisse creatos Epi-
scopos, & in Hispaniam missos Cæcilium ad Elibertinos, Euphrasium ad Illiturgita-
nos, Secundum ad Abilenses, Indallensium ad Vrcitanos, Cresiphonem ad Abderitanos,
Hesichium ad Cartefanos. Similiter sunt qui velint anno quinquagesimo ab eodem Pe-
tro missum in Hispaniam Saturninum, postea Tholosæ Episcopū, qui Pompelonam, siue
Pompeopolim veniens septem dierum spatio quadraginta hominum millia ad Christū
perduxit, in his Firminum Pompelonæ Episcopū, qui anno centesimo quinquagesimo
sexto cum plurimos Christo conciliaffet in Hispaniis, & Gallijs, denique ob eundē Chri-
stum capite est truncatus. Anno præterea nonagesimo septimo Eugenius primus Toleti
Episcopus, Dionysij Areopagite discipulus, cum plurimos in Hispania fidei lumine illu-
strasset, prope Lutetiam capite est cæsus. Mancius item ciuis Romanus Eboræ ob eandē
causam fuit interfectus anno centesimo. Multi & graues sunt auctores, qui Paulum tra-
dant in Hispania fuisse anno LXXII. in his Hieronymus, Athanasius, Chrysofomus, Epi-
phanus, Gregorius Magnus. eo certè se animo fuisse tradit in epistola ad Romanos,
vt vt res res sit à cunctis Apostolis, & Christianis Petro fuisse primas delatas, clarissimè
ostēdemus loco suo. A Petro autē & Paulo primos Hispaniis Episcopos datos apparet:
quantum verò datum sit Episcopis Romanis Petri successoribus, constat ex iis, que gessit
Osus Episcopus in Concilio Sardicensi: qui volet, eius acta legat. Sed cum sub annum
quadringentesimum octauum Alani, Sueui, Gothique in Hispaniis confedissent ad Chri-
stum colendū traductos fuisse opera eorū qui Pontifici Romano parebāt, testis est Oro-
sius illorum temporū scriptor. Rursus cum Gotthi Hispanias occupassent, ac multos an-
nos tenuissent, Christo, Catholicaque veritati se restituerunt opera Leandri Episcopi Hi-
spalensis, quem Romanæ fedi fuisse obsequentiū cōstat ex eius gestis, Epistolisque &
dialogis Gregorii Magni. acciderunt hæc circiter annum 586.

D Conterminæ sunt Hispaniis Gallia, quarum Episcopi scribētes ad Leonem fatentur
à Romana sede manasse fontem religionis in Galliis. Saturninū Tholosæ Episcopum su-
prà ostendimus à Petro in Hispanias missum. & Eusebius Cæsariensis tradit ab eodem
Petro Episcopum Galliarum cōstitutum fuisse Crescentem, atque illuc ea de causa mis-

E De Sig. Tom. 1. L 2 sum:

PRIMARIE
TOTIVS OR-
BIS ECCLE-
SIAE CONSTI-
TUTA PETRO,
ET AB
HIS ALIIS
MINORIBUS.

HISPANIAE
CONVERGIO.

Hier. c. 11. Isai.
& c. 5. Amos. A.
tanasi, ad Dra-
conteum. Chry-
sost. hom. 7. de
laud. Paul. Gre-
gor. moral. lib.
31. c. 37.

Oros. lib. 7. c. 41.

GALLIARVM
CONVERGIO.

sum: eius meminit Paulus in epistola ad Timotheum, & abiisse in Galatiam dicit. **A** tiam verò Galliam intelligit, quòd Galatà à Gallis haberent originem; & ita intelligit Hieronymus, & Epiphanius. tradunt alij Eutropium Petri discipulū passim per Gallias Christi doctrinam disseminasse, missosque ab eodem Petro ad Carnutes Aduentinum, Saunianum, & Potentianum. à Clemente autem Dionysium, Rusticum, & Eleutherium. Gregorius Turonensis scriptum reliquit de iussu Xysti Pontificis Saturninū Tholosæ, Trophimum Arelate, Paulum Narbonæ, Gratianum Turonis, Dionysium Parisijs, Stremoniu Aruernis, Martialem Lemouicis Christi cultum tradidisse, quamuis hæc Turonensis narratio multas patiatur difficultates, ita vt necesse sit dicere in hac illum re tradēda aberrasse à vero. Amplius Baiocensibus Exuperius, Ebroicensibus Taurinus Episcopi à Clemente Papa dati, à quo & Nicasius missus ad Rhotomagenses, & maris Oceani tractus. Sozomenus scribit Celtas Galliarum populos vltimos maximè Imperatore Cōstantino Romanorum Pontificis studiofissimo, vt ostēdemus, Christum secutos: Euortius Episcopus Aurelianensis, imperante eodem, plurimos ad Christum perduxit. **B** At Belgarum, Heluetiorum, Allobrogumque oras à Clemente veritatis lumine illustratas quidam scriptis prodiderunt; eumque dicunt patrum Clementis Papæ fuisse. Iam Treuirenses, Colonienfes, Aquisgranenses, Tungros, Hasbanos, Traiectenses ad Mosam, Euboronenses, siue Leodienses, Namurcumque Christo adiungere Maternus, Eucharius, Valerius, Menniusque à Petro eò missi. Veluti Metenses Clemens Romanus, qui Romam rediens, Cælestinum Felicem, Patientem ministros ibi reliquit diuinæ prædicationis, ac magistros. Hi totum illū tractum, qui modò Lotharingia dicitur, Christo conciliarunt. Quintius autem Romanus Senatoris filius à Marcellino Papa baptizatus, vnà cum Piatone, Dionysio, Rufino, Valerio, Eugenio, Crispino, Crispiniano, Luciano, Marcello, Regulo, Fufiano, Victorico, religionem Christianam propagauit in Ambianis, & Veromanduis. Tullenses autē Mansuetus S. Petri discipulus, Virdunenses Sanctinus Dionysij ad Christi cultum perduxerunt, scriptisque nonnulli mandarunt Chrysolium Armenum, vnà cum Piatone ciue Beneuentano Roma profectū, Tornaci ad fluuiū Lysam prædicasse Christi doctrinam: Demochares hæc tradit. Addit idem posterioribus temporibus Eleutheriū creatum Episcopum Tornatensium à Felice Tertio. **C** Cū verò confedissent in Galliis Franci, facta è superioribus locis irruptione, Clodoueus eorum Rex vnà cum tota gente Christo nomen dedit, opera Remigii Episcopi Rhemensis, à quo constituti dicuntur Episcopi, Attrebatensibus Vedaustus, Morinis Autimundus. constat è gestis ipsius Remigii quantum detulerit Pontificibus Romanis: & alibi ostendemus quantū Clodouei, & omniū Francorum studium fuerit in eisdē. Post hæc Amandus Episcopus è nostris cultū Christi maximè amplificauit Gandau, & in Mempisco, Eligiusque Episcopus Nouiomēsis per omnē regionē Viromādensē, Tornacensē, Flandrensem, Gandauensē, & Carturiacensem, & Vlfirannus Episcopus Senonū, Vvillibrodus Traiectensium per omnē illum tractū Phrisorum, Batauorū, & Flandrensiū; Lupusque Episcopus Senonensiū, Clotario rege, Neufrios Christo conciliauit; Medardus Episcopus Nouiomenfis Tornacenses; Lambertus Tungrensis, Toxandriam, Hubertus Leodiensis Episcopus Arduennæ indigenas; Lugderus primus Episcopus Monasteriensis cultum Christi maximè propagauit in Phrisia, Saxonia, Vestphalia Carolo imperatē; cui rei & dedit operam in ijs regionibus Guitbertus, Vvillheadusque primus Episcopus Bremensis, & Odulphus presbyter, Lothario Primo imperante, & sub annum septingentesimum Vvifridus Episcopus Eboracensis. Ante Francos Burgundi transito Rheno circa Rodanum sedes fixerunt, & opera nostrorum Christo se dederunt, vt Orosius, & Socrates scribunt: post hos Northmanni in Gallias irruerunt, Lugdunensemque fecundam ceperunt, Christum verò amplexati opera Heruei Episcopi Rhemensis. **D** Gallijs adiacet angusto mari diuisa Britania: ad hanc dicitur appulisse primus Ioseph ab Arimathia ciuitate, Christianaque religionis in ea semina sparisse, sed anno centesimo octuagesimo secundo Lucius Britannorum rex petiit ab Eleutherio Papa, vt mitteret, qui plenè Insulam totam Christo possent conciliare, missique Fugatius, & Damianus, instituti que tres Archiepiscopi, & Episcopi viginti octo, & Christi cultus latè disseminatus: ita vt Origenes, Tertullianus, & Irenæus scribant suis temporibus Britannos Christianos fuisse. Cælestinus deinde Papa misit ad eos Palladium, quòd Prosper testatur, vt hæresim Pelagianam profigaret; sed cū succedentibus temporibus **E**

Hieron. in cat. Epiph. her. c. 5.

Lib. 1. c. 3. Ioan. Schol.

Sozo. lib. 1. c. 5.

Piacent. in cat. tal. Epi. Tung. Ann. Leod. Demochares.

In prouinciali.

Jacobus Meynus.

BRITANNIAE ET ANGLIAE. Papir. Maffo. li. 2. in vita Caroli simpl. Polyd vir. lib. 2. hist. Angli.

A ribus Angli in Insulam traiecessent; eamque occupassent; ideoque nomen Christianum in ijs locis ferè esset deletum Gregorius Magnus eò misit Augustinum, qui cunctos ad Christum traduxit, & Columbanus speciatim Pictos, Finanus Anglo, Saxonas Mediterraneos, Felix Orientales, Iustus Aquilonares vnà cum Paulino Italo, Birinus Occidentales. At Vvifridus Saxonas Orientales. Hibernos, & Scotos Christo se adiunxisset opera Constantini Magni, testis est Rufinus, & Nicephorus. Sed in Hibernia Insula ad Christi nomen traducenda multum studij posuit Patricius. Orchades verò Christum sunt secuta industria Seruani, cui Patricius magister fuit. Veniamus in Germaniam. in Noricis primus dicitur Christi doctrinam docuisse Valentinus, auctoritate Pontificis Romani: Augustus autem Vindelicorum Narcissus Episcopus, vnà cum Felice diacono. Conon Papa, siue Cuno, sedit anno sexcesimo octuagesimo sexto. Is Chilianum misit in Germaniam, qui Herbipoli, dum Christi nomen prædicaret, est obruncatus. Odoacre rege, legitur Seuerinus inter Germanos Christianæ religioni propagandæ operam dedisse: sed Gregorio Secundo Sedente, sub annū septingentesimū decimū sextū, certas ac firmas in interiori tota Germania sedes fixit religio Christiana. Is enim Moguntia episcopū creauit Bonifacium, totiusque Germaniæ illi ad veritatis agnitionē perducendæ prouinciam cōmisit. Bonifacius socios asciuit Burcardū, Lullum, Vvillibaldum, Vvñibaldum, Vvittam, Gregoriumque, qui Thuriginis Cattsique Christi cultum tradiderunt. Eugbertus similiter, Archiepiscopus Eboracensis, misit ea de causa in Germaniā duodecim monachos, Vvillibrordum, Suuibertum, Accam, Vvigherum, Vvillibaldum, Vvñibaldum, Lebuinum, duos Eualdos, Vverenfridum, Marcellinum; atque ex his aliqui diuersis Germaniæ locis Episcopi constituti à Pontifice Romano, vt è vita Suuiberti constat. Eodem Gregorio Secundo sedente, Corbinianus Noricis Christi doctrinam prædicauit. Is fuit Episcopus Frisingensis. à Ruperto item Episcopo Vangionensi, deinde Salisburgensi Theodo Bauariæ dux, & plurimi Noricorū Christo conciliati. Heimerrannus similiter Episcopus Ratisponensis innumeros è Baiuarijs, & alijs Germanis ad Christi cultum perduxit. Saxonia quidem plurimis attrita præliis à Carolo Magno tandem Christo est adiuncta, instituti que octo Episcopatus, & magni reditus attributi: multum verò operæ posuerunt in amplificanda Christi doctrina Vvilleadus Episcopus Bremensis, & Lugderus. Regio Brandeburgensis ab Henrico Primo domita, Christi religio ne est imbuta. Moravia Christi cultum est complexa, missis eò ligatis Cyrillo, & Methodio à Nicolao primo. Hi & sacris aquis abluerunt Boriuoriū Bohemorū ducē, primusque Bohemiæ datus præsul de consensu Ioannis Noni Dethmarus, cui succedēs Adalbertus latè Christi cultū disseminauit; & ad Pruffos siue Prutenos se cōferēs, p Christi doctrina est occisus. Cyrillus Christo adiunxit Triballos, Morauos, atq; vniuersam gentē, que Vistula, Danubio, & Vago flumine circundatur. Pomeraniam ad veritatis agnitionē perduxit Ottho Episcopus Bambergensis, Sorabos & Vandalos ad Eliotrā Misniæ fluuiū habitates Vuillibrotus Episcopus Mersburgensis. Imperante Constantino plurimæ ad Istrū Gentes Christi doctrinam secuta sunt, Sozomeno teste, opera Catholicorum. Non prætermittamus Illyriū, & Dalmatiam: & sunt qui opinentur à Tito Euangelii in Dalmatia annunciatum; nam eò concessisse narrat Paulus. Sed quādo Dalmatia antiquitus parebat episcopo Aquileiensi; primumque tradunt fuisse Hermagoram à Marco Petri discipulo creatum; inde Christiana religio necesse est fuerit disseminata. habemus è Simeone Metaphraste Eleutherium virum sanctissimum Illyrij Episcopum ordinatum ab Aniceto Papa, & in eas oras missum: sed cū in Dalmatiam & Illyriū se effudissent Slaui, ij Christi nomen venerari cœperunt vnà cū Rascijs, Bosnensibus, Seruijs, & Croatis, in dstria Cyrilli, & Methodij, quos à Nicolao primo illuc missos ostendimus: expulerāt autē Slaui è sedibus illis Auaras, quorū Rex Teudo adit Carolum Magnum, vt sacris Christianis initiaretur, quod factū est. sed postea eiecit à Slauis Auares, & Rex eorum Cacanus sedes posuit inter Sabariam, & Carantanū. Apollinaris S. Petri discipulus in Myfia Christi cultum propagauit. Legimus Concilio Nicæno interfuisse Episcopos Myfiæ, Dacia, & Gotthiæ. Sardica est in Dacia: in ea vrbe celebratum est Concilium nobilissimū Iulio sedente, in quo maximè Pontificis Romani auctoritas sancita, sicut in & Nicæno, cui subscripsit inter alios Theophilus Episcopus Gotthiæ, quem Metaphrastes scribit plurimum inter Gotthos rem Christianā promouisse, sicut, & Nicetam postea ob hanc causam occisus Theophili discipulum. Ab hoc Niceta, scribunt Paulinus, & Hieronymus

Ruff. lib. 1. c. 11. Niceph. l. 3. c. 34. SCOTIAE ET HIBERNIAE CONVER. Surius in vita 45. etorum. tom 3. Aug. l. 4. & 5.

GERMANIAE CON.

Surius in vita Bonif.

Sur. in eius vita tom. 1. April. 27. SAXONIAE CON. Cræzius in Metropoli.

Dubrauius, & Aeneas Syluius in hist. Boic. MORAVIAE CON.

BOHEMIAE CON. Hel. lib. 7. c. 41. POMERANIAE CON.

Surius tom. 4. 2. Jul. Lib. 1. cap. 5.

PANNONIAE ILLYRII CON. DALMATIAE CON.

2. Timot. 3. Blon. Dec. 11. lib. 11.

SLAVIAE, RASCIÆ, BOSNAE, SERVIAE, CROATIAE CON.

Croni. lib. 3. c. 1. Rheg. in vita Caro. Magni. MYSIÆ, DACIAE CON.

Sur. tom. 5. Sepremb. 15.

Hier. epi. 3.

mus, Bessas Hæmi mōtis accolæ Christiana religione imbutos, eumque sæpius ad Ap- A ftolorum limina visenda solitum fuisse Romam proficisci. Accidit deinde ut Gotthi se- dibus suis expulsi ab Hunnis cuncta per Illyrium & Dalmatiam vastauerint; Hunni- que Pannonias, ac Mysiam cœperint; oblitterataque in ijs locis ferè religio Christiana sub Regibus Optaro, Bleda, & Attila: quo postea defuncto, occisoque in acie filio eius natu maximo Ellace ab Ardarico Gepidarum Rege fratres eius ad littus maris Pontici se re- tulerunt: populi verò, qui paruerunt illis, impetrarunt sedes à Marciano & Valentinia- no Imperatoribus, Gepidæ Daciam, Ostrogothi Pannonias à Sirmio ad Vindebonam; Sarmatæ, & aliqui ex Hunnis Castrum Martenam in Illyrico, Scyri, Satagarij, Alani- que Scythiam minorem, & Mysiam inferiorem; Rugi, alijque Scandjopolim, ut latè re- fert Iornandes. Sed quantum ad Pannonias, Paulus Diaconus, generus Longobardus, tradit commigrasse in eas Longobardos, à quibus prælio deleti Gepidæ, donec à Narfe- B te euocati relicti in ea regione Hunnis, & Auaribus Italiam petierunt: Carolus deinde Magnus Pannonias, Dalmatiam, Istriam, Liburniam, Dacas, Metanastas, Iazigasque subegit, & ad Christum perduxit, teste Rheginone, Stanislaus Orichouius scribit à Ioane Decimotertio missos, qui docerent Vandalos, & Lechitas sacra Christiana. Rursus pos- tea Boleslaus Pudicus Poloniae Rex inter Iazigas cultum Christi reparauit. At post Ca- roli Magni tempora Hungari è Scythia oriundi Pannonias, Hunnis expulsi, occupa- runt, ac post multas vastitates Germaniæ, Gallijs, Italiæque illatas, tandem Gissas Chri- sto se addixit, ac Stephanus eius filius decem constituit Episcopos de Romani Pontificis auctoritate, à quo & confirmarentur, & ab eodem regium nomen coronamque impetra- uit, ut post alios Bonfinius tradit. Adalbertus Episcopus Pragensis operæ multum posuit in cultu Christi inter Hungaros disseminando: Gherardus autem Maurusque mona- chi ob eam causam cum plurimis alijs occisi. Irruperunt deinde in Mysiam Bulgari, & Gazari, qui Christo se dederunt, opera Cyrilli, & Methodij, quos miserat Nicolaus Magnus, cuius adhuc exstant nonnulla responsa ad consulta Bulgarorum. sed cum con- tinenter bella cum Constantinopolitanis Imperatoribus gerebant: factum est ut ab eis deuisi ritus Græcos sequerentur. Rhussi, & Moscouitæ colere Christum cœperunt, Ba- filio imperante, quem bene cum Pontifice Romano sensisse tunc vnà cum Græcis constat è Concilio octauo. Hunni, qui & Chunni, ad mare Ponticum sedes habuerunt; hi Chri- sti doctrinam sunt amplexi, imperante Iustiniano, qui tum Papæ parebat, teste Paulo Diacono. Cumani Tartari ijdem videntur cum Chunnis: ad eos missi anno millesimo ducentesimo vigesimo primo nonnulli è familia sancti Dominici, è quibus ob eam rem duo cæs, ceteri ad Christum perduxerunt Bathum, & aliquos Tartarorum duces: Ludou- icus Hungariæ, & Poloniae Rex, eos similiter ad fidem reuocauit. Poloni agnouere Christum, Micislao principe: missusque à Ioanne Decimotertio Aegidius Cardinalis Tusculanus, qui religionem in ijs locis stabiliret, cui dum propagandæ operam darent, Benedictus, Ioannes, Isacius, & Mathæus occisi fuerunt anno millesimo centesimo trige- simo, teste Theodorico. Lithuania, Samogetiaque Christo est adiuncta procurantibus Polonis: Iagelloque Princeps cum fratribus octo baptizatus misit ad Vrbanum Papam, qui nomine omnium illi obedientiam pollicerentur, & in Christi cultu per eas oras pro- pagando multum studij posuit Hieronymus Bohemus monachus anno millesimo qua- dringentesimo decimo quinto, Aenea Syluio teste. Liuania cum suo Principe comple- xa est Christi cultum, opera Meinardi, quem prouinciæ illius Episcopum creauit Alexā- der Tertius; ab Innocentio deinde Tertio magis est cōfirmata. Post Meinardum duo Al- berti, quorum alter alteri successit, Episcopi maximè laborarunt in Christi cultu per eas oras propagando. Prussia Christo est acquisita per fratres Theutonicos, ac Poloniae Re- ges; diuisa que in tres Episcopatus auctoritate Guglielmi Episcopi Mutinensis Apostoli- ci Legati, qui magnis de causis eò missus fuerat, in Varmiensē, Sambiensē, Pomeran- iensē: quamuis per Crucigeros eæ regiones prorsus subactæ fuissent. Adalbertus quidem Episcopus Pragensis vnà cum Gaudentio, dum religioni Christianæ propagandæ in ijs oris operā daret, est occisus: idemque contigit Benedicto, Ioanni, Ianeo, Chri- stino, Albario, ac Bruno Episcopo Rhuteniæ ad littus Euxini maris. Dania, Suedia, Rugia, Gotthia, populi que his admixti, Christi nomen colere cœperunt industria Anscarij, Reimberti, Aldegarij, Hoggerij, Reinuardi, Vnniq; Episcoporum Hammēburgensiu, & Bremensiu, ut Helmoldus testatur. Ob id Arioldus, siue Sebaldus, Rex Mogūtiæ à Raba- no bapti-

HUNGAR-
RIAE CON.

Böf. lib. 1. Dec. 2.
Crom. lib. 3.

Ioan. Dubra. lib.
2. hist. Bohem.
RHVSIÆ
CON.
Ioan. toin. 3.
Lib. 16.

POLONIÆ
CON.

LITHVANIÆ
ET SAMOGE-
TIAE CON.
Crom. lib. 3.

LIVONIAE
CON.
Crant. li. 7. c. 13.
Arnol. lib. c. 8. hi-
sto. Slau.

PRVSSIAE
CON.

Crom. lib. 8.

DANIAE, SVE-
DIAE, RVGIAE
GOTTHIAE
CONVER.
Hel. lib. 6. c. 8.

A no baptizatur, & Froto Rex Daniæ ab Agapeto Papa doctores petiit, ut Saxo Gramati- cus scriptur reliquit. Stephanus quidē Monachus Corbariensis, dū prædicat in Suetia Christi doctrinam, ab indigenis est occisus. Botthnia, & Philandia valde Aquilonares, Erio Regi Suetiæ, & Hérico Episcopo Vpsalensi adnētibus, Christi nomen agnouerūt, teste Olao: id verò maximè perfectum laboribus Nicolai Angli, qui creatus Papa dictus est Hadrianus quartus, à quo Noruegia tota Christo est addicta. Constat etiam è Saxo- ne Grammatico, Daciam, Noruegiam penitus Christum secutas opera Bernardi Angli, Popponis, Hariconis, Leuisci, Lefdagi, Ripæ, Gerbardi, Roschildiæ, Sialandia, & Scania Christum colere ceperunt industria & laboribus Othincari sanctissimi viri. Nunc pedem referamus ab extremis Boreæ regionibus ad Græciam. Hęc maximè exulta per Paulum & Andreaꝝ Apostolos, ut constat ex eorum gestis. An verò hi senserint eadem cum Pe- tro quid attinet dubitare? An deinde cum Pōtificibus Romanis liquet è Cōcilio Nicæ- no, & Sardicensi, quo tēpore iam passim Christi nomē in Græcia ab omnibus colebatur. Ex actis Petri, quæ Metaphrastes recitat euidenter apparet in singulis Græciæ primarijs vrbibus à Petro Episcopos primarios, quibus ceteri obedirēt, & à quibus ut ait Tertullia- nus, fidē mutuarentur, esse cōstitutos. Id ita esse fit illud argumēto: Paulus diu multūque ac sapiūs Corinthi fuit, neque ad vllum populum duas ita longas epistolas scripsit. ut ad Corinthios: & tamen Dionysius Episcopus Corinthiorum scriptor vetustissimus ait apud Eusebium scribens ad Romanos, Petrus & Paulus ambo, cum & nostram Corinthi, & ve- stram Romæ Ecclesiam fundassent, & eiusdem doctrinæ præceptis tum nostros animos, tum vestros imbuissent, eodem tempore pariter martyrium subierūt. testis est Irenæus, & Eusebius, nutantes in fide Corinthios litteris Clementis Papæ confirmatos. Quòd si Pe- trus Ecclesiam Corinthi fundauit vnà cum Paulo, multo verisimilius erit ceteras, ut Me- taphrastes tradit, ab eodem esse fundatas. Denique ut quod ad Europam spectat finem faciamus, quid in Occidēte Petrus egerit, nō alijs verbis explicabo quàm Eusebij cæsa- riensis: sic igitur ille: E vestigio sub ipso Claudiij imperio benigna & propitia Dei totius huius vniuersitatis rectoris erga humanum genus prouidentia fortē ac præpotentem, & reliquorum omnium Apostolorum propter virtutis amplitudinem (nota hæc hæretice) fa- cilē principem Petrum Romam versus ad eiusmodi pestiferā vitæ humanæ corruptelam delendam quasi manu deduxit, qui quidem, utpote strenuus & generosus dux diuinis armis obtectus munitusque, eximiam, & pretiosam tamquam mercaturam veri luminis mente sola comprehensit ab Oriente ad Occasum vsque deportauit, ipsamque regni cælo- rum prædicationem, cælestem scilicet lucem, & salutarem animorum doctrinam palàm diuulgauit. Hęc Eusebius, ut sciamus à Petro Occidētē Europamque Christo primū fuisse conciliatam. contigisse id volunt nonnulli anno quadregesimo quarto, qui fuit ter- tius Claudiij, & vndecimus à Christo crucifixo, quintus à Pauli conuersione. Atque hæc quidem generatim, speciatim verò liquet ex ijs, quæ supra ostendimus, nullas Europæ partes splendore Christianæ religionis illustratas, nisi studio illorum, qui studiosissimi ef- sent Pontificum Romanorum, vel ab ijs ad hanc rem nominatim missi fuissent. Nunc ad Asiam sermonem conuertamus, & inspiciamus an sit verum quod Petrus ipse de se asse- ruit, se ab antiquis diebus electum, cui gētes crederent, & audirent, & ab Ecclesia nostra cunctos populos (ut cecinit Isaias, & Micheas) ad mōtem Domini, domumque Iacob in- uuitatos, & perductos, tētoriatque diuinæ religionis in omnibus orbis regionibus explicata.

Saxo. gram. li. 9.
Ola. lib. 4. c. 18.
NORVEGIAE
CONVER. ET
BOREALIVM
REGIONVM.

GRÆCIAE
CON.

Euseb. li. 2. c. 24
hist. ecclie.
Iren. lib. 2.

Lib. 2. c. 23.

E Oriens vniuersus ad Christianam religionem perductus est per eos, qui semper eadem nobiscum senserunt, et Petri successoribus primas detulerunt. Cap. II.

On grauabor sæpius repetere quod ait Tertullianus lib. de præscriptioni- bus, singulas Ecclesias solitas fuisse mutuari fidem à primarijs Ecclesijs, quæ in primarijs vrbibus fuerant ab Apostolis constitutæ. Hinc habemus in Cōcilio Nicæno, non esse Episcopum, qui de sententia Metro- politani non fuerit factus, & è concilio Antiocheno scimus hunc canonem fuisse ab initio Christianæ religionis sancitum. Diximus porrò à Petro fuisse Antiochiæ Episcopum constitutum Euodium, teste Eusebio, qui id anno quadra- gesimo quarto cōtigisse in Annalibus tradit. Idcirco Ignatius Ecclesiæ Antiochenæ pri- mordia

Cap. 5.

Lib. 4. c. 1.
ANTIOCHIA
METROPOLIS
ORIENTIS.

Lib. 5. c. 11.

ASIAE CON-
VERSIO PER
EPISCOPOS
A PETRO IN
PRIMIS CON-
STITUTOS.

Cap. 2.

HVNORVM
ALANORVM
ABASGORVM
ZECHORVM
CON.
Lib. 16.
HERVLORVM,
IBERVVM
CON.
Ruslib. 1. c. 10.
TARTARORVM
CON.
Aith. Arme.
Gaguin. lib. 7.

Gugl. Nangi.
Ant. an. 129. in
chron.
Mart. Polon. in
vita Greg. 10.
Paulus Venet.
in suo Itinor.
Blon. dec. 1. li. 8.

In lib. Can. Apo-
Rolicæ.

ARMENORVM
CONVERSIO.
Simo. Metaph.
in vita Greg.
Nicep. li. 8. c. 35.

mordia refert ad Petrum, & Paulū: iā verò Episcopus Antiochenus Orienti toti præerat, A
 vt scribit Hieronymus aduersus Ioannem Hierosolymitanū, & Theodoretus in historia
 sua, quod ad eò est verum, vt ipsa Hierosolyma, & Episcopus eius subesset Episcopo Cæ-
 sariensi, vt idem Hieronymus eodem loco scribit, & apparet è Concilio Nicano, cui pri-
 mas debent ante Hierosolymitanum manifestè habetur in eodem concilio. Cæsareæ au-
 tem fuit Episcopus à Petro constitutus Cornelius Centurio, vt omnes norunt. Igitur ope-
 ra Petri, & Episcoporum, qui ab ipso originem ducunt, religio Christiana in Oriente pro-
 pagata. In Asia verò minore ab ipso Christi cultum propagatū creatosque suis locis Epi-
 scopos, Metaphrastes latè describit: quod esse verissimū colligimus ex epistola ipsius pri-
 ma data ad aduenas Ponti, Galatiæ, Cappadociæ, Asiæ, Bithyniæ, cum Romæ esset vnā
 cum Marco discipulo suo, per Syluanum, vt apparet ex epistolæ finē. neque suspicetur ali-
 quis illam ad Iudæos dumtaxat scriptam, quod opinati sunt nonnulli: manifestè namque B
 dicit in illa, eos aliquando fuisse non populum Dei, & multis in locis è gentibus fuisse il-
 los dicit & idolis addictos. quo verò sensu aduenas vocauerit, explicat idem, cum dicit:
 Obsecro vos tamquā aduenas, & peregrinos abstinere à carnalibus desiderijs, Jidedo epi-
 stola secunda, quam se ad eosdem mittere capite tertio proficitur, ad omnes generatim
 datur. In prima autem Episcopos in primis alloqui palam fit, ex vltimo capite, in quo lon-
 gius quā ceteros nominatim monet, & obtestatur tamquā Episcopus, & compresbyter,
 siue consenior per principem pastorem, vt ait, Christū. Quocirca siue spectes Asiā, quæ
 magis ad Meridiem, siue quæ magis ad Septentrionem, siue quæ magis ad Occasum ver-
 git, à Petro omnes Episcopi Primarij Primarijs orbibus olim dati, Pontus, & Asia mi-
 nor, maximè ad Boream; Antiochia magis ad Austrum, Cæsareā verò ad occasum spe-
 ctat. Nunc singillatim referamus consecutās gentium conuersiones, & quando Asia ma-
 gis patet nobis ad Orientem, & Austrum, quā ad Septentrionem; idcirco breui hæc per-
 currentes, quæ spectant ad oras Boreales, deueniemus postea ad reliquas Asiæ totius
 partes. Scythia Asiatica continet multos populos: in his à nonnullis numerantur Hunni,
 Alanæ, Abasgi, Zechi, & alij ad Tanaim, Meotidemque paludem sita, qui nomen Chri-
 sto dederunt imperante Iustiniano, contigit hoc anno eius primo, vt Paulus Diaconus
 tradit, quo tempore optimè cum Pontificibus Romanis sentiebat vt apparet ex eius legi-
 bus in codicem relatis. Eodem similiter anno, qui fuit quingentesimus vigesimus pri-
 mus, Rex Herulorum Gethes Christo se adiunxit. Iberes, Constantino Magno imperan-
 te, nostram doctrinam sunt secuti sub annum trecentiesimū trigiesimū octauū, vt scriptum
 reliquit Rufinus; & ab illo Episcopos ac doctores petierunt. Tartari Scythæ sunt in va-
 rias turmas ac regiones diuisi; ex his multi Christum colere coeperunt, cum tertius Impē-
 rator iporum, suasu Regis Armeniæ, factus est cū suis Christianus, & Christianis in præ-
 lio maximum attulit auxilium, litterasque ad Ludouicum Galliarum Regem sanctimo-
 nia præstantem dedit, & vltro citroque munera missa. Cobila deinde sextus Imperator,
 missis ad Clementem Quartum legatis, petijt vt mittèrentur qui sacra eum mysteria doc-
 cerent; quod petijt, impetrauit. Accidit autem vt filia Haytonis Armeniæ Regis, & vxor
 Mangu Quinti Tartarorum Imperatoris, virum suum perduxerit ad cultum Christi, occa-
 sione insignis cuiusdam miraculi, de quo postea agemus suo loco. Adferre Tartarorum
 legati concilio Lugdunensi, quod Gregorio Decimo sedente celebratum fuit. Horum la-
 tissimum fuit aliquando in Asia Imperium, quod est postea deletum, vt ostendemus: sed
 & ante Lugdunense concilium venere ijdem Tartari ad Lateranense, quod ab Innocen-
 tio Tertio fuit editum. Quod autem diximus ad Clementem Quartum missos ab Impe-
 ratore Tartarorum legatos, sciendum à Clemente Quinto fuisse ordinatum Ioannem à
 Monte Coruino, è familia Minorum, Archiepiscopum Cambulensem in Orienti, nouem
 que ex eadem familia fratres Episcopos, vt vocant, suffraganeos consecratos, pallium
 que datum, cautumque, qui succederet illi morietur propter distantiam loci. Rursus Ioan-
 nes Vigiesimus secundus quemdam ex ordine Prædicatorum Archiepiscopum Sultanen-
 sem creauit, adiecitque ex ordine eodem septem suffraganeos Episcopos. imperante si-
 militer Constantino Magno, Armenij Christo se adiunxerunt vnū cum Teridate eorum
 Rege: id est perfectum studio, & innocentia Gregorij, qui postea Episcopus est illis da-
 tus. Ottho Frisingensis refert suo tempore missos legatos ab Episcopis Armenis, & eorum
 Metropolitanis (qui se vniuersalem nominat, ea de causa quod parent illi Episcopi mil-
 le) ad Eugenium Pontificem, qui tum Viterbij morabatur, vt nomine ipsorum veneren-
 tur Papam

A tur Papam veluti pastorem Christianorum omnium, obedientiamque illi pollicerentur.
 Nostra etiam memoria illinc aduenire legati Romam, vt ostendemus suo loco.

In Persia post Apostolos Cyriacus Diaconus Romanus Christi prædicans Saporem
 regem cum plurimis alijs principibus ad Christi cultum perduxit; missus autem fuit ad il-
 lum regem Roma à Marcello Papa. Theodosio deinde iuniore imperante, Christiana
 religio maximè amplificata inter Persas est per Marutham Mesopotamiæ Episcopum,
 & Abdam occasione ipsius Imperatoris, cui Rex Persarum tutor fuerat ab Arcadio pa-
 tre relictus, vt testatur Sozomenus, & Theodoretus, qui & scribit populos Libani & Car-
 rarum concionibus Abrahami Eremitæ veritatem complexos. Iustiniano imperante, an-
 tequā laboraretur in deteriora, Cabades Persarum Rex nobis se adiunxit vnā cum Duce
 Lazorum, quin & Cosroem suæ vitæ extremis tēporibus egisse idem tradit Euagrius. Vt
 id ageret Cosroes, adductus est miraculis quibusdam, de quibus Nicephorus latè. Rur-
 sus imperante Constantino Pogonato, Cæsarea Persarum Regina vnā cum viro, & qua-
 draginta millibus Persarum Constantinopolim veniens est baptizata.

Panthenus Philosophus vir sanctissimus Indos ad Christum deduxit eò missus à De-
 metrio Episcopo Alexandria: postea verò Athanasius misit ad Indos ordinatum illis à
 se Episcopum Frumentium, qui latè in illis regionibus Euāgelium Christi diffeminavit,
 vt Rufinus, qui vixit ijs temporibus, narrat. Arabia adnumeratur Asiæ: in ea Origenes
 Christi doctrinam maximè stabilijuit, missus illuc à Demetrio Episcopo Alexandrino;
 principemque, ac subiectos illi populos ab hæresibus quibusdam reuocauit.

In Arabia populi sunt Sarraceni, quorum plurimos Christo adiunxit Episcopus Nō-
 nus, vt in vita Pelagiæ refertur: postea cum religio Christiana maximè ab illis coli cœpif-
 set, & Episcopum sibi dari vellēt, Moses Monachus est illis datus à catholicis, reiectis ijs,
 quos hæretici Ariani ordinare voluerunt, vt Sozomenus tradit. Agarenorum gens Ara-
 biæ Christo se deuouit industria Euthimij Abbatis, Petrique Episcopi ipsorum, vt in vi-
 ta Euthimij scribit Metaphrastes. Quod si ad nostra tempora accedamus, in Ormutio in
 sula Persici sinus & Arabici Gaspar Belga sacerdos Societatis Iesu Christi cultum ma-
 ximè promouit.

Quis verò ignorat in Indiis Orientalibus quanti fiant in dies singulos rei Christianæ
 progressus per nostros? infiniti laboris esset, & à præfenti instituto alienissimum, cunctas
 vrbes, regiones, ac populos, in quibus quotidie amplissima capit incrementa Christi pie-
 tas, enumerare. Indias namque Orientales latissimas esse nemo ignorat: aliquid tamen
 adferamus. Emanuelli Christianissimo Lusitanæ Regi, Ioanni que eius filio, ac toti Lu-
 sitanicæ genti debetur hæc laus, vt nobis ad remotissimas oras, & antiquis inuias, facil-
 limus, ac tutus fuerit aditus apertus ita vt Christiana in amplissimis regionibus religio
 longè lateque potuerit diffeminari. Et quamuis plurimi operæ plurimum posuerint, vt
 Christi nomen ab omnibus per ea loca agnosceretur & coleretur, in quibus Henricus,
 postea Septensis Episcopus, magnæ sanctimoniam vir, cum socijs quinque ex ordine san-
 cti Francisci, præcipua tamen laus omnium consensu Francisco Xauerio Societatis Iesu
 debetur. Is enim soluens Vlyssipona anno millesimo quingentesimo quadragesimo pri-
 mo, cunctas oras, quas Oceanus ab Indico mari vsque ad extremos Sinas (id est totius or-
 bis ambitus dimidium) circumfluit, Euāgelij prædicatione illustrauit, ac repleuit, obijtque
 anno millesimo quingentesimo quinquagesimo secundo, indicæ peregrinationis vnde-
 cimo, in insula Santiano Sinis adiacente.

E Goa cis Gangem sita nunc habet Archiepiscopum suum, cui plurimi obediunt
 Episcopi varijs vrbibus latissimi illius, quem diximus, tractus præpositi à Pontifice
 Romano. Abest insula ab æquinoctiali sexdecim circiter gradus. In ea sunt multæ fa-
 milia ex ordine sanctorum Augustini, Dominici, Francisci, quæ huic vni rei dant ope-
 ram, vt ex ea Metropoli Christi cultus per Indiæ totius oras maximè amplificetur. Iesu
 Societas habet ibi frequētissimum collegium, in quo morari solent focij amplius centū,
 ibi instituuntur pueri innumeri, è diuersis regionibus oriundi, Brachmanes, Persæ, Ara-
 bes, Aethiopes, Cafres, Canarij, Cazarates, Bacanij, Malauares, Bengalæ, Canaræ, Pe-
 guæ, Patanes, Chingolæ, Iai, Malai, Manacambi, Macazari, Malucij, Sionij, Mauri, Sing,
 & alij, qui in terras suas dimissi optimis instructi moribus, ac disciplinis, Euāgelium lon-
 gè lateque diffeminare solent. Verum ne cuncta prætereamus, quibus maximè prouehi-
 tur Christi cultus per eas oras, satis erit dixisse pauca quædam. Cocinum est vrbs trecentis mil-

PERSIAE CON-
VERS.

INDORVM
CONVERS.

SARRACENO-
RVM CONVER

Sozo. li. 6. c. 3. 8.
AGARENORVM
CON.

INDIARVM
ORIENTA-
LIVM CON.

ris millibus à Goa distans: ibi collegium Societatis Iesu satis amplum: suusque est illi Episcopus. Hieronymus Ruitius in ea vrbe magnos pro re Christiana labores tulit, Aegidius similiter, Gaspar Villella, Melchior Carnerus, Fraciscus Lopez. E regione Cochini est ingens Insularum numerus, qui Cycladas multis partibus superet. earum Rex, anno millesimo quingentesimo quinquagesimo primo, Christo se dedit. Coulanum triginta dierum nauigatione abest ab vrbe Goa, ibi domicilium Societatis Iesu, è qua Aloysius Goueanus maximè Christi doctrinam prouexit. indè cum multa sint oppida, & vrbes in ora illa promontorij tractusque Comorinensis, & Indiæ, quæ ab Indi fluminis ortu vsque ad ipsum Comorini extremum littus protenditur, & etiam ad insulas vsque Malauaris, donec ferè attingas Aequinoctialis circuli, omnia Christianæ religionis lumine per nostros sunt illustrata. Idem perfectum in insula Zeilani, cuius longitudo est milliariorum trecentorum, & caput eius extremum distat ab æquinoctiali gradibus quinque.

In regno Bengalæ, quod subest tropico Cæcri, est Malacha, quæ fuit olim aurea Chersonesus, quæ distat ab vrbe Goa mensium ferè quatuor nauigatione, vbi Christophorus Acofta maximè cultum Christi prouexit. in latissimis regnis Sionis, Gamboiæ, & Gaudinchinæ ultra mare Gangeticum Chersonesumque auream sitis, nonnulli ex ordine sancti Dominici, & Francisci, latè veram doctrinam propagarunt, & adhuc propagare non desistunt. in vrbe Macone, quæ est in regione Sinarum, Melchior Carnerus Episcopus innumeros è Sinis ad nostram legem perduxit. & nuper est allatù ad anteriora Sinarum peruentum per nostros, & latissimè amplificari Catholicam doctrinam, vt mihi Romæ narravit Ioannes Baptista sancti Gregorij Pisarenensis ex ordine sancti Francisci, & familia discalciatorum, qui in ijs locis Christianam rem promouit.

In eo mari, quod excurrit ab aurea Chersoneso ad Sinas, sunt insule Maluchæ ad Austrum pertinentes, quarum partim sub Aequinoctiali, partim citra vltraque hunc circulum iacent innumeræ multitudinis. In his Rex Zibut cum plurimis suorum Christo se dedit opera Fernandi Megalianis Lusitani, qui primus insulas illas inuenit. Alfonso Castris annos vndecim contulit in Christi doctrina per illas insulas longè lateque disseminanda. Similiter Didacus Magalianes operæ multum posuit in ea re conficienda. Rex Bazoni cum tota sui regni nobilitate inter alios se ad nos contulit. Incolæ Ternatis idem fecere: vbi Nicolaus Nugnez diu ob hanc causam fuit. Indigenæ similiter, Baccioni, Mori, Selebi, Toti, Moratai; vbi Nicolaus Sequita huic rei studebat, sicuti in Baccione Anronius Gonzalez, Petrus Marcaregnas tres reges ex iis, quibus insula multæ parent, inter alios Christo conciliauit. Rex item Sionis & Manadi ad nos concessit, & Rex Sanguin, & incolæ Cauripæ, Amboini, Soloris, Macazaris cum rege Supanorum, Vlatenses etiam. Romani Recaniuenses idem fecerunt industria Sacerdotum Societatis Iesu.

Quod de Moluchis dicimus, accidit & Philippinis nuper inuētis Philippo secundo in Hispanijs regnante, in quibus religiosi viri, è familia præsertim sancti Augustini, Dominici, & Francisci, innumeros ad Christi cultum perduxerunt.

Insula Iaponis est nobilissima, & maxima: distat eius extremum littus ad Austrum spectans ab æquinoctiali gradibus triginta quinque, & initio longitudinis recta ducto ab insulis Canarijs abest gradibus centum & octuaginta, soluentibus verò ab Vlysioponæ portu Leucis omnino sex mille. In hac Insula Franciscus ille Xauerius altissima religionis Catholicæ fundamenta iecit anno millesimo quingentesimo quadagesimo nono. Secuti sunt eum postea Cosmus Turrianus, Ioannes Ferdinadus, Petrus Alcaceua, Melchior Nunnes, Duartes Sylua, Balthar Gagus, Gaspar Villella, Guglielmus Consaluus, Ferdinandus, Aloysius Almeida, Arias Sanctius, Aloysius Froes, Ioannes Baptista Montius, Franciscus Cabralius, Ioannes Franciscus Stephano, Organtinus Brixienfis, Franciscus Larion, Gregorius Cespèdes, Laurentius Messas, Gaspar Coeglius, omnes è Societate Iesu, Paulus, & Laurentius genere Iaponenses.

Vidimus nos ipsi anno superiore magna nostra lætitia legatos illinc missos Romam à Francisco Bungi Rege potentissimo, & à Rege Fiunghæ Mancium, à Protasio rege Arimæ, & Bartholomæo rege Omuræ Michaelem, qui nomine illorum Regum Pontifici Romano obedientiam præstarent. maxima verò in illis locis quotidie Christiana religio per catholicos incrementa capit, plurimique Principes, & innumera hominum multitudo Ecclesiæ Christianæ in dies singulos aggregatur. ob eam rem Pontifex Romanus

tia

INDICARVM REGIONVM IN ORIENTE CONVER.

Atria Seminaria instituit in diuersis Insularum locis, & annuos sex mille aureos ad iuuenes Christiana disciplina informandos attribui iussit. Atque hoc anno, qui est millesimus quingentesimus octuagesimus octauus SIXTVS QVINTVS primum Bungo Episcopum dedit. Atque hæcenus de Asia totius oris. Videant nunc infelices, quicumque hæreticorum sequuntur insaniam, num quis è suis inuiter ad montem Domini, & domum Dei Iacob populos, & omnes Gentes, & ambulent in viis Dei, & in lumine eius videant; num factio ipsorum tabernacula Christianæ religionis, ac tætoria diuina in remotis regionibus figat, videant num caelestis doctrina per suos in insulis maximè longinquis annuncietur, & an illi super vniuersam terram principes constituantur, & populi omnes Deum fateantur, & colat. Ipsis ne hoc, an nobis contigit? Nobis proculdubio, vt apparet. Nos igitur ex Ecclesia Dei, non illi.

Isa. 2. Mich. 4. Isa. 54. Isa. 61. Psal. 44.

India Occidentales, quarum latissima sunt confinia per omnes mundi partes pertinentia, ad Christi cultum per nostros perductæ fuerunt. Cap. III.

ANNO millesimo quadringentesimo nonagesimo secundo, Christophorus Columbus natione Genuensis, diuino, vt exitus ostendit, impulsu afflatus, acceptis à Regibus Hispaniæ Ferdinādo & Isabella nauibus tribus, Hispali soluens, post longam multorum mensium nauigationem tandem peruenit ad insulam quamdam; quam, quòd sancti Dominici die festo inuenissent, eiusdem nomine nobilitarunt. Inde aditus patefactus ad amplissimas regiones, quæ proculdubio conficiunt tertiam totius orbis partem, in quibus longè lateque variis temporibus per nostros Christi cultus est disseminatus, & hodie maxime viget, floret, & vberimos fructus reddit.

Primus Euangelij præco fuit Bucil Catalanus ex ordine sancti Benedicti, quem Papa Alexander sacerdotibus duodecim præfecit, suasque in iis regionibus illi partes mandauit. Anno deinde millesimo quadringentesimo nonagesimo septimo, Americus Vesputius Florentinus Occidentem versus maxima regna patefecit, quæ de nomine suo communi Americæ nomine appellauit. Post hos Ferdinandus Cortesius latissimas oras Mexici reperit: alij deinde alias regiones, neque adhuc finis. in Mexicanis partibus Martinus Valentinus, adiunctis sibi sociis multis è familia sancti Francisci, innumeros Christo populos acquisiuit. Hinc ventum ad insulas Philippinas, quibus anno millesimo quingentesimo septuagesimo nono datus est Episcopus primus Dominicus Salazarius ex ordine sancti Dominici; & in eis sunt collegia sanctorum Augustini, Dominici, Francisci, & Societatis Iesu, quorum peruigili studio innumera hominum multitudo Christianæ religioni quotidie adiungitur. Martinus Herrada Augustinianus, Hieronymus Marinus, cum multis alijs primi semina Christianæ veritatis latè per ea loca sparserunt.

Fumus in hist. Gallica Indiarum occid. lib. 1. c. 2. INDICARVM REGIONVM IN OCCIDENTE CONVER.

Insula sancti Francisci hæud longè abest à tropico Cancris; longitudo eius est leucarum, vt aiunt, centum quadraginta & octo, latitudo quinquaginta: habet Archiepiscopum, cui multi parent Episcopi minores; familias cuiuslibet ordinis religiosorum: nemo in illa & insulis proximis, vt Cuba, cuius longitudo est graduum vndecim, Iamaica, & multis alijs, qui Christi nomen non agnoscat, & colat.

In Perù, quod est amplissimum regionis Americæ regnum, primus est creatus Episcopus Vincētius è Valle viridi ex ordine sancti Dominici, qui postea in insula Puna, dum Christi doctrinam prædicaret, ob id ab Indis est occisus. Cuzco similiter, quæ est vrbs metropolis Peruanae prouinciæ, attributus Episcopus, cui ciuitates innumeræ & oppida obediunt primus Ioanes Solanus instituti Dominicani. in ea vrbe Ioannes Olias collegium familiæ Dominicanæ, Sebastianusque Franciscanæ primi ex omnibus constituerunt. Ex illis plurimi prodierunt, & Catholicam pietatem latè propagarunt. In ciuitate quam vocant Pacis, quæ Episcopo Cuzci est hodie subiecta, Franciscus ex Angelis monasterium sancti Francisci primus fundauit. In Cinquito primus monasterium Dominicanorum excitauit Thomas è sancto Martino. in Villa argenti ante alios collegium sancti Francisci crexit Hieronymus, in Chiquana aliud Dominicanorum Martinus Squinellus; aliud etiam religiosorum, quos Mercedis Hispani vocat, Sebastianus: è quibus plurimi in varia

loca

loca dispersi, plurimos Ecclesie Catholice ab impijs & omnino efferis moribus auocatos adiunxerunt. Vrbi Regum primus Episcopus est assignatus Hieronymus Aysa ex ordine sancti Dominici. is est Archiepiscopus, cuius lata est in multos Episcopos iurisdictione. in hac vrbe primus familiam Franciscanorum constituit Franciscus e sancta Anna, Dominicanorum Ioannes Olias, aliamque Michael Orensis. Petrus Vllloas duas religionum domus fundauit; alteram in Arcuqua, qua Episcopo Cuzci pareat, alteram in ciuitate Leonis Guanuci, ambas ordinis Dominicani. Urbibus etiam sancti Francisci in Quito, & sancti Michaelis portus veteris delectus fuit primus Episcopus Garzas Diaz Arias. In hac autem prouincia Quito Alonsus e Monte nigro excitauit monasterium ordinis sancti Dominici; Martinus e Victoria excitauit aliud ex ordine Mercedis; Ludouicus similiter Belga erexit aliud Franciscanorum: & ex his, quasi quibusdam doctrinae, & sanctimonie castris, procedunt variae ad profigandas impietates & Belluinos hominum mores, Christiani exercitus acies inuictae. Trusillu parerhodie Episcopo Cuzci, ibi monasterium Franciscanorum fundauit. Franciscus e Cruce, & aliud instituti quod vocant Mercedis, Ioannes Vllloa. Regioni Popaian amplissima praepositus est Episcopus Ioannes a Valle. Per hos igitur in latissimis Imperij Peruani regionibus longe amplificatum est, & in dies magis ac magis amplificatur nomen Christi: per hos ipse colitur, & vnus Deus: per hos procul expulsa barbariae feritatis impiae consuetudines: Numquid per aliquem Photij; aut Michaelis, hominum superbissimorum sectatorem, per quos Graecia in extremas calamitates ac miseras deuenit? Numquid per aliquem Lutheri, vel Caluini satellitem, qui Germanicae, ac Gallicae nobilitati impias haeresum notas inuicere sunt conati.

INDICARVM
REGIONVM
IN OCCIDENTE
CONVER.

A Peruani Imperij confinibus haud longe abest Brasilia, qua patet in longitudinem ab Aequinoctiali vsque ad circulum Capricorni: adiecta est illa Imperio Lusitanico, regnante Emanuele; & in octo quasi praefecturas est diuisa. Emanuel Nobrega scripsit hinc ad Martinum Alzpilcueta anno millesimo quingentesimo quadragesimo nono, ex vrbe Saluatoris, in ijs locis adhuc apud indigenas coleruari memoriam a maioribus acceptam sancti Thomae Apostoli, quem dicunt ad illas oras appulisse. Quinimmo indigenae sancti Vincentij, qui est locus Brasiliae ad eius initium situs; aiebant maiores suos ab Apostolo Thoma accepisse, quibus vesci cibis sine morbi suspitione vel mortis possent: addebantque in comitem quendam Apostoli ab incolis emissas fuisse aliquando sagittas, quae in ipsos continuo retorquebantur. Inuenta est Brasilia a classe Lusitanica anno millesimo quingentesimo primo duce Caprali, octauo Kal. Maij. in Christiano cultu in iis partibus disseminando plurimum studij posuerunt Emanuel Nobrega, Leonardus Nunnez, Petrus Correa, Maximianus, Didacus, Iacobus, Ambrosius Peretius, Antonius Blasquez, Ioannes Alzpilqueta, Franciscus Perezius, Antonius Rodriguez, Ruitius Pererius, cuncti e Societate Iesu. Nicaragua est etiam regio maxima Indiarum Occidentaliu, cui suus praest Episcopus.

Soluentibus ex insula sancti Dominici, antequam perueniatur ad littora Imperij Mexicani, occurrit insula Campechae, in qua nonnulli religionum cetus, & Episcopus etiam situs. Mexici ciuitas habet Archiepiscopum suum, cui multi parent Episcopi: passim constructa visuntur monasteria religiosa sanctorum Augustini, Dominici, Francisci, & Societatis Iesu. in ea floret gymnasium omnium scientiarum, atque artium, Denique tot per Indias Occidentales nuc templa constructa sunt, in quibus Deus colitur, explosa impietate daemorum crudelibusque hominum sacrificiis, & pia sanctorum memoria honorifice renouatur, vt Romae mihi narrarint duo sacerdotes, quoru alter erat Mexico oriundus, alter Hispali, illorum sub annum millesimum quingentesimum septuagesimum sextum numerari millia circiter septuaginta. Haec scilicet tentoria a nostris fixa: haec domus Dei Iacob, ad quam confluunt omnes populi, per nostros inuitantur, ac perducuntur in insulis longinquis: constituti que principes super vniuersam terram sunt Ecclesiae filij ab Ecclesia nostra, Archiepiscopus sancti Dominici, cui subiiciuntur Episcopi sex, Cabanus, Boriquensis, Nondurenfis, Panamensis, Carthagenensis, sancti Martini; Post hunc Archiepiscopus Mexicanus, cuius leges sequuntur Episcopi septem, Xalicanus, Mothoacanus, Guaxacanus, Tlasculanus, Guatimalanus, Chiaxensis, Nicaraguanus; Postremus sit vsque ad hanc aetatem Archiepiscopus Urbis Regum, cui parent Cusconiensis, Quitonensis, & Charcafensis. Sanctus vero Franciscus hoc est meritum, vt primus huiusmodi India-

rum

A rum fuerit Episcopus ex ordine ipsius: hic fuit Ioannes Cabedus. Atqui hi principes ab Ecclesia constituti, per quos populi Deum verum nunc agnoscunt, & colunt. Vbi vestri, o schismatici, & haeretici? Vbi vestri, inquam, principes super vniuersam terram constituti ab Ecclesia Christi sponsa, qua adstitit veluti Regina a dextris eius in vestitu deaurato, circudata tot gentium varietate, tot populorum dissimilitudine in vnus religionis cultum mirabiliter coeuntium? Age vero contentum nostri itineris ac nauigationis cursum ne cohibeamus.

Peruagati sumus orbem ferè totu, reliqua est Africa sola, percurramus & ipsam, & videamus per quosnam fuerit Euangelij lumine illustrata. Diximus Marcu Petri discipulu fixisse Alexandriae sede, qua secunda erat antiquitas a Romana, vt nemo qui legerit historias sacras ignorat. Illi parebat Aegyptus, Arabia, Aethiopia, Libya Cyrenensis. Igitur hoc Marcus Petri filius: ita naque ab ipso Petro appellatur. Africae reliquu obediebat Episcopo Carthagenesi. Hic Simeon Metaphrastes narrat a Petro Episcopu fuisse constitutu Crescentem. Ob id Cyprianus Ecclesiam Romanam vocat non modò Africanam, sed Catholicam radicem, ac matricem. & vt omitteremus prima illa tempora, quibus per Africam totam Christi religio per successores istorum, quos diximus, Alexandrinoru Patriarcharu, aut per Episcopos varijs locis ab eis datos est propagata; veniamus ad illa tempora, quibus Ecclesia Catholica ab haereticis vexari coepit, Imperatoribus iam Christi cultum sequentibus. Anno trecentesimo septuagesimo nono, cum pulso Athanasio Alexandrinam Ecclesiam Lucius Arrianus occupasset, missi sunt in exilium Isidorus, Pambus, Heraclides, & Macarij duo in insulas quasdam desertas, quas circumfuit Nilus, ad quas cum peruenissent, cotinuò Deus eos miraculis nobilitauit, quibus adducti indigenae Christo se adixerunt. Narrat haec Rufinus, qui cum praedictis est versatus.

ALEXANDRIA
METROPOLIS
A P E T R O
C O N S T I T V A.
1. Pet. 4.
Ep. 45. vel 8 li. 4.

Paulus Diaconus scribit, anno decimo sexto imperij Iustiniani, Adad Azumitensium Regem Christianae religioni in Aethiopia adhaesisse ob victoriam, quam voto nuncupato retulerat e Damiano Hebraeo Rege Homeritarum; hi sunt Arabiae populi: datuque illi Episcopus Ioannes sancti Ioannis Alexandriae mansionarius, qui Azumitenses doctrinam Christianam doceret. Simeon Metaphrastes retulit in suos commentarios, quos de vitis sanctorum scripsit, anno quinto Iustini, Elesbaan Aethiopum Regem exercitu collecto perrexisse aduersus Dunaam Homeritarum Arabum Regem, deuicto que illo Homeritarum regiones adiecisse imperio suo, praeposito ijs a se delecto Rege Abrahamio, & Episcopo populis illis instituendis ad Christianam pietatem dato. Addit Paulus Diaconus, anno Iustini septimo, qui fuit Christi nati quingentesimus sexagesimus quartus missos ab Imperatore legatos ad Aretham Aethiopum Regem, vt bellum in Persas moueret: quod is per suos praestitit, praemissis in illos Sarracenis sibi subiectis. An hic sit Arethas ille, a quo Procopius memorie prodidit imperante Iustiniano deuictos Sarracenos, eorumque Regem Alamandarum, non bene nobis est exploratum, atque haec de Aethiopia, & eorum Rege.

Lib. 2. c. 4.
AFRICANA-
RVM NATIO-
NVM CON-
STITVA.
Paul. dica. li. 16.
Tom. 5. Sur. 24.
Octob. in vita
Arethae

Aetate auorum nostrorum David Aethiopu Rex misit ad Clemetem Septimum legatos, qui eum suo nomine supremum Christianorum praesulem venerarentur, muneraque & litteras dedit. scribit id, & exemplum litterarum ponit, qui Aethiopum mores ac terras describit, Damianus Goes, & Petrus Aluaresius.

Regnum Manicogni attingit Aethiopia, quos vocant Abissinos, & eorum confinia; annoque millesimo quadringentesimo octuagesimo quarto, nostris est patefactu, mox ad Christianam religionem perductum studio Ioannis Lusitaniae Regis, vt ex historiis Olorij & Petri Maffei docemur. Regio Manopatamae, & Inhabanis est amplissima, & attingit Abyssinorum regna ab Occidente & Meridie veluti terra Manincongi ab Occasu duntaxat. Confalvus Silueria anno millesimo quingentesimo sexagesimo late propagauit in iis locis Christi doctrinam; Regemque Inhabanis, cui Constantino, ac Reginam, cui nomen Catharine est impositum, Christo conciliauit vna cum multis proceribus, ac populo ferè toto. Similiter actum cum Rege Manopotame, Sebastiano, matreque eius Maria, ac principibus maximi regni ferè recentis.

Vel vt alij volunt 572.

Lib. de bello
Vand.

Regna Melinda, Quiloa, Cefala, & Mozambique respiciunt Aethiopia ab Austro, in iis late Christiana religio, vt omnes norunt disseminata per Lusitanos. Insula sancti Laurentij est maxima: sita est sub tropico Capricorni intra zonam torridam; & Aethiopia spectat ad Austrum, & Orientem. in ea cultus Christi late amplificatus per eos-

De Sign. Tom. 1.

M

dem

dem Lusitanos. Insula patet in longitudinem gradus decem, & septem. Zachotora A est insula in ostiis ferè maris Erythrei: & hic Christi doctrina per nostros confirmata. Denique oræ omnes Africæ totius, & adiacentes illis insulæ innumeræ ab exitu maris Arabici vsque Herculeum fretum, quas alluit Oceanus, per nostros illustratæ sunt Christianæ religionis splendore, & vt aliquid attingamus speciatim.

Lib. 2. de vi. fol.

AFRICANA--
RVM NATIO--
NVM CON--
Papir. Masso. li.
4. in vita Phil. 6
Neb. Dec. 2. l. 2.
Hispan. recum.

Distant insulæ Canariæ ab Aequinoctiali gradibus viginti octo, & spectat occidentum latus Africæ, & ab iis sumi solet longitudinis quarumlibet regionum mēsurā. Petrarcha refert ante multos annos armatam Genuensium classē ad illas penetrasse: sunt autem numero septem, Inagua, Canaria, Teneriffa, Palma, Ferrea, Lancerota, Fortunata: iis anno millesimo trecentesimo quadragesimo quarto datus est à Clemente Quarto Rex Ludouicus Hispanus. Habet Inagua Archiepiscopum suum, plurimique in cunctis religionum cōuentus. Antonius Nebriffensis tradit à Bentacore quodam Gallo duas ex illis ad Christianam pietatem traductas, cum prius eas armis cepisset. Hispanenses deinde quidam nobiles duas alias ceperunt, & Christiana religione illustrarunt. Postremò Ferdinandus & Isabella Hispaniarum Reges tres reliquas. Atque ita in omnes Christi cultus inductus.

Ioannes primus Lusitanorum Rex anno millesimo trecentesimo octuagesimo tertio regnare cœpit, Septemque urbem Mauris adēptam Christianæ religioni reddidit, quæ postea Episcopo ornata fuit. Huius filius Henricus, littora Africæ occidua perlustrans, plurimas insulas ac nationes subegit, Christianoque cultui adiecit, qui latè est amplifacatus regnantibus in Lusitania Eduardo, Alfonso quinto (qui multis magnisque in Africa victoriis potitus, Africani nomen meruit) Ioanne secundo, Emanuele, & Ioanne tertio. In his sunt insulæ quas Tertias vocant, regnum Bentonini, quod abest ab Aequinoctiali gradibus decem; Guinæ regio cum maximo littoris tractu, quæ ab eodem Aequinoctiali totidem gradibus distat, & in longitudinem pertinet gradus viginti; insula sancti Thomæ sub ipso Aequinoctiali sita, & quæ non longè ab eo iacent insulæ Ferdinandi Principis, & Anniboni cum nonnullis aliis, quarum longitudo est à gradu trigésimo vsque ad quadragesimum. In Oceano autem medio, qui inter Africam & Indias Occidentales excurrit, posita est insula sanctæ Helenæ, insula Ascensionis, quæ à Christianis inhabitantur per Lusitanos Christo acquisitæ.

Atque hæc satis sit nobis, vt palam fiat oracula illa Isaia, Michæ, Davidisque supra à nobis adducta, quibus canebat fore vt ab Ecclesia Dei populi omnes ad Christi numen agnoscendum colendumque adducerentur, tentoria Dei latè per omnes terras explicarentur, Principes constituerentur super vniuersam terram, per quos cuncti populi Deum faterentur, ad Ecclesiam nostram certissimò pertinere: quod quidem nullo vnumquam tempore ab hæreticorum vlla factione, quamuis innumeræ extiterint, ac potentes, est præstitum. Hoc verò hæreticorum solummodò fuit, à Christi cultu vero pervertere homines ad commentitias suasque superstitiones; quod egit Imperator Valens, qui Gothos peste infecit, & occidit Ariana, qui prius erant Catholici, sequutus Eudoxij consilium: quod Theodoretus iis temporibus proximus scriptum reliquit. fieri tamen potest, vt pauci aliqui interdum sint à Christi numine alienis ad id pellecti: sed parua nihili facienda. Græci quidem quascumque olim Gentes Christo adiecerunt, id eo tempore perfecere, quo nondum fecerant à nobis discessionem; ex eo prorsus infœcundi & steriles non modò nullos filios Deo genuerunt, sed contrà, quos habebant plurimos, amiserunt; nec dum finis maximæ & infelicitissimæ orbitatis. Quid ad hæc igitur hæretici, quod possitis afferre in medium, dicetis? Quomodo stabit illud, quod ad Christum Pater ait, Postula à me, & dabo tibi Gentes hæreditatem tuam, & possessionē tuam terminos terræ. Nā si nos Christo (vt vos impudentissimè asseritis) infensissimus, tantum abest vt Deus promissis steterit, vt nihil illi magis curæ fuisse videatur, quàm violare quod pollicitus fuerat filio suo summa se fide præstiturum, Gentes scilicet illi hæreditatis instar, quam possideret, futuras: per nos (ita vos stultissimè iactatis) neque possidet, neque potitur, sed amittit. Videte, quò necesse est vos impudentia & mendacium ferat. sed ad reliqua pergamus.

Lib. 4. c. 32.

Psalm. 2.

SIGNVM

A

SIGNVM SEPTIMUM.

Maxima temporibus iniquissimis propagatio.

Quo maiores aduersus Ecclesiam nostram sunt per hostes eius concitatae tempestates eo fecundior illa fuit et uberiores fructus dedit: quod est signum diuinitatis consonum prædictionibus sacris. Cap. IIII.

B

Illud maximè obseruandum in conuersione Gentium, eas potissimè illo tempore nomē Christo dedisse, cum descuerunt aliqui à fide Pontificis Romani Petri successoris; amplexantibus ex aduerso ipsius iussa, qui tum Christo se dabant. id verò est argumento Ecclesiam Dei esse cū Pontifice Romano. Christus enim dictus est lapis angularis ea de causa, quòd Iudæos ac Gentes in vnum connectat, quasi duos parietes coniungens, è quibus Dei templum, non è lapidibus, sed hominibus & Angelis constans, construitur; sic Paulus ad Ephesios scribēs egregiè disputat, & interpretatur. Quocirca Deus vt amplissimè ostendat ab hæreticis non constitui Ecclesiam suam, eodemmet tempore, quo dissiliunt ab huius parietis templique compage, prouidit vt Gentes templum è Gentibus confluentibus ædificandum magis ac magis in dies constituerent, ac stabilirēt. Hæ verò Gentes non hæreticis adiunguntur, vt ex vtriusque fiat paries ac tēplū, sed iis qui adhærēt Pontifici Romano Petri successori. Petrus nāque vicaria petra primariæ petra, qui est Christus: ceterique, inquit Paulus, superædificantur supra fundamenta Apostolorum, ac Prophetarum, ipso summo angulari lapide Christo Iesu. Rursus, per quos fit hæc adnexio? Num per hæreticos? nihil minus; per eos præcipuè, vt ostendimus; qui sunt additi Pontifici Romano. Atque hoc est quod Christus alibi ait fore vt vinea ipsius, sacrarum scilicet rerum administratio & cultus, alijs locetur, vbi per eos, quibus est id commissum, non bene ac fideliter colitur. sic etiam quilibet colit vineam Domini ex parte sua, vbi vera fidei doctrina, obedientia maioribus debita; iussisque diuinis seruandis excolit animum suum: discedunt à vero animi cultu, à vera vinea suæ cultura hæretici. Ideò protinus Deus alias Gentes aduocat, ac vineam suam, rerum sacrarum administrationem perceptionemque locat alijs agricolis. Quod in vniuersum prospiciens Isaïas, rem totam exaggerans & amplificans, ait alloquens Ecclesiam Dei, Dei que sustinens personam: Pro eo quòd fuisti derelicta, & odio habita, & non erat qui per te transiret, ponam te in superbiam sæculorum, gaudium in Generatione & generationem, & fuges lac gentium: & mamilia Regum lactaberis: & scies quia ego Dominus saluans te, & redemptor tuus fortis Iacob. Pro aere afferam aurum, & pro ferro afferam argētum: & pro lignis æs, & pro lapidibus ferrum. Et edificabūt, ait, filij peregrinorum muros tuos, & Reges eorum ministrabunt tibi. in indignatione enim mea percussisti te, & in reconciliatione mea misertus sum tui. Audin' vt quo tēpore hæretici diruunt Ecclesiæ, de quo supra dicebamus, parietem, eodem tempore filij peregrinorum cōstruant illum? Notandū nāque, quòd inquit, A edificabunt muros tuos.] sapè enim, quin semper, qui Christo è Gentibus se dederunt eo tēpore, quo hæretici fidem violarunt, & Ecclesiæ parietem quempiam ruperunt, fuere promuro ipsi Ecclesiæ, vel ope illam externa defendendo & adiuuando, vel sanctimonia vitæ, vel miraculis editis in ipsorum conuersione. Similiter argumentum fuit efficax apud Hebræos, qui dubitabant de legitima electione Aaronis, ipsum fuisse à Deo summum sacerdotem constitutum, quòd virga eius, quæ per se non poterat florere, & floruit, ac fructus edidit, ideoque in arca reposita fuit. Ob hanc causam est apertissimo argumento Ecclesiam nostram esse Ecclesiam Dei, quando floret maximè, & dat fructus, vbi ambigitur de ipsius electione, auctoritate, ac diuinitate. Hinc Deus pollicetur se tum Christo datum Gentes pro hæreditate, & pro fundo, & possessione terminos terræ, cum fremunt aduersus ipsum Gentes, & populi (hæretici scilicet, vt à Gentibus aliis aliquo modo distinguantur) meditantur inania, comminifcentes noua, excogitantes falsa, & adulterina. Nunc id, quod est à principio assumptum, aperiamus, eo scilicet tempore potissimè, quo

Cap. 60.

Psalm. 2.

De Sign. Tom. 1.

M 2

quo

quo hæretici ab Ecclesia se disiungunt, adiungi illi frequentissimam Gentium multitudinem. & quidem plurimæ ortæ sunt hæreses primis illis temporibus, quæ numerantur à Christi resurrectione, aut sancti Spiritus illapsu in Apostolos, vsque ad tempora Constantini. Sed quoniam est certissimum ex aduerso plurimos se Ecclesie Christi addixisse, adducemus in medium hæreses illas, quæ maximè Ecclesiam perturbarunt, plurimumque ab illa detraxisse, & insignes præ ceteris videntur, temporaque illarum sunt clarissima, & exempla illustrissima. Hæresis Ariana ante omnes alias maximòs in Ecclesia tumultus & dissidia excitauit. Arius cœpit pestilentissimæ suæ opinionis virus euomere Petro, deinde Achilla Episcopis Alexandrinis circiter annum ter centesimum; & paulo post Imperator Constantinus Christo se deuouit: extincta verò est ferè anno sexcentesimo, cum Gregorius federer, ex quo Recharedus Hispaniarum Rex est illam detestatus, & Ecclesie Catholice se subiecit, igitur quo tempore Arius furere cœpit, eodem Constantinus Christi fidem secutus, exemplo suo plurimos Ecclesie Catholice adiecit, in his Celtas Galliarum populos vltimos, & quæ ad Istrum habitabant gentes, teste Sozomeno. Indi interiores acceperunt ab Athanasio Episcopum Frumentium, à quo sacra Christiana edocentur. Iberes similiter & Armeni, vt retulimus è Ruffino, Theodoro, Sozomeno, Socrate, iisdem temporibus Christo se dederunt: post hos Burgundi. Inde Sarraceni, Valentiniano Imperatore, per Mosem Monachum Episcopum ab ipsis expetitur ad Christi cultum perducti: sed ante Burgundos, ac Sarracenos, Bessæ populi; deinde Scoti per Palladium Episcopum à Celestino Papa missum, post quæ Clodoueus Rex Francorum Christo se adiunxit. Mox Iustinianus Episcopos dari curauit Auximitis, & Homeritis vltra Aegyptum. Cabadesque Perfarum Rex, & alius Lazorum Princeps Christi nomen agnouit. Rupertus, Boios, & Bauaros cum Regulis eorum Christianos effecit. Inde secuta Anglorum conuersio, cum misisset ad eos Gregorius. Augustinum, Melitum, Ioannem. Atque hæc quantum ad hæresim Arianam, quam secuti sunt Constantinus & Valens Imperatores, plurimique Ostrogothorum Reges in Italia, Visigothorum in Hispaniis, Vandalorumque in Africa, & nihil non pro illa stabilienda aduersus Catholicos, vel per insidias, vel per apertam vim tentarunt.

Illam adhuc gliscente, Nestorius Patriarcha Constantinopolitanus cœpit asserere duas in Christo personas, diuinam, & humanam: aduersus illum synodus Ephesi habita anno quadringentesimo trigesimo secundo, damnataque eius opinio. & anno quadringentesimo quartodecimo Pelagius peruersè docebat in nostra naturaliter sitam potestate iustitiam diuinam. Euthyces item Constantinopolitanus Abbas cœpit decernere vnam in Christo naturam, diuinam scilicet, in quam transisset humana. secutus est eum Dioscorus Episcopus Alexandrinus, Anastasius Imperator, Theodora Augusta. visique sunt Theodosius iunior & Iustinianus Imperatores aliquando huic hæresi adhæsisse. eam synodus habita Chalcedone anno quadringentesimo quinquagesimo quarto diris addixit. Similiter Cyrus Alexandria, Sergiusque, Pyrrhus, & Paulus Constantinopolis Episcopi aiebant vnam in Christo tum actionem tum voluntatem. hanc hæresim tutati sunt omnibus modis Heraclius, Constans, & Philippus Imperatores: explosa est à concilio Constantinopolitano secundo, anno sexcentesimo septuagesimo sexto: per hæc tempora Scotia cœpit religionem Christi latè amplexari, vt ostendimus; postea Hibernia, & Orca-des; mox Franci, & Angli. Inde aditus aperiri cœpit ad Alemannos per Columbanum Gallumque eius discipulum ad Christi doctrinam perducendos. Mox Flandri Christianæ se pietati deuouere cœperunt opera Eligij. deinceps Casarea Perfarū Regina vnà cum viro, & quadraginta hominum millibus, Constantinopolim veniens imperante Constantino Pogonato est baptizata. deinde Chilianus à Cunone Papa missus Cuthbertum Principem Germaniæ Christo conciliauit. Atque hæc secunda aduersus Ecclesiam commota tempestas per Nestorianos, Euthicianos, Monothelitas.

Sequitur tertia, quæ Philippico imperante est exorta aduersus imagines sacras: eam maximè concitauerunt Philippicus, Leo Isaurus, Constantinus Copronymus, Leo Armenius, Michael Balbus, Theophilusque Imperatores. interim verò nomen Christo dedere Germani ferè omnes opera Bonifacij, quem Gregorius Secundus Episcopum Moguntinum creauit. Postea Daci, Metanasta, Iaziges per Carolum Magnum Christo acquisiti, & magna ex parte Slau, Dani, Hūni, Sueuones, Gotthi, Sueti, inde aliqui è Bohemis, Bulgarisque, imperante Ludouico.

TEMPVS AB ANNO TRECENTESIMO VSQVE AD SEXCENTESIMUM ET CONVERSÆ HOC TEMPORE NOTIONES. Sozo. lib. 1. c. 5. Socr. lib. 1. c. 15. Ruf. lib. 1. c. 9.

SECUNDVM TEMPVS.

Reg. lib. 1. Sigib. in chron.

TERTIVM TEMPVS.

Bof. Dec. 6 li. 9. Helmo. l. 1. c. 34 Mut. in chron lib. 1. Goff. li. 12. cap. 1.

Post has

A Post has hæreses secutum est illud dissidium quod nostra adhuc ætate perdurat inter aliquos Græcos & nos, quod à Photio cœpit initiū, paulatimque serpens ad eò se extulit, & effudit, vt ob eā causam Michael Patriarcha primus omnium sit ausus à nostra cōmunionem se abiungere. & quamuis ad mentem sapè redierint Græci, nihilominus in eadem semper crimina sunt relapsi, in quibus obdurati miserrimè persistunt. Per hæc igitur tempora Hunni, & Bulgari prorsus Christo se adiunxerunt, Morau, Bohemi, Dalmatæ, Illyres, Rascij, Bosnenfes, Seruij, Croatæ, Triballi, Slau, Pomerani, missis ad eos legatis Cyrillo & Methodio à Nicolao Magno. post hos Northmāni fidem Christi sunt in Galliis amplexati; inde Noruegiæ Reges, populique Zelandiæ, & Scādiæ; deinde Giflas, & Hungari vniuersi. Hos secuti sunt Froto Rex Daniæ, & Poloni cum Rege Micislao, Slauini omnes (Helmoldo teste) Sorabi, Vādali, ad Elictram Misniæ flumen habitantes, Rhussi à Polonorum Regibus domiti, Cobila Tartarorum sextus Imperator, Mangu Rex eorumdem, Cumani Ludouici Hungarorum Regis opera, Iagello Lithuania Princeps cum fratribus octo, tota Lithuania, & Samoghetia, & multo ante Nouergia omnis, Bothnia, Finmarchia, Liuania cum suo Principe, tertius Imperator Tartarorum, Prussi, siue Prutheni, Iaziges à Boleflao Pudico Polonorum Rege subacti. Postremò magna Africæ pars cum Canariis insulis, regno Bentonini, Guineæ, & Angolæ, atque hoc Ecclesie Catholice iniquissimum tempus, quarto loco numeratur, quo ferè omnes Imperatores Græci, paucis exceptis, se à nobis abalienauerunt.

Sequitur vltimo loco factio colluiesque hæreticorum confusissima, qua se inquinaverunt nonnulli Principes, ac Reges, vt Daniæ, Gotthiæ, Angliæ, Nauarræ, Principes item multi. At hoc tempore in Africa, Asia, Indijs Orientalibus, & Occidentalibus, innumeri populi, nationes, Principes, ac Reges Ecclesie Catholice se adiunxerunt, vt ostendimus supra, per quos resecti parietes, & in nobiliores formas restituti, quos hæretici dissecerant, repositumque diuinitus nobis pro ære aurum, pro ferro argētum, pro lignis æs, pro lapidibus ferrum: vt si Deus nos indignatione sua abalienatis istis percussit, per hos nobis reconciliatus nostri misereatur, lac Gentium sugamus, Regum mammilla lactemur; & floreat virga Ecclesie, potestas eius, ac regnum, aduersus quam gentes hæreticæ fremuerunt, populi nouis opinionibus ebrii meditati sunt inania, & astiterunt Reges terræ, & Principes in vnum conuenerunt. Nobis autem, quibus est præstò & intimus Christus, data sunt hereditatis loco Gentes, ac possessionis termini terræ. An non hoc verum Græci? Numquid inficiari hæc potestis? Numquid simile vobis contigit? Ostendam vobis quid contigerit, quod vltimo Psalmi illius loco Dauid futurum prædicit conuersus ad Reges ac terræ Iudices, hortans vt intelligant, erudiantur, apprehendant disciplinam; alioquin perituros, vbi eius ira momento temporis exardescat. An non hoc euenit vobis? Inspicite, & contemplamini hæc oracula, Protestantes, & videte quàm concinnè ex omni parte in nos ac vos quadrent, è quibus vos sitis, quàm vera nos ex Ecclesia Catholica Dei que sumus. Derelinquatis nos licet, vt Deus per Isaiam vaticinatur, odio habeatis, per nostra ne transeat: quid ad nos tandem? Pollicitus est nobis Deus, eodem tempore, quæ ipse est benignitas summa, ponendos nos in superbiam sæculorum gaudium in generatione, & generationem, vt lac Gentium sugamus, ac Regum mammilla lactemur: pollicitus est, ac præstitit. Virga Ecclesie nostræ floret, filij peregrinorum parietes à vobis perfractos ædificant nobis, Reges eorum ministrant nobis. Videte ne vestris regibus contingat, quod Dauid comminatur futurum, & Græci infelices factum deplorant. Atque hæc de hæresibus, quæ præcipuos in Ecclesia maximosque tumultus excitarunt: quia sectati sunt eas Imperatores, ac Reges, & aduersus Christum aduenientes, cum frementibus, Gentibus, ac populis inania meditantibus astiterunt, vt pereant, ac veluti vasa figuli, virga ferrea per Ecclesiam confringantur. Hæreses aliæ, quod Imperatores ijs non fauerint, aut Reges, non tanti fuerunt momenti.

Ioan. Mag. li. 5. de gent. Q V A R T V M TEMP V S.

Crom. lib. 3. Ioan. Rub. hist. Bohe. Blon. li. 2. Dec. 2 Crat. in metrop. Gram lib. 10. Bonfin. Crom. Ayto.

Io. Rel. Olau. Mag. lib. 4. c. 18.

Q V I N T V M TEMP V S ET CONVER.

Isa. c. 60.

Psa. 1.

S I G N V M O C T A V V M.

Perpetua fidei propagatio in Gentibus.

Neceſſe eſt ab Eccleſia Dei perpetuò inter Gentes fidem propagari, ita vt non modò eadem natio eam nepotibus ſuis tradat, quomodo diximus ſuprà eſſe perpetuam fidem, ſed ex alijs in alias Gentes ſemper tranſmittatur, atque ita perpetuetur. Cap. V.

Olligere poſſumus ex iis, quæ ſunt à nobis hucusque dicta nullis nõ temporibus, ſæculis, ac generationibus (vt loqui diuina oracula ſolèt) ab Eccleſia noſtra ex alijs in alias nationes fidem Chriſti propagatam, ſemper editos ex illa fuiſſe Deo filios, numquam ſterilem fuiſſe. id verò prædictũ fuerat longè antè à ſacris vaticibus de illa: ſic enim Dauid ait, fore, vt Eccleſiæ filij conſtituantur principes vniuerſæ terræ, & memores ſint diuini nominis in omni generatione, & generatione, populi Deum conſiteantur in æternum, & in ſæculum ſæculi. & Iſaias vaticinatur, non vnus, ſed in vniuerſum nouiſſimis diebus fore, vt Gentes confluant ad montem Domini, & inuitent alios populos: neque vllum tempus exceperit, quò id non contingeret. ſic alibi: Multiplicabitur, inquit, eius imperium, & pacis non erit finis. & de Eccleſia rursus, quæ prius erat quaſi tellus deſerta & inuia, ad quã nemini patebat acceſſus ante aduentum Chriſti, nullus eius erat cultus; Letabitur, ait, deſerta, & inuia, & exultabit ſolitudo, & florebit quaſi lilium, germinans, germinabit, & exultabit lætabunda & laudans. explicat alibi eadem elegantiffimè Iſaias, coniungens, quæ infra diximus, cum ijs, quæ ſunt præ manibus nunc noſtris: Deſerta, ſcribit, tua, & ſolitudines tuæ, & terra ruina tuæ nunc anguſta erunt præ habitatoribus, & longè fugabuntur qui abſorbent te. Adhuc dicunt in auribus tuis filij ſterilitatis tuæ: Anguſtus eſt mihi locus, ſac ſpatium mihi vt habitè. Et dices in corde tuo: quis genuit mihi iſtos? ego ſterilis, & non pariens, tranſnigrata, & captiua: & iſtos quis enutrit? ego deſtituta & ſola: & iſti vbi hic erant? Hæc dicit Dominus Deus: Ecce leuabo ad Gentes manum meam, & ad populos exaltabo ſignum meum, & afferent filios tuos in vlnis, & filias tuas ſuper humeros portabunt. Audin' Iſaiam prædicentem fore, vt quoties deſerit Eccleſia, ſola relinquitur, deſtituitur; abſorbetur, ad ſterilitatem adducitur, in anguſtias redigitur, adhuc ſemper adductis ad eam Gentibus & populis ſit florentiſſima, celeberrima, frequentiſſima, plurimorum genitrix; ita vt ſpatia illi neceſſaria ſint locorum latiſſima, quæ tamen non deſint, quin admirabile ſit ad eſſe maxima cum ſobolis improviſæ vbertate. Audiamus eundem, qui ſic inducit Deum loquentem, & verba facientem ad Eccleſiam, quaſi virum ad vxorem: Lauda ſterilis, quæ non parit, decanta laudem, & hinni, quæ nõ pariebas; quoniam multi filij deſertæ magis quã eius, quæ habet virum, dicit Dominus: dilata locũ tenrorij tui, & pelles tabernaculorum tuorum extende, ne parcas: longos fac funiculos tuos, & clauos tuos conſolida. Intellexin' fore, vt quoties Eccleſia ad ſterilitatem adducitur, non parit, & deſeritur, tum magis pariat, amplificetur dilatetur? Non diſcedamus ab eodem Iſaiã, qui ſic alibi refert Deum loquentem ad Eccleſiam: In indignatione mea percuffi te, & in reconciliatione mea miſertus ſum tui, & aperientur portæ tuæ iugiter die, ac nocte nõ claudentur, vt afferatur ad te fortitudo Gentium, & Reges earum adducantur. Viden' vt quo tẽpore Deus Eccleſiam percutit alienatione filiorũ eius in hæreſim labentium, eodem tempore eius miſereatur; neque ſit momentum diei vel noctis, quo claudantur eius portæ; ſed ſint ſemper è Gentibus, qui ingrediantur ad ipſam, ita vt non poſſint, vel maximè eo tempore, quo neceſſe videtur, qualis eſt nox, claudere. Aperientur, ait, iugiter, die, ac nocte non claudentur: vt afferatur ad te fortitudo Gentium. Fixũ ſit igitur ab Eccleſia noſtra perpetuò propagatũ Chriſti cultum, ſicuti perpetuò ex alijs in alias Gentes propagabitur; & idcirco eſſe Eccleſiam Chriſti, & Dei. ob id Chriſtus idem ſcriptum voluit eſſe in Euangelio, à patrefamilias vineæ domino vocari ad illius culturam quibuſlibet horis, veſpere etiam, ſuos operarios. Vineam verò eſſe inſtar Eccleſiæ, & Eccleſiam eſſe inſtar vineæ illius, eſt clariffimum. Sic etiam vaticinatur Abdiã iis verbis perſonam Dei ſuſtinens: Quomodo enim, ait, bibiſtis ſuper montem ſanctum

Pſalm. 44.

Cap. 2.

Cap. 9.

Cap. 35.

Cap. 49.

Cap. 45.

Cap. 60.

A ſanctum meum, bibent omnes Gentes iugiter. quibus oſtenditur fore vt in Eccleſia (quæ montis nomine ſignificatur; quòd antiquitus Iudæi conuenirent in templo poſito in monte Sionis ad Deum colendum) bibant omnes Gentes, ſimul eodem tempore in Eccleſia ad Dei cultum coeant, ſed omnes diuerſis temporibus confluant in vnum: iugis verò eſt aduentus earum, quòd alijs aliæ venientibus venientes ſuccedant. Similiter Zacharias prædicit fore vt ſingule familiæ ſeparatim Chriſtum crucifixum lamententur, ac deſcant; Et omnes Gentes ab anno, inquit, in annum aſcendant ad urbem Hieruſalem ad Eccleſiam, vt adorent Deum, & celebrent eius feſta. Porro conſtat è ſupradictis non modò ab Eccleſia propagatum Dei cultum, propagatumque ijs temporibus præferim, quibus ab hæreticis eſt maximè oppugnata; ſed ſingulis ætatibus ac ſæculis plurimos è Gentibus ad Chriſti religionẽ per ipſam fuiſſe perductos, vti nunc etiam perducuntur; quòd eſt ſignum maniſeſtiſſimum nos eſſe ex Eccleſia Dei.

B Nam poſt illa tempora, quibus Imperatorum nemo ſecutus eſt Chriſtum (quamuis Philippus Arabs primus fuiſſe videatur) Conſtantineſque Chriſto ſe adiunxit anno trecentefimo decimo; Celta, Iſtrique fluminis aecolæ Chriſto ſe adiunxerunt, & paulo poſt Iberes, Indi, Armeni; Valente deinde imperante Sarraceni cum Mauia eorum Regina poſt annum trecentefimum ſexageſimum octauum; mox Beſſæ Hæmi montis incolæ circiter annum trecentefimum nonageſimum. Quarto igitur ſæculo, ex quo natus eſt Chriſtus, labente, Celta accolæ Danubij, Iberes, Indi, Armeni, Sarraceni, Beſſæ Gentes inter ſe diuerſæ Chriſto nomen dedere.

C Secuti ſunt deinde Burgundi anno ferè quadringentefimo trigefimo primo, & quadringentefimo trigefimo tertio Scoti, at quadringentefimo nonageſimo octauo Franci; vnã cum Rege Clodoueo. Igitur quintum ſæculum Chriſto dedit Burgundos, Scotos, Francos.

Annò autem quingentefimo trigefimo ſexto Auximitæ, & Homeritæ Eccleſiæ ſe Chriſtiana adiecerunt, deinde Cabades Perfarum Rex, & Lazorum Dux, imperante Iuſtiniano; poſt hæc anno quingentefimo trigefimo ſeptimo Boij, & Bauari, & Heruli; poſt quingentefimum ſeptuagefimum ſextum Coſroe Perfarum Rex; mox quingentefimo nonageſimo Gotthi, ſue Viſigotthi, qui in Hiſpania conſederant. atque hoc ſextum ſæculũ, quo Auximitæ, Homeritæ, Lazi, Boij, Bauari, Heruli, & Viſigotthi Eccleſiæ portas acceſſu quodam iugi ſunt ingreſſi.

D Sequitur ſeptimum, quo ineunte latè in Anglia per noſtros Chriſti cultus propagari coepit. Annoque ſexcentefimo trigefimo, Alemanni frequentes nomen Chriſto dare coeperunt; & ſexcentefimo quadrageſimo, Flandri; ſexcentefimo quadrageſimo octauo, Caſarea Perfarum Regina ſacris eſt aquis abluta cum multitudine innumera Perfarum. Denique ſexcentefimo octuagefimo nono, Cutbertus Germaniæ Rex ad noſtra ſacra conceſſit.

E Octauum ſæculum Chriſto genuit propè totam Germaniam diuerſis annis; Friſonum Gentem, à qua ſanctus Bonifatius poſt multos pro Chriſti doctrina inter Germanos diſſeminãda exantlatos labores eſt interfectus; anno ſeptingentefimo quinquageſimo quarto, Saxoniam ferè vniuerſam: Nam ſeptingentefimo ſeptuagefimo ſeptimo Saxones noſtræ ſe religioni paſſim deuouerunt, & ſeptingentefimo octuagefimo Bardogaueniſes, & Nordouitæ. Anno autem ſeptingentefimo nonageſimo ſexto Auares cum Rege Tudone plurimos præterea ex Hunnis, Dacis, Iazigibus, Metanaſtis, Slauiſ, Suetiſque hoc ſæculo Chriſtiana religioni adiunctos quidam tradunt, & eſt ſanè veriſimillimum. Carolus namque Magnus in Saxonia Episcopos octo inſtituit, & alijs in locis alios ad propagandum latè Chriſti cultum, vt in Hamemburg ciuitate Nordalbingorum, Heridagum quemdam ſanctiſſimum virum præfici Episcopum curauit, vt Slauos, Danosque Chriſto conciliaret.

Nonum ſæculum Chriſto peperit Danos, & Suedos. Annoque octingentefimo vigefimo quinto, Arioldus Danorum Rex cum coniuge, filijs, ſuaque Danorũ parte Moguntia baptizatus Chriſto nomen dedit: & Imperator Ludouicus Hamemburgenſi Eccleſiæ Episcopum dari curauit, à quo latè per multos miniſtros inter Danos, & Suetos Chriſti cultus eſt propagatus. Scribunt aliqui ſimiliter circiter annum octingentefimũ ſexageſimum quintum, Bulgaros ad nos conceſſiſſe: & per eadem tempora Boëmi, Slaui, Triballi, Northmanni, Morau, Gazari veritatè ſunt amplexati, Nicolao Primo ſedente, qui è vita mi-

Cap. 12.

QUARTVM SAECVLVM.

QUINTVM SAECVLVM.

SEXTVM.

SEPTIMVM. Beda de lib. de ſex. ætat.

OCTAVVM. Sigibertus.

Rhegino chro.

Bonfid.

Hemol. lib. 1. c. 3. & ſequen.

NONVM. Gramm. lib. 10.

Helmol. lib. 16. Crom. lib. 3. in Miceſlao.

Helmol. lib. 1. c. 20.

vita migravit anno octingentesimo sexagesimo octavo, & ex eo tempore disseminatus inter eos populos late Christi cultus.

DECIMVM.

At decimi sæculi anno noningentesimo quadregesimo Nouergie Reges, populi Zelandie, & Scandiae nostris sacris initiati fuerunt; noningentesimo sexagesimo quarto Poloni; noningentesimo septuagesimo quarto Slauinorum amplissima regionis Christi doctrinam receperunt.

VNDECIMVM Idem lib. 2. c. 13 Cron. lib. 7.

Vndecimum sæculum Christo genuit anno millesimo decimo Hungaros cum Rege ipsorum; millesimo duodecimo Vindos Slauorum populos, & haud multo post innumeros è Pruffis, Cycinos, vt nominat Helmoldus, Circipanos.

DVODECIMVM.

Duodecimum millesimo centesimo sexto anno Pomeranos; millesimo centesimo trigesimo Gothos cum Magno eorum Rege; millesimo centesimo quinquagesimo quarto Nouergie totius gentes; millesimo centesimo quinquagesimo octavo Liuoniam; millesimo centesimo sexagesimo octavo Rugianos.

DECIMVM TERTIVM.

Decimum tertium Tartaros cum tertio ipsorum Imperatore; anno millesimo ducentesimo quadregesimo quinto Pruffos; millesimo ducentesimo quinquagesimo quarto Iazigas; millesimo ducentesimo sexagesimo tertio Cobilam Regem sextum Tartarorum, cum plurimis ex ea gente; millesimo ducentesimo nonagesimo primo Mangu eorundem Regem.

DECIMVM QVARTVM.

Decimum quartum millesimo trecentesimo quadregesimo secundo Cunnos ad littora Pontici maris positos Christo dedit, & millesimo trecentesimo octuagesimo sexto Iagellonem cum populis Lituaniae, & Samogetiae millesimo trecentesimo quadregesimo quarto insulas Canarias, plurimasque Africani littoris oras.

DECIMVM QVINTVM.

Decimum quintum regna Bentonini, Guineae, Angolae, & anno millesimo quadregentesimo octuagesimo quinto Congense Regnum.

DECIMVM SEXTVM.

Agitur nunc decimum sextum à Christo nato sæculum, quo tot populi ad omnes mundi totius partes positi perducti sunt ad Christum, & in dies perducuntur, vt nullo vnquam tempore plures. Quinimo hoc sæculum longè plures Christo nationes dedit (videbitur hoc incredibile ijs, qui historias non legerint) quam superiora ferè omnia simul. atque vt liqueat à nobis veritatis fines nullo modo excedi; quod diximus, euidenter demonstramus. Religio olim Christiana numquam sedes fixit vltra Canarias insulas, & sinum Gangeticum; quod quidem terrarum spatium est graduum centum viginti. At ambitus orbis totius, qui nunc nobis est ita peruius, vt circumnauigantibus semper occurrant Christianorum portus, est graduu tercentum sexaginta, è quibus si demas centum viginti, residui erunt ducenti quadraginta, duplo scilicet plures. Igitur duplo nunc est amplior Christiani cultus amplitudo, quam fuerit ante sæcula superiora. Quod si quis obijciat in Indijs Orientalibus doctrinam Catholicam non ex omni parte in intimas regiones penetrasse; is reputet secum, neque omnem, quem diximus tractum centum viginti gradibus contineri, Christianae pietati omnino olim patuisse, sed innumeris hæresibus conturbatum, & à multis Gentibus à Christi nomine prorsus alienis occupatum; cum tamen Indiae Occidentales pareant omnino legibus Christianis, & in intima illarum peruaserit Christiana religio. Hunc accedit quod antiquitus Euangelium non protendebatur, nisi à circulo Arctico ad summum, vsque ad Aequinoctialem; at nunc vsque ad Antarcticum ferè, à quo fretum Magaliani, quo nostri peruenerunt, decem tantum gradibus abest. hoc verò discrimen est graduum quinquaginta quinque, quod est propè tantumdem.

INCREDIBILIS FIDEI PROPAGATIO PRO STROSARCVLO.

Quocirca si vlllo vnquam tempore oraculorum, quae adduximus, veritas eluxit, nostra maximè ætate resplendet. Nunc enim multo magis, quam sæculis præteritis, populi inuitant omnes Gentes ad montem Domini, & domum Dei Iacob: nunc potissimum fluunt, id est fluminis instar alijs Gentibus aliæ succedunt perenni quodam cursu; ita vt hæc, quae modò properant quasi aquae, paulo post, alijs superuenientibus, effugerint ad montem Domini, & alias Gentes post se adducant: nunc potissimum constituti ab Ecclesia principes super omnem terram, memores Dei sunt in omni generatione, & generatione; ex quo fit vt è sæculo in sæculum populi agnoscant, & confiteantur Deum, & admiretur Ecclesia adesse sibi è longinquis regionibus filios, exclamans: Ego destituta & sola à Græcis, & Protestantibus; & isti vbi hic erant? extenditque locum tentorii sui ex alijs in alia loca exercitum ducens militum caelestium in acie pro Christo prodeuntium; & castra ponit, tabernaculorum pelles dilatans. Nunc potissimum portæ Ecclesiae iugiter aperiuntur, ne-

Isa. 47.

tur, neque die, neque nocte clauduntur, dum singulis horis ac momentis Gentes ingrediuntur. Vestrae autem portæ, o Protestantes, nullis vnquam Gentibus sunt aperta; vestrae, o Græci, ex quo à nobis discessistis, sunt clausae; vestrarum Gentium flumen stetit, aqua effugit, amnis exaruit: tentoria vestra contraxistis, pelles vestrorum tabernaculorum ad terram prostratae sunt stentibus nobis. Quomodo estis igitur ex Ecclesia Dei?

SIGNVM NONVM.

Ordo fidei propagatae inter Gentes.

Prædictum est fore vt Christi cultus primò inter Gentes ad Aquilonem positas propagaretur, deinde inter eas quae spectant ad Austrum: quod cum nostra Ecclesia per tot saecula contigisse videamus, illam palam fit esse Ecclesiam Dei. Cap. VI.

Eligio nobis est suspicari temerè aliquid scriptum in oraculis diuinis. Igitur pensandum nobis est, quod Deus apud Isaiam verba faciens ad Ecclesiam prænunciat futurum: Noli timere: inquit, quia ego tecum sum; ab Oriente adducam semen tuum, & ab Occidente congregabo te, dicam Aquiloni da; & Austro, Noli prohibere: affer filios meos de longinquo, & filias meas ab extremis terrarum. hæc Isaias, aperiens fore, vt ab Aquilone, deinde ab Austro Gentes adducantur ad veritatem. sic ait idem alibi: Ponam omnes montes meos (Deus loquitur) in viam, & semitæ meæ exaltabuntur. Ecce isti de longe venient, & ecce illi ab Aquilone & mari, & isti de terra Australi. Audin' vt ab Aquilone primùm, deinde ab Austro Gentes adducantur ad Deum? Explicat alibi idem similitudine diuersa, & maximè accommodata ad rem nostram: Dilata, inquit, locum tentorii tui, & pelles tabernaculorum tuorum extende, ne parcas; longos fac funiculos tuos, & clauos tuos consolida. ad dexteram enim, & ad læuam penetrabis, & semen tuum Gentes hæreditabit. Quid est autem, quod ait ad Ecclesiam, Ad dexteram, & ad læuam penetrabis? quid primò ad dexteram, deinde ad læuam? Venientibus ab ortu Solis ad occasum, Solisque cursum tenentibus, à dextera occurrit Aquilo, Austro à læua. penetrabit itaque Ecclesia prius ad Aquilonem, mox ad Austrum: id verò Ecclesiae nostrae accidisse manifestè videmus. Et quando Deus cuncta moderatur, ac disponit, neque fieri quidquam potest quod non pendeat ab ipsius nutu; an putamus absque caelesti consilio factum vt celeberrimum illud Hierosolymorum templum tanto studio, diligentia, & arte diuinitus concessa ædificatum, quod Ecclesia Dei ad quam cunctæ Gentes erant perducendæ significabat, ad Aquilonem construeretur? Mihi sanè persuadere non possum, quin prænunciaret id, quod præ manibus habetur. An non hoc manifestè scripsit, & cecinit Dauid? Fundatur exultatione vniuersæ terræ mons Sion latera Aquilonis, ciuitas Regis magni. Nam quando quæso contigit Hierosolymis, vt exultatione vniuersæ terræ fundaretur ad latera Aquilonis? Ecquando, quod subiicit, Quoniam ecce Reges terræ congregati sunt, conuenerunt in vnũ, contigit illi ciuitati? Scimus numquam congregatos Hierosolymis Reges terræ, & in vnũ conuenisse, vt mons Sion fundaretur ad latera Aquilonis, magnique Regis ciuitas. Ecclesiae hoc Christianae est diuinitus concessum (quod infra latiùs explicabitur à nobis) vt ad eam fundadam Reges terræ coierint simul. Idcirco appositè concludit eodem loco Dauid: Secundum nomen tuum Deus, sic & laus tua in fines terræ. quod nullo modo conuenit Hierosolymitanæ ciuitati. Videamus autem, numquid Ecclesia nostra ab Aquilone primùm, deinde ab Austro à dextera, & à sinistra Gentes ad Christi cultum perduxerit. An non ita contigit? Galliarum maxima pars magis ad Boream pertinet. Britannia, Hybernia, Horcades, Germania, Frisia, Pannonia, Misia, Dacia, Saxonia, Bohemia, Pomerania, Polonia, siue Sarmatia, Prussia, Lithuania, Samogetia, Liuonia, Dania, Gotthia, Noruegia, Bothnia, Fimmarchia, Selandia, nonnè Aquilonem respiciunt? Ad ipsum ferè mundi verticem peruentum, caeli que supremi polus. En Aquilo, en latera Aquilonis, en dextera. An non supra ostendimus latissimè per nostros in his regionibus Christi cultum fuisse disseminatum? An non igitur Ec-

Cap. 43.

Cap. 49.

Cap. 54.

AB ORIENTE IN OCCIDENTEM, AQUILONEM, ET AVSTRVM.

tur Ecclesia ad hanc dextram penetravit?

Videamus an iactis hisce fundamentis, vbi tot nationes Aquilonis ad Christum perduxit, tot Reges vnus religionis vinculo coniunxit, in vnũ coëgit, latera Aquilonis fundauit, an penetrarit ad læuã, idem præstiterit ad Austrum. atqui amplissimã illã Africæ regiones, insulã Canariã, Tertiã, sancti Thomæ, Principis Ferdinandi, Regna Beroni, Guineã, Angolã, Manicongi, Benopotamã, Inhabanis, Cefalã, Melindã, Mozambiquã, insula latissima sancti Laurentij, & Zachotorã, quæ omnia Africam circumstant, & vndique cingunt, ad Austrum protenduntur. & quid est opus repetere innumeras oras Indiarum Orientalium, atque Occidentalium? Sumat qui volet in manus totius orbis descriptionem, & quod dico, suis ipse oculis cernet, ad læuam postea penetratum, ad Austrum deinde peruentum. Videntur vt veritati respondeant, cuncta? vt oracula diuina certissimis euentis comprobentur?

Cap. 40.

Audi adhuc alia mysteriorum plena. Canit Ezechiel, & ait: Facta est super me manus Domini, & adduxit me illuc. in visionibus Dei adduxit me in terram Israel, & dimisit me super montem excelsum nimis; super quem erat quasi ædificium ciuitatis vergētis ad Austrum.] hæc Ezechiel, qui deinde plurima recenset de noua Dei ciuitate construenda abditissimis inuoluta mysterijs, cuius ædificium supremis temporibus excitandum vergat ad Austrum. Id quid sibi velit, an non conspiciamus si numerum spectemus, ac multitudinem nationum, quæ confuxerunt ad Ecclesiam Catholicam & nobis ad Austrum sunt? proculdubio multis partibus plures ex istis, qui nobiscũ sentiunt, & Christũ colunt, hanc ciuitatem Christianam, siue Ecclesiam Dei constituunt, quàm sint, qui respiciunt Aquilonem: quales cum nobis sunt omnes ij, qui ab Aequinoctiali longè positi Septentrionem spectant. Ac licet David cecinerit futurum vt hæc ciuitas magni Regis fundaretur ad Aquilonis latus; inquit enim, Fundatur exultatione vniuersæ terræ mons Sion latera Aquilonis ciuitas Regis magni:] & reuera Ecclesia Catholica, in qua sumus, habeat ad Aquilonem fundamenta: cuncti namque Catholici à Romani Pontificis legibus pendent, illisquæ innituntur quasi latis à Petri successore, cui dictum fuit: Super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam:] nihilominus bene prædixit Ezechiel futurum vt hæc ciuitas supremis temporibus renouanda vergeret ad Austrum; quod eius longè maximam partem, vt apertissimè ostendimus, vltra nos Zonamquæ torridam sita sit Antarcticum polum versus, quamuis Roma sit ad Aquilonem.

AB ORIENTE
IN OCCIDENTEM,
AQUILONEM,
ET AVSTRUM.

Cap. 4.

Atque hoc est, quod in Canticis sponsus Ecclesiæ sponsæ precabatur: Surge Aquilo, & veni Auster, perfusa hortum meum, & fluent aromata illius.] Primo namque loco surrexit Aquilo, vt hortus Christi excoleretur: deinde Auster venit: ad huius verò flamen an non verè aromata instar fluminum sese ex Orientis regionibus effuderunt in Europam? Notissimum puto esse omnibus, aduehi nauibus illinc vberissimam aromatum copiam in omnes nostras regiones. Hoc sanè sponsus potissimũ non significabat. Quid enim Christo cum aromatibus? sed per hæc, quæ conspiciuntur, & sensibus patent, manuquæ tenentur, conspici volebat ea quæ sensus atque oculos corporis effugiunt; peruia verò sunt menti arcana eloquiorum cælestium peruestiganti. tam bonis namque moribus, tam diuinis instituuntur ad exemplar Christi, quicumque ex Indijs, siue Orientalibus, siue Occidentalibus, nostram doctrinam sequuntur, vt instar aromatum bene olentium, cunctos Christianos intima voluptatis suauitate, ceteros autem iucundissimo exempli optimi odore perfundant.

Accedite nunc hæretici, quicumque estis ad Orientem, venite ad iudicium. Num vos, ex quo à nobis discessistis, ad Aquilonem primò, deinde ad Austrum, ad dexteram, mox ad læuam penetrastis? Num vestra ciuitas ad Septentriones fundata vergit ad Austrum? Numquid Aquilone excitato, postea verò perflante Austro, aromata vobis fluent? An potiùs, ex quo nuncium nobis remisistis, longè secus contigit infelicissimè ac perditissimè factioni vestræ? Hem qui vos Aquilo, qui vos Auster concussit, labefactauit, ad terram deiecit, ad nihilum redegit. Auster Sarracenorum vos prostravit primò; Turcarum deinde Aquilo miserimos, an non videtis, vt prorsus iam protriuertit in gemiscibus nobis?

Nã quid est, quod de Protestatibus dicamus? in quos illud aptissimè cadit: Ab Aquilone pandetur omne malum. Vos namque nobis ad Aquilonem, nos vobis ad Austrum sumus. Quomodo igitur estis ex Ecclesia Dei? & quis nos esse penitus ex illa negabit? Videte hæretici, ne vos Aquilonis turbo Turcarum Gens, quæ è Caspijs olim portis erupit ad

A.

B.

C.

D.

E.

A pit ad Boream sitis, inuoluat, & ad internecionem perdat; imminentiam ceruicibus vestris, nudatos gladios fringunt, & intentant Sarraceni, ab Austro ex Arabia profecti, cum Aquilonaribus Turcis iuncti. Hic scilicet vobis Aquilo surgit; hic vos Auster, nauibus aduectos Aegyptios, Afros, Syros, Arabasquæ ad vastationem vestrarum regionum perducens, exercitibus quotidie immisis quod maxime dolemus omnes perflat.

SIGNVM DECIMVM.

Tria tempora, tres modi, ac tria hominum genera in fidei propagatione.

B Prædictum est fore vt trinam legationem Deus ad homines destinaret, quæ veritas per illos agnosceretur ac coleretur; ac prima vocarentur, secunda adducerentur, tertia compellerentur; prima diuites, secunda pauperes urbium, tertia agrestes; primi in domibus, secundi in vicijs & plateis, tertij in vicijs extra urbem, & sepibus habitarent; illi prope, isti non ita procul, hi longius positi: atque è primis nulli ferè accederent, è secundis multi, è tertijs qui impleant domum; primi male haberent nuncios, secundi ac tertij non eodem modo. Idcirco omnia primorum immisis exercitibus vastarentur, quod alijs non sic vsu veniret. Hæc verò soli Ecclesiæ nostræ contigisse demonstratur. Cap. VII.

C Is explicatis expendamus nonnulla, quæ nobis digna videntur, quæ obseruari debeant: atque in primis, quod ait Lucas, Petrum, dum commoraretur in Ioppe, à sensibus abstractum vidisse vas quoddam instar magni lintei, è quatuor capitibus cælitus demitti, in quo erant omnia quadrupedia terræ, & feræ (sic est in Græco θηρία) & serpentina, & volatilia terræ, dictumquæ Petro: Macta, & comede. qui respondit se id nequam facturum, quando illa essent immunda. Tum diuinitus illi dictum, immunda non esse, quæ Deus effecerit pura. Hoc verò ter accidit Petro, donec in cælum vas est receptum. Et quidem visu huiusmodi Gentes, quæ immundæ ab Hebræis habebantur, ad verum Dei cultum, & sacra Christiana vocatas esse, scribit idem Lucas. Futurum namque erat, vt omnes ad Ecclesiam è quatuor mundi partibus, ait Augustinus, venirent: nam Petrus Ecclesiam refert, cuius personam sustinebant, & adhuc sustinent eius successores. Quid verò est, quod ter id totum scriptura factum dicit? Temerè autem id cõtigisse, quis quæso, nisi temerarius dicat? Præcipuè cum Deus alloquens Ecclesiam per Isaiam: tertiã dicat vt amplifcet habitationis suæ locum, concludens ad extremum, vt postremò clauos, quibus funiculi tentorij extenduntur, consolidet: Dilata, inquit, locum tentorij tui.] rursus: Pelles tabernaculorum tuorum extende, ne parcas.] denique: Longos fac funiculos tuos.] his confectis nõ est amplius amplificationi locus, sed adjicitur, Clauos tuos consolida.] Eodem modo Christus ter à Deo missos legatos dicit, qui homines ad cælestia inuitarent. Sic enim Lucas à Christo per similitudinem dictum refert, ab homine quodam cœnam magnam fuisse aliquando paratam, missumquæ seruuum, vt diceret inuitatis vt venirent, quia iam sunt omnia parata. at alius inuitatorum respondit: Villã emi, & necesse habeo exire, & videre illam; rogo te habe me excusatum.] & alius dixit: Iuga bouum emi quinque, & eo probare illa; rogo te habe me excusatum.] & alius dixit: Vxorem duxi, & ideò non possum venire.] hæc Lucas de primis legatis, primaquæ legatione à Christo narrata tradit. Addit Matthæus de inuitatis primo loco: Illi autem neglexerunt, & abierunt, alius in villam suam, alius verò ad negotiationem suam; reliqui verò tenuerunt seruos suos (Dei scilicet) & contumelijs affectos occiderunt. Rex autem cum audiuisset, iratus est, & missis exercitibus suis perdidit homicidas illos, & ciuitatẽ illorũ succedit.] prosequitur Lucas, & ait: Deinde dictũ seruo, Exi cito in plateas, & vicos ciuitatis, & pauperes, ac debiles, & cecos, & claudos introduc huc. & ait seruus: Domine factũ est vt imperasti, & adhuc locus est.] En secunda legatio: & ait Dominus seruo: Exi in vias, & sepes: & compelle intrare, vt impleatur domus mea.] atque hæc tertia legatio, quibus omnibus tria tempora, tria hominũ genera, ac tres modi, quibus homines Deus ad suam

Ser. 26. de di-
uer. hom. 45. to.
10.

Cap. 54.

PRIMUM TEM-
PVS VRBANO-
RVM PER MI-
RACVLA CON-
VRSORVM.

Matth. 22.

ad suam cœnam admittit, quam se suis in regno cœlesti parare Christus alibi dixit, continentur. & quidem pater à Christo tres legationes describi; quarum quælibet aliã vel sequatur, vel præcedat. Ad primam pertinet homines diuites, qui habitent in medijs ciuitatibus in suis ædibus, & contemptores, aut homicidæ nunciorum: atque hoc istorum genus: modus, quo admittuntur, est vt vocentur. Ad secundam spectat inopes, cæci, claudi, debiles; qui habitent in plateis & vicis ciuitatum: atque hi non vocantur, sed adducuntur. en modus admissionis. Tertia continentur, qui extra vrbes in vijs ac sepibus degant, in agris scilicet, & syluis. modus, quo participes fiunt cœnæ, est, vt compellantur: atque hæc similitudo posita à Christo.

Ad eius porrò explicationem clarissimam reuocandum nobis erit ad memoriam, ex potissima parte maioriq̃ue, non minori, quamlibet rem diiudicari, & æstimari. His positis dicimus prima legatione designari tempus, quod intercessit à vita, & obitu Christi vsque ad imperium Romanũ in Occidente excisum, & in Orientis regiones omnino translatum; secunda, quod ab hoc vsque ad Pipini & Caroli Magni tempora; tertia, quod ab illo vsque ad terrarum conflagrationem, & iudicij magni diem. Quæ dicimus, euentu similitudini proposita consono, & alijs apertissimis oraculis comprobantur. Licet enim cunctis temporibus aliqua ex parte saltem, qui mittuntur à Christo ad instituendas Gentes, fuerint occisi, & contumelijs affecti; quis tamen inficiabitur id potissimum contigisse, stante adhuc Republica Iudæorum, & imperio Romano florente? Quis tot martyrum millia iussu Imperatorum Romanorum cæsa, & crudelissimè trucidata poterit vquam recensere? Paucissimi respectu istorum sunt deinde per tot annorum curricula interfecti, collatio nulla fieri potest. Nam quid est quod agamus de indignissimis in Christi nuncijs eo tempore per hostes veritatis iniurijs illatis? Legat qui volet Apologias Athenagore, Iustini, Tertulliani, Cypriani, Arnobij, & aliorum, ac videbit quæ in nos maledicta olim Gentes congererent. Diximus quantum ad genus hominum, hac prima legatione vocatos diuites. nam quamuis Deus omnes omnibus temporibus ad agnitione veritatis vocarit, siue illi forent inopes, siue opulenti; cum tamen imperio Romano vigente maximæ opes apparerent, ac tũ præsertim villæ magnificentissimæ viserentur, hoc est illud: Villã emi:] agri excultissimi, & amplissimi essent in pretio, atque hoc illud est: Iuga bouũ emi quinque:] nuptiarum lautissimi essent apparatus, in quibus deliciarum voluptatumq̃ue vniuersa exponerentur incitamenta, quod significatur ijs verbis: Vxorem duxi.] idcirco inuitati dicuntur ex his multi, è quibus tamen ad cœnam tam pauci venerunt, vt nemo venisse dici possit, donec Deus in Orientem, nouamq̃ue à suis vrbes Constantino-polim conditam translato imperio, Romanis extrema minari cœpit: neque ijs adhuc agnoscentibus vltionis diuinæ signa, vrbi Romæ contigit, & imperio Occidentali, quod Iudææ. Id verò perfectum maximè eo tempore, quo Iustinianus extremis temporibus à semetipso desciscens in Pontifices Romanos maximè iniurius fuit, coniectis in vincula, & indignissimè habitis, Syluero, & Virgilio; qua de re fufius loco suo: tum Roma per Totilam magna ex parte excisa; tum multæ prouinciæ in Barbarorum potestatem venerant multo ante Iustinianum. Neque verò solùm ad diuites hæc legatio spectare ea de causa dicitur, quòd imperio Romano florente maximè in omnibus opes apparerent; deliciaq̃ue, & voluptates; sed etiam quia nemo sapientiæ vel artis esset opibus vllis instructus, quibus vel iuuatur, vel ornatur humana vita, qui imperio Romano haud pareret: ceteræ nationes, neque corporis, neque animi bonis vllis, si compararentur illis, erant factis excultæ, vt ostendemus locis suis. Igitur hoc hominum genus huiusmodi legatione continebatur, quod vocari dicebatur; quoniam sacerdotes Christiani à Gentibus olim non magno plerumque habiti in honore, vix erat vt imperio vllò vti, quo compellerent homines, aut auctoritate, qua adducerent ad cultum Christi, possent.

At inquires, Cum concidit imperium Romanum in Occidente, & à Barbaris est nationibus discerptum, tum Christi numen populi ferè cuncti agnoscebant, & venerabantur, nemo in eius legatos erat iniurius, nemo illos cædebat. Quocirca legatio prima non videtur huic temporì conuenire. quamuis enim diuinitus emissi fuerint exercitus Barbarorum in prouincias imperij Occidentalis; Ostrogothi, Heruli, Turcilingi in Italiam; Franci in Gallias; Picti, & Angli in Britanniam; Visigothi, Sueui, & Alani in Hispanias; Vandali in Africam; ideoque hac parte veritati respondeat oraculum; non tamen, qua dicuntur è vocatis, aliqui iniurijs in nuncios fuisse, aut homicidæ eorum. Respondemus alibi

PRIMUM TEM
PVS VRBANO
RVM AD FI-
DEM VOCATO
RVM.

A alibi à nobis apertissimè ostendi, tum maximis affectos contumelijs eos, qui Christi personam sustinebant, sacerdotes ac religiosos viros ab Imperatoribus Romanis, & eorum sectatoribus, cum subuersum fuit imperium in Occidente, & contumeliæ illę longè erant grauissimæ, quòd esse huiusmodi nullo modo viderentur: & nunc quidem sit satis, quod dicimus ostendisse generatim.

Saluanus presbyter Massiliensis vixit ijs temporibus, quibus Barbari irruerunt in prouincias Romanas, & illas occuparunt. is ergo sic post multa, quæ omittimus breuitati consulentes, de vocatis istis, qui Christum se colere profitebantur, inquit: Quis ergo, vt dixi, locus est, vbi non à principalibus ciuitatum, viduarum, & pupillorum viscera deuorentur, & cum his ferme sanctorum omnium? nam & hos (en nuncijs contumelijs affecti) quasi viduas & pupillos habeat, quia tueri se, aut pro studio professionis suæ nolunt, aut innocentia, atque humilitate non possunt. nemo itaque tutus horum est, nec vllus admodum præter summos à vastatione latrocinij populantis immunis, nisi qui ipse latronibus par est in hac conditione: immo in hoc seculus est res deuoluta, vt nisi quis malus fuerit, saluus esse non possit: sed videlicet cum tot sint, qui bonos vastant, sunt fortasse aliqui, qui in hac vastatione succurrunt; qui, vt scriptum est, eripiat egenum & pauperem de manu peccatoris: non est, qui faciat bonum, non est penè vsque ad vnum. Ideo dixi penè vsque ad vnum, quia tanta est raritas bonorum, vt penè vnus esse videatur: quis enim vexatis atque laborantibus opem tribuat? cum improborum hominum violentiæ etiam sacerdotes Domini non resistant? nam aut tacent plurimi, aut similes sunt tacentibus, etiam si loquantur; & hoc multi non inconstantia, sed consilio, vt putant, atque ratione: exertam enim veritatem proferre nolunt, quia eam aures improborum sustinere non possunt, nec solùm refugiunt, sed etiam odiunt & execrantur: & non modò auditam non reuerentur, aut metuunt, sed maiore etiam superbientis peruiacaciæ perduellione contemnant; & ideo tacent etiam qui loqui possunt, dum ipsis interdum male parcunt.] hæc Saluanus clarissimè contestans à principalibus viscera viduarum, pupillorum, religiosorumq̃ue deuorata suis temporibus. hinc idem: Quæ enim sunt non modò vrbes, sed etiam municipia, & vici, vbi non quot curiales fuerint, tot tyranni sint?] Addit postremò tam male habitos singulos à principibus, vt transfugerent ad Barbaros ob nimias diuexationes, beneq̃ue actum sit cum ijs, quòd Barbari subuerterint imperium Romanum: Interea, inquit, post contempta sacerdotum verba, vastantur pauperes, viduæ gemunt, orphani proculcantur, in tantum, vt multi eorum, & non obscuris natalibus editi, & liberaliter instituti ad hostes fugiant, ne persecutionis publicæ afflictione moriantur, quærentes scilicet apud Barbaros Romanam humanitatem; quia apud Romanos barbaram inhumanitatem ferre non possunt: & quamuis ab ijs, ad quos confugiunt, discrepent lingua, discrepent lingua, ipso etiam, vt ita dicam, corporum, atque induuiarum barbaricarum nidore dissentiant; malunt tamen in Barbaris pati cultum dissimilem, quàm in Romanis iniustitiam sæuientem. Itaque passim vel ad Gotthos, vel ab Baogandas, vel ad alios vbique dominantes Barbaros migrant, & commigrasse non pœnitent: malunt enim sub specie captiuitatis viuere liberi, quàm sub specie libertatis esse captiui. Itaque nomen ciuium Romanorum aliquando non solùm magno emprum, nunc vltro repudiatur, ac fugitur, nec vile tantum, sed etiam abominabile penè habetur.] hucusque Saluanus, vt intelligas Christi nuncios ab ipsis Romanis contemptos, eorumq̃ue, vt ait idem, viscera ferme ab iisdem deuorata; quod ita contigisse, certissimis exemplis suo loco patefet.

Sed bene est ex eodem cognoscere, quis Africæ hac in re status fuerit, quando illa foediùs & atrocius à Vandalis est exagitata, & quæ fuerit Afrorum in viros religiosos reuerentia, & honor. Audi eum loquentè: Si quãdo aliquis Dei seruus, aut de Aegyptiorum cœnobijs, aut de sacris Hierosolymorũ locis, aut de sanctis eremi venerandisq; secretis, ad urbẽ illam (Chartaginem intelligit) officio diuini operis accessit, simul vt in populo apparuit, cõtumelias, sacrilegia, & maledictiones excepit, nec solùm hoc, sed improbissimis flagitiosissimorum hominum cachinnis, & detestatibus ridentiu sibilis, quasi taureis cædebat; verè vt si quis ea inscius rerũ fieri videret, non aliquẽ hominem ludificari, sed nouũ inauditumq; monstrũ abigi, atque exterminari arbitraretur. Ecce Afrorũ, & præcipuè Carthaginensiu fidem, totas quondã Apostolis paganas vrbes licuit intrare;

Lib. 5. de prou.

PRIMUM TEM
PVS VRBANO
RVM AD FI-
DEM VOCATO
RVM.

& minus primum eorum aduentum atque conspectum feri illi, ac barbari sacrilegiorū A
coitus detestabantur. Sanctum electionis vas Paulum Apostolum de vnus Dei cultu ac
maiestate dicētem superstitiosissimus licet Atheniensium populus patienter audiuit. Li-
caonij autem in tantū admirati sunt, vt cum Apostolis diuinas virtutes inesse cernerent,
esse eos homines non putauerint. Intra Carthaginem verò apparere in plateis & cōpitis
Dei seruos sine contumelia atque execratione vix licuit. persecutionem hoc quidā fuisse
non putant, quia non & occisi sunt. latrones hoc quidem prouerbio vt solent, vt qui-
bus non auferant vitam, dedisse se dicant. sed in vrbe illa non tam hominum fuerunt
hæc beneficia, quàm legum. interfici enim indemnatum quemcumque hominem etiam
duodecim tabularum decreta vetuerunt: ex quo agnoscitur quòd magna illic præroga-
riua dominicæ religionis fuit, vbi ideo tantum Dei seruis licuit euadere, quia à Pagano
iure defensi sunt, ne Christianorum manibus trucidarentur. Hæc ille.

Ex his apparet in Occidente & Africa Christi nuncios à Principibus viris, & alijs, B
quamuis Christiani viderentur, tot & tantis iniurijs affectos, vt, quod ait Saluianus, eor-
um viscera ferme deuorarentur. In Africa verò quasi monstra exterminarentur, ac
ne trucidarentur, religio Christi que cultus non fuit in causa, sed ipsa Paganorum, vt
ait, leges, quæ neminem indemnatum interfici permittebant. Hæc verò ita fuisse spe-
ciatim suo loco clarissimum fiet. Quòd si respicias, an Christi cultus ab omnibus recep-
tus esset eo tempore, quo barbaræ nationes irruerunt in Occidentale imperium; con-
stat à maiori parte nobilium, vel non omnino admissum, vel non ex animo à cunctis
amplexatum. Est eorum testis Zozimus homo nobis infensissimus in historia sua, qui vi-
xit temporibus illis, ac testatur Senatū Romanum maxima ex parte p̄ticipis superstitio-
nibus addictum fuisse. Testes sunt epistolæ Symmachi, in quibus Romanorum ciuium C
nomine obsecrat Theodosium, Arcadium, atque Honorium, vt antiqua stipendia sacer-
dotibus Gentium reddant, sacra fieri dijs ne vetent: testimonio sunt nobiliores magi-
stratus in vrbe, qui plerumque mandabantur alienis à nostra religione. Denique Oro-
sius Romam non alia de causa direptam fuisse à Barbaris tradit, nisi quòd male ef-
fer animata in Christum. Eius sunt hæc verba: Igitur ingrata Roma, quæ sicut nunc sen-
sit, non ad remittendam, sed ad reprimendam idololatriæ præsumptionem, iudicis Dei
obliquam misericordiam, ita continuò propter viuorum mortuorumque sanctorum piam
recordationem Dei iram passura non plenam, si forte confusa peniteat, & per experien-
tiam fidem discat ab incurfu Ariani Regis, & hostis, sed Christiani aliquantulo ad tem-
pus spatio differtur.] & iterum de Roma capta agens, Et ne, inquit, quisquam fortè dubi-
taret ad correptionem superbæ, lasciuæ, & blasphemæ ciuitatis hostibus fuisse id permis-
sum, eodem tempore clarissima vrbe loca fulminibus diruta sunt.] Atque hæc de Roma.

Audi nunc Saluianum de Africanis verba facientem: Sed quia, ait, de impuritate
Afrorum iam multa diximus, nunc de blasphemijs saltem pauca dicamus: professa
enim illic iugiter plurimorum paganitas fuit. habebant igitur intra muros patrios in-
testinum scelus, cælestem illum scilicet Afrorum Dæmonem dico, cui ideo, vt reor,
veteres Pagani tam speciosa appellationis titulum dederunt; & quia in eo non erat nu-
men, vel nomen aliquod esset: & quia non habebat aliquam ex potestate virtutem,
haberet saltem ex vocabulo dignitatem. quis ergo illi idolo non initiatus? quis non
à stirpe ipsa, forsitan etiam à natiuitate deuotus? nec loquor de hominibus sicut vita, ita
etiam professione ac vocabulo Paganis; & qui sunt, prophani erant errore sic nomine:
tolerabilior quippe est, & minus nefaria gentilitas in hominibus professionis suæ; illud
perniciosius, ac scelestius, quòd multi eorum, qui Christiani appellantur, cælestem illum,
aut post Christum adorauit, aut quod est peius multo antè quàm Christum? Quis non
dæmoniacorum sacrificiorum nidore plenus, diuinæ domus limen intrauit, & cum fa-
tione ipsorum dæmonum Christi altare conscendit? & mox: Ecce quæ Afrorum, &
maximè nobilissimorum fides, quæ religio, quæ Christianitas fuit; dicebantur Chri-
stiani ad contumeliam Christi.] & rursus: At inquis, non omnes ista faciebant, sed
potentissimi quique, ac sublimissimi. acquiescamus hoc ita esse; sed cum ditissimæ
quæque ac potentissimæ domus turbam faciant ciuitatis, vides perpaucorum po-
tentium sacrilega superstitione vrbe cunctam fuisse pollutam. nemini autem du-
bium est omnes dominorum familias aut similes esse dominis, aut deteriores,
quamuis

Lib. 7. c. 37.

PRIMUM TEM-
PUS VRBANO
RVM AD FI-
DEM VOCA-
TORVM.

Lib. 1. de pers.

A quamuis hoc vſitatus, vt deteriores.] Hucusque Saluianus de Afris addictis falso Deo,
quem vocabant cælestem: quod adeò est verum, vt Victor Vticensis non potuerit conti-
nere se, quin doluerit à Vandalis fuisse deletam viam cælestem, quæ scilicet ducebat ad
eius ædem; & tamen Prosper Aquitanus [vastatâ gaudet libro de promissionibus: neque
debet, aut vllò modo credi potest, Victorē falso Deo aliquid dari voluisse, sed viæ illius
pulchritudinem deformatam credo dolebat, cum magis esset gaudendum memoriâ falsi
Dei obliterated fuisse, viamque præcisam victis Afris impietatis colendæ, quod egit Pro-
sper. Ex his palàm fit à plerisque nobilium non exceptum Christi cultum in Occidente,
cum Barbari occuparunt eius regiones. Adde, neque ab infimæ sortis hominibus, siue vt
verius loquamur à rusticis Christi numen agnitum fuisse; argumento illud fit, quòd Arca-
dii & Honorii temporibus, vt colligitur è codice Theodosiano, Pagani vocabantur, qui
à Christo erant alieni; quòd scilicet, qui in pagis habitabant omnes à Christo essent
auerſi, vnà cum nobilibus ferè cunctis. Hinc in vita Benedicti refert Gregorius multos
è rusticis ad Christianam pietatem à sancto viro, qui Totilæ temporibus floruit, tradū-
ctos: igitur qui Christum sequebantur, maiori ex parte in vrbibus & oppidis habitabant,
multi tamen ex illis nulla antiqua nobilitate erant insignes. Hic igitur primæ legationis
modus, cum sacerdotes Christi non tanta pollerent auctoritate, ac necesse erat se demis-
sius vt plurimū gererēt: Hoc hominū genus inuitatū: Hoc tempus huiusmodi legationis,
cuius finis videtur fuisse circiter imperiū Iustiniani, qui supremis vitæ temporibus à so-
lita pietate desciscens, in vincula coniecit Sylueriū & Vigilium Pontifices Romanos, pri-
mus è Christianis, seu Catholicis Imperatoribus tanti sceleris auctor, quo tēpore diruta
Roma, Italia miserrimè vastata: qua de re fufius loco suo. Nunc ad reliqua pergamus.

C *Tempus, modus, atque hominum genus ad secundam legationem spectans explicatur,
quo vocati in pagis habitantes, id est Pagani, & Gentes in confinibus
imperij Romani confidentes. Cap. VIII.*

Estatur Appianus Alexandrinus diligentissimus scriptor, Imperatores Ro-
manos haud curasse imperii confinia propagare, quòd haberent in sua
iam potestate quidquid in terris esset regionis excultæ, & opulētæ. Quo-
circa iure prima legatio maximè spectat ad subiectos imperio Romano,
qui præ cunctis inuitati videntur post Iudæos; & idcirco dicuntur per illā
vocati diuites, & qui in domibus habitabant; ceteri namque populi te-
D nues, aut etiam nullas vrbes habebant, vt alibi ostendemus, si Romanis compararentur.
neque tamen illi neglecti omnino in prima legatione; præpositi verò Romani. Adde
olim ius vrbe Romanæ communicatum per Imperatores fuisse cunctis imperio subie-
ctis. Hinc Numatianus antiquus vates:

*Dumque offers victis proprii consortia iuris
Vrbem fecisti, quod prius orbis erat.*

Iure itaque prima legatio pertinere scribitur, & à Christo prædicatur, ad incolas vrbiū,
domorumque; secunda verò ad eos, qui in plateis ac vicis habitabant; quòd nimirum
quibus erant cum Romanis commercia in iisdem plateis, quique Romanis non essent
pares, neque eodem cum illis iure vterentur, sed in vicis instar egenorum, & villico-
rum, suas haberent fedes: ob id claudi, cæci, & inopes omnium, scilicet indigentes, quæ
vel ad animi, vel ad corporis ornamenta spectarent, ad Christi cultum fuerint addu-
cti. Hi fuere quos diximus Paganos vocari cœpisse, quòd superstitio falforum deo-
rum maximè vigeret apud eos dumtaxat ferè (vbi regnare cœperunt ex omni parte Chri-
stiani in imperio Romano) qui morabantur in pagis, vicis, ac foris, quasi plateis quibus-
dam, vicis que vrbe, siue orbis Romani. Hac similiter legatione continentur, quæ in con-
finibus imperij Romani nationes erant, quasi in suburbijs, plateis que, & vicis apertis.
Quocirca liber hinc admirari prouidentiam diuinam, qua factum est vt monachorum,
qui in syluis, agris, & solitudinibus degebant, collegia & instituta latissimè amplificata
sint ab initio imperij Constantini, ad quod exordium secundæ huius legationis refertur,
vt videlicet per eos rustici ad Christi fidem facilius perducere possent; quod sanè præsti-
tum fuisse, colligi potest ex eorum vitis.

Videamus porrò quæ nationes nobis se adiunxerint imperio Romano haud subiectæ
De Sig. Tom. 1. N 2 sub ipsa

Lib. 1. c. 14.

Lib. 1. c. 5. & seq.

Cap. 7. lib. 10.

sub ipsa tempora Constantini, vsque ad Carolum Magnum. igitur Sarmatæ imperio in Orientem iam translato per Constantinum Christiano se cultui dedicarunt, homines inopem vitam ducentes. id Socrates scriptis mandauit. Iberes similiter, & Armeni, vt Sozomenus tradit; denique omnes ferè trans Istrum Gentes in Europa Istrum verò scimus fuisse à Septentrione in Europa terminum Romanæ ditionis. Idem contigit populis, qui trans Rhenum, & alios imperij limites, sedes habebant, vt idem testatur his verbis: Cum infinita ferè, & promiscua multitudo Gentium ex Thracia in Asiã traiecisset, eamque incursionibus factis occupasset, alijque Barbari in alijs regionibus Romanis sibi finitimis idem præstitissent; multi sacerdotes Christi pariter captiui à Barbaris abducebantur. Qui quidem cum homines in illis locis afflicto morbis sanarent, & dæmonibus occupatos solo nomine Christi filij Dei inuocato liberarent; & sincerum præterea ac pium vitæ genus colere, & virtutum præstantia obtrectatorum ora penitus obturare viderentur; Barbari eos cum vitæ, tum factorum admirabilium causa magnopere admirati, & eos valde prudentes esse, & se si tam præstabiles hominum mores imitarentur, numenque diuinum ad eorum exemplum colerent, Deum sibi propitium habituros. Itaque ab illis, quid sibi agendum sit, doceri constituunt, discunt fidei nostræ præcepta, baptismum recipiunt, & conuentus more Christianorum celebrant. Jhæc Sozomenus in vniuersum de cunctis nationibus barbaris vltra imperii Romani fines constitutis. Idem præterea scribit à Tiridate Armenorum Rege imperatorem subiectis suis, vt Christiano se cultui addicerent; & per Armenos in Persia eodem tempore latè Christi doctrinam disseminatam. Habetur ex eodem, sedente Athanasio, interiores Indos ad nostra sacra concessisse opera Frumentij, qui ab Athanasio Episcopus eorum fuit ordinatus: vt autè se Christo adiungerent, à principio fuit in causa fides in omnibus rebus, & prudentia Frumentij à Rege ac Regina Indorum perspecta, vsuque multarum rerum comprobata.

Atque hæc imperante Constantino, qui primus lege vetuit, ne diis sacra fierent, & innumera Christianis priuilegia cõcessit: qua factum vt adducerentur homines potius quam vocarentur ad cultum Christi. eam legem nonnulli ex eius successoribus vel omnino abrogarunt, vel ex parte imminuerunt, vt alibi aperietur. Hinc Tiridates Armenos suos edicto adduxit ad Christi cultum, ceteri, vel metu diuinæ vltionis, vt Barbari, quos ait Sozomenus nobis se adiunxisse, quod Deum sibi propitium fore sperarent; vel admiratione prudentiæ, & integritatis in summis rebus exploratæ, quod accidit Indorum populis, Christo se adiungere, sed maximè Barbaros etiam, credo, mouebat ad amplectendam Christi doctrinam, quod viderent ab Imperatoribus Romanis pluri fieri Christianos, quam falsorum deorum cultores; licet hac via nihil profecerit Theodosius, qui multis conatus est persuadere Senatui Romano, vt Christi doctrinam sequeretur: quod Zosimus scribit ad finem libri quinti. sic etiam Frumentius, dum regni Indici gubernacula moderaretur, fauore & beneficijs populos illos ad Christi colendum numen inuiraui, vt se ab Edesio ipse Frumentij comite audiuisse narrat Rufinus. Sarraceni imperante Valente nomen Christo dederunt. ij sanè inopes, & artibus liberalibus nullo modo valentes, metu non sunt adacti ad religionem Christianam, tantum Moysis Monachi sanctimonia, & miraculis; ita vt contra acciderit ipse, ac Sarmatis, qui bello fracti ab Imperatore Constantino, & terrore percussi, quod audissent illum victoriam retulisse ea de causa, quod Christum veneraretur, constituerunt & ipsi Christo se deuouere, vt Socrates scriptum reliquit. Igitur Sarraceni pertinent potius ad secundam legationem: propterea quod pauperes essent, & à bonis animi ferè nudi, quam quod adducti sint beneficiis, aut spe beneficiorum: pertinēt etiam, quod in viis ac vicis habitarent: oppida namque illis pauca, informia, & instar tuguriorum, cum plerumque in tentoriis degerent, & casis. Scythæ Nomades opera Ioannis Chrysofomi nobis se adiunxerunt, vt scribit Theodoretus. Hi quam pauperes forent, optimè quidam versibus illis descripsit.

*Campestris melius Scythæ,
Quorum plaustra vagas vite trahunt domos,
Viuunt, & rigidi Getæ;
Immetata quibus iugera liberas
Fruges, & Cerevem ferunt:
Nec cultura placet longior annua.*

Burgundiorum Gens barbara, inquit Socrates, vitam à Republica gerenda remotam ducebat, &

SECUNDVM
TEMPVS PA-
GANORVM
AD FIDEM
ADDVCTO-
RVM.

Lib. 1. c. 14.

Lib. 1. 5. 31.

Hor. lib. 3. od. 24.

bat, & arte lignaria mercedem, qua vita tueretur, acquirebat: ea cum transito Rheno prope Rhodanum confedisset, & ab incursionibus Hunnorum timeret, Christo se deuouit, si profigeret hostes; quod illi diuinitus est concessum, atque ita adducta metu quodam ad veritatem colendam, qui tamen non immitteretur ab vllis hominibus ea de causa, vt ad Christum transfret, quod est tertiæ legationis. Idem contigit multo post Francis, qui Gallias occuparant, & eorum Regi Clodoueo, cum prælium commissurus esset aduersus Alemannos, & eorum robur & innumeram multitudinem maximè formidaret. Orofio viuentis, Sueui, Alani, & Vandali in Hispanijs confederant; de quibus sic ille, vbi dixit à cædibus abstinuiffe; ministrosque, & defensores fuisse Christianorum: Post hoc quoque continuo Barbari execrati gladios suos ad aratra conuersi sunt, residuosque Romanos, vt focios modò, & amicos fouent.] & mox de iisdem, atque alijs Barbaris: Quamquam si ob hoc solum Barbari Romanis finibus immissi forent, quod vulgo per Orientem & Occidentem Ecclesiæ Christi Hunnis, Sueuis, Vandalis, Burgundionibus, diuersisque & innumeris credentium populis replentur, laudanda & attollenda Dei misericordia videretur: quandoquidem, etsi cum labefactione nostri, tantæ Gentes agnitionem veritatis acciperent, quam inuenire antea illæ, nisi hac occasione non possent. Jhæc Orofius de nationibus istis, nulla re, nisi robore, & armorum vi præstantibus, alioquin pauperrimis, artiumque cõtatarum ignaris: quibus adicere possumus Hibernos, ad quos per eadem tempora à Cælestino missus est Palladius, homines in tuguriis agentes, & speluncis.

Imperante Iustiniano, nomen Christo dederunt Auximitæ, & Homeritæ populi vltra Aegyptum, quod Paulus Diaconus & Procopius scribunt: Heruli, & Hunni, Bosphorani, Abasgi, & populi qui ad Tanaim fluuium sedes habebant omnes, neque diuitiarum, neque artis, vel doctrinæ vllius vsu præstantes: hac præterea legatione ad Christum perducti sunt Boii, & Bauari à Ruperto Episcopo Salisburgensi, Alemanni à Gallo, & Columbano, plurimi è Germanis à Chiliano, Flaudri ab Eligio: reliqui verò ferè Germaniæ populi à Bonifacio Moguntino, qui temporibus Pipini vixit. atque hæc nationes, nullis artibus, nulla doctrina valentes agrestem quamdam vitam ducebant sicut Angli, & Saxones, qui è Germania in Britanniam commigrarunt, & Christo postea nomen dederunt: qua de re latè Beda, qui inter alia scribit, Edilbertum Regem Cantauriorum, cui coniux erat Christiana è genere Francorum, ab Augustino ad Christi cultum fuisse perductum; per quem deinde plurimi idem secuti sunt exemplum blanditiis ac beneficiis allecti. quo defuncto, & omnibus in deteriora labentibus, Eduinus Anglorum Rex potentissimus Christo se addixit, adductus promissis quibusdam regni, quod amiserat, recipiendi, & hostilis exercitus debellandi, vt è Beda discere possumus. Atque hæc sanè legatio secunda, qua perducti sunt ad Christum populi multi, nullis artibus, nullisque humanarum rerum vsibus præstantes: perducti verò sunt plerumque beneficiis rerum præsentium, non sola Euangelii voce permoti, quod ante Constantini tempora continebat. Initium verò ducitur à Constantino, qui Christo se adiunxit ob victoriam, quam retulit è Maxentio per crucis signum, aliaque diuinitus illi beneficia concessa, quibus & à multis malis est ereptus, ac bonis plurimis honestatus: quamuis pœnæ in contemptores primæ legationis allatæ maximè exiterint vsque ad tempora Iustiniani.

E Tertia legatio, qua populi omnium maximè barbari & efferi ad cultum Christi sunt perducti. Cap. IX.

Nunc quæ pertinent ad tertiam legationem videamus: qua non sola Euangelii voce populi multi ad Christum vocati, non beneficiis dumtaxat adducti, sed licitis etiam quibusdam modis compulsi. & quidem nemo cogi omnino potest, vt Christum sequatur: sed si dedit se illi, adigere licet, ne ab illo se abiungat, fidemque præstet, quam dedit. fas erit similiter optionem dare aliquibus, an velint pœnas luere, quarum sunt rei, an absolui ab iis Christum colendo. Atque his duobus modis compelli possunt, ac debent merito nationes plurimæ ad Christi cultum. Primus est, vt retineant, quando iam professæ sunt. Secundus est, vt à meritis pœnis absoluantur, si velint profiteri, atque

De Sig. Tom. 1.

N 3 hæc per-

SECUNDVM
TEMPVS PA-
GANORVM
AD FIDEM
ADDVCTO-
RVM.

hæc pertinent ad tertiam legationem, quæ præstita per nostros esse singillatim demonstramus, simulque ostendamus, populos hosce, qui compulsi sunt, in vijs habitasse, & in sepibus, sub dio scilicet, in locis incultis & horridis. Nam qui spectabant ad secundam legationem, non sub dio sedes habebant, cum possent se in porticus, & loca publica platearum viarumque conferre, & ab imbribus, temporumque, & æris iniuria tueri, cum dicantur fuisse in vicis & plateis.

Constat in Saxonia nihil olim fuisse exculi, cuncta horrentia, & senticetis obstructa: idemque in reliqua Germania fuisse, quæ longius aberat à Romanorum confinibus, liquet ex eis, quæ Cornelius Tacitus scribit, & alij, quos infra testes adducemus. Saxoniarum incolas Carolus Magnus vndecim prælijs diuerso tempore domitos, ac semper noua molientes, nullisque fœderibus stantes deuicit, & Christianarum religioni, quam se vltro accipere professi fuerant anno septingentesimo sexagesimo septimo, vt Rhegino est auctor, & decies abiecerant, integrè adiecit anno septingentesimo octuagesimo quinto, & adhuc plurimos ex eisdem nondum bene promissa seruantes transtulit in Gallias anno octingentesimo quarto.

Boriuorius Bohemorum Rex Christo nomen primus illius gentis, procurante, vt diximus, Cyrillo, & Methodio, vnà cum natione illa dedit: ob id paulo post à suis regno depulsus, armis deinde restitutus, & impij ferro necati, ceteris ad fidem seruandam compulsi. Sed cum postea Boleslaus, interfecto Venceslao fratre sanctissimo, Drahomiræ matris impia consilia secutus, Christianos insectaretur; Ortho illum Magnus armis ad officium redegit, in initumque est pactum, vt Christiana religio in Bohemia restitueretur: nihilominus plurimi è Bohemis sæpius à fide deficientes, & in vnum coeuntes aduersus Christianos ferro domiti sunt, Adalberto præsertim Pragenfi Episcopo sedente, cuius quinque fratres ab impijs ob Christi cultum sunt occisi. Dubrauius hæc diligentissimè scripsit.

Slauini populi Romanis ignoti, latissimas olim regiones diuersis modò nominibus distinctas obtinebant, vt liquet ex historijs Helmoldi. ij magnam partem victi ab Otthone Magno, vitam, patriamque, qua multandi erant ob atrocitatem, incursionem, cædesque in Christianorum confinibus factas, Christi cultu complectendo redemerunt. Post annos deinde septuaginta à veritate religionis abscesserunt; ac tot Christianos occiderunt, vt eorum numerus libro comprehendi non possit, inquit Helmoldus. Henricus deinde Primus Imperator prælijs fractos ad fidem redire coëgit; quod præstitit etiam Conradus eius successor: nihilominus iterum discessionem fecere, obruncato Duce Bernardo, qui Christianarum religioni propagandæ in primis studebat, cum plurimis alijs, anno millesimo sexagesimo quarto. Henricus postea è Slauis ortus, ac Christianus iterum victos ad officium reuocauit; cuius ætate Vicelinus sacerdos latè Christianam religionem inter Slauos disseminauit.

Ludouico imperante, Rugiani Christo nomen dare coeperunt: mox ab eo defecerunt, donec Vvaldemarus Danorum Rex exercitu ducto illos deuicit; secumque abductis obsidum loco nobilium filijs, reliquos ad Christi doctrinam reduxit anno millesimo centesimo sexagesimo octauo. Ipse namque Princeps Rugianorum Christo se penitus addicens, Apostolumque agens, gentem (scribit Helmoldus) rudem, & beluina rabie sauientem, partim prædicatione assidua, partim minis ab innata sibi feritate ad nouæ conuersationis religionem conuertebat (hæc Helmodi verba) anno millesimo centesimo octuagesimo sexto.

Meinardus in Liuonia Episcopi sedem Rigæ constituit, ac per ea tempora Theutoniarum militum religio, vt ex Arnolde constat, existere coepit, per quos latè propagatus Christi cultus, subactis bello earum regionum barbaris nationibus, Alberto Meinardi successore egregiâ in omnibus operam nauante. Anno millesimo centesimo sexagesimo tertio cum Boleslaus Polonorum Rex in Prussorū, qui ob plurimas Christianorū cædes erant pœnæ capitali obnoxij, confinia ingressus, ferro & incendiis omnia misceret, magnasque prædas ageret; illique supplices pacem postularent, tum demum concessa illis, si Christum sequerentur: fecere imperata, demolitique sunt fana, & simulachra falsæ superstitionis. Sed paulo post à veritate defecerunt, vt adnotauit Cromerius: post annum verò millesimum ducentimum quinquagesimum rursus à Cruciferis deuicti, religioni se Christianarum reddiderunt.

Dubra. lib. 5.

Idem. lib. 6.

Hel. lib. 1. c. 9. TERTIVM TEMPVS BARBARORVM AD FIDEM COM-PVLSORVM. Lib. 1. c. 16.

Cap. 19.

Cap. 24.

Cap. 43.

Lib. 2. c. 12. & 13.

Arnol. lib. 7. c. 9.

Lib. 6.

Idem lib. 3.

Iaziges

A Iaziges item sub annum millesimum ducentimum sexagesimum tertium à Boleslao Pudico victi, ad religionem Christianam, vt sibi vitam propter scelera patrata morti adiectam conseruarent, conuolarunt. Ostendimus supra, ante annum millesimum trecentimum quadragesimum quartum, nonnullas ex insulis Canarijs bello à nostris captas fuisse; reliquas deinde eodem modo Christianarum religioni adiectas; similiter Ioanni primo Lusitanorum Regi Henricum fuisse fratrem, qui cum littora Africæ circumnavigaret, multas oras & insulas armis subactas ad Christi cultum traduxit. Inde aditus factus ad amplissima Indiarum Occidentalium atque Orientalium regna, in quibus quanti progressus facti sint per nostros, & in dies fiant exercitibus classibusque missis, vt impietatis cuncta simulachra, ritus, & templa ad terram prosternantur, nemo est qui ignoret: nec dum tantarum rerum, ac tertiarum huius legationis finis; nondum scilicet impleta domus.

B En igitur vt compulsi sint, ac compellantur Gentes ad Christiana sacra, dum remittitur eis pœna merita propter scelera patrata, quibus iura naturalia neque cessarunt, neque cessant violare, in totius humani generis maximum detrimentum, Dei que ignominiam; quod accidit maximè nostris temporibus inter Indicas nationes nefandis flagitijs inuolutas, quæ Christo adherentes meritis ipsius expiantur, & ab omni noxa liberantur; vel dum populi coguntur illam retinere religionem, quam publicè sunt professi, & cui suam fidem dantes obstrinxerunt. Atque hoc est, quod tertio loco Isaias Ecclesiam monebat vt longos faceret funiculos, & clauos consolidaret. longissimè namque Ecclesiarum tentoria nunc, quod prius non erat, extensa videmus. clauus verò hac tertia legatione consolidantur, ita vt non mediocri vi sit opus, arma & mallei adhibeantur: sepeque interpositas antiquitas inter nos & remotissimas Gentes, quibus erat aus nostris iter ad illas obstructum, à Caroli Magni ætate nostri transilire, ac disficere coeperunt, loca spinis obstita peruadentes; ad quas neque Romanis, neque alijs erat aditus vllus: ex iis sepibus iusu diuino legati nostri educunt innumeros, vt est prædictum, quos ad cælestem cœnam compellant.

C Vos igitur Protestantes, & Græci, quomodo estis ex Ecclesia Dei? quomodo nos esse negatis? Prima quidem legatio, & secunda, Protestantes à vobis confici haud potuit, qui ex inferis heri erupistis: at neque tertia: nam nisi primum detur, ac secundum, qui tertium potest esse, ac nominari? & quomodo procul ab vrbe Christi, è sepibus vos ad eam compulistis homines vt accumbant epulis diuinis, qui limites vnus aut alterius prouinciæ non egredimini? Quas autem Gentes compellit, qui nullas vocastis, nullas adduxistis? Palam verò sit ipsa re à nobis hæc omnia præstari: Græcis certè quidem longè secus contigit: ex quo namque à nobis discesserunt, tantum abest vt vllas Gentes ad Christi cultum cogant, vt potius innumeri ex ipsis à Christi cultu ad Mahometis impiam superstitionem sic adigantur, vt ad paucos iam res eorū redigatur. Cum sentiebant nobiscum, multos ad Christum solo Euangelij præconio vocarūt, multos beneficijs adduxerunt; in quibus, quod me præterierat, Regem Persarum Chosroem, Mauritio imperante, à quo fuit in regnum restitutus, & multa deinde beneficia diuinitus per martyrem Sergium consecutus est: sicut & Isidigerdem Theodosij iunioris imperio; quamuis hic morte præuentus non totum planè se Christo dederit. Nunc verò prorsus in cōtrarium cuncta Græcis conuersa.

E Arnobius antiquus scriptor abditum mysterium vt intelligerem valde ad hanc rem pertinens, occasionem mihi dedit: Ex quo Iudæi è seruitute Pharaonis, qua grauissimè premebantur, educi sunt, bis Moyses petram percussit, è qua manauit aqua abundè ad extinguendam populi Hebræi sitim. Similiter ex quo Deus Christianos post Constantinum Magnum liberauit è durissimo Imperatorum impiorum iugo, bis è petra, de qua Christus dixit, Super hæc petram ædificabo Ecclesiam meam. Jè sede inquam Petri, eduxit aquam, qua per baptismum Gentes abluerentur in secunda & tertia legatione, & sacris doctrinæ fluentis saturarentur. Audi Arnobium loquentem: Audi dicentem Dominum: Petre, ait, petit Satanas, vt ventilet vos sicut triticum in area: ego autem intercessi pro te: quasi dicat, statui procellam in auram, & feci vt fileant à te fluctus eius. Lætatus est Petrus, quia filuerunt, & deduxit eum in portum voluntatis suæ, in Ecclesia sine dubio, vbi exalant eum in Ecclesia populi, & in cathedra seniorum laudent eum: quia posuit flumina in deserto: id est in deserto huius sæculi perambulans, quousque perueniret Romam, prædicauit baptismum Iesu Christi, in quo vniuersa flumina benedicuntur vsque hodie

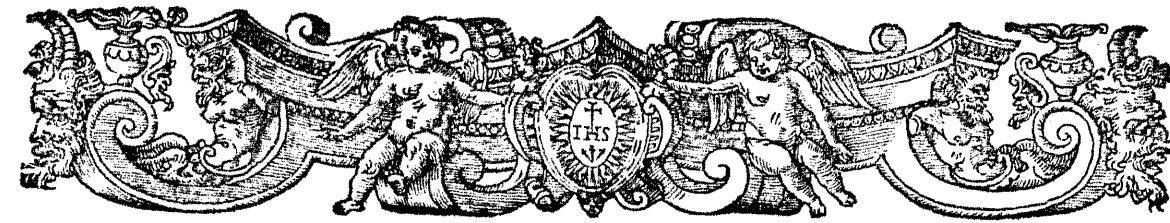
TERTIVM TEMPVS BARBARORVM AD FIDEM COM-PVLSORVM.

Euagr. li. 6. c. 18 & 20. Niceph. lib. 14. c. 19. Socr. lib. 7. c. 8.

Arnob. in Psal. 106.

hodie à Petro: ipse posuit exitum aquarum in sitim; ita ut qui exierit foras ab Ecclesia Pe-
tri, siti pereat: posuit terram fructiferam in falsuginem; sicut falsugo terram à fructu reuo-
cat, ita littera mundi à fructu spiritali reuocat mentes: sed per Petrum, in falsugine litte-
rarum positam Romam, fecit eam fructum adferre.] Vnde autem ipsa terra falsugi-
nem haberet, expressit: A malitia, inquit, hominum habitantium in ea.] & ad-
iecit, Posuit, inquit, desertum ab aquis, quæ peccata lauant; posuit in sta-
gna aquarum, abundant aquæ baptismatis, martyrum, poeniten-
tiæ, eleemosynarum abundant in deserto isto: quod ante Pe-
tri aduentum siccum fuit & aridum, hoc nunc excultum
est: cum constitueretur in eo ciuitas Ecclesiæ, in
qua quotidie seminantur agri, plantantur
vineæ, ut fiant fructus natiuitatis,
quos benedixit Deus,
& fecit ut
multiplicarentur.] hæc Arnobius. An verò Orientales
siti pereant, cuncti vident: hodierni hæretici,
nisi respiscant, experientur
nostro cum dolore.

FINIS LIBRI QVARTI.

DE SIGNIS ECCLESIAE DEI
LIBER QVINTVS.

SIGNVM VNDECIMVM.

Miracula in fidei propagatione facta.

*Miracula ad fidem confirmandam facta in ipsius propagatione clarissimè ostendunt
nos esse ex Ecclesia Dei, ceteros autem nullo modo. Cap. I.*

C Vamuis Deus alios Euangelij sola annunciatione vocarit, quod
est primæ legationis; multos autem beneficijs etiam perduxerit
ad veritatis agnitionem; plurimos denique suaui quadam vi com-
pulerit ad officium vero Deo conueniens præstandum: nihilomi-
nus per suos plerumque nuncios annunciatam veritatem miracu-
lis confirmari voluit; & nonnulla sanè ex eis huiusmodi fuere, ut
quos attigerint propiùs, beneficij quodam vinculo obligarint; ut
si quis ab aliquo morbo fuerit curatus, sed hoc nõ ad singulos per-
uenit. Idcirco iure supra monuimus, rem quamlibet ex potissima sui parte diiudicãdam,
ex qua singulæ etiam legationes, de quibus est actum, possint inter se distingui. Commu-
ne verò est omnibus ut miracula adhibuerint ad sui testificationem, quod est euidentis si-
gnum diuinitatis. Ob id Christus illa sepiùs obstinatis Iudæis obijciebat: Si mihi, inquit,
non creditis, operibus credite.] & iterùm: Opera, quæ ego facio, ipsa testimonium perhi-
bent de me.] Hinc cum Ioannes in vincula coniectus nonnullos è suis ad Iesum misisset,
qui percunctarentur ab eo; Tu es; qui vèrurus es an alium expectamus? Ipse plurimis edi-
tis mirabilibus, ad eos conuersus respõdit inter alia; Renunciate Ioanni, quæ audistis, &
vidistis.] Quocirca Marcus sic Euangelium concludit de Apostolis à Christo missis: Illi
autem profecti prædicauerunt vbique, Domino cooperante, & sermonem confirmante
sequentibus signis;] ut ostendat illi doctrinæ firmitatem fore cælestem, quam signa subse-
queretur. & Paulus, Signa, ait, Apostolatus mei facta sunt super vos in omni patientia, in
signis, & prodigijs, & virtutibus.] & alibi: Euangelium nostrum non fuit ad vos in sermo-
ne tantum, sed in virtute, & in Spiritu sancto, & in plenitudine multa.] & rursus, Sermo
meus & prædicatio mea non in persuasibilibus humanæ sapientiæ verbis, sed in ostensione
spiritus, & virtutis.] hæc Paulus, clarissimè testans eos Christi Apostolos, quos signa
declarent, & illustrent. Ex quo fit Ecclesiam nostram proculdubio esse Ecclesiam Dei,
quando qui missi sunt ab ea, doctrinam, quam disseminarunt, miraculis etiam consigna-
uere; neque fieri potest ut à Dæmone proficiscantur. Nam quæ sunt huiusmodi, à princi-
pio dumtaxat vera & bona videntur, sed paulo post falsa & mala deprehenduntur. Præ-
tereà Deus haud permittit vmquam fieri miracula ad falsitatis comprobationem; maxi-
mè si veritas veniat in contetionem cum mendacio, quod breui detegitur cum suis præ-
figijs, luce veritatis ac vi tenèbras, & inania simulachra, futileque vmbras procul discu-
tiente; ut in certamine Moysis cum Magis Pharaonis. Ac necesse est sanè veritatem re-
rum diuinarum diuinis etiam signis confirmari: hoc enim Christus dixit, cum mitteret
Apostolos suos. Vbi sunt igitur vestra hæretici miracula? nulla potestis proferre. At nos
contra

2. Cor. 12.

1. The. 1.

1. Cor. 2.

Obiectio.

I. Resp.

II.

III.

IIII.

V.

contrà proferemus à vobis tentatū signa huiusmodi exhibere, sed longè secus euenisse, quàm conati estis. Qui igitur fieri potest, vt tot ac tanta effecta miracula sint à nobis p tot annorū spatia, nulla verò prorsus à vobis, quin potius in contrariā partem ceciderint, quæ cōtendistis? Age verò ad rem veniamus: & quando infiniti esset atque inepti laboris cuncta recensere, pauca afferamus in medium maximè ad rem facientia, & ætati nostræ conuenientia, antiquioribus omisiss. Quocirca non tangemus magna illa miracula, quæ ediderunt Augustinus, Mellitus, Iustus, Laurentius, Paulinus, ac Berinus, ceteriq; missi à Pontificibus Romanis in Britanniam ad Anglos instituendos; hæc enim persequitur inter alios Beda: neque referemus etiam quæ effecerunt diuinitus Bonifacius Moguntinus, Vviliboldus E istetēsis, Burcardus Vvirciburgicus, siue Herbigopolensis, & Gregorius Traiectensis Episcopi ordinati, & missi à Pontificibus Romanis post alios, per quos in Germania Christi cultus fixas habuit postea sedes. Tantum percurremus aliqua miracula edita à nostris in propaganda religione, ex quo plurimi è Græcis ab Ecclesia Catholica fecere discessionem, vel potius ex quo illam Photio principe sunt meditati post annum octingentesimum sexagesimum tertium.

Igitur sub annum octingentesimum trigessimum tertium, procurante Ludouico Pio, Gregorius Quartus disseminandæ Christianæ religionis per omnia Aquilonis Regna Episcopis Hamburgensibus munus dedit, eiq; dedit initium Ansharius in Dania, Suetiaque, adiunctis sibi nonnullis monachis è noua Corbeia: post Ansharium Rembertus est ordinatus Hamburgi Episcopus à Nicolao Papa, qui Hamburgensem Ecclesiam Bremensi coniunxit, & qui Photium sede indignū iudicauit. Igitur Rhembertus latissimè in Dania, Suetia, & regionibus vicinis cultum Christi amplificauit. De ipso inter alia produnt, cum vidisset in Dania quadam regione innumeram Christianorum multitudinem catenis vincitā duci in seruitutem à piratis quibusdam, precibus se dedit, & continuo fracta sunt vincula, barbaris Danis stupore percussis. Sæpius cum mare traiceret, Suetiam, vel alia loca petens, tempestates supplici ad Deum voto sedauit, cæco lumine reddidit chrisimatis sacramento, dæmonas è corporibus fugauit: hæc & alia multa cum perficeret, multos ad Christi cultum traduxit è Danis. Atque hæc Rhembertus.

Post hæc accidit vt Dani maiorem partem nihilominus impijs essent superstitionibus addicti, donec in quodam conuiuio præfente Haraldo Rege oriretur contentio de religionis veritate. Aderat clericus quidam Poppa nomine (ait Vvuitichindus illorum tēporum scriptor) qui pro veritate stetit aduersus alios. Tum Rex percunctatur, an velit periculum facere suæ religionis. Non renuit Poppa. Iussit eum Rex in crastinum diem custodiri, conuentuque aduocato produci mandat magni pōderis ferrum candens & ignitum, Poppæque imperat vt illud manu nuda prehensum gestet. Intrepidus ille arripuit, diuque cunctis aspicientibus circumgestauit, deinde illasas omnino manus ostendit. Ea re obstupefactus Haraldus simulacra falorum Deorum conteri iubet; cunctisq; vt Christum colerent, edicto imperauit. Secuta sunt deinde miracula edita ab Humone Episcopo Bremensi, & Canuto Daniae ipsius Rege, alia post hæc aliorum, vt Vicelini in locis illis, quibus Vandaliā contineri Crantzius scribit, Otthonis Bambergensis in Pomerania, quæ sicuti & plurimorum prosequitur idem scriptor in Metropoli sua Saxonia, quibus Christi cultus firmiter per eas regiones est stabilitus. Atque hæc satis de Dania, Suetia, Noruegia, & regionibus propinquis.

Bohemi, Cyrilli & Methodij fratrum multis miraculis illi quidem potuerunt agnoscere Christianæ religionis veritatem; mox Ludmillæ, & Venceslai Regis: Ludmilla nãque vxor Boriuorij Ducis, qui primus è Bohemis nomen Christo dedit, à duobus impijs est occisa; neque vquam potuit locus ille, in qua cædes est patrata, à sanguineis maculis abstergi; neque similiter area, in quo est sepulta, quemquam recipere defunctum. Quòd si cadauer aliquod conderetur in ea, protinus altera die reperiebatur foras eiectum. Testatur Dubrauius adhuc existare in Bohemia nepotes homicidarum, familiamq; ipsorum; cunctis insignia quædam transmissa in ipsos inesse; cumque alter esset barbā nimis rufa, alter malè pedibus affectus, quicumque ab ijs prognati sunt, eodem modo videntur. Prædixit multo ante Ludmilla necem suam, & ad illam se ex composito ferendam parauit. Venceslaus eius filius plurimis est nobilitatus miraculis. Nam cum prouocatus aliquando fuisset ad certamen à Radislao Principe Gurimensi, qui exercitum aduersus ipsum eduxerat, vbi ventum ad pugnam, perterritus Radislao Angeli cuiusdam visu,

MIRACVLA RHEMBERTI IN DANIA, SVETIA. Vi de Ioannem Magnum li. 7.

Crant. Metrop. li. 2. c. 10. & 11. Sur. in vit. to. 2.

Lib. 3.

MIRACVLAE POPPAE, HVMONIS, CANVTI, VICELINI OTTHONIS IN SEPTENTRIONE.

MIRACVLA LVDMILLAE, ET VENCESLAI INTER BOHEMOS.

A visu, quem pro Venceslao aduersus se stare & pugnare conspexit, protinus ad eius pedes accidit supplex, & dicto se audientem fore promisit. Accidit præterea, vt Bolelaus frater ipsius Venceslai, odio Christianæ religionis, & regni cupiditate, iusserit occidi fratrem Venceslaum. Cuncti homicidæ vel in furorem versi ex alto se in præceps dederunt, vel proprijs ensibus se trucidarunt. Drahomira mater, cuius consilio fuit interfecta Ludmilla, terræ hiatu miserrimè est absorpta: paries, qui sanguine Venceslai fuit aspersus, numquam potuit abstergi: cadauer innumeris coepit miraculis illustrari, quod ægrè ferens Bolelaus clam noctu iussit Pragam deuehi, & occulte in eade quapiam recondi. Sed equi vbi ad medium Pragæ peruenerunt, substiterunt, neque potuit loco vquam moueri currus; qui in vinculis erant, omnes in carcere mirabiliter soluti; denique res patefacta, aperta capsâ in qua cadauer asseruabatur, inuentum est ab omnibus vulneribus diuinitus curatum, vna tantum deerat auricula abscissa, quam Primislaua soror secum detulerat in nece fratris, & summa cum reuerentia seruarat; sed vbi corpori est admota, continuo mirabiliter suo loco adhæsit. Cadauer post tres annos loco iusserat amoueri Bolelaus, & tamen nihil mali odoris emisit, equi in itinere super vndas alti & profundi fluminis siccis vngulis transferunt. His rebus permotus Bolelaus Christo se reddidit, ita vt cum Polonorum Princeps Miesca filiam ipsius Drahomiram sibi peteret vxorem dari, non antea acquieuerit, quàm fieret ille Christianus. Tot verò ac tantis miraculis sunt nobilitata corpora Ludmillæ & Venceslai, vt innumeri Christiano cultui sese adiiicerent è Bohemis. Boleslai istius, qui sauus est dictus, filius fuit alter Bolelaus, qui fratri in regno succedens Adalbertum Pragæ Episcopum dari curauit. Huius tanta sanctitas fuit, vt cum Romæ sacra faceret more Christiano, Papa præfente, & ad eam missæ partem venisset in qua pro defunctis fit supplicatio, duas ferè horas quasi à sensibus abstractus substiterit. Ob eam rem obiurgatus à Papa respondit se funeri suorum fratrum, quos Bohemi occiderant, interfuisse, & ad huius rei testificationem chirothecam alteram Pragæ reliquisse. Mandauit Pontifex inquiri an id ita esset: inuentum vt sanctus edixerat, qui innumeris antè & post obitum miraculis floruit. Atque hæc satis sint, vt alia omittamus, de Bohemis.

Veniamus ad Sclauos, quibus olim regiones plurimæ attribuebantur, atque illæ ferè omnes sunt, quæ lingua vtuntur Sclauonica, in quibus Bohemia, Prussia, Polonia, Rhussia, & alia his confines orę Boreales. Quod referam, scribit in vita Romualdi Petrus Damiani, qui proximus fuit his temporibus. Erat inter alios monachos Romualdi Bonifacius Busclauini Sclauonicæ gentis Regis consanguineus, qui diuino inflammatus desiderio, cum consecratus fuisset Archiepiscopus illius nationis à Pontifice Romano, in Rhussiam peruenit ad Regem, qui audita Christiani cultus prædicatione, ita se crediturum dixit, si Bonifacius per medias flammæ rogi ardentis illæsus transfret. accepit conditionem Bonifacius, & cum thure prius & aqua sacra ignem lustrasset, per medias flammæ nullo accepto vlui detrimenti vel tenui signo incolumis incescit. Ad tantum miraculum Rex cum tota ferè natione Christo se dedit. Ea re commotus Regis frater, absente Rege, Bonifacium securi percuti iussit, mox ipse cum suis omnibus vsu oculorum priuatus, lapidis instar obriguit, & immobilis stetit. Aduenit interea indignabundus Rex audito scelere, sed cum fratrem satellitesque ipsius obriguisset vidisset, miseratus eius vicem, precibus se dedit cum ceteris pro fratre intercedens apud Bonifacium, & haud multo post pristino statui omnes restituti ad Christi cultum concessere. Hæc de Rege Rhussiarum Petrus Damiani. Videndum porro esset num loco Rhussiarum sit reponendum, Rhascia. Incolæ namque Rhasciæ nobis adhæserunt, Rhussiarum verò factioni Græcorum.

Accedamus ad Polonos. Eorum Princeps Miesca (sic eum nominat Vvitchindus, qui temporibus illis vixit) ea de causa ad Christum se contulit, quòd cum septem more barbarico vxores haberet, neque ex ijs vllam posset prolem suscipere, persuasus est à quibusdam Christianis, fore, si Christo nomen daret, vt filios gigneret, & magna felicitate posterius ipsius floreret. Neque spes illum fefellit. Drahomiram namque, de qua supra egimus, vxorem duxit Regis Bohemici filiam Christo se adiungens, & nobilissima cælitus progenie est honestatus. Regnum verò Polonorum nulla in re postremas inter alia, quæ in terris videmus, tenet. Miesca, siue Miecislauus Christo se deuouit anno noningentesimo sexagesimo quinto.

Nunc quod Petrus Damiani in vita Romualdi proximus huic ætati, & Hagecus tradunt.

MIRACVLA ADALBERTI.

MIRACVLA BONIFACII INTER SCLAVOS.

MIRACVLA IOANNIS, ET BENEDICTI INTER POLONOS.

dunt, Duglossus verò & Cromerius aiunt accidisse anno millesimo octauo, referamus. A
Boleslaus Miescæ filius duos è Romualdi monachis, qui Christianam in ijs locis doctrinam propagarent, impetrauit. Alteri horum Ioanni, alteri Benedicto nomē erat: ij locum in solitudine optarunt; in qua cum degerent, nonnulli suspicati sunt magnam apud eos vim pecuniæ se nacturos. Quocirca irrupentes in eorum casus cum nihil inuenissent, mali dæmonis impulsu, & ipsos, & qui cum illis erāt occiderunt, igneque subiecto, & cadauera, & locum conati sunt incendere: frustra: nam flamma nihil egit; & ipsi cum fuga elabi diu contendissent, in eodē semper loco hæserunt. Cumque procul ingens splendor supra cadauera sancta aspiceretur, & suauissimi concentus audirentur, detecta res est, & innumeris eò confluentibus Rex aduenit, qui catenis impios vinciri in ipso perpetrati sceleris loco iussit, atque ita vsque ad obitum manere. At illi pœnitentia flagitij admissi ingemiscētes à sanctis veniam suppliciter petierunt, & continuo effractis diuinitus vinculis sunt absoluti. Dubrauius scribit à Gaudentio Episcopo Gnesnensi locum in solitudine datum monachis sex, in quibus numerat Ioannem, & Benedictum, casosque illos ob eam, quam diximus, causam, multis miraculis floruisse. Id euenisse tradit Cromerius in solitudine Polonia maioris, vbi nunc oppidum Cazimiria. Adalbertus ante hos in Prussia & Polonia plurimis editis miraculis insignis habebatur, ita vt Ottho Imperator eius nominis tertius ad inuisendum martyris sepulchrum voti reus ob depulsum morbum sit profectus circiter annum millesimum. Atque hæc de Prussia, & Polonia satis.

MIRACVLA
QVAE GEYSE
ET STEPHANO
NOBENEB
RVNT INTER
HVNGAROS.

Veniamus ad Hūgariam Polonis vicinam, ante annum millesimum Geiza Hungarorum Princeps iam diu Christiana sacra cogitabat, & erat in ea cura totus, quomodo id perfici posset. Nocte igitur dormienti adstitit illi iuuenis formosissimus prænuncians fore vt illi filius nasceretur, qui Christi cultum latè propagaret in Hungaricis regnis; ipse modò expectatus occurreret Præfuli sanctissimo, ei que in omnibus rebus audiret. Eui-gilans Geysa, accersitis Christianis nonnullis, & intimis suis somnium narrat, & mox illi nunciatur aduenire Adalbertum Pragensium Antistitem, qui ipsum inuiseret. Obuiam processit Geysa, & quid sibi somnium vellet, agnouit, nomen Christo cum suis dedit; & vxori eius iam grauidæ apparuit in somnis Stephanus protomartyr prædicens fore vt pareret filium, cui primo dignitas regia inter Hungaros deberetur, ei que nomen imponeretur Stephano: & ita contigit, vt præsignificauit. Is autem Stephanus, qui sanctis ascriptus est, viuens, & vita functus innumeris est illustratus miraculis, quæ si quis vult cognoscere, legat eius vitam: nam & mortui per eum reuixere. Sequentibus deinde temporibus cum iam religio Christiana in his regionibus egisset radices, & vberimos ederet fructus, sanctissimis ex omni parte viris abundans, euenit vt in Lithuaniam, & alia loca Lithuania propinqua sese effunderet. Exempli gratia, in Polonia supremis temporibus vitæ sanctimonia præstitit Stanislaus Episcopus Cracouiensis, Hiduigis Ducissa, vt vocant, Rex ipse Cazimirus, & nobis multo his vicinior Iacintus ex ordine sancti Dominici, qui peragrata Polonia, & Rhussia, multis miraculis homines in diuinarum rerum admirationem traxit: nam mortuos ad vitam reuocauit, cæcis nonnullis visum restituit, ægrotis innumeris sanitatem; vita migravit anno millesimo ducentesimo quinquagesimo septimo, cum paulo antè Mindacus Lithuania Rex nomen Christo dedisset, anno scilicet millesimo ducentesimo quinquagesimo secundo, à quo tamen postea desciiuit, donec anno millesimo trecentesimo octuagesimo sexto Jagello vnâ cum Lithuanis omnibus Christianæ religioni se iterum reddidit, cuius è filio Cazimiro nepos Cazimirus obiit Vilnæ vitæ cælestis sanctimonia illustrissimus, cui rei miracula verè admiranda fidè maximam conciliarunt apud omnes, & in primis apud Lithuanos. Obijt ille anno millesimo quatercentesimo octuagesimo quarto.

MIRACVLA
INTER TAR-
TAROS EDITA

Tartari sunt in confinibus Polonici regni, & plurimas superioribus sæculis prouincias in suam potestatem redegerunt in Asia, domitis Medis, Persis, Parthis, & alijs finitimis nationibus, è patrijs sedibus egressi. Horum nonnulli Reges cum plurimis suorum nomen Christo varijs temporibus dederunt. Inter alios Cassanus, quem vocant alio nomine Mangu, cum ducentis equitum millibus anno millesimo ducentesimo nonagesimo octauo Syriam cœpit, Ioanne Villaneo illorum temporum scriptore, & Haitone Armeno testibus. Is Christo se adiunxit huiusmodi occasione. imperabat hic Tartaris vniuersis Rex eorum supremus, cumque audisset Armenia Regi esse filiam pulcherrimam, petijt illam sibi vxorem dari. Haud potuit pater potentissimo omnium Regi postulata negare. Ad-

ducta

A ducta ad illum puella breui concepit, ac peperit filium, cui facies erat adeò deformis, vt omnino monstrum videretur. Habito suorum consilio Rex iudicauit non ex se, sed ex adulterio prolem natam; ideoque matrem cum sobole flammis adiudicauit. Inops consilij, & innocens vxor ad Deum confugit; spatiumque sibi dari rogauit, quo confessione sacra, & Euchariæ sacramento se adornaret, partumque baptismo abluere posset. Annuit Princeps: ipsoque præsete, & populo vniuerso, sacris aquis est immerfus puer; dictaque mirum, protinus illius effigies immutata, cunctisque cernentibus, & demirantibus apparuit omnium venustissimus partus. Ea re obstupefactus Cassanus cum populo ferè vniuerso nomen Christo dedit. Hæc post alios Villaneus.

B De miraculis que parentum nostrorum nostraque etate sunt edita in Gentibus ad Christi cultum perducendis. Cap. II.

Ed accedamus ad ea, quæ nostræ sunt ætati maximè propinqua. Auorum nostrorum memoria Christophorus Columbus Indias occidentales aperuit nobis antea ignotas. Aggressus est autem tantam rem nonnisi Diuinitatis æternæ benignissimo impulsu, quamuis à multis vsu rerum prudentiaque valentibus irrideretur, cum principes viros potentissimosque Reges alloqueretur, petens vt auxilio sibi essent cogitanti Orbem nouum, nouaque terras præcis sæculis ignotas in lucem quodammodo proferre, aggredi iter insuetum, emetiri maria vastissima, ex obuiis quibusque periculis enauigare. Vbi verò mari se cum sociis commisit, altumque tenuit, & Oceani fluctibus remotissimi ab omni terræ conspectu vndique iam nautæ cuncti circumdarentur, parum sæpè abfuit quin à vectoribus corripere, & in vndas proiceretur; sed mirabili visu in somnis confirmatus sic & ipse socios confirmauit, vt tandem voti compos amplissimas terras inueniret. In omnibus earum locis hoc miraculum commune erat. Nam cum passim dæmones ederent responsa; vbi Euchariæ sacramentum per nostros in aliquo loco reponeretur, continuo dæmones obmutescēbant: & cum crebris terræ motibus terræ conquassarentur, & frequentibus etiam tempestatibus miserè deformarentur; nunc nostra religione recepta non ita contingit. Hoc vniuersis his regionibus commune. Speciatim verò accidit, vt Christophorus Columbus in insula, quam vocant Hispaniolam, siue Sancti Dominici, altissimam è ligno crucem defigeret. Indigenæ sæpius eam prosternere ad terram, & conuellere conati, nihil profecere; contactu illius ac fragmentis morbi passim curabantur. Non tamen illud silentio prætereundum, quod ante aduentum nostrorum in illas oras accidisse ab indigenis est narratum. Erat in more positum, vt hominum in pluribus anni temporibus multa millia dijs impijs sacrificarentur; ex his quidam cum duceretur ad aram, vicem suam deplorans, oculis in cælum sæpius conuersis, opem diuinam tacitus implorabat. Tum iuuenis pulcherrimus illi adstitit in alba veste, nunciauitque breui fore vt finis propediem sacrificijs impijs imponeretur, venturosque eò barbatos homines (iis namque in locis nulla viris barba) qui ea de medio tollerent, veritatem diuini cultus adducentes. Retulit hoc ille, neque multo post ad ea loca Hispani peruenere. Ausus est quidam è Regulis illarum regionum cum sua coniuge nequidquam repugnante habere rem in templo Christianorum; & protinus vsu linguæ ac membrorum spoliatus est. Ad mentem reuersus, inde numquam voluit egredi, neque fuit à quoquam templum verri, omnia à semetipso perficere volebat, vt omnibus palam fieret quid accidisset.

Petr. Mart. in
hist. Ind.

C Ed accedamus ad ea, quæ nostræ sunt ætati maximè propinqua. Auorum nostrorum memoria Christophorus Columbus Indias occidentales aperuit nobis antea ignotas. Aggressus est autem tantam rem nonnisi Diuinitatis æternæ benignissimo impulsu, quamuis à multis vsu rerum prudentiaque valentibus irrideretur, cum principes viros potentissimosque Reges alloqueretur, petens vt auxilio sibi essent cogitanti Orbem nouum, nouaque terras præcis sæculis ignotas in lucem quodammodo proferre, aggredi iter insuetum, emetiri maria vastissima, ex obuiis quibusque periculis enauigare. Vbi verò mari se cum sociis commisit, altumque tenuit, & Oceani fluctibus remotissimi ab omni terræ conspectu vndique iam nautæ cuncti circumdarentur, parum sæpè abfuit quin à vectoribus corripere, & in vndas proiceretur; sed mirabili visu in somnis confirmatus sic & ipse socios confirmauit, vt tandem voti compos amplissimas terras inueniret. In omnibus earum locis hoc miraculum commune erat. Nam cum passim dæmones ederent responsa; vbi Euchariæ sacramentum per nostros in aliquo loco reponeretur, continuo dæmones obmutescēbant: & cum crebris terræ motibus terræ conquassarentur, & frequentibus etiam tempestatibus miserè deformarentur; nunc nostra religione recepta non ita contingit. Hoc vniuersis his regionibus commune. Speciatim verò accidit, vt Christophorus Columbus in insula, quam vocant Hispaniolam, siue Sancti Dominici, altissimam è ligno crucem defigeret. Indigenæ sæpius eam prosternere ad terram, & conuellere conati, nihil profecere; contactu illius ac fragmentis morbi passim curabantur. Non tamen illud silentio prætereundum, quod ante aduentum nostrorum in illas oras accidisse ab indigenis est narratum. Erat in more positum, vt hominum in pluribus anni temporibus multa millia dijs impijs sacrificarentur; ex his quidam cum duceretur ad aram, vicem suam deplorans, oculis in cælum sæpius conuersis, opem diuinam tacitus implorabat. Tum iuuenis pulcherrimus illi adstitit in alba veste, nunciauitque breui fore vt finis propediem sacrificijs impijs imponeretur, venturosque eò barbatos homines (iis namque in locis nulla viris barba) qui ea de medio tollerent, veritatem diuini cultus adducentes. Retulit hoc ille, neque multo post ad ea loca Hispani peruenere. Ausus est quidam è Regulis illarum regionum cum sua coniuge nequidquam repugnante habere rem in templo Christianorum; & protinus vsu linguæ ac membrorum spoliatus est. Ad mentem reuersus, inde numquam voluit egredi, neque fuit à quoquam templum verri, omnia à semetipso perficere volebat, vt omnibus palam fieret quid accidisset.

MIRACVLA
IN INDIIS
OCCID. EDI
TA.

D Martinus Valentia oriundus, è familia Franciscanorum, studij multum posuit in propagando per eas regiones Christi cultu, multaque mirabilia effecit. Nouissimè verò Aloysius Bertrandus è Dominicanis maximè nostram religionem in iis locis amplificauit: datumque est illi diuinitus vt mortuos ad vitam reuocaret, & innumeros ægrotos restitueret sanitati. Accidit aliquando, vt cuiusdam vici incolæ ad eum confluerent, nomen Christo dare parati. Interrogati quid eos ad hoc adduceret, responderunt, in publico quodam vniuersali que eorum consentu adstitisse dæmona, quem cuncti specie horribili viderent, ac dixisse. Quid me astantibus duobus Christianis inuocatis? (aderant fortè duo ab Aloysio ad Christum perducti) abripite eos hinc. Vbi hæc dixit, homo qui-

Suair. Sur. in
hist. & annales
Francisc.
In vita eius.
MIRACVLA
MARTINI VA
LENTINI, A-
LOYSI BER-
TRANDI.

De Sign. Tom. I.

O

dam

dam, qui se diceret ab Aloyſio miſſum, proceſſit repente in medium conuentum, & in conſpectu omnium diſputatione inita, dæmona conuicit. quibus actis, euauere ex oculis adſtantium. Venit fortè in manus Principis cuiuſdam qui non longè aberat à finibus Regni Peruani, effigies Chriſti crucifixi. Ille acceptam conſpue, ac multis modis irridere cœpit in conſpectu plurimorum. Ibi mirabiliter imago, quaſi verè ſpiraret, cœpit ex oculis lumen emittere, caput motare, & aſpectu minaci Regem, cunctoſque terrere. Quocirca pauore percuſi omnes, & tremore correpti, partim cecidere ad terram, partim cum ſe viderent obrigeſcere, neque poſſe loco recedere, exclamare cœperunt, factique poenitentes miſericordiam ſuppliciter implorare. Ob id priſtino ſtatui protinus reſtituti magnum Chriſtianorum Deum palam conſiteri altiſſima voce, rem cunctis enarrare. At Princeps vnà cum multis è numero ſuorum ſe Cuzcum contulit, & factum diuulgans Chriſto ſe deuouit. Innumera verò ſunt, quæ in ſingulos dies miracula in ijs regionibus contingunt, & contigere. Satis autem nobis ſit hæc retuliſſe de Indijs Occidentalibus.

Of. lib. 3.
MIRACVLA
I NAFRICA.

Inuiſimus Orientales: nonnulla tamen de Congenſi regno & alijs Africa regionibus prius dicamus. Illud anno milleſimo quatercentefimo octuageſimo quarto Luſitanorum claſſibus eſt exploratum: cumque nomen Chriſto Rex dediffet vnà cum multis ſuorum, victoriam mirabiliter è quibuſdam rebellibus vexillo Crucis educto in prælium reportauit. Ioanni nomen huic Regi fuit. Eo defuncto, filius natu maior Alphonſus Chriſtum ſequebatur, minor erat omnino alienus: quocirca in certamen acquirendi regni venerunt. Innumeri, qui nondum Chriſtum colebant, natu minorem ſequebantur, & maximas copias aduerſus alterum paucis ſtipatum militibus conſiciebant. Ventum tamen ad pugnam. Vix initum prælium, Chriſti hoſtes in fugam ſe protinus ſubito pauore correpti dederunt. Dux exercitus hoſtilis captus palam conſeſſus eſt ſe magnam militum copiam in equis inſidentem, & crucibus inſignitam, tantaque luce ſplendentem, vt oculos omnium perſtringeret, in prælio conſpexiſſe, eius metu perterritum cum ſuis ſe fugæ commiſiſſe. Multa prætereà cuiuſſus generis miracula in ijs locis euenere: ſed hæc publica, & pertinentia ad ſtatum totius religionis. Inhambanis, & Manopotamæ regna ampliffima ſita ſunt inter Zofalam, & Moſambicum in extimis Africa oris ad Bonæ ſpei promontorium. In illis ita Chriſti cultus diſſeminatus eſt: Acceſſit ad eas regiones Conſaluuſ Silueria cum duobus alijs è Societate Ieſu, cum fummiſ precibus diu iam totam rem Deo commendaffet orans vt veritatis lumine perfundere illas oras dignaretur. Deruſerat ſecum tabellam, in qua Virginis ſanctiffimæ imago erat depicta; eamque dono dederat Regi. Poſt hæc noctibus circiter quinque, Virgo eadem ſpecie, quam tabula referebat, diuino circumfuſa ſplendore, maieſtatiſque auguſtiſſimæ & iucundiſſimæ aſpectu, dormitanti Regi adſtitit eum compellans. Ille repetitis viſibus attonitus, & quid illa ſibi vellet ignarus, vbi matri euentum narrauit, detulit ad Conſaluum. Hic non prius futurum dicit, vt vim ſermonis percipiat, quam ſacris aquis initietur, verba eſſe cæleſtia, arcana recondita. Quamobrem paulo poſt Rex cum matre & trecentis proceribus ad ſacrâ noſtra conceſſit.

Iam verò innumera ſunt, quæ in Indicis terris ſupra humanas vires admirabiliter atque omnino diuinitus per noſtros effecta ſunt, & in dies efficiuntur. Pauca attingamus: Xauerius in ora Comorinenſi duos iam vita functos ad lucem multis præſentibus, quorum precibus ad id eſt coactus, reuocauit: in inſula Iaponis muto cuidam; & pedibus capto uſum linguæ, & ingreſſum, ſurdo auditum, alteri item ſurdo mutoque ſanitatē diuinitus reddidit. Non eſt numerus ægrotorum, qui precibus eius, quamuis eſſent à medicis deſperati, continuo mirandum in modum ſunt liberati. & nunc etiam cadauer ipſius Goë miracula innumera edit. Plurima, dum viueret, in publicis etiam concionibus longiſſimè poſita vti erant præſignificauit. Gaſpar Belga in inſula Hormutij, quæ eſt in Perſico ſinu, Miſſæ ſacrificio adoleſcentem, quem iam defunctum cuncti reputabant, protinus ad vitam reuocauit; alienata mente mulierem, & à dæmone obſeſſam ſancti Ioannis Euangelio ad eius corpus admoto liberauit. Erat in inſula fanum Mahometi dicatum, quod aiebāt omnium eſſe celeberrimum: illud impijs abſtulit Gaſpar, ſolum defixis in eo crucibus ſex, quæ tantum cunctis iniecerunt mirabiliter pauorem, vt profugientes, quaſi ferro peterentur ad mortem, & nemo tamen ijs hominibus alioquin ferociſſimis quidquam dixit, numquam poſteà ad illas redierint. Erat in eadem

MIRACVLA
GASPARVS
BELGAE IN
ORMVTIO.

A eadem regione Eremita quidam tâta apud omnes fama ſanctitatis, vt qua aquam, pedes lauiffet, Rex ipſe religioſè venerabundus biberet: is cum ſe precibus Gaſparis comendaffet, inſolitis quibuſdam viſis ad Chriſti cultum compulſus, fuit in cauſa vt plurimi eius exemplum ſequerentur. Malacha eſt vrbs primaria aureæ Cherſoneſſi: in eius mari cum Francisus Xauerius eſſet, ſubito cohorta tempeſtas ſcapham longiſſimè cum duobus, qui illa vehebantur, abripuit, ita vt nuſquam è ſummo carcheſio aſpici poſſet. At Francisus cunctis ſtupentibus, cum rogaffet vt nauis paulum demiffis velis à contento curſu conqueſceret, precibus ſe dedit, & haud multo poſt ſcapha rectâ ad onerariam nauim velociſſimo curſu contendit; qui ea vehebantur, Mahometani erant, qui Chriſto ſe continuo dederunt, remque cunctis admirandam paſſim prædicare non deſtiterunt. Malachâ ſimiliter accidit vt claſſis quædam Luſitanica diuiniſ quam credi poſſet moram faceret, neque rediret, cum vela feciſſet aduerſus hoſtes quosdam profecta. Quocirca paſſim rumor à Mahometanis diſſipatus ferebatur, fuiſſe ab hoſtibus victam atque deletam. tum Xauerius in publico conuentu verba faciens, Fuere, inquit, è cœtu noſtro quidam, & in his mulieres, quæ fortibus iactis, arioliſque conſultis, ſibi perſuaſerunt noſtros ab hoſtibus fuſos. At ego vobis aſſeueranter aſſermo, incolumes eſſe; & hodierna die inſigni parta ex inimicis victoria opimis ſpolijs onuſtos redire. quin certo die (ipſum diem notauit) hæc aderunt, non plus tribus aut quatuor è noſtrorum numero deſideratis.]Obſtupere omnes, & rem ſe habere vt dixerat Xauerius compererunt; cum fieri nullo modo poſſet, vt è remotiſſimis oris nuncius tam breui momento adueniret. Idem quaſdam clades prænunciauit, bellaque, & peſtes; è quibus contigit vt Chriſti cultus maximo in honore apud externos eſſet, & amplexaretur.

C Malaca ſoluentibus Meridiem verſus occurrunt inſulæ in Occidentem protenſæ innumeræ, quæ communi nomine Maluchæ, vel etiam nonnullæ ex ijs Philippinæ vocantur. Quod accidit in Malucho, nullo modo prætereundum. Nonnulli à Chriſto deſciuerant, & in reliquos Chriſtianos arma ſumpſerant. Luſitani opem laturo adueniunt, ſed præ multitudine inimicorum pauciſſimi. Vbi in conſpectum ſe dedere, hoſtes Chriſti continuo tremere, loco haud poſſe conſiſtere, arma vix manibus tenere; terra inſolitis magniſque motibus concuti, Sol in ipſo meridie obſcurari, vt alter alterum non intueretur; tantâ lapidum ignitorum vis cælitus decidere, vt domus omnes proſterneret, idola cuncta comminueret; arbores radicitus conuelli; viæ, quas illi vepribus obſtruxerant, vt intercluderent aditum Luſitanis, cinere & lapidibus ad ſummum repleti; lacus ſic quidam excreſcere propè poſitus, vt cuncta deiiceret; domus tantum quædam conſtitit, quæ prope templum, quod illi diruerant, viſebatur. Hæc Cocino ſcripſit Ioannes Breira anno milleſimo quingentefimo quinquageſimo tertio. Alphonſus Caſtrius trucidatus eſt à nonnullis Mahometanis non longè ab inſula Ternate; corpus eius in mare proiectum tertio poſt die repertum ibidem vnde proiecerant, inſolito quodam radians fulgore, vulneribuſque ita recentibus, vt ſi tunc ea accepiffet, cum tamen ætus maris eo loco eſſet omnium longè rapidiſſimus. parricidæ partim cum ſuis etiam propinquis fediffimis toto corpore puſtulis enaſcentibus paulatim excoriati horribiliter vlulantes igne ſacro conſumpti ſunt, partim membris miſerabiliter intumeſcentibus excruciat, vel in bello tormentis diſcerpti perierunt. Quæ omnia fuerunt in cauſa, vt qui deſeciſſent, ad mentem redierint, alij Chriſtum fuerint ſecuti. Primus ad eas oras è noſtris Magalianes nauigauit, qui cum in ijs nonnihil conſediſſet, plurimos morti proximis baptiſmi aquis tinctos continuo ſanauit; in his nepotem Regis inſulæ Zubut, qui poſteà retulit cæleſtia multa à ſe in ſomnis maxima animi iucunditate viſa. Quocirca Rex innumeriſque alij nomen Chriſto tum dederunt. Commune eſt hoc omnibus inſularum illarum indigenis, vt cum febrī vexantur, vel aliter aduerſa valetudine, ſtatim conſugiant ad templum, aquam piacularē bibant, & protinus conualeſcant. Cuiuſdam filij duo cum baptiſmo luſtrati eſſent, conſeſſim grauiſſima febrī conſictari cœperunt. eorum pater, quaſi id accidiſſet ob baptiſmum, querelarum plenus accedit ad ſacerdotem, qui vt oſtenderet non à baptiſmo morbum profectum, iuſſit ægrotis aquam piacularē, ſue vt vocant benedictam, bibendam dari; qua epota, eodem momento ſanitati ſunt illi reſtituti. Diuarenſes eadem contra venenatos icus ſerpentium, remedio præſenti, & efficaci vtuntur. Aſtiuenſium pueri vulgo letalibus veſſiculis erumpentibus emoriebantur: vbi ſacra ad eos noſtra peruenerunt, lues omnino ſublata

MIRACVLA
EDITA IN MA
LVCHIS.

Maximil. tranſ.
in ep.

blata. In Amboino insula siccitas diu maxima fuerat. Mulieres itaque de consilio A
vetustioris Christianæ ad crucem quamdam, quam Franciscus in litore defixerat
conueniunt; ibi solo scopis purgato, cruce ramis exornata, nixæ genibus à Deo sim-
plicibus verbis pluuiam poscunt: mirum dictu, sereno tunc cælo, coactæ momento nu-
bes tantam repente vim imbrium profuderunt, vt maxima inde accessio fieret ad Chri-
stianam religionem: nam protinus manu facta, simulachrum nescio quod, à quo plu-
uiam prius efflagitare solebant, laceratum conscissumque proiecerunt in profluentem.
In insulis Philippinis cum quidam migrasset è vita, haud multo post multis apparuit illu-
strissima luce circumfulgens, testificans se iucundissima beatitudine frui inter superos,
Deumque contemplari; proinde Christi cultum sequerentur, & quod viri religiosi Hi-
spanorum docerent, id obseruarent, si æternam vellent assequi felicitatem.

E regione Molucharum, lato maris tractu intercurrente, litum est amplissimum Co- B
chinchinæ regnum, cuius Imperator, cui Reges alij sunt subiecti, sapius per legatos
egit, vt ad eum mitterentur, qui sacris mysterijs imbuerent tum ipsum, tum populos
ipsius. Huic rei dedit occasionem, quod Christianus quidam defixerat ante ædes suas
crucem ligneam, quam semper, vbi illac transibat, venerabatur capite supplex demisso.
Vicini diu rem conspicati, factique tædio quodam perducti, manu facta illam deiece-
runt, & conculcarunt, igne verò admoto cum conarentur incendere, protinus omnes cum
suis propinquis mortui conciderunt. Præterea nobilis quidam diuturna paralyti de-
cumbens in lecto, nulli idoneus operæ iacebat omnibus frustra remedijs tentatis. Chri-
stianus inuist illum, narrauitque fore, si spem poneret in Christo, & eius nomen supplex
imploraret, vt sanitatem reciperet; & ob id ipsi reliquit effigiem pictâ Christi ascendentis.
Aegrotus, hortante Christiano, spe confirmatus, oculos in imaginem defigens intimo C
maximoque animi studio Dei nomen implorauit. Mirum dictu, multis aspicientibus rep-
tentè sanatus è lecto surrexit, & Christo nomen dedit. Hæc cum certò cognouisset Impe-
rator Conchinchinæ iam voto Christianus, Maconem, siue Macaum, quæ est vrbs Lusita-
norû in littoribus Sinarû, legatos misit, qui nomine ipsius orarent, vt ad sua regna mitte-
rentur, qui Christi doctrinam disseminarent. Hæc Martinus Ignatiusex ordine Franci-
scanorum, qui fuit in ijs regionibus.

Non omitteremus Iaponem, vbi passim curantur ægroti, vbi biberint aquam iustra-
lem, passim per Christianos fugantur dæmones è corporibus obsessis. quarum rerum non
curabimus exempla referre, ne simus iusto longiores. In vrbe Nochu cæci quinque,
vbi baptizati fuerunt, lumen recepere. Leprosus ter inuisens religionis causâ crucem
quamdam, statim mirabiliter est sanatus. Onauræ Cosmus Turrianus in litore Crucem D
defixit, ad eam è longinquis locis accedentes plurimi curantur. Accidit in insula Fi-
rando quod dicam: Rustico cuidam fuit nescio quid subreptum, cumque essent septem,
quorum necesse erat aliquis furti reus foret, conuenere vt è cruce Omuræ fragmentum
sublatum mitterent in aquam, è qua biberent cuncti: quod cum fecissent, vnus ex eis
protinus horrendum in modum coepit intumescere, hydropici instar: quocirca crimen
fessus, veniamque precatus, ad sacerdotes delatus fuit. Accidit hoc anno millesimo
quingentesimo octuagesimo secundo. Ibidem contigit vt quidam Christianus adoraret
crucem quamdam, quam sibi in charta atramento depinxerat. quod cum sapius egis-
set, apparuit ibi stella tanti splendoris, crucis imaginem circumiens, vt totam do-
mum illustraret. Obstupescens ille vicinos aduocauit, & plurimi ad miraculum con-
fluentes, rem deinde tantam cunctis enarrabant. In Cusu contigit vt quidam puer E
anorum circiter duodecim è templi culmine deiectus ab alio, sex dies absque vllò sensu
permaneret: sacerdos è Societate Iesu eò concedens, reliquias quasdam sanctorum
ad collum pueri appendit, & continuo reuixit. Id euenit anno millesimo quingentesi-
mo octuagesimo tertio. Erant in domo quadam Funai circiter ægroti triginta: Missam
celebrari in loco, vbi morabantur, supplices petierunt. Concessum est illis. Sacrificio
peracto, repente omnes è lecto sani surrexerunt. Quod supra diximus curari ægrotos in
Iapone passim iustrali aqua, id sit clarissimo argumeto, quod anno millesimo quingente-
simo octuagesimo secundo in vrbe Sola sanati fuerunt ægroti centû, quod itè dicebamus
de obsessis, apparet ex eo, quod anno eodem ibidem duodecim liberati fuerunt, & qui-
dem mirabilibus modis, & plerumque à Christianis nouis, vt constat è litteris sacerdotû
Societatis Iesu.

MIRACVLA
EDITA IN CO
CHINCHINE
REGNO.

MIRACVLA
EDITA IN IA
PONE.

Ac ne

A Ac ne prolixiores simus, miraculum maximum toti que Indiæ cognitissimum satis sit
nunc in medium protulisse. In india cis Gangem ad littora orientalia Regni Bisnagæ
est vrbs Malipur, quam nos Sancti Thomæ vocamus; in qua corpus eius ex parte asser-
uatur, simulque lapis vetustissimus, in quo crux incisa, ad quam cum genibus flexis
supplex Apostolus preces ad Deum faceret, occisus olim fuit. Lapis ille antiquitus, &
cruce, in qua eminent notæ sanguinis insignes, quibus interfecto Apostolo fuit aspersa,
solebat quotannis die festo sancti viri, verti in colorem nigrum, liquorque ex illa ema-
nare incredibili copia, deinde color ceruleus pro nigro subibat. Sed facta est eius rei,
quæ admirabilis omnino erat, aliquo tempore intermissio, donec anno millesimo quin-
gentesimo sexagesimo secundo, vt Osorius testatur, cum iam nostrorum plurimi habi-
tarent in illa vrbe, in qua & duo sunt monasteria alterum Franciscanorum, alterum Ie-
suitarum, factum est vt miraculum renouaretur multo magnificentiori ac diuiniore mo-
do, quam prius. Nam cum statò die sacerdos Missam celebraret, Euangeliumque in-
choaret (neque enim prius, quam legi incipiat Euangelium, res contingit) crux repente
nigris maculis, splendidis tamen, infici coepit, & postquam copioso liquore fluxit, cla-
rissimè splendere sanguineo colore, quo tincta remanebant etiam lintea quibus hu-
mor abstergebatur, ac colligebatur. Hæc Osorius post alios. Testes verò sunt omnes
Indi, non modò Christiani, sed & qui Christo primas post Deum non dant è Gentibus,
qui tamen ad Apostoli templum confluere solent, virumque sanctum venerari, hoc quo-
tannis, ex quo nostri in illa vrbe conseruunt, & nostram per illas oras doctrinam re-
staurarunt, euenire, vt post alios testatur auctor itinerarij Martini Ignatij ex ordine
Franciscanorum, qui in illis locis fuit.

C Mentio incidit de Apostolo Thoma, cuius ego nomē indignus refero; idcirco reuertamur
ad remotissimas quasdam regiones, quas insciens & imprudens omiseram. Brasilia
est in Indijs occidentalibus: in ea Thomam fuisse, & Euangelij doctrinam pradi-
casse narrat adhuc indigenæ sibi traditum per manus à maioribus suis; adiungunt se ab
illo edoctos, quibus vt cibis salubriter possent: quinimmo adhuc ostendunt vestigia
pedum Apostoli scopulo impressa, cum discessit ab ijs nationibus: ea se vidisse testatur
Emanuel Nobrega sacerdos Societatis Iesu, vt apparet ex eius litteris datis anno mille-
simo quingentesimo quinquagesimo secundo. sed cum prorsus Christi cultus in illis ter-
ris esset oblitteratus, & rursus per nostros disseminaretur post tot annorum curricula,
non paruo illis adiumento fuit Thomæ memoria, miraculaque vestigiorum durantium,
ad veritatis propagationem: nec desuere innumera, quæ quotidie eduntur adhuc à
nostris. Plurimi namque iam iam morti proximi repente perfectæ restituuntur sanitati,
vbi baptismo fuerint abluti. Quinimmo multis ægrotis manus dumtaxat imponitur à
nostris, & protinus recipiunt sanitatem. Quædam puella imprudenter die festo nescio
quid operabatur in agro, & statim dolore ventris maximo afflictari coepit: domum re-
uerfa cognouit esse diem festum, factum detestata ad templum se contulit, misericordiam
Dei implorans, & subito est sanata. Accidit hoc anno millesimo quingentesimo quin-
quagesimo in Baia. Contigit deinde millesimo quingentesimo quinquagesimo nono in
sancto Paulo vt in domibus quibusdam moreretur quidam à Christi cultu alienus, &
ex eo quicumque in illis locis habitabant, terrificis quibusdam spectris exagitabantur,
à quibus vt se liberaret, crucibus ligneis circa illas ædes defixis locum circumdederunt,
& nihil postea horribili senserunt. Persuasum est cunctis, & re compertum, non modò ba-
ptizatis restitui sanitatem mirabiliter vt plurimum, sed & vitam longiorem conciliari.
Atque hic fit finis huic signo. Ostendant modò Græci illi, qui à nobis dissentiant, ex
quo discessionem fecere Michaele auctore sub annû millesimû quinquagesimû tertiu,
quænam miracula in propaganda Christi religione inter Gentes effecerint? nulla pos-
sunt. nullas namque Gentes ad Christum ex illo tempore perduxerunt. Nam quid de
hæreticis Protestantibus dicemus, quibus neque venit in mentem perducere, aut eniti?

Sed tamen quando agimus de miraculis ad veritatem doctrinamque Christianam
confirmandam faciendis, demonstrabo quibus Græci à nobis alieni (multi namque na-
tionis omnium nobilissimæ clarissima germina haud vmquam dissenserunt à nobis, aut
dissentiant) miracula ediderunt, & quæ hæretici protestantes. Photius vt ostendimus, om-
nium primus ad incendium huiusmodi excitandum ligna comparauit, ac congeffit. Mi-
chael ignem subiecit, sed flammæ Græcos, & eorum sectatores combusserunt. Videamus
quibus

MIRACVLUM
PERPETVVM
IN INDIAE
ORIENTALI-
BVS.

Lib. 4. de rebus
gestis Eman.

MIRACVLA
RIDICVLA,
QVAE TENTA
RVNT EDERE
HÆRETICI.

Tom. 3. in vita
Basilij & Leo-
nis Phil.

Hieron Bolfec.
cap. 13.

quibus miraculis delectaretur Photius. Hoc Zonoras apertè tradit homo Græcus, & A
occidentalibus non satis æquus; & istamen scribit Photium fuisse intimum ac studiosissi-
mum Santabareni cuiusdam Episcopi Euchaitarum venefici, & præstigiatoris, qui spe-
ctris ipsos Imperatores fallere soleret, & sibi conciliare. Atque hic adeò amabatur à Pho-
tio, vt ob ipsum Photius aduersari Imperatoribus non vereretur vel in rebus iustis. Ve-
niamus ad hæreticos Proteftantes. De Caluino scribunt, quod referam: habebat hic do-
mi famulum quemdam cum coniuge; persuadet illi Euangelij disseminandi causa (sic ille
sua mendacia nomine specioso vocat) licere vti dolis quibusdam: idcirco sibi videri, vt
famulus epoto quodam medicamento, quo faciei color mortui aspergeretur, & hali-
tus nullus deprehendi posset, defunctum se simulet; coniux verò, quasi verè vitā mi-
grasset, ex animo flere, eiulare se fingeret, donec funus prolecuta, ad locum in quo Cal-
uinus ex composito manebat, veniret. Ibi hortatur vt magnis clamoribus se compel-
let, & quamuis renitentem cogere videatur ad excitandum à morte virum suum. B
mulier cum suo coniuge rem, vti dicit impostor, transigit. vbi ventum ad rem, Caluinus
diu oblectatus, tandem quasi cogeretur, exclamat: Adolefcens tibi dico, surge. Illo au-
tem non audiente sæpius repetitas vociferationes, quamuis mulier latus eius foderet,
vt surgeret aliquando, tandem verè mortuum constitit. Ibi vxor, quæ amaret mari-
tum, dolore percussa, conuicijs exagitanſ Caluinum quasi homicidam, rem totam diuul-
gat. Ille vt famam tueretur, illam fatuam, prorsus amentem, viniq̄ue plenam dicit;
nihil ei credendum. Atque hæc Caluinus, vt è vita ipsius Gallicè scripta & commenta-
rijs Suriij apparet. Quid porrò Lutherus, qui parum absuit, quin strangularetur à dæ-
mone quodam, quem fuerat ausus aggredi quasi fugaturus è corpore obseſſo, vt suo lo-
co dicemus? Quod narrabo, contigit in quibusdam Polonicorum regnorum terris: Ana-
baptistarum nescio quis Princeps vndique omnes suos inuitauit ad suum baptismum, af-
firmans fore vt actio tota miraculis diuinitus illustraretur, & Spiritus sanctus adesset. Ad
uenère inuitati die dicta. Primus in lauacro pedem ponit Antesignanus ille: cōtinuò ap-
paruit videntibus cunctis dæmon, hic est enim Spiritus sanctus hæreticorum; qui capil-
lis apprehensum impostorem sæpius in aera sustollens, & aquis immergens, & allidens,
tandem perterritis vniuersis, atque exanimatis, suffocauit. Hæc igitur miracula istorum.
Quòd si ab ipsis esset veritas, proculdubio vbi ventum esset in contentionem, nostra mira-
cula euanescerent, & irrita fierent. Nam tempore etiam Antichristi liquebit eius prodigi-
a nihili esse, & idcirco is furore percitus ad arma cōuolabit, donec è cælo Christus ac-
currat, & opem suis ferat.

S I G N V M D V O D E C I M V M.

Confirmatio omnibus humanis modis diuinitus acta.

*Neceſſe est vt vera religio, non modò miraculis, quæ humanas vires ſupe-
rarent, confirmetur, sed & omnibus modis, quos caritas diuinitus in-
spirata caeleſtisque ſapientia noſtris animis in dies explicaret:
quod à noſtra Eccleſia factum, non ab hæreticorum fa-
ctionibus, fit manifestum*
Cap. III.

Cap. 54.

Stendimus, ea, quæ à nobis annunciantur quasi caeleſtia, caeleſtibus operi-
bus etiam, quæ non poſſint homines efficere, conſignata fuiſſe. Neque ve-
rò par eſt, vt ſi quid caritas diuinitus animis noſtris inſuſa ſolitis edere
modis queat, id omittatur. Parentum namque ſunt partes, non modò fi-
lios gignere, ſed genitos alere, & ad omnia bona, quantum fieri poteſt,
etiam atque etiam promouere ac confirmare. Hinc illa Iſaiæ verba ad
Eccleſiam generatim dicta: Dilata locum tentorij tui, & pelles tabernaculorum exten-
de, ne parcas; longos fac funiculos tuos, & clauos tuos conſolida. Audin' ad Eccleſiam
dictum

A dictum, non ſolùm vt extendat tentoria, ſed & vt clauos conſolidet? quod ſanè non vno
modo, ſed multis fieri poteſt. Hinc ad Petrum Chriſtus: Ego, inquit, rogauit pro te, vt non
deficiat fides tua; & tu aliquando conuerſus confirma fratres tuos. Et quidem Petrus
teſtatur ſe id præſtitiffe dum vixit, pollicitusque eſt ſe poſt mortem præſtaturum. Audi
cum loquentem in vltima epiſtola, quæ quòd ad vniuerſos Chriſtianos data ſit, à Græcis
Catholica vocatur. Incipiam vos ſemper commonere de his, & quidem ſcientes, & con-
firmatos vos in præſenti veritate. En vt munus à Chriſto impoſitum peragat, en vt cōfir-
met fratres ſuos commonens ſemper, non ſemel, quamuis ſcientes & confirmatos. Hinc
ſubiicit: Iuſtum autem arbitror quandiu ſum in hoc tabernaculo, ſuſcitare vos in cōmo-
nitione: certus quòd velox eſt deſcriptio tabernaculi mei ſecundū quod & Dominus no-
ſter Ieſus Chriſtus ſignificauit mihi. Dabo autè operā & frequenter habere vos poſt obi-
tum meum, vt horum omnium memoriā faciatis. Viden' vt polliceatur etiam poſt obitum
ſuum ſe daturum operam, vt quæ viuens docuit, à poſteris memoria retineantur, atque
ita ſemper confirmetur? Oſtendamus Petrum ſteriffe promiſſis. Oſtendamus haud irri-
tas Chriſti fuiſſe preces, & à Petro fuiſſe fratres eius confirmatos. & quando pluribus id
modis fieri potuit, recenſeamus ordine nonnullos ex antiquis monumentis petitos, & ad
ætatem noſtram perductos.

Ac primus ſit, quem Cyprianus ad Cornelium Papam ſcribens teſtatur eſſe à diuina
traditione, & ex Apoſtolica institutione. Is erat huiusmodi: ſimulatque aliquis Metro-
polita Epicoſcopus eligebatur, vel etiam Pontifex Romanus deſuncto ſufficiebatur, ad hunc
veluti Petri ſucceſſorem, & vt ait Tertullianus, Epicoſcopum Epicoſcoporum, tranſmittebāt
omnes Metropolita, ſi is recens ad illam dignitatem fuerat electus, vel quicumque Me-
tropolita mortuo ſuſtituebatur, litteras, in quibus erat fidei formula, quam profitebatur.

PRIMVS MO-
DVS FIDEI
CONFIRMA-
TAE.

C Epicoſcopus autem Romanus, vbi reſcribebat, illam comprobans dicebatur confirmare.
Audi Cyprianum, qui ſic alloquitur Cornelium Papam recens electum: Secundū quod
diuinæ traditionis, & Eccleſiaſticae institutionis ſanctitas pariter, ac veritas, litteras no-
ſtras ad te direximus. Sed & per prouinciam noſtram hæc eadem collegis ſingulis in
notitiam perferentes, ab his quoque fratres noſtros cum litteris dirigendos eſſe manda-
uimus. Intellexiſtin' eſſe diuinæ traditionis, & Eccleſiaſticae institutionis, vt litteræ à
Metropolitibus dirigantur ad Epicoſcopum Romanum, & vt idem mandetur prouincialibus
Epicoſcopis? Videamus an huius diuinæ traditionis, & Eccleſiaſticae institutionis ſit ali-
quod exemplum in ſacroſanctis ſcripturis. Eſt proculdubio, & quidem maximè præcla-
rum. Paulus namque Apoſtolus non alia de causa Hieroſolymam venit, vt Petrum vi-
deret, manſitq; apud eum quindecim diebus, niſi vt huic traditioni diuinæ, & Eccleſia-
ſticae institutioni morem gereret. Numquid eſt hoc meum commentum? Nequaquam.

Lib. 2. ep. 10.

D Audi Sophronium Patriarcham Hieroſolymitanum, qui ſic ad Honorium Papam ſcri-
bit: Apoſtolica & vetus traditio inualuit, vt qui ad Hierarchiam eliguntur, ad eos, qui in
Hierarchijs capeſſendis & adminiſtrandis maiores ſunt, omnino ſincerè referant quid
ſentiant, & qua fide ſint: vt Paulus illis tradidit valde cautè, ne in vacuum curreret, ſi qua
in parte fides manca eſſet. Paulus enim cum alioquin arcana Dei, quæ non licet homini
loqui, vt ipſe ait, cognouiſſet; metuebat tamen, ne cum alijs prædicaret Euangelium ſa-
lutis, ipſe reprobus fieret. Vnde & Hieroſolymam aſcendit, quamquam Chriſti discipu-
lus ceſteſtis, & antecelloribus ſuis diſcipulis ſe ſubmiſit, & Euangelicam doctrinam, quam
prædicabat, ijs, qui conſpiciebantur alijs antecellere manifeſtauit, ac dogma cum ijs
communicauit. & poſt: Communicauit poſcens interrogādo, vt firmum ſibi fieret, quod
tradebat, & exemplum firmum poſteris relinquens, vt ſic ipſi quoque facerent. & mox:
Huic quoque nos conſuetudini ſeruietes, ad vos diuina ſcientes, qualis ſit fides noſtra,
ſcribimus, vt probemus. Scribimus inquam ad vos, qui non ſolùm noſtis diſcernere legi-
tima dogmata ab adulterinis; ſed etiam ſupplere quæ deſunt, poteſtis.] poſtremò ro-
gat, vt quam primū reſcribat, quo ipſe poſſit annunciare veſtram, ſic ait, à Deo datam
ſanitatē. Hæc Hieroſolymitanus antiquiſſimus ſcriptor. Atque hoc eſt, quod Theodo-
retus ait, hunc locum tractans, à Paulo principi Apoſtolorum, quem par erat, honorem
tributum: & Chryſoſtomus: Quia Petrus erat os Apoſtolorum, princeps, & vertex ipſius
cœtus: Hieronymus autem honoris deferendi causa factū dicit: quia, addit Ambroſius,
Petro delegauerat Saluator Eccleſiarum curam, ob id ex officio, inquit Tertullianus,
apud eum Paulus manſit multis diebus. En igitur primus modus ab ipsis Eccleſiæ na-
ſcentis

E

E] & poſt: Communicauit poſcens interrogādo, vt firmum ſibi fieret, quod
tradebat, & exemplum firmum poſteris relinquens, vt ſic ipſi quoque facerent. & mox:
Huic quoque nos conſuetudini ſeruietes, ad vos diuina ſcientes, qualis ſit fides noſtra,
ſcribimus, vt probemus. Scribimus inquam ad vos, qui non ſolùm noſtis diſcernere legi-
tima dogmata ab adulterinis; ſed etiam ſupplere quæ deſunt, poteſtis.] poſtremò ro-
gat, vt quam primū reſcribat, quo ipſe poſſit annunciare veſtram, ſic ait, à Deo datam
ſanitatē. Hæc Hieroſolymitanus antiquiſſimus ſcriptor. Atque hoc eſt, quod Theodo-
retus ait, hunc locum tractans, à Paulo principi Apoſtolorum, quem par erat, honorem
tributum: & Chryſoſtomus: Quia Petrus erat os Apoſtolorum, princeps, & vertex ipſius
cœtus: Hieronymus autem honoris deferendi causa factū dicit: quia, addit Ambroſius,
Petro delegauerat Saluator Eccleſiarum curam, ob id ex officio, inquit Tertullianus,
apud eum Paulus manſit multis diebus. En igitur primus modus ab ipsis Eccleſiæ na-
ſcentis

scientis incunabilis diuinitus institutus, quo Petrus, ac Petri successores confirmarunt, A
& confirmant adhuc rectam fidem.

Sed videamus, an quod è Cypriano docuimus, discere ex alijs antiquis possimus. Exstant litteræ Concilij Antiocheni antiquissimi, quod coactum fuit, imperante Aureliano, aduersus Paulum Samosathenum ab Episcopis totius Orientis, qui cùm deiecissent Paulum Domnumq; substituisent, litteras dederunt ad Dionysium in primis Episcopum Romanum, deinde ad Maximum paulo antè ordinatum Episcopum Alexandrinum, qui secundus erat antiquitus à Romano, postremò ad alios generatim, in quibus post multa petunt & illud, vt ad Domnum scribant, & litteras ab eo communionis accipiant. Exstant adhuc Athanasij synodicae litteræ (sic enim vocari solent hæ ab antiquis, veluti etiam communicatoriæ, siue, vt Concilium Antiochenum suprâ dicebat, communionis) ad Liberium Papam, quibus illi suam fidem significat. Exstant Damasi, qui Liberio successit ad Orientales respondentis. Exstant Stephani Archiepiscopi, & trium Cõciliorum Africæ ad Damasum eundem, in quibus sic inter alia: Antiquis enim regulis censuratum est, vt quicquid horum, quamuis in remotis vel in longinquo positis ageretur prouincijs, non prius tractandum vel accipiendum sit, nisi ad notitiam almæ Sedis vestræ fuisset deductum, vt eius auctoritate iuxta quod fuisset prouinciatum firmaretur. Est epistola Augustini centesima sexagesima secunda, quæ maximè illustrat hanc, quam dicimus, synodicarum litterarum consuetudinem. Sed afferamus hic nonnulla verba ex epistola Gelasij ad Laurentium: Quia nos, inquit, admones dilectione fraterna, vt veluti medicinam quamdam fidei Episcopis per Illyriū, vel alijs ministrare debeamus, quamquam hoc copiosissimè factum sit à beatæ recordationis prædecesore nostro, & quia mos est Romanæ Ecclesiæ sacerdoti nouiter constituto formam fidei suæ ad sanctas Ecclesias C

Euseb. lib. 7. c. 24.

Niceph. lib. 2. c. 17. & 18. Tom. concil.

Lib. 16. c. 19. tom. concil. 2.

Zon. tom. 3. in vita Cõstantis.

agnoscat.] Scriptum est apud Liberatum in Breuiario missam à Ioanne Talaia Episcopo Alexandrino synodicam ad Simpliciū Papam, similiter à Flauita Episcopo item Alexandrino, qui non consensit, ait ille, sine Romano Episcopo inthronizari, sed synodicam transmisit Felici Papæ.] Narrat idem fecisse Acacium Patriarcham Constantinopolitanum. Idem de Euphemio Patriarcha Constantinopolitano scribit Nicephorus: & eiusdem sedis Episcopus Ioannes, imperante Iustino, idem seruauit, Eutychius, & horum successores, Pyrrhus, Zonara teste, Paulus ad Theodorum Papam scribēs, Petrus ad Vitalianum, Thomas ad eundem, vt est in Synodo sexta, Tharasio ad Adrianū, vt habetur in Concilio Nicæno secundo. Tharasio Patriarchæ Constantinopolitano successit Nicephorus; de quo tradit Landulphus Sagax, qui vixit ijs temporibus, hæc: Nicephorus quoque sanctissimus Patriarcha trāsmisit synodicas litteras ad Leonem sanctum Papam Romanum. Antea quippè faciendi hoc à Nicephoro prohibebatur.] hæc Landulphus intelligens de Nicephoro, qui prohibebat, hæretico Imperatore, quem nonnulli volunt occisum anno octingentesimo vndecimo. leguntur huius Nicephori Patriarchæ ad Leonem Tertium litteræ, in quibus post expositā fidem petit vt mittat sermones firmantes, & dantes intellectū, & post, Vt vestris, ait, doctrinis & exhortationibus firmati stemus in hac fide integri & solidi: omnia, quæ in ea sunt, mysteria ab initio tradita, inuiolata conseruant.] hæc Nicephorus, qui non longè abfuit à Phorio. Diximus Leone Nono sedente à Michaele Patriarcha fuisse excommunicatos Occidentales. Ad hunc igitur Leonem litteras huiusmodi misit Petrus Antiochenus Patriarcha, orans vt fidem ipsius, simulque E

lectionem confirmaret, cui Leo inter cetera respondit: Sicut calamitosum est, si vnitas deest bonis; ita perniciosum est, si adsit malis. quod ipse è specula illius Ecclesiæ, cui videris diuinitus designatus speculator, prudenti oculo considerans, promotionem tuam ad episcopale fastigium promotione cleri & populi, sicut asseris, factam, atque fidem tuam secundum antiquæ consuetudinis religiosum & valde necessarium studium Apostolicæ, ac primæ sedis, cui, Deo auctore, quamuis indigni præsidemus, annunciare & exponere curasti.] & paulo post: Mea verò humilitas in culmine Apostolici throni ideò exaltata, vt approbata approbet, improbanda improbet, tuæ sanctissimæ fraternitatis episcopalem promotionem libens approbat, collaudat, & cõfirmat.] & mox: Sanè fidem tuam, quam proprio scripto summæ & Apostolicæ sedis exposuisti, sanam, atque catholicam, & orthodoxam per omnia protestamur, & sicut verè vnicam & salutarem præcordialiter

A dialiter amplectimur.] hæc Leo. Exstat præterea, ne simus longiores, exempla huiusmodi litterarum, quas nostra ætate miserunt Orientales Metropolitanæ, vt Patriarcha Maronitarum, qui Leone Decimo sedente venit ad Concilium Lateranense, Moses Marthenus Antiocheni Patriarchæ legatus anno millesimo quingentesimo quinquagesimo tertio, Patriarcha Nestorianorum, qui vocantur; & anno millesimo quingentesimo sexagesimo secundo Abdisu Assyriorum: quæ legi possunt inter scripta Bibliothecæ sanctæ. Igitur sit hic primus modus, quo Pontifex Romanus ex instituto Apostolico, & diuina, vt ait Cyprianus, traditione, tamquam Petri successor fidem fratrum suorum solitus est cõfirmare, ac semper confirmauit, vt Christus illi præcepit. Hinc Concilium Tridentinum postremò sanxit, vt omnes Episcopi, simulatque electi sunt, fidem suam publicè protestentur, & in verba iurent Ecclesiæ Catholicæ, quæ in suam formam Pontifex Romanus redegit.

B Veniamus ad alios modos. Ac secundus sit, quo Pontifices Romani confirmare & approbare solent, ac soliti sunt semper, non modò fidem Metropolitanarum, & Episcoporum, sed quorumuis, vbi illa veniebat in quæstionem, ac veluti non consona veritati non admittebatur. Nam Pape erat, atque est, vel eam reijcere, vel sancire litteris suis, & subscriptione. Quòd si accipiebat, ab omnibus accipiebatur; sin minus, cuncti explodebant. Afferamus aliqua è priscis monumentis exempla. Montanus, Prisca, & Maximilla nouas in Asia sparserunt opiniones: pro suspectis habitæ sunt: ventum ad Zephyrinū Papam, vt eius litteris comprobarentur: non acquieuit ille, sed vbi tota de re certior est factus, & mendacia sibi narrari vidit, quamuis bona verba fecisset; hæresim tamen illam prorsus condemnauit. Audi Tertullianum, qui lapsus est in eam, ideoque sic aduersus Praxeam:

SECUNDVS
MODVS FIDEI
CONFIRMA-
TAE.

C Idem tunc, inquit, Episcopum Romanum agnoscentem iam prophetias Montani, Priscæ, & Maximillæ, & ex ea agnitione pacem ecclesijs Asiæ & Phrygiæ inferentem, falsa de ipsis prophetis, & ecclesijs eorum asseuerando, & præcessorum eius auctoritates defendendo, coëgit, & litteras pacis reuocare iam emissas, & à præposito recipiendorum charismatum concessare.] hæc aduersus Praxeam Tertullianus, ostendens litteris Pontificum Romanorum fieri vt opiniones aliorum vel admitterentur, vel reprobarentur. Quod autem pacis litteras vocat, id eò pertinet, quia litteræ commendaciæ & pacificæ vocabantur hæ, per quas ad communionem sacrorum solebant aduenæ admitti; alioquin sine huiusmodi litteris, vel Episcopi sui, vel Romani, nemo accipiebatur, vt est in Concilio Nicæno, & Chalcedonensi. Exstat Basilij epistola ad Athanasium, in qua rogat eum vt certiores faceret Episcopos Occidentales (intelligit autem Romanum, vt ex epistola sexagesima quinta, & septuagesima quarta patet) ne cuius Orientalium prætextu rectæ doctrinæ formulis fidei subscribentes adstipulentur. Quin etiam quamuis nemo adiret Episcopum Romanum, neque rogaret vt subscriberet; tamen vbi sciebat aliquid esse controuersæ, ac seditionis, ipse litteris significabat quæ vera esset doctrina, & quæstiones cunctas componebat vniuersos ad veritatem confirmans, & retinendam, & accipiendam. Audi Irenæum, qui sic de Clemente Petri successore scriptum reliquit: Sub hoc igitur, ait, Clemente, dissensione non modica inter eos, qui Corinthi essent, fratres facta. scripsit quæ est Romæ Ecclesia potentissimas litteras Corinthijs ad pacem eos congregans, & reparans fidem eorum, & annuncians, quæ in recenti acceperant ab Apostolis traditionem.] Audi Dionysium Corinthi Episcopum, qui sic ad Sotherem Papam, vt est apud Eusebium: In hoc sacro Dominico die vestram epistolam legimus, quam semper, sicuti etiam priorem à Clemente missam, ad nostram institutionem legere solemus.] Exstant inter epistolas Cypriani litteræ cleri Romani ad clerum Carthaginensem hortantis ad tolerandas animo excelso & inuictò ingruentes hostium procellas, fidemque seruandam. Dionysius Patriarcha Alexandrinus Cypriano fuit æqualis, qui sic ad Stephanum Papam: Syria porrò vniuersa, & Arabia, quibus vestra doctrina, & consilio, semper magno adiumento fuistis; & quibus etiã modò scripsistis epistolas; Mesopotamia quoque, Pontus, atque Bithynia; & ne longum faciam, omnes vbique gaudio exultant, & vno animorum consensu, ac fraterna caritate Deo gloriam impatiunt.] Audin' vt Oriens totus Pontificum Romanorum litteris ad veræ pietatis doctrinam confirmaretur? Afferamus & huc quod Sozomenus scriptum reliquit: Qui Filium Patri, inquit ille, consubstantialē putabant, hi de Spiritu sancto idem ipsum censebant: quam doctrinam in Syria Apollinarius Laodicenus, in Aegypto Athanasius Episcopus, in Cappadocia & ecclesijs Pon-

Epist. 59.

Lib. 3. c. 3.

Lib. 4. c. 22. hist. eccles.

Lib. 2. epi. 10.

Euseb. lib. 7. c. 4. hist. eccles.

Lib. 6. c. 22.

ti Ba-

ti Basilius & Gregorius strenuè propugnabant; quæ controuersia cum contendendi studio, vti credibile est, in dies magis magisque cresceret, Episcopus Romanus de ea certior factus, scripsit ad Ecclesias Orientis litteras, vt vnà cum Sacerdotibus & Episcopis Occidentis Trinitatem consubstantialem esse crederent. quo facto, singuli rebus ab Ecclesia Romana semel iudicatis acquieuerunt; eaque controuersia finem habere visa est.] hucusque Sozomeni verba. Sed quid ego hæc singillatim persequi conor? An non è litteris & actis ipsorum Pontificum palàm perspicitur, quod dicimus, omne studium positum fuisse ab illis, vbi aliqua controuersia emergebat, in quavis orbis parte, fidesque labefactari videbatur, vt cuncta submouerentur, quibus aliquod veritati detrimentum parari villo modo, aut timeri posset? Sunt hæc in promptu, legi possunt: à nullis est alijs hoc Episcopis vel perfectum, vel tentatum. Quocirca satis erit nobis antiqua tantum, quæ magis obscura videntur, aliqua ex parte in lucem dedisse, quantum pertinet ad hos duos modos. Et concludemus vnà cum Irenæo, qui aduersus hereticos agens enumerat ordine Episcopos Romanos, qui à Petro vsque ad ipsius ætatem federunt, & ad extremum concludit: Ad hanc Ecclesiam (loquitur de Romana) propter potentiorē principalitatem necesse est omnem conuenire Ecclesiam, hoc est, eos qui sunt vndique fideles, in qua semper ab his, qui sunt vndique, cōseruata est, ea quæ est ab Apostolis traditio.] & mox: Hac ordinatione, & successione Episcoporum, ea quæ est ab Apostolis traditio, & veritatis præconatio peruenit vsq; ad nos.] hæc Irenæus. Sed quomodo Apostolica traditio & veritatis prædicatio peruenit vsque ad Irenæi tēpora, ordinatione, & successione Episcoporum Romanorum, nisi quod, vt ostendimus, Metropolitæ transmittēbant ad Papam recens electum fidei suæ formulam, vbi defuncto subrogatus succedebat, aut quiuis recens ipse electus idem agebat? Quomodo rursus ad Romanam necesse est omnem conuenire Ecclesiam, id est omnes vndique fideles, & quomodo ab his vndique Apostolica traditio est conseruata, nisi secundo quo diximus modo, quod quorum fides approbaretur à Pontificibus Romanis, illi ab omnibus acciperentur ad communionem? Quæ omnia respiciens Tertullianus sic ait: Dehinc in orbem profecti (loquitur de Apostolis) eandem doctrinam eiusdem fidei nationibus promulgauerunt; & proinde Ecclesias apud vnamquamque ciuitatem cōdiderunt, à quibus traducis fidei, & semina doctrinæ ceteræ exinde Ecclesiæ mutuata sunt, & quotidie mutantur, vt Ecclesiæ fiant, & per hoc & ipsæ Apostolicæ deputantur, vt soboles Apostolicarum Ecclesiarum. Omne genus ad originem suam censeatur, necesse est: itaque tot & tantæ Ecclesiæ vnā esse illam ab Apostolis primam, ex qua omnes; sic omnes primæ, & omnes Apostolicæ, dum vnā omnes probant vnitatem, communicatio pacis, & contesseratio hospitalitatis, & appellatio fraternitatis, quæ iure non alia ratio regit, quàm eiusdem sacramenti vna traditio.] & mox: Constat proinde omnem Ecclesiam, quæ cum illis Ecclesijs Apostolicis matricibus & originalibus fidei cōspiret, veritati deputandam.] hucusque Tertullianus apertè docens singulas Ecclesias quotidie solitas mutuari à primarijs Ecclesijs, quas Apostoli fundarunt, fidei doctrinam, & semina: hinc communicatio pacis; nam supra dicebamus huiusmodi litteras vocatas pacificas, & communicatorias: hinc contesseratio hospitalitatis: ostendimus enim Christianos aduenas rum hospitio exceptos ab alijs, admissosque ad communionem, cum litteras huiusmodi ostendebant. Denique ait, Ecclesias hæc fuisse matricem aliarum, quod scilicet singuli Episcopi transmitterent ad suos Metropolitæ fidei formulam comprobendam, Metropolitæ verò singuli ad Pontificem Romanum: quam ob causam Cyprianus eodem vocabulo dicit Ecclesiam Romanam omnium Ecclesiarum matricem. Sic videmus Imperatorem, Reges omnes, ac Principes primarios mittere ad Pontificem Romanum recens electum legatos, qui nomine ipsorum polliceantur illi, iurentque obedientiam. Principes deinde minores, vt quos vocant Comites, Marchiones, Duces, pollicentur obedientiam, iurantque; Regibus ipsis, & Imperatori. Atque hæc factis de duobus primis modis, quibus fides semper à nostris est confirmata.

TERTIVS MO-
DVS FIDEI
CONFIRMATAE.

QUARTVS MO-
DVS FIDEI
CONFIRMATAE.

Tertius fit, quo Pōtiffex Romanus, vbi aliquo in loco fidei puritas in discrimen vocatur, legatos misit, vel etiā Cōcilia aduocauit, vt occurreret imminenti ruina: qua de re suis locis agetur speciatim. Nullū namque Cōciliū vniuersale est vniquā coactū, quod nō procurarit Pontifex Romanus, ob eas quas diximus causas, & cui nō præfederint eius legati. Quartus est: quia Pontifex Romanus, quantum potuit, opibus & elemosynis abundè Catholicos & Christianos semper adiuuit, eorumque inopiam subleuauit, assistentibusque omnibus,

nibus & oppressis opem tulit, ab ipso Ecclesiæ nascentis initio vsque ad ætatem nostram. Huius rei testis est epistola Dionysij Episcopi Corinthiorum vetustissimi ad Ecclesiam Romanam, in qua sic alloquitur Romanos: Apud vos iam mos inueterauit, vt omnes fratres varijs afficeretis beneficijs, & Ecclesijs permultis, quæ in quaque ciuitate sunt, vitæ mitteretis subsidia. Sic planè non solum egentium subleuatis inopiam, verum etiam fratribus, qui sunt ad metalla damnati, opem fertis: atque ita per ea beneficentiæ subsidia, quæ iam primis Ecclesiæ vestræ iactis fundamentis passim mittere consueuistis, cum sitis Romani, Romanorum consuetudinem sedulo obseruatis: quam quidem certè beatus Sother vester Episcopus & hæcenus custodiuit diligenter, & valde suo propenso studio adauxit. Idque non modò opes in sanctos reficiendos delegatas benignè subministrando: verum etiam fratres ad ipsum aduentantes, tamquā pater indulgēs ac clemens in liberos, beato ac pio sermone ad virtutem cohortando.] hæc Dionysius. testatur porrò Eusebius hanc consuetudinem (de qua Dionysius) Ecclesiæ Romanæ suo adhuc tempore maximè seruata. Hinc Paulus Diaconus scribit à Symmacho Papa abundè missum vnde se alere possent Episcopi Africani, qui suis eiectione sedibus in Sardinia exulabant. Hunericus namque Rex Vandalorum trecentos trigintaque Episcopos Africa expulit, Thrasamundus autem ducentos viginti quinque. Lique ex epistolis Gregorii Magni quantum Pontifici Romano semper curæ fuerit in singulis totius orbis regionibus egentibus catholicos subleuare, & benignè ijs facere. Ob id Romæ videmus esse cunctis nationibus vel remotissimis hospites adesse, cum suis redditibus, excitatione ab antiquis temporibus, ita vt neque Chaldæis sua domus, neque Indis, & Aethiopijs desit. Sed quid ego de domibus & hospitij ago, quando Leo Quartus urbem condiderit in Vaticano, in qua se olim recipere tutò possent, qui è Corsica insula, aut aliunde metu Sarracenorum profugissent? Tot verò ac tantos sumptus à Pontificibus Romanis scimus factos, ac fieri in dies ad inopiam subleuandam egentium (nisi forsitan aliquis impudenter conqueratur non fieri maiores) vt Gregorius Decimustertius, qui superiori anno decessit, quotannis aureorum septuaginta millia in egenos erogaret Romæ, vt omittamus amplissima beneficia, quæ in Græcos, & Orientales à Turcis eiectione, in Anglos, & alios ab hereticis expulsos conferbat. Omittamus etiam verba facere hic de ordinibus excitatione ad hanc curam, vt redimant captiuos, & in seruitutem à Barbaris abductos.

Veniamus igitur ad quintum modum, quo Pontifices Romani, vel Catholici Scholæ & Seminaria instituerunt, vel Romæ, vel alijs in locis, vt in ijs filij eorum, qui recenter nomen Christo dabant, ad humanitatis, Christianæque religionis & Catholicæ mores excolerentur. Id verò maximè opus fuit, ex quo perducere ad Christum cœperunt populi quidam non satis ad ciuilem consuetudinem legesque humaniores expoliti. Hinc Romæ antiquitus instituta fuerunt Anglorum Scholæ, Saxonum, & aliarum nationum, de quibus frequens est mentio in actis Pontificum. Ioannes Magnus Episcopus Vspalensis dedit in lucem litteras quasdam Gregorij Septimi scriptas ad Suenonem Danorum Regem, ad Olaum Noruegiorum, & ad Regem Visigothorum, in quibus petit inter alia, vt mittant Romam clericos, ac pueros nobiles, vt sacras litteras, moresque Christianos cōmodè doceri possint. datæ sunt illæ circiter annum millesimum octuagesimum omnes. Ac nostra quidem ætate Gregorius Decimustertius plurima ad hanc rem collegia, rebus, vnde se alerent contubernales, in vsus perpetuos assignatis, erexit: exempli gratia, anno sui Pontificatus secundo erexit Romæ Seminarium Hungarorum, quinto Neophytorum, in quibus etiam Chaldæi, & Armeni, Anglicanorum, & Græcorum; nono Viennense in Austria, Pragense in Bohemia, Græcense in Stiria, Olomucense in Moravia, Branspurgnense in Prussia, Mussiputanū in Lotharingia: vndecimo Vilenense in Lithuania, Claudiopolitanum in Transyluania, Funaense in Iapone, & in eadem insula Arimannense, & Anzuchxamenense, Fuldense in Franconia. Quin etiam memoria nostra videmus amplissimam diuinitus à nostris excitationem Iesu Societatem, quæ totius orbis loca percurrens, id vnum præ oculis habet, vt in præcipuis quarumlibet regionum ciuitatibus excitetur Gymnasia, in quibus per eos ad bonas litteras, moresque pios, & verè Christianos, adolescentuli erudiantur. Exempli gratia: Goa est Metropolis nobilissima Indiarum Orientalium: in ea per ipsos erecta huiusmodi Schola, ad quam confluunt vndique è diuersis regionibus oriundi Brachmanes, Perse, Arabes, Aethiopes, Armeni, Chaldæi, Abyssini, Canarij, Guzarates, Dacani, Malauares, & ex Indis, qui ultra & citra Gangem

Euse. lib. 4. c. 22.
hist. eccles.

QUINTVS MO-
DVS FIDEI
CONFIRMATAE.

Gangem sedes habent, & qui insulas habitant ab Indico Oceano circumdatas: ex ea prodeunt innumeri alumni, & plurimos ad Christi cultum bene instituti perducunt, & longè plurimos ad veram pietatem corroborant. Rex Portugallia Ioannes Tertius in ea vrbe huiusmodi Gymnasium idoneis opibus attributis erexit. Olim sanè cœnobiaz monachorum inter barbaras nationes cõstituta, erudire plerumque solebant earum pueros ad Christianos mores, vt adnotauit post alios Dubrauius historia Bohemica libro sexto: cuius affert ille illustrissimũ exemplum. Adalbertus Episcopus Pragensis nobili ortus progenie latè Christi cultum disseminauit, nõ modò inter Bohemos, sed & inter Hungaros, Polonos, & Prussos, vt ex eius vita constat, & post Dubrauium latè Cromerius scriptum reliquit. Is à monachis Pragensibus, & sacras litteras, & pietatem Christianam fuit edoctus. Hæc ille. Ego verò mirabilissimis prorsus euentis hanc rem totam illustrabo. & vt omittamus recens Societatis Iesu institutum, cuius non modò inter nos, sed etiam multoque magis inter Indos, & Occidentales, & Orientales, sunt vberrimi fructus in institutione adolescentum: cuius auctor Ignatius Loiola Hispanus sanctimonia vitæ clarissimus, multa passus, & in vincula coniectus ob veritatis prædicationem in Hispanijs, Gallijs, & Venetijs, Romæ tandem suæ religionis fundamenta iecit, ac voluit ibi semper esse, & inde ex auctoritate primùm Pauli Tertij, deinde sequentium Pontificum, latissimè institutum suum propagauit: in medium producam prorsus admirabilem, & diuinam.

Gregorius Magnus nobilissimo ortus genere, primisq; Romæ honoribus perfunctus, tandem spreis omnibus, ordini sancti Benedicti se deuouens, monachum professus est; Romæque extruxit præter alia alijs in locis ædificata, monasteriũ in cliuo Scauri. In eo & solidam pietatem, & cælestem doctrinam plurimi didicerunt, ordinique sancti Benedicti sese addixerunt. Illinc eduxit Gregorius Augustinum, Mellitum, Instum, Paulinũ, Laurentium, Ioannemque, & alios monachos, de quibus Beda & alij, per quos Christi cultus inter Anglos est disseminatus, & confirmatus, multaque ordinis eiusdem monasteria constructa. E quibus deinde prodierunt ex Anglia oriundi, Bonifacius Moguntia à Gregorio Secundo Episcopus datus, alijque ipsius socii, qui totam Germaniam ad agnitionem veræ religionis Christianosque ritus perduxerunt. Ab illo, de sententia Pontificum Romanorum, constituti Episcopi Cobanus Traiectentium, Burchardus Herbipolensium, Vuillebaldus Eistertensium, Ioannes Salisburgensium, Erimbertus Frisingensium, Gouibaldus Ratisponensium, Vinilus Pataviensium; monachi omnes Angli à monasteriis illis educti, in quibus doctrinam Christianam in ordine sancti Benedicti, sacrasque litteras didicerant. Bonifacius deinde cum sociis Hamundo, Hildebrando, Hartuualfo, Adellero, Stierbaldo, Vuattaro, Vualthero, Vuitringho, iisdem monachis Anglis similis instituti, in Phrisiam se conferens ob Christi Euangelium cum prædictis est occisus, cum multa in multis Germaniæ locis monasteria ordinis eiusdem constituisset. En igitur vt Anglia, & Germania ad Christum perducta fuerit. En vt nostri Christi cultum confirmarent. En vt per alumnos monasteriorum, quæ Romani Pontifices & eorum sectatores fundarunt, vera religio sit propagata, & homines ad cælestia instituta. Audi adhuc mirabiliora. Monasterium illud à Gregorio Primo ædificatum, Græcis postea Catholicis est concessum, quod testatum reliquit in vita Gregorii Ioannes Diaconus, qui postea Pontifex fuit, cum Photius Constantinopolitanus esset Patriarcha. Ex illo igitur monasterio Nicolaus Magnus emisit Cyrillum & Methodium monachos, non è Græcia accersitos, sed Roma pfectos, qui Bohemos, Slauos, Morauos, Bulgaros, & alios, de quibus egimus supra, Christo adiecerunt. Eant igitur nunc, & Pontificibus Romanis illudant, vel qui è Græcis dissentiant à nobis, vel hæretici Protestantes. Ostendimus antea à quibus fuerit Adalbertus, Hungarorum, Polonorumque Apostolus institutus.

Nondum finem facio. Benedictus Nursia ortus, Romæ litteris adolescens operam dedit: mox cunctis postpositis in solitudinem secessit. Traditi illi fuerunt in disciplinam Maurus & Placidus pueri Romani. Maurus in Galliam missus multa monasteria ordinis sui construxit; multa illius successores similiter constituerunt. In his Corbeia fuit, in ea Adelhardus Caroli Magni consobrini studio pietatis, doctrinæque cælestis monachum professus operam dedit. Is in Saxonia monasterium aliud excitauit, cui nomen etiam Corbeia voluit esse. Trithemius id accidisse scribit anno octingentesimo vigesimo secundo. Ansgarius puer adhuc in Corbeia educatus, & sacras litteras, & mores Christianos est edoctus. Is postea Episcopus Hamburgensis, ac Bremensis creatus, Daniam,

Lib. 3. hist.

Sur. in eius vitam.
men. Iun.

nam, Suetiã, Gotthiamq; lumine veræ religionis illustrare cœpit. Idè præstitit Stephans monachus, & ipse Corbiensis, ac tertius Episcopus Vpsalensis, vt post alios latè tradit Ioannes Magnus in Metropoli sua. Ostendimus alibi Rembertum & Aldegarium eadè in regnis ijs Aquilonaribus perfecisse. Hos verò, & Corbeia Saxonica alunos fuisse, Rêbertũ verò, & discipulũ præcipuũ Ansgarij, & Håburgensẽ, Bremẽsemq; Episcopũ, cui cõmissa erat legatio Borealiũ nationum, cõstat ex eius vita. atque hæc sint satis de quinto modo.

Sextus sit, quo Pontifices Romani Christi cultores ab iniurijs defendi curarunt, & à sedibus Catholicorum longè propulsarunt impios metu quarumvis rerum, sicuti Christus flagello fugauit è Dei tẽplo mercatores, mensesq; euertit numulariorum, Petrus Saphira & Anania abstulit vitã, Paulus Elimæ mago oculorum vsũ. Sic Pontifex Romanus ad Ecclesiã Catholicã filiorumq; ipsius tutelã coëgit exercitus. Nam veluti laudat, hortaturq; suos, vbi tanto sunt animo, tantaq; fortitudine, vt pro inimicis ipsis vitã benignissimè profundant, sinant se duci agnorum more ad mortem, nulla vi vtantur, nihil acerbum aduersus hostes meditentur, quorum magna, vt ostendemus, cunctis in locis est copia; sic vbi videt Christi sui discipulos aliquos nõ benè confirmatos, non ad eò cõstantes; trahi sinit alios, quasi Christum ex omni parte referentes, ad necem; sed infirmis ignosci vult, quasi dicat cũ Christo: Sinite hos abire. hostes rem proferens, cadere retrorsum cõpellit, & ad terrã prostermit, quod Christus fecit, cum captus est in horto. huius rei sit antiquissimũ exemplum, quod anno cccxlvii. contigit. Paulus Episcopus Cõstantinopolitanus, & Athanasius Alexandrinus, sedibus suis eieci, ad Iulium Pontificem confugerunt, opemq; aduersus Arianos petierunt. Iulius omnibus tentatis, cum nihil se proficere intelligeret, quòd Constantius Orientis Imperator Arianis faueret, & armis cuncta miscerentur, Concilijsq; Sardicenis decreta nihili fierent, opem Constantis, qui tum Romæ degebat, & Occidenti imperabat, implorauit. Ille autem sic ad Constantium fratrem scripsit: Sunt hic apud me Athanasius & Paulus; quos accepi pietatis causa vexatos esse. quòd si spondeas, te illis suas sedes restitutum, atque in eos à quibus iniuria affecti sunt, animaduersurum, viros ipsos admittã. sin minus, ego propius accedam, atque illos in sedibus suis te inuito reponam.] hæc Cõstantis. Quibus auditis Constantius, metu belli ciuilibus, Athanasium Paulumq; suis sedibus restituit à Iulio Papa cum litteris dimissos. Quòd si adhuc vetustiora exquiris, habemus ipsius Constantini exemplum, qui cum Liciniũ sæuire aduersus Christianos, Romæ Syluestro, à quo baptizatus fuerat, sedente, audisset, neque ab incepto monitis ac precibus eum reuocare posset, (erat autem Licinius Constantino affinis, quòd ipsius sororem Constantiã haberet in matrimonio) bello petijt, vicit, cœpit, ramdemq; peiora molientẽ iussit interfici. Hæc Sigonius post alios anno cccxxi. Ante Constantinum Christiani armis nihil poterant; idcirco antiquiora exempla non adsunt. Sed vt apertissimũ fiat à Pontifice Romano Petri successore, qui Ecclesiã Catholicã est Antistes summus, omnibus hisce modis Catholicam fidem confirmatam, quando singula persequi ac recensere non possumus, bene erit huc afferre, quæ præstitit in Græcis & Orientalibus confirmandis, ex quo Constantinus, de quo nunc mentio est facta, Byzantium concessit: & ijs illustrissima fient quæ proponuntur.

Quot, & quanta præstitierint Pontifices Romani, cunctique Occidentales, vt Græci, & Orientales in fide continerentur, ac confirmarentur. Cap. IIII.

N Vllum ferè sæculum fuit, in quo non plura & maxima Occidentalis Ecclesiæ constant beneficia in Græcos & Orientales. Quod vt clarissimum fiat, nonnulla recensibimus ordine collecta ex ipsis scriptoribus Græcis. Initium verò faciamus ab eo tẽpore, quo Cõstantinus ex Occidẽte profectus, Romæq; ad Christi cultũ perductus à nostris, imperij sedẽ transtulit ad Græcos, Byzãtio nobilissimè amplificato; quo tẽpore cœpit Græcus intumescere, & alioquin sapiens extolli, Oriensq; variis hæresum tumultibus misceri, dirisq; tempestatibus agitari propter hæresim Arianam, quæ & in Synodo Romana à Syluestro est profligata, & in Nicæna vniuersali, quæ Syluestri suasu præsentibus eius legatis, Constantino nostro sumptus suppeditante, est coacta, vt Eusebius tradit, & ex actis ipsorum Conciliorum constat. Nihilominus haud multo post Athanasius Episcopus Alexandrinus, Paulus Cõstantinopolitanus, Marcellus Ancyranus, Asclepas Gazeus, Lucius Adrianopolitanus sedibus suis cõtra leges expulsi ab Arianis, qui Conciliũ frequentes Antiochiã cõuocant;

De Sig. Tom. I.

P rant; at

Sur. mens. Febr.
SEXTVS MO--
DVS FIDEI
CONFIRMA--
TAE.

Lib. 3.

IV. Sæculum.

Gangem sedes habent, & qui insulas habitant ab Indico Oceano circumdatas: ex ea prodeuntes innumeri alumni, & plurimos ad Christi cultum bene instituti perducunt, & longè plurimos ad veram pietatem corroborant. Rex Portugalliae Ioannes Tertius in ea vrbe huiusmodi Gymnasium idoneis opibus attribuitis erexit. Olim sanè cœnobicia monachorum inter barbaras nationes cōstituta, erudire plerumque solebant earum pueros ad Christianos mores, vt adnotauit post alios Dubrauius historiae Bohemicae libro sexto: cuius affert ille illustrissimū exēplum. Adalbertus Episcopus Pragensis nobili ortus progenie latè Christi cultum disseminauit, nō modò inter Bohemos, sed & inter Hungaros, Polonos, & Prussos, vt ex eius vita constat, & post Dubrauium latè Cromerius scriptum reliquit. Is à monachis Pragensibus, & sacras litteras, & pietatem Christianam fuit edoctus. Hæc ille. Ego verò mirabilissimis prorsus euentis hanc rem totam illustrabo. & vt omittamus recens Societatis Iesu institutum, cuius non modò inter nos, sed etiam multo- que magis inter Indos, & Occidentales, & Orientales, sunt vberissimi fructus in institutione adolescentum: cuius auctor Ignatius Loiola Hispanus sanctimonia vitæ clarissimus, multa passus, & in vincula coniectus ob veritatis prædicationem in Hispanijs, Gallijs, & Venetijs, Romæ tandem suæ religionis fundamenta iecit, ac voluit ibi semper esse, & inde ex auctoritate primū Pauli Tertij, deinde sequentium Pontificum, latissimè institutum suum propagauit: in medium producā rem prorsus admirabilem, & diuinam.

Gregorius Magnus nobilissimo ortus genere, primisque Romæ honoribus perfunctus, tandem spretis omnibus, ordini sancti Benedicti se deuouens, monachum professus est; Romæque exstruxit præter alia alijs in locis ædificata, monasteriū in cliuo Scauri. In eo & solidam pietatem, & cælestem doctrinam plurimi didicerunt, ordinique sancti Benedicti sese addixerunt. Illinc eduxit Gregorius Augustinum, Mellitum, Iustum, Paulinū, Laurentium, Ioannemque, & alios monachos, de quibus Beda & alij, per quos Christi cultus inter Anglos est disseminatus, & confirmatus, multaque ordinis eiusdem monasteria constructa. E quibus deinde prodierunt ex Anglia oriundi, Bonifacius Moguntia à Gregorio Secundo Episcopus datus, alijque ipsius loci, qui totam Germaniam ad agnitionem veræ religionis Christianosque ritus perduxerunt. Ab illo, de sententia Pontificum Romanorum, constituti Episcopi Cobanus Traiectentium, Burchardus Herbipolensium, Vuillebaldus Eistetenensium, Ioannes Salisburgensium, Erimburtus Frisingensium, Gonibaldus Ratifponensium, Vinilus Patauiensium; monachi omnes Angli è monasterijs illis educti, in quibus doctrinam Christianam in ordine sancti Benedicti, sacrasque litteras didicerant. Bonifacius deinde cum socijs Hamundo, Hildebrando, Hartuolfo, Adellero, Stierbaldo, Vuattaro, Vualthero, Vuitringho, iisdem monachis Anglis similis instituti, in Phrisiam se conferens ob Christi Euangelium cum prædictis est occisus, cum multa in multis Germaniæ locis monasteria ordinis eiusdem constituisset. En igitur vt Anglia, & Germania ad Christum perducta fuerit. En vt nostri Christi cultum confirmant. En vt per alumnos monasteriorum, quæ Romani Pontifices & eorum sectatores fundarunt, vera religio sit propagata, & homines ad cælestia instituti. Audi adhuc mirabiliora. Monasterium illud à Gregorio Primo ædificatum, Græcis postea Catholicis est concessum, quod testatum reliquit in vita Gregorii Ioannes Diaconus, qui postea Pontifex fuit, cum Photius Constantinopolitanus esset Patriarcha. Ex illo igitur monasterio Nicolaus Magnus emisit Cyrillum & Methodium monachos, non è Græcia accersitos, sed Roma pfectos, qui Bohemos, Slauos, Morauos, Bulgaros, & alios, de quibus egimus supra, Christo adiecerunt. Eant igitur nunc, & Pontificibus Romanis illudant, vel qui è Græcis dissentiant à nobis, vel hæretici Protestantes. Ostendimus antea à quibus fuerit Adalbertus, Hungarorum, Polonorumque Apostolus institutus.

Nondum finem facio. Benedictus Nursiæ ortus, Romæ litteris adolescens operam dedit: mox cunctis postpositis in solitudinem secessit. Traditi illi fuerunt in disciplinam Maurus & Placidus pueri Romani. Maurus in Galliam missus multa monasteria ordinis sui construxit; multa illius successores similiter constituerunt. In his Corbeia fuit, in ea Adelhardus Caroli Magni consobrini studio pietatis, doctrinæque cælestis monachum professus operam dedit. Is in Saxonia monasterium aliud excitauit, cui nomen etiam Corbeia voluit esse. Trithemius id accidisse scribit anno octingentesimo vigesimo secundo. Ansgarius puer adhuc in Corbeia educatus, & sacras litteras, & mores Christianos est edoctus. Is postea Episcopus Hamburgensis, ac Bremensis creatus, Daniam,

Lib. 3. hist.

Sur. in eius vitam.
men. Jun.

A niam, Suetiā, Gotthiamque; lumine veræ religionis illustrare cœpit. Idè præstitit Stephans monachus, & ipse Corbiensis, ac tertius Episcopus Vpalsis, vt post alios latè tradit Ioannes Magnus in Metropoli sua. Ostendimus alibi Remberum & Aldegarium eadè in regionis ijs Aquilonaribus perfecisse. Hos verò, & Corbeia Saxonicae alūnos fuisse, Rēbertū verò, & discipulū præcipuū Ansgarij, & Håburgensē, Bremēsemque; Episcopū, cui cōmissa erat legatio Borealiū nationum, cōstat ex eius vita. atque hæc sint satis de quinto modo.

Sextus sit, quo Pontifices Romani Christi cultores ab iniurijs defendi curarunt, & à sedibus Catholicorum longè propulsarunt impios metu quarumuis rerum, sicuti Christus flagello fugauit è Dei tēplo mercatores, mēsasque; euertit nūmulariorum, Petrus Saphiræ & Anania abstulit vitā, Paulus Elimæ mago oculorum vsum. Sic Pontifex Romanus ad Ecclesiæ Catholicæ filiorumque; ipsius tutelā cōegit exercitus. Nam veluti laudat, hortaturque; suos, vbi tanto sunt animo, tantaque; fortitudine, vt pro inimicis ipsis vitā benignissimè profundant, sinant se duci agnorum more ad mortem, nulla vi vtantur, nihil acerbum aduersus hostes meditentur, quorum magna, vt ostendemus, cunctis in locis est copia; sic vbi videt Christi sui discipulos aliquos nō benè confirmatos, non adeò cōstantes; trahi sinit alios, quasi Christum ex omni parte referentes, ad necem; sed infirmis ignosci vult, quasi dicat cū Christo: Sinite hos abire. hostesque; cadere retrorsum cōpellit, & ad terrā prostermit, quod Christus fecit, cum captus est in horto. huius rei sit antiquissimū exēplum, quod anno cccxlvii. contigit. Paulus Episcopus Cōstantinopolitanus, & Athanasius Alexandrinus, sedibus suis eieciti, ad Iulium Pontificem confugerunt, opemque; aduersus Arianos petierunt. Iulius omnibus tentatis, cum nihil se proficere intelligeret, quod Constantius Orientis Imperator Arianis faueret, & armis cuncta miscerentur, Concilijsque; Sardicenis decreta nihili fierent, opem Constantij, qui tum Romæ degebat, & Occidenti imperabat, implorauit. Ille autem sic ad Constantium fratrem scripsit: Sunt hic apud me Athanasius & Paulus; quos accepi pietatis causa vexatos esse. quod si spondeas, te illis suas sedes restitutum, atque in eos à quibus iniuria affecti sunt, animaduersurum, viros ipsos ad mittā. sin minus, ego propius accedam, atque illos in sedibus suis te inuito reponam.] hæc Cōstantius. Quibus auditis Constantius, metu belli ciuili, Athanasium Paulumque; suis sedibus restituit à Iulio Papa cum litteris dimissos. Quod si adhuc verustiora exquiris, habemus ipsius Constantini exemplum, qui cum Liciniū scuire aduersus Christianos, Romæ Syluestro, à quo baptizatus fuerat, sedente, audisset, neque ab incepto monitis ac precibus eum reuocare posset, (erat autem Licinius Constantino affinis, quod ipsius sororem Constantiā haberet in matrimonio) bello petijt, vicit, cœpit, tandemque; peiora molientē iussit interfici. Hæc Sigonius post alios anno cccxxi. Ante Constantinum Christiani armis nihil poterant; idcirco antiquiora exempla non adsunt. Sed vt apertissimū fiat à Pontifice Romano Petri successore, qui Ecclesiæ Catholicæ est Antistes summus, omnibus hisce modis Catholicam fidem confirmatam, quando singula persequi ac recensere non possumus, bene erit huc asserre, quæ præstiterit in Græcis & Orientalibus confirmandis, ex quo Constantinus, de quo nunc mentio est facta, Byzantium concessit: & ijs illustrissima fient quæ proponuntur.

Quot, & quanta præstiterint Pontifices Romani, cunctisque Occidentales, vt Græci, & Orientales in fide continerentur, ac confirmarentur. Cap. IIII.

E **N** illum ferè sæculum fuit, in quo non plura & maxima Occidentalis Ecclesiæ constant beneficia in Græcos & Orientales. Quod vt clarissimum fiat, nonnulla recensebimus ordine collecta ex ipsis scriptoribus Græcis. Initium verò faciamus ab eo tēpore, quo Cōstantinus ex Occidēte profectus, Romæque; ad Christi cultū perductus à nostris, imperij sedē transtulit ad Græcos, Byzatio nobilissimè amplificato; quo tēpore cœpit Græcus intumescere, & alioquin sapiens extolli, Oriensque; varijs hæresum tumultibus misceri, dirisque; tempestatibus agitari propter hæresim Arianam, quæ & in Synodo Romana à Syluestro est profigata, & in Nicæna vniuersali, quæ Syluestri suauis præsentibus eius legatis, Constantino nostro sumptus suppeditante, est coacta, vt Eusebius tradit, & ex actis ipsorum Conciliorum constat. Nihilominus haud multo post Athanasius Episcopus Alexandrinus, Paulus Cōstantinopolitanus, Marcellus Ancyranus, Asclepas Gazeus, Lucius Adrianopolitanus sedibus suis cōtra leges expulsi ab Arianis, qui Conciliū frequentes Antiochiæ cōuoca-

De Sig. Tom. 1.

P rant; at

Sur. mens. Febr.
SEXTVS MO--
DVS FIDEI
CONFIRMA--
TAE.

Lib. 3.

IV. Sæculum.

rant; at illi cum Catholicis suis Romā cōtenderunt, appellantes ad Iulium Papā, qui benignè illos excepit, Synodum aduocauit, innocentes illos & Catholicos pronunciauit; litterasque ad Orientis Episcopos misit, suis eos sedibus restituens, recipi mandans, adijciens se nō passurum eos inultos, nisi ipsi nouis rebus studere desisterent. nam propter sedis dignitatē, cura omniū ad eum, scribit Sozomenus, spectabat, & Ecclesiā Romana primas apud omnes ferebat, & Apostolorū Schola, & Metropolis pietatis ab initio fuisse.]

A Hæc scriptor ille Græcus. Quin anno cccLVI. Iulio eodē procurate, habita est Synodus Sardiæ, in qua adfuerunt Episcopi Occidentis trecenti, Orientis septuaginta sex, in qua rursus Ariani Episcopi cōdemnati, & dignitate spoliati, Catholici verò restituti fuerunt; missique ad Imperatorē Constantium legati à Concilio Vincētius Capuæ Episcopus, & Eufratas Coloniae Agrippinæ Antiochiā, in qua tunc vrbe Imperator degebat; remq; ex sententia confecerunt, vt Athanasius ipse persequitur tum alibi, tum epistola ad solitaria vitam agentes. Defuncto tamen Cōstante Occidentis Imperatore, Iulioq; Papa, cui Liberius est suffectus, omnium rerum potitus Constantius immutauit sententiā suasionibus Ariatorum. missiq; in exiliū Paulinus Episcopus Teruirensis, Lucifer Caralitanus, Eusebius Vercellensis, Dionysius Mediolanensis, quod hæresi Ariani cōmunicare, & Athanasij cōdemnationi subscribere, Cōstantio omnia minitāte, qui illos Mediolanum cōuocarat, nollent. Missus similiter Liberius ob eamdem causam circiter annū ccccV. qui oēs Orientē, Græciamq; peragrantes, quantum poterant Catholicos in virtute cōfirmarunt, vt in eadem epistola Athanasius scribit. Pulso Liberio maxima Romæ seditio est ob id concitata, vt aiunt Socrates & Sozomenus, ita vt Cōstantius habuerit necesse illum restituere post biēniū. quocirca rumorē sparsere, inquit Sozomenus, Ariani, illū subscripsisse eorum doctrinæ. sed vt eorum mendacia apparerent, accidit à Constantio Ariminum cogi Episcopos Occidentis, quos dum minis cōpellit ad assentiendum decretis Ariatorū, plurimi in Ecclesia tumultus excitati: nam quidā ex Episcopis Catholicis occisi, in quibus Gaudentius Arimini Episcopus: quidā dolo circumuenti per errorē nesciēter subscripserūt. Quæ cum Liberius rescisset, litteris datis ad Oriētis Episcopos, rem diuulgauit, fidē faciens Occidentales nullo modo assensum dedisse, astu rem tractatā; vbi quid acūm foret apertè nouissent, Ariatorum doctrinam execratos, se Nicænum Concilium sequi, & Pontificis Romani auctoritatē publica attestatio ne esse professos; quocirca hortari, vt in officio fideq; permanerēt. Recitat eas litteras Socrates. Et tamen ad eō Ariane pestis virus Asiā peruaserat, vt Hilarius testetur à se in decē Asię prouincijs vix Catholicum reperi, cum sede sua pulsus in exilio degeret; id verum constat ex ijs, quæ Cōstantinopoli Naziāzenū peregrisse legimus. Quocirca Damasus Liberij successor sub annū cccLXVII. Romæ Synodum cōuocauit Episcoporum nonaginta, & litteras ad Episcopos Illyricos dedit, quibus animum dabat illis, & vt constantes essent, hortabatur. Neque satis hoc habuit, sed Eusebio Episcopo Vercellensium, Luciferoq; Caralitanorum mādauit, vt Orientis regiones obirent, Catholicos in fide cōtinerent, suoque præsidio corroborarent. Hinc Sozomenus: Eusebius, ait, regiones Oriētis peragrans, eos qui fidē contempserāt, in rectā viā perducere studuit, & quemadmodum de Deo sentiēdum esset, docuit, deinde Illyriū properè transiēs venit in Italiā.] & Socrates: Eusebius, inquit, partes Orientis peragrans, infirmos fide, instar medici præstantis, ad integrā valetudinem restituit, doctrināq; ecclesiastica instruxit.] Cum verò Petrus Athanasio defuncto Alexandria subrogatus fuisset à Catholicis, sed à Lucio, eiusq; sectatoribus Arianis expulsus, ad Damasum Romā profugit, qui cum litteris illum remisit Alexandria, quæ & Petri creationē (verba sunt hæc Sozomeni) cōfirmabant, & decreta Concilij Nicæni.] Idcirco Ecclesia reddita Petro, & Lucius expulsus Constantinopolim ad Valentē Imperatorē, qui Arianis studebat, cōcessit. Denique quādo omnia perturbata erant ob impietatem crudelitatemq; Constantij & Valentis Imperatorū, Deus ex Occidēte misit exstincto Valētē Theodosiū Imperatorē, qui ex Hispania oriundus erat, & à Gratiano Imperatore Occidentis Catholico, Catholicus & ipse ad Oriētale Imperium gubernandum euectus. Hic nondum sacris aquis ablutus Thessalonica incidit in morbum, quocirca baptizari voluit ab Ascholio illius vrbis Episcopo, & Illyrici Metropolita, qui Pontificum Romanorum in Oriēte personā sustinebat. Quapropter è morbo cōualescēs legē promulgauit, vt omnes Imperio Romano subiecti eā sequerētur fidē, quā Damasus, qui & ipse natione Hispanus erat, vrbis Romanę Episcopus, & Petrus Alexandria profiterentur; Demophilumq; Ariatorum Episcopum Cōstantinopoli exegit; Gregorium Nazianzenū retinuit ac defendit; tunc Orienti tranquillitas constitu-

Lib. 3. c. 6. 7.

Socrat. lib. 2. c. 29.
Sozom. lib. 4. c. 14.

Soz. lib. 3. c. 11.

Soz. lib. 5. c. 12.

Socra. lib. 3. c. 7.

Soz. lib. 6. c. 39.

Soz. lib. 7. c. 4.

A constituta: contigit hoc circiter annum trecentessimum octuagesimum. Atque hæc quarto sæculo Pontifices Romani, & Occidentales præstiterunt erga Orientales & Græcos per Constantinum, Theodosiumq; Imperatores, Syluestrum, Iulium, Liberium, Damasumque Papas, quo simul etiā Zoticus Romanus à Cōstantino Byzantium ductus primus in vrbe illa instituit hospitales aedes curandis ægrotis, alendis pupillis, vt Græci in Menologio scriptum reliquere, Leoq; & Anthemius in quadam constitutione meminerunt.

Post hæc accidit anno cccciv. vt Ioannes Chrysostomus Episcopus Cōstantinopolitanus contra fas omne sede deiectus in exilium pulsus fuerit, Episcoporum factione in eum conspirante; cunctiq; ipsius studiosi, quorum maxima erat multitudo, variè fuerint exagitati. Quamobrem misit ille Romā ad Innocentium Papā legatos Germanum presbyterum, Ioannemq; Cassianum cum litteris, petens, vt auctoritatē suā potestatemq; hac in re interponeret, ab iniurijs ipsum suofq; tueretur. cōtulerunt etiā se Romam Demetrius, Cyriacus, Eulifius, & Palladius Episcopi, eadē exoptulantes. Igitur Innocētius Cōstantinopolim misit, vt Sozomenus testatur, Ecclesiæ Romanæ Episcopos quinque, presbyteros duos, vt Synodus conuocaretur, qui nō modò reiecti, sed & in vincula cōiecti, & questionibus subiecti fuerunt; id vbi rescituit Innocētius, Arcadiū, Eudoxiamque, & cūctos eis fauentes hac in re excōmunicauit, Ioannē declarauit innocentē, & cōtra ius dignitate spoliatum; vt Nicephorus scriptū reliquit. Quinimmo ait Sozomenus: Episcopi Occidentis nō prius cum Episcopis Aegypti, & Orientis, & Bosphori, & Thraciæ cōmunicare voluerunt, quàm nomen illius sanctissimi viri in tabulas, quibus nomina Episcoporum mortuorum continebātur, retulissent. Atque Arfacium eius successorē ne salutare quidem dignati sunt. Atticum autē, qui succedebat Arfacio, quiq; sæpè legatos ad eos miserat, sæpèque pacē postulauerat, postea tandem, cum Ioannis nomen in tabulis inscripsisset, receperunt.] Hucusque Sozomenus. Atque hæc Innocētius pro Chrysostomo, & eius fautoribus, siue pro veritate, ac recta doctrina. His vix dum bene compositis circiter annum ccccxxx. Nestorius Patriarcha Cōstantinopolitanus cœpit palām decernere in Christo duas personas, humanā scilicet, ac diuinā: quod cum Cælestinus Papa cognouisset, admonuit illum per litteras, vt sententiā mutaret; quod cum renueret, coacta Romę Synodo (quando Theodosius Imperator videbatur accedere ad sententiā Nestorij) & ipsius hæresim damnauit, & Cyrillo scripsit, vt certiorē faceret Nestorium, ni intra decē dies resipisceret, sciret se excōmunicatum, & vt Concilio Ephesino nomine Papæ Cyrillus ipse præsideret. Paruit Cyrillus. Cumque Synodo absoluta Theodosius adhuc nutare videretur, misit ad illum doctissimā Apologiam Cyrillus, in qua rationē reddit Imperatori gestorum, iudiciumque Cælestini Papæ profert in medium, Fidei inquiring, meæ rectæ testimoniū dedit Ecclesia Romana.] Quapropter acquieuit Theodosius, & ceteri qui Nestorio fauere videbātur, in quibus erant Antiochenus Patriarcha Ioannes, Cyrensis Episcopus Theodoretus, & alij multa grauitate & auctoritate præstātes viri. Secuta est deinde hæresis Eutythiana, qua asserbatur vna in Christo natura, diuina scilicet, in quam transfisset humana; ob quam Flauianus Patriarcha gradu Eutychem mouit de sententia Concilij Episcoporum plurimorū, quos aduocarat Constantinopolim sub annū ccccxlvi. Aduersabatur huic decreto Theodosius malis aliquorum consilij impulsus. Quocirca Ephesi coacta est Synodus, cui nomine Leonis Papæ Iulius aderat; is cum videret à Dioscoro Alexandrino Patriarcha fieri plurima contra ius, nihilique fieri Pontificis Romani auctoritatem, reuocari litteras eius, abscessit. Hinc necatus Ephesi ab hereticis sanctissimus vir Flauianus; abdicati cōtra ius Eusebius Doryleorum, Ibas Edeffæ, Theodoretus Cyri, Daniel Carrarū, Cirenus Tyri, Aquilinus Bibli Episcopi. Quod cum Leo Magnus à Iulio rescisset, & ab alijs, qui vel ad eum cōfugerāt, vel scripserāt, & ipse ad Theodosiū litteras querelarū plenas dedit, atq; vt Valētinianus Imperator, & vxor eius Eudoxia Theodosij filia similiter ea de re scriberēt, curauit, quò rursus aliud Cōcilium cōgregaretur, & male acta rescinderentur, quando qui subscripserant, vi fuerant adacti, in quibus Dominus Antiochenus. Sed nihil actum, nisi post obitum Theodosij; quo defuncto, Leo Papa litteris suis perfecit, vt apparet ex ijs, Concilio Chalcedonenfi, & Euagrii scriptis, vt rursus cogeretur Synodus; cui præfederunt eius nomine Lucentius & Paschasinus Episcopi, ac Bonifacius presbyter, ab eo missi. In ea veritas stabilita, suus omnibus locus restitutus; Dioscorus vt meritis erat, punitus. Nihilominus eam postea Petrus Mogus Alexandrinus Patriarcha maximè oppugnauit, & nulla non suppliciorum genera

1. omni priuil.
C. de epi & cle.

Sozo. lib. 8. c. 23

Niceph. lib. 13.
c. 34

Sozo. lib. 5. c. 34

Euag. lib. 2. c. 2.

A Catholicis inflixit. Acaciusque Patriarcha Constantinopolitanus illi in omnibus, quae moliebatur, subsidio fuit, quamuis Felici Papae scripserit esse haereticum Petrum, suasissetque excommunicandum. Haec porro agebant ambo per dolum, Felicem conati decipere, & in suas partes traxere Imperatorem Zenonem, qui legem promulgauit, qua neque accipiendam, neque explodendam Synodum Chalcedonensem fanciebat. amplius iidem Misenum & Vitalem Papae legatos astu in suam sententiam perduxerunt; quae cum certo comperisset Felix certior factus a Cyrillo praefecto in omnium monachorum, quales erant Studitarum, quos a Studio Romano diximus institutos, ut late persequitur Eugarius, & Zenonem deceptum simul videret, neque litteris suis habere fidem, Synodo Romae aduocata, anno quadringentesimo octuagesimo quarto Misenum Vitalemque gradu mouit; Petrum vero & Acacium excommunicauit, Catholicos Orientis in fide continuit, veritatemque defendit. subsecuta sunt postea maiores turbae. Anastasius namque Zenoni succedens male animatus in Euphemium Patriarcham Constantinopolitanum, quod ei chirographum, quo se obligarat in fide cum Catholicis futurum (videbatur namque Manicheus esse, & Arianus) effragitanti reddere nollet, sede eum deturbauit. Idemque ob eandem causam aduersus Macedonium Euphemij successorem patrauit, quem praeterea cogere voluit, ut Chalcedonensia decreta damnaret. Ob id plurimi ab Imperatore Catholici eieci Romam profugere, ut Nicephorus scripsit. Expulsi sunt etiam suis sedibus Patriarcha Flavianus Antiochenus, Helias Hierosolymitanus, & Ioannes Alexandrinus. Imperator praeterea decreuit de sententia Seueri, qui inuaserat Antiochenam sedem, addendum Hymno illi: Sanctus Deus, sanctus fortis, sanctus & immortalis:] haec verba, Qui pro nobis crucifixus est.] cui infaniae Catholici omnes acriter obstiterunt; adeo ut Vitalianus exercitu in eum ducto penes cuncta Catholicis fauens occuparit: quocirca Imperator iureiurando pollicitus est, se Catholicis sedes suas restitutum, cunctaque male acta aduocato Concilio rescissurum. Ob eam rem misit Hormisdas Papa Ennodium Ticinensem Episcopum, Fortunatum Casinensem, Venarium Presbyterum, Vitalianumque, Archidiaconum, qui Synodo apud Heracleam praesiderent. At Anastasius & legatos eiecit, & fragili naui impositos, viatico adempto, praecipiens ne a quoquam reciperentur hospitio, procul abire iussit. Illi vero tanta fuere solertia, ut ope monachorum epistolas Hormisdas, quibus Catholica fides fanciebatur, in omnibus ciuitatibus diuulgaret, quae ab Episcopis vrbium metu Imperatoris (adeo nutabat in Oriente veritas) scissae fuerunt. Eluxit autem maxime Constantinopoli Studitarum constantia in retinenda recta doctrina, ut Nicephorus tradit. Defuncto autem paulo post Anastasio, & imperante Iustino, misit Hormisdas iterum Germanum Capuanum Episcopum, Ioannem & Blandum presbyteros, Felicem & Dioscorum diaconos, quibus effusa cuiusuis generis hominum multitudo obuiam processit. Per eos Catholica fides, Catholicique; omnes in locum suum restituti. Atque haec quinto saeculo perfecta ab Innocentio pro Ioanne Chrysofomo, & eius fautoribus, aduersus Arcadium, Eudoxiamque, & Episcopos Orientales, qui a recta via deflexerant; a Caestino aduersus Nestorium Patriarcham Constantinopolitanum, Ioannem Antiochenum, ceterosque haereticos Nestorio adhaerentes; a Leone aduersus Eutychem, Dioscorum Alexandrinum Patriarcham, Theodosiumque Imperatorem; a Felice aduersus Acacium Constantinopolitanum, Petrum Moggum Alexandrinum, Zenonemque Imperatorem; ab Hormisdas aduersus Anastasium Imperatorem, Seuerum Antiochenum, Timotheumque Constantinopolitanum Patriarcham, pro veritate Catholica,

Lib. 3. c. 19. 20. 21.

Lib. 16. c. 26.

Lib. 16. c. 35.

Paul. Dial. lib. 15

VI. SAECULO QUID PAPAE GERINT PRO ORIENTE

E Per annum deinde d. xxv. imperante Iustino, & Arianis ecclesias adimente, Theodoricus Italiae Rex Arianus Ioannem Pontificem rogauit, ut Constantinopolim pergeret ad Iustinum, perficeretque ne is Arianos male haberet; alioquin se idem in Catholicos acturum. perrexit Papa, sed tantum abfuit ut hoc petierit, ut potius secus effragitaret, ecclesiasque omnes ipse catholico ritu consecraret. Igitur rediens in vincula coactus est a Rege, in quibus vita decessit, cum prius litteras ad omnes Catholicos dedisset, ut in fide persisterent, nihil ab Arianis timeret. Anno deinde d. xxxv. Agapitus Papa a Rege Theodahato rogatus, ut epistolis Cassiodori patet, Constantinopolim profectus est, ubi honorificentissimè exceptus cum cognouisset Anthimum haerese Seueri infectum, quem Theodora coniugis intercessione Imperator Iustinianus Episcopum Constantinopolitanum creari procurarat, illum sede illa indignum, spoliandumque palam dicebat; cui minatus Imperator, se suo arbitratu quod vellet, posse agere dixit. Pontifex ad minas risit, seque caede etiam aequo animo laturum esse respondit, ac beatum se fore, si talis sibi vitae exitus daretur. Imperator itaque

A itaque pudore affectus rem proposuit examinanda, nonnullique; primoribus sacerdotum refragati sunt acriter Papae, ut Imperatori gratificarentur largitione corrupti. omnes tamen ab eo sunt superati: itaque deiectus Anthimus, Menasque substitutus. Haec uti narrat Zonaras, homo Graecus, retulimus. Exstat hac de re constitutio Iustiniani. Theodora vero Imperatrix his rebus exacerbata, cum non posset ab Agaperi successore Sylucrio modis vllis obtinere ut Anthimus haereticus restitueretur, ad Belisarium tum Romae degentem scripsit, ut Sylucrium vincum Constantinopolim mitteret aliquo praetextu, Vigilium sufficiens curaret, a quo sperabat Augusta se quod vellet impetraturum, quasi id ille ipsi, si Papa per eam crearetur, promississet. Praestitit hoc Belisarius, insimularumque proditoris Sylucrium in vincula coniecit, Vigilium substitui curauit, qui Pontifex factus se nullo modo haereticis faurum dixit. Quocirca & ipse vincum Constantinopolim missus, ubi multa perpeffus, tamen a sententia numquam potuit dimoueri; & princeps fuit Concilij quinti, ait Zonaras, quod Constantinopoli aduersus haereticos est coactum. Menes successit Eutychius, is sub annum quingentesimum octuagesimum primum coepit asserere futurum ut corpora nostra, cum resurgemus, haud possint palpari; idque edito libello diuulgauit. Gregorius tunc Constantinopoli agebat Apocryfarium sedis Apostolice, publiceque Patriarcham coarguit, haesimque illam coegit abiurare. Hoc igitur praestitum sexto saeculo a Ioanne Papa aduersus Arianos, ab Agapeto aduersus Seueritas eorumque sectatorem Anthimum Patriarcham Constantinopolitanum: (fuit autem Seuerus Episcopus Antiochenus) a Sylucrio & Vigilio aduersus eisdem, a Gregorio postea Pontifice aduersus Eutychium, sanctissimum alioquin virum, qui per errorem labeatur.

C Anno post haec sexcentesimo trigesimo contigit ut Heraclius Imperator, Anastasius Antiochenus, Sergius Constantinopolitanus, Cyrus Phasidis Episcopi haesim Monothelitarum suscitarent. Honorius Papa quaestiones huiusmodi amputandas rescripsit. Ioannes Quartus multo liberius duas in Christo voluntates esse respondit, Heracliumque, & eius asseclas hac in re per litteras reprehendit anno sexcentesimo trigesimo octauo. Theodorus autem Papa Paulum Patriarcham Constantinopolitanum vehementius ob id obiurgauit anno sexcentesimo quadragesimo quarto, & habito Romae Concilio hanc opinionem veluti haereticam damnauit. Martinus horum successor idem praestitit, odiumque ob id Imperatoris Constantis incurrit; iussuque eius captus Constantinopolim Roma perducitur, & inde in exilium mittitur in Pontum anno sexcentesimo quinquagesimo secundo, ubi sequenti mortuus multis est miraculis nobilitatus. Eugenius deinde Martini successor Petri Patriarchae Constantinopolitani synodicam, in qua sententiam obscuris haec haesim inuoluebatur, coescidit anno sexcentesimo quinquagesimo quinto. Denique Agatho Papa anno sexcentesimo octuagesimo legatis missis Concilium sextum procurauit indici, in quo haesim haec publico decreto & communi est exterminata. Eam sunt secuti Patriarchae Constantinopolitani Sergius, Pyrrhus, Paulus, Petrus similiter Anastasius, & Macharius Antiocheni, Cyrusque Alexandrinus: aduersus quos pugnaverunt septimo hoc saeculo Ioannes, Theodorus, Martinus, Eugenius, atque Agatho Papae, simulque aduersus Imperatores huius opinionis studiosos Heraclium, & Constantem: atque ita Catholicam doctrinam, quantum potuerunt, in Oriente & Graecia sunt tutati. Secuta sunt deinde Iconomachorum turbae.

Lib. 3. in Iustin.

VII. SAECULO QUID PAPAE GERINT PRO ORIENTE

Zonar. tom. 3. in vita Constant. Pogonati.

E Anno namque septingentesimo duodecimo Philippicus Imperator inuexit haesim contra imagines sacras. Studitas a se dissentientes vna cum bibliotheca copiosissima, in qua eos concluderat, combussit. Constantinus Papa illam damnauit; & ob id, ne nummi Imperatoris, aut imago Romae reciperetur, mandauit. Gregorius inde Secundus Concilio conuocato eam prorsus exposcit anno d. ccxvi. & d. ccxxiii. cumque illi Leo Isaurus insidias struere haud desisteret, anno d. ccxxvi. Roma, & eius, ut vocabatur, Ducatus, ab impio Imperatore omnino defecit, in omnibus se Pontifici Romano subiiciens. Post haec Gregorius Tertius eundem Leonem Concilio Romae indicto excommunicauit. & quando Constantinus Copronymus haesim eiusdem fautor acerrimus Catholicos omnes, & praecipue monachos, variis ob id suppliciis afficiebat, Stephanus Secundus anno d. ccclv. Pipinum Regem Pentapolim, exarchatumque; Rauennatense Constantinopolitano Imperatori ereptum ab Aistulfo Romanae Ecclesiae adiecit. Stephanus autem Tertius anno d. ccclxx. rursum aduocata Romae Synodo imaginum sacrarum cultum sanciuit, donec anno d. ccclxxxvii. Hadrianus Pontifex, missis legatis Constantino & Irene Imperatoribus, septimum generale

VIII. SAECULO QUID PAPAE GERINT PRO ORIENTE

Conciliū Nicæ celebravit. Atque hæc octavo sæculo gesta à Pontificibus Romanis aduerfus Leonē Isaurū, Cōstantinū Copronymū, Leonemq; ipsius filiū Imperatores, & Episcopos Orientis hæreticos, quorū Synodum Cōstantinus habuerat, vt Zonaras tradit.

IX. SÆCVLO
QVID PAPAE
EGGERINT
PRO ORIENTE

Neque tamen nonum sæculum prorsus hisce tumultibus vacuum fuit. Leonamque Armenius anno octingentesimo decimo quinto eandem in sacras imagines tempestatē commouit: idem fecere Michael Balbus, Theophilusque successores, à quibus Catholici variè excruciatī, maximè verò monachi Studitæ, donec anno octingentesimo quadagesimo secundo suis honor sanctis imaginibus restitutus industria in primis Methodij, qui Romæ diu fuerat moratus, & à sede Apostolica Cōstantinopolim presbyter missus postea factus Patriarcha, vt Anastasius testatur. Anno postea octingentesimo sexagesimo, cum Michaele Theophili filio imperante Bardas Cæsar omnia administraret, vxoremq; contra fas dimisisset, & cum nuru cōfuisse diceretur, Ignatius ingressu Ecclesiæ illi interdixit. Bardas ob id indignatus Ignatium sede spoliatum sepulchro inclusit, mox in insulā Mitylenem relegauit; Pontificesq; cum illo sentientes variè exagitauit. Nicolaus Pontifex horum certior factus, legatos, vt rem dumtaxat cognitam referrent, ad eum misit. at illi à Barda corrupti Ignatiū ritè abdicatum pronunciarunt, fines mandati transgressi. Nicolaus vbi hæc comperit, anno octingentesimo sexagesimo quinto Conciliū Romæ conuocauit, legatos gradu mouit, Ignatium pristina dignitati restituit, Photium depulit.

Anast in epi. ad
Caroli. in vita
Dionysij Sur-
mèse Octo. Zon.
tom. 3. in vita
Mich.

Denique anno octingentesimo sexagesimo octauo Adrianus Secundus legatos Cōstantinopolim misit, & habito Concilio, quod est octauum generale, Ignatiū, Basilio Macedone imperante, suæ dignitati reddi curauit, Photium spoliari, vt constat ex actis eius. Ex eo tēpore Photius homo multæ lectionis, & animi inconstantis, mala cœpit esse mente in Occidentales, & aduerfus eos scribere: idq; quamuis Ignatio defuncto Ioannes Octauus eum confirmari Patriarcham Cōstantinopolitanum, & illi miserit stolā pontificalem, indumentum, penulam, & sandalia. ex eo similiter tempore paulatim Græci sese à nobis ob scripta Photij abalienantes ex magna parte, multos secum trahere in eandem ruinam. qua factum est, vt Romanum Pontificem non magni ficerint: sed huius cōtemptus verè diuinitus insitatis ipsi poenas tulerunt. Pauci namque, vt à summis Antistitibus ordiamur, è Patriarchis Cōstantinopolitanis fuere, qui euecti ad illam dignitatem, non fuerint simul ante obitum pro libito Imperatorum deiecti: initiumque factum ab ipso mali totius auctore Photio, qui à Leone Philosopho gradu deturbatus, in monasterio fuit inclusus; non tamen Græci nos loco hæreticorum reputabāt, donec anno millesimo quinquagesimo tertio Michael Patriarcha excommunicare est ausus Occidentales, ijs omnia monasteria, ecclesiasque adimere, & ex omnibus eos locis quantum posset exterminare. Quæ cum Leo Nonus rescisset, litteris eum tanti sceleris coarguit, legatosque Cōstantinopolim misit, per quos agnouere suum crimen Græci, & iterum se nobis, frigidè tamen, adiunxerunt, quæ Sigibertus in chronico suo notat.

XI. SÆCVLO
QVID PAPAE
EGGERINT
PRO ORIENTE.

Quocirca Urbano Secundo Pontifice, qui sedere cœpit anno millesimo octuagesimo octauo Concilium est habitum Bari, cui adfuit Anselmus Cantauriensis, in quo Græci suum confessi sunt errorem; & nihilominus visi sunt semper fluctuare: & licet nos nō ducerent hæreticos; tamen in causis religionis, quod fecere illorum maiores, numquam contulerunt se ad Pontificem Romanū, vt vel auctoritatem suam interponeret, vel ijs opem ferret: sed haud destitère Occidentales hortatu Pontificū Romanorū, in omnibus illos adiuuare: & quando in ijs, quæ pertinent ad sacra, videbant se ab illis despici, quasi ab aliqua labe eorum doctrina pollueretur, plurimi è nostris Cōstantinopolim à Pontificibus Romanis nomine legationis missi concesserunt, quò concordia perfectè iniretur, & conciliaretur inter nos & Græcos. omnia à nostris, vt ostendemus, tentata; nihil perfectum. ab illis non modò nihil tentatum, vel cogitatum; sed omnia potius nostra reiecta, conculcata indignissimè, & crudelissimè tractata. Veniamus ad rem. Diximus à Leone Nono missos legatos, qui ad mentem Græcos reduxerunt. Diximus Bari habitum Concilium post annum millesimum octuagesimum octauum, in quo Græci nobiscum conseruerunt.

XII. SÆCVLO
QVID PAPAE
EGGERINT
PRO ORIENTE.

Adrianus Quartus sedit post annum millesimum centesimū quinquagesimum quartum; & hic suspicatus Græcis haud bene nobiscum conuenire, misit ad Emanuelem Imperatorem Balduinum, & Balditzonium ad hanc rem, scripsitque in eandem sententiam ad Basilium Achridenum Metropolitam Theſsalonicensem, qui benignissimè Pontifici

A Pontifici respondit, asserens nihil esse dissidij in fidei doctrina inter nos & Græcos. Extāt litteræ vtrinque missæ in Codice Iuris Orientalis inter responsa Patriarcharum. Alexander Tertius iniuit Pontificatum anno millesimo centesimo quinquagesimo nono, obiit millesimo centesimo octuagesimo primo: hic curauit vt præter alios Cōstantinopoli esset Hugo Eterianus vir doctissimus, & Emanueli Imperatori gratus, cuius extant scripta subtilissima aduerfus Græcos de Spiritu sancti processione. Quinimmo missus eodem Ioannes Cardinalis Pōtificius legatus ob eandem causam, qui postea occisus est à Græcis anno millesimo centesimo octuagesimo, vt palam fiet suo loco.

B Ioannes Ducas imperauit in Oriente sub annum millesimum ducentessimum vigesimum secundum; & tunc etiam nostri tentauerūt in iis locis (Imperium namque Cōstantinopolitanum Latini tenebant, expulsis, vt videbimus, Græcis) has contouersias componere, quo tempore stetit à nobis Nicephorus ille Blemydes tantoperè laudatus, de quo suprā mentionem fecimus, vt est auctor Gregoras. Quamuis etiam multo antè Græci ad Concilium Lateranense fuerint inuitati anno millesimo ducentesimo decimo quinto. Post hæc Michaele Paleologo regnante, anno millesimo ducentesimo septuagesimo primo missi à Gregorio Decimo fratres ex ordine sancti (vt collegimus ex actis nonnullis) tum Dominici, tum Francisci, exemplo Gregorij Noni, qui rem transegerunt, & Græcos iterum veritati catholicæ penitus adiunxerunt: horum fratrum Gregoras idem fecit mentionem.

XIII. SÆCVLO
QVID PAPAE
EGGERINT
PRO ORIENTE.
Greg. li. 4. & 5.

Lib. 5.

C Andronicus iunior Paleologus imperauit sub annum millesimum trecentessimum trigessimum secundum, quo tempore Gregoras testatur Episcopos duos à Pontifice Romano missos, qui quæstiones, in quibus à nobis Græci dissidebant, diffinirent de communi consensu; ij de Gregoræ consilio reiecti fuerūt, neque admissi ad disputationem, quòd illis nemo inter Græcos par esse videretur, vt idem Gregoras palam fatetur. Nihilominus anno millesimo trecentesimo trigesimo octauo Barlaamus monachus Calaber, Cōstantinopolim profectus, hæresim Græcanicam in publico cœpit exagitare, ac tres ferè annos ita perstitit, vt nemo fuerit ausus sese illi opponere, donec Palamam quemdam Græci illi obiecerunt. Sed cum Barlaamus veller apertissimè ostendere Palamam ex ipsius scriptis esse hæreticum, in publico conuentu, cui interfuit Imperator, est explosus. Neque Gregoras diffitetur Palamam fuisse hæreticum. At Barlaamus videns se in consilio publico explosum, timensque ne monachorum manibus discerperetur, Cōstantinopolim reliquit. Hæc Gregoras, qui nihil aliud obiicit Barlaamo, nisi quòd habitus fuerit à Græcis maleuolus, pertinax, & gloriosus. Sic ille scriptor insensissimus Latinis, qui adijcit nocte sequenti Imperatorem, à quo Barlaamus fuerat explosus, morbo grauissimo, quo post tertium diem decessit, oppressum fuisse: quod accidit anno millesimo trecentesimo quadagesimo. Hunc Barlaamū putamus illum fuisse à quo se litteras Græcas didicisse testatur Franciscus Petrarcha.

XIII. SÆCVLO
QVID PAPAE
EGGERINT
PRO ORIENTE.
Lib. 10.

D Ex hoc tempore Græcorum res in peius quotidie labi cœperunt, donec anno millesimo quatercentesimo trigesimo octauo Concilium Florentinum Ferrariæ est inchoatum, cui Græci interfuerunt vnà cum Ioanne Imperatore, & Iosepho Patriarcha; in eo Græci nobis, Ecclesiæque Catholice se adiunxerunt: sed vbi redierunt ad suos, qui in Græciā remanserant, cum nollent omnia scita recipere, plerique ad priora redierunt; Cōstantinopolisque capta anno millesimo quatercentesimo quinquagesimo tertio à Turcis. neque amplius profici aut tentari à nobis quidquam potuit. Ex his apparet quantum studij posuerint Pōtiffes Romani, vt in Oriente Catholicam veritatem, catholicosque omnes defenderent, ac confirmarent Conciliis, litteris, legationibus, decretis. Numquid simile pro nobis Græci & Orientales fecerunt? Nullum, vt ostēdimus sæculum fuit, in quo non hæc præstitierint nostri. Ipsorum causa Liberius Papa est in exilium pulsus, in vinculis obiit Syluerius, pessimè habitus Vigilus, in Pontum relegatus obiit Martinus Pontifices Romani temporibus antiquis, vt Ignatium Patriarcham Cōstantinopolitanum tueremur ab iniuriis à nobis secedendi causam Photius excogitauit, ipsi illas arripuerūt, & tamen Ignatium sanctissimum virum fatentur. sed audi maiora.

XV. SÆCVLO
QVID PAPAE
EGGERINT
PRO ORIENTE.

Orientales, & Græci armis adiuti sunt iniquissimo tempore ab Occidentalibus aduersus Sarracenos, & Turcas. Cap. V.

RX quo Photius anam dedit Græcis aliquibus post annum octingentesimum sexagesimum octauum vt auctoritatem Romani Pontificis defugerent, neque illius Occidentaliumque opem modo vlllo implorarent, aut peterent, quod sæpius antea factum summo ipsorum bono & commodò ostendimus, id vnum restabat, quod præstitum vidimus, vt per legatos ac litteras ageretur cum illis, non bene ab eis successionem procurari, id verò actum fuisse, satis, vt puto, superque à nobis est demonstratum. Sed neque hoc contentus fuit Deus. Nam cum Michael Patriarcha Constantinopolitanus anno millesimo quinquagesimo tertio nos excommunicasset, sed mox resipuissent Græci, attamen adhuc mutata essent in nos voluntate, neque vllam viderentur in cõmunibus Reipublicæ Christianæ rebus Occidentalium habere rationem, ipsorumque auctoritati multum deferre, & auxilio confirmari aduersus publicos religionis hostes, vt hæreticos, aut alioquin à Christo alienos, quales sunt Mahomerani, vide queſo, quid egerit Deus: Impulit Pontifices Romanos, vt quando Orientales durissima Sarracenorum Turcarumque feruitute premebantur, ad arma concitarent Occidentem aduersus hostes Christi, & Christianorum; & quidem iniquissimo tempore, cum scilicet Imperatores Occidentis oppugnabant Pontificis Romani potestatem, Rex autem Francorum fuisset ob illicitas nuptias excommunicatus. Urbanus namque Secundus anno millesimo octuagesimo nono cum Claromonte in Gallijs indixisset Concilium, bellum sacrum aduersus Sarracenos Orientem tenentes indixit, primus milites cruce signauit, omnibusque ad illud proficiscentibus amplissimam peccatorum veniam promisit. Anno igitur millesimo nonagesimo sexto tercentena armatorum millia per Græciam cum tenuissent iter, & in Asiam, quam Turcæ ferè totam subegerant, traieciſſent, Nicæam cœperunt anno sequenti, & plurimas præterea vrbes, sed signo de summo studio Pontificis Romani in cõseruandis imperijs ostendemus quæ nostri pericula adierint, quos exantlarint labores, quantum sanguinis effuderint, vt Græcos ab imminētibus ruinis eriperent, ne profusus ab eorum regionibus Christi cultus exterminaretur, sed magis ac magis in dies confirmaretur, neque id impedirent Christianæ religionis inimici. An non enim Sigismundus Imperator anno millesimo trecentesimo nonagesimo sexto, collecto ex omnibus Occidentalium populorum fortissimis militibus validissimo exercitu, dum signa confert ad Nicopolim cum Baizete, parum feliciter est profligatus, innumerique è nostris occisi, vt succurrerent Græciæ cadenti? An nõ Vladislavus anno millesimo quatercentesimo quadragesimo quarto dum prælium commisit ad Varnam cum Amurathe, hortatu Iuliani Cæsarini Pontificij legati, vnà cum florentissimis copijs miserimè est cæsus pro Græcis, quibus opem ferre vndique nostri conabantur? Infiniti laboris esset omnia recensere. Nil à nostris intentatum. Denique cū primis ijs expeditionibus, quæ factæ sunt vrgentibus maximè Pontificibus Romanis, vt Orienti, quem per nostros Græci receperunt, subueniretur, cum posset auxilium ferri Hispaniæ tamdiu à Sarracenis oppressæ, & quæ proximè nos attingebat, quòd esset in Occidente, dimissæ nostræ regiones, nostra neglecta, Orientalium ratio est habita. erat ante oculos Africa non ita lato mari à nobis disuncta; & tamen ea contempta, Græcis opem tulimus, & Orientalibus, id curantes ne Christi doctrina è Græcanicis locis expelleretur, & qui Christi fidem sequebantur, armis, quando aliter ipsi nolebant, per nostros defenderentur ab impetu hostili, confirmarenturque ipsi, ac nepotes eorum in ea, quam tradiderant aliqua ex parte maiores, religione. sed omnia, vt apparet, quasi nolente Deo, qui pertinacem Græcorum à nobis alienationem, conuiuentibus etiam nobis, ac ferentibus, nullo modo ferendam duxit; tradiditque eos in manus inimicorum, per quos eorum doctrina à labe haud quaquam pura profusus aboleretur, superbiaque allideretur ad terrâ; & qui morem gerere Petri successori Pontifici Romano noluerunt, in atrocissimi tyranni potestatem redacti nihil habeant, quod suum dicere possint.

Sed operæpretium maximè mihi videtur hîc duo recitare, quæ legenti mihi historias, & animum ad sapientiam Dei in Ecclesia sua gubernanda obseruandam intendenti occurrerunt. Illud verò sit, quòd cum Patriarchæ Constantinopolitani vnà cum tota Ecclesia

ſia Orien-

A V X I I I V M
ANNI 1596.
PRÆSTITVM
GRÆCIS.

INCREDIBI-
LIS CONFV-
SIO ECCLIE-
SIÆ CON-
STANTINO-
POLITANÆ
EX QVO DE-
SCIVITA RO-
MANA.

A ſia Orientali toties, ac tam viriliter à Pontificibus Romanis aduersus Imperatores, & impetus hæreticorum fuerint adiuti, & confirmati, vt clarissimè à nobis est apertum; postquam Duce Photio cœperunt à nobis discessionem meditari, plerique omnes eorum deiectioni sunt, dum vixerunt, ab ipsis Imperatoribus è pontificia sede. Quod vt clarissimum fiat, initium factum fuit ab ipſo Photio, quem Leo Philosophus, vt notat Zonaras anno octingentesimo octuagesimo sexto dignitate spoliatus in Armenianorum monasterium relegauit, Stephano substituto Leonis Imperatoris fratre; quo defuncto vnà cū successore Antonio Caulea, Nicolaus Mysticus ab eodem Leone Imperatore sub annum noningentesimum tertium dignitate exutus in Galacræneum monasterium est detrusus, & Syngelus Euthymius subrogatus, qui ab Alexandro Leonis fratre postea est expulſus, ac Nicolaus restitutus anno noningentesimo octauo; iterumque Mysticus hic à Romano Lecapeno, vt Cedrenus tradit, sede exturbatus, in Monacaſtanum monasterium confugit, Theophane suffecto. Zonaras tamen scribit, defuncto Nicolao Patriarcham factum Stephano Amasenum, qui cum decessisset, Tryphon est euectus ad tēpus, ac paulo post per vim depulſus ab eodem Romano Lecapeno, subrogatusque Theophylactus, huic Polyuctus, Polyucto Basilus, qui ob crimina quædam obiecta per Concilium loco motus est, & Antonius Studites euectus.

B Hucusque decem Patriarchæ, è quibus quinque spoliati dignitate sua. In reliquis vſque ad Michaelē Cæularium non idem contigisse constat. At Michael, qui primus est ausus Occidentales excommunicare, Constantino Monomacho imperante ab Isaacio Comneno in monasterium relegatus est. secuti sunt deinde Lichudes Xiphilinus, & Cosmas, qui cum perperam cūcta administrari videret, neque se quidquam posse, spontè abdicauit se. Eustrathius autem successor vi depulſus, suffecto Nicolao, cui Leo Styppiota, Stryppiotæ verò Michael, qui summa sedē Constantinopolis vltro cecit. Cosmas Atticus vi remotus. secuti sunt deinde Nicolaus, Theodosius, Constantinus, Lucas, Michael, & Charito. Post hos autem Theodosius secundus, Basilus Nicetas, Leontius, ac Posithæus necesse habuerunt deponere dignitatem, ab Imperatoribus coacti. His successerunt Georgius Xiphilinus, Ioannes Camaterus, Michael Autorianus, Theodorus tertius, Maximus secundus, Manuel Philosophus, Germanus secundus, Methodius secundus, Manuel secundus, Germanus, Arsenius, qui sedē cecit improbitate eorum, qui imperium Oriētale regebant, Nicephoro subrogato. Reuocatus deinde Arsenius, atque iterum pulſus in exilium, Germano suffecto, qui dignitatem reliquit populi cõuicij exagitatus, Iosephusque subrogatus, imperante Michaelē Paleologo, qui Ecclesiæ Occidentali penitus adhæsit, & ob id Iosephus secessit, & Ioannes Becus Patriarcha creatus, qui nobiscum, vt alibi ostendimus, veritate coactus sensit, quod Gregoras narrat.

C Defuncto Michaelē Paleologo, apertè Græci, quod antea non ita fecerant vniuersi per longum temporis spatium, nos hæreticorum loco reputarunt. Putabant illi prius nos male quidem sentire, non tamen hæreticè. & si qui ex ipsis aliquando nos veluti hæreticos sunt auerſati, improbabantur, vt aperiemus loco suo. At ex hoc tempore ad eò se à nobis abiunxerunt, vt Andronicus patri Michaeli quasi hæretico iusta perſolui vetuerit, sepulturamque illi negarit. Idcirco Patriarchæ nunc peiori loco fuerunt, ita diuina iustitia exigente, quam fuerint prius. Iosephus, qui Beco fuerat suffectus, quorumdam factionibus exagitatus, sede cecit, idem contigit Gregorio Cyprio, Athanasio, Ioanni Sozopolitano Niphoni, Ioanni Glycæ; ne Gerasimo similiter accideret, mors effecit, quæ intra annum

D sustulit eum de medio. creatus est post hos ab Imperatoribus Isaias quidam, quem Gregoras tradit nullo vsu rerum, nulla doctrina, sed multis sceleribus contaminatum fuisse; & hic tamen deiectus, & scurrilem, quinimò obscænum in modum restitutus scribitur ab eodem. Denique vt finem faciamus, satis erit attulisse verba Gregoræ, qui quamuis nobis sit insensibilis, tamen ita scriptum reliquit de illis, quæ post obitum Michaelis Paleologi res nouarunt, & in causa fuerunt vt iterum Græci à nobis facerent discessionem. Serò illi quidem, sed iustas tamen pœnas luerunt. Neque enim nouorum istorum legiflatorum vllus in sua dignitate decessit, sed turpissimè suis sedibus pulſi, vt postea dicemus, præ animi ægritudine vitam abruperunt. Thucufque scriptor ille Græcus. Atque vt scias, quo loco foret omnium sacrorum penes Orientales ac Græcos tractatio; Audi Coniatam, qui sic in vita Manuelis: Plerique Romanorum (Græcorum scilicet, nam sic ille Græcos semper nominat) Imperatores, imperare, aurum gestare, communibus vt priuatis vti, eaque

Coniatas lib. 2.
de regno Isai-
cij Angeli.

Greg. lib. 5.

Lib. 9.

Lib. 5.

vti, eaque suo arbitratu; quibus volunt, donare, non contenti, nisi sapientes, formadijs, robore hominibus similes, & vt Salomon diuinitus edocti, & doctores diuinitatis, & norma rectissimæ, denique diuinarum humanarumque rerum interpretes verissimi habeantur, iniuriam sibi fieri censent. Vnde fit, vt cum immodestiores, & audaciores, qui noua dogmata in Ecclesiam introducunt, coercere, aut id munus ijs, qui Theologiæ scientiam profitentur, mandare debeant, nec in hac parte ylo inferiores esse volentes, ijdem dogmatu & auctores, & arbitri, ac disceptatores existant, sæpè etiam dissentientes multent.] ita Coniatas, è quibus perspici potest, quàm malè administrarentur sacra apud Græcos, vt omnia immutarentur, inuenterentur, confunderentur, quod è Patriarcharum crebris expulsiõibus apparet. Nunc, quod etiam dicendum proposueramus à principio, concludamus. Vidimus sanè incredibile Ecclesiæ Catholicæ, in qua nos sumus, studium in Orientalibus ac Græcis adiuuandis aduersus hostes veritatis Christianæque religionis. Vidimus nihil non contendi à nostris, vt Christi fides vna, & antiqua stabiliatur, & amplifcetur. An non igitur Ecclesia nostra confirmat aduersus omnia aduersa suos in fide Christi omnibus modis, neque vnuquam defatigatur? An non rectè Synodus Ephesina Pontificem Romanum vocat Ecclesiarum *ἐπιρυμα* siue firmamentum? Ecquando hæc præstiterunt, qui è Græcis à nobis discesserunt, vel hæretici Protestantes? Sed nonnè longè fecus ab istis actum scimus? Quomodo igitur Ecclesia Dei inter ipsos?

S I G N V M D E C I M V M T E R T I V M.

Confutatio hæreticorum.

Neceffe est ab Ecclesia Dei fuerint hæreses singule, quæ diuersis temporibus eruperunt, confutata, & adhuc erumpentes confutentur. Id verò ab Ecclesia nostra, non ab vllis hæreticorum factionibus præstium fuisse demonstratur. Cap. VI.

Vod si Ecclesiæ Dei sunt partes, in fide continere, & confirmare Dei studios, diuinæque veritatis amatores, proculdubio necesse est ab eadem cunctæ hæreses, quæ diuinæ veritati aduersantur, fuerint profligatæ. Nam qui stabilietur, nisi malum prorsus exterminetur? fieri haud potest vt illud radices agat, nisi hoc fuerit extirpatum, quantum fieri diuinitus datur. nisi tenebræ discutiantur, lux numquam fulgebit: & nisi quis à morbo sit procul, valetudinis bonæ fructum quomodo percipere dicemus? Quocirca bene Isaias, Vrbs, ait, fortitudinis nostræ Sion, Saluator ponetur in ea, murus, & antemurale.] Nam tum Saluator esse dicitur in Ecclesia Dei, quæ Sionis nomine designatur, si fuerit in ea murus, & antemurale; non modò quo ciues intra vnus vrbs ambitum contineantur; hoc enim fieri sine muro & antemurali potest; sed & quo aduersus ingruentes impetus hostium defendantur, & ingressu ciuitatis longius illi arceantur. Hinc Christus de semetipso verba faciens ait: Ego autem constitutus sum Rex ab eo (Deo scilicet) super môtum sanctum eius, prædicans præceptum eius.] ostèdens se in Ecclesia positum, vt Dei præcepta annunciet. subiicit deinde: Et nunc Reges intelligite, erudimini qui iudicatis terram, seruite Domino in timore, & exultate ei cum tremore, apprehendite disciplinam, ne quando irascatur Dominus, & pereatis de via iusta.] Vult igitur Reges, ac Iudices intelligere, erudiri, discere: alioquin ait fore vt aberrent à via recta, & pereant, dentur in præceps. Atq; ita Christus est in Ecclesia, hoc agens, vt Principes apprehendant disciplinam, quod in primis fit hæreticorum confutatione. Similiter Idem Dauid de Christo ait: Inueniatur manus tua omnibus inimicis tuis: dextera tua inueniat omnes qui te oderunt, pones eos vt clibanu ignis in tempore vultus tui. Dominus in ira sua conturbabit eos, & deuorabit eos ignis: fructum eorum de terra perdes, & semen eorum à filijs hominum, quoniam declinauerit in te mala, cogitauerunt consilia, quæ non potuerunt stabilire. Jhæc Dauid explicans fore, vt Christus se aduersus inimicos Ecclesiæ suæ, suosque accingat, obarmet, deniq; eos interneconi tradat, proterat ad nihilum redigat. Videamus autem qui nam fuerint Christianæ veritatis defensores: hi namque erunt à Christo, vt apparet, quando inter ipsos consistens

Cap 26.

Psal. 2.

Psal. 20.

A consistens Christus, quæ dicta sunt, agit. & quando pastoris est ac pascentis munus, non modò ad pasua & caulas ducere, & reducere oues, sed & lupos arcere, videre ne vel turbidas aquas, vel infectas veneno grex bibat, ne noxias herbas edat; proculdubio, quæ Ecclesia prouidit, vt oues Christi non inciderint in huiusmodi discrimen, illa erit Ecclesia Christi. Atqui illa, cui præsidet Pontifex Romanus, hæreticos omnes semper damnauit, & ad nihilum redegit. ab alijs id factum non legimus. Ita que Christus, qui se pollicetur hoc facturum, & fecit, est in ea, prædicans præceptum Domini, & tamquam Saluator ponens antemuralia, & murum, quibus incurfantes hostium turmas propellat, perdens eorum fructus, semen dificiens, & consilia quæ stabiliri non possint, pasceus oues, ab ijs lupos arcens, & ne venenatis vescantur, videns & curans. Videamus an ita fit.

B Princeps hæreticorum fuit Simon Magus: hunc à Petro damnatum scimus cum suis, demumque neci traditum, Petri eiusdè, Paulique precibus, vt ostendemus loco suo. Quo circa & à Petro damnati sunt, quicumque Simoni Mago adhæserunt: in his fuere Menander, ac post eum Saturninus Antiochenus, Basilidesque Alexandrinus. Basilidem successor Carprocates excepit, à quo Gnostici. Aduersus hos scripsit Ignatius, & Irenæus, quos alij sunt secuti. Tam verò Marcionem Ponticum, & Valentinum cum suis ab Eleutherio Papa coetu piorum depulso scribit Tertullianus his verbis: Vbi tunc Marcion Pontifex Nauclerus Stoicæ studiosus? Vbi tunc Valètinus Platonicæ sectator? Nam constat, illos neque adeò olim fuisse Antonini ferè principatu, & in catholicam penè doctrinam credidisse apud Ecclesiã Romanenẽm sub Episcopatu Eleutheri Benedicti, donec ob inquietam semper eorum curiositatem, qua fratres quoque vitabant, semel ac iteru eiecti. Marcio quidem cum sextertijs quæ Ecclesiæ intulerat, nouissimè in perpetuum dissidium relegatus venena doctrinaru suaru disseminauit.] Similiter Theodotus Coriarius, qui Christum hominem dumtaxat fuisse esse ausus asserere, à Victore est excommunicatus; eum secuti sunt Asclepiodotus, & alter Theodotus, denique Paulus Samosathenus Episcopus Antiochiæ, Eusebio teste. At Cerdonem fuisse ab Hygino Ecclesia eiectũ tradit Irenæus. A quo habemus etiam communionem Christianorum priuatos Ebionem, & Cherinthum per Pontificem Romanum. Eodem modo constat ex Athanasij libello, qui est de sententia Dionysij Alexandrini, hæresim Sabellij diris addictam à Papa Romano. Quarta decima nos ex Ecclesia eiectos à Victore tradit Eusebius. Montanum, Priscillam, & Maximilam cum suis ab Episcopo item Romano societate Christianoru depulso testis est Tertullianus Liqueat ex epistolis Cypriani à Cornelio damnatum fuisse Nouatũ; eadè scribit Eusebius. Qui censabant baptizatos ab hæreticis esse rebaptizandos, cum nolent acquiescere, fuere à Stephano Primo excommunicati. Atque hi ferè hæretici vsque ad Constantinum Magnum.

D Imperante illo à Militiade reiectos Donatistas narrat Augustinus. Arium cum suis à Syluestro, Sixto, & Iulio, & quidem ante Synodum Nicanam. Damafus Papa Macedonium, Apollinarem, Photinum, Sabellium, & Eunomium damnauit, vt colligitur ex epistola ad Paulinum Thessalonicensem. Cælestinus Papa ante Ephesinum Cõcilium, litteris ad Cyrillum Alexandrinum scriptis, Nestorio decem dies præscripsit, intra quos resipisceret, alioquin eiectus ab Ecclesia, & Episcopi dignitate spoliatus censeretur. Leo Magnus Euthycem cum suis excommunicauit, ante Chalcedonensem conuentum doctissima epistola ad Episcopos illius Cõcilij scripta. Petrum Antiochenum Simplicius Papa prius damnauerat, & Acacium Felix, quàm Concilium Cõstantinopolitanum secundum cogeretur. Ibidem Seuerus Antiochenus, Petrus Apamearum, Cyrus Edeffæ Episcopi damnati: ac prius egerat idè Hormisdas, vt ex epistola eius ad presbyteros & monachos Secundæ syriæ liquet, & è iudicio Menæ Patriarchæ Constantinopolitani. Anthimum Patriarcham Constantinopolitanũ damnauit Agapetus Papa; quod honorifica cum mentione scribit, ac sequitur Iustinianus. Cyrum Alexandrinum, Sergium, Pyrrhum, Paulumque Episcopos Constantinopolitanos Theodorus & Martinus Pontifices Romani excommunicarunt cum suis asseclis ante Concilium sextum, ad quod Agatho Papa scripsit in eadem sententiam. Ante Nicænum secundum Papa Hadrianus inimicos imaginum sacrarum excommunicauit, & ante Hadrianum Constantinus Gregorius Secundus, & tertius.

E Berengarium communionem Ecclesiæ submouit Leo Nonus. Idem Nicolaus Secundus egit, cum Concilium vocasset in Lateranum, ab Innocètio Secundo damnati Abailardus,

HAERESSES SIMONIS MAGI MENANDRI SATVRNINI BASILIDIS CARPOCRATIS, GNOSTICORVM, MARCIONIS, VALENTINI. Euseb. li. 4. c. 7. Iri. lib. 3. c. 4. Lib. de præscri.

THEODOTI ASCLEPIODOTI, PAULI SAMO SATHENI CERDONIS EBIONIS, CHERINTHI. Euseb. lib. 4. c. 27. Iren. lib. 3. c. 4. QVARTADECIMANORVM MONTANI, PRISCILLAE MAXIMILLAE Euseb. lib. 5. c. 14 & 21. Tertul. aduer. Praxeam. Euseb. li. 5. c. 37. Cypr. li. 3. ep. 3. DONATISTARVM, ARII, MACEDONII APOLLINARIS, PHOTINI SABELLII NESTORII EUTHYCIS PETRI ANTIOCHENI ACACII SEVERI ANTHIMI CYRI SERGII PYRRHI PAULI ICONOCLASTARVM. BERENGARI ABAILARDII ARNOLDI.

VALDENSIUM
ALBIGEN-
SIVM
HENRICIA-
NORVM
GILBERTI
EVNONIS
HVSITARVM

ardus, Arnoldus, Vualdenses, Albigenes, Henriciani. Ab Eugenio Gilbertus Porreta- A
nus, & Euno. Vuicestæ, & Huffitæ ab Episcopo Pragensi, & Concilio Cõstantiensi. De-
nique nulla non hæresis fuit, quæ non à cultoribus Ecclesiæ nostræ oppugnata, & profligata
fuerit omnibus modis; vt colligere quiuisset, & in omnibus singillatim perspicere
ex ijs, quæ congestæ alibi Nicolaus Sanderus, vir magnæ integritatis, ac doctrinæ. Nos
autem fati habebimus hæc summam recitasse, quibus adiciemus nonnulla, quæ digna
sunt vt maximè obseruentur, ac memoriæ inscribantur, tamquam facientia ad hoc argu-
mentum.

ECCLESIA
CONSTANTI-
NOPOLITA
SÆPIVS PER
HÆRETICOS
OCCVPATA.

Ac primum sit illud: ex quo Græci aliqui ob translata imperij sedem maiora spirare
cõperunt, Deus præuidens quò tandem superbia tenderet, & quem finem denique esset
habitura, vt eorum fastum retunderet, permisit ex eo tempore, quod ab obitu Constanti- B
ni vsque ad Photium intercurrit, magna ex parte Cõstantinopolitanam sedem teneri ab
ijs, quos in confesso esset hæreticos fuisse. Obijt Constantinus anno trecentesimo trigesi-
mo septimo. Photius euectus est, Ignatio deiecto, octingentesimo sexagesimo tertio. Ita-
que intercedunt anni quingenti & viginti sex. Ex his hæretici tenuerunt Episcopatum
Cõstantinopolis annos ducentos sex. Eusebius namque Macedonius, Eudoxius, ac
Demophilus Ariani quadraginta; Nestorius tres, Acacius quatuordecim; Timotheus,
& Ioannes Cappadox viginti octo; Sergius, Pyrrhus, ac Paulus Monothelita quadra-
ginta quatuor; Ioannes Monothelita, & Iconomachus duos; Anastasius, Constantinus,
& Nicetas Iconomachi quadraginta nouem; Theodorus, Antonius, & Ioannes Ico-
nomachi viginti sex. Hoc autem fuit Deus, vt Græci certò scirent non esse datum diui-
nitus illi sedi, vt hæreses refellat, sed potiùs accidere vt eius hæreses refellatur. Nam quò
fidam iudicio sedis illius, quam tantum temporis hæretici occuparunt? & quidem si con- C
sulas historias, nulli sedi euenit vt hæretici illam tanto tempore habuerint. Igitur magis
cuiusvis decretis fidendum, quàm Cõstantinopolitanæ. Atque hæc Græci scriptores fa-
tentur, sicuti Romanam sedem numquam fuisse ante Photij tempora ab hæreticis occu-
patam. An verò postea, quando ipsi in dubium vocare volunt, à præteritis argumentum
sumatur. Quid enim magis verisimile post ætatem Photij Patriarchas Cõstantinopoli-
tanos in hæresim incidisse, qui ante ipsum toties inciderunt, ac multo sæpiùs, quàm ceteri
Episcopi? An verò Romanos, quorum nemo vmquã decreuit hæresim ante ipsum Pho-
tium, vel ipsis Græcis testibus, quin immo per eos in primis cõstitæ hæreses profligatæ, spe-
ciatim verò quæ Græciam, totumque Orientem concusserunt, vt Arianorum, Macedo-
nianorum, Nestorianorum, Euthycianorum, Aphtartodocitarum, Monothelitarum, Ico-
nomachorum, quas ipsi Patriarchæ Cõstantinopolitani sanxerunt? Hoc igitur primum D
sit adnotatione dignum, quod pertinet ad aliquos Orientales.

ADMIRABILE
ROBUR EC-
CLESIAE ROM-
ANAE IN
CVLTV CHRIS-
TI AMPLIFI-
CANDO.
Sic. in eius vita
Mens. Lun.

Quantum ad Protestantes, quibus omnes hæretici Septentrionales continentur, ani-
maduertendum, quòd cum per nostros antiquitus est in eorum regionibus Christiana re-
ligio solidè fundata, & corroborata, res fuit nostris maximè cum nonnullis hæreticis, qui
sedes ex antiquo tempore in iis locis, inde scilicet prognati, habebant; neque vlla res ma-
gis dedit nostris negotium in Christi cultu inter eos populos disseminando, quàm hære-
tici indigenæ. Verbi gratia Bonifacius Archiepiscopus Moguntinus fuit is, qui in interio-
ri Germania Christi doctrinam stabilivit: cui rei dum nauaret operam, maximos ac mul-
tos labores pertulit, vt Adelberti, & Clementis hæreticorum mendacijs occurreret, qui
ingentem Germanorum multitudinem deceperant, falsaque & perniciosissima doctrina
imbuerant. Recensentur illorum vanissima commenta à Bonifacio in epistola quam de-
dit ad Zachariam Papam. Similiter Augustinus fuit is, qui Christo cõciliauit Anglorum
gentem, qui multum posuit operæ, vt hæreticos quosdam Britannos, quibus adhuc erant
Episcopi septem, monachorum verò ingens numerus, ad Catholicæ veritatis agnitionem
perduceret: cumque eos disputationibus refellere haud posset, adductus est in medium
de partium consensu cæcus, eique lumen restituit ad restitucionem suæ doctrinæ; neque
tamen hæretici crediderunt, quibus deinde futurum prædixit Augustinus, vt eos Deus
omnes hostibus ad interuersionem daret, quod & euentus comprobauit. Videntur verò
Britanni illi fuisse ex hæresi Pelagij, quam Cælestinus Pontifex damnarat. Hæc Beda in
vita Augustini. Igitur Ecclesia nostra non modò hæreses, quæ in medio interdum Catho-
licorum sese extulerunt, profligauit; sed & quæ inter Gentes ad Christum nondum bene
perductas emergebant & nascenti religioni damnum creare poterant. E quibus colligi-
tur po-

A tur potestas Ecclesiæ, & infirmitas hæreticarum factionum. Non enim modò potest Eccle-
sia, vitia extirpare, vitiosamque doctrinam, sed & eodem tempore ac loco nouas pro-
pagines efficere, atque ita hæreticos refellere, nouasque gètes ad Christi cultum perdu-
cere. Infirmitas verò hæreticorum detegitur, quòd neque gentes, inter quas diu versati
sunt, & sedes habuerunt; Christo conciliare potuerunt, quòd nostri breui fecerunt. En Ec-
clesiæ nostræ robur. Ostendant nunc, si possunt, ostendant hæretici, an vllam momenti ali-
cuius hæreticorum manum fuderint. Non possunt. Atqui necesse est id ab Ecclesia factum.
Sed tamen ab istis contrarium potiùs præstitum videmus. Ex quò multi trans Alpes à no-
bis duce Lutero descuerunt, eò ventum, vt in ijs locis tot existerint hæreses, quot ho-
mines, immò plures. Idem namque homo sæpiùs sibi dissidens varijs temporibus va-
rias est hæreses amplexatus. Atque hoc sanè, quantum pertinet ad hæreticos prote-
stantes, ostendimus supra, vbi egimus de vna fide. quantum spectat ad Græcos dissen-
tientes; cum Michael eorum Patriarcha Latinos excõmunicasset, Leo Nonus misit Con-
stantinopolim legatos anno millesimo quinquagesimo quarto Humbertum Cardinalem,
Petrum Archiepiscopum Almaphitanorum, & Fridericū Diaconū, qui apertissimè de-
monstrarunt à Græcis plures hæreses hæreticosque ritus palam foueri; quòd Sigebertus
è nostris testatur; & recenset. Sed quando Sigebertus è nostris esse videtur, adducamus
ipso Græcos testes. Gregoras narrat, cum Barlaamus Calaber ipso viuente Cõstantino-
polim concessit, è Græcis nullū fuisse, qui Barlaamo opponeretur, nisi Palamam quemdã
virum doctum, cui fuisse multas hæreticas opiniones idè Gregoras fatetur; quas cum vel-
let in apertum producere Barlaamus, & è scriptis Palamæ liquidò explicare, nullo mo-
do est auditus. Atque hi scilicet doctores istorum, qui partes ipsorum tueantur. Et nunc
sanè inter eos, qui Græcica sequuntur, multæ sunt hæreses, & hæretici ritus; quæ tamè
omnia complectuntur illi. Quòd si quis haud credit, legat ea, quæ de Moscovitis, Geo-
rganis, Alanisque scriptis tradita sunt, & verum cognoscet quòd asserimus. Quamquam
fatis sit nobis ostendisse nullas ab illis hæreses, quæ magni alicuius fuerint momenti, fuisse
sublatas vmquã, postquam discesserunt à nobis: quòd necesse est ab Ecclesia Dei præstari.

SIGNVM DECIMVM QVARTVM.
Sanctiones vniuersalium Conciliorum.

Vniuersalia Concilia à Papis confirmata labi non possunt; ideoque cui fauebunt illa,
ibi erit Ecclesia Dei. constat autè vniuersalia Concilia refragari hæreticorum pro-
testantium & Græcorum factionibus, esse ab Ecclesia nostra. Cap. VII.

Vniuersalia Cõcilia vocamus, ad quæ nõ modò patet accessus cuilibet nationi
siue ad differendum, siue ad decernendum, quòd postremum est Episcoporum
in vnam fidem conspirantium, sed quibus interfuerunt è qualibet celebriori na-
tione totius orbis Christiana aliqui Episcopi vel per se, vel per procuratores,
vel cõsensere eorum decretis veluti vniuersalium Cõciliorum, quæ Pontifex Romanus
approbarit. Hæc autem nullo modo labi possunt; idcirco necesse est, cui faueant illa, esse
ibi Ecclesiam Dei, populum Dei, cuius decretis vniuersalibus nulla subest labe. Osten-
damus clarissimè labi illa non posse. & primo loco producimus argumentum aduersus
quosuis cõmune. Mirabilissimum namq; est illud, ac manifestissimum diuinitatis assisten-
tis effectus, quòd cum tot annorum millia numerentur ab orbe condito vsque ad ætatem
nostram, nulla ratione potuit effici vmquam sæculo vllò, vt celebriorum nationum primarij
Antistites à nobis alieni, qui in vrbibus sacra quælibet administrarēt, conuenerint ad de-
creta religionis sancienda vnanimi cõsensu. Legimus præcis temporibus solitos agi con-
uentus publicos à sacerdotibus Aegyptijs, quorum meminere Plato in Timæo, Herodo-
tus, Strabo, & alij multi, similiter idem legimus de Magis Persicis, quòd Herodorus idè
& Strabo testantur. Græci etiam publicos agebant conuentus de rebus communibus
Græciæ; de quibus post prædictos Thucidides, Quintus Curtius, Diodorus, & alij. Sed
ad illos non veniebant omnium illustriorum gentium, aut sapientium præfules sacri. Ea-
dem de Druidibus Gallorum sacerdotibus scribit Cæsar in commentarijs suis. Rur-
sus postquam Cõstantinus nostræ religioni se addixit, plurimi Imperatores omnibus mo-
dis, vi, dolo, promissis, pecunia, opibus, dignitatibus conati sunt, cum maximas, nobilissi-
masque imperio gentes continerent, huiusmodi Concilia celebrare, & numquam tamen
De Sign. Tom. I. Q potue-

I. Arg.
ADMIRABILE
EVEN TVM
VNIVERSA-
LIUM CONCI-
LIORVM.

potuerunt in vnum locum adducere Episcopos è qualibet aut illustriori, aut sapientiori gente. Tentauere id Constantius totius orbis Romani Imperator, Theodosius iunior totius Orientis in synodo Ephesina prædatoria, Iustinianus iunior, Philippicus, Leo Isauricus, Constantinus Copronymus, Michael Theophili filius Orientis Imperatores. Post hos idem conati sunt nonnulli Imperatores Germani, Hæricus Tertius, Ludouicus Bauarus, ac maiorum nostrorum ætate conciliabulum Basileense, cui magni Principes fauebāt, & ex aliquot nationibus multi. Mirabilissimum sit igitur vni Ecclesiæ Catholicæ, aduersus quam sæpè maximè Imperatores ac Reges omnia mouerunt, hoc fuisse diuinitus datum, vt decem & octo Concilia vniuersalia celebrarit, immo, si addas Sardicèse, decem & nouem, vt colligimus signo de prudentia politica cap. de Pontificis Romani gubernatione ad finem. Ad quæ quidem Concilia conuenere in vnum locum, & consensere ex omni totius orbis celebriori natione Christiana aliqui Episcopi, vel per se, vel per procuratores, quod liquet ex actis eorum. Cùm sit itaque hoc maximè diuinum, vt cogatur Concilia vniuersalia, neque viribus humanis ea potuerint vquam cogi, soli verò Ecclesiæ nostræ, ac Pontifici Romano id contigerit; palam sit, esse nobiscum Deum.

II.

M V L T I P L E X
G E N T I V M
I V S .

Hinc aliud argumentum ducimus aduersus omnes à nobis alienos commune. Ius gentium dicitur, vel quod obseruatur eodem tēpore ab omnibus gentibus, & semper est obseruatum; vel quod ab omnibus quidem gentibus, sed non eodem tempore, verum diuersis ætatibus; vel denique quod obseruatum est à sapientioribus ac pluribus simul in eadem fidem conspirantibus. Si de primo modo agatur, non sunt iuris gentium quæ determinantur in Concilijs vniuersalibus, immo paucissima omnino, ac vix duo, vel tria dicentur iuris gentium: quod facillimè is cognoscet, qui gentium mores habuerit perspectos. Si de secundo, quæ decernuntur in Concilijs, & ab Ecclesia nostra creduntur indubitare, iuris gentium dicentur esse. Nulla namque est natio, aut erit, quæ non aliquando Christi fidem sit secuta, aut sit secutura; immo nulla cognita est, ex qua non sit aliquis vniuersalia Concilia sequens, & quidem eodem tempore, vt signo de Ecclesia Catholica liquet. Hinc sit ius vniuersalium Conciliorum proximè accedere ad primum modum post Ecclesiam Christi constitutam. Quod si de tertio agamus, idem prorsus est dicendum: quod constat è signo de peritia Catholicorum, sermone scientiæ, sapientiæ, ac linguarum. Quamobrem nullo modo videtur dicendum Concilijs vniuersalibus labem subesse, quando in illa consenserunt singulis ætatibus post disseminatam per Apostolos Christi fidem ex omni cognita natione aliqui, quin sapientiores quique.

III.

D V O D E C I M
A D M I R A N D A
I N C O N C I L I I S
V N I V E R S A L I -
B V S .

Tertium succedit huic argumentum commune aduersus omnes. Duodecim sunt maximè admiranda, quæ semper ad sunt in Concilijs vniuersalibus, ex quibus sit haud posse fieri vt illa accedente Pontificis Romani consensu errent. Horum primum est, quod plerique ex Episcopis ad illa conuenientibus sunt maximæ ac præstantissimæ doctrinæ. Secundum, plerique item sunt maximè experientiæ in tractandis rebus publicis, ac sacris. Tertium, plerique sunt admirandæ sanctitatis & innocentia. Quartum, cunctas res examināt, ac multis disputationibus habitis perpendunt, antequam fiant. Quintum, doctissimos viros ex omni gente ad illa accersunt, adhibent, ac disputantes audiunt. Sextum, sanctos item viros aliqua doctrina excellētes similiter aduocant, & audiunt. Septimum, sunt Episcopi è diuersis regionibus, ita vt vix fieri possit eos in malū vel falsum conuenire. Octauum, sunt ætatum diuersarum, quod solet inducere facillimè discrepantiam: iuuenes enim facilius à senibus, senes à iuuenibus discordāt. Nonū, diuersorum sunt morum, exceptis ijs, quæ pertinet ad fidem Christianā; quod etiam facillimè dissensionē gignit. Decimū, sunt è regnis inter se non modò diuersis, sed sæpè etiam contrarijs, quātum ad iura rerum prophanarum: veluti Hispani & Galli, Scoti & Angli, Poloni & Germani, Dani & Sueci, antiquitus Hūgari, & Bohemi, aut si qui sunt huiusmodi. opus est igitur hoc diuinitatis, vt isti in vnum congregentur, & consentiant volentes. Vndecimum sit, quod in illa consentiunt Episcopi iam sæculorū sexdecim, & ante hæc sæcula labentia conueniebant diuersorum sæculorū. Verbi gratia Episcopi Concilij Sardicēsis approbarunt acta ab Episcopis Concilij Nicēni, deinde Episcopi Concilij Constantinopolitani gesta ab Episcopis Sardicēsis, ac Nicēni, mox Episcopi Concilij Ephesini decreta ab Episcopis Constantinopolitani, Sardicēsis, ac Nicēni. Idēque afferimus de Chalcedonēsi, Constantinopolitano secundo, tertio, & quarto, Nicæno secundo, Lateranēsis quinque, Lugdunēsis duobus, Viennēsi vno, Florentino, ac Tridentino. Est igitur admirandum tot sæculis numquā dissensisse Episcopos tot, ac tantos inter se, sed semper eadem decreuisse. Duodecimum sit, quod

A quod quibus ius est decernendi in Concilijs, ij sunt Episcopi, nimirum cuncti Principes, principatumque inter suos tenentes, ac doctrina plerūque excellentes, inter quos solent, si humana ingenia spectemus, exoriri facillimè dissensiones: ac tantum abest vt aliquādo fuerint exortæ, vt potius si quæ exstarent, fuerint sublata. Quis igitur hinc dicat, vniuersalia Concilia non esse opus ipsius Dei, si hæc consideremus, & maximè si cum superioribus iungamus? Nunc igitur ad aliud veniamus.

Cùm non modò hæresis, sed etiam mendacium quodlibet ab vno inceperit, quæ deinde, siue multi fuerint illi, siue pauci, sunt alij secuti; necesse est is omnium mortalium fuerit impudentissimus ac sit, qui Concilijs vniuersalibus abrogauerit fidem, sibi arrogauerit, & eodem morbi genere tenebuntur, quicumque illum sequentur. Est enim stultissimi, magis vni credere, quàm tot tam sanctis, tam doctis, tam bene perpenfa qualibet re iudicantibus per omnes ætates, è qualibet cognita, ac celebriori, & sapientiori natione viris. Et ex hoc aliquid sequetur absurdum, quod nihil erit in terris certum, fieri enim potest, vt plerique nationes errent, quia sapientes illarū, & innocentia opinione præstantes numquā conueniunt simul in vnum locum ad res controuersas examinandas ac diiudicandas: ac sic errarunt ante aduentum Christi, & errant, qui supra adducta numquā potuerunt efficere. sed cum post aduentum Christi fuerint tot inter se consona Concilia vniuersalia celebrata eorum quem explicauimus modo; aut nihil in terris est certum (quod est hominis stultissimi afferere) aut illud certum, quod à Concilijs est vniuersalibus decretū. Id nisi etiam sit, prætereà fiet, vt nihil non impudentia sibi possit arrogare, cūcti mortales necessariò tenebris inuoluantur, & hoc ipsum sit incertum, an sit aliquid certum, vel incertum; quod sibi nullo modo constat. Atque hæc quidem communia aduersus omnes.

C Nunc aduersus hæreticos propria producamus. Illud occurrit in scripturis passim, fore vt Deus libellum repudij det synagogæ, numquam det Ecclesiæ. sic inter alios ait Isaias cap. 50. ad Hebræos loquens. Quis hic est liber repudij matris vestræ? & mox eodē capite, ac sequētibus, de Ecclesia sponsa æternū permanens canit. Eadem dicit David Psal. 88. vel 89. Sed inspiciedum nobis est, quomodo id verū sit. Certissimum namq; est Christum, Apostolos, septuaginta duos discipulos, Paulum gentium doctorem, denique præcipuos quosq; è nostris præcis Patribus exstitisse è synagoga, siue ex Hebræis. igitur quo modo est verum synagogam repudiatam? Nihil aliud afferri potest, nisi quod præfules illius, quicumque illi fuerunt, tempore Christi, & Apostolorum, desciuerunt à veritate, non stri autem numquam aberrarunt ab illa: alioquin si nostri aberrarunt, aut aberrabunt, nõ minus Ecclesiæ Christi, quā synagogæ, repudij libellus erit datus, aut dabitur aliquādo: Nam quantū ad eos qui sunt è synagoga, non sunt illi à Deo repudiati omnino, cū pluri mi Iudæorū, & in his ipse Christus, qui pro oibus est, Deo adhæserint, steterint à veritate.

Sed neque omnino dicendum videtur præfules synagogæ legitimos excidisse à veritate: quamuis legamus, verumque sit, peruersissimè à Caipha & Anna Pōtificibus, necnō à Concilio Phariseorum condemnatum Christum, reiectam veritatem. Sciendum namque est insedisse Moysis cathedræ non modò Pōtificem summum, sed & Senatū, qui vnā cū Pontifice summo consiciebatur è septuaginta duobus viris, qui erāt è singulis tribubus seni, vt habetur Numerorum cap. 11. Sciendum prætereà, anno ante natum Christū quito plus minus, deletū fuisse hunc confessum septuaginta duorum ab Herode, vt Philo narrat, & ex historijs Hebræorum Habeda Zara. cap. 1. scribit Genebrardus in chronico suo. Quamuis Eusebius videatur hunc euentum referre anno eodem quo Christus natus; Iosephus autem li. 14. ca. 18. & lib. 15. ca. 7. Antiquitatum multo antè id accidisse velit. Quin Herodes idem sustulerat legitimam Pontificum creationem, ac successionem, & è Pontificatu deiecit, & euehebatur ad illū, quos voluisset: & quo Christus anno est crucifixus, Pontifex erat Caiphas hæreticus Sadducæus; quin Sadducæi videntur fuisse, quicumq; Principi sacerdotum adhæserunt cōtra Christum & Apostolos, vt è c. 4. & 5. Act. Apost. habetur. sub ipsam verò Christi mortē Romani Iudæorū rectores ab Imperatoribus missi pro arbitrio summos Pontifices eligebant, ac deponerent, ita vt vnus Gratus, cui Pilatus successit, intra annos vndecim quatuor summos Pōtifices loco mouerit, ac toridē creauerit; vt Iosephus scribit li. 18. c. 4. vltimus verò ab ipso delectus fuit Caiphas. Sed & alia peruersio fuit in oibus hisce. Nō modo nāq; Herodes ille primus sustulit collegiū, legitimāq; Pōtificis creationē & præterea loco istorū nō è tribubus ortos duodecim, sed è profelytis omnes substituit, cōtra ipsius Dei iussa, qui volebat eos esse è senibus

Gen. 49.

Israel, vt vndecimo Numerorū capite habetur. sic itaq; nullus erat Christo viuentē Pōtifi carus, nulla iudicum potestas, & euenerat iam quod Iacob p̄dixit: Nō auferetur sceptrū de Iuda, & dux de femore eius, donec veniat qui mittēdus est.]quod nos legim⁹, Dux de femore eius.]alij vertūt ex Hebr̄o, Legiflator, siue scribēs de inter pedes eius.]quib⁹ ver bis antiqui Hebr̄orū interpretes significari volūt collegium septuaginta duorum, quod synedrim vocabatur, vt Galatinus persequitur lib. 4. cap. 5. & sequētibus. Quocirca prudētissimē Christus dixit: Super cathedrā Moysis sederunt scribē & Pharisei: omnia ergo, quæcumq; dixerint vobis, seruate, & facite.]Nō dixit: Sederūt; sed Sederunt; ostēdens tum non fuisse qui sederent, obediendumq; legibus eorum qui sedissent. Nos itaq; sic rectē argumentamur: Obediēdum fuerat omnino sanctionibus cathedræ iam sublatæ de iussu Dei; nihil ergo contra Deū poterat inde proficisci, nihil in illis falsi, aut mali poterat contineri: alioquin Deus non iussisset in ambiguis nos eius sacerdotibus parere, eis inquam qui nati essent è genere Leuitico, vt habetur Deuter. cap. 17. Multo igitur magis vniuersa lium Conciliorum decretis, veluti firmiorem veritatis ac iustitiæ vim continentibus, erit parendum: & pro quibus illa erūt, inter eos erit Ecclesia Dei. Quam obrem datus videtur synagogæ repudij libellus hac parte, quod Deus permisit ex illa auferri legitimos Pontifices, & illum septuaginta duorum confesum.

VII. Atque huc pertinent quæ nos attulimus signo de cathedra Petri, vbi aperuimus Pontificem Romanū labi non posse in vniuersalibus fidei morumq; constitutionibus. quam obrem neque poterunt labi Concilia vniuersalia ab ipso comprobata. Eodem spectant, VIII. quæ capite de diuina Ecclesiæ doctrina, & quod Ecclesia labi non potest, ad finem tercię coniunctionis attulimus. Nam si diuina est, atque errare non potest; à quibus illa erit, illi erunt in Ecclesia Dei. Similiter ad hoc argumentum spectant, quę signis de vnanimi Doctorum consensu, & perpetua Episcoporum successione explicauimus. Ecclesiæ namque soli Catholicæ sunt ac fuerunt semper vnanimi Doctores, illi soli perpetua Apostolorum siue Episcoporum successio, ceteris factionibus nequaquã. Necesse verò est vtrumq; ad sit Ecclesiæ Dei, vt ostendimus ibidem: & vtrumque in Cōciliis vniuersalibus semper ad sit: igitur in quo populo sunt vniuersalia Concilia, ille est ex Ecclesia Dei.

XIII. PROPHETIÆ CONFIRMATIONES VNIVERSALIVM CONCILIORVM VERITATEM.

Sed oracula sunt adhuc specialia antiquorum Prophetarū, quibus aperitur fore vt vniuersi Episcopi Ecclesiæ Christianæ non possint errare. Sic enim Dauid Psal. 44. loquens ad Ecclesiam, pro patribus tuis nati sunt tibi filij: cōstitues eos Principes super vniuersam terram, memores erunt nominis tui Domine in omni generatione, & generationem. Propterea populi cōfitebuntur tibi in æternum, & in sæculum sæculi.]hæc Dauid, à quo habemus futurum vt Ecclesia constituat filios suos Principes super vniuersam terram. Hoc autem soli Ecclesiæ nostræ contingit, quæ constituit Episcopos in omni totius Orbis peruij regione aliqua, cum sit Catholica, & habeat aliquos è suis in quouis loco, vt signo de Ecclesiæ Catholica est explicatum. Similiter Dauid ait futurum vt hi Principes memores sint semper nominis Dei, & populi Deum laudent. At si Episcopi excidūt à veritate, & populos in hæreses perducunt, neque Dei sunt ipsi memores, & hæreticus reuera Deum nō laudat, & Ecclesia Dei non constituit Episcopos hæreticos super vniuersam terram; alioquin Ecclesia Dei non esset. Eadē p̄dixit Hieremias, cum cecinit inducēs Deum sic loquentē ad suos, Dabo vobis pastores iuxta cor meū, & pascent vos scientia, & doctrina.]hæc Hieremias de Christianis. non igitur eorum pastores vniuersi, vt sunt in Concilio vniuersali, possunt labi, cum dentur à Deo iuxta cor suum, ac dicat ipse futurum vt nos pascat scientia & doctrina; non igitur mendaciis, ac falsitate. Hæc itaque antiqui vates.

IN CONCILIIS NOMINATIM DICVTUR ADESSE TRES PERSONAE DIVINAE.

Sed admirabile est, quod ac quantis modis Christus in Euangelio voluerit esse testatum, fore vt Episcopi vniuersi, à quibus vniuersalia Concilia constituuntur, non aberrant à veritate. ob id enim dixit, cum eis futurum Patrem, futurum se Filium, futurum Spiritū sanctū, tres ipsius Trinitatis personas: addit adhuc, fore vt illi referāt ipsū Christū, referāt ipsum Deum, sustineāt ipsius omnino personam. Quæ sanē Christi testificationes, ac promissiones toties repetitæ, tam expressē, tam nominatim cogunt nos omnino fateri vniuersalia Concilia labi non posse. Sic igitur Christus in Euāgelio Ioānis cap. 17. de Apostolis loquens, & orās ad Patrem: Sanctifica, inquit, eos in veritate. sermo tuus veritas est. sicut me tu misisti in mundum, & ego eos misi in mundum: & pro eis ego sanctifico meipsum, vt sint & ipsi sanctificati in veritate. Non pro eis rogo tantum, sed & pro eis, qui credituri sunt per verbum eorum in me.]hæc Christus apertē volens Apostolos, & eorū successores confirman-

A confirmandos in veritate. Atqui Apostolorum successores sunt Episcopi omnes, non hic, aut ille solus, neque eorum minor pars, sed maior, quę in Conciliis vniuersalibus semper ad est, saltem per procuratores, aut subsequētē expressumque cōsensum in decreta facta, qui consensus semper aderat faciendis decretis. Rursus idem Christus ostendit fore, vt ipse semet, secunda Trinitatis persona, ad sit Episcopis ad vniuersalia Concilia congregatis. sic namque alloquitur Apostolos vndecim, cap. vlt. Matthæi: Ecce ego vobiscum sum vsque ad consummationem sæculi.]Ergo Christus semper erit cum Apostolis vsque ad sæculi consummationem. Sed quando Apostoli non vixere vsque ad sæculi consummationem, necesse est ea verba intelligamus de successoribus eorū. Verba namque facit eo loco Christus ad vniuersitatē, quæ numquam moritur, dū defunctis aliis alij substituuntur. Neque frustra ijs verbis vndecim Christus alloquitur, quorum iam collegium constituerat. Neque verò dicas Christū significare ijs verbis se futurum cum suis etiam post mortem: nam si ita sit, non erat necesse adicere ea verba: Vsque ad cōsummationem sæculi.]Ad omnes Christianos pertinent illa verba, vt bene interpretatur Cyprianus ep. 80. vel 1. lib. 4. Augustinus multis in locis, serm. 4. & 5. de verb. Domini, & Psalm. 47. hæreticus nescio quis, vt effugeret vim sententiæ huius, cōtineri ait ijs verbis electos dumtaxat. Vide quàm stolide. & quid erat opus id polliceretur Christus? ecquis dubitabat Christū futurum semper cum electis? Inanis ergo illa verborū iactatio, illud sit Apostolis suis Christus. Vin' videre, qua in re se cū ijs futurū Christus asseruerit? Promisit illa, ac dixit: Data est mihi omnis potestas in cælo, & in terra, euntes ergo docete omnes gentes: baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti, docentes eos seruare omnia, quæcumque mandauit vobis.]dein subiicit: Et ecce ego vobiscum sum vsque ad consummationem sæculi.]Non est ergo certissimò futurus cū successoribus Apostolorum in eo solūm quod ad æterna bona destinantur, sed etiam in eo quod docturi sunt omnes gentes seruare omnia, quæcumque mandasset. Aderit igitur Christus Apostolorum successoribus, vt doceant quæcumque iussit, non aliena à cælestibus mādatis. Aderit non singulis, sed vniuersis. Ad vniuersos enim verba facit. Iā quid obest, quin plerique omnes ex Episcopis, qui intersunt, aut assentiuntur publicis decretis sanciedis, sint electi? ponamus enim significari ijs verbis electos. Ergo successoribus Apostolorum pollicitus est Christus, si hunc sensum sequamur, vt euehantur ad beatitudinem cælestem. Sed vt ex euentu apertissimo colligas de quibus sentiat ibi Christus, reuocemus in memoriam, quinā fuerint, qui hucusque baptizauerint, ac docuerint omnes gentes, qui pergant baptizare, ac docere; ac videbis non alios esse, quàm nostros Episcopos, vel ab ijs missos; quod signis de propagatione fidei apparet. Similiter alio loco Christus asseruit se futurum in Conciliis vniuersalibus, cū dixit ad Apostolos: Vbi fuerint duo, vel tres cōgregati in nomine meo, illic sum in medio eorum.]An igitur vt Christus ad sit congregatis in nomine suo; modò tamen, inquit Cyprianus, nō dissentiant isti tres à reliqua vniuersitate. Atque ex hoc Christi dicto sanciant auctoritatem Conciliorum, Synodus Chalcedonensis ad Leonem scribens, sextum Concilium vniuersale, Toletanum tertium in principio, Cyrillus in expositione symboli Nicæni. Rursus idem Christus promisit fore vt in Cōciliis vniuersalibus ad sit tertia Trinitatis persona: sic namque ad Apostolorum collegium nūquam interiturum: Cū venerit ille spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem & ego rogabo Patrē, & alium paraclætum dabit vobis, vt maneat vobiscum in æternum.]eadem repetit idem Ioannes, qui superiora in Euāgelio suo recitat, & inquit: Vnctio docebit vos omnia]quę verba pertinere ad vnctionem chrismatis, per quam Spiritus sanctus datur, omnia nos docens pertinentia ad statum nostrum, & in his subiectos, vt Episcopis pareant, tamquam præpositis suis, abundē docuimus in secunda coniunctione explicantes hunc locum. Idcirco in Cōcilio primo Hierosolymitano dictum est: Visum est Spiritui sancto, & nobis; idemque in cunctis Conciliis repetitum. hinc omnes antiqui sanctimonia ac doctrina præstantes viri tradunt Concilia vniuersalia à Spiritu sancto congregari; sic Athanasius epistola ad Episcopos Africanos, Nazianzenus oratione in Athanasium, Cyrillus li. 1. de Trinitate, Constantinus ipse Imperator apud Eusebium lib. 3. de vita ipsius. Ex his igitur liquet, quàm clarè voluerit Deus esse omnibus testatum in Cōciliis vniuersalibus adesse Deum, cū singulas personas nominatim dixerit in ijs adesse, Patrem, Filium, ac Spiritum. Ac meritò à primo Concilio vniuersali Nicæno primo est hoc decretum stabilitum, tres esse personas vnus essentia Diuinæ, Patrem, Filium, ac Spiritum sanctum; & omnia Concilia spe-

XVI.

B

C

D

E

Matth. 28.

Quæst. 3. Ad fin. sex. Act. 17. XVII.

Io. c. 16. & c. 19.

Act. c. 15.

CONCILIA VNIERSALIA DEVM REPRESENTANT.

ciatim protestata sunt semper se in nomine Patris, Filij, ac Spiritus sancti congregari. Sed nondum satis hæc habuit Christus, nisi adhuc diceret à Conciliis vniuersalibus representari in terris ipsummet Christum, ipsummet Deum: sic namque ipse ad Apostolos, & septuaginta duos discipulos nominatim dixit, Luca cap. 10. Qui vos audit, me audit: & qui vos spernit, spernit me: qui autem me spernit, spernit eum, qui misit me.] En vt Christus Apostolis, ac septuaginta duobus discipulis, ad quos tum verba facit, imponat suam personam; en vt imponat Dei personam. Errabit itaque Deus, quod est impium suspicari, & cogitare; siquidem demus errare successores Apostolorum & septuaginta duorum Apostolorum. Tunc namque hos numquam in suis successoribus intermouituros alloquitur Christus. neque refert an septuaginta duo referantur ab Episcopis, vel à presbyteris: nam quod in Concilijs vniuersalibus decernitur ab Episcopis, id sequuntur semper presbyteri ipsi subiecti, ijdemque audiuntur in publico confesso de rebus controuersis disputantes. Rectè igitur Ignatius sanctissimus Martyr, epistola ad Trallianos: Episcopus, inquit, forma est Patris omnium; presbyteri verò, sicut confessus Dei, & coniunctio Apostolorum Christi: sine ipsis enim Ecclesia electa non est, neque collectio sanctorum, neque congregatio sancta.] hæc ille, qui eadem repetit epistola ad Philadelphienfes, ac Smyrnæos: è quibus colligimus ab Episcopis maximè omnium, & in omnibus, quantum fieri diuinitus in terris datur, referri ipsum Deum generatim, ac speciatim singulas personas: quod argumentum latè explicat Dionysius ille Areopagita libro de Ecclesiastica Hierarchia, quem meritò venerabilem & antiquum Patrem vocat Gregorius Magnus homil. 24. in Ezechielem.

XIX.

CONCILIA VNIERSALIA ECCLESIAM REPRESENTANT.

Iam verò sicut ab ipsis refertur maximè ipse Deus, ac Trinitas ipsa, sic Ecclesia tota representatur à Concilio vniuersali, veluti à capite præcipuisque membris totum corpus. Nã quod Christus inquit, Dic Ecclesia.] non potest intelligi nisi de præfulibus & Episcopis eius, quos Spiritus sanctus posuit Ecclesiam Dei regere, inquit Paulus. Actorum. cap. 20. Sic 3. Reg. cap. 8. Ecclesia Israel vocatur, cœtus principum, qui cū Salomone Rege aderat. Ob id Concilium generale vocatur conuentus orbis terræ, & consensus Ecclesiæ totius ab Athanas. ep. de Synodis. & in ep. ad Episcopos Afri. Augustino lib. 1. contra Donatist. cap. 18. & lib. 2. cap. 4. Epiphano in fine Anchoratus, denique ab Episcopis plurimis, qui interfuerunt octauo Concilio. Act. 5. Quod si est, necessariò est ibi Ecclesia Dei, vbi sunt Episcopi vniuersi, siue concilia ipsorum.

XX.

BONITAS EPISCOPORVM.

Hæc verò omnia comprobantur duobus admirandis euentibus, ex quibus fit ab Episcopis omnium maximè Deum referri, ita vt si qui sunt, qui in terris haud labantur, ij maximè sint Episcopi vniuersi, vbi ritè conuenerint in vnum. Atq; horum sit illud primum, & considerata Episcoporum paucitate (in vna namque vrbe vnus dumtaxat Episcopus) & considerata reliquorum multitudine, numerabuntur pro vno Episcopo centum millia & amplius aliorum Christianorum. qua Episcoporum paucitate hinc cõsiderata, illinc autem reliquorum Christianorum multitudine, comperies plures fuisse ex Episcopis Martyres ac sanctos, quàm è quauis cõditiõne reliquorum Christianorum: id liquet è Martyrologio, & vitis sanctorum. Quamobrem si Deus est inter aliquos, inter Episcopos erit. Sequitur secundum: perpèsa namque hac Episcoporum paucitate respectu multitudinis aliorum, quamcumque capias mortalium conditionem, plures fuere inter Episcopos in quauis ciuitate, qui rerum diuinarum cognitione maximè excelluerint, quàm inter alios. Quamobrem cum tria conueniant maximè omnium in Episcopis, bonitas, quæ attribuitur Spiritui sancto; sapientia, quæ Filio; potestas, quæ Patri; meritò referunt Trinitatem, meritò simul congregati vnà cum capite non possunt errare. Hoc verò vltimum de excellenti Episcoporum doctrina explicauimus signo de peritia Catholicorum ad finem. Ex his fit, vt minime omnium labi possint inter mortales Episcopi; quòd scilicet cunctis præcellant vitæ sanctimonia, & rerum diuinarum scientia: & quamuis singuli possint, homines enim sunt; cum tamen accedente Romani Pontificis consensu conueniunt in vnum, simulque mirabiliter consentiunt, iam metas illi humanæ naturæ videntur excedere, supra mortalem conditionem ferri, superis se inferere, & id efficere, vt ab initio dicebamus, quod ab orbis exordio numquam potuit effici ab omnibus hominibus, quauis nihil non magnum viderentur ad hoc habere, & nihil nõ conarentur pro virili, vt ad exitum perducerent quod optabant.

XXI.

DOCTRINA EPISCOPORVM. POTESTAS EPISCOPORVM.

Hinc nonnulla Concilia, quibus ingens Episcoporum numerus adfuerat, irrita facta sunt, non aliam ob causam, nisi quòd ea Petri successor non approbasset. Afferamus exemplum tredecim Conciliorum frequentissimorum, quamuis illa non sint vniuersalia, vel ob aliam causam, quòd nimirum non adfuerint illis aliqui ex omni celebriori totius orbis natione Episcopi, neque illorum decretis dederint assensum. In his Concilium Africanum Episcoporum octuaginta septem, habitum tempore Cypriani, quod ab alio totius Orientis est confirmatum; quod patet ex epistola Firmiliani ad Cyprianum, & historiis Eusebii; tamen nulla fuere, quòd exploserit illa Episcopus Romanus; habitique hæretici, qui cum iis Concilijs sentirent. Similiter Antiochenum Concilium, anno trecentesimo quadragesimo quinto, nonaginta Episcoporum, nullius roboris fuit; quoniam, vt Socrates inquit, canon Ecclesiasticus iubet non esse fas, nisi de sententia Episcopi Romani decreta Ecclesiastica sancire; siue, vt Epiphanius Scholasticus in historia tripartita vnà cum Cassiodoro vertit, Concilia celebrare. in Græco est τὰς ἐκκλησιαστικὰς κανονίσεις. quod quidam recentiores hæretici vertunt, ἐκκλησιαστικὰς κανονίσεις, Ecclesias dedicare, ritum mouent. Nam quis vmquam audiuit haud licere toto orbe terrarum Ecclesias dedicare, inuito, aut in-

A In Concilijs soli Episcopi decernunt. Imperatoris non est eis præsedere, sed Pontificis Romani, sine cuius assensu Concilia sunt nulla. Cap. VIII.

Tet itaque illam fore Ecclesiam Dei, pro qua Concilia vniuersalia facere apparebunt. Quod verò quidam reuocant in dubium, quasi præter Episcopos, & alij in Concilijs ius habeant legis ferendæ, ij longè aberrant à veritate. In omnibus enim constat Episcopos tantum subscripsisse. ceteros autem sacerdotes reiectos. Ob id in Synodo Chalcedonenfi actione prima, cum sacerdotes alij immiscere sese vellent, à Patribus est reclamatum: Synodus Episcoporum est, non clericorum.] Sic actione quinta eiusdem Concilij rogatus quidam presbyter subscribere; Non est, inquit, meum subscribere, est Episcoporum tantum.] Presbyteri tamen interesse solent consultationibus, aduocarique, vt ea de quibus dubitatur, discutiant, aperiant, & explicent: nullum tamen est illis ius decernendi: id solummodo est penes illos qui regunt Ecclesiam Dei, quos Paulus dicit esse Episcopos. Ad rectores enim pertinet leges ferre. Iam quod quidam dicunt Imperatoris esse Concilij præesse, ij sacra à prophanis vel non distingunt, vel hæc illis per summum scelus præponunt. Adfuit ille nonnumquam, vt omnes tumultus, si qui exoriri possent, compesceret, ac videret ne quid per vim fieret, scirentque omnes non impunè laturos, si quid contra fas auderent moliri. Hinc Imperator Constantinus, ne cui veniret in suspicionem, præsedere ipsum Concilio Nicæno, subscripsit post Episcopos omnes, vt ea de causa factum testatur Imperator Basiliius in fine octauæ Synodi: similiter in Concilio Romano, quod est habitum Syluestro sedente, nouissimus subscripsit idem Constantinus; neque in Nicæno ausus est sedere, nisi in loco humiliori, quàm fuerit Episcoporum confessus, vt Theodoretus scribit; neque prius adsidere voluit, quàm Episcopi adnuissent, Eusebio teste; profususque est se ab ijs iudicandum, vt subiectum, quod retulit Rufinus. Ob id Ambrosius ait, in conuentu Nicæno Constantinum non se fecisse iudicem, sed liberum sacerdotibus iudicium reliquisse. Et Athanasius in epistola ad agentes solitariam vitam acriter vnà cum Ofio reprehendit Constantium Arianum Imperatorem, quòd in Synodo præsidere vellent: ideoque refert ab Ofio Antichristum vocatum: ac Suidas in vita Leontii scribit eundem Constantium his à Leontio verbis obiurgatum, cum vellent in confesso sacro præfesse, & loqui, se mirari, quòd ille priorum negligens bellorum, aliarumque rerum ciuiliū, in alienis, sacris scilicet, adeò curiosus esset.] Eadem ferè obiicit Cõstantio in probis Ammianus Marcellinus, quamuis à veritate Christiana auersus, adeò erat omnibus manifestum, quod dicimus. Quocirca Martianus Imperator in Synodo Chalcedonenfi sic est inter alia locutus: Nos enim ad corroborandum fidem, non ad ostendendam potentiam, ex eplo Imperatoris Constantini, adesse Concilio decreuimus.] Sed nonnè Ecclesiæ muneris loco dati sunt primo loco, Paulus inquit, Apostoli à Christo? Nonnè Episcopis Imperatores, vt Ignatius scriptum reliquit, esse debent subiecti? Nonnè sacra prophanis præcedunt? Pontificem quidem Romanum cunctis Concilijs præpositum fuisse apertissimè ex iis constat: apparet enim legatos eius ante alios subscripsisse; qui volet, inspiciat acta eorum.

Hinc nonnulla Concilia, quibus ingens Episcoporum numerus adfuerat, irrita facta sunt, non aliam ob causam, nisi quòd ea Petri successor non approbasset. Afferamus exemplum tredecim Conciliorum frequentissimorum, quamuis illa non sint vniuersalia, vel ob aliam causam, quòd nimirum non adfuerint illis aliqui ex omni celebriori totius orbis natione Episcopi, neque illorum decretis dederint assensum. In his Concilium Africanum Episcoporum octuaginta septem, habitum tempore Cypriani, quod ab alio totius Orientis est confirmatum; quod patet ex epistola Firmiliani ad Cyprianum, & historiis Eusebii; tamen nulla fuere, quòd exploserit illa Episcopus Romanus; habitique hæretici, qui cum iis Concilijs sentirent. Similiter Antiochenum Concilium, anno trecentesimo quadragesimo quinto, nonaginta Episcoporum, nullius roboris fuit; quoniam, vt Socrates inquit, canon Ecclesiasticus iubet non esse fas, nisi de sententia Episcopi Romani decreta Ecclesiastica sancire; siue, vt Epiphanius Scholasticus in historia tripartita vnà cum Cassiodoro vertit, Concilia celebrare. in Græco est τὰς ἐκκλησιαστικὰς κανονίσεις. quod quidam recentiores hæretici vertunt, ἐκκλησιαστικὰς κανονίσεις, Ecclesias dedicare, ritum mouent. Nam quis vmquam audiuit haud licere toto orbe terrarum Ecclesias dedicare, inuito, aut in-

Theod. lib. 1. c. 7. Euseb. lib. 3. c. 11. de vita Const. Ruf. lib. 20. c. 1. Ambro. epi. 3. Atha. ep. 2.

Ammia. lib. 21.

I. Concil.

Euseb. lib. 7. c. 4. Soer. lib. 2. c. 5.

II. CONCILIA FREQUENTIS SIMA A PAPIIS DEINDE AB OMNIBVS RELECTA. III.

Sozo. lib. 3. c. 9. Nica. lib. 9. c. 4. IIII.

consulto Pontifice Romano? & quæ ratio hæc esset Socratis dicentis, idcirco à Julio Antiochenum Concilium reprobatur, quòd non liceret Ecclesias dedicare sine Papæ licentia? Sed ita vt nos dicimus, intelligenda illa verba, constat adhuc è Sozomeno, qui idem tradit, & Nicephoro. Quid quòd Concilium Chalcedonense quartum sexcentorum ac triginta Episcoporum testatur, numquam licuisse, numquam factum esse, vt sine licentia Pontificis Romani, Concilium conuocaretur? ita actione prima affirmatur. Porro adfuerunt illi Synodo Antiochiæ Constantius Imperator, Eusebius Episcopus Constantinopolitanus, Placidus Antiochiæ, Eusebius Alexandria. Idem contigit conciliabulo Seleuciensi Episcoporum centum sexaginta, in quibus Georgius Alexandria, Eudoxius Antiochiæ præfules adfuerunt. Eandem ob causam Ariminense Concilium Episcoporum sexcentorum anno trecentesimo sexagesimo tertio non est admissum, quamuis ad illud confluxerint plurimi ex Oriente Episcopi. His adde Concilium Mediolanense Episcoporum trecentorum, iussu Constantij habitum anno trecentesimo quinquagesimo quarto aduersus Nicænam fidem, vt Rufinus & Socrates tradunt. Synodus Ephesina secunda prædatoria ob id est dicta anno millesimo quadringentesimo quadragésimo nono; quâuis Episcoporum magnus in ea numerus adfuerit, & inter eos Dioscorus Alexandria, Domnus Antiochiæ, Iuuenalis Hierosolymorum Episcopi, iussu Theodosij iunioris: quia restitit illi Leo Magnus. Sic Iustinianus iunior Conciliū Constantinopoli coëgit, & sextâ Synodum reprobauit vniuersalè anno sexcentesimo nonagesimo primo, vt scribit Sigonius: & Iustiniani scelus est imitatus eius successor Philippicus circiter annum septingentesimum duodecesimum: sed omnia nulla fuerunt, quòd à Pontifice Romano nihil habitū sit ratum. Leo similiter Isauricus anno septingentesimo trigésimo contra imagines sacras Synodum congregauit. Idem tentatum à Constantino Copronymo, conuocatis trecentis triginta Episcopis: sed nihil profecit. A Michaele quidem filio Theophili & Theodoræ habita Synodus, in qua deposito Ignatio creatus est Photius Constantinopolis Antistes: sed omnia rescissa in Concilio octauo generali. Postremò nostra ferè ætate Concilium Basileense nullius fuit roboris, quòd illi non adstiterit Pontifex Romanus, vt omitamus Pisanum aduersus Iulium Secundū. E quibus liquet illius Ecclesiæ fidem diuinā, quam Concilia vniuersalia Episcoporum sanciant, præsidente Petri successore. At omnia Concilia vniuersalia à nobis esse, quis ignorat? Còcilio Florentino, vt antiqua omitamus, interfuerunt Græci Episcopi innumeri cum Patriarcha ipsorum Constantinopolitano Iosepho, & Imperatore Ioanne; at in illo speciatim sunt decreta, quæcumque aliqui Græci aduersus nos clamant, quibus Episcopi ipsorum cum nostris assensum dedere, excepto Marco Ephesino. Tridentinum Concilium nonnè sanciuit, quæ oppugnant hæretici Protestantes, cui plurimi adfuerunt Episcopi Galliarum, Britannia, Germaniæ, Hungaria, Polonia, aliarumque Borealium regionum, & ad illud inuitati sæpius, publica que fide protecti hæretici omnes venire numquam voluerunt? Quomodo igitur Ecclesia Dei diceretur esse inter istos?

Nonnulla obiecta hæreticorum diluuntur. Cap. IX.

Magnum, quàm sint hæretici impudentes; nam cum velint sibi omnia tribui, ceteros nihili haberi, sicuti sibi cuncta arrogat, reliquos nullo loco ducunt: aiunt rationi non conuenire, vt in Conciliis iudicio maioris partis stetur. Id quàm sit appositè dictum, quiuis perpendere potest. Et vt videas quàm sint cæci, inspicere quid afferant. In Nicæno, inquit illi, confessu, Paphnutius solus restitit liberè omnibus Episcopis volentibus prohibere sacerdotibus vsu coniugii, & protinus omnes reiecta priori sententia illi assensum dedere. Hæc isti ineptissimè. Non enim negamus esse in potestate cuiuslibet apertè contra omnes dicere suam sententiam, antequam quicquam decernatur: at vbi res est definita, secus sentire, prorsus flagitiosum, & impium. Igitur vnus opinio cunctis præstabit, vbi omnes accedent illi, consilio priori mutato. Atque ita contra hæreticos erit, quod adducunt. Quamuis figmentum sit, quod de Paphnutio narratur. Socrates enim, qui hæreticus fuit Nouatianus, & indignus cui fides adhibeatur, ac Sozomenus eum securus, qui id recitant, vixere annis centum post acta Nicæna; neque vnde, quod scribunt, acceperint, vel ipsi dicunt, vel aliunde apparet; contrarium verò constat ex Eusebio & Rufino æquali-

Euseb. lib. 3. de vita Const. Ruff. lib. 10.

A æqualibus eorum temporum, qui scriptis acta Concilij Nicæni sunt complexi; & Epiphanius, qui paulo post floruit, còtra hæresim quadragesimam nonam scribens asserit, contra canones Ecclesiasticos esse vt sacerdos, & diaconus liberos gignant. Et Hieronymus contra Vigilantium testatur in toto Oriente, & Aegypto, non licere coniugatis ad ordines sacros assumi, nisi desinant esse mariti. Basilius autem, epistola ad Gregorium, vetat omnino sacerdotem priori vxori adhærere, quasi sit contra sanctiones. Quid plura? Canone tertio Concilij Nicæni interdicitur nominatim, ne in domibus Episcoporum, Presbyterorum, & Diaconorum mulieres vllæ habitent, nisi sit mater, soror, aut amita. Est itaque apertissimum mendacium, quod Socrates & Sozomenus scribunt. Vrgent tamen hæretici, & adducunt Nazianzeni dictum, epistola ad Pompeium scribentis, se omnia Episcoporum Concilia fugere. Sed de sui temporis conciliabulis verba facit Nazianzenus, in quibus hæretici à Constantio Episcopi perperâ constituti passim bacchabantur. Hinc illæ factiones Arimini, Seleuciæ, Tyri, Syrmij: Et qui potuit Concilia improbare Nazianzenus, qui Nicænum sic amplexatur, & Constantinopolitano subscripsit? Basilius alibi, quæ mens fuerit Nazianzeni declarat ad Athanasium scribens: videri sibi fieri non posse, vt legitimum Concilium fiat, & ideò opus esse mitti ad Pontificem Romanum, qui interponat auctoritatē suam. Hæc intimus Nazianzeni Basilius. Adducunt ijdem Augustinū, qui contra Maximinū sic loquitur. Neque ego Nicænum, neque tu debes Arium tamquàm præiudicaturus proferre iudiciū còcilij; neque ego huius auctoritate, neque tu illius derideris. sed Augustinus non reiecit vllò modo iis verbis Còcilium, ait autē Maximinū nō detineri auctoritate Concilij Nicæni, quod respuebat: idq; dicebat, quod in animo haberet ex alijs efficacioribus illū confutare; alioquin antea dixerat eodē libro. Hoc est illud *ὀψίστωρ*, quod in Concilio Nicæno aduersus hæreticos Arianos à Catholicis presbyteris veritatis auctoritate & auctoritatis veritate confirmatū est. Hæc Augustinus, quibus quid illustrius? Sed quantum detulerit Augustinus Concilijs vniuersalibus, passim colligitur ex eius scriptis, in quibus sit satis adduxisse epistolam centesimam sexagesimam secundam; & ideò quod alibi ait idem, Concilia plenaria à posterioribus emendari, intelligitur de Concilijs non legitimis, quale erat illud Cypriani, & alijs, quæ à Petri successoribus non fuerint approbata; referri etiam potest ad morum sanctiones, quæ pro temporū varietate variari possunt. Neque est, quod obiiciant heretici Synodo Chalcedonensi attribui inconsultam temeritatem à Leone. Potest enim Pontifex Romanus, qua parte voluerit, habere Concilia rata, eademque vbi placuerit, reprobare. Est enim Petri successor, cui traditæ sunt clauæ regni cælestis, & super quem iacta sunt Ecclesiæ fundamenta. Cùm verò reprobatur, tunc Episcopi sequuntur eius reprobationem, sententiamque mutant; atque ita, quod ipse sancit, à Concilio vniuersali sancitur: in Concilijs verò id spectatur, in quod postremò conuenitur. Quamuis id, quod Leo reprobatur, non fuerit ritè in Concilio Chalcedonensi tractatum, sed quorumdam factione, & ambitu dolosè inductū, vt ex eius actis liquet. Cùm porro Gratianus ait, dissentientibus inter se Concilijs, antiquioribus standum, magis que probatis, id refertur ad ea, quæ spectant ad morum diuersitatem, vel quæ Pontifex Romanus non habuit rata, vel vniuersalia non sunt. Idcirco benè idem dixit, Concilia episcopalia inualida esse ad aliquid constituendum pertinens ad fidem.

Epist. 52. ad Athan.

Lib. 3. cont. Maximin. c. 14.

Lib. 2. de bapt. c. 3.

Leo epist. 53. ad Anat. 54. ad Marci. 55. ad Pucher.

Dist. 50. c. domino.

Ioan. 9. & 11. Marc. 14.

CONCILIUM IUDÆORVM QVOMODO ERRARIT. Act. 5.

Ita. 6 & 7.

E Neque verò facit aduersus nos, quòd in Concilio Iudæorum, præsidente Caipha, Christi doctrina fuerit reiecta, idemque morti adiudicatus. Hoc namque inter nos & antiquos est discrimen: poterat vniuersitas illorum excidere ab amicitia Dei; nostra non potest, ob arctissimam, de qua diximus, coniunctionem. Accedit huc quòd illud Iudæorum Concilium nullo modo legitimum fuit. Caiphas enim, qui præerat, per vim fuerat delectus, & ex hæresi erat Sadducæorum. Adhuc Senatus ille septuaginta duorum virum à Moyse de iussu Dei constitutus, cui ius erat vnà cum Pontifice de rebus religionis discernere, iam fuerat à Romanis sublatus. Sic itaque nullum erat illud Concilium, cum neque Pontifex iure electus, neque superstitēs essent Hebræorum diuinitus instituti còfiliarii, & legum latores. Adde prædictum fuisse Iudæorum, synagogam diuinitatis afflatu derelinquendam, Christum morti ab illa dandum, veritatemque repudiandam. Contrarium de Ecclesia Christiana, & Petri cathedra prænunciatum; portas inferorum nihil aduersus eam valituras, Christum fore nobiscū omnibus diebus vsque ad consummationem sæculi. Denique ne quis dubitaret Christi doctrinam esse cælestem, miraculis innumeris

numeris, ac prorsus diuinis est confirmata, cum ex contraria parte nulla adessent. Igitur A
tanti voluit esse Deus Concilia, vel non legitimè celebrata, vt aduersus ea suum Christū
miraculis armarit. Nunc vbi sunt hæreticorum miracula, quibus nostra Concilia labe-
factentur, vt illud Concilium Iudæorum quamuis nullum? Atqui ex aduerso à parte
nostra videmus adesse plurima miracula, quibus adhuc nostra doctrina illustretur ac
corroboretur.

Illud ineptum quod subiiciunt, in Hierosolymitano Concilio dissensisse à Petro Iaco-
bum, quod ille abrogandas omnes antiquæ legis cæremonias iudicavit, hic verò retinen-
das aliqua ex parte. Et Petri quidem sententiam fuisse veram, constat ex ijs, quæ dispu-
tat Paulus in epistola ad Galatas; & tamen Concilium Iacobo, falsitati scilicet (sic aiunt
modestissimi hæretici) adhæsit. Sed falsum dissensisse à Petro Iacobum: addidit aliquid
ad sententiam Petri Iacobus: idque Petro gratum ratumque fuit, quod nondum venerat B
illi in mentem. conuenereque Apostoli inter se, vt abrogarentur quidem ritus antiqui;
quædam tamen retinerentur, ne irritarentur animi Iudæorum palàm, sed paulatim alli-
cerentur. Atque ita quæ cunctis patebant, vt suffocati vsus, ac sanguinis, noluerunt protin-
us antiquari. Nam & Paulus ipse postea Titum circumcidit, templumque ingressus est
obseruans vetustos ritus, vt ex Apostolicis Actis constat: & circumiens ciuitates decreta
illius Concilij prædicabat. Vbi verò iam cultu Christi propagato diminuti sunt Iudæi,
& cæremoniæ prorsus deletæ.

Neque verò cuiquam negotium faceßere debet, quod aiunt iidem hæretici, Neocæ-
sariensis Synodi lege cautum, ne presbyter conuiuio secundarum nuptiarum interfit, pia-
culumque imponat hominibus hisce: atque ita secunda matrimonia vetantur: quod est
contra Apostolum dicentem: Si dormierit vir eius, liberata est: cui vult, nubat in Domi- C
no.] En vt Apostolus aduersetur illi decreto, quod respuit secundas nuptias, & tamen ap-
probatur à Lone Quarto, & Synodo Nicæna, vt habetur in Florentina. Verum pertinet
illa sanctio Neocæsariensis ad eos, qui prima viuentem secundam ducunt vxorem: tamen
ad illos referri, qui mortua prima secundam ducunt, nihil adhuc ad rem facit. Aliud est
enim vetari aliquid; aliud, si fiat, ratum esse quidem, sed locum deberi alicui expiationi
ob incontinentiæ vel præsentis suspitionem, vel futuræ coërcitionem. neque frustra Apo-
stolus dixit: Nubat in Domino.] quod scilicet periculum foret, ne qui conuolat ad se-
cundas nuptias libidine ductus, in Domino haud nubat, vt accidit maritis Saræ, qui à dæ-
mone ob incontinentiam occidebantur. Quid? Nonne indicitur ieiunium sacro flumine
abluendis, & ordinandis? quis autem vecors dicat ob id vetitum baptismum, vetitos or-
dines? sic in Concilio Laodicensi statuitur, vt ex indulgentia communicatio reddatur iis, qui D
duxerint vxorem secundam: nam & Paulus vsus tam primi, quam secundi matrimonij,
ait se concedere secundum indulgentiam. Optat ille, vt omnes sint, sicut ipse, immunes ab
omni vsu matrimonij: sed quando non omnibus idem datum, Paulus imbecillioribus
indulget. Quod autem canone vndecimo Concilij Arelatensis cauetur non posse con-
secrari sacerdotem coniugio obligatum, nisi fuerit promissa conuersio; at Concilio Gran-
grensi communicatio interdicitur ei, qui nolit interesse sacrificio presbyteri coniugati; quod
approbatur à Leone Quarto: rursusque in Concilio Nicæno, vt referunt Soerates ac So-
zomenus, permissum, vt sacerdotes retineant vxores antea ductas, neque vsus earum in-
terdictus: non efficiunt hæc, quod hæretici volunt, vt veritas sibi diffideat, & Arelatense
decretum sit contrarium Gangrensi, & Nicæno. Nam diuersa sanciri pro diuersitate re-
gionum in his, quæ spectant ad mores, & possunt, & sepè debent: verbi gratia, Græcis licet E
consecrare fermentatum, vt aiunt, nobis non licet. sed tamen adhuc est aliud, quod iis san-
ctionibus continetur. Gangrense Concilium coactum est aduersus Manichæos, & Eu-
sthatium Sebastenum, qui nuptias adeò detestabantur, vt nollent homines interesse sa-
cris presbyteri, cui fuisset vxor. Sic enim canon ille: Quicumque à presbytero, qui vxor-
em habuit, decernit non licere, eo ministrante, de oblatione percipere; anathema sit.]
Viden' vt per summum scelus truncata canonum verba adducantur ab hæreticis? Quan-
tum ad Concilij Nicæni historiam, diximus esse figmentum; & id è Concilio Arelatensi
magis liquet; in quo sanctiones Concilij Nicæni eodem reperuntur ordine, quo scripta
fuerunt Nicææ. Sed ponamus esse verum, quod aiunt; nihil tamen Soerates & Sozome-
nus asserunt definitum, tantum rem venisse in consultationem, non in leges relatum.

Atque hæc etiam licet hæreticorum imperitiam cognoscere. Nam cum in Concilio
Nicæno

1. Cor. 7.

The 7.

1. Cor. 7.

de. dist. c. de li-
bellis.

HAERETICO-
RVM PERFI-
DIA.

A Nicæno scripta sint hæc: Qui verò per Dei gratiam vocati primò quidem ostenderunt fidē
suam deposito militiæ cingulo, post hæc autem ad primum vomitum reuersi sunt, vt & pe-
cunias darent, & ambirent rursus ad militiam redire, isti decem annis sunt inter pœnitē-
tes:] putarunt stolidi isti hac sanctione militiam damnari; & idè vociferantur aduersus
illam sanctissimam Synodum, quasi excretur quod Ioannes approbat in Euangelio Lu-
cæ: neque aduertunt ibi fieri verba de militibus, qui maluerunt imperantibus Diocletia-
no, Maximiano, & Licinio, paulo ante illum conuentum deponere cingulum militare, &
omni dignitate priuilegioque spoliari, quam Christum abiurare, vt Eusebius tradit. ob id
de Valentiniano Rufinus ait, à Deo recepisse Imperiū pro cingulo, quod spreuerat tem-
pore Iuliani. Agi verò de lapsis eo loco, tradit idem Rufinus alibi, quem secutus est Bal-
samon Antiochenus.

B Rursus aiunt hæretici, in Concilio Laodiceno libri Tobias, Iudith, Baruch, Sapien-
tia, Ecclesiasticus, Machabæi inter canonicos haud reponuntur, & in Concilio Carthagi-
nensi reponuntur, & tam Laodicense recipitur in Synodo sexta, quam Carthaginense
approbatur à Pontifice Romano. Sed quid consequitur ex ijs, quæ adducunt hæretici?
nihil profectò. Episcopi conuentus Laodiceni nihil definierunt de ijs libris, quod eis non
esset adhuc auctoritas eorum comperta, quæ Episcopis Africae erat explorata. Idè ne-
que hi, neque illi lapsi: perinde ac si Iudex multos absoluat; multos autem, de quorū cau-
sa nihil illi liqueat, neque absoluat, neque condemnet; vel in aliud tempus, vel ad alios
rei diffinitionem reiiciat: numquid hæc à veritate aut iustitia recessit? sapienter egisse ne-
mo poterit diffiteri.

C Obiiciunt hæretici præterea verba Concilij Toletani, quæ sunt huiusmodi: Is qui non
habet vxorem, & pro vxore concubinam habet, à communione non repellitur; tantum vt
vnius mulieris, aut vxoris, aut concubinæ (vt ei placuerit) sit coniunctione contentus.]
hæc hæretici, qui cum sint imperitissimi historiarū, & agantur à furore transuersi, neque
sciunt, neque aduertunt, quid apud maiores fuerit in more positum. Sciendum verò con-
cubinarum duo fuisse antiquitus discrimina; quarum quæ pro vxoribus habebantur, non
repellebantur à cœtu Christianorum: aliæ verò nullo modo admittebantur. Vocabantur
illæ concubinæ, quod neque nuptiæ celebratæ essent, neque nuptiis adfuisset sacerdos:
sed tamen coniugum iustarum loco reputabantur, vt obseruauit Gratianus. De his verba
facit illud decretum.

D Quod verò addunt iidem in canonibus sextæ Synodi multos esse errores (in secundo
namque recipitur Concilium Cypriani de rebaptizandis ijs, qui ab hæreticis sunt bapti-
zati; septuagesimus secundus nulla declarat Catholicorum coniugia cum hæreticis, quæ
tamen valent, quamuis Catholicis peccent; atque hi canones ab Hadriano Primo in epi-
stola ad Tharasium dicuntur diuinè & legaliter prolati, citantur à Nicolao Primo epi-
stola ad Michaelem, ab Innocentio Tertio, & à septimo Concilio) nihil colligunt. Atque
vt intelligamus, quot & quantis mendacijs peruersè hæretici oppugnent veritatem, sciē-
dum canones illos nullo modo editos à sexta Synodo, vt constat ex actione quarta septi-
mi Concilij. Sexta namque Synodus habita est tempore Agathonis Papæ, & Constanti-
ni Pogonati. Hi verò canones editi fuerunt antea tempore Iustiniani Secundi, ac Ser-
gii Papæ ab aliquot Episcopis, ac falsò sextæ Synodo adscripti, reiectique palàm fuere à
Pontifice Romano, vt Beda scribit libro de sex ætatibus in Iustiniano, & apparet è tertio
canone illos editos anno mūdi iuxta Græcos sexies millesimo ceteresimo nonagesimo no-
no, qui incidit in annū secundū Iustiniani iunioris, ex quo recepit imperium, vt obserua-
uit etiam Stephanus Syncellus Tharasi Episcopi Constantinopolitani. At Concilium
sextum est habitū anno sexies millesimo ceteresimo septuagesimo secundo: atque ita inter-
cedunt anni viginti septem. Apertiùs autem in canone primo id apparet. In eo namque
numerantur, ac recipiuntur vniuersalia Concilia, & inter alia sic habetur: Præterea sextæ
quoque Synodi, quæ in hac ciuitate imperatoria congregata fuerat, fidem, quæ maiorū
ex eo firmitatem accepit, quod Pius Imperator noster eius decisiones suo signaculo mu-
niuit ad futurā per omnia sæcula securitatē non ampliùs mouendam, neque agitandam,
nos seruare profitemur.] hucusque Synodus illa; è quibus apparet hos canones non esse
sextæ Synodi, defuncto iam Constantino, quem diuæ memoriæ vocat hic canon, quod
defunctus esset. Ampliùs ex ipso initio canonum liquet eos editos imperante Iustiniano
post Synodum sextam, à qua nullos conscriptos canones constat ibidè: sic enim dicitur:

Quoniam

Cap. 11.

Luc. 3.

Euseb. lib. 8. c. 4.
Lib. 9. c. 10.
Rnf. lib. 10. c. 2.
& 6.

Cap. 11.

Cap. 17.

CONCUBINA-
RVM DVO GE-
NERA ANTI-
QVIT.

Dist. 34. c. omni-
bus.

Inno. c. à multis
de ætat. ordin.
Synodus septi-
ma c. 3, 4, 5, 6.

Quoniam verò sanctæ & vniuersales duæ Synodi in hac imperante, & Dei obseruatrice A
ciuitate congregatæ; vna quidem temporibus diuinæ recordationis Iustiniani: altera ve-
rò sub piæ memoriæ Imperatore Constantino tuæ mansuetudinis patre: ad paternæ de-
clarandum fidei mysterium, sacros canones nequaquam conscripserunt.] hæc ibi. sed as-
feramus adhuc alia aduersus hæreticos, & eorum soluamus obiecta: dicamusque in se-
cundo canone nullo modo approbari Concilium Cypriani de baptismo iterando. Sic
enim verba canonis: Præterea verò recipimus, & à Cypriano, qui Afrorum regionis fuit
Archiepiscopus, & martyr, & Synodo, quæ sub ipso fuit, emissum canonem, qui in prædi-
ctorum præfulum locis, & solum secundum traditam eis consuetudinem seruatus est.] At
sub Cypriano multa sunt habita Concilia præter illud, quod de iterando baptismo est
actum. Inter alia vnum de lapsis, vt apparet ex epistola Cypriani ad Cornelium, aliud de
baptizandis infantibus. Hæc igitur approbari credendum est omnino, non illa quæ cer-
tissimum est fuisse reiecta: & patet, quia loquitur de canone qui fuerit seruatus; at ille de
renouando hæreticorum baptismo non est receptus. Quantum ad septuagesimum secun-
dum canonem, dicimus non esse absurdum, vt diuersæ edantur constitutiones, pro tempo-
rum atque hominum diuersitate; & quæ prius editæ fuerant, aboleantur in ijs quæ perti-
nent ad mores. Itaque possunt à Conciliis irrita fieri coniugia Catholicorum cum hære-
ticis, rursus alio tempore haberi rata. Ad verba Hadriani, dicimus referri ab Hadriano
verba ipsius Tharasis asserentis eos canones diuinè & legaliter sextæ Synodi prædicatos.
Quin necesse est à Tharasio nō citari canones istos editos imperatē Iustiniano, sed alios,
quorum memoria non in scriptis, sed in hominum prædicatione superesset. Tharasis
namque optimè sciebat nullos existisse canones Synodi sextæ è lectione eorum, quos
recitauimus. Nicolaus autem profiteretur apertè se citare eum canonem Græcorum,
quemadmodum citauit Paulus verba poetarum, obtestans nihil ijs deferri, nisi quantum
appareret in ijs boni, aut potiùs quantum tribuerent iis Græci. Idem dicimus de Innocē-
tio ac septimo Concilio, citari scilicet ab ijs canones huiusmodi, non vt certæ & indubi-
tatæ fidei decreta, sed quatenus aliquid ijs inerat boni ac verisimilis, exceptum forsitan à
sexta Synodo fictionibus nonnullis admixtis, vt fieri solet: quamuis in septimo Concilio
afferantur ij canones à priuatis, ad quos non spectabat eos sancire.

Adducunt etiam hæretici Cōcilium quoddam Francfordiense, in quo septimum re-
probatur, & imagines damnantur. Sed quæ exstat legitima Synodus Francofordiensis in
libris Conciliorum, nullo loco vel reprobatur septimum, vel imagines damnat. Sciendum-
que à Constantino Capronymo omnium scelestissimo Imperatore coactum quemdam
conuentum Constantinopoli aduersus septimam Synodum Nicenam secundam, vt Pau-
lus diaconus & Zonaras tradunt; ideoque appellatum ab eo Cōcilium huiusmodi septi-
mum; neque enim Nicenum secundum ceteris adnumerabat. In Francfordiensi igitur
hæc Synodus falsò septima reuocatur, vt scribit Aymoinus. Nihilominus anno millesimo
quingentesimo quadragesimo nono emissus est ab hæreticis liber quidam nomine Eli Phi-
li, in quo Carolus Magnus quatuor libris fingitur imagines oppugnare; sed eos esse com-
menticios, & ab hæreticis confictos, plurimis necessariò probatur, vt nemo rem diffiteri
possit. Ac primò cōstat apertissimè ex historiis Zonare, Cedreni, Landulphi sagacis, Gre-
gorium Tertium, Hadrianum Primum, Leonem Tertium ideo abiunxisse se ab amicitia
Imperatorum Græcorum, & totos se dedisse Pipino, & Carolo Magno Regibus Franco-
rum, quòd illi quidem imagines execrarentur. Sic enim Zonaras de Gregorio Tertio:
Gregorius, deferta Imperatoris obedientia ob peruersam illius opinionem, pacem cum
Francis fecit, cum prius sæpè dedisset operam, vt Leonem per litteras ab odio Dei reuo-
caret, atque ad imaginum sacrarum cultum reduceret.] Hæc ille. Deinde Carolus Ma-
gnus soluit maximè præ cunctis Hadrianum, vt constat tum ex aliis, tum è carminibus,
quæ visuntur adhuc incisa in tabula ænea pro templo Vaticano in laudem Hadriani, è
quibus placet hic exscribere quatuor.

*Post patrem Carolus lachrymans hæc carmina scripsit.
Tu mihi dulcis amor, te modò plango pater.
Tu memor esto mei; sequitur te mens mea semper.
Cum Christo teneas regna beata poli.*

At Hadrianus inter cetera librum scripsit ad Carolum Magnum, quo defendit imaginū
cultum: exstat adhuc ille; & tamquam Hadriani adducitur ab Iuone quarto libro sui de-
creti,

Lib. 1. epi. 2.
Lib. 3. epi. 8.

Lib. 4. c. 85.
IMPOSTURA
HÆRETICORUM.

A creti. Qui ergo fieri potuit, vt Carolus Magnus disenserit ab Hadriano, cui primas detu-
lit sèper? Præterea Rhegino scribit anno septingentesimo sexagesimo septimo in Geneth-
liaco villa habitam Synodum à Rege Pipino Caroli Magni patre inter Romanos & Græ-
cos de sancta Trinitate, & imaginibus sacris. In ea tradit Amilius illarum cultum sancitum Lib. 2.
Ex eodem Sigibertoque constat, haud paulo post defuncto Pipino missos à Caro-
lo Magno Romam multos Episcopos, ac Stephano Papa præfidente, alijsque Episco-
pis præsentibus, iterum imaginibus honor sancitus. Quin Ionas Aurelianensis Episco-
pus è Francis, qui fuit imperante Carolo Magno, & Ludouico Pio, scribit Felicem Vrge-
litanum, & Claudium Taurinentem, imaginum sanctarum inimicissimos, toto tempore
quo Carolus Magnus vixit, nihil ausos hiscere aduersus illas. Quòd si Carolus Magnus
edidisset illa scripta, quomodo non latrassent? Et hæc quantum ad Caroli Magni com-
menticios libros.

Quòd verò obiiciunt hæretici Concilium Romanum Stephano Septimo præfidente
coactum irrita fecisse Formosi Papæ acta, deinde illud abrogatū à Ioanne Nono, & For-
mosi acta restituta; id non facit ad rem. Nam leges ad institutionem morum pertinentes
tolli possunt pro temporum varietate. & Pontifex labi posset in ijs quæ statuit, non vt
Pontifex, ac Petri successor, vniuersalis scilicet Ecclesiæ moderator, sed vt princeps. ne-
que illa sunt vniuersalia decreta vel fidei, vel morum, quibus iubeat, vt cuncti habeant
fidem. Quamuis Luitprandus Ticinensis, qui fuit sub ea tempora, tradat eum Pontificem,
qui rescidit acta Formosi, nō fuisse ritè, sed vitio creatum, expulso per vim qui legitimus
erat; qua tamen de re nihil nunc affirmamus. Quod autem postremò dicunt à Constani-
tensi & Basileensi conuentibus constitutum subeise Conciliis Papam, contrarium verò
in Florentino, & Lateranensi; id totum nihil est. Nam quæ constituta fuere Constantiæ
& Basileæ, hæc parte non fuere confirmata à Pontificibus Romanis, quibus est ius conuo-
candi Synodos legitimas, & sancienti illarum constitutiones. Atque hæc sint satis ad
confutanda hæreticorum commenta.

SIGNVM DECIMVM QVINTVM.

Vnanimis doctorum consensus.

D *Illæ est Ecclesia Dei, cui semper adfuerunt doctores, quibus exstiterit eadem doctri-
na, neque aliqua in re penitus disenserint; sed quicquid dixere, id totum
iudicio Ecclesiæ Catholice ex animo subiçentes, secus crede-
re ex animo, si secus diffinitum fuisset, semper
parati fuerunt. Cap. X.*

E Estatur Apostolus à Deo positos in Ecclesia doctores veluti membra,
sine quibus consistere corpus non posset, ne sit veluti mancum ac trun-
cum. sunt hæc eius verba: Quosdam quidem posuit Deus in Ecclesia
primùm Apostolos, secundò Prophetas, tertio doctores, deinde virtu-
tes, exinde gratias curationum, opitulationes, gubernationes, genera lin-
guarum; & alibi: Ipse dedit quosdam quidem Apostolos, quosdam au-
tem Prophetas, alios verò Euangelistas, alios autem pastores, & doctores ad consum-
mationem sanctorum in opus ministerij, & ædificationem corporis Christi, donec oc-
curramus omnes in vnitatem fidei, & agnitionis filij Dei, in virum perfectum, in men-
suram ætatis plenitudinis Christi.] hucusque Paulus disertè tradens doctores dandos
Ecclesiæ diuinitus, quousque omnes simul euehamur in cælum. horum dicit vnam fu-
turam fidem. Quocirca si qui sint in aliquo hominū coetu, qui firmiter dissentiant quacū-
que in re ad fidem pertinente, nec sint parati assentiri, si secus diffiniretur; horū non est vna
fides: at si qui diffideant quidem, sed animo sint prompto ad ea accipienda quæ decer-
nentur cōmuni consilio, cum vel nondū sint sancita à Cōciliis vniuersalibus, vel ab Eccle-
sia Catholica nō audiāt adhuc prædicari; horū fides est vna. Magis enim propendent in
aliorum sententiam, quàm suam: hanc etenim reuera parati sunt reicere, at illā sic am-
plexari, vt vitam profundere pro illa velint. His positis, in Ecclesia nostra solummodo

De Sign. Tom. 1.

R licet vi-

Lib. 2.

1. Cor. 12.

Ephes. 4.

licet videre fuisse consonam semper doctorum conuenientiam. Nam licet antiqui disce- A
pauerint in nonnullis nondum publico decreto sancitis, neque ab Ecclesia Catholica as-
seueranter annunciatis; omnes tamen rem totam reiecerunt in id quod diffiniretur. Atque
hoc argumentum tanti à nostris est factum, vt Paulus in epistola ad Galatas, cum persua-
dere conetur Euangelium, quod prædicabat, sibi diuinitus esse traditum, & commissum,
adiiciat ideò verum quod docebat, quia cum ceteris contulerit. Eodem modo Diony-
sius citat Hierotheum, atque alios scientiæ cælestis laude præstantes, latius Irenæus ad-
uersus hæreticos adducens Polycarpi & Clementis Romani auctoritatem. Egit idem
passim Clemens Alexandrinus in suis operibus, Athanasius vbi conatur explicare quæ
fuerit de verbo Dei sententia Dionysij Alexandrini, Basilius aduersus Eunomium. deni-
que post Nicænum Concilium, in omnibus Synodis, vbi Episcopi suam mentem fufius
explicarunt, in medium doctores antiquos adduxerunt, & eorum testimonia congerentes B
hoc vtuntur veluti firmissimo argumento.

VERI GRAE-
CORVM DO-
CTORES NO-
BISCVM SEN-
TIUNT IPSIS
FATENTIBVS
GRAECIS, A-
LTIQVIN VEL
NULLI IIS,
VEL HAERETI-
CI.

Lib. 10. ad fi-
nem.

GRAECIS NVL-
LI DOCTO-
RES.

Ostendamus porrò, Græcis quicumque dissentiant à nobis, & hæreticis Protestantibus
vel nullos fuisse doctores hæresum suarum, siue opinionum, vel illos hæreticos esse; eos
autem, quibus est danda fides, & ipsi dandam negare non possunt, à nobis esse. Igitur Gre-
goras homo Græcus, & scriptor nobis infensissimus, apertè testatum reliquit Andronico
iuniore imperante missos fuisse Constantinopolim duos Episcopos à Pontifice Romano,
per quos controuersia inter nos & Græcos natè componeretur, & aliqua ratio Christianæ
pacis iniretur. Quid actum? Refert ille scriptor, nullum tum Græcis in media Græcia
in ipsa Græciæ totius principe ciuitate virum doctum doctorem fuisse, qui posset cum il-
lis congregari: ideoque de consilio ipsius Episcopos illos non auditos ob hanc causam. Sic C
enim Gregoras: Altero anno duo Episcopi vetere Roma à Papa missi venerunt, vt de pa-
ce & concordia Ecclesiarum disputarent. At statim videre erat multos è populo studium
præferre, sed non secundum scientiam, ac temerè & inconsultò loqui, atque ipsum Pa-
triarcham ad disputandum vrgere. Is verò cum nec linguam dicendi exercitatione in-
structam haberet, & suos Episcopos maximam partem indoctissimos esse cerneret, tergi-
uerfabatur ille quidem, sed quomodo populi tumultum sedaret, nesciebat: quare & nos
in id certamen mittendos putabat, qui linguam exercitatum haberemus, quamuis non
in sacrum catalogum inscripti essemus. Ego verò primùm vehementer vrgēbam, ac mo-
nebam vt taceret, & magnam grauitatem, atque animi altitudinem præferret, Latino-
rumque postulationem contemneret; neque enim disputatione esse opus: sed cum rur-
sus cogitarem, silentium non ferè suspicione carere, sed in exterorum animis varias &
multiplices cogitationes excitare, eorum præsertim, qui linguæ imperare nescirent, Pa- D
triarcha, & quibusdam primariis Episcopis seductis, meam sententiam ad hunc ferè mo-
dum exposui.] hucusque Gregoras, qui satis longam à se deinde habitam narrat orationem
ad præsens tempus artificiosè accommodatam, neque auditos Episcopos. Ex his
apparet, tunc Græcis qui discessere à nobis (plurimi namque ex ipsis omni laudum ge-
nere præstantes sunt nobiscum) idoneum doctorem nullum fuisse. at Ecclesiæ numquam
defuturos doctores vsque ad iudicii supremum diem, Paulus tradit; ergo Ecclesia isto-
rum non est Ecclesia Dei, ac fieri sanè potest, vt aliquo in loco Ecclesiæ diuinæ doctor
præstò non sit; in tota Ecclesia idoneum doctorem non esse, numquam contigit, aut con-
tinger. Rurfus idem Gregoras scribit sub obitum iunioris Andronici, anno scilicet mille-
simo trecentesimo quadragesimo primo, Barlaamum monachum Calabrum Constan- E
tinopolim concessisse, vt de ijs, quæ non conueniunt inter nos ac Græcos, cum Græcis
conferret; qui cum non haberent vllò modo, quem posent idoneum è suis doctorem eli-
gere, & illi opponere, Palamam quemdam denique selegerunt, quem Gregoras idem te-
statur hæreticum fuisse, eumque publicis scriptis inire disputationem cum Barlaamo vo-
luerunt. Hæc Gregoras. E quibus fit, idoneum tum Græcis doctorem nullum fuisse, nisi
hæreticum. at huiusmodi non dantur à Deo, sed à dæmone, non dantur Ecclesiæ Dei,
sed dæmonis ipsius. Vidimus nullum fuisse idoneum doctorem Græcis Andronico im-
perante.

Lib. 10. ad finē.

GRAECORVM
PROBATI DO-
CTORES SEN-
TIUNT NOBI-
SCVM.

Videamus probatissimos quosque eorum doctores nobiscum sensisse; & quidem tem-
poribus iis, quibus excitatae sunt istæ quæstiones. Manuel Comnenus imperare cœpit
anno millesimo quinquagesimo tertio: eo regnate Hadrianus Pontifex Constantinopo-
lim misit legatos Cōstantinopolim Balduinum, & Balditzionium, per quos omnis inter
nos &

A nos & Græcos controuersia de rebus sacris componeretur, litterasque in eam rem dedit
ad Basiliū Acridenum Archiepiscopum Theffalonicensium, qui Papæ respondit Orien-
tales nihil dissentire ab Occidentalibus, ipsum esse pastorem pastoremque & principem,
reliquos oues & filios. Eadem, inquit, tecum prædicamus & docemus, ego, ijque omnes
qui ad magnam Apostolicamque sedem Cōstantinopolitanam pertinemus. & vnus qui
in vtrisque perfonat sermo fidei: idemque sacrificatur agnus, qui tollit peccata mundi,
Christus inter Occidentales Antistites, qui sub tuum principale culmen agunt; & nos,
qui ab oriente Sole sublimi Constantinopolitana sede sacerdotij accepimus splendo-
rem, quamuis parua quædam offendicula in medio interiecta nos separarint, & ex vno
eodemque spiritu multos fecerint, quæ omnino tollere de medio, & veluti lapides iuxta
propheticum sermonem è via proicere, coniunctionemque Ecclesiarum sine offendicu-
lo constituere tuæ sanctitatis erit, quæ Christi exemplo, velut è cælo prospiciens, distan-
tia in vnum congregare vult, ac potest.] hæc Theffalonicensis, qui antea præmiserat: Nos
è sinu tuo excidisse negamus, & filiorum appellationem, aut pastorem curam non refu-
gimus, vt tale conuitium nobis exprobetur. Tutò autem ac firmiter stamus in confessio-
ne beati Petri.] è quibus fit hoc tempore Orientales non omnino à nobis alienos fuisse,
illorumque præcipuos doctores nobis adhæsisse. relata sunt hæc acta in Codicem iuris
Orientalis inter responsa Patriarcharum. Isaacius Angelus imperare cœpit anno mille-
simo centesimo octuagesimo tertio, quo tempore vixit Theodorus Balsamon Antioche-
nus, vt Coniatus testatur: acciditque vt Marcus Alexandria Patriarcha per litteras ab
eo quæreret, an cum Latinis (sic enim nos illi vocant) sacra communicare deberet. Re-
spondit Balsamon non esse communicanda. Scriptum reliquit Demetrius Chomatenus
Bulgariæ Archiepiscopus, huic responso Balsamonis multos præclaros viros haud suffra-
gatos: Nam multum, inquit ille, duritiei ac acerbitatis habebat non conuenientis Latino-
rum formis ac moribus, & quòd ea synodaliter decreta non erant, neque ipsi (Latini sci-
licet) vt hæretici publicè reiecti fuissent, sed simul cum Græcis cibum sumant, & precen-
tur.] hæc Demetrius in Codice iuris Orientalis, quæ ostendunt doctores Græcos nobi-
scum non dissensisse ijs temporibus; & idcirco Balsamoni restitisse. Anno millesimo du-
centesimo vigesimo secundo imperare cœpit Ioannes Ducas: quo tempore, quicquid in-
ter nos & Græcos erat quæstionis in apertum magis certamen vocari cœpit, ac tum Ni-
cephorus Blemmydas diuinarum litterarum, inquit Gregoras peritissimus, & magnæ
sanctimonie vir multa sanctorum Patrum sacræque scripturæ testimonia in vnum con-
gessit aduersus opinionem Græcorum. Atque hic maximæ erat inter Græcos auctorita-
tis. Mox anno millesimo ducentesimo septuagesimo quarto, imperante Michaele Paleo-
logo, conuenit inter nos & Græcorum principes, vt Pontifici Romano primæ in omnibus
deferrentur, & ad eum cuius appellare in causis liceret. Becusque eorum Patriarcha, vi-
so Blemmydis quem diximus libro, discussisque omnibus quæ dicebat, ad nos concessit,
vnà cum Militeniote Metochite & Gregorio Cyprio viris doctissimis, qui dicendo, &
scribendo, eadem quæ nos docuerunt. & quamuis Andronicus, defuncto Michaele patre
sub annum millesimum ducentessimum octuagesimum tertium, apertam à nobis discessio-
nem quasi ab hæreticis fecerit; nihilominus Becus dignitate spoliatus, & Metochites,
qui vixit vsque ad annum millesimum trecentessimum trigessimum secundum, in senten-
tia semper perstiterunt. & sanè nullo vmquam tempore Græci obstinatius nos hæreti-
cos reputarunt, quàm post initum ab Andronico seniore Paleologo imperium; is enim
patri defuncto ob id sepulturæ locum denegauit, & iuxta persolui more Christiano ve-
tuit; donec anno millesimo quadringentesimo vigesimo nono, in Concilio Floren-
tino vniuersali, quod antea numquam fuerat factum, Græci Episcopi & doctores vnà
conuenientes decretis publicis quid credendum foret eorum, quæ veniebant, in disce-
pationem inuolabiliter sanxerunt, & Bessarion Episcopus Nicænus, ac Gennadius Pa-
triarcha Constantinopolitanus scriptis diuulgatis prodiderunt. Ex his constat maximos
Græcorum doctores nobiscum sensisse, ceteros non ausos nobis omnino refragari, &
hæreticorum loco ducere, vt Demetrius ille testatur, cuius sententia est relata in Co-
dicem iuris Orientalis, & ob id explosa est Balsamonis opinio. Michael namque Pa-
triarcha, qui anno millesimo quinquagesimo tertio fuit ausus nos loco piorum sub-
mouere, siue excommunicare, respuit vnà cum Græcis, vt aliàs diximus, expectan-
tibus cunctis Concilij vniuersalis, ad quod se reiciebant omnino, communia & pu-
blica

blica scita. Quod si antiquorum doctorum perquiras in his, de quibus non conuenit inter nos ac Græcos, sententiam; satis sit à Gregora nobis infensissimo scriptum constare è Blemmydæ, quem mirificè ille ob sanctitatem, doctrinam, fortitudinemque animi laudat, libris, priscos doctores à nobis esse; & idcirco postea Becum nobis a sensum, cum foret antea alienissimus, dedisse. legat deinde, qui uolet, Bessarionis, & Gennadij libros, & quæ in Concilio Florentino sunt tractata. Atque hæc quantum ad nonnullos Orientales. Veniamus ad hæreticos Protestantes.

Atqui nõ ita pridè, ante annos scilicet septuaginta, duce Luthero ex inferis eruperunt, quod omnes norunt. Quomodo igitur fieri potest ut ex Ecclesia sint Dei, & Christi, quæ ante mille quingentos & amplius rotius orbis nationibus illuxit, & necesse est ex illo tempore toti orbi in vnam fidem conspirantes det doctores, donec omnes Christo occurramus supremo iudicij die? Atqui idem Lutherus ait, omnium sæculorum patres errasse tota vita; & nisi ante mortem reducti fuerint, neque sanctos fuisse, neque ad Ecclesiã pertinere; & eius discipulus Melancton scripsit, à veteribus obscuratam doctrinam de iustitia fidei, auctas cæremonias, confictos peculiare cultus. Caluinus porro ausus est per impudentiam summam dicere superiorum temporum doctores ob imperitiam deceptos, ac ni mio affectu in præceptis datos: idè præterea effutiit & alia maximè obscæna de Patribus uerutis, quæ retulimus alibi: sicuti & Magdeburgenses eò sunt amentia progressi, ut Apostolis ipsis notam mendacis doctrinæ inuere non expauerint; ad eò tenebris, & profunda se caligine inuoluerunt. Valeat igitur (si credatur istis sceleribus) Paulus cum suis epistolis, in quibus scriptum reliquit; idè datos Ecclesiæ diuinitus doctores, ne simus paruuli fluctuantes, & circumferamur omni vento doctrinæ (quæ nimirum proficiscitur à doctoribus) in nequitia hominum, in astutia ad circumuentionem erroris. At ò miser! an non videtis hoc ad vos pertinere, in quibus tot ac tam varii sunt doctores, ut nemo sit inter vos, qui non fluctuet, & circumferatur omni vento doctrinæ? An non ostendimus supra neminem vestrum sibi ipsi constituisse? multiplicem uestrorū colluuiem? Fatemur nos fieri posse, ut aliqui è doctoribus Catholicis interdum dormitauerint aliqua in re; sed ad iocimus duo; illos hoc animo fuisse, ut Conciliorum vniuersalium decretis Pontificique se subicerent; talis fuit Cyprianus, & qui illum sunt secuti in quæstione iterandi baptismi: deinde maiorem partem reliquorum doctorum, quorum sententiæ illos aliquando fugiebant, secus credidisse. ideoque his habenda fides, non illis, quibus & ipsi habuissent, si quæ dixerant eos non latuissent; quin nulla duxissent omnino sua.

Sed quid opus est uerbis? Nonnè ipsi Protestantes adscribunt doctorum suorum numero hæresum principes in mendacissimis illis ecclesiasticæ historiæ centuriis? Hinc cum principe primario hæreticorum omnium Simone Mago palam docent ad salutem non esse necessaria opera bona, fidem satis esse, in cuius definitione deinde Protestantes inter se mirabiliter dissentiuunt. Ut ut res sit, Simonis Magi hæc hæresis fuit (ait Irenæus, ac post eum Theodoretus) & Eunomij, quod Augustinus testatur. Idè cum Theodoto Coriario tradit (is uerò fuit temporibus Victoris ac Zephyrini sub annum centesimū octuagesimum sextum) à Pontificibus Romanis doctrinam Christi deprauatam & corruptam. Hoc enim dicebat impostor ille, ut antiquissimus scriptor apud Eusebiū tradit. Cum Manichæis liberum arbitrium tollunt, Deumque auctore malorum faciunt. impiè namque & sceleratè Caluinus scripsit in institutionibus suis, Deū occulto iudicio peccata ordinare, homines potissimum ad damnationem creare, impuras cogitationes in cordibus hominum commouere, & inspirare, omne furtum, homicidium, scortationemque illo auctore perfici. Aureliano imperante Manes vixit circiter annum ducentimum octuagesimum secundum. Cum Nouatianis ordinem confirmationis respuunt. nam Nouatus & illum non admittebat: fuit anno ducentesimo quinquagesimo secundo. Donatus anno trecentesimo vndecimo, fuit: ab eo Donatistæ orti asserunt in solis bonis & electis esse Ecclesiam Dei, quod & hæretici isti hodie uolunt. Aduersus eos latè Augustinus multis in locis disputat. Anno quadringentesimo Vigilantius in Gallia, in Italia Iouinianus, in Oriente Acrius, martyrum & reliquiarum honores, uirginitatis uotum & priuilegium, preces pro defunctis explodebant. Aduersus quos Hieronymus & alij multi scripserunt. hæreticos illos hodierni hæretici amplexantur. Anno dccxii. Philippicus Imperator, inde Leo Isauricus dccxvii. & Constantinus Capronymus cum liberis suis, homines omniū, (quod scriptores illorum temporū memoriæ prodiderunt) spurcissimi, aduersus imagines

HAERETICIS
PROTESTANTIBVS
NON ESSE DOCTORES.

Cap. 3. prim. ad
Corinth.
Lib. 4. c. 17. par.
30. 55. 10.
Supra in primo
signo.

Ephes. 4.

In secundo signo

HAERETICI
ANTIQUI DOCTORES
HAERETICORVM
NOSTRÆ AETATIS,
IPSIS PATENTIBVS.
Lib. 1. c. 20.
Theo. lib. 1. her.
Fab. & Aug. her.
54.
Lib. 5. c. 27.

Lib. 1. Instit. c.
18. num. 1. c. 17.
nu. 2. lib. 3. c. 23.
num. 8. & lib. de
æter. prædestin.

Vide Zonoram.
& Paulum Diaconum.

A sacras bellum mouerunt. Plurimi aduersus eos scripserunt sanctimonia uitæ, & doctrina præstantissimi uiri. Et Concilium septimum generale eosdem damnauit, subscribentibus Episcopis trecentis quinquaginta, anno septingentesimo octuagesimo nono: & tamen has hæreses exosculantur hæretici Protestantes. Post annum millesimum Berengarius negare cœpit in Eucharistia corpus esse Christi: atque is ab omnibus eo tempore uiris doctis ac pijs est damnatus: quin ipsemet ad extremum, cognito errore suo, suam sententiam damnauit. Protestantes uerò hæretici rursus hanc hæresim renouarunt. circiter annum millesimum ac ducentimum in Gallia Albigenes docebant templa diruenda, cruces deliciendas, preces pro defunctis nullo modo faciendas; sed & hi damnati, & ad nihilum redacti fuere diligentia maximè illorum, qui Dominici, & Francisci hominum sanctissimorum sunt instituta secuti: & horum rursus impietatem Protestantes amplectuntur. Sed quid ego plura persequor? Quid conor ostendere nullos istis doctores esse, nisi hæreticos, cum Lutherus eorum primarius doctor sic reliquerit scriptum: Nihil curo si mille Augustini, mille Cypriani, mille Ecclesiæ contra me starent.] & alibi: Doctrinam meam nolò iudicari à quocumque, nec ab Episcopis, nec ab Angelis omnibus: uolo per eam, & Angelorum quoque iudex esse.] & alibi: Ego aduersus dicta Patrum, & Angelorum, pono Euangelium, (sed suo modo explicatum, & sic ille suos libros uocat) hinc sto, hinc sedeo, hinc maneo, hinc glorior, hinc triumpho, hinc insulto Papistis, Thomistis, Henricistis, Sophistis, & omnibus dictis hominum (uide hominis modestiam) quantumlibet sanctorum.] Hæc Lutherus. Quid igitur mirum, si isti non modò ueluti paruuli, quod aiebat Paulus, fluctuant, & doctoribus orbatu circumferuntur omni vento doctrinæ: sed, quod Gaspar Hedio Argentoratensis Minister epistola ad Melanthonem con queritur; Sic vexantur, ut Satanas, inquit ipse, callidus hic multos agitet, ut dum summa inconstantia iam hoc iam illud credant, posthac nihil prorsus credant; & de Catholicis Lutherani, & de Lutheranis Zuingliani, & de Zuinglianis Suencfeldiani, de his mox Athei fiant.] Et Viretus hæreticus testetur, inter suos Genuenses, esse quosdam ludimagistros, qui pueris occinât paruulis sibi commissis, illum uerè beatum, qui metus omnes, & inexorable fatum supposuit pedibus, strepitumque Acherontis auari.] Atque hi scilicet hæreticorum Protestantium doctores, qui doceant suos.

Nil metui, nil curari, nil denique credi.

Numquid hi Protestantium doctores? Diabolus ipse Protestantium, doctor doctoribus ipsis Protestantium testibus. Lutherus enim libello de Missa angulari scripsit; eius enim hæc sunt uerba; Diabolum & se inter sese mutuam familiariter nosse, & quod plus uo falis modio simul comederint; illumque dulci alloquio se frequenter conuenisse, & nocte excitasse, ac stimulasse, ut contra Missam scriberet, & ad eam rem argumenta suppeditasse.] hæc Lutherus. at Zuinglius libro de supplemento Eucharistiæ narrat, sibi anxie cogitanti de sensu illorum uerborum: Hoc est corpus meum:] nocte intempesta adfuisse monitorem spiritum, ambigit ater an albus fuerit, qui doceret, quomodo aliter atque Ecclesia semper est interpretata, exponi possent. Erasmus Alberus Basileensis concionator cacodæmonem Carlostadio uerba ad populum facienti procerioris staturæ hominis specie adstitisse narrat triduo ante quàm ad tartara abriperetur. Caluinus Bucero mouenti, ut conuicijs ac maledictis abstineret, respondit non sui ingenij esse morbum, sed genij. En Protestantium doctor. Sapius à nobis est repetitum, nec repetere, quoties opus fuerit, pigebit, Photium dissidij causas inter nos & Græcos diligentissimè inuestigasse, & in medium prorulisse; at illum Santabarenii cuiusdam, qui magicis artibus, spectris effingendis, & præstigijs operam daret, studiosissimum fuisse, Zonaras scribit. Atque hos dicemus, & horum sectatores, diuinæ ueritatis magistros, hos dicemus Ecclesiæ Christianæ doctores, hos esse ex Ecclesia Dei?

In prolog. lib.
aduer. Eccl. sta.
tu.

Lib. cõtra Reg.
Ang.

Lindan. diu. 2
Dubit.

Lib. 2. de min.
verb.

DIABOLVS
HAERETICO-
RVM DOCTOR
PATENTIBVS
HAERETICIS
IPSIS HODIER
NIS.

In uita Basilii
Marc. & Leonis.
Phi.

Interitus fidei, & religionis Christianæ.

Ubi in aliquas regiones alia doctrina, quam quæ colitur ab Ecclesia nostra, per illos, qui se à nobis abiunxerunt, est inuectas in eas deinde Christianæ religionis Christi que hostes inuaserunt, & in ijs cum summa imperij potestate confidentes de Christi cultu plurimum detraxerunt, vel illum ferè prorsus extinxerunt. Cap. XI.

Hinc apertissimis euentis, & quod maximè dolendum, frequentibus, clarissimè comprobatum videmus in iis regionibus, quas à nobis aliena doctrina peruasit, aditum factum Christi & Christianæ religionis hostibus, per quos illæ occupatæ totius interdum Christi cultus iacturam fecerunt. Hoc enim prædixit fore Christus ipse iis verbis: Qui non est mecum, contra me est; & qui mecum non colligit, dispergit.] Vin' videre populos aliquos, aut factiones non esse cum Christo, nõ colligere cum Christo? inspicere an inter eos sit aliquid necessariò & euidenter contra Christum, an Christiana dispergantur, dissipentur. Contra Christum sunt, verbi gratia, Turcæ, Sarraceni, & aliæ Gentes prorsus à Christi cultu abhorrentes: Christiana dissipant ac dispergunt necessariò, qui contrariis inter se factionibus & sententijs de re Christiana diuiduntur, rixantur, digladiantur. quales sunt Protestantes, in contrarias & inimicissimas omnino inter se sectas miserimè dissecti. At illarum siqua veritatem tueretur, vna tantùm foret illa: igitur aliæ falsæ. Non enim veritas sibi dissidere potest. Quòd si cum Christo veritas; de se namque dixit ipse: Ego sum veritas.] vbi magis erit Christus, ibi veritas, & veritatis cultus magis stabilietur; vbi minus erit, ibi labem faciet, minabitur omnino ruinam. Quòd si hoc contingit iis, qui se à nobis alienauerunt, vt liquidissimò patebit; quomodo inter eos Christus? An non illis maior lux, quibus est propior Christus, quasi Sol; vnde omnis lux in omnes partes dimanat? An non ipse canit de se ipso, se constitutum super montem Sion, Ecclesiam scilicet, vt verba de præceptis diuinis ad omnes Gentes faciat, & eos à via iustitiæ aberraturos, perituros, qui non audiant ipsi, verbis suis haud obediunt? Videamus qui populi ex iis, qui se profitentur Christianos, aberrarint à via iustitiæ, perierint, ad nihilum ferè sint redacti. Non potest ciuitas abscondi supra montem posita; neque qui accendunt lucernam, ponunt eam sub modio. Quamobrem si illi, qui à nobis alieni sunt, essent in ciuitate Dei, eorum religio, vel dissidentibus de re Christiana sententijs, vel toti rei Christianæ aduersantibus, nullo modo obscuraretur, vel extingueretur: atque vbi morantur isti, ibi de veritate nihil imminueretur, de Christi cultu nihil detraheretur. Sed percurramus quæso totius orbis regiones singillatim; videamus quæ an quod dicimus consentiat veritati. Initium verò faciamus ab extremis Septentrionis oris, quas magna nunc ex parte hæretici Protestantes tenent.

GOTHORVM REGIONES.

Gotthi antiquitus, vt Iordanis eorum gentilis tradit, ex insula amplissima Scandia prodeuntes, cuncta loca ferè, quæ sunt supra Germaniam Danubiumque, occuparunt. Hi Catholicæ veritatis, ab initio nobiscum sentientes, studiosissimi fuerunt, & Vlphilas Episcopus ipsorum Concilio Nicæno, vt ex eius actis apparet, interfuit ac subscripsit. Valens illos Imperator de consilio Eudoxii Ariana tabe infecit, vt proximus iis temporibus Theodoretus scribit: Sozomenus idem factum tradit, opera Eudoxii & Acacii, qui Vlphilam dolo malo circumuentum traduxerunt ad suas partes, & vt idem Gotthis persuaderet effecerunt. vt vt res sit, Gotthi priùs erant Catholici, mox hæresi se Ariana adiunxerunt: quod vbi contigit, & intestinis magis coeperunt discordiis inter se consistari, & Hunni gens effera è superioribus locis erumpentes imperu facto suis sedibus Gotthos expulerunt, quibus Valens cis Istrum in maximam Imperii Romani ruinam, quasi refractis eius repagulis, locum dedit in Dacia Ripensi, Mysia, & Thracia. Igitur regiones illas, in quibus Gotthi confederant, continuò Deus Hunnis dedit alienis omninò à cultu Christi, ex quo Gotthi Arianam factionem sunt secuti.

II. EXEMPL.

Dacia tunc, Mysia, & Pannonia similiter Ariana decreta sequebantur. Vrsatius namque Sin-

Theod. lib. 4. c. 32. Sozo. lib. 6. c. 37. I. EXEMPL. INTERITVS FIDEI ADDUCTI PER HÆRETICOS.

A que Singidonis, quæ est vrbs Mysia; & Valens Murforum, quod est oppidum Pannoniæ, innumerat, vt omnes norunt, in Ecclesia turbas excitarunt: quinimmo Sirmij, quæ est vrbs Pannoniæ, est habitum ab Arianis concilium, in quo hæresis Arii est sancita, procurantibus maximè Vrsatio & Valente. & Hunni igitur haud contenti è terris trans Istrum positos Gotthos expulisse, admixtis multis nationibus, Istro traiecto, Pannoniã, Mysiam, Daciamque occuparunt; ita vt & cultus, & Christi ferè nomen in ijs locis obliteraretur sub Regibus Hunnorum Optaro, Bleda, & Attila vsque ad annum quadringentesimum quinquagesimum quartum; quo tempore Attila defuncto, & Ellace filio eius natu maximo in acie cæso ab Ardarico Gepidarum Rege, maxima in ijs regionibus vastitas est consecuta: Gepidæque; Daciam tenuerunt de consensu Marciani & Valentini Imperatorum, Ostrogotthi Pannonias à Sirmio ad Vindibonam, Sarmatæ & Hunni quidam Illyrij partem ad castrum Martenam; Scyri, & Satagarij, Alani, Scythiam minorem, & Mysiam inferiorem; Rugi, alijque Scandiopolim: qui omnes à Christi cultu procul erant. En igitur quem fructum retulerit Scythia minor, Mysia, Dacia, Gotthia, & Pannonia, & indigenæ horum locorum, ex hæresi Ariana, discessioneque quam fecerunt ab Ecclesia Catholica, vt post multas clades Christi cultus in ijs locis extingueretur. Paulus Diaconus genere Longobardus scribit, mox à Longobardis pulsos fuisse Gepidas è Pannonijs, in quas è Dacia fecerant irruptionem; qui deinde euocati à Narsete, relictis in ea regione Hunnis Auaribus, Italiam petierunt post annos quadraginta duos, quàm fixissent in ijs locis sedes. Ingressi verò sunt Italiam anno quingentesimo sexagesimo octauo. Tenuerunt Auares, quantum scire possum, Pannonias vsque ad Carolum Magnum, qui scribitur illos domuisse, Pannoniasque in potestatem suam redeuisse, & videntur ex parte fuisse subiectæ Regibus Germaniæ vsque ad Arnulphum Imperatorem, qui ab obedientia Ecclesiæ Præsulum desciscens, crudeliterque cum suis in eos defæuiens, teste Luitprando, qui non longè abfuit ab eius ætate, hoc meruit, vt per socordiam, summamque imprudentiam Hungaris in illas aditum faceret, & per multum tempus in ijs locis Christi cultus obscuraretur.

Dalmatiam constat hæresi Ariana similiter infectam fuisse, tum ex alijs, tum è Concilio Aquileiensi. In eas oras Gotthi sese effuderunt, & omnia ferro ac flammis vastarunt, & maximo rei Christianæ detrimento vicinas regiones sunt populati, quod latè Hieronymus deplorat epistola tertia; idque per annos quadraginta, vt è quibusdam Claudiani versibus colligi potest. Mauritius Imperator ab obedientia & auctoritate Pontificis Romani sic discessit, & Patriarchæ Constantinopolitano sic aduersus eum fauit, vt maximè diffensionem inter nos & Græcos initium fecerit. Elati namque superbia Patriarchæ illi, Vniuersalis sibi nomen arrogare coeperunt, & ex eo cõtemnere Petri successores, neque vti debebant ijs deferre. Igitur Mauritio imperante, Sclauini Dalmatiam, & proximas terras inuadere coeperunt, vt apparet ex epistolis Gregorij Magni, & historijs Zonaræ, & Pauli Diaconi: ac tum primum Turcæ adiuncti Persis aduersus Christianos pugnarunt, vt ex Annalibus Pauli Diaconi patet. Ioannes deinde Zimisces transfulit in ea loca Manichæos. quorum Regem Stephanum tam malè in Catholicos animatum fuisse suo tempore scribit Aeneas Syluius, vt eos captiuos faceret, ac Turcis venderet. Mahometes deinde Imperator Turcarum cuncta illorum loca suis regnis adiecit. Atque ita, quas Dalmatiæ, & adiacentium regionum terras hæretici tenebant, Turcæ nunc possident, & Christi cultus vix vllus in eis. Hic scilicet hæresum fructus. Dimittam modò Græciam. De illa namque & vicinis prouincijs postea commodiore loco.

Veniamus in Germaniam, cuius populi nonnulli ex aliqua parte Christi numen agnoscebant olim. In his Vandali, Longobardi, Norici, Rugi Rhæti sed quicumque ex his Christi nomen agnoscebant, Ariani plerique omnes erant, & de Vandalis constat è Procopio, & Victore: de Longobardis, quorum maxima pars idola Gentium colebat, patet è Dialogis Gregorij Magni; de Noricis, Rugis, Rhætis, è vita Valentini primi Episcopi Rhætiarum, & Seuerini, qui post eum fuit in Noricis. liquet præterea è vita Bonifacij primi Archiepiscopi Moguntini, in Germania præter Arianam fuisse alias hæreses. Quocirca haud mirum, si numquam potuit agere radices in ijs regionibus Christiana religio, nulli certi Reges in Germania fuere, nullus cultus humanitatis omnia latrocinijs, & prædationibus infecta; quod discimus è vita Valentini, Seuerini, & alijs historijs, in quibus habetur, ab Attila, & eius ducibus totam Germaniam ferro & igni vastatam, subiectamque

MYSSIA PANNONIA.

DACIA. Tornan. de reb. Ger.

SCYTHIA.

Eghin. in vit. Carol.

Lib. 1. cap. 19.

III. EXEMPLVM. DALMATIA. Zon. in vita Maurit. & Zimi.

Aeneas Sylu. in Europ. c. 16. 17. Sabel. Aeneas. 10. lib. 6.

GERMANIA. IIII. EXEMPLVM.

Sur. tom. 1. men. Ian.

V. EXEMPL.
GALLIAE
Lib. 5.

Parisc. 5.
Aquisgr. c. 14.
Meld. c. 10. & in
princ. Suevis. c. 3
Valen. c. 9.

V I.
EXEMPLVM.
LVGDVNEN-
SIS SECVNDA

VII. EXEMPL.
BRITANNIA

GALLIA CI-
SALPINA,
VIII.
EXEMPLVM.

IX. EXEMPL.
HISPANIA

X. EXEMPL.

etiamque imperio Hunnorum. Valentino cerè quidem, dum Christi doctrinam diffemi- A
nare inter Germanos nititur, valde obstitere Ariani in ijs locis degentes.

Veniamus ad Gallias Germaniæ cõterminas, quas Vigilantius Hieronymi tēporibus doctrina pestifera infecit, idemque conatus est Pelagius. Hinc illa Saluiani Massiliensis verba: Omnes autē isti, de quibus loquimur, aut Vādali sunt, aut Gotthi. Nā de Romanis hæreticis (sic appellat omnes imperio Romano subiectos) quorum innumera multitudo est, nihil dicimus, neq; aut Romanis eos, aut Barbaris cõparamus: quia & infidelitate Ro- manis sunt deteriores, & fœditate Barbaris superiores. Ihucufque Saluianus, vt sciamus in Galliis innumerā fuisse hæreticorū multitudinē: quo tēpore Franci è suis sedibus mo- uentes post annum quadringentesimū quadagesimū nonum Gallias totas occuparunt; magnumque rei Christianæ factum detrimentum, donec illi Rege Clodoueo nobis se adiunxerunt. Rursusque cum à schismaticis, & impijs, qui vel hæretici, vel affines hæ- reticis esse solent, res sacræ proculcarentur (vt apparet è Concilio Parisiensi, quod est habitum temporibus Ludouici & Lotharij Imperatorum, & Aquisgranensi, quod est coactum anno octingentesimo trigefimotertio, & Meldensi, anno octingentesimo qua- dragesimo quinto, sueffionensi octingentesimo quinquagesimo tertio, Valentino octin- gentesimo quinquagesimo quinto, Colonienfi octingentesimo octuagesimo septimo) fa- ctum est vt Northmanni ex Aquilonaribus oris erumpentes omnia ferro flammisque va- starint, & in Lugdunensi secunda magno rei Christianæ damno sedes posuerint post an- num octingentesimum quinquagesimum; neque à vastitatibus cessatum, nisi ex quo verè illi Christo se addixerunt anno nongentesimo.

Gallias respicit Britannia angusto mari diuisa. In illa Pelagius indigena, Iulianus, & Cælestius hæresim suam latissimè sparserunt. Quamobrem contigit vt Angli, qui fue- runt euocati à Britannis vt essent eis auxilio aduersus Pictos, & Scotos, redigerent in potestatem loci incolas, & magna rerum fieret cum religione commutatio; quod Gil- das maximè deplorat. Adeò porrò hæreses in Britannia creuerant, vt quo tempore Augustinus à Gregorio Magno missus est, quò perduceret Anglos ad Christi cultum, nouem superessent Episcopi hæreticorum suis in locis, vt ex eius vita, quam Beda con- scripsit, apparet; nullus tamen Episcopus esset Catholicus. pauca excepta multitudine, quæ in angulum se Insulæ abdiderat, & hæretica decreta sequebatur, vt diximus, ce- teri omnes nulla ex parte Christum colebant, siue indigenæ, siue aduenæ forent. Adeò est hæresi adiunctum, vt vbi sit illa, pereat Christo debitus honor.

Non omittamus Italiæ loca. Pelagius Primus sedit post annum quingentesimū quin- quagesimum octauum, quo tempore Episcopi Istriæ, Venetiæ, Liguriæ, Concilium D
Constantinopolitanum respuentes, à Pelagio sunt hæreseos nomine condemnati, neque modo vllò acquieuerunt. Rursus anno quingentesimo octuagesimo quinto Helias Aquileiensis Patriarcha cum suis Episcopis, & Ioannes Rauennas cum multis aliis tria capita Concilij Chalcedonensis reiecerunt contra sententiam Pelagij Secun- di: ac refert Beda in vita sancti Austasij, dissidium huiusmodi atque hæresim durasse, vi- uente Austasio, qui concessit Aquileiam anno sexcentesimo vigesimo primo. ob hæc quingentesimo sexagesimo octauo Alboinus Longobardorum, qui maxima ex parte falsos antiquitatis Deos venerabantur captis Istriæ multis oppidis, sequenti Vicentiam, Veronam, Tridentum, & alias Venetiæ vrbes adduxit in suam potestatem; postero Bri- xiam, Bergomum, Laudem, Comum, & Mediolanum, in Liguria prouincia occupauit. Denique Longobardi sic Galliam Cisalpinā tenuerunt, vt de suo nomine Lombardiam E
nominarint. tenuerunt autem maxima proculdubio Christianæ religionis imminutione.

Inspiciamus Hispanias, in quibus cū Priscillianistæ hæretici omnia conturbassent, & plurimum possent, vt apparet ex historia Seueri Sulpitij, accidit vt Sueui cum Vandalis Galiciam, post autem & Lusitaniam ceperint, cuius partem tamen occuparunt Alani vna cum prouincia Carthaginensis; Vandalis, Silingi, Bethicam. Rursusque circiter an- num quadringentesimum quadagesimum quartum Gotthi totas Hispanias subegerūt, Athaulpho Rege, vt scribit inter alios Isidorus. Ex epistola Leonis ad Thuribium Astu- ricensem constat eius tempore adhuc Priscillianistas in Hispanijs plurimum potuisse. Nemini porrò dubium, ex irruptionibus huiusmodi gentium vel prorsus alienarum à cultu Christi, vel Arianas partes sequentium, magnā rei Christianæ factam per ea tem- pora iacturam. Postea verò cum veritas religionis in ijs locis esset restituta, contigit vt

ab

A ab ea discederet, multis modis Vitiza Rex, qui vt animos Hispanorū deliniret, & in im- pietatem suam pertrahens sibi obligaret, lata lege edixit, vt cuius sacerdoti liceret vnā cum ceteris, non modò vnā, sed & duas eodem tempore vxores habere. & quoniam verebatur ne Pontificem Romanum Catholici adirent, veruit edicto seuerissimo, ne quis cum posset appellare: & quando adhuc metuebat ne ciuitates arma sumerent aduersus ipsum, omnibus moenia diruit. Regno deiectus Vitizas à Roderico, qui tamen iisdem sce- leribus se inuoluit. Quo tempore Sarraceni, traiecto freto, ex Africa Hispanias appu- lerunt, & maximo Christianæ legis dedecore & detrimento occuparunt, ac diu tenuerunt. In nunc, & ab obedientia Romani Pontificis, vt lubet, discedere; vt durissimo vel Sarra- cenorum, vel aliarum Gentium efferatarum imperio parere compellaris.

In Africa tempore Diui Augustini adeò poterant Donatistæ hæretici in varias di- XII. EXEMPL.
uisi sectas, vt nulla ferè ciuitas esset, in qua non foret aliquis illorum Episcopus, vt con- AFRICA
stat è scriptis Augustini: quo tempore accidit vt Vandalis totam illam prouinciam redi- gerent in suam potestatem. quamuis & multis præterea flagitijs obnoxij essent Afri ea tempestate, miris enim modis viros religiosos exagitabant, prisca superstitiones ex ali- qua parte retinebant; neque Donati dumtaxat hæresi, sed & multis alijs erant infecti: hæc è Saluiano Massiliensi alibi docuimus. Hinc Vandalis victores & domini verum Christi cultum ex Africa exterminare sunt conati, vt qui verè Catholici essent appa- rerent, & magnum virtutum fructum apud Deum consequerentur variè à Vandalica crudelitate diuexati. Eiectis postea Vandalis, tamen ex Africa extirpari non potue- runt Donatistæ. Ex epistolis namque Gregorij Magni colligitur suo tempore illos plu- rimum potuisse. Sed quod extremam denique cladem locis ijs attulit, illud fuit: Constan- tius, siue vt alij vocant, Constans, qui Heracleonæ successit anno sexcentesimo quadra- gesimo secundo, hæresi Monothelitarum, quæ Orientem peruaserat, & Africam, dedit- tus, nihil non egit, vt in Africa Monothelitæ soli essent, Catholicus nemo. Idcirco mul- tos Episcopos Afrorum Catholicos sibi aduersantes iussit occidi, sicuti & Martinum Papam vincum misit in exilium in Pontum, vt Zonaras testatur. Hoc igitur imperan- te, Sarraceni impetu in eas regiones facto, prorsus omnia ceperunt, & vsque ad no- stra tempora tenent. Nonnulla tamen oppida & vrbes ijs Hispani eripuerunt, & nobis adiecerunt.

Veniamus ad Orientem, cui commune fuit cum Occidente, vt Constantio Ariano Im- peratori, qui pestiferam illam doctrinam passim diffeminare & extollere summa ope cõ- tendit, succederet impius Iulianus, qui extremam Christianæ religioni ruinam, quo ad D
vixit, est machinatus. Adeò hæresibus est affinis & coniunctus diuinæ veritatis interitus. Id verò vt magis elucescat, sciendum temporibus Heraclij Imperatoris totum Oriëtem fuisse hæresibus varijs conflictatum, fœdissimeque diffidentium opinionum quæstioni- bus in contrarias partes disceptum. scribit enim Nicephorus omnes hæc sectas in ijs locis fuisse, Iacobitarum, Georgianorum, Theopaschitarum, Armeniorum, Monophysi- tarum, qui cunctos sanctos Patres reiciebant, Agnoëtarum, Staurablatarum, Monothe- litarum, Seueritarum, Apharthodocitarum, Phantasiafarum, Manichæorum, Tetradi- tarum, Tritheitarum, Arianorum, Nestorianorum. Quid igitur mirū, si Chosroes & Hierosolymis captis, & aliis proximis regionibus, cæsisque hominum nonaginta millibus, plurimas Orienti clades, & vastitates intulerit? Sed quod extremum denique exilium locis illis attulit, hoc fuit. Lapsus est Imperator ipse in hæresim Monothelitarum anno E
sexcentesimo trigefimo, actu Athanasij Iacobitarum Patriarchæ, Sergij Constantinopo- litani, & Cyri Phasidis Episcopi, quos sequebatur Cyrus & ipse Patriarcha Alexandri- nus, & Anastasius Patriarcha Antiochenus. Quamobrem per ea tempora ex inferis eru- pit tartareū illud monstrum Mahometes; qui Sarracenorum dux factus, spurcissimas in orbem terrarum superstitionis impiæ leges è malorum dæmonum tenebris euocatas induxit, & Syria capta, profligatoque hæretici Heraclij exercitu supremam veritati pes- tem, quantum potuit, est machinatus. Anno sexcentesimo trigefimo quinto, Syriam, & Aegyptum Sarraceni occuparunt, & sexcentesimo trigefimo nono Mesopotamiam. ex eo res Orientis in deterius labi ceperunt.

Deus autem, quo propius aut longius Imperatorum quisque aberat à veritate reli- gionis, eo minùs magisve illi vel fauebat, vel aduersabatur. Id vt clarissimè elucescat, ostendemus quantum detrimenti fecerit Christiana res imperantibus hæreticis. Initium verò

XI. EXEMPL.

Roder. l. 3. c. 15.

XII. EXEMPL.
AFRICA

Greg lib. 1. epi.
22. 75. 82. lib. 2.
epist. 33. lib. 3.
ep. 35.

XIII. EXEMPL.

Zon. com. 3.

XIV. EXEMPL.
ORIENS CA-
PTVS AB IM-
PIIS, CVM IM-
PER ARVNT
HAERETICI.

Lib. 18. c. 45.

Niceph. lib. 15.
c. 28. & 29. lib.
16. c. 1.
RVINA IMPE-
RII OCCI-EN-
TALIS ET O-
RIENTALIS
AB HÆRETI-
CIS ADDUC-
TA,

ANASTASIO
HÆRETICO
IMPERANTE
HVNNI BVL-
GARIQVE R-
RVMPVNT.

Paul Diacon. Zo-
narus.
XV. EXEMPL.
TVRCÆ E-
RVMPVNT
ICONOMA-
CHO IMPE-
RANTE.
XVI. EXEMPL.
Phazel. poster.
Dec. lib. 6.

XVII. EXEMPL.

XVIII. EXEMPL.

XIX. EXEMPL.

verò faciamus à Constantio Ariano, qui Cæsarem, successoremque sibi Iulianum dele- A
git, à quo procurabatur id vnum, vt Christi cultus in terris exterminaretur. Valens simi-
liter Arianus Gotthos ad suas partes traductos cis Istrum collocatos in viscera imperi-
rij Romani induxit: sed ipse primus tantæ temeritatis pœnas luit: ab ipsis enim fugatus
in acie miserimè postea combustus est. Zenon & hæreticus fuit, & nullis non flagitijs
coopertus. hoc imperante innumera Hunnorum multitudo Thraciam Agareni Meso-
potamiam sunt populati, Orestes patricius genere Gotthus, & Arianarum partium, Mo-
myllum filium suum in Occidente Imperatorem creauit anno quadringentesimo septua-
gesimo quinto: sed sequenti Odoacer Herulorum Rex è Norico mouens Italiam cepit,
ac subegit, finemque imperio Occidentali imposuit; quod accidit imperantibus hæreti-
cis. Nam & Theodoricus Ostrogothorum Rex imperante Zenone Italiam sibi subiecit,
ac mox etiam Dalmatiam, Rhætiam, Siciliam, Pannonias, hæc verò omnia iustissimo B
Dei consilio. Hi namque Reges, licet Ariani, magis coluerunt, vt ostendemus, Pontifi-
cem Romanum, quam Imperatores hæretici in Oriente. Quid quòd Catholicos fouerunt
maximè & amplexati sunt? Ita vt Theodoricus, licet Arianus, pugione confoderit quē-
dam, qui, vt ipsi gratificaretur, à Catholicis ad Arianos transferat: adiecitque Rex, fieri
haud posse, vt homini fidem seruaret, qui Deo suo violasset.

Anastasio Zenonis successor, Euthychianus, & Acephalus fuit. eoque imperate Hun-
ni à Christi cultu alienissimi è Caspijs portis erumpentes Armeniam, Cappadociam,
Galatiam, Pontumque latè ferro flammisque vastarunt. Bulgari similiter à Christo
abhorrentes, Illyrium, Thraciamque crudeliter sunt prædati: neque inuenio Bulgaros an-
teà nominatos in bellis, & incursionibus huiusmodi. De Heraclio à nobis est dictum.
Constante, qui fuit ex eius liberis, rerum summam tenente, vt ostendimus, hæretico Mo- C
nothelita, Sarraceni Africam totam subegere, imposito tributo ac præsidio; Aradum in-
sulam inhabitabilem reddidère, Cyprum vastarunt; In Isauria cētum quinquaginta ho-
minum millia trucidarunt, multa abduxerunt in seruitutem. Iustinianus inuit imperiū
anno sexcentesimo octuagesimo sexto: à principio Catholicus fuit; dein fide prodita
molitus est multa aduersus puram doctrinam, & maximè sextam synodum Constanti-
nopolitanam, & Sergium Papam. quo tempore Abimelech Sarracenorum Rex nihil iuris
reliquit nostris in Africa; sed quam prius occuparant, eam sub durissimum seruitutis
iugum miserunt Sarraceni. Philippicus huic Iustiniano successit, & præter impia alia bel-
lum mouit aduersus imagines sacras. eoque imperante Bulgari latè Thraciam sunt po-
pulati: quin ipso, atque eius successoribus Iconomachis imperantibus occuparunt vtrā-
que Mysiam, Macedoniā, atque Illyrium, donec Basilius Macedo, qui Catholicus fuit D
eos in Mysiam inferiorem ad Istrum repulit, & consistere coegit; eoque imperante, à
Cyrillo, & Methodio, quos Nicolaus Papa ad hoc misit, ad Christi cultum sunt perdu-
cti. Leo regnare coepit anno septingentesimo decimo sexto, cognomento. Iconoma-
chus & Theomachus: eo tempore Sarraceni per triennium Constantinopolim obsede-
runt; famesque trecenta hominum millia in ea ciuitate absumpsit; Muhamas Sarraceno-
rum princeps ingenti exercitu Paphlagoniam vastauit; Arabum nonaginta millia diris
incursionibus Asiam foedarunt, vt Paulus Diaconus refert. Copronymo deinde imperā-
te, Turcæ è Caspijs portis irruptione facta Armeniam minorem ceperunt. Michael Bal-
bus fuit ex heresi Tinganorum & Iudæorum: eoque imperante Sarraceni Cretam Sici-
liamque occuparunt, ac per annos ferè ducentos tenuerunt.

Monomachi ætate, quo tempore est ausus Michael Patriarcha omnium primus Pa- E
pam sub annum millesimum & quinquagesimum tertium excommunicare, Turcæ Asiam
ceperunt: quam deinde, Andronico Paleologo regnante, qui sepulturam Michaeli pa-
tri, quòd cum nobis sensisset, negauit, sunt inter se partiti, primumque ex Otthomana
familia Regem ad extremam imperij Constantinopolitani ruinam crearunt, Thraciam-
que inuaserunt, donec tandem Caloioannis tempore ita pedem fixerunt in Europa, vt
multas in Græcia vrbes ceperint. Vltimo denique Constantino imperante, Constantino-
poli expugnata, Orientali imperio finis est datus, & Christi cultus in iis locis ad nihilum
ferè adductus.

En hæresum finis, en conatus eorum qui dissident à nobis, qui Romani Pontificis fa-
cra iussa contemnunt, interitus Christianæ religionis. Irrideant nunc Latinos Græci dis-
sentientes, despiciant Episcopum Romanum, ducant nos hæreticorum loco, crimina

con-

A congerant, confingant, amplificent aduersus nos, & Præsules nostros. Quid est quòd tan-
ta per vos, ac vestros Imperatores, ex quo discessistis à nobis, iactura Christiani cultus
est facta? Omittamus Occidentem regiones à varijs ac barbaris gentibus à Christi cul-
tu vel prorsus alienis, vel aberrantibus occupatas eo tempore, quo repletae sunt hære-
sibus, ab Hunnis & Auaribus Germanias & Pannonias, à Francis Gallias, ab Anglis
Britannias, ab Alanis Sueuis & Visigothis Hispanias, à Vandalis Africam: quid qua-
eso esse causæ dicemus quòd imperante Zenone Ostroghotti & Heruli Italiam ceperunt;
& Catholici meliori apud eos conditione fuerunt, quam apud Imperatores Orientis, &
quamdiù se ita gesserunt, feliciter illis res processere; vbi consilium mutarunt, delati sunt?
Quid est in causa, quòd Longobardi Venetiam, Liguriamque, quam nunc Lombardiā
vocamus, in potestatem suam redegerunt, vbi loca illa ab auctoritate Pontificis Romani
B descuerunt?

An putatis à Deo temerè prouisum, permissumque, vt imperante Mauritio, quo tem-
pore vestri Patriarchæ sibi Vniuersalis nomen cum Romani Pontificis contemptu arro-
gare coeperunt, Sclauini Illyrium Dalmatiamque subigere, Turcæ aduersus vos militare
simul ceperint, Heraclio imperante Mahometes emerferit, Sarracenis data sit Iudæa,
& Aegyptus; Constante, & Iustiniano, Africa ipsdem tradita; Philippico, Leone, Copro-
nymo, Michael Balbo, & Michael quarto Iconomachis, Dacia, Mysia, Thracia, &
Illyrium Bulgari, Asia, Sicilia, Sardinia, Creta, Cyclades, Cyprus Sarracenis; qua præ-
terea tempestate Turcæ è Caspijs portis copias educentes Armeniam subegerunt? qui
postea, cum Patriarchæ vestri Papam sunt ausi excommunicare, armis Asiam sibi com-
parantes inter se sunt partiti. mox Andronico regnante, cum scilicet vos apertissimè à
C nostra communione recessistis communioribus decretis, primum sibi ex Otthomanorū
gente regem crearunt sub annum millesimum trecentimum. ex eo paulatim cuncta
vestra vobis per illos crepta. Supererat postremò Constantinopolis, supererant multa
Græciæ loca, multa aliarum regionum subiecta Imperatori vestro, supererat imperato-
ria dignitas.

Quid est autem, quòd vbi in Concilio vniuersali Florentino, cui vestri Episcopi, ve-
ster Patriarcha, & Imperator interfuit, & assensus est, definita sunt quæcumque inter
vos ac nos erant controuersa, defuncto Imperatore illo, & Patriarcha, qui nobiscum
sentiebant, cum vos, & qui successit, Imperator Concilij Florentini scita respueretis, ca-
pta est Constantinopolis, omnia vestra in Turcarum manus venerunt? Et nunc nihil
vestrum; loco namque seruorum vos habent Turcæ. liberos suscipitis non Christo, sed
D quod maximè dolemus, spurcissimo Mahometi. Nam qui sunt è filiis vestris genero-
siores, & liberali specie, eripiuntur vobis à Turcis, Mahometi nomen dare coguntur, ad
nefandissimos, pro scelus, pro dolor, præpostera libidinis vsus includuntur. Hem qui
hæresum finis. Quis à fletu se contineat? At si, ò quicumque è Græcis à nobis discessistis,
vestra esset Ecclesia Dei, necesse erat hæc vobis haud euenire, quin longè alium fortiri
euentum, vt ex oraculis diuinis supra à nobis est conclusum, necesse erat, quo maioribus
angustijs opprimebamini, eo resurgere illustriores: sic enim cõrigit semper Ecclesiæ Dei,
vt abundè ostendimus alio loco.

Sed hæc non omittamus illud, Græcos aliquos aded à Catholica Ecclesia alienos, vt
quamuis pareant subsintque Catholicis, tamen impias opiniones abnegare nullo mo-
do velint. Cyprus, Creta, Zacynthus, Cephalene insulæ sunt aded tenaces hæresum
E Græcanicarum, vt vitam potius hominibus illis eripias, quam conceptam sententiam
deponere velint. Cumque superioribus annis Archiepiscopus Cypri Philippus Moceni-
cus, vir magnæ doctrinæ, & integritatis, veller hæreses ex insula illa extirpare, opposu-
ere se illi Græci, aded vt necesse habuerit ipse Venetus patricius illinc emigrare. Te-
statur hoc ipse in epistola, quam præfixit operi suo de Philosophicis rebus. Paulo post in-
sula à Turcis est occupata. Mar. Antonius Caucus Archiepiscopus Corcyræ testatur idè
in epistola, quam præposuit Gennadij libris. Turcæ in Hungariam numquam penetrare
potuerunt. & quamuis Ludouici Regis exercitum vnà cū Rege ipso cecidissent ad Mo-
hacz anno millesimo quingentesimo vigesimo sexto, tamen nihil ferè ex illa prouincia
venit in eorum manus, nisi ex quo peruasit in eam virus Lutheranæ prauitatis, cum de-
functo Ioanne Zapolia Solimanus cum potentissimo exercitu, euocatus ab Isabella
Ioannis vxore, nobiliores illius regionis vrbes in suam potestatem redegit anno mil-
lesimo

C Y P R V S.
XX. EXEMPL.XXI. EXEMPL.
HUNGARIA

Mar. Pol. lib. 1.
c. 52.
XXII.
EXEMPLVM

In Geographia.
XXIII.
EXEMPLVM.

HAERETICI
APERTE TEN
DVNT AD EX
TERMINAN--
DVM OMNEM
CHRISTI
CVLTVM.
Theod. li. 5. c. 20

Robertus Mo-
nach. Chronica.
in vita Manuel.
& Alexij, Gu-
glis. Tyr.

Lib. 4.

Iesimo quingentesimo quadagesimo tertio. & nunc quotidianis incursionibus confinia Germaniæ Rex Turcarum vastans, extrema quæque illi & minatur, & molitur. Ac ne quid omitteremus quod spectet ad hoc argumentum; cum dictum sit de Constantinopolitano imperio; sciendum in India fuisse olim latissimum imperium Christiani cuiusdam Principis; sed cum postea Nestorij labes in ea se loca intrussisset, factum est: vt armis Scytharum penitus oppressum conciderit. Huius rei testis est præter alios Marcus Polus, & Orosius, magnæ doctrinæ ac pietatis scriptor. Sic alijs Indiæ partibus maximè obfuisse hæreticam lucem ad Christiani cultus tuitionem & augmentum, ex ijs, quæ diximus, colligi potest, & litteris patrum Societatis Iesu. Nolo omittere quod contigit Armeniæ minori, quæ minus à nostris decretis abfuit, quàm ceteræ Asiaticæ & Orientales regiones. Hæc, inquit Aeneas Syluius, proprium ducem habet Christi cultorem, qui ad nos anno superiore legatum misit aduersus Turcas suppetias petitem. Armenij namque post accepta fidei sacramenta numquam Christum negauere, quamuis procul ab Apostolica sede constituti in errores aliquos inciderint. hæc Aeneas Syluius, è quibus colligitur quas ob causas deletum fuerit Armeniorum regnum. Nam Catholicos olim fuisse liquet ex historiis Haytonis; tempore verò Pij Secundi, non ita constat ex ipsius verbis. Paulo verò post accidit, vt Mahometes Turcarum Rex regnum illud adduxerit in potestatem, & rei Christianæ magna facta sit iactura.

Atque vt videamus apertissimè eò tendere denique hæreticos, vt Christi cultum prorsus exterminent è terris; hic namque finis est dæmonis, qui insedit mentibus ipsorum: fumamus argumentum è factis Imperatoris Valentis, qui Arianus fuit: & miris modis Catholicos est infestatus; qui gentibus à Christo alienis permisit, vt templa rursus aperirent, quæ clauserat Constantinus, & sacrificia similiter verita restituit. Constantinus Cpronimus Imperator huiusmodi fuit, vt Zonaras scriptum reliquerit de eo. Nullo scelere abstinuit, non vniusmodi sed multiplici improbitate præditus, non Christianus, non Paganus, non Iudæus, sed colluio quædam impietatis instar Africanarum ferarum, quæ ex diuersi generis coitu multiplices, confusa specie & immanitate nasci perhibentur. hæc Zonaras, qui de Michaele Balbo Amorrhæo eadem & peiora tradit. Quòd si quantum ad Græcos inferiora hæc tempora spectes, quid agebant Alexius Manuelque Comneni, cum Turcas concitabant aduersus Latinorum & Occidentalium copias, quæ pergebant ad Christiani nominis hostes delendos, multasque in eorum perniciè struebant insidias, quod & Isaacius Angelus, & alij sunt moliti, nisi vt Christi causa concideret, inimicorum Christi stare? Nostra ætate cum Christianorum classis Pio Quinto sedente victoriam nobilissimam de Turcis ad Neupactum reulisset, agereturque delibandis à Mahometanorum seruitute durissima Christianis omnibus, Græci aliquot ære collato duodecim triremium classem Turcarum Regi aduersus nos compararunt, ac struxerunt. Quòd si Protestantes respicias, antesignanus eorum Lutherus quid sibi volebat cum concionaretur ad populos Germaniæ, & scriptis editis clamabat nullo modo Turcis, qui exercitus aduersus nos & nostra potentissimos in Hungariam Germaniamque ducebant, repugnandum, militem nullum aduersus illos educendum, nihil eorum conatibus occurrendum, atque ita cunctos auocabat ab expeditionibus, quæ fiebant aduersus illos nisi vt Turcæ vincerent, omnia nostra haberent, vrbes, regiones, pecunias, domos, agros, liberos, libertatem, vitam, cultum denique Christi ad nihilum redigerent? An non superioribus annis legatos ad Amurathem, qui nunc regnat, miserunt, hortantes vt Christianas prouincias inuaderet, se illi in tempore adfuturos, auxiliumque laturos, cuncta nostra se ipsi pro viribus prodituros? An non hoc est cultum Christi excindere, delere? An non hæc ipsorum mens apertissima? Igitur qui fieri potest, vt Ecclesia ipsorum sit Ecclesia Christi, qui scientes & prudentes Christum de medio tollunt? Atque ita reuera contingere per eos qui se à nobis vniquam seiunxerunt, abundè fuit à nobis supra conclusum, & in omnibus singillatim demonstratum. Scribit Sebastianus Munsterus in Grunlandia insula polo Boreali proxima populos olim Christianos ferè ad impietatis antiquæ superstitionem relapsos: quamuis ille, vt hæreticus est, in nostros pastores auertere culpâ velit, sed id ante aliquot annos haud erat. post hæreses Lutheri & aliorum per ea loca disseminatas accidisse constat. Ita que cum Christo non colligunt, quos dispergere videmus. Sol iustitiæ quomodo illis lucebit, per quos fieri scimus vt obscureretur in ijs locis, vbi sunt ipsi? Quomodo eorum ciuitas, Dei ciuitas posita

posita supra montem, cunctis conspicua, per quos videmus exterminari cultum Christi in ijs regionibus, in quibus ipsi sedes habent? Sed ad reliqua pergamus. In hæreticos enim quadrat, quod diximus, vt summa ope contendant:
Nil metui, nil curari, nil denique credi.

SIGNVM DECIMVM SEPTIMVM.

Reparatio Fidei per Catholicos facta.

Per Ecclesiam nostram semper est Christi cultus reparatus in ijs locis, in quibus fuerat imminutus, ex quo Christi hostes illa occuparant alienantibus se indigenis à nostra doctrina, quod est vera Christi Ecclesie illustrissimum Signum.
Cap. XII.

 Hristus, inquit Isaias, signum fumigans non exstinguet, neque calamum quassatum conteret. Ligni verò fumigantis sunt instar, quibus lux veritatis non inhaeret quidem, sed ita tamen affecti sunt, vt facillimè flammam concipere possint: huiusmodi namque est fumigans lignum. Calami quassati similitudinem ferunt, quibus nullum robur ad onera sustinenda. Inter hæreticos autem sunt aliqui furis ambitionis incitati, qui nulli deferentes sibi primas arrogant, & principem locum tenere omnino volunt in sententiis ferendis; & quasi oracula fundant, nemini non abrogant fidem, quam solis ipsis haberi volunt: atque hi numquam redeunt ad mentem. Nonnulli verò præstigijs huiusmodi hominum capti, præ quadam simplicitate inducuntur in fraudem. Hi sunt instar ligni fumigantis, quibus loco flammæ, & fulgoris fumus, qui tenebras ofundere solet oculis, obijcitur, hæresum scilicet caligo. Nihilominus calore quodam, qui propinquas flammam facile arripere & concipere possit, inflammantur; Christumque, qui lux est, ait Ioannes illuminans omnem hominem, venientem in hunc mundum, quò venit ignem missurus, volunt illi, Christum quærunt. Hos non exstinguit Christus. Extingui per hæreticos tandem, tum istos, tum alios ad extremum, luculenter est conclusum. Videamus per nostros reparari, iterumque inflammari, vt sciamus inter nostros esse Christum. Et quidem medici Christiani est, non frangere ossa, vel disrumpere membra Christianorum, sed, vt est in libris diuinis, consolidare, sanare. Quæcumque membra & ossa Reipublicæ Christianæ, à Christiani nominis hostibus disrumpita & fracta vniquam fuere, vidimus eorum vitio fracta, qui recesserunt à nostra doctrina. nam simulatque in aliqua parte vniuersitatis Christianæ hæretici exstiterunt, protinus in eam, veluti infirmam, mancam, destitutam, & à reliquo corpore diuulsam, Christi hostes inuaserunt, & quasi suâ sibi vendicarunt, in suam potestatem redegerunt. Quòd si nostri totum hoc, quicquid est fracti, ac disrumpiti, sanarunt, & consolidarunt, proculdubio hi Christiani medici, non illi. An pastores illi à Deo constituti, qui cū Christiano gregi, vel appropinquauerint, vel se admiscuerint, cōtinuò ab illa parte lupi oues Christianas inuadunt, rapiunt, dilacerant, occidunt? An verò pastores illi, qui lupos istos aggrediuntur, abigunt, fugant, interficiunt? Ostendimus iam qua parte orbis Christiani fuerunt ij, qui contraria nobis senserunt, protinus ex illa parte impetum factum à Christiani nominis hostibus, abactas oues, dilaniatas, maectatas: ostendamus à nostris receptas ex ore luporū, vindicatas in vitam & libertatem. Videamus id sic esse. Diximus Daciã, Mysiã, Pannoniasque à Gotthis occupatas, Ariana fuisse peste infectas, idemque Germaniã cōtigisse, & ex illo in his regionibus rerū diuinarū veritatē penitus extinctã succedentibus Hunnis, Gepidis, Auaribus. Per quos reparata in ijs oris religio? Rhegino tradit per eos, quos Apostolica sedes eò misit. In Dacis que, Iazigibus, & Me-

Isa. cap. 42.

Rheg. lib. 2.

De Sig. Tom. 1.

S

tanastibus

Bonfin. lib. 9. De ca. 1. Cro. lib. 3. Hel. c. 3. lib. 4. Reg. lib. 2.

tanastibus ad veritatem reducendis maxima laus debetur Carolo Magno. Rursusque post irruptiones Hungarorum gentes ea loca incolentes Christo adiunctæ non aliorum sanè opera, quàm eorum, qui erant ex Ecclesia nostra, vt à nobis est ostensum; cum nongentesimo sexagesimo nono anno Geyza Hungarorù princeps Christo se dedit: plenius autem millesimo ac decimo, cum Stephanus vxorem duxit Henrici primi Imperatoris sororem.

Chro. Merspur. lib. a. c. 6.

Cyrillus porrò & Methodius multo antè missi in Bohemiã à Nicolao Primo populos ferè innumeros per loca finitima dispersos ad Christum traduxere. In his Bohemos, Bulgarios, Seruios, Triballos, Morauos, Pomeranos, Croatas, Illyricos, Dalmatas, Slaus, Germania ad fidem multo antè reuocata per Bonifacium, quem Gregorius Secundus Papa Episcopum Moguntia creauit, & in eas regiones destinauit, & de consensu Episcopi Romani multi variis in locis Episcopi delecti, qui strenuam nauarunt operam Christianæ religioni propagandæ, ac post eos ipsorum successores. Sorabos & Vandalos ad Elystram Mysiæ fluuium inhabitates ad veritatem legimus reductos à Vviliberto Merspurgenſe; Iazigas item, cum rursus inter eos Christi cultus esset obscuratus, opera Boleslai Pudici Polonorum Regis Christo conciliatos. Francos studio Rhemigij Episcopi Rhemenſis per Gallias dispersos ad agnitionem veritatis venisse constat, Northmannosque industria Heruei; quorum vtrumque è nostris fuisse, satis est manifestum. Et quis ignorat in Britanniam missos à Gregorio Primo Augustinum & Melitum, qui Christianam in ijs locis religionem iam pridem obliuione sepultam suscitarent? Longobardos liquet ad veritatem perductos studio Theodelindæ, ad quam multæ exstant Gregorij Magni epistolæ, cuius etiam monitis Episcopi Gallia Cispinæ diligentem in id operam nauarunt. Visigothos Hispaniam tenentes consilio

Sigon. de regn. Ital. ann. 590.

Leandri Episcopi Hispalensis abiectam veritatem receperunt est notissimum circiter annum quingentesimum octuagesimum sextum. Iterum verò à Sarracenorum iugo & superstitione Hispanias liberatas laboribus Regum Catholicorum, nemo est qui ignoret. Africam Vandalis eripuit Iustinianus primis ijs annis, quibus Pontificum Romanorum studiosissimus fuit, vt apparet è Procopio. Sic etiam Sardiniam & Corsicam à Pisanis & Genuensibus hortatu Pontificum Romanorù, de potestate Sarracenorum ereptas, Siciliam verò per Northmannos iam Christianos, historia testantur.

Sigo. lib. 3. ann. 1004. 1012. 1015. Fazellus.

Offendamus autem (quod maximè illustrabit huius argumenti quod præ manibus habemus, veritatem) regiones Orientis in manus hostium Christi venisse, imperantibus ijs, qui à nobis alieni fuerunt; receptas verò, imperantibus qui nobiscum senserunt.

ORIENS QVI- BVVS HAERETICIS IMPERANTIBVS AMISSVS, ET QVI BVVS CATHOLICIS RECEPTVS

Igitur Iconomachis regnantibus, à Sarracenis occupata Creta, Cyprus, Cyclades, & Asia, à Bulgaris Mysia, Dacia, Thracia, & Illyrium. sed Basilius Macedo, quo regnante habitum Concilium octauum aduersus Photium, sub annum octingentesimum sexagesimum septimum, Bulgarios trans Istrum repulit, Rhuffos ad Christi cultum traduxit, cuncta Sarracenis vsque ad Euphratem eripuit. Nostris adfuit ad eosdem finibus Italia depellendos, multas eorum classes profligauit, vt Zonaras testatur. Post hæc sequentibus Imperatoribus non male res omnino procefferunt. nam nec dum loco hæreticorum nos Græci habebant, neque prorsus alieni à nobis erant, quamuis Photij sectatores aliqui male essent animati. Donec Monomacho imperante totus Oriens rursus à Sarracenis seu Turcis est subactus vsque ad ipsam Constantinopolim, vt idem Zonaras testatur. Hic est Monomachus, quo regnante Michael Patriarcha nos excommunicauit, & magis ex eo Græci à nobis dissidere coeperunt. Scythæ similiter Pazinacæ, irruptione facta, Macedoniam Thraciamque ceperunt, sicut post aliquot annos iterum Scythæ Vzi regnante Constantino Duca. Nihilominus cum rerum potiretur Alexius Comnenus, nostri expeditione illa, quæ Concilio Claramontano per Vrbanum Papam fuit indicta, Orientem de manibus Turcarum receperunt, & Græcis restituerunt, vt Gregoras scriptum reliquit. Rursus deinde cum Græci communiore consilio à nobis magis quàm prius discessionem fecissent imperante Andronico Paleologo, qui Michaeli patri, quia nobis apertissimè adhæssisset, iusta veniit persolui, sepulcrumque concedi, Turcæ Asiam totam sunt inter se partiti, primumque ex Orthomanicæ familia Regem sibi crearunt circiter annum millesimum trecentesium: quin ijdem Turcæ

Greg. lib. 4.

ca

A cæ in Europam transeuntes, Thraciam sunt populati, paulatimque Græciam redegerunt in suam potestatem. Nondum tamen vniuersali Concilio, quod erat inter nos ac Græcos controuerſum, fuerat diffinitum, donec anno millesimo quadringentesimo trigesimo nono Concilium Florentia congregatum cuncta sanciuir. sed cum Græci defuncto maximè Imperatore Ioanne, qui synodo illi cum multis Episcopis Græcis assensum dedit, communia scita negligenter, contigit vt anno millesimo quadringentesimo quinquagesimo tertio capta fuerit Constantinopolis, & imperium Græcorum prorsus interierit. Viden' vt quo magis à nobis abhorrebant Græci, eo magis inter eos Christi cultus detrimentum faciebat, hostibus Christianæ religionis eorum terras occupantibus? rursus vt se nobis adiungebant, sic hostes procul abigebantur, & reparatio imminutæ religionis fiebat?

B Omittamus nunc Orientale imperium, seu Græcos, ita tamen vt non prætereamus quæ gesserint nostri in Syria recuperanda, cum, quod aliàs est dictum, Pontifex Vrbanus in Concilio Claramontano decreuit bellum illud nobilissimum, quo Cilicia, Syria, & Asia tota Sarracenis est erepta. quamuis postea nostri ex ijs oris fuerint eieci, longo tamen tempore religio Christiana in illis locis nutans, per nostros est sustentata. Nostra verò ætate Gregorius Decimus tertius misit in Orientem legatos, in quibus Baptista Romanus è Societate Iesu: per eos conuocatum concilium Episcoporum quadraginta nationis Maronitarum, collegium præterea institutum, in quo pueri Orientalium, & Maronitarum excepti in Catholica doctrina erudiantur, vt deinde in patrias sedes reuerſi suos docere possint, quæ ad cultum Christi pertinent, & in officio fidei continere. Huc spectat quod de Scholis & Seminariis institutis à nobis est supra abundè dictum, vbi egimus de confirmatione. Non omittenda quæ Lusitani gesserunt, qui in Arabia Zacotoram insulam, in qua multi Christiani erant, de Sarracenorum manibus abstulerunt, cultumque Christi in ijs locis collabentem exererunt. In ipsa similiter Arabia superioribus annis Adenum expugnarunt, Crucisque vexilla iamdiu deiecta in illis oris extulerunt; vt & in multis eiusdem Arabiæ vrbibus Austrum respicientibus, sinumque Persicum, quæ parent Ormuzij Regi, est vero Ormuzium celebris insula Persici maris, in qua Christianam religionem nostri renouarunt. Idem perfectum in amplissimis Indiarum regionibus, in quibus Apostolus olim Thomas Christi doctrinam disseminarat, quæ per hostes veritatis ferè obscurata erat, & ad paucos redacta. Hac de re supra est actum, vbi diximus de fidei propagatione, & Indias Orientales Occidentalesque percurrimus. In Brasilia namque Occidentalium Indiarum latissima regione sanctus Thomas fuit, & Euangelium prædicauit: sed illud tanto temporis intervallo obliuione sepultum, nostri reuocarunt in lucem.

C

D Iam verò quemadmodum curæ fuit Ecclesiæ nostræ, collapsam Christianæ religionis disciplinam erigere, sic nutantem sustinere, semper est conata. Verbi gratia. Cum Rhecaedus Hispaniarum Rex abiurasset hæresim Arianam, veritatemque complexus esset, & eius exemplum ceteri essent secuti, Victorius, vt Isidorus testatur, impias Arianorum opiniones rursus producere in apertum contendit, sed adnitentibus contra Catholicis parum profecit. Quin à Concilio Toletano quarto ademptum regnum Suistillani, filiisque eius, ob scelera ab ipsis perpetrata, circiter annum sexcentesium trigessimum secundum, sic etiam fuere, qui Chilperico Parisiorum Regi, quod hæresim Sabellij sequeretur, è Catholicis resisterent, vt Gregorius Turonensis & Paulus Diaconus scriptum reliquere. Similiter cum Ladislaus quartus Hungariæ Rex à fidei Christianæ decretis discederet, Cumanorumque, siue Hunnorum ritus amplecteretur, & periculum foret ne Christianæ religionis magna ob id iactura fieret, misit eò Pontifex Cardinalem Firmanum, qui Regem cœtu piorum priuaret, & populos in officio contineret. Iniuit ille regnum sub annum millesimum ducentesium septuagesimum octauum. Dania nomen Christo dare cepit Imperatore Ludouico, cum Rex Haraldus Moguntia est baptizatus, qui à fide mox deficiens miserabili sine vitam concludit: nihilominus in priorem statum restituta religio per Ericum, qui Ansgarij monitis Christo se addixit. Gormo deinde Rex apertum se nostræ religionis hostem cum profiteretur, Thira Alanradi Britannia Regis filia vxore ducta, ipsius suafu Christi nomen agnouit. Sueno postea in nostram religionem maximè sæuijt, qui re-

CATHOLICI SEMPER CA-SVM FIDEI CHRISTIANAE SVSTINERVNT.

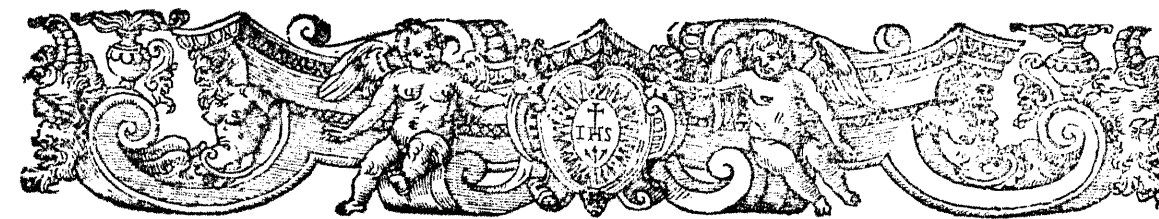
Turon. lib. 5. a. 44. Diac. lib. 3. c. 4.

E

gno ciectus ad mentem redijt, & nobis se adiunxit, vt Saxo Grammaticus, & post eum A Crantzius testatur. Rugiani similiter Carolo Magno imperante Christum sunt secuti: postea inter eos omnia Christiana obliuioni tradita. Absolon verò Episcopus verum cultum in ijs oris restituit, Saxone teste. Quod de Regibus hisce dictum est, idem contigit Longobardorum Regibus. licet enim Agilulphus Rex Theodolindæ rogatu Catholicam veritatem sit securus, tamen Arioaldus, qui regnum cepit anno sexcētesimo vigesimo quarto Arianorum impietatem est amplexus. Idem fecere Rhotaris, & Rodoaldus, ac nonnulli è sequentibus, vt Paulus Diaconus, & qui post omnes diligenter hæc scripsit, Sigonius tradunt. Sed cum Catholici Episcopi nihil remitterent de constantia retinendæ conseruandæque veritatis, factum est, vt tandem Longobardi Reges cum populis sibi subiectis veritatem penitus ex animo complecterentur.

Atque hæc sint satis, vt appareat per nostros Christi cultum semper B fuisse restauratum. Numquid simile egerunt quicumque Græci à nobis desciuere, numquid Protestantes? At quomodo id perficere potuerunt, cum semper imminutum ab huiusmodi Christi cultum docuerimus? Igitur quomodo à Christo esse possunt?

FINIS LIBRI QVINTI.

DE SIGNIS ECCLESIAE DEI
LIBER SEXTVS.

SIGNVM DECIMVM OCTAVVM.

Spes summa Catholicorum.

NECESSE EST IN ECCLESIA CATHOLICA
sit summa spes, qua contendamus ad assequendam supremam beatitudinem,
ceteraque ad illam pertinentia. Hanc esse in Ecclesia nostra, secus
inter alienos à nobis, clarissimè demonstratur. Cap. I.

Idem spes sequitur, quæ & sine caritate esse, veluti fides, ipsa etiã potest. Ex illa fit, vt speremus diuinitus nobis dandam æternam salutem, cunctaque subministranda, quibus maximè ad illam pertingamus. Ac veluti fides, quod vidimus, Catholicorum, ad altissimum culmen peruenit, ita vt hæreticorum, & aliorum virtutes appareant adumbratæ, fuitiles, atque inanes; ita spes eorumdè Catholicorum incredibilia, & prorsus admiranda cunctis mortalibus in lucem profert: è quibus quanta diuinitas Ecclesiam Ca-

D tholicam peruadat ac permeet, manifestum fiet. Ob id maximè laudatur Abraham, & credentium pater est appellatus, excelsissimum dignitatis locum nactus, quod in spem, contra spem, vt Paulus ait, credidit. Nam cum promississet illi Deus fore vt ex Isaac naceretur ille in quo cunctis Gentibus benediceretur, & per quem ad æternam beatitudinem mortales eueherentur, ita id sperauit futurum, vt Deus promissit; neque ab hac spe decidit, quod contra illam Deus ei iussisset vt immolaret filium: quin sperauit hac ipsa immolatione se id quoquo modo assecuturum. Idcirco vbi quod iussus fuerat, est aggressus, tū maximè Deus illi quod promiserat firmavit, sanxit, dixitque, quia fecisti rem hanc, & non pepercisti filio tuo vnigenito, benedicam tibi, & quæ sequuntur.] Hinc idem Paulus spem vocat galeam salutis. Ex hac enim fit potissimum vt Christiani inuicti aduersus hostiles impetus, & insultus euadant, & nobilissimas omnium ex illis victorias reportent, atque ita ceteri omnes appareant quàm sint infirmi, imbelles, roboris nullius, qui se Catholicorum virtutibus audent comparare. Hinc similiter existit vt in primis à Deo quilibet probetur. sic enim Paulus: Tribulatio patiētiam operatur, patientia probationem, probatio spem, spes autem non confundit: quia caritas Dei diffusa est in cordibus vestris per Spiritum sanctum, qui datus est nobis.] Ac sicut spes probat qui sint maximè Dei, inuictosque illos efficit, & ad altissima perducit, sic contra ex illius abiectione colligitur qui non sint ex Ecclesia Dei. Hoc Paulus idem clarissimè dicit, reprobos vocans filios diffidētia,] in quos ait operari, vt vult, dæmona. & alibi monet vt virtutes sectemur, neque nos sinamus seduci inanibus verbis: Propter hoc enim, inquit, venit ira Dei in filios diffidētia, apertissimè digito intento signans hæreticos Protestantes, qui fieri haud posse dicunt vt aliquis sit castus, atque ea, quæ præcipiuntur, obseruet. Nos autem videamus, quò hac spe nixi perueniant Catholici ad id, vt culmen al-

I. Argumentum summæ spei. tiffimarum virtutum pertingant. Ac primus sit gradus omnium Catholicorum, qui credunt ac sperant auxilio diuino futurum vt ad tantam vitæ puritatem perueniant, quantam præcipit nobis Euangeliū, & ab Euangelio potestatem naçta declarandarum legum & promulgandarum Ecclesia. Indi admirantur, ac suspiciunt Catholicæ doctrinæ candorem, dignitatemque cælestē, desperant tamen irretiti innumeris libidinum laqueis dari posse vt euolent ad apicem tantum. Protestantes hæretici insectantur qui hæc dicunt, & cum videant multos Catholicos vitiiis multis fœdatos ex altitudine huiusmodi, ad quam tēdebant, corruisse, humi- que allisos, membris quodammodo fractis ægrè se sustinere, pedem figere, decernunt omnino fieri haud posse vt eò quisquam pertingat.

II. Atqui secundus hic erit gradus. Demus enim non paucos, sed innumeros esse Catholicorum, qui conentur ascendere ad tantum sublimitatis interminatæ verticem, demus eosdem millies in die cadere toto vitæ spatio, haud tamen animo deijci, resurgere aliquando, implorare diuinum auxilium, vt vt queant inniti: enimvero hic maximus erit ardor inuictæ spei, militem tot vulneribus confectum, vndique confossum, tamen haud omnino manus dare, ex omni parte ab hostibus circumseptum, vinculis cōstrictum, longissimè à suis, quicumque è Catholicis ad cælestem virtutis metam peruenire, abductū, tamen adhuc fidere futurum vt ope diuina elabatur, sanitatiq̄ue restitutus, viribus diuina benignitate resumptis, ad tantam celsitatem valeat ascendere, hostibus illudere, de ijs ad extremum triumphare. id verò quis non admiretur? Quis non amet belli dux huiusmodi militem, paratum maximè pœnas luere, si quid in leges belli deliquit, vt ceteri exemplo ipsius ab ingloriis actibus deterreantur? Hæc proculdubio spes maxima, & inuicta, vt optimè omni sapientiæ genere florentissimus sanctus Thomas aduertit, & nemo non fateri potest. Quapropter aptissimè Paulus spem vocauit anchoram: Qui confugimus, inquit, ad tenendam propositam spem, quam sicut anchoram habemus animæ tutam, ac firmam, ac incedentem vsque ad interiora velaminis, vbi præcursor pro nobis introiuit Iesus secundum ordinem Melchisedech, Pontifex factus in æternum.] hæc Paulus ostendens spem nobis esse instar anchoræ, qua naues consistere solent, ne à ventis procellisque huc illuc agitata submergantur, aut in vada fyrtesve & scopulos allisæ frangantur, & omnium iactura fiat, nihil superstit à tempestate. Idcirco nihil æquè dæmon conatur, atque illud; quomodo peccatores in præceps agat, in desperationis scopulos torqueat. Hoc namque est peccatum in Spiritum sanctum, quod neque in hoc sæculo remittitur, neque in futuro, quod à Iuda perpetratum magis offendit Deū, quàm proditio. Hinc Christus id maxime in terris agebat, vt spe alliceret lapsos in crimina, allestos excitaret, attolleret, confirmaret, eueheret ad summū virtutis.

Hæc Paulus ostendens spem nobis esse instar anchoræ, qua naues consistere solent, ne à ventis procellisque huc illuc agitata submergantur, aut in vada fyrtesve & scopulos allisæ frangantur, & omnium iactura fiat, nihil superstit à tempestate. Idcirco nihil æquè dæmon conatur, atque illud; quomodo peccatores in præceps agat, in desperationis scopulos torqueat. Hoc namque est peccatum in Spiritum sanctum, quod neque in hoc sæculo remittitur, neque in futuro, quod à Iuda perpetratum magis offendit Deū, quàm proditio. Hinc Christus id maxime in terris agebat, vt spe alliceret lapsos in crimina, allestos excitaret, attolleret, confirmaret, eueheret ad summū virtutis. Hinc Paulus de seipso, Fidelis, ait, sermo, & omni acceptione dignus, quia Christus Iesus venit in hunc mundum peccatores saluos facere, quorum primus ego sum. Sed ideò misericordiam consecutus sum, vt in me primo ostenderet Christus Iesus omnem patientiam ad informationem eorum, qui credituri sunt illi in vitam æternam.] Audin' Paulum dicentem se ideò è summo Christi hoste euectum ad summum Apostolicæ dignitatis gradum, vt omnes scirent numquam desperandum. Et sanè nihil æquè conatur impius dæmon, atque excutere ex animo spem, cum in aliquod scelus homo prolabitur.

Quocirca vt hæretici Protestantibus illuderet, impiæ cuiusdam spei obiecit imaginem, qua sibimet ipsis illi imponerent, existimantibus satis esse, Christo fidere ad salutē consequendam, neque exigere, quamuis aliqui id laudabile affirmant, vt præterea crimen omne detestati statuamus in posterum præ cunctis abstinere à peccatis. Aiunt enim filij diffidentia haud fieri posse vt abstinemus: & equidem de leuibus verum, de grauibz non ita. illud tamen interim decernimus, id esse officium spei, non modò vt speret indulgentiam, sed etiam vim, qua grauia crimina vitet atque ante omnia detestetur, & Dei mandata obseruet: quod cum peccator ex animo secum statuerit, protinus assequitur iustitiam atque hoc est, quod Paulus ait: Arbitramur hominem iustificari per fidem sine operibus legis. Non enim ex operibus iustitia, sed ex animi constanti voluntate, flagitia præterita auersantis, futura præ omnibus ob Deum declinare, & cælestibus iussis parere cupientis.

Hinc iustitia, quæ mox operibus cōfirmatur, & augetur. Ad summā speramus à Deo per Christū veniam admissorum scelerum, vimque ad cauenda futura. Protestantes autē spei

I. Argumentum summæ spei.

Heb. 9.

1. Tim.

HÆRETICIS PROTESTANTIBZ FILIIS DIFFIDENTIAE.

A spei neruos elidunt, dæmonis astu circumuenti, asseuerantque satis esse veniam sperare, & Christo fidere; nihil amplius. Nec vident fieri haud posse, vt Deum præ cunctis amet, illi que adhæreat, quod est ad æternam felicitatem necessarium, qui non vult illi in primis obtemperare. Nemo namque felix esse potest, nisi adglutinetur Deo; id fit voluntatis ardenti ad illius omne imperium suscipiendum desiderio: aliter animus alteri non adiungitur, nisi hac intima propensione, & amore. Ex his omnibus fit, à Catholicis maximam, & ex omni parte absolutam in Deo spem collocari ad æterna bona comparanda, quod fit animi nostri summa coniunctione cum Deo.

Iam verò cum duo superiores gradus spei sint omnibus communes, est alius qui respicit propriè subdiaconorum, diaconorum, & presbyterorum statum. Hi namque obligantur ad castitatem tuendam; quocirca sperant hi speciatim futurum vt à Deo per Christū ad tantę virtutis aliquem locum perueniant; quod si non omnes assequantur, sat est si aliqui; sat est, si qui excidunt à proposito, redeant ad illud, hac spe nitantur, anchoram ne præcidant, galeam in prælio ne proliciant: quod si egerint, neque se desperationi dederint, vt Protestantes in omni castitatis gradu, & Græci quo ad subdiaconos, non faciunt turpissimos illos progressus libidinis, quos ab hæreticis factos hac in re ostendimus signo de turpissimis progressibus hæreticorum, vbi clarissimè docuimus in profundissimam miseriam istos, quod negare haud possunt, obscenitatem voraginem prolapsos ac demersos; quibus apparebit quantum sit huiusmodi spei fructus. Atque hæc quidem communia cunctis Catholicis, & quæ Græci non ita fœdi, ac timore perculsi, vt Protestantes, sibi audebunt vindicare; quamuis non tanta illis puritas imitanda & assequenda proponatur, vt Catholicis, quod è connubijs sacerdotum liquet.

Veniamus ad multo maiora. Mille millium & amplius in Ecclesia Catholica sunt hominum religiosorum, qui vota castitatis, paupertatis, & obedientia perpetua Deo nuncuparunt. Quales igitur hi quæso? quibus est constitutum potius innumera tormenta pati, quàm vel leuissima cogitationis impuræ labe mentem aspergere, quidquam proprium, & quod non fuerit in commune collatum possidere, à præscriptis obedientia limitibus vnguam latum recedere?

Iam verò si mentis oculos intendas, ac circumspicias quorundam religiosorum ceteros, quantæ sint sanctitatis; necesse est in maximam rapiaris admirationem. Nam qui quæso Chartusiani, & Camaldulenses, qui à terrenis omnibus extortes in solos secessus intimè se abstruxerunt, silentij leges arctissimas sibi iniunxerunt, vt in diuinis toti essent, effugerent humanos obtutus, cælo sese infererent, superis interessent, nullius humani sermonis strepitu interturbarentur, eloquis solummodo diuinis intenti? Sequuntur hos innumera- biles copiarum illorum, qui sectati sunt instituta Antonii, Basilii, Hieronymi, Augustini, Benedicti, Columbani, Galli, Bernardi, Francisci, Dominici, Alberti Carmelitæ, Francisci Paulani, Ignatii Loiola: per istos traducti ad humanitatem ab efferatissimis moribus, ad veræ pietatis cultum, à superstitionum, impietatumque infandarum consuetudine abominanda, Angli, Hyberni, Scoti, Phrysi, Germani, Saxones, Bohemi, Slaui, Hungari, Pomerani, Poloni, Prussi, Liuones, Lithuani, Rhussi, Bulgari, Gotthi, Sueci, Noruegenses, Dani, ceterique populi Septentrionales, qui nunc à patribus suis magna ex parte discedentes, facti sunt diffidentis, vt inquit Paulus, filij. Per eosdem religiosos, quis enumeret, quot Africa & Asia, Indiarumque Occidentalium, & Orientalium populi ab eadem feritate & impietate excolantur ad humanas & sanctissimas leges? His militibus, his signiferis Ecclesia Catholica gloriatur ac triumphat: sub eorum vexillis Christo totius exercitus summo Imperatore sublatis, nos induimus maxime spei galeam, istorum nos vestigijs à Christo multo antè impressis insistentes, speramus certissimò futurum vt cælitibus adscribamur. Numquid igitur horum spes inanis, quorum victoriis factum vt totus penè orbis terrarum cælesti Christianæ religionis lumine perfunderetur, à quorum Catholicis decretis nonnulli Græci recedentes summo nostro dolore propè sunt ad nihilum redacti? Protestantes autem sunt in reprobum sensum dati, diffidentia filii facti, vt eandem cum Græcis ruinam faciant. At religiosi isti viri arctissimis cælestis innocentia & sanctimonia se legibus obstrinxerunt, & sperant, quò volunt, peruenire, & propositum denique assequuntur. Audistin' quanta moliti sint, quanta effecerint? lege signa de fidei propagatione, de perpetua sanctorum successione, de illustrissimis sanctis, de summa religione, & vera quæ dixi cognosces. Reddite his Germane, Angle, & quicumque sequeris Prote-

stantes,

stantes, redde te matri tuæ, ducibus tuis, Imperatori tuo; induere spei galeam, ne te in fugam des, ne te abiicias, sume arma, in hostes contende, irruere, pugna, ne desiste, vinces, certò spera, certò cognosces. An non religiosi isti homines poterant esse contenti communibus vitæ laxioris institutis? quam spe semetipfos adeò coarctant, nisi diuinę opitulatiõnis? Maxima necesse est sit huiusmodi spes, quando sic arctam viam delegere, per portam contendunt intrare adeò angustam.

VI. Audi maiora adhuc, ne succumbas spiritui diffidentię. Audistin' quod signo de summa castitate enumerauimus, qui inter huius vitæ sordes immaculati perstiterint, in medio nationis prauæ, ait scriptura, & peruersæ positi, virginitatem tamen sint tutati vsque ad extremum vitæ? Audistin' quot quasi in medijs ignibus collocati, nihil damni senserint, illæsi perstiterint, alligati connubio, in ipso toro virginitatem conseruauerint? En qui animus Catholicorum, quæ summa spes. Quis hoc speret? Quis hoc propè credat? ut aliquis vxori suæ quodammodo adhæreat, vna in domo versetur, & virginitatem tamen mirificè colat? An non hæc summa spes, inter ardentissimas flammam versari, illis vndique circumcingi, neque vri, neque lædi? Tales fuere Pulcheria Augusta, Henricus Imperator cum sua Chunegunde, Eduardus Angliæ Rex, & eius vxor, Ediltrudis Angliæ Regina, Emericus Hungarorum Regis filius, Cunegundis, seu Cinge Poloniæ Regina cum suo Boleslao Pudico, Petrus Vrleolus Venetiarum Dux, Alphonfus Castus Castellæ Rex cum suis vxoribus, Eleazarus Ariani Comes cum sua Delphina, Catharina Sueca cum suo marito. quanta igitur istorum spes in tantæ virtutis, tam miræ, tam incredibilis affectuione? Et tu diffidas? tibi manus afferas? necem tibi conscificas? putes te castè haud victurum, cum tanta isti homines præstiterint? Ad tantos spei scilicet effectus hæretici non pertingunt, non hæc audent, non hæc conantur, desperationi se dederunt. hæc summa in Christo spes Catholicorum.

ADMIRABILE SPEI CATHOLICAE EVENTVM.

Surius in historia sua.

VII. Pergamus autem, proferamus alia maximæ spei documenta. Anno millesimo quingentesimo trigesimo quinto, Henricus Octauus Angliæ Rex, inter alios plurimos ex omni genere, ætate, sexu, & statu Catholicos, nouem cepit Carthusianos, illosque miserabiliter & atrocissimè excruciarum iussit. In his referam trium priorum horrenda tormenta: hi cratibus impositi, & supini alligati, per aspera, saxosa, ac lutulenta loca sunt miserimè raptati ad locum supplicij, ibi crasso fune, qui non statim fauces elideret, ad collum constricto suspensi: priusquam morerentur, ille precifus: compressa inter angustias gutturis maximo cum dolore anima. Rursum quippe qui iam reuixerant, crudeliter raptati ut prius, inde vestibus nudati, verèda amputata, venter excifus, viscera extracta, in flammam proiecta ante oculos ipsorum, cor transfixum. Ab huiusmodi barbaricæ crudelitatis exemplis Henricus Octauus exorsus est atrocissimam in Catholicos Anglicanos proscriptionem, quæ paucis annis, quibus Maria Regina regnavit, intermissa quieuit, per annos quinquaginta turbo hic omnia peruagatus magis ac magis defauit, diriora in dies singulos supplicia excogitata, innumeri inauditis modis excruciatum, neque adhuc finis. Quomodo igitur fieri potest ut per annos quinquaginta tantum spei, tantum roboris perstiterint in pectoribus Catholicorum? Qui manus non dederunt? Qua spe fulti credidè se his tormentis posse obistere, & propositum tenere, cum viderent semper acerbiora parari, in dies augeri inexcogitanda tormèta, & tamè adhuc in insula cõsistit nostri? Narrati hæc mihi aliquando contigit, ut eorum qui audiebant, & tamen erat animo constanti, quidam peteret ad me, ne recenserem; quod his auditis, animus ei deficeret, & periculum foret, ne viribus destitutus corrueret. Et nos haud sperabimus futurum ut Deus opem ferat, quò inter tot solatia legem Dei seruemus? Sed qui quæso vmquam cõetis ab orbe condito existit vmquã, cui fuerint homines tanta fiducia armati, ut sperarent se suppliciis tam atrocibus posse resistere, & quibus non veniret in mentem fidem prodere, & illa euitare? Est itaque meritò summa diuini auxiliij ad æternam salutem consequendam spes animis Catholicorum recondita & affixa; ut ex his, quæ hic, & signis de fortitudine eorumdè summa, & martyrum perpetua successione, perspici potest. Quòd si latius hoc signum velis explicare, referre huc poteris, quæcumque narrauimus, vbi actum de magnitudine animi. Sed quando spes respicit præcipuè propriam felicitatis æternæ affectuionem, & quæcumque ad illam proximè perducit, ut officia maximarum virtutum, quas ardentissima caritas informet, atque ornet; idcirco ea reposuimus suis locis, quòd spectent ad beatitudinè cælestè non sibi, sed alijs cõparandam, aut etiã ad alia his quidè cõiuncta, sed spatio longiori. Rectius

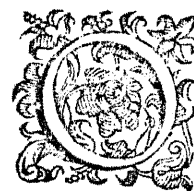
A Rectius huc possunt conferri, quæ signo de summa caritate continentur, vbi recitauimus exempla sanctissimarum virginum, Christinę, Catharinæ Senensis, & Raconisæ, quæ acerbissima sibi supplicia poposcerunt, & ijs sese deuouere, ut aliis benè esset, ira in illos Dei mitigaretur. qualia forent illa supplicia, suo loco recitauimus, non est necesse hic repetere. Sed quæcumque illa fuerint, illud sanè fuit necesse, ut in iis deprecandis ac tolerandis maxima diuini auxiliij, quo confirmarentur, ne succumberent, spe fulcirentur. Nam quale illud, quæso, ut Christina se in ardentissimas fornaces vltro coniceret, in iis perstiteret, ardoribus vndique immensis circumdata peruaderetur? Maximum proculdubio spei maximæ experimentum, qua certò sibi persuadebat fore ut patienter illa cruciamenta ferret, neque dolor inexcogitabilis ab illa extorqueret verbum, cogitarumue, quod Deo displiceret, quin patientissimè ferret, sibi que summum beatitudinis locum compararet, Christianos alios à sceleribus, quæ Dei est immensa clementia, auocaret, pœnas iis debitas ipsa per Christi suaque ab illo deriuata in se merita lueret. Ad summam siue respicias cunctis Catholicis propositas, quas obseruet, leges, siue eos qui aberrant ab illis, & tamen ad extremum vsque vitæ spiritum perstunt in proposito seruandi illas, vel normam viuendi subdiaconis, diaconis, sacerdotibusque præscriptam, vel iis qui se religionis voto obstringunt, aut qui in matrimonio virginitatem conseruauerunt, aut qui tormentorum cruciatum acerbissimos ab impijs illatos haud defugere; denique illos, qui vltro se tormentis inexcogitabilibus perferendis addixere, necesse est concludamus, Catholicis esse summam spem, qua freti crediderunt se huiusmodi fortiter exantlaturos, & ad altissimam virtutis beatitudinisque æternæ metam peruenturos; atque idcirco inter nos esse Ecclesiam Dei, cuius sunt maxima quæque, & diuinissima, & cui potissimum solet Abraham propterea adscribi, quòd in spem contra spem crediderit; & idcirco ad maxima remunerationis præmia sit vocatus.

SIGNVM DECIMVM NONVM.

Spiritus prophetiæ.

In Ecclesia Dei necesse est sit prophetiæ spiritus. Idque euidentis diuinitatis est argumentum: quod esse in nostra aperte probatur, in hereticorum verò factionibus nequaquam. Cap. II.

D

Racula rerum futurarum, quæ vel à voluntate diuina vel humana omnino pendent, diuinitatis esse certissima signa colligimus ex eo, quòd apud Isaiam sic ait Deus, mendacia simulacrorum redarguens: Annunciate quæ ventura sunt in futurum, & sciemus quia dii estis vos. & alibi idè: Ego primus, & ego nouissimus, & absque me nõ est Deus: quis similis mei? vocet & annunciet, & ordine exponat mihi, ex quo constitui populum antiquum ventura, & quæ futura sunt, annunciet eis. Ob id Ioannes: Testimonium, inquit, Iesu est spiritus prophetiæ. Apertissima verò est horum causa, quòd aliæ rerum pendent à principiis naturalibus, ac necessarijs; aliæ à voluntate vel diuina, vel humana. Ac dæmon scire potest cum suis satellitibus, quæcumque habent originem à natura. huiusmodi sunt sterilitates, fertilitates, morbi ferè plerique omnes, pestes, pluuia, siccitas, serenitas, venti, tempestates, & alia id genus; in quibus apparet infera à superis corporibus gubernari. Horum euentus non à dæmonibus dumtaxat, sed ab alijs etiam peritis prospici possunt. Causæ namque, orbium scilicet cælestium motus, sunt in conspectu vniuersorum, sensusque nostros pulsant. At quæ proximè proficiscuntur ab efficientia diuinæ voluntatis, vel humanæ, ea cognosci nisi à Deo non possunt, cum foras nullo modo se prodant, nisi ex quo aliquid ediderunt inde necessariò aut probabiliter emanans. Et mentem quidem diuinam quis quæso negabit in semetipsa positam, non ex vllis aptam rebus? Humana verò ad diuinam solummodo necessariò refertur, à qua commoueri queat. Retrusæ sunt igitur ambæ penitus, abditæque omnino. Et fieri sanè potest, ut ex humanis consilijs aliquid aliquando, qui perspicax est, expicari valeat, atque odorari. Accidit enim plerumque, ut vbi aliquid animo agitamus, spei, timoris, lætitiæ, dolorisue indicia existant, quæ

Isa. c. 41.

Cap. 4.

Apo. 19.

stant, quæ collecta, atque aliis adiuncta signis multum valeant ad faciendas coniecturas; è quibus quid futurum sit interdum prædici possit. Rursus idem dæmon oracula à sanctis viris prolata, atque ab ipso percepta sibi poterit arrogare, & veluti sua venditare; & euentum belli alicuius, verbi gratia, diuinare, cum videat ex aliqua parte infirmas vires, insidias positas, copias ad futuras iam paratas, ingruentem tempestatem, & alia huiusmodi infinita: alioquin futura certo præsentiri non possunt, nisi à Deo, diuinis que viris, quorum mens in Dei contemplatione solet esse defixa. Ob id oracula rerum futurarum sunt argumenta apertissima diuinitatis. & diuinitas igitur erit in Ecclesia, si diuinitio rerum futurarum merito illi alumnis que illius adscribi potest. Hinc Apostolus ait, Ecclesiæ datos diuinitus Prophetas vsque ad supremum iudicii diem. Nam quæ longissimè absunt, & à nostra nascuntur deliberatione, vix est vt dæmon ariolari possit, nisi id didicerit ab aliquo sancto viro prædictum. Nunc quod proposuimus, explicemus; in Ecclesia nostri temporis esse præscientiam futurorum.

Anno millesimo quingentesimo octuagesimo tertio, obiit Aloysius Bertrādus Valentinus ex ordine sancti Dominici. Hic dum vixit, plurima est vaticinatus. Inter alia (nam pauca referemus excepta ex eius vita) cuidam nobili prænucciavit fore vt ex eius filijs tres Iesu Societati se adiungerent, vnus vxorem duceret. Hoc erat in voluntate positum, & nemo poterat id videre, nisi solus Deus. Pastori cuidam quicquid habebat in animo detexit. Vxori cuiusdam, à quo male habebatur, virum breui fore illi placatissimum, ipsam tamen paulo post morituram. Mulieri, quæ consitebatur, neque animo poterat omiffa quædam scelera repetere, ostendit quæ nam cogitasset aduersus Dei legem, quæ nemo poterat scire, cum numquam excidissent ex ore ipsius. Deridebat Aloysium quidam, & de illo detrahebat, quod ausus esset ipsi edicere, ne Valentia decederet, & Italiam appelleret, alioquin malo exitu vitam conclusurum: deridebat ille; sed exitus rem comprobauit. Inciderat alicui mala de Aloysio suspicio, nemini tamen euulgarat; accitum mox net his Alysius: Falleris, qui de me id cogites: remque, vt erat, aperuit. Alij significauit in multas ærumnas casurum. Inuiferunt eum tres: accitos sic est allocutus: Video arborem, cui tres rami; quorum primus sterilis erit, præcideretur, & in angusto loco reponetur: fructum secundus feret, sed acerbum; ideò amputabitur, & videor mihi eum videre in sepulchro. tertius edet fructus suaues, & conseruabitur. Edixit deinde ijs, necui hæc detegerent. Vt dixit, accidit. Primus impos mentis affectus in vincula est coniectus. Secundus religionem professus haud multum religionis specimen dedit, & breui vita deceffit. Tertius diu, ac sanctè vixit. Iacebat ægrotus Franciscus Borgia, medici vitam desperarant: Aloysius prædixit fore: vt paulo post conualesceret, ac videret duos è filijs, qui vxorem ducerent: ideo suam in Deo spem poneret. Atque hæc quidem de Aloysio. Exstat vita Alexandri Capocchi Florentini ex ordine sancti Dominici, qui ante quatuor annos obiit, eumque; aliquando Romæ vidi: in eius narratione multa leguntur vaticinia. Noui ego similiter Romæ Antoniam mulierem sanctimoniam vitam præstantem, quæ multis de rebus consulta respondebat mirabiliter ventura præmonstrans. Franciscus Xauerius è Societate Iesu plurima sæpè in publicis concionibus populo præsignificauit, vt apparet ex eius vita.

Ioannes Franciscus Picus Mirandulæ Princeps, vir ingenio, doctrina, prudentia, & nobilitate longè præstans, vitam describit virginis sanctissimæ Catharinæ Raconis, quæ degebat in eius domo, & obiit anno millesimo quingentesimo quadragesimo secundo, plurimaque ipsius oracula narrat. inter alia prædixit quo tempore esset obiturus Iulius Secundus, aduentum Gallorum in Italiam, Francisci ipsorum regis exitum in gloriam, quo deuenit in hostiū manus, ædificationem monasterij cuiusdam in oppido patrio, & per quem religiosus vestimentis esset induenda. similiter fore prænucciavit, vt quidam iuuenis, annos circiter triginta natus, Christi hostes vinceret in acie, & eorum partim cederet, partim verò Christianæ religioni adiungeret. Sic etiam prædixit Turcas Christo conciliandos Romani Pontificis opera, vbi profligati fuissent in acerrimo quodam prælio. Margarita Rauennas vixit Iulio Secundo sedente: ab illa prædictam Rauennæ direptionem, multaque; alia tradit Hieronymus Rubeus in historia Rauennate anno millesimo quingentesimo vigesimo. Deceffit Florentiæ Lucia, quæ vixit cum fororibus sanctæ Catharinæ Senensis, multaque; sæpius prædixit. Ac ne prolixiores, quam par est, simus, legat qui volet, quæ sunt in historijs sanctorum Benedicti, Dominici, Francisci, & eorum qui ve-

Ephes. 12.

A qui vestigia sunt eorum secuti, Francisci Paulani, qui vita migrauit anno millesimo quingentesimo septimo; Laurentij: Iustiniani ac, certissimè dignoscet innumera à nostris diuinitus esse prædicta. Satis nunc erit nobis, quando res est cum Græcis & Aquilonaribus quibusdam, nonnulla ad ipsos spectantia vaticinia ab ijs edita, qui fuerunt ex ijs locis, in medium protulisse, quibus adiungemus, quæ Pontifices Romani prædixerint apertè, & euenerint. Brigida foemina sanctissima, & Suetica fuit ijs temporibus, quibus Episcopi Romani Auenione morabantur: ea cum religionis causa Hierusalem petisset, & in Cypro moraretur, sic audiit Christum loquentem, & vt audiit monumentis mandauit.

Græci, qui sciunt quod omnes Christianos tenere oportet vnam tantum fidem Christianam Catholicam, & vni tantummodo subesse Ecclesiæ, scilicet Romanæ; vnumque; solum Vicarium generalem meum in mundo, videlicet Romanum summum Pontificem, supra se spiritualemente habere pastorem; & tamen nolunt se eidem Ecclesiæ Romanæ, & Vicario meo spiritualiter subijcere, & humiliter subiugare propter eorum pertinacem superbiam, & propter cupiditatem, vel carnis petulantiam, siue propter aliquid aliud quod ad mundum pertinet; indigni sunt post mortem veniam à me & misericordiam obtinere. Alij uerò Græci, qui desideranter uellent, sed scire non possunt fidem Catholicam Romanam, & tamen si scirent & possent, eam deuotè & libenter reciperent, & Romanæ Ecclesiæ humiliter se subiugarent, & nihilominus secundum ipsorum conscientiam in statu & fide sua, qua sunt, abstinent à peccando, & piè viuunt, istis talibus post ipsorum mortem in supplicij misericordia mea debetur, quando ipsi ad iudicium meum vocati fuerint. Sciant etiam Græci, quod eorum imperium, & regna, siue dominia numquam stabunt secura, neque in pace tranquilla, sed inimicis suis semper subiecti erunt; à quibus sustinebunt grauissima damna, & miseras diuturnas, donec ipsi cum vera humilitate & caritate Ecclesiæ, & fidei Romanæ se subiecerint.] Hæc Brigida de Græcis, quibus an euenerint, quæ prædixit, vtinam Græci maximo suo malo non experirentur.

Veniamus ad Aquilonares, & Protestantas. Hildegardis Germana virgo sanctissima, & donis cælestibus prorsusque diuinis ornatissima deceffit anno Domini millesimo centesimo octuagesimo, ætatis octuagesimo secundo: quæ prædixerit illa de suis Germanis, latius explicat Thaulerius, qui post aliquot annos vixit, his verbis ex Hildegardi desumptis: In tantâ homines fluctuationem atque errorem præcipites ibunt, vt cuinam ceu Catholicæ veritatis assertori credere tutò possint, atque confidere, prorsus sint ignoraturi: & hoc quidem idcirco diuina permittet iustitia, quod nos ex multo iam tempore ita negligenter, immo & vitiosè viuendo, ipsam fidem moribus & vita impugnauimus, ac dignissimum Dei corpus vnà cum alijs Ecclesiæ sacramentis cum omni denique sanctimonia Christiana tam planè irreuerenter, indignè, impurè, infructuosè tractare ac suscipere ausi sumus.] & mox: Quæ nunc pace multa gaudere videtur, in maxima tunc vexatione erunt: & Dei verba peruertentur, cultusque diuinus penè in obliuionem ibit; & vnus huc, alius illuc properabit. nec facillè sciri poterit, quorsum hæc tãdem euasura sint. (hic varias Germaniæ sectas apertissimè notat) interim tamen fidelissimus Deus nidulum aliquem habebit, vbi suos conseruet, protegat (vt est nunc Bauaria & Lotharingia solæ ab hæresibus intactæ, & paucissimi in multis Germaniæ locis cætus, vt Dilingæ, quæ propterea nidum Papisticum vocant hæretici:) discat ergo quisque pati, & abnegare se ipsum, auscultans intus vocem patris sui, quid ille in se loquatur, ac foris matris suæ, id est Ecclesiæ sanctæ. Horum quippe vox vna. quare qui has voces non didicerit agnoscere, in æternum pereat necesse est. Exurget enim vox fallax, quæ omnes huic paternæ voci auscultare nolentes in errorem abducat (talis proculdubio Caluinus, Lutherus, & ceteri post eos, qui prius nõ erant tempore Hildegardis, & Thaulerij, postea surrexerunt.) Sonat autem nobis paterna vox per vocem sanctæ matris Ecclesiæ in omnibus doctrinis, præceptis, atque consilijs illius. Væ proinde, atque iterum væ omnibus voci huic obtemperare nolentibus, vt se ipsos in veritate paruipendant, & studeant esse humiles: his enim terribilissimæ desperationis vox inspirabitur dicentibus pseudodoctoribus falsum esse atque confictum quicquid vnquam prisca veritatis doctores hic docuere.] An hoc dicat hæretici nostræ ætatis, videat lector quæ recitauimus vbi est actum de vna fide, perpetua, & antiqua. hæc Thaulerius ex Hildegardi, vt sciamus è nostris fuisse, qui tam Græcis, quam Protestantibus euentura multo antè prædicerent.

PROPHETIÆ
NOSTRORVM
PERTINEN-
TES AD GRÆ-
COS.PROPHETIÆ
NOSTRORVM
PERTINEN-
TES AD PRO-
TESTANTES.

Nunc

Nunc ostendamus quæ Hildegardis eadem viuens præsignificauit futura tam Pontificibus Romanis, quam nonnullis Imperatoribus Germanis, qui aduersus Papas arma sumpsere. Exstant virginis huius epistolæ ad Hadrianum Papam, cui prædicit quæ obuentura essent eius successoribus, simulque Imperatoribus hostibus eorum, nempe Friderico Primo, Otthoni Quarto, Friderico Secundo, & posteris. hæc sunt eius verba ad Hadrianum: Hoc graue pondus magisterij, quod portas, non est in indignatione Dei. vbi etiam mores vrsorum & pardorum, & interdum venenum aspidum tibi & subsequenti- bus occurrent. sed gladius Dei occidet illos, ita dum bonus dux inter illos furgat. An verò gladius Dei occiderit Fridericum Primum, Otthonem Quartum, Fridericum Secundum, Manfredum, Conradum, Conradinumque nepotes eius, latè ostendimus, vbi est actum de cladibus immixtis in hostes Ecclesiæ. Scimus porro post hos electum Rodolphum Habsburgensem, bonum scilicet ducem. Concludit Hildegardis epistolam sic: Ne timeas quòd Deus derelinquat te, quoniam lumen illius videbis. [eadem scribit ad Fridericum Primum cognomèto Aeneobarbam, & apertissime vocat eum cæcum. nam postquam retulit quædam mirabiliter à se visa, diuinitusque præmonstrata, de illius cæcitate, tū tandem finem facit prænunciis illi ventura: Caue ergo, ne summus Rex profernat te propter cæcitatem oculorum tuorum, qui non rectè vident, quomodo virgam rectè regendi in manu tua habeas. Vide etiam vt talis sis, ne gratia Dei in te deficiat.] Hæc illa virgo præsignificans futurum vt Fridericus prosterneretur cum suis: quod ita contigisse, alibi aperiemus.

PROPHETIAR
QVAE DAM
PONTIFICVM
ROMANORVM
ADVERSVS
HOSTES VERI
TATIS.
Cuspinianus;

Modò referamus quæ Pontifices ipsi prædixerint euentura tam Græcis, quam Germanis Imperatoribus, qui bella aduersus ipsos concitauerunt. Fridericus Secundus habuit in animo funditus excindere Pontificis Romani auctoritatem; quocirca sic ad Gregorium Nonum scripsit, vt ex Alberico quidam Germanus scriptor Papis infestissimus reliquit scriptum:

*Roma diu titubans longis erroribus acta
Corruet, & mundi desinet esse caput.*

Hæc Fridericus furore percitus; quod an contigerit, nemo non videt. cui Gregorius ita respondit:

*Niteris incasum nauim submergere Petri:
Fluctuat, at numquam mergitur illa mari.*

Rursum idem Fridericus circiter annum millesimum ducentessimum quadragessimum.

*Fata volunt, stellæque docent, auiumque volatus,
Quòd Fridericus ego malleus orbis ero.*

Cui sic Pontifex vera prædicens rescripsit.

*Fata volunt, scriptura docet, peccata loquuntur,
Quòd tibi vita brevis, pœna perennis erit.*

Ecquis verò fuerit horum vates verus, sciet qui nouerit Fridericum anno millesimo ducentessimo quinquagesimo strangulatum fuisse à Manfredi filio, pessimus scilicet pater à filio pessimo.

Age verò, quæ ijdem Pontifices Græcis obuentura præsignificarint, explicemus. Cùm Patriarcha Anatolius in Synodo Chalcedonensi procurasset sedem Constantinopolitanam præferri Alexandrinæ, & Antiochenæ; quinimmo ordinatione sibi tunc Antiocheni arrogasset inconsulto Pontifice Romano; Leo Magnus exclamans aduersus huiusmodi superbiam, clarissime litteris suis prædicit futurum vt sedes illa ob hanc elationem diuinitus deprimeretur, incurreretque in apertas ruinas. Idem prænunciavit litteris suis Gregorius Magnus, cùm Patriarcha Ioannes sibi nomen vniuersalis assumpsisset. At Nicolaus Magnus, cùm Photius ausus esset illi cum Græcis obsistere in causa Ignatij, & ob id à communionem eos repulisset, in epistola ad Imperatorem Michaellem prædixit fore vt Græci fierent captiui in omnes Gentes tamquam Iudæi. Adnotauit hoc etiam Gennadius Patriarcha Constantinopolitanus, qui adiicit adhuc aliud multo magis mirum. Verba ipsius, quibus alloquitur Græcos, apponam.

Sed quid euenit, inquit Gennadius, nostra memoria, nunc sub Nicolao Quinto Pontifice Maximo, cùm legati à Constantino Imperatore, qui vocabatur Dragates, ad eum missi adhuc super sint, quibus litteras dedit plenas timoris & horrois, vbi apertè cum execratione vaticinatur excidium & internecionem extremam infelicium Græcorum. in qui-

A in quibus post alia multa (cùm conuicia & probra rescisset, quæ à Græcis quotidie impudentissime iactabantur) mirè & hoc dicit: Omnes gentes decretum, quod sancitum est, receperunt; Græci neque receperunt, neque spes est eos vniquam recepturos, quæ super concordia & coniunctione decreta sunt. Procrastinationes enim procrastinationibus ab eis semper prætexuntur, excusationes, & responsiones in singulis. Neque verò Græci arbitrentur Romanum Pontificem ita esse mente destitutum, omnemque Occidentalem Ecclesiam, vt non intelligant, quæ in singulis dilationibus respondendo nugantur. optimè cuncta nouimus. Sed toleramus in Iesum respicientes sempiternum sacerdotem, & dominum, qui sterilem illam ficum vsque ad annum tertium iussit asseruari, agricola iam ad excidendam arborem se accingente, quia nullum fructum ferebat. O magnam calamitatis ruinam: anno millesimo quadringentesimo quinquagesimo tertio capta est Constantinopolis: & millesimo quadringentesimo quinquagesimo tertio capta est Constantinopolis. Num potestis dicere hæc vera non esse? minime gentium, cùm id sit manifestum, & res ipsa apertè loquatur. Tres, inquit, annos expectabimus, si vos fortè à schismate & separatione conuerteritis, & vos verè decreto adiunxeritis, secundum Saluatoris de ficu præceptum. Sin minus, excindemini, ne terram otiosam & inutilem reddatis. Hoc miraculorum miraculum maximum. quod vt in epistola ipsa scribit Nicolaus Papa, Græcorum gens illa magna, & formidabilis, sapiens, clara, fortis, terrarum domina, ob diuinam vltionem ita in barbarorum seruitutem abducta est. Hæc narranti mihi subit lamentari, & deplorare excidium gentis nostræ. Ihucufque Gennadius Patriarcha Constantinopolitanus aduersus suos gentiles Græcos recitans oraculum apertissimum à Nicolao Quinto prolaturum, & euentu comprobatum, ipso temporis spatio, quod prænunciavit. Ostendant nunc Græci, & Protestantes, ex quo à nobis discessere, quinam fuerint inter eos vates futurorum præcij; qui nunc sint, aut non ita pridem fuerint.

Lutherus antesignanus Protestantium prædixit intra annos duos futurum vt Papæ memoria aboleretur è terris. Anni, ex quo id est vaticinatus homo vanissimus, quinquaginta præterierunt. & tantum abest vt Papæ nomen sit deletum, vt potius eius potestas magis sit intra hoc spatium temporis amplificata, quam mille & quingentis annis, quibus Lutherus non fuit. Ad extremos enim terminos orbis peruenit, intimos Indos penetrauit, Antipodas peruafit.

Quicumque autem è Græcis discessere à nobis, quam magna sibi prædictionibus suis augurati fuerint, & vt contra ipsos omnia contigerint, hinc apparet, quòd eorum Patriarchæ sibi nomen Oecumenici, siue Vniuersalis, arrogarunt, quasi quicquid est terræ habitabilis, legibus eorum pareret vniuersum. quod cui contingat, nemo ignorat. Id certè accidit Græcis, vt quando diffidebant à nobis in processione Spiritus sancti, an esset à Filio, & Patre, ipso die secundo Pentecostes, qui Filio est facer, Constantinopolis caperetur: diuino scilicet Spiritu ipsorum obstinatos animos puniente, & eos omnino derelinquente. Quarto namque Kalen. Iunij anno millesimo quadringentesimo quinquagesimo tertio, feria secunda, Constantinopolis est expugnata. Rursum aliud longè mirabile obseruandum. Græci nos excommunicarunt, & pro hæreticis omnino duxerunt, Michaelle sedente, circiter annum millesimum quinquagesimum tertium, vt ostendimus supra: & post annos quadringentos Constantinopolis capta, anno scilicet millesimo quadringentesimo quinquagesimo tertio. At hic numerus criminū remissioni expiationisque datur. Vt sciamus ideo Græcos in seruitutem diuinitus Turcis datos, quòd crimen aduersus Ecclesiam Catholicam patratum non expiarint intra definitum, à diuinis scripturis tempus.

TEMPVS OB-
SERVANDVM
IN GRÆCIS.

SIGNVM VIGESIMVM.

Sermo scientiæ efficacissimus.

Oportet in Ecclesia Dei sit efficacissimus scientiæ sermo: quod nobis adesse, secus alienis, euidentissimè explicatur. Cap. III.

1. Cor. 12.

Estatur Paulus in Ecclesia dari à spiritu ad vtilitatē populi totius aliis sermonē scientiæ, aliis sapientiæ. & quidē sapiētia videtur ad maiora pertinere, scientia ad minora. sic enim Paulus: Sapientiā loquimur inter perfectos.] quocirca sermo scientiæ habebitur ad indoctiores & imperfectos, quibus lacte, ait alibi idem, non solido cibo est opus. At verò sermo scientiæ sit à spiritu diuino; an ab industria humana, dignoscitur ex efficacitate & virtute, qua fit vt auditores accendantur ad officia maximarum virtutum, & Christianarum, nō ex elegantia, & arte orationis: Hinc idem: Sermo meus, & prædicatio mea non fuit in persuasibilibus humanæ sapientiæ verbis, sed in ostensione spiritus, & virtutis, & cognoscam non sermonem eorum, qui inflati sunt, sed virtutem.] Quocirca res est absoluta; quæstio prorsus difinita. Constat namque apertissimè Catholicos in omni virtute ad summum peruenisse; hæreticos verò ad summum vitorum, tum ex omnibus præmissis, ac sequentibus, tum præcipuè è quinque signis; primo de interitu fidei Christianæ; secundo de impuritate hæreticorum; tertio de vitiositate eorundem; quarto de ignauia; quinto de ignoratione summa. Quòd si breuibus rem totam vis expeditā, perlege signū de summa sanctitate Catholicorū, ac videbis pessimos nostrorū meliores esse optimis hæreticorū & gentiū summos summis cōparando, vt cōparatio sit æqua, ac rectè procedat.

2. Cor. 4.

Verum seligamus ex omnibus quædam: dicamusq; meritò abique maxima sermonis efficacitate haud fieri potuisse vt fides Ecclesiæ Catholicæ perpetua semper foret, neque vniquam deessent qui illā sequerentur: quod hæreticis & aliis haud contingit, quæ vidimus signo de fide perpetua. At illud maius, vt propagaretur inter alios: quæ namque imbecilla, vix semetipsa queunt tueri; quæ verò fortia & robusta, non modò se suaq; defendunt, sed ad alios etiā vim suam porrigunt, latè amplificans. Signo autè de propagatione demonstrauimus id fidei nostræ contigisse. Additur ad sermonis efficacitatē, si perpetuò exerat maximas suas vires. Imbelliū namque esse solet, breuī defatigari, cōcidere, deperire; potentiū contrā, semper augeri, extolli semper, & maiora in dies acquirere. Id nostræ fidei cōtigisse, signo de perpetua propagatione cōstat. Quòd si quid eo tēpore, quo maximè oppugnatur, maximè exurgat, & amplificetur, id maxima efficacitatis apertissimum argumentū. Aperuimus autè, vbi egimus de nostræ fidei maxima propagatione, iniquissimis tēporibus maximè factā, eamq; latissimè se effudisse, ac gentes innumeras complexam, cum visa est vndique oppugnata, & quodammodo oppressa. Quocirca necesse est concludamus Catholicis fuisse & esse efficacissimum scientiæ sermonem, quo potuerunt tueri semper fidem suam, neque modò tueri, sed etiam propagare inter alias gentes; & quidem perpetuò, ac tum potissimum cum visa est nihil habere virium, sed languere, & quodammodo corruere. Quæ quatuor tantum sanè abfuerunt ab hæreticis, vt signo de interitu Christianæ fidei explicauerimus exterminatū ab efferis gētibus, & à cultu Christi alienis, Christi cultum ex iis oris, in quibus hæreses superauerunt; contra verò nostris fuisse diuinitus in iisdem locis reparatum, quod erit loco quinti argumenti.

I. Argumentum

II.

III.

III.

V.

VI.

Ab omnibus virtutibus.

VII.

A summis hæreticorum vitis.

VIII.

Quia Ecclesia est Catholica.

IX.

Ab innumeris eius affectis.

Huic succedēt plurima deducta à virtutibus, ad quarum supremum fastigium nostros ascendisse ostendimus singillatim inuestigātes & explicantes post fidē, quæcumque pertinent ad spem, caritatem, gratias gratuita, prudentiam, iustitiam, fortitudinem, temperantiam, & istis subiectas quasi maioribus minores virtutes, à quibus ad eò abfuerūt hæretici, vt libro vltimo tomi huius palàm fecerimus eos omnibus vitis cooperatos. Quòd si hæc haud satis esse quisquā putabit, cognoscat idē quanta fuerit nostri scientia sermonis, quādo Ecclesiæ nostræ soli contigerit, vt toto fuerit orbe terrarum diffusa, in eius decreta nullus non cogniti, peruijque orbis populus ex aliqua parte sui consenserit, & adhuc consentiat. Hinc aliud sequitur, vt innumeri fuerint semper eius sectatores: itaque si quamlibet hæreticorum factionem velis ei conferre, continuò videas hæreticorum paucita-

A paucitatem nimiam, nostrorum verò innumeram multitudinem. Quocirca scientiæ sermo maximè nostris fuit non modò ad inflammandos homines ad suprema officia virtutum, sed etiam ad innumeros sibi toto orbe terrarum conciliandos. Nostri itaque & intenderunt vim cuiuslibet virtutis, & ad innumerabiles eam deriuarunt, atque extenderunt, ut signis de Ecclesia Catholica, & de innumeris Catholicis est explicatum. Hinc insulas longinquas attingere, ad noui orbis loca peruenere, vt abundè per nos suis locis est explicatum. Verum neque illud est omittendum, efficacissimū nostris scientiæ sermonem fuisse, quòd potuerint efferatissimas gentes, & quidem innumeras, ad humanitatis cultum traducere, optimis eas moribus instituere, omni disciplinarum elegantia perpolire, vt signo de efferis gentibus ad humanitatem perductis vidimus. Tales enim sunt Angli, Scoti, Phrysi, Germani, Slaui, Bohemi, Hungari, Poloni, Pomerani, Saxones, Prussi, Lithuani, Samogethæ, Liuones, Dani, Noruegenses, Sueci, Gotthi, Canarij, Indi Occidentales, & plerique Orientales, incolæ insularum plurimarum, quas Oceanus latè suis locis circumfluit. Omnes hi prius nullis litteris, nullis disciplinis civilioribus ornat; nunc huiusmodi, nisi exemplo hæreticorum Græcorum propter hæreses susceptas relabantur in barbariem, vt nulli vlla in re, qua humana mens nobilitatur, societates humana excolitur, cedant, ac debeant postponi.

Sed quale illud, vt Ecclesiæ nostræ hominibus ea sermonis scientia fuerit diuinitus inspirata, vt inimicissimas olim sibi gentes conciliari, atque ita deuinxerit, vt nihil nō pro Ecclesiæ dignitate & amplitudine difficilioris sint operis aggressæ, quod signo de inimicorum conciliatione est latissimè patefactum. Inimici antiquitus erant Catholicæ religionis Romani, & populi omnes imperio Romano subiecti, inimici erant Reges Visigotthi in Hispanijs, Franci, Burgūdiones, Angli, Longobardi, Northmanni, Saxones, Germani, Phrysi, Bohemi, Hungari, Slaui, & populi omnes Boreales; mox amicissimi effecti. Faxit Deus, ne desciscentes eandem subeant calamitatē ad extremum, quam subierunt Britanni olim, Visigotthi in Hispania, Regibus Vtiza & Roderico, Afri, Aegyptij, Syri, Asiatici omnes, Græci, & quicumque hæreses aliquot Græcorum sunt amplexati.

Sed vt aliquid adhuc speciatim dicamus hinc, è quo fiat illustrissimū scientiæ sermonē fuisse efficacissimum; producamus in medium exempla aliquorum, ac satis sint tres è diuersis prouincijs, & quorum fuere instituta diuersa, Franciscus Assisias Italus, Franciscus Xauerius Hispanus, Bonifacius Archiepiscopus Moguntinus Anglus, primus Diaconus, secundus Sacerdos, tertius Episcopus. Cuiuslibet istorum quæso legantur acta, & videbimus ab eo innumera hominū millia à foedissimis vitiis, à luxu & vita perditissima reuocatos ad vitam sanctissimam, ad Christianæ legis puritatem, innocentiamque admirandam, non in persuasibilibus humanæ sapientiæ verbis, sed in efficaci, quamuis non eleganti sermone scientiæ cælestis. Quem quæso Protestantes audebunt vlli ex iis opponere, è suis per quos ad omnia vitia abreptos homines ipsi fatentur, profundissima scelerum voragine demersos, vt signo de impura & flagitiosa vita hæreticorum, de turpissimis eorum progressibus, & Ecclesiæ summa sanctitate constat. Age trium solummodo perpendamus exempla. Demiratur Plinius eloquentiam Ciceronis hac potissimum de causa, quòd plebi Romanæ persuaserit, ne curaret sibi diuidi viritim publicos aliquot agros, & Romanæ vrbs aspectu ac perpetua sede ob id priuari. Hoc summum, ad quod Plinius ait, maxima cum admiratione Ciceronis eloquentiam peruenisse. inde, eo mortuo, nullus fructus. Lutherus plurimis persuasit, vt nullas leges magnifacerent, nullas virtutes, ijs neminem ligari, satis esse fidere Christo. tantumdem Caluinus. Hinc homines in omnia flagitiorum genera prolapsi. quòd peruasit eorum doctrina, nulla ibi certa ac stabilis rerum diuinarum doctrina. Hic fructus ex eloquentia Caluini & Lutheri.

Opponamus his quæso hominem doctrinæ, si humanā velis, minimæ, eloquij inculti, Franciscū Assisiatem. Annus agitur propè quadringētesimus, ex quo ille fuit. Obseruatium, vt vocant, Capuccinorum, & Discalciatorum fratrum, qui illius instituta sequuntur, numerantur ætate nostra centum viginti millia, seminarum dicunt esse duplum. Atque hi in summa paupertate, castimonia, & obedientia, quam suis præfectis exhibent, innocentissimè degunt. Neque vlla fuit ætas ferè, quæ non tot millia propè eorundem dederit. Quid igitur huic simile Ciceronis eloquentia peperit? quid Lutheri, & Caluini spurcicies? An nō hoc verū? Proferatur vnus post annos mille sexcentos, atq; amplius, ex quo

XI. Ab inimicis conciliatis.

XII.

Plin. lib. 7. c. 30.

ADMIRABILIS COLLECTIOS. FRANCISCI.

A Cicero vixit, cui persuaserit ille, ut diuitias abijceret. vide quanta dissimilitudo. Vnum peto hominem post tot sæcula, qui non dico summæ paupertati, castimoniam, & obedientiam se astrinxerit, vitæ rigidissimæ, diuinis laudibus tota vita decantandis ac meditandis: satis habeo, si diuitias adeo spreuerit, discalciatus, vnica veste, eaque sua contentus, cui nullum quod suum dicat receptaculum. Sed quid ego cum Cicerone pugno? aduolent huc omnes oratores Græci, Latini, aut quicumque vniquæ fuerit, omnes Philosophi, omnes sapientes Gentium proferant aliquem huiusmodi, vnus mihi per tot annorum millia satis est, cui nihil fuerit, quod suum posset dicere, simplici que fuerit ille atque humili veste contentus. At hic semper habuit hominū trecenta millia omni ætate, ex quo fuit, qui in vitæ cælestis ac diuinissimæ supremo vertice immobiles constiterunt. Quale igitur discrimen inter hominem inculti sermonis, exiguæ scientiæ ex vna parte, & ex alia inter eloquentissimum ex omni æuo, ex vniuerso orbe terrarum?

B Tu verò Luthere, & tu Caluine, quem proferetis è vestris; vnum namque dumtaxat exposco, qui simile aliquid egerit, ex quo dicitis vos in lucem Gentium cælis demissos? Atqui, aiunt, (& vos haud negatis, quin veluti aliquod magnum iactatis) plurimos homines ab huiusmodi instituto abreptos à vobis; omnes verò dissuasos. Quæ verò sit procliue hortari hominem ne sit pauper, ne sit castus, ne sit obediens, quis non videt? vota, leges que omnes frangat, quis ignorat? Huc sermo scientiæ vestræ peruenit, non vt vnum similem tot millibus discipulorum Francisci, vnum inquam saltem efficiatis, sed vt omnes peruertatis, ad omnia vitia re ipsa impellatis à paupertate, castimonia, obedientia: verbo laudatis virtutes, dicitis amplectendas, re vitijs omnibus aditū patefacitis. Quam bellè vestra conueniunt cum eo quod dicit Christus: Si vis perfectus esse, vade, vende omnia, & da pauperibus, & sequere me:] & ei quod alibi ait: Sunt eunuchi, qui se castrauerunt propter regnum cælorum, vos videritis. Equidem vix interdum possum credere, tanta portenta à vobis dicta. Rursus efflagito, è vestris vnum producite, qualem Christo similem, & Apostolis, cum millibus pluribus effecit Dei munere Franciscus. Videntur quantum discrimen inter hunc & illos?

C Veniamus ad alium. anno sexcentesimo decimo nono missus est in Germaniam Bonifacius Anglus à Gregorio Secundo Papa: eo tempore supra Rhenum & Danubium nullæ vrbes in Germania, nulla doctrina & ars liberalis, Christianæ veritatis cognitio nulla, aut tenuissima, cuncta squalore, barbarie, & ignorantia in iis locis plena; vt è Cornelio Tacito, Strabone, atque antiquis liquet; & vt istos omittamus, idem constat è Francisco Irenico scriptore Germano, ac si vis etiam è Munsteri hæretico. Bonifacius in Germania supra Rhenum & Danubium primus aliquot monasteria & episcopatus instituit. Testatur Munsterus, & res ipsa declarat, celeberrimas quasque vrbes prope monasteria in iis locis ædificata. Ex illo tempore nihil non boni Germaniæ contingere cœpit, ac tanti progressus ad omne felicitatis genus sunt facti, vt nihil ferè maius desiderari ab vlla gente possit: nos tantæ felicitatis capita ducenta infra loco suo attingemus, quibus continentur quæcumque pertinent ad animi, corporis, & externa bona. Legantur quæso quæ latè iis explicantur, & videbimus quanta effecerit ille, quantis rebus initium dederit.

D Nunc hæretici omnes huc accurrant, & aliquem suorum nominent, sumantque; tempus omne, quod ab ortu Christi hucusque numeramus: & videant numquid similia molitus aliquis fuerit è suis; num patefecerit aditum tantis bonis in vllam regionem; num tantorum bonorum, quibus hucusque Germania circumfuit, ac ferè superat quamlibet nationem (nulli certè quidem cedere audeat, iecerit fundamenta sed quid ego peram, vt vnum producant, etiam si repetant omne tempus, quod est ab Ecclesia Christiana aut ortu Christi, qui similia effecerit? Omnes hæretici quotquot vniquæ fuere, à primo (qui dicitur fuisse Simon Magus) cœant in vnū, veniant in mediū. Huiusmodi erit multitudo, quanta monstruorum colluies? omnes hi, nemine excepto, vniuersi, conglobati opponantur vni, vni inquam Bonifacio Anglo, & inspiciatur ac iudicetur an tanta suis doctrinis eloquentia Latina, Græca, Hebraica, Chaldaica, Syriaca, Arabica, Barbara, quauis, nil refert bona potuerit efficere, incipere, quanta vnus Bonifacius Anglus, non in persuasibilibus humanæ sapientiæ verbis, sed in spiritu ac virtute Catholici sermonis, quauis impoliti, ac rudis. Sed quid ego postulè ab vniuersis hæreticis tot ac tantorum bonorum inolutione, quot & quanta vnus Bonifacius egit, cū clarissimè ostendā nihil nō mali ab illis exortum, signo de intcri-

ADMIRABILIS COMPARATIO S. BONIFACII APOSTOLI GERMANORVM.

A de interitu Christiani cultus, ac libris vltimis primi & secundi tomi? Nam veluti Adamus fide prodita, ad quam tamen postea rediit, aditum patefecit ad omnia mala in orbem terrarum; sic hæretici à fidei veritate desciscientes, eadem mala propagant, dilatant, amplificant, extollunt, ac tuentur vsque ad Antichristum, diemque iudicij vniuersalis supremum.

B Veniamus ad nostræ ætatis virum Franciscum Xauerium Hispanum, qui à Pontifice Romano missus in Portugalliam ad Regem, mox ad extremos Indos nauigans, vsque ad extremos Iaponios peruenit, & ex innumeris gentibus cuiusvis sexus, conditionis, ætatis, hominum trecenta millia ab impijs ritibus ad Christiani cultus religionem perduxit. Nunc aduocentur omnes hæretici, qui ab ipsius Ecclesiæ incunabilis vniuersalis fuerint, & petatur aliquis ab illis, qui tam remotas oras adierit pro Christi cultu propagando, qui dimidium tanti itineris cōfecerit: quid dico dimidium? vide quo descēdam, decimam partem. Colligunt namque ab vrbe ad Iaponios milliarium millia viginti. Quanam igitur eloquentiæ vi fretus iste est ausus tot populos, tam diffitos, tam dissimiles, adde efferos, & inhumanos, aggredi, vt ex iis multos principes, ac Reges, & cuiusvis alterius generis homines plurimos Christo adiunxerit?

C Age maiora consideremus. Hæretici, si gesta illorum legas, è suis regionibus vix illi se commouerunt, vnus aut alterius gentis homines ipsi tabe sua infecerunt. Lutherus Germaniam non est egressus, Caluinus similiter è Gallijs haud abscessit: Geneva namque in Galliis. vniuersos tamen sumas hæreticos, quotquot fuere ab exordio Ecclesiæ nascētis in Occidente, ausim dicere tot linguarum gentes per tot sæcula ab vniuersis hæreticis haud fuisse hæresi pollutas, è quot linguarum gentibus iste Xauerius aliquo Christianæ veritatis ac pietatis lumine multos illustrauit; in Galliis ille aliquot à vitis ad virtutem, in Italia, in Hispania reuocauit; mox ipsidem progressibus Africæ innumeras oras & insulas circumnauigauit, Indiæ vrbes cis Gangem, inde vltra auream Chersonesum, Taprobanam, & Moluchas ad Iaponem venit. Quamobrem licet hæretici plures proculdubio homines perdiderint; non tot tamen linguarum gentes in Occidente auerterunt ipsi à religionis Christianæ veritate, quot iste nō ex omni parte in orbe toto, sed ex aliqua Christo adiunxit. Atque vt mireris, remque penitus perspicias. Octo præcipuas linguas in Occidente numerabis; è quibus Franciscus Xauerius tres, Gallicam, Hispanicam, Italicam calluit, iisque vsus est in concionibus sacris siue publicis, siue priuatis: reliquæ sunt quinque. At Afri pluribus vtuntur: ponamus vna vti. Ab hac est diuersa quæ communis est Indis cis Gangem: ab vtraque dissimilis Indica vltra Gangem, nō eadem incolis aureæ Chersonessi, Sinis item sua, Iaponiorum prorsus est differens à cunctis. Igitur primo loco Xauerius anno millesimo quingentesimo quadragesimo primo, Vlyssipone soluens in Mozambiquo insula Africæ hyemauit, ibique multos ad Christum perduxit: inde profectus multos annos in ora Comorinensi Indiæ cis Gangem fuit, postea diutius in Malacha aureæ Chersonessi, Sinis que, & insulis Mauri vltra Malucchum, ibique in vno oppido Tholo Christianorum omnis ætatis amplius viginti quinque; millia ab eo facta scribuntur: deinde ad Iaponios est profectus. Age verò maxima de Xauerio dicamus. vniuersi hæretici ab Ecclesiæ Christianæ constitutione per tot sæcula, per annos mille quingentos, & amplius, haud traduxere ad hæreses suas tot gentes, aut idololatrias, aut alioquin à Christi cultu alienas, quot vnus Xauerius ad cultum Christi annis vndecim: tot enim fuit in Indijs vir iste admirandus. Hæretici peruerterunt semper Christianos, at gentes à Christi cultu alienas numquā perduxere ad illū, vt signo de fidei propagatione ostendimus. Quis itaque numeret quot hæreticorum millia fuere à magi Simonis defectione vsque ad hunc annū? & his tanta in re præstat vnus Xauerius. Vnus Xauerius plures gētes, plures homines, Christiani cultus prius inimicas, annis vndecim Christo adiunxit, quā innumera inimicorum millia ex omni gente & natione è toto orbe terrarū per annos mille quingentos. Quis hic nō obstupefcatur? quæ autē protuli de Xauerio, posse de multis alijs asserere.

D Vincentius Forerius Iudæorum viginti quinque millia ad Christum perduxit. Perlege historias omnes, peruolue quid vis. ab omnibus hæreticis non inuenies ab ortu Ecclesiæ Christianæ tot millia Iudæorum Christo conciliata, ne dicas nostros admirabiles dumtaxat in gentibus extraneis Christianæ pietati adiungendis. Quanta igitur nostris vis in scientiæ diuinæ sermone? quanta efficacitas, & virtus? æstimari non datur, excogitari nequit, adumbrari neque vllō modo ab omnibus potest.

ADMIRABILIS COMPARATIO S. VINCENTII FORERII.

ADMIRABI-
LIS COMPA-
RATIO FEMI-
NARVM CA-
THOLICA-
RVM.

Sed quid ego semihominibus hæreticis, siue Protestantes ij sint, siue alij quicumque, ac ne ex vlla quidem parte hominibus, maximos istos viros oppono? Mulierculas in medium producam, neque ad Indos nauigabo, & longinqua consecretabor, sed domestica proferam ante oculos eorū, qui historias legere, posita, ex oris nostris exhibebo. Clodoueus Francorum Rex duxit anno quadringentesimo nonagesimo primo vxorem Clotildim filiam Chilperici Burgundiorum Ducis Catholice fidei studiosissimam. Quamobrē nihil nō agebat, vt maritus Christo cum sua gente nomen daret, sermone scientiæ huius diuinæ nihil proficiebat. Volebat enim Deus esse illū in spiritu, & virtute, qualem Paulus exigit, & esse diuinum tradit. Contigit vt Clodoueus bellum commissurus esset aduersus Alemannos, & maximè ab illis timeret: nata occasione diuinitus missam prudentissima mulier, suis rursus verbis aggreditur virum, ac ne elaberetur, promittit, si Christo se adiungat, fore vt victoriam reportet. Annuat votis ac verbis coniugis Clodoueus, & collatis signis hostem profligat, & Christianæ pietati se addixit anno quadringentesimo nonagesimo sexto. Atque hæc Gregorius Turonensis.

Audi nunc aliud. Quo tempore Britanni defecere à fide Catholica amplexati Pelagij sui peruersa decreta, sunt oppressi ab Anglis, & ad extremum ferè ad interuentionem delati. Gregorius Primus vt Anglos Christo adiungeret, misit ad insulam Augustinum. Tum regnabat inter Anglos Edilbertus, vxor illi erat Bertha è regio Francorum sanguine, quæ nihil æquè cupiebat, & conabatur suis sermonibus, quam vt vir ipsius Christum sequeretur. Ideoque lætata maximè aduentu Augustini, maximo fuit illi adiumento ad res Christianas promouendas; egiťque apud maritum, vt humanissimè exciperetur, & disseminandæ Christianæ religionis ei copia daretur: quin illi dedit ipsa ædem sibi iamdiu ad Christianæ pietatis sacra peragenda referuatam, ad quam cum sapè Rex ventitaret, denique instigante vxore Christo se adiunxit. Atque hæc Beda. Hæc igitur nostræ mulieres suo sermone scientiæ Christianæ, quibus tamen haud omni ex parte sermo scientiæ datur: publicè namque in templis verba facere est illis vitium. Nunc edant Protestantes, aut quicumque è Græcis hæretici, non mulierem dico, sed aliquem virum è suis, qui gentes à Christi cultu alienas prius ad eum perduxerit suo sermone, qui Reges vltos, ex quo nos hæreticorū loco duxere? Quid dico, edant viros? Vniuersi hæretici ab ortu Ecclesiæ haud potuerunt vltos Reges ac nationes Christo adiungere, vt signo de fidei propagatione ostendimus: potuerunt à verò Christi cultu gentes ad suum, falsumque traducere; at prius auersas à Christo, vel ad suam, vel ad quamcumque Christi religionem transferre, nullq modo: atqui nostræ mulieres id maxima ex parte perfecerunt, & quidem cum nobilissimarum gentium nobilissimis Regibus. Vna igitur mulier nostra plaris est hac parte, quam cuncti hæretici simul.

SIGNVM VIGESIMVM PRIMVM.

Sermo efficacissimus scientiæ.

In Ecclesia Dei necessariò debet esse efficacissimus scientiæ sermo. Hunc esse inter nos, abesse à ceteris, apertissimè demonstratur. Cap. IIII.

I. Vnanimis cõ
sensus Episcoporum.

Scientiæ dono, & gratia, quanto Catholici cunctis præstiterint, è plurimis sanè perspicere potest argumentis. Quorum primum sit illud, quò d innumeros gentium diuersarum Episcopos toto orbe diffusos semper habuerit in vnâ doctrinâ conspirantes ex illo tempore, quo Apostoli in orbem terrarum dispersi è cunctis Gentibus aliquos ad Christum perduxere per annos iam mille quingentos. Diuinæ prorsus hoc dicendum fuisse opus scientiæ, vt principes natura contentiosi conueniant in vnum, maximè verò in eius rei concordiam, de qua sibi quisque arrogare plurimum solet, qualis est scientia rerum diuinarum in Episcopis. Vt ergo fuerit, qui eos suis sermonibus, aut litteris, & scriptis in vnum coniungeret; huic proculdubio, aut si plures fuerint, his efficacissimus scientiæ sermo. Nam si Episcopi illi doctrina præstantes fuere; mirum consensisse, suam sententiã reiecisse ad alios, de sua discessisse. sin indocti; multo magis mirum, non discessisse. Indoctorum namque solent esse implacabiles discordiæ. Qua in re videas quantum distent hæreti-

A hæretici à Catholicis. Hæreticis hoc peculiare: Vbi quis inter eos paulo doctior aliis apparet, is continuò hæresim nouam inducit. Hinc videmus inter Protestantes tot esse sectas, quot hominum capita. Sunt namque impudentissimi: atque vbi aliquid litterarum fummis labris degustarint, totius Orbis sibi magistratū desumunt. Scientia porrò diuina hoc habet, inquit Iacobus, vt modesta sit, bonis assentiatur, aliorum suasionibus acquiescat. Sit igitur hoc primum scientiæ diuinæ in Ecclesia efficacissimæ argumentum, vnanimis Episcoporum per tot sæcula in toto orbe Catholico consensus.

Secundum sit illud, eorundem consensus in Conciliis vniuersalibus. Multi namque haud dissentiant, vbi cum ijs non disputes, at si velis differere, non ita. Humani namque ingenij est illud, vt etiam si cedat ei, quicum non contendit, nullo tamen modo velit alicui primas dare, quicum testibus multis in conspectu omnium configit. Hinc videmus à Protestantibus plurima conuenticula coacta, initas omnes rationes, quibus inter se conuenire possent: cum venere ad concertationes, abiturum est maiori discordia quam prius. Thomas Stapletonus recenset sæpius id factitatum ac tentatum à Protestantibus, vt pax inter eorum gladiatores conciliaretur, toties refert additum ad eorum dissidia, vbi in vnum locum conuenire ad disputationes. quid ita? quia carnis est, quacumque est, istorum scientia, atque ideò maximè stultitia. Sic enim Paulus: Prudentia spiritus Rom. 8. vita, & pax. Scientia carnis inimica est Deo. & alibi ad Corinthios scribens ait: Cum sit inter vos zelus, & contentio, nonne carnales estis? At in Ecclesia Catholica vbi ventum ad Concilia, tollitur, si qua est, inter Episcopos dissensio de rebus fidei, maiori pace & vberiori omnia concluduntur. Hoc autem nulli cœtui contigit ab orbe condito, vt ex omni orbe congregarentur, si non omnes, aliqui saltem Episcopi, & numquam dissentirent, præsidente illis Pontifice Romano. Idque contingit per annos iam mille quingentos. Licet enim primum Concilium vniuersale fuerit Nicanum, tamen ante illud plurima fuere, quibus Pontifex Romanus est assensus, & auctoritate sua robur dedit. Vt enim signo de Petri cathedra explicauimus, nihil antiquitus agebatur graue ab vltio Episcopo, nisi de consilio & sententia Pontificis Romani, vt è Cyrilli Patriarchæ Alexandrini epistola ad Cælestinum patet, sanctione Iustiniani ad Ioannem Papam, quæ Codici est inserta, & Stephani Africæ Archiepiscopi litteris ad Pontificem Romanum.

Sed aliud adhuc signum nobis ostendit, efficacissimum fuisse Catholicis scientiæ sermonem, quòd Philosophis acutissimis persuasere altissima mysteria quibus eorum scita maximè videbantur aut repugnare, aut quod verius dici debet, non suffragari. talia sunt, Deum fieri hominem, tres esse personas, vnum verò Deum; personas re distingui vnica tamen essentia; in Eucharistia esse re vera corpus Christi, in quod panis ac vinum commutetur, tantum remanere species panis ac vini; fore vt omnes resurgamus, & alia huiusmodi plurima quæ vt indoctis aliquo modo probes, ijs tamen, qui soliti sunt omnia ratione humana metiri, & ab ijs, quæ sensu percipiuntur, dumtaxat haurire scientiam, id verò longè difficillimum. vt autè signo de cognitione omnium disciplinarum docuimus, ab initio nascentis Ecclesiæ perpetua fuit inter Catholicos successio Philosophorum, qui ingenij ac iudicij perspicacitate cunctos ætatis suæ superarēt. Istis igitur tam remota à sensibus mentisque humanæ viribus hæc persuadere, sanè opus fuit sapientissimi omnium sermonis. Nam qui quæso Dionysius Areopagita, Aristides, Quadratus, Iustinus, Pantenus, Ammonius, Clemens, Origenes, Dydimus, & reliqui oēs, quos loco dicto retulimus?

Hinc aliud ex hoc exortum maximè admirandum. quis ignorat, quot antiquitus sectæ essent Philosophorum, qui familias ducebant, & in quorum verba innumeri iurabant? scholas autem proprias singulæ habebant Athenis, aliisve in locis celebrioribus, istis primæ dabantur cognitionis veræ, hos cuncti suspiciebant. Quò nunc abiire omnes istæ sectæ, quis sua illas scientia dissipauit? sermo efficacissimus sapientum Catholicorum cunctas dissecit, ad nihilum redegit. Vbi nunc tot scripta Pythagoreorum, Stoicorum, Academia veteris & nouæ Platoniorum, Epicureorum, aliorumque, quos esset operis plurimi colligere, & enumerare omnes? Pauca quadam supersunt Aristotelis è tot aceruis librorum, quibus maximam nostri lucem, & quicquid habent auctoritatis dedere, & quod in illis fuerit erroris à nostris apertissimè demonstratur. En quàm verè Deus dixit: Perdam scientiam sapientum, & prudentiam prudentium reprobabo. Atque hoc Catholici diuino munere effecerunt; inter illos igitur maxime Deus.

Sequitur post hæc aliud per nostros latè explicatum: nihil in religione Christiana con-

II.

Rom. 8.

I. inter sacras.
C. de sūma Tri-
nit.III.
A conuersione
Philosophorū.

III.

A cessatione se-
ctarum philoso-
phicarum.

I. Cor. 1.

V.
con-

contineri quod rationi aduerfetur, nihil in illa, quod sibi diffideat, esse. Id verò longè admirandum, ac sapientiæ prorsus diuinæ. Qua in re quanta sit sancti Thomæ Aquinatis laus tum in omnibus operibus, tum maximè libro contra gentes, quis hominum doctorum quæso ignorat? viderunt hoc Græci, qui, teste Paulo, sapientiam quærent, qui quæ antiqui nominis gloria sese efferentes nostra contemnere solebant, & tamen illud opus in suam linguam transtulere. Hoc autem summæ proculdubio sapientiæ, suis armis confodere sapientiam, quis hæreticorū sibi hoc sumet? An non horū est, quod ait Iacobus, quæ non intelligunt blasphemare? An forsitan isti acutiores vel antiquis catholicorum philosophis, vel Alberto Magno Germano, Alexandro Halensi Anglo, Ioanne Scoto, Guglielmo Parisiensi, vel denique Thoma Aquinate, quos nihil in Philosophia, & Logica, nihil scientiæ naturalium rerum fugit, nihil rerum diuinarum? Quid latuit nostræ ætatis ornamentum Ioannem Picum Mirandulanū, Latinè, Græcè, Hæbraicè scientissimum, cui decreta omnia antiquorum philosophorum nuda & apertissima fuerunt, qui antiquitates omnes Hæbræorum, Chaldæorum, Aegyptiorum quæ tenuit? Numquid huic aliquis Protestantium se opponet? Sed mittamus ista, quæ non sunt huius loci. Diuinæ opus sapientiæ fuit, sermonis quæ sapientissimi, & efficacissimi, philosophiam philosophia euertere, ac demoliri, & qua parte nostris aduerfari videbatur, inanem prorsus nullamque reddere.

VI. à martyrio
Philosophorū.

Atqui hoc tamen, maximum licet, verborum videtur esse; illud autem rei, pectoribus philosophorum sic inferere hanc veritatem, sic insigere, vt nō modò indubitam fidem illi haberent, sed pro illa vitam libentissimè ponerent, ac maximi boni loco id ducerent. Quid exigas præterea efficacitatis à sapientia catholicorum? vt imperitis abstrusa mysteria tradas, persuadeas, ad mortem impellas pro assertione illorum tuenda magnum sanè. at philosophos ingenio addictos suo, ac suæ mentis lance cuncta pensantes eodè redigere, id nihil est aliud, nisi eò peruenisse catholici sermonis efficacissimam sapientiam, quò nihil vltra datur. Mysteriorum nostrorum veritatem consignauere proprii sanguinis vitæque profusione acutissimi philosophi Dionysius Areopagita, Aristides, Quadratus, Iustinus, Panthenus. Clementi & Origeni carnifices defuerunt ad inferendam mortem, vitamque pro veritatis huius testimonio ponendam, non desiderium, votumque ardentissimum.

VII. à cōfutatione hæreticorum.

Neque tamen illud reijciendum, quod maximè efficaciam sapientissimi sermonis in Ecclesia Catholica commendat, tot hæreses cōfutasse singulis ætatibus, ad nihilum redigisse, vt auctorum scriptorumque memoria euauerit, nisi quantum catholicorum libris sunt apposta. Nam quot propugnatores, & quàm doctos, si quid est doctrinæ contra veritatem habuit hæresis Ariana, quæ supra annos tercentos miserrimè Ecclesiam Catholicam vexauit? quam nulla non ratione, conciliabulis, scriptis, mendacijs, armis stabilire conati sunt duo Imperatores Constantius, & Valens, tot Reges Vandalorum, Visigothorum, Ostrogothorum, Longobardorum? Vbi nunc quæso libri illorum, qui pro illa acerrimè pugnarunt? Nomina aliquorum idcirco non perière, quòd catholici illa suis libris inseruerunt. Quis igitur suæ sapientiæ sermone tot hæreses, tot hæreticos confutauit, dissipauit, ad nihilum redegit, nisi Ecclesia Catholica, vt signo de hæreticorum confutatione aperuimus? Vbi tunc Protestantes erant, cum Constantius & Valens omnia miscerent, vt hæresis Ariana à cunctis acciperetur? Quis tum Græcos confirmauit, nisi Pontificij Legati, vt signo de cōfirmatione vidimus? Verum vt quæ diximus illustriora fiant, & quanta vis sapientiæ in loquendo catholicis diuinitus fuerit concessa apertissimè cognoscamus, exemplis totam rem dilucidius aperiemus. sermo sapientiæ non modò id efficit, vt credamus quæcumque ad credendum sunt difficillima, sed etiam quæ naturæ vires videntur superare aggrediamur, & perficiamus.

VIII. ab exemplo S. Francisci.

Qua in re nullum proponi potest aptius ad explicandam totam rem exemplum, quàm sancti Francisci. Ausus est hic post annos mille ducentos ab ortu Christi, quin post omne tempus, ex quo mundus est conditus, institutum vitæ admirandum inuichere in humanum genus, quod à principio maximam stultitiam præseferre videbatur. Vt enim duo tresue hac illac dispersi viuant nihil possidentes, fieri quidem potest; sed vt in omni prope oppido ac vico catholici orbis sit aliqua familia celebris, quæ multa sæcula perduret, nihil habeat in bonis commune, aut proprium, nihil pecuniæ attingat, viuendi genus durissimum sectetur, nullis rebus parandis operam præcipuè det, solis diuinis vacet, id credere

A dere futurum, ac facile factu, & aggredi, stultitiam redolebat: à principio rem cuncti irridebant, paucissimi admittebant. Adit Innocentium Tertium Franciscus, primis congressibus reijcitur, mox placidè excipitur, quòd Pontifici in somnis per uisum quædam de illo fuissent ostensa. Nondum tamen res transacta, quòd essent qui obstitissent. ad preces Franciscus confugit, sapientiam postulat ab eo qui dat omnibus, inquit Iacobus, affluenter, & non improperat. Inde conuenit Pontificem, de re tota alloquitur, quod vult affectur, similitudine proposita Regis opulentissimi, qui vxorem duxerat egregia forma puellam, sed pauperem, è qua plurimos filios susceperat; quos tamen Rex ille, quamuis egentis alioquin mulieris progeniè, semper aluit pro officio parentis, & honestissimè pro dignitate educauit, & instruxit, quæcumque filios Regis deceret: ita aiebat futurum, vt qui susciperetur è familia illa sua Deo filij, licet è pauperula muliere, haud tamen vllò modo destituerentur, sed eis diuinitus abundè confuleretur. Peruicit Franciscus, non persuasibilibus humanæ sapientiæ verbis, sed rudi diuinæ sapientiæ sermone. Remque admirandam, vitæque huius hominibus deridendam, perduxit eò, vt nullus ordo tot habeat sectatores, quot ordo Francisci. Numquid vniuersum genus humanum, ne dicamus hæreticos solos, efficere vniquam potuit ab orbe condito, vt existeret instituti tam mirabilis aliqua in terris norma duabus tribusue familijs eam sequentibus, votisque tantæ paupertatis ac duritatis sese astringentibus? Quanam quæso arte id persuasum? simplici sapientiæ cælestis oratione. Vniuersi hæretici in vnum conueniant, producant aliquid simile, quale Christus Ecclesiæ Catholicæ dedit.

Age proferamus adhuc alia exempla, atque omittamus admirabiles viros, Alexandrum Halensem, Albertum Magnum Germanum, Thomam Aquinatem, quibus si linguarum historiarumque cognitio fuisset, illos ego nō in Terris natos, sed cælo delapsos dicerem. Quòd verò hac parte nos abundemus, ætatis est felicitas, ac temporum, non ingenij præstantia. Quocirca his omissis, in quibus aut nihil, aut ad sermonem sapientiæ parum desideres: hæc sapientiæ gratia non conuenit mulieribus, vt publicè doceant in templis, id enim vetitum; sed vt inter priuatos multis, qui in vnum conuenerint, verba faciant, id permissum. Quocirca non est, quòd hæreticis, aut alijs, qui dissident à catholica religione, obijciamus summos istos viros, Franciscum, aut alios huiusmodi; sed vt videant quàm sint hæretici pudendi, virgunculas quasdam nostras, & mulieres proferamus in medium. Theodosius Iunior Imperator, & vxor eius Eudoxia excellere in omni doctrinarum genere, Græcè ac Latinè scientes supra modum, vt è Socrate, Sozomeno, & Nicephoro constat: & tamen Theodosius ab initio adhæsit Nestorio hæretico, nisi Pulcheria Augusta soror ipsius, virgo litteraturæ cuiusvis peritissima, suis illum sermonibus à sententia abduxisset. Qua in re tantum laboratum, vt ferè ventum fuerit ad dissidium, Theodosiusque sit conquestus per Cyrillum non stetit, quòd is de recta fide ad Pulcheriam scripsisset, quo minus inter ipsum & sororem dissensio nasceretur; qua de re purgat se illi Cyrillus, vt ex ipsius apologia constat. Neque verò satis habuit Pulcheria sermone sapientiæ cælestis ab hæresi Nestoriana auocare suum fratrem, sed præterea curauit vt Ephesinum primum Concilium vniuersale conuocaretur, in quo veritas sancita. Quocirca sic ad eam Cyrillus: Quatum præsidij Dominus Ecclesiæ suæ in vestra clementia præpararit, multis sæpè probauimus documentis: & quicquid nostris temporibus contra impugnatores catholicæ veritatis industria sacerdotalis obtinuit, ad vestram maximè gloriam redundauit, dum sicut Spiritu sancto docente didicistis, illi per omnia potestatem vestram subiecistis, cuius munere & protectione regnatis. Jhæc Cyrillus. Rursus exorta est hæresis Euthychiana, qua Theodosius irretitus, cum iam Pulcheria fuisset ab imperij gubernaculis amota, conciliabulum illud Ephesinum, quod prædatorium est dictum, in quo occisus Flauianus episcopus Cōstantinopolitanus, plurimæque indigna perpetrata, cogi mandauit, assentiente illi vxore Eudoxia; non ita Pulcheria sapientiæ sermone diuinitus instructa: quin Theodosium fratrem reduxit ad mentem, vt scribit Nicephorus, & ab hæresi illa auocauit. Cumque ille paulo post obiisset, virago præstantissima Imperium nata, Marianum coniugem, quicum vixit in castitate, sibi adsciuit, Chalcedonenseque Cōcilium celebrari procurauit, in quo veritas Catholica suo loco dignitateque restituta. Ob id sic ad eam Leo Magnus: Gaudeo fidei clementiæ vestræ, quòd religiosum studium dignanter impenditis, vt pax Ecclesiastica renouetur, quæ quorundam dissentionibus videbatur esse turbata. Debetur enim hoc vestræ specialiter gloriæ, vt oblati

IX. Ab vnus
Viginis exēplo.

ADMIRABILIS
SAPIENTIA
PULCHERIA
AVGVSTAE.

vt ablatis omnibus scandalis, quae contra Catholicam fidem inimicus excitauerat, vna eademque sit per totum mundum confessio veritatis.] hac Leo Magnus. Exhibeant itaque heretici, non dico feminam, per quam duo Concilia ex omnium maximis sint convocata, & quae sermone sapientiae effecerit, vt abducto ab haeresi Imperatore fratre, atque alijs eius sectatoribus, totus orbis in Catholicam fidem conspirarit, in decretis fidei Christianae grauiissimis: exhibeant virum, exhibeant nationem, proferant omnes populos, producant vniuersitatem generis totius humani, per quos aliquando fuerit aliquid simile effectum: edant, si valent, quicumque e Graecis haeretici sunt, ex quo a nobis discessere, an ipsis fuerit huiusmodi virgo.

X. A. feminam quatuordecim exemplo.

Ac ne putent hanc nobis vnam fuisse, quae sapientiae sermone excelluerit in grauissimis Christianae pietatis mysterijs; nominabimus hic tres e diuersis orbis partibus feminas catholicas, quas, velint, nolint, haeretici fatebuntur omnino haereticis sapientiores, & quantum ad sapientiae sermonem sicuti etiam reliqua excellentiores; Hildegardim Germanam, Brigidam Sueuam, Catharinam Senensem. Has haereticas dicent haeretici. Extorqueamus ab ipsis veritatis confessionem. Accedite huc Lutherani: an non vos excommunicatis Caluinistas, quod neget in Eucharistia verum Christi corpus esse? Atqui legite harum trium scripta, ac multis in locis inuenietis asseri ab istis in Eucharistia verum Christi corpus esse. Sunt igitur istae, Lutheranis testibus, sermone sapientiae praestantiores Caluinistis, per quos nunc maximè omnia miscentur. Ita praedicarunt illae, ita scripserunt in re omnium grauissima, mysterio altissimo. Caluinistae asserunt, Deo volente, efficiente, impellente, cogente singulos, omnia peccata perpetrari. Blasphemiam, facinusque horrendum dixisse, id reliqui omnes haeretici (Lutherus namque ex parte Malacton omnino a semetipso hac in re desciuit) clamant. Iis ergo testibus, tres haec feminae in re maxima sapientius locuta, quam Caluinistae. Nam si inspicias scripta harum, videbis contrarium prorsus dici. Age verò, praedicere futura ad aeternam salutem pertinentia, an non maximae sapientiae? Ita profecto. Sic enim Paulus: O altitudo diuitiarum sapientiae, & scientiae Dei, quam incomprehensibilia iudicia eius, & inuestigabiles viae eius? Atqui ostendimus supra, Hildegardim, Brigidamque maximè hac in re praestitisse cunctis haereticis. Igitur sermone sapientiae istius haec praestant haereticis. Quid? in actionibus nostris, quatenus ad Deum referuntur, atque an hoc illoue modo sint instituendae, nonne maxima opus sapientiae? Haud negari potest. Paulus namque ait: Ambulate in sapientia.] & alibi, Redimentes tempus sicut sapientes.] Ad istas autem feminas consulendas in maximis rebus agendis confugebant omnium maximi Imperatores, Reges, Pontifices, neque vnus, aut alter, sed plures orbis totius. Perlege scripta Brigidae, epistolae Hildegardis, & Catharinae, atque ita vt diximus esse perspicies. Numquam sibi tantum Caluinus, Lutherus, aut quiuis alius haereticus poterit vendicare, quasi ad ipsum scripserint tot Reges, Imperatores, Pontifices summi.

Col. 4. Eph. 5.

XI.

Rom. 12.

Sed quid ego praestantissimas virgines ac feminas comparo cum nebulonibus istis? Affirmanter assevero stultissimum quemlibet e nostris, vbi nobiscum sentiens de nostris mysterijs loquitur, sapientissimis istis Caluino, Luthero, aut alijs huiusmodi sapientiores. Audi, vt rem teneas, & apertissimè cognoscas ita esse; Paulus monet nos his verbis: Dico enim per gratiam, quae data est mihi, omnibus qui sunt inter vos: Non plus sapere quam oportet sapere, sed sapere ad sobrietatē: & vnicuique sicut Deus diuisit mensuram fidei. sicut enim in vno corpore multa membra habemus, omnia autem membra non eundem actum habent; ita multi vnum corpus sumus in Christo, singuli autem alter alterius membra.] hac Paulus. Igitur non sapit Paulo, qui pedis instar cum sit, aut manus, officium tamen capitis sibi sumit. Episcopi porro singuli Ecclesijs singulis sunt caput. Ait enim Paulus illos positos vt Ecclesiam Dei regant a Spiritu sancto. vniuersi verò Episcopi Ecclesiae vniuersae sunt caput. at haeretici nolunt stare sanctionibus, non dico istius: illiusue Episcopi, non enim praepositus est hic autem ille Ecclesiae vniuersae nisi Petri successor; ergo capitis sibi partes arrogat plusquam oportet; ideoque non sapientes, sed insipientes: quod quonia non agunt e nostris stultissimi, sunt istis sapientiae stolidissimis professoribus sapientiores, cum nostra mysteria loquuntur: quia Concilia vniuersalia amplexantur, & ab vniuersis Episcopis communiter sancita.

SIGNVM

A SIGNVM VIGESIMVM SECVNDVM.

Genera linguarum, & interpretatio sermonum.

Genera linguarum, & interpretatio sermonum necessariò debent esse in Ecclesia Dei: id nostrae, non alijs contingere, demonstratur. Cap. V.

Enumerat Paulus gratijs Ecclesiae diuinitus concessis & genera linguarum, & interpretationem sermonum, quae cum duae sint gratiae, nos tamen ambas in vnam conclusimus ob maximam affinitatem. Vtrasque verò semper in Ecclesia Catholica fuisse ab ipsius constitutione, caelitus est illi datum. Quod ad extremum sic est haereticis negatum, vt propriae prope modum linguae vsus videantur amisisse, & in extraneam translatos. Et quidem fuit Apostolis olim largitum, vt linguis omnium gentium loquerentur, quod ad illas Christo adiungendas essent mittendi, neque opis humanae illis aliquid foret, quo vel tot linguas addiscerent, vel earum praecipuas, aut interprete fido vterentur in alloquendis, & ad veritatis agnitionem perducendis exteris. At vbi ex omni natione non paucos Christo conciliarant, non fuit opus amplius omnes linguas vnum scire. Manifestè enim Paulus dixit, ideo gratias huiusmodi datas, vt alijs essent vtilitati, quo scilicet a Christo alienos sine vlla interpretis opera possent alloqui, & Christo illos addicere. Vbi addisti tot fuere, vt ij possent deinde exequi inter suos hoc munus, quid opus huiusmodi dono vt vni soli detur? In Ecclesia donum remanet, quòd illa omnium gentium lingua iam loquatur, inquit, Augustinus hunc locum tractans. Non oportet ad vnum dumtaxat aut paucos illud redigatur, quando illi ad exteros non sunt mittendi. sic etiam Christus omnes ille quidem linguas callebat; vna vsus tantum, reliquis non fuit opus vti. quid illas ostentaret, ac iactaret, cum missus esset, ait ipse, ad oues Israel solummodo? sat est, si Hebraeorum lingua loqueretur. Quocirca nunc habet Ecclesia hoc donum linguarum, cum sola Ecclesia Catholica omnium gentium cogniti orbis aliquot habeat, eosque non paucos, suae fidei studiosos: quod haereticorum nulli factioni contingit; atque ob id omnibus modis haereticorum coetus hoc munere, quod esse in Ecclesia Catholica debet, sunt priuati. In Ecclesia verò Catholica esse omnes gentes docuimus signo de Ecclesia Catholica.

I. Argumentum. Ecclesia Catholica sola habet omnium linguarum donum quòd sola omnes gentes complectatur.

Tract. 32. in Ioã. in medio to. 9.

Verum enim verò vbi oportuit, haud negauit Deus Ecclesiae suae huiusmodi donum. Nam cum nostri ad incognitae gentis homines perueniunt in Indijs Orientalibus, aut Occidentalibus, mirum quam citò assequantur vsus linguae ignotae, nullo studio, nullo labore. Nam qui potuisset admirandus ille Xauerius vndecim annorum spatio tot linguas percipere, tot linguarum populos alloqui, nullo saepe interprete, nullo adiumento?

II. Aliquibus nostrorum datus vsus linguae incognitae quantum oportuit.

Quamquam concessum fuerit aliquando nostris illud longè mirabilissimum, vt cum loquerentur vna lingua ad innumeros diuersarum linguarum homines in vnum coactos, quorum multi haud percipiebant aliarum vim, nihilominus nostri verba facientes ab omnibus adstantibus intelligerentur; & quilibet ex audientibus cum sono vocis assequeretur etiam sensa verborum. Id aetate maiorum nostrorum contigisse Vincentio Ferrerio Hispano ex ordine Praedicatorum scribunt in eius vita, nostra autem Aloysio Bertrando similiter ordinis ac nationis eiusdem in Occidentalibus Indijs, nec non Martino Valentino in iisdem locis, per quos Deus innumeros ad verum pietatis cultum traduxit, & plurima suae diuinitatis beneficia populis illis est impertitus. Atque haec quidem caelitus Ecclesiae Catholicae supra omnes humani ingenij vires sunt data. Idem tamen Deus mirabilissimè hominum Catholicorum mentes exacuit ad linguas percipiendas, & eorum studia maximè promouit. Non enim potest negari, quin sit hoc caeleste donum Ecclesiae Catholicae magis, quam cuius hominum coetui concessum, vt in linguarum sermonumque peritia Catholici cunctis antecellant singulis bene pensatis. Quod e subiectis apparebit.

III. Vna lingua multarum vim habens.

In primis enim, si vel vetustissima quaeuis Graecorum Latinorumque, aut aliorum quorumlibet a fide Christi alienorum scripta legas Hebraicam, Chaldaicam, Syriacam, Aethiopicam linguam, nulla in illis paulo fufius enunciatam verba reperies. Linguarum namque donum referuauit in primis

III. Antiqui linguas alienas haud tenebant vt Catholici.

V.
Catholici præcepta linguarum doctus quæ ceteri tradiderunt vel in ipsa lingua enutriti.

A in primis Ecclesiæ suæ Deus, siue illud aliquibus Catholicis diuini flaminis illapsu protinus inspiratū, siue humano labore sit cōparatum. Et in qua quæso natione siue antiquæ siue nostræ memoriæ reperies harum linguarū libros Grāmaticos, & lexica, quibus illas possis facillimè addiscere, nisi in Ecclesia Catholica, & maximè inter Latinos? Qua in re vt suspicias admirandam Dei prouidentiam & iustitiam, eò iam ventum, vt Catholici plenius ac doctius in artem redegerint Hebraicæ & Græcicæ linguæ præcepta, & vocabula omnia, quàm Græci ipsi, & Hebræi. An non hoc verū? Lexicon existat Photij, & Hesychij, doctissimorum inter Græcos virorum, quibus ipsi Græci primas dant; lege quæso illud, & attentè considera, mox sume in manus lexica Phaurini Itali, Turzani, Turnebi Galli, obseruationes Budæi, è quibus confectus est ille ingens Thesaurus linguæ Græcæ Parisijs editus ac videbis; quàm sint Græcorum Græca exilia, ieiuna, & quæ nostra. Rursus sume in manus libros Grammaticos Chrysoloræ, Urbani, Lascaris, Græcorum, & ne multos adducas, vnus Nicolai Clenardi Galli; & videbis Græcos ipsos à Latinis Catholicis longissimo interuallo superari. Res est in promptu, ante oculos posita, diiudicari à quouis facillimè potest. Quod de Græcis dicimus, idem constanter affirmamus de Hebræis. Nam quod illis Lexicon simile vlla ex parte Thefauro Sanctis Pangnini ex ordine Prædicatorum, sine quo nemo satis bene Hebraica iuxta artis præcepta potest callere? Qui illis liber Grammaticus similis Nicolai Clenardi, Quinquarborei, aut si breuitati studes, Roberti Bellarminij? Dauid Kimhi producent, quem meritò, etsi multis in rebus non negligendum, Hebraicè longè doctissimus Genebrardus deridet in pulcherrima præfatione ad Psalterium. Quod si vis commentarios in Biblia editos, è quibus verè discas quanti sint Catholici in interpretatione Hebraici sermonis; peruolue quæso, ne pigeat, Genebrardi scripta in Psalteriū, & Cantica, & in eadem Cātica Luyfij Legionensis; in Iob, vt omittam ciuem meum Steuchum, Didaci Sunicæ; in Isaiam Leonis Castrensis; in omnia Lucæ Brug. in duodecim prophetas, & Iosue Benedicti Ariæ, in eūdem Iosue Andreæ Masij; in Ecclesiasten & Sapientiā Cornelij Iansenij, similiter editionem tam Græcam, quàm Latinam septuaginta duorū interpretum Romæ editā studio doctissimi & integerrimi Cardinalis Antonij Carafæ: & videbis quid nostri valeant, quantum pertinet ad sacras scripturas, & vniuersam linguæ Hebraicæ Græcæque notitiam ad scripta Theologica spectantem, & numquid vel Hebræi, vel Hæretici è Græcis Catholicos superent in cognitione suarum linguarum, quatenus sacris litteris intelligendis seruire possunt. Et verò necesse est fateatur Hebræi, & Græci, linguas illorum magis illustratas à Catholicis, & in artem redactas, quàm ab ipsismet Hebræis, ac Græcis. Idem verò de Latina propè asserere audemus, si quis Grāmaticæ præcepta nostrorum, & lexica inspiciat, & quæ antiqui illi reliquerunt, Festus, Varro, & ceteri huiusmodi. vt verè mihi Marcus Antonius Flaminius aliquando dixisse videatur, linguæ Latinæ elegātiā nunc magis dignosci, & haberi, quàm ab ipsismet olim Latinis factum fuerit. Verum enimverò morositas ista in obseruandis linguarum regulis & ineptijs quibusdam nihili facta est ab Apostolis, & sanctis viris, ita vt in epistolis S. Pauli solæcismos possis deprehendere. sicuti etiā à doctis viris paruipenditur meritò fastidiosa quædam cōsecratio elegantium vocularum oratorijque ornatus, quæ in disciplinis tradendis ab ipso Cicerone vituperatur, veluti inepta & puerilis. Et voluit tamē Deus hac in re Catholicos haud superari, vel à suarum linguarum proprijs assertoribus ac magistris. ita vt quamuis singuli Hebræi, & Hæretici Græcorum sciant Hebræè, & Græcè, quod non singulis Latinis contingit, tamen inuentus fuerit aliquis Latinorum, qui plenius ac doctius Hebraica & Græca calluerit, quàm quiuis ex Hebræis & Hæreticis Græcorum, postquam desciuere à nobis.

Cic. lib. 3. de fin.

Superioribus annis Protestantes quidam, qui scioli sibi videbantur, clamabant Biblia nostra male versa, potissimum Psalmos. Vbi ventum ad rem, & quanti essent nostri est patefactum, Conradus Pellicanus hæreticus Zuinglianus admodum doctus Hebraicè sic scriptum reliquit de vulgata Psalmorum editione in præfatione anni millesimi quingentesimi trigésimi quarti: Tanta dexteritate, & eruditione, & fide Hebraica quoad sensum concordare deprehendimus vulgatam editionem Psalterij, vt eruditissimum, pariterque piissimum, & verè prophetali spiritu præditum fuisse interpretem Græcum & Latinum non dubitem; quamquam alicubi dissentiant à punctis Hebraicis, quibus Iudæi nunc vtuntur, quæ olim non fuisse similia ambigere conor, & quarūdam litterarum

muta-

A mutationem factam suspicio sit conferentibus singula diligenter. Jhuusque verba Pellicani. Ad summam concludamus hoc argumentum, colligamusque catholicos in cognitione & interpretatione linguarum præcipuarum, qualis Græca, Hebraica, & Latina, in titulo Crucis à Christo consecrata, præstare omnibus, vel ipsis etiam propriæ linguæ assertoribus, quantū ad earum præcepta conferentia ad sacras res, aliaque scitu quoquo modo digna, ex quo illi à nobis discere.

B Audi adhuc miranda sum dicturus, sed tamen vera. Atque hoc sit argumentum sextum. Anno Christi quadringentesimo septuagesimo sexto, vel quadringentesimo septuagesimo octauo, Hebræi Tiberiadem Palæstinæ, teste Elia Leuita, cōuenerunt, Zeno ne Isaurico imperante in Oriente, Momylo Augustulo in Occidente, Simplicio Pontifice; puncta litteris Hebraicis addiderunt & alicubi vt se suspicari Pellicanus ait; litteras vocabulorum peruenterunt. Idcirco Iudæi cum solemniter in synagogis suas ostentant scripturas, eas sine punctis ex armario producant, vt nihil habeant humani admixtum. Puncta verò addidisse apparet, vt linguæ notitiam nouo inuento magis obscurarent, & Christianis eriperent. Tum verò in maximam cæcitatem deuenere omnium rerum, quæ sacris libris continentur: sub idem namque tempus portentosa illa commenta Thalmudistarum protulerunt, ac posteris, nescio an sibi etiam persuadere conati sunt, eaque diuinæ scripturæ verbis comprobare sunt ausi. Multa ex illis refert Sixtus in sua bibliotheca, & Ludouicus Granatenis in illis maximè pijs ad symbolum fidei institutionibus: liber adscribere paucula quædam ex istorum monstruosis fabulis. Aiunt igitur Deum ante mundi creationem exercuisse se in varijs mundis exstruendis, ac destruis, donec didicit, hunc, qui est, fabricari; tres horas primas diei infumere in lectione legis Iudaicæ; Deum quotidie preces fundere; statutis temporibus deslere, quòd Iudæos adeò afflixerit, vestes quasdam ante preces sibi alligare; Nouilunio idcirco sacrificare Iudæos, vt expient scelus à Deo commissum, quòd lumen Lunæ ademerit, Soli attribuerit: Deum quotidie lugentem Iudaicas miseras, mittere in Oceanum duas lacrymas, ac pectus manu tundere; tribus diei horis ludere cum leuiathan pisce, quem postea iratus occidit, & ex illo conficit cibum beatis in cælum euehendis dandum: Deum semel quotidie irasci; tum cristas gallis haud rubere, ipsos vno pede stare, quo momento si quis alium detestetur, tunc ille protinus occidet: Disputantibus quibusdam Rabbinis cum Rabbi Eliezer, Deus sententiam pro Eliezer tulit; Rabbini execrati sunt Deum; tum Deus subridens, Filij, inquit, mei me vicerunt. Rabbini sic Deum diabolumque astu elusit: Morti proximus impetrauit à dæmone, cui se addixerat, vt ad portas cæli adduceretur, quòd inspiceret solummodo cælum bona, ac lætus moreretur; adductus ille à dæmone caput intulit intra portas, iurauitque se non recessurum; Deus ne illum ad periurium compelleret, coactus est in cælo retinere. JHæc igitur portenta eodem tempore Iudæi ediderunt, quo Hebraicam linguam in odium Christianorum conati sunt obscurare, quæ quidem testimonijs diuinæ scripturæ subtiliter (ò incredibilem stoliditatē) contendunt probare. Atque ita Deus eorum mentes inaudita, & penè inexcogitabili cæcitate ac stupore percussit in assequendis sacræ scripturæ sensibus. Hoc igitur Hebræis contigit quantum ad Biblia, quibus antiquitates omnium rerum diuinarum continentur.

E Veniamus ad hæreticos Græcorum. Hi meritò gloriantur à Græcis Græcè conscriptos libros, quibus omnium bonarum disciplinarum principia continentur, vt Philosophiæ à Platone & Aristotele, Mathematicæ ab Euclide & Archimede, Medicinæ ab Hippocrate & Galeno. Anno autem millesimo ducentesimo octuagesimo tertio, Andronico Paleologo imperante, prorsus à nobis desciuere, & ad tantam deuenere ignorationē illarum doctrinarum, vt fateatur Gregoras missos à Papa sub ea tempora Constantinopolim Legatos, qui cum Græcis de rebus controuersis alloquerentur, sed Græcorum hæreticos noluisse cum ijs congregari, quòd Philosophiæ, Logicæ, ac rerum diuinarum cognitione nihil valerent; quocirca de consilio Gregoræ, qui tum Constantinopoli degebat, abstinuisse hereticos Græcorum ab omni disputatione. Constat porro, ex eo tēpore nullum excelluisse inter illos notitia eximie alicuius doctrinæ, qui nobiscum non fenserit, vt Bessarion, & si qui tales. Nunc eò res redacta, vt Græci si quid vel artium liberalium, vel etiam linguæ ipsius Græcæ præstantius volunt addiscere, ad nos commigrent. Atque ita Græcorum hæreticis negata diuinitus illa ipsa, quorum maximè

De Sign. Tom. 1.

V ipsi

VI.
argumentum.

ADMIRABILIS
POENA
HEBRÆIS
INFELICTA.

Sixt. lib. 2. littera T.

Greg. lib. 10.

ipſi fuerunt architecſti; & ad Eccleſiam Catholicam delata vnà cum linguæ Græcæ eximia cognitione doctrinæ illæ quæ Græcis ſunt litteris commendatæ; vtrumque Græcis ablatum.

Cocleus in vita
Luth. ann. 1522.
Sur. ann. 1556.
& 1537.

Alloquamur Proteſtantes, qui cum nolint editionem noſtram Bibliorum, plures ex ipſis multas ediderunt. Atque ita factum, vt nulla illis ſit certò probata. Bonus verò homo Lutherus Biblia in Germanicam linguam vertit, in qua verſione collegerunt quidam mille & plura loca à Luthero apertiffimè deprauata. Quidam verò ex iſtis nouatoribus ſunt eò dementiæ progreſſi, vt aſſeruerint Chriſtum non dum veniſſe. Hic fuit David Georgius, qui ob id ab Hæreticis Baſilæ eſt combuſtus. Alius ſe cælo delapſum, Regem Iuſtitia, qui ab omnibus erroribus orbem liberaret: Sartor hic fuit Batauus, qui exercitu coacto Monasterium vueſthaliæ Vrbem nobiliſſimam cepit, Epifcopo exacto, Regemque diu ſe geſſit, & oracula incredibilia fundebat. Anabaptiſtarum ſecta haud eſt ignobilis in Sileſia Suuechfeldianorum, quæ nulli ſcripturæ aurem dandam dicit, diuino dumtaxat ſpiritu animum humanum permeante. Denique tam bel- lè nunc Proteſtantes interpretati ſunt ſcripturas, vt Claudius Sainctes octuaginta adferat Proteſtantium contrarias interpretationes ad illa dumtaxat verba, Hoc eſt corpus meum.] Atque hi nimirum maximè linguas callent, & interpretationes ſermonum. Poſteri filiorum Noè in campo latiffimo Sennaar ædificaffe turrim Babel dicuntur, ibi confuſæ linguæ, & diuiſæ in ſeptuaginta duas, vt quidam volunt; id verum ad vnguem, necne ſit, haud diſputo; veriſimilius aiunc alij pauciores fuiſſe; ponamus tamen tot exiſtiſſe, quid habet illa confuſio par cum Proteſtantium confuſione, qui non in ampliſſimo campo, ſed in tribus verbis explicandis tantam maximæ rei confuſionem creauère octuaginta inter ſe pugnantibus linguis ex inferorum caligne excitatis?

Supra Sig. II.

Bene habet, videamus qua pietate & ſanctitate iſti in lucem gentium poſt annos mille quingentos nati calleant linguas, & interpretationes ſermonum. Audi qua pietate. Aiunt è peritia maxima linguarum, ſermonumque diuinorum interpretatione colligi in Biblijs effici à Deo prorfus omnia ſagitia, adulteria, homicidia, ſacrilegia, mendacia, ita Lutherus, Melancton, & Caluinus omnium doctiſſimi inter eos. Reſpuit ex parte Melancton; Caluinus adiecit non modò effici omnia ſcelera à Deo, ſed ad illa compelli vniuerſum genus humanum, dæmonas ipſos. Bonitas igitur ſumma apud iſtos (Deus autem ſumma bonitas) nihil aliud eſſe aſſeritur quàm colluuius omnium facinorum. Noua omnino Grammatica, nouum Lexicon. Hæc eſt iſtorum lingua, hæc iſtis interpretatio ſermonum. Vidimus pietatem iſtorum in Deum, videamus ſanctitatem. Vt æternam ſalutem conſequaris, & ſis ſanctus, aiunt omnes Proteſtantes, nihil eſt neceſſe boni aliquid velis, moliaris, aut facias; Chriſto fidus, impune quiduis audeas, & ad exitum perducas; quamuis nonnulli ex iſtis dicant non eſſe laudabile vitia ſectari, mirum ni dicant etiam laudabile; & tamen Lutherus aſſeruit, vt ſuprà vidimus, eo magis hominem diſponi ad ſanctitatis gratiam conſequendam, quo fuerit ſagitij magis opertus. Admirabilis lingua, & interpretatio ſermonum. Sanctitas maxima eſt, maxima vitioſitas. Hoc ſanè Turnebus vir linguæ Latinæ ſcientiſſimus, aut Budæus Græcæ, vel Sanctes Hebraicæ non habent in ſuis obſeruationibus. At vociferantur iſti, Iuſtificatur homo per fidem ſine operibus legis. Quis negat? Quis vumquam dixit ex operibus omnino naſci iuſtitiam? Naſcitur hæc diuinitus ex inflammata caritate, è qua deinde peruenitur ad opéra; ad quæ ſi quis non poteſt peruenire, nihilominus eſt iuſtus. Non ideò nos iuſti, quia iuſta ſint per ſe opéra externa; ſed quia nos prius iuſti, ideò ſunt opéra iuſta; quæ ſi non poſſumus efficere, vt plurimi in ipſo mortis momento conſtituti, quos ſclerum præteritorum ritè punitet ob Deum, iuſti tamen ſumus, & ad ſuperos euadimus. Quod ſi efficiamus, vt opus eſt, ſuo loco, & tempore, iuſtitia operibus eſt, ex intima cordis iuſtitia per fidem diuinitus noſtris animis infuſa, vel adaucta. Hæc eſt Eccleſiæ Catholicæ lingua, & interpretatio, qua ſit vt homines ſagitioſiſſimi deteſtentur omne ſagitium, cupiant omnè virtutem præ cunctis propter Deum, ac protinus ſiunt etiam ſi nihil aliud moliti ſint, iuſti, molituri tamen, vbi oportet, ac tunc, ſi res exigat; quòd ſi illo momento exſpirent, pro illis operatus eſt Chriſtus, Chriſti fides illos ad cælum perducit. Audiſtin' hæretice? Diſce nunc ſanctitatem, diſce pietatem, diſce linguam, & interpretationes ſermonum.

Quid

A Quid igitur iſtis eueniet? idem quod Hebræis, niſi reſpiciant; Talmud aliquod componant in quo ſomnia enarr ent nò ægrorum, ſed ſtultiſſimorum, ac ſclerum prorfus horrenda, & execranda, qualia Caluinus in Chriſtum cœpit eructare, & crepare, vt ſigno de vna fide oſtendimus.

Vidimus ad ſummam, quæ ad extremum ſit Hebræis lingua, & interpretatio ſermonum in teſtamento veteri explicando, ex quo diſceſſere à nobis; vidimus quæ hæreticis Græcorum in aſſequentis doctrinis, quas lingua eorum ſcriptas tradidere illis maiores: vidimus quæ hæreticis & in veteri, & in nouo teſtamento interpretandò. Nunc aliud audi, vt ſuſpicias Dei ſapientiſſimam prouidentiam, ſummaſque illi, quòd catholicus es, gratias habeas, & agas ſemper; ſeptimumque ſit hoc argumentum. Hebraica lingua eſt omnium vetuſtiſſima quod patet è Geneſi, in qua oſtenditur; nomina Adæ, Euæ, Cain, Abel, Seth, Noè, Sem, Cham, Iaphet, & mille huiuſmodi deducta ab ipſa lingua Hebraica, vt ſcriptor Geneſeos ipſius teſtatur. Hæc in diuiſione, linguarum, poſt diluuium circiter annos trecentos triginta, remanſit in familia Heber, vnde Hebræi diſti, à quo Abraham ceterique ipſius poſteri prognati. Chaldaica lingua latè eſt propagata, quo tempore Chaldæi imperio, quod à Nimbrotto Ninoque deductum omnium fuit in orbe primum, latiffimo terras continebant, temporibus Danielis, & Eſdra, qui ob id ſuos libros lingua quadam commixta ex Hebraica & Chaldaica emiſerunt; tunc etiam Biblia in Chaldæum ſermonem conuerſa, quæ nunc exiſtant, & ad ſenſa ſcripturæ explicanda adhibemus. fieri namque videmus, vt eorum lingua plerumque ampliſſimè ſeſe effundat, qui maxima imperia nanciſcuntur, propter leges, edicta, iudicia, magiſtratus, conſiliarios, quorum omnium poteſtas ſemper eſt penes illos, qui ſunt ex eadem gente cum Rege prouidentes, vt ſumma rerum ſit apud ſuæ nationis homines veluti magis fidus. Chaldaica hæc lingua maximè immunita Alexandro euerſente regna Perſarum, cum iam Perſæ ſummo luxu diſfluere, vt è Quinto Curtio apparet. accidit deletio imperij Perſici anno orbis conditi, vt quidam colligunt ter milleſimo ſeptingenteſimo octuageſimo quinto. Hinc maxima linguæ Græcæ dilatatio, Alexandri nãque ſucceſſores Græci latiffima regna fundarunt in Oriente, Aſia, atque Aegypto, qui omnes Græcè loquebantur, Græcumque ſermonem latè diſſeminarunt. Poſt Annos propè trecentos Romani Græcæ linguæ terminos coanguſtarunt, Latine produxerunt, extinctis Græcorum regnis. Magiſtratus enim Romani in prouincias miſſi, nec Græcis etiam niſi Latine reſpondebant, quod Valerius Maximus ſcribit. Idem fecere Imperatores. Hinc Tiberius vetuit militem ne Græcè teſtimonium diceret, vt Suetonius tradit; Claudius verò virum quemdam primarium Græciæ ciuitate Romana priuauit, quòd Latine ignoraret, eodem teſte. Atqui tres linguæ ſuperiores maxima detrimenta paſſæ, Chaldaica, Hebraica, & Græca, has ob cauſas: Chaldaica quidem, quòd poſt euerſionem templi, vaſaque illius ſacrilegè per Chaldæorum Regem Balthaſarem in conuiuio, vt eſt apud Danielelem, violata, imperium ipſorum peruenerit ad Perſas, cum ſteſiſſet annos mille quingentos, vt diligentiffime colligit Pererius in ſuis ad Danielelem commentarijs. Igitur euerſo ob ſacrilegia imperio Chaldæorum, lingua Chaldaica maximè in anguſtum contracta. At Græcanica immunita valde, cum Græci Reges ſunt in Aſia deuicti à Romanis, Antiochusque Epiphanes tot ſclera in Iudæos Dei que religionem patrauit, quot in libris Machabæorum leguntur. Poſtremò autem, cum diſceſſere à nobis Græci, à Turcarum Rege ſic ſunt oppreſſi, vt eos vnà cum lingua ad nihilum redigere videatur paulatim liberos eorum transferens in ritus nomenque Turcarum. licet enim Seleucidis in Aſia, Ptolomæis in Aegypto domitis per Romanos Græcanicus ſermo fecerit magnam iacturam, tamen illius caſus ſuſtentatus à ſcriptoribus Chriſtianis vſque ad illud tempus, quo Conſtantinus in Græciam tranſtulit imperium. Nunc eò ventum, vt neceſſe ſit, ſi Græci velint docti eſſe in ſua lingua, ad noſtra ſe gymnafia conferant, Romam petant, vbi à Gregorio Decimo tertio illis commodiſſimum collegium ad bonas litteras addiſcendas eſt conſtitutum. Hebraica maximè attenuata, cum Chriſto occiſo, Apoſtoliſ eiectis, Chriſtianisque multifariam vexatis, Hieroſolyma euerſa, Iudæi incredibiles calamitates perpeſi multis in locis Imperij Romani ad internecionem delati, nunc vbi que ad paucas reliquias redacti. At Latina, quamuis euerſo Imperio Romano in Occidente, eſt tamen per catholicos ſemper amplificata ſupra Rhenum & Danubium in omnibus Se-

VII.

QUATVOR
PRAECIPVAE
LINGVAB A
CATHOLICIS
ILLVSTRATA.

Vale lib. 2. c. 2.

C propter leges, edicta, iudicia, magiſtratus, conſiliarios, quorum omnium poteſtas ſemper eſt penes illos, qui ſunt ex eadem gente cum Rege prouidentes, vt ſumma rerum ſit apud ſuæ nationis homines veluti magis fidus. Chaldaica hæc lingua maximè immunita Alexandro euerſente regna Perſarum, cum iam Perſæ ſummo luxu diſfluere, vt è Quinto Curtio apparet. accidit deletio imperij Perſici anno orbis conditi, vt quidam colligunt ter milleſimo ſeptingenteſimo octuageſimo quinto. Hinc maxima linguæ Græcæ dilatatio, Alexandri nãque ſucceſſores Græci latiffima regna fundarunt in Oriente, Aſia, atque Aegypto, qui omnes Græcè loquebantur, Græcumque ſermonem latè diſſeminarunt. Poſt Annos propè trecentos Romani Græcæ linguæ terminos coanguſtarunt, Latine produxerunt, extinctis Græcorum regnis. Magiſtratus enim Romani in prouincias miſſi, nec Græcis etiam niſi Latine reſpondebant, quod Valerius Maximus ſcribit. Idem fecere Imperatores. Hinc Tiberius vetuit militem ne Græcè teſtimonium diceret, vt Suetonius tradit; Claudius verò virum quemdam primarium Græciæ ciuitate Romana priuauit, quòd Latine ignoraret, eodem teſte. Atqui tres linguæ ſuperiores maxima detrimenta paſſæ, Chaldaica, Hebraica, & Græca, has ob cauſas: Chaldaica quidem, quòd poſt euerſionem templi, vaſaque illius ſacrilegè per Chaldæorum Regem Balthaſarem in conuiuio, vt eſt apud Danielelem, violata, imperium ipſorum peruenerit ad Perſas, cum ſteſiſſet annos mille quingentos, vt diligentiffime colligit Pererius in ſuis ad Danielelem commentarijs. Igitur euerſo ob ſacrilegia imperio Chaldæorum, lingua Chaldaica maximè in anguſtum contracta. At Græcanica immunita valde, cum Græci Reges ſunt in Aſia deuicti à Romanis, Antiochusque Epiphanes tot ſclera in Iudæos Dei que religionem patrauit, quot in libris Machabæorum leguntur. Poſtremò autem, cum diſceſſere à nobis Græci, à Turcarum Rege ſic ſunt oppreſſi, vt eos vnà cum lingua ad nihilum redigere videatur paulatim liberos eorum transferens in ritus nomenque Turcarum. licet enim Seleucidis in Aſia, Ptolomæis in Aegypto domitis per Romanos Græcanicus ſermo fecerit magnam iacturam, tamen illius caſus ſuſtentatus à ſcriptoribus Chriſtianis vſque ad illud tempus, quo Conſtantinus in Græciam tranſtulit imperium. Nunc eò ventum, vt neceſſe ſit, ſi Græci velint docti eſſe in ſua lingua, ad noſtra ſe gymnafia conferant, Romam petant, vbi à Gregorio Decimo tertio illis commodiſſimum collegium ad bonas litteras addiſcendas eſt conſtitutum. Hebraica maximè attenuata, cum Chriſto occiſo, Apoſtoli� eiectis, Chriſtianisque multifariam vexatis, Hieroſolyma euerſa, Iudæi incredibiles calamitates perpeſi multis in locis Imperij Romani ad internecionem delati, nunc vbi que ad paucas reliquias redacti. At Latina, quamuis euerſo Imperio Romano in Occidente, eſt tamen per catholicos ſemper amplificata ſupra Rhenum & Danubium in omnibus Se-

De Sign. Tom. I.

V a

pten-

pretrionis locis. Quin Pontifex Romanus cum synodicas litteras mitteret ad Episcopos Orientis, non nisi Latinè scripsit; amplius in Synodis vniuersalibus, quamuis habitis in Græcia, primus locus est Latinæ linguæ datus, non modò quòd Legati Pontificis in iis præsiderent, sed etiam quòd primæ orationes Latinæ haberentur. ob id in amplissimo Chalcedonensi Concilio Marcianus quamuis Græcus Imperator Græcorum, Latinè primùm, deinde Græcè orauit, vt actione sexta habetur. Et in Concilio Ephesino litteræ Cælestini non nisi Latinè recitatae sunt.

Nunc autem Chaldaica, Hebraica, & Græca, ad interitum propè vergentes, à catholicis maximè sustentantur; cum propter impietates, vt vidimus, sacrilegia, & hæreses, dilaceratae miserabiliter fuerint, atque extenuatae. Latina verò latissimè patet, non in Europa solummodo supra Rhenum & Danubium, sed in Africa, & Asia, Indiarumque Occidentalium, & Orientalium prouincijs amplissimis, ita vt neque Imperio Romano florente vicesimam partem tantæ amplitudinis fuerit vquam nacta. Tuetur itaque vetustissimas istas linguas, & ob antiquitates rerum diuinarum doctrinarumque præcepta vtilissimas, Ecclesia Catholica, Hebraicam, Græcam, & Latinam, latissimeque in omnes orbis partes effundit. Vt ad Latinam pertinere videatur quod Deus per Sophoniam prædixit: Tunc reddam populis labium electum, vt inuocent omnes in nomine Domini, & seruiant ei humero vno. Intellexistin' antiquissimas linguas, quibus origines rerum sacrarum disciplinarumque humanarum præcepta continentur, ad turrem Babelis propè extinctas, ob impietates certè quidem & hæreses maximè imminutas, ac discissas miserabiliter, per catholicos in primis sustentari? Intellexistin' vt suam dignitatè semper Latina conseruarit, semper prouerit, latissimè sit propagata, postquam Christus in cruce illam consecrauit? Cuiam quæso igitur cœtui conuenient genera linguarum, & interpretationes sermonum, nisi Ecclesiæ Catholice, in qua sunt omnium linguarum populi, in qua vbi opus est, existit qui ignotis linguis loquatur, vna lingua pluriū linguarū gentibus satisfaciatur, quæ præstantius quàm ceteræ nationes per suos linguarum maximarum præcepta explicarit, artemque tradiderit, vetustissimas, & vtilissimas, ob impietatem & hæresim gentiliū domesticorumque ruentes, tueatur, ipsa verò propriam suam latissimè amplificet, ac dilatet? Irrideant nunc sacramentum Confirmationis Protestantes, & querant num per illud, sicut Apostolicis temporibus, hodie dentur vllis (omnibus enim neque olim dabantur) genera linguarum, & interpretationes sermonum. Hæc legant, & obstruant ora.

SIGNVM VIGESIMVM TERTIVM.

Summa fides.

Fides maxima exigitur ab Ecclesia Dei, quæ nostris solum, non alienis, diuinitus est concessa. Cap. VI.

1. Cor. 13.

Nter ceteras gratias annumerat Paulus fidem, quæ non est eadem cum fide illa quæ dicitur vna è tribus Theologicis, & qua credimus quæcumque ab Ecclesia proponuntur nobis credenda, hæc enim cunctis adest, qui sunt in Ecclesia: at illā quam Paulus recenset inter gratias gratis datas, ait idem datam non omnibus ex Ecclesia, sed aliquibus tantum. Quamobrem neceffe est vt dicamus hanc fidem, quam dicit Apostolus non omnibus Christianis concessam, esse non ordinariam, & omnibus catholicis communem fidem, sed quæ magna est, & superat vfitatum fidei ceteris instar modum. Fidei namque sunt gradus. Hinc ait Christus: O mulier, magna est fides tua. Modicæ fidei quare dubitasti? Non inueni tantā fidē in Israel. Adauge nobis fidē. Si habueritis fidem sicut granum sinapis. aliaque huiusmodi. Aut oportet dicamus loqui Paulum de fide qua nō modò credimus fidei decreta, sed etiā credimus diuinitus aliquid faciendū, quod superet naturæ totius vim, veluti miracula nō modò ad sanitatē pertinentia, (ad hanc enim rē pertinet gratia curationū, & sanitatū, quæ per Paulū hīc distinguitur à ceteris,)

sed

A sed & alia miracula ad curationem haud facientia. Vel postremo loco fateamur opus est hanc fidei gratiam respicere persuasionem magnam, qua certò putamus aliquid nobis diuinitus concedendum, quamuis modus concessi beneficii miraculo adscribi haud videatur. Ad summam tria complecti potest hæc gratia fidei, quam dicit aliquibus Christianis datam Paulus, vel virtutis illius Theologicæ magnitudinem, vel vim faciendi miracula præter curationem, vel impetrandi à Deo quod petimus; quamuis miraculum non præferat. Ostendamus igitur clarissimè Catholicis adesse hanc fidem præ cunctis, dissentientibus verò ab Ecclesia Catholica nullam; ex quo fiet ipsos non esse ex Ecclesia Dei, in qua neceffe est sit hæc gratia, veluti membrum in corpore integro. Sic enim Paulus inquit ad Corinthios, esse has gratias in Ecclesia Dei, quemadmodum in corpore sua membra: nisi stolidè velimus dicere Ecclesiam Dei mancam, quamquam cum sit Ecclesia Dei, neceffe est gratias diuinas in illa esse summas; & cum profiteamur in Symbolo illam Sanctam, omnino confirmandum, quæ ad sanctitatem faciunt, in Ecclesia Dei potissimè elucescere. Igitur quatenus gratia fidei potest respicere vim maximam, qua credimus diuinæ veritatis decreta nobis ab Ecclesia Dei propofita ad credendum, apparet illam esse inter nos tum è multis, tum è tribus præcipuè signis, quæ latè suo loco explicamus.

Nam cum sit in Ecclesia nostra perpetua martyrum successio, qui constantissimè mortem quouis tempore subierunt pro nostræ religionis assertionem; sit necessariò, ipsorum fidem fuisse maximam. Et quamuis hæretici proferre possint qui aliquando è suis mortem oppetierint pro impietate ipsorum, tamen horum non fuit perpetua successio, quæ est diuinitatis nota; neque similiter hi in propagando Christi cultu inter gentes à Christi cultu alienas necem sunt perpeffi, quæ est certior martyrij nota, sed adiudicati sunt iudicio catholicorum morti, quod ostendit ipsos non esse martyres veritatis.

Aliud præterea fidei magnitudinem inter nostros ostendit, incredibilia tormenta, quibus excruciatii sunt martyres nostri. Vt enim sint aliqui hæretici, qui supplicio sint vltimo affecti propter ipsorum mendacia, nullo modo tamen illi tot ac tanta cruciamenta sustinuerunt, quemadmodum nostri; quod indicat nostrorū fidem immensam: id verò aperuimus signo de patientia. Accedit ad hæc, nostros aggressos opera difficillima pro Christo, nihili fecisse pericula maxima, maximamque animi celsitudinem ac talem in multis pro fidei tuitione præferulisse, qualem nulli hominum generi ab orbe condito contigisse explicamus signo de summa animi magnitudine. Atque ex his palam fit fidem nostris esse constantissimam in asserendis nostris decretis. Quòd si fidei gratia contineat miraculorum patratiōem, è signo de miraculis in fidei propagatione editis apparet ad nos eam pertinere, quando nullam gentem videas, quæ religionem suam propagarit, illius veritatem stabiliens miraculis diuinitus effectis. Iam si quis contendat fidei gratia contineri impetrationem beneficiorum concedendorum, palam fiet hanc potissimè gratiam in Ecclesia Catholica regnare.

Quod vt euentissimum fiat, dicimus à cunctis catholicis septem peti solere, quæ Dominica oratione includuntur, sex autem à sacerdotibus in Missæ celebratione. Primum illorum quæ singuli quique ex Ecclesia rogant, est illud, vt nomen Dei sanctificetur; hoc est, vt qui ex Ecclesia Dei sunt, sanctitate cunctis præcellere, manifestū fiat; vt Cyprianus in hunc locum, & Ambrosius libro quinto de sacramentis interpretantur: id verò maximè concedi à Deo Catholice Ecclesiæ constat, quia fuit semper, atque est in illa sanctorum perpetua successio, quod suo signo clarissimè est explicatum. Quin quò in quiora Ecclesiæ tempora acciderunt, eò magis illa sanctissimis est viris à Deo nobilitata; vt signo de illustrissimis Ecclesiæ sanctis est dictum; præterea summam florere, atque excellere in illa sanctitatem, ita vt conferendo maxima maximis, & infimis infima, si quis comparet maximos Ecclesiæ Catholice principes, qui sunt Pontifices Romani, cum maximis hæreticarum gentium, aut alioquin alienarum à Christi cultu, constat pessimos nostrorum meliores esse optimis eorum, quod signo de summa sanctitate constat. Si cui verò placet nomen Dei sanctificari, quòd Christi cultus latè propagetur inter nationes ab illo auersas, vt Augustinus sentit; id nobis accidere liquet è signis de propagatione fidei in plura capita distinctis; contrarium verò hæreticis, signo de interitu fidei per hæreticos inducto, & reparatione per nostros.

Secundam deinde petitionē, quæ est, Adueniat regnū tuum, perducī à Deo nobis ad exitum,

De Sig. Tom. 1.

V 3

exitum,

I.
A perpetua martyrum successione.II.
A maximis martyrum tormentis.III.
A summa animi magnitudine.III.
A miraculorum operatione.V.
Ab impetratione petitionum.VI.
A prima petitione dominicæ orationis.VII.
A secunda petitione.

Signo de perpetua episcoporum succ. & seq.

exitum, liquet è signis, & primùm ex eo, quòd soli Ecclesiæ Catholicæ est perpetua Episcoporum, qui solium Dei tenent in terris, & diuino illius munere funguntur, successio. Inter Catholicos solummodo fuit hoc, vt sacra potestas omni potestati Augustali etiam, ne dum regiæ præstaret; & quo magis illa est ab impiis & contumacibus oppressa, eo potentior ac nobilior euasit. Hinc in supremo iudicij vniuersalis die, cum videbitur omnino per Antichristum sublata, Christus euehet, & maximè amplificabit. Ostendimus autè in tertia cõiunctione regnum sacerdotũ in terris esse idem cum regno Christi. Cumque Catholici Reges pro Deo regnent, hinc accidit, vt ipsorũ sit exitus felix, & gloriosus, eorũ posteritas, nationesque illis subiectæ eodem modo, quã licet in terris, propter Deum sint omnium beatissime, quod tribus signis suo loco declaratur, ita vt nulli Reges nostris præcellant felicitate honestati ac decoro coniuncta, & idem dicimus de ipsorũ nepotibus, ac subiectis. E quibus omnibus fit, isti petitioni Deum maximè annuere, quamdiu sumus in terris. Aut igitur necesse est dicamus huiusmodi postulatam inutile & cassum cunctis, qui se Christianos profitentur, aut maximè nobis diuinitus concedi petentibus, qui est effectus fidei, qua cælitus inspirati id efflagitamus.

VIII. A tertia petitione.

Tertiæ post hæc petitionis, Fiat volũtas tua,] fides elucescit ex omnibus iis signis, quæ sunt de summis virtutibus in Ecclesia Catholica efflorescentibus: hæc namque Dei maxima voluntas, vt Catholici cunctis virtutibus excellant: speciatim verò è signo de summa caritate, quam in primis Deus vult, ac præcipit, cum dicat: Hoc est præceptum meum vt diligatis inuicem.] signo item de summa religione, qua fit vt Deo nos addicamus, & eius obsequijs deuoueamus, ac voluntati: signo de perpetua Martyrum ferie cum maiorem caritatem nemo habeat, quã vt animam suam ponat pro Deo, vt ait Christus: è signo de obedientia summa, qua nostri obediunt ijs, de quibus Christus dixit: Qui vos audit, me audit, & qui vos spernit, me spernit.] Atque hæc quantum ad tria prima postulata, quæ pertinere ad Deum videntur, sequuntur aliæ quatuor petitiones, quæ nos respiciunt.

IX. à quarta petitione.

Harum prima, Panem nostrum quotidianum da nobis hodie,] qua peti alimenta corporis etiam quotidiana vult Chrysofomus, ac Cyprianus: alioquin si de cibo spiritali dumtaxat intelligeretur, nil differret à superioribus; atqui si nihil differt, iam vidimus effectum superiorum potissimum Catholicis conuenire; sin de Eucharistia intelligatur, (quamuis nondum fuisset instituta cum Christus hanc orationem discipulis tradidit) in Ecclesia Catholica distributio ipsius post institutionem semper, & quidem maximè, ac perpetuò fuit. hereticis verò, quorum factiones breui durarunt præ nostra Ecclesia, conuenire nullo modo potest. Quòd si referas hanc petitionem ad omnem cibum, rectè Ecclesiæ Catholicæ congruit, nulli alij, propter summam, quæ in catholicis maximè eluxit semper liberalitatem, propter amplissima Regum dona in eam collata, copiosas opes è longinquo aduectas, quæ tribus signis explicantur. Atque vnde magis apparere potest diuinitus procurari catholicis egentibus panem quotidianum, quã ex ordine sancti Francisci, in quo sunt virũ mendicorum circiter centum & viginti milia, nihil omnino habentium, & tamen eis nihil deest ad vitam, vel ad statum suum, vel denique ad cultum templorum necessarium? Omittimus autem cetera instituta his similia.

X. à quarta petitione.

Reliquæ sunt tres petitiones, atque illa quidè, Dimitte nobis debita nostra,] pertinet ad crimina admissa, quæ dimitti nobis maximè ex eo patet, quòd maximè omnium clades ac poenæ longè sunt ab Ecclesia Catholica, vt è tredecim signis liquet de cessatione illarum, de intestinis cædibus hæreticorum, auxilio cælitum in bellis nostris, Regum regiarum gentium, nationumque catholicarum felicitate, pace Ecclesiæ præcipua, poenis catholicorum contumacium, infelici hæresiarcharum hæreticorumque Regum obitu, infelicibus eorum posteritate & subiectis, denique è signo de prodigijs horrendis. Dimitte verò à nobis peccata nostris inimicis, constat è signis tribus, de summa caritate, mansuetudine, & ferie perpetua Martyrum, qui pro inimicis ipsis vitam profundunt.

XI. A sexta petitione.

Sexta est petitio, Ne nos inducas in tentationem.] quæ respicit scelera futura, inquit Augustinus: cuius impetratio elucet in Ecclesia Catholica respectu aliorum, non modò propter tot signa pertinentia ad sanctitatem, in qua qui excellit, proculdubio ab omni casu flagitij eripitur, sed & propter turpissimos progressus, quos ostendimus

A mus signo suo facere hæreticos in omni facinore. Vltima est, Libera nos à malo.] quam si intelligamus, vt Chrysofomus, & Græci nonnulli, vt mali nomine accipiatur dæmon; in Græco namque est *ἄπο τοῦ πονηρῆς*; Ecclesiæ Catholicæ id in primis conceditur, quòd eius in dæmonas sit maxima potestas, vt signo de potestate in dæmonas demōstratur: sin de quolibet malo in vniuersum, patet è superioribus, poenas diuinitus à Catholicis maximè depelli in hæreticos, & alios: crimina similiter longius à nobis, quã ceteris fugari. Hæc igitur omnes petunt, qui haberi volunt Christiani, & singulis est aliqua fides fore vt obtineant à Deo: concedi maximè Catholicis apparet; ergo illis summa fides cælitus inspiratur.

Præter hæc singuli sacerdotes in Canone Missæ sex postulant. Horum primũ, vt Deus Ecclesiam pacificet: id potissimum præstari à Deo Ecclesiæ Catholicæ liquet è decem signis, de summa Ecclesiæ pace, cõciliatione inimicorum, amicitia summa, intestinis hæreticorum cædibus, & infelicitate eorum, felicitate autem omnium nostrorum. Secundum, vt custodiat, ab inimicis scilicet tuteur, eos propullando: quod à Deo præstitum constat è cladibus, quibus Catholicos contumaces castigauit, cædibus intestinis hæreticorum, infelicitate hæreticorum regum, familiarum eorum, & nationum, ex auxilio sanctorum in bellis, & prodigijs horrendis, quibus Deus affixit inimicos Ecclesiæ. Tertium est, vt adunet: id concedi nobis, explicatur latè signis de vna fide, vnanimi doctorum consensu, & Conciliorum vniuersalium sanctionibus. Quartum, vt regat: quod similiter ad nos maximè ante omnes pertinere, ex ijs apertissimè colligitur, quæ ad secundam petitionem Dominicæ orationis adduximus, & quæ signo de summa cura Pontificis Romani in conseruandis imperijs ac regnis ac Petri cathedra continentur. Quintum est, vt nobis præstentur hæc omnia toto orbe terrarum; sic enim rogamus Deum: Offerimus tibi pro Ecclesia tua sancta Catholica, quam pacificare, custodire, adunare, & regere digneris toto orbe terrarum, vnã cum famulo tuo Papa nostro.] Quocirca est postremũ, vt Deus toto orbe terrarum hæc præstet Ecclesiæ cum Papa nostro: quod cælitus cõcedi constat è duobus; quæ signo de Petri cathedra explicantur, perpetua ipsius inter Catholicos præsentia, & à conseruatione eiusdem, ab omni iniqua legis & falsitatem continentis vniuersali promulgatione; quando hæc in re neque Pontifex Romanus est vnquam lapsus, aut potuit labi: denique vt vno verbo totam rem cõcludamus, ostendimus Ecclesiam Deo coniunctam triplici vinculo eiusdem, spiritus, corporis, ac regni, atque ex hac huiusmodi coniunctione omnia bona nasci, è disunctione omnia mala. Ecclesia Catholica hanc coniunctionem sola retinet, & vt retinere possit Deum precibus assiduis rogat, atque id futurũ, quæ Dei est benignitas, maximè confidit: ergo summa illi hac in re fides, & in omnibus bonis assequendis, ac malis longissimè depellendis.

Sed afferamus adhuc aliquid pressius ad hoc argumentum. Plurimi sunt in Ecclesia Catholica, arctissimarum, vt vocant, religionum institutores, qui arctissimas leges viuendi suis discipulis præscripserunt. Mirandum est omnino quam spe freti huiusmodi sint opus isti aggressi, & tanta cum laude ad exitum perduxerint. atque vt probè rem teneamus; Benedictus adolecens, nulla eximie nobilitatis & eruditionis laude præstas, nullis humanarum rerum, quibus interdum mortales capiuntur, præsidijs & ornamentis instructus, audet ante annos mille atque amplius normam vitæ inducere longè austerissimam, ac tot post se sectatores abduxit, vt eorum numerus iniri nullo modo possit. ex eius verò familia prodierunt tot ac tanti in omni laudum genere virtutumque florentes viri, vt quoquò te conuertas, admiratione defixus tenearis. Quot enim martyresq, uæso, ex illius ordine? quot miraculis ac sanctimonia præstatisimi viri exierunt? quot Pontifices summi, & admirandi? vnus instar omnium producat à nobis exempli causa Gregorius Primus, cui quidè quidquid habent boni, debent Angli. Habuit autè quod Trithemius testatur, Benedicti familia viginti quatuor Pontifices Maximos, ducentos Cardinales, Archiepiscopos mille ducentos, Abbates scriptis celebres innumeros. Atque vt nemo possit effugere vim veritatis; constat ab Augustino Mellito & Paulino monachis huius instituti perductos ad Christi verum cultum, simulque ad omnem humanitatis cultum Anglos, à Bonifacio Episcopo Moguntino Germanos, à Leandro Hispalensi Vistgotthos in Hispanijs, à Corbeia Saxonicæ alũnis Boreales omnes populos, vt alibi ostendimus signo de confirmatione ac religione; sic etiam qui primus in Indijs Occidentalibus omnium latissimis regionibus, Christi religionem, verumque Dei cultum, diffeminarit,

XII.

A prima petitio ne sacerdotum.

XIII.

A Secunda.

XVIII.

XV.

XVI.

XVII.

EXEMPLA MIRANDAE FIDEI CATHOLICAE.

narit, fuit Bucil Catalanus cum duodecim socijs ordinis eiusdem, quod scribit Fumus A
in historia Gallica Indiarum Occidentalium. Nunc è tota quæso antiquitate adducatur
aliquis, qui nullis instructus humanarum artium, scientiarumque, & rerum præfidiis hæc
effecerit, tot ac tanta præstiterit: perquirantur cuiusvis generis nationes. Qua quæso igitur
ratione hæc ille est aggressus, nisi hac fiducia, de qua nobis est sermo? Qui potuit iste
persuadere iam defunctus Ludouici filio Lothario Imperatori, vt amplissimis imperij
relictis opibus, eius instituta sequeretur, idemque agerent Hugo Prouinciæ Rex, Rac-
chis Longobardorum, Sigismundus Burgundiæ, Bamba Hispaniæ, Vermundus Ca-
stellæ, Ranimirus Aragoniæ, Sigibertus Northumbriæ, Sibbis Angliæ, Eltheredus
& Cheneredus Merciæ, Alfridus Northumbriæ, Offa & Ina Angliæ, Ceolulfus &
Egebertus Northumbriæ, Henricus Quartus Daniæ, Carolomannus Germaniæ Re-
ges, regnis depositis? Qua quæso igitur fiducia tanta hic aggressus, vel post mortem B
transegit?

XVIII. Age verò contemplare Franciscum Afsisiatem: hic nulla eruditione vir, nullo agen-
darum rerum vsu, nullis opibus, nulla humana sapientia, & eloquentia, nulla nobilitate,
præscriptis arctissimas suis viuendi leges; inter alia, ne quid vel proprium vel commune
possiderent, arctissimam pauperiem amplexarentur: & tot post se sui reliquit imitatores
per annos propè quadringentos, vt nō dico eorum, qui fuerint, iniri numerus non possit,
sed neque eorum, qui viuunt hodie, præ maxima multitudine. Quanam re quæso fretus
iste pauperculus credit se sui instituti asseclas habiturum, præsertim verò tot, per tot
annos, in tâta viuendi rigiditate, absq; vilo victus subsidio? & tamen peruenit ad optata.

XIX. Quòd si hæc aliquem non delectant; interrogo quotquot fuerunt ab orbe condito, C
quæ spes fuerit Christophoro Columbo traiciendi tam vasta maria, incognita cunctis,
inuisa, & perueniendi ad Antipodas, aperiendæque viæ, & instituendæ longissimæ nau-
igationis, acquirendi que latissimas regiones? Numquid vlli vel hæretico, vel alioqui à fa-
cris nostris alieno fuit tanta spes ab orbis ipsius exordio?

XX. Sed profectò maior audacia fuit quodammodo Lusitanorum, & Vasquij Gamæ cir-
cumnauigandi Africam totam, Indiasque Orientales reperiendi. Iter namque hoc Lu-
sitanorum longè remotius ac periculosius, præsertim si inspicias, quousque sit ab istis per-
uentum ad vltimos Sinas, & Iaponios. Eat nunc Homerus, & laudet Vlyssèm, non alia
de causa, nisi quòd multas regiones circumlustrarit. Quamuis & ante annos circiter tre-
centos exstitit è nostris Marcus Polus, qui totam penè Asiam, Africæque, & Europæ
magnam partem sit ausus circumnauigare, nullo mortalis vllius, quod sciatur, superiori
exemplo.

XXI. Quid porrò dicemus de Fernãdo Magagliane, comitibusque illius, qui incredibili fidu-
cia sunt ausi circumlustrare orbem totum? Inaudita priscis omnibus res; nunc autem
multis non modò cognita, sed tentata, & perfecta tanto duce. Hi proculdubio omnes so-
la spe diuini auxilij talia sunt aggressi, qualia nemo ante illos, & quibus maiora nemo
aperuit ad ineundam coniungendamque maximè totius humani generis societatem,
commerciaque in illius bonum commune instituenda, barbariemque & feritatem ex
innumeris nationibus tollendam. Atque hæc sanè multo maiora, quam tam latas ter-
ras, vnà cum Alexandro domuisse. Quid enim boni exstitit ex Alexandri victorijs hu-
mano generi? Quid amplius inde acquisitum mortalibus, vel ad communicanda com-
mercia, vel ad excolendam mentem doctrinis moderatiorum morum expolitione?
Sed hæc minimo, ac propè nullo à nobis loco reputantur præ ijs quæ suprâ sunt allata; E
& quibus liquidissimè patet altissimum Catholicis esse ad maximorum molitionem per-
fectionemque robur animi, fiduciamque prorsus admirandam.

A SIGNVM VIGESIMVM QVARTVM.

Peritia Catholicorum in omnibus disciplinis.

*Neesse est Ecclesiam Dei esse repletam omni scientia. hæreticorum nullam
esse talem infra ostendimus, nunc nostram semper huiusmo-
di fuisse apertissimè explicatur. Cap. VII.*

Hæreticorum factiones ad summam rerum denique ignorationem perue-
nire ostendimus apertissimè loco suo, quamuis à principio non ita videatur
ob eas quas afferemus causas. Nunc aperiamus quàm sint dissimiles
Catholici. Tales proculdubio, quales monet Apostolus ad Romanos
scribès: Certus sum, inquit, fratres mei, & ego ipse de vobis, quoniã & ip-
si pleni estis dilectione, repleti omni scientia.] & ad Corinthios: Diuites
facti estis in illo in omni verbo, & in omni scientia.] Hinc Salomon de se ipso, & omni
qui in diuina veritate persistit: Deus dedit mihi, ait, horum, quæ sunt, scientiam veram,
vt sciam dispositiones orbis terrarum, & virtutes elementorum, initium & consummatio-
nem temporum, morum mutationes, & diuisiones temporum, anni cursus, & stellarum di-
spositiones, naturas animalium, & iras bestiarum, vim ventorum, & cogitationes homi-
num, differentias virgultorum, & virtutes radicum, & quæcumque sunt abscondita, &
improuisa didici, omnium enim artifex docuit me sapietia.] & mox: Cùm sit vnà, omnia
potest, & in se permanens omnia innouat, & per nationes in animas sanctas se transfert.]
hæc Salomon. Et ab exordio sanè Ecclesiæ nascentis Christiani haud curarunt admo-
dum rerum naturalium disciplinis, vel operæ multum dare, vel quæ sciebant, scriptis ea
consignare. quod scilicet tum neesse foret Christianæ religionis mysteria cunctis gen-
tibus ignota palàm facere & explicare. Maximi tamen in omni doctrinarum genere sem-
per Christiani Catholici fuerunt. Sicut enim Græci, & ceteræ gentes cunctas bonas ar-
tes ab Hebræis acceperunt, ac litteras ipsas, quod argumentum latè persequitur Iosephus
libro contra Appionem, Clemens Alexandrinus libris Stromatum, Eusebius de præpa-
ratione euangelica, Augustinus Steuchus de perenni philosophia; sic Catholici ab vtri-
que tradita ad summum perduxere, vt ostendemus.

Nam qualis ac quantus apparet reuera Dionysius ille Areopagita Pauli discipulus?
D Qui similiter Aristides, & ipse Atheniensis, quem Philosophum vocat eloquentissimum
Hieronymus, & tempora Apostolorum videtur attigisse? Inde Quadratus, Iustinus è Ni-
copoli Syriæ oriundus, vir, vt eius scripta declarant, maximæ doctrinæ, & Platonice præ-
sertim scientissimus? Post hos claruit vir admirandus inter Stoicos Pantæus Alexandri-
nus. His successit Hammonius, nulli sua ætate in Philosophia secundus, vt in vita Plotini
Porphyrius tradit. eius auditores fuere Origenes, & Plotinus ipse, & quâuis Porphyrius
velit hunc Hammonium à nobis descivisse, eum tamen mendacij coarguit Eusebius.
Eodem tempore fuit Clemens, cuius exstant opera doctissima, & omni doctrinarum ge-
nere referta. Hammonium Clementemque audiuit Origenes, de quo sic Porphyrius acer-
rimus Christianæ religionis hostis tertio aduersus Christianos volumine: Ego, inquit,
Origenem, cùm adhuc essem valde puer, vidi arcem totius eruditionis tenentem: sicut
etiam ex his, quæ posteritatis memoriæ tradidit, comprobatur. Origenes hic est, cuius
ingens gloria inter eorum magistros habetur; qui assecutus fuerat omnia Platonis se-
creta, institutus fuerat in libris Numenij, & Chronij, & Apolophanis, & Longini, & Mo-
derati, atque Nicomachi, in Pythagoricis verò summorum virorum eum non latuere
commentaria. Attigit etiam Cheremonis Stoici, & Cornuti volumina.] hæc ille: & Hie-
ronymus noster, Illud, ait, de immortali eius ingenio nō tacebo, quòd Dialecticam quo-
que, & Geometriam, Arithmeticam, Musicam, Grammaticam, Rhetoricam, omniumque
Philosophorum sectas didicit.] hæc ille. Origene haud minor fuisse videtur Didymus, si
Socrati & Hieronymo nostro credimus: vt omittamus plurimos Origenis discipulos, &
sacris, & prophanis litteris eruditissimos, in quibus magnus ille Gregorius Thaumatur-
gus, de quo Socrates latè. Nullius porrò litteraturæ studium fugit Basilium Magnum,
Gregorium Nazianzenum, Augustinum Hipponensem. Sed Philosophiæ præsertim de-
derunt

Rom. 15.

1. Cor. 2.

Sap. 7.

I. Argumentum

Lib. 4 c. 22.

Niceph. lib. 14.
c. 23.

derunt operā Romæ Victorinus, Vegetius, & Albinus, quorū meminit Boëthius, & Cas- A
siodorus. Ne his annumeremus Themistium, qui imperante Valente vixit, & nonnulla
ipsum exstant acutissima scripta; & qui longo post tempore fuit imperante Phoca, Ioan-
nem Philoponum, illud est in causa, quod Themistius quidem Princeps fuerit Agnoeta-
rum, Philoponus verò Tritheitarum hæreticorum; è nostris tamen antea fuerunt. Imper-
rantibus sanè Honorio & Archadio magni nominis fuit inter Platonicos Synesius Epi-
scopus Cyrenensis, & Theodosio iuniore coniux eius Eudoxia Philosophiæ, Astrolo-
giæ, Geometriæ, Arithmeticæ peritissima, vt post alios Nicephorus tradit. Boëthius, qui
Theodorico regnante fuit, tantus exstitit, quod eius scripta declarant, in omni Philoso-
phiæ cognitione, Geometria, Musica, & quauis doctrina; vt illum Simplicius Philoso-
phus haud ignobilis admirabilem vocet, Theodoricus autem Rex epistola proluxa sum-
mis efferat laudibus. Musicæ quidem præcepta nemo ante illum vel doctius vel copio-
sius tradidit.

Post hunc è Christianis nulli claruerunt in Oriente vsque ad annum septingentesimū
septuagesimum, quo vixit Ioannes Damascenus. & sanè ex eo tempore paulatim studia
humanarum diuinarumq; rerum coeperūt magis ac magis languere & intermori; & qui-
cumque è Græcis excellentiores exstiterunt, ij nobiscum senferunt. Quod autem quidā
putarunt, post obitum Magni Boëtij in Occidente disciplinarum liberalium studia refri-
xisse, ij proculdubio sunt decepti. Nam si legissent Cassiodorum, non ita dixissent: eius
exstant inter alia de Arithmetica, Geometria, Musica, Dialectica, & de anima libelli
haud mediocris eruditionis. post eum floruerunt in omni genere doctrinarum, vt eorum
scripta declarant, Aegidius, cuius exstant de rebus medicis opera insignia, Beda, Alcu-
nus, Ioannes Scotus, Rabanus Maurus, Notgerus Lodiensis, Hugbaldus, qui Caluo C
imperante vixit, Constantinus, qui vniuersam medicinam plurimis libris est complexus,
Gerbertus, qui postea Pontifex fuit, & Syluester Secundus est dictus, Abbo Floriacen-
sis, Berno Augiensis, Hermannus Contractus, qui in rebus mathematicis maximè præ-
stitit, sicuti & Campanus, deinde Franco, Guglielmus Hirsaugiensis, qui de horologijs
& Musica scripsit, Hugo è sancto Victore, Gilbertus Porretanus, qui in hæresim incidit
à qua resipuit, cuius exstant opuscula ob eorum præstantiam Aristotelis operibus atte-
xta, Richardus è sancto Victore, Conradus Hirsaugiensis, Robertus Liconiensis, Hugo
Etherianus, Petrus Lombardus, Albertus ille Magnus Philosophorum summus, Alexā-
der Halensis, Thomas Aquinas, & innumeri, qui post hos præstantissimi in omni arte ac
disciplina fuerūt. E quibus apparet nulli ætati post obitum Boëtij admirabilis defuisse
viros doctissimos, & quauis scientia insignes. Nam supra dictorum perennis est successio, D
vt ex historijs colligere possumus.

II. Argumentū

Atque vt magis liqueat Catholicos in omni semper doctrina floruisse, inspiciamus à
quibusnam fuerint publica gymnasia in orbe Christiano excitata; & videbimus à Catho-
licis illa erecta omnia, & ab hæreticis nulla vmq̄ ferè, quæ diu perstiterint. Hoc argu-
mentum latè profequitur Iacobus Middendorpius libello de Academijs orbis Christia-
ni. Et quidem post illas irruptiones barbarorum, cladesq̄ Italiæ illatas, & Romæ, di-
sciplinarum penè omnium, bonarumq̄ artium studia ad monachos & eorum septa cō-
fugerunt. Quocirca supra dicti ferè omnes monachi fuerunt. Per eos factum, ne prorsus
illa perirent; ex ijs elegit Carolus Magnus Imperator Alcuinum, siue Albinum, Ioan-
nem Scotum virum omnium disciplinarum laudibus excellentem, qui præfesset gymna-
sij publicis ab ipso rursus apertis, Lutetiæ in Gallia, & Ticini in Italia, circiter annum
octicentesimum, ex quo scilicet Leo Armenus Studitarum monasterium, vnà cum Stud-
itis, & nobilissima ipsorum bibliotheca, flammis comburi iussit. Ita vt, quo tempore hæ-
retici ex Oriente & Græcia conati sunt bonas artes fugare, eodem ferè Catholici illas
inde profugientes sint amplexati. Per Studitas enim Constantinopolim commorantes
liberalium disciplinarum in Græcia & Oriente studia sustentabantur. Hinc eorum præ-
fectus Oecumenicus magister vocabatur, quasi ille orbis vniuersi magisterium tueretur.
Fuerunt autem de quibus diximus, Albinus, & Ioannes Scotus, monachi, & Bedæ di-
scipuli.

Zonaras in Leo-
ne.

Neque hic illud omittendum. Veluti per Catholicos bonæ artes in vniuersitate Chri-
stianorum sunt semper confirmatæ gymnasijs excitatis, sic etiam per eosdem magistri
excellentes alijs regionibus dati, in quibus vel hæreses vigerent, vel barbari omnia pos-
sent,

A sent; à quibus quidem magistris præstantissimi discipuli profecti. Ioanni Damasceno
nullum inuenies æqualem in liberalibus doctrinis inter omnes Orientales, ex quo Sar-
raceni eruperunt, & Orientem subegerunt. at illi præceptor fuit Cosmas monachus, qui
ex Italia in illas regiones fuerat abductus in seruitutem, quod Ioannes Patriarcha Hie-
rosolymitanus in vita ipsius scriptum reliquit. sed eò reuertatur, vnde oratio deslexit.
A Catholicis dumtaxat videbis excitata quæcūque sunt in orbe Christiano gymnasia.
Et sanè postquā fuerūt illa in Occidente extincta, barbaris omnia vastatibus, litteræ om-
nes ad monasteria profugerunt, & monachos. At Carolus Magnus rursus illas in publi-
cum produxit, publicis gymnasijs Lutetiæ & Ticini instauratis, monachisque illorum
gubernationi præpositis. Carolo igitur Magno debetur hæc laus, quod in Occidente
studia disciplinarum liberalium prodierint in apertum: monachis hæc laus debetur ex
B ordine S. Benedicti, vt per eos luci suæ fuerint restituta. ex illo tempore innumeris in lo-
cis aperte publicæ omnium doctrinarum scholæ in Occidente. Testis est Zonaras, impe-
rante Michaeli Theophili hæretici Iconomachi filio catholico, & nobiscum sentiente,
memoriam ferè omnium bonarum disciplinarum propter hæreses superiorum temporū
fuisse extinctam; sed Bardæ Cæsaris, qui tum nobis adhærebat, diligentia factum vt rur-
sus gymnasia publica aperirentur. Michael imperare coepit anno octicentesimo qua-
dragesimo secundo. Si quid itaque Græci post crematos Studitas liberalium doctri-
narum perceperunt, id Catholicis debent: quamuis haud multum profecerint, quod cœ-
perint paulo post à nobis se alienare. Quocirca Constantinus, Leonis Philosophi filius,
iterum publicos doctores ordinauit, & inter mortua disciplinarum studia renouauit post
annum nongentesimum quadragesimum septimum, vt idem Zonaras scribit. Hic adeò
C nobis erat amicus, vt suis filijs non alias vxores adiungi voluerit, quàm Regum Franco-
rum filias. Sed mox Basilius iunior Porphyrogenitus doctos omnes à se abegit, nulla ha-
bita illorum ratione, doctrinas vocans superuacaneas, & inutiles. Imperauit hic anno
nongentesimo septuagesimo septimo, vtque ad millesimū vigesimum sextū: isto peior
fuit successor Constantinus. Vt vt res sit; quicumque è Græcis postea præ ceteris excel-
lentes fuerunt, vt Nicephorus Blemmydes, & Bessarion, ij fuerunt à nobis. Iam verò non
modò colligere possumus cuiusvis generis doctrinas esse ac fuisse semper apud Catholi-
cos ob eam causam, quod omnia, quæ sunt gymnasia publica in orbe Christiano, ab ipsis
fuerint excitata; cum nulla fuerint vquam per hæreticos erecta; sed & ex eo quod è
Catholicis præstantissimi in quauis arte viri prodierunt: & vt omittamus antiquissimos,
D eos recensamus dumtaxat, qui vel ætatem nostram contigerunt, vel non multis ab illa
sæculis abfuerunt.

Habentne igitur Græci, aut Protestantes, ex quo discesserunt à nobis, aliquem è suis,
quem conferant in Philosophia cum Alberto Magno Germano, Alexandro Halensi
Anglo, Thoma Aquinate, Ludouico Buccaferreo, Augustino Nipho Italis? mitto innum-
eros, quorum præclarissima exstant scripta, ne sim prolixior multo quàm decet: sed hi
vniuersam Philosophiam sunt complexi. Quod si Mathematicæ artes te delectant; quā-
tus in Astrologia, quæ motus stellarum contemplatur, Campanus Longobardus, qui er-
rores Ptolomæi in obseruatione cursus Lunæ aliorumq̄ astrorum deprehendit, Al-
fonfus Rex, Ioannes è Monteregio, Georgius Purbachius, Nicolaus Copernicus, Hie-
ronymus Fracastorius, Iouianus Pontanus? Si te delectat Cosmographia, lege libros
Ioannis è Sacro boscho, Georgij Purbachij; Ioannis è Monte regio, Orontij, Fernelij,
E Maurolyci, Francisci Baroccij. Si Perspectiuam, quam vocant, cupis, quis ex hæreticis
æqualis Iacobo Baroccio, cognomento Vignolæ? Si Geographiam spectas, habes Oron-
tium Phineum, Iacobum Castaldum, Petrum Apianum, Abrahamum Hortelium. si
Gnomicam, sunt è nostris Illustrissimi Fridericus Commandinus, Orontius, & postre-
mò Christophorus Clavius, cuius est hac de re absolutissimum opus. si Meteorospicam,
& Dioptricam; qui sunt ac quanti Purbachius, Ioannes è Monte regio, Gemma Frisius,
ac Stofferinus? Quod si Arithmeticam consideres, omnes proculdubio superauit Hie-
ronymus Cardanus, quot vquam fuerint, cuius exstant de Algebra acutissimi commen-
tarij. Si Medicinam quæras, habes Fernelium, Alcomarum, Montagnanum, Montanū,
Rondoletium, Vesalium, Trincauelam, plurimosq̄ alios. Architecturæ præcepta ma-
gni facis? sunt in promptu Leo Albertus Florentinus, Sebastianus Serlius Bononiensis,
Petrus Cataneus, Andreas Palladius, Iacobus Baroccio cognomento Vignola, Anto-
nius

III.

A summis viris
in omni disci-
plina.PHILOSOPHI
CATHOLICI
MATHEMATI
CI.
ASTROLOGI.MEDICI.
ARCHITECTI

HISTORICI.

POETAE.

MUSICI.

PICTORES.

SCULPTORES.

III.
Argumentū ab
inuencis admi-
randis in omni
disciplina.
INVENTANO
BILIA CATHO-
LICORVM.

nus Labacus. Agricultura caperis? Habes Petrum Crescentium, & Augustinum Gallū. A
Historicorum dignitatem miraris? Ecquis ex hæreticis superabit Bonfinium, qui Hun-
garicas; Cromerium, qui Polonicas; Paulum Aemilium, qui Francicas; Polydorum Vir-
gilium, qui Anglicas; Fazelum, qui Siculas res; Petrum Maffium, qui Indicas; Sigo-
nium, qui Occidentalis imperij, Italicique regni euenta; & quem nemo è Latinis, aut
Græcis superat, & multis omnino præpono, Hieronymum Oforium, qui res Lusitanicas
Emanuele regnante gestas scriptis est complexus? Si Poëticis delectaris, offerunt se viri
excellētissimi, Pontanus, Sannazarius, Vida, Bembus, Sadoletus, Flaminius, Naua-
gerus, Hieronymus Fracastorius, Bargæus, & alij innumeri. Ars nautica in primis neces-
saria Reip. Quanti verò sint hac in re nostri, quis ignorat? argumento sunt Lusitanicæ &
Hispanicæ nauigationes; quibus neque antiquorum fabulosæ laudes, quibus ornant
Argonautas, & Vlysem, satis esse vllō modo possint. Atque huius præcepta scriptis man-
dauit Petrus Medina Lusitanus. Musica caperis? At quis possit singulos recensere, qui il-
lius leges monumentis consignarunt? Post admirabilem Boëthium sit satis attulisse in
medium libros Zarlini, & Hadriani Petiti. Numquid omitteremus picturam, in qua priscis
haud cedunt Michael Angelus Bonarotus, Raphael Vrbinas, Titianus, & qui nunc vi-
uunt Fridericus Baroccus, Zuccarus, Bassanus, & alij, quos omitto, ne sim longior, quam
uis id sine iniuria haud fieri posse videatur. In Sculptura porrò quis ex hæreticis oppo-
net se Michaeli Angelo, aut Sansouino? in Mechanicorum præceptis Guido Vbaldo è
Marchionibus Montis, & Iacobo Bossono? in re anatomica Vesalio, herbaria Mathio-
lo, aut Dodoneo, à quibus ceteri cuncta mutuati? Historia piscium Rondeletio? elegania
& puritate sermonis Latini Bembo, Paulo Manutio, Hieronymo Oforio? peritia Græ-
ci sermonis Bessarioni, aut Græcis, qui nobiscum sensere, vel etiam Budæo, è cuius com-
mentarijs cuncti habent, vnde discant? Hebraicis Sancti Pagnino, cuius Thesaurus est in
manibus omnium, sine quo nemo est qui possit quidquam proficere, aut etiam tot regijs
professoribus, qui Lutetiæ docent, in quibus nunc excellentissimus Gilbertus Gene-
brardus?

Sed ne videamur nomine aut verbis nos vel fidere, vel pugnare, vmbas sectari, non
ipsas res; age ostendamus Catholicorum mirabilissima inuenta ad omnes artes ac di-
sciplinas pertinentia, è quibus apparebit quanto sint ingenio Catholici, quanta omniū
rerum peritia. Ea verò vel sunt è bonis animi, vel corporis, vel externis. Et sanè instar
omnium cunctis esse possent, quòd à nostris Antipodes certò atque exploratò inuenti &
aperti, dimidium scilicet totius orbis terrarum, dimidium scilicet omnium rerum, quas
Deus hominibus est fabricatus. Christophoro Columbo Genuensi in primis hæc laus
diuinitus tributa, & Americo Vesputio Florentino, è quibus ille insulas, hic continentē
detexit. Neque solum reperti Antipodes, sed facillima per istos & expedita nauigatio
ad illos nobis relicta. Quis igitur enumerare possit quanta rerum copia fuerit hac via in
lucem data, quis animo summatim complecti, aut adumbrare? Iam verò quid dicam de
totius orbis circumnauigatione, quam primus ausus est animo concipere Fernandus Ma-
galianes Lusitanus, & Catholici quotidie perficiunt? Admiretur antiquitas omnis Phæ-
nicum nauigationes, Salomonice classis obscura itinera: quid illis cum nostris? Laudent
Vlysem Græci, quòd obierit tot maria, tot adierit terras: canat ille vates:

Dic mihi musa virum, captæ post mœnia Troiæ

Qui mores multorum vidit, & vrbes.

Innumera sunt Catholicis hominum millia, qui innumeris etiam partibus Vlysem su-
perent, & comites eius. Neque verò mirum, si Catholicis hoc cælitus est concessum,
quando ipsdem similiter datum vt inuenerint vsum magnetis in chartis nauticis, ex quo
facillimè dignoscunt quouis tēpore, quo sint loco, quanto distent interuallo à quacum-
que ora; hinc scopulos vitare, Syrtis, inimica loca, nullo negotio norunt. Amalfitanis,
quorum fuit antiquitus naualis virtus laudatissima, Flauio ipsorum ciue inuentore hoc
debetur, vt magnete ad exploranda itinera maritima vtamur. de illorum nauigationi-
bus aliqua Guglielmus Tyrius. Carolus Magnus primus ventos est partitus in triginta
duos, quo facillimè assequi possemus itinera diuersa. Ignatius Dantes nuper in lucem
produxit Anemoscopium, quod in recto pariete indicat quinam venti spirent. A Lusita-
nis præcipuè habemus, quæ nauium genera Oceano traiciendo sint antiquis longè
aptiora. describit illa Petrus Medina. Et Lusitanici sanè principes explorandi Oceani
ex anti-

A ex antiquo tempore studiosissimi fuerunt, alias subinde atque alias naues, quæ Africae
oras legerent, subornantes. Quomodo naues in profundo maris demersas ad supremam
superficiem possemus attollere alligatas cymbis graui pondere oneratis, & mox exo-
neratis, Catholicorum fuit excogitatum, non ita pridem Venetiis visum, de quo Car-
danus. & hæc quantum pertinet ad rem nauticam, qua peruius nobis est factus or-
bis totus.

Veniamus ad mathematica instrumenta, quibus rerum magnitudines, spatia, tem-
porumque & horarum distinctiones percipi possunt: quorum quidem tanta à nostris co-
pia est in lucem data, vt vix illa quisquam possit recensere. Notissimum est Astrolabium
Catholicum Gemmæ Frisij, Astrolabium Ioannis Roias, quæ sanè prisca vincunt. Ne-
mo peritus ignorat folium populi Petri Apiani, Cosmolabium Iacobi Bessoni, Olome-
trum Abelis Fulonis, Annum sphericum Philandri, opus de vsu sphaeræ Ioannis Stai-
nier. Paduanus etiam Veronenfis tria alia ab se inuenta instrumenta describit in Virida-
rio suo, aliud Alexander Piccolhomineus in libello de sphaera, astronomicas quasdam
virgas Antonij Lupicinus Florentinus, & Ignatius Dantes radium Latinum, cuius
vsus omnino admirabilis, & vtilissimus ad omnia, singulari laude nobilissimi viri Latini
Vrsini inuentoris.

Quòd si machinas tollendis aquis exquiras, Valla Placentinus decemnouem depin-
git libris suis de Geometria, decemque & octo à Catholicis iamdiu repertas ante hære-
ses Protestantium natas enumerat Iosephus Ceredus libro de cochlea, cuius ipse ratio-
nem, fabricationisque modum primus nobis dedit, cum prius imaginem quamdam
informem dumtaxat haberemus ab Archimede, vt putatur, adumbratam, vel inuentam.

C Varias porrò machinas à variis Catholicis iam pridem inventas adseruant Veneti magi-
stratus: multas ab se excogitatas, neque inutiles effinxit proprio libro Iacobus Bossonus,
eæ sunt numero quinquaginta. Omnium porrò huiusmodi machinationum causas opti-
mè & ordinatissimè post Nicolaum Tartaleam persecutus est Guidus Vbaldo è Mar-
chionibus Montis. Notissima est machina, quæ Romæ à cunctis adhibetur ad maxima
quæque onera attollenda, & ab excellentissimo architecto Michaeli Angelo est in lu-
cem data. Quanta verò sit eius vis, & vtilitas, hinc perspicere potest, quòd Plinius narrat à
Rameso Aegypti Rege adhibita fuisse hominum vel viginti, vel triginta millia (nam va-
ria in Plinio lectio) vt erigeretur obeliscus, quem Constantius Imperator adduxit Ro-
mam, & in Circo maximo statuit. Nos autem scimus anno superiori ad eundem tollen-
dum non fuisse adhibitos mille homines, non aliam sanè ob causam, nisi quòd vsus ma-
chinæ à Michaeli Angelo repertæ habet incredibiles vtilitates.

D Antiqui horologijs vel solarijs, vel ex aqua dumtaxat utebantur. Solaria Græci tra-
dunt inuenta ab Anaxinene: sed falsò. is floruit circiter Olympiadem quinquagesimā,
ante Christum videlicet natum ferè anno quingentesimo septuagesimo nono. sed è Bi-
blijs constat Achaz regnante illa fuisse in vsu. Vixit Achaz circiter Olympiadem pri-
mam ante ortum Christi anno septingentesimo septuagesimo quinto. Multa sunt à Ca-
tholicis reperta ad hoc inuentum pertinentia. Postremò Clauius docuit noua cylin-
dri ratione in plano horas describere: rursus etiam quomodo quacumque styli data
magnitudine illas ex vmbis dignoscamus. sed hæc minora. nam cum prisca solaria
tantum, vel clepsydras haberent; nostri inuenerunt horologia cum rotis, quæ cir-
cumuoluantur, sonitum dent, & horarum momenta indicent. Horum porrò formæ ac
molitiones adeò multiplices, vt nemo illas mente complecti possit. Constat ætate Caro-
li Magni horologia huiusmodi nondum comperta. Rhegino namque & Aymoinus nar-
rant horologiū dono missum Carolo Magno à Rege Persarum, cuius artificium erat idem
cum clepsydra, additis tamen nonnullis. Horologiorum nostrorū inuentum tribuit Er-
fordiensis Gilberto, qui postea Romanus Pontifex fuit, ac Syluester Secundus est di-
ctus: idemque organa, quæ calefactæ aquæ violentia sonos edebant, est fabricatus. Ian-
nellus Turrianus Cremonensis addidit horologijs diuinitissimo ingenio hac in re motus
omnium planetarum, vt testatur Cardanus. Id antea in sphaera Archimedis adumbra-
tum demirabatur Claudianus. Omitteremus horologia ex puluere à nostris similiter in-
uenta. Prisci namque solummodo ex aqua utebantur, quæ breui tempore exsiccata
euanescebat. Cassiodori ætate nondum cognita hæc nostra, constat ex ipsius insti-
tutionibus.

Arithmetica pars est Algebra. hanc Lucas ex ordine S. Francisci existimauit ab Arabibus profectam; sed fallitur. Bombellus namque Bononiensis testatur in bibliotheca Vaticana ab se lectum librum Diophantis Alexandrini Græcè scriptum multo ante illos Arabicos auctores. Nicolaus Tartalea addidit nonnulla ad hanc artem, scriptumque reliquit, nihil præterea adijci posse; Hieronymus tamen Cardanus viginti quinque acutissima inuenta dedit in lucem, ita vt maximam perspicacissimi ingenij sui cunctis fecerit admirationem, & ad summum disciplinam huiusmodi verè perduxerit.

Artis, quam vocant Perspectiuam, prisci nonnulla nobis præcepta reliquerunt. Iacobus autem Baroccus, cognomento Vignola, duas regulas excogitauit à quibus omnia ad illam pertinentia pendent, & è quibus cuncta facillimè eò spectantia dignosci possint: illas scriptis mandauit, & commentarijs illustrauit Ignatius Dantes Italico sermone.

Muscam non omnino despiciamus, cuius præcepta non reperies apud antiquos adeò digesta, vt apud Catholicos scriptores; & quamuis Græci multa more suo fabulosè iactent, tamen quantum sit à nostris additum ad illam facillè quibus cognoscet ac fatebitur, si verbi gratia Græcos ex antiquorum placitis canentes, ac nostros audierit, quorum concentibus mirum in modum deliniri solent efferatæ Indorum gentes, vt se harmonias reuera cælitus temperatas excipere existimarent, instrumenta musica putantes à semet ipsis loqui. Notissimum est, à Guidone Aretino monacho ex ordine sancti Benedicti notas illas inuentas, quibus facillimus est aditus apertus ad musicam addiscendam, vocemque moderandam. Nam quod litteræ sunt ad lectionem cuiusuis libri, id notæ illæ ad cantum percipiendum ac tenendum. Post Guidonem Aretinum Ioannes è Muris plurima inuenit; in his octo figuras cantus, quem figuratum vocant, vt post alios tradit Nicolaus Vicentinus, à quo multa sunt addita ad musicam suauitatem. Prisci ad animi sui sensa significanda figuris hieroglyphicis utebantur. Sed quid istis cum litterarum signis? Quid in Musicis sono inuoluto, cum voce, ac verbis distinctis? Quot verò à nostris instrumenta musica fuerint reperta, nemo facillè possit enumerare.

Lib. 4. cap. 16. & seq.

Quòd si Dialecticè respicias, quæ propter argumentationum fabricationem à quibusdam solet ars nominari; & à Catholicis hoc inuentum, vt primi figuras ac modos hypotheticorum syllogismorum disposuerint. Ab Aristotele, & alijs hypothetici syllogismi sunt agniti; sed eorum tres illæ figuræ, earumque modi à nostris inuenti. Marianus Victorinus, vt è Cassiodoro possumus colligere, hanc sibi laudem peperisse videtur. Physica & Metaphysica, vt vocant, sunt rerum semper eodem se habentium modo: ad eas nihil adijci potest, nisi nouis quæstionibus, & argumentis, quorum tanta à nostris copia est parata, vt infinitum sit harum tractationum libros dumtaxat scire.

Plin. lib. 13. c. 13.

Sed in vniuersum duo suo per Catholicos orbi cælitus data, quibus disciplinæ omnes maximè adiuuari possunt. Primumque est ars typographica, quam Ioannes Cuthenbergus Germanus excogitauit. Apud Synas eam fuisse antea nonnulli scribunt. Sed quid obest, quin à duobus idem diuersis in locis, diuersoque tempore in medium producat? An non ingeniosissimi, hisce in rebus præsertim, Germani? Secundum est chartæ è linteis, quæ in aqua computruerint, confectio. E Plinio namque constat illam ætate sua non fuisse in vsu: Nostrorum similiter est inuentum, admirabilis illa ratio distillandi aquas, & eliciendi ex vna quaque re efficacissimum succum ad omnes vsus medicos, & expetitos ab hominibus, siue vtilitatis, siue voluptatis gratia. De quo sanè inuenio, multiplicique illius commodo, multi exstant à nostris libri scripti, & inter alios ab Andrea Matthiolo.

Zonæ. tom. 3. in luitia.

Atque hæc sanè satis sufficere possent ad propositum nostrum, vt minora quedam missa faciamus, quamuis haud ignobilia; veluti illa: priscis sericæ vestes adeò pretiosæ erant, vt referat Vopiscus illas æquali pondere auri solitas emi; Iustiniano imperante, à duobus monachis ars conficiendi serici ex Oriente vltimo adducta in Occidentem. Tradit Plinius gossipium suo sæculo sic rarum fuisse, vt Aegyptij tantum sacerdotes ad vestes sacras illo vterentur: nunc in Sicilia, & Calabria nascitur. Idem refert è remotissimis Orientis regionibus aduehi saccarum solitum ad medicinas. nunc inuentum, quomodo in nostris producatur veluti adiacentibus Italiae insulis. Conspicilia, quæ vocant (nouis enim rebus noua nomina imponenda) anti-

qui non

A qui non habebant: nunc eorum quàm multiplex vtilitas?

Quantum se iactabant prisci in machinis quibusdam bellicis? Galli obstupescabant, ait Cæsar, cum videbant eas à Romanis moueri. Sed quàm ridiculæ illæ præ istis? quas à nostris inuentas equidem nollem. Constantino Pogonato imperante, post annum sexcentessimum sexagesimum nonum, Callinicus Syrus architectus ignem, qui Græcus dicitur, excogitauit, qui in aquis flammam conciperet, eoque Sarracenorum classes multæ combustæ. Inde puluis ille igneus, quo in bellicis tormentis utimur. Ea verò dicuntur à Germano quodam fabricata primum; quod nemo ignorat. Petrus Nauarrus cunicula illa primus induxit, quæ puluere isto subiecto, flammamque corripiente arces totas momento temporis à fundamentis euerteret: vt sciamus in quavis re, & hæreticos, & alios nostris ingenio longè inferiores, siue aduersus hostes agendum sit, siue Catholicis & cunctis benefaciendum: quocirca quod dici solet, facillè est inuentis addere, id in nobis locum habet. Nam facile pauca, & non magni momenti; at plurima, & maximi momenti, difficillimum. alioquin cur non alij addiderunt? Ostendant nunc hæretici, quæ sint ipsorum vires, quod ingenium, quæ peritia in vllis artibus, proferant inuenta sua. Nimirum proximè isti accedunt ad belluas feritate, libidine, ignorantia omnium rerum. Quomodo igitur ex illis Ecclesia Dei? Hoc sciunt, & possunt ex parte instar ferarum, bonas res conturbare, ac delere, tueri diu bona aduersus hostes, noua inuenta, quæ excellentis aliquid habeant proferre, vel ad bene de suis promerendum, vel de vniuerso genere humano Ecquando norunt illi, aut potuerunt?

C Ostenditur Pontifices summos, Cardinales, Episcopos, & religiosos viros pro ratione suæ dignitatis, peritia cunctis alijs præstitisse. Cap. VIII.

Aec sanè, quæ hucusque diximus, sunt satis ad conuincendum peruicacissimum quemuis hominem: nihilominus, vt vel impudentissimis satisfiat, ostendamus hoc capite, quanti sint in omni doctrinarum genere, quo mens excoli possit, viri illi inter nos, qui speciatim se rebus religionis tractandis deuouerunt. Hæc autem nos eo libentiùs persequemur, quo flagitiosius hæretici Protestantes, quibus est impulsu dæmonis propositum religionis totius fundamenta conuellere, nihil non oblatrant aduersus illos. Atque vt ordine, & ratione procedat oratio: illud in primis admonendi sumus, non idem disciplinæ genus à quouis exigendum, sed illud à singulis, quod eorum statui est necessarium & conueniens. Rursus cum sententia ferenda est, an aliquis mortalium cœtus habeat necne aliquid, non aliquis ex eis dumtaxat est respiciendus, sed omnes simul, neque omnes adhuc simul vno tempore, sed toto quo fuerint temporis decursu. His constitutis, explicemus primo loco Pontifices Romanos in rerum sacrarum cognitione cunctis præstitisse semper, neque tamen eis defuisse aliarum rerum cognitionem. Secundus locus dabitur Cardinalibus, tertius Episcopis, quartus ceteris religiosi viris. Sic itaque euidentissimè apparebit, quanta sit diuinæ prouidentia in disponendis Ecclesiæ rebus iustitia, si voluerimus res ipsas non ex vna illarum parte, sed ex omnibus simul diiudicare.

E A Romano igitur Pontifice in primis exigitur vt sciat fidem Christi cultumque conseruare, propagare, amplificare: id an scierit liquet è signis de fidei propagatione, confirmatione, reparatione.

In vniuersum verò, vt res Christianas peritè gubernet. Id ab illo præstitum, si comparatur alijs Episcopis, Patriarchis, ac Principibus, non modò ex eisdem signis, sed & è signo de prudentia politica cap. de Pontificis Romani gubernatione clarissimè apparet. Vt enim ceteri cetera præstiterint, Pontificibus Romanis verè illud conuenit, quod vates antiquus dixit:

Excudent alij spirantia mollius æra:

Credo equidem, & viuos ducent de marmore vultus:

Orabunt causas melius, cælique meatus

Describent radio, & surgentia sidera dicent.

De Sig. Tom. I.

X a Tu rego-

Tu vegere imperio populos. Sic ille. Nos autem.
Pascere tu Christi populum Romane memento;
Et tibi erunt artes, pacisque imponere morem,
Parcere subiectis, & debellare superbos.

III. Sed quod huius loci proprium videtur esse; nō modò prædicta afferimus, verū adiicimus illud præterea, Pontifices Romanos in rerum sacrarum doctrina cunctis præstitisse. Ad cuius rei clarissimam demonstrationem dicimus, variarum rerum cognitione Pontifices plerisque Romanos à plurimis superatos, sed veritatis sacræ certissima & indubitata cognitione à nemine vniquam victos. Plura plures cognouerunt rerum sacrarum, sed sine tãto delectu, sine indubitata certa que veri à falso, boni à malo distinctione. Hoc autē maximè efficit scientiam, firmiter tenere quid sit res; hoc est intelligere. Quid enim refert, sciam plurima & innumera rerum diuinarum, quid verò discriminis, quoad veritatem, sit inter eas, ignorem? Quò mihi multorum vocabulorum congeries, nisi sciam quæ sit eis vocabulis sententia subiecta & comprehensa? Scit rusticus aliquis innumera herbarum nomina, herbas etiam nouit; earum vires certas ignorat, vel omnium, vel plurimarum: scit alius omnium, scit plurimarum. quis istorum præstantior? Rusticus scit nullarum vel paucissimarum vires, omnium vocabula; alius & vocabula, & vires aut omnium, aut plurimarum. Quis istorum peritior? Rusticus adhuc scit plurimum; alius eius quæ facit ad propositum sanandi alicuius, de quo agitur. Quis istorum præferendus? Aegrotus, & qui ægroto consultum volent, istum præponent illi rustico.

Hoc igitur maximè proprium Pontificis Romani, id que adscribimus priuilegio diuinitus concesso, vt certissimò semper scierit in decernendis, vbi lege opus fuit vniuersali, quid verum, quid falsum, quid bonum, quid malum.

III. Idcirco soli Pontifices Romani cunctas hæreses suis temporibus emergentes lege lata solidissimè confutarunt, vt docuimus signo de hæresum confutatione; reiecerunt conciliabula factiosa: contra autem vera cunctis Catholicis approbantibus & consentientibus approbarunt, quod signo de concilijs, & prudentia politica cap. de Pontificis Rom. gubernatione ad finem liquet.

Hoc igitur diuinum in Pontificibus Romanis, vt quilibet eorum certò semper cognorit, vbi lege lata opus fuit, quid falsum, quid bonum, quid malum quod cuncti Christiani sequerentur. Plures plura nouerint: notitia illorum non sic fuit, aut erat ad propositum.

V. Quòd si quis ineptus ac sciolus scripta exigat, quibus Romanorum Pontificum summa peritia tempori necessaria in sanctionibus vniuersalibus constituendis probetur; habet scripta Clementis I. Cornelij, Damasi, Innocentij I. Syricij, Cælestini I. Zosimi, Bonifacij I. Leonis I. Hilarij I. Simplicij I. Felicis III. Gelasij I. Symmachi I. Hormisdæ, Leonis II. Gregorij II. & III. Zachariæ, Leonis III. Hadriani I. Nicolai I. Sed numquid ego singulos recensero? Habet acta conciliorum, quibus Pontificum Romanorum scripta attexuit Surius; habet iuris Canonici libros. ex ijs quiuis certò cognoscit quod nos asseranter affirmamus.

VI. Verum si quis adeat bibliothecam Vaticanam, poterit facillè videre volumina ducenta, ac plura epistolarum, quas Romani Pontifices dederunt ad innumeros totius orbis terrarum præstantes viros de rebus grauissimis consulti. Harum quodlibet volumen sua magnitudine superat quidquid vel Aristoteles vel Cicero scriptis mandarunt: sententiarum grauitate, diffinitionumque; veritate nihil illis par esse potest; vt meritò sint habitæ ab omni antiquitate semper pro sacris; vt signo de fide confirmata aperuimus. Harum nunc quedam volumina, præter illa, quæ versabantur in manibus omnium, typis excudi curat Cardinalis ille omni laudum genere celebrandus Antonius Carapha.

VII. Quòd si præfractior aliquis, ne dicam impudens, querat, vnde habeo scriptis istis inesse summam rerum sacrarum peritiã? E quatuor id certò dignoscet. Horum est primū, quòd in eis nihil est repugnans. Secundū, per mille quingentos & amplius annos nullus Pontifex Romanus scriptis suis in ijs, quæ sunt æternæ veritatis, ac sui natura variari nō possunt, discessit à scriptis Pontificum superiorum. Tertium, quòd illa consona sunt scriptis omnium doctissimorum totius antiquitatis, ipsique diuinæ scripturæ. Quartum, quòd approbata sunt non modò à doctissimis viris tamquam consona diuinæ scripturæ, sed ab vniuersalibus etiam Concilijs, quin ab Ecclesia tota Catholica per totum terrarum orbem dispersa

A dispersa per annos mille quingentos, ex quo Christus Ecclesiam constituit, & illi primū scribere cœperunt.

Sumantur itaque cuiusuis amplissimæ vrbis Episcopi omnes, & videbimus tot ac tanta scriptis haud mandasse, vt soli Pontifices Romani, si de rebus diuinis agamus.

Quòd si de veritate ac soliditate doctrinæ agatur; ab orbe cõdito vniuersi simul scriptores vni ex eis haud comparandi sunt. Nemo namque ex eis, vbi quid veluti certum sanxit lege lata, errauit; quod de nullo scriptore certò asseri potest.

Neque tamen Pontificibus Romanis defuit etiam notitia temporis haud necessaria, & conueniens, vel rerum sacrarum, vel aliarum disciplinarum. Nam Leonis Magni scripta styli grauitate sententiarumque maiestate superant cuiuslibet linguæ, & quorumuis temporum scriptores. Gregorius verò Magnus suauitate ac dignitate simul dictionis, quantum spectat ad praxim, post se reliquerit.

Quòd si disputationibus philosophicis, quibus interdum solent res Christianæ religionis illustrari, caperis; habes quatuor Pontificum Romanorum cõmentarios; Innocentij Quinti, qui dictus est Petrus Tarantafus, libros quatuor in sententias: in eisdem Nicolai Quarti similiter libros quatuor, Alexandri item Quinti quatuor alios, denique Hadriani Sexti libros aliquot: quibus adiungere potes Sixti Quarti de futuris contingentibus; de sanguine Christi, de potentia Dei, & de S. Mariæ conceptione.

Quòd si cupis Mathematica: Syluester II. natione Gallus Philosophiæ & omnium Mathematicarum scientissimus fuit. Exstat in bibliotheca Farnesiana liber ab illo compositus artis Geometricæ: illius est admirabile inuentum horologiorum, quibus nunc vtimur, vt Erfordienfis testatur. Fuit hic præceptor, antequam Pontifex fieret, Roberti Galliarum Regis, quem Synodus Lemouicensis Regum doctissimum vocat: quæ scribit Helgaudus. Idem Syluester ante Pontificatum habuit in disciplina Otthonem III. qui ob maximam sapientiam dictus est Mirabilia mundi, vt Ottho Frisingensis, & Gottifredus Viterbienfis tradunt. fabellas in eum confictas periti iam norunt, ac derident.

Sin verò desideras in omni genere disciplinarum scripta diuersa; occurrunt opera Pij Secundi, quæ sunt in manibus hominum doctorum, Grammaticæ, Rhetoricæ, Poeticæ, Geographiæ, Historiarum, & generis cuiusuis. Alexander Tertius præter hæc dedit in lucem de Potestate ecclesiastica librum solidæ ac magnæ doctrinæ: & exstat alter argumenti eiusdem liber Innocentij Tertij, à quo & habemus aureum librum de vilitate conditionis humanæ, in septem psalmos penitentiales, de officio Missæ, de sacramento baptismi, de claustro animæ, ac varios sermones. Clementis Sexti leguntur collationes multæ, & multi sermones. Denique haud defuere & à Pontificibus Romanis, qui de Medicina commentarios ediderint. Ioannis enim XXI. habetur Thesaurus pauperum, canones Medicinæ, & de problematibus.

Quocirca sicut Pontifices Romani in primo genere scriptorum, quibus rerum diuinarum diffinitiones habentur, multitudine illorum superant cuiuslibet amplissimæ vrbis Episcopi scriptores eius argumenti.

Veritate autem eorumdem scriptorum quilibet è Pontificibus superat vniuersos qui exstiterunt ab orbis fabricatione: non hic loquimur de diuina scriptura.

Sic in secundo scriptorum genere vniuersi Pontifices Romani superant cuiusuis sedis Episcopos. Quamlibet enim sedem sumas: non dedit illa Episcopos, qui tam varia cuiusuis disciplinæ & artis argumenta tractarint, Theologiæ, Philosophiæ, Mathematicarum, Medicinæ, ceterarumque artium liberalium. Erit aliqua sedes, è quo exstiterit Episcopus, qui & doctius & latius de Philosophia scripserit, aut Theologia, quam quiuis Pontifex Romanus; sed illi sedi deerit, qui Mathematica Medicinæque præcepta, aut aliarum doctrinarum attigerit. Hæc sedes Romana dedit, qui cunctas abundè ac scienter tractarint. An non igitur verum quod ab initio proposueramus?

Secundus locus Cardinalium sacrosancto collegio debetur; de quo sic asserimus; Nullum collegium exstisse vniquam tam paucorum (hoc autem menti tenendū) quod in vnam fidem conspirans ediderit viros tam præstanti doctrina in omni genere disciplinarum, quot exstiterunt Cardinales. Recenseamus aliquot, omiffis antiquis.

Hugo Barchinonensis ex ordine Prædicatorum Cardinalis, edidit glossam, quam vo-

cant & ordinariam in omnes Bibliorum libros, concordantias eorumdem, & summam, A
vt dicunt, de casibus.

Henricus Ebredivensis Cardinalis Hostiensis, summam iuris Canonici, quæ dicitur Hostiensis, & in lib. Decretalium.

Iacobus de Vitriaco, historiam Orientalem cōtra Sarracenos, epistolas, ac sermones. Eustathius, qui & Bonaventura, sanctorum numero adscriptus, quot ac quanta scripserit, ob quæ meritò doctor Ecclesiæ vocatur, quis ignorat?

Gaufredus de Trano multa in Decretales scripsit, & quæstiones nonnullas.

Matthæus de Aquasparta in sententias libros quatuor, in epistolam ad Romanos, inventarium sententiarum, ac varios sermones.

Bertrandus ex ordine Minorum Mediolanensis in sententias libros quatuor, sermones, in Epistolas, in Euangelia, ac de sanctis. B

Bonaventura Patavinus ex ordine S. Augustini sermones de tempore, vt aiunt, ac de Sanctis.

Petrus Alliaccensis in sententias libros quatuor, de laude S. scripturæ, in principiū Marci, de stabilitate Ecclesiæ lib. 3. Speculum considerationis lib. 3. Compendium contemplationis lib. 3. De spiritali scala, in Psalterium breuiter, in septem psalmos meditationes, De legibus & sectis, De concilio generali, Expositione psal. 70. in psal. 42. meditationes, in Cantica Cantorum, in septem psalmos poenitentiales, de oratione Dominica, in eadem Anagogicè, in Ave Maria, in canticum Magnificat, Zachariæ, Simeonis, de electione Papæ, de exercitio spiritali, de duodecim honoribus S. Iosephi, de anima & accidentibus eius, Concordiam Theologiæ & Astronomiæ lib. 2. De sacramentis Ecclesiæ, varios sermones, epistolas plures. C

Ioannes Dominici Florentinus ex ordine Prædicatorum, in Ecclesiastem, in Cantica Cantorum, in Euangelium Matthæi, in Magnificat, in Epistolam ad Romanos, Luculam noctis, Itinerariū deuotionis, De caritate, plurimasq; & egregias conciones. Franciscus Zabarella in Decretales.

Nicolaus, qui vulgo dicitur Abbas de Tudescis Panormitanus, in omne ius canonicum, consilia, tractatus.

Nicolaus Cusanus de visione Dei, De pace fidei, De reparatione Calendarij, De Mathematicis complementis, De cribratione Alchorani, Venatione sapientiæ, Ludo globi, Compendium, Trialogum de poss. De Mathematica perfectione, contra Bohemos, De Beryllo, De dato patris luminis, De quærendo Deo, De apice Theoriæ, de docta ignorantia, De coniecturis, De filiatione Dei, De Genesi, De sapientia idiotæ, De quadratura circuli, De fortuna, Directorium speculantis conciones totius anni, epistolas ad diuersos. D

Ioannes Turrecremata, in regulam S. Benedicti, in totum Psalterium, in Euangelia Dominicanarum, in Euangelia sanctorum, de aqua benedicta, de salute animæ, conciones temporum, & sanctorum, & latè in ius canonicum; summam item, quæ de Ecclesia vocatur.

Bessarion, confutationem in illud, Sic eum volo manere. in laudem Platonice philosophiæ, laudes patriæ suæ, consolationem ad Imp. Græcorum, orationes in calumniatorem Platonis, An natura & ars consultò agant, de Eucharistia.

Hermolaus Barbarus de cælibatu contra barbaros philosophos, de re vxoria, quæstiones Geometriæ, conuenientiam Astronomiæ & Medicinæ, præcepta historiæ conscribendæ, compendium Philosophiæ, compendium Galeni, epistolas, orationes, carmina, castigationes in Plinium, versiones plurimorum scriptorum è Græco in Latinum. E

Hadrianus Batoniensis, de vera Philosophia, de modis Latine loquendi, venationem ad Alcanium Cardinalē, carmina in iter Iulij II. elegantissimo sermone.

Iacobus Picolo Ninus Papiensis, epistolas rerum reconditarum, commentarios sui temporis.

Petrus Bembus epistolas Leonis Decimi nomine conscriptas, de imitatione sermonis Benacum, de Aetna, historias Venetæ Reip. & carmina. Huic tam prosa quàm versu fuit oratio elegantissima.

Thomas de Vio Caietanus, opuscula plurima Philosophiæ, & Theologiæ, quæ attexuntur,

A xuntur operibus sancti Thomæ, & eius summæ.

Iacobus Sadoletus, de laudibus philosophiæ, de regno Hungariæ à Turcis oppresso, orationē adhortans in Turcas, Commentarios in Epistolam ad Romanos, in Psalmum quinquagesimum, nonagesimum tertium, nonagesimum quintum, de morte Friderici Regis, epistolas multas, Latine puritatis laudatissimus scriptor.

Gregorius Cortesius in quartum librum sententiarum stylo elegantissimo, epistolas, & alia.

Christophorus de Iacobijs, de Concilijs.

Iacobus de Puteo, Decisiones.

Gaspar Contareus, de Concilio, de Rep. Veneta, de Elementis.

Reginaldus Polus de Concilijs, & alia multa.

B Hieronymus Seripandus conciones elaboratissimas, & alia quædam.

Gulielmus Sirletus, vir Latine, Græcè, Hebraicè in omni disciplinarum genere supra quàm credi potest doctus, in Psalmos, quæ Benedictus Aria adiunxit Biblijs Regijs.

Gabriel Paleottus de nothis & spurijs.

Antonius Carapha, in Biblia septuaginta interpretum, in Concilia, & quædam è Græco in Latinum translata.

Hieronymus Albanus de Concilijs, consilia, commentarios in ius Ciuile.

Augustinus Valerius Rhetoricam Christianam.

Constantius Sernanus concordiam sancti Thomæ & Scoti.

Plurimi sunt etiam præter hos è numero Cardinalium, quorum scripta non potuimus hic recensere, satis habentes hæc attulisse, è quibus apertissimum fit nullū fuisse vquam collegium tam paucorum, è quo tot scriptores in omni disciplinarum genere prodierint, quot ex isto. Nos enim numerauimus tantum qui ante annos tercetum fuerunt, reliquis omisissis: & tamen Cardinales vsque ad Xystum IV. non attigerunt numerum XXX. vsque ad Leonem X. non peruenere ad LIII. numquam fuere septuaginta, vt è libro Panuini de Cardinalibus liquet.

Ad summam in Theologia & Philosophia simul maximè præstiterunt sanctus Bonaventura, Matthæus de Aquasparta, Thomas de Vio, Constantius Sernanus, Petrus Alliaccensis.

In diuinæ scripturæ interpretatione, Hugo Barchinonensis, & sanctus Bonaventura.

In Philosophia, tum prædicti, tum verò Nicolaus Cusanus, Bessarion, Hermolaus Barbarus, Gaspar Contareus.

In Mathematicis, Petrus Alliaccensis, Cusanus, Hermolaus Barbarus.

In iure Canonico, Hostiensis, Zabarella, Nicolaus de Tudescis, Turrecremata, qui & Theologus etiam fuit, Iacobus, Puteus, Paleottus, Albanus.

In linguæ Hebraicæ cognitione Sirletus, Hieronymus Alexander.

In Græca Bessarion Cardinalis, Iulianus Cæfarinus, quòd in Concilio Florentino liquet, Hermolaus Barbarus, Sirletus, Carapha.

In Latina Bembus, Sadoletus, tam prosa quàm versu excellentissimi, Gaspar Contareus, Reginaldus Polus, Augustinus Valerius.

Denique in omni disciplina, Petrus Alliaccensis, Nicolaus Cusanus, Hermolaus Barbarus, qui & Medicinæ peritus fuit.

E Quid igitur amplius exigas à Cardinalium sacrosancto collegio? Aliud ex aduerso huiusmodi ab hæreticis, aut quibusuis alienis producat; cui tam pauci semper fuerint, ac tot tantosque dederit litteratos.

Tertius locus debetur Episcopis. Nam qui sanctus Augustinus, Athanasius, Basilius, Ambrosius, Nazianzenus, Chrysostomus, Cyrillus, Hilarius, alijque multi? sed mittamus antiquos. Quinam, quæso, Albertus Magnus Episcopus Ratisponensis? quinam Tostatus Abulensis, Petrus Episcopus Parisiæ cognomento Sententiarum Magister? Sed hac de re haud disputandum: in clarissimis enim versamur.

Quartus meritò viris religiosus, è quibus selecti Pontifices, Cardinales, & Episcopi litteratissimi omnium. Inter hos quanti Beda Anglus, Thomas Aquinas Italus, Dionysius Carthusianus Germanus, & innumeri quos esset infiniti operis recensere? Illud sit satis

fatis dixisse. Nisi Bonifacius Anglus ex ordine sancti Benedicti fuisset, nullum literaturæ genus in Germania fuisset: ac nisi Augustinus Romanus ex ordine eodem prodijisset, nullos haberet Anglia scriptores.

Ac nisi Beda res Anglicas, Vuitichindus Saxonicas, Rhegino, Marianus Scotus, Sigibertus, Vspbergenis, Hermannus Contractus, Ademarum, tum Germanicas, tum Francicas res scriptis consignassent, qui fuerunt omnes ex ordine sancti Benedicti; Germanicæ nobilitatis illustrissima facta altissimis tenebris sepulta prorsus laterent.

Ex his igitur omnibus fit, soli Ecclesiæ nostræ contingere diuinitus ut abundet omni scientia, quod Paulus monebat; quin omni illius genere, ut idem cupiebat, sit repleta; ac proinde Ecclesia Dei sit. Hæretici verò quando hoc non habent, quin plerum-

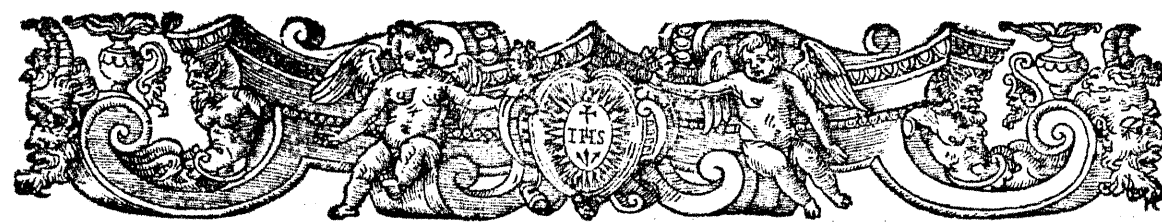
1. Cor. 1.

Philip. 1.
Rom. 15.
Osc. 4.

2. Tim. 2.

que vel ipsam omnino scientiam repellant, quod Deus apud Oseam conquiritur; vel, cum sit proprium scientiæ, ut firmiter in re scita consistamus, certa ab incertis distinguentes, quod nisi agamus magis opinamur, quàm sciamus; semper addiscentes, numquam ad scientiam, dicebat Apostolus, peruenientes, in rebus scitis non persistant non sunt illi ex Ecclesia Dei.

FINIS LIBRI SEXTI.

DE SIGNIS ECCLESIAE DEI
LIBER SEPTIMVS.

SIGNVM VIGESIMVM QVINTVM.

Perpetua Sanctorum successio.

NECESSE EST IN ECCLESIA DEI SEMPER ADSINT
viri sanctimonia prestantes, et illustrissimi; quos esse in Ecclesia nostra,
ac fuisse semper, ex quo vel Græci à nobis, vel Protestantes fecere
discessionem, tales verò neque esse, neque fuisse in-
ter ipsos, est manifestum. Cap. I.

D Roculdubio Christum sequitur, quocumque ille se confert, sanctitas diuina, quæ ab ipso totius innocentiae fonte in Ecclesiam dimanat. Ipse namque sanctorum sanctus, de cuius, (ait Ioannes,) plenitudine nos oēs accepimus.] Hinc Zacharias cecinit, Iuravit Deus ad Abraham patrem nostrum, daturum se nobis, ut sine timore de manu inimicorum nostrorum liberati, seruiamus illi in sanctitate, & iustitia coram illo omnibus diebus nostris.] hæc Zacharias, apertè pronuncians fore ut Deo seruiamus post aduentum Christi in sanctitate & iustitia, non aliquo dumtaxat tempore, & hora, sed omnibus vitæ nostræ. Idem vaticinatus est Dauid, inquit: Domum tuam decet sanctitudo Domine in longitudine dierum.] Igitur quamdiu durabunt dies, sanctitudo ornabit Ecclesiam Dei. Quod si nobis omni tempore, die, atque hora credenda sunt quæ symbolo Apostolico continetur; & in illo habetur, Credo sanctam Ecclesiam Catholicam;] nullo non momento sancta erit Ecclesia: sancta porò non dicitur aliqua ex parte, sed omnino quantum fieri diuinitus datur in terris. Ex his itaque fit Ecclesiam Dei sanctorum perpetua successione illustrandam semper. Atque hoc nulli vmquam coetui contigit, nisi nostro; quocirca hic erit Ecclesia Dei. Palàm verò fit hoc non modò vitæ puritate, sed è miraculis etiam, quæ solummodo Deus operari potest, ut per illa cunctis testata sit sanctorum caelestis integritas, ac doctrina; Domino scilicet cooperante, & sermonem confirmante sequentibus signis, ut ait Marcus; alioquin quæuis factio vendicare aliquibus fuorum vellet, atque auderet, commenticiam & adumbratam sanctimonia. Nostorum verò innocentia tam celebris fuit, atque illustris, ut non modò caelesti quodam vitæ candore totius orbis partibus illuxerit, non aliquo terræ angulo delitescens, sed miraculis humanas vires superantibus coruscant. Propositum nunc ostendamus apertissimis euentis; & omnia secula singillatim circumspeciamus, quæ sunt, ex quo à nobis Græci secesserunt. Atque hic non adducemus exempla sanctarum feminarum, quæ plurimæ sunt, non eorum qui in solis aut secretis locis vixere, sed illorum qui in oculis orbis ferè totius vixere, & alijs regendis præfuere. Nam qui tales sunt, necesse est obtegere non possint, si quid vel leuissimi vitij habuerint aliquando: cum virum, quod ait ille, magistratus

stratus ostendat; & eorum, qui in excelso loco positi sunt, vita oculis omnium sit aperta; gesta vero ab vniuersis examinentur, & facillimè inuidiam viruperationemque subeant. Certum porro est eos esse sanctiores, qui accesserint propius ad exemplar Christi, in quo hæc fuerunt proculdubio; integerrima castimoniam inexplicabilis puritas; omnium rerum humanarum, vbi opus erat, contemptus; miraculorum splendor. Christus deinde præfuit alijs, familiam duxit, quæ est ipsius Ecclesia, in conspectu vniuersorum vixit. Sed ad rem veniamus, initiumque sit nobis à sæculo nostro.

Sæculum XVI.

Aloysius Bertrandus ex ordine sancti Dominici defunctus est vita anno millesimo quingentesimo octuagesimo primo, cuius acta omnia Valentiam publicis testimonijs sunt examinata, & scriptis publicis consignata. Multis in locis præfuit Dominicanorum familijs, & è superiore loco Euangelium Christi explicauit in Hispanijs, deinde in Indias Occidentales traiciens innumeris gentibus Catholicam doctrinam, verum Dei cultum tradidit; & cum loqueretur Hispanicè, mirabiliter tamè hoc accidebat, vt Indi, qui Hispanicè nesciebant, & varijs utebantur linguis vim tamen verborum ipsius intelligerent. Inter eos mortuam puellam reuocauit ad vitam. Venenum bibit abunde sine vilo nocumento, ad consignandam publico hoc miraculo suam doctrinam, plurimos ægrotos curauit, ac sanitati restituit, omni virtutum genere floruit, & ex Indijs, reuersus Valentiam decessit. Ignatius Loiola, Hispanus & ipse, vita migravit anno millesimo quingentesimo quinquagesimo sexto. Hic amplis opibus relictis, & humanis omnibus neglectis, cum se totum diuinis dedisset, quantos fecerit progressus, ex eo possumus conijcere, quòd celeberrimam Iesu Societatem constituit, cuius est in Euangelio, vt Pauli verbis utar, maxima laus apud omnes. Aliquando autem cum totus esset in cælestibus contemplandis, sic extra sensus est positus, vt integris septem diebus ab ijs abstractus perstiterit. id plurimi viderunt, qui mandassent eum sepulchro, nisi è statu corporis erecto & tenui cordis motu viuentem percepissent, scissentque illi sæpius, licet non tanto tempore, id contigisse. Idem Barchinonæ hominem, qui laqueo se suspenderat, & omnes mortuum lamentabantur, precibus ad vitam reuocauit, in qua, vt omnes agnoscerent esse miraculum, tandem permansit quoad peccata sua sacerdoti ritè est confessus. multis ægrotis sanitatem restituit. multa præuidit antè futura. In Hispania, Gallia, & Italia ad puriorem vitam suis verbis & exemplo vitæ traduxit innumeris, è quibus Franciscus Xauerius obiit anno millesimo quingentesimo quinquagesimo secundo, cuius fama non modò Europæ, Africa, & Asiæ præcipuas regiones, in quibus ille Christi Euangelium prædicauit, sed quidquid orarum circumfluit Oceanus à Gadibus extremis vsque ad vltimos Sinas & Iaponios, in quibus ille Christi cultum latissimè disseminauit, peruagatur. Mortuos duos ad vitam reuocauit. In Iapone muto cuidam, & pedibus capto vsum linguæ, & ingressum, furdo auditu, alteri item furdo mutoque sanitatè mirabiliter restituit: innumeros diuinitus curauit viuès, & curat adhuc eius cadauer, quod Goæ adseruatur. quin libellus eius manu descriptus cum religiosè à pia quadam foemina custo diretur, plurimos desperata valetudine sanauit: idemque præstitit flagellum ipsius quoddam; dæmonasque multos ex obsessis corporibus & fugauit, & fugat. Hic præter alias virtutes virginitatem seruauit. Anno millesimo quingentesimo septimo obiit Franciscus Paulanus, cuius sanctitas vbi que refulget ob institutum ab ipso ordinem religiosorum. is quatuor mortuos ad vitam reuocauit; cæcis multis oculorum, mutis vsum linguæ mirabiliter restituit; illæsus in ardentem se fornacem conijciens est egressus, prunas sæpius absque vilo nocumèto contrectauit, annos nonaginta in summa vitæ durissimæ austeritate transegit, ac virgo decessit. Hic est, qui precibus suis Claudiam sterili impetrauit partum, ex quo Franciscus primus Francorum Rex, à sancto ob id nomen mutuatus, venit in lucem. Idcirco non in Italia modò, vnde erat oriundus, sed & in Gallijs celeberrima fama diu vixit à Ludouico Rege maximis precibus expetitus, & è Calabria vocatus. Atque hi nostro sæculo inter alios sancti exstiterunt, qui contemptis opibus, ac delicijs omnibus, toti erant in diuinis. Ex his duo familias religiosorum constituerunt, certasque ijs leges præscripserunt, quibus volentes se obligare possent, Franciscus, & Ignatius. Ex his item duo virginitatem tutati sunt intactam, Franciscus Paulanus, & Xauerius. Duo denique ex illis cultum Christi disseminarunt inter barbaras gentes, Franciscus Xauerius in Indijs Orientalibus, Aloysius Bertrandus in Occidentalibus. Quilibet ex istis aliquem defunctum vitæ reddidit; quod solummodo Deus efficere potest, & qui Deo prorsus additi

Petrus Mass. in vita Schist. Ind.

Sur. tom. 2. A. pril. 2.

A dicti tanta dignati fuerint potestate, sicut & cæcis restituere lumen.

Anno millesimo quadringentesimo septuagesimo sexto defunctus est Iacobus Picens, cuius corpus Neapoli est sepultu; laudesque ipsius elegantissimis versibus persecutus est Iacobus Sannazarius: celeberrima fama fuit in Italia, Germania, Boffina, Bohemia, Hungaria, Polonia, Dalmatia propter admirabiles rerum sacrarum conciones, sanctitatemque diuinis operibus contestatam. Obijt virgo. Inter alia, quæ mirabiliter egit, est illud: Brixia Iudæus puerum Christianum strangulauit, mortuumque parieti inclusit; parentes eum quatuor dies quæsierunt; sanctus, vbi esset, diuulgauit, deiecto pariete eduxit, viuumque patri restituit. Brandiburgi cæco lumen, muto loquelam reddidit. In Bohemia plurimi heretici petierunt ab eo, vt poculum veneno plenum, quod ipsi miscuerant, biberent: sic enim, dixerunt, credemus, bibit ille intrepidus, maxima multitudine spectate, nihilque est læsus. Neapoli defunctus, puellæ cæcæ lumen, mutæque vsum linguæ reddidit. in ea vrbe innumera visuntur miracula in tabellis ad eius sepulchrum depicta. Anno millesimo quadringentesimo sexagesimo tertio decessit Didacus è sancto Nicolao, cuius in Hispanijs celeberrima est fama: is mortuus mortuam puellam suscitauit. Hispali cum mulieri defenti filium, qui in ardentem furnum deciderat, occurrisset, miseratione commotus dixit ei, vt ad imaginem quamdam sanctissimæ Virginis preces ad Deum faceret; quod cum fecisset illa, ad locum reuersa inuenit in furno illæsum puerum, quamuis ibi perstitisset quousque ligna omnia, quæ plurima erant in furno, absumpta fuissent. cæcos, surdos, mutos, ægrotosque innumeros sanauit. Exstant acta miraculorum, testibus iuratis, & examinatis à notario publico conscripta, magnæque auctoritatis viris præsentibus confecta iussu Archiepiscopi Toletani. Anno millesimo quingentesimo sexagesimo secundo, cum Carolus Princeps Hispaniarum, Philippi nunc viuents Regis filius, desperata valetudine à medicis, ægrotaret; vbi tetigit sancti corpus, cõualuit. Atque hic in sanctos est relatus anno superiori à Sixto Quinto. Anno millesimo quadringentesimo quinquagesimo sexto obiit Ioannes à Capistrano, qui mortuus mortuos octo excitauit ad vitam; plurimis cæcis, mutis, surdis, ægrotisque rectum membrorum vsum restituit. concionatus est publicè, confluentibus innumeris hominibus, in Italia, Gallia, Germania, Hungaria, Bohemia, Polonia. Multa illi laudes datas à summis totius Europæ Principibus refert Ioanes Cochleus libro de historia Hussitaru. Anno autè millesimo quadringentesimo quadragésimo quarto, defunctus est Bernardinus Senensis, qui collapsam sancti Francisci religionem reuocauit ad pristinum sanctimoniam studium. Defunctus Aquilæ puerum aquis submersum reuocauit ad lucem, alteram item puellam nomine Mathiam, quæ simili casu obierat. In castro veteri puerum similiter annorum tredecim, & in Gallia Cisalpina puellam. Fulginè, chorda, qua se ille præcingebat, sex cæcis est lumè restitutum. Meminit tam Bernardini, quàm Ioannis Capistrani, magna cum laude sanctitatis Calchochondilas Græcus scriptor. Per eadem tempora euolauit ad superos Laurentius Iustinianus Patriarcha Veneriarum, & auctor ordinis Canonicorum, qui vocantur sancti Georgij in Alga. Ad eius sepulchrū plurima edita miracula, quibus etiam viuens respanduit: ea si quis scire volet, legat illius vitam satis eleganti stylo scriptam. Anno millesimo quadringentesimo quadragésimo nono migravit è vita Antoninus Archiepiscopus Florentinus, qui adolecentem defunctum è familia Filicai Florentiæ suscitauit. Innumera prædixit: inter alia cuidam mercatori, ab vndis ipsi magnum imminere periculum. quocirca cum prope Venetias naue submersa, esset ille in periculo, sancti opem absentis implorauit, qui adstitit illi mirabiliter, & capillis apprehensum ex aquis eduxit. Anno millesimo quadringentesimo decimo octauo in cælum translatus est Vincentius Forerius, qui suis concionibus Hispanos, Gallos, Britannos, Theuthonas, Ligures, Allobrogesque instruxit; triginta millia tū Iudæorum, tum Sarracenorum perduxit ad Christum, suam doctrinam miraculis semper, vbi imponebat orationi habitæ finem, continuo consignabat, ægrotis plurimis protinus imposita manu sanatis. virgo permansit, prope Barchinonem quindecim panibus dumtaxat hominum tria millia, qui ipsum comitabantur, satiati. Tres defunctos, dum vixit, ad lucem reduxit; in his puerum, quem mater amens in frustra disceptum coxerat. cæcis multis oculorum, mutis linguæ, surdis aurium vsum restituit. plurima palam prædixit. in precibus sæpè visus est ingenti luce circumfusus. Huius & Antonini vitam, sicut aliorum multorum quos omittimus, elegantissimè scripsit Ioannes Antonius Flaminius. Hos igitur illustrissimos sanctimoniam laudibus

Sæculum XV. Annal. Fracisc.

Surius tom. 3. Maij. 20.

Surius tom. 1. Ian. 8.

Histor. Domin. Surius tom. 3. Maij 2.

Surius tom. 2. April. 5.

didus Ecclesie sue Deus dedit, ut alios fileamus, quintodecimo saeculo. Ex his duo virgines fuere usque ad aetatem summam, Vincetius, qui vixit annos septuaginta quinque, & Iacobus Picenus: duo praefuere primarijs Italiae ciuitatibus, Laurentius Venetijs, Antoninus Florentijs: duo collapsos ordines religiosorum reuocarunt ad pristina puritatem, Bernardinus Franciscanorum, Laurentius Canonorum. Atque his temporibus capta Constantinopolis a Turcis.

Saeculum XIV.

Annal. Domin.

Anno millesimo trecentesimo quadragesimo sexto abiit in caelum Venturinus Bergomas ex ordine Dominicanorum, clarissimus aetatis suae concionator non in Italia modo, sed & in Hispanijs, Gallijs, Britannia, Germania, Dalmatia, & aliquibus Graeciae locis. Saepè ex illius facie, dum verba faceret è superiori loco, maximus cunctis cernentibus splendor eluxit. In Gallia mortuum suscitauit, quod narrare solitus erat Humbertus Princeps ut vocant Delphinus, innumera edidit miracula, tum viuens, tum defunctus.

Surius tom. 4.
August. 19.Surius tom. 5.
Septemb. 19.

Anno millesimo trecentesimo quarto migravit ex hac vita Benedictus Vndecimus Pontifex Romanus, qui singulari fuit sanctitate, quam miracula diuina consignant. Inter alia foeminae cuidam, filioque ipsius lumen oculorum restituit iam defunctus. Alteri similiter pedibus capto robur, & ingressum liberum, atque integrum, alijs verò alia multa diuinitus beneficia praestitit, ut ex eius vita constat, & ijs, quae ad ipsius monumentum Perusiae palam contigisse, cunctis liquet. Per haec etiam tempora floruit Ludouicus Episcopus Tholosanus, filius Caroli Siciliae Regis, ad eius sepulchrum mortua mulier reuixit, surdi, muti, caeci, aegrotique innumeris curati: virgo decessit, spreteque delicijs, & opibus cunctis, totum se Deo, diuinisque rebus à pueritia deuouit. Illustrissima fuit etiam sanctitas Eleazarij Comitis Ariani hac aetate, qui vnà cum coniuge virginitatem custodiuit illibatam, & multis est nobilitatus miraculis à Deo. Atque hi fuere quarto decimo saeculo diuini viri in Ecclesia nostra, è quibus duo virgines, Ludouicus, & Eleazarius, nobilissimo genere orti: duo ex ordine Dominicanorum, Venturinus, & Benedictus: duo ex instituto Franciscanorum Ludouicus, & Eleazarius, qui fuit ex ordine tertio, ut vocant: duo Episcopi, & alter sanè summus omnium, Benedictus, alter verò nobilissimae ciuitatis Tholosae.

Saeculum XIII.

Annal. Domin.

Surius tom. 1.
Ian. 6.

Anno millesimo ducentesimo octuagesimo sexto obiit Ambrosius Senensis, perpetuae virginitatis integerrimus custos: cuius in orationibus ad populum faciendis celeberrimum fuit in Italia & Germania nomen. is tribus caecis oculorum usum reddidit, defunctos duos vitae restituit, multis surdis auditum, & aegrotis innumeris sanitatem mirabiliter diuinitus impetrauit, ut ex eius actis apparet: fuit autem Dominicanus. Anno millesimo ducentesimo septuagesimo quinto excessit è vita Raymondus è Pennaforte Hispanus, qui ob doctrinam vitaeque integritatem fuit à Gregorio Nono Episcopus Barchinensis creatus, cui dignitati paulo post ille renunciauit, sicuti & magisterio generali totius ordinis Dominicani: tot autem miraculis est illustratus, ut inter alia mortuos quadraginta ad vitam reuocasse narretur, & aliquando ex Insulis Balearibus pallio super aquas iniecto insidens Barchinonem venisse. Anno millesimo ducentesimo septuagesimo quarto caelum petijt Bonauentura Cardinalis, cuius fama ob magnam vitae sanctimoniam, & in concionibus sacris habendis efficaciam, multis Europae partibus fuit illustris. Is inter alia miracula Simonae Lugdunensi fetum mortuum reuocauit ad vitam: ob id in ea prouincia maximè inuocari solet eius auxilium ab ijs mulieribus, quae gestant vterum, paralyticos nonnullos, leprosos, aliosque aegrotos desperata valetudine sanauit. Obijt hoc etiam saeculo Caestinus Pontifex, Petrus Moroneus antea vocatus, qui Pontificatu abdicauit, summæ viri sanctimoniae, ob quam multis miraculis comprobata, multorumque testimonijs consignata in sanctorum numerum à Clemente Quinto est relatus. Anno millesimo ducentesimo septuagesimo mortuus est Thomas Aquinas, cuius doctrina, vel ipsis Graecis nomini nostro insensis admiranda, toti orbi illuxit: fremant, ut volunt, haeretici, virginitatem semper intactam custodiuit. Ioannes Ferentinus ambobus oculis caprus cum faciem defuncti osculatus esset, lumen recepit. Mulier aliquando Romae, cum vir sanctus ad S. Petri de rebus diuinis verba esset facturus, ad eius pedes accidens, à fluxu sanguinis, quo diu laborauerat, est sanata. innumera porò illius miracula refert Ioannes Antonius in eius vita elegantissimo stylo scripta: Anno millesimo ducentesimo quinquagesimo septimo vita migravit Iacynthus Polonus, qui diuinis sermonibus Italiam, Germaniam, Bohemiam, Hungariam, Poloniamque illustrauit. Inter alia duabus matribus efflagitantibus duos filios defunctos diuersis in locis

Surius tom. 3.
Maij. 19.

ad

A ad vitam reuocauit. Duobus caecis lumen restituit, & plurima praeterea miracula effecit. Anno millesimo ducentesimo trigesimo sexto euolauit in caelum Iordanus Saxo, qui toti Europae suis concionibus affulsit. Pragae puerum, quae mater enixa est mortuum, iam mortuus ipse ad vitam precibus inuocatus reuocauit: paralyticae sanitatem mirabiliter restituit. Cum sanctus vir diuino consilio ad Acconem fracta nauis in mari submersus esset, caelitus supra corpus eius maximus splendor est delapsus, & admirabilis quaedam crux. dubitanti cuidam ob hoc euentum de sanctitate illius, & pessimam vitae rationem inire cogitanti, adstitit de nocte sanctus immensa luce circumfulgens, & propositum mutare compulit. Anno millesimo ducentesimo vigesimo sexto euolauit in caelum Franciscus Assisias, & millesimo ducentesimo vigesimo primo Dominicus Hispanus, auctores ordinum maximorum: de quibus quid attinet aliquid dicere? Et sancti quidem Francisci vitam late pietatis plenissimo stylo descripsit sanctus Bonauentura Cardinalis; sancti verò Dominici, Latinae linguae purissimo & elegantissimo sermone, Ioannes Antonius Flaminius Forocorneliensis, vir magna doctrinae, nobilitatis, & iudicij. Duo porò hi, Dominicus, ac Franciscus, ordinum religiosorum inter suos primi auctores, & institutores, merito vocari possunt duae oliuae, & duo candelabra in conspectu Domini terrae stantia, de quibus in Apocalypsi Ioanes. Ab his enim vere dicta est Ecclesia Dei domus ruinae quodammodo minas institutis suis, & caelesti vitae innocentia sustentari. Anno millesimo ducentesimo trigesimo sexto mortuus est Antonius, qui Patauinus dicitur, cum sit Vlysioponensis, qui in Italia, & Francia, alijsque praeterea Christiani nominis regionibus verae pietatis praedicatione floruit. Ab hoc quam miranda, & omnino diuina fuerint effecta dum viueret, ac post obitum, nimis esset longum referre: quamuis nemo vel in historijs sacris mediocriter versatus, tanti viri illustrissima gesta ignoret, satis hoc nobis sit retulisse, quod mortuos quatuor ad vitam reuocauit. Denique decimum tertium hoc saeculum innumeros sanctimonia praestantissimos viros protulit, ita ut omnium felicissimum fuisse videatur. Nam praeter supradictos insigni sanctitatis laude floruerunt, plurimis diuinitus illustrari miraculis, Guglielmus Archiepiscopus Bituricensis, Richardus Cicestrensius, ad cuius sepulchrum tres mortui ad vitam rediere, Engelbertus Colonienis, Eadmundus Cantaurienis, Vuilelmus Briocensium, ad cuius tumulum duo defuncti reuixerunt, Stephanus Diensium, qui mortuam reuocauit ad vitam, Thomas Herefordiensium, qui anno millesimo ducentesimo octuagesimo septimo decessit; & ad eius ossa, dictum mirabilissimum, sexaginta mortui excitati, quadraginta caecis lumen restitutum, omnes Episcopi diuinitate pleni. Quid quod hac aetate vixit Ludouicus ille Francorum Rex, obiit namque anno millesimo ducentesimo septuagesimo.

Surius tom. 7. Fe. 13.

B Veniamus igitur ad saeculum duodecimum, in cuius exitu decessit è vita Hugo Episcopus Linconiensium monachus antea Carthusianus, ad cuius tumulum mortuus reuixit, ac caeci nonnulli visum receperunt. Anno millesimo quingentesimo septuagesimo primo Petrus Archiepiscopus Tarantasiae obiit, monachus antea Cisterciensis. Duobus hic caecis oculorum lumen restituit, claudis aliquot integritatem, surdis similiter, ac mutis, aegrotis verò innumeris sanitatem. Anno millesimo centesimo septuagesimo caesus est Thomas Episcopus Cantuariensium: ad cuius sepulchrum, & mortuis vita, & caecis videndi vis, & mutis loquendi mirabiliter reddita. Anno millesimo centesimo quinquagesimo defunctus est Anthelmus Episcopus Bellicensium, monachus antea Carthusianus, ad eius sepulchrum tres lampades diuinitus accensae, mortuo vita reddita, sanitas plurimis, aegrotis. Hac etiam aetate floruit Malachias Hyberniae Episcopus, cuius vitam, & miracula nonnulla à se visa, sicut alia ab alijs narrata, describit Bernardus, qui & ipse decessit anno millesimo centesimo quadragesimo quinto, cum monasteria centum quinquaginta condidisset, & miracula innumera edidisset in Gallijs, Italia, & Germania, de quibus tum qui vitam ipsius descripsit, tum Helmoldus eorum temporum scriptor. nam multis mortuis vitam, visum caecis, alijs verò aegrotis innumeris restituit sanitatem. eadem praestitit Vbaldus Episcopus Eugubinatorum, cuius meus, per quem Deus adhuc multa mirabiliter praestat, & his temporibus vixit, nec non Ottho Episcopus Bambergensis, qui Pomeranos Christo conciliauit hac tempestate, & multis est insignitus miraculis, de quibus Trithemius in vita ipsius. Anno millesimo ducentesimo trigesimo sexto vita decessit Leopoldus Austriae Marchio, cuius inuocatione caecis

Surius tom. 1.
Ian. 10.
Surius tom. 2.
April. 3.
Surius tom. 6.
Nov. 3.
Tom. 4. Jul. 29.
Tom. 5. Sept. 7.
Tom. 5. Oct. 2.Saeculum XII.
Surius tom. 6.
Novemb. 17.Surius tom. 3.
Maij. 8.Surius tom. 6.
Decem. 29.Surius tom. 3.
Jun. 25.

Lib. 1. cap. 60.

Surius tom. 3.
Mai. 16.
Surius tom. 4. Jul. 2.Surius tom. 6.
Nov. 15.

C De Sig. Tom. 1. Y multis

D

E

ZONARAS,
CONIATAS,
GREGORAS
GRAECI HI-
STORICI
POST DISCES-
SIONEM FA-
CTAM NVL-
LOS E SVIS
NOMINANT
SANCTOS.

cum viginti recenseat, ornat huiusmodi titulo. Immo cum plurimos ante aetatem Photij A numeret sanctimonia praestantes viros in annalibus suis, neque vnum quidem post illud tempus innuit: & tamen ab anno octingentesimo sexagesimo tertio, quo Photius deiecto Ignatio sedem Constantinopolitanam inuasit, vsque ad annum millesimum centesimum decimum octauum, in quem desinunt scripta Zonaræ, intercedunt anni ducenti viginti quinque. Atque hoc mirandum magis. Nam Zonaras monachus erat, & Ecclesiasticam historiam se scribere profiteretur. Denique non omnino à nobis se Graeci abiunxerant, nisi Michaelæ Cæulario sedente anno millesimo quinquagesimo tertio, vt ostendimus supra, cum nos excommunicauit, quod deinde Graeci retractarunt. Andronico autem Paleologo imperante, à nobis se prorsus abiunxerunt, vt dictum est, anno millesimo ducentesimo octuagesimo tertio. Igitur temporibus illis, quæ Zonaras est suis annalibus complexus, nemo sanctimonia illustri inter Græcos apparuisse scribitur, & quem Zonaras post Ignatium sancti nomine exornet. Coniatas B post Zonaram Græcorum gesta describit, homo nobis infensissimus. Hic narrat, imperante Manuele, tres, quos maximè ab innocentia vitæ laudat, viros floruisse, Michaellem Patriarcham monachum Acuti monasterij, Cosmam Atticum similiter Patriarcham Constantinopolitanum, & Nicetam Episcopum Conarum. At nullo vmquam tempore Graeci magis adhæserunt nobis post Photij dissidia, quam Manuele imperante. Testis est huius rei Guglielmus Tyrius, qui Manuelem scribit Latinis magis toto tempore, quo regnavit, fauisse, quam Græcis: cum duas vxores habuerit, ambas Latini sanguinis duxit, alteram Alemannam, quam mirificè Coniatas laudat, alteram Italicam Principis Antiocheni filiam. Constantino autem filio dedit vxorem Hele- C nam Ruperti Regis filiam. Denique adduximus supra epistolam Thessalonicensis Archiepiscopi rescribentis Hadriano Papæ, & asserentis nihil discrepare Græcos à Latinis, Papam agnoscat vt patrem (ceteros ait esse filios) vt principem, sacerdotum, pastoremque summum. Post Coniatam Gregoras historiam Græcanicarum rerum scripsit, qui miris laudibus Nicephori Blemmydæ sanctitatem effert, sicut etiam Georgius Pachymeres: At idem Gregoras aperte scribit in vita Michaelis Paleologi Nicephorum nobiscum sensisse. Præter hos nulli datur à Græcis historicis nomen sancti, vsque ad tempora Andronici Paleologi, nam post ea nulli prorsus. Quæ cum ita sint, nullo modo fieri potest vt inter eos sit Ecclesia Dei, in qua necesse est sit aliquis semper non quauis innocentia præstans, sed eiusmodi, quæ sit diuina, & diuina operetur.

Atque hic adnotandum, quoties Graeci sibi aliquod arrogarunt iuris aduersus Pontificis Romani auctoritatem, plerumque eo tempore Papam fuisse, qui diuina sanctitate floruerit, diuinitusque miraculis sit illustratus. Verbi gratia cum Patriarcha Anatolius in confessu Chalcedonensi sibi primas post Pontificem Romanum deferri procurauit, & Antiocheni Patriarchæ sibi ordinationem temere desumpsit, Leo Magnus ab omnibus mirè ob sanctimoniam celebratus Romæ sedebat. Cum Patriarcha Ioannes, imperante Maurilio, nomen sibi Vniuersalis arrogauit, Gregorius Magnus Pontifex summus erat. Cum Photius Ignatio deiecto sedem Constantinopolitanam inuasit, Nicolaus Magnus summam rerum Christianarum tenebat, & anno octingentesimo sexagesimo quinto habito conuentu Episcoporum Romæ Ignatium pristina dignitati restituit, Photiumque excommunicauit. Atque ita tribus hisce temporibus tres Pontifices sederunt, qui ob magnitudinem rerum gestarum Magni omnes sunt vocati, & diuino viuendi genere Illustrissimi fuerunt. At cum Michael Patriarcha est ausus Occidentales excommunicare, Leo Nonus erat Papa, qui & in sanctos relatus est, & Hermannus Contractus æqualis illorum temporum, ceterique scriptores miraculis nobilitatum diuinitus narrant. Postremò cum Andronicus Paleologus iusta sepulchramque patri Michaeli negauit, Græci que à nostra communione recesserunt, Martinus Quartus Turonensis Pontifex erat; ad cuius sepulchrum multos ægrotos, cæcos, claudos, mutosque sanitati restitutos, tum scriptores illorum temporum, tum Platina in ipsius vita tradit. Atque hæc sint satis, quantum pertinet ad Græcos.

IMPURITAS
PROTESTAN-
TIVM.

Veniamus ad Protestantes, de quibus quid attinet dicere, quando antesignanus eorum Martinus Lutherus cum Deo castitatem vouisset inter monachos Augustinianos,

A nianos, mox violata fide, quam Deo dederat, monachæ Catharinæ, quæ & ipsa Deo virginitatem consecrarat, persuasit vt idem faceret, incestasque ac sacrilegas cum illa nuptias contraxit, & scriptis editis euulgauit, idem cunctis licere, nec modo licere, sed maximæ virtutis id esse opus? Quid quod scriptum reliquit: Omnia opera bona, etiam optime facta, sunt peccata, & quidem mortalia secundum Dei iustitiam, venialia secundum misericordiam: Quanto sceleratior es (aduerte impietatem) tanto citius Deus gratiam infundit, si autem adornes te bonis operibus, vt te Deus acceptet, nihil efficies. Alia via non potest homo conuenire, aut agere, quam per fidem, opera ille nihil curat. Caueamus à peccatis, multo magis ab operibus bonis, & legibus, solamque Dei promissionem attendamus & fidem: Ipsa enim breuis est perfectio; neque aliqua lex requiritur, nec opus, immo & legē præscindit, & opus? Hæc apertissimus ille Antichristus. Sed quid B ego multa? Ipsimet hæresum principes conqueruntur, scriptis editis exclamant, populos ipsi addictos peiores multo esse quam prius, cum Papistæ erant (sic illi nos vocant) quin deteriores Sodomitis, & quidni ita sit, quando nullus Dei timor ante oculos ipsorum obuerfetur, opera omnia bona nihili fiant? Ad reliqua pergamus.

In assert. art. 2

Serm. de pisc. Petri.

In propos. vlt. de nouo Test. & libro d. cap. Babylon.

SIGNVM VIGESIMVM SEXTVM.

Magni iniquis Ecclesiæ temporibus sancti.

Necesse est, Ecclesia Dei, quo maioribus hostium suorum tempestatibus concutitur, eo maioribus fortioribusque militum copijs diuinitus armeretur, atque ita sanctissimi viri difficillimis temporibus dari. In maioribus namque tenebris maior virtutis ac sanctimonie splendor elucescere solet, ac debet. Cap. II.

D Nter cetera, quæ Dauidi pollicitus est Deus de posteris eius, in quibus Ecclesia, de qua toto hoc opere sumus acturi, stabilienda erat, illud esse præcipuum videtur, fore quidem vt plectat eos, quoties in scelera labantur, attamen nullo modo se obliuioni daturum, quæ promisit, miserationemque cælestē numquam illis defuturam. Visitabo, inquit Deus, in verberibus peccata eorum, misericordiam autem meam non dispergam ab eis; & quæ procedunt de labijs meis non faciam irrita. Ob id vt Ecclesiam lamentantem consoletur alibi Deus, quasi illius nulla sit amplius apud eum memoria, sed derelicta fuerit ac neglecta, his verbis alloquitur: Numquid potest mulier obliuisci infantem suum, vt non misereatur puero vteri sui? Sic ego nō obliuiscar tui. Rursum adijcit: Adhæreat lingua mea faucibus meis, obliuioni detur dextera mea, si non proposuero Hierusalem in principio lætitiæ meæ. Igitur tantum abest vt in ærumnis Ecclesiæ suæ obliuiscatur Deus, vt potius tum maximè illam complexetur, foueat, in sinu & oculis ferat, eam sibi proponat ante oculos, vbi quid ipsi lætum contigerit, ac iucundum. Hoc est enim, Proposuiero Hierusalem in principio lætitiæ meæ. Quæ cum respiceret vates, E summamque Dei temporibus iniquis clementiam in suos intueretur, illud aperte dixit, Cum iratus fueris, misericordiæ recordaberis. Nō enim Deus sic irascitur Ecclesiæ vquam suæ, quin vel in ipsa ira simul etiam misereatur. Testatus est alibi hæc eadem his verbis apud Isaiam Deus populum suum compellans: Noli timere, quia redemi te, & vocaui te nomine tuo. Meus es tu: cum transieris per aquas, tecū ero, & flumina nō operiet te: cum ambulaueris in igne, non combureris, & flamma non ardebit in te, quia ego Dominus Deus tuus Israel, saluator tuus: Hæc Deus, è quibus omnibus necessario fit Ecclesiæ eo præsertim tempore adesse Deum, fortissimosque illi milites & copias aduersus ingruentes hostium procellas subministrare, cum potissimū premitur ab hostibus, ac vexari videtur. Id verò proprium Diuinitatis, & eorum, quibus Diuinitas esse præstō solet, vt cum maximè agitantur, maximè replendeant, veluti incendium latè spargit vires suas, & obiecta quæque corripit, cum vehementioribus ventorum tempestatibus concu- titur,

Psal. 88.

Isa. 94.

Psal. 136.

Psal. 97.

Isa. 43.

titur, & diffunditur: & tamen ijdem venti mediocre lumen extinguerent, & ad nihilum A redigerent. Sit itaque hoc Ecclesie diuinæ euidentiſſimum ſignum, in turbulentiffimis eius temporibus conſeſſos illi diuinitus fuiſſe ſemper illuſtriſſimos ſanctimonia, ac rebus integerrimè ad Dei gloriam geſtis, viros. Non ita hæreticis contingit; quibus illud à Dauide de impijs omnibus in vniuerſum verè dicitur: Vidi impium ſuperexaltatum, & eleuatum, ſicut cedros Libani: & tranſiui, & ecce non erat: quaſiui eum, & non eſt inuentus locus eius.] Veniamus ad rem, diſſiniamusque in primis illa eſſe Ecclesie iniquiſſima tempora, in quibus Principes illi, qui vel omnium vel maximarum rerum potiuntur in orbe Chriſtiano, pugnant aduerſus rectam fidem, vel leges ab Eccleſiaſticis Præfulibus promulgatas, ideoque perſequitur Antiftites ipſos, & Antiftitum ſummum Antiftitem Romanum, vel illi adhærentes. & quo latior quantum ad loca, & acerbior quantum ad vexationes eſt perſecutio, eo maior iniquitas temporis. Ex aduerſo illi dicentur ſanctiores, quorum propter ſanctimonia maior inter homines auctoritas, & ob id plures iis adhærent. & quo numerus amplior iſtorum, maior ſanctitatis ſplendor in Eccleſia fulgebit. Atque hæc ſanè nemo inſiciabitur. Recenſuimus ſuprà, vbi egimus de fidei propagatione, turbulenta quædam tempora, quibus Eccleſia diu miſerrimeque eſt iactata: percurramus nunc & illa, & in illis alia diſtinctius etiam conſideremus. Omitamus autem prima illa ſæcula cum nondum Imperatores Romani ante Conſtantinum Chriſto ſeſe addixerant. De ijs namque nemo ambigit.

PRIMI TEM-
PORIS SAN-
CTI.Sigo. lib. de Oc-
cid. Imp.

Sit itaque prima tempeſtas, qua maximè eſt Eccleſia Dei ab impijs hominibus exagitata, quam mouerunt Ariani: ea principio valde Orientem perturbauit; deinde irrum- pentibus Oſtrogothis in Italiam, Viſigothis in Hiſpanias, Vandalis in Africam, Occi- dens multa paſſus, cum tamen antea intactus ferè magna ex parte fuiſſet, vt ſcriptum reliquit etiam Theodoretus, ab huiusmodi labe. Et viuente quidem Conſtantino exitialis Arij doctrina multis modis eſt reſpreſſa. ſed anno trecentefimo trigefimo ſeptimo, Conſtantio Imperium in Orientis regionibus adminiſtrante, & paulo poſt fratribus eius defunctis in Occidente, tum verò ſauiffimum in Catholicos bellum commotum. Athanaſius namque Epifcopus Alexandrinus anno trecentefimo quadrageſimo ſecundo ſede deiectus, Gregorio Cappadoce Ariano ſeſe intrudente, & illam per annos viginti occupante; ſimiliter Paulus Epifcopus Conſtantinopolitanus anno trecentefimo quadrageſimo fugatus, & trecentefimo quinquageſimo occiſus. Stephanus item Lybs Arianus anno trecentefimo quadrageſimo quarto inuaſit Antiochenam ſedem, & mox trecentefimo quadrageſimo ſeptimo, eo mortuo Leontius Phryx earumdem partium: Auxentius item ſaſionis eiufdem trecentefimo quinquageſimo quarto Mediolanenſem; Hilarius eodem modo Piſtauus expulſus. Denique Liberius ipſe Pontifex Romanus, quòd Athanaſij condemnationi nollet ſubſcribere, vt Marcellinus teſtatur, anno trecentefimo quinquageſimo quinto Roma eiectus, & omnia concilijs impiorum, falſis que commentis in Republica Chriſtiana fuère ab impijs conturbata. Exincto deinde Conſtantio ſub annum trecentefimū ſexageſimum primū, pax eſt Occidenti reſtituta; ſed in Oriente cum cepiſſet Imperium Valens Arianus anno trecentefimo ſexageſimo quarto, & illud gubernariſſet vſque ad trecentefimū ſeptuageſimū octauū, nullum non calamitatis genus Catholici ſubierunt, rapinas, exilia, proſcriptiones, vincula, verbera, cædesque acerbiffimas experti. Videamus nunc quinquam ſanctimoniae cæleſtis laude inſignes, miraculisque illuſtres viri cælitus Eccleſie dati fuerint ab Imperio Conſtantini, vſque ad obitū Valentis, qui fuit anno trecentefimo ſeptuageſimo nono. Quis verò ignorat quantus fuerit Athanaſius, Paulus Epifcopus Conſtantinopolitanus, & eius antecèſſor Alexander? quantus Baſilius ille Magnus, Gregorius Nazianzenus, Nyſſenus, Iacobus, Niſibenus, Nicolaus Myrrhæus, Cyrillus Hieroſolymitanus, Paphnutius Thebæus, Spiridion Cyprièſis, denique ferè omnes illi epifcopi tercentū, qui ſynodo Nicenæ interfuertunt, ac poſtea catholicas partes ſunt tutati, quorum ſanctitas præſtantiſſima fuit, & miracula nobiliſſima? Sequuntur hos Barſan Edeſſenorum, Moſes Sarracenorum, Britannio Scytharum, Amphilochius Iconienſis, Frumentius Indorum, ſanctiſſimi Epifcopi: Hos porò Epifcopos monachi, qui cæleſte vitæ genus in terris duxerunt, & miracula proſus diuina patrarunt. Horum facilè princeps Antonius Magnus, Macarius, Iſidorus, Pampus, Benjamin, Scyrio, Helias, Paulus Apeliotes, & alter Focèſis, Iosephus, Dydimus, Aphraates, Iulianus, Ephren Syrus, Abytus, Martianus, Abrahamus, Agapetus, Symeon, Paulus,

A lus, Publius, Acepſimas, Zeugmaticus, Marianus, Eufebius, Ammianus, Palladius, Abrahamus, Iſaacius, de quorum mirandis operibus Rufinus, Hieronymus, & alij multa ſcripſerunt. Omittimus eos, qui ex Occidente profecti catholicas ſunt partes tutati in Oriente, vt Liberius ipſe, Hilarius, Eufebius, ac Paulinus. Ac ſanè nulla ſæcula tulere tot ac tam cæleſti ſanctitate præſtantes viros in Oriente, quàm ſæculum hoc quartum.

Sed quod attinet ad hanc tempeſtatem; quamvis in Occidente fuerit actus in exilium Liberius; tamen eoreuocato tranquilliora fuerunt omnia, propter indefeſſum Catholicorum ſtadium. Nihilominus anno quadringentefimo trigefimo tertio Vandali Africam ceperunt, & tenuerunt vſque ad annum quingentefimum trigefimum tertium, miriſque modis in Catholicos ſauerunt, rectam doctrinam conati excindere à fundamentis. & initio quidem tantæ cladis in Africa floruit Auguſtinus; poſt illum verò Fulgentius Ruſpenſis, & alij multi, de quibus Viſtor. in his ſupremis temporibus fuère martyres illi, qui exciſis linguis loquebantur, de quibus Procopius, & Iuſtinianus, qui eos viderunt. fuit Africa in poteſtate Vandalorum circiter annos centum.

Ruffi. Eccl. hiſt.
lib. 2.Procop. lib. 1. de
bell. Vand.

Viſigothi porò Ariani ſimiliter Hiſpanias occuparūt ſub annum quadringentefimū decimum quartum, vſque ad quingentefimum nonageſimum quintum, quo ſcilicet noſtram doctrinam ſunt amplexati; ex eo regnarūt quidem Viſigothi in Hiſpaniis, ſed veræ religionis cultores. Floruerunt autem per ea tempora ſanctitatis opinione Pacianus Barchinonenſis, Audentius, Thuribius Aſturicenſis anno quadringentefimo quinquageſimo, & Sabinus Barchinonenſis quadringentefimo octuageſimo tertio, & poſtremis temporibus Leander Hiſpalenſis, Laureanus Gaditanus, Braulius Cæſar Auguſtanus, denique Hermingildus ille filius Leonigildi, qui martyrio ſuo fuit in cauſa vt Recharedus eius frater cum tota natione ad verum Chriſti cultum ſe conferret. Tenuerunt & Galliarum partem Gotthi per aliquod tempus, ſed eiecti paulo poſt fuerunt à Francis, Rege Clodoueo Chriſtiano ſub annum quadringentefimum quintum.

Oſtrogothi præterea Italiam ceperunt anno quadringentefimo octuageſimo quarto, & potiti ſunt vſque ad quingentefimū quinquageſimū tertium. quibus temporibus miraculis illuſtres & ſanctimoniae laudibus vixerūt è Pontificibus Ioannes, quem Theodoricus in vincula cõtecit, in quibus & obiit, ſed & ante ipſum Hormiſda, deinde Agapetus. Adde his Epifcopos ſanctiſſimos, & diuinitus miraculis nobilitatos, Germanum Capuanorum, Epiphanium Ticinenſium, Sabinum Canuſinorum, Caſſium Narnienſium, Fulgentium Vtricularum, Carbonium Populonij, Herculanium Peruſinorum, Marcellinum Anconitarum, Bonifacium Ferentinorum, Fortunatum Tudertinorum, Paulinum Nolanorum, Dacium Mediolanenſiū, Frigidianum Lucenſium, Sabinum Placentinorum, Maximianum Syracuſorum, Redemptum Ferentinorum, de quibus Gregorius in dialogis.

Sequuntur hos monachi ſanctiſſimi; in quibus principem locum meritò tenet Benedictus ille magnus, Maurus, Placidus, Fauſtus, & alij innumeri horum ſectatores. Non omittendi Honoratus Fundenſis, Libertinus, Equitius, Nonoſus, Anaſtaſius, Martyrius, Seuerus, Iſaac, Eutythius, Florentius, Marcius, Quadrageſimus, Benedictus iunior, Stephanus preſbyter, Theodorus, & Abundius manſionarij, Menas, Eleutherius, Amantius, Sanctulus, viri omnes diuinitatis pleni, de quibus idem Gregorius eodem libro. Atque hæc quantum ad primum tempus, quod eſt Ariatorum.

Secunda tempeſtas aduerſus Eccleſiam Catholicam concitata eſt ab Eutythianis, qui, cum conquieuiſſent in Oriente Ariani, Eccleſiam nouis opinionibus cõturbare cõperunt aſſerentes in Chriſto vnam tãtummodo naturam, diuinam ſcilicet, in quam tranſiſſet humana. His adhæſit Imperator Theodoſius iunior ab initio; cuius iuſſu Synodus Epheliſina à Græcis prædatoria dicta coacta eſt anno quadringentefimo quadrageſimo nono; in qua Flauianus Epifcopus Conſtantinopolitanus occiſus, Domnus Antiochenus cum multis Catholicis eiecti è ſedibus ſuis, & acti in exilium. Ex hæreſi eadem fuit Anaſtaſius Dicorus, qui imperauit vſque ad annum quingentefimum decimum octauū, Flauianumque Epifcopum Antiochenum ſede ſua deiecit, & Macedoniū ſimiliter Conſtantinopolitanum: reliquos porò Catholicos diuerſis iniurijs affecit, & in his Apoſtolice ſedis Legatos. Zeno Auguſtus ex eadem fuit hæreſi, vt Zonaras teſtatur, qui Catholicos variè affixit. Adhæſit eidem ſectæ Theodora Auguſta Iuſtiniani coniux, quæ ob id Syluerium Papam ſede expulſit, & in exilium mitti iuſſit anno quingentefimo trigefimo ſeptimo, quòd Anthimum, qui erat opinionis eiufdem, nollet Conſtantinopolitanæ ſedi re-

Sigo. lib. de
Occid. Imp.
SECUNDI
TEMPORIS
SANCTI.

fedi restituere. Similiter Vigilium Papam in vinculis habuit ob eandem causam. Quin ipse Iustinianus anno imperij supremo, is est quingentesimus sexagesimus quintus, in eandem impietatem lapsus est, ut Paulus Diaconus testatur. Hic verò non est opus enumerare, quinam laude integritatis diuinæ præstiterint in Occidente. Hæresis namque Ariana nonnullas eius partes hucusque vexauit: Eutychniana verò nullo modo Occidentem peruasit. Ob id satis erit iudicasse, quinam fuerint in Oriente ab anno quadringentesimo quadragésimo nono, vsque ad quingentesimum sexagesimum quintum, sanctitatis laude præstantes. Ex Episcopis fuere Flavianus, qui martyrium perpeffus est, Eutychnius & Gennadius Patriarchæ, Marcianus presbyter œconomus Ecclesiæ Constantinopolitanæ, Studius Romanus institutor Studitarum; è monachis autem Symeon Stylites, Euthymius Magnus, qui fuerunt in causa, ut Eudoxia Imperatrix Theodosij coniux procurante Pulcheria, resipisceret ab huiusmodi opinione: sequuntur hos Daniel Stylita, Olympius Asceta, Olympius Exscholaris, Nilus, Varadatus, Iacobus iunior Nisibenus, Sabas ille Magnus, Theotistus, atque alij, qui multa passi sunt ob rectam fidem, ut inter alia constat ex epistolis monachorum Palæstinæ ad Hormisdam Papam.

TERTIUM
TEMPORIS
SANCTI.

Tertium bellum in Catholicos est à Monothelitis commotum. incidit in hanc hæresim Imperator Heraclius sub annum sexcentésimū trigesimū, & filius eius Constans, qui ob id Martinum Papam Constantinopolim duci iussit, qui ablegatus in Cherfonem decessit in exilio anno sexcentésimo trigesimo tertio; & Iustinianus Imperator, qui Concilio coacto hanc hæresim stabilire conatus est anno sexcentésimo nonagesimo secundo, quamuis postea resipuerit: eidem fauerunt Sergius, Pyrrhus, Paulus, & Petrus Episcopi Constantinopolitani, Cyrus Alexandrinus, Macharius Antiochenus, qui Anastasio Iacobitæ successit. & in Alexandria quidem non defecit hæc hæresis, nisi anno Copronymi secundo, qui fuit septingentesimus quinquagesimus secundus. Fuit & Philippicus opinionis eiusdem cum Monothelitis præter eos, qui dicti sunt Imperatores. Multa verò perpeffi sunt recte fidei studiosi ab hæreticis: in Africa speciatim Constans cūctos adigebat ad hanc doctrinam accipiendam. Igitur his temporibus in Oriente, ubi hæresis hæc vigeat, (Occidentem namque haud attigit, nisi Occidenti adnumeremus Africam.) sanctimonia præstiterunt & miraculis Alipius Cionita, & Maximus, quem Zonaras sanctissimum vocat, cum duobus discipulis Anastasij.

Ex Episcopis Orientis neminem inuenio his temporibus, qui præcipuum sanctitatis nomen ferat, nisi Sophronium Hierosolymitanum. Sed quod mirum est, cum federint hac ætate Romani Pontifices sanctissimi Martinus, Adeodatus, Leo Secundus, Benedictus Secundus, Conon, Sergius, Cōstantinus, ex Oriente sunt; Conon Trax, Sergius Antiochenus, Cōstantinus Syrus: attamen nulla ætas è superioribus, vel pauciores sanctos, vel plura mala in Oriente tulit, quã hæc: exorti namque hac tempestate Sarraceni Oriente in ferè totum redegerunt in potestatem.

QUARTUM
TEMPORIS
SANCTI.

Quartum bellum aduersus Ecclesiam commotum est ab hostibus imaginum sacrarum, Philippico Bardane, qui imperare coepit anno septingentesimo quarto, iuxta Paulum Diaconum. Fauent huic impietati Leo Isaurus, Constantinus Copronymus, Leo Cazara, Leo Armenus, & Theophilus Imperatores. sæuijt hæc hæresis vsque ad annum septingentesimum octuagesimum nonum, quo coacta est Synodus septima: quinimmo neque sedata anno octingentesimo quinquagesimo octauo. testatur enim Zonaras à Nicolao Magno hac de causa missos Constantinopolim legatos. ab Imperatoribus porò hæreticis innumeris Catholicis occisi, & crudelissimè diuexati. Capronymus enim Studitas omnes domo inclusos, vnà cum celeberrima bibliotheca cōbussit; Andream Calybitem miraculis clarum, Iulianum & Valentem flagris occidi iussit, plurimos monachos seuiissimè trucidari. Quod imitatus est Leo Cazara. Theophilus autem Lazaro monacho pingenti imagines sanctas laminis candentibus aduri manus imperauit, quæ diuinitus illi restitutæ fuerunt; Theophani ac Theodoro sanctissimis viris faciem stigmaticis notis compungit; Methodium, qui Patriarcha fuit, miserrimè exagitari. Præter hos floruerunt sanctitatis nomine Germanus, Tarasius ac Nicephorus Patriarchæ, Ioannicius & Plato monachi, Ioannes Damascenus, & Philomenianus, Athanasia foemina sanctissima.

Ad hæc Orientis mala accessit in Occidente, quòd impij Reges Hispaniarum, Vitiza & Rodericus, ab obedientia Pontificis Romani deficientes, impias legestulerunt & licet alij in Occidete multi sanctimonia operibus excelleret, in Hispaniis tamen inuenio nulum, hac

A lum, hac quidem tempestate, nisi vnum Gundeficum Toletanum; cum tamen ab anno septingentesimo quarto vsque ad octingentesimum sexagesimum in aliis Occidentis regionibus vixerint præclara cum laude sanctitatis, Bonitus Episcopus Aruernorū, Eucherius Aurelianensium, Vulfrannus Senonensium, Lugderus Monasteriensium, Ioannes Eboracensium, Domnulus Cenomanensium, Austregisilus Bituricensium, Althelmus Schireburnensium, Bonifacius Moguntinorum, Ediltrudis Anglorum Regina, Hubertus Episcopus Leodiensium, Vuillibrodo Traiectensium, Vuillehadus Bremensium, Quintianus & Gallus Aruernorum, Radbodus Traiectensium, Fridericus eorumdem, Corbinianus Frisingensium, Amatus Senonensium, Leodegarius Augustodunensium, Burchardus Herbipolensium, Osualdus Anglorum Rex, Lioba Britanna, quæ plurima instituit monasteria, inter Germanos Othmarus similiter, qui plurima quoque plurimis in locis. Adde his omnes illos socios Bonifacij Episcopi Moguntinorum, quos supra recitauimus, vnà cum illo Christi doctrinā propagantes inter Germanos. Adde his Pontifices aliquot Romanos, qui Sanctorum nomen merito tulerunt, Cōstantinum, Gregorium Secundum, Zachariam, Hadrianum, Leonem Quartum, Nicolaum denique Magnum.

Quintum in Ecclesiam Catholicam bellum coeperunt indicere Græci nonnulli, duce Photio aferente malè Latinos decernere Spiritum sanctum à Patre Filioque procedere, ac nefas esse azyma consecrare. attamen non sunt aui à nostra se cōmunionē abiungere, nisi sub annum millesimum quinquagesimum tertium, ut alibi fusiùs est dictū. Num verò fuerint sancti ex hoc tempore inter Græcos, & qua ratione, superiori signo explicauimus, aperiētes, si qui fuerunt, eos nobiscum bene sensisse; recensimus etiam qui fuerunt illustriores è nostris.

QUINTUM
TEMPORIS
SANCTI.

C Sexta in Ecclesiam commota est seditio ab Henrico Tertio Imperatore, & eius filio, qui Pontificibus Romanis subesse ac parere nolebant, sacrorumque sibi administrationem impudenter arrogabant: incepit anno millesimo septuagesimo tertio, vsque ad millesimum centésimum vigesimum secundum; eiectique Roma Gregorius Septimus, Victor Tertius, Urbanus Secundus, Paschalis Secundus, Gelasius Secundus, Calixtus Secundus, creatique aduersus eos falsi Pontifices, ac multis modis Catholici vexati. Qui porò sanctimonia præstiterint hac ætate è nostris, diximus supra signo de perpetua sanctorum successione, & enucleatiùs adhuc aperiatur suo loco.

SEXTUM
TEMPORIS
SANCTI.

Septima sit, quam concitauit Fridericus Secundus, ac liberi eius. Friderico namque huic fuit in animo Pontificiam potestatem prorsus excindere, ut ostendimus ex eius verbis ad Gregorium Nonum missis, ubi est actum de spiritu prophetiæ. Durauit hoc bellum ab anno millesimo ducentésimo decimo quinto, vsque ad millesimum ducentésimum quinquagesimum. Mirum verò quantum sauerit in Pontificios Fridericus, quàm malè in cultum ipsius Christi fuerit animatus, quando magis fauit Sarracenis, quàm Christianis ipsis: quæ si quis perspicere cupit, legat Alberti Crantzij Saxoniam. Testimonium profero Germanici scriptoris docti, ac diligentis, & qui Pontificibus non satis sit æquus. Accedebat ad hæc mala, quòd in Galliis Albigenfium secta multas vrbes contaminarat; quin passim per Europam variæ hæreses exoriebantur. Denique numquam magis auctoritas Romani Pontificis, & religio Christiana per Imperatorem vllum, qui se Christum sequi profiteretur, est oppugnata, quàm per Fridericum Secundum nobilissimæ Germanicæ nationis dedecus sempiternum. Hoc satis sit dixisse, quòd in cunctis ferè Italia ciuitatibus Guelphorum & Gibellinorum factiones ad tollendam Pontificis auctoritatem suscitauit, quæ per annos propè trecentos Italiam miserrimè dilaniarunt, quamuis Papæ incredibili studio & omnibus modis eas adducere ad concordiam studuerint. Pudet referre, quæ priuilegia Sarracenis, quos in Siciliam regnumque Neapolitanum induxit, aduersus Christianos irrogarit. & tamen suos laudatores habet Fridericus. quid ni? quando Neroni haud defuerunt. Quocirca Deus, ut Ecclesiæ suæ opem ferret hac ætate, diuinitus prorsus viros cælitus misit ad illam subleuandam. & sanè hoc sæculum par est cuiuslibet, si viros sanctos intuearis, quos tulit: multa superat, nulli cedit. Nam qui & quanti quæso fuerunt Dominicus & Franciscus, quot instituti sui dederunt eodem tempore sanctissimos imitatores? Referre illos esset infinitum, legat qui volet annales eorum, & aliqua diximus superiori signo.

SEPTIMUM
TEMPORIS
SANCTI.

Lib. 8. cap. 6.

E Octauum possumus numerare aduersus Ecclesiam bellum, quod à Protestantibus indictum iam pridem, geri adhuc videmus: id incepit anno millesimo quingentesimo decimo

OCTAVUM
TEMPORIS
SANCTI.

cimo septimo, Luthero homine impurissimo classicum canente. Qui verò sancti hoc tempore excelluerint, à nobis est abundè dictum superiori signo. E quibus omnibus liquidissimè patet, pessimis hinc temporibus illustrissimos sanctos Ecclesiæ diuinitus datos, vt appareat in illa Deum scilicet residere.

SIGNVM VIGESIMVM SEPTIMVM.

Perpetua martyrum series.

Cum solummodo in Ecclesia Catholica sit perpetua successio eorum, qui non ob aliam causam cæsi fuerint, nisi quod nobiscum sentirent, nemini porro nocerent; manifestum sit Ecclesiam nostram verè esse Ecclesiam Dei, præsertim cum fuerint occisi dum Christi cultum disseminant inter gentes. Cap. III.

1. Ioan. 3.

Res sunt, inquit Ioannes, qui testimonium dant in cælo, Pater, Verbum, & Spiritus sanctus; & hi tres vnum sunt, & tres sunt, qui testimonium dant in terra, spiritus, aqua, & sanguis.] hæc ille, è quibus habemus sanguinis effusionem (quod quomodo sit intelligendum mox dicetur) esse indubitatum veritatis testimonium. Idcirco, qui vitam pro Christo ponunt, martyres vocabulo Græco dicti sunt, testes Latino, quia nemo verius sit testis,

1. Cor. 12. & 13.

quàm qui mortem pro Christo subit. Hinc Paulus ait, virtutibus cunctis antecellere caritatem, eamque perpetuè duraturam. Christi verò hoc est pronunciatum: Maiorem caritatem nemo habet, quàm vt animam suam ponat quis pro amicis suis.] Id si ita est, vbi virtus hæc erit, ibi erit Ecclesia Dei; & vicissim vbi Ecclesia Dei, necesse est sit huiusmodi virtus, cum præstantissima quæque sint in Ecclesia Dei. Exclamabunt hæretici, Et multi è nostris vitam pro doctrina hac, quam Christi esse prædicamus, & contendimus, profuderunt.] Verum id quidem; sed hoc interest, fieri potest vt multi animi pertinacia impulsu in mortem apertissimam libentissimè ruant; quales temporibus suis fuisse narrat Augustinus plurimos è Donatistis, quos appellat circumcelliones. Sed horum non fuisse instinctum diuinum constat ex eo, quòd breuè tandem refrixere, & ante ipsos ciere nõ possint vlllos, qui posuerint eadem de causa vitam. Atque ita huiusmodi martyrum nulla est continuatio inter ipsos; igitur neque Ecclesia Dei, quæ sine hac excellentissima virtute, sine testimonio sanguinis, sine caritate, quæ numquam excidit, esse non potest. Et sanè in omnibus rebus perpetuitas eiusdem tenoris est illustrissima diuinitatis nota, maximè verò hac in re, quæ nunc est præ manibus nostris. Solus enim Deus animos peruat; atque is solus potest certò in mentes hominum immittere, vt vltro se morti offerant, neque vllum meditentur nocentem suis homicidis, sed ipsorum causa libentissimè vitam ponant. Dæmon poterit quidem id aggredi impulsibus externis, sed certò rem non assequetur. Intima namque efficaciter mouere nos possunt, exterà nequaquam. Idcirco quandoque dæmon ad hoc pertingit, non autem semper; Deus autem semper. In Ecclesia ergo Dei perpetua martyrum series, in hæreticorum factionibus non ita. Adde hæreticorum falsos martyres interfectos, non quòd Christi cultum plerumque vellent inter eos disseminare, qui Christo primas non deferunt, sed quòd diuersum Christi cultum vellēt inducere inter eos, qui Christum in primis secūdum Deum colebant. Hoc autem dictum sit propter hæreticos hodiernos, quos solent principes, vbi in idem crimen fuerint relapsi, vt seditiones coërceant, quæ propter religionis diuersitatem enascuntur, morti subijcere. Stet itaque, certissimum diuinitatis esse signum, perpetuam martyrum successionē, qui non armis pugnando, sed veritatem prædicando pro homicidis ipsis libentissimè morti se deuouent. Hoc nullo modo inter hæreticos. Ostendamus inter nos esse, & ab ætate nostra initium faciamus, elapsa tempora retexentes.

MARTYRES
SÆCVLIXVI.

Anno millesimo quingentesimo octuagesimo tertio in Indijs Orientalibus ad insulas Salfetanas prope Goam fitas interfecti è Societate Iesu Ridolphus Aquauina, Alfonso Paciecus, Antonius Franciscus, Petrus Bernus, Franciscus Aragna; ex alijs verò Dominicus indigena, Alfonso Franciscus, Rodericus, Paulus Acofta, Gonzalus, Rodericus

A ricus, quòd rei Christianæ propagandæ in ijs locis studerent. Ante hos eodem sæculo occisi ob eandem causam Cocini Franciscus Lopezius, Alfonso Castrus in insulis Malucchi, Antonius Criminalis, & Aloysius Mendes, omnes è Societate Iesu, in ora Comorinensi. Nobilissimum est martyrium pueri Hispani Ioannis, qui ob fidei nostræ constantiam paulatim concisus est à Maluaribus in frustra anno millesimo quingentesimo septuagesimo sexto. eodem sæculo in insula Ceilani ob eandem causam cæsus Martinus Guarda, & Aloysius Amaratus ex ordine sancti Francisci. In Occidentalibus verò Indijs Ioannes è Spiritu sancto, Ioannes Padilla, Franciscus Laurentius ex eadem familia, & ab incolis Floridæ Aloysius Cancellus cum quatuor alijs instituti Dominicani, & valle Guaicacian Franciscus, Laurentius. Hierosolymis autem trucidati anno millesimo quingentesimo quadragesimo septimo à Turcis Iuniperus Siculus, & Ioannes Mantuanus Franciscanus, & Fessa in Africa Andreas Spoletinus similiter Franciscanus, qui Rege & Principibus multis præsentibus, vt palàm faceret esse veram, quam prædicabat, Christi doctrinam, flammis vndique est circumdatus, & illæsus in ijs diu mansit anno millesimo quingentesimo trigesimo secundo. Atque hi, sæculo sexto decimo.

Anna. Domin.

Anna. Franc.

At decimo quinto sub annum millesimum quadringentesimum octuagesimum secundum Hierosolymis occisus à Sarracenis Ioannes Calaber Franciscanus. & anno millesimo quadringentesimo quinquagesimo nono Antonius Pedemontanus ex ordine sancti Dominici interfectus Tuneti à Mahometanis; & in Oriente triginta duo ex eadem familia à Turcis flumine submersi; & alio tempore Hadrianus societatis eiusdem, & vigin ti sex alij palo infixi.

MARTYRES
SÆCVLIXV.

Decimo quarto sub annum millesimum trecentessim octuagesimum nonum occisi Hierosolymis Nicolaus Sebinicensis, Donatus Aquitanus, Petrus Narbonensis, & Estuannus in Bethica, Ioannes è Cesina, ac Petrus Duennas à Mahometanis; & millesimum trecentessim septuagesimū Bartholomæus, Martinus Memphi, Ioannes Neapolitanus Gazæ, Franciscus, Ioannes, Etheus Memphi, Petrus Hierosolymis ab eisdem; & millesimum trecentessim sexagesimū septimū duodecim in monte Sion, & sexdecim Damasci; & millesimum trecentessim quinquagesimū octauum Nicolaus è Monte Coruino, Franciscus Neapolitanus Memphi; millesimum trecentessim quadragessim sextū Antonius à Mahometanis; millesimum trecentessim quadragessim quintum Ioannes Montepolitianensis; millesimum trecentessim quadragessim primum Franciscus Alexandrinus, Ricchardus Burgundus, Raymundus Rufus, Pasqualis Hispanus, Laurentius Alexandrinus, Petrus Marzalis, omnes in Scythia Asiatica interfecti. Eodem tempore in Liuania occisi sunt Vtricus Athlecouiensis, & Martinus in Vlnacastro, Guglielmus Angelus in Salamastro: anno verò millesimo trecentesimo quinto Liuius Francus in Babylonia. Atque omnes hi sunt ex ordine diui Francisci.

MARTYRES
SÆCVLIXIV.

Anna. Franc.

Decimotertio sæculo sub annum millesimum ducentessim octuagesimum nonum in Oriente à Mahometanis occisi Monaldus Anconitanus, Franciscus Firmanus, Antonius Mediolanensis, similiter ab eisdem Iacobus, & Hieremias socius ius, cum septem è familia Franciscanorum de iussu Regis Aegypti, item Conradus cum duobus alijs, & in Prussia Corrandrus, & Boyfillus, & multo antea prope mōtes Caspios in Viueria Conradus Saxo, & Hesseuannus Hungarus, & Damiatæ Franciscus Spoletanus; Thannæ in India Orientali Thomas Tolentinus, Iacobus Patauinus, Demetrius ac Petrus Senenses: & anno millesimo ducentesimo septuagesimo Christianus Episcopus Antiochenus à Rege Babyloniæ; & millesimo ducentesimo vigesimo primo Daniel, Samuel, Angelus, Domnus, Leo, Nicolaus, & Hugolinus ex ordine sancti Francisci, Septæ à Sarracenis interfecti: post annum verò millesimum ducentessim vigesimum primum Sadochus Polonus, cum quadraginta & octo socijs, Bonifegna Florentinus, Bartholomæus Ceruerius, Antonius Pauo, Ioannes & Nicolaus Hungari, Nicolaus Episcopus, omnes pro Christo interfecti in cultu Christi inter Tartaros disseminando in oris Chunnorum, siue Cumanorum. & millesimum ducentessim quinquagesimum quartū Mindacus Lithuanorum Dux abiecta Christiana religione, quam sicte fuerat professus, Christianos ob fidei constantiam plurimos occidit. & millesimum ducentessim quadragessim Prussiam fecere, innumerisque è Polonis ac Germanis Christi cultores neci dederunt.

MARTYRES
SÆCVLIXIII.

Crom. lib. 8. & 9

Duodecimo sæculo plurimi Christiani varijs temporibus à Slauis Aldenburgensibus Polabis, & Obotritis interfecti, quòd gentibus istis efferis mos esset aliquem Christianū dijs suis

MARTYRES
SÆCVLIXII.
Helmol. lib. 1. c. 53.

dijs suis sacrificare, quod eorū sanguine ipsos delectari maximè sibi persuasissent. Anno autem millesimo centesimo quinquagesimo quarto Bonifacius Otrthonis Tertij propinquus ob Christianæ fidei professionem in Rhussia occisus; & millesimo centesimo vigesimo Bernardus cum duobus alijs in Hispania à Sarracenis interemptus.

MARTYRES
SÆCULI XI.
Hel. lib. 1. c. 22.
23. 24.

Vndecimo deinde sæculo sub annum millesimum sexagesimum sextū innumeri Christiani occisi à Slaus; in his Godescalcus, Eppo presbyter, Ansverus monachus, Ioannes Episcopus Magnopoleos, Sturmarij, & Holfati omnes interempti: Hammemburgenfes, Slesuichenfes contrucidati. Et anno millesimo quadragesimo Gerardus Beztertus, Buldus, & Beneha Episcopi cum plurimis alijs Christianis ab Hungaris obruncati. & millesimo decimo octavo Bruno in Rhussia ad Euxinum mare. & millesimo quinto Ioannes ac Benedictus in eadem Rhussia, Busclauio regnante. millesimo duodecimo Elphegus Archiepiscopus Cantaurienfis à Danis, dum Christi doctrinam prædicat, est occisus. Denique anno millesimo primo tot in Slauinia ob germanam pietatem Christiani interfecti, vt martyrum numerus, ait Helmoldus, vix libro comprehendi possit: inter hos Oddar sacerdos cum sexaginta alijs presbyteris crudelissimè trucidatus.

Lib. 1. c. 16.

MARTYRES
SÆCULI X.

Decimo sæculo sub annum nongentesimum nonagesimum in Rhussia Albanus neci datus; & nongentesimum octuagesimum secundum Benedictus Nathanael, Ioannes, Ianus, & Christianus in Polonia interfecti; & nongentesimum nonagesimum septimum Adalbertus Episcopus Pragensis à Prusis. Hoc eodem sæculo bis atrocissima diuersis temporibus in Christianos est mota persecutio à Bohemis, multiq̄ue ex ipsis occisi; in quibus Sobieborius, Spitimirus, Prebislauus, Borita, Gzaslaus, Adalberti Episcopi fratres. Atque hæc acciderunt Boleslao Pio regnante. Sed circiter annū nongentesimum quadragesimum nonum Boleslaus Sæuus fratrem Venceflaum, qui sanctis est adscriptus, ob cultum Christi occidit, plurimiq̄ue vnà cum Venceflao perempti è Christianis. Huius etiam sæculi initio Danorum Rex Gormo plurimos Christianos atrocissimis supplicijs excruciauit ob veritatis sinceræ constantiam.

Dubra, lib. 6.

MARTYRES
SÆCULI IX.
Saxo lib. 9.

Nono sæculo idem patratum per Ericum Siuardi filium, Danorumq̄ue Regem, qui religiosissimum quemque aut supplicijs insequi, inquit Saxo, aut rebus exuere, aut exilio multare persequerant. Anno præterea octingentesimo quinquagesimo primo in Hispanijs sæuissimum edictum propositum à Regibus Sarracenorum, vt omnes vel Christū relinquerent, vel interficerentur, plurimiq̄ue ob id occisi. quin intra decennium tres, illæq̄ue maximæ tempestates in Christianos excitatæ, vt Eulogius, qui in illis occubuit, latè describit. & octingentesimo sexto Bonifacius Episcopus Moguntinus cum socijs quinquaginta in Holandia, seu Batauis, dum Christi doctrinam propagare cõtendit, est occisus. Atque hæc sint satis ad ostendendam martyrum perpetuam successionem in Ecclesia Catholica, qui sanguinem profuderunt, dum Christi cultum propagare, aut retinere inter hostes Christi gentesq̄ue volunt; hoc enim tempore se à nobis Græci abalienare cœperunt. Edant nunc vel aliqui Græci, vel Protestantes aliquid huiusmodi. Non possunt. Ergo Ecclesia Dei esse inter illos haud potest. Nam sicut in cælo testimonium semper veritati perhibent Pater, Verbum, & Spiritus sanctus, sic in terra necesse est omnino sæculo & ætate sit aliquis, qui sanguine verum Dei cultum testificetur, vt ait Ioannes: neque fieri potest, vt excellentissima virtus ab Ecclesia Dei, qua nihil in terris maius, absit. Iam verò non modò nostri in Christi cultu propagando inter gentes occubuerunt, sed cunctis ætatibus aliqui fuerunt, quos hæreticorum furor sustulit è medio, quòd pro veritate starent; idq̄ue ex quo Cõstantinus se nobis adiunxit. Initium ducamus ab hoc æuo, & præterita relegamus. Proximis annis in Anglia scimus iussu impiæ Regine interfectos

MARTYRES
AB HÆRETI
CIS OCCISI.

ob Catholicam fidem Edmundum Campianum, Ridolphum Seruuinum, Alexandrum Briantium, Thomam Fordium, Ioannem Shertum, Robertum Iansonum, Gulielmū Filbeum, Lucam Chirbeum, Laurentium Richardonum, Thomam Cottanum, Ioannem Painum, Euerardum Haunseum, Cubertum Mainum, Thomam Sheruodum, Ioannem Helsonum, Gulielmum Laicum, Chiremannum Ionsonum, Gulielmum Hartum. Anno millesimo quingentesimo septuagesimo, quadraginta è Societate Iesu cæsi ab hæreticis fuere, dum Brasiliam versus nauigarent: eorum duces Ignatius Azebedius, & Dydacus Andradius. Diuersis porrò temporibus in Gallijs sunt ab hæreticis obruncati ob eandem causam Guilermus, Renacus, Berardinus, Motmerius, Iacobus, Galetus, Paulus Vasclatorus, Vincentius Fortius, Pontius Regauia, Nicolaus Tricensis, Petrus Goffetus, Guil-

Sur. in chron.

A Guilermus de Monte, Ioannes Lumerus, Ioannes Bunius, Ioannes Liothus, Oliuerius, Petit Monialis, Petrus Coletus, Guilermus Cantibius, Berardinus Turgha, Bernardus Alenchus, Bernardus Genesius, Dionysius Pontis, Luyfius Grippus, Nicolaus à Lotaringia, Petrus Pichetus, Ioannes Benedictus, Petrus Gucestus, Franciscus Drubadauius, Franciscus Brutus, Petrus Odius, Iulianus Gubicris, Rodolphus Giciameris, Ioanes Guibidrijs, omnes ex ordine sancti Francisci, vt est in annalibus ipsorum. Rursus anno millesimo quingentesimo quadragesimo in Anglia interfecti Antonius Brobes, Thomas Cortus, Thomas Belchamus, Ioannes Forestus: non omittamus illustrissimos Principes Thomam Morum, & Ioannem Roffensem iussu Henrici Octauo occisos. Innumeri verò sunt, qui à Lutheranis & Anabaptistis, duce Thoma Muntzero, in Germania sunt interfecti. Refert aliquos eorum Laurentius Surius in historiis suis: & Thomas quidem Muntzerus totam ferè Germaniam vastauit, & ingentem Catholicorum numerum trucidauit. Hoc igitur sæculo decimo sexto.

B anno millesimo quingentesimo vigesimo quinto, exercitu maximo rusticorum collecto, totam ferè Germaniam vastauit, & ingentem Catholicorum numerum trucidauit. Hoc igitur sæculo decimo sexto.

At decimo quinto sub annum millesimum quadragesimum quadragesimum, vt scribit Matthias Micouius, à Rhussis occisus est ob Catholicam fidem Cardinalis Isidorus Rhutenus. Sed omnium maxima tempestas in Catholicos excitata per Hussitas in Bohemia, quæ incepit circiter annum millesimum quadragesimum decimū quintū, & durauit vsq̄ue ad mortem Georgij Podebrachij, quæ contigit anno millesimo quadragesimo septuagesimo; & innumeros è nostris absumpsit: multorum verò nomina recenset Dubrauius; nos omittimus, ne simus longiores. Atque hæc sæculo decimo quinto.

Lib. 2. de Sar.

C Priore autem sub annum millesimum trecentimum septuagesimum, in Bulgaria cæsi ab hæreticis Græcis Gindida, Antonius Saxo, Gregorius Tragurius Dalmata, Nicolaus Hungarus, Thomas Fulginas, & Ladislaus ex ordine sancti Francisci; & millesimo trecentesimo quadragesimo sextum Petrus instituti eiusdem prope Mediolanum ab hæreticis quibusdam; & millesimo trecentesimo vigesimo secundum Catelanus, & Petrus Pasqualis in Francia.

Lib. 23. c. 25.
26. & seq.

Annales Franci.
sca. nou. m.

Sæculo decimo tertio sub annum millesimum ducentimum septuagesimum septimū Paganus Lucensis prope Bergomum vnà cum duobus alijs occisus, erat è familia sancti Dominici, sicut & Pontius, qui anno millesimo ducentesimo sexagesimo secundo in Vrgello oppido Hispaniæ est occisus: & anno millesimo ducentesimo quinquagesimo secundo Petrus Martyr prope Mediolanū; & millesimo ducentesimo quadragesimo secundo Guglielmus Arnaldus è Montepesulano, Bernardus è Ripaforti, Garzias Auria ex ordine Dominicanorum, duo Franciscani cum plurimis alijs à Raymundo Tholosatum Comite Auenione occisi ob Catholicam fidem; & anno eodem Tholosæ præter alios interfecti Esteuanus, & Raymundus è Societate sancti Francisci.

Duodecimi sæculi anno millesimo centesimo octuagesimo Græci Alexium Imperatorem, quòd cum Catholica Ecclesia sentiret, è medio sustulerunt, Catholicos omnes trucidarunt, Ioanni subdiacono legato pontificio caput amputarunt, caudæq̄ue canis ad derisionem raptandum ligarunt; mortuorum cadauera sepulchris impiè violatis eruta per vias atrocissimè raptata. ægris qui in sancti Ioannis decumbebant vita ferro ablata, vt auctor est Gulielmus Tyrius. & millesimo centesimo quadragesimo tertio Caloioannes Imperator Constantinopolitanus innumeros eremitas Antiochiæ in Syria, quòd nostram doctrinam sequerentur, è casis eductos truculenter necauit, vt refert Ottho Frisingensis. & millesimo centesimo vigesimo quarto Antuerpiæ hæreticus quidam Tandemus, asserens ordinem episcopalem & sacerdotalem nihil esse, Eucharistiamq̄ue non prodesse ad salutem, tria millia armatorum sibi adiunxit, quibus multos Catholicos, quòd sibi assentiri nollent, occidit. Tantam verò sibi auctoritatem conciliarat, vt aqua, qua corpus homo impurus, & impudicissimus in omnibus abluisset in honore à suis sectatoribus haberetur, & maxima cum veneratione biberetur; vt qui addidit ad Sigeberti annales scriptum reliquit.

Lib. 22. c. 12.

Vndecimum sæculum Nicolaitarum & Simoniacorum maximè tempestatibus est concussum. Nam cum Græci velint fas esse promoueri ad sacros ordines, qui vxores antea virgines habent, easq̄ue in matrimonio retinere; nos autem licere negemus, nisi vxor monacha fiat, & castitatem Deo voueat; fuere his temporibus, qui assererent sacerdotibus fas esse nouas coniuges in matrimonio habere, prioribus defunctis.

Vr spergen.

Quocirca Alexander Secundus anno millesimo sexagesimo quinto aduersus huiusmodi homines hæresim Nicolaitarum renouantes decretum promulgauit, quod ante ipsum fecerant Nicolaus Secundus anno M. LIX. Stephanus Nonus M. LVIII. Leoque similiter Nonus. Inuenti sunt etiam, qui contenderent licere sacra habere venalia; quibus cum faueret Henricus Tertius Imperator, ob id illi dicti Henriciani, vt adnotarūt scriptores quidam Germani, vel Pontificibus ipsis infensi. Hinc Catholici nonnulli occisi; in his anno millesimo sexagesimo sexto Arialdus Alciatus clericus Mediolanensis: innumeri porrò alij interfecti à militibus Henrici Imperatoris vsque ad annum centesimum ac sextum, vt latè rem describūt eorum temporū historici Marianus Scotus & Lambertus Schafnaburgensis, nouissimè verò post alios Sigonius, vir spectatæ fidei, diligentiaque. Studiosos porrò Henrici hæreticos fuisse constat è formula abiurandi, quam Dodechinus, qui non longè absuit ab ijs temporibus, refert in annum millesimum nonagesimum nonum. Atque huc sit satis adduxisse, martyrum qui ab hæreticis occisi fuerunt, successionem. Hoc namque sæculo Græci à nobis palàm desciscere sunt ausi, Michaele Patriarcha tantum facinus aggresso. Nunc si possunt, ostendant, vel nonnulli Græci, vel Protestantes, suorum martyrum, qui vel in propaganda Christi doctrina occubuerint, vel ab hæreticis fuerint interempti, seriem perennem. Non poterunt. Ergo ipsorum cœtus Ecclesiam Dei cōstituere haud potest, quæ sine testimonio sanguinis in terris esse nequit, sicut Christi testimonio in cælestibus locis; neque excellentissima virtute orbari, quæ fieri non potest vt excidat vniquam, deseratque Ecclesiam Dei.

SIGNVM VIGESIMVM OCTAVVM.

Gentes efferæ ad humanitatem perductæ.

Prædictum est fore vt per Ecclesiam Christi efferæ gentes ad humanitatis cultum perducerentur: id per nostram effectum est, non per Græcorum, postquam discesserunt à nobis, aut Protestantium factionem. Cap. IV.

Isa. c. 11.

Humanitas, ad quam gentes efferæ, & omnis prorsus vrbanitatis expertes informata, excultæque sunt beneficio ac studio Ecclesiæ nostræ, ostendit ipsam Ecclesiam Dei. Audi eum, qui sic apud Isaiam loquitur: Habitat lupus cum agno, & pardus cū hœdo accubabit: vitulus & leo & ovis simul morabuntur, & puer paruulus minabit eos: vitulus & vrsus pascetur, simul requiescent catuli eorum, & leo quasi bos comedet paleas. & delectabitur infans ab vberibus super foramine aspidis; & in cauerna reguli, qui ab lactatus fuerit, manum suam mittet. non nocebunt, & non occident in vniuerso monte sancto meo.] hæc Isaias. Quid verò sibi voluit, cū dixit fore vt agni cum lupis, hœdi cum pardis, vrsi cum vitulis, leones cū bobus simul versentur, comedant, morerentur; puer paruulus huiusmodi bestias gubernet, infantes lusitent cum regulis, & aspidibus? An non lupi, pardi, vrsi, leones significant quicumque ijs sunt similes propter immanes & efferatos mores? sic apud ipsos Poëtas videmus:

*Sirenium voces, & Circes pocula nosti,
Quæ si cum socijs latus cupidusque bibisset,
Vixisset canis immundus, vel amica luto sus.*

Et alibi.

Cum videre voles Epicuri de grege porcum.

Igitur fore ait Isaias, vt homines belluarum more viuentes ad tantam mansuetudinem per Christum perducantur, vt quiuis puer sit licet nondum rationis vsum ferè consecutus moderari eos possit. Cecinit alibi Isaias eadem ijs verbis: Ecce ego facio noua, & nunc orientur, vtique cognoscetis ea: ponam in deserto viam, & in inuio flumina. glorificabit me bestia agri, dracones, & struthiones.] & rursus: Lupus & agnus pascetur simul, leo & bos comedent paleas: & serpenti puluis panis eius: non nocebunt, neque occident in omni monte sancto meo, dicit Dominus.] Hoc verò nobis aperiendum, quid sit neminem occidendum in omni monte sancto Dei.

An quod

Isa. 43. 19.

Cap. 65. 25.

A An quòd Ecclesiasticis viris sit omnino interdictū facere vilo modo, vt vita membrumve vlli auferatur? An quòd neque tot sint, neque tanta modò bella, quot & quanta priscis erant, vt signo de pace apertissimè explicatur? An quòd nefas in templis occidi quemquam, quin tutissimum cunctis ad illa sit perfugium? Hæc omnia proculdubio complexus est oraculo huiusmodi Isaias. Eadem verò omnia à Sibyllis prædicta vates cecinit ijs carminibus:

*Ipsæ lacte domum referent distenta capellæ
Vbera; nec magnos metuent armenta leones.
Ipsa tibi blandos fundent cunabula flores.
Occidet & serpens, & fallax herba veneni
Occidet, Assyrium vulgo nascetur amomum.*

Eclog. 4.

B

*Et paulo antè:
Ipse Deum vitam accipiet, diuisque videbit
Permixtos Heroas, & ipse videbitur illis,
Pacatumque reget patrijs virtutibus orbem.*

Et mox:

*Pauca tamen suberunt prisca vestigia fraudis,
Quæ tentare Tethym ratibus, quæ cingere muros
Oppida, quæ iubeant telluri infundere sulcos.
Alter erit tum Typhis, & altera quæ vehat Argos
Delectos Heroas, erunt etiam altera bella.*

C

Huc similiter respexit Dauid cū cecinit: Suscipiāt montes pacem populo, & colles iustitiā. Et orietur in diebus eius iustitia, & abundantia pacis.] Videamus autè in quo posita sit hæc humanitatis ratio. Non in alio sanè, nisi in scientia diuinarū atque humanarum rerum, & cōmunium commodorum appetitione, atque procuratione iusta propter Deum. Agnouerunt hoc aliqua ex parte profani scriptores; vt apud ipsos Pythagoreos videre possumus, Platonē, Aristotelemque. satis nunc sit attulisse huc Ciceronis verba. Inter hominē, inquit ille, & belluā hoc maximè interest; quòd hæc tantum, quantū sensu mouetur, ad id solum quod adest, quodque præsens est, se accommodat, paulum admodū sentiens præteritum, aut futurum. Homo autem, quoniā rationis est particeps, per quam consequentia cernit principia, & causas rerum videt, earumque progressus, & quasi antecessiones non ignorat, similitudines cōparat, & rebus præsentibus adiungit atque adnectit futuras; faciliè totius vitæ cursum videt, ad eamque degēdam præparat res necessarias: eademque natura rationis hominē cōciliat homini, & ad orationis, & ad vitæ societate, ingeneratque in primis præcipuum quemdam amorē in eos, qui procreati sunt: impellitque vt hominum cœtus & celebrari inter se, & se obiri velit; ob easque causas studeat parare ea quæ suppedient & ad cultum, & ad victum; nec sibi soli, sed coniugi, liberis, ceterisque; quos caros habeat, tuerique debeat. quæ cura excuscat etiā animos, & maiores ad rem gerendā facit. In primisque; hominis est propria veri inquisitio, & inuestigatio.] hæc ille Oratorum princeps, in cuius atque aliorum sententijs illud plerumque deest, vt veri cognitio, rectique persecutio referatur in primis ad Deum. Idcirco videas de summo bono varias antiquorum opiniones: neque tamen vllum reperias ferè, qui in Dei amore & contemplatione nostram felicitatem ponat. Enimuerò est adeò diuinum feros homines; ad aliquam humanitatem adducere, vt quicumque id egerint antiquitus, eorum memoriam deorum immortalium honore prisci consecrarint. Audi vatem quemdam.

Psal. 71.

Lib. Off. 3.

E

*Mercuri facunde nepos Atlantis,
Qui feros cultus hominum recentum
Voce formasticasus, & decora
More palastræ.*

Horat. lib. 1. car. Od. 10.

*Te canam magni Iouis, & deorum
Nuncium. Et alibi:
Romulus, & Liber pater, & cum Castore Pollux
Post ingentia facta deorum in templa recepti,
Dum terras, hominumque colunt genus, aspera bella
Componunt, agros adsignant, oppida condunt.*

Idem ep. lib. 2. ep. 1.

Quid plura? nonnè in deorū numero collocarunt quotquot aliquo huiusmodi insigni beneficio

neficio affecisēt humanū genus? Hæc enim sunt Ciceronis verba libro de natura deorū: A Deos quosdam ex magnis beneficiis constitutos.] sed illi malē; quando nō in vna re, sed in omnium bonorum complexu beatitudo, quæ à solo Deo pendet, & ab illo solo petēda, & ad illum cuncta referenda. Sit interim fixum, diuinitatis esse argumentum, ad humanitatem feros homines excoluisse. quod priscis hand contigit, quibus veri Dei cognitio, ad quem cunctis in rebus spectarent, penitus fuit occulta.

Hinc licet Romani nonnullas nationes iactarent se ab aliqua barbarie vindicasse, tamen ad hoc, de quo agimus, haud peruenerunt; quin ipsis nonnulla prorsus efferæ adhererunt. Nam quamuis nullo modo barbari dici & haberi vellent, & reuera plurimū differrent ab immanitate stuporeq; multarum gentium, maximā tamen animi in quibusdā retinuerunt atrocitatem. Nam quid atrocius fingi potest, pro ludo, atque adeo honore existimare spectacula gladiatorum dedisse, quod sæpius quotannis fiebat, qui se mutuis vultu- B neribus cōfoderent, vt aliis essent oblectamento? Laudi Traiano datur, quē vocant optimum Imperatorē, quod vno munere decē millia gladiatorum populo exhibuisset. Atque hoc sanē crudelius, quā in sacrificijs eos mactare. In ijs enim credo fuisse, qui vicem illorum miserti deplorarent, aut saltem non deriderēt, atque animi ducerent oblectationem: at in huiusmodi muneribus, vt esset aliquis qui rei indignitatē stomacharetur, erāt etiā proculdubio qui in aliquorum trucidationibus gestirent, risum tollerent, exultarent. Quod si immanis, ac barbara, consuetudo hominum immolandum vocata est à Cicerone; quamnam quæso hanc iure non poterimus vocare? Neque hoc solum in Romanis barbarum, sed illud amplius, quod spurcissimas impuritates, Venerē, Cupidinem, pudenda etiā membra, cælo dignabantur, diuino honore colebant. Græcis nihili est visum libidine præpostera vt, pucrorum amoribus indulgere, & quidem in ipsa Sparta, vbi adole- C scentes excoli ad omne virtutis genus prædicabantur. In media Roma antiquitus erant publica apertissimaq; obsoletorum (sic enim vocabant) loca, quæ nonnulli Imperatores, Christianorū mores magis admirati, in quibus Alexander Mammææ, numquā de medio tollere potuerunt. Aliarum sanē gentium quæ foret impuritas, & immanitas, non est nostrum persequi: legat qui volet Apologias Iustini, Athenagoræ, Tertulliani, Origenis, Cypriani, Arnobij, Ambrosij, & Prudentij aduersus Symmachum, Nanzianzeni in Iulianū; videbitq; quā populū omnes abfuerint à veri, in quo maximē vnā cum Cicerone, vt supra ostendimus, meliores Philosophi humanitatis præcipuā rationem posuerunt, affectione semper abfuerint, & à recti persecutione. Nunc aperiāmus propositum, & ostendamus efferatissimos populos ab agresti immaniūque vita ad ciuiliorem viuendi modū per Ecclesiæ nostræ alumnos & antea fuisse perductos, & quotidie perducī, vt omitamus D eos, qui Romano antiquitus imperio subiecti, vnā cum dignitate illius ad Ecclesiam nostram, legesque & mores concesserunt.

Agamus de ceteris; in quibus primi ac viciniore occurrūt nobis Germani, qui numquam benē in potestatem Romanorū deuenerūt, & eorū cultus est ijs tēporibus propinquior, cum Græci à nobis se abalienare cœperūt. Igitur Tacitus sic de Germanis scriptū reliquit: Diem noctemq; continuare potando inter Germanos nullum probrum; crebre, vt inter vinolentos, rixæ, rarō cōiuijs, sæpius cæde ac vulneribus trāsfigitur.] & mox: Nil beatus arbitratur, quā in gemere agris, illaborare domibus, suas alienasq; fortunas spe meruq; versare, securi aduersus homines, securi aduersus deos.] Strabo autem sic de Germanis: Commune est omnibus, qui hunc tractū incolunt, vt aliō facile migrēt, & propter victus tenuitatē, & propter agrorū ignauia colendorū, & propter inopia pecuniarū. E cumque in tugurijs habitent, in diem habent supellectilē, plurimā in pecoribus trahunt alimonia, sicut & Nomades, eorumque instar domesticis in carris tollentes instrumenta, quocumque fors tulit & opinio, suis cū armentis conuertuntur. Sunt autē & alij Germaniæ populū indigentia magis laborantes.] hæc de Germanis Tacitus ac Strabo, è quibus agnoscimus quātē essent olim feritatis, quādo conuiuia sæpius cæde ac vulneribus trāsfigebant, & in hoc beatitudinē ponebāt, suas alienasq; fortunas spe metuq; versare, nullamque vel hominū vel Dei habere rationē; hinc fiebat, vt cum diuisi in plurimas essent gentes, vicinos expellerēt populos, ac sese mutuis bellis extruderent aliō commigrātes.

Ac ne putes tēporibus Caroli Magni Germanos moribus fuisse omnino mutatis; audi quid de ijs scribat Eginarthus Caroli Magni scriba in eius vita: Saxones, sicut oēs ferē Germaniā incolentes nationes, & natura feroces, & cultui dæmonū dediti, nostræq; religioni

BARBARIES ROMANO-RVM. Dion. in Traia.

Orat. pro Fontei o.

BARBARIES PRISCORVM GERMANO-RVM.

BARBARIES SAXONVM ANTIQVO-RVM.

A religioni contrarij, neque diuina, neque humana iura vel polluere, vel transgredi inhonestum arbitrantur.] De Saxonibus quidem sic multo antè Fortunatus libro tertio ad Felicem Episcopum Nannetensem.

Miribus alloquijs, agrestia corda colendo Munere Felicis de grege nata seges. Aspera gens Saxo viuens quasi more ferino Te medicante sacram bellua reddit ouem.

Sed tamen ex quo Franci, qui Germani vidētur aliquibus fuisse, in Gallias eruperūt, aliquid humanioris vitæ assumpsere Germani, vt ex Agathia colligere possumus, maximē qui Galliis essent viciniore. ob id ille scriptor, & Gallos, Francosque, Germanos vocat. Nihilominus nullum ciere possumus è Germanis populum, qui inter eos, vel doctrinæ B alicuius, & artis, vel consuetudinis vrbaniore elegantia excultus esset. Post annū octingentesimum Germania perpoliri cœpit; ex quo, studio Bonifacij Archiepiscopi Moguntini, quem Gregorius Secundus eō misit, firmas in intima Germania sedes Christiana religio habere cœpit. Nunc Germani, quantum spectat ad humanitatis cultum, meritō nulli nationi cedunt, plurimas illi vincunt.

Videamus de ceteris gentibus, quæ Germanorū confinia contingunt. & in vniuersum sanē de Sarmatis sic Tacitus idē: Sordes omnium, ac torpor procerū cōnubijs mixtis nihil in Sarmatarū habitum cœdatur (loquitur de quibusdā Germaniæ populis.) Veneti multum ex moribus traxere. nā quicquid inter Peucinos, Fœmiosq; sylvarum ac montium erigitur, latrocinij pererrant, si tamen inter Germanos potius referuntur: quia & domos C fingunt, & scuta gestant; & peditū vsu ac pernitate gaudent; quæ omnia diuersa Sarmatis sunt in plaustro equoq; viuentibus. Fœmii mira feritas, fœda paupertas, nō arma, nō equi, nō penates.] hæc Tacitus de Sarmatis. Procopius tēporibus Iustiniani vixit, qui hæc de populis, quos Danubius allueret, scriptū reliquit: Oritur, ait ille, in Celtarū, qui nunc Galli vocantur, confinio Ister fluuius. Circumsluit autem multas regiones, vt plurimum desertas, alicubi barbaros accolat habens, belluinis moribus, & nulla societate alijs hominibus deuinctos.

De Pannonijs quidē sic Dio antea tradidit: Pannonij, inquit, omnium, quos nos quidē nouerimus, hominū fortissimi sunt; nimirum cum nihil vita honesta dignū habeāt, ad iram & cædes propensissimi: quod ego nō auditu tantum, aut lectione, sed re ipsa cognitū, cum præessem videlicet ei nationi, scribo.] In Pannonias Hungari penetrarūt, de quibus ita Rhegino, qui sub annū xm. lxx. vixit: Viuunt, inquit, Hungari nō hominū, sed belluarum more; carnibus, vt fama est, crudis vescuntur, sanguinē bibunt; corda hominū, quos capiunt, particularim diuidentes, veluti pro remedio deuorāt; nulla miseratione flectūtur, nullis pietatis visceribus cōmouentur; capillum vsque ad cutim ferro cædūt; super equos ire, meditari, consistere, ac colloqui solent: liberos ac seruos suos equitare ac sagittare magna industria docent. ingenia illis tumida, seditiosa, fraudulenta, præcocia. quippè eandem feritatem fœminis quam viris assignant, semper in externos, aut in domesticos motus inquieti; natura taciti, ad faciendum, quā ad dicendum proniores. Huius igitur nefandissimæ gentis, non solum memoratæ regiones, verum etiam Italiæ regnum ex permaxima parte vastatum.] hæc Rhegino. Sed quales quæso Hungari, ex quo Christo nomen opera nostrorum dederunt? Planē moribus istis omnino dissimiles.

Radeuicus temporibus Friderici primi, qui iniuit imperium anno m. c. lxxx. floruit: is vi- E sus est mihi haud satis æquus Polonis, quos eo tempore, quo scripsit ipse, humanissimos fuisse scimus, & omnibus rebus, quæ ad vrbaniore societatis cultum pertinent, ornatisimos. De finitimis certē populis Polonico imperio hæc verè memoria prodidit: Aiunt eius maris, quod illius terræ littus abluit, tales esse prouinciarum habitatores, qui famis tempore semet deuorent; & cum perpetuis rigeant algoribus, ideoque nullam possint in quibusdā locis agriculturā exercere, venationibus & mortibus dediti sunt. Omnes autem pyriticā exercent, & insulas Oceani, Hyberniam, & Britanniam, Daniam quoque inquietant, licet in alio littore reperiantur.] hæc de Prutenis ac Liuonibus, vt reor, Radeuicus, qui moribus postea ad omnē cultum perpolitissimi fuerunt, ex quo per nostros in illas oras Christi doctrina est inducta, vt nemo non ex historijs dignoscere potest, & consuetudine illarum gentium quotidiana.

Diximus supra Slauiorū, siue Slauiorū nomine antiquitus cōtetas innumeras nationes, De Sig. Tom. i. Z 3 in his

BARBARIES SARMATARVM PRISCORVM.

Lib. 4. de edifi. Iustini.

Lib. 49. BARBARIES PANNONIORVM ET HVNGARORVM PRISCORVM.

BARBARIES BOREALIVM QVORVMDAM.

Procop lib. 2 &
3. bell. Gotth.

Lib. 15.

BARBARES
INDORVMO-
RIENTALIUM
ET OCCIDEN-
TALIUM.

his Bohemos, & alios, quos videmus eadem nunc vti Slauonica lingua. At quàm barbari & crudeles essent Slauini, tum possumus è multis cognoscere, tum ex ijs quæ tradiderunt Procopius & Agathias. Temporibus enim Iustiniani cœperunt Slauini inuadere Illyrium, cui postea nomen dederunt. at hi populi nunc, postquam Cyrillus ac Methodius eos, ceterique præfules nostri erudierunt ad ipsam videntur humanitatem facti ac nati. Mira sunt, quæ prodiderunt iisdem de Erulis, Rugianis, & alijs Borealibus nationibus, quæ forent atroces, & belluis omnino similes: quod etiam scire possumus ex ijs, quæ proprijs illarum scriptores, Saxo Grammaticus, & Helmoldus, memoriæ commedarunt. Quanta verò facta sit morum commutatio, ex quo nomen Christo dederunt labore nostrorum, nemo est qui ignoret. Anno millesimo ducentesimo octuagesimo sexto Christo se adiunxerunt Lithuani, Samogethæ, multæque aliæ his finitimæ nationes; quæ quidem quàm forent agresti & profus inculca vita, moribusque belluinis, qui scire volet, legat Cromerium. Nunc autem nihil illis deest ad omnia humanitatis ac vitæ ciuilijs ornamēta, ita vt nulli hac in re populo ferè sint secundæ. Denique vt finem faciamus, regiones illæ, quæ ab anno ferè octingentesimo vsque ad ætatem nostram per nostros ad humanitatis cultum sunt perductæ in Europa, duplo superant Europæ reliquas, vt quiuis Geographiæ paulo peritior colligere potest; & sanè nulla superest ora, nisi eorum qui Lapones vocantur, gradibus decem in Aquilonem protensa vsque ad Arcticum polum. Atque hi nondum vel Christo nomen dederunt, vel mores belluinos exuerunt.

Veniamus in Africam, in qua nobis occurrunt primæ insulæ Canariæ, in quibus indigenæ antiquitus nihil aliud humani habebant, nisi effigiem corporis, & asperos quosdam potius verborum sonos, quàm verba. De ijs nonnulla Aloysius Mustus Venerus, qui sub annum millesimum quadringentesimum quinquagesimum quintum circumnauigauit extrema Africæ littora, & maria ad Occidentem spectantia. nunc illæ insulæ cultissimæ, indigenæ ad omnem cultum ciuilem perpoliti. Insula S. Iacobi distat ab Aequinoctiali gradibus quindecim: incolæ illius instar bellarum prius vitam ducebant, nunc excultissimis sunt moribus. patet hæc in longitudinem circiter gradum vnum, & amplius. Idem dicimus de insula S. Thomæ, quæ proprium nunc habet Episcopum, & alijs illi adiacentibus, quæ subiectæ sunt Aequinoctiali. Idem perfectum ex aliqua parte in amplissimo regno Manicongi, quod abest ab Aequinoctiali gradibus ferè septem; & latissima insula S. Laurentij, quæ subiecta est tropico Capricorni, & quantum liquet, est omnium maxima, quas mare circumfluat, post Taprobanā. Eidem denique rei factum est initium in amplissimo regno Benopotamæ, Quiloæ, Mozambicquæ, & Melindæ. spectant hæc regiones ad Austrum & Orientem in extremis Africæ littoribus. Iam verò vt Asiam lustremus, & Indias Orientales; si quis vult cognoscere quantum feritatis haberent plerique omnes populi, qui innumeri sunt, legat, qui volet, vel Oforij historias, vel Fernandi Lopezij Lusitani. Nam singula recēdere nimis esset prolixum: longissimus est enim tractus, qui à Persico sinu vsque ad extremos Sinas excurrit; & innumeræ nationes, moribus, ac vitæ studiis omnino dissimiles, incolunt tum maritimas vrbes à nostris occupatas, tum sparsas per Oceani vastissima spatia insulas, quarum populi excoluntur ad omne humanitatis studium per multos è nostris, & maximè per sacerdotes Societatis Iesu, qui in multis locis egregiā in primis huic rei nauare operam neque desinunt, neque vlla difficultate defatigantur.

Satis sit nobis aliqua retulisse de Iaponensibus ac Sinis, qui cultiores habentur, & ad omne humanitatis genus satis informati: & nihilominus si religionem spectes, & veri inquisitionem, quam præcipuam in humanitate Cicero & alij prædicarunt, commune est Iaponensibus ac Sinis, vt dæmona horribili ac deformissima specie depictum omni animi demissione ferè colant, & diuinos rei, vt ipsi agnoscunt, & ostentant, turpissimæ tribuant honores. & vt valeant multum vtrique populi in politicis; in rerum tamen siue naturalium, siue diuinarum cognitione eò minus valent, quò magis antea posse sibi persuaserant. nunc verò secus esse agnoscunt, & ob id nostros in maximo omnes habent honore, & admiratione. Illa certè immanissima consuetudo inter Iaponenses. Quicumque ex ipsis ad paupertatem deuenerunt, vt sæpè fit, vbi filios ex vxoribus susceperunt, manibus ipsi iniectis parentes, horribile dictu, proprios filios palam suffocant, & enecant, ne alendis illis maiora paupertatis onera & incōmoda subire cōpellantur. atqui hoc neque crudelissimæ omnium belluæ faciunt, vt omnium genera & mores diligentissimè peruestiges & attendas. & tamen Iaponenses habentur omnium ad ciuilia studia cultiores. Quàm verò illud

A illud inter Sinas immitte, vt plebeios omnes durissimo imperio oppressos teneant, & loco vilissimorum seruorum ducant, neque spes vlla sit vniquam fore, vt fortuna commutetur; quando antiquissima lege sit cautum, ne quis aliam artē exercent, quàm acceptam à maioribus suis. Iam verò si quis incidat in graue es alienum, neque sit soluendo, tam diu cæditur virgis, donec animam edat, nisi quis miseratione ductus illud exfoluat. Præterea verò cum quis paulo nobilior sepulturæ mandatur, serui & vxores cariores illi enecantur, & vnà sepeliuntur, quò dicant istos defuncto ministraturos: hoc post alios tradit Ignatius in itinerario suo. Atque hæc Sinæ, qui magis ad societatis communis studium perpoliti videntur.

Omittamus interim regionum Asiaticarum incredibilem multitudinem, per quas in dies magis à nostris humanitatis leges disseminantur, & constituuntur. Accedamus ad B Indias Occidentales; quarum si efferos omnes mores in medium producere vellemus, nullus esset dicendi finis. Aliqua sit satis indicasse, vt cetera colligere possimus. In illis concubinas multas habere homines solebant, ex ijs plurimos filios suscipiebant, & huic vri rei dabant operam, vt ij pinguibus alimentis infarcirentur, & adipe repleti ad ætatem paulo adultiorem peruenirent, quam simul atque attigissent, occidebant, in frustra discerpebant, & affos crudelissimè comedebant; quæ Petrus Martyr & Ferdinandus Lopezius testantur. Multis hoc nationibus per ea loca erat commune, vt sese mutuo homines ederent, & dijs suis sacrificarent. In vna vrbe Mexicana quotannis hominum septuaginta millia immolabantur sæuissimum in modum. Afferuabantur in plurimis inanum deorum templis, qui præposteræ libidinis vsibus nefandissimis publico, & quidem, vt putabatur, religioso decreto, seruirent: sanctumque & pium reputabatur tam immane facinus cum ijs admisisse. Litterarum neque vllus vsus, neque vlla in illis locis vel tenuis erat cognitio. At nunc populi omnes ad Christi cultum traducti superant vel æquant propè Europeos cunctis humanitatis ac religionis officiis, vt ex ijs ipsis, qui diu per illas regiones vagati sunt, Romæ audiui, & vsu percepi, cum nouerim nonnullos ex ijs oriundos, & indigenas, eorumque confessiones in vrbe audiuerim.

Tot igitur ac tanta terrarum spatia nostri à barbaricis institutis ad humanitatis cultum traduxere, vt illa totius orbis dimidium & amplius etiam conficiant, neque adhuc finis. Nunc vbi hac in re fructus vester è Græci, ex quo à nobis discessionem fecistis; vbi vester è Protestantæ? Habetis Lapones vobis conterminos, in quibus potestis vestræ doctrinæ experimentum facere, semina humanitatis vestræ, ne dicam crudelitatis iacere. Habetis hæretici Græci in confinibus Moscouitarum multos populos. Quid cessatis? cur non efficitis, cur non conamini, vt leones cum vitulis, lupi cum hædis, vrsi cum ouibus habitent? Atqui ostendam vos omni profus humanitate spoliatos, ex quo dissiuistis initam nobiscum societatem; idque testimonio vestro, re ipsa, quod negare haud potestis. Igitur cuiam conueniunt oracula, quæ adduximus supra, de effers populis ad humanitatis studia excolendis? Vobis nequaquam, quando nullos ad Christum traduxistis post factam discessionem. Ad nos verò pertinere, res ipsa quotidie docet: ac proinde nos ex Ecclesia Dei sumus.

SIGNVM VIGESIMVM NONVM.

Caritas.

E In Ecclesia nostra elucescit ardentissima omnium caritas, apertissimum Diuinitatis argumentum, quo concluditur omnino hanc esse Ecclesiam Dei. Cap. V.

Vi caritatis laudes vellet explicare verbis, aut id conaretur, is proculdubio Soli lumen vellet addere: quando plena sint omnia non modò sacra scripta, sed etiam profana, quibus honestus in Deum mortalesque vniuersos amor commendatur: vt hoc ipso maximè à feris differre videamur, quòd magis inter nos amamus. In Ecclesia certè Dei est necessè hæc virtus latissimè elucescat; & in omnes partes sui splendoris radios emittat, ita vt obscuret, quasi minores stellas, quæcumque visi sunt alij hac in re præstitisse;

INCREDIBILIS
FERITAS QVA
R V N D A M
G E N T I V M
I N D I C A R V M.

Primū argum.

tisse; sic enim verè apparebit esse Ecclesiam Dei. Sit itaque illud primum commune A vniuersis Catholicis, ex quo id, de quo agimus, clarissimè liquet: quòd nemo Catholicus sibi credit, sed ea tantum credit, quæcumque audit ab alijs omnibus credi, paratus communibus scitis stare præsentibus, præteritis, ac futuris. Ex quo fit vt maxima sit animorum copulatio inter Catholicos vniuersos, quicumque vnumquam fuerunt, aut futuri sunt, quod nos signis ad fidem pertinentibus explicauimus; in quibus & illud adieci-
mus, perinde esse sibi credere, ac sibi ipsi deligere quemquam, quibus habeat fidem; sic enim fieret, vt quos vellem, & qui mihi adfentirentur, optarem. Hinc rectè aiebat sanctus Thomas, hanc esse differentiam inter fidem dæmonum, qua credunt & contremiscunt, & fidem Catholicorum, quòd illi vi veritatis euidenti coacti credunt. Nos non ita: amore impulsus adhibemus fidem, parati ad omnia credenda, quæ ab ijs, quos spiritus sanctus posuit Ecclesiam Dei regere, (hi sunt, iuxta Apostolum Paulum, Episcopi,) dif-
finientur vnumquam: atque ita descisco hac parte à memetipso, in alios transferor, quod est amoris munus, vt amantem extra seipsum rapiat, & collocet in amato. Ob id aiebat Paulus: Caritas omnia credit. Quocirca necessariò fides est vna, quòd in vnum cunctos Catholicos adducēs, sibi semper, & ex omni parte constet. Id verò nulli cœtui contigisse vnumquam supra ostendimus. Hinc tanta inter antiquos & hæreticos dissidia, & inconstantia. Hoc igitur maximum, primumque amoris fundamentum.

II. Ex illo existit secundum, vt nulla gens vnumquam tot martyres protulerit, qui pro suo cultu ac religione vitam posuerint, nullis se armis defendendo, nulla vi, quibus hæc proposita fuerit conditio, vt vel à semetipsis suisque desciscerent, abijcerent obedientiam fidei, vel mortis extrema supplicia perferrent; quot Ecclesia Catholica. Id nos signo de perpetua martyrum successione explicauimus.

III. Sed hæc adiicio quoddam longè mirabilissimum. Roma vna plures martyres Ecclesie dedit priscis illis temporibus, quàm quilibet vel hæreticorum, vel quorumuis cœtus. Numerantur enim plura in vrbe, quàm tercenta martyrum millia. Edant numerum suorum singulæ hæreticorum factiones, ac videbunt id ita esse vt dicimus.

III. Quid? num satis hoc? Coeant in vnum greges omnes hæreticorum omnium; coeant cunctæ gentes, ab orbis exordio: pseudo martyres eorum non poterunt vnus Urbis æquare summam. En quantus nostris amor; en quanta caritas. Audi adhuc: paucissimis maxima, & incredibilia complectemur. Sicut eluxit in vna vrbe Roma potissimum caritas ardentissima martyrum, ita vt hæc vna vrbs possit stare aduersus impios omnes, & à vero Christi cultu alienos; sic in eius Pontificibus amplissimè resplenduit. Nulla namque sedes tot martyres Episcopos produxit, vt Romana, quæ viginti septem suorum Pontificum pro Christi cultu interfectorum recenset, vt signo de prudentia politica ostendemus infra.

ADMIRABILIS COMPARATIO.

V. Hic verò libet illud adijcere magis mirandum. Si coeant in vnum cunctæ hæreticorum factiones, ac proferant principes suos, non poterunt omnes æquare istam summam. Vna sedes Ecclesie Catholice plures Episcopos martyres edidit, quàm conciliabula vniuersa hæreticorum, si de summis eorum præsulibus agatur. Quinimmo vniuersi a verò Christi cultu alieni coeant, siue sint illi hæretici, siue cuius addicti superstitioni: non poterunt è suis summis principibus, qui vitam pro suo cultu posuerint, hæc summam conficere ullo modo.

MARTYRVM MENS, ET CARITAS SVMMA.

VII. Sed inspiciamus quæso, quæ fuerit istis omnibus mens; vt sciamus qui fuerit amor illorum in vniuersum genus humanum. Hic illis fuit animus, vt sanguinem profunderent exemplo prorsus Christi, qua mente Christus ipse profudit. Neque verò refert, quantum ad propositum nostrum, an isti habuerint omnia Christi cogitata, & studia, quibus bene animatus fuit in sua passione, prorsus cognita, & explorata: sat est, si quæcumque illa forent, iidem voluerint progredi ad occumbendam mortem, si voluerint exemplo illius oppetere. Atqui Christus vitam posuit pro totius humani generis salute, vt bene esset hominibus vniuersis, illorum in se supplicia, poenæque ijs debitas in se auertens: & hi similiter, quoquo modo daretur. Atque hic aduerte illud, hunc animum non posse verè cadere, nisi in Catholicos, vt propter aliorum amorem ponant vitam. Nā cum non sint alij affecti illo primo amore, qui pertinet ad fidem, & quo quis non sibi suisque cogitatis credit, aut ijs, qui fuerunt huiusmodi, & crediderunt sibi, ac suis cogitatis; hinc fit eos vitam ponere, non propter amorem aliorum, sed suimetipsum, aut eius, qui proprio ductus, alijs

A alijs abrogauit fidem, sibi vni impudenter arrogauit. Quamobrem tota antiquitas ab ipso mundi constitutione, si loquamur de ijs qui rectum Dei cultum non sunt secuti, haud potest in medium producere vel vnum martyrem, cum sint nobis millia innumera eorum, qui sic occubuerint. Ac multo minus hæretici, quotquot vnumquam fuere, poterunt huiusmodi aliquem producere è suis, quando ipsi ducunt originem ab vno aliquo, qui sui ipsius amore deceptus, à reliquis desciiuit, sua commēta & cogitata secutus, quod nos latè persecuti sumus supra in fine secundi, & principio tertij libri.

Ad hoc signum spectant etiam, quæcumque ad amicitiam pertinentia congeffimus, quæ non est opus huc iterum transferre. Huius sanè loci propria videntur illa, quæ legimus acta à Petro nummulario, vt habetur in vita Ioannis Eleemosynarij edita à Simone Metaphraste, & quæ similiter confecit sanctus Paulinus Episcopus Nolanus. Horum namque vterque semetipsum cum suis omnibus vendidit, vt alijs pretio suæ libertatis bene esset. Idem factum scribit à Ioanne Sydonita Palladius. Huiusmodi virum neque hæretici omnes simul coniuncti producere è suis queunt, neque prisci vniuersi à vera religione abhorrentes. Tantum verò officium caritatis maximè resplenduit in Paulino, quòd ipse nobilitatis esset eximia, amplissimarum opum, ac præterea Episcopi dignitate & potestate ornatus. Et quamuis pauci videantur qui similia sint ausi, mihi tamen longè durius videtur, si humanam spectes imbecillitatem, quod innumeri e nostris quotidie facitant, perpetuis se votis paupertatis, castitatis, & obedientiæ obstringentes ob amorem Dei. Ab his enim vix est vt quis ita possit absolui, vt liber omnino, perinde ac prius, sit: è seruitute autem quis potest ex omni parte liberari, vt contigit Paulino, & Ioanni Sydonita. Verum solemus nos non nisi illa magni facere, quæ sunt maximè inuitata, & à cōmuni sensu longissimè posita. Vt vt res sit, nullum possunt vniuersi mortales proferre in medium, qui talia patrarit, qualia Paulinus, Ioannes Sydonita, & Petrus Eleemosynarius. Mittamus tamē hos, non enim tanti sunt hæretici, vt cum viris nostris comparari debeant. Veniant in medium virgunculæ quædam, quarum neque vmbra Philosophi omnes ac sapientes sunt affecuti, nedum res, ac facta prorsus admiranda, & diuina.

VIII.

Surius tom. 3. Ian. 23.

Catharina Senensis obiit anno millesimo trecentesimo octuagesimo. Illa aliquando, cum videret maximam impendere Ecclesie calamitatem ob multorum peccata, ardentissimè Deum rogauit, vt eorum scelerum poenas in se transferret, reis ignosceret, immentemque calamitatem auerteret. Addicta ob id dirissimis cruciatibus, quibus atrocissime per multum tempus est confictata. Huiusmodi porrò erant tormenta illa, vt quiuis millies mori potius elegisset, quàm subijci illis. Quocirca si quis vel Curtiū vel Codrum proferat, qui dicuntur pro patria se morti deuouisse; nihil efficiet. Nam pro bono, inquit sanctus Paulus, iure quis moriatur, libenter offerat se morti; sed pro flagitiosis non ita. præterea prisci illi pro amicis vitam ponebant contra hostes alios; at martyres, exemplo Christi, pro inimicis ipsis, & quidem scelestis, pro quibus etiam virgunculæ istæ, de quibus est modò sermo, supplicia morti postponenda subibant.

IX.

ADMIRABILIS CARITAS CATHARINAE SENENSIS.

Talis porrò fuit etiam, præter Catharinam Senensem, mirabilis illa Christina, cuius meminit Iacobus Vitriacus in vita Mariæ Ogniacensis. Narrant verò ipsam pro flagitiosioribus quibusque adisse vltro poenas acerbissimas ac dirissimas, in quibus non nisi diuino miraculo persistebat. Coniciebat enim se in ardentissimos clibanos ignem vomentes, & flammis candentes, in iis que miris cruciatibus afflictata diutissimè consistebat, per spinas acutissimas se conuolutabat; in niues glaciemque altissimam sese abdebat, & ibi longissimum tempus morabatur. In rotas, quæ aquis circumuoluerentur, se dabat contorquendam, miserrimeque vexandam. Neque tamen pars vlla corpori decedebat, reseruata in maiores vsque poenas. Huius virginis vitam describit Thomas Cantipratenfis post annos octo ab ipsius obitu, & innumeros adhuc viuentes aduocat testes tantarum rerum, quippe qui vidissent eas, neque mendacij potest argui, quasi memoriæ mandarit obscura, & in occulto facta, sed quæ oculis plurimorum tum viuentium fuerint vsurpata.

CHRISTINAE. Surius tom. 3. Iun. 23.

Huiusmodi fuit etiam nostra ferè ætate Catharina Raconisa, cuius gesta memoriæ mandauit Ioannes Franciscus Picus Mirandulæ Comes, vir magnæ doctrinæ, & iudicij. Habitauit autem virgo hæc in ædibus principis illius. Tradit itaque eam sibi vltro cruciamenta incredibilia à Deo poposcisse, quibus diuinæ iustitiæ per merita Christi satisf-

CATHARINAE RACONISIAE.

fatisferet pro reis ac scelestis, quò conuerterentur ad Deum præcunctis amandum. A
Istorum verò, qui tanta in humanum genus caritate sunt inflammati, in Ecclesia Dei numerus est propè interminatus; sed, quo sint illi animo, non prædicant palàm. noui ego multos. In istis virgunculis Deus palàm fieri voluit quanti essent Catholici, ad confundendos alienos ab Ecclesia Dei, vt videant quàm remoti sunt à virtute, quæ maximè omnium Christianos decet, qui cum Christiani sint, Christo per Christum similes esse debent; ac sicut ipse peccata nostra in corpore suo pertulit pro nobis, sic nos diuina impellente gratia, si quidem tales simus, & hucusque pertingere valeamus, vnà cum Paulo dicamus, Cupio esse anathema pro fratribus meis; sed etiam immolor supra sacrificium.] & alia huiusmodi, quæ tum alibi, tum maximè in epistolis Pauli, & Ignatij sunt frequentia. Producat itaque, si potest, antiquitas tota toto orbe terrarum diffusa ex ijs vnum, qui non sit in Ecclesia nostra, ac tali fuerit animo in vniuersum genus humanum, B
in pèssimos quosque, non ad acquirenda illis fluxa hæc, & humana, in quæ respiciebant Curtius & Codrus, sed cælestia, ac diuina. Et hoc nãque est aliud discrimè inter istos, ac nostros. Atqui sunt nobis innumerabiles huiusmodi. Tales enim martyres, vt ostendimus; tales tot virgines, quæ sanguinis effusione maximam suam in Deum genusque humanum caritatem consignarunt exemplo Christi, eadem cum Christo mente, qui vitam pro toto genere humano, pro inimicis, pro flagitiosis, vt æternis sedibus sua crimina detestati aliquando adscriberentur, libentissimè profudit, quid verò si ostendam, cunctos Catholicos esse aliquo modo tanta, qua diximus, caritate inflammatos, vt pro flagitiosissimis quibusque, vt eis æterna salus acquiratur, quamuis illi nihil nos attingant, vitam profundere velint, pœnasque peccatis eorum debitas in se auertere? Annon hoc est, vt diuina lex iubet, singulis Catholicis constitutum, vt potius extrema quæque supplicia pati malint, quàm velle alicuius æternam damnationem? Hoc sunt omnes animo, sic nostra lex iubet, sed nonnulli vnà cū Paulo expetunt hæc supplicia, quidã parati sunt excipere, si Deus velit, non expetunt tamen, alij non aliter sunt parati nisi sit omnino necesse, nonnulli excidunt ab altissimo mentis huius proposito, redeunt tamen ad illud aliquando, cum scilicet confessione expiantes sua peccata, ad omnia iussa diuina obeunda saltem generatim se offerunt paratos, atque ita rursus hac caritate ex aliqua parte accenduntur. Sic igitur Catholicus nemo tam diuini ardoris est omnino ille expers.

X. Huc etiam spectat indefessum studium, quod nostri Pontifice Romano vrgente potuerunt pro Imperio Orientali conseruando, Græcisque ab immani, qua nunc miserrimè opprimuntur, seruitute tuendis, quamuis infensissimi omnium nobis semper fuerint, ita vt e nostra parte beneficijs in illos, ex eorum parte maleficijs in nos certaretur; ac Pontifices Romani nihil tam laborarint, quàm rectam fidem in Oriente maximis laboribus rueri ab anno tercentesimo & quinquagesimo, quo Constantius Imperator maximè Catholicos vexare cœpit, cum foret ipse Arianus, vsque ad octingentesimum sexagesimum octauum, quo Hadrianus Secundus curauit haberi Concilium in causa Ignatij, & Photij. Ita vt nihil omisum sit à nostris, quod à summa caritate exigi posset; contra nihil ab illorum plurimis, quod ab inimicis proficisci videatur per annos quingentos & octodecim. Rursus ab anno millesimo nonagesimo, quo nostri in Orientem expeditionem sacram cœperunt adornare, vsque ad annum millesimum quadringentesimum quinquagesimum tertium, quo capta Constantinopolis, per annos tercentum sexaginta tres tantum sanguinis est à nostris profusum pro Orientalium Græcorumque tuitione aduersus Mahometanos, vt si posset ille in vnum locum cogi, maximos & longè vastos lacus efficeret; cum Græci contra nihil in nos maleficijs ommitterent: quæ abundè nos explicauimus signo de confirmatione fidei, & studio Romani Pontificis in conseruandis Imperijs, ac regnis Catholicorum. Ibi ostendimus tales fuisse nostros hac in re, vt nulli ex antiquis non modò erga inimicos, sed neque erga amicos extiterint tales ab ipsius orbis fabricatione vt apparebit.

XI. Age verò, rem producamus ante ipsos oculos positam. Quotannis innumeri è nostris patriam sedem relinquunt, diuitias, voluptates omnes, & ad extremos Indos nauigant, homines incredibili diritate efferatos, nullis armis, nulla re protecti, vt eos doceant haud dixerim religionem Christianam, sed humanitatem ipsam. An non hoc verum? Japonij, qui excultiores habebantur & magis ad ciuilitatem nati, cum tamen ijdem forent pugnacissimi, suos filios, quos præ paupertate non satis commodè poterant alere, impunè ac pa-

Rom 9.
1. Philip. 2.

A ac palàm suffocabant, & huiusmodi multa facitabant. hoc satis sit retulisse. Nostri vbi in illas oras appulere, hospitales ædes prouentibus annuis assignatis excitarunt in alienis terris, quæ nostris principibus haud pareant, vt infantes illi non necarentur, sed in ijs expositi alerentur. Ad eas regiones plurimi è nostris nullo non periculo, summa humanarum rerum despicientia confluunt; iter immensum conficientes amore generis humani. Hem quot acerba subeunt isti, quot aspera, & durissima. Detur vnus è tota antiquitate, è toto orbe, per tot annorum millia, ex omni hæreticorum, aut à nobis alioquin alienorum colluue, qui hæc patrarit, hæc fuerit aggressus, vide quid dicam, fuerit ausus, saltem cogitarit audere. Atqui Ecclesia nostra singulis annis plurimos huiusmodi producit. Neque ego hîc ago de cultu Christi disseminando, sed ipsamet humanitate, vt ex vno exemplo ostendimus, inter ipsos homines adducenda, & serenda. Nam quid de illis dicemus, qui filios ex ancillis fuscipiebant, & non in alios vsus alebãt, nisi vt adolecerent, ac pinguescerent, mox occiderentur, coquerentur, & quod cogitatu horrendum, ab ipsismet genitoribus summa cum volupate ederentur? Hæc in Indijs Occidentalibus passim facitabantur. sed nos de his non agimus, quod plerique omnes isti sint armis domiti, quamuis non omnes: nam quidam religione & beneficijs nostrorum deliniti ad meliorem viuendi normam concessere: vt mirum non sit si cum belluis istis humana effigie contactis Hispani interdum asperius egerint. Nos hîc agimus de Indis illis, ad quos nostri nauigant, nullis humanarum virium prædijs muniti, quales sunt Indi plerique Orientales. Sed vt finem faciamus, cum caritas maxima dignoscatur è maxima patientia, Nam quid non feram pro ijs, quos amem ardentissimè? signo autem de patientia, quanto interuallo superent nostri omnes, explicatum sit, dixerimusque infinito: hinc fit vt nihil Catholicis æquari possit in hac virtute. Conijci & in hunc locum possunt, quæ pertinent ad mansuetudinem, pacem, liberalitatem, humilitatem, pietatem, obedientiam; quæ suis signis latè profecuti sumus, & potissimum proficisci ab ipsa caritate dicuntur. Sed veniamus ad omnium maximarum virtutum chorum, qui sanctitate continetur, ac designatur.

ADMIRABILIS
COMPARTIO.

XII.

XIII.
& c.

SIGNVM TRIGESIMVM.

Summa sanctitas.

D *Multipliciter ostenditur altissimum culmen sanctitatis, ad quod nostri perueniunt, ita vt qui dicuntur è nostris flagitiosiores, isti tamen meliores sint ijs qui inter alienos optimi existimantur; quod clarissimè ostendit nos esse ex Ecclesia Dei. Cap. VI.*

E Onuenit semper inter omnes sanæ mentis, virtutes sic esse inter se aptas & connexas, vt cui desit vna, ceteris ille sit destitutus; sic optimi quique philosophi olim dixere, id latè Aristoteles tradit in Ethicis, Tullius in Tusculanis disputationibus, & alibi, vt omittamus Platonicos, Stoicos, & qui sunt habiti sapientiores. Idem dixere nostri, inter quos Ambrosius, Hieronymus, Augustinus, Gregorius. Hinc à Christo dictum, Nisi quis renunciauerit omnibus quæ possidet, non potest meus esse discipulus.] & Qui soluerit vnū de mandatis istis minimis, minimus vocabitur regno cælorum.] & Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, ex tota anima tua, & ex tota mente tua, & ex omnibus viribus tuis.] Quocirca nihil esse in nobis debet, quod nos possideamus, & nos id auocet à Deo: & qui soluerit magna mandata, is neque minimus erit in regno cælorum. Quicumque enim, scribit Iacobus, in vno offedit, factus est omnium reus.] Dictum namque nobis à Deo, Sancti estote, quoniã ego sanctus sum.] & Estote perfecti sicut pater vester cælestis perfectus est.] Ex omni verò parte Deus perfectus, & sanctitatis nomine virtutum omnium complexus continetur; de qua dictum, Domum tuã decet sanctitudo.] Hęc autem tanta fuit in nostris, vt mira, sed tamen vera dicturi simus. Summam quidem fuisse constat in primis è perpetua successione martyrum, & sanctorum. Deinde ex alijs omnibus

Eth. lib. 6. c. vlt.
Cic. Tus. offic.
li. 5. de Or. li. 1.
Ambr. lib. 5. in
Luc.
Hier. in c. 16. 56.
Isa. & lib. 1. con.
Pelag. Aug. lib.
8. de Trin. c. 4.
Greg. lib. 22. moral.
cap. 1. vide
Tho. 1. 2. q. 65.
art. 1. & Diog.
in vita Zenc.

Argumentum I.
I I.

nibus

III. nibus virtutum gratiarumque signis per nos hucusque explicatis. Postremò, vt plurima in vnum colligamus, è subiectis virtutum singularum signis, quibus ostendimus apertissimè nostros ad tantum virtutum culmen ascendisse, vt neque philosophi, neque alij poterint illud assequi sermone, & cogitatione.

ADMIRABILIS COMPARATIO.

Ecl. 3. 1.

Hic aliud adhuc molimur: propositum namque nobis est clarissimè ante oculos ponere, illos qui sunt habiti è nostris flagitiosissimi, si nonnullis credendum, tamen esse meliores ijs, qui sunt optimi existimati, aut existimantur inter alienos à nobis. Sed vt recta sit comparatio, summos summis conferre debemus; cum non sit eadem conditio principum, & mediocri fortis hominum. Nam qui in humili statu est, plurima non perpetratur, quia non potest, deest occasio, proponitur poena. Principum vita ex omni parte obfudetur ab occasionibus, quæ præcipites in vitia ducunt. Hinc bene Aristoteles aiebat, Virum magistratus ostendit. & in diuina scriptura habetur, Beatus qui potuit transgredi, & non est transgressus, mala facere, & non fecit. Similiter haud bene procedet comparatio, si quis conferat eum, qui duobus tribusue annis præfuerit, cum eo qui decem. Initio namque solent ferè omnes principes esse boni; temporis autem progressu vix est, vt non ad vitia flectantur. Quocirca scitè dicebat Traianus, multos Imperatores distare à quinquennio Neronis. Hoc namque ille spatio temporis bene se in imperio visus est gessisse. Rursus illi inter se componendi, quorum gesta, quantum fieri potest, singula litteris fuerint commendata. Atque ita exiguntur ad rectam comparisonem tria, similibus conditio, tempus æquale, & cognitio similiter æqualis eorum, quæ gesserint ij, quos inter se conferre velimus. His constitutis sumamus aliquos è nostris Ecclesiæ Catholicæ summis viris, hi sunt Romani Pontifices, & ex illis eligamus eos qui à quibusdam præ ceteris eiusdem dignitatis consortibus vituperentur; & contra seligamus ex Imperatoribus Romanorum antiquis, qui sunt habiti optimi; similiter ex hæreticis nostri sæculi, qui sunt à suis optimi reputati: & hinc inde collatione facta clarissimum fiet pessimos, vt quidam volūt, è nostris, esse longè meliores ijs, quos cunctis anteponunt hæretici, & antiqui. Inter Pontifices cõtendunt aliqui hos pessimos, Ioannem Duodecimum, & Alexandrum Sextum: veniam verò mihi Catholici dabunt, si Pontifices nostros quodammodo deprimam, cum comparisonem facio inter illos & alios. Malè id forsàn, sed tamen non omnino malè: quando nos vrgent impij arrogantia, superbiaque mendacissimæ plenissimi. Minus credo bene id fieret, nisi retùdendus esset istorum fastus, ac tumor. despici poterant, sed ne despiciantur facit amor, quo complectimur eos quibus mentis sanitatem cupimus, & à Deo precamur, & quorum causa suscepimus hunc laborem: neque indignum duximus omnino, nosmetipsos ac nostra nonnihil demittere illorum causa.

Quæ crimina fuerint obiecta Ioanni Duodecimo, non habemus nisi è Luitprando illius ætatis scriptore, quem ceteri deinde in vituperando Ioanne sunt secuti. sed nulla fides habenda Luitprando hac in re. Ipse namque libri tertij initio profiteretur se scribere historiam non alia de causa, nisi vt vltionem sumat de inimicis, & remuneret amicos; quocirca vbi descripsit deiectionem Ioannis Duodecimi factam per Otthonem Imperatorem, quasi peruenerit ad id, quod cupiebat, & quod illi erat propositum, finem scribendi facit: se verò bene habitum ab Otthone prodit multis in locis: quin in Francofurto, qui est locus Germanici regni, exul ab Italia cœpit historiam quæ nunc habetur. Et quidem si Ioannes Duodecimus fuisset, qualis à Luitprando fingitur, excusatus à suis laudatoribus fuisset Ottho ob id quòd Ioannem sede Pontificia deieciisset de Episcoporum multorum consilio. At Vuithichindus Saxo æqualis horum temporum, & ipsius Otthonis gentilis, texit laudes, & refert omnia gesta Otthonis; hoc tamen, quod in Ioannem perpetravit, silentio præterit, quòd videret haud sine vituperatione Otthonis referri posse, & facta quæ Ioanni sunt attributa pleraque scelera. Quid? quòd Ottho Frisingensis Germanus, & Friderici Primi propinquus, & æqualis palàm scribit, durū sibi videri accõmodare fidem iis criminibus, quæ Ioanni sunt obiecta, eaque reperiri à Theutonici dumtaxat scripta? Huc accedit, quòd Luitprandus ipse narrat ea crimina in Ioannem dicta ab inimicis eius. Quin Ottho Imperator aduersus illum non asserit aliud crimen in sententia pronuncianda, nisi quòd ei iuramentum non seruauerit, seditiones fecerit, Albertum contra fidem datam in ipsum fouerit, dux belli sit factus, loricaque & galeam gestarit, de homicidijs, sacrilegijs, adulterijs nullum verbū facit Imperator in sceleribus Ioannis asserendis in sententiæ pronũciatione. singamus tamè ea vera. Vide, quàm impari

Oth. li. 6. c. 23.

Luit. lib. 6. c. 10.

causa

A causa velim comparisonem facere: vt cognoscamus, neque tot vel tanta potuisse fingi mendaciter ab impijs aduersus nostros, quasi ab ipsis admissa scelera, quot & quãta sunt reuera ab optimis suorum perpetrata. Audiamus, quæ in eum sint dicta. Quòd ordinationes pretio fecerit: quòd annorum decem Episcopum Tuderti dederit. Vidua Rainerij Stephana patris concubina, & Anna vidua cū sua nepte fuerit abusus. Hoc tamen aiunt se non vidisse, sicut neque quòd palatium sanctum lupanar, & prostibulum fecerit. Benedictum patrem spiritualem excæcarit, & mox ille sit mortuus. Ioanni Cardinali virilibus amputatis intulerit mortem. publicè sit venatus. Dæmonum opem aduocarit in ludo. In amorem diaboli biberit vinum, incendia fecerit, ense accinctus galeam loricaque gestarit. Hæc crimina in Ioannem ab inimicis conficta. Alexandro Sexto hæc vitio dantur: quòd quatuor filios, ac filias duas, dum iuuenis esset, è concubinis susceperit. Pontifex factus malis artibus, vt suos efferret, multis Italicis Principibus bella intulerit in ditio-
ne Ecclesiastica, eo prætextu, quòd inuasissent quæ ad Ecclesiam pertinerent. per summum scelus veneno, vique aperta multos sustulerit, vt eorum bonis ad fiscum publicumque pertinentibus suos ditaret: Romam ficarijs replevit. Tales igitur duo Pontifices dicuntur extitisse intra annos mille quingentos quinquaginta & amplius. vt mirum non sit, si per tot sæcula fuerint in illam sedem scelesti aliquando obtrusi.

Nunc producamus in medium duos optimos omnium Imperatores ex antiquis. Eutropius testatur acclamari solitum semper cuilibet Imperatori electo, Melior Traiano, felicior Augusto. Traianus igitur optimus existimatus. Hunc sequitur de sententia antiquitatis eiusdem Marcus Antoninus Philosophus. Atqui Traianus dicitur præpostera libidini operam publicè dedisse, vt Dion refert, & in conuiuio deorum Iulianus Imperator. Hoc autem longè turpius, quàm cum quibusuis mulieribus consueffe. Illud enim peruerit omnino ordinem naturæ, hoc non omnino, sed ex parte. Traianus præterea scribitur fuisse ebrietati deditus: hoc eorum Pontificum nulli est crimini datum. Quid autem de iniustis cædibus dicemus? cum Traianus Parthis, & Armenis quibus cum Romanis tum pax erat, nullo iure intulerit bella, vt idem Dion testatur, ex ijs innumeræ cedes, exortæ, rapinæ, incendia, & iniuriæ; vt nihil propè sit, quod Alexander Sextus gessit? Idem Traianus, mitissimus scilicet vir, vno munere decem millia gladiatorum dedit Romæ, qui in theatro conclusi mutuis se vulneribus conficerent. An non homines isti erant, & quidem innoxij, vt ceteri omnes? quid igitur eos contrucidandos exhibeas? & hos sanè vno munere; alios enim post, alijs muneribus. Quid quereris itaque ficarios esse in vrbe? A multis, iniquis, haud atrox existimabatur, gladiatores dare ac populo exhibere. Hoc longè scelestius, tam immane facinus, nullū reputare, aut ijs qui nullum reputabant sic adferri, vt optimus Imperator contenderit in hoc alios Imperatores superare. Quanto igitur interuallo bonitate istum superat Ioannes Duodecimus, quem volunt inter nostros scelestissimum.

Veniamus ad Antoninum Philosophum, qui sibi Imperij consortem adsciuit Lucium Verum fratrem cunctis flagitijs vndique coopertum, quòd ipse sciebat, ac, vellet, nollet, attamen maximo omnium subiectorum malo tolerabat, & cum posset idem, nullum tamen afferebat remedium, nisi verborum, & insulsa cuiusdam patientiæ. Qualis vero fuerit Lucius Verus, ex ipsis scriptoribus profanis infra recitauimus. Idem similiter Antoninus Commodum filium sibi successorè reliquit, qui sceleribus ipsis visus est Neronem superasse, pestis humani generis est habitus, vt eodem loco ostendimus. Igitur horum turpitudinem, vitamque facinorosam cum probè nosset Antoninus Philosophus, tamen alterum vocauit ad Imperij partem, alterum verò ad successionem, priuato magis amori suorum, quàm publico Reip. concedens. At illi displicebant eorum vitia. Et cui quæso non displiceant aliena malefacta, præsertim si dederit potestatem, qua perpetrentur? Stoici istius Imperatoris erat, nullo modo istis, quos flagitiosos sciebat Imperium communicare, aut si tales haud crediderat, vbi videbat, illud eis abrogare, publico illos supplicio, vel alia ratione de medio submouere. Hic solus excusando Antonino philosopho locus est relictus, quòd nō ipse ea scelera ediderit, neque de illius iussu fuerint edita. Atqui non hoc satis: tales videbat futuros; Imperium dedit, quid imperet amplius? sat est furioso gladium dederit in manus, neque amouerit. Quid illud? quòd itè sciens multos vxoris adulteros amplificabat; & quidem cum populo vniuerso audiente in scena admo-
neretur, & quodammodo obiurgaretur? esto fineret adulterari vxorem: quid mœchos

VITIA TRAIANI OPTIMI IMPERATORIS.

VITIA ANTONINI OPTIMI IMPERATORIS.

ornet? reliquum nihil esse videbatur, nisi vt manu eos deduceret ad vxoris cubile, & in eodem lecto eisdem bonus homo collocaret. Idem præterea Antoninus suas habuit, quamuis ageret Stoicum, concubinas, vt ad finem vitæ Capitolinus refert. Illud autem crimen, quomodo purgari potest, quod coniugi defunctæ ex S. C. decreuerit honores diuinos, templa statuerit fœminæ impudicissimæ, quam totus orbis ob id infamem sciebat? Iulianus Imperator hæc crimina Antonini, quantum potest, eleuare contendit in conuiuio suo. sed nihil mouet. Quo putamus igitur animo fuisse fœminas Imperio Romano subiectas, cum viderent à laudatissimo Imperatore ex S. C. decerni diuinos honores, & in media Roma ad radices Capitolij & Palatij, in ipso foro, notissimæ adulteræ templa constitui, annuos honores haberi, sacra fieri, sacerdotes deligi? Taliæne vniquam gesserit Ioannes & Alexander? num sibi socios ac successores tam funestos, tot, totique orbis exitiales elegere? Amavit filios Alexander, multa illi indignissima perpetrarunt: nihil tamen illis cum Commodò, aut Lucio. & tamen Alexander idem laudatur ab omnibus qui eum vituperant in alijs, quod in aduersarios lenissimus esset, patientia illos vinceret, & cum posset dignitatibus & opibus spoliare, nolebat. Erant sanè multa in Marco laudanda; lentitudo tamen eius, & ignauia in coercendo fratre, & vxore, & ipso filio, per quos in humanum genus plurima mala inuecta, fuit huiusmodi, vt præflet habere principem minoribus virtutibus ornatum, sed minoribus etiam vitijs irretitum: alioquin splendor ille virtutum fucatus facit vt vitia pro virtutibus accipiantur, ac venditentur, atque ita laqueus imperitis iniiciatur. Comparauimus flagitiosissimos, vt quidem scribuntur à nonnullis, & quidem non æquis scriptoribus, nostrorum, cum optimis Imperatorum.

Nunc eisdem summos præfules conferamus cum summis totius antiquitatis philosophis. Non æqua sanè vtrinque lanx. Nam philosophi vitam priuatam ducentes non fuerunt obnoxij ijs periculis in vitia trahentibus, quibus Pontifices isti, qui veluti supremi principes nemini subiecti poterant propè impune cuius sceleri manus dare, ac multos singulis horis habere libidinum suarum obsequentissimos seruos. priuatis præterea nulla est causa aut potestas vel in alios fœuendi, vel exercendi vltionem, siue odio ducantur, siue etiam iustitia, & cupiditate simul. Tamen videamus qui sint summi isti inter Latinos & Græcos philosophi. Nam summis nostris principibus opponimus nunc summos siue principes in imperio, siue in quolibet hæresis alicuius & sectæ studio. Inter Græcos sanè philosophos primas fert omnium iudicio Aristoteles; alij namque in aliqua, ipse in omni parte philosophiæ visus est eminuisse, & cuncta ad illam pertinentia scriptis cõsignasse. Inter Latinos autem, qui doctius ex antiquis tum moralia tum naturalia tractarit, quàm Seneca nullus est. Inspiciamus vtriusque mores, & cum moribus Alexandri & Ioannis conferamus. Aristoteles, Aeliano teste variæ historiæ libro quinto, adolescens factus omnem hæreditatem luxuriosè viuendo cõsumpsit: Diogenes & Suidas tradunt illum iam maturæ ætatis præposteræ libidini deditum: Hermiã namque eunuchum in delicijs habuit; cui deinde veluti Apollini præana cecinit; Pythiadi verò vxori, quasi Cereri sacrificauit; quæ Theocritus Chius versibus notauit. traditum est ab eodè Suida, Aeschirione etiã, & Palephato Abydeno illum abusum, ac pluribus etiam pueris ea ipsa ætate, qua vita decessit. Auaritiæ notat Lyco tertius eius successor, & Aristoteles Alexandri Aphrodisi præceptor, ambo Peripaterici, & ipsius sectatores. Vitio præterea est illi datum, quod Alexandro Magno veneni acutissimi inuentu mortem procurarit; quod Plutarchus, Arianus, & Plinius confirmant. In hunc igitur, à quo tanta acceperat beneficia, sicut & in Platonè, crudelis. Talis itaq; Aristoteles. Seneca porrò qualis fuerit, explicat his verbis Dion: Nec enim Seneca hac in re solùm, inquit, sed in plerisque alijs, contra facere visus est, quàm philosophabatur: cum enim tyrannidem improbareret, Tyranni præceptor erat; cum quæ insultaret ijs, qui cum principibus versarentur, ipse à Palatio non discedebat. Assentatores detestabatur, cum ipse Reginas coleret, & libertos, & laudationes quorundã componeret. reprehendebat diuites is, cuius facultates erant aureorum tricenis centena millia: quicquid luxu aliorum dånabat, quingentos tripodas habuit de ligno cedrino, pedibus eburneis, similes & pares inter se, in quibus cœnabat. ex quibus oibus ea quæ sunt ijs cõsentanea, quæque ipse libidinosè fecit, facillè intelligi possunt, nuprias enim cū nobilissima atque illustrissima fœmina cõtraxit, delectabatur obsoletis; idè; Nonè facere docuerat, etsi antea tanta fuerat moru seueritate, vt ab eo peteret ne se oscularetur,

VITIA ARISTOTELIS.

SENECÆ VITIÆ.
Dion. in Nero.

A laretur, neue vnà secum cænadi causa discumberet.] Hucusq; Dion. Quot igitur partibus superant Alexandrum & Ioannem Seneca & Aristoteles, libidine, luxu, avaritia, & improbitate? alter, inquit Dion, cum tyrannos damnaret, tyranni præceptor erat, omni turpitudini deditus, alter eodem modo omnem ætatem suam traduxit malè vsus omni tempore, & re: illud satis, quod homo doctissimus vxori sacrificauit, Cynedo pœana cecinit; quamuis ex aliqua parte Socrates, Plato, & Stoicorum princeps Zeno præposteræ libidini dederint operam, vt è Diogene Laërtio constat.

Quid ad hæc dicemus? An non Ecclesiæ nostræ sanctitas summa, quando qui in ipsa pessimi, meliores tamen ijs, qui ex alijs optimi sunt habitus? Veniamus ad hæreticos ætatis nostræ; inter quos optimi prædicantur, & quasi cælitus demissi, Lutherus, & Calvinus. Ioanni Duodecimo est obiectum ab inimicis, quod cum tribus mulieribus iuuenis rem habuerit. At Lutherus cælo delapsus, credo, vt Satan, tota vita sua vsque ad extremam senectam cum monacha, quæ perpetuam Deo virginitatem vouerat, concubuit. Ioannes id fas esse, quod male admisit, haud sanxit: Lutherus sanxit, adiecit hic licere: ancillas ad thori commercia accersere, si renuat vxor, quin coniugi licere cum leuiris coire, vbi è marito prolem suscipere non possint, quamuis viuat inscius vir tanti probri. Processit ad lauc Lutherus, ac dixit, haud se videre, modò sine exemplo malo fiat, cur non sit licitum plures vxores habere, vt signo de turpissimis hæreticorum progressibus apparet. An hæc egerit idem Lutherus, & exemplo bonus homo, vt cetera, consignarit, nemo suorum dubitabit, qui iactant illum præbuisse, veluti magistrum, exemplum eorum, quæ docuit: horum nihil egit Ioannes, aut Alexander. Ioanni probro datum, quod dæmona inuocaret. Lutherus gloriatur libro de Missa angulari, summam sic esse sibi cum dæmone cõsuetudinem, vt amplius quàm salis modium comederit cum illo. quin eo doctore se iactat; eiusque verbis & à se haberi fidem, & ab alijs habendam scribit. Ioanni est obiectum, quod duos occiderit. Quot verò occisi instigante, & impellente Luthe-ro? Scimus anno millesimo quingentesimo vigesimo tertio per Franciscum Sichingium coactis maximis hæreticorum copijs hortatu Oecolanpadij, & Buceri, tum Lutheri discipulorum, nulla alia occasione innumeratas vastitates illatas multis Germaniæ locis, hominum maximam stragem factam. Scimus quantæ clades inuectæ sint Thomæ Munzero duce per rusticos ad omnium rerum sacrarum ruinam concitatos, quauis ignominiam seditionis huius auertere à se postea conatus sit Lutherus, ex quo Munzerus cū suis ad interuentionem datus est. Tradunt in vna Franconia arcium & monasteriorum ducenta & nonaginta tria fuisse à rusticis illis euerfa, monachos & sacerdotes innumeros, trucidatos nulla de causa. Quid? quod Lutherus idem palàm decreuit & scriptis euulgauit non esse fas Turcis resistere, vbi in nostras regiones exercitibus immisis irrupat, suosque à defendendis Christianorum terris auertit; vt quos non posset per se suosque neci dare, per Turcas interficeret? Accusatus est Ioannes, quod sacras res surripuerit. At quot, & quanta bona sacris vsibus ex antiquissimo tẽpore dedicata detinentur etiam nunc à Principibus Lutheranis, & Protestantibus? Vix ac ne vix quidem fieri potest, vt illa æstimari possint, Datum est crimini Ioanni, quod in Missa non communicarit. Lutherus autem sic scriptū reliquit: Super omnes abominationes teneo ego Missam,] quin edidit libellum, quem inscripsit de abominatione Canonis Missæ; in quo sic inter alia: Ego multum, inquit, ac sæpè prædicaui, & scripsi de Papisticis sceleratis Missis, quomodo conandum sit vt ab ea abominatione liberemur.] Iam quid attinet dicere ordinatos à Ioanne per pecuniam Episcopos, aut sacerdotes, cum neque sacramentorum loco ordines ducat Lutherus? Aut quid boni ab illo exspectes, aut speres, qui omnia bona opera nostra damnauit, ac nullius momenti duxit, ac dixit esse? qui mala omnia à Deo in mentes nostras inspirari, scelera immitti, prouehi, ad exitum perducere iudicauit, ac sanxit? à Deo, à Deo inquam, fonte omnium bonorum, fonte omnium virtutum, omnia vitia, omnia flagita in nos deriuari homo flagitiosissimus asseueravit? atque is Protestantium iudicio optimus omnium iudicatur.

Sed illo melior, credo, Calvinus, qui cum Nouioduni daret adolescens operam libidini præposteræ, in vincula coniectus, & publico iudicio flammis vlticibus est adiudicatus, sed potentium quorundam precibus ex ijs ereptus, & infami stigmatia in humeris notatus, exilioque perpetuo multatus è Gallijs Geneuam profugit. Vide principia iuuenis contaminatissimi. fingi potest vlla maior, ac foedior spurcicies, quàm ea, qua

VITIA LUTHERI, ET CALVINI.

Cochl. in actis Luth. Sarius in hist.

Jacob. Taing. in vita Calui.

judicij publici nota est condemnatus palam Caluinus? Quid? nonne idem Genevæ famulo quodam ad eandem libidinem abutebatur? qui cum furripuisset ab ipso plurimum pecuniæ, profugit; neque ipse voluit ad illum comprehendendum, & in vincula ducendum mitti vltos, ne scilicet ille quæstionibus subiectus scelera Caluini præ indignatione divulgaret? Quot verò idem Caluinus fœminas aliorum subagritavit? Illud notum, contendisse persuadere Iollandæ vxori nobilissimi viri Iacobi Bourgongne, vt fineret ægrotum virum suum mori, neque illius vllam curam susciperet, seq̃e ipsi eo defuncto in matrimonio iungeret: quod illa sic indignè tulit, vt marito recepta iam valetudine persuaserit relicta Genevæ in terras Bernensium se conferre: quod egere illi, & res est omnibus peruulgata. Quanto hæc sunt scelestiora hoc in genere omnibus quæ patrasse dicuntur Alexander & Ioannes? quid egissent, quæso, Lutherus, & Caluinus, si summam nacti essent potestatem? si tot ad malefacta occasionibus vti potuissent, quot abundabant Alexander & Ioannes nostri? Ac sanè Caluinus multo turpior Lutheri: neque enim legitur Lutherus libidini præposteræ seruisse. Idem porrò Caluinus sub annum millesimum quingentesimum quinquagesimum nonum coniurationem funestissimam texuit, qua constitutum fuit vt certa die Galliarum Rex Franciscus Secundus, Regina mater, Regina vxor, cum liberis, proceribus, ac bonis magistratibus è medio tollerentur. Ea detecta, atque, vt potuit, compressa est. Nihilominus ex illo tempore innumera commissa prælia inter Catholicos & hæreticos innumeri principes, & homines trucidati, innumera templa solo æquata innumera bona sacris vrbibus dedicata ab istis expilata; corpora sanctorum concremata; tot denique, ac tantæ vastitates nobilissimo regno à Caluini sectatoribus illata, vt propè neque tot à Sarracenis, qui aliquando in Gallias irruerunt, aut à Northmannis, Gotthis, Hunnis & alijs effratissimis gentibus fuerint inuectæ. neque adhuc post tot annos, post obitum Caluini furentissimæ pestis tantarum cladum finis. Quid hinc Belgicos tumultus referam per eundem Caluinum, Caluiniq̃e discipulos, toties excitatos? innumeras in Flandria, Brabantia, Phrisia, Hannonia, Holandia, & Selandia strages hominum per tantum tēpus factas? templorū, monasteriorum, oppidorum, & vrbium ruinas editas? tot virgines Deo consecratas, ac per huiusmodi scelera ad ignominiam Dei constupratas? En qualis optimus homo Caluinus, vt missa faciamus, quæ in Angliā & ceteris regionibus per ipsum fuerint perfecta, funestissima, ac truculentissima omnia, & tamen optimus iste inter Protestantas. Confer illum, si placet, cum pessimo è nostris, & videbis nostrum respectu istius optimum. Sed ère Ioannes quidem XII. annos propè quinque, at Alexander VI. vndecim: cuncta acta illorum, quæ vt priuati homines egere (nam quæ vt Petri successores sanxerunt, haud mala fuerunt) cetera inquam, flagitiosa à successoribus damnata, ac rescissa, à cunctis habita nulla. Numquid idem factum de gestis Caluini, & Lutheri? Adhuc ardent bella per huiusmodi furias excitata, incendia peruagantur, templa euertuntur, bona sacra expilantur, virgines Deo dicatæ violantur; sacra, profana, infera, ac supera omnia miscentur post obitum istorum. En vt pessimi è nostris optimi iudicari debeant, si conferantur cum optimis è numero Protestantium. & tamen comparatio non satis æqua.

ADMIRABILIS COLLATIO.

Nam primo loco Pontifices isti abundabant veluti principes omni occasione, qua propellerentur ad vitia. Secundo loco duos Pontifices elegimus post quindecim sæcula propè tranfacta: neque enim mirum, si post tanta temporum spatia duo fuerint huiusmodi, si modò fuerint, vt quidam volunt. At Lutherus & Caluinus eodem momento exstiterunt, quo sectæ ipsorum; eodem prorpsus temporis puncto alter Lutheranorum, alter Calvinianorum antesignanus. igitur quanto interuallo distat momentum temporis à mille quadringentis ac quinquaginta nouem annis, tot enim numerantur ab illapsu Spiritus sancti in Apostolos, quo tēpore est Ecclesia Christi è populis multis constituta per Petrum, vsque ad Alexandrum Sextum, tanto interuallo scelera Caluini & Lutheri sunt maiora vitijs Alexandri. Quis verò dimetiatur hoc interuallum? Nam quælibet hora in momenta innumera diuidi potest. Tertio Ioannis & Alexandri acta non sunt habita pro legibus, aut rebus laudabilibus, vel etiam permisis; neque enim id illi statuerunt, aut nos asserimus. at Lutherus & Caluinus non modò sua, sed omnia peccata permiserunt, dummodo fidas Christo: virgines autem Deo dicatas abstrahere à proposito, à voto, laudabile ac sanctum dixerunt; templa euertere, bona sacra furari, id verò religiosissimum sanxere. Quarto istorum Pontificum vitiosa acta post

A post annos ad summum decem rescissa sunt. Lutheri; & Caluini adhuc viuunt, & vigent, & ipsi cupiunt & cupierunt aeterna; Pontifices illi labeantur in aliquod erratum, quod mox, aut aliquo tempore agnoscentes, emendatum desiderabant: sic enim mos est cunctis Catholicis, extremis saltem vitæ diebus respiscere, aliquo saltem tempore auersari & odio summo habere præterita delicta, pudere admissorum. Quocirca siue spectes hominum conditionem; siue tempus, quo fit vt initia rerum sint speciosa, progressusq̃e interdum reprehendendi, siue opinionem, quam voluerimus haberi de gestis ipsis; siue voluntatem, qua voluerimus nostra crimina vel in modicum, vel in diuturnum tempus durare; in finitibus partibus peiores Caluinus & Lutherus, quàm qui è nostris flagitiosissimi post tot annorum sæcula iactantur. Quinto loco adde numerum & naturam delictorum. libido namque præpostera, & virginum sacrarum violatio sui natura est quauis huiusmodi obscœnitate turpior & grauior. semper verò Lutherus habuit, quauis diu vixit, palam in matrimonio Catharinam monacham, & cuius id licere omnino dixit; idemq̃e sensit Caluinus, qui se nefandis masculorum constuprationibus fœdauit & adolecens, & iam grandior natu. Ad latrocinia verò, homicidia, & apertissima sacrilegia, bonorumq̃e facrorum rapinas cunctos adhortati sunt, & scriptis à se relictis discipulisq̃e adhuc defuncti adhortantur. His verò, quæ diximus, addas licet, conficta esse, vt ostendimus, quæ crimina aduersus Ioannem sunt obiecta vel ex omni, vel è maiori parte. Quæ verò aduersus Alexandrum scribuntur; quantum ad illicitos concubitus, ea, dum inuenis esset, admisit: reliqua ipsius filij perpetrarunt, pleraque vel ipso non solùm inscio, sed & inuito; quippe qui iam senex timeret ab ipsis filijs omnium rerum publicarum, militariumq̃e summam nactis, & parentem, qui tamen in ipsos nimio amoris æstu ferebatur transuersus, quò volebant, metu sæpè quando aliter non poterant trahentibus; quod & Panuinius, qui nihil non Alexandro criminis admitti exprobrat, adnotauit in vitis, quas addidit ad Platinam.

Nunc autem veniamus ad alia; & ostendamus quemlibet catholicum, modò paratus sit non modò credere ijs quæ credenda proponuntur ab Ecclesia, sed etiam parere illius mandatis, quales sunt necessariò omnes, alioquin contumaces excommunicantur, & eiiciuntur ex Ecclesiæ complexu; huiusmodi igitur hominem, sic animatum demonstramus, etiamsi sit aliquando flagitiosissimus, tota etiam vita sua, modò redeat in extremo spiritu ad hanc mentem, vt Ecclesiæ velit parere, esse meliorem quouis alieno, cuius maxima iactetur sanctitudo. Id verò sic colligitur, & apertissimè probatur. Summum namque candorem Catholicæ religionis esse in omnibus operibus virtutum commendandis, ad quem nullus cœtus peruenire potuerit, constat ex eo, quòd in quolibet genere virtutis profert homines supra omnem existimationem præstantes, eosq̃e non paucos, sed innumeros, non vnus status, sed omnium, non vnus ætatis ac nationis, sed quarumlibet; quod è superioribus ac subiectis signis apparet. Id etiam liquet ex inuita Protestantium confessione, qui nostræ Ecclesiæ præcepta sic ardua dicunt, vt illa à nobis, quamuis gratiam diuinam prætedamus, absolui nullo modo posse contendunt. Iam verò virtus posita est in animo ad illam capeffendam suum studium collocante, non in opere foras prodeunte. Nam potest quiuis opus illud idem producere, nolens id agere, alia mente quàm virtutis amore; sicut de malis est dictum:

Oderunt peccare mali formidine poena.
Quocirca, qui paratus est obedire Ecclesiæ præceptis, quæ summam puritatem continent, is iam pertingit aliquo modo ad virtutem, ad quam ceteri non possunt pertingere, quòd in eorum cœtu non sit tantus cador, qui in Ecclesia nostra elucescit. Iam verò cum supra, vbi egimus de coniunctione spiritus nostri cum spiritu diuino ad finem, signoque primo, & signo vnus fidei explicauerimus solis hoc esse Catholicis, vt animi ipsorum continuato quodam nexu ab exordio mundi per omnes ætates, vsque ad supremum iudicij diem connectantur inter se, quòd nemo è nostris sit, qui sibi vniquam credere velit, aut eligat quod sequatur, aut adhareat eorum placitis, qui sibi crediderint; Ex hac certè animorum conglutinatione fit, vt opera virtutum communicentur; hæc est enim communio inter alia sanctorum; atque ita per adiunctionem meum sit, quod alius è præscripto summæ sanctitatis effecerit. Id alijs non contingit,

V. QVI VIS CATHOLICVS VBI SCELESTISSIMVS MELIOR QVOVIS ALIBI NO OPTIMO. EMULTIS PROBATAV CATHOLICAE ECCLESIAE SVMMVS CANDOR. I. argumentum probans. V.

II.

- tingit, quod ijs non adfit hæc intima, & in omne tempus pertingens animorum copula- A
 III. tio. Præterea verò cum simus parati obedire iussis Ecclesiæ, quæ vel gratissima posset præcipere, non potest autem nisi iustissima, & sanctissima, iam deuotione animi perueni ad quodlibet opus virtutis imperatum. Et sanè si verum est illud Christi, Qui recipit prophetam in nomine prophetæ, mercedem prophetæ accipiet: & qui vos audit, me audit,] cum soli Catholici omnium sanctissimos viros, vt è signis primæ coniunctionis liquidissimò patet, colant ac venerentur, audientes illis, vt Christo, qui dedit eis eandem, quæ sibi à Patre data est, claritatem; necessariò concluditur, ex isto cultu & veneratione pertingi magis à quolibet nostrorū ad culmē illarum virtutum, quò ascenderunt sanctissimi illi viri, quàm ab ijs qui vel eos despiciunt, vel nullo loco ducunt. Fieri porrò vix potest, vt ad eorum, quos admiror & colo, virtutes non aspirem; cum sit hoc natura comparatum, vt nobis optemus id, ex quo aliquis à cunctis in honore habetur, B
 V. vel à me colitur. igitur animi saltem desiderio, & aspiratione, quæ virtutis intima est opus præcipuum, ad virtutem perueni; cum toties tot virorum sanctissimorum memoriam, factaque propter Deum veneror: quod maximè fit in Ecclesia Catholica, abominantur autem Protestantes impij in primis in Deum Christumque, deinde in illos, qui viuentes Deo Christoque seruiunt. Postremò necesse est, in ijs qui sunt alieni ab Ecclesia Catholica, nō esse vllam solidam virtutē, vt supra aperuimus, ea nimirum de causa, quòd catholicorum nemo in officijs virtutum diiudicandis sibi ipsi suoque iudicio innitatur, ceteri ab Ecclesia Catholica alieni aut sibi solis credunt, aut eos sequuntur, qui sibi ipsi soli crediderunt: ex quo factum, vt euenerit in iis illud:

Sua cuique Deus fit dira cupido:

- Ac vitia sæpè pro virtutibus venditarint, falsa pro veris. Quòd si plures est actio C
 VII. vehemens, quamuis vnica, quàm multæ, sed tamen remissæ, ac frigidiores; & vehementissimus omnium sit istius animus, qui ex animo præterita vitia auersatus, Ecclesiæ præceptis, quæ summam ingenerant animi puritatem, parere ob Deum sit paratus, proculdubio præponderabit catholici cuiusvis conatus ad virtutem conatibus aliorum, qui neque animo conceperunt, aut habuerunt cognitum, quod est in Ecclesia Catholica, maximum in vnaquaque virtute culmen, & ideo neque aspirarunt ad illud, neque aspirare potuerunt.
- VI. Hinc fieri videmus in Ecclesia Catholica, vt efferatissimæ gentes, eaque maxima copia, cum sese illi subiiciunt, humanissimos induant mores. Hoc erat Indis Occidentalibus cōmune, vt hostes bello captos comederēt, quin filios ex ancillis susceptos alerent, vt mox adultiores ac pinguiore effecti occiderentur, coquerētur, & pro cibo essent genitoribus suis. ex hac diritate cetera conici possunt. Affer si potes è tota antiquitate homunculum vnum, qui tantæ feritatis esset, ac mitis euaserit humanusque, obiecta virtutum specie per vllum philosophum, per vllum hæreticum, vel alioquin alienum à nobis. D
 ADMIRABILIS COMPARATIO. Vide quæso, quid dicam. Coeant vniuersi populi quotquot fuere ab exordio mundi ab Ecclesia Catholica alieni, & statuunt in medio, siquidem possunt, vnum homunculum, quem à tanta vitæ atrocitate adduxerint ad aliquem humanitatis gradum. Atqui quintam propè orbis partem tenebant ij, qui prius erant huiusmodi, sic efferi, sic atroces; nunc omnium mansuetissimi. Qui hæc effecerunt, & truculentissimos Indos multitudine innumeros nondum sæculo exacto ad humanitatis cultum perduxerunt, ij fuerunt Papiæ, quos optimi Protestantes omnium pessimos clamant. Isti igitur pessimi in virtutibus inferendis præstant optimis omnium, quicumque vnumquam fuerunt: non igitur pessimi, sed præ ijs, qui ab alijs optimi reputantur, longè optimi. E

Audi rursus. Alexander ille Sextus, quem volunt inter alios Papas pessimum, misit omnium primus ad Indias Occidentales Bucil Catelanum cum duodecim sociis, omnes erant ex ordine sancti Benedicti, qui Occidentales Indos ad humanitatem, cultumque Christi adduceret: quod impigrè & diligentissimè factum ex auctoritate & diligentia Alexandri VI. vt refert Fumus in historia sua Gallica. Hoc igitur longè admirabilissimū, auctoritate flagitiosissimū è nostris tantum boni profectum, quantum neque omnium hæreticorum auctoritate ab orbis constitutione potuit vnumquam proficisci; immo tantū boni profectū, vt neque vllam partē ex infinitis ab eo productis assequi potuerint hæretici omnes auctoritate sua. Audi rursus. In Germania quodā nulla erat litterarū cognitio, nulla vllius ciuilioris disciplinæ notitia, nullæ vrbes supra Rhenū & Danubiū, nullæ populis certæ

- A certæ sedes; raptò viuebatur, ac venatu. Idē de Britannia dicimus. Haud negabunt Protestantes, quæ ipsorum est ingenuitas, Germaniam omni virtutum bonorumque genere plurimis orbis regionibus præstare, ex quo Gregorius Secundus eò misit Bonifaciū monachum ad cultum Christi in Germania propagandum. Idemque contigit Angliæ, ex quo Gregorius Primus in Angliam misit Augustinū monachum. Qui fieri igitur potest, vt non optimi sint isti, & Papæ, & monachi, quos omnium maximè vituperandos volunt Protestantes; quando per illos effectum vt tantum boni in Angliam & Germaniam perueniret, quantum in nullam vnumquam prouinciam per vniuersos homines, qui fuere ex quo fuit Adam creatus, potuit emanare? Nondum finem facio. Inter Germaniæ maxima bona annumeratur Imperatoria maiestas; inter humana sanè summum videtur bonum: atqui illa confedit in Germania, ex quo illā dedit Otthoni Primo Ioannes Duodecimus, quem nonnulli etiam Catholici scriptores pessimum volunt. is enim in Italiam vocauit Otthonem, & Imperatorem coronauit, vt Luitprandus eorum temporū scriptor, Rhegino, Sigebertus, ac ceteri omnes tradunt, nemo nisi stolidæ mentis homo, negare potest. Illud itaque admirabilissimum, à scelestissimo (si quidem daremus aliquem mendacijs locum) nostrorum tantum boni in Germaniam profectum, quantum cunctæ gentes à mundi fabricatione Germaniæ haud dederunt. His igitur, vt vidimus, bene perspectis, quomodo non summa sanctitas Ecclesiæ nostræ?

SIGNVM TRIGESIMVM PRIMVM.

Studia & exercitationes vehementissimæ virtutum.

Nullibi magis feruent exercitationes ac studia virtutum, quàm in Ecclesia nostra. hæc igitur Ecclesia Dei. Cap. VII.

- Valis sit ille qui contendit in Deum, qualis eorum cœtus qui ad illum pertingunt, elegantissimè descripsit Dauid ijs versibus maxima paucissimis comprehendens. Beatus vir, inquit ille, cuius est auxilium abs te: ascensiones in corde suo disposuit in valle lacrymarum, in loco quem posuit. Etenim benedictionem dabit legislator, ibunt de virtute in virtutem: videbitur Deus deorum in Sion.] hæc Dauid, apertissimè designans, eum, qui peruenturus sit ad Deum, necesse habere, vt virtutibus studeat, in ijs se exerceat, & maiores quotidie, quantum fieri potest, progressus faciat. Hinc idem: Exercebar, & scopebam spiritū meum, & in adinventionibus tuis exercebor.] rursus: Seruus tuus exercebatur in iustificationibus tuis.] Huiusce verò studij, harumque exercitationum plena sunt omnia in sacris libris; in toto propè Euāgelio nihil aliud inculcatur, nisi vt vigilemus, stemus succinēti lumbos, talentum ne abscondamus, negotiemur, & alia huiusmodi innumera. Hinc Apostolus: Obsecro vos fratres per misericordiam Dei, vt exhibeatis corpora vestra hostiam viuentem, sanctam, Deo placentem, rationabile obsequium vestrum. Itaque fratres mei dilecti, stabiles estote, & immobiles, abundantes in opere Domini semper, scientes quòd labor vester non est inanis in Domino. Adiuuantes exhortamur ne in vacuum gratiam Dei recipiatis. ait enim, Tempore accepto exaudiui te, & in die salutis adiuui te. Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies salutis; in omnibus exhibeamus nosmetipsos, sicut Dei ministros, in multa patientia, in tribulationibus, in necessitatibus, in angustiis, in plagis, in carceribus, in seditionibus, in laboribus, in vigiliis, in ieiuniis, in castitate, in scientia, in longanimitate, in suauitate, in Spiritu sancto, in caritate non ficta, in verbo veritatis, in virtute Dei per arma iustitiæ, à dextris, & à sinistris. Nolite errare, Deus non irridetur: quæ seminauerit homo, hæc & metet. quoniam, qui seminat in carne sua, de carne & metet corruptionem; qui autem seminauerit in spiritu, de spiritu metet vitam æternam. Bonum autem facientes non deficiamus omni tempore. Ergo dum tempus habemus operemur bonum. Obsecro itaque vos ego vincus in Domino, vt dignè ambuletis vocatione, qua vocati estis cum omni humilitate: propterea accipite armaturam Dei, vt possitis resistere in die malo, & in omnibus perfecti stare. Fratres, ego me non arbitror comprehendisse: sequor autem, si quo modo compre-

Col. 1.

1. Theff. 3.
2. Theff. 1. 2.1. Tim. 6.
2. Tim. 4.
Tit. 2.

Heb. 12.

I. argumentum

comprehendā, in quo & cōprehensus sum. Vnum autē: quæ quidē retro sunt obliuiscens; A ad ea verò, quæ sunt priora, extendens me ipsum, ad destinatum persequor, ad brauium supernæ vocationis. Et nos, ex qua die audiuius, non cessamus pro vobis orantes & postulantes, vt impleamini agnitione voluntatis eius in omni sapientia, & intellectu spirituali, vt ambuleris dignè Deo per omnia placentes, in omni opere bono fructificantes, & crescentes in scientia Dei, in omni virtute confortati. Vos autē Dominus multiplicet, & abundare faciat caritatem in inuicem, & in omnes; quemadmodū & nos in vobis: quoniā supercrefcit fides vestra, & abundat caritas vniuscuiusque vestrum in inuicem. In quo etiam oramus semper pro vobis, vt dignetur vos vocatione sua Deus noster, & impleat omnem voluntatem bonitatis, & opus fidei in salute. Certa bonum certamen fidei, apprehende vitam æternam; vigila, in omnibus labora. Apparuit enim gratia Saluatoris nostri omnibus hominibus erudiens nos, vt abnegantes impietatem, & sæcularia desideria, sobriè & iustè & piè viuamus in hoc sæculo expectantes beatam spem, & aduentum gloriæ magni Dei, & Saluatoris nostri Iesu Christi; qui dedit semetipsum pro nobis, vt nos redimeret ab omni iniquitate, & mundaret sibi populum acceptabilem sectatorem bonorum operum. hæc loquere, & exhortare, & argue cum omni imperio. Consideremus inuicem in prouocationem caritatis, & bonorum operum. Omnis autem disciplina in præfenti quidem videtur non esse gaudij, sed mœroris: postea autem fructum pacatissimum exercitatis per eam reddet iustitiæ. propter quod remissas manus, & soluta genua debilia erigite, & gressus rectos facite pedibus vestris; vt non claudicans quis erret, magis autem sanetur.] hæc itaque Paulus in singulis propè epistolis suis exhortans & impellens nos ad exercitationes ac studia virtutum, quæ necesse est sint in Ecclesia Dei; atque ita sint, vt per illa distinguatur à factionibus hæreticorum, & à veritate aberrantiū. Erunt igitur & hæc summa inter nos, ac verè diuina; sic namque è contentissimo illorum cursu, laboreque indefesso, & admirabili disciplina dignoscetur Ecclesia Dei.

Atque hic primum fit argumentum deductum à fine omnium virtutum, qui est vt voluntas nostra sit eadem cum voluntate diuina, illi adiungatur, & adglutinata cohæreat. hinc dicimus in oratione Dominica: Fiat voluntas tua.] & Christos ipse dixit: Non veni voluntatem meam facere, sed eius, qui misit me.] Paulus autem: Proberis, quæ sit voluntas Dei bona, beneplacens, & perfecta.] rectè quidem: non enim beati possumus esse, nisi Deo coniungamur. Nisi verò voluntas illi nostra se deuoueat & adiungat, animi vis potissima, à qua cunctæ actiones prodeunt, nullo modo fieri potest vt illi connectamur, ac propterea beati simus. Reliquum est igitur, vt voluntas nostra maximè exercentur in eo, vt diuinæ voluntati in omnibus satisfaciatur; mandata scilicet illius obeat. Si diligitis me, mandata mea seruate, inquit Christus. Sed quæ Dei præcepta? Quæ sunt, inquit Christo addicti, in Euangelio. Bene est. Varias adhiberi ad illud, discrepantesque videmus interpretationes, sicut etiam ad reliquas diuinas scripturas. quin potest quiuis ad sua placita peruacaciùs, ne dicamus ingeniosius, detorquere sacros libros. Dæmon vsus est eorum dictis aduersus Christum, Iudæi vtuntur adhuc. Hæretici inter se digladiantur, Euangeliumque omnes obtendunt. In Ecclesia solum Catholica est illud, vt quiuis necesse habeat, siue summus sit ille, siue infimus, stare explicationibus aliorum ad sacram scripturam, suis non nisi quantum comprobantur à communi cœtu; quod latè explanauimus supra in principio signorum. Sic itaque nemo sibi indulget inter nos, neque, vt ait ille vates:

*sua cuique Deus fit dira cupido,] &
qui amant, ipsi sibi somnia fingunt.*

1. Cor. 13.

Is autem Dei cœtus, in eo Deus, Dei que voluntas, in quo singuli ex animo volunt idem sapere, & idem sapiunt, omnia sua subiicientes aliorum iudicio. Sic enim Paulus: De cetero fratres gaudere, perfecti estote, idem sapite, pacè habete: & Deus pacis, & dilectionis erit uobiscum.] Id verò est in sola Ecclesia Catholica, vt nemo sibi credat, nemo sibi fidat, nemo interpretationibus suis ster. Sic quoque, vt humano more loquamur, difficilius in illam possunt irrepere errores, ac vitia pro virtutibus accipi. Nos autem dicimus nullo modo posse. Hinc etiam fit, vt cum virtus omnis respiciat bonum commune, Ecclesiæ nostræ, siue nostrorum virtutes maximè sint virtutes, propter hoc vnanimè cuiusuis sensum. frustra igitur exercentur, si nostra spectes, & compares cum aliis, in virtutibus ij qui sunt extra Ecclesiam Catholicam: imperfecta & manca istorum studia, ac proinde præ

A de præ nostris frigida & lenta: facillimè ijs contingit, vt scelera virtutes esse credant, falsa pro veris eligant sibi.

Nostri virtutum studia concalescunt, non modò ob huiusmodi intimam connexionem diuinitus inspiratam, vt ardentissimè ob id properent ad culmen virtutum, sed etiam ob innumeros variosque cœtus hominum, quibus diuersi actus virtutum propositi sunt. Nam quamuis virtutes sint inter se connexæ, vt nemini sit vna, quin eidem sint omnes; idem tamen omnium functiones peragere non potest: quin si vni maximè studeat, remittitur vis eius quo ad opera aliarum; cum tamen paratus sit, vbi opus est, ad illa efficienda. Hinc fit vt vnus in vna maximè excellat & elucefcatur; vt iam de vnoquoque dici verè possit: Non est inuentus similis illi, qui conseruaret legem excelsum.] Iam verò in nullo cœtu mortalium videas tam varios hominum cœtus ad varias virtutum functiones speciatim tendentium, vt in Ecclesia nostra. Hinc innumeræ religiosorum familiarum inter nos, vt signo de religione explicauimus, quibus diuersarum virtutum propositæ exercitationes: hinc maxima vndique incendia in animis amantium, sectantiumque virtutes; dum conspiciunt illas ad summum prouehi per eos, qui speciatim student ijs, ac propterea in admirationem & amorem earum vehementissimè rapiuntur, quo scilicet amore inflammati nihil humile concipiunt, nihil vulgare pariunt.

Vniuersis porò sunt exercitationes communes, vt singulis festis interesse sacratissimæ missæ, in ijs vacare diuinis, cessare ab omni opere seruili, bis in die ad sonum campanarum, quas vocant, precari Virginem, semel in nocte; confiteri singula saltem grauia peccata, cum maxima illorum detestatione, & communicare Christi corpori sapius, ex precepto sanè semel quotannis adstringi, nisi quis velit excommunicari, ad aliena restituenda, ac refarcienda quæcumque fuerint alijs illata incommoda, veniamque inimicis dandam, tot signa habere passim proposita ante oculos, quibus animus excitatur ad renouandam memoriam Christi crucifixi, qui est exemplar omnium virtutum; vt signum crucis, quod nobismetipsis manu inducimus ad nosmetipsos impellendos hoc monumento ad vitam pro Deo ponendam Christi exemplo, fidendumque sanguini illius in cruce effuso; hac enim mente fit; tot imagines hominum sanctissimorum passim depictæ, qui variis virtutibus eluxerunt, suaque nos memoria ad illarum prosecutionem vocant, & adhortantur; tot templa nullo in loco videre erecta magnificentissimè. Hæc profectò omnia nullis tot adsunt, quot nobis: ac proinde nullis tot incitamenta, & exercitationes ad omne virtutum genus, vt Catholicis vniuersis.

Ad hoc argumentum pertinet, sanctis adscribere illos, quorum diuinæ virtutes enituerentur in terris propter innocentiam vitæ singularem, miraculisque sunt diuinitus consignatæ. Nam cum præmio & pœna respiciat omnes, vt bene aiebat Plato, contineantur; fieri haud potest, vt non maximè inflammetur ad illas virtutes capeffendas, ob quas video, vel hominū alioquin vilissimorum, qui vita iam defuncti sunt, memoriā coli in terris, eosque ad opem nobis ferendam suppliciter inuocari. Nam si potest opem ferre qui in terris degit, non poterit qui in cælo? an non multo magis? forsan haud videbit, vel audiet inuocantem? Potest anima mea corpori huic miserrimo adfociata, vel in extremis cæli oris posita res videre; non poterunt animæ eorum, qui Deo sunt adfociati, Deo, qui cuncta peruadit ac potest, adiuncti? Gentibus itaque, qui vitia consecrarunt, cæloque inferuerunt, Venerem, Cupidinem, vel hisce atque alijs sceleribus addictos, aderant incitamenta maxima ad omne flagitij genus, non autem virtutis, atque ita maximè in facinoræ ruebant. Nec malè ille eunuchus apud Terentium: Si Iuppiter deorum Deus adulter, quidni ego mortalis ira sim? Nullibi verò videas adeò coli sanctos viros, quorum Deus integritatem suo testimonio, miraculis nimirum consignarit, & illa viuientium sit etiam certissimis experimentis comprobata, ne quis sit præstigijs locus; vt in Ecclesia Catholica; atque ideo nullibi maiora ad virtutes studia. Nisi quis dicat in terris homines vel malos interdum honorandos, vt etiam sæpè debent principes, superos verò nequaquam, quod Protestantes homines acutissimi latrant.

Quocirca diuini est instituti, vt singulis diebus Martyrologij lectione, festorumque celebratione honorentur illi, quos Deus & miraculis honestauit in terris, & vitæ cælestis puritas hominibus commendauit, meritoque vocentur in vota, veluti cælitibus adscripti, ex quo Christus cæli fores antea clausas hominibus aperuit, Deoque penitus illos sibi que adiunxit, vt per Christum Christi que merita diuinam nobis opem supplices implorent.

Hebr. 13.

Dion. eccl. hier.
hom. 34.

Lib. 4. c. 14.

Orig. hom. 3. in
diner. Euf. Ter-
tull. lib. de co-
ron. mil. Cypri-
an. lib. 3. epi. 6.
Euf. lib. 13. c. 7.

Cap. 38.

Lib. 7. c. 4.

plorent. Sic Petrus daturum se operam pollicitus est post mortem suam, vt caelestium monitorum memores simus. Quod cum multis modis fieri possit, & illum nobis ipse Paulus tradit, vt meminerimus praepositorum nostrorum, qui nobis locuti sunt verbum Dei, vt intuentes exitum conuersationis illorum, sic imitemur & fidem. Viden' vt Paulus velit à nobis celebrari memoriam defunctorum, quò illorum vitam studiosius imitemur. Quocirca bene S. Dionysius, antiquus ille ac venerabilis Pater, vt à Gregorio vocatur, ait in sacratissima missa recenferi nomina sanctorum, qui in caelo iam constituti Deo penitus adherent. Id verò fit in canone, quod patet in omnibus antiquissimis Lythurgijs, Hebraica, Syriaca, Aethiopica, Graeca, Latina, è quibus colligitur vetustissimus Ecclesiae mos à cunctis gentibus toto orbe receptus. Rectè igitur Ecclesia Smyrnenfis in epistola, quam dedit ad Ecclesiam Catholicam toto orbe diffusam de Polycarpi, qui fuit Apostoli Ioannis discipulus, martyrio hæc scripsit, vt est apud Eusebium: Nos postea ossa eius (Polycarpi) potiora lapillis pretiosis, auroque puriora, è cineribus selecta, eo loco reposuimus, qui illis erat decorus, consentaneusque. Vbi sanè nobis in vnum aliquando coactis Dominus præstabit, vt celebrè eius martyrij diem instar natalis festi, cum exultatione & gaudio, quantum fieri potest maximo, recolamus; idque cum ad martyrum memoriam, qui antea tale certamen confecerint, tum ad eorum exercitationem, mentisque ad talem constantiam præparationem, qui postea Christum eo genere mortis ingenuè confessuri sunt.] hæc Ecclesia Smyrnenfis ad omnes vbique positos Christianos: vt sciamus rectè institutos martyrum, sanctorumque festos dies, vt scilicet eorum commemoratio nos excitet ad virtutum studia & exercitationes; quod adnotarunt etiam, scriptisque consignarunt vetustissimi scriptores, Origenes, Tertullianus, Cyprianus. Hinc Eusebius libro de præparatione Euangelica: Nos, ait, verè pietatis milites, vt Dei amicos, honorantes, ad monumenta illorum accedimus, voraque illis facimus, tamquam viris sanctis, quorum intercessione ad Deum non parum iuari profitemur.] hæc ille. Conuellunt itaque fundamenta iussu Dei iacta ab Apostolis, & ab omni natione Catholica per omnes ætates perpetuis exercitationibus stabilita, quicumque festos tot sanctorum dies nolunt, cultumque illis & eorum rebus adhibitum; ac nobilissima Ecclesiarum monumenta nomine ipsorum consecrata altissimo Deo non modò reijciunt ac spernunt, sed quod omnibus est sæculis execrandum, tollunt ac demoliuntur. Ac mirum, ni isti simul inducant in orbem, non sanctissimorum virorum cultum, festosque dies ac monumenta: Sed quos antiquitas venerabatur, spurcissimorum deorum, ad quorum similitudinem proxime accedunt, impias superstitiones. Nunc ad propositum redeamus.

VI. Illud pertinet maximè ad studium uirtutū, celebrasse, & adhuc celebrare, ubi res exigat, tot Concilia, siue in qualibet dioecesi præsidente proprio Episcopo, & in unum conuentibus presbyteris, siue in qualibet prouincia conuocatis ad hoc Episcopis singulis illius prouinciæ, præsidente Archiepiscopo, siue Metropolitanò, siue Oecumenico indicto Concilio, accersitisque ex orbe toto cuiuslibet gentis Episcopis, præsidentibusque sedis Apostolicæ legatis, non alias ob causas, nisi ad retinendam constituendamque unius dei doctrinam, bonosque mores componendos. Ab ipsis enim primis Apostolorum temporibus hæc omnia in more posita fuerunt, ut liquet è Concilio Hierosolymitano primo, & conuentibus habitis Antiochiæ; in quorum primo missi ordinatique Paulus & Barnabas; in secundo exposuerunt iisdem in publico coetu, quid postquam missi fuerant egissent pro Christi cultu propagando inter Gentes. Exstatque canon, qui ab Apostolis ad nos peruenisse traditur, ut Episcoporum Concilia prouincialia bis quotannis, si fieri potest, celebrentur: idque repetitur in Concilio Nicæno uniuersali ad finem canonis quinti; constatque ex epistolis Cypriani & Eusebij Cæsariensis historia Ecclesiastica prioribus usurpatum: Vniuersalia uerò cogi è toto orbe haud potuerunt usque ad Constantinum, pacemque Christianis omnino confirmatam. Sed loco uniuersalium Conciliorum solebat illud agi, ut acta Conciliorum prouincialium transmitterentur ad Episcopum Romanū, & quid diffinitum fuisset illi significaretur, quò ipsius auctoritate, aliorumque omnium comprobarentur. id colligitur ex epistolis Dionysij Alexandrini ad Stephanum Papam, ut est apud Eusebium, & Cypriani litteris, & antiquissimo canone; & inueterata consuetudine, qua sancitum, moribusque comprobatum fuit, ne quid graue ageretur ab ulla Ecclesia inconsulto Pontifice Romano. cuius rei meminerunt Cyprianus, Cyrillus Alexandrinus, alijque, quos signo de Petri cathedra recensuimus; neque enim

A que enim sine Metropolitanis licentia quidquam gerere ulli poterant, neque isti sine Papa omnium quasi Metropolita. Sed post Ecclesiae pacem constitutam plurima sunt habita Concilia uniuersalia, ad quæ conuenire ex omni ferè natione orbis torius aliqui Episcopi uel per se, uel per suos legatos, ad constituendam morum religionisque doctrinam: quod quidem totum nihil est aliud, quam studium, exercitatioque uirtutum. Sed cum tot à nostris Concilia uniuersalia per tot ætates sint celebrata, confluentibus ad illa è toto orbe, & è quauis propè natione Episcopis, & doctoribus; ecquando hæretici omnes, qui à Simone Mago innumeri fuerunt per tot annorum sæcula, potuerunt unquam cogere unum generale Concilium? ecquando coegerunt? unum posco pro plurimis nostris. Tot sectæ hæreticorum fuerunt per tot annorum spatia, & numquam tamen ex omni orbe cogere vnum Concilium uniuersale valuerunt quamuis potentissimos Reges & Imperatores rerum suarum studiosissimos habuerint? Nam quid non moliri sunt Constantius, Valensque Ariani? quid non Vandali, & Ostrogothi eiusdem sectæ? Omittamus singulos recenferi huiusmodi. In re namque clara sumus. sed quid nobis cum hæreticis? Tota antiquitas in medium procedat, & proferat vnum conuentum huiusmodi à suis, uel ab vllis habitum, ueluti à nostris. vnus mihi fatis erit inter tot annorum millia uniuersalis ex orbe toto conuentus. ad alia procedamus.

Illud etiam facit ad ardentissimum nostrorum studium ad omne uirtutis genus, & eius exercitaciones, tam diligenter martyrum sanctorumque uitas descripsisse, & tamen adhuc à nostris maiorem desiderari diligentiam. Scimus namque antiquis curæ fuisse, vt gesta martyrum scriptis mandarentur; omnium deinde integritate præstantium uirorum uitas monumentis cognoscimus esse commendatas. Surtius postremò septem maxima volumina uitarum curauit excudi à se digesta, & ex antiquis collecta. Sed habemus præterea uitas sanctorum ex ordine SS. Francisci & Dominici, aliorumque separatim descriptas: ita ut si quis imitari in ceteris Surium uellet, totidem præterea colligere posset volumina. Hoc autem totum maximè spectat ad exercitacionem studiumque uirtutis: hoc ipsum namque curare, vt hæc gesta sanctorum posteris traderentur, indicat eorum, qui hæc curarunt, animum uirtutis sanctimoniamque Christianæ amantem; habere autem descripta, & ea legere, atque in manibus habere, pars est ipsius uirtutis, quæ iubet ut sciamus qua uia nostri maiores ad uera bona perrexerunt, ut nos eodem modo ipsorum exemplo pergere possimus, incitarique facis & exemplis eorum legendis. A nullo autem coetu uidebis tantum laboris insumptum ad omnia sanctorum acta singulatim describenda, ut à Catholicis: neque certè quidè potuit ab aliis hoc præstari. Nam quem, quæso, habuerunt alij, qui uirtutis alicuius diuinæ eximiis laudibus reliquo mortalium generi præstiterit? Ostendimus signo de perpetua sanctorum successione, nullis, nisi nobis contingere ut proferre possimus omni sæculo plurimos uiræ cuiusdam caelestis admiratione conspicuos. Quòd si cui scientia conferre aliquid uideretur ad instituendos mores, uitaque uirtutibus aliis expoliendam, signo de peritiis Catholicorum & ignorantia hæreticorum clarissimè ostendimus quinam forent isti hac in re, qui sint aut fuerint nostri: ut à nostris innumera fuerint publica omnium disciplinarum excitata gymnasia toto propè orbe terrarum: quod nullibi ab hæreticis præstitum uideamus, à nostris autem tam magnificè, ut in vna Lutetia numerentur sexaginta quatuor collegia constructa ad alendos publico sumptu iuuenes, qui litteris operam dare uolunt: ea porrò sunt pleraque omnia ab Ecclesiasticis uiris fundata, ut Genebrandus in chronico suo testatur. Atqui nulla hæretica umquam natio tale aliquid præstitit, neque ulla gens, immo neque omnes gentes simul ab orbis exordio, ut signo de liberalitate & magnificentia aperuimus.

C

D

E

VII.

VIII.

IX.

libera-

liberalitate & magnificentia, vidimusque quanti hac in re fuerint nostri. Esse uerò hæc omnia ardentissima incitamenta ad uirtutes, uel ipso solo aspectu, & memoria, nedum spe præmij alicuius consequendi, uel opis nanciscendæ, nemo sanæ mentis inficiari potest. Eodè pertinet, quod à Concilijs Episcoporum Catholicorum, uel à Pontificibus summis sæpiùs est factitatum, ut Reges & Imperatores ipsos excommunicarent, solioque deicerent ob scelera perpetrata, cum iam nihil non tentatum fuisset priùs, ut illi ad mentem redirent, à malefactis iniuriisque inferendis abstinere; ita ut cunctis, quibus æquus foret animus, apertissimè appareret, posterisque testatissimum foret, uirtutem colendam, vitia uitanda, horum fugam amplectendam, prosecutionemque illius laudandam, & tenendam. quæ sanè nos fusiùs explicauimus signo de iustitia. Horum uerò uel nihil unquam simile, uel quod nullo modo sit cum nostris conferendum, uidebis ab alijs populis factum, quamuis de Magis, & Aethiopijs olim nescio quid obscurè aliquid gestū quidam scriptores uideantur indicare. Si quid autem per factionem seditioneue tentatum fuerit à quoquam, uel ad exitum similiter perductum, id non pertinet ad normam uirtutis, quæ non armis, sed iure ante omnia decernit, cuius decretis arma feruire debent, ne more bestiarum præliemur.

XI. Sed hæc sanè omnia nihili sunt quantum pertinet ad exercitationes & studia uirtutum, si sumantur in manus uitæ sanctorum, quæ in promptu sunt, ac consideretur quot illi, & quanta pertulerint ac subierint pro assecutione cuiuslibet uel minimæ uirtutis, ut in officio cuiusque persistenter immobiles aduersus omnia repugnantia, quas sibi multas indixerint, ubi à proposito uel imprudentes excidissent. Nam quis haud obstupescat, quòd totos tres dies fletum duxerit Catharina Senensis, non aliam ob causam, nisi quòd per imprudentiam mendacium nulli noxium dixisset. Longinqua exempla & obscura ne sectemur. Innumera sunt huiusmodi, quæ argumenti propositi breuitas non finit nos latius explicare: vnica re concludam.

XII. Sunt multa inter nos millia toto orbe ad Indias usque extremas dispersa eorum qui ardentissima & prima sancti Francisci instituta sequuntur: hi uocantur nunc Capuccini, Discalciati, aut quouis nomine, nil refert; quamuis multæ sint classes eorum, qui uiri diuini leges tenent. De ijs nunc loquimur, qui seuerioribus eius præceptis se obstrinxerunt, qui que nihil habent commune, uel proprium, quorum singulis vna tantum tunica, obedientiæque & castitatis uota seuerissima, usque ad extremum uitæ diem tempus omne infumentibus in diuinarum rerum meditatione & tractatione. Peto igitur è tota antiquitate, è quouis populo à uera pietate alieno vnum aliquem, (vnus mihi satis est in toto æuo pro millibus multis) qui pro uirtute assequenda quidquam simile præstiterit unquam, qui in tanta paupertatis duritie persistenter, in tanta obedientiæ sibi ultro indicta necessitate. Nam de castimonia quid attinet dicere? Numquid hucusque processit Epictetus ille memorandus antiquis? numquid Zeno Stoicorum pater ac princeps, qui pueris, nedum ancillis, assuesse dictus est? numquid Cleanthes horum socius? Quoquò te uertas, nihil reperies, quod uel umbram sit istorum tenuiter assecutum in exercitatione studioque cuiuslibet uirtutis.

XIII. Hinc factum, ut apud nullos inuenias tot libros scriptos de singularibus modis, quibus in vnaquaque uirtute aliquis progredi possit, ut apud nos. Prisci illi philosophi uersalia quædam præcepta tradiderunt, diffinitionibus ac diuisionibus uirtutum scribendis operam dantes; nihil ferè apud illos speciatim de uitijs, quibus arceantur vitia, ascescantur uirtutes. De hæreticis porro quid dicemus, qui neque præstiterunt quod philosophi ipsi? At inter nos, quantum spectat ad modos singulares acquirendarum uirtutum, tot sunt harum rerum volumina, ut quæ fœminæ scripserunt, superent quidquid omne æuum posteris hæc in re commendauit. Atque ut omittam superiorum ætatum fœminas; proximas maioribus nostris recenseamus. Habes enim dialogos, & epistolas in hoc argumentum præclarissimas, operaque alia Catharinæ Senensis. Habes præcepta & monita Hildegardis Germanæ, Brigidæ Suecæ, Gertrudis Batauæ, & quæ ante paucos annos decessit, Teresiæ Hispanæ. hæc superantur proculdubio à philosophis, & alijs, quantum ad diffinitiones diuisionesque uirtutum; superantur uerborum sententiarumque lenocinijs & ornatibus, non autem tradendis rationibus, quibus ipsas uirtutes speciatim consequamur. An non hoc uerum? Clara uirgo Alsifias scripsit breuissimam quamdam bene sancteque uiuendi regulam, cui nunc parent ducenta ferè uirginum millia toto

orbe

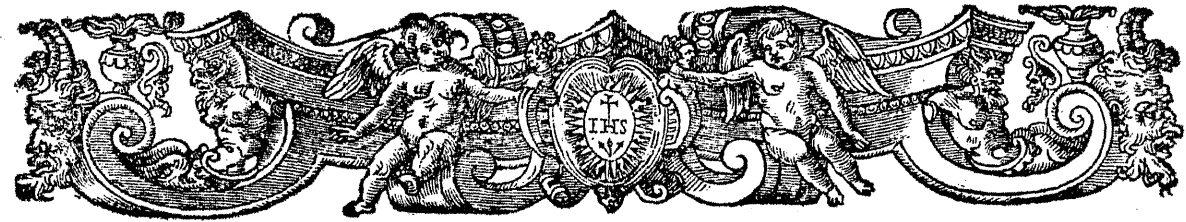
A orbe Catholico. Teresia dicitur fundasse sexaginta monasteria in Hispanijs, tum uirorum, tum fœminarum sanctissimè uiuentium. Idem perfecit Brigida Sueca, cuius adhuc exstant monasteria multa. Atqui hoc neque uniuersi philosophi, neque homines ante Christum natum, uel etiam post, eorum, qui sunt à nobis alieni, præstare potuerunt. Quis igitur audeat hac in re se nostræ Ecclesiæ comparare? numquid omnes philosophi, omnes hæretici, omnes scriptores? quid dicam? mortales uniuersi suis exercitationibus, siue scriptis, siue non scriptis, tantum haud potuere, quantum vna è uirgunculis & mulierculis nostris. Quid itaque frustra disputamus? Uniuersi antiqui simul iuncti haud ualuerunt tantum, quantum vna uirguncula, vna muliercula è nostris: & tamen fœmineus sexus ingenitæ fragilitatis uitio potissimum notatur, caretque naturaliter uirili quadam contentione ad uirtutis altissimum culmen assequendum maximè necessaria, caret animi inconcussa constantia persistentis aduersus uitia quæuis animum pulsantia, cum uerè dictum fuerit ab illo:

—*Varium, & mutabile semper*
Fœmina—

Neque malè philosophi summi fœminam dixerunt esse animal imperfectum, in quod in primis natura haud respiciat. Illud igitur longè admirabilissimum, quæ sunt inter homines, si naturam spectes, imperfecta & manca, ex ijs vnum nobiscum sentiens in uirtutibus capeffendis & tradendis esse pluris, ac perfectius, quàm multitudo innumera omnium, qui post orbis creationem fuerunt à nobis alieni.

FINIS LIBRI SEPTIMI.

DE SIGNIS ECCLESIAE DEI
LIBER OCTAVVS.

SIGNVM TRIGESIMVM SECVNDVM.

Prudentia politica.

NECESSE EST, IN ECCLESIA DEI, QVANDO EST DI-
uina, gubernationem optimam florere sic ceteris, aut publicis rebus aut re-
gnis conferatur. Id nostrae Ecclesiae contingere, apertissime
demonstratur. Cap. I.

Hanc Ecclesia, de qua nobis est sermo, diuina est. Ecclesiam namque Dei hanc nominamus. Ergo ipsius administratio optima ac diuina; si ceteris, quae sunt in terris, aut fuerunt, conferatur: alioquin certò scimus in terris nihil esse, quod sit ab omni parte, inquit ille, beatum. Ac sanè fieri potest, vt aliqua siue Respub. siue regnum per aliquod tempus ceteris praestare videatur, & eminere; sed nobis haud breuia spectanda, neque temporis alicuius exigua pars, verum totus durationis decursus pensandus; ex illo res diiudicanda. Hinc vates ille: Vidi impium superexaltatum & eleuatū sicut cedros Libani; & transiui, & ecce non erat; quæsiui eum, & non est inuentus locus eius.] Audin' vt impiorum vertex breui extollatur? audin' vt deprimatur & allidatur ad terram, prorsusque deleatur? Nunc contrà inspiciamus Regibus nostris ac principibus esse optimum moderandi genus. Neque verò hic de totius Ecclesiae & vniuersitatis nunc agimus sola rectione, cui nulla labe potest subesse; sed de Christiana quidē, & Catholica, tamen ciuili principum prudentia ac disciplina. Omittimus autem reliquas prudentiae partes, quae vel ad sui ipsius, vel ad familiae institutionem rectam pertinent. Nam quantum spectat ad singulorum mores, abundè dicitur singulis virtutum signis; quantum ad familias, satis est quod complexi sumus signo de felicitate Catholicarū regiarumq; posteritatum. Hic perseque mur quae ad publicas res administrandas referuntur. Qua in re, ne quis effugere valeat veritatem, afferemus in medium mirabilissima, aut euenta, aut priuilegia Occidentalium regnorum & principatum, qui nobis hucusque adhæserunt, & omnium maximi sunt: è quibus, quod præ manibus est, illustrissimum fiet. Atque exordiamur ab extremis Europæ regionibus à Lusitanico regno, quod incepit anno M. CXII. & licet post M. D. LXXXI. proprium suæ nationis Regem non habeat, propria tamen iura tuetur, ac leges, neque quas oras longissimè positas sibi peperit, & acquisiuit, villo modo amisit, aut alijs regnis illa attributa sunt. Huius igitur, quod annos amplius quingentos floret, hoc sit primum, quòd nulla natio ab orbe condito præter Lusitanicam reperitur, quæ per tot sæcula ciuilibus bellis minus aduersus Reges suos fuerit commota. Immo numquam commota aduersus Reges cõmuni decreto constitutos. Peruolue omnes historias, quarū scripta ad nos integra peruenerint, neque fabulosa sint, qualia reputantur à doctis, quæ de Assyrijs multa traduntur, & nos ostendimus signo de felici posteritate Regū Catholicorum: & videbis hanc

SINGVLARIA
EVENTALVSI
TANICI RE-
GNI.
Vide histor. Ro-
der. Tolet.
OMNIVM PAX
MAXIMA LVSI
TANICI RE-
GNI CVM SVIS
REGIB.

A hanc laudem deberi Lusitanicæ genti, vt Regum suorū studiosissima fuerit, pacis ac tranquillitatis quo ad suos obseruantissima. consule facta Regum Medorum, Persarum, Parthorum, Syrorum, Armenorum, Asiaticorum, Aegyptiorum, Græcorum, Cypriorum, Afrorum, Sarracenorum, & quorumuis; & videbis, modò tot ætates perstiterint, ciuilibus bellis ea regna aduersus suos Reges aliquando concitata. Catholicis hoc Lusitanis ab orbis exordio diuinitus est concessum, vt numquam Reges suos communi decreto constitutos armis petiuerint.

B Secundum sit illud. Nulla vmquã gens, ex quo mundus est productus, tot maria transiit, ac tam longè distitas terras obiuit, vt Lusitanica: neque ego nunc loquor de circumnavigatione totius orbis, quam primus est aggredi ausus Fernandus Magaglianes Lusitanus, & comites ipsius perfecerunt, sed de frequenti ad remotissimas oras, annuaque peregrinatione, in qua cunctis præstant hucusque Lusitani; à Brasilia namque vsque ad extremos Sinas & Iaponios perenni cursu vastissima maris ac terrarum spatia ante annos octuaginta peruagantur. quod iter rectà patet in longitudinem gradus circiter ducentos & quinquaginta. Phœnices ab antiquissimis temporibus, vsque ad nostra, hanc laudem merebantur antea, vt cunctis gentibus præstarent, quantum scimus è scriptis Herodoti & Strabonis, adde etiam diuinis libris, in quibus habetur Tyrios, vel adfuisse, vel etiam præfuisse classi Salomonicae. Nullos his præcelluisse apparet, quamuis Hanno legatur Africam circumnavigasse, nisi Marcus ille Polus Venetus, cuius habemus navigationes descriptas. At modò Lusitani vniuersos ita superant, vt à nullo superari possint; quando plurimi sint hodie, qui orbem totum circumlustrant; nec desint, qui quotidie nauigando circumeant.

C Tertium sit. Nulla vmquam gens ab humani generis exordio in tot at tam longè positis oris sedes fixit, coloniasque deduxit, vt gens Lusitanica. Videbatur hoc esse Romanorum, vel etiam Macedonum, Phœnicumque: sed his proculdubio Lusitani superiores. Romani namque colonias nullibi posuerunt, nisi intra imperij sui confinia, quæ non proindebantur vltra gradus nonaginta ab Occidente in Orientem; Lusitanorum verò sunt vltra gradus ducentos & quinquaginta. Quartum sit. Nulla vmquam natio, tam remota regna, terrasque; in suam potestatem redegit, vt Lusitanica. Plures quidem plura, sed non adeò longinqua. Igitur Lusitani nò modò remotissimas oras adierunt, & in hoc omnibus præcellunt, sed & in ijs domus posuerunt, amplius etiam subegerunt imperio suo. quæ sanè haud fieri possunt absque optima gubernandi publicas res arte & disciplina.

D Iam verò si Castellam, vel Hispaniam vniuersam Lusitania adiuncta contempleris, habes admirabilia prorsus, in quibus obstupescas. Ac primum sit illud, quod incredibile videbitur res ipsas ignorantibus. Nullus vmquam populus, aut Rex ab orbis fabricatione tantum terrarum tenuit, vt Hispanicus, qui nunc terrarum tertiam partem imperio suo coërcet. Romani olim Europæ non benè tertiam possidebant, Africa vix sextam, Asia neque quadragesimam portionem; at Americæ, Occidentalium Indiarum, & insularum Oceani Meridionalis nihil: & tamen hoc totū est orbis totius tertia proculdubio pars. Quocirca si tellurem diuidas in æqualia, quod nos fecimus, comperies Hispanorum imperium Romano maius esse viginti ac pluribus etiam partibus. Nam scimus illud à Septentrione Rheno & Danubio, ab Occidente Oceano, à Meridie Atlante monte, & locis Africae desertis, ab Oriente Tigri fluuio terminatum.

E Secundum sit Hispanorum diuinitus concessum priuilegium. Nulli vmquam cõtigit aliquo temporis decursu, vt orbem terrarū circū dederit imperio, quod Hispanis euenit. Oras namque omnes Africae, quas alluit Oceanus, ipsi tenent cum plurimis quæ adiacēt insulis: ad ostia maris rubri insulam Zacothoram; in sinu Persico Ormutium insulam, regnumque cum plurimis in Arabia & Persia portibus; prope Indum insulam Diū; Indiæ verò cis Gangem propè omnes maritimas vrbes & insulas, inde Malachæ nobilissimum regnum, quod est in aurea Cherfonesso: mox in conspectu positas Moluchas insulas innumeras: deinde Philippinas, & nouæ Guineæ regiones: his amplissimæ Americæ loca vastissima succedunt, quæ Oceanus ambit, interfuitque ad fretum Magalianis, à quo littora Brasiliæ petuntur, portusque his finitimi, donec Hispaniolam Cubamque insulam inuisas, à quibus si soluas peruenitur ad Canarias, aut etiam si velis Tertieras insulas, ac tandem quos velis Hispaniæ portus: ita vt orbem totum circumdederis, Hispani semper imperij terras pertingens.

II.
NAVIGATIO
REMOISSI-
MA LVSI-
TANORVM.
Vide historias
Petri Maffei.

III.
COLONIAE
REMOISSI-
MAE LVSI-
TANORVM.

IV.

SINGVLARIA
EVENTA HI-
SPANICI RE-
GNI.
I.
Roder. San. Ro-
der. Tolct. Va-
seus. Marinus
Sicul.
LATISSIMVM
HISPANORVM
IMPERIVM.

II.
IMPERIVM
HISPANORVM
CIRCVM DAN-
TELLVREM
TOTAM.

III. IN NUMERAE GENTES AB HISPANIS IN VNAM FIDEM REDACTAE.

IV. REGIA STIRPS HISPANIS VESTIVISSIMA.

SINGULARIA EVENTA GALlici REGNI. Lib. 2. de Geor. Paulus Aemilius, Massonus Aimoinus. PLVRIMI REGES PLVRIMIS TERRARVM PARTIBVS A GALLIS DATI.

R. Regino.

Iacobus Meyrus Ioannes Valsus

Sigon. de regno Ital.

Tertium sit illud. Nulla vnumquam gens, ex quo Adamus habuit liberos, tot nationes moribus ac ritibus dissimiles ad vnius religionis cultum, vel eandem legum studium perduxit, vt Hispana. Vix enim quisquam possit enumerare gentium varietatem, moresque, illarum prorsus inter se dissidentes, quas Hispani sub imperium suum miserunt, & ad Christi venerationem perduxerunt, vniusque Dei cultum. Sunt in promptu historiae: legat qui volet.

Quartum possumus hoc numerare. Nulli vnumquam populo contigit, vt tot Reges, quorum successio litteris aut Graecis aut Latinis singillatim prodita fuerit (de his namque dumtaxat toto hoc tractatu nos agimus) habuerit ex eodem sanguine, atque Hispana, vt ostenditur signo de felici posteritate Regum Catholicorum. Ex quo namque Recharedus Hispanias est moderatus, eius agnatio perstitit, & regiam potestatem transmisit vsque ad Ferdinandum. adnotauit hoc in historijs suis Rodericus Sanctius. Annus est millesimus centesimus sexagesimus, ex quo Recharedus Ecclesiae Catholicae se adiunxit: ex illo Hispani Reges habent ex eodem semper natos sanguine. Haec porro fieri haud possunt omnia, sine optima gubernandi doctrina.

Hispanico proximum est Gallicum regnum, cui quondam feudi, vt aiunt, nomine, & Flandria & Burgundia subijciebantur, vt inter alios Munsterus homo haereticus & Germanus haud negat. Certissimum sane est Galliam terminari Rheno, Flandrosque, & Burgundos omnes vti ferè eadem lingua; quod plerumque ijs accidit, qui regno eidem parent. Ex optima sane Gallicorum Regum gubernatione, quibus innumeri olim principes subijciebantur, & hodie subijciuntur, contigit, vt nulla natio, cuius gesta scriptis aut Graecis aut Latinis sint consignata, tot Reges, tot orbis partibus tam diu regnantes dederit, vt Gallica idque facillime cognoscas, si omnium regnorum, quae hucusque à mundi fabricatione floruerunt, euenta contempleris. Hanc laudem Graeci antea sibi assumebant.

Alexandri namque Magni duces Graeci omnes diu multis Asiae regionibus imperarunt vsque ad vltima Parthorum Perfarumque confinia; Indis ne dominarentur, id fuit in causa, quod illi post ipsius obitum cunctis Macedonum praefectis iugulatis Regem sibi suum constituerint. In Europa Alexandri successores vix aliqua sibi Graeciae loca retinuerunt: in Africa nihil ferè habuerunt egregij, nisi si quid Aegypti adnumeratur Africae. Qui supremi omnium ex Alexandri successoribus regnarunt, ij fuere Ptolomaei, qui post annos ferè trecentos ad extremum sublati sunt. Nunc videamus, qui è Galliis Reges prodierint, & quam late diuque imperitarint; & omitimus sane ipsum Galliae regnum, quod primo in Gallia Clodoueus Francorum Rex constituit anno quadringentesimo octuagesimo quinto, & quadringentesimo nonagesimo sexto Christo nomen dedit. Igitur amplissimum hoc regnum durat annos iam mille centumque, & amplius. ex illo prodierunt Reges, qui Germaniae Pannoniaeque dominati sunt. Carolus namque Magnus has prouincias domuit sub annum septingentesimum octuagesimum octauum, & Ludouicus eius nepos primus se Germaniae Regem vocauit, & ad posteros ad transmisit; ac sicut in Ludouico regnum Germaniae coepit, sic quantum pertinet ad Caroli familiam desijt in Ludouico Arnulphi filio post annum nongentesimum decimum. ex iisdem Gallijs extiterunt Portugalliae Reges, qui vsque ad extremos Sinas imperium latissime protenderunt. Henricus enim Bisuntinus Comes primus Portugalliae Rex fuit, quod nomen assumpsit anno, vt nonnulli scribunt, millesimo centesimo trigesimo nono: perstitit in eadem agnatione vsque ad annum millesimum quingentesimum octuagesimum per annos quadringentos & quadraginta duos; & quemadmodum coepit in Henrico, sic in Henrico finem sortitur.

Similiter è Gallijs profecti sunt Italiae Reges. Instituit illud regnum Carolus Magnus anno, vt quidam produnt, septingentesimo septuagesimo quarto; & in Carolo Crasso, qui è stirpe Caroli Magni fuit, anno octingentesimo octuagesimo octauo terminatur quantum ad eius gentem. Et Galliae dederunt etiam Constantinopoli Imperatores. Anno namque millesimo ducentesimo Balduinus Constantinopoli capta, Constantinopolitanum Imperium transmisit ad suos nepotes, quod iuniori Balduino postea, anno millesimo ducentesimo quinquagesimo octauo, à Michaele Paleologo est ereptum. Galli fuerunt aliquando Hierosolymitani & Syriaci Reges. anno etenim millesimo nonagesimo nono Gottifredus Hierosolymorum Rex est coronatus; sed millesimo centesimo octuagesimo septimo expulsi Hierosolymis Christiani. Lusignani origine Pictones diu Cypri imperium tenuerunt; sub annum namque m. cxcj. Richardus Angliae Rex insulam Guidoni Lusignano donauit. Henricus Secundus Angliae Rex, cuius adhuc posteritatem potitur, anno

A anno millesimo centesimo quinquagesimo quarto in illa insula imperare coepit; is fuit natio Gallus, & Comes Andegauenfis. Anno millesimo ducentesimo sexagesimo quinto Carolus S. Ludouici Francorum Regis frater Neapolitanum, Siculumque regnum sibi suisque acquisiuit, Manfredi profigato. Ex huius Caroli liberis fuit Carolus, qui citius annu millesimum tercentimum duodecimum consecutus est Hungariae regnum; cuius progenies Ludouicus anno millesimo tercentesimo quadragesimo secundo, non modo Hungariae, sed & Poloniae Rex fuit. E quibus omnibus apparet, quot ac quanti Reges diuersis orbis regionibus dati sint ex vnis Galliis, ita vt hac in re, quantum scire possumus, cunctas nationes Galli merito superare dici possint.

De Galliis similiter illud secundo loco occurrit admirandum, quod nulla natio ab orbis exordio tot Reges habuit, quorum nemo fuerit ab hoste occisus; de Regibus illis hic loquimur, qui totis Galliis imperarint; quocirca eximius Sigibertum & Chilpericum. Anno m. lxxxvii. in Gallia regnare coepit Hugo Capetus, & eius adhuc familia sexcentos annos regnat; & nemo tamen ex eius nepotibus, quorum viginti sex in Gallia imperarunt, vel ab hoste, vel à peruelle villo est interfectus vsque; ad hoc tempus, quo haec primu scribebamus. Henricus enim Secundus, qui nostra aetate deceffit, à nolente vulneratus, & occisus est; quinimo quinquaginta Reges, aut etiam plures à Clodoueo numeratur, qui aut toti Galliae, aut maiori parti praesuerunt: ex his nemo ab inimicis interfectus.

Tertium, quod Galliarum optimum regnum potest commedare, est illud. Nulla hucusque gens ab ortu Christi, & lege Christiana disseminata, praesulum sacrorum, summiq; ipsorum antistitis, qui est Pontifex Romanus, studiosior fuit, quam Gallica, & Gallici Reges. Quinimo in vniuersum statuimus: nullus vnumquam populus Pontificis maximi sui, quicumque is fuerit, & quacumque fuerit amplexatus religionem, fuit fortior & constanter propugnator, ab ipsius orbis constitutione, vt Gallicus cum Regibus suis. prolixior longe forem, si cuncta euenta recensere vellem: res est apertissima. Gallorum Reges iniurias Longobardorum, Romanorum, Italicorum, Germanorum, Sarracenorumq; aduersus Pontifices Romanos acerrime sunt vlti. Atqui hoc à maximo, intimeque infito, in Deum, cuius personam sustinent sacerdotes, amore, quo cunctis quodammodo Galli praecellant, proficisci est necesse. Laus igitur haec Gallis debetur praegentibus vniuersis. Quartum iure iisdem videtur adscribendum; sed quia commune est ipsis cum Anglis, idcirco infra ponetur, quod pertinet ad sanationem strumarum.

In Angliam modo nauigemus; cuius est illud admirabile. Ex quo vnus in Anglia Rex imperare coepit, numquam vel diu vel insigni ex parte est illud regnum disceptum: quod alijs regnis nobilioribus, quaecumque ex antiquis temporibus in orbe sunt, non ita euenisse facile dignoscas. Sub annum tamen m. lxxx. per exiguum tempus in duas partes insula est diuisa, Canuto Daniae Rege aduersus Etheldredum & Edmundum Reges bellam gerente; alioquin semper insula ab vno possessa. Id verò accidisse videtur ab anno octingentesimo, ex quo Egbertus Occidentalium Anglorum Rex à Cerdicio decimus septimus imperauit. is nomen insulae Angliae dedit, cum prius Britannia diceretur. Fortissime verò nationis est signum, non nisi ab vno Rege gubernari: fortissimorum similiter est Regum, gentem eandem, cui dominetur, non finire ab alijs in potestate adduci. Per octingentos igitur ferme annos est hoc Angliae datum, vt habuerit Regem proprium, atque vnum. Aliae gentes saepe non vnos, saepe non proprios, sed qui aliarum se regionum Reges in primis nominarent, habuerunt, & de quorum prouincia cui regio nomine praerant, saepe sit ab alijs non mediocriter imminutum; quod accidit Parthis, Medis, Persis, Assyrijs, Graecis, Sarracenisq; Regibus, vt omitamus nostros. nam Parthi verbi gratia saepe in potestate eorum fuerunt, qui se non Parthorum in primis, sed Medorum Reges nominabant, aut Persarum, aut Assyriorum; & idem contigit Medis, Persis, atque Assyrijs. Orthomanorum nepotes nondum trecentos annos dominantur, neque se alicuius gentis aut regionis nomine Reges speciatim appellant. aramen scimus à Tamerlane Tartarorum Imperatore Baiazetem regnis omnibus vitam; exutum, nec nisi post longum tempus ad eius liberos aliqua loca rediisse, non omnia. Itaque sit hoc Angliae proprium, vt Reges semper suos habuerit post Egbertum, qui toti Angliae praesuerint per annos octingentos, paulo minus, quamquam Scotia proximè accedat hac in re ad Angliam; nisi quod saepe Angli, diuque Scotiam sunt magna ex parte, quantum constat è Polydoro Virgilio, potiti.

Secundo loco est illud Angliae mirandum; quod nulla gens protulerit tot Reges sancti-

II. PACIFICI DEFUNCTI GALLO-RVM REGES.

III. RELIGIOSISSIMI GALLO-RVM REGES.

III.

I. SINGULARIA EVENTA ANGLICI REGNI Polydorus Virgil. Gugliel. Neub. INDIVISVM ANGLIAE REGNUM.

II.

SANCTI AN- GLO RV M RE- GES PLVRI- MI. monia & miraculis illustres, atque Anglia. Ex illa profecti Ethelbertus Cantianorum A Rex, alter Ethelbertus Orientalium Anglorum, & eorundem Edmundus, Chencelmus Merciorum, Ofualdus Northumbrorum; post hos Angliæ totius Reges Eduardus Secundus ac Tertius, viri pleni diuinitatis, & operum prorsus caelestium.

III. Ex his tertio loco extirrit, vt Angliæ Regibus diuinitus fuerint concessa duo maximè admiranda. Nam post Eduardi obitum, annum scilicet millesimum sexagesimuū sextū, ex illo deriuata potestas in successores, qua manuum suarum tactu precibus quibusdam cæremonijsque adhibitis strumas sanent. Similiter annulus quidam Eduardi Tertij in templo Vestmonasteriensis seruatur, cuius contactu Reges posterij certa die Parasceues alios annulos consecrant; quos qui induerint, neque membrorum stupori, neque morbo comitiali sunt obnoxij. hoc Polydorus in vita Eduardi sancti refert. Commune est hoc Gallia Regibus, vt manuum tactu strumas sanent, sed ampliùs Anglici possunt aduersus B comitiam morbum. Gallici affecti sunt strumarum sanationem multo antè quàm Angli, Clodoueo scilicet regnante: quocirca hac Galli superant Anglos, illa parte Angli Gallos. Atque hæc regni huius priuilegia, quæ ab optima diuinaque suorum Regum gubernandi ratione sunt profecta.

I. I. SCOTICUM SUPERIORI CONTIGUUM EST REGNUM. SCOTICÆ VERÒ NATIONIS PROPRIUM VIDETUR IL- lud. Nulla gens, cuius res vel Græcis vel Latinis sint scriptis illustratæ, è tanto tempore semper indigenas habuit Reges, vt Scotica. Anno namque tercentesimo sexagesimo, vt ex Ammiano Marcellino colligimus, Britannias inuasit, ac duce Reuda, inquit Beda, ex parte illas occupauit. Ex eo Scoti semper indigenas Reges per annos mille ducentos & viginti septem habuere. Altiùs nonnulli scriptores Scotici repetunt successionem Regū suorum. sed multis ea videntur conficta; nobis verò est religio, non nisi certissima afferre. Prudentiæ porro, concordiaque, singularis est hoc, tamdiu indigenas Reges imperasse suis Scotis. Qui post Merouingos in Gallijs regnarunt, ambiguum, Francine fuerint, an Galli. Germania, Tacito teste, in plurimos olim diuisa populos erat, qui sese inuicem expellebant, & Hunni aliquando Germanis imperarunt, vt omittamus Caroli Magni nepotes, qui è Gallijs in Germaniam concesserunt, & illi iura dederunt.

II. SCOTI IN RE- LIGIONE CA- THOLICA CON- STANTES OM- NIVM MAXI- ME EX EXTRE- RIS. Secundum sit Scoticæ nationis admirandū. Nulla gens è Borealibus tamdiu perstitit in vnanimi religionis vnus cōsensu, vt Scotica. constat ex annalibus Prospero anno quadragesimo trigesimo quarto missum à Cælestino Pontifice Palladium Episcopum ad Scotos, sed adijcit Prosper, iam credentes in Christum. Quocirca tradunt, in Scotia, quæ tunc erat Hybernia, Christi cultum disseminatam eodem tempore, quo in Britania, sub annum scilicet ducentesimo tertium, Victore sedente. Agitur itaque annus millesimus tercentesimus & quinquagesimus, ex quo Scoti Christi cultum sunt ample- xati, & in eo constantes fuere. at hoc nulli alij genti è Borealibus euenit. Excurrit Hy- berna in Septentrionem à gradu, iuxta recentiores scriptores, (labitur enim, vt in pluri- mis alijs, Ptolomeus) quinquagesimo quarto vsque ad quinquagesimum octauum: quo- circa est in eodem cæli tractu, quo suprema Germaniæ & Sarmatiæ loca. Britannia Pela- gij opinionem, & alias hærefes adeò est secuta, vt quo tempore Augustinus missus est à Gregorio Magno, nullus in ea Catholicus esset, vt ex eius vita apud Bedam liquet. mis- sus est Augustinus anno quingentesimo nonagesimo sexto. non ita in Hybernia, in qua- tum Scoti degebant. In ea non modò semper Catholica religio perstitit, quamuis non- dum è tota insula antiquarum superstitionum falsitas esset extirpata omnino, vt ex illa viri sanctitatis illustrius prodierint; in his Columbanus, Gallusque Columbanus di- scipulus, à quibus in Gallia Loxouienfe monasterium, in Alemania sancti Galli, in Ita- lia Bobiense exstructa fuerunt ante accessum Augustini in Britannias. Similiter quid- quid est regionis vltra Rhenum & Danubium, quod antiquis temporibus Christo fuerit adiunctum, id Ariana labe, qua Vandali, Gotthi, Longobardi, Heruli, Thurcilingique infecti fuerunt, postea contaminatum fuit. Quocirca, quantum colligimus ex hi- storijs, nulla è Borealibus gentibus constantior Scotica fuit in eodem cultus vnus E sensu.

III. SCOTI NVM- QVAM DOMI- TI AB VLLIS ALIENIS A FI- DE CATHOLI- CA. Ex his tertium prouenit multo admirabilius. Nulla est natio, cuius gesta monumen- tis fuerint consignata, quæ non fuerit adducta in potestatem gentis diuersam contra- riamque religionem professæ, præter vnam Scoticam. Scimus Persiam, Mediam, & Me- sopotamiam præcis temporibus in Mahometanorum diuersa sententium omnino, dein- de Tar-

REGES GAL- LIAE ET AN- GLIAE MIRA- CVLORVM HABREDITA- RII PATRA- TORES.

SINGVLARIA EVENTA SCOTICI REGNI. Ioanes Lesleus. SCOTIS SEM- PER INDIGE- NAE REGES PRÆCVNC- TIS.

SCOTI IN RE- LIGIONE CA- THOLICA CON- STANTES OM- NIVM MAXI- ME EX EXTRE- RIS. Lesleus lib. 3.

SCOTI NVM- QVAM DOMI- TI AB VLLIS ALIENIS A FI- DE CATHOLI- CA.

A de Tartarorum tyrannidem incidisse. Scimus Orientem & Africam, Monothelitis & Iconomachis imperantibus, in Arabum potestatem venisse. Nemo ignorat Græciam, & finitima Græciæ loca, ex quo à nobis desciuere, sub iugum Turcarū missa. Franci Gallias, Angli Britannias ceperunt, cum Pelagiana hæresis prouincias illas inuasisset: Ostrogothi Italiam, cum Zeno hæreticus imperaret; Visigotthi Hispanias, cum Priscillianistæ illas infecissent; Vandali Africam, cum Donatistæ omnia conturbarent. Scotia dum- taxat à barbaricis irruptionibus vnà cum matre sua Hybernia hucusque immunis. Nam quid ego de Germanijs loquar, quarum populis sese in dies expellentibus nullæ erant certæ sedes, inquit Tacitus, quas Hunni diu tenuerunt, quas Galli occuparunt, contraria religionis auctores & asseclæ? Ac sicut Germaniarum gentes diuersæ, diuersarumque superstitionum sese armis inuicem è proprijs sedibus eijciebant, sic de cunctis Boreali- bus idem dicendum cognoscet is, qui antiquorum scriptorum monumenta peruoluet. B Neque verò puret aliquis non tentatam à Barbaris olim nationibus irruptionem in Sco- tiam. Nam sub annum Christi octingentesimum sexagesimum, Dani, qui sunt ijdem cum Northmannis, vt Eghinartus Caroli Magni scriba in vita ipsius tradit, antequam Christo se dederent, Constantino Secundo, Etho, & Gregorio in Scotia regnantibus, ni- hil non contenderunt, vt Scotiam subigerent; sed non contigit ijs idem, quod in ea Gal- liarum parte, quam ceperunt, & de se Northmanniam vocarunt. Sit igitur hoc Scotiæ præcipuum, vt numquam succubuerit barbaricis irruptionibus: iure. Nam quæ hæreticis opinionibus locum numquam dedit, populo, ac Rege catholica sentiente, neque par erat vt barbaris cederet vllò modo.

C De Prudentia politica Regum Germaniæ, & aliorum Septentrionis regnorum. Cap. II.

V Eniamus in Germaniam, cuius nobilissima natio illud habet insigne, vt Occidentale Imperium nullibi steterit diutiùs, quàm in ipsa. in Italia, Romæque permansit annos quingentos, decem & octo; totidem nam- que à primo Octauiani anno vsque ad vltimum Momylli Augustuli nu- merantur. At in Germania ab anno noningentesimo sexagesimo secun- do, quo fuit Ortho Magnus creatus & coronatus Romæ Imperator à Ioanne Duodecimo, vsque ad atatem nostram Imperium semper absque vlla propè in- terruptione confedit per annos sexcentos vintiquinque.

D Hinc etiam secundum proficiscitur. Neque in Occidentali, neque in Orientali Imperio contigit, vt semper fuerint Imperatores indigenæ; quod fuit hucusque ab Otthone Ma- gno ad nostra tempora in Germania: cui datum, vt alibi nati numquam fuerint in ea Im- peratores. Non enim defuerunt illi hætenus domi fortissimi & optimi Reges, quos eli- gerent, & haberent, neque ad eò inter se fuere discordes, vt suis externos præponerent. tres quidem Bohemici sanguinis Imperio sunt potiti in Germania: sed vel aliqua ex parte Bohemia Germaniæ adnumeratur, vel illi è Germanis originem traxere. Carolus nam- que Bohemiæ Rex, & Imperator, è Comitibus Lutzenburgensibus erat prognatus.

E Tertium sit huic proximum. Neque Occidentali, neque Orientali Imperio datum fuit aliàs, vt minus per vim, militaresque factiones, eligerentur Imperatores, quàm cum translatum est ad Germanos. si inspicias cum Romæ & in Italia mansit Imperium, vide- bis Imperatores ferè omnes à militibus occisos, iisque substitutos alios per seditiones. Idem plerumque contingebat Constantinopolitanis: non ita Germanis, quibus æqui- tas in primis & iustitia hac in re cordi fuit.

Quarto loco occurrit illud. Neque Occidentali, neque Orientali Imperio contigit, vt ex eadem familia tot habuerit Imperatores, vt Germania: in qua ex vna familia Au- striaca decem Imperatores numerantur, duo Rodulphi, duo Friderici, duo Alberti, duo Maximiliani, vnus Carolus, & vnus Ferdinandus. Id verò signum maximæ moderatio- nis; siue subiectos respicias, quòd non fastidiant ex eadem agnatione semper aliquem creare, cum possint ex alia; siue Imperatores agnationis eiusdem, quòd non se efferant, & insolenter agant, cum videant alijs se præponi.

Quintum sit. Neque Occidentali, neque Orientali Imperio cōtigit, vel cum fuit in Ita- lia, vel cum fuit in Græcia (quæ ambæ prouinciæ se omnibus audent regionibus præfer- re,) vt

I. DIVTIVM IN GERMA- NIA EMPE- RIVM. SINGVLARIA EVENTA GERMANICI REGNI. II. Rhégio. Sigibertus. Vrspergensis. Ortho Frising. Contractus. Crantzius. Naucerus. IN DIGENAE GERMANIS IMPERATO- RES. III. OMNIVM MA- XIME QUIETA ELECTIO IMP. GERMANIÆ. IIII. PLVRIMI BIVSDEM STIRPIS GER- MANIS IMPERATORES. V.

PAUCISSIMI
GERMANIS
IMPERATO-
RES HAERETI-
CI AUT SCHI-
SMATICI.

INACCESSA
BARBARIS
GERMANIA

VII.
CASTISSIMVS
GERMANIS
IMPERATOR.

re) vt tam longam Imperatorum seriem successionemque habuerit per tot annos, & pauciores habuerit Imperatores aut haereticos, aut schismaticos. Anno tercentesimo trigesimo, vt quidam volunt, cum Constantinus nomen Christo dedisset, in Graeciam transtulit Imperium, & Constantius eius successor haereticus fuit, at Iulianus apostata, denique Graecia intra annos sexcentos & viginti quinque, tot enim numerauimus stetit in Germania Imperatoriam potestatem ac dignitatem, mirum quot habuerit Imperatores haereticos, Valentem, Anastasum, Zenonem, suprema vita Iustinianum, Heraclium, Constantem, Philippicum, Leonem Isauricum, Constantinum Copronymum, Leonem huius filium, Leonem Armenium, Michaellem Balbum, Theophilum, qui anno octingentesimo quadragesimo primo vita migravit. In Italia, vt omittamus Constantium, & Iulianum, qui vtrumque Imperium tenuere, Valentinianus secundus a principio haereticus Arianus fuit, sicuti & Momyllus Augustulus. quo regnante, anno quadragesimo septuagesimo sexto, in Italia & Occidente Imperium est interruptum vsque ad Carolum Magnum. At in Germania Henricus tertius, Fridericus secundus, & Ludouicus Bauarus schismatici potius quam haeretici fuere per tot annorum spatia.

Sextum sit Germaniae maximè admirandum, ex quo in illa confedit imperium, nunquam barbarae nationes eius limites potuerunt perrumpere, & in loca illi subiecta inuadere. id verò ob hoc etiam mirabilius, quòd Germania iam tum cum translatum fuit in illam Imperium continens erat barbaris & bellicosissimis gentibus Hungaris, innumeris Sclauinorum populis, fortissimis Regibus, ac potentissimis Daniae, Noruegiae, Suetiae, Gotthiae, qui omnes populi nondum Christo nomen dederant, ac nihil aliud, quam bella, & crudelitatem spirabant: & ab illis breuis erat excursio in Germaniae regiones, non aliquo latiori maris aut montium repagulo remotas, quod verbi gratia contingit Scotiae, inter quam & Daniam, littoraque Saxoniae, Phrisiae, & Galliae Belgicae, Oceanus interiacet; & quam flumina haud parua, arduisque montes aduersus Anglos protegunt, sicut Italiam, à Germanis Alpes altissimae, imperiumque Romanum à Borealibus populis maxima Rheni & Danubij flumina molibus impositis munita, & tamen tantum abfuit, vt gentes illae fortissimae in Germaniam irruperint, & aliquid illius occuparint, vt potius Germani ex aliqua parte illas in potestatem suam adduxerint, imperioque suo adiecerint post Magni Orthonis etate. Non ita Orientali imperio contigit, quod anno, vt diximus, tercentesimo trigesimo per Constantinum cepit. Scimus enim quam reddè fuerit discriptum ab Hunnis, Hungaris, Sclauis, Rhuffis, & Bulgaris, mox post obitum Heraclij à Sarracenis, ita vt nepotibus eius regnantibus ferè tota fuerit Asia ab illis occupata, Africaque amissa vix intra annos quadragesimos, ex quo imperium Constantinopolim peruenit. Quid verò de Occidentali dicam? quod omnino est euersum anno quadragesimo septuagesimo sexto; ex quo diuisum est ab Orientali, centesimo quadragesimo sexto; ita vt exiguo tempore solum steterit. At Germani vbi acceperunt, semper inter effratissimas gentes positi, & ab illis vndique obsessi hucusque amplificauerunt: iure. Nam si ab haereticis magis intacti fuerunt Imperatores Germani, quam ceteri, conueniens erat vt à ceteris hostibus etiam diuinitus illa si protegerentur. Quocirca nunc maximè Germanis timendum, quibus licet Imperatores sint Catholici, tamen ipsi magna ex parte sunt haeretici, quod diffiteri haud possunt, ob multas inter eos disseminatas haeresum sectas. faxit Deus, ne quos Vandali, Gotthique, à quibus est excisum imperium Romanum, nulla ex parte laedere vnquam potuerunt, quamuis sibi finitimos, Turcae, Mahometanique ob haereses enatas miserrimè, vt Graecos, perdant. Quin potius, veluti Germania Sclauinos domuit, Hungaros coërcuit, Vandalos, Danos, Northmannos, Gotthos obsequentes sibi reddidit, ita Turcas, Sarracenos, & omnes barbaras gentes, vt Ecclesia Catholica precibus ad hoc nominatim conceptis semper Deum solet orare, sibi subijciat.

Denique solis Germanis est datum, vt primi habuerint Imperatorem, qui primus omnium Regum, nedum Imperatorum, virginitatem ab ipsis incunabulis vsque ad extremum vitae, quamuis haberet in matrimonio pulcherrimam virginem, seruaerit inuiolatam. Hic est Henricus primus, qui Germaniae regnum inuicuit anno millesimo secundo, imperium verò millesimo decimo quarto, cuius deinde exemplum secuti sunt Eduardus secundus Angliae Rex, Emericus Hungariae Princeps, & alij de quibus egimus loco suo. foemina id nonnullae prius auspicate fuerant, vt sanctissima illa virgo Pulcheria Augusta, & Ediltrudis

A tridis Angliae Regina, sed in Regibus aut Imperatoribus nondum fuerat ab orbe condito auditum virginitatem semper intactam vel in ipso coniugio ab ipsis conseruatam. Primas tantae virtutis, tantae laudis sibi assumit Henricus primus è Germanis Imperator, meritò superis ob id & alia eius diuinissima facta adscriptus. Et quamuis haec virtus ad publicarum rerum curationem propriè haud pertineat, propter insigne tamen exemplum, & clarissima illius documenta, proculdubio spectat. Continentia namque suprema Principis in officio continet subiectos, & ex hoc intelligimus quales fuerint reliqui Imperatores Catholici in Germania, cum plures sit hic vnus Henricus ad bonum, quam si qui fuerunt flagitiosi in Germania ad malum. Hi namque habent plurimos alios Imperatores, à quibus scelere superentur; ille neminem omnino è tota antiquitate, qui sit illi par in hac pudicitiae laude.

B Nunc progrediamur ad Bohemiae Reges, è quibus tres euecti sunt inter Germanos ad imperij dignitatem; Carolus, Venceslaus, Sigismundus. At hoc nullis alijs Regibus vnquam contigit; quamuis finitimi sint & proximi, Germaniae Danorum, Polonorum, Hungarorum, Francorumque Reges. Hoc vnum Bohemis datum. Id verò nò in mediocri laude fortitudinis aut prudentiae ponendum, vt Germani, qui abundant Principibus omni laudum genere excellentibus, Bohemos alijs praetulerint, quamuis alterius sint quodammodo nationis, ac linguae non minus, quam ceteri omnes. Quòd si Venceslaus potius ob paternas virtutes, quam suas, est Imperator creatus; Carolus certè quidem, Sigismundusque non ita. Aut si nonnullis hoc non ita magnum Bohemicae virtutis signum videtur, maxime quòd praedicti reges è Germanico sanguine Comitibus scilicet Lutzenburgensibus, essent prognati.

C Afferamus secundum Bohemici regni illustrissimum euentum. Ex quo Bohemi nomen Christo dedere, quin ex quo sunt in Bohemia, siue aliunde aduenerint, siue in illa sint orti haud curo, nunquam barbarae nationes in Bohemiam fecere irruptionem. Barbaras gentes voco, quae cum sint à Christi cultu alienae, nullas non vastitates illis regionibus inferre solent, omnia ferro ignique miscentes, in quas aliquando inuadunt. Bohemi Christo se adiunxerunt anno octingentesimo nonagesimo quinto, vt vult Aeneas Syluius, imperante in Germania Arnulpho, in Bohemia Boriuorio decimo Bohemorum Duce; & tamen post annum octingentesimum nonagesimum quintum Hungari, qui nondum Christiani erant, multas crebris irruptionibus Germaniae, Galliae, Italiaeque clades miserrimè intulerunt, nullum crudelitatis genus omitentes, vt è Reginone constat, & alijs scriptoribus at proximis Bohemos nunquam sunt ausi attingere. Ante Hungaros Northmanni, qui sunt iidem cum Danis, & Suedis, vt ex Eghinardo & Helmoldo patet, varijs incursionibus Germaniae bonam partem Galliaeque sedarunt. Bohemis damni nihil est per eos illatum. Post hos Tartari Poloniam, & Hungariam crudelissimè vastarunt, & aliquot annos incurfarunt; in Bohemiam, nullo modo peruadere potuerunt. Igitur Bohemi è mediterraneis populis soli esse videntur ab orbe condito, qui barbaricis irruptionibus hucusque haud patuerint. Id Scotis supra attribuebamus. Sed illi obiectu vastissimi maris facilè limè proteguntur. Bohemi non ita.

D Bohemos Hungari attingunt, quorum modò regnum maiori ex parte à Turcis est occupatum, reliquum paret suo Regi, qui nunc est Rodolphus Imperator. Huius autem proprium est illud, ex quo se adiunxit Christo, vt nullum è Borealibus regnis tanto temporis spatio pauciores Reges habuerit, qui fuerint à suis occisi: quod est argumentum clarissimum sapientissimae gubernationis, subiectorumque bene in Principes suos animatorum. anno millesimo decimo, vt quidam volunt, Geyza Hungarorum Rex nomen Christo dedit. Agitur itaque annus quingentesimus septuagesimus ac septimus, ex quo Hungaria Christo est conciliata, ac suos semper Reges habuit: & nemo ex illis est à suis occisus, nisi Andreas à militibus Belae fratris, anno millesimo sexagesimo secundo: id verò iure factum, si scriptoribus est credendum. Conuenerat namque inter Andream & Belam, vt Andream defuncto succederet omnino in regno Belas: at ille contra pactiones ad filium suum Salomonem regnum auertere volebat, secus atque publicis conuentis fuerat statutum. Ladislaus quidem, & ipse Hungariae Rex, veneno sublatu fuisse creditur, non ab Hungaris suis, sed à Bohemis quibusdam haereticis. Quòd si animum conuertas ad cetera Aquilonis regna, videbis multo plures à suis interfectos Reges, quam contigerit Hungaris. Verbi gratia inter Noruegos Olauus, qui sanctus est adscriptus; Magnus, Haraldus. Inter Danos,

I.
SINGVLARIA
EVENTA
BOHEMICI
REGNI.
Aeneas Syl. Du-
brauius.
BOHEMICI
SANGVINIS
IMPERATO-
RES.

II.
BOHEMIA
BARBARIS
INACCESSA.

I.
SINGVLARIA
EVENTA
HUNGARICI
REGNI.
Bonfinius.
MAXIME CVLTI
A SVIS
HUNGARICI
REGES.

Danos Canutus, qui sanctis adnumeratur, Nicolaus Ericus, Sueno, Ericus alter. è Suedis, Ericus Stenchillus, duo Ingones, Ragualdus, Magnus, Suercherus, Ericus sanctus, Suercherus alter. A Bohemis interfecti Reges sui (vt omittamus Venceflaum sanctum, quem frater Boleslaus occidit, & aliquot interreges) Venceflaus Rex septimus, & Ladislaus. Ab ipsis Germanis Fridericus secundus manibus Manfredi filij strangulatus, & eodem modo Conradus eius filius, Albertus à nepote interemptus, Philippus similiter, vt omittamus Henricum Lantgrauium Thuringiæ, & Adolphum. Quid de Scotis dicemus, à quibus post annum millesimum necati è suis Reges Duncanus primus, Iacobus primus, ac tertius? Ab Anglis verò veneno sublatus, vt creditum est à multis, Ioannes; Eduardus secundus per insidias necatus; Richardus secundus, Eduardus quartus, & Richardus eius frater occisi: neque veneni suspicio abfuit in morte Eduardi vltimi Regis. Quocirca Hungaricum regnum sibi hanc laudè deposcit, vt in suos Reges, minus quàm cetera regna Septentrionis, quorum nationes magis ad arma & cædes pronæ videntur, fuerit iniurium.

SINGVLARIA
EVNTA POLO
NICI REGNI
Cromerius.

Ad illud proximè accedit Polonicum, & nisi me fallit, illi par esse potest; quando è Polonicis Regibus nemo à suis interemptus nisi Cazimirus anno millesimo centesimo nonagesimo quarto. eum muliercula dicitur veneno dato sustulisse. Lescus autem, qui Ducis, haud Regis nomen sumpsit, à Suentopulco rebelle Pomeraniæ Duce trucidatus circiter annum millesimum ducentesimū sextum. Quòd si Petrum Alemannum numeres inter legitimos Hungariæ Reges, qualem non esse puto, Polonia Hungariam superabit hac in re. Petrus namque Alemannus ab Hungaris in acie interfectus.

POLONI, ET
HUNGARI
ADVERSUS
TARTAROS
MAXIME IN-
VICTI.

Sed tam Polonico quàm Hungarico illud insigne contigit, vt Tartari illa non potuerint armis & imperio tenere, aut tributo subijcere. Potuerint illi Moscovitas ita subijcere olim sub suam iurisdictionem, vt non modò superioribus annis eorum Dux Tartaris tributum penderet, sed etiam legatos eorum stans nudo capite alloqueretur, & ijs aduenientibus obuiam procederet. Notissima namque sunt irruptiones Tartarorum, quæ inceperunt anno millesimo centesimo sexagesimo secundo, & occuparunt per multos annorum decursus omnia regna Turcarum, Sinarum, Indorum, Persarum, Medorum, Armenorum, Assyriorum, Cappadocum, Ponti que in Asia: in Europa verò Russorum, & Bulgarorum, vt latè tradunt Marcus Polus, Hayto Armenus, Ioannes Villaneus, Nicephorus Gregoras libro tertio & quarto, & qui de regno Cynè sue Synarū postremus historiā scripsit Ioannes Gonzales. Celeberrima est illa irruptio Tamerlanis, qua sibi Asiam penè totā subegit, capto etiā Turcarū Rege Baiazete, & omnibus eius ditionibus in potestatem adductis. Igitur cum Tartari non modò finitimas, sed longè etiam postas regiones sub imperium suum miserint, ac diu tenuerint; Poloniam tamen, & Hungariam, quamuis per tres ferè annos excursionibus factis populati fuerint, ac vastarint, tenere eas haud potuerunt, sed omnes exacti, & ad internecionem cæsi: quod non nisi maximæ Polonorum & Hungarorum fortitudini est adscribendum, qua præstiterūt omnibus gentibus Asiæ totius, quæ innumeræ sunt; præstiterunt etiam cunctis Europæ populis, qui cum Tartaris bella gessere.

MAXIME CA-
THOLICI PO-
LONORVM
REGES.

Porro illud maximè insigne Polonici regni, vt ex quo se Christo deuouere illius aut Duces, aut principes, numquam deslexerint à pietate Catholica. Inter Hungaricos Reges Ladislaus Chunnus à Christi cultu defecit, inter Bohemicos Gregorius Podebrachius. Danicos, Sueticos, vt omittamus antiqua, videmus Lutheranorum decretis adhæsisse. idem contigit Anglicis, & forsitan Scoticis. In Gallijs Chilpericus Sabellianus fuit: quamuis hic non toti Galliæ præfuerit, neque illum nos Galliarū Regibus adnumerare soleamus. In Hispanijs à principio Visigothi Ariani fuerunt. In Imperio Romano, siue Orientali, siue Occidentali, scimus olim nonnullos fuisse hæreticos. Igitur omnium nationum Reges, quorum nobis euenta sint perspecta, & scriptis memoriæ que posterorum prodita, abiecerunt aliquando Christi religionem à patribus traditam, (non loquimur de regnis, quæ sint à Christianis principibus fundata, quale verbigratia Lusitanicum, Germanicum, aut aliud huiusmodi) soli hoc Poloni iure vindicare videntur, vt eorum Reges ac Duces in eodem religionis sensu hucusque perstiterint, ex quo primum cum suis populis Christum secuti sunt annos iam sexcentos viginti duos. Miesco namque anno noningentesimo sexagesimo quinto nomen Christo dedit, vt Cromerius notauit. quòd si Chilpericum Galliarum Regibus non adnumeremus more nostro, commune erit

A erit Polonico & Francico Regno hoc, vt ex eorum regibus, qui toti genti præfuerit, nemo hæreticus exstiterit eo, quo diximus, modo.

Nunc in Daniam nauigemus; cuius sit illud eximium. Nulli vmquam Reges ab orbe condito tam latè in Aquilonaribus Europæ regionibus imperitarunt, vt Daniæ Reges. Canurus namque Magnus Daniam, Noruegiā, Gothiam, Suetiam, Normaniam que in Gallijs possedit. Addunt Danici scriptores & Angliam; sed hoc Anglici pernegant omnino. Et sanè multis Daniæ Regibus contigit vt Noruegiam, Gothiam, Suetiam que, & adiacentes his insulas ac regiones vsque ad ipsum ferè polum tenuerint. At magnæ fortitudinis est hoc signum, prudentiæ que haud mediocris, imperare bellicosissimis nationibus; quales proculdubio semper habitæ sunt Aquilonares in Europa, & maximè quæ Scandinaviam colunt, officinā, Iornandes inquit, vaginam que gentium. Porro regnorum Gotthiæ, Noruegiæ, Suetiæ que sit illud singulare. Ex quo Christianam religionem sunt illorum populi amplexati, nullæ tam propinquæ polo Boreali nationes sic ad omnem humanitatis genus excultæ ad omnem litteraturam, virtutem que, vt Gotthi, Noruegi, Sueti que. circumspice subiectos eidem climati populos, eorum mores perdisce, ac scies nihil inter illos omnino doctrinæ, nihil vrbanitatis. Videbis homines ad feritatem, vastitatem que natos, quales proculdubio erant ante pietatem Christianam Gotthi, Noruegi, & Sueti, facti olim Tartarorum instar, ad mala dumtaxat inferenda, clades inuehdendas, omnia bona deformanda, imminuenda, perdenda.

SINGVLARIA
EVNTA DA-
NICI REGNI.

Saxo Gramm-
Cranzius.
DANICI RE-
GES LATISSI-
ME IN SEPTEN-
TRIONE DO-
MINANTES.
SINGVLARIA
EVNTA SVETI-
TICI REGNI
Ioanes Magnus.

Hinc secundum proficiscitur tribus hisce regnis commune, vt nullæ regiones tam vicinæ polo Aquilonari sint aded excultæ, oppidis, vrbibus que celebres, ac frequentes, vt Gotthiæ, Noruegiæ, ac Suetiæ. Videbis oras eidem climati subiectas miris solitudinibus horrentes, incultas, ac desertas: fæda vbique barbaries, ac vastitas incredibilis. protenditur totus hic tractus à sexagesimo in septuagesimū gradum, in quo sanè sunt loca quedam Poloniæ & Moscouiæ Regibus subiecta, sed quæ Suetiam cultu non æquent. No-uogardia antiquitus forsan superabat; ex quo tamen adducta est in potestatem Moscouitici Ducis, amisit pristinum decus, ac nobilitatem, trāslatis maxima ex parte indigenis in interiora Moscouiæ.

II.
DANORVM,
SVETICORVM,
NORVEGIEN-
SIVM QVERE-
GIONES EX-
CVLTISSIMAE
OMNIVM IN
SEPTENTRIO-
NE.

Sed quando nobis abundè dictum est de omnibus Occidētis regnis, ac præcipuis principatibus, restat vt de Italicis aliqua dicamus. In Italia duo sunt Resp. Venera, & Pontificia potestas: in quibus an sit optima gubernandi ratio videamus ex apertissimis euentis. Igitur nobilissimæ Venetorum Resp. sit hoc primum. Nulli principatui, qui fuerit paulo celebrior, aut saltem qualis Venetus, adhuc contigit ab orbe condito, qui tanto tempore steterit, neque in exterorum potestatem venerit; anno siquidem quadringentesimo quinquagesimo primo iacta sunt prima Venetiarum fundamenta; & paulatim, qui ab irruptionibus barbaricis in æstuaria proxima, vbi nunc Venetiæ sunt, confugerant in vnum coire, & Rempublicam constituere cœperunt: ita vt iam simus supra millesimum centesimum annum, ex quo constituta est, neque tamen vmquam principatus eius ad exteros vllos est translatus.

I.
SINGVLARIA
EVNTA
REIP. VENE-
TAE.
Bembus.
Iustinianus.
OMNIVM MA-
XIME INTA-
CTA VENETO-
RVM LIBER-
TAS.

Secundum sit illud. Non modò Venetiæ in potestatem exterorum non sunt adductæ, sed per tot annorum spatia à primis ipsius incunabulis numquā propriæ libertatis, quam forsitan aliquando è suis aliquis illi ademerit, est passa omnino iacturam. id verò nulli Reipublicæ, quæ tot sæcula perstiterit, & in aliquo dignitatis illustri loco posita fuerit, hucusque ab orbis exordio legimus contigisse.

II.

Tertium est illud. Inter Venetos numquam fuere ciuilia bella. ab ipsis Venetiarum principijs fuere inter ciues inimicitia priuatæ, fuere coniurationes aduersus Duces, fuerunt aduersus eosdem seditiones: numquam tamen mutuis inter se bellis exarserunt, qualibus exempli gratia pugnarunt inter se Marius ac Sylla, Pompeius & Cæsar, Octavianus, Marcus Antonius, & Cassius, Brutus que, aut rursus Octavianus, & Marcus Antonius, ac post amissam libertatem Galba, Ottho, Vitellius, ac Vespasianus, alij que plurimi Imperatores. Ad summam Veneta Respublica numquam per annos mille centumque & amplius sic in duas factiones tota est diuisa, vt inter se armis ciues depugnarint. Id nulli Reipublicæ, quæ tantā potestatem nacta tam diu steterit, à mundi constitutione legimus euenisse. Quocirca concludimus Venetos in sua Republica moderanda cunctis populis, qui se in libertate viuere professi sunt aliquando, sapientia gubernationis hæctenus præstare. Atque hæc ex historijs Petri Iustiniani facillimè colliguntur.

III.
QVIETISSIMA
OMNIVM
RESP. VENE-
TORVM.

Illud

III. Illud verò magis admirabile in Rep. Veneta, quòd quo maiora incrementa accepit, eo minus vel priuatis ciuium discordijs, vel factioforum aliquorum seditionibus est perturbata: quod secus euenire solet in omnibus principatibus, vt magis agitentur, cum maiores euadunt. Id liquidò apparet in Repub. Romana, quæ tum cœpit maximè intestinis malis labefactari, domesticisque bellis dilacerari, cum maximè cœpit amplificari. Quocirca nescio quid diuinum in Veneta elucescere videtur, ita vt hoc loco quarti priuilegij diuinitus concessi meritò reponi possit. Atque hæc satis de sapientissima & optima Venetorum gubernatione. Nunc ad Pontificiam potestatem transeamus, quæ quoniam longiorem tractationem requirit, sequenti capite fusiùs explicabitur, vt decet.

De Pontificum Romanorum gubernatione. Cap. III.

SINGVLARIA PRIVILEGIA ET EVENTA PONTIFICIS ROMANI. PLVRIMI EPAPIS MARTYRES.

Non pigebit illud sæpiùs reperere, quod dicimus optimam Catholicorum esse gubernationem, ita intelligendum, si ceteris, quæ sunt, aut fuerunt, conferatur: quod & in Pontificia Romani Antistitis potestate euenire ostendemus; alioquin in terris optimum nihil. Nunc quod propositum nobis est explicemus, & ex apertissimis gestis aperiemus optimam Romani Pontificis gubernationem: ita vt nulla aliorum Pontificum potestas illi ex vlla parte comparari possit. Romanæ sedis itaque primum sit illud diuinitus ei concessum, vt nulla sedes Præfulum reperiatur ab orbe condito, quæ tot martyres protulerit, qui pro ea, quam profitebantur, doctrina pietatis, aut iustitiæ, vitam posuerint. Quòd si Christus eam maximè ob causam benè præfuit suis, quòd pro illis & assertionem veritatis sanguinem profudit, illum præ ceteris vniuersitas Pontificum Romanorù, quæ ipse est benignitas, est imitata, ideoque optimè præfuit. Viginti septem numerantur ab omnibus martyres è Pontificibus Romanis, Petrus, Linus, Cletus, Clemens, Anacletus, Euaristus, Alexander, Sixtus, Thelesphorus, Anicetus, Calistus, Urbanus, Iontianus, Antherus, Fabianus, Cornelius, Lucius, Stephanus, Sixtus Secundus, Felix, Eurychianus, Caius, Marcellinus, Marcellus, Ioannes, Siluerius, Martinus. At si martyres sunt etiam, quicumque acti in exilium, propter ærumnas inflictasque iniurias, quasi cruciatibus quibusdam confecti moriuntur, longè plures è Pontificibus Romanis martyres erunt censendi. Nos autem ijs, quos enumerauimus, contenti simus. Nam post Christi cultum latè propagatum, vix est vt quisquam sit ausus Pontificem Romanum necare. Stephanus tamen octauus vir optimus, Alberici Consulis Romani factione, multis deformatus vulneribus, animi merore est extinctus. Benedictus item sextus vitæ integerrimæ à Cincio in carcere mori est coactus. Igitur liquet è supradictis, quàm benè præfuerint suis Episcopi Romani, quando Christi exemplo haud timuerint mortem subire pro ea quam profitebantur religione; qua in re tot fuère, vt nulla sedes eorum numerum potuerit hucusque æquare, nedum superare.

II. Secundum sit Romanorum Præfulum priuilegium. è nulla sede tot prodierunt Antistites, quibus eximia spectatæque sanctitatis testimonium dederit vniuersitas omnis Catholicorum, quot è Romana. Nam vsque ad Gregorium primum numerantur sexaginta Pontifices sanctorum numero adscripti, quorum notissima omnibus existit admirabilis integritas. Post hos fuère & alij multi: sed quoniam contigit vt in numero sanctorum haud referrentur, nisi quorum maxima innocentia miraculis consignaretur; & miracula haud fieri soleant, nisi, inquit Paulus, infidelibus, ijs scilicet, qui nullum Christo cultum fidemque habeant; Christi verò cultus maximè esset ex eo tempore amplificatus in proximis locis, hinc factum vt paucior fuerit habita sanctorum multitudo è Pontificibus Romanis. Nihilominus Deus dedit, Martinus, Agatho, Leo Secundus, Constantinus, Leo Quartus, Leo Nonus, Stephanus Nonus, Alexander Secundus, Martinus Quartus, Cælestinus Secundus, Benedictus Decimus miraculis diuinitus illustrati fuerunt; ita vt septuaginta duo è Pontificibus Romanis diuino testimonio sancti omnino vocari possint, ac debèant. Cum verò tantum sanctimoniam splendorem dæmon haud ferre possit mirum quanta machinatus semper fuerit, & machinetur adhuc, vt illum quando extinguere non potest, falsis criminum tenebris offusis obscuret. Nam quis ignorat quæ crimina olim per summum mendacium fuerint obiecta & imposta Cornelio? de quo, inquit Cyprianus, inhonesta & maligna iactabantur à Nouatianis, Liberio ab Arrianis, Dama-

A Damaso ab Vrsicini sectatoribus, Symmacho à malculis, Syluerio à Theodoræ Augustæ sectatoribus, Vigilio ab iisdem, Gregorio Magno ab Imperatore Mauritio, Honorio à Græcis, Leoni Tertio, & Paschali Primo à factiosis, Gregorio Quarto à Ludouico Rege, & ipsius filio Lothario, Ioanni Octauo, Formoso, plurimisque istorum successoribus à seditionis quibusdam Romanis, Alexandro Secundo, & Gregorio Septimo ab Henrico Tertio & suis obrectatoribus? Sed si vellem singula recensere, prolixior forem. Nã quis nunc homo sanæ mentis non deridet illas fabellas Ioannis Papissæ, & quas aduersus Syluestrum Secundum nonnulli haud erubuerunt scriptis mandare, aut impudentissimè quidam iactant aduersus Gregorium Septimum; quarum tum vanitatem, tum procacissimam falsitatem viri docti detexere? Quis item non stomachetur aduersus illa commenta, quæ Luitpradus refert de Formosi caduere, & Germani quidam tradidère de litteris à Papa scriptis ad Soldanum in Fridericum Imperatorem, de malè administrata tutela Friderici Secundi ab Innocentio Tertio, aut expetitis nuptijs per eundem suo nepoti, de Bonifacio in carcerem coniecto; quæ nos clarissimè refellimus signo de studio Romani Pontificis in conferuandis Imperijs Catholicis? Quis non videat mendacissima somnia ebriorum hominum Caluini, Lutheri, & aliorum in plurimos Pontifices, de quibus vbi loquuntur, continuò mendacia fabricantur? Theodoricus Nien habetur à quibusdam sincerus scriptor in narrandis Urbani Sexti gestis. At si legant Crantzium Metropolis suæ libro decimo, comperient Theodoricum peruersissimæ mentis. Quocirca nebulonibus istis contemptis stet nulli fedi tot Episcopos sanctos obtigisse, vt Romanæ.

B Haud igitur mirum, si Deus, à quo superiora sunt profecta, & tertium dederit huic sedi, vt scilicet nulli contigerit ab orbe condito, quæ tot nationes, tam varias, tam longè postas, tum barbaras, per suos ministros ac studiosos vel ad Christi cultum, vel ad eiusdè religionis iura adduxerit, vt Romana sedes. Ab anno sexcentesimo conati sunt ferè semper Imperatores Orientis euehere ad summum Patriarchas Constantinopolitanos, deprimere Romanos. quid illi in cultu Christi propagando effecerunt, quid Romani præstiterunt? subiecerunt illi suæ potestati Alexandrinos, Antiochenos, & Hierosolymitanos Patriarchas, vt omni auxilio Antistitem Romanum nudarent: & tamen maxima Christianæ religionis detrimenta cunctis in locis ita fecerunt, vt propemodum nihil superesse videatur Christianæ religionis in eorum regionibus. Eant nunc, & cõspirent Orientales vniuersi cù Constantinopolitano Episcopo aduersus Romanum, inspiciant, quem retulerint fructum optimæ gubernationis. In Europa nihil reliqui factum, quod Christo nomè per nostros haud dederit, nisi angulus quidam Laponiorum in extremis Septentrionis oris.

C Numquid idè præstiterunt in Asia & Africa tres isti supremi Patriarchæ, qui vnà cum Imperatoribus Constantinopolitanis aduersus præfules Romanos coniurarunt? Atqui longè secus euenit. In ipsa Asia, in ipsa Africa, quid non isti amiserunt, quantum Romani Pontifices Christo acquisuerunt? Igitur cuius optima gubernatio in Christi doctrina disseminanda in suis legibus dilatandis? Quis erit excors adeò, vt Romano Pontifici optimæ gubernationis primas deferre nolit? Ac sicut illi laus debetur præ cunctis in Christi cultu constituendo, suisque legibus faciendis, sic in confirmandis ac retinendis, vt è supradictis apertissimè colligi potest.

D Quartum sit admirabile huius sedis. Nulla est ab orbis fabricatione, quæ tam diu persistiterit, & tot tantosque oppugnatores habuerit. Hoc ostendimus supra, vt Imperatores ipsi Romani per annos quasi trecentos Pontificiam potestatem in primis excindere conarentur, & ab ipsis Episcopis Romanis quasi à capite cædem populi Christiani auspicarentur, perinde atque eo truncato totum corpus dissiparetur. Deinde hos secuti sunt Imperatores hæretici, Iulianus, Constantius, Valens, Zeno, Anastasius, & ceteri propè omnes vsque ad annum septingentesimum, & eodem tempore Reges Herulorum, Ostrogothorum, & Longobardorum, quorum vexationes attigerunt ferè annum octingentesimum. Inde Romani, Italici, Germanicique Principes, & Imperatores hi vsque ad Ludouicum Bauarum, illi vsque ad Eugenium Quartum. Oppugnatoribus hisce adnumeratur hæreticæ factiones, quibus aut Reges & Imperatores fauere, aut etiã si forèt ij nulli, tamè à semetipsis hoc enitebantur summis viribus, Pontificis Romani potestatem, dignitatemque funditus omnibus modis euertere; & vt omittamus exempla ignobiliora, satis sit attulisse quæ Græci per annos septingentos moliti sunt, à Photij scilicet discessione vsque ad nostra tempora, donec ipsis euenit quod in Pontifices Romanos.

Cypr. Epist. 52. vel 2. lib. 4.

III. INNUMERABILES GENTES PACTAE SVB IECTAE.

IIII. OPPUGNATIS SIMA PONTIFICIA POTESTAS.

machinabantur. Et nunc quid Protestantes contendunt? idem proculdubio, quod Græci: & tamen explicauimus supra, illi magis adiectum cælitus, ob eius optimam gubernationem diuinitus inspiratam, quam detractum ab hostibus. Igitur nulla sedes tam diu floruit, & tot ac tantos habuit hostes, vt Romana. Hoc verò qui fieri potest absque sapientissima moderandi ratione? Agitur annus millesimus ac quingentesimus, ex quo nunc illa inter tot bella, tot tantasque procellas, durat, ac floret, pugnantibus aduersus illam, à quibus veluti ducibus omne erat expectandum auxilium, summis Patriarchis, Constantinopolitano, Alexandrino, Antiocheno, Hierosolymitano.

V. **INIMICISSIMI REGIBVS SCBLESTIS PAPAÆ.** Quintum sit. Nulla sedes aut potestas magis obstitit scelestorum Regum, Imperatorum, nationumque malis conaribus, vt Romana, ita vt ausa sit vel iniquissimis temporibus Imperatores, Regesque omnium potentissimos communionem priuare, regnoque, & Imperio deicere. Persecuti sumus hoc vbi egimus de magnitudine animi, flagitiisque hæreticorum Regum. Nunc producamus in medium admirabile prorsus exemplum tantæ rei. Anno millesimo octuagesimo nono, Urbanus Secundus sedit. Duo in Occidente summam rerum tenebant ante alios, Henricus Tertius Imperator, cui Germania, & cunctæ boreales oræ, bonaque Italiæ pars obediebant; & Philippus Rex, cui Gallia. Henricus excommunicatus, Imperioque, quantum pertinet ad ius, fuerat à Romano Pontifice priuatus: sed quando Henricus armis rem tractabat, Pontificem Italia exegit, petit ille Gallias, & audet Philippum Regem ob incestas nuptias cætu Christiano depellere, & quodammodo à se abalienare eodè tempore omnium supremos Principes: & tamen tanti animi fuit, vt exul, ac profugus Occidentem totum commouerit aduersus Sarracenos Asiam, Palæstinamque tenentes; & peditum tercentum, equitum centum milia in Orientem concitarit, ac miserit, per quos Asia Palæstinaque recepta. Igitur Pontifices Romani nullo vmquam periculo exeriti sunt, quo minus flagitia Principum coercerent, & illos in officio continerent: & adfuit illis semper Deus, eorumque conatus promouit. Atqui hoc non est humanæ sapientiæ, sed omnino diuinæ, nullis armis aduersus tantos Reges pugnare, ac vincere. Numquid hoc alicui sedi contigit? Nihil vllibi simile apparet. Igitur huius prudentissima moderatio.

Sigo. de regn. Ital.

VI. **HONORATISSIMI REGIBVS PAPAÆ.**

Sextum sit. Nulla vmquam pontificia sedes ab orbe condito tot ac tantos Reges ac Principes sui tam studiosos & cultores habuit, vt Romana. Atqui quorum malis cupiditatibus obfistere solemus, eorum semper iram in nos commouemus. Nulla magis sedes est aduersata libidinibus Principum; & tamen nulla magis sedes eos habuit obsequentes. hoc necesse est à maxima sapientia procedat. Quòd nulla æquè repugnarit malis Principum studijs, ostendimus: quòd nulla æquè habuerit habeatque sui obseruantes Reges, ecquis ignorat? An non vidimus nos anno superiori ab extremis Japoniorum regionibus amplissimorum regum legatos Romam missos, vt Pontifici Romano obedientiam perpetuam pollicerentur, iurarent, ac præstarent? Quibus contigit hoc vmquam vel præsulibus, vel Imperatoribus? Huic potestati per tot sæcula paruerrunt Reges Galliarum, Hispaniarum, Anglorum, omnium denique Europæ regionum, paucis quibusdam ignobilibus exceptis, qui Græcos secuti sunt, à quibus non idem præstitus honor & obedientia Constantinopolitanis Patriarchis, qui fuit à nostris Episcopo Romano. Aethiopiæ Rex multum detulit Alexandrinis Patriarchis; atqui non tantum, quantum Romanis. Scimus enim à Dauide Aethiopiæ Rege missos ad Clementem Septimum legatos, per quos illi se subiecit, obedientiamque pollicitus est, haud secus, vt ex eius litteris apparet, ac Reges Europæ. Atqui vt tot Imperatores, potentissimique Principes per tot sæcula Pontificibus Romanis dicto audientes fuerint, haud fieri potuit absque sapientissima ipsorum gubernatione. Nam cur non idem Constantinopolitanis, Alexandrinis, & Antiochenis exhibitum? cur maximè Romanis Episcopis ipsos Imperatores ac Reges acriter persequentibus ob crimina, quibus inuoluebantur? quæ in suis Orientales dissimulare consueuerunt.

VII. **VNANIMES MAXIME IMPER SE PAPAÆ.**

Sed ad septimum veniamus. Nulli sedi contigit, quæ successores adeò vnanimis in decretis, quibus æternorum veritas sancitur, ac sua natura variari non possunt, sit sortita, vt Romana. Negare nõ possunt Cõstantinopolitani, Alexandrini, Antiocheni, Hierosolymitani plurimos è suis Episcopis nõ modò hereticos fuisse, sed etiã hæresiarchas. Quinimmo supra ostendimus Constantinopoli plures post Cõstantinum vsq; ad Photium sedisse hæreticos, quã Catholicos: quod Græci inficiari nõ possunt; hoc enim cõstat ex historijs ipsorum.

A forum. et tamè per tot sæcula ne vnus quidè fuit Episcopus Rom. qui decreuerit cõtraria ijs, quæ forsã aliquis è superioribus, decreuit in ijs quæ sunt æternæ veritatis. Nã de ijs quæ spectant ad mores, illa pro tēporum atq; hominum varietate meritò variari solēt, ac debēt. Id verò multo magis in Episcopis Rom. est mirum, quòd longè plures fuerint ipsi, quã cuiusuis sedis antistites, in more namq; positum videmus semper fuisse, vt Pontifex Rom. plerūque senex eligatur, idcirco nemo ex illis viginti quatuor annos in Pontificia dignitate exegit: & tamen cùm tot fuerint, nemo in ijs, quæ diximus, à superioribus discessit cõtraria sanciendo. Qui verò hoc fieri potuit absq; sapiētia diuina? Humani nõ est hoc ingenij. Sciendum porrò est multis modis aliquid decerni posse tamquã veritati æternæ consonum. Ac primo, si lex promulgetur, qua iubeatur vt oēs Christiani ita credant: & hoc pertinet ad vniuersale Conciliũ, cui Pontifex Romanus adfuit, vel ad Episcopum ipsum Romanũ, atq; ita neq; vniuersaliũ Cõciliorum, neq; Pontificũ Rom. sanctiones vllæ repugnantes inueniuntur in ijs, quæ nõ nisi vniuersali, & immutabilia sunt. Atq; hoc est, quod dicimus Ecclesiã labi nõ posse. Atque hac parte Constantinopolitani Patriarchæ haud sibi confiterunt. Exẽpli gratia, consenserunt multi ex ipsis huic sanctioni editæ in Cõcilio Florẽtino, Spiritũ sanctum à Patre, Filioq; procedere; in his Iosephus, & Gẽnadius; at alij disenserunt, ita vt secus credendũ lege lata sanxerint. Similiter in synodo Nicæna cõstitutum fuit, Filium esse eiusdè naturæ cũ Patre: subscripsere Episcopi Cõstantinopolitanus, Antiochenus, Alexandrinus; mox tamè in Concilijs Antiocheno, Seleuciensi, & alijs nõnullis secus edixerunt, & ita credendũ præceperunt. Idè contigit in ijs quæ pertinent ad Cõciliũ Chalcedonense. Huiusmodi numquã euenit in Pontificibus Romanis. Secũdo potest aliquid decerni nõ lege promulgata, sed si quis credat aliquid adeò pertinaciter, vt statuat decernatq; secus cõtrarium omnino esse hæreticum, neq; paratus sit mutare sententiã, etiam si secus lege promulgata vel à Cõcilio vniuersali, cui successor Petri siue Episcopus Rom. adfuit, vel ab ipso Põtifice Rom. statueretur neq; hoc etiã modo Pontifices Romani inter se discreparunt. Nõ ita Cõstantinopolitani Patriarchæ, è quibus hæretici pertinaces fuerunt, Macedonius, Nestorius, Anthimus, Accicius, Sergius, Pyrrhus, Paulus, Petrus, Anastasus, & plurimi Iconomachi: nõ ita Alexandrini, Georgius, Sergius Cappadox, Lucius, Dioscorus, Timotheus, Eluius, Moggus: similiter Antiocheni, Paulus Samofatenus, Eulalius, Euzoius, Ioannes Domnus, Petrus Gnapheus, Macarius; deniq; Hierosolymitani, Ioannes Origenista, Salustius, Arsenius, Heraclius, Hilarius, qui oēs ab vniuersalibus Cõcilijs veluti contumaces hæresum assertores sunt cõdẽnati. Tertio modo potest aliquid decerni hæreticũ, si quis opinetur aliqd esse huiusmodi, non ita tamen asseueranter, vt sententiã mutare non sit paratus, vbi secus definiatur vel à Cõcilijs vniuersalibus, vel ab Pontifice Rom. Atq; hic re ipsa nõ est hæreticus, cùm magis Ecclesiæ, quã referunt vniuersalia Cõcilia & præsul Romanus, deferat & credat, quã sibi ipsi: ac talis profecto Cyprianus vir sanctissimus, & alij multi tũ docti, tũ sancti viri. In horũ numero quidã ponunt Honorium I. quẽ tradunt nõnulli in causã monothelitarũ fuisse ancipitẽ, magis tamen ad monothelitas declinasse, licet huiusmodi quæstiones amputãdas censeret: multi tamè periti à Græcis id cõfictũ aduersus Papã contendunt, & hãc sententiã plurimis & quidè maximis argumentis cõfirmant, vt Honorius in additionibus ad Platinã, Albertus Pighius lib. de Ecclesiastica hierarchia, & postremò Robertus Bellarminus. Vt vt res sit, illud est euidentissimũ, ex ipsa epistola propter quam cõdemnatũ voluit Honorium iam defunctũ, quæ in sexta synodo adducitur, ipsum neq; id lege lata sanxisse, neq; cõtrariũ hæreticũ omnino definisse, quæ pertinet ad duos superiores modos; sed, modò vera sit illa epistola, in opinionẽ potius Monothelitarũ deflexisse. illud cunctis proponentẽ huiusmodi contentiosas disceptiones de medio tollendas. Ad summam Pontifices Romani numquam contrarijs sanctionibus inter se in rebus fidei constituendis, vel primo, vel secundo modo discreparunt, neque etiam tertio, si quorundam sententiã sequamur. Primo haud posse Catholicos determinat asserentes Pontificem Romanum posse credere hæretica, scribere, prædicare, sed lege promulgata sancire nequaquam. Nos addimus neque secundo modo præfules Romanos ab vnanimi consensu per annos mille quingentos & amplius recessisse, quod nulli sedi per tot sæcula contigit. De tertio, si quis vult esse contentiosus, vt placet, digladietur. næus erit, qualis Cypriani. Mirum verò, quantum torqueant ingenia sua hæretici, vt exprimere aliquid commenticium possint hac in re aduersus Papas; sed risum mouent.

VIII.
REGES PO
TENSISSIMI
OMNIUM PON
TIFICIBVS
ROMANIS SVB
IECTI.

August. 22.

uent. Nos ea referre, aut refellere, superuacuum putamus. si quis ea videre cupit, consulat doctissimi viri Roberti Bellarminij disputationes aduersus hereticos. Nos ad octauum veniamus.

Nulli sedi contigit, cuius subiecti per tot secula sic floruerint potentissima omnium, & amplissima regna nacti, ut Romana. An non hoc verum? Catholica natio, quae Pontifici Romano paruit semper tamquam Petri successor, iam mille quingentos & quinquaginta tres annos durat, tot enim numerantur, ex quo Spiritus sanctus in corda Apostolorum illapsus Ecclesiam constituit Petro praesidente. Ad eam peruenit propter victorias vexillo crucis a Constantino partas imperium Romanum, omnium quae fuerint potentissimum, anno ab ortu Christi trecentesimo decimo quarto, ut ecclesiasticae historiae peritissimus Caesar Baroni in annalibus suis tradit, & ab illapsu Spiritus sancti ducesimo octuagesimo, cum scilicet Silvester Papa Constantinum baptizauit. Imperio Romano Catholica natio potita est plurimos annos, & in Occidente, & in Oriente. Nunc autem tenet omnium quae fuerint vniquam ab orbe condito amplissimum regnum per Catholicos, ut merito vocantur, Hispaniarum Reges. Quocirca si omnia antiquorum monumenta sedulo inuestiges, nullam reperies nationem, quae sit eandem religionem modo secuta, vniquam antistiti paruerit, ac tamdiu steterit, atque adeo praesiterit, ut ea, quae Pontifici Romano obtemperat. Anno millesimo & sexagesimo sexto ab Vrbe condita, ut quidam numerant, Constantinus sacris est aquis more Christiano ablutus. ex eo desiere gentes a cultu Christiano alienae, quae imperio Romano subieciuntur, habere Pontificem summum Romae, ex eo desierunt Imperatores Romani se Pontifices maximos appellare, ut idem Caesar doctissime adnotauit in Martyriologio. quamquam qui a Numa Pompilio, ut auctor est Linius, Romae institutus est Pontifex maximus, & cuius functionem sibi arripuerunt Imperatores, non omnibus gentibus imperio Romano subiectis, quantum pertinet ad sacra, leges praescriberet, ut omnes periti norunt. Mahometes conatus est vniuersitati successorum suorum sectatorem Pontificem summum praesistere; ideoque cauit, nequis posset esse Rex, aut Princeps suorum, qui non esset pariter maximus antistes, quem statuit esse vnum totius factionis, ut testatur post alios Ioannes Leo in Africae descriptione. sed haud multo post eius obitum summi Pontificis potestatem plures sibi arrogarunt: & quando Mahometes constituerat, ut praesul iste electionis non hereditatis iure suis praesiceretur, contra huiusmodi legem factum est, ut Rex neque Pontifex esset, & ad suos liberos regnum transmitteret. Quamquam Mahometis sectatores nondum mille annos durarint; cum Christi Ecclesia iam mille quingentos & amplius persisteret, & longae ampliora terrarum spatia teneat, quam colluuias Mahometis. Stet igitur, nulli antistitum successioni hucusque obtigisse, ut imperia regna quae habuerit tanto temporis spatio sibi obsequentia, quae omnium potentissima & amplissima merito dici possint. At hoc necesse est dicamus a maxima sapientia diuinitus indita, qualis ab ipso Adamo haecenus non existit in terris, neque tales ob id est euentus fortita, proficisci. Quocirca Prosper Aquitanicus, qui sub annum quadringentesimum quadagesimum floruit, recte cecinit:

*Sedes Roma Petri, quae pastoralis honoris
Facta caput mundi, quicquid non possidet armis
Religione tenet.*

Cum vero Pontificia haec potestas in tam sublimi tamque diuino loco fuerit collocata, & priuilegijs huius celestibus honestata, hinc factum ut daemones eius splendorem cunctis modis obcurare semper fuerit conatus, ut eius auctoritas ac potestas ad nihilum redigeretur. In primis autem cum nil aequae fidei conciliet, ac sanctitas, inuidia, malevolentiaeque veneno corda quorundam, qui Christianos se professi sunt, sed longissime a Christi modestia, spirituque demissa & humilia sentiente abessent, semper aspergere, & inficere summis viribus contendit. Tales cuncti ambitiosi, & elati, qui ad sua peccata nullo modo respicientes, antistitum siqua sunt vitia diligentissime rimantur: quod si vllum crimine vel tenue inuenerint, amplificent, extollunt, exaggerant; ubi nullum fuerit, actiones omnes illorum in peiorem semper partem accipiunt, & interpretantur; & quod in re non apparet, in animo intus occlusum dicunt: argumenta conquirunt, concinnant, dilatant, ut verisimile appareat quod asseueranter affirmant. Hinc impetu facto abrogare omnem ipsius potestatem conantur. Sed omnia, ut vidimus, frustra contendunt. Illa namque potentior ac splendidior apparet, & elucescit, quod illustrius fiet, ubi de tertia coniunctione agemus, in qua

A

B

C

D

E

A qua de bonis externis tractabimus. Hunc ad propositum redeuntes cetera persequamur. Nonum sit illud. Cum Pontifices Romani iure electionis euertantur ad tantam potestatem, ac per tot secula fuerint euerti semper, tamen illud admirabilissimum est, quod si comparatur haec summa sedes Pontificia cum ceteris summis principatibus, quae in orbe hucusque fuerunt, & ad quos iure electionis Principes sint electi, Pontificatus hic praesulis paucissima passus est schismata: quod facillimum est videre, si compares schismata, quae contigerunt in Imperio Romano usque ad Constantinum, vel quae in Occidentali & Orientali euenerunt, vel quae denique ex quo in Germania scribitur Imperium confedisse; sumendo hinc inde totidem annos, vel temporum, quae vtrinque pacatissima fuerunt, vel quae ambabus partibus, quas inter se compares, turbulentissima obtigerunt, ut signo de pace abunde explicauimus. Id vero non nisi a maxima gubernandi prudentia proficisci potest.

B Decimum sit huic sedi diuinitus concessum, quod cum multa fuerint in illa praeteritis temporibus schismata, nullus tamen Pontifex rite electus, est ab inimica factione in ipso schismate interfectus.

C Sed huic vndecimum longae admirabilius succedit: nam neque Pontifex vitio creatus, vel Pseudopapa est interemptus a contraria factione, quamuis venerit in potestatem veri Pontificis, quae nos latius persecuti sumus signo de mansuetudine.

Duodecimum, nullus Pastor & Princeps existit ab orbis exordio, qui tanta cura & studio Regum suae fidei commissorum sit Imperia tutatus, eorumque pacem, & concordiam, & amplificationem procurarit, ut Pontifex Romanus: quod clarissime suo signo apparebit.

Decimum tertium. Nullus Princeps adeo suae potestatis publicas res adeo communi consilio moderatus est semper, ut Pontifex Romanus. Hoc liquet e multis. Nam decem & octo vniuersalia Concilia, ad quae conuocati ex orbe Catholico omnes cuiusvis nationis Episcopi adfuerunt, vel ipse coegit, vel coegenda curauit. Primum, Nicenum, anno Domini trecentesimo vigesimo septimo. Secundum quidam numerant Sardicense, trecentesimo quinquagesimo primo, quod alij idem quo ad decreta faciunt cum Niceno, ac secundum ponunt Constantinopolitanum anno trecentesimo octuagesimo tertio. Tertium, Ephesinum, quadringentesimo trigesimo quarto. Quartum, Chalcedonense, quadringentesimo quinquagesimo quarto. Quintum, Constantinopolitanum secundum, quingentesimo quinquagesimo tertio, vel quingentesimo quinquagesimo sexto. Sextum, Constantinopolitanum tertium, sexcentesimo octuagesimo primo, vel sexcentesimo octuagesimo quinto. Septimum, Nicenum secundum, septingentesimo octuagesimo primo, vel septingentesimo octuagesimo sexto. Octauum, Constantinopolitanum quartum, octingentesimo septuagesimo. Nonum, Lateranense primum, millesimo centesimo vigesimo tertio. Decimum, Lateranense secundum, millesimo centesimo trigesimo octauo. Vndecimum, Lateranense tertium contra Vualdenses, millesimo centesimo octuagesimo. Duodecimum, Lateranense quartum, millesimo centesimo decimo quinto. Decimum tertium, Lugdunense I. millesimo ducentesimo quadagesimo quinto. Decimum quartum, Lugdunense secundum, millesimo ducentesimo septuagesimo quarto. Decimum quintum, Vienne nense millesimo trecentesimo vndecimo. Decimum sextum, Florentinum, millesimo quadringentesimo trigesimo nono. Decimum septimum, Lateranense quintum, anno millesimo quingentesimo duodecimo. Decimum octauum, Tridentinum, quod millesimo quingentesimo quadagesimo quinto incepit, finitum millesimo quingentesimo sexagesimo tertio.

E Quae omnia e chronico Genebrardi & horum temporum scriptoribus apparerent. Sed quando vniuersalia cogere difficillimum, innumera ex Episcopis plurimis Pontifex idem Romanus est solitus semper habere, ita ut vnus Leo Nonus cum federit annos tantum quinque, synodos tamen octo diuersis in locis celebrarit, ut ex Hermanno Contracto scriptore horum temporum liquet. Rursus idem Pontifex Romae semper a primis temporibus habuit ex omni natione presbyteros, quibus titulos & Ecclesias vrbis assignabat, quos passim nunc vocamus Cardinales, quibus semper consultis res publicas solitus est expedire. Quocirca nullus Princeps vniquam maiore cum consilio res administravit, ut Pontifex Romanus. Nam si omnes simul Principes ab orbis exordio ante oculos tibi mentis ponas, inuenies nullum, qui vel vnum concilium generale celebrarit absque Pontifice Romano: nullorum successionem Principum reperies, qui tamdiu tanto cum consilio adhibitis omnium gentium viris tractarit. An non igitur hic prudentia summa?

ET.
QUINTISSI
MAE PRAE
TERES PONT
IFICVM ROM.
ELECTIONES.

X.

XI.
NULLVS SCHIS
MATICVS PA
PA OCCISVS.

XII.
MAXIMUM
PONTIFICVM
ROM. STV
DVM IN SV
BIECTOS.

XIII.
MAXIMI CON
SILII PONTI
FICES ROM.

Idem probatur generalibus argumentis pertinentibus ad causas efficientes gubernationis, materiam finemque illius. Cap. IV.

CATHOLICI PRINCIPES OPTIMI OMNIUM.

OMNIUM MAXIME IN PACE VIVENTES.

OMNIUM FORTISSIMI CATHOLICI REGES.

Sigo. de Occid. Imp. lib. 3. & 9.

Collegimus quinquaginta euenta maximorum regnorum, & principatum, quae & mirabilissima sunt, & nulli unquam nationi contigerunt vlla ex illis: e quibus fit apertissime Catholicae Ecclesiae esse optimam gubernationem. Sed adhuc idem ex alijs aperiamus: & quando cuncti consentiunt Romanos olim cunctis praestitisse in administratione rerum publicarum, hinc ducamus quinquagesimum primum argumentum, catholicos hac in re Romanis praecelluisse, & ideo ceteris uniuersis. Hoc esse verum constat e pessima ac flagitiosissima Imperatorum vita, qua subiectos sibi contaminabant, diripiebant, occidebant; vt signo de flagitiosa vita eorum qui fuerunt hostes Ecclesiae, testimonijs antiquorum scriptorum, qui nobis haud aequi fuerunt, abunde est ostensum. Quocirca Romanus orbis olim nihil aliud erat, nisi impurorum hominum, latronum, sicariorumque sentina. Quinquaginta & octo Imperatores numerauimus, qui Christi nomen haud coluere, & ex ijs ne octo quidem bonos dicere aliquo modo possumus; alios scelestissimos, monstra potius voces, quam homines, at huiusmodi etiam subiectos fuisse oportet, ab ijs namque eligebantur; ac fieri haud potest, vt illi crearentur, quorum vita non ipsis probaretur, vt omittamus subditos vt plurimum se conformare ad exemplum sui Regis; cu verum sit illud. Totus ad exemplar Regis conuertitur orbis. Alios porro aliorum populorum Reges fuisse scelestissimos liquet e duodecimi libri signis. Hinc existit quinquagesimum secundum argumentum. Nam plerique omnes Imperatores Romanorum fuere a suis occisi, quod etiam supra aperuimus: idem constat de aliarum gentium Regibus, e signo de pietate, & intestinis alienorum caedibus. Igitur vel subditi mali, vel principes. Numquid enim boni illi? malos itaque, non bonos interficiebant. At si boni, cur malos euehebant, quos deinde necarent? omnes itaque scelesti. A militibus, inquit, plerumque eligebantur. Nil refert. In potestate namque facinorosorum fuit Imperij summa. Quod si obijcias rebus bellicis plurimum valuisse, quinquagesimum tertium proponimus, ex quo nostros ijs maiores ostendamus, (quod tamen latius explicabitur signo sequenti.) Aduersus alios Romani Imperatores potuere, non aduersus Imperatores Christianos. Quocirca vbi pugnam est inter duos de Imperio Romano, e quibus alter e nostris fuerit, alter ex hostibus Christi, nos quamuis numero haud pares, victoriam tamen retulimus, vt Constantinus de Maxentio & Licinio, Theodosius de Eugenio. Vbi Romanis Imperatoribus a Christo alienis existit bellum aduersus vel alias gentes idolorum cultrices, earumque Reges, vel aduersus alios Imperatores Tyrannosue bene illis omnia processere, non ita quoties illis fuit res cum nostris Imperatoribus, ventumque ad pugnam, quamuis multitudine praestarent: quod maximè in Eugenio apparuit, qui se falsorum numinum vindicem profitebatur, ac iactabat, & innumeras secum gentes e toto Occidentali Imperio collectas trahebat; iamque res Theodosij videbatur in angustum redegisse, sed omnis eius conatus irritus fuit. Quod si Imperium Romanum semper incidisset in Imperatores Catholicos, quales maximè fuerunt Constantinus & Theodosius, Pontificum Romanorum studiosissimi, numquam proculdubio neque in Occidente corruisset, neque in Oriente. In Occidente namque regnantibus Zenone, & Momyllo Augustulo haereticis Imperium concidit. Imperatores similiter Orientis quamdiu nobiscum fenserunt, neque ab obedientia Pontificis Romani descuerunt, quamuis agitati maximis procellis, steterunt illi tamen, & Imperium permanfit. quicquid unquam iacturae insignis factum est vsquam, vel principibus haereticis, vel nationibus in haesim lapsis id contigisse ostendimus supra signo suo, vbi actum de interitu Christianae religionis, & infra apparebit, vbi actum de ignauia haereticorum principum aduersus hostes. Ac meo quidem iudicio frustra Catholici pugnant pro nationibus ac locis haeresi aliqua contaminatis, frustra tandem pro Graecanicis regionibus, vt aliquando Deus adsit, plerumque a nobis abcedet. maiore Deus habet odio haereticos, quam ceteras nationes ipsi infensas. Illi fidem fregerunt, hi non ita. Sed vt ad ipsos Romanos redeamus; nullo modo negandum superatos ab illis nostros longa perpetuaque armorum tractatione, & vsu. Romanis namque a tencris vnguiculis nihil aliud erat cordi, quam pugna, & acies; contra Catholicis pax, & tranquillitas. Sed

tas. Sed a nostris illi vincuntur, quod nemo inficiabitur, bellicorum instrumentorum apparatusque; inuentione, animi robore, omniumque; aduersorum tolerantia. sed hac de re tota suo loco. Nam si de amplitudine locorum, quae nostri armis adduxerunt in potestatem, agatur, & ex hoc bellica virtus aestimanda, certum est viginti ac pluribus etiam partibus maiora loca a nostris vi armorum subacta fuisse, quam fuerint olim a Romanis. Atque illi septingentis annis id affecti sunt, tot enim numerari possunt ab vrbe condita, vsque ad Iulium Caesarem. At nostri haec nondum saeculo exacto transegerunt in Indijs Orientalibus, atque Occidentalibus. Neque verò res nostris fuit cum gentibus, vt quidam putant, imbellibus. legat qui volet res ab Alfonso Albuquerque in Indijs Orientalibus gestas, qui ab ostio maris Erythrei, vsque ad auream Chersonesum, loca omnia terrore armorum repleuit, atque Arabas, Turcas, Persas, Indolque uniuersos cis & vltra Ganges in sui admirationem traxit: legat quae bella confecerit etiam Ferdinandus Cortesius in amplissimis imperij Mexicani regionibus; ac videbit non fuisse Catholicis ducibus bellum cum viris huiusmodi, quales in Asia & Oriente nati sunt Lucullus, Pompeius, ac Caesar, qui de illis scriptum reliquit: Veni, vidi, vici: aut quales Alexander in Persia effeminatos, atque animi peritiamque; nullius. Quod si bellica virtus pensanda non ex amplitudine locorum, quae fuerint adducta in potestatem, sed e ferocia, & indomita fortitudine nationum, quales erant Galli aetate Caesaris; nobis sit satis ea quae sunt ante oculos posita exempla adduxisse. Germaniae sunt latissima confinia, populi fortissimi, quos numquam Romani vincere potuerunt, & terras eorum potiri; expauit Alexander Magnus, neque ausus est attingere: Carolus Magnus subegit, & nobilissimum inter eos imperium fundauit. Quocirca siue respicias Imperatores Romanos praecis superstitionibus addictos, Maxentium, Licinium, Eugenumque, quos Catholici deuicerunt, siue vastissimas regiones a nostris bello partas, vel bellica instrumenta, & apparatus, vel denique indomitas olim gentes; tantum nostri hac parte praestant alijs ad extremum, quantum tormenta militaria a nostris inuenta arietibus & catapultis antiquis. Nobis itaque optima tandem gubernatio domi bellicae. Sed quando quae dicta sunt argumenta hucusque, deriuauimus omnia ab ijs, qui praesunt, Regibus, Imperatoribus, Rebus publicis; opere pretium fuerit expendere qualis sit Catholicae nationis uniuersae principatus; qui cum patuerit optimus, optima ipsius etiam merito gubernatio dicatur, quod erit argumentum.

Quinquagesimum quartum. Conuenit itaque inter omnes sapientes, vnus dominatum, quem Graeci monarchiam vocant, praestare optimatum vel populi gubernationi. Tradidit id Philosophorum summi Plato & Aristoteles. Stobaeus multos colligit ex antiquis, qui idem docuerunt, sermone quadragesimo quinto: idem scripsere Seneca & Plutarchus, viri veritatis satis acuti inuestigatores. notum illud Homeri:

Ουκ αγαθον πολυκοιανην, εις κοίρανος εστι εις βασιλευς

Refert Herodotus agitatum fuisse hanc olim quaestionem inter principes Persarum, cum Magi caede perpetrata illud regnum occupassent, conclusumque ab omnibus, vno excepto, monarchiam cunctis praecellere. Eiusdem sententiae nostri fuerunt, in quibus Iustinus, Cyprianus, Irenaeus, Athenagoras, Lactantius, Tertullianus, Hieronymus, & alij. Hinc Deus Iudaeis vnum praefecit; is erat summus sacerdos, cuius imperio qui non obediret, morti adiudicabatur, vt est apertissime constitutum in Deuteronomio: ne verò hic prophanis negotiis animum nimis adieceret, ac sacra negligenter; extraordinarium ad bella gerenda, & prophana, Deus excitare solebat iudicem, antequam Reges constituerentur, vt iudicum libro habetur; sed prima potestas, ac summa erat penes ipsum sacerdotem, atque ideo primum iubet illum adiri Deus, vt apparet e loco adducto Deuteronomij: neque poena capitis in eum, qui iudicis imperio haud auscultarit, irrogatur, quod fit, vbi sacerdotis iussa violantur. Diuino iussu adnumerabatur huic sacerdotio collegium septuaginta duorum, quod constituit Deus precibus quodammodo querelisque Moysis adductus, vt apparet libro Numerorum. Ac proculdubio si humana & terrena eatenus bona sunt, quoad imitantur & expriment caelestia & diuina; in caelo autem princeps vnus Deus: in terris etiam princeps erit vnus loco Dei. At Ecclesia Dei optima quaeque habet; ergo vnus illi praesidebit: quod nostrae semper obtigit per Pontificem Romanum Petri successorem, cuius potestas annos iam mille quingentos ac plures durat toti Catholicae nationi leges praescribens, sine vlla interruptione; quod nulli genti vsuuenit, quae secuta fue-

RESP. CATHOLICA OPTIMA OB MONARCHIAM PERFECTAM. Plato in Polit. vltra medium. Aristo. lib. 8. Ethic. c. 10. Senec. lib. 2. de benef. Plutarch. de monarch. Iustorat. ad gentes Cyp. de Ido. van. Iren. lib. 1. c. 10. Hiero. epi. ad rust. Deut. c. 17.

Num. c. 11.

MONARCHIA
CATHOLICA
MAXIME OM-
NIUM SACRIS
SVBIECTA.

1. Reg. 8.

1. Cor. 15.

ta fuerit eiusdem religionis scita. Optima itaque gubernatio illius. **A**
 Quinquagesimo quinto deinde loco proponatur illud, quod viderunt omnes fe-
 re populi, tentarunt assequi, sed à proposito multis de causis exciderunt. Ordo exigit, ac
 ratio, vt prophana sacris subiiciantur ac postponantur, sicuti terrena caelestibus, humana
 diuinis: alioquin rerum summa esset inuersio. & sacra igitur potestas, ac principatus in Ec-
 clesia Dei, prophana præponetur, legesq; præscribet, hæc ab illius nutu pendebit. Hinc
 Pontifex Romanus imperia ac regna dedit, abstulit, hodie dare inter Catholicos, & au-
 ferre potest, vbi res exigit. Id semper factum suo loco aperietur. Non ita inter hæreticos,
 & alios populos; quamuis id faciendum statuissent à principio. Maxima erat potestas
 summi sacerdotis inter Romanos, Athenienses, Aegyptios, Persas. sed quis vquam
 summam rerum illi delatam audiuit aliqua in re insigni? Inter Gallos Druidæ primas
 obtinebant: ab eorum tamen vel principe, vel vniuersitate, quis vquam legit, aut prin-
 cipatus ademptos, aut collatos? Mahometes sanxit, ut à Califa suo (sic enim vocauit Põ-
 tificem maximum) cuncta penderent, eius arbitratu singula constituerentur, vt Ioannes
 Leo adnotauit; aliquo tempore id seruatum; paulo post nihil minus. Quid plura? Deus
 Pontificem maximum Iudæis præesse voluit, vt diximus: & tamen illi Samuele præsidẽ-
 te Regem vel inuito Deo voluerunt. Quocirca indignatus edixit eis per Samuelem, qui
 tum summus erat sacerdos, Non te abiecerunt, sed me, ne regnem super eos. Iuxta omnia
 opera sua, quæ fecerunt à die, qua eduxi eos de Aegypto, vsque ad diem hanc, sicut de-
 reliquerunt me, & seruierunt dijs alienis, sic faciunt etiam tibi.] hæc iratus Deus, multa
 deinde illis obuentura mala comminatus ob huiusmodi factum. Quamobrem cum sum-
 ma fuerit semper in Ecclesia nostra summi Pontificis potestas, atque hodie sit, necesse est
 illius optima sit gubernatio. Græci ad Imperatorem cuncta olim transtulere, vt supra
 ostendimus, qui arbitratu suo Patriarchas Constantinopolitanos eligebat, ac delicie-
 bat, quod etiam fit hodie à Turcarum Rege, cuius est loco mouere & euehere eisdem,
 quod numquam Pontificibus Romanis accidit, vel imperantibus olim Romanis. Inter
 Protestantes autem res eò redacta, vt in Anglia nunc Elisabetta Regina, lupa versip-
 pellis, sit Ecclesiæ Anglicanæ caput, dignum patella operculum, ac turpissimi mon-
 stri venustissimum caput. Sed cum sint principatum genera tria, vnius, optimatum, & po-
 puli, & in quolibet aliquid esse boni possit, nullo modo id ab Ecclesia tollendum. Sit igitur
 in illa vnius in primis gubernatio, penes quem sit rerum summa, isque sacrorum sit
 præfectus: non excludantur tamen optimates vquam, neque populus omnino arcea-
 tur. licet enim Deus toti rerum præsit vniuersitati vnus, attamen in celo caelium sunt or-
 dines, ac præstantiores præsidet ijs qui minus sunt nobiles: ijs adscribuntur ex humano
 genere, quasi ex humiliori populo, qui purè vixerint: & omnes sanè inuentur absque vl-
 lo intermedio Deum, rerum tamen aliarum, vel gerendarum ministeria, vel noscendarum
 notiones à superioribus inferiores accipere solent. vt Dionysius ille Areopagita diuini-
 tus tradit. Alia claritas, inquit Paulus, Solis, alia claritas Lunæ, & alia claritas stellarum.]
 & quamuis à Sole claritas omnis emanet, syderum tamen alijs alia & altiora, & splen-
 didiora, & inferorum motus orbium superiorum motibus, illustrationesque idcirco illu-
 strationibus obsecundare profuse est certum. Sic etiam videmus in ipso corpore, cui sæpè
 Ecclesiam comparat Paulus, capitis vnius esse summam rectionem, atque ab illo vis in-
 spiratur cunctis membris sentiendi ac mouendi; quædam tamen, velit nolit caput ac vo-
 luntas nostra, sentiunt ac mouentur, vt cor ac genitalia interdum. quin non potest ipsum
 caput omnino sibi membra præcidere, eorumque loco sufficere quæ liberet. Quocirca
 est quædam temperatio in Ecclesia optimatum. Nam licet vnus præsit, adiunguntur illi
 tamen Episcopi necessariò, adesse etiam solent Imperatores, Reges, ac Principes, quos
 nullo modo solet gradu suo deturbare Pontifex Romanus, quasi mutabiles quosdam ma-
 gistratus, quod Turcarum Sinarumque Rex facit, quorum sunt amplissima regna post
 nostra. deturbare tantum meritò solet, vbi emergunt grauissimæ causæ, à quibus maxi-
 mè cauendum ac timendum; sicuti etiam membrum quandoque amputamus, vbi foret
 periculum, ne totum corpus insiceretur. At Turcarum Sinarumque Reges ad arbitrium
 cuncta suum reducere, quales tyranni sunt, & quales fuere plerique omnes Imperatores
 Romani, qui nullam Senatus habuerunt rationem: suntque Reges hodie Turcarum &
 Sinarum, qui solo metu, non amore imperia administrant; hinc ille cunctos agnatos in-
 terneconi semper dat, hic carcere quodam liberiori ad omne libidinum genus appa-
 ra-
 to &

Aro & instructo inclusos toto vitæ tempore tenet, quod etiam facit Aethiopum Rex. Ha-
 bet præterea nostra Ecclesia temperamentum quoddam populare. nam quilibet ex infi-
 ma plebe non modò Episcopus creari potest, sed etiam Pontifex summus: idcirco sem-
 per suus est virtutibus locus. Atque hac in re peccat maximè imperium Sinarum alio-
 quin nobilissimum, in quo nulla spes est infimæ sortis hominibus ascendendi ad vllum
 nobilitatis ac dignitatis locum. omnia hæc temperamenta habuit imperium Romanum,
 cum Senatus sua potestas haud adimebatur, in quem cooprabantur qui virtute excelle-
 bant; sed quando is vno loco coarctabatur, neque ciuitatum provinciarumue admini-
 strationes perpetuò assignabantur, hinc eueniebat vt vnus principatus in tyrannidem
 degeneraret, quod plerumque euenit. nonnulli tamen existere, qui sua iura Senatus
 relinquentes, optimos ex Imperatoribus illis vocare meritò possis, quales fuere ante
B omnes Titus, Traianus, Antoninus Philosophus, Alexander, Probus, & si qui sunt alij.
 ob id proculdubio nobilissimum imperium Romanum Turcico, & Sinetico. Hinc etiam fuere
 ipsius latiora confinia, & maiores vires. Reliquum est, quod ab euentu futuro pendet, vt
 videamus quodnam stabilius erit. Romanum namque permansit à Caio Iulio Cæsare,
 vsque ad Momyllum Augustulum, quingentos ac viginti duos annos: at illorum neutrum
 peruenit adhuc ad annos tercentos. Non annuero imperio Romano annos Reipubli-
 cæ, qui fuere quadringenti sexaginta duo; tot namque intercedunt ab exactis Regibus
 ad Iulium Cæsarem. Atque ita imperium Romanum diuturnius fuit vno imperante, quàm
 pluribus: adde etiam potentius. Ac bene quidem in Republica Veneta videmus esse tẽ-
 perationem quamdam, quæ constat ex vnus principatu, optimatum, & populi, magis ta-
 men vergit ad optimatum gubernationem. quocirca optima ex omnibus, quæ vquam
C fuerunt, ac diutius etiam persistit, & tranquillior, vt supra dicebamus, ob hanc tempe-
 rationem, de qua elegantissimè Gaspar Contarenus Cardinalis pulcherrimo de Repu-
 blica Veneta libello. Ad summam cum sit longè optimum illud, à quo delibatur & col-
 ligitur quidquid est boni in vnaquaque re, & in omnibus trium gubernationum formis,
 vnius, optimatum, & populi, sit aliquid boni; Ecclesiæ nostræ est excellentissima modera-
 tio, quando ex omnibus quodcumque habent boni decerpit, & in ea modus ille præcel-
 lit, qui ex tribus est nobilior. sic enim superis, quibus vnus quidem præest, sed volentibus,
 nullo metu percussis, quasi perpetuò optimatum confessus, & ordini similis euadit. Eadẽ
 porrò similitudo in caelestibus luminibus ac motibus conspicitur, & in corporis etiam no-
 stri cõformatione. Idcirco imperium Romanum Turcico & Sinetico præcellit hucusque
 amplitudine locorum, viribus, diuturnitate, doctrinarum cognitione, & inter Respu. insi-
 gnes Veneta vetustior, & tranquillior. Sed quando Romana res, quamuis ex omnibus
D aliquid haberet, ex illo tamen vnus principatu, qui est optimus, magis quàm è reliquis
 constabat; ideo Venetæ præstat viribus, & regionum domitarum latitudine: quod euenit
 etiã Turcico & Sinetico, quæ inferiora sunt imperio Romano, cum nullum sit in eis ferè
 temperamentum. omnibus his Venetum præstat sedatione, ac diuturnitate. Retulimus
 hucusque hoc capite sex argumenta generalia, quæ spectant ad ipsos cuiuslibet gentis gu-
 bernatores, è quibus apparet optima nostræ Ecclesiæ moderatio. Neque verò so-
 lum nostra Ecclesia temperata est ex gubernatione vnius, quæ præcellit, optimatumque,
 & populi; quia munus Episcoporum est perpetuum, neque amoueri possunt ab admini-
 stratione urbium suarum, nisi grauia ob crimina, & ad vnus Episcoporum principatum
 quilibet è populo adsumi potest; sed & ob eam causam, quod Pontifex Romanus, si sit
E hæreticus, deijci potest gradu suo ab vniuersali Episcoporum Concilio, illique palam
 potest obfisti.

Argumenta generalia ducta à subiectis. Cap. V.

Vnc à subiectis aliqua ducamus, & quinquagesimum sextum fit illud, quod
 à multitudine non hominum modò, sed innumerarum gentium conficitur.
 Tanta namque vis huius gubernationis, vt apertè inter hostes ipsos domi-
 netur. quocirca inter ipsos Turcas & Persas sunt qui pareant Ecclesiæ no-
 stræ decretis: plurimi sunt inter eos Catholicos, qui palam fidem nostram
 sequuntur, Episcopi nostri illis præfunt. Non modò igitur Ecclesia Catholica continet
 Hispanicum imperium latissimum, Gallicum, Germanicum, Polonicum, & Italicum, ve-
 rum

RESP. CATHO-
LICA DOMI-
NATUR. OM-
NIUM LATI-
SIME VELIN-
TER HOSTES.

RESP. CATHOLICA EX ANTIQUISSIMO TEMPORE LATISSIME DOMINATVR.

Lib. contra Iudeos.

Lib. 3. c. 3.

Rom. c. 1.

Lib. 10. ep. 97.

RESP. CATHOLICA OMNIUM MAXIME EFFERATAS GENTES AD HUMANITATEM PERDVXIT.

rùm pertingit hostium loca & regiones, in quibus plurimi è nostris degunt, vt sit Ecclesie amplissima latitudo; qualis nulli vmquam contigit, si omnia quæ diximus completaris. Hinc existit quinquagesimū septimum, diuturnitas tam late ditionis, quæ tot populis iura dederit religionis. Nam trigesimo quarto anno ab ortu Christi cum Spiritus sanctus se in Discipulorum corda insinuasset, prima illa sua concione Petrus plurimos sibi ex ipsis Parthis, Medis, Aelamitis, Chaldæis, Asiaticis, Aegyptijs, Cyrenensibus, Cretensibus, Arabibus, Romanis, qui prius Iudaica sequebantur, adiunxit. mox vbi per eundem Petrum gentibus aliis aditus est patefactus, Cornelio Centurione baptizato, Apostoli totius orbis confinia peruagati, Catholica gubernationis imperium propagarunt, ita vt Tertullianus antiquissimus scriptor iure dixerit imperij Christiani pomeria longè ampliora suo tempore fuisse, quàm regni, quo potitus est Alexander, Cæsar, aut si quis est alius his potentior. omnes verò Ecclesias toto orbe disseminatas, oportebat, vt Tertulliano antiquior Irenæus scripsit, ad Ecclesiam Romanam conuenire, à cuius Pontifice ceteri Episcopi profuunt, ait Cyprianus libro de simplicitate Prælatorum, veluti rami ab arbore, riuus à flumine, radij à Sole.] hinc Ignatius scripsit initio epistolæ ad Romanam Ecclesiam, habere illam patris nomen, quasi ceteræ essent loco filiorum. Iure nam Paulus etiam dixit, Romanorum fidem annunciatam in vniuerso mundo.] Ac ne quis adhuc putet hæc à Christianis per amplificationem prolata, legat epistolam Plinij Secundi ad Traianum, in qua testatur tantum fuisse numerum Christianorum, vt templum nemo adiret, & victimarum nullus emptor inueniretur in ciuitatibus, vicis, ac pagis: & Traianus tamen inuit imperium anno à morte Christi sexagesimo quinto. Haud itaque leuiter illud pronunciauit Cyprianus, Imperatorem Romanum fuisse æmulum Cornelij Papæ. Ex his colligitur fieri nullo modo posse vt Ecclesie nostræ non fuerit optima semper gubernatio; quando tantam suæ potestatis ab ipso exordio per omnes mundi partes amplitudinem nacta, illam sit inter ipsos hostes etiam tutata supra annos iam mille & quingentos.

Quinquagesimum octauum sit illud. Quæ plures ac magis efferatos populos ad humanitatis studia & cultum perduxit, ea gens proculdubio ceteris excellentia rectionis præstat. At Catholica est huiusmodi, vt supra vidimus. Nulli ergo dubitationi locus est licet, quin Ecclesie Catholica leges ac mores sint omnium præstantiores. Atque hic multa obseruanda: quorum primum est, ab ipsa Romana ditione multa efferata fuisse depulsa in moribus apud omnes imperio Romano subiectos posita: crudelitas in debitores, atrocitas in gladiatoris ludis. Secundum, disciplinas & artes omnes ad summum euectas inter gentes, quæ barbaræ ab antiquis nominabantur. Verbi gratia, Græcis & Italis exceptis, non videbantur alij populi doctrina & arte vlla admodum valere. In Hispania & Gallia fuere nonnulli oratores ac poëtæ: Philosophia, Mathematicis, ceterisque artibus, quæ liberales vocantur, haud multum præstabant. At nunc è Christianis summus nobis viros dedit non modò Hispania, & Gallia, sed quæ minus humanæ videbantur Europæ regiones. Nam qui quantique philosophi Albertus Magnus Germanus, Alexander Halensis Anglus, Ioannes Scotus? Nulli cedunt ex antiquis, plurimos vincunt. Quantus in Mathematicis Nicolaus Copernicus, Gemma Phrisius, Ioannes è Monte regio Germanus, Stofferinus, Ioannes è Sacro bosco Anglus? mitto innumeros alios in qualibet scientia & arte excellentissimos. Tertium est, in Europa dumtaxat duas è tribus eius partibus à nostris ad humanitatem perpolitas, quæcumque scilicet sunt supra Rhenum & Danubium, magnam Britannia partem, insulasque illi adiacentes, & Oceano Septentrionali circumfusas. Iam verò quis enumeret tot nationes in Africa, Asia, Indiisque Orientalibus & Occidentalibus? vt illæ nihil habebant plerumque nisi humanam figuram? nam cetera belluina omnia. Quocirca necesse fuit Hispanis interdum facere, quod illis agricolis, qui locum aliquem vepribus oblitum, dumetis vndique implexum & obseptum, arboribus infructuosus & venenatis abundantem excolendum suscipere, ferro & igni terram purgare. Ac sanè nunc illi populi mansuerudine, docilitate, religione, ac bonis moribus nos superant. Veniamus ad quartum, quod est mirabilissimum. Tantum potuit Catholica nationis optima gubernatio, vt non modò ad suas leges moresque veræ humanitatis populos transtulerit, quos armis Principes ac Reges Catholici subegerunt, sed & eos quibus ipsa interdum subiecta fuit. Ita vt si qua in regione Episcopis Catholicis subiecti magis deuulerunt, Pontificique Romano paruere, ac plures denique Catholici fue-

A ci fuerint, quàm hæretici, necesse ad extremum fuerit Principes illos barbararum nationum cum suis Christo se adiungere, Pontifici Romano colla submittere, efferos mores deponere, humaniora sectari. An non hoc verum? Totus orbis Romanus, cuius gentes barbaræ haud dici & haberi volebant, ad hoc venit imperante Constantino, hoc egit. Idem contigit Sueuis, Alanis, & Visigothis, qui Hispanias occuparant olim, Francis, qui Gallias, Burgundionibus, Northmannisque, qui Galliarum loca diuersa, Longobardis, qui bonam Italiae partem, populis maiori ex parte efferis, qui cum victores essent ac domini, tantum abfuit, vt Catholicos ad inhumanitatem suam compulerint, & agreste inconditumque viuendi & regendi genus, vt ipsi potius feritatem ingenitam deposuerint, & ad nos concesserint. Quænam quæso est hæc ars, vt capti capiant, victi vincant? Numquid idem Græcis contigit, numquid ceteris Orientalibus, quos Sarraceni & Turcæ in suam potestatem adduxerunt? Ad tantam iam cuncti Orientales & Græci barbariem deuenere, vt non modò disciplinas omnes, quarum meritò olim sibi magisterium vendicare videbantur, amiserint, & oblitæ sint; sed ipsam linguam si velint addiscere, ad nos confugiant, est necesse. En qualis Græcorum gubernatio, en qualis Orientalium, en qualis hæreticorum. Quòd si Africa, impellente Constantio Heraclij nepote, hæresim Monothelitarum non omnino vel ex maiori parte esset amplexa, si loca quædam Græcorum Latinis subiecta non magis Græcanicæ hæresi adhæsisserint, quàm nobis, si Hungaria & ora quædam finitimæ pestiferas opiniones Protestantium non admisisserint; vel Sarraceni Turcæque expulsi fuissent, vt ex Hispania, Sardinia, Sicilia, locisque nonnullis Apuliae & Africae sunt à nostris exturbati, nonnullique ex ipsis nomen Christo dedere; aut necesse fuisset omnino ab illis mores nostros ac leges humanitatis plenissimas admitti, vt fecere Sueui, Alani, Visigothique; in Hispanijs, Franci, Burgundiones, Northmannique in Gallijs, Longobardi in Italia, populi barbari & efferati; domini licet, ac victores. Igitur tanta est efficacia gubernationis nostræ, vt non modò compulerimus penè ad studia humanitatis gentes, quas armis domuimus, vt Saxonas olim Carolo imperante, Prutenos & Liouonas à Theutonicis deuictos, nonnullosque alios Borealium partium populos, & multas ex Indiis nationes Africanis & Asiaticis, & non modo adduxerimus, quæ nostro imperio haud parebant, Hungaros, Bohemos, Polonos, Anglos, Scotos, Danos, Noruegos, Suetos, & Gotthos, Septentrionales gentes feritati addictas, sed & illas, quæ nos durissimo ditionis suæ iugo premebant, priscos Romanos, & imperij Romani incolas, Sueuos, Alanos, Visigothos, Francos, Burgundiones, Northmannos, Longobardos, vt supra ostendimus. Cum verò hæreticæ factiones tot fuerint, vt earum non sit numerus ab ipso exordio nascentis Ecclesie, mirum profectò nulli ex istis vmquam contigisse, vt vilo modo ad humanitatis cultum perduxerit vllas gentes, ex quo se à nobis ab iunxerunt, neque ex ijs, quibus subiecti fuerint eorum sectatores, neque ex ijs, quibus pares erant, neque tandem ex ijs, quos armis subegerint: quæ omnia præstita sunt à nostris. Quin Græci, qui ceteros omnes barbaros vocabant, ita vt Paulus dixerit, Græcis & barbaris, sapientibus & insipientibus debitor sum.] ad extremam barbariem deuenierint. Igitur est optima gubernationis signum, tot gentes ab efferis moribus ad humanitatem traduxisse; præcipuè verò illas, quibus nostri erant subiecti. Quorum nihil alijs vmquam contigit nationibus.

Veniamus ad quinquagesimum nonum, quod pertinet ad barbaricas oppressiones: sed vt rem probè teneamus, earum plura genera distinguamus. Ac primum sit, cum gens ita facit irruptionem, vt ciuitates deleat, & incolas det ad interuersionem. Id verò nunquam perpetratum ferè, nisi in aliquibus vrbibus, non in vniuersis regionibus. Secundum cum populo alicui auferuntur iura libertatis, aut vniuersa, aut grauiora. Tertium cum libertas relinquitur, sed auferuntur bona, iuraque, & magistratus. Quartum cum nulla bona vel pauca eripiuntur, sed iura ac magistratus haud permittuntur. Harum porrò oppressionum primæ atrociores, quæ sequuntur, semper mitiores. Ad primam & secundam pertinent Sarracenicæ Turcicæque irruptiones in regiones Christianorum, quas vi subiungunt. Talis etiam fuit Gallorum, cum Romam subuerterent, excepto Capitolio anno ab vrbe condita tercentesimo septuagesimo secundo, cæsis omnibus, qui venerunt in eorum manus, Romanis. Huiusmodi fuere Tartaricæ, quibus maiorum nostrorum memoria Turcis subiectas in Asia regiones, duce Tamerlane, cum multis alijs vicinis prouincijs ceperunt; & multo antè, vt ex historiis Marci Poli & Haytonis Armeni, cum non modò

RESP. CATHOLICA OMNIUM MAXIME IRRUPTIONIBVS BARBARICIS INACCESSA.

Sigo. in Fast.

Turcis

Turcis subditas in Asia terras, sed Mediam, Persiam, Parthiam, Armeniam maiorem, denique Orientem totum, usque ad extremos Sinas domuere, ac plurimos annos durissimo imperio rexerunt. Erant eiusdem generis clades, quibus populi Germaniae sese mutuo, inquit Tacitus, expellebant e sedibus suis, ita ut indigenae vel seruire amissis omnibus cogentur, vel alio commigrare: quae clades durarunt in Borealibus regionibus usque ad tempora Caroli Magni inter Germanos, inter alios usque ad religionem Christi per eorum loca propagatam. Ad has spectabant, quas Umbri, Piceni, Galli, Lydi, Tyrrheni, Sabini, populi que alij innumeri faciebant in Italia aduersus finitimos, antequam Romani imperium suum latius amplificassent, ut e Strabonis descriptione habetur. id accidit anno ab vrbe condita quadringentesimo septuagesimo, cum prorsus sunt in Etruria deleri Galli illi, qui Romam subuenterant, excepto Capitolio, & per annos nonaginta & octo in propinquis vrbi locis confidentes Romanae Reipublicae infesti fuere. His porro irruptionibus haud annueramus direptiones, excursiones, & bella quamuis diuturna inter populos diuersos vario euentu gesta, quamuis multae vastitates per ea fuerint illatae, occupataeque ac receptae hinc inde vrbes: ut accidit, exempli gratia, cum Poeni Annibale duce totos annos sexdecim Italiam cum fortissimis copijs peruagantes, illam miserissime diuexarunt. De illis irruptionibus agimus, quibus efferae gentes totum tractum late alicuius & illustris regionis occupantes in ea sedes figunt, & multo tempore, quanta est aetas hominis habent. Haec namque acerbissima, si quae supra adduximus habeant adiuncta. His positis supra apernimus, ubi actum de interitu Christianae religionis, nullas unquam factas irruptiones a barbaris & effera nationibus in prouincias Christianorum, nisi quas haereses prius magna ex parte contaminarunt: id ex historiis probatissimis aperte docuimus. Quocirca necesse est dicamus diuinam Catholicam Ecclesiam, cui Pontifex Romanus praest, esse gubernationem, quando eam Deus ipse sic protegit, & illam cõseruat. Vin' hoc apertissime adhuc videre, totamque rem prorsus admirari? Anno quadringentesimo septuagesimo sexto, imperante in Oriente Zenone, in Occidente Momylo Augustulo, haereticis ambobus, omnium malorum scilicet auctoribus, Odoacer Herulorum, Rugorum, Turcilingorumque Rex Italiam cepit, finemque posuit imperio Occidentali; pauci erant in Italia haeretici, neque illi Itali, Ariani dumtaxat quidam Gotthi milites, e quibus ille Momyllus, a quibus Roma fuerat ante direpta, nobilissima prouincia vexata. & tamen quid effertus iste Odoacer, in Catholica regione, quae tamen haereticis Imperatoribus (id summa mali totius) parebat? Audi quid Iornades, & Paulus Diaconus, Procopiusque scribant: Odoacer in primis Gotthos, qui in Italiam erant iam pridem a Valentiano aduersus terrores Hunnicos aduocati, ad studium suum conuertit, tertia agrorum parte, quam promissam ab Oreste obtinere non potuerant, persoluta. Italis noua tributa ad propulsandos nouos hostes imposta. Romanis Senatus auctoritas, & Consulatus dignitas ad feroces contudendos spiritus dempta. Reliquis in rebus vetera Reipublicae instituta, & magistratuum iura, nominaque retenta: ecclesiis atque Episcopis suis honor seruatus.] hec illi. Non igitur haec irruptio adscribi potest vlli ex illis, quas distinximus supra, maximè atroces: & tamen quia ad quartam proximè accedit, factum diuinitus, ut anno quadringentesimo nonagesimo tertio, post decimum septimum scilicet, ex quo Italia ab isto occupata, Theodoricus Ostrogothorum Rex eum necarit, & Italiae regnum iniuerit; Dalmatia, Rhætia, Sicilia, mox etiam Pannonijs, & Galliarum parte sibi adiunctis. Hic autem longè humanior Odoacre nullum Romanum institutum mutauit; Senatam, Consules, patricios, & ceteros magistratus seruauit: inter Gotthos a Gottho, inter Romanos a Romano iudice, inter utrosque ab utroque ius dici voluit; & quamuis Arianus, mirifice Catholicos sacerdotes, eorumque iura & templa coluit, ut e Cassiodori epistolis liquidissimo patet; ita ut multi sint principes Catholici, qui neque Pontifici Romano, neque Episcopis & sacerdotibus tantum tribuant honoris, quantum Theodoricus tribuit: legat qui volet praedicta Cassiodori scripta, & quae dicimus verissima discet. non nihil a semetipso desciiuit hic anno quingentesimo vigesimo sexto, quo & extinctus, substituto Athalarico, & Ammalasuenta matre, optimis & clementissimis principibus. Quod nisi exarassent bella inter Iustinianum & Ostrogothos, non modò isti nihil abstulissent Italiae decoris, sed & multum adiecissent, quod Panuinus etiam notauit. Nos autem ne actum agamus, asserimus id, quod est verissimum, nullas irruptiones in Christianorum terras ab effera nationibus factas eius generis, de quibus tamquam

scuis di-

A scuis diximus, nisi terrae illae fuerint haereticis contaminatae ex magna parte. Idque, ut appareat optimam Catholicorum rectionem, quae tantum praestantiae habet, quantum Catholicae pietatis, cui quidquid detrahitur, id totum est bonae moderationis detrimentum. Quocirca si expendas irruptionum gradus, quos considerauimus, videbis respondere grauitati haereticum, quae prouincias a barbaris occupatas inquinant. Britannia olim prorsus defecit a Catholica veritate, & Romani Pontificis obedientia: Angli sic illam inuasert, ut omnes Britannos delerint. Beda testatur vtrumque in vita Augustini, quem Gregorius eodem misit. Saluianus Massiliensis, qui vixit eo tempore quo Vandali Africam ceperunt, scribit omnium pessimos fuisse Afros, & adhuc superstitionibus antiquis addictos; inter eos porro sic poterant Donatistae, ut in omnibus ferè locis Episcopos suos haberent: ideo post Britannos nulla sauior tempestas percussit Imperij Occidentalis nationes, quam Afros, ut e Victoris Africani historijs constat. mitius actum cum Gallis, quos Franci in suam potestatem adduxerunt. apertissime hoc Saluianus tradit, Gallos peiore loco fuisse, cum Romanis parebant, quam cum Francis. Idem constat de Visigothis, qui Hispanias tenuerunt: a Francis namque & Visigothis nullis modis barbaricis est in indigenas sauitum; neque ab illis quidquam perpetratum ex eis, quae irruptionibus enumeratis sunt a nobis adscripta. Aperiemus loco suo a Regibus Ostrogothis magis delatum Pontificibus Romanis, quam ab ipsis Imperatoribus, qui se Catholicos nominabant. Longobardi crudelitatis aliquid exercuerunt in Galliae Cisalpinæ gentes, cum plerique omnes Episcopi, ut supra ostendimus, a fide Romani Pontificis se abiunxissent. Ideoque imperium Longobardorum pertinet ad tertium genus inuasionum barbaricarum, aut etiam secundum, cum scilicet triginta duces creati sunt a Longobardis anno D. LXXV. nam plerisque nobiles sustulerunt, ceteros grauissimis tributis onerarunt, populares omnes oppidis eiecerunt, ut post alios Sigonius notauit. Igitur si velimus inter se comparare mala ab hisce gentibus illata, verissime apparebit pessimè actum cum Britannis, qui ferè omnes ab Anglis caesi, cum nemo inter eos Catholicus extiterit, ut Beda testis est vtriusque rei in vita Augustini. Secundum locum tenent Orientales Graeci, & eorum studiosi a Turcis miserime oppressi, inter quos paucissimi Catholici. eadem vicem subierunt ad extremum Afri, cum Constantius, Zonara teste, nullum inter eos Catholicum permisit esse, Monothelitis fauens, & a Sarracenis mox Africa occupata. eadem similiter calamitatem subierunt Hispani, cum Vitiza & Rodericus omnino a Pontifice Romano, & Catholica veritate se alienarunt; subierunt Hungari, cum Protestantibus se addixerunt. isti namque haud omnes trucidati, ut Britanni. Tertium locum tenent Galli Cisalpini, & Afri, cum fuerunt illi a Longobardis, hi a Vandalis subacti, & inter quos erant multi Catholici. Bene prorsus actum quondam cum Gallis & Hispanis, quorum regna florentissima sunt excitata, neque atrocioris quidquam tum passi, cum Franci & Visigothi in eorum regiones inuasert. pontificiae potestati conduxit imperium Occidentale, ut erat antiquitus, euerit; exemplo sit, quod euenit Orientali, dum Graeci Imperatores Pontificis Romani auctoritate non modo effugere, sed prorsus excindere sunt conati. Quod si Ostrogothi visi sunt aliquid vastitatis inferre Italiae, non id accidit, cum illi imperarent, sed cum urbium Italicarum dominatu expulsis, duce Totila, bella gesserit cum Iustiniano: neque id pertinet ad praesens argumentum. Quin tum Iustinianus sibi iam dissimilis Syluerium Papam in vincula coniecit, quod & in Vigilium Syluerij successorè commisit. Quocirca haud mirum si quid claudis Italia illi subiecta pertulit. quamquam si de Roma agatur, cuius Totila partem tertiam, ut Procopius testatur, incendit; imperante Nerone maius illa damnum ex eius conflagratione est passa. Ad summum constat, regiones aliquas tunc a barbaris nationibus & effera oppreffas, cum Catholicae pietati, Romanique Pontificis obedientiae nuntium remiserunt; & quo maiore se scelere hac in re obstrinxere, eo durius iugum tyrannidis subierunt. Idque ut sciamus esse optimam Catholicorum gubernationem. Sed adhuc aliqua ad praesens institutum spectantia subiiciamus. Secundo itaque loco sit illud obseruatione dignum, agi nunc annum vigesimum primum supra millesimum, ex quo Italia nullius efferae nationis tyrannide est oppreffa, nullas eruptiones earum de quibus est actum supra, vel ipsa, vel eius insignior pars est peressa, post aduentum scilicet Longobardorum, qui contigit anno Christi D. LXXVII. At Roma, cuius interdum splendor oculos mentium nostrarum perstringit, animosque stupore defixos tenet, quasi nihil antiquo illius

De Sig. Tom. 1.

D d populo

populo ad dignitatem vel sublimius vel aptius fingi possit, anno tercentesimo & sexagesimo tertio, ex quo condita fuit, tota prorsus à Gallis excisa, Capitolij, qui collis est, ut inuentibus apparet, angustus, arce dumtaxat excepta; populus ferè omnis aut interfectus, aut captus; nisi qui in finitimarum gentium terras effugisset. Profuit illi habere exulem Camillum in vicina ciuitate Ardeę, qui post septem mensium obsidionem collecto exercitu, dolo Gallos aggressus, nobilissima victoria Capitolium liberauit, patriamque miserimè euerfam recepit. Numerètur anni rursus ab hac euerfione, barbaricâque oppressione, vsque ad Odoacris aduentum, qui Romam cepit, non euerfit, nullius crudelitatis signa in Romanos & Italos edidit: & colligentur octingenti sexaginta quinque. Anno namque ab vrbe condita M. CC. XXVIII. Odoacris ingressus contigit. Quod si producas vsque ad illud tempus, quo Totilas ira inflammatus tertiam Romę partè demolitus est, quod euenit ab vrbe condita M. CC. XCVIII. colligentur nongenti sexaginta quinque. si vsque ad ingressum Longobardorum in Italia, cum neque Roma capta, neque Italia tota, Gallia tantum Cisalpinę regiones, quod contigit ab vrbe condita anno M. CCC. XX. conficiuntur anni nongenti septuaginta septem. Quamcumque igitur in eas ratione, numquam tanto tēpore Italia à barbararum nationum iugo & oppressione illaesa permansit, ut ex eo tempore, quo Pontificis Romani auctoritatem est sequuta. At multis est bellis confictata, quasi verò non multo maioribus, diuturnioribus, atrocioribusque; ante Pontificis Romani auctoritatè constitutã; aut fingi possint diriores hostium oppressiones, quam quas supra distinximus. Quid, quòd ipsa Repu. florente, ipso imperio vigente, Italici populi debebantur, agris, domibus, omniq; iure spoliabantur? Dionysius tradit à Romulo primū institutū, ut coloniæ deducerentur: nam simulatq; ciuitas aliqua, aut populus parum fidus amicusq; Romanis videbatur, vrbe domibusq; suis expellebatur, ager assignabatur militibus Romanis; bene cum illo agebatur, si libertas relinqueretur. Hic mos continuatus, ita ut postea bellis ciuilibus erumpentibus in media Italia sæpè populi deleterentur à contrarię victricisq; factionis ducibus, vrbes agrisq; eorum exercitui amico distribuerentur. Salustius tradit libro suo de coniuratione Catilinæ Hetruriã totam à Sylla militibus suis diuisam, cōstat etiam Latium Campaniamq; magna ex parte. Idem postea Cæsar vsurpauit. Appianus & Dio testantur Italiam propè vniuersam ab Octauiano distributam: nam cum colonias decem & octo decreto Triumuirali deduxisset, mox duo de triginta post Antonium deuictum populis etiam delectis constituit. Neque dumtaxat ager inimicorum, sed & aliorum militibus assignabatur. notum namque illud:

*Mantua vae misera nimium vicina Cremona.] &
Impius hæc tam culta noualia miles habebit?*

Eadem Suetonius, Flaccus, Hyginus, Plutarchus, Paternus, & alij tradunt. Ab istis oppressionibus Catholicę regiones omnino immunes. Satis namque nostris Principibus arces vrbibus suspectis imponere, perduellium principes primarios capite multare. Atque ut videas adhuc qualis esset dominatus & gubernatio Imperatorum Romanorum, qui optimi existimabantur, quam grauius Italia opprimeretur à suis; audi Suetonium de Octauio loquentem: Perusia capta, etiam dirutam tradunt alij, in plurimos animaduertit, orare veniam, vel excusare se conantibus, vna voce occurrens, moriendū esse. Scribunt quidam trecentos ex dedititijs electos vtriusque ordinis ad aram diuo Iulio exstructam Idibus Martiis hostiarū more mactatos. Exstiterunt, qui traderent, cōsultò eum ad arma isse, ut occulti aduersarij, & quos metus magis quam voluntas contineret, facultate L. Antonij ducis præbita detegerentur, deuictisq; his, & confiscatis promissa veteranis præmia solueretur. Jhæc de Octauio Suetonius aduersus eos gesta tradit, qui semel in ipsum ceperant arma, & deditiōne fecerant, inaudita causa crudeliter occisos. Constat itaque è dictis, Italiã numquã magis aut diutiùs à barbaricis oppressionibus securã fuisse, ut postquam Pontifici Romano, vti ius erat, auctoritas sua restituta: nam si cum maximè visa est florere Augusto imperante, omnibus eius ferè incolis proprię domus & agri adempti, populi que multi ipsius nouis colonis inductis delecti: quid de alijs existimandū? Quòd si Italia loco tam infelici olim fuit, quid de ceteris prouincijs dicendum? Sed quæ foret Italię, & omnium prouinciarum Romano Imperio subiectarum calamitas imperio Romano vigente, constat apertissimè signo de flagitiosa alienorum vitæ capite de Romanis Imperatoribus, & signo de horrendis prodigijs & cladibus. E Tacito supra recitabamus id moris fuisse apud Germanos in plurimas gentes diuisos, ut sese

Dio. lib. 51.
INFELICISSI-
MA ITALIÆ
TEMPORARE
GNANTIBVS
IMPERATO-
RIBVS RO-
MÆ.

TEMPORA EX
QUIBUS CA-
THOLICÆ
REGIONES A
BARBARIS
NON SVNT
OCVPATÆ.

A vt sese illi inuicem sedibus suis exturbarent. At ab anno octingentesimo vsque ad aetatem nostrã per annos fere octingentos à barbaricis istis oppressionibus Germania illaesa, fecere incursiones in illam Hungari aliquando, Northmãni, aut si qui alij: numquã tamè populi delecti, quod ab Octauiano in Italia factū Dion tradit, numquam regiones sedibus fixis occupatæ. Quod de nobilissima Germania dicimus, idem Polonię, quamuis Tartaricas irruptiones sæpiùs passæ, per annos ferè sexcentos contigit; multo autem plures Danię, Nouergię, Gothiã, ac Sueuię. Ante annos sexcētos Gallię minima pars Northmannorum inuasiōne est oppressa. Agitur annus ferè millesimus, ex quo nulla gens Angliam modo vllò ex ijs, quos supra enumerauimus, occupauit. At qui illam non tenuere Imperatores Romani annos quadringentos, & Angli opprefferunt? Stet itaque, terras, quæ Pontificis Romani auctoritatem sequantur, nil timere à barbaricis oppressionibus: B Quod tertio loco etiam manifestum sit ex eo, quòd è Dania, Nouergia, Gothia, & Sueuiã, quas nomine Scandinavię Paulus Diaconus & Iordanes appellant, officinasq; gentium, & vaginas vocant, egressi olim Visigothi, Ostrogothi, Cymmerij, præcis adeò scriptoribus noti, Cymbri, Daci, Gepidæ, Suedi, Longobardi, Turcilingi, Auares, Heruli, Hunni, Vinuli, Bulgari, Slaui, Rugi, Alani, Burgundi, Northmanni, alijque innumeri, de quibus Iordanus, siue Iordanes: Ab istis populis ceteri, in quos inuadebant, sedibus patrijs expellebantur ac debebantur. Sexcentesimus nunc est annus, ex quo nulla ab illis eruptio facta. Patiatur orbis Catholicus incursiones, direptiones, bella: nihil æquè acerbum, nihil æquè funestum contigit, ut quas supra enumerauimus oppressiones populorum, quod nemo nisi sensus omnis expers inficiari potest. Ab illis minus est illatū damni nostris terris, ut apparet. Ergo optima gubernatio nostrorum, siue modos oppressionū, siue tempora irruptionum factarum, siue loca vnde irruptiones antiquitus fiebant, contempleris. Quòd si aliquibus imperium Papæ non placet, si qui exhorrescunt, videant ne quemadmodum Valens Arianus in Catholicos fuit iniurius, & Gothicis inuasiōibus, à quibus est crematus, aditum patefecit; aut veluti Zeno edicta pontificia contempsit, & Italiam Rege Odoacre occupante amisit, vel ut Constantius Heraclij nepos in Martinū manus iniecit, Catholicosq; Africa exterminauit, Monothelitis adhærens, & Sarraceni Africã ceperunt; siue ut Vitiza & Rodericus Hispanorū Reges potestatem cunctis etiam sacerdotibus fecerūt ducendi plures vxores, veterūtq; ne quis appellaret ad Episcopū Romanum, & Hispaniẽ ab Arabibus oppressẽ; aut exemplo Orientalium, Græcorumque, auerfentur Romanum Pontificem, detrahant illi, & ex illo Oriens & Græcia post Sarracenos in Turcarum potestatem venit, cum regionibus huic contumacię addictis, aut veluti Hungari Protestantium sectatores, quibus ijdem Turcæ dominantur; sic ipsi eorumdẽ Turcorum tyrannidi crudelissimè subiiciantur, à quibus exemplo Britannorum Pelagianorum, quos Angli trucidarunt propè vniuersos, ad nihilum redigantur, aut quasi Africanus Donatistæ & impij à Vandalis miserimè opprimantur, siue tamquam Galli Cisalpini à Longobardis vexentur: & tunc certissimò experientur an optima sit gubernatio Catholicorum, an grauius sint Romani Pontificis edicta. Allata sunt hucusque nonnulla argumenta pertinentia ad id in quo gubernatio versari solet.

Nunc finem cuiuslibet principatus inspiciamus, & ea quæ proximum hunc finem contingunt. Ab illo namque in primis nostrę actiones, & singulę res diiudicari solent ac debent. Id in confesso est apud omnes, & hoc sit argumentum sexagesimum. Ac nemo inficiabitur, modò sanè sit mentis, optima esse, quę referuntur ad Deum totius bonitatis fontem, ex istis præstantiora, quæ proprius ipsum spectabunt. Omnes hinc coetus clamabunt, à suis omnino Deum veluti finem respici, ac propinquius etiam ceteris attingi. Cui dabitur primas? at si rectè expendantur superiora, nullus dubitationi locus est relictus: nihilominus hinc aliqua speciatim ponderemus: nostręque Ecclesię dandas primas apertissimè ostendamus. Illius respectus in qualibet hominis actione cunctis præponderat, cuius ille causa vitam ponere est paratus, ac re ipsa ponit. At nulli vmquam cœtui contigit, ut tanta hominum multitudo pro vno Dei cultu propagando, nulla opum deliciarum honorumue spe proposita, occumberet, ut nostro: ergo potissimus eius finis Deus. An non vera quæ dicimus? Si antiqua scruteris, in vna vrbe Roma numerant quidam martyrum tercenta millia, quibus si diuitię, voluptates, & honores, si denique vita Deo priora fuissent, illo repudiato, hæc tueri potuissent. Libentissimè omnium fecere iacturã. Quod si maiorum nostrorum tempora spectes, narrat Helmoldus tot Christianos à Sla-

REGIONES A
BARBARIS
OCVPATÆ
OB CONTEM-
PTVM PA-
PAM.

RELIGIOSIS-
SIMA OM-
NIUM CATHO-
LICÆ RESP.

uinis olim, quod supra retulimus, ob Christi vnus cultum trucidatos, vt eorum numerus scriptis comprehendi haud possit. Iam verò nostra memoria quot è nostris in Indiis Orientalibus & Occidentalibus interfecti? Proferant hæreticæ factiones singillatim suos; nihil inter illas vnquam simile. Quòd si secundo loco intuemur quantæ sint copiar nostrorum, qui pro eadem religione tuenda subire necem voluerint, idem comperiemus, vt supra adnotauimus. Manifestum namque est, in eo poni finem ab vnoquoque, cuius gratia velit alia, & à quo ne excidat, cuncta dimittit. Liquet idem tertio loco è tot hominum religiosorum familiis, qui cuncta posthabentes, huic vni rei dant operam, vt Dei memoriam reuerentiamque corde insculptam gestent; à qua re ne illecebris vllis auocentur, de Pauli consilio, neque nuptiis alligari volunt, neque terrenarum rerum procuratori. toti sunt, quoad eius fieri potest, in contemplatione & amore diuinorum. At sunt alii etiam. Sed neque tot, neque tantæ pro ingeniorum diuersitate; è sola namque S. Francisci familia numerantur virorum centum triginta milia, virginum verò duplo plura. Quocirca, verius nos in Deum tendimus, quam reliqui cœtus. Ex his mirabilia illa, quæ supra obseruauimus signo de religione, nobis dumtaxat peculiariter profecta ex ordinibus religiosis. Sed qui quæso homines vnquam, quod quarto loco ponendum, tot ex vllò populo fuere, qui summos honores, amplissimas opes, regna nobilissima, imperia potentissima spontè dimiserint, vt se in occultos secessus abderent, & longè ab humanarum curarum tumultibus positi cœlestia captarent, & assequerentur, vt è Catholico? Nonne hoc disseruimus signo de paupertate? atqui expeditiones ab impedimentis propositum magis attingunt: & ardentius amant, qui maiora ob amatam rem prudentes relinquunt. amoris porrò est coniungere & conglutinare amantes homines Deo. Hinc occurrit quintum. Videas in vrbibus nostris, oppidis, vicis, agris, templa à Catholicis exstructa; vt quiuis admoneatur officij sui, faciliè homines in vnum conueniant ad Dei laudes concinendas, munia exsoluenda. His rebus certi homines prepositi, per quos hæc speciatim curentur omnibus in locis. Neque tot, neque tanta inter hæreticos contempleris. scilicet illis non adeò cordi Deus, non hic eorum primarius finis reuera. negligunt illi potius huiusmodi res, templa demoliuntur diuino cultui consecrata. Adde his sextum, tot agros ac fundos, amplissimosque cuiusuis generis prouentus solis rerum sacrarum religiosorumque hominum necessitatibus & vrbibus destinatos. Hæc hæretici Protèstantes, homines nimirum pietatis plenissimi, abominantur. Enimverò solet hoc esse præcipui finis omnia ad se trahere, cuncta sibi deuouere, & speciatim dedicare. Septimum sequitur: Maximus honor, qui hominibus sanctis ac sacris exhiberi solet à nostris, vt tantus à nullis: vt pateat in omnibus nos Deum spectare, Deum quærere, Deum venerari; quippè quibus illud cordi sit infixum: Qui vos audit, me audit; & qui vos spernit me spernit,] excipientes Dei ministros, quod ait Paulus, sicuti Angelos, sicuti Iesum Christum.] Hinc octauum profectum, vt hominibus sacris primæ in Ecclesia Catholica semper sint delatæ, summa Catholicæ Reipublicæ penes illos semper fuerit, illis Reges, illis Imperatores potentissimi obsecundarint. Finis namque hoc est, vt proxima ipsius instrumenta sint primaria, principem locum teneant, cetera illis obsequantur, veluti cerebro capitique feruiunt oculi, aures, & reliqui sensus, nobiliores corporis partes, & loco sublimiori sitæ. Neque his absimile nonum: quod enim vicinius est proposito fini, minus ab illo solet aberrare; sicuti orbes cœlestes, quo primo propinquiores, eo magis circumuersioni illius subiecti, motuque proprio tardiores. In Catholica verò Ecclesia videas, quod semel fuerit certò definitum, iussumque vt credatur, veluti diuinitus scitum, in eo postea nunquam variatum. Varietas namque immutabili Deo dissidet, summæ veritati dissonat. Ab eunt ad alia, qui mutantur, principia oportet esse fixa: alioquin fundamento concusso & conuulso, totius ædificij compages labefactatur, & corrui. finis agenti principium, licet assequenti postremum. His decimum succedit; antiquitas ac perpetuitas. Noua & interrupta nullo modo diuinitatem præferunt, qua nihil vetustius, nihil magis eiusdem tenoris & constantiæ. Viden' vt syderum motus continuentur, nihil illos impediatur, nihil retardet, quin iugi impulsu semper cieantur, corpora nimirum quodammodo diuina? ita mentium, quæ stultè sæpius mutantur, quæ diuinè sibi constant, & eodem semper tendunt iisdem tramitibus insistentes. Quid postremò, vt finem faciamus, tot homines, quolibet sæculo, qualibet ætate miraculis, quæ non nisi diuinitus fieri

A fieri possunt, illustrissimi testificantur, nisi Ecclesiæ nostræ inesse diuinitatem, Deum penitus illi insidere; miracula namque vi diuina præcipuè eduntur, cetera actionis quadam specie & simulachro famulantur? Deus vnus illa in primis operatur. Reliquis efficientibus nulla tantæ efficacitatis forma ingenita & inhærens. Quamquam si persequi singula vellemus, è quibus apparet gubernationis nostræ præcipuum finem, proximumque Deum, nullus esset dicendi finis; & quæ nos signa Ecclesiæ colligimus toto hoc opere idem clarissimè testantur; hæreticos scilicet aliud reuera spectare, quàm Dei cultum; ceteras verò gentes hunc in postremis habere, cum vel imperij amplificationem quærant in primis, & armis ob id studeant potissimum, veluti sectatores Mahometis, qui in leges retulit, ferro controuersas religionis diffiniendas, non disputationibus, non miraculis; quo in numero fuerunt olim Romani, ac reliquæ nationes ferè omnes: vel voluptates, & omnem deliciarum copiam consecutur, vel honores, famèque claritatem & splendorem non diuinæ, sed propriæ. verum nos cetera prosequamur. Satis enim videtur manifestum, nobis esse primarium finem Deum; & idcirco gubernationem nostram maximè diuinam, longèque optimam; si cuncta rectè expendantur.

Idem demonstratur generalibus argumentis pertinentibus ad virtutes, studiaque, & exercitationes earum. Cap. VI.

C **V**iribus pugnare, & arte quadam vincere, voluptate ad aliquid impelli, metu abduci, nobis est commune cum belluis. Non est igitur optima gubernatio, quæ in armorum tractatione, bellicæ præstantia, vel in bonorum, quæ spectant ad corpus, affluentia comparanda versatur. Felices illæ respública, beatissima regna, aiebat Plato, quibus aut philosophi præessent, aut philosophorum studiosi, sapientum scilicet aut sapientiæ amatores. Quòd si virtus, addebat idè, oculis corporis conspici posset, sensibus eius subijceretur; quos illa, & quantos amores sui mirabiliter excitaret? Hominis est ratione duci, quæ diuinitus deriuata diuinitatem respiciat, inquirat, capeffat: hoc illum distinguit à reliquis animantibus, non robur excellens, aut dulcedo titillans. Præstent Romani illi prisci, recentes Mahometani viribus Catholicæ & Christianæ nationi: præstent antiqui Persæ, Assyriique, & qui nunc celebrantur Sinæ nobis abundantia iucundissimarum rerum. Detur nobis cunctos superare mentis nobilitate, non quauis, sed qua diuinitas hauritur, imbibitur, & intimis animi fibris tenetur. Quocirca præstent adhuc Græci Christianis humanarum rerum scientia, naturalium causarum & effectuum cognitione. Diuinorum nobis amorem, peritiamque summam relinquunt. Apellis imagunculam contemplari satius est, quàm simulachra innumera aliorum. paruulæ gemmæ vastissimis montibus pretiosiores. Status itaque quæstionis, à quo ducitur argumentum sexagesimum primū, est in præstantia religionis, quæ nos Deo coniungat: in qua sanè videntur elephantantes Romanis & Græcis plerisque omnibus præcelluisse. ab istis namque Venus, Cupido, Priapus, Cloacina, Febris, & alia huiusmodi portenta colebantur. Nam quid ego Aegyptios referam, qui boues, allia, & cæpas dijs adscribebant? vt meritò ille irriserit:

*O fortunati, quorum nascuntur in hortis
Numina.*

E Quid de Persis dicemus, qui inter alia, & igni diuinitatem tribuebant? quid de ceteris, qui simulachra suis ipsorum manibus efficta deos ipsos existimabant? Hominum sunt omnia ista vel stolidorum, vel obscænorum. Verum est ab elephantibus Lunam cælestem sydus nobilissimum & potentissimum summa cum religione coli certis cæremonis, statibus diebus: idque cum fuerint illa animalia à sordibus cunctis post coitum forsan cõtractis, à quo abstinet prope festos ipsi dies, viuo flumine abluta. & tu Venerem, febrem, cæpe, ignem, effigiemve aliquam, veluti Deum, cum sis homo, veneris, neque te tantæ stultitiæ pudeat aliquando? Atqui isto modo conducebat, nullum Deum coluisse, sed instar apum rempublicam constituere, Regem præficere, illi parere, illum venerari, suum locum seruare, sua munia obire, suauia quæque delibare, opusque dulcissimum conficere, & summa in tranquillitate vitam traducere, vel in acie occumbere aduersus

ignauos fucos. Istis proculdubio, qui mentem suam ex altissimo gradu deturbant, ac tur-
pibus colendis, atque inanimis subiiciunt, apes præcellunt, quas non modò scribunt ordi-
nem mirificum toto ætatis suæ tempore seruare, sed etiam castitate, ac virginitate, vehe-
menter affici & delectari. Non est itaque nobis disputatio cum huiusmodi hominibus,
sed cum illis, qui cum Deum cognouissent, nò sicut Deum glorificauerunt, inquit Paulus,
philosophis quibusdam sapientibus, aut hereticorum factionibus. Quod si ita est, expedi-
ta res est. Nam quam quæso vniquam Rempub. regnumue philosophi instituerunt, quod
eorum placitis steterit, & in terris apparuerit? Res, vt constat, inter eos redacta ad opinio-
nes ac verba. Hominum, qui cœtum nullum reuera formarint, gubernatio nulla, nisi
commenticia. Non est igitur disputandum, numquid Ecclesiæ nostræ rectio potior illa,
quam sinxerunt isti, & nostri tamen re sunt affecti, quod isti mente haud potuerunt. ac si
quis ex ijs visus est eminentior, longè nostris inferior apparebit. Nam cum religionis sit
munus actiones nostras, quibus attingamus Deum, siue intimas, siue extraneas, in eum
veluti finem referre, optima erit illius religionis gubernatio, quæ sic eò dirigit toras,
etiam si nulla adesset præmiorum spes, aut pœnarum metus. Magis namque est addi-
ctus ille Deo, qui se illi ita deuouet, vt nullo modo reuocare propositum velit, aut refri-
gescere, quamuis certò sciret, nihil inde emolumentum sibi obuenturum, aut ex mutatione
pœnæ aliquid accessurum; quàm qui secus esset animatus. Ac licet possimus secundo lo-
co post Deum præmia ipsius amatoribus debita expetere, & contra post eius offensam
fugere ac respuere pœnas reis constitutas, tamen ardentius amat, magisque se illi deu-
ouet, qui vult ei seruire, vel nulla proposita remuneratione benefactorum, vel male-
ficorum vindicta. Sed cum certò credamus diuinitus hæc esse præfixa, bonis quidem
bona, malis verò mala, idque haud negarint vlli philosophi, vllæ gentes, vlli hæretici,
quibus aliquid sanæ mentis reliquum fuit, eò res redigitur, vt id totum, quod dicimus
esse maximæ deuotionis, positum sit in mentis purissimo ac sincerissimo intuitu Deum
solum spectantis, ad illum dumtaxat aspirantis, cetera longissimè à tergo relinquentis,
quasi abducat se prorsus à cunctis rebus creatis, quæcumque illæ sint, auoletque hinc,
& intimè in Deum se insinuet & abstrudat. Hic cuncti, quibus sua placent, neque vera sint
necne perpendunt, exclamabant suos ita fuisse Deo addictos, vt parati fuerint ei morem
gerere in omnibus, quamuis tanto amori nullum præmium proponeretur, aut nullum
supplicium diuini monitis non audientem sequeretur. Hoc sibi omnes decretum vindi-
cabunt; Deum præ cunctis amandum, respiciendum; omnia præ illo contemnenda, ni-
hili omnino facienda. Hæc enim maxima animi in Deum tendentis deuotio, quæ à re-
ligione proficiscatur, atque eliciatur. At nos huiusmodi mendacia refellamus.

Ob id asserimus nullius cœtus legem paucioribus illecebris, quæ sensus moueant, in-
uitare & allicere homines ad sua, vti Catholici populi doctrinam. Hæc namque om-
nes ansas cupidinum circumcidit, omnes libidinis fibras stirpit euellit. Lege alio-
rum decreta, lege nostra, atque ita vt dicimus esse videbis. Protestantes omnia iei-
uniorum scita tollunt, omnes corporis castigationes, quibus mens ab ipsius amplexu
abducitur, & ad cælestia contemplanda & habenda sensim vocatur & euehitur, ir-
rident; in monachis arctissimam seuerioris vitæ disciplinam abominantur, & inse-
ctantur. Quid? fas esse aiunt, homines puri, omnibus sceleribus nos implicari, & con-
stringi voluntatem, cuius est in omnes animi nostri vires imperium summum, ad omnem
turpitudinem deliberatò propendere, flagitia omnia amplecti, facinoribus cunctis ad-
glutinari. Addidit impius Caluinus non oportere homines esse paratos Deo parere in
omnibus quæ iubet, aut etiam iuberet; nihil referre, si quis vniquam nolit illi parere. Sat
est, inquit, si certissimò sibi persuadeat se propter Christi merita beatitudinem consecutu-
rum. Sed qui fieri potest, homo acutissimè, vt aliquis Deo in omnibus copuletur (hæc
enim beatitudo) & in omnibus Deo parere nolit, in omnibus illi repugnet? Quomodo
quæ dissident inter se cohærebunt? Fixum nobis est illud, Christi gratia diuinitus in nos
bona cuncta deriuari. In his verò bonis & hoc adnumeramus, vt nostra voluntas omni-
no in Deum feratur: quamuis dum viuimus corpus obluetur inuitis nobis, non ob-
nixurum, cum resurgemus. Interim voluntati deliberatum constitutumque est po-
tius emori, omnes pati cruciatus, quàm titillationi vlli manum dare, assensum præsta-
re. Hoc nobiscum sentiunt Græci; sed adhuc eorum doctrina quibusdam voluptatum
terrenarum blandimentis effœminatur, à recto tramite, quo pergamus in Deum, deflectit:
passim

A passim repudium quauis ex causa admittunt; eiecta prima vxore licentiam dant aliam
ducendi; ex quo campus latissimus fit illis, in quo excurrat eorum libido, ruptis indissolu-
bilis coniugij vinculis. quid quòd inter eos nonnulli fornicationem, quam vocant sim-
plicem, peccatum negant, vt è Moscouia Possuini apparet? At nos vel illi consultò af-
sentiri, quamuis non sit in animo moliri aliquid, vel delectationi, quæ ex eius cogitatio-
ne turpibusque simulacris mentem pulsantibus excitatur, volentem prudentemque ad-
misceri, mortiferum crimen ducimus; veniale, quod aiunt, & leue, nisi simulatque aduer-
timus, & nihil impediatur alijs forsan occupatos, imagines istas scelerum quorumlibet men-
tem concutientium obscœnas auersemur. Auersari est hominis temperati, qualem pur-
gato esse animo asserbat Plotinus ille Platoniorum summus; cuius intelligentiæ diui-
na sanctaque semper meditati nulla criminis facies appingatur, nota nulla inuratur.

B Stoicorum sunt ista, dices, qui verbis, haud rebus cum Peripatericis pugnare videntur.
Ego verò, quid senserint Stoici, haud curo. Illud esse Christiani affirmo, cum Stoicis,
non dumtaxat eum ducere felicem, modò sit virtutum cælestium donis ornatus, qui nullo
doloris sensu tangatur, quod indolentiam vocarunt, sed & illum, qui summis tormentis
excruetetur. hoc Stoici haud viderunt. longè inquam ille beator, qui maximis vndique
cruciamentis propter Deum conficitur. Beati estis, inquit Christus Deus, cum maledi-
xerint vobis homines, & persecuti fuerint vos propter me: gaudete, & exultate, quoniam
merces vestra copiosa est in cælis.] Stoici cruciameta dicebant esse interiecta quædam,
Christiani autem magna bona, si incidant in aliquem diuino amore inflammatum. Et
quis ignorat quantis desideriorum flagrant incendijs optimi Catholicorum, dari sibi di-
uinitus cælesti fortitudine armatis, Christo robur intimum suppeditante, vt in omni cru-
ciatum genere cruci affigantur, bestijs deuorandi obijciantur, in frustra conscindantur,
minutatim conterantur, flammis ardentissimis paulatim summo cum dolore absuman-
tur? Antiquorum sunt ista, dices, Apostolorum, Ignatij, Martyrumque plurimorum, quos
prisca ætas tulit. Atqui ego innumeros in qualibet ætate è Catholicis huiusmodi fuisse
ex indubitatis monumentis ostendere apertissimè possum. Fuerit vnus è tota antiquitate
Socrates per tot annorum sæcula inter philosophos, qui pro diuinæ veritatis assertio-
ne, si quibusdam credimus, libens occubuerit. Quis multitudinem nostrorum cuiusuis
ætatis, sexus, generis, status, nationis, populi enumerare possit, qui pro nostræ pietatis cul-
tu vitam lætissimi quolibet sæculo posuerunt, pueri, adolescentes, viri, senes, virgunculae,
puellæ, nuptæ, innuptæ mulieres, viduæ, nobiles, ignobiles, diuites, inopes, liberi, serui,
barbari, vitæ humanioris homines? ita vt dignosci haud possit, quanto simus hac in re cun-
ctis cætibus præstantiores, ne dicam philosophorum cateruis, quæ in facto tam præclaro
per tot annorum spatia vnus vnus Socratem ciere possunt, qui mortem pro vnus Dei cultu
subierit, quamuis reuera non appareat obijisse illum pro Dei vnus cultu, vt quidam con-
tendunt, sed pro nouorum dæmonum cultu, si Diogeni Laërtio credendum.

Sed quando hæretici habere videntur aliquos, quibus dent hæc laudem; licet suo loco
suprà dixerimus eorum factionibus pseudomartyrum suorum successionem perpetuam
non fuisse; præsens tamen argumentum postulat vt aliquid ei speciatim conueniens in
medium adducamus. Omittamus verò & illud, quod modò attulimus, nullo modo tan-
tum pseudomartyrum suorum numerum hæreticis vllis esse: adijcimus autem Ca-
tholicos martyres incredibilia tormenta mirabiliter passos; atque idè fortitudinem,
quam religio nostra illis præscripsit & imperauit vt verè diuinam, sic præstare ceteris, vt
cælestia terrenis: quæ signo de fortitudine, siue patientia clarissimè apparent. collegimus,
hucusque optimam nostrorum esse gubernationem in ijs quæ spectant ad religionem:
tuam quia illorum decreta diuinitus accepta nemini necessitatem, nisi qui velit adstrin-
gi, imponentia, longissimè nos ab illecebris omnibus abducunt, vt illis expediti ad cæle-
stium contemplationem, fructusque degustados auolare possimus, (qua in re quanti sint
nostri è sequentibus apparebit, maximè vbi agemus de signis secundæ coniunctionis,) tum
quia fortissimos reddunt homines ad sæuissima quæq; animo inuictò pro diuino cul-
tu toleranda. Virtus autem quælibet ex his duobus, quanta sit, maximè perspicitur, si
quis illa sit adeò instructus, vt neque iucundis deliniatur, neque asperis ac duris vllò mo-
do frangatur. Et ex his conficitur argumentum sexagesimum primum.

Veniamus nunc ad sexagesimū secundū, ad omnium virtutum chorum. Nam cum su-
prà statuerimus optimam gubernationem in eo positam, vt populus virtutibus excellat;
quod

quod si fiat, satis est, quamuis cetera omnia deesse videantur, actumque sit de religione, A
quod illi virtutes omnes morales seruire debeant, quantum pertinent ad actionum mo-
derationem: palamque fecerimus Catholicos optimè institutos, ideoque in ea retinen-
da cunctis præcellere: in reliquis ostendimus signo de summa sanctitate pessimos è no-
stris esse meliores optimis antiquorum, & hæreticorum. Nunc quod est argumenti pro-
positi proprium, producamus feminas ipsas tanta morum præstantia ex omni parte or-
natas, vt nullos vnquam mares tora antiquitas, qui possint eis comparari, proferre possit.
Neque verò hic ago de virginibus Deo dicatis, quarum numerus inter Christianos est
infinite; sed de illis verba facio, quæ non modo semetipsas instituere optimè nouerunt
in quadam vitæ simplicitate viuentes, aut aliquam familiam sanctissimis legibus mode-
rari, sed regna & imperia amplissima gubernare, toti que orbi iura verè cælestia dare
potuerunt. agimus namque hic de complexu omnium virtutum, siue priuatam, siue pub-
licis rebus seruientem vitam spectent; in quibus vel ipsæ foeminae nostræ priscos omnes, B
si omnium virtutum chorum simul consideres, vincunt. An non hoc verum? Au-
di an ita sit; ac disce quid virgines nostræ valuerint in virtutibus, quas Græci nominant
Ethicas, Oeconomicas, Politicas, quæ à prudentia, cuius est virtutes omnes ad suum fi-
nem perducere, nascuntur. Anno quadringentesimo octauo vita decessit Arcadius Occi-
dentis Imperator, relicto Imperij successore Theodosio propè infante, filiabus præterea
tribus, Pulcheria, Arcadia, Marina. Ex his Pulcheria nondum annos quindecim transe-
gerat, & Imperij Orientalis gubernacula suscepit, ac tractauit annos ferè quadraginta
quinque tam sapienter, ac feliciter, vt satis admirari nequeamus. Videamus autem qua
ratione & artibus. In primis virginitatem Deo vouit supplicans ob id vt fratrem Impe-
riumque eius tueretur; ad idem sorores induxit, ne si maritos adiungerent, eorum discor-
dijs & emulatione Imperium labefactaretur. hæc altari aureo, quod Ecclesiæ Constan-
tinopolitanæ donauit, inscripta consignari voluit. Bis in hebdomada de more Christiano
vnà cum fratre & fororibus ieiunia seruauit; simulque de nocte surgebant, & alternis choris
laudes diuinas canebant: fratre iussit doceri omnia quæ Imperatorè decent, pacis belli-
quia obitutum. Latine & Græcè calluit; & tamen ipsa ac sorores peritiam texendi, Theo-
dosius autem scribendi, poterant sibi victum comparare. Nulla Pulcheriam fratremque
liberalis doctrina fugit. scientissimi ambo. à precibus diuinis omnia auspicabantur.
Nil non rerum grauiorum futurorumque euentuum Pulcheriæ diuinitus pandebatur.
Hinc omnia singulari prudentia & celeritate transigebat. cum peruenisset Theodosius
ad pubertatem, nullo modo passus est forem recedere à publicarum rerum admini-
stratione, sed Imperij totius consortem fecit, & Augustam creauit: quocirca Cyrillus D
Alexandrinus ad Theodosium scribens, ait, ipsius fororè curas Imperij suscepisse. Et sanè
pro illis, Imperioque Occidentali Deus pugnavit. Nam cum Vandali, Ostrogothi, Vi-
figothi, Hunni, Alani, Sueui, & aliæ innumeræ nationes essent in ipsis Græciæ confini-
bus, & possent facillè irruptiones facere; & ætas pueri Theodosij, sexusque Pulcheriæ ex-
pediendis humanarum rerum grauiumque negotiorum consilij, haud satis apta inuitarent
omnes conatus; tamen omnes eorum Deus auertit auxilio prorsus cælesti. Tum Rada-
gaifus cum ducentis Gothorum millibus in Italiam penetravit, tum cum Vandalorum
copijs efferatissimis Alaricus; tum similiter Attila cum suis Hunnis, Gepidis, Auaribus,
& innumeris alijs populis, quorum incurfationibus vastitates plurimè illatae toti Imperio
Occidentali, quod hac ætate dilacerari cœpit, quamuis illud Honorius ætate iam matu-
ra vir, cum Theodosius & Pulcheria imperare cœperunt, administraret. Tentarunt Scy-
thæ quidem Roila Duce Orientale Imperium redigere in suam potestatem, iamque non
nullis locis captis pacationes omnes auersati prope Constantinopolim castra posuerunt:
sed non multo post Deus immixtis fulminibus Ducem quidem redegit in cineres, copia-
rum verò partim concisa, partim versè in fugam. Vldas etiam quidam, cuius tam magnus
erat exercitus, vt & se posse orbem terrarum, & quidquid Sol circumlustraret euertere pa-
lâm iactaret, mirabiliter profligatus, desciscensibus ab eo primarijs ducibus, non aliâ ob
causam, nisi quòd Orientale Imperium sapientissimè gubernari audierunt. Persæ etiam
rupto foedere prouincias Imperij Orientalis inuasent, sed ad sua reuerti cœgit eos
Deus immensa grandinis imbrumque vi in eorum copias adeò decidente, vt progre-
di nullo modo possent. Quid plura? cum iam penè concidisset Imperium Occidentale à
uarijs nationibus discriptum, tamen Theodosio & Pulcheria imperantibus vtrumque
susten-

Sozo. lib. 6.
Niceph. lib. 14
& 15.
AD MIRABILIS
COMPARTIO PVL-
CHERIAE
AVGVSTAE.

A sustentatum: nam cum defuncto Honorio Ioannes illud arripisset Valentiano expulso,
reducere hunc & cœpere illum Theodosij duces, consilio modoque non humano, sed
prorsus diuino, quæ nimis esset longum enarrare. Interim tamen Pulcheria suo nomine
nihil, inquit Sozomenus illorum temporum scriptor, qui Constantinopoli est versatus, omnia
fratris expediri mandabat, cum tamen omnia de consilio ipsius, ac sententia gererentur.
Theodosius namque paulo remissior fuit, ac negligentior in rebus publicis administrandis.
Hinc sæpius libellis supplicibus haud quaquã vilis, aut consideratis subscribebat. Quod
animaduertens Pulcheria haud desistebat admonere, vt petita legeret, & examinaret:
cumque se parum proficere, & fratrem nõ respicere videret, astu illum pulcherrimè elu-
sit. Syngrapham conficit, in qua Theodosius asserbat se Eudoxiam vxorem suam Pul-
cheriæ forori vendere, ita vt sui iuris amplius non esset, tota verò in potestate Pulche-
riæ: oblata à quodam syngraphæ Imperator more suo per incuriam subscribit, reddita-
que mox illa forori. Accidit paulo post vt Eudoxia ad multam noctem cum Pulcheria
in cubiculo ipsius de industria detineretur. Imperator mandat accersiri; sæpius vocatam,
neque venientem iubet adduci. Ibi foror mittit, qui diceret se mirari valde hæc ab ipso
feri, quando sciret quid inter vtrumque per cautionem non ita pridem fuisset transa-
ctum. demiranti verò, & hærenti, An nõ, inquit, hoc tuum chirographum? Nonne tua con-
iux mihi abs te vendita? Negare non potes: inspicere scriptum, agnosce manum. Hic Im-
perator erubuit, placideque admonitus posthac se cautiorem fore serio promissit. & sanè
nisi Pulcheria prouidisset, Theodosius in hæresim Nestorij iam iam propendens incidisset:
obstitit hæc illi animo excelso, Cyrilli Alexandrini scriptis adiuta. Eò namque Im-
perator procefferat, vt dixerit à Cyrillo feri diffensiones inter ipsum & sororem: qua de
re purgat se illi Cyrillus in Apologia. tum Pulcheriæ studio synodus Ephesina conuoca-
ta. Ac vide rem mirandam: fratri adiunxit vxorem Pulcheria Athenaidem puellam, quam
postea Christo conciliauit, & Eudoxiam dici voluit. Ea Constantinopolim concesserat,
quod à patre exhæredata fuisset. conspicata virginem Pulcheria formosissimam, simul &
doctissimam, cui nihil ad honestatem decessit, ad Christi cultum traduxit, & fratri in ma-
trimonio collocavit. Tanti illa beneficij memor Pulcheriæ diu obsequentissima fuit.
mox Imperij dulcedine allecta, vilius æqualis impatiens, vt erat ardenti ingenio, clam
per insidias procurauit arceri à publicis negotijs tantorum beneficiorum matrem. Vidit
hoc Pulcheria, & sponte secessit. quid interea? corruit vnà cum coniuge in hæresim Eu-
thyrianam Theodosius, conciliabulumque illud Ephesinum, quod prædatorium Græci
vocant, in quo occisus Euzaianus Episcopus Constantinopolitanus, plurimaque indigna
perpetrata, cogi mandauit. Nicephorus scribit Theodosium respuisse. Vt vt res sit, paulo
post obiit, & Pulcheria sola Imperij gubernacula suscepit, Martianumque coniugem si-
bi adsciuit, inito prius pacto, vt illæsam virginitatem seruaret, Chalcedonenseque Conci-
lium celebrari procurauit, in quo Catholica veritas suo loco dignitati que restituta.
neque illa longè post vita decessit, cum circiter annos quadraginta quinque sapientissi-
mè ac felicissimè administrasset Imperium Orientale, cuius exercitus nullo vnquam tem-
pore fuere ab hostibus victi, cuius nullam partem cœperunt illi, quamuis Occidentalis
Imperij copias sæpius fudissent, prouincias occupassent eadem tempestate, & multo
vicinius terras Imperij Orientalis armis circumsonarent, & militibus vndique circum-
starent; duo omnium maxima Concilia, Ephesinum, & Chalcedonense, congregasset.
Quocirca ob primum sic ad eam Cyrillus: Quantum præsidij Dominus Ecclesiæ suæ in
vestra clementia præparauit, multis sæpè probauimus documentis: & quidquid nostris
temporibus contra impugnatores Catholicæ veritatis industria sacerdotalis obtinuit, ad
vestram maximè gloriam redundauit, dum sicut Spiritu sancto docente didicistis, illi
per omnia potestatem vestram subijcitis, cuius munere & protectione regnatis.] & ob
vtrumque sic ad eandem Leo Magnus, Gaudeo fidei clementiæ vestræ, quòd religio-
sum studium dignanter impenditis, vt pax ecclesiastica renouetur, quæ quorundam dif-
fensionibus videbatur esse turbata: debetur enim hoc vestræ specialiter gloriæ, vt ablatis
omnibus scandalis, quæ contra Catholicam fidem inimicus excitauerat, vna eademque
sic per totum mundum cõfessio veritatis.] & iterum ad eandem, Martiano imperante, post
multas laudes: Libet, inquit, igitur exultare cum gaudio, & pro vestræ clementiæ prospere
digna Deo vota persoluere, qui sibi per omnes mundi partes, in quibus Domini
Euangelium prædicatur, duplicis gloriæ palmam cõtulit, & coronam.] Haud itaque im-
merito

Dante . lib. 8. cap. 40. Sueton. lib. 5. cap. 32.

Albertū Crantzium : nam quā laudandus optimus iste Antoninus , qui multos vxoris adulteros sciens prouexerit , eidemque defunctæ templum & diuinos decreuerit honores , vt Capitolinus testatur ? His igitur fœminis opponēt credo hæretici quādam suam , quæ cum ter enixa fuerit , vult tamen virgo mirabiliter haberi , cum noluerit alligari viro , vt licentius & effrenatius quibuslibet copularetur . sed istis nostris quos quæso viros ex omni antiquitate obijcere possunt , quibus aliena placent , Catholica fastidiunt ? Alias credo mulieres deproment , quæ regna antiquitus administrarint . Numquid Semiramidem vitijs omnibus contaminatam , quæ deinde à filio , quod Iustinus scribit , est occisa ? numquid Cleopatram , quæ Cæsari & Marco Antonio sui copiam fecit , exituque infelici vitam conclusit ? opponerem Mammæam , nisi auaritiæ notaretur , falsò forsan , quamuis vnà cum filio Alexandro Christum , non quidem perinde ac nos , aliquo tamen modo coluit . Sed in regendis militibus prudentiam maiorem non iniuria in Alexandro & Mammæa desiderabimus : ab illis namque obruncari ambo . Zanobia maximè excellit laudibus omnium virtutum celebris , quæ Gallienis Imperatoribus Palmyrenos & Affirios Orientales gubernauit , belli pacisque artibus supra fœmineam naturam præstans , litterarum non ignara , castitatis studiosa , ita vt à coitu abstineret , vbi se pregnantem cognouisset , neque amplexus mariti ferret . minuit tamen eius prudentiam , quòd Imperatoribus Romanis ausa se æquiparare , ab Aureliano Imperatore est deuicta , & in triumpho ducta . Quid igitur fabulosas Amazonas profereamus , quas meritò vt commenticias irridet Strabo ? Ad summam cum dixerimus eundem virtutum complexum , neque illas disungi abs se posse , ipsis mulieribus nostris non sunt è viris quos æquent vlli antiqui in ijs etiam virtutum muneribus obeundis , quæ viros maximè tangunt . Quid igitur de ceteris dicemus ?

Strab. lib. 11.

SIGNVM TRIGESIMVM TERTIVM.

Prudentia , & fortitudo militaris .

Predictum fuerat , Catholicos futuros bellicis factis aliquando præstantissimos : id nostris contigisse , certissimò demonstratur . Cap. VII.

Vamuis incredibilem pacem temporibus Christi futuram cuncta oracula prædicent , tamen eadem vaticinantur fore suum bellis aliquibus locum , neque defuturos è Christi sectatoribus , qui bellica laude cunctis præcellant . Quamobrem neque Sibyllæ id omisere indictum . Sic enim vates ille è carminibus earum :
— erunt etiam altera bella ;

Atque iterum ad Troiam magnus mittetur Achilles.

Et David ipse cum velit Christum regnare specie , & pulchritudine sua , accinctum tamen vult esse gladio , & sagittas habere acutas , quibus populi transfixi cadant . Accingere , inquit ille ad Christum , gladio tuo super femur tuum potentissime ; specie tuæ , & pulchritudine tua , intende prospere , procede , & regna . sagittæ tuæ acutæ , populi sub te cadent , i n corda inimicorum Regis .] & Isaias vbi dixit futurum vt Christi nomen colatur ab extremis terris , & insulis subijcit . Ponent Domino gloriam , & laudem eius in insulis nunciabunt . Dominus sicut fortis egreditur , sicut vir proeliorum suscitabit zelum , vociferabitur , & clamabit , super inimicos suos confortabitur . Tacui semper , filii , patiens fui , sicut paruriens loquar , dissipabo , & absorbebo simul .] hæc ille , è quibus intelligimus tum demum Christianos bellicis laudibus futuros excellentes , cum iam Christi nomen à remotissimis populis coleretur , atque ipse diu patiens silensque existisset . Videamus itaque Catholicos , hos enim Christianos dicimus , cunctis hac virtute , sicut alijs , præstitisse .

Psal. 44.

Cap. 41.

1. Argumentum

Et quidem supra docuimus , si agatur de bellicis machinis , adeò nostros superiores antiquis , vt istorum proelia nugæ sint præ nostris . Nam quid habent arietes , & catapultæ , quod conferatur igneis nostrorum tormentis ? Cuniculi , quos agebat Cæsar ad inuadendas vrbes , & suffodiendas numquid comparandi cum iis , quos Petrus Nauarra dicitur

A citur inuenisse , qui que igneo puluere replentur , atque vbi inieceris ignem , continuo videas maxima propugnacula , totas arcès à fundamentis conuelli , in aëra sublimes disijci , omniaque sursum deorsum ferri ? In admiratione erat Archimedes , quòd vitrea quædam specula inuenisset , quæ cum Sol percussisset , flammæ concipiebant , & naues procul positas adurebant . Nunc haud opus Sole : è tormentis nostrorum globi emittuntur , ac longissimè projiciuntur , qui continuo attollant incendia , vbi infederint , & omnia late corripiant , & exurant ; ita vt Stephanus Battorius Poloniae Rex plurimas vrbes & arcès Moscuitici imperij , quibus mœnia firmissima , vallis , ac propugnaculis optimè munita , facile tamen ceperit , quòd domus intra ambitum murorum positæ lignæ essent . Risum moueat , si quis antiqua his nostris ausit opponere . Quanto præstant itaque hæc nostræ præficus illis , tanto nos præstantus antiquis , militari prudentia & fortitudine .

B Eodem capite diximus , à nostris , vbi ad arma ventum , Imperium Romanum debellatum , Imperatores multos à Christo alienos à nostris deuictos , ac tunc Imperium Romanum ruinam fecisse , cum venit in manus hæreticorum . Zenone namque in Oriente , & Momyllo in Occidente hæreticis ambobus imperantibus corruit Occidentale Imperiū , oppugnante illud Odoacre Herulo . Quocirca fortissimi fuere Imperatores ac Reges à Christo alieni , vbi res illis fuit cum ijs , qui & ipsi à vero Christi cultu fuerunt alieni . at vbi res illis fuit cum nostris , non ita . Sic Constantinus vicit Maxentium , Licinium , Theodosius Eugenium Christiani cultus inimicos , sic alios alij .

C Hinc apparet ab hostibus Christi nullas vquam prouincias omnino adductas in potestatem , nisi ex quo illæ sunt hæresibus repletæ , atque ita res fuit non cum Christianis & Catholicis , Ecclesiæque sanctæ alumnis , sed cum impijs . Hoc argumentum nos late persecuti sumus signo de Christi cultus interitu , & de eodè per nostros reparato . Quin addidimus Catholicos frustra pugnare pro hæreticis . Vis nãque & prudentia nostrâ in rebus militaribus tota est à Deo : at pugnare pro hæreticis , est pugnare pro inimicis Dei . Est igitur apertissimum signum diuinæ fortitudinis Catholicorum prouincias nullas vquam fuisse prorsus ab hostibus adductas in potestatem , sed eas tantum , quæ vel hæreticis parebant , vel hæresum plenæ erant .

D Huc spectat etiam fuisse à Catholicis armis domitas ferocissimas ac celeberrimas nationes , quas nulli vquam valuere , quibus in re militari primè dantur . Germanos sic expauit Alexander Magnus , vt eos attingere non sit ausus . Romani sæpius armis fractos , tamen adijcere Imperio numquam potuerunt . Vnus id Carolus Magnus potuit , ac perfecit . Germaniam totam latissimè pertinentem , finitimamque ; illi regiones ita deuicit , vt semper armis in officio continuerit , Regnumque ; in illa nobilissimū , quod habemus , fundarit .

E Iam verò , si de Imperij amplitudine loquaris , ac terrarum latitudine , quæ pareant vni , pluribusue vni subiectis , respiciasque Indiarum Occidentalium & Orientalium loca amplissima nostrorum armis domita , necesse est fatearis nihil esse nostris simile . Ab orbe namque condito numquam contigit , vt bello tanta terrarum spatia sub vnus Imperium redigerentur , quanta videmus obedire Hispaniarum Regi , quæ viginti partibus superant , quidquid Imperium Romanum complectabatur , quod fuit omnium latissimū , vt è Dionysio Halicarnasseo liquet .

Huic aliud simile adijcimus , in Oriente nullum vquam imperium regnumue fuisse , quod adeò fuerit diffusum , simulque tamdiu durarit , vt Constantinopolitanū à Catholicis fundatum ; & à pluribus Catholicis possessum ; quod nisi ad hæreticos peruenisset , staret adhuc illud . Anno Christi tercentesimo trigésimo Constantinopolis est dedicata , & millesimo quadringentesimo quinquagesimo tertio capta à Turcis , finisque impositus imperio nobilissimo , quod stetit annos mille ducentos viginti tres , & cum Occidentali erat coniunctum : ac licet & huic , & illi suus foret Imperator , tamen iisdem legibus utebantur ambo ; & quoties Occidentis Imperator obiisset absque successore , Constantinopolitanus , vt omnes norunt , Imperatorem dare solebat Occidèti . Igitur ecquod fuit Imperium regnumque ; in Oriente eiusdem formæ , successionis , ac nominis , quod armis tamdiu , ac tã lata imperij cõfinia protexerit ? Dionysius Halicarnasseus historiarū suarū principio maxima quæque ; Imperia antiquorū recenset , & eorū tēpora , ac latitudinē . Nihil Cõstantinopolitano simile videbis . Sed quãdo hoc plures habuit hæreticos Imperatores , qui illud adduxerūt ad interitum , sicuti est periculū ne cadat Occidentale , quod in Germania cõsedit , si quando in huiusmodi hæreticorū manus , quod Deus auertat , ceciderit .

II. NOSTRI IMPERATORIS PAGANIS PONTIFICES.

III. INTER CHRISTIANOS AB ALIENIS NIHIL OCCVPA TVM NIHIL HABERE REPLETVM.

IV. FORTISSIMAS GENTES DOMITARE NOSTRIS. Q. Cur. lib. 2. Rhegin. Eghinartus in vita. Ammianus.

VI. LATISSIMUM VETVSTISSIMUMQUE CATHOLICORVM IMPERIVM. Sigo. de Imp. Occi. lib. 4.

VII. Idcirco subijcimus, nullam fuisse Rempublicam, Regnum, vel Imperium in Occidente quod tam latè ac tamdiu imperitarit, vt Carolus Magnus, & qui post eum fuere Imperatores. Romani postquam, Pompeius Magnus Asiam cepit, Cæsar Gallias, circiter annū ad vrbe condita septingentesimū, latè sunt dominati. Hinc vsque ad Constantinum numerantur anni plus minus tercentum sexaginta. Hucusque Imperij Romani amplitudinem naçti veræ religionis inimici. Ante Cæsarem & Pompeium Romani per annos propè tercentum solius vrbe agro ferè continebantur. Inde vsque ad quingentos, neque Italiam sunt egressi: quin iam tum tulere arma trans Padum. Carolus Magnus imperauit anno octingentesimo primo, Galliarum, Hispaniarum, & Italiae magnam partem tenuit, Pannonias, Dalmatiam, Illyrium, Daciam, & Germaniæ, quæ nunquã paruere Romanis, latissimas oras. Ductumque ab illo Imperium consistit adhuc annos septingentos octuaginta & octo. Romani sanè tercentum sexaginta annos latius sunt dominati. Neque enim Germania sola tanta est, quantū quod Romani potiti sunt, neque Carolus Magnus est potitus, qui Germaniæ præfuit, cui dominati non sunt Romani. Sed quamuis latius tot annos imperitarint Romani, non tamen tamdiu tanto Imperio. Ac licet post Ludouicum Pium, qui decessit anno octingentesimo quadragesimo, sequentes Imperatores non tot regiones Imperio continuerint; plures tamen continuerunt plerumque quàm Romani vsque ad annum quingentesimum ab vrbe condita. Carolus namque Caluus Galliarum, Crassusque Germaniæ Reges amplissimis ditionibus ius dabant; donec anno nongentesimo sexagesimo secundo Ortho Magnus Imperij dignitate decoratus à Ioanne XII. in antiquam potentiam restituit Imperium Romanum: adiecit namque illi magnam Galliarum, & Italiae maximam partem. Ex eo successores plerique tributarios scribuntur habuisse Reges Danorum, Polonorum, Hungarorum, & Bohemorum, si credimus Reginoni, Hermanno Contraçto, Sigiberto, Orthoni Frisingensi, Helmoldo, negant illarum gentium patrij scriptores, & alij. Illud certum, Theutonicos milites, quantum spectat ad iura prophana Prussiae, & Liouoniae, ex magna parte Imperio Romano paruissè. & nunc quando per hæreticos ipsi Germaniæ Reges attenuatissimis sunt viribus, tamen imperio suo continent magna ex parte, non modo Germaniã, sed etiam iure feudi non ignobiles Italiae partes. Atque ita licet Romani latius imperarint olim per annos tercentū sexaginta plus minus, nostri non ita latè; nihilominus, quia nostri diutius per annos septingentos octuaginta & octo regnant latissimè; & adhuc durant amplissimas regiones armis in officio continentes, iure colligi potest, in Occidente nullã Remp. Regnū, vel Imperiū tamdiu, ac ita latè imperitasse, vt Imperiū Catholicorū.

Quocirca in vniuersum decerni illud potest, fuisse quidem qui latius armis imperitarint continuata eorundem Regum vel Imperatorum successione per aliquot sæcula, quã nostri; sed illi non ita diu, ac latè simul, vt nostri. Similiter fuerint, qui diutius forsan, quàm nostri, non tamen ita latè. Et nihilominus modò nostri propter Indias Orientales & Occidentales tam latè regnãt, armis parras amplissimas regiones potiti, vt nulla gens hucusque regnarit tam latè ab orbis constitutione.

VIII. IX. Atque, vt videas nostrorum in bellicis armis præstantiam, reuoca in memoriam à Tartaris fuisse deuictos omnes Asiae Reges, ac populos, Turcas, Persas, Medos, Sinas, Indos, ac sub imperium durissimum missos circiter annum millesimum tercentimum; nullo modo tamen valuerunt iidem Tartari aduersus nostros Reges ac nationes, quod effecere in Asia aduersus Persas, Turcas, cunctasque Asiaticas gētes vsque ad extremos Sinas: in Persia namque, Asia, & Sinis amplissima & potētissima regna excitarunt, quod liquet ex Aytonis Armeni, Marci Poli, & Gregoræ historijs, & nos signo de felicitate Catholicarum nationum persecuti sumus. Cū verò in Hungariam Poloniamque eodem tempore, quasi armis orbem totum domituri, irrupissent, triennium sanè terras illas incursionibus ac prædationibus sedarunt: sed ad extremum victi omnes, ac deleti. Eodem modo Mahometani ac Turcæ hæreticos & impios varijs cladibus afflixerunt, tandemque opprefferunt. Tātum verò abest, vt idem perfecerint aduersus nostros, vt potius nostri in Hispanijs, & insulis adiacentibus, Sardinia, Sicilia, regno Neapolitano, Creta, tantum Mahometanis, abstulerint, quantum Mahometani hæreticis in Græcia, & finitimis oris vix abstulerunt, quod explicauimus signo de infelicitate hæreticarū nationum. Igitur neque Tartarorum Reges, neque Mahometanorum, sicuti neque Imperatores Romanorum, quãuis cuncta sub imperium suum miserint, potuerunt nostros superare, & adducere

TARTARI
CVNCTAS
GENTES DO-
MVERUNT CA-
THOLICIS
EXCEPTIS.

CATHOLICI
PLVS ABSTV-
LERVNT MA-
HOMETANS,
QVAM MAHO-
METANI AB-
STVLERINT
HAERETICIS.

A ducere in potestatem, nisi cū pugnatum est pro hæreticis, quibus vel inuito Deo Catholicici interdum fauerunt, & miseros sæpè exitus sunt sortiti.

Illud adiiciamus. Persæ Parthique Romanis illis antiquis formidabiles Valerianum Imperatorem ceperunt, in seruitutemque miserimè abduxerunt, Iulianum verò interfecerunt intra annos ad summum quadringentos, ex quo bella gerere ceperunt cum Romanis. quid porrò est, quod iidem Persæ siue Parthi à dedicatione Constantinopolis vsque ad Monomachū, quo imperante primū se Græci à nobis abiunxerunt, ab anno scilicet tercetesimo trigesimo, vsque ad millesimum quinquagesimum primum, per annos septingentos viginti tres, nullum ceperunt è nostris Imperatoribus aut necarunt? Postea Diogenes (qui fuerit necne è nostris incertum) à Turcis perfidia suorum captus est in Asia, qui verò è Græcis Imperatoribus à Mahometanis spoliati fuerūt nobilissimis Imperij locis, vt aliàs vidimus signo de interitu Christianæ religionis, ij fuere hæretici omnes. Quòd igitur nostris Imperatoribus haud contigerit id cladis, vt neque caperentur, neque occiderentur à Persis, quod alienis à cultu Christi contigit, non nisi à prudentia fortitudinēque militari euenire potest. Nam quòd postea Persæ vel alij terras Imperij Orientalis occuparint, id euenit hæreticis imperantibus, sicut imperante Iuliano accidit vt iidem nonnullas regiones ceperint, exercitumque Romanum, necato Imperatore, adduxerint in extremum discrimen, ex quo coactus est Iouinianus eas illis relinquere, quas tamen prius viuo Iuliano ceperant: vt videas gentiliū scriptorum peruersitatem, qui cū fateantur viuo Iuliano regiones illas à Persis adductas in potestatem, tamen id vitio vertunt Iouiniano, quòd scilicet ex pacto eas Persis reliquerit, vt incolumis cum exercitu ad extrema omnia per Iuliani imprudētiam redacto dimitteretur.

B Ex illo etiam colligitur bellica Catholicorum laus, quòd numquam Romani Imperatores à Christo alieni sunt id assecuti per annos quadringentos ex quo cum Persis bella gessere, vt illis bello deuictis Regem darent, nisi semel imperante Traiano. Sed nostri intra annos trecentos bis dederunt Regem Persis bello domitis. Mauritius enim Chosroem Narsete duce armis in Persiam rediit, & in paterno folio collocavit, sic inquitens ad illum, Memor sis Chosroes præsentis diei: Romani tibi regnum donant: vt Paulus Diaconus, ac Nicephorus testantur, quamuis hic Chosroem sibi hæc verba dixisse scribat. Heraclius deinde cū nobiscum bene sentiret, neque vel Laterani ædes Romæ spoliari mandasset, vel incidisset in hæresim, Persas multis prælijs debellauit, eorumque omnia adduxit in potestatem, vt latè Paulus Diaconus tradit, Syroemque eis, capto & interfecto Chosroë, Regem dedit, atque non exactis trecentis annis, ex quo à nostris Constantinopolim translatum est Imperium, Persæ victi à nostris Reges bis acceperunt, quod antea Romanis à nostra religione auersis intra annos quadringentos semel tantum contigit.

C Sed ex alio colligi adhuc potest quæ sit nostrorum vis in armis. Nam si complectaris animo antiqua euenta Hispaniæ, Lusitaniæ, Galliæ, Britannia, Germaniæ, Bohemiæ, Hungariæ, Poloniæ, quæ Sarmatiæ antiquitus adscribebatur, haud inuenies ex istis prouincijs prodixisse tam fortes ac sapientes militum duces, vt prodierunt ex quo Christi cultum sunt secuta. Nam quos quæso prisci Hispani opponerent Alfonso, Ferdinandis Regibus, quos Friderico Siciliae, & Alfonso Neapolis, quos Consaluo Magno, Petro Nauarra, Antonio Leiuæ, Ferdinando Duci Albæ, copiarum ducibus præstantissimis? Lusitani autem prisci numquid habuere similes Emanueli, Henricis, & Alfonso Regibus, numquid Vasquio Gamæ, Alfonso Alburquecio? De Gallis autem quid dicemus? Habuitne antiquitas vllum parem Clodoueo, Dagoberto, Pipino, Carolo Magno, Roberto, Philippo Augusto, Henrico Secundo, aut Carolo Neapolis, Gottifredo Hierosolymorum Regibus? Quid hic referamus tot duces, in quibus Carolus Martellus, Pipini Regis pater principem locum tenet? Illud, quantum pertinet ad Britannos & Scotos, est certum, ante Christi religionem à Britannis susceptam nullum fuisse inter eos militē, qui præcipuam quamdam sibi laudem vindicare possit, nisi forsan fabulas quasdam sequi velimus. Iam verò Germanica vetustas quem cōparabit Otthonibus, Henricis, Lotharijs, Fridericis, Carolis, Rodolphis, Maximilianis, Lothariis, Cōradis, Ludouicis? At Bohemia quos conferet Otthocaris, Boleslais, Vēceslais? De Polonis, Hungaris nō est quòd verba faciamus. Horū namque nomina prisci neque cognouerunt. Nūc qualis quantusque fuit Stephanus I. Ludouicus, & Matthias Coruinus in Hungaria? quales in Polonia

X.
PERSAE MA-
GIS VALVE-
RVNT ADVER-
SVS IMPERA-
TORES PAGA-
NOS, QVAMCA-
THOLICOS.

XI.
CATHOLICI
IMPERATO-
RES BIS PER-
SIAE REGEM
DEDERVNT,
NON ITA PA-
GANI.
Niceph. lib. 18
cap. 20.

Paul. Diacon. lib. 18.

XII.
FORTISSIME
SINGVLIS RE-
GIONIBVS
REGES CA-
THOLICI
QVALES AN-
TEA EX IIS
NON EXISTE-
RVNT.

nia Cazimiri Bolefai, Vualafdilaus primus, Stephanus Battorius? Sed omittimusne Noruegiam Daniamque, e qua profecti Northmanni non modò in Anglia, & Gallia, ex quo Christo se adiunxerunt, latè diuq; sunt dominati, sed e Sicilia, regnoq; Neapolitano depulsi Græcis ac Sarracenis Tunerenfes in Africa Reges, plurimasq; in Græcia vrbes fibi subiecerunt, multoq; tempore præclariffima gesserunt, nobiliffimumq; in Italia regnũ Neapolis, ac Sicilia constituerunt. An non Danici sanguinis illa Margareta, quæ ducta uit exercitus, & quatuor fibi regna adiunxit? an non Canutus ille Magnus? Quid hic filebimus Suetiã, Gotthiãque, e qua prodiere Visigothi, quorũ stirps regia durauit vsque ad Ferdinandum V. quiq; tot ac tantapræstitere aduersus Mahometanos in Hispania, & quorum auspicijs ad Indias Orientales & Occidentales est aditus apertus nostris? Sed aliquis dicet, Italia: & Græcia haud deditullos vmquam Romanis ducibus æquales, vel Alexandro illi Magno. Haud diffitemur, in Italis elanguisse vires bellicas, prudentiamq; militarem, neque Græciam protulisse Alexandro Magno vllum parem. In Italia namque tractari arma ab Italici sanguinis hominibus non nisi a uorum nostrorum ætate ceperunt, Attendulo Cotignola, Francisco Sfortia, Nicolao Picinino, & alijs huiusmodi defuetos prælijs animos ad antiquum militaris gloriæ decus exfufcitantibus.

XIII.

ITALICATHOLICI LAUDE NAVALIPRAESTANT ANTIQVIS IN BELLO.

Non abroganda tamen Italis est laus militiæ naualis; qua priscis nostros præstitisse, nemo dubitare potest, qui scierit quanta Veneti ac Genuenses præstiterint; ita vt illi Marcum Polum dederint, qui à Tartarorum Sinarumque Rege maximo classi præpositus, ab extremis Indis vsque ad Persicum propè sinum cuncta circumnauigans, dimidium propè orbis terrarum, multas regiones Regi suo subiecit, multas armis perterruit. Idemque Nicolaus Zenus egit in supremis Boreæ regionibus sub annum millesimum centesimum octuagesimum, quas nauibus circumlustrauit, quibus fuerat à Tichimno aliquot insularum Septentrionalium Principe datus præfectus. Hæc constant ex ipsorummet Marci & Nicolai scriptis, quæ circumferuntur. At ex alia parte Aloysius Mustus anno millesimo quadringentesimo quinquagesimo quinto, Henrici Infantis, nomine, plurimas Africæ terras vsque ad æquinoctialem circulum instructa militibus classe primus explorasse legitur. Quod sicui videantur hi potius optimi nauatæ, quam bellatores fuisse; hic secum reputet nullam Remp. regnumve tam diu floruisse in libertate, & imperij simul tanta magnitudine, vt Venetã, quæ non alijs sanè armis sese tutata est, quàm maritimis. Romani Venetis præstant amplitudine imperij, nõ tamen diuturnitate libertatis; cuius conseruatio debetur à Venetis, post sapientiffimum gubernandi genus, militiæ potiffimum nauali. Hac aduersus efferatas gentes, quibus Occidentale Imperium regnantibus hæreticis est discerphum, sese illi defenderunt. Hac aduersus Imperatores Orientis, & Occidentis, aduersus æmulorum vires, aduersus Mahometanorum potentiffimas classes pugnarunt, latiffimamque & nobiliffimam ditionem per tot annorum sæcula singulari prorsus exeplo conseruarunt. Vere igitur in vniuersum possumus asserere, maritimis armis Venetos omnibus hucusque præcelluisse, si bene singula circumspectantur, ac pensentur. Hanc illis gloriã Genuenses eripuissent, si tam diu libertatem seruare intactam, magnitudinemque imperij tueri potuissent. Et sanè, quanti sint hac in re Veneti non modò perspici potest e dictis, euentisque illorum perspectis, sed ex antiquiffimo illo nauali, cui nullum par in terris, & e varijs nauium generibus, quæ in singulos dies excogitant, ac producunt aduersus hostes; vt superioribus annis apparuit, cum iuncti Hispanis Selimi Turcarum Regis longè maiorem classẽ ad Echinadas superarunt; cuius victoriæ magna pars fuit in oblongis quibusdam magnisque nauibus, quæ in fronte classis innumera tormenta inimicis perdendis obiecerunt. Sed redeamus ad argumentum propositum. Caruit Italia præstantiffimis illis copiarum ducibus, quibus antiquitas meritò se iactat: caruit etiam Græcia, ex quo Christo se adiunxere. Non omnino tamen. Audemus enim Venetos cunctis antiquis in militiæ naualis excellentiã præferre. Ac toto hoc signo non agimus nos de vna prouincia vel gente, sed de tota natione Catholica. Quocirca sumantur ex antiquis prudentiffimi quique ac fortiffimi copiarum duces, & nostros contra huiusmodi comparemus illis: ac videbimus, quòd cumque spectes, à nostris longò interuallo priscos ipsos superari.

XIII.

Alexandro Magno, ac Cæsare in primis tota antiquitas haud immeritò gloriatur. At longè maiores istis fuere Constantinus ac Theodosius, ambo Magni ob rerum gestarum magnitudinem vocati. Idque verum, siue imperij amplitudinem spectes, quàm sibi

LAUDES BEL- LICA NAVALIS GENVENSIVM ET VENETO- RVM.

A sibi armis isti pepererunt, siue pugnaciffimas gentes, exercitus maximos, Regesque deuictos consideres. Sed maiè agitur nobiscum, quando res est cum nonnullis sciolis, quibus nulla alia re caput est plenum, nisi externarum rerum lectione, ac doctrina. Age verè, vt vetusta omittamus, & Carolum Magnũ prætereamus, an tibi videtur vll. Regi aut Imperatori postponendus Carolus V. qui Germaniam totam, principesque illius bellicosiffimos in potestatem redegit, qui primarias vrbes Italiae cunctas Venetijs exceptis bello cepit, qui Hispanos rebellantes domuit, Gallorum verò fortiffimum Regem Franciscum prælio superatum per suos duces adduxit in potestatem, Solymanum cum potentiffimo exercitu ex incredibili armatorum multitudine conflato in Germanias venientem fugauit, & profligatis Afrorum Turcarumque copijs innumeris regnum Tunerense cepit, in Indijs porò Occidentalibus per Franciscum Pizzarũ, & Ferdinandum Cortesium admiranda gessit, imperijque confinia tam latè per omnes mundi partes protendit, vt nemo hucusque tam latè protendisse vmquam legatur?

LAUDES BEL- LICA CAROLI QVINTI.

Quòd si Reges & Imperatores nolis, sed homines quidem priuatos, publicos tamen copiarum duces, qualis Annibal fuit, aut Pompeius cognomento Magnus, vt priscos nostrorũ prætereamus, offerunt se ætate ipsa nostra prudentiffimi duces Alfonso Daualus, Ferdinandus Gonzaga, Frãnciscus Maria Ruerius Urbini Dux, auus huius sapientiffimi & integerrimi Ducis, qui nunc eiusdẽ nominis præest, militaremque peritiã coniunxit cum omni excellentiffimarũ doctrinarum scientia singulari: hos sequitur Franciscus Ghisius, Ferdinandus Albæ Dux, & alij, qui si occasiones facultatesque easdem bellorum gerendorum naçti essent, quas non modò vel Pompeius vel Annibal ad extremum turpiter vici habuerunt; nihil illis comparari posset. Sed horum gesta non habentur præ manibus, vt Annibalis, Pompei Magni, & aliorũ, quod scilicet Latinos scriptores pueri antiquos, haud recentes legamus, resque istorum Latinis litteris mandata continuo soleant à nobis haberi in admiratione, ceteraque præ illis contemni. Quòd si non modò horũ, sed Alfonso Alburquecij Lusitani, & Fernandi Cortesij bella fortiter ac prudenter administrata legeremus, & cum priscis compararem, nullo loco antiqui haberentur. Ferdinandus enim Cortesius neque mille Hispanis instructus plures in Indijs Occidentalibus prouincias, oppidaque, & vrbes innumeras, & quidem celeberrimas aggredi, & oppugnare ausus est, aggressus autem plurimis maximisque periculis superatis expugnauit; resque illi fuit non cum inermibus, & imbecillibus, sed armatis, ac fortibus viris. Vrbes multæ natura & arte munitæ capiendæ illi fuerunt; varia foedera cum populis alijs aduersus alios in eunda: neque enim mille hominibus, aut etiam paucioribus suorũ perficere tot ac tanta potuisset, quãuis pauciores his habens acie dimicãrit aduersus armatorum centũ millia. Denique pauciffimis annis tantũ terrarum spatium omni opum genere abundantiffimum suo subiecit imperio, vt penè æquet quidquid Alexander ille Magnus deuicit. At Alfonso Alburquecius eodem modo vix mille armatos sub signis habens multas Arabiae vrbes Armuzijque regnum, cui multæ in Arabia & Persia regiones obediabant, expugnauit, similiter Goæ, finitimarumque vrbiũ, & insularum ditiones, & incredibili ausu vsq; ad auream Chersonesum penetrans Malachæ ampliffimum regnum cepit, emensus tantũ telluris tractum longitudine quidem pari, non latitudine, quantum propè Alexander ipse, vel eius duces. cum Persis verò ipsis congressus est acie, & Indis Alburquecius, quibus cum res olim fuit Alexandro. Armuzium namque Perfici sinus est insula, & vrbs.

LAUDES BEL- LICA ALBYR QVECI LVSTANI, ET FERDINANDI CORTESII.

Quocirca Ismael ille Sophus Persarum potentiffimus Rex ipsum missa legatione & muneribus maximo in honore & exiftimatione semper habuit. Quòd si istis eadẽ, quæ Alexandro ac Cæsari, vis & opes fuissent, quid non præstitissent? & tamen apud nos non magnæ sunt exiftimationis. Adeò potest anticipata opinio, & fama quædam. Imbelles erãt hostes istorum? & quales quæso Alexandri, & Cæsaris? Effœminatiffimos enim Persas Alexander est naçtus, Cæsar autè, cum res illi fuit cum Asiaticis, tales, vt ad Senatum rescripserit, Veni, vidi, vici; deriseritque Pompei laudes, quas e populis illis deuictis collegerat. Quòd si Galli, quos domuit Cæsar, erant bellicosi: si cuncta penses, haud minus erant bellicosi populi quos Ferdinandus Cortesius & Alburquecius domuerunt; si cuncta, inquam, penses. Istis namque ducibus pauciffimi milites erant, auxilium nullum sociorum, terræ prorsus incognitæ, iisdem multa suorũ dissidia fuerunt superanda, plurimæ insidiæ inimicorum. Vt igitur non conferamus Alexandro & Cæsari fortiffimos e nostris Reges & Imperatores; Constantinum, Theodosiumque Magnos, Carolum

similiter M... num, & qui nostra ætate floruit Carolum Quintum, opponemus omnibus antiquis exercituum ductoribus duos istos Ferdinandum Cortesium, & Alphonsum Alburquecium. In nata fortis homines. Et Alburquecij quidem gesta scriptis mandarunt elegantissimè Hieronymus Oforius, Lopezius, ac Petrus Maffei; Cortesij verò Lopezius alter, alij que, quorum scripta habentur inter libros Indicarum navigationum.

XVI. A NOSTRIS PAUCISSIMIS IN NUMERIS SAEPIS VICTI.

Sed veniamus ad aliud argumenti genus, ex quo quanti sint Catholicici in bellica fortitudine apparebit. Exiguæ namque sæpius nostrorum militum alæ innumeras hostium copias interneconi dederunt. haud negamus id diuinitus factum; sed ita res est: quid quid nostri virtutis habent, id esse diuinum toto hoc opere demonstramus. Antoninus Pius litteris, quas recitant multi è scriptoribus nostris, testatur Christianorum militum precibus contigisse, vt ipse fuderit Borealium populorum nongenta septuaginta quinque millia, quæ aduersus eius tenuissimas copias constiterant. Tantum sanè hominum numquam Romani cum tam paucis vicere. Id Christianorum diuina virtute quomodo perfectum fuerit, explicat latè Imperator ille. Sed postquam crux Christi cepit imperante Constantino nostris esse pro militari vexillo, nostrique Duces ipsi copiarum pro Christo aduersus impios dimicare cœperunt, mirum quàm sæpè, quàmque exiguus nostrorum numerus innumeras hostium copias prostrauerit.

CONSTANTINI BELLICA FACTA. Lib. 1. de vita. Const. c. 31.

Eusebius, qui Constantini temporibus vixit, in vita ipsius narrat creditas fuisse fabulas ea quæ in sacris litteris narratur, ab Hebræis paucissimis ingentes exercitus hostium profugatos, Pharaonemque mari demersum. Vbi tamen Maxentius est victus à Constantino, apparuisse prisca illa euenta Hebræorum verissima fuisse. Nam Maxentius omnem Italiæ locum ingenti armorum multitudine, inquit Eusebius, & infinitis copijs munierat: Imperator autem Constantinus, Dei auxilio nixus, primam, secundam, & tertiam Tyranni acie adortus, omnes primo impetu perfacilè subegit. hæc Eusebius. Traditum est à Zosimo, fuisse Constantino tendenti aduersus Maxentium nonaginta peditum millia, & octuaginta equitum, Maxentio autem centum septuaginta millia peditum, & octodecim equitum. Sed hæc de Constantino Zosimus falsa: ex Eusebio namque liquet non ita magnas hominum fuisse copias reuera Constantino. & Eusebius quidè hoc tempore vixit, Zosimus longè post: & hic quantùm potest extenuat & carpit res à Christianis confectas. Sed tamen iactatū vulgo fuit, cælitus missos fuisse exercitus armorum, qui Constantino opem ferrent. Sic enim Nazarius in oratione ad ipsum: In ore est omnium Galliarum exercitus visos, qui se diuinitus missos præ se ferrebant, flagrabant horrèdum nescio quid vmbone corufci, & cælestium armorum lux terribilis ardebat: tales enim venerant, vt tui crederentur. hæc ipsorum fermocinatio, hæc inter audientes ferebant: Constantinum petimus, Constantino imus auxilio. Illi cælo lapsi, illi diuinitus missi gloriabatur, quod tibi militabat. hæc ad ipsum Constantinum Nazarius. Quin adhuc cernitur Romæ in arcu Constantini scriptum, Diuinitatis instinctu Constantinum hæc ausum, victoriamque assecutum. & quidem res est omnium scriptorum litteris consignata, mirabiles à Constantino partas victorias non militum copijs, sed ipso crucis vexillo.

THEODOSII BELLICA FACTA. Socra. li. 5. c. 24.

Idem contigit Theodosio Maiori, vt diuinitus bellica virtute Eugenium Tyrannum superaret cū paucis suorum: paucis, inquam, respectu aduersariorum. Nam Tyrannus ille infinitas copias instructas paratasque habuit, inquit Socrates, qui his temporibus vixit. J simile euenit Honorio Theodosij filio, cuius dux Stilicho cum paruo exercitu ducenta Gotthorum millia in montibus Fesulanis vicit, ac multo antè tanta per eundem strages edita Borealium populorum ad Polentiam, vt Prudentius cecinerit:

—mirabere feris
Posteritas sæctis inhumata cadauera late,
Quæ Polentino texerunt ossibus agros.

AETIY BELLI CA FACTA.

BELISARIY VIRTUS MILITARIS.

Multo maiora accidere Iuniorè Theodosio imperante, vt nos retulimus signo de auxilio cælitum in bellis. Memorabilis illa victoria Aetij in campis Catalaunicis, cum ex innumeris Atilæ copijs occidit hostium centum sexaginta duo millia, è quibus adhuc nonaginta millia dimicantibus inter se Francis ac Gepidis ceciderant anno, vt quidam volunt, quadringentesimo quinquagesimo primo. Quid hic Belisarij gesta aduersus Vandalos in Africa, Ostrogothos in Italia, Persas in Armenia, populosque Septentrionis in Myfia narremus? An non ille, dum quinque suorum millibus, Vandalorum quinquaginta millia deleuit? Hæc omnia Procopius refert. Sed plurima nos huiusmodi signo de auxilio cælitum

A cælitum scripsimus. Hic paucula quædam omissa ibi referemus, non ad eò antiqua. Mahometani incredibili multitudine Theodorico Secundo Francorum Rege in Gallias se effuderant. Aduersus eos imparibus omnino copiis tendunt Eudo & Carolus Martellus Francorum duces, hostiumque interficiunt tercenta septuaginta quinque millia; vt è litteris Eudonis ad Gregorium Secundum datis apparet. Rursus eorundem strages eadem facta à Carolo Martello exiguas copias ducente. Verùm ne nimirum cunctis recensendis prolixi simus, satis habeamus videre, quanta fuerit Hispanorum paucissimorum bellica virtus in Mahometanos. Igitur cum Sarraceni latè Hispanias occupassent, Pelagius collectis mille hominibus cœpit aduersus eos pugnare. Tendentes verò illorum copiis innumeris in ipsum, abdidit se cum suis in specum; in quam cum iacularentur Mahometani, tela in ipsos diuinitus retorta viginti millibus hominum vitam abstulere. Qua cepta re Pelagius cum suis egressus incredibiles illorum strages edidit. Post annum deinde septingentesimum quinquagesimum septimum Froila non ita multis stipatus hominibus cecidit Arabum quinquaginta quatuor millia. Aldefonso autem Castus post annum septingentesimum nonagesimum primum exiguo exercitu suorum prædiens in aciem Mahometanorum septuaginta millia interfecit, & alio prælio quinquaginta millia. At Ranimirus post annum octingentesimum vigesimum quintum, cum Mahometanorum maximos exercitus obtinuit habuisset, paucis omnino militibus ipse instructus, seque in editum collem recepisset, pugnam fugiens, quod temeritatis esse ei videretur paucos cum tam multis congregi, in somnis admonitus est à sancto Iacobo, vt prælium committeret: commisit, & hostium septuaginta millia interfecta; ac tum primum visus sanctus Iacobus equo albo insidens pro Hispanis pugnare. Sed & alter Ranimirus anno nongentesimo quinto, vt quidam volunt, ad Septimancas Arabum octuaginta millia cum multo minoribus copijs cecidit. Anno autem nongentesimo decimo quarto Ferdinandus Gundisaluus Castellæ Comes Almanforem vicit, & cum non nisi trecentos milites haberet, diuino monitu in eius maximas copias irruens, sic eas profigauit, vt vix Almanfor incolumis euaserit. Et anno nongentesimo trigesimo primo, idem Comes non habens sub signis nisi quadringentos quinquaginta equites, peditum verò quindecim millia, tribus diebus continuato prælio exercitum multitudine incredibili Almanforis eiusdem cecidit. Postremo die sanctus Iacobus in acie visus Christianis laborantibus opem ferre. Sed omnium fuit admirabilissimum prælium, cui Rodericus Toletanus interfuit, & in quo cæsa Mahometanorum ducenta millia; è nostris, quod incredibile videatur, desiderati tantum viginti quinque, vt idem Rodericus testatur, haud scripturus falsa, cum multi superessent, qui bello interfuerant. accidit hoc anno millesimo ducentesimo duodecimo. In ea pugna crux Christi dicitur apparuisse in aère. memorabilis etiam narratur illa pugna fuisse, in qua Alfonso Vndecimus, iuncto sibi alio Alfonso Portugallia Rege, Mahometanorum millia plurima similiter occidit, suorum paucis interfectis. Atque hæc sanè ostendunt maximam nostris aduersus inimicos esse bellicam fortitudinem. Nam quis tam crebras victorias audiuit ex hostibus relatas vquam ab vilo tam paucis militibus instructo, tam paucis suorum necatis, ac tanta inimicorum strage, vt à Catholicis Hispaniarum Regibus?

Quæ vt magis admirere, considera illud. Anno Domini septingentesimo decimo sexto, Pelagius cum mille Hispanis tantum delitescebat intra specum propter metum Mahometanorum. Res Hispanicæ prorsus accisæ, atque, vt apparet, sepultæ erant; omnia in manu Mahometanorum. Eodem tempore Imperatores Constantinopolitani tenebant imperio Italiæ magnam partem, exarchatum Rauennæ, Romam, Ducatumque eius, Apuliam, Calabriam, Sardiniam, Siciliam, Græciam, minoremque Asiam cum suis insulis, & finitimis multis locis. Desciuere Græci à nobis, Hispani cum desciuissent regnantibus Vitiza & Roderico redierunt ad nos. Nunc aspice, quò peruenerint bellica fortitudine Hispani illi mille intra specum conclusi, vt nunc orbis terrarum tertiam propè partem contineant imperio. Contrà nunc aspice, quantam fecerint hæretici Græci ruinam, quò sint depressi ex illo altissimo imperij gradu. & tamen, vt alibi hoc opere ostendimus nihil magis contendebant Mahometani, quàm vt Hispanias tenerent. Et nos nihil magis conati sumus, quam vt Græciæ labenti opem ferremus, atque Hispanos præ Græcis in ope ferenda nullo propè loco duxerimus. Nimirum nulla vis hæreticis

MAXIMAE MAHOMETANO - RVM STRAGES EDITAE A NOSTRIS. A CAROLO MARTELLO.

A PELAGIO REG. Vide Rodericū Toletanum.

A FROILA REG. AB ALDEFONSO REG.

A RANIMIRO REG.

A FERDINANDOGVNDSALVO. Vaseus.

AB ALFONSO VNDECIMO.

ADMIRABILIS COMPARATIO ET EVENTVM HISPANORVM ET GRÆCORVM.

hæreticis: ac frustra Catholici ferunt illis opem, quos Deo fixum funditus euertere. Catholicorum verò vis quidem maxima in bellis, sed à Deo tota. Nam quis non obstupescat ad incredibilia gesta Ioannis Huniadae, aut Matthiæ Coruini Hungaricorum principum aduersus Turcas? Sed vbi Hungariam peruasit hæreticum virus, elanguit omne robur Hungarorum, paret Hungaria Turcis. Georgius Castriotus quanta gessit aduersus Turcas, nemo ignorat: ea nos omittimus, quòd in promptu sint. in ijs sapius id contigisse legitur, vt ille fortissimus vir exigua militum manu maximas Turcarum copias profigarit. sed quando regiones illius potestati subiectæ hæresum plenæ erant, hinc factum, vt eo Catholicæ pietatis studiosissimo defuncto adductæ sint in potestatem Turcarum.

MIRA OLIM
FORTITVDO
CRVCIFERO-
RVM.

Nunc rem sum narraturus admiradam, ne simus prolixiores. Theutonici milites Cruciferi habebant olim Prussiam Liunionemque subiectas, & incredibilia gessere aduersus Moschouitas ac finitimos Ruthenos. Illud admirabile euenit anno millesimo quingentesimo. Moschouitæ Dux irrupit in fines Liunionis, sub signis habens millia Moschouitarum centum, Tartarorum triginta. procedit in illum Vualterus à Plettemberg summus Magister, Germanorum equitum millia septem, Liunionum quinque habens. Pugna commissa, è Moschouitarum militibus cæsa centum millia, è Theutonicis vnus desideratus. Hæc Tilmanus Bredembachius libro de bello Liunionensi. Quid igitur est in causa, quòd paulo post milites isti Theutonici vires amiserunt, Lutheranam perfidiam amplexati? Quid est in causa, quòd mox victi sapius à Moschouitis amiserunt Liunionem? Cur eandem postea Stephanus Poloniae Rex Catholicæ fidei studiosissimus recepit? Audi aliud. Anno millesimo quingentesimo sexagesimo quarto, Moschouitarum Dux misit aduersus Lithuanos armatorum ducenta millia. Lithuani neque millia triginta in acie producant. ventum ad pugnam. cæsa è Moschouitis nonaginta millia; è Lithuanis viginti homines tantum necati. Hæc idem scriptor. Multas eorundem Moschouitarum strages à Polonis eodem modo editas refert Cromerius oratione funebri habita in obitu Sigismundi Primi. Inter alia narrat, apud Orsam Basilium Moschouitarum summum Ducem sub signis habuisse bellatorum octuaginta millia. Polonorum tam tenues erant copiae, vt noluerint Moschouitæ impedire quo minus illi amne tranarent, quòd se eos flagris abacturos pecudum more in Moschouiam iactarent. collata signa: interfectaque è Moschouitis quadraginta millia, capta verò quinque, reliqui in fugam turpiter conuersi. E nostris qui fuerit occisus, haud scribit auctor. Certè neque inermes, neque imbelles Moschouitæ, aut Tartari. Illi namque superioribus annis Turcarum quadraginta millia ad amnem Borysthenem trucidarunt, & ex illo Turcis ipsis tremèdi; Tartaros verò, qui Orientem totum subegere, adduxerunt in potestatem. An non igitur Catholici maximæ fortitudinis, ac prudentiæ in bellis? Ita sanè, nisi pro hæreticis, aut pro hæreticorum locis pugnent.

LITHVANO-
RVM, POLO-
NORVMQ. MI-
RA FORTITV-
DO.

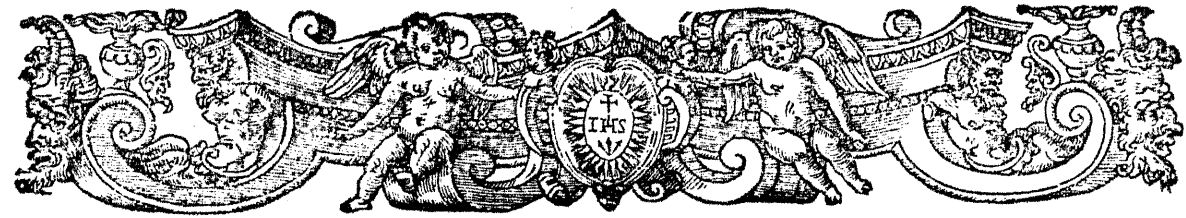
XVII.
IOANNÆ
TVLENSIS
INCREDIBI-
LIA ET AD-
MIRANDA
FACTA.

Audi nunc aliud. Anno millesimo quadringentesimo vigesimo secundo, cum Carolus Sextus Francorum Rex obiisset, Angli omnia Gallicani regni munita ac præcipua loca occuparant, iamque actum de rebus Gallicis omnino erat. Carolus namque Septimus bis acie fufus in summam suæ fortunæ desperationem venerat. Sed Ioanna puella annorum non amplius octodecim ad Carolum venit, prædicans se à Deo missam, vt Aureliam obsidione liberaret, vtque eum Rhemis ad vñtionem sacram perduceret. examinata à præstantissimis Theologis, sanctissimè respondit ac prudentissimè. Idcirco ad Aureliam obsidione soluendam, commeatumque importandum cum exigua manu militum ire iussa, armis fulgens, equoque insidens, signum militare candidi coloris, in quo Christi imago liliis manu gestantis conspiciebatur, tulit, & spectantibus hostium copijs vrbem cum commeatu intrepidè est ingressa: Anglosque vt ab obsidione recederent prius monitos, neque obsequentes, sexto Kal. Iun. millesimo quadringentesimo vigesimo nono adorta profigauit. in ipso ardore pugnae icu sagittæ vulnerata inter humeros ac collum, neque pedem retulit, neque obligari vulnus est passa, quin acerrimè prælians hasta gladioque multos hostium prostravit. Multas deinde vrbes bello eadem felicitate ac fortitudine recepit, atque Anglos pluribus prælijs fudit, Regemque Rhemos ad sacram inaugurationem suscipiendam per medios hostes viriliter perduxit. & Gallorum res omnino accifas, oppressas, ac perditas subleuauit, erexit, & in pristinum robur ac statum restituit. Post quæ, cunctis res ex omnibus sæculis haud visas vel auditas de-
miranti-

A mirantibus, fortè in manus hostium venit; qui liuore suffusi, odioque iniquissimo inflammati, fortitudinem puellæ diuinam magicis artibus attribuentes, atrocissimo crudelitatis exemplo puellam concremarunt. Sed anno millesimo quadringentesimo quinquagesimo sexto, è rescripto Callixti Romani Pontificis, causæ cognitores constituti Ioannes Archiepiscopus Rhemensis, & Vuilelmus Parisiensis innumeros testes omni exceptione maiores super eius innocentia, modestia, castitate, & religionis puritate examinarunt, eamque innocentissimam compererunt ac pronunciarunt. actaque seruantur adhuc in scrinio Parisiensis Ecclesiæ, quod testatur Papyrius Massonus. Eadem scribunt Alanus, qui res Caroli Septimi Gallico sermone scripsit, Gerson theologus ætatis illius, Leonicus Chalcondilas libro secundo de rebus Turcicis, Aeneas Syluius, qui hac ætate fuit, Fulgosius libro tertio, sanctus Antoninus, Corius Mediolanensis, Paulus Aemilius. eius etiam gesta latè narrat Polydorus Virgilius in vita Henrici Sexti; sententiamque latam in illam longè lateque post homines natos durissimam vocat. Vt igitur antiquitatem totam peruestiges, exemplum simile Ioannæ puellæ non inuenies. Virgo nulla se offeret, quæ enses strinxerit, in acies armatas hasta incurrerit, (hoc tamen commune illis cum multis,) adde illum exercitus duxerit, (& hoc etiam fœminæ aliquot egere:) sed quæ cum rebus hisce simul regnum aliàs inter alia totius orbis regna florentissimum, mox pene euersum restituerit manu consilioque suo in antiquum celebrè decus, id sanè solius est Ioannæ Tullensis. Potuit Tomyris Scytharum Regina, siue suo, siue suorum consilio, incertum, pertrahere in insidias Cyrum, profigare ipsius exercitum. sed an sua id industria perfectum sit, ignotum. Neque tamen enses strinxisse legitur, neque regnum nata est rebus omnino desperatis: sicuti neque Zanobia illustrissima Palmyrenorum Regina, quam deuictam duxit Aurelianus in triumpho. Amazonum verò narrationes meritò vt fabulosas deridet Strabo. Quòd si Valaschæ Bohemicae gesta sunt vera, laudes quodammodo Ioannæ Tullensis assequeretur, si vel tot vrbes cepisset, vel aduersus bellicosissimam, nec minus armis, quam consilio & opibus instructissimam tunc Anglorum gentem pugnasset; non autem aduersus gentis suæ homines ferocia potius quam belli consilij valentes; aut denique Bohemicum regnum tantum fuisset, quanti Francorum, & Galliarum totius. Ioannam Tullensem longo interuallo consequuntur Maria Puteolana virgo, cuius meminit Petrarcha, laudesque recenset libro quarto epistolarum; Vrsina Taurella, Montisfortis Comitissa, Orietta Auria; quæ omnes armis ipsæ in acie steterunt, hostes feriendo, fugando, occidendo; meminitque illarum Baptista Fulgosius. Quid verò dicemus de fœminis Alemannis, quæ ad expeditionem Hierosolymitanam sunt profectæ? Audi, quid de eis Nicetas Choniata Græcus illorum temporum scriptor dicat, qui exercitus ipsos vidit. Inter quos (Alemannos) inquit, & mulieres erant non coniunctis pedibus, sed virorum instar diuisis, super pallijs equitantes, hastatæ, atque armatæ, ac virili habitu ornatae, Martio vultu, Amazonibus audaciores: inter quas vna excelluit, quasi altera Penthesilea, quæ ob fastigia, & limbū vestium auro intertextum, Auripes vocabatur.] hæc ille. Sed hæc communia nobis cum multis; illud singulare, vt extiterit è nobis tantæ fortitudinis ac prudentiæ virago in prælijs Ioanna Tullensis, quantæ antiquitas tota nullam proferre possit. E quibus omnibus fit Catholicis esse fortitudinem prudentiamque in bellicis rebus maximè diuinā, qua cunctis nationibus præstet, si vniuersa simul spectes, totiusque Ecclesiæ decursum, nō aliqua & paucissima euenta. Sed hoc quosdam fallit, vel quòd temporis alicuius in Ecclesia spatium solummodo respiciunt, quo interdum non illa bellicis rebus floruit: vel quòd clament imperium Romanum post Christi fidem propagatam subuersum, nec vident hæreticis imperantibus id contigisse. Vel denique quòd conqueruntur à Turcis tot terras occupari, neque animaduertunt, eas dumtaxat occupatas, quæ sint hæreticorum plenæ, frustra pro ijs pugnari, quos summopere exosos Deus habet. Fatendum tamen, nihil minus à Catholicis curari, quam bellica; & cunctis nos esse propè inferiores in exercitationibus rerum militarium; quippe quibus fit in primis cordi pax, tranquillitas, studiumque patientiæ summum & singulare. Fatendum similiter nos bello vincendos ab Antichristo; sed tum palam Christus veniet, ad nos adurret, illūque interficiet spiritu oris sui.

Strab. lib. 11.

Lib. 3. c. 2.

DE SIGNIS ECCLESIAE DEI
LIBER NONVS.

SIGNVM TRIGESIMVM QVARTVM.

Iustitia.

CVM NOSTRI CVMCTIS PRAECELLANT IN IVSTITIA functionibus, necesse est nos esse ex Ecclesia Dei. Praeellere autem plurimis argumentis clarissime demonstratur. Cap. I.

Iustitiae nomen vel complectitur omnes virtutes, earumque functiones, & ob id nos dicimur iusti, & in iustitia Theognis aiebat inesse collectam omnem virtutem; vel continet eam tantum, quae rerum commutationem, publicorumque distributionem spectat. Et quidem, quod pertinet ad vniuersalem iustitiam, diximus signo de sanctitate, qua stabilem, perpetuamque, & ad summum perductam omnium virtutum functionem designamus. Hic igitur agemus de iustitia, quae leges commerciis, & rebus publicis distribuendis praescribit: in qua, sicut in omnibus, necesse est Catholicos cunctis omnino praecellere. Hinc illa admirabilissima iustitiae praecordia in diuinis libris omnem iustitiae vim respicientia, & ad Ecclesiam Catholicam relata, quae non est opus hic repetere; in promptu namque sunt, & necesse est maxime sit in sacris scriptis peregrinus, qui ignorat illa. Videamus itaque, qui sint hac parte nostri. & sane priuata quaedam non adeo sunt illustrata, ut publica: atque idcirco difficile est explicare quanta in rerum commutatione iustitia sit nostrorum; sed tamen, quando & regna, quatenus haereditaria sunt, ac similiter quatenus iura quaedam parentibus ad liberos deferuntur, ad hanc iustitiae partem in commutationibus positam referuntur, ob id etiam non deerunt exempla maxime clara huc facientia.

Sit igitur illud primum, quod si omnium regnorum, quae fuerint ab orbis exordio, consideres euenta, & in quibus illud statutum fuerit, ut iure haereditario ad liberos ea deferantur, non videbis huiusmodi ius magis obseruatum, quam inter Catholicos, quod nos late explicamus signo de felicitate regiarum posteritatum, infelicitate haereticarum, & intestinis haereticorum caedibus. Hinc tam longa regiarum gentium series inter nostros: quod neque inter haereticos, neque inter alios videbis; quod scilicet alieni ab Ecclesia Catholica, negligant iure agere, sed eo contempto, ambitionis aestu concitati regna inuadant, & ad se transferant, vi ferroque cuncta tractantes. inter quas enim gentes est aliquando vllum regnum e consanguineo in consanguineum tam longa successorum serie translatum, ut Hispanicum, quod a Recharedo deductum peruenit ad eum, qui nunc latissime regnat, Philippum; non alio quam cognationis iure, post annos iam plures, quam mille? quamuis aliquando fuerit successione continuatio per aliquos interrupta, ut per Vitizam & Rodericum, ac si qui fuerint huiusmodi; mox tamen ad cognationem factus reditus. sic ad eundem Philippum Lusitanici regni ditio iure consanguini-

IVRA HAEREDITARIA COMMUNICATIONVM MAXIME INTER CATHOLICOS CONSERVATA.

A guinitatis potissimum peruenit. Idem vero dicimus de Anglico regno, quod in plura diuulsum coit in vno Egbertum circiter annu dccc. Egbertus hic ab antiquissimis & ipse Regibus, qui Christo nomen olim primi dederat, originem trahebat, familiamque sua seruauit vsque ad Northmannos, e quibus Gulielmus Primus Angliae regnum iure affinitatis praecipue sibi vendicauit; & eodem iure ab istius posteris est ad Henricum, cuius adhuc posteritas rerum potitur, deuolutum. Idem vero Scotico regno contigisse liquet ex historia Leslei. Galliae regnum visum non nihil haec iura conturbasse. A Clodouei namque stirpe ad Pipinum, & a Pipini posteris ad Hugonis familiam transitum est non iure cognationis. Verum Pipinus, etsi non cognationis lege, iustitiae tamen cunctis gentibus communi nactus est Galliarum regnum. Quis enim mentis compos neget eum qui mentis sit impositus a regni gubernaculis amouendum, dandaque illa idoneo ad ea regenda viro? Childericus cognomento ac re B Stupidus a maximi regni rectione est amotus, quod omnino impar esset tanta potestati: Galliarumque moderatio Pipino tradita temporibus turbulentissimis. Non iustitiae leges violatae in hac translatione regni, neque etiam, quod maius videatur, legitimae successione: Childericus enim sponte regnum dimisit adductus consilij ac persuasum Bonifacii legati Apostolici. Quamquam decesserit ille mox, neque vllus superferit ex ipsius agnatione, cui regnum deberetur. Quod si Hugo Capetus regnum Galliarum est adeptus superstitibus adhuc nepotibus Caroli Magni, seu Pipini, nimirum Carolo Lotharingiae duce, ac patruo Ludouici Regis defuncti; ad quem quidem Carolum regnum Galliarum pertinere videbatur: tamen illud assecutus est Hugo ex donatione Regis Ludouici, si Odoranno illorum temporum scriptori est credendum, cuius verba refert Papyrius Massonus, anno nongentesimo octuagesimo septimo. Neque tamen Hugoni quies fuit, quam diu mas aliquis superstes fuit e Caroli Magni progenie. Ottho namque, Caroli filius, obiit anno millesimo quinto. Neque ex hac familia superfuit vllus, teste Sigiberto, nisi Gerberga Caroli filia, cui Galliarum regnum, propter Salycam, ut volunt scriptores, legem; nullo modo debebatur. Post haec regna, quaecumque sunt alia in Occidente, plerumque non haereditario, sed electionis iure deferuntur. Et tamen Hungaricum a Gezae posteris ad Carolum deuenit lege affinitatis, ut e Riccio cognoscimus, cuius extincta posteritate, electioni locus est factus. Ad summam videas, in quibus regnis mos fuit ut consanguinei succederent, quando mos est pro lege, nullam iniuriam ad extremum iustitiae huiusmodi factam, quamuis hoc ius ipsi Reges aduersus eos, qui illud violare conabantur, armis sint tutati.

D Ac sicuti videmus iustitiae praescripta seruata in regnis haereditarijs, ita ut nihil nobis conferri hac in re possit e tota antiquitate, sic in alijs regnis, quae iure electionis data sunt ex institutis gentium praecipis, nihil cognosces ius ablatum, quibus eligendi potestas erat, sed omnem facultatem referuata: in Germanico, exempli gratia, Bohemico, Hungarico, Polonico, & alijs regnis. Eodem modo in Veneta Republ. facultas eligendi Ducem non est erepta vumquam ijs quorum fuit. Id non ita fuisse in alienis a Christo, vel vno exemplo apparet, quod Imperatores Romani militaribus plerumque factionibus euehebantur, nulla ratio Senatus habebatur, nulla eorum, ad quos id in primis spectabat. Eodem modo Mahometes sanxit, ut vnus praesert vniuersitati suorum, qui non iure sanguinis, sed electionis hoc haberet, ut Ioannes Leo tradit. Id obseruatum paucis annis. Distractum deinde imperium Mahometanorum in plures, qui ad suos illud liberos transmitti contra propriae legis praescripta curarunt; ut e Paulo Diacono, & eodem Leone liquet, ac nos alibi ostendimus. Ut igitur violata fuerint aliquando decreta iustitiae inter Catholicos, quibus haereditario vel electionis nomine deberetur alicui regnum, vel principatus: tamen, si cum alienis comparatio fiat, minimum per nostros hac in re iustitiae detractum; ut e signis de intestinis haereticorum caedibus, infelicitate haereticarum posteritatum, felicitateque nostrarum late est patefactum. Ut autem regna sint haereditaria, quando haereditates commutationum legibus temperantur, iure haec exempla ad iustitiam, quae in commutationibus versatur, referuntur. Idemque dicendum de facultate eligendi.

E Sed tamen propius intueri possumus, quam iusti fuerint in rerum commerciis nostri. In Gallia Belgica, Britannia, Germania, & Borealibus terris nulla olim publica rerum commercia exercebantur, nulla erant emporia; quod scilicet populi nullis iustitiae certis legibus asstringerentur, rapto viuerent omnes, ut Cornelius Tacitus scribit, ceterique post eum, Procopius, Helmoldus, Radeuicus, quicumque ex illis olim iuxta mare sedes ha-

II. argumentum. IVRA ELECTIONVM MAXIME INTER CATHOLICOS SERVATA.

III. IVSTA COMMERCIA IN SEPTENTRIONE INSTITUTA.

des habebant, ij pyriticam exercebant. Postquam verò Christi cultus in ijs locis per nostros est propagatus, longè secus contigit, emporia nobilissima excitata, ad quæ tutus cunctis est aditus, nulli sit iniuria. Nam quale quæso Antuerpiæ emporium, quale Londini, Mildeburgi, Lubecæ, Gedani, Rigæ, & alia, quæ recensere nimis sanè longum foret. Sed quænam iustitiæ facies erat in Indijs Occidentalibus, quarum populi, quocumque extraneos capere potuissent, & in suam redigere potestatem, plerumque in frustra discerptos comedebant; quin ex ancillis susceptos filios ad hoc alebant, vt eosdem mox adultiores ac pinguiore effectos ipsi parentes, dictu nefas, eodem modo comederent? Quot igitur, & quanta terrarum spatia nostri iustissimis iustitiæ sanctionibus instituerunt, ad communia generis humani commercia sanctissimis decretis excitanda? Si coëant omnes populi, quicumque ab orbis exordio fuerunt; neque centesimam nostrorum partem sunt adsecuti.

V. Quocirca nullum fuisse cognosces antiquitati omni per tot annorum spatia emporiū ram celebre, & ad quod cuiuslibet genti tutus foret accessus, iurisque dictio æquabilis, vt nostris multa esse experimur. Atque vt alia omittamus; ante oculos sunt Venetiæ, ad quas è vetustissimis temporibus liber est aditus, & ab omni iniuria securus cuius generis cuiuslibet mercatori.

VI. Et sanè opus est Catholicos esse longè iustissimos plerumque in contractibus, quando nulla gens tantæ sit constantiæ in credendis suæ religionis decretis, vt nostros esse inde cognoscimus, quod innumeri è nostris vitam ponunt singulis ætatibus pro nostri cultus assertionem, quod signo de perpetua martyrum successione aperuimus. Illud verò est præcipuū nostræ doctrinæ præceptū, non remitti peccatū, nisi ablata restituantur: & idcirco necesse est hoc maximè sit nostrorū cordibus infixū, & hac in re superent oēs gentes. C

Similiter docuimus signo de paupertate, toti humano generi non accidisse, vt tot haberet magnos Principes, Reges, & Imperatores, qui nulla necessitate adacti, nulla rerum desperatione, & aduersis casibus fracti opulentissimos principatus, regna amplissima, & imperia sponte deposuerint, magnâque sint pauperiem professi, vt Catholici, siue nostri. Quod sanè est apertissimo argumento nostros non modò non inhiare alienis rebus, sed alijs sua vel maxima dimittere.

VIII. Eodem referuntur quæcumque signo de liberalitate retulimus. Nam qui de suo largissimè dat alijs, qui fiet, vt aliena rapiat? Nostros verò cunctis præstitisse liberalitate, & munificentia, latè suo signo persecuti sumus.

IX. Hinc apud nullos populos id esse in more positum cognosces, quod apud nos, vt si quis aliena retinet, caueat in vltima sua voluntate, vt id, si quidem certus est dominus, ei reddatur omnino; quod si incertus, illud in vsus pauperum distribuatur. Hoc neque fando in antiquorum testamentis auditum, sic vsuræ à nullis gentibus seuerius cohibita, vt à nostris: contractus eodem modo inæquales, & alia huiusmodi infinita rescissa habita nulla, rebusque omnibus habendis, fruendis, possidendis, vtendis per omnia constitutæ leges, quibus humana cupiditas coërceatur: denique & religionis timore intimo, & pœnis extrinsecus adiectis animi mortalium per nostros ad iustitiæ metas reuocati, & intra illius confinia conclusi, vt hæretici non alia re magis ad se pertrahant impios, Ecclesiamque nostram discerpere conentur, quàm hac vna re prædicanda, vt bona sacra, & facris vsibus destinata diripiant, expilent, in suosque & prophanos conuertant. Quod sanè est iniustitiæ summū genus. Nam quod Catholicos aliquos vociferantur hac in re peccare, quod sacris fructibus aliquando abutantur, ne committant pestes istæ, vt illos ad peiora sui conuertant in æternum tempus, quo ebrietati, abdomini, desidia, & omni libidinis generi, quod à suis fieri conueruntur ipsimet magistri, seruire possint.

X. Illud tamen hac in re non omittendum, quod cum apud omnes olim gentes, & nunc apud alienos à vero Christi cultu sit positum in more, vt bello capti amittant libertatem, tota vita seruiant, siue eodem, siue alio modo de religione sentiant illi; inter Catholicos tamen non ita: si Christianus bello Christianum capiat, hac ad summum re mulatur, nisi aliud crimen accedat, vt aliquid pecuniæ exsoluat, interim non serui loco, sed liberi modo habetur in custodia. Iniustissimum namque visum nostris, eidem Deo seruietes eadem religione, si quidem statu sint ingenuo, redigere in seruitutem, & mancipiorum loco habere, nullumque ponere discrimen inter eiusdem religionis professores, & alienos. Quocirca non malè huc spectant, quæcumque differimus de

A mus de virtutibus annexis iustitiæ, & ad res pertinentibus, vt infrà dicetur. Atque hæc satis, quantum ad rerum commercia & contractus.

Ostenditur ex alijs ad iustitiam pertinentibus gestis, nostros cunctis præcellere gentibus in illa seruanda & colenda. Cap. II.

NVnc ad illam iustitiæ partem veniamus, quæ posita est in remunerando ac puniendo, in muneribus, honoribusque, & oneribus distribuendis. Quæ in re illud vnum protulisse, mihi satis videtur, quod antiqui cælestes honores decreuerunt impudicissimis ac flagitiosissimis hominibus, vilissimis rebus; quod nos libro secundo ad finem fufius persecuti sumus. Ecclesia verò Catholica, neque opes, neque formam, neque humanas vllas res ante oculos habens, sed innocentiam verè diuinam, vitam non hominum, sed cælitum moribus transactam, diuinis hominibus cælestes iure honores decreuit. Quid enim Senatum Romanum mouit, vt Floram meretricem, Liuiam, Faustinaque impurissimas scæminas, Antinoumve spurcissimum catamitum superis adscriberet? Pudet dicere, quod pudenda, capre, serpentes, arbores, ac femicanes deos cælo inferuerint. An hoc iustitiæ dicemus? Non isti Deum diuinamque respiciebant, sed humi serpentina, quibus mentes humanas dedecorabant. Quid verò potuit Ecclesiam mouere, vt Franciscum virum pauperculum, nullis opibus, nulla nobilitate, robore, litteratura, formave præstantem in sanctos reulerit, nisi sincerissimus amor iustitiæ diuinæ? Quod de Francisco Assisiense diximus, idem dici de Paulano potest, & innumeris alijs vitæ innocentia & puritate excellentissimis viris. His non habent vlli hæretici quos æquare possint vllò virtutis alicuius genere, atque idcirco nullos cælo possunt adscribere, neque adscribunt.

XI. IUSTITIA CATHOLICORVM IN DECERNENDIS HONORIBVS SACRIS.

Sed ab re est hisce de rebus cū hæreticis disputare. Rem tamen dicam contra illos admirabilissimam, & omnino veram. Qui diceret dignos esse vllos potestate Romanorum Pontifici, qui Christi Vicarium gerit in terris, is absurdè ac falsò loqueretur. Nam quilibet Pontifex asserit in suis litteris publicis se imparem tantæ dignitati. Et reuera sine dubio id ita est. Amplius assero vsuuenire, vt ad illud summæ maiestatis fastigium quâdoque illi euehantur, quibus multi reputantur è Catholicorum numero digniores: & nihilominus subijcio illud, magis seruatas, minusque violatas à Catholicis electoribus iustitiæ leges in hoc summo inter Catholicos honore & munere mandando, quàm vel ab vllis gentibus, vel ab hæreticis in committendo maximo inter suos principatu. Id sic esse apparet ex eo, quod signo de summa sanctitate explicauimus, nimirum flagitiosissimos è nostris summis principibus, qui sunt Pontifices Romani, esse meliores ijs summis principibus, quos vel hæretici vel alienæ à nobis gentes optimos esse suorum contendunt. Secundo constat ex eo, quod nulla principum præsumptumve aliorum continuata successio ab orbis fabricatione tot suorum nominare potest, qui vtrò vitam posuerint pro suorum felicitate suæque doctrinæ assertionem, vt sedes Romana, in qua numerantur martyres viginti septem. Tertio, quia neque alij similiter proferre possunt è suis summis principibus eiusdem sedis ac potestatis tot viros vitæ innocentia & miraculis diuinitus editis illustres, vt Romana sedes, quæ septuaginta duos Pontifices recenset, quos Deus sanctimonia præcellentes plurimis miraculis posteritati commendauit. Atque hæc nos latius complexi sumus signo de prudentia politica, vbi actum de Pontificis Romani gubernatione. Quarto nulla summorum principum series vel inter hæreticos vel inter alienas gentes protulit tot è suis summis principibus, quibus adeo curæ fuerit principum sibi subiectorum securitas & incolumitas; quod constat è signo de summo studio Pontificis Romani in conseruandis imperijs ac regnis Catholicorum. Quinto, vt finem faciamus, nulla principum successio summorum tot è suis dedit, quibus adfuerint illa tredecim diuinitus concessa priuilegia in populis gubernandis, & amplificanda sua potestate, quæ Pontificibus Romanis adfuerunt. Immo neque vnum ex illis tredecim priuilegijs vlli adfuit, immo neque vniuersis, quotquot ab orbis exordio fuerunt. Enumerauimus nos illa signo de prudentia politica capite de Pontificis Romani gubernatione: eò reijcimus lectorem. E quibus constat

XII. IUSTITIA CATHOLICORVM IN PONTIFICATIBVS CONSERVANDIS.

in mandandis honoribus publicis magis ab Ecclesia Catholica seruari iustitiæ leges, A
quàm ab vlllo populo.

XIII. Id liquet adhuc ex alio: quia si sumas quamlibet antiquam Episcoporum vrbs alicuius prisca & Catholicæ successionem, videbis in ea multos esse plerumque ex Episcopis Catholicis martyres, qui pro suorum scilicet beatitudine comparanda, suæque religione & Christi cultu asserendo, mortem vltro oppetierint. Quod si contra sumas hæreticorum, vel alienorum à nobis præsulum successionem, non esse ita cognosces. Ex quo conficitur in committenda hac dignitate nostros longè iustiores alii.

XIII. Illud etiam perspicies clarissimè in eisdem nostrorum successionibus esse plerumque multos vita diuinissimè acta, & innocentissimè, miraculisque præterea maximè caelestibus illustres. Id verò ceteris omnino pernegatū: quod est apertissimo argumento, nos in mandandis publicis muneribus, cuius nationi ac cœtui præstare.

XV. Similiter innumeros possumus recensere, qui clerici fuerunt, ijdemque martyres, & sanctimoniam laudibus, miraculisque diuinitus patris eminentissimi è nostris, vt docemus signo de religione: quod alij nulli cœtui contingit. Quin nullus status, hominumque cōditio specialis, tot martyres ac sanctos viros miraculis illustres produxit, vt clericorum, quod nos eodè signo aperimus. Id autem certissimos nos facit, etiam si plurimi è clericis sint scelesti, reliquos tamen esse vt plurimum scelestiores, ac minus idoneos ad clericale munus; similiterque nos magis iustitiæ præscriptis obedire, quàm ceteros, qui nullos huiusmodi è suis nominare possunt, etiam si cœant vniuersi à nobis alieni in vnum, quotquot fuerunt, ex quo Adamus liberos procreauit.

XVI. At sicut in sacris dignitatibus conferendis summa nostrorum iustitia præ cunctis elucefcit, sic in prophanis. Nam si nostrorum Imperatorum Regumque vitas conferas cum vitis hæreticorum, vel à nobis alienorum vitis, cognosces nostros præ illis sanctissimos viros. Hoc autem facile erit cognoscere, è signis vltimis huius primæ coniunctionis, quibus agimus de flagitiosa vita eorum, qui à nobis alieni fuerunt: patet etiam signis illis teritiæ coniunctionis, quibus agitur de felicitate Catholicorum Regum, gentium regiarum, nationumque nostrarum, & de infelicitate Regum, gentium, nationumque hæreticarum.

XVII. Sed adhuc pressius agamus. si quidem prudentiam velis politicam in Regibus, supra patefecimus nostros cunctis præstare in regnis & imperijs gubernandis, siue singulos spectes principes, siue vniuersum eorum cœtum, siue quæcumque ad rerum publicarum moderationem spectant diligenter circumspicias & perpendas.

XVIII. Quod si militarem fortitudinem mireris, id etiam signo suo complexi sumus. Quamobrem necesse est nostros Reges ac principes optimos esse omnium, ac proinde à nostris rectè ijs commissas administrandæ Reipublicæ partes, & ob id maximè seruatas hac in re iustitiæ leges.

XIX. Denique, vt magis id teneas, nullum non regnum paulo illustrius è nostris existit, cui non fuerit aliquis è Regibus vir tantæ sanctimoniam, vt illum Deus caelestibus miraculis dignatus fuerit illustrare. Hinc Hispania meritò se iactat Alfonso Casto, & Ferdinando Tertio; Gallia Roberto, & Ludouico; Anglia duobus Eduardis, totidem Ethelbertis, Chenelmo, Osualdo, Edmundo; Burgundia Sigismundo; Germania Henrico Imperatore huius nominis Primo; Austria Lupoldo; Bohemia duobus Venceslais; Hungaria Stephano, & Ladislao; Polonia Cazimiro, & Boleslao Pudico; Dania Canuto; Suecia Henrico; Noruegia Olauo. Quamcumque igitur virtutem spectes, videbis quàm iustè nostri fuerint dominati.

XX. Haud igitur mirum, si respectu hæreticorum, & à nobis alienorum, paucissimi è nostris Reges à suis fuerint interfecti: atque ita, sicut ex parte principum seruata iustitia, sic ex parte etiam subiectorum, quod signis de felici & glorioso exitu Regum nostrorum, & infelici alienorum, sumus complexi.

XXI. Quocirca & sanctissimus Papa & Episcopi, cum viderunt Reges flagitij inuolutos haud respicere, omni illos potestate prius quidem diuque monitos exuerunt, non per factionem, sed maturam sententiã, post multa consilia, conatumque omnem, quibus contenderunt vt scelesti principes ad mentem redirent. Hinc primi Episcopi Hispaniarum Suintillam, & Rechinirum, regia potestate, quod hæretici essent, exuerunt; in Anglia Eduinus; in Germania Henricus Tertius, Ottho Quartus, Fridericus Secundus,

IUSTITIA CATHOLICORVM IN CLERICIS ELIGENDIS.

IUSTITIA CATHOLICORVM IN IMPERIO CONFERENDO.

ILLUSTRIORA CATHOLICORVM REGNA QUAE LIBET EDIDERUNT ALIQUEM REGEM SANCTVM.

A dus, in Sicilia Manfredus, & alii alibi: sed & ob ignauiam nonnulli regio iure priuati, vt in Lusitania Sanctio, in Gallia Chilperico Stupido, in Germania Carolo Crasso, Attaulpho, Venceslaoque contigisse ostendimus signo de admirando progressu sacra potestatis.

Iam verò si Catholicorum leges consideres, nihil vniquam in illis turpe, nihil ini-
quum constitutum videbis. de ceteris gentibus an idem dici possit, ex eo vel vno colligi
apertissimè potest; quod qui spurcissimos eorum deos Priapum, Cupidinem, Venerem,
& inuolutos omnibus flagitijs Saturnum, Iouem, Martem, Mercuriumque haud coluif-
set, is erat impietatis reus.

Illud verò vnum maximè iustitiam Catholicæ Ecclesiæ commendat, qua ius equabile inter omnes mirabiliter conseruatur; quod nemini, siue ille sit summus Pontifex, siue infimæ omnium conditionis homo, fas est credere quod libuerit, sed cuiuslibet est necesse id credere, & eo modo credere, quod vniuersi, & quomodo vniuersi credunt, neque ab eo aut ei consonis fas est recedere, vt primo signo explicauimus. Illud igitur iustum, & illud verum, quod non ab hoc illoue tale dicitur, sed quod ab vniuersis per omne tempus reputatur. Hæc *isonomia* & iuris æquabilitas facit, vt quando Ecclesia constat ex omnibus cogniti orbis populis, & per omne tempus diffunditur, vt nemo sit ex Ecclesiæ corpore, cui non tribuatur suum ius omni tempore, & illud tamen suum sit vniuscuiusque. Nam quamuis alicui nihil omnino sit; hoc tamen est ei, quod si ipse sit ex Ecclesia, nemo credat, aut credere velit, quod non ipse credit rectum, vt seruque. Atque ita, quod maximum est, singularis datur, vt sint ex Ecclesia Dei hoc ipso, quod suum ius hac in re singulis tribuatur. Hæc itaque habet ad maximam iustitiam pertinentia quilibet Catholicus ab Ecclesia Catholica. Primum, vt id tantum credat, & eo modo credat, quod audit ab Ecclesia Catholica toto orbe diffusa credi: id nos signo primo, quale sit, ostendimus. Secundum, vt nemo possit ab homine isto, quicumque ille sit, sic animato dissentire, & ab eius fide vnguem latum recedere, etiam si sit Pontifex ipse summus. Tertium, hoc Ecclesiæ Catholicæ fundamentum. Nam fides est substantia rerum sperandarum, argumentum non apparentium. Quamobrem in eo, quod est omnium maximum, iustitiæ æquabilitas summa per Ecclesiam Catholicam diuinitus excogitata, & inter Catholicos mirabiliter inducta: de qua nos fusiùs & ad finem primæ coniunctionis, & initio signorum eiusdem.

D SIGNVM TRIGESIMVM QVINTVM.

Religio.

Cum religio nullibi magis efflorescat, quàm inter nostros; hinc fit nos esse ex Ecclesia Dei, in qua religio maximè spectari debet. Cap. III.

E **R**eligio, quæ à fonte iustitiæ prima inter alias virtutes illi adnexas deriuatur & cuius est in primis speciales actus intimè & extrinsecus constituere, quibus Deum colamus, & diuino cultui mortales potissimum dedicare, necesse est maxima sit inter Catholicos, & maximè inter illos elucescat. Quocirca laudantur illi viri, qui conuenerant ex omninatione in Hierusalem ad festa celebranda, tamquam religiosi: laudatur Cornelius Centurio, quod religiosus esset, & religio munda prædicatur, qua nos immaculatos ab hoc sæculo custodimus. Hac verò nos omnibus præstare apertissimè colligitur è multis.

Ac primo loco, quod innumeri è nostris sunt interfecti per omnes ætates hanc ob rem I. dumtaxat, quod nullum signum facere vellent, quo Christum spernere videretur, vel impiorum superstitionibus adherere. Non ego hic ago solum de vniuersis martyribus, qui propter asserionem religionis nostræ vitam profuderunt, & quorum multitudo est infinita, ita vt ex vna Roma numerentur supra tercentum millia martyrum, quantum suorum pseudomartyrum, quotquot hæreticorum, gentiumque; aliarum factiones fuere ab
De Sig. Tom. I. Ff 2 orbe

XXII.

XXIII.

Act. 2.
Act. 10.
Iacob. 2.

Basil. orat. in XL. Mart.

II. orbe condito numerare non possunt. Sed hic agimus de martyribus illis, quibus vita concedebatur, si quid egissent, quod per se quidem non erat aduersus nostram religionem; sed tamen alij volebant id accipi in eam partem, quasi per illud nostræ religioni renunciaretur: exempli gratia, Licinius in gelidum stagnum coniecit quadraginta martyres in Cappadocia, propè aderat balneum tepidum, in quod si desiluisset ex illis vltus propter nimiam frigoris impatientiam, intelligebatur Christum repudiassè. & tamen immobiles cuncti perstitère, vno excepto. Similiter aliàs multorum manus inuersæ ponebantur, & alligabantur supra aras carbonum candentium, in palmis thus dabatur hac mente, vt illi manum voluerent, atque ita dicerent thus dedisse idolis: & nihilominus ij, ne quam significationem desertæ religionis darent, elegerunt manus concremari potius, quàm inuertere. Quamquam commune erat olim cunctis Christianis, vt vitam ponerent, licet ab ijs nihil aliud exigeretur, vt eo propè momento idolis sacrificarent, aut eorum sacrificijs interessent. Quod temporis momentum à magistratu exactum simulac præterijisset, nemo erat penè, qui obseruaret quid ab illis ageretur, nisi ex quo rursus edicta renouarentur. Hinc Antoninus Imperator in vita sua Christianos vocat obstinatos; & idem Galenus scribit; quòd scilicet vitam nollent redimere breui simulatæ religionis mendacio.

III. Sed certè nostris adhuc tēporibus, cuncti propè martyres, si vel ad horam voluissent hæreticis subscribere, ac tempori seruire mortem proculdubio in Anglia & Galliis euassissent. Impius namque ille Henricus Octauus, & Elisabetha lupa hucusque versipellis, nihil aliud exigebant à Catholicis, nisi vt tum consentirent eorum decretis. ob id negarum interfecti ac trucidati Carthusiani, Franciscani, & omnes illi quos enumerauimus multos signis de perpetua martyrum successione, de patientia, & de mansuetudine. Quòd si isti haud recussissent agere quod impij volebant, effugiebant mortem, liberiq; dimissi, quòd voluissent, poterant se conferre, ac religioni se Catholicæ restituere.

IV. Quamquam summa religionis obseruantia constantiaq; in nostris perspicitur è tot ac tantis laboribus, periculisq; quæ singulis ætatibus ac diebus suscipiunt, & vltro adeunt in disseminanda religione Catholica inter exteras, remotissimas, atque efferatas gentes; quod signis de propagata fide, & gentibus innumeris efferis ad humanitatem perductis aperuimus. Non enim nostri, exemplo hæreticorum, domi desides & otiosi commorantur, huic vni rei dantes operam, vt seditiones intra domesticos suorum parietes commoueant, vnanimèq; Catholicorum consensum discordiis à se disseminatis diuidant; sed patria relicta, contemptis opibus auitis, spretis delicijs, & commodis, longinquas adeunt regiones, itinera obeunt periculorum plenissima, maria importuosa, incognita, ac turbulentissima traiciunt, seque gentibus credunt, quarum quidem facies humana, sed mores omnino belluini. Id verò vt efficiant, nihil aliud efficit, nisi maximus amor religionis. Ex quo factum videmus, vt sola Catholica doctrina perpetuò fuerit inter gentes propagata, & quo magis est illi ex aliqua parte detractum, eo magis est illi adiectum ex alia per nostros, vt supra apertissimè est explicatum.

V. Illud porrò Catholicæ religionis tum puritatem, tum incredibile inter nostros studium ostendit, quòd cum clerici & monachi speciatim se deuoueant religioni, & ob id religiosi vocentur, hinc contigit, vt è nullo hominum statu plures vltro oppetierint mortem pro religione Catholica, martyresq; fuerint effecti, quàm clerici & monachi, si exiguum scilicet eorum numerum respectu aliorum contempleris. Ponamus enim plures esse martyres in Ecclesia Catholica ex aliqua hominum conditione; si tamen postea bene inspicias, videbis ob id esse plures, quòd eorum in vnaquaque ciuitate & natione sit ingens numerus, & exiguus clericorum. Quòd si numerum numero compares, pro ratione multitudinis, cõperies è clericis esse plures martyres, quàm è quauis hominum conditione. Id verò est cognitu facillimum, si vel sumas in manus Calendarium Romanum, & videas, qui, & ex quo vitæ genere sint martyres in Calendario adnotati. Idem cognosces è Martyrologij lectione, quòd si neque his acquiescas, perlege signum de perpetua martyrum successione, ac videbis plerosq; martyres esse clericos, aut monachos. Ac licet verbi gratia totus aliquis populus fuerit aliquãdo è Catholicis interfectus pro cultu Christi, proculdubio plures erunt è laicis martyres: sed si distribuas inter

PLVRES MARTYRES CLERICORVM, QUAM LAICORVM.

A

B

C

D

E

A inter eos vitæ genera, & multitudinem multitudini conferas, cognosces longè plures è clericis ac monachis propter eorum paucitatem perstitisse in Catholicæ veritatis confessione, quàm è quauis hominum conditione, propter ipsorum multitudinem. Ex quo colligitur longè præstantiores ac meliores esse diuinæ gratiæ munere clericos, quàm laicos.

B Quod autem de clericis martyribus asserimus, idem contendimus de iisdem, si vitæ puritatem & sanctimoniam miraculis etiam cælestibus declaratam cõsideremus, quamuis martyrium non subierint. Nam longè plures extiterunt vitæ innocenter actæ, ac rebus diuinitus gestis præclare laudibus illustres clerici, quàm laici. Vt scilicet agnoscamus religionis progressus in Ecclesia Catholica non temerè factos, sed celsitus inductos; & inter nos reuera florere religionem; quando qui eam profitentur, licet habeant aliquos flagitiosos, & multos malos, attamen habent etiam qui vniuersis vitæ integritate, & quadam diuinitate præstant; idq; omni ætate.

C Rursus è clericis si sumas Episcopos, videbis pensata Episcoporum paucitate, & clericorum, aut etiam monachorum multitudine (in vna namque ciuitate vnus Episcopus, clerici verò aut monachi plures) longè plures ex Episcopis sanctos, & martyres, quàm è clericis & monachis. Ac ratio facillimè initur. Cum nulla sit vrbs paulo antiquior, quæ non habeat plures Episcopos & martyres, & sanctos, (quos è tabulis Democharis, qui recenset omnium propè Episcoporum successiones libro de Missæ sacrificio, dinumerare possumus) quàm laicos, qui è quauis hominum conditione fuerint in eadem vrbe, confereudo semper, vt diximus, numero numerum; ita vt si ex Episcopis vigesimus aut trigessimus quisque vel martyr fuit, vel alioquin maximè sanctus, necesse sit eodem modo ex alterius conditionis hominibus vigesimum quemque aut trigessimum esse vel martyrem, vel alioquin maximè sanctum. perspiciemusq; ita ex Episcopis longè plures esse martyres, aut sanctos, quàm è reliquis clericis, aut alterius conditionis hominibus. Ac ne remota consuetudine; Romæ extiterunt viginti septem, vel etiam triginta martyres è Papis, septuaginta autem duo sanctimonia cælestibus miraculis declarata illustres, vt signo de prudentia politica capite de Pontificis Romani gubernatione recensuimus singillatim. atqui non fuerunt in vrbe eadem tot sancti, multitudinem multitudini conferendo, ex vlla hominum conditione.

D Ex quo sequitur etiam è nullo mortalium statu plures effloruisse sanctos, quàm è Pontificibus Romanis, ac proinde merito vocari illos sanctissimos. Vnus namque Papa in toto orbe terrarum, qui superiorem non agnoscit vllum; ex alterius conditionis hominibus innumeris. Quocirca sicut in orbe Catholico nulla sedes est, nulla principum præfulumue quorumuis successio, quæ Papæ non subijciatur, sic etiam nulla est, quæ tot martyres ac sanctos producat. Igitur Papæ merito sanctissimi vocantur; ac nullibi magis religio floret, vt inter Catholicos, inter quos præstâtissimi quicq; religiosi, & qui inter religiosos dignitate ac sanctitate præcellunt, ijs est sanctitas præcipua, atque eminentissima; non quidem si respicias singulos, sed si vniuersos. Non enim potest aut debet negari, è clericis, monachis, Episcopis, Papis esse aliquos scelestos. Sed hic non agimus de aliquibus, verù de vniuersitate tota religioforû: alioquin & ex Angelis nonnulli mali, & ex Apostolis Iudas. Veniant itaque in medium nunc hæretici, vel aliæ gentes, ac videantur præfules eorum summi, principesq; aut religiosi comparari nostris possint. Accedamus ad rem propius. Coeant omnes hæretici, coeant cunctæ nationes, quæcumque fuerunt ab orbe condito; ac si possunt, non ex vna vrbe, sed è toto orbe terrarum producant tres aut quatuor è suis summis antistitibus, aut principibus, qui à nobis dissenserint, & sanguinem pro sua doctrina profuderint, pro suæ religionis assertione. Haud possunt. Inter nos igitur maximum religionis studium, maximus amor. Rursus edant, si possunt, ex iisdem primarijs suis præfulibus, & principibus, qui à nostra Ecclesia discreparint, & singulari fuerint vitæ puritate, & sanctimonia admirabili, quam Deus ipse miraculis consignarit. Non habent.

E Iam verò ex alijs colligi potest, quantum religioni tribuatur à nostris, quòd sola Ecclesia Catholica est, quæ primas omnino tribuat viris religioni addictis. Põtifex nãque summus, idemq; ob sacerdotiũ religiosissimus, cunctis Regibus & Imperatoribus ex omni parte & præest, & imperat. Inter hæreticos & alias gentes nõ ita. speciè forsan inter ipsos primæ dignitatis ac potestatis Episcopi habebût, ac religiosi, sed ré vimq; nulla ex parte.

VI. PLVRES SANCTI CLERICORVM, QUAM LAICORVM.

VII. PLVRES EX EPISCOPIS MARTYRES, AC SANCTI, QUAM E RELIQUIIS.

VIII. PLVRES PAPIS SANCTI, AC MARTYRES, QUAM E RELIQUIIS.

IX.

Patriarchis Constanti inopolitanis imperabant omnino Imperatores olim, deieciabant-
que eos, & euehebant pro arbitrio, ex quo deficiuerunt à nobis, vt signo de fide confirma-
ta ostendimus. Nunc verò summouentur & eliguntur iidem à principibus Turcarum.
Quid verò de Protestantibus hæreticis dicemus, inter quos ipsæ fœminæ, & quidem lu-
pæ, atque è lupis natæ, (talibus enim Elifabetha Angla, filia Annæ Boleniæ, cui publico
iudicio in platea Londini ob adulteria caput est amputatū,) Episcopos creant, abigunt,
leges religionis figunt ac refigunt. Enimuerò necesse est, vt tali eorum religioni talis sit
princeps; quæ cum virgo velit haberi ter fuerit enixa, & maritum noluerit certum, vt eū
pluribus cōiungi licentiùs possit. Iidem verò Protestantes templa ac monasteria, qui
est ipforum amor in religionem, vel diruunt, vel in prophanos vsus conuertunt, cum sint
tamen sacris vsibus ac religiosis dedicata: monachos, clericos, & virgines Deo consecra-
tas abominantur. Nos contrà, vt ostendamus maximum nobis esse amorem in religionē,
dicimus & ostendimus nulli populo esse tot templa, tot monasteria, tot bona religioni,
ac religiosis viris ac fœminis, qui totos se Deo deuouerunt, dedicata, vt nobis.

X.

*Proponuntur euenta mirabilia Ecclesie Catholicae quoad hominum
religiosorum cætus. Cap. IIII.*

XI.

Tque vt videant omnes quanta sit ordinum religiosorum in orbe Chri-
stiano laus & vtilitas, nonnullas obseruationes, quæ iucundissimam
possint habere diuini consilii contemplationem, subiiciemus.
Prima sit igitur; quoties Ecclesia magnis impiorum tempestatibus est
agitata, Deus non modò viros insigni sanctimonia præstantes cælitus ad
illam iuuandam misit ex illa potissimum parte, qua volebat illi opem fer-
re, & in ea loca, quibus incolumitatem salutemque summam cupiebat, sed huiusmodi
misit, qui religiosos ordines instituerent, vnde acies multæ sanctorum pro recta doctrina
& pietate pugnantium temporibus ijs turbulentis prodierunt. Verbi gratia, cum pestis
Ariana peruasisset Orientem, Deus exulit in lucem Antonium illum Magnum in Aegy-
pto, vnde erupit Ariana lues, & Basilium in Cappadocia, ambos non modò cælestis inno-
centiæ, & puritatis viros, sed auctores ordinum religiosorum, è quibus monachi innume-
ri pro vero Dei cultu præliaturi postea sunt exorti.

RELIGIOSO-
RVM COEVS
EXCITATI
TVREVENTIS
ECCLIESIAE
TEMPORIBVS.

At cum tabes eadem sese effudit in Occidentem, Vandalis Africam, Ostrogotthis Ita-
liam occupantibus, Africæ quidem Deus Augustinum, Italiæ Benedictum largitus est,
vtrumque plurimorum sanctitate summa excellentium patrem.

Eutychianorum verò tempestate, quæ maximè conturbauit Orientem, Constantino-
poli florebat Studius auctor Studitarum: in Palæstina autem Sabas ille magnus, & Eu-
thymius, qui plurima monasteria construxerunt. Quod autem memorabile sit, temporibus
Monothelitarum Heraclij, & aliquot eius liberorum, cum Mahometes Orientem
cepit, nulli leguntur in Oriente fuisse vel eximia sanctitatis viri, vel ordinum religio-
forum institutores; contrà in Occidente Columbanus, Gallus, & Eustachius Colum-
bani sectatores viri sanctissimi innumera & laudatissima in Galliis, Italia, & consinitibus
Germaniæ monasteria construxerunt, è quibus vnum referre sit satis Luxouienſe, è quo
sunt exorti Episcopi sanctissimi Chagnoaldus Lugdunensium, Acharius Viromãduorū,
Rachnacarius Bononiensium & Taraonensium; Eustachius autem Varascis, & Baioarijs
Christi doctrinam prædicauit.

Secuta sunt deinde tempora Iconomachorum, quibus in Oriente floruerunt aliqua
ex parte Ioannicius Abbas, & Plato: sed in Occidente enituerunt Othmarus, qui multa
multis in locis Galliarum monasteria fundauit; similiter Bonifacius in varijs Germa-
niæ locis: & ex hoc tempore ædificata nobilissima monasteria Fuldense, Corbeienſe in
Saxonia anno octingentesimo vigesimo secundo, Hirſaugienſe octingentesimo trigesi-
mo octauo, è quibus innumeri viri sanctimonia excellentes prodierunt, à quibus latè in
Germania Christi cultus propagatus, vt tum ex alijs, tum è chronico Trithemij, & Me-
tropoli Crantzij constat. Post hæc Oriens destitutus ijs, qui religiosorum familias insti-
tuerent, cum iam Phorius discessionem à nobis maximè machinaretur, Græci que paula-
tim abalienarentur.

In Occidente autem Heſti Archiepiscopus Treuerensis ordinem Canonicorum, quos
vocat

A vocant regulares, excitato ad confluentiam monasterio, instruxit in Germania. & mox
Bernò Burgundus Comes instituit ordinem Cluniacensium: ex quo profecti viri omni
virtutum genere ornatissimi, Romualdus similiter ordinem Camaldulensium, Ioannes
Valbertus familiam Vallis vmbrosæ in diœcesi Florentina.

Pergentibus verò adhuc Græcis in alienatione illa sua à nobis, & in Occidente Nico-
laitis cuncta miscentibus, suffragante illis Henrico tertio Germaniæ Rege, Iuo Carnutū
Episcopus Canonicis in ecclesijs cathedralibus leges præscripsit, & anno millesimo
octuagesimo quarto Bruno Coloniensis Carthusianorum familiam constituit, millesimo
nonagesimo quarto Robertus ac Bernardus Cisterciensium, millesimo centesimo deci-
mo sexto Nortbertus Xanctensis Præmostratensium. hoc etiam tempore & ipsa militia
speciatim Deo consecrata, excitati que religiosorum militum ordines hospitaliariorum,
templariorum, Theutonicorum, & paulo post Cisterciensium, & aliorum in Hispania.

B Post hæc cum Vualdenses, omnigenæque hæretici passim cuncta in Occidente contur-
barent, Dominicus & Franciscus suos ordines de suo nomine dictos Ecclesiæ dederunt,
Albertus & Angelus Carmelitas.

Rursus cum sæculo superiori Hussitæ ex inferis erupissent, Bernardinus Senensis, &
Vincentius Forerius Hispanus, ille Francisci, hic Dominici instituta in antiquam sanctā-
que formam restituerunt.

Nostro autem, quo colluuiis omnis, & omnia monstra hæresum vetustarū sunt à Pro-
testantibus renouata, Franciscus Paulanus, Ignatius Loiola, & inter Franciscanos Ca-
puccini, ac Discalceati, similiter inter Cistercienses alij suas acies religiosorum instru-
xerunt, & eduxerunt aduersus hostes Ecclesiæ. E quibus omnibus perspicitur maximus
in nostris ardor religionis tuendæ cælitus in eorum pectora immisus: vnde factū vt sem-
per aliqui viri sanctimonia & miraculis eminentes existerent, qui arctissima & feuerissi-
ma religionis instituta formarent, quibus armarent homines aduersus hostes Ecclesiæ,
religionisque labentis euerſores. quod factionibus hæreticorum, populisque alijs à cul-
tu Christi alienis, & terrena sectantibus, opes, voluptatesque, non contigisse apparet.

Hinc illud contigit, vt quibus in locis haud potuerunt, iræ cælestis id vltione exigen-
te, excitari ordines isti religiosorum, in ijs Christianæ religionis vel maxima, vel omni
ex parte facta sit iactura, in easque regiones Christiani nominis hostes omnino inuase-
rūt, aut hæreses variæ & prodigiosa in ijs pullularunt. Sic primo loco à Sarracenis Oriēs
occupatus: quod in illo deficerent ordinum religiosorum sancti institutores, aut antiquo-
rum veri obseruatores: secundo Africa, in quibus fere exterminatus Christi cultus. Ter-
tio in Hispania, cum Vitiza, & Rodericus (vt ordines omnes religiosorum, quod agunt
etiam nunc Protestantes, dissoluerent) potestatem fecerunt omnibus sacerdotibus, non
modò vt vxores ducerent, sed etiā quot vellent sibi adiungerent. Quarto à Turcis Græ-
cia & finitimæ regiones adductæ in potestatem. Quinto videmus idem contingere ijs
terrīs, in quas vel nullo modo, vel propè nullo admittuntur ordines isti vitæ cælestis, &
antiquæ puritatis renouatores, vt Hungaria, Myſia, Dacia, Pannonia. Sic ante has om-
nes clades sexto loco cognoscere possumus, à Gotthis, Hunnis, Gepidis, Auaribus, Bul-
garis, Slauis, easdem prouincias Myſiam, Daciam, Pannonias deleto Christi cultu om-
ni ex parte vastatas. Septimo ab Anglis Britanniam sic occupatam, vt indigenæ ferè om-
nes ad interneccionem fuerint extincti. Sic octauo nostra hac ætate clarissimè conspici-
mus in omnibus terris Borealibus, è quibus expelluntur ordines isti religiosorum, erum-
pere innumeras hæreses inter se dissidentes: vt iam non sint tot capita, tot sententiæ, sed
eiusdem capituli quotidie plures sententiæ in vnaquaque vrbe, domo, & homine, dum
modò hoc, modò illud, vt libitum fuerit, à quouis creditur: ita vt nemo inficiari possit fa-
ctum inter istos veritatis detrimentum, quando veritas sit vna, neque illa sibi discrepare
vlio modo possit. Quin vltimo narrat Munsterus hæreticus scriptor, in insula amplissima
Grotulandia homines relabi ad antiquæ idololatriæ impietate, cultumque Christi obli-
terari omnino. Est verò hæc insula, in qua Zinus in libello suæ nauigationis fuisse scribit
monasteria Dominicanorum, qui post hæreses Protestantium fuerunt inde exacti. Con-
stat igitur à religiosis ordinibus Ecclesiæ Catholicæ singulis sæculis obſisti hæresum fu-
rijs, & impietati, religiosorumque ordines esse antemuralia quædam aduersus inimi-
cos cultus omnis ac nominis Christiani.

D in Hispania, cum Vitiza, & Rodericus (vt ordines omnes religiosorum, quod agunt
etiam nunc Protestantes, dissoluerent) potestatem fecerunt omnibus sacerdotibus, non
modò vt vxores ducerent, sed etiā quot vellent sibi adiungerent. Quarto à Turcis Græ-
cia & finitimæ regiones adductæ in potestatem. Quinto videmus idem contingere ijs
terrīs, in quas vel nullo modo, vel propè nullo admittuntur ordines isti vitæ cælestis, &
antiquæ puritatis renouatores, vt Hungaria, Myſia, Dacia, Pannonia. Sic ante has om-
nes clades sexto loco cognoscere possumus, à Gotthis, Hunnis, Gepidis, Auaribus, Bul-
garis, Slauis, easdem prouincias Myſiam, Daciam, Pannonias deleto Christi cultu om-
ni ex parte vastatas. Septimo ab Anglis Britanniam sic occupatam, vt indigenæ ferè om-
nes ad interneccionem fuerint extincti. Sic octauo nostra hac ætate clarissimè conspici-
mus in omnibus terris Borealibus, è quibus expelluntur ordines isti religiosorum, erum-
pere innumeras hæreses inter se dissidentes: vt iam non sint tot capita, tot sententiæ, sed
eiusdem capituli quotidie plures sententiæ in vnaquaque vrbe, domo, & homine, dum
modò hoc, modò illud, vt libitum fuerit, à quouis creditur: ita vt nemo inficiari possit fa-
ctum inter istos veritatis detrimentum, quando veritas sit vna, neque illa sibi discrepare
vlio modo possit. Quin vltimo narrat Munsterus hæreticus scriptor, in insula amplissima
Grotulandia homines relabi ad antiquæ idololatriæ impietate, cultumque Christi obli-
terari omnino. Est verò hæc insula, in qua Zinus in libello suæ nauigationis fuisse scribit
monasteria Dominicanorum, qui post hæreses Protestantium fuerunt inde exacti. Con-
stat igitur à religiosis ordinibus Ecclesiæ Catholicæ singulis sæculis obſisti hæresum fu-
rijs, & impietati, religiosorumque ordines esse antemuralia quædam aduersus inimi-
cos cultus omnis ac nominis Christiani.

E Nunc tertiam subiiciamus obseruationem. Ex hisce familijs religiosorum sunt profecti
plerique

XII.

XIII.

PER RELIGIO
SOS CHRISTI
FIDES PRO-
PAGATA.

plerique omnes, per quos in remotissimis regionibus Christi cultus est latè disseminatus. Ostendimus enim suprâ signis de fidei propagatione & confirmatione, in Anglia, Germania, Gothia, Noruegia, Suecia, Dania, locisque Boream magis spectantibus, Christi doctrinam propagatam per eos, qui sancti Benedicti vestigia sunt secuti; nimirum per Augustinum, Iustum, Mellitum, Paulinum monachos à Gregorio Magno missos Angliam Christo adiunctam; per Gallum, Columbanumque Basileenses, Augustodunenses, Terroanenses, ac finitimas his regiones; per Bonifacium, sociosque illius à Gregorio Secundo, & successoribus missos, Germaniâ; per monachos Corbeie Saxonice Daniâ, Noruegiam, Gothiam, Sueciam, per Cyrillum, ac Methodium ex ordine sancti Basilij à Nicolao Magno missos Bohemiam, Bulgariam, Croatiam, Seruiam, Bosnam, Slavicisque gentes. Adalbertus, qui Hungaris & Polonis ad assequendam rerum diuinarum veritatem maximo fuit adiumento, fuit alumnus monachorum sancti Benedicti, vt è Dubrauo liquet. Nonnulli ex ordine Camaldulensium, quod narrat Petrus Damiani in vita sancti Romualdi, inter Rascios & Polonos Christi cultum amplificauerunt. Milites Theutonici ductum sancti Benedicti, ac regulas, quârum ratio militiæ permittebat, sequi profitebantur. Hi Prussiam Christo acquisierunt. Meynardus canonicus regularis ex ordine sancti Augustini prior in Liuonia fidei Christianæ semina iecit: secutus est illum Bertoldus Abbas è familia Cisterciensium, qui maximè in illa regione Christi doctrinam propagauit, vt Helmoldus tradit. Aperuimus etiam suprâ in Indijs Occidentibus cultum Christi disseminatam per Bucilum Catalanum, sociosque ipsius ex ordine sancti Benedicti, vt scribit Fumus, ac Petrus Martyr: mox hunc secuti plurimi Augustiniani, Dominicani, Franciscani. In India cis Gangè qui prior è nostris Christi doctrinam cepit rursus in lucem reuocare, fuit è Franciscanorum familia Henricus, quod Olorius scribit: secuti sunt postea innumeri ex omnibus ordinibus, qui vltra Gangem nauigantes cuncta Christi lumine illustrarunt, maximè verò qui sunt è societate Iesu.

XIII.
GEMINI SEM
PER COEVS
RELIGIOSO-
RVM EXCITA
TI.

Quarta sit obseruatio: cum religionis duæ sint partes, & quæ dirigit mentis intimas actiones, & quæ corporis externas, alteraque ab alteris inter se aptæ & connexæ pendeant, Deus turbulentis Ecclesiæ temporibus per singulas ætates aut sæcula visus est misisse duos è prædictis ordines, quorum alter contemplationi magis & solitudini, alter autem frequentia & actioni deditus esset, vt scilicet in Ecclesia ex omni parte religio perfecte absolueretur.

Nam qui instituta Antonij sunt secuti, sola loca precumque diuinarum studium magis sectabantur; qui Basilij, non ita.

Secundo autem loco Benedictus magis est imitatus Antonium, Basiliumque Augustinus.

Tertio Studia, & Euthymij discipuli consuetudinem ceterorum non sic vitabant, vt Sabæ sectatores, qui rerum caelestium meditationibus magis delectabantur.

Quarto Othmarus Basilio, Augustino, Euthymio, studioque ex parte similis; auctores Fuldensium, Hirsaugiensium, Corbeiensiumque Antonio, Benedicto, & Sabæ.

Quinto Romualdus Antonium visus est maximè sectari, Berno Basilium: illius enim discipuli solitudinis potissimum, contemplationisque erant amatores, at huius non adeo.

Sexto Iuo, & Northbertus ijs viuendi normam constituerunt, qui inter hominum ceteros magis versarentur; Bruno & Robertus ijs, qui longius ab illis abessent, tales enim Carthusiani, & Cistercienses.

Septimo Franciscus syluas amabat, & abstrusa loca, veluti etiam Eremitæ Augustini: Dominicus in frequentibus & celebribus suorum domicilia constituebat, sicut Carmelitarum Angelus, & Albertus.

Octauo Franciscus Paulensis Assisiatem Franciscum videtur imitatus, Ignatius Loiola Hispanus Hispanum Dominicum. Atque hic finis: vt sciamus Ecclesiæ datos caelitus aduersus hostes Dei, & qui illam precibus in primis, deinde agendis rebus, & qui contra primò agendis rebus, deinde precibus iuuarent, & vtramque religionis partem ritè perficerent sicut enim Ioannes Baptista genus vitæ secutus est ad vrbibus & oppidis remotum, contra verò Christus, cuius ille præcursor erat; sic diuinitus Ecclesiæ dari solent, vbi opus est, qui vtrumque vitæ genus excolant, & appositis legibus ornent; exemplo Moyses, & Aaron, è quibus hic externorum ministerio, ille autem diuinæ voluntati per preces explorandæ operam dabat. sic Apostolis & eorum successoribus erant sui diaconi; vthi

munia

munia præscripta peragèrent, illi verbo ac precibus operam darent. Viden' igitur, quantis diuinæ prouidentia mirabilibus euentis religio Catholica per singulas ætates instructa muniat, ac procedat.

Quinta sit obseruatio. Ex hisce ordinibus prodierunt difficillimis Ecclesiæ temporibus summi Pontifices, qui excelsis inuictis animo ingruentes hostium procellas superarunt, ac sedarunt. Horum verò Pontificum proprium fuit, Christianorum mores optimis sanctionibus emendare populis in vitia prolapsis, Pontificiamque auctoritatem, & potestatem aduersus Reges & Imperatores, vbi opus fuit, tutari. Verbi gratia, Gregorius Magnus cum pleraque inter Christianos multis criminibus obnoxia inuenisset, emendauit: quæ verò forent illa, & quibus rationibus correxerit, apparet ex eius vita à Ioanne Diacono conscripta. fuit ipse ex ordine sancti Benedicti, eoque sedente Longobardi in Italia, Visigothi in Hispanijs ab hæresi Ariana ad Catholicam veritatem redierunt, Anglia Christo se adiunxit. Agatho Pontifex sanctissimus & ipse monachus fuit ex ordine sancti Benedicti, & eius auctoritate habitum sextum concilium aduersus Monothelitas; cumque pessimo exemplo Imperatori Constantinopolitano pro summi Pontificis consecratione quadam pecuniæ summa pederetur, id ne amplius fieret, curauit. Ante hunc Bonifacius Quartus eiusdem familiae collabentem monachorum disciplinam in melius redegit, multis editis constitutionibus. & vt omitteremus Adeodatum, & Stephanum Tertium, similis instituti viros insigni sanctimonia, Leo Quartus hortatibus suis impulit Neapolitanos, Amalphitanos, & Caietanos, vt nauali prælio Sarracenos adorirentur, & Italianam, Romanaque littora sæpius incurstantes profigarent; in Vaticano urbem Leoninam condidit, vt Corsis, ceterisque, quos Sarraceni ex insulis Mediterranei maris expellebāt, esset perfugium quoddam: antiqua Pontificum decreta, celebrato Episcoporum Concilio, ad emendandos Christianorum mores tenouit. Huius sanctitate permotus Adelolphus Angliæ Rex Romam supplex accessit, & voti reus suum regnum Romanæ Ecclesiæ tributarium constituit, singulis familijs argenteo nummo in singulos annos obligatis, anno octingentesimo quinquagesimo primo. Hos sequitur Stephanus Nonus multis miraculis clarus, qui Henricum Tertium Imperatorem multis criminibus obnoxium facto aspero aduersus eum decreto notare non dubitauit; & vetera sacris legibus subdiaconorum coniugia, cõsanguineorumque nuptias renouatis sanctionibus interdixit. Quid autem dicemus de Gregorio Septimo, quem tantopere oderunt hæretici, laudant verò illorum temporum scriptores mirum in modum ob sanctitatem, constantiamque animi inuictam, Lambertus Schafnaburgensis, Marianus Scotus, alijque plurimi historici, ac post eos Ortho Frisingensis fidei spectatæ auctor? Hic namque Nicolaitas, Simoniacosque omnes prorsus ex Ecclesia, depulit repugnante nequidquam Henrico Tertio, quem propter enormissima flagitia nihil respicientem deposuit Imperio, & excommunicauit. Huius vestigia sunt secuti Victor Tertius, Urbanus Secundus, Paschalis Secundus, & Gelasius Secundus, ordinis eiusdem, qui constantissimè maximos illorum temporum fluctus superarunt. Ex his Urbanus Secundus Philippum Galliarum Regem propter incestas nuptias, à quibus abstinere nolebat, excommunicauit, & Occidentem ferè totum Concilio ad Claromontem indicto commouit aduersus hostes Christi, vt armis Asiam Palestinamque cum sepulchro Iesu tandem aliquando recuperarent è manibus Sarracenorum, quod & perfectum. Ante hos Pontifices metu armorum nonnulli Imperatores hoc sibi arrogarunt, vt Episcopum Romanum confirmarent, Episcopos ceteros ipsi instituerent, beneficiaque omnia largirentur. Per hos Pontifices effectum, vt prophani sibi haberent prophana, quæ tamen, vt par est, sacris subijcerentur, sacris Præsulibus sacra relinquerentur. Fuit etiam è Benedicti sectatoribus multo post Eugenius Tertius, anno millesimo centesimo quadagesimo quinto, Anastasius Quartus, & Hadrianus Quartus. Post hos fuere nonnulli Pontifices ex ordine Canonicorum regularium Honorius Secundus, Innocentius Secundus, Lucius Secundus, Anastasius Quartus, Alexander Tertius, Innocentius Tertius, Honorius Tertius. Ex his Alexander Tertius imperus Friderici Primi, Honorius Tertius Friderici Secundi Imperatorum fregerunt, ac contuderunt. Innocentio autem Secundo Imperium Constantinopolitanum deuenit in potestatem Latinorum, & habitum Concilium Lateranense Magnum, cui quadringenti Episcopi interfuerunt, ac Præsules innumeri, multaque sanctissimè decreta. Tales igitur hi fuerunt, vt alios omitteremus, qui ex alijs ordinibus extiterunt. E quibus constat

XV.
PONTIFICES
OPTIMI ER-
LIGIOSIS.

Plat. in vitis
Pont.

Sig. lib. de reg.
Ital.

XVI.
DOCTISSIMI
RELIGIOSI
VIRI.

constat quanta sit in Ecclesia Catholica religionis potestas, atque excellentia. A
 Sexta est obseruatio. Ab his ordinibus, veluti omnium bonorum seminarijs quibus-
 dam, rerum diuinarum atque humanarum scientia maximè est promotà, & qua si in ar-
 tem certis regulis redacta. Vna namque sancti Benedicti familia tot scriptores sacros de-
 dit, vt eos enumerare singulos sit satis difficile: qui volet, legat Trithemium de viris illu-
 stribus. Quin periissent doctrinæ omnes, nisi conseruata illæ per monachos fuissent, vt è
 signo de confirmata fide & peritia Catholicorum liquet. Enimuerò, nisi Beda monachus
 res Anglicas memoriæ mandasset, Gregorius Turonensis, Hademarus, & Annonius Fran-
 cicas, Rhegino, Vuitichindus, Sigibertus, Vrspergensis ac Stadenfis Germanicas, qui om-
 nes monachi fuerunt plerique ex ordine sancti Benedicti, istarum nationum facta in den-
 sissimis omnino tenebris laterent. Cùm verò populi isti & cuncti Boreales antiquis tem-
 poribus non essent vlla doctrina, aut vllis moribus exculti ad humanitatem, per eosdem
 monachos ad hoc perducti fuerunt, vt è signo de innumeris gentibus ad humanitatem
 perductis constat, & capite de ducentis Germaniæ & Angliæ bonis. atque ita cognosci-
 mus quanto dedecore conentur aspergere nobilissimas istas nationes quicumque ex il-
 lis monachos infestantur. A Dominicanis porrò & Franciscanis Theologia & Philo-
 sophia sic est illustrata, vt nulla quæstio ferè sit, quam non illi vel pertractarint, vel at-
 tigerint. Diximus signo de peritia Catholicorum, gymnasia in Occidente publica reno-
 uata Carolo Magno procurante per Alcuinum, siue Albinum, & Ioannem Scorum: ex il-
 lo maiores in litteris facti ab omnibus progressus. Sic postquam Alexander Halensis An-
 glus, Albertus Magnus Germanus, Thomas Italus philosophica scriptis mandarunt, philo-
 sophiæ studia maximè reuixerunt. A canonicis deinde regularibus canonicus ius è diuinis
 libris, Conciliorum, Pontificumque sanctionibus desumptum maximè est illustratum. Cano-
 nici namque regulares fuere Innocentius Secundus, Alexander Tertius, quorum pluri-
 ma in decretalibus rescripta leguntur. Notissimum porrò est inter Occidentales quatuor
 ex antiquis doctorum primas tenere, Ambrosium, Augustinum, Hieronymum, Grego-
 rium. Ex his tres, Augustinus, Hieronymus, & Gregorius, ordinum religiosorum patres.
 Inter Orientales similiter princeps locus datur Basilio, Nazianzeno, Athanasio, Chry-
 sofotomo, è quibus Basilius, Nazianzenus, Ioannes Chrysofotomus monachi fuere, Basi-
 lius præterea Orientalium monachorum pater. Viden' igitur, vt à religione ac maximè
 religiosi viris nihil non boni inter Catholicos & è Catholicis in omnes populos dima-
 net? Viden', vt inter Catholicos maximè sit excellentia religionis, nulla verò, aut propè
 nulla inter hæreticos, ceterosque à nobis alienos?

*Proponuntur cæterum religiosorum mirabiles in Ecclesia ad bonum
 commune progressus. Cap. V.*

XVII.

Ed adhuc operæpretium est videre, vt Deus voluerit in Ecclesia Catho-
 lica semper fieri maiores progressus vtilissimis ac nouis ordinum religio-
 forum institutis, quibus Respublica maximè adiuuaretur, & amplifica-
 retur; quod sanè in nullis gentibus esse cognosces: atque ob id fateberis
 Ecclesiæ Catholicæ nullum posse in religionis obseruantia cæterum com-
 parari. Ac primis quidem temporibus omnes monachi erant iisdem ferè
 legibus, similiter & clerici. Christianorum namque numerus non erat, vt nunc est, adeò
 magnus. Vbi verò Imperante Constantino Ecclesia incredibili multitudine est amplifi-
 cata, tunc Deus nouas dedit vtrisque leges, & constitutiones: sic enim tempus exigebat.
 Ex illo igitur tempore habemus Basilij Magni Pachomijque, & aliorum regulas mona-
 chis præscriptas. Sanctus deinde Augustinus diuino numine affatus, clericis qui sponte
 vellent simul viuere, & nihil habere proprium, sed omnia communia exemplo mona-
 chorum, normam viuendi dedit. Sed monachi precibus plerumque operam dabant, ani-
 moque ab omni vitiorum vel minima labe expurgando, & omnium virtutum genere ex-
 colendo: clerici populum doctrina sacra erudiebant in ijs, quæ pertinent ad fidem: hoc
 monachorum non erat, nisi cùm vocabantur extraordinario munere, vel episcopi fiebāt.
 Talis igitur propè status ab anno tercentesimo ac tricesimo vsque ad ætatem Gregorij
 Magni, qui sedere cœpit anno quingentesimo nonagesimo. Hic cùm videret clericorum
 mores ob frequentem populi, & quorumlibet consuetudinem, pacemque inter Chri-
 stianos

A stianos firmatam dissolutiores, omnium propè primus in mores induxit incredili Ecclesiæ
 Catholicæ incrementò, vt monachi mitterentur ad exterarum gentes ad Christi cultum perdu-
 cendas. Misit itaque Augustinum, Mellitum, Iustum, sociosque istorum ad Anglos Christo conciliandos,
 monasteriaque in Britannico solo construenda. Haud negamus, & antea non-
 nullos populos ad Christi fidem traductos operam monachorum, sed neque tam latè, ne-
 que vllis admodum firmis fundamentis ac progressibus. Ex hoc itaque tempore innu-
 meri per monachos populi Christo se addixere, vt ostendimus supra, & adhuc ostende-
 mus: è Luxouienti namque, & Sangallensi monasterio qui prodierunt monachi plurimas
 ad Christum gentes in Gallia, Belgica, & in Heluetijs, finitimisque populis transfulere.
 Bonifacius deinde monachus à Gregorio Nono in Germaniam missus multa multis in
 locis monasteria condidit, è quibus factum vt Germani omnes nomen Christo darent.
 B Inter alia fundauit Bonifacius monasterium Fuldense, è quo viri omni virtutum genere
 præstantissimi sunt profecti, & à quo multa monasteria propagata, in his Hirsaugiense,
 vnde clarissimi monachi, quod è Trithemio & Crantzio constat; nonnullos enumerat
 etiam Munsterus. Post hæc in Saxonia exstructum monasterium Corbeie, vnde Anschari-
 rius, Rhembertus, alijque à quibus Dania, Noruegia, Sueciaque, & finitimæ gentes
 Christo conciliata. Ad summam per monachos, vt supra vidimus, totus Septentrio ad
 Christi numen colendum perductus, ex quo Gregorius Magnus collapsa clericorum di-
 sciplina è monasterijs ad hoc ministerium monachos eduxit. Tres hucusque habemus
 religiosorum status, Primus à Christi fundata Ecclesia vsque ad tempora Constantini.
 Secundus à Constantino vsque ad Gregorium Magnum, Tertius à Gregorio Magno
 vsque ad annum propè millesimum.

C Primo monachi nõ magni nominis fuere, sibi solis omnino videbatur viuere, vt ex epi-
 stola Dionysij Areopagitæ ad Demophilum, & è scriptis Philonis, quæ ad Christianos
 pertinere Hieronymus & Eusebius volunt, & in quibus ille mores Essenorum Alexan-
 driæ degenium complectitur, apparet.

Secundo non nisi ad episcopatus assumpti sacra munera obibant, certioribus ta-
 men legibus tum ipsi, tum clerici regulares ad ipsorum propè normam constituti viuere
 ceperunt.

Tertio maximas res in conciliandis Christo gentibus aggredi & efficere sunt visi.

Quartus est post annum nongentesimum & sexagesimum, quo Romualdus, Orthonum
 tempore, deinde Bruno, ille Camaldulenses, hic Carthusianos instituerunt, nouo & ad-
 mirando consilio diuinitus inspirato. Suis enim monachis hi loca certa assignauerunt,
 in quæ se occluderent tota ætate sua, sibi que solis ac Deo ab omni mortalium consortio
 seiuncti toti que in diuinorum contemplatione positi viuerent. Erant & anachoretæ, ere-
 mitæque vetustissimis temporibus, sed his à nemine vlla certa loca assignata, distinctis
 domicilijs, attributoque ministerio, à nemine vllæ certæ leges prescriptæ: haud multo
 post Petrus Hostiensis, & mox Iuo Carnutum Episcopus, postremò Northbertus clericos
 seu canonicos regulares ex prescripto sancti Augustini in optimam formam viuendi re-
 duxerunt. Atque ita tum eremitæ, tum clerici in melius ac certius propter certa loca &
 certas leges viuendi genus per hos diuinitus sunt reformati. Hic igitur quartus religionis
 progressus.

Quintus est huiusmodi. Religiosis viris hucusque propositum fuit id, vt Ecclesiam do-
 ctrinæ vitæque exemplo solo, & prædicatione amplificarent. Non erant vlli religiosi
 huic in primis addicti rei, vt armis eam defenderent. Arma verò ad tuendam Rempub.
 quoquo modo necessaria apparent. Igitur post annum millesimum centesimumque, &
 amplius nescio quid, instituti ordines militantium Hierosolymitanorum, templariorum
 deinde, mox Theutonicorum, multi postremo in Hispania. Per hos ex Hispania de-
 pulsus Sarraceni; per Theutonicos Prussia Liuaniaque Christo acquisitæ; per Hieroso-
 lymitanos cohibiti fractique sæpè impetus Mahometanorum in nostra incurfantium.

Sextus est hic. Hucusque religiosi semper aliquid commune habuerunt, fundos, &
 agros communes. Aduenerunt itaque missi cælitus Franciscus, & Dominicus, ac primi
 constituerunt, vt suorum familiæ nihil commune haberent, nullos fundos, nulla prædia,
 maximam professi paupertatem, quod forsitan aliqui indignarentur à religiosi tantum
 possideri, quibus non bene animatis & voluit Deus esse satisfactum. Præterea verò Do-
 minicus aduersus acerrimos rectæ doctrinæ hostes aliud religiosorum præsidium indu-
 xit.

Vide Paul. Mo-
rig. lib. de Ord.
relig.

xit. Nullus namque ordo certus erat, cui propositum foret in primis hereticos profigare: A
quocirca Dominicus aduersus hos ordinem suum constituit; cui foret hæc præcipua cū-
ra, illos retundere, & perdere. At Franciscus cum videret Laicis non esse nisi vnam viuen-
di inter Christianos normam præscriptam, vt aliquos ex his seligeret, qui haberent, vbi
vellent, sanctiorem viuendi formam, regulas qualdam legesque speciales his præscripsit,
suosque præfectos attribuit omnium primus, distinctumque vestitum. Vterque præterea
sic suos instituit, vt essent semper è suis qui è superiori loco verba de rebus diuinis ad po-
pulum facerent festis quibusque diebus. Cauerunt etiam, vt certis monasterijs certi sem-
per essent qui suos edocerent quæcumque ad Philosophiam Theologiamque pertine-
rent. Ante hos hæc omnia fuerant incerta, & inconstantia. Atqui natura comparatū vi-
demus, vt vniuersitas bene procedat, cū sunt certis rebus certa attributa ministeria, quin
vni vnum, quod in corporis membris intuemur; alioquin communia negliguntur: sic in
Rep. bene instructa, ita sit oportet. Haud multo post hos diuinissimos viros, Dominicum, B
& Franciscum, in Hispania institutus ordo, qui dicitur Mercedis religiosorum, quibus
hæc est præcipua cura, vt ab impiis abductos in seruitutē Christianos redimi curent. Eo-
dem tempore instituti & alij duo ordines, vt vocant mendicantium, quibus nihil oliam
proprium, vel commune erat, Eremitarum scilicet sancti Augustini, & Carmelitarum;
quibus eadem propè studia, quæ Franciscanis, ac Dominicanis.

Septimus est plurimarum sodalitarum, quas vinculum religionis quoddam spon-
te astringit, non vlla vota Deo nūcupata, sanctus enim Bonauentura primus hoc instituit,
vt è Laicis excitarentur sodalitates, qui ad opera pia cōuenirent, precesque certas quo-
tidie recitarent, suosque præfectos haberent perpetuo successionis tenore deligendos. C
Initium verò instituti sanctissimi Romæ factum in sodalitate siue Archiconfraternitate
Confalonis circiter annum propè millesimum ducentiesimum septuagesimum. Huius
exemplo innumeræ in orbe Christiano formatae sodalitates, quarum institutis nullum
non opus pium perficiendum comprehenditur. Romæ numerantur viginti quinque aut
etiam plura huiusmodi collegia, & singula ferè quotannis distribuunt puellis honestis
ac pauperibus in matrimonio collocandis dotes, ita vt ducentis atque etiam pluribus
in vrbe singulis annis assignentur. Ante sanctum Bonauenturam sanctus Dominicus for-
marat societatem Rosarij; sed illi nulla lex, nisi meditando, & orando, & Eucharistiam cer-
tis diebus sumendi. Sed hæc, quas diximus, sodalitates omnia propè opera pia comple-
ctuntur, cum sint alijs alia proposita, dotandis puellis, curandis ægrotis, in opibus adiu-
uandis eleemosynarum largitione, pupillis educandis, peregrinis pauperibus accipien-
dis, defunctis sepeliendis, viduis aut malè nuptis custodiendis, mentecaptis adserua-
dis, curandis, alendis, pueris egenis ad eas artes, quibus idonei sint, erudiendis; infan-
tibus expositis nutriendis, meretricum resipiscientium monasterioque inclusarum necessi-
tatibus subleuandis, paci inter offensos refarciendæ, carcere detentis ope ferenda, egen-
um litibus auxilio aduocationis procurationisque præstando. Omnibus hisce operibus
in vrbe scimus esse præpositas, quas vocant, Archiconfraternitates, & collegia, à quibus
extra urbem plurima eiusdem generis in alias ciuitates propagata, ex eo tempore, quo
sanctus Bonauentura primus Confalonis societatem Romæ fundauit. Quicumque verò
his aggregantur, nullo voto obligantur, vt ceteri, de quibus egimus, & qui tria nuncupant
Deo vota castitatis, paupertatis, & obedientiæ. sed quādo hæc religioni adscribi possunt,
idcirco huc coniecimus.

Octauus itaque sit ac supremus Minimorum, & Iesuitarum, è quibus illi à Francisco
Paulano profecti id moris habent, vt voto abstineant ab esu carniū, lacteorū, ouorum,
vt mensonere ciborum minus impedita liberius diuinis possit vacare: Hi auctore Igna-
tio Loiola nihil non amplexi sunt, quo virtutes verè cælestes, bonasque litteras, & do-
ctrinas pectoribus humanis toto orbe terrarum possint inferere; idcirco & pueros huma-
nitatis artibus imbuunt; ac nullis laboribus, vt mortalibus bene per ipsos esse possit, vni-
quam parcunt. Aetate etiam maiorum nostrorum institutus est ordo illorum, qui se voto
astringunt ad ægrotos curandos: iis est Romæ sedes ad Sancti Spiritus in Saxia. secutus
est hunc alius eiusdem propositi à Ioanne Dei Hispano excitatus in Hispania, & in Italia
multis locis disseminatus. Sequuntur ordines alij clericorum regularium, qui vulgo
Theatini dicuntur, quibus nihil est proprium vel commune, sancti Pauli decollati, & qui
ex voto parentibus orbatos pueros alunt, è Somasco vocati; præter hos est Doctrinæ
Chri-

A Christianæ societas, quæ prima religionis nostræ elementa pueros docet. Postremæ den-
tur nostræ congregationi, cuius sunt partes, gesta sanctorum Ecclesiæ Catholicæ, euen-
ta, & acta narrare, & de virtutibus vitiisque breui ac simplici sermone verba facere, id-
que singulis aut alternis diebus: nam cum videamus ab hereticis nihil non cōtumeliæ in
sanctos & Ecclesiam spurcissime ac flagitiosissime iactari, impulit afflatu cælesti Deus
Philippum Nerium, magnæ innocentie, prudentiæque in dignoscendis animis hominum
promouendis; ad Christianes virtutes vt ad hoc multos sibi adiungeret, & in his eximiæ
pietatis virū Franciscū Mariæ Taurusū, qui acta sanctorū, & Ecclesiasticæ historiæ euen-
ta quotidie, referrent, hominesque ad boni virtutumque profecutionem, mali & vitio-
rum fugam propositis exemplis inflammarent. E quibus omnibus colligitur, Ecclesiam
verè esse terribilem, perinde atque aciem castrorum ordinatam aduersus flagitia & im-
pietatem, quando in illa tot sunt qui se nulli non virtuti capeffendæ vehementissimo stu-
dio deuoueant, & arctissimo religionis vinculo constringant. Quod nulli nationi ac ce-
tū contingere nemo peritus diffiteri potest.

Sed quod alibi nos omisimus, huc appositè conijciamus, non antea à nobis animad-
uerfum, neque, quòd sciamus, ab vllò: Impij quanto furore transuersi agantur in Ponti-
fices Romanos, nemo est qui ignoret. Post hos iidem sibi insectandos proposuerunt Car-
dinales; quasi homines ad malum natos. Videamus, quàm rectè, & quanti exstiterint in
sanctimonia religionis ac puritate vitæ isti Cardinales. ac primū sciamus Cardinalem
non fieri vel vsu purpuræ, vel ipso vocabulo. Sunt enim, qui & purpuram gestent, & Car-
dinales vocentur, neque tamen ij sunt, de quibus est sermo. Cardinalem facit ius eligen-
di Pontificem Romanum. Hæc potestas diu permansit in presbyteris, & diaconis vrbs
ipsius, in quos eligebantur primis etiam tēporibus homines è quauis natione. Modò non
omnes admittuntur ad hanc potestatem, sed qui speciatim fuerint ad hoc delecti, & qui
Romane Ecclesiæ speciatim vocantur presbyteri, & Diaconi Cardinales. Iā si quis vellet
omnes presbyteros ac diaconos vrbs, qui vitam prisca temporibus ante amplificatum
latè Christi cultum posuerunt pro Catholica religione, is proculdubio propositum non
assequeretur. Innumeri namque sunt. Neque etiam facit ad rem nostram: illos enim Car-
dinales maledictis exagitant impij, qui post annū propè millesimum fuerūt; ex illo namq;
Cardinalis vocabulum maximè vsitatum. Aduersus hos quæ cōuicia non euomunt ebrij
quidam? Quid igitur si ostendamus amplissimè Cardinalium collegium post hæc tempo-
ra omnium collegiorum, quibus sit ius eligendi Præsulem in aliqua ciuitatem summum,
esse sanctissimum? Sumatur itaque in vrbe aliqua, (sunt enim multæ, ac præsertim in
D Germania,) collegium quodlibet huiusmodi, & inspiciantur post annos ab ortu
Christi mille, quot fuerint ex illo diaconi, aut presbyteri, quorum sanctimonia singula-
ris fuerit diuinitus miraculis illustrata. Rursus ex alia parte collegium Cardinalium; &
cognoscemus ex hoc multo plures fuisse sanctitate & miraculis celebres, quàm ex vllò
aliorum. Post annos mille è Cardinalibus hi, quos sciamus, sancti, & miraculorum glo-
ria præclari numerantur. Petrus Damiani, cuius vitam refert Hieronymus Rubeus in hi-
storia Rauennati, & Surius tomo septimo; Petrus Igneus, qui Alexandro Secundo seden-
te, cum Florentini in duas essent partes diuisi, & altera schismaticis hereticisque Petro
Episcopo duce adhereret, altera Alexandro Secundo, vt ostēderet Alexandrum verum
Pontificem, Christi que, Vicarium Missa celebrata, acceptaque ab Abbate Ioanne Gual-
berto benedictione, solo indusio tectus, nudisque pedibus inter duas strues ardentium
E lignorum longas decem brachia, altas propè & latas quinque lento gradu flammis me-
diam viam vndique cooperientibus illæsus latusque tota vrbe inspectante incescit, cun-
ctisque obstupescens veritatem maximo miraculo comprobauit, Igneusque ob id
vocatus, Cardinaliumque collegio adscriptus, vt scribunt Conradus Hisenau Germa-
nus, Abbas Vrspergensis, Ioannes Franciscus Binus, qui hac ætate vixit, Auctor vitæ
Ioannis Gualberti, Ioannes Baptista Dertonensis libro de monachis illustribus, Petrus
Calcearius in historia monastica, & Ioannes Vallis Umbrosæ monachus libro Abba-
tum congregationis illius. Post hos est Guarinus Bononiensis, qui sub annū millesimū
centiesimum quadragesimum quintum floruit, & in sanctos est relatus ob cælestem vitam
miraculis diuinis consignatæ: eius est mentio in tabulis Episcoporum Bononiensium editis
iussu Gabrielis Paleotti Card. omni virtutū genere excellentissimi, neq; satis vnq; lau-
dati, vita habetur tomo 7. Suriij mēse Februario. Sequitur hos Galdinus Archiepiscopus

XVIII.

CARDINALES
SANCTI POST
ANNVM MIL-
LESIMVM.PETRVS DA-
MIANI.
P E T R V S
IGNEVS.

GVARINVS.

GALDINVS.

BONAVENTURA.

Mediolanensis, itemque Cardinalis, qui decessit anno millesimo centesimo septuagesimo quinto, de quo in tabulis episcoporum Mediolanensium. Porro tum Guarini, tum Galdini meminit Sigonius libro de regno Italiae, & in sanctorum numerum relatos testatur. His adnumeratur Bonaventura Balneoregiensis, qui obiit anno millesimo ducentesimo septuagesimo quinto, cuius vita habetur apud Surium tomo quarto. Quinque sunt igitur Cardinales vitae caelestis actibus, miraculorumque effectione illustres post annos mille, Petrus Damiani, Petrus Igneus, Galdinus, Guarinus, Bonaventura. Carolus Borromeus constat aetate nostra vitam exstitisse sanctissimam, constans est etiam fama miraculis a Deo nobilitatum. Sed omittere ipsum. Nunc producantur quae in medium ex aliqua ciuitate quinque; sancti miraculis celebres ex iis diaconis & presbyteris, quibus sit potestas eligendi Antistitem in illa vrbe primum, post annos ab obitu Christi mille. Haud prodeuntur. Cunctos enim notatos habemus in Martyrologio, & vitis sanctorum. Et quiuis hac in re facere iudicium potest e sua patria inspiciens an in ea sint quinque; huiusmodi est presbyteris aut diaconis sancti miraculis illustres. Neesse est igitur dicamus collegium Cardinalium post Pontifices Romanos reuera esse sanctissimum. Quod ut magis liqueat, adiciamus illud. Inspiciatur cuiuslibet vrbe vel celeberrimae amplissimus clerus, & videbimus, post annos mille a nato Christo ex illo haud exstitisse quinque; e diaconis aut presbyteris sanctos miraculis illustres & tamen erunt ciuitates, in quibus duo millia clericorum, & amplius numerabuntur. Quid dicam? accipiatur aliqua regio, & prouincia omnium latissima in orbe Catholico, quam volunt esse nonnulli Germaniam, sit igitur illa, & videbimus, post annos mille ab ortu Christi haud prodixisse ex illa quinque sanctos miraculis claros e presbyteris & diaconis, quibus sit ius eligendi Praesulem in aliqua ciuitate primum; quin neque in vniuersum ex vniuersis presbyteris ac diaconis, modò non sint illi ex ijs, quos vocant regulares, & tamen verè ausim dicere, in Germania tota fuisse ante Lutheri furias obortas, presbyterorum, & Diaconorum millia sexaginta, nunc etiam viginti, ac plura. Non erit itaque Cardinalium collegium sanctissimum in religione nostra? Id verò magis est mirandum, quòd vsque ad Sixtum Quartum Cardinales non attigerunt numerum triginta, & vsque ad Leonem Decimum non peruenire ad numerum quinquaginta trium. Numquam verò fuerunt septuaginta, ut e libro Panuini de Cardinalibus liquet. Quamobrem longè admirabilissimum, maximam, frequentissimamque omnium Catholicarum prouinciarum non potuisse tot presbyteros, aut diaconos sanctos, ac miraculis claros producere post annos mille ab ortu Christi, cum tamen illi tot millia forent presbyterorum, & Diaconorum, quot vnum Cardinalium collegium tam exiguum. Quanto igitur sanctius hoc collegium ceteris inter Catholicos? Innumeris sine dubio partibus. Neque verò potest esse error in ratione ineunda. Surius namque diligentissimè collegit omnium sanctorum vitas, qui florere in Germania. Videntur igitur, quam flagitiosè oblatrent haeretici & impij aduersus Cardinalium religionem, quasi per eos illa commaculetur. Haud negamus aliquos tanta dignitate indignos illi facere iniuriam. Sed & inter Apostolos Iudas a Christo electus, & daemones Angelis sanctissimis aliquando associati. Quales iudicari res in terra debeant, haud pensandum ex eo, quod mente praestantissimum concipi post; Sed e comparatione aliarum rerum. Et quidem nos, si voluissimus, innumeros Cardinales maxima vitae integritate attulissimus, sed nullus fuisset finis, satis habentes de ijs verba fecisse, quorum sanctitas miraculis, quasi diuino testimonio fuerit consignata; alioquin aetas nostra plurimos dedit innocentiae singularis: quod, necui verba temerè proferre videamur, liquidum fiet, si e praecipuis nationibus vnum dumtaxat aetatis nostrae Cardinalem producamus iam vitam defunctum, viuentes enim nominare haud decet. Qualis igitur Stasnius Osus Polonus, cuius vitam descripsit optimus & candidus vir Stasnius Rescius? qualis Ioannes Gropperius Germanus, & Ioannes Roffensis Anglus, quorum acta memoriae mandauit Surius, & hic quidem martyr fuit? qualis Gallus Hieronymus Soucher? qualis Ioannes Aluari de Toletto Hispanus, ex ordine Minorum? qualis Robertus Nobilius Italus, cuius diuina quaedam gesta breuibus perstringit Garimbertus? Ex his omnibus sit, inter nos religionem sibi primas sanctitatis vendicare, ita ut primo loco sint Pontifices Romani, secundo Cardinales, tertio Episcopi, quarto clerici, aut tribus illis religionis obstricti votis. Considerantibus verò quaecumque hoc capite differuimus, liquet summam Catholicis esse religionem, sicut etiam ceteras virtutes; haereticis horum nihil, nisi laruam, & vmbra.

SIGNVM

SIGNVM TRIGESIMVM SEXTVM.

Cultus Deiparae sanctorumque amplificatus.

Predictum est fore, vt ab Ecclesia Dei amplificaretur cultus Deiparae, & sanctorum: id ab Ecclesia nostra dumtaxat factum, clarissime demonstratur. Cap. VI.

Vix fieri potuit, vt inimicus aliquando vllus fuerit vero Christi cultui, idemque Virgini & sanctis non fuerit inimicus. Quocirca Ecclesiae Dei signum sit illud etiam clarum, in illa non modò honorem Virgini ac sanctis omnibus debitum fuisse semper conseruatum, quod fors haeretici nonnulli sibi possent arrogare, sed etiam propagatum ex aliis in alias gentes, amplificatumque praeterea nouis, ac diuinitus inductis modis. Id verò consentaneum fuit oraculis, ac figuris sacris. Sic enim Deus ad serpentem, siue potius diabolum specie serpentis obiectum. Inimicitias ponam inter te, & mulierem, semen tuum, & semen illius, & ipsa conteret caput tuum. In quibus verbis multa obseruanda: ac primum, quamuis iam tum saepe inter serpentem genusque humanum fuisse videantur inimicitiae, tamen iam tum serendas non omnino fuisse indicat Deus; non enim dixit, Pono, sed Ponam, futuras igitur aliquando maximè praedicit inimicitias. Secundum, futuras eas non modò inter sobolem mulieris, ac daemona, daemonesque sectatores, sed etiam speciatim inter mulierem, ac diabolum, & satellites eius. Oppugnata verò ab impijs fuisse mulieris alicuius clarè gloriam speciatim (hoc enim quaerimus) nemo audiuit vquam, nisi Deiparae. Tertium, videri Deum non verba in primis facere de Eua praesenti, cum dicit mulierem; alioquin dixisset inter te, & hanc: quod Rupertus adnotauit. Quartum, quod scriptum reliquerè idem Rupertus, & ante illum Epiphanius aduersus Antidicomarianos, dictum inter semen mulieris. Nullus autem mortalium est solius mulieris semen, sed mulieris simul, ac viri. Christus vnus est solius mulieris semen, viro non interueniente. Agitur itaque hic potissimum de inimicitijs exercendis per impios aduersus Christum & Mariam. Quintum, cum nihil in sacris libris temerè sit, hoc enim suspicari flagitiosum est, sapientissimè a Deo ambiguam lectionem relictam. Nam quod in vulgata lectione est, Ipsa conteret caput tuum, sic sanè reddi ex Hebraeo potest, atque ita legerunt Claudius Marius Victor, Alchimus Auitus, Chrysostomus homil. 17. in Genesim, Augustinus multis locis, Ambrosius libro de fuga saeculi cap. 7. Gregorius libro Moralium cap. 38. Eucherius, Rupertus Beda, Rabanus, Strabus, ac Bernardus sermone secundo in illud, Missus est. Veri tamen potest, Ipse, ipsa, ipsum, vt post Galatinum, & Lucam Brugensem, Robertus Bellarminus ostendit. Cur igitur haec ambiguitas lectionis a Spiritu sancto permiffa? vt sciamus victoriam, quae de daemone refertur, adscribendam quidem omnino ipsi Christo, sed & per Christum praecipuè adscribendam Virgini Mariae. Cum verò inimicus quilibet hoc agat, vt inimicum tollat, ac deleat, omnemque illi aut aliquem detrahat honorem; victoriaeque habeatur ex hoc, quòd non modò non fit vllum detrimentum honoris & gloriae propter impugnationes aduersarij, sed potius accessio & amplificatio; vincat autem semper Christus, & Maria, quamuis semper oppugnentur; hinc necessariò fiet, non esse ibi Ecclesiam Dei, siue Christum, & Mariam, in qua non augetur cultus eorum, sed vel imminuitur alteri illorum, vel obscuratur. Contra ibi est Ecclesia, vbi prouehitur Mariae cultus.

Innuere hoc etiam videtur antiquissimus vates Balaam, qui sic de Christo: Orietur stella ex Iacob, & confurget virga de Israel. & mox, Israel verò fortiter agat. Hæc ille de Christo per stellam designatur. Atqui Christum scimus non esse ortum ex Iacob, neque Virgam surrexisse ex Israel, sed ex Maria ex Iacob, & Israel prognata. Per Israel igitur vates Mariam notat, quòd illa scilicet ex Israel sit profecta. Quamobrem quòd subiicit, Israel verò fortiter agat, siue quod alij reddunt, Faciet diuitias, d. Mariam spectabit, ac neesse erit, vt alicubi Maria fortiter agat, & faciat diuitias. Ac

De Sign. Tom. 1.

Gg 2

scubi

Gen. 3.

August. lib. 2. de Gen. contra Ma. cap. 18. & lib. 11. de Gen. ad litteram ca. 36.

II. Num. 2. c. 24.

ficubi Marię vires erunt exiguę in amplificando Christi suiq; cultu, sicubi hac in re faciet huiusmodi diuitiarum iacturam, non ibi erit stella ex Iacob, & virga Israel. Imminui verò cultum Christi ab hæreticis & alienis à nobis, verò latè amplificari, supra multis signis de fidei propagatione, imminutione, ac reparatione ostendimus. Speciatim verò quę pertinent ad cultum Marię, hoc signo complectemur: quamquam Iustinus martyr in Apologia secunda, & Athanasius libro de incarnatione verbi, stella Mariam, virga Iesum signari velint: recte. nam Marię nomen, vt Hieronymus vult, stellam maris significat atque hoc sequuntur multi, in his Eucherius, Beda, Bernardus. Huius argumenti est illud Isaię, Ecce virgo concipiet, & pariet filium, & vocabis nomen eius Emmanuel. Quibus in verbis sciendum, quòd duobus modis verti ex Hebræo potest, & vocabis, & vocabit. Hieronymus, ac septuaginta reddiderunt, vocabis, sed interpretæ Chaldæus, & Hebræorum doctores, vt Pagninus testatur in thesauro, vocabit interpretantur. Vtraque lectio vera, præuisa, ac permixta à Spiritu sancto. Quòd scilicet Maria sit, quę Christi munere efficiat, vt ipsi dicere possumus, Nobiscum Deus, hoc enim significat, Emmanuel; & eadem sit, quę dicat, Nobiscum Deus. Non erit itaque Christus inter eos, inter quos illa id non dicet. Hic nemo non clamabit, hoc dicere inter suos Mariam, & suos idem de filio Virginis dicere. Atqui inter nos dumtaxat hoc eloqui Mariam constabit primo loco, quòd è subiectis apparebit, in Ecclesia nostra effici per Mariam miracula, quę solus Deus efficere potest. Secundo apparebit, per hæc miracula, quę inter nos efficit Maria, Dei cultum propagari, quòd non contigit alijs ab Ecclesia nostra alienis. Atque ita per Mariam Virgine concipitur Christus adhuc, & paritur in mentibus humanis inter exterarum gentes in Ecclesia nostra. Atque huc spectant duę, vt vocant, pulcherrimę ad re nostrã figurę. Prima est

I II.
Isa. cap. 7.

Euę ipsius, & Adami, quibus dictũ, Crescite, & multiplicamini, & replete terrã. Vt enim supra libro primo diximus, Christus est Adamus nouus: & quãuis dixerimus, Euã nouã esse Ecclesiam; tamen cum Virgo sit Ecclesię nobilissima pars, ad eam maxime refertur vt sit Eua, quę signat matrem viuientium, quòd nimirum ex virtute Christi Maria potissimum det vitam celestem generi humano, per eam crescamus in fide, multiplicemur in charitate, cælumq; repleamus. Hoc in Ecclesia nostra fieri dumtaxat per Mariam mox explicabimus, ergo in nobis Christus. Quòd verò Eua signet Mariam, ob hanc causam, quòd ipsa præcipuè vereq; magis sit viuientium siue iustorum mater, scriptum reliquere Iustinus, Irenęus, Tertulianus, Procopius Gazæus, Gregorius Nyssenus, Cyrillus Hierosolymitanus, Epiphanius contra Antidicomarianos, Chrysologus sermone centesimo quadragesimo, Maximus Taurinensis sermone de natiuitate Christi, Chryostomus homilia de interdictione arboris, Augustinus libro de quinque hæresibus cap. 6. & sermone septimo in natali Domini, Fulgentius sermone de duplici natiuitate Christi, Sedulius in carmine Paschali, Arator libro primo in Acta Apostolorum, Rupertus in Cantica, Bernardus in illud Euangelii, Missus est. Cùm sit igitur Eua secunda virgo Maria, solumq; in Ecclesia nostra pariat viuentes, dum per eius miracula Christi cultus per nostros dumtaxat amplificatur, necesse est nos dumtaxat esse ex Ecclesia Christi. Atque hoc etiam figurę alterius elegantissima propositione explicatur. Nam super arcam fœderis duo Cherubim sedebant, à quibus propitiatorum, vnde responsa dabantur, & vnde propitius dicebatur esse Deus, tenebatur. Alterius verò è duobus Cherubim effigies erat maris, alterius erat fœminę, quod in apparatu suo Benedictus Arias docet: vt & Christus, & Maria per vtrumque significarentur, per quos Deus est propitius, ac votis nostris respondet. Necesse est namque aliquid esse in Ecclesia, cui respondeant illa prisca, cùm certissimò sciamus ex Paulo epistola ad Colossenses, & Hebræos antiqua fuisse vmbra & figuram Christianarum rerum. Quocirca oportet in Ecclesia sit aliqua fœmina, quę Christi dono ac meritis, instar Euę, non maledicta, sed benedicta pariat omnes homines Deo, non terrenos, sed cælestes, & per quam similiter Deus sit nobis propitius, ac responsa det veluti per Cherubim, non verbis, sed mirandis operibus ad animi in primis, deinde etiam corporis curationem. Atque hoc est, quòd ipsamet prædixit futurum, vt beata diceretur ab omnibus generationibus: & addidit causam quia fecit illi Deus magna, & quia Dei misericordia est à progenie in progeniem timentibus eum. Audin' idcirco be-

IV.
MARIA EVA
NOVA.Iust. in col.
Triphonis.
Iren. lib. 5. & 3.
cap. 33.
Proc. in Gen.
cap. 3.
Nyss. in Domi-
ni natali. ser. 2.
de annuncia.
Cyril. cat. 12.

V.

tani

VI.

A tam prædicandam Virginem inter alia, quia Deus timentium se misereatur à progenie in progeniem, perpetuo scilicet temporis decursu, ac successione gentis alicuius haud interrupta? facit igitur Deus Virgini magna, quòd per eam Christi meritis interuenientibus miseretur eorum, qui timent ipsum, & ob id Virgo hæc beata prædicanda à cunctis. Atqui si inspiciantur omnes gentes, nulli Maria magis misericordiam diuinam semper impetrauit, vt nobis, & à nullis etiam magis beata prædicata est, vt infra apparebit. E nobis itaque sunt illi, qui Deum timent, siue inter nos est Ecclesia Dei.

Nam sicut Christus ipse, qui nos iussit post ipsum Deum parentes honorare, animi studio, verbis, ac factis, ipse matrem toto vitę tempore cunctis modis honorauit, quidquid impij oblatret, alioquin contra sua præcepta fecisset; sic post suam mortem Christus præcepit, vt à suis dilectissimis pro matre haberetur, ac coleretur, cùm Ioanni dilecto commédauit illam dicens, Hęc est mater tua, & vicissim Ioannem dilectum commendauit illi subijciens, hic est filius tuus, vt sciremus à Deo dilectos esse Virgini Marię filios, & Virginem dilectis à Deo esse de ipsius Christi constitutione Matrem, quòd satis aduerterunt Cyprianus libro de passione Domini, Ambrosius in Lucam libro sexto cap. 32. & cap. 8. 23. & libro decimo Epist. 82. Hilarius in 12. cap. Matthæi, Chryostomus hom. 45. in Matthæum, Hieronymus in 12. caput. Matthæi, quos ceteri deinde disertis verbis sunt secuti.

Sed concludamus argumentum præsens: ac veluti supra ostendimus inter serpentem diabolum & Mariam speciatim positas inimicitias, diabolumq; conari gloriam nomenq; Virginis aut delere, aut obscurare, sed quo magis id ille conatur, eo magis gloriam Virginis extolli in terris, ac per nostros amplificari, quę est præclara Ecclesię nota, sic etiam futurum prædixit Ioannes Euangelista, cui fuit illa à Christo moriente commendata. Vidit namque ille in Apocalypsi mulierem Sole amictam, sub cuius pedibus Luna erat, & in capite corona stellarum duodecim; stabatq; vt pareret filium, qui gentes omnes reget: ex aduerso draco erat magnus, vt filium deuoraret, quem peperisset: sed filius in cælum raptus est, ipsa aufugit in solitudinem, Michaël autem cum suis aduersus draconem præliatus est, ac vicit. Hanc mulierem esse Virginem Mariam, quę Dei dono Christum peperit, & meritis Christi Christum parit quotidie interuentu precum suarum in mentibus humanis, volunt Epiphanius libro aduersus Antidicomarianos, Aretas in illum locum, Augustinus libro de symbolo ad catechumenos cap. 1. Bernardus sermone incipiente, signum magnum. Sit igitur certissimum impietatis, coniunctionisq; cum serpente antiquo signum oppugnatio vel obscuratio procurata splendoris & altissimę eminentiæ, quæ cunctis Maria præstat; contra autem certissimum signum non esse cum Michaële & Angelis eius in Ecclesia Dei, est illud, præliari aduersus eos, qui dignitatem Marię diminuunt, aut extenuant, extollereq; & amplificare illius maiestatem.

Ac ne quis adhuc miretur tanti à nobis fieri Mariam, sciat ille tanti factam ab ipso Deo, quanti nullus homo, aut Angelus; curęq; maximę Deo fuisse, vt eius cultus iam inde ab exordio mundi præsignificaretur, & induceretur inter gentes: vt meritò nos cultum Marię propagatum & amplificatum signis Ecclesię annumeremus. Refert enim Cedrenus ab Argonautis ædificatum templum omnium nobilissimum, quòd Plinius alibi describit veluti maximè admirandum; consultumq; ab illis oraculum, cui consecrari deberet, carmina hæc fuisse:

*Astidua virtute decus sublime parate.
Atque vnum (sic mando) Deum, qui cuncta gubernat
Cælesti residens solio, colite, atque timete.
Illius æternum atque ante omnia sæcula verbum
Nescia Virgo viri nostras emittet in auras.
Quod velut igniferis impulsæ sagitta procellis
Edomitum reddet diuino munere mundum.
Huius, cui Maria nomen, sanctissima mater
Agnoscat templum proprium sibi vite dicatum.*

Hoc oraculum tanti fecerunt antiquę gentes, vt illud æreis litteris in marmore impressis consignatum æternę memorię commendarint, ac supra ianuę frontē cunctis legendum

VII.

VIII.

Apoc. 12.

IX.

Pli. lib. 36. ca. 1.
O R A C V L A
P R I S C A P E R T I N E N T I A
A D V I R G. M A R I A M.

proposuerint. Sed populi ſinceræ veritatis ignari, à dæmone ſeduſti fabuloſæ deorum, A
 matri Rhææ illud dicarunt templum, quod deinde imperante Zenone ad cultum Mariæ
 eſt traductum. Rurſus Iafon Argonautarum princeps templum primum in arce Athenis
 ædificauit, Apollinemque Delphicum conſuluit, cuius futura eſſet ædes illa, & cui de-
 dicanda in poſterum. Tunc ille Deo verò cogente ſic reſpondit: Quæcumque ad hone-
 ſtatem virtutemque vos incitant, facite. Ego autem tres cupio, Deum vnum regnantem
 apud ſuperos, cuius verbum ab interitu alienum, conceptum in ſimplici virgine, quod
 tamquam ignitus arcus percurrens mundi medium, omnes capiens, eos adducet donum
 patri. Huius erit hæc ædes. Maria autem erit nomen eius.] hæc oraculum reſpondit, vt
 Procopius Martyr Diocletiano imperante pro Chriſti cultu interfectus recitat, quod eſt
 apud Simeonem Metaphratem. Atque hoc forſan eſt, quod dæmones impij veram pie-
 tatem conati obſcurare, quando aliud non poterant, mendacijs cuncta aſperferunt, & fa-
 buloſam Mineruam mortalibus tradiderunt, quam virginem fingebant, ac ſapientiæ pa-
 rentem. Apparet tamen voluiſſe Deum palàm fieri generi humano, quanti Maria futura
 eſſet, & quanti ab omnibus fieri illam vellet.

Sor. tom. 4. Iu-
lij. 8.

ORACULA SI-
BYLLARVM
PERTINEN-
TIA AD VIR-
GINEM MA-
RIAM.

Hinc & à Sibyllis voluit eius nomen euulgari, & laudibus ſummis efferi, cultumque
 eius hominibus commendari. Habemus namque libro octauo oraculorum Sibyllæ
 Erithrææ illud:

*Και βράχυς ἔλθῶν παρθένε ἐν μαρίας λαγόνωντε
 Ἐξάνειλε νέον φῶς.
 Et breuis egrediens Maria de Virginis aluo
 Exorta eſt noua lux.*

Et libro tertio.

*Ἐφάνθητι κόρη, καὶ ἀγάλλεο, σοὶ γὰρ ἔδωκεν
 Εὐφροσύνην ἀϊῶνος, ὅς ἐρεῖνδὸν ἔκλισε καὶ γῆιν.
 Ἐν σοὶ δ' ὀκλήσει, σοὶ δ' ἔσεται ἀθάνατον φῶς.
 Quod tibi tradiderit, qui & terram & condidit astra,
 A cui letitiam, geſti ac letare puella.
 In te habitans, tibi lumen erit numquam moriturum.*

Audin' futurum vt omnium conditor habitet in virgine, ſitque illi lumen immortale?
 Numquid igitur illud extinguent hæretici, numquid obſcurabunt?

Ioan. 17.

X. Fieri haud poterit: nam Chriſtus de ſuis dixit ad Patrem, Claritatem, quam dediſti
 mihi, dedi eis.] vt igitur clarus Chriſtus, ita munere ipſius poſt ipſum clari ſancti erunt,
 non humana claritate, ſed diuina; non igitur honor iis debitus poterit imminui, ne-
 ceſſe erit amplificari, veluti ex oraculis diuinis eſt amplificandus Chriſti cultus.

Sapen. 2.

XI. Quocirca in vniuerſum de ſanctis eſt in ſacris libris, Fulgebunt iuſti, & tamquam
 ſcintillæ in harundineto diſcurrent: dominabuntur populis, & regnabit Dominus il-
 lorum in perpetuum.] Ac veluti ab initio ſcintillæ ſunt ignis tenuiſſimæ particulæ, ſed
 ſi harundinetum corripiant, continuo latiffimè flammæ effundunt, incendia maxima ex-
 citant; ita ſancti exiguo ſunt in honore à principio, mox populis dominantur, ac veluti
 domini honorantur cultu religioſiore. Sic itaque eſt neceſſe, nõ modò Mariæ, ſed etiam
 ſanctorum cultum magis in dies augeri.

XII.

De tota namque Eccleſia dictum, quæ eſt iſta, Quæ aſcendit quaſi aurora con-
 ſurgens, pu! chra vt Luna, electa vt Sol, terribilis vt caſtrorum acies ordinata?] Ob id
 quatuor ſunt ad honorem ſanctorum ſeruata ab incunabulis Eccleſiæ.

QVATVOR
INSTITVTA
AB OXORDIIS
ECCLESIAE
IN HONOREM
SANCTORVM

Primum, reliquiæ ipſorum ſunt habitæ in honore: qua de re ad ſinem ſecundæ coniun-
 ctionis egimus.

Secundum, templa Deo dedicata, de ipſorum nomine ſunt dicta, ad ipſorum me-
 moriam colendam, hinc vocata martyrum & ſanctorum memoriæ. & quidem, niſi ve-
 limus abrogare priſcis annalibus fidem, Martha & Maria Maſſiliam profeſtæ, duo tem-
 pla, quæ dicuntur adhuc exſtare, alterum Chriſto, Virgini alterum dedicarunt; atque ita
 in vetuſtis Eccleſiarū illarum monumentis habetur. Et ſanctus Sauinianus à Petro Sueſ-
 ſionas in Gallias miſſus, ibi Petro eidem Eccleſiam excitauit. Idem Treueris, & Colo-
 niæ Maternus Petri diſcipulus egit non procul à Moſleim; qui & dicitur apud Bonnam
 Ioanni Baptiſtæ, Colonia Matthiæ Apoſtolo, apud Tungros ædem Deiparæ excitafſe.
 Tradit Vaſæus diligens Hiſpanicarum antiquitatum ſcriptor, viuenti adhuc Virgini à
 Iacobo

A Iacobo Apoſtolo conditum in Hiſpania ſacellum Cæſaraugultæ, idque non modò an-
 tiquiſſimis conſtare monumentis, ſed maximis miraculorum euentis; refert hoc in annū
 Chriſti trigefimum ſeptimum: & idem tradit Lucius Marinæus Siculus libro quinto de
 rebus Hiſpaniæ cap. de ædibus ſacris. Romæ adhuc exſtat Eccleſia Pudentianæ, prius
 quidem Pudentis, cuius meminit Paulus, domus; quam conuerſam in templum, tum è
 priſcis Concilijs, tum ex actis ſanctæ Praxedis liquet. Cyrillus Hieroſolymitanus floruit
 ante ac poſt Concilium Nicænum: meminit ille catecheſi xvi, Eccleſiæ Apoſtolorum
 Hieroſolymis erectæ, vbi deſcendit in eos Spiritus ſanctus: meminit etiam illius Lexan-
 der in vita Barnabæ. Athanaſius epiſtola ad ſolitariam vitam agentes nominat templum
 S. Quirini. Ambroſius lib. 1. epiſt. 5. ad Felicem: Baſilica, inquit, Apoſtolorum nomine
 dedicanda.] Baſilius in Pſal. 114. vocat ſacrum martyrum templum. Gaudentius æqua-
 lis horum, Vt venerandas, inquit, tractatu de dedicatione Eccleſiæ, ſanctorum reliquias
 haberemus, Deus noſter tribuit: deinde, vt hanc honori eorum fundare baſilicam vale-
 remus, ipſe largitus eſt.] Hinc Concilium Gangrenſe epiſtola ad Epifcopos Armeniæ
 damnat Eufathium veluti contemptorem baſilicarum martyrum. Atque hæc ſatis
 quoad ſecundum.

Tertium, ſancti ſemper in vota ſunt vocati, vt pro nobis interuentu meritorum Chriſti
 intercedant apud Deum & ipſum Chriſtum. hinc in omnium vetuſtiſſimis Lythurgijs
 Hebraicis, Græcis, Latinis, Syriacis, Aethiopicis videmus ſanctos inuocari, eorumque
 fieri commemorationē in Canone ſacraſſimæ Miſſæ, cuius rei meminit Dionyſius Areo-
 pagita libro de Eccl. Hierar. capite de Synaxi, & cap. 7. vbi agit de inuocatione ſancto-
 rum; cuius & mentionem faciunt Irenæus, Cornelius Papa epiſtola prima, Eufebius Cę-
 ſarienſis lib. 13. præparationis euangelicæ cap. 7. Cyrillus catecheſi 5, Athanaſius ſer-
 mone annunciationis, Hilarius in Pſal. 129. & 124. Baſilius orat. in 40. martyres, Na-
 zianzenus in Cyprianum, Nyſſenus in Theodorum, Ambroſius libro de viduis, & lib.
 10. cap. 21. Ephrem ſermone de laudibus ſanctorum martyrum, quos innumeri deinde
 ſequuntur.

Quartum, feſti dies indiſti & inſtituti ad eorum memoriam laudesque celebrandas,
 de quibus Eccleſia Smyrnenſis epiſtola de obitu Polycarpi ad omnes Catholicos ſcri-
 pta, cuius verba recitauimus ſigno de ſtudijs & exercitatione virtutum. Eadem diſcimus
 ex Origene hom. 3. in diuerſa Euangelij loca laudans Innocentium feſtos dies quaſi
 martyrum: Tertullianus eadem tradit libro de corona militis. Cyprianus lib. 3. epiſt. 6.
 Dies, inquit, eorum, quibus excedunt, adnotate, vt commemorationes eorum inter
 memorias martyrum celebrare poſſimus.] & lib. 4. epiſt. 5. Sacrificia, ait, pro eis ſemper, vt
 meminiftis, offerimus, quoties martyrum paſſiones & dies anniuerſaria commemoratione
 celebramus.] Eadem tradunt Baſilius oratione in Gordium martyrem, Nyſſenus in
 Theodorum, Nazianzenus oratione prima aduerſus Iulianum, Ambroſius ſerm. 76.
 77. Hieronymus in 4. cap. ad Galathas, & epiſt. 19. ad Euftochium, Concilium Laodi-
 cenum canone 51. Carthaginenſe tertium canone 47. Hæc igitur quatuor diuinitus in-
 ſtituta ad cultum ſanctorum ipſo Eccleſiæ naſcentis exordio; quæ ſanctus Paulus reſpi-
 ciens epiſtola ad Hebræos ait: Mementote præpoſitorum veſtrorum, qui vobis locuti
 ſunt verbum Dei: quorum intuentes exitum conuerſationis, imitamini fidem.] quod La-
 tinè eſt, Mementote, Græcè eſt μνημονεύετε, id eſt, Memoriã celebrate. Igitur cultus reli-
 quiarum, templa, inuocationes, ac feſta, quatuor hæc religioſos honores ſanctorum Dei-
 paræque conſeruarunt & euexerunt. ac rationi conueniebat hæc à Deo ſanciri. Nam ſi
 iure nos honorem quemdam vel defunctis principibus ſæpè exhibemus, ſi monumenta,
 vt arcus triumphales, porticus, & alia ijs excitamus, ſi viuentes oramus vt pro nobis
 Deum precentur, ſi principes ipſi natales dies ſuos volunt celebrari ferijs indiſtis, quan-
 to magis hæc ſanctis viris religioſo ritu debebuntur?

B

C

D

E

Iren. lib. 5.

Eufeb. hiſto. ec-
cle. lib. 4. c. 22.

Heb. 13.

I. Argumentum

Is positus, ut propius accedamus ad propositum nostrum; ante omnia ostendamus Deiparæ perpetuos è nostris fuisse laudatores, & quidem celeberrimos, quiq; ex omni generatione in omnem generationem beatam Mariam prædicarint, atque ob id Deum timentes, & eius misericordiam sint consecuti; ex quo fit, cum nostri sint illi, & nobiscum sentientes, Ecclesiam Dei esse inter nos, & nos esse ex Ecclesia Dei. Sed auspice-
mur ab Angelo Gabriele, qui sic ad Mariam: Ave Maria gratia plena, Dominus tecum.] huiusmodi præconium nulli hominum datum legitur ab Angelis. Laudari verò non dicam à laudato viro, sed ab Angelo diuinitus ad hanc rem misso, maximæ est sublimitatis signum. neque verò mirum; nam cum Canticis Canticorum describantur Ecclesiæ laudes, excellentissima verò pars Ecclesiæ sit Maria, meritò in primis ad eam spectat, quidquid in eis decatur, ut inter alios Rupertus è nostris, & Andreas Cretensis è Græcis dixerunt. Intoleranda verò est hinc hæreticorum superbia, qui cum nuper eruperint è terra, & Græca primis labris degustarint, audent contra omnes omnium sæculorum doctores Græcos & Latinos, asserere non bene redditum Latine, Gratia plena, cum Græcè sit *καταρισμένη*, quasi vox hæc non sit idem, quod Gratia plena, ut intellexere Hieronymus epistola ad Principiam, Sophronius illi æqualis sermone de Assumptione, Ambrosius in Lucam, Augustinus in Enchiridio c. 36. & sermone 2. & 17. de 2. natali: sed & Græci ipsi, Achanasius, Epiphanius, Chrysippus Hierosolymitanus, Ephrem, Andreas Patriarcha Hierosolymitanus, Damascenus in suis carminibus. quin aduertendum Græco adiectiuo non adiectum articulum *η*, qui quamuis in proprijs & appellatiuis, ut vocant, nominibus, augeat vim, non ita in adiectiuis, ut Apollonius Grammaticus docet libro primo de constructione. Hinc Athanasius sermone de Deipara ait: Virgo in omnibus repleta fuit gratijs à Spiritu sancto.] & Epiphanius contra Antidicomarianos inquit: Sic sentimus, quod erant illi omnia *καταρισμένα* per Spiritum sanctum, & virtutem altissimi.] & mox, A diuitijs diuinorum charismatum vocata est *καταρισμένη*. quamobrem vox hæc sine articulo, significat omnino & ex omni parte gratiam plenam præ cunctis. Angeli testimonium secuta est Elisabeth ijs verbis: Beata quæ credidisti, & benedicta tu in mulieribus.] Quin ipse Præcursor, ut potuit, quamuis alio materna inclusus, ad Mariæ salutationem gaudio exultauit, magna & ipse dicturus, si per ætatem licuisset. At Lucas Euangelista, ut ostenderet quanti esset hæc Virgo, inde voluit colligi, quod in Euangelio ipsius non modò tantum laudis, sed neque tantum scriptionis vlli post Christum datur ab eo, ut Virgini Mariæ; in alterius enim laudibus, aut actis describendis, nullibi impendit tantum verborum Lucas, ut in Maria celebranda secundum ipsius filium. An verò Apostoli Mariam laudibus celebrarint, facillè est cognoscere ex eo, quod sanctus Dionysius libro de diuinis nominibus capite tertio ad finem scribit Pontifices Ecclesiæ, Apostolos scilicet, multosq; ex fratribus, in quibus ipse Dionysius, Hierotheus, ac Timotheus, præfente Iacobo Domini fratre, & Petro, maxima, inquit ipse, & antiquissima Theologorum columna, non alia de causa conuenisse, nisi ut Mariam contemplarentur, & ex eius contemplatione infinita potentia præditam bonitatem, quantum ferret imbecillitas eorum, laudarent. En quanti factus vel solus Mariæ aspectus ab ipsis Apostolis; quanta laudatione in Deum, Deiq; ipsius infinitam potentiam & bonitatem referenda dignus iudicatus. Hinc in omnibus Lithurgijs, de quorum primæua antiquitate agimus in secunda coniunctione, ante omnes honorificentissima mentio Virginis habetur: ut ab Apostolis ipsis, à quibus illæ manarunt, institutum sciamus de sententia Spiritus sancti, ut in sacratissima Missa ab omnibus Maria laudaretur. sic licet videre in Lithurgia Iacobi, quæ creditur omnium maximè antiquitatem conseruare, in Aethiopia, Syriaca, Græca, Latina.

Lib. 3. aduersus hæreses. SANCTI MARIAE LAUDATORES. Lib. 5. c. 19.

Hinc Irenæus: Sicut Eua inobediens facta, & sibi, & vniuerso generi humano causa facta est mortis; sic & Maria habens prædestinatum virum, tamen Virgo obaudiens, & sibi, & vniuerso generi humano causa facta est salutis.] & mox: Eua inobedientiæ nodus solutionem accepit per obedientiam Mariæ: quod enim alligauit Virgo Eua per incredulitatem, hoc Virgo Maria soluit per fidem.] & alibi: Illa (Eua) per angelicum sermo-

nem

A nem seducta est, ut effugeret Deum; sic hæc suasa est obedire Deo, uti virginis Eua: Virgo Maria fieret aduocata; & quemadmodum adstrictum est morti genus humanum per Virginem, soluat per Virginem; æqua lance disposita virginalis inobedientia per virginalem obedientiam.] Irenæi testimoniū excipit Tertullianus, qui libro de carne Christi Mariam vocat beatissimam & gloriosissimam. Cyprianus autem, vel æqualis Cypriano scriptor libro de Christi natiuitate: Spiritu sancto obumbrante incendium originale (in Maria) extinctum est, ideoque innoxiam affligi non decuit; nec sustinebat iustitia, ut illud vas electionis communibus laxaretur iniurijs, quoniam plurimum à ceteris differens natura communicabat, non culpa. eratque ei proprium priuilegium, quod nulla mulierum, nec antè, nec deinceps meruit obtinere, quod erat simul mater & virgo, singulis vitulis insignita. Vnde & matri plenitudo gratiæ debebatur, & virgini abundantior gloria, quæ carnis & mentis integritate insignis spiritali & corporali intus & extra Christi præsentia fruebatur.] & mox. Nec recesserat à venerabili pectore matris Spiritus sanctus ad verbum Gabrielis elapsus, possidebat domum suam, & templum, quod sibi consecrauerat, adornabat; seruabat sacrarium suum, & sanctimoniæ thalamum honorabat.] Hęc Cyprianus, Cypriano concinit antiquus martyr Methodius, qui sub Valeriano & Decio pro Christi cultu vitam profudit; sic igitur ille in oratione ob hypapanrem Domini, ad prolixitatem vitandam, Græcis verbis omisisis: Benedicta, inquit, tu celeberrima & desideratissima, tuum Dei genitrix nomen diuinis benedictionibus & gratijs omni est ex parte refertum. Tu fidelium fax, tu incircumscripti (si ita quidem loquifas est) circumscriptio, tu speciosissimi floris radix, tu creatoris mater, tu nutrix omnia nutrientis, tu cuncta continentis & comprehendentis comprehensio, tu illius gestatrix, qui verbo suo portat vniuersa, tu porta, per quam in carnem ingressus est Deus, tu purificatis carbonis forceps, tu præangustus illius sinus, qui sinu suo omnia complectitur, tu incomprehensibilis illius roris vellus, tu Bethleemica illa cisterna, quam velut vitæ refocillatrice David desiderauit, & ex qua immortalitatis poculum immortalibus emanauit: tu propitiatorium, per quod Deus humanam naturam indutus mortalibus innotuit; tu impollutum illius indumentum, qui luce, uti vestimento circumfunditur: tu Deo, alioquin nullius rei indigo, carnem, quam non habebat, dedisti, quo inquam hac ratione omnipotens, id quod esse dignatus est, homo videlicet, verè appareret. quid hoc illustrius? quidve sublimius? qui cælum & terram implet, cuius præterea sunt omnia, quæcumque mouentur atque subsistunt, is tui factus est indigus: tu enim admirabilem incarnationem, quam aliquando nõ habuit, Deo mutuam dedisti; tu potentem illum corpore tamquam decenti quadam panoplia induisti, per quam quidem facillè à me caperetur & cerneretur: ego verò tutum & cõmodum ad illum accessum haberem, per quam etiam ignita omnia maligni tela extinguuntur. Euge, euge mater Dei, & ancilla. Euge, euge, quæ debitorem illum habes, qui omnibus mutuo dat. Deo namque vniuersi debemus: tibi verò etiam ille debet proinde, qui dixit: Honora patrem tuum, & matrem tuam: ut is decretum à se promulgatum seruet, atque ad eò hac parte alijs præstaret, omnem matri & gratiam & honorem impendit, quæ certam secundæ natiuitatis ministram se præbuit: quamquam ipse patrem (hominem) nesciens secundum hanc ipsam natiuitatem, in matrem viri expertem vltro sibi cooptauit.] & mox: Quapropter ego cum celebri Propheta de immensa excellentia tua nos admonente concludens dixerim, Quàm magna est domus Dei, & ingens locus possessionis eius? Magnus, & non habet finem, excelsus & immensus.] Rursus eam vocans glorificatam, Deoque dignam sedem, quæ solis mentis oculis conspici possit, arcamque animatam nostri legislatoris Dei, & eius, qui loco comprehendendi non potest, cælum verè comprehensibile, subiicit: Salue dilectionis Dei thesauri: salue humanitatis filij fons: salue humanitatis vmbraculum.] Hucusque Methodius martyr sanctissimus. Nunc aures demus illi Gregorio, qui ob miraculorum effectum dictus est Thaumaturgus: igitur ille in oratione de Annunciatione, quæ extat in bibliotheca Guglielmi Sirleti Cardinalis omni doctrinarum genere excellentissimi, pietateque ac religione præstantissimi, quam post eius obitum pari virtutum laude nunc florens Cardinalis Ascanius Columna possidet (omittemus autem Græca, ut breuitati consulamus) ait sic, Mariam dici gratiam plenam, quod in illa Virgine totus gratiæ thesaurus reconderetur, quæ sola ex omnibus generationibus sancta corpore & spiritu fuerit, sola ferens eum qui verbo portat omnia: & non solum Angelus pulchritudinem

nem

nem sanctę Virginis, sed & virtutes animi admiratur: & idcirco *νεχαριτωμένη* appellauit. A
 Hęc ille, qui, vt mox dicemus, ab ipsa Deipara veritatę Catholicę fuerat edoctus. Suc-
 cedit Thaumaturgo Magnus ille Athanasius, qui sic sermone de sanctissima Deipara, quę
 Glycas & alij Gręci esse Athanasij testatur. Factū est, inquit, vt gratia plena appellata sis,
 vtpotē quę omni gratia abundares: idq; per superuentū Spiritus sancti; ideoq; vultū tuū
 deprecabuntur oēs diuites plebis, ditati scilicet istiusmodi, & spiritalibus cōtēplationi-
 bus.] & mox: Spiritus sanctus in Virgine descendit cū omnibus virtutibus essentialibus,
 induēs eā gratia, vt in omnibus gratiosa esset. atq; idcirco gratia plena cognominata est,
 eo quod ab impletione Spiritus sancti omnibus gratiis abūdaret.] Similia & Ephrē ora-
 tione ad Deiparam. Hos sequitur Epiphanius, cuius hęc sunt verba contra Antidico-
 marianos: Beata mater Dei per Euam significatur, quę per ænigma accepit, vt mater vi-
 uentium vocaretur. Illa etenim mater viuentium vocata est etiam postquam audiuit, B
 Terra es, & in terram reuerteris post transgressionē. & mirum est, quod post hanc trans-
 gressionem magnum cognomen habuit. & quod quidem pertinet ad rem sensibilem, ab
 illa Eua omnis hominum generatio est deducta in terra. Hęc autem verē à Maria hęc vi-
 ta mūdo genita est, vt viuentem gigneret, & fieret Maria mater viuentium. Eua datum
 est operire corpus sensibile propter nuditatem sensibilem. Marię autē datum est à Deo,
 vt pareret nobis agnum, & ex gloria ipsius agni fieret nobis velut à vellere sapientię per
 virtutem ipsius indumentū incorruptibilitatis.] & mox asserens ē carne Marię quodam-
 modo ædificatam Ecclesiam, veluti ē costa Adami ædificata est Eua, subiicit: De Maria
 enim accipitur (liceat mihi hoc dicere) quod scriptum est & de Ecclesia: Relinquet ho-
 mo patrem suum, & matrem suam, & adhærebit vxori suę, & erunt duo in carne vna.] C
 Mysterium hoc magnum est in Christo dico, & in Ecclesia. & vide scripturarum exactā
 sinceritatem; quod de Adam quidem dixit, formauit, de Eua verō non formatam esse,
 sed ædificatam. Accepit enim, inquit, vnam de costis eius, & ædificauit ipsi in vxorem.
 Vt ostendat, Dominum quidem de Maria efformasse sibi ipsi corpus, ab ipsa verō costa
 ædificatam esse Ecclesiam in eo, quod punctum & apertum est ipsius latus, & mysteria
 sanguinis, & aquę, præmia redemptionis facta sunt.] Hęc ille de Maria, ē cuius carne
 Christus formatus, qui per Eucharistiam sibi nostra corpora adiungens ædificat Eccle-
 siam in semetipsum nouum virum, nouumq; Adamum. His autem quę maiora Maria
 possunt attribui? Rursus idem sermone, quem Ioannes Pius ē Gręco vertit: O Virgo san-
 ctissima, quę exercitus Angelorum in stuporem deduxisti. Stupendum enim est mira-
 culum in cælis, mulier amicta Sole: stupendum miraculum in cælis, mulier gestans lucē
 in vlnis: stupendum miraculum in cælis, alter thronus Cherubicus: stupendum miracu-
 lum in cælis, mulieris filius, qui & ipsius & sæculorum est pater: stupendum miraculum
 in cælis, thalamus Virginis habens filium Dei, Deum sponsum Christum.] Ambrosius
 his consentit inquit libro secundo de Virginitate: Quid nobilius Dei matre? quid splē-
 didius ea, quam splendor elegit? quid castius ea, quę corpus sine corporis contagione
 generauit? & vt de ceteris eius virtutibus taceam, virgo erat non solum corpore, sed
 etiam mente.] Audiamus post hos Chrysostrōm, cuius hęc sunt verba: Magna reuera
 Virgo hęc mundi miraculum est. ecquid enim in rerum vniuersitate queat hac maius ac
 sublimius inueniri? sola hęc cælum & terram amplitudine superauit. quidnam illa san-
 ctius? non Prophetę, non Apostoli, non Martyres, non Patriarchę, non Patres, non An-
 geli, non Throni, non Dominationes, non Cherubim, non Seraphim, non aliud denique
 quidpiam inter creatas res visibiles, aut inuisibiles, vna hac maius aut excellentius inue-
 niri potest.] Cōsentit his Cyrillus, qui sic homilia sexta Ephesi in maximo Episcoporum
 conuentu dicta: Salue per nos sancta Deipara, pretiosus totius orbis thesaurus, lampas
 inextinguibilis, corona virginitatis, sceptrum rectę doctrinę, templum insolubile, locus
 eius qui loco capi nequit, mater, & virgo, per quam in Euangelijs benedictus nomina-
 tur, qui venit in nomine Domini. Salue, quę incomprehensibilem in sancto virginali vte-
 ro comprehendisti, per quam sancta Trias per vniuersum orbem adoratur & glorificatur;
 per quam cælum exultat; per quam Angeli & Archangeli lætantur; per quam Dæmo-
 nes fugantur; per quam diabolus tentator cælo decidit; per quam prolapsū plasmā in
 cælum recipitur; per quā vniuersa creatura idoloū infania detenta ad cognitionē verita-
 tis venit; per quā sanctū baptisma contingit credētibus; per quam oleum est exultatio-
 nis; per quā per totū orbē fundatę sunt Ecclesię; per quā gentes ducuntur ad pœnitentiā.
 Et quid

Serm. in hypa-
panti Domini.

A & quid multa connumero? per quam vnigenitus Dei filius ijs, qui in tenebris & vmbra
 mortis sedent, resplenduit; per quam Prophetę prænunciarūt; per quā Apostoli salutem
 gentibus prædicarunt; per quam mortui excitantur; per quam Reges regnant; per san-
 ctam videlicet Trinitatem. Et quis adeo valet eloquio, vt plurimum laudatam Mariam
 satis celebret.] Hęc ille, qui & libro de recta fide ad Reginas refert aliorum Episcopo-
 rum voces hęc dicentiū: Quę (Christum) heri immaculatis parturitionibus parturiebat
 salutē nobis Maria vitę genitrix, pulchritudinis mater, maximipara, lucifera.] Quid ve-
 rō de illa Hieronymus? Ceteris virginibus, ait ille, per partes præstatur gratia; Marię ve-
 rō se totam infundit gratię plenitudo, quę fuit in Christo. quamquam aliter, & aliter:
 quia in Christo fuit plenitudo gratię tanquam in homine personaliter diffinito, in Ma-
 ria verō vt in fuit singulariter consecrato: vel aliter, in Christo fuit plenitudo gratię
 sicut in capite influente, in Maria verō sicut in collo transfundente.] Hęc Hieronymus,
 quamuis aliqui dubitēt, an hęc sint Hieronymi verba, vel alterius, Catholici tamen do-
 ctoris, quod sermo, cuius illa sunt, infectetur errorem Nestorij. Atqui Nestorius & Hie-
 ronymus ambo viuebant Theodosio iuniore imperante. & quamuis error Nestorij post
 obitū Hieronymi apertē in publicū prodierit Cōstantinopoli, quid vetat paulo antē cœ-
 pisse disseminari, aut ab alijs prædicari? Hieronymū sequitur Augustinus, qui scribit plus
 gratię Marię, quā reliquis, ad vincendū ex omni parte peccatū, fuisse collatū, quę cō-
 cipere ac parere meruit Saluatorē. & serm. 2. Natalis Domini, ait: Cū dixit Angelus,
 Gratia plena, ostendit ex integro irā exclusam primę sniæ, & plenā benedictionis gratiā
 restitutā.] At Proclus Cyzici, mox etiā Cōstantinopolis Episcopus: Hęc, ait, spiritalis se-
 cūdi Adami paradysus; hęc vnitarū inter se naturarū officina; hęc salutaris recōciliatio-
 nis panegyris; hęc thalamus, in quo verbum humanam carnē sibi desponsauit; hęc ani-
 matas naturę rubus, quem diuini partus ignis non cōsumpsit; hęc verē leuis illa nubes,
 quę super Cherubim sedentem in corpore suo gestauit; hęc vellus mundissimum cælesti
 pluuiā madens, ex qua pastor ouem induit; hęc ancilla & mater, virgo & cælū; hęc sola
 pons est, per quem Deus ad hominem descēdit; hęc admirandę illius Oeconomię tela,
 ex qua, & in qua ineffabili modo quodā admirabilis illius vnionis tunica cōfecta, cuius
 quidem textor exstitit Spiritus sanctus, nexrix virtus ex alto obumbrans; lana vetusta,
 villosa quę Adami pellis subtegmen, impolluta Virginis caro; radius textorius, immēsa
 gestantis gratia; artifex, verbum per auditum illapsū. quis vidit, quis audiuit talia? In-
 circumscripsit Deus vterum inhabitat: quem cæli nō capiunt, venter complexus est Vir-
 ginis.] His similia à Chryologo habemus, qui sic oratione de Virginis annunciatione:
 Verē benedicta, quę & diuini germinis suscepit gloriam, & Regina totius exstitit casti-
 tatis. Verē benedicta, quę fuit maior cælo, fortior terra, orbe latior. Nam Deum, quem
 mundus non capit, sola cepit: portauit eum, qui portat orbem: genuit genitorem suū, nu-
 triuit omnium viuentiū nutritorē.] Sed vt finē faciamus, qui plura volet, habet in prom-
 ptu clarissimos ac sanctissimos viros, qui Deiparę laudes contexunt, Fulgentium, Gre-
 gorium Magnum, Andream Hierosolymitanum, Sophronium, Ioannem Damascenum,
 Illefontum, Rupertum, Petrum Damiani, Anselmum, Bernardum, Albertum Magnum,
 Bonauenturam, Thomam, vt alios plurimos omittamus; qui sanē nostri sunt, ex Ecclesia
 nostra. Atque ob id, cū beatam prædicent ex animo Mariam, quod illi magna fecerit
 qui potens est, Dei misericordia est cum illis, continuata quadam eiusdem doctrinę tra-
 ditione sibi succedentibus, atque à progenie in progeniē timentibus Deum. Quod cū
 non contingat multis hæreticis, vt ē generatione omni in omnem generationem prædi-
 cent Deiparam beatam; neque Deum timentes sunt, neque illius misericordiā consecuti;
 ac proinde neque ex Ecclesia Dei. Sed hęc haud satis. Hæretici namque aliqui lau-
 dare ex aliqua parte eam videntur. Quocirca veniamus ad alia.

*Admirabilis diuinaque institutio et amplificatio religiosi cultus debiti Deiparę,
 ac sanctis, ostendit quę sit Ecclesia Dei. Cap. VIII.*

Non est nobis, inquit Apostolus, colluctatio aduersus carnē & sanguinē, sed II. argumentū.
 aduersus spiritualia nequitia in cælestibus, aduersus rectores mundi tene-
 brarum harum.] Quocirca dæmon cum suis impijs & hæreticis aduersus
 Christum sanctosque illius, Christus aduersus dæmona & eius satellites
 pugnat. Ille gloriam Christi sanctorumque tollere, Christus suam suorū-
 que glo-

que gloriam magis ac magis extollere, impios & hæreticos dedecore omni aspergere, quando haud refipiscunt, contendit. Suis enim Christus vult per se, ac post se eandem claritatem communicari, quam Pater ipsi est largitus, ut est apud Ioannem. Ac sanè videtur aliquando cum suis dæmon Christum sanctosque eius è terris exterminare, inclusum saxo & obstructum sepelisse; sed ad extremum victus ac prostratus iacet, Christus cū suis illustrior ac splendidior emergit. Videamus an ita sit; Ecclesiæque totius euenta mirabilia percurrentes ac memoria repetētes, quam sit Deus mirabilis, ut canit Dauid psalmo sexagesimo septimo, in sanctis suis, contemplemur.

Ac primum sit tempus à Christo cruci affixo vsque ad Constantinum, quo quid non est dæmon aduersus Christum, Deiparam, sanctosque illius molitus, per gentes atque hæreticos? Hi doctrinis mendacibus, ille tum his, tum gladio, sic igitur oppugnabantur & animi & corpora nostrorum. Et quidem quanta fuerit Dei prouidentia in tuendis corporibus, ac reliquijs sanctorum, persequimur latè signis secundæ coniunctionis. Quam ob rem Catholici, ut sanctis suis honor feruaretur, martyrum reliquias altaribus includebant, ac super illa Missam sacratissimam celebrabant: ob id Ioannes ait in Apocalypsi animas sanctorū clamare sub altari Dei; quod huc spectare tradit Augustinus. quin conuentus agebant ac festa in martyrum cœmeterijs, ut ex edicto Gallieni Imperatoris inter alia docet nos Eusebius Cæsariensis. Gesta martyrum scriptis mandabant, atque ob id septem notarios in vrbe Clemens Papa instituit, ut haberetur in eius vita: simulque sanctorū in Canone Missæ honorifica mētio facta, ut è Dionysio Areopagita, Cyrillo Hierosolymitano, & Augustino cognoscimus. Quin tēpla & Ecclesijs illis excitabant, ut supra docuimus. Sed quando dæmoni est cum sanctissima Deipara bellum speciale ab ipsis mūdi exorientis incunabulis indictum; hinc ipsis Apostolorū temporibus exorti hæretici, qui Christum Deum, Mariamque Virginem negabāt. Ebion namque, & Cherinthus, ac post eos Carpocrates afferebant Mariam virginem nullo modo fuisse, Christumque è Iosepho genuisse; ut scribunt Ignatius, Irenæus, Tertullianus, ac post hos Epiphanius, ac Theodoretus. Has ob causas, ut Epiphanius idem tradit, Lucas Euangelium scripsit, in eoque maximè Virginis laudes persequitur, ac manifestè in principio Euangelij refert ipse idcirco se illud opus aggressum, quod non probaret ea, quæ ab alijs scripta essent. Multa namque Cherinthus & Ebion fuerant mentiti, scriptisque consignarant. Ob eandem similiter causam, Ioannes & ipse, cui Virgo commendata fuerat, Euangelium suum contexit, Christi que diuinitatem potissimum testatus est aduersus Cherinthum, ut ait Hieronymus libro de Ecclesiasticis scriptoribus. Quin hæc, ut patet, Spiritu sancto prouidente, Apostolos impulit, ut symbolum contexerent, in quo inter alia ad honorè Deiparæ est articulus ille de Christo: Natus ex Maria Virgine. Neque verò Lucas habuit satis Deiparam suis sacrosanctis scriptis ita commendare; sed præterea voluit ipsius plures imagines ad æternam illius memoriam depingere, ut è Nicephoro & Græcis habemus; quin alij Apostolorum similiter, aliorumque imagines depinxere, ac posteris tradiderunt, ut Eusebius Cæsariensis testatur. Sicut igitur dæmon cum suis conatus est Deiparæ ac sanctorum gloriam nomen & corpora ad nihilum redigere, sic Catholici duce Christo ac Deo illorum gloriam scriptis, ac rectis decretis, cultuque religioso, corpora similiter, ac reliquias eodem modo sunt tutati. Dæmonis verò furor maximè sequijt extrema hac tempestate. Nam Diocletianus, ad omnem Christi & sanctorum non modò dignitatem, sed etiam memoriam tollendam, iussit omnia Christianorum scripta comburi, Ecclesias omnes euerti, Christianos omnes ad nihilum redigi, ut latè persequitur libro octauo & nono Eusebius: quocirca Diocletianus cognomentū Euerforis Christianæ religionis tulit, ut ex inscriptionibus eius constat. sed mox illi successit Constantinus, qui magnificentissimas ædes construxit, acta Christianorum scriptis consignari iussit, & nihil omisit ad amplificandum Christi & sanctorum decus in terris.

Secundum tempus est ab Ariani vsque ad spurcissimi Mahometis ætatem. Atque hoc tempore Ariani in primis Christo auferebant diuinitatem cum Patre consubstantiali, Vigilantius inuocationem reliquiasque sanctorum contemnendas afferebat, Nestorius nullo modo virginem vocandam Dei matrem. Et aduersus Arianos quidem tum cetera, tum verò illud constitutum, ut in fine psalmorum multarumque precum diceretur: Gloria Patri, & Filio, & Spiritui sancto: Symbolum Nicænum sæpius publicè in Ecclesijs recitaretur; illud verbum Consubstantialis magis vsurparetur, per sonam similiter vocabulum

Apoc. cap. 6.
Aug. ser. 11. de sanctis.

Hist. lib. 6. c. 12.

Dion. eccl. hier. cap. 3.
Cyril. Cath. 1. Myllag.
Aug. lib. 20. contra Faust. & lib. de cura pro mortuis.

Ignatius ad Philadelph.
Iren. lib. 1. c. 25. 26.
Tertull. de carne Christi.
Eph. hæ. 5. 1.

Euseb. lib. 7. cap. 14.

II. tempus, & amplificatio.

A cabulum ad distinctionem notitiam sanctissimæ Trinitatis. Aduersus autem Mariæ aduersarios, & ad ipsius honores amplificandos, communi decreto Ephesini Concilij constitutum, ut Virgo appellaretur Deipara, ac mater Dei, ac magis in ore Catholicorum esset Angelica, ut vocatur, salutatio, constata è verbis Angeli, Elisabethæ, & Ecclesiæ, in qua mater Dei vocatur, auxiliumque illius imploratur. quin in more poni cœptum, ut in Lythurgiis publicis ea salutatio recitaretur in Oriente; quod possumus cognoscere ex Aethiopica, Syriaca, & Græca, Iacobi, Basilij, & Chrysoptomi, in quibus hæc salutatio voce alta recitatur ad honorè Virginis in sacratissima Missa. Præterea tribus festis publicis Virginis cultus magis amplificatus, Natiuitatis, Præsentationis, Assumptionis. Et de Natiuitate quidè Virginis habentur sermones Græcè scripti nomine S. Ioannis Chrysoptomi, S. Procli, Ioannis deinde Damasceni, Andreæ Cretensis, & aliorum: mentioque habetur istius festi in sacramentario antiquissimo S. Gregorii, quod exstat in bibliotheca Vaticana: de Præsentatione habentur sermones S. Germani Episcopi Constantinopolitani, & Georgij Episcopi Nicomedie, quos Surius refert tom. 6. ac sunt Græcè scripti in bibliotheca Sfortiana Romæ. De Assumptione habetur mētio in sacramentario prædicto S. Gregorij, & exstat concio in eâ nomine S. Athanasij, quæ putatur Cyrilli, aut alterius Cyrillo æqualis; similiter & alia nomine S. Hieronymi, quæ attribuitur ab alijs Sophronio, ab alijs alicui qui Synodi Ephesinæ tēporibus vixerit. Nicephorus hoc festū scribit edicto Mauritij Imperatoris renouatū & stabilitū. Est & Annunciationis festū, quod his lōgè vetustius est, illudque à maioribus acceptū scribit Augustinus li. 4. de Trinitate ca. 5. Præter hæc, ut magis Virgo sanctissima celebraretur, admiranda illa Pulcheria cōquisiuit studio diligentissimo reliquias omnes, quæcumque pertinerent ad Deiparā; & cū multas reperisset diuinis miraculis illustratas, Cōstantinopolim transferri curauit, ac tria magnificentissima templa Deiparæ construxit, ut Nicephorus post Euagrium recenset. Quantū porro spectat ad hominum sanctorū, sanctorumque rerum cultum; his temporibus maximè cœptum celebrari dies festos inuentionū & translationū, quæ diuinissimis miraculis cōtingere. Nā crux inuenta est Hierosolymis studio Helenæ, agnitaque; miraculi, ut omnes norunt, clarissimo euentu. Similiter inuentū multo post Ioannis Baptistæ caput, quod postea à Theodosio iuniore Cōstantinopolim translātū fuit: meminit eius rei & miraculorum Sozomenus. Celebratis hæc agitur die xxiv. Februarij. At S. Ambrosius x. Maij reperit corpora sanctorum Nazarij & Celsi; ac tunc edita nobilissima miracula, de quibus omnibus Paulinus in Ambrosij vita. Præterea verò inuenta corpora sanctorū Stephani, Gamalielis, Nicomedis, & Abibonis, innumeraque; toto penè orbe edita miracula propter eorum reliquias in multa loca missas, de quibus latè Augustinus inter alios, cuius nos verba retulimus in signis secundæ coniunctionis. Agitur hoc festū Augusti tertia die. & harum rerum meminere Marcellinus in chronico suo, Prosper libro prædictionum cap. 6. Euodius Episcopus Vzalensis duobus libris in hanc rem speciatim conscriptis. Post hæc Pulcheriæ Augustæ diuinitus patefactæ multæ sanctorum reliquie, ut quadraginta martyrum, & aliorum, de quibus Euagrius & Nicephorus. Sicut itaque Vigilantius cum suis sanctorum reliquias contemnendas contendebat, sic Deus contra honorandas ac nobilitandas ostendit; Catholicique diuinis monitis obsecuti illorū festa auxerunt. Sed translationum quidè vetustissima esse illa videtur, qua S. Ignatij corpus à suis Roma est Antiochiam reportatū, & extra portā Daphniticam collocatū, ut S. Hieronymus libro de scriptoribus Ecclesiasticis narrat, & Chrysoptomus oratione propria. Verum tēpore hoc, de quo agimus, potissimū celebrari cœptæ institutionibus festis translationes sanctorū, cū Cōstantinopolim sunt aduecta corpora SS. Andreæ, Lucæ, Timothei die nona Maij anno xxii. Constantij Imperatoris, vel, ut vult Hieronymus in Vigilantium, Constantini. Est alius modus amplificandi cultus sanctis debitus hoc tempore diuinitus institutus ac prouectus. Nam passim Christiani suis liberis sanctorum nomina imponere cœperunt. Multi similiter poëtæ exstiterunt celebriores, qui facta illorum versibus sunt profecuti: in his S. Gregorius Nazianzenus, Paulinus, Prudentius, aliique. Præterea verò ciuitates de illorum nomine conditæ sunt hoc primū tempore. Sergiopolis namque ædificata est in honorem Sergij martyris in Mesopotamia, de qua vrbe multa post alios Nicephorus, & Euagrius. Hoc igitur secundum tempus religiosi cultus debiti sanctis, ac clarioribus per nostros modis diuino spiritu impellente amplificati. Desiit hoc tempus in Chosroë Persarum Rege, qui tota penè Asia subacta, multisque vastationibus

FESTA VIRGINIS INSTITUTA.

Niceph. lib. 17. cap. 28.

Lib. 7. c. 21.

Aug. lib. 20. de Ciuit. Dei. c. 8. & serm. de diuers. 31. 32. 33. epist. 103. ad Quint.

Niceph. lib. 17. c. 17. & lib. 18. c. 21. & seq. Eug. lib. 4. c. 27.

illatis Christianam religionem conatus est per multos annos in ijs locis extirpare, dicti-
tans se prius pacem Christianis haud daturum, quàm illi crucifixo contempto Solem
coluissent. Tunc innumera Christianorum milia necata, multa abducta in seruitutem,
quod è Zonara & Paulo Diacono liquet.

III. tempus.

Tertium tempus est ab ætate Mahometis, vsque ad Hierosolymas à nostris receptas.
Atque hoc Mahometes in primis turpissimas in orbem leges adduxit, Christo non modò
diuinitatem negauit, sed primas illi abstulit inter sanctos, sibiq; illas adrogauit, secun-
das Christo in cælis dedit, & hæc impias opiniones armis ac vi stabiluit inter morta-
les, ad eas omni voluptatū genere cunctos allexit; & quamuis sanctis & eorum reliquiis
cultum non sustulerit, imagines tamen omnes deiiciendas dixit, crucemq; potissimum,
quod illi negaret affixū Christum. Accessit ad hæc, quod Philippicus, Leo Isauricus, Cō-
stātinus Copronymus, Leo Armenus, Michaël Balbus in Oriente aduersus imagines sa-
cras, & eorum cultores nullum non bellum mouerunt. Amplius autem Copronymus in
Virginem Mariam maximè iniurius, & in omnes sanctos quod sceltus etiā Michaël Bal-
bus est imitatus, sanctorum reliquias, eorumq; honores omnes perdere contendit. In
Occidente autem Claudius Taurinensis imaginum sacrarum cultum similiter oppugna-
uit. Ac Mahometani sanè per hoc tempus Asiam, Africam, Hispaniarumq; maximam
partem ceperunt: quibus in locis maximè detractum cultui, qui Christo, Deiparæ, san-
ctis, & eorum sacris rebus debetur; sed in Occidente maximè amplificatus. Hucusque
enim religiosi honores post Deum, ac propter Deum, Christumq; Deiparæ, & sanctis de-
biti in Oriente incrementum sumpserunt. Ex hoc autem, post Photij scilicet tempora, &
annum D. CCC. LXIII. cœperunt Græci à nobis, & Ecclesia Catholica discessionem moliri:
annoq; M. LIII. Michaël Patriarcha nos ausus est excommunicare, vt è litteris Leonis
Noni apparet: & quamuis ad mētem visi sint redire, nihilominus post obitum Michaëlis
Paleologi in aperta dissidia sic erupere, vt paci publicæ non fuerit amplius locus, licet
Imperator Constantinus in Concilio Florentino cum plurimis Episcopis dederit se no-
bis. Atque ita simul ex hoc tempore non modò inter eos non est amplificatus cultus, de
quo nobis est sermo; sed sic omnis religio Christiana inter eos prostrata, vt prorsus ad
interitum tendat, & ad nihilum redigatur ij, qui Christum colunt. Nos autem videamus,
quomodo ab ætate Mahometis, vsque ad annum M. XCIX. quo sunt à nostris Hierosoly-
mæ receptæ, cultus, de quo agitur, per nostros latè sit amplificatus.

Nam primò quidem, quidquid est regionum in Britannia, ac supra Rhenum & Danu-
bium in Germania, Hungaria, Polonia, Dania, Suetia, finitimisq; locis, Christo nostro-
rum industria est adiectum; id autem duplo penè maius, quàm sit Europæ reliquum. D
Quantum porrò ad Deiparam: festa Assumptionis ac Natiuitatis eius post Caroli Ma-
gni & Ludouici Pij ætatem in ecclesijs Gallicanis, ac Boream spectantibus celebrari cœ-
perunt, vt è capitularibus & Concilio Moguntino constat. Adiectum præterea Conce-
ptionis festū, quod ante Græcorū dissidium celebrabatur in Oriēte, vt è Græca oratione,
quæ exstat in bibliotheca Sfortiana liquet; habita est illa à Leone Imperatore sapiente,
qui Photium relegauit in monasterium: atque ex ea constat longè antè id festū in Oriē-
te celebratum: quin habetur in Martyrologio Ioannis Damasceni festum hoc Conce-
ptionis, vt diligentissimus scriptor Canisius eruditissimè adnotauit lib. I. cap. 7. de Maria.
Circiter annum deinde M. LXX. in Anglia hoc festum cœpit agitari propter admirabile
visum, quod contigit Elpino Abbati: historia verò habetur à nobis in bibliotheca nostra
codice manuscripto, cuius initium: Eo tempore quo Gulielmus.] fauit huic celebritati E
S. Anselmus, cuius exstat tractatus de conceptu virginali. Regna itidè nobilissima se in
eius peculiarè tutelam contulere. S. Stephanus enim Rex Hungariæ, cum circiter annū
millesimū se Christo darent Hungari, Deiparæ patrocinio speciali regnum subiecit, vt è
Bonfinio liquet, & vita S. Stephani à Cartuio descripta. Innumera porrò oppida in Oc-
cidente condita, ac de Mariæ nomine dicta. Præterea Petri Damiani studio perfectū, vt
horis septē qualibet die preces illi sunderentur, vt pro nobis intercedat apud Christum
Deūq; vt in eius vita narrat Hieronymus Rubeus. At Hermannus Cōtractus Germa-
nus cōposuit caticū illud: Salue Regina,] ex quo inductū in mores, vt nemo nō Christianus
singulis id diebus Deiparæ dicat. Quantū verò spectat ad sanctos; innumera similiter
oppida in Occidēte de iporū noīe vocata; apertiusq; nobilissima regna, & respublicæ
in eorū se patrocinium cōtulere. Hispani nāque, ex quo sub annū octingentesimū vigesimū
sextum,

SANCTI RE-
GNORVM PA-
TRON I.

A sextum S. Iacobusequo infidens visus est pro eis aduersus Mahometanos pugnare, sicut
illium prius venerabantur patronum, sic postea numquam processere in aciem, quin alta
voce illius nomen auxiliumq; implorarent. Respublica similiter Veneta, cum corpus san-
cti Marci Alexandria à Sarracenis capta Venetias translatum fuisset, ita se in illius tute-
lam contulit, vt eius insigne animal nummis suis excudat, vexillis appingat, & in edi-
ctis euulgandis nomen inclamet. Vt igitur Christianæ vrbes ac gentes ab ipsis incuna-
bulis Ecclesiæ sanctos agnouerint, & coluerint veluti suos apud Deum Christumq; pa-
tronos; illustrius tamen sub hoc tēpus huiusmodi testificatione Hispani & Veneti id age-
re cœperunt, maximo, vt apparet, suo bono. Desijt hoc tertium tempus in acerbissimis ijs
vexationibus, quas Mahometani omnes in Oriente nostris inferebant, & quas cum reci-
tasset Petrus Ambianensis eremita à se perspectas, Vrbanus Secundus Occidentem to-
tum commouit, Asiamq; & Palæstinam recepit.

Quartum tempus est à sacra expeditione vsque ad huius sæculi elapsa initia; quo Al-
bigenses, Vuiclitæ, & Hussitæ omnem Deiparæ, sanctis, ac rebus eorum cultum conati
sunt maximis viribus auferre, & Mahometani in ijsdem quibus antea furijs perfliterūt,
Græcis, & Orientalibus subactis, & ad nihilum propè deductis. Ludouicus Septimus re-
gnare in Gallijs cœpit anno millesimo centesimo trigesimo. Eo regnante Petrus Brusius
colendos inuocandosq; sanctos negauit, vt è Bernardi epistola 241. & vita ipsius libro
3. cap. 5. apparet. Hinc Albigenses orti templa euertebant, ac res omnes sacras procul-
cabant, vix extincti Ludouico sancto regnante sub annum M. CC. XXXIII. Atque ita hære-
sis hæc Albigensium, partim latenter, partim apertè, vique & armis aduersus Deum san-
ctosq; illius annos ferè centum in Gallijs pugnavit. Exortus deinde in Anglia Vuicle-
sus anno M. CCC. LXX. idem virus, aut etiam multo pestilentius, euomere ac spargere cœ-
pit, exactus in Bohemiam perrexit, Pragæ habuit impietatis horrendæ sectatores, qui
Hussitæ dicti adhuc exstant.

Videamus, qui per nostros Chisti, Deiparæ, Sanctorumq; cultus religiosus sit ampli-
catus. Et quidè Prussia, Liuania, Lithuania, Noruegia, plurimæq; his finitimæ regiones
Christo per hæc tēpora à nostris conciliata, Hispania tota Mahometani expulsi, in Afri-
ca multa loca & insulæ nobis acquisita. Quod pertinet ad Deiparā, hoc primū tempore
tres ordines religiosorum de ipsius nomine dicti, ipsiusq; tutelæ cōmissi, plurimum incre-
menti Christianę religioni adiecerunt. Horum primus est S. Mariæ de Monte Carmelo,
vnde sanctissimi & præstantissimi viri prodierunt; alter militaris S. Mariæ Theutonico-
rum, à quo Prussia Liuaniaq; bello acquisita nomen Christo dedit. Ab hoc ordine con-
ditum in Prussia est Mariæburgū, siue vrbs Mariæ, sedes magni Magistri celeberrima ac
nobilissima. Tertius est ordo haud sanè ignobilis, qui Seruorum S. Mariæ vocatur, quod
hi scilicet seruos Mariæ se profiteantur: à sancto præterea Dominico rosarij, vt vocant,
recitandi, vitæq; Virginis & Christi simul contemplandæ cōsuetudo laudabilis inducta.
Per hæc tempora similiter institutum ad implorandā Mariæ opem aduersus Mahomet-
anos, vt ter signum campanæ, vt aiunt, detur, ac ter Angelica salutatione Deipara hono-
retur vespere, mane, meridie. Conceptionis porrò festum, Scoti acutissimi Theologi do-
ctrina maximè confirmatum, Sixti Quarti legibus sancitum, & à cunctis Catholicis in
mores publicos est receptum: adiectum præterea Visitationis ab Vrbanō Sexto, & Boni-
facio Nono. Huc accedit, quod Deus illammet domum, in qua fuit educatus, & in qua
mansit tot annos in Nazareth, mirabiliter in Italiam transfuexit in Picenum, quæ diuini-
simis miraculis florens animos hominum maximè inflammavit ad amorem Virginis, &
Dei. contigit tanta res Bonifacio Octauo sedente. historiam latè refert Hieronymus
Angelita Recinensis, Blondus, Leander. Quod spectat ad alios sanctos; hoc primū tē-
pore cœpti ordines religiosorum de sanctorum nomine vocari, multo iustius sanè, quàm
vel alij à patria, vel à loco, vel à cognatione, & euentu. Hinc Augustiniani, Benedictini,
Franciscani, Dominicani, & alij gloriam sanctorum non parum cognomento huiusmo-
di propagantes. Nam quamuis antea plurimi sequerentur instituta Antonij, Hierony-
mi, Benedicti, Basilij, Augustini, non videas tamen monachos vllos ferè à scriptoribus
nominari à nomine istorū: his tēporibus cœperūt distingui familia, quasi membra vnus
corporis ab vno spiritu cōtenta & gubernata. Prius vniuersi monachi, communi nomi-
ne nuncupabantur, nunc ad gloriā suorum sanctorum voluit esse Deus membra distin-
cta, vnoque inter se spiritu fidei & caritatis cohærentia, diuersis tamen cognominibus
De Sig. Tom. I. Hh 2 separata.

ORDINES RE-
LIGIOSI DI-
CTI DE NO-
MINE VIRGI-
NIS.

STIGMATA IMPRESSA CORPORIBVS SANCTIS.

separata. Sed quod maximum videtur, hoc tempore concessum est illud. Plurima ab historicis & scriptoribus narratur esse corpora sanctorum, quæ ab ipsis Ecclesiæ Christianæ incunabulis ex se emiserunt iugiter oleum, mannam, vt vocant, sanguinem, liquorem, & alium, & habentur adhuc illa in terris, præsertim verò in Italia, de quibus nos signo de admirandis affectionibus cadauerum sanctorum. sed hoc tempore dedit aliud admirandum Deum corporibus sanctorum ad conciliandum illis honorem. Multis namque stigmata clarissimè impressit, vt sancto Francisco, aliorumque cordibus, aut visceribus similiter effigies rerum caelestium mirabiliter insculpsit: totam rem nos persequimur fulius signo de stigmatibus. Postremò ad eorundem sanctorum cultum latè amplificandum Deus prouidit, vt insulæ amplissimæ, locaque telluris continentis, flumina, promontoria, oppida, portusque de sanctorum nomine appellarentur. Verbi gratia insula sancti Dominici est in Indijs Orientalibus satis ampla, ac sancti Laurentij prope promontoriū Bonæ spei in Africa est ex amplissimis omnium, quas Oceanus circumfluat. Inter Tertiarias verò est insula S. Mariæ, S. Michaëlis; inter eas, quæ Promontoriij Viridis nominantur, sunt insulæ sanctorum Antonij, Vincentij, Luciae, Nicolai, Iacobi; sub Aequinoctiali autem SS. Thomæ, Pauli, Matthæi, aliæque alibi haud mediocres, quas longissimum foris enumerare singulas. Quocirca quintum tempus superiori connexum est, quod traducimus, & quo pestilentissimi qui dicuntur Protestantes exorti, longè omnium, quot vmq; fuerint, nefandissimi in Deum, Christum, Deiparam, sanctos, eisq; res dicatas scelestissimi; aduersus quos Deus modis omnibus suorum cultum contendit euehere. Nam si de Christi cultu propagato agamus, plus est illi hoc sæculo adiectum quo ad multitudinem gentium, locorumq; amplitudinè, quã toto temporis spatio, quod ab ortu Christi vsque ad nos est exactum. Quantum verò ad Deiparã, tot insulæ, vrbes, portusq; ab illa sunt nomen sortitæ, vt ad ambiguitatè tollendã, fuerit opus aliud singulis cognomen adijcere. Verbi gratia hæ sunt insulæ diuersæ. In Indijs Occidentalibus, S. Mariæ Vadalupæ, Remediorum, Montis Serrati, Rotundæ, Antiquæ. Similiter hæ ciuitates de nomine Mariæ dictæ in insula S. Dominici, vrbs sanctæ Mariæ de Pace, Conceptionis. Rursus in Hispania noua ciuitas Conceptionis, item Purificationis. Longum verò nimis esset si vellemus enumerare vrbes & insulas alias de nomine cuiuslibet sancti dictas, quibus honor illorum maximè constituitur & amplificatur.

Illud porrò hic obseruandum, tribus maximè temporibus à nostris operam datam, vt sanctorum gesta colligerentur, & è tenebris quodammodo in lucem darentur cunctis ad legendum proposita.

Primum fuit viuente Constantino, quo Imperator iste Christi studiosissimus dedit in mandatis Eusebio Cæsariensi, vt id præstaret, ex quo Dioclerianus comburenda omnia Christianorum scripta mandarat.

Secundum tempus est post Iconomachorum tempestates, è quibus nonnulli, & in his Copronymus, illorum memoriam delere conatus est; quo Symeon Metaphrastes, & sub eadem tempora Beda inter nos, & mox Ado Viennensis acta sanctorum collegerunt.

Tertium est nostrum, quo Protestantes sanctorum nomen abolere vnà cum cultu contendunt: & hoc Aloysius Lippomanus, Laurentius Surius, & Cæsar noster Baronius sanctorum gesta scriptis illustrare sunt aggressi. & Surius quidem vitas illorum in septem tomos digessit, quod ex parte egerat Lippomanus; Baronius edidit Ecclesiasticos annales, & Martyrologium doctissimis annotationibus locupletauit. Multi præterea religiosi viri vitas sanctorum ex omnibus ordinibus scripsere. Cõgregatio præterea nostra hoc sibi onus assumpsit, vt Romæ quotidie vitas sanctorum in publico conuentu recitaret. Quocirca numquã magis Deus suos excitauit ad suorum gloriam conseruandam, quàm sæculo hoc nostro.

MIRACULA PERENNIA E CORPORIBVS SANCTORVM

Id verò ipse mirabilissimis euentis voluit palàm facere. Perenne namque & diuinum miraculorum genus è sanctorum corporibus induxit in terras. Nemo non scit Neapoli adseruari ampullam sanguinis sancti Ianuarij; illa quotannis publica supplicatione nobilissimæ ciuitatis defertur ad locum, in quo est caput Sancti; vbi ad illud appropinquauit, sanguis concretus incipit efferuescere, & cunctis videntibus ac stupentibus ebullit. Quonam tempore huius rei sit factum initium, nondum mihi satis est exploratum. Baptista Fulgosius libro rerum memorabilium meminit huius rei à se visæ. Antiquiorem testem nescio. Is cum Genuæ Dux esset anno millesimo quingentesimo

A resimo quadagesimo octauo patria pulsus est. Sed Alexandro Sexto sedente facta est translatio corporis sancti è Monte Virginis, vt vocant, Neapolim. creatusque est Alexander anno millesimo quadringentesimo octuagesimo secundo. Post hæc anno millesimo quingentesimo quinquagesimo quarto, cum iam è monasterio sancti Archangeli translata fuisset in monasterium sancti Gregorij, in quo virgines sacræ morabantur, ampulla sanguinis, quæ martyris cuiusdam dicebatur esse, sed ignorabatur cuiusnam; Abbatissa monasterij, de consilio religiosi presbyteri, vt cognosceret cuiusnam martyris ille sanguis esset, apposuit decentissimè supra altare ampullam sanguinis, Deum rogans, vt qua die celebrabatur memoria martyris, cuius ille sanguis esset, motione aliqua sanguinis, aut miraculo id proderet; igitur quotidie obseruabat prudentissima virgo, an daret ampulla, quod petierat, indicium. Dedit tandem die, quo cultus anniuersarius redit, cum caput Ioanni Baptistæ obruncatum fuit: idcirco quotannis visitur ea die sanguis efferuescere, cum sit alioquin instar lapidis aliàs concretus. In eadem ciuitate habebatur in monasterio sancti Gaudiosi ampulla sanguinis, qui instar saxi obriguerat; omnes latebat, cuius esset martyris: Abbatissa idem consilium secuta, quod supra diximus, vidit anno millesimo quingentesimo sexagesimo primo sanguinem efferuescere festo die inuentionis sancti Stephani, dum sacratissimã Missam celebraret Lucianus Ropulus Neapolitanus: & ex eo sanguis ille agitatione celerrima ferri conspicitur non modò die dicata inuentioni sancti Stephani, sed sæpè etiam cum recitatur animo, quo decet, oratio sancti Stephani; & ego duos allocutus sum, quibus id contigit. Hæc notissima & celeberrima miracula Deus hoc sæculo quotannis maximè existere voluit, non in aliquo orbis angulo, sed in vrbe huiusmodi, quæ nobilitate nulli terrarum ciuitati, frequentiaque incolarum, qui hæc quotannis contemplari possint, paucis cedat. Quiuis potest eò se conferre, & oculis illa proprijs vsurpare. Quibus verò annis Deus eadem mirabilia detexerit è sanguine sanctæ Ursulæ & Pantaleonis, quæ referimus signo de admirandis affectionibus, haud nobis est compertum. Viden igitur, vt Deus aduersus impios pro suis ipse sanctis pugnet, vt amplifcet eorum cultum per nostros in regionibus nostris? Quid ad hæc hæretici latrabunt? Deus semper amplificauit Deiparæ sanctorumque honores, & amplificandos ipse prædixit. per hæreticos sunt imminuti. Non itaque sunt illi ex Ecclesia Dei, ex quo Græci desciuere à nobis, dolemus sanctis cultum non dari, vt olim, in suis locis: at per nostros in nostris & exteris propagatus est, & euectus. Sed audi maiora.

D *Christi cultus mirabiliter est confirmatus à Deipara propter miracula in Ecclesijs eius nomine constructis per nostros, quod ostendit nos esse in Ecclesia Dei. Cap. IX.*

icut moriens Christus matrem suam commendauit suorum maximè dilecto, quoad illa viueret in terris, sic eam vult esse commendatam semper Ecclesiæ suæ, quæ constat è maximè ipsi dilectis. Ac sicut ipsa Deipara prima fuit, cuius precibus & interuentu Christus edidit primum miraculum, ex quo maximam Christo fidem conciliauit in Cana Galilææ; sic solet illa adhuc esse prima, cuius intercessione inter gentes edantur ab eodem Christo prima miracula, è quibus fiat vt eius cultus latè propagetur, fidemque ipsius plurimi sequantur, aut tueantur. Nam quod Christus matri dixit in illo conuiuio: Quid mihi & tibi mulier, nondum venit hora mea. non eò pertinet, vt nihil illi tum conuenire cum matre credamus; sed vt sciamus non astringi illum protinus precibus eius ad miracula patranda, nostrisque necessitatibus consulendum; paulo post tamen precibus ipsius annuere, & voluntati assentiri in tempore hora sua. excusat itaque se Christus ijs verbis: Quid mihi & tibi mulier. quasi haud possit continuò fieri, quod illa velit, sed expectandum sit minimum interuallum: non illam modo vllò increpat, potiùs reuertetur, vt obseruauerunt Cyrillus, Gaudentius, Chryostomus, Maximus, auctor quæstionũ, quæ Iustino attribuuntur. Videamus autem, quomodo Christus prouiderit cunctis gentibus esse clarissimum Mariæ interuentu maxima ab ipso miracula confici, quo fidem Christi ipsius vniuersi sequantur. Id sit apertissimum.

III. Argumen.

Cyrl. in Ioan. lib. 2. c. 23. Gau. tract. 2. de lez. euang. Chryso. hom. 20. in Ioã. Max. homi. 1. in Epiph. Iust. q. 136.

TEMPLA VIR-
GINIS MIRA-
CVLIS SCA-
TENTIA TO-
TOORBE.

Primo loco, quod nulla prouincia ferè est, in qua Christi sit aliquis cultus, & in qua simul non sit ædes aliqua Virgini dicata, in qua diuinitus omnium maxima miracula perficiantur. Ausim dicere, non est vrbs aliqua, in qua sit Christi vnanimis cultus, in qua nõ id contingat. sed si vrbes omnes vellemus recensere, onus impar viribus nostris aggredieremur. Quocirca necesse est dicamus ibi maximè esse Deum, vbi maximus Deiparę cultus per ædes ipsi Virgini consecratus.

Audi an ita sit. Incipiamus ab extrema Hispania. Narrat Antonius Beuther, atque vt supra retulimus, reperit Vasæus diligens historicus, Cæsaraugustæ esse templum de iussu Apostoli Iacobi ædificatum in loco vbi apparuit illi Virgo Maria adhuc viuens, cui dedicatum est, & ibi innumera semper ædita sunt miracula, quorum monumenta celeberrima existant ac visuntur. Exstat aliud etiam templum Virginis Guadalupæ, in quo est imago Deiparæ missa à Gregorio Papa ad Leandrum Hispalensem, illud etiam miraculis celeberrimum. Adiungamus & tertium Montis Serrati, cuius fama vbique clarissima, vt eius etiam sit exemplo Romæ Ecclesia constructa. quid autem dicemus de templo Castiluedrensi apud Olianam oppidum prope Ilerdam, cuius celeberrimum & anniuersarium miraculum refert Lucius Marinæus Siculus lib. quinto de rebus Hispaniæ, cap. vltimo?

Hispaniæ Gallia adiacet; in cuius extremis oris est insula, quam circumfluit Oceanus, sanctæ Mariæ Bouinæ dicta ob Ecclesiam miraculis ex antiquo tempore illustrissimam, & in littoribus haud procul ab insula positis oppida duo de nomine Mariæ dicta, siue vt Gallico sermone vocant, *Nostre Dame*, ob ædes olim miraculis florentissimas; & è regione Rupellæ similiter insula, in qua oppidum sanctę Marię ob eandem causam nūcupatum. Quod si vetustissima omnium cupis; vulgatissimum est illud, Mariam, Marthā, Lazarumque Massiliam paulo post necem Christo illatam, ipsiusque in cælum ascensionem venisse. Visiturq; adhuc in ijs locis Ecclesia Virgini de ipsorum iussu consecrata, & miraculis ex antiquo tempore præstans, quod etiam Vincentius Belluacensis scribit, sed & apud Thungros volunt præci annales à Materno Petri discipulo Ecclesiam de nomine Virginis conditam, quam primam dicunt infra Alpes Ecclesiam fuisse. Thungrorum verò ciuitatē Munsterus vult esse Brabantiæ antiquissimam, quæ deinde Leodium fuerit translata, & ad Christum populos eius à Materno traductos haud negat.

Interiora Germaniæ loca post aliquot annos à nato Christo, Christi nomen latè colere, & Episcopos habere cœperunt. & tamen primis ipsi temporibus, quibus nomen Christo dederunt, Clodoueus è Francis Rex primus Christianus Ecclesiam Mariæ fundauit in vrbe Argentina, siue Argentorato, cui Rubiacum, totamque ipsius ditionem donauit, ædesque illa miraculis fuit ornatissima. Huius ædis meminit & impius Munsterus. Ex alia verò Germaniæ parte Rupertus primus Apostolus Bauarorum, Theodonem Ratisponæ baptizauit, & Vtonem Ottinge, ambos gentium illarum duces; & vtrobique Virgini templa ipse consecrauit miraculis olim fulgentia. & Oëtingense adhuc sanè fulget. Post hos Carolus ille Magnus, qui Germaniam totam deuicit, & à quo Germaniæ regnum constitutum, templum Virginis nobilissimum Aquisgrani excitauit, & structura, & miraculis admirandum. Idemque Rex in Vuestphalia Saxonie regione monasterium virginum condidit Deiparæ sacrum, quod adeò miraculis diuinitus olim resplenduit, vt ad illud plurimi confluentes vrbes celeberrimam condiderint Monasterium, sicuti etiam filius eius Ludouicus Pius Hildesheimensem Ecclesiam Virgini sacram condidit, prope quam propter eandem causam constructa adhuc vrbs nobilissima apparet. Meminit harum rerum Crantzius in Metropoli sua, & Saxonia. Sed vetustissima quæque proferamus, recentioribus omissis, ostendamusque diuini consilij fuisse semper, vt per Virginem maximè in Ecclesia nostra Christi cultus dilataretur. & omissa Italia, in qua nulla vrbs absque aliquo Deiparæ templo miraculis illustri conspicitur; cum certum sit Romæ illam domum, in qua Petrus & Paulus primùm sacratissimam Missam dixere, consecratā Virgini sanctissimæ in Via lata; veniamus ad alias oras. A Luca Euangelista depictas fuisse imagines multas Deiparæ, è quibus deinde ab alijs pictoribus expressæ sunt aliæ, & in multas orbis partes & hæc & illæ dispersæ, supra retulimus. hæc publicis in locis publicè, vt par est, adseruata sunt. & quādo ijs religiosus honor, qui nomine adorationis à nobis explicatur, habebatur, haud alijs in locis dici potest, quā Ecclesijs habitas fuisse. Testis est eius, quod dico, Germanus Patriarcha Cōstantinopolitanus, qui in epistola ad

Thomam

Vin. lib. 8. spe.
hist. c. 92.

Munst. libr. 3.
Geogr.

Crant. in Sax.
lib. 2. c. 16 & 23.
Metro. lib. 1. c. 10

A Thomā Episcopū Claudiopoleos scribit Sozopoli Pisidię fuisse imaginem Virginis, è cuius manu scateret abundè vnguentum ad omnes morbos curandos valens. Pisidia est Asiæ regio. Igitur ex antiquo tempore in Asia constat fuisse ecclesias, in quibus imago Deiparæ ad Christi amplificandum cultum miracula efficeret, sed ex quo hærefes in ijs locis abundarunt, tantum miraculum defecit: quod si hac parte verum est, quod in vita Basilij Amphilochio attributa narratur, in Cappadocia insignis erat illa Deiparæ ædes, in quam populus Cæsareæ conuenit, cum diuinitus sancto viro est patefactum cælesti telo Iulianum transfixum. Nec minoris erit celebritatis illud Edeffæ in Mesopotamia templum Virgini dicatum, in quo imago eiusdem Deiparæ allocuta est Alexium, & quæ Romam translata maximo est in honore. Verum non omittamus Græciam. Bizantium à Seuero dirutum Constantinus instaurauit, ac de suo nomine vocauit, in ea verò vrbe in primis templa Virgini instituit, atque eam tutelæ Deiparæ commendauit, vt Gregorius Turonensis, Zonaras, & Nicephorus testatur. Pulcheria deinde, & Leo Magnus magnificentissima eidem Virgini in vrbe eadem construxerunt, in quibus innumera miracula diuinitus edebantur, quæ & Zonaras & Nicephorus scribunt. In quibus illud etiam mirificum, quod ecclesiam Leo Primus diuino visu admonitus Virgini ædificauit ad fontem quemdam, cuius aqua morborum genus omne curabat. Narrat præterea Simeon Metaphrastes, Deiparæ vestes vsque ad Leonis Primi tempora occultatas, & custoditas decentissimè à quibusdam virginibus Hebræis per manus maiorum perenni successione ijs traditas, & miraculorum gloria, quod illis ægroti sanarentur, maximè caras, & illustres; detectas verò in Palestina Galbio & Candido viris Imperatori amicissimis. Meminit eiusdem rei Zonaras etiam. Ac tunc ædificatum templum Deiparæ in Blachernis Constantinopoli, translatis eò vestibibus sacris. Sed & ante hos Helena Constantini mater in Oriente Hierosolymis ac Bethleem templa multa condidit, vt Eusebius scribit, in his aliqua Deiparæ dedicata, quod etiam Nicephorus adnotauit, miraculis maximè illustrata. Nunc autem propter hærefes non ita. Iam verò quamuis ad nos Orientalis Ecclesiæ monumenta non ita vt nostrarū rerum peruenire potuerint; attamen ostēdamus ipsi Apostolorum temporibus templa Deo de Virginis nomine dicta fuisse ædificata. Franciscus Aluarefius integerrimæ fidei scriptor describit magnificentissimum templum à se visum, & à Candace Regina in Auxumo constructum, Deiparæque consecratum, & miraculis olim nobilitatum in Aethiopia. Nondum tamen est mihi satis exploratū an Candaces ista fuerit illa, cuius Eunuchum Philippus baptizauit, quamuis Aethiopes ita velint, vt Aluarefius scribit; an verò Candaces alia, quando vt è Strabone habemus, cūctæ Aethiopum Regiæ Candaces nominarentur. In Aegypto sunt templa vetustissima, quæ miraculis olim præstabant in ijs locis, in quibus commorata est Virgo cum puero Iesu, & Ioseph virgo eidem Deiparæ ex antiquis sæculis dedicata. Ioannes Empolitanus in itinerario suo narrat in India cis Gangem in ora Comorinensi prope vrbes Coulani existare templum Mariæ dedicatum, quod illarum regionum indigenæ summa cum religione frequentabant antequam Lusitani terras illas imperio continerent. In itinerario quodam Persico, quod libris Hayronis Armeni attextitur, auctor describit honorificentissimum Deiparę templum in vrbe, vt putamus, Mediæ ad mare Caspium sitę, amplissima, quam nunc Caramit vocant, conditamque volunt à Constantino Imperatore. Constat præterea ex historia Chinę, seu Sinarum, descripta à Gonzalio Mendoza, inter Sinas olim, populosque Indicos vltra Gangem positos, fuisse præcis temporibus templa, cultumque Virginis Mariæ: mox, vt fit, Christi cultu extincto, extinctus est & Mariæ matris, quod ambo sese mutuo complectantur. tradit hoc ille libro secundo in principio. Ex Odoardo autem Barbofa cognoscimus à Brachmanibus cultam Mariam, ex Oforio fimi liter eius imaginem in quodā templo, ab illis & adorari, & ipsam Mariam inuocari. Hæc igitur omnia palam faciunt Deum quidem præ cunctis secundum diuinitatem Deiparæ honores sacros dari semper toto orbe voluisse, quando toto orbe illius templa excitari prouiderit. In quibus nulla nunc, nisi inter nostros, aut paucissima, & tenuia quidem miracula eduntur, quæ cultum Christi non amplificent; nisi vbi nostri sunt; quod res ipsa ostendit, & signis de propagatione, interitu, & reparatione fidei est explicatum. Nos igitur ex Ecclesia Dei, alioquin magis inter alios per hæc miracula in ædibus Virgini sacris edita Christianę religionis fieret incrementum. Nobis Christum Virgo parit, nobis illum quasi in Cana Galilææ, vt veluti discipuli illum sequamur, effectione miraculorum maximè

Greg. de glor.
Mart. cap. 8.
Tomanna. lib. 3.
Niceph. lib. 8.
cap. 26.
Niceph. lib. 15.
cap. 2.

Sur. tom. 4.
Aug. 16.

Euseb. lib. 3. de
vit. Const.
Niceph. lib. 8.
cap. 30.

cap. 38.

maximè detegit. Sunt autem rarissima in Ecclesijs hæreticorum Deiparæ sacris miracu-
la: quòd scilicet recta Christo fides ab hæreticis non habeatur. Miracula namque ad in-
generandam conseruandamve rectam, non prauā fidem, diuinitus efficiuntur. Num cum
signa sint, ait Paulus, infidelibus, Deus inter hæreticos illa non edit in Virginis templis,
ne infideles credant inter hæreticos esse fidei veritatem, sed credant esse inter Catholi-
cos, inter quos vident hæc effici miracula, & perseuerare ad infideles in Ecclesijs sinum
alliciendos, desisse autem cum recta fide in hæreticorum conciliabulis. Hinc etiam se-
quitur, cum quotidie nos templa Virgini cōsecremus toto orbe, hæretici verò & alij ne-
que id agant, neque varias ob causas agere possint, quin apud eos templa Virginis per
impios profanentur, ac violentur; sequitur inquam, nos esse ex illorum cœtu dilectorum,
quibus moriens Christus matrem commendauit, & quibus illam voluit esse quasi filijs
matrem, vt eandem in cælo iam regnantem, dum virtute sua cælitus hausta versatur in
terris, accipiamus vnā cum Ioanne dilecto in nostra, atque ita Christi religio dilatetur,
quæ non nisi per suos dilatari potest, cum dæmon aduersus dæmona haud pugnet, neque
aduersus Christum Christum.

*Virgo adsuit semper nostris in Christi cultu propagando; quod nos esse ex
Ecclesia Dei testificatur. Cap. X.*

III. Argument.

Am verò sicut per templa Virgini nuncupata Christi cultus est amplifi-
catus, idque solummodo inter nostros, ita vt protinus inter alios sit ille
imminutus, vbi à nobis recesserunt; sic idem per eiusdem Virginis admi-
randa visa mortalibus oblata, vel opem cælitus allatam, perfectum, sed
solummodo inter nostros, ac nobiscum sentientes: quod est apertissimo
argumento illam nobis esse matrem, nos esse dilectos, quibus illa sit in
terris quasi filijs mater commendata; inter nos agitari nuptias, quibus interfuit cum suis
Christus, vt nostræ necessitati, vbi opus est, consulat interuentu & intercessione suæ mar-
tris. Atque vt omitteremus prima illa tempora, cum vel viuens illa in terris in monte Sio-
nis est commemorata simul cum Apostolis, Spiritusque sanctus est cælitus in eos delapsus, vel
cum Iacobo in Hispanijs apparuit, non temerè, sed vt vires Apostolo adderet, moneret-
que absentem, siquid opus esset; vel cum moriens scribitur mirabiliter omnes ad se Apo-
stolos aduocasse, vt è terris migranti adessent; vel etiam cum post obitum tot illi templa
diuersis in locis instinctu diuino sunt ædificata à sanctissimis viris.

I. Primum tempus est à nobis explicandum, cum iam pestis Pauli Samosatheni erup-
peret ex inferis, vt humanum genus, si fieri posset, omnino inquinaret: ac tum Virgo san-
ctissima, vna cum Ioanne Apostolo, Gregorio illi Thaumathurgo, cuius sanctimoniam
doctrinamque simul tota antiquitas est venerata, apparuit, & quenam Catholica veritas
esset, edocuit; quod Gregorius Nyssenus in eius vita scribit, formulamque fidei, qua confu-
tatur & Arij scelestæ opinio affinis Samosatheni, litteris cōmendat. Quocirca & adfuisse
tantum virum Concilio Antiocheno tempore Aureliani Imperatoris testatur Eusebius.
Hæc autem formula per Deiparam Ioannemque Apostolum Gregorio tradita mirificè
iuuuit omnes Orientales aduersus Arij impietatem. Hinc Basilius epistolis ad Neocæ-
sareenses tanti viri auctoritatem sæpè in medium profert, & epistola 75. ac libro de Spi-
ritu sancto, magnumque sæpè illum vocat. Huius mirandi viri meminit etiam Nice-
phorus Callixtus.

Quòd si hac parte fidem non abrogamus ei, qui vitam Basilij scripsit, & nomine Am-
philochij circumfertur; secundum tempus erit, cum Iulianus Ecclesiæ ruinam medita-
retur simul, ac moliretur, quo tempore Basilius precibus intentus vidit Deiparam, quæ
Mercurio martyri iussit, vt hasta Iulianum transfigeret. Sed quicumque ille fuerit, qui vi-
tam Basilij scripserit, haud curandum nobis: visum namque illud verissimum fuisse, mul-
tis testimonijs Nicephorus confirmat.

Neque verò ad Ecclesiæ totius pacem componendam minus profuit illud tertio lo-
co, quod è Niceta idem tradit. Nam cum dissentirent inter se Orientales & Occidenta-
les Episcopi ob eiectum Ioannem Chrysostrum, maximumque ob id esset in Ecclesia
dissidium, alijs alios excommunicantibus, Cyrillusque in primis Patriarcha Alexandri-
nus Chrysostrum infensus esset, in somnis admonitus à Maria respuit, & pax inter om-
nes

Histo. li. 7. c. 22.

Ep. 62. 63. 64.

Niceph. li. 6. c. 17.

Niceph. li. x. c. 35.

Lib. 14. c. 28.

A nes Catholicos conciliata, finisque implacabili & maximæ discordiæ datus.
Quartum sit illud. Procopius & Agathias multis laudibus extollunt Narsetem: is Got-
thos Arianos multis à se prælijs fusos ac domitos in seruitutem liberata Italia redegit.
Monitis autem Virginis sanctissimæ, cuius ille erat studiosissimus cultor, cunctas victo-
rias reportauit. Nihil namque arduum aggrediebatur, neque signa cum hostibus con-
ferebat, nisi de consilio illius; quod Nicephorus idem memoriæ prodidit. Quòd igitur è
tyrannide Gothorum fuerit erepta Italia, quòd Ariani hæretici ex illa expulsi, Deiparæ
debetur.

Quintum sit, cum propter ignauiam Phocæ Tyranni, crudelitatemque in suos Persæ
cunctas Asiæ regiones vsque ad Chalcedonē cepissent, neque ille Reip. ruētī opem fer-
ret, Heraclius in Chosroë mouit, & accepta Virginis imagine à Stephano Metropolita
B Cyziceno ipsum vicit; deinde rursus imaginem Christi haud manufactam secum defe-
rens, Persas, qui non Asiam modò, sed & Syriam, Aegyptum, Lybiamque, & Carthagi-
nem ceperant, debellauit, in suamque potestatem adduxit, præsidio duarum imaginum
Deiparæ, & Christi, hæc omnia felicissimè rebus iam desperatis ad exitum perducens; vt
Paulus Diaconus, qui fuit his temporibus, scribit.

Sextum, cum Copronymus omnium flagitiosissimus Imperator, ac post illum Leo
Armenus bellum sanctis omnibus indixissent, eorum reliquias omnes exterminarent,
Catholicos ferro & igni persequerentur, Virginis interuentu aperto contigit, vt Copro-
nymus quidem cælesti igne fuerit arreptus, dumque illo miserabiliter excruciatu ambu-
reretur, exclamarit, se viuentem flammis inferis additum, precarique vt Maria meritis
laudibus, quibus sibi placaretur irata, ornaretur; sed paulo post impius decessit, vt auctor
C Miscellæ tradit. Rursus, cum Leo Armenus vestigijs Copronymi insisteret, Mater eius
vidit in somnis Deiparam quasi in aëre sibi in Blachernis Constantinopoli dicata iube-
re, vt ei propinaretur è vase pleno cruoris, Ecclesiæ pauimentum cooperientis; quòd cum
auerfaretur illa, Regina cæli dixit: Atqui tuus filius haud finem facit effundendi sangui-
nis eorum, qui me venerantur, ideoque haud cessat in se Deum filiumque meum pro-
uocare. Hoc visum narrat Zonaras, neque multo post Leo Armenus est interfectus.

Septimum tempus est, cum Fridericus Secundus in Occidente nihil non ageret, vt po-
testatem Pontificiam funditus euerteret, ferroque & igni cuncta misceret, Oriens au-
tem totus à nobis esset abalienatus, Saladinus in Syria nostros profligasset: tunc enim
vidit sanctissimus vir Dominicus iratum generi humano Christum quasi fulmina in ter-
ras missurum, Mariæ verò precibus mitigatum destitisse à proposito consilio; quod in
eius vita notatur. & sanè tranquillitas maxima ex illo tempore subsecuta, hæretici Al-
bigenses, ceterique innumeri Europam polluentes extincti; Prussia, Liuania, Lithuania
ceteraque his finitimæ regiones, & in his quædam Tartarorum, vt signo de fidei pro-
pagatione est explicatum, Christiano cultui sunt adiectæ; Mahometani ex Hispania to-
ta depulsi; plurimæ in Africa vrbes & insulæ vsque ad Aequinoctialem circulum nobis
acquisitæ.

Octauum tempus est nostrum, quod videtur omnium maximè turbulentum, & quo
potissima pars Septentrionis ab Ecclesiæ obedientia recessit, Oriens Africæque plurimū
& Græcia in potestate est Mahometanorum. Atque hoc in primis contigit, vt maxima mi-
racula per imaginem Mariæ in Indijs Occidentalibus efficerentur, quibus latè Christia-
na religio propagaretur. Insula Cuba est à maioribus, quas Oceanus in ijs oris circūdet.

E In hac Regulus quidam victorias multas est consecutus aduersus finitimos populos, non
alia ratione, quàm quòd vsus est Christiano quodam Duce copiarum suarum. Is autem
pergebat in hostes, gestans in pectore imaginem Virginis, ac protinus illos in fugam ver-
sos superabat. Cumque diffensione orta inter Indos, præstantiorne foret imago Mariæ,
an verò Indicorum deorum, idcirco ad arma veniretur, conuenere, vt in lata quadam pla-
nicie duo iuuenes hinc inde brachijs ad terga ligarentur arctissimè, & duo quidem no-
mine Mariæ ab aduersaria parte vinculis obstringerentur, duo verò Indicorum deorum
nomine similiter ab alia parte; quorum verò manus sponte soluerentur, ij victores es-
sent, ac pro veritate crederentur pugnare. Res ita acta, & continuo innumeris videntibus
inclamante Regulo, Ave Maria, astitit matrona mirabili maiestate, quæ ad suos ad-
propinquans, & virga manus tangens, illos exsoluit, vinculaque se ad alios duos ex aduer-
so positos deuinciendos continuo cōtulerunt. Quo peracto, visum est idem certamen re-
nouari

Lib. 17. c. 13.

DEIPARA AV-
SPICE ORIEN-
TALES INDIÆ
DETECTÆ.

nouari: ac rursus idem mirabiliter euenit. Hoc passim diuulgatum plurimos ad Christum A traduxit. Atque hoc satis, quantum ad Indias Orientales.

Quantum porrò ad Orientales; illud certum, anno millesimo quadringentesimo nona-
gesimo septimo Vasquium Gamam ab Emanuele Rege missum detexisse Indias Orien-
tales, aditumque ad illas aperuisse auspicijs Deiparę. quocirca Emanuel Rex in ora
littoris Olysiptonenſis templum Virgini excitauit, vt Petrus Maffeiſus libro secundo histo-
rię Indicę & Oſorius primo tradunt. Illud præterea in Africa locis ad promontorium
Bonę ſpei contigit, vt Rex Benopotamę potentiffimus Christo se dederit hac occasione,
quòd in ſomnis ſapè viderit matronam quamdam ſecum loquentem, cuius cùm mox
imaginem depictam cõſpicatus eſſet, illa autē Virginis erat, cum plurimis eſt baptizatus,
vt retulimus ſigno de miraculis in fidei propagatione editis. Atq; ex his omnibus cõſtat,
viſis, monitis, & ope Virginis Marię adiutam ſemper in maximis neceſſitatibus Eccle-
ſiam Dei, conſeruatamque & amplificatam, Chriſti cultum: quod cùm non contigerit
Gręcis, ex quo ſe à nobis alienarunt, neque populis alijs, certiffimò colligitur nos eſſe ex
Eccleſia Dei, neque verò hæc ſpectra falſa dici poſſunt, è ſpectris enim falſis Chriſti cul-
tus haud dilatatur, neque illa dæmon effingeret, è quibus cognoſceret ſibi & ſuis vires
minui, Chriſto autem & ſectatoribus eius augeri.

*Sanctiffimi, doctiffimi, ac feliciffimi quique ex omni celebriori natione, ſequētib; eos
innumeris ex ea, Mariam maximè coluerunt, cõtrà peſſimi ſpreuerunt. Quam-
obrem, quicumque Deiparę honorem maximè præſtabunt veſtigijs ſu-
periorum inſiſtentes, illi erunt ex Eccleſia Dei. Nos verò cunctis in
Deiparę gloria amplificanda, præconijsque celebrandis
fracellimus. Nos itaque ex Eccleſia Dei. Cap. XI.*

E SINGVLIS
NATIONIBVS
DEIPARÆ
LAUDATORES

Celeſtia Dei ſine dubio maximè diuina. Quatuor autem reputantur in
primis diuina, ſanctitas, doctrina (quæ duo pertinent ad animi bona) fe-
licitas virtutibus conſona, & innumera vndique conſluentium multitu-
do, qui in idem conſpirent, idem ſequantur, quæ duo bonis externis ad-
numerantur. Cuncta hæc conueniunt ad laudes Deiparę, & ſanctorum
celebrandas in Eccleſia noſtra, vt ſcias illam propter hæc eſſe Eccleſiam
IV. Dei, & maximè diuinam. Ac primo loco ſi ex omni celebriori gente ſanctiffimos quos-
que deligas, videbis ab eis ſummos Marię ſanctis que honores tributos. atque vt breuita-
ti conſulamur, de ſola agemus Maria, coniungemusque hoc primum cum eo, quod ſe-
cundo loco proponemus, nimirum doctiffimos quosque ſimul & ſanctiffimos ex omni
celebriori gente in idem conueniſſe.

Initium ſumamus ab extremo Oriente, à Syriacę linguę doctoribus, inter quos pri-
mas tenere videtur Ephrem Syrus. Sic igitur ille, Intemerata, inquit, prorfusque pura Vir-
go Deipara, Regina omnium, eademque optima, ſublimior cælicolis, purior ſolis radijs,
& ſplendoribus, honoratior Cherubim, ſanctior Seraphim, & ſine comparatione ceteris
omnibus ſuperis exercitibus glorioſior, ſpes Patrum, gloria Prophetarum, Apoſtolorum
lætitia, Hierarcharum cœtus, omnium ſanctorum ac virginum corona, ob fulgorem inac-
ceſſa, omnium princeps, omnium dux, ſacratiffima puella, per te reconciliati ſumus
Chriſto Deo meo.] & rursus: Sub alis tuis cuſtodi me, & protege, miſerere mei, qui ſum lu-
to inquinatus, qui ſceleribus quàm plurimis creatorem Deum meum & iudicem of-
fendi, ne aduerſus me gloriatur Satanæ exitioſiffimus, ne in me exurgat execrandus
inimicus meus, ne ſeruum tuum à tui ſpe deſtitui cognoſcam, ne calumniatur me detre-
ctantium lingua. Non mihi alia fiducia ò Virgo ſyncera: tu enim meus portus, ò Virgo
inuiolata, & præſens auxiliatrix. Denique ſub tutela & protectione tua totus ſum. Cre-
bris lacrymis te, ò celeberrima mater, imploro, & aduoluo tibi, ò domina mea, ſup-
pliciter clamans.] Hęc Edeſſenę Eccleſiæ in Meſopotamia doctor.

Sequuntur hunc Cappadocię ſanctiffimi ac peritiſſimi viri Baſilius, & Nazianzenus.
Hic igitur ſic proprio carmine:

*ſalue puella gratioſa, mater &
Virgo omnium caſtiſſima, & pulcherrima,*

Exerci-

A *Exercitibus præſtantior cæleſtibus,
Regina mundi gaudium mortalibus:
Semper benignam te exhibe quaſo hominibus,
Mihique ſis ſalus vbi que maxima.*

Ac Baſilius ſic in Lithurgia ſcriptum reliquit, Sanctiffimæ, & intemeratę Dominatri-
cis noſtrę, & ſemper Virginis Marię cum omnibus ſanctis memoriam celebrantes, nos
ipſos inuicem, atque omnem vitam noſtram Chriſto Deo commendemus.]

Quòd ſi aliquem ex Antiochia Syrię cupis, habes Ioannem Chryſoſtomum, cuius
nos verba ſuprà retulimus, non eſt opus eadem repetere. Sin autem vis aliquem è Ly-
cia, en tibi ſanctiffimus martyr Methodius Olympi in Lycia, dein verò Tyri Epico-
pus, cuius in Deiparam præconia ſuprà adſcripſimus. Pontus porrò tibi dabit Gregorium
B Thaumathurgum Neocęſarę Epico-
pum de cuius etiam laudibus in Virginem dixi-
mus. Qualem verò Arabia magnum Marię laudatorem nobis producet ex vrbe Dama-
ſco Ioannem Damascenum, cuius non eſt quod aliquid in honorem Virginis dictum
proferamus, tot enim tantaque ille memorię mandauit, vt pauca ſeligere conſonum
rationi nõ videatur. At Paleſtina tibi dabit ex ipſis Hieroſolymis Heſychiũ preſbyterũ,
cuius leguntur duo de laudibus Virginis ſermones; Sophroniumque Patriarcham, cuius
exſtat ſermo de Annunciatione, in quo mirificis laudibus effert Virginem ſanctiffimam.
Idem verò in epiſtola, quæ in ſexta ſynodo actione prima recitatur, prædicat ſanctam Vir-
ginem, puram, quæ Dei ſunt ſapientem, & liberam ab omni labe ſecundum corpus & ani-
mam. Cyprus autem nobis Epiphanium ſuum oſtentabit, cuius in eamdem laudes audi-
uimus ſuprà, & qui librum proprium de laudibus Deiparę confecit, Alexandria in Aegy-
pto porrò gloriabitur hac in re, vt oſtendimus, Cyrillo, & Athanaſio Patriarchis Deiparę
laudatoribus ac propugnatoribus.

Conſtantinopolis in Thracia iaſtabit ſe in Germano & Proclo ſuis Epico-
pis, è quibus ille ſic de Maria ad Ioãnem Synnadõ Epico-
pum. Verè ac propriè veri Dei matrem
veneramus, & magnificamus, & quauis viſibili & inuiſibili creatura ſuperiorem reputa-
mus.] & rursus alibi, Commune totius mundi gaudium ex iuſtis hominibus Ioachim &
Anna hac die nobis exortum eſt, laudatiſſima nimirum illa omniſque planè reprehen-
ſionis expers Virgo, quæ ſola propter eximię dignitatis præſtantiam verè recteque ani-
matum Dei templum facta eſt, ac ſola verè Deipara agnoſcitur, & propter huius inter-
ceſſionem Chriſtus Deus mundo quidem pacem, & concordiam, noſtris verò mentibus
miſericordiam vberem demifit, & impartitus eſt.] Græcia porrò reliqua innumeras edu-
cet acies ſanctiffimorum, doctiffimorumque ſimul, quibus ſi hoc certamen, quis in Ma-
ria laudanda præſtet; quos ſi vellemus enumerare, nullus nobis eſſet ad finem properan-
tibus terminus dicendi. Inſtar omnium ſit, quæ ſuprà attulimus è Dionyſio Athenien-
ſi, & alijs. Neque verò Creta inſula voluit eſſe expers tantę laudationis: Andrę
namque Cretenſis exſtat ſermo de Annunciatione Virginis, ornamenta diuina latè ex-
plicans.

Nunc ad Latinos veniamus, & Græcię finitimam Dalmatiam, è qua prodibit Hie-
ronymus, qui Pfalmi illud explicans, Deduxit eos in nube diei, & tota nocte in illumi-
natione ignis,] hæc nubem Mariam vocat, quæ nos in hac vita ſemper deducat, quæ num-
quam fuit in tenebris, ſed in luce: eamdemque alibi ſanctis omnibus à peccato liberiorem
natam confirmat.

E Germania nullus eſt antiquus ſcriptor, quòd feriùs illa litteras acceperit. Doctrina
tamè ac ſanctitate maximi ſunt in ea Rupertus Tuitienſis, & Albertus cognomento Ma-
gnus Philoſophorum princeps: & ille quidem docile ingenium, cùm prius eſſet hebe-
ti, naçtus dono Marię, vt Trithemius narrat, ſic affatur in Canticis Virginem: Quãdo na-
ta es ò Virgo beata, tunc vera nobis Aurora ſurrexit, Aurora prænuncia diei ſempiter-
ni: quia ſicut Aurora quotidiana finis præteritę noctis, & initium diei ſequentis, ſic na-
tiuitas tua, natiuitas ex ſemine Abrahę, clara ex ſtirpe Dauid, ad quos cum iuramen-
to facta eſt repromiſſio benedictionis, finis dolorum, & conſolationis fuit initium, finis
triftitię, & lætitię nobis exſtitit principium.] Quid verò canet Albertus, & ipſe ſanctis
iure annumerandus, qui cùm rudi eſſet ingenio, & ad litteras non ſatis idoneo, à Virgi-
ne ſimiliter accepit incredibili munere vt repente exiſteret alius, & acutiſſimæ ac ſo-
lertiſſimæ in indagandis naturę arcanis mentis eſſet? Habemus itaque meritò illius
librum

LATINI DEI-
PARÆ LAV-
DATORES.

In c. 10. Eccleſ.

librum de laudibus Mariæ, in quo duodecim recenset eius diuinissima priuilegia. Acte A
re his maiores, quamuis doctrina non appareant superiores, Smaragdus, Algerus, Con-
tractus, & Rabanus, qui sanctitate insignes multis ornant præconiis Mariam. At reli-
quæ Septentrionis regiones, quamuis cetera haud possint scriptores hisce æquales re-
rum scientia, laudatores tamen & cultores Mariæ antiquos fati possunt. Hungaria
namque hoc ipso gloriabitur, quod vnà cum religione Christiana imbiberit ab incuna-
bulis religiosissimum in Mariam studium: Stephanus namque sanctus Rex Hungariæ
primus Virginis patrocinio regnum subiecit.

Iam Prussia & Liuania si quid habet doctrinæ, ac pietatis, immo si quid humanitatis
neceffe est acceptum Mariæ referat: à militibus enim sanctæ Mariæ Christo est acqui-
sita, metropolimque habet Mariæburgum. quod igitur ex alijs locis sanctissimos, ac do-
ctissimos producimus aliquos, ex istis quidquid est doctrinæ ac sanctitatis, id totum B
Virginem Deiparam commendat, ac simulatque istarum regionum populi illuxerunt
orbi terrarum, è splendore à Deipara accepto radios emisere. Sed sanè totus Septen-
trio, quamuis paucos antiquitatis suæ scriptores habeat, vt ex ijs Mariæ laudatores
producere possimus sanctimonix ac doctrinæ laudibus præstantes; à quibus tamen ac-
cepit Christianæ pietatis, atque ipsius humanitatis rudimenta, studiosissimi fuerunt illi
Mariæ cultores. Angli sanè cum ex antiquis temporibus Beda suo veluti sanctissimo
ac doctissimo sese meritò efferant, sic eodem Virginis singulari laudatore gloriantur:
quem longiori ætatis interuallo, non tamen, vt putamus, sanctimonix & scientiæ, se-
cutus est Anselmus.

Quòd si Gallia gaudet potissimum, veluti præcellētibus sanctimonia & doctrina, Ire-
ngo & Dionysio, quamuis ad illā venerint è remotis & exteris locis, qui tamen in ea se-
des constituerint; ijque, vt vidimus, maximè Deiparam venerati sunt; & Gallia habe-
bit, quos hac in re meritò ostentare possit, sed imitatores tamen horum natos è suo so-
lo potest & ipsa producere, quos sæcula posteriora innocentix cælestis, ac disciplinæ
excellētis nomine posteris commendarunt. Instar sit omnium Bernardus: nam ceteros,
quorum scripta quidem pulcherrima exstant, sed doctrinæ minoris, omittimus: sic
igitur ille, amplectamur Mariæ vestigia, fratres mei, & deuotissima supplicatione bea-
tis illius pedibus prouoluamur, teneamus eam, nec dimittamus, donec benedixerit
nobis: potens est enim, nempè vellus est medium inter rorem & aream; mulier inter So-
lem & Lunam, Maria inter Christum, & Ecclesiam constituta. Sed fortè miraris non
tam vellus opertum rore, quam amictam Sole mulierem. magna siquidem familiaritas,
sed mira omnino vicinitas Solis, & mulieris quomodo enim in tam vehementi fer-
uore tam fragilis natura subsisteret? merito quidem admiraris Moyses sancte, & curio-
sius desideras intueri; verum tamen solue calciamenta de pedibus tuis, & inuolucra pone
carnalium cogitationum, si accedere concupiscis.] Hæc ille.

At Gallix finitima Hispania tum multis tum maximè Illefonso, cuius exstat proprius
libellus in Deiparæ laudem præcipuis Mariæ laudatoribus exultat. Denique vt absol-
uamus, Africa doctissimos illos ac diuinissimos profert viros, de quibus egimus, Cypria-
num, & Augustinum. Reliqua esset Italia, à qua cum plurimi exstiterint superioribus
similes, nullos contenti erimus protulisse, nisi acutissimos Philosophos, ac Theologos, eos-
demque integritatis diuinæ, Thomam, & Bonauenturam.

Quocirca libet magis admirari, quòd quo quisque acumine ingenij visus est ali-
quando inter Christianos excelluisse, eo studiosior fuit celebrandæ Deiparæ. Talis ni-
mirum fuit è Græcis Dionysius Areopagita, inter Aegyptios Origenes, inter Germa-
nos Albertus Magnus, inter Anglos Alexander Halensis, inter Scotos Ioannes Duns
philosophorum coriphæi: vt appareat nimirum conspirare omnem diuinitatis vim mor-
talibus communicatam in decantandis Deiparæ meritis è totius orbis terrarum cele-
brioribus nationibus. Diximus de duabus rebus maximè diuinis ad animum spectan-
tibus, sanctimonia scilicet, ac doctrina, vt se effuderint in extollenda Virginis di-
gnitate.

Nunc de tertia agamus, quæ superiores etiam complexa porrigit se ad corporis si-
mul bona: diuinum namque felicitas virtutum splendore coruscans. Atqui cognosces,
si rem propius contemplare, felicissimos quosque Imperatores ac Reges Mariam maxi-
mè coluisse. Tales fuere Constantinus Magnus, qui plurima illi templa dedicauit, quia
ipsam

DOCTISSIMI
QUIQUE MA-
RIAE LAUDA-
TORES.

FELICISSIMI
AC MAXIMI
QUIQUE RE-
GES MARIAE
STYDIOSI.

A ipsam Constantinopolim; vt Nicephorus scribit, Pulcheria Augusta, Carolus Magnus,
& Henricus Secundus sanctis adscriptus, optimi, ac fortunatissimi Imperatores: ta-
les etiam fuere sancti in Hispania Alfonso Castus, Ferdinandus Tertius, in Anglia
Eduardus, in Gallia Ludouicus, in Hungaria Stephanus, in Polonia Boleslaus Pudi-
cus, in Bohemia Vencelaus, in cælitum numerum de sententia Ecclesiæ relati. Horum
verò nemo fuit, qui non aliquod templum Deiparæ excitaret, vt ex eorum gestis
apparet. Hos sequuntur innumeri Reges vel eorum successores, vel alijs populis
dominati, quos qui recensere vellet, excederet conuenientem breuitati & operi no-
stro modum.

Quartum sit itaque diuinum innumera idem sentientium multitudo ex omni natio-
ne: felicissimum namque videtur, ac procedens reuera à Deo, de quo dictum est, Om-
ne datum optimum, & donum perfectum de sursum est descendens à patre luminum,] B
idem sentire cum sanctissimis, doctissimis, felicissimis, & innumeris. Adde illud quin-
to loco, quòd per sæcula plurima est hoc decretum, & concessum Mariæ nullos non
honores, qui in Deum referantur, post Deum deberi: initiumque, vt supra vidimus, ab
Angelo Gabriele factum, quin à Sibylla Erythrea, vt ostendimus, quæ fuit ante ipsum
diluuium. Quocirca vel ipsæ gentes impiæ, cum non agnoscerent Mariam, tamen
illam quoquo modo, veluti Mahometani adhuc ipsi, Brachmanes, & extremi Seres si-
ue Sinæ, venerabantur. Hinc vates à Sibylla desumptum cecinit illud:

Iam redit & Virgo, redeunt Saturnia regna.

Verum cum tot ac tantæ nationes conuenerint semper, & conueniant ad Deiparā co-
lendam, & supplici prece orandam, multiq; hæretici haud dissentiant à nominatis modò
Patribus, vt distingui possint qui Catholici sunt, ac verè omnino cōsentiunt cum Patribus
istis Catholicis in Maria & sanctis colēdis, illud adhibebitur iudicium, vt qui magis da-
tos ab ipsis Virgini honores promouebunt, ij sint sine dubio veluti propius accedentes
ad illos in sanctorum cœtu, quo conflatur Ecclesia Dei. Cumq; hoc solis nobis contingat,
longè verò secus alijs, necessariò sequetur nos esse ex Ecclesia Dei. Quòd verò ita sit
apparet. Primò quidem, quia nos soli Christi ac Deiparæ & sanctorum cultum quotidie
inter exterarum gentes amplificamus, ceteri diminuunt, vt signis de propagatione, interitu,
& reparatione fidei constat. Deinde nobis solis est perpetua sanctorum ac martyrum
successio, qui durissima quæque subeunt, vitam ponunt pro Christi cultu, quod alijs
non vsuuenit, vt signis de perpetua sanctorum & martyrum successione est actum: per
D istos autè maximè Deus, Deipara, & sancti coluntur. Præterea inter nos solos est, vt tot
templa, tot vrbes, tot loca de Mariæ, sanctorū, Deiq; nomine vocentur, quæ est sacri cul-
tus ampla dilatatio. Accedit, à nobis solis fieri, vt tot libri, ac tot opera aduersus impios
pro huiusmodi honoribus faciendis quotidie emittantur. Adde, nobis solis contingere,
V. vt toties in die varijs modis sanctorum sententiæ consonis Deiparam sanctosque ho-
noremus. Similiter solis datur nobis, vt tot in vnum conueniamus ad hæc præstanda. VI.
Denique solius est Ecclesiæ nostræ, vt habeat ex omni natione cognita aliquos in sin-
gulis peruij orbis partibus, qui hæc efficiant; ne falsum sit illud, Beatam me dicent om-
nes generationes:] & Fulgebunt sancti, & tamquam scintillæ in harundinetis discurrent,
dominabuntur populis, & regnabit Dominus illorum in perpetuum.]

Nos igitur soli sumus Ecclesiæ filij, qui propius ad sanctos accedimus religiosi ef-
fectibus, de quibus ait Paulus aduersus impios illos hæreticos; qui nos animi deuotione
prohibent ad sanctos accedere, furdosque cælitates & à nobis nostrisque precibus remo-
tos constituunt. Accessistis ad montem Sion, & ciuitatem Dei viuentis Hierusalem cæle-
stem, & multorum millium Angelorum frequentiam, & Ecclesiam primitiuorum, qui
cōscripti sunt in cælis, & iudicem omnium Deum, & spiritus iustorum perfectorum.] hæc
Paulus loquens de accessu mentis nostræ ad Angelos, sanctos, ac iustos; qui non nisi re-
ligione perficitur, ac spiritu, quo nos afflati, sic cum vetustissimo Poëta Sedulio Virgi-
nem toto orbe salutamus:

*Salve sancta parens enixa puerpera Regem,
Qui cælum terramque regit per sæcula, cuius
Numen, & eterno complectens omnia gyro
De Sign. Tom. I.*

Ii

Impe-

Imperium sine fine manet, quae ventre beato
Gaudia matris habens, cum virginitatis honore
Nec primam similem visa est, nec habere sequentem:
Sola sine exemplo placuisti foemina Christo.

SIGNVM TRIGESIMVM SEPTIMVM.

Spiritus precum.

Prædictum est, in Ecclesia Dei fore spiritum precum, plorandæque Christi passionis singularem: id nobis mirabiliter contingere manifestum fit è multis, contrarium verò aliis ab Ecclesia nostra. Cap. XI.

Nobilissima ac præcipua religionis effecta sunt preces, quo nomine nos omnem mentis in Deum tendentis motum significamus. Ex parte namque finis apparet nihil hoc esse præstantius: Deus enim precationis est finis. ex parte autem nostra, nihil intelligentia nostra, & animo excellentius. Quoties igitur nostri diuinissima pars in Deum, quo nihil esse potest melius, tendit, tum maximè diuinitatem videmur spirare, & appetere. Quocirca necesse est, si qua in re præstat Ecclesia Dei, in hac omnium maximè cunctis præstare. Hinc Christus aiebat ad suos: Oportet semper orare, & numquam deficere:] & Paulus, sine intermissione orate.] Rursus Christus, vt ostèderet nihil prope cælitus ad nos delabatur, nisi interuentu precum, dixit: Petite, & accipietis: quærite, & inuèietis: pulsate, & aperietur vobis.] Spiritum porrò precum in Ecclesia Dei speciatim fore illustrissimum lógè antè prædixit his verbis Zacharias inducens Deum loquentem: Et effundam, inquit, super domum Dauid, & super habitatores Hierusalem, spiritum gratiæ, & precum: & aspicient ad me, quem confixerunt, & plangent eum planctu quasi super vnigenitum, & dolebunt super eum, vt doleri solet in morte primogeniti. In die illa magnus erit planctus in Hierusalem, sicut planctus Adadremnon in campo Maggedon, & plangent terra, familia, & familia seorsum: familia domus Dauid seorsum, & mulieres eorum seorsum: familia domus Nathan seorsum, & mulieres eorum seorsum: familia domus Leui seorsum, & mulieres eorum seorsum: familia Semei seorsum & mulieres eorum seorsum. Omnes familia reliquæ, & familia seorsum, & mulieres eorum seorsum.] Hæc apud Zachariam Deus apertissimè prænuncians in Christianos effundendum cælitus spiritum precum, qui maximè impellat tum mares tum foeminas ad Christi mortem defendendam, atque hac in re ait mulieres à viris seorsum deserturas: ibi verò agi de morte Christi crucifixi, non est dubitandum. Hebræi namque ipsi antiqui ex parte hoc agnouerunt, vt colligitur è Ionatham Chaldæo, & Ionatham Cæco in Canticis.

Zacharias itaque quatuor valde insignia præsignificat ad hoc argumentum in primis facientia. Primum fore vt diuinitus precum spiritus animis humanis infundatur. Secundum, spiritus hic vrgebit homines ad deplorandam Christi mortem. Tertium, mares à foeminis separatim deserturas. Quartum, familias à Dauid prognatas seorsum & ipsas deserturas. Nominat autem, familias Dauid, Natham, Leui, & Semei. & qui fuerit Dauid nemo ignorat, reliqui tres qui sint liquet è genealogia Christi, quam sanctus Lucas contexit. Sic namque ille, Vt putabatur filius Ioseph, qui fuit Heli, qui fuit Mathath, qui fuit Leui.] & mox, Qui fuit Mathathia, qui fuit Semei,] & paulo post, qui fuit Mathath, qui fuit Nathan, qui fuit Dauid.] Hæc Lucas, Nathan, Semei, & Leui à Dauid progenitos tradens. Hæc verò omnia menti insigenda, vt sciamus clarissimè, quæ sit Ecclesia Dei, non modò ex abundantissimo spiritu precum supra omnes in corda nostrorum cælitus effuso, sed etiam è tribus alijs, quæ Zacharias prædicat. Illud præterea hic adscribendum, Christianos esse filios Dauid non modò ob spiritus coniunctionem, sed etiam propter ipsius corporis cum corpore Christi adglutinationem per Eucharistiæ sacramentum, vt in secunda coniunctione apparebit. His positis multa sunt,

Luc. 18.
2. Thef. 5.

Zach. 12.

Luc. 3.

A sunt, quæ Christianos cunctis præstare in spiritu precum manifestissimè ostendunt. Ac primum sit illud, quod Catholici ferè singuli quinquies in die solent ad Deum preces fundere tam laici, quam clerici, cum somno se dant, cum lecto surgunt, ac ter cum vespere, mane, ac Meridie Deiparam salutant ad sonum sacri æris. Obseruandum verò, solere semper ab hisce, cum precibus se dant duci signum crucis à fronte in reliquum corpus; quod spectare ad memoriam Christi crucifixi colendam, & quantum datur lamentandam, mox ostendemus, sitamen illud prius dixerimus, ab ipsis Apostolicis temporibus in more positum fuisse vt signo crucis manuum protensione ducto se notarent: id scribunt Dionysius libro de Ecclesiastica Hierar. Hippolytus scriptor Apostolis familiaris, vt eum citat Palladius in historia sua; Tertullianus, Cyprianus, Origenes, Cyrillus Hierosolymitanus, Lactantius Firmianus, Athanasius, Basilius, Nazianzenus, & Chysoostomus latè homilia quod Christus sit Deus, Ephrem, Ambrosius, qui sermone quadragesimo tertio hortatur vt ab hoc signo omnia opera incipiamus, Hieronymus epistola ad Demetriadem & Eustochium, Augustinus, aliiq; innumeri. Hinc Prudentius:

Fac cum vacante somno
Castum petis cubile,
Frontem, locumque cordis
Crucis figura signet.
Crux pellit omne crimen,
Fugiunt crucem tenebræ:
Tali dicata signo
Mens fluctuare nescit.

C Sicut autem verba nihil aliud sunt, quam signa voluntatis, cogitationumque nostrarum, sic absq; verbis possumus Christo Deoque signis aliquibus, quænam sint animi nostri cogitata, & desideria; explicare; veluti etiam gemitibus, ac ploratu dolorem solemus enunciare. Quocirca hoc signo crucis à nobis ducto multa volumus proferre, implorare scilicet auxilium diuinum breui hac crucis significatione per merita passionemque Christi, dolere de ipsius passione, lætari de ipsius per crucem parata victoria, spem ponere in eadem passione, offerre se ad omnia tormenta pro Christo toleranda exemplo Christi crucifixi. Hæc & alia plurima possumus signi istius ductu, quasi breuissimo quodam verborum compendio, & veluti nutu, ipsi Deo cuncta intelligenti explicare. Neque verò opus est, quemlibet Catholicum, dum crucis figura signat se, hæc vel speciatim scire, aut velle. Nam cum quilibet Catholicus velit hoc signo id significare quod Ecclesia Catholica vult, Ecclesia verò Catholica velit hoc signo suprascripta notari, quamuis id à multis ignoretur, tamen cum ducunt iuxta Ecclesiæ Catholicæ mentem hoc signum, per illud hæc Deo fati ac super ostendunt, atque ita Deum precantur, dolentq; tacito quodam sensu ob Christi mortem. A nulla verò natione toties inter laicos in vniuersum videas ad Deum preces fundi, crucisque signum fronti & corpori appingi, quoties à Catholicis fieri consuevit, qui id quinquies agunt in die, vt ostendimus; præterea verò vix est vllus, cui non sit aliquod animi proprium studium, & propriæ in singulos dies preces. Hinc vsus coronarum, quæ è sacris globulis contextuntur, inductus, ad pronunciandas, atque iterandas sæpius tum à Christo institutam precem, tum Angelicam salutationem; imitâtes hac in re Christum, qui in horto ter eadem verba repetijt, vt Euangelistæ narrant; tum sanctos alios, qui supplicationis eiusdem verba sæpius dicti sunt ingeminare, vt scilicet crebriori hac eiusdem orationis iteratione excitaretur animus, & inardesceret ad cælestium rerum desideria, & de iussu Christi, quasi importuna petitione & efflagitatione pulsaremus, ac nobis diuinitas aperiretur.

Neque verò, cum repetimus in precibus eadem verba ob eas quas diximus causas, contra id, quod aiebat Christus, facimus: Orantes autem nolite multum loqui, sicut Ethnici faciunt: putant enim, quod in multiloquio suo exaudiantur. Nolite ergo affimulari iis. Scit enim Pater vester, quid opus sit vobis, antequam petatis eum.] Non enim Christus ijs verbis vetuit omnino multum loqui, sed vetuit loqui multum sicut Ethnici; qui putabant verba ipsorum, non audiri à dijs, nisi multa essent; atque ita ijs nostrorum scientiam eripiebant: quod de Deo existimare est impium. Scit enim, inquit Christus, De Sig. Tom. 1. Ii 2 Pater

I. arg.
VETVSTISSI-
MVS MOS SE-
GNANDI SE
CRVCIS DV-
CTV.
Dion. c. 4. s. 6.
Pall. c. 148.
Tertul. de coro.
mil. & in scor.
Cypri lib. 4. ep. 6
& de lapsi. & vni-
tate Ec. Orig. in
Exo. c. 15. Cyril.
catech. 4. & 13.
La. lib. 4. c. 26.
Ath. li. de incar.
Bic. de Spiritu
Sancto c. 37. Na-
zian. in Iul. or.
I. Eph. de pænit.
& armat. spiri-
tuali.
Aug. tract. 118.
& lib. Confes.

QVOD CATHO-
LICI VELINT
SIGNANTES
SE CRUCE.

Matth. 6.

Luc. 11.

II. Arg. VETVSTISSIMA HORA--RVM CANONT CARVM INSTI TVTIO. Ad. 3. Tertu. ad Psych. c. 10. Cyp. orat. Dominia. Ath. de virg. Bas. in reg. 9. 37. Chryf. hom. 49. ad An-rioch. & de laud. mona. III. arg. INTER CA--THOLICOS PER PETVA CONTINVA--TIO PRECVM.

Isa. c. 6.

Mala. c. 2.

IV.

Pater vester, quid opus sit vobis. Quocirca orationis eiusdem perseverantia laudatur, ac præcipitur ab ipso Christo apud Lucam, & exemplo ipse eam suo consignavit, sicut & innumeri sancti, qui toties in die genua flectebant, & calculis preces suas numeratas habebant. Atque hæc communia Catholicis cunctis.

Clericis præterea, ubi subdiaconi fiunt, est præscriptum, ut septies in die, præstitutas preces dicant, iuxta illud, Septies in die laudem dixi tibi. Idque ex antiquissimo & Apostolico instituto; cuius est aliqua mentio in actis Apostolicis, & clarius apud Tertullianum, Cyprianum, Athanasium, Basilium, Chryostomum, Cassianum, & alios multos. Adhuc, ut crebro admoneantur officij sui, memoriamque Christi crucifixi renouent in precibus istis recitandis, crebro signum sibi crucis ductu manus formant: quin pileum gestant in modum crucis effectum, ut mentis oculis, quod aiebat Zacharias, aspiciant in eundem Christum cruci affixum. Atque hoc est solis Catholicis peculiare, abominantur hæretici propè cuncti.

Ex his autem, quæ diximus, fit, nullum temporis esse momentum, quo nostrorum preces, quod iubebat Christus, non petant, quærant, ac pulsant: Ecclesia namque nostra toto orbe diffusa, ut signo de Catholica Ecclesia constat. Ac sicut hac parte orbis Sol illucescit Catholicis, & Prima, ut vocatur, à religiosis recitatur, sic alibi Solis est hora tertia, aut sexta, aut nona, & preces istis horis assignatæ recitantur; atque ita mirabilis est quædam continuatio earundem precationum toto orbe terrarum, neque nostrorum voces interrumpuntur, sed quodammodo illud contingit, quod ait David, Dies diei eruat verbum, nox nocti indicat scientiam. non sunt loquelæ, neque sermones, quorum non audiantur voces eorum. in omnem terram exiit sonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum. Sic etiam per nostros fit, quod optabat idem David, Laudate Dominum omnes gentes, laudate eum omnes populi. & quod Habacuc aiebat, Laudis eius plena est terra. Quin verè dicam, nullum dari momentum, in quo non aliquis Catholicus canat illum versiculum, Gloria Patri, & Filio, & Spiritui sancto, qui toties in singulis precibus repetitur: ex quo fit, per Catholicos solos illud euenire, quod Isaias euenturum vidit, Deum scilicet circumferri à Seraphim clamantibus, Sanctus, sanctus, sanctus Dominus Deus Sabaoth: plena est omnis terra gloria eius. Amplius adiciam; cum tot Missæ per nostros toto orbe celebrentur, incipientque ante Auroræ diluculum in omni vrbe paulo celebriori, & durent vsque ad horam nonam, nullum dari ob id momentum, quo non aliquis è nostris canat, Sanctus, sanctus, sanctus Dominus Deus Sabaoth, plena est omnis terra gloria eius; simulque offerat sacrificium; & illud oraculum solis nobis conueniat, quod habetur apud Malacthiam, Deo sic loquente: Ab ortu enim Solis, vsq; ad occasum magnum, est nomen meum in gentibus: & in omni loco sacrificatur, & offertur nomini meo oratio munda. Nam soli nos præ ceteris, qui se Christianos volunt, si factiones quorumlibet separatim spectes inter se diuisas, neque in vnam fidem conuenientes, innumeri sumus, ac toto orbe dispersi, in omni loco sacrificium Deo offerentes. Ex quo simul etiam sequitur aliud admirabile, effundi dininitus in nos illum spiritum precum, quo, ut Zacharias aiebat, aspiciamus in Christum crucifixum, dolemusque ac dessemus eius necem: in omni namque Missa ipsummet Christi corpus attollitur; aspicitur specie panis ac vini obiectum; & ingemiscimus ac ploramus ad eius aspectum; sicque omni momento Deus super solos Catholicos effundit spiritum precum; quo cordis gemitu Christum crucifixum deploramus.

Sed & ex alio maxima Catholicorum hæc in re deuotio colligitur suprâ reliquos mortales, nimirum ex innumeris templis, quæ passim visuntur non modò in quibuslibet vr-bibus, sed etiam pagis, vicis, agris, ac montibus ædificata à nostris: quibus sanè fit, ut excitentur & compellantur nostri propter hominum frequentiam ad illa consuetum, ad orandum Deum, sanctosque: nihil enim magis commouere solet homines ad aliquid agendum, quam videre plurimos in idem conuenientes. Ab ipsis verò Ecclesiæ nascentis incunabilis in more positum fuit, ut Catholicis in templa conuenirent; quamuis omni in loco possint ac debeant orare Deum. sic enim Christus ipse ad illud Hierosolymitanum templum sæpius ventitare solebat, ut in Euangelio habetur; Apostoli similiter ipsi vel post acceptum Spiritum sanctum eò conueniebant, sicut & in ædes Barnabæ, quas Deo consecrarunt, & vsibus religiosis, ut Lexander in vita Barnabæ

nabæ tradit; ob id Ignatius epistola ad Magnesianos hortatur, ut omnes ad orandum in eundem locum conueniant ad templum Dei concurrentes. Sed hac de re signo de opibus copiosis. Tria sunt igitur, quæ faciunt, quantum pertinet ad hoc argumentum, ut Catholici crebrius ad Deum mentem attollant, templorum frequentia in eorum regionibus, crebra itatio ad illa, hominumque eò conuenientium maxima multitudo.

Ad hæc accedunt monasteria plurima tam mulierum quam virorum, quibus illud est in primis curæ, ut Deum rogent, mentemque ad cælestia contemplanda quotidie sæpius ac iugiter attollant, quæ quidem tot sunt, atque adeò plena inter Catholicos, ut nihil supra. In ijs autem maximè oraculum Zachariæ locum habet, prædicentis futurum, ut Christi mortem seorsum mulieres, ac seorsum mares desseant. Monasteria namque foeminarum inter Catholicos distincta sunt à monasterijs marum; in quibus, ut ostendemus, potissimum contigit ut Christi crucifixi diuinitus infusus sit plangor. Habent & aliqui hæretici huiusmodi separata monasteria, sed pauca, & quibus admirabilia signa deploratæ Christi mortis non exstiterint. At impij Protestantes in suis ea regionibus demoliuntur.

Est & aliud, quod valde Catholicos impellit ad Dei recordationem, mentisque nostræ in illum progressionem: Nimirum innumeræ imagines Dei, Christi, Deiparæ, & sanctorum, quibus dum nostri quotidie occurrunt, necessariò Dei, diuinarumque rerum recordantur, quæ recordatio cadens in animum bene dispositum pars est, & quoddam sacre orationis initium, quippe quæ pulset mentes, ut ad Deum tendant, sanctos imitentur, ad illos confugiant, ac per illos Christi munere ac meritis Deo summo adhæreant, & connectantur. Huius sunt generis tot cruce tot locis dispositæ, quæ sensus feriunt, ut homines ob Christum crucifixum doleant, lamententur, plorent, illumque imitentur.

Atque hoc institutum ab ipso Deo Christo & Apostolis ad nos dimanauit, ut imagines & Cruces habeamus, neque verò dumtaxat ut habeamus; sed ut veneremur quod ad finem signorum secundæ coniunctionis à nobis est abundè explicatum. Hæc autem veneratio pars est ac quædam species precationis. Tam verò sicut inter quosuis hæreticos non est tanta harum rerum copia; sic hæretici, quos adduxerunt in potestatem Turcæ, non permittuntur illas habere, Protestantes autem euertunt, abradunt, exterminant. Nos autem contendimus, vnà cum Deo, & Sanctis omnibus, illud esse sanctum, ac religiosum, animi nostri sensa aperire Deo non modò verbis, sed etiam quibuslibet signis, quæ & in ipsius puram naturam proximè ferantur, & in res illius puræ naturæ & ab omni conditione seuinctæ cõsecratas, quales sancti, imagines, ac sanctis res dedicatæ, quod ita religioso cultu faciendum, testimonijs sacre scripturæ, sanctorum dictis, rationibus, miraculisque innumeris admonemur.

Postremum fit argumentum in hoc genere, quòd nulla natio, vel hæreticorum factio tot libros ad spiritum precum pertinentes ediderit, ut Ecclesiæ Catholicæ alumni. Quin si cõeant omnes populi, & hæretici, quotquot ab orbe condito fuerunt, & proferant huius argumenti sua commentaria, non æquabunt hac in re Catholicos. Amplius vniuersi mortales, qui ab Adamo hucusque exstiterunt, quod sciatur, tot libros hac de re agentes haud emiserunt in lucem, quot vna natio Catholica, sumas quamuis paulo celebriorem in Europa. Quid dicam? quot vna natio Catholica? Immo, quot religiosi viri vnius Catholicæ nationis; mirabilia proferam, quot vna è religiosis familijs vnius Catholicæ nationis. Illud postremò addam, quamuis hæc familia non sit ex antiquioribus; denique non omnes ex ea familia, sed qui vixere post annum millesimum quadringentesimum quadagesimum. Quanto igitur interuallo nostri superabant alios omnes hac in re, quis inibit numerum? rationem subducat tantæ præstantiæ? solus ille, qui spiritum precum cælitus in animos nostros immittit. Audi an ita sit: enumeremusque religiosos viros, qui ex vna Chartusianorū familia, & ex vna Germanica natione, libros proprios de contemplatione, meditatione, & precatione scripserunt.

In his igitur Principem locum tenere videtur Dionysius Richel, cuius exstant libri de contemplatione, item de meditatione, similiter de oratione, præterea de eleuatione mentis in Deum. Dionysio est antiquior Henricus de Langestein, qui librum de contemplatione, item de anima cõtemplatiua cõposuit. Hunc sequitur Bartholomæus, qui decessit anno millesimo quadringentesimo quadagesimo, cuius exstat exercitium deuotionis. Iacobus Iungerbych de profectu vitæ spiritualis scripsit: Ioânes de Indagine, de medita-

V. Argumenti

VI.

VII.

VIII. MIRA COM- PARATIO.

CARTHVSIA- NI GERMANI QVIDE PRE- CIBVS SCRIP- SERE.

tionem, & de cōtēplatione, & de vita spiritali: Iacobus de Gruitrode, meditationes Passio- nis: Hēricus Arnoldi, meditationes in vitā Christi: Ioānes de Lapide, summariū passionis Christi: Ioannes Lanspergius, de passione Domini, speculum Christianæ perfectionis: Pe- trus Blomeuenna, de effusione cordis: Bartholomæus Prior Bethleem Ruremundensis, exercitium deuotionis: Ioannes item Rusbrochius proprios libros huius argumēti in lu- cem dedit. Similiter opus illud admirandum de mystica Theologia, quod Ioanni Ger- son attribuitur, & eius libris attexitur, cuiusdam Carthusiensis esse dicitur, qui noluit ob- modestiam nomen ei suū præfigere. Omnes hi fuere ab anno millesimo quadragesimo quadragesimo, ex vna Germanica gēte, & ex vna religiosorū familia, intra annos cen- tum quinquaginta. Nunc hæretici omnes, alijque quotquot ab orbe condito fuerunt, proferant eos, qui peculiare libros scripserint, quibus ratio & viā traderetur orandi, con- templandi que, ac fruendi Deum & diuina, quibus artibus mens inflammetur in preci- bus ad amandum Deum, diuina que appetenda, & fruenda. Sparsim forsitan, ac fortuito quædam dixere. Opus iustum ac proprium huius argumēti exposco, in quo genera, & mo- di recēseantur, quibus animus noster continuo transferatur in Deum, & in eius contem- platione quiescat, ab omnibus aliis curis abstractus.

Sed quando nobis res est cum hæreticis nostræ ætatis, quibus est semper in ore Chri- sti passio, à qua tamen imitanda, & meditanda longissimè absunt, quod illam scilicet ea de causa solum præferant, vt nihil patiantur, illa abutantur ad omnia acerba in Chri- stum, Christi que veros imitatores à se reijcienda, Producant quæso hæretici aliquem è suis, qui librum de meditatione passionis Christi contexuerit, vt iactare possint ad se per- tinere oraculum Zachariæ, quo prædicit futurum, vt Christiani aspiciant Christum cru- cifixum, desceant illum. Neminem possunt è suis ciere hæretici, qui hac de re quidquam insigne scripserit. Quæro ab istis, quot modis mens Christi passionem meditari possit, quo progressus aliquos faciat in amando, & fruendo Deo. Ecquis auctor vestrorum loquitur hac de re? Atqui ego ex vna Germanica natione plurimos producam, qui post annum millesimum quadragesimum fuere, ne remotiora conseruet. Igitur scripsere peculia- res libros de passione Domini, Ioannes Theutonicus, Iordanus ex ordine sancti Augusti- ni, Henricus Gulpen è familia sancti Benedicti, Ioannes Grifsch, Iacobus Gruitrode, Theodoricus Herxen, Henricus Arnoldi, Ioānes de Lapide, Gabriel Biel, Theodoricus Ofembruch, Ioannes Lanspergius, vt è Ioanne Tritthemio constat. Cùm non sit igitur inter illos is precum spiritus, studium que passionis Christi meditanda, vt inter nostros hinc palam fit, nos esse ex Ecclesia Dei, ac nullos alios à nostris. Sed clariora & maiora inspiciamus.

GERMANI QUI SCRIPSE- RE DE CHRIS- TI PASSIO- NE.

E vehementissimo spiritu, quo nostrorum mentes inventa fuerunt ad preces diuinas, & Christi meditanda passionem, colligitur nos esse ex Ecclesia Dei. Cap. XII.

Am verò non modo spiritus precum, passionis que Christi meditanda la- tē in nostros se extendit, quod superiori capite persecuti sumus, sed etiā vehementissimo quodam impetu se in animos eorum insinuans, & inten- dens, ad mirabilissima illos prouexit; è quibus necesse est dicamus nos esse ex Ecclesia Dei, non illos alios.

Ac primum sit illud, quod hic spiritus quorundam mentibus insidens, cælestium, ma- ximarum que eis rerum scientiam infudit, quod cùm è multis dignosci facillimè possit, vnum sit instar omnium, foeminas quasdam, quibus antea nō erat vlla, vel tenuis omnino literarum cognitio libros dedisse in lucem prorsus admirandos. Afferamus aliquas è nobilissima Germanorum natione. Rosuida in Saxonia nata in Gandesheimensi cœno- bio latine scripsit, hortando virgines sacras ad continentiam, & castitatē comœdias sex, de gestis Otthonum panegyricum versu exámetro, in laudē B. Virginis elegiarum librū vnum, similiter in mortem sancti Dionysij elegias aliquot de sancto Gangulpho, & alijs sanctis multa. Hæc præterea Græcè sciebat.

Secunda est Elizabeth Abbatisa cœnobij Sconaugiensis, cuius exstant libri de vijs Dei, de vndecim millibus Virginum, reuelationum diuersarum, ad fratrem suum Ro- bertum, epistolarum ad diuersos, & ad Hildegardem.

Tertia

I. Argumentum.

FOEMINAE GERMANAE ASSECVTAE DOCTRINAM PER PRECES.

A Tertia est admirabilis illa Hildegardis, cuius leguntur opera, in regulam S. Benedi- cti triginta quæstionum, vita S. Ruperti, S. Dyfbodi, homilia 58. in Euangelia, de sacra- mento altaris, vitæ meritorum, simplicis medicinæ, cōpositæ medicinæ, diuinorum ope- rum, ad Colonienfes, ad Treuirenses, exhortatorium secularium, ad forores suas, ad mo- nachos Gryseos, carmina diuersa, epistolæ ad S. Bernardum, & ad diuersos 135.

Quarta est Gertrudis, cuius habemus insinuationes diuinæ pietatis, opus plenissimum cælestis doctrinæ ac suauitatis.

Quinta est Mechtildis, quæ reliquit libros & ipsa diuinarū rerum mirabilissimos. Om- nes igitur hæ Germanici sanguinis virgines fuerunt intra annos quadragesimos ex ordi- ne S. Benedicti consecutæ rerum cælestium doctrinam precibus, & purissima Dei cōtem- platione, non humana industria, & ab vilo præceptore in terris edoctæ.

B Quod si cui non videretur hac parte satisfactum, vt cognoscat, quanta sit inter nostros precum vis ad animos ipsorum diuino lumine illustrandos, conuertat ille nunc animum ad illum contemplationis spiritum, quo fit vt plurimi è nostris sic ab omni sensu abstra- hantur defixi in obtutu rerum superarum, nihil omnino vt sentiant corpore. Quocirca nonnulli, vt periculum facerent tantæ seiunctionis, nō modo carnes acutis interdum sti- mulis pupugerunt, sed etiam transfixerunt nihil percipientes.

Neque solū verò vis diuini spiritus orātes occupātis ex hoc in nostris est cognita, sed etiam ex tempore quo permansere in huiusmodi abstractione; quæ fuerunt à nostra æta- te remotiora omittamus, propinquiora narremus ne nimitū prolixi simus. Ignatius Loio- la totos septem dies alienatus à sensibus, immobilis que in precibus & excessu perstitit, multi que id viderunt, ac testati sunt, quod scriptis mandauit Petrus Maffei.

C Admirabilis illa Catharina è Raconisio plurimum similiter tempus sæpius ab omni sensu ab- stracta in precibus perstibat, quod se vidisse testatur qui scripsit eius vitā, Ioannes Fran- ciscus Mirandulæ Comes. Eadē contigerūt aliquandē, vt idem Petrus Maffei scribit Francisco Xauerio. Idē narrat de Martino, & Aloysio Bertrando Valentinis. Et nos de viuentibus aliquot possumus solidè ac veraciter affirmare. Nicolaus Factor Valentinus obiit anno millesimo quingētesimo octuagesimo tertio innumeris miraculis clarus, eius vita venit postremo in manus meas. Is igitur frequentissimè rapiebatur extra sensus, in diuinarum rerum contemplatione defixus, atque ita permanebat interdum totas viginti quatuor horas; idque sæpius publicè cōtigit, & vitæ auctor Christophorus Moreuus res- tes spectatissimos ac nobilissimos adducit adhuc viuentes.

D Neque verò mirandum cuiquam videri debet quod diximus: multo namque maiora Deus Catholicis hac in re concessit. & quid miremur viuentes tam diu persistere ab om- ni sensu abstractos in precibus, cùm mortui reperiantur aliqui è nostris, qui in similitudi- nem precantis Deum corpore stant erecto, nullo illos fulcimento sustinente? Sic enim de sancto Francisco traduntur, & habentur tantæ rei monumenta certissimis testimonijs cō- signata. Idem de corpore sancti Pauli primi eremite in vita Antonij scribit Athanasius, ac de multis aliis est memoriæ proditum.

Quid verò illud? quod plurimis contigisse signo de dotibus corporum sanctorum diui- nis ostendimus, nimirum corpora ipsorum, dum toti essent in cælestium cōtemplatione, fuisse mirabiliter euecta in altum? Similiter alia emisisse è se ingentem splendorem, qui maximā videntibus incuteret admirationem? Hæc sanè cogunt nos fateri spiritum pre- cum in nostris esse valde diuinum, quando hæc possit, & efficiat.

E Huic succedit aliud excellentissimum, quod quātus sit hic spiritus in nostris, dum Chri- stum crucifixum contemplantur ac præcipue deprehenditur. Plurimis namque nostrorum diuinitus impressa in precibus stigmata Christi crucifixi fuerunt, quod nos signo de stig- matibus retulimus. Sicut enim videmus prægnantes vbi fuerunt ardenti quodam vehe- mentissima que cupiditate alicuius rei correptæ, & inflammata, illius rei imaginem è car- ne exstantem in ipso foetus corpore conformare, sic nostri spiritu diuino pleni, Christi crucifixi imaginē suomet corpori impresserunt diuinitatis efficacitate ad ardētissimum eorum desiderium sese demittente, & in ipsos se insinuante, atque inserente.

Hinc factum, vt nostri sæpius aliorum cogitata intuerentur, longè posita conspicerēt, futura multo ante prædicerēt, quod signo de spiritu prophetiæ est latè explicatum. Tot verò ac tanta miracula quanam ui nostri effecerunt, & efficiunt quotidie, vt signo de mi- raculis in fidei propagatione factis apparet, nisi interuētū precum? Quocirca nullis mor- talibus

II. ECSTASIS, ET ABSTRACTIO CATHOLICO- RVM IN PRE- CIBVS SACRIS

III.

Lib. 1. cap. 8.

IV. MIRA, QUAE CONTINGERE CATHOLICIS IN PRECIBVS SACRIS.

V.

VI.

VII.

VIII.

IX.

X.

talibus vel esse illam fiduciam, spemque, & animi magnitudinem videas, quam nostris inesse signo de spe, fiducia, & animi magnitudine explicamus quamvis cum virtutes cunctæ à Deo promanent omnium bonorum largitore; & in his nostri, quod cunctis hisce signis ostendimus, tanto intervallo superent cunctos, ut nulla sit comparatio; necessariò sequitur, & spiritu precum præstare vniuersis: bona namque Deus se ijs maximè daturum prædicat, qui petant: Perire, inquit, & accipieris; querite, & inuenietis; pulsate, & aperietur vobis.] &: Si vos, cum mali sitis, nostis bona data dare filijs vestris, quanto magis pater vester cælestis dabit spiritum bonum petentibus se?]

XI. SVMMVM CONTEMPLATIONIS AD QVOD CATHOLICI PERVENIRE.

Hinc sequitur nostros peruenire ad tantum contemplationis culmen, ut eodem tempore agendis rebus operam dare possint, & à cælestium contemplatione nihil abiungantur; quod Angelorum videtur esse, qui cum mittantur, ait Paulus, in ministerium salutis, & in terris plurima de mandato omnipotentis Dei procurent, & exequantur, semper tamen in obtutu diuino sunt defixi. An id ita sit, nemo cognoscere potest, nisi qui experitur, aut experto credit. rem verò totam, gradusque; ipsius omnium diligentissimè mihi scriptis complexus esse videtur Henricus Harpius.

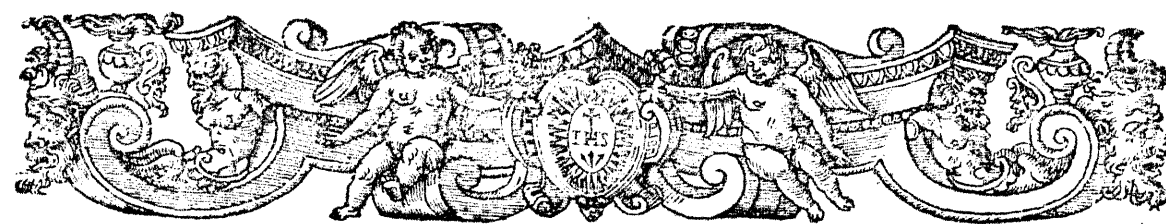
XII.

Ad altissimum verò tantæ rei fastigium supra omnes propè ascendisse videtur diuinissima virgo Hildegardis, quæ sic de semetipsa in epistola ad Guibertum Gemblacensem: Visionem, inquit, hanc in anima mea usque ad præsens tempus semper video, cum iam plusquam septuaginta annorum sum. animaque mea, prout Deus vult, in hac visione sursum in altitudinem firmamenti, & in vicissitudinem diuersi aëris ascendit, atque inter diuersos populos se dilatat, quamvis in longinquis regionibus & locis à me remoti sint. Et quoniam hæc tali modo in anima mea video; idcirco etiam secundum vicissitudinem nubium, & aliarum creaturarum eas conspicio. Ista autem nec exterioribus oculis video, nec exterioribus auribus audio, nec cogitationibus cordis mei, nec vlla collatione quinque sensuum meorum percipio, sed tantum in anima mea apertis exterioribus oculis, ita quòd numquam in eis defectum ecclasiæ passa sum, sed vigilanter die ac nocte ea video.] Hæc virgo Germaniæ sempiternum decus. Hic autem gradus contemplationis, ut S. Thomas etiam notauit, est omnium supremus, ut ecclasiæ quis non patitur, & nihilominus mente Deo diuinisque intuendis sit affixus, & idem tamen externa procuret ac transigat. In quo nostris temporibus maximè videtur stetisse Franciscus Xaverius, qui sapius, dum sacras conciones haberet, ac de rebus diuinis ad populum verba faceret, de improviso iubebat omnes precibus se dare, quòd in remotis regionibus tum committeretur à nostris bellum, vel nostri in aliquo essent discrimine constituti; vel denique aliquod longè positum, quod tamen contingeret, quasi ipse illud propriis oculis subiectum cerneret, annunciabat, nullamque sensuum, corporisque reliqui ex vlla parte mutationem patiebatur: quas res latè describit Petrus Maffei. Atque ex his omnibus apertissimum fit, quantus sit inter nostros precum, Christi, passionis meditandæ spiritus, atque ob id nos esse sine dubio ex Ecclesia Dei, hæreticos autem nullo modo.

FINIS LIBRI NONI.

DE SI-

DE SIGNIS ECCLESIAE DEI
LIBER DECIMVS.

SIGNVM TRIGESIMVM OCTAVVM.

Pietas.

NOSTRORVM PIETAS MAXIMA IN PATRIA PARENTES, & propinquos ostendit nos esse ex Ecclesia Dei: sicut alios non esse ex impietate ipsorum sit manifestum. Cap. I.

Pietas est in Deum, cælitesque omnes, quorum cultus in Deum, qui cum maximè sunt coniuncti, refertur, & à quo pendet omnis honor, veluti à Rege gloriæ. sed pietas hæc nomen religionis assumit. Quocirca cum de illa sit actum, superest ut de illa, quæ patriæ, parentibus, & propinquis debetur, nunc verba faciamus, nostrosque in ea cunctis præstitisse ostendamus. Apparuit enim benignitas, & humanitas Christi, inquit Paulus, ut sobriè, piè, & iuste viuamus in hoc sæculo.] De alienis verò ab Ecclesia Dei scribit idem, habere illos speciem pietatis, sed abnegasse virtutem.

Videamus igitur quales fuerint in patriâ, parentes, & consanguineos nostri. Et quando quilibet id patriæ suæ procurare debet, ut plurimis ac maximis circumuallata sit fœderatorum coniunctionibus, quorum sit idem sensus & animus, sine dubio Catholicus quisque hoc patriæ acquirit, ut si Catholica sit, innumeros habeat, quibus idem sit sensus, & animus intimo connexionis vinculo altissimè conglutinatus. Ut enim vidimus ad finem primæ cõiunctionis, & initio tertij libri, nulla animorum maior colligatio, quam quæ Catholicos inter se connectit; a qua populi recedentes continuò ruunt, in effertarum gentium potestate adducuntur, ut signo de interitu fidei Christianæ est explicatum. Hinc aliud est ortum, ut soli Catholici instituerint ordines militum religiosorum, qui semper bella administrant aduersus communes hostes, longè illos submoueant, impetus frangant, distineantque, ne scilicet ad patriam cuiusque longius positam pertingere armis illi possint. & in Italia quidem tres huiusmodi sunt ordines, sancti Ioannis, sancti Lazari, sancti Stephani, quorum triremes quotannis vela faciunt aduersus Turcas & Mahometanos. Erant in alijs regionibus & alij, sed illi aut extincti, aut otiosi, ut signo de studio Pontificis Romani in conseruandis imperiis ac regnis ostendimus.

Et quando inter mortales elucescere videtur illius maximus amor in patriam, qui illius libertatem tuetur; libertas autem posita est in hoc, ut cuilibet cui sit ius aliquod administrandarum rerum communium, præterea verò cuilibet cui pateat aditus ad maximos etiam magistratus, modò sit illis dignus, quod Aristoteles in Politicis aiebat; conspirasse in hanc patriæ suæ libertatem singuli Catholici videntur. Nam cuilibet patet aditus ad summam inter Christianos potestatem, quæ est Pontificis Romani; in ciuitate autem qualibet est accessus ad episcopalem cuilibet, modò sit dignus. Hi verò nihil possunt aduersus æternæ veritatis ac iustitiæ leges; licet enim variare aliqua possint propter æquitatis

Tit. 2.

2. Tim. 3. I. arg.

II. arg.

III. arg. CATHOLICORVM PIETAS IN TVENDA LIBERTATE COMMVNI.

æquitatis iura, siue, vt vocant Græci, *ἐπιμελείας*, quòd scilicet varia tempora varios exigant mores; nequeunt tamen ea, quæ non nisi vniuersi sunt, ac sui natura non immutantur. Ad Concilia verò cuiuslibet ciuitatis Episcopus conuenit, quasi patriæ iustam libertatem tuiturus, ne quid impium, ne quid falsum decernatur, quòd ciuium suorum mentem statumque lædat.

III. Singuli porrò Episcopi & Papæ si quid grauius ad vniuersitatem spectans statuere volunt, Papæ quidem non solent agere, nisi de consilio Cardinalium, qui ex omni natione Catholica deliguntur; Episcopi verò, vel suorum canonicorum, vel cleri totius, aut sacerdotum. Atque ita communis quidam libertatis status quodammodo conseruatur.

V. Huc spectat, quòd nullum est inter Catholicos imperium, regnumque, in quo non sint plurimi, quos vocant Duces, Marchiones, Comites, aliove nomine Principes, quos antiqui aut Reges vocassent, aut Regulos; his suæ ditiones, & imperium suum. Atque hi solent, cum communis totius regni libertas opprimitur, tyrannis obistere, arma in illos facilius sumere, quàm fiat in ijs regnis, in quibus nulli huiusmodi principes. Clarissimum porrò est, minus hos esse subiectos Regi, Principique suo, quàm ceteros è medio populo ciues; multi que sunt ex istis in quibuslibet ciuitatibus paulo celebrioribus; atque ita per eos ipsorum patriæ magis è libertate participant, quasi magis summo Principi ac Regi sint similes, magis accedant ad illius liberam potestatem. Inter hæreticos Moscouitas, inter Turcas, ac Sinas, nulli sunt tales.

VI. In præcipuis porrò regnis Ecclesie Catholice tres ordines solent esse, primus Episcoporum, secundus nobilium principum, tertius populi cuiuslibet. Ac nihil plerumque arduum, quòd spectet ad vniuersos, à Regibus statui solet absque ordinum istorum consensu. Atque ita ciuitas quælibet regiam potestatem quodammodo attingit, ac fortitur, atque ex hac parte libertatem nanciscitur, quòd absque sui procuratoris interuentu, quæ sunt grauisima regni negotia non expediuntur. Talis ordinum qualiscumque forma in Polonia, Germania, Gallia, Hispania, & Anglia olim. An modo sit, ignoro. Diu stare nõ posse, si in hæresi persistat, est clarissimum: Episcopi namque, aut qui Episcopos aliquo modo agunt inter hæreticos, euehuntur, ac deiiciuntur pro arbitrio Regum, Principumque, similiter leges, ac decreta singulis diebus immutantur. atque ita publicæ libertatis status concutitur, ac labefactatur.

VII. Est & alius modus, quo quilibet Catholicus conuenit, & conspirauit in suorum ciuium, è quibus cuiusuis patria conflatur, libertatem. Inter Catholicos enim liberi homines, quamuis bello capiantur, haud rediguntur in seruitutem; atque ita suus cuiuslibet ciuitati ciuis est liber. Viden' igitur, quàm patriæ suæ Catholici sint amantes.

VIII. Quòd si Reip. alicuius in Ecclesia Catholica vis exemplum valde præclarum: en tibi Venetorum Respublica, decus Italiæ & Ecclesie totius æternum, quæ iam supra annos mille ac centum nullum propriæ libertatis est passa detrimentum, ob ardentissimum scilicet ciuium in patriam studium, pietatemque diuinam. Atque hæc quidem nullum agnoscit in rebus prophanis, nisi quatenus sacræ potestati subiiciuntur, superiorem.

IX. Illam sequuntur innumeræ ciuitates, quæ in aliquibus arduis communem nationis regniue statum respicientibus aliquo modo sunt alicui Regi, aut Imperatori subiectæ, vt potius fœderatæ vocari possint, quàm summæ libertatis expertes. Tales sunt Poloniæ ciuitates; tales, quas Imperij vocant, amplissimæ, vt quidam numerant nonaginta sex; tales Heluetij populi & vrbes; taliaque Hiberniæ multa oppida ex antiquissimis temporibus; talis in Italia est Genua, quamuis aliquando hæc per aliquod spatium propriæ libertatis fecerit iacturam, talis haud ita pridem Florentia, Pisæ, Senæ. Atque harum ciuitatum diuturnior longè ac vetustior est libertas, quàm cuiusuis è priscis illis inter Græcos, Italos, Afros, ac Phœnices memorandis. Nam quæ cunctis Roma præstat, libertatem non nisi annos quadringentos sexaginta est tutata. Tot enim quidam numerant ab exactis Regibus anno ducentesimo quadagesimo quarto, ad Cæsaris dictaturam, quæ incidit in annum septingentesimū quartum. Neque verò hinc mihi obiiciat aliquis barbarorum quorundam vel priscam, vel adhuc retentam libertatem. Nam quæ libertas nullo gentium communi iure, nullis iustitiæ humani generis bonum respicientibus legibus, nullis commercijs aliarum gentium, nulla humanitatis disciplina nobiliori astringitur, ac perpolitur; libertas illa impia, flagitiosa, & abominanda: quam si spectes, necesse est dicamus, longè vtilius esse Regi vni parère, quamuis non ex omni parte moderato, quàm

quàm inter tot frementes & efferatas bestias, nullis legum compedibus astrictas, nulli iuris iugo subiectas versari. Idcirco vnius dominatus longè præstantior, quàm multorum cõfusa & iniqua gubernatio. tolerabiliusque est ab vna bellua deuorari, quàm discerpi à multis: quocirca cum multi è nostris patrias sibi vrbes subiecerunt, id plerumque actum, cum multi seditionibus illas dilacerarent. Nostra Catholicorum libertas, vides, quàm bene dispositis iustitiæ & humanitatis quasi castris quibusdam muniatur; quòd scilicet ab animo nascatur amante publicum bonum, non à belluina feritate, & contumaci natura. Aliud est esse instar belluæ liberum, aliud instar hominis bene instituti: hoc Catholici, illud hæreticorum & impiorum. Hinc videas à Catholicis id procuratum, vt in plurimis vrbeb' sint omnium bonarum disciplinarum publica gymnasia; ita vt in vna Italia duodecim numerentur; cum tamen antiquis vnæ essent Athenæ, in quibus haud narrantur fuisse omnium doctrinarum publicè conducti cunctis magistri, vt inter nostros publico stipendio singulis aduentantibus adfunt conducti præceptores. Atqui nemo suæ patriæ melius aliquid videtur tradere posse, nemo in eam magis esse pius, quàm si studeat, vt post Catholicam religionem perceptam iuuentus litteris atque artibus libero homine dignis imbuatur. Huc pertinet tot collegia in vrbeb' publica gymnasia habentibus à pijs viris constructa, vt pauperes iis excepti, aut nullo, aut tenui sumptu litteris operam dare possint: quorum sanè collegiorum tanta est alicubi copia, vt in vna Parisiorum Lutetia numerentur sexaginta duo ab Ecclesiasticis viris excitata, suorumque ciuium studio & sua cuique genti attributa, vel in vniuersum cunctis ad illa accedere volentibus.

Huius est argumenti, tot à nostris ædificata suis vrbeb' monasteria, hominum sacrorum conuentus, ac templa, vt scilicet ciues sese ad studia pietatis excolerent, cælestia sectarentur, neque humanarum solummodo rerum scientiam perciperent, aut amore ducerentur, sed diuinorum etiam cognitione repleti supera appeterent, illorumque desiderio maximo inflammarentur. Hisce autem in rebus nostros cunctis præcellere, tum res ipsa docet, si nostra cum ceteris comparentur, tum nos abundè id persequimur signo de liberalitate & magnificentia.

Hic illud narrasse sit instar omnium. Supra Danubium & Rhenum nullæ vrbes priscis erant temporibus, antequam nostri in illas oras aduentassent, & in iis commorati essent; idem maiori ex parte contingebat Angliæ, quæ olim Britannia: in nemoribus habitabant illarum regionum mortales specubus defossis ac mapalijs: populi sese è suis sedibus mutuò bella mouentes expellebant. Totus hic terrarum tractus, duplo maius est quàm reliquum Europæ. Quid est igitur in causa, quòd hominibus illis antiquis nulla esset cura solum natale excolere, ornare, ædificiis amplificare, aut etiam in illa dulci scilicet patria sedes habere; nunc autem contra sit? ex quo nostri Catholicam religionem in ijs regionibus seuerunt, insertus est etiam pectoribus hominum illorum patriæ amor, pietas in solum natale. Vidisti Germaniam & Angliam, & quidquid est terrarum supra Rhenum & Danubium vsque ad extrema Suetici & Noruegiensis regni confinia? Vidisti frequentissimas ac celeberrimas vrbes? Vidisti monasteria, templa, hominum sacrorum collegia, & publica ædificia, quæ nullis antiquorum cedant? Hæc summa in patriam pietas per nostros insita cordibus earum nationum prius patrias sedes haud curantium mirabiliter effecit.

Non omittere illud, in Catholicorum regionibus locum numquam fuisse ita barbaricis illis irruptionibus, quæ ciuitatum iura & loca plerumque delent, vt in hæreticorum locis illæ suas vastitates fecere, extremamque attulerunt vrbeb' & populis florentissimis ruinam; qualem Catholici deploramus accidisse infelicissimo casu Græcis & Orientalibus hæreticis, & qualem sæpius attulerunt Tartari gentibus Asiaticis. Qua de re latè signis de interitu fidei, felicitate Catholicarum nationum, infelicitate hæreticarum. Cur autem tam crudelia haud potuerunt barbaricæ irruptiones in nostras regiones & vrbes? quòd summa scilicet pietas Catholicos armarit multo magis, quàm cunctos alios, ad patriam suscipiendam tutelam, vitamque pro illius salute ponendam. Disum fatis de Catholicorum pietate in patriam, dicamus de pietate in parentes & consanguineos.

A

B

C

D

E

X.

PIETAS CATHOLICORUM QUOD BONAS DOCTRINAS SVISTRA DENDAS.

X I.

X II.

PIETAS REALIVM CATHOLICORVM.

X III.

Antiquorum Regum impietas in propinquos, & summa Catholicorum pietas in eosdem. Cap. II.

XIII.

Ius, aiebat impius, est violandum, regnandi causa violandum est. Quocirca cum propinquitati pietas debeatur, Catholici sic eam coluerunt, ut neque regnandi libido, que maxime transuersos ac precipites agit homines, dimouerit vnguem larum illos a studio virtutis huius. Quod alijs sane non ita contigisse, euentis, quorum sint ad nos monumenta litteris transmissa, certissimis & plurimis est compertum.

IMPIETAS REGVM SYRIACORVM.

Incipiamus ab antiquissimo regnorum Babylonico; cuius quidem nonnulla scriptis sunt mandata, sed plurima in tenebris latent. Illud tamen est traditum, fuisse a Belo, siue Nino olim fundatum, cui cum Semiramis vxor successisset, interfecta est a filio Nino, ut inter alios Iustinus scribit, quod ipsius concubitus expetisset, quasi genitricis effrenata libido non alia via cohiberi quam morte potuisset, aut illi non assentiri satis non esset. Vicit regnandi desiderium debitam matri pietatem. Hæc igitur antiquissimi regni exordia. Aliorum Regum gesta sunt prorsus ignota, ut Diodorus antiquitatis diligentissimus indagator scribit.

CHALDAEORVM.

Assyrijs successere Chaldaei, quorum Reges quinque numerant nonnulli; in his Alexander Polystor, Alphæus, Metastenes, & hos secutus Iosephus libro contra Apionem primo, & Eusebius lib. de præparatione euangelica primo, capite nono. Sunt verò illi, Nabuchodonosor, Euilmerodach, Niglifar, Labofardarch, Balthasar. ex his Euilmerodach interfectus a suæ sororis marito Niglifar, qui sibi regnum arrogauit. atque ita non sine propinquorum cæde regnum Chaldaeorum fuit.

PERSARVM. Herodo. lib. 1. Iust. 1. Diodor.

His successere Medi ac Persæ, ut è Danielis cap. 5. apparet. Horum primus Cyrus a Tomyri Regina occisus, ut ex Herodoto, Diodoro, & Iustino liquet. At Cambyfes Cyri filius ac successor, & sororem necauit, & fratrem Smerdim, veritus regni spoliationem, quod Herodotus scribit, & Iustinus. Camby si est suffectus Darius ex alio genere Histaspis filius. Nonnulli tertium Persarum Regem faciunt quemdam è numero Magorum, qui nomen Smerdis sibi ob similitudinem vultus assumpsit: sed hic cum regnum inuasisset, breuique de medio sublatus fuisset, haud videtur Persicis Regibus adnumerandus. Dario Persarum Regi tertio suffectus est Xerxes filius: hic ob turpes quosdam amores, simul etiam timens ne in se bellum moueretur, Massitam fratrem suum cum liberis omnibus & sociis trucidari iussit, quod Herodotus vltimo libro refert. Xerxes porò hic ab Artabano præfecto per insidias est necatus: eiusdemque Artabani dolo filius Xerxis Artaxerxes cognomento Longimanus impulsus est ut Darium fratrem natu maiorem perimeret. Qua re deinde cognita Artaxerxes Artabanum necauit, & iure legitimo quintus Persarum Rex habetur. Occiso per imprudetiam fratre Artaxerxi Longimano Xerxes successit. Huic post annum Sogdianus, quem Darius Norhus, & è Longimano fratre nepos vita regnoque spoliavit. Hic duos filios reliquit, Cyrum, & Artaxerxem, qui inter se de regno pugnarunt; dumque in acie Cyrus fratrem vulneratum equo deiecisset, &

Iust. lib. 3.

Diodo. lib. 12.

Diodo. lib. 14.

quasi victor exultaret, a Tissapherne vltionem fratris expetente est occisus. Artaxerxis imperium excepit Ochus, qui a Bagoa Eunuchò vnà cum liberis est necatus, Dariusque Ochi è fratre Arfane (ut vult Diodorus, alij namque id negat) nepos est substitutus. Hic Persicorum Regum supremus, ab Alexandro victus, a Besso præfecto est interemptus. Stetit hæc monarchia circiter annos ducetos ac triginta duos; cuius plerique Reges quam fuerint in suos propinquos impij clarissimè est explicatum.

SELEVCIDARVM IN PERSIA.

Imperium Persicum post Alexandrum nullus regio nomine tenuit, nisi Seleucus Nicanor, ut è Iustini libro xv. ad finem liquet. Nicanor autem in prælio victus, & interfectus a Ptolomæo Rege, successorem reliquit Antiochum Sotherem: hic Antiochum Deum, qui veneno a Laodice coniuge est necatus, habuitque filium successorem Seleucum Callinicum, qui nouercam suam Berenicem cum paruulo fratre interfecit, & cum fratre altero Antiocho continenter bella gessit, quo tempore Parthorum Rex Arfaces multas Persici regni regiones occupauit; in potestate tamen Seleuci remansit Babylonia. At Seleucus hic Callinicus equo præcipitatus interijt, regnumque filijs Seleuco Cerauno, & Antiocho Magno tradidit; e quibus hic fratrem suum Seleucum dolo interfecit, ut Polybius libro quinto scribit. Postremus Antiochus hic Magnus ab Elymeis est occisus,

A

B

C

D

E

A cibus, ut Strabo libro decimo sexto scribit: suffectusque illi Seleucus Philopater filius qui a suis est interfectus, ut in Syriaco docet Appianus. post illum frater eius Antiochus Epiphanes regnauit, qui, ut è Polybio ac Diodoro narrat Hieronymus in Daniele, cum Dianæ templum in Elymaide spoliare conatus esset, in amentiam versus, spectrisque exagitatus interijt, filio paruulo relicto, quem Demetrius patruus Sother dictus vita, regnoque spoliavit, ut è Iustino habemus. Demetrius hic a Parthis bello captus, nec multo post Asiæ regnum ad eius fratrem Antiochum peruenit. Atque hucusque Babylon in potestate Seleucidarum fuit, è quibus Antiochus Deus a coniuge veneno est sublatus. Callinicus autem, quo tutius regnaret, Berenicè nouercam cum paruulo fratre occidit, Antiochus Magnus Seleucum Ceraunum fratrem, Demetrius Sother Epiphanis fratris filium.

Iust. lib. 34.

Cum verò post Seleucidas Persiam Babyloniamque Arfacis Parthi nepotes Arfacidæ dicti tenuerint vsque ad Artaxerxem Persam, & Alexandri Mammeæ tempora, ut Agathias scribit libro quarto; qui fuerint isti Reges in suos ac propinquos singuli ignoramus, quod eorum gesta non fuerint vllis scriptis, quæ ad nos peruenerint, satis illustrata. In vniuersum sic de illis Iustinus libro quadragesimo secundo, vbi de Horode Parthorum Rege, ac filijs eius triginta agit: Fatum, inquit, Parthiæ fecit, in qua iam quasi solemne est Reges parricidas habere, ut sceleratissimus omnium & ipse Phrahartes nomine Rex statueretur. Hæc Iustinus de Regibus Parthorum, qui deinde refert a Phraharte occisum patrem, fratresque triginta. Alexandro deinde Mammeæ, ut diximus, imperante deiectis Parthis, obscuratoque ac deleto prorsus eorum nomine, Persæ regnarunt, Artaxerxe regiam potestatem decusque Persis restituyente, cum rerum potiti essent Parthi annos, ut notat Agathias, ducentos.

ARSACIDARVM PARTHORVM.

Persicorum Regum post hæc seriem quidem texit Agathias idem, nonnullaque euenta describit, exitus sunt ignoti, nisi illorum, qui supremis temporibus vixere, de quibus sic Paulus Diaconus: Imperante Mauritio, Hormisdas Persis dominabatur, qui a suis Persis captus, oculisque ac regno exutus, impellente filio Chosdroë in carcerem coniectus est. Quin antea isdem, Hormisdas eodem inspectante, vxorem ipsius, alterumque filium medios terra dissecuerunt. Heraclio deinde imperante, Syrois contra hunc Chosdroem parentem suum cepit arma, coniectum in vincula multis contumelijs affecit: Sagittisque omnium transfigendum curauit, & ante ipsius oculos Medarsam filium cæterosque liberos adductos impius & ipse filius perimi iussit. Chosdroi successit filius Adhæfir, quem post septem menses Sarbaras interfecit arreptis regni insignibus. Hic autem post sex menses a Persis est occisus, substitutusque illi Bornais Chosdroë filius, cui post septem menses Hormisdas successit, quem regno Sarraceni expulerunt, & ex illo Mahometani plerumque regna Persica tenuerunt, irruentibus in illa Coraxanis, Turcis, Tartaris, & alijs Borealibus populis. Hucusque constat quanta impietas exstiterit olim in antiquissimo omnium regno Babylonico, a Nino & Semiramide, vsque ad Chosdroem, filiosque ipsius; ita ut inceperit ab impietate, ac deserit in eandem. Ninus enim filium matrem Semiramidem necauit, Chosdroë patremque & fratres.

Lib. 17. VLTIMORVM PERSARVM. Lib. 18.

Inspiciamus nunc, qui fuerint aliarum gentium Reges. & quando diximus, Demetrium Antiochi Magni filium a Parthis captum, fratremque ipsius Antiochum regna Asiatica occupasse, videamus quæ fuerit istorum pietas. Antiochus hic cognomento Sedetes a Parthis & ipse fusus acie, atque occisus, Demetrius frater eius liber dimissus, qui paulo post recepta Syria, cum in Ptolomæum pararet expeditionem, victus acie ab Alexandro, qui se filium Antiochi adoptiuum simebat, & interemptus est. Quo facto Seleucus eius filius regnum cepit, sed a matre est interfectus, quod iniussu ipsius id egisset: suffectusque Gryphus Antiochus, qui veneno ab eadem regnandi cupida petitus, ipsam coegit, ut poculum, quod pararat filio, biberet. Sic igitur illa enecta Gryphus hic postea diu cum fratre Cyziceno pugnavit. quo tempore contigit, ut Gryphus victor obsideret Antiochiæ Cleopatram Cyziceni fratris vxor. Vrbe capta, coniux Gryphi Gryphina, eademque Cleopatrarum foror, nequidquam repugnante marito Cleopatram sororem iussit occidi. Sed paulo post victo Grypho Cyzicenus eius vxorem Gryphinam comprehensam necari mandauit. Cyziceno filius Antiochus successit, qui Seleucum Gryphi filium, quod Eusebius scribit, exussit viuum, quomodo id acciderit, narrat in Syriaco Appianus. post hæc Antiochum hunc regno Pompeius priuauit; Philippusque filius a Gabinio captus. Atque hic est finis impietatum

Iust. lib. 38. SELEVCIDARVM IN SYRIA.

Iust. lib. 39.

IMPIETAS
PTOLOMÆO-
RVM.

Strab. lib. 17.

Iust. lib. 29.
Iust. lib. 30.

Strab. lib. 17.

Lib. 7.
IMPIETAS
MACEDONI-
CORVM RE-
GVM.

Iust. lib. 8.

tatum inter Seleucidas, ipsorum posteritate extincta, ut in Syriaco docet Appianus. **A**
Nunc videamus, qui fuerint Ptolomæi Reges Aegypti, qui post Alexandrum regiones illas tenuerunt; ante Alexandrum namque Persæ, ante Persas Aegypto oriundi plerumque Reges, quorum interitus ne persequamur, facit obscuritas fabulosa antiquitatis. Igitur Ptolomæus Lagi filius post Alexandrum primus imperauit Aegypto. Huic Philadelphus, Philadelpho Euergetes, Euergeti Philopator, Philopatori Epiphanes, successere. Post hos regnarunt Philomator, Euergetes Secundus, siue Physcon, Lathurus, Auletes, inde filius eius cum sorore Cleopatra. Undecim verò sunt omnes, quamuis Eusebius non nihil dissentiat. De ijs ita Strabo: Omnes post tertium Ptolomæum male vixerunt, delicijs corrupti, omnium verò pessimè quartus, & septimus, & vltimus. Hæc ille. Videamus autem quàm fiterint pij. Et sanè, ut est res, ita Strabo dixit. Quartus namque Rex Philopator dictus ex euentu contrario; quòd matre ac patre interfectis regnum inuaserit, ait Iustinus. Rursus idem captus amore pellicis Agathocleæ, Eurydicen sororè, vxoremque suam necauit. Euergetes autem diu cum fratre Philomatore pugnavit, ad eum deinde mortui ipsius regnum deferretur à nonnullis; qui veniens Alexandriam, fratris defuncti filium regni legitimum hæredem necat: mox filium suum natu maximum Cyrenis, quibus imperabat, accersit, interficit, quòd vereretur, ut contra se Rex crearetur: rursusque alium filium, quem susceperat è sua sorore, occisum, & in frustra diuisum, cistæque impositum, matri inter epulas afferri iussit. Obijt deinde Euergetes, siue Physcon, duosque mares ac foeminas item duas reliquit, regnum verò vxori Cleopatrà ac filio, quem legisset ipsa, legauit. Cumque mater in minorem è maribus esset propensior, coacta est eligere maiorem, quem compulit repudium mittere vxori, eidemque sorori Cleopatrà, ac ducere alteram sororem Seleucem, è qua cum duos ille filios sustulisset, eiectus est regno à matre. Tantaque fuit eius in filium rabies, ut copiarum suarum ducem necarit, quòd filium viuum dimississet, cum posset interficere. Alexander filius minor tanta marris crudelitate territus ab ipsa discessit; reuocatus autem, persentiscensque sibi ab illa parari insidias, ipsam prior necat. Populus Alexandrinus id videns, Alexandrum pellit, Ptolomæum Lathurum reuocat. Huic successit Auletes, qui ab Alexandrinis est eiectus, filiaque ipsius Regina constituta, datusque illi vir Archelaus. Postea verò reductus Auletes filiam necauit, & generam: mox decessit relictis duobus filiis, ac totidem filiabus. Alexandrini puerum natu grandiozem, Cleopatramque regno præfecerunt. Hæc paulo post à fratre eiecta: deinde à Cæsare reducta, interfectusque est illius frater Rex, aliusque frater natu minor datus socius. Quo defuncto, cum partes Antonij aduersus Octavianum secuta esset, victa bello Actiaco sibi mortè cõsciuit, aspide ad vbera admotam. Hic finis impiæ gentis. Reliquum est, ut videamus, quàm pij fuerint in suos propinquos Macedoniæ Reges, quorum res gestæ & exitus memoriam fuerint proditi, neque illos obscurarit antiquitas, sed litteratorum scripta certissimis monumentis consignarint. Eusebius, veluti omnium Regum, sic Macedonicorum successionem, & tempora, quibus vixere, contexit; quo mortis genere obierint, plerumque subtrahit, quòd scilicet istud ignoraretur. Iustinus primordia illorum cursim perstringit; ubi ad Alexandriam peruenit, tum latius acta & euenta illorum describit. Hunc maximè sequemur. Amyntas igitur ex Eurydice vxore Alexandrum, Perdiccam, Philippum, Euryonemque filiam, e Cygea Archelaum, Aridæum, & Menelaum suscepit. Eurydice Amyntham virum conata est interficere, regnumque adultero tradere. Detecta nihil profecit. Amynthæ successit Alexander, qui ab Eurydice matre est interemptus, eadem sortem subiit impiæ matris insidijs Perdicas. Huic superstes exstitit filius paruulus, cuius Philippus patruus diu tutorem egit: mox à populo impulsus ipse regnū suscepit. Hic vxoris Olympiadis fratrem Arymbam regno per iniuriam summam priuauit, Alexandroque illius priuigno, quo foedè abusus fuerat ad vsus nefandæ libidinis, dedit. Sed cum mox ob suspicionem stupri Olympiada expulisset, aliamque duxisset vxorem, impellente eadem Olympiade, neque ignaro Alexandro filio, Philippus est interfectus: Olympias occiso viro reuersa domum, continuo æmulam suam Cleopatram, & in eius gremio infantem peremit. Superfuere è Philippo Alexander Magnus, & è pellice Larissæa Aridæus. & Alexander quidem dictus est, veneno periisse. Post quem Macedoniæ regnum tenuit Aridæus frater eius è pellice, ut diximus, Larissæa: qui cum Olympiada Alexandri matrem Macedoniæ finibus summoueret, de iussu illius est occisus vnà cum Eurydi-

A Eurydice vxore. Cassander Alexandri dux, Antipatris Macedoniæ præfecti filius, hoc audit, Olympiada captam perimi mandauit: deinde eodem scelere Herculem Alexandri filium annos iam quatuordecim natum cum matre Artine, similiter alterum eiusdem filium cum matre Roxane, ac regio nomine & iure Macedoniam possedit. Sic omnis Alexandri Magni soboles extincta. Defuncto Cassandro, & paulo post etiam Philippo filio, Antipater & ipse Cassandri filius Thessalonicem matrem suam, quòd fratri Alexandro magis faueret, occidit. Quocirca Alexander arma in fratrem moturus auxilio aduocat Demetrium Regem, à quo per insidias est interfectus. Antipater autem à Lyfimacho focero, quòd eius fraude sibi ademptum Macedoniæ regnum conquireretur, est occisus. Sic itaque Demetrius adiuuante Lyfimacho regnum Macedoniæ cepit; à quo paulo post expulsus armis Pyrrhi Epirotarum Regis, quem mox expulit inde Lyfimachus; quo deinde in acie per Seleucum occiso, Seleucus Macedoniam septem menses tenuit, donec à Ptolomæo, cuius sororem Arsinoem Lyfimachus in matrimonio habebat, per insidias occisus est. Ptolomæus autem, quo tutius Macedoniam possideret, Arsinoë sororis nuptias petit, pollicetur adoptaturum se filios eius è Lyfimacho susceptos, regnumque illis relicturum. Credidit mulier, adduxit pueros, quos impius auunculus, inspectante matre, & nequidquam scelus exclamante, trucidauit. Cæsus est postea Ptolomæus à Gallis: ac post eum regnarunt Meleager menses duos, Antipater dies quadraginta quinque, Solthenes annos duos, si Eusebio credendum. Nam Iustinus Solthenem dicit, occiso Ptolomæo, Ducis nomine, non Regis, Macedonibus præfuisse, dum multi affecarent illud regnum. Post quem consentiunt ambo Regem Macedoniæ fuisse Antigonum, illique Demetrium filium suffectum. Hic obijt relicto Philippo filio paruulo, cui tutor datus Antigonus accepta in matrimonium pupilli matre regnum sibi arrogauit. Mox autem defuncto sine liberis Antigono Philippus annorum quatuordecim regnare cepit. Huic Demetrius ac Perseus filij fuere; quorum Perseus natu minor falsis accusationibus eò compulit patrem Philippum, ut filium Demetrii necarit. Perseus hic vltimus Regum Macedonicorum fuit à Romanis captus. Ex his omnibus colligi clarissimè potest, quanta fuerit impietas antiquis, quanta feritas in propinquos. Euenta namque omnium Regum inter antiquos celebriorum, quorum peruenerit ad nos memoria, scriptis persecuti recensuimus. Tanta verò fuit, ut nulla exstiterit illustrissimorum Regum paulo diuturnior successio, eiusdemque familiæ duratio, ex qua non exstiterit aliquis, qui matrem patremque occiderit regnandi causa; ipsæ etiam genitrices, quæ præ cunctis amare filios dicuntur, filiorum sanguine ac cæde ob eandem cupiditatem animum manusque polluere non dubitarint.

Summa Catholicorum pietas in propinquos è superiorum collatione deprehenditur. Cap. IV.

E Am verò, si omnium Regum nostrorum perscruteris euenta, cum tot ex omni natione numeremus, Hispanos, Lusitanos, Gallos, Anglos, Scotos, Germanos, Hungaros, Bohemos, Polonos, Danos, Sueticos, Italicos, Siculos, Cyprios, Hierosolymitanos, Constantinopolitanos, per tot annorum sæcula, neque tam dira, neque tam crebra impietatis facinoræ comperies à Catholicis admessa aduersus propinquos regnandi causa. Sicut autem Reges prisca plerumque impij fuerunt in suos, sic hæreticos etiam scimus esse, & vnà cum hæreticis schismaticos, excõmunicatos & Mahometanos, quod è signo de intestinis hæreticorum & hostium cædibus constat. nostros non esse aperimus signo de felici exitu Catholicorum Regum, & infelici posteritate hæreticorum. Illud hic in vniuersum dixisse sit satis, quòd cum nulla illustrior sit familia inter antiquos, hæreticos, & schismaticos, quæ paulo diutius regnarit, & quæ non produxerit aliquem à quo regnandi causa fuerit interfectus aliquis è parentibus, inter Catholicos numquam fuit vnus, qui tantum flagitium sit aggressus per tot annorum sæcula, toto orbe Catholico. de antiquis apparet è capite superiori, de hæreticis & Mahometanis è signo de intestinis hæreticorum cædibus, de schismaticis, aut excõmunicatis, ex eo, quòd impius ille Manfredus Ecclesiæ Catholiciæ hostis, & excõmunicatus, excõmunicatū patrem

Fridericum Secundum magno Germanicæ nobilitatis dedecore, si quid labis impius piis potest aspergere, suffocavit. Viden' ut summa sit Catholicorum pietas in suos, si ceteris

XVI. comparentur? Hinc aliud existit argumentum pietatis. Ab hac enim factum cognoscimus, ut inter nullam nationem magis regia potestas sit in eadem cognatione ac posteritate conseruata, ut in Catholica, quæ longissimas plurimorum Regum successiones ex eadem familia recenset: quod scilicet consanguinei inter se amarint, bonumque commune plerumque promouerint. Quod adeo non contigit hæreticis, ut nulla ipsorum familia existerit umquam, quæ ultra quartam stirpem regna transmiserit, quod est à nobis

XVII. abundè explicatum signo de infelici posteritate hæreticorum Regum. Quin signo de iustitia ostendimus, omnia penè regna Catholicorum, quæ nunc exstant, & hæreditaria sunt in Europa, aut quæ à Catholicis habent originem, iure consanguinitatis obtineri ex antiquissimis temporibus; ita ut Philippus Secundus ideo præsit Hispaniæ, quod anti-

XVIII. quissimum Regem Recharedum, qui ante annos mille plus minus nomen Catholicæ religioni dedit, consanguinitate attingat. sic Angliæ Reges, vetustissimos illos, qui Christo se primis temporibus adiunxere, à quibus propter iura cognationis acceperint regnū, nominare possunt; sic Scotici, Danici, ac ceteri omnes, excepta Hugonis Capeti gente, ut signo de iustitia aperuimus. Eadem porro pietas in propinquos impulit Catholicos, ut antiquas illas Romanorum gentiumque leges tollerent, quibus fas erat patri filium

XIX. addicere in seruitutem, aut etiam vendere. Parentesque & filios hac amoris lege obstrinxit, ut cum possent olim se nullis de causis exhæredare, nunc per legem Iustiniani non illi nisi certis iustissimisque de causis possint: sed necesse habent parentes hæreditario iure filijs, & filij contra parentibus legitimam partem relinquere, quod omnes

XX. propè sciunt. Eiusdem pietatis est, à Catholicis passim tot excitata hospitalia loca, ad expositos excipiendos & alendos. Nam cum præci plerumque possent impune filios suos exponere & abicere; multi verò, etiamsi impune non esset, tamen exponerent, quod sceleris argui non possent; Catholici, ne si quis exponeretur, periret, aut malè haberetur, induerunt ea pietatis paternæ viscera, quibus interdum se genitores exuunt, hospitaliaque ædes in cunctis paulo celebrioribus oppidis ad expositos educandos construxerunt, ne paterna pietas omnino periret; & si qua ex parte inter nostros langueret, ex

XXI. alia magis prouheretur, atque extolleretur. Sic etiam summæ pietatis fuit illud à Christo inter Catholicos sancitum, ne quos Deus coniunxisset, vllus separaret. Nam cum mutuus ille amor, quo coniuges se complectuntur, debeat esse omnium summus, sic nullis de causis omnino dissoluendus est umquam. Quocirca statutum inter Catholicos est, ne coniuges se repudient ob vllas offensas ærumnasve interuenientes, quarum nulla esse tanti potest, quæ condonari aliquando non possit, & saltem progressu temporis imminui, & mitigari. licet igitur intercedant offensæ, intercedant querimoniæ, ac summæ calamitates, summique amoris vim debilitent; pietas tamen Catholicorum non patitur, ut abrumpan, & extinguant: ut sapius dici verè illud possit:

*Felices ter & amplius
Quos irrupta tenet copula, nec malis
Diuulsus querimonijs
Suprema citius soluet amor die.*

Vbi nunc vestra hæretici pietas? An qua vestrorum Regum propinqui inter se sæuiunt, quod signo de intestinis hæreticorum cædibus apparet? An qua passim repudia conceditis, ita ut vnus Henricus Octauus intra annos duodecim sex habuerit vxores, duas repudiarit, duas securi percuti mandarit? An qua patriæ vestræ regiones ad extremum non bene à vobis defensæ veniunt in efferatarum gentium potestatem? An qua nihil eorum, quæ supra enumerauimus, operum maximè piorum præstitistis umquam, vel præstare serio conati estis? Producite vestræ pietatis effectus. Haud potestis. Vos igitur impios fatemini: ab impietate respiscite, & in Ecclesiæ matris gremium complexumque reuertimini & conuolate.

SIGNVM

A SIGNVM TRIGESIMVM NONVM.

Obedientia.

Ex obedientia diuinissima nostrorum palam fit nos esse ex Ecclesia Dei. Cap. III.

Melior est, inquit Samuel, obedientia, quam victimæ; & auscultare magis, quam offerre adipem arietum. Quocirca Christus ab omnibus gentibus ob eam causam vult se cognosci, ut illius fidei obediant, ait Paulus ad Romanos: idemque exaltatus est à Deo, quod obedierit vsque ad mortem, cuius nos vestigia sequi debemus. Hinc idem ad vniuersitatē suorum discipulorum numquam intercedentem sic dixit: Qui vos audit, me

B audit; & qui vos spernit, spernit me. Quin obedientia comitatur omnes virtutis cuiusvis actiones. Præcipitur enim cuiuslibet Christiano, ut viuat ex præscripto virtutis suo statui conuenientis. Potest autem vna eademque res fieri iuxta præceptum plurium virtutum. Atque hac parte cum summi sint ac diuini in cunctis virtutibus Catholici, ut singillatim nos explicauimus; velintque exequi munia virtutum, quia Christus ita præcepit, ob id obedientia ipsorum summa, ac diuina. Sed quia sapientes antiqui variè senserunt de virtutibus, & earum functionibus; ita ut dissideant in pluribus inter se, & aliquis potest ambigere an Christus aliquid præcepit, & propè cuncta in dubium reuocare; idcirco hic speciatim virtus obedientiæ elucescit, ut scilicet nos præcipientibus præpositis nostris obediamus credentes id esse verum iustumque, quod ipsi Christi nomine decernunt. Similiter multæ leges, quæ iustitiæ obligationem perpetuam non continent, pro temporū, locorū, atque hominū varietatē variari debent. Atque ita nunc est virtutis aliquid, quod postea non erit. An verò, & quādo id sit, præceptorū est statuere. Hic igitur virtus obedientiæ specialis, sequi hac in re ductum, iudiciumque præceptorum. Videndum est igitur hac parte quanti sint Catholici, numquid summa, ac verè diuina sit obedientia ipsorum, & quænam sit aliorum. Et sanè talis est obedientia nostrorum, ut nulla sit omnium, qui dis-

C fident ab ipsis. Hoc enim singulis Catholicis est statutum, ut nequeant credenda & agenda vlli ex ipsis diffinire; sed necesse habet quilibet, stare antiquorum sanctionibus, in ijs quæ sunt æternæ veritatis ac iustitiæ. Quin nemo potest interpretari scripturas diuinas, aut maiorum decreta, nisi è communi totius Ecclesiæ consensu, cui parere omnino debet. Qui sit autem communis Ecclesiæ sensus, quæ sint antiquorum sanctiones, & ad sacram scripturam veræ interpretationes in ambiguis (de claris namque non est opus loqui) id pertinet ad summum præselem conciliatiue vniuersalia diffinire. Præterea verò necesse est quilibet paratus sit obedire, siue credendo, siue agendo, non modò præsentibus, sed etiam futuris, vsque ad extremum iudicij diem: Est igitur omnium maxima hæc obedientia multis nominibus: ac primo quod per præfectos Dei personam sustinentes imperat, ut firmiter intellectus credat, non quas velit interpretationes, non quæ iudicaret ipse vera & iusta ex argumentis verisimilibus, sed quod ab alijs constituitur. hoc est enim quod aiebat Paulus: Redigi intellectum in captiuitatem in obsequium fidei. Hæc igitur obedientia arcem totius hominis occupans. Intellectus namque est, quo sumus homines, quod explicauimus signo primo. Secundo, ne quis eligat sibi, quibus in credendo obediat, atque ita sibi obedientiam quamdam more suo arbitrioque componat, certi sunt viri constituti perpetua successione, quibus sit parendum; atque hi sunt Episcopi, ac successores eorum, ut è signo de perpetua Apostolorum successione apparet. Tertio, ut summa sit adhuc hæc obedientia, cum possint inter se quandoque Episcopi dissidere, ne quis hac parte sit liber ac sui iuris, sed necesse habeat obedire, decretum est obediendum ijs Episcopis, qui sunt toto orbe diffusi in vnam doctrinam consensumque decretorum conspirantes, vel ei qui cum istis sentit, aut istis præest, qualis est Pontifex Romanus, ut signo de Catholica Ecclesia constat. Hinc quarto maxima est hæc obedientia, quod nemo potest eligere cui pareat, vel suæ saltem nationis virum; sed quælibet natio, aut cuiuslibet nationis homo necesse habet in id conuenire, in quod vnanimi consensu omnia decreta facta ac facienda complectente conspirant cunctæ cogniti orbis nationes, aut aliqui ex illis; ita ut hac parte obediatur singulis nationibus in credendis & agendis. Quinto maxima est hæc

D

SEX MAXIME
SINGVLARIA
OBEDIEN-
TIAE CATHO-
LICORVM.

E De Sig. Tom. I. Kk 3 obedien-

obedientia, quia nemo potest velle in vno parere, aut aliquibus, sed opus est in omnibus credat, & obsequatur. Sexto, non modo necesse est quiuis paratus sit obtemperare in omnibus iam constitutis, sed etiam constituendis, quantum pertinet ad ea quae sunt aeternae veritatis ac iustitiae, vsque ad extremum iudicij diem: quod a nobis hucusque praestitum fuisse liquet e signo de vna fide. Igitur siue spectes maximam nostram partem, quae est intellectus, siue viros, quibus est obediendum, siue eorum, quibus est obediendum, varios coetus, siue nationem aliquam, pluresve, quibus sit obtemperandum, siue res, in quibus obedientia versatur, siue tempus, quo cuncta haec seruanda, nulla maior hac Catholicorum obedientia fingi potest, de qua se iactet vllus mortalium coetus. Continet omnes res, omnes nationes, omnia tempora, ac nos, qua sumus homines, totos. Sed tamen adhuc nostri prouehunt ad summum culmen hanc obedientiam. Nam cum decreta Ecclesiae sint vniuersalia, & vniuersitatem totam spectent, ac fieri non possit vt cuilibet singulatim praescribatur quid agat, atque ideo multa sint in quibus non videretur aduersus vllam virtutem peccari vtro modo fiant; propterea sunt plurimi inter Catholicos, qui se voto obedientiae inter familias religiosorum probatas obstringunt, Deo pollicentes se praepositis earum obedituros omni in re, quae scilicet non discrepet a communi Ecclesiae consensu, etiam si non appareat aliud praecipuum, quo obligentur. Atque ita nihil omnino agunt ac moliuntur, nisi e suorum praesulum praescripto. Ceteri, fat est, si communia scita seruent, proposita vniuersis mandata. At hi singulas suas actiones imperio subiiciunt aliorum. Horum porro est multitudo toto orbe Catholico innumera. Vt autem magis obedientiae virtus elucescat, austerissima vitae decreta, in quibus obediunt, plurimi istorum religiosorum sibi proponunt, vt quiuis potest contemplari in Charthusianis, Camaldulensibus, Fraciscanis, siue ijs, quos Minores, siue ijs, quos Minimios vocant, & alijs huiusmodi, quos esset longum nimis recensere. Ac ne quis haec posita tantum dicat in pollicitatione & iactatione quadam promissorum, potest eorum vitam propius intueri, praeterea vero vitas hominum legere, qui inter familias istas religiosorum instituti sanctis adscribi meruerunt; & videbit quam miranda illi patrarint toto vitae spatio obedientiae ductu. Hinc signo de religione, efferisque gentibus ad humanitatem traductis ostendimus obedientia duce ab efferato viuendi genere per istos plusquam dimidium totius orbis ad humanitatem perductum, neque eos exhoruisse remotissimas adire regiones, inter gentes omnis humanitatis expertes versari, extrema quaeque subire & pati, morti certissimae ac tormentis acerbissimis occurrere, vitam ponere, vt signo de perpetua martyrum successione apparet. Atque etiam nunc e multis religiosorum coetibus, praecipue vero e Societate Iesu, plurimi quotidie hoc faciunt. Quam sibi laudem nulla nationes vendicare possunt alienae ab Ecclesia Catholica. quod scilicet diuinus amor ad tantum obedientiae culmen eas haud perducatur. Et hinc perspicere possumus quid differat obedientia Catholicorum ab obedientia ingenij seruilis, quale in Turcis & Assanis illis, qui narratur ad suorum principum iussa solitos se occidere, in praepositi ex altissima turri se dare, & mortem occumbere nullo humani generis fructu, nullo Dei respectu, vt ex euentis colligi potest: quid enim boni contulere, quid splendoris vlli regioni dederunt vquam? quid ciuilius cultus, aut vrbanius humanitatis vlli genti sunt isti largiti aliquando, vt per nostros tot populis ac locis supra Rhenum & Danubium, infulisque, & regionibus, quas Oceanus circumfluit, est impertitum? Quod si te mirabilia delectant, scimus obedientiae nostrorum seruire elementa, resque omnes naturales, ita vt omnem vim suam deponant propter obedientium vim. Id ita esse, si quaeris antiqua, te docebunt quae inter Graecos de obedientia scripsere ex antiquis Clymachus & Dorotheus, inter Latinos scriptores Ioannes Cassianus. Hinc ille Maurus dicto S. Benedicti audiens super aquas illaesus ambulauit, solidumque ambulanti iter illa praebuerunt. Hinc Thomas Florentinus ex ordine S. Francisci, dicto Ioannis Capistrani audiens, prunas ardentis manibus similiter illaesis contrectauit. & Petrus Igneus iussu Ioannis Gualberti per medias flammam incolumis pertransiit, quod nos multorum testimonij supra confirmauimus signo de religione. Sed harum rerum sunt exempla innumera in vitis Sanctorum, quas a Surio diligentissimè collectas, & ab alijs, qui ordinum religiosorum gesta scripserunt, memoriae mandata, quiuis inspicere potest. Nos publica & illustrissima quadam producemus in medium; e quibus, quod asserimus, clarissimum fiet. In primis enim nullis mortalibus contigit, vt regia potestas, non tenuis, sed amplissima, ac potentissimis nationibus

I I.
E varlis religiosorum familiaris.

III.
Ex institutis religiosorum serueris.

IV.
E vitis religiosorum.

V.
E periculis quae subeunt religio si in barbaris conuertendis.

VI.
E collatione aliarum gentium.

VII.
A miraculis.

VIII.
A conseruatione gentium regiarum.

A imperans in iisdem familiis tamdiu fuerit conseruata, vt in Catholicis. quocirca saepe regna maxima, populi que bellicosissimi pueris ac foeminis obediunt, & a legibus obediunt haud recesserunt: atque hinc factum, vt eadem regna tamdiu persisterunt in agnatione eadem quod nos signo de felici Regum Catholicorum posteritate persecuti sumus.

Hinc si conseruas qui fuerint e Catholicis Regibus occisi aut deieci a suis, & contra, quibus id acciderit ex alienis ab Ecclesia Catholica, videbis paucissimos e nostris plurimos ex alijs a suis interfectos, ac regno spoliatos, quod scilicet nostri pareant suis, principibus, ac praepositis, alii non ita. Hoc sic esse, liquet e signo de intestinis haereticorum, & hostium caedibus, infelici exitu haereticorum Regum, felicique Catholicorum, ac signo etiam superiori de pietate. Commendatur adhuc obedientia Catholicorum supra omnes alias gentes, quod nullis datum populis, vt sit illis vnus princeps, cui remotissimae gentes sponte ac nulla vi adductae obediunt, vt vni e nostris, qui est Pontifex Romanus, cui ex extremis orbis cogniti partibus semper aliqui paruerunt vltro: quod colligitur e signo de insulis longinquis, & e priuilegijs Pontificiae Sedis, quae signo de prudentia politica complexi sumus. Et nunc scimus vltimos Sinas illi obedire, & a Iaponijs toto orbe disunctis superioribus annis ad obedientiam illi praestandam legatos missos ipsi vidimus. Sed vis haec obedientiae magis elucescit, quod obeditum est Pontifici Romano, & quidem ea obedientia, quam supra explicauimus, a remotissimis populis, quibus proclive erat ab obedientia desciscere, non quatuor, aut quinque, sed iam quindecim saeculis adde ab ijs etiam, qui versabantur ac sedes habebant inter hostes Pontificis Romani, quod capite de priuilegijs Pontificiae sedis, signo de prudentia politica fuit a nobis explicatum. Huc accedit, quod tanto tempore haec summa obedientia, qualis nulli genti fuit, exhibita est Papae ab innumeris gentibus, quin semper fuit aliquis ex omni peruii orbis gente, qui illam Papae praestaret. Illud adhuc mirabilius, hanc summam obedientiam cum summa reuerentia coniunctam ab innumeris Regibus, & cuiusvis prope nationis cogniti orbis Pontifici Romano praestitam fuisse non vllis armorum metu, sed solius religionis obseruantia, quod nos signo de plurimorum Regum cultu, ac reuerentia late notauimus. Nunc igitur cum tot Reges, tot nationes, tato tempore, tam remotae hanc summam, quam principio capitis obedientiam descripsimus, Pontifici Romano, & Episcopis, in eo quod spectat ad religionem, praestiterint; peto ut vnus aliquis producat ex quo conditus est orbis, qui talem tantaeque, vt depinximus, obedientiam alicui aliquando praestiterit, obedientiam inquam huiusmodi, cui sex illa a nobis connumerata adfuerint. Proferri nullus potest. Nulla igitur alijs pra nobis, summa autem nobis est obedientiae virtus.

C exhibita est Papae ab innumeris gentibus, quin semper fuit aliquis ex omni peruii orbis gente, qui illam Papae praestaret. Illud adhuc mirabilius, hanc summam obedientiam cum summa reuerentia coniunctam ab innumeris Regibus, & cuiusvis prope nationis cogniti orbis Pontifici Romano praestitam fuisse non vllis armorum metu, sed solius religionis obseruantia, quod nos signo de plurimorum Regum cultu, ac reuerentia late notauimus. Nunc igitur cum tot Reges, tot nationes, tato tempore, tam remotae hanc summam, quam principio capitis obedientiam descripsimus, Pontifici Romano, & Episcopis, in eo quod spectat ad religionem, praestiterint; peto ut vnus aliquis producat ex quo conditus est orbis, qui talem tantaeque, vt depinximus, obedientiam alicui aliquando praestiterit, obedientiam inquam huiusmodi, cui sex illa a nobis connumerata adfuerint. Proferri nullus potest. Nulla igitur alijs pra nobis, summa autem nobis est obedientiae virtus.

D Iam vero cum sanctissimus Papa toti Ecclesiae Catholicae praesideat, illique pareant singuli ex illa, illud longè mirabilissimum, nullius perpetuae successionis, aut vniuersitatis praefectos, nullius sedis episcopos, nullius regni Reges adeo fuisse obediens, vt Romanos Pontifices, sed quibusnam Pontifex Romanus obedire debet? Superiorum Pontificum, vel vniuersalium conciliorum decretis, quantum ad ea, quae sunt semper credenda, vel agenda a cunctis absque vlla immutatione, quam concedere possit aequitas propter varia tempora, mores, atque homines; propter haec enim leges immutari possunt in agendis: sed tamen immutari quaedam non possunt, vt lex, quae prohibet moechari, Deum continere, & quaecunque sunt huiusmodi, perpetuam iustitiae obligationem, quae solui numquam possit, continentia. His obediatur decretis, aeternae veritatis, ac iustitiae, necesse est sanctissimus Papa. Obedisse autem magis, quam cunctos ullius vniuersitatis praefectos, constat e tribus, ac primo loco, quod nemo Pontifex quatenus Pontifex haereticus fuit a superiorum sanctionibus & vnanimi Ecclesiae consensu recedens: secundo, quod nulla sedes tot Martyres dedit, vt Romana, qui pro obedientia fidei vitam posuerint. Tertio, quod nullius vniuersitatis praefecti tot sanctos miraculis illustres produxerint, vt sedes Romana: quae nos abunde ostendimus, & explicauimus signo de Prudentia politica, capite de priuilegijs Pontificiae, ac Romanae sedi diuinitus communicatis. Sic itaque Pontifices Romani maximè omnium paruerunt decretis fidei, & decretis iustitiae ab Ecclesia Catholica constitutis. Peto igitur ab haereticis omnibus, vt proferant in medium si qua sunt effecta obedientiae suae, vel suorum; animum serio conuertant ad hoc vnum penitus inspiciendum, an omnes quotquot sunt haeretici, vel fuerunt, sint asecuti vmbra tenuissimam tantae virtutis, vt eius solidam vim vel scelestissimus e nostris quilibet factis expressit.

E Iam vero cum sanctissimus Papa toti Ecclesiae Catholicae praesideat, illique pareant singuli ex illa, illud longè mirabilissimum, nullius perpetuae successionis, aut vniuersitatis praefectos, nullius sedis episcopos, nullius regni Reges adeo fuisse obediens, vt Romanos Pontifices, sed quibusnam Pontifex Romanus obedire debet? Superiorum Pontificum, vel vniuersalium conciliorum decretis, quantum ad ea, quae sunt semper credenda, vel agenda a cunctis absque vlla immutatione, quam concedere possit aequitas propter varia tempora, mores, atque homines; propter haec enim leges immutari possunt in agendis: sed tamen immutari quaedam non possunt, vt lex, quae prohibet moechari, Deum continere, & quaecunque sunt huiusmodi, perpetuam iustitiae obligationem, quae solui numquam possit, continentia. His obediatur decretis, aeternae veritatis, ac iustitiae, necesse est sanctissimus Papa. Obedisse autem magis, quam cunctos ullius vniuersitatis praefectos, constat e tribus, ac primo loco, quod nemo Pontifex quatenus Pontifex haereticus fuit a superiorum sanctionibus & vnanimi Ecclesiae consensu recedens: secundo, quod nulla sedes tot Martyres dedit, vt Romana, qui pro obedientia fidei vitam posuerint. Tertio, quod nullius vniuersitatis praefecti tot sanctos miraculis illustres produxerint, vt sedes Romana: quae nos abunde ostendimus, & explicauimus signo de Prudentia politica, capite de priuilegijs Pontificiae, ac Romanae sedi diuinitus communicatis. Sic itaque Pontifices Romani maximè omnium paruerunt decretis fidei, & decretis iustitiae ab Ecclesia Catholica constitutis. Peto igitur ab haereticis omnibus, vt proferant in medium si qua sunt effecta obedientiae suae, vel suorum; animum serio conuertant ad hoc vnum penitus inspiciendum, an omnes quotquot sunt haeretici, vel fuerunt, sint asecuti vmbra tenuissimam tantae virtutis, vt eius solidam vim vel scelestissimus e nostris quilibet factis expressit.

I X.

Ab obedientia Regibus praestata.

X.

Ab obedientia praestata Pontifici Romano a remotissimis populis.
OBEDIENTIA PONTIFICI ROMANO PRAESTITA SINGULARIS.

XI.

A tempore quo obeditum est Pontifici Romano, a remotissimis.

XII.

Ab innumeris gentibus, quae se per toto orbe Pontifici paruerunt.

XIII.

Ab obedientia tot Regum.

XIII.

Quod neque vnus ab orbe condito adeo sit obediens vt omnes nostri.

XV.

Ab obedientia quam Papa superiorum decretis praestatur.

SIGNVM QVADRAGESIMVM.

Veritas.

Veritatem in Ecclesia nostra dumtaxat solidè consistere demonstratur, apud alienos non ita, ex quo fit nos esse ex Ecclesia Dei. Cap. VI.

DE Christianorum vniuersitate loquens Isaias, ac prospiciens, quàm veritatis amans illa futura esset, inquit, Aperite portas, & ingrediatur gens iusta, custodiens veritatem. quibus verbis ostendit, populum Dei veritatis fore propugnatorem, & custodem, ita vt in verbis, & actis eius illa maximè elucescat. Sic Christus sapius apud Ioannem rogat Patrem ijs verbis, Sanctifica eos (nimirum Christianos) in veritate. & alibi, cum venierit ille spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem. Ob id Paulus admonet suos, inquit: Loquimini veritatem vnusquisque cū proximo suo. Quocirca necesse est Ecclesie Catholice alumnos in veritatis assertione longè omnibus præcellere. Id verò sic esse è multis colligitur.

Isa. 26.

Ioan. 17. Ioan. 16.

Ephes. 4.

I. Quia solis nobis fides vna.

II. Ab assertione veritatis in martyrio.

III. Quia plures nobis episcopos martyres, quam cunctis hæreticis simul ex eorum episcopis.

III. Quia vna sedes Romana plures martyres Papas dedit, quam cuncti hæretici suis episcopis.

V. Quin quàm cunctæ gentes ab orbis exordio.

VI. Quis Põtifex Ro. quicumque sit, veracior, quàm cuncti hæretici simul.

In primis autem, quòd soli Ecclesie Catholice semper fuit vna fides, in qua nihil est diffidens, à cuius immobilibus decretis numquam discessit contraria sanciendo; ceteri omnes in contrarias sæpè partes abierunt, & modò hoc modò illud omnino verum; diuinitusque traditum constituerunt, ac veluti oraculum cæleste sanxerunt, mox autem repudiarunt, quasi mendacium, nihil sibi constantes: id nos explicauimus signo de vna fide; eò reijcimus lectorem. Tanta verò nostrorum fuit semper constantia in huius veritatis assertionem, vt Ecclesie Catholice nulla ætate desint innumeri martyres vel ab hæreticis vel à gentibus alijs occisi non aliam ob causam, nisi quòd hanc veritatem testificarentur, eam prodero nullo modo vellent, vitam potiùs profunderent, omnium iacturam facerent. Id nos latius prosecuti sumus signo de perpetua martyrum successione.

Hinc etiam factum videmus, vt nullus hæreticorum cõuersus possit è suis præfectis producere tot pseudomartyres, qui vitam posuerint pro assertionem suorum decretorum, aut etiam qualicumque Christi cultu, vt nos proferre possumus è nostris Episcopis, qui occubuerint non dicam pro nostris sanctionibus affirmandis, sed pro Christi solo cultu. Nam cum vocabantur ad mortem, non ab ijs exigebatur vt Catholica decreta abijcerent, sed Christi religionem, quæcūque illa foret. Hoc enim tam verum Catholicis quàm plerisque hæreticis, adorandum Christi nomen, primas illi dandas inter omnes in omnibus post Deum. Pro hac verò veritate plures è Catholicis Episcopis sunt interfecti, quàm è præfectis hæreticorum, quod nos ostendit firmiùs adhærere cognitæ veritati.

Sed quid ego hinc omnes Episcopos martyres colligam? Vna sedes Romana plures martyres è suis Episcopis dedit, quàm cunctæ hæreticorum factiones è suis præfectis ex omni vrbe collectis dederint in huius decreti defensione, Christum præ ceteris colendū. Recenseant enim cuncti hæretici suos Episcopos, vel quouis nomine vocent urbium suarum præpositos, quibus sit illata mors ob id, quòd Christum colerent; ac videbunt nò tot esse, quot vna sedes Romana produxit. Igitur hæc vna sedes fortior in veritate nobis cum illis communi defendenda, quàm tot hæreticorum conuenticula. Quod autem dicimus de hæreticis, idem de cunctis alijs gentibus asserimus. Non enim possunt vniuersi populi, qui ab orbis exordio fuere, è suis nominare tot homines (vide quid dicam) tot homines, inquam, non tot principes, ob alicuius veritatis defensionem vtrò mortem subeutes, quot vna sedes Romana Pontifices: & tamè in toto orbe vnus fuit semper Pontifex, at alieni vel ab omni Christi cultu, vel hæretici præfecti Christo cultum dantes aliquem toto orbe tot fuerunt, vt eorum numerus iniri non possit. Quot igitur partibus nos alijs simus constantiores in veritate communi tutanda, mente comprehendere non potest Papæ vero Martyres sunt vigintiseptem.

Quid plura? Signo de vna fide ostendimus, cunctos hæreticos, & hæreticorum principes descivisse à suis decretis, quæ ipsimet promulgarint ac sanxerint veluti oracula diuina.

A

B

C

D

E

A uina. Arque hæretici idem non poterunt proferre vel vnum Pontificem Romanum, qui discesserit vel ab vnus rei veritate, quæ sit communis nobis cum hæreticis, & qua conueniamus cum illis. quilibet itaque Pontifex, quicumque ille sit (sumatur flagitiosior) veritatis tamen est amantior, ac studiosior, quàm cuncti hæreticorum principes, siue hæresiarche, qualis Lutherus, Caluinus inter Protestantes, inter Græcos aut siue Photius siue Michaeli Patriarcha Cõstantinopolitanus, qui primus Monomacho imperante nos est ausus excommunicare, mox autem resipuit, & à semetipso discessit, vt è Sigiberto & litteris Leonis Noni apparet. Et hæresiarcha sanè omnes anteaquam laberentur in hæresim fuerunt ex Ecclesia nostra, & in nostra decreta conueniunt, deinde illa contempserunt; ergo in ijs, quæ sunt omnium maxima, vel ante, vel postea necessario mendaces. Id de nullo Papa affirmari potest.

B Siue igitur spectes hæresiarcharum inconstantiam in propriis ipsorum decretis retinendis, siue in communibus, quæ prius vnà cum nobis tuebantur, necesse est dicamus quemlibet Papam cunctis illis veracior, quin Catholicum quemlibet, vel infimum, leuissimumque, & flagitiosissimum. Catholici namque haud desciscunt ab Ecclesie decretis, nisi siquis forsan aliquando lapsus in hæresim, mox agnito mendacio restituit se nobis, & Ecclesie Catholice, qua in re mendax, non qua parte Catholicus est, sed qua parte à nobis sese abalienauit, & hæreticus fuit.

C Sed ex alijs necesse est dicamus hæreticos esse mendaces. Cuncti namque fuerunt in Ecclesia nostra, & ab illa discesserunt, quòd dicerent Ecclesiam Dei in mendacia lapsam: ergo fatentur Ecclesiam, quæ Dei sit, in mendacium ruere posse. Id si ita est, & eorum cõuersus, quem volunt esse ex Ecclesia Dei, potest se inuoluere falsitati. Non igitur quidquam potest esse apud illos indubitatum & clarum. Atqui pro indubitatis, & claris venditant sua placita. Necesse est itaque dicamus ipsos mendaces. Amplius opus est asseramus ipsos haud posse stare in veritate, quòd ignorent indubitatum veritatem, cui certò innitantur, & in qua immobiliter consistant.

D Rursus autem Catholicis esse infixam cordi veritatem, vel ex eo constat, quòd soli nos omnes hæreticos inter se dissidentes, atque idcirco necessario mendaces, (veritas namque haud sibi dissõna) profugauimus ab ipso exordio Ecclesie nascentis, vt è signo de hæresum confutatione apparet. Præterea verò soli nos innumerarum gentium falsas & innumeras superstitiones exterminauimus hucusque & exterminamus, cum nos soli hætenus gentes ad Christum colendum perduxerimus, ac perducamus, vt signis de fidei propagatione liquet. Quin vbi ex aliqua regione per hæreticos est eiecta nostra Ecclesie Catholice religio, vel in eam protinus innumera hæreses inter se contraria irruerunt, atque ob id falsitas necessariò irrupit, vt nunc Germaniæ cõtingit, vel etiam Barbari, & efferi populi, qui cultum Christi omnem tollunt.

E Quocirca è tribus omnino colligitur esse nobiscum veritatem. Primo, quòd nos soli omnes hæresum falsitates apertas, vel ipsi hæreticis fatentibus, qui contendunt esse mendaces, quicumque hæretici dissident ab ipsis, confutauimus. Id autem solius est veritatis munus. Secundò soli nos hucusque sustulimus, ac tollimus adhuc, quæ sunt aperta mendacia gentium, quæ ab omni Christi cultu fuerunt alienæ. Non enim possunt hæretici negare, falsa sentire tot Indos, Orientales, & Occidentales, qui per nostros Christo conciliantur. Tertio, vnde nos expellimur, ibi mendacia, quæ negari non possunt esse mendacia, mirabiliter & abundantissimè scætant, & ebulliunt, vt clarissimè conspicimus in Germania, & Septentrione toto, quibus in locis innumera sectæ inter se contraria, ac proinde veritati, quæ vna est, repugnantes, quotidie germinant. Quin plures in ijs terris sunt hæreses, quàm capita, cum quilibet modò hoc, modò illud de religione sentiat, & singulis horis in contrarias partes immutetur, & immutari sit paratus, atque ideo infinitis partibus sint plura mendacia, quàm homines. Quomodo igitur laud nobiscum veritas, quibus confidentibus aliquo in loco mendacia diminuuntur, quibus abscedentibus multiplicantur? Enimverò si veritas est quædam lux, mendacium tenebræ; illa illucescente tenebræ imminuuntur, abeunte densantur, atque ingeminantur. Igitur nobis lux est, nobis veritas est, vel etiam falsus Christus, qui dicit se venisse in hunc mundum, vt testimonium perhibeat veritati, & per quem data est veritas. Nam si Christus non est nobiscum, sed cum aliquo hæreticorum cõuersu, quomodo Christus illum cõuersum illuminat, quomodo illi perhibet testimonium, cum sinat vndique tene-

QUIVIS PAPA ET CATHOLICVS, VEL LEVISSIMVS VERACIOR CUNCTIS HÆRETICIS.

VII. Quis catholicus veracior cunctis hæresiarchis.

VIII. Hæreticis nihil indubitatum, ergo omnes mendaces. Veritas namque indubitata.

IX. Solum Catholicis cunctas hæreses & aliarum gentium aperta mendacia confutarunt & confutant.

X. Quia nos soli multiplicia gentium mendacia tollimus, eas ad vnum Christum cultum perducimus.

XI. Quia multipliciter mendacia ubi nos haud sumus propter hæreses diuerfas.

tenebris obtegi, ac sepeliri, & ubi sit caliginem nebulasque omnes vndique offundi, vndique immitti? Hoc non est testimonium perhibere: nam testimonium veluti apertius argumentum profert in lucem quod in profundo est demersum, atque idcirco testimonium affert secum veritatem, & clarius est illa veritate inuoluta inter alios. Atqui, ut apparet, inter eos, qui nobis aduersantur, innumeræ erumpunt sectæ inter se pugnant, ac proinde mendaces, atque ita nox altissima & tenebricosissima, quæ numquam pellitur, nisi redeuntibus nobis. Ostendimus enim signo de reparatione & interitu fidei, per nostros fieri ut Christi cultus repararetur in ijs locis, è quibus fuerat ab impijs, & præcipuum Christi cultum detestantibus, quales Mahometani, exterminatus propter hæreses ibi superantes.

XII. **A** studiosa inspectione veritatis in decretis fidei credendis. Ut autem cuncti fateantur, Catholicos esse præ cunctis amatores veritatis, illud est obseruandum, neminem compelli in Ecclesia Catholica ut credat aliquid esse omnino verum, nisi in illud consentiant veluti certum è qualibet natione cognita quicumque in eamdem doctrinam conspirant. Nam cum sola Ecclesia Catholica ex omnibus gentibus notis habeat aliquos sibi obsequentes, in ea nemo credere potest, nisi quod audit veluti indubitatum recipi à cunctis, qui repugnantia non asserunt. Nulla verò gens à nobis aliena, siue hæretica sit, siue Christiani nominis inimica, hoc sibi potest arrogare, ut habeat aliquos ex omni cognita natione in eamdem omnium decretorum factorum faciendorumve legem consentientes. Quis verò negabit facilius aberrare à vero posse, ac veritatis maius incurere periculum, qui paucioribus credit, quam qui multis, ubi pauciores illi non in eamdem sententiam conspirant, uti erant antiqui omnes contraria & incerta de Deo sentientes: contra autem, ubi multi sunt inter se, fueruntque (hoc menti tenendum) semper concordēs in omnibus actis & agendis per cuncta sæcula, conflanturque ex omni natione, ita ut tollatur omnis suspicio naturalis, & indiligentis procliuatatis, qua quis gentibus suis, & ex eadem natione prognatis adsentitur potius, quamuis falsa dicant, quam extraneis. Ecclesiam porò nostram solam ex omnibus in eamdem sententiam decretorum decernendorumque conuenientibus esse compositam docuimus signo de Ecclesia Catholica. In ea verò spectari quod ab omnibus credatur, diximus signo de auditu. Demonstrat igitur, quod explicauimus, nos esse veritatis maximè studiosos.

XIII. **A** disputationibus & decretis vniuersaliū conciliorum. Huic illud affine, quòd siquid in dubium reuocatur à cõtumacibus, vniuersalia cõcilia conuocantur, ad illa accedunt ex omni natione episcopi, ac doctissimi quique, qui precibus adhibitis, accuratis habitis disputationibus de rebus propositis disceptant, ac tum demum decernitur quid sequendum veluti verum. Hoc nulla vmquam gens, nullus mortalium cœtus egit ad inquirendam veritatem, ut signo de concilijs vniuersalibus ostendimus. Ergo nos præ cunctis veritatem disquirimus, perscrutamur, discutimus, ne quis scilicet error admittatur. Ab his porò vniuersalium Conciliorum sanctionibus, in ijs, quæ pertinent ad fidem, ut nos loquimur, id est in ijs, quæ sunt æternæ veritatis, nemini licet recedere, neque Pontifici summo, ubi illa semel sunt approbata. Cui soli est hæc potestas, ambiguitates explicare, quòd fieri non possit, ut è toto orbe Catholico semper episcopi conuocentur. Non solet autem Pontifex Romanus quidquam lege lata, ut credatur, edicere, ac statuere, nisi doctissimis ac sapientissimis viris ad consilium accersitis.

XIII. **A** deliberatis decretis P. R. si ambiguitatibus sol. Iam verò ne quid ad veritatis stabilimentum desit, cum toto orbe terrarum nulla sit celebrior regio, in qua nostrorum non sit aliquis, ac sacratissima Missa celebretur, institutum est ut quiuis sacerdos roget Deum, quo Papam simul & Ecclesiam regat, ne quid labis in fidei doctrina contrahatur. sic itaque diuini præsidij perpetua imploratio ad veritatis tuitionem toto orbe nobis adest in omni notiori regione: quod nulli cœtui, nulli populo adest. atque idcirco consonum rationi est nos non modò veritatis maximos esse amatores, sed etiam Doctores. Huc accedunt tot gymnasia, & monasteria toto orbe disseminata, in quibus de rebus diuinis, rerumque cælestium doctrina pertractatur à nostris, ut nulla vmquam gens tantum studij posuerit in addiscendis ac docendis humanarum diuinarumque rerum doctrinis, quantum videmus positum semper à Catholicis fuisse; quod signo de peritia Catholicorum liquet. Quid igitur humani, aut quid diuini, est à nostris ommissum ad veritatis agnitionem & tuitionem?

XV. **A** Quotidianis precibus, ut Ecclesia Catholica sit i veritate. Quotidianis precibus, ut Ecclesia Catholica sit i veritate.

XVI. **A** Ab innumeris gymnasijs. Ab innumeris gymnasijs.

XVI. **A** Ab innumeris gymnasijs. Ab innumeris gymnasijs.

A Neque verò nostri pati potuerunt, ut vel leuissimum momentaneumque signum daretur aduersus veritatem, ne quid illius cãdori & puritati labeculæ aspergeretur, etiam si mors appetenda esset. Hinc illi quadraginta Martyres noluerunt è frigido, ac rigenti stagno egredi, & in tepidum balneum prosilire, quamuis mirificè torquerentur; quòd dictum fuisset ipsis, hoc signum fore proditæ veritatis, ac desertæ religionis, ut sanctus Basilius narrat. eodem modo Barlaam noluit manum super ardens prunas alligatam inuertere, quòd impositum manui thus ardens fuisset, quod illa inuersione declararetur, ab illo thus impijs Dijs offerri: fuit manum potius aduri. Sic etiam nullis Catholicis licet vllum signum ferre, quo censeretur certò possit non esse ex Ecclesia Catholica.

B Denique, ut omnes sciant quanti fiat à Catholicis veritas, non modò aduersus religionem haud fas est mentiri, sed neque etiam pro religione. Quocirca etiam si sciam mendacio me promotorum maximè rem Christianam, tamen id non licet, Deus enim, Iob ait; mendacijs nostris non eget. Jsc quamuis credam me plurimis, grauissimisque in rebus amico commodaturum, siquid falsum dicam, meque funestissima ab illo pericula auersurum, tamen per nostram religionem non licet. datur sanè inuolutis verbis, & ambiguus, aliquando iustis de causis, nisi tamen Catholica pietas incertamen, & contemptum veniat, obtegere veritatem: exempli gratia ut discrimen aliquod euadam vitæ, ut amicos innocentesque ex illo aut simili eximam, aut aliquod non leue tranfigam. Non datur autem, ut diximus, inuolucris vllis & ambiguus sententijs uti, cum interrogor de Catholica veritate ab aliquo inimica mente, ut palàm fiat, sim necne Catholicus, nisi aperta irrisione iam tum detegenda impijs illudere velim, eosque contemptui propter hoc obijcere. Sic, ut nos scribimus, tradit, officiosa scilicet mendacia non esse licita, Augustinus libris duobus contra Cresconium, quem Latini omnes meritò sequuntur; & Innocentius Tertius diffinit: quamuis Plato inter antiquos melioris notæ vir, libro tertio de Rep. secus velit. Ex his igitur omnibus liquet cunctis Catholicis præstare in veritate inquirenda ex vnanimi omnium gentium Catholicarum in omnia decreta facta à maioribus, & facienda, conspirantium consensu; in veritate discutienda per disputationes, quæ in Concilijs vniuersalibus à doctissimis viris habentur, statuenda per omnium gentium Catholicarum Episcopos ad vniuersalia Concilia accersitos, significanda per puræ neque inuolutæ veritatis explicationem, defendenda scriptis aduersus omnes omnium ætatum hæreticos libris, testificanda perenni sanguinis ac vitæ effusione, edocenda per viros sapientissimos in tot monasterijsque toto orbe diffusis, disseminanda inter exterarum gentes ad Christi cultum stabiliendum, propagandumque, facta testatque: tuenda ab omni mendacij cuiusuis labecula: quæ omnia pertinent ad veritatis virtutem, ad eamque reducuntur. Quæ sanè sic ab alijs, ut gentes, quæ de Dijs tradebant, non nisi fabulis, ac nefandissimis flagitijs fœdata edocent; hæreticis verò præcipuis, ut Græcis, & Protestantibus, fuerint magistri primarij quibus magister erat pater mendacij Diabolus, ut ex ipsorum scriptis ostendimus signo de vnanimi doctorum consensu. Ac Photius sanè primus auctor dissidij inter nos ac Græcos non nisi falsis machinationibus impulit illos in Latinos, ut ex antiquis monumentis disertissimè descripsit sanctus Antoninus. Lutherus autem mendacijs adeò scatuuit, ut Ioannes Dietsbergius conuicerit eum in duabus confutationibus octingentorum septuaginta quatuor mendaciorum, quod in historia anni millesimi quingentesimi vigesimi tertij Surius adnotauit. Iam verò hæreticos omnes olim mendacijs semper innoxios aduersus nos arma mouisse, ac nulla alia re pugnasse constat ex omnibus historijs præcipue verò ex actis Conciliorum.

C c. 3. de usuris Licita, Augustinus libris duobus contra Cresconium, quem Latini omnes meritò sequuntur; & Innocentius Tertius diffinit: quamuis Plato inter antiquos melioris notæ vir, libro tertio de Rep. secus velit. Ex his igitur omnibus liquet cunctis Catholicis præstare in veritate inquirenda ex vnanimi omnium gentium Catholicarum in omnia decreta facta à maioribus, & facienda, conspirantium consensu; in veritate discutienda per disputationes, quæ in Concilijs vniuersalibus à doctissimis viris habentur, statuenda per omnium gentium Catholicarum Episcopos ad vniuersalia Concilia accersitos, significanda per puræ neque inuolutæ veritatis explicationem, defendenda scriptis aduersus omnes omnium ætatum hæreticos libris, testificanda perenni sanguinis ac vitæ effusione, edocenda per viros sapientissimos in tot monasterijsque toto orbe diffusis, disseminanda inter exterarum gentes ad Christi cultum stabiliendum, propagandumque, facta testatque: tuenda ab omni mendacij cuiusuis labecula: quæ omnia pertinent ad veritatis virtutem, ad eamque reducuntur. Quæ sanè sic ab alijs, ut gentes, quæ de Dijs tradebant, non nisi fabulis, ac nefandissimis flagitijs fœdata edocent; hæreticis verò præcipuis, ut Græcis, & Protestantibus, fuerint magistri primarij quibus magister erat pater mendacij Diabolus, ut ex ipsorum scriptis ostendimus signo de vnanimi doctorum consensu. Ac Photius sanè primus auctor dissidij inter nos ac Græcos non nisi falsis machinationibus impulit illos in Latinos, ut ex antiquis monumentis disertissimè descripsit sanctus Antoninus. Lutherus autem mendacijs adeò scatuuit, ut Ioannes Dietsbergius conuicerit eum in duabus confutationibus octingentorum septuaginta quatuor mendaciorum, quod in historia anni millesimi quingentesimi vigesimi tertij Surius adnotauit. Iam verò hæreticos omnes olim mendacijs semper innoxios aduersus nos arma mouisse, ac nulla alia re pugnasse constat ex omnibus historijs præcipue verò ex actis Conciliorum.

D c. 3. de usuris Licita, Augustinus libris duobus contra Cresconium, quem Latini omnes meritò sequuntur; & Innocentius Tertius diffinit: quamuis Plato inter antiquos melioris notæ vir, libro tertio de Rep. secus velit. Ex his igitur omnibus liquet cunctis Catholicis præstare in veritate inquirenda ex vnanimi omnium gentium Catholicarum in omnia decreta facta à maioribus, & facienda, conspirantium consensu; in veritate discutienda per disputationes, quæ in Concilijs vniuersalibus à doctissimis viris habentur, statuenda per omnium gentium Catholicarum Episcopos ad vniuersalia Concilia accersitos, significanda per puræ neque inuolutæ veritatis explicationem, defendenda scriptis aduersus omnes omnium ætatum hæreticos libris, testificanda perenni sanguinis ac vitæ effusione, edocenda per viros sapientissimos in tot monasterijsque toto orbe diffusis, disseminanda inter exterarum gentes ad Christi cultum stabiliendum, propagandumque, facta testatque: tuenda ab omni mendacij cuiusuis labecula: quæ omnia pertinent ad veritatis virtutem, ad eamque reducuntur. Quæ sanè sic ab alijs, ut gentes, quæ de Dijs tradebant, non nisi fabulis, ac nefandissimis flagitijs fœdata edocent; hæreticis verò præcipuis, ut Græcis, & Protestantibus, fuerint magistri primarij quibus magister erat pater mendacij Diabolus, ut ex ipsorum scriptis ostendimus signo de vnanimi doctorum consensu. Ac Photius sanè primus auctor dissidij inter nos ac Græcos non nisi falsis machinationibus impulit illos in Latinos, ut ex antiquis monumentis disertissimè descripsit sanctus Antoninus. Lutherus autem mendacijs adeò scatuuit, ut Ioannes Dietsbergius conuicerit eum in duabus confutationibus octingentorum septuaginta quatuor mendaciorum, quod in historia anni millesimi quingentesimi vigesimi tertij Surius adnotauit. Iam verò hæreticos omnes olim mendacijs semper innoxios aduersus nos arma mouisse, ac nulla alia re pugnasse constat ex omnibus historijs præcipue verò ex actis Conciliorum.

E c. 3. de usuris Licita, Augustinus libris duobus contra Cresconium, quem Latini omnes meritò sequuntur; & Innocentius Tertius diffinit: quamuis Plato inter antiquos melioris notæ vir, libro tertio de Rep. secus velit. Ex his igitur omnibus liquet cunctis Catholicis præstare in veritate inquirenda ex vnanimi omnium gentium Catholicarum in omnia decreta facta à maioribus, & facienda, conspirantium consensu; in veritate discutienda per disputationes, quæ in Concilijs vniuersalibus à doctissimis viris habentur, statuenda per omnium gentium Catholicarum Episcopos ad vniuersalia Concilia accersitos, significanda per puræ neque inuolutæ veritatis explicationem, defendenda scriptis aduersus omnes omnium ætatum hæreticos libris, testificanda perenni sanguinis ac vitæ effusione, edocenda per viros sapientissimos in tot monasterijsque toto orbe diffusis, disseminanda inter exterarum gentes ad Christi cultum stabiliendum, propagandumque, facta testatque: tuenda ab omni mendacij cuiusuis labecula: quæ omnia pertinent ad veritatis virtutem, ad eamque reducuntur. Quæ sanè sic ab alijs, ut gentes, quæ de Dijs tradebant, non nisi fabulis, ac nefandissimis flagitijs fœdata edocent; hæreticis verò præcipuis, ut Græcis, & Protestantibus, fuerint magistri primarij quibus magister erat pater mendacij Diabolus, ut ex ipsorum scriptis ostendimus signo de vnanimi doctorum consensu. Ac Photius sanè primus auctor dissidij inter nos ac Græcos non nisi falsis machinationibus impulit illos in Latinos, ut ex antiquis monumentis disertissimè descripsit sanctus Antoninus. Lutherus autem mendacijs adeò scatuuit, ut Ioannes Dietsbergius conuicerit eum in duabus confutationibus octingentorum septuaginta quatuor mendaciorum, quod in historia anni millesimi quingentesimi vigesimi tertij Surius adnotauit. Iam verò hæreticos omnes olim mendacijs semper innoxios aduersus nos arma mouisse, ac nulla alia re pugnasse constat ex omnibus historijs præcipue verò ex actis Conciliorum.

SIGNVM QVADRAGESIMVM PRIMVM.

Amicitia.

Amicitia incredibilis efficacitas inter nostros existentis ostendit nos esse ex Ecclesia Dei, ceteros ab illa longè remotos esse. Cap. VII.

Amicitia videtur esse inter eos, qui non sunt valde inæquales. Maioribus enim pietas, obseruantia, & obedientia debetur. Sed quando inter Christianos est illud à Christo dictum, Iam non dicam vos seruos, sed amicos, & à Paulo, Superiores inuicem arbitantes in timore Christi, & humilitatem inuicem insinuate: quamuis aliquis sit inter illos omnium maximus & dignitate, & potestate, tamen is ob hæc necesse est quodam modo se demittat, & alijs communicet, neque se efferat nimis, & extollat, ita vt inter omnes amicitia quædam vis ac pars existere possit. Tanta porrò hæc inter Christianos est reuera, atque esse debet, vt amicitia nomen inter eos abierit in fraternitatem, quasi ament inter se, & amare sint obligati, vti fratres: de qua Paulus, Caritatem fraternitatis inuicem diligentes, & mox, Benedicite persecutibus vos, benedicite, & nolite maledicere, gaudete cum gaudentibus, stete cum flentibus, & alibi, De caritate fraternitatis non necesse habemus scribere vobis: ipsi enim vos à Deo didicistis, vt diligatis inuicem. & rursus, Caritas fraternitatis maneat in vobis. Petrus autem sic ad Christianos, Omnes honorate, fraternitatem diligite, & rursus, In fide omnes vnanimis, compatientes, fraternitatis amatores, misericordes, modesti, humiles, non reddentes malum pro malo, nec maledictum pro maledicto, sed è contrario. & alibi, Ministrare in pietate amoris fraternitatem, in amore autem fraternitatis caritatis. Hæc Apostolorum Principes à Christo edocti, qui nos iussit pronũciare illud, Pater noster qui es in cælis, quasi omnes vnus Pater Dei filij sumus. Quocirca & olim Christiani inter se fratres appellabant, quod testantur Iustinus in oratione ad Antoninum, Minutius in Octauio, Athenagoras in oratione pro Christianis, Tertullianus in Apologia. Nam cum sint amicorum quodammodo omnia communia, vt Græco proverbio est diuulgatum, hoc autem maxime elucescat inter fratres eidem Patri subiectos, ideo Christiani fratrum nomine in primis insigniti. Ac non nisi diuini numinis consilio factum vt Catholici omnes sint Romano Pontifici subiecti, atque is vocetur Papa, id est, vt signo de humilitate ostendimus, Pater; quod nos scilicet Catholici sumus inter nos fratres, vni Patri summum Patrem Christum Deumque referenti omnes subiecti. Non igitur malè vocant impij Catholicos Papistas, quasi ab eodem Patre Deo per Papam, qui sustinet in terris eius personam, natos. Conuenit enim Papæ, quod de se Paulus aiebat, Filioli mei, quos iterum parturio, donec in vobis formetur Christus. & alibi, Etsi multos Pædagogos habeatis in Christo, sed non multos Patres: nam in Euangelio ego vos genui per Christum. Iostendimus namque solos Papistas esse in terris, qui gentes exterarum perducunt ad Christi cultum, signis de fidei propagatione. Veluti igitur Papa pater, sic ipsi Papistæ soli Patres in Christo, quia soli Christo filios gignunt.

I. Argumētum. A lege innocentiz.

Illud autem commendare primo loco potest amicitiam Catholicorum, quod cum maxima sit inter eos caritas, quod signo de caritate ostendimus, illa verò in primis animi studium respiciat, atque ob id amicitia munus in signis conspicuis præcipuè sit positum, sic quemadmodum non possunt Catholici propter caritatis iura velle alicui malum præter iustitiæ communis placita, sic neque procurare vel minimo verbo, ac nutu, etiam si impune id fieret; alioquin si in eo persistant, excommunicantur, vbi de graui re agitur, ab Ecclesia sunt extorres, neque possunt à sacerdotibus absolui. Et quidem cuncti sapientes voluerunt, cuncti legumlatores statuerunt, nequis alicui præter fas malum cuperet, aut aliquo modo moliretur; sed impune id fiebat, si quidem saltem posset occultari: at Christianis Catholicis, etiam si cunctos lateat, id nõ abit inultum per sacerdotes, quibus opus est nostra crimina confiteamur: & quamuis horum iudicia sint omnibus opera; quod tamen

cap. 12.

1. Theff. 4. Heb. 14. 1. Pet. 2. 3.

1. Pet. 2.

A

B

C

D

E

A tamen poenæ potuit in malos sua scelera occultantes irrogari, id à nobis est constitutum; vt scilicet admissi flagitij reus intimo quodam timoris & conscientia cruciamento torqueatur, non modò quod peccauit (hoc namque illi commune cum ceteris omnibus) sed etiam quia non meretur absolui à sacerdote, quod omnes alioquin mereri & consequi videt. Atque ita cum non possent aliter multari nocentes, quò saltem supplicij alicuius formidine à malo absterrentur, hoc occulto castigantur. Alius fingi nõ potest. Tantam porrò nostri inter nos esse amicitia colligationem voluerunt, vt nemini liceat salutationes Christiani non excipere, ac nutu saltem reddere, aut non auerfari per indignationem: alioquin neque is absolui potest. Ac necui hæc parua videantur, is sciat, quod si à nostris hæc parua curantur, magnis criminibus esse locus non potest. Idcirco si quis aliquem læserit quàm maximè, abstulerit illi quidquid est bonorum; si tamen veniam petat, & quod eripuit, modò possit, restituere sit paratus, ei necesse est à læso erratum condonetur, ac loco amici censeatur, neque amicorum signa illi negentur. Hinc priscis temporibus salutabant se Christiani in Missarum celebratione osculo sancto; qui mos, ne quis forsan illo abuteretur, ita sublatus est, vt tamen effigiem Christi in tabella depicti solcat in Missis solemnibus de osculaturis omnibus offerri, vt sic in Christo mutuis omnes osculis coniungamur, spiritusque cuiuslibet in alterius quodammodo spiritum se insinuet, & quod antiqui aiebant, contingat vt Christianis singulis sua quidem sint corpora, sit tamen spiritus cunctis vnus, qua fieri potest.

Hinc illud grauius, vt Catholicis omnibus sit hæc mens, qua parati sint credere non modò quæcumque statuta sunt ab vniuersitatis personam sustentibus Episcopis, sed quæcumque in posterum statuentur, parati præterea efficere, quæcumque mandabuntur: quæ sanè est animorum conglutinatio maxima & admirabilis coeuntium in diuinum & inexcogitabile amicitia vinculum, quo plura, & omnia Catholicorum corpora in vnum spiritum copulantur connectenda in vnum Christi corpus per Eucharistiæ sacramentum. Atque hæc sunt, de quibus toto hoc opere tractamus, coniunctiones omnino diuinæ, ad quas adumbrandas neque philosophi acumine ingenij sui peruenire valuerunt. Atque hinc profectum, vt maior inter Catholicos populos pax semper efflouerit, quàm inter quasuis nationes & Reges, quod tum signo de pace explicamus, tum constabit è subiectis. Amplius autem contigit, vt solis Catholicis contingerit vniuersalia concilia celebrare, in quibus conuenerint non modò Episcopi è quauis peruij orbis gente, sed præterea conuenerint in vnam doctrinam, eamque consonam maiorum decretis, Græci olim coeuentus suos publicos agebant ante imperium Romanorum, idem factitasse dicuntur aliquando Aegyptij, Galli, & Persæ; sed neque in iis publicis conuentibus locus erat alijs nationibus, vnus erat dumtaxat coetus nationis; Amplius autem non conspirabant ad idem credendum, decretaque eadem agendorum facienda, neque lex iis præscripta in aeternæ veritatis constitutionibus, vt maiorum suorum sententias tuerentur. Quocirca amicitia Catholicorum tanta est, vt complectatur omnes gentes, omnia sæcula vinculo eiusdem mentis arctissimo, insipientibus eadem mente singulis in singulorum corpora mirabili, vt apparet, quodam modo. maxime igitur ad nos pertinet, quod aiebat Cicero his verbis, Amicitia ius sit in eo, vt vnus quasi animus fiat ex pluribus. hæc ille. quocirca aduersus hæreticos subinde varia & contrarie sentientes vt eum eiusdem sententia sic dicentis, Qui fieri poterit, si ne in vno quidem quoque vnus animus erit idemque semper, sed varius, commutabilis, multiplex, in eo sit amicitia. Hæc Cicero, è cuius verbis necessariò dicemus, eos, qui sibi dissident, quales cuncti à nobis alieni, amicitiam colere haud posse. Sed ne in tanta conexione fiat confusio, & quasi in rudem quamdam informemque massam cuncti redigamur, necesse est rerum dignitatumque sit distinctio coniunctissima. Admirare igitur primam coniunctionem, gradumque distinctionis.

In Ecclesia namque sunt plurimi religiosorum coetus, quibus fundi, & eorum fructus sunt communes, idem viuendi vestiendiq; genus: ij, quasi vnã inhabitantes domũ, cum sint innumeri, toto sunt orbe dispersi. Hi fratres vocantur, ob eam, quam supra attulimus, causam. Tanta verò istorum copia, vt eorum numerus iniri non possit. his verè, quod antiqui iactabant de amicis, omnia communia, quæcumque haud absurdè esse possunt. Sed alia est adhuc Catholicis communitio quoad prædia, & fructus eorum, & alia

De Sig. Tom. 1.

L1

huius-

II. Ab excipiendis ac reddendis salutationibus.

III. A necessaria delictorum condonatione.

IV. Ab vna fidei & obedientia coniunctione.

ADMIRABILES, DIVINÆ AMICITIÆ CATHOLICAE PROGRESSVS.

V. A summa Catholicorum pace. VI. A fide Catholicorum.

VII. A religiosorum ceteris quibus omnia communia.

VIII. huiusmodi. Plurima namque in toto orbe Catholico sunt bona, quæ beneficia vocantur, ea nullo iure hæreditario vel contractu deferuntur ad alios, sed per Ecclesiasticos Præsules iuxta legum sanctiones clericis assignantur: quocirca nemini non in orbe Catholico, si clericus sit, & alioquin dignus, ius est aliquod ad ista prædia. Necessè est namque inter clericos distribuuntur, & vix est, ut dignus aliquando ad aliquod eorum non admittatur. Cum sint igitur omnia amicorum communia, & hæc sit quædam communio bonorum in toto orbe Catholico, hinc apparet inter Catholicos illud, quod amicorum est maximè proprium, ut eis sint omnia communia, magis seruari, quando huiusmodi bona ad quosvis sui generis pertinere possunt, quam populis illis, quibus hæc vocata beneficia nulla sunt, quales hæretici omnes, & à nobis alieni. Quamobrem si verum est illud, quod verissimum iudicamus, ac nemo diffiteri potest, quod aiebat Tullius, Solem è mundo tollere, qui tollunt amicitiam, meritò hæretici, qui sacrilegas manus in Ecclesiastica bona iniecerunt, & quæ cunctis erant communia iure quodam, sua fecerunt, fundamenta amicitiae, vel effecta maxima excindunt.

Sicut autem communia sunt quodammodo hæc bona, non modò quòd non hæreditario iure, aut emptione, pactioneve vlla dentur, sed pro meritis, ac dignitate, quantum fieri potest; sic Ecclesiasticæ dignitates eodè modo: ad illas enim nemo iure contractus vilius aut successionis per leges vocatur, sed ut cuiusque est integra vita, pietas cognita, & usus rerum ad munus illud necessarius, ad quod quisque prouehitur. Quod igitur amicitiae ius exigit, ut amicorum communia sint omnia, in communi positæ sunt Antistitem Præsulumque Ecclesiasticorum dignitates, neque pacto, neque hæreditatis iure distribuendæ. Atque horum sanè in Ecclesia Dei primus locus. Non enim Christus in Ecclesia sua Principes, Reges, Imperatoresve vltos præfecit; sed Spiritus sanctus, inquit Paulus, posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei.

IX. Illud præterea maximè hanc amicitiae communionem in Ecclesia commendat, quòd sanctissimus Pòtificatus, in quo sunt vniuersa Ecclesiæ fundamenta, positus est in còmuni, ad illum quiuis adsumi potest, & videmus quotidie vel infimæ fortis homines reuera adsumi. Viden igitur maximam in Ecclesia communionem animorum, bonorum, honorum, quantum fieri potest? Igitur in Ecclesia virtus amicitiae magis ad summum venit, quam in quouis mortalium cœtu. Sed audi adhuc, quòd sumus dicturi. Haud licet clericis è beneficiorum fructibus se suo iure collocupletare, sed ex quo ijs suam & suorum dignitatem statui, in quo est, conuenientem tutatus est, quòd reliquum est, necesse est pauperibus largiatur, aut in opera pia expendat, atque ita in commune conferat: & quamuis nonnulli haud seruent hoc, magis tamen id seruatur, ac fit, quam si non essent hæc beneficia Ecclesiastica. Patet hoc, quia pleraque templa, & loca pia, ut monasteria, hospitalia, ab Ecclesiasticis sunt exstructa, ab illis certè facta tecta conseruantur, & ornantur. Totius rei sit illud argumentum clarissimum, quòd Parisijs sunt sexaginta duo collegia, in quibus aluntur plurimi egentes, ut bonas litteras addiscere possint, illa verò ab Ecclesiasticis omnia fundata, ut Genebrardus in chronico suo adnotauit.

X. Atque ut magis rem teneamus, Apparet è superioribus à Præsulibus, clericis, monachis propter hanc bonorum maiorem minoremve inter ipsos communionem, maiorem certè quam sit inter laicos magis, iura amicitiae conseruari. Nunc aperiemus à Pontifice maximo, uti decet, omnium maximè hoc ius amicitiae seruari propter multa. In primis enim, cum mentes Catholicorum coniungantur inter se per omne sæculum fidei vnus vinculo, quo conspirant in omnia decreta facta & faciendæ, Pontifex Romanus id ante omnes præstitit: nullus namque Pòtifer ut Pòtifer aut hæreticus fuit, aut hæresim cõstituit, ut signo de prudentia, capite de Priuilegijs Romanæ sedis ostendimus. id nulli sedi ex antiquioribus contigit. Præterea Pontifex Romanus omnium maximè semper studuit ut concilia vniuersalia congregarentur, quo cunctæ nationes in vnâ fidem conuenirent. denique solus ipse hanc fidem præ cunctis confirmauit, omnibus ijs modis, quos enumerauimus signo de fidei confirmatione. Idcirco nulla sedes tot martyres dedit, qui pro hac fide conseruanda vitam ponerent, quot Romana, nullius vrbs Episcopi tot ac tanta passi, quot Episcopi vrbs Romæ ab Imperatoribus & impijs Regibus pro vnâ in hoc Catholicorum consensu tuendo, quot sunt passi, & patiuntur adhuc, uti semper passi sunt, onera calumniarum, laborum, curarumque grauissimarum.

XI. Quia Pontifex max. omnium maximè amicitiam conseruauit, quia communionem fidei vnus maximè conseruauit.

XII. Quia Pontifex max. omnium maximè amicitiam conseruauit, quia communionem fidei vnus maximè conseruauit.

Quantum

A Quantum porrò ad bona, idem dicendum: nam sæpè necesse Pontificibus Romanis fuit pericula acerbissima subire, grummas incurrere, calamitatibus premi, afflictationibus impiorum vexari, dum qualemcumque hæc amicitiae communionem pertingentem ad bona Ecclesiastica tutatur aduersus Imperatores, Reges, ac Principes prophanos in prædia sacra inuolantes, aut iura Ecclesiastica imminuentes. Ac nullum propè est regnum, nullus principatus, vnde magna ob hoc in Pontificem Romanum bella non sint excitata: ea nos ostēdimus signis de progressu sacre Potestatis, studio Romani Pontificis in conseruando Imperio Occidentali, & Orientali, pœnisque in Catholicos contumaces. Manifestissimo namque experimento deprehenditur breui non esse amplius hæc bona communia, vbi prophani principes in illa inuadunt. Adhuc ex alio colligitur, quòd tractamus. Cum multæ sint in orbe Catholico regiones omnium magis Italia Pontifici Romano subiecta. At si oculos mentis conuertas ad cetera loca extra Italiã, videbis Ecclesiastica bona nullo propè modo extraneis communicari. In Italia secus. Quin in vrbe Roma videas ex omni natione esse aliquos, quibus aliquid ex Ecclesiasticis bonis in Italia communicatū sit aliquo modo, Græcis, Syris, Aethiopicis, Afris, Hispanis, Anglis, Scotis, Germanis, Gallis, Bohemis, Polonis, Hungaris, Suecis, Gotthis, Danis, Illyricis.

B Ac sicut hanc amicitiae coniunctionem tutatus est Pontifex Romanus in animis & bonis supra omnes, sic similiter in honoribus. Idcirco in Italia videas cuiusvis propè celebrioris inter Catholicos nationis Episcopos, similiter Episcoporum iura aduersus Imperatores ac Reges præ cunctis defendit, Cardinalatusque dignitatem cunctis communicauit. Ipse summus denique Pontificatus cunctis patuit semper, ac patet: è Syris enim, Græcis, Afris, Dalmatis, Germanis, Gallis, Anglis, Hispanis aliquot Pontifices numerantur ac nostra propè ætate Hadrianus Sextus Germanicæ nationis fuit.

C Hanc porrò triplicem coniunctionem mentium, bonorum, & dignitatum ut tutaretur præ cunctis Pontifex Romanus omnibus modis, omnium primus instituit ordines militum religiosos, qui à ceteris rerum familiarum curis expediri Remp. Christianam tam mirabili amicitiae vinculo connexam tutarentur aduersus eos, qui dissoluere illam velent; ac sicut eos primus instituit, sic solus præ cunctis conseruauit. Hierosolymitanorum namque militum ordo ab Italis institutus, ut signo de studio Romani Pontificis in conseruandis imperiis, ac regnis explicauimus, omnium maximè Pontifici Romano subiectus existit semper, quòd non cõfederit intra alterius regni Catholici cõfinia; is solus, ut apparet nūc floret, & suas in Christianæ religionis hostes quotannis expeditiones adornat.

D Ordo Theutonicorum per impietatem summam propè funditus à Lutheranis est excisus, per quem scimus Christo, imperioque Germanico Prussiam, Liuoniamque acquisitam. Templariorum verò ordinem, qui in Galliis sedes habebat, malis artibus Philippi Pulchri Galliarū regis scimus euersum. Aliorum porrò multorum, qui vigeant in Hispania, nullus est aduersus Christiani nominis hostes fructus, nulla expeditio: quin Reges effecerunt, ac peruicerunt, ut Pontifex Romanus traderet ipsis eorum gubernationem, & militibus illis fas esset vxores ducere, rebusque vxorij ac familiaribus operam dare. Hierosolymitanorum solus ordo perstitit, quòd omnium maximè in Pontificis potestate esset; & qui solus ab Italis institutus, cunctis tamen nationibus patuit semper, quòd scilicet Pontifici Romano curæ sit, ut hæc mentium coniunctio, bonorum, & dignitatum per istos etiam defenderetur. Quid igitur latrant impij aduersus Pontifices Romanos, quòd in Remp. Christianam maximè peccant. Peccare illi quidem possunt non in vniuersalibus fidei morumque legibus sancendis, sed in alijs idque, haud diffitemur. Homines sunt, verum minime omnium, quòd apertissimè constat, illi peccant.

E Sed ne quid omittatur, est & alia communio iura nobilissimæ amicitiae inter Catholicos attingens. Illa verò est non modò mentium, bonorum, & honorum, sed etiam corporum. Nam cum diuortia passim, vel nullis, vel leuibus de causis permittantur ab hæreticis, ut scimus; tantæ fœdus amicitiae inter nos Deus voluit esse indissolubile. laxo namque amoris illi vinculo astringuntur, quibus fas illud aliquando dirumpere. ob hanc causam Pontifex Romanus haud extimuit excõmunicare Imperatores Regesque potentissimos vel in difficillimis tēporibus. Nam scimus à Nicolao Magno excõmunicatū ob id Imperatorē Lothariū: similiter, ut vult Tritthemius, à Ioanne XXII. est excõmunicatus Ludouicus Bauarus, qui falso prætextu foeminã, quam suo filio collocare ob principatus

De Sig. Tom. 1.

Ll 2

quosdam

XIII. Pontifex Max. communionem bonorum Ecclesiarum cõstitit seruant.

XIII. Dignitates summas extraneis solus Pontifex curauit communicari.

XV. Solus Pontifex ordines militares instituit ad amicitiae cõmunionem conseruandas, ac solus eos conseruauit.

XVI. Quia matrimonia dissolui haud possunt.

quosdam volebat in matrimonio, abduxit à legitimo viro, quod nos signo de studio Romani Pontificis in conferuando Germaniæ Imperio explicauimus. Ab Urbano item Secundo Philippum Primum Galliarum Regem, denique à Clemente Septimo Henricum Octauum Angliæ Regem ex Ecclesiæ cœtu depulsum scimus. Talis igitur alia communio, quæ ad Amicitia qualiscumque virtutem referri potest, ipsorummet corporum inter coniuges, quorum nemini licet corporis sui copiam negare alteri volenti, vt nostris legibus cauetur.

XVII.
A cõmunicatio
ne suorum peccatorum
per confessionem.

Sed adhuc ad amorem conglutinandum inter nos est admirabilis alia communicatio malorum, bonorumque omnium ad animi nostri vitia & virtutes spectantium: illa verò est, quòd quilibet Catholicus necesse habet singulis saltem annis semel omnia sua peccata, quibus à se Deum abalienauit, & rebus aliis postposuit, sacerdoti confiteri. Nam cum sit amicorum communicare inter se bona malaque omnia, intimos animi sensus, & cogitationes; neminem videas vquam sic aperire amico vlli cunctos animi sui recessus, ac latebras, vt qui confitetur errata sua alicui. Ex hoc fit, vt multis, quibus est semper hac in re idem sacerdos, amor quidam mutuus innascatur, ad opem ferendam, quando aliter haud possit, precibus, monitis, & consilijs: quod cum maximè contingat inter religiosos viros, videmus & experimur Romæ id potissimum vsuuenire: & fanè nulla hac maior coniunctio fingi posse videtur: sed etiam ex huiusmodi sacrosancta consuetudine legibus inducta ad amorem diuinum inter mortales humanumque conciliandum nihil aliud certò communicaretur, illud sine dubio communicatur de sententia & voluntate Catholicorum, vt confitens particeps sit omnium meritorum Christi, & cælitum, quorum merita à Christi meritis emanant. Sacerdos enim cum confitentem absoluerit, sic ait, Passio Domini nostri Iesu Christi, merita Beatæ Mariæ semper Virginis, & omnium sanctorum, & quidquid boni feceris, vel mali patieris, proficiat tibi ad remissionem peccatorum, augmentum gratiæ, & præmium vitæ æternæ. Amen.] Ita sacerdos effatur. Per hæc verba, vt ostendemus, fit, vt propter efficacitatem sacramenti tum administrati diuinitus aliquo modo participetur à bene animato confitente, quidquid vquam boni est actum à Catholicis toto orbe diffusis.

XVIII.

Id quòd contingat, explicemus, sextamque hanc communionem, quam profitemur in symbolo, aperiamus; admirabilis namque est, supremumque in modum diuina; & quidem de ea locuti sumus in tertia regni coniunctione. Hic, quæ ad præsens argumentum spectant, explanemus. Quidquid agunt patiunturque Catholici in vniuersum, volunt id agere, ac pati, quantum fieri potest, eo quo Christus exemplo, ac modo. Is autem quidquid egit, ac passus, pro ijs potissimum, quos vna fides simul coniungeret, egit, ac passus est; igitur & reliqui Catholici magis minusve, quo magis minusve Christo appropinquant. Infani namque est dicere, cõsumimus vnum corpus omnes, singulos esse vnum membrum, neque singulos propius longiusve ab illo abesse. Hinc igitur fit, vt cuncti omnia bona, malave nostra in vnum conferamus. Hæc admirabilissima communicatio diuiniestimæ est caritatis, & amicitia. Cum verò multis poena debeatur ob delicta admissa, quæ non æqualiter singulis remittitur, quòd non omnes æqualiter accedamus ad Christum caput; neque æqualiter omnes, vt experimento videmus, ac stulti est non fateri, boni simus, cum quidam sint adeò boni, vt Christum maximè referant; sicut Christi poena, sic per Christum poena illorum nostras poenas expiat ac luit. Pontifex summus, tantæ communionis constitutus in terris Præfectus, & qui hanc totam, vt vidimus, communionem ex hisce sex compactam præ ceteris est semper tutatus, distribuit vltimæ istius communionis, de qua nunc agimus, dona per indulgentiarum largitionem. Sacerdos autem quilibet aliquo modo per hæc verba distribuit, differtque à Pontificia in duobus. Primo, quòd non agit hoc extra confessionis sacramentum; at Pontifex, & Episcopus concedente Pontifice extra confessionis sacramentum hoc agunt. Secundo, sacerdos certam mensuram largitionis non designat, totam re Deo respicienti confitentis dispositionem committit; sed Pontifex explicat certam mensuram. Est igitur hæc quasi simplex precatio sacerdotis concilians penitenti dona communionis huius, non tamen omnino simplex precatio, sed adducens secum vim quamdam antecedentem sacramenti administrati, vt communicanti intima sua, cum summa admissorum criminum detestatione, summoque proposito obediendi diuinis præceptis, inuicem communicentur altissima sanctorum bona. Cum sint itaque amicorum communia, vt est in vulgariissimo apud omnes

A omnes prouerbio, quæ fingi potest amplior, sublimiorque hac communionem, quæ in Ecclesia Catholica habetur absque vlla graduum, dignitarumque, & meritorum confusione? Sed inspiciamus præterea admirabiles eius effectus.

Admirabiles effectus Christianæ communionis, & diuinæ amicitia. Cap. VIII.

Diximus inter æquales esse Amicitiam: erga maiores enim pietas, obseruantia, & obedientia existit. Idcirco, vt amicitia quemdam species & effectus esset inter omnes; non enim indignatus est ipse Christus vocare nos amicos, & fratres; Deus instituit in Ecclesia sua vt summi principes sese omnino demitterent, & quodammodo è celsitudine sua descendentes alijs sese æquarent multis modis. Ac primò propter illam quam posuimus criminum condonationem, qua necesse est quilibet nihil velit, aut efficiat præter iura scripta, & recepta in eos, qui fuerint in principes iniurij. Secundò, quia nihil possunt credere iustum, vel iniustum, falsum aut verum, nisi quod ab Ecclesia tota fuerit constitutum, cuius decretis ritè à summo Pontifice confirmatis quilibet, vel ipse summus Pontifex obligatur. Tertio, quia quilibet potest ad summos Ecclesiæ gradus peruenire, vt presbyteratus, episcopatus, pontificatus. Quarto, quia necesse est singuli agnoscant sua delicta, & saltem quotannis ea confiteantur sacerdoti, è qua agnitione & confessione tumentes animi deprimuntur, & qui sint, ipsi ex semetipsis colligunt. Quinto, quia vel summus Pontifex hac in re oportet abiciat sese ad pedes infimi sacerdotis, dum sua peccata detestatur. Sextò, quia dum sæpius in die cælestes honores damus ijs, qui sortis infimæ, sed supremæ sanctitatis fuerunt, superisque sunt adscripti, assuescimus huic rei, vt velimus dari primos & maximos honores, non Regiæ potestati, aut cuiusvis dignitati, opibusque, & generi, sed integritati, & innocentia. Quamuis enim magnum sit hæc scire, & fateri primum scilicet locum honoris deberi innocentia, longè tamen maius est, & quod vberiores fructus habeat, ad spiritus superbi & insolentis animi deprimendos, sæpius in die superos huiusmodi honorare. Septimò, quia Catholica Ecclesiæ gubernatio temperata est mirabiliter è triplici illo genere gubernandi, vnius, optimatum, & Populi, quod nos explicauimus signo de Prudentia Politica. Octauo, quia sæpius nos in conspectu sacerdotum genua ijs flectimus, caput nudamus, & inclinamus, & alia huiusmodi honoris signa ijs damus, saltem dum Missam celebrant, ex quo ingeneratur in nobis reuerentia in illos quædam, quamuis sint humili conditione. Atque ita fit, ne propter opes, dignitatem, nobilitatemque nimis extollamur. Hæc igitur singulis adfunt Catholicis omnia, quæ vel cuncta, vel plurima ab alijs absunt. Ex quo fit, vt nulla æqualitas esse possit legitima inter principes ac subiectos in eorum cœtibus, ac proinde neque Amicitia; quocirca neque hac parte imitantur Christum, qui non seruos nos, sed amicos vocauit, ac fratres. Iam verò sicut in omnibus summus Pontifex elucefcit, sic in se demittendo, & tamen retinendo suæ maiestatis decoro cunctis præstat. Ostendimus namque signo de humilitate, sanctissimos Papas omnium principum, Regumque, & Imperatorum fuisse, & esse reuera humillimos. Atque ita veluti cunctis celsitudine Potestatis sublimior, sic omnium maximè sese demittit, & ad ima descendit. Eò reiicimus itaque lectorem. Hic illud adnotasse sit satis, quod curauit omnium Imperatorum, Regumque, & principum maximè, vt hæc inter subiectos esset æqualitas: cui illud erit argumento, quòd cum nihil æquè deprimat homines, ac status seruilis, Romæ lex est, vt nemo Catholicus sit seruus, sed si quis est, & in Capitolium confugit, continuo sit liber.

XI
Ab æqualitate
cunctis principibus
communi.

Sicut autem fructuosissimus amicitia istius effectus inter Catholicos hic est, vt maior sit inter illos pax, & multo tranquillior, quam fuerit inter vllas vquam gentes, ac sit, vt signo de pace explicauimus; sic ex hac amicitia proficiscitur, vt non tot sint inter eos intestina & domestica cædes, quot inter alios ab Ecclesia Catholica alienos; quod signis de pietate, & intestinis hæreticorum cædibus clarissimè apparet. Hinc etiam proficiscitur, vt perpetua nobis sit, & innumera martyrum series; qui Christi exemplo vitam ponunt pro totius Ecclesiæ Catholica, & omnium ipsius filiorum dignitate, & bono, vt signo de perpetua martyrum serie constat. Maiorem verò hac caritatem

XXI.

XXII. tatem nemo habet, vt animam suam ponat quis pro amicis suis. Ob hæc etiam contingit, vt Respublicæ inter nos diutiùs cõsistant, quàm cõsisterint inter alias gentes; quod scilicet ciues inter se maximè ament, minus amicitia iura frangant. verbi gratia Respublica Romanorum durauit annos quadingentos sexaginta, vt è factis, quos post alios diligentissimè illustrauit Sigonius, constat.

COMPARATIO
RERVMP. AN-
TIQVAVM,
ET NOSTRA-
RVM.
Iust. lib. 6.

Atheniensium Resp. ab obitu Codri vltimi Reges habere cœpit, qui quamdiu viuebant, rerum potiebantur. Horum supremus Erixias ab Eusebio memoratur. Ex hoc libertatem naçta est aliquandiu, deinde à Pisistrato occupata; Cuius liberis eieçtis rursus Hirpacus & Hippias illi præfuerunt, suo iuri restituta, mox à Xerxe capta, incensa, euerisa vrbs tota. Iterum condita, diuque in libertate viuens rursus à Lacedæmonijs diruta, mox à ciue suo Conone refecta; rursus, vt Iustinus refert, à triginta tyrânis in seruitutem redigitur, quibus expulsis per Syllam in Romanorum potestate adducitur. Quamobrem numquam bene totos annos tercentum, quod ex Eusebio colligitur, sui iuris fuit.

Diod. lib. 15.
Iust. lib. 6.

Spartanorum Reip. longè peius contigit, quoad libertatem. Nam cum Sparta diu Regibus paruisset ab Eurysteo vsque ad Alchamenum, quod Eusebius scribit, haud tamen postea omnino Regibus caruit, quamuis eorum potestas Ephororù iudicio fuerit immutata. Pausanias namque in Laconicis Reges enumerat à Polydoro vsque ad Cleomnem, qui Antigono in Macedonia regnante vixit, & aliquorù meminit Diodorus in bibliotheca, & Iustinus. Inde vrbs capta, & in seruitutem redacta à Nabide, post ab Acheis, vt idem Pausanias refert in Achaicis, tandem verò à Romanis, quod Strabo libro septimo scribit. Quamobrem neque Sparta vixit in libertate annos vniquam tercentum, vt ex Eusebio, ac supra adductis auctõribus liquet. Cretensium Remp. multis Strabo laudat libro decimo, & inter mēorabiles recenset Aristoteles Politicorum secundo, cuius sanè sunt ignota euenta, sed eam diu sui iuris non perstitisse colligi potest è Diodori antiquarum rerum libro quinto, in quo multas enumerat extraneas gentes, quæ insulæ multas partes occuparunt, coloniasque posterioribus sæculis fundarunt.

Diod. c. 15.

His omnibus potentia, diurnitate, bellicis rebus, regionibusque deuictis præstare videtur Carthaginensium Resp. quam refert inter illustres eodem loco Aristoteles, ac superioribus videtur præferre. In illa quidè primis temporibus fuisse aliquo modo Regiã potestatem, qualis inter Spartanos, & Aristoteles ipse significat, & è Diodoro colligitur. Apianus in Libyco ad finem, vult Carthaginē stetitisse, vsque ad euerisionis diem septingentis annis. Incertum an aliquando paruerit extraneis Regibus: è Iosepho namque habemus libro aduersus Apionem, à Nabucdonosore deuictam Libyam, & Hispaniam. Idem scribit Strabo libro decimoquinto: id videtur accidisse post annum propè ducentessimam ac septuagesimum ab ipsius ædificatione, vt è Iosepho, & Eusebio colligitur.

Diod. lib. 13.

Apparet ex his harum Rerump. nullã permanisse sui iuris omnino annos quingentos, cum tamen ab orbe condito hæc florentissimæ omnium dicantur. Atqui nõ ab orbe condito, sed ex quo Christiani rerum potiri ceperunt, siue ex quo imperium Romanum cœpit eueri, ac nonnullæ vrbes in suam libertatem se vindicarunt, post annos scilicet ab ortu Christi propè quadingentos, quæcumque vrbes è nostris Reip. formam quãdam constituerunt, longè diutiùs perstitere. Accidit hoc Italiae soli, vt in illa magis extiterint vrbes iura libertatis adeptæ, & in Remp. cõformatæ, quàm ceteris prouincijs imperij Romani eueris. Igitur inter Christianos magis amicitia virtus elucescit, quàm inter alias olim gentes ante ortum Christi, ac post ipsum etiam natum. Inter Mahometanos enim nulla vniquam Resp. floruit; neque inter alias, quod legerim, nationes à Christo alienas.

Igitur in Italia meritò sese effert admirabilis illa Venetorum Resp. quæ sui iuris hucusque fuit annos mille ac propè ducentos. Huic proximum locum tenet Genua, quamuis multis sæpiùs casibus agitata, quæ Carolo imperante post eieçtos Longobardos sui iuris facta tatum potuit, vt non modò magnam Liguria partem, sed Corsicam præterea insulam teneat, alijs autem temporibus ipsam etiam Sardiniam, Baleares, nonnulla Hispaniæ, Africae, Syriæque loca, præterea verò nonnullas in Aegeo mari insulas tenuerit, imperij denique sui confinia protulit usque ad Tauricã Chersonesum, colonia Theodosia, quæ nunc Caffa dicitur, ducta; quin iuxta ipsam Cõstantinopolim cõstruxit ditionis olim suæ Perã non ignobilem ciuitatem. Hæc ante annos ferè ducetos coeperat aliquã suæ libertatis per annos propè centum iacturã facere redacta ex aliqua parte in potestate Ducũ Mediolanensium, deinde Regũ Gallicorũ, aliquot præterea suorũ seditionibus labefactata.

Nunc

A Nunc autem imperio quidem tenuiori, sed tranquillitate quietiori fruitur, vt annos sexcentos in libertate esse meritò affirmari possit, licet in aliquibus deferat Imperatori Romanorum. Tertius erit Florentiæ locus, quæ licet post Caroli Magni ætatem Imperatores & ipsa Romanorum in nonnullis veluti principes supremos agnouerit, attamen ne tributum perpetuum certò pendens vniquam nisi primis illis temporibus, suisque legibus ac magistratibus viuens, post etiam Rodulpho imperante pecunia soluta redimens quidquid ad Imperatorem posset spectare, quod Reip. foret, sui iuris etiam fuit ipsa vsque ad nostra tempora septingentos annos circiter pluribus rebus ad immortalitatis memoriã præclare per suos gestis. Has sequuntur Pisa aurore nostrorum temporibus in aliorum ius redacta; cum fuissent annos sexcentos & amplius in libertate; & quarum facta nobilissima si scriptores naçta essent ita illustres, vt prisca illæ à Græcis decantatæ, nihil esset, quod ijs inuiderent, nisi antiquitatem quamdam Christianorum sæpè mentibus beneficia diuina non agnoscentibus nimium venerandam. Quamuis igitur Italia deieçta fuerit è sublimi illo Romani imperij fastigio, quod tot monstra infandissima protulit, quot propè Imperatores, quorum plerique ad humani generis cladem facti videbantur, vt signo de flagitiosa hostium Christi vita & horrendis cladibus apparet; illa tamen habuit & habet adhuc, in quibus maximas Deo gratias agat; quod quamuis multis agitata seditionibus ciuium factiosorum, multis exterarum gentium fuerit imperijs propè dilacerata, retinuerit tamen vrbes, in quibus amicitia iura non adeò fuerint à suis violata, vt ab antiquis, dum Reip. forma inter eas nobilissima tamdiu retinetur, quamdiu toto orbe, toto æuo à nullis retentã scimus. Sic igitur in Italia, quæ Pontifici magis obediuit, magis quàm alibi iura amicitia seruata, hac parte, sicut & alijs partibus supra ostendimus.

C Atque hæc de Repub. satis. Quod si cui placet Reip. formam seruata Sparta Athenis, & Carthagine, quamuis Rex Ephorum vel aliorum iudicio subiectus esset, parum abest, quin Remp. iure dicamus Germaniã totam, Poloniamque, quarum Reges à proceribus certis eliguntur, & grauissima queque nõ nisi de consilio & sententia Senatorum certorũ transigere possunt; idemque de Bohemia dicemus, & Aragonensi regno. eodè loco iure habebunt plurimæ in Germania nobilissimæ, Vrbes quamuis nõ fuerint adeò tenaces ple-næ libertatis, vt Italica, quod Ottho Frisingensis Friderici Primi patruus testatur libro secundo capite 13. Sed hanc libertatem ciuitates Italię amiserunt plerumque, ex quo Papæ sedem transtulerunt in Gallias, ac tyranni tum plurimi exorti, factionumque acerbiora dissidia.

Verum sicut in vrbes ipsis inter ciues magis per Christianos est amicitia culta, sic inter nationes inuicem Christianas. Nam licet amulationes doleamus esse interdum luctuosissimas inter Christianas nationes maximo nostro detrimento; tamen adhuc magis inter eas amicitiam seruari ex hoc apparebit, quod si ceteris omnibus comparetur, omnium minimè, siue prisca siue recentia contempleris, Catholicæ nationes (de his namque agimus) ab alijs Catholicis nationibus per vim sunt oppressæ. Et quidem signo de interitu fidei explicauius populos efferos, & à vero Christi cultu alienos numquam potuisse consistere in Christianorum terris, nisi ex quo illæ vel hæresum plenæ fuerunt, vel hæreticis principibus paruerunt. Nunc ostendamus Catholicas nationes non toties ab alia natione Catholica adductas in potestatem, & alieni iuris effectas, vt ceteras gentes à Christi cultu alienas; ab eiusdem tamen superstitionis cultrice gēte cognoscemus oppressas: sic itaque constabit, nationes Catholicas, quamuis patiantur aliquid humanum, & feralibus inter se bellis aliquando decertent, non adeò tamen ferri ad Catholicarum gentium iura & regna delenda, vt alias quasuis. Statuatur igitur in medio gens aliqua, & inspiciatur quanto tempore regnarit, neque ab externa gente fuerit eius imperium deletum, ipsa verò fuerit alterius ditioni subiecta: & ex aduerso Catholica gens (non de hæretica verba facimus) proponatur, ac videamus quanto hæc tempore regnarit, & in extraneorum potestatem non fuerit adducta. Lybicam, Mauramque sumamus ante oculos Italiae positam.

COMPARATIO NATI-
ONVM CATHO-
LICARVM, ET
EXTERARVM.

Hæc circiter annum septingentesimum cum maiori ex parte Monothelitis adhereret, & hæretica esset, vt ostendimus signo de interitu fidei, à Sarracenis est in seruitutem redacta. Ioannes Leo ex antiquis Afrorum monumentis scribit Afros fuisse Arianos, cum Sarraceni ceperunt Africam: ex illo Sarracenicæ gens in Africa consedit, ac regnare in illa cœpit. Sed post aliquot annos, dissidentibus inter se Sarracenis, cum præfectus

Africa

LIBYA, ET
MAVRITANIA
A QVOT EXTE-
RIS GENTI-
BVS OCCVPA-
TA EIVSDEM
RELIGIONIS.

Africa desciuit à Rege suo, qui in Aegypto morabatur, Rex ulturus contumaciam, & scelus rebellis, Scenitas Arabas, quòd prius numquam permissum fuerat, ex Arabia deferta euocatos maximo numero in Africam misit: atque hi diu totam Africam domitis Sarracenis tenuerunt ac vastarunt. Sed mox populi quidam è desertis Numidiæ comoti Arabas imperio priuarunt, & maximis diu cladibus affligerunt: atque ex his populis fuere Reges, qui Marocchum còdidere dicti è stirpe Luntuna. Rursus paulo post duo populi diuersis temporibus ex iisdem Numidiæ desertis erumpentes, & pristinum regnù subuerterunt omnibus in potestatem suam redactis, ac sese mutuo expulerunt. His & admiscuerunt se ex aliis duabus gentibus Mauritani, qui nonnulla Africæ loca tenuerunt, & cuncta in maximam vastitatem adduxerunt, quòd plerique in tentoriis habitet, & moribus sint efferatis. Septem nationes igitur diuersæ mutuo sese opprefferunt, duæ ex Arabia Sarraceni ac Scenitæ, quinque è Numidia perpetuis inter se præliis nullo pacis vniquam fœdere interposito post tot annorum sæcula per Africam totam sæuientes, quæ singillatim Ioannes Leo refert in Africæ descriptione. Octaua nostris temporibus, quæ Africæ potissimam partem tenet, est Turcarum.

PERSIA A
QVOT EXTE-
RIS GENTI-
BVS OCCVPA-
TA EIVSDEM
RELIGIONIS.

Quòd si animum conuertas ad alias Mahometanorum regiones, quæ ex antiquo illi tempore possederint, idem videbis accidisse, quod in Africa: nimirum gentes ipsorum multo crebrius ab eiusdem religionis gentibus alijs in potestatem adductas, deletis earum regnis, quàm Catholicas gentes ab alijs Catholicis item gentibus: vt sciamus scilicet, magis inter se Catholicos populos amare, quàm nationes alias. Inspiciamus igitur, quid nobilissimo ac potentissimo Persarum regno contigerit, quod sub ipsis primis temporibus à Sarracenis est occupatum. Id contigisse scribit Paulus Diaconus anno Heraclij Imperatoris trigesimo. Sed anno Copronymi octauo Corozanitæ Maurophori dicti duce Amullin Arabe ex altera quadam Mahometanorù familia è suis regionibus erumpentes Persidem ceperunt occiso Maruan Rege. Persicæque regna potitus est Abubalas, siue Muhamat, frater Salan, qui Mesopotamiæ & Habdalæ, qui Aegypto præfuit. Cognati verò & filij Maruahan in Hispaniâ secesere, vt idem scriptor tradit, qui multa istorum cruentissima prælia tum commissa recenset. Verùm post aliquot annos Turcæ è portis Caspijs egressi diu cù istis pugnarunt, & in Mahometis nomen iurantes, Bassilio Porphyrogenito imperante, vt in Monomachi vita scribit Zonaras, omnia sibi subiecerunt, ita vt Romano Lacapeno vsque ad Constantinopolim peruenerint, quod Cedrenus scribit. Denique Monomacho Orientem totum in suam potestatem adduxerunt. Post hæc Tartari Turcis deuictis cuncta propè Orientis loca occuparunt. sed hi non erant addicti vlllo modo tum Mahometi, postea sese illi dederunt; in Taurisque, hæc est vrbs Mediæ, sedem fixerunt, vt ex Haytone constat. Quocirca non pertinet ad præfens argumentum, quo de nationibus eiusdem religionis agimus, earumque amicitia. Illud certius, mox à Tartarorum Rege Tamerlano, qui Mahometis superstitionem sequebatur, regiones Persici regni deuictas. Sed huius successores scimus rursus expulsos ab Vsumcassano, quem genere Turcam videtur facere Chalcocondylas. Vsumcassani deinde liberis extinctis odio gladioque intestinis, tandem Ismaël Sophus Persica regna inuasit: hic iactabat se genus ducere ab Hali genero legislatoris impij Mahometis, & eius maiores in antiquæ Mediæ locis regnarunt, & ex ijs locis ipse cum exercitu exiguo primùm mouit, Ardouilum namque, in qua pater Ismaëlis rerum potiebatur, est in Media, vt ex itinerario Angiolelli, & aliorum, Geographisque temporum nostrorum liquet, vt post alios Ioannes Barrius in Asiæ descriptione prodit. Nunc inter Turcas, & istius posteros atrocissima de summo Mahometanorum imperio bella feruent. Ex his colligitur, post annum sexcentessimũ nondum mille annis exactis Persici imperij regiones subiectas fuisse Sarracenis, Coraxanis, Turcis, Tartaris, Medis, Mahometis cultoribus.

CATHOLICAE
NATIONES A
NULLIS CA-
THOLICIS NA-
TIONIBVS EX-
TERIS SVBA-
CTAE INTRA
ANNOS MIL-
LE.

Atqui sumas licet illustriorem quamuis è Catholicis gentem, nec videbis intra istos mille annos tot nationibus Catholicis vi & armis inter se pugnantibus fuisse ex omni parte subiectam. Videmus Hispanicam ex illo tempore nulli exteræ genti Catholicæ bello domitam paruissse. Idem de Gallica, Anglica, Scotica, Germanica, Bohemica, Hungarica, Polonica, Lithuanica, Suetica, Danica, affirmari potest. Vna Italica gens ex maiori parte post istos mille annos à tribus gentibus Catholicis exteris est deuicta, in potestatemque adducta, Gallica scilicet, Germanica, Hispanica. sed adhuc est aliud discrimen. Nullo namque iure, sed sola dominandi libidine impulsæ gentes illæ Persica regna

A gna occuparunt; at Galli, Germani, Hispani, terras Italicas aliquo iuris sibi cum Italis communis titulo. Quamuis igitur Catholici populi sæuiant inter se feralibus sepè odijs, numquam tamen sic ad internecionem, vt à Catholica religione alieni. Sed quamuis aliquot Italici populi post annum septingentesimum à tribus istis Catholicis nationibus fuerint adducti in potestatem; plurimæ tamen Italiæ partes pristini iuris remanserunt, principibus antiquis subiectæ, vel aliquam libertatis formam retinentes. & huius sanè libertatis ad sua tempora perductæ meminit Ortho Frisingensis, qui post annos à Christo nato mille centum vixit. Inter antiquos principatus referetur ditio Venetorum, & pontificia potestas. Illud verò hic non omittimus maxima obseruatione & admiratione dignum, quòd cum gentes olim tot egregias habuerint Resp. Atheniensem, Spartanam, Cretensem, Carthagenensem, Romanam, Mahometani tamen nullam vniquam nominis vllius Rempubicam produntur excitasse. vt videas sanè pessimam Mahometis superstitionem, & à communi amicitia colligatione mortales amplectente abhorrentem.

Sed ex alio, quòd dicimus, apertius colligimus, populos Catholicos non adeò in mutua excidia aduersus semetipsos efferari, vt alios quoslibet, quòd olim quidquid erat supra Rhenum & Danubium in Septentrione, nullæ certæ nationi diu attribui poterat; quòd, vt è Cornelio Tacito habemus, nullæ essent vlli populo diu firmæ sedes, in vlla regione, alijs scilicet, atque alijs in illas inuadentibus, & inde, quas ibi gentes comperissent, expellentibus; id è Iornandi scriptis licet etiam colligere. Atqui quod est supra Danubium & Rhenum, duplo Europa reliquum superat. At postquam Catholicam fidem sequuntur isti populi, omnibus ex antiquo tempore suæ certæ regiones. Adhuc idè constat ex eo, quòd quoties Catholicæ nationes in mutua bella ruunt, non educunt in aciem tantas quantas ceteri populi à nobis alieni copias; neque similiter occisorum tanta est strages in eorum præliis, quanta inter alios: quæ nos clarissimè aperuimus signo de pace; non est ad rem, quæ illic diximus, huc ea transferre. Eodem faciunt quæcumque nos persecuti sumus signo de felicitate Catholicarum nationum. Hic satis erit illud adijcere, Romanam Remp. complexam quidquid in orbe terrarum exculti erat, suoque imperio humaniores gentes ac nobiliores subiecisse, fuisse tamen huiusmodi, vt exterarum nationum iura propè omnia deleteret, opprimeret omnem libertatem, cuncta adimeret, idque ob inueteratum deducendarum coloniarum morem ex antiquissimo tempore inductum, & Tyriis, Carthagenensibus, Græcisque usurpatum. Ex quo fiebat, vt Romani milites suos inducerent in vrbes, quas contumaces bis terve experti essent, omnia bona adimerent, eaque, & ædes, denique ciuitates integras, & agros iisdem militibus assignarent. Hæc nos ibi latius persequimur, & exempla illustrissima adducimus ad totam rem probandam: è quibus hic illud vnum sufficiat repetisse, quod Plinius refert, triginta tres olim populos in vno Latio deletos. Quæ sanè inter Catholicas nationes nemo vniquam contigisse vidit, aut legit. Apparet igitur amicitia inra, sicut inter ciues ob Resp. publica que regnorum iura conseruata magis vigerunt, sic inter ipsas etiam nationes,

Aperiamus nunc idem contigisse inter Reges Catholicos. Nam cum dicamus amicitiam consistere inter æquales, & æqualitatis formam quamdam explicauerimus inter omnes Catholicos, è qua possit amicitia cuiusdam species existere; dein verò accesserimus ad eos, qui & re, & specie sunt maximè æquales, vt ciues inter se; dein populos, reliquum est vt de Regibus ipsis summisque principibus Catholicis inter se collatis, & cum Regibus à fide Catholica alienis dicamus. Igitur maximè amare inter se Catholicos Reges, si cum Regibus à Catholica religione alienis conferantur, constat primo loco, quia non tot Reges è nostris ab æmulis Regibus, regiamve ambientibus potestatem sunt interfecti, quot ex alienis. id nos ostendimus signo de intestinis hæreticorum cædibus; signo item de pietate, de infelici & inglorio exitu hæreticorum Regum, ac felici Catholicorum. Idem constat ex eo, quòd stirpes Regiæ inter nostros diutissimè persisterunt Regiam potestatem conseruantes; quin cuncti, qui nunc in Europa sunt Reges Catholici, quæcumque habent regna, iure consanguinitatis potissimum sunt illa adepti; quod & ante ipsos in alijs plerisque regnis, quæ Catholicorum fuerant, contigit, vt ibidem dicemus.

Illud verò hic adiecisse satis erit. Duo post Constantinum Magnum summi principes in Ecclesia Catholica inter se consentientes exstiterunt, Pontifex summus, & Imperator; hic prophanis, ille sacris præest. Maximæ interdum fuerunt inter istos contentiones per annos

POPULI BO-
REALES MA-
GIS AMICI-
TIAM COLVE-
RUNT POST
CHRISTICVLTVM.

XXVII.

REGES CA-
THOLICI MA-
GIS INTER SE
AMICI, QVAM
ALIENI.

AMICITIAE
IVS INTER PA
PAS ET IMPE
RATORES.

annos mille ducentos sexaginta & amplius. Duas ob causas sunt exortæ, vel quòd Imperator factis se iuribus ac rebus immiscere vellet, vel quòd prophana factis nollet subiicere, sed vel maiora illa, vel æqualia vellet, id est cælum terræ subiicere. Hæc similiter contentiones, atque etiam bella exarserunt inter Pontificem principesque alios magnos. Atque illud admirabilissimum per tot annorum sæcula, inter non pauca bella, neque Imperatores aut Reges Catholicos vñquam curasse vt Pontifex vllus occideretur: neque similiter Pontificem id tentasse in Imperatores, aut Reges. ac ne videar adhuc inane aliquid effutire, ab Imperatoribus ac Regibus, eorumve ministris, quippè qui armis magis valent, sæpè Pontifex Romanus captus, numquã tamen necatus. Henricus enim Quartus Paschalè Secundum cepit, Henricus Secundus Gregoriũ Sextũ, similiter Leo Nonus à Northmannis principibus captus, mox cum honore dimissus. Alexander item Secundus à Rogerio Rege captus, deinde dimissus. Denique cum Philippus Pulcher per quosdam suos milites Bonifacium Octauum in custodia sui palatij detinuisset, nemo tamen ausus illum tangere, aut loco mouere, vt Villaneus illorum temporum scriptor & alij tradunt. Nam qui secus aiunt, errant. Illud contrà amoris maximi est à Pontificibus in Imperatores profectum, quòd cum Romani, qui vocantur, Imperatores, omnium maximè bella in Papas aliquando mouerint, & inimicitias cum illis exercere, non fouere vllam amicitiam visi sint; tamen nemo vñquã princeps ab orbe condito existit, qui conseruando alterius principatui sic studuerit, vt Pontifex Romanus imperio Orientali & Occidentali, quod nos clarissimè ostendimus signo de summo studio Pontificis Romani in conseruandis imperiis ac regnis. Sed quia factum est semper, vt impij mentem sanctissimi Papæ Imperatores castigantis, & ad officium reducere veluti paterna virga conantis, in partem peiorem sint interpretati, hinc illud longè admirabilissimum contigit, vt Imperatores in Pontificem contumaces, & ab ipso excommunicati tandem fuerint pessimè habiti, vel etiam necati à suis amatoribus, ab ijs scilicet quos ipsi maximè amabant, & inuicem se amari putabant, quique similiter in Papas non erant satis æqui. Hæc nos eo signo.

Iam verò amicitiam maximè omnium cultam à Pontificibus Romanis cum suis æmulis, quos maximè odisse non absurdum mortalibus interdum videtur, iuxta illud antiqui poëtæ:

Καὶ κεραιμὸς κεραιμῶν φθωνεῖ, καὶ τέκτωνι τέκτων.

Et figulus figulo, & artifex artifice inuidet.

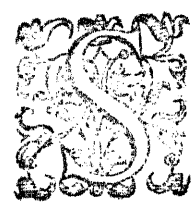
Ex illo liquet, quòd cum multi extiterint Antipapæ, & ij venerint in Papæ veri potestatem, nullus ex eis ab ipso occisus; plerumque habiti omnes honorificè, ac dimissi; quod nos signo de mansuetudine, singillatim cuncta hæc recensentes, explicauimus.

XXVIII.

Concludamus hoc vno argumento, quod vniuersa cõtinet. Christiani proponunt imitandum sibi, & colendum Christum cruci affixum, qui pro suis inimicis, nedum amicis, vitam profudit. Antiquæ gentes Iouem colebant, à quo expulsus regno patrem Saturnum dicebant, ab hoc filios ipsos interfectos: Martem præterea, cui bella & homicidia, non amicitia iura curæ erant. Quocirca laudi dabant, vt è Cicerone habemus, paternas inimicitias exercere: à nobis verò huiusmodi homines excommunicantur. At Mahometes gladio tutandam suam superstitionem sanxit. Hinc inter Numidas Arabasque inimicitia implacabiles, perpetua bella tota Mauritania, Numidia, Libya, Aegypto, Arabia, Syria. Hinc inter Mahometanos nulla Resp. vñquam; Regna verò nulla vitra annos tercentum durant, Regibus inter se ad interitum præliantibus. Hinc inter regij sanguinis fratres atrocissima parricidia. Christi porrò crucifixi imitationem magis esse inter Catholicos, quàm hæreticos, liquet apertissimè è signo de perpetua martyrum successione, & spiritu precum. Atque hæc de amicitia satis; quam si distinguis à caritate solam respicere videtur affabilitatè: nos communia vtriusque complexi sumus; & quando vnus idemque actus potest ad diuersas virtutes pertinere, vel ad vnam generatim, ad aliam speciatim, aut partim ad hanc, partim ad illam, nos ad explicationem dilucidiorum, omnia in vniuersum sæpè persequi solemus.

Ostendi-

Ostenditur hæreticos & alienos à nobis in amicitia fœderibus seruandis omnium maximè fuisse semper infidos. Tum mirabile exemplum Medardi, & Gildardi fratrum. Cap. IX.

Ed antequam finem ponamus huic signo, placet adijcere quàm fuerint semper infidi hæretici, & quicumque sunt alieni à nobis, in amicitia fœderibus seruandis, vt appareat illos ex omni parte pessimos esse, ac neque propinquitatis, neque amicitia haberi ab illis vllam rationem. Nam de propinquitate dictum est signo de intestinis hæreticorum cædibus, & signo de pietate. Hic agemus de amicitia.

Theodosius Magnus iniit cum Gothis Arianis societatem, seu potiùs initam à Gratiano continuauit, vt vult Iornandes libro de rebus Geticis. Synelius ait in epistola ad Arcadium, victos à Theodosio Gotthos, & supplices, cum deleri omnino possent, in amicitiam societatemque receptos.

Hi deinde, cum moleste ferret Alaricus eorũ Dux, se ad maiores honores haud promoueri, in Græciam & Illyrium contra omne fas, à Rufino sollicitati, irrupere; & per annos viginti incursionibus ac prædationibus cuncta vastarunt, vt è Zozymi lib. 5. S. Hieronymi epistola 3. & Claudiano in Rufinum de laudibus Stilichonis apparet.

Iornandes genere Gotthus, vt eleuet hanc gentiliũ suorum perfidiam, scribit hæc ab Alarico perpetrata, quòd Honorius & Arcadius consueta Gotthis dona subtraxissent; atque ita non donare hæreticis, est ab eis summa flagitia recipere.

Gainas Gotthus Arianus ab Arcadio Imperatore ad multas dignitates in militia euectus, aduersus illum mouit arma, nullo iure, nulla causa imperium vi occupare conatus: id profequitur Sozomenus, qui fuit his temporibus, lib. 8. cap. 4. habetur in vita S. Ioannis Chrylostomi, idem scribit Socrates lib. 6. cap. 6. Zosymus lib. 5.

Anno quadringentesimo octauo Alaricus, quamuis maxima pecunia accepta pacem cum Honorio fecisset, paulo post contra iura pactionis maiorem summam nulla occasione, nisi quòd ita vellet, flagitat. Ea negata, in Italiam venit, & obuia cuncta prædatus Romanã obsidet, vt Zosymus profequitur lib. 5. ac post multa hinc inde agitata pacem cū Honorio facit his conditionibus, vt Alaricus cum suis, socius esset Honorij, in Gallia sedes sibi suisque haberet, & aduersus eius hostes bellum gereret, vt habemus è Sozomeno lib. 9. cap. 9. Ea re intellecta Sarus Alarici inimicus, infcio Honorio, cuius dux erat militaris, nonnullos Alarici milites, vt pacem turbaret, occidit. Quocirca Alaricus contra ius fœderis Romam reuertitur, obsidet, capit, diripit: mox etiam Campaniam, Calabriamque vbi vita decessit. Sozomenus, vt supra, hæc scribit.

Stilicho sanguine Vandalico & hæretico prognatus tanti habitus est ab Imperatore Theodosio, vt tutor fuerit Honorio puero relictus, quod Iornandes & Zosymus scribunt. Hic aduersus imperium Romanum Vandalos & Gotthos suis sedibus exciuit, quòd illud filio suo Eucherio Gentiliũ superstitionum sectatori ac studioso parere vellet. Hinc illud miserè ab istis nationibus dilaceratum & concisum. Hæc de Stilichone, & eius perfidia constanter affirmat illorum temporum scriptores Orosius, Numatianus, Zosymus, & refert etiam Iornandes genere Gotthus.

Attaulphus Gotthorum Arianorũ Rex & ipse Arianus fœdus ita percussit cum Honorio, vt eius socius esset, in Gallia sedes haberet, aduersus eius hostes pugnaret, Placidiaque ipsius sororem sibi vxorem despondit, ac Narbonè confedit anno quadringentesimo vñdecimo: sed mox contra fœdus Attalum creauit Augustum anno quadringentesimo decimo quarto; ob id e Gallia pulsus per Constantium Comitem Barchinonem tenuit.

Bonifacius Vandalos inita amicitia ac societate in Africam fœderatos accersuit anno quadringentesimo vigesimo septimo: sed mox nulla fœderis habita ratione Genfericus vires occupat. Rursum pacem facit cum Valentiniano anno quadringentesimo trigesimo quinto: & rursus, cum nihil de illius amicitia timeretur, Carthaginem dolo pacis occupat, inquit Cassiodorus in Chronico. Societas iterum conciliatur inter eum & Valentinianum anno quadringentesimo quadragesimo secundo, consulibus Dioscuro & Eudoxio, vt notat Cassiodorus, datisque obfes Hunoricus filius. sed contra omne pactum

- etum deinde anno quadringentesimo quadragésimo quinto, Romam de improviso appellit, capit, diripit, vastat, Valentiniano Tertio, & Anthemio Coss. Hæc fufius Victor libro de persecutione Vandalica, Prosper in Chronico suo.
- VII. Cùm Britanni premerentur bello à Scotis & Pictis iam tum Christianis, vt Prosper notat, aduocarunt auxilio Anglos tum Gentiles, à quibus contra omne fas deinde in potestatem adducti, quod Beda scribit, quin penè omnes ad internecionem delati, vt idem tradit in vita Augustini.
- VIII. Ricimer, vt Sidonius scribit, patre Sueuo, matre Gotthica fuit Arianus: exstatque adhuc eius monumentum vermiculati operis in æde S. Agathæ, quæ fuit Arianorum, vt cognoscimus è Dialogis S. Gregorij. Hic ab Imperatoribus Catholicis summâ militiæ dignitatē potestatemque; nactus anno quadringentesimo sexagesimo primo Maioranum Imperatorem summo scelere necat: deinde quadringentesimo sexagesimo quinto Seuerum Augustum similiter veneno tollit: postremò Anthemium focerum suum contra omne fas occidit, vt Cassiodorus scribit in Chronico suo.
- IX. Orestes genere Gotthico, & Ariano, dux militum factus à Iulio nepote Imperatore, hunc imperio priuat, & Momyllum Augustulum filium suum creat anno quadringentesimo septuagesimo quinto, quod Iornandes Gotthus scribit.
- X. Aspar Arianus dux militum factus à Marciano, eundem Marcianum dictus est veneno sustulisse: cumque idem moliretur in Imperatorem Leonem vnà cum Ardaburio filio meritis pœnas morte illata dedit. Zonaras in Marciano & Leone. Nicephorus lib. 15. cap. 27.
- XI. Heraclius Imperator cum Sarracenis, & eorum duce Mahomete societatem inuit, qui ab eo regionem ad habitandum commodam accepit, vt Zonaras tradit. Mox idem Mahometes arma in Heraclium ditionemque illius mouit, neque adhuc bellorum finis. Falluntur autem, qui scribunt bellum idcirco à Mahomete excitatum, quòd ei negata stipendia debita fuissent. Id enim longè post accidit defuncto Mahomete cum populis quibusdam Arabibus, qui se deinde Sarracenis adiunxere, vt Cedrenus & auctor Miscellæ tradunt.
- XII. Iustinianus Secundus inita cum Slauiis tunc à Christo alienis societate mouit in Sarracenos. vbi collata sunt signa, è Slauiis viginti millia defecere ad hostes, maximamque nostris cladem attulerunt, quod Zonaras notat.
- XIII. Iulianus Comes impio consilio foedus percussit cum Arabibus, eosque in Hispaniam immisit; mox ab illis est obruncatus. Rodericus Toletanus lib. 4. c. 4. Vafæus anno septingentesimo decimo quarto.
- XIII. Arnulphus Germaniæ Rex Hungaros inita amicitia tum Christianis infensos aduersus Morauia Regē euocauit. sed ab iisdem spaulo post filius eius Zuentebaldus occisus, Ludouicus alter filius sæpè cum suis copiis profligatus, innumerèque vastitates Germaniæ ac finitimis illatæ. Regino Luitprandus, Hermannus Contractus, hæc latè scribunt.
- XV. Manuel Comnenus Imperator Constantinopolitanus, timens sibi, & imperio suo à potentia maxima Latinorum in Oriente magis ac magis aucta, & latius se extollente, cum Turcis aduersus eos inuit societatem, & nullum mali genus omisit summo scelere, vt Coniatas in eius vita testatur, quo copias Conradi Imperatoris opprimeret: sed ab iisdem deinde Turcis sapius profligatus est, ac multis vrbibus & locis spoliatus, quod multis in locis idem scriptor Græcus illorum temporum deplorat lib. 7. & sequentibus. Sed quæ Græci nobiscum, nos cum illis egerimus, latè signo de fide confirmata, & studio Pontificis Romani in conseruando imperio Orientali.
- XVI. Illud notissimū, ab Andronico iuniore Paleologo accersitos in Europam Turcas aduersus auum Andronicum. Liberos verò ipsius de imperio inter se dimicantes in causa fuisse, vt Orientale imperium omnino concideret. hæc Chalcochondylas latè.
- XVII. Hoc sæculo Ioannes Rex Hungariæ aduersus Ferdinandum Austriacum Turcas acciuit inita societate. idemque eo defuncto egit Isabella ipsius vxor. Quocirca Solymanus Hungariæ regno Isabellæ & Ioannis filium Ioannem, qui postea Transyluania præfuit, spoliavit, vt post alios Surius & Iouius scribunt: accidit hoc anno millesimo quingentesimo quadragésimo primo.
- XVIII. Franciscus Gallorum Rex, vt haberet quos Carolo Quinto opponeret, eiusque vires, quæ quotidie magis augebantur, minueret, hæreticos Germaniæ principes fouit, stipendiis at-

A dijs attributis conduxit, in Galliæ visceribus inita amicitia continuit. Hinc factum, vt huiusmodi hæreticorum in Gallijs confidentium contagione Galli, vel inuito Rege, inficerentur, ac tot tantasque vastitates, quas experimur, ac dessemus, regno nobilissimo inferrent.

Contra Carolus, ne à se omnino illos abalienaret, anno millesimo quingentesimo quadragésimo octauo, quamdam fidei formulam admisit, iuxta quam fas esset interim, dum vniuersale Concilium, quid facto opus esset, statueret, cuius credere ac viuere, in illa hæreses multæ. Præterea verò Mauritium Lutheranum, sed laude militari valde præstantem, coniunctum sibi amicitia amplificauit, & attributo Saxonie Ducatu, quem Friderico abstulit, supra omnes auxit. Sed haud multo post Mauritius inita cum Gallo societate anno millesimo quingentesimo quinquagesimo primo bellum mouit in Carolum V. eumque in tantas angustias redegit, vt curis ille confectus, terrena pertæsus, regnis imrioque se abdicarit, vt Surius ac Natalis Comes latè scribunt.

Hæc è multis pauca, & magis illustria sit satis attulisse, vt certissimò sciamus nullam nisi inter Catholicos constantem, diuturnam, fidamque, quæ dari possit, esse amicitiam; inter alienos, & cum alienis à Catholica religione summam perfidiam, summamque fraudem regnare.

Quòd si inter consanguineos sunt amicitia iura, illud erit Catholicis exemplum singulare, quo constet amicis esse vnum spiritum, sed corpora duo. Sigibertus in Chronico ait, Anno quingentesimo trigésimo quinto clarent in Gallijs fratres vterini vno eodemque die nati, & Pontifices consecrati, Medardus ad titulum Nouiomensium, Gildardus ad Rhotomagensium, & vno die absoluti à sæculo, assumpti sunt à Christo.] hæc ille: vt videas inter Catholicos exempla amicitia miranda, ad illius vinculum diuino prorsus euentu & singulari comprobandum inter alienos verè amicitiam non esse.

SIGNVM QVADRAGESIMVM SECVNDVM.

Liberalitas.

Es summa quæ est inter nostros liberalitate colligitur apertissimè nos esse ex Ecclesia Dei, ceteros autem nequaquam. Cap. X.

Liberalitas apud Christianos, si exerceatur in egenos, transit in eleemosynæ nomen, cuius quanta sit in sacris scripturis commendatio, qui ignorat, is neque Christianus, neque Christianarum rerum videtur esse vlllo modo peritus. & quamuis ea largitas, quæcumque sit illa, qua bene fit pauperibus, pertinet maximè ad caritatem, tamen vnus idemque actus ad diuersas virtutes spectare potest. & philosophi sanè, quæ virtus actusve esset eleemosynæ, vt distinguitur propter caritatem à liberalitate, haud agnouerunt. Cùm verò caritas generatim contineat, quidquid in Deum & homines amandos refertur; nihil non illa comprehendit: speciatim sanè de suo largiter dare pertinet ad liberalitatem. Quòd si, vt quidam volunt, liberalitatis est, præscribere, ne noster animus nimis sit vel in appetendis, vel in habendis rebus, quæ nummis æstimantur; hic verò animus haud dignosci possit, nisi è munerum vel exiguitate, vel magnitudine; rectè hæc ad liberalitatem spectabunt. Iam verò donare in causas sacras & pias, religionis, ac pietatis quidem videtur, vt tamen aliqui mouentur ad largiendum non modò ob pietatem & religionem, sed quia vident non tanti faciendæ bona hæc, quanti sæpè fiunt, quin illa eroganda largè, idcirco ad omnes hæc virtutes referretur, quidquid expenditur in has causas liberalius, præsertim si sit alioquin donator haud auarus. Quanti porrò sit pietas & religio, satis est à nobis dictum. Rursus pertinet ad iustitiam nolle præter ius aliena. liberalis tamen est nolle similiter aliena propter animi ad diuitias haud propendentis excelsitatem, qui velut exilis infimis hisce rebus ac ieiunis haud angustetur. Neque illud omittendum, liberalitatem versari in primis circa illa, quæ nummis æstimantur; præterea verò circa illa etiam,

quibus adnexa sunt quæcumque nummis æstimari possunt, quòd scilicet hæc mens nostra respicere possit, magnique aut parui facere, ad illa ferri, ab illis abduci ob virtutis studium, aliis relinquere, & quantum potest dare, aut ad se auocare. His positis videamus, quanti sint nostri in hac laudabili virtute, numquid omnes alios à vero Christi cultu alienos superent.

LIBERALITAS
PRINCIPVM
IN ECCLESIA
STICOS, ET
REMSACRAM

Et quidem si respicias è nostris præstantiores Imperatores, Reges, ac Principes, videbis eos Pontifici Romano amplissima dedisse; ita vt plurima regna Ecclesiæ Romanæ tributaria constituerint; ea nos enumerauimus signo de admirabili progressu sacræ potestatis; sic signo eodem, & de pœnis diuinitus illatis in Reges Catholicos Ecclesiæ contumaces, ostendimus qui fuerunt è nostris deteriores, non ita liberali in sanctissimos Papas animo fuisse. Nullus tamen vel hæreticus, vel alioquin à Christi cultu alienus vlli è suis sacerdotibus, ac præfulibus reuera tantum tribuit, quantum nostrorum principum nobiliores detulerunt Pontifici Romano. Ita sanè debebant aliquo modo. sed tamen ex ipso effectu deprehenditur, & ex aliis ipsorum gestis, eos id egisse, quòd animo essent generosiore. Quis ergo ex hæreticis aut priscis illis constituit alicui suorum sacrorum summo tributariu regnum, vt ab Egberto Anglia, ab Alfonso Lusitania, à Cazimiro Polonia, & ab aliis alia sunt facta? quæ, ne sepius eadè repetamus, recensuimus signo de progressu sacræ potestatis. Sic plerique omnes sanxere, vt & ipsi, ac posterii coronâ, regiumq; ius acciperent per illos Archiepiscopos, quos Pontifex Romanus ex antiquo tempore eorum regnis dedisset, neque aliquis intelligeretur Rex, nisi qui per illos vnctus & coronatus esset, & in fidem Romani Pontificis iurasset, vt nos ibidem declarauimus.

Post Romanum Pontificem sequuntur Episcopi, in quos etiam nostrorum Regum clariores munificentissimi vnà cum suis populis fuere; ita vt ijs concesserint iura eligendi Reges, summo uendi illos, statuendique de maximis regni negotiis, vt in Germania, Bohemia, Polonia, Hungaria, Scotia, Anglia, Gallia, Lusitania, Hispania, Italia factitatum retulimus eodem loco. Hæc sanè nulli hæreticorum factioni gentive à nobis alienæ contigerunt. Nam quamuis primis ijs temporibus ante ortum Christum apud nonnullos populos primæ sacræ præfulibus dari vel à Regibus ipsis viderentur, & Mahometes apud suos ita sanxerit; hic tamen mos, & hæc consuetudo non satis diu apud illos durauit: vt ex historiis liquet.

His adiunguntur ab iisdem Regibus ac principibus populis ædificata templa, monasteriaque, & fundi illis bonaque attributa. Qua in re vel vnus Constantinus plurimos ex aliis à nostra religione alienis, ne dicam cunctos, videtur superasse. Hæc verò ita esse colligitur etiam è signo de opibus è longinquo aduectis ad Ecclesiam, & è libro Germani cuiusdam de monasteriis, è scriptis Procopii de Iustiniani ædificiis, aliisque multis. E quibus duo tantum retulisse sit satis, quòd in vna Anglia Henricus Octauus à nobis desciscens, monasteriorum, templorumque à nostris per tot sæcula ædificatorum dena millia in prophanos vsus peruertit: & quòd in Polonia nobilis quidam vir Petrus Duninus septuaginta septem templa è secto lapide vnus construxit. Et sanè cum supra Danubium ac Rhenum nullæ essent priscis temporibus ædes sacræ, quis tot ac tantas condidit? Idem verò dicimus de Britannia, Hybernia, ac finitimis insulis. Quis igitur negabit populos istorum regionum, qui Catholici hucusque existierunt, largiores suis maioribus fuisse? Quidam numerant è Publio Victore, Romæ olim fuisse ædículas centum quinquaginta quinque, templa & ædes septuaginta sex, plus minus. nunc autem tradunt alij, Romæ, atque intra duo prope Romam milliaria esse templorum tria millia. De monasteriis enim non est quod agamus; nulla namque priscis, nunc in vrbe & multa & opulenta, præter collegia sacra. Ex his omnibus fit, quando Catholici par est vt sint munifici cunctis in rebus, in sacræ eos meritò munificentissimos existisse.

Arist. Eth. 4.

Tam verò cum sit munus liberalitatis, quod etiam scriptum relinquere philosophorum summi, non modò donare, sed etiam tueri donata: atque hæc omnia maximè omnium Pontifex Romanus sit tutatus, neque dubitarit aduersus potētissimos Imperatores ac Reges, qui in bona sacra inuolare audebāt, intrepidus stare ac pugnare; meritò fit hac parte illum munificentissimum, sicut in ceteris esse mox ostendemus; in templisq; ac monasterijs Romæ ædificandis, ornandis, tuendisq; & aliis monumentis nulli cessisse. Post causas sacræ sequuntur illæ, quæ misericordiam quādam attingunt. In his quātus fuerit Pontifex Romanus ex antiquo tempore ostendimus signo de confirmatione, vbi elemosinas

nas semper ab ipso solitas in pauperes largissimè distribui ostendimus; nos eò reiicimus lectorem. Quæro igitur ab his, qui Romanorum Pontificum gesta carpunt, & in eos quasi minus beneficos inuehuntur, vt proferant mihi è toto orbe, ex quo conditus est, aliquam principum præfulumve successionem, quibus opem ferre egenis curæ fuerit, vt Pontificibus Romanis: legant ea, quæ signo prædicto attulimus; & mox iudicent, suumque crimen agnoscant.

Quis verò ignorat præterea toto orbe Catholico nullum reperiri oppidum, cui non multa sint hospitalia ad inopes alendos, expositos excipiendos, ægrotos curandos, aliaque huiusmodi opera beneficentiæ exercenda? In Mahometanorum vrbibus sunt aliqua, sed in primariis dumtaxat, vt Constantinopoli, Cairi, Fessæ; sed neque tot, neque tanta, vt inter nos; in aliis nulla, vel ad excipiendos tantum, non etiam alendos egentes & exceptos. Publius Victor cuncta antiquæ Romæ ædificia recenset; quod mirum dictu sit, nullā hospitalium domum tradit. Atqui nunc numerantur viginti quinque in vrbe, & quidem valde amplè, magnificè, & opulenti.

Neque verò nostri his contenti semetipsos quodammodo impenderunt in opera huiusmodi, vt iam non sit opus quarere, an Catholici nummos & opes suas in egenos effundant, quando sint inter nos ordines hominum religiosorum, qui semetipsos ægrotis curandis, ceterisque huiusmodi adiuuandis deuouerunt. Tres verò, quod sciā, sunt illi; primus sancti Spiritus in Saxia, qui se vsque in Poloniā protendit, vt è Cromerio habemus; secundus eorum, qui vocantur Ioannis Dei Hispani, hi præcipuis in vrbibus Hispaniæ & Italiæ sedes habent certas. tertius eorum, qui ministri ægrotorum dicuntur. Quocirca haud mirum, si Constantinopoli, ac Memphi, siue Cairo in Aegypto, quod omnes norunt haru rerum periti septimo quoque anno pestis innumeros mortales absumit, quòd scilicet non tanta vt inter nos liberalitas inter istos fuerit, qua factum sit vt ægrotis sua remedia adhibeantur, & corpora malè curata haud facillè corrumpantur, & contagione adueniente corripiantur. Ioannes Leo testatur, in Libya decimo quoque anno pestem sauire incredibili hominum strage. Agitur nunc annus saxagesimus, ex quo Romæ nulla lues; & tamen aer haud salubris. Harum sanè rerum nulla est alia causa, nisi quòd Catholicorum beneficentia contigit, vt tot essent passim domus hospitales, in quibus corpora morbo tentata curari absque vllò egentium sumptu possent.

Ex alio potest etiam nostrorum liberalitas dignosci, quod pertinet ad animi ornamenta. Plurima namque toto orbe Catholico sunt à nostris excitata gymnasia, in quibus omnium doctrinarum liberalium doctores publicis stipendijs conducti cunctos edocent. Exstat liber à Iacobo Middendorpio Germano scriptore editus, in quo recensentur oēs in Europa Academiae. Antiquitas solū Athenis non omnium, sed tamen aliquot disciplinarum magistri habebantur. Nunc Italia sola omnium doctrinarum publicas scholas hæc enumerat, Taurinensem, Ticinensem, Patavinā, Ferrariensem, Bononiensem, Pisanā, Senensem, Romanam, Perusinam, Firmanam, Maceratensem, Neapolitanā, Salernitanā. Quid, quod ordines hominum religiosorum sunt huic vni rei perficiendæ à nostris instituti, vt scilicet bonas litteras nos doceant? tales erant olim monachi, vt alibi hoc opere docuimus. nunc primas hac in re ferrit ordo Iesuitarum, ita vt in Indijs Occidentalibus & Orientalibus publicas disciplinarum scholas multas aperuerit, in quibus illa celeberrima Gogis Gangæ, ad quā cōfluunt Armeni, Medi, Syri, Chaldæi, Persæ, Aethiopes, Arabes, Indi.

Vnus autem Gregorius XIII. effecit, vt partim in Europa, partim verò in Indijs Orientalibus tredecim collegia construerentur, quibus abundè dedit, vt possent absque vllò sumptu plurimos adolescentes erudire, & ad omnem liberalem disciplinam instituere. Quod sanè laudis nullus Imperator princepsve sibi potest arrogare: vt scilicet sciamus in omnibus plerumque officiis virtutum Pontificibus Romanis præcipuā cōmendationē deberi. Sic etiā post sanctissimos Papas Ecclesiastici viri maximè omnium liberales fuerunt in fundandis collegijs, in quibus ab adolescentibus bonæ artes & studia addiscerentur.

Cui rei sit argumento illud vnum, quod Genebrardus in Chronico suo testatur, Parisijs esse sexaginta duo collegia ab Ecclesiasticis pleraque omnia constructa & dotata, in quibus iuuenes nulla impensa litteraturæ dent operam. Atqui si cōeant omnes hæretici quotquot vnquam fuerunt ab orbe condito, haud poterunt ostendere tot collegia ab omnibus suis ex omni æuo per tot sæcula fuisse fundata, quot vna Gallicana natio, adde per Ecclesiasticos solos, adde in vna dumtaxat vrbe, Vide quàm dissimili atque impa-

V.
LIBERALITAS
NOSTRORVM
IN EGENOS.

VI.

OLIM ROMAE
NULLAE AE-
DES VTI NUNC
HOSPITALES.

VII.

VIII.
LIBERALITAS
IN REM LIT-
TERARIAM
BONASQUE
ARTES.

IX.

X.
ECCLESIASTI-
CORVM LIBE-
RALITAS IN
OMNEM CAU-
SAM, ET MA-
XIME PVBLI-
CAM.

XI.

ri contentione & comparatione pugnare velim. Quid igitur nostris ad liberalitatem A
deest? Quid clericos impij quasi auaros accusant?

XII. Nunc quando à flagitiosis cuncta maligno consilio in deteriore partem semper accipientibus Ecclesiastici viri, quasi rapaces, & auidi carpuntur, & mendacibus huiusmodi maledictis proscinduntur, ostendamus ex alijs etiam rebus omnium minimè illos alienorum appetentes, atque idcirco ad liberalitatè propiùs accedentes. Et in primis, quod est omnibus clericis commune, sit illud. Nullum genus hominum videas, qui minus bona communia in perpetuam sui suorumve proprietatem transtulerint, quàm clericos. E Constantini namque, & vetustissimorum Regum temporibus sunt fundi, qui semper assignati sunt clericis, eorumque vsibus seruiuerunt, & administrationi eorundem semper sunt commissi: neque tamen ij sunt à clericis hæreditarij facti, numquam translati in cognationes iure testamenti, aut ab intestato. Vt enim malis artibus ab aliquibus sit aliquando secus actum, prædiorumque Ecclesiasticorum facta interceptio ab Ecclesiasticis, non tamen ita sapè, vt vel eorundem, vel aliorum prophanorum à prophanis. Vbi namque nunc tot prædia, quæ ciuitatibus Italicis & alijs olim scimus fuisse? Si quis est clericus, cui sit ius aliquod beneficiumve, vt vocamus, Ecclesiasticum inter nostros, non potest id ille alienare in suos, neque conspirare, vt alienet, quod crebriùs laici fecere in publicorum bonorum expilatione ac prædatione; ita vt nulla vrbs sit, cui sint ex antiquo tempore fundi communes, vt clericis: quòd scilicet illos priuati, qui eos curabant, interuerterint, Ecclesiasticos Ecclesiastici non ita.

XIII. Sed hoc magis apparebit exemplo illustriori, è quo simul constabit Episcopus fuisse minus auidos, quàm minores clerici fuerint. Sunt ampli inter nos Episcopatus, Archiepiscopatusque, iidemque ditissimi, ad quos eliguntur sacerdotes. Sunt similiter in Christiana republica regna, ac principatus nonnulli, ad quos laici eliguntur. Hos Archiepiscopatus numquam videas è cognato in cognatum proximiorè diu translatos, vt regna, imperia, ac principatus: quòd scilicet clerici minus coeant ad inuadenda bona sacra, quàm laici prophana, minus inquam clerici concordant in hoc, vt faciant sua, & priuata, quæ sunt communia & publica, quàm laici. Verbi gratia, sunt inter Catholicos hæc regna, quæ iure electionis, non iure hæreditario deferuntur, Hungaricum, Bohemicum, Polonicum, Germanicum. Quid verò esse in causa dicemus, quòd licet hæc sint electionis, tamen ita res transiguntur, vt à parentibus in liberos, à fratribus in fratres transferantur, quousque plerumque alicuius agnatio durat? Ante oculos nobis est Polonicum regnum, quod tamdiu durauit in familia Jagellonis, vt non modò ad liberos fuerit transmissum, sed ad fratres etiam, quod accidit in quatuor Cazimiri vltimi filiis, quorum alter alteri in regno successit. Cur per tot sæcula non idem factum aliquando in Archiepiscopatu Colonienfi, Moguntino, Treuerensi? cur Archiepiscopus cum canonicis & clericis suis haud conspirauit, vt quilibet sibi fundos hæreditarios facere posset, in consanguineos transferre, aut de eis, vt libitum fuerit, statuere; quod Lutherus suadere conabatur Archiepiscopo Moguntino, idque ex eius epistolis constat, & Choelæus ac Surlus narrant? Viden' igitur vt clericis minus velint esse priuata ac sua, quæ sunt cõmunia & publica, quàm laici. Liberalis verò est magis ad cõmunia respicere, & ea, quæ quoquo modo sunt aliorum, quàm sua. Neque est, quòd aliquis mihi dicat, clericis nõ esse filios: sunt enim fratres, sunt cõsanguinei: & videmus inter laicos conuenire, vt regna, quæ iure electionis deferuntur, ad cognatos deferantur, quamuis non sint ex liberis, vt de Polonico diximus, & de Germanico constat, nostra hac ætate, cum Carolo Quinto defuncto substitutus est frater Ferdinandus. Igitur magis laici, quàm clerici in hoc conueniunt, vt sua fiant, quæ sunt communia, quod est animi auidioris. Hac porro in re admirabilis Veneta Respublica, in qua Duces non ita possunt arte vlla, neque ceteri conspirare in hoc, vt potestas Ducis post obitum illius aliquo modo ad consanguineos deferatur, quamuis priscis temporibus non adeò firmum hoc foret. Obseruandum porro inter nostros minus auiditatis exstare in Episcopis, quàm clericis: beneficiorum namque renunciationes in aliorum fauorem videmus sæpiùs fieri, & admitti, non autem Episcopatum. atque idcirco illa crebriùs transeunt è cognatis in cognatos, quàm Episcopatus. Rursus & illud obseruatione dignissimum. Ante Constantinum plerique omnes Imperatores eligebantur per factiones ac seditiones, quibus vt plurimum contingebat, vt mors Imperatori inferretur, & eius interfectori illi substitueretur; tanta regnandi erat

A erat cupiditas. id etiam contigit, sed non ita crebrò in Constantinopolitanis, vt signis de infelici exitu hæreticorum Regum, ac felici nostrorum constat: omnium minimè accidit in Germanis. Sic itaque Germani hac in re minus iura communia violarunt, & quæ sunt animi liberalis magis custodierunt.

Iam verò sicut Episcopi minus restricti & rapaces clericis, & clerici laicis, sic omnium minimè Romani Pontifices. quòd scilicet non sic ingenium intenderiat, vt consanguineis illam sedem traderent, in illos ea transferretur, quod alij Reges, Imperatores, & Episcopi fecerunt. & tamen nullum regnum vel imperium tot habuit vniquam successores, vt pontificatus Romanus. Sic eorundem Pontificum minus factiosa fuerunt electiones, quàm quorumuis Regum, vel Imperatorum, (summa namque summis sunt conferenda) si tempora temporibus, eorumque inter se diuturnitatem compares. Hinc etiam videas in imperiis ac regnis, in quibus est electioni locus, hoc in mores fuisse inductum ex antiquissimo tempore, vt designaretur adnitentibus Regibus qui futurus ipsis esset successor, & illi obedientiam futuro iam Regi iurarent subiecti. Sic primus vsurpauit Antoninus Philosophus anno Christi centesimo septuagesimo octauo, vt aliqui volunt, cum Commodum filium sibi successorem, vel etiam socium designandū curauit. Huius exemplum plurimi sunt secuti ac sequuntur, vt regna & imperia, in quibus electio locum sibi vendicat, ad suos, quos volunt, transmittant. Tentatum fuit hoc aliquando in sede Romana, cum Vigilus æstu ambitionis, irrito tamen conatu abreptus, Bonifacio Secundo certum se successorem deligi est conatus. Illud autem non omittendum, quòd Imperatores antiqui non modò sibi successores eligendos studebant, sed eisdem constituebant secundo quasi loco imperij consortes: quin ne forsan excluderetur, in imperij administrationem admittebant: sic enim certius in eos transferebatur potestas Imperatoris. Id nūquam fecere Imperatores Germani. Constantinopolitani sunt aliquando imitati, vt Valentinianus egit cum Valente fratre, Arcadius cum filio Theodosio, Leo senior cum Leone nepote, aliisque cum alijs. Sic itaque Germani minus iura cõmunia abstulerunt, quàm Constantinopolitani Imperatores. Solent porro & Episcopi nostri aliquando studere, vt eis detur suffraganeus, aut coadiutor, quem cupiunt successorem. Id adeò Papæ nõ sunt conati, vt pluribus id legibus ne fieret constituerint. Patriarchis etiam Constantinopolitanis erat olim Syncellus, qui mortuo Patriarchæ, vt Zonaras in Monomacho testatur, succedebat. Similiter cū Mahometes impius edixisset, vt omnibus Mahometanis vnus, teste Ioanne Leone, Calipha præesset, isque non iure cognationis, sed electionis succederet, & regna Mahometanorum nullo modo forent hæreditaria; Calipha curabat sibi viuenti adiungi, quem Sciriffum dicebant, qui postea in vniuersum ius succederet, vt Zonaras in Monomacho scribit. Quæuis & regna apud Mahometanos facta sint hæreditaria. Ex his liquet Papas omnium minimè sua fecisse, quæ cõmunia sunt; alios autè longè secus.

Sed & ex alio Pontificis Romani liberalitas supra ceteros sit perspecta, quòd nemo Rex, Imperator, ac princeps, tot nuncios ac legatos suos apud singulos Christianæ Reip. principes habeat, vt ipse: quod non nisi maximo fit sumptu, atque ob communes omnium Christianorum utilitates, ad vnius scilicet religionis societatem tutandam, pacem conseruandam, foedera aduersus hostes cõmunes coniungenda. Quamobrem videmus nunquam propè coisse principes Christianos aduersus Mahometanos, nisi procurante Pontifice Romano, ac maximas suppetias ferente. Id cunctis historiarum peritis, & vsu rerum valentibus est clarissimū. Verum veniamus ad alia, è quibus impiorum mendacia confutabuntur.

E Pontifex Romanus neque partem millesimam exigit à Christianis eius, quod ipsi deberetur. ex quo manifesta fit, & ex alijs, Ecclesie Catholicae liberalitas in omnes. Cap. XI.

Sacerdotibus deberi, quidquid ad eorum vitam dignitatèque tuendam, & sacra procuranda est necessariū, nemo sanæ mentis ambigere potest. Apud omnes namque gètes benè institutas id in more positum videmus; & res ipsa ac naturalis ratio docet, æquū esse, vt qui ministerio publico, & quidem omnium maximo, dedicantur, de publico viuant. Hinc Paulus ad Thessalonicenses, ait: Cū possemus vobis oneri esse, vt Christi Apostoli. Audin' potuisse Paulum oneri esse alijs, non vi, quid enim vi Paulus valuisset? sed iure diuino. De Sig. Tom. 1. Mm 3 Atque

XIII.
OMNIVM EC-
CLESTIACO
RVM PONTI-
FEX MAXIME
LIBERALIS IN
CAVSAM PV-
BLICAM.

XV.

XVI.
LIBERALITAS
PAPAE IN
NON EXIGEN-
DIS IIS QUAE
SIBI VREDE-
BERENTUR.
1. Theff. 2.

1. Cor. 9.

2. Tim. 2.

Cap. 15.

Luc. 10.

Luc. 2. 2.

1. Tim. 5.

Atque ita possunt Apostolorum successores, etiam si sit onerosum, petere & exigere à Christianis, quod est in vsu ipsorum, & religionis, idque petent & exigent iure, quamuis sit onus. Quòd si haud petant, à nimia ipsorum caritate nascetur. Ob id rursus ad Corinthios idem: Quis militat suis stipendiis vmquam? quis plantat vineam, & de fructu eius non edit? quis pascit gregem, & de lacte gregis non manducat? Numquid secundum hominem hæc dico? an & lex hoc non dicit? Non alligabis os boui triturati? Numquid de bobus cura est Deo? An propter nos utique dicit? Nam propter nos scripta sunt. quoniam debet (aduertere hæc verba) in spe, qui arat, arare; & qui triturat in spe fructus percipiendi. Si nos vobis spiritualia seminamus; magnum non potius nos? Sed non vsi sumus hac potestate, sed omnia sustinemus, ne quod offendiculum demus Euangelio. Nescitis quoniam qui in sacrario operantur, quæ de sacrario sunt, edunt; & qui altari deseruiunt, cum altari participant; ita & Dominus ordinavit ijs, qui Euangelium adnunciant, de Euangelio viuere. Ego autem nullo horum vsus sum.] Hæc Paulus, clarissime asserens esse Euangelicū præceptum, ut sacerdotes de publico viuât, esse id legis diuinæ, ac multo magis hoc ijs deberi, quam quibusuis alijs. quare non potius nos, inquit, & Dominus ordinavit, & non secundum hominem hæc dicit, ut ostendat non esse humanæ legis, sed diuinæ. Quòd si sacerdotes hæc non exigant, à maxima ipsorum liberalitate id procedit, qualis erat Pauli. Quocirca idem testatur alibi ad Timotheum scribens, quod debetur sacerdotibus, id deberi magis quam quiduis aliud in terris. Laborantem agricolam, inquit, oportet primum de fructibus percipere.] & ad Thessalonicenses: Non quæro, ait, datum, sed requiro fructum abundantem in ratione vestra.] ostendens dignosci an aliqui proficiant in Euangelio, si dent; ideoque in dato, non datum requiri, sed fructum. Rursus idem ad Romanos: Probauerunt enim Macedonia & Achaia collationem aliquam facere in pauperes sanctorum, qui sunt in Hierusalem. Placuit enim eis, & debitores sunt eorum. Nam si spiritualium eorū participes facti sunt Gentiles, debent & in carnalibus ministrare illis.] Audin' debitores esse laicos sacerdotibus? & quidem ijs qui miserunt alios ad ipsos docendos, quod fecerant ijs, qui manebant in Hierusalem, quamuis non essent illi ipsi, qui docuerant Achæos, & Macedonas. Quid multa? Christus ipse hoc dixit, à sacerdotibus iure capi, quod ipsorum sit vsui. Sic namque apud Lucam: In eadem autem domo manere edetes, & bibentes, quæ apud illos sunt: dignus est enim operari mercede sua.] Quin alibi disertissime idem Christus dixit, ne Apostoli quidquam secum ferrent, non quòd nollet eis esse aliquid, sed quòd omnia quæcumque essent vsibus commoda ipsorum, ab alijs essent ipsis præstanda. sic namque apud Matthæum: Nolite possidere aurum, neque argentum, neque pecuniam in zonis vestris: non peram in via, neque duas tunicas, neque calceamenta, neque virgam. Dignus enim operarius est cibo suo.] Viden', ut idcirco nolit Christus ab Apostolis, vel ea, quæ quodammodo sunt necessaria, portari in via, quia digni sunt, quibus omnia abundè præstentur? Hinc alibi non modò vult hæc ab eis gestari, sed si quidem opus sit, portari & gladium, etiam si ob id reputandi sint iniqui. Sic enim loquitur ad Apostolos ipse apud Lucam: Quando vos misi sine sacculo, & pera, & calceamentis, numquid aliquid defuit vobis? At illi dixerunt: Nihil. Dixit ergo eis: Sed nunc, qui habet sacculum, tollat similiter & peram: & qui non habet, vendat tunicam suam, & emat gladium. Dico enim vobis, quoniam adhuc hoc, quod scriptum est, oportet impleri in me, Et cum iniquis deputatus est.] Hæc Christus: qui & capite Matthæi tertio dixit oportere ex omnibus præstari decimas, Hoc, inquit, oportuit agere, cum verba faceret de decimis vel rerum minimarum dandis. Atque hæc adeò vera sunt, ut indigni etiam clerici, tamen, quia clerici, digni sint, quibus quæ necessaria sunt ad eorum dignitatem tuendam, præstentur. Hoc manifestè Paulus dixit ad Timotheum scribens. Qui bene præsent, ait, presbyteri, duplici honore digni habeantur: maximè, qui laborant in verbo, & doctrina. dicit enim scriptura, Non infrabis os boui triturati, & dignus est operarius mercede sua.] Audin', qui bene præsent presbyteros duplici honore dignos, ita ut iam colligere possimus suo, non tamen duplici honore dignos, qui non ita bene præsent? Honorem verò vocat Apostolus, Hebræorum more, præmium, mercedemque; viris dignitate ornatis aliqua debitam, quam Latini & ipsi honorarium dicunt. Sed ex eodem loco Pauli ad Timotheum discimus, Ecclesiasticarum rerum distributionem pertinere ad Episcopos: sic enim scribit Apostolus ad Episcopum

A pum Timotheum: Si quis fidelis habet viduas, subministret illis, & non grauetur Ecclesia, ut ijs, quæ vere viduæ sunt sufficiat, qui bene præsent presbyteri duplici honore digni sunt.] Neque verò obijciat aliquis à Christo illud prolatum, Si vis perfectus esse, vende omnia quæ habes, & da pauperibus.] Nam Christus tum non loquitur ad omnes, sed ad vnum, cui tum conueniebat vendere quæ habebat, ac dare pauperibus. Insulsi verò est, quod aliquando Christus vni dixit, ad omnes omnino illud trahere. Præterea loquitur ibi Christus, ut quis propria vendat, non verat autem ut aliquis habeat è communi veluti comune. Denique ait, Si vis perfectus esse.] quo circa cū sint in Ecclesia infirmi, siue imperfecti, de quibus dictum est, Debemus autem nos firmiores imbecillitates aliorum sustinere.] idcirco Ecclesiæ debent esse amplissima bona, amplissima opes, ut maximè imperfectis opem ferat. qua de re nos signo de opibus è longinquo aduectis, & felicitate nationum B Catholicarum. Similiter non obest, quod alibi Christus ait, Nisi quis renunciauerit omnibus, quæ possidet, non potest meus esse discipulus.] hæc enim renunciatio non fit dissipando bona, aut ex omni parte largiendo protinus. Ridiculus namque esset & stolidus, si quis omnes Christianos vellet profusus esse omni re spoliatus: & tamen Christiani debent esse Christi discipuli; nihil namque est aliud esse Christianum, quam Christi discipulum, ut est in Actis Apostolicis. Igitur quilibet debet renunciare omnibus, quæ possidet, dando alijs, quædo, & ubi est opus, ut aiebat Augustinus epistola 5. ad Marcellinum. sic etiam legimus Christum loculos habuisse, & idem de Apostolis est scriptum ut notauimus suo loco. Constat itaque oportere clericis esse abundè vnde tueantur suam dignitatem. quod dixi abundè, id explicat idem Paulus, cum dicit duplici honore dignos presbyteros: non igitur simplicem & necessarium vult esse Apostolus. quod si pro dignitate præfecturæ faciendæ est distributio de Pauli sententia, maiora Episcopo, maxima Archiepiscopo, longè amplissima cunctorum Patri, quem Papam nominamus.

His positis inquirendum nobis, quid laici debeant clericis propter sacra ministeria. Debere enim Paulus ait, & pro dignitate inter clericos asserit faciendam ab Episcopo distributionem, sicut Apostoli faciebant, cum cunctæ opes Hierosolymis ad eorum pedes proiecerant. Atqui certum est, longè digniores esse ministros noui testamenti, ministris antiqui, & dignitate, & potestate, & rebus ipsis, actionibusque, ut toto hoc opere apparet, & disputat latè Paulus ad Romanos, Corinthios, Galathas, Colossenses, & Hebræos scribens. Videamus igitur, quæ Deus ipse statuerit esse bona Leuitis, sacerdotibus, ac Pontificibus antiquis: nam multo maiora nostris, veluti longè nobilioribus, erunt præstanda. efficax esse hoc argumentum Paulus ipse nos docuit, cum scribens ad Corinthios, ut paulo antè adducebamus, colligebat ideo dandum nostris sacerdotibus vnde viuant, quia dabatur antiquis. Quatuor autem Deus esse voluit sacerdotibus præstari legis. In his est illud primum. Quamuis duodecim fuerint filij Iacob, tamen tribus fuerunt tredecim: Ioseph namque vnus è duodecim constituit duas tribus, quia duo filij ipsius ex æquo cum reliquis in partem sunt vocati, Ephraim scilicet, & Manasse. Cuilibet autem tribui in diuisione Palæstinae sua regio separatim fuit assignata: sed Leui non fuit attributa distincta regio, sed in qualibet è duodecim tribubus quatuor ciuitates assignatæ fuerunt Leuitis, atque ita in tota Iudæa fuerunt illis quadraginta octo ciuitates variis dispersæ locis. Statuit autem Deus, ut agri suburbani essent in vsu Leuitarum, quorum longitudinem ex omni parte voluit parere passuum duo millia, ut habetur Numer. cap. 35. & Iosue cap. 21. Quamobrem cum Leuitis essent quadraginta octo ciuitates cum suis agris, & agrorum longitudo erat quam diximus, necessario fit, quidquid ab eis possidebatur ex omni parte pertinuisse in longitudinem milliaria nonaginta sex. Consideremus quota portio fuerit hæc totius terræ, quam duodecim tribus habuerunt. Burchardus diligentissimus scriptor inita ratione exactissima tradit latitudinem fuisse totius leucarum viginti sex, id est milliariorum centum quatuor, longitudinem verò leucarum centum viginti, id est milliariorum quadringentorum & octuaginta. Quod si verum est, cogimur fateri datam Leuitis è tota Iudæa quartam partem, & amplius: è qua tamen credo subtrahendum, quod altitudo montium poterat reliquis tribubus adijcere. Ut ut res sit, haud puto accliuia montium iuga, & cacumina effecisse triplum longitudinis, ac latitudinis: ita ut verisimile sit omnino tantumdem diuersis in locis telluris datum tribui Leuiticæ, ac singulis alijs. Hoc itaque illis assignatum primo loco. At secundo Deus fanxit, ut omnium rerum decimæ, tam frugum, quam fetuum, deferrerentur ad Leuitas; sic mul-

Rom. 15.

Act. cap. 11

QVID LAICI
CLERICIS DE-
BEANT.QVID DARE-
TUR OLIM
LEUITIS.Burchard. prima
par. cap. 9. §. 1.
& seq.

tis in

Exo. 30.
Leui. 27.
Num. 3. & 18.

tis in locis Leuitici ac Numerorum habetur. Quolibet igitur decennio Leuita habebant tantumdem, ac reliquæ tribus omnes singulis annis collegissent: quod perinde est, atque si Leuitis decima parstotius terræ assignata fuisset; præstabat tamen habere decimas, quod nullo labore ac sumptu illas potirentur. Tertio primitiæ omnium frugum & foetuum pertinebant ad Leuitas, ita ut primogeniti filij vel offerendi essent templo, ut eius ministerijs seruirent, vel redimendi. Quarto, singula peccata Deus iussit expiari sacrificijs suis, & hostijs animalium; quorum, cum immolabantur, pars attribuebatur sacerdoti. Ex his itaque affirmare merito possumus quemlibet Leuitam quadruplo amplius habuisse, quàm quemuis è Iudæis; aut tribui Leuiticæ quadruplo amplius datum, quàm singulis aliarum. Leuitæ porò omnes lege diuina obligabantur, harum rerum omnium decimam partem dare summo sacerdoti; ita ut vnus Pontifex Maximus haberet tantumdem & amplius, quàm quælibet tribus, siue omnium rerum duodecimam partem, plus, minus. Quamobrem cognoscimus apertissimè, lege veteri, siue de ipsius Dei sententia sacerdotes illos priscos multis partibus plura ac pinguiora potitos, quàm nostros. Nam quantè quæso Pontificis Romani forent opes, quàm inuidiosæ, & impiorum conuicijs obnoxia, si solus possideret, quantum duodecima pars omnium Christianorum? Quanta rabie clerici ab hæreticis & hostibus exagitarentur, si quadruplo amplius haberent, quàm reliquus populus? Sed nostri scilicet, ne sint oneri auaris istis, ac rerum suarum tenacissimis, vnà cum Paulo noluerunt esse oneri laicis, contenti tenuioribus fuerunt, cum largiora possent exigere. Quid autem, si doceamus adhuc clericos, Episcopos, & Papam liberaliores fuisse, ac largiùs præterea de iure suo cessisse, cuncta ista quæ priscis de sententia Dei dabantur profudisse, laicis omnino reliquisse?

Clerici id solum sibi retinuerunt, quod nullo modo remittere potuerunt, cetera remisissent. Cap. XII.

XVII.

Orig. hom. 11.
in Num.

Vm quatuor hæc olim Leuitæ de Dei sententia habebant, nostri propè nihil horum sibi adsumpserunt, cum iure possent; digniores enim sunt nostri sacerdotes, ac dignioribus debentur multo plura, ut de presbyteris, qui bene præsent, ait Apostolus, qui & argumentatur ideo nostris clericis honoraria deberi, quia lex antiqua sic statuerat de suis: quod etiam scripsere Origenes, Hieronymus in cap. 3. Matthæi, & c. 44. Ezechielis, Augustinus serm. 219. & in psal. 146. & hom. 48. inter quinquaginta, Epiphanius hæresi 80. & ante hos omnes Irenæus lib. 4. c. 34. qui omnes decimas, & oblationes à populo Christiano sacerdotibus deberi tradunt. Idem scripsere Cyprianus epist. 66. vel 9. lib. 1. Chrysostr. in cap. 23. Matthæi. denique canonès Apostolorum nonnulli à Græcis profertur, qui libro Clementis vocato continentur. Nunc autem paucissimis in locis decimæ præstantur; de primitijs verò, & alijs, quæ Leuitæ habebant, nihil est inter Christianos. Explicabimus autem, quibus de causis alicubi decimæ soluantur. Sed prius illud aperiemus. Postquam Constantinus Romæ Christum colere coepit, & imperio cuncta Romani orbis loca continere, à Pontifice Romano vitam veræque pietatis cultum sibi concessum diuinitus agnoscens, sanxit, ut quæcumque bona à superioribus Imperatoribus essent Christiano populo erepta, illa redderentur ijs, eorumve hæredibus, si minus Ecclesie; quòd si qua fiscus vendidisset, eorù pretium ex erario Ecclesijs restitueretur: ingentia verò hæc erant bona, è quibus est Ecclesia collocupletata. Christiani deinde religionis ardore succensi plurima Ecclesijs reliquerunt. Quamobrem plerisque in locis decimæ haud dantur, quòd scilicet clerici sint huiusmodi bonorum fructibus contenti, ac necesse est illa ab ipsis possideri; cum iure omnium gentium constitutum sit, ut sacra bona sacris vsibus & hominibus debeantur, neque prophanis seruire possint; ita ut nemo olim fuerit sic impius apud gentes, qui non reputet sacrilegum & impium, qui sacris bonis manus iniecerit.

Euseb. li. 10. c. 5.
hist. Eccl. & lib.
2. c. 35. de vita
Constant.QVINTVM
QVOD OLIM
LEVITIS DE-
BEBATUR, ET
QVOD CLERI-
CINON POTVE
RVNT NON
RETINERE.
Leuit. cap. 27.

Qua in re sciendum, præter illa quatuor, quæ Leuitæ habebant, quintum fuisse huiusmodi: lege namque diuina cautum fuit, ut si quis fundum vel aliam rem Deo donasset, id totum non posset nisi à Leuitis haberi, sanctumque dicebatur, & ab vilo amplius conuerti in alios vsus, & à prophanis possideri haud licebat. Hoc igitur quintum necessariò diuina lege coactus clerus sibi omnino reseruauit. Sciendum præterea priscis temporibus Germa-

A Germaniâ, Britaniâ, & quidquid est telluris supra Rhenum, & Danubium, omnia fuisse inculta, populosque omnes Boreales neque operam dedisse agriculturæ ut Cornelius Tacitus notat, terramque horrentem, ac sterilem ut inquit Seneca fuisse, ut signo de cultu desertorum locorum nos ostendimus. Sed postquam sedes Apostolica Romana misit in ea loca monachos, & alios, qui gentes efferas ad Christum & humaniorem victum traderet, ijque varijs in locis monasteria constituerunt, ex eo nihil non fructuum produci scimus ex ijs terris, ut capite de ducentis Germaniæ bonis explicamus. Reges porò Galliarum, ut ad culturam cuncta redigerent, ac nemo monachos male haberet, donabant ad monasteria fundanda, monachosque tuendos, remque diuinam dilatandam spatia amplissima sylvarum, montiumque & camporum monachis, & eorum monasterijs. Sic itaque istorum monachorum, quos nunc impij persequantur, opera, & industria fiebat, ut populi Septentrionales addiscerent pietatem, litteras, ipsam denique agriculturam. Hinc antiquiores Germaniæ vrbes prope monasteria conditæ omnes, ut etiam Munsterus ipse hæreticus obseruauit, ac scripsit. Quidquid igitur Germanica tellus producit, id industria potissimum monachorum & clericorum debetur. An non igitur maximo iure copiosissimi fructus istis debebuntur ex illis locis? Rursus sciendum, postquam Sarraceni & Mahometani occuparunt Hispanias, bello cuncta esse à nostris recepta. Episcoposque, & clerum in sumptus bellorum de suo semper plurimum contulisse, ob idque decimas illis assignatas. Ut res sit, clerici haud facere potuerunt, ut quæ ipsis, tamquam viris sacris, Ecclesijsque donata erant, aliove modo acquisita, & idcirco Deo consecrata, rursus è sacris fierent prophana. Stat namque illud Christi inter alia, Reddite quæ sunt Cæsaris Cæsari, & quæ sunt Dei Deo. En igitur ut clerici quodammodo necessitate coacti fundos & immobilia bona coeperint habere. & cum multo plura debeantur nostris sacerdotibus, quàm priscis, & iure exigi possint, nihilominus cum quinque sint illis concessa, Nostri vnum dumtaxat sibi retinuerunt, illudque astricti iuris diuini, naturalis, gentiumque omnium communi quadam sanctione, qua sacrilegus reputatur, qui sacra bona aufert, & è sacro prophanum facit. Sed quot quæso, & quanta per impios sunt bona clericis ablata, vel apertissimo sacrilegij furore, vel eodem pretextu, quo Iudas Christum pretio proditurus inuehebatur in Christum, quòd pateretur se pretiosissimis vnguentis aspergi, & quodammodo delicijs locum dari? Sic Christianæ pietatis hostes quidam bona sacra inuadunt, quòd clerici nonnulli ad delicias illis abutantur abufuri ipsi ad omnia flagitiosa, & nefanda, Christumque instar Iudæ huiusmodi pretio vendituri.

D Ex his omnibus apertissimum sit quanta sit Ecclesiæ inter clericos liberalitas de suo tot ac tanta reliquo populo concedentis, ne grauis appareat, idque solum sibi retinentis, quod nullo modo non potest retinere.

Sed cum Pontifici summo præstarentur olim decimæ omnium rerum, quas ceteri sacerdotes habebant, dixerimusque multo plura deberi nostris, longè tamen secus contingit. Numquid enim Pontifex Romanus tantum potitur è fructibus beneficiorum, quantæ sunt illorum decimæ toto orbe Christiano? Id si ita esset, quolibet decennio haberet vnus, quantum cuncti clerici singulis annis. Atqui neque habet istorum partem millesimam. Annatas namque solas habet, cum beneficia confert ijs mensibus, ac temporibus, quibus ad ipsum pertinet conferre. Annatæ sunt vnus anni fructus: sed facta est estimatio huiusmodi in plerisque omnibus beneficijs, ut neque ad vnus mensis fructus sæpè perueniant annatæ. Præterea verò è pluribus Christiani orbis partibus illi non præstantur: è religiosorum verò ordinum bonis, quæ sunt amplissima vbique, nihil profus illi datur, neque ipse vult exigere. Contra omne ius igitur egere quædam seditiosorum conciliabula, quæ Pontificis Romani annatas extenuare conabantur; & quid mouerent, haud intelligebant.

Quid plura? Regibus ipse sæpè ex Ecclesiasticorum bonorum fructibus tantum concedit, quanti neque partem centesimam, cum possit, ipse percipit. Verbi gratia. Nostra ætate concessum fuit sæpè bis aut ter Gallicis Regibus, ut tantum possent alienare è prædij sacris, quantum postea cognitum fuit esse bis millies mille aureorum singulis largitionibus. Similiter Hispanici Reges munere Põtificio colligunt nunc è fructibus rerum sacrarum quotannis millies mille aureorum, & amplius. Certissimum verò est, & quiuis, si velit, Romæ cognoscere potest è codicibus rationum veracissimis, è fructibus beneficio-

MAXIMA PA-
PAE LIBERA-
LITAS IN SVB-
IVRIBVS RE-
MITTENDIS.
XVIII.XIX.
LIBERALITAS
PAPAE IN
COMMUNE.
CANDIS EC-
CLESTIATICIS
BONIS.

rum

rum non percipere Pontificem Romanum toto orbe Christiano septingenta aureorum A
millia. Hæc sanè cogunt nos fateri non illum cupidum, sed supra omnes liberalem, quã-
do minimum sibi sumit ex eo, quod iure potest, amplius alijs largitur. Sed vbi nunc sunt
illa tributa, quæ ab omnibus propè regnis pendebantur Ecclesiæ Romanæ, vt signo de
admirando progressu sacra potestatis est explicatum? Remisit aliquo modo ea certè
Pontifex Romanus. Similiter in Hispania prius erant multi ordines militares, ac reli-
giosi, quibus erant latissimi fundi, & bona opulentissima, commendas nominant, ea dis-
tribuebantur inter milites religiosos vel à summo ipsorum præfecto viro item religio-
so & sacro, vel à Pontifice Romano. Nunc Pontifice permittente Rex Hispaniarum com-
mendas illas largitur. In Galliis erat ordo Templariorum, cuius erant opes incredibiles,
prædia ditissima: Philippus Pulcher effecit malis artibus, (si quidem credendum Gallicis
ipsis scriptoribus, inter quos postremò Papyrius Massonus rem memoriæ fideliter man-
dauit) vt ordo ille euerteretur, Regius fiscus inuolauit in sacri ordinis bona, Pontifice,
qui tunc Auenione morabatur, & in potestate Regis erat, permittente. Hucusque appa-
ret Pontificem Maximum neque millesimam partem percipere eorum, quæ sibi à subie-
ctis clericis deberentur ex illo quinto, quod Leuitæ antiqui habebant. Rursusque de
quinto isto, & eius fructibus largitum plurima Regibus, ac largiri. Ex quo simul colligi-
tur, maximo bono esse Regibus ipsis, ac Principibus, vt bona Ecclesiastica conseruen-
tur, neque alienentur: nam quoties opus est, Pontifice concedente plurimum ex illis emo-
lumentum capiunt, primò quidem, quia ius est ipsis ad pleraque ista nominandi, vt aiunt, &
præsentandi, atque ita benemeritis suis benefacere possunt, & alios ad benemerendum
de se inuitare, deinde ob decimas, quæ sæpius illis aduersus impios hostes cõceduntur.
Quæ sanè fieri nõ possent, si licuisset ista bona eripere vel alienare. Quamobrè cõmendis C
illis Reges Hispaniarum plurimos sibi obstringunt, & ad se alliciunt, cumque sit liberalis
& illud, res tueri, vt habeat vnde possit largiri, Pontifex summus verando iuxta sacras &
diuinas leges, ne quis bona sacra alienet, aut eorum fructus sibi auferat, hac in re mune-
re liberalitatis est vsus, quasi Pater, qui prouidet ne filij bona dissipent. Quamobrem
consultius & vtilius prouidisset Philippus Pulcher, si non euerisset ordinem Templario-
rum, & eorum bona alienasset, sed curasset se eligi summum eorum Magistrum: sic enim con-
tulisset iure perpetuo commendas illas, Regiumque ius opulentiùs reddidisset in futu-
rum; quod egere Hispaniarum Reges.

XX. Episcopi poterant olim causas omnes in qualibet iudicij parte, coram quibuscumque
illæ iudicibus forent, cognoscere, & diffinire, neque vlla dabatur appellatio. Id Constan-
tinus, vt è lege Codicis Theodosiani apparet, concessit in toto orbe Romano; Carolus
Magnus eam legem renouauit, ex qua videmus in Germania Episcopos multos amplifi-
simis vrbibus iura dicere. Hoc ius Episcopis ablatum redijt ad prophanos. Necessè est
astu & vi rem perfectam; iure non potuit. Res namque sacras, quippe quæ propiùs ad
Deum referantur, quàm prophanæ, meliores facere licet, deteriores nullo modo, sicuti ad
Deum magis appropinquare debemus, ab ipso recedere absque peccato non datur. Hæc
sanè iura transierunt ad alios, quod Episcopi non admodum fuerint tenaces, & videbant
non esse pugandum cum ijs, quorum animis parum pijs illud infidebat arrogantia pro-
phanæ fundamentum,

Iura neget sibi nata, nihil non arroget armis.

Atqui, inquiunt, mali quidam Principum consiliarij ab Ecclesiasticis malè res istæ ad
ministrabantur. Esto, vt aliquando malè Ecclesiastici administrarint; peius sanè plerumque E
laici, & prophani, plerumque diximus, nam bene interdum non inficiamur. Id esse ve-
rum constat toto hoc opere, quod pro paucitate Ecclesiasticorum, & multitudine laico-
rum, plures sancti è clericis, quàm laicis, & cõsiderata Episcoporum paucitate, & presby-
terorũ multitudine plures sancti ex Episcopis quàm presbyteris, & cum præ Episcopis so-
lis Cardinalium numerus sit exiguus, plures item sancti è Cardinalibus, quàm episcopis;
denique cum sit vnus Pontifex summus toto orbe, è summis Pontificibus sancti plures,
quàm è quolibet ordine principum siue religiosorum, siue prophanorum. Hæc nos si-
gno de religione & iustitia persecuti sumus. Necessè est igitur peius administrari res à
peioribus, melius à melioribus. Sancti autem cunctis meliores; sanctitas namque est ma-
ximum maximarum virtutum culmen. Veniamus ad illud commune etiam tum Pontifi-
ci, tum Episcopis, & clericis.

Ordi-

A Ordinare episcopos solius est Episcopi Romani, ac non modò ordinare, sed & eligere.
Nam cum Christi sit Vicarius, veluti ille solus elegit Apostolos, quibus episcopi succef-
serunt, sic ipse solus potest episcopos eligere, & ordinare. Eodem modo Petrus cum Mat-
thiam substituit, quamuis cœtum conuocaret, tamen ipse leges electionis præscripsit, &
quos vellet eligi, quasi intento digito indicauit, primarios episcopos ipse orbi Christiano
dedit: denique ad illius successores id spectare constat è multis, quæ signo de Petri ca-
thedra retulimus; ipsi sanè in omnia orbis loca misere vel episcopos, vel missis, quæ ha-
berent, iura sunt largiti, semper tamen id seruarunt, vt presbyteri eligerent, sibi que ius
consummandi retinuerunt, vt ibi clarissimè ostendimus. Sed vbi viderunt Reges aliquos
sepè ad sacra iura diminuenda cõuolare, vel omni ex parte ad se ius hoc transfulerunt, vel
collegijs quibusdam potentioribus, qui regia potestati se possent & auderent obijcere,
sunt impartiti, vt videmus in Anglia, Germania, & Borealibus Ciuitatibus in mores indu-
ctum; & in Gallia idem fuisse olim liquet è capitularibus Caroli Magni. Anno namque
millesimo nonagesimo, cum passim ab Imperatore Henrico Tertio sacerdotia ob num-
mos, & turpia quæque venderentur, ab alijs verò principibus Episcopi pro libito obru-
derentur, ita vt clericis nullum ius amplius esset eligendi Episcopos, Romani Pontifices
id seuerissimo edicto à principibus prophanis auocarunt, & ad collegia probatiora, vel
ad se transfulerunt, plurimaque habita passim concilia in idem conuenere, vt testantur
Sigebertus, Ottho Frisingensis lib. 7. c. 13. Guglielmus Tyrius lib. 1. cap. 13. qui sub hæc
tempora vixere, & his proximi Vrspergensis in vita Henrici Quarti & Quinti, Vincetius
lib. hist. 26. cap. 10. Sic itaque liberalitatis Pontificiæ fuit, id olim dedisse, & quantum
potuit conseruasse in multis locis, vt presbyteri crearent Episcopos, cumque Reges hoc
C ijs abstulissent, vt redderetur, Papa effecit, ne vnus haberet, quod ad multos spectabat: li-
beralioris namque est sua pluribus, quam vni communicare. Quod igitur habent Re-
ges ius nominandi Episcopos, id totum à Pontificis liberalitate est natum, vel per-
missum: quod similiter ius eligendi habent collegia quædam presbyterorum, id simi-
liter ab eiusdem largitate est profectum. Nam veluti à Sole radij, à trunco rami, à
fonte riuli, sic Episcopi prodeunt, inquit Cyprianus libro de vnitae Ecclesiæ, à Ponti-
fice Romano.

Iam verò ne quis eum quasi minus liberalem hac in re mordere malo animo posset.
Vide ipsius munificentiam summam, qua omnium Episcoporum deligendorum, quin
sui ipsius deligendi ius cunctis nationibus communicauit. Statutum namque est, vt Pon-
tiffex Romanus à Cardinalibus, qui creantur ex omni natione, ordineretur, sic itaque tan-
tum ius omnibus est elargitus. Ex quo factum, ne quidam Principes dissidia Romæ per
leuiiores presbyteros mouerent, quod nos ostendimus signo de studio Romani Pontificis
in conseruando Germaniæ regno ad finem, & in omnes gètes exstitit liberalissimus Pon-
tiffex, qui prius à solo clero Romano solebat creari, è quo tamen optat in Cardinalium
cœtum, ne mos antiquus abrogetur, sæpè plurimos Romanos. Quod autem præterea plu-
res ex Italis optet, illud, vt multa omittamus, est in causa; nam primo loco experientia co-
gnitum facillimè schismata turpissima creari per externos, vel à Regibus aliquando ad-
duci in suam potestatem Romani Pontificis electionem, maximo Christianæ Reip. detri-
mento. Id cum probari multis exemplis possit, duo sufficiant. Philippus namque Pulcher,
vt vltionem sumeret è Bonifacio Octauo, studuit malis artibus eligi Clementem Quin-
tum, qui Roma Auenionem sedem transtulit, inuitato prorsus exẽplo, ordinem Templa-
riorum subuertit, multa aduersus Imperatores Germanos est molitus, Italia tota factioni-
bus ac Tyrannis est dilacerata. Secundo præterea loco, cum de communi sententia Ro-
mæ creatus fuisset Urbanus Sextus, & Ecclesiasticorum Præfulum mores magna ex par-
te corrupti essent, magnamque requirerent emendationem, aggressus est id Urbanus; Gallici
Cardinales emendationis impatientes secessere, Antipapam constituerunt, & longissimo
omnium schismati principium dederunt. Sed neque debebat omnino Romanis, & Italis,
suum ius Papæ creandi, Pontifex omnino auferre, sed sic ad alios extendere, vt penes ali-
quos maiori ex parte remaneret, ob id plures è Romanis, & Italis optantur. Accedit eo,
quod videt à quibusdam nationibus ægrè ferri Cardinales suos Romam petere, & in ea
morari, ibique splendorem suum patria relicta tueri, quod spurcissimo illo libello cœtum
grauaminum Lutherus exclamat. atqui necesse est Romæ sint Pontificis ad fessores, ac
fratres. Quin sanè Cardinales nullibi maiori sunt in dignitate; quàm Romæ, quamobrè
cum

XXI.
LIBERALITAS
PAPAE IN
COMMUNI-
CANDA ELE-
CTIONE EPI-
SCOPORVM.

XXII.
LIBERALITAS
PAPAE IN
COMMUNI-
CANDA PAPA-
TVS ELECTIO-
NE.

cum multi exteri Cardinales Romam non veniant, neque sic, vt decet, alibi honorentur, Pontifex non potest ad externos Cardinales creandos, vt vellet, cōuolare. Ad summam, cum prius electio Romani Pontificis pertineret ad clerum Romanum, Pontifex illam communicauit omnibus nationibus, cum Cardinales ex omni natione creet.

XXIII.

Ex quo liberalitas eius in eligendis præterea Episcopis & alijs grauioribus expediendis largissimè in omnes pertinuit, cum nihil vquam graue agat, nullum confirmet & eligat Episcopum, nisi de consilio Cardinalium. sic igitur largius impartita hæc iura, è quibus multæ opes pendunt, diuitiæque plurimæ propter expeditiones rerum publicarum, negotiaque grauissima, & dignitatem cum principibus ac Regibus laicis tuendam necessariæ. Quid igitur hæretici latrant? quid malè animati conqueruntur? Petrus solus habebat ius eligendi Apostolos, & Episcopos; ipse, & successores eius hoc ius Episcopis, ac presbyteris communicarunt, sibi ius confirmandi retinuerunt, vt apertissimè signo de Petri cathedra ostendimus. Reges & Imperatores nonnulli nullo iure hoc ad se ius transtulerunt: nam quomodo Ecclesia deligebat Episcopos, cum Reges Christianos, & Imperatores per multa sæcula diu non habuerit? Quod igitur erat multorum, factum fuerat vnus. Pontifices Romani, vel ad presbyterorum collegia rursus transtulerunt, vel ad se translatum cunctis celebrioribus nationibus, cum omnium grauiorum rerum expeditione Cardinalibus consiliarijs impartita communicarunt.

Explicantur euenta mirabilia, è quibus apertissimè fit Occidentalis Imperij iura omnia & regiones pertinere ad Pontificem Romanum & Cardinales. Cap. XIII.

XXIV.

Maxima quæq; regna Christianorum vt iusta sint, id factum Pontificia liberalitate.

Vi dixerit fas esse armis inuadere aliena, ille iustitiam tollit, totius humani generis societatem dissoluit, ex hominibus, qui ratione ducuntur, belluas, quæ naturali impetu feritatis impelluntur, vniuersos facit. Quocirca inquirendum nobis est, qua ratione Christianorum maxima quæque regna, quæ adhuc nos stare videmus, sint fundata. A principio namque armis illa, & contra iura societatis, amicitiaque, quibus nihil inter vniuersos homines est sanctius, parata, vt vidimus supra signo de amicitia ad finem, fuerunt. Sicut autem non licet ab initio per iniuriam occupare aliena, sic malè parata haud restituere, & iniuriis non satisfacere est hominis peius affecti. Magis enim delinquit, qui perseverat in malefactis, quam qui ab inchoatis desistit, aut incepit tantum. Hæc vt clarissimè intueamur esse vera, veritatèq; manibus ipsis teneamus. Illud erit nobis ante omnia explicandum, ex antiquis nullum existisse imperium, quod iustioribus armis, ac sanctiori iure partum fuerit, quam ciuium Romanorum. Id plurimis sic esse aperitur. In primis enim constat à Romanis numquam mota aduersus alios populos aut Reges bella, nisi prius ipsi misissent legatos, ac foeciales, qui peterent ab illis, vt ab iniurijs desisterent, ijs satisfacerent; alioquin protestari, se inuitos ad arma venturos: quod si illi desitissent, & ablata restituisent, pax erat; sin minus, tum verò Romani bellum publicè indicabant, Deosque animi sui iustitiæque testes & auxiliares aduocabant. Quam verò iidem Romani pactio nem forent obseruantissimi, ostendit id fides Reguli, qui redire Carthaginem voluit, durissimamq; seruitutem seruire; quin acerbissimam mortem, cum posset effugere, adire, ne fidem violaret. Et sanè in ipsa diuina scriptura habentur multa testimonia, quibus Imperium Romanum bene constitutum proberetur. Christus namque ipse dixit, Reddite quæ sunt Cæsaris Cæsari, & quæ sunt Dei, Deo. Quibus verbis Imperium Cæsaris videtur innuere haud iniustum, cui sua tributa debeantur. In Machabeorum sanè libris iustitiæ Romanorum luculentissimè extat præconiū. Nos certè Christiani, nisi velimus nostros maiores, quin nos ipsos, iniuriarum reos facere, & homicidiorum, necesse est fateamur Imperium Romanum iure in primis fundatum, quod scilicet è nostris Christianis ante Philippum, & Cōstantinum, qui Christum sunt secuti, etate, liqueat innumeros fuisse, qui pro Imperio Ro. militabant, & ad bella ibant, vt ex historijs constat; quin eorum multos ob martyrium cœlitibus adscribimus, qui tamè profitebantur, se in acie paratos vitam ponere pro Imperio Ro. incolumitate; quod, nisi iure illud stetit, haud illis hoc licuisset; neq; nobis animi huiusmodi hoies fas esset cœlestibus honoribus venerari. Cornelius ille Cæturio tantopere in Actis Apostolicis laudatus, quiq; meruit è gentibus nomen Christo primus dare, miles erat, & arma pro Imperio Ro. gestabat; quod si illicitum fuisset (fuisse aut, si non bene

IMPERIVM ROMANVM MAXIMO IVRE FVNDATVM.

A bene illud fundatum constitisset) haud tantopere Deo præcūctis inter oēs gentes placuisset. Cum bellis igitur aliena occupare sit iniquum, præterea verò Imperium Ro. sciamus, siquod vquam fuit, illud maximè omnium iure constitutum fuisse; deniq; aperuerimus supra, cōtra societatis & amicitia leges, q̄ sanctissimæ sunt apud oēs, à Visigothis Hispanias, à Fracis Gallias, ab Anglis Britanias occupatas, necesse est dicamus Recharedi, Visigothi, Clodouei Franci, Ethelberti, Egbertiq; Angli posteros nullo iure tenuisse sua regna, & tanquam mala fidei possessores numquam fecisse illa sua. Quod verò fuerint in mala fide ex ipsorum scriptoribus habetur, è Iornande Gottho, Beda Anglo, Gregorio Turonensi, ac monumentis totius antiquitatis; ita vt tēporis longitudine nō fuerit inducta præscriptio, sed crimen diuturnius factum maiore flagitio obstinuerit successores. Quid igitur ad hæc dicamus, si iustitiæ, & nō iniquitatis volumus esse assertores? Numquid Clodouem, Recharedum, & Anglicanos Reges iniuste parata sibi voluisse? cum præsertim certissimo scirent memoria recenti haud ante multos annos à maioribus illas regiones per scelus, ac proditam fidem cōtra gentium iura occupatas? Ad hanc Episcoporum Pontificisq; Romani liberalitatem nobis est cōfugiendum. Nā cum sit horum ligare, & soluere in terris, vt ait Christus; cū sit horum regere Ecclesiam Dei, vt ait Paulus; cum sit Romani Pontificis pascere oues Christi, & super ipsum sit Ecclesia Dei fundata; possunt, quamuis haud cogantur, iustis de causis regna transferre, & Imperia, vt ostendimus signis de præstantia sacre potestatis, eius admirabili progressu, & Petri cathedra.

Ob id cum Clodoueus Christo se addidit, professus est se accipere illud regnum de manu Archiepiscopi Rhemensis ob auctoritatē illi traditā à Pontifice Ro. atq; ita seruabatur in Francicorum Regum institutionibus, vt Papyrius Massonus ex antiquis monumentis in vita Henrici I. tradit, & quoniā Deus olim cum transferebat Iudæorum regnum alicui è familia in familiam, Regemve nouum creabat, per suos prophetas vngi illos iubebat; Idcirco inductum in mores, vt omnes isti Reges, quin in vniuersum Catholici omnes vngerentur, vt signo de admirando progressu sacre potestatis aperuimus, & istarum translationum causas assignauimus, quæ quidē causæ pendunt à Pontificum, quibus est ius in vniuersas Christianas res, munificentia, nō astricta iustitiæ specialis vinculo, sed hoc tantum iure, quod ipsi sæcularibus se negotijs implicare nō debent, sed vbi leges ijs singillatim diffiniendis præscripserint, committere omnia prophana prophanis expedienda iuxta ipsorum sanctiones Ecclesie Catholice maiestatem promouentes, & latissimè amplificantes. Opportunè verò accidit, vt cum Clodoueus baptizatus est, Anastasius hæreticus imperaret in Oriente, Romæ aut regnaret, Italiq; teneret Theodoricus Arianus, quorum vterq; indignus erat ob hæreses, cui Clodoueus malè parata restitueret magna Catholice pietatis iactura. Nō enim siquid est alicui ablatum, illud est reddendum, quoties ob id Deus læderetur, siue Catholice religionis fieret iactura: perinde namq; esset, ac si titionem alicui ereptum redderē, quo ciuitatē ille succederet; aut suū gladium furioso in manus darem.

Hæc sanè causa nō adfuit, cum Recharedus Hispaniarum Rex anno 586. pietati Catholice se addidit, Imperante Mauritio, vel cum post eum Phoca rerum potito, Ethelbertus Anglorum Rex Christo se dedit. Sed aliud euenit, quod secundo loco proponebamus: ad cuius explicationem sciendum in vrbe Romana semper rerum publicarum summam post exactos potissimum Reges fuisse maiori ex parte penes ipsum Senatū. Romulus enim primus, centum è senioribus elegit, inquit Eutropius post alios, quorum consilio omnia ageret, quos senatores nominauit propter senectutem. Hæc ille: quod si quis hæc latius ex antiquorum libris cupit discere, legat elegantissimum doctissimūque de Senatu librum, quem cōposuit Ioannes Zamocitus æternum Poloniae Decus, qui litteras sic cum laudē bellica coniunxit, vt æquare quemuis vtrisque simul possit, à nemine autem vincatur. Nos autem quod ille omisit ad rem nostram faciens persequemur, Nimirum, quæ fuerit potestas Senatus, postquam res Romana in vnus omnino potestatem venit. Anno igitur ab vrbe condita, vt quidam volunt, 726. Octavianus omnium rerum potitus, Senatū coegit, Imperiumque se deponere est professus: cum verò re, vt creditur, composita, Senatores omnes repugnarent, in decennium se illud quamuis grauatè recipere est professus, ita tamen vt quietiorum prouinciarum administrationem illi commiserit, turbulētiorum sibi reliquerit, de ipsorum Senatorum cōsilio grauiora quæque se transacturum dicens; & sanè ad eos cuncta ille referebat. prorogata deinde illi vsque ad obitū decennia fuerunt. Ex quo factum, vt cuncti Imperatores decennalia celebrarint, quasi eo temporis spatio Imperium renouarent. Post Octauiani mortem vsque ad necem

QVOIVRE POSSID EANTVR REGNA IMPERIO QVONDAM ROMANO SVBIECTA

POTESTA ANTIQVI SENATVS ROMANI.

ROMANI IMP. A SENATU GOMPROBANTVR AVT DABANTVR.

Neronis, quicumq; hæredes ex testamēto aut lege Imperatorū superiorum fuerunt, idē simul eorum in Imperio successores fuerunt, qui tamen Imperium se suscipere non nisi ex Senatus cōsulto ac decreto sunt professi, vt ex Dione, Suetonio, & Tacito cognoscimus. Post Neronē quamuis plerumq; à militibus per factiones eligerentur Imperatores, nō illi tamen habebatur Imperatorum loco, nisi decretū Senatus vel liberum, vel vi metuq; extortum accessisset, quod ē Spartiano, Capitolino, Lāpridio, Gallicano, Vopisco, & Polione apparet. Sed tamē aliquos Imperatores Senatus solus dedit, Neruā, vt Dio scribit, deinde Alexandrum Māmeq; Lāpridio teste mox cōtra Maximinū dedit Cēlium Balbinum, & Clodiū Maximum Pupienum, vt ē Iulio Capitolino habetur, & post hæc haud multo ante atatem Cōstātini Tacitum, quod Vopiscus docet. Illud porrō certū, vt quisq; optimus fuit Imperator, sic ex Senatus cōsulto cuncta transigebat, Senatūq; magnificiebat, qđ ē suprā adductis scriptoribus apparet. Hinc Tacito Imperante Vopiscus ita tradit à Senatu scriptū ad primarias orbis Romani ciuitates: Dādi ius Imperij, appellandi principis, nuncupādi Augusti, ad nos reuertit; ad nos igitur referte, quæ magna sunt.] hæc Vopiscus. Exstat adhuc Romæ Laterano affixa tabula Marmorea, in qua incisum S. C. quo Vespasiano est Imperium mādatum, legesq; & sanctiones illius. Sed & ante Maximinum, vt Capitolinus scribit, nemo nisi ē Senatu creatus Imperator. sic etiā maxime quæque dignitates Senatoribus solis cōmittebantur. Cōstantinus deinde cū Cōstantinopolim quasi alterā Romā constituisset, in ea Senatū alterum, qui Senatui Romano par esset, elegit (ex illo duo Imperatores Romanis rebus præfuerunt semper, quorū alter in Oriente Cōstantinopoli, alter in Occidente Romæ sedes habebat) viuensq; sibi filios Cæsares, id est, Imperij successores creauit. Per multa sæcula honorē suum Senatui Cōstantinopolitano seruatum Zonaras in vita Cōstantini indicat, ē quo simul etiā cognoscimus in Imperatoris electione aut acceptione semper habitā Senatū maximam rationē, quamuis Imperiū iam videretur hæreditarium factū, vel omnino in potestate superioris esset sibi successorē designare. Quin cū Roma Italiq; in potestatem Theodorici Regis venisset, haud ille tamen sustulit Senatū, sed Magni fecit, omnesq; illi dignitates ac magistratus administrādos reliquit, quod Totilas apud Procopiū Romanis exprobrat, & ē plurimis Theodorici apud Cassiodorū litteris dignoscitur. ac Procopius refert inter alia pacta, quæ Iustinianus cū Theodahato Gotthorum, & Italiæ Rege iniuit, illud præcipuū fuisse, ne is vllum posset in Senatū Romæ deligere, ne ue quemquā ē Senatu aut clero necare, aut bonis multare. Sed siue Imperatoris electionem præcederet, siue subsequeretur, aut comitaretur sentētia, ac voluntas ipsius Senatūs, illud certē in more positum fuit, quoties absens Imperator fiebat, eius imago Romam ad Senatū mittebatur, cui à Senatu coacto conueniens honor habebatur, Imperatoriq; quasi præsentī acclamabatur. Quo ritu Imperator à populo Romano acceptus intelligebatur.

Verū postquā Gotthi sunt exacti Italia, & à Totila maiori ex parte Roma vel diruta, vel deformata, Romæ nullus amplius videtur fuisse Senatus, in quē virtute, aliave re laudabili præstātes viri ab Imperatore, cuius hoc munus erat, eligerentur: refert enim Procopius lib. 1. belli Gothici à Vittige Gotthorū Rege cunctos Senatorij ordinis viros interceptos, quos Roma secū quasi obsides abduxerat; mox Teias & ipse Gotthorū Rex, vndique diligenter cōquisitos qui reliqui fuerant & ipse interfecit, vt idem lib. 3. refert. Sic imminuta iā prostrataq; vrbis maiestate, negligi visa illa ab Imperatore, & quāuis in ipsius esset ditione, tamē vrbis gubernatio, finitimarumq; ciuitatum Pontifici Rom. relicta: quod sic esse colligitur ē plurimis, tum maxime ex epistolis Gregorij Magni. Hinc inter alia deplorat ille, se nō Episcopū Romanorū, sed Lōgobardorum factum, quod scilicet cum istis sæpē irrumpētibus & incurfantibus res ipsi foret. & alibi scribit Ecclesiæ militē mittere, & in sua potestate esse pacē facere cum Regibus Lōgobardorum, etiam si nolit Italiæ exarchus. ad ipsum verō Pontificē Romę consistentē, veluti ad Remp. Lōgobardi Reges mittebant. & quāuis ratā non habuisset pacē à Gregorio aliquando factā Mauritius Imperator, tamen eā Lōgobardi cū illo violare, quā cum Imperatore nō habebant, noluerūt. Similiter idē Pōtifex pacem sãcit cū Theodorico Francorū Rege, inquit; veluti inter Regē, ac Remp. Rom. Phoca Imperāte, quē suscitātū vocat in Rep. Dominū. Amplius qđ militum Magistris sit agendū, quod eūdum, vnde abscedendū, qui relaxandi, qui retinēdi litteris suis imperat. Mittit etiā tribunos militū, qui Neapolim custodiāt; eisq; vt Neapolitani obediāt, iubet. Rursus alibi: ait Montanū & Thomā liberos ex hac die, & ciues Roma. efficiamus.] Quin Exarcho Africæ scribit, vt ipsius Gregorij nomine iubeat

PONTIFICIS RO. POTESTAS IN VRBE ROMA ET OCCIDENTE POST EXACTOS GOTHOS. Lib. 1. ep. 30. Lib. 2. ep. 70. Lib. 4. epist. 73. & 75. Lib. 7. ep. 12. 13. Lib. 11. ep. 9. 43. Lib. 12. epist. 21. 22. 23. Lib. 1. epist. 23.

Theodo-

Lib. 1. epist. 71. Lib. 2. epist. 76. Lib. 1. cap. 60.

A Theodorū militū Magistrū abstinere ab illicitis quibusdā, & libertino Siciliae Præfecto mādāt, vt inquirat in quēdā Nasā Iudæi ausa, eaq; seuerissime puniat. Amplius alibi mādāt, ne quis causas cuiusdā viduæ Catellæ in insula Sardinia cognoscat, aut diffiniat, nullaq; illi molestia exhibeatur, quod eius filius militet in Ecclesia Ro. Talis igitur potestas Pontificis Romani nō modō in vrbe, sed in Occidentis plerisque locis erat Gregorio sedente, quamuis Roma Imperatoriæ ditionis esset, in qua quidē nullus tunc Senatus erat, nisi clerus ipse Ecclesiæ Romanę, quē loco Senatus fuisse & eius auctoritate functum liquet ex eisdē Gregorij epistolis, in quibus habetur, imaginem Phocæ, & Leontie vxoris Romā fuisse missam, acclamātūq; fuisse in Lateranis in Basilica Iulij ab omni clero, vel Senatu, Exaudi Christo, Phocæ Augusto, & Leontie Augustæ vita. Quo factō iussit Gregorius imaginē reponi in Oratorio Cęsarei intra Palatiū. Hęc ibi. Nōstris autē diebus Sixto sedēte repertæ sunt in illo Oratorio imagines plurimorū Oriētis Imperatorū monetis aureis insculptæ, quas dono Pontifex misit ad singulos propē Principes Catholicos, exstantq; eius in hac rē publicē excusę litterę cū elogijs Imperatorū, & euentus narratione. En igitur vt mirabiliter diuina sapientia disponente, quę attingit (ait Salomon) à fine vsque ad finem fortiter, constituens omnia suauiter, tota auctoritas antiqui illius Senatūs à Romā lo instituti, Romaniq; principis creandi ius in clerum Pontificemq; Romanum peruenerit, ita vt in ipsius potestate esset reuocare imagines Imperatorum, eosq; nolle Imperatores. Hęc auctoritas non armis ac vi stabilita, sed totius antiquitatis, initio à Romuli legibus ducto, mirabili quodam consensu sancita est; ita vt in Pontificis, & Ecclesiæ Romanæ potestatem non modō iura diuina, vt signo de Petri cathedra ostentemus, sed humana etiam conspirent.

C Hac fretus Constantinus Papa, anno septingentesimo decimo secundo vetuit ne imago Philippici impij Imperatoris reciperetur: mox autem Gregorius Secundus Leoni Iconomacho Imperfū in Occidente abrogauit, & omnia iura illi in Occidente ademittit, vt ē Paulo Diacono, & auctore Miscellæ, qui his temporibus vixerunt, docuimus signo de admirādo progressu sacre potestatis, hac fretus Hadrianus Carolum Patritium Romanū creat, at Leo Augustū, vt Ademar, Eghinartus, illorum tēporum scriptores tradiderūt.

Hac potestate nō loco affixa (neque enim Senatū locus, sed viri constituunt) sed alligata Pontifici Romano, & Cardinalibus clerum Romanum Senatūq; referentibus durabit, quamdiū durabunt illi, neque in aliam cōstituendi Senatūs formam cōuenient. Perijt illa antiqui Romani Senatūs facies, siue Gotthorum crudelitate, siue negligentia Imperatorum Orientalium, quorum voluntate tamen & cōcessu per annos plurimos vis eius ac potestas in Pontificē clerumq; Romanum transfusa potuit adiudicare nō solum diuino, sed humano etiā iure prouincias Imperij Romani Regibus Visigotthorum in Hispania, Frācorum in Gallijs, Anglorum in Britānijs, Lōgobardorum in Italia, aliorumq; alibi, in Ecclesiæ Catholice tamen honorē & incrementum; quæ si non adfuit, vel humano etiam iure ex hoc capite auferre posset. Hoc verō totum à liberalitate Pontificia Deo mirabiliter ita disponente est profectum, ne dicamus priscos illos Reges iustitiæ totius immemores fuisse, cū certissimō scirent, contra omnia iura se in eas regiones iustissimē à Romanis possessas inuasisse.

Quocirca si iure agatur, nā de vi belluis, aut aliis belluarum similibus homo concedit; nemo possidere potest quę spectabāt ad Imperiū Ro. nisi tribus de causis, vel quia Pōtifex ipsi Romanus concessit, vel Imperator legitimē constitutus, vel occuparit ipse armis expellendo inde possessores ab iniurijs ipsi inferendis haud desistentes, quos Imperator aut Pontifex cōercere non possent. Ac ne quis sciolus me quasi nimis religiosum putet, sciat Frācos olim, cū quādam Galliæ partem cepissent, eam non nisi Iustiniano permitte, sibi voluisse retinere, ne contra iura facerent, vt Procopius scribit.

Liberalitate Ecclesiasticorū perfectū cōstat vt innumere regiones efferatissimarū quondā gētū à Regibus potuerint imperio cōtineri, excoliq; ad omne bonorū genus. C. XIV.

Maxima sanē ac propē incredibili admiratione dignum per tot annorum sæcula nullos vmquam populos fuisse ab hæreticis ad vllum Christi cultum perductos, vel ad aliqua humanitatis studia excultos, à nostris autem sic horum quoduis fuisse perfectum, vt neque ab vniuersis gentibus ex quo conditus est orbis millefima pars cuiuslibet istarum rerum præstita fuerit, vt signis de innumeris gentibus ad humanitatem perductis

I. apparet, id qua ratione diuinitus procurata contigerit, aperiendum. Horum caput A videtur esse, quod licet armis alii magis possint aut potuerint, tamen ijs defuere uiri sanctimonia, diuinisq; moribus praestantes, qui gentes efferas ad religionem traduceret, & innocentia vitae metum simul atque amorem diuinitatis animis humanis inspirarent. Verè enim Tullius, Malus diuturnitatis custos est metus. Quocirca, ut alii bello gentes efferatas subegerint, haud tamen potuerunt continere plerumque illas in officio, & emol lire illarum pectora ad humanitatem, quod arma timore breui mentem terreant, nò animo intimè vel timorem Dei vbique praesentis, vel amorem bonos remunerantis ingenerent. Nobis autem semper uiri sanctissimi, sanctissimorumq; alumni & imitatores ad fuerunt, qui inter efferas gentes versati, caelesti quadam pietate & mansuetudine illarum

II. corda perfunderent, ut ut ad finem duodecimi libri apparebit.

III. Aliud deinde est ab his pendens, quod nulli coetui sunt homines magis amantes humani generis, ut nostro, quod signo de caritate ostendimus. Hinc factum, ut aliis populis, qui sunt à nobis alieni, nò ad sint qui pericula tot ac tanta subeant, contemptis omnibus aduersis, contra autem spretis cunctis commodis ea de causa, ut bene sit alijs.

IV. Accedit huc, quod ingens aliqua natio, lateq; dispersa, neque breui tempore, neque à paucis sic excoli ad humanitatem potest, ut in eius studiis persistat, diuque perseueret, neque redeat ad pristinam feritatem. Catholica verò Ecclesiae solius est, ut habeat innumeros hominum religiosorum coetus, veluti sanctimoniarum seminaria, è quibus prodire possunt innumeri ad asperrima quaeque perferenda assueti, omnium commodorum contemptores, Deiq; & humani generis amantiissimi, ut signo de religione est explicatum, atque hi coetus nobis perpetui semper fuerunt.

V. His adde, quod ita ingenium fert humanum, ut quilibet magis curet ac promoueat, quae magis sua sunt. In Ecclesia verò Catholica sicuti est animorum, rerumq; omnium, ut toto hoc opere admirabiliter apparet, maxima, quanta esse absque confusione potest, coniunctio, sic habentur in ea religiosorum coetus plurimi, & hominum multitudine frequentissimi, qui sunt inter se distincti: hinc fit, ut quilibet enitatur promouere quae à sui coetus hominibus sunt inchoata, quod ea magis reputet sua, plurimosq; habeat eiusdem familiae adiutores in eadem rem, & dum uiuit, & postquam vita defunctus est.

VI. Quod verò facit ad rem maximè, est illud: cum coetus hi religiosorum toto sint orbe Catholico in omnibus terris dispersi per innumera monasteria, sintque illorum multae familiae; quilibet tamen coetus vni subiicitur praefecto, qui moderetur vniuersa, ex quo fit, ut singula suum locum decenter sortita facilius teneant. Verè namque antiquus ille Vates,

Ουκ αγαθον πολυκοιρανιν, εις κειρανος εστι.

Haud bonum plurimum dominatus, vnus esto princeps.

Neque praeterea minimum contulit ad humanitatis studia inter efferatas istas gentes stabilieda, quod à Pontifice Romano dati sunt illis episcopi sanctimonia, dignitate, ac potestate praestantes, à quibus duo praestita sunt. Nam vitae integritas, ac dignitas illis amorem barbarorum reuerentiamq; conciliabat: potestas in his efficiebat, ne quis eos laederet, & negligeret. Illud autem maximum deinde praestabat. Nam cum gentes efferas, ferarum more viuentes instar ferarum sint interdum necessariò tractandae, ut atrocitas scilicet earum, quando amore virtutis non potest, saltem supplicij acerbioris metu intra cancellos humanitatis consistat, & coerceatur: hinc fiebat, ut truculenti isti populi à militibus nostrorum principum discere vix possent comitatem, quam non merebantur, & quae non eis expediebat, quod illa abuterentur, discabant igitur, ac discunt à uiris religiosiis. Ab episcopis verò, & praesulibus hac in re illud grauissimi momenti praestatur, ut milites nostri, militumq; duces haud nimis in barbaros illos animaduertant, quasi contumaces, iugumq; obedientiae debite repellentes, sed & nostri intra mansuetudinis, placabilitatisq; Christianae septa per episcopos, & praesules contineantur; sicq; barbari ex altera parte metu cohibeantur, ex altera humanitatem, quam discant, experiantur, id ni esset, vel delerentur omninò, vel semper efferi forent. Id sic esse, colligi potest, quod Moschouitae innatam barbariem, truculentiamq; huc vsque retinuerunt, ut è Moschouia Posseniini apparet, similiter Cyrcaffi, Zygi, Albani, Iberes, Georgiani, Mengrellique, Vualachi, Bulgares, ut è Georgij Interiani, Iosaphat Barbari, Cromerij, Ambrosii Cotarini, & aliorum publice editis commentariis liquet. Quod scilicet haud fuerint qui cotuderint animos istarum gentium praefractos, vel virga ecclesiasticae potestatis, quae semper inter Occidentales maior fuit, ac potentior, quam inter Graecos, vel militum gladio. Nam

confer

A confer quae gentes istas, quas enumerauimus, cum nostris Liouonibus, Lithuanis, Polonis, Prutenis, Pomeranis, Danis, Saxonibus, Gotthis, Hungaris, Bohemis, & alijs Septentrionalibus; illos sine dubio belluas praestis, hos verè homines dices, Barbaros verò absque mendacio impudenti nominare nemo potest: Barbarum namque haud locus, sed mos facit. Ut verò populi isti nostri humanitatis ingenium sic induerint fuit in causa, quod Episcopi inter eos plurimum possint, uiri religiosi maximè inter illos fuerint auctoritatis; quod si secus contigisset, haud isti sic placidae urbanitatis mores imbibissent, ac si secus aliquando accideret, ut religiosos viros proculcarent, imbibitos urbanitatis mores euomerent, & ad antiquam feritatem relaberentur. Hoc igitur inter Indos Orientis, & Occidentis praestant Episcopi, religiosiq; uiri nostri.

B Hinc ut legimus apud Petrum martyrem, saepe inter Christophorum Columbum, & Bucilium Catelanum, quae Praesulis Ecclesiastici nomine, ac potestate Alexander VI. Papa ad Indias misit, contentiones honestae exoriebantur, quod Bucilus nimirum saepe cotendebat, ne in gentes illas à nostris aliquo modo seuiretur: Belluinis namque factis belluas omnes superabant. Nam quae bestiae sui generis bestias deuorant, ut illae mutuo sese comedebant? Quae bestiae filios suos alit, ut pinguiore, & adultiores effecti sint parentibus (horrendum dictum) pro cibo? Haec illae, è quibus cetera discas, agebant. Quocirca, ut aliquis Hispanus fuerit aliquando in illas crudelis, tanta certè quidè immanitas erat illorum populorum, ut ad humanam naturam studia reuocari nullo modo possent, nisi edita fuissent in illos exempla illustissima suppliciorum atrocissimorum; quae tamè Episcopi, religiosiq; nostri cohibuerunt. Nò bene igitur quidam scriptores inuehantur in Hispanos, quod adeò fuerint diri in Indos. Aliquos ex Hispanis fuisse in aliquos Indos haud negandum. Vix tamen erat, ut aliter fieri posset. Peccatum est ab aliquo: non totius est nationis id crimen. Peius actum fuisset, nisi Episcopi religiosiq; uiri intercessissent, qui semper, ubi opus erat, obstituerunt, remq; ad Paulum III. detulere, quo suam auctoritatem & ipse interponeret.

C Atque haec suprema est ad extremum causa, quod nostri innumeros ad humanitatem populos excoluerint, & excolunt, quod tota res Catholica reducat ad vnum, senè, paci, & mansuetudinis artibus additum, cui pareant innumeri religionis administri, summæ lenitatis, & mansuetudinis uiri, ad acerbissima quaeque subeunda & perferenda prompti & assueti, & eidem tamè pareant, nationes pugnacissimae, Reges bellicosissimi. Quocirca mihi scere ille potest ad optimae temperationis modum contrarias haec perturbationes, & artes; & propinandas animis humanis opportune diuina sapientia affatus dare. Sed quorsum haec, inquiet aliquis, cum de liberalitate agatur? Ut agnoscant Hispani, ac Lusitani donationem Alexandri Sexti, qui partitus est inter istos Indias Occiduas & Eoas, & his istas, illis eas adiudicauit, haud inanem fuisse, sed à liberalitate profectam, suumque sortitum finem, tantas illis opes, quantas cuncti miramur, appa rasse, non armis dumtaxat acquisitas, sed per Ecclesiasticos viros Pontificis Romani voluntatem, largitatisque Imperium sequentes & nunc, & olim secutos. An non hoc verum? Cur igitur Gallici, qui in Indijs Occidentalibus nouas Gallias, siue Franciam nouam sibi armis pararunt, nihil profecere? cur Angli, qui similiter in nescio quas terras earumdem Indiarum sub Borea positarum appulerunt, nihil promouerunt? Non adstitit istis liberalitas Pontificis Romani; ex quo factum, ut quamuis armis, & opibus non minus possent, quam Hispani, nihil tamen profecerint. Non adfuerunt illis auxilia monachorum, religiosorumque hominum sanctitate praecellentium, non adfuerunt Episcopi, & Praesules, qui iussa Romani Pontificis semper sequi solent. Huius itaque liberalitati, illorumq; Ecclesiasticorum magnis laboribus potissimum, quidquid Imperij, & opum possident in Indijs Occidentalibus, & Orientalibus acceptum referre debent Hispani, ac Lusitani.

D Quamobrè cum Septentrionales olim populi, qui supra Rhenum Danubiumq; sedes habent, nullas haberent diuitias, vsum nullum diuitiarum, quod artibus, ac disciplinis cunctis carerent ad eas parandas, ac recte vtendas, quod est virtutis, & maxima ad virtutes acquirendas habet momenta, & per monachos, & religiosos viros euenerit, ut ad Christum perducti vnà cum pietate Christiana didicerint praclaras quascumque artes, & doctrinas, quibus animi bona, corporisq; & cetera omnia comparantur; Monachi praeterea, religiosiq; uiri, ut gentes istas ad Christum perducerent, & opes suas neglexerint, & ipsam vitam, nullis vilius rei sumptibus pepercerint; merito Septentrio totus, quidquid opum potitur, maxima ex parte Ecclesiasticis uiris debet, qui largiuntur

CVR QUAR-
DAM BARBA-
RAB QUON-
DAM GENTES
BYA DESENT
MAXIME HV-
MANAE.

VII.

XXVI.

OPES, BARVM
QVE HONRE-
STVS VSVS IN
SEPTENTRIO-
NE PER MO-
NACHOS PAR-
TA RO. PON-
TIFICE CV-
RANTE.

giffimè vna cum vita suas opes, vt hoc illis effet, profuderunt. Atque hæc an ita sint, si quis A
figillatim cupit noscere, legat caput de ducentis Germaniæ, & Angliæ, vel totius Septen-
trionis bonis, & videbit sic esse. Cum verò Pontifex Romanus suis sumptibus Ecclesiasti-
cos viros, qui hæc primis temporibus effecerunt, miserit, operaque & auctoritate iuuerit,
illius item liberalitati sunt opes istorum magna ex parte adscribendæ. Pontificis namque
Romani impensis missi, vt alibi opere hoc docuimus August. Anglos, Bonifacius Mogun-
tinus Archiepiscopus Germanos, Cyrillus, & Methodius Bohemos, Slauiorumque innume-
ros populos, Adalbertus Pragensis Hungaros, Prutenorumque multos, Aegydius Cardi-
nalis Polonos, Nicolaus Anglus similiter Cardinalis Noruegienses Christo conciliarunt.

De Danis, Suedis, ac Noruegiensibus, vt cetera omittamus, sic Saxo Grammaticus inter
alia libro 12. verba faciens de Erico Danorum Rege: Nec (scilicet Ericum) inquit, Ro-
manæ promissionis fides fefellit, pfectus enim à curia legatus, qui sacri insignis præroga-
tiua nostræ gentis sacerdotium adornaret, cum celeberrimis Danorum vrbibus inspectis, B
cuncta curiosissimè collustrando, non minorem personarum, quam ciuitatum respectum
egisset, Lundia ob egregios Asceri mores, tum quòd ad eam è finitimis regionibus ter-
ra marique transitus abundè pateat, hunc potissimum honorem deferendum putauit.
Nec solum eam Saxonica ditione eruit, sed etiam Suetiæ Noruagiæque religionis titu-
lo magistratam effecit. Nec parum Dania Romanæ benignitati debet, qua non solum li-
bertatis ius, sed etiam exterarum rerum dominium assecuta est. Hæc ille Danicus rerum
Danicarum scriptor antiquus.

Signo de confirmatione & studio Romani Pontificis in conseruando Germaniæ re-
gno ostendimus, à Romanis Pontificibus Romæ excitatas suis sumptibus scholas, in qui-
bus Angli Saxonesque erudirentur præcis temporibus, idem factum cum Suecis & Got- C
this retulimus. Hinc autem profectum, vt earum regionum homines olim litteraturæ, ar-
tiumque omnium expertes, & disciplinas omnes, & studia addicerent vnà cum pietate,
quibus sibi non modò virtutes, sed & opes Maximas pararent. eodem signo de studio
Romani Pontificis apparet Theutonicos milites, liberalitate sanctissimi Papæ, & Episco-
pi Poloni, sedes accepisse in Prussia, in quibus tutè & commodè confidentes Prussiam,
Liuoniamque sibi acquisuerunt. Sed omisso Septentrione, è litteris Gregorij Magni co-
gnoscimus apertissimè ex antiquo tempore Romanis Pontificibus fuisse opulentissima
patrimonia, & latissimos fundos in Italia, Sicilia, Sardinia, Gallia. Vbi nunc quæso Pon-
tifex Romanus habet in istis prouincijs ista patrimonia, istos fundos? Neceffe est donari;
nisi fuerint huiusmodi regionum gentes sacrilegæ. Ex his igitur omnibus apparet, singu-
larem maximamque omnium verè esse Romani Pontificis, & Ecclesiasticorum liberalitatem. D

*E tributis antiquorum et alienorum demonstratur quanta sit libe-
ralitas Catholicorum. Cap. XV.*

XXVIII.
A tributorum
tenuitate.

Stendimus supra è multis, principes, Regesque nostros longè liberaliores
antiquis, huiusque liberalitatis esse certissima docum enta tot gymnasia
publica omniū disciplinarū, tot ædes hospiales, tot in vsus sacros prædia
attributa, Regum, præfectorumque omnium concordēs electiones, cõmu-
nionemque rerum publicarum inuiolabiliter obseruatam. Ostendamus &
hoc ex alijs, nimirum portorijs, ac tributis, quæ tot ac tanta erant anti- E
quis, vt incredibile & inexcogitabile nostris temporibus sit, quibus illa rationibus im-
ponerentur, & exigerentur. Vnum sit instar omnium recitasse. Vespasianus, qui non est ha-
bitus omnino è malis Imperatoribus, ex vrina vectigal quoddam confecit. Qui id confici
potuerit, vix erit qui possit inuenire, & eruere ex antiquis monumentis. Ego, vt sapius
id mecum reputarim, & doctissimos viros interrogauerim, nihil aliud inuenire potui, ni-
si quòd Romæ, vt è descriptione Victoris habemus, erant publicæ latrinæ, in quas cogebantur
omnes proijcere huiusmodi fordes, nec liceret aliò. Id si nunc Princeps aliquis,
haud dico conaretur, sed diceret, aut etiam cogitaret, quantis ille maledictis omnium
proscinderetur? Atqui hæc omnium minima. Singuli Imperatores ad hoc facti olim vi-
debantur, vt subiectos expilarent, ac deuorarent. Id sic esse nos ostendimus signo de
flagitiosa Ecclesiæ hostium vita. In leges Romanorum scriptas, quas nos præ manibus
habemus, est relatam, maximas fuisse olim publicanorum factiones: in scripturis
sanè

sanè diuinis habemus prouerbij loco dictum, Sit tibi publicanus, hostis scilicet alie-
nissimus, & atrocissimus. è quibus necessariò discimus, qui forent antiqui, & quàm
rapaces in vectigalibus imponendis. Constantinus ad imperiū venit, & tributorum quar-
tam partem remisit, quod adhuc suo tempore seruatam scribit Eusebius, haud scripturus
certè, si res ita non fuisset, quòd omnes mortales mendacij testes habere potuisset. Idem
tamen Constantinus, vt meretricios fastus retunderet, luxuriamque scortorum cõprimeret,
modestis bene effet, procacibus malè, illis, vt decet, indulgeret, hos castigaret, tributū; id
erat in causa, ne nimis illæ opibus abundarent, quibus interdum perstringuntur oculi
mortalium, & ad eadem scelera quibus eæ parantur, inuitari solent. Et tamen mirum,
quot ac quanta in Constantinum conuicia scriptores præcis ob huiusmodi tributum retẽ-
tum certatim iactent. Zozimus nihil non mouet, vt ex omni parte congerat quid mali
ex hac re contingere potuerit, quid boni haud refert, oblitus nihil esse vel optimum, cu-
ius occasione non aliquid mali nascatur, quin à Constantino primum impositum falsissi-
mè mentitur meretricibus non ipse primus imposuit, sed à Caligula impositū, quod Suetonius
in eius vita testatur, exempla Imperatorum superiorum secutus retinuit.

Imperium Romanum continebatur hisce olim finibus, Oceano, Rheno, Danubio, ma-
ri Caspio, finitimisque montibus, Tigri, Euphrate, desertis Arabiæ & Africa. Reges Hi-
spaniarum viginti partibus, ac pluribus etiam latiores terras imperio tenent, quàm Ro-
mani. Inter eas sunt Indiæ auro, argento, gemmisque incredibilem in modum abundan-
tissimæ. Id omnes norūt historiæ periti. centies ac vices mille millia aureorum qui-
dam colligunt à Romanis exigi olim solita fuisse vectigalium nomine. At Hispaniarum
Reges, quamuis Indias habeant opulentissimas, ac metallorum pretiosorum, gemma-
rumque feracissimas, nec quindecies mille millia colligere scribuntur; & tamen viginti
partibus maiores regiones, ac longè ditiores possident. I nunc sciote & mome, tempora
Christianorum carpe ac reprehende.

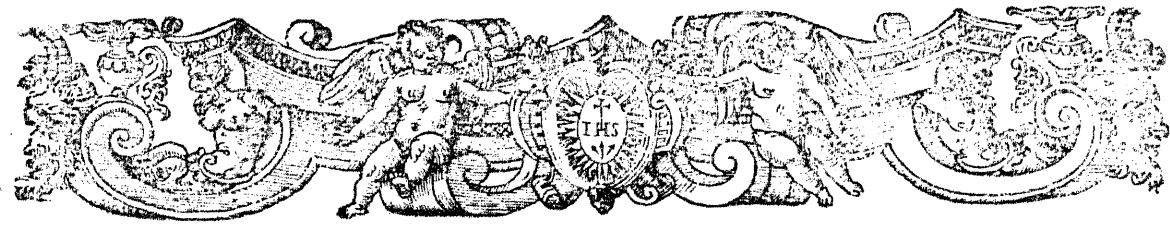
Mittamus antiqua, nostra tempora inspiciamus. Rex Turcarū sibi pendii iussit à subie-
ctis quintam frugum omniū partem; præter hæc habet portoria omnium rerum que inue-
hantur, quinetiam tributa capitum singulorum quotannis exsoluenda, annonamque in
cunctis vrbibus ac vicis in milites distribuendam: accedunt extraordinaria tributa, cum
bellum grauius mouetur. Numquid inter Catholicos in singulis vicis milites aluntur
sumptibus subiectorum? Numquid singula capita vectigal soluunt? Numquid frugum
pars quinta exigitur? & tamen interdum lamentamur. Rex Moscouitarum vastissimas
habet regiones. dominus ipse est omnium terrarum, & glebarum; nihil agri est vlli mor-
taliū in regnis eius. Locat agros inuitis, pensiones imponit ex eis soluendas, quas libue-
rit. Eò res infelicissimorum redigitur, vt dies noctesque infudent, neque vnde viuant ha-
bere præ angustia miseri possint. Id latè scribit Possseuinus in Moscouia sua.

Qualis autem sit hisce in rebus Sinarum Rex, qui volet cognoscere, legat commenta-
rios Ioannis Gonzalezij, & videbit quàm bene agatur cum Catholicis, & vt quidam sint
è nostris delicatuli, rerum maximarum pondera nullo modo examinantes. Ex his porro
cognoscimus quanta sit omni in re Catholicorum largitas: quæ si deinde omnia in
vnum conferantur, nihil illis esse in hac virtute comparandum sicut cer-
tissimò videbimus, sic etiam fateamur omnes erit neceffe. Maximè
verò id fiet, si hæc, quæ hoc signo complexi sumus, con-
iungamus cum ijs, quæ signis de humilitate,
paupertate, & magnificentia di-
cturi sumus.

FINIS LIBRI DECIMI.

DE SI-

DE SIGNIS ECCLESIAE DEI
LIBER VNDECIMVS.

SIGNVM QVADRAGESIMVM TERTIVM.

Patientia.

IN ECCLESIA DEI PRAEDICTVM EST FUTVRAM
summam patientiam. Hanc inter nostros esse, longè verò ab alienu,
clarissimè demonstratur. Cap. I.

Vm plures sint fortitudinis partes, ea maximè in diuinis scripturis laudatur, quæ in tolerandis aduersis, sustinendisque acerbissimis quibusque rebus spectatur: in qua sententia fuere etiam sapientissimi philosophorum; & sanè bene sentientium cõmune est hoc decretum, fortis munus id esse potissimum, vel extrema quælibet pati, neque tamen discedere vnguem latum ab officio virtutis. Quocirca & hæc virtus in Ecclesia Catholica necesse est perueniat ad excellentissimum gradum, quò neque possint oculi hæreticorum respicere; vt appareat illos nihil esse, neque ad electos ad beatitudinem summam pertinere. Sed ostendamus primo oportere functionem præstantissimæ huius virtutis in Ecclesia Dei maximè elucescere. Hoc verò apparet ex eo, quòd Christus passus est, ait Petrus, pro nobis, exemplum relinquens, vt sequamur vestigia eius. Igitur qui exemplo Christi maxima patietur, is sequetur eius vestigia; atque ideo dicitur esse ex Ecclesia ipse. Hinc Paulus exclamabat: Absit mihi gloriari, nisi in cruce Domini nostri Iesu Christi, ac libenter gloriabor in infirmitatibus meis. Igitur vt probet se magis esse Christi ministrum, quàm ceteri sint sic argumentatur: Ministri Christi sunt, & ego (vt minus sapiens dico) plus ego. Cur Paule? Audi continuò subijcientem. In laboribus plurimis, in carceribus abundantius, in plagis supra modum, in mortibus frequenter. à Iudæis quinquies quadragenas vna minus accepi: ter virgis cæsus sum, semel lapidatus sum, ter naufragium feci, nocte & die in profundum maris fui, in itineribus sæpe, periculis fluminum, periculis latronum, periculis ex genere, periculis ex gentibus, periculis in ciuitate, periculis in solitudine, periculis in mari, periculis in falsis fratribus, in labore & ærumna, in vigilijs multis, in fame & siti, in ieiunijs multis, in frigore & nuditate. Igitur hucusque Paulus, vt se esse ex Ecclesia Dei apertissimè ostendat. Ita quidem. Christus enim dixit: In patientia vestra possidebitis animas vestras. Igitur ibi verè animarum possessio, vbi patientia summa. & quando Ecclesia Dei sine caritate esse non potest: caritas verò dicitur à Paulo primo loco ante omnia patiens; efflorescat patientia necesse est in Ecclesia Dei. Sed quoniam nullus hominum coetus, nullus homo, cui non aduersa aliqua, & sæpe etiam multa contingant: maledictio namque illi sumus omnes obnoxij: In labore vultus tui vesceris pane tuo, donec reuertaris in terram, de qua sumptus es; & maledicta terra in opere suo, spinas & tribulos germinabit tibi: hic nullæ non hæreticorum, & quarumvis gentium factiones vociferari poterunt, se ad summam patientiam perti-

2. Cor. 11.

Gen. 3.

A pertigisse: & quamuis excipi aduersus illos posset, illos non pati ob verum Dei cultum, tamen hanc exceptionem nullo modo hic admittimus. Ex hoc enim volumus demonstrare inter nos esse Ecclesiam Dei, quia summa sit inter nos patientia, non contrà.

Idcirco, vt ordine procedamus, & rem clarissimam cunctis efficiamus, primo loco id dicemus, cunctis Catholicis id esse necessariò propositum & cõstitutum, vt velint potius omnia tormenta sustinere, quàm crimen aliquod graue admittere: & quamuis, cum plurima sint graua, (virtus namque instar puncti cuiusdam, à quo potest innumeris modis aberrari, vno autem dumtaxat modo ad illud peruenitur) plurimi ob id è Catholicis excidant ab hoc altissimo mentis proposito, & virtutis excellentissimo culmine; cunctis tamen ea lex proposita, vt ad officium redeant semel in anno saltem, & quoties periculum mortis aliquod adirent, confessionis munere, quin monentur, vt quanto ocyus id agant; si velint suæ salutis consultum. Quocirca cum virtus sit in animo magis quàm in opere; nam potest aliquid effici absque proposito vllius ac sine virtutis, vt qui mente alienata nil curant si vel extrema omnia pariantur; hinc fit in omnibus Catholicis esse summum virtutis huius, quæ patientia vocatur; cui finis hic, & summum, vt nil non pati velit, vt ab officio suo, atque, vt Christiani aiunt, à Dei mādatis, & eius voluntate haud recedat. Aduerte autem nullo modo hæreticos posse attingere ad hoc virtutis culmen; Catholicos autem sic ad illud peruenire, vt non modò propter hoc propositum perueniant ad illud, sed etiam propter aliam causam, quia scilicet Catholicus quiuis nihil aliud vniquàm perpetuo tempore vult credere, aut efficere, quàm velint credere, aut efficere illi, in quorum Ecclesia est; atque ita mens cuiuslibet è nostris adglutinatur menti singulorum, qui sunt ex Ecclesia Dei, atque adeò propter hoc efficiant opera illorum sua persistentes in diffinito mentis proposito. Quidquid igitur effecit vniquam, vel efficiet sanctus vllus in Ecclesia Dei, id meum quodammodo propter hanc mentis adhæsiõnem, vt supra ostendimus. Ostendimus autem nulli hæretico esse hanc mentis adiunctionem, quod eorum quilibet princeps sibi à principio crediderit, ab Ecclesia in qua erat recedens, neque intellectum captiuauerit in obsequium fidei: id explicatum signo de auditu fidei, vna, antiqua, perpetua, & indubitata fide. Speciatim verò hinc fit Catholicorum voluntatem propter tria magis ad hunc virtutis sublimissimum gradum peruenire, quàm hæreticos; primum propter temporis longinquitatem; secundum propter multiplicatam præceptorum, vel cunctis propositorum, vel diuersis statibus & ordinibus; tertium propter voluntatem prorsus meis appetitionibus extinctam & nullam, sed omnino radicitus translatam & transfusam per omne tempus, omne euentum, in quamlibet Ecclesie voluntatem, siue sanctionem. Sed hæc latius explicata sunt in principio libri quinti. Iam verò Protestantes minimè omnium hæreticorum ad hunc virtutis gradum pertingunt: commune est namque omnibus Protestantibus, vt asserant non esse opus vlla voluntate ad aliquid boni agendum: Sat est, inquit, si Christo fidas, & saluus eris. Nos autem dicimus esse quidem necessarium, vt Christo fidamus; sed præterea vt velimus agere quæcumque Christus per Ecclesiam suam mandet vel durissima & acerbissima, ac potius extrema omnia tolerare, quàm recedere ab hac voluntate.

I. Argumentum

COMMVNIS
PATIENTIA
CATHOLICO-
RVM.

B si velint suæ salutis consultum. Quocirca cum virtus sit in animo magis quàm in opere; nam potest aliquid effici absque proposito vllius ac sine virtutis, vt qui mente alienata nil curant si vel extrema omnia pariantur; hinc fit in omnibus Catholicis esse summum virtutis huius, quæ patientia vocatur; cui finis hic, & summum, vt nil non pati velit, vt ab officio suo, atque, vt Christiani aiunt, à Dei mādatis, & eius voluntate haud recedat. Aduerte autem nullo modo hæreticos posse attingere ad hoc virtutis culmen; Catholicos autem sic ad illud peruenire, vt non modò propter hoc propositum perueniant ad illud, sed etiam propter aliam causam, quia scilicet Catholicus quiuis nihil aliud vniquàm perpetuo tempore vult credere, aut efficere, quàm velint credere, aut efficere illi, in quorum Ecclesia est; atque ita mens cuiuslibet è nostris adglutinatur menti singulorum, qui sunt ex Ecclesia Dei, atque adeò propter hoc efficiant opera illorum sua persistentes in diffinito mentis proposito. Quidquid igitur effecit vniquam, vel efficiet sanctus vllus in Ecclesia Dei, id meum quodammodo propter hanc mentis adhæsiõnem, vt supra ostendimus. Ostendimus autem nulli hæretico esse hanc mentis adiunctionem, quod eorum quilibet princeps sibi à principio crediderit, ab Ecclesia in qua erat recedens, neque intellectum captiuauerit in obsequium fidei: id explicatum signo de auditu fidei, vna, antiqua, perpetua, & indubitata fide. Speciatim verò hinc fit Catholicorum voluntatem propter tria magis ad hunc virtutis sublimissimum gradum peruenire, quàm hæreticos; primum propter temporis longinquitatem; secundum propter multiplicatam præceptorum, vel cunctis propositorum, vel diuersis statibus & ordinibus; tertium propter voluntatem prorsus meis appetitionibus extinctam & nullam, sed omnino radicitus translatam & transfusam per omne tempus, omne euentum, in quamlibet Ecclesie voluntatem, siue sanctionem. Sed hæc latius explicata sunt in principio libri quinti. Iam verò Protestantes minimè omnium hæreticorum ad hunc virtutis gradum pertingunt: commune est namque omnibus Protestantibus, vt asserant non esse opus vlla voluntate ad aliquid boni agendum: Sat est, inquit, si Christo fidas, & saluus eris. Nos autem dicimus esse quidem necessarium, vt Christo fidamus; sed præterea vt velimus agere quæcumque Christus per Ecclesiam suam mandet vel durissima & acerbissima, ac potius extrema omnia tolerare, quàm recedere ab hac voluntate.

C Quocirca cum virtus sit in animo magis quàm in opere; nam potest aliquid effici absque proposito vllius ac sine virtutis, vt qui mente alienata nil curant si vel extrema omnia pariantur; hinc fit in omnibus Catholicis esse summum virtutis huius, quæ patientia vocatur; cui finis hic, & summum, vt nil non pati velit, vt ab officio suo, atque, vt Christiani aiunt, à Dei mādatis, & eius voluntate haud recedat. Aduerte autem nullo modo hæreticos posse attingere ad hoc virtutis culmen; Catholicos autem sic ad illud peruenire, vt non modò propter hoc propositum perueniant ad illud, sed etiam propter aliam causam, quia scilicet Catholicus quiuis nihil aliud vniquàm perpetuo tempore vult credere, aut efficere, quàm velint credere, aut efficere illi, in quorum Ecclesia est; atque ita mens cuiuslibet è nostris adglutinatur menti singulorum, qui sunt ex Ecclesia Dei, atque adeò propter hoc efficiant opera illorum sua persistentes in diffinito mentis proposito. Quidquid igitur effecit vniquam, vel efficiet sanctus vllus in Ecclesia Dei, id meum quodammodo propter hanc mentis adhæsiõnem, vt supra ostendimus. Ostendimus autem nulli hæretico esse hanc mentis adiunctionem, quod eorum quilibet princeps sibi à principio crediderit, ab Ecclesia in qua erat recedens, neque intellectum captiuauerit in obsequium fidei: id explicatum signo de auditu fidei, vna, antiqua, perpetua, & indubitata fide. Speciatim verò hinc fit Catholicorum voluntatem propter tria magis ad hunc virtutis sublimissimum gradum peruenire, quàm hæreticos; primum propter temporis longinquitatem; secundum propter multiplicatam præceptorum, vel cunctis propositorum, vel diuersis statibus & ordinibus; tertium propter voluntatem prorsus meis appetitionibus extinctam & nullam, sed omnino radicitus translatam & transfusam per omne tempus, omne euentum, in quamlibet Ecclesie voluntatem, siue sanctionem. Sed hæc latius explicata sunt in principio libri quinti. Iam verò Protestantes minimè omnium hæreticorum ad hunc virtutis gradum pertingunt: commune est namque omnibus Protestantibus, vt asserant non esse opus vlla voluntate ad aliquid boni agendum: Sat est, inquit, si Christo fidas, & saluus eris. Nos autem dicimus esse quidem necessarium, vt Christo fidamus; sed præterea vt velimus agere quæcumque Christus per Ecclesiam suam mandet vel durissima & acerbissima, ac potius extrema omnia tolerare, quàm recedere ab hac voluntate.

D Nunc ad argumentum secundum veniamus. In nullo hominum coetu inuenies ordines religiosorum, vel tot, veluti in Ecclesia Catholica, vel tantæ multitudinis, aut, quod caput est, qui se tam duris legibus adstringant, vt nostri, quod signo de summa religione clarissimè fuit à nobis demonstratum. Ex quo fit summa opus esse patientia & fortitudine in perficiendis his, quibus nos vltro obstringimus, omnium, si illecebras humani sensus consideres, acerbissimis. Quæ cum nullis hæreticis accidant, meritò longè ab ipsis est nobilissimæ virtutis decus.

E Tertium: vt vidimus signo de perpetua martyrum successione, nulli populo euenit, vt quouis sæculo nominare è suis possit aliquos, qui pro Christi fide inter exterarum gentes propaganda, aut inter hæreticos tutanda, semper vitam posuerint, idque maximo numero, quod clarius ad finem duodecimi libri apparebit.

Quartum: nulli coetui contigit vniquam, vt habuerit semper, & quidem plurimos, qui longissimè postas oras adierint, pericula innumera exantlarint, ac durissimis omnibus rebus se subiecerint, vt inter barbaros & efferatos omnium maximè populos, & cultum Christi amplificarent, & humanitatis studia inducerent, vt Ecclesie Catholice contigit, quod signo non modò de perpetua martyrum successione, sed & de perpetua fidei propagatione.

pagatione constat: non enim nunc loquimur de martyribus, qui vitam profudere, sed de alijs, qui quamvis non fuerint interfecti, acerbissima tamen quæque sunt perpessi. Atque ut apertissima res fiat, nostra ætate possemus ex vna Societate Iesu nominare supra mille viros, qui pro Christi cultu inter Indos amplificando nihil non mali tolerauerint, vastissima maria tranfmiserint nullo non vitæ discrimine, cum gentibus ab omni humanitatis sensu abhorrentibus versentur, à quibus penè singulis horis, ne dum diebus mors timeatur, multis iniurijs afficiantur, multis opprobrijs onerentur, dum nõ occultè & clam more hæreticorum hos illosve seducunt, & venena per insidias spargunt, sed Christi religionem palàm prædicant, nullis armis, nullis præsidijs septi, sola muniti patientia, sola fortitudine obrecti. Ab hæreticis igitur peto, vt mihi vnum non huius ætatis, sed ex omni æuo è qualibet factione velint producant, qui tantum maris obiuerit, tot discrimina adiuerit, omnia patientissimè tolerarit, vt omnes isti è nostris hodie facitiant. Haud possunt producere, nisi si qui ex ipsis clam moliantur aliquid inter Catholicos in propinquis oris, quibus fuga velox possit esse præsidio. Atque hoc mirandum, tantum patientiæ tot nostris esse, nulli verò hæreticorum, ne vni quidem ex innumeris tantum fuisse per annos mille quingentos, ex quo Christi Ecclesia est constituta.

V. Age verò proferamus aliud, ex quo hæretici necesse habebunt confiteri, si suis dictis velint stare, eos quos ipsi flagitiosissimos nostrorum vocant, esse omnium constantissimos ac patientissimos. Quis ignorat quanta euomant Protestantes in Pontifices Romanos, quàm dirè exagitent omni iniuriarum genere? pudet me illorum. Quid igitur si clarissimè doceam tanta esse patientia Pontifices Romanos, vt ipsis nulli principes, nedum hæretici, comparari possint? Audi an ita sit. Viginti septem martyres è Pontificibus Romanis numerantur vsque ad Martinum Primum, qui pro fide Catholica mortem subire haud dubitarunt, quod est acerbissimum in humanis tulerunt patientissimè, neque effugere, cum possent, voluerunt. Tres præterea sunt à Romanis necati, quòd ipsorum conatibus improbis nollent acquiescere, vt docuimus signo de summa prudentia ciuili. Exigo igitur ab omnibus non modò hæreticis, sed populis quibuslibet, vt mihi proferant antistitum principumve quorumuis aliquam successionè, è quibus tot sint, qui mori maluerint, quàm virtutis officium deserere. Nam quilibet è superioribus poterat effugere necem, si postulatis impiorum voluisset assentiri, excepere omnes mortem patientissimè. Pontifices itaque Romani triginta sunt occisi, ac supra triginta sunt, qui vel ab Imperatoribus, vel ab alijs principibus, aut etiam Romanis ciuibus variè sunt vexati, atque vrbe depulsi, quorum nonnullos signo de perpetuis in Ecclesiam bellis numerauimus; qui tamen omnes si voluissent improbis aliorum petitionibus assensum dare, nihil mali essent perpessi. Est ne similis hæreticorum factioni vlli, aut populo, præsulum, siue principum successio? Non potest nominari. Nominabuntur qui fuerint interfecti, sed non qui possent euadere manus inimicorum, si ipsis acquiescissent, & maluerint tamen mori, virtutis officium prætulerint vitæ, & commodis suis. Atqui si Paninum sequamur, non habemus nisi ducentos quadraginta & vnum Papas: ex his octaua pars occisa: triginta enim partem conficiunt octauam numeri supradicti, & vnus superest. octaua varijs iniurijs afflicta, & sedibus suis expulsa; quæ duæ partes si iungantur, quartam cõficiunt. Vbi igitur quæso patientia hæreticorum, si tot ex ijs, quos nostrorum scelestissimos vocant, hac excellentissima virtute sic præstant, vt nulla illorum sedes aut potestas sit Papis in hoc virtutis genere conferenda? Quales porò erunt optimi è nostris? Quamquam Papis nullo modo eximimus è numero optimorum. Sed quid ego hinc pugno cum sceleribus istis, aciemque omnem Pontificum Romanorum instruo? Triginta diximus è Papis occisos, ostendant quæso hæretici è suis summis præsulibus, aut principibus, tres tantum pro triginta, qui vitam post habuerint virtuti. haud possunt. Ostendant vnum. neque id quidem. Nam si qui ex hæreticis necati sunt, non erant illi hæreticorum summi principes, qui potuerint euadere mortem, sed noluerint, vt decreta sua tutarentur. Manes Manichæorum princeps ob scelera sua interfectus à Persis, à quibus nullo modo se poterat redimere. Quid igitur sibi volunt nebulones isti, qui virtutis inane nomen iactant? quid Papis petulantissimè obrectant?

VI.

A maximis Catholicorum martyrum tormentis,

Sed quando hæretici clamant aliquos è suis, ob ipsorum scilicet perfidiam, cruciatus & necatos, aperiamus quàm sint isti nullo loco patientiæ & fortitudinis præ nostris. nostros ostendamus ad summum patientiæ peruenisse, à qua longissimè hæretici absunt. neque

A neque martyres illos ex antiquitate desumptos in medium proferamus, sed ex hac nostra: & videamus quàm dira cruciamenta pertulerint ab ipsis hæreticis illata. Neque verò mihi hæretici dicant, & è suis esse, qui tormenti aliquid pertulerint pro flagitiosis ipsorum assertionibus. Ego namque producam tam multa, tamque atrocia ab hæreticis in nostros excogitata supplicia, vt vnus è nostris præponderare possit innumeris ipsorum; atque ita si quis est inter illos patientiæ fucus, euanescat, vbi accesserint ad splendorem summae tolerantia, qua nostri acerbissima quæque ab istis illata constantissimè superarunt; & ex hoc etiam constabit quanta sit hæreticorum crudelitas, quanta nostrorū mansuetudo. Anno millesimo quingentesimo trigesimo quinto, cum iam descuisset Henricus Octauus Angliæ Rex ab Ecclesia Catholica, inter alios occidi iussit multos è Carthusianorum familia: in his, vt alios omitterem, Vnfridus, Midel Morus, Guglielmus Exmeus, Sebastianus Nugdegatus, quatuordecim totos dies stare recto corpore sunt coacti, iniectis ad collum, ad brachia, ad crura circulis ferreis, ita vt nullam ob causam se loco mouere possent; postea cratibus vimineis alligati per aspera loca raptati ad plateam Londinensem. Ibi suspensi crassiori fune, ne suffocarentur omnino, mox viui demissi, iisque longo temporis spatio ad maiore doloris sensum pudenda paulatim præcisa, pectus diffusum, viscera viuentibus adhuc euulsa, demum capite abscisso in quatuor partes diuisi. Atqui si monumenta historiarum prisca omnia diligentissimè peruoluas, non inuenias credo vllum siue hæreticum, siue alioquin à veræ religionis cultu abhorrentem, qui tot cruciatibus fuerit vniquam necatus volens. Inuitos credo multos reperies. at hi volentes. nam conditio proponebatur ijs, vt vel discederent à fide, vel ea tormenta subirent. Necesse est, igitur dicamus summam patientiam Catholicis esse. Quid enim dubitemus hoc asserere, cum dederit vna insula vno anno tres huiusmodi, ac totus orbis, ex quo conditus est per tot annorum millia nullum protulerit eis similem vniquam? Sed quid ego tres dico, cum plurimi recenseantur tales à Nicolao Sanderò libro de origine & progressu schismatis Anglicani? Sed audi maiora. Anno millesimo quingentesimo octuagesimo, Elisabetta tyrannis Angliæ, quæ se vult haberi mansuetissimam, grauissimum in Catholicos omnes bellum commouit, & innumeros in varia carcerum loca conclusit; multa verò in ijs suppliciorum genera, è quibus quidam numerant hæc: primū est equuleus, quo Catholici alligabantur, & machinis quibusdã, rotisque ligneis hominis mēbra omnia in diuersas partes distrahebantur cunctis cõpagibus resolutis. Secundum circulus est quidam ferreus, quo manus, pedes, caputque Catholicorum in orbem vnum compingebatur. Tertium sunt ferreæ chirothecæ, quibus manus nostrorum grauissimo cruciatu inuoluebantur. His, vt alia misa faciamus, cum nostri dies ac menses etiam plurimos excruciatu atrocissimè fuissent, ad extremum necabantur eodem modo quo tres illos Carthusianos diximus; nimirum cratibus raptati, suspensi, pudendis abscisis, pectoribus dissecatis, visceribus abreptis, in quatuor partes diuidebantur. In his Edmundus Campianus, Rodolphus Ceruinus, Alexander Briantius presbyteri, Ioannes Paymus, Thomas Fordus, Guglielmus Filæus, Lucas Chirbæus, Laurentius Richardsonus, Thomas Corbamus, Edoardus Ardenus, Guglielmus Chartherus. Sed aliud inauditum supplicium, quod ingeniosi hæretici in lucem dederunt, audiamus. Margareta Middleton, omnibus vestibus nudata, manibus pedibusque ligatis, humi tota supina protenditur, dorso petra acutissima supponitur, corpori tabula iniicitur, oneraturque prægrandibus lapidibus; atque ita membra illius confracta paulatim, & comminuta. In vrbe porò Dubri Catholicus quidam correptus, pelli que vrsinæ infusus rabidissimis Angliæ molossis est laceratus. Domitius Hurlens Archiepiscopus Casseliensis in Hybernia ab hæreticis est comprehensus, ocreæque plenæ olei pedibus illius iniectæ, eductæque crura ex oppositæ tabulæ foraminibus ante flammam ingentes vrenda collocantur. cumque diu sic adustus fuisset, ocyssimè fuere illi è tibiis ocreæ detractæ, & vnà cum illis carnes ossibus tantummodo relictis. mox vimineo laqueo constrictæ illi ad longiorem dolorem fauces, atque ita suspensus morti est relictus. Atque hæc hæretici aduersus nostros in Angliæ & Hybernia post annum millesimum quingentesimum octuagesimum.

Veniamus ad Gallias, in quibus sub annum millesimum quingentesimum sexagesimum secundum Engolismæ triginta duo Catholici capti, quos tribus diuersis crudelium tormentorum generibus saeuissimè trucidarunt. Quosdam namque illorum binos colligarunt, quos sublati omnibus viuendi alimentis languere coegerunt, putantes fore, vt fa-

me ada-

PATIENTIA
MARTYRVM
NOSTRÆ AB-
TATIS.

me adacti se mutuis moribus peterent ac discerperent. quosdam funibus extensis alligatos deduxere, immissoque in anum cultello paulatim medios dissecarunt: alios stipitibus nudos adstrinxerunt, ignemque à tergo modicum succenderunt, vt longo tormento paulatim consumerentur. In vrbe Monsbruno hæretici comprehenderunt nobilem matronam dominam Marendati, à qua fuerant comiter excepti, atque illi plantas candentibus ferri laminis adusserunt; versa deinde laminarum in tibias eius acie pellem singularum instar auulserunt. Prope Engolismam in parochia Chassenouili presbyteri Catholici Ludouici Fayardi manus aheno feruentis olei pleno ab hæreticis tamdiu immisæ, donec auulsa ab ossibus caro excideret, eundem repletum oleo eodem bulliente per os immisso, & ad extremum fistulis ferreis, quas vocant Ichopletos, displois necarunt. Ibidem Colino Gaillebauto pudenda absciderunt, cistæque perforatæ incluso olei bullientis vim tantam superinfundere, donec his tormentis victus animam exhalaret. Ioannem Bacchelon excoriatu candenti ferro pedibus iugularunt. Alibi Guglielmum Bricailleum, & alterum quemdã presbyterum vno tantum pede suspenderunt, atque ita cibant, donec vno mortuo superstes est obruncatus. Octauiano Roniero calcos ferreos clauis affixerunt, mox alligatum arbori glandibus plumbeis è fistulis ferreis emittentes interemerunt. In vico, qui Florian dicitur, prope sanctæ Menehoudæ presbyterum quemdam virgibus tamdiu ceciderunt, donec sanguine omni emisso emitteret animam. Apud sancti Macarij in Vasconia presbyterorum ventres ferro dissecuerunt, eorumque intestina paulatim baculis circumuoluta è visceribus educentes euulserunt. Ibidem plurimos defoderunt viuos. pueros in sublime abreptos gladijs in minutas partes paulatim conciderunt. Presbyteri cuiusdam ventrem ferro aperuerunt, viuentisq; aluo auenam atque hordeum ingessere, atque ita comedendum suis equis proposuerunt. Atque hæc Catholici in Gallis atrocissima perpessi sub annum millesimum quingentesimum sexagesimum secundum.

Veniamus in Belgium, vbi non longè ab Ypris hæretici plurimos presbyteros viuos defoderunt, capite dumtaxat exstante, metasque è capitibus interuallo relicto constitutere, & ad illa globos lapideos aut ferreos dirigebant, ludi gratia. Delphis Bataviæ vrbe Cornelius Mussius captus est, & de iussu Guglielmi principis Auriaci sic variè est excruciatu. altissimæ scalæ manibus vincit est appensus, ad pedes intolerabile pondus alligatum, vt compages omnes laxarentur: inde ardentibus tædis ambustæ axillæ. mox resupinus constringitur, aqua feruens ori infunditur, eaque totus venter oppletur, quem sic sustibus deinde tundunt, vt ex omnibus corporis foraminibus illa tota efflueret. postea capite deorsum verso ex duobus pedum maioribus digitis appenditur; inde truncatis manuum pedumque digitis per niuem sanguine proprio cruentatam in vrhem Lugdunum Batavorum raptatur, atque ita demum post tot supplicia laqueo suspenditur. Ioannes Hieronymus ex eadem cum nonnullis alijs Catholicis captus in Hollandiæ locu Schagen est perductus. ibi omnes octies quæstionibus horrendis subiecti, dirissimisque tormentis excruciatu; postremò resupini ligati, nudo ventri pelues inuersæ superimpositæ, intus inclusi glyres viui, super pelues ignes extructi, quibus excitati glyres dentibus ventres arrosere, & in viscera se condiderunt: atque ita ne fidem desererent plurimi interempti. Finem ponamus recitandis ijs, quæ vix homines cordati audire sustinent præ immanitate incredibili ab hæreticis in humanum genus admiffa. Nunc è tota antiquitate producatu vnus, cui fuerit hæc proposita conditio, an vellet aliqua huiusmodi tormenta tolerare, an verò fidem frangere; atque is subiecerit se cruciatibus istis, & in ijs inuictus perstiterit. Regulus vnus, credo, nominabitur, aut si quis alius. sed profectò non equa Reguli, & istorum cruciamenta, siue illorum genera, siue temporis, quo mors longius, ac tormenta etiam producta, diuturnitatem spectes. & mirandum sanè tot è nostris exstitisse tanta patientia, virtutis locum nullo modo deserentes.

Age verò non taceamus egregium factum pueri ab omnibus vbique memorandi. Anno millesimo quingentesimo septuagesimo sexto captus est à Malauaribus Indis cis Gangem in ora Comorinensi puer annorum duodecim, cui nomen Ioanni, natione Hispano, patria Medina campi; cumque formosa ac liberali specie foret, dono datus est cuidam Regulo, qui eximia pueri indole delectatus nihil non egit vt à Christi cultu illum deduceret: inter cetera est pollicitus se illi in matrimonio collocaturum filiam, quâ pulcherrimè ornatam iussit in mediū procedere, vt eius aspectu blanditijsq; deliniretur.

Vbi verò

INCREDIBILIS PATIENTIA PVERI CATHOLICI.

A Vbi verò post multa tentata se nihil ille proficere vidit, furore succensus atrocissimum supplicium mandat apparari. Nihil eo consternatus impubes petito temporis spatio, quo supplicaret Deo, intrepidus ad extremum se nihili omnia facere est professus. Itaque summos primo digitos, deinde manus in plura frustra paulatim secuerunt, idemque brachijs ambobus fecere; mox ad pedes & crura venerunt, minutatimque illa conciderunt: cumque sæpius ab ipso immanissimi tortores, carnificesque exigerent, vt Christo nuncium remitteret, inuictus hilarisque respondebat, se numquam id facturum, & ad astantes conuersus, in quibus multi erant captiui Christiani, ad eadem perferenda hortabatur, affirmans se numquam tantum lætitiæ cepisse, numquam gustasse tantum suauitatis: quæ cum perorasset animo ardentissimo, ad superos euolauit. Hæc è litteris Francisci Monclari Societatis Iesu. Habent ne simile aliquid vllæ gentes, vlli hæreticorum conuentus? Non hæc prisca, nostræ sunt ætatis. Impubes nullis lenocinijs molliri potuit, acerbissimis & atrocissimis tormentis nequaquam frangi, cum tenerrimo esset corpusculo, flexibilis, atque vt ita cum vate quodam loquar, cereæ ætatis. gestire verò in illis supplicijs, hilaritate tanta perfundi, conciones habere plenæ constantiæ, tantæ grauitatis, numquid hoc humanum, numquid consuetum est vlli? Peruoluantur omnia sæcula ab orbe condito, & aliquis huic puero similis ab hostibus nostræ religionis exhibeatur. Tot hominum millia exsistere, tot annorum, neque vnus huic par vnuquam fingi potest? atque si prisca repetere singillatim vellemus, multi huiusmodi hic adscribi possent. Nostræ memoriæ exemplis contenti sumus, quod res sit cum hæreticis nostri temporis. Quid igitur dicendum? Nonne nostros ad summum patientiæ ob virtutis officium tuendum venisse? Sed proculdubio fit iniuria sanctissimis martyribus quodammodo, dum penè in comparationem vocantur cum ijs, quibus nulla veræ virtutis umbra. Igitur aliquem nominemus, qui à nobis inter martyres haud recenseatur, & crudelissima tamen tormenta sit constantissimè passus, & patientissimè, nullum doloris sensum præferens.

Anno millesimo quingentesimo octuagesimo quarto Balthasar Burgundus occidit Guglielmum Auriaci principem, quod fracto iuramento in Catholicos suumque Regem sumens arma, flagitijs, ac vilitatibus omnia repleret. Captus est Balthasar, & prima nocte quinquies virgis atrocissimè toto corpore est casus; inde melle perfusus hirco obijcitur, vt asperitate linguæ membra melle illita lambens dolorem maximum inureret. Refugit hoc illa bestia cunctis attonitis. Inde manibus pedibusque ligatis ad trochleas in varias partes est protractus, ita vt omnes artuum compages, omnes iuncturæ dissoluerentur ac laxarentur, idque per multas horas paulatim fiebat; mox in cistam includebatur, ne se porrigere, aut quieti membra vllò modo dare posset; atque hoc tormenti genus sæpius intermissum, sæpius repetitum. mox manibus vincit appensus, & pedum maiori digito grauissimum pondus alligatum; inde pedes induti calceis corii crudi, plenis oleo, membra omnia larido peruncta, atque ita flammis admotus, vt pinguedo feruens intima, ac doloris acrimonia singulas partes corporis penitus penetraret. His peractis axillæ illi ambustæ. indusio succis quibusdam acrioribus, doloremque maximumque inurentibus est inuolutus; mox illud igne iniecto circum membra inflammatum; inter vngues & carnem ligna acutissima infixæ. In his porrò tormentis nullum dedit vnuquam signum doloris, plurima lætitiæ & voluptatis. Interrogatus qui fieri hoc posset, respondit, Precibus id bonorum fit. Tortoribus agebat gratias, quoties ab illis tam dirè vexabatur, pollicebaturque illis se vbi euolasset in cælum fore apud Deum, & superos aduocatum. Quas res admirati omnes existimabant magicis artibus effici, vt ille tanta cruciamenta nihili faceret, ad illa gauderet. Alij non hominem putabant illum, sed dæmona. Plerique rem tacitè considerantes videbant diuinæ virtutis esse totum opus. Ductus igitur ad supplicij locum Balthasar iussus est manum, qua tormentum disploferat, inter duas candentes laminas extendere. quod ille intrepidè fecit. Mox nudatus toto corpore forcipes ardentis & ignitas admittit, à quibus nulla membrorum pars fuit intacta; & tamen ille numquam se commouit, vultu imperturbato ad omnia consistens, totus in precibus, & rerum diuinarum meditatione defixus: tantum cum liberam manum è laminis candentibus illi reliquere, ter sibi signum crucis impressit, & vbi ascendendum fuit in fug-

De Sign. Tom. I.

O o gestum

VII.
Ab aliorum Catholicorum mirabili patientia

gestum, quantum potuit, extulit pedes; ibi corpore supino est prostratus, amputata sensim A virilia, in crucem diffusus, viscera auulsa adhuc labia in preces mouenti, caput obruncatum, in quatuor partes diuisum corpus. Hic exitus Balthazaris Burgundi, quod Guglielmum principem veluti Deo, Ecclesie sanctae, Regique suo infidum, & hostem nulla alia de causa interfecisset, nisi ut impium tolleret e terris, per quem facinora innumera patrata, clades nobilissimis regionibus maxima allatae. Si quis igitur est haereticus, aut a Christo alienus, qui suorum patientiam iactet, non is martyres nostros contempletur. Non enim dignamur sanctissimos viros impuris hominibus conferre. fat erit, si Balthasari huic comparet, & videat quae sit istorum praestantia. Balthasar enim quamuis alioquin licitum & laudabile factum sit ausus, non ob id tamen sanctis adscribitur; & inter primos Ecclesiae nostrae proceres adnumeratur. Habeat ille suas laudes & honores, sed non caelestes omnino. Quis mihi igitur B Hieronymum Pragensem, vel Ioannem Hussitam laudet ob constantiam? Numquid isti antesignani per suos millesimam partem patientiae, quae eluxit in Balthasare, sunt adsecuti? Et tamen longe inferiore apud nos loco est Balthasar, quam sint apud suos isti Hussitae; in quibus suspiciendis, & ob inanem quamdam patientiae insanam speciem laudandis haeretici iactanter exultant. Nullo modo faciam, ut istis perditis comparem Marcum Antonium Bragadinum patricium Venetum, quem neque martyribus adscribimus, quamuis praetextu pacis a Turcarum praefecto captus, & in vincula coniectus est, mox aures illi, nasusque amputatus, ac multis diebus vario tormentorum genere est excruciat; denique cutis detractione excarnificatus mirabile cunctis specimen patientiae dedit anno millesimo, quingentesimo septuagesimo secundo.

Plurimos huiusmodi ego viros Ecclesiae nostrae posse numerare, quibus Catholica pietas inaudita priscis constantia pectus armavit; quos tamen inter primores haud recensemus. Quibus igitur fucum facient haeretici ostentanda suorum adumbrata patientia? Calvinum credo haereticorum principem summum producent, qui extremis vitae horis impatientiae nullum finem faciens, haud cessauit blasphemias cuncta replere, se suaque omnia execrari, daemona inuocare, inferis se deuouere, ut est in eius vita: exemplo dices Pij Quinti, qui cum saeuissimis calculi doloribus angeretur, illud identidem repetebat: Domine auge ad dolorem, dum modo augeas ad patientiam. Quenam proferent igitur Lutherum? qui in disputatione cum Echio habita, se victum non ferens, exclamauit: Neque pro Deo hanc iniui disputationem, neque pro Deo concludam. quod Cochlaeus refert. Hunc igitur Lutherum proferent, credo: cuncta namque illius scripta D videas plena atrae bilis, & furiosae excandescitiae. Sed finem faciamus, illudque lectori Pio reuocemus in memoriam; sicut in omni virtute hoc euenit Catholicis, ut ad altissimum illius fastigium conscendant, quod neque possint oculi aliorum pertingere, ita ut vereantur, num verbi gratia Balthasar ille sit non homo, sed daemon magicis artibus vtatur, sic perpetua est illorum successio, qui in excelsissimo virtutis huius vertice confiterunt, & ingens eorumdem multitudo. Nam martyrum perennem seriem nobis existere suo signo ostendimus; perpetuo a nostris inter efferatos inimicosque nobis populos cultum Christi cum maximo discrimine innumeris angustiis & arumnis propagari; religiosorum porro, quibus vitae austeritas sit incredibilis, similiter esse continuatam successionem suis signis de perpetua fidei propagatione, & summa religione, per nos est apertissime explicatum. E quibus clarissime apparet quanta sit Ecclesiae Catholicae in omni genere laudis celsitudo.

SIGNVM

A SIGNVM QVADRAGESIMVM QVARTVM.

Animi magnitudo.

Honesti animi magnitudo, qua nostri praestant omnibus, ostendit nos esse ex Ecclesia Dei. Cap. 11.

Irta, quam Christiani vocamus humilitatem, & maximopere comendamus, non mouet illa quidem nos, ut dignos nosmetipsos existimemus honoribus; sed tamen eadem non mouet, ut nos indignos cunctis pensatis reputemus, si quidem digni simus; alioquin veritati repugnaret, quod nullo modo dicendum. Quocirca quamuis cum Paulo Apostolo dicat Christianus: Sum minimus Apostolorum, nec sum dignus vocari Apostolus:] vbi respicit ad ea, si qua patrauit, peccata: vbi tamen opus est, cunctis hincinde examinatis & vitijs, & virtutibus, cum spiritum Dei habeat, quo, ut inquit Apostolus idem, scit quae sunt ipsi a Deo donata, magnos animos sumit, & ait: Nihil arbitror me fecisse minus a magnis Apostolis.] & rursum: Ministri Christi sunt, & ego (ut minus sapiens dico) plus ego.] Audin' quid de se sentiat, qui paulo antea dixerat, se non esse dignum qui vocaretur Apostolus? sic idem vocat alibi se omnium peccatorum maiorem, sibi omnes praeponeat, & tamen de alijs sic inquit, Eiusmodi pseudoapostoli sunt, operarij subdoli transfigurantes se in Apostolos Christi. & non mirum: ipse enim Satanus transfiguratur se in Angelum lucis. non est ergo magnus, si ministri eius transfigurentur veluti ministri iustitiae.] Viden', ut qui cunctos sibi peccatores praetulerat, modo ex ijs nonnullos Satanam adnumeret? Igitur hois bene instituta, diuinoque spiritu impulsam ratio moderatur in oibus expetendis appetitus nostros, in magnis vero honoribus, vbi opus est recto tramite habedis per eam virtutem, quam vocat animi magnitudinem. Hanc in Ecclesia sic excelluisse ostendemus, ut sicut excellere nulli magis potuit, sic in ea fuerit moderatio quaedam diuinissima, qua factum, ut neque nimis, neque parum sint expetiti honores, si quidem nostri comparerent extraneis. Quocirca humilitati suus est relictus locus, ambitio prorsus exclusa est magnitudo animi constitit intra suos fines.

Octo autem maxima Catholicis ut plurimum fuerunt, in quibus latissimus campus patuit, in quo eorum magnanimitas posset exipari. Primum est, sanctis annumerari, ac caelestibus in terra honoribus celebrari. Stolidi namque est putare animam nostram, nosque; per eam, dum corpori est coniuncta, usque ad extremas caeli oras longissime posita posse contemplari, & audire etiam sonos remotissimos, eademque animam dicere, simulatque ex hac concreta corporis crassaque materia sese expedierit, & euolarit in caelum, Deoque; se copulari, haud videre & audire nostra omnia, quaecumque ad eos referimus. Igitur hoc primum & amplissimum est, quod (si qua licet) Catholicorum mentes spectare possent, caelestibus honoribus celebrari. Sed in hac honoris supremi in terris largitione, nihil ambitioni esse datum, nihil fauori & gratiae, liquet e multis. Nam patuit hic honor vel vilissimis alioquin, ac despectissimis in terra hominibus: deinde quicumque in caelites sunt a nostris relati, ij vita fuerunt innocetissima, ac vere diuina, longo vsu, multorumque testimonijs, omni, ut aiunt, exceptione maiorum comprobata. Adde ipsum Deum miraculis suis eorum sanctimoniam, vimque; caelitus comunicata, & e caelo transmissam in terras consignasse. Nam qui quae hoc in re potuit ambitioni patere aditus, cum nemo viuens sanctis adscribatur, ascribatur autem quicumque humanam gloriam popularemque; auram maxime fugerint, & quodammodo sint abominati. Numquid istos dices similes Antinoo, quem spurcissimus Adrianus Imperator dijs annumerari voluit? numquid Faustina impudicissimae foeminae, quam defunctam vir eius Antoninus philosophus templis, sacerdotibus, & sacris honestauit? numquid Caesaribus illis antiquis & Augustis, quos diuos volebant esse, & quorum turpissima in terris flagitia scimus omnibus fuisse nota? Sed quid haec quaerimus quando Venerem, pudenda, canes, caepe, alliaque caelo prisci inseruerint, caelo scilicet suo?

Secundus magnanimitati locus inter Catholicos relictus est in Pontificatus summi dignitate conferenda. Summus namque Pontifex semper est habitus Christi Dei; Vicarius, illique Reges & Imperatores supremos semper honores, dum vivere, detulerunt, ut e signo de summa Regum reuerentia constat. Ostendamus autem, quod est maximum ponderis, minimum a Catholicis peccatum in tanta celsitudinis appetitione. nam peccatum aliquando haud diffitemur. Nihil namque inter homines, quin in rebus creatis est, cui non aliquid desit, & cui nihil possis adiacere. Afferimus igitur minimum a nostris

De Sig. Tom. 1.

Oo 2 virtutis

virtutis confinia interdum violata in affectu tantæ potestatis, si conferantur nostra A
cum alijs, & summa summis comparentur. Id liquet è multis.

Primum fit, quod nulla sedes tot viros sanctitate admirabili præstâtes, ac miraculis illustres
è suis Episcopis dedit, vt Romana, in qua septuaginta duo numerantur in superos relati, &
dicinis operibus clarissimi. Atqui sunt innumera, haud vrbes dico, sed regiones amplissi-
ma, quibus plurimi sunt Episcopi, neque tamen tot ex ijs sanctimoniarum laudibus insignes.

Adde huic secundum, & maximè hincimū, quod nulla sedes tot Episcopos è suis mar-
tyres tulit, vt Romana: quin plurimæ sunt regiones, quibus Episcopi plurimi, & tamen ex
illis haud tot martyres exsisterunt, vt ex vna vrbe Roma, quæ viginti septem produxit,
quod signo de prudentia politica capite de Romano Pontifice explicauimus, nomina-
que & horum & superiorum recensuimus. Igitur velle istis impotere crimen ambitionis,
est hominis impudentissimi & mendacissimi.

Tertium, è quo liquet propositum, est, quod nulla sedes vnquã numerare potest viros
tot ac tantis virtutibus fulgentes, vt Romana, quæ in omni genere honestarum laudabi-
liumque virtutum protulit Pontifices ornatissimos, vt è signo de peritia, & alijs
liquet. Quartum sic ab ista dignitate, respectu aliorum, longè abfuit iniquitas, vt expli-
cemus apertissimè signo de summa sanctitate, Pontifices, qui habiti sunt è Romanis flagi-
tiosissimi, tamen eos fuisse longè meliores ijs, qui ex alienis à nostra religione sunt optimi
prædicati. Quocirca cum virtutum sit vnus complexus, ita vt qui ab vna recedit, ab om-
nibus recedat, & quo longius ab vna abest, eo similiter ab alia sit remotior quoad virtu-
tis formam, in voluntate positam, quamuis non quoad effectum, hinc fit minus nostros
recessisse ab animi magnitudine, minusque abreptos ab ambitione.

Id etiam colligitur è quinto. Annus namque agitur millesimus quingentesimus supra C
quingagesimum, ex quo Romæ stabilita à Petro pontificia sedes, electiq; post obitum
Petri successores eius Romani Pontifices ab ijs, quibus id iuris erat. Non leguntur exci-
tata ab electoribus nisi schismata viginti; tria namque ab Imperatoribus Germanis, duo
à Constantinopolitanis, vnum à Nouato, & nonnullis eius sectatoribus longè post electū
Cornelium, aliud à cōciliabulo Basileensi: ita vt è viginti septē, quæ nos enumerauimus
signo de summa pace, solū viginti fuerint ab electoribus ipsis cōmota per tot annorum
sæcula. Atqui si inspicias cuncta regna & imperia, quæ iure electionis deferuntur, aut
delata sunt vnquã, videbis, longè minori spatio temporis pluribus partibus plura schis-
mata inter electores oborta. Ab inito Augusti imperio vsque ad Cōstantinum numerat-
ur anni tercetum quinquaginta, schismata verò plurima, ita vt numerus eorum vix cer-
to iniri possit: sub ipsa quidem Gallienorum tempora, triginta, qui vocati sunt tyrāni, im-
perium dilacerarunt, electi diuersis in locis, & plerique omnes imperatorū sibi nomen
potestatemq; arrogantes; eorum vitas persequitur Pollio. Intra annos igitur decem plus
minus plura in imperio Romano schismata emerferunt, militum, quibus plerumque ius
erat eligendi Imperatores, discordia, quæ intra annos mille quingētos & quinquaginta
inter Catholicos electores in Pontifice Romano eligendo. Id autē quid ostendit? nisi ho-
norum appetitionem inter nos non esse, vt inter alios, sic effrænata; ac proinde magnani-
mitatis virtuti dari suum locū. Cetera porrò pertinētia ad aliorum Imperatorū Ecclesie
hostiū electionē, schismataq; eorū latè persecuti sumus tū signo de summa pace, tum de
horredis cladibus: non est bene, hic ea repetere; qui vult ibi scripta cōsulere potest. ad
hoc argumentū spectant, quæ de humilitate Pontificū Romanorū disseruimus suo signo.

Sed cum magnitudo animi spectetur non modò in honoribus haud nimium queren-
dis, verum & in ijs iure cōseruandis ac tuendis; idcirco in pontificibus summis tria sunt,
quæ manifestissimè ostendunt eos verè magnanimos fuisse. Primum, quod numquã sibi da-
ri leges in rebus sacris sunt passi à principibus prophanis, quin ob id summo cum discrimi-
nate vitæ & omnium aduersus impios Imperatores pugnarunt, quod nos latè scripsimus
signo de summa cura Pontificis in cōseruandis imperiis ac regnis Catholicorum.

Secundū, quod ob aduersa numquã depofuere pontificatū: pusilli nãque est animi ob
illa loco cedere, quasi ingloriū militē, ac deiici de gradu suo. verè nãque ille vates dixit:

*Virtus repulsæ nescia sordida
Intaminatis fulget honoribus,
Nec sumit, aut ponit secures
Arbitrio popularis auræ.*

Tertium, quod non veriti sunt in conspectum se dare summam suam dignitatem reti-
nentes

PONTIFICVM
ROMANORVM
MAGNANIMI
TAS.

antes hostium suorum, eosq; sola vultus maiestate & sermone grauitatis pleno ad offi-
cium redigere. Numquid enim nō maximus fuit animus Leonis Magni, aut cum Attilæ,
qui se flagellum Dei, terroremq; orbis nominabat, occurrit ad Pædum crudelissimarum
gentium copias trahenti? aut cum Genferico ex Africa ad urbem diripiendā properati?
Quid verò omisimus Liberium, qui stetit sic intrepidus aduersus Imperatorem Constan-
tium, neque veritus est eius minas, & cuius pulcherrimum, constantiæq; admirabilis, &
grauitatis plenissimum colloquium cum eodem Imperatore narrat Theodoretus? Neque
minori laude dignus Agapetus Pōtifex, à quo cum Iustinianus illicita quædā velle ex-
torquere, & minacia verba adderet, respondit imperterritus: Atqui ego me non ad Dio-
cletianum, sed ad Iustinianum putabā venisse. qua voce sic est fractus Imperator, vt pro-
tinus illi dederit assensum. Haud minori animi magnitudine fuere Ioannes aduersus

Theodoricum Italiae Regē iniqua ab ipso efflagrantē, Sylueriusq; & Vigilus aduersus
Theodorā Augustam, Iustinianumq; ipsius virum; quibus de rebus post alios Sigonius.
A quo similiter habemus à Gregorio Secundo, & rursus à Zacharia cōuentum in castris
Luitprandum Longobardorum Regē, qui aduersus ipsos exercitum ducebat, effecisseq;
vt ille, quod peterent ipsi, liberaliter largiretur. Quid autē dicemus de Gregorio Septi-
mo, quē tantopere oderunt impij, quique tanta fuit animi celsitate, vt Henricum Tertium
Imperatorem, Germaniæ verò Regē quartum, noluerit Canussij admittere in cōspectum,
sed triduo iusserit extra oppidi septa stare nudis pedibus hyeme summa vsque ad vespē-
rā, quod refert Lambertus Schafnaburgensis Germanus illorū tēporū scriptor? Pascha-
lis autē Secundus, cum perfide captus esset ab Henrico Quarto, gladijsque strictis in ca-
put vrgeretur vt iniustis postularis assentiretur, numquã potuit ad id adduci minis vllis,

donec precibus suorū coactus assensum dedit. Bonifacius verò Octauus, cum à Gugliel-
mo Nogareto, quē Rex Galliarum Philippus Pulcher aduersus eum miserat, & à Sarra
Columnenfi Anagninam captā, palatiūque in quo morabatur, intellexisset, suos verò oēs
vidisset aufugisse, haud animo consternatus est, sed pontificalibus se vestimentis induit,
& in sella pontificia cōsidens hostes expectauit. Aduenit Guglielmus, & minitās, inquit:
En adest tēpus, quo luas admissorum pœnas, & in Concilio, quod Lugduni cogetur, de-
ponaris. Imperterritus Papa respondit se cōtentum deponi ab hæreticis Patarinis. Erat
autē Guglielmus filius Nogareti, qui ob hæresim cōbustus fuit. Quo responso, simulque
maiestate pontificia sic animi illorum cōcidere, vt nemo in illum fuerit ausus manus inji-
cere, tantum mādârunt palatiū custodiri, donec Anagninæ ciues indignitatē sceleris auer-
sati coierunt, & hostes expulerunt, ac libertati Papā reddiderūt. Hæc Ioānes Villaneus

illorum tēporum scriptor, quē post alios refert in vita Pulchri Papyrius Massonus. Eodē
modo Urbanus VI. cum Romani seditione facta tumultuarentur, & armis arreptis impe-
tu factō in palatium Papæ irrumperēt, Pontifex haud exterritus pontificalia ornamenta
poscens summa grauitate & dignitate in oculos seditionum se dedit, inquit id solum,
Quem quæritis? Ad hæc illi protinus exanimati conqueuerunt, ac deposito furore iussa
fecerunt: quod Crätzius scriptor Germanus narrat. tacet autē Theodoricus Nien, cum
sit hoc in Urbani laudem, aduersus quē, successoresque illius mendacia elegantissime si-
mul & impudentissimè multa contexit. Hæc igitur Romani Pontifices, quæ tot ac tanta
in huiusmodi genere haud leges ausos villos Regum, Imperatorumque, Pontificumque
sedis eiusdem potestatisque successores, vt inermes aduersus hostes, & armis arreptis
tumultuantes, nullis ipsi septi præsidij hæc cōnarentur.

Huc refertur, quod ijdē Pontifices iniquissimis ac difficillimis tēporibus aduersus Im-
peratores ac Reges pro iustitia seruanda egerunt, quæ nos abundè recitauimus signo de
iustitia, & summa cura Pontificis in cōseruandis imperiis ac regnis Catholicorum; simi-
liter, quæ varia à varijs sunt hostibus perpeffi, quanta & qualia nemo Imperatorum, Re-
gum, præsidumve aliarum sedium, quæ nos signo de perpetuis in Ecclesiā bellis cōplexi
sumus. Ostendimus quæ fuerit animi magnitudo in vtramque partē Pontificum Roma-
norum; videamus tertium locum, qui Cardinalibus debetur, & huic adiungamus quar-
tum Episcoporum, quintum aliarum dignitatum religiosarum, & clericalium.

In his animi magnitudo sic habet locum, quando quibus illa potest appetere, quod in
cōmuni posita sint, & cuius, modò dignum existimetur, dentur. Modum verò nō tenet in
ijs expetendis, quicumque istas dignitates ac præfecturas quærit, & quæ seruanda sunt in
ijs habēdis, haud curat seruare. Qua in re minus esse à nostris peccatū, facit illud aper-
tissimam

De Sign. Tom. I.

O o 3

Crant. in Metr.
lib. 10. c. 14

tiffimā fidē quòd si de Cardinaliū collegio agatur, nullum fuit vñquam collegium tam paucorū, è quo prodierint tot viri omni virtutū genere illustrissimi, vt è Cardinaliū confessū; nullū, quod tot sanctimonia præcellentes, quot illud. id nos aduersus impios atque impudentissimos quosdam latè aperuimus signo de religione prudentia politica capite de Pontificis Romani gubernatione, ac summa sanctitate, & Petri cathedra. Quin illud adiecimus multo admirabilius, nullius prouinciæ regionem tot prouulisse innocentia ac sanctitate insignes è clero, vt vocant, sæculari, quot vnum Cardinalium collegium. Id incredibile videbitur aut imperitis, aut res non bene perpendentibus, sed eas ex anticipata quadam opinione peruicaciter dijudicantibus. Idem porrò asserimus de Episcopis, quòd perspecta ipsorum paucitate (in vna namque vrbe Episcopus est vnus) & aliorum innumera multitudine, plures ex Episcopis sancti, quàm è quauis mortalium vniuersitate, quod è Martyrologio & historijs sanctorum hominum, vitisque illorum clarissime liquet. Idem verò affirmandum de viris religiosis & clericis ob eandem rationem. Hoc autem facillimè quicuis scire poterit, si sumat in manus ex vna parte quorumuis Imperatorum, siue qui Romæ, siue qui Constantinopoli, siue qui in Germania vixerint, successiones, ac vitas, gesta que singula. Amplius sumat quorumlibet Regum principumque in toto orbe terrarum acta, quæ sciuntur, & prodita memoriæ fuerint. Adde inspiciat Episcoporum cuiusvis ciuitatis facta, & singula singulis comparando cognoscet certissimè è nulla sede ac principatu tot viros sanctitate illustres, tot ac tantis virtutibus ornatos prodijisse, vt è Romana. nos explicauimus hæc prædictis signis. Quæ de Episcopis Romanis asserimus, eodem modo affirmamus de Cardinalium senatu, religiosorum, clericorumque cœtu; quod è signo de religione liquet, ac quiuis mediocriter in historiis legendis versatus secum reputare potest. Post huiusmodi sacros magistratus est in Ecclesia Catholica imperij maiestas, cuius est summa in omnes res prophanas potestas. Et sexto loco dicimus, quoniam non vni, sed pluribus hæc dignitas amplissima patuit, & qui ad illā peruenere, electionis via sunt euecti, in ea spectari posse moderatam animi magnitudinē, qua Catholici cunctis præstiterint. Quatuor verò in locis confedere Imperatores, Romæ, Constantinopoli, in Galliis, in Germania; in Galliis sanè tempore breuiori. Fiat igitur hincinde istorum comparatio, & certissimè quilibet cognoscet, præcos illos Imperatores, qui Christi fidem non sunt secuti, fuisse omnium flagitiosissimos, ipsa flagitia fuisse. Clarissimè hoc aperuimus signo de impura & flagitiosa vita hæreticorum, & hostium Christi.

E tribus autē constat, quod proponimus. Nam primo loco in eligendis Imperatoribus maiores discordiæ & atrociores fuerunt cum deligebantur, antequam Christo nomen dedissent Imperatores Romani, quā postea, quod signo de amicitia explicauimus. Secundo plures à suis subiectis occisi fuerunt ex illis, quæ è nostris, vt signo de intestinis hæreticorum & hostium cædibus, ac de pietate nostrorum palam fecimus. Tertio sicut Romani illi antiqui Constantinopolitanis, sic Constantinopolitani Germanis inferiores fuerunt vitæ integritate, solidisque animi virtutibus, vt è signo de impura & flagitiosa vita hostium Christi constat. E quibus fit omnino à nostris minus magnanimitatis fines esse violatos, quàm ab alienis, alienisque nequissimos omnium, & ambitiosissimos, ac proinde indignissimos, qui ad imperij summum culmen eueherentur. Septimus locus est Regum multorum, qui iure electionis assumuntur ad regiam potestatem, vt Poloniæ, Hungariæ, Bohemiæ: & in his magnanimitatis iura non fuisse, aut minus fuisse à nostris violata, colligitur apertissime è multis. Signo namque de pietate enumerauimus, quot è singulis gentium regnis nobilioribus Reges à suis consanguineis fuerint occisi, signoque de infelici exitu hæreticorum Regum, quot ex hæreticis, & quot è nostris. Apparet autem ex ijs, quæ diximus ibi, paucissimos è nostris, plurimos ex alienis interfectos à suis. E quo fit illos arrogatissimos & insolentissimos fuisse, nostros contra verè magnanimos, qui licet appetant honores, non tamen effrænatis animis, sed intra virtutum confinia consistentibus. Octauus locus est quarundam Reumpub. inter quas eminet Veneta: in ea verò cum tanto tempore fuerit minus discordiarum, quàm in omnibus aliis, cum mandati sunt inter patricos ac ciues summi legitimi que honores, quod signo de summa prudentia politica, & amicitia patefecimus; hinc fit, vt in ea Rep. minus fuerit ambitioni, magis autem magnanimitati locus. Ex hisce porrò summis dignitatibus, quæ recensimus, apparet aliud, maxima esse inter nostros temperatissimamque animi magnitudinem.

Nullus

A Nullus enim mortalium cœtus vñquam, qui tot gentes ac nationes fuerit completus, ac tam diu in vnam semper decretorū decernendorum fidem conspirarit, & tot summos honores in communi positos habuerit: quod erit loco noni argumēti. Illud namque est ambitiosum, & arrogantis, omnes ad se honores aut plerosque transferre, Magnanimi debitos velle, suos suis relinquere. Cum verò inter gentes à Christo alienas, & à fide Catholica, sint homines ambitiosissimi omnium, hinc factum, vt illi noluerint in aliorum potestate honores relinquere, sed ad se vel suos contenderint semper illos transferre.

Neque verò solū quia præcis pauca dignitates erant præ nostris, quæ ab alieno penderent iudicio, idcirco nostri verè illis magnanimi magis, sed ex illo etiam, quod summe hæc dignitates inter nostros diutius permanserunt, ac permanent, quam quauis dignitas paulo illustrior in quouis hominum celebriori cœtu; atq; ita & è numero honorum maximorum, & diuturnitate illorum liquet nostros præstare omnibus animi magnitudine, ceteros autem præstare nostris ambitione, & superbia.

Eodem spectat, quod antiquorum plurimi eò superbiæ & dementiae venerunt, vt pro dijs haberi voluerint: talis fuit Alexander ille Magnus, talis Domitianus, qui se Deum, dominumque vocari voluit, quod Suetonius in vita eius narrat. & ob id assentator Poëta dixit.

Edictum Domini, Dei que nostri.

Tales innumeri multi è Regibus iis, qui à vero Dei cultu fuerunt alieni. initiumque ab Octauiano inter Romanos ex Augustis primo factū, qui sibi viuenti passus est aras poni, ac diuinos haberi honores. Hinc ille:

Præsentis tibi maturos largimur honores,

Iurandasque tuum per nomen ponimus aras.

Hor.ep.lib. 2.

C Quin ad finem tomi primi apertissime explicamus, omnium Regum, quibus imperia fuerint summa, tantam fuisse arrogantiam, vt diuina sibi usurparint; idque hæreticis etiam contigisse demonstramus. Hoc certè nulli Catholicorum dari vitio potest: Quod scilicet magnanimitas horum modum non excedere in honoribus appetendis videamus, neque animo sic abiecto fuisse, vt antiquos, in exhibendo cultu cælesti ijs rebus, quæ sint indignissime omnium. & sanè ostendimus libro de coniunctione spiritus, impudicissima & vilissima quæque à præcis inter superos relata, ea que pro dijs habita à Græcis Romanis, & ab alijs gentibus. Nostri sanè non eò se demiserunt, vt hæc non eo loco haberent, quo sunt, nimirum pro impudicissimis, ac vilissimis.

Et quando positus est honor etiam in existimatione quadam, quæ verbis aut signis aliquibus honorificis ostendatur, præcipue cum credimus alicui quasi vera & indubitata dicēti; hoc enim maximum & diuinum videtur inter mortales, vt alicui fides habeatur omnino, quasi neque falli, neque fallere possit; huiusmodi verò fides alicui si habeatur, idque palam fiat, honorificentissimum reputatur inter mortales: videamus hac in re Catholicos neutram in partem declinasse, vt nullus ex eis nimum vel sibi arrogaret, vel alicui deferret. In primis igitur tāta est animi excellentia Catholicus, vt nulli in ijs, quæ ingenij humani vires excedant, aut quoad mores æternæ sunt veritatis, credere velit, nisi Ecclesiæ toti, ac diffinitis ab vniuersa Ecclesia in concilijs vniuersalibus, vel ab eadem receptis. At hæresum cunctarum principia sunt hæc, vt vni soli credatur, qui ab Ecclesia recesserit, nouasque interpretationes ad sacra scripta sit commentus, vt signo de auditu fidei latè est explicatum, & initio tertij libri, cum de amore sui ipsius egimus. Quanta verò sit animi modestia in Pontifice Romano in explicandis ambiguitatibus & quæstionibus, quæ emergunt, iuxta regulas à maioribus præscriptas, & eorum constantissima, quæ semper retinuit ac retinet, decreta, signo de humilitate aperiemus. Quanta verò adhibeatur cautio in vniuersalibus concilijs, suo signo est à nobis explicatum. Rursus hæc animi excellentia in Catholicis ex alia parte sic animos eorum moderatur, vt nemo ex illis velit sibi soli credi in ijs, quæ certò diffinita non sunt ab vniuersalibus concilijs ritè stabilitis: ita vt Pontifex Romanus, qui sibi hoc posset, si quis est in Ecclesia tota Catholica, arrogare, is tamen in ambiguis declarandis, ac sanctionibus promulgandis, non nisi magno cum consilio, maturaque semper discussione procedat, inspiciens & examinans quæ sint à maioribus decreta, perpendens singula quæ sint ijs coherentia & conuenientia; quin sæpè aduocat vniuersalia concilia Episcoporum ex omnibus totius orbis nationibus in eandem fidē conspirantibus, & hac animi excellentia & moderatione præditis sicut

X II.

ANIMI MA-
GNITUDO
CVLIBET CA-
THOLICO
COMMVNIS.

X III.

tis. sicut igitur animus Catholicorum extollitur, ut non nisi toti Ecclesie Catholice ex omnibus gentibus constata credere velit in ijs quæ certò sancita sunt, in ijs autem quæ sancitis sunt omnino consentanea, soli Papæ, qui grauissima in explicandis ambiguitatibus cum maturitate progreditur. sic non sumit sibi maiores spiritus, quàm par sit, ut vel sibi soli credi velit, aut eos sequi, qui vni soli crediderint, aut credant.

XIII. Amplius autem sic rursus animus Catholicorum sese effert, ut abominetur eos, & pro impijs reputet, qui à communi totius Ecclesie toto orbe terrarum diffusæ sensu recedentes tanta sunt confidentia, & impudentia, ut in rebus sacris tradendis, aut diuinis scriptis explicandis sibi solis credant, & ab alijs credi velint. Hos hæreticos vocat, consortio pellit rerum sacrarum, neque dignos, quos alloquatur, existimat.

XV. Ad hoc argumentum spectat, quòd multi sæpè Reges, & Imperatores vel ob ignamiam, vel ob flagitia regio sunt honore, & Augustali à Catholicis spoliati, non per tumultum militarem factionesque seditionum, sed aduocato Episcoporum ac Procerum concilio, cum quibus tamen sic exutis omni dignitate est actum mansuetissimè: nihil enim præterea acerbius est in eos admissum, si quidem scelere abstinerent. sic ab Episcopis Hispaniarum regno deiectus Suintilla, & Rechimirus ob hæresim, à Francis de Pontificis Romani auctoritate Chilpericus Stupidus, à Germanis de publico cõsilio Carolus Crassus, Attaulphus, Venceslaus, & de Papæ sententia Henricus Tertius, Ortho Quartus, Fridericus Secundus, à Polonis Boleslaus Ferus, ab Hungaris Ladislaus Cunnus, ab Anglis Eduinus, à Portugallensibus Sanctius. Sic alijs temporibus alij, quamuis non fuerint depositi, tamen excommunicati fuerunt à sacris Præsulibus, templorumque ingressu, & sacrorum communione dimoti: hos verò omnes longum nimis foret enarrare. Satis est tamen dixisse, Catholicos hac animi esse magnitudine, ut non armis & seditionibus, sed iusto, legitimoque in primis consilio indignis subijci nolint, honoremque illis haud debitum negent, vbi vident publico malo fieri, si permittantur ij dignitates summas potiri; neque Præsules nostros exterreri, quo minus ijs palam repugnent, atque aduersentur, & auferant eos, quibus indigni sunt, honores. sic enim magnanimitas apud omnes intra virtutis confinia legitima consistit.

XVI. Ad eandem porrò virtutem duo pertinent, quæ in Catholicorum regnis a regionibus cunctis esse perspicimus. In primis namque regium nomen à Catholicis non tribuitur nisi potentissimis, latissimeque regnantibus principibus, cum tamen antiqui Regem nominarent, vel qui vni oppido præfesset, & idem videmus vsurpari à Mahometanis, & alijs. Ex quo colligitur nostros non esse adèd ambitiosos in ostentandis & iactandis huiusmodi dignitatum nominibus, aucupandaque ob id populari imperitorum leuissimorumque hominum opinione: & nihilominus inter nos videas longè plurimos esse Principes, longè plurimos esse principatus, qui hæreditarij sunt, & ad successores transmittuntur, ad quos tamen parandos ratio non admodum difficilis Catholicis est aperta, & parata; ita ut maximus sit magnanimitati locus relictus. Quæ nihilominus in summis principibus, ut Imperatoribus, Regibus, Ducibus, & alijs huiusmodi sic inest, ut neq; intercluserint, neque intercludat alijs sibi subiectis, quo minus ipsi possint aspirare ad aliquem tantæ virtutis gradum, si intra illius terminos confideant, neque ambitione nimia torqueantur, neque exilis animi ieiunitate cõtabescant. Ibi namque potissimum virtus elucescit, vbi officia illius non impediuntur vlla necessitate, & sponte quiuis ea potest præstare, non vlla vi adactus, & compulsus. Non enim magnanimus est, qui vel cunctos ad se honores summos tansfert, alijsque conuenientes non impartitur, vel qui non appetit eos, quos consequi non potest.

Ex his porro omnibus fit solis nobis esse veram perfectamque magnanimitatem. cæteris eius vmbra tenuissimam. ac proinde nos esse ex Ecclesia Dei; cæteris nequaquam.

SIGNVM

SIGNVM QVADRAGESIMVM QVINTVM.

Magnificentia.

Cum nihil sit nostris magnificentius in ijs, quæ ad vera bona spectant, hinc fit nos esse ex Ecclesia Dei, ceteros nequaquam. Cap. III.

irtutes, quarum materia sunt res extra nos positæ, apparere plerumque haud possunt oculis mortalium, nisi facultas adfit illarum rerum. Quocirca Magnificentie virtus in magnis sumptibus positæ haud poterit existere, ut eius opus sensibus percipiatur, nisi quis diues fuerit; & tamen idem potest esse pauper, & magnificus, quando paratus est ac promptissimus ad magna efficienda, si adessent opes. hinc fiet ut ille quidem Magnificus sit, virtus namque in animo bene disposito, ac parato, non valeat tamen officia Magnificentie præstare; nisi dicamus alijs alia magna esse, & pro ratione opum posse quemlibet esse Magnificum, quòd maiora efficiat, licet inops sit, respectu exiguitatis rerum suarum, quàm qui diues est, respectu opulentie suæ. Cum verò virtus omnis inter Catholicos necessariò ad summum peruenerit, & hæc proculdubio peruenit. Et quidem, si inspiciamus signum liberalitatis, eo complexi sumus vel maxima, quæ nostri in laudatissimas impensas effuderunt; Proinde & illa, quæ ibi diximus, huc transferri possunt; si respiciamus antiquos, & alios à Christi cultu alienos, istis ea, quæ signo de liberalitate sumus persecuti, maxima erant, nobis verò non ita, quòd scilicet antiquis & alijs ita præstemus, ut quæ illis maxima erant, nobis sint exilia. Huc spectant etiam quæ signo de paupertate differimus, & quo ostendimus nostrorum multos cuncta, quæ haberent, in pauperes ac pios vsus erogasse, neque sibi quidquam reliquisse, inopiam summam amplexatos. Hoc igitur signo nunc explicabimus ea tantum, quæ ad ædificia publica, & ad vtilitatem publicam maximè facientia, & his similia potissimum spectant; illud præfati, quòd si de ædificiis nihil aliud habentibus nisi voluptatè, & vastitatis admirationè, agamus, sine dubio superamur ab antiquis, quibus maximè cordi erat voluptas, & ostentatio. at si agatur de ædificijs, alijsque operibus continentibus emolumenta cum maxima honestate coniuncta, non est quòd antiqui se nobis audeant comparare.

D Igitur ut exemplum sumamus à Roma, incredibile est, quàm vasta & admiranda in vrbe essent opera nulli rei seruentia, nisi delicijs effœminatorum, & iactantie. Visebantur enim Amphitheatra amplissima duo, quorum vnus adhuc vestigia restant admiranda, Theatra præterea duo, Ludi quinque, Naumachia quinque, Nymphæa vndecim, Thermæ operis immensi, ut ex Antonianarum monumentis colligitur, duodecim, Lupanaria quadraginta quinque, Arcus Marmorei triginta sex, Circi duo, Septizonium Seueri, Moles Hadriani, Augusti Mausoleum, balinea priuata innumera. Hæc igitur omnia non nisi ad luxum & iactantiam instituta, & comparata, & quæ possent animos contemplantium, & istæc admirantium rapere extra omnem sensum, dimidium propè vrbe occupabant, ut è Publico Victore apparet. Hisce igitur in rebus nostri cedunt antiquis. Quòd si agas de ædificijs, quibus publica vtilitas & honestas continetur, prius præ nobis nullo sunt loco. id è multis euidentissimè apparet.

Nam primo loco nulla olim Romæ erant hospitia publica agris curandis, pauperibus alendis: hodie numerantur viginti quinque amplissima.

Secundo nullus erat locus publicus, in quo expositi exciperentur, & alerentur. hodie locupletissima sunt ædes Sancti spiritus.

Tertio nulla erant collegia, in quibus de publico adolecentes haberent quomodo bonis litteris erudiretur: hodie sunt hæc ampla, & opulenta, Capranica, Nardini, Anglorum, Germanorum, Bohemorum, Hungarorum, Gothorum, Succorum, Græcorum, Syrorum Maronytarum, Neophytorum, Chaldæorum.

Quarto nullæ domus publicæ erant, in quibus impuberes puella, patreque orbata, ac pauperes discrimen castitatis adeuntes educarentur, & honestis moribus imbuerentur: est hodie monasterium, quod vocatur sanctæ Catharinæ funariorum.

Quinto

MAGNIFICEN
TIA ANTI-
QVORVM RO-
MÆ, ET CA-
THOLICO-
RVM.

Quinto nullæ ædes, in quibus publico sumptu alerentur & instituerentur tum pueri tum puellæ inopes utroque parente orbi: nunc sunt duæ, altera sanctorum quatuor, altera sanctæ Mariæ in Ar quiro.

Sexto nulla gymnasia, in quibus adolescentes erudirentur ad omnem doctrinarum genus: nunc præter quatuordecim humaniorum litterarum scholas, quarum singulæ singulis regionibus attribuuntur, sunt gymnasia amplissima publica duo, alterum quod Sapientia vocatur, alterum verò, quod est Societatis Iesu à Gregorio Decimotertio fundatum.

Septimo nulla hospitia peregrinis aduenientibus ad sacra, quæcumque illa forent antiquis, visenda, Romæ erant, in quibus aduenæ isti tẽpore aliquo sumptus de publico, unde alerentur, haberent: hodie sunt cuilibet patentia Trinitatis, in quibus aduenæ isti triduo sumptus de publico habent: præterea verò multis est nationibus suum separatim, vel ipsi extremis Æthiopicis, & Armenis; his quidem ad sanctæ Mariæ Aegyptiacæ, illis verò ad sancti Stephani post templum sancti Petri.

Octavo, nullæ ædes, in quas se recipere possent & alii, quæcumque meretrices sua scelera detestata honestiori se vitæ dare vellent: hodie sunt ad sanctæ Magdalenæ. Hæc igitur omnia cogunt nos fateri, nostros in iis, quæ spectant ad animos omni virtutum genere excolendos, & opera pietatis, humanitatis, beneficentiæ exercenda, esse infinitis partibus magnificentiores antiquis: hi namque è superioribus nihil egerunt Romæ, quæ dicta est orbis epitome, nostri autem plurima. Id autẽ, quod nihil est, innumeris partibus est minus eo, quod multum. Sicut autem Romæ sunt hæc, sic in alijs vrbibus Catholicorum similia. Ac veluti Romæ non erant olim, sic verisimiliter neque in alijs Ciuitatibus.

II. Rursus quanta sit nostrorum in huiusmodi genere magnificentia, collige ex alia Europæ vrbe celeberrima. Parisijs sunt sexaginta duo collegia ab Ecclesiasticis viris excitata, in quibus publica impensa aluntur adolescentes liberalibus disciplinis. Atqui haud facile docebis ex antiquorum monumentis, à tota antiquitate, toto æuo, in amplissimo vno regno tot excitata collegia, in quibus instrui possent sumptu publico adolescentes liberalibus disciplinis. Mirabilissimum sit igitur omnes mortales in re maximi momenti ab orbe condito haud tantum Magnificentia præstitisse in quavis regione, quantum in vna vrbe pauci viri Gallicanæ nationis. Eodem spectat, quòd olim in toto Imperio Romanorum, cui quod non aderat boni, cunctis deerat, vix numeres vllas ciuitates, in quibus essent Magistri omnium doctrinarum publico stipendio conducti, à quibus nulla mercede iuuenes erudiri possent. Nunc autem quot quæso in singulis Catholicorum regionibus? Exstat hæc de re libellus speciatim conscriptus à Mindeldorphio, in quo habetur quot sint Academiæ publicæ in Europa, & à quibus illæ, & quo tempore fuerint excitatæ.

III. Redeamus ad ædificiorum magnificentiam. Olim supra Rhenum & Danubium nullæ erant domus, Tuguria tantum, casæque syluestres: id liquet è Cornelio Tacito, & alijs, nosq; signo de cultu desertorum locorum docuimus. Totus autẽ tractus ille terrarum est Europæ reliquæ duplum, & amplius. Inunc, inuise loca supra Danubium & Rhenum, quæ sunt à Catholicis excolta, & ædificijs admirandis exornata, & certò cognosces antiquos illarum regionum incolas nihil profus habuisse Magnificum, post difseminatam verò in ijs locis Christianam religionem Magnificentissimos fuisse certissimò videbis. si quis ad hoc argumentum singula spectantia cupit scire, legat caput de ducentis Germaniæ & Borealium regionum bonis. Hic rem sit satis attulisse admirandam.

IV. Redeamus ad ædificiorum magnificentiam. Olim supra Rhenum & Danubium nullæ erant domus, Tuguria tantum, casæque syluestres: id liquet è Cornelio Tacito, & alijs, nosq; signo de cultu desertorum locorum docuimus. Totus autẽ tractus ille terrarum est Europæ reliquæ duplum, & amplius. Inunc, inuise loca supra Danubium & Rhenum, quæ sunt à Catholicis excolta, & ædificijs admirandis exornata, & certò cognosces antiquos illarum regionum incolas nihil profus habuisse Magnificum, post difseminatam verò in ijs locis Christianam religionem Magnificentissimos fuisse certissimò videbis. si quis ad hoc argumentum singula spectantia cupit scire, legat caput de ducentis Germaniæ & Borealium regionum bonis. Hic rem sit satis attulisse admirandam.

V. Petrus Duninus genere Danus in Polonia vixit anno millesimo centesimo vigesimo quarto; de eo sic Cromerius: Fertur hic Petrus septuaginta septem templa diuersis in locis in Polonia de secto lapide extruxisse, ac dotasse, quorum pleraque adhuc extant: itemque duo Monasteria. Hæc ille. Nunc totius quæso antiquitatis res gestas memoria percurrere, & vide an exstiterit aliquis haud dico è Borealibus locis, sed è quavis vel excultissima terrarum parte, haud curo fuerit priuatus nec ne, sit Rex, & Imperator, hæreticus, vel alioquin à Christi cultu alienus, qui in sacris ædificijs extruendis par isti Petro, quem Dania tulit, & Polonia quamdiu vir vixit, exceperit.

VI. Exstat Procopij liber de Iustiniani ædificijs, in quo apparet Imperatorem illum fuisse supra

MAGNIFICENTIA BOREALIVM POPVLORV.

ADMIRABILIS MAGNIFICENTIA PETRI DVNINI IN POLONIA.

A supra omnes in sacris ædificijs Magnificum. sed quid simile habet imperator iste, qui tamen Catholicus fuisse dicitur vsque ad extrema vitæ tempora, quibus incidit in hæresim cum Petro Dunino? Sed qui volet nostrorum magnificentiam cognoscere, poterit & ex illo Procopij libro videre, similiter ex alio quem Bruschius quidam confecit, collegitque in eo plurima monasteria à viris Catholicis extructa, & locupletata, vt certò sciamus in hisce operibus, quæ quidem pertinent non ad delicias & inanem gloriationem, sed ad pietatem, mentemque optimis disciplinis imbuendam, nihil esse simile Catholicis.

B Verum quando de Borealium magnificentia nobis est sermo, non dimittamus institutum. Iacobus Zieglerus Bauarus diligentissimè Schodiæ, siue Schandinaviæ, vt nonnulla Plinij exemplaria habent, Paulique Diaconi, & Iornandi, spatia describit. Inter alia sic de Nidrosia, quæ abest ab æquinoctiali circulo gradibus sexagintaquinque, ab Arctico polo vigintiquinque: Fuit, inquit ille, nobilis in primis Ciuitas sub Florente Norduegiæ Imperio, continens in ambitu parochias (quasi dicas regiones vrbis) viginti quatuor. Nunc in vici formam ferè redacta est. Vocatur lingua Germana Trutthaim, quasi Dryidum domicilium. Exstat hodie Ecclesia cathedralis, argumentum veteris felicitatis: cui magnitudine, & laborati lapidis artificio, par opus non est sub orbe Christiano. Crepido circum altare corrupta fuit incendio; hæc reparabatur eo tempore, quo ista scribimus: in quam impensa imputantur ad septem millia aureorum. Atque à tantula parte æstimatio præstantiæ fiat templi totius. Hactenus Zieglerus de Catholicorum magnificentia. Atque vtinam non sit nobis maximè deplorandum, fore aliquando, quod Deus auertat, vt omnes istæ regiones Aquilonis, ob hæreses, animumque in Pontifices Romanos, quibus Dei munere omnia, quæ habent, maxima bona accepta ferre debent, vt ostendimus capite de ducentis bonis, relabantur in antiquam, nisi respiciant, barbariem, & vastitatem.

C Britannia excoli cœpit à Romanis, cum prius omnino inculta esset, & horrens; sed ex quo Christi cultus in ea propagatus est, tum maximè splendorem magnificentia admirandum habere cepit. Dena millia in illa insula Monasteria numerabantur. Henricus Octauus vertit omnia in vsus prophanos. Condita fuisse illa, & prouentibus aucta, est clarissimum magnificentia antiquæ argumentum: transtulisse ad prophana, hoc quid aliud est, nisi effecisse vt omnia paulatim ruant, & ad vastitatem redigantur? Augustinus, Paulinus, Mellitus à Gregorio Magno Roma missi in Britanniam monachi fuerunt, Anglos ad ciuiliorem vitæ cultum, studia humanitatis, pietatemque Christianam perduxerunt. Per monachos ad id dignitatis, qua nunc Angli quidam superbientes aduersus sanctissimos Papas & monachos impiè latrant, peruenere. Opera, locaque illorum subuertere, & omnium bonorum, quibus intumescunt, fundamenta conuellere, nonne maximum impietatis genus? Degenerabant, posteri à maioribus suis? Quid opus factò erat? vt Angli illi, qui degeneres monachos insectabantur, monachos ipsi bonos induerent, non totum monachorum statum tollerent, & monasteria euerterent, aut conuerterent in vsus prophanos contra magnificentia leges. Quod de Anglia dicimus, idem conuenit Germaniæ, ac toti Septentrioni. Per monachos enim diuinitus in illas partes opera Romani Pontificis missos est effectum vt gentes humanitatis artes disciplinasque reciperent; ita vt bene Munsterus adnotarit, vetustiores vrbes Germaniæ supra Rhenum & Danubium plerasque esse conditas prope Monasteria.

D Eiusdem magnificentia munus est, quod semper curæ fuit Pontificibus Romanis, X. egentes homines, & calamitatibus oppressos, pecunia, & opibus iuuare; quod nos persecuti sumus latè signo de fidei confirmatione. Quò referri possunt etiam scholæ per ipsos excitatæ, in quibus omnium nationum iuuenes gratis edocerentur & educarentur. Quia in re immortalem sibi apud omnes laudem, gratiamque apud Deum, Dei ipsius beneficio comparauit Gregorius Decimus tertius, à quo tredecim collegia nobilissima, vt signo eodem de fidei confirmatione retulimus, in varijs regionibus sunt excitata, è quibus tria sunt in insula Iaponis verè toto orbe diuisa.

E Sicut autem docuimus supra Rhenum & Danubium per nostros tot ac tanta in ædificijs monumenta ad maximam magnificentia testificationem extare, sic in omnibus prouincijs, quas Catholici tenent, ex aliqua parte esse idem, quiuis potest colligere, in Hispania scilicet, Gallia, Italia denique ipsa. Quæ quidem Romæ vnus ruinas in ædificijs vo-

VII.

VIII.

INCREDIBILIS MAGNIFICENTIA TEMPLI NORVEGIENSIS.

IX.

X.

XI.

cijs voluptuarijs, & ad ostentationem factis conqueri potest. Quas tamen ruinas Gotthi Ariani fecerunt, Totila Rege, vt Procopius testatur, eo tempore, quo Iustinianus impiè Roma abduxerat Syluerium, & Vigiliū. Sed pro voluptuarijs ijs operibus Romani Pontifices repofuerunt alia, quæ omnium bonarum disciplinarum pietatisque seminaria forerent, vt initio signi huius retulimus.

XII. Sic etiam tota Italia, & cunctis Catholicorum regionibus videre licet in agris & vrbibus monasteria, templaque magnificentissima passim dispersa. ac veluti superiori signo ostendimus paucissimas olim Romæ fuisse ædes impijs superstitionibus dedicatas respectu earum, quæ nunc sunt verè pietati cōsecratæ, quorum numerus dicitur esse trium millium tum in ipsa vrbe, tum intra ambitum milliariorum duorum ab ipsius mœnibus, cum prisci neque ducentas quinquaginta haberent; sic idem dicendum de ceteris locis, quæ Catholici tenent; quin multo magis. Nam siquid in Italia magnifici operis est amissum, Romæ est amissum. Ac ne putes in huiusmodi sacris operibus antiquos, vel hæreticos Catholicis vlllo modo præstare, vel si formam, vel si formam, vel etiam si materiam spectes ædificiorum; producamus in medium nobilissima omnium ædificia ex antiquis. Sic igitur Plinius: Vt Circum Maximum à Cæsare dictatore constructum lōgitudine studiorum trium, latitudine vnus, sed cum ædificijs iugerum quaternum ad sedem

Plin. li 36. c. 27.

MAGNIFICA
ÆDIFICIA
OLIM ROMÆ,
ET EORVM
COLLATIO
CVM NOSTRIS
QVÆ SACRA
SINT.

Lib. 16.

cclx. millium inter magna opera dicamus, nonne inter magnifica basilicam Pauli columnis è Prygibus mirabilem, forumque diui Augusti, templum Pacis diui Vespasiani Imperatoris Augusti pulcherrima operum, quæ vniquam, Pantheon Ioui vltori ab Agrippa factum, cum theatrum antea texerit Romæ Valerius Hostiensis Architectus Ludis Libonis.] Hæc Plinius, magnum vocans Circum maximum, non magnificum, magnifica & pulcherrima operum, quæ facta fuerint vniquam Basilicam Pauli, templum Pacis, forum Augusti, Pantheon. Atqui templum sancti Pauli, & magnitudine, & columnarum nobilitate, similiter & templum sanctæ Mariæ ad præsepe multis partibus istæc ædificia superant. De forma quæstio foret. Templum sanè Pacis eiusdem propè formæ fuit cum nostris, hoc vno excepto, quod illud erat in testudinem constructum, sed angustum necesse est fuerit, vt liquet è vicinis illi vetustis ædificijs. Vt vt sit, templum Societatis Iesu istis etiam longè excellentius, forma, materia, & mole. Quid autem de templo sancti Petri, quod nunc perfectum conspicimus, & admiramur, dicemus? Ac ne quis antiquitatum stupidus laudator temerè nos loqui putet, afferamus quæ de Pantheo scribit quasi spectaculo tanti operis attonitus Ammianus: Pantheon veluti regionè teretem speciosa celsitudine fornicatam, elatosque vertice scanfili suggestus consulū, & priorum Principum iuitamenta portantes. Hucusque Ammianus. Atqui tholus solummodo templi sancti Petri est altitudinis cum Pætheo eiusdem supra fastigium quatuor ædium, quibus insidet medius, latitudinis verò paululo minoris, specie porrò longè excellentiori ob multiplices fenestras, capitula, bases, columnas, epistylia, & coronas. Adde illud longè præstantissimum, quod tholus est duplici fornice contextus, & inter vtrumque fornitem quasi ædiculæ innumeræ suis & ipsæ cameris distinctæ. Sed cum quatuor, vt diximus, infra tholum sint templa, illorum quodlibet mole, artificio, excellentiaque; materiæ nobilior Pantheo. Præter hæc quatuor templa inter se cohærentia, & peruia, quibus insidet excellentissimè tholus, est spatium medium tholo respondens, quod est à paui mèto vsque ad summum verticem altitudine duplum ad Pantheon. Adde aditum anteriorem, & fornitem posteriorem, vt omittamus porticum, quod nōdum perfecta sit. Hæc omnia sanè si perpendas, rationemque discriminis ducas, videbis templum sancti Petri reuera septuplo admirabilius admirabili isto Pantheo. Hoc altitudine est pedum centum nonaginta octo, tantumdem latitudine. Atqui quodlibet ex ijs quatuor, quibus incumbit tholus supremus nostri templi, est celsitudinis maioris, eiusdemque propè latitudinis. Superest deinde spatium medium cum tholo, & pars anterior, & posterior, supersunt intercurrentia ab imo ad supremum fastigium tum molis totius, tum cuiuslibet templi spatia parietibus inclusa lato interstitio suas domunculas cum suis cameris aptè dispositas habentia: ita vt reuera hoc templum dignitate & artificio superet omnia, in quibus iactat se cum suis fabulis ostentatrix antiquitas. Est autem celsitas tantæ molis stadij dimidij plus minus, pedum scilicet tercentum, longitudo quadringentorum. Quocirca placet comparare idem templum cum Dianæ Ephesæ fano impio, quod inter septem miracula verustas adnumerabat. De illo sic Plinius: Magnificentia vera admiratio existat tēplum Ephesæ Dianæ

Lib. 36. c. 14.

A fæ Dianæ ducentis viginti annis factum à tota Asia. In solo id palustri fecere, ne terræ motus sentiret, aut hiatus timeret. Rursus ne in lubrico atque instabili fundamēta tantæ molis locarentur, calcatis ea substrauere carbonibus, dein velleribus lanæ. Vniuerso templo longitudo est 425. pedum, latitudo ducentorum viginti, columnæ centum viginti septem à singulis Regibus factæ sexaginta pedū altitudine, ex ijs triginta sex celatæ, vna à Scopa. operi præfuit Ctesiphon architectus. Summa miracula epythilia tantæ molis attolli potuisse.] Hæc Plinius. Atqui templum S. Petri perfectum propè iā videmus, cum tamè anni octuaginta nōdum sint elapsi ab eius inchoatione, neque vel Asia tota, vel centum viginti septem Reges coerint ad eius absolutionem; in reliquis multo nobilior S. Petri templum. Sed sanè non sola Romæ templa à Catholicis exstructa priscis illis iactantiæ plenis maiora, & nobiliora, sed etiā vrbium plurimarum. Quis namque ignorat admirandam magnificentia templi episcopalis Mediolanensis? aut eius, quod Gratiarum vocatur, in vrbe eadem? Quid porrò dicendum de nobilissima æde S. Marci, aut S. Georgij Maioris Venetiis, de S. Petri, & Petronij Bononiæ, de S. Ioannis Euangelistæ (est opus hoc Gallæ Placidie Augustæ) Rauennæ, de S. Mariæ Floris, S. Mariæ Nouellæ, & S. Spiritus Florentiæ, de S. Claræ, S. Dominici, & Episcopij Neapoli? quid de alijs innumeris in Hispania, Gallia, Britannia, Germania, & oris Borealibus?

Atque vt hac in re finem faciamus, ne prolixiores simus, quā deceat; rem sum dicturus incredibile, & quam prorsus exhibilem, derideremque, nisi scirem scriptam à viro fidei spectatissimæ, qui vidit, & affirmat interposita Dei obtestatione. Franciscus igitur Aluarefius sacerdos diu fuit in Aethiopia vnā cum legato Regis Emanuelis ad Aethiopiæ Regem misso. narratque se vidisse decem templa tota è solido vnicoque lapide constantia. Illa mirabiliter artifices exculpserunt è montibus, & in ædes sacras inciderunt ex vnico saxo factas. Prima ex illis est, quam describit, nomine Golgotha longitudine palmorum Cxx, latitudine septuaginta duorum, fornix incumbit quatuor columnis in crucè distinctis, parietes fenestræ ac portæ sculpturis elegantissimis sunt ornata. Subter hanc ædem est ædes altera latitudinis ac longitudinis eiusdem, sed altitudinis multo minoris. Templum totum à monte diuisum est vndique intercurrente via ipso monte incisa latitudine palmorum septuaginta quinque. Secundum templum est sancti Saluatoris, longitudine palmorum ducentorum, latitudine centum viginti, in quinque peristylia est diuisum, quorum quodlibet habet columnas septem, ita vt omnes sint viginti octo, & sua cuique peristylia est fornix in longitudinem pertinens, medio fornix altior, reliquis depressior. E parietibus effigies rerum summo diligentique artificio elaboratæ existunt, reliquus mons à templo seiungitur excisus in profundum, latumque est interstitium solidi continuique lapidis à fronte templi palmos centum, à reliquis lateribus palmos sexaginta.] Hæc Aluarefius, qui reliqua templa eodè modo depingit. Quid igitur hinc mirerur obeliscos, qui nullius sunt momenti præ istis? Ecquis antiquorum Regum à fide alienorum potuit hoc præstare, aut præstitit, quod prisci Reges Aethiopū in huiusmodi magnificentia operibus? Catholicos verò fuisse, & esse ex maiori parte Aethiops alibi docuimus. Nam quantum spectat ad nōnullos eorū ritus, acutè satis Caietanus ostendit illos absque hæreseos & falsæ doctrinæ vitio, & seruari potuisse, & posse. Hæc igitur nostrorum diuina magnificentia, cuius nullam laudem ferunt hæretici ad nihil aliud nati, nisi ad ruinas & vastitates, quod è signo de cessatione cladum, plagis habitabilibus, cultu desertorum locorum prodigiisque horredis apparet. Nam quod quæso vniquam magnifici operis per hæreticos est editum? Tanta verò Catholicorum magnificentia fuit in operibus sacris vel ipso nascentis Ecclesiæ exordio, vt Lucianus introducat Critiam quemdam, qui in Ecclesiam Christianā perductus ita loquitur, Pertransiuimus ferreas portas & ærea limina: multisque iam superatis scalis, in domum aurato fastigio insignem ascendimus, qualem Homerus Menelai fingit esse, atque ipse quidem omnia illa contemplantur.] Hæc ille. Quanta verò fuerit Regum Imperatorumque Catholicorum tum magnificentia, tum magnificentia, signo de amplissimis Regum donis est patefactum, sic etiam de ornatu templorum aduersus impios alibi disseruimus. Conuenit autem non modò rationi Catholicos esse in rebus sacris, & ad vtilitatem publicā pertinentibus magnificentissimos, sed etiam priscis oraculis: sic enim Dauid de Ecclesiæ regno, quod esse illi cōmune cū Deo tertia cōiunctione ostendimus; Cōstentur tibi Domine omnia opera tua, & sancti tui benedicāt tibi: gloria regni tui dicent, & potentia tuā loquentur, vt notā faciant

TEMPLA MIRABILIA AETHIOPICORVM REGVM.

In Philop.

Pag. 144.

filijs hominum potentiam tuam, & gloriam magnificentiæ regni tui.] Hæc vates. Cetera A
porro, quæ pertinent ad hunc locum, peti possunt è signo de cultu desertorum locorum.

SIGNVM QVADRAGESIMVM SEXTVM.

Temperantia.

Esomma nostrorum temperantia clarissimum fit nos esse ex Ecclesia Dei. Cap. IV.

Paruit, inquit Paulus, gratia Dei Saluatoris nostri omnibus hominibus
erudiens nos, vt abnegantes impietatem, & seclularia desideria, sobriè, &
& piè, & iustè viuamus in hoc seculo. Non enim dedit nobis Deus spiri-
tū timoris, sed virtutis, & dilectionis, & sobrietatis.] Quocirca rectè nos B
Petrus admonet, vt sobrii simus, ac vigilemus, quod aduersarius noster
diabolus circumeat quærens quem deuoret. Necessè est igitur in Eccle-

sia fit hæc virtus, atque ita fit, vt amplitudine maiestateq; sua nos ab hæreticorum ali-
enorumq; cœtibus distinguat. Hoc autem fiet, si duo cognouerimus, summum scilicet vitij
oppositi huic virtuti, in quod alieni à nobis præcipites corruerunt, & summū sobrietatis,
ad quod nostri peruenērunt. Quelibet enim res diiudicatur è summo, ad quod vel reuera
peruenit, vel peruenire potest, & inde nomē accipit, ac vim suā. Ob id enim dicimus homi-
ninē rationālē, quod ratiocinari potest; hoc eius summum, quo distinguitur à ceteris ani-
mantibus. Signum porro est tēperantia, quāuis hic agamus potissimū de sobrietate illi
subiecta, quod de ceteris eius partibus in sequentibus simus acturi. Igitur aliqua gentes
aliquādo visæ sunt tēperata; cum scilicet nullas noctæ sunt occasiones luxus, libidinisq;
ingēnitæ explendæ, quæ foras nō se dabat, nō quia nō inesset animis earum gentium, sed
quia nō habebat in quibus excurreret, & domesticæ innatæq; inopiæ, & parsimonie con-
suetudo intra cācellos frugalitatis illas continebat: vbi tamen copia rerū diffuere cepe-
runt, tunc experimēto cognitum est, nihil esse in hominibus neruorū ad virtutē cape-
ndā, nisi quātum Deus per Christum dat Ecclesiæ Catholicæ alumnis. Videamus an id ita
sit. Oīum vetustissimum est Assyriorum Imperiū; desit illud in Sardanapalo: quantus eius
fuerit luxus, & intēperantia, qui ignorat, is litterarū videtur expers: luxus eius abijt in p-
uerbium. In vniuersum de regno Assyriorū, & Sardanapalo sic Iustinus: Filius, ait, eius (Se-
miramidis) Ninus cōrentus elaborato à parentibus Imperio belli studia deposuit, & ve-
luti sexum cū matre mutasset, raro à viris visus in feminarū turba cōsensuit. Posterius quoq;
eius exēpla secuti respōsa gētibus per internuncios dabant.] & mox: Postremus apud eos D
regnauit Sardanapalus vir muliere corruptior. Ad hunc vidēdum (quod nemini ante eum
pmissum fuerat) præfectus ipsius Arbaëtus, cum admitti magna ambitione ægrè obtinuis-
set, inuenit eum inter scortorum greges purpurā colentē, & muliebri habitu, cum mol-
licia corporis, & oculorum lasciuia. oēs foeminas anteiret, pensa inter virgines parti entē:
quibus visis indignatus tali feminae tātum virorum subiectum, tractantiq; lanā ferrum &
arma portantes parerē, progressus ad socios suos, qd viderit refert.] Hæc ille de Sardana-
palo, qui suo sepulchro hæc iussit inscribi: Id solum, quod ebibi, atque voluptatibus im-
pendi, habeo: reliquorum nullam sentio voluptatem.] Idem porro præmium proposuit
ei, qui nouum voluptatis genus inuenisset; quibus de rebus, Cicero lib. de finibus, & Tuscu-
lanarū quinto. Assyrijs succedere Chaldæi. Quorū tāta fuit intēperantia, vt cum Balthasar
Rex vltimus illorū à Medis & Persis obsideretur, choreis tamē & ebrietati indulgeret; &
de temulentia qdem illius, Daniel testatur, & Herodotus scribit lib. 1. Post hos Persæ re-
gnarunt, quos adeo luxus corruptit, vt Persicæ deliciæ & apparatus puerbio dederint lo-
cum. Hinc ille: Persicos odi puer apparatus.] Plinius autē dixit, Persis est in luxū diues.] Et
tamen à principio Persæ sic erāt temperati, vt nihil amplius desiderari posse videretur, qd
liquet è Cyri institutione, quā Xenophon descripsit. Narrat Athæneus lib. 11. de opulen-
tia, & luxū Darij Regis Persarum scribens, in eum luxum Persarum Reges prolapsos tem-
pore Darij vltimi Regis, vt ad caput cubilis Regij cōclauē esset pariete vno interstitum,
quod quinq; lectos caperet, in quo semp essent auri talenta quinq; millia, quæ trecenties
centenis millibus coronatorum æstimantur, hoc cōclauē dicebatir Regis certical. E re-
gione huius erat aliud cōclauē, ad quod cubilis Regij pedes vergebant, trium lectorum
capax, in eo erant tria millia argenti, hoc dicebatur: scamnum suppedaneū Regis. In eo
cubiculo

1. Tit. 2.

2. Tim. 3.

ASSYRIORVM
NTEMPERAN
TIA.

Daniel. 1. 11.

Plin. lib. 6. c. 25.
PERSARVM.

A cubiculo vitis erat aurea gēmis locuples, racemos è lapillis pretiosissimis pēfiles habēs.]
Hæc ille. Persis Græci succedere, qui cū prius delicias Persicas abominarentur, vt è libro
vltimo Herodoti cōstat, eorū tamen Rex primus ac summus Alexander sic ebrietati de-
ditus fuit, vt plures amicorū, quā hostium dicatur occidisse. Hinc Quintus Curtius lib. 4.
intēpestiua cōuiuia, & perpotandi, peruigilandiq; infana dulcedo, ludiq; & greges pel-
licū, omnia in extremū lapsa sunt morē, quē æmulatus, quasi potiorē suo, ita popularium
animos, oculosq; pariter offendit vt plerisq; amicorū p hoste haberetur.] & mox; Igitur
cū intēpestiuis cōuiujs dies pariter noctesq; confumeret, satietatē epularum ludis in-
terpolabat, nō contentus musica artificum, quos è Græcia excitauerat, turbæ quippe ca-
ptiuæ foeminarum iubebantur suo ritu canere incōditum, & abhorrēs peregrinis auribus
carmen.] Hæc Quintus Curtius, q nobilissimā totius Orientis urbē. Persēpelim incēsam
ab illo propter ebrietatem narrat, institutaq; certamina, & præmia opulentissima iis data,
qui plus bibissent. Neq; verò cōtinentiores Alexandro fuere illius successores: quorum
nimiā incōtinentiā ne singillatim persequamur, satis erit, si supremi omnium regni, inter
ea quæ suis ille reliquit, incredibilem luxum describamus ex aliqua parte. Cleopatra fuit
è Ptolomæorum stirpe, quæ regnauit vltima; cuius quantus in cœnis fuerit luxus vna res
indicare potest, eā describit his verbis Plinius: Duo fuere vniones maximi per omne cū,
vtrumq; possedit Cleopatra Aegypti Reginarū nouissima per manus Oriētis Regum sibi
traditos. Hæc (Cleopatra) cum exquisitis quotidie Antonius saginaretur epulis, superbo
simul ac procaci fastu, vt regina meretrix lautitiā eius omnem apparatusq; obtrectans,
quærente eo quid astrui magnificentius posset, respōdit, vna se cœna centies H-S. absum-
pturā. Cupiebat discere Antonius, sed fieri posse nō arbitrabatur. Ergo spōsionibus factis
postero die, quo iudiciū agebatur, magnificam aliās cœnā, ne dies periret, sed quotidiana
Antonio apposuit irridētī, cōputationemq; expositulanti. At illa corollariū id esse, cō-
sumpturamq; se ea in cœna taxationē confirmans, solamq; se centies H-S. cœnaturā, in-
ferri mensam secundā iussit. ex præcepto ministri vnū tantum vas ante eā posuere aceti,
cuius asperitas visq; in tabem resoluit margaritas. gerebat auribus tum maximē singu-
lare illud, & verè vnicum naturæ opus. Itaq; expectante Antonio, quidnam esset actura,
detractum alterum misit, ac liquefactum absorbit, iniecit alteri manum. L. Plancus iu-
dex spōsionis eius, eum quoq; parante simili modo absumere, victumq; Antoniū pronun-
ciauit.] Hucusque Plinius, eadem Plutarchus in Antonij vita. Veniamus ad Romanos,
qui Græcis succedere; de quibus sic idē Plinius, ab homine priuato victos hac in re nar-
rans Antonium, & Cleopatram. Non ferent tamen, ait, hanc palmā, spoliabunturq; etiam
luxuriæ gloria. Prior id fecerat Romæ in vnionibus magnæ taxationis Clodius tragædi
Aesopi filius, relictus ab eo in amplis opibus hæres, ne in triumuiratu suo nimis super-
biat Antonius penit histrioni comparatus, & quidem nulla sponione ad hoc producto,
quo id magis Regium erat, sed vt experiretur in gloria palati, quid saperent margaritæ:
atq; vt mirè placuere, ne solus hoc sciret, singulos vniones cōuiujs absorbendos dedit.]
Hactenus Plinius. Sed quid de Lucullo dicemus, cuius si vellemus oīa recensere, nimiū
lectoris otio abuteremur? Pudor porro nō permittit, vt recitemus infandū luxum Tiberij,
Caligulæ, Neronis, Vitellij, Cōmodi, Heliogabali, Aelij Veri, Lucij Veri, Galieni, Cari-
niq; Imperatorū: incredibilia sunt, quæ de ingluuie illorū narratur à scriptoribus. Et quā-
uis nos hic agamus potissimū de sobrietate, tamē operæ pretium est videre, quāta fuerit
Romanorum in reliquis luxuria. Audi igitur Plinium: Et nos, ait, fecimus, quæ posteri fa-
bulosa arbitrentur. Cæsar, qui postea dictator fuit, primus in ædilitate munere patris fu-
nebri, omni apparatu arenæ argenteo vsus est, ferasq; argenteis vasis incessere tum pri-
mum visum. mox, quod etiā in municipijs æmulatur, C. Antonius ludos scæna argentea
fecit. Itē L. Murena, & C. Princeps in Circo pegma duxit, in quo fuere argēti pōdo 124.]
& mox: Nero Pōpei theatrum operuit auro in vnum diē, quod Tyridati Armeniæ Regi
ostēderat. & quota pars ea apparatus fuit aureæ domus ambiētis urbē? & alibi idē refert
Romæ pauperes etiam foeminas totis focculis solitas addere margaritas: vt iam non sit
ostentum quamdam meretricem in vrbe insigni calceis inseruisse margaritas, maiorum
nostrorum temporibus. sic etiā refert Antonium vasis aureis vsus in omnibus obscenis
desiderijs, pudendo etiā crimine Cleopatras; seruūq; Claudij Imperatoris Drusillarum
lācem habuisse argenti quingenariam, cui fabricandæ officina fuerat ædificata, octoque
præter illā quinquaginta librarum. Sed quid priuatorum luxum recēsemus? Nemo igno-
rat apud

GRÆCORVM

Lib. 9. c. 35.

ROMANORVM

Plin. lib. 33. c. 4.

Lib. 9. c. 35.

rat apud omnes plerumque gentes in more positum fuisse, vt antequam cœnarent conuiuati lauarentur, vnguētis perfusi, coronatiq; lectis mollissimè stratis accuberent. Hac de causa Romæ erant thermæ publicæ amplissimæ duodecim, balineæ priuatæ octingentæ sexaginta sex, quod è Publico Victore cōstat. Nunc si quis Christianus haud dico cuncta ista faceret, sed quoties accederet ad mensam coronari vellet, hui quāta infamia infelix flagraret? Quid verò, si præterea posceret vnguenta, balnea, aut feminudus lecto cubaret? Monstrum diceremus, & prisca tamen hæc omnia de more agebant, quod post alios diligentissimè persecutus est vir antiquitatū peritissimus Fuluius Ursinus in appendice ad librum Petri Ciacconi de Triclinio. Quanta igitur sobrietatis Catholicorum? quanta modestia? Alexander ideo Seuerus est dictus, quod nimia seueritatis notaretur. & tamè hic cognomento Seuerus vnam horā quotidie in balneo lauabatur, vnguebaturq; et atque ita cibum sumebat ante prædium. Thermas præterea plurimis locis addidit, instaurauit, auxit, quod ex Lâpridio discimus. Sed quid de Catone minore dicemus, illo, in quā, qui sententiam semper in Rep. Platonis, ait Cicero, dicebat, & qui locum prouerbio fecit, Tertius è cælo cecidit Cato? Annon hic, Plutarcho teste, totas noctes sæpè in computationibus transigebat? I nunc, & admirare ex vna re antiquos. Risum mihi mouent, qui volunt prisca nō nisi semel in die cibum sumpsisse. Rectius M. Antonius Muretus post Cælium Rhodiginum docet, quater illos in die comedisse, annon prædij toties meminit Homerus antiquissimus inter scriptores? Laudant aliqui Turcas, quod varijs cibis mensas non instruant. Nunc mutatis moribus in cōtrarium ferri audio. Vt vt res sit, intemperantia nō ex ciborum varietate, quam parat industria, & diligentia vel patrum familias, vel œconomorum, à qua Turcæ absunt, sed ex ingluuie spectatur. Cùm Turcæ ieiunia quædam suæ superstitionis agunt, vsque ad noctem cibum nō gustant: vbi aduersa sperat, sic infatiabili quadam auiditate corripiuntur, vt totas noctes vorando, & bibendo consumant, vt Spanduginus, Cambinus, Nicolaus è Nicolais, ac Petrus Bellonus scribunt. Hoc singulis vfitatissimum. Et hos dicemus temperatos? Germani olim, quod Cornelius Tacitus scribit, totas noctes eodem modo in cōuiujs transigebat, temperantiæ nulla illis lex erat, quæ à virtute proficisceretur. Nūc ex quo prolapsi sunt in hæses infandissimas, quales sint, pudet me loqui: qui volet, poterit discere ab hæretico Munstero, cuius verba retulimus signo de ignoratione ad finem. Sed qui cognoscere cupit quales sint sectatores Lutheri, & Caluini, & aliarum huiusmodi bestiarū, satis est talium Magistrorum vitas legat, effrenatissimos fuisse cōspicere; quippe qui leges oēs abstinentiæ, & ieiuniorū, ab ipso Deo, Christo, & eorū legatis cōstitutis, se distimè violarint, ac fregerint. Nunc ad Catholicos veniamus, & in vniuersum prius aperiamus quid à singulis obseruetur toto orbe terrarū. Id verò est, vt bis in hebdomada, & certis præterea diebus, qui quintā propè anni partē complectuntur, carnibus haud vescantur; id singulis est præstitutum, qui rationis cōpotes esse cœperint. Hac verò ratione paulatim affuescimus cupiditates animi nostri intra confinia virtutis continere, & in gyrum quodammodo nostræ potestatis reuocare: ne scilicet, vbi titillatio libidinis nos attigerit, continuo rapiamur in obiecta quæque. At vbi corpus vnà cum ætate fuerit cōfirmatum, id est, vbi exegerimus annum vigesimum primum, tum verò iubemur, lacte, ouis, caseo, carnibusque abstinere, ac præterea semel in die cibum sumere. Hoc omnibus Catholicis indictum videmus à plerisque omnibus obseruari, nisi corporis inualetudo, aut nimius labor, vel aliquid huiusmodi secus exigat. Atque hæc quidè cōmunia quibuslibet Christianis; sed præter hos, sunt ordines plurimi religionis, in quibus innumerati mortales; ex ijs, qui sequuntur arctiora instituta SS. Benedicti, & Dominici, numquā carnes comedunt, nisi ægritudo impediatur, aut aliquid aliud necessitatis, vel caritatis vinculo nos arctans. Hi præterea cùm sæpius diuersis temporibus semel dūtaxat in die vescantur, tertiā propè anni partē ieiunia obseruant, à lacte, caseoque, & ouis abstinentes. Arctioribus adhuc legibus Charthusiani astringuntur. At qui vocantur Minimi, ex ordine Frãcisici Paulensis, numquā vel oua, vel è lacte cōfecta, carnesve attingunt, & eadē propè ieiunia cū superioribus obseruat. Camalduléses verò Eremitæ dimidiū ferè anni transigunt semel in die aquā panemq; sumetes. Austeriores omnium S. Bernardi sunt oēs alumni, quippe qui neq; oua, neq; carnes, neq; è lacte cōposita, neq; aliquid cōditum, vel etiā vinum degustent. Horū porro religionis, si mares ac fœminas numeres, si quis dicat esse in Europa, Africa, Asia, Indijs Orientalibus & Occidentalibus decies centena millia toto orbe Catholico, non aberrabit à vero. Atque vt videamus adhuc,

TYRCARVM.

PROTESTANTIVM.

TEMPERANTIA CATHOLICORVM.

VI.

VII.

VIII.

A adhuc quòd peruenerit temperantia Catholicorum, & quodnā sit eius fastigium summum, quòd attonitos reddat impios, & videant nostros in omni genere virtutū diuinitus euehi vltra limites humanæ conditionis, ac fortis, consideremus etiam totos quadraginta dies ac noctes sine vilo cibo permansisse. Idemq; Moyse cōtigit. Eodem modo Christus exemplar omnium virtutū similia præstitit in solitudine post baptismū. Et quando Christus dixit fore vt ipsius discipuli præstarent eadem, & maiora etiam, quā præstiterit ipse, quæramus nō à gentibus prorsus à Christi cultu alienis, sed ab hæreticis, siue ijs qui sunt à nobis alieni, quāuis Christi se studiosos profiteantur, vt proferant aliquos è suis, qui totos quadraginta dies & noctes sine cibo illasi durarint. Atqui nos multos è nostris enumerauimus huiusmodi, qui nostra ætate, & maiorum nostrorū vixerunt, signo de admirandis effectis Eucharistiæ. sed si vult Christus à suis maiora præstanda, necesse est inueniamus, qui hac in re maiora præstiterint. Edant suos alij. Nullos poterunt. Nos edemus nostros, & quidè virtutibus alijs ornatos, necui forsitan demō imponat: & tamen si demō spectris suis villos decipit, necesse est ex aduerso Christus vi veritatis suos cōfirmet, & aduersus fictitia sint aliqua vera. Nostra igitur memoria Felix è Barbarano Romani territorij nō ignobili oppido virgo notissima, & sanctitate insignis tres totas quadragesimas absque vilo cibo traxit: quadragesima constat è quadraginta sex diebus. En igitur maiora præstita à nostris, ita cōstituente Christo, quàm Christus, cū posset, præstare voluerit. Idem diuinitus datum Catharinæ Senensi, & multis alijs, quæ ante ætatem nostram vixere, vt retulimus signo supra adducto. Quid autem si multo admirabiliora narrentur? fidem facit Petrus de Abano in vltimum problema decimæ sectionis se à viris integerrimis & grauissimis cognouisse suo tempore exstitisse puellam Nortmannicam, quæ vixerit octodecim annos sine vilo cibo, & potu. Exstat libellus Simonis Portij philosophi insignis, qui mandat Paulo Tertio disputat an fieri naturaliter possit, vt puella quædā Germanica tum viuens viuere biennium potuerit, & tamen potuerat, nil gustans. Multa affert in vtramque partem; colligit tandem, id diuinitus prouisum, vt scirent impij Protestantes, qui ieiunia religiosa nolunt, quasi graua, quò Deus perducere mortales possit, si ipsius se benignitati committant, illique fidat. Quid porro dicemus de Simeone Stylita, qui imperate Theodosio vixit: nā fuit alter imperante Iustiniano. Ille igitur, quod Theodoretus & Sozomenus æquales illorum temporum tradunt, ac post eos Simeon Metaphrastes, Nicephorus, alijq; multi, quadragesimo quoq; die tantū cibi paululū sumebat. Nescio an multo diuiniore narret Paulus Diaconus de Maria Aegyptiaca. Nil itaq; mirandi habet, quod nostra ætate contigit sanctissimis viris Ignatio Loiola, & Frãcisco Xauerio, qui totas hebdomadas omnino ieiuniis trahebant. Qualis igitur temperantia nostrorum, & qualis quæso aliorum, si singula quæ diximus circumspectas, ac perpendas? In quo cœtu diuinæ virtutes, ac propterea quinam cœtus Dei dicendus?

SIGNVM QVADRAGESIMVM SEPTIMVM.

Clementia, & mansuetudo.

Cum maximè Christiani sit esse mansuetum, nostri verò cunctis præstent in mansuetudine, hinc fit nos esse ex Ecclesia Christi, & Dei. Cap. IV.

E

Discite à me, inquit Christus, quia mitis sum, & humilis corde. Illi igitur discipuli erunt Christi, qui præ cunctis, cū maximè possint delinquentes castigare, abstinere tamen, & modum vindictæ ponunt. Hinc ait Christus per Isaiam, se missum, vt annunciet mansuetis salutem. Hinc rursus de illo dictum, arguet in æquitate pro mansuetis terræ. Quocirca summa erit in Ecclesia Dei mansuetudo, & clementia: è discipulis enim Christi constat Ecclesia Dei, ad eos Christus est missus, pro ipsis arguit omnes. Verum enim verò distinguendum est aliquo modo, ne specie inani mansuetudinis decipiamur. Est enim tempus, quo non videtur adhibenda imago quædam falsæ mansuetudinis, ac vitiosæ, sed opus est seueritate acerrima. Sic enim Paulus apertissimè dicit: Quid vultis? in virga

Isa. cap. 61.
Isa. cap. 11.

veniam ad vos, an in caritate, & spiritu mansuetudinis?] & Christus ipse sic iram praefecit aliquando, vt zelo quodam comedi, & corrodi videretur, cum vendentes atque ementes eiecit de templo. Paulus Elymam priuauit vsu oculorum, Petrus Ananiam, & Sapphiram vita, solius comminationis verbo. Quamobrem si quis flagitiosus & contumaces nolit puniri, is non vocandus est lenis, atque ob id laudandus, sed est mollis, ac remissus instar Heli illius Pontificis, qui cum filios suos delinquentes haud argueret, & coereret, ipse miserabiliter, vt est in sacra scriptura, periit, filij ipsius occisi, Hebraei atrocissima clade profigati, & victi, Arca Dei ab hostibus impiis capta. Quamobrem ni puniti errantes Princeps ac Praeful Catholicus, dum suis nimium vult indulgere, in manus hostium crudelissimorum dabit. Atque ideo diuinitus cogitur instar Phinees sanguine effuso nocentum consecrare suas manus Deo. Nam nisi Phinees occidisset Hebraeum, qui cum muliere aliena coibat, profusus actum foret eo tempore de Populo Iudaeo: sed stetit Phinees, inquit Dauid, & placauit, & cessauit quassatio, & reputatum est ei in iustitiam in generatione, & generationem.] Quamobrem iustus satis habet de medio tulisse delinquentes, ita publicae saluti consuluisse, atque ita mansuetudinem iustitiamque seruat. At qui crudelis est, atque atrox, satiari pena nequit, instar ferae saeuit, cruciamentis nullum modum ponit, noua & inusitata tormenta profert ex efferati pectoris diritate. Quocirca accedamus ad rem, videamusque apertissimè quanta sit mansuetudinis huius excellentia inter Catholicos, quam nihil eius inter haereticos, aut alioquin à Christi cultu alienos.

Num. 25.

Psal. 105.

I. Argument.

Ac primum sit illud argumento, quod nulli Christiano est ex vlla causa permiffum, nisi cum non posset euadere mortem ab eo, qui iniuste inferret, aliquem necare, mortis in illum sententiam quamuis iustam proferre, aut esse in proxima causa, vt aliquis morti detur, vel ei membrum mutiletur, si velit clericis adscribi, quibus nemo potest adnumerari, per quem vita alicui membrumve quamuis iuste est ablatum. Quod si quis est huicmodi, & velit in clerum cooptari, rescripto Pontificis eget, qui non nisi legitima de causa indulgere solet. Ob id numquam permiffum stringere enses Clericis, ex quo Christus Petro dixit vt illum includeret in vagina. Sed veluti parentes tradunt alijs filios suos castigandos ad hoc vocatis, & ad huiusmodi munus electis, sic qui Clerici esse volunt, aut si Clerici sunt, officio Clericorum fungi, neque ab illo protinus ipso iure spoliari, necesse habent ad rebelles & impios coercendos alium vocare. Numquid ita Zuinglius, qui Heluetios inter se praesulis atrocissimis aded concitauit, vt ter signis collatis haeretici adorti Catholicos, & in eorum fines ingressi, maximis sint cladibus affecti, ipse vero in acie pugnans est occisus? Numquid Lutherus, cuius adhortationibus, quas postea videri volebat non esse suas, Thomas Muncerus, rusticorum perditorumque collecto ingenti exercitu supra ducenta monasteria & arces in vna Franconia euertit, donec ipse cum centum millibus è suis occisus, vt scribunt Surius & Chochlæus? Quid verò de Caluino dicemus qui atrocissimam coniurationem texuit in Franciscum Secundum Gallorum Regem matremque & fratres eius anno millesimo quingentesimo sexagesimo secundo, ex quo tempore nulla in nobilissimo regno pax, cuncta ferè vastata, & miserabiliter euerfa monasteria & templa. Atque hi sanè Zuinglius, Lutherus, & Caluinus mansuetissimi inter haereticos & Protestantes omnium magistri, qui rectè illud didicerunt: Discite à me, quia mitis sum, & humilis corde.

II. Argum.

Iam verò non modò religiosi, aut esse clericis volentibus interdista homicidia, membrorumque precisiones, sed bella vetita Christianis, neque permiffa, nisi aduersus publicam causam scienter delinquentes. Quamobrem neque mouere aduersus Indos nostri possunt arma, vt doctissimè concludit Franciscus Victoria; nisi vbi illi in nos graue aliquod publicè committant, neque emendare ex animo velint. Hæc lex antiquis, aut alienis à Cultu Christi haud praescripta. Romani tamen haud solebant bellum mouere, nisi legitimis de causis, nonnulli etiam populi Graecorum.

III. Argum.

Atque vt videas Catholicæ mansuetudinis euidentissimū fructum, lege signum de intestinis haereticorum caedibus, de inglorio & infelici exitu haereticorum Regum, videbis haereticos Reges à suis plerumque occisos, excæcatos, aut de regno miserabiliter eiectos, nostrorum verò Regibus paucissimis respectu haereticorum id accidisse. Res est apertissima, nec pigeat signa illa duo percurrere.

IV. Argum.

Alter præterea fructus mansuetudinis huius est, quod Catholicis est summa pax, si comparentur

A parentur antiquis, & haereticis; quod clarissimè à nobis est demonstratū signo de summa pace Ecclesiae Catholicae. Hinc aliud profectum, vt efferatissimæ gentes, quales olim fuisse Hungaros Rhegino scribit; Sclauinos, & Scandinaviae populos, quæ est Dania, Noruegia, Suetia, Procopius libro de bello Gotthico; Prussos, & omnes maris Balthici accolae Polonis finitimos Radeuicus; sint per nostros ad summam mansuetudinem perductæ; quod apertissimè signo de gentibus efferis ad humanitatem perductis est à nobis demonstratum. Ab istis olim populis solebant aut homines sacrificari, aut nulla de causa miris modis excruciaci & occidi. Nam quid de plerisque Occidentalium Indiarum populis dicemus, qui filios è feruis susceptos solebant alere, vt mox adultos, ac pinguedine distentos in frustra discerperet, ipsi parentes coquerent, ac comederent? quid de Iaponibus, licet habeantur mitiores, dicemus, qui cum premebantur inopia, liberos ipsi impuniti palam suffocabant?

B Ex his effectum, vt annus iam millesimus atque amplius agatur, ex quo nulla Borealis gens irruerit in Italiam, Galliamve, aut Angliam, atque in illis prouinciis confederit, indigenis aut omnino deletis, aut expulsis, aut omni agro maiorive eius, aut bonorum parte multatis. Idem contigit Germaniæ, Bohemiæ, Poloniæ, ex quo Christo adhaerere populi finitimi; quod scilicet ad humanitatem per nostros perducti non aded rapinis, caedibusque, vt olim, gaudeant, & ad aliena inuadenda commigrent. Id verò totum clarissimè ostendimus signo de felicitate Catholicarum nationum, & infelicitate haereticarum.

Neque ille omittendus mansuetudinis fructus. Nemo historiarum paulo peritior ignorat quam fuerit in more positum Romanis colonias deducere. Nam simulatque aliquis populus Romanis subiectus, ab eis desciscere, non modò capita defectionis multabantur, sed omnes in vniuersum bonis omnibus spoliabantur, & in vrbes eorum milites ac plebs vrba deducebantur, & coloniæ Romanorum passim per Italiam primò, ac deinde per vniuersum orbem terrarum serebantur. Atque hic mos Romanis erat non modò aduersus hostes Reipub. sed etiam cum dissentiebant inter se ciues, vbi pars altera vicerat, factionis domitæ bona suis addicebat in omni Italiae vrbe, quæ inimicis suis adhaesisset: sic Sylla factitauit, Cæsar, Octavianus, & alij; ita vt Dio referat ab Octauiano multos in Italia populos colonijs inductis deletos, cum non satis habuisset ille suis militibus agros inimicorum distribuere, sed quando ij non satis erant, diuisit & aliorum, vt de suis Mantuanis Virgilius conqueritur eo versu:

Mantua vix misera nimium vicina Cremona.

D Nunc autem sublatus inter Christianos omnino hic mos. Nimirum longè maior nunc Christianis est mansuetudo vel aduersus acerbissimos & infidissimos hostes. Vin' huius rei exemplum luculentissimum? Carolus Magnus multis annis bella gessit aduersus Saxones, duodecies illos deuicit, duodecies illi fracta fide descuerunt, duodecies illis Carolus ignouit, ad extremum satis habuit aliquot eorum, quod contumaciores sensisset, è patrio solo abducere, ne perpetuas defectiones suscitarent. Affer, si potes, è tota antiquitate simile aliquod exemplum. Atque vt rem probè agnoscas, Saxones non modò Carolo datam fidem fregere, sed etiam cum Christiana sacra accepissent, bis illa abiecerunt, atque ita non modò humana, sed etiam diuina iura violarunt. & Carolus fuit, quod omnes norunt, omnium nostrorum pugnacissimus, & manu promptissimus. non igitur attuli exemplū Regis alicuius imbellis ac desidis. Proferatur nunc contra aut ab haereticis, aut alijs bellicosissimus aliquis ipsorum Rex, ac videamus numquid simile aliquid egerit vlllo tempore. Quis ignorat quantis laudibus extollatur ab omnibus Cæsar ob clementiam? Quid ita? quia veniam dedit multis ciuibus Romanis, qui pro patria sumpsere arma semel aduersus ipsum Cæsarem contra omne ius bella mouentem, quod istis ignouerit, omnium clementissimus ex antiquis habetur. Hui quanto interuallo distant à nostris isti? neque vmbra nostrorum profusus asequuntur.

E Sed ex alio potes adhuc dignoscere quam sit animis Catholicorum lenitas inculpta; quod paucissimi è nostris, si patris comparentur, soleant ad bella procedere; quod latè persecuti sumus signo de summa pace, non est opus repetere. Id est argumento longè abhorretere Catholicos à sanguinis humani effusione, vix commoueri aliquos posse ad prælia quamuis iusta, aut quæ pro iustis habentur, si ipsorum cum antiquis fiat comparatio. Ac ne putes id ab animi lenitudine oriri, vide quot nobis martyrum cateruæ, qui vltro se morti

se morti pro religione offerunt . numquid tale aliquid antiquis , aut hæreticis ? & quidem nobis hæc martyrum series est perennis , acies illorum semper ad huiusmodi bella instructæ .

- IX. Huc afferri etiam possent durissimæ illæ leges antiquorum in exigendo ære alieno, quibus debitorum, ubi non erant soluendo, addicebantur suis creditoribus, ut eis essent loco mancipiorum, & acerbissimam seruitutem seruirent, plagis quotidie miserrimè acciperentur; quæ diritas etiamnum seruatur apud Sinas, quibus optima Reipub. temperatio esse dicitur . Quid verò dicemus de gladiatorii ludis, in quibus erat oblectamento Romanis concludere in theatro multa gladiatorum interdum millia, ut se mutuis vulneribus confoderent? An non hæc summa sæuities, compellere homines nulla de causa, nisi ut te oblectes cædibus, ad necessaria & mutua parricidia? Igitur humani sanguinis effusio erat istis Romanis voluptas magna. Hoc autem quid, nisi exuisse humanitatem, cum tollere homines, & exuere vita ducas oblectamentum? Sed quando hæc persecuti sumus eodem titulo de summa pace, non est quòd eadem repetamus, satis est attigisse, atque innuisse .

Clementia Pontificum Romanorum in Antipapas. Cap. V.

- X. **N**unc illud summæ admirationis afferatur in medium . Norunt omnes, à Protestantibus passim iactari Papam esse instar Cyclopi, Lestrygonis alicuius, aut Polyphemi, crudelissimum scilicet omnium . videamus an ita sit . Papæ nihil æquè contrarium, atque Antipapa . Aduersus inimicissimos igitur suos inspiciamus qualis fuerit Papa, qualis inquam fuerit non vno sæculo, sed omni æuo, non vnus aut alter, sed quiuis Papa . Tringenta numerantur ab aliquibus schismata, in quibus constituti Antipapæ aduersus legitimum Papam . Dinumeremus illa, & obseruemus qualis sit iste noster Polyphemus . Nam si omnium, quot vnquam fuerint ab orbe cõdito, principum clementissimus apparuerit, quid de ceteris Catholicis dicemus, qui non Cyclopes existimantur, sed mites?

Anno ducentesimo quinquagesimo secundo, ut quidam volunt, ortum primum schisma, cum Nouatianus ausus est aduersus Cornelium se asserere Pontificem Romanum, impudentissimè iactans horrenda more hæreticorum flagitia, ut ait Cyprianus, de sanctissimo Papa . Quid iste, & eius sectatores non mererentur? & tamen summi Pontifices passi sunt Romæ morari Nouatianos, haud dico vsque ad Constantinum, (quo tempore nihil non poterat Pontifex circiter annum trecentesimo decimum octauum, aut etiam multo antè) sed vsque ad annum quadringentesimum secundum, & amplius, sæculum propè totum . Innocentius namque Papa primus omnium Nouatianos vrbe exegit, ut Socrates Nouatianus est auctor . Et tamen isti Nouatiani erant omnium, qui possent, esse Papæ infestissimi, Antipapæ sectatores, primi omnium schismatis auctores .

Secundum schisma excitatum est à Constantio Imperatore hæretico, cum pulso Liberio euexit Felicem . Atque hic non à Liberio, aut Liberij fautoribus, sed ab Arianis ipsis dicitur eiectus, aut etiam cæsus . Illud certum, nihil mali à Liberio, aut Liberij studiosis perpeffum .

Tertium schisma est inter Damasum & Vrsicinum anno trecentesimo sexagesimo sexto, cum contra Damasum Vrsicinus sic est à suis elatus, ut commissæ pugna in basilica Sisinnij centum triginta septem fuerint homines occisi, si Ammiano Marcellino Christianorum hosti credendum; & tamen cum tantæ turbæ fuerit auctor Vrsicinus, impune id tulit ille . nam Damasus, quamuis Imperatoris Valentiniani gratia floreret, nihil in illum acerbius est molitus; composita seditione, ut optime omnium prosequitur Sigonius, permissus est à Damaso coniuente Neapoli Episcopum agere .

Quartum est anni quadringentesimi vigesimi inter Bonifacium & Eulalium, in quo de sententia Concilij nihil durius in Eulalium Bonifacius admisit, satis habens illud desistere ab infania, Neapoli quæque vrbs Episcopum esse, quamuis Imperator Honorius Bonifacio studeret .

Quintum schisma fuit anno quadringentesimo nonagesimo octauo inter Symmachum & Laurentium, in quo triennium totum multæ cædes in vrbe ob id factæ, ut Diaconus est auctor, quid non à Symmacho poenæ Laurentius ob hæc admiffa mereretur? & tamè illum

A illum Nucerinæ ecclesiæ præfecit, satis habuit ut respiciens quiesceret .

Sextum schisma est anni quingentesimi trigesimali inter Dioscorum & Bonifacium, & nihil à Bonifacio in Dioscorum mali est admiffum, vel in eius sectatores, & Dioscoro mox defuncto omnia fuere quæta .

Septimum est anni quingentesimi trigesimali septimi inter Syluerium & Vigilium à Theodora Augusta commotum; neque illo quidquam Vigilium in Syluerium commisit, aut Syluerius in Vigilium .

Idè cõtiguit in octauo inter Cononem & Petrum anno sexcentesimo octuagesimo sexto .

In nono Theodorus vltro se abdicauit, & Sergium iustum Pontificem coluit, neque in illum Sergius asperè quidquam est molitus anno sexcentesimo octuagesimo septimo .

- B Decimum numerant aliqui inter Paulum I. & Theophylactum, sed non videtur vnquam Theophylactus Pontificem egisse, quamuis diu fuerit certatum ut ipse eligeretur . Quocirca decimum schisma fuit inter Stephanum Tertium, siue Quartum, ac Philippum & Constantinum anno septingentesimo sexagesimo octauo; in quo Philippus & Constantinus vitio reuera creati in monasteria sunt remissi, in quibus ipsi prius fuerant, & vnde abducti erant ad Pontificatum: quocirca vterque suo statui & conditioni relictus .

Vndecimum quidam volunt fuisse inter Eugenium Secundum & Zinzinum anno octingentesimo vigesimo nono: sed neque vnquam Zinzinus se gessit pro Pontifice, ex quo Eugenius est cõsecratus, ac nihil acerbius tulit ab Eugenio . Sit igitur vndecimum inter Benedictum Tertium, atque Anastasium, in quo Anastasius vi lectus in carcerem coniectus est, atque abdicare coactus, nihil præterea poenæ tulit anno octingentesimo quinquagesimo quinto .

- C Duodecimum fuit inter Formosum & Sergium . verum neque Sergius vnquam legitur apud antiquos egisse Pontificem Formoso viuente . Erit itaque duodecimum schisma inter Leonem Quintum, Christophorum, & Sergium Tertium; in quo Sergius vi coëgit Leonem & Christophorum se abdicare, & monasteria inire anno nongentesimo tercio . Illud verò ridiculum, quod Luitprandus, homo, qui apertè profitetur libro tercio se historias scribere, ut inimicis suis maledicat, refert ab hoc Sergio extractum è sepulcro Formosici cadaver, post annos viginti, ex quo migrarat, in Tyberim proiectum, à piscatoribus inuentum, in ædemque sancti Petri relatum, eique imagines sanctorum honorem dedisse . Quis enim dicat post tot annos integrum fuisse huiusmodi cadaver, integrumque permansisse inter vndas ac vortices Tyberis, & ausos vllos referre in templum, si iussu Pontificis proiectum fuisset? Nam quod sanctissimorum quorundam hominum cadauera diu permanserint illæsa, maximo solet attribui miraculo . Ut autem Formosus haud vituperetur; nulla tamen insigni sanctitatis laude floruit . Atque ut mendacia nostri Luitprandi apertissimè deprehendas, ait se id audisse à viris religiosissimis, quos haud nominat, neque refert id ab vllò probato viro scriptum, & ipse abest annis septuaginta ab hac ætate . Addit, post obitum Formosi, eiectum fuisse ipsius successorem, delectumque Sergium, per quem fuerit huiusmodi facinus admiffum . Atqui omnes post Formosum numerant Bonifacium Sextum, Stephanum Sextum Romanum, Theodorum Secundum, Ioannem Nonum, Benedictum Quartum, post hos omnes istum Sergium in schismate electum . Quamobrem posteriores aliquot scriptores nullo certo ac probato ex antiquis auctore id à Stephano factum tradunt post annum à morte Formosi . in his Sigibertus Pontificibus Romanis infensissimus . At Rhegino, qui his temporibus vixit, nihil huiusmodi refert; cum tamen nihil memoratu dignum, quodcumque illud sit, prætermittat, quod ad Pontifices spectet . Meritò igitur Panuinus totam rem deridet . Sed veniamus ad rem nostram .

Decimum tertium schisma fuit inter Ioannem Duodecimum, Leonem Octauum, & Benedictum Quintum, ab Orthone Magno, & Romanis excitatum . In eo Ioannes profugus obiit; Benedictus Pontificatus & presbyteratus honore à Leone Octauo priuatus, in exilium missus in Germaniam .

Decimum quartum fuit inter Bonifacium Septimum & Benedictum Septimum, in qua Bonifacius Constantinopolim profugit .

Decimum quintum fuit inter Gregorium Quintum & Ioannem anno nongentesimo nonagesimo sexto; in quo Ioannes non à fautoribus Gregorij Quinti, sed ab ipsismet Romanis, à quibus cultus fuerat, & euectus, naso auribusque præcis, atque oculis erutis, asinoque præpostere impositus per urbem ad ignominiam summam ductus est, quod eis occasio-

occasionem dedisset impulsu Crescentis, ut Otthoni Tertio obsistentes obsiderentur, & a fame diu conflictarentur.

Decimum sextum numeratur Benedicti Octavi, Syluerij Tertij, & Gregorij Sexti; in quo duo superiores sponte abdicarunt: Gregorius ab Henrico Secundo, siue persuasus, siue compulsus, & ipse Pontificatum deposuit, & in Cluniacum iussus est abire anno millesimo quadragésimo sexto.

Decimum septimum est Alexandri Secundi, & Cadaloi, qui dictus est Honorius Secundus, qui dimisit Pontificatum, & nihil poenae ob id tulit.

Decimum octauum fuit Gregorij Septimi, & eorum, quos in illum constituit Henricus Tertius, Clementis, Alberti, Theodorici, Maginulsi, qui naturali morte obierunt.

Decimum nonum Gelasij Secundi, & Burdini ab Henrico Quarto obrufi. Atque hic cum Sutrij moraretur, eiusque sectatores vias obsiderent, & cunctos Romam pergentes religionis causa atrociter spoliarent, à Romanis de iussu Pontificis captus, cameloque impositus ore ad caudam verso ignominiosè per celebres vrbes vias est ductus, mox Caenensi monasterio inclusus ingloriè decessit.

Vigesimum est inter Honorium Secundum & Cælestinum Secundum, anno millesimo centesimo vigesimo quarto; in eo se Cælestinus abdicauit; quo viso idem sponte Honorius fecit post dies duodecim: tum Cardinales hominis modestiam mirati, rursus illum delegere; quocirca neque Cælestinus vquam Pontificem se gessit. Vigésimum fit igitur Innocentij Secundi, & Anacleri cum Victore suo successore. Hoc schisma quietè sedatum sancti Bernardi opera, qui Victori persuasit, ut se abdicaret.

Vigesimum primum anno millesimo quinquagesimo nono inter Alexandrum Tertium, Antipapasque Victorem, Paschalem, Calixtum, qui omnes naturalem mortem obiè.

Vigesimum secundum fuit Ioannis Vigésimi secundi, & Nicolai Quinti Reatini, què Ludouicus Bauarus euexit. Hic autem Nicolaus à Pisanis captus, & Auenionem missus ad Pontificem veniam petijt, & impetrauit, atque honestissimè habitus in custodia in ipso Pontificis palatio, attributi que ad eius obsequia ferui, & ipsis Papæ ferculis semper pastus; libri ad solatium, quos vellet, dati quamdiu vixit, ut qui his temporibus vixit Villaneus testatur.

Vigesimum tertium fuit illud, quod Gallici Cardinales excitarunt aduersus Urbanum Sextum anno millesimo trecentesimo septuagesimo octauo, ac durauit vsque ad millesimum quadringentesimum decimum septimum, cum in Concilio Constantiensi est electus Martinus Quintus. In hoc schismate Gregorius Duodecimus, qui omnium fuit magis legitimus Pontifex, sponte dignitati renunciauit ac potestati, & à Concilio Legatus Piceni Cardinalis est creatus. Petrus Luna, qui Gallico Papæ successit, ac minus omnium legitimus erat Pontifex, numquam voluit cedere. Balthasar Cossa metu peiorum renunciauit, & mox aufugit; captus, & in custodiam missus Heidelbergam, inde autem dolo se proripiens in Italiam latenter venit, atque in conspectum Martini Quinti de improviso procedens honorificè exceptus, & Cardinalis Episcopus Tusculanus ab eo creatus est.

Vltimum schisma fuit inter Eugenium Quartum & Felicem à conuentu Basiliensi euectum. Felix hic compulsus est à Friderico Tertio Imperatore Pontificatum deponere. Nicolaus autem Quintus sponte illum dignitate Cardinalis honestauit, ac Germaniæ Legatum fecit. Ex his igitur apparet quanta sit clementia Pontificum Romanorum, quos omnium crudelissimos hæretici vociferantur. Nam quorum Principum, Regum, aut Imperatorum producent exempla impudentissimi isti, qui tanta fuerint vsi clementia in eos, qui contra ipsos sibi regnum vel imperium sint ausi vsurpare? qui necem nulli horum attulerint per tot sæcula? qui horum multos humanissimè & honorificentissimè fuerint amplexi? An non cogentur fateri, velint, nolint, nil clementius Pontificibus Romanis? At, inquiunt, armis se defenderunt aduersus Antipapas, armis illos eiecere. Quid ni, quando iure haud volebant cedere Antipapæ, cum deberent, aduocarentur adiutores bonorum Regum & principum gladij? non sine causa enim gladium portant, Dei namque ministri sunt, ait Paulus. Quod cum verissimum sit, nihil flagitiosus Antipapa, qui aduersus Christum Vicarium tendit, nihil eo perniciosus, & quod omnium maximè sit effugandum; alioquin quilibet sibi Pontificatum sumet, nisi impudentes & ambitiosi coërceantur.

Rursus exclamant hæretici Pontifices Romanos omnium sanctissimos, quod hæreticos tradant comburendos, cum nemo ad fidem sit cogendus, suæ conscientiae quilibet sit relinquen-

Villa. lib. 10. c.
164.

Rom. 13.

A relinquendus. Hæc illi. Atqui nisi ego probem, testibus ipsis hæreticis, omnium mittissimos hac in re Papas, causa cadam. Magdeburgenses hæretici centurias quasdam texuerunt omnium sæculorum ab ortu Christi. In his producunt singulis ætatibus testimonia antiquissimorum & sanctissimorum patrum, è quibus apertissimè constat illos eadè antiquitus sensisse cum nobis, quæ hæretici impugnant, neque ipsi dissententur eadem patrum illorum vetustissimorum, nostramque in rebus fidei esse sententiam; quin, ut diximus, in tempora digerunt, ut ex illis centuriis apparet, quæ sunt in omnium hæreticorum manibus: sed aiunt, nauos fuisse illos in patribus priscis, in nobis verò esse hæreses. Differentiæ istius causa nulla, nisi stoliditas aperta hæreticorum. qui deinde, ut sua confirmet, adducunt interruptis temporibus hæreticos quosdam spurcissimos, qui idem sensere cum ipsis. Sciendum porrò post annos ferè mille ducentos inductum in mores, ut hæretici traderentur igni comburèdi Pontificum permisso; fuere quidem nonnulli Reges, qui id itauerunt, at non continuo id Pontifices summi receperunt: exemplis id patebit. Anno millesimo vigesimo secundo primus omnium, quod sciam, Robertus Francorum Rex Stephanum quemdam cum duodecim fociis flammis adiudicauit ob hæresim, ut Papyrius Massonus testatur. Pontifici autem Romano id insolitum fuisse apparet, quod Berengarius cum suis ter in hæresim lapsus est, ter respiciens damnatus à Leone Nono, Victore Secundo, Nicolao Secundo, Gregorio Septimo, quem veluti omnium sanctissimum Papam abominantur hæretici Protestantes; & tamen igni non est additus, ut auctor idem tradit in vita Philippi. Gregorius obiit anno millesimo octuagesimo quarto. Quin anno millesimo centesimo quinquagesimo quarto Hadrianus Quartus, cum Romæ versaretur Arnoldus hæreticus, id tantum satis Papa habuit, ut vrbe ille expelleretur, quod è Sigonio apparet. Post igitur tot sæcula Pontifex Romanus in animum induxit, ut desciscerent à religione, hæreticorum testimonio antiquissima, & sanctissimis quibusque viris probatissima, flammis traderentur.

At hæretici non expectarunt tot annos. Nam scimus ab Arijanis, Euthychianis, Monothelitis, Iconomachis plurimos Catholicos miserrimè trucidatos. atque ita protinus hæretici ad arma conuolarunt, ad caedes, & homicidia atrocissima. longè igitur, si compareretur istis, clementissimus Pontifex Romanus. Post Iconomachos Græci hæresim nouam suscitare coeperunt aduersus Papam. Quocirca anno millesimo quinquagesimo tertio, aut antè, Græci Latinos Constantinopoli expulerunt, plurimas illis quasi hæreticis iniurias intulere, ut ex epistola Leonis Noni ad Michaëlem Patriarcham constat. Anno autem millesimo centesimo octuagesimo Andronicus Comnenus Imperator sic Græcos concitauit, ut Latinos omnes Constantinopoli commorantes, qui plurimi erant, interficerent, neque ægrotis parcerent, qui in aede hospitali Latinorum sumptibus condita decumbabant, Ioanni Cardinali Pontificio legato caput amputarent, illudque ad ignominiam caudæ immundæ canis alligarent, quo per vrbes vias raperetur, ossa cadauerum effoderent & in mare proicerent. Hæc igitur tum Græci, ut Guglielmus Tyrius latè testatur, subtricit Coniatas. Ne verò postea idem prosequerentur, armis nostrorum cohibiti sunt, nunc tyrannide Turcarum.

Veniamus ad hæreticos Occidentis, qui aliquid potuerint, & omittamus Arianos, & qui in Africa tot scelera perpetrarunt, Donatistas. Ludouico Septimo in Gallijs regnante exorta hæresis Albigensum, quæ plurimas nobilissimi regni vrbes infecit, principes etiam potentissimos, in his Raimundum Tholosatum Comitem, cuius ditioni amplissima regio erat subiecta; fauere illi Petrus Tarraconensium Rex, quem Petrarca ob id hæreticum dicit, Comes Conuenarum, Comes Foxensis, atque alij multi. Ab istis hæreticis templa euertebantur, & alia atrocissima interfectis nostrorum multis admittebantur: quocirca coactus est Innocentius Tertius principes ad arma conuocare post annum millesimum ducentessimum ab ortu Christi, & eos bello persequi; neque hæresis tamen extincta, nisi post annos viginti octo. Ac tunc legibus ac moribus receptum, ut hæretici flammis darentur, post annos mille ducentos. Visum est namque stolidissimi esse hominis, & impudentissimi, nolle acquiescere decretis Ecclesiæ, quæ vnanimis consensus, hæreticis id consentibus, omnium priscorum patrum, & sanctissimorum sanxisset, & maiores ipsi nobis tradidissent. Pontifex igitur Romanus proculdubio clementissimus respectu tot hæreticorum, qui continuo exorti protinus Catholicos trucidant inhærentes maiorum sanctorumque doctrinæ. Hic clamabunt Protestantes: Nos haud sumus huiusmodi,

PONTIFICVM
ROMANORVM
CLEMENTIA
IN HAERETI-
COS.

HERETICO-
RVM CRUDE-
LITAS IN CA-
THOLICOS.

modi, neque flammis, neque gladijs agimus aduersus Catholicos, ne obseruetur ista lex aduersus nos, ne mos iste admittatur. Ita ne boni viri? & quibuscum putatis vobis esse rem? cum vestri similibus forsan stultis & imperitis? An non Lutherus anno millesimo quingentesimo decimo nono, referente Sleidano hæretico, scripsit ad Leonem Decimū, se quidem erga Romanam Ecclesiam, & ipsum quoque Romanum Pontificem sic esse affectum, vt nihil in eam moliri cogitet; tantam enim eius Ecclesiæ potestatem esse, vt præter vnum Christum in rebus humanis nihil ea sit excellentius, & se coactum ab aduersarijs quodammodo parum reuerenter illam atque dignè tractasse, velle autem commo-
nefacere populum, ne suum imitetur exemplum: deinde anno sequenti Vuitimbergæ exussit iuris Pontificij libros, & scriptis editis hortatus est omnes principes vt armis omnibus Pontificè & Cardinales oppugnarent, & in eorum sanguine manus lauarent suas? Qualis verò fuerit Calvinus ex Apologia Frãncisci Balduini colligitur: fuerat enim consiliarius intimus istius hominis mansueti, qui cum anno millesimo quingentesimo sexagesimo secundo in Regem Galliarum, fratres eius, Catholicosque omnes atrocissimam conspirationem texuisset, ex illo nihil vquam quietis in Gallia fuit, omnia ad miseriam vastitatem adducta. An nõ idem flammis Geneuæ adiudicauit Michaëlem Seruetum & Valentinum? & qui minus isti hæretici, quam Calvinus, qui scelera omnia à Deo perfici tradit?

XII.

CLEMENTIA
PONTIFICVM
ROMANORVM
IN HOSTES
SVOS.

Vultis esse, ò Protestantes, mansueti in eos quos hæreticos existimatis, instar Pontificum Romanorum? Audite verò. necesse est vos permanere annos mille ducentos, & ferro non agere aduersus eos, qui hæretici à vobis nominantur; tot annos enim Romani Pontifices abstinerunt à permittenda hæreticorum cæde. neque recedere ab hoc spiritu mansuetudinis, etiam si viginti septem è successoribus Caluini & Lutheri, aut aliorū principum hæresum vestrarum trucidentur; tot enim Pontifices Romani ab impijs sunt interfecisti. Persistere adhuc in eadem clementia, quamuis Ariani, vt Cōstantius, Valens, Ostrōgotthique, Visigothi, & Vandali Reges; quamuis Eutylichiani, vt Zeno, Anastasius, Iustinianus; licet Monothelita, qualis Heraclius, Constantius, Iustinianus; etiam si Iconomachi, veluti Philippicus, Leo, Copronymus, & eorum nonnulli successores, vos ad mortem quærant, vt Romani Pontifices varijs modis per istos hæreticos Imperatores sunt quæsti, exagitati, & oppressi, neque arma vquam sumpsere, nisi ad suam suarumque rerum prorsus necessariam tuitionem, numquam hæreticos flammis adiudicarunt, aut morti alicui, vbi quietè illi degebant, neque bella mouebant, nisi post annos mille ducentos; quo tempore visum diuinæ sapientiæ, qua regitur Ecclesia Catholica, veluti furiosos esse, qui aduersarentur religioni receptæ per tot annorum sæcula à sanctissimis & antiquissimis quibusque patribus, quorum seriem Magdeburgenses ipsi texunt; ac proinde constringendos, ac nisi desinant insanire, tollendos è terra. Quantum discrimen igitur inter vestram clementiam & clementiam Pontificis Romani? potestisne inire rationem? Vos vix exacto decennio in cædes Catholicorum erumpitis, Catholici vix post annos mille ducentos. Atqui hoc spatium maius illo partibus centum viginti.

Sed nondum ratio bene inita. Licet enim clementiæ attribuat, si quis diu poenam differt in reos, vt respiscant & agnoscant suum scelus; & ideo maximæ fuerit mansuetudinis in Ecclesia Catholica decretum mortis, vltimique supplicij in hæreticos tam diu distulisse, quod non est in Protestantibus: attamen causa est, quæ potissimum mansuetudinem commendat; si quis enim parceret aliquibus, quod illi abducti essent in errorem à sanctissimis viris, plurimorumque sapientissimorum ex omni natione vnanimi per omne tempus cōsensu, miraculorum testificatione, iure iste esset clemens; humanitatem exuisset, si quis huiusmodi hominibus haud ignosceret. Nam quis istis fidem non haberet? At ò miseri Protestantes, vos non huiusmodi estis testimonio virorum Magdeburgensium, etiam Caluini, vt signo de antiqua fide ostendimus; vos inquam non estis, qui antiquitati credatis, miraculis consignata, à sapientissimorum virorum consensu vnanimi confirmata. nos sumus huiusmodi. igitur exuistis humanitatem, qui in nos arma sumitis. etiã si laberemur, digni essemus venia. Vos non ita. Quin contra digni estis omni poena: contrarijs enim contraria debentur. Hi, quod hæc pro se habeant, excusandi. Vos igitur, qui non habetis, nullo modo. Duo diximus per Magdeburgenses suis centurijs probata, quæ faciunt vt Ecclesiæ poena in Catholicos sancita clementiæ sit plena; primum tot sæculorum decursus, secundum testificatio miraculis comprobata sapientissimorum ac sanctis-

simo-

A simorum virorum in vnam doctrinam tot sæculis conspirantium. Nunc aliud adiciamus, quod hæreticis haud conuenit, vt videant omnes Ecclesiæ clementiam summam. Non solet plerumque Ecclesia flammis mortive adiudicare illos, qui inter hæreses enutriti sunt, & quorum maiores hæretici fuere, vt Orientalibus contingit, maximè si isti rudes sint, & nihil hæreticum moliantur, aut dicant. At si quis professus est fidem Catholicam, mox ab ea desciscat, aut eos sectetur, qui descuerint haud ita pridem, iudicat hos dignos vltimo supplicio, quippe qui fidem Ecclesiæ datam violarint, quod prioribus haud contingit. Calvinus igitur, Lutherus, Melancthon, & reliqui Protestantes fidei suæ sunt proditores. Nam nostra professi sunt, Ecclesiæ ac præpositis eius se obstrinxerunt publica professione, eadem prædicando, & sectando, quæ nos: dein verò fidem veluti transfugæ fregere haud ita pridem, atque id etiam certissimò sciunt quicumque illis adherent. Nos autem contra prorsus. Quocirca videas adhuc nullo iure suo per Calvinum Geneuæ combustum fuisse Michaëlem Seruetum, & à Bernensibus Valentinum Gentilem, à Basileensibus Dauidem Georgium, & ab alijs Protestantibus alios veluti hæreticos. Nam quamuis verè hæretici essent, atque ob id comburendi; tamen non minus Protestantes ceteri erant istis hæretici, quam isti reliquis Protestantibus; omnes in eadem causa. omnes desciuere ab Ecclesia Dei, cui soli ius in hæreticos; alijs non nisi per eam ius est vexandi hæreticos: & puniendi. Ex his etiam constat Ecclesiam Synagoga longè mitiorem. Iudæis namque lex erat, ab ipsius Synagoga exordio, ut hæretici lapidibus obruerentur, aut alioquin interficerentur, at Ecclesiæ non nisi post duodecim sæcula. Hinc etiam mansuetior Ecclesia gentibus, quibus cum nulla foret religio constans, cur Christianam potius, quæ à gentium fœdis dissentiebat, sicut illæ inter se omnes, quarum nulli stabilitas, sanctitas, & miraculorum testificatio tot annis continebat, quam reliquas vexabant? postremo quantum ad hæreticos poenamque ab Ecclesia ipsis inflictam dicimus de iudicio aliquo illorum contra eos ipsam decerni. Nam principes eorum, siue hæresiarchæ, fuere aliquando in Ecclesia nostra, & iudicarunt eos veluti hæreticos puniendos, & comburendos, qui discrepabāt ab Ecclesia nostra: ergo huiusmodi multa de sententia ipsorum ipsis contingit: hoc est enim, quod ait Paulus ad Titum, proprio iudicio hæreticos condemnatos [Sed vt finem faciamus, quanta sit hæreticorum feritas, vt inde mansuetudo Ecclesiæ dignosci possit, non modò ex his, quæ adduximus, apertè inspicitur, sed ex atrocissimis tormentis, quibus Catholicos crudelissimè supra omnem humanam fidem & opinionem torquent. Catholici ob prædictas tres causas puniunt hæreticos necessariò, & iustissimè in virga ad illos veniunt; Principes, qui non sine causa gladium portant, & ministri ad vindictam malorum sunt, inquit Paulus, ad id accersunt; sed satis habent eos flammis dare, vt protinus vitam ponant. At hæretici incredibile est quanta vtantur diritate in excogitandis & adhibendis in Catholicos cruciamentis, ita vt non modò superent atrocissima illa antiquorum aduersus præscos martyres tormenta, sed omnia humani animi quamuis prorsus efferati cogitata, quod è signo de summa patientia Catholicorum liquidissimò apparet. Quia in re Cornelij Taciti recorder, qui testatur gentes olim Christiano cultui inimicissimas, quamuis Christianos omni dignos poena iudicarent, veluti flagitiosos ab ipsis existimatos, tamen miseratione commotas, cum vidissent in eos Neronem sæuire. Atqui Protestantes nostræ ætatis superant non modò immanitate gentes illas, quando nulla illos misericordia tantillum tangit, sed omnium totius æui mortalium crudelissimum Neronem; quin collegerunt omnia inuenta quorumcumque atrocissimorum hominum, multa insuper addiderunt, quod signo prædicto aperitur, vt in Catholicos sæuissent. quocirca compacti videntur, veluti portentosa bestia, ex omnium crudelissimorum hominum, belluarumque atrocissimarum immanissima feritate.

SIGNVM QVADRAGESIMVM OCTAVVM.

Castitas.

In Ecclesia Dei necesse est vt adsint viri casti, per quos Gentes ad Christi cultum traducantur, & qui Christi ipsius exemplo illabatam Virginitatem seruent, aut instar Mariae, & Iosephi Virgines in matrimonio persistant quod est in Ecclesia nostra, secus in factionibus hereticorum. Cap. VI.

Vacumque animalia videntur omnium castissima, vt apis, elephas, delphinus, ea maxime participant diuinitatis effectus, prudentissimaque apparerent, sic inter hominum coetus illis diuinitas adest, qui castitatis sunt amantiore: sed tamen multi reputantur casti, reuera autem non sunt, quamuis ab hominibus habeantur. Quocirca Deus, qui veritatem dignosci & coli cupit, pollicitus est se ostensurum, qui sint huiusmodi re ipsa. Idque non aliam ob causam, nisi vt appareat inter haereticos non extare veram castitatem, sed fucatam. Audiamus Isaiam, qui sic inducit Deum loquentem, Non dicat eunuchus, ego lignum aridum. quia haec dicit Dominus eunuchis, qui custodierint sabbata mea, & elegerint quae ego volui, & tenuerint foedus meum.] Igitur sunt eunuchi, qui se scilicet perpetuo castitatis vinculo obligarint, omnemque sibi procreandae sobolis aditum praecluserint, & tamen sabbata diuina festa nimirum non custodiant, neque eligant quae vult Deus, neque teneant eius foedus. Addit deinde idem Deus signum, quo eunuchi, de quibus loquitur, internosci possint, & ait; Dabo in domo mea, & in muris meis locum, & nomen melius a filiis, & filiabus nomen sempiternum dabo eis, quod non peribit, & filios aduenae, qui adherent Domino, vt colant eum, & diligant nomen eius, vt sint eis in seruos.] Haec Deus, e quibus habemus eunuchos, de quibus agit, fore praestantiores cunctis Christianis nomine ac re in occulto, & in aperto. Nam cum dicit, Dabo eis locum, & nomen melius a filiis, & filiabus] ostendit fore, vt omnibus Dei filiis, quales sunt Christiani, praecellat nomine, & loco, verbo nimirum, & re: cum vero addit, In domo mea, & in muris meis innuit id futurum, & in occulto, & in publico, vel vt Chaldaeus interpres reddidit in omni terra diuinae maiestatis. At cum postremo subiicit, daturum se, vt seruiant ipsis aduenarum filij, indicat futurum, vt liberi eorum, qui Christi cultum nuper amplexi fuerint, maximo honore castos hosce prosequantur, quali scilicet serui dominos suos. Certissimum porro est in Ecclesia Catholica principem locum tenere sacros homines, in quibus Episcopi, Pontifex summus, religiosique omnes. Idque reuera solummodo in Ecclesia nostra contingit, vt est a nobis loco suo demonstratum. Praedicti porro omnes castitatem profitentur; quamuis ex his aliqui interdum labantur; sed alicuius criminis, neque ceteris omnibus, neque vniuersitati afferre potest ullum nocumentum. Sicut Iudae flagitium nihil obesse dicemus Apostolorum sanctissimae societati. Similiter Ecclesiae nostrae solum contingit, vt aduenarum filij, eorum scilicet, qui ad cultum Christi in dies adueniunt, viros nostros sacris addictos in honore maximo habeant. Haereticis enim negatum semper est diuinitus, vt gentes vllas ad Christi cultum perducant. Idcirco eunuchos ipsorum respicere hoc oraculum nequaquam potest. Inquirendum porro nobis est, qua de causa dixerit Deus hosce honores, quibus serui dominos prosequi solent, ab aduenarum filiis tribuendos eunuchis suis. An non etiam & ceteris Christianis? An non ab aduenis ipsis? Proculdubio res ipsa testatur, & ex historijs apertissime dignoscitur reuerentiam praestari longe maiorem religiosi a recentibus Christianis, quam veteribus. Sicut etiam videmus cunctas res paulatim labefactari, concidere, ac perire; & ideo opus esse vt renouentur. Sic accidit in bonis moribus, ac sanctionibus sacris, vt antiquentur, & quodammodo euanescant, nisi restaurentur: quamuis accedat & illud euentu verissimo comprobatum, qui proficiscuntur in longinquas regiones, vt ad Christi nomen exteros populos perducant, ij proposita nulla vtilitate, nullo commodo, nullo honore ducuntur; adeunt enim certissima

Ita. 16.

A tissima pericula omnium rerum penuria conficiantur, & singulis horis vitam morti aperitissimae obijciunt, & cum Christiana religio longissime reijciat a se cunctas delicias & illecebras; idque praedicent illi, ac praestent; alioquin fides illis nulla haberetur; fit inde vt maximo in honore habeantur, cunctique suas opes in vsus sacros largissime effundant, certent inter se de amplissimis honoribus in eos conferendis. Atque hic status, de quo canit Isaias. Accidit deinde, vt confirmata religione homines inhient diuitijs illis, neque accedant eo animo ad sacra munia, quo par esset. Hinc aditus latissimus aperitur ambitioni, luxui, & aliis flagitijs, quae non est opus recensere. Quocirca vix fieri potest, vt sacris hominibus ac religiosi honor debitus exhibeatur. Aduenae porro non videntur tanto honore, quo filij ipsorum eunuchos Christianos amplecti ea de causa, quod plus tribui soleat confirmatis rebus, quam adolescentibus; sicuti reuera plus est in rebus corroboratis, quam in ijs, quae suam nondum maturitatem sunt nactae. Exemplis id fit apertissimum, rerumque contingentium euentis quotidianis. Sed vt ad propositum redeamus, liquidò patet hoc oraculum palam facere eunuchos haereticorum, non esse Dei eunuchos, sed daemonum, neque apud illos esse, quam Deus exigit castitatem, quando neque illi vllos habeant aduenas, vel filios aduenarum, quos ad Christi cultum perducant, vt ostendimus suo loco. Tanta porro reuerentia a recentibus Christianis est habita religiosi viris, vt eos in caelitem numero reputarint, mortuosque summo sint cultu profecuti. Nam qui sunt alibi a nobis longo ordine enumerati, quod Catholicam doctrinam propagarint inter gentes, in sanctos relati sunt, & quamuis in toto orbe Christiano debitos sint meriti honores, maiores tamen plerumque apud eos, quibus auctores fuerunt cognoscendae veritatis.

C Sicuti nostris temporibus contigit Francisco Xauerio in Indijs: cuius corpus Goae summo apud vniuersos est in honore; ceterisque, qui in illas oras amplificandae religionis causa adnauigant; qui licet ab hostibus Christi multa perpetiantur, a Christianis tamen & eorum filijs mirifice coluntur, quasi parentes, a quibus in lucem fuerint editi, erutique è tenebris impiarum superstitionum. Et quod his contingit, vsu venit etiam in omnibus, qui propagandae apud alios religionis auctores fuerunt, vt è vitis eorum rebusque gestis constare potest. Quam verò despecti sint Orientales monachi reuera, & Episcopi a suis Imperatoribus, ne singula persequamur, quiuis potest cognoscere ex ijs, quae retulimus vbi est actum de fidei confirmatione, & apparet è scriptis Gregorae, & Choniatae. Sed quoniam cuiusuis naturae potestas è summo, ad quod pertingit, diiudicatur, & tantum dicitur, quantum est id, quod ad extremum peruenit; vt apertissime sciamus supremam castitatem florere in Ecclesia Catholica, producemus triplicis generis exempla illustrissima, è quibus liquidò patebit id, quod asseueramus. Ac primo loco fuerunt è nostris, qui seruauerunt vsque ad extremum vitam illibatam virginitatem corporis, ac mentis; quamuis multis eos insidijs daemon capere, & in laqueos impuritatis inducere sit conatus. Atque hi fuere non obscuro loco positi; ut cuius mentiri de illis fas fuerit, sed in omnium conspectu, quasi in eminentissimo theatro collocati; ita vt perspicui ab hominibus non modò actiones eorum, dictaque, sed & cogitationes eorum se foras aliquando dare, & in apertum produci fuerit necesse. Atque hic omittimus antiqua, omittimus foeminas. De priscis enim nulla nobis disceptatio, vel haesitatio; sed de ijs, qui haereses nunc furentes quandoque oppugnarunt, vel oppugnassent propter clarissimas eorum contestationes, quibus palam cunctis fieri posset, ipsos a nobis sentire. Foeminas etiam, quae innumerae sunt, missas facimus, quod illarum domibus inclusae; vel monasterijs, virginitatis amittendae pericula non ita magna adijse videri possent. Anno igitur millesimo quingentesimo quinquagesimo secundo decessit, vt diximus, Franciscus Xauerius, qui mirum quanta terrarum spatia obierit, quot in locis sit versatus, quot hominum millibus domesticè sit vsus quotidie cum illis verba faciens & tractans; & nihilominus virgo migravit è vita. Mentimur, dices. Cur autem non idem de Ignatio Loiola affirmamus, de quo Catholici ipsi memoriae produnt; a labe libidinis, antequam Deo se penitus dederet, intactum non fuisse? An non par erat Franciscum Xauerium talem diuinitus virtutem fortiri, quem Deus elegerat ad tot actanta? Nemo namque Christianorum tot tractus maris ac terrae pro Christi religione disseminanda peragravit, quot Xauerius. Tanta praestitum decebat esse tantum. Anno millesimo quingentesimo septimo

PRIMVS AD-
MIRANDAE
CASTITATIS
GRADVS.

obiit Franciscus Paulanus nonagenarius, & in tam longa aetate nullo se obscenitatis crimine, siue corpus spectes, siue animum, commaculauit. Anno millesimo quadringentesimo quinquagesimo nono, euolauit ad superos Antoninus Archiepiscopus Florētinus septuagesimo aetatis, integerrimus candidæ virginitatis suæ custos. Anno millesimo quadringentesimo septuagesimo sexto Iacobus Picenus ex ordine Sancti Francisci, cuius vitam versibus elegantissimis depinxit Iacobus Sannazarius, & eius nomen celeberrimum fuit ob admirabiles conciones in Italia, Germania, Boffina, Bohemia, Hungaria, Polonia, & Dalmatia, è, terris in cælum virgo migravit. Anno millesimo quadringentesimo decimo octauo Vincentius Fererius & ipse virgo est defunctus. Atque eadem virtute excelluerunt, qui ante hos vixere, Nicolaus Tolentinus, Ludouicus Caroli Siciliae Regis filius Episcopus Tholosanus, Ambrosius Senensis, Thomas Episcopus Herefordiensis, Thomas Aquinas, Petrus Martyr, Franciscus Assisias, Dominicus Hispanus, Bernardus Claraualensis, Godefredus Episcopus Ambianensis, Venceslaus Bohemiae Rex, alijq; innumeri, quos esset longum referre. Atq; hi sint primi ordinis viri, qui virginitatem coluerunt. His succedant, qui aliquo malè affecti morbi genere, poterant, si quibusdam medicis audissent, coniugem sibi adsciscere, ac virginitate amissa vitam seruare, & tamen huic illam prætulērunt. Huiusmodi fuit aetate nostra integerrimus ille Cardinalis Robertus è familia Nobilium, qui nondum sacris erat ordinibus initiatus, & multo ante ipsum Iacobus à Calixto iij. creatus Cardinalis Portugalliae Regis filius, qui Florentiae sepultus iacet in S. Miniati, cum hoc epitaphio:

*Regia stirps, Iacobus nomen, Lusitana propago,
Insignis forma, summa pudicitia,
Cardineus titulus, morum nitor, optima vita,
Ista fuisse mihi. mors iuuenem rapuit.*

Sic igitur Cardinalium collegium veluti viros habuit in omni virtutum genere eminentissimos, ita & in castitate. neque enim facile reperies vllum clericorum secularium, quibus duo tales adfuerint vquam. Fuit etiam talis, teste Angelo Politiano, Michael Verinus genere Hispanus, cuius exstant disticha nonnulla de grauibus rebus, lepidè, & eleganter scripta. Denique Cazimirus Cazimiri Polonorum Regis filius, medicis coniugium concubitusque suadentibus, si vellet esse sanus, mori maluit, quam commaculari, vt Cromerius testatur. Sed quod omnem superat admirationem, fuere qui matrimonij vinculo obstricti, quamuis omnia haberent proposita voluptatis incitamenta, virginitatem tamen vnà cum suis vxoribus immaculatam conseruarunt vsque ad extremum vitæ, neque hi vulgares viri, sceminae fuerunt, sed Reges, ac Principes. Tales fuere Angliae Rex Eduardus, & eius coniux; obiit ille anno millesimo sexagesimo sexto: Chunegundis Imperatrix, & Henricus Primus Augustus, qui florere post annum millesimum; Ediltrudis Angliae Regina, quæ tribus nupta viris virgo semper permansit, claruit per annum septingentesimum; Emericus Stephani Hungarorum Regis filius Sclauoniae Dux vnà cum sua Coniuge sub annum millesimū decimum. Cinge, siue Chunegundis Poloniae Regina cum viro suo Boleslao Pudico nullius vquam concubitus experta, post obitum mariti distributis in vsu egenorum, cultumq; diuinum cunctis opibus, in monasteriū se abstrudens annos duodecim vitam durissimam traduxit, & innumeris post obitum miraculis est nobilitata, vt Cromerius est auctor post Duglossum. Anno millesimo ducentesimo nonagesimo primo Catherina Sueca regio genere orta, vnà cum viro, vt Volaterranus tradit lib. 22. Petrus Vrseolus Venetorum Dux idem præstitit, auctore eodem lib. 4. Denique Alphonfus Secundus Castellæ Rex, qui miraculis est illustratus vnà cum supradictis, vt idem testatur libro secundo. Elezarius Ariani Comes, & eius vxor Delphina sub annum millesimū trecentimū quadragesimū floruerunt, & eadem virtutis nobilissimæ laude excelluerunt. Atq; hi sanè fuerunt similes Iosepho, & Mariæ, qui in medijs illecebris intacti, ille scilicet in medijs flammis admirabiliter perstiterunt, Christi candidissimam virginitatem secuti, atq; imitati. Pulcheria Theodosij Iunioris soror, & Marciani Imperatoris cōiux idè cōsecuta est olim diuinitus virgo omnium virtutum cælestium donis ornatissima. Sed habent ne hæretici, siue Græci, ex quo discesserunt à nobis, siue Protestantes, aliquid huiusmodi sibi cælitus datum? Habet antiquitas tota, quam nonnulli ineptissimi interdum comparare Christianis

SECUNDVS GRADVS.

TERTIVS GRADVS. Lib. 29. rer. Polon.

Lib. 10.

A nis rebus audent, aliquid, quod integritatem tantam possit adumbrare? Vbi igitur Christus? Vbi Ecclesia Christi? an non vbi Christus propriae virginitatis exempla spectanda proponit? Vbi sunt qui sequantur, vt ait Ioannes, agnum quocumque ierit? Talis credo est Lutherus protestantium Princeps, qui fidem Deo datam, qua castitatem perpetuò voverat, impiè violauit, & Catharinam, quæ similiter eidem se voto obstrinxerat, vxorem duxit, & plurimis, vt tantum facinus auderent, auctor fuit, homo scilicet Christi perfectissimus imitator. Idem præterea asseruit, ac scriptum reliquit, posse ancillam vocari ad concubitum à marito, cuius vxor renuit venire; & quæ non possit è viro suo prolem suscipere, illo viuente bene facere, si clam cū leuiro, seu fratre viri sui coeat, vt filios gignat. Atque hæc admirabilis pudicitia Protestantium nostrorum. Quales porrò sint Hæretici è Græcis ostendemus, vbi agemus de impuritate hæreticorum Regum; quamuis cuncti sciant, sacerdotes eorum non modò vxores habere in matrimonio, sed cùm pueros erudiant, pessimè audire, ob illos apud omnes. Laici verò qui vocantur, ex quauis vel leui causa faciunt diuortium, vbi libido eos ceperit. Vt vt res sit, cùm quiduis quale sit apertissimè dignoscatur è summo ad quod peruenire potest; non enim possumus aliquid supra id quod sumus: Ecclesia verò nostra ad hoc pudicitiae & virginitatis culmen, quod retulimus, peruenit; hinc fiet maiorem proculdubio inter nos esse castitatem, cuius longè maximi fructus existant, cùm factionum contrariarum nullo modo similes vili aliquando apparuisse videantur. Et sanè conuenit hæreticos esse impudicos, quippe qui sint ad mala acuti, & sagaces, ad bona verò sègnes, & hebetes. sic inter animantia quæ sunt ingeniosiora, & quodammodo prudentiora, videas etiam castitatis amantissimam. Ferunt apes numquam coire, & castitatem perpetuam seruare, quod Aristoteles auctor grauius scribit, alijq; multi tradunt. Eadem virginibus puellis gaudere dicuntur, abominari meretrices, quin cunctos vnguētis delibutos. Hæc igitur volucrum sapientissima. Inter quadrupedes fert elephas sapientiae primas. Hic nonnisi certis diebus, & in solitudine coit; vbi coierit, quasi pudeat eum facti, occulit se, mox abluit, quasi sordes contraxerit, & abstinet à prægnante, nulla inter elephantes adulteria, nulla ob amores certamina, quamuis ardentissimè ament, & in his homines, mulieresq; formosas, vt Plinius exemplis auctorum veracium probat. Delphinus, quantum potuit obseruari, est aquatiliū prudentissimus, hominisq; amantissimus, quod & Aristoteles scripsit: idem verò nonnisi certo tempore coit, nam & certo tempore parit: agit coniugia, suoq; mari sua foemina, vt Plinius testatur. Quæ sanè omnia certissimo sunt argumento diuinitatis effectus iis maximè communicari, qui castitati maximè sunt addicti; cumq; sint huiusmodi Catholici, vt hoc signo apparet, cōtrà verò hæretici, vt tum hoc, tum signo de impura hæreticorum vita constat; necessariò colligitur, & concluditur, inter nos esse diuinitatem, longissimè abesse ab illis, qui sunt à nobis alieni.

Ostenditur rectè constitutum vt ordinibus sacris initiati castitatem seruent. Cap. VII.

R Ecè igitur de Christi sententia fuit ab Apostolis institutum, vt qui sacros ordines acciperent, ij coniugibus non essent alligati; sic enim testatur Concilium Carthaginense secundo canone secundo his verbis: Omnibus placet, vt Episcopi, Presbyteri, Diaconi, vel qui sacramenta contrectant, pudicitiae custodes etiam ab vxoribus se abstineant: vt quod Apostoli docuerunt, & ipsa seruauit antiquitas, nos quoque custodiamus. Hæc illud Concilium, quod habitum fuit circiter annum trecentimum octuagesimum nonum, viuētib; Ambrosio, Hieronymo, Augustino, Basilio, Nazianzeno, & alijs Ecclesiae celeberrimis ac sanctissimis viris. Nam si Apostolus cap. 7. epist. 1. ad Corinthios iubet coniuges abstinere à concubitu ad tempus, vt orationi vacent; sacri certè viri, ad quos est præcipuè dictum, sine intermissione orate, & oportet semper orare, & numquam deficere, semper ab omni coitu abstinēbunt, vt in hac ipsa quaestione argumentantur Origenes hom. 23. in Nume. Epiphanius in hæresi Catharorum, Hieronymus aduersus Iouinianum lib. 1. & in cap. 1. epist. ad Titum. Quocirca Paulus idem ibidem iubet Episcopum esse sobrium, & continentem: quod ait sobrium, Græcè est σώφρων, quod De Sig. Tom. 1. Qq 3 signi-

ANIMALIA CASTA INGENIOSIORA CUNCTIS. Lib. 3. de gener. animalium. c. 10

Aristo. lib. 5. de hist. animalium. c. 14. c. 2. & li 9. c. 46.

Plin. lib. 8. c. 5.

De hist. animas Arist. lib. 9. c. 48. Plin. lib. 9. c. 8.

significat etiam, teste Hieronymo, castum: quod addit continentem, vult etiam ab omni re vxoria longè esse, vt idem Hieronymus adnotauit. Hinc in vniuersum præcipit epi. 2. ad Timoth. cap. 2. Nemo militans Deo negotijs se implicet sæcularibus.] At nihil est, quod magis, & quidem necessariò negotijs implicet sæcularibus, quàm coniugium; nota namque excusatio illius non venientis in Euangelio Lucæ cap. 14. ac dicentis: Vxorem duxi.] Aperitissimeque Apostolus idem scribit 1. Cor. cap. 8. Qui sine vxore est, sollicitus est quæ Domini sunt, quomodo placeat Deo: qui autem cum vxore est, sollicitus est quæ sunt mundi quomodo placeat vxori, & diuisus est.] Hæc Apostolus. Quomodo igitur permittet viros sacros rebus vxoriis indulgere, aut illis se implicare? Ex Apostolico est itaque instituto consono menti ipsius Christi, vt viri sacri vxores non attingant; quales subdiaconi, diaconi, & sacerdotes. Nam tales fuere non modò Apostoli, sed & discipuli septuaginta duo, & ipsi diaconi, quorum quicumque coniuges habuerunt, haud leguntur accessisse ad illas, aut rem cum illis habuisse, ex quo se deuouerunt ministerijs diuinis. Huius consuetudinis ac legis meminere Origenes hom. 23. in Num. Cyprianus toto libro de singula clericorum. Nam quod in extremo ait, vt si quis habet cõiugem sic habeat, vt nulla ancilla interfit, loquitur de coniuge, quæ & ipsa continentiam vouerit, vt è toto libro constat; & hoc idem statuit Concilium Arelatense II. c. 3. Idem scribit Eusebius lib. 1. demon. Euang. cap. 9. Ambrosius lib. 1. de offic. cap. vlt. & epi. 82. ad Ecclesiam Vercellensem, Nyssenus lib. de virginitate, cap. 2. Cyrillus catechesi 12. Basilius epist. ad Gregorium presbyterum, Hieronymus contra Vigilantium in principio, Epiphanius ad finem operis contra hæreses, & hæresi 59. Chryostomus hom. 2. de patientia Iob. Augustinus lib. 2. de adulter. coniugis c. 20. Adde his antiquissima quæque Concilia, Ancyranum can. 10. Neocæsariense cap. 1. Nicænum I. can. 3. Arelatense can. 2. Turonense I. can. 1. & 2. cum plurimis alijs seqq. quæ singillatim recensere non est operis instituti.

Iam quæ aduersus Nicæne Synodi canonem proferuntur à quibusdam, confutauimus supra signo de sanctionibus vniuersalium Conciliorum, similiter & quæ è Concilio Gangrensi adduci possent. Quod verò pertinet ad canones nonnullos, qui quasi sint Concilij sexti generalis in Trullo dicuntur editi, clarissimum est nullos in sexto Concilio fuisse scriptos ac decretos, vt testatur septima Synodus actione 4. & 5. & qui nomine sextæ Synodi habentur, ij conficti fuerunt ab aliquot Episcopis in palatio Iustiniani Secundi, quod Trullum dicebatur, & ob id illi Trullani dicti, quorum conciliabulum fuit erraticum, vt Beda vocat libro de sex ætatibus in Iustiniano, ac reprobatum fuit, quod Paulus Diaconus etiam testatur lib. 8. cap. 9.

Honorable est igitur coniugium, neque vlli prohibetur, nisi quis illud sibi prohibuerit, accedens ad ordines sacros, quibus qui se astringit, à vinculis matrimonij debet esse expeditus. quòd si quis putans fore, vt castus sit, alligauit se illis, viam, qua castus esse Dei benignitate possit, inerat, quæ cunctis, vt experimur, est aperta, quod in proposito dicitur Tertull. lib. de monoga. Nazian. orat. 31. Basilius lib. de virgin. Chyost. & Hieronymus c. 19. Matthæi, August. lib. 6. confess. cap. 11.

Atqui, dicunt impij & impuri, multos videmus exoriri abusus ex huiusmodi obligatione castitatis seruandæ. Haud diffitemur. Sed multo plures ac grauiores nascerentur, nisi adesset obligatio huiusmodi sapientissimè ab Apostolis inducta; neque tamen libido effrænantorum minueretur, vt in hæreticis Græcorum & Protestantibus ipsis videmus, qui quidem fatentur luxuriã fines omnes excelsisse inter eos, ex quo Lutherus emerfit, quod signo de impuritate aperuimus. Quòd si res propter abusus aliquos tollendæ forent, necesse esset tollere totum mundum, & res singulas, quæ in eo sunt, quibus maximam mortalium partem plerumque abuti certissimò videmus; quin ipsum tolli deberet Euangelium, sacramenta ipsa, quibus plurimi abutuntur, vt aiebat ad hoc propositum Nazianzenus oratione in Basilium. sed, vt video, hæretici, cum sint ipsi feris efferatior, nos belluis facere inferiores volunt, è quibus quæ sunt magis excellentes, virginitatem, castitatemque maximè amplectuntur, & colunt.

SIGNVM

SIGNVM QVADRAGESIMVM NONVM.

Humilitas.

Cum maxima humilitas necesse sit, vt emineat in Ecclesia Dei, illa verò inter nostros potissimum resplendeat, hinc fit nos esse ex Ecclesia Dei, nullo verò modo alienos à nobis. Cap. VIII.

D Icite à me, inquit Christus, quia mitis sum, & humilis corde.] Est igitur Christi præcipuus discipulus, qui sectatur humilitatem. Quocirca bene Petrus nos monet, vt inuicem humilitatem insinuemus; & Paulus, vt in humilitate superiores inuicem arbitremur. Disperdit enim Deus superbos, & humiles exaltat, inquit Virgo sanctissima. Hinc tot ac tantæ laudes à nostris scriptoribus huic virtuti datæ, quas, quòd nemo non sciat, diximus omittendas. Illud solum videamus, quanti fuerint Catholici in hac virtute, quæ facit vt nos haud iudicemus honoribus dignos, nec tamen facit vt nos decernamus indignos, si quidem digni cunctis pro re præsentis examinatis reuera simus, quamuis aliqua re inspecta nos impellit, vt nos constituamus indignos, vt signo de magnitudine animi à nobis est explicatum. Aggrediamur itaque propositæ rei veritatem. Ac primum fit illud omnibus Catholicis commune, ex quo manifestissimè cõcludendum, nos omnium esse humillimos. Suprema nostri pars, quæ cuncta moderatur, & à qua cuncta humana pendet, est intellectus. Huius est munus assentiri obiectis cogitatis tamquã veris, vel ab ijs dissentire, tamquam falsis. Hinc cuncta nostra emanant: nihil enim volumus, nihil profus mouemus, nisi prius aliquid ponatur, cui dederimus assensum. Ac maximi sine dubio facimus illos, maximoque honore afficimus, quos existimamus dignos, quibus intellectus noster credat: his namque, vt apparet, omnia tribuemus. Quòd si quis est huiusmodi, vt sibi soli credat, aut credere credique velit, vel in interpretandis scripturis, vel alijs in rebus, is omnium superbissimus; contra verò, qui nihil sibi hac in re arrogabit, nihil credi, credere se sibi velit, sed alijs. Atqui Catholici omnes sunt huiusmodi, vt singuli ex illis nihil sibi credant, cuncta deferant Ecclesiæ Catholicæ, toti que vniuersitati, contra verò hæretici, vt abundè secundo libro ad finem, & principio tertij, primoque signo explicauimus. ergo hæretici omnes, & alieni à nobis arrogantissimi, nos humillimi omnium. Inter nos enim neque summus ipse Pontifex potest pro veris habere, quæ inciderint ipsi in animum, sed necesse habet stare ijs, quæ vniuersitas Ecclesiæ Catholicæ pro indubitatis habet, vel antiqua & priora concilia vniuersalia statuerunt aut etiam summi Pontifices ante ipsum decreuerunt, in ijs, quæ sunt æternæ veritatis, ac sui natura variari non possunt. Atque hoc est illud, quod aiebat Paulus, Catholicos esse cõsilia destruentes, & omnem altitudinè extollentem se aduersus scientiam Dei, & in captiuitatè redigentes oem intellectum in obsequium Christi. Hæresarchæ omnes descuerunt ab hac intellectus, ac proinde omnium rerum nostrarum humilitate, quippe qui in explicandis vel diuinis libris, vel decretis, à totius Ecclesiæ consensu vnanimi se auulserint, secuti sua sensa; ac propterea sunt arrogantissimi tum ipsi, tum qui eos sequuntur, quod signo de auditu fidei & antiquitate apparet. Huic succedit aliud argumentum. Agnoscere namque & fateri sua crimina est animi ingenui, modesti, & humilis. Catholicis porrò singulis est lex, à qua discedere est religio, vt saltem singulis annis graua quæuis delicta sacerdoti confiteantur, veniamque precentur, statuunt decretis Ecclesiæ totius ex animo parere, illiq; se subijcere. Sic itaque duplex hic humilitatis est munus, primum sua crimina speciatim dicere, secundum statuere animo mandatis Ecclesiæ vniuersis obtèperare. Hoc namque honoris supremum, iussis alicuius obedire in omnibus. hoc vinculum ligat omnes Reges, Imperatores, Papas. Hæretici se ab illo exsoluerunt, primo abrupto, à quo pendebant hæc duo. Hinc factum, quod ostendimus latissimè signo de intestinis hæreticorum & hostium cædibus, vt hæretici propter adipiscenda regna, & principatus, omnium maxime sæuierint inter se, nullis confanguineis ignouerint, & ab eorum cæde nihil se temperauerint, idemque ostendimus de successione omnium propè regnorum, quæ fuerint illustria,

illustria, & à nostra religione aliena, signo de pietate, contulimusque nostra cum alienis A
signo de felici & glorioso exitu Catholicorum Regum. E quibus sanè apparebit certissi-
mò, quicumque abhorreant ab Ecclesia Dei, abripi illos violentissimo ambitionis astu

V. longè ab humilitatis & omnium virtutum tranquillissima statione, nostros verò non ita.
Idem porrò liquet è signis de magnitudine animi, ac liberalitate, quo latissimè explica-
uimus nullo in coetu magis honores, summosque, & infimos esse communicatos, ita vt
singulis, modò mereantur illi, pateant, vt in Ecclesia nostra. Id autem clarissimum est hu-
militatis argumentum: superbi namque est cunctos ad se honores trāsferre, humilis com-
municat eos libenter, quippe qui agnoscat aliorum merita, & siquid est in se demeriti nō

VI. ignoret, sic igitur & se ex aliqua parte indignum, & ex aliqua dignos alios videt. Huc
etiam facit summa perpetuaque Imperatorum & Regum tum reuerentia, tum obedi-
entia, quam semper exhibuerunt Præsulibus sacris, & ipsi in primis Pontifici Romano, quā
rem nos larè complexi sumus signo de reuerentia summa Regum: ne bis eadem repeta-
mus, eò reuicimus lectorem. Inde constat innatam quodammodo diuinitus Catholicis
humilitatem. Non enim Reges vlli ymquam, vel Imperatores, ac Principes tantos sac-
ris viris honores præstiterunt, vt nostri; ex quo fit, nostros humilitate cunctis præstare.

VII. Huc etiam refertur, quòd nonnulli Imperatores ac Reges Catholici amplissima sæpè re-
gna ac ditissima supremis omnium dignitatibus contemptis reliquerunt, ac monachos
induerunt, vitæq; genus humillimum sunt sectati. Id verò egerunt non animi ignauia,

REGVM, QVI
MONACHOS
SVNT PROFES-
SI, HVMI-
LITAS SVMMAM.

nō vllò metu adacti, sed quòd Christum sibi imitandum proposuissent, qui è superis in ter-
ras descendit, humillimumq; vitæ genus & ipse sibi delegit. Tales fuerunt Lotharius
Imperator Ludouici Pij filius anno 855. Hugo Prouinciæ Rex, Rachis Longobardo-
rum 750. Sigismundus Burgundiæ 515. Bamba Hispaniæ, Veremundus Castellæ, Rani-
mirus Aragoniæ, Sigibertus Northumbriæ, Sebbis Angliæ, Eltheredus & Cheneredus
Merciæ, Alfridus Northumbriæ, Offa & Ina Angliæ, Ceolulfus & Egbertus Northum-
briæ, Henricus Quartus Daniæ, Carolomānus Alemanniæ, Trebellius Bulgariæ, Cazimi-
rus Poloniæ, qui deinde iussu Romani Pontificis, suorumq; obsecrationibus victus regni
gubernacula recepit. Omittimus hic principes innumeros, qui quotidie hoc faciunt, vt
summis inter mortales honoribus abiectis, inter humiles religiosorum coetus obedi-
entiæ se ignobilium alioquin præsulum subiicere non dedignentur, nullo inimicorum ter-
rore compulsi, vel mentis stupore, & inertia deiecti, quod ecere inter Græcos Anastasius
Secundus, Theodosius Tertius, Michael Rāgabe, Michaël Quartus, Isaacijs Comnenus,
& Emmanuel Paleologus Imperatores, & è nostris Suātocopius Morauia, & Salomon

VIII. Hungariæ Reges. Quod verò de maximis principibus diximus, idem patet de innume-
ris, qui cum multis fulgeant inter suos insignibus honorum, tamen iis neglectis appetunt
in religiosorum coetus admitti, admissiq; ministeria obire vilissima haud recusant, im-
periaq; durissima non refugiunt; quod sanè est animi ad modestiam & humilitatem præ-
clare informati. Nullus verò mortalium coetus est, qui vel tot religiosorum conuentus,
vel hos insigni humilitatis laude sic præstantes habeat, vt Ecclesia nostra, quod signo de

IX. Religione aperuimus. Ex quo fit Catholicos humilitate cunctis præstare. Quod etiam
patet ex alio. Antiqui, & gentes adhuc à veritate religionis longius positæ nobile illud
Regis nomen tribuebant, ac tribuunt, vel ei, qui vni oppidulo præesset: sic Rex Vlysses,
qui dominabatur Itachæ, quam veluti nidum saxo affixum propter exiguitatem sui Cice-
ro non iniuria vocat; sic Nestor Pyli Rex: & in Palæstina Iosue triginta Reges patibulo
affixit: & imperante Nerone Cottius in Italia regnabat Alpium Cottiarum Rex dictus, in
quibus nonnisi viculi erant, & vasta montium spatia. At Catholici regium nomen non-
nisi iis, qui summo iure latissimis regionibus & cultissimis præsit, tribuere solent. Cultis-
simis inquam, quid enim refert, si quis, vt de Aeolo aiebat ille, teneat immania saxa, aut
interminatas solitudines, infrequentiaq; terrarum spatia? sic enim satius esset vni oppi-
dulo dominari, quàm densissimis syluis, aut latissimis agris. Idem verò mos in appellan-
dis Regibus est inter Mahometanos, & alias gentes, qui priscis erat. Idè namque supre-
mæ dignitatis nomen largiuntur potentissimis, & tenuibus alioquin principibus. Neque
verò minus humilitatem Catholicorum commendat, quòd potentissimi Imperatores ac
Reges non recusarunt exsoluere imposita à sacerdotibus piacula obeundi sæpè ministe-
rij vilissimi, si existimationem quorsūdā contumacijs superborumq; spectemus: quod
sanè hæreticis, & alijs ab Ecclesia Catholica remotis haud contingit. Afferamus aliqua
tantæ

X.
HVMI-
LITAS
MAXIMORVM
PRINCIPVM
IN PIACVLIS
ACCIPIENDIS

A tantæ rei, sed illustrissima exempla. Philippus Arabs Christianus fuit, & Romani orbis
Imperator. Hic ob admissa quædam, cum vellet ingredi ecclesiam, repulsus est à Fabia-
no Papa, & communionem Christianorum summotus, quod est excommunicare, neque
admissus, nisi in vltimum poenitentium locum ceteris posteriorè: libentissimè & alacri ani-
mo Pontifici id iubenti paruit Imperator, inquit Eusebius. Est verò obseruandum, soli-
tos fuisse antiquitus poenitentes huiusmodi, exomologesim publicam facere in conspectu
populi totius detestatos suum scelus, ob quod in poenitentium locum relegabantur, fac-
co & cineri incubare intra tempus præfinitum, corpus sordibus obscurare, ad presbyte-
rorum pedes aduolui, veniam precari, omnibus fratribus legationes suæ deprecationis
adiungere, vt è Tertulliano habetur. quin soliti erant vinculis constricti in similitudinè
reorum procedere ad ecclesiam, vt è Theodoro colligitur. Sub annum trecentessimum

Euseb. lib. 6. c. 27.
hist. Eccl.

Tertull. li. de pe-
nit. c. 89.
Theod. li. 5. c. 27.
hist. Eccl.

Theod. li. 5. c. 17.
hist. Eccl.

Aug. lib. de Ci-
uit. D. 5.
Sozo. lib. 7. c. 24.

B octuagesimū octauū, cum Thessalonicæ quidam fuisset in carcerem missus, ciues efflaga-
tare à magistratu coeperunt illius liberationem: non impetrantes occiderunt nescio quē,
& iudices aliquot lapidibus obruerunt, inquit horum temporum æqualis Theodoretus.
ob id dira in illos Theodosius cogitabat; interuentu tamen Episcoporum perperit; mox,
ait Augustinus libro de Ciuitate Dei, tumultu quorūdam suorum compulsus est grauif-
simum scelus vindicare. Iussit igitur, eorum qui adfuerant, certum numerum occidi, ita
Theodoretus, & Sozomenus, qui & ipse hac ætate fuit, & Constantinopoli est versatus.
Ob hæc à nullo Episcopo Theodosius est vel ab Ecclesia, vel communionem eiectus. Post
annos duos cum Mediolanum venisset, in Oriente namque Constantinopoli morari so-
lebat, pergeretque ad ecclesiam, exclusus est ab Ambrosio ob hoc crimen, neque per
octo menses receptus; quamuis, vt sibi Ambrosium placaret, multa tentarit, suum pecca-
tum deplorans. Quocirca ipse rectà ad illum processit, & quamuis duris obiurgatus ad
eius pedes accidens multis cum lacrymis obtulit se paratum ad quoduis expiationis ge-
nus. admissus in templum toto corpore ad terram se prostravit flens in conspectu populi
totius, omni regio cultu abiecto. Hæc igitur maximi totius orbis Imperatores. Anno
nongentesimo nonagesimo sexto, Crescens Romanus patricius Gregorium Quintum
multis iniurijs exagitarum eò perduxit, vt ad Otthonem Tertium Imperatorem in Germa-
niam aufugeret. Crescens Antipapam Romæ constituit, cunctosque ad defectionem in
Otthonem sollicitauit. In Italiam veniens Imperator, cuius illa tunc imperio maiori ex
parte obediebat, domitis rebellibus, Crescentem obsedit in Vrbe, eumque mox fide secu-
ritatis data captum cum alijs duodecim maiestatis læsæ damnatum suspendio necari ius-
sit. Quod igitur contra fidem id egisset, impositum est illi piaculum à Romualdo Abba-
te, quod ille persoluit, huiusmodi. Roma egressus nudis pedibus perrexit vique ad mon-
tem Garganum in Apuliam ad sancti Michaëlis; tota quadragesima cilicium gestauit, in
strea cubauit: qua omnia refert Petrus Damiani, qui fuit his temporibus, in vita Ro-
mualdi. Anno millesimo centesimo septuagesimo, cum Thomas Cātauriensis Episcopus
reconciliatus Hærico Secundo Angliæ Regi in Angliam rediisset, litteris Pontificis Ro-
mani diuulgatis, quas ipse impetrauerat, suspendit à munere episcopali Episcopū Ebo-
racensem, & aliquot alios Episcopos, qui vnā cum Eboracensi Henricum Tertium Henri-
ci filium coronauerant: questus namque Thomas est Pontifici Romano ea de re, quòd
coronatio ad Cātauriensem pertineret, diceretq; id factum non sine iniuria sua, qui tūc
erat in exilio: Res perlata ad Henricum Secundum fuit in causa, vt recrudescentibus anti-

C quis offensis inter alia diceret, se per vnum non posse regnare. quod verbum nonnulli ex-
cipientes, in scio Rege, Thomam trucidarunt. Rex indignè id tulit, reos ipse Romam mi-
sit: legatos, qui ipsum purgarent apud Pontificem, addidit. Admissi agrè, difficulter im-
petrarunt, vt Alexander III. legatos mitteret, qui rem cognoscerent, Regem vel absolue-
rent, vel damnarent. Missi innocentem Regem perpetratæ cædis inuenerunt. Rex autem
sic ad eos est locutus, Disciplinam non refugio Christianam: decernit quod placuerit:
deuorè amplectar, exsequarque decretum. quo dicto, & veste abiecta iuxta morè publi-
cè poenitentium, nudum se Ecclesiasticæ submisit disciplinæ. Hæc verba ipsa Neubrigen-
sis Anglici scriptoris, qui hoc tempore vixit, flagellis cæsum morè Ecclesiastico, hume-
risque nudatum in publico Regem narrant. Hæc igitur Imperatores isti, ac Reges. plu-
ra adduci possent, sed his ob prolixitatem vitandam fuimus contenti. Neque enim
vel hæretici, vel alij possunt in medium proferre suorum Principum exempla huiusmo-
di humilitatis. Vidimus quæ communia sunt vniuersis Christianis, & quæ pertinent
ad

Sur. tom. 3.

Lib. 2. c. 25.

ad viros religiosos in vniuersum, & Principes summos: inspiciamus quæ tangunt Pontificem Romanum.

Multis modis apertissimè ostenditur humilitatem Pontificis Romani præstare aliorum Episcoporum Principumq; humilitati, superbiamq; longius ab ipso, quam à cæteris abesse, & absuisse semper, peccaturumq; Papam, nisi exciperet summos honores tamquam Christum referenti datos. Cap. IX.

Iustis petitionibus apud impios locus esset, rogandi forent, vt hæc legentes interim deponeret anticipatam opinionem, quam nonnulli ex iis habere visi sunt de fastu & superbia Romani Pontificis: sed siue locū dent iustis petitionibus, siue non dent, ego luce meridiana clarius ostendam, humilitatem Pontificis Romani, si comparatur aliis summis Episcopis ac Principibus, (inter pares enim comparatio, non impares, hinc dicta comparatio) præstare longissimo interuallo humilitati aliorum Episcoporum, & Principum, qui primarias inter homines dignitates tenuerunt.

Et quidem si beatissimus Papa Christi est Vicarius in terris, Christi inquam non amplius morituri, neque humanis amplius conditionibus obnoxii, sed in cælo regnantis, cui subiecta esse debent omnia, & quo minus sint, per impios efficitur, nullos non honores sibi iure potest, quamdiu tenet illius personam, vendicare. Atqui ostendemus clarissimè, minimos omnium sibi adsumpsisse respectu aliorum Principum, qui supremas in terris dignitates sunt potiti. Quocirca similes sunt impii in abrogandis, quantum possunt, Papæ honoribus, Pharisaorum factioni, qui cum viderent Christo acclamari tamquam Regi, & Dei filio, turmis occurrentibus illi quasi triūphanti, petebant vt imponeretur illis silentium. Sed nos ostendamus propositum: & quando vidimus hunc esse primum communemq; omnibus Catholicis humilitatis gradum, vt nemo credat, nisi quæ credit Ecclesia Catholica tota, & quæ diffinita sunt ab vniuersalibus conciliis, & à Pontificibus summis, in iis, quæ spectant ad æternam veritatem; solis verò Petri successoribus contigerit, vt ab ortu Ecclesiæ Christianæ, nullos habuerint suæ sedis Episcopos, qui fuerint hæretici, id est qui recesserint in iis, quæ sunt fidei, siue æternæ veritatis, à cõciliorū vniuersaliū Pontificumve superiorū decretis, vt signis de Petri cathedra, & perpetua Apostolorū successione, & de fide est explicatum; hinc fit Episcopos Romanos intellectus humilitatem præ cunctis seruasse, mentemq; suam præ cunctis Ecclesiæ Catholicæ subiecisse, neque tanti suas opiniones fecisse, vt eas prætulerint vnanimi Ecclesiæ Catholicæ consensui, quod hæretici fecerunt. Iam verò in ipsa Pontificia dignitate appetenda seruatas à Papis leges humilitatis longè magis, quam à quibusuis Principibus summis, qui iure electionis assumerentur, constat apertissimè ex eo, quod in electionibus Romanorum Pontificum minus discordiarum fuit inter eos, quibus ius est eligendi Pontificis Romani, quam inter quoslibet, quibus ius sit eligendi Reges, aut Imperatores, ostendimus hoc signo de pace, & perpetuis in Ecclesiam bellis. Quod adeò verum, vt illud admirabile & prorsus singulare contigerit Pontificibus Romanis, licet enim multa fuerint schismata, multi fuerint aduersus legitimos Pontifices creati Antipapæ, nemo tamen vnquam ex eis à contraria factione est occisus, quamuis multi Antipapæ in potestatem venerint legitimi Pontificis, quod abundè est à nobis explicatum signo de mansuetudine. Id sanè apertissimè ostendit, non adeò Romanos Pontifices intumuisse, ac fuisse agi se in transuersum, vt nõ meminerint illius dicti, Discite à me, quia mitis sum, & humilis corde. Superbus non ita; simulatque dignitatem, siue iure, siue iniuria partam, sibi eripi, vel in discrimen ab aliquo adduci videt, protinus ad cædes & homicidia conuolat. quod videmus in Mahometanis, & nos retulimus signo de intestinis hæreticorum & hostium Ecclesiæ cædibus, & de pietate. Eodem spectat, quod nulla fedes, nulla dignitas magis paruit omni nationi quantumuis extraneæ, vt Pontificis Romani, qui sanè est humilitatis effectus. Nam superbus in se, quantum potest, ac suos, quidquid habet honoris, transfert: humilis non ita. Similiter Pontificibus Romanis id curæ fuit, vt illi, ad quos ius eligendi Papæ pertineret, (ii sunt Cardinales) ex omni natione Catholica celebriori eligi possent

XI. MULTIPLEX HUMILITAS AC MAXIMA OMNIUM IN PONTIFICE ROMANO.

XII.

XIII.

XIV.

XV.

A possent, & in effectu eligerentur. Eodem modo Pontificatus nulla industria vel arte factus est hæreditarius: neque in mores induci potuit, vt Pontifici viuenti successor futurus eligeretur; sanctionibus namque efficacissimis est prouisum per ipsos Pontifices, ne id fiat. Quod si Papæ ambitiosi fuissent, numquam vel id statuisent, vel statuta de medio sustulissent, vt suis dignitatem pararent, quemadmodum videmus actum in Imperatoribus Regibusq; multis creandis; quod nos signo de liberalitate, & animi magnitudine persecuti sumus. Illud præterea Romanorum Pontificum præ ceteris ostendit humilitatem, quod cum tot fuerint Imperatores ante Constantinum, tot in Orientali Imperio, tot in Occidentali, & diuersis, & iisdem temporibus, nihilominus haud legas tot, qui repugnantes inuitiq; inierint imperium, quot Pontifices reluctantes ad Pontificatum sunt adsumpti, & nihilominus post ætatē Constantini plerūq; duo fuerunt Imperatores, Oriēti alter, Occidenti alter præpositus, donec in Momylo defecit Romæ Imperium, quod in Carolo Magno deinde est restauratum, & à Turcis Constantinopolis est capta. Semper autem fuit vnus, ac necesse est sit legitimus Papa. Qui verò obstiterunt, ne Papæ ipsi fierent, & tantæ dignitatis onus formidandum subierunt, fuere Clemens I. teste Epiphano, Tertulliano, Rufino, Gregorius Magnus, Gregorius Secundus anno octingentesimo vigesimo septimo, Leo Quartus octingentesimo quadagesimo septimo, Benedictus octingentesimo quinquagesimo quinto, vt Platina scribit, Nicolaus Primus octingentesimo quinquagesimo octauo, quem Platina ait fugisse, ac latitasse, Hadrianus Secundus octingentesimo sexagesimo septimo, quod Platina scribit, Victor Secundus millesimo vndecimo, Leo Nonus millesimo quadringentesimo nono, Stephanus Nonus millesimo quingentesimo septimo, Victor Tertius millesimo octuagesimo sexto, Paschalis Secundus millesimo nonagesimo nono, Callistus Secundus millesimo centesimo decimonono, Honorius Secundus, Alexander Tertius, de quibus post alios Sigonius libro de regno Italiæ, Cælestinus Quintus, Nicolaus Quintus, & de illo quidem Iacobus Vitriacus, de hoc Platina testatur. Omnes sunt decem & septem. Quocirca non facillè reperies vllam sedem principatū paulo maiorem, quem tot recularint, cum forent ex iis qui assumerentur ad illum ex quo sit necessariò inter Cardinales minimè omnium regnare ambitiosem, locum magis esse humilitati. Multi porrò fuere, qui sæpè nullo modo adduci potuerunt, vt vel appetere hanc dignitatem, vel acceptam retinerent vt contigit Cælestino Quinto. Quin multi acceptam deponerent, fuit in causa, quod inueterata quadam consuetudine constitutum videbatur, indissolubile esse vinculum, quasi matrimonij cuiusdam, inter Pontificem & Ecclesiam, ita vt opus fuerit, cum Cælestinus renunciauit, edere in id nouam constitutionem. Et sanè accipere, ac mox deponere hanc dignitatem, vix est, vt non sit imprudentiæ, inertiae, & inconstantiae simul. Nam qui fractus rerum mole, aut ponderis grauitati succumbens abiicit onus, is infirmum ignauiumque animum induit, & imprudentē se ostendit, cum accepit. Rectè tamen Ioannes Vigésimus quartus, qui cū verè Pontifex esset, omnium tamen primus Papatui renunciauit, vt grauissimum diuturnumq; ab Ecclesia schisma tolleretur. Non malè Cælestinus, qui quodammodo compulsus accepit. Illud quidem plerumque vluenire cognoscimus in Pontificibus creandis, vt ambitiosi quidam Cardinales illum sæpè eligant, qui minus appetiit, & tanta de re minus cogitauit. Ex historiis autem discimus Imperatores aliquos adactos vi fuisse Imperio spoliatos, & Episcopos quosdam hæreticos, quod iniuriis exagitarentur, & curas rerū gerendarum propter animi imbecillitatem sustinere non possent, Episcopatum deposuisse, vt de Constantinopolitanis Gregoras & Coniata testantur. Sed quando quis animus sit cuiusque non nisi è verbis dignosci potest, quod facta sæpè sint ambigua, & in vtramque partem possint declarari; idcirco videtur illud obseruandum, quod

XVI.

XVII.

Tertul lib de præscript. Epiph. h. l. 27. Ruf. in præfat. Recog.

PAPAE SEPTEMDECIM, QUI INUITI PONTIFICATVM ACCERPERE.

B Magno deinde est restauratum, & à Turcis Constantinopolis est capta. Semper autem fuit vnus, ac necesse est sit legitimus Papa. Qui verò obstiterunt, ne Papæ ipsi fierent, & tantæ dignitatis onus formidandum subierunt, fuere Clemens I. teste Epiphano, Tertulliano, Rufino, Gregorius Magnus, Gregorius Secundus anno octingentesimo vigesimo septimo, Leo Quartus octingentesimo quadagesimo septimo, Benedictus octingentesimo quinquagesimo quinto, vt Platina scribit, Nicolaus Primus octingentesimo quinquagesimo octauo, quem Platina ait fugisse, ac latitasse, Hadrianus Secundus octingentesimo sexagesimo septimo, quod Platina scribit, Victor Secundus millesimo vndecimo, Leo Nonus millesimo quadringentesimo nono, Stephanus Nonus millesimo quingentesimo septimo, Victor Tertius millesimo octuagesimo sexto, Paschalis Secundus millesimo nonagesimo nono, Callistus Secundus millesimo centesimo decimonono, Honorius Secundus, Alexander Tertius, de quibus post alios Sigonius libro de regno Italiæ, Cælestinus Quintus, Nicolaus Quintus, & de illo quidem Iacobus Vitriacus, de hoc Platina testatur. Omnes sunt decem & septem. Quocirca non facillè reperies vllam sedem principatū paulo maiorem, quem tot recularint, cum forent ex iis qui assumerentur ad illum ex quo sit necessariò inter Cardinales minimè omnium regnare ambitiosem, locum magis esse humilitati. Multi porrò fuere, qui sæpè nullo modo adduci potuerunt, vt vel appetere hanc dignitatem, vel acceptam retinerent vt contigit Cælestino Quinto. Quin multi acceptam deponerent, fuit in causa, quod inueterata quadam consuetudine constitutum videbatur, indissolubile esse vinculum, quasi matrimonij cuiusdam, inter Pontificem & Ecclesiam, ita vt opus fuerit, cum Cælestinus renunciauit, edere in id nouam constitutionem. Et sanè accipere, ac mox deponere hanc dignitatem, vix est, vt non sit imprudentiæ, inertiae, & inconstantiae simul. Nam qui fractus rerum mole, aut ponderis grauitati succumbens abiicit onus, is infirmum ignauiumque animum induit, & imprudentē se ostendit, cum accepit. Rectè tamen Ioannes Vigésimus quartus, qui cū verè Pontifex esset, omnium tamen primus Papatui renunciauit, vt grauissimum diuturnumq; ab Ecclesia schisma tolleretur. Non malè Cælestinus, qui quodammodo compulsus accepit. Illud quidem plerumque vluenire cognoscimus in Pontificibus creandis, vt ambitiosi quidam Cardinales illum sæpè eligant, qui minus appetiit, & tanta de re minus cogitauit. Ex historiis autem discimus Imperatores aliquos adactos vi fuisse Imperio spoliatos, & Episcopos quosdam hæreticos, quod iniuriis exagitarentur, & curas rerū gerendarum propter animi imbecillitatem sustinere non possent, Episcopatum deposuisse, vt de Constantinopolitanis Gregoras & Coniata testantur. Sed quando quis animus sit cuiusque non nisi è verbis dignosci potest, quod facta sæpè sint ambigua, & in vtramque partem possint declarari; idcirco videtur illud obseruandum, quod

C Episcopi quidam primarij sibi nomina quædam gloriosa fecerunt, neque tamen mala: vocarunt enim se Archiepiscopos, & Patriarchas, quasi Patrum principes, & Episcoporum. Non ita Pontifex Romanus, Papam se vocauit, aut Episcopum; vt magis humilitatem seruaret in tanta celsitudine collocatus; & Papæ quidem nomine, quod Patrem significet, caritas, qua suos amplecti, Episcopi verò, officium, quo consulere illis quasi prouisor debet, significatur. Sic etiam videas alios qui titulis plurimis, & quidē nonnulli mendacibus se ornarunt, Papa autem se humillimo omnium, nimirum eo, vt in litteris omnibus, post proprium nomen subiungat, Seruus seruorum Dei. Constantinopolitanus, haud contentus se Patriarcham vocasse, quod erat ferendum, d nāque honestum cogno

D Et sanè accipere, ac mox deponere hanc dignitatem, vix est, vt non sit imprudentiæ, inertiae, & inconstantiae simul. Nam qui fractus rerum mole, aut ponderis grauitati succumbens abiicit onus, is infirmum ignauiumque animum induit, & imprudentē se ostendit, cum accepit. Rectè tamen Ioannes Vigésimus quartus, qui cū verè Pontifex esset, omnium tamen primus Papatui renunciauit, vt grauissimum diuturnumq; ab Ecclesia schisma tolleretur. Non malè Cælestinus, qui quodammodo compulsus accepit. Illud quidem plerumque vluenire cognoscimus in Pontificibus creandis, vt ambitiosi quidam Cardinales illum sæpè eligant, qui minus appetiit, & tanta de re minus cogitauit. Ex historiis autem discimus Imperatores aliquos adactos vi fuisse Imperio spoliatos, & Episcopos quosdam hæreticos, quod iniuriis exagitarentur, & curas rerū gerendarum propter animi imbecillitatem sustinere non possent, Episcopatum deposuisse, vt de Constantinopolitanis Gregoras & Coniata testantur. Sed quando quis animus sit cuiusque non nisi è verbis dignosci potest, quod facta sæpè sint ambigua, & in vtramque partem possint declarari; idcirco videtur illud obseruandum, quod

E Episcopi quidam primarij sibi nomina quædam gloriosa fecerunt, neque tamen mala: vocarunt enim se Archiepiscopos, & Patriarchas, quasi Patrum principes, & Episcoporum. Non ita Pontifex Romanus, Papam se vocauit, aut Episcopum; vt magis humilitatem seruaret in tanta celsitudine collocatus; & Papæ quidem nomine, quod Patrem significet, caritas, qua suos amplecti, Episcopi verò, officium, quo consulere illis quasi prouisor debet, significatur. Sic etiam videas alios qui titulis plurimis, & quidē nonnulli mendacibus se ornarunt, Papa autem se humillimo omnium, nimirum eo, vt in litteris omnibus, post proprium nomen subiungat, Seruus seruorum Dei. Constantinopolitanus, haud contentus se Patriarcham vocasse, quod erat ferendum, d nāque honestum cogno

XVIII.

XIX.

men,

- men, adiecit præterea vniuersalis ampullosum tumorem, quasi ipse sit Princeps vniuersalis Parum. Idem præterea Pontifex Romanus quoslibet vocat aut filios, aut fratres.
- XXI. Ac ne quis putet illū sibi aliquid omnino arrogare, in plerisque semper litteris, in omnibus certè primis, quas ad alios, vbi Pontifex est factus, scribit, semper se imparem tantæ dignitati, immeritum testatur, agnoscit reuera qui sit. Nam quis effræni impudentia tantæ potestati se parem credat? & tamen hæresiarachæ omnes incredibili sunt, qui contendunt Ecclesiam vniuersam lapsam, se verò nequaquam. Non habet hæc satis sanctissimus Papa, sed vt sibi atque omnibus esset testatissimum ab ipso electionis principio nihil sibi dignitatis arrogare, cum ducitur ad S. Ioannis in Laterano, vbi eò ventum, sedet in lapidea ac stercoraria ex antiquissimo instituto sede, & illi occinitur versiculus, Sufficiās de puluere egenum, & de stercore erigens pauperem.] sic enim fatetur se tanto gradu indignissimum. Amplius anniuersario more, quinta feria hebdomadæ luctuosæ, duodecim pauperulos ex ignobili genere ortos accersit in cubiculum, dat ei noua vestimēta, & ad eorum pedes ipse summus Pontifex accedit, eosq; abluat, abstergit, osculatur, vt vilissimis omnium maximus ipse reddat oscula; quæ accepit non sibi, sed Christo, cuius personam gerit in altissimo omnium fastigio collocatus, atque vt ab aliis euectus est, cū pedes ipsius osculantur, seu potius crucem pedibus appictam, sic ipse vltro se demittat, ac deiiciat, non ad osculandos sublimissimi alicuius, qualis ipse est, pedes, sed hominū vilissimorum. Quod igitur quidam vitio dant Pontifici Romano, quod filij ipsius ipsi pedes osculentur, ij vel ignorant quod effutiunt, vel odio transuersi aguntur. Vt enim mittamus ita olim fuisse prædictum, quin Christum petiisse à Patre, vt honor huiusmodi Præsulibus Ecclesiæ suæ à subiectis exhiberetur, quod nos signo de summo Regum cultu ostēdimus, addimus hic in more positum fuisse apud antiquos omnes, vt viros sanctissimos, & quoslibet maiores genibus flexis venerantur, totoq; corpore in terram se prosternerent, quamuis ij nulla dignitate præstarent, & alioquin essent indignissimi. sic Abraham dicitur adorasse populum terræ filios Heth., & Iacob adorauit fratrem suum Esau septies pronus in terram, & fratres Ioseph adorauerunt eum proni in terram: sic mulier Thecuitis dicitur cecidisse coram Rege Dauid super terram, & adorasse eum: & Iudith adorauit Holofernē, prosternēs se super terram. Hęc verò multo maiora sunt, quam procedere ad pedes alicuius, & osculari crucem pedibus eius appictam. Quin apud omnes gentes fuit in more positum, vt supplices acciderent ad pedes eorum, quoscumque exoratos volebant, vt apud Euripidem in Hecuba est.
- ADORATIO PRISCIS VSI-TATA. Gene. 23. 33. 43. 49. 50.
- Αγαμέμνων ἰκετεύω σε τῶν δὲ γονάτων, καὶ σοῦ γένους, δεξιὰς τε ἐν δ' αἰμόνις. idest, Agamemnon supplex te obsecro, per hæc genua, per tuum mentum, & dexteram felicem. & Homerus Iliados vltimo.
- Χερσὶν ἀχιλλῆος λάβει γούνατα, καὶ κύβη κείρας. Manibus Achillis caput genua, & osculatus est manus.
- Et Cicero pro Ligario, Tu nos iacentes ad pedes supplicū voce prohibebis.] & in Antonium: At etiam misericordiam captabas, supplex te ad pedes abiiciebas.] & pro Sextio, Frater volutatus est ad pedes inimicorū.] & ad Atticum, Alter, qui nos sibi quondam ad pedes suos stratos ne subleuabat quidem.] & post reditum, Cnæus Oppius ad pedes flens iaceret.] Quod igitur Pontifex suos sibi osculari pedes patitur, quatenus ipse quidem personam Christi refert, & iis appicta est crux, non alienum id ab omnium gentiū more, & prædictum ob oraculis antiquis, petitiūq; à Christo vt id fieret, quod signo de Regum cultu est explicatum. Quod verò subiciunt aliqui Diocletiani hanc fuisse consuetudinem inuidiosam, vt pedes sibi osculandos vellent, falluntur isti: nam refert Seneca libro de Beneficiis, cap. 2. Caium Cæsarem, quem tantopere ob affabilitatem clementiamq; laudant scriptores, dedisse Pompeio Pœno sinistrum pedem ad osculandum. Idemque de Caligula scribit Zonaras. Igitur Diocletianus primus fuit, qui sibi osculandos pedes quasi ipsi Deo vellent, eosq; gemmis ex omni parte insignitos. At Pontifex Romanus neque Deum se facit, & quoniam necessariò Christum refert, sicut aliqua ex parte singuli Principes ac sacerdotes, protestatur se immeritissimum qui referat Deum; & quando, vt sit oraculis diuinis, ac precibus Christi necessariò locus, osculandi sunt ipsius pedes, curat illis affigendam crucem, vt cruci hic honor omnino detur. Reliqua diximus signo prædicto. Nunc ex aliis ostendamus humilitatem Pontificis Romani. In primordiis Ecclesiæ nascentis Episcopi nihil agere solebant, nisi adhibitis in concilium presbyteris,

- A teris, & clero. quod colligitur è multis: sic namque Ignatius ad Trallianos: episcopus, inquit, similitudinem Dei Patris omnium gerit. presbyteri verò sunt confessus quidā, & coniūctus Apostolorum cœtus. sine his Ecclesia electa non est, nulla sine his sanctorum congregatio.] & mox. Quid enim aliud est episcopus, quā is qui omni principatu ac potestate superior est, & quoad huiusmodi licet pro viribus imitator Christi factus? Quid verò sacerdotiū aliud est, quā facer cœtus consiliarij, & assessores episcopo?] & ad Magnesianos, vnanimis in Deo omnia facite festinetis assidete episcopoin loco Dei, & presbyteris in loco consistorij Apostolorum, & diaconis dulcissimis mihi?] & S. Cyprianus epistola ad Antonianum, quæ est 5.2. vel 2. lib. 4. quamquam nobis, inquit, in tā ingenti negotio placeat, quod & tu ipse tractasti, prius esse Ecclesiæ pacē sustinendā, deinde sic collatione consiliorū cū episcopis, presbyteris, diaconibus, cōfessoribus, pariter astātibus laicis facta lapsorū tractare rationem.] & ad S. Cornelium ep. 5.5. vel 3. lib. 1. De omnium nostrorum consilio placuit scribere, & mox, florētissimo illic clero tecum præsidente.] & alibi, grauius cōmōti sumus ego, & collegæ mei, qui presentes aderāt, & compresbyteri nostri, qui nobis assidebant fratres carissimi, cū cognouissemus, quod Geminius Victor.] & ad S. Stephanū Papam, Cū ad nos in Africā legatos misisset (Marcianus episcopus Arelatēnsis) optans ad communicationem nostram admitti hinc à concilio plurimorum sacerdotum, qui præfentes eramus, sententiam retulerit.] & Firmilianus episcopus Cæsareæ ad S. Cyprianū, qua ex causa necessariò apud nos sit, vt per singulos annos seniores, & præpositi in vnum conueniamus ad disponenda ea, quæ curæ nostræ commissa sunt.] Hęc ille; in Græco est, presbyteri. & S. Cornelius Papa ad Cyprianum. Omni igitur actu ad nos perlato placuit contrahi presbyterium. Adfuerunt etiam episcopi quinque, qui & hodie præfentes fuerunt, vt firmato consilio, quid circa personam eorum obseruari deberet, consensu omnium statueretur. & vt motum omnium, & consilium singulorum dignosceres, etiam sententias nostras placuit in notitiam vestri perferri.] Hęc antiqui scriptores.
- Nunc perspice, ac videbis, quod cū sit humilis suo consilio haud fidere, contra superbi omnia trahere in suam sententiam, nihil aliorum sensa curare, consilium ue require, nullum vel episcopum vel principem summum sic res statuere, ac statuisse semper de consilio eorum, qui dati sunt à superioribus episcopis, ac principibus successoris suo, vt Pontifex Romanus, qui nihil vniquam graue agit, egit vniquam, nisi de Cardinalium consensu, quorum locū potestatemque olim tenebant presbyteri Romani, quibus curæ erant Ecclesiæ, præcipue vrbis. Hinc semper leges in eius litteris. De consensu fratrum nostrorū.] Hos autem bis saltem vocat in hebdomada ad consilium, & publica decernenda. Ex his maior pars à defunctis iam Pontificibus sunt electi. Quocirca nō potest Pontifex sibi adsciscere, quos velit suis placitis omninò adhærere. In omnibus præterea rebus habet minora consilia. Hoc Cardinalium est supremum, sic verò semper egisse Pontificem Romanum, liquet ex actis eorum publicis, quæ monumentis consignata habentur. Exemplum legimus in epistolis Gregorij Magni, & in vita Bonifacij episcopi Moguntini. Quodcūque igitur spectes, necesse est dicas, humilitatem Pontificis Romani cunctis præstare; si quæ diximus repetas ac perpendas, & cum reliquis conferas, tot annorum decursa curricula mente pertractans, & non ex vno Pontifice, aut vna re causam dijudices; sed ex vniuersis. Sed scilicet male animatos offendit pompa, qua sæpè in solēnibus apparatibus incedit Pontifex Romanus; neque vident iure hæc omninò atque innumeris partibus maiora deberi vicario Christi; nam quibus olim Deus ornamentis summum Pontificem mandauit insigniri? quot, & quanta illi dari? Atqui dices, Christus ipse hæc haud sibi assumpsit. Verè quidem, sed data sibi ex animo propter Deum à suis retinuit, ac defendit quantum potuit humanis modis datis sibi ab hominibus iisdē. cumque Simon ipsū tacitè accusaret, quod sineret Magdalenam pedes ipsius osculari, redarguit Simonem Christus, vt calumniatorē, ac minus officiosum: similiter cū Pharisei vellent à Christo silentium turbis imponi, quæ quasi Regi occurrerāt illi, acclamabāt, & ad asini, quo vehebatur, pedes vestimenta sternerant, redarguit eos Christus, asserēs hæc iure sibi præstari. Velle verò Christum præstari Apostolis eosdem, quos sibi honores, tamquam referentibus Christum, supra explicauimus. Qui nolunt itaque Papis maximos honores exhiberi, illi vna cum Phariseis volunt Christum cruci affixum. Quid dicam? faciunt se impij isti Christo ipso maiores, qui ad pedes Apostolorum se abiecit, absterfit illos, ac verisimiliter ex amore est osculatus, exemplum dans nobis, vt quod ipse fecit, & nos faciamus. Amplius assero. Peccaret Pontifex Romanus, si honores istos non exciperet. Quo verò teste hoc

Ep. 65. vel 9. lib. 1.
Ep. 67. lib. 3. vel 3.
Ep. 45. vel 16. lib. 3.

PAPAE SVMM-
MA HVMI-
LITAS IN CVN-
CTIS DECER-
NENDIS.

Ep. 22. lib. 9.
Sur. tom. 2. men
se Mart.

affero? Ipso Christo, qui Petrum dixit non habiturum cum ipso partem, nisi à Christo acciperet hunc honorem, vt ad pedes eius se abiceret, ac vilissimū ministerium abluendi illos renueret. Ac renuet Pontifex Romanus Christum referens hæc sibi dari à filiis sibi subiectis? Christi personam, quam sustinet, deiiciet? illius dignitatem non defendet? Sed est impiorum, cuncta, quæ Christum referunt, & ad Christum referuntur, impugnare, proculcare, & de medio tollere, quantum possunt. In hac verò ipsa re damnanda, semetipsos omnium superbissimos, ac pessimos, quales erant Pharisei, manifestissime ostendunt.

SIGNVM QVINQVAGESIMVM.

Paupertas.

In Ecclesia Dei vigere debet in primis virtus Paupertatis. Eam præ cunctis inter nostros vigere clarissimum fit, ac proinde nos esse ex Ecclesia Dei. Cap. X.

B

Eati, inquit Christus, pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cælorum.] quæ verba nos admonent, quanta sit eorum virtus ac dignitas, qui suis se bonis ac diuitiis exuerunt, vt Christo seruirent, Deo se totos, ac diuinis deuouerent. Si vis, ait alibi idem, perfectus esse, vade, vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & sequere me.] Verum enim verò, cum virtutis forma posita sit in animo, non in viliis rebus externis, quæ materiæ sunt instar homini virtutum studio, laudabiliumque actionum quasi artifici prudenti, idcirco sapientissime Christus dixit, Beati pauperes spiritu;] vt designet eos, qui diuino spiritu ducti cuncta abiecerunt, vt expeditius cælestium rerum meditationibus, ac diuinis rebus omnibus semetipsos dedicarent; quod appositè adnotarunt Basilius, Hieronymus, Bernardus, viri sanctissimi. Quocirca fieri potest, vt aliquis cunctis opibus vndique, veluti Iob, Dauid, & quicunque his similes fuerunt, circumfluat, & tamen paratus illas abicere, vbi honor ipsius Dei exigeret, propter illas nec latum quidem vnguem disceret ab officio virtutis; hic re diues erit, sed spiritu pauperrimus dicitur. Tanti verò nostri in hac virtutis excellentia semper existerunt, atque existunt, vt ne vmbra quidem vnus ex illis somnari sibi antiquitas, aut tota hæreticorum & alienorum colluies potuerit. Videamus an ita sit, & totam rem clarissime ante oculos ponamus. Ac primum sanè locum meritò sibi vendicabunt potentissimi Imperatores, ac Reges, qui non tenuibus & angustiis regnis potiebantur, sed opulentissimis, atque amplissimis; & iidem tamen, non vllis aduersis rebus fracti, non ignauia quadam vitæ, sed rerum cælestium vehementissimo amore succensi, dimiserunt illa, & arctissimis se paupertatis, castimonie, & obedientie legibus astrinxerunt. Tales fuerunt, vt supra dicebamus, Lotharius Imperator Ludouici Pii filius anno octingentesimo quinquagesimo quinto, Hugo Prouinciæ Rex, Rachis Logobardorū, anno septingentesimo quinquagesimo, Sigismundus Burgundiæ, quingentesimo decimo quinto, Bamba Hispaniæ, Veremudus Castellæ, Ranimirus Aragoniæ, Sigibertus Northumbriæ, Sebbis Angliæ, Eltheredus, & Cheneredus Mercie, Alfridus Northumbriæ, Offa, & Ina Angliæ, Ceolulfus, & Egbertus Northumbriæ, Hæricus Quartus Daniæ, Carolomannus Alemanniæ, Trebellius Bulgariæ, Cazimirus Poloniæ Reges, quamuis hic iussu Pontificis Romani efflagitantibus iusta de causa populis ad regni gubernacula deinde sit reuersus. fuere inter Græcos, qui terrore inimicorum coacti, metuque mortis impendentis impulsu, aut etiam stupore quodam mentis vrgente, monachos induerint, vt Anastasius Secundus, Theodosius Tertius, Michaël Rāgabe, Michaël Quartus, Isaacius Comnenus, Emanuel Paleologus, & inter nostros Suātocopus Moraviæ, & Salomon Hūgariæ Reges. Superioribus autem admirandarū virtutū sectatoribus innumeros Principes, quos alii Reges vocarent, scimus inter nos quotidie similes existere. Non longè abeamus. Franciscus Borgia Valentinus amplissimas in Hispania ditiones potiebatur, & ille tamen maximis opibus relictis, atque opulentissimo principatu, nostra ætate Iesu Societatem ingressus est; feuerissimaque ductus alieni, castitatis, ac paupertatis præscripta secutus est toto ætatis suæ curriculo; & nunc iidem vestigiis insistit, & eidem Societati præest post emensa sanctissimæ obedientiæ spatia

Matth. 5.
Luc. 6.

Luc. 14.

Basil. q. 105.
Bern. ierm. de
fest. omnium
sanctor. Hier.
in hunc locum.

A spatia Claudius Aquaiua, de quo nihil est quod dicamus, cum viuat, & in omnium sit oculis. His secundo loco non iniuria succedent Imperatores, ac Reges plurimi, qui in altissimo diuitiarum potentiaque culmine diuinitus collocati, spiritu tamen pauperes fuerunt, quippe quos non obiecta externarum rerum impedimenta tenuerint vnquam, quominus ad excelsum virtutum summorum fastigium cursu contentissimo peruenirēt, ita vt meritò sanctis fuerint adscripti, & miraculis cælestibus diuinitus eorum sanctimonia fuerit illustrata. Tales in Hispania fuerunt Alfonso Castus, Ferdinandus Tertius, in Gallis Ludouicus, & multorum iudicio Robertus, in Anglia Ethelbertus Cantianorum, alter Ethelbertus Orientalium Anglorum, & eorumdem Edmundus, Chencelmus Merciorum, Osualdus Northumbrorum, & Angliæ totius Eduardus Secundus ac Tertius maximi Reges, in Germania Henricus Primus Imperator, in Bohemia duo Venceslai, in Hungaria Stephanus, ac Ladislaus, in Slaunia Hemericus Stephani sancti filius, in Polonia Cazimirus Rex, & alter Cazimirus Princeps, in Dania Canutus, in Noruegia Olaus, in Suetia Ericus. Omnes igitur hi vitæ cuiusdam diuinitate fuerunt, & quamuis vndique omni omnium rerum copia circumfluere, nullo tamen loco vniuersa ducebant, vbi agebatur vel de minimo virtutis alicuius officio. quocirca verè illis conueniebat, quod est scriptū, Diuitiæ si affluant, nolite cor apponere;] &, Beatus vir, qui post aurum non abiit, nec sperauit in pecuniæ thesauris, quis est hic? & laudabimus eum, fecit enim mirabilia in vita sua.] & quod aiebat Plinius è doctorum prouerbio, Lydius lapis facit de auro, quod aurum facit de homine,] in his ostendit, res omnes humanas ac terrenas despici omnino, & nihili profus fieri. Iam verò in reliquis nostris principibus plerumque, aut nihil posse, aut minimū præ ceteris amorè diuitiarum, ita vt nō longè absint ab hac paupertatis beatitudine, quæ Christus decantat, illud manifestissime ostendit, quod signo de pietate, de intestinis hæreticorum & hostium cædibus, & infelici hæreticorū & hæreticarū familiarū exitu persecuti sumus, nimirū ob cupiditatē regnandi, à suorū cædibus, quicūque sunt alieni à nobis, haud temperare, sed omnia ferro ac cædibus violare, idemque signo de amicitia complexi sumus. Nostros autem, comparatione illorum diligentissime à nobis hinc inde collata, fuisse abstinentissimos patefecimus; vt appareat nimirum, nostros opum spectris inanibus non ita, vt alienos à nobis, agitari, atque in præceptis miserimè dari. Eodem spectat, quidquid signis de liberalitate, magnificentia, & animi magnitudine recensimus. Hæ namque virtutes maximè faciunt ad opum despicientiam, & fluxarum rerum contemptum, qui proximè accedit ad hanc, de qua nunc agimus, virtutem. Illud autem Christianis est omnibus commune, vt neque possint ob qualis opes vel minimum legis præceptum violare: quòd siquid habent alieni, haud possunt à sacerdotibus, quibus sua singillatim peccata, quæ recordantur, obligati sunt confiteri quotannis, absolui, nisi quamprimum possint restituunt. Bella nobis idcirco illicita, nisi ad iniurias repellendas, aut ablata, nisi iure reddantur, recipienda. Præcis omnia bella, modò indicentur auctoritate publica siebant iusta. Philosophi tamen aduersus Barbaros ea licere concedebant, vt è Politicis Aristotelis habemus. Barbaros intelligebant, qui nullis legibus raptorque viuebant, quibus nulla erat disciplina humanior, nulla litteratura. Mahometani cuncta ferro decernenda instar bestiarum volunt. Solis Romanis non nisi ob iniurias illatas, quas refarcire hostes nollent, olim bella inferre haud licebat: quin antequam inferrent, legatos, ac fœciales mittebant. vt mirum non sit, si tantum Imperij fuit illis diuinitus datum. Sic itaque Romani maximè omnium ad leges Christianas hac in re accedebant. A Catholicis verò superari omnes, quatum pertinet ad institutum præsens, vt ex alienis nihil velint, hinc certissimo cognosces, quòd nemo est, cui sit aliquid patrimonij, qui testamētum condens non aliquid in pias causas relinquat, ac simul in pauperes distribuendū, siquid forsan alieni haberent; nam si certò sciret aliquis se habere, id illi eidem, cui detractū fuisset, omnino esset restituendum. Quamobrem nobis hæc est proposita lex, vt prius appetenda sit infinities ipsa mors, subeunda acerbissima quæuis supplicia, quam quiduis, licet exiguum, sit alicui auferendum, nisi forsan extrema viuendi necessitas ad hoc compellat. Sed cognoscamus id obseruari maximè à nostris, non modò quia ob regnandi cupiditatem non videmus occidi tot à Catholicis, quot ab extraneis, quod signo de pietate, intestinis hostium cædibus, & infelici hæreticorum posteritate est explanatum; sed & ex eo, quòd à Catholicis copiæ militum semper minores educuntur in bella, quàm à ceteris, vt signo de pace est

REGES & QVO-
LIBET REGNO
SANCTI.

IV.
V.
VI.
VII.

VIII.

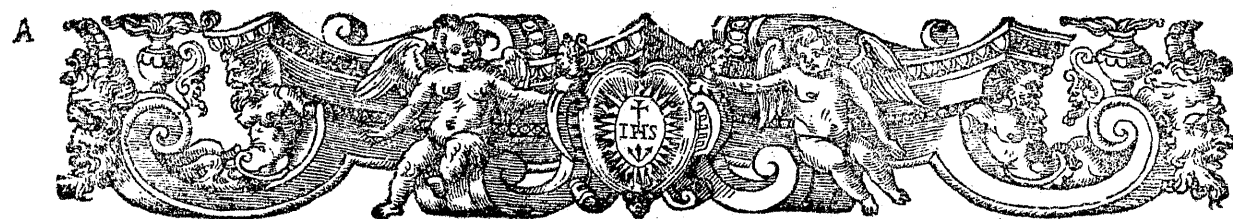
IX.
QUALIS VIR-
TUS PAUPER-
TATIS IN PA-
PA.

Cap. 13.

explicatum, id non ignauia accidere ostendimus signo de prudentia & fortitudine mili-
tari. Quid igitur est in causa, vt nostri minus ad prælia procedant, nisi quod suo ple-
rūque contenti non appetunt tam vehementer, quod alij faciunt, aliena? quod huius
scilicet virtutis, de qua nunc agimus, sint obseruantiores. cuius etiam fuisse è nostris
amantiores eos, qui se religioni consecrarunt, liquet ex iis, quæ signo de liberalitate
ostendimus, vbi palàm fecimus cunctos quidem clericos omnium minimè appetiisse alie-
na, in his autem summum Pontificem præ ceteris Principibus ac præfulibus fuisse ab-
stinentiorem, si summa summis comparentur. Alia namque paupertas est, aut esse de-
bet viri abiectissimi, & alia viri eminentissimi omnium, qualis Pontifex Romanus, qui
vt cunctorum pauperimus esse debet, si spectes auiditatem alienorum, sic omnium ditis-
simus esse debet, si personæ, quam sustinet, merita dignitatemque respicias. Idcirco
quo ad se nihil appetet, nihil volet, perferet, vbi opus est, omnium maximam mendicita-
rè; sed dignitati, sedi, personæque, quam gerit, & eius ministris omnia, quæcumque sunt,
meritò vindicabit. Cuncta namque Christo, & eius ministris debentur; illi resurgenti da-
ta sūt omnia, quæ sunt in terris, & in cælo. Dū vixit, inter mortales mortali nihil sibi ipse
arrogauit, omnia tamè sibi deberi sæpè est professus, sciens quia omnia dedit ei Pater in
manus, inquit in Euāgelio Ioannes. Sed impiorū consilio, malis artibus, ac rapacitate fit,
vt neque Christo & eius Vicario cuncta, quæcumque debentur, illa tradantur, quin
potius data auferantur, & ita contingat, quod Christus futurum prædixit, vt ipsius disci-
puli non sint, & hac in re supra ipsum, sed loculi ipsius ad proditoribus, qualis Iudas, ex-
pilentur, & siquid ei largius detur à Magdalena vsque ad quādam deliciarum speciem,
vitio vertatur illi. Sed ne sæpius eadem repetamus, Papam esse omnium in appetendis
rebus abstinentissimum docuimus signo de liberalitate; & ibi etiam demonstrauius eā-
dem de ceteris viris religiosi, ac de principibus simul prophanis. Huius est loci propria
tractatio summæ mendicitatis, quam profitètur iidem religiosi, quibus omnia sunt com-
munia, nihil est proprium, nisi de permissu suorum præfulum concessus iis tantum est re-
rum quarundā vsus, qui diuitè nullum facere potest, sed cōtinet semper intra paupertatis
angustos cancellos. Horum millia sunt innumera tam virorum, quàm foeminarum, to-
to orbe Catholico, qui vel relictiis amplis opibus, vel habendarum spem, facultatemque
sibi sponte præcidentes, in tenuissimum paupertatis contuberniū, sic se receperunt, vt non
modò exspoliarent se proprietate, vt vocant, omnium rerum, sed imperio sese alieno rota
vita subiecerint. Cū verò sint horum toto orbe Catholico innumera millia, succedunt
alij ex instituto sancti Francisci, quorum multitudo similiter immensa, quibus neque
proprium est aliquid, neque commune; verum vilissimi integumentis, & paucorum mo-
billium vsu, qui totus tamen pendeat à præfectorum voluntate & arbitrio, contenti, ne-
que habent, quo se recipiant, suum. Hi Capuccini à nostris, Discalciati, ac Minores ob-
seruantes appellantur. Quorum vt altissimam virtutem demirè, rogo vt vnus aliquis è
tota antiquitate, licèt ab orbis exordio ad nostra tempora singulas ætates percurras, mi-
hi producat ex alienis, qui possit vmbra consequi istorum. Vide quæto quid dicam
singulis ætatibus sunt horum nobis multa millia; proferatur vnus contra è mortalibus
cunctis, qui toto orbe fuerunt à mundi constitutione, qui sponte tantam paupertatem
fit amplexatus, qui se illi cælestis voti vinculo obligarit. Neque Democritus, neque Dio-
genes, neque Epictetus huc peruenerunt. Multa namque isti habuerunt, de quibus pro li-
bito poterant statuere; at hi nihil prorsus. Illi nullo se voto astrinxerunt; hi verò arctis-
simo. Quid porrò dicemus de Ioanne Sydonita, Petro Telonario, Paulino Episcopo
Nolano, viroque doctissimo, ac sanctissimo? qui omnes se venderunt, seruituti se addi-
xerunt, vt pretio succurerent egentibus, bene aliis esset, sibi malè, si quidem malè illis ali-
quid esse poterat? Tantæ paupertatis laus neque in cogitationem philosophorum vel
hæreticorum cadit. Verè igitur ad nos pertinet illud, Beati pauperes spiritu, quoniam
iporum est regnum celorum.

FINIS LIBRI VNDECIMI.

DE

DE SIGNIS ECCLESIAE DEI
LIBER DVODECIMVS.

SIGNVM QVINQVAGESIMVM PRIMVM.

Impuritas Hæreticorum.

*Flagitiosa vita, & impura eorum, qui vel hæresum fuerunt auctores, vel inter eos
principem locum tenuerunt, manifestum facit inter eos non esse Ecclesiam
Christi, sed inter nos, quibus illi aduersantur. Cap. 1.*

ERITAS, ac virtus illa quidem dignoscitur ex admirabili spe-
cie, quam præfert cunctis visendam, & suspiciendam; & idcirco,
quæ sit Ecclesia Christi colligi potest, & è pulcherrima ipsius
forma cunctis virtutibus ornata: sed quando fieri solet, vt homini-
bus imperitis illudatur interdum, fucusque fiat, vel quod in Eccle-
sia Christi sint etiam qui mali sunt, & ad eos dumtaxat oculi con-
uertantur, à quibus veluti quibusdam nubibus obiectis splendor
lucidissimi Solis obscuretur; vel quod qui peruersa sunt mente
nolint aduertere ad flagitiosissima facinora, quæ præstant inter hæreticorum factiones;
idcirco Ecclesia Dei non modò dignoscitur ex sui ipsius pulchritudine, sed ex deformi-
tate etiam hæreticarū factionum, veluti aurum verum distinguitur à falso, vbi Lydio la-
pidi vtrumque fuerit adfricatum. Enimverò sic inter hæreticos impuritas & nequitia
plerumque peruenit ad summum, vt audeant illi per impudentiam summam pro virtuti-
bus vitia venditare: quod à Protestantibus fieri palàm videmus, quibus ob id est commu-
ne, vt decernant, vnā fidem satis esse ad æternam felicitatem, nihil opus esse virtutibus
ac benefactis. Hinc summa inter eos, veluti & inter hæreticos alios, impuritas, scelera
summa. Audi Paulum sic dicentem: Propter quod tradidit illos Deus in desideria cor-
dis eorum in immunditiam, vt contumeliis afficiant corpora sua in semetipsis, qui cōmu-
tauerunt veritatem in mendacium, & coluerūt, & seruiuerunt creaturæ potius, quàm crea-
tori, qui est benedictus in sæcula. Amen. Propterea tradidit illos Deus in passiones
ignominia: nam foemina eorum immutauerunt naturalem vsū, in eum vsū, qui est
contra naturam: similiter autè & masculi, relicto naturali vsu foeminae, exarserunt in de-
sideriis suis inuicem, masculi in masculos turpitudinem operantes; & mercedem, quam
oportuit, erroris sui in semetipsis recipientes: & sicut non probauerunt Deum habere in
notitia, tradidit illos Deus in reprobum sensum, vt faciant ea, quæ non conueniunt re-
pletos omni iniquitate, malitia, fornicatione, avaritia, nequitia.] Hæc Paulus de iis, qui
commutauerunt, inquit, veritatem in mendacium, & ideo repleti sunt omni iniquitate,
malitia, fornicatione, avaritia, nequitia. Qua in re est obseruandū discrimen inter incon-
tinentes, & intemperatos. Hi tamquam repleti, vt Paulus ait, omni iniquitate, nullo
modo abstinent à flagitiis; illi respiscunt interdum, & inuiti quodammodo ad ea labun-
tur, sed protinus lapsi referunt pedem. Catholici, vbi cadunt, similes sunt incontinenti-
bus, admoniti redeunt ad mentem. Hæretici nullum dant consiliis & monitis locum.

De Sig. Tom. 1.

Rr 3 quin

ANTIQUORVM HÆRETICORVM IMPURITAS.

quin scelera sua obstinatissimè defendunt; idcirco quotidie in peius ruunt, & in omni facinorum cæno volutantur.

Videamus an id ita sit; & ostendamus huiusmodi fuisse hæresumque & hæreticorum principes. Initium faciamus ab auctoribus hæresum. De quibus sic Hieronymus ad Ctesiphontem, Simon Magus hæresim condidit Helenæ meretricis adiutus auxilio. Nicolaus Antiochenus omnium immunditiarum repertor choros duxit fœminarum. Marcion Romam præmisit mulierem, quæ decipiendos sibi animos præpararet. Apelles Philomenem habuit suarum comitem doctrinarum. Montanus immundi spiritus prædicator multas Ecclesias per Priscam, & Maximillam, nobiles & opulentas fœminas, primum auro corrupit, deinde hæresi polluit. Dimittam vetera, ad viciniora transcendam. Arius, ut Orbem deciperet, sororem Principis antè decepit. Donatus per Africam, ut infelices quosque fœtentibus pollueret aquis, Lucitiæ opibus adiutus est. in Hispania Agape mulier virum cæcum cæca duxit in foueam, successoremque sui Priscillianum habuit Zoroastris Magi studiosissimum, & ex Mago Episcopum, cui iuncta Galla non gente, sed nomine Germana huc illuc discurrentem alterius vicinæ hæreseos reliquit hæredem.] rursus idem in Oseæ caput septimum, Rarò hæreticus diligit castitatem, & quicunque amare pudicitiam se simulant, ut Manichæus, & Marchion, & Arius, & Thatianus, & instauratores veteris hæreseos venenato ore mella promittunt. Ceterum iuxta Apostolum, quæ secretò agunt turpe est & dicere.] Hucusque Hieronymus de priscis hæreticis. Nunc audi Eusebium: Simonis discipulus fuit Menander. Hunc secuti sunt magistrum Saturninus Antiochenus, Basilides Alexandrinus Basilidè accepit successor Carpocrates, à quo Gnostici. & mox, isti magicas Simonis præstigias non ex occulto quidè, ut ille, sed iam in apertum iure proferendas censuerunt, & non modò philtris amatoris curiosè ab illis elaboratis, & quibusdam dæmonibus, qui eorum animis nefaria iniecerè somnia, qui que illis ad fœffores extirpère, verùm etiam aliis nõ disparibus ineptiis se iam tamquàm rebus maximi ferè momenti & ponderis nobilitarunt. Porro autem eos, qui ad perfectionè mysterij, immo verò sceleris, quod apud ipsos est, peruenire vellent, omnia, quæ sunt turpissima, eorum tamen inuentis, quæ modò docuimus, appositè congruentia moliri oportere docuerunt.] & alibi, Quæ autem apud huius sæcæ æmulos hæc secretiora, magis que arcana putantur, & quibus quæque primum, ut auribus acceperit, penitus attonitum reddi; vel potius, ut verbo quodam utar, quod est apud illos scriptis proditum, oraculique loco usurpatum, δαυβωθίσσα δαι, id est admiratione quadam obstupescere aiunt: & huiusmodi planè sunt, & tam plena reuera stuporis, amentia, & infania, ut videantur non modò non honestè posse scriptis tradi, sed ne ore quidem propter insignem turpitudinem & obscænitatem à viris modestis aliquando sine scelere efferri.] Hæc Eusebius de hæreticis antiquis, de quibus sic & Irenæus; Igitur horum mystici sacerdotes libidinosè quidem viuunt, magias autem perficiunt, quemadmodum potest vnusquisque ipforum; exorcismis, & incantationibus vtuntur. Amatoria quoque, & agogima, & qui dicuntur paredri, & oniropompi, & quæcumque sunt alia parerga apud eos studiosè exercentur.] & alibi: mulierculas multas corruerunt, perfectos semetipsos vocantes, quasi nemo possit ex æquari magnitudini agnitionis ipsorum, nec sic Paulum, aut Petrum dicas, vel alterum quemdam Apostolorum (tales hodie profectò Protestantès) sed plus omnibus se cognuisse, & magnitudinem agnitionis illius, quæ est inenarrabilis virtutis, solos ebibisse.] Hæc Irenæus, quæ & Theodoretus testificatur.

Lib. 1. c. 20.

Lib. 1. c. 11.

MANICHÆORVM.

Audi nunc, quid de Manichæis tradat Cedrenus in vita Constantij Heraclii nepotis: Absque vilo discrimine, & metu, omnis generis libidini & obscænitati vacant, promiscuè vtrumque sexum lasciuia fœdantes. quando nonnulli de eorum corpore tantum parantibus, & quidem propriis abstinentium perhibent.

ARIANORVM. Theod. li. 1. c. 4.

Quales fuerint Ariani constat ex epistola Alexandri Episcopi Alexandrini, cuius hæc sunt verba: Seditiones porrò in nos quotidie concitare, graues verè persecutiones, & interdum lites per muliercularum impurarum sermones, quas ipsi in fraudem impulerunt intendere; nonnumquam religionem Christianam, suas tenellas meretriculas per singulas plateas turpiter circumducendo, grauissimis contumeliis afficere non dubitarunt.] Atque idem de Arianis cognoscere licet è scriptis Athanasij, & Hilarij. Ex his, quæ de antiquis hæreticorum, qui magis orbem

Christia-

NICOLAITARVM ANTIQVORVM, ET RACENSVM.

A Christianum conturbant, factionibus scripta sunt, possumus intelligere quales fuerint alij, quorum mores scriptis non sunt proditi. Arianorum certè quidem secta vsque ad Gregorij Magni tempora Occidentem tenuit, cum scilicet anno quingentesimo octuagesimo sexto Ricaredus Hispaniarum Rex ad nos concessit. Quin Arioaldus Longobardorum Rex, qui decessit anno sexcentesimo trigesimo tertio, valde Catholicis fuit infestus in Italia:

Post hæc in Occidente (nam de hæresibus Orientis postea dicemus) exorta est hæresis illa Vitæ, & Roderici Hispaniarum Regis, qua fas esse asserbant sacerdotibus plures etiam vxores habere in matrimonio, veteruntque, ne quis appellare ad Pontificem Romanum posset. Hinc Rodericus luxui deditus, cum stuprum virgini attulisset, fuit in causa ut Iulianus puellæ pater impio consilio Sarracenos in Hispanias immitteret. Temporibus etiam Henrici Tertij Imperatoris fuere qui dicerent fas esse sacerdotibus mulieres habere in matrimonio. Hæc hæresis dicta Nicolaitarum diutius afflixit Ecclesiam: quàm verò impuri fuerint huius infandæ hæreseos sectatores, mox aperietur. videtur autem durasse hæc vsque ad annum millesimum centesimum sextum, cum vita migravit Henricus. In vita Northberti viri sanctissimi est, ipsius ætate in Antuerpia Thachelinum quendam fuisse, qui Episcoporum potestatem contemnebat, sacramenta irridebat, præcipuè Eucharistiam, tria armatorum millia ducebat, innumeros sectatores habebat, filias in conspectu matrum, sponfas ante oculos coniugum constuprabat, id sanctissimam rem dicens, credentibus illis, & loco magnæ felicitatis reputantibus ista secum & cum suis agi; aquâ qua ille lauisset, religiosissimè adferuabant, & maxima cum reuerentia bibebant; ipse mirum quanta pompa & ornatu incederet post eius mortem durauit adhuc diu ipsius secta per annum millesimum ducentesimum.

Albigenses hæretici Gallias multum vexarunt hi præter alia nuptias damnabant, & promiscuos concubitus laudabant. Fauerunt illis (ut scribunt quidam) Petrus Aragonensium Rex, Comes sancti Eligij, Princeps Fuxi, Raimundus Tholosatum Comes. Extincti sunt Ludouico regnante, qui sanctis est adscriptus. Iisdem ferè temporibus in Alsatia plurimi conuenientes decreuerunt esum carniū, licitum esse in quadagesima, fornicationem negabant esse peccatum, quòd coitus esset naturalis. Sed hi protinus compressi nihil intulerunt molestiæ. Post annum millesimum trecentesimum in agro Nouariensi per Margaretam & Dulcinum quemdam cœpit hæresis quædam disseminari, qua asserbatur, quod nonnulli Anabaptistæ hodie renouarunt, nihil habendum proprium, non esse Christianis Republicas administrandas; mares & fœminæ simul habitantes in omnem libidinem prolabeantur.

ALBIGENSIVM.

His affines Beguardi, & Beguinæ in Germania, inter alia asserbant hominem sic esse posse in hac vita perfectum, ut neque iustior fieri posset; nullum coitum esse peccatum; licere quidquid natura suggererit. Refert in historia Hirsaugiensi Trithemius in vrbe Austria quadam Lolaldo auctore hæresim excitatam, qua asserbatur inter alia Missam, baptismum, & extremam vnctionem nihili esse, in Eucharistia esse Deum fictum, matrimonium esse iuratum meretricium genus; merita & intercessiones Sanctorum irridebāt; prætextu caritatis in occultis locis coibant; & alia multa his similia, qualia Protestantes hodie, decernebant. In Austria & Bohemia octuaginta & amplius hominum millia erant ex huiusmodi secta, cui sic erant omnes additi, ut mori mallent, quàm respiscere: hinc initium quoddam Bohemiæ perfidiæ. Eadem ferè & docebant, & agebant in quibusdam partibus Italia, Sicilia, & Gallia Narbonensis, qui vocabantur Bisochi, siue Beguinæ, & pauperes Lugdunenses, dicentes Ecclesiam Romanam meretricem, cunctos post Syluestrum Pontifices impios fuisse: in nocturnis cõuentibus post inuocationem sancti Spiritus extinctis luminibus promiscuè cum his, quæ aderant, mulieribus, coibant. Horum reliquias vsque ad Nicolaum Quintum durasse in Marchia nonnulli scribunt; cuius iussu multi flammis traditi, reliqui in Græciam profugerunt.

BEGVARDORVM, ET BEGVINARVM.

Dubrau. li. 19.

Horum scelera Sigismundo regnante in Bohemia renouarunt Adamitæ, qui prodierunt ex Hussitis, Piccardi, & Thaboritæ à Dubrauo nominati. Denique hoc sæculo nostro ex inferis erupit antesignanus Protestantium Lutherus, qui decreuit, & eius decretum passim Protestantes sequuntur, & amplectantur, licere cuiuis, qui castitatem sollemni voto obligauerit Deo, virgines eidem Deo voti similiter sollemni vinculo adstrictas, in matrimonio habere. Idcirco gratissimam se Deo rem facere isti arbitrantur, vbi illas à pro-

Dubrau. lib. 26 ADAMITARVM, PICCARDORVM, THABORITARVM HVSSITARVM.

PROTESTAN-
TIVM.

à proposito abduxerint, & spurcissimè constuprarint. Idem sanxit licere rem cum ancillis habere, vbi renuant aliqua ex causa vxores. & quod horret dicere, fas esse vxori cum fratre viri coire clam, si ex marito adhuc viuente prolem suscipere non potest. Hinc ipse coniugem duxit Catharinam quamdam, quæ suam Deo castitatem consecravit: idem fecere ipsius imitati exemplum, Bucærus, Oecolampadius, Caroloftadius, Bernardinus Ochinus, qui adiecit non dissentiente Luthero licere plures eodem tempore vxores habere: & alij innumeri idem fecerunt, & faciunt adhuc hodie passim. Ob id plurimæ in Boreali bus oris sectæ spurcissimæ, quæ libidinum cunctarum fœdissimo cæno volentur, exortæ. Eas enumerare, nimis esset longum. Legat, cui vacabit, historias Suriij, & Dubitantium Lindani. Numquid igitur inter hos Christus?

Impuritas hæreticorum Imperatorum in Oriente. Cap. II.

Ed quod maximè illustrabit argumentum propositum, bene erit ostendere cunctos Imperatores, aut Reges, qui fuerunt à nobis alieni, & tamen Christum se profitebantur sequi, fœminis maximè addictos fuisse, quibus impellentibus sint in præcepta dati, ac tunc furiosa libidine transuersi. Initiū sumamus à Constantio primo Imperatore hæretico, qui licet aliquin castus videretur, tamen (hæc sunt verba Ammiani Marcellini, quibus subscribit Eutropius) vxoribus, ac spadonum gracilentis vocibus, & palatinis quibusdam nimium quantum addictus, ad singula eius verba plaudentibus, & quid ille aiat, vel neget, vt ad sentiri possint, obseruantibus.

Lib. II.

Valens, qui secundo loco fuit hæreticus, verborum lenocinijs (ait Theodoretus) coniugis suæ delinitus, in seruitutem datus est, & factus non captiuus solum, sed etiam muliebrium verborum fallacijs obsequens.

Lib. 4. c. 11.

Zeno fuit tertio loco hæreticus. Is nisi (vt ait Euagrius) omne voluptatum genus, quod fortè occurreret, licenter & effusè confectaretur in initio ita libidinum illecebris se totum dedit, vt à nulla turpitudine & nefario flagitio se continerit, sed sic in illis volutaretur, vt eadem ista in tenebris & in occulto admittere abieci & pusilli animi putaret, palam autem, atque in oculis omnium regale quidam esse, & solo Imperatore dignum.

Basiliscus quarto fuit (vt Zonaras scribit) moribus Zenone nihilo melior.

De Anastasio V. ex Imperatoribus hæretico nihil obscæni à scriptoribus traditū legi. Iustinianum constat Theodoræ coniugis Eurychianæ impulsu multa contra Catholicos molitum.

Heraclius septimus ab alijs infamis fuit ob incestas cum fratris filia nuptias, vt Zonaras scribit. De Heracleona, cum decennis fuerit deiectus ex imperio nihil habemus, quod scriptores tradiderint: neque similiter aliquid impuri gestum à Constante Heraclij nepote scimus, neque de Iustiniiano, quo tempore fuit hæreticus.

De Philippico sic Paulus Diaconus: In actibus suis, & honestate indigne consumans improbabilis demonstrabatur vbiq; erat autem hæreticus, & adulter. De Leone Isaurico nihil obscæni inuenio traditum ab antiquis.

De Constantino autem Copronymo sic Landulphus Sagax: Magicis maleficijs, & luxurijs, cruëtisq; sacrificijs, & caballinis stercoribus, atq; lotio delectatus, molliciebusq; ac Dæmonum inuocationibus gaudens, atque omnibus animas corruptentibus ad inuentionibus à tenera ætate conuiuens. De Leone Copronymi filio nihil est impuri à scriptoribus memoriæ commendatum.

Nicephorus à Zonara vocatur omnium vitiorum colluuius, ac sentina. Is inter alia abductam à proprio marito vxorem Theophanè filio Stauratio dedit in matrimonium. Cumq; pulcherrimas ex omnibus prouincijs virgines eligi iussisset, ex his duas in ipsis nuptiarum diebus manifestè, vt omnibus eius libido nota esset, corruptit. De Leone Armenio nihil obscæni scriptum.

Michaël Balbus adeo luxuriæ deditus erat, vt scortationem peccatum non iudicaret. vxorem duxit hic, mortua prima, Euphrosinam, quæ monacham fuerat professa. Theophilus est habitus continens, quamuis cum puella quadam, quæ vxori inferuiebat, rem habuerit. Atque hucusque Imperatores illi regnarunt, quos haud Græci inficiantur hæreticos fuisse.

Post

A Post hos accidit vt imperaret Michaël hæretici Theophili, de quo diximus, filius, Catholicus ille quidem, quantum visus est, sed ignauia deditus: quo factum est, vt Bardas eius auunculus Cæsar creatus omnia pro libidine administraret. Hic à S. Ignatio, quod vxorem sine causa dimisisset, & cum sua nuru consuesse diceretur, à des sacras ingredi est prohibitus. Quocirca iratus falsas ob causas sede Ignatium deiecit, Photiumque euexit. Sed Basilio Macedone imperante Ignatius restitutus interuentu legatorum Papæ Hadriani. Ex eo coepit Photius scriptis suis Græcos à nobis alienare, quod Papa fuisset in causa vt Ignatius reciperet dignitatem, ipse exueretur: res tamen haud venit ita in diffidium, vt nos hæreticorum loco apertè Græci haberent. Tamen quidquid exortum est dissensionis, id habuit originem à libidine Cæsaris Bardæ. Imperante postea Constantino Monomacho, Michaël Patriarcha primus eò prorupit audaciæ, & amentitiæ, Imperatore fauente, vt nos hæreticos diceret, ac decerneret, piorum communionem depellens.

B Qualis verò fuerit Monomachus, quantum pertinet ad castitatem, cognoscimus ex eo, quod Zonaras tradit, qui illum delicijs ac voluptatibus deditum fuisse scribit, adiecitq; perditè amasse consobrinam vxoris suæ, eiusque consuetudine clam principio, post haud dissimulante vsu, coniuge viuente, ac coniuente. Tanta verò ob id infamia flagrabat, cum res publicas negligentissimè administraret, vt & seditio populi grauissima fuerit aliquando in eum commota, & Oriens totus à Turcis occupatus, ipso amoribus dumtaxat operam dante. Nihilominus Græci respuere, quamuis visi sint semper plurimi ex ijs alieno esse in nos animo.

C Rursus verò sub annum millesimum centesimum octauum Græci apertè à nobis descuerunt, & Andronico Comneno Imperium per vim sibi arripiente in nostros crudelissimè sauitum. Qualis verò, quantum pertinet ad pudicitiam, fuerit Andronicus, scimus ex eo, quod Choniata scribit, illum Theodoræ patruelis incesto amori operam dedisse, & eam veluti vxorè circumduxisse, cum fugeret Imperatoris Manuelis iram hoc & alia ipsius flagitia persequens. Idem cum postea inuassisset Imperium, nepotis sui, quem de medio sustulerat, sponsam sibi matrimonio iunxit. Denique idem scriptor sic de illo memoriæ prodidit: Luxu corruptus cum cœtu scortorum & pellicum in loca deserta & temperata secedere, & ferarum more conuallis, & herbosos saltus confectari solebat, vt gallinarum gallus gallinaceus, aut hircus caprarum ductor, aut vt Bacchus Thiadas, & Mnadas, sic ipse amicas suas antecedeat tantum non hinnuli pelle, & crocoto indutus.

D Ac certis diebus à paucis aulicis, ijsq; intimis, veluti per transennam videbatur. Tibicinis verò, & meretricibus omnè aditum patefaciebat, easque quouis tempore ad colloquium admitteret, voluptari, vt Sardanapalus, indulgens, qui sepulchro incidit ea se habere, quæ comederit, & pro libidine egerit. Erat Epicureus, & Chryssipeus morbo luxuria corruptus, & amore perditus. Herculem quinquaginta Thyestis filiabus stuprandis imitabatur: sed quia tantum illi roboris ad lasciuiam non suppetebat, vt ille Ioleum contra rediuuam hydram implorabat, sic ipse virilia vnctionibus & delicijs firmabat.

E Vescebat item nilotica bestiola crocodillo non absimili, quem scineum vocant; à quo cibo cum plerique abhorreant, tamen tentiginem excitat, & ad rem veneream paratos facit. Hucusque Choniata de impuritate Andronici Comneni, cuius culpa factum vt Græci à nobis maximè alienarentur, & in hæresi sua obfirmarentur. Hinc vbi arripuit Imperium, cum plerique Antistitum Græcanicorum profiterentur se nobiscum sentire, vt supra ostendimus, & reuera multa intercederent necessitudinis, & Christianæ caritatis vincula nobiscum cum illis, nullum genus sauitiæ exercendæ in nostros Constantinopoli commorantes omisit: idque nulla de causa: ossa ipsa cadauerum è sepulchris eruta, & in mare demersa. Atque hi scilicet hæretici, hæreticorumque Imperatores.

Huic successit Isaacius Angelus, de quo quod spectat ad pudicitiam sic idem scriptor. Erat in victu sumptuosissimus; & de ferculis distribuebat ijs, qui mensæ adstabant. Mensam omnino Salomoniam, aut Sybariticam habebat, & nouis vt ille vestibus quotidie utebatur. Nec erat eius conuiuium aliud, quam collis panum, saltus ferarum, piscium mare, vini oceanus: alternis diebus lauacris se resiciebat; pastillis, & vnguentis omnis generis delibutus instar pauonis superbi se ostentabat, & vt sponsus è thalamo, aut vt Sol ab Oriente, ita ipse è palatio quotidie prodibat; gaudebat facetijs, & mollibus cantilenis; morionibus, scurris, histrionibus, parasitis, mimis, cætoribus palatii fores patebant;

cum

cum quibus rebus & hominibus utique Bacchi & Venenis intemperantia coniungitur, A
cetera; bonum Imperij statum corrumpere solita]. Hæc Choniata de Isaacio Angelo.

Cui successit frater Alexius Angelus, sive Comnenus. De utrisque verò sic idem: An-
gelici nominis fratres cum alijs rebus imperium perperam administrabant, ut iam dixi-
mus: tum pecuniæ cupiditate æstuantes, neque iustis rationibus opes augere volebant;
nec ea, quæ coegerant, conseruabant, sed ambabus manibus dissipabant, non tam super-
uacuo comitatu, & pretioso corporis ornatu, quàm meretricibus, & cognatis Reipubl.
prorsus inutilibus largiendo. Vnde nouis vectigalibus institutis, non modò Romanas vr-
bes, sed etiam Latini nominis gentes, quantum poterant, tributis vexabant.] & mox: Vir
mollis & effeminatus res pessima & molestissima est, cui qui parent, quid infortunij, quid
extremi periculi non subibunt? id quod ipsis Romanis (sic iste vocat semper Constanti-
nopolitanos) accidit, cum aduerso quodam fato in molles, ignauos, & voluptarios Impe-
ratores incidissent.] Hucusque Choniata. Post hos paucis diebus imperarunt Alexius
vnà cum Isaacio patre, & Murzufus. De quorum castimonia ob exiguum tempus Im-
perij, nihil idem scriptor, quamuis alioquin ob perditos mores valde illos vituperet.

De Murzufio tamen sic idem: Erat homo à pubertate libidinosus, & salax, & duas iu-
uenculas vxores per iniuriam repudiarat.

LAUS BALDVI
NI IMPERA-
TORIS, ET
PUDICITIA.

Post hos imperarunt aliquandiu Latini, quorum primus Balduinus, de quo sic idem
Choniata, ut videas discrimen inter Catholicos, & hæreticos, quantum pertinet ad casti-
moniam. Vir erat, inquit, pius, & modestus, ne impudico quidem aspectu mulierem inui-
tus, quamdiu à sua coniuge abfuerat. Vacabat diuinis laudibus, necessitatibus confictan-
tes subleuabat, suæ sententiæ aduersantes æquo animo audiebat, & quod maximum est,
bis qualibet hebdomade vesperi proclamari iubebat, ne quis in suo palatio cubaret, C
qui alienam mulierem attigisset.] Hæc ille Græcus scriptor infensissimus Latinis, ut in eo
demmet regno & imperio cognoscamus quodnam sit discrimen inter Catholicos, & hæ-
reticos Imperatores quo ad castimoniæ puritatem. Exacti sunt Imperio Constantino-
politano Latini per Michaëlem Paleologum, qui nobiscum sensit, ut alibi est demonstra-
tum. Non ita filius eius Andronicus, qui vetuit, iusta patri suo, quasi hæretico persolui.

Ac sicut nihil habemus, quod scriptum sit obscæni de Michaële Catholico, sic impu-
rum fuisse ipsius filium Andronicum hæreticum, colligimus ex iis querelis, & ab vxore
habitas de illo veluti homine obscæna, sectato narrat Gregoras, qui omnibus modis
vitia Andronici sui benefactoris obtegere in suis libris studet, has tamen querelas haud
vituperat veluti falsas, sed quòd indignum foret eas ab vxore iactari.

Andronicus ex filio nepos auo Andronico est susceptus; de quo sic idem Gregoras: D
Cum iam adolescentiæ limen ingressus esset, quo tempore voluptatum ardor maximus
existere solet, omnis castigationis & modestiæ inimicus fuit, in regia præsertim potestate,
& flore adolescentiæ. Ad hæc æquales eius omnium earum cupiditatum, quas effrenæ
adolescentiæ libidines ferunt, ministros, atque auctores sese præbuerunt.] Hæc ille, qui
deinde nonnulla per impudicitiam, gesta ab Andronico speciatim narrat. nobis sit satis
vnum retulisse, è quo turpitudine Andronici colligi potest. Deturbauit Imperij potestate
Andronicum auum, & protinus Isaiam Patriarcham sui studiosum sede antea per auum
Constantinopolitana spoliatum restituit. id quomodo publicè sit actum, sic idem recen-
set. Isaiam, inquit, in patriarchicum solium restituit, nullis Episcopis, aut presbyteris se-
quentibus, aut antecedentibus, sed tibicinibus, & tibicinis, saltatoribus, & saltatricibus,
cum lætis canticis comitantibus; quarum tibicinum vna probatissima equo virili habi-
tu conscenso, & prius milites sequebatur, & tum etiam Patriarcham antecedens solitis
& meretricijs nugis ipsum Patriarcham & ceteros ad obscænum risum facilè commoue-
bat. Hæc ille, ut Imperatoris hæretici honestatem dignoscas.

Post obitum Andronici arripuit contra fas Imperij gubernacula, & multo tempore il-
la tenuit Cantacuzenus; de quo sic Chalcocondilas: Rex, inquit, in Macedonia agebat
luxuriosiore victu, & intemperatiore dissolutus,] Hæc ille scriptor.

Cantacuzeno deiecto imperauit Ioannes, de quo sic idem: Ferunt, ait, hunc insanien-
tem amore muliebri plurima indecora commisisse, delectatumque, psalterijs harumque
consuetudine delinitum curam decenter administrandi regni negligenter omisisse.] Huc-
usque Chalcocondilas, qui narrat ab eodem per scelus abductam filij sui sponsam, quòd
pulchra esset, quam sibi connubio iunxit. Atque hæc sanè de Ioanne, post quem regna-
uit

A uit Manuel, de quo nihil, quod impurum sit, tradidit scriptores.

At in Ioanne ipsius filio secus. Nam præter ius vxorem legitimam repudiavit, & cum
bella hostilia vrgerent, in Peloponneso moras trahens amori importuno mulieris, quam
amabat, operam dabat, inquit Chalcocondylas. Hic postea ad nos concessit, & actis con-
cilij Florentini subscripsit, hæresim suam detestatus, quod tamen Græci habere ratum no-
luerunt. Post hunc paucis annis imperauit Constantinus; captaque à Turcis Constans-
tinopolis, & Imperium Græcorum profus euersum. Ex his apparet quales fuerint Im-
peratores hæretici, qui Orientem tenuerunt, immundissimi scilicet, & omni libidinum
labe polluti.

Impuritas hæreticorum Imperatorum, aut Regum in Occidente. Cap. III.

B **V**ideamus de Imperatoribus Occidentis, qui oppugnarunt Ecclesiam Ca-
tholicam: nemo namque apertè forsan ex istis hæreticus fuit. In his pri-
mus se offert Henricus Tertius, qui aduersus Gregorium Septimum suc-
cessoresque illius acerrima bella gessit. Hic qualis fuerit, audi Dodechi-
num scriptorem Germanum: Henricus Abbatiam Fuldensem pro adul-
terio, Monasteriensis Episcopatum (quod dicere & audire nefas est)
pro Sodomitica immunditia vendidit; quæ si impudenter negare voluerit, teste cælo, te-
ste terra, omnes etiam à furno redeuntis scioli concludent.] Hæc Dodechinus reij-
cit in annum millesimum nonagesimum. Deinde anno millesimo nonagesimo tertio
adijcit, Conradus filius Henrici Imperatoris patri suo hac de causa rebellauit. Henricus
C Rex Adelheidam Reginam, quam duxerat vxorem, odio cepit habere; ideo in carcera
uit eam, & concessit ut plerique ei vim inferret; immo filiū hortabatur, ut eam subagitaret.
Quo recusante patrium polluere stratum, eum adhortando Rex, non suum, sed peregrini
filium esse affirmavit cuiusdam Principis de Sueuia; cuius etiam faciem prædictus Con-
radus plurimum assimilauit. Regina autem post plurima & inaudita malorum genera si-
bi innocenter illata, de custodia, qua tenebatur, quoquomodo Dei miseratione liberata
ad potentissimum tunc temporis foeminam Mathildam nomine fugiendo peruenit: quæ
susceptam Reginam ad venerabilem virum perduxit Urbanum Apostolicæ sedis Anti-
stitem. cuius prouoluta pedibus, profusis lacrymis, atque intemis singultibus, omnem
suam, quam pertulerat, calamitatis intimauit miseriam. Papa autem agnita Reginæ ca-
lamitate, humanitatis miseratione compassus, facta concione Catholicorum, denuò Hen-
ricum Regem excommunicauit pro illicitis, ac nefandis, omnibusque sæculis inauditis
D rebus in legitima vxore sua perpetratis.] Hæc Dodechinus. Lambertus Schafnaburgen-
sis vixit iisdem temporibus, quibus hic Henricus, ac refert verba Saxonice legationis,
quibus, qualis esset hic Imperator, describitur: Ut relicta, inquit, interdum Saxonia, in qua
iam à puero residens otio atque ignauia pene emarcuisset, etiam alias regni sui partes
inuiseret, ut vilissimos homines, quorum consilio seque remque publicam præcipitem de-
disset, de palatio eijceret, & regni negotia regni principibus, quibus ea competere cur-
randa, administranda permetteret. Ut abdicato grege concubinarum, quibus contra sci-
ta canonum attrito frontis rubore incubabat, Reginam, quam sibi secundum Ecclesiasti-
cas traditiones thori sociam regni que consortem delegisset, coniugali loco haberet, ac
deligeret, ut cetera flagitiorum probra, quibus dignitatem regiam adolescens infama-
uerat, nunc saltem maturato sensu & ætate abdicaret.] Atque hæc satis de Henrico Ter-
tio. De Quarto, qui tamen respuit, & Ecclesiam Catholicam postea est amplexatus,
quamuis aliquando oppugnarit, nihil habeo quod dicam. Helmoldus tradit eius acta
ab Eggeardo memoriæ prodita, sed adiicit, & ait de scriptore huiusmodi, Bona Henri-
ci amplissima laude extulit, at malefacta aut omnino tacuit, aut in melius interpret-
tatus est.

Post Henricum Quartum Fridericus Primus visus est iniurius in Ecclesiam Catholi-
cam. Sed reuera hic errore ductus fauebat vni ex ijs, qui Pontifices reputabantur, ut
Radeuicus latè describit. Vbi se deceptum cognouit redijt ad mentem. nihilominus
incontinentiæ nota non caruit omnino. sic enim de illo Dodechinus anno millesimo
centesimo quinquagesimo sexto: Fridericus Imperator Agnetem Principis Burgun-
diæ filiam vxorem duxit repudiata priore legitima vxore apud Constantiam; vnde
in Ec-

in Ecclesia grauissimum exortum est schisma.] Ita scriptor ille.

Post hos fuit acerrimus Ecclesie Catholice hostis Fridericus Secundus, de quo sic inter alia Ioannes Villaneus scriptor diligens, & verax: Hostis, ait, humani generis deprehendit Fridericum vitio libidinis valde irretitum. quocirca ipsius impulsu vitiauit fornicationem Imperatricis, ac Reginae virginem, quae erat inter puellas domesticas. & Augusta male habita, ac deserta conquesta est cum patre suo Rege Ioanne de iniurijs à Friderico viro sibi factis, ac nepti suae. Ob id Ioannes Rex indignatus cum Imperatore expostulauit, eique est minatus. Imperator vxorem verberauit, in carcerem detruxit, cum ipsa amplius habere noluit rem, & vt rumor fuit, morte affecit.] Haetenns Villaneus. At Crantzius Germanus sic de Friderico in vrbe Victoria à se condita sedes habente: Contraxit, inquit, Fridericus eò habitas prius, & tunc primum captas speciosissimas mulieres, quibus à spadonum grege custoditis viridaria, vineas, hortos, & confectiones cum villis apud Victoriam urbem lautissimè procurabat.] Hæc Crantzius. Sed & Cuspinianus homo Pontificibus summis infensissimus, & qui multa apertissima mendacia aduersus eos comminisci contra historiae fidem non erubescat, sic de Friderico Secundo scriptum reliquit: Has, inquit, præclaras virtutes contaminarunt, atque obscurarunt etiam quaedam vitia, scilicet hominis, & libido immensa, qua præter gentis morem concubinas multas & scorta aluit.] Ita Cuspinianus.

Post Fridericum Secundum Ludouicus Bauarus Ecclesiam Catholicam persequi est visus: atque hic, vt Crantzius testatur, ab amantissima sui domina, vt creditur, venenata potione est necatus, atque ita effrenis ei libido non modò puritatem, sed vitam simul abstulit. Post hos nulli in Occidente Imperatores Ecclesiam Catholicam vexarunt. Hos verò potius, vt vocant, schismaticos, quàm hæreticos voluimus recensere, vt appareat quàm sit affinis libido & turpitudine mendacibus sectis, & à vera Dei Ecclesia sese abiungentibus. Quamuis enim crimen incontinentiae interdum regnet inter Catholicos principes, hæretici tamen multis partibus superant proculdubio, quicumque è nostris vitij huiusmodi sunt aliquando irretiti, à quibus tamen expediuerunt sese ad meliorem frugem redeuntes, vt liquidò constet hæreticorum impudicitiam nullo temporis termino, nisi mortis, ac nullius legis ciuilibis, aut etiam naturalis repagulo concludi. Nunc quando quales fuerint hæreticorū summi principes aperuimus abundè, quales etiã fuerint plerumq; hæreticorum sectæ, ac sint etiam, quæ conturbant hodie Christianam Rempublicam; inspicimus quales sint hæreticæ nationes, quæ ante multum tempus à nobis se ab alienarunt. Huiusmodi sunt quidam Græci in primis, & quicumque opiniones eorum populi sunt secuti. Et quamuis alicui forsitan satis esse videretur ad spurcitiem istorū designandam, ex ipsorum scriptoribus aperuisse qui forent Imperatores eorum, vt qui essent subiecti intelligamus, cum verum sit illud, Quales sunt principes, tales in Republica reliquos solere esse ciues; tamen vniuersales, ac publicos, receptosque ipsorum consideremus. A Græcis multa contra Christianæ castitatis leges vsurpantur, è quibus impuritas nationis apparet. In his vnum sit satis recitasse. Cuiuslibet ex quacumque causa licet, approbantibus id Episcopis, vxorem dimittere. Id verò est libidinibus cunctis anam maximam dare.

Henricus Octauus Angliæ Rex illicito amore Annae Boleniæ exardescens contra fas omne Catharinam repudiavit, quæ legitima vxor illi erat. Is qui de origine schismatis Anglicani scripsit, Annam tradit Henrico filiam fuisse ex illicito coitu susceptam. Vide quanta impij Regis intemperantia; vt habere vxorem non sit satis homini incontinenti ad edomandam petulantiam. Deprehensam deinde Annam in adulterio Henricus Rex capite plecti iussit, tertiamque vxorem duxit Ioannam, quæ in puerperio decessit. cum quarta Ducis Cliuensis sorore diuortium fecit. Quintam adulterij ream mandauit obruncari. En castitas hæreticorum principum. En vt libido data licentia nullo modo confringatur, sed augeatur magis, & latissimè per omnes campos excurrat. Inter Græcos laxis habitibus intemperantia passim vagatur, plurimique ex ipsis exultant, vbi filium specie liberaliori nanciscuntur, quem tradere possint Mahometanis, ac Turcis, vt illo abutantur ad obscenos libidinis vsus, gradumque sibi ex hoc faciunt ad magistratus & opes. Nam qui vocantur à Turcis Bassæ, plerumque sunt ex huiusmodi pueris, qui vel spadones sunt, vel à spadonibus aluntur, & ad impurissimas Turcici Regis delicias conseruantur. Videamus quid hac in re nationes aliæ Græcanicis opinionibus addictæ sequantur.

Gre-

NATIO NVM,
QVAE HAERE
SES QVORVM
DAM SEQVVM
TVR IMPVRI
TAS.

A Gregorius Interianus mores Zigorum describit, quippe qui versatus sit inter illos: ij vocantur vulgò Circassi: apud eos in more positum refert, vt frater occidat sapius fratrem, & sequenti nocte cum ipsius vxore concumbat, coniugemque sibi adiungat, nam plures habere illis est permittum. Atque hæc nobilium Zigorum consuetudo. quales sint plebei, ex hoc vno, quod de nobilibus recitauimus colligere possumus. Magna scilicet inter istos castitas, & caritas in fratres. Moschorum latissima sunt regna; ex hæresi sunt Græcanica. Apud eos foeminae quidem nobiles in primis pudicitiam colunt, ceteræ omnes nihili ducunt, & corpus venale habent. tantaque inter eos est alioquin impuritas, vt quàm nos fornicationem simplicem vocamus, & maximum crimen, vt est, reputamus, illi neque vllum peccatum ducant, quod apparet è Moschouia optimi ac doctissimi viri Antonij Posseni è Societate Iesu, qui nomine Gregorij XIII. Legatus diu fuit apud eos, & è commentario Pauli Iouij de rebus Moschouiticis. Atque hæc de moribus eorum, qui hæresim Græcorum quorundam sequuntur.

Dictum verò est abundè à nobis supra, quales sint, qui Protestantium mendacijs adherent, vt virgines Deo deuotas à sacro proposito abstractas ad matrimonia compellat, vt fas esse decernant cum ancillis concumbere, vbi non sit copia vxoris; quin addant vxori eidem licere fallere maritum, & ex ipsius fratre prolem suscipere. Hæc communia cunctis Protestantibus decreta anno millesimo quingentesimo sexagesimo sexto. Vuigandus emisit libellum de bonis ac malis Germania. Is est Lutheri studiosissimus, & inter alia tradit octauum malum politicum esse in Germania exortum luxuriam, quæ omnes verecundiae fines perurperit, atque exceperit. Hinc, vt diximus, hæreses spurcissimæ exortæ, de quibus Surius in historijs suis, & Lindanus in Dubitantio. Quod si exemplū petas alicuius Regis, qui alicui sectæ Protestantium fauerit, Hærici Octauij factum sit instar omnium nobis, qui legitimas vxores absque legitima causa repudiavit, & cum filia ex illicito coitu nata incestas nuptias contraxit. Exemplo sit Elisabetha Angliæ Regina, quæ nullū vquam sibi virum voluit adiungere, quò liberius scortari cum quolibet per summam licentiam posset; nonnullisque è suis amafios vario pretextu, vt patrata à se facinorosa tegeter, occidi iussit.

Non nulla verò obseruanda in his quæ diximus ac primum sit illud. Quoties Imperatores Occidentis in opiniones peruersas, & à Catholica veritate aliquo modo alienas inciderunt, quales videntur fuisse Henricus Tertius, Fridericus Secundus, ac Ludouicus, Bauarus, quos tamen potius schismaticos nominarim, quamuis hæreticorum fautores, tum Pontifices Romani haud tulerunt impietatem illorum, sed quantum fuit in ipsis omnes dignitate priuarunt. Quin vbi Græci ex aliqua parte melius nobiscum sentiebant, ijdem Pontifices Romani sic aduersati sunt Imperatoribus Orientis, vt necui noceret è subiectis hæretici imperium, ab obedientia illorum populos auocarint. Hinc Gregorius Secundus Italiae bonam partem subduxit Imperio Leonis Iconomachi anno septingentesimo ducentesimo septimo.

Secundum nobis dignum notatione videtur. A principio hæretici non in apertam, puendamque (si qua tamen est, cuius homines non pudeat) libidinem prorumpunt, sed paulatim prolabantur, & ad extremum præcipientes dantur. ob id omnium pessimi quicumque Imperatores in aliqua secta vel aliorum postremi fuerunt, vel atrociores in Catholicos. Tales fuere Zenon, Anastasius, Copronymus, Monomachus, & omnium perditissimus Andronicus Comnenus.

E Tertium sit illud, quemadmodum non ita impudicus, qui interdum labitur, & ad extremum saltem respiscit, quales aliquando è Catholicis principibus nonnulli, sic impudicissimi omnium, qui vel totam vitam ducunt in libidine aliqua vel varia & omnis generis, vel, quod est supremi flagitij, id licere decernunt: ac tales Græci, Protestantes, & in vniuersum cuncti hæretici. Nam Græci quidem statuunt fas esse maritis vxores quas habent legitimas, quauis de causa repudiare; denique Moschouitæ volunt fornicari haud esse peccatum. at Protestantes omnium prorsus impurissimi libidini vacare necessarium ducunt, veluti (inquit Lutherus) excreare, tussire, & alia id genus: denique laudabile reputant virgines Deo dicatas à proposito auellere, & in matrimonio habere. Igitur omnium pessimi, qui sunt huiusmodi, existimari debent: vt appareat quanta sit intemperantia hæreticorum, neque inter ipsos esse Ecclesiam Dei. Sed videamus ceteris etiam flagitijs hæreticos esse coopertos.

De Sig. Tom. I.

Ss SIGNVM

SIGNVM QVINQVAGESIMVM SECVNDVM.

Vitiositas alienorum.

Imperatores hæreticos non modo impuros, sed flagitijs omnibus fuisse coopertos multis aperitur. tum de Imperatoribus à Christo alienis. Cap. IV.

Vm verè dictum sit, quales in Republica principes, tales etiam reliquos fore esse ciues; & fieri non possit vlllo modo, vt cuiuslibet hæretici vita in aperto proponatur; satis esse nobis est visum, si hæreticorum Imperatorum quales fuerint mores ostendamus: idque non vnus, aut alterius, sed omnino singulorū: alioquin vnus Iudas toti vniuersitati Apostolorū sceleris admissi notam nullo modo potuit inurere. At inter hæreticos videas plerosque omnes Imperatores facinorosos; Catholicos non ita; quin si qui tales ex ijs fuerunt, necesse habuerunt respicere, vel gradu sunt deiectionis, vt ostendemus.

Primus, quod diximus, ex Imperatoribus Constantius fuit hæreticus: de illo sic Ammianus: Cùm esset in negotijs alijs principibus medijs comparandus, si affectatæ dominationis ansam quãdam reperisset, hanc sine fine scrutando, falsque eodem loco ducens, ac nefas, Caligulæ, & Domitiani, & Commodi immanitatem facile superabat; quorum æmulatus sæuitiam inter imperandi exordia cunctos sanguine & genere contingentes stirpitus interemit.] & rursus: Augebat etiam amaritudinem temporum flagitatorum rapacitas in expleta plus odiorum ei, quàm pecuniæ conferentium. Hocque multis intolerantius videbatur, quòd nec causam aliquando audiuit, nec prouinciarum indemnitati prospexit, quum multiplicatis tribus ac vectigalibus vexarentur.] Atque hucusque de Constantio.

De Valente sic idem: Carnifex, & vncius, & cruentæ quæstiones sine discrimine vlllo ætatum & dignitatum per fortunas omnes & ordines grassabantur, ac pacis obtentu vitium detestandum agitabatur, infaustam victoriam execrantibus vniuersis internecino quouis bello grauiorem.] & mox: Nam vt quisque ea tēpestate ob quãlibet valuerat causam regis prope accedens, & aliena rapiendi auiditate exustus, licet aperte in fontem arcescens, vt familiaris suscipiebatur, & fidus ditandis casibus alienis. Imperator enim promptior ad nocendum, criminantibus parens, & funereas delationes adsciscens per suppliciorū diuersitates effrenatius exultauit.] & deinde exin cùm superata lucibus ferocia deflagrasset, proscriptiones, & exilia, & quæ minora quibusdam videntur, quamquam sint aspera, viri pertulere summates; & vt ditaretur alius genere nobilis, & fortè meritis locupletior, actus patrimonio præceps, trususque in exilium consumebatur angore, aut stipe precaria visitabat. nec non modus vllus exitialibus malis impositus, quamdiu Principem, & proximos opum satietas cœpit, & cædis.] Hucusque Ammianus de Valente secundo ex hæreticis Imperatore.

Sequitur tertius Zeno, quem tyrannidem exercuisse, ac multos pro benevolentia, quam versus illum præstiterant, trucidatos Euagrius scribit. Hinc Zonaras ait: Imperium certè quidè Zeno, nõ vt Rex, sed planè vt Tyrannus administrauit. fratrem habuit Cononem ipso flagitiosiorè, hominè sanguinariū, cui mactationes hominū voluptati erant.] Hæc Zonaras, qui multos recenset optimos viros per summum scelus à Zenone interfectos.

Quartus est post hos Basiliscus, quem Zenone nihilo melioribus moribus fuisse Zonaras idem tradit.

Quintus est Anastasius, cuius vitia cunctis modis occultare conatur Euagrius: de eo sic reliquit scriptum Suidas: Anastasius in Imperio Romano Aristocratiam instituit, magistratus & honores vendidit, iniustis hominibus pepercit, & ad insatiabilem pecuniæ cupiditatem conuersus prouincias expilauit. Ad insolentem nouumque morem, quem induxit, viri boni sunt consternati. Barbaros namque Imperio imminentes non armis propulit, sed pacem auro mercari solitus est. Defunctorum bona curiose inquisiuit, & publicam passim omnibus conciliauit inopiam.]

Sextus est Iustinianus, qui à principio maximè Catholicus fuit, post decēnium fautor hære-

A hæreticorum, & ad extremum hæreticus. De quo sic Euagrius: In Iustiniano tam inextinguibilis fuit pecuniæ cupiditas, & tam turpis, atque adeò absurda rerum alienarum appetitio, vt omnia subiectorum bona his, qui magistratus administrabant, qui tributa colligebant, qui nulla de causa insidias hominibus struere volebant, ob auri amorem vendiderit. Complures, immo innumerabiles, qui multa bona possidebant, causa falsa, cōmentitiaque conficta omnibus fortunis multauit. Quòd si qua meretrix oculos cupiditatis ad alicuius bona adiciens consuetudinem se vllam cum eo vel coniunctionem habuisse simularet, statim omnia iura, ac leges, modò Iustinianum turpis lucri socium constituisset, eius causa euerse iacuerunt, facultatesque omnes illius, qui falsò in crimen adductus erat, fuerunt in eius domum translata.] Rursus idem de factionibus aurigarum Prasina, & Veneta: Placuit Iustiniano ita vehementer in alteram factionem eorum, qui Prasini dicebantur, animo propendere, vt impunè possent meridie in media ciuitate aduersarios trucidare, & non modò non penas metuerent, verum etiam dignarentur honoribus, adeò, vt inde multi homicidæ rexisterent. Licebat autem illis in ædes alienas irumpere, thesauros diripere in illis reconditos, hominibus suam ipsorum salutem ac vitam diuendere; & si quis magistratus illos cohibere moliretur, suo ipsius capiti creauit periculum.] & mox: Inde factum est, vt qui alterius erant factionis, cùm à domicilijs suis fugissent, & à nemine vsquam exciperentur hospitio, sed velut scelera vbique exagitarentur, tendere insidias viatoribus, spoliare, cædes facere cœperint. Ita vt omnia loca nece improuisa, direptione, & reliquis id genus maleficijs redundarent. Interdum animo in contrariam sententiam mutato, eius generis homines interfecit; legumque permisit potestati etiam eos, quos ante passus fuerat more barbarorum in ciuitatibus impia scelera conficere. sed ad ista singillatim persequenda mihi nec tempus suppetit, nec facultas dicendi. Atque ea, quæ diximus, satis esse possunt ad coniecturam de reliquis eius facinoribus faciendam.] Hæc Euagrius de Iustiniano.

Heraclius est Septimus ex hæreticis Imperator, qui diu Catholicus fuit, deinde Monothelita. sæuitia illius in eo maximè apparuit, quòd cùm defunctæ vxoris Eudoxiæ funus duceretur, fortè puella quædã barbara prospectans, sputum imprudens in feretrum deiecit: ob id comprehensa, & cremata Imperatrici defunctæ infeliciter est litata. Idem cùm didicisset magnam Romanæ Reipublicæ ruinam à circumcisus imminere, Iudæos omnes quicumque Romano subessent Imperio, immerentes alioquin, & infontes, pessimo crudelitatis exemplo trucidari iussit.

D Post hos octauo loco est Constans, qui tanta immanitate fuit, vt non modò multos Catholicos sanctimonia præstantes necarit, sed fratrem suum Theodosium è medio sustulerit.

Nonus est Iustinianus Secundus, qui quomodo administrauit Imperium, sic Zonaras: Fuit apud Iustinianum, inquit, eunuchus quidam gratiosissimus, qui & facellarius est designatus, nomine Stephanus, genere barbarus, crudelitate & immanitate plusquam barbarus, grauis omnibus non tantum in rebus gerendis, sed in poenis etiam infligendis; neque is plebeios dumtaxat, sed potentissimos etiam inuasit; adeò vt & Imperatoris matrem verberarit. Idem Imperator monachum quoque Theodosium pridem inclusum Generalem designauit, qui nec ipse improbitate eunucho Stephano cedebat. Cùm autem ab his Respublica multis malis afficeretur, Imperator omnium odia suscepit.] Hactenus de Iustiniano, qui postea redijt ad mentem.

E Decimus est Philippicus Bardanes, qui supra duos annos regnavit, & visus est, inquit Suidas, inhonestè, & supinè Imperium administrare.] adijcit Zonaras: Ad res gerendas erat omnium ineptissimus, & ingenio planè sinistro.

Vndecimus est Leo Isaurus, Constantinus verò Copronymus eius filius duodecimus ex hæreticis Imperator, de quibus ita Landolphus Sagax, qui per ea tempora vixit. Quæcumque sub Leone impio Christianis euenerunt, siue circa orthodoxam fidem, siue super ciuilibus dispositionibus, siue super turpis lucri quæstu, & auaritia, per Siciliam, & Calabriam, & Cretam adiuuenta pariter & imposita, siue in Italiæ apostasia propter huius cacodoxiam, siue in fame, & pestilentia, gentiumque pressuris, vt particularia taceam, in præcedentibus ostenduntur capitulis. dignum autè est de cetero, & imperij filij eius tamquam à Deo, qui omnia perspicit contrèplantem veraciter, & nõ superfluè ad vtilitatē posteris, & miseris, qui nunc in cacodoxia illius versantur, ludibria exequi, quæ ab hac decima indictione

ipsius Imperij primi anni vsque ad quartadecimam indictionē mortis illius impiē gessit. **A** Hic enim perniciosissimus, & agrestis ferus, tyrannicē, nec legitimē abusus Imperio, primū quidem à Deo, & intemerata matre ipsius, ac omnibus sãctis abscedit magicis maleficijs, & luxurijs, cruentisq; sacrificijs, & caballinis stercorebus, atq; lotio delectatus, molliciebusq; ac dæmonū inuocationibus gaudens, atq; omnibus animas corruptentibus adinventionibus à tenera ætate cõiuens, quia verò paternū principatū cum malitia suscepit non modicam in breui tempore demõstrat nequitiam, ita vt ab omnibus ob impudentiã confessim odio haberetur.] Hæc Landulphus. At Suidas in hunc modum: E Leone nata est versuta pardalis, de serpentino semine aspis atrox, & serpens volaticus, è Dane Antichristus. Hic patris imperij, & impietatis successor, & libidinibus, & dæmonum inuocationibus, & alijs improbis studijs deditus, atq; vacans, eximiū instrumentū, & supra modū opportunū patris sui & præceptoris exstitit diaboli.] & mox: Venerē colebat, & humanas hostias immolabat vltra vrbe, vbi Sanctæ Mariæ æde destructa, & in carnificinam mutata, Mauram locū illū dixit, in quo sacra illa peragebat, & pueros mactabat. Testimonio est Flauij puer, quem occultē ab eo immolatum Deus patefecit.] Hactenus Suidas.

Tertius decimus est Leo Copronymi filius, qui supremis vitæ suæ mensibus hæreticum se professus est Iconomachum, cum prius Catholicum prorsus egisset, neque qualis futurus esset in reliqua vita potuit cognosci, ob exiguum tempus, quo postea regnauit.

Quartus decimus est Nicephorus Generalis, de quo sic Zonaras: Fuit pecuniæ auidissimus, avaritia inexplebili, summaq; perfidia, & vt ita dicam, omnis improbitatis diuersorium; ac ne ad exiguum quidem tempus benignitatem erga subditos simulare potuit; sed statim iniurijs impleuit omnia; ac ne ijs quidem pepercit, quorum opera ad imperiū peruenerat.] & mox: Cumq; colluuiō quædam, & sentina vitiorū esset omnium, alia atque alia ad subditos atterendos comminisci non destitit, quorum plerisque omittis, paucorum mentionem faciam, gustum dumtaxat tãquam de pleno dolio lectoribus præbiturus.] Hæc Zonaras, qui deinde multa ab isto Nicephoro hæretico patrata facinora recenset. At Landulphus Sagax, cum plurima istius Nicephori flagitia narrasset, sic tãdem concludit: Huius principatu Christiani grauiorē nullo tempore sunt consecuti: omnes enim, qui ante se imperauerunt, ambitionibus, & luxurijs, atque barbaricis crudelitibus superauit; de quibus per singula prosequi, & posteris incredibile, & nobis erit laboriosum.

Decimus quintus est Leo Armenus, quem quamuis hæreticū plurimis de causis Zonaras laudat, sed tamen adiicit de illo: Sæuus erat, & implacabili ira, contra delinquentes ob modica delicta poenas atroces irrogans.]

De Michaële Balbo Amorrhæo sexto decimo ex hæreticis Imperatore, sic idem scriptor: Prophetas irridebat, dæmonas esse pernegabat, scortationem peccatum non iudicabat, iurandum sese Deum vniuersi moderatorem monebat. Iudæ salutem ominabatur. Pascha alieno celebrari tempore affirmabat. Litteraturam quoque est ad eò auersatus, vt ne pueros quidem ea permisisset erudiri; ne vel vesanię ipsius coarguendæ atq; refellendæ instrumenta alii inde pararent. **D**

Septimus decimus est Theophilus, quem probat in multis Zonaras, quãuis quàm truculento foret animo ostenderit in Theophobi cæde, quem ob inanes suspiciones animã ferè agens occidi virum de Republica optimè meritum iussit, caputq; afferri sibi; & manu imposita contractis capillis dixisse fertur, Neque ego Theophilus sum, neque tu Theophobus, quibus dictis; animam exhalauit anno octingentesimo quadragesimo secundo.

Decimus octauus est Constantinus Monomachus, quo imperate est ausus Michaël Patriarcha Occidentales excommunicare anno millesimo quinquagesimo tertio: de hoc sic Zonaras idem: Nulla ratione, prudente consilio, vel dignitates, vel pecunias est largitus, sed & dignitates promiscuè in indignos contulit; & si fiscum eodem exhauriri die contigisset, nihil referre putauit. & ad finē hic Imperator cum se benignum & liberalem perhiberi vellet, in eo tamen neque modum, neque artem adhiberet à virtute magnificentiæ in vitium profusionis est deuolutus. publicam enim pecuniam ita dilargiebatur, vt neque quibus, neq; quantū, neque quãdo esset tribuendum obseruaret. Nam cū Mangonorū monasteriū ædificaret, quod ob adamatam Selærenam inchoasse fertur, ut eam tū in venatione habitantem per speciē structuræ crebrius viseret; fisco, & publicis thesauris exhaustis, ad pecuniæ inopiã redactus, neq; illicitis quæstibus abstinit; sed cū prouinciæ quædã esset immunes, quæ pro omnibus vectigalibus locorū angustias tuerentur,

A rētur, & barbaros aditu Romanorū ditionū prohiberent; custodijs abolitis tributa ijs prouincijs imperauit. illud certè quidē, si quis verè consideret, ei acceptum ferri potest, quod Oriens Marte barbarico est subactus.] Hæc Zonaras de Monomacho, qui tamē respiciisse fertur, quantum pertinet ad alienatam in nos, siue, vt Græci vocāt, Latinos, voluntatem.

Andronico deinde Comneno prorsus à nobis desciscere Græci sub annū millesimum centesimum octuagesimum tertium. Hic autem Comnenus, qui discessionis huiusmodi princeps fuit, qualis esset, sic describit Choniata: Cùm Andronicus à veteribus immolari boues, & nidore placari numina didicisset, eamdem sequi rationem noluit: sed, vt eius facta probabant, immanitate omnibus superiorum temporum immanissimis tyrannis superior, homines sacrificare per scelus instituit, spretis Christianæ religionis legibus, quæ hominem potius conseruandum esse, quàm perdendum, nec totum mundum cum eius animo comparandum docent. Quis insanus Cambyfes, aut crudelis Tarquinius, aut Echeus, & Phalaris tyranni crudelissimi talia perpetrarunt? Qui Tauroscythæ, quorum legibus mactantur hospites, quorumq; moribus errabundus Andronicus infectus fuit, ita in captiuos sæuierunt?] & mox: Is vir, cū eã veluti lineam in animo suo descripsisset, ad quam crudelitatis suæ amussim exigeret, eam sibi diem perijsse putabat, qua non excellentem aliquem virum aut iugulasset, aut excæcasset, aut saltem obiurgasset, aut Titanico vultu terruisset,] & post: Quo siebat, vt ea tēpestare homines macti & solliciti viuerent, nec securi somnum caperent, sed subito terri expergiscerentur, Andronicum in se irruere rati, aut eos cernere quos asper ille implacabilis & inexorabilis trucidarat.

Vigésimus est Isaaci Angelus, de quo sic idem Choniata: Isaaci, vt in dicendo nulla distinctione, ita etiam in agendo ad eò nulla moderatione vsus est, vt parū abesset, quin vlciscēdis inimicis Andronicum imitaretur.] & post, Ea fuit audacia (ne quid dicam grauius) vt sacra vasa prophanaret, & templis auulsa mēsis suis adhereret.] & mox, Licere dicebat Imperatoribus omnia; & inter Deum & Regem, quod ad terrenarum rerū gubernationem attineret, non eam esse repugnantiam, quæ sit inter negationem & affirmationem, contendebat. & deinde, immensi sumptus efficiebant, vt in prouinciam mitteret homines corruptos, qui magistratus auktionarentur: quæ causa erat, vt Respublica pessum iret. Nam pecunia per vim & fraudem quæsitā, etiam bene partam vnã corrūpit, & absumit.

Vigésimus primus est Alexius Angelus, de quo sic idem: Imperatoris cognati omnes auari homines, & crebris Imperatorū mutationibus nihil aliud edocti, nisi furari, rapere publico, tributa depeculari, & cumulare diuitias, si ab aliquibus, vt apud Imperatorē gratiosi adibantur, eos spoliabant, & coactā pecuniam in suam rem conuertebant; quæ tanta erat, vt priuatorū hominum conditionem superaret. Vnde cū alijs in rebus ita peccatum est, vt in nullo alio Imperio, tum Romana Respub. funditus interijt, & magistratus peius, quã prius, venales extiterunt. cuius licebat præesse prouinciæ, & summū apud Romanos gradū dignitatis consequi. Ita factum, vt non modò triuiales, & circumforanei homines, nūmularij, & institores, sed Scythæ etiã, & Syri excusso veterū dominorū iugo Augusti crearentur. Harum rerum omniū, vt dictū est, primaria causa fuit Imperatoris facilitas, ne leuitas dicam, & ingenium Imperio ineptū: eò accedebat familiarium eius ingluuijs, & quorundã inexplebilis avaritia. Itaque mulieribus, & cognatis eius Respub. ludibrio erat. Ipse verò, quid rerū gereretur, non magis norat, quã qui in extrema Thule habitat.] & mox: Ob iniquitatē multiplicatã caritas vulgo refrixit, vt integræ ciuitates Græcæ patria cupidè relicta ad Barbaros in colonias abierint. Nam crebræ tyrannides subditis sobriam viuendi rationē extorserunt, & plerique Imperatores rapinis assueti, nihil in suos moderati vel cogitarunt, vel fecerūt.] & post: O celebre Romanorum (sic iste semper vocat Constantinopolitano Imperio subiectos) imperium, & omnibus gentibus admiranda, & adoranda maiestas? Quales tyrannos pertulisti? quibus iniurijs exagitata es? quales amatores in te insanierunt? quales homines es amplexa? qualibus te substraxisti, & oscula præbisti? quales corona, & diademate, & purpureo calceo exornasti? grauiora utiq; ab illis pertulisti, quàm Penelope à procorum frequētia.] & deinde: Quis te à tyrānicis istis amplexibus per vim vindicabit, & ad vererē castimoniã & libertatē reducet?]

E Alexio huic successit Alexius nepos vnã cum Isaacio patre, qui Imperio fuerat expulsus de quibus sic idem, Alexius pluribus: & grauioribus peccatis magnificum & inclytum Imperij Romani nomen scēdabat, vt qui paucis comitantibus in barbarorum tentoria traiciens, crapulæ, & aleæ vnã cum illis per totos dies indulgeret, Eius verò collusores

diadema aureum & gemmatum ei detractum suis capitibus, illi verò lanceum hirsutum pileum imponebant. neque verò Alexius dumtaxat ob huiusmodi res apud honestiores Latinos, & modestiores Romanos execrabilis habebatur, sed & pater eius Isaaci nihilominus inuisus erat, cum rursus absurdarum opinionum intemperijs agitaretur, & diuinationibus, atque oraculis feridioribus, quam prius, incumberet.

Vigésimus tertius ex hæreticis Imperator fuit Murzulfus, de quo sic idem: Imperio citra contouersiam potitus Ducas mutationes rerum parturiebat, & conturbare omnia in animo habebat homo callidus, & arrogans, qui prudentiam in dissimulatione & cunctatione ponebat, ac beneficia subinde in Meteoris ætatem differebat. Imperauit hic tantum menses duos, dies sexdecim, post quem Latini diu tenuerunt Imperium Constantinopolitanum, vsque ad Michaëlem Paleologum, qui nobiscum sensit.

Lib. 8.

Non ita filius eius Andronicus, quem vigésimum quartum possumus ex hæreticis Imperatorem nominare, qui qualis fuerit in administrando Imperio, sic Gregoras, quamuis eius studiosissimus, enarrat his verbis, Magistratus, & patres familias, & Tribunos plebis, & ædiles, & prætores, & monachorum rectores omnes videas impudentiæ & petulantia feruire, nec ex officio quicquam facere, aut velle, aut posse. Hæc ita se habere ex ijs, quæ iam dicemus, constabit. Nam cum Turcarum perniciosæ irruptiones increbescerent, nec vllis vel domesticis, vel auxiliariis copijs, aduersante Deo, repellerentur, alia via Imperator id est aggressus, lubrica illa quidem, si verè consideres, & æquitatem spectes, non tamen prorsus imprudenti, tam aduersis & iniquis temporibus. Nam annua subditorum tributa augere statuit, quibus diuisis partim in alios vsus conferret, parte à finitimis hostibus pacem redimeret; quod perinde fuit, ac si quis amicitiam luporum mercatus multas sibi venas incideret, eorumque ingluuiem suo sanguine saturaret. Vnde publicani & exactores sumpta occasione alij alios anteuertere studuerunt, quisque plura se exacturum pollicens, si id munus sibi mandaretur. Hæc Gregoras ostendens cunctos Græcorum rectores impudentiæ & petulantia ob id seruasse, quod Imperator nimis tributorum exactioibus feruiret contra æquitatem, hinc neminem officium suum fecisse.

Vigésimus quartus Andronicus Iunior, qui magnæ impietatis fuit, auumque suum Andronicum perpetuis seditionibus ac bellis exagitauit cum magna plurimorum cæde, quoad eum deturbaret Imperio, & in luctu miserisque viuere vsque ad mortem compelleret, vt latè Gregoras describit, qui quamuis vitia vtriusque Andronici obtegere contendat, tamen ad extremum fatetur adeò malè ab istis Imperii gubernacula tractata, vt nemo esset, qui Imperatoriæ disciplinæ instituta teneret, ac posteris difficile esset quid officii foret scire. Hinc Chalcondilas ait: Andronicus filius, cum auus senio confectus esset, ad regis dignitatis culmen conscendere gestiens, inimicitias ex aperto cum auo suscepit: cum autem esset impudentior, & præfactior, quam vt meliora consulenti pareret, Græcos in grauissima discrimina adduxit. Accersit enim Triballos, Græcorumque optimates in regni curam adhibitos sibi concilians, effecit, vt nemo amplius Græcorum Europæ accessu Turcas prohiberet. Tunc temporis capta est Prusa, quam fame domitam in ditionem redegit Othomanus. In potestatem venerunt & alia Asiæ oppida, vnde maxima Turcis per vniuersam Asiam accessit potentia; transgressique in Europam, Thraciam grauissimè afflixerunt. Hæc Chalcondilas. Atque hæc satis mihi videntur de Imperatoribus Constantinopolitanis hæreticis dixisse: nam quomodo se gesserint reliqui, quam crudeliter, & sceleratè, mox loco suo conuenientius aperietur.

Flagitia hæreticorum Imperatorum, aut Regum in Occidente. Cap. V.

Vnc quales fuerint Imperatores Occidentis, qui modo aliquo in hæresim declinare sint visi, aut hæreticos fouere, ostendamus. Ex his primus est, vt diximus, Hæricus Tertius, de quo sic Saxones apud Lambertū Schafnaburgensem: Nos solos sibi peculiariter elegit, quos secundum Prophetæ elogium in planstris ferreis trituret, quorum regionibus post initum semel principatum numquam excederet, quibus post erepta patria libertatem quoque eriperet, & natalibus omnium infamatis durissimæ seruitutis iugum iniiceret, ad quorum oppressione singulis montibus colliculisque præsidium imponderet, vt aquas nostras pecunia bibere, & ligna nostra pretio comparare cogemur; quo-

A quorum vxores & filias militibus suis publicæ libidinis victimas profiteretur; quorum terram, quod omnium, quæ passi sumus, grauissimum ducimus, inauditis adinventionibus, nec Christiano ore nominandis incestaret. Hæc Saxones. at Lambertus idem de Henrico hæc scripta reliquit, Coloniensis Episcopus offensus his, quæ plurima præter æquum & bonum fiebant in palatio, petijt à Rege vacationem deinceps dari sibi ad rerum publicarum administrationem, causatus in senium iam vergentem ætatem, & laboriosis regni negotijs minus minusque in dies sufficientem: quod Rex haud difficulter annuit; quia prauis libidinibus suis, & iuuenilibus ineptijs iam dudum animaduertent eum grauitè offendi, & plerumque quantum salua regia dignitate poterat pro virili portione obniti. Is ergo vbi se in sua recepit, Rex tantum seuerissimo pædagogo liberatus, statim in omnia genera flagitiorum raptis omnibus modestiæ & temperantiæ frænis præcipitem se dedit. Hæc Lambertus. Cuspinianus autem sic de illo: Henricus adolescentiæ vsus libertate Saxoniam incolere coepit, venationi operam dare, & luxui; principes alios contemnere, nobiles opprimere, ignobiles efferre, filias illustrium obscurioribus coniugare, præsidia non ijs, quibus debuit, committere, licentius omnia agere permissione illorum, qui Regi non ministrabant, sed potius imperabant. Vnde omnium in se traxit odia, qui rebellionem machinantur, conspirationem faciunt, detractiones in Principem conungunt. quidquid enim præscribebant illi Regi faciendum, hoc fecit. quem volebant, exaltauit, aut deposuit, rebus suis magis, quam regni consulentes, & sic in omnibus quæstum curantes. Hinc effrænis adolecens multa præter decorem regium faciebat. Hæc ille Imperatoribus amicissimus, Pontificibus Romanis iniquissimus scriptor.

Post Henricum non iniuria ponemus Fridericum Secundum, qui hæreticorum fuerit studiosus; in quo Cuspinianus idem, quamuis plurima mendacia aduersus Pontifices, vt crimina eleuet huius Imperatoris, turpissimè comminiscatur, immensam fuisse sæuitiam scribit. Nobis sit satis testimonium proferre Alberti Crantzij, quo quàm facinorosus homo fuerit Fridericus, apparet. Est hic scriptor Germanus; Maluit, inquit ille, vir malignus Fridericus, Ecclesiam lacerare, quàm amplificare, maluit rodere viscera eius, quàm fidem Christi propagare. malignitatem eius vel in vna re euidenter est videre. Fratrem Regis Tunitij Sarracenum baptizari, & sacris Christianis initiari properantè auertit. Et alibi idem de excitatis opera Friderici in Italia Guelphorum & Gibellinorum factionibus, Fridericus, inquit, postquam suos vbi que notos habuit, eorum, qui aut diuersarum censerentur partium, aut qui neutris vellent consentire, expugnata oppida, locaque populatus est, & diuersarum partium patria pullos omnes in suam redegit potestatem. non nullos è vestigio interfici, quosdam effossis, oculis in Apuliam relegari, quosdam per diuersa cruciatuum genera ad mortem vsque fecit lanari. & post: Captos diuersarum partium Rhegienses, Mutinenses, Placentinos, Bononienles, atque Hetruscos ante vrbis Parmæ portas promuraliaque truncari, lanarique, & balistis maioribus in Urbem semiuiuos proijci curauit: nec à muliercularum pudore est temperatum, si quando pauperculæ in agrum delatæ in Sarracenum & Friderici satellitum manus inciderent. Sed & paulo antè: Sarracenos adeò fouit Fridericus, vt eos mercede conductos magis, quam ceteros Christianos in militia caros habere sit visus. præterque arma tractantes, multos ex ea barbarie amplissimis per Italiam & Siciliam honoribus & magistratibus exexit. Eiusque gentis amore in Christianos est adeò debacchatus, vt Luceriam Apuliæ ciuitatem, eiectionis populariter Christianis, Sarracenis dedit habitandam. cuius facti memoria inde ad posteros peruenit, quod diu Luceria Sarracenum sit appellata. quacumque autem ratione sit factum, pietatè in Lucerinum Episcopum vir alioqui scelestus est vsus; quem cum Christianis duodecim permittit Episcopium inhabitare. Sed legem in regione promulgauit, qua Sarracenos adeò voluit saluos esse, vt contententes cum illis impu- nè occiderentur. quin etiam alia impietate, atque infania, vt Sarraceno non magis sibi militanti, quàm in Africa degenti commodaret, est vsus; qui forma præstantiores per Siciliam mulieres, & suum Italiæ regnum, concupitas virgines à parentum sinu, matronaque à maritorum complexu rapi, & passus fuerit, & curauerit. Hactenus Crantzius.

Lib. 8.
Saxo. cap. 9.

Cap. 14.

Post Fridericum Secundum Ludouicus Bauarus pro hæretico est habitus, ac damnatus. Huius sanè non admodum insignia flagitia leguntur, qualia Henrici Tertii, & Friderici Secundi; sed tamen aliqua leguntur; in his, quod contra fas omne à Ioanne Henrico Bohemorum Regis filio vxorem per vim abstraxerit nomine Margaritam, quam si-

lio

lio suo collocavit in matrimonio, vt dotis nomine ampliffimum patrimonium consequeretur; quod fidem datam sæpius violarit principibus viris, vt Ioanni Bohemiæ Regi, & Italicis nonnullis, de quibus Ioannes Villaneus. Ex his igitur, quæ attulimus, apparet, quales fuerint hæretici Imperatores, vitiis scilicet omnibus cooperti, vt sciamus etiam tales plerumque esse illorum subiectos. De Catholicis Imperatoribus talia, totque, ac tanta nullo modo leges. & illud sanè valde mirum, nullum ex hæreticis Imperatorem fuisse à labe ingentis alicuius facinoris immunem; nam singulos ordine recensuimus, & in medium produximus eorum testimonia, qui partes illorum vel sequerentur omnino, vt in Græcis vidimus, vel essent ipsorum gentiles.

NOSTRORVM
PROBITAS
HAERETICO-
RVM TESTI-
MONIO COM-
PROBATA.

Iam verò nostri si comparentur hæreticis, & aliis, huiusmodi sunt, vt pessimi è nostris sint meliores optimis aliorum, summos summis, infimos infimis, vt recta sit collatio, comparando, quod signo de sanctitate apertiffimè explicatur. Interim nostros esse meliores non alio probetur testimonio, quàm aduersariorum. Hæc sunt ipsa verba Pauli Eberi, qui post Lutherum & Melanctonem primas tenuit in schola Vuittembergensi, quæ præfatus est in commentariis Philippi super epistolam ad Corinthios. Tot, inquit, & tantis confusionibus & scandalis deformatur totus Euangelicorum cœtus, vt nihil videatur minus esse, quàm quod profitetur. Nā si ad docētes respicias, videas quosdā vel ambitione, vel æmulatione, vel curiositate doctrinā corrūpere, & falsam doctrinā audacter spargere, aut pertinaciter tueri, aliquos non necessaria certamina ferere, & fouere implacabilibus odiis, aliquos religionē insectare, fingere, ac resingere ad cupiditatē & nutum vel dominorū, vel cœtuū, quorū gratiā pluris faciūt, quàm gloriā Dei, & veritatis propagationē; aliquos verò vniuersum id, quod vera docēdo extruxerūt, morū licentia, & turpitudine vitæ rursus destruere. Hi nāui conspecti in ordine profitentium doctrinā cælestē non possunt non contristare pios, & multos ab Euangelij studio reddere alieniores. Rursus si ad auditores oculos conuertas, videbis religionis ac libertatis Christianæ fædissimum abusum, contemptum, & neglectiōnem sancti ministerii, disputationum profanitatem, direptionem bonorum Ecclesiæ, ingratiūdinem erga fideles ministros Dei, disciplinæ laxationem, effrānem contumaciam iuuentutis, & aliorum vitiorum segetem in dies vberimam succrescentem; quæ mala inttens non potest non vehementer animo percelli, & interdum quassari fluctibus dubitationum ambigens, an hic cœtus possit esse Ecclesia, in quo tantum sit distractionum, confusionum, & enormium vitiorum.] Hucusque Eberus, de doctoribus & asseclis Protestantium nostræ ætatis;

Conc. 4. super
c. 2. suc.
SMIDELINI.

Audi nunc Smidelinum de istis loquentem: Vt sciat totus mundus, & agnoscat eos non esse Papistas; nec bonis operibus quidquam fidere, illorum etiam operum nullum exercent penitus. Ieiunij loco commessationibus & perpotationibus nocte dieque vacant. vbi pauperibus benignè facere oportebat, eos deglubunt, & excoriant. precatōnes vertunt in iuramenta, blasphemias, & diuini nominis execrationes. idque tam perditè, vt Christus ne ab ipsis quidem Turcis hodie tantopere blasphemetur. Demum pro humilitate regnat passim superbia, fastus, elatio, atque hoc vniuersum vitæ genus ab illis Euangelicum dicitur institutum.] Hæc ille.

In postilla su-
per Euang. Do-
minicæ primæ
Aduentus.
LUTHERI.

Sed quid Lutherus? Mundus, inquit, in dies fit deterior: sunt nunc homines magis vindictæ cupidi, magis auari, magis immodesti, & indisciplinati, multoque deteriores, quàm fuerint in Papatu.] Hucusque Lutherus, cui maximam fidem dicunt habendam Protestantres.

Imperatores à Christi cultu alienos fuisse omnium impurissimos, ac flagitiosissimos, ostenditur testimonio antiquorum. Cap. VI.

Recensuimus singillatim quales fuerint Imperatores hæretici, & hæresum nostræ ætatis primi auctores, vt ex iis colligamus cuiusmodi sint affectus illorum. comparisonem fecimus alibi signo de sanctitate inter optimos eorum duces, ac pessimos è nostris: sed ne cui veniat in mentem, putare melius fuisse prisca illis, antequam Christi cultus ab omnibus Imperio Romano subiectis palàm reciperetur, ac tum minus turpitudinis fuisse, ac facinorū inter mortales, placet singillatim recēdere quot & quanta fuerint facinora in antiquis illis Imperatoribus à Christiana religionē alienis, vt certò sciamus quātum vir-
tutis

A tutis sit inuectum in terras per filium Dei Christum: vt verè cecinerit vates ille de temporibus Christi è versibus & vaticiniis Sibyllæ:

Pauca tamen suberunt prisca vestigia fraudis.

Igitur primus fit nobis Imperator Octavianus Augustus; Cæsar namque Dictatoris potius extrema vita quàm Imperatoris nomen tulit: qui Triumuir regnauit annos vn decimum, menses IX. dies VI. solus annos quadraginta tres, menses XI. dies XVIII. de quo sic Victor: Cùm esset cibi ac vini multi, aliquatenus verò somni abstinens, feruebat libidini vsque ad probrum vulgaris famæ. nam inter duodecim catamitos, totidemque puellas, accubare solitus erat.] & paulo antè: Fuit, inquit, paululum impatiēs, leniter iracundus, occultè inuidus, palàm factiosus; porrò autem dominandi, supra quam existimari potest, cupidiffimus, studiosus alexæ lusor.] Hæc Victor. At Suetonius ita: Prima iuuenta variorum dedecorum infamiam subiit. Sex Pompeius eum, vt effœminatum, infectatus est. Marcus Antonius adoptionem auunculi stupro meritum. item Lucius Marci frater, quasi pudicitiam delibatam à Cæsare, Aulo etiam Hirtio in Hispania tercentum millibus nummum substrauerit; solitusque sit crura suburere nuce ardeni, quomollior pilus surgeret. sed & populus quondam vniuersus ludorum die, & accepit in contumeliam eius, & assensu maximo comprobauit versum in scæna pronunciatum de Gallo matris Deum tympanizante:

Videsne vt Cyncedus orbem digito temperat.

Adulteria quidem exercuisse ne amici quidem negant, excusantes sanè non libidine, sed ratione commissa, quo facilius consilia aduersariorum per cuiusque mulieres exquireret.] & post: Postea quoque, vt ferunt, ad vitiadas virgines promptior, quæ sibi vndique etiam ab vxore coinquirerentur. alexæ rumorem nullo modo expauit, lustrisque simpliciter & palàm oblectamenti causa etiam senex.] Hucusque Suetonius, qui & antea sic de eo scripsit: Augustus restitit aliquandiu collegis, nequa fieret proscriptio, sed inceptam vtroque acerbius exercuit. Namque illis in multorum sæpè personā per gratiam & preces exorabilibus, solus magnopere contendit necui parceretur.] Hæc Suetonius de proscriptiōne à Triumuiris facta, quam Syllana crudeliorem fuisse Dion tradit, & in eam multos ob diuitias fuisse relatos.

Secundus Imperator fuit Tiberius, qui regnauit annos viginti duos, menses sex, dies viginti sex, quem fuisse scribit Victor ingenio pessimo, truci, auaro, immani furore in infantes, noxios suos pariter, & externos. addit cum Suetonio ob ebrietatem vocatum Caldium Biberium Meronem, pro Claudio Tiberio Nerone. Sed audi Suetonium, qui sic de illo: Nouum officium excogitauit, à voluptatibus, præposito equite Romano T. Cæsonio Prisco: secessu verò Capreenfi, etiam sellariam excogitauit sedem arcanarum libidinum, in quam vndique conquisiti puellarum & exoletorum greges, monstrosique concubitus repertores, quos sphintrias appellabat, triplici serie connexi, vt inuicem incestarent se coram ipso, vt aspectu deficientes libidines excitaret. cubicularum plurifariam disposita tabellis ac sigillis lasciuissimarum puellarum & figurarum adornauit, librisque elephantidis instruxit, necui in opera edenda exemplar imparatæ scænæ deesset. In syluis quoque ac nemoribus passim venereos lucos commentus est, prostrantesque per antra & cauas rupes ex vtriusque sexus pube Paniscorum & Nympharum habitu, palamque iam, & vulgato nomine insulæ abutentes Caprineum dictabant. maiore adhuc & turpiore infamia flagrauit, vix vt referri, audiri que, nedū credi fas sit, quasi pueros primæ teneritudinis, quos pisciculos vocabat, institueret, vt natanti sibi inter fœmina versarentur, ac luderent, lingua, morisque sensim appetentes, atque etiam quasi infantes firmiores, nec dum tamen lacte depulso, inguini, ceu papillæ admoueret, pronior sanè ad id genus libidinis, & natura, & ætate.] & mox: Fertur etiam in sacrificando quondam captus facie ministri acerram præferentis nequisse abstinere, quin penè vix dum re diuina peracta ibidem statim seductum consturpraret, simulque fratrem eius tibi cinē, atque vtrique mox, quod mutuò flagitium exprobrabant, crura fregisse. fœminarum quoque & quidem illustrium capitibus quantopere solitus sit illudere euidentiffimo apparuit Marloniæ cuiusdam exitu.] & alibi: Procedente tempore etiam ad rapinas cōuertit animum, deinde exemplis quibusdam recitatis addit, Galliarum, & Hispaniarum, Syriæque, & Græciæ principes confiscatos ob tam leue, ac tam impudens calumniarum genus, vt quibusdam non aliu d sit obiectum, quàm quod partem rei familiaris in pecunia ha-

nia haberent, plurimis etiam ciuitatibus & priuatis veteres immunitates, & ius metallorum, ac vectigalium adempta. Sed & Vononem Regem Parthorum, qui pulsus à suis, quasi in fidem Populi Romani, cum ingenti gaza Antiochiam se receperat, spoliatum perfidia, & occisum.] Refert deinde idem Suetonius Imperatoris eiusdem crudelitatem in consanguineos, coniunctos, matrem, filios: nam Germanicum nulla de causa occidi iussit, sicuti & nurum, Neronemque & Drusum nepotes. eadem fuit sauitia in amicos: nam cum viginti consiliarios è numero principum ciuitatis quasi optimos sibi delegisset, vix duos reliquit superstitis; ceteri omnes occisi. Denique sic auctor idem: In omne, inquit, genus crudelitatis erupit, numquam deficiente materia, quum primò matris, dein nepotum, & nurus, postremò Sciani familiares, atque etiam notos persequeretur, post cuius interitum vel sauisimus exstitit.] & mox: Singulatim crudeliter facta eius persequi longum est, generatim veluti exemplaria sauitiae enumerare sat erit. Nullus à poena hominū cessauit dies, ne religiosus quidem, ac sacer. animaduersum in quosdam ineunte anno nouo: accusati, damnati que, multi cum liberis, atque etiam vxoribus suis. interdictum ne capite damnatos propinqui lugerent, decreta accusatoribus præcipua præmia. omne crimen pro capitali receptum, etiam paucorum simpliciumque verborum.]

III. Post Tiberium tertius imperauit Caius Caligula annos tres, menses decem, dies nouem. de quo sic idem: Cum omnibus fororibus suis stupri consuetudinem fecit, plenoque conuiuio singulas infra se vicissim collocabat, vxore supra cubante. ex his Drusillam vitiasse virginem prætextatus adhuc creditur.] & mox: Reliquas sorores nec cupiditate tanta, nec dignatione dilexit, vt quas sæpè exoletis suis prostrauerit.] & paulo post: Pudicitiae neque suæ, neque alienæ pepercit. M. Lepidum, M. Nestorem Pantomimū, quosdam obfides dilexisse fertur commercio mutui stupri. Valerius Catulus consulari familia iuuenis stupratum à se, ac latera sibi contubernio eius defessa etiam vociferatus est. super fororum incesta, & notissimum prostituta Pyralidis amorem non temerè vlla illustriori foemina abstinuit; quas plerumque cum maritis ad coenam vocatis, præterque pedes suos transeuntes, diligenter, ac lentè mercantium more considerabat, etiam manu alleuans, siquæ pudore submitterent; quoties deinde libuisset, egressus triclinio, quum maximè placitam seuocasset, paulo post recentibus adhuc lasciuia notis reuersus vel laudabat palam, vel vituperabat, singula numerans bona, malave corporis, atque concubitus.] Rursus de eodem: Nō minore, inquit, liuore, ac malignitate, quam superbia, sauitiaque penè aduersus omnis aui homines grassatus est.] & antè: Leue, ac frigidum sit his addere, quo propinquos amicisque pacto tractauerit. Ptolomæum Regis Iubæ filium consobrinum suum (erat enim & is M. Antonij ex Helene filia nepos) & in primis ipsum Macronem, ipsam Enniam adiutores imperij, quibus omnibus pro necessitudinis iure, proque meritorum gratia, cruenta mors perfoluta est. nihilo reuerentior, leniorque erga Senatū.] & deinde: Gladiatorio munere, reductis interdū flagrantissimo Sole velis, remoroque ordinario apparatu, rapidis feris vilissimos senio confectos, gladiatores quoque pegmares, patres familiarum notos, sed insignes debilitate aliqua corporis, subliciebat: ac nonnumquam horreis præclusis, populo famem indixit.] & post multa crudelitatis exempla enumerata subiicit, Nō temerè in quemquam, nisi crebris, & minutis ictibus animaduerti passus est, perpetuo, notoque iā præcepto ita fieri, vt se mori sentiat.] & mox: Queri etiam palam de conditione temporum suorum solebat, quod nullis calamitatibus publicis insignirentur. atque identidem exercituum cædes, famem, pestilentiam, incendia, hiatum aliquem terræ optabat.] & mox: Ad rapinas conuertit animum vario & exquisitissimo calumniarum, & auctionum, & vectigalium genere.] & post: Vectigalia noua, atque inaudita primùm per publicanos, deinde, quia lucrum exuberabat, per cæturiones, tribunofque pratorianos exercuit, nullo rerum aut hominum genere omisso, cui nō tributi aliquid imponeret.] & multis relatis subdit: Ne quod non manubiarum genus experiretur, lupanar in palatio constituit, distinctisque & instructis pro loci dignitate compluribus cellis, in quibus matronæ ingenuique starent, misit circum fora & basilicas nomenclatores ad inuitandos in libidinem iuuenes, senesque: præbita aduenientibus pecunia scænebris, appositique qui nomina palam subnotarent, quasi adiuuantium Cæsaris reditus. Atque hæc de Caligula satis.

IV. Cui Claudius successit, de quo sic Victor: Hic ventri, vino, libidini foedè obediens, venerator, & propè hebes, ignauus, ac pauidus, libertorum & coniugis imperijs subiectus fuit.] & mox.

A & mox. Huius vxor Messalina primò clam, mox passim, quasi iure, a dulteris vtebatur. ex quo factò plures meru abstinentes extincti sunt. Dehinc atrocius accèsa, nobiliores quaf que nuptas & virgines scortorum modo secum proposuerat, coactique mares vt adessent. quod si quis talia horruerat, adfecto crimine, in ipsum omnemque familiam sauebatur: vt magis videretur ipsa imperare viro, quam Imperatori nupta esse. ita liberti eius: potestatem summam adepti stupris, exilio, cæde, proscriptionibus omnia foedabant. è quibus Fellicem (de hoc fit mentio in actibus Apostolorum) legionibus Iudææ præfecit. Possidi Eunuchum post triumphum Britannicum, inter militarium fortissimos, arma insignia, tamquam participi victoriæ, dono dedit. Polybum inter Coss. medium incedere fecit. Hos omnes anteibat Narcissus ab epistolis, dominum se gerens ipsius domini: Pallasque prætoris ornamentis sublimatus, adeo diues, vt causante eo inopiam fisci, lepidissime famulo eloquio vulgatum sit, abundè ei pecuniam fore, si à duobus libertis in societate reciperetur.] Hæc Victor: at Suetonius, vt cetera omittam, Sauum, inquit, & sanguinarium natura fuisse, magnis, minimisque apparuit rebus.] & idem, Libidinis in scæminas profusissimam naturam omnino expers.

Huic suffectus est Nero; de quo quid attinet dicere? satis sit attulisse verba Victoris. V. Eo, inquit ille, dedecore Nero reliquum vitæ egit, vt pudeat memorare huicmodi quemquam: eò progressus est, vt neque suæ, neque aliorum pudicitiae parcens, ad extremum amictus nubentium virginum speciem, palam conuocato Senatu, dote dista, cunctis festa de more frequentantibus, nuberet. pelle tectus feræ vtriusque sexus genitalia vultu contrectabat; matrem etiam stupro cõtaminauit, quamquam postmodum interemit.] Hæc Victor. Innumera verò, & incredibilia crudelitatis, libidinis, ac rapacitatis eius exempla referunt alij, Suetonius, Tacitus, Dio. Ne excogitari quidem possunt facinorosa, quæ Nero admittit, & sanè pudet ea referre.

Veniamus ad Galbam, qui sextus est Imperator; de quo sic breuiter Victor: Iste in adolescentibus infamis ad vicescendum intèperas fuit.] Imperauit hic menses septem, dies septem. occisus est ab Orthone, qui Imperium tenuit menses tres, dies quinque; de eo sic idem Victor: vita omni turpis, maximè in adolescentia. Ob id Suetonius ait, ipsum Neroni placuisse congruentiam morum, & consuetudine mutui stupri.

Post hunc imperauit Vitellius menses octo, dies quinque. Eum tradit Suetonius adolescentiam Capreis egisse inter Tiberiana scorta Spintriae cognomine notatū, ac postea sequenti ætate omnibus probis contaminatum, & mox non profundæ modò, sed intempestiuæ, ac fordida gulæ, pronum verò ad cuiusque & quacumque de causa necem, atque supplicium.

Nonus est Imperator Augustus Vespasianus, alioquin laudabilis, sed vt in hæc verba Suetonius tradit, sola est, in qua meritò culpetur, pecuniæ cupiditas. non enim contentus omnia sub Galba vectigalia reuocasse, noua & grauia addidisse, & auxisse tributa prouincijs, nonnullis & duplicasse, negotiationes quoque vel priuato pudendas pro palam exercuit cõtendo quedam, tantum vt pluris postea distraheret. nec candidatis quidem honores, reifve tam innocijs, quam nocentibus absolutiones venditare cunctatus est. Creditur etiam procuratorum rapacissimum quemque ad ampliora officia ex industria solitus promouere, quò locupletiores mox condemnaret; quibus quidem vulgo pro spongiis dicebatur vti: quod quasi & ficos madefaceret, & exprimeret humentes.] Hæc Suetonius.

Post Vespasianum Titus imperauit annos duos, menses duos, dies viginti, cum Vespasianus rerum potitus esset annos nouem, menses sex, Titum ante adeptum principatum, maximam tradunt exercuisse crudelitatem; ad mediam noctem comestiones, ait Suetonius, cum profusissimo quoque familiarium extendisse. nec minus in eo suspecta fuit libido propter exoletorum & spadonum greges, propterque insignem Reginæ Berenices auaorem, cui etiam nuptias pollicitus ferebatur, suspecta & rapacitas, quod constabat in concionibus patris nundinari præmiarique solitum. denique propalam alium Neronem & opinabantur, & prædicabant.] Hæc de Tiro Suetonius, antequam regnaret, quem principatu adeptum mores omnino mutasse scribit,

Quæ verò dissimilis illi Domitianus frater imperauit annos quindecim, dies sex? De eo Victor sic: Atrox, inquit, cædibus bonorū supplicia agere coepit, ac more Caligulæ domini sese Deumque dici coegit, seignisq; ridiculè, remotis omnibus, muscarū agmina persequebatur; furès libidine, cuius foedum exercitiū, Græcorum lingua καλινπάλιν vocabat. Duo-

- XII. Duodecimus Augustus imperavit Cocceius Nerua, quem nemo optimum fuisse Impe-
ratorem negat.
- XIII. Illi suspectus est Traianus: eum verò licet optimum vocent scriptores, tamen amori-
bus puerorum, vinoque deditum fuisse tradit Dion. quod & Aelius Spartianus in vita
Hadriarii confirmat, & Iulianus Imperator in Cæsaribus.
- XIV. Hadrianus post hunc imperavit. Hunc Dion scribit ob multas cædes infensissimum
cunctis fuisse & Spartianus, omnibus iniusum. præposteræ verò libidini fuit adeò addi-
ctus, vt Antinof, quo abutebatur, in Deos iusserit referri; magicis artibus operam dedit.
- XV. Hadriano successit Antoninus Pius; Post hunc M. Antoninus Philosophus; ambo verò
XVI. optimi, quamvis Philosopho nonnulla vitio dentur, sed leuia, si aliorum mores intuearis.
- XVII. Cū illo simul regnavit Lucius frater, de quo sic Iulius Capitolinus inquit, Non solum li-
centia vitæ liberioris, sed etiam adulteriis, & iuuentutis amoribus infamatus est. siqui-
dem tantæ luxuriæ fuisse dicitur, vt etiam postquam de Syria rediit, popinam domum
instituerit, ad quam post conuiuium Marci diuertebat ministrantibus sibi omni genere
turpium personarum. fertur & nocte perpeti alea luisse, quum in Syria concepisset id vi-
tium; atque in tantum vitiorum Cæianorum, & Neronianorum, ac Vitellianorum fuisse
æmulum, vt vagaretur nocte per tabernas ac lupanaria. Et mox: Vitæ fuit semper luxu-
riosa, atque in pluribus Nero, præter crudelitatem, & ludibria.
- XVIII. Decimus octauus est Commodus, qui solus imperavit, annos duodecim, men-
sis octo, dies quindecim: de quo sic Victor, Sæuier omnibus libidine, auaritia, &
crudelitate: nulli fidus, magisque in eos atrox, quos amplissimis honoribus donisque ex-
tulerat. At Dion, qui illo tempore vixit, in hunc modum: Perturbarem historiam, si scri-
berẽ accuratè de singulis, quos ille adductus non solum falsa calumnia, & suspicione nõ
vera, verum etiam propter opes maximas, nobilitatemque generis, & excellentem præ-
stantiam doctrinæ, atque ob alias virtutes interfecit. Et Lampridius, A prima, inquit,
pueritia, turpis, improbus, crudelis, libidinosus, ore quoque pollutus, & cõstupratus fuit.
& mox: Romam vt rediit, subactore suo Antero post se in curru locato, ita triumphauit, vt
eum sæpius ceruice reflexa oscularetur: etiam in orchestra hoc idem fecit. & postea ipse
cum trecentis concubinis, quas ex matronarum meretricumque delectu ad formæ spe-
ciem conciliauerat, trecentisque aliis puberibus exoletis, quos æquè ex plebe ac nobili-
tate nuptusque forma disceptatrice collegerat in palatio, per cõiucia & balneas bacchaba-
tur. Et deinde: Lucillam sororem cum cõpressisset, occidit: sororibus dein suis ceteris, vt
dicitur, constupratis, consobrina patris complexibus sui coniuncta, vni etiam ex concu-
binis matris nomen imposuit, & vxoris, quam deprehensam in adulterio exegit, exa-
ctam relegauit, & postea occidit. Ipsas concubinas suas sub oculis suis stuprari iubebat,
nec irruentium in se iuuenem carebat infamia, omni parte corporis, atque ore in sexum
vtrumque pollutus. Denique iudicio Senatus vocatus est sæuier Domitiano, impurius
Nerone. dictumque, Qui omnes occidit, vno trahatur; qui vtrumque sexum occidit, vno
trahatur; qui sanguini suo non pepercit, vno trahatur, & alia multa.
- XIX. Post Commodū imperavit Pertinax; de quo sic Capitolinus: Reuera erat illiberalis, ac
propè sordidus. Excepit Imperium Pertinacis Iulianus, ac tenuit menses duos, dies quin-
que; de quo sic Spartianus: Obiecta sanè sunt Iuliano hæc, quod gulosus fuisset, quod
aleator, quod armis gladiatoriiis exercitus esset, eaque omnia senex fecerit, quum antea
numquam adolescens his vitiis infamatus fuisset. Iuliano successit Seuerus, ac summam
rerum tenuit annos decem & septem, menses octo, dies tres: de quo Spartianus eum cru-
delissimum vocans ait, Multos inter hæc causis vel veris vel simulatis occidit. damnaban-
tur autè plerique cur iocati essent, alij cur tacuissent, alij cur pleraque figurata dixissent.
& mox: Infinita multorum cæde crudelior est habitus.
- XXII. Post hunc imperavit Antoninus Caracalla, malè, inquit, Spartianus, moratus, vt patre
duro crudelior, auidus cibi, vini etiam appetens, suis odiosus, & præter milites pratoria-
nos Omnibus castris exosus. Et mox, omniū durissimus, & vt vno complectamur verbo,
parricida (fratrem namque Getam interfecit) & incestus (quod noueram vxorem duxit
set) patris, & matris, & fratris inimicus.
- XXIII. Antonino hoc interfecto, arripuit Imperium Macrinus, cum filio Diadumeno, tenuit
XXIV. que annum vnum, mensem vnum, dies viginti octo: de eo sic Capitolinus, Longum est
eius crudelitates omnes aperire. Et mox: Reddidit etiam Mezærij supplicium, & iterum
vivos

- A viuos etiam homines parietibus includit, & struxit. Hinc addit appellatum pro Ma-
crino Macellinum.
- Post hos imperavit Heliogabalus annos tres, menses nouè, dies quatuor, qui tantæ im-
puritatis fuit, vt eius obscæna facta referre nullo modo pudor sinat: qui voluit, Legat lam-
pridium, & Herodianum.
- Post illum rerum potitus est Alexander Seuerus, Mammeæ dictus, annos tresdecim
dies nouem: atque hic optimus omnium Princeps; quamuis Iulianus Imperator in suis
Cæsaribus neget.
- Post hunc Imperium tenuit Maximinus Imperator, ita moratus, inquit Capitolinus,
vt ferarum more viueret, ac nihil prætermitteret, quod ad crudelitatem videretur ope-
rari, dum persequitur, ait Victor, pecuniosos, infontes pariter, noxiosque.
- Inde imperarunt tres Gordiani annos ferè sex, è quibus senior laqueo sibi vitam præ-
cidit. Huius filius, vt narrat Capitolinus, mulierum cupidissimus fuit, & habuisse decre-
tas sibi concubinas viginti duas fertur; vixitque in deliciis, in hortis, in balneis, in amœ-
nissimis nemoribus. Ex hoc nepos modestè imperavit Imperator, quod si addas Bal-
binum, & Pupienum, qui cum eo per aliquod tēpus imperarunt, erit trigessimus quartus.
- Post hos imperavit Philippus cum filio annos quinque eum superbum vocat Capito-
linus. Inde Decius cum filio annos duos humaniter visus est aliquibus imperare. His
successere Gallus, & Volutianus, qui rerum potiti sunt annum vnum, & menses sex, nihil-
que omnino, inquit Eutropius, clarum gesserunt.
- Post hos Romanis rebus præfere Licinius, Valerianus, & Gallienus annos septem.
& de Valeriano quidem Victor in hunc modum: Parentibus est ortus, inquit, splendidissi-
mis, stolidus tamen, & multum iners, neque ad vsum aliquem publicum officio, consilio,
seu gestis accommodatus.
- Capto deinde à Persis Valeriano, Gallienus cum filio tenuit Imperium, natus, inquit
Pollio, abdomini, & voluptatibus dies ac noctes vino, & stupris perdidit orbem terra-
rum. Et alibi vocat eum hominem luxuriosissimum, & ad omne dedecus paratissimum. &
mox: fuit nimis crudelitatis in milites, nam & terna millia, & quaterna militum singulis
diebus occidit. & semper noctibus dicitur popinas frequentasse, & cum lenonibus, mi-
mis, scurrisque vixisse.
- Hoc imperium rexit Tyranni variè Rempublicam lacerarunt. Post illum Claudius
imperavit bonus princeps annum vnum, menses decem, dies quindecim, eoque defuncto
Quintillus dies quindecim.
- Inde quadragesimus tertius Aurelianus. annos quatuor, menses vndecim, dies septè,
sæuus, inquit Victor, & sanguinarius, & trux omni tempore, etiam filij sororis interfe-
tor. Id dicitur præterea, inquit Vopiscus, huius fuisse crudelitatis, vt plerisque senatoribus
simulatâ ingereret factione cõiurationis, ac tyrannidis, quò facilius eos posset occidere.
- Post hunc laudabiliter imperarunt Tacitus & Florianus menses duos, dies viginti, dein-
de Probus annos quinque, menses quatuor optimè, vt è Vopisco apparet.
- Post hos imperavit Carus cum filiis Carino & Numeriano Cæsaribus annum
vnum; eoque extincto Carinus cum fratre annum similiter vnum. de quo sic Vo-
piscus Carinus homo omnium contaminatissimus, adulter, frequens corruptor iuuentutis
(pudet dicere, quod in litteras Onesimus retulit) ipse quoque male vsus genio sexus sui,
enormibus se vitiis, & ingenti fœditate maculauit. Amicos optimos quosque relegauit,
pessimum quemque elegit. Et mox: Vxores ducendo, ac reiiciendo, nouè duxit, pulis ple-
risque prægnantibus; mimis, meretricibus, pantomimis, cantoribus, atque lenonibus pa-
latium impleuit. Et Victor: hic Carinus, ait, omnibus se sceleribus inquinauit, plurimos
innoxios fœtis criminibus occidit; matrimonia nobilium corrupit. Talis igitur, iste
Imperator.
- Post hunc imperavit Diocletianus annos viginti, è quibus decem & octo vnà cum
Maximiano Herculeo. & de Diocletiano quidem sic Eutropius ait, Admodum subti-
lis ingenio fuit, & qui seueritatem suam aliena inuidia vellet expellere. De Maximia-
no autem in hunc modum scribit, Vir fuit ad omnem asperitatem sæuitiamque procli-
uis, infidus, incommodus, ciuilitatis penitus expers. Et Victor sic, Maximianus cogno-
mento Hercules ferus natura, ardens libidine, consiliis stolidus, ortu agresti, Panno-
nioque.

LIV. His deinde abdicantibus administrarunt Imperium Constantius Chlorus, & Gale-
 LV. rius Maximianus annum unum, menses decem, dies octo, quo tempore vita migravit
 LVI. Constantius Chlorus, illique successit Constantinus anno ab ortu Christi tercentesimo
 LVII. sexto, cum simul etiam Maxentius Romæ, & Maximinus in Oriente arripuerit Impe-
 rium. & de Maxentio quidem qui profligatus est à Constantino Imperij anno quinto,
 & in Tyberim mersus, ita Eutropius: Maxentium Constantinus Romæ aduersus nobiles
 omnibus exitiis fauentem apud pontem Miluium vicit.] & Zozimus: Bello per Ma-
 xentium in hunc modum extincto, latus Sycophantis apertus est campus, omnes propè
 dixerim, quotquot in Africa vel genere, vel opibus præstabant, velut Alexædri partium
 sectatores deferendi, nec ullis omnino parcebatur, dum alij necarentur, alij facultates
 suas amitterent. quin & Romæ triumphatum ob perpetrata Carthagine mala. & Ma-
 xentij quidem rerum his ita gestis, & omnibus per Italiam, & in ipsa vrbe per summam
 LVIII. crudelitatem libidinemque habitis, hic status erat.] De Maximino ita Victor: Maximi-
 nus vino ebrius, quædam correpta mente aspera iubebat. Hunc sustulit Licinius, &
 per aliquod tempus in Oriente Imperium tenuit, donec iussu Constantini est occisus.]
 De Licinio sic idem Victor: Auaritiæ cupidine omnium pessimus fuit Licinius, neque
 alienus à luxu Venereo, asper admodum, haud immediocriter impatiens, infestus
 litteris, quas per inscitiam immodicam virus ac pestem publicam nominabat.] Ac ta-
 lis Licinius, quem possumus annumeratis Cæsaribus aliquot Imperatorem sexa-
 gesimum, si Iulium Cæsarem voces Imperatorem, quamuis non tulerit Augusti no-
 men, numerare ex iis, qui Christi nomen haud colere; quibus quæ turpitudine vi-
 tæ foret, quæ immanitas morum, liquidò patet. hinc Romæ erant publica, & omni-
 bus aperta absoletorum loca, ita vt ausus fuerit Nero legem promulgare, qua virum
 viro palàm nubere liceret, quod ipse exemplo consignauit, ac stabiliuit. & quamuis
 huiusmodi dedecora nonnullis Imperatoribus maximo essent odio, inter tot enim
 fuisse aliquos non ita contaminatos, quid mirum? tamen haud potuerunt illa elue-
 re. Quocirca testatur Lampridius, Alexandro Severo, qui amicissimus fuit Chri-
 stianorum, sicuti & Antoninus Philosophus, haud tantum fuisse virium, vt loca abso-
 letorum Roma tollere posset, quamuis id plurimum cuperet, atque enteretur.
 Sed ad rem nostram. Inspice, si placet, nunc vitas Imperatorum, qui nobiscum sen-
 sere, & Catholici fuerunt: ac videbis, neque tot vllò modo, neque tanta in illis
 vitia fuisse. In hæreticis fuerunt sanè, sed plerumque non ita magna. Vnus Luthe-
 rus est inuentus, quem tamen secuti sunt omnes Protestantæ, qui eandem cum
 Heliogabalo omnium spurcissimo Imperatore sententiam tenuit vna in re. Nam si-
 cut ille fas esse voluit sibi virginem Vestalem constuprare, sic Lutherus virgines ve-
 ro Deo dedicatas edixit palàm fas esse in matrimonio habere. Sed profectò hac
 in re flagitiosiores quicumque adherent Luthero. Heliogabalus enim non sanxit
 in vniuersum id licere; at Lutherus, Caluinus, & alij id ferò & ex animo consti-
 tuerunt, & mordicus adhuc tenent, Domitianum spurcissimum Imperatorem supe-
 rantes, qui Vestalem virginem, quòd fidem non seruasse diceretur, vltimo suppli-
 cio affici iussit. En Protestantium nostrorum puritas, en candor. Sed institutum no-
 strum prosequamur. Quemadmodum flagitiosiores proculdubio quicumque ex an-
 tiquis à nobis alieni fuerunt, & Christo primas haud detulerunt, sic etiam qui nunc
 principes alias religiones venerantur, exempli gratia Mahometani. Notum nam-
 que est omnibus in quanto obscænitatis cuiuslibet cœno volutentur eorum principes,
 quantis sint facinoribus cooperti. An non illi loca innumeris concubinis & cyne-
 dis suis designata solent habere? An non consanguineos suos, fratres, ac filios, adde-
 etiam patres palàm de medio tollere audent regnandi causa? Effert multis laudi-
 bus Paulus Iouuius Ismaëlem cognomento Sophum potentissimum nostra ferè ætate
 Persarum Regem. At qualis hic quæso? An non hic est, qui suam matrem Neronis
 exemplo necari iussit, vt Ioannes Maria Angiolellus, qui in iis locis per ea tem-
 pora fuit, luculentissimus est testis? An non idem in vrbe Taurisio multis puellis ac
 pueris abreptis per vim à suis parentibus impudicissimè præter alia est abusus, &
 aliis postea dedit abutendos, aliaque facinora horrenda admisit, quæ in itinera-
 rio, quod Angiolelli narrationibus est adnexum, continentur? Sed de Mahome-
 tanis aliàs loco suo. Nunc satis sit nobis ostendisse quanta fuerit antiquitas Im-
 pera-

Cap. 13.

A peratorum turpitudine, Lutherumque & Caluinum in vitiandis virginibus Helioga-
 balo & Domitiano deteriores. sed hoc interest, quòd virgines illæ suam virgini-
 tatem Vestæ falso numini dedicarant, nostræ verò Deo. Igitur tanto vitiosiores cum
 suis Caluinus & Lutherus Heliogabalo & Domitiano, quanto propè falso verum,
 Vestæ Deus ipse præstat.

INCREDIBI-
 LIS IMPURIT-
 TAS LUTHE-
 RI ET CALVI-
 NI.

SIGNVM QVINQVAGESIMVM TERTIVM.

Intestinæ alienorum cædes.

B *Predictum est fore, vt hostes Ecclesie intestinis ac domesticis inter se cadibus
 sauiant ac dilanientur. id accidere omnino hostibus Ecclesie
 nostræ euidentissimè demonstra-
 tur. Cap. VII.*

C **N**on habuit satis Spiritus sanctus designare atque indicare hostes Eccle-
 siæ, & eorum flagitia vno vel altero signo, vt inde quamam foret ipsius san-
 ctitas elucesceret; sed plura prædici voluit. Hinc ait idem Deus ad Ec-
 clesiam verba faciens, Qui iudicauerunt te, iudicabo, & filios tuos ego sal-
 uabo, & cibabo hostes tuos carnibus suis, & quasi musto sanguine suo
 inebriabuntur.] Hæc Deus apertè prædicens fore, vt hostes Ecclesie fed-
 tionibus maxime inter se dilanientur. Rursus idem Deus aduersus Israël, qui secesse-
 rat ab aliis tribubus, & vitulos aureos Dei veri numine abiectò colebat, inquit, In ira Do-
 mini exercituum conturbata est terra, & erit populus quasi esca ignis, vir fratri suo non
 parcat, & declinabit ad dexteram, & esuriet, & comedet ad sinistram, & non saturabitur,
 vnusquisque carnem brachij sui vorabit.] Hucusque Deus. Hinc factum semper plerum-
 que videmus, vt nemo ferè princeps aliquis insignior inter hæreticos exstiterit, quin is fue-
 rit à suis cognatis vel intimis interfectus, vel crudeliter tractatus, & ipse inuicem suos aut
 intimos, & cognatos miserimè trucidarit, aut atrocissimè vexarit. & quod hæreticis acci-
 dit, etiam ceteris accidisse constat, qui Ecclesie sanctæ infesti fuerunt: vt appareat verè di-
 ctum, Vir fratri suo non parcat, & cibabo hostes tuos carnibus suis, & quasi musto sangui-
 ne suo inebriabuntur.] Hinc accidit etiam fidos quosque & consiliarios ad flagitia pe-
 petranda aduersus Ecclesiam à suis Regibus ad extremum pessimè habitos, ac neca-
 tos. Videamus an ita sit, & singillatim percurramus exitum cuiusque Imperatoris, ac
 Regis hæretici, quantum fieri potest; & ipsorum facta ad hanc rem spectantia, ad me-
 moriam reuocemus.

Isa. 9.

D Primus ex Imperatoribus hæreticus, vt alibi attigimus, fuit Constantius. Hic Dal-
 matium, Gallum Cæsares patruales suos occidit: quin, ait Ammianus, cunctos sanguine,
 & genere contingentes stirpis interemit. Ipse autem cum victus à Persis audisset Julia-
 num à militibus Augustum creatum tendere aduersus ipsum, cum exercitu dolore hor-
 ribilis nunciij oppressus interiiit, tam diris cruciatibus, ait Ammianus, vt carnes eius instar
 foculi arderent, neque manus possent illis admoueri. Deniq; de illo sic idē scriptor, Vt in
 externis bellis hic Princeps fuit saucius, & afflictus, ita prosperis succedentibus pugnis
 ciuilibus tumidus, & intestinis vlcibus Reipublicæ sanie perfusus horrenda.]

IMPERATO-
 RVM HAERE-
 TICORVM
 CAEDES.

E Valens ex hæreticis fuit Imperator secundus. Huius salutem, non abnuimus, in-
 quit Ammianus, sapius per occultas coitiones in occulta demersam, ferrumque ad
 iugulum eius propè adactum à militaribus; ac multi tradunt à Gotthis, quos ipse sibi fœ-
 dere impietatis hæreticæ vinxerat, illum concrematum: sed auctor idem, qui fuit iis
 temporibus, scribit illum dum manibus imperitis suorum foueretur, exemptum, & occi-
 sum, ne Romanus Imperator in hostium manus veniret, & mox cadauer eius exustum.
 Tertius fuit Zeno. Hic quomodo obierit, ita Nicephorus: Fertur etiã, cum eum Ariad-
 na coniux odisset, cum epilepsiæ doloribus distenderetur, & speciem defuncti præberet,
 viuum adhuc ab illa sepulchro inclusum esse. Alij verò tradunt, cum ex ebrietate sensum
 omnem amisisset, in tumulum coniectum esse, & postquam ad se ipsum per sobrieta-
 tem

tem redijsset, in ipso monumento exclamasse, vitam se solam, non etiam Imperium petere, paratumque esse cuius iureiurando interposito eo cedere; neminem autem illum ea dicentem, propterea quòd coniux Ariadna id prohiberet, miseratum esse.] Hæc Nicephorus.

Porrò testis est tum Nicephorus, tum Euagrius, ac Zonaras, Zenonem variis seditionibus, quas ipsius propinqui continenter excitabant, semper agitarum. fuit illi focus Berina, cuius frater Basiliscus Zenonem deiecit Imperio. Sed postea ipse Basiliscus à Zenone victus ac depulsus vnà cum coniuge, & liberis, in Cappadocia iussu Imperatoris affinis est trucidatus. Mouit etiam aduersus illum, & signa contulit Martianus itidem ipsi affinis: Illus similiter, ac Leontius. Atque hæc satis de Zenone, & Basilisco ipsius propinquo.

Quintus est Anastasius, cui fuit vxor Ariadna Zenonis coniux, à qua, vt Zonaras ait, in Eutyhij & Dioscori sectam est impulsus. Atque hic fulmine cælitus demisso est extinctus, vt creditur: nam cum tonitrua horrendum in modum resonarent, atque ipse perterritus alios atque alios thalamos subiret, in quodam regio cubiculo est mortuus inuentus, vt Zonaras ait.

Sextus est Iustinianus, ac septimus Heraclius: sed hi duo extremis suæ vitæ diebus in hæresim, credo imprudentes, inciderunt, quantum colligitur è scriptoribus; & ideo vltioni diuinæ, de qua nobis est sermo, obnoxij non fuerunt.

Non ita Heracleonæ contigit, & eius matri Martinæ, per quos Constantino Heraclij filio, cum annū vnum regnasset, vita est ablata. His etenim accidit, quod prædixit Deus. & Heracleonæ quidem nasus est præfectus: Martinæ abscissa lingua, amboque Imperio priuari sunt, & in exilium missi.

Nonus est Constantinus, qui Theodosium fratrem necauit, & ipse in Sicilia ab Andrea intimo suo necatus.

Decimus est Iustinianus, qui à Leontio amicissimo suo & Græciæ Ducè Imperio per aliquod tempus est spoliatus, nasusque ipsi præfectus, idemque exilio multatus. Respuit hic tamen extremis vitæ temporibus, cum recepisset Imperium.

Vndecimus est Philippicus, qui à Senatoribus quibusdam luminibus, & Imperio priuatus est anno septingentesimo duodecimo.

Duodecimus est Leo, quem non attigit quidem poena, de qua agimus, sed ex intestinorum morbo, inquit, Zonaras, animam infelicitè emisit. eoque imperante Sarraceni Byzantium obsederunt, & Thraciam latè sunt populati.

Succesit illi filius Constantinus Copronymus, decimus tertius ex Imperatoribus hæreticus: cuius exitus sic à Landulpho describitur: Copronymus diuinitus in cruribus est plaga percussus, quæ Græcè *ἄσπαξ* appellatur; & hinc febri validissima detentus Hadriamopolim rediit à subiectis humeris in lecto delatus; & veniēs Selimbriam, nauim ingressus est; cumque ad rotundum peruenisset castellum, miserabiliter in chelandio moritur, clamans, & dicens; Vivens adhuc igni sum inextinguibili traditus. Atque eodem ferè modo infelicitè obiit filius eius.

Leo quartus decimus ex hæreticis Imperator. Decimus quintus est Nicephorus, qui à suis in prælio fugiens est interfectus.

Leo Armenius à Michaële Balbo, quem valde extulerat, & multis beneficiis amplificauerat, est occisus. Hic est decimus sextus. & Michaël quidem, filiusque ipsius Theophilus à suis nequaquam sunt interfecti. Sed illud animaduersione dignum, quod spectat ad argumentum præfens. Theophilus vbi adeptus est Imperium, omnes qui Leonè necarunt, & patri Michaëli fuerant auxilio ad Imperij assecutionem necari in vnum coactos & ipse iussit. Sequentes Imperatores vsque ad Andronicum Commenum non ita à nobis alieni fuerunt, vt nos hæreticorum loco, quod alibi ostendimus, reputarent; atque ob id non omnino hostes Ecclesiæ, poenæque obnoxij, de qua nobis est sermo.

Ab hoc Andronico, quem decimum nonum possumus ex hæreticis Imperatorem numerare, tot cædes Græcorum cuiuslibet generis factæ per summam crudelitatem, vt eas enumerare vix vllus possit; qui volet hæc cognoscere, scripta Choniata legat: sed ipse ad extremū peremptus crudelissimè opera Isaacij Angeli, filij similiter ipsius, duo Ioannes, & Manuël excæcati, & miserrime interfecti.

Vigésimus sit igitur Isaacius, quem frater Alexius, & oculis, & Imperio priuauit; de quo inquit Choniata: Summam sibi caritatem, & obseruantiam pollicebatur.

Vigési-

A Vigésimus primus Alexius, ab Alexio, qui ex Isacio fratre nepos illi erat, est occisus. Alexius verò ab Alexio Duca, qui cognomento dictus est Murzulus, cum familiaritate esset illi intima, vt Choniatas ait, coniunctus, & summis beneficiis affectus, miserrimè laqueo est suffocatus.

At Murzulus vigésimus tertius è turri in præceptis nostris, qui Constantinopolim ceperant, datus infelicitè perijt.

Post hos Constantinopolitanum Imperium tenuit Andronicus Paleologus ex hæreticis vigésimus quartus Imperator: hic variis seditionibus à nepote Andronico ætate tota exagitatus tandem deponere Imperium coactus est, ac monachum profiteri.

Vigésimus quintus Andronicus nepos, vt auum deiiceret, & solus regnaret, mirum quantas hominum strages auo fauentium fecerit. Gregoras cuncta recenset.

Hic moriens Ioannem filium, qui annum duodecimum agebat, Cantacuzeni tutelæ commisit. At hic pupillum perfidus homo priuauit Imperio, sibi que arrogauit, & Orchanem Turcarum Regem data in matrimonium filia sibi affinem contra sacrorum Christianorum iura adsciuit.

Nihilominus Ioannes maior iam factus Cantacuzenum regno deturbat, & monachum profiteri compellit. Propter hæc euenit, vt Turcæ, qui Andronico seniore imperante Asiam ceperant, & in Europam transmiserant, dissidentibus inter se Græcis plurima loca occuparint. Quin Ioannes cum Amurathe Turcarum Rege inijt societatem, & in omnibus illi operam dedit. Quid multa? Comitabatur Ioannes Amurathem quæcumque ad bella perrexisset. Quocirca cum in Asiam traiecisset, illum secutus, & Imperium filio Andronico gubernandum dedisset, isque aduersus Turcas arma sumeret, victus, & captus à patre Ioannè filius infelix est excæcatus; & quicumque è Græcis cum illo aduersus Amurathem conspirarant, si patres habuissent, à patribus propriis, ita cogente Amurathe, propriis sunt manibus atrocissimè necati, vt Chalcocondilas refert. Viden' vt oracula diuina apertissimum fortiantur euentum, vt hostes Ecclesiæ Græci cibati sint carnibus suis, quasi musto sanguine suo inebrientur, vir fratri suo non parcat, carnem brachij sui deuoret? An non caro patris, caro filij? Talis itaque vigésimus ex hæreticis Ioannes, Græci que. Sed reliqua videamus.

Andronicus hic paulo post à Turcis adiutus Constantinopolim cepit, Ioannem patrem, & Emanuelem fratrem in vincula coniecit, & vsu luminum priuauit, quem receperat ipse ex aliqua parte, cum fuisset à patre, vt diximus, excæcatus. Hæc accidere regnante inter Turcas Baiazite, vt libro secundo Chalcocondilas refert.

Post hæc deiectus iterum Andronicus, & Emanueli Imperium commissum, quod ille ex pacto tributarium Turcis, per quos expulerat fratrem, fecit. Emanuel habuit filios Ioannem, qui Imperio est potitus, Theodorum, Constantinum, Demetrium, & Thomam.

Inter Ioannem & Theodorum perpetua ferè bella fuere, vt libro septimo idem Chalcocondilas refert. Et Ioannes quidem trigésimus ex hæreticis Imperator, qui tamen postea concilio Florentino interfuit, & ad nos concessit. Quo defuncto, ad Constantinum fratrem, fratribus alijs id ægrè ferentibus, ac dissidentibus, Imperium delatum, qui à Turcis occisus, captaque Constantinopolis anno millesimo quadringentesimo quinquagesimo tertio,

Capta porrò Constantinopoli superstites erant ex Emanuele Thomas, & Demetrius, quibus multæ vrbes in Græcia parebant. Ex his Thomas contra pacta conuenta bellum mouit ope Turcarum fretus aduersus Demetrium fratrem, quem cepit, & in carcerem detruxit, inediaque necauit, & ipse paulo post à Turcis est obruncatus. En qui finis hæreticorum, quæ feritas atrocissima ipsorum, vt omnino intestinæ cædibus inter se seuiant, ac miserrimè discerpantur. An non vera oracula diuina? A quibus igitur Ecclesia Dei?

Narrantur cædes intestinæ aliorum hæreticorum Regum & Imperatorum. Cap. VIII.

VISIGOTTHORVM ARIANORVM.

Ed prosequamur quæso institutum, & his multo maiora aperiamus. Numquid enim soli Imperatores Orientis hæretici diris huiusmodi obnoxij fuerunt? Visigothos constat Arianos fuisse vsque ad annum quingentesimum octuagesimum quintum, quo Recharedus cepit regnare. Horum Rex primus Alaricus in Italia decessit, nondum regni sedibus certa vlla in regione collocatis.

Ataulphus prior in Gallia Narbonensi confedit, & mox in Hispanias concessit. Barchinoneque inter epulas à suis domesticis est occisus.

Ab hoc secundus Sigericus similiter à suis est interfecus.

Tertius Vallia cum Romanis & Catholicis optimè sensit, & in Vandalos Arianos, inquit Iordanus, cum suis sæuivit, & prouincias aliquot Imperio Romano restituit.

Non ita Theodoridus quartus, qui in prælio aduersus Atilam victus occubuit.

Thurismundus quintus à Theodorico & Friderico fratribus est interfecus.

Theodoricus autem sextus ab Eurico fratre. Hic propria morte defunctus est.

Alaricus octauus in prælio à Francis extinguitur.

Gefelicus nonus à Theodorico regni potestate vitaque priuatur.

Post Theodoricum nepos Amalaricus ab exercitu suo apud Narbonam iugulatur.

Atque hic Rex decimus necatur ab Alarico: post Theudis, Theudiselus, & Agila à suis de medio sublatis.

Quartus decimus est Athanagildus, quem Catholicum fuisse scribit Lucas Tudensis, licet occultum. Inde regnat Leouigildus, quem similiter supremo vitæ tempore nobiscum sensisse tradit Gregorius Turonensis, negat Gregorius Magnus id omnino factum: agnitam ab illo quidem veritatem tradit, sed non cultam; consentiunt omnes tamen de voluntate & consilio ipsius Recharedum filium ad nos concessisse. Atque hucusque Visigothorum Reges Ariani, sic e xiiij. Reg. hæreticis à suis occisi nouem.

Veniamus ad Ostrogotos, qui in Italia regnarunt.

Horum primus Rex Theodoricus, qui horribili spectro percussus occubuit, regnauitque cum Athalarico filio.

Quibus succedens Amalafuenta necatur à Theodohato, quem consortem regni & matrimonij adsciuerat.

Theodohatus à Vitige interemptus, Vitiges à Belisario captus.

Ildobaldus, atque Araricus à suis Gorthis interfecsi.

Totilas, ac Teias à Narsete, sic ex octo Reg. hæreticis quatuor occisi à suis.

Longobardi plerique Ariani fuerunt, Ex his primus Alboinus à Rosimunda vxore veneno dato extinguitur.

Clepho à familiari, & Autharis similiter à suis, ille ferro, hic veneno, Agilulphus, & Aldaualdus Catholici fuerunt.

Rodoaldus Rhotari succedens à Longobardo perimitur ob vxoris stuprum. Aripertus Catholicis adnumeratur.

Gundebertus dum pugnat de regno cum fratre Pertharito occiditur à Grimoaldo, quem vocauerat in fratrem. Post Pertharitum Catholici omnes fuerunt.

Quòd si exempla Imperatorum Occidentis quæras; ex his primus hæreticus est iudicatus Henricus Tertius, qui à filio Henrico Quarto victus in bello, captus, Imperio spoliatus, in vincula coniectus, à cunctis denique destitutus miserimè decessit.

Huius mores est secutus Fridericus Secundus, qui à Manfredi filio est suffocatus; & ab eodem Conradus & Henricus fratres extincti veneno, ipse in prælio occisus. Ludouicus Bauarus hanc pœnam videtur effugisse, sed mihi quidem nondum satis liquet ipsum fuisse apertè hæreticum: contumacem certè quidem, & temeraria ac superba sentientem, è quibus non omnino hæreticum fuisse, sed ad hæresim tendere quantum ad huc bene scio, colligitur.

Veniamus ad Reges nostræ ætatis, qui ab antiquæ Christianæ religionis placitis atque institutis desciuerunt. Primus è Regibus, qui tantum facinus est ausus, anno millesimo quingentesimo vigesimo primo fuit Christiernus Daniæ Rex. Is quantam crudelitatem

Vasæus in Chronico.

OSTROGOTTHORVM ARIANORVM.

LONGOBARDORVM ARIANORVM.

BOREALIVM PROTESTANTIVM.

A tatem exercuerit, quamdiu regnauit, in omnes siue hostes, siue amicos, est sanè incredibile. Ad extremum pertesi omnes illius immanitatem, duce Christiano ipsius patruo, ceperunt arma. Miser captus, & cauea ferrea inclusus est vsque ad mortem à Christiano patruo, qui regnum arripuit, expulso nepote, ad quem iure pertinebat eiecto patre Christierno: est autem captus anno millesimo quingentesimo trigesimo secundo, ex quo depulsus est vndecimo, contra fidem datam: Surius ait eum sublatum tandem veneno dato post obitum Christiani. Verebatur enim Fridericus eius nepos, ne quid seditionis oriretur. Obijt Christianus anno millesimo quingentesimo sexagesimo primo, ipsique filius Fridericus successit. Huic adhuc regnanti, quid euenturum sit, videbimus. Munsterus hæreticus tradit in sua Geographia Christierno successisse Fridericum patrum: quo defuncto sub annum millesimum quingentesimum trigessimum tertium, Ioannes eius filius est electus Rex, quem frater Christianus regno deiecit. In Suetia Gustauus Rex à nobis secessionem fecit. De illo sic Natalis Comes: Gustauus Suuëtorum Rex post annos triginta quinque sui regni naturæ concessit, cum multa suorum popularium lætitia, quorum vniuersam propè nobilitatem in morem Tarquinij Romani deleuisset, veritus ne quod Imperium illegitimè occupasset, legitimè sibi extorqueretur. ad hoc impulerat etiam innata quædam aliena opulentiæ fitis, & auaritia, & cupiditas, propter quam in omne genus hominum crudelissimè sæuiebat.

Huic successit filius Henricus ab initio bonus, mox, vt idem scriptor testatur, furibundus, & inhumanus. Hic detinuit in vinculis Ioannem fratrem, qui Henrico in furorem verso solutus, rerumque potitus est. & diu fuerunt sæuissima bella inter consanguineos superstitites ob regnandi cupiditatem, Carolo fratre Regis Ioannis plurimas in eum seditiones ac bella concitante.

C Henricus Octauus Angliæ Rex anno millesimo quingentesimo trigesimo quarto Catholicæ religioni nuncium remisit. Ab eo, vt omittamus Annam Boleniam, securi etiam percussa Hauarda coniux, frater eius, & soror similiter occisi, Thomas pater, ac Regis socer de illo optimè in plurimis præliis meritis in vincula detrusus. Suffecus est illi filius Eduardus, qui post aliquot annos veneno dictus est periisse, quod illi propinandum curarat socer Dux Suffolciensis, qui regni hæredem curarat instituendam filiam suam. Post eius, ac Mariæ mortem, nunc Elisabetta Annæ Boleniæ filia rerum summam in Anglia tenet. Quid illi futurum sit, apparebit. In Scotia regnabat Maria Stuarda Catholica, quam capite plecti iussit hoc anno Elisabetta Angliæ Regina. Illa post obitum Francis Secundi Galliarum Regis nupserat Dareljo è veteri Scotorum stirpe nato. Eum Iacobus Regiæ frater, sed nothus, regnandi desiderio interfici curauit, auersa in sororem culpa, quam vt magis redderet tanti criminis suspectam, cuidam Boduelo nubere coëgit. Illa vbi se collegit in Angliam venit è Scotia in Galliam nauigans. Ibi ab Elisabetta in carcerè nullo iure detrusa. Hac via Iacobus gubernacula Scotici regni hæreticus homo inuasit, eiecta Regina Catholica, & leuiro interfecto. Sed haud impunè illi fuit. Nam mox anno millesimo quingentesimo septuagesimo, ab intimo suo est occisus; ac post mē sem decimum octauum similiter à suis interfectus Comes Lirieuxensis Calvinista, qui Scotici regni administrationem ceperat.

E Hæc igitur hæretici inter se Reges, & inter suos domesticos, ac propinquos. Numquid similia inter Catholicos? Varia fuere inter Catholicos bella: sed huiusmodi in suos vel consanguineos, vel intimos crudelitates tam breui præsertim tempore, ac tam crebræ, id nullo modo. An non hoc verum? Audi illustrissima exempla. Anno nongentesimo octuagesimo septimo regnare coepit in Gallia Hugo Capetus, & adhuc eius familia per annos sexcentos regnat. Ex ea prodierunt Reges viginti septem Catholici omnes. Nul libi scriptum reperies per tot annorum spatia ex illis vllum fuisse à fratre, vel germano, vel patruale, non dicam necatum, sed neque expulsam regno, neque in vincula coniectum. Fuere aliquando seditiones, at huiusmodi nihil, quale inter hæreticos Reges, tam breui tempore, tam frequens. Mirandum sanè, sed oraculis diuinis omnino consentiens. Audi adhuc maiora, anno nongentesimo & sexagesimo secundo Ottho Magnus Germaniæ Rex Imperator est creatus. Ex eo Imperatoria dignitas in Germania fuit per annos sexcentos viginti quinque, ac numerantur ab aliquibus triginta tres Imperatores. Ex his duo, vel ad summum tres excommunicati. Henricus Tertius à filio Henrico, qui parum Catholicis æquus fuit, ac Pontificibus expulsus in summis ærumnis miserimè decessit.

De crudelitate Christiani Reg. Munst. lib 4. Geogr.

BREVIS COMPARATIO NOSTRORVM CVM SVPERIORIBVS.

Fridericus Secundus Henricum filium in vincula coniectum necavit inedia, ipse postea à Manfredo filio est strangulatus. Atqui nulli id Catholico Imperatori in Germania contigit. Quid dicam in Germania? Annus agitur supra millesimum ducentesimus & septuagesimus, ex quo Imperatores nomen Christo dare ceperunt. Auditum numquam à proprio filio Imperatorem patrem suffocatum, & ab ipso patre filium peremptum, ut à Manfredo excommunicato excommunicatus Fridericus, & à Friderico patre filius Henricus interfectus. Numquam verò Imperatores Catholici à proprijs filiis in eas angustias coacti, in quas compulsi ab hæreticis filiis hæretici Imperatores, vel Occidentales, vel Orientales, sed quales inter se hæretici Reges, qualesque nostri quo ad cædes singillatim nos explicamus signo de felici exitu Catholicorū, & infelici hæreticorū Regū.

Vin' plura? Audi miserabiliora, ut hæretici sanguine proprio quasi musto inebrientur, & cibentur hostes Ecclesiæ carnibus suis. Amurathes primus Turcarum Rex tertius instituit, ut Græcorum filij ætatis tenerioris à parentibus subditis abstracti nomen Mahometi darent, & Ianizeri dicerentur, quibus ad prælia vteretur. His Asiam, Græciamque totam, & finitimas his regiones hæresum plenas, maximè Græcanicarum, redegit in potestatem. Ab his ad internecionem ferè deleri Græci, ab his inquam Græco sanguine ut plurimum natis; quicumque verò è Græcis supersunt, qui Christum colere se profiteantur, mirum quot modis ab istis Ianizeris diuexentur. En ut hostes Ecclesiæ carnibus suis cibentur, Amurathes porrò ille in Græciam vocatus est, & admittitur à Calo-Ioanne Paleologo Imperatore aduersus suos bellum gerente, ut Turcis scilicet, ac Ianizeris è Græco sanguine ortis Græcum sanguinem propinaret: quod factum ex maiori parte, & ex omni in dies fieri dessemus aduersus eos, qui vel Græcanicos ritus sequuntur, vel aliàs hæreses in Hungaria, & locis Germaniæ proximis; in quæ Turci sæpius excursions facere solent, & hominum prædas agere. in quibus quicumque pueri sunt adscribuntur ordini Ianizerorum; ut adultiores facti aduersus gentiles suos ac propinquos arma sumant, bella gerant, & effundendi sanguinis sitim non in alijs expleant, quam in suis & hæreticis ante alios omnes, quorum in ijs regionibus est longè maxima copia, multo maior certè quidem, quam Catholicorum.

De Otthomanis Ecclesiæ Catholicae inimicis. Cap. I X.

Ed quando qui Mahometem sequuntur, Ecclesiæ sunt etiam Catholicae inimici; videamus aliqua ex parte, an ultio diuina, de qua nobis est sermo, homines istos contingat, & an cibentur illi carnibus suis, & sanguine suo quasi musto inebrientur. Otthomani nunc principem locum tenent inter Mahometis sectatores. Hi trahunt originem ab Otthomano, qui Andronico imperante Turcis in Asia præesse coepit.

Eius filius Orchanus, ut regnaret, tres fratres occidit. Orchanus successor, ac filius Amurathis, alterū fratrem necavit; alter ne necaretur, effugit. Baiazethus Amurathis progenies, & hæres septem fratres morti dedit, hic est, quem Tamerlanes vicit, & in seruitutem miserrimam deduxit. Musulmanes Baiazethi filius, ut regnaret, Iesum fratrem peremit. Moses Musulmanem fratrem, Mosem frater Mehemetes strangulauit. Huius filius Amurathes eiusdem filium Mustapham suffocauit. Mahometes Amurathis soboles fratrem quinquennem interfecit. Mahometis filius, & successor Baiazethes Gemem fratrem regno expulsus sæpius ad mortem petijt, cum Rhodum profugisset, & mox Romam sedente Alexandro Sexto aduectus esset.

Selimus Baiazethis proles ipsum Baiazethem patrem necavit Corchutum; & Amurathem fratres, & ex fratribus nepotes quinque.

Selimo filius fuit Solymanus, cui nulli quos occideret fratres fuere; sed filium Mustapham, & ex eo nepotem prorsus immerentes interfecit.

Selimus Solymano patri successit, à quo quinque tum fratres, tum nepotes occisi. Ab eius verò filio & hærede Amurathe, qui nunc regnat, quinque fratres strangulati. Atque hæc sanè Otthomanorum crudelitas. Numquid simile inter Catholicos? Carolus Quintus, & Ferdinandus fratres fuere, nihil vquam fuit inter eos discordiæ. Ferdinandando

BREVIS COM-
PARATIO NO-
STRORVM
CVM SYPE-
RIORIBVS.

A dinando tres filij, Maximilianus, Ferdinandus, Carolus, numquam dissensere inter se, & partiti sunt regna singulari pace, & beneuolètia semper deuincti. Maximiliano quinque liberi fuere, ac sunt, Rodolphus Imperator, Albertus, Ernestus, Maximilianus, Matthias, ij viuunt concordēs, & vnanimes. Non ita Otthomani, Regesque Sueriæ Ioannes, Henricusque fratres, & Daniae Christiernus, & Christianus, & huius nepos Federicus.

Ac ne quis putet solis Otthomanis hanc inesse feritatem, ut fratres inter se occidant; ostendamus idem contingere alijs Regibus Sarracenorum. Conuenit inter omnes post Otthomanos principem locum tenere Persarum Reges. At quales hi, vide quæso. Angiolellus, cui subscribit Iosaphatus Barbarus, hæc narrat. Assambeius Persarū Rex obiit anno millesimo quadringentesimo septuagesimo octauo, quatuor filiis relictis. Ex his nati minimus à ceteris fratribus strangulatus. Iacobus maior aliū necavit, cum alio pactus est. Mox ipse veneno ab vxore dato extinctus est anno millesimo quadringentesimo octuagesimo quinto. Inde varia inter Persas prælia fuere, varij Reges. Iouius à prædictis scriptoribus non nihil dissentit. In hoc tamen conueniunt, ab Ismaële Sopho occupatum Persarum regnum, fugatosque aliquot ipsius propinquos, qui illud inuaserant. Ab hoc Ismaële necata propria mater, ut ex itinerario, quod scriptis Angiolelli & Iosaphati est adiunctum, colligi potest. addit Natalis Comes ab eodem contra datam fidem Assambeii nepotem, cui se velle regnum recuperare ac restituere profitebatur, obtruncatum. Successit Ismaëli Thammata, à quo interfecti duo fratres, Elias, & Samus. Nunc regnat Chadabèches ex isto Thammata natus, qui Cadairem ferro, Ismaëlem veneno vtrumque fratrem sustulit. Quod si hæc exempla haud sufficiunt, satis sit attulisse ea, quæ Thurneti Regibus euenerunt. Muleaffes enim ætate patrum nostrorum duodeuiginti fratres partim trucidauit, partim ferro oculis eandente admoto excæcauit, ut regnum solus teneret. Sed paulo post ipse Muleaffes à proprio filio Amida eodem modo est oculorum lumine priuatus, & vnà cum eo duo ipsius filij, & Amida fratres. Neque Amida tamen regnum quietum fuit à bellis ac seditionibus fraternis: nam superioribus annis regno est expulsus, quod tandem peruenit in manus Turcarum.

Quod si animum vertas ad Imperatores Romanos, qui à Christo fuerunt alieni; cum quinquaginta & octo aut plures numerauerimus, videbis omnes intestinis insidijs occisos, & vi ferri aut veneni sublatos, septè duntaxat exceptis, Vespasiano scilicet, Traiano, Hadriano, Antonino Pio, Antonino Philosopho, Seuero, Claudio Chloro. iam verò quales inter se fuerint reliqui Reges, est explicatum latè signo de pietate. Atqui hoc est euidentissimum signum maximè apertissimæque feritatis. Igitur ad rem nostram, necesse est à nobis esse Ecclesiam Dei, quando constat ipsius hostes carnibus proprijs cibari, sanguine proprio quasi musto inebriari. An non ita? Hæretici Imperatores plerique omnes, ac Reges à suis de medio sublatis, idemque ceteris eius inimicis Christi numen haud colentibus contigit. Quod nostris ita non euenisse adeò liquet, ut cum ex vna Capeti familia tot Reges numerentur in Galliis per annos sexcentos, nemo ex iis fuerit occisus vquam à suis, nec regno similiter expulsus. Idem contigit Portugalliæ Regibus, qui per annos ferè quingentos ex vna stirpe orti imperarunt. Aliis porrò Regibus magis minusve euenere eadem, quò magis aut minus religionis Catholicae studiosi fuerunt; quod signo de felici exitu Catholicorum, & infelici hæreticorum latè discutimus. At inter Catholicos, iniquies, interdum bella videmus. Quis negat? Hoc vrgemus. non adeò intestina Catholici, vel odia, vel mala, longius hæc ab ipsis absunt. Ergo meliores proculdubio Catholici Reges, & Imperatores. Quod si Principes, & quicumque etiam Principibus ipsis sunt subiecti, quod nemo sanæ mentis negabit. E quibus sit Ecclesiam nostram diuinam, quando ad bonitatem Dei, vnde omnia bona dimanant, propius accedit. Sed quanto intervallo recedunt à diuinitate hæretici, quibus, ut apparet, est mos in propinquos, domesticos, ac suos sæuire? An quanto belluæ? Ego verò dixerim verè longè maiori. Vix enim reperias vllum belluarum genus, quod in alias sibi vel sanguinis coniunctione proximiori, vel aliqua re, qua deuinciri illæ soleant, astrictas, edat vllum crudelitatis exemplum. quin dixit ille,

*Neque hic lupis mos, nec fuit leonibus
Vquam, nisi in dispar feris.*

Igitur ad alia transeamus: de feritate namque hæreticorum satis, ut mihi videtur, est à nobis dictum.

PERSICORVM
REGVM.

Angio. c. 10.
Iosap. c. 18.

T V N E T E N -
S I V M.

SIGNVM

SIGNVM QVINQVAGESIMVM QVARTVM.

Ignauia hæreticorum aduersus hostes.

Prædictum est fore, vt qui recedunt à Deo, ad extremum sint imbelles, & ignani aduersus hostes suos, quales esse denique hæreticos omnes apertissime demonstratur. Cap. X.

Cap. 2.

Cap. 3.

Psal. 19.

Onqueritur Isaias de populo Israëlítico, & ait; repleta est terra eius idolis; opus manuum suarum adorauerunt, quod fecerunt digiti eorum.] Vbi hæc conquestus est, & alia nonnulla ex his pendètia, adiungit, Ecce enim Dominator Dominus exercituum auferet à Iuda validum, & fortem, omne robur panis, & omne robur aquæ; fortem, & virum bellatorem.] Hæc Isaias, vt sciamus fore, vt quoties populus aliquis à Deo recedit, continuo imbellis euadat, & quod adijcit idem vates, effeminati dominantur ei. Verè nãque cecinit Dauid: Hi in curribus, & hi in equis, nos autem in nomine Dei nostri inuocabimus. Ipsi obligati sunt, & ceciderunt; nos autem surreximus, & erecti sumus.] Hinc alibi idem: Si consistant aduersum me castra, non timebit cor meum: si exurgat aduersum me prælium, in hoc ego sperabo. Igitur videamus quales hac parte hæretici, & quales eadem in re Catholici. Et quidem fieri potest, vt aliquis hæreticus sit in bellicis rebus & fortior, & peritior aliquo Catholico. nam quis hoc inficietur? Sed omnia pensari solent ac debent ex maiori parte. Igitur plerumque hoc accidit, vt ignauissimi sint hæretici, fortissimi nostri, & rei bellicæ tractandæ peritissimi. Ac ne possint effugere argumentum, inspiciemus quales fuerint hæretici Imperatores ac Reges in suis regnis tutandis; ac quales nostri in iisdemmet conseruandis, vbi à nostris administrata fuerunt. & certò comperiemus, tum demum venisse illa in manus hostium Christi, ac profus concidisse, vbi hæretici imperarunt.

Zona. tom. 3.
Sigo. li. de occi.
Imp.
Euag. lib. 2. & 3.

IMPERIVM OC
CIDENTALE
EVERSVM
HÆRETICIS
IMPERANTI-
BVS.

Exordiamur ab Imperio Romano; quod quamuis multis varijsque concussionibus diu fuerit agitatam, & antequam Constantinus nomen Christo daret, & illud ad Christianos perueniret, stetit tamen semper. Sed anno quadringentesimo septuagesimo quinto, cum Zeno hæreticus imperaret in Oriente, ad quem cura tunc Occidentis etiam spectabat, Momyllus verò Augustulus in Occidente similiter & ipse hæreticus Arianus, quamuis non legitime creatus esset, (ad Zenonem namque electio Imperatoris ex more tum pertinebat) Imperium Romanum extremam ruinam fecit. Odoacer, namque Herulorum Rex in Italiam irrupit, Romam cepit, & finis Imperio Occidentali tum datus. Cur non antea datus? An non sub annum quadringentesimū decimum Gotthorum Rex Alaricus Romam ceperat, Honorio Catholico Occidentis Imperatore, quamuis in vrbe tum regnaret Augusti potestate Attalus Arianus? An non iterum sub annum quadringentesimū quinquagesimum quintum, eadem Roma capta à Genserico Vandalorum Rege, cum Maximus inuassisset Imperium necato Valentiniano? Quid igitur fuit in causa, vt Imperium Occidentale haud corrueret, cum venit in potestatem Regum fortissimorum, quibus erant exercitus è militibus veteranis constantes? Age verò Ricimer Arianus Gotthorum, qui Romanis militabant, dux, homo summa perfidia, Auitum imperio spoliavit, Maioranum per maximum scelus occidit, Seuerum veneno sustulit, Anthemiū denique anno quadringentesimo septuagesimo secundo necauit ac Romam cepit; & Imperium tamen Occidentale stetit. At vbi venit in manus hæreticorum, actum de tota re, illico periit, haud potuit exurgere. Cum scilicet Orestes Gotthus Arianus militiæ magister filium suum Momyllum Augustulum creauit Imperatorem, cū Zeno hæreticus in Oriente imperaret, cuius erat tunc Occidenti Imperatorem dare, & eius casum, quod ceteri fecerant, sustinere. Igitur tales in Occidentali imperio administrando hæretici omnium proculdubio inertissimi.

Nam quis ignorat quales fuerint Catholici? In quibus primum se offert Constantinus ille Magnus, qui cum toties signa cum hostibus contulerit, numquam est victus: & tamen anno trecentesimo septimo cum fortissimis Francorum Regibus pugnavit, Afarico, & Gai-

A

B

C

D

E

A & Gaisone, & sequentium Bruçteris; mox trecentesimo nono Maximianum Imperatorem arma aduersus se parantem Massiliæ oppressit; postero Bruçteros iterum fudit; trecentesimo autem & duodecimo Maxentij Imperatoris exercitum in Taurinis profugauit, & paulo post eiusdem copias innumeras ad pontem Miluium, quo tempore in Tyberi est submersus Maxentius Imperator; sequenti Francos in Gallias irrumpentes repressit, decimoquinto post trecentesimum Licinium Imperatorem ad Cibalas vicit, & vicesimo primo Sarmatas, vicesimo autem tertio rursus Liciniū, & trigesimo tertio Sarmatas, & Gotthos. Vndecies igitur signa contulit cum hostibus acerrimis Constantinus, & victor exstitit semper, numquam victus à quoquam. Denique tantum cunctis gentibus incussit terrorem, vt ab anno trecentesimo vigesimo tertio, vsq; ad trigessimū, primum per annos octo nullum in orbe Romano fuerit bellum. Eant modò antiqui, & extollant Augustum, quod tertium clauerit Iani templum, cum fateantur annum integrum non ita per mansisse, motaque subinde asperrima bella. Vni hoc Constantino contigit, vt pace iucundissima per annos octo imperante illo orbis Romanus frueretur.

Sed quid ego hæreticos omnium maximè imbelles cū bellicosissimo Imperatore conferam? Qui reputatus est ab aliquibus omnium nostrorum inertissimus, proculdubio hæreticos istos, quibus imperantibus Romanum Imperium in Occidente corruit, bellica virtute superauit. Theodosius senior Honorium filium decemnem moriens Occidenti præfecit anno trecentesimo nonagesimo quarto. Hic omnium traditur à quibusdam fuisse ignauissimus; & nihilominus aduersus Imperatores septem, qui variis in locis aduersus ipsum sumperunt arma, stetit inuictus, & ijs extinctis incolume Imperium Romanū moriens reliquit. In Britannia namque Marcus, & Gratianus, & mox etiam Constantinus, qui & in Gallias irrupit, in Italia Attalus, fauente Alarico Gotthorum Rege, in Hispania Maximus, in Gallijs Iouinus, ac Sebastianus Augusti nomē ac potestatem sibi assumpserunt aduersus Honorium: similiter ex Africa exercitum classemque rebellem duxit Heraclianus Comes, qui mox interfectus. Radagaisus Gotthus cum ducentis militum milibus, cum Romam tenderet, ad Fesulas trucidatus. Alaricus ab ipso prope Hastam fufus, & ne quid deesset, quæ in ipsius exitium facere possent; Stilicho, in cuius tutela relictus est Honorius à Theodosio patre, in eum conspirauit, qui paulo post infidiis detectis est necatus. Tot igitur infidiis, tot armis vndique petitus Imperator hic imperium Occidentis conseruauit, quamuis nulla non pars eius aduersus ipsum coniuraret, nihil defuerit & ad imperij, & ad Imperatoris extremam perniciem per annos viginti nouem, quibus post mortem patris imperauit. & hic nostrorum ignauissimus existimatur.

D Sed quando ostendimus imperantibus hæreticis Imperium Occidentale euersum; videamus idem contigisse in Orientali. Et quis ignorat illud in Turcarum potestatem fuisse adductum Constantino hæretico imperante anno millesimo quadringentesimo quinquagesimo tertio? Sed vt appareat palam, quàm fuerint nullius animi & consilij Imperatores omnes hæretici, recenseamus singillatim quæ acciderint ipsis rerum summam tenentibus.

Et de Constantio quidem constat, quàm sæpè fuerit turpiter à Persis victus, vt inter alios Ammianus, qui fuit ijs temporibus, testatur.

Valens à Gotthis est occisus, & concrematus, qui ob id in Græciam sese effundentes, flammis, ac ferro cuncta vastarunt.

E Zeno summo cum dedecore à Basilisco exactus, eoque regnante, vt Euagrius scribit, in Oriente Barbari Scenitæ loca omnia populati sunt, Hunni verò Massagetæ Græciam Græciæque contermina loca nemine resistente.

Haud dissimilis Zenoni fuit Basiliscus, qui postea & ipse ab eodem Zenone est expulsus, cum breui tenuisset Imperium. Narrat idem Euagrius, à Theodorico Gotthorum Rege multas clades Græciæ regionibusque propinquis illatas.

Anastasius per nonnullos duces aliqua contra Sarracenos & Persas feliciter gessit, à quibus imperij Romani confinia turbabantur, & vastabantur. Nihilominus illo imperante Hunni Haures, vt scripsit Paulus Diaconus, è Caspiis portis erumpentes, Armeniam, Cappadociam, Galatiam, Pontumque latè sunt depopulati. neque minora perpessus est à Vitaliano Anastasius in Græcia. Zonaras addit à Bulgaris Illyricum vastatum, copijs Anastasij miserimè trucidatis. Iustinianus Imperator cum supremo vitæ tempore incidere in hæresim, qualis postea futurus esset in re bellica, non potuit apparere.

He-

INERTISSI-
MVS E NO-
STRIS FOR-
TIOR HÆ-
RETICIS.

ORIENTALE
IMPERIVM
EVERSVM
HÆRETICIS
IMPERANTI-
BVS.

Euag. lib. 3.

Heraclius quamdiu perstitit in veritate doctrinæ, plurima felicissimè aduersus Persas A
gessit; vbi Monothelitarum sententiæ adhæsit, à Mahomete, ac Sarracenis, Syria, & Aegypto est spoliatus.

Constans fuit hæresis eiusdem, illi que Sarraceni eripuerunt Africam, Aradum insulam profus inhabitabilem reddiderunt, Cyprum vastarunt, Isauriam ferè cultoribus cunctis viduarunt in seruitutem abreptis.

Iustiniano Secundo imperante Sarraceni Armeniam ceperunt, neque vmquam Orientem vniuersum deformare incendiis, ait Zonaras, & Christianos abducere in seruitutem destiterunt.

Philippicus Iconomachus Iustiniano successit: quo rerum summam tenente, Bulgari, inquit Zonaras, vniuersam Thraciam populati ad ipsam vsque vrbem cuncta incurserunt, magna que præda, & captiuis ferè innumeris abductis domum se receperunt. Sed B
& Agareni Orientem eodem modo tractarunt.

Leone Isaurico regnante Masalmas Arabum Dux igni ferroque Thraciam sedans, ipsam Constantinopolim obsidione cinxit, & plurimas Christianis locis vastitates induxit; Cæsaream Cappadociæ cepit. Tulcimin etiam, Sarracenorū similiter Dux, multis cladibus Asiaticas prouincias deformans, innumeros captiuos abduxit.

Copronymo imperante Gizid Sarracenorū Princeps Cyprios omnes in Syriam transfudit, Turcæ è Caspijs portis erumpentes Armeniam prædati sunt, Sardiniam præterea Sarraceni occuparunt.

Leo filius Copronymi paucis mensibus hæreticum se professus est, ac gessit; quo tempore, vt Landolphus Sagax scripsit, Sarraceni quædam loca Armeniæ in suam potestatem redegerunt. C

Nicephoro verò imperante multas Asiæ regiones occuparunt, copias Imperatoris sæpè fuderunt, donec annuum tributum illi imponerent. Bulgari præterea variis incurSIONIBUS Thraciam deformarunt, donec eorum Princeps Chunno, siue Chrumus, ipsum Imperatorem obruncauit, exercitum fudit, plurimosque in seruitutem abduxit.

Leone Armeno rerum potito Bulgari occupatis trans Istrum cunctis iam regionibus Constantinopolim obsederunt, Hadrianopolim verò vrbem Thraciæ celeberrimam ceperunt.

At Michaële Balbo imperante Mahometani Cretam Siciliamque in suam potestatem redegerunt, ac nonnulla Apuliæ, Calabriæ, finitimarumque regionum loca.

Theophilus ter cum maximis copijs, maximaque suorum cæde à Sarracenis est profligatus, ita vt vix ipse incolumis effugere posset. Amorium ipsius patria captum, quantum verò populus, inquit Zonaras, fuerit abductus, dici non potest. Mulierum puerorumque multa millia abrepta. D

Monomacho regnante totus Oriens vsque ad oram Cōstantinopoli continentem subactus à Turcis. Pazinacæ verò omnia trans Istrum rursus occuparunt. Iam verò cum Græci ope nostrorum, vt aliàs diximus, Asiam recepissent in illa expeditione nobilissima, quam indixit Vrbanus Secundus in Concilio Claramontano, cum Gottifredus Bollianus Hierosolymam cepit; Imperatores autem Constantinopolitani, Græci que anno millesimo centesimo octuagesimo primo, Andronico Comneno rerum summam tenente, rursus à nobis discessissent ad hæresim suam reuersi, contigit, vt rursus omnia in potestatem Turcarum paulatim adducerentur, maximè verò postquam Andronicus Paleologus à nobis palam discessit, & Michaëli patri, quod nobiscum sensisset, iusta vetuit persolui: quocirca illo imperante Turcæ cunctas Asiæ prouincias occuparunt, quinimmo in Europam traiecerunt ipso adhuc viuente. De nique perseuerantibus eius nepotibus in hæresi eadem, Græciam ferè totam ceperunt donec tandem sub annum millesimum quadringentesimum quinquagesimum tertium Constantinopolis capta Constantino hæretico regnante, Imperiumque Orientale prorsus excisum. E

De Ignauia hæreticorum Occidente. Cap. XI.

Vnc ad Occidentale veniamus, de quo sanè, quamdiu fuit Orientali adiunctum, Imperatoribus ambobus de consilio communi vtrumque administrantibus, ita vt superstitis esset defuncto Imperatorem substituere, iam satis est dictum. Ostendimus enim prorsus euersum Occidentale Imperante in Oriente Zenone hæretico, ad quem spectabat Occidentale Imperatorem dare, quamuis Momyllus Augustulus imperaret, qui & hæreticus Arianus erat, neque legitimè, sed contra fas omne fuerat creatus. Sed postquam Leo Tertius anno octingentesimo primo rursus Occideti Imperatorem dedit, coronatusque est ab illo Carolus Magnus, nullus ex ipsis hæreticus omnino videtur fuisse. Pro hæreticis tamen condemnati Henricus Tertius, Fridericus Secundus, & Ludouicus Bauarus; qui cum multa, priusquam à recta sententia & veritate declinassent, fortissimè visi essent gessisse, postea tamen inglorij decesserunt.

B Et Henricus quidem Tertius ab Henrico filio turpiter acie victus, & Imperio spoliatus miserrimè è vita migravit.

Fridericus autem Secundus à Parmësis, quos obsederat, sædè profligatus, ac fugatus, in Apuliam se recipiens, à Manfredò filio mox est strangulatus.

Ludouicus verò Bauarus cum multa molitus esset in Italia, rescindi cuncta viuens vidit, & ab aliquo ex aduersarijs semper est confictatus in Germania, donec improuisa morte, equo, quo vehabatur, delapsus, est sublat. Idcirco veniamus ad Reges hæreticos, & inspicimus quæ fuerit eorum bellica fortitudo. C

Ac sanè nullo modo negandum ex hæreticis Regibus inueniri aliquos, qui bellica laude præstent aliquibus è nostris: Sed nos hîc maiorem partem spectamus, asserimusque hæreticos ad extremum sic effeminatos, vt facillimè eorum regna perdantur, ad nihilum redigantur, & nihil habeant singularis. An non ita? Memoria repetamus Arianorum regna, & aliorum hæreticorum singillatim.

Genfericus Vandalorū Rex anno quadringentesimo vigesimo septimo accitus à Bonifacio, sumo dolo, ac perfidia cepit Africam quadiu stetit in illa prouincia illorū regnum? vsque ad annū quingentesimum trigessimū quartū per annos scilicet centū, & septem, & quoties iusto bello petiti sūt à nostris Vandalorū reges, toties ferè sūt profligati. deniq; à Belisario Vādali in Africa nullo ferè negotio fusi, captus eorū Rex Gilimer, Africa recepta.

D Attaulfus Gothorum Rex, Honorio permittente, cum Placidiam sibi ipsius sororem despondisset, sedes in Gallia fixit Narbonæ anno quadringentesimo vndecimo; sed anno quingentesimo sexto à Clodoueo Rege Francorum Catholico Gallia expulsi Visigothi cuius cum deinde partē recepissent ope Theodorici Ostrogothorū Regis rursus eiectioni à Theodoberto sub annū quingentesimū trigessimū tertium, ita ut non amplius eorū regnū durarit, quā annos centū viginti duos. In Hispania sanè perstitit Arianorum Visigothorū potestas, vsq; ad annū quingentesimū octuagesimū sextū, quo Richaredus Catholice se religioni adiunxit. Visigothi in Hispanias ingressi sunt anno quadringentesimo decimo quinto; itaque tenuerunt illas annos centum septuaginta vnum, nullam aduersus Catholicos tempestatem commouentes, nullam publicam molestiam illis exhibentes.

E Ostrogothi Italiam tenuerunt ab anno quadringentesimo nonagesimo tertio, vsq; ad quingentesimū quinquagesimū secundū per annos. s. quinquaginta nouem; mox à nostris exterminati. Itaq; hæretici Ariani, qui aduersus Imperatores hæreticos fortissimi fuerunt, ideoque Imperium Occidentale, quod in manus hæreticorum venerat, discerpserunt, atque euerterunt, vbi cum nostris manus conferuerunt, ad extremum victi, deletiq; sunt, vel ad nos sponte conuolarunt. Et sanè, si quid vmquam roboris fuit in hæreticis Regibus, id maxime eluxit in Arianis, qui tamen nullo modo nostris comparandi. Nihilominus ceteros inspicimus, & initium sumamus ab vltimis Occidentis regionibus.

In Hispania Vitiza & Rodericus hæretici fuerunt post annum septingentesimū secundū quibus regnantibus Sarraceni Hispania ferè tota sunt potiti, maximo Roderici Regis exercitu ad interneconē cōciso. E Regibus Hispaniæ an alius fuerit hæreticus certò nō constat. Petrarca quidē libro de vita solitaria Petri Castellæ Regem scribit hæreticū fuisse, scelestissimum quidem cuncti scriptores nominant: vt vt res sit, prælio victus est, &

& postmodum necatus, Henrico fratre in ipsum mouente sub annum. M. CCC. LXIX. A
In Gallis Chilpericus Rex Sabellianus fuit hæreticus, vt Gregorius Turonensis, qui fuit ijs temporibus, scriptum reliquit. Ab hoc nihil præclare gestum. fuit à sicario occisus homo inertissimus. Atque hi quidem in Europa antiquitus hæretici Reges. fuit & in Bohemia Gregorius Podebrachus, qui cum multa diu conturbasset, ne in manus Matthiæ Regis Hungariæ cunctis amissis veniret, mors effecit.

Præter hos sunt illi, qui Græcicas opiniones sequuntur, aut olim secuti sunt, vel omnino, vel ex parte. In his Bosniæ Reges, Vualachia, Bulgaria, & Seruia: è quibus nemo ferè est, qui egregiam laudem meruerit aliqua re præclare gesta. Bulgarorum Reges tamè aduersus hæreticos Imperatores plurima fortiter olim cõfecerunt: de quibus Græcarum rerum scriptores. Hi nunc omnes seruiunt, si qui sunt in ijs locis Principes, Turcarum Regi.

Est præterea Moschorum, qui vocatur Magnus Dux, non enim regio nomine est ornatus, qui auorum nostrorum memoria cepit caput extollere, cum prius ille pareret Tartarorum Regibus. & hic principatus ante annos ducentos & quinquaginta cepit Ioanne Danielis filio rerum ad flumen Moscham potito, vt Sigismundus Herbersteinus scriptum reliquit. Nonnulla deinde ante annos ferè centum per Moschouia duces illustria perfecta aduersus Scythicas ac Boreales gentes. quin innumeras in aciem copias educentes multum negotij per aliquod tempus Poloniae Regibus dederunt. Anno præterea millesimo quingentesimo quinquagesimo octauo Liouiam in suum ius adduxerunt. Erat illa prius Theutonicorum militum, qui superioribus annis vnà cum suo magistro hæresim Lutheranam fuerant amplexi, & antea soliti erant Moschouitas vincere, non ab illis vinci. Sed ante paucos annos Stephanus Poloniae Rex bellicosissimus, & Liouiam, & Poloschiam Moschouitis eripuit, & plurimis eos prælijs contudit exemplo maiorum suorum. C

Attingunt penè confinia Moschouitarum, regna, vt vocantur, Mengrellorum, Iberum, Georgianorum, Zygorum, qui Circassi nominantur. Atque hi tum Græcicas opiniones sequuntur, tum præterea falsa quædam sua. Ex his nullus vmquam Rex aut Princeps aliqua re gesta maximè illustris. atrocinijs ac prædationibus indigena dant operã. Hac in re valent aliquid, subitis atque improuisis excursionibus. Eorum porrò regiones horridæ, ac squalentes; è quibus nihil speres vmquam, quamuis in illis sedem figas, nisi vt homines aliquos abducas aliquando in seruitutem. Quocirca finitimi Reges ac Principes Mahometani, vt Tartari, Armeni, Persæve, solent agmine facto sæpè in illas incurfare, vt dumtaxat hominum prædam faciant. quæ constant omnia ex ipsis peregrinationibus, quas in scripta retulerunt à se factas Angiolellus, Barbarus, Contarenus. Ac ne quis forsàn intemperiem cæli dicat esse in causa, quòd homines Iberes, Mengrelli, Georgiani, Zygive artibus bellicis haud multum valeant, sciant cuncti sub eodem tractu aëris esse illos cum Belgis, Germanis, Anglis, Hungaris, & Polonis, à quibus quor: & quanta sint gesta in Orientalibus præcipuè expeditionibus, vel ipsi Græci scriptores testantur. D

Sed quid nos externa & longinqua conquirimus? Audiamus illustrissima, & domesticca. Ante annum millesimum trecentiesimum septuagesimū Turcæ sedem fixerunt Hadriapoli in Thracia, incolumi adhuc stante ac vigènte Imperio Constantinopolitano. Inde bella gerere cepit eorum Rex non minus aduersus Imperatorè Græcorum, Regesq; Græcanicæ superstitioni addictos, quàm Reges Hungarorum, & Polonorum. Non minus hominum, rerumq; militariū Græcis erat, quàm nostris immo multo magis illis. Quid enim Constantinopolis non habebat, quid Græciæ omnium florentissima & amplissima prouinciæ poterat deesse? Quid igitur? Anno millesimo quadringentesimo quinquagesimo tertio capta Constantinopolis, & mox Græcia omnis domita, Vualachia, Seruia, Bosna in potestatem Turcarum redacta. Nullæ existant reliquæ Imperij Græci. Octuaginta annis tota res transacta. Non ita res feliciter processit Regi Turcarum cū Regibus Hungarorum. Nā licet anno millesimo trecentiesimo nonagesimo sexto, ad Nicopolim fusus fuerit exercitus maximus Hungarorum Sigismundo regnante à Baiazete Turcarum Rege, postquã sedes in Thracia Turcæ fixere anno ferè vigesimo sexto, & innumera prælia conferta inter Turcas & Hungaros; Hungarorum tamen regnum stetit per annos centum & septuaginta integrum, & nulla ferè parte læsum. Et quamuis anno millesimo quingentesimo quadagesimo primo Solymanus maximam & optimam Hungariæ partem sui iuris fecerit, aliqua tamen eius pars haud negligenda cum regia dignitate perlat omnino. Quòd si virus Lutheranæ perfidiæ Hungariam non peruassisset, veluti floret Polonorum regnum non

COMPARATIO INTER
HÆRETICOS
AC NOSTROS
CVM PRÆ-
LIANTVR
CVM TURCIS
PRO REGIO-
NIBVS CA-
THOLICIS.

A non minus finitimum Turcis, quàm Hungarorum, sic istorum vigeret. Et tamen haud omnia Hungarici regni deleta, vt Imperij Constantinopolitani, regnorumque Græcanica sequentium. Nam neque Hungari omnes hæretici. Age verò, multa Græcorum loca, in his Creta, Cephalene, Zacynthus, Corcyra, & alia sunt in ditioe Venetorum in medijs Imperij Turcici visceribus ferè. quid est, quòd nondum venerunt in eius potestatem, vt omnia, quæ Græci olim tenebant? Quamquam nullam securitatem locis illis ego præstarem, quòd in illis soli propè sint Græci suis hæresibus addicti. Attamen aliquid roboris bellici vult adhuc inesse ijs Deus, quòd in potestate sint Catholicorum; neque eodem loco esse, quo ea, quæ & hæreticorum plena sunt, & hæreticis principibus parent. Hæc enim breui momento, quasi diuinis viribus destituta, illa non omnino derelicta, non nisi post longum saltem tempus expugnantur, vt accidit Cypro, quæ quamuis vndique Sarracenicis armis post Hierosolymas captas per annos quadringentos cincta fuerit, numquam tamen in hostium Christi manus, licet hæreticorum Græcorum plena, post tot sæcula potuit venire.

B Igitur, vt valeant hæretici aliquando seditionibus concitandis, prodicionibus, subitis incursionibus, dolis, vbi ventum tamen ad aciem, vbi quis cum pari exercitu vel è nostris, vel etiam ex alijs in eorum conspectum prodit, pugna committitur, vix est, vt hæretici vel aliquando vicerint, vel adhuc vincant. An non hoc verum? Consule historias, euentaque omnium hæreticorum Imperatorum, Regumque memoria percurre: ac verissimum quod proposuimus argumentum videbimus, ignauissimos hæreticos, ijs, qui haud hæretici sunt, collatos.

C Vin' omnium recentissima exempla? Anno millesimo quingentesimo quadagesimo sexto Principes Lutherani conspirarunt aduersus Carolum Quintum, tota Germania commota, copia innumera in eum concitata; peditum millia octuaginta, equitum decem millia sub signis habebant Lutherani, Carolus autè equitum nouem millia, peditem quadraginta quinque, & tamen profigati prorsus Lutherani. anno millesimo quingentesimo trigesimo primo Heluetij hæretici ter à nostris victi fuere. Notissimū porrò in Gallis ter exercitus Lutheranorum longè maximos à nostris diuerso tempore signis collatis esse cæcos. In Belgijs cum Principes Germaniæ Protestantes, Angliæ Regina, nonnullique Gallorum Dynastæ aduersus Philippum Regem coniurassent, præfectis Philippi exclusis, attamen quoties pugna commissa, toties hæretici tot vndique auxilijs circumuallati, tot Principibus suppetias ferentibus, superati, vrbesque cunctæ receptæ. Sed cum Germani antiquitus bellicosissimi fuerint, quales sint hodie ex quo sunt hæretici plerique D audi Munsterum hæreticum. Quantum verò attinet ad rationem hodierni victus, sciendum plerisque Germanos hodie in conuiujs bellaces, & strenuos esse, præsertim cum noctes & dies bibendo æquauerint, ac omnes cyathos exsiccauerint. nullas possunt nuptias, nulla conuiuia, nullos celebrare conuentus, nisi ad extremam ebrietatè alter alterum ad pocula inuitet, atque ita repleat, vt, quod dictu etiã pudè dum est, coram seruis ac vernaculis rursus potum euomat vinum, sub mensaque impudicè meiat, non sine bonorum & Deum timèntium virorū summa execratione & cū semiamens, immo demens potiùs in stratum collocatur, tum triumphus ingens excitatur, tum risus, tum cachinnus exoritur: atque inter nobiles plerisque, qui præesse debèt Reipub. eamq; tutari, ac defendere, præcipuè fit. nemoq; censetur bellicosus, nisi fiat ebriofus. qui enim plurimū potant, iudicantur magis strenui & bellicosi. ante nostra tēpora, cū nobilium erat conuentus, veluti pugiles, lucta, disco, cursu corpora exercebant, vt fierent bello aptiores: nunc poculis certant, quomodo alter alterum superet. O tēpora, ò mores, his artibus, his studijs vincemus Christi hostes Turcæ? nõ fiet.] Hæc Munsterus. Ad sūmam cõcludamus hæreticos nulla laude rei bellicæ præstare, ignauissimos esse, effœminatos. Nam cum venere in eorū manus Imperia sūma, prorsus euerfa sunt exiguo temporis spatio, cum stetissent illa annos milleducentos, ac viginti octo. tot enim quidam numerant ab vrbe condita vsque ad extrema tempora Momylli Augustuli. Alia verò paulatim diminuta per eosdem, ac sæpius per Catholicos ad integritatem suam restituta, denique per illos breuè funditus excisa, cum stetissent annos mille centum & viginti duos: tot enim numerantur ab anno trecentiesimo trigesimo primo, quo Constantinopoli Imperium est constitutum, vsque ad millesimum quadringentesimum quinquagesimum tertium, quo Turcæ illam ceperunt. Ignauissimi ad extremum sunt hæretici, quòd eorum plerumque regna vel breuè delean

Lib. 3. Geogr.

tur, vel sordeant. Ignauissimi postremo, quod vix est, vt aliquando signis collatis exercitus Catholicorum superare potuerint. Sed quando natura turbulentissimi sunt omnium; seditionibus, dolis, prodicionibus improuisis, excursionibus plurimum valent interdum; nulla re scilicet bona, pefsimis multum.

SIGNVM QVINQVAGESIMVM QVINTVM.

Ignorantia hæreticorum.

Hæretica factiones cunctæ ad extremum peruenerunt ad summam bonarum artium ignorantiam, quamuis antea in iis maximè excelluerint. quod est argumentum non pertinere illas ad Ecclesiam Dei. Cap. XII.

Vatour sunt virtutes hominibus datæ post illas tres maximè diuinas, fidè, spem, charitatem, Prudentia, Iustitia, Fortitudo, Temperantia. Ab istis ceteræ omnes pendent, ac proficiscuntur. Illis maximopere Deus excoluerat Adamum, & Euam primos in terris Ecclesiæ diuinæ, ac totius humani generis parentes. Dæmon astu illos circumuentos ferè omnino spoliatur. Quid igitur? Idem nunc agit cum ijs, qui de Ecclesia, quasi de Paradiso quodam deturbantur. Virtutibus cunctis nudat, quantum potest: ita vt aperitissimè videamus hæreticorum factiones singulas in extremam disciplinarum omnium infirmitatem præcipites dari. An non ita? Numquid in illis temperantia, quando ostendimus eos adeo luxui ac libidini deditos? Numquid in ignauis, vt aperuimus, fortitudo, quæ verè dici fortitudo possit? Numquid iustitia, cum sint illi flagitijs omnibus cooperiti, homicidæ propinquorum, sacrilegi, & rapaces? Reliqua est prudentia. At hæc vel in contemplandis, vel in agendis rebus spectatur. Si actionem respiciamus, vidimus quales hæretici sint vel in suis regnis conseruandis, vel in cæteris ex præscripto Iuris administrandis. Nunc aperiamus illorum conuenticula densissimis omnium disciplinarum, quæ expediunt humano generi, tenebris ignorantia tandem inuolui. Vt, quando tria sunt bestijs innata libido, sauitia, & insectia, & hæreticos demonstraui summa libidinis esse, & crudelitatis: appareat etiam quantum pertinet ad rerum bonarum scientiam pecoribus esse simillimos; & in illos quadret, quod ait Dauid, Homo cum in honore esset, non intellexit; comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis.] & quod exclamat Baruch, Disce vbi sit sapientia, vbi sit virtus, vbi sit prudentia, vbi sit intellectus, vt scias simul vbi sit longiturnitas vitæ, & victus; vbi sit lumen oculorum, & pax.] Hæc Baruch de hæreticis optimè, & alijs à Deo sese alienantibus, quorum sapientiam Deus ad extremum, quod ait Isaias, stultam facit, & obscurat insipiens cor eorum.

Ac sanè, quantum pertinet ad rerum bonarum doctrinam, longè sunt deteriore loco hæretici, quàm ceteri omnes. Nam facta sunt illis posteriora deteriora prioribus, ait Petrus, & melius erat illis non cognoscere viam iustitiæ, quàm post agnitionem retrorsum conuerti ab eo, quod illis traditum est, sancto mādato.] Quocirca Sarraceni, siue Mahometani habent, in quibus se iactent, præstantes viros in re medica, Auicennam, in rerum naturalium peritia Auerroëm. Hæretici quicumque fuerunt ab ortu Christi vsque ad nostra tempora, non habent quos istis opponant; neq; ipsi Græci, ex quo à nobis descuerunt, cū tamè ab ipsis antiquitus profecti sint artium doctrinarumq; omnium principes. Quin Sarraceni primis ferè ijs temporibus, quibus adhæsere Mahometi, & Asiā ceperunt, adeo rudes erant artium, disciplinarumq; omnium, quibus excoli solent animi, ac perpoliri humani generis, vt neque artem numerandi scirent, neque superesse publicis negotiis administrandis possent, ut ex historiis Landulphi Sagacis apparet. Ideò necesse habebant Arabes cuncta credere Christianis, quos sibi subiecerant. & in vita Theophili Zonaras scriptum reliquit, Arabum summum principem summopere contendisse, vt ad eum transmittetur Leo Philosophus, à quo discerent sui quæ ad rerum naturalium scientiam spectabāt, cuius illi prorsus expertes erant. At ubi se Græci à nobis alienarunt, summa rerum facta commutatio, Sarraceni longè Græcis doctiores effecti. Illudque adnotandum hac in re; noluisse

Isa. 44.

1. Pet. 2.

HÆRETICI CUNCTIS IMPERITIORES.

B

C

D

E

A noluisse Deum, qui ex Arabibus rerum naturalium peritia excelluerunt, in Oriente aut Græcia illos nasci, sed in Occidente: Auicenna namque Hispalensis, Aueroës Cordubensis fuit, vterque Hispanus. perinde ac si longissimè à Græcis & Orientalibus, ex quo à nobis se abiunxerunt, scientia rerum naturalium profugiens in maximè distitas terras, ad exteros maximè populos, qui non procul à Catholicis abessent, diuinitus admonita commigrarit, atque Occidentali, non Orientali solo id muneris daretur.

Habent sanè à principio hæretici aliquos non mediocriter eruditos; neq; simul atque à nobis abscedunt, cōtinuò ignorantia tenebris inuoluuntur, sed post aliquod tēpus, quod duabus ex causis accidere solet. Hærum prima sit, quod Deus vult illis omnem prorsus animam præcidere sese excusandi, quasi bonis litteris destituti non potuerint assequi veritatē. Altera est illa, quod si quos habent litteratos, ij plerumq; è nostris fuere, & à nostris in huiusmodi disciplinis instituti. Talis quippe fuit inter Græcos Photius, ac Theophylactus, qui fuerunt in nostros & Catholicos paulo audaciores, non tamen ausi sunt nos hæreticorum loco reputare. Tales olim fuere Apollinaris, Arius, Eusebius Cæsariensis, ac nostra ætate Lutherus, Oecolampadius, Philippus Melancthon, Calvinus, Beza, Petrus Martyr, aliique huiusmodi: vt appareat illos, qui inter hæreticos principem locum tenuerunt aliqua in re bona, id à nostris didicisse, à nostris furatos; ideoque postea hæreticorum factiones in profundissimam ignorantia caliginem corruere, ac demergi.

An non hoc verum? Conuertere oculos ad illam artium bonarum disciplinarumque ferè omnium matrem & nutricem Græciam. En vt illa nunc squallet, vt horret. Quis eius non misereatur? quis eius extremam calamitatem non maximè deploret? Quos illa antiquitus doctissimos homines tulit? Quæ lumina in omni doctrinarum genere produxit? Nunc autè ab anno millesimo ferè, ex quo magis à nobis coepit abscedere, per annos sexcentos, neminem propè possis ciere in vllò artium bonarum studio excellentem: mediocres forsitan aliquos tandem reperies. Andronico certè imperate, ante annos credo ducentos & quingenta, Gregoras tradit neminem fuisse in vniuersa Græcia, qui posset cū nostris de rebus diuinis disputare, & modo nullus in ea vel mediocriter eruditus. Si quis vult aliquid doctrinae addicere, è media Constantinopoli Romam proficiscitur ad collegium, quod Græcis edocendis Gregorius XIII. erexit. Cur non idem Græcis suis præstitit Magnus ille Dux Moschouitarum? cur non Rex Georgianorum, vel Iberum, vel Mengrellorum, qui Græcanicos ritus sequuntur; neq; Imperio Turcarum sunt subiecti? ne dicās ideo è Græcis neminè in litteris proficere posse, quod à Turcis opprimatur: cur ex istis, quos memorauimus, populis nemo vel mediocriter eruditus exstitit vquam? Furere inter nos ac Græcos hac sententiariū discordia, duo fuerunt è Græcis, quos sumis cōparare possis, Nicephorus Blemmydes, & Ioannes Bessarion. Illū Gregoras vocat diuinū, peritissimū, multis virtutibus insignē, varia eruditione tum sacrarū tum prophanarū litterarum perpolitum. Gregorius Pachymeres ait ea mente fuisse, vt corpore illa non alligaretur. & sanè talem fuisse ipsius scripta declarat. Quātus verò sit Bessarion, quis ignorat? lege illius libros. His duobus neminè ante annos octingētos in tota Græcia doctrina pares inuenies. Atqui vterq; nobiscum sensit. Quid verò illud? Episcopi omnes Græcorū deliguntur è grege monachorum; inter quos communi decreto est excōmunicatus, quicumq; philosophia studet, quod scribit Petrus Bellonus obseruationū lib. 1. c. 40. Nihil autè magis facit ad affecutionē veritatis, quā philosophia rectè percepta. Quocirca dæmon, vt Græcos altissimis ignorantia tenebris inuolueret, hoc egit, vt Episcopi eligerentur è monachis, & monachi necessariò propè imperiti forent, aut carerent maximo ad perceptionem veritatis instrumento.

Respice nunc Aegyptum, Syriam, ceterasq; Asiæ prouincias. Agitur annus ferè millesimus, ex quo illæ à nobis discesserunt, hæreticis, ac præcipuè Monothelitis cuncta perturbantibus. & potest aliquis ex illis proferri, qui tinctus dici possit aliqua doctrina? Obfuerunt Sarraceni Reges, in quorum potestate sunt adductæ? At cur non obfuerunt Romani, qui nihil non egerunt, vt Christianam religionem iam tum nascentem funditus excinderent, & omnibus bonis penitus exspoliarent? & tamen istis imperantibus, quos viros nobis vna Alexandria dedit, Panthænum, Clementem, Hammonium, Origenem, in omni doctrinarum genere excellentissimos?

Age verò, regnarunt in Italia Ostrogothi, in Hispania Visigothi, in Africa Vandalipri mas per eos inter homines tenuerunt Ariani; eorū decretis se adiunxerunt Constantius & Valens Imperatores, tercentum totos annos Rempubliā Christianam perturbauerunt.

IMPERITIA GRÆCORVM

Gregor. lib. 3.

Adducant si possunt, quinam ex iis aliqua in re publicæ utilitati expediente præ ceteris A
floruerint. Monothelitis adhæsere Heraclius, Constantinus, Constans, & Iustinianus
Secundus per aliquot annos; plurimi eos sunt secuti. quem proferent qui Reipublicæ
Christianæ ex eis vlla in re præ reliquis profuerit? Philippicus, Leo Isaurus, Constan-
tinus Copronymus, Leo Armenus, Michaël Balbus, Theophilus Imperatores imagi-
nibus sacris infesti fuerunt, & innumeros habuerunt affeclas: quæ utilitas per eos vllò
ingenioso inuento est allata Reipublicæ Christianæ, aut generi humano? Afferant
omnes isti, qui per tot sæcula summam rerum tenuerunt, aliquem è suis, qui præstite-
rit in aliqua scientia, vel arte hominibus fructuosa. Post annum millesimum quadrin-
gesimum hæresis Hussitarum Bohemiam peruasit, & adhuc eam magna ex parte
tenet. potest aliquis ex eorum grege nominari, cui laus debeat egregia ob aliquod
gestum, inuentum, excogitatum vtile hominibus? Sed vt appareat clarius per hære- B
ticorum factiones id agi, vt in summam liberalium disciplinarum atque artium ignora-
tionem corruat humanum genus; præter ea, quæ dicta sunt, illud ostendit. Leo Ar-
menus Iconomachus de industria nobilissimam bibliothecam Constantinopoli vnà cum
Oecumenico magistro, & contubernalibus suis viris doctissimis comburi iussit. Mi-
chaël verò Balbus litteraturam sic est auersatus, vt ne pueros quidem ea permiserit
erudiri. regnauit hic annos tresdecim sub annum octingentesimum vigesimum pri-
mum. Michaëlis exemplum sequitur Moschouitarum Princeps, per quem nemini li-
cer è suis alicui doctrinæ operam dare, cum tamen vastissima terrarum Borealium spa-
tiam teneat. Hinc tanta rerum inscientia Moschouitæ premuntur, vt credant à suo Prin-
cipe cuncta sciri vel occultissima cordis, intimas etiam cogitationes, ab illo proficisci ma-
la, bonaque omnia, inualitudinem, valetudinem, vitamque, & mortem. tantus illo- C
rum mentes oppressit stupor. & sanè quid esse in causa dicemus, quod in regionibus Mo-
schouitarum, Iberum, Cholchorum, Albanorum, Mysorum, Dacorumque nullus ex-
stiterit vmquam, qui vel infimum locum teneat in arte aliqua, vel disciplina liberali?
cum tamen Moschi, Iberes, Cholchi, Albanique ex omni parte, Myfi verò, & Dacæ
ex aliqua Imperium Turcarum non agnoscant. Scimus amplissimas eorum terras, & in
eodem cæli tractu, quo Poloniam, Hungariam, Germaniæ partem superiorem, An-
gliamque, & Scotiam, sitas esse. Sed illas scilicet hæretici semper tenuerunt, ac te-
nent, has numquam, nisi temporibus hisce supremis. Sicut enim supra vidimus natio-
nes illas, quæ se nostræ Dei que adiunxerunt Ecclesiæ, continuò noua instituta, atque il-
la humanitatis plena complecti, diuinitusque celestium ac terrenarum rerum doctri-
nis illustrari; sic quicumque populi ab illa recedunt, in obscurissimam denique cali-
ginem ignorantia delabuntur, ac corrunt: à contrarijs enim contraria nascuntur. Quocir-
ca eundem casum, nisi respuerint, subibunt ad extremum loca omnia Protestantium.

Audi an rectè colligam. præter ea, quæ dixi, anno millesimo quingentesimo vige-
simo secundo, Martinus Lutherus edictis scriptis euulgauit nullo modo Philosophiæ
operam dandam, soli diuinorum librorum lectioni insitendum. Idcirco Philippus Me-
lancthon cum plurimis suis huiusmodi studia abiecit, ac multo tempore egit pistorem,
clausæque multis in locis scholæ. Mox tamen tantæ eos stoliditatis pœnituit, & ad pri-
stina redierunt, vt Surius notauit in historia sua. Verum tamen illud verum, quod cecinit
deijs, qui litteris dant operam, vates quidam:

*Qui cupit optatam cursu contingere metam,
Multa tulit, fecitque puer, sudauit, & alfit,
Abstinuit Venere, & Baccho.*

Pro. 20.

Quod & in diuinis libris ac monitis habetur, cum dicitur: Luxuriosa res vinū, & tumul-
tuosa ebrietas: quicumque his delectabitur, non erit sapiens.] Sciunt porrò omnes Lu-
therum principem Protestantium Saxonem fuisse, & è Saxonia prodijisse. De Saxonia
verò honestissima quondam laudatissima que regione audi quid Munsterus hæreticus,
& Catholicis infestissimus, in sua Germaniæ descriptione scriptum reliquit libro tertio.
Saxones, inquit, hordeum, & triticum serunt; è quibus non solum candidissimum panem
efficiunt, sed etiam ob vini caritatem, potum ceruiciam, quæ a deo sitienter & immodestè
ab ipsis bibitur, vt vbi in symposiis conuiuuijs; pocillatores nec cyathis nec cantharis sat
infundere possint, repletum multrale apponant; & scutella iniecta hortentur quemque
pro libito potare. dictu incredibile est quantum huius liquoris in se immodestissima gēs
capiat

A capiat, quantum mutuo ad bibendum cogant, & hortetur: non sus, non taurus tantum in-
gurgitaret. non ad ebrietatem & vomitum potasse sufficit; sed rursus ad ebrietatē dies no-
ctibus, noctes diebus continuantes, qui cunctos potando superat, is non solum laudem, &
gloriam deportat, verum etiam pro quo contenderunt, ex bene olentibus herbis aut ro-
sis fertum, aut quid aliud in præmium. Serpit eheu ab illis perditus mos ferè in totam Ger-
maniam; vt eo modo etiam vina fortissima bibantur cum ineffabili malo. Hospiti, aut al-
teri, eum locum, in quo bibitur, subeunt potum quotquot habent adfurgunt, & por-
recto poculo ad combibendum officiosissime hortantur. Inimicus arbitratur, qui sæ-
pius inuitatus non præterita causa compotare recusat cæde nonnumquam & multo
sanguine tantum dedecus expiatur.] Hucusque Munsterus: è quibus intelligitur ve-
luti è Saxonia duce Luthero erupit virus hæreticæ prauitatis in omnem Germaniam,
sic perditum hunc morem ebrietatis cum ineffabili, inquit ipse, malo, quod cædes, & mul-
tus sanguis consequatur, erumpere in eandem. Quæ cum ita sint, necesse est Germaniam
fieri aliquando (quod Deus auertat) extorrem ab omni sapientia, cui sit perditus mos,
ineffabile malum, quod sanguis & cædes consequatur. Ad summam sic concludamus.
Nulla hæresis vmquam fuit, quæ sola suorum sectatorum multitudinē superaret Ecclesiā
Dei, sed post illa Ecclesiæ prima incunabula tot hæreses eruperunt ex inferis, vt simul iū-
ctæ tantam colluuiem satellitum collegerint, vt ferè maior existeret aliquando numerus
hæreticorum omnium, quàm Catholicorum. Et tamen mirum numquam inter eos existi-
tisse aliquem sæculo vllò, cui laus eximia debeat ob aliquod opus humano generi vti-
le, vel qui in aliqua excellenti doctrina inter primos numerari possit. Percurre omnes
ætates, omnes sectas, euolue historias: & verissimum, quod dicimus, ex omni parte vide-
bis, ac maximè miraberis. Aliquem tamen locum tenere ij videri possunt, qui à nobis
& inter nostros enutriti, litterisque ac disciplinis imbuti ad illos veluti perfugæ tran-
sularunt. Ceteri plerumque Grammatici dicaces, & garruli, qui leuissimè aliquid è re-
liquis doctrinis attigerint, ac de summis rebus audeant ferre sententiam, & instar pæda-
gogorum sibi esse cum suis pueris rem putent, qui ad illorum dictata fileant, & obstupe-
scant, interpretationes admirentur, & extollant. Huiusmodi fæcis eluuiione vrbes Pro-
testantium mirificè scatent.

EX HÆRETI-
CIS N' VLLVS
VN QV A M
PRÆ CARTE
RIS VLLA IN
SE BONA EX-
CELLENS.

SIGNVM QVINQVAGESIMVM SEXTVM.

Turpissimi calumniantium alienorumque progressus.

D

*Turpissimi calumniantium alienorumque progressus in vitijs Ecclesiæ obiectis, aut
alijs quibuscumque ostendunt quæ sit Ecclesia Dei. Cap. XIII.*

Antiquissima est omnium propè gentium lex à iure naturali deducta, vt
calumniator eandem subeat pœnam, quam voluit in alios iniustè irro-
gare. Huius est in veteri lege mentio frequentissima, in duodecim tabu-
lis, in ipso Romanorum iure, quo cautum, vt quod quisque iuris in alte-
rum statuerit, vel obrinuerit, ipse eodem iure vtatur. sic erat in more po-
situm apud Athenienses, Spartanos, & cunctos, qui constitutionibus opti-
mè latis regerentur, populos. Et sanè naturæ omnium rerum conuenit, vt, siquid aufer-
tur alicui debitum, reponatur illi aliquando tantumdem. Sic elementa videmus inter se
quodammodo ex partibus commutari, sic omniū rerum vicissitudines naturales, & quod
alicui ex aliqua subtrahitur, id ex alia rependitur; ita vt æqua lance cuncta pensentur,
& suo modo exæquentur. Cum verò hæretici & impii non vereantur impudentissimis
sæpè mendacijs monstrosa comminisci, in vulgus efferre, scriptis mandare, pro veris iacta-
re aduersus Ecclesiam Dei, & Pontifices eius sanctissimos; illa verò sint falsissima, fucus ta-
men obiecta, dolisque artificiosis operta; Deus permittit, vt calumniatores isti, concinni-
que falsitatis artifices nō modò in illa crimina labantur, sed turpissimos in iis progressus
faciant, & in profundissimum illorum gurgitem voraginemque apertissimè ruant; vt nihil
vltra istorum ruinas mente ipsa excogitari possit. Id verò non modò conueniens est ipsi
iustitiæ vniuersitatem rerum moderanti, sed oraculis præcis. Da illis (inquit vates de im-
pijs & calumniatoribus) secundum opera eorum, & secundum nequitiam adinuentio-

Psal. 27.

num

512 Turpissimi alienorū progressus. Sig.LVI.

num ipsorum.] Bonus autem quisque, & vnā cum bonis Ecclesia Precatur, Redime me à calumniis, vt custodiā mandata tua.]quin de ipso Christo dictum, Iudicabit pauperes populi, & saluos faciet filios pauperum, & humiliabit calumniatorē.] sic enim cōrigit quod alibi est scriptum, Induantur, qui detrahunt mihi, pudore, & operiantur sicut diploide cōfusione sua.] Videamus igitur an quæ dicimus vera sint, & enumeremus singillatim, quæ sunt mendacissimè obiecta Pontificibus summis, & Ecclesiæ Dei, gradusque distinguamus, quos in iis vitis impij fecerunt.

Primum sit itaque vitium libido, quam Calvinus ac Lutherus obiecerunt Præsulibus sacris, (quorum nonnullos haud negamus aliquando lapsos) & Ecclesiæ Dei, cui nihil officere possunt vitia priuata alicuius, quæ publico decreto damnantur.

Progressus Lutheri, & Caluini obscenissimi in impurissima libidine.

Primus gradus. licet, ait Lutherus, marito ancillam vocare, cum qua coire possit, vbi vxor non vult venire. Lutherus lib. de vita coniugali.

Secundus gradus, vni plures eodem tempore vxores habere. Lutherus in propositionibus de bigamia editis anno millesimo quingentesimo vigesimo octauo, propositione 65. & 66. & 62. & sequentibus, idem docet in explicatione in Genesim edita anno millesimo quingentesimo vigesimo quinto in cap. Gen. 16. vt etiam citat hæc loca Bellarminius. tomo 2. controuersiarum, de sacramento Matrimonij lib. 1. cap. 10.

Tertius. non minus est necessarius viro coitus cum muliere, quam spueri, excreare, mingere, & alia huiusmodi. Lutherus lib. de vita coniugali.

Quartus gradus. licet vxori alicuius clam coire cum leuiro, etiam si maritus viuat, ex quo filios non habeat, vt è leuiro possit illos suscipere, atque ita bellè virū suū decipere.

Quintus gradus. omnia vota monachorum, & monialium sunt impia, irrita, & omnino soluenda Lutherus. lib. de votis monasticis, Calvinus libro quarto instit. cap. 13. Confessio Augustana articulo 27. & Vuitembergensis cap. de votis monasticis.

Hoc est contra Isaiam cap. 15. Deut. cap. 12. Num. 30. Gen. 28. Matth. 19. & 1. Timoth. 5. cōcil. Ancyr. can. 18. Chalced. can. 16. Carthaginense 3. cap. 33. Toletanum. IV. cap. 55. Turonense II. cap. 16. Ignatium ep. ad Tharsenses. Dionys. Eccl. Hierar. cap. 6. par. 2. Tertullia. lib. de uelands virg. Clemen. Alexandrinum Strom. lib. 3. Origen. hom. 23. in Num. Hilarium in Psal. 64. Eusebium lib. 4. de vita Constantini. S. Cyprianum lib. 1. ep. 11. & libro de habitu virginum. Athanasium libro de humanitate verbi, & libro de uirginitate. Basilium ep. vltima, & initio constitutionum monasticarum, & libro de uirginitate, Nazianzenū oratione de obitu Patris. Epiphanium hæresi 61. & 48. Ioannem Chryostomum hom. 15. primæ ad Timotheum, & epist. 6. ad Theodorum lapsum. S. Ambrosium lib. 3. de uirgin. Hieronymum ep. ad Sabinianum, Augustinum lib. 1. de adulterinis coniugijs cap. 24. denique contra Deum, Christum, sanctos omnes, totamque antiquitatem.

Sextus gradus. vt hæc exemplo homo abominandus cōsignaret, anno millesimo quingentesimo vigesimo tertio, publicè edito libello summis laudibus extulit Leonardum Choppen, qui nouem moniales è monasterio Nymicensi abduxit Vuitenbergam tempore paschali. quin exacto biennio, cum Catharina Bore vna ex iis monialibus diu vagata esset inter auditores Academiae Vuitenbergensis, Lutherus nupsit monacha monacho. Huius execranda deinde scelera plurimi in Germania, & oris Borealibus sunt imitati, & adhuc imitantur.

At Calvinus non modò hæc approbavit, sed cum præposterè libidinis conuictus fuisset adhuc adolescens, & flammis ob id adiudicatus, interuētū amicorum liberatus est, in exilium pulsus è Gallia, stigmatiaque infami ad humerum notatus Geneuam tandem concessit, vbi impudicè adhuc adolescentibus est abusus, vt vndecimo capitè ipsius vitæ habetur. Ab alienis verò mulieribus violandis, & sollicitandis, vbi se occasio quæuis tulit, non abstinuit; vt multis exemplis singillatim refertur vitæ ipsius cap. 15.

Septimus istorum gradus est, quòd nulla opera bona, nullum virtutis studium constituunt esse ad salutem necessarium. Caluin. Inst. lib. 3. c. 17. sect. 2. Lutherus libro de ser-

Auo arbitrio, & de captiuitate Babylonica: & eius nos ipsa verba insolentissima & ac spurcissima supra adduximus.

Ad summā, qui fuerit hæreticorum omnium progressus in hoc crimine, dicant ipsi hæreticorum magistri. Vuigandus Lutheri discipulus libro de bonis ac malis Germaniæ, octauum numerat malum in Germania exortum Lutheri atate, luxuriam, quæ omnes ve recundiæ fines perurperit, atque excefferit.

Secundum vitium. sacrorum bonorum & fructuum profusio mala, ac dissipatio.

Primus gradus. Lutherus anno millesimo quingentesimo vigesimo tertio edidit libellum, quo principes prophanos hortatur, vt omnia bona Ecclesiastica ad se trāferant, & in suos vsus conuertant. Notissimū est illius opera editam fuisse epistolam nomine Argyrophylacis, qua viam principibus ostendit, qua facilè collocupletentur, bona sacra diripiendo. quin anno millesimo quingentesimo vigesimo ediderat librum, quo Papam, Cardinales, Episcopos interficiendos, & in eorum sanguine manus lauādas, ipse autè Vuitēberge publicè libros Pontificij iuris exulsit: quæ Surius ac Cochlaus narrat.

Secūdus gradus. Lutherus in epistola Theutonice scripta, cui titulus, Fidelis admonitio ad omnes Christianos pro seditione & rebellionē præcauenda,] prædicat se, si biēniū viuat, curaturum ne sit campana, turris, missa, vigilia, cappa, cuculla, rasura, regula statuta. refert hæc acta Cochlaus ante annum millesimum quingentesimum vigesimum quintum, quo Thomas Muncerus collecto exercitu rusticorum multas multis in locis Germaniæ vastitates edēs, inter alia demolitus est ducenta propè, vt quidā scribunt, monasteria.

Tertius gradus. Notissimum cunctis est, innumera non modò monasteria, sed templa etiam funditus euerfa fuisse à Caluinistis in Gallia, à ceteris Protestantibus in terris Septentrionalibus, & in vna Angliā monasteriorum & adium dena millia in prophanos vsus conuersa, ac turpissimis etiam hominibus donata. Quocirca Paulus Eberus successor Lutheri, ac Melancthonis in schola Vuitembergensis, hæc ait præfatus in commentarijs Philippi super epistolas ad Corinthios: Rursus si ad auditores oculos conuertas, vi debis religionis ac libertatis Christianæ feodissimū abusum, contemptum, & neglectiōnem sancti ministerij, disputationum prophanitatem, direptionem bonorum Ecclesiæ.] Hæc ille, quæ nos latius retulimus signo de impura hæreticorum vita.

D Quartus gradus. Anno millesimo quingentesimo sexagesimo secūdo. Caluinistæ in Gallia non modò monasteria & templa innumera subuerterunt, sed etiam corpora sanctorū multa combusserunt, quæ inter alios latè refert Surius. egerat & multo antè idem Henricus Octauus, vt è Nicolao Sanderō in libro de causa & origine schismatis Anglicani apparet.

Quintus gradus. In quos vsus à Protestantibus conuersa sint Ecclesiastica bona cum suis fructibus, discat qui volet è verbis Munsteri hæretici, quæ nos retulimus signo de summa ignoratione hæreticorum; in omnia nimirū flagitia: vt verè lamentatus sit Lutherus, suos homines effectos deteriores, quàm prius essent sub Papa. verba illius recitauimus signo de hæreticorum impura vita ad finem.

E Tertium vitium. Papa, inquit impius Calvinus, ac Lutherus, & eorum sectatores, labitur in suis decretis.

Primus gradus. Immo, inquiunt homines impudentissimi, errarunt omnes Doctores Christiani:] ita Lutherus libro de seruo arbitrio, & passim Calvinus, & Magdeburgenses in suis centurijs. retulimus eorum verba nos signo de vna fide ad finem.

Secundus gradus. Immo sancti omnes errarunt.] iidem locis iisdem. quin ait spurcissimus Lutherus; sanctos istos, nisi ante mortem redūcti sint, neque sanctos fuisse, neque ad Ecclesiam pertinere.

Tertius gradus. Immo concilia cuncta errarunt.] Lutherus libro de concilijs, Caluinus lib. 4. Instit. cap. 9. §. octauo.

Quartus. Immo Apostoli omnes errarunt.] Lutherus eodem libro conciliorū, vbi agit de concilio Hierosolymitano. Centuriatores idem scribunt, ac statuunt, ac singillatim cunctos

cunctos Apostolos malæ doctrinæ arguunt. Centur. 1. lib. 2. cap. 10. & Centuria secun- A
da multis locis. Vide Canistum libro 1. de corruptelis cap. 11.

Quintus gradus. Ipsa virgo Maria lapsa est in errorem, quippe quæ aliquando nuta-
uerit in fide, aiunt turpissimus Lutherus cum suis; ille in postilla Euangelij Dominicæ
tertiæ post Epiphaniam, & in Euangelio Centurionis; Centuriatores Centur. 1.

Sextus gradus. Christus ipse lapsus est, inquit scelestissimus omnium Caluinus, vt
eius verba recitauimus signo de vna fide ad finem.

Septimus gradus. Ipse Deus (horret animus istorum scelerum verba referre) est effi-
cax omnium malorum & errorum causa. sic Lutherus, & Caluinus, vt eorum loca nos re-
tulimus eodem signo de vna fide ad finem.

Octauus gradus. Sed numquid vltius progredi istorum potest impudentia? Sine du-
bio lector haud poterit animo comminisci, quò possit vltius; & tamen vltius processit. B
sed quonam? Non est, quò te torqueas lector, non poteris inuenire à temetipso. Hi
summi impudentiæ magistri cum suis. Audi igitur. Cùm velint indubitata fidem suis
dicis, & interpretationibus ad sacram scripturam haberi, necessariò sequitur, vt hoc di-
cant ista flagitia.

Cunctæ creatæ mentes, Deus ipse errat, inquit impij. Nos Caluinus ac Lutherus
cum nostris non erramus. O execrandam insaniam.

Quartum vitium, Papa detrahit Imperatoriæ potestati.

Primus gradus. Anno millesimo quingentesimo vigesimo tertio, Lutherus scripsit C
libellum de seculari potestate, in quo nihil non aduersus eam vociferatur, principes
dicens vt plurimum esse vel præcipuos Moriones, vel deterrimos nebulones, eoque scri-
pto in vulgus edito, multa ad concitandas seditiones interserens, Imperatorē; ceterosque
tyrannos appellat, quibus omni via sit resistendum, & obuiam eundum. Sequenti verò
anno alium libellum misit in lucem, de mercaturis, & fœnore, in quo mercatores omnes
mirè exagitat, enumerans mala, quæ ex illis accidere quoquo modo possent Germaniæ,
& omnium reos illos faciens, aduocans cunctos ad eorum perniciem, subiiciens principes
eorum socios esse ad expilandos ac spoliandos Germanos. edidit & alium contra duo
Cæsaris mandata, in quo vocat principes Imperij stolidos, fatuos, insanos, furiosos, amē-
tes, moriones, eisque Turcam decies meliorem, & prudentiorem, adiiciens breui illos
omnino perdendos; quòd eorum dominatum homines nec possent, nec vellent, nec sanè
deberent ferre diutius. Hæc verba refert etiam scripta à Luthero impius Sleidanus, ac D
recitat Surius anno millesimo quingentesimo vigesimo quinto.

Quo tempore Thomas Muncerus collectis centum milliū rusticorum copiis cuncta fer-
ro atque igni vastare coepit in Germania, ita vt in vna Franconia diruerit ducenta nona-
ginta tria tum monasteria, tum arces, vt Cochlæus scribit. In omnibus ciuitatibus pri-
mariis est tumultuatum. Imperatoria ac secularis potestas in omnem cōtemptum, odiū,
& discrimen per Lutheri voces ac libros adducta. Sed cùm mox cæsi essent rustici, Luthe-
rus homo sapiens aduersus eos scripsit. volebat videri afferre se verbis medicinam ad ea
vulnera, quæ ipse suo facto infixerat.

Secundus gradus. Anno millesimo quingentesimo vigesimo quinto Albertus Brande-
burgicus magnus Magister ordinis Theutonicorum subtraxit ab omni Imperatoriæ pot-
estatis obedientia, cui prius aliqua ex parte subiectæ erant, duas potentissimas ac nobi-
lissimas Prouincias, Prussiam, ac Liuoniam: Lutheri namque dogmata amplexus, vxorē
duxit, regiones in Ducatus formulam redegit, & Regi Poloniæ prorsus illas addixit; &
haud multo post Dux Moschouæ Liuoniam cepit. Sic itaque extinctus maxima ex par-
te nobilissimus ordo Theutonicorum, & opulentissimæ vt vocant commendæ, quibus
Germani nobiles potiebantur, ad nihilum redactæ: duæque prouinciæ ab Imperio sunt
omnino alienatæ per Lutherum, & Lutheranos. Extulit ad cælū summis laudibus factū
Alberti Lutherus epistola ad Cardinalem Moguntinum, quam Cochlæus recitat, anno
millesimo quingentesimo vigesimo sexto.

Tertius gradus. Cùm Lutherus antea scripsisset non licere bellum geri à Christianis
aduersus Turcam, idque multis probare contendisset, vt in assertionē 34. articuli appa-
ret, quin libris editis vociferaretur Turcam decies meliorem principibus Germaniæ, qui
nullo

A nullo modo, ferri diutius deberent; & iam Germania seditionū plena esset, libellumque
edidisset de bello contra Turcas, in quo asserbat haud licere contra illos præliari, vt Co-
chlæus refert anno millesimo quingentesimo vigesimo nono, annoque millesimo quingentesi-
mo vigesimo sexto Solymanus Turcarum Rex in Hungariā profectus, casoque cū copiis
Hūgarorū Ludouico ipsorū Rege, Germanis eū destituentibus, neque vllam ferētibus opē,
multas nostrorum strages edidisset, factum est vt illud regnū tandem venerit in potesta-
tem Turcarum, quibus aditus est apertus ad perpetuas in Germaniam excursions faciē-
das: vt iam maximè sit toti Germaniæ, & Imperio metuendum; quòd idem Turca bis ac
ter maximos Germanorum exercitus fuderit, & conciderit, & in viscera Germaniæ pe-
netrarit, Italis à Pontifice missis frustra auxilium ferentibus, vt è Surio & Iouio liquet.

Quartus gradus. Imperator antea de Pontificis permisso, vbi opus erat, plurimas pecu-
nias exigebat à clero ex Ecclesiasticis bonis decimarum nomine, cùm mouebat aduer-
sus Turcas, aut alios nominis Christiani hostes, iisque copias ingentes alebat, cùm sit il-
lud verum, pecunias esse bellorum neruos. nunc quando incitante Luthero Principes
prophani inuaserunt in ea bona, nihil ex eis potest Imperator corradere, neque ab aliis
Principibus ita potest exigere, vt à clero Imperator, quod cupit. Sic itaque languet eius
potestas, & concidit omne robur.

Quintus gradus. Anno millesimo quingentesimo trigesimo Lutherani Principes cum
multis ciuitatibus Smalcaldiæ fœdus ineunt, & rursus anno sequenti illud confirmant;
cumque multa in Imperatorem mouissent, anno tandem millesimo quingentesimo qua-
dragésimo sexto totam propè Germaniam variis artibus impellunt in Imperatorem, Du-
ce Saxoniam, Hassiæque Lantgrauio belli totius antesignanis, cùm Turcarum Rex ipsi Ger-
mania imminens extrema quæque minaretur, incredibilis militum numerus educitur in
Imperatorem, qui vix à Turca impetratis induciis, Lantgrauium, Saxonemque profiga-
uit, ac cepit. hæc post alios Surius latè. Sed anno millesimo quingentesimo trigesimo
quarto, Anabaptistæ, qui à Lutheri lerna se exortos iactant, inaudita sunt ausi in Vuestpha-
lia, quæ lector apud eundem Surium videre potest.

Sextus gradus. Anno millesimo quingentesimo sexagesimo sexto, Solymanus cum
exercitu maximo in Hungariam venit: pergit aduersus illum Maximilianus potentissi-
mas copias ducens, in his erat Ferrariæ Dux, Italiæque plurimi cum illo, quem præfecit
exercitui toti Imperator.

Contra autem Friderici quondam Saxoniam Ducis filius Lutheranus eodem tempore
in Germania aduersus Imperatorem mouet, multa oppida capit, multas infert multis lo-
cis vastitates, efficitque, ne Imperator, quas è Germania suppetias expectabat, habere
posset, & pari exercitu procedere aduersus Turcarū Regem. coactus itaque his seditioni-
bus castra ponit in confinibus Germaniæ, ibi confidet. Solymanus autem Sighetum,
Iauarinumque propugnacula firmissima expugnat, & quas vult victorias refert ob rumul-
tus à Lutheranis excitatos. Hæc post alios Natalis Comes in historia sua.

Qualis porro fuerit Papa in fundando, stabiliendo, extollendoque regno Imperio-
que Germaniæ simul perspicere apertissimè potest signo de cura Pontificis in conseruandis
Catholicorum regnis, & Imperiis.

Et nunc sanè fracta & concisa iacet Imperatoria potestas, per hæreses varias in varia
discerptis Germaniæ principibus; ita vt, nisi Deus opē ferat, ad interitū pergere videatur.

Quintum. Mendacia.

Quintum, quod sæpè impij sunt ausi nostrorum aliquot obicere; est mendacium.
Quo vitio sic Protestantes omnes sunt vndique cooperti, vt ex illo sint omni ex par-
te compacti, & facti omnes.

Ioannes Diethembergius in duabus confutationibus Lutherum conuicit octingento-
rum septuaginta quatuor mendaciorum: quod refert Surius anno millesimo quingen-
tesimo vigesimo tertio, in Chronico suo. Nos signo de vna fide è libris Caluini osten-
dimus eius viginti mendacia, blasphemiasque simul horrendissimas aduersus Deum &
Trinitatem dumtaxat, in quibus ipse sibi repugnauit. quid igitur fecisse illum in ceteris
credemus? Sed duobus gradibus explicemus tot ab eis ac tanta mendacia dici, quot ac
quanta à nullo vel dicta sunt, vel dici vmq̄a possunt. Primus autè gradus sit què diximus.
Secun-

Secundus est, qui apparet detectus in scriptis Rōberti Bellarminij, qui acutè in quacumque quæstione tractat (innumeras autem tractat) primo enumerat mendacia à Protestantibus aduersus nos ac veritatem cōficta, ostenditque quemlibet ex hæreticis sibi metipso repugnare; ita vt necessariò sequatur mentiri. sic itaque innumera sunt istorum falsitates.

Tertius tamē est gradus; quod ostendimus nos signo de vna fide, à Luthero, Melancthone, & Caluino affirmatum esse, Deum non modò permittere omnia scelera, sed efficienter & efficaciter ipsum illa operari; addidit Caluinus, compellere, ac destinare ad illa homines, ac dæmonas. Lutherus, & Melancthon visi sunt respuisse ab execrabili hoc male dicto: perstitit in eo semper Caluinus, & tamen idem contrarium dixit, vt è scriptis eius aduersus libertinos liquet, quæ nos eodem signo adduximus. Igitur cum sibi diffideant in tanta re quilibet istorum, necessariò in alterutra parte sunt mendacia.

Tot autem sunt numero, tantaque magnitudine, vt neque plura, neque maiora excogitari possint. Maiora, quod sint aduersus ipsum Deum; plura, quod flagitia plura non possint esse, quàm quæ fiunt à mortalibus, ac dæmonibus.

Et tamen hac in re fuerunt artificio incredibili, quod potuerint ac scierint tot mendacia ac tanta in vnum mirabiliter includere. Quid igitur ad hæc dici potest? Hoc quantum ad Protestantes.

Nam de Græcis, quicumque sunt hæretici, nihil est quod afferamus, cum locum pro uerbo inter aliquos dederit, Græcia mendax, & Ars Pelasga: idque nos nolumus admittere, quod asseueremus plurimos Græcos & sinceros, & veraces, quamuis ipse Paulus Apostolus de Cretensibus dictum verè velit Cretenses semper mendaces. Sed tamen quicumque è Græcis vniquam fuerunt hæretici, cūctos mortales mendaciis superarunt; vt ex actis ipsis vniuersalium Conciliorum in Græcia celebratis apparet. Qualis autem Photius primus auctor schismatis, & hærefum, elegantissimus concinnator falsitatum fuerit, liquet ex illa narratione, quam Sæctus Antoninus suis historiis ad finem attexuit.

Sextum mendacium à Græcis obiectum.

Papa non vult vniuersalia Concilia celebrari, ac valere, sic Nilus cum Græcis dicebat, vt liquet ex eius libello Græcè scripto, quem citat Gesnerus in sua bibliotheca, & exstat in Vaticana.

Primus gradus. Decem Concilia vniuersalia sunt celebrata, ad quæ multi è Græcis Episcopi venerunt, plerique nullo modo. est igitur falsissimum, quod ait cum suis Nilus. Nam anno millesimo centesimo decimo tertio celebratum fuit primum Concilium Lateranense Episcoporum nongentorum, ac plurium, Callixto Secundo sedente. meminit eius Onuphrius, & Platina. Secundum est Lateranense secundum anno millesimo centesimo trigesimo nono, Innocentio Secundo, Episcoporum circiter mille, vt iidem scribunt. Tertium Lateranense tertium, anno millesimo centesimo octuagesimo, Episcoporum tercentum; Alexandro tertio meminit eius Guglielmus Tyrius lib. 20. cap. 26. in historia belli sacri. Quartum Lateranense quartum Episcoporum quadringentorum septuaginta trium, anno millesimo ducentesimo decimo quinto, Innocentio tertio. refert Onuphrius, Palmerius, Platina. Quintum Lugdunense primum anno millesimo ducentesimo quadragesimo quinto, Innocentio Quarto. auctores sunt Palmerius, Onuphrius, & Gallici historiarum scriptores. Sextum Lugdunense secundum, Episcoporum septingentorum septuaginta quatuor, ad quod misere legatos Græci, Michaële Paleologo procurante, vt docuimus signo de fidei confirmatione, celebratum est anno millesimo ducentesimo septuagesimo quarto. Septimum Viennense Episcoporum tercentum, anno millesimo trecentesimo vndecimo. huius exstant constitutiones dictæ Clémentinæ. Octauum Concilium est Florentinum, Eugenio Quarto, sub annum millesimum quadringentesimum trigessimum nonum: ad quod Græci plurimi venerunt. Nonum est Lateranense quintum, Iulio Secundo, & Leone Decimo sedente. Decimū est Tridentinum, in quo adfuerunt sex Cardinales, quatuor ex his Legati, Archiepiscopi triginta duo, Patriarchæ tres, Episcopi ducenti viginti octo, Episcoporum procuratores innumeri, vt refert Gaspar Vilapandæus. Posset his adnumerari Constantiense; quod cum non sit à Catholicis omnino

A omnino receptum, idcirco præterimus. Hic igitur primus & apertissimus mendacij gradus à Græcis iactati.

Secundus gradus. Papa sæpius Constantinopolim misit suos legatos, vt de rebus controuersis communi consilio ageretur; ac sæpius per eos ad mentem reuocati Græci, vt ostendimus signo de fide confirmata. Numquam verò Græci legatos è suis vllos ad nos misere, communemve causam procurarunt; quin potius omnibus nos iniuriis affecerunt, nullum genus odij aduersus nos omifere, vt eodem signo apertissimè explicauimus.

Tertius. Tantum abest, vt ad concilia communia venire voluerint, vt cum nostris ad controuersias componendas verba facere recusarint, cum mississet ea de causa Pontifex Romanus Constantinopolim legatos, Andronico Paleologo iuniore imperante, quod Gregoras libro decimo narrat, & nos eodem signo retulimus.

B Quartus. Cum in Concilio Lugdunensi veritatem Catholicam fuissent amplexati Michaële Paleologo imperante, & Nicephorus Blemmides vir ab ipsis doctrinæ ac sanctitatis nomine laudatissimus pro nobis non multo antè scripsisset, simul ac defunctus est Michaël, decreta Concilij Lugdunensis respuerunt, omnes Catholicos acerbissimè vexarunt Andronico seniore imperante. Non igitur Papa est, qui concilia renuit, sed qui ex Græcis hæretici sunt, ipsi ea contemnunt. hæc eodem signo aperuimus.

Quintus gradus. Eugenius Quartus inuitauit eos ad Concilium Florentinum, quin sumptus dedit, vt venirent: venere plurimi eorum cum Patriarcha Iosepho, & Imperatore Ioanne; assensere Concilij decretis, in Græciam reuersi plerique fidem violarunt, & testatissimum cunctis fecerunt, Catholicine, an Græci concilia nollent.

C Septimum. Catholicis obiecerunt Protestantes, quod concilia nollent.

Lutherus enim, cum audisset à Leone Decimo damnatas esse suas pestilentissimas doctrinas, prouocauit ab illo ad concilium generale, protestatus sese illi subicere omnia sua, acquirerum se omnino illius decretis; quod Surius refert in annum millesimum quingentesimum decimum nonum. Et exstat Lutheri ipsius ad concilium generale appellatio.

In Comitibus Augustæ, Norimbergæ, Spiræ, Ratisponæ, & Vuormatiæ publicis semper eadem protestatio est repetita à Principibus & aliis hæreticis, quocirca Protestantium nomen est illis affictum. Quin ob eam causam anno millesimo quingentesimo quadragesimo octauo conscripta est Augustæ de communi plurimorum consilio, & assensu, Carolij Quinti formula quædam eorum, quæ quilibet credere, ac sequi impune posset; & appellata est interim, quod scilicet quiuis posset sequi conscripta, donec à Concilio secus diffiniretur. Videamus igitur an Papa sit, qui Concilium noluerit, an verò Protestantes, qui toties aduersus Papam Catholicosque vociferabantur.

Primus igitur gradus, quem fecerunt impij in hac obiectione vitioque, est, quod cum iam fuisset à Paulo Tertio indictum Concilium vniuersale, Lutherus continuo aduersus omnia concilia scripsit, carpens illa singillatim, proscindens, dilanansque probris, ac maledictis. Exstat liber.

E Secundus gradus. Inuehitur furentissimè in vniuersos Apostolos, Petrum, Paulum, cunctosque Christianos Ecclesiæ primæ, qui in Concilio Hierosolymitano adfuerunt, exostulans grauissimam ab illis in mortales allatam calamitatem, quod decreuerint abstinendum à sanguine & suffocato (ad tempus hæc statuta fuerunt, vt obsecraretur Hebræis) inquiens non ferendam tantam iacturam, qua vesci non liceat capreis, leporibus, ceruis, cuniculis, anteribus, turdis ceterisque; auiculis, & quod intolerandum, lucanicis, farciminibus, iusculis, quæ non solum pipere condiuntur, sed etiam sanguine vel liquido tinguntur, vel crasso & coagulato infarciuntur. Hoc ille quasi abominandum flagitium aduersus Apostolos Ecclesiæ Christianæ fundamenta scriptis mandauit.

Tertius gradus. Cum Tridentum Concilio delectus locus esset, quod ea ciuitas esset in Germaniæ confinibus, & Imperio Romano subiecta, ad illud sæpius inuitati nulli Protestantium venire voluerunt.

Quartus, non modò inuitati ad illud venire noluerunt, sed vt venirent tanto tempore

expectati, quanto nulli vlllo tempore sunt expectati, ab anno millesimo quingentesimo quadragesimo quinto, vsque ad millesimum quingentesimum sexagesimum tertium, idque sub quinque Pontificibus, Paulo Tertio, Iulio Tertio, Marcello Secundo, Paulo Quarto, Pio Quarto, ne forsan malè animati in aliquem ex ijs Pontificibus, conqueri possent alium non adfuisse.

Quintus. quod numquam factum fuit, plenissima illis securitas fidei publicæ interuētū data est; & data ob quoduis crimen admittendum, ac ter etiam publicè repetita, ac diuulgata. Vt enim peti possent eam dari, non tamen ob quodlibet crimen, nec toties eam repeti iustum videri possent, quod desideraretur.

Sextus. vix indictum est Concilium Tridentinum, & continuò Protestantes, qui mansuetiores omnibus haberi volunt, toties Cōcilium petierant, facultatem liberam cuius credendi quodlibet dari volunt, arma sumunt, in Carolum Quintum bella mouent, Tridento appropinquant, ita vt plurimi Episcopi metu perterriti profugerint: & qui Concilium toties efflagitasse videri cupiebant, iidem Protestantes, vt dissolueretur, arma arripuerūt. Hoc est igitur ad summam, quod volebant.

Septimus. Exstat Philippi Melancthonis liber editus omnium Protestantium nomine, in quo concludit, vt detur facultas non modò sacerdotibus, sed etiam laicis iudicare de rebus Theologicis controuersis; quod est pristinis sæculis inauditum. Præterea verò, vt postquam sic fuerit iudicatum, nihil tamen doctrinæ contrariæ damnetur. Hæc ille Protestantium conuentus. Et qui fieri potest, vt Concilium iudicet aliqua de re controuersa, & alteram partium non condemnet?

Atqui ex hoc vltimo & superioribus necessariò colligitur ab istis omnia Cōcilia damnari, & eueri, non modò facta, sed etiam facienda, nec solùm facta iuxta priscum Ecclesiæ morem, verùm facienda iuxta ipsorum voluntatem, belloque illa persequenda esse de sententia ipsorum. An hoc est appellare ad Concilium generale? An hoc est à Papis Concilia repudiari?

Octauum. Papa iactat se esse supra scripturam diuinam.

Hoc est omnium mendaciorum mendacium mendacissimum. Nullus namque magis diuinæ scripturæ fuit vniquam sponte subiectus, vt Papa, quippe qui numquam recesserit à fide Catholica, cuius fundamentum cōuincens hæreticos, & alios scriptis diuinis aliquid deferentes, est sacra scriptura. Idcirco est autem subiectus ac fuit, quòd inhæreat interpretationibus vnanimi consensu ad illam allatis à sanctis doctoribus, cōciliis vniuersalibus, & Ecclesia toto orbe per omne sæculum diffusa. Videamus autem, quàm præcipites in hoc vitium corruerint hæretici.

Primus gradus. Non placet vulgata editio Latina. sic hæretici omnes hodie, qui quantum possunt conantur aliquid in medium proferre, quo ostendant non consentire illam cum codicibus Hebraicis. Aduersus illos egregiè post alios scripsit Hebraicarum litterarum scientissimus Lucas Brugensis quo ad totam scripturam; quo ad psalterium solidissimè omnium Gilbertus Genebrardus.

Secundus gradus. Immo nulla versio, quæ hucusque sit, Audi aliud mirabilissimum, vel quæ futura vniquam sit. O homines omnium, qui fuerint, aut futuri sint, sapiētissimos. Ita volunt Zuingliani, Anabaptistæ, & Caluinistæ fœces hominum stolidissimorum, vt liquet è præfatione Tigurina editionis.

Tertius gradus. Hebræa multis locis corrupta. Nam Caluinus Instit. cap. 6. §. 1. ait lectionem ab Hebræis inuersam cap. Isaiæ nono. In vulgata namque est, Et vocabitur.] Hebræi verò corrupto libro legunt, Et vocabitur;] quos ob id oblatrare ait Caluinus. Similiter Hæbrei psal. 21. legunt Sicut leo manus meas.] Vulgata rectius habet, Foderunt manus meas.] ob id Caluinus adhærēs vulgatæ eodem loco inuicitur in Hebræos. Et sanè Caluinus non malè his locis. sed nos hic ostendimus nebulones istos ignorare quid dicant.

Quartus gradus. Non placet liber Iob. sic impius Lutherus in conuiuialibus sermonibus, & de libris veteris ac noui testamenti, asserens esse fabulæ argumentum, ad proponendum patientiæ exemplum.

Quintus. neque liber Ecclesiasticus. Idem loco eodem.

Sextus,

A Sextus, neque Baruch. Caluinus lib. 3. Inst. cap. 20. §. 8. & Chemnitius in examine quartæ sessionis Concilij Tridentini.

Sed illum tuentur Clemens Alexandrinus lib. 1. Pædagog. cap. 10. Ambrosius lib. 1. de pœnitentiâ cap. 8. Basilius lib. 4. in Eunomiâ, Augustinus lib. 18. de Ciuit. Dei c. 33. Septimus, neque libri Thobiæ, Iudith, Sapientiæ, Ecclesiastici, Machabæorum. Ita Magdeburgenses lib. 2. Cent. 1. cap. 4. Caluinus lib. 1. Instit. cap. 11. §. 8. & lib. 2. ca. 5. §. 18. Lutherus, & Zuinglius in præfationibus Bibliorum à se conuerforum.

Contra hos est Concilium Charthaginense iij. can. 47. Gelasius I. cum septuaginta Episcopis in decreto de libris sacris, Augustinus lib. 2. doctrinæ cap. 8. Isidorus lib. 6. Ethymol. cap. 1. Cassiodorus lib. 1. diuin. lect.

B Neque quemquam moueat, quòd aliqui Catholici secus opinari sint visi. Quidquid enim dixere hi, Ecclesiæ decretis subiecerunt; & ideo magis his adhæserunt, quàm suæ dubitationi, vt ostendimus signo de vnanimi consensu doctorum.

Octauus gradus. Non placet epistola Pauli ad Hebræos. Ita Lutherus in prologo epistolæ illius, quem Magdeburgenses cum suis sequuntur. ab his tamen dissentit Caluinus, quamuis dubitet an Pauli sit. Contra hos est Concilium Laodicenum can. 59. Carthaginense iij. can. 47. Ephesinum 1. & Chalcedonense approbantia duodecim capitula Cyrilli cap. 10.

Nonus. Non Pacet epistola Iacobi, & Iudæ. Lutherus in prologis epistolarum; quem sui sequuntur. Contra Caluinus.

C Sed eas receperunt Concilia supradicta. Gelasius in Concilio 70. Episcoporum. Origenes hom. 7. in Iosue. Athanasius in synopsi. Hieronymus epistola ad Paulinum de studio scripturarum. Augustinus lib. 2. de doctri. Christi. cap. 8.

Decimus. Non placet Apocalypsis. Ita Lutherus in prologo ad illum librum. Luthero subscribunt Brentius, & Chemnitius. Aduersus hos pugnant Caluinus ac Magdeburgenses.

Illam recipiunt Ancyranum Concilium can. vltimo. Carthagin. iij. can. 47. conciliū Romanum Episcoporum septuaginta Gelasio sedente, Tolerantum quartum can. 16. cum innumeris Patribus tam Græcis, quàm Latinis, quos citat Robertus Bellarminus tom. 1. lib. 1. cap. 19. qui videndus est, quòd omnibus obiectis doctissimè suo more respondeat.

D Vndecimus. Lutheranis placet versio quam Lutherus dedit in lucem. At qualis hæc? Talis, vt in ea mille & plura loca proferantur, in quibus Lutherus aliquid immutauit, ab omnibus codicibus discrepans addendo, aut detrahendo, vt adnotauit Cochlaus anno millesimo quingentesimo vigesimo secundo. Quocirca nonnulli ex hæreticis palàm descuerunt ob id à Luthero: in his Bucerus, qui sic dialogo contra Melancthonem, Lutheri lapsus in vertendis explanandisque scripturarum manifestos esse, nec paucos.] Idem te statur confessio Mansfeldensis ab Osiandrinis dictum. Quod de Lutheri versione dicimus, idem repetimus de versione aliorum, quorum deprauationes aliquot insignes refert Canisius libro primo de Corruptelis verbi Dei cap. 11.

Duodecimus. Cum nullam probent hæretici editionem linguæ vllius, præterea verò multos è bibliis libros à sanctissimis viris & conciliis, tam in Oriente, quàm Occidente approbatos truncant; versiones ipsorum sint deprauatissimæ, videndum, quales isti sint in diuinæ scripturæ interpretationibus. Tales profectò, vt nihil repugnantius inter se fingi possit. Claudius Sainctes libro de rebus Eucharistiæ controuersis profert octuaginta interpretationes inter se dissonas ad illa verba: Hoc est enim corpus meum.]

E Quis igitur quæso se supra scripturam dicit esse, ac facit? An scelera ista, quæ nullum codicem contendunt esse indubitata fidei vlllo modo, quæ nullam versionem probant, quæ libros integros explodunt, quæ detrahunt, addunt, vt lubet; quæ inter se dissidentes interpretationes adducunt? An Papa cum suis, qui editionem verustissimam non patitur immutari, in admittendis sacris libris concors est sanctissimis viris, & Conciliis Ecclesiæ toto orbe diffusæ per omne tempus; explicationes ad illam probat eas, quæ similiter iisdem sint probatæ? Vide igitur istorum, demerentiamne dicam, vel impudentiam summam?

Coactus itaque veritate Lutherus libro de veritate corporis Christi in Eucharistia contra Zuinglium protulit hæc verba, Si diutius steterit mundus, iterum erit necessarium, vt propter diuersæ scripturæ interpretationes, quæ nunc sunt, ad conseruandam fidei vnitatem, Conciliorum decreta recipiamus, atque ad ea confugiamus.

De Sig. Tom. 1.

Xx 2 Et

Et Conradus Pellicanus Zuinglij sectator, cūm bis psalterium vertisset ex Hebraico, sic denique in præfatione anni millesimi quingentesimi trigesimi quarti: Tanta, inquit, dexteritate, eruditione, & fide Hebraica, quo ad sensum, cōcordare deprehendimus vulgaram editionem psalterij, vt eruditissimū, pariterque piissimum, & verē prophetali spiritu præditum fuisse interpretem Græcum & Latinum non dubitem, quamquam alicubi dissentiat à punctis Hebraicis, quibus nunc Iudæi vtuntur, quæ olim non fuisse similia ambigere cogor, & quarundam litterarum mutationem factam suspicio sit conferentibus singula diligenter.] Hæc hæreticus ille.

Nonum. Papa asserit se immutare. & instituere posse sacramenta.

Hoc est aliud omnium mendaciorum mendacissimum mendacium. Catholica namque est & omnium sententia, ab vno Christo institui potuisse sacramenta quo ad formam verborum, materiamque, è quibus illa constant: & his nihil addi, nihil imminui potest. Deus namque solus infundere valet gratiam, quæ peruadit essentiam nostram soli diuinitati peruiam; & ad amandum præ cunctis Deum, nos à cunctis rebus seiungēs, transfert. Hoc asseruit semper, & asserit Papa, cum suis, vt est in Concilio Florentino, ac Tridentino. Sed videamus quales hæretici, qui hoc obiecerunt, hac in re; ipsorumque testimonio & facto aduersus ipsos vtamur.

Cōcil. Trid. sess.
7. can. 1.

Primus gradus. Cūm Catholica Ecclesia docuerit semper esse septem sacramenta, & ita conuenerit semper Occidentalibus, & Orientalibus, vt liquet abundè è libro de septē sacramentis Simeonis Archiepiscopi Theffalonicensis, qui in multis bibliothecis extat, & in nostra habetur, quam reliquit Congregationi Achilles Stadius; hæretici suæ ruinæ hūc primum gradum faciunt.

Primo loco Lutherus libro de capt. Babylonica asserit vnum tantū esse reuera sacramentum, sed plura sacramentalia.

Secundo, contendit eodem libro esse duo. & Philippus Melancthon in locis communibus anni vigesimi primi, & vigesimi secundi cap. de signis. Chemnitius 2. par. examinis. cap. de sacramentorum numero.

Tertio. Mox ibidem Lutherus vult esse tria, Baptismum, Eucharistiam, Pœnitentiam, sic denique idem scripsit anno millesimo quingentesimo quadragesimo quinto contra Louanienses, & Augustana confessio artic. 13.

Similiter Calvinus vult esse tria, sed non eadē cum Luthero. Hæc enim ponit Calvinus, Baptismum, Cœnam Domini, Ordinationem. Inst. lib. 4. cap. 19. §. 31. & c. 14. §. 20.

Quarto, Philippus Melancthon in locis anni trigesimi sexti, quinquagesimi secundi, quinquagesimi octauī, cōtēdit esse quatuor, Baptismū, Cœnā, Pœnitentiā, Ordinationē. hoc sequitur Lossius in catechismo anni millesimi quingentesimi quinquagesimi septimi.

Quinto, idē Philippus in locis anni millesimi quingentesimi quinquagesimi octauī vult & matrimoniū esse sacramētū; cū dicat habere q̄ de ipsius sētētia exigitur ad sacramētū.

Sexto. Anno millesimo quingentesimo quadragesimo octauo, vt Sleidanus refert lib. 20. cōuenerūt Lypsiæ Theologi Vuitēbergēses, ac Lipsenses; & in his Melancthon, ac ita tuerūt, cōfirmationē, & extremā vnctionem esse sacramēta. sic itaque septem posuerunt.

Quis igitur hac in re tam graui inconstantiam nebulonum non stomachetur? An non isti semetipsos constituunt sacramētorum diffinitores, qui, vt lubet, quot volunt faciunt, imminuunt, addunt maxima instabilitate?

Secūdus gradus. Nulla sacramenta sunt ad salutem necessaria.] hoc inquit hæretici Lutherani, & Calvinistæ, qui soli fidei attribuunt iustitiam nostram: ita vt velint Calvinistæ infantes Christianorum sine baptismo vllō saluos esse. Hanc nos opinionem confutauimus libro primo. In adultis namque necessarium baptisma vel re, vel voto; in pueris, quando nullum potest eis adesse votum, re necessarium est. Sic itaque hæretici isti necessitatem sacramentorum tollunt.

Tertius. Nihil aliud, inquit Calvinistæ, ac Lutherani, efficiunt sacramenta, nisi quōd sensibus nostris obiecta, ad fidem nos excitant, nostram fidem alunt, per quam iustifimus.] sic Lutherus lib. de capt. Babyl. cap. de bapt. & anno millesimo quingentesimo vigesimo primo, assert 1. & anno millesimo quingentesimo vigesimo tertio, libro contra Cochlæum, Philippus Melancthon in locis editis anno millesimo quingentesimo vigesimo secundo, & in apolog. anni millesimi quingentesimi trigesimi

ad

A ad articulum 13. & libro contra Anabaptistas, vbi ait, sacramento, vt pictura, voluntatem Dei nobis ostendi. Eandem sententiam sequitur Calvinus lib. 4. Inst. cap. 14. §. 6. vbi eadem similitudine picturæ vtitur, & §. 17. & 18.

Et quamuis isti aliquando scribant, sacramentis gratiam contineri, & per illa donari, interpretantur tamen contineri excitando fidem, donari excitando, & alendo illam solummodo, vt egregiè deducit Robertus Bellarminus lib. 2. cap. 2. tom. 1. vt habet Calvinus in Antidoto Concilij. sess. 7. can. 5. & 8. & Chemnitius in examine eiusdem, Bezà libro de summa rei sacramentariæ, q. 2.

Sic itaque efficaciam sacramentorum, quibus infunditur gratia ex opere operato, tollunt contra diuinæ scripturæ, & totius Ecclesiæ toto orbe per omne sæculum diffusæ consensum, vt libro primo est explicatum.

B Quartus. Non sunt necessaria certa verba in sacramentis.] sic Lutherus libro de capti. Babylon. cap. de baptismo. Brentius in catechismo suo cap. de baptismo. Zuinglius libro de vera, & falsa religione. cap. de baptismo. Sed contra hos, vt cetera omittamus, est Irenæus lib. 1. cap. 18. Tertullia. lib. de baptif. Cyprianus epistola ad Iubaianum. Athanasius ferm. 3. contra Arianos. Basilius hom. in sanctum Baptisma. Didymus li. 2. de Spiritu sancto, Augustinus lib. 6. contra Donatistas cap. 25.

Quintus gradus. Non placet hæreticis præcipuis nomen sacramenti. Lutherus lib. de capt. Babyl. cap. de matrimo. anno millesimo quingentesimo vigesimo, & libro de abroganda Missa, anno millesimo quingentesimo vigesimo primo. Melancthon in locis editis anno millesimo quingentesimo vigesimo primo, & anno millesimo quingentesimo vigesimo secundo. Zuinglius lib. de vera & falsa religione, cap. de sacramentis. Calvinus lib. 4. Inst. cap. 14. §. 13.

Contra Lutherus libro contra cælestes Prophetas par. 2. ait sibi dissidens contra Carolstadium nos debere & oportere vti hoc nomine sacramenti.

Et sanè Antiqui omnes Patres vti sunt hoc vocabulo. Cyprianus lib. 2. ep. 1. & ep. 3. & lib. 4. ep. 7. Lactantius lib. 4. cap. 17. Hilarius in illud psal. 127. & abundantia diligentibus te. Hieronymus in cap. 44. Ezechielis, & in cap. 1. Malachiæ. August. ep. 118. li. 2. de doctrina Christiana cap. 3. denique qui vti sunt illis Apostoli verbis Ephes. 5. Sacramentum hoc magnum est, ego autem dico in Christo, & in Ecclesia.

An non igitur hæretici isti faciunt se supra sacramenta, è quibus tollunt nomen, efficaciam, verba, necessitatem, numerum? quid igitur illis reuera relinquunt? Quomodo Papa facit se supra sacramenta, qui adhærens vnanimi totius Ecclesiæ toto orbe per omne sæculum diffusæ consensui tuetur numerum, necessitatem, substantiam, efficaciam, nomenque sacramentorum?

Decimum. Papa facit se supra omnes in interpretandis facris scripturis.

Primus gradus. Mea doctrina est supra Papam.] id passim iactant Protestantes, & in hoc se maximè gloriantur, cūm tamen hæc sit nota aduersus hæreticos, vt signo de Petri cathedra ostendimus.

Secundus gradus. Immo supra omnes Doctores.] Hæc est altera nota aduersus hæreticos, vt signo de vnanimi doctorum consensu est explicatum. Hoc de se Lutherus iactat libro contra Regem Angliæ, & in prologo aduers. Ecclesiæ status. Philippus in locis cap. de Ecclesia. Brentius in confessione Vitembergica, Calvinus lib. 4. Inst. cap. 9. §. 8. li. 2. 13. Chemnitius in examine sess. 4. Qui omnes volunt priuatum quemlibet esse iudicem in interpretandis sacris scripturis omnium doctorum, sanctorum, conciliorum, totius Ecclesiæ, vt apparet in iis locis.

Tertius. Quin supra omnes sanctos.] iisdem locis adductis.

Quartus. Amplius supra omnia concilia.]

Quintus. Supra Ecclesiam totam.] sic iisdem locis allatis.

Sextū addidit Lutherus, asserens se esse supra Angelos, & mille Ecclesias, iisdē locis.

Septimus necessariò sequitur hos omnes: quem sanè Lutherus expressit contendens suam doctrinam è celo esse, & à Deo, sic enim libro illo aduersus Ecclesiasticorum statū: Volo audiri, & iuxta doctrinā S. Petri doctrinæ meæ rationē & fundamētū ostēdere corā

De Sig. Tom. 1.

Xx 3 vniuerso

vniuerso mundo, eamque habere iniudicatam à quolibet, etiā à cunctis Angelis.] & ibi- A
dem ; se certum esse, quòd Christus doctrinæ ipsius magister sit.

Octauus. Quatuor homines Magdeburgenses historiæ Centurias quasdam lōgissimas quolibet sæculo texuerunt; in iis ætate qualibet, vt possunt, afferunt in medium doctores antiquos hæreticorum, qui pro hæreticis sint habiti semper homines omni vitio cooperti, & qui Lutheri, & Caluini, & eiusmodi scelerum doctrinam tueantur. sic itaque non Christus, non Deus, sed hæresiarchæ omnes sunt istorum magistri; & qui Catholicis doctoribus, sanctis, & conciliis se noluerunt subiicere, hæresiarchis se subiecerunt.

Nonus. apertissimè Lutherus libro de Missa angulari ait Diabolum nocte quadam sibi adstitisse, & multa argumenta suppeditasse aduersus Missam, quibus responderi haud possit, & quibus ipse fretus in eam scripserit. Similiter Zuinglius fatetur nocte quadam sibi dormienti apparuisse spiritum (se verò ignorare, albus, an ater fuerit) & dixisse illa B
verba, Hoc est corpus meum,] intelligenda per similitudinē, sicuti illa, Petra autem erat Christus.] eodem modo Caluinus ait se facere non posse, quin scriptis suis in alios iactet conuicia, quòd hoc sit non ingenij, sed genij sui. Atque ita fatetur, se quodam genio malo abripi in scriptis suis ad maledicta. En igitur, quòd prolapsi sunt isti, & quòd se prolapsos confitentur, vt se Dæmoni obnoxios, auscultare, & obedire vti magistro fateantur.

Adactus itaque veritate Lutherus libro primo contra Zuinglium, & Oecolampadium, scripta hæc reliquit. si diutius steterit mundus, iterum fore necessarium, propter diuersas scripturæ interpretationes, quæ nunc sunt, vt ad conseruandam fidei vnitatem conciliorum decreta recipiamus, atque ad ea confugiamus. Hac ille. En vt qui nolunt stare doctoribus priscis, sanctis, conciliis, Ecclesiæ toti, Angelis ipsis, afferant hæresiarchas aliquos opinionum suarum magistros, afferant ipsum Diabolum suum magistrum. C

Vndecimum. Papa cum suis obscurat ac tollit memoriam Passionis Christi.

Hoc est omnium patentissimum mendacium. Nam signis, verbis, factis sic nostri memoriam passionis Christi inculpare conati sunt animis hominum, vt stigmata Christi crucifixi sint nostrorum corporibus multis diuinitus impressa, & extant reliquæ nobilissimæ id testificantes, vt signo de spiritu precum, & admirandis affectionibus cadaverum sanctorum liquet. Verum demonstramus ab impiis istis contrarium prorsus tentatum, ita vt summis viribus contenderint abraderē, & ad nihilum redigere facta, verba, signaque omnia, quibus Christi crucifixi memoria mentibus nostris infingeretur. sit itaque istorum gradus D

Primus. Nam cum nostri ex instituto Apostolico obseruaret quadragesimam, vt imitarentur Christum, qui totidem dies ieiunus permansit, obseruarentque antequam celebrarent die solemnem memoriam passionis Christi, vt sic insigni facto & imitatione mentibus nostris illa infingeretur; isti hanc consuetudinem prorsus exterminarunt. Esse autem quadragesimam ab Apostolis de sententia Christi institutam; consentiunt Orientales, Indi, Syri, Armeni, Aethiopes, Græci que, tradūt Apostolici canones, can. 68. vt habet ipsi Græci. Ignatius ep. ad Philippenses. Irenæus apud Eusebium lib. 5. cap. 24. histo. Eccles. Orig. hom. 10. in Leuit. Cyril. cathec. 18. Nazianzen. orat. in sanctum Laua. Basil. orat. secunda de ieiunio, Ambrosius serm. octa. de quadragesima. Chrysof. hom. 1. in Genesim. Paulin. ep. 6. ad Aman. Hieronym. in cap. 9. Matth. in cap. 3. Ioan. August. ep. 118. & 119. & sermonibus quadraginta quatuor de quadragesima. E

Secundus. Apostoli similiter instituerunt, Christi mentem secuti, vt ieiunium sextæ feriæ obseruaretur, quòd tum Christus sit cruci affixus, atque ita nobis memoria huius rei altissimè inhæreret. Hæretici nostræ ætatis hoc substulerunt, esse verò ab Apostolis hunc morem Christi factis & menti consonum inductum, restantur omnes prædictæ nationes id obseruantes, ac præterea canon 68. Apostol. Ignatius ep. eadem 8. Clemens Alex. Stro. lib. 8. Origen. hom. 10. in Leuit. Tertullianus ca. 14. aduersus Ppsychichos, Hieronymus ep. 28. in fine, Epiphanius in compendaria doctrina in fine, Augustinus ep. 118. ad Ianua. Cyril. in Leuit. lib. 10.

Tertius. De iussu Christi est ab Apostolis instituta Missa sacratissima, cui cuncti Christiani saltem quibuslibet festis diebus interessent: in ea vestes sacerdotis, morus

A motus omnes corporis, gestus, verba, totaque celebritas nihil aliud referūt, quàm Christum cruci affixum. Hanc tenent cunctæ nationes ab Apostolis traditam, vt apparet è lythurgijs à Pammelio collectis, & nos persecuti sumus secunda coniunctione. Hanc isti vt aliquid abominandum, ex impulsu, & consilio Diaboli, vt Lutherus ipse testatur, exterminarunt.

Quartus. Ieiunia multa, & alias corporis afflictiones temporibus & hominibus pro conditione singulorum conuenientes Apostoli ijdem ad hunc finem sanxerunt, vt exemplo Christi nos pati aliquid & vellemus, & assuesceremus, vt optimè persequitur Cæsar noster in Annalibus suis sub annum Domini quinquagesimum septimum. At nostrorum temporum scelestissimi hæretici, vt Christi crucifixi memoriam reuera è terris abolerent, cuncta exterminarunt.

B Quintus. Ad eandem Christi memoriam renouandam, nobisque imprimendā, mos est acceptus ab Apostolis, vt crucem, crucisque imaginem veneremur, vt nos docuimus in coniunctione prima, lib. 2. cap. pen. & vltimo ostendimus. hoc impij repudiarunt.

Sextus. Ab ijdem fuit Apostolis acceptum, vt frequentissimè signum crucis manu nobis signaremus, quod eodem loco ostendimus, vt hoc scilicet modo Christi crucifixi imago sæpius animos nostros pulsaret. Id flagitiosissimi exploferunt.

Septimus. Crucis, Christi que crucifixi imaginem tolli è tot templis, è tot locis, in quibus olim conspiciebatur in plurimis Galliæ, Angliæ, Germaniæ, Septemtrionisque regionibus, enixi sunt exercitibus factis, cædibus, & omni genere armorum, & iniuriarum; vt neque imago, neque signum, neque vlla memoria passionis Christi exstaret.

Ad vnam tantum rem prædicari, & exstare illam voluerunt, vt inani recordatione fiduciaque eius concepta Christo crucifixo quàm dissimillimi euaderemus, & in omnibus flagitiosissimi propter impunitatem, quam consequi ex illa confidentissimè speramus.

Duodecimum calumniantium obiectum est, Quòd merita Christi minuamus.

Primus gradus istius criminis, quem fecerunt hæretici, est; Quòd cum nos dicamus Christum meruisse, vt posset instituire septem sacramenta, quorum multa sæpius iterari possunt, & quibus infunditur gratia, caritasque diuina in homines bene animatos, vt sæpè docuimus; impij Protestantes dixere ijs tantum excitari & ali fidem, per quam remissa nobis peccata speremus, ac certò credamus, vt supra est ostensum.

D Secundus. Nos dicimus iisdem dari spem, qua futurum nobis persuadeamus, vt Deus per ea sacramenta vim det, qua peccata mortifera vitemus. Impij Protestantes asserunt non ita esse, non dari hanc spem per merita Christi.

Tertius. Nos dicimus per merita Christi non modò hanc spem dari, sed vim præterea qua crimina cuncta mortifera haud admittamus. Impij contrà. Caluinus Inst. lib. 3. c. 11. sect. 15. & cap. 15. sect. 5.

Quartus. Nos asserimus per merita Christi nobis efficaciam dari, qua possimus obseruare in grauibus Dei legem, & mandata. Contrà impij decernunt, fieri non posse hoc per merita Christi. Caluinus Inst. lib. 2. cap. 1. sect. 9. & locis supra adductis.

E Quintus. Nos asserimus per merita Christi nobis concedi, vt mereamur æternam vitam, gloriamque, vt habetur Rom. 8. 2. 6. 5. Gal. 5. 2. Cor. 3. Ioan. 1. Luc. 1. Act. 13. Philip. 2. 3. 1. Theff. 2. Ephes. 1. Tit. 1. 1. Timot. 3. 1. Cor. 10. quod argumentum latè persequitur ac doctè Stapletonus lib. 6. de Iustificatione.

Impij volunt per merita Christi non esse nobis meritum, vt mereamur.

Sextus. Nos asserimus Christum meruisse, vt Sancti mereri per eum possint primum gratiæ motum, poenarumque aliquam remissionē: quòd nos in tertia cōiunctione docuimus, Impij contrà, nolunt id nobis Christum meruisse.

Septimus. Eò tandem peruenere impij, vt decernant Christum sibi gloriam corporis non meruisse. Calui. Inst. lib. 2. ca. 17. S. 6. Cum tamen Paulus. Philip. 2. dicat, ideo Christum exaltatum, quia factus est obediens vsque ad mortem,

Octauus. Adeò Christi dignitatem minuunt, vt illi imponant obliuionem, desperationem, & alia huiusmodi execranda portenta, quæ nos signo de vna fide ad finem persecuti sumus.

Decimum tertium Calumniantium obiectum est, Quòd Papa efferat
se supra alios potestate sua.

Primus gradus. Impij dicunt se posse intelligere scripturas, & intellexisse melius,
quàm cunctos Doctores.

Secundus. Immo quàm cunctos sanctos.

Tertius. Quàm Ecclesiam totam.

Quartus. Quàm Apostolos ipsos.

Quintus. Quàm Angelos cunctos, vt nos è Luthero suprà retulimus.

Sextus. Impij dicunt, Eiusdem loci, meriti, ac dignitatis est quilibet è nostris scelestif
simus, atque è superis quilibet: vt iam falsum sit illud (si quidem verum dicerent ista flagi
tia) Qui soluerit vnum de mādatis istis minimis, minimus vocabitur in regno cælorum.]
Matth. c. 5. & Nullus maior inter natos mulierum Ioanne Baptista: qui autem minor est
in regno Dei, maior est illo.] Luc. 7.

Septimus. Addunt scelera, Quilibet è nostris, est par meritis, & dignitate Virgini ipsi
Mariæ.] Hæc enim diabolica vox Lutheri, cui auscultant isti in sermone de Natiuitate
Virginis. Sumus pares matri Dei, & æquè sancti sicut illa, nisi quod non possumus esse
Dei matres, sicut illa fuit.] Hæc ille Satan.

Decimum quartum obiectum nobis est vitium à Græcis ignorantia, vt in
litteris Michaëlis Patriarchæ Constantinopolitani
ad Leonem IX. legimus.

Sed quem gradum fecerint in hac Græci, haud finit nos commemorare maximus do-
lor, quo nolentes, & oppressi, videmus nobilissimam olim nationem densissimis igno-
rantia tenebris circumfusam, vt neque prisca propriaque linguæ artem calleat, nisi à no-
bis discat. reliqua ostendimus signo de vnanimi doctorum consensu, & ignorantia hæ-
reticorum.

Decimum quintum nobis obieciere Græci Simoniam, vt apparet è litte-
ris, quas ad eos respondens dedit Gregorius Nonus emis-
sas nuper in lucem à Gerardo Vossio.

ET neque idem dolor permittit, vt explicemus, quàm miserè corruerit in hoc crimen
illustrissima natio; cum sciamus à Turcarum Rege Episcopos euchi, & deiici inter
Græcos pretio, & quo plus è Græcis aliquis offert ac largitur Turcarum Regi, eo ma-
gis ille extollitur ad dignitates, & amouentur qui sunt in eis, cum plerumque maiori da-
ta pecunia in se transferri aliquis Episcopatum cupit, ægreferentibus id aliis Græcis. Sic
aliqui sunt, qui libenter sinant pueros suos formosiores, & indolis generosiores, nomen dà-
re Mahometi, vt preposteræ impiorum Principum libidini seruientes ad supremas inter
eos præfecturas extollantur, & suis propinquis hæc impietatis via benefaciant, siquid hu-
iusmodi benefactum potest esse. Id nunc passim fit à multis Græcis, quod nequidquam
ceteri indignantur, sicut nos indignamur à nostris mali aliquid fieri, & contumaces excō-
municamus.

Decimum sextum obiectum. In Ecclesia Catholica
est Antichristus.

Videamus, quos hi gradus fecerint appropinquando ad Antichristum.

Primus. Antichristus veniet secundum operationem Satanæ. sic ait Paulus 2. Theff. 2.
Atqui professus est ipse Lutherus libro de Missa angulari se venire aduersus diui-
nissimam Missam ex operatione Satanæ, & cum eo plus vno falsi modio comedisse. Cal-
uinus autem falsus est, excusans se cum Brentio, maledicta, quibus vndique sui libri sca-
tent,

A tent, non esse ingenij sui, sed genij: non boni certè, cum mala sint, sed mali. Zuinglius
verò ait se ignorare, an ille spiritus, qui aduersus Eucharistiam ipsum commouit, fuerit
ater, an albus. Quòd si bonus fuisset, tenebræ illum non obscurassent, cum in Deo tene-
bræ non sint vllæ.

Secundus. Antichristus veniet in omni seductione iniquitatis. Paulus ibidem. Pro-
testantes verò omnes hac via seducunt ab Ecclesia, & pristina veraque fide mortales,
quòd asserant licere per Christi fidem omni se iniquitate contaminare. quin, ait Luthe-
rus, quanto sceleratior es, tanto vicinior gratiæ. Atque ita per Christum licet esse dissimil-
imum Christo, & Anichristum, quo quid repugnantius?

B Tertius. Ait ibidem Paulus, iam tū suo tempore, quo ad Theffalonicenses scribebat, an-
no Christi, vt colligit Baronius noster in Annalibus suis, quinquagesimo tertio, Antichri-
stum operari mysterium iniquitatis, & hoc propter hæreticos à Simone Mago iam tum
fufcitatos aduersus Ecclesiam Dei, Petrumque ipsum, vt Theodoretus ac Sedulius in lo-
ci illius explicatione scribunt, & Augustinus tradit libro xx. de Ciuitate Dei, cap. 19. Si-
mon autem Magus in primis docuit opera non esse necessaria ad salutem, sed fidem satis
esse, vt testatur Irenæus lib. 1. cap. 20. Hoc impium dogma, quasi magnum mysterium, pas-
sim iactant, atque extollunt impij Protestantes: sed est mysterium iniquitatis, quia præ-
textu illius omnis iniquitas operitur, & admittitur, ac veluti res sancta consecratur quasi
mysterio quodam.

C Quartus. Antichristus extollet se supra omne, quod colitur.] quæ quidem verba, &
hanc admittunt interpretationem, vt Antichristus aduersus omnes sanctos bella gerat,
cultumque oppugnet illorum, sicut habetur in Apocalypsi, quòd bestia aperiet os suum
in blasphemias ad Deum, blasphemare nomen eius, & tabernaculum eius, & eos qui in
cælo habitant, & idem repetitur Danielis, cap. 11. Suprà autem docuimus à Protestanti-
bus asseri sanctos errasse, errasse ipsum Christum, qui est tabernaculum Dei verum, in
quo habitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter; præterea verò contendi Deum es-
se efficacissimum auctorem, & artificem proprium omnium malorum: quæ est blasphemia
longè execrandissima.

Quintus. Antichristus quantum in se auferet sacrificium Missæ, vt scribit Hippoly-
tus libro de consummatione sæculi, & habetur Danielis c. 11. Atqui omnes Protestan-
tes Missam tollunt, & sacrificij vim non habere contendunt.

D Sextus. Antichristus crucis signum contemnet, & impugnabit, vt Hippolytus eodem
loco scribit & hoc ait Paulus, sectatores Antichristi futuros crucis Christi inimicos, ad
Philip. cap. 3. Protestantes verò plerique omnes crucis signum derident, & insectantur.

Septimus. Antichristus erit auctor discessionis, siue, vt habetur in Græco, apostasiæ, vt
ibidem Paulus dicit, cum ait, Nisi venerit discessio primùm.] nomine autem discessionis
Antichristum intelligunt, quòd apostasiæ caput sit futurum, Chrysostomus, Theodore-
tus eo loco, Augustinus libro 20. de Ciuit. Dei cap. 19. At Lutherus apostata vnà cum
Protestantibus cunctis vehementissimus est auctor apostasiæ ab omni religionis, pieta-
tis, & operum bonorum nexu, ab omni vinculo obedientiæ maioribus cunctis, ipsi Deo
denique debita, vnum relinquit nexum, & vinculum, vt Christo fidas, & nil refert si alio-
quin in omnibus aduersus Christum Deumque prælieris. Sta cum Christo in hac vna re,
inquiunt; nil refert, si in omnibus, quæ sunt omnium maxima, à Christo discedas. An hoc
est esse cum Christo, abuti Christo aduersus Christum, an verò esse Antichristum?

E Octauus. Antichristus omnibus se hæreticis, eorumque opinionibus antiquis adiun-
get; ac propterea à Ioanne Apostolo hæretici vocantur Antichristi in epistolis suis, &
eodem modo à ceteris scriptoribus factis. Protestantes verò cuncti prisca ferè omnes
hæreses ex inferis rursus euocarunt in apertum, vt ostendimus signo de vnanimi docto-
rum consensu.

Nonus. Antichristus erit mulieribus deditissimus, vt habetur vndecimo cap. Danielis.
Lutherus autem dixit licere non modò cum ancillis coire, sed etiam cum cōiugibus suo-
rum fratrum, si quidem filios ex eis non habeant; addit fas esse plures vxores habere. At-
qui nullas leges producere vllus potest, quæ tantam libidini licentiam peccandi faciant,
vt primo obiecto ostendimus Lutherum fecisse. Verùm maior dari non potest ab vllò,
quàm detur à Protestantibus, qui fas esse aiunt quoduis crimen admittere apud Deum,
modò fidas Christo. Apud omnes porrò gentes est hoc vsitatissimum ius, vt vota casti-
tatis

tatis Deo nuncupata quemuis adstringat; Protestantes irrita, & impia dicunt, vt supra ex illorum libris planum fecimus. Igitur & hoc contra iura gentium aut omnium, aut plurimarum, aut sapientiorum Protestantes decernunt, vt se apertissimos Antichristi satellites prodant, atque ostendant.

Protestantes Antithei, & Athei.

Decimus itaque sit illorum gradus. Non placet, inquit, nomen Trinitatis. Hinc Lutherus ex epistola D. Ioannis sustulit illud, Tres sunt, qui testimonium dant in cælo, Pater, Verbum, & Spiritus sanctus: & hi tres vnum sunt.] & ex Irenæo illud erasit, Sancta Trinitas vnus Deus.] Caluinus eodem modo nouus grammaticulus, nullo modo Theologus, dixit, non sibi placere nomen Trinitatis, quia cum sit fœminini generis iungatur cū Deo nominis masculini: ac proinde impius addit, Est nomen Hermaphroditum.] Atqui placuit sanctissimis ac doctissimis viris, Dionysio cap. 3. de Diuin. nominibus, & exordio libri de mystica Theologia, Iustino lib. de expositione fidei, siue de Trinitate, Athenagoræ in Apologia, Gregorio Thaumaturgo in formula fidei apud Euseb. lib. histo. Eccl. 7. cap. 24. Nazianzeno orat. de pace. quin in conciliis iuramentum interponebatur per Sanctissimam Trinitatem, ut in actione prima Chalcedonensis appareret.

Vndecimus. Non placet nomen Consubstantialis, siue *ὁμοούσιος*, ait Lutherus aduersus Lathomum.] atque vt insigni hæc mendacio magis ornaret, addidit, neque Hieronymo placere in epistolis ad Damasum, cum tamen in secūda dicat. Obtestor beatitudinem tuā per crucifixum mundi Saluatorem, per *ὁμοούσιον* Trinitatem.] Atqui placuit hoc nomen toti antiquitati, & Ecclesiæ, vt è Synodo Nicæna & sequentibus constat.

Duodecimus. Melancthon Vuitembergensis pædagogus in locis communibus anni millesimi quingentesimi trigesimi noni, Necesse est, inquit, in Filio aliquid esse diuinæ naturæ, non totum.] & anno millesimo quingentesimo quadragesimo quinto. Testatur, ait, per Ioëlem Deus, non mitti creatam agitationem, sed aliquid essentia Dei. Hæc ille constituens Filium, & Spiritum sanctum non vnus eiusdemque omnino cum Patre, & Filio substantiæ, contra totius antiquitatis, vnanimemque Ecclesiæ consensum diuinis scripturis apertissimè consignatum. Quam verò execranda in Spiritum sanctum fuerit ausus euomere ebrietatis ac Tartaræ crapulæ plenus Caluinus, diximus signo de vna fide.

Decimus tertius. Vt supra vidimus eodem signo de vna fide, idem Caluinus viginti inter se repugnantiâ pronuntiata scripsit, eademque continentia abominandas blasphemias: ex quibus fit, cum sint repugnantiâ, vt Deus tollatur; cum sint blasphemias, vt aduersentur Deo; quod aduersantur Deo, faciunt ipsi cū suis antithei, quod repugnant inter se faciunt athei; cum verò sint viginti, sequitur, vt gradibus viginti præceps corruerit in voragine hæresū, & cecitatis. Hic igitur gradus Caluini cōtinet, vnus cū sit, viginti gradus.

Decimus quartus. Melancthon, id est nigra possessionis, aut terræ mortalis, è tenebris scilicet Cymmerijs emisus, hæc scripta reliquit: Natura diuina non est quidem lacera, aut mortua, sed fuit obediens Patri, quieuit, cessit iræ æterni Patris.] At Lutherus in suis magnis postillis dixit, imperitos quosdam facere hominem Christum omnipotentem. Idemque Lutherus libro de Concilijs asserit fore, ut Eutychiei condemnati in synodo Chalcedonensi, Nestorius in Ephesina, sedeant iudices condemnaturi Episcopos, qui adfuerunt in ijs concilijs, à quibus hæreseos condemnati fuerunt. Atque ita tū Nestorianus, tum Eutychianus est Lutherus. Idemque facit cum Melancthone quo ad essentiam diuinam Filium Patre minorem, quod est Arianorum. Sed & auctores cōcordiæ in Saxonia cōfectæ duce Andrea Schmidelino, cap. tertio, articulorum controuersorū, inquit, Tota totius personæ Christi obedientia nobis imputatur exponit deinde, quid sit tota persona, & aiunt significari duas naturas; atque ita diuinam Christi naturam faciunt obedientem naturæ Patris, ac proinde minorem. Sic igitur Antichristi, Antithei, & Athei, non enim simul esse possunt, vt Christus sit vnus eiusdemque naturæ cum Patre, & eius natura fuerit obediens naturæ Patris, eique subiecta. Minor est Christus, obediens, subiectus quantum ad humanam naturam, vt est in symbolo Athanasij, & Sancti Patres docent. Hinc Petrus, Christo igitur passo in carne.] & Paulus, Exinaniuit semetipsum formā serui accipiens.] mox, Humiliauit semetipsum factus obediens, vsque ad mor-

A ad mortem.] Quocirca in carne passus est, in forma serui obediuit. Eadem cum Luthe- ro docuit Caluinus, vt aperuimus signo de vna fide.

Decimus quintus. Idem Caluinus ait lib. 1. Inst. cap. 13. susceptam esse extra tempora ab æterno Dei verbo personam mediatoris. Ac ne possis dicere hic accipi ab ipso personam pro officio, ipse dixit §. 6. Personam voco subsistentiam.] & toto illo capite personam vocat incommunicabilem substantiam. Sic itaque duas in Christo statuit personas. Eidem subscribit Beza aduersus Brentium asserens duas in Christo vniones hypostaticas, vnā in corpore & anima simul personaliter vnitis, alteram in verbo & homine ad vnum Christum personaliter constituendum coëuntibus. Sic itaque Christum cum Nestorianis purum hominem à puro Deo distinctum faciunt, eumque diuinitate spoliunt, duasque personas constituunt, quarum vtramque Beza vult nouo commento esse vnum Christum; quasi duarum personarum compactio quædam fiat: cum tamen hoc sit personæ, vt realiter distinguatur ab alia, indiuiduaque sit quæuis persona. Eadem Brentius lib. de humanitate hominis Christi, & Smidelinus in thesibus.

Decimus sextus. Lutherus concione de Natali Domini, & in homil. Dominicæ primæ post Epiphaniam, Zuinglius in confessione sua ad Carolum V. art. 1. Caluinus in cap. 24. Matthei, Beza libro contra Andream Iacobi de duabus naturis Christi, volunt, veri Antichristi cum sint, animam Christi ipso momento conceptionis non fuisse plenam gratiæ, & veritatis, cum tamen hoc expressè Ioannis cap. 1. habeatur, & Isaïæ cap. 1. dicatur fore, vt super florem, qui ascendet de radice Iesse, requiescant omnia Spiritus sancti dona.

Quamuis Christus experientia sensus profecerit in scientia, & gratia, non habitu, & euidentia illius, sed vsu, & functione, quibus postremis multa ignorauit, sed habitu, & euidentia intima diuinitus infusus cuncta creata sciuit: diuinitus infusus inquit: alioquin humano modo secus, siue vt quiuis homo. Ambr. in c. 17. Luc. Nazian. orat. 4. de Theol. Cyril. lib. 9. thesau. c. 4. Athanas. ferm. 4. contra Arianos. Ambrosius lib. 8. de fide, cap. 9. Nazianzenus orat. in Basilium. Hieronymus cap. 11. Isaïæ, & in cap. 31. Hieremiæ. August. de peccat. mer. & rem. cap. 29. & lib. 15. de Trin. cap. 26. Cyrillus lib. 20. thesauri c. 7. Chrysof. hom. de Trinit. tom. 3. Isti igitur Antichristi Christum faciunt quo ad naturam diuinam minorem Patre, deinde hominem purum, qui tamen Deo coniunctus sit, non vt nos ponimus in vna persona filij Dei, sed duabus personis subsistentibus, coëuntibus tamen, vt videntur dicere. Postremo faciunt Christum instar aliorum mortalium ignorantem.

Decimus septimus. Cum nos dicamus idiomatica diuina communicata Christo non respectu naturæ humanæ, sed personæ diuinæ, in qua Christi natura humana subsistebat, Ambr. lib. 2. de sic. c. 4. Aug. lib. 4. de Trin. c. 13. Cyril. in Apolog. quarti anathema. Concil. Chalced. act. 5. impij volūt humanā Christi naturā esse vbique quia diuina est vbique, & quia persona est vbique. Perinde ac si quis dicat, Christum cōceptū vbique, passū vbique; mortuū vbique; & innumera huiusmodi portenta nihil non humanum diuinumque miscētia, & confundentia. Quod nihil est aliud, quam Deum tollere. Creata namque finita necessariò sunt; cum Dei potentia ac præsentia nullius creatæ rei confinibus possit cōtineri, & exhauriri. Isti autem cum volunt Christi humanam naturam, quæ creata est, protendi loco, quatenus protenditur Deus, Deum rei creatæ terminis includunt, ipsius in finitatem tollunt. Hoc igitur monstrum commentus est Lutherus ferm. de Sacra. cœnæ Domini, Brentius dilatauit, Schmidelinus cum Chemnitio defendit, multi ex hæreticis ipsis sunt abominati, vt ante illos abominati sunt Cyrillus catech. 14. Ambr. lib. 2. de fid. cap. 4. Aug. tract. 78. in Ioan. Cyril. Alex. lib. 11. cap. 21. in Ioan.

Supremus sit, quod Deum auctorem efficacissimum constituere omnium scelerum. Lutherus in assertionem artic. 36. Melancthon in ca. 8. epist. ad Rom. qui tamen postea videtur respuisse. sed omnium maximè Caluinus tam horrendā blasphemiam execrabilibus modis defendere conatur, tum alibi, tum in Institutionibus suis, vt docuimus signo de vna fide. Ex his omnibus apparet, ab hæreticis turpissimos in omni vitiorum genere, quæ sunt ausi falso nobis obijcere, factos esse progressus, & in eorum profundissima præcipites corruisse. Quod ipsorum testimonio contigisse ostendimus nos signo de impura & flagitiosa vita hæreticorum, cap. 5. ad finem. Et quando iactant se tenere rectam fidem, quam nullo modo volunt esse in Ecclesia Catholica, nos apertissimè signo de interitu fidei demonstrauius, per hæreticos omnem fidem Christi tolli, per nostros reparari, neque

neque illis fidem conuenire, quoniam non fit illis fides ex auditu, non fit vna, antiqua, A perpetua, indubitata.

Illorum denique inanē fidem, testimonio ipsorum, proficisci ac nasci à Diabolo, docuimus signo de vnanimi doctorum consensu ad finem. Quanti verò sint nostri in omni virtutum genere, singillatim clarissimeque est à nobis explicatum.

Alieni ab Ecclesia Catholica necessariò videntur in peiora paulatim delabi, aut precipites ferri. Cap. XIII.

s. Timo. 3.

POSTERIORES.

Erissima est igitur illa Pauli sententia superioribus consona, & hæreticorum simul impiorumque certissima nota. Mali autem, scribit ille, homines, & seductores proficient in peius, errâtes, & in errorem mittêtes.] Quod ad eò verum, vt necessariò contingere videatur. Quod tum supra adductis, ac manifestissimis exemplis, tum verò subiectis, & rationibus, & euentis comprobatur. Nam primo loco naturaliter humanum genus

I. sic est affectum, vt in maiora paulatim scelera, nisi cæleste succurrat auxilium, vel in dies labatur, vel præceps feratur. Quod alienæ à nobis gentes etiam nouerunt. sic enim poëta Venusinus:

Horat. lib 3. ode 7

Aetas parentum peior auis tulit Nos nequiores, mox datura Progeniem vitiosorem.

Sed longè ante ipsum Cilix Aratus:

Ὅτιν κρῶσιαι πατέρες γενεὴν ἐλίπευτο Κειροτέριον. ὁμοίς δὲ κακώτερα τέξαιέδαι.

Id est

Vt verè ex auro geniti liquere parentes Peiorem sobolem, vos autem deteriozem.

His autem vetustior Homerus:

παῦροι γὰρ τοὶ παῖδες ὁμοῖοι πατρὶ πέλονται Οἱ πλεόνες κακίως, παῦροι δὲ τε πατρός ἀρείως. Pauci etenim nati similes genitoribus, atqui Plures peiores patribus, pauci meliores.

Nota porrò antiquorum fabula de ætate aurea, argentea, ferrea; quæ videntur expressa fuisse ex illa Nabuchdonosori statua, quam visam in somnis Daniel describit. Hoc itaque antiqui scriptores Græci ac Latini de peioribus ætatum progressibus obseruatum II. sunt testati. Et verò necesse est ita fit. Secundo namque loco illud considerandum in sola Ecclesia Catholica (cuius non ferream, sed auream gentem toto mundo surrecturâ prædixit è carminibus Sibyllinis vates) id contingere, vt nemo sibi credat: alienorum porrò cœteribus hoc necessariò euenit, vt quilibet vel sibi credat, vel eum sequatur ducem, qui sibi, ceteros ætatis suæ contemnens, crediderit. Hoc omnium malorum caput esse ostendimus latè principio tertii libri, ac longè esse ab Ecclesia Catholica, genuinum verò malum cunctorum, qui dissentiant à nobis. Hinc veluti è fonte deriuatur illud, vt quilibet existimet cælo demissum, quod sibi placuerit: atque, vt ait ille,

RATIO SUPERIORVM.

Virg. An 9.

Quid. Met. 8.

... sua cuique Deus sit dira cupido. & alius; ... sibi quisque profectò Est Deus.

Ac bene Aristoteles philosophabatur in Politicis libri primi capite tertio, eum qui in cõmuni societate nequit esse, vel esse bestiam, vel Deum. Quamobrem, cuius animus dissentiet ab antiquissimo colentium Deum cœtu, erit ille sine dubio bestia. Tales verò hæresiarchæ, quos tum libri tertij initio, tum signo primo aperuimus in communi Ecclesiæ societate neque velle, neque posse consistere. Ac sanè quodammodo fit ex necessitate quadam, vt qui se ab Ecclesia Catholica diuellunt non credant nisi sibimetipsis, ac proinde bestiis adnumerentur. Neccessariò namque euenit in rebus sacris, aut diuinis, vt plurimâ temporis progressu quæstiones excitentur. Alieni porrò à nobis non possunt cære & ostendere certos vltos viros, qui diuinitus dati sint, & semper dentur, qui certò diffiniant illas, & quibus indubitata fides ex institutione diuina sit habenda, neque tamè ipsi sibi credant, sed habeant necesse superiorum decretis ac legibus omnino stare, consilioq; prudentum,

A prudentum, qui fuerint ex omni natione delecti, vtantur, diuinæ scripturæ tamen in omnibus præferentes. Nos autem Catholici habemus istos cælitus datos, nimirum Episcopos toto orbe diffusos, & in vnam fidem conspirantes, ipsumque Pontificem Romanum, qui quidem sunt obligati iuxta diuinam scripturam superiorum Pontificum, vniuersaliumque Conciliorum ritè confirmatorum sanctionibus, in ijs quæ sunt æternæ veritatis, adherere, & ijs conuenientia constituere: viros autem doctissimos ex omni natione delectos in consilio semper adhibent, & audiunt disputantes, qui adductis in medium sacris scripturis, sanctorumque & peritissimorum declarationibus, argumentis etiam petitis vndecumque veritatem maximè illustrant post accuratas & longas discussiones, fufasque ad Deum preces; quæ clarissimè singillatimque sunt à nobis explicata signo de indubitata fide, item de Conciliis vniuersalibus, & perpetua Apostolorum

B successione, denique de Petri cathedra. Quamobrem cum prudentia & sapientia sola fit recta ratio omnium agendorum, siue actio sit intima, & in ipsa mente conquiescens, vt cogitatio, ratiocinatio, iudicatio, à quibus emanant habitus perficientes intellectum, siue actio procedat ad externa; prudentia & sapientia porrò innitantur quibusdam principijs immobilibus, indubitatis, ac fixis; cum non sit alienis ab Ecclesia nostra vltimum principium fixum, quod credant, & ex quo moliantur aliquid quantum pertinet ad sacra, sine dubio nullibi consistent, & extra omnes prudentiæ regulas positi, in vna desipientia & stoliditate conquiescent. Inquiet, credo, diuinam scripturam fore illis pro summo principio, vel ea quæ lumine naturali certissima dignoscuntur. Sed hoc responso nihil efficitur. Diuina namque scriptura in diuersas & contrarias distrahitur interpretationes & sensa. Necesse est igitur diuinitus certi viri dentur omni ætate ac tempore inter se concordés, & vnanimés in cunctis (quod est proprium Catholicorum) qui repugnantia tollant, & componant. Diuina verò sunt remotissima à lumine naturali, & paucissima sunt ex illis, quæ tenuiter assequi mente possumus: ita vt rectè dixerit Aristoteles, intellectum nostrum in diuinis cognoscendis esse veluti vespertilionem in Sole contemplando.

C Cum non habeant igitur alieni ab Ecclesia nostra in quo firmiter & indubitatè possint consistere, necesse est eueniat illis, quod de impiis est scriptum, Cor impij, quasi mare feruens, quod quiescere non potest, & tamquam puluis, quod proijcit ventus à facie terræ.] ac, Deus ipsorum culpa, ponat eos vt rotam, & sicut stipulam ante faciem venti, misceatque in eis spiritum vertiginis.] Id verò ita esse, constat è signo de fide vna.

Isa c. 57. Psal. 1. & 82. Isa c. 19.

D Rursus, quando iidem sibimetipsis credunt, aut eum sequuntur, qui fuerit huiusmodi, atque ita ab amore proprio irretiti rapiuntur, contingit vt in flagitiosiora miserrimè semper in dies deuolantur, & in peius proficiant, quod explicauimus hoc signo: non habent enim ob amoris proprii culpam, cum sint sine fide, diuinæ gratiæ speciale auxilium, quod eos reuocet, cohibeat, ac retrahat ab immani scelerum casu, quò feruntur quotidie in præceps.

E En itaque causa, cur primò quidem dissentientes à nobis nullibi confidant, Dein verò in peiora quotidie ruant. Primi mali labes prima, quòd non habeant cælitus designatos certos viros omni ætate, quos in ambiguis sequantur, qui tamen & ipsi haud sibi credant. secundi autem, quòd sibimetipsis necessariò credant. Sunt verò hæc omnium bene agendorum prima principia. Alterum quidem, quòd diuinitus concessi viri semper adsint nobis, quibus habeamus indubitatam fidem, neque tamen ipsi sibi credant, quin eo quo diximus modo res decernere sint assueti precibus disputationibusque adhibitis peritissimorum virorum, qui diuinæ scripturas, explicationesque earum desumptas ab intelligentissimis & per omnia concordibus Catholice doctrinæ ex omni antiquitatis æuo scriptoribus producant ad quæstionem, de qua agitur, decernendam. Alterum, ne credamus nobismetipsis, aut ijs, qui tales fuerunt. Quocirca cum minimus error in principio, maximus existat in fine; qui diffidēt à nobis in istis duobus principijs, necesse est ad finem raptentur in enormissima errata, ac bestia, quod aiebat Aristoteles, euadant; veluti duæ lineæ in angulum acutum coherentes nihil ab initio videntur inter se disungi, sensim tamen non nihil separantur, sed quo longius progrediuntur, eo remotiores fiunt, longissimè procedentes remotissimæ apparent, latissimoque intervallo & immenso inter se diuiduntur, & absunt.

Id verò clarissimis clarissimorum nationum euentis palàm nos faciemus, ostendentes, quibus illæ progressibus & casibus in superstitiones absurdissimas, sceleratissimæque horrendissima sint prolapsæ quo ad tria, nimirum quoad sacra, quo ad corporum pudicitiam, & quo ad aliorum res. Primum pertinet ad Deum, secundum ad semetipsum, tertium verò ad alios quoscumque. Quibus sanè tribus omnia continentur, quæ in humanum genus præcipuè cadunt, & hominibus quouis modo contingunt; quoad rem propositam declarandam.

In quàm nefandas superstitiones paulatim Romani sint prolapsi. Cap. XV.

A B initio Romani, quamvis multos colerent Deos, repudiabant tamen omnes fabulas, quibus ceteræ gentes turpia multa & flagitiosa Dijs imponebant, vt locuples est horum testis Dionysius Halicarnassensis libro historiarum secundo. Quin imagines eorū nullas volebant, quòd nimirum superè mentes ab omni corporis materia sint omnino seiunctæ, ac persistere in hac consuetudine centum sexaginta annos, inquit Plutarchus in Numa. Præterea verò licet multos admitterent Deos, vnum tamen, qui tum ipsis, tum ceteris præfideret, ac cuncta moderaretur, agnoscebant, ac venerabantur, sic enim vates ille adhuc antiquitatem spirans:

*Qui terram inertem, qui mare temperat
Ventosum, & vrbes, regnaque tristia,
Diosque, mortalesque turmas
Imperio regit vnus æquo.*

Videamus autem, quibus illi gradibus in impietatis profundo paulatim fuerint demersi.

Primus est, quo Romulum, latrocinii, faticidio, Sabinarumque raptu damnandum, cælo inseruerunt, templa illi condiderunt, sacra instituerunt, ac pro Deo sunt venerati.

Secundus est, quo Floram ex Senatusconsulto superis adnumerarunt. Ea fuit famosissima, ac ditissima meretrix, quæ opulentissimum patrimonium populo Romano ex testamento reliquit. Huic beneficio vt aliquam gratiam referret ille, vt Deam coli iussit. Ad abolendam verò sceleris infamiam, cum Flora vocaretur, finire illam floribus, ac cunctis è terra enascentibus, quæ florerent, præesse; instituti que ludi floralia. Remansit tamen turpitudinis memoria, anniuersariumque exemplum. Stato namque die meretrices in publico totius populi conspectu corpora nudabant, & impudicissimis motibus aspicientes ad libidinem concitabant. tradunt id Varro, & eum secutus Laëtantius Firmianus. Hæc igitur quantum ad Floram. Mittimus ineptissimos illos Deorum nomine vocatos, Pallorem, Pauorem, Febrim, Sterquilinium, Cloacinam, qui primis sæculis in cælum numerum sunt à Romanis relati. Eodem gradu cuncta hæc habeantur ridicula, & portentosa. Quid enim stultius, quàm putare esse Deum, cui curæ sint inprimis stercola, cloacæ? aut quid his immundius?

Tertius est gradus, cum condita vrbs anno quadringentesimo sexagesimo primo aduectus est Epidauro Romam anguis Aesculapij, illique, & ipsius generi fecundissimo, vt Plinius scribit, attributi honores diuini, rem totam latè describunt Valerius Maximus libro primo, cap. octauo, Liui. lib. decimo, & Florus in epitome libro vndecimo, Ouidius Metamorph. lib. decimo quinto. Sic itaque serpentes loco Deorum sunt habiti his temporibus à Romanis.

Quartus gradus est. Anno quingentesimo quadregesimo nono aduecta est maximis ceremoniis Romam Cybele magna Deorum mater: ierunt illi obuiâ ad mare P. Scipio Nasica vir optimus omnium iudicatus, cum matronis omnibus Romanis. Dea verò illa erat lapis quidam, quem vocabant incolæ Pessinuntis in Phrygia, Ideam matrem Deorum. Excepta verò est ab omni ciuitate effusa in occursum, thuribus ante ianuas positis, ac thure accenso, & in æde Victoriæ collocata; & pridie Id. Aprilis instituti ludi, & sacra Megalesia appellata. Sic igitur populus Romanus eò peruenit, ut saxum credi-

A crediderit omnium Deorum matrem, diuinisque illi tribuerit honores, fabulisque plurimum Deorum ex vna fatorum matre fidem præstiterit. refert hæc Liuius lib. 19. quamuis Halicarnassensis tradat lib. 2. Romanos tamen abhorruisse adhuc à fabulosis superstitionibus huiusmodi magna ex parte, & idcirco vir & mulier Phryges in vrbe Cybeles sacra peragebant. Qui multa in hanc rem (ridendane, an fienda dicam?) vult videre, legat Gyraldum syntagmate quarto de historia Deorum. Illud ego addiderim, scriptum esse à Strabone libro decimo quinto à Cretenfibus in omnes regiones manasse ciuitatum rectè gubernandarum disciplinam, & ab ijs etiam Cybeles istius superstitionem: quod Virgilius lib. 3. sic tradit:

*Creta Iouis magni medio iacet insula ponto,
Mons Idæus vbi, & gentis cunabula nostra
Centum vrbes habitant magnas: vberima regna.
Maximus vnde pater, si rite audita recordor,
Teucus Rhæteas primum est aduectus in oras,
Optauitque locum regno; nondum Ilium, & arces
Pergamæ steterant, habitabant vallibus imis.
Hinc mater cultrix Cybele, Corybantiaque ara,
Idæumque nemus, & fida silentia sacris,
Eriuncti currum Dominæ subiere leones.*

Hæc ille. Vt sciamus ex ista insula tum pessimos mores, tum superstitiones latè disseminatas. E Suida habemus isti Deæ cinædos fuisse sacros. id valde exagitat Augustinus libro de Ciuitate Dei secundo, cap. 4. Castratos eos fuisse notissimum est. Neque verò mirum. Cretenfes namque præposteræ libidini fuerunt omnium deditissimi, vt è Strabone retulimus supra libro secundo, cap. pen. Ad istas porrò Cretenfium superstitiones Hieremias respexit, cum dixit. Transite ad insulas Cethim, & videte, & in Cedar mitite, & considerate vehementer, & videte si factum est huiusmodi, si mutauit gens Deos suos; & certè ipsi non sunt Dij.] Hæc propheta sanctus ostendens ex insula ista commenticia Deorum narrationes, & cultus impios non parum profectos. Insulas enim Cethim cuncti interpretantur insulas Græciæ. sed nos institutum prosequamur.

Quintus gradus est, cum spurcissimi Imperatores cœperunt publico decreto haberi loco iplo Deorum, & eodem quo Dij, modo coli. Nam Iulio Cæsari etiamnum viuenti diuini honores attributi: quod his verbis Tranquillus declarat: Non enim honores modò nimios (Cæsar) recepit, vt continuum Consulatum, perpetuam Dictaturam, Præfecturamque morum, insuper prænomen Imperatoris, cognomen Patris patriæ, statuam inter Reges, suggestum inter orchestra; sed & ampliora humano fastigio sibi decerni passus est, sedem auream in curia, & pro tribunali tensum, & ferculum Circensi pompa, templa, aras, simulacra iuxta Deos puluinar, flaminem, lupercos, appellationem mensis è suo nomine.] Hæc Suetonius; qui mox addit eadem data illi post obitum ex S. C. Laudationis, inquit, loco Cof. Antonius per præconem pronunciauit S. C. quo ei diuina simul atque humana decreuerat, item iusiurandum, quo secunctorum pro salute vnus obstrinxerant.] Hucusque ille. Quin cum septem noctes visa esset Cæsare defuncto stella comata, creditum est eam fuisse Cæsaris animum, qui in cælum subuolasset. Hinc Virgilius:

Ecce Dionæi processit Cæsaris astrum.
Et Horatius, libro primo, ode 14.
... micat inter omnes
Iulium sydus, velut inter ignes
Luna minores.

Ducto autem principio consuetudinis impiæ à Iulio Cæsare cuncti propè sequentes Imperatores sunt in superos à Senatu relati, quamuis plerique omnes forent sceleratissimi, vt docuimus supra suo loco.

Sextus est gradus, cum recepta sunt intra vrbe sacra Aegyptiaca, siue, vt Virgilius ait, omnigenum Deorum monstra. Dion quidem scribit anno septingentesimo decretum fuisse à Senatu, vt fana Serapidis, atque Iſidis, quæ priuatim nonnulli sibi construxerant, euerterentur. idemque rursum post annos septem iusserunt Aruspices. Septin-

Dion.lib.40.

gentesimo autem, & duodecimo, Coss. Lepido, & Planco, Serapidi, & Isidi templum publico decreto constitutum, vt libro quadragesimo septimo idem tradit. Rursus tamen Agrippa urbem curans septingentesimo trigesimo tertio anno statuit, ne quis intra quingentos passus Aegyptia sacra in suburbano haberet. At Imperator Tiberius illa omnino proscripsit anno Imperij vigesimo, Aegyptios sacerdotes egit in crucem, statuam Serapidis in Tiberim proijci mandauit. Et nihilominus imperante Nerone, publico solemnique decreto fuerunt omnes Aegyptiorum superstitiones sancitę. sic enim Lucanus:

*Nos in templa tuam Romana recepimus Isim,
Semicanesque Deos, & sinistra mouentia luctum.*

Quocirca Commodus ipse Imperator sacra Isidis, inquit Lampidrius, coluit, caput ratit, anubim portauit: id verò erat, faciem portare, vt loquitur Tertullianus, caninam, fistrumque manibus pulsare. Sic igitur Romani ad omnia monstra colenda, de quibus cap. pen. libri secundi locuti sumus, in præceptis sunt acti.

Septimus est gradus, cum fuit ab Hadriano Imperatore in Deorum numerum relatus Antinous ipsius cinædus, vrbs illi ædificata, sacra instituta, ludi anniuersarij decreti, cunctique honores diuini publica lege attributi, quin stella de ipsius nomine vocata, quasi in ea cæli parte confederit puer spurcissimus. retinet illa adhuc apud aliquos nomen. totam rem Dion tradit in Hadriano. Hinc Prudentius in Symmachum tum uidentem:

*Quid loquar Antinonum caelesti sede locatum?
Illum delicias tunc Dini Principis, illum
Purpureo in gremio spoliatum sorte virili,
Hadrianique Dei Ganymedem.*

Octauus gradus est, quò prouexit se impius Diocletianus. Antea namque Iulius Cæsar diuinos sibi honores decerni, vt vidimus, ille quidem passus est, non tamen id ipse iussit. Eius exemplum videntur imitati successores. Caius deinde Caligula constituens se medium inter simulacra Castoris, & Pollucis, adorandum uenientibus exhibebat, seque Latialem Iouem salutari passus est; templum proprium, sacerdotes, & hostias exquisitissimas ipse sibi ordinauit, vt Suetonius refert. Anno autem Christi octuagesimo nono Domitianus appellari & scripto & voce ab omnibus uoluit Dominus, ac Deus, quod Suetonius in eius vita tradit. Hinc Martialis dixit:

Edictum Domini, Dei que nostri.

Addidit Philostratus in Tyanæo eum decreuisse, vt pro filio Palladis reputaretur, & vocaretur a cunctis. neque tamen sanxit, vt haberetur pro Deo, quamuis haberi uellet, ac maximè alioquin studeret.

At Diocletianus credi uoluit à Ioue propius sibi esse genus; & idcirco mandauit appellari se Diocletianum Iouium; Maximianus uerò ipsius socius Herculeum, quasi ab Hercule prognatus esset. Hinc Mamertinus Panegyrico sermone, quem Maximiano Herculeo dixit, ita scriptum reliquit: Verissimum est, te, cum ad restituendam Rempubl. à cognato tibi Diocletiani numine fueris inuocatus, plus tribuisse beneficij, quam acceperis. Neque enim cum Reipubl. nauim secundus à puppi uentus impelleret, salutarem manum gubernaculis admouisti; sed cum ad restituendam eam post priorum temporum labem diuinum modò, ac ne id quidem unicum sufficeret auxilium, præcipitanti Romano nomini iuxta Principem subiisti, ea scilicet auxilij opportunitate, qua tuus Hercules Iouem uestrum terrigenarum bello laboratè magnæ uictoriæ pace iuuit.] Hæc Mamertinus. Addit Eutropius de illo scribens, Imperio Romano primus (Diocletianus) regiæ consuetudinis formam magis, quam Romanæ libertatis inuexit, adorarique se iussit, cum ante eum cuncti salutarentur: ornamenta gemmarum, uestibus, calceamentisque indidit.] Hæc Eutropius. Sed Eusebius in chronico sub annum ducentimum nonagesimum sextum ita scriptum reliquit, Primus Diocletianus adorari se ut Deum iussit, & gemmas uestibus calceamentisque inferi, cum ante eum omnes Imperatores in modum iudicum salutarentur & chlamyde tantum purpurea à priuato habitu plus haberent.] Hucusque Eusebius. Quod autem quidam scribunt similiter primum Diocletianum uoluisse pedibus suis oscula inferri, uidentur & hi falli.

Nam

A Nam Seneca lib. de ben. eficijs, cap. duodecimo, idem moris fuisse aliquando Caio Cæsari tradit. Addunt alij, & hanc consuetudinem Caligulæ fuisse, testemque Zonaram in eius vita adducunt, sed in eius codice Latino nihil tale reperi, Græci non potui nunc ad manus habere copiam. Dion tamen in eius vita hoc tradit. Osculari autem pedem, non est habere pro Deo. Quocirca Diocletianus & uoluit, & iussit se ueluti Deum coli. Ante ipsum nonnulli passi sunt, nonnulli uoluerunt, non autem sunt eò dementiae progressi, ut id iuberent, quod Diocletianum fecisse Eusebius illorum temporum scriptor narrat.

Amplius, ut ab ipso tempora ipsa pendere uiderentur, lege lata decreuit annos numerari ab initio sui principatus, atque ita signata legimus nonnulla Epiphaniij & Ambrosij scripta. Durauit huiusmodi mos numerandi annos usque ad Iustinianum, quod Bèda in uita Iustiniani notauit. Aprissimè igitur in Diocletianum quadrat Antichristi oraculum, quod est apud Daniele. Et putabit quòd possit mutare tempora, & leges.] Dan. 7.

Hic namque est ille Diocletianus, qui omnium reuera acerbissimum dirissimumque ob ipsius diuturnitatem, multiplicemque atrocitatem bellum mouit in omnes Christianos, ac res eorum, primus eorum libros comburi iussit, templa deiici, cunctosque interfici præcepit toto orbe Romano. Hinc legitur incisa huiusmodi in Hispaniis inscriptio:

Diocletian. Iouius Maximian. Hercules Cæsar.
AVGG. Amplificato per Orientem & Occidentem
Imperio Ro. & nomine Christianorum deleto
qui Remp. euertebant.]

&
Diocletiano Cæs. AVG. Galerio in Oriente
Adopt. superstitione Christi Ubique deleta &
cultu Deorum propagato.]

Atque hi sunt gradus superstitionum, quos Romani fecerunt, à quibus longè eos abduxerat Numa Pompilius, Plutarcho teste: Tullus uerò successor eos iterum dedit precipites in illas, quod in Pompilij uita ad finem Plutarchus idem scribit, quamuis eos à uero cultu semper abfuisse constat.

Chaldæorum turpissimi progressus in superstitiones. Cap. XVI.

Aud putandum nobis est Noë posteros breuè ad impietatem deflexisse, ac manifestè repugnantia diuinæ bonitati, sapientiæ, & potentiæ credidisse. Vixit enim Noë post diluuium tercentum quinquaginta annos. Posteri uerò Noë inter se diuisi sunt, & in alias alij terras abierunt uiuenti Phaleg, qui uixit annis ducentis triginta nouem, natus post diluuium centum & uo, quæ summa est tercentum triginta. Quo temporis spatio iam contigerat gentium dispessio à turre Babylonica in uniuersam terram: ita ut dicat scriptura diuina, Dispersit eos Dominus super faciem cunctarum regionum.] quasi nulla fuerit regio, in quam iam tum non penetrarint illi. & nihilominus constat, uiuentibus Thare patre Abraham, ipsoque Abraham, corrumpi cœpisse uerum Dei cultum in Mesopotamia, quæ regio prima omnium coli & inhabitari cœpit. sic enim capite uigesimo quarto Iosue Deus loquitur: Trans fluiuium habitauerunt patres uestri ab initio Thare pater Abraham, & Nachor; seruieruntque Dijs alienis.] Hæc Deus. obiit autem Thare, quantum colligitur è Genesis cap. 11. tercentum nonaginta sex annis post diluuium, cum iam superstitiones impiæ exortæ essent in Chaldæa.

Chaldæi porrò omnium gentium uetustissimi ignem quasi ipsum Deum coluerunt ex antiquissimo tempore. Hinc multi interpretantur illa uerba, Deus eduxit eos (Abraham, & alios) de Vr Chaldæorum.] id est de igne: Vnamque Hebraicè est, Ignis.

Non uidentur autem quemuis ignem generatim coluisse eodem modo, sed eum quem iactabant cælo delapsam, & quem seruabant perpetuum: qui mos in omnes prope celebriores gentes pertransiit. Hinc Ammianus Marcellinus libro uigesimo tertio. Feruntque etiam, si iustum est credi, ignem cœlitus lapsam apud se sempiternis focus

De Sig. Tom. 1.

Yy 3 pèce

custodiri, cuius portionem exiguam, vt faustam præisse quondam Asiaticis Regibus A dicunt.] Hæc ille. Strabo autem libro decimo quinto de Cappadocibus agens scribit, apud eos magos fuisse multos, quos Pyrethos vocabant; & addit, Suntque Pyrethia septa ingentia, in quorum medio ara est: in ea Magi & cinerem multum, & ignem inextinguibilem seruant: quò quotidie ingressi imprecationes faciunt.] Rursus idem narrat Pyræum, Latinè dicas, igneum, Athenarum propugnaculum fuisse in saxo vetusto conditum, ibique templum Mineræ, & lucis inextinctæ lychnum, virginumque custodum domum, quam struxit Ictinus. Plutarchus tamen tradit ignem sempiternum in Prytaneo conseruatum à mulieribus matrimonio solutis. Ab Aegyptiis etiam sempiternum ignem custoditum videtur asserere Diodorus. De Persis autem sic Procopius libro de bello Persico: Hic magnum Pyræum est, quod Persæ Deorum maximum venerantur, vbi ignem perpetuum custodiunt Magi. atque alia quidem diligenter sacrificantes cum vaticinio in rebus maioribus vtuntur. Hic est ignis, quem Vestam olim Romani vocabant.] Hucusque Procopius. Ac de Romanis quidem, quòd ignem Vestæ nomine colerent, perpetuumque Vestalibus virginibus id curantibus tuerentur, est cuius notum. Hinc Ouidius in fastis:

Nec tu aliud Vestam, quam viam intellige flammam
Nataque de flamma corpora nulla vides.
Iure igitur virgo est, quæ semina nulla remittit
Nec capit, & comites virginittatis amat.

Hanc verò consuetudinem, siue superstitionem, à Troianis ad Romanos profectam volunt. Ob id Virgilius libro secundo:

Sic ait, & manibus vittas, Vestamque potentem
Aeternumque aditis effert penetralibus ignem.

Eandem verò fuisse cum penatibus Diis, & fabulosis laribus, contendunt. Sic namque idem vates:

Sacra suosque tibi commendat Troia penates.

Ob id Macrobius in tertio scribit, Vestam, vel è numero penatium, vel eorum comitem fuisse, Consulesque, Prætores, ac Dictatores, cum magistratus inibant, rem sacram facere solitos Lauinij penatibus pariter, ac Vestæ.

Renouabatur autem quotannis. Ouidius in Fastis:

Adde quòd arcana fieri nouus ignis in æde
Dicitur, & vires flamma refecta capit.

Quòd si quando extinguebatur, tamdiu tabula felicitatis materiæ verberabatur, quamdiu concepisset ignem.

Hunc igitur impietatis primum gradum fecisse videntur Chaldæi, ad quem nobiliores quique populi peruenerunt. Hinc Iamblichus agens de mysteriis Chaldæorum sic ait, Sacerdos ad ignem ascendit intelligibilem, quod tamquam finis omni præfatio sacrificioque debet esse propositum.] Hæc ille.

Secundus est impietatis gradus, quo Regi Belo, à quo conditam Babylona volebant, diuinos honores attribuerunt, templumque magnificentissimum, quod Herodotus describit, erexerunt. Cyrillus libro tertio contra Iulianum prodit Belum etiam Arbelum nuncupatum, primumque à subditis hominem Dei nomen accepisse, eique Assyrias gentes & finitimas sacrificia fecisse, & eum coluisse. idem tradit Eusebius in chronico suo. Hieronymus in commentariis in Oseam ait à Semiramide Belum patrem in Deos relatum, qui Hebraicè dicitur Bel, eundemque esse cum Baal. Illius habetur mentio apud Daniele cap. 14. Plinius lib. 37. c. 10. scribit, Belum fuisse apud Assyrios omnium Deorum sacratissimum. Diodorus scribit, Osyrim multas colonias deduxisse, Belumque colonum in Babyloniā traduxisse Neptuni, & Lybies filium, qui propter Euphratem sedem posuerit, & sacerdotes Chaldæos instituerit. Herodianus est auctor ab Aquileiensibus summa religione cultum Belem, quem volebant esse Apollinem. In Apamea Syriæ, tradit in Seuero Dion, cultum fuisse Belum, quem Iouem dicebant. Quin Dido ad Belum quasi antiquissimum suum genus referebat, sic enim Virgilius lib. 1.

Implevitque mero pateram, quam Belus, & omnes
A Belo geniti.

Et Seruius in illud,

A calataque in auro
Fortia facta patrum, series longissima verum
Per tot ducta viros antiqua ab origine gentis,
Per tot, inquit, ducta viros à Belo primo Assyriorum, vt,
Ab antiquo durantiā cinnama Belo

Ab eo vsque ad Belum patrem Didonis, qui & ipse Assyrius fuit.] Hæc ille

Quin Eusebius libro de præparatione Euang. 9. cap. 4. ex Alexandro & Eupolemo refert, Babylone regnasse Belum primum, qui Latinè Saturnus vocatur, ex illo ortum Belum secundum, & Chanaam, à Chanaam Phœnicas prognatos. Hæc Eusebius.

Tertius est impietatis gradus, cum Chaldæi & Assyrij simulacra ipsa Deos esse crediderunt, ac veluti Deos ipsos sunt venerati. sic enim Laban Chaldæus ad Iacob, cuius vxor Rachel idola patris abstulerat, Esto, ait, ad tuos ire cupiebas, & desiderio erat tibi domus patris tui, cur furatus es Deos meos?] Ita Laban. Hoc autem contigit anno post diluuium quingentesimo octuagesimo tertio plus minus. Docuimus verò alibi hoc opere plurimos olim fuisse istius opinionis, vt certò existimarint imaginibus à se fictis numen alligatum, & inditum quasi materiæ inherenter formam fuisse: quod carminibus quibusdam, temporumque obseruationibus, & characteribus fiebat, quamuis alij putarent effigies esse solas.

Quartus est gradus, cum Venerem, seu Militam superis adnumerarunt. qua de re nos egimus libro secundo cap. pen.

Quintus est gradus, cum Reges Assyriorum eò dementia peruenerunt, vt viuentes adhuc haberi & coli se vti ipsos Deos edicto publico cõstituerunt. Talis fuit Nabuchodonosor, de quo mentio fit in libro Iudith, qui præceperat Holoferni duci suo, inquit diuina scriptura, vt omnes Deos terræ exterminaret, videlicet vt ipse solus diceretur Deus ab his nationibus, quæ potuissent Holofernis potentia subiugari. & post: Sciat omnis gens, quoniam Nabuchodonosor Deus terræ est, & præter ipsum alius nõ est.] Eodè modo alius Nabuchodonosor grandem statuam sibi erexit, eamque à cunctis adorari præcepit, vt habetur capite tertio Danielis. Horum alteri tantam fuisse mentis elationem scribit Isaias cap. 14. vt dixerit, In cælum conscendam; super astra Dei exaltabo solium meum; sedebo in monte testamenti, in lateribus Aquilonis. ascendam super altitudinem nubium, similis ero altissimo.] Sic igitur Syriaci Reges, qui primi omnium dominari cõperunt, latissimaque aliquando imperia tenuerunt: verisimile est alios etiam superstitionum gradus ab eis factos, quos non potuimus modò memoria reperere, vel eruere è tenebris ob nimiam tantæ antiquitatis obscuritatem. Illud tamen nullo modo prætereundum, Nabuchodonosorum voluisse annos numerari ab imperio suo, quod etiam fecit Diocletianus. id liquet è Ptolomæi Almagesto lib. 3. cap. 11. & lib. 9. cap. 7.

Superstitionum progressus, quos fecere Aegyptiaci Imperij moderatores,
ac Reges. Cap. XVII.

B Ost Imperium Syria cum secundus locus antiquitate temporum debetur Aegyptiaco. legimus enim Abraham profectum è Mesopotamia & Chaldæa venisse in Syriam, & paulo post in Aegyptum concessisse, vbi iam Pharaon regnabat: quod accidisse videtur anno tercetesimo septuagesimo secundo post diluuium. Qui verò status fuerit tum regni illius in iis quæ spectant ad religionem, certi expiscari nihil potuimus ex antiquorum monumentis.

Sed anno post diluuium quatercentesimo quinquagesimo tertio plus minus Iacob cõfilij in Aegyptum commigrauit: quo tempore colligitur in superstitiones impias Aegyptios deflexisse. In primis enim Genesis cap. 43. legimus illa: Illicitum est Aegyptijs comedere cum Hebræis, & prophanum putant huiuscemodi conuiuium.] E quibus apparet Hebræos fuisse impiorum loco Aegyptijs. At Hebræis erat veritas religionis. Reuera igitur impii tunc Aegyptii. Nam illicitum putare ac prophanum comedere cum aliquo, est illi veluti impiū reputare, ac minus bene sentiētē de vero cultu. Ob id ille vates:

. . . . Verabo, qui Cereris sacrum
Vulgarit arcana, sub iisdem

*Sit trahibus, fragilemque mecum
Soluat phaselum.*

Sic etiā cap.46. legimus, Detestantur Aegyptij omnes pastores ouiu.] quæ verba nos monent, iam tum colendarum ouium superstitionem inhaesisse Aegyptijs, & ob id abominandos fuisse illis pastores ouium, qui pascunt illas sine honore, ad esumque humanū referunt, cū contra Aegyptij honorificentissimè custodiāt habeantque oues, & veluti ipsos Deos venerentur: quod testatur Diodorus lib. antiqu. 1. cap. 4. Quocirca non omnes pastores erant Aegyptiis detestandi, sed ouium dumtaxat.

Et nihilominus necesse est dicamus hoc tempore verum Dei cultum magna ex parte ab Aegyptiis plerisque, & maximè principibus viris, fuisse receptum. Constat namque è diuinis libris, à Pharaone Aegypti Rege imperium traditum fuisse amplissimum in omnia Iosepho Hebræo Iacobi filio. sic enim cap. 41. Tu eris super domum meam, & ad tui oris imperium cunctus populus obediet. vno tantum regni solio te præcedam. dixitque rursus Pharaon ad Ioseph, Ecce cōstitui te super vniuersam terrā Aegypti: tulitque annulum de manu sua, & dedit eum in manu eius, vestiuitque eum stola byssina, & collo torquem auream circumposuit, fecitque eum ascendere super currū suū secundum, clamāte præcone, vt omnes coram eo genu flecterent, & præpositum esse scirent vniuersæ terræ Aegypti. dixit quoque Rex Aegypti ad Ioseph: Ego sum Pharaon, absque tuo imperio nō mouebit quisquam manum aut pedem in omni terra Aegypti. vertitque nomen eius, & vocauit eum lingua Aegyptiaca Saluatorem mundi.] Hæc ibi. Neque verò quisquam putet à Iosepho non curata quæcumque pertinebant ad religionem, cū summa illi potestas data fuisset in omnibus. scriptum namque est Psal. 104. Constituit (Pharaon) eum (Iosephum) dominum domus suæ, & principem omnis possessionis suæ, vt erudiret principes eius, sicut semetipsum, & senes eius prudentiam doceret.] Ita Dauid ostendens principes ac senes Aegypti edoctos à Iosepho quæcumque ipse sciret. Ad stipulantur his exterorum scripta. Herodotus enim libro 2. testatur Colchos, Aegyptios, & Aethiops circumcisionis ritum seruare. idem tradit Strabo libro 14. Id verò est præcipuum legis Hebraicæ sacramentum. Vt vt tamen res sit, illud est certissimū, recidisse Aegyptios in antiquas impietatis abominaciones, siue illas ex omni, siue ex aliqua parte abiecissent: quarū sanè gradus aliquot recensebimus.

Igitur antequam Iacob in Aegyptum se conferret anno centesimo plus minus, primus est factus, isque maximus impietatis gradus huiusmodi: Apis enim, scribit in chronico Eusebius, primū Deus putatus est, quem quidam Seraphim, vocauerunt.] Deinde paulo post adicit, Niobæ primæ omnium mulierū mixtus est Iuppiter, vt Græci perhibent: de qua nascitur Apis, quem Serapim cognominant.] Hæc Eusebius. At Cornelius Tacitus libro historiarum 20. ex Aegyptiorum sententia eundem facit Apim & Osirim: consentiunt eidem Plutarchus libro de Isi & Osiride, Diodorus Siculus libro antiquitatum, & Martialis eo versu,

Te Serapim Nilus, Memphis veneratur Osirim.

Osiridis autem talem recitat inscriptionem in columna Nisæ Arabici montis incisam Diodorus Siculus:

Mihi pater Saturnus Deorum omnium
vltimus.

Sum verò Osiris Rex, qui vniuersum peragraui

Orbem vsque ad desertos Indorum fines:

Ad eos quoque profectus sum, qui Arcto subiacent
vsque ad Istri fontes:

Et iterum alias quoque orbis adij partes
vsque ad Oceanum.

Sum autem Saturni filius grandissimus
Germen ex pulchro & generoso ortum,

Cui non semen genus fuit,

Neque vllus in orbe ad quem non accefferim locus
Docens omnes ea, quorum inuentor fui.

Secundus est gradus, quod putarunt Aegyptij hunc Apim suum in vitulum fuisse transmutatum, ita vt illius animus in alium atque alium vitulum priore defuncto subinde transi-

A transfret; quem quidem vitulum summis ac diuinis honoribus colebant, vt Diodorus Siculus tradit.

Illum porrò vitulum reputabant esse Apim, atque vt Apim maxima inquisitione delectum venerabantur Aegyptii post obitum alterius, qui certis quibusdam maculis esset distinctus; asseruabāt autem certo loco, neque cuius erat illius inspiciendi potestas. Quare de re Plinius lib. 8. cap. 46. Herodotus lib. 2. Diodorus Siculus, Aelianus.

Defunctus verò vitulus mirum quā luctuosè plageretur. Ob id Tibullus:

Barbara Memphitim plangere docta bouem.

Huius impietatis vestigia sectati sunt Hebræi, cū conflato aureo vitulo in solitudine dixerunt, Hi sunt Dij tui Israël, qui te eduxerunt de terra Aegypti.] Rursus imitatus est Ieroboam, cū duos vitulos qui colerentur, erexit, dicens, Ecce Dij tui Israël, qui te eduxerunt de terra Aegypti.] Quod diximus animam Apis transfere solitam in vitulos, inde est deductum, quod Aegyptij crederent animas humanas in alia atque alia subinde animalia commigrare, vt Herodotus libro secundo refert: ex his opinionem suam Pythagoras, qui fuit in Aegypto, est mutuatus.

Tertius est gradus. Quo plura animalia in Deorum numerum receperunt, vt feles, ichneumonas, canes, accipitres, ibides, lupos, crocodilos, & alia ex his multiplicia monstra conficta, & variata, quæ persequitur latè Diodorus lib. 1. part. 2. cap. 4. Strab. lib. 17. Bene igitur Virgilius cecinit.

Omnigenumque Deum monstra.

Crediderant verò Aegyptij priscais temporibus Aegyptum fuisse à Diis quibusdam minoribus ex illa ortis terra habitam, qui quidem deinde assumpsissent animalium huiusmodi figuras; vt eo loco Diodorus refert. Ob eam causam supra dicebamus, odio fuisse Aegyptiis ouium pastores tempore Iosephi, quod ouis ab ipsis Deorum numero ascriberetur.

Quartus est gradus, cū pudenda membra cælitibus adnumerarunt, & iis sacra facienda instituerunt. addit Diodorus, sacerdotes, cū in Aegypto sacra patria suscipiunt, huic primum Deo initiari. Similiter Panas, Faunos, Satyros, inter numina posuerunt, nonnulli & allia, & cæpe.

Postremus sit gradus, vt prolixitatem vitemus; quod Reges plerique omnes ab Aegyptiis habiti pro Diis ipsis, vt primo libro antiquitatum cap. 1. Diodorus narrat, & parte secunda cap. 4. ad finem quin addit capite quinto Darius Xerxis Patrem viuentem adhuc ab Aegyptijs Deum vocatum. Quamobrem Sesostris ille, qui Sefac vocatur in diuinis libris, ad quem fugit Ieroboam tempore Salomonis quique defuncto Salomone, & filio ipsius Robam regnante diripuit templum Domini, Memphi in templo Vulcani suam coniugisque statuas, ac filiorum viginti collocavit; & plurimas Asiæ, Europæ, & Africæ prouincias deuicit, erectis passim columnis inscriptione huiusmodi: Hanc prouinciam armis subegit Rex Regum, & Dominus dominorū Sesostris.] Quin currum suum trahi volebat à quatuor Regibus: tanta illi fuit in omni actione viuendi superbia, & fastus. Multis tamen Regibus honores diuini post obitum negabantur, vt è Diodoro eodem libro 1. cap. 3. constat.

De superstitionibus impiis in quas Persæ, & Græci imperia maxima adepti paulatim corruerunt. Tum de Philosophis ipsis.

Cap. XVIII.

Væ Persis superstitio fuerit latè describit Herodotus lib. 11. Strabo lib. de cimo quinto: qui fuerint illius in peiora progressus, vix est vt notari possit. Illud apparet, illos non tā flagitiosa & stulta Diis attribuisse & annumerasse, vt Ceteræ gentes egerunt. Non enim fabulabantur vllis ex hominibus Deos ortos, vt Aegyptij, Assyriique, & Græci, Solem tamen, Lunam, cælique gyrum, quem Iouem nominabant, ignem, tellurem, & aquā colebant. Et quāuis maximi honores Persicis Regibus exhiberentur, non tamen olim pro Diis habebantur. Omnium primus (inquit Ammianus Marcellinus libro 23.) Arsaces Parthus Imperium Persicum nactus astris sui ritus consecratione est permixtus, & numinis vice à posteris habitus & cultus.] Ex illo Reges tum Parthi, tum Persæ, quamuis flagitiosiforent

forent,participes syderum,Solisque,ac Lunæ fratres,Regumque Reges sese vocabant,& in litteris scribebant, vt ex eodem scriptore habetur, & litteræ Saporis ad Constantium missæ,quas libro 17. recitat,ostendunt. Hucusque igitur Persarū superstitio descendit.

Græci longè post omnes istos in superstitionem sunt prolapsi: testatur namque Herodotus in Euterpe,Deorum multitudinem,fabulosaque commenta inuecta in Græciam circiter Homeri tempora. Iustinus in paranetico ad gentes, Clemens in oratione ad eandem,Lactantius in libris institutionum, Theodoretus lib.2. affectionum Græcanicarum, volunt id factum ob Orpheo & Lino, qui vixere circiter annum ab orbe condito bis millesimum nongentesimum nonagesimum, à diluuiio autem millesimum trecentessimum trigessimum quartum plus minus.

Quòd si Christus,vt quidam contendunt,ortus est anno ab orbis fabricatione quater millesimo nonagesimo quarto, dæmonū & idolorū cultus exceptus est à Græcis anno ante Christum natum millesimo centesimo quarto.Maximos autem statim progressus videtur fecisse ob poemata Lini,Orphei,Hesiodi,atque Homeri.

Et nihilominus nūquam sunt eò dementiae progressi,quo ceteræ gentes: vt non immeritò sapientiam sibi potuerint aliquo modo arrogare. suos enim Reges ac principes non Deos, sed modestiori vocabulo Heroas appellarunt. ad Elysios porrò campos animas piorum deferri asserbant.præstantissimi deinde inter eos philosophi sunt habiti in pretio,qui tradiderunt vnum Deum;in his,Stoici,Platonici, Peripatetici. fabulas præterea Deorum traduxerunt ad honestas quasdam rerum naturalium commentationes,vt Eusebius libro tertio in principio narrat,& ante eum Cicero libro de natura Deorum,& quicumque è Stoicis Zenonem secuti placitis eius adhæserunt.& nihilominus ipsi Philosophi plurima mendacissimè de natura Deorum,lapsi in superstitiones, tradiderunt. Sed Alexander Macedo visus est omnium impudentissimus, eò stoliditatis progressus, quò vidimus processisse ceterarum gentium potentissimos Reges. Iouis enim filium se non solum appellari passus est,inquit Quintus Currius lib.4. sed etiam iussit. Quocirca, qui ad ipsum ingrediebantur,humi iacebant venerabundi,vt sexto idem tradit,qui in vitis eius numerat lib. 10. quòd Diis sese æquarit;cælestes honores accersuerit, talia suadentibus oraculis crediderit,ac dedignantibus venerari,vehemētius,quàm par esset, fuerit iratus.

Sic igitur videmus omnium nationum,quæcumque sunt nactæ Imperia summa,Reges ad id peruenisse superstitionis præter alia multa infanda, vt ipsi viuentes,quamuis aliquin scælesti,non modò haberi vellent pro Diis ipsis, sed id iuberent. Quod autem differuimus de Romanis,Syriacis,Aegyptiacis,Perficis,& Græcis, idem pluribus aliis contigisse certò ostendi potest. Cyprianus libro de Idolorum vanitate, Augustinus de Ciuit. Dei.lib.8.cap.5. & 12.c.10.Minutius in Octauio,Athenagoras in apologia recitant ex epistola Alexandri Magni ad Olympiadem, ipsum asserentem se cognouisse à sacerdotibus Aegyptiacis Deos antiquorum fuisse non alios, quàm Reges mortales, qui fuerint à populis subiectis quasi verè numina cælestia existimati. Idem Cyprianus libro adducto,Minutius,Lactantius lib.1. cap.15. & 21. Tertullianus in apologia tradunt ætate ipforum à Mauris non alios Deos cultos,quàm Reges ipforum,quicumque illi forent,sive boni, siue mali. Et sanè Strabo lib. 17. testatur ab Aethiopiibus Reges ipsos habitos pro Diis ipsis.

Obseruandum porrò discrimen inter clarissimos istos ac stolidissimos siue Reges, siue populos; quòd nonnulli volebant tantum Regibus istis inesse, vt in terris non esset alius Deus præter ipsos Reges. sic enim Nabuchodonosor de semetipso credi volebat, vt supra explicauimus. Quin aliqui poëtæ id attribui Imperatoribus olim Romanis per asserentationem volebant. sic enim iocatus est ille vates de Augusto:

Noctæ pluit tota; redeunt spectacula mane.

Diuisum imperium cum Ioue Cæsar habet.

Et rursus Georgicorum primo

Tuque aded,quem mox quæ sint habitura Deorum

Consilia incertum est, vrbisne inuisere Cæsar,

Terrarumque velis curam,& te maximus orbis

Auctorem frugum,tempestatumque potentem

Accipiat cingens materna tempora myrto.

An

A An Deus immensi venias maris,ac tua nauæ
Numina sola colant,tibi seruiat vltima Thule,
Teque sibi generum Tethys emat omnibus undis,
Anne nouum tardis sydus te mensibus addas,
Qua locus Erigonen inter, Chelasque sequentes
Panditur, ipse tibi iam brachia contrahit ardens
Scorpius,& cæli iusta plus parte reliquit.
Quidquid eris (nam te nec sperent Taryara Regem,
Nec tibi regnandi ueniat tam dira cupido,
Quamuis Elysios miretur Græcia campos,
Nec repetita sequi curet Proserpina matrem)
Da facilem cursum,atque audacibus annue cœptis.

B Et alius eodem modo:

Gentis humanæ pater,atque custos

Orte Saturno tibi cura Magni

Cæsaris fatis data: tu secundo

Cæsare regnes.

Et: Te minor latum reget æquus orbem,

Tu graui curru quaties Olympum,

Tu parum castis inimica mittes

Fulmina lucis.

Et:

Præsenti tibi maturos largimur honores,

Iurandaque tuum per nomen ponimus aras,

Nil oriturum alias,nil ortum tale fatentes.

C Lucanus autem sic ad scælestissimum Neronem:

Quòd si non aliam venturo fata Neroni

Inuenero viam,magnoque æterna parantur

Regna Deis, calumque suo seruire Tonanti

Non nisi seuorum potuit post bella gigantum,

Iam nihil d' superi querimur.

Et mox:

Multum Roma tibi debes civilibus armis

Quòd tibi res acta est;tecum statione peracta

Astra petes serus,pralati regia cæli

Excipiet gaudente polo: seu sceptrum tenere

Seu te flammigeri Phœbi transcendere currus,

Telluremque nihil mutato Sole timentem

Igne vago lustrare iuuat: tibi numine ab omni

Cedetur:iurique tuo natura relinquet

Quis Deus esse velis, vbi regnum ponere mundi.

Hæc isti:quæ sanè in poëtis toleranda viderentur,nisi populi subiecti, & Imperatores ipsi Romanorum in hanc dementia reuera incurrissent.

E Verum enimuerò flagitiosius peccasse meritò cunctis videri possunt philosophi nonnulli,qui Deos nullos esse statuerunt. Id namque si esset, sine dubio nihil esset in terris, quod Regibus æquari posset in rebus moderandis & constituendis: quod omnium maximè munus esse Dei,nemo non fatetur.In eodem vitio sunt,qui Deum mortalia non curare contendunt, sed otiosum,quod ait Iob, circa cardines cæli perambulare. Tales fuerunt Epicurei omnes,& quicumque Democritum sunt secuti. Quin etiam nonnulli, quos Peripateticorum nobilissimos aliqui volunt existimari, tradiderunt Deum non cognoscere hæc singularia,quæ sunt aut contingunt in terris. Talis autem fuit impius ille Aueroës;qui hanc esse ipsius Aristotelis germanam sententiam statuit vnà cum suis studiosis. Ex quo fit, nihil esse inter humanum genus, quod magis humana disponat, quàm Principes,ac Reges:atque ita verè iuxta istos ille dixit:

Diuisum imperium cum Ioue Cæsar habet.

Et: Nec curare putas Diuum mortalia quemquam.

Vide

Vide in quantam impietatis voraginem ruant ingenia suis ratiocinationibus innixa, A & progressa. Sed de philosophis reliqua ad hoc argumentum spectantia diximus libro secundo, cap. pen. ad finem. Nunc cetera à nobis initio proposita inspiciamus.

Turpissimī progressus, quos Romani fecerunt in impudicitia & alienarum rerum tractatione: tum de ceteris gentibus. Cap. XIX.

Estant duo videnda, quales scilicet fuerint superiores isti, de quibus egimus, quantum ad se, & quantum ad alios. Ad primum pertinet in primis pudicitia. Et quidem Romani fuerunt olim tam continentis, vt non modo fuerint vnica vxore contenti, sed diuortia nulla dicantur vnquam fecisse, quamuis permitterentur, nisi quingentesimo decimonono anno ab Vrbe condita. qui primus hoc coepit, fuit Spurius Carullius Ruga, vt Sigonius notat in fastis, Valer. lib. 11. cap. 1. Gell. lib. 4. cap. 3. Dionys. lib. 2. B

Secundus tamē est gradus, licet respectu temporis primus esset dicendus, cum Floralia & Lupercalia fuerūt instituta. Nam cum Flora meretrix instituisset haredem populū Romanum maximarum diuitiarum, relata est in Deas, cōstitutūque ipsam floribus præfese, adiectaque sacra, & ludi in honorem Floræ Deæ Maio mēse instituti. Ludi erant, quod meretrices in publico corpora nudabant, & impudicissimis motibus aspectantes ad libidinem prouocabant. Horum meminit latē Lactantius lib. 1. cap. 20. Notum illud Martialis:

*Nosces iocos & dulce cum sacrum Flora,
Festosque ludos, & licentiam vulgi
Cur in theatrum Cato Seuere venisti,
An ideo tantum veneras, vt exires?*

Neque verò minori turpitudine Lupercalia celebrabantur. Nudi namque iuuenes tota Vrbe cursabant, quibus obuiam certatim matronæ honestiores ibant, vt loris coriisve ab illis caderentur, quod putarent fecundiores se futuras. Horum meminit Plutarchus in Romulo, M. Antonio, & Cæsare, Liuius in 1. Ouidius 2. pastor. Virgilius 8. Aeneid. Plinius lib. 7. cap. 2. Macrobius lib. 1. cap. 22.

Tertius est gradus, cum Romæ passim loca publica obsoletorum coeperunt esse. initium ductum videtur à temporibus Augusti, qui deditus maximè fuit huic flagitio. Inter duodecim namque catamitos, inquit Sex. Aurelius, spurcissimè cubans volutabatur. De lo- C cis huiusmodi Iuuenalis satyr. 3.

Lenonum pueri quocumque in fornice nati,

Quartum gradum Nero fecit, qui nuptias publicè cum Sporo suo celebravit adfidente Senatu & applaudente vnà cum populo Rom. quin legem tulit, vt cuius liceret cum pueris maribusque matrimonium contrahere. Quales autem forent hęc in rebus Imperatores ipsi, ex aliqua parte dictum est à nobis supra, vbi egimus de impuritate alienorum, & vitiositate.

Quintus gradus debetur Hadriano, qui Antinoum suum rettulit in Deos, syderibus inseruit, sacra instituit, templa erexit, ciuitatemque in Aegypto de nomine ipsius ædificauit, qua de re nos supra, vbi egimus de religione.

Sextus gradus est Heliogabali, qui quales induxerit mores non decet referre: legat E qui volet Lampridium in vita ipsius. Atque hęc Romani. Quibus tamen Assyrij flagitiosiores ex parte videntur fuisse. Non enim Romani vnquam sanxerunt, vt actus impuræ libidinis esset laudabilis ac facer; ita vt in honorem Mylittæ, siue Veneris, anniuersaria celebritate renouaretur, ac matronæ omnes semetipsas exponerent perenni ac religioso ritu ad templum volentibus coire cum ipsis; vt cap. pen. libri secundi fecisse Babylonios, Armenios, & Corinthios, supra ostendimus. Quod si qui Imperatores præpositæ libidini fuere addicti; hoc tamen scelus, licet permitteretur, non est habitum vel laudabile, vel sacrum à Romanis; quin & hoc, & omne huiusmodi semper apud illos profusum fuit. Similiter Aegyptij, quos tertio loco posuimus, festos dies Priapi incredibili honore celebrabant, vt refert Herodotus lib. 2. illi sacra faciebant, & sacerdotes huic in primis Deo, vt scelestè existimabant, ante omnes alios iniuriabantur: quod Diodorus lib. 1.

A lib. 1. par. 2. cap. 4. tradit. Cumque hircum Deis adscriberent, vt idem refert; hinc factum scribit Herodotus lib. 2. vt ætate sua fuerit gloriosum mulieri propalàm cū illo coisse. Persæ autem, quos loco quarto numerabamus, his omnibus longè vitiosiores fuerunt ad extremum. Quamuis enim maribus à principio nō assuescent, & casti quodammodo apparerent, vt è Pædia Cyri liquet; attamen edocti à Græcis, inquit Herodotus libro secundo, amoribus puerorum & ipsi indulgere absque vilo pudoris poenæ detrimento coeperunt. Tanta verò Reges erant intemperantia, vt Darius trecentas & sexaginta pellices haberet, quibus attributi erant plurimi eunuchi & ipsi muliebria pati soliti. Vsitatum quidem Persis videtur semper fuisse plures pellicum loco feminas habere; in tantā verò libidinis voraginem sunt prolapsi; vt scribat Agathias lib. 2. Qui (Persæ) non solum cum sororibus suis & consobrinis impudenter congregiuntur, sed cum filiabus vel genitores (proh scelus) miscuntur; & quod omnium est impiissimum, ò natura, ò leges, cū matribus filij. Sic Agathias, qui putat Persis hunc abusum nefandum tū pridem coepisse. falli verò constat. Strabo namque, qui fuit anno quingentesimo plus minus ante Agathiā, sic de Magis Persarū libro decimoquinto ad finem: Hi (Magi) cū matribus ex patrio more cōgrediuntur. Hęc ille. Cū verò Magi, quod omnes norunt, in summa forent apud Persas veneratione, facile fuit vt ab illis acceptus mos in quolibet perueniret.

Quantum porrò ad Græcos, alibi retulimus è Strabone, hanc fuisse Cretensibus cōsuetudinem, vt quilibet puer quousque excederet ex ephæbis, quasi concubinus, haberet publico ritu amatorem suum, veluti vir vxorem: id verò ex lege institutum fuit. Imitati porrò sunt (eodē Strabone teste lib. 10.) Cretensium mores vniuersi Græci. Haud itaque mirū, si crederetur à Ioue Deorū summo raptū Ganymedē, maxima cū Iunonis coniugis indignatione nullo modo ferētis iuuetuti suæ, & Hebræ puerū quātumuis formosum prælatū.

..... Manet alta mente repostum

Iudicium Paridis, spretæque iniuria formæ;

Et genus iniustum, & rapti Ganymedis honores.

Neque verò tam flagitiosis fabulis contenti prisca syderibus inseruerunt ipsum Ganymedem, vt habetur apud Hyginum. Cōstat itaque minus obscœnos omnibus fuisse Romanos, quibus loco mōstri fuit, quod Nero coierit cū matre, legēque tulerit, vt marem liceret habere in matrimonio, ipse verò nuptias publicè celebravit cum Sporo liberto. Hoc enim solemnè & vtitatum fuit Græcis, illud Persis. Hadrianus autem in consecrando Anitono habuit, quem imitaretur, Iouem fabulosoform Deū parentem.

Restat vt videamus quales singulis temporibus processus fecerint quo ad alienos eorumque res aut vitam Romani, ac ceteri omnes populis, qui summa in terris imperia sunt potiti, Assyrij, Aegyptij, Persæ, & Græci.

Primus itaque est gradus, cū semel hostibus à fide discedētibus, & in libertatē se pristina vindicantibus, aut alioquin timorē suspicionemve iniicientibus, Romani eos multabant omni iure, ædibus, & agris, colonialisque ducere coeperunt. Id referūt nōnulli ad Tarquinium Superbū, qui Signiā Circeiosq; è Romanis colonos misit, vt Liuius lib. 1. tradit.

Hic verò mos adeo frequentibus temporibus creuit, vt abortis inter ciues bellis, bona partium victarū militibus victoris assignaretur: quod Sylla fecit, Appiano teste, & Sallustio in Catilina. Deinde illud etiam coepit vsurpari, vt si quando vnus vbis, quæ secuta fuisset alterā partē, agri nō sufficerent militi victori, vicinioris vrbis, quamuis illa neutri adheisset, fundi eidē militi cōcederentur. quod fecit Augustus, cū territorium Cremonense suis diuisit, mox etiā, cū nō satis hoc esset in Mātuanū processit. Hinc vates ille Mātuanus:

Mantua vae misera nimium vicina Cremonæ.

Et: *Impius hæc tam culta noualia miles habebit?*

Barbarus has segetes? en quò discordia ciues

Perduxit miseros: en queis conseruimus agros.

Secundus est gradus bellorū ciuiliū atrocissimorū, in quibus mirū quāta inter se rabie ciues efferaretur. qd vt apertissimū fiat, & cūcti videāt quāta sit Catholicorū aliquādo inter se sequētium præ antiquis māsuetudo, adducā verba Valerij Maximi de Sylla loquētis. Lib. 9. c. 10.

L. Sulla, quem neque laudare, neque vituperare quisquam satis dignè potest: quia dum quærit victorias, Scipionem populo Romano; dum sæuitiam exercet, Annibalē representauit. Egregiè nāque auctoritate nobilitatis defensa crudeliter totā Urbē, atque omnes Italiæ partes ciuilibus sanguinibus inundauit. Quatuor legiones contrariæ

De Sig. Tom. 1.

Zz partis

partis fidem suam secutas in publica villa (quæ in campo Martio erat) nequidquam A fallacis dexteræ misericordiam implorantes, obruncari iussit. quarum lamentabiles quiritatus trepidæ ciuitatis aures receperunt: lacerata ferro corpora Tiberis impatiens tãti oneris cruciatu aquis vehere coactus est. quinque millia Prænestinorū spe salutis per P. Cethegum data extra mœnia municipij euocata, cum abiectis armis humi corpora prostrauissent, interficienda, protinusque per agros dispergenda curauit. quatuor millia, & septingentos diræ proscriptionis edicto iugulatos in tabulas publicas retulit, videlicet ne memoria tam præclaræ rei dilueretur. Nec contentus in eos sæuire, qui armis à se disenserant, etiam quieti animi ciues propter pecuniæ magnitudinem per nomenclatorem conquisitos proscriptorum numero adiecit. Aduersus mulieres quoque gladios distinxit, quasi parum cædibus virorum satiatus. Id quoque inexplabilis feritatis indicium est. Abscissa miserorum capita modò non vultum ac spiritum retinentia in cõ- B spectum suum adferri voluit, vt oculis illa, quia ore nefas erat, manderet. Quàm porro crudeliter se in M. Mario prætore gessit? quem per ora vulgi ad sepulchrum Lutatiæ gentis pertractum non prius vita priuauit, quàm oculos infelicis erueret, & singulas corporis partes perfringeret? Vix mihi verisimilia narrare videor. At ille etiam M. Plætorij, quod ad Marij supplicium exanimis ceciderat, cõtinuò ibi mactauit; nouus punitor misericordiam, apud quem iniquo animo scelus intueri, scelus admittere fuit. Sed mortuorum vmbri saltem pepercit? minimè. Nam C. Marij, cuius etiam postea hostis, quæstor tamen aliquando fuerat, erutos cineres in Anienis alueum sparxit. Ita Valerius. è quibus tres scelerum gradus cernimus factos à Romanis quo ad aliorum res, ac vitam. Primus est qui à nobis iuxta ordinem nostrum positus est. Secundus est ciuiliū bellorum, in quibus atrocitas summa exerceretur. Vt enim vituperanda sæpè sunt bella inter Principes ac Reges, C multo magis certè damnanda inter eiusdem ciuitatis ciues, quibus nullum ius naturale, gentium, vel ciuile dat facultatem belli indicendi: quin omnia iura decernunt, vt ad commune consilium, magistratumve cuncta sua deferant, eorumque omnium iacturam tolerant interdum, quo pax communis feruetur, ne dum parua mea quamuis iure confector, tota ciuitas amittat maxima sua, plurimorum scilicet ciuium res ac vitam.

Tertius gradus est proscriptionum in eosdem ciues. Siquis enim debet vt clementia erga illos, vtique debet vt ciuis erga ciuē. Aduersus quē nulli licet arma sumere, nisi ob publicam causam, & iure cogente. Qui secus agit, violat ille vniuersum ius humanum. Talis verò est, qui ciues suos ciuis priuatus proscribit, sine publico edicto iubet interfici; cum potius si quis est victor, laudem sibi hac in re quærere debeat, quod ciuibus suis ignouerit vel extrema quæque merentibus. Sylla igitur primus initium Romæ dedit ciuibus proscribendis, tanta diritate, vt eorum peremerit quatuor millia, & septingentos. D

Quartus est, quod plurimos diuites non alia de causa iussit occidi, nisi quod eorum diuitias occupate vellet; vt ex allatis verbis apparet. Verum ne quis dicat, Syllæ solius vitium fuisse; quod bella ciuilia exercuerit, proscriptiones ciuium fecerit, diuites opibus & vita spoliarit. Respondemus, tribus hisce malis initium factum fuisse à Sylla anno Urbis sexcentesimo septuagesimo primo, vt colligunt ex epitome Flori lib. 88. Plutarcho in vita, Appiano ciuili bell. lib. 1. Velleio, Orofio.

Ex hoc tempore vsque ad Constantinum nulli ætati defuit multiplex Sylla per annos trecentum octuaginta quinque plus minus. similes enim Syllæ fuerunt Triumuii, Tiberius, Caligula, Claudius, Nero, Vitellius, Domitianus, Hadrianus, Commodus, Seuerus, Caracalla, Maximinus, Valerianus, Gallienus, Aurelianus, Carinus, Maximianus, Maxentius. quorum sæuitiam in omnes, rapacitatemque, vt alia enormia mittamus, supra descripsimus, antiquorum scriptorum verbis in medium productis. E

Quod si quæramus quales fuerint ceteræ gentes in proposito nostro; hoc sit satis attulisse in vniuersum, quod nulla de causa ducebant fas esse bella mouere: atque ita populos mouenti bellum parere recusantes necesse erat ex aliqua parte suis opibus ac vita priuari. soli omnium Romani aduersus alios arma ferre haud solebant, nisi prius faciales misissent, qui peterent, vt iniuriæ illatæ satisficeret: atque ira non veniebant ad arma, nisi ob iniurias illatas, quæ non corrigerentur, vt Dionysius Halicarnassens libro secundo, & Plutarchus in Numa tradunt. Quin ipsi Philosophi sapientiores licita aduersus Barbaros bella sanxerunt: sic namque Aristoteles Polit. lib. 1. cap. 5. Hæc verò omnia sit satis vnico exemplo comprobasse. Vt sæpè diximus è Strabonis libro 10. Cretenses habitati

A habitati sunt à priscis optimè omnium morati, & hi tamen eò denique euaserunt, vt Epimenides vates de iis cecinerit, quod Paulus ad Titum scribit:

ἡπίστες αὐτὸν λέγουσαι, κατὰ θηρία, γαστέρας ἀργαί.

Cretenses semper mendaces, male bestia, ventres pigri.

En qui exitus optimè institutorum inter gentes. Quo ad argumentum verò propositum Plutarchus in Pompeio narrat Cretam fuisse olim omnium pyratum, qui cuncta maria circumuolitant, communem sedem, & fontem, donec à Romanis expugnata est anno Urbis sexcentesimo octuagesimo septimo, Metellusque ob id nomen Cretici est consecutus. sic igitur Cretenses laudatissimi inter gentes ob optimos mores, libidine, rapacitate, luxuque ad extremum cunctis præstare quodammodo videri possunt.

B *De turpissimis Mahometanorum progressibus in omnibus tribus vitiis propositis, ad quæ ce tera reducuntur. Tum de arrogantia incredibili Moschonicorum Ducum. Cap. X X.*

Erùm quicūq; infandissimas Mahometis leges sunt secuti sic in omnium scelerum profundum miserimè corruerunt, vt pudeat id explicare, siue superstitionem, siue crudelitatem, libidinemve, aut prædationes intueri velis. Quod vt clarissimè appareat, non gradus hæc recensebimus, sed superpremium, quo peruenerunt, & in quo iamdiu foedissimè iacent, ac voluntantur omnes, potissimum verò Turcæ.

C Igitur quantum ad superstitionem, duo sit satis attulisse. Est inter Turcas quorundam, qui religiosissimi habentur, secta. Vocantur hi Turlachi. Mos est istis palam per obscenitatem spurcissimam coire cum quibusvis, ipsis etiam belluis, præcipuè verò cum asinibus, quibus ipsi vehuntur: & quo fidentiùs hæc ii perpetrarint, eo sanctiores existimantur. Id ego si in vno aut altero scriptore legissem, nullo modo inducere in animum possem, vt crederem: sed omnes, qui Turcarum mores latius describunt, id constantissimè affirmant; in his Ioannes Antonius Menauinus Genueus, Theodorus Spanduginus Cantacuzenus, Bellonus Gallus, Ioannes Leo Africanus; qui quidem è Mahometanorū sanguine ortus, Mahometique diu addictus, cum fuisset à nostris captus, Romæque Leone X. sedente adductus, Christo se dedit, & Africæ descriptionem, moreque suæ gætis proprio libro diligentissimè notatos nobis reliquit. Adiecit hic aliud lōgè obscœnissimū, solitos huiusmodi homines, vbi impetus eos libidinis arripuerit, violare mulieres obuias, quas posuerint, in medijs viis, nisi obstiterint illæ præ naturali, qui reliquus est humana menti, pudore. Quod verò est insanissimæ mentis, & ad præsens argumētū spectat, tanta superstitione defixi populi tenentur, vt credat hos homines diuinissimos, mulieres verò, quæ cõpressæ fuerint ab istis, ex hoc facto quasi consecratas, ac sanctiores effectas.

Secundū sit illud, si quis inter Mahometanos, ac præcipuè Turcas, inciderit in amētiam, ac mētis stuporē, pro sancto habetur, & honore præcipuo cælestiq; à cunctis colitur, quamuis furiosos ipsi cõstringat & cędāt. Refert idē Ioannes Leo, à Rege Tunetano exadificatas fuisse non ignobiles ædes, bonaq; assignata satis opulēta stupido cuidā, vnde alebatur illius sectatores, & cognati multi. Ex his diiudicare possumus reliqua istorū, qui vult legere ridēda multa ad hoc pertinentia, videat itinerariū Ludouici Barthez ca. 5. & seq. li. 2.

E Quantū spectat ad crudelitatem; tanta est inter Mahometanos, vt credi vix possit. Nemo nō paulo peritior scit, vbi fuerint alicui Mahometanorū Regi plures filij, inter eos implacabile bellū exoriri, donec ceteris interēptis, qui superest, solus imperio potiatur. Hoc verò est maximè Turcis solemne, & cõmuni decreto sancitū, vt vnus è liberis regnet, & reliqui vita spoliētur. Tãtæ feritatis exēpla nōnulla nos retulimus signo de intestinis hæreticorū cędibus ad finē. Quamobrē nos hic alia similis argumenti referemus. Si qui diritate efferati principes vmq; fuerūt, ij sunt ex Otthomanica gente prognati. Mahometis, qui Cōstātinopolim cepit, tanta fuit animi sæuitia, vt referat Spaduginus ab illo vetitū fuisse aliquādo, ne quis comederet enascentē quēdā cucumerē in hortis. Adolescētulus deinde præcepti ignarus illū cõspicatus comedit. Cum verò spatiaretur per hortos Mahometes, & abscessum videret, quæsiuit quis comedisset. Aderant trecēti adolescētuli. Cunctis negantibus, in rabie versus iussit vni ex iis ventrē diffindi, & sic deinceps aliis singillatim, donec in aluo eius, qui edisset, cucumis appareret. Cæsi sūt quatuordecim. in quattordicim nāq; vtrēvisus est. Quod si fortè hic in tercētēsimū locū reiciiebatur, omnes miserimè

mè interempti fuissent. Tanta diritas infederat truculento Regi. Ac ne putemus A alios forsan mitiores; quamvis hic reuera inter crudelissimos eorum sit referendus: nemo, qui Iouium legerit, ignorat quantis hic laudibus immerito interdum Solyma- num conetur ornare. Iste igitur adeo laudatus, quod narrabo, patrauit. Mulier qua- dam Græca Hadrianopoli filiam specie non illiberali secum ducens Constantinopolim pergebat. in itinere fortè incidit in quosdam Turcas, qui puellæ visæ forma capti, matri il- lam nequidquam vociferanti abstulerunt, secumque asportarunt. Mater dolore exstimu- lante ad Auditorium Regis venit; eoque tum præsentè, & audiente, magnis cum fletibus & expostulationibus rem gestam recenset. Id ubi Rex intellexit, accessit iuberet ducem mille militum, quos Ianizeros vocant. edicit, vt acceptis secum suis militibus Hadriano- polim rectà properet; & si quidè Turcas illos, qui abripuerat puellam, è signis datis agni- tos inueniat, còtinuò stipitibus sublatis, & per viscera media adaëtis infigat; sin minus, ead- B dem via Constantinopolim reuertatur, & quotquot inuenerit, quamvis innoxios, in eos eodem supplicij genere animaduertat. Imperata fecit militum præfectus; reos non repe- rit; reuersus plurimos immeretes obuios passim crudelissimè, vt editum fuerat, stipitibus acutis in viscera immisis occidit, conspiciendosque postea trāsituris quibuslibet reliquit. Hæc mansuerissimus Otthomanorum, quæ cunctis diuulgata sunt, mihi que retulerit qui Constantinopoli & in Græcia diu fuere viri fide digni. Illud porrò cunctis Mahometanis v- sitatum, vt quando singulis ferè plures sunt vxores, & concubinæ, & ex illis itidem filij plures, hi clam veneno sese petant; palam namque ferro agere, vt mos est Regibus genti- libus, haud ipsis licet impune: & idcirco quàm occultissimè ab istis conficiuntur. est au- tem primogenitus inter eos solus hæres.

Iam verò si libidinem spectes, nihil obscœnius Mahometanis vmquam fuit. De nul- C lis enim Regibus legas, qui non modò ducentas aut trecentas mulieres ad exstian- dam suam cupidinem conclusas habuerint, sed etiam totidem formæ elegantioris ado- lescentes; vt in morè positum videmus apud Otthomanos, ac Satrapas omnes Tur- carum. Sic in cunctis celebrioribus Mahometanorum locis obsoletorum prostibula publica habentur. Quin lex est sancita ab Eubocare Mahometis successore, ac recepta ab Aomar, & Odmen, posterisque omnibus, cuiuslibet fas esse ad quosuis vsus adhibere quæcumque is habeat in suo dominio. Hinc haud verentur coire cum belluis, & omni se turpitudine commaculare: quod post alios refert Theodorus Spandug- ginus in vita Ismaëlis, & Tammæ, vt vocant, Sophorum. Vt igitur aliæ gentes obscœnæ fuerint, omniū sanè hac in re Mahometani spurcissimi sunt habendi; quin non modò fœ- ditate huiusmodi, sed crudelitate in omnes ac rapacitate cunctis populis illi præcellunt. D & verò necesse est ita sit, cum nihil non ad ferrum cædèsq; reuocandum ex ipsis impiæ superstitionis principiis contendant, illudque iustum & verum fanciant, quod ipsa vis stabilierit, ac firmiter. Quamquam nulla vmquam natio tam latos aditus ad omnia fa- cinora aperuerit, vt hæretici Protestantes, duce Luthero, & Caluino; è quibus hic scrip- sit non esse opus a spirare ad vllam virtutem, aut velle vllum bonum, quo pœnas æternae euadas; ille autem dixit, gratiam suis diuinam eo magis conciliari, quo magis illi omni flagitiorum genere sese inuoluerint, vt supra ex ipsorum scriptis recitauimus signo secun- do, & vigesimo sexto ad finem.

Eò porrò superbix quidam Reges Mahometanorum, populi verò eò dementiae perue- nerunt, vt illi diuinas omnino sibi proprietates vsurpent, populi vsurpatas religiosa exi- stimatione & honore concedant.

Ismaël Sophus, vt alibi diximus, ipsamet genitricè suam, veluti alter Nero, interfe- cit, & quidem propriis, vt quorundam fuit opinio, manibus. Id refert Spanduginus in eius vita, Ioanes Maria Angiolellus cap. 13. & scriptor, cuius itinerarium subiicitur scrip- tis Angiolelli, cap. 14. qui plurima eiusdem Ismaëlis facta atrocissima recenset; in his, quòd plurimas prægnantes ventre exciso cum fœtibus interemit.

Idem Rex in Taurisio vrbe regia per vim mandauit abripi à suis patribus decem pue- ros, qui elegantioris formæ fuerant inuenti; quibus diu pro libidine est abusus, singulos deinde singulis suorū Ducibus ad eadè spurcitiè largitus est, & hic tamen à Iouio ma- ximè laudatur, & à Spadugino dicitur præ ceteris illorū locorū incolis nò esse lasciuus. A populis verò suis tanto est habitus in honore, vt eum pro Deo reputarint, in vota ad omnes ingruentes calamitates depellendas passim vocarint, creditum præterea sit à multis

A multis ipsum numquam moriturum: quod narrat idè scriptor, qui rebus hisce interfuit, exercitumque Ismaëlis diu comitatus Taurisij morabatur. Addit Spanduginus, tape- te, in quo ille genua flecteret preces facturus, solitum scindi in minutissima frustra, quæ certatim expeterentur, quasi reliquix sacræ ad omnia mala arcenda plurimum valentes. Refert alius auctor hisce honoribus alioquin diuinis Ismaëlem contentum non fuisse, fa- ciemque suam solitum obtegere ad reuerentiã maximam conciliandam, desiderium- que sui faciendum.

Verum longè istis arrogãtiores Moschouitici nunc Duces, qui populos sibi subiectos ad illum mentis incredibilem stuporem redegerunt, vt miseri credant bona malaque omnia à suis Ducibus in ipsos immitti, quin eis esse explorata ac singillatim perspecta omnia studia, & cogitata cuncta illis patere. Vt verò Duces isti gentes in hac stolidi- tate hærentes ac defixas teneant, nullas ab iis litteras addisci permittunt, nisi quibus ip- sifecerint potestatem: quæ latè prosequitur Possseuinus in Moschouia sua. Tales igitur hæresum Græcanicarum sectatores; quibus non absimiles fuisse Imperatores Constanti- nopolitanos suo tempore significare videtur Coniatas in vita Manuclis. & sanè est neces- se, quicumque è Græcis hæretici sunt, esse hebeti & attonito ingenio, & in peiora quo- tidie ruere, nisi siqui recipiunt se ad nos. Præfunt enim Græcis hæreticis monachi, quos *να- λοιπαδες* vocant, ex his dumtaxat Episcopi inter illos eliguntur. Hi porrò communi con- sensu decreuerunt, ne quis philosophiæ & dialecticæ det operam: qui secus faxit, excom- munitur, vt scribit Petrus Bellonus lib. 1. cap. 40. obseruationum suarum. Quam- obrem cum nobilissima instrumenta ad assequendam certius & expeditius veritatem prorsus excludant, contra consuetudinem maiorum suorū, nostrorumque simul, necesse est altissimis eos tenebris inuolui.

Sed quis ad arrogantiam Protestantium hæreticorum peruenit? Nam supra vidimus, hærefiarchas illorum Lutherum & Caluinum contaminatissimos homines iactare impu- dentissimè se esse supra omnes omnium sæculorum doctores, supra omnes sanctos, supra omnia Concilia, supra Ecclesiam, supra Angelos ipsos; se solos non errare, sed esse huius- modi, quibus in interpretatione diuinæ scripturæ & diuinorum scientia certissimò & in- dubitatè credant vniuersi. Multi porrò illorum sectatores, cum sciant eorum fœditissi- ma vitia, iactant ipsos esse Elias, Ioannes Baptistas, Paulos, cæli verò incolas, domesti- cosque Dei esse otiosos, ac surdos.

Longè verò omnium Lupa Anglicana impudentissima: nam viuens adhuc diè suū na- talem in kalendario grandioribus, ac rubris litteris notatum præposuit Natali sanctissi- mæ Deiparæ, & tum illum, tum diem præterea inaugurationis sacratius celebrari mada- uit, quàm cunctos sanctorum festos dies. celebritas enim quædam ferenda erat. Quin in summo Londinèsi templo diuinæ precès eius laudibus decantandis, non amplius Dei- paræ, vt olim, terminantur: quæ Sanderus libro schismatis tertio scripsit.

Quid illud? ter enixa passim prædicatur ex illicito coitu, ac propterea fuit in Comi- tiis Angliæ publicis decretum, vt illi defunctæ in regno possent succedere ex huiusmodi concubitu nati, vult tamen haberi virgo, sepulchroque inscribi se virginem tot annos exstitisse. Quænam sæcula igitur tale vmquam monstrum peperunt? Hoc scilicet non am- plius audito gloriatur Protestantes; è quibus quidam Foxus fossa altissima impietatis Martyrologium kalendariumque conscripsit, in quo amotis sanctissimis antiquitatis vi- ris, apposita sunt nomina quasi diuina impurissimorum nebulonum. Res hætenus cunctis hæreticis, vel fortis cuiuslibet impiis intentata: vt scilicet hæc istis vorago profundior impietatis relinqueretur, sicuti illæ etiam, quas supra enumerauimus, in quas nulla huc- usque gens ab orbe condito corruit. Nam quæ quæso tot abominanda simul coecrua- uit, ac sanxit, quod supra ostendimus, vt Protestantium hæreticorum turba?

SIGNVM QVINQVAGESIMVM SEPTIMVM.

Sanctitas Ecclesiæ nunc militantis.

Clarissime ostenditur Ecclesiam nunc militantem sanctissimis hominibus florere hoc seculo, neque ab Ecclesia Catholica posse fieri in malum progressus eos, qui facti sunt ab alienis. Cap. XXI.

Ria sunt, quæ multipliciter ostendunt ab Ecclesia nostra fieri non posse vltios turpes vel in moribus vel in legibus progressus. Ac primo loco innumera sunt oracula, quibus Deus id non modo prædicit, sed etiam promittit, quæ nos recitamus signo de perpetua sanctorum successione, & magnis Ecclesiæ sanctis, similiter vbi agimus de tertia coniunctione, demonstramusque Ecclesiæ doctrinam diuinam, labemque illi subesse haud, posse. Secundo loco sunt plurimæ rationes, quæ nobis id persuadent deductæ à diuina ipsius Ecclesiæ gubernatione. Quarum potissimum fundamentum est illud, quod in Ecclesia nostra sit nemo, qui sibi credat: quod quale quatumque sit, aperuimus ad finem secundi libri, & principium tertij. Postremò igitur sic esse, nullosque ab Ecclesia nostra in villa re turpi fieri gradus, ex eo constat, quod perpetuam nobis esse hominū sanctorū successione, perpetuam martyrum, quin illustrissimos iniquissimos temporibus sanctos aperuimus supra suis signis. Quocirca veluti cum synagoga maximè est depressa, & ipsius doctrina maximè est obscurata temporibus Herodis, qui legitimam Põtificū creationem sustulit, legitimumque septuaginta duorum confesum, Sadduceique hæretici irruissent in eiusdem synagogæ gubernacula, tum tamen illa omnium sanctissimos homines produxit, Zachariam, & Elisabettam, Ioachim, & Annam, Ioannem Baptistam, Simeonem, Annam prophetissam, denique ipsum Sanctum Sanctorum Iesum Christum filium Dei; sic & multo magis Ecclesia diuiniorem munita priuilegiis, & cælestibus ac solidissimis corroborata promissis, cum venient nouissima tempora, siue illa sint plura, siue vna, cum refrigescet caritas, abundabit autem malitia, & erunt homines seipfos amantes, cupidi, elati, superbi, blasphemii, parentibus inobedientes, ingrati, scelesti, sine affectione, sine pace, criminatores, incontinentes, immites, sine benignitate, proditores, proterui, tumidi, & voluptatū amatores magis quàm Dei, habentes speciè quidam pietatis, virtutè autem eius abnegantes, ut ait Paulus: dabit illa tamè in lucè diuinissimos homines. Quin cum veniet Antichristus, accurrèt Enoch & Elias, palamque se Christus ipse ostentabit. Interim verò si ex vna parte domus Dei, ut Apostolus appellat, labè facere videtur, ex alia longè maxima & splendidissima ornamenta sumit: quod aperuimus quo ad fidem signo de maxima propagatione iniquis temporibus facta, quo ad sanctitatem signo de magnis sanctis, ac signo de religione ad finem.

Verum fallit hoc impios omnes, quod scelerum pleni, virtutis illi quidem fulgentissimum lumen aspicere tamquam solem vespertiones haud possunt, & Ecclesiæ formosissimas partes intueri ac mente circumlustrare nolunt, sed oculos protinus ad minima queque errata Catholici alicuius aduertunt, quod ea velint, cupiant, & amplexentur. Inde ex aliquibus, non ex vniuersis, vniuersitatem criminari spurcissimè non verentur. Vbi verò possunt, in peiorem partem, à semetipsis suaque natura nostras res ipsi metientes, ac diiudicantes, cuncta interpretantur. Sic verò esse experientia nostræ ætatis comperimus. Romam percepimus ventitasse Protestantium studiosos aliquos. Quid igitur isti? Numquid cum religiosis hominibus ac pijs versantur? Numquid societates, collegia, confraternitatesque, ut vocant, hominum bonorum, quæ sunt innumera in Vrbe, frequentant isti? Nunquid eorum studia, & exercitationes ad omnia pietatis opera inspiciunt, & ad discunt? Nihil minus. Ut sunt homines vel non bene assueti (leuissimè namque loquimur) vel perditii, male assueta, aut perditia quæque loca, quantum possunt, adeunt, celebrant, cum quibuscumque suorum similibus versantur, in ganeis toti sunt, ac popinis. Nauique Romanam totam sentinam vociferantur. Nondum sanè sumus in cælo, vbi nihil non optimum. Sumus in terris. In magna autem domo, inquit Apostolus, non solum sunt vasa aurea, & argentea, sed & fictilia, & quedam quidem in honorem, quedam

A dam autem in contumeliam.] Fuerunt isti, suntque semper cum vasis fictilibus fuligine obductis, in infima ipsius nauis parte, quod sordes omnes projiciuntur; sua cunctis locis, cunctis nauibus sentina inter mortales, & sua Romæ. signo autem de summa sanctitate explicauimus nostrorum pessimos, ut habentur à nonnullis, esse longè meliores ijs, quos optimos omnium iactant alieni à nobis, ac sordes nostræ sentinæ præ istis non esse sordes, sed res insigni forma ac specie præstantes. Quid igitur, si bene animati inspiciant optimas nostrarum rerum, nostræ Ecclesiæ partes? Sed miscuit in eis Deus prouidentia suæ permisso spiritum vertiginis, inquit propheta. Quid est spiritum vertiginis miscere? qui vertigine corripiuntur, ijs intimi spiritus & vapores intra capitis abditi recessus circumuoluuntur, & agitantur in gyrum; cumque ipsi sic affecti sint, tamen videntur sibi videre immobilia cuncta non modo moueri, sed eodem modo circumuolui, & agitari in eundem gyrum. Instabilia & turpia cuncta sunt alienis ab Ecclesia nostra, ut signis de vna fide, summa sanctitate, & postremis vltimi libri ostendimus; idcirco haud possunt sibi persuadere, quin eodem modo cuncta circumferantur. Sed certè prædictum fuit à regio vate illud, Domū tuam decet sanctitudo in longitudinem dierum.] Quocirca & diebus etiam nostris sancta erit Ecclesia, & quibuslibet futuris. Ecclesia namque domus est Dei, ut Paulus nos docet, ac rectè Apostoli inter ceteros fidei, ut vocamus, articulos, ac prima principia, voluerunt esse in simbolo illud, ut certò crederemus Ecclesiam sanctam. Non igitur huic principio subesse vquam falsitas potest. pollicitus namque est Deus, per Christum nobis & illud conuincendum fore, ut seruiamus illi in sanctitate & iustitia coram ipso omnibus diebus vitæ nostræ, non igitur aliquibus tantum Ecclesiæ diebus. Ut autem videant hæretici & impij Ecclesiam nostræ ætatis à Deo non esse derelictam, neque vltios ab illa factos in malum progressus; atque ut habeant Catholici, quo se maximè cõsolentur, sciant illud à Deo dictum reuera ad Catholicos pertinere, Ne dicas, quid putas causæ est, quod priora tempora meliora fuerunt, quàm nunc sunt? Stulta enim est huiusmodi cogitatio.] Hæc per Salomonem Deus; quæ non conuenire alienis ab Ecclesia nostra, quod eorum sit in peius proficere, inquit Apostolus, certissimis euentis est à nobis abundè demonstratum: conueniunt igitur Ecclesiæ nostræ. Quocirca efficacissimum nobis & illustrissimum sit signum sanctitas Ecclesiæ nunc militantis.

Recenseamusque primo loco nostri sæculi viros Apostolis adnumerandos, ac moribus reuera Apostolicis & diuinis excellentes. & quamuis aliquot eorum meminimus signo de perpetua sanctorum successione, nihilominus multo plures huc referuauimus veluti apposito signo. Enumeremus secundo martyres, & opera miranda illorum, tertio feminas sanctitudinis maximè cælestis.

Franciscus igitur Paulanus qui quantumque fuerit, ecquis ignorat? eius nonnulla gesta eodem signo leuiter innumimus. Vita illius diuinissima nuper à quodam ex ordine Minorum conscripta circumfertur. Notissimum verò cunctis, quantum fuerit sanctitatis. Ignatius Loiola similiter, Franciscus Xauerius, & Aloysius Bertrandus, quàm cælestis vitæ fuerint, omittimus dicere. nemo namque ignorat, & illorum facta scriptis mandauit Petrus Maffei, huius autem Vincentius Iustinianus. Istorum similiter nonnulla gesta & euenta diuina attingimus signo de perpetua sanctorum successione.

Ioannes Dei, à quo habemus ordinem illorum, qui hospitales ædes ægrotis sanandis curare solent; multaque illorum sunt familiae in Hispania & Italia, ad institutum huiusmodi excitandum diuino monitu impulsus est. fuit homo humanarum rerum despicientissimus, honoris cuiuslibet maximus contemptor. totas noctes sæpius in precibus transigebat, hominum cogitationes solitus erat aliquando perspicacissima mentis acie peruadere, & ad emendationem vitæ edicere ijs, quibus opus erat. Cum dæmone ipso palam sæpius pugnavit. Obijt genibus flexis in obsecratione positus: & quamuis defunctus esset, ita tamen rectus consistebat, genibusque suis innixus, donec post aliquod tempus fuere qui corpus eius ab huiusmodi situ dimouerent. Post annos viginti, corpus sine vlla cura sepultum tamen integrum, illæsumque est repertum.

Alexander Capocchius Florentinus ex ordine Prædicatorum vixit annos sexaginta septem virginitatis integerrimus custos: tribus noctibus ter voce diuina clarè illum versiculum concinente, ac repetente, Docebo iniquos vias tuas, & impij ad te cõuertentur,] ordini sese illi deuouit, ac multa cum laude sanctitatis in eo vixit: mirabilissimè plurimos à vitijs ad honestissimum viuendi genus reuocauit, plurimis etiam desperatam valetudinem

nem

Matth. 24.
1. Tim. 3.

1. Tim. 3.

1. Tim. 3.

Isa. 19.

Eccle. 7

ILLVSTRISSI
MI HOC SAE-
CVLO SAN-
CTI.

nem suis precibus statim restituit, in his Francisco Mediceo tum puero, deinde Magno A Etruriæ Duci eius vitam latè descripsit Franciscus Marchus, & Seraphinus Razzius, obiit ille anno millesimo quingentesimo octuagesimo primo.

Petrus è Montibus ex ordine S. Francisci totos viginti annos in solitudine vixit in insula Fortis Venturæ vna è Canarijs cælitusque prouiso cibo farinæ hordeaceæ, cuius modicum semper inuenit in pera, quantum sufficeret ad vitam producendam, semper est pastus, diuinisque operibus clarus suæ mortis horam prædicens octuagenarius decessit.

Ludouicus Lerma Franciscanus vixit in insula Taneriffa sanctitate & miraculis clarus, obiitque sui tempus prænuñciauit, ex eius corpore manat oleum, quod mirificè valet aduersus omne morborum genus, ita vt quidam nomine Lossanus, ex oppido Guaracico, illius vnctione lepram, qua fœdabatur, expulerit, alius verò morti propinquus, protinus conualuerit.

Toribius Motolinia vnus è duodecim primis Franciscanis, qui cum Martino Valentino profecti sunt ad Indias Occidentales, tantæ sanctitatis fuit, vt cum maxima siccitate aliquando cuncta in vrbe Tetzcuco exarescerent, incredibilisque ob id sterilitas sine dubio futura esset, ipse indicta supplicatione cum perrexisset ad templum quoddam Sanctæ crucis, continuò precibus abundantissimos imbres impetrauit. Contra cum tempore alio effusissimis pluuijs omnia fata & fructus corrumpere, eodem modo protinus ipse obtinuit à Deo pluuiarum cessationem.

Ioannes è S. Francisco, solis precibus, ac nullo prorsus studio affectus est linguæ Mexicanæ cognitione, ita vt maxime cunctis fuerit admirationi, cū repente auditus est ea lingua innumeris præsentibus concionari. hic aliquando plurima idola Indorum, multitudine ingenti vidente, à pueris Christianis confringi iussit. Eadem verò die dæmon apparuit Indo cuidam, qui aberat passuum millibus sexaginta: apparuit autem facie deturpata, membrisque mutilatis, inueniens, En vt à Ioanne malè habitus sum: remque vti gesta erat explicauit efflagitās, vt aduersus Ioannem suam contumeliam vlceretur, se ipsi opem laturum: docuitque rationem, qua flagitium perpetraret. Aggressus est rem Indus, expectatumque Ioannem per insidias adortus prægrandi fuste percussit aufugiensque irritò euentu, & à persequentibus nonnullis comprehensus, rem detexit, & Christo se dedit. Idem Ioannes Idolorum Sacerdotem baptizauit, cui mox duo dæmones assumpta parentum ipsius defunctorum effigie apparuerunt affirmantes se in amoenissimis deliciarum locis degere, eò deducuros ipsum, si velit sequi, & imperata facere, sequitur ille, perueniunt ad syluam, suadent, vt laqueo faucibus iniecto se ex arbore suspendat, ac præfocet. Aggressuro iam rem misero astitit Ioannes, siue ipse reuera, siue specie sua. Increpat, dolos detegit. Agnito scelere Indus Dei nomen ex animo implorare cepit, ac protinus Dæmones cum suis spectris euanescere. Ipse Mexicum reuersus, Ioanni que occurrens accidit ad pedes veniam criminis suppliciter petens. Idem Ioannes defunctum filiolum, diu rogatus à matre vt id faceret, ad vitam precibus reuocauit, aliaque multa mirabiliter egit, ac prædixit, obiit anno millesimo quingentesimo quinquagesimo sexto.

Martinus Valentinus illustrissimæ vir sanctitatis fuit. Hic ex ordine S. Francisci cum duodecim sociis venit in Occidentales Indias anno millesimo quingentesimo vigesimo quarto & incredibile est, quot ipse cum suis Indos ad Christi cultum perduxerit, Nemo ex illis duodecim fuit, quin anno millesimo quingentesimo trigesimo primo plusquā centum millia Indorum baptizasset. Hic verò fuit eminentissimæ sanctitudinis, Virtutūque omnium diuinarum sublimissimum culmen est affectus. Visus est aliquando cum in Salmaticensi Minorum monasterio diuersaretur orans extensus in modum crucis brachijs in aëra sublatus. Cum sæpe è superiori loco verba faceret de Christi passione ad populū rapiebatur extra omnes sensus, immobilisque erectus, ac rigens diu persistebat. Antonius è Naua, & Ferdinandus Cortesius in Tlalmanalco oppido, cum cellam, in qua morabatur, de improviso aliquando aperuissent, inuenerunt orantem, in aëra sublatus, & à sensibus abstractum. Bernardinus è Sahagunt, cum cuperet hæc propriis ipse oculis intueri, accessit in Tlalmanalco ad ea loca, in quæ solitudinem petens precaturus Martinus se conferre solebat, obseruato tempore, quo se in illa iam sanctus receperat, vbi propior est factus, mirificum splendorem conspicatus progredi ultra non potuit, quod nimia lux aciem luminum perstrinxisset, mentemque obturbasset.

Allatus est aliquando ad virum sanctum puer ægrotans, vt eum baptizaret, verū prius quam

A quam perfici id posset, ille vita decessit. Acceptum sanctus in altari collocavit, supplicationi se dedit, ad vitam paulo post reduxit, baptizauit, ac suis restituit. Tlaxcalæ præ nimia siccitate cuncta exusta iam conspiciébatur. Venere ciues ad virum diuinum opem petentes, supplicatione indicta processit ille ad locum quemdam, in quo crux fuerat collocata. Vix eò peruenerat in precibus totus, cum pluuiæ copiosa cælitus defluxit. Idem rursus contigit in oppido Tlaxpano, plurimis porro ægrotis sanitatem restituit. Illud autem nullo modo prætereundum Ioannes ex Oueto, qui Tecanachalci decessit, Custos in ciuitate Angelorum, cum sensu odoratus esset priuatus, sanctique cadauer tumulo recluso inspexisset, incredibilem protinus odoris fragrantiam sensit, & ex illo odoratum recepit.

B Obijt anno millesimo quingentesimo trigesimo quarto, cum diè mortis prædixisset, genibus in nuda humo in morem supplicantis positus, & in contemplatione cælestium defixus. Corpus eius triginta tres annos integrum incorruptumque omnino permansit, & eius videndi copia pluribus ad illud inuisendum properantibus nebat. Innumera porro miracula quotidie ex illo prodibant. Post annum millesimum quingentesimum sexagesimum septimum, cum capsam, in quò repositum iacuerat, aperuissent, nihil in illa inuentum. facta est diligentissima inquisitio, an ab aliquo fuisset asportatum, & subreptum. nihil poruit inueniri, quamuis Apostolicæ litteræ in eam rem scriptæ fuerint anno millesimo quingentesimo octuagesimo.

C Indi in maxima illi, veluti Apostolum ad ipsos diuinitus missum, veneratione habuerunt, & quæcumque ad illum spectantia colligere potuerunt, veluti cælestes quasdam reliquias asseruarunt, & coluerunt summo honore; vbi verò morbis, aut etiam peste tentati sunt, illa corporibus admouebant, ac sanitatem plerumque mirabiliter protinus iidem recipiebant. Quocirca data fuit opera diligens, vt omnes eius reliquæ vestium ceterarumque rerum colligerentur. Collectæ loco decenti sunt repositæ, & miracula innumera ab illis in dies emanant.

Andreas ex Olmo sub annum millesimum quingentesimum uigesimum octauum in Indias Occidentales venit, & quadraginta tres totos annos in ijs perlustrandis, populisque ad Christi cultum perducendis insumpsit, perduxit autem tum multos, tum verò truculentissimos ex illis Chichimecas. Incredibile est, quot & quanta vir hic sit perpeffus, & quæ discrimina diuino beneficio superarit.

D Bis diuerso tempore plurimi ex Indis conuenere, illum namque statuerant occidere. Cum verò innumeras in illum sagittas quasi certissimò transfixuri misissent, sagittæ vbi corpori illius appropinquabant, continuò retorquebantur in ipsos iaculatores. Quæ res conspecta, & diuulgata, maximo omnibus in posterum terrori fuit.

E Rursus aliàs conspicati sunt ipsum in tuguriolo gramineo commorantem. Ignita tela expediunt, ardentiaque iam tum iaculantur in aridam casam. Verum mirabiliter vident, omnia protinus extinguere, vbi fenum siccum, ex quo constructum erat tugurium, tetigisset.

Chichimecæ populi, vt diximus, efferatissimi sumptis armis, à Rege & Archiepiscopo discessione facta, bellum meditabantur. Cunctis reclamantibus eò profectus Andreas ad obedientiam reduxit illos & placauit. Multis multa prædixit; in his diem, & horam suæ mortis. Miracula multa edidit, corpus eius defuncti, antea subfuscū, statim candidissimū, fulgens, & suauissimè olens mirabiliter apparuit. Auditi sunt præterea diuini in eius obitu cõcentus. Terra ex illius tumulo defumpta mirabiliter ægrotis reddidit sanitatem.

Franciscus Colmenatus trigintaquinque annos Indis Christo conciliandis dedit, nihil non acerbi & duri perpeffus, eius litteræ quædam ægrotis admotæ morbos expulerunt.

Hos igitur paucos retulisse sit satis ex iis plurimis qui virtutibus diuinissimis florentes, miraculisque editis clari prodierunt ex ordine Sancti Francisci, & innumeros ad Christum populos belluinis antea moribus viuentes traduxerunt in latissimis Indiarum Occidentalium terris. illorum verò gesta quædam breuissimis adumbravimus. Siquis cælatius cognoscere cupit, legat historiam Franciscanam ad finem; quam dedit in lucem Franciscus Gonzaga Episcopus Cephalenus, & illius ordinis antea summus præfectus, vir nobilitate quidem generis præstans, sed longè præstantior admirabili vitæ innocentia, & puritate, vt merito non ordinem modò Franciscanorum, sed & Episcoporum dici possit ornare, sicut eius frater Scipio Gonzaga sacrosanctum Cardinalium confessum ob eximiam humanitatem, doctrinam, integerrimosque mores illustrat.

His

His addit alios Marcus Olyssiponenſis Episcopus Porti in Lusitania. in his est Franciscus Soto, quem viderunt aliquando Indi, dum concionaretur, ingenti luce circumfulgentem; Martinus Iesu, supra cuius sepulchrum sæpè visus est homo maximo splendore circumfulsus.

Sequuntur viros hos diuinos, quorum gesta in Indiis recensuimus, alij ex ordine similiter S. Francisci, quorum nonnulla acta describit Marcus Olyssiponenſis chronici sui parte tertia, lib. 8.

Baptista Florentinus, in his est cuius corpus habetur in monasterio Clampi prouinciæ S. Bernardini, quiq̃ue visus est aliquando à plurimis è terris in altum ferri diuini spiritus efficacitate, maximeq̃ue viuens sanctimonie fuit.

Cherubinus Bergomas, dum præfesset Nuceria Sarracenorum sui ordinis religiosus, diuinissimæ vitæ fuit. Ad eum venit Brita coniux proregis Apuliæ rogans enixè, vt pro suo filio moribundo intercederet precibus apud Deum. Post eas fusas dixit illi Cherubinus futurum, vt conualesceret puer, sed alius pro illo obiret. & paulo post ab ea petijt mulã, qua infirmis ac destitutis ipse viribus veheretur ad propinquum monasterium, in quo necesse habebat mori pro filio ipsius. Dedit mulier, eò sanctus peruenit, horamq̃ue mortis prædixit, eaque deceffit. illius autem cadauer plurimis est miraculis illustratum, plurimifq̃ue ægrotis restituit sanitatem.

Antonius è Lionessa in monasterio Montis Odorisij tantæ fuit sublimitatis, vt indomitos tauros voce sola compesceret, dictisq̃ue suis redderet obsequentes, aues accerferet quò vellet, & in cætum coniungeret, cumq̃ue ijs nihil ab ipso extimescentibus versaretur ægrotis præterea multis reddita valetudine vires confirmauit.

Estuniga iacet in S. Mariæ Iesu Barchinonæ. Hic audiebat confessions Ferdinandi Hispaniarum Regis, neque adduci potuit vmquam, vt episcopatum acciperet. Dumq̃ue aliquando iter faceret, & nox ipsum sociumq̃ue deprehendisset in via, neque quò se ambo verterent scire possent ob tenebras vndique diffusas, ad preces Estuniga confugit: lux protinus è cælo delapsa circumstetit, puerq̃ue de improviso apparens eos in apparatus domum deduxit. ibi noctem commorati, manè se deinde in viam dederunt, ac domus euauisse visa est. Alio tempore cum comes eius exitinere defatigatus sitiret, impetrauit illi aquæ viuentis fontem. Prædixit vbi moriturus esset, eius cadauer post aliquot annos illæsum prorsus est repertum.

Laurentius è Rapariegos sepultus est in monasterio Areuali prouinciæ Conceptionis. Is visus est orans in altum à spiritu diuino supra terram totus ferri. Reges Catholici aliquando ingressi sunt eius cellam, quos cum numquam vidisset, aut ex alijs posset eos signis agnoscere, continuo qui forent edixit, Ioannisq̃ue Principis eorum filij mortem prænuñciauit. Inter alia miracula, quæ viuens est operatus, illud fuit, quòd quidam ex arbore altissima decidens caput ita fregit, vt mortem non posset effugere: Laurentius accessit ad illum, caput manibus compressit, & repente factus est sanus.

Liberato è Ciuitella, Petro ex vrbe Penna Aprutinis contigit similiter, vt supra terram visi sint in diuinorum contemplatione defixi toto corpore in aëra sustolli.

Dominicus è Teris in Monte Regali prouinciæ S. Bernardini vnà cū coniuge sua, tum virtutibus cunctis, tum miraculis diuinitus illustrati fuerunt. Vixere autem simul quidem semper in eadem domo, sed perpetuam seruantes castitatem.

Ioannes Ataidius nobilis Lusitanus puer annorum sexdecim in Franciscanorum se ordinem patrie inſcio contulerat. Cumq̃ue vnicus patri esset, abstractus est inde ab ipso, coniugioq̃ue protinus alligatus, puella nobili, ac pulcherrima vxore data; cum qua tamen sanctissimè vixit. Arzilla est Africa vrbs munitissima Regi Lusitaniæ subiecta: eò perrexit aliquando Ioannes; cumq̃ue ex illa egressus in apertos campos occurrisset ingentibus Maurorum & Arabum copiis exiguo militum numero stipatus, in fugam sese hostes dederunt, confessi postea se vnà cum Ataidio conspicatos ingentem exercitum, qui in ipsos collatis signis pergeret. Hoc visum sanè diuinitus est immisum, quo manus hostiles Ioannes effugeret, non euasurus, si rem, vti erat, inimici conspexissent. Defuncta vxore, filijs iam natu grandibus, & Comitatu, vt vocant, opulento relictis, ingressus est ordinem Franciscanorum, in quo maxima cum sanctitatis laude vixit. Puerulū quemdam strumofum inungens oleo accepto è lampade sacra protinus sanauit. Isabellam similiter Gaam ab vlcere, quod labijs infederat, crucis signo ducto, liberauit. Bis cum fo

ret

ret arca pane inanis, eam dicto quantum sufficeret toti suorum conuentui alendo repleuit. terra ex eius sepulchro eruta plurimos à morbis liberauit. Mulier quædam, cui sanguis ex ore copiosus à multis annis profuebat, petiit, vt sibi permitteretur eius cadauer, dum transferretur in monasterium, quod erat in ditione auiti Comitatus, conspiceret, ac tangere, conspexit, tetigit, ac protinus est sanata. Dum vixit sæpè visus est in contemplatione cælestium positus euehi totus in aëra à terris admodum remotus.

Ioannes Nauarretes cælestis vitæ fuit. obiit anno millesimo quingentesimo vigesimo octauo. Nam dum concionaturus pergeret ad locum, quò populū conuocarat, in transitu cuiusdam mōtis, cui nomen Portelæ Fabeyræ, cecidit ex asino, quo vehebatur; ex eo casu paulo post vita, vt ipse iam prædixerat, migravit. in ipso autē loco casus emerſit fons, è quo innumeri haurientes innumeros è suis corporibus morbos expulerunt. Quamobrem publicis monumentis viginti quinque miracula huiusmodi à notario ex auctoritate publica ritè comprobata & consignata fuerunt. Eorum nonnulla refert Marcus Vlyssiponenſis Episcopus Porti.

Ioannes Fabrianensis Picenus omnium virtutum laudibus cumulatissimus tantæ fuit abstinentiæ, vt sæpius bis in hebdomada tantum cibum sumeret. Cibus verò semper illi erat panis, & aqua. Multis floruit miraculis, & adhuc mortuus floret.

Recenset idem Marcus Episcopus Porti plurimos alios ordinis eiusdem, qui vitam duxere in terris maximè cælestem diuersis in locis: in his Franciscum Gata in monasterio nemoris Borbæ, Didacum è Mureia in Reoleto S. Catharinæ, Andream ex Afayso prouinciæ S. Ludouici, Petrum Sacium ex eodem loco, Petrum è Guarda Lusitanum, cuius corpus in S. Bernardini insulæ Maderæ iacet, Mattheum è Basso Picenū, qui sepultus est Venetijs ad S. Francisci: qui sanè omnes cælesti fuerunt innocentia vitæ, diuinifq̃ue operibus, ac miraculis illustres, plerique extra omnes sensus abrepti in aëra à terris remoti sæpius visi sunt ferri.

Nos etiam Romæ nouimus, quod omnes sciūt, Felicem Capuccinum maximæ sanctitudinis virum, è cuius corpore liquor manauit, & adhuc interdum manat odor, ad omne morborum genus pellendum mirificè valens; eius corpus est in S. Bonauenturæ.

Anno millesimo quingentesimo octuagesimo tertio Valentia vitæ deceffit Nicolaus Factor ordinis obseruantium Minorum. Vitam ipsius descripsit Christophorus Morenus. Hic igitur cælestem prorsus vitam ducebat in terris, ac frequentissimè rapiebatur extra omnes sensus, totus in contemplandis diuinis. Id autem toti Valentia notissimum, quòd in publico sæpè id contigerit, videntibus cunctis, qui voluissent. A multis etiam quandoque visus est immensa luce circumfulgens. Plurimis plurima prædixit. Aliorum cogitata sæpè præuidit, atque ipsis cogitantibus, qui nihil eorum cuiquam fuerant effati, detexit. Quin, quod maximè sit memorandum, sæpius absentibus ac longissimo interuallo locorum seiunctis vocatus in vota apparuit temporis momento: qui verò id acciderit incertum. Illud certissimum, multos liberasse mirabiliter à variis morbis, quibus de improviso inuocatus apparebat. innumeros præterea variis ægrotationibus afflictatos, vlceribus scatenes miserabiliter, idem sanauit. Nominatim multos refert auctor. Hæc autem plurimum fide dignissimorum iuratis testificationibus in acta publica solemnè ac legitimo ritu sunt relata, quæ scriptor vitæ fusius recenset, ac testes multarum rerum spectatissimos, nobilissimos, & omni exceptione maiores adducit, exempli gratia Franciscū Aragonium Segorbæ Ducem, Ioannem Riberam consiliarium regium, Antonium Augustinum, virum, quod omnes docti sciunt, litteratissimum, & Archiepiscopum Tarracensem, qui cum vidisset illum, cælestium meditationi affixum, abstractumq̃ue ab omni sensu, & corporis functionibus, curauit eius effigiem, vti tunc erat, exprimi in tabula, cui deinde subscribi iussit hoc epigramma:

Dum gustas, Factor, Domini dulcissima verba,

Raptus es in calum, perfruerisq̃ue Deo,

Inde redis lætus, cælesti ac nectare plenus,

Atque doces calum scandere quæ liceat.

Adducit testem Ioannem Riberam Patriarcham Antiochenū, & Archiepiscopū Valentini; denique ipsū Senatū Regiū regni Aragonensis, qui mādauit acta Nicolai publicis monumentis & attestationibus legitime consignari; nobilissimos itē Sexuiros Valentia, qui curarunt, vt in scripta publica redigeretur quicquid ad virum sanctissimum pertineret.

Hos

Hos igitur vna S. Francisci familia numerat hoc saeculo viros è suis, qui quamvis corpori forent alligati, mente tamen semper in caelo versarentur, actisque non humanis, sed caelestibus inter homines maximè eminent. Hi verò sic omnium rerum terrenarum fuere contemptores, vt nihil stabile, vel proprium, vel cum aliis commune possideret; mobile nihil haberent proprium, simplex illis lacerumque integumentum, quo potius operiti, quam induti possent vocari. Hoc autem non illis proprium fuit, sed cum alijs ex ordine suo commune, relictisque ijs tantum est usus ad arbitrium suorum praefectorum. Nummos nefas attingere. Castitatis porro, & obedientiae excellentissimi cultores fuerunt, vt neque cogitationis vlla nubes potuerit eorum mentibus aspergere vel leuissimam labeculam.

Sunt porro & ex ordinibus alijs alij similiter excellentissimae sanctitatis viri, è S. Augustini, Benedicti, Dominici, Carmelitarum, maximè qui sunt in Indias profecti. Sed quinam fuerint, nominatum scire non potuimus, quod eorum gesta non peruenerint ad notitiam nostram. Aloisij tamen Bertrandi, & Alexandri Capocchij ex ordine S. Dominici supra meminimus signo de perpetua Sanctorum successione, quod acta illorum scriptis prodita, ac memoriae mandata fuerint.

Sequuntur hos plurimi è societate Iesu, quorum vigintiduos enumerauimus signo de propagatione fidei, cap. I. qui sane omnes caelestem vitam ducentes in terris mirabilia multa patrarunt: commune omnibus ferè fuit, vt daemones ex obsessis corporibus expellerent, aegrotis multis diuino modo redderent sanitatem, maximè verò aqua sancta, quin fuere & qui mortuos ad vitam reuocauerint, vt aperuimus signo de miraculis in fidei propagatione factis, cap. secundo.

Nullus autem fuit ex hisce ordinibus, qui martyres non protulerit ad nostrae religionis, Catholicaeque veritatis inter alienos consignandae testificationem: quod retulimus signo de perpetua martyrum successione. Singuli porro fuere eiusmodi, vt nihil haberent, quod suum possent dicere, quicquid illis erat, id commune cum socijs eiusdem familiae ijs fuit. Castitatis, & obedientiae studiosissimi omnes. Iam verò quis cogitare, ne dicamus enarrare, valeat, quot isti pericula adierint, quot acerbissima & asperrima sint passi, dū vastissima & saeuissima maria transmittunt, dū regiones incognitas, incultas, & horrentes pererrant, inter efferatissimos populos, qui belluas diritate morum superarent, quoti die versantes, nullis tecti praesidijs, nisi diuinæ opis, errantes in solitudinibus, in motibus, in cauernis, cum fame, frigoribus, aut etiam nimis aestibus, omnium denique rerum inopia colluctantes? Ac sane non possum nisi vehementer dolere, quod acta aliorum religionum non potuerim scire, praecipue verò illorum, qui sunt ex ordine S. Dominici, è quo sanctitate florentissimi viri prodierunt, qui in Indijs durissima perpessi late Christi religionem propagarunt.

Quamobrem nulli vmquam saeculo ab orbis fabricatione post Apostolica tempora Deus, tot ac tanta diuinitatis effecta, & privilegia concessit, quot, & quanta huic nostro per merita Christi, ac preces eorum, qui nos praecesserunt, hominum sanctorum; vt obstruantur ora pestilentia haereticorum, qui, si quando in Ecclesiam furere sunt visi, nunc in illam maxime insaniam pleni debacchantur.

Primumque horum sit hoc, numquam tot homines ad exterarum & ignotas terras è Christianis abiisse, vt Christi cultum late propagarent, vt saeculo hoc nostro contigisse certo videmus. Id verò non nisi ab ardentissimo ac longè diffuso Christi amore nasci potest.

Secundum, numquam in tot, tam vastas, lataeque regiones vllas è Christianis ad amplificandam religionem adnauigasse, in quot, ac quam vastas, ac latas nostri hoc saeculo appulerunt.

Tertium, numquam tam remotas, & non modò à nobis, sed inter se distitas etiam terras nostri inuiserunt ad gloriam Christi nomenque dilatandum, vt saeculo hoc nostro, quo tēdentes ab Occidente in Oriente circumnauigamus orbem totum, ventumque iam propè ab extrema Arcto ad Austrum supremum, igitur longissimè pertinet amor nostrorum in Christum.

Quartum, Numquam Christiani loca tam inculta, squallida, & horrentia peragrarunt, & Christi doctrina illustrarunt post Apostolos (hoc enim semper volumus repetitum) vt hoc saeculo per merita Christi, & hominum, qui praecesserunt, sanctorum ab ipso deriuata, scimus, & gloriamur.

Quin-

Quintum. Numquam tot gentes ad Christi cultum sunt traductae per Christianos, vt cognoscimus hoc saeculo traductas; quin hoc plures, quam cunctis antè actis simul, vt ostendimus signo de perpetua fidei propagatione.

Sextum, numquam Christiani nationes vllas moribus adeò belluinis & efferatis Christo conciliarunt, vt hoc saeculo nouimus conciliatas. Nam scimus in Indijs Occidentibus plurimis gentibus hunc mortem fuisse, non modò vt homines sacrificarent, & comederent, sed vt proprios filios ad hoc educarent, vt mox adultiores effectos, & pinguios, ipsi parentes macerarent, coquerent, & horrendum cogitatu, comederent. inter Iaponios porro & Sinas hoc vsitatum, vt ipsi patres suffocent palam filios, ne paupertatis angustias vllas experiantur.

Septimum, petatur hoc ab haereticis, vt coeant omnes simul, quotquot ab orbe condito vmquam fuere, quin aduocent quicumque toto orbe terrarum fuerunt vmquam à veritate alieni, & proferant vnum homunculum, peto vnum dumtaxat, quem traduxerint à moribus adeò truculentis & belluinis per tot saecula, cum tot ipsorum sint millia, ad humanitatem, vt tam multa millia efferatorum hominum sunt hoc saeculo à paucissimis nostrorum exculta ad omnem humanitatis formam. Pudeat igitur pestes istas impudentiae, & insaniae suae, qua in Ecclesiam nunc militantem debacchantur. Sed quid tam magna & diuina peto ab istis? peto è tot millibus ipsorum vnum, qui tam remotas oras adierit pro Christo; peto vt ostendant mihi quamnam gentem à Christi cultu alienam perduxerunt vmquam ad Christum, vt innumeræ à nostris sunt hoc saeculo perductae.

Enumerantur martyres saeculi labentis. Cap. XXII.

Non committam tamen, vt quando Franciscus Gonzaga Episcopus Cephaloensis describit qui martyres hoc saeculo exstiterunt instituti Franciscani, eos hic omittam; quod eius libri non habeatur in promptu: quamuis plurimos ex ijs omiserim signo de perpetua martyrum successione. sic igitur religiosissimus vir eos recenset.

Martyres huius saeculi ex ordine Sancti Francisci.

<p><i>In Prouincia Francia ab haereticis occisi</i></p> <p>D Dionysius Pontanus Nicolaus à Lotaringia Ludouicus Grippius Petrus Pichet Petrus Hoes Ioannes Benedictus</p> <p><i>In Prouincia Francia Parisina.</i></p> <p>E Nicolaus Tricetti Ioannes Liot Oliuerius Iulianus Ioannes Brufo Dominicus Godar S. Ioanna Parua</p> <p><i>In Prouincia Turonia Pictauiensis.</i></p> <p>Petrus Odus Iulianus Gileer Ioannes Giuidrius Rodolphus Giamet Ioannes Alusia</p>	<p><i>In Prouincia Turonia</i></p> <p>Petrus Cosettus Gulielmus Cunctiuius</p> <p><i>In Prouincia Sancti Bonaventurae</i></p> <p>Iacobus Garæ Paulus Vascellator Alij duo praeterea Quaedam monacha</p> <p><i>In Prouincia Aquitaniae reformatorum.</i></p> <p>Guardianus, vt dicitur, Conuentus Vauri Gerardus Molmerius</p> <p><i>In diuersis alijs Francia partibus</i></p> <p>Andreas Montanus Petrus Andreas Guez Gulielmus Souchier Petrus Gofet</p>
---	--

de Schismate Anglicano, Nam Margareta Mori filia cum nihil haberet pecuniarum, a quibus emeret lintheum, quo patris cadauer humi proiectum & insepultum inuolueret, tamen ad vicinam tabernam profecta, ut sub fide emeret, manum immittens in vacuum prius crumenam tantum pecuniae reperit, quantum satis fuit ad emptionem, nihil omnino minus, aut amplius. In hunc autem singulari innocentia doctrinaque praestantissimum virum sic Iuuenalis Ancina doctrina & integritate longè excellens, & Nostrae Congregationis sacerdos.

Enolat ad superos pressa tellure Britannus

Martyr amore ardens, impatiensque mora.

Anglia dehinc gemino gaudens decorabere Thoma:

Siquè minus Didymo, clara duobus eris.

Alterum eiusdem epigramma.

Exerta propè, iamque manu vibrante securim

Thomæ instans alacri liëtor, & ore fremens,

Riden? ait. caput ecce istu tibi tollitur vno.

Cui Morus: En Christi victima, tolle moras.

Sic modò: tum Domino supplex procumbere doctus

Cælo animam properat reddere, membra solo.

Post hos deinde diuinissimos viros innumeri tormētis innumeris prius excruciatii homines, ut auitam fidem religionemque deferrent, atrocissimè interempti: & quando scelestissimi hæretici inuidebant sanctissimis istis in eo, quòd pro veræ doctrinæ assertionem vitam ponere prædicarentur, varia sæpè in illos crimina impudentissimè finxerunt, varios prætextus frustra quæsuerunt. Detectæ namque impiorum sunt fraudes, & flagitiosissima commenta, ut apparet è Nicolai Sanderi libro de schismate Anglicano, & visibili monarchia, & latius è concertatione Ecclesiae Catholicae in Anglia aduersus Caluino Papistas. Sed operæpretium est cognoscere, quinam & quanti pro Ecclesia sancta vitam posuerint in Anglia: nam quot illi sint, sciri non potest, tanta est illorum multitudo. sed quorum potuit haberi numerus, apponetur. inuiti verò nomina singulorum non recensemus, quòd nimis effemus proluxi, & liber de visibili monarchia, in quo recitantur, similiter de schismate Anglicano, & concertatione omnibus sint in promptu, & sanè digni sunt quibus omnium bibliothecæ ornentur. Igitur hanc veritatem vitæ profusione multorumque malorum perpeffione consignarunt.

Cardinalis vnus, Ioannes Fischerus	tum	
Archiepiscopi tres	Abbas vnus	
Nicolaus Hethus Archiepiscopus Eboracensis, & Angliæ Cancellarius	Priores religiosorum conuentuum quatuor.	
Richardus Creueus Archiepiscopus Armacanus	Conuentus integri quatuor.	
Mauritius Archiepiscopus Cassellensis	Decani ecclesiarum cathedraliũ tredecim	
Episcopi consecrati quatuordecim	Archidiaconi quatuordecim.	
Edmundus Bonerus Londinensis.	Canonici cathedralium supra sexaginta.	
Cutbertus Tonstallus Dunelmensis	Sacerdotes maxima ex parte illustri, aut nobili loco nati tercetum quinquaginta	
Ioannes Vitus Vintoniensis	Academici	
Thomas Vuatfonus Lincolnensis	Rectores collegiorum	quindecim
Thomas Thurlæus Elyensis	Doctores Theologiæ	quadragintaquique
Gilbertus Buruus Bathoniensis, & Præses Valliæ	Licentiati Theologiæ	duodecim
Richardus Pateus Vigorniensis	Doctores Iuris	quindecim
Turberuitus Exoniensis	Doctores Medicinæ	octo
Polus, Petroburiensis	Ludi magistri	octo
Oglethorpus Carleolensis	Magistri Musicæ	tres
Alij duo Episcopi Hiberni	Laici, vt vocantur	
Alij præterea duo, quorum nomina ignorantur	Comites	octo
Episcopi electi tres, quorum nomina refert liber concertationis, sicut etiam sequen-	Barones	octo
	Equestris ordinis	viginti
	Nobiles supra ducentos viginti	
	Innumeri verò ex ordine inferiori.	
	Neque	

A Neque verò ab excellentissimis martyrij laudibus aut coronis abfuerunt foeminae, quòd neque ab istis hæreticorum sæuitia potuerit villo modo se continere.

Inter has autem principem locum tenebit Maria Stuarta Scotiae Regina, quæ literis, promissionibus, omniq̃ genere blanditiarum, & simulati amoris inuitata est ab Elisabetta Angliæ Regina, vt fugeret insidias Scotorum, se in Angliam reciperet, ad suam consanguineam, penes quam tuta illi & honorifica sedes foret: dolosissimè impiæ mulieris machinationibus adducta eò se contulit. Quamobrem comprehensa, & in custodiam data, numquam vel ex assignata domo in Anglia pedem mouere, uel in conspectum venire Elisabettae est permissa; indignissimis præterea modis est exagitata. Quin cum fuisset ab hæreticis mendacissimè infimulata, quasi in Scotia mandasset occidi virum suum Henricum Stuartum, quem reuera hæretici ipsi sustulerant, emissusque in lucem fuisset liber, quo veritas ipsa detegebatur, & à quo fuisset interemptus Henricus clarissimum fiebat, ad odium maius in Mariam concitandum, est habitum in Anglia capitale, si quis hunc librum retinuisset, atque ob hanc inter alias causam Guglielmus Cartarus typographus morti est ad iudicatus.

Denique anno millesimo quingentesimo octuagesimo septimo cum varijs modis à Caluinistis tentata Reginae optimæ constantia fuisset, vt religionem Catholicam deferret, neque spes vlla foret illam cessuram de sua fortitudine, confinxere coniurationem initam ab illa aduersus Elisabettam, vt in eam bellum moueretur, regnoque depelleretur, & Catholica religio vnà cum liberatione ipsius Mariae in antiquum statum rediret; cum nemo non sciret, Mariam semper in custodia fuisse, neque illi potestatem faciam alloquendi vllum, nisi quem voluissent adhibiti custodes, neque pedem moueret, nisi præsentibus iis qui ad eius carcerem seruandum positi fuissent à proditrice Elisabetta.

Fictis igitur criminibus onerata decus immortale Scotiae Regina Maria morti est adiudicata, securique percussa ob fidem Catholicam; quam fuisse reuera necis illatae causam professi sunt scriptis in lucem datis ipsi Caluinistæ, & inter eos Pucheringius quidam: quod è libro concertationis apparet. Sed qualiacumque fuerint Mariae facta, illud est certissimum, si voluisset illa aliquando auitam fidem deferere, ab Ecclesia Catholica desciscere, & spurcissimi Caluini placita sequi, numquam capitali poena fuisset affecta. Sed verebantur impij, nequando iure hæreditario Anglicanum regnum mortua Elisabetta ad illam deuolueretur, atque ita in integrum religio Catholica restitueretur. Cum non deessent certè quidem, qui cuperent Regnam Mariam in carcere per summum scelus conclusam vindicari in suam libertatem, ac si potuissent, id illi summis viribus, ac maximo iure conati essent. Quod ipsi Mariae non nisi percarum poterat, ac meritò per omnes leges opratissimum debebat esse, siue id fieret vi, siue alio modo: quando contra iura naturalia, gentiumque, & diuina in custodiam iniustissimam tradita & coniecta fuisset, iustissimè ipsa sui liberationem poterat procurare, vel saltem longè iustius, quàm procurasset Elisabetta summo flagitio & cunctis malis artibus in seruitutem plusquam barbaricam redigere, ac decem & nouem annos illam carcere inclusam detinere. Hæc igitur diuinis laudibus ob fidei religionisque auitæ constantiam celebranda Regina Scotiae Maria chorum sanctissimarum martyrum Britannicarum ductabit.

E Margarita Pola Sarisburiae Comitissa, Reginaldiq̃ Poli Cardinalis numquam factis laudati mater huic Reginae succedet, hæc securi publicè est percussa. Post has verò sententiam mortis tulere

Gertruda Marchionissa Exoniensis,

Elisabetta Bartonæ monialis, laude sanctitatis, ac diuino prophetiæ spiritu maximè insignis, quæ ob id vulgo virgo Sancta Cantiana dicebatur.

Sandra filia Ioannis Cublei Herefordiensis, virgo annorum quindecim coniecta in carcerem, constantissimè decessit ex angustijs, locique foetore.

Maria similiter Ardena capite est damnata.

Maria Middleton immanissimo supplicij genere est interfecta, cuius nos meminimus signo de patientia.

In vinculis verò atrocissimo modo habitæ, vt religionem deferant, adhuc detinentur,

nentur, vel obierunt, aut in exilium durissimum pulsae sunt nobilissimae matrones, aut vi- A
ragines.

Arundelię, & Surię Comitissa vnā cum no- bilissimo viro in carcere detinetur	Iana Portera	
Aloisia Andertona vidua	Ioanna Bartlea virgo exul	
Aloisia Cilftona vidua	Ioanna Stubs exul	
Aloisia Haddoc virgo	Ioanna Storea exul	
Anna Bartona vidua	Iuifona	
Anna Somorfeta vxor Comitis Northum- briae exul	Iacia exul	
Anna Southmortha virgo	Iingana vidua in carcere obiit	
Anna Vuorthingrona vidua	Mainea vid.	
Brigitta Abbatissa cum viginti virginibus in exilio pauperrimē viuūt	Malena Hetha	
Brocha	Margareta Clemens mortua in exilio	B
Brouna	Altera Margareta Clemens virgo sacra ex.	
Bristoa	Margareta Gagea	
Careu	Margareta Sandera virgo sacra in exilio defuncta	
Catharina Palmera Abbatissa cū toto sua- rum conuentu in exilio decessit	Maria Maffeia	
Coplæa	Maria Tattona	
Decona	Methama	
Dorothea Bruertona	Morgana exul	
Dorothea Harniffa	Morleia vxor Baronis Morleii cum liberis exul	C
Dorothea Southuortha	Nelsona vidua	
Elisabetta Alana cum duabus filiabus in exilio viuūt. Soror hæc Card. Alani, cun- ctis sæculis ob maximas virtutes cele- brandi.	Neuella exul	
Elisabetta Chresnera Priorissa cum toto suarum conuentu.	Omena	
Elisabetta Fitzarberta	Perdeauxa cum filia exul	
Elisabetta Chighleia	Pitza	
Elisabetta Sandera exul decessit	Pola	
Elisabetta Sandera virgo superioris filia in vinculis degit	Redmana exul	
Elisabetta Someruila virgo	Shelleia	
Elisabetta Vnoodfordi virgo exul.	Sheltona	
Fremanna	Stapletona	
Gieforda	Stonera	D
Gilforda vid. exul	Thimblebeia	
Giliffa vid. exul.	Tyrella exul	
Halleia	Tompsona virgo.	
Harta, & eius soror	Vauxia virgo sacra	
Domina Hungerfort exul.	Vualgrania	
Iana Dormera vid. exul	Vuarthona	
	Vuaga cum liberis exul	
	Vuifchinsona	
	Vuilliamfona	
	Vuolfeia	E
	Vurigthā .	

In has autem clarissimas, & æterna memoria dignas foeminas, sic Iosephus Castalio,
non minus eruditione, quam morum candore præstans:

*Virtus nobilium, quæ noua virginum
Sese sedereis sedibus inserit?
Miscens cadibus Anglos,
Dum sæuit furor impius.
Illas per gladios, perque necis gradus
Omnes egit amor precipites Dei,
Impactum vlla nec vincum
Expauit muliebriter.*

Non

A
*Non infanda feri iussa satellitis,
Non quæ Thesiphone tetrior imperat
Toruo terruit ore
Vitæ prodiga pectora.
Saluete æthereis quæ super orbibus
Fertis perpetua præmia gloria:
Nostris vnde labores
Vultu respicitis pio.
Romam suspiciat vestra Britannia,
Orbis sitque caput Roma Britannici,
Pro qua spernere gazam
Et vobis libuit mori.*

B
Idem Thomæ Bozio in eadem.

*Vexavit miserè quas dira Britannia nuper,
Ac calo pietas euexerit Heroinas,
Extendent Bozi ventura in sæcula versu,
Queis dabitur quondam longè facundia maior.
Me parere tuis conantem iussibus, atque
Illustres animas numeris adiungere nostris,
Par tantis penitus defecit spiritus ausis.*

C Verè iste quidem. Nam decem singularia priuilegia diuinitus concessa sunt virginibus
istis foeminisque admirandis.

Primumque sit illud. post Constantini tempora nõ leguntur vlla ætate ex aliqua pro-
uincia aut regno tot foeminae post diutinã deliberationem, qua poterant euadere mor-
tem, si Catholicam fidem repudiassent, pro illius tamen assertione vitam posuisse, quot
ex Anglia hoc sæculo videmus.

Secundum. è nullo regno aut prouincia post Constantini tempora tot foeminae con-
temptis omnibus iisque amplissimis bonis, quæ sicut prius nihil imminuta poterant reti-
nere, hoc namque est obseruandum, contempta similiter dulci patria delegerunt exilium
voluntarium, summamque paupertatem sunt amplexatæ pro Catholicæ fidei, vel quæ
Christi cultū maximè sequi se profiteretur, assertionem, quot ex Anglia hoc sæculo nostro.

D Tertium. Post eadem tempora vix legas vllam foeminam tãtæ nobilitatis, ac tam cla-
ris ortam natalibus vltimo supplicio volentem dānatam pro religione, quæ Christum se-
qui inprimis se iactet, vt Margarita Pola Sarisburia Comitissa, & Gertruda Exonien-
sis Marchionissa.

Quartum. Quid autem dicemus de Maria Stuarda non modò Scotiae, sed etiam Gal-
liarum Regina? fuit namque vxor Francisci II. Galliarum Regis. Tam nobilem nulla tu-
lit ætas, quæ sanguinem profuderit vel pro vera, vel pro falsa religione. Nostra autem
vera, vt apparet.

Quintum. Neque similiter quæ tot annos, nimirum decem & nouem, fuerit ob eam-
dem fidem carcere iniustissimo detenta. certissimum namque est, quod si illa Catholicã
fidem ad breue saltem tempus reiecisset, dimissa è vinculis fuisset.

E Sextum. Quin è tota antiquitate vix reperies ob huiusmodi causam, quamuis & alia
obtenderentur, quæ nisi hæc adfuisset, nihili factæ forent, vllam foeminam tot annos
carcere inclusam, nedum Reginam talem, ac tantam.

Septimum. Nunc coeant omnes Protestantes: quid Protestantes dico? coeant omnes,
quotquot hæretici vnumquam fuerunt; amplius coeant omnes alieni à vero Dei cultu, qui
fuerunt ab orbis fabricatione in omnibus mundi partibus; & producant in medium, si
quidem possunt vnã mulierculã tantæ nobilitatis, quantæ haud dico Maria Stuarda, sed
quãtã aut Margareta Pola, aut Gertruda Exoniensis, quæ mortem subire voluerit pro cu-
iusvis religionis assertionem. Haud possunt. Igitur vna è nostris foemina inter nobiles for-
tior omnibus, quæ fuerint vnquam nobiles, aut reperiri possunt. Vna è nostris in insula,
aut in insulæ paucula portio, illam namque hæretici tenent, præstat omnibus mundi regioni-
bus in tantæ fortitudinis ac religionis functione; vnum sæculum nostrum cunctis elapsis.

Octa-

ADMIRANDA
PRIVILEGIA
DIVINITVS
CONCESSA
FOEMINIS AN-
GLICANIS
CATHOLICIS
NOSTRAE
ÆTATIS.

Octa uum. Audi mirabilia. Producant quæso virum tantæ nobilitatis, qui volens A post diuinam maximè deliberationem oppetierit mortem pro suæ tuitione religionis; scrutentur omnia sæcula,scrutentur omnes angulos terrarum.

Nonum. Audi mirabilissima. Producāt alieni à nobis vnam dumtaxat sceminam tantæ nobilitatis, quæ pro sua secta volens abierit in exilium, summamque egestatem perpeti non exhorruerit, qualis Anna Samorseta Northumbriæ Comitissa: perquirant omnia sæcula, perquirant omnes latebras orbis.

Decimum. Audi longè mirabilissima. Coëant cūcti mortales, qui exstiterint vmquam toto orbe ab Ecclesia nostra alieni, & proferant vnam virginem, quæ suam Deo virginitatem consecrarit, abieritque volens in exilium, summam mendicitatem perpeffura, longè ab illa patria, quam maiores illius incoluerint duodecim circiter sæcula, tot enim numerari videtur, ex quo Angli occupauerunt Britanniam, pro suæ superstitionis tuitione; B discutiantur omnia temporum momenta, examinentur omnes ætates, omnes regiones penitus inspiciantur, ac proferatur vna talis virguncula Deo sacra, paupertatemque maximam in alienis terris perpeffura.

Atqui nos ex vna Angliæ exigua portiuncula hoc vno sæculo tres virginum sacrarum conuentus non exiguos numeramus. Quid igitur vlulant istæ Protestantium bestię, dicuntque Papistas effœminatos? Ah pudeat impudentiæ intolerandæ.

Gestit animus miris modis circumspiciens vnam insulam toto orbe diuisam tot tantisque sanctissimæ religionis nostræ martyres vno tempore in lucem clarissimam totius orbis ex omni conditione, sexu, ætate mirabiliter edidisse. sed numquid hic finis poni potest? Certè neque potest, neque debet. Age igitur, ne pigeat nos aut scribere, aut lectorem cursim saltem respicere nomina illustriſſimorum martyrum, qui è duobus colle- C giis, Rhemenſi, ac Romano, à Papa excitatis intra annos duodecim prodierunt. sunt autem nonaginta duo alumni, qui cum possent quamuis extorres à patria commodè tamè viuere, scientiaque & ingenio præstarent, posthabitis quæ iuuentus obiicere solet illecebris omnibus in ipso ætatis flore, haud exhorruerunt iter tam longum suscipere, in Angliam nauigare, ac non modò certissimam mortem, sed acerbissima etiam torméta, in quibus diutius excrucianti erant, lætissimè adire. Vt iam sit nobis, in quo maximas Deo gratias agamus, qui nostræ ætati dedit inuictissimos ætate iuuenes, sed cõfirmato iam robore virosne, vel supra conditionem mortalē, sic locuti essent antiqui, heroas, an more nostro Dei summi filios amantissimos & amatissimos simul dicemus? Hi sunt igitur, qui non impetu iuuenili, qui tamen hisce in rebus maximè laudādus esset, abrepti, non inani cogitatione inflati, quamuis oppetentibus pro Catholica veritate mortem D nulla sit inanis cogitatio, multos annos huic vni rei studuerunt, vt Catholicam veritatem, quam solidissimis argumentis quoduis peruicax ingenium conuincere valentibus corroboratam munitamque didicerunt, atrocissimis cruciatibus superandis, sanguinisque ac vitæ profusione consignarent. Sexdecim verò sunt maximè diuina & singularia, quæ nonaginta duobus hisce martyribus cælitus sunt data.

Ac primum sit illud; non inueniri è tota antiquitate duorum locorum duo collegia, è quibus in alias terras profecti prodierint tot martyres, vt ex isto Rhemenſi, & Romano. Vt enim cuncta sæcula peruestiges, & cuncta ab hæreticis illata in Ecclesiam bella, haud recordaberis è duobus monasteriis aut conuentibus commigrasse in alias oras, & martyrii palmam consecutos tot viros, quot ex isto Rhemenſi, ac Romano.

Secundū. plurimæ sunt vrbes ex omnibus quæ, vel aliquādo Christum sunt secutæ, vel E etiam nūc sequuntur, quæ tot martyres è suis ciere non possunt, quot ista duo collegia. id quilibet cognoscere potest è Martyrologij lectione, aut etiam è suamet patria. quin paucissimæ ciuitates erunt, quæ possint è suis presbyteris nominare nonaginta duos martyres.

Tertium. Multæ sunt, amplissimæque regiones ex iis, quæ vel reuera Christianæ, seu Catholicæ sunt, aut haberi volunt, è quibus tot martyres prodierint, quot è duobus istis collegiis; quod facillimè colligi potest è Martyrologij lectione, & ex historiis ac monumentis quarumlibet regionum. & maximè, quòd duobus exceptis ceteri omnes presbyteri fuerunt.

Quartum. Magis autem sunt hæc admiranda, quòd omnes isti iuuenes erant, qui in ipso flore ætatis vitam pro vero Christi cultu profuderunt: carior autem vita & iucundior

ADMIRANDA
PRIVILEGIA
DIVINITVS
CONCESSA
MARTYRIBVS
ANGLICANIS
DVORVM
COLLEGIO--
RVM.

A dior istis, quàm viris, aut senibus. & quando id sunt ætatis, in quo sensus acerrimè vigent, hinc sit istis esse omnia dulciora, quàm pueris, aut ipsi etiam adolescentulis, qui nondū peruenere ad eum statum in quo voluptates quædam plenè degustare ac percipere potuerunt.

Quintum. Ac nequis putet istos temerè & iuuenili quodam quasi furore percitos irruisse in mortem, cuncti fuerunt ingenio doctrinaque præstantes, & qui multos annos po fuerint in examinandis penitusque dignoscendis controuersis omnibus, quæ versantur inter nos & hæreticos, in hunc scilicet finem, vt disputationibus, vbi opus foret, eos redarguere possent.

Sextum sequitur è superiori. fieri namque potest, vt quis annum totum persistat in eadem voluntate ac desiderio ad eundæ & oppetendæ mortis: vt autem quis multos annos permaneat in illo, haud facilè datur. Sed certè iuuenes isti plerumque annos septem commorantur in contubernio, infixum corde gestantes id vnū, post illos exactos in Angliam conuolare, obuiamque ire morti ab inimicis & impiis inferendæ.

Septimum sit illud. Mortis facies est ad eò mortalibus horribilis, vt ad eius opinionem solam nonnulli expauescant, contremiscant, ac deficiant: & tamen viri fortes adire illam non exhorrescunt, cum plerumque fieri possit vt effugiatur: atque ita paucissimi sunt, qui occurrant illi, si quidem certa sit. Verum iuuenes isti certissimò sciunt, se in certissimam mortem volentes incurrere: ita vt non agamus hic de opinione, aut similitudine veri, sed de euidenti futuræ necis euentu. Est itaque maxima istorum caritas, & fortitudo.

Octauum. Verum enim uerò non modò certissima mors ab istis iuuenibus aditur, sed atrocissima sciunt sibi perferenda ac superanda cruciamenta, quæ qualia sint, explicauimus nos signo de patientia; lector ibi videbit, esse illa quidem plurima, & inexcogitæ crudelitatis. & hæc itaque augebunt istorum caritatem, & robur.

Nonum. Tolerabilia sunt ista præ iis, quæ dicturi sumus. Cruciamta namque, quæ diximus, tot, si numerum spectes, rãta, si feritatem, sunt non vnus diei, sed sæpè mensium, & quod vix credi potest, annorum. Quocirca non semel iuuenes isti moriuntur atrocissimam mortem, sed innumeris horis, ac momentis, in quæ diuidi posset illud tēpus, quod exigunt in exantlandis tot ac tantis tormentis, quæ mortis ipsius acerbissimos quosque dolores insigunt, atque intimis sensibus inurunt. Vnus igitur istorum est pro mille millibus aliorum, qui solito more aut securi percutiuntur, aut gladio, vel etiam laqueo præfocantur, qui quidem breui momento temporis vita decedunt.

Decimum sanè diuinissimum prorsus, ac singularissimum mihi viderur. Quilibet D namque ex istis fuit hucusque tanta mentis excelſitate, & constantia, vt mansuetudinè maximam in summis cruciatuum doloribus retinuerit, placabilissimè responderit, nullū contumeliosum verbum, nullum paulo morosius ediderit, bene sit inimicis precatus. Vt enim rectè martyres aliquando inuecti sint in hostes, à quibus afflictabantur; admirabilissimè virtutis sanè est hoc opus in iuuenibus istis, vt incredibiles singuli mansuetudinis fructus protulerint, eundem tenorem seruãtes, & in eundem omnino spiritum coëntes, vt obstruantur ora mentientium Catholicos non esse omnium mitissimos, qui didicerint illud Christi, Discite à me, quia mitis sum, & humilis corde. Et operæpretium profectò est, legere gesta istorum martyrum, quæ habentur in libro concertationis, & de origine schismatis Anglicani, nonnullaque Surius refert, ac videre, quàm fuerint isti imitati Christum, cum duceretur ad mortem, & obmutesceret veluti agnus coram tondente se, E vt inquit Isaias.

Vndecimum. Neque verò fides horum martyrum tentatur solis tormentis, sed blandis etiam promissionibus, omni denique astu, vt aliquo modo labefactata & concussa concidere possit. Sed aduersus illam nil valet, nil mouet aliquid. Sic igitur omnibus modis petiti, quanta sit ipsorum fortitudo, quanta caritas in Deum, clarissimè ostendunt: vt locus sit iis Pauli verbis ad Romanos olim, nūc Anglos etiam Romæ edoctos, ac Rhe- Ro. 8. mis, scribentis: Certus sum enim, quia neque mors, neque vita, neque Angeli, neque principatus, neque virtutes, neque instantia, neque futura, neque fortitudo, neque altitudo, neque profundum, neque creatura alia poterit nos separare à caritate Dei, quæ est in Christo Iesu Domino nostro.]

Duodecimum. Ac sanè plurima sunt, quæ remouere possent, aut remorari saltem iuuenes istos, ne propositum vrgerent, & ad certissimam mortem tormenta que crudelissima pro-

perarent. In quibus est illud, quod in collegiis istis student multos annos, & multis quādoque incommodis necessariō premuntur. Vt enim maximē detur opera, nequa in repa-
tiantur aliquid asperius, tamen vix fieri potest, vt interdum non incidat in cōmuni con-
uictu, quod acerbitate ex aliqua parte sensus aspergat per tantum tempus, vnde arripi
possit anfa elabendi ex ista aperta professione mortis appetendæ, tantorumque crucia-
tuum subeundorum.

Decimum tertium. Quod si fortè id non contingat, at iter tam longum suscipere, ac
Roma proficisci, & toto orbe insulam diuisam, quod aiebat ille, querere, & tam vasta ter-
rarum, tam vasta Oceani spatia superare, vt nihil aliud nanciscare, nisi certissimō atrocis-
simam mortem, dirissima tormenta, id verò summæ ac diuinissimæ virtutis sine dubio
est opus.

Decimum quartum. Quid illud? annon item caeleste? duo collegia tam breui tem-
pore dedisse in clarissimam lucem totius orbis & æui tot iuuenes. Anno namque mil-
lesimo quingentesimo septuagesimo septimo, Cuthbertus Mainus primus ex alumnis
extulit in Anglia purpureum martyrij vexillum, cæloque inuictus intulit. Ex illo nona-
ginta signiferi, presbyteri scilicet, in aciem prodierunt, & stolas suas lauerunt in sangui-
ne Agni occisi ab origine mundi: ita vt annorum tredecim spatio ex istis collegiis nona-
ginta presbyteri exstiterint tantæ fortitudinis, & caritatis, quod est valde commenda-
dum, cum non modò tot habuerimus ex iis martyres, sed etiam tam breui tempore.

Decimum quintum. Non illud omittendum, quod aliquot annis posterioribus maior
istorum multitudo fuit conuolantium ad apertissimam mortem, certissimaque & sæuis-
sima simul tormenta perpetienda, quàm primis. quod est animi excelsissimi signum, non
exterreri ob illata aliis cruciamenta. Vt enim natura fert humana, cum primi illi fuerunt
interempti anno millesimo quingentesimo septuagesimo septimo, & duobus sequētibus,
& atrocissimis modis excruciat, verisimile ac par erar, vt maximus terror incuteretur
animis aliorū aspiratiū ad eadē martyrij laudē, ac nemc auderet pedē mouere, & in An-
gliciā se conferre. Verū longè secus accidit: singulis nāque annis aliqui fuerunt, & poste-
rioribus aliquot longè plures. Anno namque millesimo quingentesimo septuagesimo se-
ptimo vnus est occisus, sequenti duo, inde quatuor, mox vndecim, at anno millesimo
quingentesimo octuagesimo sexto tredecim, & octuagesimo octauo septemdecim.

Decimum sextum sit, quod facti sunt audentiores nostri, nec desunt, qui quotidie vo-
lunt in Angliam ad excipiendam dirissimam mortem, superandaque longè atrocis-
sima cruciamenta. Quin ex Angliā plurimi non modò iuuenes, sed etiam pueri profugiūt,
& in ista se collegia recipiunt. Igitur tantum abest, vt timor iuuenibus istis sit iniectus, ac
desecerint qui tanta vellent & auderent, vt potius eorum numerus sit auctus, amplius
autem datus animus aliis, qui nondum se ad nostras oras cōtulerunt, denique pueri cō-
tēpta patrij soli suauitate, deliciis, & opibus cunctis, ad nos se propriant, & audeant
ista velle, meditari, & audere. Possunt adiri collegia Romanum, & Rhemense, vbi pueri
multi huiusmodi, & quidem nobiles, ingenioque, & indole præstantissima ex Angliā
sponte profugi facti commorantur.

Nunc adcurrant hunc omnes hæretici Protestantes, & Orientales, quin omnes quot
quot vquam fuerunt ab exordiis Ecclesiæ nascentis, amplius quicumque vquam fue-
runt à vero Dei cultu alieni ex omni tempore quod numeratur ab orbis fabricatione, &
circumfluent omnes omnium terrarum regiones, recessus, ac latibula, ac si possunt pro-
ducant nobis vnum iuuenem, vnum posco dumtaxat, cum circūspexerint & inquisierint
tot nationes, quæ ab orbe condito exstiterūt, cum scrutati fuerint omnes omnium loco-
rum angulos; vnum inquam producant nobis iuuenem, qui tanto animo tanta virtute
certissimam mortem tam longè positus sciens prudensque adierit, tormenta crudelissi-
ma, quæ verbo vnico poterat effugere, superarit. Et tamen nobis fuerunt nonaginta duo
intra annos tredecim è duabus domunculis collegiorum. Istæ igitur duæ domunculæ
sunt pro toto orbe terrarum, anni tredecim promultis annorum millibus ab orbis consti-
tutione exactis, nonaginta duo pro vno. Vide quàm impari cōditione certare velim. Eia
quid statis impij? Proferte vnum: Nullibi reperitur. Ah pudeat vos ignauia; menda-
ciorum, virtutis nullius.

Quid enim iactatis impudētissimè, à Papistis enutriti iuuenes ad delicias, libidinem,
& luxum? Quid nostra tempora accusatis quasi perdita, & effeminata? Quid Romam
dicitis

A dicitis luxuria diffuere? Roma prodiit maxima pars istorū, Romæ tantā fortitudinē didi-
cerunt. Ex his porro fit certissimō nos esse ex Ecclesia Dei. Nā si maior est bonus spiritus
in Ecclesia Dei, quàm malus in Ecclesia malignatiū, cum dictū sit, maior est qui in vobis
est, quàm qui in mundo, & ipse Christus inquit, Pater quod dedit mihi, maius omnibus
est: cum tantū spiritus sit nostris, quātū nullibi reperitur, tantum virtutis, quātū nulli da-
tur, nos sine dubio ex Ecclesia Dei sumus. Age verò istorum martyrum nomina in cælo
scripta, à beatis mentibus superis que prædicata & decātata nostris chartis appingamus.

1. Ioan. 4.
Ioan. 10.

Nomina martyrum vtriusque Seminarij Anglorum, Rhemenfis, & Romani.

Anno Domini 1577.

D. Guthbertus Mainus presbyter, & sacre
Theologiæ bacalaureus omnium huius
Seminarij alumnorum prothomartyr.

Anno Domini 1578.

D. Ioannes Nelsonus presbyter.
Thomas Scheruodus iuuenis & laicus.

Anno Domini 1581.

D. Euerardus Hanseus presbyter
R. D. Edmondus Cāpianus Remēsis
ad tēpus aliquod Seminarij alum-
nus, S. Theologiæ bacalaureus, &
postea Societatis Iesv sacerdos,
& martyr demum gloriosus.
D. Radulphus Sheruinus presb. Se-
minarij Anglorū Romæ alumnus
D. Alexander Briantus presb. Semi-
narij Rhemenfis alumnus.

Vna
passi
sunt.

Anno Domini 1582.

D. Ioannes Painus presbyter
D. Thomas Fordus presbyter & sacre Theo-
logiæ bacalaureus
D. Robertus Ihonsonus presbyter
D. Guilielmus Filbeus presbyter
D. Laurentius Thonsonus presbyter
D. Ioannes Cottamus presbyter
D. Guilielmus Lacius presbyter
D. Riccardus Kirkmannus presbyter
D. Iacobus Tomsonus presbyter
D. Ioannes Shirtus presbyter
D. Lucas Kirbeus presbyter

Anno Domini 1583.

D. Guilielmus Hartus presbyter
D. Riccardus Threlkeldus presbyter
D. Ioannes Bodeus presbyter
D. Ioannes Sladus presbyter
D. Guilielmus Chaplé presb. in vinc. obiit

Anno Domini 1584.

D. Georgius Hadochus presbyter
D. Ioannes Mundinus presbyter
D. Iacobus Fenus presbyter
D. Thomas Emerfordus presbyter
D. Ioannes Nutterus presbyter
D. Thomas Catefomorus presbyter in vin-
culis obiit.
D. Robertus Holmes presb.
D. Rogerus Vvakmān presb.
D. Iacobus Lumax presbyt.

Eodē anno pe-
dore carceris &
aliis incommo-
dis extincti sūt

Anno Domini 1585.

D. Thomas Croutherus presbyter in vincu-
lis obiit.
D. Thomas Alfeldus presbyter
D. Hugo Railerus presbyter
D. Edouardus Poleus presbyter in vinculis
obiit.
D. Laurentius Vaux presbyter Custos Col-
legij Mancestiensis in vinculis obiit.
D. Ioannes Letterus obiit item in vinculis.

Anno Domini 1586.

D. Edouardus Stranfamus presbyter
D. Nicolaus Vvodfenus presbyter
D. Riccardus Serieanus presbyter
D. Guilielmus Tomsonus presbyter
D. Robertus Andertonus presbyter
D. Guilielmus Marsdenus presbyter
D. Franciscus Ingelbeus presbyter
D. Robertus Debdalus presbyter
D. Ioannes Adamus presbyter
D. Ioannes Lous presbyter
D. Stephanus Rouufamus presbyter
D. Ioannes Fingleus presbyter
D. Ioannes Harifonus presb. in vinc. obiit.

Anno Domini 1587.

D. Thomas Pichardus presbyter
D. Ioannes Sands presbyter
D. Ioannes Hamleus presbyter
D. Alexander Crous presbyter
D. Martinus Serfonus presbyter in vincu-
lis obiit.

Anno Domini 1588.

D. Edmondus Sikes presbyter
D. Robertus Suttonus presbyter
D. Robertus Vvilcox presbyter
D. Edouardus Campianus presbyter
D. Guilielmus Vvigges presbyter
D. Gabriel Thimbelbeus presbyter.
D. Guilielmus Martleus presbyter
D. Guilielmus Splencerus presbyter
D. Robertus Murtonus presbyter
D. Robertus Ludlamus presbyter
D. Guilielmus Vuigus mortuus ex squalo-
re carceris
D. Richardus Simfonus presbyter
D. Nicolaus Garlikus presbyter
D. Guilielmus Deanus presbyter
D. Hugo Morus iuuenis nobilis

D. Gui-

D. Guilielmus Gonterus presbyter
D. Thomas Feltonus iuuenis nobilis
D. Riccardus Leighus presbyter
D. Iacobus Clarksonus presbyter
D. Thomas Linche in vinculis lobit
D. Edouardus Burdenus presbyter
D. Edouardus James presbyter
D. Christophorus Buxtonus presbyter
D. Ioannes Hevvet presbyter
D. Ioannes Robinsonus presbyter

Anno Domini 1589.

D. Ioannes Annas presbyter
D. Robertus Dalbeus presbyter

Diximus supra hos esse septuaginta duos: sed quo tempore hæc imprimebantur, allata sunt aliorum nomina, qui recens occisi sunt: ita ut sint septuaginta quinque.

In hos autem celeberrimos martyres sic Antonius Felix Andreolus Eugubinus liberalibus doctrinis ac scientia iuris ornatissimus, idemque optimus sacerdos.

Occidit, infantes dum scæua occidit, Elisa;

Dumque insana ferit, sanguine onusta ruit.

*Ringitur infelix vincens dum vincitur, atque
Victores, victos quos putat, ipsa facit.*

*Hic celo exsultant, cæno, terraque relicta,
Et capiunt meritis præmia digna suis.*

*Hæc celo & terra longè expellenda, profundis
Sub tenebris tandem facta nefanda luet.*

In eisdem ceterisque sæculi nostri martyres ab hæreticis occisos, I. B.

*Iam dictum satis est, nihil inclementius atas
Protulit vlla palam: mentem furor impius omnem
Exiit humanam; nulli sua profuit atas,
Non sexus, non innocui lactentibus anni,
Non senibus sua canicies, venerandaque multis
Maestas vite meritis, non forma, pudorque
Fæmineus teneri subduxit corporis artus
Supplicio: non infantis reuerentia cause,
Vindictaque metus, nec copia tanta nefanda
Cædis inexpletas satiauit sanguine fauces.
Diuersumque genus leti, speciesque cruentas
Funeris insoliti, nullisque exercita sacris
Vidimus heu nostris pœnarum inuenta diebus.
Vidimus exanimis scuire in viscera trunci,
Et rabiem cineri non indulgere sepulto,
Sanguineisque truce manibus scædare furorem.
Sancta profanatis mysteria vidimus aris.
Quid superest? coramne tuos attollere vultus
Hæresis audebis, causamque, animumque nocendi,
Aut aliquo poteris prætexere nomine culpam?
For sit an obicies, multos cecidisse tuorum
E numero, letoque fidem sanxisse cruento,
Et causam firmasse tuam, sed falleris vsque,
Falleris, & longo nostris discrimine differs
Supplicii: tibi seditio, tibi perfida pœnas
Ingerit improbitas, tuus & te legibus error
Condemnat patris, & digno verberet plectit.
Te, ceu perniciem medio de corpore ferrum*

Tollit

*Tollit, & accensum licetor premit igne venenum,
Ne sincera tuo ladantur viscera morbo.
Nobis sancta fides, & mens sibi conscia recti
Exitum dedit innocuis, & candida morum
Simplicitas, cultusque Dei, legesque vetusta.
Te causa prius excussa sententia iusti
Iudicis, & multo defensam examine damnat.
Tu causa nos indicta, & sine testibus vllis
Obruis, & cæco rapis ad tormenta furore.*

*Te nos inuiti pereuntem cernimus, & te
Funeris auctorem proprii miseramur, habent que
Vota locum, lacrymaque ream commissa fatentem
Supplicio eripiunt, si spes effulserit vlla
Propositi melioris, & ad pia iussa reuerti
Non renuas, iterumque gregi te iungere sacro.
Nos odijs infanda tuis tot monstra subimus
Pœnarum, feritasque modis non flectitur vllis,
Gustatoque semel non abstinet ira cruore,
Augeturque sitis, repetitaque sæpe voluptas
Sanguinis exstimulat magis, & fastidia demit
Ingeniosa gula rabies, semperque nouando
Funera delectant anidum peregrina palatum.*

*Gens tua, qua meritas exsoluit corpore pœnas,
Contemptrix scelerata Dei est, periura, rebellis,
Impia, Christi adum gens nefcia fœderis, exlex,
Qua studio populum nouitatis ab ordine recto
Auocat, & cæcis erroribus implicat orbem:
Docta bonos mores corrumpere, vertere turbis
Otia, pacato confingere iurgia mundo:
Fex populi, gentisque nefas, ignobile vulgus.*

*At qui militæ procures dant nomina nostra?
Qua series animosa virum? qui sanguine clari
Sanguine nobilitant genus, & cælestia rursus
Morte petunt, quibus est superis affinis origo?
Adde sacerdotum tot millia, quaque se uero
Exercent vitam arbitrio collegia Fratrum.
Adde graues pietate senes, apicesque beatos,
Pastoresque gregis, Latia quos insula vitta
Discernit populo, meritisque insonibus ornata.
Adde viros, quibus eloquij vis summa disertis,
Summa gerendarum fuit experientia rerum.
Adde Caledonij commissa piacula regni,
Infandumque nefas, cum regia colla securis
Et geminum diadema ferit, quo nulla vetustas
Funere maius habet, seris nec proferet annis
Posteritas, magnique necem mirabitur instar
Prodigij, Regina, tuam: sed gloria maior,
Quo tibi culpa minor, tantoque celebrius orbe
Nomen erit, quanto fidei constantia maior.
Dum iugulum petit intrepidum scelerata securis,
Qua tibi mens tum, licetor, erat, cum verberet crudo
Colla secas, manibus quæ non contingere fas est?
Si Mariam post Teutonicos mors ipsa triumphas
Fugit, & attonito percussor constitit ore:
Tu Mariam vita priuas, nec torpuit ictus
Maiestate sacri capitis? ferrum te repressit.*

De Sig. Tom. I.

Abb

Dextra,

*Dextra, nec angustos acies defecit in artus?
Hec quantus Regina iacet ter maxima truncus,
Quae matres Regumque nurus supereminet omnes?
Sed Deus ipse Deus tanti se criminis olim
Se dabit ultorem, nouus aut nascetur in orbe
Bellator, qui Reginae miseratus iniquum
Hospitis exitium vindex diuinitus adsit,
Pollutumque manu cognato sanguine regnum
Expiet armata, Rutupinaque sceptrum Boleni
Non metuat generis, procumbentemque leanam
Robore victricis doceat mansuescere dextra.*

*At te tantarum moneant spectacula rerum,
Hæresis, incurrantque tibi tua monstra pudorem,
Siquis adhuc superest: tua nunc fraus omnis, & error,
Et taciti patere doli, positisque bidentum
Exuuiis patefacta lupa præcordia crude.
Sed tolluntur humo suspiria, nubila fumum
Sanguinis excipiunt insontis, & ipse piorum
Exaudit lacrymas genitor, nec deseret unquam
Militiam dux ille suam, nec parua rependet
Præmia, sed vtilis victores inseret astris,
Perpetuoque gregem electum tutabitur auo.
Non eadem tibi conditio, non fata parantur
Impietas, dabis æterno dabis improba pœnas
Tempore, cumque tuis auctoribus ipsa peribis.*

E superioribus colligi potest, post Ecclesiam Christi constitutam, cum sæuissimæ ab hæreticis Imperatoribus ac Regibus in Ecclesiam commotæ fuerint tempestates, in quibus principem diritatis locum tenent, quas Orientis Imperatores Monothelitæ, & Iconomachi excitarunt, & quas in Africa Vandali, de quibus Victor proprio libro, & posterioribus sæculis Albigenes in Gallia, Hussitæ in Bohemia, nullam fuisse unquam tamen crudeliorem hac Anglicana. Non enim legas unquam tot Episcopos, tot presbyteros, tot nobiles viros, tot feminas lectissimas, in quibus etiam præstantissimæ Regina, tam diris, ac diuturnis tormentis, per tantum tempus interemptos, vt Anglicana quorundam diritas interfecit. Quocirca, quod dicitur in Anglia non esse lupos, id sane sic esse videtur, quod efferata luporum rabies è feris suis transferret in Anglorum quorundam corda, vt tamen illa insula eodem tempore produxerit qui mansuetudinem Christi immaculati agni maximè, si qui unquam tempore vlllo, nunc isti martyres repræsentent in terris. Quin paucissima ab Imperatoribus ab omni Christi cultu auersis videbis in Christianos bella commota, qualia nunc in Anglia per foeminas furere sentimus, vt iam verè notissimum sit

. . . furens quid foemina possit.

Et si lupi non inueniuntur in Anglia, sæuiat tamen lupa, quam lupa infamis produxit, cui Deus det ouem mansuetissimam fieri ex illis, de quibus ad Petrum Christus dixit, & quotidie ad Petri successorem Pontificem Romanum dicit, Pasce oues meas.] vt in die iudicij ad dexteram constituta cum ceteris ouibus possit audire, Venite benedicti Patris mei, percipite regnum paratum vobis à constitutione mundi.] Ceteros porro sæculi labentis martyras enumerauimus signo de perpetua martyrum successione.

Recensentur foemina nostri sæculi eminentissime sanctitatis. Cap. XXIII.

Numerauimus hucusque sanctitatis celeberrimæ viros, foeminas etiam martyrij palma illustrissimas: nunc earumdem nonnullas diuinæ amicitiae consortio maximè insignes recenseamus.

Maria Toletana ex ordine sancti Francisci exordium narrationis sit nobis, quæ nobilissimo genere nata patrem habuit Petrum Xuarefium Toletanum, matrem Ioannam Guzmanam dominos Pinti. fundauit hæc Toleti monasterium S. Elisabettae, siue Isabellæ, quæ Regis Hungariæ filia fuit.

In

A In precibus visa est sæpius cælesti quodam splendore circumfulgere. Vita fuit austerissimæ. Virtutibus cunctis ornatissima septuagenaria decessit anno millesimo quingentesimo septimo. in eius obitu audita est vox cælestis ipsam compellans. Plurimis ægrotis defuncta reddidit sanitatem, in his mulieri cæcæ lumen oculorum, duobus vsu pedum, quo priuati erant omnino. Corpus eius post annos octuaginta tres iam vita cassum visitur tamen adhuc Toleti integrum, & tractabile in monasterio ab ipsa ædificato. Qui gesta illius diuina vult cognoscere, legat annales Franciscanos Marci Oliffiponenfis, & Episcopi Porrenfis lib. 8. cap. 13. & seq.

Ioanna Roderiguesia in eadem ciuitate, & iisdem temporibus miræ fuit sanctitudinis, tantæ verò religionis in diuinorum contemplatione, vt multas horas abstracta ab omni sensu permanere sæpius sit visa.

B Nunc admirabiles quasdam virgines ex ordine S. Dominici Italas recenseamus.

Columba virgo Reatina ex ordine S. Dominici, sicut & ceteræ sequentes, admirabili fuit innocetia, cunctisque virtutibus ornatissima, spiritu prophetiæ fuit insignis, innumeris ægrotis sanitatem restituit, panem suis deficientem sæpè multiplicauit. Puerum quemdam desperatæ valetudinis, ac iam semimortuum precibus suis ad vitam sanitatemque simul confestim reuocauit: cui rei præsentis fuere Cæsar Borgia, & Gripho Baleonus. Defixa in cælestium contemplatione sæpius extra omnes sensus rapiebatur. Cum moraretur in monasterio, quod vocatur de nomine ipsius, nihil aliud unquam comedit nisi herbas, nihil nisi aqua bibit, pane, vino, carne, piscibus, lacte, & omnibus, quæ ex illo conficiuntur, ouisque abstinuit. obiit anno millesimo quingentesimo primo: multis multis vsu linguæ, cæcis oculorum, reddidit. eius vitam Leander Albertus Bononiensis descripsit.

C Ofanna virgo Mantuana, tantæ fuit caritatis, vt sæpè aliorum morbos precibus ad Deum fusis sibi depoposcerit, & in se auerterit. Sæpè cum cælestia contempleretur, ab omni corporis functione abstrahebatur, immobilisque in obtutu diuinorum permanebat tres aliquando totos dies. Quin iter fecit à terris sublata per aëra incedens diuino spiritu innixa, à quo & asportata est interdum ad loca remota, veluti in actis Apostolicis legimus de Philippo, elataque in altum vi diuinitatis illapsæ eam sustollente. Ante oculos aliorum sæpè transibat, & tamen ab illis nullo modo aspicietur. Multas Italiae calamitates impèdentes precibus in se auertit, cum supplicationibus assiduè inixè à Deo peteret vt homines à sceleribus auxilio suæ clementiæ reuocaret, & ad illos expiandos, ipsique conciliandos, supplicia sceleribus ipsorum debita in se transferret. Francisco Gonzagæ filios nullos habenti ipsa prolem à Deo supplicans impetrauit. Innumeros sceleribus inuolutos ad meliorem frugem, quin aliquos ad sanctitatis aliquem gradum reduxit. Occulta cogitata mortaliu sæpè præuidit, iisque obstupescens, quando nulli edixerant, enarrauit. Multa futura prænuiciauit. Cunctis porro virtutibus supra humanam conditionem prædita fuit. Decessit anno millesimo quingentesimo quinto. eius vitæ descripsit Franciscus Syluester Ferrariensis, qui plurima horum vidit, nobilissimosque rerum maximarum testes adducit tum viuentes, in his Franciscum Gonzagam Mantuæ Marchionem, Isabellamque Estensem coniugem ipsius: scripserunt etiam Hieronymus Oliuetanus, illorum temporum æqualis, ac Seraphinus Razzius.

D Margareta Fontana virgo Mutinensis admirabili vitæ puritate resplenduit, multis ægrotis impartita sibi diuinitus potestate sanitatem reddidit. eius porro mens, quamuis alligata corpori, ad supera tamen sæpius sic euolabat, vt obrigescentibus membris immobilis, ac fixa diutius permaneret. obiit anno millesimo quingentesimo decimo tertio.

E Catharina è Raconisio virgo fuit diuinissimæ sanctitatis. eius vitam scripsit Ioannes Franciscus Picus Mirandulæ Comes, ac Princeps, philosophiæ & omnis litteraturæ scientissimus, idemque prudentiæ & iudicij singularis. scripsit autem, quod virgo in eius domo vitam traduxerit, & ipse pleraque illius admiranda gesta & euenta propriis sit oculis contemplatus. Humanam verò fidem superant, quæ de admirabili hac virgine scriptor ille litteris commendauit; quorum nos maximam partem præterimus. Tanto fuit in humanum genus amore, vt sæpè offerret semetipsam Deo puniendam pro sceleribus aliorum, debita illis supplicia in se auertens; ob quæ maximos sæpè cruciatus diuinitus immisos subibat: publicasque calamitates à reliquis mortalibus in se transferens est de-

De Sig. Tom. 1.

Bbb 2 precata

precata. Huius rei plurima ille recenset exempla. Humilitate, abstinencia, patientiaque A fuit incredibili. Multa, quæ postea cōtigerūt, multo antè ipsa præsignificauit, de quibus nos signo de spiritu prophetiæ. In remotissimas oras sæpius à diuino spiritu, nemine vidēte, est asportata, multique apparuit, ac de improviso adstitit præsens, quod illi postea rerulerunt. Refert idem princeps aliquando illam quatuor horarum spatio confesse iter milliariorum tercentum viginti. Ter in hebdomada tantum cibum sumebat. Claudius Raconisij, id est oppidum Allobrogum, dominus testatus est sæpè à se visos supra domunculam virginis splendoros quosdam cælitus demissos. Plurimis restituit amissam sanitatem. nomina illorum refert idem Comes. Dum cælestibus meditandis se daret, sæpius ab omni sensu abiungebatur. obiit anno millesimo quingentesimo quadragesimo septimo.

Stephana Soncinas virgo nata in Orcisnouis, quod est oppidulum territorij Brixien- B sis, admiranda omnino fuit sanctitate, & diuinis virtutibus ornatissima. Hæc etiam superioribus similibus publicis Christiano populo imminentes ærumnas deprecari solebat; quin vt toti humano generi bene esset, nulli nõ se pœnæ subiiciendâ Deo offerebat, atque ob eâ causam maximè se cruciatibus addicebat, quibus eâ Deus affligi permittit ipsos quadraginta annos. Eius animus sæpenumero corpus destituens, quod vel rectum, vel genibus flexis in modum supplicantis præstibat, in cælum euolabat. Cogitata intima ac nulli patefacta crebrò cogitantibus patefaciebat. futura plurima prænunciavit. obiit anno millesimo quingentesimo trigesimo. post obitum multis reddidit mirabili modo protinus sanitatem. Testes adducuntur rerum diuinarum Marchio Mantuæ Franciscus Gonzaga, & vxor eius Isabella, Hercules Estensis Ferrariæ Dux, Matthæus Auogadrus, Galeatius Porcelaga, qui tum viuebant, cum gesta ipsius litteris fuerunt C signata.

Lucretia Cademusta è Laude Pompeia virgo sanctissima quadraginta quinque totos annos ægrotans in lecto maxima insignis patientiæ documenta edēs decubuit. futura multa prædixit. Cados aliquando inanes, vt hospitibus quibusdam bene esset, vino per imperium suæ fidei repleuit. decessit anno millesimo quingentesimo quadragesimo quinto.

Lucia Narniensis virgo diuinissima sacris Iesu Christi stigmatibus fuit insignita. Quod cum reuocaretur in dubium, & quidam malè suspicarentur, de iussu Alexandri Sexti Bernardus Recinensis philosophus, ac medicus excellentissimus, præsentibus aliis peritissimis viris, inspexit vulnera, manumque chirotheca ad hanc rem facta inuoluit, & ita conclusit, ac signauit, vt aperiri nullo modo posset, & ita nouem dies permanere mandauit D oclusam: nam si plaga esset humano modo inficta, necesse erat cōputescere. post nonū diem detracta chirotheca, inuentum vulnus, vt prius erat, rubicundum, & ab omni macie purum. Adducuntur tantæ rei testes Petrus Thianensis Episcopus Thelesinus, Nicolaus Maria Estensis Episcopus Adriæ, Dux Hercules Estensis, Lucretia Borgia, Petrus Gambus Papæ in vrbe Vicarius, aliique multi, vt ego vidi ac legi instrumenta publica Romanam Ferrariam, in qua corpus eius iacet, transmissa, & confecta anno millesimo quingentesimo secundo, die octaua Februarij. Austeritate vitæ & patientiæ virgo hæc fuit incredibili. Multa prædixit. ægrotos multos mirabiliter sanauit. Vita migravit anno millesimo quingentesimo quadragesimo quinto. Eius corpus Ferrariæ in Sanctæ Catharinæ martyris iacet. Dux namque Ferrariæ Hercules Estensis nihil non egit, vt virgo admirabilis Ferrariam concederet. Idcirco Alexander Sextus iussit, vt eò se virgo conferret: quæ obtinuit vt Dux monasterium S. Catharinæ fabricaretur, in quo vixit illa annos quadraginta duos; & in eo floruerunt virgines sanctissimæ, virtutum cunctis insignibus illustrissimæ, ac miraculis etiam plurimis claræ; in his Antonia Brixienensis, Constantia, Paula, Veronica, Angela Seraphina. Est in eadem ciuitate monasterium S. Catharinæ Senensium, è quo sanctissimæ virgines euolarunt in cælum, Beatrix, Dorothea, Cæcilia, Eustochia, Ioana, quæ sanè omnes excelluere hoc sæculo, & mirabilia multa effecerūt superioribus similia, quæ refert Seraphinus Razzius, nos omittimus breuitati consulentes; ita tamen, vt non omittamus tacitam Augustinam Mediceam, quæ cælestem, quamdiu fuit in terris, vitam traduxit; multaque multis prædixit, & cum meditationibus sacris totam se deuouisset, eius cella sæpius est visa, cum supera contempleretur, ingenti splendore circumfusa.

Sic

A Sic etiam Florentiæ maximè præstitit sanctissimis virginibus monasterium S. Catharinæ Senensis, in quibus Bartholomæa Martina, Laurentia Lorina, Theodora Landa, atque aliæ nonnullæ, de quarum laudatissimis ac diuinis gestis idem Seraphinus.

Maria Bagnesia virgo Florētina sic à diuino spiritu, dum precationibus operam daret, interdum corripiebatur, vt quamuis ægrotans langueret in lecto, neque sese posset attollere, tamen protinus sublimis exurgeret, & extra corporis sensus constituta, rectaque, & im mobilis diu staret, in intimo obrutu cælestium rerum defixa. singulari omnino patientia, humilitate, & caritate fuit. Multa illius admirabilia, & humanas vires superantia refert in eius vita Alexander Capocchius vir magnæ sanctitatis. obiit illa anno millesimo quingentesimo septuagesimo septimo.

Atque hæc sunt virgines ex ordine S. Dominici omnes sanctitatis prorsus admirandæ: vt obseruandum maximè sit, ex Hispania plurimos hoc sæculo viros sanctissimos prodijisse alumnos S. Francisci Itali, ex Italia verò plurimas exstitisse sanctissimas feminas alumnas S. Dominici Hispani.

Catharina Genuensis nobili Fliscorum gente orta fuit admirandæ sanctimoniam, & caritatis, ita vt Deum speciatim rogaret, vt omnes omnibus malis pœnas debitas ipsi attribueret, eosque à peccatis expiatos in suam gratiam reciperet. Tota semper erat in cælestium meditatione, sæpius ab omni membrorum functione abiungebatur, totaque recto in modum supplicis corpore obrigefcebat, mente in cælum subuecta. Fuit incredibili patientia, & humilitate. quadragenas ferè totas absque vlllo cibo transigebat. obiit anno millesimo decimo quinto.

C Felix è Barbarano, quod est agri Romani oppidum, virgo singularis sanctitudinis, humilitatis, & caritatis, tam vehementer ad contemplanda supera interdum ferebatur, vt corpus destituens ab omni sensuum officio, cælo sese infereret, ac cæli incolis se adiungeret; quin aliquando illud in sublimia rapiebat, & in aère supra terram nulli rei nisi diuino spiritui innixa consistebat. optabat in se deuolui omnia tormenta iniquis debita, vt expiati illi in gratiam diuinam restituerentur. miris modis suum corpus affligebat. tres quadragenas absque vlllo cibo transiegit. ægrotis aliquot mirabiliter reddidit sanitatem. decessit anno millesimo quingentesimo quinquagesimo tertio. vitam ipsius descripsit Bon signorius Cacciaguerra vir fidei spectata, & integritatis summæ.

D Margarita Rauennas multo ante istas è vita migravit anno millesimo quingentesimo quinto: cuius gesta nonnulla, quorum nos aliquot hic breuissimè perstringemus, narrat Hieronymus Rubeus historiæ Rauennatis lib. 8. quæ quidem in acta publica referri petiit D Fridericus Mantuæ Dux, iussuque Pauli Tertij testes adhibito iuramento ritè examinati mirabilia dixerunt. Cum cæca esset, cæcis restituit oculorum lumen. obsessos à dæmonibus plurimos statim liberabat, ægrotorum similiter multitudinem magnam protinus restituit sanitati, in his hydrope affectum solo manu contactu. pedibus alij contortis ambulanti incessum rectum reddidit. aliorum cogitata intima præsentiebat. Plurima prædixit. Patientia, humilitate, caritate fuit admirabili. Tanto interdum fulgore facies eius resplendebat, vt aduersam colloquentes intruere non possent.

E Antonia vidua Romana insigni maximè vitæ candore nostris diebus eluxit. Eam nos sæpius allocuti sumus: & cum genere ignobili, & illitterata foret, mirum quanta diuinitus inspirata doctrina de rebus cælestibus sermonem faceret. Vidimus eam sæpius ab omni sensu abstractam, cum semper ægrotans iaceret in lecto in summa egestate, hilaris tamen erat, ne dum patiens, cum lumen oculorum amisisset, multos tamen ad se aduenientes, ac prius ignotos mirabiliter agnoscebat. Futura sæpè prædixit, & humanas cogitationes præiudicavit.

Taresia Hispana virgo admirandæ sanctitatis, incredibili patientia, humilitate, ac prudentia floruit: in precibus sæpè extra omnes sensus rapiebatur, in altumque aëra toto corpore sustollebatur. Edidit libros doctrinæ cælestis plenos, quibus edoceamur vias Christianæ diuinæque vitæ degendæ, sexaginta ac plura monasteria, tum virorum, tum feminarum fundauit auctoritate, ac fide cælestium rerum, quas illa patrabat. Eius cadauer incorruptum persistit, & innumera miracula edit. Ratio vitæ, quam suorum monasterijs præscripsit, est supra humanam conditionem magnæ perfectionis, ac puritatis, quam factis exhibuerunt, & exhibent eius sectatores.

Hæc sunt igitur nostro sæculo virgines ac femina diuinitus concessæ. In quarum consi-

considerandis gestis, cælestibusque donis concessis per merita Christi in superiorum æta-
tum sanctos deriuata, & ex istis pro Ecclesia semper intercedentibus in homines nostri
æui delapsa, occurrit animo vis multa singularium diuinissimarumque rerum.

Primum verò sit illud, quòd vix in narrationibus antiquarum viraginum & matro-
narum legas, tot vno sæculo ex vna prouincia feminas, tot ac tantis diuinitatem spiran-
tibus donis ornatas existisse, vt hoc nostro ex Italia sola. Quid igitur illud hæretici sic in-
cusant ad suam, suorumque omnium ruinam?

Secundum, ex Italia sanè nullo sæculo post ætatem Constantini prodierunt tot ac tan-
tis cælestium gratiarum plenis muneribus cumulata femina, vt hoc nostro, legantur an-
tiqua, & cum recentibus conferantur. quid itaque latrant impij aduersus Italiæ Catho-
licam religionem, & Catholicos mores?

Tertium, Similiter haud legas tot vilo sæculo existisse foeminas, quæ precibus assiduis
enixe ac speciatim contenderent à Deo, vt is reciperet in gratiam diuini amoris immis-
sione flagitiosos quosque mortales, & ob eam rem supplicia istis debita ipsis irrogaret
ad eos expiandos, vt scilicet disciplina pacis esset super ipsas, & ipsarum liuore sanaren-
tur illi. Nam quamuis martyres hac esse videantur exemplo Christi mente, quin om-
nes pij sint aliquo modo ad hoc, vbi Deus exigeret, exsoluendum parati, vt supra signo
de caritate est patefactum; longè tamen maioris est caritatis, hoc speciatim, & suppli-
cationibus haud interruptis à Deo precari.

Quartum existit ex his. Aduocetur namque omnes Borealiū regionum Protestantes,
omnes Orientis, Græciæ, & quicumque sunt hæretici. Aduocentur quicumque vniquam
fuerunt è quauis regione. Quid plura? aduocentur quotquot fuere ab orbis fabricatio-
ne alieni à recta doctrina in cunctis terris, ac foeminam tantæ caritatis producant. Quid
fœminam dico? producant virum quantumlibet admirandum. Vide quæso, quam im-
pari conditione inire certamen cum nebulonibus istis velim. Nobis tot huiusmodi fœ-
minæ fuerunt, vno tantum sæculo, ex vna prouincia, quam volunt isti esse cunctarum per-
ditissimam. Eia igitur, vna è nostris prouincia perditissima iudicio ipsorum opponatur
omnibus mundi totius regionibus, vnum seculum, quod volunt isti dementes omnium
flagitiosissimum, tot antè actis sæculis, plures fœminæ è nostris vni ex ipsorum innumera col-
luuie, vnum è nostris infirmiore sexum vtrique ipsorum. Heus hæretici adcurrite, quid
statis? proferte vnum huiusmodi. Nullibi reperitur, qui non dico hæc petierit, exceperit
supplicia pro genere humano, sed qui tam egregiam rem fuerit ausus, aut etiam
cogitarit. Quid igitur latratis impij? Ah pudeat vos impudentiæ vestræ, & mendacif-
simæ frontis.

Neque verò cum dicimus aliquid sæculo nostro maximè diuinum & singulare conce-
sum, quod superioribus sit negatum, idcirco nostrum proponimus superioribus: nam mul-
ta præteritis etiam cælestis data sunt, quæ nostro non cõtینگunt. præterea verò asserimus,
quod à Deo in nos proficitur, per merita Christi deriuari, quæ quidem merita defuunt
è sanctis Deo coniunctis, vniisque cum Deo, ac pro Ecclesia militante rogantibus Deum
in Ecclesiam militante, quæ ob id sua cuncta Deo Christoque per superiores accepta re-
fert, & adscribit. Verùm contendimus simul Ecclesiam nostram esse Ecclesiam Dei, quæ
tot maximè diuina & singularia à Christo per sanctos in cælo positos accipiat, veluti è mè-
bro in membrum vis suprema capitis delabitur: Ecclesiam namque corpori sæpè compa-
rat Paulus. Quòd igitur Ecclesia nunc militans maximè sit sancta, nascitur è sanctitate
superiorum sæculorum, quasi in sublime confurgat arborex imis radicibus in profundo
altissimè demersis. Quid autem sit sanctius, id iudicare Dei ipse est, qui à scriptura sa-
cra vocatur spirituum ponderator. Nos hinc agimus in vniuersum de sanctitate, non dif-
finientes quæ sit maior. Quamuis rectè decerni possit, opera quædam diuina sanctita-
tem testificantia esse in alijs quidem maiora, in alijs minora, sicut Christus dixit discipu-
los suos maiora, quàm fecerit ipse, esse facturos.

Postremò, vt finem faciamus, cum nos vndecim libris, vt apparet, singulas virtutes, si-
ue Theologicas, vt vocant, siue Morales, gratiasque gratuitas enumerauerimus, in singu-
lis adiecimus argumenta petita & desumpta à rebus nostris etiam plerumque sæculi per
nostros gestis: è quibus illustrissimum sit nos esse ex Ecclesia Dei, quando tantum virtu-
tum culmen assequi, vel sola cogitatione, nullis mortalibus est concessum. idque vel vno
similiter argumèto sit clarissimum, quòd nulli sic amoris proprii fibras radicatus extirpa-
runt,

runt, vt Catholicæ gentes, quod primo capite libri tertij aperuimus, atque ob id nulli po-
tuerunt animis humanis sic inferere virtutes, vt Catholici inferuerunt.

Nos igitur, vt vnà cum Paulo loquamur, accedentes non corporis gressu, sed mentis
intima deuotione ad Sion montem, & ciuitatem Dei viuientis Hierusalem cælestem, &
multorum millium Angelorum frequentiam, & Ecclesiam primitiuorum, qui conscripti
sunt in cælis, & iudicem omnium Deum, & spiritus iustorum perfectorum, qui quidem
sardi non sunt, sed audiunt preces nostras (alioquin quomodo spiritus noster accederet
ad eorum spiritum?) & testamenti noui mediatorem Iesum, & sanguinis asperionem me-
lius loquentem quàm Abel, Deum, Christumque in omnibus respicientes, & ad Deum,
Christumque cuncta nostra referentes.

Et alios quidem cæli incolas, ciuesque, & Dei domesticos inuocabimus, tū verò vos
sanctissimi, qui sæculo hoc nostro tot ac tanta perpeffi euolastis ad Deum, respicite nunc
Ecclesiæ nauim Petro commissam, quot undique tempestatibus agiterur, quot in illam
furæ ventorum conspirarint. Afferte opem, gratiamque diuinam tum nobis, tum ve-
rò mortalibus cunctis vt ad Ecclesiæ, cuius admirandas, & diuinas explicauimus virtu-
tes, conuolent omnes complexum. Videte, quibus Oriens, vnde Christianæ religionis lu-
men effulserat, nunc tenebris inuoluatur, quibus miseris opprimatur. Hem Græcia sa-
pientiæ quondam parens, Imperij summi sedes, vt altissima circumfunditur caligine, vt
dirissima seruitute, postquam discessit ab Ecclesia, olim cœperit adstringi, nunc autem pe-
nitus conteratur? quomodo sedet quasi vidua domina gentium, Regina prouinciarum?
evanuit ab illa decor omnis, è sublimi missus est ignis in eius ossa. Tetendit arcum suum
Deus, quasi inimicus firmavit dexteram suam, quasi hostis occidit omne, quod pulchrū
vili erat in tabernaculis eius. Non est qui consoletur ipsam ex omnibus caris eius, om-
nes amici spreuerunt eā, non despectam tamen ab Ecclesia matre, quæ toties eam tutata
est, atque adhuc tutatur sola aduersus inimicos eius. In suam domum vocat illam, domū
luminis, domum sapientiæ, & omnium bonorum. Si ignoras te, o pulcherrima nationum
abi post vestigia gregum tuorum, & pasce illos iuxta tabernacula pastoris illius, cui dicit
adhuc Christus, Pasce oves meas. Viden? vt ille brachio suo congreget agnos, in sinu tol-
lat, ac fœtos Romæ, & vbicumque potest, ille gestet? Meministi, quoties aduersus lupum,
qui nunc te tuosque discerpit, dilaniat, deuorat, cum maximis suorum copiis, vt te ab ami-
cistuis desertam defenderet, adcurreret, aduolarit? Reuertere in te tandem, reuertere, &
exemplo filij prodigi, vide quot in domo matris tuæ abundant, tu autem fame peris.
Præterea, o beatæ mentes, quæ in cælo degitis, pereuntibus lumen, conciliate illis gra-
tiam diuinam, robur cæleste inspire, miseremini errantium, miseremini pereuntium.

Sed quis dabit capiti meo aquam, & oculis meis fontem lacrymarum, vt lugeam tot
Ecclesiæ quondam filios, quos impetus Aquilonis prostrauit, & allisit ad terram? quos
caligo impietatis circumdedit, tortuosus serpens spiris inuoluit, afflatu pestilentis ve-
neni interfecit? Euerfa sunt templa, diruta sunt monasteria, dispersi sunt lapides sanctua-
rij in capite omnium platearum. qui nutriebantur in croceis maximarum cælestiumque
virtutum odoribus, amplexati sunt stercora libidinum, luxus, & ebrietatis. candidiores
erant olim Nazaræi eius niue, nitidiores lacte, rubicundiores ebore antiquo, sapphiro pul-
chriores; nunc expulsi omnes, successere in multis locis temulentia, luxuries, intempe-
rantia, stoliditas. Vsq̄ quòd dissolueris delicijs filia Septentrionis vaga, & modò huius
hæresis turbine circumfereris, modò illius vortice vinolenta absorberis? Respice me-
liorem tui partem, vt adhuc stes, & auitæ religionis, virtutumque splendore non inter-
mortuo coruscet. Recordare maiorum tuorum, qui te euexere ad omnem quamcumque
habes humanitatis, nobilitatis, magnificentia, & litteraturæ laudem. Nullæ olim inter
tuos litteræ erant, nullæ vrbes, & ædificia, nulla familiarum dignitas, nulla cum ceteris
gentibus societatis humanæ tuta commercia. Horrebant omnia syluis, squallebant in-
cultæ regiones; ferro & prædationibus omnia miscebantur; prisca nobilitatis cognitio
nulla. Bonifacius Anglus à Gregorio Secundo missus, Cyrillus, ac Methodius à Nicolao
Primo, omnium quæcumque in te elucent, bonorū fundamenta iecere, horū deinde alūni
exornarunt omnia tua, finitimæque regiones excoluerunt, ac nobilitarunt. Numquid in
antiquam barbariem feritatemque relabi voles? fastidis tot bona, ac tanta, tot ac
tantis nostrorum laboribus tibi parata, quorum nihil antea potiebaris? Respice infelix ad
petram vnde excisa es, & ad cauernam lacus, vnde præcisa olim fuisti à successoribus
Petri

Petri, ad quem dictum fuit, Super hanc petram aedificabo Ecclesiam meam, procuratum A est continenter, ut in hac speciem conformareris: ab eius alumnis aquam baptismi, quo fordes antiquas abluisti, acceperas. & nunc quid tibi cum fluuijs Aegypti, ut bibas aquam turbidam? Audisti in quos scelerum gradus abominandos praecipis sis deuoluta? An etiam vis eò deturbari, quò miserrima Graecia?

Vos igitur foeminae, virginesque sanctissimae, vos viri, martyresque diuini, & qui nostro saeculo, & qui superioribus ex Ecclesia effloruistis, & eluxistis, haustam à Deo gratiae caelestis vitam in mortuis istis inspirate, excitate altissimo veterno oppressos, ac stupentes, immitte robur languentibus, firmate debiliu gressus, discutite tenebras circumfusas, disijcite caliginem, lumen oculis caecitate percussis restituite, acies illorum corroborate, illuminamini his qui in tenebris & umbra mortis sedent.

Nobis autem tantum diuini auxiliij per merita Christi largiter impetrate, ut virtutum B caelestium semitis nobilissimis insistentes ascendamus ad montem Domini, euntes è virtute in virtutem; ad montem inquam Domini postum in vertice montium: neque itineris, aut asperitate, aut longitudine defatigemur, sed Christi, sanctorumque hominum, quorum gesta miranda retulimus, imitatores effecti haud horreamus omnia dura subire occurrere omnibus periculis, exantlare omnes labores; quin cupiamus vnà cum

Paulo, vehementissimisque precibus ob ardorem diuini amoris vnà cum virginibus memoratis efflagitemus à Deo esse anathemata pro salute ac beatitudine cunctorum mortalium vel flagitiosissimorum, praecipue verò, si quidem Deo bene placeat, Protestantium, multorumque Graecorum, & Orientalium, qui cum sint haeretici, volunt haberi tamen Christiani, & aliquem Christo tribuunt honorem: exhibeamusque ob id, & offeramus corpora nostra hostiam viuentem, sanctam, Deo placentem in odorem suauitatis. Cui laus, honor, & gloria in saecula saeculorum. Amen.

FINIS TOMI PRIMI.

I N D E X
SENTENTIARVM SACRAE
SCRIPTURAE
IN HOC PRIMO TOMO DE
Signis Ecclesiae expositarum.

GENESIS.

- Cap. 1. Reauit Deus celum & terram: &c. & spiritus Domini ferebatur super aquas. 35. D
3. Inimicitias ponam inter te, & mulierem. 69. D. 351. B
3. Eritis sicut Dij scientes bonu ac malum. 45. A
3. In labore vultus tui veteris pane tuo, donec reuertaris in terram, &c. 42. 8. E
10. Dispersit eos Dominus super faciem cunctoru regionum. 533. D
11. Deus eduxit eos de Vr Chaldorum. 533. D
28. Quam terribilis est locus iste: non est hic aliud nisi domus Dei: &c. 60. C
31. Ad tuos ire cupiebas, & desiderio erat tibi domus patris tui: cur furatus es Deos meos? 53. B
49. Non auferetur sceptrum de Iuda, & dux de femore eius, &c. 184. A

EXODI.

- Ca. 31. **H** i sunt Dij tui Israél, quite eduxerunt de terra Aegypti. 537. B

NUMERI.

- Ca. 24. **O** rietur stella ex Iacob, & consurget virga de Israél, &c. 351. E

DEUTERONOMII.

- Cap. 6. **N** on plantabis lucum, & omnem arborem iuxta altare Domini Dei tui. 9. C
32. Leuabo ad caelum manum meam, & dicam: uiuo ego in aeternum. 69. E

IUDICVM.

- Cap. 6. **S** iros in solo vellere fuerit. 35. B

REGVM I.

- Ca. 15. **M** elior est obedientia, quam victimar. 389. A

IUDITH.

- Cap. 3. **S** ciat omnis gens, quoniam Nabuchodonosor Deus terrae est. 535. C

PSALMORVM.

- Cap. 2. **A** stiterunt Reges terrae, & principes conuerunt in vnum. 137. C
De Sig. Tom. 2.

2. Postula à me, & dabo tibi gentes, & hereditatem tuam, &c. 134. E
2. Ego autem constitutus sum Rex ab eo super mortem sanctum eius. 178. D
19. Hi in curribus & hi in equis, nos autem in nomine Dei nostri innocabimus. 502. B
20. Inueniatur manus tua omnibus inimicis tuis, &c. 178. E
27. Da illis secundum opera eorum, & secundum nequitiam adinventionum ipsorum. 511. E
28. Vox Domini super aquas, Deus maiestatis intonuit, Dominus super aquas multas. 30. C
44. Pro patribus tuis nati sunt tibi filij, constitues eos principes super omnem terram. 184. D
44. Accingere gladio tuo super femur tuum potentissime. 324. E
44. Dilexisti iustitiam, & odisti iniquitatem, &c. 58. D
44. Memores erunt nominis tui Domine, in omni generatione & generationem. 108. C
47. Vt audiuius, sic vidimus in ciuitate Domini virtutum, in ciuitate Dei nostri. 108. D
47. Fundantur exultatione vniuersae terrae montes Sion, latera Aquilonis ciuitatis Regis magni. 142. C
50. Asperges me Domine hyssopo, & mundabor. 31. C
72. Iudicabit pauperes populi, & saluos faciet filios pauperum. 512. A
74. Nos autem populus tuus, & oues pascuae tuae confitebimur tibi in saeculum, &c. 108. D
80. Linguam quam non noverat audiuit. 51. C
81. Ego dixi, Dij estis, & filij excelsi omnes. 51. D
83. Ibunt de virtute in virtutem: videbitur Deus Deorum in Sion. 283. C
88. Et ponam in saeculum saeculi semen eius, &c. 108. D
88. Visitabo in verberibus peccata eorum, misericordiam autem eam non dispergam ab eis. 257. D
92. Domum tuam decet sanctitudo Domine in longitudine dierum. 249. D
97. Cu iratus fueris, misericordiae recordaberis. 257. E
104. Induantur, qui detrahunt mihi, pudore, & operiantur diplode confusione sua. 512. A
105. Stetit Phinees, & placuit, & cessauit quassatio. 449. B
108. Et intravit sicut aqua in interiora eius, &c. 62. E
118. Redime me à calumniis, & custodiam mandata tua. 512. A
118. Seruus tuus exercebatur in iustificationibus tuis. 283. D
132. Ecce quam bonum, & quam iucundum habitare fratres in vnum. 59. A
136. Obluioni detur dextera mea, si non proposuero Hierusalem in principio latitiae meae. 257. D
144. Confiteantur tibi omnia opera tua, & sancti tui benedicant tibi. 445. E

Index

- ECCLESIASTES.**
- Cap.9. **O**mnitempore sint vestimenta tua candida. 63.A
- CANTICORVM.**
- Cap.1. **O**sculetur me osculo oris sui. 58.C
1. **O** Botrus,Cypri dilectus meus mihi,in vineis Engaddi. 59.E,65.C.
2. En ipse stat post parietem nostrum prospiciens per fenestras. 47.B
4. Surge Aquilo, & veni Auster, perfla hortum meum,& fluent aromata illius. 142.D
6. Quæ est ista,quæ progreditur quasi aurora cõfurgens,&c. 1.C
- SAPIENTIAE.**
- Cap.2. **F**vlgebunt iusti,& tamquam scintillæ in arundineto discurrent. 354.D
7. Deus dedit mihi horum,quæ sunt,scientiam veram,&c. 237.B
- ECCLESIASTICI.**
- Cap.7. **N**e dicas,quid putas causæ est,quod priora tempora meliora fuerunt? 547.C
17. Deus creauit de terra hominem, & secundum imaginem suam fecit illum, &c. 6.E
- ISAIAE.**
- Cap.1. **L**auamini,mundi estote,auferte malum cogitationum vestrarum. 19.B
1. Quod mihi multitudinem victimarum vestrarum? plenus sum,&c. 30.D
2. Repleta est terra eius idolis,opus manuum suarum adorauerunt, 502.B
2. Erit in nouissimis diebus preparatus mons Domini in vertice montium,&c. 122.C
3. Ecce enim dominator Dominus exercituum auferet à Iuda validum & fortem,&c. 502.B
5. Et nubibus mandabo,ne pluant super eam, 35.B
7. Ecce virgo concipiet, & pariet filium, & vocabis nomen eius Emmanuel. 352.A
9. Multiplicabitur eius imperium, & pacis nõ erit finis. 138.B,108.E
9. In ira Domini exercituum conturbata est terra, & erit populus quasi esca ignis,&c. 495.C
11. Habitat lupus cum agno, & pardus cum hædo accubabit:vitulus & leo & ouis simul morabuntur,&c. 266.D
12. Haurietis aquas in gaudio de fontibus Saluatoris, & dicetis in illa die: confitemini Domino, &c. 31.C
14. In cælum conscendam,super astra Dei exaltabo folium meum. 535.C
19. Cum venerit Sion redemptor, & is qui auertet impietatem à Iacob,hoc fœdus meum cum eis,dicit Dñs,spiritus meus,quæ est in te,& verba mea,quæ posui in ore tuo nõ recedent de ore tuo,&c.91.D
19. Sed miscuit in eis(Deus prouidentia suæ permisso)spiritum vertiginis. 547.A
26. Vrbis fortitudinis nostræ Sion,Saluator ponetur in ea,murus & antemurale. 178.D
26. Aperite portas,& ingrediatur gens iusta custodiens veritatem. 392.B

28. Et faciet Dominus in monte Sion conuiuium omnibus gentibus. 59.C
33. Respice Sion ciuitatem solemnitatis nostræ:oculi tui videbunt Hierusalem habitationem opulentam. 108.E
35. Lætabitur deserta & inuia,& exultabit fortitudo & florebit quasi lilium,&c. 138.C
41. Ego Dominus exaudiam eos, Deus Israël non derelinquam eos. 31.A
41. Annunciate quæ ventura sunt, & sciemus quia Dij estis vos. 213.D
42. Lignum fumigans non extinguet,neque calamum quassatum conteret. 205.C
42. Dominus sicut fortis egrediatur, sicut vir praeliator suscitabit zelum. 224.E
43. Noli timere: quia ego tecum sum; ab Oriente adducam semen tuum, & ab Occidente congregabo te: dicam Aquiloni, da; & Austro,noli prohibere,&c. 141.B
43. Noli timere,quia redemi te,& vocauit te nomine tuo.meus es tu:cum transieris per aquas, tecum ero,&c. 257.E
43. Glorificabit me bestia agri, dracones, & strutiones. 266.E
44. Ego primus, & ego nouissimus, & absque me non est Deus. 213.D
49. In umbra manus suæ protexit me, & posuit me sicut sagittam electam. 69.D
49. Deserta tua,& solitudines tuæ, & terra ruinae tuæ nunc angustia erunt præ habitatoribus, & longè fugabuntur qui absorbebant te, &c. 138.C
49. Ponam omnes montes meos in viam, & semitæ meæ exaltabuntur. 141.C
50. Quis hic est liber repudij matris vestrae? 183.C
54. Lauda sterilis quæ non parit:decanta laudem,& hinni quæ nõ pariebas:quonia multi filij desertæ magis quam eius,quæ habet virum.12.C,138.D
54. Dilata locum tætorij tui, & pelles tabernaculorum tuorum extende, &c. 122.E, 141.C, 162.E
54. Abscondi faciem meam parumper à te, & in misericordia sempiterna miseratus sum tui.108.E,& seq.
56. Non dicat eunuchus,ego lignum aridum: quia hæc dicit Dominus eunuchis, qui custodierint sabbata mea,&c. 458.C
57. Sub omni ligno frondoso tu prosternebaris meretrix. 9.C
57. Cor impij,quasi mare feruens, quod quiescere non potest. 529.C
60. Pro eo quod fuisti derelicta, & odio habita, & non erat qui per te transiret,ponam te in superbiam sæculorum, gaudium in generatione & generationem,&c. 135.D
60. In indignatione mea percussi te, & in reconciliatione mea miseratus sum tui. 138.E
61. Lupus, & agnus pascentur simul, leo & bos comedent paleas,&c. 266.E
62. Vocabitur tibi nomen nouum,quod os Domini nominauit. 116.E
65. Interficiet te Dominus Deus, & seruos suos vocabit nomine alio. 116.E
94. Numquid potest mulier obliuisci infantem suum vt non misereatur puero vteri sui? &c. 257.D
vlt. Numquid ego, qui alios parere facio, ipse non pariam,dicit Dominus? 12.D,52.B

HI E R E M I A E.

- C.31. **D**abo legem meam in visceribus eorum, & in corde eorum scribam

Sententiarum S. Scripturæ.

- scribam eam,& ero eis in Deum,& ipsi mihi in populum. 50.B
- BARUCH.**
- Cap.6. **M**ulieres autem circumdate funibus in vijs sedent,succendentes ossa oliuarum,&c.75.C
- EZECHIELIS.**
- Ca.9. **S**igna Thau sup frontes virorum gemetium.60.A
36. Effundã sup vos aquam mundam & mudabimini ab omni inquinamento vestris, &c.31.B,50.C
40. Facta est super me manus Domini, & adduxit me illuc. in visionibus Dei adduxit me in terram Israël,&c. 142.B
- DANIELIS.**
- Ca.6. **P**otestas eius,potestas æterna,quæ non aufertur,& regnum eius quod nõ corrumpetur. 109.B
7. Et putabit quod possit mutare tempora & leges. 535.B
- MICHAEAE.**
- Cap.4. **R**egabit Dominus super eos in monte Sion, ex hoc nunc & vsque in æternum. 109.B
vlt. Proiciet in profundum maris omnia peccata nostra. 31.B
- ZACHARIAE.**
- Ca.12. **E**t omnes Gentes ab anno in annum ascendant ad urbem Hierusalem ad Ecclesiam.139.A
12. Et effundã super domum Dauid,& super habitatores Hierusalem spiritum gratiæ & precum. 374.C
13. Erit fons patens domui Dauid in ablutione peccatoris,ac menstruatæ. 25.D,31.B
- MALACHIAE.**
- Cap.1. **A**gnus enim solis vsque ad occasum, magnum est nomen meum in gentibus: & in omniloco sacrificatur, &c. 376.D
- MATTHAEI.**
- Cap.3. **E**go quidem baptizo vos in aqua in poenitentia:qui autem post me uenturus est,&c. ipse uos baptizabit in Spiritu sancto,& igne. 29.E
5. Nisi abduerit iustitia uestra plus quam scribarum & pharisæorum,nõ intrabitis in regnum cælorum. 22.B
5. Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cælorum. 470.B
6. Orantes autem nolite multum loqui,sicut ethnici faciunt. 375.E
7. Domine,nonne in nomine tuo prophetauimus, & in nomine tuo demonia eiecimus? 22.B
8. Non inueni tantam fidem in Israël. 332.E
11. Confiteor tibi pater Domine cæli, & terræ, quia abscondisti hæc à sapientibus,&c. 91.E
11. Discite à me, quia mitis sum, & humilis corde. 463.B
15. O mulier,magna est fides tua. 232.E
16. Beatus es Simo Bariona, quia caro & sanguis non reuelauit tibi, sed pater meus cælestis,&c.118.E
19. Si vis ad vitam ingredi,serua mandata. 22.E
22. Illi autem neglexerunt,& abierunt, alius in uillam suam,&c. 143.E
28. Vbi fuerint duo vel tres congregati in nomine meo,illuc sum in medio eorum. 185.D
vlt. Data est mihi omnis potestas in cælo, & in terra: euntes ergo docete omnes gentes, &c. 107.B, 109.B

De Sig. Tom. 1.

M A R C I.

- Cap.1. **V**enit Iesus à Nazareth Galilee: & baptizatus est. 36.D
- LUCÆ.**
- Cap.1. **V**t sine timore de manu inimicorum nostrorum liberati,seruiamus illi. 249.D
3. Tu es filius meus dilectus,in te mihi,&c. 42.E
3. Vt putabatur filius Ioseph,qui fuit Heli,qui fuit Marath, &c. 374.E
10. Qui uos audit,me audit:& qui uos spernit,spernit me. 186.A
10. In eadem autem domo manete, edentes,& bibentes quæ apud illos sunt. 416.C
14. Si vis perfectus esse,vade,vende omnia quæ habes,& da pauperibus. 470.B
17. Aduge nobis fidem. 232.E
18. Oportet semper orare,& nõquam deficere. 374.C
22. Simon,ecce Satanas expetiuit uos vt cribraret sicut triticum:ego autem rogauit pro te vt non deficiat fides tua. 119.D
22. Quoniam uos mihi sine sacculo,& pera,& calcamentis,numquid aliquid defuit uobis? 416.D

I O A N N I S.

- Cap.1. **D**edit eis potestatem filios Dei fieri, his qui credunt in nomine eius. 14.E
1. Quia uidi Spiritum descendentem quasi columbam de cælo,&c. 36.D
3. Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu sancto,non potest introire in regnum Dei. 28.D
10. Si mihi nõ uultis credere,operibus credite. 107.B
14. Ego sum uia, ueritas, & uita. 15.B
14. Qui habet mandata mea, & seruat ea, ille est, qui diligit me. 22.B
15. Si opera non fecissem in eis, quæ nemo alius fecit, peccatum non haberent. 107.C
16. Cum uenerit ille Spiritus ueritatis, docebit uos omnem ueritatem. 185.E
16. Adhuc habeo multa uobis dicere, quæ non potestis portare modo. 104.A
17. Clarifica me pater apud te ipsum claritate, quæ habui, priusquam mundus esset, apud te. 14.C
17. Sanctifica eos in ueritate. sermo tuus ueritas est. 184.E, 392.B.
17. Claritatem, quam dedisti mihi, dedi eis. 354.D.
17. Non pro eis rogo tantum, sed pro eis qui credituri sunt per uerbum eorum in me, &c. 98.A

A C T O R V M.

- Cap.9. **S**aulus autem adhuc spirans minarum, & cædis in discipulos Domini, &c. 36.E
10. Numquid prohiberi potest, ne baptizentur hi, qui Spiritu sancto accepere, sicut & nos. 37.C
15. Viri fratres uos scitis quoniam ab antiquis diebus Deus in nobis elegit per os meum audire Gentes uerbum Euangelii, & credere. 119.A
15. Uisum est Spiritui sancto, & nobis. 185.E

EPIST. AD ROM.

- Cap.1. **P**rimum quidem gratias ago Deo meo pro omnibus uobis: quia fides uestra nunciatur in uniuerso mundo. 119.D
1. Desidero enim uidere uos, vt aliquid impartiar uobis gratiæ spiritualis, &c. 120.B
4. Inuenio igitur legem uolenti mihi facere bonum, quoniam

Ccc 2 quoniam

Index

- quoniam malum adiacet. 71.A
 4. Vt sit pater omnium credentium. 209.C.D
 5. Tribulatio patientiam operatur, patientia probationem, probatio spem. &c. 209.E
 6. Cōsepulti enim sumus cum illo in mortem per baptismum. 43.C.44.B
 6. Hoc scientes, quia vetus homo noster simul crucifixus est, vt destruat corpus peccati, &c. 71.C
 6. Sed neque exhibeatis mēbra vestra arma iniquitatis peccato: sed exhibete vos Deo, &c. 71.D
 7. Ego autem carnalis sum, venundatus sub peccato. 18.C
 7. Occasione autē accepta peccatū per mandatum operatum est in me omnē concupiscentiā. 18.E
 8. Quicūque spiritu Dei aguntur, hi sunt filij Dei: non enim accepistis spiritum seruitutis iterum in timore; &c. 52.C
 8. Omnis creatura ingemiscit, & parturit, reuelationem filiorum Dei expectans. 7.D
 8. Prudentia spiritus vita, & pax. sapientia carnis inimica est Deo. 223.B
 8. Si spiritu facta carnis mortificaueritis, viuētis. 71.B
 8. Certus sum enim quia neq; mors, neq; vita, neq; Angeli, &c. poterit nos separare à caritate Dei, q̄ est in Christo Iesu Dño nostro. 361.E
 10. Quo credent ei, quem non audierunt? &c. 88.B
 11. Non repulit Deus plebē suā, q̄ præsciuit. 113.B
 12. Dico enim per gratiam, quæ data est mihi, omnibus qui sunt inter vos: non plus sapere, quàm oportet sapere, &c. 226.D
 12. Obsecro vos fratres p̄ misericordiā Dei, vt exhibeatis corpora vestra hostiā viuētē, &c. 283.D
 15. Certus sum, fratres mei, & ego ipse de vobis, quoniam & ipsi pleni estis dilectione, repleti omni scientia. 237.B
 15. Debemus autem nos firmiores imbecillitates aliorum sustinere. 417.A
 15. Deus autem conterat Satanam sub pedibus vestris velociter, &c. 119.D

AD CORINTH. I.

- Cap. 1. **N**umquid diuinus est Christus? 98.B
 1. Perdam sapientiam sapientum, & prudentiam prudentium reprobabo. 223.E
 3. Non potui vobis loqui quasi spiritualibus, sed quasi carnalibus, &c. 44.D
 4. Sic nos existimet homo, vt ministros Christi, & dispensatores mysteriorum Dei. 27.A
 7. Si dormierit vir eius, liberata est: cui vult nubat in Domino. 190.C
 8. Qui se existimat scire aliquid, nondū cognouit quemadmodum oporteat eum scire. 84.E
 9. Quis militat suis stipendijs v̄quam? quis plantat vineam, & de fructu eius non edit? 416.A
 10. Vnum corpus sumus, quia de vno pane participamus. 26.D
 12. Omnes nos in vno spiritu in vnum corpus baptizati sumus. 26.D
 12. Quosdam quidem posuit Deus in Ecclesia, primum Apostolos, &c. 193.E
 12. Vnicuique datur manifestatio spiritus ad utilitatem, alij quidem per spiritum, &c. 218.A
 13. Enimvero, cum paruulus essem, loquebar vt paruulus, sapiebam vt paruulus, &c. 54.B
 13. Maior autem horum est caritas. 262.C
 15. Factus est primus homo Adā in animā viuētē, nouissimus autē in spiritu viuificatē. 11.B.14.E

AD CORINTH. II.

- Cap. 1. **Q**uiautē cōfirmat vos in Christo, & quoniam vnus Deus, qui & signauit nos, &c. 55.A
 2. Diuites facti estis in illo in omni verbo, & in omnipotentia. 237.B
 3. Nos verò omnes reuelata facie gloriam Domini spectantes in eamdem imaginē transformamur à claritate in claritatem. 15.A.47.B.54.B
 3. Moyses ponebat velamen super faciem suam, vt non intenderent filij Israël in faciem eius. 18.D
 3. Epistola nostra vos estis. 50.D
 3. Deus ministros nos fecit noui testamenti, non littera, sed spiritu, &c. 52.D
 4. Licet is qui foris est noster homo corrumpatur: tñ is qui intus est, renouatur de die in diē. 46.E
 4. Et si cōpatimur, cōglorificabimur, sēper mortificationē Iesu in corpore nro circūferētes. 71.C
 4. Sermo meus, & prædicatio mea nō fuit in persuasibilibus humanæ sapientiæ verbis, sed in ostensione spiritus, & virtutis. 218.B
 5. Scimus quoniam, si terrestris domus nostra huius habitationis dissoluatur, quòd ædificationē ex Deo habemus, domum non manu factam, æternam in cælis. 48.B
 6. In omnibus exhibeamus nosmetipsos sicut Dei ministros in multa patientia. 283.E
 10. Nam arma militiæ nostræ non carnalia sunt, sed potentia Deo ad destructionem munitionum, &c. 109.D
 11. Ministri Christi sunt, & ego (vt minus sapiens dico) plus ego. 428.D

AD GALATAS.

- Cap. 2. **N**os autem non sumus ancilla filij, sed liberi. 52.B
 3. Sic stulti estis, vt cum spiritu coeperitis, nunc carne consumemini? 20.A
 3. Quicumque in Christo baptizati estis, Christi induistis. 43.D
 3. Viuo iam non ego, viuivt verò in me Christus. 47.E
 3. Offensati Galatæ, quis vos fascinauit non obedire veritati? 72.A
 4. Illa autem, quæ sursum est, Hierusalem, libera est, quæ est mater nostra, &c. 12.E
 4. Filioli mei, quos iterum parturio, donec formetur in vobis Christus. 16.A
 4. Syna namque in seruitutem generat. 51.D
 5. Nam qui Christi sunt, carnem suam crucifixerunt cum vitis. 71.B
 5. Manifesta sunt opera carnis: quæ sunt fornicatio, immunditia, &c. 71.D
 6. Bonum autem facientes, non deficiamus omni tempore, &c. 283.E
 vlt. Quicumque hanc regulam secuti fuerint, pax sua per illos. 89.B

AD EPHESIOS.

- Cap. 2. **D**ei sumus factura, creati in Christo Iesu in operibus bonis, quæ preparauit Deus, vt in illis ambulemus. 22.B
 2. Deus autem, qui diues est in misericordia propter nimiam caritatem suam, qua dilexit nos, coniuuificauit nos in Christo, &c. 52.E
 53.A

2. Iam

Sententiarum S. Scripturæ.

1. Iam non estis hospites, & adueni, sed estis ciues sanctorum. &c. 54.A
 3. Omnes vos filij lucis estis, & filij diei. 42.E
 3. Deus det vobis secundum diuitias gloriæ suæ virtutem corroborari per spiritum eius in interiori homine. 45.E
 4. Deponite secundum pristinam conuersationem veterem hominem, qui corrumpitur secundum desideria erroris: renouamini autē spiritu. &c. 46.C
 4. Ascendens in altum captiuam duxit captiuitatem, dedit dona hominibus. 51.A
 4. Nolite contristare Spiritum sanctum Dei, in quo signati estis. 55.B
 4. Vnus Dominus, vna fides, vnum baptisma, vnus Deus & pater omnium. 98.A
 4. Ipse dedit quosdam quidem Apostolos, quosdam autem Prophetas. &c. 193.E
 4. Loquimini veritatem vnusquisque cum proximo suo. 392.B
 5. Nemo vos seducat inanib⁹ verbis. &c. 209.E
 6. Propterea accipite armaturā Dei, vt possitis resistere, & in omnibus perfectē stare. &c. 70.C.283.E

AD PHILIPPENSES.

- Cap. 2. **X**inianiuit semetipsum, formam serui accipiens, &c. 526.E
 3. Reformabit corpus humilitatis nostræ, configuratum corpori claritatis suæ. 48.A
 3. Si quid aliter sapitis, & hoc Deus vobis reuelabit: verumtamen ad quod peruenimus, vt idem sapiamus, in eadem permaneamus regula. 89.B

AD COLOSSENSES.

- Cap. 1. **I**pse est caput corporis Ecclesiæ, q̄ est principium, primogenitus ex mortuis. &c. 11.E
 1. Deus dignos nos fecit in partem sortis sanctorum in lumine: qui eripuit nos de potestate tenebrarum. &c. 71.E
 2. Nemo vos iudicet in cibo, aut in potu, aut in parte diei festi, &c. quæ sunt umbra futurorum. 19.D
 2. Circumcisi estis circumcisione non manu facta in exspoliatione corporis carnis, sed in circumcisione Christi, &c. 20.A.34.B
 2. Delens quod aduersus nos erat chirographū decreti. &c. 50.E
 3. Nolite mentiri inuicem, exspoliantes vos veterem hominem cum actibus suis, & induentes nouum eum, &c. 42.D
 3. Induite vos ergo sicut electi Dei sancti, & dilecti, viscera misericordiæ, &c. 46.E
 3. Vbi nō est Gentilis & Iudæus, circumcisio & p̄putiū, &c. sed oīa & in oīb⁹ Christus. 48.A
 4. Ambulate in sapientia. 226.C

AD THESSALON. I.

- Cap. 2. **V**m possemus oneri esse, vt Christi Apostoli. 415.E
 4. Caritatem fraternitatis inuicem diligentes: &c. 396
 4. De caritate autem fraternitatis non necesse habui scribere vobis: ipsi enim vos à Deo didicistis, vt diligatis inuicem. 396.C

AD THESSALON. II.

- Cap. 5. **I**n intermissione orate. 374.C

AD TIMOTHEVM. I.

- Cap. 1. **F**idelis sermo, & omni acceptione dignus, quia Christus Iesus venit in hunc mundum peccatores saluos facere. 216.D
 5. Qui bene præfunt presbyteri, duplici honore digni habeantur. 416.E

AD TIMOTHEVM. II.

- Cap. 2. **L**aborantem agricolam oportet primum de fructibus percipere: &c. 416.E
 2. In magna autem domo non solum sunt vasa aurea & argentea, sed & lignea, & fictilia. 546.E
 3. Habentes speciem quidem pietatis, virtutem autem eius abnegantes. 546.D
 4. Certa bonum certamen fidei, apprehende vitam æternam. 284.A

AD TITVM.

- Cap. 1. **R**etenfes semper mendaces. 516.C
 2. Apparuit gratia Dei Saluatoris nostri omnibus hominibus erudiēs nos, &c. 446.B

AD HEBRÆOS.

- Cap. 1. **Q**uem Deus constituit hæredē vniuersorum, per quem fecit & sæcula. qui cum sit splendor gloriæ, &c. 11.D
 9. Iuxta quā munera & hostiæ offeruntur, quæ non possunt iuxta conscientiam perfectum facere seruientem tantummodo in cibis, &c. 20.A
 9. Vt accedamus cum vero corde in plenitudine fidei aspersi corda à cōsciētia mala. 61.D
 10. Rememoramini pristinos dies, in quibus illuminati tenebrarum. &c. 71.E
 10. Vmbram habens lex futurorum, non ipsam imaginem rerum, &c. 42.D

EPIST. IACOBI.

- Cap. 1. **O**mne datum optimum, & omne donum perfectum de sursum est, descendens à patre luminum, &c. 45.E

EPIST. PETRI. I.

- Cap. 2. **S**icut modò geniti infantes, rationabiles sine dolo, lac concupiscite, vt in eo crescatis in salutem. 44.E
 2. Vos autem genus electum, regale sacerdotium, gens sancta, populus acquisitionis, &c. 71.E
 2. Obsecro vos tamquā aduenas & peregrinos abstinere à carnalibus desiderijs, &c. 128.B
 2. Omnes honorate, fraternitatem diligite: &c. 396.C
 2. Ministrare in pietate amoris fraternitatem, in amore autem fraternitatis caritatem. 396.C

Index

3. In diebus Noe, cum fabricaretur Arca: in qua pauci, id est octo animæ saluæ factæ sunt per aquam, &c. 34. D
3. Non fit extrinsecus capillatura, aut circumdatio auri, aut indumenti vestimètorum cultus, sed qui absconditus est homo in incorruptibilitate quieti & modesti spiritus: &c. 45. E. 46. A
3. Cum autem mortale hoc induerit immortalitatem: tunc fiet sermo qui scriptus est, Absorpta est mors in victoria. vbi est mors victoria tua; 48. B
4. Christo igitur passio in carne: &c. 526. E
- EPIST. PETRI. II.**
- Cap. 2. **D**ominationem contemnunt, audaces sibi placentes sectas non metuunt introducere, blasphemantes. 84. E
2. Facta sunt eis posteriora deteriora prioribus, melius enim erat illis non cognoscere viam iustitiæ: &c. 508. D

EPIST. IOANNIS. I.

- Ca. 2. **E**T vnctionem, quam accepistis ab eo, maneat in vobis. & nõ necesse habetis vt alius doceat vos: sed sicut vnctio eius docet vos de omnibus: &c. 55. C
3. Tres sunt qui testimonijum dant in terra, Spiritus, aqua, & sanguis. 262. B

EPIST. IOANNIS. II.

- Cap. 4. **P**ater quod dedit mihi, maius omnibus est. 563. A.

APOCALYPSIS.

- Cap. 19. **T**estimonium Iesu est spiritus prophetiæ. 213. D.

INDEX

I N D E X
I N T O M V M P R I M V M
D E S I G N I S E C C L E S I A E .

A

- ARON** Hebræè mons, quid mysticè. 59. B
- Aaronis electio florente virga comprobata. 135. E
- Aaronis Perfarum Regis concessione sacra Hierosolymorum loca ad nos delata. 120. E
- ABRAHAM** spes cur maximè commendetur. 209. D
213. C
- Abolutionis sacramentalis impedimenta. 396. E. 397. A. B
- Abstinentia incredibilis quorundam Catholicorum. 449. B
- ACATIVS** Patriarcha Constantinop. à Felice Papa excommunicatus. 172. A
- Academia à quibus primùm denominata. 78. E
- Achor & Accaron muscarum Deus à quibus cultus. 76. E
- ADAD** Azumitensium Rex quo pacto ad Christum perductus. 133. C
- Adalberti Episcopi in signe miraculum, dum celebrat. 155. C
- Adalberti fratres quinque vbi ob Christi fidem occisi. 150. C
- Adalbertus quibus in locis Chisti cultum propagarit. 126. C. 168. A. D
- Adalbertus vbi cum multis ob fidei prædicationem occisus. 126. E
- Adam, & Eua, quales à Deo creati. 6. B
- quibus præcipuè bonis ornati. 6. C
- eorumdem dignitas, scientia, & potestas in statu innocentia. 6. D. 10. E
- quid de illis Deus disposuisset, si non peccassent. 7. A
- quod præceptum illis datum, & quare. 8. D. E
- quis eorum casus, quibusque malis se posterosque subiecerint. 9. A. 18. B. 44. A
- Adam cur à Dei conspectu se abscondit. 42. E
- Adam quo ordine reficiendus. 42. D
- Adam secundus ad reparandum genus humanum missus. 11. A. B
- Adami imago qualiter per peccatum deformata. 10. E
- quam mirabiliter per Christum restituta. 10. E. 11. A
- Adami somnus quid mysticè signarit. 13. C. 18. A
- post Adami casum cur non nisi per Christum genus humanum reparari poterat. 20. C
- Adami, & Megentij dialogus. 116. D
- Adami deiectio & reparatio vt sibi respondeant. 43. B
44. A.
- Adamum nouum, nouamque Euam ad reparandum genus humanum Deus formare constituit. 10. D. E
- Adamitarum hæresis. 475. E
- Adelheida Regina quot modis ab Henrico coniuge afflicta. 479. C. D
- Adem tenebrarum Rex à quibus cultus. 73. E
- Adoratio sanctorum maiorumque priscis vsitata. 468. C
- Adrianus Secundus, Photio spoliato, Ignatium Constantinopolitanæ sedis restituit. 174. B
- Adrianus Quartus quot modis Græcos ad Ecclesiam reuocare conatus. 174. E. & seq.

- AEDIFICIA** olim mira ad Romanorum luxum. 441. D
- eorundem collatio cum nostris, quæ sacra sint. 444. D
- Aegidius Card. à Ioanne Pont. ob fidem in Poloniam missus. 126. D
- Aegypti fons, in quo Christus sæpius lotus, miræ virtutis. 40. E
- Aegyptiaci imperij antiquitas. 535. E
- Aegyptij cur ouium pastores detestati. 536. A
- Aegyptij Hebræos abominati. 535. E
- Aegyptij à Iosepho docti. 536. C
- Aegyptij viperas diuersas asseruare soliti. 101. B
- Aegyptiorum Regum successio & status. 386. A
- Aegyptiorum superstitiones quando Romæ exterminata. 532. A
- Aegyptiacarum superstitionum diuersi gradus. Primo dum Apim pro Deo colunt. 536. C. D
- Secundo Apim in vitulum conuersum credendo adorantes. 536. E. 537. A
- Tertio animalia Dijs adnumerando. 76. D. 317. D
537. B
- Quarto pudenda membra. 75. D. 537. C
- postremo viuentes adhuc Reges. 537. D
- Aër in dæmonum potestate. 70. D
- Aetatum quatuor fabula vnde deducta. 528. D
- Aeternitatem cur omnia appetant. 7. D
- Aeternum, & perpetuum vt differant. 113. D
- Aetij sub Theodosio iuniore memorabiles victoria in campis Catalaunicis. 330. E
- Aethiopiæ admiranda templa. 445. C
- AFRI** vltra omnes Occidentales à Barbaris percussus, cur. 313. B
- Afrorum scuitia in Christianos. 145. E
- Afrorum impiæ superstitiones. 546. D. E
- Africa quando ab Arabibus occupata. 295. A
- & per quos ab iisdem recepta. ibidem.
- Africa per quos Euægelij lumine illustrata. 133. A. & seq.
- Africa quot modis Christianos afflictarit. 146. B. 201. B
- Africa varijs hæresibus infecta, à Vandalis occupatur. 201. B. 505. C
- Africa per quos à Vandalis recepta. 505. C
- Africa Monthelitarum hæresi astuans, à Sarracenis profusus vastatur. 201. C. 202. C
- Africa status cum à Barbaris est exagitata. 145. E. & seq.
- AGAPITVS** Papa Constantinopolim adiens Anthimum deponit. 172. E. 173. A
- Agarenorum conuersio ad fidem. 129. C
- Agatho Papa miræ sanctitatis. 345. B
- Agri Italiæ quædo Romanis militibus distributi. 314. C
- Agrippini prædecessoris Cypriani error circa baptismum hæreticorum. 115. E
- Alani, & Abasgi quando ad Christum conuersi. 128. C
- Albigensium hæresis, & turpido. 475. C
- Albigensium hæresis quando extincta. 363. B
- Alaricus Rex Arianus fœdere violato Romam inuadit. 407. C. eiusdem cum Honorio Imp. pax, perfidia, ac mors. 407. D
- Alberti Brandeburgici lapsus, quantum Imperatoriæ potestati detraxerit. 514. E
- Albertus Magnus Deiparæ dono docile ingenium natus. 514. E

Index

Aus. 371. E
Alemanni à quo Christi cultum edocti. 136. D. 139. D
Alexander Magnus Germanos attingere non ausus. 307. B
Alexandri Magni successores quibus regionibus imperarint. 292. C
Alexandri Magni mors. 386. E
Alexander Tertius Ioannem Card. Constantinopolim mittit. 175. A
Alexander Sextus predicatorum in India mittit. 282. E
Alexandro Sexto quæ crimina obiecta. 277. B
Alexander Macedo adhuc viues pro Deo cultus. 538. C
Alexandri Sexti donatio Indiarum Hispanis, ac Lusitanis vt proficua. 425. D
Alexander Mammææ Imp. laudatus. 77. D. 493. A
Alexandri primi Græcorum Regis luxus, & flagitia. 447. A. B
Alexandri Capocchij Ord. Præd. admiranda sanctitas. 214. D. 547. E
Alexandria Metropolis à Petro constituta. 133. B
Alexandrina fedes à Marco Petri discipulo erecta. 123. B. 133. A
Alexandrina Ecclesia quando ab Arianis occupata. 133. B
Alexandrino Episcopo qui olim subiecti. 123. B
Alexius Imper. magnis honoribus Latinos persecutus. 101. E. idem ob Catholicam fidem à Græcis occisus. 265. D
Alexij Angeli Imp. hæretici luxus & facinora. 478. A
Alexij D. eiusdem improbitate Romana Resp. ferè extincta. 485. D. E
Alexij nepotis Imp. flagitia. 485. E
Alexius Angelus, & nepos à quibus interempti. 497. A
Alfonso Quintus Lusitanæ Rex Africanæ nomen sortitus. 134. C
Alfonso Castrius à Mahometanis trucidatus. 159. D
eius corpus quibus miraculis insignitum. ibid.
Alfonso Alburquecij bellica gesta. 329. D
Alfonso Vndecimi memorabilis victoria de Mahometanis. 331. D
Algebra Arithmetica pars an ab Arabibus profecta. 242. A. à quo aucta & perfecta. ibid.
Allia, capæ, & familia à quibus culta. 76. D. 317. D
Altaribus cur Sanctorum reliquiæ inclusa. 360. B
Aloyij Bertrandi mira sanctitas, & obitus. 214. B
idem internarum cogitationum cognitor. ibid.
Aloysius Mustus primus Africanarum regionum explorator. 328. C
AMALFITANI quæ olim pia loca Hierosolymis fundarint. 120. E
Amazonum narrationes fabulosæ. 324. B. 333. C
Ambiani à quibus ad Christi fidem traducti. 124. C
Ambrosij increpatione Theodosius Imperator ad penitentiam adductus. 465. C
Ambrosij Senensis mira sanctitas, & obitus. 252. C
America in Occidente à quo inuenta, & denominata. 131. C
Amicitia inter Christianos necessaria. 396. B
Amicitia Christianorum fraternitatis nomen sortita. 396. B
Amicitia Catholicorum summa patet primo à lege innocentia, qua malum non procurare modò, sed nec velle alicui licet. 396. E
à reciprocis salutationibus. 397. A
à necessaria mutua delictorum condonatione. 397. B
ex Catholicæ fidei vnitatem. 397. D
è tot religiosorum cœtibus in cœi degentibus. 397. E

à communicatione bonorum, ac dignitatum Ecclesiasticarum. 398. A. B. D
à Pontificatu in communi, ad quem quilibet eligi potest. 398. C
Quia Papa omnium maximè amicitia iura seruauit. 398. D. primo vnus fidei communionem maximè seruando. 398. E. bona item Ecclesiastica & dignitates cunctis communicando. 399. A. B. quia solus ordines militares ad amicitia conseruationem instituit, ac seruauit. 399. C. D
Ex indissolubili matrimonij nexu. 399. E
à communicatione suorum peccatorum per confessionem. 400. A
à communicatione omnium inter se meritorum. 400. C. D
ab exterorū perfidia in amicitia fœderibus seruandis. 407. B. & seq.
Amicitia à Papa cum suis æmulis maximè culta. 406. C
Amicitia magis à Borealibus post Christi fidem culta. 405. B
Amicitia vera inter quos tantum reperitur. 409. B
Amicitia quo pacto inter mortales maximè stabilitur. 17. A
Amicitia inter æquales præcipua. 396. B. 401. A
Amicitia Christianæ diuini effectus: primum Principum & subditorum equalitas in multis. 401. B. Summa Catholicorum pax. 401. E. præsertim exterorū collatione. 403. D. Perpetua innumeraque martyrum series pro communi bono. 401. E. tot rerū pub. libertas. 402. A. & seq. Catholicorum Principum maxima amicitia. 405. E. Christi crucifixi imitatio inter Christianos. 406. E
Amicitia ius in quo consistat. 397. D
Amicitia fœdera ab hæreticis exterisque sæpè violata. 407. B
Amicitia singulare exemplum. 409. C
Amor sui ipsius omnium malorum origo. 84. C. 85. D
87. B
Amor sui ipsius, & Dei, quàm diuersas ciuitates condant. 84. C
Amor proprius à Dei Ecclesia extirpandus; & cur. 84. D
Amor proprius qua ratione fugiendus. 86. E
Amor proprius bellissimè depictus. 87. A
Amorem proprium quot modis Deus à suis euellere curarit. 85. D. E. 86. C
Amoris proprii extirpandi remedium. 87. B
Amoris quid proprium. 7. E
Amurathes primus Turcarum Rex Ianizerorum institutor. 500. B
Amurathes Græcos in ipsum conspirantes à propriis patribus trucidari coegit. 497. C
Amurathes à Protestantibus cõtra Catholicos aduocatus. 204. E
ANABAPTISTARVM secta in Silesia. 230. B
Anabaptistarum antesignanus in baptismo à dæmone arreptus, & suffocatus. 162. C
Anachoretarum institutum. 347. D
Ananias Dei iussu Saulum baptizat. 37. A
Anastasio Imp. flagitia. 486. E
Anastasio imperante quas clades Oriens passus. 202. C. 503. E
Anastasio Imp. quot Catholicos Patriarchas eiecerit. 172. B
Anastasio Papæ legatos certo naufragio exponit. 172. C
Anastasio fulminis icu interemptus. 496. B
Anasta-

Index

Anastasio Dicori Imp. hæretici scuitia in Catholicos. 259. E
Anatolij Patriarchæ Constant. arrogantia. 216. D
Andreas Hungarorum Rex à fratris militibus occisus. 297. E
Andræ ex Olmo mira sanctitas. 549. C
Eiusdem miracula & mors. 549. C. D
Andreoli carmen in Anglicanos martyres, 564. B
Andronici Imp. hæretici flagitia. 486. B
Andronici Comneni nefanda & effrænis libido. 477. C
Andronici iunioris luxus, & impietas. 478. D. idem
Andronicum aurum ab Imperio exturbat. 408. E.
486. D. eodem imperante quid à Papis pro Oriente actum. 175. C
Antoninus Caracalla Imp. patricidio maximisque sceleribus adstrictus. 492. E
Andronicus Imp. Amurathe cogente à patre excaecatur. 497. C. idem imperio restitutus, patrè, fratremque excaecat. 497. D
Andronicus Paleologus Imp. vbi apertè à nobis discesserit. 165. D
Angeli Deiparæ laudatores. 356. B
Angelis & hominibus quid commune. 7. D
Angolorum casus Gigantū deiectione designatus. 6. A
Angli quo tempore Scotia potiti. 293. E
Angli per quos ad Christi cultum perducti. 125. A.
136. C. 139. D
Angli à Ioanna puella mirabiliter debellati. 332. E
Anglia quamdiu vnum propriumque Regem habuerint. 293. D. E
Anglia quot Reges sanctos protulerit. 293. E. 294. A
Anglia (olim Britannia) à quo diuisa, & denominata. 293. D
Angliæ Regibus duo valde miranda diuinitus concessa. 294. A
Angliæ martyres & exules nostræ ætatis. 556. D. E.
558. 563
Anglicana persecutio omnibus fauor in Ecclesiam. 566. C. D
Anglicanis sceminis pro Christo passis mira priuilegia diuinitus concessa. 559. C
Earumdem fortitudo & constantia. 559. E
Anglicanorum martyrum admiranda priuilegia. 560. E
561. A. & seq.
Eorumdem nomina. 563. B
Anglorum impietas in sanctissimos Papis & Monachos. 443. D
Anima Christi an infinita, quæ Deus facere potest, comprehendat. 8. C
Anima Christi licet statim omnia cognouerit, quæ tamen etiam ex auditu sciuit. 91. A
Anima qualibet Christi sponsa. 47. C. 59. E
Animanostri quo pacto Dei imaginem sibi insculpat. 47. D
Anima nostræ quo sacramentò Regina efficiatur. 58. E
Animi duplex vis. 48. C
Animi nostri proliuitas in Deum vnde nobis inlita. 502. C
Animi magnitudo. Vide magnanimitas.
Anirus noster contemplanò cur sibi imagines proponat. 47. A
Animalia ab Aegyptijs culta. 437. B
Animalia quænam omnium castissima. 458. B
Animalia casta cunctis ingeniosiora. 461. C
Animalia cæli quæ & quomodo generentur. 36. A
Anthimus ob hæresim Constantinopolitanâ sede deicitur. 173. A
Eiusdem hæresis vbi damnata. 179. E

Anna Northumbriæ Comitissa ob Christum exul. 560. A
Anna Bolenia Henrici Octauæ vxor & filia. 480. E
Anselmi Episcopi Cantuar. sanctimonia & miracula. 254. A
Antichristi aduentus, & operationes. 525. A. & seq.
Antichristi satellites. 526. A
Antichristum quem hæretici fuisse dixerint. 110. C. E
Antichristum aduenisse qui velint. 111. B
Antichristus quibus cum hæreticis familiariter conuersatus. 524. E. 525. A
Antichristus apostasiæ caput. 525. D
Antinous Adriani Imp. cinædus in deos relatus. 74. D.
532. B
Antipapa nullus à vero Papa occisus. 406. C
Antipapæ quot aduersus legitimos Papis constituti. 452. C. & seq.
Antipapæ quomodo compescendi. 454. E
Antiqui cur caput vngerent. 63. A
Antiquitatis testimonia sex Catholicæ fidei. 118. C
Antiquitatis exuuia omnes ad Dei Ecclesiam delata. 120. C
Antiochi quot Persarum Reges. 384. E. & seq.
Antiochia Orientis metropolis. 127. E
Antonia Romanæ viduæ mira sanctitas. 214. D. 569. E
Antonij Patauini sanctitas, & miracula. 253. B
Antonini Pij illustris victoria de Borealibus. 330. B
Antonius Magnus Arij tempestate à Deo missus. 342. C
Antonij Magni sectatores. 344. D
Antonij è Lionessa sanctitas & miracula. 550. B
Antonini Archiepiscopi Florentini sanctitudo & miracula. 251. D
Antoninus Philosophus Imp. vxori adulteræ diuinis honores decernit. 74. E. 278. A. Idem vxoris adulteros sciens amplificat. 74. E. 278. E. 324. A. Imperij consortem & successorem sibi deputat. 277. D
Eiusdem vitiositas. 277. E. 278. A
Antostandrini hæretici. 100. C
APES quibus gentibus in religione præcellant. 318. A
Apis cunctis volucris castior, & ingeniosior. 461. C
Apis Aegyptiorum Deus. 536. D
Apocalypsis ab hæreticis reiecta. 519. C
Quibus concilij approbata. ibid.
Apollinaris sancti Petri discipulus vbi Christi fidem propagarit. 125. E
Apostasiæ caput Antichristus. 525. D
Apostoli quo pacto piscatores hominum facti. 36. A
Apostoli in tormentis fortiores euadunt. 53. C. D
Apostoli Catholicæ Ecclesiæ fundamenta. 93. D
Apostoli tantum ad prædicandum missi. 99. D
Apostoli Christi quomodo dignoscendi. 153. E
Apostoli quibus præconijs Deiparæ celebrarint. 356. D
Apostoli cur Symbolum contexuerint. 360. D
Apostolorum imbecillitas ante acceptum Spiritum sanctum. 53. B. Eorumdem virtus post eiusdem aduentum. 53. C
Apostolorum manus impositio ad quod sacramentum spectet. 54. E
Apostolorum successores, & potestas. 107. A. B. 185. A. 186. A
Apostolorum prædicatio miraculis consignata. 153. D. E
Appianus Alexandrinus quid de Romanis Imperatoribus. 147. C
AQUA baptismatis instar virginalis vteri homini renascenti. 28. B
ex Aqua & Spiritu sancto quo pacto renascamur. 28. A & seq.
Aqua baptismatis qua virtute regenerare possit. 28. D. E
Reliqua vide Baptismus.

Aqua à

Index

Aqua à quibus cūctarum rerū principium dicta, & cur. 32.C.D
 Aqua miræ æstimationis elephanti. 33.C
 Aqua quantæ venerationis apud antiquos. 33.C
 Aqua omnium prima animalia producens, quid mysticè signarit. 35.E.36.B
 Aqua baptizaturō Ariano mirabiliter euanescit. 39.D
 Aqua Tyberis cur saluberrima. 40.D
 Aqua quo pacto à mundi exordio vitalem vim à Spiritu sancto acceperit. 35.D.E
 Aqua piaculari vbi passim morbi ac serpentum ictus curentur. 159.E. Item demones fugentur ab obsessis. 160.C.E
 Aquam à peccatis expiare cur Deus à gentibus credi permiserit. 32.E
 Aquam viuam quibus det Dominus. 35.B
 Aquam quādo Christ⁹ de Ecclesiæ petra eduxerit. 151.E
 Aquæ efficacia aduersus morbos & venena. 32.E
 Aquarū miræ virtutes post Christi ortum. 38.E.40.C
 Aquarum virtus à Christo maximè amplificata. 40.E
 Aquarum maxima diluuiā quando & quibus in locis. 41.B.E
 Aquarum vis effera post Christi ortū immutata. 41.D. 42.B
 Aquis incredibilem vim addere, vt fuerit in mente diuina. 32.D
 in Aquis quā mirabilia Deus effecerit, & cur. 30.D
 Aquis ante sacra cur sese gentes abluant. 33.A
 Aquis Iordanis & Siloë baptismus præsignatus. 34.B.C
 Aquilo primò, tum Ausfer à Christo vocati. 142.D
 Aquilonis gentes ex diuinis oraculis primò ad Christi cultum adductæ. 141.E
A R A B E S cur viperas colant. 65.E
 Arabum olim maxima imperitia. 508.E
 Arbor scientiæ boni & mali diuersis modis à patribus nominata, cur. 10.B.C
 Arbor vitæ quānam in Ecclesia sit. 22.D
 Arbor vitæ quibus pateat, quibusque ad illam sit ocellus aditus. 22.E
 Arbore cur, & à quibus cultæ. 9.B.C
 per Arbore quanta mala dæmon in genus humanum inuenerit. 9.C
 Arboris pomum cur primis parentibus vetitum. 8.D.E
 Arca Noë quid mysticè signarit. 34.D
 Arcadius & Eudoxia Augusti ab Innocentio Papa excommunicati. 171.B
 Arcadij Imp. mors, & successores. 320.B
 Archiepiscopi nostræ ætatis in Anglia passim. 556.D
 Archimedes cur in admiratione apud antiquos. 325.A
 Argonautæ ab oraculis Deiparæ cultum edocti. 353.E. 354.A
 Argyrophylacis epistola cuius opera edita. 513.B
 Arij hæresis quæ, & vbi damnata. 169.E.179.D.360.E
 Arij hæresis quamdiu vexarit Ecclesiam. 224.D.E. 258.C.D
 Arij hæresi quib⁹ in locis Christi fides interierit. 199.A. & seq.
 Arius quando suæ opinionis virus euomere cœperit. 136.A
 Ariana hæresis tot libri conscripti quo pacto perierint. 224.D.
 Ariana hæresis tempestate qui sancti in Oriente flourerint. 258.E. 259.A. qui item in Occidente. 259.B.C
 Ariana hæresis sectatores. 136.C.258.B.C
 Ariano baptizaturō mirabiliter aqua euanescit. 39.D
 Arianorum impuritas, & turpitudine. 474.E
 Arianorum antesignani duo præcipui. 100.C
 Arioldus Danorum Rex cū plurimis baptizatus. 139.E
 Arma Christianæ militiæ quæ. 70.D.109.C
 Arma Christianæ militiæ quomodo expedienda. 71.A
 Arma quibus expugnatur, & expugnatur quæ. 71.D
 Armeni quo miraculo Christi cultum complexi. 39.A. 128.E.136.B
 Armeniæ minoris regnum ob hæresim prostratū. 204.B
 Armari vt debemus aduersus nequitiam spiritus. 70.D
 Aristoteles quid de arte bellica. 78.A. quid item de amore proprio. 86.D
 Arnulphus Germaniæ Rex ab Hungaris violato fœdere profligatus. 408.D
 Arnulphus Eps sanctitate & miraculis clarus. 254.B
 Arnulphi Imp. lapsus quibus in locis Christi cultum obscurarit. 199.C
 Aromata vberissima ex Oriente ad nos quid mysticè signent. 142.D
 Arlaces Persarum Rex primus astris adscriptus. 537.E
 Arfacidarum Parthorū imperium, & immanitas. 386.B
 Artaxerxis Regis immanitas, & mors. 384.D
A S I A M quo tempore Ariana pestis peruaserit. 170.C
 Asia conuersio per Episcopos à Petro constitutas. 128.A.B
 Aspar Arianus à Marciano Imp. promotus, eidem necem machinatur. 408.B
 Asyriorū execranda turpitudine in sacris Veneris. 540.E
 Asyriorum Reges adhuc viuētes pro dijs culti. 535.C
 Asyriorum luxus sub Sardanapalo Rege. 446.C.D
 Astrorum splendor & ordo quid mysticè signet. 2.A
A T H A N A S I V S Episcopus Alex. propria sede pulsus, à quo restitutus. 169.C
 Athanasius iterum pulsus, quibus in locis Christi fidem propagarit. 170.B
 Athanasius aduersus hæreticos. 90.A.96.E.99.E.115.C. 117.E
 Athenienses serpentem arcis custodem colebant. 9.E
 Attaulfus Gothorum Rex quo tempore sedes in Gallia fixerit. 505.D
 Attaulfus quando & cur à Gallia pulsus. 407.E
A V A R I S à Carolo Magno à Pannonia pulsus. 199.C
 Auerois impietas. 539.E
 Augustæ à quo primū Christi fides disseminata. 125.B
 Augustinæ Mediceæ mira sanctitas. 568.E
 S. Augustinus aduersus hæreticos. 90.A.117.E
 Augustinus à Gregorio Magno ad Britannos missus. 125.A. quod ibi Catholicos inuenerit. 200.C
 Augustinus ad doctrinæ testificationem cæcum illuminat. 180.E
 Eiusdem vaticinium ad Anglos. 180.E
 Augustinus monachorū norma clericos instituit. 346.E
 Augustus Vespasianus qualis in imperij regimine. 491.D
 Aureliani Imp. sceleritia etiam in suis. 493.D
 Auroræ & Ecclesiæ comparatio. 71.C
 Auroræ effectus. ibid.
 Ausfer ex oraculis post Aquilonem ad Ecclesiam vocatus. 142.D
 ad Austrū quā vberimè Ecclesia penetrarit. 142.A.B
A Z Y M A consecrari non licere quando Græci conenderint. 94.A
 Azyma Christus consecrauit. 94.E
 Azumitenses à quo Christi cultum edocti. 133.C

B A B Y L O N I E regni exordium, & impietas. 384.B. & seq. Eiusdem interitus. 385.D
 Babylonis ciuitas à quo condatur. 84.C
 Baby-

Index.

Babyloniorum abominanda superstitio, & turpitudine in facris Veneris. 75.B
 Baiazetes Turcarum Rex vbi Hungarorum exercitus fuderit. 506.E
 Baiazetes à Tamerlane regno & vita priuatus. 293.E
 Baioarij à quo ad Christi cultum adducti. 125.C
 Balduini Imp. laus, & pudicitia. 478.B
 Balneum sanguinis Aegypti Regibus consuetum. 38.A
 Balneorum & lectorum vsus ante cœnam antiquis consuetus. 448.A
 Balsama à viris expeti solita. 65.E
 Balsami mira virtus. 65.B.C
 Balsami arbor à Pompeio in triumpho ducta. 65.E
 Balsami fructus vbi nullum fructū edat, nisi fonte in quo Christi lotus irrigetur. 66.E
 Balsamum vbi, & quomodo nascatur. 59.E.65.C
 Balsamum cur Christum admisceatur. 65.B
 Balsamum oleo admixtum diuinarum rerum significationi maximè congruum. 65.D
 Balsamum vbi viperis venenum adimat. 65.E
 Balsamum ante natum Christum foli Iudææ concessum, nunc autem pluribus locis. 65.E
 Balsamum quando cognosci cœptum. 66.C
 Balsamum Christum sacramento à Deo referuatum. 66.D
 Balthasar Burgundus ob incredibilem patientiam dæmon putatus. 433.D.E
 Baptismi forma à Christo tradita. 29.A
 Baptismi diuina vis Prophetarum vaticinijs explicata. 30.C. & seq. Quibus item generalibus Concilijs. 31.E
 Baptismi virtus quibus antiquæ legis lotionibus significata. 30.E.31.B. Amplissimis item Dei promissionibus. 31.A. Quibus item asperisionibus, & expiationibus. 31.C.D
 Baptismi vis quot modis à Deo per aquas hominibus insinuata. 32.D.E.33.D
 Baptismi virtus panis ac terræ similitudine explicata. 35.A
 Baptismi diuina vis miraculis comprobata, primò visibili Spiritu sancti aduētū, & voce in Christi baptismo. 36.D. Cū Paulus in baptismo illuminatur. 37.A. Spiritus sancti aduētū, dū Petrus Centurionē, & Paulus Ephesi baptizat. 37.D.E. Cū Cōstātinus à lepra mundatur. 38.A. Tyridates item Rex pristina figure restituitur. 39.A. Cassani Regis filius in meliorem formam redditur. 39.B. Aqua è fonte contra naturam attollitur. 39.D. Fons è saxo erumpit. 39.E
 Baptismi, & fontis è saxo erumpentis similitudo. 40.B
 Baptismi cæremonia quid denotent. 42.D
 Baptismi cæremonia vt primi & secundi Adami actionibus respondeant. 43.D.44.B
 Baptismi semen ex quo Ecclesia nos concipit. 43.E. 44.A
 ex Baptismi semine qua in re quo ad spiritum renascamur. 44.A. Et cur à spiritu renasci incipiamus. 45.A
 Baptismi semine quo pacto quo ad spiritum & corpus renascamur. 45.B.C
 Baptismi semen quo pacto incorruptum perseueret. 46.C
 Baptismo vis datur ad mandata seruanda. 29.A.39.E
 Baptismo quo pacto pristina nobis restituitur imago. 43.C.D
 in Baptismo cur sponsores adhibeantur. 43.C
 in Baptismo cur tres personæ nominentur. 43.C.E
 Baptismo renatus quo pacto adolescat, & perficiatur. 44.D
 Baptismo quo pacto Christum induamus. 50.A
 Baptismo quinam à morbis curati. 38.A
 Baptismo Arianorū mirabiliter se aqua subtrahit. 39.D
 Baptismum qui voto suscipiens saluetur. 43.E
 Baptismus vt instar virginalis vteri in quo formatur. 28.B
 Baptismus quantum antiquæ legis sacramentis præstet. 21.A
 Baptismus vnde vim regenerandi habeat. 24.C
 Baptismus Ioānis & Christi quo pacto differebat. 29.E
 Baptismus Ioannis cuius efficacia. 30.A
 Baptismus re, vel voto ad salutem necessarius. 29.B.D
 Baptismus in quibus studia, & mores immutari. 28.D. 36.A
 Baptismus ab hæreticis collatus vt valeat, quæ requirantur. 15.E.32.A
 Baptismus quantæ expectationis Prophetis. 30.C
 Baptismus maris rubri transmissione figuratus. 33.E.
 Nube Hebræos comitante. 33.E. Item manna. ibid.
 Ablutionibus victimarum, ac sacerdotum. 34.A
 Circumcisione. 34.B. Probatica piscina. 34.B. Aquis Siloë. 34.C. Noë arca. 34.D. Ioannis baptismo. 34.E
 Gedeonis vellere. 35.B. Iordanis transitu in terram promissionis. 35.C. Spiritu Domini super aquas. 35.D
 Baptismi figura in aquis quanti ad rem faciat. 36.B
 Baptismus vt instar aquæ cælestia animalia procreet. 35.D.E
 Baptismus quo pacto ex piscibus nos filios Dei efficiat. 36.A.B
 Baptismus etiam post acceptum Spiritum sanctum necessarius, & quare. 37.D
 Baptismus vt aquarum naturam immutari. 42.B
 Baptismus Christianorū infantibus necessarius. 43.D.E
 Baptismus re & voto simul maioris gratia. 43.E
 Baptizandus quid ante & post baptismum docendus. 29.A.44.E
 Baptizandus cur se expoliet. 42.D
 Baptizandus cur candelam præferat. 42.E
 Baptizandus cur Satanæ renunciet. 43.A
 Baptizandus cur à sacerdote affletur, & signetur. 43.A
 Baptizandus cur vngatur. 43.D
 Baptizandus cur interrogetur an Catholicā credat Ecclesiam. 118.B
 Baptizare in Spiritu sancto & igne, Messie munus. 29.E
 Baptizati ab hæreticis an rebaptizandi sint. 31.E. Et in hoc Cypriani lapsus. ibid.
 Baptizati immerio & emerio quid denotent. 43.B. 52.E
 Baptizatos ab hæreticis, esse rebaptizandos, quando pro hæresi habitum. 107.A
 Baptizati Florentini mira sanctitas. 550.A
 Barbaræ quondam gentes cur maximè humane euaserint. 424.D.425.A
 Barbari quo tempore diuinitus in Occidentale imperium immisi. 144.E
 Barbari à captiuis sacerdotibus ad Christi fidem perducti. 148.B
 Barbari quando Romanis conciliati. 149.B
 Barbari qui sese mutuo comedentes. 425.B
 Barbarorum quæ nationes ad Christi fidem compulsa, & quomodo. 149.E.150.A
 Barbarorum abominanda libertas. 382.E
 Barbaros ad humanitatem perducere, quā diuinū sit. 267.E.268.A
 Barbarum quid faciat. 425.A
 Barda Cæsar ab Ignatio Patriarcha Constantinop. cur è templo pulsus. 93.E.174.B
 Barda Cæsar, Ignatio relegato, Photium substituit. ibid.
 Barda

Index

Barda nobiscum fentiens bonarum disciplinarum studia restituit. 239. B. Eiusdem impuritas. 477. A
 Barlaamus monachus quamdiu Græcanicam hæresim Constantinopoli profigarit. 175. C. 181. B. 194. E
 Barlaamus quinam fuisse credatur. 175. D
 Basilius Imp. à Zenone expulsus. 503. E
 Basilius Archiep. Thessal. pro Græcis Adriani Pont. litteris respondet. 195. A
 Basilius Rex Macedo quot loca ab hostibus ad Catholicos transfulerit. 206. D
 Basilius Magnus Arij tempestate à Deo missus. 342. C
 Eiusdem sectatores. 344. D
 Basilius orans Deiparam videt. 368. E
 Basilius ad Ecclesiam Antiochenam quid de fidei antiquitate. 115. D
 Basilius Imp. vbi doctos doctrinasque exterminarit. 239. C
B E A T I quomodo Deum videant. 7. D. E
 Beatitudo quid, & in quo consistat. 7. C
 Beatitudo cui naturaliter inest. 7. C
 Beatorum corporum splendor. 48. D
 Becus Græcorum Patriarcha quibuscum ad nos concesserit. 195. D
 Beda Deiparam laudat. 372. B
 Beguardorum Beguinarumque hæresis, & turpitud. 475. D
 Beelzebub muscarum Deus vbi cultus. 77. A
 Belgæ à quo Euangelium edocti. 124. B
 Bella inter carnem & spiritum. 72. D
 Bella quænam olim iure gentium permilla. 77. E
 Bella in Ecclesia fore prædictum. 324. D
 Bella quæ Christianis licita. 450. E. 471. D
 Belli civilis Rom. atrocitas. 541. E. 542. A. B
 Belli iura quàm diuersa apud Catholicos & exteros. 336. E
 Bello sacro quæ loca per nostros à Sarracenis recepta. 207. B
 Bellum sacrum quando indictum. 176. C. 207. B
 Bellum inter milites Christi & daemones. 70. C
 Belus Rex à quibus cultus. 534. E
 S. Benedicti primarij fratres, & loca. 168. E
 Benedicti miranda fides in religione fundanda. 23. D
 Benedicti ordo quot Papas & Præsules sacros ediderit. 335. E. 345. B. quot item insignes sanctitate & doctrina viros. 235. E. 248. A. Eiusdem ordinis vberimi fructus in fide propaganda. 169. A. 235. E. 238. E. 239. A
 Benedicti religionem quot Reges professi. 236. A
 Benedicti vndecimi sanctitas & miracula. 252. B
 Benedictus monachus vbi, & cur occisus. 156. A
 Eius mortem quæ miracula consecuta. 156. A. B
 Beneficia ecclesiastica quibus communia. 398. A
 Beneficia ecclesiastica à laicis alienata. 412. B
 Beneficialium fructuum distributio vt facièda. 398. D
 Beneficiorum annatz cur Papæ debeantur. 419. D
 Berardini Senensis sanctitas & obitus. 251. C
 Berengarij hæresis. 112. E. 197. A
 Berengarius quo tempore ab Ecclesia submotus. 179. E
 Berengarius vbi suam damnarit sententiam. 197. A
 S. Bernardus Deiparam laudat. 372. C
 Bernardus quot monasteria extruxerit. 253. E
 Eiusdem miracula & obitus. ibid.
 Bertha Angliæ Regina humanissimè Augustinum excipit. 222. B
 Berthæ opera Edilbertus vir Christo adiunctus. 222. C
 Besæ populi quo tempore ad Christum perducti. 136. B
 Beza Caluini affecta quando Antichristum aduenisse tradat. 111. B
 Biblia qualiter à Luthero versa, & deprauata. 519. D. E
 Bibliorum versio nulla hæreticis accepta. 518. D
 Bibliorum qui libri ab hæreticis reiecti. 518. E. 519. A
 & seq.
 Bibliorum libri Tob. Iudith, Bar. Sap. Eccl. & Mach. vbi inter Canonicos recepti. 191. B
 Bibliotheca Constantinop. cum plerisque doctissimis ab Iconomacho combusta. 510. B
 Bilis atra quando homines sibi belluas videri faciat. 38. D
 Bizantium quando dirutum, & à Constantino denominatum. 367. B
BLANCHÆ Galliarum Regiæ admirabilis prudentia. 322. B
 Blanchæ notabilis sententia ad S. Ludouicum filium. 323. B
 Blasphemiaz Caluini, & Lutheri. vide Caluinus, & Lutherus.
B O H E M I Ludmillæ Ducisæ in terrefactores insignia à Deo inflata in posteros transmittentes. 154. E
 Bohemi quot Reges occiderint. 298. A
 Bohemis à quibus fides Christi prædicata. 125. D. 137. A. 297. C
 Bohemia ex quo Christo adiuncta numquam à barbaris exagitata. 497. C
 ex Bohemia qui, & quot Imperatores perierint. 297. C
 Bohemiaz perfidiaz origo. 475. E
 Bohemorum persecutio in Catholicos. 264. B
 Bohemorum qui Reges hæretici. 298. D
 Boij, & Bauari à quibus ad Christum traducti. 136. C
 Boleslaus fratricida insigni miraculo Christo redditus. 155. A. B.
 S. Bonauentura piarum sodalitarum institutor. 348. C
 Bonauenturæ sanctitas, miracula, & obitus. 251. D. 350. A
 Bonifacij Mogunt. Episcopi prædicatio in Germania. 125. B. Eiusdem maximi pro Christo labores. 180. D
 Bonifacius vbi cum quinquaginta pro Christi fide interfectus. 139. D. 264. D
 Bonifacium Tertium qui primum Papam esse velint. 110. D
 Bonifacius Archiep. ad fidei testificationem per medias flammaz illæsus incedit. 155. D. Eiusdem nex quibus miraculis illustrata. ibid.
 Bonifacius monachus quot monasteria in Germania fundarit. 347. B
 Bonifacius Octauus à Guglielmo Galliarum Regis duce Anagninæ captus. 437. C
 Bonifacii mira magnanimitas aduersus eumdem. ibid.
 Bonifacius quoties à Vandalis violato sedere exagitatus. 407. E
 Bononii Abbatis sanctitas & miracula. 254. E
 Bonitatis quid proprium. 8. B
 Bonorum quanta raritas. 145. B
 Bonorum tria genera per Christum restituta. 11. B. & seq.
 Boreales quando ad Christum conuersi. 127. A
 Boreales barbari à Catholicis exculti. 383. D
 Boriuorij Bohemorum Dux quando baptizatus. 125. D. 150. B. Eiusdem vxor ab impijs occisa perenni miraculo clara. 154. E
 Boriuorij quot modis ob fidem à suis exagitatus. 150. B. 154. E
 Bosnenium conuersio. 125. E
BRNDREVRGENSIS quo tempore Christi religione imbuti. 125. C
 Brachmanes Indi daemorum cultores. 74. B
 S. Brigidæ vaticiniū de Græcorū captiuitate. 215. A. B
 Brabilia

Index

Brabilia à quibus inuenta, & Christi cultū edocta. 132. C
 Brabilia S. Thomæ prædicatione exculta. 161. C
 Britanni ab Anglis in auxiliū aduocatis subacti. 200. C
 & seq.
 Britannia à quo primum Christi fidem edocta. 124. B
 in Britannia quādo Christi nomen ferè deletum est restitutum. 125. A
 Britannia à quibus hæresibus infecta. 200. C
 Britannia à Catholica veritate deficiens, ab Anglis deleretur. 313. A. C
 Britanniaz Præsules primarij per quos Christi cultus latè disseminatus. 124. B
 Britannorum magnificentia post susceptum Christi cultum. 443. C
 Bruno Carthusianorum institutor. 345. A. 347. D
 Brunonis sanctitas & miracula. 254. A
B V C I L C atalanus cum duodecim primus ad Indos missus. 131. C. 282. E
 Bulgari cuius opera ad Christum perducti. 126. C. 137. A
 Bulgari quo tempore Illyricum Traciamque præditi. 202. B
 Burgundi quo metu ad Christi fidem perducti. 149. A
 Burgundi quo tempore à Catholicis fidem Christianam edocti. 124. E. 136. B. 139. C
C
CÆCILIVS Episcopus à Petro & Paulo in Hispaniam missus. 123. C
 Cælestinus Papa Romæ Synodo coacta Nestorium damnat. 171. C. D
 Cælestinus Palladium ad Britannos mittit. 124. B
 Cælestini sanctitas & obitus. 251. B
 Calorum contemplatio quantum ad conditoris cognitionem conferat. 2. A. B
 Calorum & Ecclesiæ paria ornamenta. 3. B. C
 Calum claudendi & aperiendi potestas penes Ecclesiam. 4. C
 Calum quid nobis reputandum sit. 53. E
 Cæsar cur Pompeij laudes deriserit. 329. E
 Cæremoniaz baptismi singulæ Christi & Adami actionibus correspondentes. 42. D. E. 43. A. & seq.
 Cæremoniaz antiquæ legis in quo ab Euangelicis differant. 19. E. 21. C
 Cæremoniaz antiquæ cur carnales ab Apostolo dictæ. 20. A
 Cæsiæ Persarum Regina cum quadraginta millibus baptizata. 129. B. 136. B
 Caij Caligulæ Imp. impuritas & flagitia. 490. B. & seq.
 Caij Caligulæ adhuc viuētis simulachrum adoratum. 532. C
 Calioianis Imp. sequit in Catholicos eremitas. 265. E
 Caluini stoliditas. 29. D. 92. E
 Caluini impiæ assertiones cōtra verā fidē. 92. D. 93. A. B
 Caluini dictum maximè ad rem faciens. 92. E
 Caluini blasphemiaz aduersus Deum. 102. D
 Eiusdem discrepantiæ & blasphemiaz aduersus Deū Patrē. 103. A. 196. D. Aduersus Deum Filiū. 103. B. C
 Aduersus Dei Filium hominem factum. 103. D. E
 Aduersus Spiritum sanctum. 104. A. & seq.
 Caluini ineptissimæ excusationes cōtra execranda quæ protulit. 102. E
 Caluini impiæ assertiones contra Deum Filium confutantur. 103. C
 Caluini discrepantiæ viginti allatæ, innumeræque prætermittæ. 104. D
 Caluini assertio fidem indubitam tantum esse in his quæ scriptura continet, confutatur. 105. B. C
 Caluini conuitia aduersus Patres. 111. A
 Caluini arrogantia. 226. E. 545. C
 Caluini impuritas. 279. E. 280. A. 502. B
 Caluini coniuratio in Franciscum Regem quantas Galliaz clades attulerit. 280. B. 456. B
 Caluini furor in morte. 434. C
 Caluini execranda infania (horrendum) quo progressa. 514. A. B
 Caluini lapsus & discrepantiæ circa sacramentorum numerum, necessitatem, & efficaciam. 520. D. B
 Caluini blasphemia aduersus Trinitatis nomen. 526. B
 Caluinus opera iustitiæ ad salutem necessaria negat. 104. C
 Caluinus quænam bestia, vel bestia affinis. 104. D
 Caluinus viuum hominem resuscitare tentans, mortuū reddit. 162. A. B
 Caluinus quid ad salutem sufficere asserat. 318. B
 Caluinus in vitandis virginibus antiquis tyrannis deterior. 494. D. 495. A
 Caluinus præpostera libidinis conuictus & damnatus Geneuam adit. 512. B
 Caluinus in quo Antitheus & Atheus conuincatur. 526. D
 Caluinus in quo cum Nestorianis conueniat. 527. A
 Caluinitis per quemnam interpretationes ad scripturam reuelatæ. 98. B
 Calumniatorum pena. 511. D
 Camillus exul Capitolium ac Romam à Gallis liberat. 314. A
 Candaces plures Æthiopum Regiæ. 367. C
 Canones Trullani confutati. 462. C
 Canonum quorundam sextæ Synodi fanus intellectus. 192. A. B
 Canonicorum regulariū ordo quo tempore institutus. 343. A. Et à quibus in optimam vitæ formam redactus. 347. D
 Cantacuzenus Ioannem nepotē imperio priuat. 497. D
 Cantorum liber quid contineat. 3. D. Et cur sic dictus. ibid. B
 Canuti Danorum Regis nex, & miracula. 254. D
 Carcer Mamertini vbi, & quo miraculo celebris. 40. A
 Cardinales quid faciat. 349. B
 Cardinales in omni disciplinarum genere præstantissimi. 245. B. 246. A. & seq.
 Cardinales quot sancti post annum millesimū. 349. D. & seq.
 Cardinales vitæ integritate & innocentia commendati. 350. B
 Cardinales cur plurimè Romanis & Italis exoptentur. 421. D. E
 Cardinales qualiter à Papa vocentur. 469. D
 Cardinalium sanctimonia & dignitas. 349. B. & seq.
 Cardinalium potestas olim penes Romanum clerum. 349. C. 469. C
 Cardinalium numerus. 350. C
 Cardinalium collegium tam exiguum (mirum) quot sanctos produxerit. 350. D
 Cardinalium quorundam admiranda castitas. 460. B
 Caritas quantum ad salutem necessaria. 22. A. & seq.
 Caritas omnium præceptorum & sacramentorum finis. 27. B. 29. A
 Caritas in qua potentia animæ fit, & quomodo nobis infundatur. 27. B
 Caritas prima mentis nostræ motio ad Deum. 29. C
 Caritas mira Catholicorum vnde liqueat. 272. A. & seq.
 Caritas eximia Ioannis Eleemosynarij. 273. B. & seq.
 Caritas Rom. Pont. in Græcos & Orientales. 274. C
 Caritas Latinorum erga Græcos. 274. D. E
 De Sig. Tom. 1. D d d Cari-

Index

Caritas ex quo potissimum dignoscatur.	275.D	Caroli Borromæi Card. sanctitas & miracula.	350.B
Caritas fraternitatis quanti ab Apostolis facta.	396.C	Caroli Martelli insignis victoria de Mahometanis.	331.A
Caritas quomodo virtutes omnes complectatur.	409.D. & 567.C.	Carolus Martellus laudatus.	327.A
Caritas mira quorundam beatorum nostræ ætatis.	567.C. 568.B. 569.C. 570.B	Carolus S. Ludouici frater quænam regna sibi suisque comparat.	293.A. 323.B. Eiusdem eximia virtutes, & successores.
Caritatis virtus quanta sit.	271.E	Carolus Septimus in summo discrimine à Ioanna puella mirabiliter subleuatus.	323.B. 332.E
Carmen Amæni de monte Oliueti.	61.E	Carthago quantum in Christianos sæuierit.	145.E
Carmen Aratoris de Christi ascensu.	62.B	Carthaginensium Reipub. multiplex status.	402.C
Carmen Statij de priscorum lotionibus ante sacra.	33.B	Carthæ confectio, Catholicorum inuentum.	242.D
Eiusdem de oliuæ significatione.	63.D	Carthusiani nouem martyres sub Henrico Octauo in Anglia.	212.C
Carmen Martialis de balsamo.	65.E	Carthusiani Germani qui libros de precibus scripserunt.	377.E. & seq.
Carmen Virgilij à libris Sibyllinis. 12.A. Vide Virgilij carmen.		Carthusianorum & Cisterciensium ordo quando & à quibus institutus.	343.A
Carmen Prudèrij de Christiano dæmonas fugate.	67.D	Castanus Tartarorum Rex quo miraculo cum suis ad Christum conuersus.	39.B. 156.A
Eiusdem de pugna animæ.	57.A. 72.D. & 69.C. 73.B	Casti reuera quo pacto dignoscantur.	458.C. D
Carmen S. Paulini de crucis vexillo.	69.C. 73.B	Castitas à quibus in coniugio seruata.	212.B
Carmen Claudiani de tenebrarum Rege.	73.D	Castitas diuinitatis signum.	458.B. 461.D
Carmen Phurnuti de Mercurio fure.	76.A	Castitas cur hæreticis non conueniat.	461.B
Carmen Horatij de subdolo mercatore.	76.B	Castitas mira quorundam animalium.	461.C
Eiusdem de Augusto in deos relato.	78.C	Castitatem quinam in Ecclesia profiteantur.	458.D
De deteriori ætatum progressu.	528.E	Castitatis admiranda exempla.	459.D
De Cæsaris sydere.	331.E	Castitatis gradus tres: primus virginum.	459.E. Eorum qui virginitatem vitæ prætulert.
Carmen dæmonis de Trinitate & Spiritu sancto.	83.A	Castitatem in matrimonio seruantium.	460.D
Carmen Euripidis de amore proprio.	87.A	Castitate à viris sacris seruanda quando sancti.	461.E
Carmen Caroli Magni in Adriani laudem.	192.E	Castra Christi & dæmonis.	69.D
Carmen Cedreni de Deiparæ oraculo.	353.E	Catharinæ Senensis mira sapientia.	226.B. & seq.
Carmen Sibyllæ de B. Virgine.	354.C	Eiusdem præclara gesta.	288.D
Carmen Nazianzeni ad Deiparam.	373.E	Catharinæ à Raconisio mira sanctitas & oracula.	214.E. 567.E. Eiusdem ecstasies, miracula, & mors.
Carmen in sepulchro Iacobi Card. Portugallæ Regis filij.	460.C	568.A	
Carmen ad beatum Nicolaum factorem.	551.E	Catharinæ Genuensis sanctimonia & obitus.	569.B
Carmen Hieronymi Badetij in martyres Anglicanos.	554.E	Catholica Respub. ex quo tempore à barbaricis irruptionibus immunis.	311.E. 315.A. B
Carmen Francisci Boziz de Ioannis Baptistæ & Ioannis Roffensis martyrio.	555.D	Catholicam religionem cunctis præstare vnde constet.	339.E. & seq.
Carmen Iuuenalis Ancingin Thomam Morum martyrem.	556.B	Catholicæ religionis antiquitas vnde pateat.	118.C. & seq.
Carmen Iosephi Castalionis in memorandas Angliæ fæminas.	558.E	Catholicæ monarchiæ celsitudo & præstantia.	307.E. 308.A
Eiusdem ad Thomam Bozium.	559.B	Catholicæ nationes à nullis Catholicis exteris intra annos mille subactæ.	404.E
Carmen Andreoli in martyres Anglicanos.	564.B	Catholicarum legum sanctitas.	339.A
Carmen in oēs præsentis sæculi martyres.	564.C. & seq.	Catholici si quando gentium instituta, non tamen vt gentium agunt.	63.E
Carnis & spiritus pugna.	51.D. 71.A. 72.D	Catholici diuersis nominibus ab hæreticis appellati.	117.B
Carnis milites aduersus spiritum.	71.E	Catholici melioris conditionis apud Arianos Reges, quam Orientis Imperatores.	203.A
Caro quibus armis occidatur.	72.A	Catholici omnium virtutum culmen adepti: secus verò hæretici.	218.B. C
Caroli Magni opera, sacra Hierosolymorum loca ad nos delata.	120.E	Catholici quantum sapientiæ dono exteris præcellant.	222.E. 223. & seq.
Caroli Magni carmen ad Adrianum Papam.	192.E	Catholici Philosophi insignes.	237.D
Caroli Magni obseruantia in sacras imagines.	193.A	Catholici Medici insignes.	239.D
Caroli Magni imperium in Occidente omnium latissimum & antiquissimum.	326.A. & seq.	Catholici in Mathematicis præclari.	239.D
Caroli Magni clementia erga Saxones.	451.D	Catholici Architecti præcipui.	239.E
Caroli Magni coronatio.	505.B	Catholici Historici & Poëtæ insignes.	240.A
Carolum Magnum imagines impugnasse, hæreticorum impostura.	192.D	Catholici Musici & Pictores præstantes.	240.E
Carolus Magnus quot regiones subactas Christo adiunxerit.	126.B. 139.E. 150.B	Catholici in quo Romanis bellica virtute præcelluerint.	307.A
Carolus Magnus quo tempore publica gymnasia erexerit.	238.E	Catholici imperij amplitudo & antiquitas.	325.E. 326.D
Carolus Magnus quo tempore Germaniam Pannoniamque domuerit.	292.D		
Carolus Magnus vnus Germaniam omnibus indomitam subegit.	325.D		
Caroli V. bellica gesta.	329.A. Sacra item loca ab eodè constructa.		
366.D			
Carolus V. hæreticos admittens ab eisdem exagitatus imperio se abdicat.	409.A. B		
Eiusdem insignis victoria de Lutheranis.	507.C		

Catho-

Index.

Catholici duces nostræ ætatis quanto antiquis præstantiores.	329.B. & seq.	Catholicorum maxima iustitia vnde pateat.	334.E. & seq.
Catholici quantum iustitiæ functionibus præcellant cunctis.	334.D. & seq. 336.B	Catholicorum iustitia in iuribus hæreditariis.	334.E. In iuribus electionum. 335.D. In commerciis. 335.E. 336.A. B. In contractibus. 336.C. In belli iuribus seruandis. 336.E. In sacris honoribus decernendis. 337.B. In pontificatu conferendo. 337.D. 338.A. Item in imperij delatione. 338.C
Catholici hæreditaria & electionis iura supra omnes seruauerunt.	335.E	Catholicorum quæ regna Reges sanctos ediderint.	338.D
Catholici principes magnam pauperiem professi.	336.C	Catholicorum vetustissimus mos in templa conuenienti.	376.E
Catholici innumeris ob religionem interfecti.	339.E	Catholicorum & exterorum mira comparatio in spiritu precum.	377.D. E
Catholici quibus gressibus ad sanctos accedant.	373.E	Catholicorum ecstasis in sacris precibus.	379.B. C
Catholici singuli quinquies in die orare cõsueti.	375.A	Eorumdè mira euèra in sacris precibus.	379.B. & seq.
Catholici quid velint se cruce signantes.	375.C. Quid item tot sacrorum locorum & imaginum frequentia.	Catholicorum pietas in patriam.	381.D
377.A		Catholicorum pietas in tuenda communi libertate.	381.E. & seq. 384.A. Itè ad bonas doctrinas suis tradendas. 383.B. Item in filios. 388.B. C. Erga coniuges. 388.D
Catholici ad quantum contemplationis culmen peruenierunt.	380.B	Catholicorum studio pietas Borealiibus populis infusa.	383.D
Catholici soli religiosos milites instituerunt, & cur.	381.D	Catholicorum tres ordines in Ecclesia.	383.C
Catholici cur numquam easdem, quas hæretici, passivastitates.	383.E	Catholicorum Regum pietas.	387.E. & f. q.
Catholici soli cunctas hæreses & gentium mendacia confutarunt, & confutant.	393.C. D	Catholicorum regna hæreditaria.	388.B
Catholici quo pacto populos ad Christi cultum perduxerunt, & retinuerunt.	423.E. & seq.	Catholicorum summa diuinaque obedientia.	389.B. & seq.
Catholici pueri incredibilis patientia.	432.E. & seq.	Catholicorum obedientiæ sex maximè singularia.	389.D. E
Catholici quo tempore in hæreticos animaduertierunt.	456.D	Reliqua vide Obedientia.	
Catholici cur hæreticos puniant.	457.A. D	Catholicorum admirabiles & diuini amicitia progressus.	397.C. & seq. Reliqua vide Amicitia.
Catholici principes, & exteri quantum in suos diuersi.	499.E. 500.E	Catholicorum merita quomodo inter se communicentur.	400.D. 429.C
Catholici quoties hereticorum exercitus longè numerosiores profligarint.	507.C	Catholicorum liberalitas. Vide Liberalitas.	
Catholici quot modis crucifixi memoriã humanis mentibus insculpere curarint.	522.C	Catholicorum summa patientia. Vide Patientia.	
Catholici sancti præsentis sæculi.	547.D. & seq.	Catholicorum magnanimitas circa octo præcipua.	435.C. & seq. Reliqua vide Magnanimitas.
Catholici martyres in Anglia passim.	556.D. E. 558. 563	Catholicorum magnificentia. Vide Magnificentia.	
Catholicis quinam viri cælitus dati, quibus indubitata habeant fidem.	529.A	Catholicorum quorundam incredibilis abstinentia.	449.B. Reliqua vide Temperantia.
Catholicis singulis quænam actu, & quæ in præparatione credenda.	85.D	Catholicorum clementia & mansuetudo. Vide Mansuetudo.	
Catholicis cunctis quid necessariò propositum determinatumque esse debeat.	429.A. B	Catholicorum summa humilitas. Vide Humilitas.	
Catholicis post Apostolos numquam tot tantaque diuinitatis priuilegia concessa, quanta præsentis sæculo.	552.D	Catholicorum præstantia in paupertatis virtute. Vide Paupertas.	
Catholicis feminis Anglicanis mira priuilegia diuinitus concessa.	559.D. E. Earumdem mira sanctitas.	Catholicorum probitas hæreticorum testimonio comprobata.	488.B. & seq.
566.E. & seq.		Catholicos Deiparæ sanctorumque cultus quomodo ex Ecclesia Dei necessariò esse demonstrat.	373.C. D
Catholicorum maxima inter se coniunctio ex quibus liqueat.	82.D. 83.C. 85.A	inter Catholicos ppetua precum cõtinuatio.	376.A. B
Catholicorum nomen vnde deductum.	116.E	Catholicos veritatis propugnatores & custodes fore, prædictum.	392.B. Eorumdem summa veritas vnde constet. Vide Veritas.
Catholicorum prudentia cum pietate coniuncta.	313.A	Catholicos antiquis magnificentiores esse vnde pateat.	442.B
Catholicorum summum studium ad virtutes comparandas.	209.E. 210.A	Catholicus quilibet quocumque exterorum melior.	271.B. & seq.
Catholicorum mira efficacia in sermone vnde constet.	218.C. & seq.	Catholicus quilibet quid æquabilitatis iure cum Papa & omnibus commune habeat.	339.B. C. 401.B
Catholicorum præstantia in tradendis linguarum pceptis.	228.A. & seq. Item in interpretatione sermonum. ibid. B	Catholicus quilibet vel leuissimus cunctis hereticis veracior, & ratio.	393.B
Catholicorum præstantia in omni disciplinarum genere.	237.B. & seq.	C. E. L. T. Galliarum populi quo tempore Christum secuti.	124.B. 136.B
Catholicorum studium in excitandis publicis disciplinarum gymnasijs.	238.D. & seq.	Cerdon & Cherimthus vbi damnati.	179.C
Catholicorum præclarissima inuenta in omni artium genere.	240.C. & seq.	CHALDÆORVM diuersi superstitionum gradus, primò dum ignè adorant.	533.E. Item Belum Regè. 534.E. Simulacra ipsa. 535.B. Venerem Deam. 535.B. P. s. fremò viuentes adhuc Reges. 535.D
Catholicorum summa caritas vnde pateat.	272.A. & seq.		
Catholicorum Regum fortitudo in Christi hostibus debellandis.	306.C. & seq.		
Catholicorum dominium omnium latissimum.	309.E. 310.A. & seq. 325.D		

De Sig. Tom. 1.

Ddd 2 Chal.

Index

- Chaldæorum Regum impietas. 384.B
 Chaldæorum imperium quamdiu floruerit. 231.D
 Cham cur omnibus bonis cum sua prole spoliatus. 121.D
 Cherinti hæresis. 360.c
 Cherubini Bergomatis sanctitas & miracula. 550.B
 Chilianus in Germania ob Christi fidem obruncatus. 125.B
 Chilperici Regis hæretici nex. 506.A
 Chosroes Rex cum filiis à filio miserimè peremptus. 385.c
 Christma cur Confirmationis sacramentum vocetur. 54.D. 57.A.B
 Christma regis & sacerdotalis gloriæ unitatem exprimit. 56.c
 Christma Iacob lapide figuratum. 60.A. Item columba oliuæ ramum deferente. 60.D. Vnguento quod tangentes sanctificabat. 60.E. Tabernaculi ianuis, & portibus ex oliua. 61.A. Candelabro cum duobus oliuis. 61.B. Candelabro cum lampadibus. 61.c. Oleo oblationibus asperso. 61.D. Christi frequenti ascensu in montem Oliuarum. 61.D. Populorum occurratone Christo cum ramis oliuarum. 61.E. & seq.
 Christma vbi primum à Romanis susceptum. 80.A
 Christmate fideles veluti Reges vnguntur. 61.A. 71.E
 Christmate dæmonibus venenum ademptum. 65.E
 Christmati martyrum coronæ attributa. 82.A
 Christmatis diuina vis Prophetarum vaticiniis præsignata, primò Christi nomine. 58.B. Oleo sponfi. 58.c. Item oleo latitiæ. 58.D. Gutta à vestimentis Domini fluente. 58.E. Olei impinguatione. 59.A. Vnguenti perfusione. Et montis Sion rore. 59.A.B. Conuiuio Domini in monte Sion. 59.c. Odore vnguentorum Christi. 59.E. Signo Thau. 60.A. Et signo à Domino posito. 60.B
 Christmatis efficacia naturalibus signis præsignata, primò olei mira virtute. 62.D. Prisca vngendi capitis consuetudine. 63.A. Oliuæ significationibus apud gentes. 63.c. & seq. Oliuarum propagatione post Christi ortum. 64.B. Olei fontibus mirabiliter erumpentibus. 64.D.E. Balsami mira efficacia. 65.B. & seq.
 Christmatis diuina vis ex scriptura. 54.A. & seq. Item ex patribus. 55.D. & seq.
 Christmatis & Eucharistiæ comparatio. 56.D
 Christmatis materia quæ, & quid mysticè signet. 58.A. B. 65.B
 Christmatis sacramentum quibus miraculis comprobatur. 67.B. & seq.
 Christmatis ampulla proiecta mirabiliter seruata. 68.B
 Christmatis vnctione cæcus illuminatus. 68.C
 Lunaticus item curatus. ibid.
 Christmatis sacramentum ab hæreticis impugnatum. 83.c
 Christmatis sacramentum. Vide plenius Confirmatio.
 Christianæ religionis iactura ab hæreticis adducta, & à Catholicis reparata. 81.E
 Christiani quo pacto Iudæis Gentibusque præcellant. 20.E. 52.D
 Christiani qualiter ad sacramenta accedere debeant. 21.c
 Christiani quomodo per contritionem sine legis operibus iustificationis gratiam consequantur. 23.B. & seq. quomodo item per sacramenta. 23.E
 Christiani inter primum & secundum Adamum medij. 42.D. 43.D
 Christiani quo præcipue sacramento cæli incolæ efficiantur. 54.A. 61.A
 Christiani in quo à superis mentibus differant. 54.B
 Christiani confirmatione cælestium Reges vnguntur. 61.A. 71.E
 Christiani, propter responsa ab oraculis denegata ipsi præsentibus, diuersimodè excruciat. 68.A. 79.A
 Christiani quomodo fascinentur. 72.B
 Christiani quo præcipue sacramento ad summum virtutum culmen prouecti. 82.A
 Christiani omnes quomodo vnum sint. 98.B. 99.B
 Christiani vbi quasi monstra abacti & exterminati. 145.E. & seq.
 Christiani quomodo Ecclesiæ membra ab hæreticis disrumpuntur. 205.D. E
 Christiani quibus in locis Christi cultum, restituerint. 206.A. & seq.
 Christiani religione, qua Deo coniunguntur cunctis præcellunt, & ratio. 317.D. 339.B
 Christiani principes militari fortitudine pagani longè præstantiores. 325.B. 327.B. E. Item omni virtutum genere. 338.C. D
 Christiani in Christianos quos iure in bello vtantur. 336.E. 382.c
 Christiani, ne quod desertæ religionis signum darent, cremari eligentes. 340.A
 Christiani filij Dauid, & quomodo. 374.E
 Christiani olim fratres inter se appellare consueuerunt. 396.c. D
 Christiani olim in Missa osculo sancto se salutare soliti. 397.B
 Christiani Daniæ Regis perfidia in nepotis regno arripiendo. 499.A
 Christiani in Ecclesiæ primordiis cur parum humanarum disciplinarum studiosi. 237.c
 Christiani Imperatores bis Regem Persiæ dederunt. 327.c
 Christianis quàm longior perpetuitas promissa, quàm Iudæis. 113.E
 Christianis nomen diuinitus datum. 116.E. 117.A
 Christianis quasi filijs Deipara commendata. 368.B
 Christianis propter Deum excruciat. 319.B
 Christianorum summa religionis obseruantia vnde patet. 340.c. & seq.
 Christianorum præsentia dæmones fugati. 67.D. 68.B. 81.c
 Christianorum omnium vna eademque fides. 98.A. 99.A
 Christianorum captiuorum pietate barbari ad fidem perducti. 148.B. C
 Christianorum flagrans martyrij desiderium in qualibet ætate. 319.c
 Christianorum optimum regimen in his que ad religionem spectant. 319.E
 Christianorum loca numquam ab hostibus occupata, nisi hæresibus plena. 325.c. 333.E
 Christianos se hæretici iactant. 116.E
 Christianos bellicis laudibus excellentes fore, prædictum. 324.E. Eorumdem bellica inuenta antiquis præstantiora. ibid.
 Christianum nomen vnde. 56.E. 58.c
 Christianus quis esse desinat. 116.D
 Christiani. Vide latius Catholicis.
 Christiæ Daniæ Rex ob nimiam crudelitatem ferrea cauea inclusus. 499.A
 Christi erga Ecclesiam eximius amor. 4.A
 Christi & Ecclesiæ coniunctio in carne vna. 12.E
 Christi notitia cur gentibus multifarià voluerit Deus olim aperiri. 20.D. E
 in Christi baptismo quæ admiranda contigerint. 36.D
 Christi & Adami actiones baptismi ceremoniis correspondentes. 42.D. E. 43.A. & seq.
 Christi

Index.

- Christi sepulti mystica significatio. 43.B
 Christi corpus quomodo pluribus sit in locis. 48.A
 Christi humanitas & diuinitas arboris & hominis similitudine demonstrata. 49.E
 Christi actiones & opera diuinæ personæ adscribenda. 49.E. 50.A
 Christi & agni Paschalis mactatio quomodo sibi respondeant. 50.E
 Christi & Ecclesiæ vnus spiritus quo tempore & loco factus. 51.E
 Christi Resurrectionis & Ascensionis figuræ. 51.E
 Christi passio meditatio quàm efficax. 72.A
 Christi anima licet statim creata omnia cognouerit, quæ tamen etiam ex auditu sciuit. 91.A
 Christi potestas quando Apostolis tradita. 107.B
 Christi regnum non modò ad cælestia, sed etiam ad terrena pertinere ex Prophetarum oraculis. 109.B
 Christi veritatem in Ecclesia perpetuandam prædictum. 109.D
 Christi sepulchrum à quibus magis possessum. 120.E
 Christi cultus quantum præsentis sæculo propagatus. 140.D
 Christi ascendentis effigie quinam mirabiliter curatus. 160.C
 Christi crucifixi effigies vbi sputis derisa derisores mirabiliter ad penitentiam adduxerit. 158.A
 Christi inimici quo pacto dignoscantur. 198.B
 Christi temporibus licet summa pax promissa, bellis tamen locum fore prædictum. 324.D. E
 Christi eximius honor erga matrem. 353.B
 Christi cultus diuino consilio per Virginem maximè amplificatus. 367.E
 Christi mortem in Ecclesia descendam prædictum. 374.C. & seq.
 Christi merita quantæ efficacis apud Catholicos. 523.D. E
 Christi meritis quot modis impij derogent. 523.D. E
 Christi doctrina numquàm post Apostolos magis, quàm præsentis sæculo propagata. 552.E. 553.A
 Christi diuinitas quot modis ab hæreticis impugnata. 526.D. E. 527.B. C
 Christi vestigiis qui magis insistant. 428.D
 è Christo & Ecclesia quàm præstantiori modo renascamur, quàm ex primo Adamo. 14.E
 è Christo & Ecclesia qualiter quo ad spiritum & corpus renascamur. 15.A. Et quonam pacto quo ad spiritum prius. 45.C. D. deinde quo ad corpus. 47.C. D
 Christo nato oliuæ cur mirum in modum propagata. 64.B. Oleum item pluribus in locis è petra productum. 64.D. E
 Christo quonam modo quo ad spiritum & corpus copulemur. 47.E. 48.A
 Christo duas fuisse naturas & personas: Nestorij hæresis. 49.D. Vnam tantum naturam & personam: Photij, & Eutychie. ibid. Duas naturas, vnam personam: Catholicæ Ecclesiæ sententia. 49.E
 Christus secundus Adam ad reparandum genus humanum missus. 11.B. 13.c. E
 Christus quomodo humano generi pristina bona restituit. 11.B. & seq.
 Christus qualiter suam nobis imprimat imaginem. 11.D. 43.D. 48.A
 Christus Ecclesiæ caput. 11.E. 20.A
 Christus quare dicatur verbum patris. 14.B
 Christus nobis arbor vitæ, & quomodo. 14.E
 Christus Ecclesiæ sponsus, & quare. 15.E. 45.D
 Christus quomodo cum sponsa Ecclesia coniungatur, & semina ex quibus filios suscipit in eam profundat. 17.E. 45.C
 Christus quomodo nobis via, veritas, & vita. 15.B
 Christus quàm intimè per sacramenta se nobis immisceat. 21.A. 26.B
 Christus quibus in rebus magis præfens, & magis operetur. 26.A. B
 Christus per suos ministros baptizat. 36.E
 Christus Saulum alloquitur, & conuertit. 36.E. & seq.
 Christus cur in baptismo vestimenta exuit. 42.E
 Cur item prius in nemora abscisit. ibid.
 Christus quomodo per suum semen in nobis nouum hominem creet. 45.B. C
 Christus in semine quo gignimur præfens, vt ad perfectum ducat. 46.D. E
 Christum quando veterem hominem occidit, nouumque suscitauit. 52.E
 Christus vnde dictus, & cur. 56.A. 58.B
 Christus cur non aliud sibi nomen assumpsit. 58.B
 Christus Græcè, Hebræè verò & Latinè sic. 58.C
 Christus Iacob lapide figuratus. 60.C
 Christus cur frequens in monte Oliuarum. 61.D
 Christus & Deus nobis dux contra hostes. 69.D
 Christus cur eleuatis manibus ascendit. 69.E
 Christus cur toties se à patre audita loqui aiebat. 87.C
 Christus ad fidei testificationem miracula adhibet. 87.D. 107.C
 Christus cur patrem pro suis, vt vnum sint, rogat. 98.A
 Christus magis cum duobus vnanimiter orantibus, quàm cum pluribus dissidentibus. 99.E
 Christus Ecclesiæ fundamentum & princeps. 111.E. 118.D
 Christus filius Dei cui ante omnes reuelatus, & à quo prædicatus. 118.D
 Christus cur lapis angularis dictus. 135.B
 Christus quoties, & quos ad suam cœnam inuitarit. 144.B. & seq.
 Christus quoties instar Moÿsis è petra aquam eduxerit. 151.E
 Christus quibus se ad futurum promisit. 185.A. & seq.
 Christus vbi magis erit, ibi magis veritas. 198.c. ex quo ab hæreticis abesse demonstratur. ibid.
 Christus tantum folium mulieris semen. 151.c
 Christus stella Iacob, vel secundum alios, virga Israël designatus. 351.E. 352.A
 Christus quomodo per Mariam concipiatur, & humanis mentibus pariatur. 352.B. C
 Christus humano generi iratus, Mariæ precibus mitigari visus. 369.D
 Christus qualiter suam suorumque gloriam aduersus impios defendat. 360.A
 Christus quos sibi in terra honores acceptauit & defendit. 469.E
 Christus quomodo in nobis creet & augetur. 45.C. D
 Christus quomodo in Ecclesia nostra esse probetur. 178.D. E. 179.A
 per Christum quo pacto omnia in cælo & in terra restaurentur. 11.E
 Christum in æternum in Ecclesia regnaturum ex diuinis vaticiniis. 109.B
 Christum crucifixum singulas familias lamentaturas, prædictum. 139.A
 Christum crucifixum ad quid tantum hæretici recolant. 523.c
 Christum qualem Mahometani prædicent. 105.B
 Christophorus Columbus quo impulsu ignotarum regionum nauigationem aggressus. 131.C. 236.C
 Christophorus quot periculis, quibusque miraculis amplius.

Index

- plissimas tandem oras inuenerit. 157.B.C
 Chuegundis Poloniae Regina laudata. 460.D
 Chrysoſtomus Pauli amantissimus. 90.E
C I C E R O N I S eloquentia cur maximè commenda-
 ta. 219.D
 Circumcisio quid antiquis conferebat. 17.B. 21.A. 27.D
 Circumcisio baptismi figura. 34.D
 Circumcisio nis priscorumque rituum quid sublatum,
 & quid in melius perductum. 113.B
 Ciuitas in quo consistat. 53.E
 Ciuitas Dei è quibus constituitur. 108.D
S. C I L A R E cor omnibus Christi passu insignibus in-
 sculptum. 47.E. Eiusdem regula. 288.E
 Claudius quartus Ro. Imp. quam vacors & ignauus.
 490.E
 Claves caelorum quibus datæ. 107.A
 Clemens Septimus legatos & munera ab Æthiopum
 Rege recipit. 133.D
 Cleopatra Reginae intemperantia, & luxus. 447.B. C
 Eiusdem impietas & mors. 386.B
 Clerici innumeri martyrio & sanctitate illustres. 338.B
 340.E
 Clerici quinam ad horas canonicas teneantur. 376.A
 Clerici quid sibi necessariò reseruarint ex omnibus que
 Leuitis dabantur. 418.E
 Clerici qualiter necessitate coacti immobilia habere
 coeperint. 419.C
 Clerici quinam effici nequeant. 450.C
 Clericis negligentibus, monachi ad Christi cultum pro-
 pagandum missi. 347.A.B
 Clericis etiam indignis ad dignitatem tuendam neces-
 saria prestanta. 416.E
 Clericis cur opes esse debeant. 417.B
 Clericis quid à laicis debeatur. 417.C
 Clericis cur plerisque in locis decimæ non dentur.
 418.E
 Clericis opes (Christi exemplo) esse non debere con-
 tendentes, confutantur. 417.A
 Clericis, Petri exemplo, arma prohibita. 450.C
 Clericis quando coniugium interdictum. 461.E. & cur.
 462.A
 Clericorum plures sancti quàm laicorum. 420.E
 Clericorum liberalitas. Vide liberalitas.
 Clodoueus Francorum Rex quo tempore cum suis ad
 Christum conuersus. 124.C. 136. B. 139.C. & cuius
 opera. 222.A
 Clodoueus insignem ædem Virgini dicat. 336.C
 Clodoueus quo iure Galliarum regnum adeptus.
 422.B. C
 Clodouei insignis victoria de Alemannis. 222.A
 Clotildis Reginae opera Clodoueus Rex ad Christum
 perductus. 222.A
C O B E L I A Imp. à Clemente Papa fidei doctores petit.
 128.D. 137.B
 Collatio nouæ & antiquæ legis cum datæ sunt. 50.E
 Collegia publica studiorum quot Parisijs. 287.D
 Collegium Rhemenſe & Romanum Anglorum quot
 martyres ediderint. 560.C. 562.B. E
 Coloniae ex Romuli instituto deductæ. 314.C
 Coloniarum mos Romanis non tantum in hostes, sed
 etiam in ciues. 451.C. 541.D
 Colores quinam omnium difficillimè abstergantur.
 30.E
 Columba Spiritus sancti speciem præferat. 60.D
 Columbae Reatinæ sanctitas, vaticinia, & mors. 567.B
 Columbanus & Galli Scotorum sanctitas, & monaste-
 ria. 294.D
 Commodi Imp. nefanda flagitia. 492.C

- Concilia decem, quibus diuina vis baptismi explicatur.
 31.E. 32.A. B
 Concilia vniuersalia ab hæreticis impugnata. 106.A. B
 Concilia toto orbe Catholico recepta. 86.A
 Concilia vniuersalia cur labi non possint. 181.D. & seq.
 184.B
 Concilia vniuersalia numquam extra Ecclesiam con-
 feſta. 181.E. 287.A. B
 Concilia vniuersalia quotnam in Ecclesia celebrata.
 182.A
 Concilia à Concilijs approbati. 182.E
 Concilia vniuersalia quo pacto Deum repræsentent.
 186.A. Quomodo item Ecclesiam. ibid. C
 Concilia tredecim à Papis, tum ab omnibus reſecta, &
 cur. 187.E. & seq.
 Concilia à Nazianzeno & Augustino non improba-
 ta (vt hæreticis visum) sed amplexata, probatur.
 189.B. C
 Concilia Papa vt approbare & reprobare possit. 189.D
 Concilia quænam hæretici obiciant, quæ diluuntur.
 188.E. & seq.
 Concilia miraculis corroborata. 190.A
 Concilia Constantiæ, & Basileæ in quibus non recepta.
 183.C
 Concilia à Græcis & Protestantibus reſecta. 517.B. D.
 518.B. C
 Concilia qua de causa celebranda. 286.D
 Concilia Apostolorum temporibus celebrata. 286.D
 Concilia vniuersalia decem & octo in Ecclesia cele-
 brata. 305.C. D
 Concilia vniuersalia decem, ad quæ multi ex Græcis
 conuenere. 516.D. E
 Concilij Hierosolymitani quæ obiciuntur dissentio, quo-
 modo concilianda. 190.B
 Concilij Arelatenſis & Gangrenſis contrarietas de pre-
 sbyterorum coniugio vt concilianda. 190.D. E
 Concilij Antiocheni litteræ in causa Pauli Samosathe-
 ni vbi receptæ. 97.B
 Concilijs in vniuersalibus admiranda duodecim, pro-
 pter quæ labi non possunt. 182.D. E
 Concilijs fidem abrogare, quàm absurdum sit. 183.B
 Concilijs cur maximè parendum. 184.B
 in Concilijs vniuersalibus nominatim tres diuinæ per-
 sonæ adesse dicuntur. 184.E
 Concilijs vniuersalibus quo pacto Christus assitit.
 185.A. Quomodo item Spiritus sanctus. ibid. D. E
 in Concilijs quibus tantum sui decernendi ius. 187.A.
 & seq.
 in Concilijs qualiter Imperatores se habere debeant.
 187.B. & seq.
 Conciliorum & Patrum auctoritas aduersus Græcorum
 errorem. 94.D. E
 Conciliorum veritas vaticinijs confirmata. 184.D
 Conciliorum auctoritas à Christo sancita. 185.D
 Conciliorum potestas etiam in Papam. 87.C
 Concilium Ephesinum & Chalcedonenſe quando ce-
 lebrata. 114.A. 136.C. D
 Concilium Antiochenum quando & cur coactum. 115.B
 ad Concilium Tridentinum qui conuenierint. 85.E
 Concilium Constant. secundum quando habitum. 136.D
 Concilium Nicænum quando, & cuius opera coactum.
 169.E
 Concilium Sardicæ quando celebratum. 170.A
 Concilium quodnam vniuersale dicatur. 181.D
 Concilium Tridentinum, quæ Protestantes impugnant,
 sancit. 188.D
 Concilium Iudæorum quomodo in Christi causa er-
 rant. 189.E
 Con-

Index.

- Concilium Neocæsariense secundas nuptias prohibens
 quomodo intelligendum. 190.C
 Concilium Romanum sub Stephano Septimo à quo
 abrogatum. 193.B
 Concilium Parisiense quando celebratum. 200.B
 Concilium Carthagenſe secundum quando celebra-
 tum. 461.E
 Concilium vniuersale vsque ad Constantinum nullum
 celebratum, cur. 286.E. & quid eorum loco ageba-
 tur. ibid.
 Conciliabulum Ephesinum sub Theodosio quando
 reſcissum. 171.E. 188. B. 321.D
 Conciliabulum Seleuciense quibus cum alijs reſcissum.
 188.A. & seq.
 Confirmandi qualiter signari & vngi debeant. 60.A.
 68.D
 Confirmandis cur manus imponatur. 70.A
 Confirmati quales esse debeant. 65.C. D
 Confirmatorum, & non confirmatorum differentia.
 60.E
 Confirmatio siue Chrisma variis nominibus apud an-
 tiquos appellata, cur. 54.C
 Confirmatio quo pacto baptizatos ad perfectiorem eta-
 tem regeneret. 54.E
 Confirmatio Spiritus sancti aduentum nobis tribuit
 56.B. & seq.
 Confirmatio vim ac lumen ad rectum videndum &
 perficiendum nobis præstat. 56.A
 Confirmatio nobis Spiritus sancti armatura ad hostes
 debellandos. 56.E. 63.E. 70.B
 Confirmatio quo pacto nos Reges, animasque Reginas
 efficiat. 58.E. 61.A
 Confirmatione quomodo vnus fiat noster spiritus cum
 Deo. 54.C
 Confirmatione qualiter Christus nostris cordibus im-
 primatur. 55.B
 Confirmatione animæ perficiuntur, & consecrantur.
 55.E. 56.A
 Confirmatione cur modò non detur sensibiliter Spiritus
 sanctus, sicut antea dabatur. 57.D. 67.C
 Confirmatione quàm intimè Christo adglutinemur.
 58.D. 62.A
 Confirmatione vis ac memoria crucis menti qualiter
 inculpatur. 72.A
 Confirmatione spes, fides, & caritas in nostris menti-
 bus ingenerantur. 73.C
 Confirmationis cæremonia quid significent. 54.D
 Confirmationis præceptum ex concilijs, & scriptura.
 57.C
 Confirmationis sacramento Christi milites efficiuntur.
 60.C. 69.E. 71.B
 Confirmationis sacramento dæmonum potestas pro-
 strata. 79.B
 Confirmationis vis à dæmonibus prædicta. 83.A
 Confirmationis vaticinia, & figuræ. Vide Chrisma.
 Concionatores hæreticorum à Polonorum principe cur
 sustigati, & expulsi. 101.D
 Concubinarum duo genera, & quodnam antiquis per-
 missum. 191.C
 Concupiscentia quomodo per legem magis ad malum
 irritata. 18.E
 Congregationis Oratorij institutum, & auctor. 349.A
 Coniugium quando viris sacris interdictum. 461.E. &
 cur. 462.A
 Coniugium amor, & nexus, magnum pietatis argumen-
 tum. 388.D
 Conradus Pellicanus Zuinglij affecta quid notandum in
 versione psalterij. 520.A

- Consalvus Silueria Societatis Iesu quot regna ad Chri-
 stum perduxerit. 158.C. D
 Constantinopolis quo tempore à Turcis capta. 102.B.
 175.E. 217. D. 252.A
 Constantinopolis quo tempore dedicata, & quamdiu
 steterit. 324.E
 Constantinopolis, vbi hæreticos habuit Imperatores, à
 Turcis est occupata. 203.D. 204.A. 325.E
 Constantinopolis quo tempore à Balduino capta. 292.
 E. Et quamdiu in eius stirpe perseverarit. ibid.
 Constantinopolitanorum Patriarcharum hæreses, &
 dissidia. 302.E. 303.B
 Constans Imp. Martinum Papam Constantinopolim,
 duci iubet. 260.B
 Constantis scuitia in Catholicos, Theodosiumque fra-
 trem. 483.D
 Constante imperante clades Orienti allata. 504.A
 Constans in Sicilia à suo intimo necatus. 496.C
 Constantis Rom. Imp. litteræ ad Constantium fratrem
 pro Athanasij & Pauli restitutione. 169.C
 Constantius Imp. quo pacto Liberium Papam Catho-
 licosque Episcopos eiectosque restituere sit com-
 pulsus. 170.B. C
 Constantius qualiter Occidentales Episcopos Arimi-
 num coegerit, & circumuenerit. 170.C
 Constantius ab Athanasio acriter obiurgatus. 187.B
 Constantius quot modis Christi cultu exterminare cu-
 rarit 202.A. Eiusdem immanitas & rapacitas. 482.B
 Constantij infelix interitus. 495.D
 Constantini Imp. opera quinam ad Christum perducti.
 125.A
 Constantini bellica gesta. 330.C. D. Eiusdem insignes
 victoriae. 502.E. 503.A
 Constantinus à Siluestro Papa baptizatus, & lepra mun-
 datus. 38.A. 304.B
 Constantinus quomodo per crucem ad Christum tra-
 ductus. 79.B. 49.D
 Constantinus baptizatus in Idola inuehitur. 79.B. C
 Constantinus innumera priuilegia Christianis conceſ-
 sit. 148.C. Licinium cognatum aduersus Christia-
 nos seuentem interfici iubet. 169.C. D. Quo tem-
 pore Imperij sedem Bizantium transtulerit. 169.E.
 Post Episcopos omnes in concilijs subscriberebat &
 sedebat. 187. B. C. Deiparæ studiosissimus. 372.E.
 Tributorum exactionem moderat. 427. A. Maxen-
 tio & Maximino deuictis Orientale & Occidentale
 Imperium adeptus. 499.A. B.
 Constantini Monomachi Imp. turpitude, & vitiositas
 477.B. 484.E
 Consubstantialis nomen quibus hæreticis non placeat.
 526.B
 Contemplationis isupremus gradus. 380.C
 Copronymus Imp. dæmone præceptore in quantam
 nequitiam deuenerit. 176.E. 183.E. 184.A
 Copronymus Studita cum celeberrima bibliotheca
 comburi iubet. 260.E. Idem ad huc viuens caelesti
 igne arreptus. 369.B. C. 496.D
 Cor amantis balsamo comparatum. 65.D
 Cor nouum quibus det Deus. 25.D. E
 Coronarum vsus cur inductus. 375.E
 Corinthi de magna hominum & diuitiarum affluen-
 tia. 75.D
 Corinthi adagium. ibid.
 Cornelius Centurio primus ex gentibus à Petro bapti-
 zatus. 37. 98.E. 119.E
 Cornelius ante baptismi aquas Spiritu sancto afflatus,
 & cur. 37. D. Idem à Petro Cæsareus Episcopus
 constitutus. 128.A
 Corne-

Index

- Cornelium vnde Romanum fuisse constat. 119.C
 Cosroe Perfarum Rex quādo Christo adiunctus. 139.C
 CRESCENS Galliarū Episcopus à Petro cōstitutus 123.
 E. Eiusdem Paulus meminit. 124.A
 Crespho Episcopus à Petro & Paulo ad Abderitanos
 missus. 123.C
 Creta infula superstitionum & scelerum seminarium.
 531.C. 543.A
 Creta quo tempore à Romanis expugnata. 543.A
 Cretenfes omnium optimè morati aliquando habiti.
 77.A
 Cretenfes mendaces. 516.C
 Cretenfium nefanda consuetudo, & luxus. 77.B
 Croathæ quando Christo adiuncti. 137.A
 Cruce Christi quo pacto instar arboris vitæ reparatur
 ad uitam. 22.D. 23.A
 Cruce frontem signare ex quo tempore Christianis cō-
 suetum. 68.E
 Cruce Idola deleta, fidesque propagata. 80.C.E
 Cruce in Indiis dæmones mirabiliter profligati, & ex-
 pulsi. 81.C
 Cruciferorum militum Germanorum mira olim forti-
 tudo. 332.B
 Crucifixi imagines ab hæreticis sublata. 523.B
 Crucis forma quo signo præmonstrata. 60.A
 Crucis signum omnibus sacramentis adhibendum. 68.
 D. 69.B
 Crucis signo Persidis, & Turcarum regiones à peste &
 fame liberata. 68.D
 Crucis signo quinam à flammis & dæmonibus liberati.
 68.E
 Crucis signo cæcus illuminatus. ibid.
 Crucis admiranda vis aduersus dæmones. 69.A. 72.C
 Crucis signo victoria Constantino promittitur. 72.C
 Crucis vexillum in pugna à sobrietate contra luxuriam
 erectum. 72.D
 Crucis vim & splendorem Christianis tantum esse vn-
 de pateat. 81.C
 Crucis miracula. 157.D. 158.A. C. 160.A. & seq. 161.
 A.E. 331.D
 Crucis ductu se signandi vetustissimus mos. 375.A
 Crucis signo quid proferre velimus. 375.C
 Crucis imago cur colenda. 523.B
 Crux Christi lapidea inuenta vbi eius nomen dilatarit.
 22.D
 Crux quo sacramento nostris cordibus infigatur. 79.B
 Crux lapidea quotannis in festo S. Thomæ splendescens,
 & liquorem fundens vbi. 81.A. 101.A.B
 Crux in pugna contra Mahometanos visa. 331.D
 Crux Helenæ studio inuenta. 361.C
 Crux cur Papæ pedibus affigatur. 468.E
 CUBA Infula. 369.E
 Cultus plurium Deorum apud quos primum intro-
 ductus. 9.C
 Cuniculi bellici à quo inuenti. 324.E
 Cumani, siue Chunnii à quibus ad Christum traducti.
 126.C. D. 140.B
 CYBELÆ Deorum mater quantæ venerationis Ro-
 manis. 530.E
 Cybele quid re ipsa esset. ibid.
 Cypriani cōciliū Africanū quādo & cur reiectū. 187.E
 Cyprianus propter questionem de baptismo exortam
 concilium cogit. 31.E
 Cyprianus cur hæreticus non sit habitus, licet circa re-
 baptismationem errauerit. 106.E. 107.A. 303.D
 Cyprianus ab Augustino excusatur. 115.D.E. Eiusdem
 litteræ ad Cornelium Papam pro fidei confirmatio-
 ne. 163.C
- Cyprianus quot concilia celebrarit. 192.A. Eiusdem
 verba de coniugibus Clericorum vt intelligenda.
 462.B
 Cyprus Infula maris irruptione à Syria auulsa. 41.C
 Cyprus quo tempore à Turcis occupata, & cur. 203.E
 Cyri Alexandrini hæresis quæ. 136.D. & vbi damnata
 179.E
 Cyrilli Alexandrini litteræ afferentes Spiritum sanctū
 à Filio procedere vbi receptæ. 94.D. 114.A
 Cyrillus aduersus Apollinarium quid de fidei antiquita-
 te. 116.A
 Cyrillus ad Reginas de recta fide Pulcheriam laudat.
 322.A
 Cyrillus à Deipara admonitus respicit. 368.E
 Cytreus hæreticus quid de ipsorum disidiis & imma-
 nitate. 101.A
- D
- D**ÆMON ex diuinis oraculis à tergo insidiari so-
 litus. 10.A. 69.D
 Dæmon cur nostros ritus imitari videri vellet. 64.A
 Dæmon quando Christum exstinctum exstimaui.
 69.E
 Dæmon bonus quinam dictus. 75.E
 Dæmon quo astu primos parentes aggressus. 84.C
 Dæmon aduersus Christum sacra scriptura vsus. 85.
 A. 96.A
 Dæmon hæresum excogitator, & inuentor. 96.E
 Dæmon ab Afris quo nomine & celebritate cultus.
 146.D.E
 Dæmon in baptismo hæreticorum antesignanum visi-
 biliter arripens suffocat. 162.C
 Dæmon hæreticorum doctor, ipsi fatentibus. 197.D
 Dæmon Daiparæ gloriam & nomen frustra obscurare
 conatus. 353.C
 Dæmon qua potissimum tempestate in Christianos sa-
 uierit. 360.D.E
 Dæmon Lutheri magister in impugnatione Missæ.
 522.B
 Dæmones Christianorum præsentia vbi fugati. 68.A.
 158.A
 Dæmones hostes, quibuscum colluctandum. 70.C
 Dæmones vbi tamquam in suo regno leges dent. 71.B
 Dæmones quibus armis expugnent, & expugnentur.
 71.D
 Dæmones quibus honoribus à priscis culti. 73.B
 Dæmones à quibus hodie venerentur. 78.B
 Dæmones cur non nisi per nostros ab obsessis effugen-
 tur. 81.B.C
 Dæmones vbi ab obsessis diuinos honores exposcant,
 vt egrediantur. 81.B
 Dæmones Eucharistiæ sacræ præsentia vbi responsa ne-
 garint. 157.C
 Dæmonis caput à Christo contritum. 19.C. 69.D
 Dæmonis potestas quæ. 70.B.E
 Dæmonis præstigijs diuersas effigies vt videri contin-
 gati. 38.E
 Dæmonis prælium cum beato Iob. 70.E
 Dæmonis potestas quo præcipue sacramento proftrata.
 79.B
 Dæmonis versus de Trinitate & Spiritu sancto. 83.A
 Dæmonis miracula quomodo dignoscenda. 153.E
 Dæmonis familiaritas, & colloquia cum Luthero.
 197.D
 Dæmonis scientia quantum se extendat. 213.E
 Dæmonis, ac mulieris inimicitij vnde. 351.C
 Dæmonis & Christi pugna. 359.E

Dalma-

Index

- Dalmatia quo tempore Ariana peste infecta. 199.C.
 Quando item à Gothis vastata. 199.D
 Dalmatis à quibus Euangelium prædicatum. 125.D.
 137.A
 Damafus Papa Romæ Synodum conuocat. 170.D
 Damafus quot modis Orientales ad fidem reuocare co-
 natus. ibid.
 Dani à quibus ad Christum traducti. 126.E. quibus-
 que miraculis. 154.C. & seq.
 Danorum Regum sæuitia in Catholicos. 264.C
 Danorum qui Reges occisi. 297.E. 298.A
 Danorum Regum Imperium apud Septentrionem am-
 plissimum. 299.A
 Darii Perfarum Regis luxus. 446.E
 Darius adhuc viuens prò Deo cultus. 337.D
 Daria conuersio. 125.E
 Dauid cur legislatorem constitui precetur. 78.A
 Dauidis folij ac Regni qui hodie successores. 108.E
 Dauidis familiæ. 374.E
 Dauidis Æthyopum Regis legati, & munera ad Clemē-
 tem Septimum. 133.D
 DECIMAE ex quibus iure diuino debita. 416.E
 Decimæ decimarum à quibus, & cui danda. 418.B
 Decimæ cur plerisque in locis non dentur. 418.E
 Decimæ cur aliquando Regibus concessa. 419.B.
 515.B
 Dei, & Ecclesiæ arctissima coniunctio. 4.D. 50.A
 Dei potentia, sapientia, & bonitas in rerum creatione
 elucescit. 6.B
 Dei mirabile consilium ad reparandum genus huma-
 num. 10.D. E. 50.B
 Dei verbum duplex. 14.D
 Dei præclaræ promissiones ad Ecclesiam Catholicam.
 70.B. 108.D. & seq.
 Dei amor quo pacto in animas fidelium irrepit, & ad
 Deum transferat. 21.C
 Dei summa benignitas in consulendo nostræ infirmi-
 tati. 23.E
 Dei prouidentia in baptismi virtute mortalibus insi-
 nuanda. 32.C. & seq.
 Dei, & hominis per Christum idem spiritus, corpus, &
 regnum. 50.A
 Dei verba in ore Ecclesiæ posita. 93.D. 95.C
 Dei maxima iustitia indubitata fidei argumentum.
 105.E
 Dei sapientia in Ecclesia instituenda. 107.D
 Dei quæ verba per exsuperantiam, dicta hæretici contē-
 dant. 113.A
 Dei templum è quibus constat. 135.B
 Dei cultus in Ecclesia militanti instar triumphantis.
 376.C
 Dei mira largitas. 380.A
 Deo perfecte vniri qualiter possimus. 7.D. E. 54.C
 Deo quibus gressibus appropinquemus. 8.D
 Deum cur naturaliter omnia appetant. 7.C
 Deum cur super omnia amare iubeamur. 22.A
 Deum quis à se prohibeat. 37.D
 Deum verum per Ecclesiam super vniuersam terram
 agnoscendum, prædictum. 112.B
 Deum veluti finem cuncti respicere asserunt. 315.E
 Deum etiam absque premio vel pœna diligere, sum-
 mus religionis gradus. 318.B
 Deum absque verbis alloqui possumus. 375.C
 Deum quomodo generet verbum. 4.E. 14.B
 Deus vnus, & trinus etiam ab Ethnicis adumbratus.
 5.A
 Deus quam intime se Filio, & Spiritui sancto commu-
 nicarit. 5.A
- Deus qualiter se creaturis communicet. 5.A. B
 Deus cur ab æterno mundum non creavit. 5.B. & seq.
 Deus sibi & omnibus finis. 5.B. 7.C
 Deus semper infinite præstantiora creare possit. 5.D
 Deus propter quid, & in qua eminentia hominem cre-
 rit. 6.C. & seq.
 Deus quid de homine disposuisset, si non peccasset. 7.A
 Deus quomodo à beatis uideatur. 7.D. E.
 Deus diuersimodè per fidem & causas naturales cogno-
 scitur. 8.B
 Deus cur primis parentibus fructum arboris vetuerit.
 8.D. E
 Deus quomodo per filium ab hominibus cognosca-
 tur. 14.C
 Deus quo tempore Ecclesiam sibi sanctissimè copula-
 rit, filiosque ex ea susceperit. 12.D. E. 52.B
 Deus ex quo præcipue vehementissimè amandus. 17.
 A. D
 Deus quomodo fideles in Ecclesia, sicut Adamum in
 paradiso, vocet. 23.A. B
 Deus cur caritas vocetur. 27.B
 Deus quomodo in nobis augeatur. 47.C
 Deus humani generis nomine bellum serpenti indicit.
 69.D
 Deus quomodo per os Ecclesiæ loquatur. 90.C. 91.D
 Deus vnus omnium. 89.C. 98.A
 Deus si auctor peccati statuatur (vt Calvinus ait) quot
 absurda sequantur. 102.D
 Deus ab Hebræis abscedens, quales eos reliquerit. 120.B
 Deus quot temporibus, & modis homines ad cælestia
 inuitarit. 143.E
 Deus à quibus in Ecclesia representetur. 186.A. B
 Deus potissimus Ecclesiæ finis. 315.E. 317.A
 Deus solus per se miracula operatur. 317.A
 Delectatio circa turpia quando mortalis, vel venialis.
 319.A
 Delphini prudentia, & castitas. 461.C
 Demetrius quo pacto ad Regnum elatus. 385.A
 Demosthenes quid de amore proprio. 86.E
 Deuotio quid, & in quo consistat. 218.C
 Dextra, & leua quomodo nobis intelligenda. 141.C
 DIABOLVS. Vide dæmon.
 Dialogus Megensij, & Adami. 116.D
 S. Didaci obitus, & miracula. 251.B
 Differentia inter caeremonias antiquæ & nouæ legis. 19.
 E. & seq. 21.C
 Differentia inter Christi & Ioannis baptismum. 39. E. itē
 inter baptismum, & baptismi figuras. 33.E. 34.D
 Differentia inter diuina semina, aliisque concreta. 46.D
 Differentia inter eternitatem, & perpetuitatem. 113.C
 Dignitates vt expetere liceat. 437.E
 Dignitates nullis plures, aut diuturniores, quàm Catho-
 licis. 439.A. B
 Dij gentium quales. 74.B
 Dij qui sceleribus præfidentes. 75.B. & seq.
 Dij portentosi. 76.C
 Dij antiquorum plerique Reges. 78.B
 Dij penates. 534.C
 Dij Ægyptiorum. 537.C
 Diluua maxima in Italia, & Romæ. 41.E
 Diluuium vniuersale quo tempore. 41.A
 Diluuium Ogygis vbi & quando. 41.A
 Diluuium deualionis quo tempore & loco. 41.B
 Diluuium cur post Christi ortum nullum. 41.D
 Diocletiani furor & atrocitas in Christianos. 360.D. E.
 493.E. 533.B
 Diocletiani inscriptio incisa in Hispanijs inuenta. 533.C
 Diocletianus primus sibi tanquam deo pedes exoscu-
 landos

Index

Iandus voluit. 468. E. Iouium item se appellari mandauit. 532. D. Dionysius Areopagita de sacramentorum efficacia quid. 27. C. Dionysius Alexandrinus quid de tenenda fidei regula. 89. E. Dioscorus Alexandrinus ubi damnatus. 171. E. Disciplina ad quid inuenta. 3. A. Discrimen inter mares & feminas in fetu formando. 14. A. 25. C. Dis tenebrarum Rex a quibus cultus. 73. D. Diuina quatuor, animi corporisque hona complectentia. 370. C. Diuina Trinitatis personae in vniuersalibus Concilijs praesentes. 185. E. 186. B. Diuinitatis effecta nulli unquam saeculo, post Apostolos, tot ac tanta, quanta huic nostro concessa. 552. D. Diuinus Spiritus quibus telis animam contra eius hostes armet. 70. E. Diuites qua legatione a deo vocati. 144. A. C. 147. D. Diuitiae, & paupertas quo pacto simul esse possint. 471. A. Diuortia quando apud Romanos ceperint. 540. B. D O C T O R E S ecclesiae diuinitus dati. 193. E. Doctores probati Graecorum nobiscum sentientes. 194. E. 195. B. & seq. Doctores Graecis quando nulli, vel haeretici. 194. B. & seq. Doctores ecclesiae numquam defuturi. 194. D. Doctores haereticis protestantibus nulli. 196. B. Doctores primarius protestantium Simon Magus. 196. D. Item diabolus ipse. 197. D. Doctores quinam inter Latinos & Graecos primas teneant. 396. C. Doctores Catholicorum, licet dissidentium, quomodo sit vna fides. 193. E. Doctores vnanimis consensus in Catholica ecclesia perpetuus. 194. A. & seq. Doctrina haereticorum nulla unquam perpetua. 109. E. 110. A. Doctrinam caelestem numquam ab ecclesia auferenda, ex diuinis oraculis. 109. D. Doctrinae Catholicae antiquitas, & veritas vnde. 114. C. Domicilia cur antiquitus in montibus constituta. 41. C. D. Dominici institutum. 347. E. Eiusdem admirabilis visio. 369. D. D. Dominici admiranda sanctitas, & miracula. 253. A. B. Domitiani Imperatoris saeuitia, ridiculaeque segnitias. 491. E. Domus, in qua Christus educatus, mirabiliter in Italia translata. 120. D. 363. E. Donatista e quibus tantum ecclesiam constare contendunt. 112. E. Donatista quando ab ecclesia eieciti. 179. D. Donatistarum quot sectae. 100. D. Donatistarum multitudo, & potentia in Africa. 201. B. Dorothei haereticarum sectatores. 100. C. Dos ecclesiae Christi sanguis. 13. A. Dotes beatorum corporum. 11. C. D R A C O a Babylonis cultus. 9. D. Draomira mulier terrae hiatu absorpta, cur. 155. A.

E

ECCLIESIA aurora comparata. 1. C. Ecclesia Luna & Soli comparata. 1. D. erratibus ite astis. 2. A.

Ecclesia sacramentis, sicut caelum septem nobilissimis stellis, ornata. 3. B. Ecclesia quibus progressibus ad diuinam societatem cuehatur. 3. B. C. Ecclesia quantum a Christo sublimata. 3. D. & seq. Ecclesia Christi sponsa. 4. A. Ecclesia sola caelum claudit, & aperit. 4. C. Ecclesia etiam in statu innocentiae fuisse. 7. A. Ecclesia qua ratione instar Paradisi. 10. C. B. ab Ecclesia quinam, instar primorum parentum de paradiso, eiciantur. 10. C. D. Ecclesia quam mirabiliter a deo reparata. 10. E. 11. A. & seq. Ecclesia secunda Eua, ex qua humanum genus renascitur. 12. C. & seq. 13. C. & seq. Ecclesia quo tempore deo sanctissimè copulata, sibi primum filios genuerit. 12. D. 52. B. Ecclesia quibus praconijs a Patribus praedicata. 13. A. & seq. Ecclesia quo lacte vt vera mater nos enutriet. 13. B. Ecclesia e Christi latere formata. 13. C. Ecclesia sola filios deo parit. 13. D. 15. C. 25. C. Ecclesia quomodo nos concipiat, & pariat. 16. A. 41. B. Ecclesia nostra media inter antiquam & caelestem. 17. B. Ecclesia quomodo cum Christo coniungatur, & semina ex quibus renascimur, excipiat. 17. E. 49. C. Ecclesia & Synagoga quo pacto differant. 25. C. 52. B. 189. B. Ecclesia iniquissimis temporibus maximè a deo viris sanctis illustrata. 82. B. 136. A. Ecclesia quos ad fidem obligare possit. 107. B. Ecclesia in quibus errare non possit, & ratio. 82. B. 184. C. Ecclesia Catholica quam peculiari Spiritus sancti coniunctione fideles inter se vniat. 83. C. Ecclesia quomodo semen acceptum formet, suosque credentes regeneret. 18. A. 45. C. 46. D. in Ecclesia Catholica tantum Christus, & arbor vitae. 22. E. 27. E. Ecclesia per quod sacramentum filios dei producat in lucem. 28. A. Ecclesia nostra necessariò omnium vetustissima, & ratio. 114. E. 118. C. 119. A. C. 121. A. ab Ecclesia & Christo quo pacto quo ad spiritum & corpus renascamur. 47. C. 48. D. Ecclesia monte Sion designata. 52. A. 139. A. Ecclesia quando caelum facta, & quomodo. 53. E. 81. B. ab Ecclesia quid extirpandum. 84. D. Ecclesia cur Catholica dicatur. 85. E. ex Ecclesia dei quinam sint. 88. B. Ecclesia dei vna esse debet, & ratio. 89. C. 98. E. ex Ecclesia dei cur haeretici esse non possint. 92. A. 101. B. Ecclesia nihil credit quod saltem implicite in scripturis sacris non sit. 95. P. 114. C. ab Ecclesia scripturae sacrae explanatio detumenda. 96. C. D. Ecclesia nostra ex fidei vnitatem maximè diuina. 102. C. Ecclesia dei quana sit, vnde pateat. 103. C. 122. E. 135. E. 184. C. in Ecclesia Christi veritas perpetuanda, ex dei promissione. 109. D. Ecclesia quam sit haeretica habenda. 116. A. Ecclesia Catholica sola verum cultum retinet. 116. D. Ecclesia dei in diuinis errare non potest. 118. A. Ecclesia mons & domus dei. 122. D. Eccle-

Index.

Ecclesia Romana cur in medio posita. 123. B. Ecclesia Corinthi a Petro & Paulo fundata. 127. B. Ecclesia Catholica quando ab haereticis vexari ceperit. 133. B. 135. A. Ecclesia quinque temporibus ab haereticis maximè diuexata, iisdemque a deo maximè amplificata. 136. B. & seq. 138. C. D. Ecclesia instar vineae. 138. E. Ecclesia prius Aquilonem, magis tamen ad Austrum dilatata. 141. C. & seq. 142. B. & seq. Ecclesia Romana quibus Episcopis fidei suae formam prorogare solita. 164. C. Ecclesia Romana omnium Ecclesiarum matrix, & ratio. 166. C. E. 170. A. Ecclesia Alexandrina quo tempore Catholicis restituta. 170. E. Ecclesia Catholica quantum pro iuuandis Orientalibus laborant. 178. B. Ecclesia quo pacto suos in veritate confirmet, haeresesque profliget. 178. D. & seq. in Ecclesia Dei quando Christus esse dicatur. 178. D. Ecclesia Christi quomodo ex pasce di munere dignoscatur. 179. A. Ecclesia nostra fidei Christianae casum semper sustinuit. 207. D. Ecclesia Catholica toto orbe diffusa. 218. E. Ecclesia Catholica ex perpetua sanctorum successione Dei ecclesia comprobatur. 249. E. in Ecclesia Catholica quinam nostro saeculo sanctitate & miraculis floruerint. 250. B. & seq. 547. & seq. Ecclesia Catholica tantum primas religionis tribuit. 341. E. Ecclesia quid aequabilitatis iure omnibus aequè tribuat. 339. C. Ecclesia Catholica quoties ab haereticis agitata, toties a deo per sanctos religionum institutores subleuata. 342. D. & seq. Ecclesia quando religionum militum armis defendi cepit. 347. E. in Ecclesia dei para & sanctorum cultus perpetuo amplifacatur. 351. B. & seq. ex quo Dei ecclesia comprobatur. 353. C. Ecclesia dei esse non potest, in qua Christi & Mariae cultus non augetur. 351. E. Ecclesia ab exordio quatuor in sanctorum honorem instituit. 354. E. & seq. Ecclesia dei a Maria semper in summis necessitatibus adiuta. 370. B. Ecclesia nostra, Dei ecclesiam esse, ex quatuor maximè diuinis ostenditur. 370. C. Ecclesia dei spiritu praecur cunctis praestantior. 344. C. Ecclesia Catholica quid signo crucis significare velit. 375. D. Ecclesia Catholica tantum ex omnibus nationibus aliquos sibi obsequentes habet. 399. B. Ecclesia Constantini tempore quibus bonis locupletata. 418. E. Ecclesia dei e summa Catholicorum patientia demonstratur. 428. E. & seq. in Ecclesia quantum patientiae virtus elucefcatur. Vide Patientia. Ecclesia Synagoga longè mitior. 457. B. in Ecclesia quanta castitatis sublimitas. 460. A. & seq. Ecclesia dei non modò ex sui pulchritudine, sed haereticarum etiam factionum deformitate dignoscenda. 473. D. 501. D. Ecclesia Catholica triplici ex causa turpes progressus, quos alieni fecerunt, pati non potest. 546. B.

Ecclesia numquam maiora passa ab haereticis, quam nostra aetate. 555. A. 556. C. Ecclesia sine Episcopo esse non potest. 120. B. in Ecclesia Catholica quomodo Christus per Mariam concipiatur, & in humanis mentibus pariatur. 352. B. & seq. Ecclesiae maiestas soli deo nota. 3. E. Ecclesiae Christi paria ornamenta. 4. A. Ecclesiae, & Dei idem spiritus, corpus, & regnum. 4. C. D. 15. C. 51. E. 83. D. Ecclesiae bona omnia per Christum restituta. 11. B. & seq. Ecclesiae caput Christus. 11. E. Ecclesiae Christi vnitatem in carne vna. 12. E. 17. E. Ecclesiae dos, Christi sanguis. 13. A. Ecclesiae maxima fecunditas. 15. E. 138. B. Ecclesiae quam mira deus promittat. 70. B. 138. B. & seq. Ecclesiae potestas quo magis a profanis imminuta, eo altius a deo sublimata. 82. B. 137. C. Ecclesiae auctoritas in definiendo. 82. C. Ecclesiae personam qui referant. 82. C. 98. D. 143. D. 186. C. Ecclesiae quilibet credere tenetur. 85. A. 96. A. Ecclesiae decreta quae mutari, & quae non possint. 85. B. C. 87. C. 97. E. Ecclesiae remedium ad amoris proprii radices extirpandas. 87. B. Ecclesiae mos in ambiguis determinandis. 87. B. Ecclesiae doctrina diuina. 87. E. 88. E. Ecclesiae dei primum & euidentissimum signum. 88. A. & seq. in Ecclesiae ore verba dei posita. 91. D. 93. A. 95. C. Ecclesiae filij principes super omnem terram ex diuinis oraculis. 91. D. 93. D. 123. A. 138. B. Ecclesiae explanationes ad Biblia sacra qualiter admittendae. 95. E. Ecclesiae Romanae nomine quid intelligatur. 99. A. 133. B. Ecclesiae dei vna fides. 98. B. Ecclesiae egregia nota, qua ab haereticis factionibus distinguitur. 99. B. 100. B. Ecclesiae membra quinam discernant. 99. C. 115. B. Ecclesiae Christus audiendum iubet. 105. C. Ecclesiae foli ius ad fidem obligandi. 107. A. & cur non alijs. ibid. D. Ecclesiae nostrae perpetuitas ab ipsismet hostibus confirmata. 110. B. Ecclesiae perpetuitas in quibus potissimum instar in Solis illustrissima. 112. B. Ecclesiae splendor, & robur ex diuinis oraculis. 112. C. Ecclesiae magnificentissimè amplitudo ex Isaie vaticinijs. 108. E. Ecclesiae & Dei primum scedus. 109. D. & quando sanctum. ibid. E. Ecclesiae fundamentum, & princeps Christus. 111. E. 118. D. Ecclesiae traditiones ab Apostolis profectae. 115. E. Ecclesiae consuetudo circa baptismum haereticorum a quo corrumpi cepta credatur. 115. E. Ecclesiae cultores Christiani passim nuncupati. 116. B. Ecclesiae antiquitatis testimonia sex. 118. C. & seq. Ecclesiae maximum & primum mysterium. 118. D. Ecclesiae foli omnes populos Christo conciliare contigit, & vnde. 122. C. Ecclesiae primarie totius orbis a Petro constituta. 123. A. B. Ecclesiae singule a primarijs Ecclesijs fidem mutuari solent.

Index

litæ. 127. E. 166. C. D
 Ecclesie quo potissimum tempore plurimi adiuncti. 136. & seq.
 Ecclesie quinã per sæcula sexdecim adiuncti sint enumerantur. 139. A. B. & seq.
 Ecclesie oracula qua potissimũ etate verificata. 140. E
 Ecclesie portę ex Dei præscripto numquam Gentibus claudendæ. 138. E. 140. E
 Ecclesie dissensiones à quo componendę. 165. D & seq.
 Ecclesie Romanę admirabile robur. 180. D
 Ecclesie potestas vnde pateat. 181. A
 Ecclesie soli vniuersalia Concilia celebrare datum. 182. A
 Ecclesie membra quæ. 193. D
 Ecclesie doctores diuinitus dati. 193. E
 Ecclesie doctores numquam defuturos. 194. D
 Ecclesie membra ab hæreticis disrupta. à Catholicis cõsolidata. 205. D. E
 Ecclesie bona omnia ex triplici cũ Deo coniunctione proueniencia. 335. E
 Ecclesie maxima fides vnde liqueat. 233. B. & seq.
 Ecclesie Catholicę optima administratio. 290. C. D. 309. E. & seq.
 Ecclesie candor in omni virtutum genere. 281. D
 Ecclesie Catholicę imperium antiquissimum, & amplissimum. 310. A. B
 Ecclesie martyres, & religiosi innumeri quid testentur. 316. A. B
 Ecclesie immutabilitas Dei incommutabilitati consona. 316. E
 Ecclesie antiquitas & perpetuitas diuinitatem præferunt. 316. E
 Ecclesie diuinitatem inesse miracula testantur. 317. A
 Ecclesie iustitia in decernendis sacris honoribus. 337. B. & dignitatibus conferendis. 338. A. & seq.
 Ecclesie iustitia ex quo potissimum commendabilis. 339. E. C
 Ecclesie Anglicanę ridiculum caput. 308. C
 Ecclesie Catholicę antemuralia. 343. E
 Ecclesie tuendę gemini militum ordines cælitus dati. 344. E
 Ecclesie terror aduersus flagitia. 349. B
 Ecclesie mirabilis progressus nouis religiosorum institutis. 346. D
 Ecclesie communis consensus quis dicatur. 389. D
 in Ecclesie dissensionibus cui parendum. 389. E
 Ecclesie alumnos in veritatis assertionem cunctis præstare, vnde constet. 392. B
 Ecclesie soli, religiosorum cœtus. 424. B. C
 Ecclesie hostes quibus signis à Spiritu Sancto designati. 495. C
 Ecclesie clementia in hæreticos. 457. A
 Ecclesie parietes quomodo eodem tempore, quo ab hæreticis diruuntur, à Domino restituantur. 135. D. E
 Ecclesie doctrina de Sacramentis. 520. B
 Ecclesie fulgorem cur hæretici intueri non possint. 546. D
 Ecclesie diuersa vasa. 546. B
 Ecclesie sanctitas efficacissimum diuinitatis signum. 547. C
 Ecclesie post Apostolos numquam tanta diuinitatis priuilegia concessa, quanta præsentis sæculo. 552. D
 Ecclesie fides. Vide Fides, & Religio.
 Ecclesie sacre gēdes. Vide Tempia.
 Ecclesiam Dei inter hæreticos esse non posse, & ratio. 114. A
 Ecclesiam vnã & sanctam quo tempore Græci asseruerint. 95. B

Ecclesiam qui primi ex Gentibus constituerint. 98. E
 Ecclesiam Occidentalem communionem sanctorum priuare Michael Patriarcha ausus. 101. E
 Ecclesiam labi posse hæretici statuunt. 106. B. 108. B
 Ecclesiam quibus temporibus defecisse hæretici asserunt. 110. B. & seq.
 Ecclesiam esse, ac mansisse perpetuò stabilem probatur. 111. C
 Ecclesiam è solis tatum electis constare Donatistę contendunt. 112. E
 Ecclesiam Dei reuera esse, & sanctam se credidisse hæretici negare non possunt. 118. A
 ad Ecclesiam pretiosa Hebręorum omnia translata. 110. C
 Ecclesiam omnes gēdes ad diuinę veritatis agnitionem perducturam ex diuinis oraculis. 122. D. E. 134. D. 138. E
 Ecclesiam Dei esse cum Pontifice Romano vnde aperitissimè liqueat. 135. B. 138. E
 ad Ecclesiam tribus legationibus tria hominum genera inuitati. 144. A. & seq.
 Ecclesiam, eiusque filios quot modis Romani Pontifices sint semper tutati. 169. B. C
 Ecclesiam Constantinopolitanam cur Deus ab hostibus occupari permisit. 180. B
 Ecclesiam Dei apud nos esse ex Concilijs probatur. 184. B. C
 Ecclesiam Dei nõ esse apud Gręcos, vnde liqueat. 203. D
 Ecclesiam Catholicam præ omnibus Deum tamquam finem propius attingere, vnde constet. 315. E. & seq. 317. A
 Ecclesiam Dei apud hæreticos esse non posse, etiam ab ipsis dubitatum. 488. C
 Ecclesiam nouissimis temporibus diuinissimos producturam homines. 546. C. D
 Ecclesiastica bona in quos vsus ah hæreticis conuersa. 513. C. D
 Ecclesiastica bona Catholicis principibus Papę liberalitate communicata. 420. B
 Ecclesiastica dignitates quomodo conferendę. 398. B
 Ecclesiasticorum virorum liberalitas in omnes causas maximè pijs. 411. E. & seq.
 Ecclstas Catholicorum in sacris precibus. 379. B
 EDILBERTVS Rex Cantauriorũ ab Augustino ad Christi fidem perductus. 149. C
 Ediltrudis Anglię Regine admiranda castitas. 460. D
 Editio septuaginta interpretum quanti à Paulo facta. 59. C. Studio Illustrissimi Card. Carafę nouiter edita. 228. C
 Eduardi Anglorum Regis sanctitas, miracula, & obitus. 254. C
 Eduardo & successoribus admirandum priuilegium diuinitus concessum. ibid.
 Eduinũ Anglorum Rex quo pacto Christi fide imbutus. 149. D
 ELBERTO. Vide episcopus, & Papa.
 Electionis iura à profanis principibus ablata. 421. B
 Eleemosynis ecclesiarũ antiquitus Christiani oppressi adiuuari soliti. 167. A
 Elephantibus quibus gentibus religione præcelluerint. 317. D
 Elephantibus quibus cęremonijs Lunam colant. 317. E
 Elephantis mira estimatio de aquis. 33. C
 Elephantis mira castitas, & sapientia. 461. C
 Elelbaon Æthiopum Rex Homeritis cum suo Rege deuictos ad Christum tradidit. 133. C
 Eleu-

Index

Eleutherius Episcopus mirę sanctitatis ad Dalmatas missus. 125. E
 Eligius Episcopus Nouiomensis quibus in locis Christi cultum propagarit. 124. D
 Elisabetta Anglię Regina turpissimum Anglicanę Ecclesie caput. 308. C
 Elisabetta ter ex illicito coitu enixa virgo haberi vult 342. A 545. D. Eiusdem effrenis libido, & sœuitia in amafios. 481. C
 Elisabetta sui natalis diem Deiparę Natali in Kalendario præponit. 545. D. Adulterinos item filios successores declarari fecit. ibid.
 Elisabetta mater ob adulterium obruncata. 342. A
 Elisabeth Abbatisa mirę sanctitatis, & doctrinæ. 378. E
 EMANUEL Lusitanie Rex laudatus. 129. D
 Emanuel à fratre excæcatus, ac postmodum ad Orientis Imperium assumptus. 497. C. D
 Emanuelis Imp. & Adriani Quarti litteræ, & responsa. 174. E. 175. A
 Emanuelis Nobregę litteræ ex Indijs ad Martinum Alzpilcuetam. 132. C
 Emerici Hungarorum Regis filij sanctitas, & obitus. 254. E
 Emmanuel Hebræe, Latine verò sic. 352. B
 EPICVRORVM impietas. 539. E
 Epidaurus anguis à Romanis cultus. 9. D
 Epiphanius quid de hæreticis & viperis simile tradat. 101. B
 Epiphanius perbellè de Marię laudibus. 358. B. & seq. 371. D
 Episcopi ad Concilia à Romano Pontifice aduocari soliti. 87. B. C
 Episcopi fidei suę formulã per litteras Romano Pont. significare consuevit. 91. C. 163. C
 Episcopi Apostolorum successores. 107. A. D. 185. A
 Episcopi Romani quo iure Petro substituantur. 119. B
 Episcopi quinam ab Apostolis creati & in Hispaniam missi. 123. C. D
 Episcopi primarij in diuersa Galliarum loca missi. 124. A. B
 Episcopi diuersi, per quos latè Christi cultus propagatus. 124. C. D. 125. A. & seq.
 Episcopi quinam primi ad Tartaros missi. 128. E. qui item ad Indias Occidentales. 131. E. & seq.
 Episcopi quando fidem publicè protestari teneantur. 165. A
 Episcopi quot & à quibus ab Africa expulsi. 167. B
 Episcopi Orientales ab Arianis pulsi, & à Iulio Papa restituti. 169. E
 Episcopi Orientales iterum pulsi quibus in locis Christi cultum propagarint. 170. B
 Episcopi Ariani vbi condemnati, & depositi. 170. A
 Episcopi Occidentales à Constantio Arimino partim occisi, partim circumuenti. 170. C
 Episcopi vniuersi in Generalibus Concilijs labi non possunt, & ratio. 184. D. E. 186. E
 Episcopi in quibus diuinam Trinitatem repræsentent. 186. B. E. In quibus item Catholicã Ecclesiã. ibid. C
 Episcopi plures martyres & sancti, quàm è quouis Christianorum conditione. 186. D. 338. A
 Episcopi nihil graue absque Papę consilio definire cõsuevit. 223. C
 Episcopi quo casu à potestate excidant. 85. C
 Episcopi propè omnes Græcorum necessariò imperiti, & ratio. 109. D. E
 Episcopi antiqui nihil sine Cleri consilio agere soliti. 469. A

Episcopi Græcorum quàm impiè à Turcarum Rege promoueantur. 524. D
 Episcopi cælitus dati, & ad quid. 86. B. 107. D. 529. A
 Episcopi quinam nostra ætate in Angliã passi. 556. D. E
 Episcopi quæ iura à profanis ablata. 420. D
 Episcopo Alexandrino & Carthaginensi qui olim subiecti. 133. B
 Episcoporum quinam summa peritia floruerint. 247. E
 Episcoporum ordo primus in Ecclesia Catholica. 182. C
 Episcoporum liberalitas. 414. E
 Episcoporum electio ad quos olim, quosque modò spectet. 421. A
 Episcoporum sanctimonia & potestate efferatissimę gentes excultæ. 424. E
 Episcopus in quibus Christi personam gerat. 69. E
 Episcopus Antiochenus olim Orienti toti præfectus. 123. A. 128. A
 Episcopus de Metropolitanis sententia eligendus. 127. E
 Epistola Petri vltima ad quosnam scripta. 163. A
 ESTVNICA Franciscanus mirę sanctitatis, & miraculorum. 550. C
 ETHNICORVM multiloquium cur in oratione vitandum. 375. E
 EVA secunda ex qua humanum genus renascitur. 12. C. è Christi latere formata. 13. C. Cælestes homines pariens. 352. C. E
 Eux formatio, & casus. Vide Adam.
 Euangelij nomine quid contineatur. 90. B. C. 93. C
 Euangelij qui primus præco in Indijs Occidentalibus. 131. C
 Euangelium quis propriè rejiciat. 90. B
 Euangelium bis cum Petro Paulus contulit, & cur. 90. E. 93. D. 163. D
 Euangelium Ioannis quo tempore scriptum. 106. E
 Euangelium qui primus Gentibus annunciauit. 119. A
 Euangelium Lucæ à Paulo dictatũ quis testetur. 119. D
 Euangelium vbi à Thoma Apostolo prædicatũ. 161. C
 Eubertus Eboracen. Archiepiscopus duodecim monachos in Germaniam mittit. 125. B
 Eucharistię sacramento quàm intimè Christo copulemur. 47. D. 48. A
 Eucharistię & Chrismatis similitudo. 56. D
 Eucharistię sacre præsentia vbi dæmones responsa negarint. 157. C
 Eudoxia Athenais puella à Pulcheria Christo cõciliata, Theodosioque fratri collocata. 321. C. Eiusdem mira sapientia. 225. C. 236. A
 Eugenius primus Toleti Episcopus vbi ob fidem obruncatus. 123. D
 Eugenius Imp. per crucem à Theodosio deuictus. 80. B. C
 Eugenius Episcopus cæco lumen reddit. 68. E
 Eunuchi quinam cunctis præstantiores. 458. C. D
 Eunuchorum hæreticorum vitiositas. 459. B
 Eunuchos Christianorum in summo honore fore, prædictum. 458. E
 Euodius Episcopus Antiochię à Petro constitutus. 123. A. 127. E
 Euphrasius Episcopus ab Apostolis ad Illiturgitanos missus. 123. C
 Europa quo tempore Christi fide imbuta. 127. D
 Eusebius Episcopus quantum in Orientalibus confirmandis laborarit. 170. D. E
 Eutropius Petri discipulus ad Gallias missus. 124. A
 Eutychie Patriarchæ lapsus, & abiuratio. 173. B
 Eutychiana hæresis quæ, & vbi dånata. 171. D. 179. D
 Eutychianorum tempestate qui sancti in Ecclesia eluxerint. 342. D

Index.

EXEMPLA rerum naturalium ad fidem adstruendā.
106.D

Exomologesis publica antiquorū penitentium. 465.A

F

FANVM Veneris vbi locupletissimum. 75.D
Fascinare quid sit. 72.B
Fascinum vt auerterent, quid matronæ Latinæ. 75.E
Fauftinæ Augustæ à Romanis diuini honores decreti. 74.E
FEBRI à quibus templum dicatum. 76.C
Federici Secundi carmen ad Gregorium Nonum. 216.
 C. Eiusdem infelix interitus sibi prædictus. ibid. D
Federici sanctitas in Romanum Pontificem. 261. D
Felicis Capuccini mira sanctitas. 551. C. Ex eiusdem corpore liquor miræ virtutis. ibid.
Felicitas nostra in quo sit posita. 5. C. 21. E
Felix Papa Acatium, & Petrum Orientales Patriarchas excommunicat, & cur. 172. A
Felix è Barbarano virgo miræ sanctitatis. 569. C. Eiusdem ecstasis, mira abstinentia, & mors. ibid.
Fernandus Magalianus orbis circuitorem primus nauibus aggressus. 38. C. Eiusdem miracula, & præclarè gesta. ibid. & 236. D
Ferdinandi Cortesij bellica laus, & gloria. 307. B. 329. C
Ferdinandi Gundisalui victoria diuinitus de Almoris exercitu habita. 331. C
Festa Sanctorum ad quid instituta. 355. D
Festa inuentionum & translationum quo tempore celebrari cœpta. 361. C. E
Festa Assumptionis & Natiuitatis B. Virginis quando in Gallicanis Ecclesijs celebrata. 362. D
Festa Hebræorum quæ, & cur celebrata. 19. A. Et quæ de causâ nobis vetita. 19. D
Festorum B. Virginis institutio. 361. A. B. Eiusdem Cœceptionis festum quando à Catholicis receptum. 363. D
FIDE quo pacto concipiatur. 16. B
Fide quomodo intellectus in captiuitatem redigatur. 106. A
Fide non solum ab Ecclesia statuta, sed etiam statuenta credere debemus. 78. B. 390. A
Fidei scutum contra dæmones assumendum. 70. D
Fidei regula quæ. 89. A
Fidei regula qualiter tenenda. 89. B. C
Fidei regulam hæretici abnegarunt. 89. E
Fidei regula immobilis. 97. D. E
ex Fidei fonte quo pacto omnia nostra manent. 98. B
Fidei vnitatem Ecclesia Dei ab hæreticorum factionibus distincta. 99. B
Fidei illustre testimonium Iosephi Patriarchæ Constantinop. 102. B
Fidei fundamentum quale esse debet. 105. A
Fidei cur falsitas admisceri non possit. 105. E
Fidei nostræ perpetuitas Ecclesiam Dei manifestat. 108. C
Fidei perpetuitas primum caput diuini fœderis cum Ecclesia. 109. D
Fidei nostræ antiquitas & veritas è quibus colligatur. 114. C. & seq. 118. A
Fidei nostræ antiquitatem qui hæretici fateantur. 114. D
Fidei antiquitatis testimonia, & monumeta sex nobiscum. 118. D. & seq.
Fidei incredibilis propagatio nostro sæculo. 140. C
Fidei suæ formulam quinam olim Romano Pontifici significare consueuerunt. 163. C. & eiusdem fidei confirmationem ab eodem exposcere. 164. A. & seq.
Fidei questiones à quo decidenda. 165. B. & seq. 166. C. & seq.
Fidei hostes quomodo propulsandi. 169. B. C
Fidei propagatio maximam Catholicorum sermonis efficaciam arguit. 218. C. & seq.
Fidei veritas ab acutissimis philosophis sanguine consignata. 224. C
Fidei diuersi gradus. 232. E
Fidei miranda exempla. 235. D. & seq.
Fidei dæmonum, & Catholicorum differentia. 272. A
Fidei formula à Deipara Gregorio Thaumaturgo tradita. 368. D
per Fidem hominē iustificari sine legis operibus, quid sit. 16. B. 24. B
Fidem solum ad salutem sufficere, quàm frustra hæretici iactent. 22. B. & seq. 473. D
Fidem quorumnam in Ecclesia sequi debemus. 86. B. 87. B
Fidem omnem ex auditu existere pluribus probatur. 88. B. & seq. 90. D. 91. D. 93. A
per Fidem quo pacto gentes absque Iudaicis ritibus salutem æternam sint consecutæ. 20. D
Fidem cur ex auditu Deus esse voluit. 90. D. 91. C
Fidem ex auditu etiam Christus habuit. 91. B
Fidem hæreticorum ex auditu non esse, probatur. 93. C. & seq. nec etiam Græcorum fidem. 94. B. D.
Fidem hæretici à Deo habere, probare non possunt. 98. C
Fidem per quos Deus diffinitè reuelet. 98. E
Fidem vt exteri, quibus prædicatur, credere teneantur, quid requiratur. 107. C
ad Fidem quis obligare possit. 107. A. & cur non alii. ibid. D
ad Fidem tribus legationibus tria hominum genera vocata. 143. C. & seq.
ad Fidem quàm pauci in prima legatione venerint. 144. C. & seq. Reliqua vide Legationes.
ad Fidem quinam vocati. 144. A. & seq. Qui adducti. 147. E. & seq. Et qui compulsi. 149. E. & seq. 150. A
ad Fidem qui cogi debeant. 107. E. & quibus modis. 149. E
Fidem Episcopi quando protestari teneantur. 165. B
Fides factis consignata, maximum amoris argumentum. 8. A
Fides quomodo in nobis generetur, & augeatur. 8. A
Fides cur à causis supranaturalibus procedat. 8. B. C
Fides quamuis perfectissima, sine caritate non prodest. 22. A
Fides ex quo potissimum inter Indos disseminatur. 38. B. 81. A
Fides quid, & quàm rectè definita. 88. A. C. 105. B
Fides indubitata vnde nobis proueniat. 87. E. 88. A
Fides cur ijs, quæ Ecclesia proponit, habenda. 88. D. 105. C
Fides tota in quibus consistat. 90. C
Fides vt ex auditu esset, quantæ curæ Christo. 91. C
Fides quibus competat, prius cum hæreticis disputandum, & ratio. 96. D
Fides ad scripturas & disciplinam necessaria. 96. D
Fides omnium Christianorum vna quinque de causis. 89. C. 98. A. 102. C
Fides antiquorum & nostrorum quo pacto vna. 99. A
Fides hæreticorum varia, & multiplex. 100. B. 101. B. 102. C.
Fides non solum quæ in scriptura sacra, sed etiam traditionibus contenta, complectitur. 105. C
Fides

Index

Fides Catholica indubitatisima ex pluribus demonstratur. 105. B. & seq.
Fides vitæ præponenda. 105. D. 106. B
Fides cur necessariò aut indubitata, aut nulla. 105. E. 106. A
Fides hæreticorum non est indubitata, ideoque nulla. 106. B
Fides vt indubitata sit, quæ exigantur. 106. C. 107. C
Fides indubitata cur hæreticis esse non possit. 106. C. D
Fides miraculis confirmata. 87. D. 107. C
Fides hæreticorum quoties interrupta, & intermorta. 110. A
Fides hæreticorum etiã per eos nullo modo perpetua. 114. A. 116. B. & seq.
Fides Romanorum quanti à Paulo facta. 120. B
Fides quo pacto à Petro in quatuor orbis partes propagari cœpit. 123. A. & seq.
Fides à quibus in Hispania propagata. 123. C. D.
A quibus itè in Gallijs. 123. E. In Britannia, & Angliã. 124. E. & seq. in Scotia, & Hibernia. 125. A. In Germania, & Saxonia. 125. B. & seq. pluribusque in locis. 125. D. 126. 127. A quibus item in Europa. 127. D. In Asia. 128. A. & seq. ceterisque orbis partibus. 130. 131. & seq.
Fides quo potissimum tempore maximè dilatata. 136. A. & seq.
Fides qualiter ab Ecclesia perpetuò propagata. 138. B. & seq.
Fides quo pacto à Christi ortu ad nos per singula sæcula deuenerit. 139. A. & seq. 140. A. & seq.
Fides qua ratione prius ad Aquilonem, quàm ad Austrum propagata. 141. D
Fides quibus miraculis fuerit consignata. Vide Miracula.
Fides quo pacto ex diuina & Apostolica traditione confirmari consueuerit. 163. B. & seq. Quot item modis à Romanis Pontificibus. 165. B. 166. E. 167. D. 169. B
Fides quanto studio sit in Oriente ab Occidentalibus defensa. 176. E
Fides vna quando inter dissidentes esse possit. 193. E
Fides quando & cur inter Gothos interijt. 198. E
Fides propter Arianam hæresim quibus in locis interierit. 199. A. & seq.
Fides Vigilantij & Pelagij opera in Gallijs labefactata. 200. A. & seq.
Fides in Britannia quorum opera extincta. 200. C
Fides quibus in locis ab hereticis penitus exterminata, & à Catholicis restituta. 205. E. & seq.
Fides gratis data tria complectitur. 233. A
Fides summa inter Catholicos esse ostendit primò ex perpetua martyrum successione. 223. B. è summa animi magnitudine. C. A. miraculis. D. Ab impetratione petitionum. E. & seq. ibid. 234. A. & seq.
Fides quibus in locis latè per religiosos disseminata. 344. A. & seq.
Fides numquam post Apostolos magis, quàm præsentis sæculo propagata. 140. D. 152. E. 153. A
Figura, & figuratum quomodo differant. 33. E
Filij Ecclesiæ quales esse debent. 3. A
Filij Dei quo pacto efficiamur. 14. D. 16. A. 25. C
Filij quando parentibus simillimi. 47. D
Filij Olei Domino assidentes qui. 61. B
Filiorum, & parentum exhæredatio antiquis & nobis diuersa. 388. B
Filios qui parentes comedere soliti. 553. A
FLACCVS Illyricus Lutheranorum dux. 100. D

Flauianus Patriarcha quo pacto Eutychem hæreticam deposuerit. 171. D. E
Flauianus vbi ob Christi cultum occisus. 259. E. 260. A
Flora meretrix cur à Romanis Dijs annumerata. 74. C. 530. D
Floralium ludorum turpitude. 540. B
Florentia quo tempore sui iuris exstiterit. 403. A
Fluminum medica vis post Christi ortum. 400. C. & seq.
FORVS diuinum cum Ecclesia in quo sit positum. 109. D. & quando sanctum. ibid. E
Fœminæ Catholicæ omni virtutū genere antiquis præstantiores. 320. A. & seq.
Fœminæ militari gloria insignes. 333. C. D
Fœminæ Germanæ maximam doctrinam precibus affecta. 378. E
Fœminæ admirandæ castitatis. 460. D. E
Fœminæ illustres Anglicanæ ob Christi fidem exules, & martyres. 557. D. & seq. 558. A. & seq. Eisdem admiranda priuilegia decem diuinitus cōcessa. 559. C. & seq.
Fœminæ altissimæ sanctitatis nostræ ætatis. 567. A. & seq. 568. A. & seq.
Fœminæ celestis vitæ numquam post Constantini temporâ tot, quot præsentis sæculo & quomodo. 570. A. B
Fœminæ quædam ob maximam caritatem omnium in se pœnas precibus auertentes. 567. C. 568. B. 569. C.
Fœminarum Catholicarum mira sapientia. 226. B
Fons carceris Mamertini è sicco marmore scates. 39. E
Fons in quo sapiens Christus lotus miræ virtutis. 40. E. 66. E
Fons mirabiliter è loco, in quo Ioannes Nauarretes cecidit, erumpens. 551. A. B
Fontes olei plures diuersis in locis. 64. D
Fontes aquarum instar olei ardentium. ibid.
Fontis Lucanæ insigne miraculum. 39. D
Forma & materia sacramentorum cur immutabilis. 17. C
Formosi Papæ acta vbi irritata, & à quo restituta. 193. B
Formosi cadaver à Sergio Papa exhumatum, & proiectum, falsò asseritur. 453. C
Fornicationem simplicem qui hæretici peccatum negent. 319. A. 475. C. 481. A
Fornicationis consensus, vel delectatio quando mortalis. 319. A
FRANCI quando apud Gallias Christo nomen dederint. 124. C. 136. D
Francisci Xauerij Societatis Iesu apud Indos peregrinatio, prædicatio, & mors. 129. D. 130. D. 221. D.
 Eiusdem insignia miracula. 158. D. 159. A. B
Franciscus Xauerius prophético spiritu plurima vaticinatus. 214. D. Quot nationes ad Christi cultum perduxerit. 221. C. D. Eiusdem præclarè gesta. 250. C
Xauerius in quantum contemplationis culmen deuenerit. 380. C. Eiusdem admiranda castitas. 459.
 E. eius corpus Goæ in summo honore habitum. 459. C
S. Francisci Alsissatis familia quot virorum ac virginum millia contineat. 219. E. 236. C. 316. B.
 Eiusdem admirandum vitæ institutum. 224. E. 288. C. 347. E. Eius corpori Christi vulnera impressa. 47. E
Franciscus qua ratione ab Innocentio Tertio suæ regulæ approbationem consecutus. 225. A. Eiusdem obitus.

Index.

obitus, sanctitas, & miracula. 253. A. 547. D. Eius fratribus quando Domini sepulchrum commissum. 120. E. Eiusdem fratres qui presenti saeculo sanctitate & miraculis floruerint. 548. 549. & seq. Qui ite martyrio coronati. 555. D
 Francisci Paulani obitus, & miracula. 350. D. Eiusdem admiranda castitas. 460. A
 Francisci Colmenatij sanctitas, & miracula. 549. E
 Francisci Boziz cermen de Ioannis Baptistae, & Ioannis Roffensis martyrio. 555. D
 Franciscus Victoria laudatus. 107. C
 Franciscus Maria Tarusius commendatus. 349. A
 Franciscus Gallorum Rex haereticos in Carolum V. conducens, Galliam haereticis infecit. 408. E
 Franciscus Borgia laudatus. 470. E
 Franciscus Gonzaga laudatus. 549. E
 Franciscus Soto dum concionatur, ingenti luce circumfulgens visus. 550. A
 Franciscus Picus Mirandula Comes laudatus. 569. E
 Friderici Primi incontinencia. 479. E
 Friderici Secundi effraenis libido, & sauitia. 480. A. B. Eiusdem diuersa flagitia, & debacchationes cum Sarracenis in Christianos, & Italiam. 487. C. & seq.
 Fridericus Secundus à Parmensibus profligatus. 505. B. postremò à Manfredò filio strangulatus. 498. E 500. A. 505. B
 FVR I O S I à Mahometanis pro sanctis culti. 543. D

G

G A B R I E L Paleottus Card. laudatus. 349. E
 Gaius Gothus ab Arcadio Imp. promotus, in eumdem perfidus arma sumit. 407. C
 Galatæ ob circumcissionem duriter a Paulo increpati. 20. A
 Galatæ vnde originem ducant. 124. A
 Galatiam, (de qua Paulus) Galliam intelligi qui velint. 124. A
 Galli è Plutone se progenitos iactare soliti, cur. 74. A
 Galli diutius à Romanis, quàm à Francis habiti. 313. B
 Galli quando à Camillo exule Roma expulsi. 314. A
 Galli quibus regionibus imperarint. 292. D. Quibus item Reges dederint. ibid. E
 Gallia quo tempore omnino oppressa, à Ioanna puella sit mirabiliter subleuata. 32. E
 in Gallia quinam doctrina & sanctitate floruerint. 372. B
 Gallia quo tempore ab Hungaris, & Northmannis vastata. 297. C
 Gallia à quibus & quando haereticis infecta. 200. A
 Gallia quando à Francis vastata. 200. A. B
 Gallia Cisalpina vbi haereticis inficitur, à Longobardis occupatur. 200. D
 Gallia Cisalpina quibus cladibus & oneribus à Francis affecta. 313. C
 Galliae Regno quæ olim prouinciæ subiectæ. 292. B
 Galliae Regnum quo tempore in Gugonis Capeti familiam deuenerit, & perstiterit. 293. B
 Galliae Regnum quo iure à Clodouei stirpe ad Pipini, & Gugonis familiam translatum. 335. A
 Galliarum conuersio. 23. E. & seq.
 Galliarum primarij Episcopi. 123. E. 124. A
 Gallicana nationis magnificentia. 442. C
 Gallici Regni optima gubernatio, & priuilegia diuinitus concessa. 292. B. & seq. 293. A. & seq.
 Gallieni Imp. flagitia. 493. C
 Ganymedes cur astris adscriptus. 541. C

Gasparis Belgie miracula in Insula Gormutij. 158. E
 Gazari cuius opera ad Christi fidem perducti. 126. C
 G E D E O N Israelita à Deo electus. 35. B
 Generis humani casus, & reparatio. Vide Adam.
 Gennadij Patriarchæ scripta aduersus haereticos. 94. E. 102. B
 Gentes quo pacto olim absque Iudaicis ritibus æternam salutem consecutæ. 20. D. & seq.
 Gentes qualiter suos pueros Deo consecrarint. 21. C. D
 Gentes exteræ vt ea quæ nostri prædicant credere te- neantur, quid requiratur. 107. C
 Gentes à quo primum Ecclesiæ adiunctæ. 119. A. & seq.
 Gentes quo potissimum tempore ad Christi cultum traductæ. 135. B. E. 136. A. & seq.
 Gentes Ecclesiæ hæreditatis loco datæ. 137. C. D
 Gentes perpetuo Ecclesiam ingressuras ex Dei promissione. 138. E
 Gentes ex diuinis oraculis ab Aquilone prius ad veritatem perductæ. 141. C
 Gentes quot modis, legationibus, & temporibus fuerint ad fidem vocatæ, adductæ, & compulsæ. Vide Fides, & Legationes.
 Gentes effera à Catholicis excultæ. 266. & seq.
 Gentes fortissimæ à Catholicis subactæ. 325. C
 Gentes effera Præfulum studio ad humanitatem perductæ. 424. D
 Gentes numquam post Apostolos tot ad Christi perductæ, quot presenti saeculo. 553. A
 Gentium quis primus Christo conciliatus. 119. E
 Genuenses bellica nauali laude insignes. 328. D
 Genuensium Reipub. status, & præclare gesta. 402. E
 Genuensium Reipub. ex quo tempore perstiterit. 403. A
 Genserici Vandalorum Regis perfidia aduersus Bonifacium Papam. 407. E
 Gensericus quo tempore Africam cæperit. 505. C
 Georgij Castriorij bellica virtus. 332. A
 Georgianorum haereses, & feritas. 506. C
 Gepidæ à Longobardis è Pannonijs pulsi. 199. B
 Genebrardi commentarij in Cant. & Psalm. Eiusdemque peritia. 228. B. 240. C
 Germani scriptores de Christi passione. 378. C
 Germani olim bellicosissimi, quantum hodie immutati. 507. D
 Germania variis haereticis infecta, ab Attila prius vastata. 199. E
 Germania quanta Romani Pontificis studio consecrata. 283. A. B
 Germania in quot olim populos sese inuicem expellentis diuisa. 294. C. 295. A. 315. A
 Germania quo tempore ab Hunnis & Carolo Magni nepotibus possessa. 294. C. 295. A
 Germania tantum à nullis indigenis Imperatoribus occupata. 295. D
 Germania à nullo, præterquam à Carolo Magno, dominata. 307. B. 325. D
 Germania quot doctrina ac sanctitate præcellentes ediderit. 371. E
 Germaniæ Imperatores minus omnibus per militares factiones electi. 295. D
 Germaniæ quæ priuilegia diuinitus concessa. 295. C. & seq.
 Germanicum Imperium quamdiu steterit. 295. C
 Germanis quæ clades imminet. 121. D
 Germanis à quo primum Christi fides prædicata. 125. E

Ger-

Index

Germanorum priscorum barbaries. 268. D. E. & à quibus exculta. 269. A. 383. D
 Germanorum pudenda ebrietas. 507. D. & quam sepe sanguine & cadibus terminata. 511. B
 Germanorum qui Reges occisi. 298. A
 Germanus Capuanus Episcopus quibus cum fidei causa Constantinopolim missus. 172. D
 Gertrudis Virginis diuina gesta. 379. A
 Gethes Herulorum Rex quando ad Christum conuersus. 128. C
 G I E Z A Hungarorū Princeps quo miraculo ad Christum perductus. 156. C
 Gislus Hungarorum Princeps quo tempore Christo additus. 126. B
 G L O R I A Patri, & Filio & c. quando & cur in Ecclesia dici institutum. 360. E
 G N O S T I C I haeretici à quibus scriptis confutati. 179. B
 G O A Indiarum Metropolis ex quo præcipue celebris. 167. E
 Godefridus Ambianen. Episcopus commendatus. 254. A
 Gothi in Hispanijs cuius opera ad Christum traducti. 123. E
 Gothi ab Hunnis expulsi, quas regiones vastauerint. 198. E
 Gothi à quo Ariana peste infecti. 134. D
 Gothi quando fidem vnâ cum sedibus perdiderint. 198. E
 Gothi quo tempore Hispanias totas subegerint. 200. E
 Gothi à Theodosio deuicti, benigneque habiti, in eumdem perfidi insurgunt. 407. B
 Gothiani haeretici. 100. C
 Gothi conuersio. 126. E
 Gotthorum regnum quot annos in Gallia perstiterit. 505. D
 G R A T I A quo pacto nobis per Sacramenta conferatur. 25. E
 Græca Grammatica longè vberior à nostris, quàm à Græcis edita. 228. B
 Græcarum heresum sequaces. 506. A. C. 509. C
 Græcia mendax. 516. C
 Græciæ defenda immutatio. 509. C. 571. A
 Græciæ à quibus Apostolis Christi fides prædicata. 127. A. B
 Græcia primarij Episcopi à Petro constituti. 127. B
 Græci quoties diluuium passi. 41. A. B
 Græci quo pacto fidei, veritatis, & Ecclesiæ regulam violarint. 95. A
 Græci quo tempore nobiscum fenserint. 95. A. B. 113. E. 114. A
 Græci quibus ducibus in errorem lapsi. 95. B. 113. E
 Græci quando relapsi, Pontificio legato obtruncato, etiam in mortuorum caduera saeuierint. 101. E. & seq.
 Græci olim Petri amatissimi. 121. A. B
 Græci quo tempore Apostolos & Patres carere ceperint. 121. B. C
 Græci quoties ad nos reuersi, & postmodum relapsi. 110. A. 137. A. 174. D. 175. B. E
 Græci quantum ab Occidentalibus adiuti. 169. E. 170. A. & seq.
 Græci quo pacto Imperij translatione intumescere ceperint. 169. E
 Græci quando nos hereticorum loco reputarint. 174. D. 177. D
 Græci quanta per nostros pro eorum vnione tentata remedia abiecerint. 174. E. & seq.

De Sig. Tom. 1.

Græci vbi Romanos legatos ad disputationem admittere recusarint. 175. C. 194. C. D
 Græci quo tempore ab Occidentalibus armis adiuti. 176. B. & seq.
 Græci qua de causa in captiuitatem adducti. 176. E
 Græci postquam à nobis desciuere, quantam Christiani cultus iacturam fecerint. 203. A. & seq. 207. A
 Græci quo tempore cum omnibus suis in Turcarum potestatem redacti. 203. D. 506. E
 Græci aded ab Ecclesia alieni, vt etiam nobis subditi impias opiniones abnegare nolint. 203. E
 Græci quoties Romani Pontificis auctoritati derogarunt, tum potissimum Papæ sanctitate floruerunt. 256. D. & seq.
 Græci Nicolai V. litteris superuenturæ cladis admoniti. 216. E. 217. A
 Græci ad quantam barbariem deuenerint. 311. B. C
 Græci postquam à Turcis sunt oppressi, quàm pauci inter eos Catholici inueniantur. 313. C
 Græci ex quauis causa repudium admittentes, latum sibi libidinis campum parant. 319. A
 Græci à Ianzeris ipsorummet filijs atrocissimè diuexati. 500. B
 Græci quæ mendacia in nos iactent. 516. D. 517. A. B
 Græci vt semper Papæ legatos, & Concilia respuerint. 517. A. B.
 Græci quàm miserè simoniae labi dediti. 524. D
 Græci cur necessario ignari. 545. B
 Græcis nec perpetuam fidem, nec Dei Ecclesiam esse probatur. 113. E. 114. A
 à Græcis quomodo etiam pia loca ad nos auolarint. 120. D. & seq.
 Græcis quo tempore doctores vel nulli, vel haeretici 194. B. & seq.
 à Græcis quæ clasis nostro tempore Turcarum Regi aduersus nos comparata. 204. D
 Græcorum sapientissimi quàm varia de Plutone. 73. D. E
 Græcorum error à quibus, & cur suscitatus. 93. E. 94. A
 Græcorum fidem, qua à nobis dissentiant, ex auditu nò esse probatur. 94. B. & seq.
 Græcorum error pluribus confutatur. 95. C. & seq.
 Græcorum vetera odia quando renouata. 101. E
 Græcorum controuersias quoties nostri componere conati. 175. B. & seq.
 Græcorum diuersæ haereses. 181. B
 Græcorum Imperatores quædo, & cur à Romano Pontifice alienati. 192. D. E
 Græcorum probati doctores nobiscum sentientes. 194. E. 195. B. & seq.
 Græcorum Episcopi, & doctores vbi fidei decreta publicè cum Latinis sanxerint. 195. E
 Græcorum filij generosiores à Turcis nefandissimis vlibus adscripti. 203. D
 Græcorum imperium quando profus extinctum. 207. A
 Græcorum captiuitas à quibus prædicta. 215. A. B. 216. E. & seq. & circa eam plurima obseruatione digna. 217. D
 Græcorum arrogantia. 229. E
 Græcorum nulli sancti postquam à nobis desciuere 256. A
 Græcorum maxima imperitia. 229. E. 508. E. 509. C. D
 Græcorum sauitia in Alexium Imp. & Catholicos. 265. C. D

Ecc 3 Gra

Index

Græcorum Imperatores quot heretici. 296. A
 Græcorum odium in Latinos. 274. D. E
 Græcorum intemperantia, & luxus. 447. A
 Græcorum impuritas. 480. D. E. 481. A
 Græcorum quæ loca in ditone Venetorum. 507. A
 Græcorum episcopi cur necessariò omnes propè impe-
 riti. 509. E. 545. B
 Græcorum heretici cunctis mendaciores. 516. C
 Græcorum miseria, & ignorantia deflenda. 524. C. 571.
 B. C
 Græcorum superstitiones. 538. A. B
 Græcos ex ecclesia Dei non esse probatur. 92. A. &
 seq. 93. E
 Græcum Lexicon vberius à nostris, quàm à Græcis edi-
 tum. 228. A
 Gregoras quid de Orientalibus nouatoribus. 177. E
 Gregoras qua versutia Latinorum disputationem sub-
 terfugerit. 194. C. D
 Gregorij Secundi tempore quantum Christiana reli-
 gio propagata. 125. B. & seq.
 Gregorius Magnus quo pacto Eutychem heresiarcham
 abiurare coegerit. 173. B. Eiusdem optimè gesta. 168.
 B. 345. B. 346. E. & seq.
 Gregorij Septimi præclarè gesta. 345. D. eiusdem ma-
 gnanimitas in Henricum Tertium Imp. 437. E
 Gregorius Nazianzenus quid aduersus Apollinari-
 um hereticum. 97. A. Idem aduersus Arianos.
 97. B
 Gregorius XIII. quot aureorum millia quotannis ege-
 nis erogarit. 167. C. Quot item Collegia & Semina-
 ria instituerit. 167. D. E. 411. E
 Gregorius per quos in Oriente Concilium aduo-
 carit, ac Collegium Maronitarum instituerit.
 207. B
 Gregorius Cappadox Arianus quo tempore Alexan-
 drinam sedem occuparit. 258. C
 Gregorius Thaumaturgus à Deipara Catholicam ve-
 ritatem edoctus. 368. D
G V A R I N V S Card. & Archiep. Mediolanen. in fan-
 ctos relatus. 349. E. 350. A
 Gubernatio optima vrbium & regnorum in quo confi-
 stat. 317. C
 Guelphorum, & Gibellinorum factiones à quo & cur
 in Italiam introductæ. 261. D
 Guglielmus Sirletus Card. laudatus. 357. B
 Guglielmus Auriaci Princeps cur interfecit. 433. C
 Gustaui Suetiæ Regis fœuitia, & mors. 499. B

H

H A D R I A N O P O L I S quo tempore à Turcis
 capta. 504. C. 506. D
 Hadrianus Primus summopere à Carolo Magno cul-
 tus. 192. D. E. Eiusdem liber de cultu sacrarum ima-
 ginum. Ibid. E
 Hadrianus pro Græcorum componenda controuersia
 legatos Constantinopolim mittit. 194. E. & seq.
 Hammonius philosophus laudatus. 237. D
 Haraldus Danorum Rex quo miraculo Idola conteri
 iusserit. 154. D
H A E R E S E S omnes unde exortæ. 99. B. & seq.
 Hæreses inter se discrepantes, numquam plures quàm
 nostra atate. 100. D
 Hæreses quando in Ecclesia exoriri cœperint. 136. A.
 Earum dem sectatores, & vbi damnatæ. Ibid. D
 Hæreses vnde dictæ. 88. E
 Hæreses quo pacto semper ab Ecclesia profligatæ. 178.
 D. & seq.
 Hæreses diuersæ quo ordine ab Ecclesia damnatæ. 179.
 C. & seq.
 Hæreses quot in Britannia Augustini tempore.
 200. C
 Hæreses quantum olim mali Indiarum Regnis attule-
 rint. 204. A
 Hæreses quoties in Ecclesia exortæ, toties insignes san-
 cti à Deo contra eas erecti. 342. D. & seq.
 Hæreses qua regula dignoscendæ & confutandæ. 89.
 A. & seq.
 Hæreses tam innumeræ quid testificentur. 90. A
 Hæresis Nestorij quæ, & vbi damnata. 49. D. 136. C
 171. C
 Hæresis Græcorum quæ, & à quibus suscitata. 93. E. &
 seq. 137. A. Quando à Io. Beco eorum Patriarcha re-
 pudata. 94. B. C
 Hæresis Macedonianæ qui principes. 100. D
 Hæresis Pelagij quæ. 112. E. 136. C
 Hæresis Arij quando exorta. 136. A. Et quando ferè ex-
 tinctæ. Ibid. B
 Hæresis Arij, Vrsatio & Valente procurantibus, vbi
 fancita. 199. A. Et quamdiu Ecclesiam vexarit. 214.
 C. D. Eiusdem tempestate quinam in Oriente do-
 ctrina & sanctitate floruerint. 258. E. Qui item in
 Occidente. 259. A. & seq.
 Hæresis Arij vbi damnata. 169. E. 179. D. 360. E
 Hæresis Euthycis quæ & qui illam secuti. 136. D. Et
 vbi damnata. Ibid.
 Hæresis aduersus sacras imagines quando exorta. 136.
 E. vbi damnata. 173. E. A quo iterum suscitata.
 174. A
 Hæresis Montani quando damnata. 165. B
 Hæresis Monothelitarum quando suscitata, atque dam-
 nata. 173. C
 Hæresis Petri Patriarchæ quæ & vbi damnata. 173. D
 Hæresis Berengarij quæ. 112. B
 Hæresis Albigensium quando exorta. 455. E. Eorum-
 dem turpitudine. 475. C
 Hæresis Albigensium in Gallijs à Blanca Regina ex-
 tinctæ. 322. E
 Hæresis, & turpitudine Nicolaitarum. 475. E. Beguardo-
 rum. 475. D. Adamitarum, Piccardorum, Taborita-
 rum, & Hussitarum. Ibid. E
 Hæresum Græcanicarum sectatores. 506. A
 Hæresiarcharum varia nomina, & sectæ. 100. B. &
 seq.
 Hæresiarcharum antiquorum impuritas. 474. A
 Hæresiarchæ lupi graues ab Apostolo dicti, & cur.
 99. C
 Hæresiarchæ omnes quo pacto Dei Ecclesiam ve-
 ram & sanctam aliquando credidisse probentur.
 118. A
 Hæresiarchæ quibus dolis suas hæreses propagarint.
 474. A. & seq.
 Hæresiarchis cunctis Catholicus quilibet vel leuissi-
 mus veracior. 393. A. B
 Hæreticæ opiniones contra sacramentorum efficaciam
 pluribus confutantur. 24. A. & seq. 27. E
 Hæretici ab Ecclesia Dei, instar primorum parentum è
 paradiso, expulsi. 10. C. D. Cunctis item virtutibus
 spoliati. 508. B. C
 Hæretici quàm longè distent ab arbore vitæ. 22. E
 Hæretici operum studium negantes, latissimam sibi viam
 comminiscuntur. 22. E
 Hæretici quo pacto in Deum Adami dictum vsurpēt.
 23. B
 Hæretici gentem nullam ad Christum vniquam per-
 duxerunt.

Index

Hæretici cur veritatem non assequantur. 115. A
 Hæretici suis dogmatibus Ecclesiæ membra discerpunt.
 115. A. B. & seq. Christi quæ hostibus prostituunt.
 205. D. E
 Hæretici quinam se Euangelicos iactent. 216. D
 Hæretici se Christianos dicentes, quo cognomine à no-
 bis distinguantur. 116. E
 Hæretici cur Catholicis nomen diuinitus datum eripe-
 re, nouumque insigere conentur. 117. B
 Hæretici ab anti. qua fide recessisse cõuincuntur. 117. C
 Hæretici cum prius fuerint è nostris, nos necessariò an-
 quiores esse fatentur. 117. C. 118. C
 Hæretici cur ab Ecclesia recesserint. 117. E
 Hæretici vt proprio iudicio condemnarentur, quid à Pa-
 tribus institutum. 118. B. C
 Hæretici quinam se in Pauli doctrina iactantes, ipsum
 ceterosque carpant. 121. C
 Hæretici instar Cham vniuersis bonis spoliandi. 121. D
 Hæretici quando Ecclesiam Catholicam vexare cœpe-
 rint. 133. B
 Hæretici à quibus labefactati & prostrati. 142. E
 Hæretici quinam ad fidem cogendi. 107. E. Quibusque
 modis. 149. E
 Hæretici cum Simone Mago à beato Petro damnati.
 179. B
 Hæretici quo pacto nobis Christi cultus diffeminandi
 occasione fuerint. 180. D. E
 Hæretici cur Concilia vniuersalia numquam efficere
 potuerint. 181. E
 Hæretici truncata Canonum verba adducunt. 190. B
 Hæretici Protestantes quibus in locis Christi cultum
 obscurarint. 198. B. & seq. 206. B. C
 Hæretici quantum à veritate, tantum à Christo alieni.
 198. C. D
 Hæretici apertè ad Christi cultum exterminandum in-
 tenti. 204. C
 Hæretici Protestantes quot modis Amurathem Turca-
 rum Regem contra nos excitarint. 204. D
 Hæretici Protestantes diffidentiae filij. 210. B
 Hæretici quantum à virtutibus omnibus alieni. 218. B
 Hæretici nostræ ætatis quò dementia progressi. 230. A.
 & seq.
 Hæretici Henriciani qui. 266. A
 Hæretici Protestantes ieiunia omnesque corporis casti-
 gationes tollunt. 318. D. Scelera item cuncta licere
 contendunt. Ibid. B
 Hæretici Orientales in quãtas miseras ex altissimo im-
 perij gradu deiecti. 331. B. Reliqua vide Græci.
 Hæretici qua potissimè via impios ad se trahant. 336. D
 Hæretici quinam Christi diuinitatem, & Deiparæ vir-
 ginitatem negent. 360. C
 Hæretici Protestantes longè omnium pestilentissimi.
 364. B
 Hæretici omnes vni religio forum nostrorum familiæ in
 spiritu precum æquari non possunt. 377. B
 Hæretici qua de causa Christi passionem præferant.
 378. B
 Hæretici quo prætextu bona sacra inuadant. 419. C
 Quibusque vsibus illa destinant. 513. C. D
 Hæretici Protestantes quæ inaudita tormenta in no-
 stros excogitarint. 431. B. & seq. Quotque martyrio
 coronarint. 432. & seq.
 Hæretici quamdiu à Romano Põitice tolerati. 455. A
 Hæretici quãdo à Cathol. igni tradi cœperint. 455. D. E.
 456. D
 Hæretici Protestantes cur inexcusabiles. 456. B. 457. A
 Hæretici quinam morte puniendi, & qui non. 457. A
 Hæretici ab hæreticis combusti. 457. B
 Hære-
 duxerunt. 81. D. 122. C. 134. D. 151. E. Nostri verò quã
 plurimas, cur. 423. E. & seq.
 Hæretici cur ad nihilum redigendi. 81. B
 Hæretici, sicut diabolus, sacra scripturã vsi. 82. C. 85. A.
 96. A
 Hæretici quomodo à suis etiam antecessoribus dissi-
 deant. 82. E
 Hæretici Antichristi præcursores. 83. C
 Hæretici quo pacto fidei regulam abrogarint. 89. D.
 & seq.
 Hæretici sunt, quorum fides ex auditu non est. 90. C.
 quam Protestantes non ex auditu, sed ex Caluini &
 Lutheri commento habere probantur. 93. B. & seq.
 Hæretici quo pacto sacram scripturam pro libito inter-
 pretentur. 95. E. mutilent & deprauent. 96. C. & seq.
 quot item modis eidem derogent. 518. D. E. quot
 eiusdem scripturæ libros respuant. 518. E. 519. A. B.
 qualiter Biblia verterint, immutarint, ac deprauarint.
 230. A. 519. D. E
 Hæretici cur diuinos libros intelligere nõ possint. 96. A
 Hæretici quales ab Apostolorum principe descripti. 96. B
 Hæretici cur diuinum Saluatoris nomen profiteantur.
 96. E
 Hæretici fidem nostram sacræ scripturæ consonam non
 esse obiicentes confutantur. 95. E. 66. A. & seq.
 Hæretici veram doctrinã in Ecclesia vsque ad quæ tem-
 pora fuisse asserant. 97. B
 Hæretici Ecclesiam noua finxisse dicentes, confutatur.
 97. C
 Hæretici nulla miracula in suæ fidei testificatione osten-
 dere possunt. 98. C. 153. E. Nullos item, per quos in-
 ter eos diffinitè Deus fidem reuelet, asserre valent.
 98. D
 Hæretici inter se doctrina & traditione dissentientes, ex
 Ecclesia Dei esse non posse conuincuntur. 96. B. C.
 & seq. 100. B. 105. C
 Hæretici à quibus multæ hæresum propagines sunt fa-
 ctæ. 99. D. 100. B
 Hæretici cur Apostolis inimici. 99. D
 Hæretici Orientales quo tempore resipuerint. 102. A
 Hæretici cur facillè labantur. 106. A. B. 108. B
 Hæretici vniuersalia concilia derident. 106. B
 Hæretici quando sint habiti, qui baptizatos ab hereticis
 rebaptizandos censerent. 107. A
 Hæretici cur ad fidem obligare non possint. 107. E
 Nullusque eorum factionibus adstrictus teneatur.
 108. A
 Hæretici cur nullo iure quid statuere possint. 108. B
 Hæretici quibus temporibus Ecclesiam nostram con-
 cidisse asserant. 110. B. & seq. Quando item sanctos
 coli ceptum esse putarint. Ibid. C
 Hæretici quinã primum Papam Bonifacium Tertium
 esse velint. 110. D
 Hæretici cur Ecclesiam post sexcentos à Christo annos
 interiisse asserant. 100. D. Quem item Antichristum
 fuisse dixerint. Ibid. E
 Hæretici quinam Antichristum in Episcopatu Roma-
 no sessurum senserint. 111. B. C
 Hæretici quænam contra Catholicæ fidei perpetuitatem
 obiiçant, quæ confutantur. 111. E. 112. A. & seq.
 Hæretici Eucharistiæ & iustitiæ veritatem quo tempo-
 re interiisse dicant. 111. E. & seq.
 Hæretici hodierni quo pacto se manifestè antiquis ad-
 numerent. 112. E
 Hæretici quæ Dei verba per exuperantiam dicta conten-
 dant. 113. A
 Hæretici quinam fidei nostræ antiquitatem fateantur.
 114. D

Index.

Hæretici à Deo in reprobum sensum traditi. 473. D. E.
 Hæretici cur arrogantissimi. 463. B.
 Hæretici in quo Pharisæis similes. 466. C. 469. B.
 Hæretici qualiter in apertam pudendamque libidinem prolapsi. 481. D. B.
 Hæretici Reges quot à suis occisi. 498. A. & seq.
 Hæretici sanguine proprio ex diuinis oraculis inebriandi. 500. B.
 Hæretici quoties à nostris longè minoribus copiis profligati. 507. C.
 Hæretici iumentis comparati. 507. C. D.
 Hæretici quomodo cum fide etiam sciētiam amiserint. 509. A. B.
 Hæretici qualiter humanum genus in summam ignorantie caliginem pertrahere conentur. 510. B.
 Hæretici cur necessariò mendaces. 516. A. B.
 Hæretici Protestantes vniuersalia Concilia respuerunt. 117. D. 118. C. Inuitati insuper, diuque expectati venire recusarunt. 517. B. 518. A. Tridentinum item Concilium exturbare conati. 518. B.
 Hæretici Protestantes in scripturæ sacræ interpretatione Papæ, Concilii, & Angelis se præferunt. 521. E. Eorumdem antesignanus in missæ impugnatione à diabolo noctu sibi adstante edoctus. 522. A. B.
 Hæretici quot modis Christi crucifixi memoriam abolere conati. 522. D. B. 523. A. B. Quot item modis eiusdem merita euacuarint. 523. D. B.
 Hæretici Protestantes missam sacræque imagines exterminare conati. 523. A. B. 525. C.
 Hæretici Protestantes quo pacto omnia de Antichristo prædicta adimpleant. 525. A. B. & seq. Ex quo eius apertissimi satellites comprobantur. 526. A.
 Hæretici cur Antichristi vocati. 525. B.
 Hæretici Protest. quo pacto Antithej, & Athei conuincantur. 526. D. B. 527. C. D.
 Hæretici necessariò in peiora lapsuri, primò ex naturali humani generis procliuitate ad malum diuino cessante auxilio. 528. B. Quia sibiipsis, vel cui sibi placuerit credunt. 528. D. Quia certos auctores cælitus datos, quibus credant, non habent. 528. E. 529. B. Quia nullum illis fixū æternæ veritatis principium. 529. B. C. & seq.
 Hæretici in Ecclesiæ splendore intuendo vespertilionibus similes. 546. D.
 Hæretici omnes martyrem vnum nostris parem proferre non possunt. 562. B. Nec scæminam vllam nostris virtute & sanctitate similem. 222. A. 225. C. 559. B. 570. C.
 cum Hæreticis quid prius disputandum, vt Christiana veritas eluceat. 96. C. D.
 Hæreticis quid simile quod viperis euenire soleat. 101. B.
 Hæreticis cur fides indubitata esse non possit. 106. B. C. & seq. 108. A.
 ab hæreticis quo pacto etiam ipsa pia loca ad nos aduolarint. 120. D.
 Hæreticis quid peculiare. 134. D. 223. A.
 Hæreticis quid inspiciendū vt respiciant. 137. D. 142. B. 152. A.
 Hæreticis quid ab Augustino prædictum. 180. B.
 Hæreticis imperantibus Oriens ab impijs captus. 201. D. & à Catholicis restitutus. 206. D. E.
 Hæreticis imperantibus Occidentale imperium euersum. 202. A. & seq. 295. A.
 Hæreticis quibusnam nulla, quibusque aliqua sit respiciendi spes. 205. C.
 Hæreticis quilibet nostrorum bellica virtute præstantior. 503. B.
 Hæreticis suarum calumniarum pœna ex diuina ordina-

tione retributa. 511. E. 512. A.
 Hæreticos non esse ex Ecclesia Dei qua nota dignoscatur. 98. B. 100. B. 151. C.
 Hæreticos quinam à nobis recessisse testentur. 117. D. E.
 Hæreticos Deiparæ cultum oppugnatos, prædictum. 351. B. 352. A. Quod eosdem ex diaboli semine esse testatur. 351. C.
 Hæreticos omnes mendaces esse vnde liqueat. 393. C. 395. D.
 Hæreticos in liberalitatis virtute Catholicis æquari non posse. 410. B. Nec item eorumdem patientiæ culmen attingere. 429. B. D. 430. D.
 Hæreticos duobus principiis à nobis dissidentes, cur enormissimè errare oporteat. 529. E.
 Hæreticorum doctrina arbori scientiæ boni & mali figurata. 10. B. C.
 Hæreticorum baptismus quando sit validus. 31. E.
 Hæreticorum falsi martyres. 81. E. & seq.
 Hæreticorum nulla continuata successio. 82. E.
 Hæreticorum doctrina neque vifa, neque cognita, ipsis fatentibus. 92. C.
 Hæreticorum diuersa ridiculaque conuenticula. 99. E.
 Hæreticorum factionibus quid peculiare. 100. B. 122. D.
 Hæreticorum fides tam varia & multiplex quid arguat. 100. B. 101. B. 102. C.
 Hæreticorum primarius princeps. 100. B. 179. B.
 Hæreticorum trium clarissima confessio, de eorumdem immanitate & perfidia. 101. A.
 Hæreticorum factiones cur Ecclesia Dei esse non possint. 92. A. & seq. 101. B.
 Hæreticorum concionatores propter sua dissidia à Polonorum principe adhuc hæretico fustigati & expulsi. 101. D.
 Hæreticorum fides cum indubitata non sit nulla probatur. 106. A. & seq.
 Hæreticorum nullus miracula operatus. 108. B.
 Hæreticorum doctrina nulla vquam perpetua. 109. E.
 Hæreticorum fides quoties interrupta & intermorta. 110. A.
 Hæreticorum mira inconstantia in Ecclesiæ nostræ casu asserendo. 110. B. & seq.
 Hæreticorum cõiucia in Apostolorum principes. 111. B.
 Et in sanctos Patres. 196. B.
 Hæreticorum inter se dissensiones. 112. E.
 Hæreticorum nouationes, & dogmata Patrum sententiis confutata. 115. C. & seq. 116. B. & seq.
 Hæreticorum noua nomina, nouitatis insignia sunt. 116. C.
 Hæreticorum nomina à quibus desumpta. 117. C.
 Hæreticorum quæ vltima factio. 137. C.
 Hæreticorum Protestantium ridicula miracula. 106. A. & seq.
 Hæreticorum antesignanus in solenni baptismo à dæmone visibiliter apprehensus & suffocatus. 162. C.
 Hæreticorum Protestantium nomine qui contineantur, & vnde dicti. 180. D. 517. D.
 Hæreticorum infirmitas vnde pateat. 180. E. 181. A.
 Hæreticorum stultitia. 183. A. B.
 Hæreticorum obiecta contra Conciliorum auctoritatem; quæ diluuntur, primò ex Paphnutio, qui solus in Nicæna Synodo omnibus restitit & præualuit. 188. E. Ex Nazianzeno & Augustino Concilia improbare visis. 189. B. C. Ex Concilio Iudæorum in Christi causa errante. 189. E. Ex dissensione Concilij primi Hierosolymitani. 190. B. Ex Neocæsariensi Synodo secundas nuptias improbare visa. 190. C. Ex contrarietate Arelatenfis & Grangensis Concilij. 190. D. E. Ex diuersitate Laodiceni & Carthaginensis

Index

sis Concilij circa vsum sacrorum librorum. 191. B.
 Ex Concilio Toletano concubinas permittente. 191. C. Ex errore quorundam canonum sextæ Synodi. 191. D. & seq. Ex Concilio Francfordiensi, septimum Concilium, & imagines (vt aiunt) damnanter. 192. D. E. Ex abrogatione Concilij Romani à Ioanne Nono. 193. B. Ex Constantiensi & Basileensi conuentibus circa Papæ auctoritatem errantibus. 193. C.
 Hæreticorum impostura contra Carolum Magnum. 192. D.
 Hæreticorum Protestantium nulli doctores. 196. B. vel antiqui hæretiarthæ. ibid. D. Eorumdē doctor diabolus, ipsis fatentibus. 197. C.
 Hæreticorum Protestantium diuersa dogmata. 196. D. E. & seq.
 Hæreticorum quot sectæ in Oriente. 201. D.
 Hæreticorum blasphemæ cõtra diuinas Trinitatis personas. Vide Lutherus, & Caluinus.
 Hæreticorum summa nequitia. 218. B. C.
 Hæreticorum sermo nullius efficacij; Catholicorum verò efficacissimus, & ratio. 218. C. & seq. 219. C. & seq.
 Hæreticorum ignorantia & vitiositas. 218. E. 220. E. & seq.
 Hæreticorum sectæ in Silesia. 230. B.
 Hæreticorum maxima dissensio in expositione verborum sacræ Eucharistiæ. 230. B.
 Hæreticorum tempestate quinam sanctitate & miraculis in Ecclesia floruerint. 260. D. & seq. 261. & seq.
 Hæreticorum regiones ob Papæ contèptum à barbaris oppressæ. 315. C. D.
 Hæreticorum pseudomartyres nec numero, nec fortitudine nostris comparandi. 319. D. E.
 Hæreticorum regna nullo successione iure, sed ferro delata. 334. E. & seq. Nulla item vltra quartam stirpem transmissa. 388. A.
 Hæreticorum præfules quantum à nobis dissimiles. 441. D.
 Hæreticorum præfules à quibus promoueantur. 342. A.
 Hæreticorum odium in templa personasque sacras. 342. A. 316. C.
 Hæreticorum Protest. tempestate qui sancti aduersus eos à Deo in Ecclesia erecti. 343. C.
 Hæreticorum impietatis certissimum signum Mariæ cultus per eos obscuratus. 353. D.
 Hæreticorum & dæmonis aduersus Christum, & Christi in eosdem pugna. 359. E. & seq.
 Hæreticorum perfidia in amicitie fœderibus seruandis. 407. A. & seq.
 Hæreticorum nulli martyres voluntarij. 430. D. E.
 Hæreticorum conuicia in Romanos Pontifices. 452. C. & seq.
 Hæreticorum Protest. intemperantia. 448. D. Eorumdē inaudita immanitas in Catholicos martyres. 431. B. & seq. 432. 433. 455. D. E. 457. E.
 Hæreticorum obiectio contra votum seruandæ castitatis, confutatur. 462. D. E.
 Hæreticorum Protestantium maxima impunitas, & nequitia. 473. D. & seq. 476. A. Eorumdem turpitudine in mysterijs conficiendis. 474. C. Et in quo tyrannorum priscorum obscænitatem superet. 494. D.
 Hæreticorum impietas circa coniugum repudia. 388. E. Eorumdem execranda coniugia cum sacris virginibus. 475. E. 476. A.
 Hæreticorum Imperatorum impunitas & flagitia. Vide Imperatores.
 Hæreticorum libido nec naturalis legis repagulo con-

clusa. 480. C.
 Hæreticorum rapacitas, instar Iudæ. 462. B.
 Hæreticorum Protest. impia decreta suam libidinem approbantia. 481. B. E. 512. B. C.
 Hæreticorum testimonio, Catholicorum pietas comprobata. 488. B. & seq.
 Hæreticorum principes cur ferè omnes vel in suos truces, vel à suis trucidati. 495. C. & seq.
 Hæreticorum Regum nostræ ætatis infelix interitus. 498. E. 499. A. & seq.
 Hæreticorum maxima ignauia vnde pateat. 502. D. & seq. 507. B. E.
 Hæreticorum principum coniuratio in Carolum Quintum & Philippum Regem. 507. C.
 Hæreticorum nullus post tot secula in aliqua vtili scientia præcellens. 510. A. Nec in alicuius bonæ artis genere. 511. B. C.
 Hæreticorum progressus in impurissimæ libidinis obscænitatem. 512. C. Et rebus sacris diripiendis. 513. B. C.
 Hæreticorum Protestantium infania eò progressa, vt necessariò Deo se præferant. 514. B. 524. A. B.
 Hæreticorum Protestantium lapsus, & discrepantiæ circa sacramentorum numerum, necessitatem, & efficaciam. 520. C. & seq. 521. A. & seq. 523. D.
 Hæreticorum falsa obiecta in Catholicos confutatur. 516. B. & seq. 517. & seq.
 Hæreticorum Protestantium arrogantia. 545. C. Eorumdem impietas suos hæretiarthas in Calendario sanctis præponendo. 545. E.
 Hæreticorum quo pacto spiritualia omnia ad terrena referrent. 19. A. & seq.
 Hæreticorum cur toties à Domino obiurgati. 19. B. C.
 Hæreticorum quando nouis magistris addicti antiqua reiecerint. 120. C.
 Hæreticorum quo tempore omnibus ornamentis à Deo exuti. 120. C. Pretiosaque omnia ad nos translata. ibid.
 Hæreticorum vbiuam conuenientes Hebraicis litteris puncta addiderint. 229. A.
 Hæreticorum quando in maximam cæcitatem, & Thalmudistarum commenta prolapsi. 229. B.
 Hæreticorum vnde dicti. 331. B.
 Hæreticorum cur Aegyptijs abominandi. 535. E.
 Hæreticorum quando in Aegyptiacam impietatem prolapsi. 537. A.
 Hæreticorum bona terræ à Deo promissa. 19. B.
 ab Hæreticis quo pacto disciplinæ omnes & bonæ artes ad nos profectæ. 237. C.
 Hæreticorum velamen vbi figuratum. 18. D.
 Hæreticorum cæremoniæ & festa quæ, & cur celebrata. 19. A. & seq.
 Hæreticorum Senatus è quot & quibus cõstabat. 183. D.
 Hæreticorum Concilium quomodo in Christi causa errarit. 189. E.
 Hæreticorum Senatus & Pontifices quando sublati. 183. E. & seq. 189. E.
 Hebraica lingua in quo post diuisiones linguarum remansit. 231. B.
 Hebraicæ linguæ antiquitas. 231. A. B.
 Heliogabali Imp. nefanda impunitas. 493. A.
 Henrici Octauij scæuitia & persecutio in Catholicos. 212. C. 555. B. Eiusdem impietas in repudiandis & occidendis vxoribus. 388. E. Eiusdem ineptiæ cum Anna Bolenia eius filia. 480. E.
 Henricus Octauus quot sacra loca in profanos vsus cõuerterit. 410. D. Quantas item suorum cædes patrarit. 499. C.
 Henricus Oâ. Ioannem Fischerum Card. obruncat. 555. C.
 Henri-

Index.

Henrici Primi Imp. sanctitas & miracula. 254.E
Eiusdem admiranda castitas in coniugio seruata. 296.E
Henrici Tertij persecutio aduersus Catholicos Romanosque Pontifices. 261.C. Eiusdem nefanda impunitas. 479.B. Et immanitas in Adeleidam Reginam uxorem Catholicam. ibid.C
Henricus Tertius ab Urbano Papa excommunicatus. 479.D. Eiusdem tyrannis & flagitia. 486.E. & seq.
Henricus Tertius à filio pulsus miserimè perit. 498.E. 499.E. 505.B
Henrici Secundi publica penitentia ob cædem S. Thomæ à suis patratam. 465.E
Henrici Suetiæ Regis sæuitia & infania. 499.B
Henricus Lusitanæ Rex quas oras Christiano cultui adiecit. 134.B
Heraclius Imp. à quibus deceptus, in Monothelitarum hæresim prolapsus. 201.D. 260.B
Heraclius hæresi infectus à Mahomete profligatus. 207.E. 504.A. Eiusdem sæuitia in Catholicos. 483.C
Heraclius Deiparæ & Christi imagine mirabiliter Choroem Persarum debellat. 369.B
Heraclius à Mahomete violato fœdere oppugnatus. 408.C
Herculis facellum vbi. 76.E
Hereberti Colon. Episcopi sanctitas & miracula. 254.B. 255.A
Herodes Primus Iudæorum statum subuertit. 183.E
Hesychius Episcopus ab Apostolis ad Cartefanos missus. 123.D
Hesychius presbyter Deiparam laudat. 371.B
H I B E R N I cuius opera ad Christum perducti. 125.A. 136.D
Hierarchiæ nostræ finis. 29.C
Hieronymus quid de Euangelio Lucæ à Paulo dictato. 119.E
Hierusalem noua à quo condatur. 84.C
Hierosolymorum loca sacra cuius opera ad nos delata. 120.E
Hierosolymorum templum celeberrimum quid mysticè signarit. 141.D
Hilarius hereticos confutat. 96.E. 100.A
Hildegardis virginis vaticinia circa Germaniæ hæreses, & Imperatores. 215.C. & seq.
Hildegardis mira sapientia. 225.B. & seq.
Hildegardis in quantum contemplationis culmen euectæ. 380.B
Hircus à quibus cultus. 541.A
in Hispania qui Paulum fuisse tradant. 123.D
Hispania quo tempore à Priscillianistis hæreticis infecta. 200.E. Et quas vastitates eorum opera perpessa. ibid.
Hispania sub Roderico Rege cur à Sarracenis occupata. 201.A. Et per quos ab eisdem liberata. 206.C
in Hispaniam qui Episcopi à Petro & Paulo missi. 123.C. & seq.
Hispani præcipui Deiparæ laudatores. 372.D
Hispani quas clades à Vitiza Rege perpessi. 313.D
Hispani quò bellica fortitudine peruenerint. 331.E
pro Hispanis sanctus Iacobus equo infidens in Mahometanos pugnare visus. 363.A
Hispanorum imperium omnium latissimum. 291.D
Quibusque priuilegijs diuinitus munitum. ibid.E. & seq.
Hispanorum Regum insignes victoriæ de Mahometanis. 331.B. & seq.
H O M E R I T I S quando Episcopi dati. 136.B
Homines cur maximè sese amare debeant. 16.E

Homines quo sacramento filij Dei efficiantur. 36.A.B
Homines quo pacto sibi belluas, vel feras videri contingat, & inter eas versari appetant. 38.D
Homines quoniam modo dij. 50.A. 51.D
Homines à quibus immolari soliti. 78.C. 157.D
Homini quando pristina imago restituta. 43.D
Homini per Christum renato, quando & quomodo diuina lex in corde scribatur. 50.B. & seq.
Homini & belluis quid commune. 317.C
Homini dignitas in sacramentis administrandis. 16.E
Homini vires qualiter per peccatum debilitatæ. 18.C
Homini effigies quo pacto dæmonum præstigijs immutari videatur. 38.E
Homini casus & reparatio vnde incipiant. 45.A
Homini creatio. Vide Adam.
Homo primus & secundus qui. 14.E
Homo nouus, siue interior quomodo in nobis concipiatur, formetur, & renascatur. 45.B. C. 47.B. Quomodo adolescat & perficiatur. 45.D. 47.C. 49.C. 53.B
Homo nouus vbi versetur, & in quo quiescat. 45.E. 46.A. B
Homo nouus quomodo ex corruptione veteris augetur. 46.C. 47.C
Homini noui intima erga Deum propensio. 47.B
Homo vetus quo pacto corrumpatur & renouetur. 46.D. E. 47.C
Homo nouus & vetus vt diuersimodè in Deum ferantur. 47.A
Homo nouus quo pacto Dei imaginem sibi insculpat. 47.D
Homo nouus quo pacto diuini spiritus illapsus ad cælum euehatur. 53.A
Homo nouus & vetus à quibus orti. 53.B
Homo vetus quo pacto à nouo occidatur, sepeliatur, & suscitetur. 53.B. & seq.
Homo vnde ad agendum moueatur. 84.D
Hominum tria genera, tribus legationibus ac temporibus ad diuinam cœnam inuitati. 143.E. 144.A. & seq.
Eorumdem quinam ad fidem vocati, qui adducti, & qui compulsi. Vide verbo Legationes.
Honores qualiter expetendi. 335.B. & seq.
Honores qui recusandi. 469.E
Honores cœlestes hominibus quàm diuersè à Catholicis Paganisque dati. 425.D. E
Honoris primus locus innocentie dandus. 481.C
Honorio Primo in Monothelitarum causa quid crimini datum. 303.D. E
Honorius Imp. licet ignauissimus, inuictus tamen in imperio tuendo. 503.B. C
Horarum Canonicarum vetustissima institutio. 376.A
Hormisdas Perfarum Rex à suis oculis & regno exutus. 385.C
Hormisdas Papa legatos ad Synodum apud Hæracliam mittit. 172.C
Horologij quis inuentor. 241.D. E
Horologio quis planetarum motum addidit. 241.E
Hospitalia cur à Catholicis instituta. 388.C
Hospitalia quot Romæ. 411.B
H V M A N I T A S à Catholicis in efferis gentibus propagata. 266.D. & seq. 267. & seq.
ad Humanitatem homines perducere quàm diuinum sit. 267.D. E
Humanitatis ratio in quo sit posita. 267.C
Hugo Caperus quo iure Galliarum regnum adeptus. 335.B
Hugo Heterianus ab Alexandro Tertio Constantinopolim missus. 175.A
Hugonis Linconien. Episcopi sanctitas & obitus. 253.D
Humi-

Index

Humilitas quantum à Christo sanctisque commenda- 463.B
12.
Humilitas Catholicorum quanta sit patet, primò ex submissione intellectus vniuersalis Ecclesiæ iudicio. 463.C. D. Ex humili peccatorum confessione. 463.E. Ex obseruantia mandatorum Ecclesiæ. ibid. E. communicatione honorum inter cunctos. 464.A. Ex obedientia principum sacris præfulibus. 464.B. Ex humilitate Regum monasticam vitam professorum. 464.C. Ex innumeris magnatibus vilissima ministraria in religione non recusantibus. 464.D. Ex regij nominis delatione nõ nisi magnis principibus. 464.E. Ex humilitate magnorum principum in piaculis accipiendis. ibid. 465.A. & seq. Ex maxima Papæ humilitate. De qua vide Papa.
Humilitatis magnorum principum illustrissima exempla. 465.A. & seq.
Humilitas multiplex ac maxima Romani Pontificis. 466.C. & seq.
Hungari cuius opera ad Christum traducti. 126.B
Quibusque miraculis. 156.C. D
Hungaria quando à barbaris vastata. 297.D
Hungariæ nobiliores vrbes quando & cur à Solymano Turcarum Rege occupatæ. 203.E. 332.A. 506.E
Hungarici regni singularia euenta. 297.D. E. 298.A
Hungarorum principum bellica virtus insigniaque gesta. 332.A
Hungarorum qui primus regium nomen & coronam impetrarit. 156.C
Hungarorum irruptiones in Germaniam, Galliam, & Italiam. 297.C
Hungarorum quinam Reges hæretici. 298.D
Hungarorum perfidia aduersus Arnulphum Germaniæ Regem. 408.D
Hunni quando Christo conciliati. 128.C
Hunni quoties Gothos profligarint. 198.E. 199.A

I

I A C O B I conuentio & industria cum Labano foce ro circa ouium foetus. 47.D
Iacobi Piceni sanctitas & miracula. 251.A
Iacobitæ & Iulianistæ hæretici vnde prodierint. 100.D
Iacobus Apostolus primus in Hispania Christi cultus propagator. 123.C. Idem pro Hispanis equo infidens in Mahometanos pugnare visus. 331.C. 363.A
Iacynthi Poloni sanctitas & obitus. 252.E
Ianzari à quo & ad quid instituti. 500.B
S. Ianuarij sanguinis illustre ac perenne miraculù Neapolim. 364.E. Eiusdem sacri corporis translatio è Monte Vuginis Neapolim. 365.A
Iaponensium & Sinarum regna amplissima à dæmonibus diuexata. 81.B
Iaponensium feritas & superstitiones ante Christi cultum. 270.E
Iaponensium legati quo tempore summa cum lætitia Romæ excepti. 130.E. 332.D
Iaponensibus qui primus Episcopus datus. 131.A
Iaponis insula vbi lita, & à quibus ad Christi fidem ducta. 130.D. E
Iaziges à Carolo Magno Christo adiuncti. 136.E. 140.E
Iaziges iterum à Boleslao victi, & ad Christianam religionem translati. 151.A
I B E R S à quibus ad Christi fidem perducti. 128.C. 136.D
I D O L O R V M sacerdos ob Christiani præsentiam inter sacra à dæmone interemptus. 67.D. B
Idolorum templa à Constantino clausa. 79.C

Idolorum templa quando rursus aperta. 80.B
I E R V N I oris salua serpentes excruciat. 10.A
Ieiunia ab hæreticis hodiernis abrogata. 117.B
Ieiunia ab Apostolis instituta, & cur. 523.A
Ieiunium Turcarum quale. 448.C
Ieiunium Catholicorum. 348.B
Ieiunium quadraginta dierum sine vlllo cibo à quibus seruatum. 449.A. B
Ieiunium quadagesimale cur institutum. 522.D
Ieiunium sextæ feriæ cur institutum. 522.B
I G N A T I I Loiola Iesuitarum auctoris sanctitas & obitus. 250.B. Eiusdem mira eccltalis in sacris precibus. 379.C
Ignatius Loiola quanta ob fidei prædicationem diuersis in locis passus. 168.B. Vbi suæ religionis fundamenta iecerit. ibid.
Ignatius Constantinopol. Patriarcha à quo & cur sede spoliatus & relegatus. 93.E. 174.B
Ignatius à quo suæ fedi restitutus. 94.A. 174.B
Ignatius quid de fidei regula ad Philippenfes. 89.C. 114.B
Ignis à quibus cultus. 533.E. 537.B
Ignis perpetui asseruandi mos præficus. 533.B. 534.B. 86.B
Ignorantia quibus sapientia visa.
I M A G I N E S sacra quando & à quibus impugnatæ. 136.E. 174.A. 196.E. 260.D. E
Imagines sacra inter Catholicos innumeræ quid sibi velint. 377.B. Et à quibus institutæ. ibid. C
Imagines sacra qualiter venerandæ. 377.C
Imagines à Luca & Apostolis depictæ. 360.D
Imaginum sacrarum cultus vbi sancitus. 193.A
Imperator Catholicus vbi eodem tempore à Solymano Lutheranisque diuexatus. 515.D
Imperatores Romani pro dijs culti. 78.B
Imperatores Orientis à nobis desciscentes quantà Christiani cultus iacturam fecerint. 203.A. & seq.
Imperatores Romani quando Pontifices Maximi vocari desierint. 304.B
Imperatores Catholici prudentia & militari fortitudine Paganis præstantiores. 325.B. 327.B
Imperatores Occidentis schismatici à Papa pro viribus puniti. 481.D
Imperatores ante & post Christi cultum longè diuersi. 438.D
Imperatores Romanorum quot ac quales ante Christum extiterint. 489.A. & seq.
Imperatoris potestati quantum Lutheri opera detractum. 514.D. E. 515.A. B
Imperatoris creatio quando ad Papæ potestatem deuenit. 423.A. & seq.
Imperatorum partes in generalium Conciliorum celebratione. 187.B
Imperatorum Occidentalium irriti conatus aduersus Romanum Pontificem. 301.C
Imperatorum antiquorum mos in successoribus delictis. 415.C
Imperatorum hæreticorum Orientis nefanda impunitas. 476. & seq. Eorumdem singulorum multiplicia & insignia facinora. 482. & seq. Eorumdem cædes. 495.D. & seq.
Imperatorum Latinarum Orientis laus, & pudicitia 478.B
Imperatorum hæreticorum Occidentis nefanda turpitudine. 479. & seq. Eorumdem singulorum execranda flagitia. 487. & seq.
Imperij Orientalis & Occidentalis ruina ab hæreticis adducta. 202.A
Imperio Romano vigente quanta Italia subiectarumque Pro-

Index.

prouinciarum calamitas exstitit. 414.E
 Imperiū Occidentale quo tempore conciderit. 144.D.
 Quamdiuque interruptum perstiterit. 296.A
 Imperium Orientale & Occidentale sub Theodosio
 & Pulcheria mirabiliter sustentatum. 320.D. & seq.
 Imperium Orientale sub iisdē à Deo fulminibus à Scy-
 this custoditum. ibid.E
 Imperium Constantinopolitanum omnium in Orien-
 te vetustissimum & latissimum. 325.E
 Imperium Constantinopolitanum quando cum Occi-
 dentali coniunctum. 325.E. Et sub quibus extin-
 ctum. ibid.
 Imperium Occidentale sub quibus latius diutiusque
 floruerit. 326.A. & seq.
 Imperium Occidentale & Orientale sub quibus Impe-
 ratoribus euersum. 502.D. 503.D
INDALLENSIVS Episcopus ab Apostolis ad Vrcitanos
 missus. 123.C
 Indi quinam serpentes venerati. 9.E
 Indi à quibus ad Christi fidem perducti. 129.B. & seq.
 Indi interiores à quo Christiana fide imbuti. 136.B
 Indi inlar aromatum Ecclesiar. 142.D
 Indi Occidentales olim humanis carnibus vesci soliti.
 336.A. 425.B. C. Filios item proprios educare, vt
 pinguiores effectos comedere. 448.C
 India Orientales Deipara auspice inuentæ. 370.A.
 Earumdem conuersio cui potissimum adscribenda.
 129.D. Earumdem præfules & sacræ familiæ. 121.E.
 & seq.
 Indiarū Orient. insignes vrbes & regna ad Christi cul-
 tum perducta. 130.A. & seq.
 India Occidentales à quibus inuentæ, & ad Christi fidem
 perductæ. 131.C. D. 236.A. 282.E
 Indiarum Occidentalium amplissima regna & vrbes
 Christo adiuncta. 131.E. & seq. 140.D. Earumdem
 templa ad sexcenta septuaginta millia. 132.E
 Indiarum Occidentalium miracula in fidei propagatio-
 ne. 157.D. & seq.
 India latissimum Christiani principis imperium, ob
 Nestorij labem, Scytharum armis excisum. 204.A
 Indias Occiduas, & Eoas Alexander Sextus Hispanis
 Lusitanisque partitus. 425.D
 Indis ex quo potissimum fides disseminetur. 38.B. 81.A
 Indiarum miracula. Vide Miracula. 156.A. B
 Indo flumine plusquam mille vrbes deletæ. 41.D
 Indorū Occidentalium barbaries & ignorantia. 271.A. B.
 275.A. & seq. Et à quibus exculsa. 282.C
 Indorum Occidentalium dissensio de religionis verita-
 te Deiparæ mira apparitione terminata. 369.E
 Indulgentiarum thesaurus ex Christi sanctorumque
 meritis. 400.D
 Indulgentiarum legitimus dispensator. 400.E
 Inhambanis & Manopotamæ regna vbi, & quomodo
 ad Christi fidem perducta. 158.C
 Inimici spiritus quo pacto exturbandi. 71.A
 Inimici spiritus qui. 71.E
 Inimicitia inter homines & serpentes vnde. 10.A.
 351.C
 Innocentij Secundi præclarè gesta. 345.E
 Innocentius Papa Archadium Eudoxiamque Augu-
 stos excommunicat, cur. 171.B
 Innocentius Tertius qua ratione S. Francisci regulam
 approbarit. 225.A
 Insula S. Francisci vbi & cuius magnitudinis. 131.D.
 Quibuscum proximis insulis ad Christi fidem per-
 ducta. ibid.
 Insula Campeche quo tempore Christi cultum edo-
 cta. 132.D

Insula S. Laurentij vbi & per quos ad fidem perducta.
 133.E
 Insula S. Thomæ, S. Helenæ, aliæque permulta à qui-
 bus ad Christi fidem traductæ. 134.C
 Insula S. Iacobi Christi fide exculsa. 270.C
 Insulae quamplures maris irruptione constitutæ. 41.C
 Insulae desertæ intra Nilum à quibus Christi cultum
 edoctæ. 133.C
 Insulae innumeræ Africæ à quibus Euangelij lumine il-
 lustratæ. 134.A. & seq.
 Insulae Canariæ vbi, cuiusque amplitudinis. 134.A.
 140.C. Et à quibus ad Christi fidem traductæ.
 134.B
 Insulae Tertiær vbi & per quos Christo acquisitæ.
 134.C
 Insulae ac loca de sanctorum nomine appellata. 364.E
 Intellectus noster quo pacto ad fidem ducatur. 8.A
 Intellectus & voluntas qualiter se inuicem comitentur.
 47.C
 Intellectus quomodo in captiuitatem redigatur. 88.D
 Intelligentia suprema hominis pars quo pacto à diuino
 spiritu ante omnia sibi consecratur. 87.E. & seq.
 Intemperantia ac luxus Afsyriorum. 446.D. Perfarū.
 446.E. Græcorum. 447.A. Turcarum. 448.C. Ac
 Profectionum. 448.C
IOANNA Roderiguesia Toletana miræ sanctitatis. 567.A
 Ioannæ Tullenis incredibilia admirandaq. gesta. 332.E.
 & seq. Eiusdem atrocissima & iniqua mors. 333.A
 Ioannæ Tullenis prudentia & militari fortitudine sce-
 mina nulla par. 333.B. D
 Ioannes Vviganus Lutheri assecla quid de hæreticorū
 nouationibus notandum. 92.C
 Ioannes Becus Patriarcha Constantinop. qua ratione
 Græcorum heresi repudiata ad nos concesserit. 94.B
 Ioannes Apost. quo tempore Euangelij scripsit. 106.E.
 Et cur. 360.C. Eiusdem discipulus baptismo illumina-
 tus. 55.E
 Ioannes à monte Coruino cum Suffraganeis nouem
 Archiepiscopos à Clemente V. in Orientem missus.
 124.E
 Ioannes Primus Lusitanæ Rex quæ loca Christianæ fi-
 dei reddiderit. 134.B
 Ioannes monachus vbi occisus, quibusque miraculis il-
 lustratus. 156.A. B
 Ioannes Tertius Portugalliæ Rex celebris Gymnasilij
 erecto Gœæ. 168.A
 Ioannes Chrysofomus à quibus & cur Constantino-
 politana sede pulsus. 171.A
 Ioannes Chrysofomus qualiter ab Innocentio Papa
 defensus. ibid. B
 Ioannes Papa Theodorici Regis rogatu Constantino-
 polim pergit. 172. E. Eiusdem reditus, & obitus in
 vinculis Theodorici opera. ibid.
 Ioannes Damascenus Deiparam laudat. 371.B
 Ioannes Hungariæ Rex Turcas sibi foederat, ab eisdē
 eius filius regno priuatur. 408.E
 Ioannes Zamofcius Polonus laudatus. 422.E
 Ioannes Imperator Amurathe Turcarum Rege cogentē
 filium excæcat. 497.B. C
 Ioannes ab eodem filio & ipse excæcatus. ibid. C
 Ioannes Bessarion laudatus. 509.D
 Ioanni Pontificio legato à Græcis caput abscissum, &
 caudæ canis appensum. 101.E
 Ioanni Papæ Duodecimo q. crimina obiecta. 276.D. E.
 quæ maiori ex parte diluuntur. ibid.
 Ioannis à Capistrano sanctitas & obitus. 251.C
 Ioannis Gualberti auctoris ordinis Vallis Umbrosæ san-
 ctitudo & miracula. 254.D
 S. Ioan-

Index

S. Ioannis Baptistæ caput vbi inuentum ac translatum. 417.E
 361.C. Eiusdem sanguis Neapoli asseruatus quotan-
 nis mirabiliter efferuescens. 365.B
 Ioannis Imp. impuritas & vitia. 478.E
 Ioannis Dei admiranda sanctitas & transitus. 547.E
 Ioannis è S. Francisco insignis sanctimonia & miracu-
 la. 578.D. E
 Ioannis Ataidij Lusitani sanctitas & miracula. 550.E.
 551.A
 Ioannis Nauarretes cælestis vita & miracula. 551.B
 Ioannis Fabrianensis mira abstinentia & miracula. 551.B
 Ioannis Fischeri Episcopi & Card. illustre martyrium.
 555.C
 Iob quibus cladibus à dæmone affectus. 70.E
 Iob liber à quibus hereticis reiectus. 518.E
 Iordanis transitus quid mysticè signarit. 35.C
 Iordanis Saxonis obitus & miracula. 253.A
 Ioseph ab Arimathia vbi Christi cultū ppararit. 124.E
 Ioseph Aegypti princeps constitutus. 336.B
 Ioseph Aegyptios veri Dei cultum docet. 336.C
 Iosephi Constantinopolitani Patriarchæ illustre testi-
 monium nostræ fidei. 94.E. 102.A
 Iosephi Castalionis carmen in clarissimas Angliæ femi-
 nas. 558.B. Eiusdem aliud ad Thomā Boziū. 559.B
 Iouiniani hæresis. 196.E
IRBENEVS hereticos confutat. 99.C. 121.D
 Ireneus quid de S. Clemente Papa. 165.D
ISAACII Angeli Imp. heretici impuritas. 477.E
 Eiusdem multiplicia facinora. 485.C
 Isaccius à fratre oculis regnoque priuatus. 496.B
 Isabella Hispaniarum Regina laudata. 323.D
 Isaias Patriarcha quo factus ab Andronico Imp. Con-
 stantinopolitanæ fedi restitutus. 478.D. E
 Isis canino capite ab Aegyptiis cultus. 76.E
 Isidis sacra. 532.B
 Ismaël Sophus quo tempore Persica regna occuparit.
 404.B
 Ismaël Sophus matricidio preposteraque libidine sedat-
 us. 494. 2. 501.B. A suis pro Deo habitus. 544.E.
 Eiusdem reliquæ asseruatæ. 545.A
 Ifidorus Rhutenus Cardinalis vbi ob Christi fidem
 occisus. 265.B
ITALI quo tempore arma tractare ceperint. 328.B
 Itali bellica nauali laude antiquis præstantiores. 328.B.
 & seq.
 Italia quot diluuiâ passa. 41.E
 Italia quo tempore à Longobardis occupata. 126.B
 Italia hereticis imperantibus quibus cladibus affecta.
 202.A. B
 Italia quo tempore ab Ostrogothis capta, & quamdiu
 possessa. 259.C. 313.D. 505.B
 Italia ex quo tempore ab efferarum nationum tyranni-
 de immunis. 313.B
 Italia nunquā à barbarorum iugo tamdiu libera, quam
 sub Papæ auctoritate. 314.B. E
 Italia ferè vniuersa ab Augusto suis militibus distribu-
 ta. 314.C
 Italia Deiparæ ope à Gotthis Arianisque erepta. 369.A
 in Italia quoniam Catholicæ Respublicæ libera. 382.D.
 & seq. 402.E. & seq.
 Italia ex quo præcipuè maximas Deo debeat gr̃as. 403.B
 Italia post annos mille à tribus Catholicis nationibus
 deuicta. 404.E
 in Italia quot studiorū publica gymnasia. 383.B. 411.D
 Italiae imperium quamdiu steterit. 255.C
 Italiae infelicissimus status sub Romanis Imperatori-
 bus. 314.C. & seq.
IVDÆA à quo primum deuicta. 65.E
 De Sig. Tom. 1.

Iudæa quota pars Leuitis data. 417.E
 Iudæi cur ballamum exterminare conati. 66.A
 Iudæi. Vide Hebræi.
 Iulianus Imp. magicis vacans ob Christiani præsentiam
 à dæmone exanimatus. 67.D
 Iulianus adhuc Paganus signo crucis dæmonas fugat.
 67.E. 72.C
 Iulianus Antoninum Philosophum excusat. 75.A
 Iulianus quo tempore extremam cladem Christianis
 machinatus. 201.D
 Iulianus Deiparæ iussu à Mercurio martyre hasta trans-
 fixus. 368.E
 Iulianus quibus vitiis infamatus. 492.D
 Iulianus Comes Arabes in Hispaniā immittens, ab eis-
 dem obruncatur. 408.D
 Iulius Papa Episcopos ab Arianis pulsos suis sedibus
 restituit. 169.C. E. 170.A
 Iulius Leonis Magni legatus ab Ephesina Synodo Dio-
 scori audacia abscedit. 171.E
 Iulius Cæsar adhuc viuens pro Deo cultus. 531.D.
 Eiusdem mortem Cometa Stella subsecuta. ibid.
 Iura hæreditaria cognationum nullibi, sicut inter Ca-
 tholicos seruata. 334.E
 Iura electionū maximè à Catholicis obseruata. 335.D
 Ius gentium quod duplex. 182.B
 Ius Canonicum à quibus illustratum. 346.C
 Iustificari qualiter possit homo per fidē sine legis ope-
 ribus. 16.A. B. Quomodo item per perfectam con-
 tritionem. 23.C. D. Quo pacto per attritionem viru-
 te sacramentorum. 23.E. Quomodo gratis per Chri-
 sti gratiam. 24.E
 Iustiniani constitutio ad Ioannem Papam. 100.D
 Iustinianus Imp. quo tempore in heresim lapsus in Papas
 Catholicosq. sæuerit. 144.D. 147.D. 202.C. 260.A
 Iustinianus quando Monothelitarum hæresim stabilire
 conatus. 260.C. Eiusdē rapacitas & flagitia. 483.A. B
 Eodem imperante quæ clades Orienti allatæ. 504.A
 Iustiniani Secundi vitiositas. 483.D. Eiusdem tandem
 reditus ad fidem. ibid.
 Iustinianus Secundus Sclauorum perfidia à Sarracenis
 profligatus. 408.C
 Iustinianus à Leontio familiarissimo variè diuexatus.
 496.C
 Iustinus Imp. Hormisdæ Papæ litteras veneratus. 94.D
 Iustinus hereticos confutat. 99.B
 Iustitia Scribarum & Phariseorum in quo posita. 19.C
 Iustitia multiplex. 334.C
 Iustitia commutatiua quantum inter Catholicos eluce-
 scat. 334.D. & seq.
 Iustitia Catholicorum in decernendis sacris honoribus.
 337.B. Item in Pontificatibus conferendis. 337.D.
 In Episcopis & clericis eligendis. 338.A. B. In impe-
 rio conferendo. 338.C
 Iustitiæ summa æquabilitas in Ecclesia Catholica ex
 quo potissimum elucescat. 339.B. C
 Iustitiæ admirabilissima præconia ad Ecclesiam Catho-
 licam spectantia. 334.D
 Iustitiæ lorica quæ. 70.C
 Iuuenalis Ancinæ carmen in Thomam Morum marty-
 rem. 556.B

L

L A c Ecclesiæ. 13.B
 Ladislaus Hungarorum Rex à quib' veneno sub-
 latus. 297.E
 Laici quid diuino iure clericis debeant. 415.E. & seq.
 417.C. & seq.

Index.

Lantgravius vbi ab Imperatore p̄ligat⁹ & capt⁹. 515.C
 Lapis Iacob quid mysticè. 60.C
 Latini à quo à Cōstātinopolitano Imperio exacti. 478.C
 Lateranensis Synodus prima sub Innocentio II. 101.B
 Lauari cur Deus Hebræis præceperit. 30.D.E
 Lauari petit David, & quare. 31.C
 Latrocinia apud quos olim gloriosa & licita. 77.B
 Lauaterius hæreticus quot hæreticorum sectas se inuenisse testetur. 100.D
 Laureti domus, in qua Christus educatus, vnde ad nos translata. 120.D
 Laurentij è Raparięgos sanctitas & miracula. 500.D
 Laurentij Iustiniani sanctitudo & obitus. 251.D
 S. Laurentij insula omnium post Taprobanā in Oceano maxima. 270.C. A quo Christiana fide ibuta. ibid.D
 LEANDRI Hispalensis Episcopi opera quinam Catholicæ fidei restituti. 123.B
 Lectio epistolarum Societatis Iesu quā vtilis. 38.B
 Legati Japonensium quo tempore summa cum lætitia Romæ visi. 130.E
 Legati quoties à Deo missi, qui homines ad cælestia inuitarent. 143.D. & seq.
 Legati Christi quo potissimum tempore contumelijs affecti & occisi. 144.A. & seq. 145. 146
 Legati quinam à Concilio Sardię ad Constantiū Imp. missi. 170.A
 Legati ab Hormisdā Papa ad Synodum apud Heraclidā missi. 172.C. Et à quo inde expulsi, certoque naufragio expositi. ibid.
 Legatio nulla ab hæreticis confecta. 151.C
 Legationes Dei tres, quibus tria hominum genera ad diuinam cœnam sunt inuitata, adducta, & compulsæ. 143.D. & seq. 144.A. & seq.
 Legatione prima quinam vocati. 144.A.B. 147.D
 Legatione secunda quinam adducti. 147.E. & seq.
 Legatione tertia quinam compulsi. 149.E. & seq.
 Legationibus Dei tribus quænam tempora designentur. 144.B
 Leges quænam immutari, & quæ non possint. 391.D
 Leges vbi dæmon quasi in proprio regno det. 71.B
 Legis cœremoniæ, & præcepta omnia ab Hebræis ad terrena tantum relata. 19.A.B
 Legis antiquæ quæ pars sublata, & quæ in melius perducta. 113.B
 Legis Mosaicæ ritus quando ab Apostolis abrogati. 19.D. 190.B
 Legis obseruantiam Christus verbo & exemplo nos docet. 22.C
 Legis nouæ & antiquæ collatio, cum datæ sunt. 50.E
 Legis antiquæ & nouæ differentia. 52.C.D
 Legum Catholicarum maxima iustitia. 339.A
 Lex qua rōne homini occasio maioris peccati. 18.C.E
 Lex quo pacto peccatum ostenderet, nec vires obstitendi præstaret. 18.D
 Lex pædagogus ad Christum. ibid.
 Lex carnis & spiritus sibi inuicem repugnantes. 18.E
 Lex quo pacto hominem ad cælestia subleuare nō possit. 19.A. & seq. 20.C. 52.D
 Lex Christi qua ratione lex vitæ. 24.C. Itē lex spiritus. ibid.D. Et lex gratiæ dicta. ibid.E
 Lex vetus vbi, & quo tempore data. 50.A.B
 Lex noua ab æterno à Deo humano generi p̄missa. 50.B
 Lex noua quo tempore à Deo humanis cordibus inscripta. 50.C.D
 Lex antiqua quo pacto nō sublata, sed in eandem nouā translata fit. 11.B. & seq. Quod duabus similitudinibus demonstratur. ibid.
 Lex nulla sensui contraria, sicut Christiana. 318.D

Leo Magnus quid de Romanæ Ecclesiæ primatu. 23.B
 Leo Magnus Dioscōri audacia fracta Ephelina Synodi acta rescindit. 171.E
 Leonis Magni litteræ de Spiritus sancti processione vbi sancta. 94.D. 114.A
 Leonis Magni inuictus anim⁹ in occurfu Attilæ. 437.A
 Leonis Magni vaticinium de Græcorum captiuitate, & imperij excidio. 216.D
 Leo Nonus quo pacto Græcos resipiscere coegerit. 101.E. 174.D
 Leo Isaurus Imp. à Gregorio III. excōnicatus, cur. 173.E
 Leonis Isauri insignia facinora. 483.E. & seq. Eodem imperante quot clades Orienti adductæ. 504.B
 Leo Armenus Imp. hæreticus à Michaële Balbo occisus. 496.D. Eiusdē nex à Deipara eius matri in somnis prædicta. 369.C
 Leonis Armeni sanctitas in Catholicos. 484.C. Eodem imperante quæ clades Orienti allatæ. 504.C
 Leonis Armeni iussu Constantinopolitana bibliotheca cum doctissimis plerisque combusta. 510.B
 Leonardus Choppes cur à Luthero celebratus. 512.E
 Leontius Phryx Arianus quo tempore Antiochenā sedem inuasi. 258.D
 Leprosus cruce inuisens mirabiliter curatus. 160.D
 Lethargo oppressis an sacramenta ministranda sint. 26.D
 Leuitæ decimas decimarum summo sacerdoti soluere soliti. 418.B
 Leuitis quatuor olim data, & quænam. 417.D. & seq.
 Leuitis quod quantum olim datum, quod clerici necesse fariō retinuerunt. 418.E
 Leuitis quarta Iudææ pars concessa. 417.E
 LIBELLVS repudij quō Synagogæ datus. 183.C. 184.B
 Liber Eli Philī contra sacras imagines ab hæreticis confictus. 192.D
 Liberalitas quando elemosynæ & caritatis nomen assumat. 409.D
 Liberalitas circa quæ verfetur. 409.D.E
 Liberalitas Catholicorum principum in Romanos Pontifices. 410.A
 Liberalitas eorū dē erga Episcopos & loca sacra. 410.C
 Liberalitas Catholicorum in egenos. 411.A
 Liberalitas eorumdem in publicis litterarum Gymnasijs erigendis. 411.D
 Liberalitas ecclesiasticorum in omnem causam, maxime publicam. 411.E. & seq.
 Liberalitas Papæ in non exigendis ijs quæ sibi iure debentur. 415.E. & seq.
 Liberalitas Papæ in suis iuribus remittendis. 419.D. Itē in ecclesiasticis bonis communicandis. 419.E. In Episcoporum electione communicanda. 421.A. In Papatus electione cunctis nationibus cōmuni. 421.D
 In suis iuribus largiū impartiendis. 422.A. 425.D
 Liberalitas Regum Catholicorū circa tributorum exigitatem, respectu exterorum. 426.E
 Liberalitate Papæ factum, vt maxima quæque Christianorum regna iusta sint. 422.B. 423.D
 Liberalitate Papæ opes, earumque honestus vsus in Septentrione introducti. 426.A
 Liberalitatis munus. 410.E
 Liberati è Ciuitella mira sanctitas. 550.D
 Liberatio à seruitute Ægypti, & à seruitute peccati, qualiter sibi respondeant. 51.B
 Liberius Papa à quo & cur in exilium pulsus. 170.B. 258.D. 259.A
 Liberius quo pacto populi seditione necessariō restitutus. 170.C. Eiusdē litteræ ad Orientales Episcopos. 170.C
 Liber-

Index

Libertas apud quos in bello amittatur. 336.E
 Libertas in quo consistat. 381.E
 Libertas qualiter iter Catholicos seruata. 382.B. & seq.
 Libertas rerumpublicarum Catholicarum. 382.D.E
 Libertas abominanda barbarorum. 382.E
 Liberum arbitrium quinā hæretici tollant. 112.E. 196.D
 Libri de precibus à quibus præclare scripti. 377.E
 Libri peculiare de Christi passione. 378.C
 Libri Germanarum virginum insignis doctrinæ. 379.A
 Libri Bibliorum quinam ab hæreticis reiecti. 518.E.
 519.A.B
 Libya à quot exteris gentibus eiusdem religionis occupata. 494.A
 Licinij Imp. impuritas & flagitia. 494.B
 Licinius ob sequitiam in Catholicos à Constantino Imperatore cognato interfici iussus. 169.C.D
 Lindani tabella de hæreticorum controuersijs. 114.D
 Lingua Hebraica omnium vetustissima. 231.A.B
 Lingua Hebraica in quo post linguarum diuisionem remansit. 231.B
 Lingua Hebraica quo tempore diminuta. 231.D.E
 Lingua Chaldaica quando propagari ceperit, & minui. 231.B.C
 Lingua Græca quando potissimum floruerit. 231.C
 Et quo tempore diminuta. ibid.
 Lingua Hebraica & Græca maxime à Catholicis sustentata. 232.A
 Lingua igneæ quando super Apostolorum capita dimissa. 93.A
 Lingua Latinæ maxima propagatio & dignitas. 231.C. & seq. 232.A. & seq.
 Linguarum donum cur Apostolis datum. 227.B
 Linguarum donū quo pacto hodie in Ecclesia sit. 227.C.D. In eaq̄ mirabiliter elucescat. 228.A. & seq.
 Linguarum donum quibusnam mirabiliter concessum. 227.D.E
 Linguarum præcepta à Catholicis doctius vberiusque ceteris tradita. 228.A. & seq.
 Lithuani olim arbores ac serpentes venerari soliti. 9.D
 Lithuani à quibus ad Christi fidem traducti. 126.D. 137.B
 Lithuanorum barbaries, & à quibus exulta. 270.A.B
 Lithuanorum bellica fortitudo. 332.C
 Litteræ quinque capitulorum Sibyllæ Heritæ quid contineant. 35.E
 Litteræ Concilij Antiocheni in causa Pauli Samosatheni. 97.B
 Litteræ Sophronij Patriarchæ ad Honorium Papam pro fidei confirmatione. 163.D.E
 Litteræ Concilij Antiocheni ad Episcopum Romanū & Alexandrinum pro fidei communionem. 164.A
 Litteræ Synodicæ Athanasij ad Liberium Papam pro fidei confirmatione. 164.B
 Litteræ Africæ ad Damasum Papam. 164.B
 Litteræ diuersorum ad Romanos Pontifices pro fidei confirmatione. 164.C. & seq.
 Litteræ Patriarchæ Antiocheni ad Leonem Papam pro fidei suæque electionis confirmatione. 164.E
 Litteræ pacificæ quænam olim dictæ. 165.C. 166.D
 Litteræ cleri Romani ad clerum Carthaginensem, & vbi afferuatæ. 165.E
 Litteræ Dionysij Patriarchæ ad Stephanum Papam. 165.E
 Litteræ Dionysij Corinthiorum Episcopi ad Romanā Ecclesiam. 167.A
 Litterarum studia quando in Oriente minui ceperint. 238.B. Et à quo restituta. 239.B
 Litterarū Gymnasia à Catholicis i orbe excitata. 238.D

Litterarum studia quo tempore per Studitas in Oriente sustentata. 238.E
 Litteratissimi quique ex religiosorum familijs telecti Præsules & Pontifices sacri. 247.E
 Liuania quando Moschouitis acquisita & erepta. 506.B
 Liuania à quibus primū Christi fides prædicata. 126.E
 LOMBARDIA à quibus denominata. 200.E
 Longobardi quo tempore Pannoniam, tum Italiam aggressi. 126.B. 199.B
 Longobardi quo tempore Galliam Cisalpinam occuparint. 200.D. Et quale eorumdem imperium ibidem fuerit. 311.B.C
 Longobardorū qui Reges hæretici à suis occisi. 498.D
 Lotharingia à quibus Christo conciliata. 124.B
 L V C A S qua de causa Euangelium scripserit. 360.C
 Lucas Deiparæ imagines plures depinxit. 360.D
 Luca Euangelium à Paulo dictatum quis velit. 119.E
 Luceria Apuliæ à Friderico Secundo Sarracenis tradita. 487.E
 Lucia Narniensis Christi stigmatibus insignita. 568.C
 Lucius Rom. Imp. quibus flagitijs infamatus. 492.B
 Lucius Britannorum Rex ab Eleuthero Papa fidei doctores petit. 124.E
 Lucretiæ Cademustæ insignis sanctitas, miracula, & mors. 568.C
 Lucus & arbores cur Hebræis plantari vetiti. 9.C
 Ludmilla Bohemiæ Ducissa à suis ob Christi fidē occisa. 154.E. Quibusque miraculis nobilitata. ibid.
 Ludouici Bauari Imp. hæretici impuritas & turpitudine. 480.B. Eiusdē insignia flagitia. 487.E. 488.A
 Ludouici Bauari repentinus interitus. 505.C
 Ludouici Lermæ Franciscani sanctitas & obitus. 548.A
 Ex eiusdem corpore oleum miræ virtutis. ibid.
 Ludouici Galliarum Regis insignis sanctitas. 128.D
 Eiusdem obitus. 253.D
 S. Ludouic⁹ matris Blachę religiosissimę monitis quoad vixit ad sanctimoniam incitatus. 323.A.B
 S. Ludouicus in bello Hierosolymitano à Sarracenis captus. 323.A
 Ludouico Septimo regnante quæ tempestates in Ecclesia exortæ. 363.B
 Ludouicus Hungariæ Rex cum suis à Solymano cefus. 515.A
 Lugderus Ep̄s vbi Christi cultum propagarit. 124.D
 Luna quibus cœremoniis ac diebus ab elephantibus culta. 317.E
 Luna à quibus culta. 537.E
 Lunæ & Ecclesiæ comparatio. 1.D
 Lunæ diuersi effectus. ibid.D.E
 Lunæ defectus. 2.B
 Lupercalium ludorum turpitudine. 540.C
 Lupi graues quinam ab Apostolo vocati. 99.B
 Lupos in Anglia non esse, qualiter contingere possit. 566.D
 Lupus Episcopus Senonensium vbi Christi fidem propagarit. 124.D
 Lusitani nauali peritia insignes. 236.C. 291.A
 Lusitaniæ regnum quamdiu perfluerit. 292.D
 Lusitanici regni singularia euenta. 290.E. 291.A
 Lusitanorum insignis victoria diuinitus habita de Maluchis. 159.C
 Lusitanorum regnum quando ceperit ac desierit proprium habere Regem. 290.E. 292.D
 Lusitanorum studium erga suos Reges, & pacis inter suos seruandæ. 290.E
 Lütetia Parisiorum qualiter sub S. Ludouico Rege flourerit. 343.A

Index.

Lutetię quot collegia ad alendos publico sumptu iu- uenes litteris vacantes. 287.D Lutherani quo hodie duce gloriantur. 100.D Lutherani cur Caluinistas excommunicent. 226.B Lutherani à Carolo V. longè minoribus copiis profligati. 507.C Lutheranorum Magdeburgensium conuicia in Apосто- los & Patres. 93.B Lutheranorum conspiratio aduersus Carolum V. eodè tempore à Turcis diuexatum. 515.D Lutheranorum principum coniuratio Smalcaldie ad- uersus Imperatorem. 515.C Lutheri & Zuinglij dissidia. 100.E. Eiusdem cum Cal- uino dissensiones. 161.A.B Lutheri inter se discordes sententię quotnam, & à quo collectę. 101.C Lutheri eiusq. affectuum opiniones contra nostrę Ec- clesie perpetuitatem. 110.A.B. & seq. Lutheri conuicia in Patres. 100.E. 112.A Lutheri arrogantia supra sanctos & Angelos se extol- lentis. 197.B. Item super Deiparam ipsam. 524.A.B. 545.C Lutheri & diaboli familiaritas & colloquia in Missę im- pugnacione. 197.D. 279.C Lutheri uana prophetia de Romano Pontifice. 217.C Lutheri predicacionis quis fructus. 219.D Lutheri apostasia, impunitas, & blasphemie. 256.E. 257.A.B. 279.B.C Lutheri & Caluini machinationibus quas clades Fran- conia Galliaque passa. 450.D Lutheri seuitia in Catholicos. 456.A Lutheri impunitas & turpido. 461.A. 475.E Lutheri obsecrissimi progressus in impurissima libidi- ne, primò ancillarum concubitus, & plures eodè tem- pore vxores licere approbatis. 312.B. Coitum ite ne cessarium esse dicēs. ibid. C. Vxoris cum leuiro, etiã marito uiuete, coire licere asserētis. ibid. D. Religio- forū uota omnia irritantis. ibid. Cum monacha mo- nachi publicè contrahentis. ibid. E. Postremò opera bona omnia & uirtutis studia tollentis. ibid. E. 113.A Lutheri progressus in rebus sacris diripiendis. 513.C Lutheri libelli contra bona personasque sacras. 513.B Lutheri conuicia in principes Catholicos. 514.C Lutheri blasphemie in Deiparam. 514.A Lutheri execranda infania eò progressa, ut necessariò Deo se preferat. 514.B Lutheri opera quantum Christianis principibus detra- ctum. 514.D. E. 515.A.B Lutheri liber aduersus Concilia. 517.D Lutheri conuicia in Apostolos. 517.E Lutheri lapsus & discrepantię circa sacramentorum nu- merum. 520.C. Circa eorumdem necessitatē. ibid. E. Circa sacramentorum efficaciam, uerba, & nomen. 521.A.B.C Lutheri & Antichristi collatio. 522.D.E Lutheri Missam impugnanti quęnam à diabolo suppe- ditata. 522.B Lutherus Patrum auctoritatibus cogi non uult. 92.B Lutherus quo tempore Ecclesiam nostram defecisse asserat. 110.B. & seq. Lutherus quamdiu nobiscum senserit. 177.D.E Lutherus demorem ab obfesso fugare tentans, ab eodè paulo minus strangulatur. 162.C Lutherus quot modis populos ab Hungarię & Germa- nię defensione aduersus Turcas auertere conatus. 204.D Lutherus in uitiandis uirginibus antiquis tyrannis flagi- tiosior. 494.D. 495.A

Lutherus vnde prodierit. 510.E Lutherus intra biennium ne vllum Christianę religio- nis signum sit, curaturum prædicit. 513.B Lutherus ab vno tantum octingentorum septuaginta quatuor mendaciorum conuictus. 515.E Lutherus cur necessariò mendax. 516.A Lutherus quot modis generalibus Conciliis derogarit. 517.D. & seq. Lutherus qualiter Biblia in Germanicam linguam ver- terit, immutari, ac deprauarit. 230.A. 519.D.E Lutherus in scripturis interpretandis Papę, Conciliis, Angelisque se præfert. 521.E Lutherus quo pacto necessitate compulsus Conciliis standum fateatur. 522.B Lutherus à malo se genio arripi passus. 522.B Lutherus Trinitatis & Cõsubstantialis nomen abolere conatus. 526.A.B Lutherus in quo Antitheus & Atheus conuincatur. 526.D.E. 527.C.D

M

Macedonianę hæresis quinam principes. 100.D Macedonicorum Regum successio & status. 386.E Eorum inde in interitus. 387.C Magdeburgenses Lutherani quęnam in suis centuriis contra Patres iacent. 111.A. Quę item maledicta in Apostolorū principes euomāt. ibid. B. 113.E. 121.C Magi Pyrethi quinam. 34.A Magie qui olim maximè dediti. 74.A Magos quid ab Oriente ad Christum traxerit. 91.B Magorum nefanda impunitas. 541.B Magnanimitas & humilitas qualiter simul esse possint. 435.B.C Magnanimitas summa Catholicorū absq. vllò ambitio- nis nœuo patet primò in cælestiū honorū exhibitio- ne sanctis in terra. 435.D. In summi Pontificatus di- gnitate conferenda. 435.E. In sacris dignitatibus ex- petendis. 437.E. 438.A.B. In principū Catholicorū creatione. 438.D. In rot summis dignitatibus in cõi- positis. 439.A. In earumdē dignitatum diuturnitate. 439.B. Ex priscorū & nostrorum Regum collatione. 439.C. Ex moderata credulitate Catholicorū. 439.D.E. Ex animi celsitudine, qua cunctos ab Ecclesia alienos abhorrent. 440.A. Ex pluribus Imperatorib⁹ iuridicè per Catholicos depositis. 440.B. Ex regio nomine non nisi magnis principibus tributo. 440.D Magnanimitas Romanorum Pontificum circa tria præ- cipua. 436.E. 437.A. & seq. Magnanimitas Catholicorum principum. 438.E Magnanimitas quęnam cuilibet Catholico cõis. 439.D Magnifica ædificia antiqua Romę, eorumque collatio cum nostris sacris. 444.B Magnificencia qualiter cū paupertate esse possit. 441.B Magnificencia priscorū Rom. & Catholicorum. 441.E Magnificencia Gallicanę nationis. 442.C Magnificencia Borealium populorum. 442.D Magnificencia admirabilis Petri Dunini Poloni. 442.E Magnificencia incredibilis templi Noruegicis. 443.B Magnificencia Britannorum post Christi cultū. 443.C Magnificencia Romanorum Pontificum. 443.E Magnificencia mira Cathol. in Ecclesia exordiis. 445.E Magnificencia Catholicorum rationi & priscis oraculis consona. 445.E Magnificentię uirtus in quo consistat. 441.B Mahometani qualem Christum prædicent. 105.B Mahometani nullam vniquam Remp. erexere. 405.B Mahometani furiosos pro sanctis colere cõsueti. 543.D Maho-

Index

Mahometanorum nefanda lex in feruorē. 77.C Mahometanorū maximę strages à nostris edita. 331.A. & seq. Mahometanorum viginti millia è specu telis in ipsis di- uinitis retortis occisa. 331.B Mahometanorum quinam in naturalium scientia præ- cellentes. 508.E Mahometanorum nefandę superstitiones. 543.C.D Mahometanorum nefanda turpido. 544.C Mahometanum sanum celeberrimum à quonam crucis erectione mirabiliter ablatum. 158.E Mahometes Turcarum Rex quo tempore Dalmatiam finitimasque oras subiugarit. 199.D Mahometes ubi Heraclio profligato supremam pestem ueritati machinatus. 201.E Mahometes quem suis successorem præesse statuerit. 304.C. 308.B Mahometes religionis controuersias ferro definiendas sancit. 317.B. 406.D Mahometis impię leges & dogmata. 362.A Mahometis perfidia aduersus Heraclium. 408.C Mahometis suorumque sectatorum immanitas ac feritas. 500.D. 543.E Mahometis seuitię inauditum spectaculum. 543.E Malacha, quę olim aurea Chersonesus, à quib⁹ ad Chri- stianum perducta. 130.B. 159.A S. Malachie Episcopi obitus & sanctitas. 253.E S. Malchus Episcopus chrisimate lunaticū curat. 68.C Malipue siue ciuitas S. Thomę perenni miraculo insi- gnis. 161.A Mãnea cū Alexandro filio à militibus obructa. 324.B Manfredus Rex excommunicatus excommunicatū pa- trem strangulat. 387.E. 388.A Manicheorum hæresis quę. 112.E. 196.D Manicheorum nefanda turpido. 474.E Manna quid mysticè figurarit. 33.E Mansuetudo Christi discipulos distinguit. 449.E Mansuetudo duplex, uera, & falsa. 449.B. & seq. Mansuetudo summa Catholicorū liquet, primò quæ ni- mini occidere aut mutilare licet. 450.C. Ex bellorū prohibitione. 450.E. Ex felici exitu Catholicorū Re- gum, & infelici exterorū. ibid. E. Summa pæe Catho- licorū. 451.A. Ex efferis gentibus ad humanitatē per- ductis. 451.B. Ex humanitate Christianorū in hostes. 451.D. Ex paucissimis ad bella prodeuntibus ppter humani sanguinis honorē. 451.E. Ex relaxatione rigo- ris antiquarū legum, immaniumq. ludorū. 452.A. Ex Romanorū Pontificū clementia. 452.C. & seq. Ex feritate exterarum nationum. 455.C. & seq. Mansuetus Petri discipulus ubi Christi cultum propa- garit. 124.C Manus impositio singulis propè sacramētis cõis. 42.C. Ad quē sacramētū picipue spectet. 54.E. 55.A. 69.E Manus impositio quid in sacramētis designet. 55.A Manuel Comnenus Turcas aduersus Latinos commo- uent, ab eisdem sepius profligatur. 408.D Marcion hæresiarcha cum suis ubi damnatus. 179.B Marcianus à Pulcheria Augusta in cõiugē ascit⁹. 321.D Marcianus ob præclaras uirtutes ab eadem Imperator institutus. 322.C Marcus Petri discipulus Alexandria transmiffus. 123.B 133.A Marcus Polus naturali laude præclarus. 328.C S. Marcus quantę uenerationis Venetis. 363.A Margareta Danicę Regina laudata. 323.E. 328.A Margareta Pola Sarisburie Comitissa ubi ob Christi fi- dem obruncta. 557.E Margarete Anglię Regine insignis pietas. 555.C

Margarete Fótanę admirabilis castitas miracula & mors 567.E Margarete Rauennatis insignis sanctitas & miracula. 568.D Maria uirgo, noua Eua, mater credentium. 352.C.E Maria uirga Israël designata. 351.E Maria qualiter in Ecclesia Christum concipiat, & in hu- manis mentibus pariat. 352.B. & seq. Maria & Christus duobus Cherubim fœderis arcæ te- nentibus figurati. 352.D.E Maria cur beata prædicanda. 353.A Maria quot modis à Christo honorata. 353.B Maria Apocalypsis muliere figurata. 353.C Maria quanti à Deo facta. 353.D.E. 354.B Maria quibus oraculis prænnunciata. 354.D Maria ab Angelis laudata. 356.B. Quibus præconijs ab Apostolis & sanctis celebrata. 356.D.E. 357. 358. 359 Maria à sanctissimis quibusque singularum nationū lau- data. 370.D.A Syriacę linguę doctoribus. 370.E. & seq. A Latinis doctoribus. 371.D. & seq. A doctissi- mis quibusque. 377.E. A maximis quibusque. Kegib⁹ culta. 372.E. Ab innumeris ite ex omni natione p- singula sæcula. 373.B.A Sibyllis prædicata. 374.B.C Maria cur gratia plena denominata. 358.A Maria quibusquam quasi filiis commendata. 368.A.C Maria Mercurio martyri Iulianum apostatā hasta tranf- figere iubet. 368.B Maria à quo Christum humano generi iratum placare uisa. 369.D Maria auspice Orientales Indię detectę, & Christo ad- iunctę. 370.A Marię & sanctorum cultus perpetuò in Ecclesia cõser- uatus & amplificatus. 351.B. & seq. Marię cultus ab hæreticis oppugnatus & imminutus. 351.C. 352.A Marię potissimum adscribenda per Christum de demo- ne uictoria. 351.D Marię & Christi cultus ubi non augetur, ibi Dei Eccle- się esse non potest. 351.E Marię gloria, quo magis à diabolo impugnata, eo am- plius in Ecclesia amplificata. 353.C Marię sanctorumque cultum in dies in Ecclesia ex di- uinis oraculis augendum. 354.D Marię sacellum miraculis clarum ubi à Iacobo Apосто- lo conditum. 355.A Marię aspectus quanti ab Apostolis factus. 356.D è Marię carne quo pacto Ecclesia ædificata. 358.B. & seq. Marię qualiter se totam, quę in Christo fuit, infuderit gratia plenitudo. 359.A.B Marię uirginitas à quibus hæreticis impugnata. 360.C Marię plures imagines à Luca depictę. 360.D. 366.E Marię festa quando instituta. 361.B. 362.D. 363.D Marię reliquie Pulcheriæ studio conquisitę, & Constā- tinopolim translata. 361.C Marię de nomine quādo religiosorum ordines dici cõ- perint. 363.C.D Marię domus vnde mirabiliter in Italiã traslata. 363.E Marię de nomine quę loca appellata. 364.B.C Marię interuentu prima miracula à Christo edita. 365.E Marię præcipua templa miraculis illustria. 366.A. & seq. 367.A. & seq. Marię imago uinguentum ad omnes morbos curandos effundens, ubi. 367.A Marię imago S. Alexium allocuta, ubi. 367.B Marię vestes ubi miraculorum gloria illustres. 367.B Marię cultus quousque olim in Oriente propagatus. 367.C. & seq.

Index.

Mariæ & Ioannis Apostoli mira apparitio Gregorio Thaumathurgo. 368.D
 Mariæ monitis Italia à Gotthorum Arianorum tyrannide liberata. 369.A
 Mariæ imagine accepta Heraclius Chosroem Perfasq. mirabiliter debellat. 369.B
 Mariæ aperto interuentu Copronymus hæreticus caelesti igne abreptus. 369.B
 Mariæ p̄clara miracula in Indiis Occidentalibus. 369.E
 Mariæ cultus qualiter Catholicos ab hæreticis distinguat. 373.C
 Mariæ & sanctorum cultus à quibus maximè dilatatus. 373.D
 Mariæ apparitio matri Leonis Armeni de filij nece præmonentis. 369.C
 Maria Puteolana laudata. 333.C
 Maria Stuarta Scotia Regina à perfida sorore in Angliâ inuitata. 557.A. Quot modis ab eadem ibi exagitata & infimulata. 557.B. Cur demum eiusdè iussu obruncta. ibid. C. D
 Mariæ Toletanæ admiranda sanctitas. 566.E. Eiusdem obitus, miracula, ac reliquiæ. 567.A
 Mariæ Bagnesiæ insignis sanctitas. 569.A
 Maris rubri transmissio quid mysticè. 33.E
 Maris irruptione quæ vastitates adducit, & insulæ auulsa. 41.B. & seq.
 Maronitarum Patriarcha ad Lateranense Concilium accedit. 165.A
 Mars à quibus cultus, & vnde dictus. 76.A
 Martini Valentini Franciscani mira sanctitas. 548.D. Eiusdem miracula, transitus in oratione, & reliquiæ. 549.A. Eiusdem corpus non inuentum, Indorumq. Apostolus habitus. 549.B. C
 Martinus Papa à Constante Imp. pulsus vbi miraculis clarus decesserit. 173.C
 Martyres diuersi in fidei propagatione occisi. 126.D. E. 127.A. 131.E
 Martyres quo potissimè tpe in Ecclesia floruerint. 144.B
 Martyres quinam linguis excisis loquentes. 259.B
 Martyres Societatis Iesu in Indiis passî. 262.E. 263.A
 Martyres ord. S. Francisci nostro sæculo in Indiis passî. 263.A. B
 Martyres S. Francisci in diuersis Franciæ prouincijs. 553.D. E. Item in Flandria apud Belgas. 554.A. In Angliâ & Hibernia. 554.B. In Germania, pluribusq. in locis. 554.C. & seq.
 Martyres quinâ per singula sæcula ab hæreticis occisi. 262.E. 263. 264. & seq.
 Martyres nullibi plures, quàm in nostra Ecclesia. 272.C. 315.E
 Martyres plures ex vna tantum Roma, quàm è quouis alienorum cœtu. 272.C
 Martyres Episcopos plures vna Romana sedes produxit, quàm quæuis vrbs. 272.D. Immo quàm omnes simul hæreticorum factiones. ibid.
 Martyres Catholici re & voto innumerabiles. 315.A. 319.C
 Martyres quinam, ne quod desertæ religionis signû darent, licet non esset, occisi. 340.A. & seq.
 Martyres quotnam in Angliâ & Galliis ab hæreticis occisi. 340.B. 556.D. E. 558.A. & seq.
 Martyres & sancti plures è clericis, quàm è laicis. 340.E. 341.A. B
 Martyres spontanei hæreticis nulli. 430.D
 Martyres plurimi nostræ ætatis incredibili mortis genere diuersis in locis affecti. 431.B. & seq. 432.A. & seq.
 Martyres Catholici nunquam tot actanta ab hæreticis, quot in Angliâ passî. 566.C. D
 Martyrij inauditû genus in Angliâ & Gallia. 431.B. & seq. 432.A. & seq.
 Martyrium quodam maioris commendationis. 13.D. E
 Martyrium insignè nouem Carthusianorum in Angliâ. 212.C
 Martyrium illustre pueri Catholici. 433.A
 Martyrium illustre Ioannis Fischeri Episcopi & Card. 555.C
 Martyrium illustrium foeminarum Anglicanarû. 557.D & seq.
 Martyrum perpetua successio in Ecclesia Catholica. tantum. 81.E. Quod eiusdem Ecclesiæ certissimum diuinitatis argumentum est. 253.B. C. 262.D. & seq.
 Martyrum Catholicorum & alienorû differentia. 262.C. D. 319.D. E
 Martyrum Catholicorû mens, & summa caritas. 272.E
 Martyrum gesta à septem notarijs Romæ conscripta. 360.B
 Martyrum Anglicanorum admiranda priuilegia sexdecim diuinitus concessa. 560.D. & seq. Eorumdem constantia & mansuetudo in tormentis. 561.D. E. Eorumdem singulorum nomina. 563.B. & seq.
 Materia prima quibus Philosophis incognita. 32.D
 Mathematica instrumenta miranda à Catholicis inuenta. 241.A. & seq.
 in Mathematicis quinam Catholicorum excelluerint. 239.D. E
 Matrimonia secunda quo pacto concessa. 190.C. D
 Matrimonij vinculum quàm facilè & erroneè Græci soluant. 319.A
 Matrimonij Catholicorum nexus ac pietas. 388.D
 Matrimonij vinculum indissolubile. 390.E
 Matthiæ Flacci hæretici conuicia in Patres. 92.D
 Mauiâ Sarracenorum Regina quando ad fidem perducta. 132.B
 Mauritania à quot exteris gentibus eiusdem religionis occupata. 404.A
 Mauritius Imp. à Papæ obedientia discens, maximas inter nos & Græcos dissensiones excitat. 199.D
 Eodem imperante quot clades Ecclesiæ ab hostibus adductæ. 203.B
 Maxentius Imp. à Constantino victus, & in Tyberina mergitur. 330.C. 494.A. 503.A
 Maximiani Imp. sauitia & mors. 493.E. 494.A. 532.D
 Maximilianus Imp. Langrauium Saxonemq. profugit. 515.C
 Maximini Imp. sauitia. 493.A. Eiusdem interitus. 494.A
 MELANCHTHON Lutheri assecla à quibus Ecclesiæ doctrinam obscuratam tradat. 110.E
 Melancthonis conuicia in Patres. 92.C. 110.C
 Melancthonis vestigijs qui hodie insistant. 100.D
 Melancthonis lapsus & discrepantiæ circa sacramentorum numerum, necessitatè, & efficaciam. 520.D. E. Eiusdem blasphemiarum aduersus diuinas Trinitatis personas. 520.C. D
 Mengrellorum hæreses & feritas. 506.C
 Membra nostra quo pacto peccati & iustitiæ arma. 71.D
 Mendacium cur fidei admisceri non possit. 105.A. D
 Mentiri nec pro religione, nec pro vita licet. 395.B. C
 Mēs nra qua ratione vna cū Deo fiat. 7.E. 8.A. B. 47.B
 Mercurius cur cultus, & vnde dictus. 76.A. B
 Meretricis quotnâ Corinthi fano Veneris dicitur. 75.D
 Meretricum turpitudine in ludis Floralibus. 74.C
 Merita Christi in quo magis eluxerint. 22.D
 Messalina Augustæ effrans libido & sauitia. 491.A
 Messias Hebræè, quid Græcè, & Latine. 58.B
 Messias munus baptizare. 29.E
 Meto-

Index

Metaphytes cum plurimis à Græcorum hæresi ad nos traductus. 94.C
 Methodius martyr perbellè de Mariæ laudibus. 357.B
 Methildis Virginis diuina scripta. 379.A
 Mexici Occidentis metropolis religiosi domibus repleta. 132.D. E
 MICHAEL Patriarcha monstantinopolitanus quo tempore Papam excommunicare ausus. 94.A. 101. 1174.D
 Michael Patriarcha primus Græcorum à communione nostra seiunctus. 95.A. 137.A. 174.D
 Michael quando resipuerit, ac iterum relapsus. 101.E
 Michael ab Isaacio Commeno in monasterium relegatus. 177.B
 Michaelis Angeli machina ad attollenda onera maxime vtilitatis. 241.C
 Michaelis Balbi impunitas. 476.E. Eiusdem flagitia. 484.D. Eodem imperante quæ Christianorum loca à Mahometanis occupata. 504.C
 Mielcha Polonorum Princeps qua ratione ad Christum conuersus. 155.E
 Milites à quo primùm cruce signati. 176.C
 Militiæ Christianæ quo sacramento adscribamur. 71.B
 Militum religiosorum ordines quando in Ecclesia instituti. 343.B. 347.E. Et à quibus tantum conseruati. 381.E. 399.C
 Militum religiosorum ordines quotnam in Italia. 381.E
 Miracula diuersa in baptismo edita. 36.D. & seq. 37. 38.
 Miracula insignia Regi Armeniæ & Tartarorum in baptismo contingentiâ. 39.A. B
 Miracula fontium baptismalium. 39.C. D
 Miracula diuersa diuinam Chrismatis virtutem comprobantia. 67.B. & seq. 68.A. & seq.
 Miracula qua de causa à Christo edita. 87.D
 Miracula certa ab hæreticis ostendi nō posse. 98.C. 153. 154. & seq.
 Miracula ridicula ab hæreticis tentata. 162.A. & seq.
 Miracula quænam in fidei propagatione edita. 153.C. D & seq.
 Miracula falsa, & vera qualiter dignoscenda. 153.E
 Miracula Rheimberti Episcopi in fidei prædicatione edita. 154.C
 Miracula Ludmillæ Ducissæ, & Venceslai Regis inter Bohemos. 154.E. & seq.
 Miracula S. Adalberti inter Bohemos. 155.C
 Miracula Bonifacij Archiepiscopi apud Sclauos. 155.D
 Miracula Ioannis, & Benedicti inter Polonos. 156.A. B
 Miracula quæ Geizæ & Stephano Hungarorum Principibus contigerunt. 156.C
 Miracula in fidei prædicatione inter Tartaros edita. 156.E. In Indijs Occidentalibus. 157.C. & seq. In Africa. 158.B. & seq. In Maluchis. 159.C. & seq. In Cochinchina Regno. 160.B. C. Apud Iaponem. 160.D. & seq.
 Miracula tot in Ecclesia diuinitatem illi necessariò inesse testantur. 317.A
 Miracula vbi & cur Deus efficiat. 368.A
 Miracula obedientiæ virtute edita. 390.E
 Miracula Deiparæ. Vide Maria.
 Miraculis cur fides habenda. 36.D
 Miraculum perenne è lapidea cruce ad quam Thomas Apostolus est interfectus. 81.A. 161.A
 Misericordiæ opera ad salutem necessaria. 22.B
 Misericordiæ diuinæ sempiternum fœdus cum Ecclesia. 109.A
 Missa Christi iussu ab Apostolis instituta. 322.B
 in Missa Christum crucifixum aspiciamus, atque deflemus. 376.D
 Missa diaboli impulsu ab hæreticis exterminata. 523.A
 Missam Luthero impugnantia argumenta à diabolo suppeditata. 197.D
 Missæ sacrificio vbinam ægroti triginta mirabiliter curati. 160.E
 Missæ celebrandæ tempus. 376.C
 Missæ ceremoniæ quid denotent. 323.A
 MOMYLLVS Augustulus quo pacto ad Imperium elatus. 502.D. 505.A
 Monachi clericis negligentibus ad Christi cultû propagandum missi. 347.A. B
 Monachi quo pacto bona immobilia habere cœperint. 419.A
 Monachis & clericis quando eadem ferè leges fuerint. 346.D
 Monachorum diuersi status, & progressus. 347.B. & seq.
 Monachorum primarium institutum. 346.B
 Monachorum studio Septentrionales populi excolti. 419.B. 425.E
 Monachorum Collegia quando in solitudinibus amplificari cœperint. 147.E
 Monachorum cœnobita olim Barbarorum pueros erudire consueta. 168.A
 Monarchiam Catholicam omnibus præstare, ex Patribus, & ratione probatur. 307.D. E
 Monasteria quotnam in Indijs Occidentalibus constructa. 132.A. & seq.
 Monasteria S. Benedicti vbi, & à quibus primùm fundata. 168.E. 169.A. Eorumdem alumni quantum Christianam religionem illustrarint. 169.A. & seq.
 Monasteria cur à Catholicis instituta. 377.A
 Monasteria marium, & mulierum distincta diuinis oculis consona. 377.B
 Monasteria tot inter Catholicos, maximum Christianæ pietatis argumentum. 383.C
 Monasteria vbi ab hæreticis euersa, prophanisque vilius addicta. 513.C
 Monasterium in Cluio Scauri Romæ à quo erectum. 168.B. Quantæque sanctitatis viros emiserit. 168.C. D
 Monomacho Imperante Oriens totus à Sarracenis captus. 504.E
 Monothelitarum hæretici quo tempore extremam cladem Africa machinati. 201.C. E
 Monothelitarum hæresis quando suscitata, atque damnata. 173.C
 Monothelitarum hæresim quinam secuti. 260.B
 Monothelitarum tempestate qui sancti in Ecclesia floruerint. 260.C
 Mons Sion cur in diuinis libris celebris. 51.E. & seq.
 Mons Oliueti cur à Domino frequentatus. 61.D
 Montis Sionis, & Synai collatio. 50.E
 Montanus, & Maximilla hæretici quando damnati. 179.C
 Moravia quo tempore Christi cultum complexa. 125.D. 137.A
 à Morte cur omnia se tueri conentur. 7.D. 561.B
 Moschouitæ à quibus ad Christi cultum perducti. 126.C
 Moschouitæ quo tempore à Tartaris oppressi. 298.C
 Moschouitæ quas clades à Septentrionalibus perpessi. 332.B. C
 Mo-

Index.

Mofchouitarum innata barbaries cur hucusque retenta. 424. E
 Mofchouitarum vastiffima spatia. 510. B
 Mofchouitarum incredibilis imperitia, ac stupor. 510. B. C. 545. B
 Mofchouitarum Ducum arrogantia. 545. B. 561. B
 Mofchorum effrænis libido. 481. A
 Mofchorum Principatus quando ceperit. 506. B
 Mofchorum Principum insignia gesta. 506. B
 Moyfis facies velata quid myfticè figurarit. 18. D
 Moyfis gemina petra percussio quid myfticè. 151. E
 Moyfis cathedræ quinam fuccefferint. 183. D
 MVLBASSES Rex, duodeuiginti fratribus excæcatis, & occifis, à filio & ipse excacatur. 501. C
 Mulieres clericis cohabitare prohibita. 189. A
 Mulierum Babyloniarum turpitudine in facris Veneris. 75. B
 Mundus cur ab æterno non conditus. 5. B. & seq.
 Mundum conditum in tempore vnde liqueat. 5. E
 Mundum conditum ab æterno, quis primus afferere ausus. ibid.
 Muscarum Deus à quibus cultus. 76. E
 Musica notæ & figuræ à quibus inuenta. 242. B. C
 Murzulfi Imp. hæretici impunitas. 478. B. Eiusdem calliditas, & arrogantia. 486. A
 Murzulfus vbi è turri præcipitatus obierit. 497. A
 Myfia à quibus ad Christi cultum perducta. 125. E

N

NABUCHODONOSOR quo pacto in bestiam mutatus. 38. D
 Nabuchodonosor Rex adhuc viuens pro Deo cultus. 535. C
 Narsetis insignes victoriæ de hostibus Mariæ monitis habitæ. 369. A
 Nationes Christianæ numquam ab exteris oppressæ, nisi hæresibus infectæ. 403. D
 Nationes extera eiusdem religionis sese mutuo expellent. 404. B. & seq.
 Nationes Catholicæ à nullis Catholicis nationibus exteris infra annos mille subactæ. 404. E
 Nationes quænam à Papæ obedientia discedentes à Barbaris sint oppressæ. 313. A. & seq.
 Nationum quarumdam hæreticarum impunitas. 480. E
 Nazianzeni carmen ad Deiparam. 370. E. & seq.
 Nazianzenus ab hæreticorum calumnia defenditur. 189. B
 NEAPOLI quænam illustria & perennia sanctorum miracula. 364. E. & seq.
 Neronis Imp. nefandæ nuptiæ cum Sporo. 77. D. 494. C. 540. D
 Neronis crudelitas, & flagitia. 491. B
 Nestorij hæresis quæ, & vbi damnata. 49. D. 136. C. 171. C. D
 Nestorianis quotnam sectæ prodierint. 100. D
 NICANOR à Ptolomæo victus, & occifus. 384. E
 Nicaragua in Indijs Occidentibus maxima regio Christi fidem edocuit. 132. D
 Nicea à nostris in bello sacro capta. 186. C
 Nicephori Blemmydis insignis sanctitas, & doctrina. 94. B. 175. B. 509. D
 Nicephorus hæreticos confutat. 195. C
 Nicephori Imp. hæretici impunitas. 476. E. Eiusdem multiplicia facinora. 484. C
 Nicephoro imperante quænam deuastationes Orienti illatæ. 504. C
 Nicephorus à quo demum obtruncatus. 504. C

Nicetas Theophili discipulus vbi ob Christi fidem occifus. 155. E
 Nicolai Factoris Valentini insignis sanctitas, & miracula. 379. C. 551. C. D
 Nicolai Papæ vaticinium de Græcorum captiuitate, & Imperij excidio. 215. A. 216. E
 Nicolaus Primus legatos Constantinopolim missos dignitate spoliat, & cur. 93. E
 Nicolaus Gallus hæreticus quid de eorumdem perfidia. 101. A
 Nicolaus Papa expulso Photio Ignatium Constantino politanæ sedi restituit. 174. B
 Nicolaus Patriarcha Constantinopolitanus à quo depositus, & in monasterium detrusus. 177. A
 Nicolaus Zenus nauali laude insignis. 328. C
 Nicolaitarum hæreses quæ. 265. E. & vbi damnata. 266. A
 Nicolaitarum impunitas, & turpitudine. 475. B
 Nilus cum Græcis mendacij redarguitur. 516. D
 Nini Babylonix Regis impietas. 384. B
 Noe arca quid myfticè figurarit. 34. C. D
 Noe posterij quo pacto ad impietatem delapfi. 533. D. E
 Nomina sanctorum quando hominibus ac ciuitatibus imponi ceperint. 361. E
 Norberti auctoris ord. Præmostratenfis sanctitas, & obitus. 254. A
 Noricis à quibus primùm Christi fides prædicata. 125. A
 Northmanni à quibus ad Christi cultum traducti. 124. E. 134. A
 Northmanni quo tempore in Germaniam & Gallias irruerint, ac eas vastarint. 200. B. 297. D
 Noruegiæ conuersio ad fidem. 127. A. 137. A
 Noruegiæ Reges & gentes diuersis temporibus Christum sequuti. 140. A. B
 Noruegiæ qui Reges occifus. 297. E
 Nouariani hæresis quæ. 112. E. 196. E
 Nouatus hæreticus cur à demone arreptus. 99. A
 Nouatus vbi damnatus. 179. D
 Nouitates vocum prophanae vt deuitanda. 114. E
 NYBES Hebræos comitata, quid myfticè. 33. E
 Nuptiæ secundæ quo pacto concessæ. 190. C
 Nuptiæ à quibus hæreticis damnata. 475. C

O

OBEDIENTIA quo pacto omnes virtutes committetur. 389. B
 Obedientia Catholicorum in quo præcipue elucelcat. 389. C
 Obedientia Catholicorum nullam dari maiorem partem, primò, ex varijs religionum familijs. 390. A
 Ex seueris religionum institutis. 390. B. Ex vitis religionum, & eorumdem periculis in Barbaris conuertendis. ibid. C. Ex aliarum gentium collatione. 390. D. 391. D. Ex miraculis obedientiæ virtute editis. 390. E. Ex conseruatione gentium regiarum. ibid. E. Ex obedientia Regibus præstita. 391. A. Ex summa obedientia Romano Pontifici à remotissimis & innumeris populis præstita. 391. B. C. Ex obedientia tot Regum. ibid. C. Ex obedientia ipsius Patris suorum prædecessorum decretis. 391. D
 Obedientiæ quantum sit meritum. 389. A. B
 Obedientiæ Catholicorum sex maximè singularia. 389. D. E
 Obeliscus à quo Romam adductus, & erectus. 241. C
 Obeliscus quàm facilius nostro tempore, quàm olim, erectus. 241. C

Index

erectus. 241. C
 OCCIDENTALIS & Orientalis imperij ruina ab hæreticis aducta. 202. A. & seq. 502. D. 503. D
 Occidere quo casu liceat. 450. C
 Octavianus Augustus Italiam propè vniuersam militibus distribuit. 314. C. D
 Octavianus qua arte imperio potitus. 422. E. eiusdem insignia flagitia. 489. A
 ODILONIS abb. Cluniacensis sanctitas, & miracula. 254. D
 Odoacer Herulorum Rex quo tempore Italiam cepit. 311. C. 314. A
 OGIGIS diluuium. 41. A
 OLEI fontes diuersi vbi. 64. D
 Olei mira efficacia. 62. D. E
 Oleo antiqui caput perfundere soliti, cur. 63. A
 Oleum cur chrismati adhibeatur. 58. A. & seq.
 Oleum mirificum è corporibus sanctorum. 64. E
 Oleum quàm maximè rerum sacrarum significationi consonum. 61. C. & seq. 63. E
 Oleum diuersi coloris è cruce ad quam Thomas Apostolus est interfectus. 81. A
 Oleum è petra plurimis in locis fluxisse. 64. D
 Oleum miræ virtutis è corpore S. Ludouici Lermæ. 548. A
 Oliua à quibus summo in honore habita. 63. B. & cur Palladi à prisca consecrata. ibid. A
 Oliua apud quos pacis & subiectionis signum. 63. D
 Oliua cur in sacris non accendebatur. 63. E
 Oliua cur non nisi intra certum terræ spatium olim nasci solita, hodie verò secus. 64. B
 Oliuæ ante Christum natum tardissimi fructus, post verò secus, cur. 64. A
 Oliuæ magis sacramenti dignitas designata. 61. B
 Opera quæcumque abfque caritate nulla. 22. A. 23. D
 Opera bona ad salutem necessaria. 22. A. & seq.
 Opera bona nulla ad salutem necessaria qui hæretici doceant. 22. B. 196. D. 104. B. C. 512. E
 Operum valor vnde pensandus. 23. D
 Operum bonorum necessitas à Simone mago primùm negata. 525. B
 ORACULA Sibyllarum spectantia ad Beatam Virginem. 354. B
 Oraculis prophanis Deo cogente Mariæ cultus amplificatus. 353. E. 554. A
 Oraculum Dodonæum omnium vetustissimum, ac celeberrimum vbi. 9. C
 Orationis Dominicæ breuis expositio. 233. D. E. 234. A. & seq.
 Orationis Dominicæ, & canonis Missæ petitiones qualiter in Ecclesia impetrentur. ibid.
 Oratio. Vide Preces.
 Orbis circuitionem quis primus mari aggressus. 38. C
 Orbis totius ambitus nobis peruius quotnà graduum. 140. D
 Orcaes cuius opera ad Christi cultum perductæ. 125. A. 136. D
 Ordo Canonicorum regularium à quonam institutus. 342. E. & seq. & à quibus in optimam vitæ formam redactus. 347. D
 Ordo canonicorum regularium quot Pontifices habuerit. 345. E
 Ordo Cluniacensium, & Camaldulensium quando, & à quibus institutus. 343. A
 Ordo Mercedis religionum in Hispania quis. 348. A
 Ordo sancti Benedicti quot Pontifices ediderit. 345. B. & seq. Quot itidem sacros scriptores. 346. A
 Ordo Templariorum in Gallijs cuius opera euerfus.

420. B
 Ordines SS. Dominici & Francisci quando instituti, & à quibus in pristinam obseruantiam restituti. 343. B. & seq.
 Ordines religionum diuersi emergentibus hæresibus instituti. 343. C. & seq.
 Ordines religionum militum quando instituti. 347. E
 Ordines Minimorum, & Iesuitarum, & plurimum recentiorum vt instituti. 348. E. & seq.
 Ordines religiosi quotnam de Deiparæ nomine dicti. 363. C. D
 Ordines tres religionum infirmis curandis additi. 411. B
 Ordinis S. Francisci mira obseruantia. 552. A
 Ordinum mendicantium institutio. 348. B
 Orestis Ariani perfidia aduersum Iulium nepotem Imperatorem. 408. B
 Oriens quibus hæreticis imperantibus amiffus, & quibus Catholicis receptus. 206. D. E
 Oriens quando à Mahomete captus. 342. D. 343. D
 Orientales. Vide Græci.
 Orientale Imperium. Vide Imperium.
 Orietta Auria militari virtute insignis. 333. D
 Origenes hæreticos confutat. 116. D
 Origenes cur Romam adierit. 121. D
 Origenes laudatus. 237. D. E
 OSANNAB Mantuanæ virginis sanctitas, & miracula. 567. C. D
 Osculum sanctum ex quo tempore in Missa dari solitum. 397. B
 Osiandri hæretici sectatores. 100. C
 Osijs Episcopi acta. 123. E
 Ostrogothi quo tempore Italiam ceperint, & quamdiu tenuerint. 259. C. 505. E
 Ostrogothorum quotnam Reges à suis occisi. 408. D
 Oualdi Episcopi sanctitas, & miracula. 255. A
 OTTOMAGNUS quantum Imperium Romanum ampliarit. 326. B
 Ottho Magnus quando Germaniæ Imp. creatus. 499. E. quot ex eo Imperatores prodierunt. ibid.
 Ottho Bambergensis quibus in locis latè Christi cultum propagarit. 253. E
 Otthonis Magni publica penitentia. 465. D
 Otthomanæ familiæ qui primus Rex. 202. E
 Otthomanorum imperium quando inter Turcas ceperit. 500. D
 Otthomanorum Regum sequitia in suos. 500. D. 543. E. 544. A. eorumdem nefanda impunitas. 544. C
 Otthomanorum nepotes quamdiu dominati. 293. E

P

PACIS osculum in Missa ex quo tempore dari consuetum. 397. B
 Pagani vnde, & cur dicti. 147. B. E
 Pagani quando ad fidem adducti. 147. E
 Palladius ad Pelagianam hæresim profligandam ad Britannos missus. 124. E
 Panis quotidianus dominica oratione petitus quid. 234. C. D
 Pallas à quibus culta. 63. A
 Panthenus Philosophus miræ sanctitatis vbi Christi fidem propagarit. 129. B
 Papa Catholicorum omnium personam sustinet. 82. C
 Papa, & Episcopi in quibusnam errare non possint. 82. C. 107. D
 Papa quo casu à potestate excidat. 82. D. 85. C
 Papa quibus Ecclesiæ decretis deuinctus. 85. B. D. 391. D.

Index.

391. D. 518. D.
 Papa, & Concilia quænam Ecclesiæ decreta immutare possint, vel non. 85. B. 303. A
 Papa in quibusnam Concilijs subijciatur. 86. C. 87. C
 Papa Petri successor. 107. B. D
 à Papa fidei quæstiones decidendæ. 165. B. & seq. 166. C
 Papa quot modis Catholicam Ecclesiã, eiusque filios semper tutatus. 169. B. C
 Papa in Concilijs ex antiquissimo tempore cunctis præpositus. 187. D. & seq.
 Papa quotnam Concilia irritavit, & cur. 187. E. & seq.
 Papa qualiter Concilia approbare, & reprobare possit. 189. D
 Papa ut Papa labi non potest, & ratio. 193. B. 303. A
 Papa inconsulto nihil graue Episcopi determinare conseruet. 266. E. 287. A
 Papa quanto iustitiæ zelo à Catholicis creetur. 317. B
 Papa cunctis Regibus & Imperatoribus maior. 341. E
 Papa ante Cardinalitiam dignitatem à quibusnam eligebatur. 349. C. 421. D
 Papa quilibet Catholicus eligi potest. 381. E. 398. B. C
 Papa, & Papista, quid Latine. 396. D
 Papa quiuis cunctis simul hærefiarchis veracior, & ratio. 393. A. B
 Papa omnium maximè amicitia iura seruauit. 398. E
 Papa Christi & sanctorum meritorum legitimus distributor. 400. D
 Papa in quo simplici sacerdoti subijciatur. 401. C
 Papa cum suis æmulis amicitia maximè coluit. 406. C
 Papa cur Episcoporum electionem à profanis Principibus auocarit. 421. B
 Papa quantum è bonis ac iuribus sacris, Catholicis Principibus concesserit. 419. E. & seq.
 Papa quo iure pleraque regna malè parta Catholicis Principibus concesserit. 422. D. 423. B. C
 Papa quosnam honores non excipiendo peccaret. 469. E. 470. A
 Papa cur crucem suis pedibus affigat. 468. E
 Papa pro viribus semper schismaticos Imperatores conseruit. 481. D
 in Papa qualiter paupertatis virtus elucescat. 472. B
 Papæ quibus modis fidem cõfirmare consueti. 165. B. & seq. 166. E. 167. D. & seq.
 Papæ quanta semper fuerit curæ egenorum subuentio. 166. E. & seq.
 Papæ potestas quo magis ab impijs oppugnata, eo magis à Deo sublimata. 234. A
 Papæ quo potissimum tempore sanctitate floruerint. 256. D. E
 Papæ studio quanta Germani ac Britanni consecuti. 283. A. B
 Papæ optima gubernatio liquet primò ex multitudine Pontificum martyrum, & sanctorum. 300. C. & seq.
 Ex multitudine gentium ex omni natione ad fidem conuersarum. 301. C. D. Ex tot impugnationibus, inter quas perstitit. 301. E. Quia malis conatibus tot impiorum Regum & Imperatorum semper obstitit. 302. B. C. Ex maxima reuerentia illi à maximis Principibus præstita. 302. C. D. Ex vnanimi consensu omnium Pontificum in fidei decretis. 302. E. 303. A. & seq. Ex potentissimis Regibus, & amplissima natione Catholica ipsi subiectis. 304. A. & seq. Ex paucitate schismatum in Papæ electione, ceterorum Principum collatione. 305. A. Quia nullus verus Papa, immo nec Pseudopapa à contraria factione est occisus. 305. B. Ex maximo studio in tuendis Catho-

licorum regnis. 305. B. Ex maximo consilio, quo res cunctas semper est moderatus. 305. C. & seq.
 Papæ singularia priuilegia, & euenta. 300. B. & seq.
 Papæ quonam modo omnes sint vni. 98. D
 Papæ optimi è religiosorum familijs editi. 345. A. & seq.
 à Papæ obedientia quæ nationes desciscentes, à Barbaris sint oppressæ. 313. E. & seq. 315. C
 Papæ maxima caritas in Græcos & Orientales. 274. C. D
 Papæ pessimi habiti, optimis Imperatoribus, philosophis, & hærefiarchis meliores. 276. A. & seq. 277. 278. & seq.
 Papæ quotnam martyres ac sancti exstiterint. 337. D. E. 341. C. 392. E. 430. C
 Papæ quo ordine in deponendis Regibus procefferint. 338. E
 Papæ quàm meritò sanctissimi vocati. 341. D
 Papæ, & Episcoporum mos in rebus grauibus statuendis. 382. A
 Papæ studium in communionem bonorum Ecclesiasticorum cunctis seruanda. 399. A
 Papæ sæpè ab Imperatoribus Catholicis capti, numquã tamen occisi. 406. A
 Papæ maximus amor in Catholicos Principes. 406. B. 419. E
 Papæ studium in rebus sacris tuendis. 410. E
 Papæ Legati apud singulos Christianæ Reipub. Principes. 415. D
 Papæ liberalitas. Vide Liberalitas.
 Papæ potestas in Vrbe & Occidete post exactos Gothos. 123. B. 423. E
 Papæ benignitati quantum Dania, Suetia, Noruegiaque debeant. 426. B
 Papæ opulentissima patrimonialia alijs data. 426. D
 Papæ summa patientia. 430. C. & seq.
 Papæ magnanimitas ex tribus maximè elucescit. 436. E
 Papæ diuersi, quorum magnanimitate victores ac superbi Imperatores sunt fracti. 437. A. & seq.
 Papæ magnificientia. 443. E
 Papæ clementia in Antipapas. 452. C. 454. E
 Papæ clementia in hæreticos. 455. A. & seq. item in hostes. 456. C
 Papæ humilitas omnium Principum præstantior. 466. B
 Papæ multiplex ac maxima humilitas elucescit primò, quia non sibi, sed toti Ecclesiæ, sicut ceteri Catholici, credit. 466. C. Ex humilitatis legibus vltra omnes in Pontificatu appetendo seruatis. 466. D. Ex veri Papæ clementia in Pseudopapas. ibid. E. Quia sedes Pontificia omnibus patet. ibid. Quia Pontificatum ad suos transmitti non posse statuit. 467. A. Ex tot inuitis ad Pontificatum assumptis. 467. B. Ex nomine ac titulo Papæ humillimis retentis. 467. E. Quia pluribus modis se tanto gradu indignissimum profitetur. 468. A. ex humillimo ministerio proprijs manibus certa die pauperibus exhibito. 468. B. Ex summa humilitate in cunctis decernendis de fratrum consilio. 469. C
 Papæ viuenti numquam successor datus. 467. A
 Papæ cur adoratio debeatur. 468. C
 Papæ cur pedes exosculentur. 468. D. E
 Papæ pompa Christi exempli causa, ac debita. 469. E
 Papæ quotnam exstiterint. 430. D
 Papam cur Deus in Ecclesia constituerit. 86. B. 107. B. D
 Papam quis Græcorum Patriarcha excommunicare aufus. 94. A. 101. E
 Papa

Index

Papæ peritia cunctis præstitisse constat primò ex fidei conseruatione, & propagatione. 243. E. Ex optimo regimine Christianarum rerum. ibid. Ex sacræ veritatis indubitata cognitione. 244. A. Ex cunctarum hæresum confutatione. 224. C. Ex sacris sanctionibus editis. ibid. D. Ex ducentis voluminibus Epistolarum ad diuersos. ibid. E. Ex eorumdem præstantia in omnium disciplinarum genere. 245. A. B. & seq.
 Papistas cur nos hæretici vocent. 117. B
 Parentum quæ sint partes in filios. 162. E. Eorumdem pietas in eosdem. 388. B. C
 Parthorum Imperium quando in Persia extinctum. 385. B
 Paruulos cur Christus suos effici voluit. 91. E
 Pascha cur ab Hebræis institutum, ac celebratum. 19. A
 Pastores ouium cur Ægyptijs abominandi. 536. A
 Pastores veri quinam in Ecclesia Dei. 205. E
 Pastoris munus. 179. A
 Patientia laudabilior fortitudinis pars. 428. C
 Patientia quo pacto in Ecclesia Dei elucescat. 428. D
 Patientia communis omnium Catholicorum. 429. B
 Patientia suprema Catholicorum liquet primò ex tribus, & quibusnam. 429. C. Item ex asperitate religionum. 429. D. Ex multitudine martyrum. 429. E. Ab innumeris periculis pro fide propaganda susceptis. ibid. Ex spontaneo martyrio tot Romanorum Pontificum. 430. C. Ex maximis martyrum tormentis. 431. A. & seq. 432. A. & seq. A ceterorum Catholicorum mirabili tolerantia. 433. C
 Patientia incredibilis pueri Catholici. 432. E
 Patriæ quid quilibet debeat. 381. D
 Patriarchæ Constantinopolitani quando & à quibus suis sedibus pulsi. 174. C. 177. A
 Patriarchæ Constantinopolitani quinam se sponte abdicarint propria fede. 177. C
 Patriarchæ Constantinopolitani quo tempore sibi Vniuersalis non arrogare ausi. 199. D. Et quonam exinde clades in Oriente consecutæ. 203. B
 Patrini, vel sponsores cur in baptismo adhibeantur. 43. C
 S. Paulini carmen de crucis vexillo. 69. C. Eiusdem de pugna carnis & spiritus. 72. D. E. De crucis victoria. 73. B
 Paulus Apostolus quo pacto conuersus, & baptizatus. 36. E. & seq. 90. D. E
 Paulus cur non nisi post baptisimi aquas illuminatus. 37. B
 Paulus qua ratione fidem ex auditu doceat. 88. B. C
 Paulus licet à Deo electus, cur tamen ad Ananiam amandatus. 90. D. E
 Paulus licet ad cælum raptus, Petrum tamen adit, cur. 90. E. 93. D. 163. D. E
 Paulus Ecclesiæ traditiones teneri mandat. 505. C
 Paulus quanti Romanorum fidem fecerit. 120. B
 Paulus apud Petrum multis diebus manet, cur. 163. C. D
 Paulus diu ac sæpius Corinthi. 127. B
 Paulum quinam hæretici carpant. 111. B. 121. C
 Paulum in Hispania fuisse qui tradant. 123. D
 Paulus dum Ephesi baptizat, Spiritus sanctus in baptizatos descendit. 37. E
 Paulus Samofatenus vbi damnatus. 115. B
 Paulus Episcopus Constantinopolitanus qualiter propria fede pulsus, ac restitutus. 169. C
 Paulus Eberus hæreticus quid de eorumdem flagitijs. 488. B. C
 Paupertas nullis eligibilis, sicut Catholicis. 336. C

Paupertas & diuitiæ qualiter simul esse possint. 470. C. 471. A
 Paupertatis virtus quatum inter Catholicos elucescat, liquet ex potentissimis Principibus voluntariam paupertatè professis. 470. D. Ex Regibus in opulentissimo statu, spiritu pauperibus. 471. A. Ex diuitiarum contemptu. 471. C. Ex alieni restitutione necessariò faciendâ. ibid. D. Ex iustitia in bello seruata. ibid. E. Ex summa religiosorum mendicitate. 472. C. D. Ex sanctissimis viris, qui pro egenorum subuentione se venderunt. 472. E
 Paupertatis virtus qualis in Papa. 472. A
 Paupertatis supremus gradus. 472. E
 P B C C A T I tyrannis in humanum genus. 18. E
 Peccatum quo pacto legis occasione reuixerit. 18. C. E
 Peccatorum detestatio, quatenus est offensa Dei, quouis tempore ad salutem necessaria. 20. E. 21. A. D
 Pedes qui primus sibi exosculandos voluit. 468. E
 Pelagij hæresis quæ. 112. E. 136. B
 Pelagianorum dissidia cum hæreticis nostræ tempestatibus. 113. A
 Pelagius Martyr vbi clarus miraculis occisus. 255. D
 Pelagius Hispanorum Rex mirabiliter Mahometanos profligat. 313. B
 Perpetuum & æternum quo pacto differant. 113. C
 Persæ aquas olim venerati. 33. C
 Persæ cum suo Principe quo pacto ad Christum perducti. 129. A
 Persæ magis aduersus Paganos Imperatores præualuerunt, quàm Catholicos. 327. A. B
 Persæ bis à Catholicis deuicti, eisque Reges dati. 327. C
 Perfarum Imperium quado extinctum. 231. C. 348. E
 Perfarum intemperantia, ac luxus. 446. E. 541. A
 Perfarum regnum quando ab Ismaele Sopho occupatum. 501. B
 Perfarum impiæ superstitiones. 534. B. 537. E
 Perficorum Regum exordium, & impietas. 594. E. Eorumdem crudelitas in suos. 501. A
 Persia à quot exteris gentibus eiusdem religionis deuicta. 404. C. D
 Persica regna quando à Mahometanis occupata. 385. D
 Persectiue artis præcepta à quonam tradita. 241. A
 Perusia ab Octauiano Augusto capta, ac penè diruta. 314. D
 Perù amplissimum regnum quando & à quibus ad Christi fidem perductum. 131. E. 132. B
 Petri Apostolorum principis disciplina omnium disciplinarum origo. 118. E. 119. A. 163. E
 Petri Græcorum prisca quam amantissimi. 121. A
 Petri epistolæ ad quosnam scriptæ. 128. B
 Petri abstractio & visio in Ioppe. 143. C
 Petro ante omnes Christus Dei filius à patre reuelatus. 118. D. E. 120. A
 Petro quo iure Romani Episcopi substituantur. 119. B
 à Petro & Paulo quinam Episcopi creati, & in diuersa loca missi. 123. C. D. 124. A. B
 Petrum bis Paulus adit, cur. 90. E. 163. D. E
 Petrum quinam hæretici carpant. 111. B
 Petrus Catholica Ecclesiæ caput. 118. D. 143. D
 Petrus quando Mosatacæ legis ritus abrogavit. 19. C
 Petrus baptizari præcipit. 37. D
 Petrus Processum & Martinianum fonte è sicco mare erumpente baptizat. 39. E
 Petrus sola oratione quamplures Spiritu sancto replet. 53. C
 Pe-

Index.

- Petrus quid aduersus hæreticos. 84.E.96.B
 Petrus Iacobo consulenti, & Paulo reprehendenti acquiescit. 93.D
 Petrus à Deo ad Euangelium annunciandum electus. 91.C.119.A.123.A
 Petrus cur fidei petra & fundamentum dictus. 119.B
 Petrus an iure fuerit à Paulo reprehensus, aliter Græci ac Latini sentiunt. 121.B
 Petrus quas præcipuas orbis Ecclesias fundarit. 123.A.B
 Petrus quo tempore Occidentem & Europam Christo conciliarit. 127.D
 Petri Archiepiscopi Amalphitani legatione Græci ad mentem reuerfi. 101.E
 Petri Damiani sanctitas, & obitus. 254.B.349.D
 Petri Dunini Poloni admirabilis magnificentia. 442.E
 Petri è Montibus Franciscani insignis sanctitas. 548.A
 Petrus Episcopus Alexandrinus à quo propria sede pulsus, & per quem restitutus. 170.E
 Petrus Moggus Patriarcha Alexandrinus cur à Felice Papa excommunicatus. 172.A. Eiusdem hæresis vbi damnata. 173.D
 Petrus Nauarra bellicorum cuniculorum inuentor. 324.E
 Petrus Igneus Card. vbi medium ignem lætus illegifque peruaserit. 349.D.E
 Petrus Castellæ Rex hæreticus à fratre necatus. 505.E
 PHILIPPI Nerii auctoris Congregationis Oratorij eximia virtus. 349.A
 Philippi Arabis Imp. summa humilitas in publica poenitentia exequenda. 465.A
 Philippi Pulchri facinora. 420.B.421.E
 Philippo Iconomacho imperante, quæ clades Orienti allata. 504.B
 Philippus Mocenicus Cypri Archiepiscopus commendatus. 203.E
 Philippus Galliarum Rex propter incestas nuptias ab Urbano Papa excommunicatus. 345.D
 Philippus Secundus quo iure Hispaniæ regnum asscatus. 388.B
 Philippinæ Insulæ à quibus inuentæ, & ad Christum traductæ. 130.D.131.D
 Philippicus Imp. spurcissimus bellum aduersus sacras imagines mouet. 196.E.202.C
 Philosophi celeberrimi cur magis in amentiam versif. 77.A. & seq.
 Philosophi illustres Catholicique. 218.A. & seq.
 Philosophi in quas superstitiones prolapsi. 538.B. 539.E
 Philosophia à quibus illustrata. 346.B
 Philosophiæ studia quando ab hæreticis abiecta. 510.D
 Philosophis quàm parum præsidij fuerit ad veritatem cognoscendam. 78.D
 Philosophorum discrepantia. 78.D
 Philosophorum sectæ Christi sapientia dissipatæ. 223.E
 Phoca Imp. Episcopum Romanum cunctis præesse decernit. 110.D
 Photium à vera fide, quæ ex auditu est, discelsisse probatur. 94.B. & seq.
 Photius à Barda Cæsare Constantinopolitanæ sedis, Ignatio pulso, substitutus. 93.E.174.C
 Photius quando & cur Occidentalem Ecclesiam impugnare cepit quibusdam dogmatibus. 94.A. & seq. 137.A.174.C
 Photius à quo sede deiectus, & in monasterium detrusus. 174.C.177.A
 Photius veneficij & præstigijs delectatus. 162.A
 P I C C A R D O R V M hæresis. 475.E
 Pietas duplex. 381.C
 Pietas Catholicorum quanta sit. Vide Catholicorum.
 Pipinus quo iure Galliæ regnum consecutus. 335.B
 Pisæ quo tempore in aliorum ius redactæ. 403.A
 Piscatores hominum cur Apostoli dicti. 36.A
 Piscis litteræ Græcè diuina Christi nomina continentes. 35.E
 Piscis nomen quo pacto Christo & hominibus conueniat. 36.B
 P L A T O quid de amore proprio. 86.D
 Plato in quo vrbium & regnorum felicitatem collocet. 317.C
 Plinius ex quo potissimum Ciceronis eloquentiam laudet. 219.D
 Pluto quinam dictus, & à quibus cultus. 73.D.E
 P O E N A calumniæ. 511.D
 Poenitentia publicæ forma. 465.A
 Poloni quo tempore Christo adiuncti. 526.D.137.B. quibusve miraculis. 156.D
 Poloni maxime aduersus Tartaros inuicti. 298.C
 Poloniæ Reges ex quo Christo se deuouerunt, numquàm à vera fide deflexere. 298.E
 Polonici regni singularia euenta. 298.B. & seq.
 Polonorum princeps, hæreticis concionatoribus ob suas dissensiones fustigatis, ad nos concessit. 101.D
 Polonorum Regum mira fortitudo. 332.C
 Pomerani impia vox in patres. 113.E
 Pomerania à quibus ad Christi veritatem perducta. 125.D.137.A
 Pomi vetiti pulchritudo quo pacto primos parentes sefellit. 10.D
 Pontifex Romanus. Vide Papa.
 Pontifici summo decimæ decimarum à Leuitis datæ. 418.B
 Pontifices legitimi quare Iudæis sublati. 183.E. & seq.
 Poppæ clerici insigne miraculum ad religionis veritatè comprobendam. 154.D
 Porphyrius mendacij in Ammonium philosophum re darguitur. 237.D
 P R A E C E P T A, & cæremoniæ antiquæ legis quando abrogatæ. 19.D
 Præceptorum obseruantiam quàm strictè Deus à nobis exigat. 22.C
 Præceptum quodnam Adæ datum, & cur. 8.D.E
 Prædicatio Catholicæ fidei quæ quæ fuerit efficacit. 218. 219. & seq.
 Prælia inter animam & corpus. 72.D
 Præsepe in quo Christus natus, vbi. 120.B
 Precatio nobilissimus religionis actus. 374.B
 Preces pro defunctis qui hæretici contemnant. 112.E
 Preces sacræ quænam ex Apostolico instituto dicendæ. 376.A
 de Precibus quinam præclare scripserint. 377.E. & seq.
 Precibus quinam maximam doctrinam asscucti. 378.E
 Precibus quàm mira Deus inter Catholicos effecerit. 379.D. & seq.
 Precum spiritus diuinitus Christianis infundendus, ex diuinis oraculis. 374.C
 Pre-

Index

- Precum earumdem repetitio quo pacto commendabilis. 375.D
 Precum perpetua continuatio inter Catholicos. 376.B
 Precum spiritus quo pacto nos ex Ecclesia Dei esse demonstrer. 378.E
 Precum sanctarum vis in ecstasim & abstractionem inducens. 379.B
 Presbyteri. Vide Clerici.
 Presbyteri & diaconi Romani ob Christum interfecti innumerati. 349.C
 Presbyterorum coniugium vbi sancitum. 190.D.E
 Presbyterorum partes in Concilijs generalibus. 186.A.B
 Primitiæ omnium frugum & fetuum olim Leuitis datæ. 418.A
 Principes in quo subditis æquentur. 401.B
 Priscilianistæ hæretici quas clades Hispaniæ attulerint. 200.E
 Priuilegia decem Anglicanis foeminis nostræ ætatis diuinitus concessa. 559.C
 Priuilegia sexdecim admiranda Anglicanorum martyrum. 560.D. & seq.
 Probatica piscina quid mysticè. 34.B
 Prophetia vana Lutheri de Romano Pontifice. 217.C
 Prophetia Romanorum Pontificum in hostes veritatistis. 216.C
 Prophetiæ Catholicorum de hæreticis Protestantibus. 215.D.E
 Prophetiæ Catholicorum de Græcorum captiuitate & imperij excidio. 215.B
 Prophetiæ spiritu quinam in Ecclesia claruerint. 214.B. C. & seq.
 Prophetiæ spiritus quo pacto diuinitatis signum. 213.D
 Prouincia quænam omnium latissima in orbe Catholico. 350.B
 Prudentia virtutes omnes ad suum finem dirigit. 320.B
 Prudentij carmen de dæmonibus Christiani præsentia fugatis. 67.D. Eiusdem de pugna carnis & spiritus. 72.D.E. De signo chrisimatis. 80.A. De Theodosio Romam alloquente. 79.D.80.C. De Theodosio ad Honorium filium. 80.D. De victoria per crucis signum relata. 80.E. De strage Borealiū per Honorium ad Polentiam. 330.E. De signo & effiacia crucis. 375.B. De Antioo in deos relato. 532.C
 Prussia à quibus ad Christi fidè perducta. 126.E.140.B
 P T O L O M A E O R V M Regum imperiū quale in Ægypto. 292.C.386.D
 P V E L L E Faustiniæ quæ. 74.E
 Puerorum prostibula vbi olim. 76.D
 Pueros qui rapere consueci. 77.B
 Pugna carnis & spiritus. 51.D.71.A.72.D
 Pulcheria perbellè syngrapha Theodosij manu subscripta Eudoxiam vxorem emit, vt cautiorem eundem reddat. 321.A.B
 Pulcheria imperium naçta, Marcianum coniugem castitate seruata sibi adsciscit. 225.E.221.D.460.E
 Pulcheria Cyrilli & Leonis Magni litteris commendata. 225.D.E.321.E.322.A
 Pulcheria quo pacto Eudoxiæ opera ab imperio submotæ, iterumque restituta. 321.C
 Pulcheria Deiparæ reliquias summo studio conquisitas Constantinopolim transferri curat. 361.C
 Pulcheriæ Augustæ mirabilis sapientia. 225.D.220.B. & seq.
 Pulcheriæ opera Theodosius frater, & Eudoxia Augusti ab hæresibus reuocati. 225.D.260.A
 Pulcheriæ opera Concilium primum Ephesinum & Chalcedonense contra Nestorium conuocatum. 225.D.E.321.C.D
 Pulcheriæ Augustæ admirabilis religio. 320.C. Eidem sæpè futura diuinitus patefacta. 320.C
 Pulcheriæ & Theodosij fratris imperium mirabiliter à Deo custoditum. 320.D.E
 Pulcheriæ mira sanctitas. 322.A. & seq.
 Pulcheriæ ter Deus contra hostes fulminibus adfuit. 322.C
 Pulcheriæ multæ sanctorum reliquiæ diuinitus patefactæ. 361.D
 Pulcheriæ mors. 321.D
 Puluis igneus ad bellicum vsum à quo inuentus. 243.A
 P Y R E T H I magi quinam. 534.A
 Pyraum Athenarum quid. 534.A
 Pyraum à Persis cultum. ibid.B
- Q
- Q V A D R A G E S I M A L E ieiunium à quibus sine vlla cibo traductum. 449.A.B
 Quadragesimalis obseruantia institutio. 522.D
 Quartadecimanorum hæresis quando damnata. 179.C
 Quæstiones quænam à Papa decidendæ. 165.B
 Quintius Romanus à Marcellino Papa baptizatus quibus in locis Christi cultum propagarit. 124.C
- R
- R A N I M I R V S Rex S. Iacobi monitu insignem de Mahometanis victoriam consecutus. 333.B.C
 Rascij quo tempore ad Christi cultum perducti. 125.B
 Raymundi à Pennaforte sanctitas, obitus, & miracula. 251.D
 R E G H A R E D V S Rex Hispaniarum quo tempore Ariam hæresim detestatus, & Ecclesiæ sit restitutus. 136.B
 Reges plerique antiquorum pro dijs culti. 78.B. Et quinam adhuc viuentes. 532.D.E.535.C.538.C
 Reges Indiarum quinam ad Christum conuersi. 330.C
 Reges Catholicici è singulis regionibus fortissimi. 327.E
 Reges sancti è Catholicorum regnis editi. 338.D.E.471.A
 Reges quinam ob hæresim à Papa depoliti. 338.E. Qui item ob ignauiam. 339.A.440.B
 Reges felicissimi ac maximi Deiparæ studiosi. 372.E. & seq.
 Reges in Germania ac Polonia quo iure assumantur. 403.C
 Reges Hispanici quot bona ac iura à Papa consecuti. 419.E. & seq.
 Reges ex quo tempore vngi ceperint. 422.C
 Reges ac Reginae Catholicici quotnam virginitatem in matrimonio seruauit. 460.D.E
 Reges ac Reginae religionem paupertatemque professi. 464.C.470.D
 Regum Catholicorum pietas. 382.C.386.E. & seq.
 Eorumdem summa obedientia in Romanum Pontificem. 391.C. Eorumdem liberalitas. 426.E. & seq.
 Eorumdem magnanimitas. 438.E. & seq.
 Regum Syriacorum & Chaldæorum exordium & impietas. 384.B
 Regum Persarum exordiū & immanitas. 384.C.385.C
 Regum Seleucidarum impietas & successio in Persia & Syria. 384.E.385.E. Eorumdem interitus. 385.A.E
 Regum Ptolomæorum numerus & immanitas in Ægypto. 386.A. Eorumdem interitus. ibid.D
 Regum Arianorum infelix interitus. 498.D. & seq.
 Regum hæreticorum nostræ ætatis miser interitus. 498.E.
- G g g

Index

498. E. & seq.
Regium nomen fecus à nostris, quam ab antiquis tributum. 440. D. 464. E
Regna quondam Romano Imperio subiecta quo iure ab aliis possideantur. 422. A. & seq.
Regna inter nullos diuitiis hæreditario iure translata, sicut inter Catholicos. 334. E. 335. C
Regnum nullum tam longa successorum serie ad postereros deductum, sicut Hispanicum. 334. E
Regnum Gallia quo iure à Clodoueo ad Pipini & Hurgonis familiam translatum. 335. A. & seq.
Regnorum transferendorum mos antiquus. 415. B
Reipublicæ Venetæ antiquissima libertas. 382. D. 402. E
Reipublicæ Genuensium libertas quam diuturna. 402. E
Reipublica Florentiæ, & Pisarum quando in aliorum ius redacta. 403. A. B
Reipublica nulla à Mahometanis erecta. 405. B
Reipublicæ inter nullos diuitiis, quam inter Catholicos. 402. A
Rerumpublicarum antiquarum, & nostrarum comparatio. 402. A. & seq.
Rembertus Episcopus sacro chrismate cæcum illuminat. 68. C
Rembertus quibus in locis, quibusque miraculis Christi cultum propagarit. 154. C
Remigius Episcopus vbi Christi fidem amplificarit. 124. C
Religio inter omnes virtutes prima. 339. E
Religio quam maximè inter Catholicos elucescat. 339. E. & seq.
Religio Christiana. Vide Fides, & Catholici.
Religionis nobilissima effecta. 374. B
Religiosi quibus in locis latè Christi cultum propagarint. 344. A. & seq.
Religiosi quinam armis Ecclesiam defendant. 347. E
Religiosi nostræ ætatis miraculis & sanctitate illustres. 348. 349. & seq. 552. & seq.
Religiosis quinam optimi Pontifices prodierint. 345. A. & seq.
Religiosis quo pacto bona immobilia esse cœperint. 419. A
Religiosis quando & cur cõiugium interdictum. 461. E. 462. A
Religiosorum dignitas in Ecclesia Catholica. 341. E
Religiosorum tot cœtus in Ecclesia quid arguant. 316. B
Religiosorum summa obedientia. Vide Obedientia.
Religiosorum diuersa instituta. 344. D. & seq.
Religiosorum tres status diuersis ætatibus. 346. E. 347. E
Religiosorum ordines vbi vel non erecti, vel expulsi sunt, ibi & religio, & libertas est amissa. 343. C. & seq.
Religiosorum cœtus quando sanctorum cognomento distincti. 363. E
Religiosorum cœtus hæresum tempestate potissimum à Deo excitati. 342. D. & seq.
Religiosorum summa paupertas. 472. C. D
Religiosorum mira obseruantia, sanctitas, & miracula. 552. A. & seq.
Reliquiæ sanctorum ex quo tempore & cur altaribus incluse. 360. B
Reliquiæ sanctorum quando & à quibus potissimum impugnatæ. 362. B
Reliquiarum cultus quo tempore magis amplificatus. 361. D
Reliquiarum contactu quinam mirabiliter sulcatus. 160. E
Repudij nulla est causa, quæ condonare non possit. 388. D
Restitutio alienorum apud nullos sicut inter Catholicos seruata. 336. D
Restitutio quo casu proprio domino non facienda. 422. D
Res omnes in diuinis libris verba Dei vocari solita, cur. 14. C
Rex tenebrarum à quibus cultus, quibusque nominibus vocatus. 73. D. E
RHVSSI quo tempore Christi cultum amplexati. 126. C. 137. B. Quibusque miraculis. 155. D
RICIMER Arianus Gotthorum Dux Romam cepit. 502. E
Ricimeri perfidia aduersus Catholicos Imperatores, Anthemiumque focerum. 408. B
Rifus simulachrum vbi & à quo erectum. 76. C
ROBERTI primi Cisterciensium Abbatis sanctitas, & obitus. 254. A
Robertus Nobilius Card. laudatus. 350. E. 460. B
Rogatis hæretici. 100. D
Roma quotnam inundationes passa. 41. E. 42. A
Roma signo crucis à Maxentij tyrânide liberata. 80. A
Roma quando & cur à barbaris direpta. 146. C. D
Roma tantum quotnam martyres protulerit. 272. C. 315. E. 339. E
Roma quo tempore, Capitolio excepto, à Gallis occupata. 311. E. 314. A
Roma quas conflagrationes à Totila & Nerone passa. 313. E
Roma à Camillo exule à Gallorum manibus liberata. 314. A
Roma ab Odoacre Rege capta. 314. A
Roma ex quo tempore à barbarorum iugo magis illusa. 314. B
Roma quot Pontifices martyres, quotque sanctos habuerit. 341. C
Roma quot annos libertatem tutata. 382. E
Roma quando sub Papæ regimine esse cœperit. 423. E
Roma quanta à tyrannis perulerit. 485. E
Roma quot ac quales ante Christum Imperatores habuerit. 489. A. & seq.
Roma quoties capta, absque tamen Imperij iactura. 502. D. E
Romæ vbinam olei fons eruperit. 64. C
Romæ quando & cur idem quod Iudææ contigerit. 144. D
Romæ quænam hospitales ædes cunctis nationibus ex antiquo tempore erectæ. 166. B. C. 411. B
Romæ quotnam scholæ & seminaria disciplinarum à summis Pontificibus erecta. 167. D. E
Romæ quotnam Archiconfraternitates, earumque instituta. 348. C. D
Romæ quot olim templa & sacræ ædes, quotque modò extitent. 410. E. 411. B
Romæ quænam magnifica olim ædificia ad cõmunem luxum instituta. 441. D. E. Et eorundem collatio cum nostris sacris. 444. B
Romana reipublicæ Imperium quam olim amplum, ac rigidum in omnes nationes. 405. C
Romana Ecclesia omnium Ecclesiarum mater. 123. B. 310. A. B
Romana Ecclesiæ nomine quid intelligatur. 99. A
Romani ex gentibus primi Ecclesiæ adiuncti. 98. E. 119. C

Ro-

Index

Romani quo tempore ad fidem vocati. 144. C. & seq. 147. D
Romani Imperatores quam grauitè Italiam oppresserint. 314. D
Romani Imperij diuturnitas & amplitudo. 326. A. B
Romani cur ad tantam potestatem euecti. 78. A
Romani Senatus antiqui potestas. 422. E. Et quædo extincta. 423. D. & seq.
Romani Imperatores quo tempore à Senatu comprobati, & dati. 423. A
Romani Senatus auctoritas quando in Clerum Romanumque Pontificem translata. 423. A. B
Romani cur Floram meretricem Dijs adnumerarint. 74. C
Romani non modò in hostes, sed etiam in ciues colonias deducere consueti. 451. C. 541. D. 542. C. D
Romani presbyteri quo tempore Cardinalium vicem gesserint. 469. C
Romani Imperij status ante Constantinum. 502. C
Romani Imperij extrema clades. 502. D
Romani in quàm nefandas olim superstitiones prolapsi. 330. C. & seq. 331. 332.
Romanorum mos in seruorum manumissione. 117. A
Romanorum priscorum barbaries, ac luxus. 268. A. 447. D. E. 540. B
Romanorum maxima iustitia in bello. 421. D. 422. D
Romanorum Imperium maximo iure fundatum. 421. D. 422. D
Romanorum priscorum in nefanda impudicitia progressus. 540. B. & seq.
Romanorum in eosdem ciues sæuitia in bello ciuili. 541. E. 542. C. D
Romanorum mos in bellis indicendis. 542. E
Romanum Imperium quibus olim terminis conclusum. 291. D. 427. B
Romanum Imperium hæreticis imperatibus euersum. 202. A. B. 333. E
Romanum Imperium quo tempore per decemalia transmissum. 422. E
Romualdi Camaldulensium institutoris sanctitas, & obitus. 255. B. 343. A. 347. D
Romulus cur à priscis in Deorum numerum relatus. 74. D
Romulus primus coloniarum deducendarum institutor. 314. C
Rosuida Germanæ virginis diuina scripta. 378. E
RUGIANÆ conuersio ad fidem. 126. E
Rugiani quoties, & à quibus ad fidem compulsi. 150. D
Rupertus primus Bauarorum Apostolus. 366. D

S

SABAS Magnus quo tempore in Palæstina floruerit. 342. D
Sacerdotes quo pacto Christi & sanctorum merita, aliter tamen ac Pontifex, distribuunt. 400. E
Sacerdotes quid à laicis exigere possint. 416. A. & seq.
Sacerdotes antiqui longè plura ac pinguiora, quam nostri, potiti. 418. B
Sacerdotes Ægyptij quosnam conuentus agere soliti. 121. E
Sacerdotibus quid olim daretur. 417. D
Sacerdotibus nostris cur plura quam priscis debeatur. 418. C. D
Sacra scriptura quam diuersè hæretici & Catholici vtantur. 85. A

De Sig. Tom. 1.

Sacræ scripturæ vera intelligentia qualiter ad Christi Ecclesiam deuoluta. 120. C
Sacram scripturam qualiter hæretici verterint, & deprauarint. Vide Biblia, & Lutherus.
Sacramenta quædam cur hostes Ecclesiæ administrare possint. 15. E. Et quid requiratur vt valeant. ibid.
Sacramenta cur in determinatis verbis ac rebus instituta. 16. D. E. 17. B. & seq.
Sacramenta cur ab hominibus Deus ministrari voluit. 16. E. 17. A
Sacramenta quænam iterari, & quæ non possint. 17. B
Sacramenta Christi qualiter nos diuinos efficiant. 20. D. 27. D
Sacramenta Christianis plura, quibus diuinitas communicatur. 21. B
per Sacramenta excitari tantum ad nouas deliberationes, quibus postea iustificemur, vt hæreticum pluribus confutatur. 24. A. & seq.
per Sacramenta primò iustificari, deinde ad diuina opera excitari, latè ostenditur. 24. B. 25. A. E. 26. B. & seq.
Sacramenta quonam modo per se uitam & gratiam nobis conferant. 24. C. D. E. 25. B. 27. C. & seq. 55. A
per Sacramenta qualiter Christus in nobis inchoetur. 26. B. C
per Sacramenta diuersa ratione pueri & adulti iustificantur. 26. C
Sacramenta an lethargo oppressis administranda. 26. D
Sacramenta quænam ratione gratiam præcedant. 26. D. E. 27. A
Sacramenta quænam non singulis communia. 26. E
Sacramenta cur etiam mysteria vocentur. 27. A
Sacramenta cuncta, ritus, ac præcepta ad quid tendant. 27. B
Sacramenta cur Deus tantum instituere possit. 27. C. E
Sacramenta qua ratione in Ecclesia, sicut arbor vitæ in medio Paradisi. 27. E
Sacramenta quotnam in Ecclesia Catholica. 250. B
Sacramentis quonam modo concipiatur, & renascamur. 16. A. 17. E
Sacramentis cur Christus genitalem vim inesse voluerit. 16. C
Sacramentis ad quantam sint potestatem homines euecti. 16. E
Sacramentis antiquæ legis qua ratione humanum genus reparari non poterat. 20. A. B. C. 21. B
in Sacramentis percipiendis quænam dispositio sit sufficiens, & quæ desiderabilis. 24. B
in Sacramentis quot modis Christus præsens, & operetur. 26. A. B
Sacramentis quæ vis communis quo ad hoc, & diuersa quo ad alia. 26. C. 42. C
Sacramentis quibusnam præcipuè vnum corpus efficiatur. 26. E
in Sacramentis singulis conficiendis cur speciatim aliquid ex Christi actionibus notetur, & fiat. 27. E
Sacramento quonam maximè vnus fiat noster spiritus cum Deo. 54. C
Sacramento baptismi & Eucharistiæ qualiter cuncta alia sacramenta concludantur. 26. E
Sacramentorum verba cur omnium efficacissima. 15. D
Sacramentorum formam & materiã cur immutari non liceat. 17. C
Sacramentorum cur varij ritus adiecti. 17. D. E

Ggg 2 Sa-

Index.

Sacramentorum noua legis caeremonia quid representent. 19. D. & seq. Et quantum ab antiquorum caeremonijs differant. *ibid.* E. 20. A

Sacramentorum vi qualiter de attrito quis efficiatur con- tritus. 21. B

Sacramentorum veteris & nouae legis verum discrimen. 20. D. E. 21. D. E

Sacramentorum ministri cur vitæ, spiritus, & gratiæ mi- nistri dicantur. 25. A. B

Sacramentorum gratiam qui ritè attriti suscipiant. 25. E. 26. C

Sacramentorum minister in quibusnam ex Christi per- sona verba proferat, & in quibus non. 26. A

Sacramentorum numerus quàm diuersus hæreticis. 520. C. D

Sacramentorum necessitatem & efficaciam qui hæreti- ci negent. 520. E. 521. A. 523. C. D. Qui item verba, & nomen. 521. B. C

Saducæorum secta. 183. E

Sæcula sexdecim quibus diuersæ nationes Christo sunt adiunctæ. 139. A. & seq. 140. & seq.

Sæculum præfens longè plures nationes, quàm omnia ferè simul præcedentia, Christo dedit. 140. C

Salomon ad quid præcipuè à Deo electus. 3. D

Salutare & resalutare quo pacto teneamur. 397. A

Samogetiæ conuersio ad fidem. 126. D

Sancti qualiter in hac vita Deum contemplantur. 47. B

Sancti maximum ex se splendorem interdum emittere soliti. 47. E

Sancti quo pacto in Ecclesia Dei dignoscantur. 249. E

Sancti insignes quo potissimùm tempore in Ecclesia floruerint. 253. C

Sancti nulli Græcis post discessionem à nobis, ipsi fa- tentibus. 256. A. B

Sancti iniquissimis Ecclesiæ temporibus illustriores à Deo editi. 257. D. E

Sancti quinam Arianae hæresis tempestate in Orien- te floruerint. 258. E. Qui item in Occidente. 259. A. & seq. Et quinam Euthychiana hæresis tempestate. 259. B. Qui item Monothelitarum, aliarumque hære- sum tempestate. 260. B. & seq. 261. A. & seq.

Sancti quibus honoribus ex diuino instituto in Eccle- sia culti. 285. E. 286. A. & seq. 254. B

Sancti quibus præconijs Deiparam celebrarint. 356. B. 357. A. & seq.

Sancti quando regnorum patroni esse cœperint. 362. E. & seq.

Sancti quinam perpetuò virginitatem seruarint. 460. A

Sancti quotnam præfenti sæculo floruerint. 547. D. & seq.

Sancti plures à Clericis & Episcopis, quàm à laicis. 340. B. 341. A. B

Sanctis perpetuò Dei ecclesiam illustrandam, ex diui- nis oraculis. 249. D. E

Sanctis quibusnam Christi stigmata impressa. 364. A. 568. D

Sanctorum perpetua successio in ecclesia Catholica per singula secula latè ostenditur. 250. A. & seq. 251. 252.

Sanctorum vitæ cur, & à quibus scriptis demandatæ. 287. B. C

Sanctorum reliquiæ quomodo & cur in Ecclesia cul- tæ. 286. B

in Sanctorum honorem quatuor ab ecclesiæ primor- dijs instituta. 354. B. Et quænam. *ibid.*

Sanctorum & Deiparæ cultus à Christi resurrectione vsque ad Constantinum qualis in ecclesia fuerit. 360. B. & seq.

Sanctorum nomina quando hominibus & ciuitatibus imponi cœperint. 361. B

Sanctorum corpora admirandis affectionibus à Deo insignita. 364. A

Sanctorum gesta quo tempore collecta. 364. D

Sanctorum corporibus quænam perennia miracula diuersis in locis. 364. B. & seq.

Sanctorum sanguis vbinam adhuc mirabiliter adserue- tur. 165. A. & seq.

Sanctos quo tempore inuocari ceptum esse hæretici pu- tarint. 110. C

Sanctitas summa ecclesiæ vnde liqueat. 275. B. 276. A. & seq.

Sanctitate quando, & quinam Reges in ecclesia eluxe- rint. 254. B

Sapientia mira Catholicarum fœminarum. 225. C. & seq. 226. A. & seq.

Sapientia cuiuslibet Catholicis, etiam stultissimis, in fi- dei mysterijs maior sapientissimorum hæreticorum, & ratio. 226. D. B

Sapientiæ & scientiæ spiritus quo pacto differant. 218. B

Sapientiæ spiritus qualiter in ecclesia elucescat. 218. C. & seq.

Sapientiæ sermo quomodo à diuino spiritu vel huma- na industria esse dignoscatur. 218. B

Sapientiæ dono quam maximè Catholici exteris præ- stent. 222. B. 223. & seq.

Saræ mariti cur à dæmone occisi. 190. C

Sardanapali luxus. 446. C. D

Sarmatæ quando & cur Christi fidem secuti. 148. A. E

Sarmatarum præcorum barbaries. 269. B. C

Sarraceni quo tempore ad Christi cultum perducti. 129. C. 139. B. Et cuius opera. 148. D

Sarraceni ex quo tempore Africam ceperint, & te- neant. 201. C. E

Sarracenorum grauis fetor fonte, in quo Christus est lotus, mirabiliter ablatus. 40. E

Sarracenorum Regum edictum, & sæuitia in Catholi- cos in Hispania. 254. C

Sarracenorum olim maxima imperitia. 508. E

Satanæ cur baptizandus renunciet. 43. A

Satanam sub pedibus nostris conterendum Paulus præ- catur. 119. E

Satan. Vide Dæmon.

Saturninus Episcopus à Petro in Hispaniam missus, quàm latè Christi cultum propagarit. 123. D

Saxones à quibus ad Christi cultum traducti. 125. A. C

Saxones à Carolo Magno domiti, & in Gallias trans- lati. 150. A. B

Saxonum præcorum barbaries. 268. E. 269. A

Saxonum pudenda ebrietas. 510. E. 511. A. Et quàm sæpè cum sanguine & cædibus. 511. B

S C B P T R V M quando à Iudæis sublatum. 184. A

Scientia quælibet sine caritate nulla. 22. A

Scipio Gonzaga Card. laudatus. 549. E

Schisma sub Vrbanò Sexto vnde exortum. 421. E

Schismata quotnam in Romanorum Pontificum & Imperatorum electione exorta. 436. C. D

Schismata viginti quatuor, in quibus Antipapæ sunt constituti. 452. C. & seq. 453. 454. Scoti

Index

Scoti cuius opera Christo adiuncti. 125. A. 136. B. D

Scoti ex gentibus Borealibus omnium maximè in Ca- tholica religione constantes. 294. C

Scotia quo tempore ad Christi fidem perducta. 294. D

Scotia quantum excurrat Septentrionem versus. 294. D. Et in hoc Ptolemæi lapsus. *ibid.*

Scotia ex quo Christo adiuncta numquam ab exteris gentibus domita. 294. E

Scotorum quinam sanctitate floruerint. 294. E

Scotorum quotnam Reges occisi. 298. A

Scripturæ sacræ explicatio certa ac recta ab Ecclesia desumenda. 95. E. 96. C. D. Et à quo comprobanda. 389. D

Scripturarum & Christianarum traditionum veritas vt elucescat, quid prius cum hæreticis disputandum. 96. D

Scythæ Nomades cuius opera Christo adiuncti. 148. E

Scythia Asiatica quotnam populos contineat. 128. C

SECVNDVS Episcopus à Petro & Paulo ad Abilen- ses missus. 123. C

Sedulii carmen ad Deiparam. 373. E

Selucidarum Regum exordium, & immanitas in Persia. 384. E. Eorundem status in Syria. 385. E

Selimi quotnam Turcarum Reges, eorumque sæuitia in suos. 500. E

Semen multiplex, per quod à Christo & Ecclesia re- nascimur. 14. B. 15. D. 17. E. 44. A. Et cuius com- missum. 15. E

Semen per quodnam nouellus homo in nobis creetur. 45. C

Seminaria quando in Indijs erecta. 131. A

Seminaria cur instituta. 167. D

Seminaria quotnam à Gregorio XIII. erecta. 167. D. E. 207. B

Senatus Hebræorum ex quot & quibus constabat. 183. D

Senatus Hebræorum quando sublatus. 183. E. & seq. 189. E

Senatus Romani antiqui institutio, & potestas. 422. E. & seq.

Senatus Constantinopolitanus quando institutus. 423. B

Senecæ vitiositas. 278. E

Septentrio totus ad disciplinas honestasque opes parandas monachorum studio excultus. 425. E

Septentrionales olim raptò viuere consueti. 335. E

Septuaginta interpretum editio quanti à Paulo facta. 59. C

Septuaginta editio quanto studio nuper à nostris edita. 228. C

Sergium Papam Formosi cadauer extractum proiecif- se, falsum comprobatur. 453. C

Sergij hæresis quæ, & vbi damnata. 136. D

Sergius cum suis quando ab Ecclesia pulsus. 179. E

Sepulchrum Christi ex quo tempore à nobis posses- sum. 120. D. E. Et quando D. Francisci Fratribus commissum. *ibid.* E

Sepulchrum Christi ad inuendendum quinam à Ma- hometanis Principibus admitti soleant. 121. A

Serici conficiendi ars vnde, & à quo in Occidentem adducta. 242. E

Serici quanta raritas & æstimatio apud antiquos. *ibid.*

Sermonis efficacia in quibus consistat. 218. C. D

Sermonis efficacitatem maximam esse in Ecclesia Dei vnde constet. 218. D. & seq. Et cur inter hæreticos non sit. *ibid.*

Sermonis interpretatione quantum Catholici exteris præstent. 227. B. C. & seq. 228. 229.

Serpens quo astu mulierem deceperit. 9. A

Serpentes vbi & à quibus culti. 9. D. E. 76. D

Serpens cur à tergo hominibus infidetur. 10. A

Serpentes ieiunij oris salua mirabiliter excruciat. 10. A

Serpentes quo pacto olei asperione emoriantur. 62. E

Serpentis & humani generis inimicitia vnde. 351. C

Seueri Imp. vitiositas. 492. E

Seuerinus quibus in locis Christi cultum propagarit. 125. B

Seuerus Antiochenus Episcopus vbi damnatus. 179. E

SICILIA quo pacto ab Italia auulsa. 41. C

Sicilia per quos à Sarracenis crepta. 206. C

Sigismundus Imp. vbinam à Baiazete profligatus. 176. D. 506. E

Simeonis Stylitæ admirabilis abstinentia. 449. C

Simon Magus hæreticorum primus, ac princeps. 100. B

Simon qualiter à B. Petro damnatus, atque prostratus. 179. B

Simonis Magi hæresis. 22. B. 196. D. Eiusdem impuri- tas. 474. A. & seq. 270. E

Sinarum barbaries, & superstitiones. 270. E

Sinarum Regum tyrannis in suos. 308. E. 309. A

Sixtus V. Iaponensibus primum Episcopum largitus. 131. A

SLANDIAE populi quo tempore Christi fidem am- plexati. 137. B

Slau quando Christi nomen venerati. 125. E. Quibus- que miraculis. 155. D

Slau quoties & à quibus ad Christi fidem compulsi. 150. C. 270. A

Slauorum, siue Slauinorum nomine qui olim conten- ti, eorumque barbaries. 269. E. 270. A

Slauorum Aldenburgenfium sæuitia in Christianos. 263. E

SOBRIETATIS pugna aduersus luxuriæ castra. 72. D

Sobrietatis exhortatio ad suos milites. 72. E

Sobrietas. Vide Temperantia.

Societatis Iesu vberissimi fructus. 167. E. 168. D. 430. A

Socrates hæreticus, & Sozomenus mædacijs redarguan- tur. 188. E. & seq.

Socrates ex Philosophis solus pro diuina veritate libes occubuisse dicitur. 319. C

Sodalitates, siue Archiconfraternitates vbi & à quo pri- mum institutæ. 348. C. D

Sol in meridie quibusnam mirabiliter obscurari uisus. 159. C

Sol à quibus cultus. 537. E

Soles tres cur aliquando visi. 47. E

Solis & Ecclesiæ comparatio. 1. D

Solis cursus, diuersique effectus. *ibid.* E

Solymani Turcarum Regis victoria de Hungaris. 515. A

Solymani sæuitiæ insigne spectaculum. 544. A

Sophronij Patriarchæ litteræ ad Honorium Pa- pam

Index.

pam pro fidei confirmatione. 163. D. E
 Sophronius perbellè de Deiparæ laudibus. 371. B
 Sorbonicum Collegium à quo Parisijs institutum. 323. A.
S P A R T A N I primi Cretenſium ſuperſtitiones imitati. 77. B
 Spartanorum ſuperſtitiones, & turpitud. 77. C
 Spartanorum Reipublicæ multiplex ſtatus. 402. B
 Spe quid nobis ſperandum. 209. C
 Spei defectu quo pacto hæretici ex Dei Eccleſia non eſſe dignoſcantur. 209. E. 210. E
 Spei hæreticorum falſa imago. 210. E
 Spes Abrahæ cur maximè commendabilis. 209. D
 Spes quo pacto Catholicos ab hæreticis diſtinguat. 209. C. & ſeq.
 Spes Catholicorum quàm admiranda & incredibilia in lucem proferat. 209. D
 Spes ſumma Catholicorum liquet primò ex Euangelica puritate, ad quam peruenturos ſe ſperant. 110. A. Ex animi magnitudine, qua etiam ſi millies cadant, reſurgere ſperant. 110. B. Ex religioſis ad caſtitaſis culmen, quam vouent, peruenire ſperantibus. 211. B. c. Ex ijs qui miræ ſanctitatis inſtituta profitentur. 211. D. & ſeq. Ex ijs qui caſtitaſem in matrimonio ſeruarunt. 212. A. B. Ex longanimi patientia martyrum in diuturnis tormentis. 212. c. & ſeq. Ex ijs qui pro aliorum ſalute atrociffimis ſe tormentis ſponte deuouerunt. 213. A. & ſeq.
 Spiritui ſancto quæ duo potiſſimum tributa. 104. B
 Spiritus ſancti proceſſionem quinam negare auſi. 94. A. 95. A
 Spiritum ſanctum à Filio procedere vbi ſanctum. 114. A
 Spiritus ſancti dona quo præcipuè ſacramento nobis infundantur. 56. c
 Spiritus ſanctus qualiter à Patre Filioque procedat. 4. E
 Spiritus ſanctus qualiter rem totam, & gratiam ſacramentorum formet, & perficiat. 27. D. 28. B
 Spiritus ſanctus quomodo in baptiſmo deſcendat. 34. E. 37. B. E
 Spiritus ſanctus in columbæ forma in Chriſti baptiſmo viſus. 36. D. Et cur non niſi baptiſmo perfectus. 36. E
 Spiritus ſanctus Petro loquente ſuper gentes cecidit. 37. c
 Spiritus ſanctus quo pacto fideles in dies perficiat, & ad Dei ſublimitatem perducat. 53. B. 54. B. E
 Spiritus ſanctus cur modò non ſenſibiliter per manus impoſitionem detur, ſicut antea dabatur. 57. D. 62. c
 Spiritus ſanctus quo ſigno accitus inuitetur. 70. A
 Spiritus ſanctus qualiter in vniuerſalibus Concilijs præſens. 185. D. E
 Spiritus & carnis pugna. 51. D
S T A N I S L A I Reſcij eximia virtus. 100. E
 Stanislauſ Hofius Card. laudatus. 350. E
 Stanislauſ Epifcopus Cracouiſis vbi ob Chriſti fidem trucidatus. 254. B. Quibusque miraculis nobilitatus. ibid. c
 Stella comata in Iulij Cæſaris morte viſa. 531. D
 Stellæ errantes ſeptem quid myſticè in Eccleſia. 3. B
 Stellarum vires diuerſæ in ſubiecta corpora. 2. D
 Stephani Protomartyris apparitio Geyzæ Hungarorum Principis vxori. 156. c
 Stephani Protomartyris ſanguis Neapoli aſſeruatus

quotannis mirabiliter efferueſcens. 365. B
 Stephani Manichæorum Regis impietas, & ſæuitia in Chriſtianos. 199. D
 Stephani Noni optimè geſta. 345. C
 Stephani Hungariæ Regis ſanctitas, & miracula. 254. C. 372. A
 Stephanæ Sencintis admiranda ſanctitas, & miracula. 568. B
 Stephanus monachus vbi ob fidei prædicationem occiſus. 127. A
 Stephanus Lybs Arianus quo tempore, & quamdiu Antiochenam ſedem occuparit. 258. C
 Stigmata Chriſti quibusſam ſanctis impreſſa. 364. A. 379. E. 568. D
 Stilichonis Honorij Imp. tutoris perfidia, & mors. 407. D
 Strato quid de Corinthijs. 75. D. E
 Studita vnà cum copioſiſſima bibliotheca à Philippiſco Imp. combuſti. 173. E
 Studitarum conſtantia in retinenda recta doctrina vbi maximè eluxerit. 172. C
 Studius Studitarum auctor, quando, & vbi floruerit. 342. B
S V E V I quo tempore ad Chriſti fidem perducti. 123. E. 126. E
 Superborum quid peculiare. 23. B. 466. E
 Superſtitiones nefandæ præſcorum Romanorum. 530. A. & ſeq. 531. A
 Superſtitiones Chaldæorum. 533. E. 534. A. & ſeq. Itè Egyptiorum. 535. A. & ſeq. Perſarum. 537. E. & Græcorum. 538. A
S Y B I L L A E Trinitatis myſterium adumbrarunt. 5. A. Incarnationis item myſterium. 12. A
 Sybillæ Eritræ carmina de Deipara. 354. C
 Sybillinorum verſuum litteræ quid contineant. 35. E
 Symbolum ex quo tempore in Miſſa cani conſuetum. 95. C. 360. E
 Symbolum Apoſtolicum aliquando ab hæreſiarchis omnibus receptum. 108. A
 Symbolum cur ab Apoſtolis contextum. 360. D
 Syluerius Papa Theodoræ Auguſtæ iuſſu in vincula coniectus. 173. A
 Symmachi epistolæ pro Chriſtianis ad Orientis Imperatores. 146. C
 Synagoga qualis à Deo relicta. 120. D
 Synagoga vnde repudiata probetur. 183. C. E. 184. B. 189. E
 Synagoga quo tempore magis depreſſa, eo ſanctiores protulit viros. 546. C
 Syriacorum Regum antiquitas. 535. D
 Synodus. Vide Concilia.

T

T A B E R N A C U L I in quo Deus habitare dicebatur, & Eccleſiæ comparatio. 112. C
 Tamerlanes Tartarorum Rex quotnam Reges ac regiones ſibi ſubiecerit. 298. C
 Tamerlanes Baiazetem Turcarum Regem vita regnoque priuat. 293. E
 Tandem hæretici immanitas in Catholicos. 265. E
 Tartari quo tempore ad Chriſti cultum perducti. 128. D. 140. B. Quibusque miraculis. 156. E. & ſeq.
 Tartari quo tempore Pannoniam & Hungariam populati. 297. D
 Tartari

Index

Tartari quo tempore, Oriente occupato, Mahometi ſe dederunt. 404. D
 à Tartaris cunctæ nationes domitæ, Catholicis exceptis. 326. E
 Tartarorum legati quoties ad Romanos Pontifices & generalia Concilia venerint. 128. D. E
 Tartarorum irruptiones in diuerſas orbis partes. 298. c. D
T E L A nequiſſimi ignea quomodo extinguenta. 70. C
 Temperantia quantum in Eccleſia Dei neceſſaria. 446. B
 Temperantia communis Catholicorum. 448. D. E
 Temperantia incredibilis quorumdem Catholicorum. 449. A. B
 Temperantiæ virtutem quomodo aſſequi poterimus. 446. B
 Temperantiæ exterorum falſa imago. 446. C
 Tempelitates diuerſæ ab hæreticis aduerſus Catholicam Eccleſiam excitatæ. 136. A. & ſeq. 137. A. B. C
 Tempia circiter ſeptuaginta millia Indiarum Occidentaliſium. 132. E
 Tempia cur à Catholicis conſtructa. 287. E
 Tempia apud Catholicos tam multa & præclara quid arguant. 316. C
 Tempia duo famoſiſſima apud Argonautas à profanis oraculis B. Mariæ dicanda, Deo cogente, reſponſum. 353. E. 354. A
 Tempia ab Eccleſiæ exordiis Chriſto ſanctisque dedicata. 354. E. 367. A. & ſeq.
 Tempia quanam ab Apoſtolis dedicata. 355. A
 Tempia B. Virginis toto orbe miraculis ſcæntia. 366. A. & ſeq. 367. A. & ſeq.
 Tempia quanam à Martha & Maria Marſiliæ conſtructa. 354. E. 366. C
 in Tempia conueniendi vetuſtiſſimus Catholicorum mos. 376. E
 Tempia quotnam Romæ. 410. E
 Tempia magnifica Romæ cum antiquis collata. 444. C & ſeq.
 Tempia illuſtriora diuerſorum locorum. 445. A. B
 Tempia admirabilia Aethiopicorum Regum. 445. C
 Templi Noruegiſis incredibilis magnificentia. 443. B
 Templi D. Petri Romæ mirabilis ſtructura. 444. D
 Templum Dei è quibus conſtet. 135. B
 Templum Hieroſolymorum celeberrimum quid myſticè. 141. D
 Templum Epheliæ Dianæ vbi inter ſeptem miracula adnumeratum. 444. E
 Tempora tria quibus diuerſi hominum ſtatus ad fidem ſunt vocati. 144. B. & ſeq.
 Tempus primum vrbanoſum ad fidem vocatorum. 144. 145. 146
 Tempus ſecundum paganorum qui ad fidem ſunt adducti. 148. C. & ſeq.
 Tempus tertium quo barbari ad fidem ſunt compulſi. 150. C. & ſeq.
 Tempora infeliciffima Italix Romanis imperantibus. 314. D
 Tereſia virgo quotnam monaſteria in Hiſpania fundarit. 288. E. 289. A. Eiuſdem ignis ſanctitas, diuina ſcripta, & poſt mortem miracula. 569. B
 Terra quantum primi parentis lapſu deteriorata. 9. B
 Terra fructifera in falſuginem poſita, quid myſticè. 152. A
 Terræ promiſſionis myſtica ſignificatio. 35. C
 Terræ pleraque loca ampliffima aquarum inundationibus abſorpta. 41. B. C
 Tertullianus quid de fidei regula. 89. E. 97. C
 Tertullianus hæreticos conſutat. 99. D
 Tertullianus in quam hæreſim lapſus. 165. C

Tertullianus quid aduerſus Praxeam. ibid.
T H A B O R I T A R V M hæreſis. 475. E
 Thachelini hæreſis, & impuritas. 475. E
 Theodora Auguſta Syluerium Papam Conſtantinopolim vincum adduci iubet. 173. A
 Theodoricus Italiae Rex Arianus Ioannem Papam in vincula coniecit. 172. E
 Theodoricus Oſtrogothorum Rex quo tempore Odoacre Rege necato Italiae regnum iniuerit. 312. D. E
 Theodoricus qua humanitate in Romanos, & reuerentia in Catholicos ſacerdotes vſus. ibid. E
 Theodoſij Magni Imp. inſignis victoria de Maximo & Eugenio per crucis vexillum. 79. D. 80. C. 306. D
 Theodoſij & Eudoxiæ vxoris mira ſapientia. 225. C. 320. C
 Theodoſius qua via Romano Senatui Chriſti cultum perſuadere conatus. 148. D
 Theodoſius quo tempore creatus Imperator & baptizatus. 170. E
 Theodoſius legis edicto, Romano Imperio ſubiectos Catholicam fidem ſequi mandat. 170. E
 Theodoſius in Neſtorij hæreſi nutans Cyrilli Apologia reuocatur. 171. C. D
 Theodoſius quando Pulcheriæ fororis opera ab hæreſi præſeruatus. 225. C. 321. B
 Theodoſius in Eutychianam hæreſim lapſus Epheliſinū Conciliabulum cogi mandat. 225. E. 321. D
 Theodoſius Pulcheriam ſororem imperij conſortem & Auguſtam creat. 320. D
 Theodoſius cum ſuis quoties à Deo aduerſus hoſtes fulminibus cuſtoditus. 320. E
 Theodoſius in rebus publicis paulo remiſſior perbellè à Pulcheria eluditur, vt cautior reddatur. 321. A. B
 Theodoſij Magni bellica geſta. 330. D. Eiuſdem humanitas in Gotthos à ſe deuictos. 407. B
 Theodoſij Imp. publica pœnitentia ad pedes Ambroſij Mediolanenſis Epifcopi. 465. C
 Theodo Bauariæ Dux cū plurimis quo tempore Chriſto adiunctus. 125. C
 Theodreti hæreſis. 95. A
 Theodoti Coriarij hæreſis. 179. C. 196. D
 Theodotus cum ſuis quando damnatus. 179. C
 Theologia à quibus illuſtrata. 346. B
 Theophili Imp. hæretici ſæuitia. 484. D
 Theophilus cum maximis copiis vbi à Sarracenis proſtigatus. 504. D
 Theopafchitæ hæretici vnde prodierint. 100. D
 Theutonici milites olim fortiſſimi Lutherana perfidia eneruati. 332. B. Eorumdem ordo quando maxima ex parte extinctus. 514. E
 Thomas Apoſtolus vbi interfectus, & ex parte eius corpus aſſeruatum. 81. A. 161. A
 Thomas Apoſtolus quibus in locis Chriſti fidem prædicarit. 132. C. 207. C
 Thomæ Apoſtoli perenne miraculum è cruce ad quam eſt interfectus. 161. A. B. Eiuſdem veſtigia vbi nam adhuc ſcopulo impreſſa oſtendantur. ibid. C
 Thomæ Aquinatis libri contra gentes à Græcis in ſuam linguam translati. 224. A
 Thomæ Aquinatis vita, ſanctitas, & miracula. 251. E
 Thomæ Munzeri immanitas aduerſus Catholicos in Germania. 265. B. 279. C. 514. D
 Thomas Stapletonus quid de hæreticorum diſidiis. 223. B
 Thomas Epifcopus Cantuar. vbi & cur martyrio coronatus. 253. D. 465. D. Quibusque miraculis nobilitatus. 253. D
 Thomas Morus in Anglia ob Chriſtum obruncatus. 555. E.

Index.

- 555.E. Et quo miraculo nobilitatus. 556.A
TIBER II Augulti immania nefandaq. facinora. 489.D. & seq.
 Tibur insula Molucharum amplissima, quibus miraculis ad Christi cultum perducta. 38.B.C
 Tibulli carmen de Aegyptiorum vitulo. 537.A
 Titi Vespasiani fœuitia & vitiositas. 491.E
TOMYRIS Scytharum Regina laudata. 333.B
 Toribij Modolinæ Franciscani insignis sanctitas. 548.B
TRADITIONES quanam sibi scriptæ legis auctoritatem vsurparint. 57.C
 Traditiones cur tenendæ. 95.B. 105.C
 Traditiones diuinæ & Apostolicæ qualiter ad posteros transmissæ. 163.C. D. 166.B. & seq.
TRAIANI Imperatoris vitiositas. 268.B. 277.B.C.
 Eiusdem sententia de vita & moribus Imperatorum. 276.B
 Tribaldi per quem Christo adiuncti. 125.D. 137.A. 139.E
 Tribubus duodecim Hebræorum quota fuerit totius terræ portio. 417.E
 Tribui Leuiticæ quadruplo amplius, quàm singulis alijs datum. 418.A
 Tributa quàm incredibilia antiquis. 426.E
 Tributa quanam Turcarum Regi pendantur. 427.C.
 Quæ item Moschouitarum Regi. 427.D
 Tributa quàm diuersa à Romanis olim, Regibusq. Hispanicis nunc exigi solita. 427.B.C
 Tributorum quarta pars à Constantino remissa. 427.A
 Tributum meretricum falsò à Còstantino, verè autem à Caligula Romæ impositum. 427.A.B
 Trinitatis mysterium ab Ethnicis adumbratum. 5.A
 in Trinitatis personas quàm impia Caluinus congesterit. 103.A. & seq. 104.A. & seq.
 Trinitatis nomen à quibus hereticis impugnati. 526.A
 Triumphantibus olim cum oliuarum ramis occurri solitum. 61.E
TVLLENSES à quo ad Christi cultum perducti. 124.C
 Tunetensium Regum fœuitia in suos. 501.B.C
 Turcæ vbinâ crucis signo à fame & peste liberati. 68.D
 Turcæ quo tempore in Christianos pugnare cœperint. 199.D. 202.D
 Turcæ quo tempore Constantinopolim Græcosq. cum suis omnibus sibi subiecerint. 203.D. 217.D. Et quamdiu tenuerint. 506.D
 Turcæ quando Persiam totumque Orientem occuparint. 404.C
 Turcarum Regum tyrannis & fœuitia in suos. 308.E. 500.D
 Turcarum obedientia quantum à nostra diuersa. 390.D
 Turcarum & Hungarorum prælia. 506.E
 Turcarum intemperantia. 448.C
 Turcarum nefandæ superstitiones. 543.C. Eorumdem belluina turpitudine. 543.C. 544.C
TYBERIS aqua cur omnium præstantissima. 40.D
 Tyberi quoties Roma inundata. 41.E. 42.A
 Typhon ab Aegyptiis cultus. 75.D
 Typographia à quo inuenta. 242.D
 Tyrdates Armeniæ Rex cum multis qualiter in porcum sibi mutari visus. 39.A. Et à quonam baptisimi aquis pristinæ figuræ restitutus. ibid.
 Tyrdates Rex quo pacto suos Armenos ad fidem perduxerit. 148.C
- V
- VADIANI** heretici. 112.E
 Valens Imperator Arianus idolorum cultum à Constantino ablatum restituit. 80.B. 204.C
 Valens Imp. Gothos Ariana peste inficit & occidit. 134.D. Eodem & Vrsatio procurantibus Arii hæresis Sirmij sancita. 199.A
 Valens quo tempore promotus, & quamdiu imperarit. 258.D
 Valens quando à Gotthis fugatus & combustus. 202.A. 315.B. Eiusdem crudelitas & flagitia. 482.D
 Valentiniani Imperatoris cõstitutio ad Episcopos Galliciarum de primatu Romani Episcopi. 110.D
 Valentinianus Imp. dolo pacis Carthaginem occupat. 407.E. Et fœdere violato Romam inuadit. 408.A
 Valentinus hæresiarcha cum suis quando damnatus. 180.A
 Vandali à quibusnam Christiana sacra edocti. 126.B. 137.B
 Vandali quo tempore Africam occuparint. 201.B. Et quamdiu tenuerint. 259.A. B. 505.C
 Vas ter à Petro visum, & in calum receptum, quid mysticè. 143.C.D
 Vasa ecclesiæ diuersa. 546.E
VBALDI Eugubinatorum Episcopi sanctitas & miracula. 253.E
VELAMEN super faciem Moylis quid mysticè. 18.D
 Vellus Gedeonis cuius rei typus. 35.B
 Veneris templum apud Babylonios quibus abominationibus plenum. 75.B
 Venceslaus Bohemorum Rex Radislaū Gurimentem principem Angeli visu mirabiliter debellat. 154.E. 155.A
 Venceslaus cur à fratre interfectus, quibusq. miraculis nobilitatus. 155.A. 253.B
 Veneta Respublica omnium maximè inuicta & quietata. 299.D. E
 Venetæ Reipublice singularia priuilegia. 299.D. E. 300.A. Eiusdem libertas ex quo tempore perstiterit. 299.D. 328.C. 382.B. 402.E
 Veneti naualis militiae præstantia cunctis præferendi. 328.D. E
 Venetorum summum studium circa S. Marci sui patroni cultum. 363.A
 Verba Dei quàm diuersa in Ecclesia, & apud alienos ab illa. 15.C
 Verba Dei cur omnes res dicantur, efficacissima tamen sacramenta. 15.D. 17.E
 Verba cur sacramentis adhibita. 17.C
 Verba Dei in Ecclesiæ ore posita. 91.D. 93.A. 95.C
 Verbum quomodo generetur à Patre. 4.E. 14.B
 Verbum Dei duplex. 14.C
 Veritas oraculorum Ecclesiæ qua potissimum ætate elucescat. 140.E
 Veritas ibi magis, vbi magis Christus. 198.C
 Veritatem quandoque obtegere, mentiri tamen nunquam licet. 395.B
 Veritatis propugnatores, & custodes Catholicos fore, ex diuinis oraculis. 392.B
 in Veritatis assertionem Catholicos longè omnibus præstare, patet primò ex fidei vnitatem, quæ nobis tantum est. 392.C. Ex martyrio tot Catholicorum pro veritatis assertionem. ibid. Ex multitudine Episcoporum martyrum ob Christi cultum. 392.D. Quia vna Romana sedes plures dedit Papas martyres, quàm exteri cuncti à suis Episcopis. 392.E. Quia quibus Papa & Catholicus vel leuissimus cunctis heresiarchis est veracior. 393.A. B. Quia soli Catholicis cunctas hæreses & mendacia cõfutarunt & cõfutant. ibid. C. D. Quia nos soli gentes à falsitate ad veritatis lucem perducimus. ibid. D. Quia mendacia multiplicantur, vbi Catho.

Index

- Catholici non sunt, propter hæreses, & diminuuntur vbi confederint. ibid. E. Ex studio inspectione veritatis in fidei decretis. 394.B. C. Ex disputationibus & decretis vniuersalium Conciliorum. ibid. C. Ex quotidianis precibus, vt Ecclesia Catholica in veritate sit. 344.E. Ab innumeris collegiis diuinarum disciplinarum. ibid. Ab aperta professione haud negata veritatis, etiam cum vitæ dispendio. 395.A
 Vesta Dea à quibus culta. 534.B
VICTIMAS antiquæ legis cur Deus respuerit. 30.D
 Victoria de dæmone per Christum Mariæ virginis adscribenda. 351.D
 Vigilanti hæresis. 196.E
 Vigilantius quo tempore Gallias pestifera doctrina in fecerit. 200.A
 Vigilius Papa Theodoræ Augustæ iussu Constantinopolim victus adducitur. 173.B
 Vina Domini quo pacto ab hereticis ablata, nobisque locata. 155.C. D
 Vineam Domini quinam verè colant. 135.C
 Vinæ cultores quibuslibet horis vocati, quid mysticè. 138.E
 Vincentius è Valle viridi vbi ob fidei prædicationem occisus. 131.E
 Vincentius Forerius quot Iudæorum millia ad Christum perduxerit. 221.E. 251.E. Eiusdem sanctitas & miracula. 251.E
 Viperæ vbinam pro sacris habitæ. 65.E
 Viperarum & hereticorum comparatio. 101.B
 Virduentes à quo ad Christi cultum perducti. 124.C
 Virga Aaronis florente eiusdem electio comprobata. 135.E
 Virga Ecclesiæ quonam modo floreat. 137.C. E
 Virgilij carmen de præcorum lotionibus ante sacra. 33.A
 Eiusdem de triumphantibus olea coronatis. 63.C. E
 De singulis regionum attributis. 66.D
 De monstruosis dijs præcorum. 76.D
 De amore proprio. 87.A
 De Melsiæ aduentu. 91.B
 De futuris bellis. 324.D
 De Cybele Dea. 531.B
 De Cæsaris astro. 531.E
 De igne Vestæ. 534.D
 De Didonis profapia. 534.E
 De Augusti & Iouis imperio. 538.E
 De Ganimedidis raptu. 541.C
 Virgines sacre apud Catholicos innumere. 320.A
 Earumdem admirabilis sapientia. 320.B. & seq.
 Virginitas quantum in Dei Ecclesia elucescat. 459.D. & seq.
 Virginitas quot modis à Protestantibus impugnata. 475.E. 481.E
 Virginitas à quibusnam Catholicis in matrimonio seruata. 460.D
 Virginitatis illustrissima exëpla triplicis generis. 459.D. & seq.
 Virgines illustres Anglicanæ exules ac martyres nostræ ætatis. 557.E. 558.A. & seq. Earumdem admiranda priuilegia diuinitus concessa. 559.C
 Virgines quedam Italæ miræ sanctitudinis. 568.E
 Virginitas etiam apibus maximè delectabilis. 318.A
 Virgo Deipara. Vide Maria.
 Virtus quælibet è duobus potissimum perspicienda, & quibusnam. 319.E
 Virtus quo pacto instar puncti. 429.A
 Virtutes omnes prudentia dirigit. 320.B
 Virtutes omnes sanctitatis nomine contentæ. 275.E
- Virtutis pugna & victoria per crucem aduersus luxurie castra. 72.D. & seq.
 Virtutum diuina ac summa studia esse inter Catholicos constat primò ex subiectione nostræ voluntatis diuinæ voluntati & Ecclesiæ iudicio. 284.C. & seq. Ex variis cœtibus diuersarum virtutum functiones profitentibus. 285.A. B. Ex cõmunibus exercitationibus Catholicorum. 285.B. C. Ex relatione in sanctos eorum qui virtutibus claruerunt. 285.D. E. Ex quotidiana sanctorum memoria, celebratione, & inuocatione in Ecclesia. 285.E. & seq. Ex tot generalium Conciliorum celebratione. 286.D. E. Ex summo studio in describendis sanctorum vitis. 287.B. & seq. Ex tot publicis disciplinarum gymnasijs, & Catholicorum peritia. 287.D. Ex erectione tot templorū sacrarumque ædium ad pios vsus. ibid. E. Ex maximis Catholicorum laboribus pro affectione cuiuslibet virtutis. 288.B. Ex feueris religiosorum institutis. ibid. C. D. Ex tot libris conscriptis de peculiari modo progrediendi in quamlibet virtutem. ibid. E. 289.A
 Virtutum studia manca iis qui extra Ecclesiam sunt. 184.E
 Visigothi Ariani quo tempore Hispanias occuparint, & quamdiu tenuerint. 259.B. 505.D
 Visigothorum Reges nouem à suis miserimè trucidati. 498.B
 Vitellij Imperatoris turpitudine & flagitia. 491.C
 Vitiza Hispanorum Rex à Christiana veritate deiciens, regno deicitur. 201.A
 Vitulus ab Aegyptiis cultus. 537.A
VLDAS quidam totum se orbem posse euertere iactans, mirabiliter profligatus. 320.E
 Vlfirannus Episcopus Senon. quibus in locis Christi fidem disseminarit. 124.D
VMBRI antiquissimi, & vnde dicti. 41.C
VOLUNTAS nostra quo pacto cum Dei voluntate coniungatur. 21.E
 in Voluntate & intellectu qualiter homo vetus corrumpatur & renouetur. 46.C. D
 Voluntatis imperium in intellectum. 8.A. 47.C
 Voluntatis nostræ motum ad bonum qualiter diuina gratia præcedat. 25.D. E
VRBANI Secundi optimè gesta. 174.D. 345.D
 Urbanus Secundus Concilium eodem tempore, bellumque sacrum indicit. 176.C. 207.B. Eiusdem magnanimitas in Henrico Imperatore & Philippo Galliciarum Rege excommunicandis. 302.B
 Urbanus Secundus quanam loca sacra expeditione à Sarraçenis receperit. 302.C
 Vrbes cur ab antiquis in montibus constitutæ. 41.C
 Vrbes quamplures aquarum inundationibus extinctæ. 41.D. E
 Viriæ Taurellæ bellica virtus. 333.D
VSVRÆ à nullis feuerius quàm à Catholicis cohibetæ. 336.D
VVALTERII à Plettemberg Magistri equitū insignis victoria de Moschouitis. 332.B
 Vvladislavus vbinam cum florētissimis copiis ab Amurathæ cæsus. 176.D
 Vviclefi hæresis. 363.C
 Vvolfiani Episcopi Vvigorniensis obitus & miracula. 254.C
- X
- XERXES** Persarum Rex, fratre liberisque trucidatis, postremò & ipse à præfecto necatur. 384.D
 Xerxes Athenas euerit. 402.A
 ZACHO-

Index.

Z	
ZACHOTORA insula vbi, & per quos Christi cultū edocta.	134. A
Zachotora quo tempore per Lusitanos à Sarracenis erepta.	207. C
Zanobia Palmyrenorum Regina laudata.	324. B. 333. C
Zanobia ab Aureliano Imp. deuicta, & in triumpho ducta.	324. B
ZENCHORVM conuersio ad fidem.	128. C
Zeferinus Papa quo pacto Montani, Priscæ, & Maximilæ hæreses damnarit.	165. B
Zelus & sæuitia quo pacto dignoscantur.	450. B
Zelandiæ populi quo tempore Christi fidem completi.	137. B. 140. A
Zeno Imp. qualiter ab Achatio & Petro Moggo seductus.	172. A
Zeno Imp. qua hæresi infectus.	259. E
Zeno Imp. qualiter viuus sepulchro inclusus & extinctus.	495. E. & seq.
Zenone imperante quæ clades Orienti ac Occidenti allata.	202. A. B. 502. D. Eiusdem nefanda impuri-
tas & flagitia.	476. C. 482. E
ZIBVR Maluchorum Rex cuius opera ad Christum perductus.	130. C
Zigorum seu Circafforum impuritas & sæuitia.	481. A.
Eorumdem hæreses & ignauia.	506. C
ZODIACI latitudinem quo motu & tempore singulæ planetæ percurrant.	2. C
Zonarum temperationes variæ vnde pendeant.	1. E
Earumdem distinctiones & vicissitudines.	ibid.
Zozimus Papa cur ab hæreticis Antichristus dictus.	110. E
Zoticus Romanus à Constantino Byzantium ductus quæ pia ibi instituerit.	171. A
Zozimus scriptor mendacij aduersus Constantinum redarguitur.	427. B
ZVINGLI & Lutheri dissensio.	100. C. E
Zuinglio Missam impugnanti noctu à diabolo argumēta suppeditata.	197. D. 525. A
Zuinglius atrocissimis præliis inter Heluetios concitatis in pugna occiditur.	450. C. D
Zuingliani à Lutero excommunicati.	100. E

F I N I S.

E R R A T A.

Pag. 24. linea 47. in margine pone numerū V. & dele infra positū. 28. 1. decem, corrige vndecim. 28. 47. embryonis, matris. 32. 35. Empedocles, prisciū. multi. 33. 12. Syluius, Sillius. 34. 51. afferēs, afferens. 36. 1. fummos, suos. 41. 24. Euboicā ab Euboica, Euboicā ab Euboea. 45. 25. & aquæ embyone: embryo, sic aqua. 57. 49. cōferentes, cōferens. 60. 17. cap. iij. cap. v. 61. 28. in margine Heb. 9. Heb. 10. 66. 40. id generis, id genus. 99. 17. opinionē diffensionis, opinionū diffensiones. 101. 23. in ordine, in ordinem. 111. 1. signum V. signum IV. 123. 41. res, dele hoc. 125. 3. Anglo, Saxonas, Anglosaxonas. 127. 2. Corbarientis, Corbeienfis, & 7. Daciam, Daniam. 128. 21. orbibus, urbibus. 129. 3. Christi, Christū. 129. 39. Vlysipona, Vlysipone. 129. 56. Cocinum, Cochinum. 130. Christoforus, Christophorus. 130. 42. Vlysipona, Vlysiponis. 136. 24. Constantinus, Constantius. 137. 21. principes item multi, dele hoc totum. 159. 23. in Occidentem, in Orientem. 185. 36. an, en. 186. 9. Apostolorum, discipulorum. 194. 55. Constantinopolim, dele hoc. 201. 43. exilium, exitium. 221. 34. tua, sua. 229. 17. sunt, sint. 229. 45. mathematicæ, mathematicarum. 229. 49. alloquerentur, colloquerentur. 242. 37. suo, sunt. 253. 18. minas, minans. 253. 37. quingentesimo, centesimo. 292. 12. centesimus sexagesimus, dele hoc totum. 37. Flandros, Francos. 319. 46. tuam, tum. 329. 21. non modo, dele. 330. 47. scētis, scēlis. 338. 41. Roberto, Sigiberto. 43. & Boleslao Pudico. 1. & tertij filio. 350. 41. post, potest. 370. 2. Orientales, Occidentales. 396. 28. caritatis, caritatem. 398. 3. Catholicus, Catholicus. 416. 45. tertio, vigesimo tertio. 423. 23. hac potestate, hæc potestas. 427. 7. castigaret, adde meretricum retinuit. 440. 48. ceteris, ceteros. 443. 28. insula, adde templa, & mille. 445. 16. S. Dominici & Episcopij, temploque & monasterio simul. 469. 33. vrbis, in vrbe. 489. 5. vndecimum, vndecim. 493. 9. tenuit, adde cum filio. 19. Volutianus, Volutianus. 31. hoc imperium, dum hic imperium. 45. quadragesimus tertius, dele. 541. 32. Anitono, Antinoo. 543. 33. potuerint, potuerunt. 561. 53. duobus, paucis.

E R R A T A N V M E R O R V M.

Lib. primo bis repetitur cap. v. nota 6. & sic reliquis sequentibus augebis numerum. lib. ix. bis repetitur cap. xj. in posteriori nota xij. & ita adde sequentibus. lib. x. post caput ij. ponitur cap. iv. dic iij. & sic corrige sequentia. lib. xj. bis repetitur cap. iv. posteriori & reliquis auge numerum. pag. 414. dic 413. atque ita deinceps corrige. 421. deest numerus paginæ posteriori. & 422. deest numerus paginæ sequenti.

A D D E N D A.

Pag. 350. littera D. post verbum, exiguum) Sed quinque superioribus addendus, qui nos fugerat, sextus, Bernardus & ipse Cardinalis creatus ab Urbano Secundo, maximæ vir sanctitatis, celsitudoque ob id numero adscriptus, cuius acta nonnulla diuina referunt historiæ monachorum Vallis Umbrosæ; meminere eiusdem tabulæ Parmensis Ecclesiæ, cuius ille fuit Episcopus, Romanum Martyrologium, Molanusque, & Baronius in illud, Decemb. die iv.

R E G E S T V M.

† † † A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z.

Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii Kk Ll Mm Nn Oo Pp Qq Rr Ss Tt Vv Xx Yy Zz

Aaa Bbb Ccc Ddd Eee Fff Ggg.

Omnes sunt Terniones præter † quod est Quaternio, † † Quinternio,
Bbb Duernio.

ROMAE, Ex Typographia Bartholomæi Bonfadini. M. D. XCI.